Editio Secunda Iohannis maioris doctoris pariſienſis: in Secundum librum Sententiarum: nunquã antea impreſſa.

In florentiſſima Pariſiorum vniuerſitate.

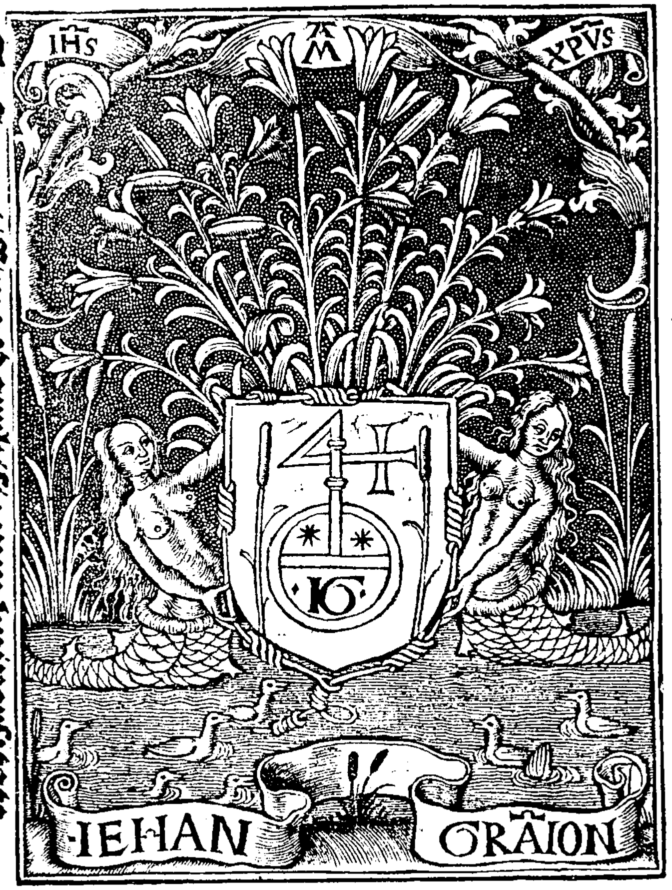

Anno ſaluatoris noſtri. milleſimo. ccccc. xix.

Ueneũt apud preclarũ bibliopolã iohannem grãion: in clauſtro brunello in ſigno magni iunci adpendente.

Cum gratia et priuilegio.

Editio Secunda Johannis maioris do ctoris pariſienſis: in Secundum librum Sententiarum: nunquã antea impreſſa.

In florentiſſima Parrhiſiorum vniuerſitate.

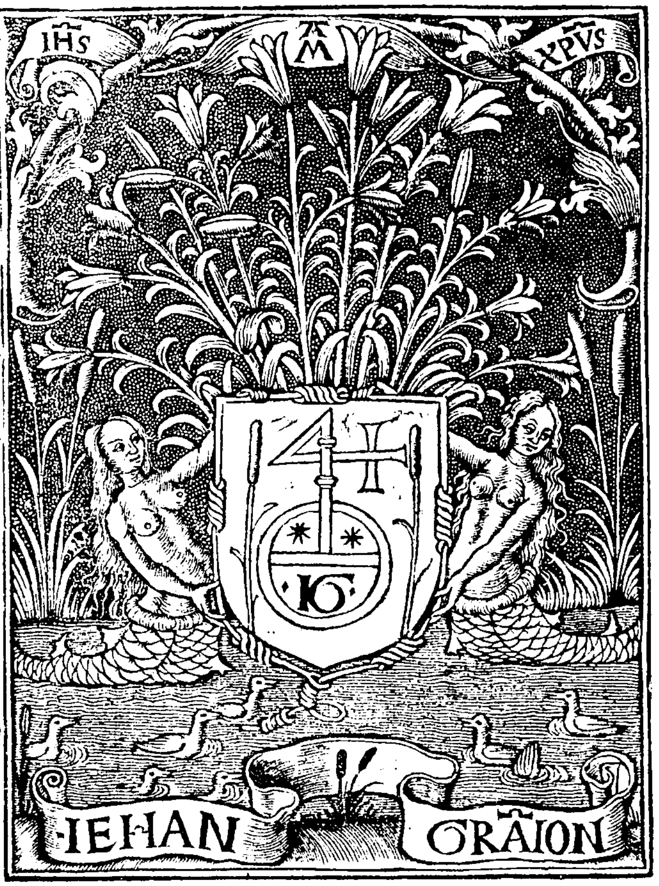

Anno ſaluatoris noſtri. milleſimo. ccccc. xix.

Ueneũt apud preclarꝫ bibliopolã iohannem grãion: in clauſtro brunello in ſigno magni iunci adpendente.

Cum gratia et priuilegio.

¶ Joānes Maioꝛ magiſtris noſtris Natali Bede et Petro tempete: collegii Montiſacuti vigilātiſſimis pꝛimariis ſalutem dicit.

Reliquit memoꝛatu dignū poꝛtiꝰ ille Catho cenſoꝛius nō minus ocii ꝙ̄ negocii reddendam eſſe rationem: Qua percelebꝛi ſententia admonet nos ipſa litterarū ocia neruis anhelis amplecti. ex quibus vberioꝛ emanat fructus ꝙ̄ ex tumultuoſis tēpoꝛalium rerum occupationibus: Quid enim excogitari poſſit litteraria quiete iucundius: quid ſuauiſſima ſcripturarū amenitate dulcius: qua coꝛpoꝛei recreanť ſpūs ⁊ gēme moꝛtaliū mētes paſcūtur. Ubi illa animi operatio ſecundū virtutē in vita ꝑfecta cōſiſtit: vbi ſumma illa ociandi voluptas reperitur. quam pleriſqꝫ vt gratiſſimo ſcientie fruerentur oblectamento expetierunt. Ergo itaqꝫ pꝛeclarum Cathonis ſecutus documentū ocii mei rationem hoc bꝛeui epiſtolio vobis reddere decreui pꝛeſtantiſſimi Montiſacuti moderatoꝛes: quibus acutiſſima ingenii acies nedum nature dotibꝰ inſita / verumetiam laboꝛioſa lima contemplationis adeo polita eſt vt non ſit qui limpidius perſpicatiuſqꝫ intueri poſſit hanc noſtram ſecundam in ſecundum ſententiarum editionem: quam non immerito vobis dedicauimus. que licet haud pꝛeclaris ac maximis veſtris in me beneficiis coꝛreſpondeat: illam tamē obuiis vlnis ſuſcipite: Ualete litterarum pꝛeſidium.

Cum gratia et pꝛiuilegio.

i 16814393

¶ Tabula adnotandoꝛum in

decifionibꝰ queſtionum magiſtri noſtri Joānis Maioꝛis in ſcōm ſententiarū collecta: in qua / a / denotat pꝛimā columnā folij. b / ſecundam. c / tertiam / d / quartam.

¶ De littera A

Acceptio ꝑſonaꝝ qd ſit. folio. cxxij.b.
¶ Accidens plus depēdet ꝙ̄ ſubſtantia. folio. v.a.
¶ Accidia aliqua eſt venialis aliqua moꝛtalis. fo. clxix.
¶ Actus volūtatis aliquis nullo modo depēdet ab obiecto. fo. cxvij.c.
¶ Actus volūtatis aliqui naturaliter nō poſſunt haberi ſine pꝛeſentia obiecti. ibidem.
¶ Actꝰ meritoꝛius de cōgruo quid ſit. fol. cxx.c
¶ Actus idē ſucceſſiue eſt bonus ⁊ malus nō obſtante ꝙ ad actum bonū requiritur auxilium ſpeciale non autē ad actum malū. fo. cxxiij.b.
¶ Actus aliquis elicitus extra grāam eſt ꝯplete moꝛaliter bonus. folio. cxxv.a.
¶ Actꝰ aliquis elicitus extra gratiā eſt ſufficienter impletiuus pꝛecepti. ibidem.
¶ Actꝰ idē exterioꝛ eſt bonꝰ ⁊ malus. fo. cxlij.b.
¶ Actus aliquis eſt quo diligitur ſoꝛtes pꝛopter deum et illa dilectione diligitur vterqꝫ iſtoꝛum. folio. cxlvij.d.
¶ Actus idem ſucceſſiue eſt bonus et malus ex genere. folio. lj.b.
¶ Actus duo cōtrarie oppoſiti ſunt boni ex genere. ibidem.
¶ Actꝰ hierarchici qui ſint. folio. lvij.c.
¶ Actus bonus meritoꝛie non requirit relationem actualem in deum. folio. cliij.a.
¶ Actus exterioꝛis malicia eſt realiter diſtincta a malicia actus interioꝛis. folio. cliiij.b.
¶ Actus quo quis alteri impendit honoꝛem eſt melioꝛ actu quo alter ſuſcipit honoꝛē ceteris paribus. folio. clxxv.c.
¶ Actus malus inclinat in bonū. fol. clxxvij.a.
¶ Actus quo volo peccare eſt peccatum moꝛtale ꝓbabꝛ: ſꝫ latet ꝙ̄te malicie. fo. clxxviij.a.
¶ Actus ille volo peccare venialiter ſi peccem moꝛtaliter: quod peccatum ſit vide. ibidem.
¶ Actꝰ aliqs ī ſenſualitate ē pctm̄. fo. clxxxiiij.d
¶ Actum ſenſualitatis poteſt homo repꝛimere multis modis. folio. clxxxv.b.
¶ Actus malus eſt a deo. folio. clxxxv.d.
¶ Adam ſi fuiſſet moꝛtuus ante pctm̄ nec fuiſſet ſaluatus nec damnatus: ⁊ hoc tenendo ꝙ non fuerit creatus in gratia. folio. xlvj.b.
¶ Adam non moꝛtuus fuiſſet pꝛo ſtatu innocentie. folio. ciiij.d.
¶ Adam fuit naturaliter immoꝛtalis pꝛo ſtatu innocentie. folio. cv.a.
¶ Adam ſi non peccaſſet poſt aliquantulū tempoꝛis vie fuiſſet ad paradiſum celeſtē tranſlatus. folio. cv.b.
¶ Adam fuiſſet longeuus ſed non fuiſſet virtus eius debilitata. folio. cv.c.
¶ Adam non potuit pꝛimo habere motum ſubrepticiū venialem ſenſualitate. folio. cviij.d.
¶ Ade pꝛimum peccatum poterat fuiſſe veniale. folio. cix.a.
¶ Adam non appetijt equalitatem dei directe ⁊ foꝛmaliter ſed ſolū interpꝛetatiue. fol. cix.d.
¶ Adam ſi non peccaſſet et eua peccaſſet poſteritas nō fuiſſet in peccato oꝛiginali. fol. cix.a.
¶ Adam pꝛo ſtatu innocentie non habuit noticiam intuitiuam de deo. folio. cxj.b.
¶ Adam perfectioꝛem noticiam habuit de deo pꝛo ſtatu innocentie ꝙ̄ omnes homines pꝛo ſtatu nature lapſe. ibidem.
¶ Adam pꝛo ſtatu innocentie non potuiſſet decipi. folio. cxij.a.
¶ Adam poterat doꝛmire pꝛo ſtatu innocentie. folio. cxij.b.
¶ Adam non nouit ſecreta coꝛdis humani pꝛo ſtatu innocentie. folio. cxij.d.
¶ Adam in ſtatu innocentie non poterat elicere actum moꝛaliter bonum ſine ſpecciali dei auxilio. folio. cxxvj.d.
¶ Adam pꝛo ſtatu innocentie cum gratia gratū faciente poterat cum ſola influentia dei generali elicere actū moꝛaliter bonum. ibidem.
¶ Adultus aliquis exiſtēs in oꝛiginali nō tenetur ſuſcipere baptiſma. folio. cxxxvij.b.
¶ Aer eſt rarioꝛ in eſtate ꝙ̄ in hieme. folio. c.a.
¶ Amoꝛ eſt odium. folio. cxlviij.c.
¶ Angelꝰ eſt ī loco diffinitiue dato ꝙ nihil operetur. folio. xxviij.a.
¶ Angelo nullus locus eſt naturalis vel violentus. folio. xxviij.d.
¶ Angelus habet maximum locum in quo poteſt eſſe naturaliter: folio. xxix.a.
¶ Angelus non habet minimum locum in quo poteſt eſſe. ibidem.
¶ Angelus non poteſt eſſe in loco pūctali. ibidē
¶ Angelus poteſt eſſe cū puncto adequato ſuppoſito ꝙ pūcta ſint indiuiſibilia. ibidem.
¶ Angeli duo vel plures poſſūt cū īfluentia dei gn̄ali eſſe in eodē loco adequato. folio. xxix.d
¶ Angelus ſuperioꝛ per ſuam virtutem expulſiuam poteſt alium angelum impedire ne locū ſuum introeat. folio. xxx.a.
¶ Angelus de potentia dei poteſt eſſe in pluribꝰ locis totalibus. ibidem.
¶ Angelus ſine coꝛpoꝛe p̄t ſe mouere. ibidem.
¶ Angelus ſucceſſiue poteſt ſe mouere per medium. folio. xxx.d.
¶ Angelus poteſt ſe mutare ſubito vel in inſtanti per quodcūqꝫ ſpacium lineale: ibidem.
¶ Angelus p̄t eſſe in maioꝛi loco ꝙ̄ ſit maximꝰ ſuꝰ locꝰ poſſibilis ſꝫ nō ꝑmanēter. fo. xxxij.a.
¶ Angeli cognitio diſtinguitur ab angelo. folio. xxxiiij.b.
¶ Angelꝰ nō ꝓducit ſpēs ſui ꝑ mediū. f. xxxvij.d

¶ Angelus poteſt ſe intelligere ſine ſpecie intel ligibili cū influentia generali. folio.xxxviij.b
¶ Angelus non eſt ſemper ſibi preſens obiectiue.folio.xxxviij.c.
¶ Angelus poteſt habere noticiam ſui intuitiuā et abſtractiuam ſingularem.folio.xxxviij. d.
¶ Angelus poteſt habitus exiſtentes in intellectu ſuo ſine ſpeciebus primis intuitiue videre.ibidem.
¶ Angelus pro ſtatu vie habuit noticiam dei habitualem et abſtractiuam.folio.xxxix.a.
¶ Angel⁹ multas noticias tam actuales q̃ habituales acquirit de nouo.folio.xl.c.
¶ Angelus poteſt habere tot noticias actuales quot habet ſpecies.folio.xlj.b.
¶ Angelos eſſe creatos in gratia eſt queſtio de facto ſ3 pars affirmatua eſt rationabilior.folio.xlvj.a.
¶ Angeli caſuri non preſciebant ſuum caſum. folio.xlvj.c.
¶ Angeli prius meruerūt et demeruerūt ſuā beatitudinem et damnationem anteq̃ illas acquiſiuerint.folio.xlvij.b.
¶ Angeli peccantes tempore vie poterant penitere.folio.xlviij.a.
¶ Angelus potuit fuiſſe beatus in primo inſtanti ſui eſſe.ibidem.
¶ Angeli mali non peccauerunt in primo inſtanti ſui eſſe.ibidem.
¶ Angelis oīb⁹ fuit equale tp̄s vie.folio.xlviij.d
¶ Angelis alijs peccatū luciferi fuit occaſio peccandi.ibidem.
¶ Angelū appetijſſe equalitatem dei poſſibile eſt.folio.xlix.a.
¶ Angelus primus peccauit et quo peccato peccauerit nullus pōt ſcire naturaliter.fo.xlix.d.
¶ Angeli boni et mali poſſunt aſſumere corpora et illa mouere.folio.lij.d.
¶ Angeli boni nunq̃ errant errore praue diſpoſitionis.folio.liiij.a.
¶ Angeli mali crebrum errāt.ibidem.
¶ Angeli bona multa ignorant ignorantia pure negationis.folio.liiij.b.
¶ Angelus raphael dicendo Thobie iuniori ꝙ eſſet ex filijs iſrahel non mentitus eſt.ibidē.
¶ Angelorum qui ſint ordines.folio.lvj.c.
¶ Angeli omnes eiuſdem ordinis ſunt eque perfecti eſſentialiter.folio.lvij.a.
¶ Angeli ſuperiores inferiores illuminār. ibidē
¶ Angeli ſuperiores non illuminantur ab inferioribus.ibidem.
¶ Angelus ſue nature derelictus poteſt cognoſcere ſecreta alterius angeli.folio.lvij.c.
¶ Angelorum locutio quadruplici via ſaluatur.folio.lx.d
¶ Angeli omnes mittuntur.folio.lxj.a.
¶ Angelos omnes mitti poteſt dupliciter intelligi.folio.lxj.b.
¶ Angelus nullus p̄t cū influentie gn̄ali ſe ſolo ꝓducere actū in intellectu ⁊ volūtate.fo.lxj.c
¶ Angelus pōt fantaſiam immutare ꝙ actualiter fantaſietur.ibidem.
¶ Angelus tam bonus q̃ malus poteſt hominē melius docere q̃ homo.folio.lxj.d.
¶ Aīa ītellectiua poteſt ita cito ſe mouere ſicut angelus ſuprem⁹.folio.xxxij.a.
¶ Anima noſtra non poteſt ſe nude ītelligere ꝑ hoc ſtatu ſicut aīa ſeparata.fo.xxxviij.d.
¶ Anima intellectiua pro hoc ſtatu poteſt intuitiue cognoſcere actus ſuos.fol'.xlv.b.
¶ Anima pro ſtatu vie poteſt naturaliter intuitiue cognoſcere ſeipſam.folio. xlv.c.
¶ Anima non cognoſcit intuitiue habit⁹.ibidē.
¶ Anima libere ꝯuertit ſe vt ſe intelligat. ibidē
¶ Anima eſt in qualibet p̄te corporis.fo.xcv.a.
¶ Anima eſt ſua potentia p̄cipalis. fo. xcv.c.
¶ Anime ade et eue non ſimul create ſunt.folio ciiij.b.
¶ Anima ſeparata vna melius capit q̃ alia.folio.cxxxvij.d.
¶ Appetitus intellectiuus vnius precedit appetitum intellectiuum alterius.folio.cxxxvij.d.
¶ Aquarum diuerſitas in ſapore vnde prouenit et que aqua ē optima. folio.lxxxix. a.
¶ Aqua multipharíam aſcēdit aliquod mediū naturaliter:et aliquod violenter.fo. c.a.
¶ Aqua benedicta virtute operis operati non confert gratiā.fo.clxxx.a.
¶ Aqua benedicta iuuat preſeruare virum a fātaſmatibus ⁊ ad expellendum malos ſpiritus. ibidem
Aque bn̄dicte ſuſceptio eſt meritoria virtute opinionis operantis.ibidem.
Aqua benedicta tollit venialia.ibidem.
¶ Ariſtoteles debuit dicere ꝙ aliquod lumē ſolis fuit ab eterno.fo.v.a.
Ariſtoteles poſuit primam cauſa3 eſſe effectiuā reſpectu ſempiternorum. folio.x.b.
Ariſtoteles ⁊ auerrois tenent ꝙ ſenſus communis eſt ī corde.fo.xcvij.b.
Aſſenſu eodem aſſentitur premiſſis et concluſioni propter premiſſas.fo.cxlvij.d.
Auaritia omnis eſt peccatū.fo.clxvij.d
Auaritia famam viri multum denigrat.ibidem.
Auaritia eſt peccatū ſp̄uale.folio.clxix.a.
Auicenna putat terram ſub equatore optime habitabilem.fo.xcviij.b.
Auguſtinus negat antipodas.fo.xcix.c.
Auxilium dei gn̄ale eſt auxilium ſpeciale eiuſdē folio.cxxij.c.
Auxilium ſpeciale dei ad pctm̄ cōcurrit licet falſum ſit ꝙ deus iuuat ad peccatum auxilio ſpeciali.fo.cxxij.

De littera.B.

BAptiſmus tollit peccatum originale fo. cxxviij.a
Baptiſatus aliq̄s eſt in pctō originali.f.cxxxvij. b
Baptiſmus non tollit a quolibet baptiſato peccatū originale.ibide3.

¶ Beatus ſicut nūq̃ elicit actum malum:ita nūq̃ ceſſat ab actu bono.folio.lj.a.
¶ Beata virgo nunq̃ fuit in pctō originali ꝑ tp̄s vel per inſtans.folio.cxxxij.a.
Beatam virginē non eſſe conceptam in pctō originali eſt determinatio conſilij baſilienſis vniuerſitatis pariſienſis et vniuerſitatis colonienſis.fo.cxxxij.c.
¶ Beate virgini ꝯfuit paſſio anime chriſti.folio cxxxiij.c.
¶ Beata virgo fuit decepta putando ieſum eſſe in comitatu ioſeph.fo.cxxxiiij.a.
¶ Binarium dei et diue virginis eſſe ꝑfectiore3 entitatiue a ſolo deo ē ꝓbabile.fo.xv.a.
¶ Bonum mouet voluntatem cauſando noticiā ſui in voluntate.folio.cxvij.b.
¶ Brutum ſequitur naturaliter apprehenſione3 obiecti.folio.cxvj.a.

¶ De littera.C.

CAlor idem cauſatur ab igne. a / et ab igne b / ſucceſſiue.fo.x.a.
¶ Calor adurēs in aqueo terreſtri generat ſalſedinem.folio. lxxxviij. c.
¶ Cauſam finalem mouere eſt aliquid amari ratione cuius producitur vel euitatur talis effectus.folio.xj.b.
¶ Cauſa finalis omnium eſt deus.ibidem.
Charitas eſt tam in eſſentia anime q̃ in ei⁹ potētijs immediate.folio.cxviij.d.
¶ Celum non cōponi ex materia ⁊ forma ī lumine naturali non poteſt efficaciter probari. fo. lxv.b.
¶ Celum habet materiam.ibidem.
¶ Celū eſt cōpoſitū ex materia et forma.ibide3.
¶ Celum non habet intelligentiam vel natura3 intellectualem tanq̃ formā eius.ibidē.
¶ Celum non ſuſcipit peregrinas impreſſiones folio.lxvj.a.
¶ Celum multipliciter accipitur.fo.lxxj.c
¶ Celum vnicum ponitur pro omnibus ſtellis fixis.folio.lxxj.d.
Celi ſunt octo pro planetis ⁊ celo ſtellato.ibidē.
¶ Celum lune eſt celum nobis propinquiſſimū ibidem.
Celum ſtellatū tripliciter mouetur.folio. lxxij.b
¶ Celum quieſcens ponitur ſupra decem celos que mouentur.ibidem.
Celum aliquod eſt multū cum aqua conueniens et propterea dicitur celū aqueū.folio.lxxvj. d
¶ Celi pars non ſtellata eſt a nobis viſibilis.folio.lxxvij.b.
¶ Celum in vires corporeas habet influentiam folio.lxxix.c.
¶ Clementia non inclinat ſemper ſuperiorē remittere penam legalem in ſubdito.fol. clxx.b
¶ Circunſtantia bona diminuit rationem peccati.folio.clxj.a.
¶ Cometa nō eſt ſoniphaſis.fo.lxxxiij.c.
¶ Cometa eſt exhibitio calida et viſcoſa.ibidē.
¶ Cometa ſignificat ventoſitatem et ſiccitate3 in his inferioribus.ibidem.
Cometa ſignificat terremotum et maris inundationē.folio.lxxxiij.d.
¶ Cometa ſignificat mortem regum et politiarum mutationes.ibidem.
¶ Comete duplices.folio.lxxxiiij.b
Compoſitū plus dependet q̃ ſubſtantia ſimplex folio.ix.d.
¶ Color apparens in iride nō eſt verus color.folio.lxix.c.
¶ Corpus pedale poteſt fieri bipedale ſine rarefactione abſq3 hoc ꝙ ponatur in varijs locis folio.xxiiij.
¶ Corpus difformiter longum non eſt ita lōgu3 ſicut longiſſima pars eius. folio.xix.b.
¶ Conſeruatio cōnotat rem pri⁹ fuiſſe.fo.viii.d.
Conſeruari ab aliqua cauſa eſt cauſaliter et effectiue dependere ab aliqua cauſa.folio.ix.b.
¶ Conſeruatiuum duplex.folio.ix.c.
¶ Conſeruare bipharíam capitur. folio.ix.d.
¶ Centrū componitur ex infinitis pūctis.folio. xxiij.b.
¶ Continui nō datur minima pars.fol'. xxiiij.c.
¶ Conceptus relationis preſupponit tempore vel natura conceptus duos abſolutos extremorum.folio.c.xlviij.a.
¶ Conſcientia eſt actus intellectus.fol.xlviij.d.
¶ Conſcientie dictanti de obligatione libere cōueniens peccat.folio.cxlix.d.
¶ Conſcientia non eſt idem ꝙ ſcrupulus cōſciētie.folio.cl.b.
¶ Conſcientie erronee contrauenire an ſit maius peccatum q̃ contrauenire precepto diuino.folio.cl.d.
¶ Conſenſus indeliberatus circa materiam ꝓhibitam ſub pena peccati mortalis eſt ſolum peccatum veniale.folio.clxxxij. a.
¶ Cor et epar in eodem ſuppoſito ſunt eiuſdem ſpeciei.folio.xiiij.d.
¶ Creatura bipharíam accipitur.folio.viij.d.
¶ Creatio dei actiua eſt volitio dei efficax producendi creaturas.ibidem.
¶ Creatio actiua et conſeruatio actiua realiter identificantur.folio.ix.b.
¶ Creatura quelibet infinite diſtat a deo l3 non omnes creature equaliter diſtent a deo. fo.xvj.a
¶ Chriſt⁹ nō habuit angelos cuſtodes.fo.lxii.c.
¶ Chriſtiani principes poſſūt iuſte capere quaſcunq3 terras quas Sarraceni vel gentiles tenent.dato ꝙ illi habeant illas terras ꝑ aliquē iuſtum titulum.folio.clxxxvii.b.
¶ Culpa aliqua non eſt pena alterius peccati l3 omnis culpa ſit pena.folio.cxl.c.

¶ De littera.D.

Damnatus non poteſt elicere actũ bonum meritorie.folio.lj.a.
¶ Damnatus poteſt elicere actũ bonum ex genere.ibidem
Demones non habent piam affectionem circa credibilia nec habitum acquiſitum.folio.lij.b.
¶ Demon cum influentia generali poteſt ſe ſubito ponere in celo.folio.xxxii.a.
¶ Demones non poſſunt illabi aĩabus.fol.lv.b.
¶ Demon poteſt multipharíam nos illudere.folio.lv.c.
¶ Demon poteſt ſenſib⁹ humanis ludificare de die.folio.lv.d.
Demon non poteſt ſpecies intelligibiles vel fantaſmata educere de vno et ponere in alio vt ꝑ illa cognoſcat.fo.lxi.c.
¶ Deum eſſe ſolum non arguit ipſu3 eſſe occaſũ folio.iij.b.
Deus non fuit dominus ante orbis conditi principium.folio.iij.c.
¶ Deus ante creationem mundi erat ĩ ſpacio iſinito imaginario extra hunc mundum. folio.iiij.a.
¶ Deus volendo producere mundum produxit mundum.folio.iiij.b.
¶ Deus non vult omne poſſibile efficaciter: ſed voluntatẽ complacentie ꝙ ſit poſſibile.Folio iiij.c.
¶ Deus poterat feciſſe ꝙ creatura permanẽs fuiſſet ab eterno.folio.v.a.
¶ Deus producens mundum ab eterno neceſſitatur neceſſitatẽ conſequentie conſeruare mũdum per tempus ĩfinitum.fo.vj.b.
¶ Deum eſſe cauſam omnium aliorum a ſe efficientẽ non eſt demonſtrabile.folio.x.a.
¶ Deus perfectiori modo ſe habet ĩqtum ẽ cauſa finalis: ꝙ inqtum eſt cauſa efficiens. folio.xi.d.
¶ Diſtinctio duplex/extriſeca: et intrinſeca. folio.xiii.d.
Deus inter quecunq3 duo indiuidua ſpecie diſtincta infinita indiuidua ſpecie diſtĩcta creare poteſt.folio.xv.b.
Deus poteſt creare ſubſtantiam inferiorem materia prima.fo.lxiii.b.
¶ Deus poteſt facere materiam ſine forma ſubſtantiali.folio.lxiij.c.
Deus poteſt facere hominem impeccabilem per gratiam.folio.cxj.d.
¶ Deus nõ poteſt facere hominem eiuſde3 ſpeciei nobiſcum impeccabilem per naturam. folio eodem.
¶ Deum poſſe facere aliquam creaturam cognitiuam et volitiuam impeccabilem per naturã que non erit libera non eſt inopinabile.ibidẽ.
Deus debuit debito congruitatis permittere hominem tentari.fo.cxiij.a.
Deus ſpecialiter prius vocat peccatorem ad penitendum ꝙ ſe preparet per contritionem.folio.cxxij.a.
¶ Deus eſt cauſa mali pene.ibidem.
Deus peccatum facit.folio.cxliij.b.
¶ Deus aliqua vult abſolute: aliqua vero ex ſuppoſitione.folio.cxliiij.b
¶ Deus non cauſat peccatũ.folio.cxlv.a.
Deus non poteſt producere odium dei ſe ſolo.folio eodem.b.
Deus prius cauſat quecunq3 effectum ꝙ creatura.folio.cxlvj.c.
¶ Deus aliter concurrit ad actum bonum ipſius voluntatis ꝙ ad malum.ibidem.
¶ Deus licite eſt obiectum partiale odij.Folio.cxlviij.c.

¶ De littera E.

Equiualens eſt tantum equiualens qualiter intelligitur.folio.xxxiij.c.
¶ Error pelagii ꝙ homo poteſt implere mandata dei ſine gratia.folio.cxx.d.
¶ Eternitas eſt duratio entis neceſſaria et immutabilis.fo.xxxii.d
¶ Eternum eſt duratio entium incorruptibiliũ annichilabilium tamen.ibidem.
Eua facta eſt ex coſta ade.ſed alia materia adiecta eſt.folio.cii.c.

¶ De littera F.

Filius dei generat⁹ a patre ab eterno ſed nõ creatus a patre.folio.v.a.
¶ Filius conuenientius dicitur continuo natus ꝙ cõtinuo naſci.folio.x.a.
¶ Fluminum genera vnde.folio.xcix.d.
Fontes generantur ex aere incluſo in terra.folio.c.c.
¶ Forma ſubſtantialis vnica eſt in vno ſuppoſito ſecundum doctorem Thomam et hallenſem.folio.xciii.a.
¶ Forma Bruti eſt extẽſa.folio eodem.d.
Forma ſubſtantialis ſeminis nichil facit ad productionem forme ſubſtãtialis.fol.ciij.d.

¶ De littera G.

Galenus virtutes ſeminu3 vocat diuinas.ibidem.
¶ Gratia tripharíam capitur.folio.cxviij.c.
¶ Gratia et charitas.idem.folio eodem.b.

¶ Gratia eſt potiſſimum in voluntate et ei inheret.ibidem.
¶ Gula quid.folio.clxvi.b.
¶ Gula aliquando eſt mortalis et aliquando eſt venialis.folio.c.

¶ De littera H.

Habitus ſunt ponendi tam in anima ꝙ ĩ angelo.fo.xxxvj.b
¶ Habitus diſtinguitur ſpecie ab actu.ibidem.
¶ Habitualis noticia a obiecti actualis eiuſdem eſt perfectior.ibidem.
¶ Habitus intellectũ pſens et ei non ingerẽs tantum mutat intellectũ ſicut cum iam inheret.folio.xlvj.a.
¶ Habitus malus concurrit ad intenſionem actus qui eſt meritum.folio.clxvij.a.
¶ Hebrei dicunt paruulos non naſci in peccato originali.folio.cxxx.d.
¶ Homo eſt perfectior entitatiue ſua anima intellectiua.folio.xiiij.c.
¶ Homo in ſtatu innocentie omnibus rerũ ſpeciebus quas habuiſſet ſimul vti actualiter potuiſſet.folio.xlj.c.
¶ Homines aliqui ſunt ſuper nouẽ ordines angelorum in beatitudine.folio.lvj.c.
¶ Homines aſſumuntur ad omnium angelorũ ordines.folio eodem.d.
¶ Homini cuilibet deputatur angelus bonus a principio natiuitatis ad eius cuſtodiam. Folio.lxij.a.
¶ Homines non deſerit in via angelic cuſtodia. ibidem.
¶ Homo facilius poteſt elicere actum malum ꝙ bonum.folio.cxxij.d.
¶ Homo temptationi non poteſt reſiſtere ſine gratia.folio.cxxiiij.d.
¶ Homo aliqua peccata de neceſſitate incurrit ſi nõ inuenitur ſpeciali ope dei.folio.cxxv.d.
¶ Homo difficulter poteſt de lege communi euitare omnia peccata venialia in longo tempore quin in aliquod incidat.folio.cxxvj.a.
¶ Homo citius tenetur euitare veniale in ſe ꝙ quodcunq3 mortale in alio.folio.clxiiij.b.
¶ Humores ſunt corporis nutrimentum. Folio.clxxxvj.c.

¶ De littera I.

Infidelitas varijs modis capitur.folio.clxxxviij.a.
¶ Ignorantia quotuplex.folio.c.a.
¶ Ignorantia inuincibilis excuſat a toto actum.folio eodem.b.
¶ Ignorantia craſſa et ſupina non excuſat a toto ſed a tanto.ibidem.
¶ Ignorantia affectata auget peccatum et ipſum non diminuit.folio.c.c.
¶ Ignorantia vincibilis eſt peccatũ.ibidem.
¶ Ignorantia aliqua eſt ſolum malum pene et non culpe.folio.c.d.
¶ Ignorantia pura non eſt peccatum. fo.clix.b.
¶ Illiberalitas aliqua nõ ẽ peccatũ. fo.clxix.a.
¶ Inanis gloria eſt peccatum aliquando mortale aliquando veniale.folio.clxxv.b.
¶ Infideliũ paruuli ſunt inuitis parentibus baptiſandi.folio.clxxxviij.c.
¶ Influentia eſt qualitas a lumine lune et motu diſtincta.folio.lxxviij.
¶ Influentia magnas tranſmutationes facit in iſtis inferioribus.ibidem.
¶ Inſtans temporis vel eternitatis includit tria ſigna originis.folio.ij.a.
¶ Intellectus eſt voluntas.folio.xcv.d.
¶ Intellectus vult.xcvj.d.
¶ Intellectus libere habet actum.ibidem.
¶ Intellectus agens et poſſibilis nõ diſtinguitur realiter.folio.xcvij.a.
¶ Intellectus eſt liber a coactione. folio. cxv.a.
¶ Intellectus vnius in naturalibus intellectum alterius in intelligentia ꝑcedit.fol.cxxxvij.c.
¶ Intemperantia ſecundum Ariſtotelem eſt in ſenſibilitate deterior.folio.clxvij.c.
¶ Intentio eſt actus voluntatis.folio.cxlvij.c.
¶ Intẽſio dr ocul'aĩe qualiter ĩtelligiẽ.fol.eodẽ
¶ Intẽſio dr bona non ſufficit ad bonitatem actus.folio.clij.a.
¶ Inuidia quid.folio.clxxij.a.
¶ Inuidia aliquando eſt mortalis aliquãdo eſt venialis.ibidem.
¶ Inuidia ĩter quos maxĩe regnat.fol.clxxiij.a
¶ Ira vario modo accipitur.folio.clxix.c.
¶ Ira paſſio eſt aliquando eſt laudabiliter aſſumenda.folio.clxx.a.
¶ Ira qualiter mitiganda. folio.clxxj.c.
¶ Iracundorum quot ſunt ſpecies.ibidem.
¶ Iudei adulti non ſunt rogandi ad fidem. folio.clxxxviij.c.
¶ Iudei ſi fidem coacti ſuſcipiant illam tenere vrgebuntur.ibidem.
¶ Iuſticia originalis non erat gratia infuſa.folio.cxvij.b.
¶ Iuſticia originalis non erat habitus acquiſitus ad iuſticiam legalem vel particularem inclinans.ibidem.
¶ Iuſticia originalis erat habitus vnus vel plures homini a deo ſupernaturalr infuſus vel infuſi.ibidem.

¶ Juſticia originalis fecit tranquillitatem inter vires ſuperiores ꝛ inferiores: inter hominem et deum. ibidem.
¶ Juſtus non derelinquit a deo: ſed crebro permittit ipſum cruciatus pati.. folio. c. b.

¶ De littera k. nihil.

¶ De littera L.

LEx illa ē iuſta qua primogenitꝰ in tota terra paterna ſuccedit. folio. cxciiij. a.
¶ Liberum arbitrium non eſt aliquod accidens in anima. folio. cxiiij. b.
¶ Liberum arbitrium non eſt ſubſtantia alia ab anima. ibidem.
¶ Liberum arbitrium non eſt potentia intellectiua. folio eodem. c.
¶ Liberum arbitrium eſt potentia anime volitiua. ibidem.
¶ Liberi arbitrij diffinitio. ibidem.
¶ Liberum arbitrium non poteſt augeri nec diminui. ibidem.
¶ Liberum arbitrium cum littera meretur premium de condigno. folio. cxx. c.
¶ Linea giratiua eſt infinita. folio. v. b.
¶ Locus eſt ſuperficies corporis continenti immobilis primum generaliter intelligitur. folio. xxvij. b.
¶ Lucifer erat ſupremꝰ inter omnes angelos. folio. l. b.
¶ Lumen educitur de potentia materie. folio. lxvij. c.
¶ Lumen videtur. folio. lxviij. d.
¶ Lumē imediate cauſat calorē. folio. lxxvij. d.
¶ Luna lumē ſuū a ſole recipit. folio. lxxxj. b.
¶ Lune pars maior illuminatur in hyeme q̄ in eſtate. folio eodem.
¶ Lune ſemper medietas illuminatur. ibidem.
¶ Luna ꝛ ſol creata ſt ī quarto die. fo. lxxxiij. b.
¶ Lux vel lumen non eſt ſubſtantia. fol. lxvij. a.
¶ Lux / lumē / vmbra / tenebre / ꝛ color ꝛ generaliter inter ſe hec ſe habent. folio. lxvij. b.

¶ De littera M.

MAioritas cauſalitatis attenditur penes nobilitatem effectus producti. folio. ix. d.
¶ Maioritas dependentie attenditur penes hoc ꝙ res regitur maiori manu tenenda ab alio. ibidem.
¶ Malum nichil eſt malicia entis. fo. cxxxix. c.
¶ Malum malicia moris et bonum bonitate entitatiua non conrariantur. ibidem.
¶ Malum ſummum non eſt contrarium ſummo bono. folio. cxxxix. d.
¶ Materia ſolaratione ꝓducit. folio. lxiij. a.
¶ Materia poteſt eſſe ſine forma ſubſtantiali et accidentali. folio eodem. c
¶ Materia fuit creata forma. folio. lxiiij. c.
¶ Materia celi eſt eiuſdem orationis cum materia in iſtis inferioribus. lxv. b.
¶ Mare triplex. folio. lxxxvij. a.
¶ Mare ſicut quecūqʒ aqua mouetur ad quamcumqʒ differentiam poſitionis. folio eodē. c.
¶ Mare omni vento ſecluſo mouetur a ſeptentrione in meridiem. ibidem.
¶ Maris fluxus et refluxus cauſa que ſit: varie opiniones recitantur. folio eodem. d.
¶ Mare in prima productione eius non eſt productū imediate a deo ſalſum. folio. lxxxviij. c.
¶ Mare non eſt in decuplo maius terra. Folio. xc. c.
¶ Mendacium iocoſum in nobis veniale ſi fuiſſet primo ab adam commiſſum / non fuiſſet mortale propter altitudinem ſtatus ſui. Folio. cviij. d.
¶ Minimum naturale datur in etherogeneis. folio. xxv. d.
¶ Minimum naturale datur in homogeneis. ibidem.
¶ Minimum naturale accidentium datur. Folio. xxvi. a.
¶ Mixtum non debet aliquod elementum in ſe tanq̄ partem eius. folio. xcj. c.
¶ Mixta ſunt ita ſimplicia ſubſtantialiter ſicut elementa ſed non qualitatiue. folio. xcij. b.
¶ Mouetur aliqua pars velocius q̄ totum. Folio. xix. d.
¶ Mobilia duo equaliter circūeunt tamen inequaliter mouentur. ibidem.
¶ Moueri de extremo in extremum nō tranſeundo per media non inconuenit in motu alterius rationis. fol. xlj. b.
¶ Mobile nullum potuit ab eterno cōtinuo intendere vniformiter motum a non gradu vel certo gradu vſqʒ ad certum gradum finitum vel infinitum. folio. vij. d.
¶ Mobile potuit ab eterno continuo immittere vniformiter motum ſuum: non tamen niſi a gradu infinito. ibidem.
¶ Motus localis nō eſt ſpacium circa quod mobile mouetur. folio. xvij. a.
¶ Motus localis nichil aliud eſt niſi mobile quod mouetur. ibidem.
¶ Motus alterationis nichil aliud eſt q̄ forma que ſucceſſiue acquiritur vel deperditur. folio eodem. d.
¶ Motuum quidam vniformis quidā difformis xviij. d.
¶ Motuū difformiū quidā difformis quoad ſubiectum tantū: quidam quoad tempus tm̄: quidam quo ad tēpus et ſubiectū ſimul. fo. xix. a.
¶ Motuū difformiū quidaʒ vniformiter: difformis quidam difformiter difformis. ibidem.
¶ Monarchia in regno cēſu poteſtatem antecellit. folio. cix. c.
¶ Mundus aliquando capitur pro republica. folio. iiij. d.
¶ Mulier cur facta ſit ex coſta ade dormientis. iij. a.
¶ Mulier non concurrit effectiue per ſuum menſtruū ad gn̄ationem prolis. ibideʒ.

¶ De littera N.

NEmo pōt elicere actuʒ moraliter bonū ſine ſpālit dei auxilio. fo. cxxj. b
¶ Nemo p̄t credere niſi ſpecialiter a deo vocatus. folio eodem. a.
¶ Nemo ſine auxilio ſpeciali pōt ſufficienter cognoſcere quid ſit faciēdum in his que ad vitam moralem ſpectant. fol. cxxj. d.
¶ Nicolaus de lyra tenet ꝙ iuſtitie originali nō repugnat pctm̄ mortale: ꝛ hoc eſt contra communem ſcholam. folio. cxxviij. b.
¶ Noticia non includit in rōe ſua ꝙ potentie inhereat: hoc ſolum eſt verum de nouo accidente. folio. j. c.
¶ Noticia que idētificatur cum ſub ſtantia infinita nulli poteſt inherere. ibidem.
¶ Notionalia omnia ſunt in ſecūdo ſigno originis reſpectu eſſentialium. fol. ij. b.
¶ Notionale preſupponit eſſentiale. folio. ij. c.
¶ Notionalia preſupponunt eſſentialia quoad intra ſed non quo ad extra. fol. ij. c.
¶ Notitia ītuitiua ſoni eſt res ſucceſſiua ſicut obiectum eius a quo dependet. fo. xvij. b.
¶ Notitia abſtractiua non terminatur ad ſpeciē ſed preciſe ad rem ad quam terminabatur intuitiua. folio. xxxvij. a.
¶ Notitiam terminare ad panem eſt panem intelligi per illā notitiam. folio eodem. b.
¶ Notitia intuitiua naturaliter nō poteſt eſſe de obiecto non exiſtente. fo. xlij. c.
¶ Notitia intuitiua poteſt ſupernaturaliter eſſe ſine preſentia obiecti. folio. xliiij. a.
¶ Notitia intuitiua ſemper cauſat iudicium de exiſtentia obiecti: ſiue obiectum ſit ſiue non. folio. xliiij. c.
¶ Notitia intuitiua producitur tam a potētia q̄ ab obiecto. fo. xliiij. d.
¶ Notitia concurrit effectiue ad productionē actus voluntatis. fo. cxvij. c.

¶ De littera O.

OBſeruatio demonum vnde cauſētur folio. lj. d. obſtinatū
¶ Odium dei eſt poſſibile. fo. clxxiij. c
¶ Omiſſionis peccatum habet vxorē et liberos. fo. clvij. a.
¶ Omiſſio pura aliqua imputabilis eſt ad culpā ibidem.
¶ Omiſſionis peccatum erit in celo. ibidē.
¶ Opinio domini Henrici Gandenſis eſt ꝙ res poſſibilis habet eſſe eſſentie anteq̄ producatur. folio. iiij. a.
¶ Opinantes deum non poſſe producere vel ꝓduxiſſe creaturam ab eterno habēt concedere deum neceſſario quieſcere per tempus īfinitū anteq̄ poſſit creaturam producere. fo. v. b.
¶ Opinans mūdum potuiſſe fuiſſe ab eterno neceſſario habet concedere deuʒ poſſe producere ininfinitum. ibidem.
¶ Opinio armachani ꝙ nullus exiſtens in peccato mortali habet verū dominium apud deum. folio. cxciiij. c.
¶ Origenes poſuit corpora celeſtia animalia. folio. lxvj. c.

¶ De littera P.

PAgani hebrei et Machometani imaginantur ſolum vnam perſonam ī diuinis. folio primo. b.
¶ Paradiſus terreſtris ponendꝰ ē ſub equatore vel inter tropicum cancri et circulum arcticum. folio. xcviij. a.
¶ Paradiſus locatus eſt in loco in quo nec ros: nec pluuia nec ventus haberi poteſt. fo. c. c.
¶ Plaga torrida inter duos tropicos non eſt cōueniens vite. fo. xcvij. d.
¶ Paſſio multipliciter capitur. fo. xviij. c.
¶ Pater cognoſcit practice ſicut filius. folio. j. b.
¶ Pater in primo ſigno eſt beatus quid per illaʒ denotetur. folio. ij. a.
¶ Paternitas non conuenit rei que eſt pater ratione primi ſigni originis. ibidem.
¶ Pater liberali neceſſitate intelligendo eſſentiam producit filium. fo. iij. a.
¶ Peccatum primi angeli fuit alijs occaſio peccandi. fo. l. c.
¶ Peccatum poteſt dici alio maius multis modis. folio. cix. b.
¶ Peccatum que fuit grauius peccato ade. folio cix. a.

¶ Peccatum ade non erat maximũ. folio.cix.c.
¶ Peccatum primorũ parentũ non proceſſit ex ignorantia.folio.cx.d.
¶ Originale quid ſit ponuntur opiniones varie folio.cxxix.c.
¶ Peccatũ dicit volũtariũ tripl'r.folio.cxxxj.b.
¶ Peccatum originale ſub ratione culpe magis inficit voluntatem ꝙ quamcũqȝ aliam potentiam.folio.cxxxvj.d.
¶ Peccatum originale conſideratum ſub ratione qua deriuatur in alios quos inficit maxime inficit potentiam generatiuam.ibidem.
¶ Peccatum originale nec eſt mortale nec veniale.folio.cxxxvij.c.
¶ Peccato originali ſolo diſcedens nõ puuitur pena ſenſus.folio.cxxxviij.b.
¶ Peccatum omne eſt pena.folio.cxl.c.
¶ Peccatum aliqͦd eſt volũtas hoĩs.folio.cxlj.b.
¶ Peccatum aliquod eſt actus voluntatis aliqͦd actus alterius potentie a voluntate. ibidem.
¶ Peccãs actu interiori et exteriori non punitur maiori pena ĩflicta ꝙ ſolo ĩteriori.fol'.cliiij.b.
¶ Peccatum aliquod eſt in quo nulla eſt conuerſio ad creaturam.folio.clx.a.
¶ Peccatum aliquod eſt in quo nulla eſt auerſio a deo.ibidem.
¶ Peccati commiſſionis cuiuſlibet q̄libet pars eſt peccatum.ibidem.
¶ Peccati venialis cuiuſlibet quelibet pars eſt peccatum veniale.ibidem.
¶ Peccati originalis non quelibet pars eſt peccatum originale. ibidem.
¶ Peccati omiſſiõis non quelibet pars eſt omiſſionis.ibidem.
¶ Peccatum dicitur vniuoce de mortali ⁊ veniali.folio.cxliij.
¶ Pctm̃ veniale eſt ꝯtra preceptũ dei. ibidem.
¶ Peccati magnitudo penes quid mẽſurãda.folio.clxiiij.d.
¶ Peccatum aliquod nõ eſt contra aliquod preceptum decalogi.folio.clxvj.a.
¶ Peccata diſtinguuntur per ſua obiecta totalia ſicut actꝰ et habitus quarũcũqȝ virtutũ. ibidẽ
¶ Peccatũ aliquod eſt infinite malicie multipliciter intelligi poteſt.folio.clxxviij.d.
¶ Peccata cur dicantur capitalia:ibidem.
¶ Peccatum aliquod cur dicatur filia alterius: folio.clxxix.a.
¶ Peccata in celum clamantia que ſint et quare vocantur in celum clamantia: folio.clxxix.c.
¶ Peccatum aliquod quare dicatur in ſpiritum ſanctum.ibidem.
¶ Pcti in ſpiritum ſctm̃ ſex ſunt ſpecies.ibidem.
¶ Peccatum dicitur eſſe ĩ ſpiritũ ſanctum / eo ꝙ eſt cõtra appropriatũ ſpiritui ſancto. ibidem.
¶ Peccatum in ſpiritũ ſanctũ quare dicatur irremiſſibile.folio.clxxxj.a.
¶ Peccatũ veniale aliqͦd eſſe peccatũ in ſpiritũ ſanctum probabile eſt. olio.clxxxj.d.
¶ Perfectio duplex eſſentialis et ĩdiuidualis.folio.xv.b.
¶ Perſona in diuinis cõtinuo aliud et aliud corpus aſſumebat quando videlicet cibus conuertebatur in corpus chriſti. folio.cxxxiiij.d.
¶ Politia recta ẽ triplex: regalis: ariſtocratica: et Thimocratica.folio.cxc.b.
¶ Politia regalis politie ariſtocratice et thimocratice preſtat.folio.cxc.c.
¶ Politia ariſtocratica politiam thimocraticã antecellit.ibidem.
¶ Populus iſrabeliticus non peccauit petendo regem:et hoc ſcdm̃ Burgum.folio.cxciij.c.
¶ Potẽtie organice tam ſenſitiue ꝙ appetitiue realiter diſtinguuntur ab anima.folio.cxv.d.
¶ Portio ſuperior potentie eſt realiter portio inferior.folio.cxiij.d.
¶ Potentia concupiſcibilis iraſcibilis/ eſt ipſa anima.folio.cviij.c.
¶ Potentia peccandi eſt a deo.folio.clxxxv.d.
¶ Precepta decalogi oĩa ſunt moralia/dempta ſctĩficatiõe ſabbati quo ad talẽ diẽ. fo.clxvj.b
¶ Preceptum in ſe continet duo ſcilicet materiã et intentionem precipientis.folio.cxxv.c.
¶ Principiũ ĩdiuiduatiõis nõ ẽ ꝙtitas nec materia nec hereditas matie ſupaddita.f.xxxiij.a.
¶ Productio rerũ ad extra nõ eſt poſſibilis abſqȝ hoc ꝙ ſit productio ad intra.folio.j.b.
¶ Produci ĩ eſſe cognito nihil aliud eſt ꝙ cognoſci.folio.j.
¶ Pueri in ſtatu innocentie fuiſſent nati parui ſicut modo.folio.cvij.a.
¶ Pueri omnes pro ſtatu innocentie fuiſſent nati cum iuſticia originali:ſed an in ea confirmati fuiſſent dubium eſt.folio.clxxvij.b.
¶ Pũctũ aliqͦd ẽ ſubſtãtia:aliqͦd accñs.fo.xxiij.c
¶ Pũctũ ⁊ ꝯtinuũ ſunt eiuſdẽ ſpẽi. folio.xxiij.d.

¶ De littera Q.nihil.

¶ De littera R.

RAdiꝰ triplex/rectus/reflexus/et refractus.folio.lxix.b.
¶ Reatus peccati eſt aĩa/ vel homo peccato reus.folio.clix.d.
¶ Reatus peccati fuit ante pctm̃ actuale. ibidẽ.
¶ Reatus peccati capitur duobus modis. ibidẽ.
¶ Regẽ habere p hereditariã ſucceſſionẽ ꝯducibilius eſt ꝙ per electionem.folio.cxc.c.
¶ Relatio nulla diſtinguitur a fundamento / et termino.folio.xj.d.
¶ Relatio in finem triplex eſt.folio.clij.b.
¶ Relatio habitualis in finem vltimũ ſemel habita dummodo non habeatur oppoſitum ſufficit ad bonitatẽ meritoriã actus.folio. cliij.a
¶ Res nõ ponunt in predicamẽto ſed vocabula ratione modorum ſignificandi.folio.xcvj.c.
¶ Rex tenetur ſub pena peccati acquieſcere conſilio ſapientũ.folio.cxcij.a.
¶ Rex non eſt dñs omnium que ſunt ſub ſuo regno.folio.cxcij.d.
¶ Rex eſt dominns ſui regni qualiter intelligendum.folio.cxciij.b.

¶ De littera S.

SEmẽ ꝯſtituit de ſupfluo alimẽti et nihil eſt ĩ ꝓle qͦd erat de ſubſtãtia parẽtum in actu.folio.cxxxvi.a.
¶ Sẽſibilia coĩa a ꝓprijs diſtinguuntur qꝛ a pluribꝰ ſenſibꝰ pcipi poſſũt. fo.xvij.b
¶ Senſus ĩteriores ſt quattuor ſcȝ ſenſꝰ cõis fantaſia / eſtimatiua /et memoria.folio.lv.b.
¶ Senſus cõis eſt in capite ſcdm̃ galenũ /auicennam /et alios medicos.folio.xcvij.c.
¶ Seruos legales habere poſſumꝰ. fol'.cxcv.c.
¶ Seruum nimis animoſum habere non eſt ſanum colerico.ibidem.
¶ Sindereſis eſt in intellectu.cxlviij.d.
¶ Sindereſis et conſcientia ab intellectu diſtinguuntur.folio.cxlix.a.
¶ Sindereſis et conſcientia eſt iudicium intellectus.folio.cxlix.c.
¶ Species ſunt ponende in medio/in ſenſu interiori/⁊ in intellectu.folio.xxxvij.c.
¶ Species non dicitur viſibilis eo ꝙ videatur ſed quia principium videndi.folio.xxxviij.a.
¶ Species coloris cadit ſub obiecto ſenſus. folio.lxviij.d.
¶ Statui innocentie cõpetiſſet gñatio.fo.cvj.b.
¶ Status viuendi ſunt quattuor qui penes actiuitatem caloris variantur.folio.cv.c.
¶ Status innocentie tot habuiſſet viros ſicut mulieres:et econtra.folio.cvj.d.
¶ Stelle omnes capiunt lumen ſuum a ſole. folio.lxxxij.c.
¶ Superbia erat prima radix demonis per quã in inuidiam lapſus eſt.folio.cviij.b.
¶ Superbia omnis eſt peccatum aliqua venialis aliqua mortalis.folio.clxxiiij.a.
¶ Superbie multi ſunt habitus ſpecie diſtincti folio.clxxix.b.
¶ Succeſſiuo non repugnat eternitas. fol'.vj.d.
¶ Succeſſiuum nullum potuit fuiſſe ab eterno ſecundum ſe ⁊ quodlibet ſui niſi ponatur eiuſdẽ infinities reproductio.folio.vij.d.

¶ De littera T.

TEmptare biphariã accipit.fo.cvij.d.
¶ Temptatio eſt aliquando a carne ſiue tentatiõe ab hoſte. folio. cviij.c.
¶ Tempus eſſe motũ localẽ a mobili diſtinctũ ꝓbleumaticũ. fo.xxxij. b.
¶ Tempus non eſt res ſucceſſiua realiter diſtincta a motu locali.ibidem.
¶ Tempus propriiſſime eſt motꝰ primi mobilis folio.xxxii.c.
¶ Tempore mẽſurãt corruptibilia. fol'.xxxij.d.
¶ Terra quieſcit a motu circulari. folio.lxxij.c.
¶ Terra eſt ſpherica.folio.lxxxiiij.c.
¶ Terra nõ eſt idẽ centrũ magnitudinis et grauitatis.ibidem.
¶ Terra non coopcritur totaliter aqua et vnde hoc proueniat.folio.lxxxv.d.
¶ Thyle diſtat ab equatore.lxiij.gradibus. folio.xcix.a.
¶ Thomiſte habẽt dicere ꝙ qñ xp̃s erat mortuꝰ ĩ materia erat forma cadaueris.fo.xciij.c.
¶ Turcorũ ordo pugnandi et imperãdi magis auget ipſorum imperium ⁊ nobis officit ꝙ ſoledani.folio.cxcij.c.

¶ De littera V.

VElocitas motꝰ circularis debet attendi penes lineã deſcriptã a puncto medio ſemidiametri rei mote.fol'.xix.a.
¶ Velocitas motus localis recte debet attendi penes ſpacium lineale deſcriptũ a pũcto medio totiꝰ corporis moti. fol'.xix.b.
¶ Velocitas motus penes cauſam attendit. ⁊c. folio.xxj.c.
¶ Venus ad plus elongatur a ſole ꝙ ad. xlviij. gradus.folio.lxxij.a.
¶ Veniale an mortale mortaliter augeat. folio.clxj.d.
¶ Veniale pctm̃ poteſt eſſe mortale.fol'.ciiij.b. clxiij
¶ Veniale de lege eſt compoſſibile peccato origiginali preciſe.folio.clxiiij.a.
¶ Verbalia in io.triphariã capiunt. fol'. viij.d.
¶ Vetula audiendo ſuum prelatum predicare falſum meretur volendo aſſentire illi aſſertioni propter deum quam inuincibiliter credit eſſe veram.folio.cxxiij.
¶ Virgo parit naturaliter in caſu auerrois. folio.ciiij.a.
¶ Virtus virtuti opponitur. folio.clxxj.a.
¶ Voluntas effectiue concurrit ad productionẽ ſui actus.folio.cxvij.a.
¶ Voluntas poſito dictamine in intellectu quid agendum /vel quid vitandum:fuerit non poteſt ſe illi conformare ſine auxilio dei ſpeciali.folio.cxxij.a.
¶ Voluntas(ad aliquem bonum ſenſum)prius agit ad actum malum ꝙ deus.folio.cxlvj.c.
¶ Voluntas poteſt contrauenire iudicio rationis.folio.cxlvij.b.
¶ Voluntas preſentatis ſibi duobus bonis maiori et minori poteſt ex libertate ſua velle indicatum minus.folio.cxlvij
¶ Volens luxuriari peccat in minima ſpecie luxurie.folio.clxxvij.d.
¶ Vſus aliquis eſt fruitio.folio.cxlviij.c.

¶ Finis tabule.

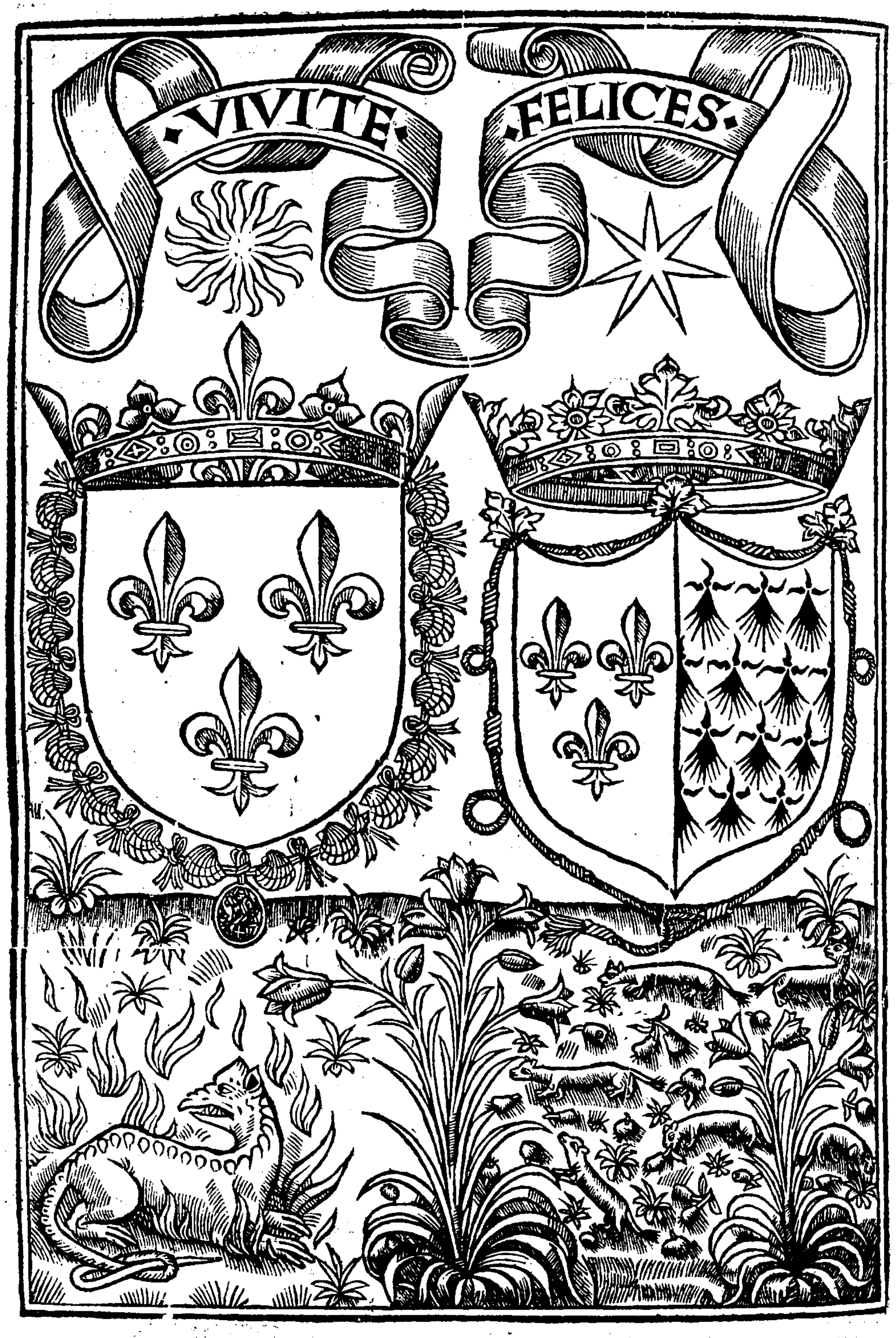

¶Magiſtri Joãnis maioris theologi pariſiẽſis in ſecũdum ſentẽtiarũ ſecũda lectura feliciter incipit.

In primo libro magiſter determĩat de deo quãtũ ad rationẽ ſue naturalis perfectionis ⁊ eorũ que deum abſolute cõcernunt. in hoc ſecũdo ſermo eſt de deo inq̃tũ ſua virtus in creaturis relucet ĩ operibus creatiõis et conſeruationis. ¶Circa materiã prime diſtinctiõis huius ſecundi querã .xiij. queſtiões. quarum prima erit an cauſalitas creaturarũ preſupponit productionez perſonarũ in diuinis ad itra. Secundo querã an mũdus inceperit eſſe. Tertio an deus mundum creauerit intẽtione ⁊ volũtate. Quarto an mundus potuit eſſe ab eterno. Quinto an enti ſucceſſiuo repugnet eternitas. Sexto an creature a deo cõſeruentur. Septimo an deus habeat vim conſeruatiuam ⁊ effectiuã reſpectu omnium. Octauo queritur de entitate cõſeruationis. Nono an deꝰ ſit cauſa finalis omniũ. Decimo de relatione creature ad deũ: et an quelibet relatio diſtinguatur a fundamento et termino. Undecimo an creatura angelica ſit perfectior humana. Duodecimo an angelus et anima ſpecie differãt. Tredecimo q̃remus penes quid attenditur perfectio ſpecifica.

¶Circa primam queſtionẽ imprimis recitabitur opinio domini gãdenſis. Secũdo reſpondebitur ad queſitum. dicit enim dominus Henricus quotlibeto ſexto queſtiõe ſecunda. licet filius nichil apprehẽdat quod nõ apprehendat pater: ⁊ ſpiritus ſanctus nichil amet quod nõ amet pater: tamẽ noticia que eſt ĩ filio prout eſt in eo habet quandã rationem ſpecialem quã non habet prout eſt in patre: et ſicut dicit de noticia ĩ filio reſpectu patris: ſic dicit de amore prout eſt in ſpirituſancto reſpectu patris. noticia enim in patre habet tantũ rationem noticie ſimplicis: in filio autem habet noticiam diſpoſitiue. filius in diuinis eſt ars vel noticia declaratiua eorum que pater cognoſcit ſimplici itelligentia diſpoſitiua et ordinatiua eorum que ꝓducẽda ſunt. Similiter amor ĩ patre ⁊ in filio habet rationẽ amoris ſimplicis cõplacentie: ſed in ſpirituſancto habet rationem affectamini ⁊ quaſi impulſiui ad opus. ſicut ĩ nobis artifex pͥmo cõcipit ſimplici intelligẽtia formã opis: ⁊ hãc amat. Secũdo diſponit ad eius ꝓductionem: et vult efficaciter illud ſecũdũ dictum ad ꝓductionem creature nõ ſufficit noticia ſimplex que eſt ĩ patre: nec amor ſimplex qui eſt ĩ patre et filio: ſed requiritur noticia diſpoſitiua ĩ filio ⁊ amor impulſiuus ad opus qui eſt ĩ ſpirituſancto. ¶Ex his ꝓpoſitionibus ſequitur hec cõcluſio reſpõſalis: ꝙ productio creaturarũ de neceſſitate preſupponit ꝓductionẽ perſonarũ in diuinis: patet: pater ſe ſolo nõ poteſt ꝓducere creaturas: nec pater ⁊ filius: ergo requiritur ſpirituſſanctus. ⁊ ille tres ꝑſone predicte ſufficiũt ꝓducere creaturas ad extra. ¶Cõtra hanc cõcluſionem et ſua motiua arguitur ſic. ex his ſequitur ꝙ pater nõ eſſet potens ꝓducere creaturas ſe ſolo: quod eſt falſum. cõſequentia eſt nota. falſitas cõſequẽtis probatur. pater cognoſcit omnia que cognoſcit filius ⁊ ſpirituſſanctus. Nõ valet quod hẽricus dicit. filius cognoſcit practice et pater ſolũ ſpeculatiue. hoc nõ valet: tũc ſequitur ꝙ aliquo ꝑfecto mõ cognoſcẽdi cognoſceret filius quomõ nõ cognoſcit pater: quod eſt grãde incõueniens ſecundũ Auguſtinum vii. de trinitate. c. i. pater nõ eſt ſapiẽs ſapiẽtia genita. et .xv. de trinitate. c. xiii. dicit. nouit oĩa deꝰ in ſeipſo: nouit ⁊ in filio. dato ꝑ impoſſibile ꝙ nõ eſſet filius: nõ minus cognoſceret pater. et etiam habet volitionẽ impulſiuam ad opus ſicut .ſſ. ſed pater per intellectionẽ et volitionem ꝓducit: et illa eſt ita ꝑfecta in patre ſicut ĩ aliis duabus ꝑſonis in diuinis. ergo pater ſe ſolo eſt pͥcipiũ productiuum creaturarũ. ¶Poſitione ergo Henrici relicta. Ponã aliquas cocluſiões: Quarum prima eſt. pater cognoſcit practice ſicut filius: et vult volitione impulſiua ad opus ſicut ſpirituſſanctus: et per cõſequens filius et ſpirituſſanctus non ſunt proxima ratio creãdi ipſi patri. ¶Secũda cõcluſio. non eſt poſſibilis productio rerum ad extra abſq; hoc ꝙ ſit productio ad intra. hoc eſt: nõ eſt poſſibilis productio creaturarum niſi prius natura vel tempore fuerit productio perſonarum ĩ diuinis. ¶Tertia cõcluſio: data priori ſecũdũ veritatem nõ obſtãte ſi per impoſſibile eſſet niſi vna perſona ĩ diuinis deus: ſicut hebrei pagani ⁊ mahometani imaginantur: adhuc illa perſona poſſit ſe ſola producere omnes creaturas. ¶Prima cõcluſio reliquitur ſufficiẽter probata ex his que dixi contra Hẽricum. ¶Secunda cõcluſio ꝓbatur. productio creaturarũ eſt cõtingens. ſed deus nichil de neceſſitate facit ad extra. ꝓductio ꝑſonarũ in diuinis ẽ neceſſaria ſimpliciter et cathegorice. ergo ꝓductio creaturarũ nõ põt eſſe abſq; ꝓductiõe ad intra. maior eſt nota ĩ lumine fidei. ꝓductio ad ĩtra ẽ neceſſaria: eſt nota ĩ luĩe fidei. q̃lz ꝑſona ĩ diuĩs ẽ deꝰ. mõ deꝰ de neceſſitate eſt. ⁊ ꝓbat ab aliq̃bꝰ (⁊ vt ipĩ putãt apparẽter) in lumine naturali due ſunt ꝑſone ad intra de neceſſitate ꝓducte et vna producẽs. et quelibet iſtarũ eſt deus. ꝙ deus producat deum: puta deus pater deum filium: hoc eſt quocũq; nomine vocetur: filius vel pater. patet ſic: itellectus paternus hꝫ eſſentiã diuinã ei preſentẽ obiectiue quã intuitiue ⁊ perfecte cognoſcit. modo obiectũ eſt infinitum: quia eſt deus: ⁊ itellectus eſt infinitus: quia deus ꝑ ꝓducit noticiã infinitã q̃ ẽ deꝰ et filiꝰ: q̃r noticia genita. ſemꝑ ꝑfectioris obiecti ⁊ ꝑfectioris intellectus ꝑfectior eſt noticia. ergo noticia intuitiua intellectus diuini erit infinita. Si dicas: eſſentia diuina eſt intellectus diuinus realiter. hoc nõ tollit argumentum. intellectus diuinus intelligit ſe: et intelligẽdo ſe producit noticiam que eſt vera

bū.nec eſt de ratione noticie potentie inherere.
hoc ſolum eſt verum de noticia accidente:⁊ hoc
naturaliter.noticia que idemptificatur cū ſubſtā-
tia īfinita nulli poteſt īherere:quemadmodum ē
noticia dei.ītellectus eſt noticie productiuus:et
aliquis eſt noticie receptiuus: vt ītellectꝰ noſter.
et hoc ē imperfectiōis.ſed ꝓducere noticiam eſt
ꝑfectiōis.ergo ꝓducere noticiam nullam impfe-
ctionem arguit:ſed ꝑfectiōem.ergo nō eſt negā-
dum ab ītellectu dei.⁊ ꝑ cōſequēs cū ꝓducat no-
ticiam īfinitaʒ a ſe ꝑſonaliter diſtīctam:erit deꝰ:
et ꝓductus:et alter ꝓducēs.ergo vnus ē pater ⁊
alius filius.pariforma ꝓducetur tertia ꝑſona ī di-
uinis:ſcʒ.ſſ.quia ē aliud pricipium volitiuū et no-
litiuum:ſcʒ volūtas que eſt etiam pricipium īfini
tum:cū realiter eſt deus:⁊ obiectū eſt idem deo.
ergo.ſſ.eſt īfinitus:⁊ ꝑ cōſequēs deus.et implicat
dare duas naturas vel eēntias quarū quelibet ē
deus.ergo ſunt tres ꝑſone īfinite ī eadem natura
fūdate.iſta ratio eſt ſolū tenuiter ꝓbabilis:et ni-
chil demōſtrat.ſtatim dicet aduerſarius:deus ītel
ligit ſe ītuitiue et ꝑfectiſſime.ſed noticia dei reali-
ter ſecū idemptificatur.⁊ nichil ꝓducit īfinitum
extra ſe ſiue ī ꝑſona ſiue ī natura.dicit tātum eſſe
incōueniēs cōcedere tres perſonas realiter diſti-
ctas īfinitas ī eadem natura fūdatas ſicut ī diuer
ſis naturis.❡ Sed cōtra modū arguēdi arguit:
ex modo arguēdi ſequitur ꝙ erit quaternitas ī di
uinis et numerus īfinitus ꝑſonarū īfinitarum in
diuinis:patet arguēdo ſicut tu argumētaris:ca-
pio filium:ipſe ītelligit et habet ītellectum īfini-
tum:et habet eēntiam diuinam ei obiectaʒ.ergo
ꝓducit alium filiū:hoc eſt aliam ꝑſonam filii ꝑſo
naliter diſtīctam ab illo.dicatur illa ꝑſona produ
cta b.iterū b producit c.⁊ ſic ſine ſtatu.eodē mo-
do argumētabor de alio pricipio ſcilicʒ volūtate.
❡ Reſpōdetur ſtādum eſt ī trinitate.⁊ hoc ꝓpter
duo.ſolum duo ſunt pricipia productiua:ſcʒ ītel-
lectus et volūtas ſicut ī nobis:⁊ idem obiectum:
ſcʒ eſſentia diuina.ergo ſolum erāt due productio
nes.Secūdo filius ꝓductus ab eēntia diuina et
intellectu paterno eſt terminus adequatus illius
pricipij.⁊ ī illa productiōe(cū terminus eſt īfini-
tus et deus)nichil aliud ꝑ ſimilem modum ꝓdu-
cēdi ꝓduci poteſt.ſic de ſecūdo pricipio dicatur.
parum iſtud valet.ītellectus et volūtas ī deo rea
liter ſunt idem ſicut in nobis.etiam duo ſunt pri-
cipia in filio:ſcilicet intellectus et voluntas ſicut
in patre:ergo non datur terminus adequatus eiꝰ
ergo oportet dare plures ꝑſonas q̄ tres.❡ Ter-
tia concluſio probatur:vna perſona ī diuinis ha-
bet intellectum tam ſpeculatiuum q̄ practicum:
et voluntateʒ:⁊ tā intellectus q̄ voluntas eſt in-
finita et omnipotens.ergo ſi ad imaginationem
non eſſent plures perſone ī diuinis:adhuc illa ſo-
la poteſt omneʒ creaturam producere.hoc idem
ponit Ricardus tertio de trinitate.c.xvi.❡ Con-
tra primam concluſionē arguitur.ille pater creat
per quem omnia facta ſunt.ſed per filium omnia
facta ſunt Joannis primo.Et pſalmiſta.Verbo
domini celi firmati ſunt Inſuper:artifex artificia
tum ſua arte producit tanq̄ pricipio quo:ſed ver-
bum eſt ars dei omnipotentis ſecundum Augu-
ſtinum ſexto de trinitate.❡ Ad primum dicitur
omnia per verbum creata ſunt:non ſicut per ra-
tionem agendi ipſi patri:ſed ſicut per ſuppoſituʒ
creans vna cum patre.ita omnia per ſpiritū ſan-
ctum facta ſunt.❡ Ad ſecundum dicitur ꝙ illic ꝑ
verbum intelligitur imperium domini.❡ Ad ter
tium dicitur ꝙ ars.eſt commune nomē tribus ꝑ-
ſonis in diuinis.pater tamen eſt ars non de arte:
filius autem ars de arte.artifex operatur per ſu-
am artem quodammodo ei inherentem:hoc eſt
ꝑ ſuam ſapientiam:ſic pater ſua ſapientia produ
cit creaturas.et dato ꝙ filius ad imaginationem
non eſſet:non minus pater producere poſſit.
❡ Quarto arguitur per rationem Henrici dicen-
tis quia philoſophi non poſuerunt hanc produ-
ctionem ad intra ideo ponebant primam cauſam
de neceſſitate agere. ❡ Reſpōdetur:illa non eſt
cauſa.de productione ad intra nichil dixerūt:nec
illa poteſt ꝓbari in lumīe naturali huius vie mor
talis.ſed dixerunt primam cauſam de neceſſitate
coagere cauſis ſecundis in ſua actione.❡ Inſuper
Hebrei ponētes niſi vnam perſonam in diuinis
et mahometani dicūt illam cōtingenter agere ſi-
cut nos de tribus dicimus.ergo ad cōtingentiaʒ
productionis nichil facit hec ſapientia diſpoſiti-
ua quā filio iſte attribuit et amor affectatiuus vel
impulſiuus ad opus quē ſpirituiſancto ipſe dat.
❡ Contra ſecundam concluſionē arguitur:prius
creatura eſt producta ineſſe cognito et volito q̄
ſit aliqua perſona in diuinis producta:patet:ab
eterno creatura eſt a deo cognita:et illa que erat
futura ab eterno volita:licet non ꝓ eterno.ſed in
quocunqʒ inſtanti creatura eſt cognita:poteſt ef-
ficaciter eſſe volita:et tunc erit.ergo poſſibilis ē
ꝓductio creaturarum abſqʒ productione ad ītra
in diuinis.❡ Reſpondebo ad hoc argumentum
dubitatur p̄mo ſecundum propriam opinionem
et modum communem loquendi.Secūdo appli
cabo modum doctoris ſubtilis de ſignis nature
et originis propter aliquos ſuum modum ſiniſtre
carpentes:et alios non bene explicantes vel ca-
pientes.❡ Ad argumentum dicitur:iſta produ-
ctio ad intra per nullum inſtans precedit noticiā
quam deus habet de qualibet creatura poſſibili
ab eterno.et ſic nulla eſt prioritas nec poſterio-
ritas creaturarum. produci ineſſe cognito nichil
aliud eſt q̄ cognoſci.et data prioritate:nichil cō-
tra concluſionem noſtram qua dicimus non po-
teſt produci aliqua creatura in aliquo inſtāti vel
tempore finito quin in eodem verū eſt dicere eſt
productio ad intra.ſi creatura fuiſſet ab eterno:
iam duratione non precedit productio in diuinis
talem creaturam:bene autem perfectione.non
eſt difficultas in argumento. ❡ Sed pro mo-
do conterranei notabis. quando a:preſuppo-
nit b.et non contra:ſecundum veritatem vel no-
ſtrum modum concipiendi: illic eſt prioritas et

poſterioritas nature:vel originis.nec aliud vult
ipſe dicere.⁊ practicabo aliquot exēplis quibus
doctor ille vtitur.⁊ oportet ſm materiaʒ ſubiectā
vti aliter modo loquēdi ī diuinis.in eodem inſtā-
ti tēporis vel eternitatis tria ſunt ſigna originis.
in primo pater eſt:in ſcđo eſt filius:ī tertio eſt.ſſ.
prima ꝑſona ī diuinis a nullo eſt:⁊ filius eſt ab il-
lo:⁊ nō eſt cōfuſio ī diuinis:ſed aliquis ordo.nec
eſt facile captu ꝙ b ſit ab a qui ſit aliqua p̄oritas
ipſius a ad b.⁊ cum b ē ab eterno b eſt ī ſecūdo ſi-
gno.ſimiliter fide credimus ſpiritumſanctum ab
vtraqʒ ꝑſona ſcʒ patre ⁊ filio eē ſpiratuʒ:ergo fi-
lij ſpirātis partialiter ad ſpiritumſcīm eſt aliqua
prioritas:ergo ſpiritusſctūs eſt ī tertio ſigno natu
re vel ī tertio ſigno originis.nō eſt faciēda vis in
vocabulis dum ſua mēs explicetur.ſed in diuinis
proprie loquēdo ſunt ſigna tria originis:⁊ ī quo-
libet ſigno originis inſtātia nature ponere potes
et cōtra. ī primo ſigno originis dabis inſtātia va
ria nature:vt pater p̄us eſt actus intelligēdi q̄ vo
lendi eēntiam diuinam.pariforma pater anq̄ ge-
nerat filium ē beatus.⁊ ꝑ cōſequēs pater ī primo
ſigno eſt beatus:⁊ filius eſt ī ſecūdo ſigno:vt nu-
perrime dictum ē.❡ Sed cōtra hoc arguitur:pa-
ter eſt ī primo ſigno originis beatus:ergo pater ē
in p̄mo ſigno.beatus capitur nomīaliter:⁊ ſi pti-
cipialiter ⁊ ampliatiue gratia materie cōſequētia
eſt bona.⁊ vltra:ergo filius eſt ī p̄mo ſigno.rela-
tiuum et correlatiuum dicūtur ad cōuertētiam.
❡ Vlterius īquiſitiue queritur pro quo ſuppōnit
hoc complexum primum ſignum:⁊ pro quo acci-
pitur.❡ Reſpōdeo:p̄mum argumētum quod no-
minales pōderāt eſt ſophiſma cōtra intētionem
viri:vult dicere:pater ī primo ſigno eſt beatus.i.
hec res quam patrē ī diuinis vocamꝰ habet bea-
titudinem:dato ꝙ ꝑ impoſſibile nō eſſet aliquis
filius ꝓductus:quemadmoduʒ dicūt illi ponētes
ſolam vnam ꝑſonam que ē deus.illa ꝑſona ītuiti
ue ſe videt ⁊ ſe diligit:ergo ī ſe eſt beata.ſicut pat
a nullo ē:ita a nulla alia ꝑſona ī diuinis ſuam bea
titudinem accepit.ergo oportet arguēteʒ ad hoc
ꝙ bene arguat impugnare ītētionem loquētis et
nō verba ī cortice.❡ Et ſi adhuc dicis:vl' hec res
(demōſtrādo patrem)ī primo ſigno eſt pater vel
nō pater.nō ſecūdum:ergo p̄mum:ergo filius eſt.
❡ Reſpōdeo:ſemꝑ corticem verborum impugnas:
⁊ nō propoſitionem loco cuius propoſitio fit. im
pugnare debes hāc loco cuius hec capitur:pater
a ſe habet beatitudinem et nō a filio.vel ſi ꝑ im-
poſſibile filius nō eſſet/pater haberet beatitudi-
nem.et nulla alia tibi dabitur reſpōſio.Secūdo
dicitur et modum dicēdi iudicio lectoruʒ reliquo
in hac graui materia.ſi eſſet ſermo ī his īferiori-
bus audacter id aſſererē tāq̄ magis artificioſum
q̄ iſtud quod nūc dixi:ꝙ hec res ī primo ſigno eſt
nō pater:et ſenſus illius eſt:paternitas nō cōue-
nit huic rei ratione primi ſigni originis.❡ Ad ſe
cundam queſtionem dico:ꝙ illa de actu exercito
capitur loco vnius de actu ſignato.eſt ꝓ ſignifi-
catur.Exēplum in ſimili:omne a eſt b.omne c eſt
a.ergo omne c eſt b.ſecūdum omnes loquētes di
citur eſſe argumentum in barbara.hoc eſt ſignifi
catur per hanc dictionem barbara.ſic omnino in
propoſito.hec res ergo eſt in primo ſigno origi-
nis reſpectu filij:et in primo ſigno origīs illa res
eſt beata.et in ſecundo ſigno originis pater:in or
dine ad eſſentialia non mirabere ꝙ a ſit in primo
ſigno originis comparatiue in ordine ad b.⁊ eſt ī
ſecundo ſigno comparatiue ad c.vt in creaturis
facile eſt exemplificare.omnia notionalia ſunt in
ſecundo ſigno originis reſpectu eſſentialium:q̄a
illa preſupponunt more multorum:cum conſtitu-
untur ex eſſentia et proprietatibus relatiuis.mo
do conſtitutum preſupponit ea ex quibus conſti-
tuitur.pariforma eſt productio perſonarum ī di-
uinis totaliter completa anteq̄ creature produ-
cantur in eſſe cognito: vt iſte doctor dicit in pri-
ma queſtione ſecundi.hoc eſt:obiectum primariū
et diuinum et quaſi motiuum diuini intellectꝰ ad
intelligendum in aliqua prioritate eſt cognitum
ante obiecta ſecundaria et creata ſolum termina
tiua intellectus diuini.et ſic comparando produ-
ctionem ad intra ad creaturas cognitas:omnes
perſone in diuinis ſunt in primo ſigno nature.et
per hoc talis obiectio euacuatur.in mente pater-
na ſunt creaturarum idee:et ex omni ſapientia et
ſcientia ſua deus producit filium ſecūdum Augu
ſtinum.xv.de trinitate.c.xiiii.natum eſt de omni
bus his qui ſunt in ſcientia patris.ergo verbum
eſt genitum de noticia creature.pater prioritate
nature prius cognoſcit eſſentiam diuinam et fi-
lium producit ante noticiam creaturarum:et ſpi-
ritusſanctus etiam ab vtroqʒ ſpiratur ante crea-
turarum noticiam ad ſenſum bonum ante expli-
catuʒ.non quī deus ab eterno creaturas omnes
cognouerit.ſed cum etiam eſſentiam diuinam ab
eterno cognouerit que ē obiectum precīſiſſime co
gnoſcibile ab ītellectu diuino:cōgruum eſt ꝓpter
diſtinctionem ⁊ diſtīctum modum loquendi tali
modo loquendi vti:dummodo ſane intelligatur.
ſi eſſet vnus angelus perfectiſſimus de neceſſita-
te ſe cognoſcens etiam ī p̄mo inſtāti ſui eſſe:et cū
hoc extrinſeca in eodem inſtanti:nō incōueniēter
dicere potes:in p̄ori ſigno nature hic angelus ſe
ītelligit:ī poſteriore extrīſeca.❡ Sed dicis:ſi do
ctor ille nichil aliud intēdit q̄ id qđ dico:tūc ſua
ꝓbatio eſt ieffica ī diſtīctiōe p̄ma p̄mi.et ī.xliij.
diſtinctiōe ſecūdi:ꝙ pr̄ eſt beatꝰ anq̄ ꝓducat fi-
liū.q̄ aliq̄s vnā ꝑſonā pōt diligere vel cognoſce-
re alia nō dilecta vel nō cognita.❡ Rūdeo ſi vna
ꝓbatio nō ꝯcludat ſufficit ꝙ ſingula iuuēt.Scđo
dico:nō capio ꝓuinciā ſua dicta vtrobiqʒ tueri.
oppoſito ꝯcluſiōis quā ꝓbare intēdit ē nil rōna-
bilius:⁊ ſic oppoſitū ī locis allegatis teneo.ſed
volo dicere:aliq̄ eū nō ītelligētes nō debēt ſuper
ſuo mō loq̄ndi mirari:dicētes ī ꝯſilio ꝯſtātieſi pa
tres manū appoſuiſſe illū loq̄ndi modū explode-
re.ſui ī hoc loq̄ndi mō ſe multiplicitate ſignorum ī-
uoluūt:cū tamē ſufficit capere hanc breuē regulā
quam poſui.quādo aliquid aliud realiter preſup-

ponit vel quo ad noſtrū modum cōcipiendi:tunc poni pōt prioritas nature et poſterioritas. quēadmodum diceres:aīa chriſti in primo ſigno nature habuit eſſe:⁊ in ſecūdo ſigno nature fuit beata ⁊ ſciens. et iſta fiūt in eodem inſtāti temporis: puta in illo inſtanti quo anima xp̄i īformauit corpus et erat. poſſit ſcotiſta a nominali:vel thomiſta querere nūquid idee creaturarū ſunt in intellectu paterno:et deus pater ꝓduxit filium mediante omni illo quod ē in ſciētia eius ſꝫ Auguſtinū: quomodo ergo ē ꝙ verbum non eſt productū de ſcientia creature:⁊ dicere ꝙ hec ratio ſibi cōcludit in eodem inſtāti temporis vel eternitatis duplex ſignum nature. qui illo modo loquēdi vti noluerit dicere poteſt ad auctoritatē Auguſtini ꝙ ipſa ſic intelligitur:natum ē de omnibus his qui ſunt in ſciētia patris. ſermo eſt de ſcientia eſſentie diuine ⁊ nō de noticia creature vel ſcientia verbi. qꝛ noticia q̄ eſt verbū nō ꝓducit de noticia verbi de eſſentia diuina et noticia creaturarū. ¶ At dicis:pater prius origine producit lapidē in eſſe cognito q̄ꝫ filius illū ꝓducat. igr̄ filiꝰ lapidē nō ꝓducit in tali ineē vel bis lapis ꝓducit in eē cognito. Circa hoc argumētū doctor ſubtilis exceſſiue ſe inuoluit:⁊ miror quō vir īgenioſus in hoc ſe tātū implicabat. poteſt idem argumētū eſſe paulo clarius de productiōe lapidis ineē reali ſi lapis fuiſſet ab eterno. dicitur:nulla ē prioritas ex parte actus ītellectus vel voluntatis mediātibus quibꝰ eſt productio:qui ſunt idem in tribꝰ. nec eſt prioritas ex pte obiecti producti ineē cognito vel reali:quia eſt idem. ſed pater p̄us producit:hoc ē:nō capit ab alio potentiam cognoſcēdi vel producēdi lapidis:cōmunicat potentiā ſicut eēntiā aliis duabꝰ perſonis. ⁊ nulla alia ē difficultas ¶ Scd̄o arguit cōtra eādem cōcluſionem:producere creaturam ē eſſentiale in diuinis:quia idem qd̄ velle creaturam eſſe:quia cōuenit oībus tribus. opera trinitatis ſunt indiuiſa ad extra. producere perſonam in diuinis ē notionale. modo notionale p̄ſupponit eēntiale. ¶ Tertio arguit:ſi productio creaturarū neceſſario preſupponeret productionem ī diuinis ſequeretur ꝙ productio creaturarum argueret ꝓductionem in diuinis:et per cōſequēs philoſophi qui creaturarū productionē poſuerunt:poterāt deuenire ad productionem pſonarum in diuinis:quod de maximis philoſophis minime legimꝰ. ¶ Ad ſecūdum dicitur:notionalia preſupponūt eſſentialia ad intra:nō autē ad extra:quemadmodum ē creatio ⁊ productio creature. licet intelligere et velle abſolute precedunt notionalia:nō tamen intelligere et velle creaturam. ¶ Ad tertium dico:ꝙ productio creaturarū ſufficienter arguit productionem in diuinis his q̄ in fide illuſtrantur:non tamen in lumine naturali. cui ratio adducta in probatione ſecunde cōcluſionis videtur apparens:is diceret ꝙ poſſit philoſophus in lumine naturali concludere trinitatem in perſonis diuinis. vt patet ex argumento aſſumpto:et ad hoc introducere dictum hermetis trimegeſti:monas genuit monadas et ille genuit amorem:ſed forte ille fide illuſtratus eſt. ingenioſiſſimi et exercitatiſſimi philoſophi (quorū ſcripta ad nos deuenere) hanc trinitatem non poſuerunt. et per conſequens aliorum argumentum in lumine naturali non eſt magne apparentie.

¶ Contra tertiam concluſionem arguitur:ex impoſſibili ſequitur quodlibet. ſi eſſet vna perſona tantum in diuinis:illa poteſt producere omnes creaturas. ſic ſi eſſet vna perſona in diuinis tantum:illa nullam creaturam producere poteſt. aſſumere impoſſibile in antecedēti nichil eſt probare. ¶ Reſpondetur:impoſſibile ſimpliciter infert illatiue quamlibet propoſitionem:ſcd̄m iſtud vulgare logicorū:ex impoſſibili ſequitur quodlibet: et poteſt iſtud probari de quolibet īpoſſibili ſimpliciter per diffinitionem bone conſequentie. Secundo dicitur:arguens interdum capit impoſſibile ad probandum intentum:vt pote capiendo occultum impoſſibile:et ex illo manifeſtum impoſſibile inferre. ſicut Ariſtoteles quarto phiſicorū in materia de vacuo capit vacuū conceſſum poſſibile ab aliquibus philoſophis:ex quo īferebat Ariſtoteles ingenioſe ꝙ mobile ſimplex in vacuo poſitum mouetur in inſtanti:cōtra experientiam. ſic Job proceſſit cōtra ſecum diſputantes q̄ tenebant ꝙ nemo punit niſi pro peccatis:⁊ ſemper maiores pene in hoc mundo maiorem culpā arguunt:quod Job ad expreſſum inconueniens deduxit ſicut Ariſtoteles contra antiquos. capta eorum opinione cum vno noto vero nō repugnāti eis:ſi vacuum eſſet poſſibile infert expreſſiſſimum inconueniens:ꝙ graue ſimplex poſitum in eo ſubito deſcenderet. iſtud conſequens ipſi negaſſent tanq̄ cōtra experientiam. tunc Ariſtoteles per locum intrinſecum oſtendit conſequētiā/ ergo redeūdum erat ad impoſſibilitatem vel falſitatem vacui. dixi ꝑ locum ītrīſecum. ſi conatus fuiſſet oſtēdere cōſequentie valorem ꝑ hoc ꝙ ex impoſſibili ſequitur qd̄libet:cum ſm̄ eos vacuum eē non erat impoſſibile:petiuiſſet p̄cipium. etiā ruditer ſic hec cōſequētia probatiue fuiſſet cōceſſa ab Ariſtotele:vacuum eſt et graue eſt ī illo poſitum ergo iſtud graue deſcēdit ſubito. cōſequentiam per locum intrīſecum probat. ſed ſi idem antecedēs cepiſſet: inferendo:graue non deſcendit ſubito:licet conſequentia eſſet bona illatiue:⁊ tenens ſolum per locum extrinſecum ex impoſſibili ſequitur quodlibet:hec conſequentia non eſt probatiua nec per locum intrinſecum tenens. vel ſic (et parum diſtat) admiſſo vno impoſſibili:⁊ potiſſimum occulto impoſſibili qd̄ non omnes dicūt eſſe impoſſibile:et ipſo admiſſo tanq̄ poſſibili: omne ſequens per locum intrinſecum ad tale poſitum eſt concedendum:et nil aliud:ſed ad impertinens reſpondendum eſt ſcd̄m ſuam qualitatem: tunc ſi fuiſſet poſitum Ariſtoteli interreparādum cum reſponderet et teneret gratia diſputationis ꝙ eſt dare vacuum:ſi ei propoſuiſſes graue ſimplex poteſt poni in illo: hoc conceſſiſſet tanq̄

neceſſarium:et admiſiſſet de ineſſe illius tanq̄ nō repugnans ſuppoſitioni vel potius ſibi poſito. poſtea negaſſet fortaſſe p̄ma frōte ſi ei intuliſſes graue ſimplex ſubito deſcendit in vacuo. audita bona ꝓbatione ꝯñe:cōceſſiſſet:ꝯñs ē falſum:et ēt añs. dixiſſet ſe nō tenere poſitionē niſi gr̄a diſputationis quouſq; audiret bonā ꝓbationē eiꝰ:⁊ ſi ei intuliſſes poſtpoſitū admiſſum:graue ſimplex nō mouet in illo vacuo:negaſſet illā cōſequenter rñdēdo. ⁊ ſi dixiſſes ex īpoſſibili ſeq̄tur quodlibꝫ ſed ꝑ te Ariſtoteles īpoſſibile ē dare vacuū. ergo ꝯña bona. riſiſſet arguentē inq̄ens. ſuſtineo illud iā tanq̄ poſſibile:quēadmodū multi gr̄a ſcolaſtice exercitationis tenēt tanq̄ veras ꝓpoſitiōes q̄s falſas credunt. oīno ſic eſt in ꝓpoſito. hoc admiſſo ꝙ eſſet ſolū vna pſona ī diuis ſicut philoſophi putarūt ⁊ hebrei:cū illa habeat intellectū ⁊ voluntatem ſufficientes ad ꝓducendū:pōt ꝓducere. et ꝑ ꝯñs Henricꝰ gaudent male opinat ꝙ pr̄ ꝓducit filio et ſp̄ſ. tanq̄ rōnibus ꝓximis ⁊ req̄ſitis ad producendū:⁊ ꝙ cōpleāt cauſalitatē pr̄is:cū eadem cauſalitas ſit ita pfecta in pr̄e ſicut in tribus pſonis. nec eſt ſuꝑfluitas aliarū duarū pſonarū ī diuinis:ſed ſumma neceſſitas. cū pr̄ liberali neceſſitate intelligēdo eſſentiā producit filiū cui eēntiā et voluntatē cōmunicat. ⁊ pr̄ ⁊ filiꝰ amando illā eēntiā. ſp̄ſ. amorē producūt de neceſſitate. ⁊ cū eadem eēntia:intellectꝰ eēntialis:et volūtas:ſit in vna et in tribꝰ:potētia producendi res ad extra ē oīno in vna ſicut in tribꝰ:ſed neceſſariū eſt eē tres pſonas ī diuinis. hoc potiſſimū fide creditur:licꝫ manuductiones ī lumine naturali dari poſſunt.

Secūdo circa hāc primā diſtinctionē q̄ritur:an mundꝰ incepit eſſe:capto mūdo ꝓ toto vniuerſo deo ſecluſo. ¶ Pro ſolutiōe pono duas cōcluſiones. quarū prior ē:mundꝰ habuit originē. ꝓbatur hec ꝯcluſio ī lumīe naturali vtcūq;. hoc poſuit pithagoras:⁊ epicurꝰ. vt Plutarchꝰ dicit ī. ii. lib. in placitis phōꝝ. aſtrologi hoc cōmunīꝰ poſuerunt. ⁊ Maro. ij. Georgicoꝝ inq̄ens. nō alios p̄ma creſcētis origine mūdi illuxiſſe dies aliū ve habuiſſe tenorē crediderim. lꝫ Ariſtoteles in topicis exēplificando de ꝓbleumate neutro exēplificat de ꝑpetuitate mūdi:qꝛ vidit in diebꝰ eius probleuma:tn̄ a certo propoſito de hac materia loquens poſuit ꝯdictoriū huius cōcluſionis. ſed ī hoc apparēter multū repugnauit ſibi. probatio:cōſtāter negauit infinitū tā magnitudine q̄ꝫ multitudine. iii. phiſi. et p̄mo de celo:⁊ īfiniti fuerūt hoīes ſm̄ eū:⁊ aīa ē īmortalis vt in. xliii. diſ. iiii. diximꝰ. ergo nūc eſt infinitꝰ aīarū numerꝰ. iiii. politi. xiii. dicit hoīes a p̄ncipio fuiſſe paucos. etiā phīa fuiſſet infinities ꝯplete tradita añ dies eiꝰ. lꝫ iſtud nō cōcludit. ſtat ꝙ ſcīa habuit originē:vel frequenter periiſſet. aliter perēptorie hec cōcluſio probatur. Geneſis. i. In p̄ncipio creauit deus celū et terrā: hoc eſt naturā celeſtem et corruptibilem. ⁊ Joannis. i. Oīa per ipſum facta ſunt:⁊ ſine ipſo factū eſt nichil. ⁊ Apocalipſis. iiii. Tu enim creaſti oīa ⁊ propter voluntatē tuam et erant ⁊ creata ſunt. et ſcd̄i Machabeorū. vii. Peto nate vt reſpicias ad celum et terrā et ad omnia que in eis ſunt:et intelligas qꝛ ex nichilo facit illa deus. et in articulo fidei. factorē celi et terre. ¶ Scd̄a concluſio:decens erat ꝙ mundꝰ haberꝫ principiū ⁊ originem. probat. ita factum ē a deo ex precedenti cōcluſione. et deus nichil indecēs facit:cū ſua voluntas ē indeuiabilis et p̄ma regula ceterarum regularū regulatiua. Scd̄o arguit ad idē:ex mundi machina conſtructa oſtendit bonitas ſapientia et magnitudo opificis. nō fecit tugurium:non vrbem ſolū: ſed elementa magna cū mixtis in eis tot varios celos eccētricos et cōcentricos cū tot variis motibus vt vix vllū creatū ingeniū (et ſi angelicū) pro milleſima pte capere queat. in hoc cognoſcit opifex vniuerſi. Sed dicis. fide id credimꝰ. ſi feciſſet eundem mundū ab eterno: bonitas ſapiētia ⁊ magnitudo fuiſſet ita bn̄ nota. Preterea tertio arguitur:ex mundo fabricato oſtendit deus nō egere creatura:⁊ ꝙ in ſe ſolo eſt beatus. poterant multi putare licet fecerit mundū ab eterno hoc fecit pro ſuo bono et tanq̄ ei cōduceret quo ad aliquam pfectionem accidentalem:propterea nō fecit ipſum ab eterno. Inſuꝑ oſtenditur ꝙ mere cōtingenter et libere mundū creauerit. multi magni viri et theologi putant omne qd̄ eſt de neceſſitate eſt. et ſi mundus fuiſſet ab eterno dixiſſent de neceſſitate ē. in hoc oſtendit ꝙ omnis creatura īdigeat manutenentia dei. Ex iſto pꝫ:licet deꝰ fuit in tēpore poſſibili quando nulla creatura fuit:in nullo tp̄e deus fuit quin in illo creatura fuit:nec deus fuit aliquando q̄n creatura fuerit:et hoc ꝓprie capiendo tēpus. ſed capiendo pro tēpore vero vel imaginario aliter eſt dicēdū. ¶ Cōtra iſtas cōcluſiones ſimul arguitur:indecens eſt deū ab eterno fuiſſe ocioſum:ſed hoc fuit ponēdo deum ab eterno fuiſſe añ orbem cōditū:igitur. ¶ Scd̄o arguit:deꝰ ſemꝑ fuit dñs. ergo ſemꝑ erant creature. nō ſolum in omni tempore vero:ſed imaginario. cape mentē arguentis. tenet ꝯña:deus nō eſt dñs ſine creatura:qꝛ nō eſt dominus ſui. antecedens patet per Auguſtinum. xii. de ciuitate dei. c. xv. dicentem. non audeo dicere deum aliquando dominum non fuiſſe. et paulopoſt dicit:ſemꝑ fuerunt angeli. ¶ Ad primum conceditur maior:ſed nego minorem. nullus dicitur ocioſus niſi quem expedit et decet operari. ſi homo dormiat ſcd̄m rectam rationem vel mentem a contemplatione ad tempus ſeponat: non propterea vocatur ocioſus. Secūdo:deꝰ continuo operabatur ſe intelligendo et fruendo:et in hoc erat ſua beatitas infinita. et pater produxit filium ab eterno:et ambo mutuo ſp̄ſ. et creaturarum idee erant in mente diuina ab eterno. ita intuebatur creaturam non exiſtentem ſicut exiſtentē. omnia poſſibilia diſtinctiſſime ab eterno vidit. ſua eēntia eſt ei obiectū primarium et omnium repreſentatiuum. et creatura eſt ſolum obiectū terminatiuum intellectꝰ diuini

que equaliter terminat ſiue ſit ſiue nõ ſit. accipito analogiã de illo bono romano dicere ſolito: nunꝙ̃ minus ſolꝰ ſum ꝙ̃ cũ ſolus ſum. ğ deũ eſſe ſolũ nõ arguit eũ ocioſum. ¶ Ad ſcõm argumẽtũ concedo: ꝙ ſemꝑ deus fuit dñs: hoc eſt omi tẽpoꝛe vero. ⁊ ſic in quolibet tali fuerunt angeli. ſꝫ capiendo tẽpus ꝓ tẽpoꝛe vero ⁊ imaginabili: ante oꝛbis ꝯditi pꝛincipiũ: deus non fuit dñs. dicit Auguſti. v. de trinitate. c. vltimo. deus nouiter ex tpe fit dñs ¶ Tertio arguit: qȯ eſt ꝑfectio ſimpliciter cõuenit deo ab eterno: ſed creare eſt ꝑfectio ſimpliciter: pꝫ: nõ minoꝛis ꝑfectionis ẽ creare ꝙ̃ poſſe creare. actꝰ nõ ẽ ꝑfectioꝛ potẽtia. ix. methaphiſice. ſed poſſe creare eſt ꝑfectio ſimpliciter. ſi deꝰ non poſſet creare: nõ eſſet ꝑfectꝰ ſimpl'r. ¶ Quarto arguit: argumento maximini ꝯtra ğnationem in diuinis: aut deus potuit ⁊ voluit ꝓducere mũdum ab eterno: ⁊ ſi ſic: ꝯcl'ones ambe ſunt falſe: aut nec potuit nec voluit: aut voluit: ſꝫ nõ potuit. ğ fuit impotẽs: aut potuit: ſed nõ voluit. ğ fuit inuidus. ſi ego poſſem bñfacere alicui ſine iactura mea ⁊ nõ id faciens reputarer ĩpꝛobus. ſic eſt de deo. igit. ¶ Ad tertiũ rñſum eſt in diſtinctiõe ſcõa q̃ſtione. ij. ṗmi ſniaꝝ. ¶ Ad quartũ dr: deus poterat ꝓducere mundũ añꝙ̃ ipſum ꝓduxit: ⁊ nõ voluit añ pꝛoducere: eſt agens liberꝝ: ⁊ libere ſua voluntate ſe ad hoc determinauit. nec ſequit ꝓpterea ꝙ ſit inuidus. in deo non cadit inuidia: vt pꝫ ꝑ diffinitionẽ eius. ⁊ ſi hõ omittẽs bñ facere alteri in caſu peccet: nõ aũt deus: qꝛ hõ eſt obligatꝰ: deꝰ autẽ nulli obligat. inferioꝛ non põt legẽ imponere ſupioꝛi. ¶ Quinto arguit: añ creationẽ mundi verꝝ erat dicere deus ẽ: ergo deꝰ erat in tẽpoꝛe. tenet ꝯña. ſic explicamꝰ ſenſum iſtius: deus ẽ: deus eſt in inſtãti: vel tẽpoꝛe pñti: vl' mõ. ⁊ Ariſtoteles ṗmo ꝑiharmenias verbũ conſignificat tempus. ¶ Sexto arguit: tẽpus nõ incepit eſſe nec pꝛimꝰ motus localis. ergo nec totus mũdus habuit oꝛiginem. ꝯña liquet. añs pꝫ. da pꝛimũ motum localem: ⁊ ſit circuitio ṗmi mobilis gr̃a exempli. bñ ſequitur: nunc motꝰ eſt: ergo pꝛius motus erat: oẽ qȯ nũc mouet pꝛius mouebatur. vi. phiſicoꝝ. ſil'r arguit de tẽpoꝛe qȯ pꝛimũ dicis. ¶ Ad quintum concedo ꝙ in mẽte diuina verꝝ erat dicere deꝰ ẽ: ſed non ſequit ꝙ verꝝ erat dicere ꝙ deus erat ĩ tẽpoꝛe: capiendo tẽpus ꝓ aliquo extrĩſeco. vt ĩ. iiii. phiſi. capit. nec bñ explicat conuertibiliter ꝑ illã. lꝫ inter nos ſic vulgariter explicemus. ad illud qȯ eſt aſſumptũ a philoſopho alibi rñdimus. ¶ Ad ſextũ: nego ꝙ tẽpus ⁊ motus localis non incepit eſſe. huiuſmodi res ſucceſſiue quo ad eẽ ⁊ fieri inceperunt ꝑ vltimũ inſtans non eſſe. argumentum nichil aliud ꝓbat niſi quocũqꝫ inſtanti intrinſeco tẽpoꝛis vel motꝰ dato verꝝ eſt dicere: pꝛius erat: qȯ cõcedimus. ¶ Septimo arguit: vel deus volũtate antiqua anteꝙ̃ ꝓduxit mundũ voluit ꝓducere mundũ: vel volũtate noua. ſi ſcõm: ğ in deo cadit mutatio qȯ naturalis phĩa refugit. ſi pꝛimũ: ğ deus voluit ab eterno ꝓducere mũdũ. qꝛ ſi in aliquo tpe vero vel imaginario voluit ṗmo ꝓducere mũdũ: ſequit ĩ deo mutatio. ¶ Octauo arguit: nõ eſt poſſibile ꝙ deus eẽt ſolus añ mũdũ: ſꝫ deꝰ fuit ſine ṗncipio: ergo ẽt mundꝰ ſine ṗncipio. maioꝛ pꝫ. vel deꝰ erat ĩ vna poꝛtiõe determiata imaginaria vbi hic mũdus ẽ: vel ĩ toto loco ĩ quo hic mundꝰ eſt: vel ĩ vacuo imaginario ĩfinito. nõ duo ṗma: cũ nichil creatũ erat: nõ erat rõ ꝙ eẽt potiꝰ vbi hic mundꝰ eſt: vel poꝛtio huiꝰ mũdi ꝙ̃ in alio loco poſſibili. nõ tertiũ. tunc deꝰ adhuc ẽ in loco imaginario ĩfinito. ⁊ vbicũqꝫ deus eſt põt creare locũ: ergo deꝰ põt creare locũ infinitũ: qȯ non eſt cõcedendũ. ¶ Ad ṗmũ: cõcedo ꝙ deꝰ voluit ꝓducere mũdũ añꝙ̃ ipm ꝓduxit volitione antiqua. deꝰ voluit ab eterno ꝓducere mũdũ: vt ly ab eterno determinet hoc verbũ voluit. falſa ẽ vt determinet hoc cõplexũ ꝓducere mũdũ. vel ſic: deus ab eterno voluit ꝓducere mũdũ: ſꝫ nõ voluit ꝓducere ꝓ eterno in ṗoꝛi denotat eternitas volitionis in ſcõa denotat eternitas voliti. vñ eadẽ volũtate qua deꝰ vult rẽ non eſſe dũ nõ ẽ vult eã eẽ poſtꝙ̃ eſt: ita ꝙ nõ ceſſat ṗmũ velle ꝙ̃uis nõ ſit amplꝰ velle vt nõ ſit. vt dicit Aug. xii. de ciuitate dei. c. xvii. ſic dicit. in deo non alterã pꝛecedentẽ altera ſubſequens mutauit aut ſuſtulit volũtatẽ: ſꝫ vna eadẽqꝫ ſempiterna ⁊ ĩmutabili volũtate res q̃s cõdidit vt ⁊ pꝛius nõ eſſent elegit quãdiu nõ fuerunt: ⁊ vt poſteriꝰ eſſent quo mõ eſſe ceperũt: quo fit: lꝫ velle ꝓducere mũdũ ſit neceſſariũ: tñ nõ neceſſario ẽ velle ꝓducere mũdũ. ṗoꝛ pars pꝫ. velle ꝓducere mũdũ eſt dei volũtas q̃ neceſſario eſt. ſecunda ꝑs pꝫ. deꝰ cõtingẽter erat velle pꝛoducere mũdũ. q̃libet creatura cõtingẽter ẽ a deo. potuit tñ deꝰ nolle ꝓducere mundũ. ſicut in ſil'i: ab eterno ꝑ̃deſtinauit deꝰ Jacob quẽ poterat nõ ꝑ̃deſtinare. ¶ Et ſi dicas: quicq̇d deꝰ poterat fieri: de neceſſitate fuit: ſꝫ nolle ꝓducere mũdũ potuit eẽ deus. igit de neceſſitate fuit. cõcedit maioꝛ: ſꝫ diſtinguitur minoꝛ. vel ſubiectum ſupponit pꝛo eo quod fuit: et ſic ipſa eſt falſa. vel pꝛo eo potuit eſſe ⁊ ſic concedo. ⁊ ex hoc non ſequitur concluſio illata. ſed hãc cõcedo: ꝙ potuit eſſe nolle ꝓducere mundũ de neceſſitate fuit deꝰ. ⁊ eſt oĩno ſil'e ſicut in materia de futuro cõtingẽti de pꝛeſcia dei. deꝰ cõtingẽter pꝛeſcit añxp̃m foꝛe: ⁊ tñ illa pꝛeſcia fuit ab eterno: ⁊ pꝛeſcia dei reſpectu añxp̃i foꝛe eſt res neceſſaria: qꝛ deꝰ: qꝛ quicq̇d eſt deꝰ de neceſſitate ẽ deꝰ. ex his ñ ſequit ꝙ ſit vlla mutatio ĩ deo. exẽplũ in me. ego volo nũc cras hoꝛa tertia legere in. iiii. ſniaꝝ. ⁊ continuo illud velle ꝓ illo tpe: an ꝓpterea mutoꝛ. etiã ſole agẽte naturali ſemꝑ ſtãte in eodẽ loco: ſi nũc ꝓducat vnũ illuminabile ei applicatũ: ipm illuminabit ſine vlla mutatiõe ĩ ſole. quo fit: deꝰ ĩmutabilit vult a. creaturã eẽ: ſed nõ ineuitabiliter ⁊ neceſſario: pꝫ ṗmũ: qꝛ nõ ẽ mutatio in deo ꝙ ṗus vult a. creaturã ⁊ poſtea nult. ſed ꝓ tpe quo volũtas diuina vult creaturam eſſe creatura ẽ: nec opꝫ aliã cãm q̃rere quare deꝰ vult nũc a. eẽ potiꝰ ꝙ̃ in alio tpe: aliã inꝙ̃ a. volũtate dei q̃ eſt ṗma cã ſic volẽdi. indiſciplinati ẽ oĩm q̃rere rõnẽ. iiii. metaphi. ṗncipioꝝ demõſtrationis nõ ẽ demõſtratio: ſꝫ ĩ illis tanꝙ̃ in ṗncipiis notis

ſtãdũ ẽ: ſic in cõtingẽtibꝰ: alioqn eſſet ꝓceſſus in infinitũ. ¶ Ad octauũ neget maioꝛ: dico enim ꝙ deus ante creationẽ mũdi erat in loco imagiãrio vbi totus iſte mundus eſt ⁊ in ſpacio imaginario infinito extra hũc mũdum ⁊ in illo adhuc eſt: ſm illud ſalomonicũ: tertij Regũ. viij. Si ei celum ⁊ celi celoꝛum te capere non poſſunt: quanto magꝭ domus hec quam edificaui tibi. Et de criſtifera virgine canit eccleſia. Virgo dei genitrix quem totꝰ non capit oꝛbis. et que ſequũt: hoc patet ex diſtinctione. xxxvij. ṗmi. ¶ Nono arguitur. ſit hoc iſtãs in quo pꝛima creatura: ſcꝫ a. eſt ꝓducta: arguitur ſic. a. nunc ẽ: et pꝛius nõ erat. ğ datur tempus pꝛius hoc inſtanti vel tẽpoꝛe. ¶ Et confirmatur hec ratio. Non eſſe. a. creature diutiꝰ durauit ꝙ̃ ſuum eẽ: qꝛ eſſe ſtat ſolum ꝑ bꝛeue tempꝰ vel inſtans. nõ eſſe fuit ab eterno. ¶ Ad nonuꝫ: admiſſo caſu: cõcedo has ꝓpoſitiões. A. in hoc tempoꝛe vel inſtãti eſt et pꝛius nõ erat. ſecũda ẽ negatiua nõ ponẽs tempꝰ. ſed ex toto illo antecedente non ſequitur. ergo pꝛius erat. Hoc ẽ: tempꝰ pꝛiꝰ erat. illic ex negatiua non pꝛegnanti. nec impoſſibili infertur cõſequens contingens. modo talis illatio eſt nulla. ¶ Ad confirmationem reſpondet: non curando de affirmatiua cuius ſubiectum ſupponit necne: ſed ad intentionem argumenti nego ꝙ nõ eſſe per longius tempꝰ durauit ꝙ̃ eẽ iſtiꝰ. a. ꝑ longiꝰ tempus poſſibile vel imaginariũ: concedo. Sed ex illa conceſſione nihil habere potes. ¶ Undecimo arguit: res habet eẽ eẽntie anteꝙ̃ habeat eẽ exñtie extra ſuam cãm: et hoc eſſe hꝫ ab eterno: igit creature nõ creãtur in tali eẽ. maioꝛ ptꝫ. alias non eſſet maioꝛ rõ quare vna res ꝑ̃t eẽ ꝙ̃ figmentuꝫ vt chimera. ¶ Et confirmatur hoc ꝑ Auicẽnã. viii. methaphiſice dicentem: ꝙ res fluunt a deo nõ ſolum vt a creante: ſed vt intelligente eas. ¶ Reſpõdetur: opinio eſt domini Henrici Gandeñ. quotlibeto. viij. queſtione nona: ꝙ res poſſibilis hꝫ eſſe eẽntie anteꝙ̃ ꝓducatur. Et ſic dicit. a ratitudine. ſi large capiat res vt dicit de reoꝛ reris: ſic conuenit figmentis que non habent tale eſſe. dicit cum res eſt a deo cognita eſt exemplata: et ꝑ hoc habꝫ verum eſſe reale qȯ eſt eẽ quidditatiuum ⁊ eẽ eẽntie. anteꝙ̃ res habeat eſſet exñtie: opoꝛtet ꝙ hoc eẽ eẽntie ⁊ quidditatiui habeat. in omni creatura dicit eſt compoſitio ex eẽ eẽntie: ⁊ eẽ actualis exiſtentie tanꝙ̃ ex eterno et tempoꝛali conſtituentibus vnum. qꝛ vnum eſt in potentia ad reliquũ: ſcꝫ eſſentia ad exiſtentiam: et ſm eſſe actualis exñtie conuenit rei creari de nouo. Nõ autem ſm eẽ eẽntie ⁊ quidditatiuum qȯ ẽ ab eterno quo diſtinguit pꝛimo res a figmentis ⁊ impoſſibilibus que nõ ſũt exemplata a deo. ¶ Hec opinio eſt ita inſulſa ⁊ inſipida vt eiꝰ recitatio ẽ eiꝰ ſufficiens eiectio ⁊ exploſio. ꝓpterea ea relicta: dico eẽ eſſentie et eſſe exiſtentie conuertuntur. res / eſſentia / et exiſtentia / ſunt idem. nec modus beati Thome de eẽ eſſentie nec eſſe quidditatiuũ Henrici vllomõ mihi placent.

¶ Ad Auicennam dico: ipſe nõ ĩtẽdit ꝙ res habeant vllomõ aliquod eſſe reale añꝙ̃ ſint: ſed fluunt a deo ad bonum ſenſum: hoc eſt intelliguntur a deo et ab eo ꝓducunt alique in eſſe exiſtentie. nihil eſt ꝓducibile niſi poſſibile. capio poſſibile pꝛie intentionaliter: et non qȯlibꝫ tale: ſed qȯ deus efficacit vult eſſe. figmenta ſunt impoſſibilia vel non ſunt poſſibilia. ergo non creabilia. Nec aliam cãꝫ querere opoꝛtet. Si Auicenna aliud intelligeret negaret ṗmo vbo. ¶ Decimo tertio af. Omne qȯ fit: fit ex ſubiecto ꝑ̃ſuppoſito. ṗmo phiſicoꝛum. et ſeptimo metaphiſice. in ṗmo phiſicoꝛum pꝛobat philoſophus ꝙ materia eſt ingenita: alioquĩ eſſet ꝓceſſus in infinitũ. Similiter de tempoꝛe ꝓbare nitit. viii. phiſicoꝛum. ⁊ xij. methaphiſice. ¶ Reſpondetur: Ariſtoteles capit ꝯcl'ones falſas ꝓbandas: ⁊ nihil ꝓbat. Non põt falſum ꝓbari eſſe verꝝ. Argumenta in materia vel foꝛma peccãt vt notũ eſt ex fide. ¶ Quartodecimo arguit. per illud qȯ ſcribit Eccleſiaſtes ṗmo capite ſui libꝛi inquiens. Nihil ſub ſole nouum. Nec valet quiſꝙ̃ dicere ecce hoc recens eſt. ¶ Rñdet: eccl's loquit ſicut contiõatoꝛ ⁊ diſputatoꝛ. Nunc loco ſtulti: nũc loco pꝛudentis loquit. ⁊ non ponit illud aſſertiue de ſuo: ſicut recte dicit gloſa marginalis hunc paſſum exponens / iudas non pluries reuertet. nec xp̃m pluries tradidit. Oppoſitum dicere eſt hereſis: nedũ in lege dei: ſed inter phõs.

TErtio circa hanc diſtinctionem ṗmam querit. An deus mundum ſiue mũdialem machinam creauerit intelligẽdo et volendo tm̃. hoc eſt vtruꝫ ꝓduxerit mundum intellectione et volitione tantum: vel requiratur aliqua alia potentia mundi pꝛoductiua: Mundus interdum ĩcludit omnia collectiue: ſcꝫ deuꝫ / intelligentias / elementa / et mixta. Interdũ diſtinguit a deo ⁊ intelligentijs: ⁊ ſic actoꝛ de ſphera capit mundum quando ipſum diuidit in mũdum ſuperioꝛem ⁊ inferioꝛem. Nõnũꝙ̃ capitur pꝛo aggregato incluſo infra cõcauũ oꝛbis lune ſicut Ariſtoteles capit. i. metheoꝛoꝝ inquiens: neceſſe eſt hunc mũdũ inferioꝛem lationibus ſuperioꝛibus eẽ continuum vt tota virtus eius inde guberneṫ. in ꝓpoſito capio ꝓ omnibus aliis a deo. ¶ Pꝛo ſolutione queſtionis ponitur cõcl'o affirmatiua: intelligẽdo de volitione efficaci. pꝛobatur concluſio. deus pater intellectione ⁊ amoꝛe ꝓducit filium et ſpiritum ſanctum: licet partialiter filius ꝯcurrat ad ꝓductionẽ ſpũſſcti. ğ cũ eodẽ pꝛincipio poteſt ꝓducere mundum. tenꝫ cõſequentia. Si perſonas in diuĩs illis pꝛincipiis ꝓducat: a foꝛtioꝛi mundum eiſdem pꝛoducere poteſt. ¶ Secundo arguit ad idem: volũtas non indiget alia potentia exequente ſuum ĩperiũ niſi reſpectu rei quam per ſeipſam non attĩgit: ſed diuina voluntas omnipotens omnia attĩgit. ergo ſuum imperium exequitur: non mediante actione alterius potentie. Maioꝛ patet. qꝛ non alias voluntas ꝑ ſeipſam tranſmutat ſenſualitatẽ volendo: nõ mediante actione alterius potentie.

Unde Auicenna nono methaph. capite.ii.dicit: Cum virtus deſideratiua fuerit vt deſiderat aliquid proueniet ex ea impreſſio: propter quam impreſſionem mouemus membra. ¶ Tertio. voluntas dei efficax reſpectu a.poit.a.ineſſe.⁊nihil vult niſi cognitum.ergo mediante notitia ⁊ volitione ponit rem ineſſe. Si requiraꝶ aliquid aliud: volũtas dei efficax eſſet impedibilis.et ſic vo lũtati eiꝰ aliquis reſiſtere poteſt: quod liquet eſſe falſũ. ¶ Preterea: volũtas noſtra ꝑ ſuũ velle ẽ cauſa alicuiꝰ effectus: puta habitꝰ: ⁊ mouet alias potentias per ſuum imperium.ꝙ voluntas dei omnipotens poteſt omnem effectum ſola voluntate: hoc eſt volitione: ꝓducere. Inſuper Auguſtinꝰ.libro.lxxxiii. q.q.iij.hoc eſt aliq̄d fieri deo agente quod deo volente. Et idem ſuper illud ps. cxliiii. Juſtꝰ dñs in omnibus viis ſuis apud deũ: hoc eſt velle qꝺ facere: q2 ex eiꝰ volũtate res habẽt eẽ. Et tertio de tri. ca.iiij.dicit auguſtinus.volũtas dei ẽ prima ⁊ ſumma cauſa omniũ corporalium ſpẽrum atq3 motionũ. ¶ Contra hanc concluſionem arguiꝶ. Angelꝰ non mouet celum mediãte noticia et volitione: ſ3 vltra iſluentiam dei generalem requiriꝶ potentia executiua: vt dicit articulus pariſieñ. inq̄ens: ꝙ intelligentia ſola volũtate moueat celum. Error. ergo deꝰ non ꝓducit rem ad extra ſola voluntate et intelligentia. ¶ Reſpondeꝶ: cõſequentia eſt nulla. ꝓ cuiꝰ ſolutione notato.intellectꝰ realiter ẽ voluntas vt poſthac diſtinctione.xvi. notius euadet Et potẽtia executiua non differt realiter ab iſtis. Nam hec tria idẽtificanꝶ cum ſubſtantia ſpiritus: ⁊ ꝑ conſequens idẽtificanꝶ inter ſe. Si angelꝰ intelligat celũ moueri: ⁊ id velit: requiriꝶ cum hoc ꝙ ſuam vim localiter motiuam applicet celo ad hoc ꝙ moueaꝶ. quemadmodum ad hoc ꝙ ego moueam hunc groſſum lapidem requiritur ꝙ vires meas illi motui applicem. Et anima mea ad hoc ꝙ corpus quod informat moueat requiriꝶ ꝙ ſua3 vim corpori applicet. alias nichil fiet a creatura. Potentia executiua ꝓ creatura ſupponit: ꝓ angelo: ꝓ anima/vel ſimili: connotando ꝙ ſuam vim actiuam applicet ad agendum ſecundum imperiũ voluntatis. Non eſt ſic de deo. ſi ꝑ impoſſibile deus non eẽt in omni loco: ſed ſolum in centro terre vel in quacunq3 diſtãtia a celo: ꝑ ſuũ velle efficax poteſt mouere celum. nec requiriꝶ alia applicatio niſi id velle. ergo in deo non eſt ponenda potentia executiua ad intentionem articuli ponentis potentiam executiuam in creatura. ¶ Contra illud arguitur: deus intelligit omnes res poſſibiles: et vult eas. et tamen non propterea ſunt.ꝙ requiriꝶ potentia executiua in deo vltra intellectum ⁊ velle ad ponendam rem in eẽ. ¶ Reſpondetur: deus non vult omnem rem poſſibilem efficaciꝶ: ſed voluntate complacentie ꝙ ſit poſſibilis. ¶ Secundo arguitur. deus non fecit hunc mundum. ergo non fecit ipm̃ mediante ſola noticia ⁊ voluntate. antecedens p3: dyabolus fecit hunc mundum: pt3 Joannis.xiiij. Uenit pꝛiceps huius mundi: ⁊ apoſtolus.ſcꝺe Cor.iiij. vocat dyabolum deum huiꝰ ſeculi. ¶ Tertio arguitur: ꝑ illud qꝺ ſcribitur Joannis.xviii. de reſponſione ſaluatoris ad pylatu3 regnũ meũ non eſt de hoc mundo. ¶ Quarto arguitur. Om̃e factũ a deo eſt diligendum. Mundꝰ nõ eſt diligendus. ergo mundꝰ non eſt factꝰ a deo. conſequẽtia tenet in.iiii.modo ſcꝺe figure. Maior patet: ꝑ illud quod ſcribitur ꝑme Joannis ſecũdo Nolite diligere mundũ neq3 ea que in mũdo ſũt. ¶ Reſpondetur: mũdꝰ nonnũꝙ accipitur ꝓ hoïnibus reprobis ⁊ male viuentibus: vt Johannis xviii. dicit ſaluator/ego ꝓ eis rogo nõ pro mundo. ⁊ Joannis.v. Mundꝰ totus in maligno poſitus eſt. Sic capiendo mundũ pro malis ⁊ reprobis: iſtoꝝ caput ẽ dyabolus: q2 peſſimus ⁊ ad culpam inſtigans: licet neminem neceſſitare poteſt. et ſic ſimilitudinarie ⁊ tranſumptiue apoſtolꝰ vocauit dyabolum deum huius ſeculi: ſicut moyſes conſtitutus eſt deus pharaonis. ¶ Ad tertium dr̃ criſtus ĩtellexit ꝙ nõ hũit regnũ ĩ hoc mũdo ſicut pylatus putauit: vt pote non habuit faſtum regnũ nec venit in mundum humanos capere honores ſecundum ꝙ in hymno dicitur. Non eripit mortalia qui regna dat celeſtia. Nec erat clientum multitudine ſtipatus: ceterorũ regũ more: vt ſe protegeret a iudeis. ¶ Ad quartum: concedo ꝙ ſubſtantia mundi eſt diligenda: ſed capiendo mundum ſicut in ſolutione ad ꝶ3 iam diximus: eſt a nobis potiſſimum cauendus. Mundani honores et vani hominum appetitꝰ circa hos cecos honores magnam hoïm ꝑtem in peccatis ꝓſternũt. Nõ alias aliqui litteratorum caſti ad exceſſiuam beneficiorum ingluuiem ſe inuoluunt ſtimulati ab amicis et huius mundi caducis honoribus: ⁊ ſic excecantur: ⁊ illiterati et nati ceci terram continuo rodũt vt in honoribus eleuentur. Ob hoc mercatores/ mulieres/ veſtes/ et opes exceſſiuas appetunt. Maior ps hominu3 ad hec caduca trãſitoria oculum flectit. nimirum ergo ꝙ ſacra eloquia dicant mundum in maligno poſitum eſſe: hoc eſt ĩ malo igne et ardenti. ⁊ eum fugiendum: ⁊ virum talibꝰ deditu3 dicimus eſſe mundanum: quod in malam ꝑtem accipitur: et quando dicimus eu3 totaliter eſſe mundanum: in peſſima3 ꝑtem capiꝶ. Ex his patet inter philoſophos ⁊ ſacras litteras/mundꝰ quinq3 vel ſex modis accipiꝶ. Primo ꝓ toto vniuerſo deum includendo: pro reliqua parte a deo: ꝓ oïbꝰ a deo ⁊ ĩtelligẽtiis: ꝓ oïbꝰ infra cõcauum lune cõtentis: ꝓ reprobis et malis: ꝓ caducis honoribꝰ ⁊ inutilibꝰ quos ꝓſequẽtes mũdãos dicimꝰ/ hõ q̄ ꝑ methaphoram ẽ minor mũdus ẽ ps maioris mundi: ſicut eſt de ꝑua aſia ⁊ ꝑua affrica reſpectu maioris apud coſmographos.

Quarto reſtat inquirere

an fuerit poſſibile mundum fuiſſe ab eterno. In hac queſtione multi tenuerunt ꝑtem affirmatiuam: multi negatiuam: multi queſtionẽ tenuerunt problematice Alij rati ſunt non eſſe idem in ꝑmanentibus ⁊ ſucceſſiuis. ¶ Circa hãc materiam duas formabo q̄ſtiones.

Una circa res ꝑmanentes erit. Altera circa res ſucceſſiuas. Pro expeditiõe ꝑoris queriꝶ q̄ſtio ſub hoc v̄borum tenore: An enti creato ꝑmanẽti repugnet fuiſſe ab eterno. ¶ Pro ſolutione q̄ſtionis pono hanc vnam concluſionem affirmatiuam. Q2 deus poterat feciſſe ꝙ ens permanens fuiſſet ab eterno. ꝓbatur hec concluſio. deꝰ p̄t facere vel feciſſe poterat/omne illud quod non ĩplicat contradictionem: q2 non eſt impoſſibile apud deum omne v̄bum. Sed nõ implicat ꝯdictionem ponere rem ꝑmanẽtẽ ab eterno creatam. igiꝶ. cõſequentia ẽ nota cum maiore. Minor ꝓbatur: philoſophi claris ingeniis/ꝑditi: poſuerunt multa ꝑmanentia ab eterno: vt celũ ⁊ ꝑtes eiꝰ: ꝑmo de celo. Et non ẽ veri ſimile ꝙ cepiſſẽt ex induſtria tueri illud quod eſt impoſſibile: igitur. Sed dicis: incompoſſibilia et ſimpliciter ĩpoſſibilia crebro poſuerunt ſicut fideles in fide et clari philoſo. Scꝺo probatur eadem minor ſoluendo rationes aduerſariorum partem oppoſitam tenentium: et cum hoc non minꝰ forte rationes introducendo. ¶ Secundo principaliter diciꝶ. deus poterat mundum vel hanc rem ꝑmanentem produxiſſe heri/ anno preterito/ tribus annis anteꝙ mundum ꝓduxit/ centum millibus annis/et ſic ſine ſtatu. ergo ab eterno poterat deus produxiſſe mundum. Sed dicis: ab eterno deus poterat produxiſſe mundum. ſed non poterat produxiſſe mundum ab eterno: Sicut Ariſtoteles conceſſiſſet ab eterno fuit vnꝰ homo. In perpetuum erit homo: Sed nullus homo fuit ab eterno: Nullus homo erit ꝑpetuo. hoc non ſoluit argumentum. Hic homo potuit fuiſſe heri anno preterito/a mille annis ꝑteritis/ et ſic in abyſſum. ergo hic homo potuit fuiſſe ab eterno. reliquẽdo ſuppoſitionẽ cõfuſã accipiẽdo terminos diſcretos. ¶ Tertio arguitur. Si iſte hõ non potuit fuiſſe ab eterno: hoc ideo eſt q2 effectus nõ poteſt eſſe coeuus ſue cauſe: ſed hoc eſt falſum. Si igitur fuiſſet ab eterno ſplendor ignis fuiſſet ab eterno: ſecundum Auguſtinum.vi.de trinitate: capite primo. ⁊ decimo de ciuitate dei.ca.xxxi. Si pes fuiſſet in puluere ab eterno: veſtigium pedis impreſſum fuiſſet ab eterno. Et libro ſcꝺo. capite iiii. modo quodã vix intelligibili philoſophi dixerunt mundum eſſe factum: et tamem non habere principium durationis: ꝙ ſi ille modus egre ſit intelligibilis: tamen eſt intelligibilis. idem dicit in homelia.xxvi. ſuper Johannem de virgulto ⁊ ymagine eius in aqua: ſed talis imago eſt cauſata a virgulto. Ariſtoteles debuit dicere ꝙ aliquod lumen ſolis fuit ab eterno. ¶ Quarto arguitur: filius dei generatur a patre ab eterno: a quo habet eẽ: licet non cauſetur a patre. ergo eodemmodo effectus aliquis p̄ot fieri a deo ab eterno. ¶ Quinto arguitur. Mundus poteſt eſſe perpetuus a parte poſt: ergo et a ꝑte ante. conſequentia tenet: antecedente dato: ſequitur ꝙ res permanens durabit ꝑ infinitum tempus: et habet terminum a ꝑte ante ab iſto die: et non terminum a parte poſt. nichil aliud ſequitur ad conſequẽs. ¶ Sexto arguiꝶ ſicut in agentibus naturalibus poſita cauſa ſufficiente: et ceſſante impedimento ponitur effectus: patet de ſole ⁊ ſuo lumĩe in medio: ita in agentibꝰ liberis et ſufficientibus ſublato impedimento poteſt poni effectus. deus ab eterno fuit ſufficiens ꝓducere mundum: et non impedibilis. igiꝶ. ¶ Septimo arguitur: ſecundum aduerſarios oportet deum quieſcere per tempus infinitum anteꝙ poſſit mundum producere quod eſt inconueniens. dato oppoſito antecedentis: poteſt deꝰ ab eterno creaturam producere. ¶ Contra hanc concluſionem arguitur: ex ea ſequitur ꝙ deus poteſt producere infinitum actu/ multitudine/ magnitudine/et intenſione. conſequens eſt negatum a philoſophis conſtanter: vt patet.iii.phiſicorum. ⁊ ꝑmo de celo. et communius ab antiquis theologis. et ꝙ ſeq̄tur ꝓbatur ſic. ponatur mundus fuiſſe ab eterno ⁊ homines ſicut nunc ſunt geniti et corrupti. Jam eẽt infinita multitudo animarum rationalium: ergo iam habetur infinitum multitudine. ⁊ ſi quol3 die preterito creaſſet lapidem pedalem addendo vnum alteri: iam eẽt continuum infinitum/ꝶm lõgitudinem/latitudinem/ vel omne3 dimenſionẽ/ ſecundum ꝙ deus diſpoſuiſſet lapides. eodem mõ argumentari potes de albedine/nigredine/charitate/vel qualibet alia forma intenſibili. ¶ Rñdeo concedendo ſeq̄lam. Miror eorum hanc concluſionẽ tenentium quam teneo negando poſſibilitatem infiniti cathegoreumatice ſumpti in multitudine: ſi ponatur mundus ineſſe ꝑpetuo ⁊ hoïnes ſicut opinatus eſt philoſophus: qꝺ iſti concedunt. Addo tertiam propoſitione3. deus poterat conſeruare qual3 animam quam aliquis habuit: ⁊ nũꝙ duo habuiſſent animam eandẽ. Mirum ẽ mihi ꝙ hec propoſitio ab aliquo fideli negetur/ꝙ ex his ſequitur infinitas animarum. imo poteſt deus reproducere omnes aſinos corruptos: et ſic infinitos haberemus nũc. Propterea concedo ꝙ deꝰ p̄ot facere infinitum multitudine. iam in quolibet continuo ſunt infinite partes: cathegoreumatice capiendo infinitum. et infinita ſunt puncta in continuo: ſecundum reales. Eodem modo concedo ꝙ deus poteſt facere lineã infinitam. ĩmo nunc actu corporis colũnaris decem pedum/craſſitudinis pedalis/datur vna linea curua infinite longa. Certum eſt infinite longa ẽ linea gyratiua capiẽdo infinitũ ſyncathegoreumatice. Quod ſic oſtenditur. Gira girans ꝑmam partem ꝓportionalem colũne eſt ad minꝰ pedalis. Circulus ꝑmam ꝑtẽ proportionalem ambiens eſt pedalis: ergo a fortiori linea gyratiua eſt pedalis. gira gyrans duas primas partes proportionales illius colũne ẽ bipedalis. gyra gyrans tres primas ꝑtes proportionales illius colũne eſt tripedalis: ⁊ ſic conſequenter gyra quanto girat plures partes proportionales tanto eſt longior. Sed infinite ſunt partes proportionales in colũna: etiã capiendo ly infinitum cathegoreumatice: ergo gyra gyrans omnes eſt infinite longa. Q2 aliqua gyret omnes in xliiii. diſtinctione primi ſufficienter (vt reor) oſtẽdimus. et ſi teneatur linea latitudinis et profunditatis expꝰ: datur iam aliqua linea infinite lon

ga:ſcꝫ a linea gyratius iſtius colūne nominate:et
ſi detur adhuc ꝙ linea habet tres dimenſiones:
ſed longitudo linee attenditur penes lineam ima
ginabile in impceptibilem mediam:adhuc illa li=
nea erit infinite longa. Si teneatur ꝙ linea diffoꝛ
mis longitudis in ptibꝰ:non eſt ita longa ſicut ps
longioꝛ:vt pote: ſi detur aſſer bipedalis latitudis
cuius vna medietas ſm longum eſt.viii. pedum.
et alia decem: Tota illa linea erit longa preciſe;
vt nouem.reducendo difformitatem ad vniformi
tatem.hoc eſt ad imaginationem tollendo peda=
le a latere longioꝛe et addendo breuioꝛi: iam to=
tus aſſer erit vniformis longitudis in ptibus: ſcꝫ
nouem pedū.tunc ſi linea difformis longitudinis
in ptibus debet attendi longam ſecundum redu=
ctionem ptium difformis longitudinis ad vnifoꝛ
meꝫ: non habeꝫ linea gyratiua infinite longa:ſed
habetur infinite longa eſt linea gyratiua:⁊ ſi ita ē
nunc de facto:a foꝛtioꝛi deus poteſt facere lineaꝫ
infinite longam.Concedo ergo ꝙ deus poteſt fa
cere infinitum:ſecundum vnam dimenſioneꝫ tm̄/
duas/vel omnes.Similiter poteſt facere infinitū
in gradu.tam in foꝛmis coꝛpoꝛalibus ꝙ̄ in ſpiritua
libus. Et de philoſophis aliqui eoꝛum putaue
uerunt infinitos fuiſſe mundos:vt ex valerio alias
recitauimus de fletu alexandri macedonis ꝙ ad=
huc vix potiebatur vno mundo.Et lꝫ illa poſitio
ſit falſa:et contra hoc Ariſtoteles p̄mo celi elegā
ter diſputauerit:non demonſtrauit propoſitum.
qꝛ illo dato pꝛobauit ꝙ deus non poteſt facere li=
neam infinite longam:quod falſum iudico.Quod
dicebaꝫ de theologis:lꝫ antiqui communius infi=
nitum negarunt:iam a centum annis communiꝰ
ab ingenioſ viris tenetur oppoſitum.de religio=
ſis ſuos p̄ceptoꝛes inſequētibus loqui non optꝫ:
qꝛ non ponunt in numerum cum in deliberatione
p̄ceptū ſuoꝝ q̄cq̄d opinati fuerint ſteterunt.Et qꝛ
hanc materiam ſerioſius in.xliiii.diſtinctione pꝛi
mi pꝛoſecutus ſum:ſup hoc nunc ſupſedeo. ¶ Se
cundo arguitur:contra eandem concluſionem:il=
la de poſſibili poſita ineſſe quam ſemper ſuppo=
no in omnibus argumentis ſequiꝫ ꝙ cauſa nō pꝛe
ceſſit ſuum effectum:conſequens eſt inconueniēs
cauſa eſt ad cuius eē ſeq̄tur aliud.ii.phyſicoꝛum.
Et ꝙ ſequatur pꝫ de gallina ⁊ ouo q̄rendo an ouū
p̄ceſſit gallinam.ſi ſic:effectus p̄ceſſit cauſam/ qꝛ
ouum eſt effectus galline.Si dicas gallina pꝛeceſ
ſit ouum. ¶ Contra: ſequitur idem inconueni=
ens: quia gallina eſt effectus oui ex quo genita
eſt. ¶ Reſpondetur: aliquoꝛum effectuū cauſa ſo
lum p̄cedit effectum ſuū natura et nō tempoꝛe vł
inſtanti:vt totus mundus deum in caſu concluſio
nis noſtre:⁊ hoc Ariſtoteles conceſſiſſet de lu̇īne
ſolis in vna parte ſui oꝛbis:inter quam et coꝛpus
ſolis nūq̄ꝫ cadit coꝛpus opacum ad cauſādam vm
bꝛam.Aliquoꝛum effectuū cauſa pꝛeceſſit effectū
duratione:vt in argumento aſſumpto de gallina
et ouo tenendo efficientiaꝫ naturalem matris ad
fetum. Alicuius oui gallina eſt vel fuit cauſa. Et
eiuſdem galline ouum fuit cauſa:et illius oui gal=
lina fuit cauſa.Unde iſte pꝛopoſitiones conceden
de argumentum ſufficienter eluūt:Quamlibꝫ gal
linam pꝛeceſſit ouum:Quodlꝫ ouum gallina ante
ceſſit:Cuiuſlibet galline ouum fuit cauſa: Cuiuſlꝫ
oui gallina fuit cauſa efficiens: Nulla gallina oē
ouum pꝛeceſſit. Nullum ouum omnem gallinam
anteceſſit.ſicut de hominibus:ante omneꝫ homi
nē fuit hō.⁊ nullꝰ hō creatꝰ pꝛeceſſit oēꝫ hominē.
dixi creatus: qꝛ de vtute ſermonis aliquis homo
pꝛeceſſit omnem hominem.quod patet. Iſte deꝰ
pꝛeceſſit omnem hominem:demonſtrando filiuꝫ
dei. iſte deus eſt vel fuit aliquis homo. g̊ aliquis
homo pꝛeceſſit omnem hominem.Omnem hoi=
nem creatum pꝛeceſſit homo creatus qui non p̄=
ceſſit omnem hominem creatum: ſi relatiuum nō
referat ſignum vniuerſale. Sed vbi datur cauſa
eterna et effectus quilibet tempoꝛalis:illic conce
des cum termino ſtante determinate vniuerſalē
pꝛeceſſionem.Exemplum:ſol pꝛeceſſit oēꝫ homi
nem:deꝰ p̄ceſſit omnem hominem: Omnem ſub
ſtantiā ab ſole genitā iſte ſol pꝛeceſſit.Sol pꝛeceſ
ſit omnem hominem.lꝫ chꝛiſtus ſit incarnatus ex
tempoꝛe:non impediꝫ veritas illius. ¶ Et ſi di=
cas:Sol omnem homineꝫ pꝛeceſſit:ergo ſol om=
nes homines pꝛeceſſit.⁊ per conſequens non per
petuo erant homines contra caſum concluſionis
¶ Reſpōdetur:cōſequentia eſt nulla qualitercun=
qꝫ capiatur ſignuꝫ omnes: ſiue collectiue ſicut pt
in plurali numero:ſiue diuiſiue et diſtributiue.ſol
non pꝛeceſſit omnes homines collectiue:qꝛ tunc
ſol totam multitudinem hominum pꝛeceſſiſſet.et
cum illa eſt falſa capiendo omnes collectiue: illa
erit falſa ſol pꝛeceſſit omnes homines: capiendo
omnes diſtributiue. ratio: habebit vnam ſingu=
larem falſam deſcendendo copulatiue demonſtrā
do totam multitudinem. Sed cōcedo iſtas: iſtos
homines pꝛeceſſit iſte ſol demonſtrando ſoꝛteꝫ ⁊
platonem genitos hodie et heri. et iſtos iſte pꝛe=
ceſſit ſol. demonſtrando tres: ⁊ ſic de quibuſcun=
qꝫ finitis hominibus aſcendendo demonſtratis.
Ex his poteſt ſolui argumentū ꝙ totus mundus
non poteſt pꝛoduci ex materia. hoc eſt falſum: ſi
ſit ſolum pꝛioꝛitas nature materie ad ſuam foꝛmā
et totum compoſitum. Ulterius patet: Nulla eſt
vis in ratione hac Henrici Gaudeñ. creatura hꝫ
non eē ante eē:qꝛ ex ſe habet non eē.in p̄mis aſſu
mit falſum pꝛopꝛie loquendo/ꝙ creatura ex ſe hꝫ
non eē.illa enim implicat hanc falſam. Creatura
ex ſe eſt non ens.deberet dicere creatura ex ſe nō
habet eſſe:et hoc eſt verum.Creatura capit eē et
exiſtentiam a pꝛoducente:et non a ſeipſa.Sed ad
intentionem eius dico non eſt neceſſarium ꝙ non
eē p̄cedat eē:cum p concluſionem et eius ꝓbatio
nem poteſt ppetuo habere eē creatura ꝑmanens
¶ Tertio arguitur:implicat ſoꝛtem vel bꝛunellū
fuiſſe ab eterno:et ꝙ generaſſent cum feminis ſue
ſpeciei ſicut mō generant: ⁊ tamen aſini et hoīes
ſūt entia permanētia:ergo concluſio falſa.Aſſum
ptum patet.vel omnes geniti a ſoꝛte et bꝛunello
ad hunc diem ſunt finiti aut īfiniti. Si pꝛimum:

Totum tempꝰ ab illo ad hunc diem eſt finitum.
Si ſm: ergo poſitis extremis poſſit eē infinitum
in actu. ¶ Reſpondeꝫ:hoc argumentum non cō=
cludit.lꝫ ille caſus non ſtet cum cōcluſione: tamē
ſufficit ꝙ deus poterat feciſſe tam bꝛunellū q̄ꝫ ſoꝛ
tem ab eterno abſqꝫ iſto mō generandi. Secun=
do dico:poterant ſtetiſſe cum ſuis feīnis infinito
tempoꝛe añq̄ꝫ gñaſſent: ⁊ tunc eſſent finiti hoīes
vel aſini geniti:⁊ totum tempus generationis ad
diem hunc eēt ſolum finitum.Tertio dico:pote=
rant eē infiniti homines vel aſini geniti:⁊ nō fuiſ
ſet aliquis pꝛimogenitus bene aūt vltimo genitꝰ
Tunc concedendum ē ꝙ q̄libet aſinus p̄teritus fi=
nite diſtabat ab hoc aſino genito:et nullus aſinꝰ
diſtabat p infinitum tp̄s ab iſto aſino vltimo ꝓdu
cto.Sed p infinitum tempus diſtabat aliquis aſi
nus ab iſto aſino pꝛoducto.Nec ex illo ſequiꝫ ꝙ
detur pꝛimus aſinus.noſti hic eē fallaciam figure
dictionis:omni aſino dabatur aſinꝰ pꝛioꝛ g̊ daba
tur aſinus omni aſino dato pꝛioꝛ:nec eſt inconue
niens ꝙ inter duo extrema creentur infiniti homi
nes/vel aſini intermedii: qñ vni extremo ſiue in=
ceptionem v̄ſus ſiue finē verſus non datur ꝓxi=
mus:vt ī caſu argumēti.exemplū in ſimili.dico ſi
deus in qualibet parte pꝛopoꝛtionabili vniꝰ hoꝛe
crearet vnum hominem: tunc inter vltimum in=
ſtans non eē illius hoꝛe et p̄mum non eē eiuſdem
dātur infiniti homines intmedii creati:⁊ lꝫ ſit ali=
quis pꝛimo creatus in illa hoꝛa: nullus eſt tamen
vltimo creatus in illa hoꝛa:quemadmodum non
eſt dabilis vltīa pars pꝛopoꝛtionabilis hoꝛe.⁊ po
namꝰ ꝙ ſoꝛtes fuerit creatus in vltimo inſtanti nō
eē illius hoꝛe: ⁊ plato in pꝛimo inſtanti nō eē illiꝰ
hoꝛe cum caſu pꝛemiſſo.Tunc inter ſoꝛtem et pla
tonem ſunt īfiniti homines creati:⁊ nullus ꝓxio
creatus ipſi platoni:bene autem pꝛoximo creatꝰ
ſoꝛti.ſic eſt de aſinis et hominibꝰ ꝓductis in caſu
ponēdo ꝙ quilibet aſinus ſtetiſſet in vtero femīe
ſicut mō ſtat fetus ⁊ nō amplius:ſed tūc deus ſpe
cialiter conſeruaſſet iſtos homines ⁊ iſtos aſinos
in caſu generationis.ſicut quando pōnit aliq̄d ſpe
ciale in antecedēte:opoꝛtet ponere idem in omni
cōſequēte ad illud antecedēs.vt ſi deus ꝓducat
hominem ab eterno: opoꝛtet conſeruare eum a
coꝛruptione ītrinſeca et extrinſeca contrarioꝛum
p tempus infinitum.Ex hac ſolutione ſequitur:in
ter platonem nunc vltimo creatum in inſtanti ex=
trinſeco hoꝛe et quemlibet alium homīem in ho=
ra pꝛoductum mediant infiniti homines.⁊ quocū
qꝫ homine creato pꝛopinque platoni:datur vnus
pꝛopinquioꝛ eidem.Sed dicis: aſini iſti vel hoī=
nes de quibus eſt ſermo in pꝛincipio argumēti nō
erant ſucceſſiui.ſed omnes ſimul.patet.quilibet a=
ſinus pꝛeteritus fuit p̄ſens.ergo interdum verum
erat dicere de pꝛeſenti.Quilibet aſinus pꝛeteritꝰ
eſt p̄ſens. ¶ Reſpōdetur: ponis hoc cōtra caſū
Secūdo ſolum adducis ſophiſma pueroꝛum.illa
vniuerſalis eſt vera:pꝫ per aſcenſum ſub termino
diſtributo aſinꝰ p̄teritus:ſed nō debet poni ieſſe p
vniuerſalē vt ex logica noſti/ſꝫ p ſingulares icōſtū
ciam inſumptas. ¶ Quarto arguiꝫ:deus nō pōt
pꝛoducere vnuꝫ graue ſimplex ab eterno puta gle
bam terre ī aere relīquēdo ipſuꝫ ſue nature ad de
ſcenſum:ergo nō p̄t ens permanēs pꝛoducere ab
eterno nec mūdum.antecedens patet:vel illa gle
ba ſtetit ab eterno ī aere:⁊ tūc nō erat relicta ſue
nature cōtra hypotheſim Si per tempus finitū:
tūc pꝛius fuit in aere pꝛoductus q̄ꝫ pꝛope terram.
et ſtetit ſolum per tempus finitum ī aere. Et īter
illud tempus et tempus deſcenſus nō eſt tempus
īfinitum. Nec poſt deſcenſuꝫ eius tempus īfinitū:
ergo nō durauit per tempus īfinitum cōtra caſuꝫ.
¶ Reſpondetur:quocūqꝫ graui dato/deus poteſt
illud pꝛoducere ab eterno:ſed caſus includit repu
gnātia. qꝛ ſi deus pꝛoduxiſſet glebam terre ab e=
terno in aere:opoꝛtuit illam glebam cōſeruari in
eodem loco manutenētia ſpeciali per certum tem
pus:ergo cōtradictio eſt ꝙ deus pꝛoduxiſſet gle=
bam terre ab eterno in aere extra locum ſuum na
turalem:et ꝙ ab eterno mota ſit illa gleba ad cē=
trum. ¶ Quinto arguitur. Si deus pꝛoduxit ali=
quid ab eterno: eſt neceſſitatus conſeruare illud
per tempus īfinitum:quod eſt icōueniēs.Et pꝛo=
batur eſſe falſum.per nullum tempus īfinitum deꝰ
eſt neceſſitatꝰ conſeruare rem illam.nō per hūc di
em:nec p diem pꝛeteritum:nō p ānum p̄teritū: et
ſic de quocūqꝫ alio tēpoꝛe finito dato:igiꝫ:ꝯſiapꝫ
da a.quod erat ab eterno:et deꝰ non erat neceſſi=
tatus cōſeruare a.per tempus īfinitum:tūc cōſer=
uet per tempus ſolum finitum:⁊ ſic non fuit ab e=
terno. ¶ Ad quītū dico: ꝙ deus ē neceſſitatus ne
ceſſitate cōſeq̄ntie ꝯſeruare a. p tempus īfinitū:
cū ipꝫ eſt eternum. nō autem neceſſitate cōſequē=
tis.⁊ quādo ꝓbas: nō eſt neceſſarium cōſeruare
a.per hūc diem:nec p diem p̄teritum:⁊ ſic de quo
cūqꝫ tempoꝛe finito. ſolum pꝛobas nō eſſe neceſ=
ſarium neceſſitate cōſequētis.hec cōditiōalis ſo=
lum eſt neceſſaria.Si deus ꝓducat.a.ab eterno:
a.eſt per tempus infinitum: quemadmodum ſi a.
eſt album.de neceſſitate habet determīatum gra
dum albedinis: et nullum gradum albedinis de
neceſſitate habet. Nec aſcenſus et deſcenſus va=
let in conditionali ⁊ cōſequētiis:Niſi nouum fin=
gendo ⁊ quītum pedem ī ariete querēdo. ⁊ eſt ſi=
mile. Neceſſe eſt ſi ſoꝛtes currit ſoꝛtes mouetur.
argumētum illō p̄t adduci cōtra aduerſarios pau
lo mutatis terminis: puta de non eſſe ab eter=
no Si antechꝛiſtus non fuit ab eterno nō eſſe fuit
p tp̄s īfinitum. ¶ Sexto aꝫ:Omne quod eſt quā
do ē de neceſſitate ē:p̄mo pyharmenias. ergo ſi
mūdus eſt ab eterno vel aſinus:de neceſſitate ē.⁊
ſic deꝰ ꝓduxit aliq̄d ad extra de neceſſitate:quod
nō eſt dicenduꝫ. ¶ Reſpondetur: contīgēs ē conti
gens in īſtanti vel tp̄e q̄ ē.nō ſequiꝫ.ī hoc inſtanti
mūdus poteſt nō eē:ergo in hoc īſtāti mūdus nō
eſt.ſtet ergo oppoſitū cōſequētis cum antecedē=
te:ꝙ mūdus poteſt nō eē in hoc īſtanti et ī hoc in
ſtanti mundus eſt.Eternitas mundi nō facit ꝙ mū
dus de neceſſitate eſt.patet.Soꝛtes eſt pꝛedeſti=
natus ab eterno:et nō pꝛopterea de neccitate:ſꝫ ſo

luꝫ ꝯtigēter: ſic ē de exñtia mūdi. poſito caſu con
cluſionis noſtre. Et lꝫ Hēricus nititur dare diſcri
mē nullum dare pt̄ ī rei veritate ab eterno: ſortes
eſt predeſtiatus ſiue pōat ī rerum natura ſiue nō:
⁊ tñ cōtigēter eſt. ergo mūdum ꝓduci ab eterno
nō arguit nō cōtigentiā mūdi. Propoſitio Ariſto
telis eſt vera in ſenſu compoſito. Neceſſe eſt oē
qḋ ē qñ eſt: ē. bene ſequitur: deus eſt ergo aliquid
qñ eſt eſt. ergo oē quod eſt qñ eſt: eſt. ꝓmuꝫ antece
dens eſt neceſſarium. in ſcḋa conſequentia arguit
ab inferiori ad ſuperiꝰ ſine errore. ⁊ primum cōſe-
quens equiualet vltimo cōſequenti. Sūt ꝑticula-
ris ⁊ vniuerſalis in materia naturali vltra omnes
īſtantias. illa ꝓpoſitio Ariſtotelis eſt falſa in ſen
ſu diuiſo. ¶ Contra illud arguit. et eſt ſeptimū ar
gumentum. ſequit ꝙ mundus ſolum conſeruatur
et nūꝗ ꝓducitur. patꝫ quocūqꝫ īſtanti dato quod
eſt veruꝫ dicere. a. eſt. prius fuit: ergo ſolum conſer
uatur. ¶ Octauo arguit. Si a. creatura producit
ab eterno: vel in quolibet inſtanti quo eſt ꝓducit
et hoc nō: qꝛ tunc aliquid producitur poſt ꝗ eſt ꝓ
ductum: ⁊ ſic ſortes adultꝰ ꝯcluſio ꝓducitur. nec
potes dicere in aliquo īſtanti producere et in ali-
quo non producere / quia rationem aſſignare ne-
quis. ¶ Ad ſeptimum dicit ꝙ conſeruatio ⁊ pro-
ductio ex ꝑte cauſe non diſtinguūtur: Nec ex ꝑte
effectus. Sed de hoc īferius in hac diſtinctione.
¶ Ad octauum. Reſpondetur ſicut ī primo de ꝓ-
ductione filii dei qui ab eterno producitur: ⁊ ē ea-
dem queſtio de lumine ſolis ꝓducto in parte ſui
orbis prope ſolem. et dico ꝙ continuo producitur
et cauſat. Nec propterea eſt ſucceſſiuum: qꝛ in ſuc
ceſſiuo ſemper ſunt alique ꝑtes. hoc eſt duratio e-
iuſdem. ¶ Nono arguit. Non ē poſſibilis ꝑpreſſio
pedis in puluere quin motus cauſans veſtigium
preceſſiſſꝫ illud veſtigium. ergo ꝓbatio ex Augu
ſtīo adducta fuit nulla. ¶ Reſpōdetur veſtigiū cō
muniter cauſatum ī pulueribꝰ ſucceſſiue fit ⁊ īpreſ
ſio et motus veſtigiū precedit. poteſt tamen res a
deo ſubito imprimi: ita ꝙ ſit prioritas naturalis
īter pedem vel pedis applicationem et veſtigium
Notum eſt ꝙ deus poteſt facere ſimilem ꝯcauita
tem in pulueribꝰ qualis cauſatur a pede īpreſſo.
et addo: poteſt ⁊ producere ab eterno pedem ip-
ſum facere talem cōcauitatem ab eterno. Ex illo
patet ꝙ doctor ſubtilis nō debuit ī veſtigio ⁊ pul-
uere diffidere. dicit: ſecundum veritatem pedem
ſemper fuiſſe et cauſaſſe veſtigium in puluere / in-
cludit cōtradictionem. ⁊ cā ē inquit. qꝛ veſtigium
cauſatur ꝑ impreſſiōem pedis in puluere per mo-
tū localem. dico ꝙ non oportet ꝑ motū localem
ſed pōt fieri ab eterno ſicut lumē ſolis a ſole. deꝰ
talē ꝯcauitatē poterat facere ab eīno ⁊ pes ꝓduci
ī illa ſic poſſat deꝰ ab eīno facere pedē feciſſe talē cō
cauitatem quam veſtigiuꝫ dicimus. ſic imaginatꝰ
ē Auguſtinꝰ ingenioſe et bene: licet ꝓma fronte
non ſit facile captu. ¶ Decimo arguit: oppoſitū
iſtiꝰ ē articulꝰ fidei: puta ꝙ mūdꝰ facꝰ ē: ꝗ nō pōt
demōſtrari. ymo etiam nō expedit ꝓpter fideles
vel īfideles: propter fideles: Tūc aſſenſus credē-
di tolleret et ſic iudiciū fidei. Nec conducit habe
re demonſtrationes propter infideles / qꝛ ſic pu-
tarent non ſolum aſſentire propter demonſtratio
nes: ⁊ non habere fidem. hec ratio parum valet.
Articulus fidei eſt de hac deus eſt: et tamen ipſa
demonſtratur in lumine materiali: et concedo ꝙ
notitia euidens et fides actus non ſe compatium
tur in eodem intellectu reſpectu eiuſdeꝫ obiecti. ⁊
licet fides eſſet corrupta: non perdit metū. bonus
doctor eſt ꝑatus aſſentire anteꝗ habeatur rō de-
monſtrans. ⁊ conducit propter alios māuducen-
dos ad fidem demonſtrationes habere: lꝫ nō me-
reantur ꝑ illum aſſenſſum. poſtea habent liberos
actus in voluntate et bonos. ⁊ abeunte euidentia
aſſentit aſſenſu fidei. non modo conducit adduce
re demonſtrationes: ſed vtiles ſuaſiones et poſſi
bilitates cum analogiis quando putatur res diffi
cilis creditu ergo nec nocet rationes validas aſ-
ſumere tam propter fideles ꝗ infideles. ¶ Unde
cimo arguitur: Sortem fuiſſe ab eterno eſt propo
ſitio de preterito falſa cuius veritas non depen-
det ex vna de futuro contingenti. Sed ad preteri
tum nulla eſt potentia. vi. phyſicorū. igitur. ¶ Re
ſpondetur: hoc non eſt contra intentionem cōclu-
ſionis dicētis non implicat contradictionem. ſor
tem eē vel fuiſſe ab eterno. ¶ Duodecimo arguit:
auctoritate Ambroſii in exameron dicentis. quid
tam inconueniens ꝗ ꝙ eternitas operis cōiunga
tur eternitati dei. Et Auguſtinꝰ contra felicianuꝫ
diffinit creaturā. Creatura eſt ſubſtantia facta ex
eo ꝙ adhuc nō eſt aut aliquādo non fuit. ¶ Ad po
rem auctoritatem dico: adhuc creatura non pari-
ficatur deo: qꝛ ipſe de neceſſitate eſt: creatura ve
ro contingenter eſt. Ad Auguſtinum: dicit ꝙ loq
tur de facto: et hoc eſt verum: ſicut modꝰ eſt ī ſcho
la. vt ſi queras: que creatura ē digna vita eterna:
dicitur ꝙ illa que ē in gratia. ſermo eſt facto. Ec-
ce licet ſunt varie opiniones in hac parte tam ra-
tiones ꝗ auctoritates ſūt pro concluſione quam
tenemus. ¶ In oppoſitum nulla eſt ratio ex rebꝰ
permanentibus accepta. Si que difficultas acce-
pta fuerit in argumento aliquo: illa ꝓuenit ex ad
ditione incompoſſibilium: et a difficultate extrin
ſeca. Quare non teneo hanc materiam ꝓbleuma
ticam. ſed concluſionem quam poſui: potiſſimum
cum eſt ſermo de dei omnipotentia que nullomō
eſt reſtringenda niſi vbi docetur de oppoſito. et
cum hoc gentiles philoſophi ita opinati ſunt de
deo: non ita alte ſentientes ſicut fideles: quare fi-
delis non habet hanc viā negare.

Secundo circa hanc
materiam et quinto circa hanc
diſtinctionem querit: an enti ſuc
ceſſiuo repugnet eternitas. Re-
ſpondetur negatiue: ꝙ non repu
gnat eīnitas enti ſucceſſiuo pluſ
ꝗ enti ꝑmanenti. Probatur. Mundus poteſt im-
perpetuum durare: et motus celi perpetuo: ⁊ ꝑ cō
ſequens tempus. Sed motus localis et tempus

ſunt entia ſucceſſiua ſi vlla entia ſint talia vt in di
ſtinctione ſequenti dicetur. ergo eodē modo tp̄s
⁊ motus localis eīni potuit fuiſſe ab eterno eadē
eſt ratio. ſicut tēpus futurū perpetuū iam habet
initium et non habebit finem: ſic tēpus preteritū
perpetuū nō habuit initiū ſed habet finē. ¶ Se-
cundo arguitur ad idem. hoc poſuit Ariſtoteles ī
lumine naturali loquēs. viii. Phi. et. xii. Metha.
et cum nō cōtradicat fidei / nec rōni vlli naturali:
ſed maiores rōnes ſūt pro hac parte. ergo hoc nō
eſt negandū. propter dictū ariſtotelis ꝓmo thopi
corꝫ dicētis eſſe ꝓbleuma neutrū de perpetuita-
te mundi: dicatur modus Phi. ⁊ cuiuſlibet docti
eſt quando nō attingitur materiā tractandā in lo
co ſuo vtitur modo cōi loquēdi: loquendū vt plu
res: ſcḋo de celo. modo erat grauis opinio ⁊ pro
bleumatica currēs in diebus eius de perpetuita-
te mūdi: ſed vbi materia occurrebat tractāda. viii
Phi. et. xii. Metha. hoc determinauit. ¶ Tertio
arguitur ad idem: deus poteſt facere vnā lineam
infinitam orientem verſus pariſii terminatā: et
ſuper ipſam ponere vnū mobile angelū vel aliud
mobile ad nutuꝫ ſuū: ſic ſcꝫ. ꝙ hoc mobile quolꝫ
die pertranſeat vnā leucam cōſequenter gradien
do. Tunc ſic: perpetuꝰ ille erit motꝰ: ⁊ motus lo-
calis eſt res ſucceſſiua. ꝙ erit perpetuus. patet. in
nullo die futuro: totaliter erit cōſumptus. capto
motu in quocūqꝫ die ab hoc principio ſpaciū fini
tum eſt pertrāſitū. ergo tota linea nō eſt pertran
ſita. ergo adhuc non eſt finitus ille motus. ſed ꝑ-
petuo manebit. ¶ Et ſi neges infinitū aliter ar-
guitur et. iiii. ſic ponendo vnā lineam longitudi-
nis duarū leucarū: ſuper quā ponatur a. mobile:
ſic ꝙ pertranſeat primā partē proportionalē liee
in vno die naturali: hoc eſt vnā leucā: capiēdo di-
uiſionē ſecundū ꝓportionē duplā: in ſecūdo die
naturali pertranſeat ſecundā partem proportōa
lem. in tertio die naturali pertranſeat tertiā par-
tem proportionalē: et ſic conſequenter de oībus
partibus ꝓportionabilibꝰ. caſus ē deo poſſibilis
nichil aliud ſequitur niſi ꝙ hoc mobile in infinitū
tarde mouebitur ante finem hore: ſed cū hoc nul-
la erit infinita tarditas qua mouebitur in aliqua
parte ꝓportionali hoc: tūc ſic: iſte motus localis
ſine quiete ꝯtinuatus erit eternus. Et iſte motus
localis eſt res ſucceſſiua. ergo aliqua res ſucceſ-
ſiua poteſt durare perpetuo. ¶ His probationi-
bus relinquo concluſionē probatam. cōtra quam
obicitur aliquot argumētis vt ipſa clarior euadat
ſemper ſupponēdo ꝙ ab eterno mouebatur celū
et mouebitur. et primo ſic. illi repugnat infinitas
cui repugnat eſſe actu permixtū potentie: et cui
cōuenit eſſe totū acceptū in actu cōpleto et ter-
minato: et cuius nichil reſtat accipiendū. ſed tem
pus preteritū eſt huiuſmodi. igitur. Maior ē Ari
ſtotelis tertio Phi. dicētis infinitū enī nō eſt poſ-
ſibile niſi in actu ꝑmixto potētie: vt dies et agon
et diffiniens infinitum dicit: infinitum eſt cuiꝰ quā
titatem accipiētibus ſemper eſt aliquid vltra acci
pere. propterea dicit de ratione infiniti eſt ꝙ nō
ſit totum in actu. modo preteritum eſt totum ac-
ceptum cōplete et in actu termīato: nec reſtat ali
quid accipiendum. ¶ Reſpondetur in rei verita-
te Ariſtoteles conceſſiſſet ꝙ tempus infinitū pre
teritū eſt cōplete: et actualiter acceptum actu. ſꝫ
in tertio Phi. loqtur principaliter de infinito ſe-
cundum diuiſionem. vult dicere: diuidendo a. con
tinuum vel ſignando diuiſiones in eo ſcḋm intel
ligentiam quot volueris: ſemper erit actus imꝑ-
fectus ⁊ ꝑmixtus potentie. qꝛ quacunqꝫ ꝑtitōe ꝓ
ꝗtcūqꝫ ꝑtitiōibus ſignatꝭ realiter / vel ſcḋm intel
lectū. adhuc reſtant infinite ꝑtiēde. ꝗ Ariſtoteles
ponit illic de īfinitate tp̄is ⁊ ſucceſſiōe gñationis
et corruptionis hoīm dicēs ꝙ acceptum eſt in ac
tu imperfecto: nō loquitur de preterito cōtra fu-
turum diſtinguendo. ſed loqtur de tp̄e infinito vt
tempus preteritum et totum futurū cōplectatur.
et ſic capiēdo ſemper eſt in actu permixto poten-
tie. et eius ſemper reſtat aliquid accipiendum. ſic
ergo hēs ꝙ tp̄s preteritum eſt cōplete preterituꝫ
in hoc determinato die ꝓ īſtāti. et ratio eſt: quia
non dabatur primū inſtās tp̄is inchoatiuū vel ꝓ-
mus dies: ſed quolibet die preterito accepto ab
hinc. infinitū tempus preceſſiſſꝫ illū diem. qꝛ que
libet dies ſolum finite preceſſit hunc diem. Sed
tēpus eternū futurū nūꝗ erit cōplete acceptum:
et ꝑ cōſequēs. nec tp̄s ex vtroqꝫ iſtorꝫ tpꝫ cōflatū
¶ Contra hoc arguitur. tēpus precedens hunc di
em eſt equale tēpori futuro: ergo ſi ipſum ſit pre-
teritum / aliud tp̄s ſcilicet futurum erit complete
captū et ī vno inſtāti vel tp̄e finito erit finitū. In-
ſuper: quilibet dies futurus erit cōplete acceptus
et preſens et poſtea preteritus. patet ꝑ aſcenſuꝫ.
ergo oēs dies futuri erunt accepti et preſentes ca
piendo omēs diſtributiue. et patet illa aliter. Iſti
homines futuri erunt preſentes: demōſtrando du
os: ⁊ iſti hoīes futuri erunt preſentes demōſtran
do tres. et iſti hoīes futuri erunt preſentes demō
ſtrando quattuor: ⁊ ſic ſine ſtatu. ergo omnes ho
mines futuri erunt preſentes. Preterea. Omnes
homines futuri erunt preſentes et complete acce
pti / capiendo omnes diſtributiue: ergo oēs homi
nes futuri erunt capiendo omēs collectiue. tenet
cōſequētia. vna ſingularis aſitis erit demonſtrā-
do oēs homīes futuros. ergo ſi eſt vera capiendo
omnes diſtributiue erit vera capiendo oēs colle-
ctiue. Sed oēs hoīes futuri collectiue ſunt hec to
ta multitudo. ergo hec tota multitudo erit. et per
conſequens infinitum non erit in actu permixto
potentie: cū totū erit complete acceptum. ¶ Ad
primum nego conſequentiam. et ratio eſt. oppoſi
to modo terminatur: et non terminatur preteritū
cum futuro. Preteritum habet diem vltimum / et
penultimū / et determinatos dies finite diſtantes
ab hoc die. Sed principium verſus / eſt temporis
infinitas. et ī quolꝫ die preterito quātūcūqꝫ lōge
diſtāte preceſſiſſet tp̄s infinitum. Oppoſito mo-
do eſt de futuro. datur primus dies et quilibet fi-
nite diſtans ab illo tranſeundo in futuruꝫ circa fi
nem: manet dierum abyſſus incōſūptibilis

¶Ad aliud punctum concedo:ꝙ quilibet dies fu
turus erit pꝛeſens:et poſtea pꝛeteritus.ſed nõ ſeq̃
tur ꝙ totum tẽpus futurum in ſingulari numero
erit pꝛeteritum. Sed circa has in plurari nume=
ro inferunt:demonſtrando homines vel dies fu
turos:dico ꝙ quilibet iſtoꝝ erit ſiue hoĩʒ ſiue die
rum.et concedo iſti homĩes erũt demõſtrãdo om
nes futuros non erunt in eodem inſtanti/vel tẽ=
poꝛe determinato:ſed diebus variis et tempoꝛe
infinito. Si quilibet beatus erit ĩ celo omnes be
ati erunt in celo. ſi quilibet hõ futurus eſt futurꝰ
omnes homines futuri ſunt futuri:capiendo oẽs
diſtributiue.hic pꝛedicatur idem de eodẽ:hoc eſt
pꝛedicatum ſtans confuſe tm̃ de ſubiecto ſuppo=
nente et diſtributo. ſingulares omnes ſunt ve=
re. Nã ſi aliqua eſſet falſa maxĩe eſſet hec:iſti erũt
futuri:demonſtrando futuros infinitos.ſed hoc ẽ
falſum:cũ quilibet iſtoꝝ erit futurus in determĩa=
to tẽpoꝛe iſti erunt in variis tpꝛibus.Et lʒ oẽs di=
ſtributiue non ſemꝑ inferat omnes collectiue cuʒ
eiſdeʒ terminis.vt patet.non ſequitur. Oẽs apo
ſtoli dei paucioꝛes duodecim ſunt paucioꝛes duo
decim.ergo om̃es apoſtoli dei paucioꝛes: duode
cim ſunt paucioꝛes duodecim.capiẽdo omnes di
ſtributiue in antecedente et collectiue in conſeq̃n
te.antecedens eſt verum/et conſequens falſum:
omnes apoſtoli dei paucioꝛes duodecim ſũt duo
decim.tamen in pꝛopoſito cõcedo vtrãqʒ.oẽs ho
mines vel dies futuri erunt:ſiue capiendo omnes
collectiue ſiue diſtributiẽ.Et ſi dicas:deus videt
omnes homines futuros:⁊ tot quot videt tot po
teſt eodem die pꝛoducere. ergo poteſt pꝛoducere
omnes homines futuros in eodem die. concedo
illud totum.habemus ergo in nullo die futuro vł
tẽpoꝛe finito ſtãte caſu ꝯclõnis verum erit dicere
tota multitudo dieruʒ vel hominũ eſt cõplete ac=
cepta:niſi quis terminos collectiuos in ſingulari
numero velit ponere ĩ eſſe per plures ſingulares
equiualẽter.vt hic numerꝰ erit:demõſtrãdo om=
nes dies vel homines futuros.ſufficit tamẽ hoc
in nullo determĩato tpe verũ eſt dicere:tota mul
titudo eſt accepta:et non amplius reſtat. Cõtra
hoc poteſt eſſe replica:ſed ponam loco tertii ar=
gumenti nec replicas tedioſe pꝛoꝛogẽdũ. ¶Se
cundo arguitur:contra pꝛincipalem concluſionẽ
pꝛobãdo nõ eẽ poſſibile aliqđ ſucceſſiuũ fuiſſe ab
eterno.hoc maxime eſſet verũ de toto tempoꝛe
pꝛeterito:ſuppoſita eternitate mundi. ſed pꝛoba
tur ꝙ non.ſequitur bene hoc totũ tp̃s fuit ab eter
no.ergo hoc totũ tempus fuit ante decem annos
viginti annos/et ſic conſequẽter.conſequens eſt
falſum:cum ante decem annos non fuit iſta pars
eius:demonſtrando illoſmet decem vel aliquem
illoꝛuʒ. Foꝛte dices.vt aliđ totũ dicatur fuiſſe ab
eterno:ſufficit ꝙ ante decem annos viginti an=
nos/⁊c. fuiſſet aliqua pars eius. Contra. ſic non
potuit fuiſſe aliquod ſucceſſiuum ab eterno ſcđm
ſe et quodlibet ſui.quia non finitũ: vt notum eſt/
nec infinitũ:cum nulla pars eius finita potuit fu
iſſe ab eterno. ¶Item ſi motus potuiſſet eſſe ab
eterno:poterat aliquod mobile fuiſſe motum ab
eterno motu vnifoꝛmiter diffoꝛmi:a certo gradu
vel non gradu ad certum gradum continue vni=
foꝛmiter intendendo ſuum motum:ſed hoc non.
vt faciliter deduci poterit ex diffinitione termini
ſcilicet motus vnifoꝛmiter diffoꝛmis. ¶Reſpon
detur ad pꝛimum punctum ſufficienter inter argu
endum ad replicam vſqʒ ad quam reſpondeo cõ=
cedendo illatum. niſi poneretur eiuſdem infiniti
es repꝛoductio. ¶Pꝛo ſecundo puncto pono pꝛo
poſitiones. Pꝛima.non potuiſſet aliquod mobile
ſic ab eterno continue intendere vnifoꝛmiter mo
tum ſuum a non gradu vel certo gradu ad certuʒ
gradum ſiue finituʒ ſiue infinitum. Scđa pꝛopõ
potuiſſet aliquod mobile ab eterno continue re=
mittere vnifoꝛmiter ſuum motum: nõ tamẽ a de
terminato gradu finito:ſed ab infinito gradu:ſi
ue ad determinatum gradum/ſiue ad non gradũ
Oppoſito modo dicendũ eſt de vnifoꝛmi intẽſio
ne et remiſſione continua in perpetuum a parte
poſt. Analogia ſit tibi extẽſio qualitatis vnifoꝛ=
miter diffoꝛmis per ſubiectum incipiens ab hoc
pariete/in infinitum verſus oꝛientem pꝛotenſum
¶Tertio arguitur. dabilis eſt vna linea infinita
oꝛientem verſus complete pertranſita in caſu in
cipiendo ab extremo:hoc eſt a parte finita. ergo
tempus infinitum erit totaliter exhauſtũ et con=
ſumptum incipiendo a pꝛincipio. ꝯña tenet con=
uenienti ſimilitudine.antecedẽs ꝓbo ſignãdo a.
lineam terminatam in collegio montiſacuti pꝛo=
tenſam in oꝛientem in infinitum.⁊ ponatur b.mo
bile : ſcilicet angelus : quod in pꝛima parte pꝛo=
poꝛtionali iſtius hoꝛe future pertranſeat vnum pe
dale vel mille paſſus et eſt ideʒ. in ſecũda parte ꝑ
poꝛtionali pertranſeat aliud pedale equale ſemꝑ
pꝛioꝛi:et ſic in qualibet parte pꝛopoꝛtionali hoꝛe
pertranſeat vnum pedale equale pꝛimo. Tũ ſic.
b.mobile quodlibet pedale a.linee pertranſibit i
hoꝛa ſequenti:ita ꝙ in inſtanti terminante hoꝛã
verum eſt dicere quodlibet pedale a. linee eſt per
tranſitum complete.et hoc ſufficit ad pertranſiti
onem a.linee:patet.non aliud concludimus verũ
pertranſire ſpacium a montibus oyꝑheis ad mõ
tes hypboꝛeos.
¶Reſpondetur ad argumentum : conſequentia
eſt nulla : et ratio eſt.datur certum inſtans/puta
terminatiuum iſtius hoꝛe in quo veruʒ eſt dicere
quelibet ps finita linee a:eſt cõplete ꝑtranſita:et

hoc ſufficit ad totius linee pertranſitionem. Sed
non eſt poſſibile ꝙ in illo inſtanti diſtat per ſpaci
um infinitum a ſpacio a quo pꝛogredi inceperat.
qꝛ nõ teneo poſſibile ĩfinitũ ſcđʒ lõgitudineʒ poſſe
inter duo puncta claudi. in tempoꝛe futuro infini=
to non datur vnum inſtans / vel dies/in quo ve=
rum eſt dicere Totum tempus infinitum eſt com
plete pertranſitum. ¶Quarto arguitur:ex poſi=
tione ſequitur ꝙ non plures erunt dies q̃ anni:
conſequens eſt inconueniens. in quolibet anno
trecenti ſexaginta dies ſunt.⁊ dies eſt pars anni
Modo omne totum eſt maius ſua parte.et ꝙ ſe=
quatur patet ſic. infiniti fuerunt anni ſicut dies.
Unum infinitum non eſt maius alio.et patet ſic
aliter.cuilibet diei reſpondet vnus annus: vel ꝓ
quolibet die dabitur vnus annus. ergo non plu=
res erunt dies q̃ anni.antecedens patet. pꝛo die
heſterno ſcilicet ſabbati capias annum pꝛeteritũ
pꝛoxime:ſcilicet.a.pꝛo die veneris immediate ꝓ
xime ante diem ſabbati capias annum pꝛoxime
ante annum.a.ſcilicet.b.pꝛo die iouis.cape annũ
c.pꝛecedentem annum.b. immediate:et ſic pꝛoce
des in abyſſum.ſemper inuenies in legali ſuppu
tatione calculando pꝛo die annum.
¶Ad quartum reſpondetur concedendo illatuʒ.
quia vt pꝛobatum eſt inter arguendum pꝛo quoli
bet die datur vnus annus.et non ſequitur in quo
libet anno pꝛeterito erant trecentiſexagĩta dies
ergo plures erant dies / q̃ anni. hoc ſolum tenet
in numero finito.ſi in quolibet anno pꝛeterito de
us pꝛoduxiſſet vnum lapidem in aſia et partes il
las verſus:et quolibet die pꝛeterito pꝛoduxiſſet
vnum lapidem in europa:et omnes a deo conſer
uarentur:non eſſent plures lapides in lapidum
congerie in europa q̃ in aſia. Uel ſi deus in quali
bet parte pꝛopoꝛtionabili hoꝛe future pꝛoduce=
ret centum mille lapides in europa:et vnum pꝛe
ciſe in parte pꝛopoꝛtionabili qualʒ in aſia.in fine
hoꝛe nõ eſſent plures lapides in europa q̃ ĩ aſia.
Sed in qualibet parte pꝛopoꝛtionabili hoꝛe futu
re verum eſt dicere numerus lapidum pꝛoductus
in europa eſt maioꝛ numero lapidum pꝛoductu=
rum in aſia centies millies. Et ratio eſt: quia in
qualibet parte pꝛopoꝛtionabili hoꝛe adhuc eſt la
pidum numerus finitus pꝛoductus. Et inter fini=
ta quelibet eſt dabilis pꝛopoꝛtio equalitatis vel
inequalitatis/maioꝛis vel minoꝛis. quemadmo=
dum diceres:quibuſlibet annis finitis ante nos
acceptis plures ſunt dies trecenties ſexageſies:
non autem acceptis annis infinitis. Et quando
in pꝛincipio argumenti dicebas:omne totum eſt
maius ſua parte.dico ꝙ hoc eſt verum in finitis
ſolum. Secundo dico:intelligitur totum cõtinet
ipſam et aliquid aliud. et ſic aliquo modo poteſt
dici maius.in ſeparatis rebus quarum neutra eſt
pars alterius/nõ ſic dices. Si eſſent due linee ĩfi
nite oꝛientem verſus.a.et.b.a.terminata in colle
gio montis.et.b.in collegio nauarre.a.non ẽ ma
ioꝛ.b.quia per ſolum motum localem trahendo
b.ſine rarefactione vlla ad collegiũ diue barbare
b.illa ratione eſſet longioꝛ.a.qđ non eſt dicendũ.
¶Quinto arguitur:dies veneris omnes pꝛeteri
ti non compatiuntur aliquos alios dies cuʒ eis.
ergo non eſt poſſibile dare tempus infinitum pꝛe
teritum ex ſeptem diebus in hebdomada conflã=
tum.conſequentia liquet. pꝛobatur antecedens.
dies veneris omnes pꝛeteriti ſunt infiniti. ergo
ſufficiunt occupare totum tempus pꝛeteritum. er
go nullum alium diem ſecum compatiuntur.
¶Confirmatur hec ratio. ſit hodie dies veneris
huius ſeptimane. Capiatur dies veneris ebdo=
made pꝛeterite:et ponatur loco diei iouis pꝛoxi=
mi. Capiatur dies veneris tertie hebdomade an
te ſecundam:ponatur loco diei mercurii: ⁊ ſic cõ
ſequenter in abyſſum.hoc ſuppoſito habebis to
tum tempus pꝛeteritum repletum diebus vene=
ris. Et ſunt ſolum eidem dies qui pꝛeterierunt: et
cum totum tempus pꝛeteritum repleburit ſuffici=
enter:non compatiuntur vllos alios dies cũ eis:
qđ fuit antecedens pꝛobandum. ¶Ad quintam
et eius confirmationem negatur aſſumptum. ſi=
cut dies veneris ab oꝛbe condito compaſſus eſt
alios dies hebdomadales:ita data eĩnitate mũ=
di ſicut in cõcluſione damus de poſſibili: omnes
dies pꝛeteriti veneris compaterentur bene ali=
os duos hebdomadales infinitos. et quando po
nis ſolos dies veneris fuiſſe pꝛeteritos : et tem=
pus ſicut fuit: impoſſibile ponis. ſed data ima=
ginatione argumenti: ꝙ ſolum dies veneris fue=
rint et nulli alii dies fuerint : concedo ꝙ ex ſo=
lis diebus veneris poteſt totum tempus pꝛeteri=
tum infinitum pꝛoduci:et cum hoc alii dies infi=
niti ſecum fuerunt. Hoc declaro in continuis per
manentibus. Si eſſet vna linea infinite longa ter
minata in noſtro collegio montis/certe latitudi
nis/totaliter lapidibus cooperta:quoꝛum pꝛimꝰ
eſſet albus/ſecundus niger/et tertius rubeus/et
quartus albus/quintus niger/ſextꝰ rubeꝰ/et ſic
ꝯſñter ꝑ oꝛdinẽ. Notum eſt ꝙ lapides albi compa
tiuntur ſuper lineam illam et lapides nigros ⁊ ru
beos ſic oꝛdinando:et tamen ex ſolis lapidibus
albis poteſt cooperiri tota linea:ſic ſcʒ ꝙ nullum
lapidem nigrum compaterẽtur.quod ſic oſtẽdo.
Uolo ꝙ deus oẽs lapides nigros et rubeos ſuꝑ
lineam exiſtentes coꝛrumpat:relictis albis ſemꝑ
equaliter diſtantibus in ſedibus ſuis. iam habes
multa loca vacua:vel lapidibus vacua : nõ refert
in pꝛopoſito.poſito ꝙ in pꝛima parte ꝓpoꝛtiõa=
bili hoꝛe future deus capiat ſcđm lapidẽ album:
et coniungat contigue vel continue pꝛimo in lo=
co in quo erat pꝛimus lapis niger.in ſcđa parte ꝓ
poꝛtionabili hoꝛe capiat deus lapidẽ albũ terti=
um et coniungat duobus albis pꝛecedentibus im
mediate:ponendo in loco in quo erat pꝛimus la
pis rubeus.ſic faciat deus de omnibus lapidibꝰ
albis ſequẽtibus per ſingulas partes pꝛopoꝛtio=
nabiles hoꝛe: et tunc habebis in inſtãti terminã=
te hoꝛam totam lineam infinite longam cooper=
tam lapidibus albis:ſic ſcilicet ꝙ nullum nigrum
aut rubeum cõpatiunt.⁊ pꝛiꝰ ĩ alio oꝛdĩe ſituatis

¶ Ad aliud punctum concedo: ꝙ quilibet dies futurus erit preſens: et poſtea preteritus. ſed nõ ſeq̄tur ꝙ totum tẽpus futurum in ſingulari numero erit preteritum. Sed circa has in plurari numero inferunt: demonſtrando homines vel dies futuros: dico ꝙ quilibet iſtoꝝ erit ſiue hoīꝫ ſiue dierum. et concedo iſti homīes erũt demõſtrãdo omnes futuros non erunt in eodem inſtanti / vel tẽpore determinato: ſed diebus variis et tempore infinito. Si quilibet beatus erit ī celo omnes beati erunt in celo. ſi quilibet hõ futurus eſt futurꝰ omnes homines futuri ſunt futuri: capiendo oẽs diſtributiue. hic predicatur idem de eodẽ: hoc eſt predicatum ſtans confuſe tm̃ de ſubiecto ſupponente et diſtributo. ſingulares omnes ſunt vere. Nã ſi aliqua eſſet falſa maxīe eſſet hec: iſti erũt futuri: demonſtrando futuros infinitos. ſed hoc ē falſum: cũ quilibet iſtoꝝ erit futurus in determīato tẽpore iſti erunt in variis tꝑibus. Et lꝫ oẽs diſtributiue non ſemꝑ inferat omnes collectiue cuꝫ eiſdeꝫ terminis. vt patet. non ſequitur. Oẽs apoſtoli dei pauciores duodecim ſunt pauciores duodecim. ergo oẽs apoſtoli dei pauciores: duodecim ſunt pauciores duodecim. capiẽdo omnes diſtributiue in antecedente et collectiue in conſeq̄nte. antecedens eſt verum / et conſequens falſum: omnes apoſtoli dei pauciores duodecim ſũt duodecim. tamen in propoſito cõcedo vtrãqꝫ. oẽs homines vel dies futuri erunt: ſiue capiendo omnes collectiue ſiue diſtributiue. Et ſi dicas: deus videt omnes homines futuros: ⁊ tot quot videt tot poteſt eodem die producere. ergo poteſt producere omnes homines futuros in eodem die. concedo illud totum. habemus ergo in nullo die futuro vł tẽpore finito ſtãte caſu ꝯclõnis verum erit dicere tota multitudo dieruꝫ vel hominũ eſt cõplete accepta: niſi quis terminos collectiuos in ſingulari numero velit ponere ī eſſe per plures ſingulares equiualẽter. vt hic numerꝰ erit: demõſtrãdo omnes dies vel homines futuros. ſufficit tamẽ hoc in nullo determīato tꝑe verũ eſt dicere: tota multitudo eſt accepta: et non amplius reſtat. Cõtra hoc poteſt eſſe replica: ſed ponam loco tertii argumenti nec replicas tedioſe prorogẽdũ. ¶ Secundo arguitur: contra principalem concluſionẽ probãdo nõ eẽ poſſibile aliqđ ſucceſſiuũ fuiſſe ab eterno. hoc maxime eſſet verũ de toto tempore preterito: ſuppoſita eternitate mundi. ſed probatur ꝙ non. ſequitur bene hoc totũ tꝑs fuit ab eterno. ergo hoc totũ tempus fuit ante decem annos viginti annos / et ſic conſequẽter. conſequens eſt falſum: cum ante decem annos non fuit iſta pars eius: demonſtrando illoſmet decem vel aliquem illoruꝫ. Forte dices. vt aliđ totũ dicatur fuiſſe ab eterno: ſufficit ꝙ ante decem annos viginti annos / ⁊c. fuiſſet aliqua pars eius. Contra. ſic non potuit fuiſſe aliquod ſucceſſiuum ab eterno ſcđm ſe et quodlibet ſui. quia non finitũ: vt notum eſt / nec infinitũ: cum nulla pars eius finita potuit fuiſſe ab eterno. ¶ Item ſi motus potuiſſet eſſe ab eterno: poterat aliquod mobile fuiſſe motum ab eterno motu vniformiter difformi: a certo gradu vel non gradu ad certum gradum continue vniformiter intendendo ſuum motum: ſed hoc non. vt faciliter deduci poterit ex diffinitione termini ſcilicet motus vniformiter difformis. ¶ Reſpondetur ad primum punctum ſufficienter interarguendum ad replicam vſqꝫ ad quam reſpondeo cõcedendo illatum. niſi poneretur eiuſdem infinities reproductio. ¶ Pro ſecundo puncto pono propoſitiones. Prima. non potuiſſet aliquod mobile ſic ab eterno continue intendere vniformiter motum ſuum a non gradu vel certo gradu ad certuꝫ gradum ſiue finituꝫ ſiue infinitum. Scđa propõ potuiſſet aliquod mobile ab eterno continue remittere vniformiter ſuum motum: nõ tamẽ a determinato gradu finito: ſed ab infinito gradu: ſiue ad determinatum gradum / ſiue ad non gradũ. Oppoſito modo dicendũ eſt de vniformi intẽſione et remiſſione continua in perpetuum a parte poſt. Analogia ſit tibi extẽſio qualitatis vniformiter difformis per ſubiectum incipiens ab hoc pariete / in infinitum verſus orientem protenſum. ¶ Tertio arguitur. dabilis eſt vna linea infinita orientem verſus complete pertranſita in caſu incipiendo ab extremo: hoc eſt a parte finita. ergo tempus infinitum erit totaliter exhauſtũ et conſumptum incipiendo a principio. ꝯña tenet conuenienti ſimilitudine. antecedẽs ꝓbo ſignãdo a. lineam terminatam in collegio montiſacuti protenſam in orientem in infinitum. ⁊ ponatur b. mobile: ſcilicet angelus: quod in prima parte proportionali iſtius hore future pertranſeat vnum pedale vel mille paſſus et eſt ideꝫ. in ſecũda parte ꝓportionali pertranſeat aliud pedale equale ſemꝑ priori: et ſic in qualibet parte proportionali hore pertranſeat vnum pedale equale primo. Tũ ſic. b. mobile quodlibet pedale a. linee pertranſibit ī hora ſequenti: ita ꝙ in inſtanti terminante horã verum eſt dicere quodlibet pedale a. linee eſt pertranſitum complete. et hoc ſufficit ad pertranſitionem a. linee: patet. non aliud concludimus verũ pertranſire ſpacium a montibus oxpheis ad mõtes hyꝑboreos.

¶ Reſpondetur ad argumentum: conſequentia eſt nulla: et ratio eſt. datur certum inſtans / puta terminatiuum iſtius hore in quo veruꝫ eſt dicere quelibet ꝑs finita linee a: eſt cõplete ꝑtranſita: et hoc ſufficit ad totius linee pertranſitionem. Sed non eſt poſſibile ꝙ in illo inſtanti diſtat per ſpacium infinitum a ſpacio a quo progredi inceperat. qꝛ nõ teneo poſſibile īfinitũ ſcđꝫ lõgitudineꝫ poſſe inter duo puncta claudi. in tempore futuro infinito non datur vnum inſtans / vel dies / in quo verum eſt dicere Totum tempus infinitum eſt complete pertranſitum. ¶ Quarto arguitur: ex poſitione ſequitur ꝙ non plures erunt dies q̄ anni: conſequens eſt inconueniens. in quolibet anno trecenti ſexaginta dies ſunt. ⁊ dies eſt pars anni. Modo omne totum eſt maius ſua parte. et ꝙ ſequatur patet ſic. infiniti fuerunt anni ſicut dies. Unum infinitum non eſt maius alio. et patet ſic aliter. cuilibet diei reſpondet vnus annus: vel ꝓ quolibet die dabitur vnus annus. ergo non plures erunt dies q̄ anni. antecedens patet. pro die heſterno ſcilicet ſabbati capias annum preteritũ proxime: ſcilicet. a. pro die veneris immediate ꝓxime ante diem ſabbati capias annum proxime ante annum. a. ſcilicet. b. pro die iouis. cape annũ c. precedentem annum. b. immediate: et ſic precedẽs in abyſſum. ſemper inuenies in legali ſupputatione calculando pro die annum.

¶ Ad quartum reſpondetur concedendo illatuꝫ. quia vt probatum eſt inter arguendum pro quolibet die datur vnus annus. et non ſequitur in quolibet anno preterito erant trecentiſexagīta dies ergo plures erant dies / q̄ anni. hoc ſolum tenet in numero finito. ſi in quolibet anno preterito deus produxiſſet vnum lapidem in aſia et partes illas verſus: et quolibet die preterito produxiſſet vnum lapidem in europa: et omnes a deo conſeruarentur: non eſſent plures lapides in lapidum congerie in europa q̄ in aſia. Uel ſi deus in qualibet parte proportionabili hore future produceret centum mille lapides in europa: et vnum preciſe in parte proportionabili qualꝫ in aſia. in fine hore nõ eſſent plures lapides in europa q̄ ī aſia. Sed in qualibet parte proportionabili hore future verum eſt dicere numerus lapidum productus in europa eſt maior numero lapidum productorum in aſia centies millies. Et ratio eſt: quia in qualibet parte proportionabili hore adhuc eſt lapidum numerus finitus ꝓductus. Et inter finita quelibet eſt dabilis proportio equalitatis vel inequalitatis / maioris vel minoris. quemadmodum diceres: quibuſlibet annis finitis ante nos acceptis plures ſunt dies trecenties ſexageſies: non autem acceptis annis infinitis. Et quando in principio argumenti dicebas: omne totum eſt maius ſua parte. dico ꝙ hoc eſt verum in finitis ſolum. Secundo dico: intelligitur totum cõtinet ipſam et aliquid aliud. et ſic aliquo modo poteſt dici maius. in ſeparatis rebus quarum neutra eſt pars alterius / nõ ſic dices. Si eſſent due linee infinite orientem verſus. a. et. b. a. terminata in collegio montis. et. b. in collegio nauarre. a. non ē maior. b. quia per ſolum motum localem trahendo b. ſine rarefactione vlla ad collegiũ diue barbare b. illa ratione eſſet longior. a. qđ non eſt dicendũ. ¶ Quinto arguitur: dies veneris omnes preteriti non compatiuntur aliquos alios dies cuꝫ eis. ergo non eſt poſſibile dare tempus infinitum preteritum ex ſeptem diebus in hebdomada conflatum. conſequentia liquet. probatur antecedens. dies veneris omnes preteriti ſunt infiniti. ergo ſufficiunt occupare totum tempus preteritum. ergo nullum alium diem ſecum compatiuntur.

¶ Confirmatur hec ratio. ſit hodie dies veneris huius ſeptimane. Capiatur dies veneris ebdomade preterite: et ponatur loco diei iouis proximi. Capiatur dies veneris tertie hebdomade ante ſecundam: ponatur loco diei mercurii: ⁊ ſic cõſequenter in abyſſum. hoc ſuppoſito habebis totum tempus preteritum repletum diebus veneris. Et ſunt ſolum eidem dies qui preterierunt: et cum totum tempus preteritum repleuerint ſufficienter: non compatiuntur vllos alios dies cũ eis: qđ fuit antecedens probandum. ¶ Ad quintam et eius confirmationem negatur aſſumptum. ſicut dies veneris ab orbe condito compaſſus eſt alios dies hebdomadales: ita data eternitate mũdi ſicut in cõcluſione damus de poſſibili: omnes dies preteriti veneris compaterentur bene alios duos hebdomadales infinitos. et quando ponis ſolos dies veneris fuiſſe preteritos: et tempus ſicut fuit: impoſſibile ponis. ſed data imaginatione argumenti: ꝙ ſolum dies veneris fuerint et nulli alii dies fuerint: concedo ꝙ ex ſolis diebus veneris poteſt totum tempus preteritum infinitum produci: et cum hoc alii dies infiniti ſecum fuerunt. Hoc declaro in continuis permanentibus. Si eſſet vna linea infinite longa terminata in noſtro collegio montis / certe latitudinis / totaliter lapidibus cooperta: quorum primꝰ eſſet albus / ſecundus niger / et tertius rubeus / et quartus albus / quintus niger / ſextꝰ rubeꝰ / et ſic ꝯñter ꝑ ordinẽ. Notum eſt ꝙ lapides albi compatiuntur ſuper lineam illam et lapides nigros ⁊ rubeos ſic ordinando: et tamen ex ſolis lapidibus albis poteſt cooperiri tota linea: ſic ſcꝫ ꝙ nullum lapidem nigrum compaterẽtur. quod ſic oſtẽdo. Uolo ꝙ deus oẽs lapides nigros et rubeos ſuꝑ lineam exiſtentes corrumpat: relictis albis ſemꝑ equaliter diſtantibus in ſedibus ſuis. iam habes multa loca vacua: vel lapidibus vacua: nõ refert in propoſito. poſito ꝙ in prima parte ꝓportiõabili hore future deus capiat ſcđm lapidẽ album: et coniungat contigue vel continue primo in loco in quo erat primus lapis niger. in ſcđa parte ꝓportionabili hore capiat deus lapidẽ albũ tertium et coniungat duobus albis precedentibus immediate: ponendo in loco in quo erat primus lapis rubeus. ſic faciat deus de omnibus lapidibꝰ albis ſequẽtibus per ſingulas partes proportionabiles hore: et tunc habebis in inſtãti terminãte horam totam lineam infinite longam coopertam lapidibus albis: ſic ſcilicet ꝙ nullum nigrum aut rubeum cõpatiunt. ⁊ priꝰ ī alio ordīe ſituatis

puta quando non erant immediate iuncti compatiebātur infinitos nigros et infinitos rubeos medios.omnino ſic eſt in propoſito.dies veneris cō iuncti immediati:ſicut argumentum imaginabatur:et totum tempus eternum replent alios dies non cōpatiuntur: ſi tamen diſtarent per dies iouis/lune/et alios dies:illos compatiuntur.

¶ Sexto arguitur.Ex cōcluſione ſequit̄ ꝙ pars eodem modo quo poteſt eſſe pars in infinito eſt ſuo toto maior contra cōeʒ aīmi conceptionem. Similiter ſequitur ꝙ a.erit maius c. et minus c. patet ſic: ſigno tēpus preteritū infinitum terminatum ad hoc inſtās meridiei:et dicatur a. Signo totum tempus futurum ab hoc inſtanti: dicatur ipſum b.iam a.et.b.ſunt equalia quia vnum tempus eternū a parte ante.et aliud tempus eternuʒ a parte poſt:et in eodem inſtanti terminantur.ergo non eſt danda ratio quare vnū illoruʒ temporuʒ ſit maius alio.ſit c.totum tp̄s infinitū p̄teritū ad mane vſqʒ.⁊ d.totū tp̄s futurū īfinitum a mane.iā c.⁊.d.ſunt equalia per ideʒ ſicut a.⁊ b.ſed d ē maiꝰ.b. patet: eſt totum reſpectu.b.et.b.ē pars d.tēporis.Et vltra.d.eſt maius.b.ergo.d.eſt maius.a.tenet ꝯña. quicquid eſt maius vno equaliū eſt maius reliquo equaliū.ſed.a.⁊.b.ſunt equalia et.d.eſt maius.b.ergo.d.eſt maius.a.Et vltra:d. ē maius.a.g̃.c.ē maius.a. Probo cōſequentiā. d. et.c.ſunt equalia.et.d.eſt maius.a. ergo.c. eſt maius.a.Si vnū equaliū ſit maius.a.reliquū equalium eſt maius eodem.a.Et vltra.c.eſt maius.a. Sed.c.realiter eſt pars de. a. ergo pars eſt maior ſuo toto.Et.a.continet.c.⁊aliquid vltra ergo a.eſt maius.c.ergo.⁊c. ¶ Rn̄detur negando ꝙ ps poteſt eſſe maior entitatiue ſuo toto. Et ad probationem admitto caſum de ſignatione.a.b.c.et d.nego ꝙ.a.et.b.ſint ꝓprie equalia. Inter infinita non eſt proprie equalitas.et nullo modo equalitas vl' maioritas niſi vnuʒ ſit pars alteriꝰ quēad modū non eſt inter.a.et.b. Si eſſet vna linea infinita oriētem et occidentē verſus tranſiens per aria nr̄i collegii:diceres partē occidentē verſus eſſe equalem parti orientem verſus et tamē ſi eſſet ſegregatio partiū illius linee ī collegio:et tolleretur tantum ſicut eſt inter collegiū montis et gangem fluuium:et tanto traheretur pars illa occidētē verſus:adhuc collegiū attīgret ſine rarefactione.ergo illic non eſt proprie equalitas. Concedo ꝙ.d.eſt maius b.quia continet.b.tanꝙ partem eius et aliquid aliud.tamen.c.et d. non ſunt proprie equalia.preterea ꝯña eſt nulla.d.eſt maior.b.in ſenſu ante tacto ergo d. eſt maior a. qm̄ a.et.b.non ſunt proprie equalia. Argumentum illud non eſt ponderandū in infinitis. Primo quātum diuiditur infinitū et infinitū.et rurſus quātū finitum in proportionem equalitatis et īequalitatis:maioris et minoris.infinitum non habet hec membra.

Queſtio ſexta.

SExto circa hanc materiam quero de conſeruatione dei. Utrum creature a deo conſeruentur. Et circa hanc materiam duo inquiram. ¶ Primo. An creatio et conſeruatio realiter differant: et de earum quidditatibus. Secūdo. An omnis creatura a deo conſeruatur. ¶ Pro p̄te q̄ſtionis expeditione ſcias. Creatura bipharium accipit̄. Uno modo pro omni effectu producto:⁊ ſic in queſtione ſequenti capiemus: et capitur in vulgari ſermone quando dicimus.Omnis res ē creator vel creatura. Alio modo capitur creare vt tātum valet ſicut producere aliquid ex̄t a paſſum:vel in ſua actione non preſupponere paſſum et ſic deus licet aīam ratōnalem producat in paſſum creat:qꝛ in ſua actione non preſupponit paſſum, Et hoc modo quicquid deus producit/creat quia non preſupponit paſſum in ſua actione.⁊ ſic idem effectus nūero creatur a deo et producitur ſine creatione ab agente creato:quia nulluʒ agēs creatum creare poteſt: quod nunc ſuppono. et in queſtione prima diſtinctionis prime quarti libri patet.Conſeruatio proprie capiendo dicit vltra productionem et manutenentiam preexiſtentiaʒ ipſius rei : hoc eſt iſte terminus conſeruatio connotat rem prius fuiſſe:ita ꝙ res in primo inſtanti quo producitur non cōſeruatur: ſed ſemper poſt hoc dicitur conſeruari quamdiu manet in rerum natura. ¶ Iſtis notatis pono cōcluſiōes queſtioni reſpōſiuas:quarum prima eſt.Creatio dei actiua eſt deus. Secunda concluſio. conſeruatio dei actiua reſpectu creaturarum eſt deus. Tertia cōcluſio.Creatio dei actiua eſt conſeruatio:licet interdum deus fuerit creatio b.rei: et non conſeruatio b.rei.Quarta concluſio.Creatio paſſiua pariter et conſeruatio paſſiua eſt creatura creata:et conſeruata. et nihil aliud. ¶ Prima concluſio ꝓbatur.Creatio dei actiua nihil aliud eſt q̃ volitio dei efficax producendi creaturas. Sed hec volitio eſt deus igitur.Secunda concluſio poteſt pariforma probari:et patebit amplius queſtione ſequenti. Tertia concluſio probatur quo ad priorē partem. Hec voluntas dei vel hic deus eſt creatio actiua dei. et hec volūtas dei eſt conſeruatio rei.Ergo conſeruatio actiua eſt creatio eiuſdem Secundam partem illius concluſiōis probo,Pono ꝙ deus creauerit angelum.primo in.a.inſtanti. Tunc ſic.deus fuit creatio angeli in a.iſtāti.in a.inſtanti verum erat dicere:deus eſt creatio angeli:et tamen in illo non eſt conſeruatio illius angeli.Quarta concluſio. probatur. Omnis res eſt creator vel creatura.Creatio paſſiua non poteſt conuenietēr poni alia res a creatura que creatur ergo eſt ipſa creatura.relationes ſuppono nō ponendas in hac diſtinctione. Poſthac patebit ſuppoſitio. ¶ Contra iſta arguitur ſic.Deus creatione creat:et tamen deus nō creat deo. primo modo loquendi vtimur et non poſteriori : ergo creatio actiua dei diſtinguitur a deo. ¶ Reſpondetur noīa verbalia in io.deſinentia tripharium accipi

ſolent:actiue:paſſiue:et abſtractiue.actiue eſt res que agit.paſſiue eſt res que patitur.abſtractiue eſt diſpoſitio mediante qua illa actio fit.Hoc ſic declaro.Ignis actiue calefacit aquam mediante calore:Ignis ē calefactio actiua.aqua calefactio paſſiua:quia eſt res que calefit.calor eſt calefactio abſtractiua:quia mediante ipſa fit illa actio.licet non expedit loqui de hoc membro tertio abſtractiue capiendo vocabulum:ſed alia duo membra ſufficiunt.calor calefacit et eſt calefactio actiua: et aqua calefactio paſſiua.In ꝓpoſito noſtri argumenti volitio dei efficax eſt conſeruatio actiua et creatio actiua realiter:et creatura conſeruata et producta eſt realiter creatio et cōſeruatio paſſiua.nec datur abſtractiua ſepata ab actiua. Iſto ſuppoſito ꝙ nichil aliud in mundo eſt creatio actiua niſi deus:cum dicis:deus creatione creat: concedo.hoc eſt mediante actu volendi efficaciter creaturam eſſe:et tamen non conceditur in cōmuni vſu:deus deo creat:veruʒ eſt.ſed ex hoc nō ſequitur diſcrimen reale vllum inter creationem actiuam dei et deum.creatio actioneʒ importat: non auteʒ terminus deus.ideo aliquid enūciatur de vno et nō de alio:licet ſit idem in re.ſicut concedimus deus volitione producit creaturas ⁊ nō producit creaturas intellectiōe:et tamen intellectio dei realiter eſt volitio dei. ¶ Secundo arguitur.in primo inſtanti quo creatura producitur eſt creata:et non cōſeruata.ergo creatio paſſiua non eſt conſeruatio paſſiua.Et eodemmodo arguitur de creatione actiua. ¶ Tertio arguitur:ex dictis ſequitur ꝙ conſeruatio huius mundi fuit ab eterno.patet:nichil eſt aliud conſeruatio huius mundi niſi deus qui fuit ab eterno. ¶ Secundum argumentum nichil aliud ꝓbat:niſi ꝙ deus in aliquo inſtāti eſt creās et adhuc nō eſt ꝯſeruatior:qͦ concedimus. ¶ Ad tertiū conceditur ꝙ conſeruatio huius mūdi fuit ab eterno.ſed non fuit cōſeruatio mundi ab eterno.cōſeruatio mūdi fuit quādo fuit non conſeruatio. ¶ Quarto arguitur:cōſeruatio creature eſt contingēter.deus de neceſſitate eſt.nullū contingens eſt res neceſſaria.ergo deus nō eſt cōſeruatio creature. Forte dicis:deꝰ eſt res neceſſaria:ſʒ habitudo dei ad creaturam non eſt neceſſaria.ergo. ¶ Quinto arguitur:habitudo dei ad creaturam eſt ipſe deus taliter ſe habens ad creaturam ꝙ eam manuteneat.et hoc taliter ſe habere eſt deus.igitur. ¶ Reſpondetur: conſeruatio actiua creature eſt res neceſſaria:q̇a deus.ſimiliter habitudo dei ad creaturam eſt res neceſſaria : quia nichil aliud eſt q̃ deus taliter creaturam manutenens. ſed deus contingenter eſt conſeruatio creature. hic contingentia denotatur cadere in conſeruationem actiuam dei: hoc eſt in formale:et ſic illa ſimul ſtare poſſunt: conſeruatio creature neceſſario eſt et nulla creatura eſt.ſicut vides in ſimili:omne creans neceſſario eſt deus et deus nichil creat: poſito ꝙ creatura non poſſit creare vt in quarto diximus diſtinctione prima.quia ſic hec conſequentia eſt nulla: conſeruatio actiua dei non eſt:ergo conſeruatio dei actiua poſſibiliter non eſt.patet:ex oppoſito conſequentis non ſequitur oppoſitum antecedētis:vt vides ex nuperrime dictis:omne creās neceſſario eſt deus:ergo creans eſt deus.ſi logicam capias omnia ſunt peruia et nulla eſt difficultas: quare tranſeo. Uides ergo quomō non eſt diſcrimen reale inter creationem actiuam et conſeruationem proportionabiliter capiendo.et per conſequens argumentum Henrici gandēſis queſtione quarta recitatum facile ſoluitur.et proportionabiliter in creaturis loquaris.aliqua cōſeruatio creature eſt creatura:vt lumen in corpore perſpicuo dependet a corpore luminoſo.conſeruatio actiua illius luminis eſt corpus luminoſum. deus eiuſdem eſt conſeruatio actiua increata.

SEptimo circa hāc diſtinctionem queritur:vtrum deus habeat vim cōſeruatiuā ⁊ effectiuam reſpectu omniuʒ. ¶ Pro ſolutiōe huius q̄ſtionis ponunt̄ due cōcluſiones. Quarum prima eſt.deꝰ eſt cauſa cōſeruatiua omnium.patet hec concluſio auctoritate Auguſtini quarto capitulo ſuper Geneſim dicentis.creatoris potentia et omnipotentis atqʒ omnitenentis virtus eſt cauſa ſubſiſtendi omni creature:que virtus ab eis(que creata ſunt)regēdis ſi aliquādo ceſſaret:ſimul et illorum ceſſaret ſpecies omniſqʒ natura concideret.dū mꝰ abſente artifice ſtat.non ſic de opere dei. Ad hoc ſcripturam introducit ſapientie octauo.attingit a fine vſqʒ ad finem fortiter et diſponit omnia ſuauiter.et auctoritatem apoſtoli. Actuum decimoſeptimo introducit:in illo viuimus/mouemur/et ſumus.et libro nono capitulo ſecundo dicit.ſi vere ſubſtrahit deus intimam operationem qua eā retinet et facit continuo tanꝙ extincta nulla remanebit. et capitulo tertio dicit ꝙ deus illud qͦ fecit ita continuatum operatur vt nec vlla aliarum rerum nec illorum angelorum natura ſubſiſtat ſi non operatur.hoc patet ad Hebreos vndecimo.portans omnia verbo virtutis:vbi gloſa:ſicut ab eo creata ſunt omnia:ita per eum immutabilem conſeruantur:et ad Colloceſes primo.Omnia per ipſum et ī ipſo creata ſunt et omnia in ipſo conſtāt.vbi gloſa:que omnibꝰ ſecūdū diuinitatem infuſus oīa ſuſtinet.hoc ponit Aug. de trinitate capitulo.xiiii.⁊ Anſelmꝰ de caſu diaboli capitulo p̄mo.nō ſolū non eſt alia aliqua eſſentia niſi illo faciēte:ſed nec aliquatenus manere poteſt que facta ē niſi eodē ipſo ſeruante.non aliter angelus vel aīa intellectiua poteſt deſinere eſſe.multo magis creatura quelibet a deo dependet q̃ lumē a corpore luminoſo vel accidēs a ſubiecto ſcd̄m Ariſtotelē. ¶ Secūda cōcluſio.cōſeruari a deo vel ab aliqua cauſa ē cauſaliter et effectiue depēdere ab illa.ꝓbatio:abſentia corporis luminoſi ē cauſa extinctionis luminis ī medio:et

augꝰ

ſapie

aptus

anſelmꝰ

go preſentia corporis luminoſi reſpectu luminis eſt actualis cauſatio illius luminis.licet nõ de nouo.tenet cõſequentia ſecũdo phiſicorum.ad idem genus cauſe reducitur pñtia cauſe reſpectu poſitionis effectus et remotio cauſe reſpectu nõ eſſe effectus:ſeu affirmatio reſpectu affirmatiõis ꝛ negatio reſpectu negationis. ¶Secũdo arguit͛ ad idem:omis res creata dependet a ſuis cauſis ſufficienter.ꝛ cõſeruans nõ eſt cauſa intrinſeca cõſeruati:quia nec materia:nec forma:nec finalis:ḡ efficiẽs.¶Tertio arguitur:nõ alias ſaluatur corpus luminoſum ſemꝑ tãtum facere in cõſeruatione ſui luminis ſicut in eius p̄ma productione.

¶Quarto:nõ alias arguimus cauſalitatem effectiuam naturalẽ:niſi ad poſitionem illius naturaliter ſequitur talis effectus:et ad eius abſentiam extinguitur.ſic calorem et ignẽ cauſam caloris arguimus:et ita eſt ĩ omni cauſa efficiẽte.¶Cõtra priorem cõcluſionem arguitur:ex ea ſequitur ꝙ nulla creatura poteſt aliam corrũpere.et ſic calor magnus nõ poteſt corrumpere frigus puum cõtra experiẽtiã. Cõſequatur arguit͛ ſic.nichil poteſt deſtruere effectum cõſeruatum ab aliqua cauſa niſi vincẽdo et ſuperando potẽtiam cõſeruatiuã. hoc ſic declaratur.q̄diu aqua calefacta ſtat ꝓpe ignem:nichil poteſt corrũpere illum calorẽ preſente igne niſi ꝓdominando potentie ignis cõſeruatiue:ſed nulla creatura poteſt ſuꝑare potẽtiam dei:igitur.¶Reſpõdetur negando ſequelam.vnde duplex eſt cõſeruatiuũ:quoddam particulare: quod huic effectum cõſeruat et nõ ſua contraria nec eis coagit:ſed eis reſiſtit.et de tali agẽte eſt ꝓpoſitio aſſumpta vera:ſcilicet:nichil poteſt deſtruere effectum conſeruatum ab aliqua cauſa niſi vincẽdo potentiam cõſeruatiuam illius cauſe ſimpliciter.vel vt exercetur circa illum effectum. ſtat ꝙ frigus minoris actiuitatis q̄ ignis ſit reſiſtentie prope ſe corrũpat calorem productum ab igne in bona diſtãtia ab igne.Aliud eſt cõſeruans vñe quod hãc rem conſeruat et ſuum oppoſitum et cum vtraq̧ agit et coagit:vt deus:de tali cauſa cõſeruante propoſitio aſſumpta nõ habet verum.¶Secundo arguitur:lumen conſeruatur a corpore luminoſo.ſimilit͛ ſpecies ab obiecto productio illius.ergo nõ cõſeruatur a deo.tenet cõſequentia.ſi cõſeruaretur a deo lumen:nõ indigeret corpore luminoſo ad exiſtẽtiam eius pluſq̄ calor:qui poteſt ſtare ſine cauſa productiua eius.

¶Ad ſecundum concedo antecedẽs.cõſeruatur a corpore luminoſo:ꝛ cum hoc immediate a deo. ſed cõſequentia eſt nulla.argumẽtum imaginatur vnum falſum:ſc3:ꝙ ſi cõſeruaretur a deo.nõ egeret conſeruatione creature:ac ſi deus egeret ope cauſe ſecũde in conſeruatione rei ſue.deus p̄t omnia creare ſe ſolo:et cõſeruare ſe ſolo.nec creature cõcurrũt cum deo in actiõe ſua:ac ſi deus egeat ope earum.ſed ſic:ſc3:ꝙ deus liberaliter communicat creaturis entitatem:productionẽ:ꝛ cauſalitatem:tam naturalem q̄ liberam:et permittit eas ſecum cõproducere:licet omnia ſolus poteſt: ad dãdum nobis exemplum vt alter alterius onera portet et iuuemus nos inuicem:ꝛ ſuperiores ꝛ ditiores dirigãt pauperiores ꝛ inferiores liberaliter:et nõ ad vtilitatem ſuperiorum:cuius oppoſitum multi ſupiores et principes faciunt.diligũt virum vel ſe diligere fingũt quando ſua opera egent:et quãdo non egent eius opera tergum vertunt. Sed quare vna creatura depẽdet a ſolo deo in cõſeruatione et alia a deo.ꝛ creatura ſimul:vel eſt imꝑfectio creature vel ex natura rei ipſi⁹ creature.non videt͛ ꝙ lumen et ſpecies ſenſibiles ſint imꝑfectiores quibuſcunq̧ rebus que a ſolo deo dependent.voluit enim deus ꝙ alique creature depẽderent ſenſibiliter a creaturis aliis:vt eſſet manuductio ſenſibilis nobis ꝙ creatura quelib3 a deo cõſeruatur:eo modo quo poſſumus declarare de lumine et corpore luminoſo. ¶Tertio arguitur:ſequitur ex dictis ſi creatura quelibet a deo conſeruaretur:et a deo dependeret:ꝙ quanto creatura eſſet pfectior:tanto plus dependeret a deo.cõſequens eſt icõueniẽs.plus dependet accidens et ens imperfectum a deo q̄ vna intelligẽtia motrix orbis.ſequela tamen patet:creatura maior eſt res perfectior:et eſt depẽdentia et conſeruatio paſſiua et productio nobilior:ergo ẽ maior dependentia a deo:et maior cõſeruatio q̄ rei inferior.¶Reſpondetur:conſequẽtia eſt nulla.licet eadem res ſit conſeruatio paſſiua dependentia:et maior entitas in perfectione:non oportet ꝙ ſit maior dependentia vel maior conſeruatio. penes vnum attenditur latitudo dependentie et cõſeruationis:et penes aliud latitudo perfectionis.et maior cauſalitas maior perfectio et maior cauſalitas attenditur:penes nobilitatẽ effectus producti.Maior dependentia attenditur penes hoc ꝙ res eget maiore manutenentia ab alio. Ex illo infero ꝙ compoſitum plus dependet q̄ ſubſtantia ſimplex.patet.dependet a ſuis partibus intrinſecis et ab extrinſecis. Secũdo ſequit͛ ꝙ accidens plus dependet q̄ ſubſtantia.p3.eget ſubſtantia q̄ ẽ ſuum ſubiectum ſcdm legem cõmunem:ꝛ deo.ſubã non tot eget.Alteri⁹ ſequitur:notícia intuitiua ꝛ lumẽ pl⁹ depẽdet q̄ calor.¶Secũdo arguit͛ contra ſecundam concluſionẽ:multa conſeruant aliqua que nullam cauſalitatem habent ĩ illa q̄ conſeruant.ergo ſecũda concluſio falſa.antecedens patet.canis conſeruat domum.veſtis vi3 a frigore:ꝛ arma conſeruãt virum ab ictu letali:ꝛ loc⁹ locatum.quarto phiſicorum.non ob aliud res naturalis ad ſuum locũ moueret.¶Reſpondet͛:conſeruare bifariam capit͛:vno modo ꝓprie ſicut in ꝯcluſionibus capim⁹:pro illo qd rem manutenet ineſſe:nec res duraret ſine illo vllomõ naturaliter.Aliomõ laxato vocabulo:ꝛ tamen ſatis vſitato:capitur pro illo qd protegit rem a cõtrariis corruptiuis.ꝛ ſic canis domum/veſtis vi3 a frigore cõſeruat:et locus locatum.ad conſeruationem hoc modo ſumptam nulla requirit͛ cauſalitas in conſeruato.¶Tertio arguit͛:calor in aqua calefacta ab a. igne conſeruatur.a.b.igne.

ꝛ.b.ignis non cauſat calorem ꝓductũ ab.a.igne. igit͛.¶Reſpondetur:dici poteſt ꝙ.b.ignis nõ cõſeruat calorem productum ab.a.igne.ſed ꝓducit alium de nouo.ſed calor productus ab.a.igne remittit͛ a forma aq̄ ĩ abſẽtia.a. ignis. Scdõmõ rñr meli⁹ ꝯcedẽdo ꝙ.b.ignis ꝯſeruat calorẽ productũ ab.a.igne.et concedo ꝙ idem calor cãtur ab. a.et b.ſucceſſiue capiendo cauſari ꝓ ꝯſeruari.¶Quarto arguitur:Ex illo ſequit͛ ꝙ continuo res fieret. et ex illo ſequitur ꝙ non eſt facta:patet ꝑ Auguſtinum octauo ſuper Geneſi. aer pñte lumine non eſt factus lucidus:ſed fit.ſi enim factus eſſet etiam abſente lumine/lucidus maneret.Et ſcdm magiſtrum p̄mo ſententiarꝫ diſtinctione nona.cõuenienti⁹ dicitur filius dei ſemper eẽ nat⁹ q̄ ſemꝑ naſci:q᷑ qui ſemper naſcitur nũq̄ natus eſſe videtur. ¶Reſpondetur concedendo ꝙ continuo res fit capiẽdo fieri pro illo ꝙ manutenetur ꝛ nichil eius reſtat producendum.ad Auguſtinum. dicitur ꝙ aer fit continue lucidus.ſi eſſ3 factus lucidus/ſic ꝙ non continue fieret lucidus/a luminoſo:tantum maneret lucidus/abſente luminoſo.ſic q̄diu res durat/fit a deo.non ergo negat auguſtinus quin aer eſt factus lucidus.Magiſter etiam non negat quin filius dei ſemper gignatur/naſcitur/ꝛ producitur.ſed conuenientius dicitur/ſemper natus q̄ continuo naſci.quia in communi modo loquẽdi in creaturis aliquid dicitur naſci.cum non totaliter natum eſt.Sed aliquid reſtat naſcẽdum:vt quando vna pars fetus eſt in vtero.ꝛ alia pars extra vterum.

¶Queſtio.viii.

In duabus q̄ſtionibus oſtenſum eſt q̄ res eſt conſeruatio:et ꝙ quelibet creatura ſecundum veritatem a deo conſeruatur:ꝛ ꝙ conſeruatio ſit cãtio continua. iam q᷑ ſunt opiniones inter viros quid ſuper hoc dicendum eſt in lumine naturali.¶Et ꝓpterea.querit͛ octauo.an poſſit ꝓbari in lumine naturali ꝙ deus eſt cauſa efficiẽs omnium aliorum a ſe.¶Reſpondetur ꝑ concluſiones.Prima eſt.licet non poſſit demonſtrari ꝙ deus ẽ prima cauſa efficiens omniũ aliorum a ſe: poteſt tamen ſufficienter oſtendi in lumine naturali fide ſecluſa:ꝛ pro nũc ſuppono ꝙ p̄t probari ĩ lumine naturali ſufficiẽter vnum primũ mouens vel vna p̄ma cauſa more philoſophorum loquendo:vl' vnitas dei more communiore loquendo.ſic ſc3:ꝙ nullus ſapiens eſt excuſatus q̄ huic diſſẽtit q᷑ ex creaturarꝫ ꝓductõe hoc oñdi p̄t:vt apoſtol⁹ ad romanos loquitur. Prior pars concluſionis ꝓbatur.multi putant Ariſtotelem. et Commẽtatorem aliter opinatos fuiſſe:ꝛ putant illos velle dicere ꝙ p̄ma cauſa/nõ ẽ cauſa efficiens reſpectu ſempiternorum:quemadmodũ ſunt intelligẽtie/orbium motrices/orbes/ꝛ materia prima.ergo illud eſt difficile ĩ lumine naturali demonſtrare. Scdã ps p3.perfectiſſimo entiũ luie naturali danda eſt pfectiſſima cãlitas.alias ex nobilitate effect⁹ nõ poteſt argui nobilitas cauſe.ſed primus motor eſt pfectiſſimus.ergo danda eſt ei perfectiſſima cauſalitas.ſed pfectiſſimus modus cauſãdi eſt ad omnem entitatem cõcurrere.igit͛.¶Scdõ arguitur. prim⁹ motor cauſat motũ ſui orbis ꝛ eterna:ergo ꝛ contingentia.aſſumptum patet.ſcdã intelligentia cãt motũ ſui orbꝭ eternũ:ḡ ꝛ p̄ma.qd pfectionis ẽ ĩ ſcdã itelligẽtia nõ ẽ negãdũ a p̄ma niſi doceat͛ aliũde ei nõ cõuenire.ꝙ ſcdã itelligẽtia cauſet motum ſui orbis patet ꝑ commentatorem.xii⁹metha phiſice:commento.xl.et generatio eſt eterna. ſed dicis:ꝑpetue ſunt generationes.ꝛ nulle ſunt generationes ꝑpetue.ſimr:perpetu⁹ eſt motus:ſ3 null⁹ motus local' eſt ꝑpetu⁹.circulatio vnius diei non ẽ perpetua:nec duorum dierum.tot⁹ motus nõ ẽ ꝑpetuus ſincathegorematice:notu3 ẽ.nec cathegorematice:q᷑ tunc nichil aliud ſigt q̄ aliquid ꝑfectum ex ſuis ptibus.ꝛ ꝑ conſequens ptes mot⁹ eẽnt eterne.ſic dicit gregorius ariminẽſis prima queſtione huius diſtinctionis tenẽs oppoſitã cõcluſionem eẽ de mẽte commentatoris ꝛ Ariſtotelis.¶Contra hoc ẽ:totus iſte mot⁹ fuit ab eterno capiẽdo totũ cathegorematice:q̄ ꝑ mutatis eẽ(loquẽdo vt plures continuat͛.ꝛ aliq̄ pars eius capiẽdo infinitã a parte ante fuit ab eterno. ꝛ tũc ſic: totus ille motus fuit ꝓductus ab intelligẽtia motrice orbis ꝛ tot⁹ iſte motus fuit ab eterno igitur.Inſuper arguit͛ ꝛ appareẽt:ꝛ erit ſcala.ad oĩa ſuſtinenda facillime ſecundu3 iſtos.ſecundu3 Ariſtotelem ꝛ commentatorem mũd⁹ fuit ab eterno:ꝛ ſecluſa fide in lumine naturali ſic dicereẽ.ꝛ q̄ modo hẽbat Ariſtote.ꝛ cõmẽtator dicere.aliq̄s ẽ effect⁹ ab eterno.vl' ſic aliqd ſẽpiternũ h3 cã3 effectiuã.p3 de luĩe ſol'.capio aliqd lumẽ ſolis ꝓductum in deferent eius:ſit a.inter illam partem deferentis.ꝛ corpus ſolis non cadit corpus opacũ luminis ꝓductionẽ impediẽs.ergo illud lumen deteriatũ fuit ab eterno:et tamẽ producebatur a ſole:ergo nõ inconuenit aliqd ab eterno fuiſſe et ipſum fuiſſe productum:ergo fa3 intelligentiam celũ/ꝛ materiam p̄mam:non incõuenit fuiſſe ab eterno:ꝛ a p̄mo motore cõtinuo ꝓduci.illud magis quadrat cum vnitate vniuerſi in quo ẽ vnus p̄mus motor ergo conuenienti⁹ ẽ ꝙ omnia ab ipſo dependẽt et conſeruentur.ergo ſecũda pars concluſionis probata eſt in lumine naturali.¶Secũda concluſio. Ariſtoteles et commẽtator poſuerũt p̄mam cã3 eſſe effectiuam reſpectu ſempiternorꝫ.ꝛ quicq̄d ſit de commẽtatore hoc poſuit Ariſtoteles. Probatur hec cõcluſio.in materia hinc inde apparẽti quando ſunt auctoritates nũc in hanc ꝑtem ſonantes:nũc in aliam Ariſtoteles eſt exponẽdus ĩ partem appentiorem:ꝛ' ſic interꝑtandus.ſed ps hec eſt rationabilior ex concluſione pcedenti.igit͛ ¶Secũdo arguitur:expſſa ſententia Ariſtotelis ſecũdo metaphiſice.ſempiternorum ſunt cauſe q̄ ſunt maxime:quia ſunt cauſa aliis vt ſint.vbi cõmentator commento quarto. hec eſt p̄ma cauſa omnium 'vt' ſint.et quinto metaphiſice.capitulo de neceſſario.naturarũ eſt altera cauſa:quis celũ

eſt eternum et neceſſarium. et commentator in libro de ſubſtãtia orbis: tractatu ſcđo: corp⁹ celeſte ĩdiget nõ ſolũ virtute mouẽte in loco ſed largiẽti ei in ſe ⁊ ĩ ſua ſubſtantia ꝑmanẽtiam eternam. et paulopoſt. celum hꝫ virtutẽ nõ tm̃ mouentẽ ſꝫ agentem et conſeruãtem. finis enĩ ſignificat agẽs ſignificatõne neceſſaria / ſicut motus ſigt mouẽs. ⁊ inferius loquens de ꝑmo mouente ait. quidam dixerunt Ariſtotelem nõ dicere ipm eſſe cauſã agentẽ totum ſꝫ mouẽtẽ. ⁊ illud fuit valde abſurdũ. non eñ fuit dubitato ĩ hoc ꝙ mouens celũ ẽ agẽs ipſum. Et cõmentator. xii. methaphiſice cõmẽto qnq̃geſimo ꝑmo. ſciẽtia dei eſt cauſa entis: ens aũt eſt cauſa ſcientie noſtre. et octauo phiſicorum capitulo quarto dicit philoſophus aliquoꝝ ſempiternoꝝ querenda ſunt principia et cauſa. ⁊ Commentator. v. methaphiſice cõmento trigeſimoꝑmo. apud Ariſtotelem virtutes intelligibiles abſq; materia ſunt a virtute nõ mixta cum materia. Ex his patet Ariſtotelem dicere velle celum ĩtelligẽtias ſecũdas que ſunt res neceſſarie / habere eſſe et conſeruari a ꝑma intelligẽtia. ¶ Cõtra ſecundam ꝑtem ꝑme concluſionis arguit. cãlitas cõuenit magis reb⁹ imperfectis q̃ ꝑfectis: vt patet de igne ⁊ de elementis actiuis / maxime: que ſunt ꝑue ꝑfectionis reſpectu mixtorum. ignis ẽ magis actiuus q̃ homo: vel angelus quorũ neutrũ forte poteſt producere ſubſtantiam vllam. Inſuꝑ cãlitas effectiua competit rebus ratione imꝑfectionis eo ꝙ ſunt corruptibiles ⁊ nõ poſſunt ſe ꝑpetuare. ideo data ẽ eis cauſalitas vt ſe ſaltẽ poſſent in ſpecie perpetuare. ¶ Ad primum negat añs. interdum aliqua perfectio conuenit enti imperfectiori que non conuenit perfectiori: ſed habet conditionem nobiliorem. angelus eſt creabilis pariter ⁊ anima intellectiua et ꝑ conſequens homo non generat hominem: nec formam aliquam ſubſtantialem: ponendo ſolum animam intellectiuam / formam humanam. nec angelus generat angelũ. ſꝫ ſunt incorruptibiles a creatura / ſimplices / intellectiue / et volitiue / q̃ nec igni vel aſino cõueniũt. Pars in toto eſt minus dependẽs ⁊ ſimplicior q̃ totum: min⁹ tñ actiua. ¶ Ad aliđ reſpõdet: aliqua cauſalitas actiua puta gñare ſibi ſimile ⁊ ſe ꝑpetuare in ſpecie nõ dicit ꝑfectionẽ magnã. tñ poſſe ꝓducere aliq̃d ꝓductione equiuoca nõ eſt imꝑfectio. ¶ Scđo arguit ſic. ex illa ꝑte ſequit ꝙ creatio eẽt poſſibilis ſcđm philoſophos in luĩe naturali. qđ reprobat ariſtoteles ꝑmo phiſicoꝝ inq̃ẽs ex nihilo nihil fit vt dicũt oẽs naturaliter loquentes. ꝯñaũt tñ patet. deus ꝓducit effectiue ſcđam intelligentiã: ⁊ eã producit extra paſſum: ergo creat. Eodẽ mõ argumẽtabor de celo ⁊ materia prima. Ad hoc argumentũ reſponſum eſt in prima diſtinctiõe quarti ſentẽtiaꝝ. ¶ Tertio arguit: ſequeret ꝙ aliquod ens cõtingens eẽt neceſſarium ab alio: ꝯñs eſt cõtra cõmẽtatorẽ duodecio Metaphiſice: cõmento quadrageſimo ꝑmo dicẽtẽ: nichil eſt poſſibile et nõ neceſſariũ ex ſe et neceſſarium ab alio niſi motus celi: eo ꝙ habꝫ eẽ ab alio: ſcilicet motore. ¶ Ad tertiũ cõcedo ſequelã: patꝫ de luĩe ſolis cauſato in mercurio vel venere. ſua cauſa de neceſſitate ponit illum effectũ q̇ eſt cõtigens quantũ eſt de ſe. Ad cõmẽtatorẽ dicit: non magis debuit excipe motũ q̃ celũ ⁊ intelligentias ⁊ q̃ lumẽ ſolis. illud eſt manifeſtius. ſed citius noĩat motum localem q̇ de neceſſitate ab eterno durauit: et tñ q̃lꝫ ꝑs eius finita eſt corruptibilis: ergo cũ dicat aliq̃d fuiſſe ab eterno de neceſſitate cui⁹ q̃libet ꝑs finita eſt cõtingẽs: a fortiore debet illud cõcedere in reb⁹ quaꝝ quelibet ꝑs vel aliqua finita ꝑpetuo durat: vel q̃ ſemꝑ durat in ſe et nulla ꝑs eius perit. pono hanc negatiuã ꝓpter intelligentias nõ habẽtes ꝑtes. ¶ Cõtra ſcđam concluſionẽ arguit. ex nichilo nichil fit vt dicũt oñs naturaliter loquẽtes: ⁊ cõmentator ĩ ꝓlogo tertij phiſicoꝝ. hec propoſitio eſt manifeſta in qua oẽs antiqui cõueniũt ꝙ nichil gñatur ex nichilo. et in octauo Phiſicoꝝ: cõmẽto quarto: nitit probare creationẽ impoſſibilẽ. ⁊ oĩa iſta ſunt eſtimationes vulgares. ¶ Reſpondet. ille auctoritates intelligũtur ꝙ creatio de nouo / vel cum motu et mutatione nõ eſt poſſibilis. ¶ Sed cõtra hoc arguit ꝑ cõmẽtatorẽ duodecimo Metaphiſice: commento quadrageſimotertio: q̇ reprobat modum Auicẽne ponẽtis ꝑmã intelligẽtiã ꝓducere ſecũdam. Auicẽna dicit hoc fuiſſe ab eterno: et non loquitur de creatione vel productione noua. ergo cõmentator creationẽ ab eterno ⁊ de nouo reprobare ſatagit. ¶ Reſpõdet, ⁊ ſi reprobet nichil ad ariſtotelem: queadmodũ ponit vnã aĩam ĩ oĩbus hoĩbus preter mentẽ philoſophi. Secũdo dico / ꝙ cõmentator reprobat modũ auicẽne de productione intelligẽtiaꝝ. ſic etiã illud facerẽ in lumie naturali. ¶ Scđo arguitur. ſempiternũ ⁊ neceſſarium cõuertuntur: ꝑmo celi. ergo ĩplicat aliquid eẽ eternũ et cõtingens in lumine naturali. ¶ Reſpondet: iſti effect⁹ habent neceſſitatem ĩ ſuis cauſis eos cõtinuãtibus: licet in ſe ſint cõtigẽtes. ſtat dare duos effectus eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime: et tamen in lumie naturali dicendũ eſt ꝙ vnus corrumpit et alter de neceſſitate manet. patet ponẽdo ꝙ q̃titas cõtinua diſtinguat a re quanta: ipſa eſt eiuſdẽ ſpeciei in celo ⁊ ĩ inferiorib⁹. hic corrũpitur ⁊ nõ in celo. Et ſi dicas: nõ ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. ⁊ q̃titas ẽ res q̃ta: ꝓbat hoc aliter de vna ꝑte ignis q̃ corrũpit: ⁊ tñ vna ꝑs ignis ꝑpetuo durat ĩmediate ſub cõcauo lune. q̃diu illic durat nõ põt corrũpi ab vlla influẽtia frigefactiua ꝓpter impedimentũ a ſuo toto ĩ quo ẽ. nec eſt neceſſe ꝙ vnq̃ deſcẽdat quouſq; aeri appropiquat. et ſic nũq̃ corrũpetur. hoc idem patet de lumine hic inferius quod corrũpitur. ⁊ aliquod lumen nõ corrũpetur in celo. et hoc lumẽ ⁊ illud ſũt eiuſdẽ ſpeciei. qđ ſi neges: capio lumen in mercurio qñ ſoli eſt ꝓpinq̃ſſim⁹: ſit intẽſio illi⁹ lumĩs decem graduũ. totũ illud lumen eſt homogeneũ. aliqua ꝑs illius lumĩs corrũpet ꝑ diſceſſum a ſole et aliqua nõ corrũpet. ergo lumẽ qđ de facto corrumpet eſt eiuſdẽ rõnis cũ lumine / qđ nunq̃ cor-

rũpetur. Ecce ergo quõ probabilius eſt ſuſtinendũ in luĩe naturali ꝙ primus motor entia neceſſaria ꝓducit et cõſeruat: ⁊ ipſoꝝ multa creat. Notanter ipſoꝝ multa. motus localis mobili inherens nõ creatur; cũ in paſſo recipiat. ⁊ hoc ſi teneatur vna poſitio ĩ diſtinctiõe ſequenti recitanda. ſed creatio de nouo nõ eſt poſſibilis. Philoſophi nõ dicerẽt deũ infiniti vigoris: et ꝙ oĩa ſolus ꝓducere põt q̃ poteſt cũ creaturis. Commentator xii. Metaphiſice cõmento quadrageſimotertio dicit ꝙ motus alioꝝ orbiũ intẽdũt motum orbis ſtellati: et ꝙ ꝑfectio vniuſcuiuſq; mouẽtiũ vnum quodq; eorũ orbiũ ſcilicet primoꝝ ꝑficitur ꝑ primũ motorẽ oĩm. ⁊ iđ oẽs intendũt hunc motum diurnum qui eſt primi motoris actio et principiũ aliaꝝ actionum. apparet eñ ꝙ alii motus ꝓprii ſunt propter illũ motũ et cõſequentes eũ et adiuuantes in ordine ad quẽ intẽdũt: et ẽ principium actionũ eoꝝ. et paulopoſt dicit. diſpoſitio eñ in iuuamento corporum celeſtiũ adinuicẽ in cauſando entia q̃ ſunt hic et cõſeruando ea eſt ſicut diſpoſitio regentũ bonoꝝ qui iuuant ſe adinuicẽ. in regendo bonã ciuitatẽ. qm̃ oẽs actiones eoꝝ ſũt erga actiones primi principis. ponũt eñ actiões ſuas ſeruientes et cõſequentes actionẽ primi ꝑncipis. dicit tñ cõmentator quelibet intelligẽtia ꝓpter ſe et ſuã bonitatẽ mouet. nã ſi non moueret: eẽt ocioſa et in diſpoſitione non bona. vt igit ſꝑ ſit in optima diſpoſitione ſemꝑ mouet. et dat exemplũ cõmẽto triceſimoquinto duodecĩ Methaphiſice de eo q̇ ꝓpter cõſeruationẽ ſue ſanitatis exercitatur in oꝑatione alicuius artis q̇ facit aliqua artificilia Scđa intentione eſt ipſa artis operatio. ſꝫ diſcrimẽ eſt inter motores celeſtes. nam primus ſic eſt finis ſui motus ꝙ nullus ali⁹ motor eſt finis illius motus. ſed cuiuſlibet alterius motus: non ſolum ſuus proprius motor eſt finis: ſed etiã primus motor. vide duodecĩo Metaphiſice commento trigeſimoſexto. ¶ Queſtio nona.

In ſupiori q̃ſtione locuti ſumus quonaꝫ pacto deus eſt cauſa efficiens oĩm productiua ⁊ cõſeruatiua. quõ ſit cauſa ĩmediata oĩm ſcđm veritatẽ fidei loq̄mur poſt hac diſtinctiõe quadrageſima ſeptima hui⁹. nunc aũt nono cõformiter ad magiſtrum in hac diſtinctione q̄rem an deus ſit cauſa finalis oĩm. et q2 illud preſupponit cauſalitatem cauſe finalis ſimul in titulo q̃ſtiõis queritur queſtio ſub hoc verboꝝ tenore. q̇ eſt cauſalitas cauſe finalis. et an deus oĩm ſit cauſa finalis. ¶ Pro ſolutiõe q̃ſtionis ſcito: ꝓut vocabulũ ipm importat: finis ſignificat vltimũ rei: vt pũctũ eſt finis linee et mors finis hoĩs. mors vltima linea rerum. Alius eſt finis gratia cuius fit oꝑatio: ⁊ illi cõpetit cauſa finalis. et illud mediãte quo attingitur talis finis vocatur finis quo: puta illud mediate quo acquiritur finis. vt deus q̇ eſt finis vltimus eſt finis gratia cuius: ⁊ noticia intuitiua et dilectio eius eſt finis quo. q2 mediante illa attingitur deus beatifice. ſed vnus finis eſt referibilis in aliũ ſcđm finiũ ſubordinationẽ. vt multa ordinamus ꝓpter btĩtudinem formalẽ quoꝝ beatitudo formalis eſt finis. et illius finis deus eſt finis vltimus. cupimus deo cõiũgi viſione et dilectione ꝓpter deũ finaliter. ¶ Hoc ſuppoſito: pono concluſiones quaꝝ Prima eſt. nõ eſt de rõne cauſe finalis agere. probatur. ſtat aliq̃d eſſe cauſam finalẽ et non agere. ergo agere nõ eſt de ratione formali cauſe finalis. cõſequentia ẽ nota. añs patet. ſtat aliquod nõ exñs eẽ cauſam finalẽ alterius effect⁹ ſed nichil non exñs agit. agere eſt cõditio exñtis patet. aliquod deſiderat anteq̃ exiſtat: vt ĩcarnatio verbi deſiderata a patribus anteq̃ fieret. ſimiliter mulier iuuenis et diues nõ hñs fetũ aliquot annis poſt matrimoniũ ꝑegrinat / laborat / vt habeat prolẽ. proles ergo eſt cauſa finalis illius laboris; et tamen proles non eſt: igitur. ¶ Secunda cõcluſio. mouere in genere cauſe finalis nihil aliđ ẽ q̃ ipm amari rõne cuius producit talis affectus: vel cuitatur. declaro exẽplariter. ſortes diligit filiũ rõne cuius dilectionis domũ cõſtruit filio. filius eſt cã final' illius domus: q̇ eſt effectus filii in genere cauſe finalis: ⁊ effectus patris in genere cauſe efficientis: vel mouẽtis. ⁊ ad hoc impellẽtis: ſi in propria nõ cõſtruat: vel frequẽtis ſi ipſe domũ edificet. ſimiliter ſortes diligit vitã propriã et ſanitatẽ. ſcit ꝙ toxicũ hoc illi aduerſatur propterea toxicũ aduerſatur / et deteſtat / et odit vita propria eſt cauſa finalis illius odii erga toxicum. probatur hec cõcluſio. aliquid requiritur ad cauſalitatem cauſe finalis. ſed non motio realis ⁊ poſitiua: vt patet ex priori concluſione, et anteq̃ filius ſit in rerũ natura ſtat domũ eſſe extructã. nec videtur quid aliud requiritur q̃ hoc qđ dictũ eſt. igitur. ¶ Tertia cõcluſio. nõ eſt de ratiõe cauſe finalis ꝙ ipſa ſit vltima actualiter vel aptitudinaliter. Probatio: q2 tunc nõ eẽt ſubordinatio finis ad finem: cõtra cõem viam. finis vnus alteri ſubordinatus hꝫ rõnem finis ſicut finis ad quem ſubordinatur. ¶ Itẽ: quo reſpõdetur apte ad queſtionem propter quid eſt cauſa finalis ſcđm ariſtotelem: ſcđo phiſicoꝝ. ſed crebro ille finis non eſt vltimus. et patꝫ exẽplarit de ſorte parũ alterato qui medicinã curatiuã ſibi preparat: vadit ad cãpos vt colligat herbas: colligit herbas vt potionẽ conficiat: potionẽ capit vt malos humores in corpore dominãtes expellat: et hoc demum facit vt ſanitatẽ cõſequatur. ſanitas eſt cauſa finalis aſſumende potionis. ſed amor finis eſt cauſa amoris ordinati ad finẽ. vt dilectio qua me diligo eſt cauſa amoris diſponende et miniſtrande potionis ſanitatis procurande. ſed qđ eſt primũ in intẽtione eſt vltimũ in executiõe. primo ſanitatẽ cõſequi volo: poſtea preparo media: et tranſeundo ꝑ media a primo incipio. vt primo adeo cãpos: herbas colligo et diſpono: potionem cõficiẽdo quaꝫ capio: cuius captione habetur ſanitas. ¶ Quarta concluſio. deus eſt cauſa finalis oĩũ. probatur. deus operatur oĩa: hoc eſt: ad cuiuſlibet rei ꝓdu-

ctionẽ cõcurrit: vt patebit diſtinctione trigeſima ſeptima huius. et nõ irrationabiliter: ergo ꝓpter finem agit: vel ergo propter ipſum met: ⁊ ſic habetur propoſitũ. ſi ꝓpter aliũ finẽ: tũc ꝑuerteret ordinem finiũ amãdo ſe propter creaturã. ⁊ ſic ſe vteretur ⁊ frueretur creatura: qđ nõ eſt dicendũ. Et patet auctoritate ſcripture illud idẽ Prouerbiorum decimo ſexto. vniuerſa ꝓpter ſeipſum operatus eſt dñs. ⁊ Romanoꝝ ſcđo: ex ipſo et per ipſum ⁊ in ipſo ſunt omnia. ex ipſo tanꝙ primo efficiente. per ipſũ tanꝙ ꝑfectiſſimo exẽplari. in ipſo tanꝙ in vltĩo ⁊ optimo fine. Illud patet Apocalipſis pmo: ego ſum alpha et o: principiũ et finis dicit dñs. inſuꝑ minus bona ſũt ꝓpter meliora bona: ⁊ finaliter ꝓpter optimũ: ſed deus eſt optimũ. igitur. ¶ Cõtra tres pmas cõcluſiões arguitur. finis ponit̃ vna de q̃ttuor cauſis que realiter cauſant ſcđo Phiſicoꝝ. ⁊ quinto Methap. ergo eſt cauſa realiter exiſtẽs. Et confirmatur hec ratio: alie tres cauſe ſunt cauſe reales. ergo ⁊ iſta ¶ Scđo arguitur: cauſa et effectus ſunt correlatiua: q̃ poſita ſe ponũt et ꝑempta ſe ꝑimũt ex predicamẽto ad aliquid. Et ſcđo Phiſicoꝝ: cauſa in actu et effectus ſimul ſunt. impoſſibile eſt ꝙ aliq̇d vere cauſetur et a nullo cauſetur: ſed effectus cauſe finalis eſt. ergo cauſa finalis realiter eſt.

¶ Tertio arguitur. bene ſequitur a. eſt cauſa finalis. ergo. a. eſt. a parte in modo affirmatiue ad ſuum totum ſine impedimẽto. ¶ Ad primũ dicitur ꝙ finis interdũ realiter exiſtit et cauſat: ſed hoc non eſt de ratiõe cauſe finalis. ¶ Ad cõfirmationem nego cõſequentiã: varie cauſe variũ habent modũ cauſandi: cauſa materialis cauſat in genere cauſe materialis: hoc eſt ſubiectum forme: et forma in genere cauſe formalis: hoc eſt dat eſſe ſpecificum toti cõpoſito. cauſa efficiens rẽ producit in eſſe. cauſa finalis mouet ad agendum in ſenſu ante dicto. ¶ Ad ſcđm cõcedo hanc conſequẽtiam: ſi aliquid eſt effectus / cauſa eſt: ſed non ſeq̇tur. ergo cauſa finalis eſt. ¶ Ad tertiũ nego conſequentiam. cauſa finalis ampliat ad ea que ſunt erunt vel fuerunt: ſic dicitur de ly cauſa efficiens. dicimus omnes: ariſtoteles eſt cauſa logice. et cũ omnes illã concedãt: opꝫ dicere talis terminꝰ ampliat. ampliationes non aliter fundãtur niſi ĩ cõi modo loquendi et vtendi. ¶ Circa quartã concluſionẽ mouetur hec dubitatio: cũ deus eſt cauſa finalis oĩm et cauſa efficiẽs oĩm: an perfectiori modo ſe habet in hoc ꝙ eſt eſſe cauſã efficientẽ vel finalem. ¶ Reſpondetur: interdũ cauſa efficiẽs nõ eſt nobilior cauſa finali: nec ecõtra. quia ſunt idẽ. vt deus eſt cauſa efficiens et cauſa finalis oĩꝫ. interdũ cauſa finalis eſt nobilior vt cũ hõ facit aliquid ꝓpter deũ: ſed ſtat idẽ ſcđm diuerſas denoĩationes in vna denoĩatõne melius ſe habere q̃ ĩ alia. patet: aĩa intellectiua eſt intellectus et voluntas. certatur an nobiliori modo ſe habeat inquãtũ intellectus q̃ inquãtum voluntas. et puto ſub ratione volũtatis. ſic idem agit et patitur: ſed ratione actionis meliori mõ ſe habet q̃ ratione paſſiõis ſi ad bonum intellectuꝫ admittas ꝙ deus nobiliori modo ſe habet creãdo angelum q̃ muſcã. potes admittere / ꝙ deus nobiliori modo ſe habet inq̃tum cauſa finalis q̃ inq̃tũ eſt cauſa efficiens. deo conuenit cauſalitas effectiua ratione potẽtie ⁊ ei conuenit cauſalitas finalis ratione bonitatis Alie enim cauſe ſunt propter finem ſcđo Phiſicorũ. ⁊ quĩto Methaphiſice: cuiꝰ cauſa optimũ eſt et finis alioꝝ vult eſſe. Itẽ finis eſt cauſa cauſaꝝ. ꝓpter quid et cauſa idem ſunt ſcđo phiſicorum. ſed propter quid conuenit cauſe finali: igitur eſt cauſarũ nobiliſſima.

Tertimo q̃ritur de relatione creature ad deum: an ipſa diſtiguitur a creatura: ⁊ ita de qualibet relatione in vniuerſali.

¶ Pro queſtionis ſolutione ſcias hic eſſe multiplicẽ poſitionẽ. vna ponit quãlibet relationẽ diſtingui a fundamẽto ⁊ termino: et dicit dependẽtiã creature ad deum realiter diſtingui a creatura. hoc ſanctꝰ thomas ⁊ multi ſequũtur. alii ponũt dependẽtiã creature ad deum eandẽ rem eſſe cũ creatura. et quãdocũqꝫ fundamentum non poteſt eſſe ſine habitudine ad terminũ tunc relatio cũ fundamẽto coicidit realiter ſcđm eos. In aliis autẽ ponũt diſcrimen: ſiue ſit relatio intrĩſecus adueniens / ſiue extrinſecꝰ. hoc ſequitur cõterraneꝰ. Tertii vt Olzã ponũt ꝙ relatio extrinſecꝰ adueniens diſtiguit̃ a fundamẽto ⁊ terĩo: non ãt relatio intrinſecus aduenĩẽs. Quarta poſitio poĩt nullam relationẽ diſtingui a fũdamento ⁊ termino. ⁊ niſi hec materia ſpectaret ad artes: prolixius inſiſterẽ circa quãlibet iſtaꝝ poſitionũ. ſed q2 relatiões ab vniuerſitate noſtra pariſiana exularũt demptis conuentibus fratrũ predicatoꝝ ⁊ minoꝝ: qui ſuos doctores inſequũtur: inutile eſt ꝓptera diffuſe inſiſtere ſic facere intendo. Primo ponã ꝯcluſionẽ quã credo veriſimiliorẽ et rationabiliorẽ. Scđo ſoluã aliqua de melioribus argumẽtis que doctor ſubtilis facit contra illam ꝯcluſionẽ. Poſtea ſuccincte recitãdo ponam ſolutiones aliarũ obiectionũ quas cudere poſſũt contra hanc concluſionem: ne circa materiam in qua minores artiſte inſiſtere ſolẽt moroſus ſim: dicam tamen aliqua propter non intelligẽtes nominaliũ principia vt ꝯſiderent modũ eoꝝ in hac parte loquendi non curando de aliquibus particularibus noĩalibus: ſed viam regiam nominalium rationabiliter loquentiũ ponã. ¶ Concluſio eſt hec. nulla eſt relatio diſtincta a fundamẽto ⁊ termino. probatio. pater in diuinis eſt pater ſine paternitate inherẽte diſtincta ab eo: ergo eodeꝫ modo ſuſtinere potes de patre creato. Inſuper: ĩ ſorte habente octo filios octo ſunt paternitates eiudem rationis: ergo ſeſe intendunt. ⁊ per conſequens eſt magis pater q̃ vnicũ filiuꝫ habẽs: qđ eſt inconueniens. Preterea: per te producẽs hic albedinẽ producit infinitas ſimilitudines tam in ea q̃ in albedines exiſtẽtes in india: ⁊ ſic ſortes ĩ collegio montis producit aliquid in india: qđ eſt abſurdũ cũ non eſt ponẽda pluralitas ſine neceſſitate. ſed nulla eſt neceſſitas talium rerum diſtinctionem ponere. cum oĩa ſine tali multiplicatione ſaluentur: vt patebit reſpondendo ad formam rationum fortiorum: ⁊ tacite loquendo ad alia argumenta et auctoritates. Inſuper arguit̃: ſortes genuit platonem filium in quo nulla eſt vel fuit paternitas vnq̃: ergo relatio nõ diſtiguitur a fundamento et termino. antecedẽs patet: poſito ꝙ ſortes cognouiſſet bertham: ⁊ fuiſſet occiſus in die ſequenti et plato genitus in fine noni menſis: tunc ſic: ſortes fuit pater platonis: quia ratione filiationis legitime in matrimonio ſuccedit. et tamen in ſorte nunq̃ fuit paternitas. probatur. nec in vita: quia in nullo inſtanti vite ſortis verum erat dicere ſortes eſt plato. nec poſt mortem. bene ſequitur: ſortes non eſt: ergo ſortes nõ ẽ pr. ¶ Reſpondetur: hoc argumentum eſt ſophiſticum: ⁊ per conſequẽs ex ipſo cõcluſio nihil apparentie habet. ꝓpter ratiões notas ſophiſticas nõ ſtabiliẽda cõcluſio ĩ pncipio tertii et alibi rões pono quia eſt cõcluſiõis intẽtio. Ad hoc argumẽtũ tñ ꝓpoſituꝫ dico ꝙ ſortes genuit platonẽ filiũ ille ſunt falſe: ſortes fuit pater platonis: plato fuit filius ſortis: vt pꝫ ꝑ earũ deineſſe: in nullo inſtãti preterito vel tꝑe adequato verũ erat dicere ſortes eſt pater platonis: plato eſt filius ſortis. illa tamen eſt vera: plato fuit filius berthe. quo fit: aliq̇s eſt hõ q̇ nec habꝫ nec habuit patrẽ. pꝫ de platõe. dicas tñ ꝙ in pmo inſtãti quo ſortes et plato erũt a deo reſuſcitati ĩ die iudicii. verũ erit dicere: ſortes eſt pater platonis. ⁊ lapſo illo inſtãti hec erit vera ſi formata fuerit: ſortes fuit pater platonis. ⁊ nego ꝙ plato habebit hereditatẽ: q2 eſt filius ſortis de virtute ſermonis logice loquendo. ſed vulgare loquendo in logica morali reputabit̃ filius ſortis cũ ſortes miniſtrat materiã ĩ ꝑte vel in toto ex qua corpus platonis eſt fabricatũ. Venio nũc ad rationes aduerſariorũ. ¶ Prima ratio doctoris ſubtilis quã magnipẽdet hec eſt ĩ valore. oẽs res ſic ſe habẽtes / quaꝝ vna manet alia nõ manẽte diſtinguũtur realiter. ſortes et paternitas ſunt hmõi. ergo ſortes non eſt paternitas. et per conſequens paternitas non eſt relatio diſticta a ſorte.

¶ Reſpondetur. aliqui dicunt paternitas manet ſed non manet paternitas. ſed ille equiualent. nichil dicũt. maneo nullo modo ampliat. Aliter dico. Primo. hoc argumentũ ſi cõcludat propoſitũ probaret ꝙ deus diſtingueretur a creatione actiua qua creat. et deniqꝫ ꝙ ſortes diſtingueretur a ſedente. patet accipiendo ſuã maiorẽ: addendo: deꝰ ⁊ hoc creans (demõſtrando deum) ſunt homini. igitur. ¶ Vlterius dico / maior eſt falſa. eſt affirmatiua cuius ſubiectum non ſupponit vltra iſtantias oẽs. de nullis rebus verũ eſt dicere ꝙ he ſunt res quarum vna manet alia non manente. ⁊ non ſtando in hoc: ſi vna nõ maneat nõ diſtinguũtur. nec non ens enti nec ens nõ enti / eſt idem vel diuerſum. ⁊ ſi reducas maiorem ſic. omnes res ſic

habentes / quarum vna manet alia non manente non ſunt idem: tunc in caſu quo verificas minorẽ ꝙ nullus ſit filius etiam concluſio eſt vera. ſortes et paternitas non ſunt idem. nulla eſt alia difficultas in illo argumento. ¶ Poſtea infert quattuor incõuenientia contra modum negandi relatiões: dicit ſi relatio nõ diſtinguitur a fundamẽto ſequitur negatio incarnationis verbi: ſeparatio accidẽtium a ſubiecto in eucariſtia: oĩs cõpoſitio in entibus: ⁊ omnis cauſalitas cauſarum ſecundarum. Iſta ſoluere eſt facile: propterea non reſpondebo ad formam. ſed ſolum modum nominalium quo modo intelligunt recitabo. humanitas eſt verbo vnita: et non per vnionem humanitati inherentẽ Okam qui negauit relationes intrinſecꝰ aduenientes ponens relationem extrinſecus aduenientẽ diſtingui a fundamento et termĩo hic turpiter ſõniauit. ſed ad conterraneũ redeo q̇ meliꝰ locutꝰ eſt conſequenter vt ſuis rationibus reſpondeam. Nũquid doctor ſubtilis dicit in prima queſtione tertii: verbum aſſumpſit humanitatem: et verbũ eſt incarnatum: ſine vlla relatione in verbo. ſic dico / ſine vlla relatiõe in humanitate. ĩherẽtia ſupponit pro accidente ꝓ tempore quo inheret: ⁊ nõ aliter informatio ſupponit pro forma cõnotando ꝙ materiã informet et non aliter. Propterea quãdo informat vocatur formatio. quando informare deſinit: non eſt amplius ĩformatio. ſicut eques albus ſupponit pro equitante ⁊ albo. ⁊ deficientibus connotationibus terminoꝝ nõ amplius ſupponit pro eis. Ad hoc ꝙ totum compoſitũ ſit requirit̃ ꝙ partes ſic ſe habeãt ꝙ habeatur compoſitum: ⁊ non per aliquam relationem quam imaginaris. immo ſcđm tuam regulam habitudo totius ad partes idẽptificat̃ cũ toto. ſic ego dico de habitudine partium in ordine ad totum: et vtrobiqꝫ. ¶ Ad tertium argumentum eius: dico: idem numero eſt equalitas et inequalitas reſpectu diuerſorum: ſicut tu diceres de equali vel inequali. hoc non eſt inconueniens in relatiuis. nec ex illo arguitur. aliqua infinitas in fundamento bene verum eſt ꝙ eſſentia diuina eſt pater et paternitas filius et filiatio et infinita. ſed infinitas non prouenit ex eo ꝙ eſt ille relationes: q2 idem eſt in creaturis. ſed aliunde prouenit ꝙ deus eſt infinitus in perfectione. ¶ Tertium argumentum ẽ maiꝰ contra arguentem. dicit: idem non continet plura eiuſdem rationis ſecundum perfectam identitatem eandem ſibi. ſed plures relationes eiuſdeꝫ rationis ſunt in eodem fundamento: ſicut plures ſimilitudines fundantur in eadem albedine. Imprimis dico proprie loquendo nihil continet ſeipſum. ille relationes non ſunt in fundamento. nichil aliud eſt ſimilitudo niſi albedo. et ad varias alias albedĩes varias hꝫ denominatiões. vna albedĩe ablata adhuc manet ſiĩtudo huiꝰ ad aliã ¶ Quartum argumentum eius poteſt fieri melius ĩ paulo meliori forma: ſic ſcilicet: ſortes eſt ſimilis platoni ſimilitudine diſtincta a ſorte. igitur.

patet.ſi nō:ſimilitudo ſortis ad platonē erit ſor=
tes vel albedo ſortis.ſed hoc nō:hec albedo intē=
ditur:hec albedo ē ſimilitudo ſortis ad platonē:
ergo ſimilitudo ſortis ad platonē intēdit.conclu=
ſio eſt falſa poſito ꝙ erāt ambo albi vt quattuor:
et plato maneat in eadē albedine:albedine ſortis
aucta.ergo aliqua p̄miſſarū erit falſa.ſed nō ma
ior:ergo minor.¶ Reſpondet/ꝙ cōcluſio ſit falſa
negando.imo eſt vera.ſimilitudo ſortis ad plato
nem intēditur:ſed non intendit ſimilitudo ſortis
ad platonē.ſimilitudo intēdit et remittit ſimilitu
do in caſu.ſimilitudo intenditur:nō eſt cōuertens
iſtius cōuerſe intēdit ſimilitudo:vt ex logica no=
ſti.penes aliud attēdit latitudo intēſionis forme
et penes aliud latitudo ſimilitudinis:lʒ ſit vna et
eadē res.hoc in ſili declaro.poſito ꝙ ſortes ſit lo
gicus et muſic⁹:ſtat ꝙ ſit doctior logic⁹vel maior
logicus et diminuat muſicus.⁊ ſi ſortes augetur
in quātitate:⁊ daret obliuiōi muſicā:tūc muſicus
auget et diminuit muſic⁹.prior ꝑs pʒ.ſortes auge
tur.ſortes eſt muſic⁹.ergo muſicus auget.ſcđa ꝑs
patet:diminuit muſic⁹.ꝑ illā denotat diminutio
quo ad muſicā.q2 cōnotatio de ly diminuitur ca=
dit in cōnotatū muſici.eodē mō ſoluit talis ratio:
hec ꝓpinquitas augetur vel eſt maior:ponendo
ꝙ a/augeatur in q̄titate et elōgetur a b/ ſic argu
endo.a/augetur.a/ē ꝓpinquitas ad b.ergo ꝓpin
quitas.⁊c. ¶ Quintū argumētū ſic format.ex cō
cluſiōe ſeq̄tur ꝙ calor eēt ſimilitudo ⁊ relatio po
tētie actiue.⁊ tñ ſimilitudo et equalitas nō eſſent
eadē res.⁊ ꝑ cōſequēs vna relatio p̄mi modi re
latiuorum ⁊ alia relatio ſcđi modi pl⁹ conueniret
q̄ꝫ due relatiōes primi modi:cōtra ariſtotelē q̄nto
Metha.¶ Reſpondet:ꝙ plus cōueniūt eſſentia=
liter et entitatiue:⁊ hoc nō eſt incōueniēs.vel ī ta
li modo:et ſic negatur.ſicut binarius duorum ca
nū et ternarius triū canū plus entitatiue cōueni=
unt q̄ꝫ binari⁹ duorū canū et binari⁹ duoꝝ boum.
nō tñ in ſpecie numeri. Ariſtoteles q̄nto Metha
phiſice ponit q̄nqꝫ varios modos habitudinum.
Prim⁹ fundat(hoc eſt cōſiſtit)ī vnitate ⁊ multis:
vt in vnitate ſubē quātitatis ⁊ qualitatis:vt idēti
tas/equalitas/inequalitas/ſimilitudo/diſſimili=
tudo.Secundus modus in potentia actiua et paſ
ſiua.de quo modo ſunt pater et filius/ cauſa et ef
fectus/mēſura ⁊ mēſuratum ſunt ī quarto modo.
¶ Sextū argumentū ſuū eſt nullū. q2 pede ſicco
nego ſcđas intētiones ſuas oēs.Scđa intētio: ni
chil aliud eſt q̄ꝫ termin⁹ ſcđe intētionis vt ex arti
bus patet.nō video pondus in aliis que adducit.
¶ Propterea dicā ſicut ſentio ſuccincte tranſeun
do ꝑ ꝓpōnes.Abſtractū et cōcretū in relatiōi=
bus ſunt termini ſynonimi.ergo ꝓ quo ſupponit
vnū ⁊ ſuppōit reliquū ꝯuertibiliter: paternitas ē
pr̄.ſicut pr̄nitas in diuīs eſt pater in diuinis:ſic in
creaturis paternitas creata eſt pater creat⁹. Do=
ctor ſubtilis dicit dependentia creature ad deum
eſt relatio et ſubſtantia idētice.⁊ dicit p̄dicamēta
diſtiguūtur ſcđꝫ ſuas rōnes formales pʒ ī ſolutione
ad ſcđm q̄ſtionis penultime diſtinctionis prime
ſecūdi.et noīaliʒ ando ſcđm rationes formales:ē
dicere:alia eſt ratio vel cauſa quare ponit in vno
predicamento a cā quare ponit in alio.Et conſe
quenter dico/ſeſſio eſt res ſedens:ſimilitudo eſt
res ſimilis alteri.ſortes eſt ſimilis platoni.ſimili
tudo ſortis ad platonē eſt ipſe ſortes.ſimilitudo
ſortis ad platonē ſupponit ꝓ ſorte:cōnotando ꝙ
habeat qualitatē platoni ſimilē.vel ſupponit pro
ipſa qualitate ſorti inherente cōnotādo ꝙ ſimilē
habeat plato.Propinq̄tas ſortis ad platonē/hoc
cōplexū ſupponit pro ſorte connotando:ꝙ plato
ſit ei localit vicinus.relatiuū vtrūqꝫ extremoꝝ ſi
gnificat:ſed ꝓ altero ſolū ſupponit in abſtracto
ſicut ſuū cōcretū ei correſpondens:niſi ſit termi=
nus collectiuus. Ordo primi ad ſcđm ſupponit ꝓ
primo.cōnotādo ꝙ taliter ſe habeat ad ſcđꝫ ꝙ ad
dici ordinē ſufficiat:vt q2 ignis ponitur ſub cōca=
uo orbis lune:⁊ aer īmediate ſub illo:⁊ terra ī cē=
tro:ē bon⁹ ordo.ſi ecōtrario ponerēt elemēta:nō
eſſet ordo vniuerſi.⁊ ſic maximus in ſocietate ſe
deret primus:⁊ ſic conſequenter ſcđm dignitatē:
tunc eſt ordo.ſi aliter ſederent non eſſet ordo:nō
propter aliquā relationē alicui illoꝝ vel aliquib⁹
inherentē.ſed q2 res taliter ſituātur qualit ſufficit
ad hoc ꝙ dicat bon⁹ ordo.Forte:ordo eſt termi=
nus collectiuus.Nihil eſt dictu ꝙ relatio conſiſtit
ſolū in intellectu.ſi nullus ītellectus per poſſibile
vel īpoſſibile hoc cōciperet:dū mō res bene ſituā
tur:eſſet bonus ordo.ſed cū de ordine iudicamus
an ſit bon⁹ vel mal⁹:ordinē cōcipim⁹.nō eſt iudi=
ciū ſine noticia ſimplicium:tñ pōt capi collectiue
vel diuiſiue.noīa ſignificāt ad placitū. Diſtinctio
predicamentoꝝ nō oritur a diſtīctiōe reꝝ differē
tiū.caudata vacca nō ponit ī predicamēto realit:
nec ſcđm eſſe cognitū:niſi ad hunc ſenſum ꝙ co=
gnitio ei⁹ tanq̄ꝫ termin⁹ mētalis ponit ī p̄dicamē
to. Termini ſolū in predicamēto ponūtur rōne ſi
gnificationis ſue.ſed nō ſequit ꝓpterea ꝙ res po
natur in predicamento.ſicut ſortes eſt ebri⁹ ꝓpt
vinū:⁊ tñ vinū nō eſt ebriū. illud poſterioriſticū:
ꝓꝑ vnūqđqꝫ tale ⁊ illđ magis hʒ limitationes ad
hoc ꝙ verū ꝯtineat.⁊ nūc exemplificauim⁹ ī vno
qđ argumētū eluit. Decē ſunt p̄dicamēta diſtīcta
q̄nto ⁊ decio Metha.penes terminoꝝ ſignifica=
tiones.termini ſimplices abſolute ſubſtātiā ſigni
ficantes ſunt in p̄dicamento ſubſtātie.Penes ter
minorū ſimpliciū cōnotationes attendit nūerus
predicamentoꝝ accidentiū et ſpecierū p̄dicamen
ti.nulla eſt res abſoluta/relatio/vel relatiua/niſi
q2 per terminū abſolutū vel relatiuū ſignificata.
ſʒ capiendo poni in predicamento eo modo quo
rei ad extra conuenit in predicamēto poni:hoc ē
ſignificari ꝑ terminū ī predicamento ponibilem:
Eadē res in variis predicamentis ponit.ſortes
eſt ſubā/q̄tus/qualis/pater/agit/patit/ ⁊ ſic de
omnibus aliis predicamentis.Nomina actioneꝫ
ſignificantia in predicamento actionis ponuntur
et termini dicētes hītudinē vni⁹ ad aliđ ponūt in

predicamēto relatiōis:vt pater ꝓ ſorte ſupponit
cōnotando ꝙ filiū ex ſe genitū habeat.et ſi filius
vnic⁹ moriatur:pater nō amplius ſupponit ꝓ eo.
deſinēte cōnotatiōe termī poſitiui deſinit ei⁹ ſup
poſitio:⁊ nō q2 aliqua entitas(quā paternitatem
vocas inherentē ei)deſinat eſſe.mirabile eſt ꝙ ꝓ
ducens hic pariſii vnam albedinem producat ſi=
militudinem inherentem aliis albedinib⁹ exiſtē
tibus in archis regis tartarorum. et infinitas ta=
les ſimilitudines multiplicare gratis eſt vanū.fū
damētū relatiōis ē mod⁹ ſolū excogitat⁹ loquēdi
iſtorum res multiplicātū: apđ ariſtotelē inaudit⁹
ad eorum intētionē.relatiōes ſunt accidētia: hoc
eſt:termini relatiui et multi alii accidētaliter pre=
dicantur de pronomine demonſtrante ſubſtantiā.
non tamen nego aliqđ accidēs p̄me intētionali=
ter.Probabile eſt ꝙ q̄titas cōtinua eſt accidens.
ſemꝑ q̄titas diſcreta idētificatur cū re vel rebus
ipſis.vt trinitas arietū eſt tres arietes.etiā res ſi
gnificate ꝑ terminos prime et ſecūde ſpeciei qua
litatis ſunt accidentia diſtincta a ſubſtantia ⁊ q̄ti
tate cōtinua.nulle ſunt alie res create quin ſub ali
qua iſtarū includūtur.volo dicere:q̄libet res mun
di eſt ſubā/quātitas cōtinua/habitus/vel diſpoſi
tio/paſſio vel paſſibilis qualitas.qđ de motu lo=
cali et tēꝑe cenſeam diſtinctiōe ſequenti patebit.
Criſpitudo eſt accidens ſortis vel piloꝝ ſecunde
intentionaliter:hoc eſt termin⁹ accidētaliter pre=
dicabilis de ſorte.non eſt de eſſentia piloꝝ ꝙ ſint
criſpi:ſed criſpitudo realiter ē pili ⁊ ſubſtātia pri=
ma intentionaliter.negatio vnius generis gene=
raliſſima/eſt immediata ad hunc ſenſum ꝙ nō ha
bet aliquod prius per quod pōt probari.ſed non
eſt immediata in ſenſu cōmuni eoꝝ:ſic ſciliʒ ꝙ in=
tellectus aſſentit illi mox cognitis terminis. hec
falſa ē:nulla ſubſtātia eſt quāta vel qualis. et de
veritate iſtius/nulla ſubſtantia eſt quātitas am=
bigitur.ergo nulla talis ē immediata hoc modo.
et ſic intelligas Ariſtotelē primo poſteriorūʒ de
ꝓpōne immediata. eſſentie predicamentorum
ſunt impermixte:hoc eſt nullus terminus vnius pre
dicamenti predicatur q̄dditatiue de termino alte
rius predicamenti vniuoce capto termino.de nu
gis Gilberti poretani non eſt curandum.recte,di
cit Buradanus.iii.Phiſicoꝝ/queſtiōe tridecima:
melius feciſſet illū librū nō componēdo. ⁊ patet
a ſigno. ariſtoteles ſolū exemplariter trāſiuit: q2
hoc illic ſufficere iudicauit.deus ē ſubā:⁊ nō ē vis
ſiue terminus de⁹ ponatur in predicamento ſubē
vel non.ex oībus ſequitur/ ꝙ dependētia creatu
re ad deū eſt ipſa creatura q̄ a deo dependet:⁊ de
pēdētia luminis a corꝑe luminoſo eſt lumē depē=
dens:ſeſſio res ſedens.criſpitudo pilorū pili talit
ſe habentes:paternitas eſt pater.¶ Queſtio.xi.

MAgiſter in vltimo capi
te huius diſtinctionis dicit/ꝙ diſtin=
guit creatura rationalis in angelicā ⁊
humanā.¶ Circa hanc materiā que=
rā tres queſtiones.Prima erit/an natura angeli=
ca nature aīe preſtet in nobilitate entitatiua. Se
cunda erit de mō quo angel⁹ et aīa ſpecie diſtin=
guūtur. Tertia erit/ an res ſpecies diſtincte darī
pr̄t equaliter ꝑfecte.¶ Quo ad p̄mā q̄onē ponit
hec cōcluſio.natura tota angelica ē ꝑfectior ētitā
tiue tota aīaꝝ natura rōaliū:vel ꝑfectior entita=
tiue hoīe creato:vel humanitate. ꝓbatur hec cō
cluſio auctoritate pſalmiſte.Minuiſti eū paulomi
n⁹ ab angelis.Et Aug.xi. de tri.c.xvi.de āgelica
natura loquendo dicit ꝙ oīa cetera q̄ deus cōdi=
dit natura dignitate precellit.⁊ duodecimo cōfeſ
ſionum ad deum loquens:duo feciſti/vnū ꝓpe te
alterū ꝓpe nichil.factum ꝓpe deum angelum in
tellexit:quē noīe celi illic appellat.Et Grego. tri
geſimoprimo libro moraliū exponens illud tu ſi=
gnaculuʒ ſimilitudinis ait.licet hō ad ſimilitudi=
nē dei ſit creatus:nō enim ad ſimilitudinem con=
ditus.ſed angelus.¶ Contra hanc cōcluſionē ar
guitur.optima aīa eſt nobilior optimo angelo:er
go tota animarū multitudo eſt melior angelo.cō
ſequentia tenet per philoſophum tertio topicoꝝ
dicentē:ſi optimū in illo genere eſt nobilius opti
mo.in illo hoc ſimpliciter eſt nobilius illo.aſñs pa
tet de anima xp̄i.¶ Secundo arguitur.inter cor
pora corruptibilia facta corpus vltimo factū fuit
nobilius:ſcilicet corpus humanum. ergo a ſimili
ſpūs vltimo factus fuit nobilior.ſed anima poſte
rius fuit facta q̄ꝫ angelus. ergo anima eſt angelo
nobilior.¶ Ad primū dicitur entitatiue angelus
eſt nobilior anima xp̄i.ſed incōparabiliter meli⁹
eſt anima xp̄i q̄ꝫ angeli.humanitas xp̄i eſt a ver=
bo aſſumpta et non angelus aliquis. Similiter
anima chriſti habet gratiam pleniorem:(infinitā
vt opinor.)et beatitudinē longe excellentiorem:
et ſic melius eſt illi.¶ Ad ſcđm negatur cōſequē=
tia.decētius fuit ꝙ formaretur humanū corp⁹ an
te aīam:ſicut materia formā p̄cedit.āgel⁹ nullam
materiā īformat.propterea a principio ꝓduct⁹ ē.
¶ Tertio arguitur.aliquis hō eſt nobilior ange=
lo.igitur aliqua humanitas.aſſumptū pʒ de ho=
mine xp̄o.¶ Quarto arguitur. nobiliori mobili
debetur nobilior motor.nō alias arguerem⁹ intel
ligentiam motricē primi mobilis eſſe nobilioreꝫ
intelligentia mouente celū inferius.ſed corp⁹ hu
manū eſt nobilius corpore celeſti:cū ſit capax do
tiū:vt patet in beatis:ergo cū angeli moueāt cor
pora celeſtia:⁊ corpora humana moueāt anime:
ipſe aīe ſunt angelis perfectiores.¶ Ad tertium
cōcedo ꝙ aliquis hō eſt nobilior angelo et omni=
bus angelis poſſibilibus. aliquis hō creauit an=
gelos:ſed non ſequitur ꝙ humanitas vlla ſit ꝑfe
ctior entitatiue q̄ꝫ angelus.nō eſt cōicatio idioma
tum hoīs in abſtracto reſpectu dei.¶ Ad quartū
dicitur:ꝙ eſt verū de motore q̄ eſt motor tm̄:⁊ nō
forma.aīa aūt eſt humani corporis motrix: ⁊ cū
hoc forma informans.¶ Quīto arguitur. maior
eſt ille cui miniſtratur q̄ꝫ ille q̄ miniſtrat Luce.xx.
ſʒ āgeli ſūt adminiſtratorii ſpūs in miniſteriū ꝓꝑ
eos q̄ hereditatē capiūt ſalutis:ad Heb.i.¶ Sex
to auctoritate auguſtini ar̄.xiiii. de ciuitate dei

capitulo decimoquarto dicētis de aīa ꝙ ſit ordi=
nata ī naturarū ordīe:nō locoꝝ:vt ſupra illā non
ſit niſi deꝰ. ¶ Septimo arguitur auctoritate eiuſ
dem in libro.lxxxiii.q.queſtione quinquageſima
quarta.nec quicquā melius rationali anima niſi
deus. et decimo de ciuitate dei capitulo ſcd̄o vi=
detur approbare opinionem cuiuſdam platoni=
ci dicentis/aīmam rationalē nō habere ſupra ſe
naturā niſi dei q̇ fabricauit mūdū. ¶ Ad quintū
dicitur:qn̄ aliquis miniſtrat alteri ꝓpter eiꝰ digni
tatē/cōceditur:ſed ſi ꝓpter eius indigētiā/negatꝰ
Videmꝰ eī ſanos infirmis miniſtrare. mō natura
humana eſt infirma:potiſſimū poſt pctm̄ ade:re=
ſpectu nature āgelice. Auctoritates auguſtini in=
telligūtur de creaturis cōibus:et nō ē illic mētio
de angelis:ſcd̄m dictū cōe/hō eſt digniſſima crea
turarū:⁊ cuncta timēt hoīem q2 preſidet ipſe cre
atis:ſemper eſt ſermo illic de creaturis corporali
bus. ¶ Vltimo arguitur: per illud qd̄ habetur ſe=
cundo phiſicoꝝ. vtimur tanꝙ propter nos oībꝰ
q̄ ſunt. ſumus em̄ oīm quodāmodo finis. patet ra
tione:q2 elemēta fiunt propter mixta:⁊ mixta ꝓ
pter vegetatiua:⁊ vegetatiua ꝓpter ſenſitiua : et
ſenſitiua ꝓpter naturā rationalē. Cui quadrat il=
lud apoſtoli prime Corinthioꝝ tertio. oīa noſtra
ſunt. ſi oēs creature ſint ꝓpter hominē hō eſt no
biliſſima creatura. ¶ Iſtud argumentū probat ſo
lum ꝙ corporalia ſunt ꝓpter nos et noſtrā ſuſtē=
tationem:⁊ hoc nō arguit nobilitatē in nobis ſu=
per angelos:q2 his omnibus egemus in hac mor
tali vita:nō aūt angeli. vt homo ſuā ſubſtantiam
ſpeculetur/conſideret ꝙ edificiū illud eſſet debi=
le et ruinoſum qd̄ non pōt ſtare ſine reparatione
vna vel bina in die. ſic eſt de nobis: licet apud pe
ritos phiſicos putetur ſanior modus pro vita ꝓ=
longanda in hoc cōſiſtere ꝙ ter in duobꝰ diebus
naturalibꝰ comedatur:ſaltē in bona etate ⁊ ſana:
tn̄ ſi minus:non bene ſuſtentatur natura : ex illo
patet hominis debilitas:⁊ ꝙ eſt ei materia humi
litatis et nō ſuperbie. hec in cauda q̄ſtionis cōclu
dere libuit poſtꝙ tractauimꝰ de hominis excellē
tia ī ordine ad aliquas creaturas. ¶ Qō.xii.

SEcundo circa hanc
materiā ⁊ duodecimo circa hāc
diſtinctionē primā queritur an
āgelus et anima ſpecie differāt.
Reſpondetur ꝙ ſic. ꝓbatio. an=
gelus et anima ſūt inequaliter perfecti eſſentiali=
ter ex queſtione precedenti. ergo ſpecie differūt.
iſta cōſequentia ex queſtione ſequente nota eua=
det. ¶ Cōtra hanc cōcluſionem arguitur. nō datꝰ
aliquid per qd̄ angelus et anima diſtinguūtur. er
go nō diſtinguūtur ſpecie. Sed dices/anima pōt
informare corpꝰ/nō aūt angelus. modo angelus
et anima diſtinguūtur ꝑ vnibilitatē ad materiam
et nō vnibilitatem. ¶ Contra hoc arguitur. For
ma eſt finis materie ex ſcd̄o phiſicoꝝ: iō diſtictio
materie eſt propter diſtinctionē forme:et nō ecō=
uerſo. ¶ Reſpondetꝰ: duplex eſt diſtinctio:quedā
intrinſeca ⁊ idēptica:⁊ eſt vna res q̄ ab alia diſti=
guitur. hoc modo anima diſtiguitꝰ a corpore ſeip
ſa:q2 quolibet alio extrinſeco ſecluſo a forma et
corpore:anima nō eſt corpus. Alia eſt diſtictio ar
guitiua et extrinſeca:puta aliqua proprietas con
ueniēs vni rei q̄ alti rei a tota ſpē repugnat. de ta
li diſtictiōe aīa et āgelus ſpecie diſtinguūtꝰ ꝑ hoc
ꝙ aīe cōuenit materiā informare ⁊ angelo hoc re
pugnat:ſuppoſito ꝙ ita ſit: nō pōt āgelus infor=
mare materiā. interdū capimꝰ differentiā eſſentia
lē ſcd̄e intētionaliter pro termino qui eſſentialiꝰ
conuenit alicui et non quidditatiue. quēadmodū
dicimus rationale eſt differentia magis ꝓpa ho
minis q̄ predicatur eſſentialiter de homine vel ꝓ
nomine hominē demonſtrante que differentia pt
eſſe medium ꝓbandi hominem diſtigui a nō ho=
mine. nec angelus:nec anima intellectiua:vel ter
minꝰ has res ſignificās/ pōt eſſe differentia hoc
mō. de ratione differentie eſſentialis eſt ꝙ predi=
cetur cōuertibiliter cū illo cuius eſt differentia:⁊
alterā partem eſſentialē rei ꝓ qua ſupponit con=
notet nichil extrinſece cōnotando. hoc non cōue
nit rei imptibili. ¶ Scd̄o arguitur. non eſt maior
diſtinctio inter angelū ⁊ a. aīam ꝙ inter a. aīam
⁊ b. animā. ſed a. anima non diſtinguitur ſpecie a
b. anima. ergo nec ab angelo. maior patet. diſtin=
ctio et differentia a. anime a b. anima nichil aliō
eſt realiter niſi a. anima. ergo eadem eſt differen=
tia et diſtinctio a. anime et b. anime:et a. anime ⁊
angeli. ¶ Reſpondetꝰ cōcedendo ꝙ eadē res eſt
differentia et diſtinctio a. anime a b. aīa ⁊ ab an=
gelo. ſed pluribꝰ modis diſtinguitꝰ a. anima ab an
gelo. et a. anima diſtinguitur ſpecie ſpecialiſſima
ab angelo:q2 ſub nulla ſpecie ſpecialiſſima inclu=
duntur aīa et angelus:⁊ nō diſtinguitur ſpecie a
b. anima:q2 ſub eadē ſpecie ſpecialiſſima includū
tur. ¶ Tertio. intellectus angeli et intellectꝰ ani
me intellectiue idētificātur ſpecie eſſentiali. ergo
anima ⁊ angelꝰ ſpecie eſſentiali idēptificantꝰ. aūs
patet. ſunt circa obiecta eiuſdē rōnis : ⁊ ad obie=
cta eiuſdē rationis. patet per ſimile. q2 anima bo
uis et aquile/licet differant ſpecie:nō tn̄ vis viſi
ua hic et ibi:imꝙtum talis ꝑfectio:et talis diffe=
runt ſpecie. ¶ Reſpondetꝰ:cuidā doctori he rōes
cōcludūt. tenet nō eſſe incōueniens duas res ſpe=
cie diſtinctas continere aliqua per idētitatē q̄ nō
differunt ſpecie:vt interarguēdū exēplificauimꝰ.
ſed illud apud me eſt impoſſibile. Vnde ſic arguo.
he due res ſpecie diſtinguūtꝰ:demonſtrando ani
mam et angelum:⁊ he due res ſunt hi duo intel=
lectus:demonſtrando duos intellectus vnius et
alterius. ergo hi duo intellectus ſpecie diſtinguū
tur. Et iterum arguitur ſic. hi duo intellectꝰ ſunt
eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue. hi duo in
tellectus ſunt anima et angelus. ergo anima ⁊ an
gelus ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue:
quod doctor ille negat. ire ad hoc ꝙ vna premiſſa
rū equiualeat vni de omī in creaturis: vel vbi fi=
des nō cogit:nihil ē dicere. Argumētū ſuū nichil
ꝓbat. hi duo ītellectꝰ ſūt circa oba eiuſdē rōnis:

ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. ⁊ ad ſimile qd̄ dat:dico
ꝙ vis viſiua bouis et aquile ſpecie diſtinguūtur.
declarat illud per alias ſimilitudines:per paſſio
nes entis. vnitas lapidis:q̄ nō eſt aliud realiter a
lapide:⁊ vnitas hominis: q̄ eſt realiter eadē hoī
nō ita diſtinguūtur formaliter ſpecie/ ſicut hō et
lapis:īmo hec vnitas/⁊ illa/tm̄ numero differre
videntur. Dico ꝙ paſſio eſt terminus magis con=
notatiuꝰ ꝙ ſubiectū accidētaliter predicabilis et
cōuertibiliter de ſubō. Scd̄o dico nō ſtādo in hoc. vni=
tas lapidis et hoīs ſpecie diſtiguūtur. ¶ Cōtra il
lud arguitꝰ. ex illo ſequitur ꝙ beatitudo hominis
et angeli ſpecie differrēt; capiendo noticias btifi
cas inter ſe:⁊ ſimiliter amores btificos:puta vnū
amorē quē hꝫ angelus de deo cū alio amore quē
habet de deo aīma. ſed hoc eſt falſuꝫ. q2 illo dato
beatitudo cuiuſlibet angeli eſt perfectior btitudi
ne aīe intellectiue:cū angelus eſt perfectior. ꝙ ſe
quatur patet. principia ꝓductiua iſtaꝝ beatitudi
nū ſpecie diſtinguūtur:patet ex dictis. ſed ad di=
ſtinctionē ſpecificā cauſarū in intellectu et volun
tate ſequitꝰ diſtinctio ſpecifica in effectu. igitur.
¶ Ad illud argumētū reſpondetur multipliciter.
Primo. licet noticia angeli de deo et aīe intelle=
ctiue de eodē/ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe: nō ta
men oꝫ intellectus iſtoꝝ eſſe eiuſdeꝫ ſpeciei inter
ſe. quēadmodū licet intellectus ⁊ voluntas ſunt
eiuſdē ſpeciei:īmo eadē res in eadē aīa : tn̄ actus
illoꝝ ſpecie diſtinguuntur:etiā circa idē obiectū.
Scd̄o ſtat ꝙ ⁊ aīa et angelus recipiat ſolū ſuā be
atitudinem a deo:⁊ pure paſſiue ſe habeat reſpe=
ctu noticie:et deus ſe ſolo ꝓducat totā beatitudi
nem. Tertio. actꝰ ſequēs habitū ⁊ actus ipm̄ pre
cedēs circa idē obiectuꝫ ſūt eiuſdē ſpeciei. ⁊ tamē
cauſe ſpecie diſtinguūtur. ergo in actibꝰ vitalibus
nō ſemper a diſtinctione ſpecifica in cauſa argui
tur diſtinctio ſpecifica in effectu. Quarto valde
ꝓbabile reputo:ꝙ quilibet actus intellectꝰ vel vo
luntatis habēs potētias ſpecie diſtictas ſpecie di
ſtinguitur ab alio:et ita de quibuſcūqꝫ principiis
habitu ſecluſo. et id rationis in habitu eſt: q2 incli
nat in ſimiles actus actibus a quibus emerſit. et
ſic ꝯcedo ꝙ beatitudo angeli eſt perfectior entita
tiue beatitudine aīe vel hoīs. non aūt ꝓpterea ſe
quitur ꝙ ſit melior habenti. pt dare deus:imo de
facto dat equale in ꝑmio in valore. ſi Michael ⁊
Hieronymus equaliter meriti ſunt:plus ī gradu
btifico in Hieronymo venire pōt ad equalitateꝫ
premii btifici in Michaele. illud aliūde declaro.
licet q̄libet pars ducati vel nobilis ſit melior enti
tatiue hoc groſſo fruſto argenti : tn̄ hoc groſſum
fruſtū argēti ē meliꝰ habēti:⁊ plꝰ valet in foro:et
in policia hūana. ſic eſt de btitudine michaelis ⁊
hieronymi. et iteꝝ pateꝫ. ſubſtātia michaelis ē ꝑ=
fectior entitatiue ſubſtātia diue virgis. vel a. inimꝰ
angelus in beatitudine hꝫ ſubſtātiā nobilioreꝫ ꝙ
magnꝰ zacharie filiꝰ. et ſi cuicūqꝫ diſcreto viro da
retur optio ad imaginationē ꝙ haberet nobilem
ſubām a. angeli cū ſua btitudine et ſubām ioan=
nis cū ſua btitate:eligereꝫ ſcd̄m:puta eē ioānis cū
ſua beatitudine. et hoc non niſi rōne btitudīs in=
tēſioris et eligibilioris ¶ Preterea contra illud
arguitur. capacitas aīe eſt equalis capacitati an=
geli. ergo intellectus vnius eſt equalis alteri ī per
fectione. tenet conſequentia. ſicut intellectus rea
liter idētificatur cū anima vel āgelo:ita capacitas
⁊ ſi capacitas angeli ſit maior capacitate anime:
non ſatiatur angelus in beatitudine niſi tota ſua
capacitas repleatur. ergo vel āgelus quilibet plꝰ
beatitudinis habebit:vel capacitas angeli beati
non ſatiabitur. ¶ Reſpondetur. aliqua eſt capaci=
tas paſſiua ſiue receptiua angeli vel anime: et il=
la eſt in angelo et anima equalis capacitas: im=
mo eſt infinita capacitas paſſiua in vtroqꝫ : ſaltē
in vtroqꝫ eſt infinita capacitas paſſiua. tm̄ poteſt
anima recipere in ſe gratie vel beatitudinis ꝙtū
agēs pōt in aīam producere. modo deus infinitā
gratiam poteſt in animam producere : et infinitā
beatitudinē. et maiorem gratiam non poteſt pro
ducere in angelum. capacitas tn̄ actiua angeli eſt
maior capacitate anime. ſicut angelus entitati=
ue eſt anima perfectior:ita ad intenſiorem opera
tionem concurrere poteſt cum equali dei ope. nō
ꝙ capacitas actiua anime diſtinguatur a capaci=
tate paſſiua eius:immo eſt eadem res numero:q2
eſſentia anime:et ſic ī āgelo. nec mirandum eſt ꝙ
anima eſt finita capacitas actiua et īfinita capaci
tas paſſiua:quia hoc nil aliud eſt dictu niſi ꝙ infi=
nitam formam poteſt in ſe recipere : ⁊ ſolum eſt
finite entitatis et actiuitatis. Nec ſequitur: ani=
ma eſt infinite capacitatis paſſiue/ergo eſt infini
te entitatis :immo oppoſitum conſequentis iam
actu ſtat in veritate cum antecedente.
¶ Sed tunc reſtat eluere nodum argumēti ꝙ an
geli tota capacitas paſſiua non repleatur. hoc cō
cedo. ſed non ſequitur propterea inconueniens.
capacitas angeli ſatiabitur ſcd̄m ꝓportionē me=
ritorum in quibus viam merendi egreſſus eſt. et li
cet ſciat angelus ſe capaciorem maioris beatitu=
dinis:ſcit tm̄ habere ꝙtū meritus eſt : et eſt pre=
miatus vltra condignum. contentiſſimꝰ manet de
ſua beatitudine. ¶ Queſtio. xiii.

IN duabꝰ vltimis
queſtionibus diximus angelū
et hoīem ſpecie differre:et an
gelum eſſe tam aīa ꝙ hoīe ꝑ=
fectiorem: ⁊ q2 nō eſt idē exce
dere intellectiuā aīam in per=
fectione et hoīem:cū aīa ⁊ ho
mo iterū ſpecie diſtinguantur:et duo indiuidua
ſpecie diſtincta ſunt inequaliter perfecta. decimo
tertio inquiremꝰ de perfectione rerū diſtinctarū
ſpecie. Et queritur talis queſtionis titulus:an hō
ſit perfectior ſua aīa intellectiua: ⁊ quodlꝫ indiui
duum ſuperioris ſpeciei perfectius quolibet indi=
uiduo ſpeciei inferioris. loquor hic de hoīe crea=
to:et nō homine deo. ¶ Pro huius queſtionis diſ
ſolutione ponā quattuor concluſiones: Quarum
prima eſt. licite cōparamus duas res ſpecie diſtin

ctas mutuo in ꝑfectione entitatiua: vel in aliqua alia perfectione accidentali. Secunda cõcluſio/ homo eſt perfectior entitatiue ſua anima intellectiua: ⁊ quodlibet totũ etherogeneũ ſpecie diſtinctum ſua parte eſſentiali. Tertia cõcluſio. in quibuſlibet rebus ſpecie diſtinctis: quodlibet indiuiduum ſpeciei ſuperioris eſt perfectius entitatiue quocũqʒ indiuiduo ſpeciei inferioris. ⁊ licʒ nõ poneretur ſignum vniuerſale/ quocũqʒ/ poſt cõparatiuũ qḋ diſtribuit/ vniuerſalius loqueremur. tamen vulgus citius intelliget quid dicere velim. conſulendum eſt nõnũꝙ̃ intelligentie multitudinis/ relicto intellectu paucorum. Quarta concluſio/ nũꝙ̃ duo indiuidua ſpecie diſtincta ſunt eiuſdem perfectionis eſſentialis inter ſe.

¶ Prima concluſio probatur. deus eſt perfectior creatura/ et viuentia non viuentibꝰ/ et rationabilia nõ rationabilibus: ſcḋm Augu. decimoquinto de trini. c. iiii. vna ſcientia eſt nobilior alia/ primo de anima. ⁊ vna demonſtratio eſt potior alia/ primo Poſteriorum. et forma eſt magis natura ꝙ̃ materia ſcḋo Phiſicorũ. Et tertio Topicorum. ad videndũ an hoc ſit melius et eligibiliꝰ illo/ conſiderandũ eſt quarũ ſpecierũ ſunt/ an hoc ſit nobilioris ſpeciei ꝙ̃ illud/ et an optimum huius ſpeciei ſit melius optimo illius. ⁊ virginitas vidualitate preſtat/ ⁊ iuſticia eſt melior fortitudine/ ⁊ fortitudo temperantia. ¶ Secũda cõcluſio ꝓbatur. q̇cquid perfectionis eſt in anima intellectiua humana/ hoc perfectõnis eſt in hoĩe/ et aliqua alia perfectio alterius ſpeciei. ergo homo ẽ perfectior eſſentialiter ſua aĩa. alias non probabis ternarium angeli et duarũ aĩarũ preſtare binario duarum animarum. ¶ Tertia concluſio ꝓbatur per illam auctoritatem ariſtotelis topicã adductaʒ/ ⁊ ſi optimus hõ eſt melior optimo equo/ quilibet homo eſt melior quolibet equo. ¶ Scḋo arguiṫ ad idẽ. aliquod indiuiduum ſpeciei ſuperioris eſt perfectius entitatiue aliquo indiuiduo ſpeciei inferioris. ⁊ oĩa indiuidua ſpẽi ſuperioris (loquor de ſpecie ſpecialiſſima) ſunt equalis perfectionis inter ſe. ergo quodlibet indiuiduũ ſpeciei ſuperioris ẽ perfectius eſſentialiter quolibet indiuiduo ſpeciei inferioris. Tertio. quodlibet indiuiduum ſpeciei ſuperioris eſt propinquius enti perfectiſſimo ꝙ̃ indiuiduum ſpeciei inferioris: alias non eẽt de ſpecie ſupiore. ergo eſt perfectius. alias non eſſet vnum primum qḋ eſſet metrum et menſura oĩm q̃ ſunt in illo genere. cõtra ariſtotelẽ decimo Metaphiſice. Albedo eſt nobiliſſimus color: ergo qḋ magis aſſimilatur albedini eſt perfectius in ſpecie coloris. ſed inter omnes colores nullus color tantũ conuenit eſſentialiter et in ſpecie cũ albedine ſicut vna abedo cum alia. igitur. ¶ Quarto arguitur. data vna linea infinita a. et aliis multis finitis/ illa eſt maxima que magis accedit ad a. lineam. ergo ſic erit in propoſito. ¶ Quinto. quod ordinatur ad aliud eſt ignobilius illo ad quod ordinatur. ſed ſpecies inferior ſecundum quodlibʒ indiuiduum ordinatur propter ſpeciẽ ſuperiorem et quodlibet indiuiduũ eius. igitur. maior patʒ: ſecundo Phiſicorum/ ⁊ v. Metha. finis nobilior non ordinatur ꝓpter ignobilius. hinc oĩa ordinantur ꝓpter deum q̇ eſt cauſa finalis oĩʒ: et inferiora ꝓpter hoĩem. minor patet. hic equus et hic bos nõ ſolum ſunt producta: vt huic homini deſeruiant: quia ſi ſic: illicite iſte hunc equũ et hunc bouẽ a ſe aliẽaret. q̇libʒ equꝰ ⁊ bos ordiaṫ ꝓ quocũqʒ hoĩe ĩdifferẽter: ⁊ ĩpʒ p̃t ĩ rõnabili cã hr̃e et eo potiri. ¶ Quarta ꝯcluſio ꝓbatur. viii. Meta. ſpecies ſe habent ſicut numeri: ita ꝙ non eſt dare duo indiuidua diuerſe ſpeciei numeri equaliter perfecta ĩ ſpecie numeri: ita non eſt dare duo indiuidua ſpecie diſtincta equaliter perfecta. ¶ Secũdo arguitur. bene ſequitur. a. et b. ſunt equalis ꝑfectionis. ergo equaliṫ diſtant a perfectiſſio/ vel a non gradu perfectiõis: ⁊ per cõſequẽs ſunt eiuſdẽ ſpeciei. et etiã ſequitur/ diſtãt ſpecie. ergo inequaliter diſtant ab extremis. Tertio. Aug. iii. de li. arbi. ca. quarto. ſi quis dicat qualis eſt ſol talẽ lunã eẽ nõ intelligit ſe aliud dicere ꝙ̃ ꝙ nõ eſſet luna: ſʒ erũt duo ſoles. Et li. lxxxiii. q. q. xli. dicit cum dñs oĩa fecerat quare nõ equalia fecit: qr ſi eſſent equalia nõ eſſent oĩa. nõ eñ eſſent multa rerum genera q̇bꝰ cõficitur vniuerſitas: primas/ ⁊ ſecundas/ et deinceps vſqʒ ad vltimas/ ordinatas habẽs creatas. ¶ Cõtra primam cõcluſionẽ arguitur ſic. q̃ ſunt alterius rõnis non ſunt cõparabilia/ ſeptimo phiſicorũ: vt motus localis et motus alterationis ſecundũ velocitatẽ. idẽ patet. ſtilus et acetum non cõparantur in acutie. ¶ Reſpondeṫ. licet non tñ cõparentur ſicut res eiuſdem rõnis: tamẽ in multis cõparantur. Secũdo/ res alterius rõnis ĩ vno ſunt eiuſdem ratiõis in alia habitudine. ¶ Cõtra ſecundã concluſionẽ arguitur. binarius aĩarũ eſt perfectior hoĩe. et binarius aĩarũ eſt eiuſdẽ perfectionis cũ vna aĩa: cũ eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue. igitur aĩa hoĩs eſt perfectior hoĩe. maior patet. a. anima illius binarii eſt ita perfecta ſicut anima hoĩs. et b. anima ẽ perfectior materia hominis: vt notum eſt. ergo binariꝰ animarũ eſt perfectior hoĩe. tenet conſequentia. nõ alias probatur ꝙ binarius angeli et anime eſt perfectior duabus animabus. ¶ Reſpõdetur negando maiorem. et ad probationem a. aĩa illius binarii ẽ ita ꝑfecta ſicut aĩa hoĩs: hoc ꝯcediṫ. ⁊ b. aĩa illiꝰ binarii eſt perfectior materia hominis: hoc etiã concedo. ſed nego cõſequentiam. ꝙ propterea binarius animarum ſit perfectior homine. ſi b. anima fuiſſet alterius ſpeciei ab a. anima: ⁊ hoc in ãtecedente poſuiſſes: conceſſiſſem cõſequentiam: ſed ſicut cõſequens eſt falſum/ ita et antecedens. ⁊ qñ dicis: non aliter ꝓbatur binariꝰ angeli et anime eſſe preſtantior binario duarum animarũ: hoc negatur. vna vnitas prioris binarii eſt ita perfecta ſicut vna vnitas ſcḋi binarii: et angelus prioris binarii eſt alterius ſpeciei et perfectior alia aĩa: ergo binarius angeli et aĩe eſt ꝑfectior binario duarũ aĩarum. ¶ Scḋo arguiṫ. ſequitur ꝙ binarius dei et diue virginis eſt perfectior entitatiue deo ſolo.

cõſequens eſt incõueniens: qr ſic deus nõ eẽt preſtantiſſimum ens. Quod ſequaṫ patet ſic. eſt totũ ſaltem ꝑ aggregationẽ reſpectu dei: et alterius ſpeciei a ſolo deo. ergo erit aliq̇d ꝑfectiꝰ. Forte dicis: deꝰ eſt ĩfinitꝰ ĩ ꝑfectiõe entitatiua: ⁊ ĩ illis nõ tʒ. Cõtra hoc arḡ. ꝑ ꝓbationẽ ꝓncipalẽ cõcl̕onis. q̇cq̇d ꝑfectiõis ẽ ĩ deo/ hoc ẽ ĩ binario dei et beate virginis: et aliqua alia perfectio etiam alteriꝰ ſpeciei. ergo hic binariꝰ eſt ꝑfectior hac vnitate. nec valet dicere nõ faciũt aliquod vnũ. idem eſt in ꝑtibus ſeparatis. qñ hõ eſt mortuus: binariꝰ ille eſt ita ꝑfectus ſicut ante erat: et licet nõ ſit hõ: nõ labitur ille binariꝰ in aliã ſpeciẽ eſſentialem.

¶ Reſpõdetur. qñ cõcederẽ ꝙ ille binarius eſt ꝑfectior entitatiue ſolo deo: quid haberes. ille binarius eſt infinite ꝑfectionis entitatiue. ſed illa ꝑfectio a deo ſolo ꝓuenit. ex illo nõ habes ꝙ deꝰ nõ ſit ens ꝑfectiſſimũ in vniuerſo. qr ille binarius nõ eſt ens: nec poſſibiliṫ ens. xp̃s nõ eſt binariꝰ ex humanitate et verbo: ſed eſt preciſe verbum: vt ĩ tertio dicetur. poſſum etiã negare ſequelã. et ad probationẽ quicq̇d ꝑfectionis eſt in deo: hoc eſt in illo binario. ⁊c. hoc cõcedo. ſed cõſequẽtia ẽ nulla: niſi addas in antecedẽte: ⁊ ꝑfectio illius vniꝰ nõ eſt infinita in ꝑfectione. nullũ infinitũ ꝓpe ẽ maius alio: ita ille binarius nõ eſt ꝑfectior ſua vnitate. in rebus ſpecie diſtinctis modus ꝓbandi ẽ efficax vbi ꝑs nõ eſt infinita: ſiue ſit vnum totum/ ſiue totũ ꝑ aggregationẽ. elige quã ſolutionẽ volueris. in honeſto mõ loquendi de deo: ſcḋa ſolutio videtur priori preferenda. ⁊ ꝑ cõſequens capienda ¶ Tertio arguitur cõtra eandẽ ſcḋam concluſionẽ. aĩa plus cõuenit cũ ente optimo: ſcʒ cuʒ deo ꝙ̃ hõ. ergo aĩa eſt hoĩe ꝑfectior. añs pʒ. aĩa ẽ ſpũs: ⁊ ſubſtantia imꝑtibilis: ſicut deus. hõ vero eſt diuiſibilis. ſed ſpiritus preſtat corpori. igitur. non alias aĩa intellectiua eſſet perfectior anima brutali. ¶ Reſpondetur: quo ad aliq̇d aĩa plus cõuenit cũ deo ꝙ̃ totus hõ: nõ tamẽ quo ad oĩa. ſicut aĩa intelligit ⁊ vult: ita hõ ratione ꝑtis. et q̇cquid perfectionis cõuenit aĩe hoc cõuenit toti: et cum hoc hõ eſt aĩa perfectior: vt dictũ eſt in probatione cõcluſionis ergo entitatiue in ꝑfectione eſt ſimilior deo. Aliter dicitur/ hõ quo ad animã eſt ſimilis deo quo ad eẽ ſpirituale. ſed vtrobiqʒ in formis: forma imꝑtibilis eſt perfectior diuiſibili. penes aliud ꝙ̃ per eſſe ſpm̃ arguitur perfectio. patet. deꝰ/ angeli oẽs/ et aĩe intellectiue/ ſunt impartibiles: et tamẽ eſt inequalis perfectio. ¶ Cõtra tertiã cõcluſionẽ arguitur. ex ea ſequitur ꝙ albedo eſſet infinite perfectiõis. cõſequẽs ẽ falſuʒ. probo conſequẽtiam. quelibet pars ꝓportionalis ẽ hac nigredine perfectior: ⁊ infinite ſunt partes ꝓportionales in hac albedine. ergo hec albedo cõtinet infinitas perfectiões ſuper nigredinẽ. ſequela põt aliter ꝓbari: hec albedo cõtinet infinitas partes diſtinctas: quarum quelibet eſt quedã perfectio: quia perfectio ẽ res perfecta. ergo hec albedo cõtinet infinitas perfectiões. ergo eſt infinite perfecta. ¶ Reſpõdetur ad primũ cõtra tertiam cõcluſionem: ſequela eſt nulla. ⁊ ad ꝓbationem cõcedo totũ antecedẽs: et nego cõſequẽtiã: potiſſimum in rebus diſtinctis ſpecie. queadmodum nõ ſequitur: quelibet pars huius mortalis ẽ peior hoc veniali: ⁊ infinita eſt multitudo partiũ diſtinctarum etiã cathegoreũatice capiẽdo ly infinita: ergo hoc mortale eſt infinite malicie. ⁊ qñ ſecũdo probas ſequelam. hec albedo cõtinet ĩfinitas partes: quarum quelibet eſt perfectio: nichil aliud ſequitur niſi ꝙ hec albedo continet infinitas res quarum quelibet eſt ſua propria perfectio. ſed illa albedo nõ eſt maior in eſſe quidditatiuo et ſpecifico ꝙ̃ ſi eſſet vna albedo imꝑtibilis ad imaginationem. Unde duplex eſt rei perfectio: quedam in eſſe quidditatiuo ſpecifico entitatiuo vel eſſentiali: ⁊ illa perfectio equaliter cõſiſtit in oĩbus indiuiduis eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. illa cõſiſtit in indiuiſibili: ſicut equalitas angulorum rectorum: qui omnes ſunt equales ſcḋʒ illaʒ petitionẽ euclidis primo elementorum. hoc modo vna aĩa eſt ita perfecta ſicut mille anime vel infinite anime: ⁊ albedo remiſſa ſicut intenſa. Alia eſt perfectio indiuidualis ⁊ quaſi accidẽtaria: ⁊ illa poteſt eſſe maior in vno indiuiduo ꝙ̃ in alio eiuſdem ſpeciei. ſic eſt albedo intẽſa perfectior remiſſa. ⁊ ſi albedo vt octo remittitur partibiliter in hora futura ad nõ gradũ vſqʒ: ſic ſcilicet ꝙ ĩ inſtanti terminãte horam ſit primo non albedo: in quolibet inſtanti hore future manet equalis perfectio ſpecifica. Et ſi dicas. hec albedo remittitur. ⁊ hec albedo eſt albedo in eſſe ſpecifico: quia eſt albedo exiſtens in eſſe ſpecifico. ergo remittitur albedo ĩ eſſe ſpecifico. nego conſequentiam. per conſequẽs denotatur ꝙ non manet in eadem ſpecie albedinis. hoc per antecedens nõ denotatur: ſed cõcludendum eſt: albedo in eſſe ſpecifico remittitur: et hoc eſt verum: cum illa albedo remittitur. ¶ Secundo arguitur. ex dictis ſequitur ꝙ albedo eſſet perfectior eſſentialiter et quidditatiue infinitis indiuiduis ſpecie diſtinctis poſſibilibus. hoc eſt inconueniens. ergo. Sequelã probo. ſit rubedo color proximus albedini in nobilitate: ⁊ viriditas in tertio loco. addo aliam propoſitionem quam neceſſariam reputo: que eſt hec. Inter quecunqʒ duo indiuidua ſpecie diſtincta deus poteſt creare vnum indiuiduum alterius ſpeciei medium: imperfectius perfectiore: et perfectius imperfectiore. ſicut mula eſt imperfectior equo et perfectior aſino. et patet hec propoſitio. ſicut vnum quantũ non excedit aliud quantum imꝑtibiliter: ita indiuiduum ſuperioris ſpeciei nõ excedit indiuiduuʒ inferioris ſpeciei indiuiſibiliter. hoc ſuppoſito arguitur ſic. a. albedo eſt perfectior rubedine. ergo eſt perfectior infinitis indiuiduis poſſibilibꝰ ſpecie diſtinctis producibilibus inter rubedinem et albedinem. eodem modo inter rubedinem et viriditatem. ſi albedo eſt perfectior. b. rubedine: eſt perfectior quolibet inferiori eius: et omnibus inferioribus eius. ¶ Reſpondetur concedendo ꝙ deus poteſt creare infinita indiuidua

specie distincta inter quecūq3 duo indiuidua specie distincta.et illo dato concedo illatum: nec ip3 est vllum inconueniens.et concedendū est/ quicquid est nobilius superiore est nobilius inferiore eius:hoc est notum.et ita videtur concedendū de oībus inferioribus eius:non tñ in grauitate peccati vel in esse meriti. ¶ Tertio arguitur.b.nigredo est perfectissima nigredo. ergo.b. nigredo est perfectissimus color:ab inferiori ad superius.

¶ Respondetur:non arguit̄ ab inferiori ad superius respectu totius extremi:sed respectu partis: et talis modus arguendi crebriter non tenet.etiā arguitur cū dictione includēte negationē:quēadmodū est suplatiuus gradus/ vt patet p exponentes eius.eodē modo non sequitur:albedo est perfectissimus color/ergo albedo est pfectissima qualitas.charitas infusa vel beatitudo est perfectissima qualitas accidentalis. gratia tamen materie sequitur/deus est perfectissimus spirit9. ergo de9 est pfectissimū ens. ¶ Quarto arguit̄:albedo non excedit infinite nigredinē.ergo nigredo pōt perfici quousq3 veniat ad pfectionē albedinis.antecedens patet.extremum excedens est solum finitum.ergo nō excedit aliud infinite. imo solū de9 creaturā excedit infinite. Forte dicis.dabiles sūt infinite species intermedie inter albedinem et nigredinem:hoc est:dabilia sunt infinita intermedia diuersarum specierum/ pducibilia inter albedinē et nigredinē.et pptera excedens dicit̄ īfinite exuperare excessū:licet sit res finita. Cōtra hoc arguitur.non est idē a.excedere b. improportionabiliter et infinite.patet de excessu diametri ad costam.Insuper:potentia motiua ad hoc q3 moueat mobile oportet q3 resistentiā mobilis exuperet et tñ resistere et mouere sunt alterius rōnis et tamen potentia motiua nō exuperat infinite potentiā resistiuā.q2 sic moueret in nō tpe: qd nō semp est verū.similiter dabilia sunt duo pctā venialia distincta specie:in sorte a.et b.in platone. et tñ a. non excedit b.infinite.qd p3.fortes nō dicit̄ solū ab a.esse infinite peior platone.et dabilia sunt infinita itermedia pducibilia int a.veiale.et b.veniale alteri9 speciei.ergo illō nō sufficit ad hoc q3 indiuiduū supioris speciei excedat indiuiduū inferioris speciei. Forte dicis:extremū finitū excedēs in supiore specie nō excedit infinite indiuiduū inferioris speciei. Cōtra hoc arguitur.āgul9 rectilineus est in infinitū amplior āgulo cōtigētie. et angulus cōtingentie excedit infinite scōm acutiē angulū rectilineū:vt dicūt geometre.et mortale infinite excedit veniale.et motus subit9:siue (pprie loquēdo)mutatio instantanea excedit infinite in velocitate motū testudinis.et semp extremū excedens est finita entitas.ergo nō incōuenit rē finitā rē alteri9 speciei finitā infinite excedere.et si in aliqb9:eadē erit rō in oibus. ¶ Respōdet̄:hec obiectio nō nocet.siue indiuiduū supioris speciei dicatur excedere infinite indiuiduū inferioris speciei siue nō:eēt solū de noīe certare.bñ volo q3 albedo solū īproportionabiliter excedat nigredinē: hoc est:licet eēt infinita nigredo in gradu nō esset ita pfecta sicut hec albedo.vel dato ad imaginationē:q non est possibilis vllo modo:q3 nigredo circuiret p idēptitatē realē oēs species inferiorū specierū ad albedinē:nūq3 equaret albedini quousq3 esset in specie albedinis.in aliquibus assumptis nō est discrimē essentiale in specie: vt i angulo contigētie et angulo rectilineo.stat q3 sint eiusdem speciei specialissime entitatiue.angul9 nihil aliud ē q3 superficies inclusa inter lineas angulū cōstituētes q crebriter sunt eiusdē speciei. et si nulla esset superficies inclusa de potentia dei: iā nō esset angul9 in actu:sed ī potētia:ergo entitatiue angulus cōtingentie est eiusdē rōnis cū angulo rectilineo.Et eodē modo veniale interdū est eiusdē speciei ētitatiue et in gñe nature cū mortali:licet nō sint eiusdē speciei specialissime in gñe anguli vel malicie.sicut diceres de binario et ternario.canū. sufficit in oībus capere rectā intelligentiā et vti modo loquendi.geometre intelligūt sic: angulus cōtingentie excedit infinite scōm acutiē angulum rectilineū:q2 vn9 istorū est taliter diuisibilis qualiter alter non est.angulus rectilineus est diuisibilis p rectas lineas:et non sic est diuisibilis angulus cōtingentie:licet vterq3 scōm acutiē ē diuisibilis sine statu.et sic ad bonū sensum angul9 rectilineus dicit̄ esse in infinitū amplior angulo cōtingētie.sed sic non excedit angulus rectus angulū acutū/nec exceditur ab angulo obtuso:cū q3 illorū est rectilineus.similiter mortali debet̄ infinita pena extēsiue in inferno.veniali nō respondet talis pena. pptrea mortale dicit̄ infinite excedere veniale.nō o3 sic loq de duob9 mortalib9:cū vtriq3 debeat̄ pena infinita.sic mutatio istātanea īfinite excedit ī velocitate motū successiuū:q2 qbuscūq3 gradib9 ablatis a tarditate mot9 successiui:nūq3 equabit mutatiōi instātanee.potes(si velis)cōcedere:hō excedit infinite asinū:vel albedo est infinite pfectior nigredīe.nec seqt̄r:ergo albedo ē infinite pfecta tanq3 a tota copulatiua affirmatiua virtualiter ad suā ptē virtualē:cum sint duo signa exponibilia ī illa ppōne:quorum pmū sup scōz cadit:a capite rōne de ly infinite expositio dāda est.sufficit ergo resolutorie cōcludēdo:qn res excedēs est infinita in perfectione essentiali et quidditatiua vel idiuidualiter sup rē excessā:dicim9 rē excedērē excedere infinite rē excessam:vt de9 infinite excedit angelū:albedo infinita si eēt:i gradu excedit hanc nigredinē vel hāc puā albedinē infinite:hoc est scōm gradū.et angulus contingētie infinite scōm acutiē excedit angulum rectilineū.et mortale veniale infinite excedit.loquendū est vt plures:secundo de celo.et quia sentiendum est cum paucis:explica sensum in quo illa propositio solet esse apud loquentes.vel si multi vtantur vno modo loquēdi:et alii opposito modo:distinguas.et ostende q3 propositio est vera in vno sensu:et concedenda/in alio sensu falsa. et ostende virum loquacem:et non profundum : qui verbis sententia relicta obstrepat.

¶ Quinto arguit̄.quelibet creatura equaliter distat ab ente pmo:scz deo:qui est metrū et mensura oim in pfectione entitatiua.ergo nulla est creatura pfectioris speciei q3 alia.ɔña est nota:nō alias duo indiuidua eiusdē speciei sunt equalit̄ pfecta nisi q2 equaliter distāt a supremo sui generis propinqui vel remoti.antecedēs patet. deus infinite quālibet creaturā in perfectione essētiali exuperat.ergo nō minus excedit primū angelū in pfectione q3 formicā vel muscam. ¶ Respondetur sicut inter philosophos est disceptatio.an intēsio forme attenditur penes gradū sūmū/vel nō gradū talis forme/vel penes hoc qd est habere plures gradus illius forme.sic potest esse in proposito:an nobilitas et pfectio creaturarū in vniuerso debeat mēsurari penes non gradū perfectionis/vel sūmū in entibus:vel penes hoc qd est habere plures gradus perfectionis in se.sed dicitur:mensuramus pfectiones rerū penes perfectissimū in genere propinquo:sicut nobilitatem colorum penes accessum et recessum ab albedine:nobilitatem noticiarum penes noticiā intuitiuā in perfectissimo angelo.et ita in aliis.tamē tota multitudo creaturarū mensuratur penes accessum:et recessū ab ente primo qd est deus:homo est deo similior brutis.in homie est imago trinitatis scōz Aug.vi.de trinitate c.vltimo:non in brutis:vel in aliis mixtis.sic agnoscimus angelum perfectiorem homie et materiā primā esse substantiā infimā : que formarū est retentaculū/et basis:et nullius actiuitatis.scōm Aug.xii.cōfessionū c.iii.duo fecisti dñe: vnum prope te:aliud prope nichil: hoc est prope non gradum perfectionis in substantiis. et Aristoteles.xii. Methaphisice sicut in ceteris gñib9 est vnū primū quod est metrū et mensura ita et in gñe substātie:vbi cōmentator cōmento septimo:illud est pmus motor:qui in phisicis probatur esse ens abstractū ab omni materia. ¶ His suppositis Respondeo ad formam argumēti : negādo q3 quelibet creatura a deo equaliter distet:licet infinicies quālibet creaturā i nobilitate excedat.vna magis appropinquat in nobilioribus conditionibus q3 alia:licet alia habeat aliquas pfectiones quas creatura nobilior nō habet.materia prima est durabilior q3 forma materialis.creature viuentes et intelligētes plus deo appropinquāt/ q3 nō intelligētes:et non viuētes. materia prima plus appropinquat deo/ q3 charitas infusa in perfectione entitatiua.quia per se existit cū influentia et manutenentia dei gñali: nō aūt accidēs vllū. melius est tamen habere charitatem/ q3 hanc materiam primā vel hunc equū.aliquod est perfectius et melius entitatiue qd nō est melius habēti. Declaro exemplariter quo modo vna creatura magis accedit ad deum q3 alia.imaginare vnū pūctū in altum infinite distans a nobis: sicut aliqui putant deum posse pducere infinite longum inter duo puncta infinite distantia.ponantur oēs species creaturarū scōm altitudinē scōm suas perfectiones ptigue vni linee infinite ptracte sursum ad illud punctū infinite distās:sic scz:imperfectissima creatura ponatur in centro vniuersi:que est illi prioria in imperfectione ponatur immediate super illam:et sic cōsequenter scōm perfectionē tunc notum est q3 est vna propinquior illi puncto infinite distanti q3 alia : licet quelibet infinite distet ab illo puncto:tñ si ad imaginationē infima creatura existens in centro debeat ad illud altū punctū ascēdere:debet ire per creaturas intermedias:et semp imperfectiorē prius attingeret/q3 perfectiorē.sic si ad imaginationē:que est impossibilis simpliciter:si imperfectissima creatura debēat suam speciē continuo mutare acquirendo maiorem perfectionē specificā quousq3 deum in perfectione attingat:et non potest ascendere nisi gradatim:si species quā primo acquiret est imperfectior scōa quā acquiret:et sic per ordinem.ergo licet quelibet creatura infinite distet a deo:vna ē perfectior alia.idem est ponēdo a. lineā infinite longam:trahendo alias lineas quarū minima totalis est pedalis:scōa bipedalis.tertia tripedalis et sic ad centū mille vsq3 inclusiue.notū est q3 a.linea infinite quālibet aliā in longitudine excedit. et tamen vna est lōgior alia. et hoc cognoscitur p hoc q3 plus conuenit in longitudine cum a.vna linea habet plures ptes similes linee a.penes quā a.capit suam imensam longitudinē.sic in proposito est respectu creaturarū vniuersi ex natura rei in ordine ad deū:licet crebriter nos fugiat de duabus speciebus vtra earū magis accedit ad deum. vt de pigmeo et elephanto.

In hac secunda distinctiōe magister loquitur de loco in quo āgeli creati sūt:et de tēpore i quo creati sūt. Circa quā materiā multi scribentes de loco et tpe scribūt: et aliqui plixe et indigeste: et cōtraria iter se tenēt. Circa hāc materiam aliquas formabo questiōes. Prima erit Utrū motus localis sit res successiua ab omni re permanēte et permanētibus distincta. Scōa erit de motu alteratiōis.an sit sola forma que ptibiliter acquiritur vel fluxus superaddit9 tali forme Tertia questio erit.de motus localis velocitate penes effectū.et q2 tenere intendimus angelum posse subito moueri/vel mutari:q2 nulla est resistentia medii ad angeli potentiā motiuā. Quarto querem9 de motus localis velocitate penes causam.et quia quesituri sumus:an detur minimus locus in quo angelus pōt esse:aliquas pmittemus questiōes de minimo. Quinta in ordine erit:an cōtinuū ex pūctis cōfletur. Sexta: an det minimū simpliciter:vel minima pars proportionalis cōtinui. Septima:an detur minimū naturale. Octaua an erit d essētia loci et an āgel9 sit i loco. Nona:an angelus determinet sibi locū quo ad magnitudinem vel paruitatē. Decima an plures angeli psit simul esse i eodē loco adequato. Undecia:an an

gelus poteſt ſe mouere localiter. Duodecĩo. an an-
gelus poteſt ſe ſubito ⁊ ſucceſſiue mouere ꝑ mediũ.
ob has duas queſtiões: alias ꝑmiſſimus: vel vt alii
forte dicent: ꝓpter has orta eſt hec tẽpeſtas. De-
cimotertio de tꝑe loquemur. licet multe iſtarũ q-
ſtionuꝫ alias artes ſapere videantur: excuſatꝰ vi-
debor ꝓpter predeceſſores qui in hac diſtinctõne
ſimiles queſtiones inſerere nõ erubuerũt. ſi error
ſit: error cõis facit ius. ¶ Primã queſtionẽ aggre
diendo de motu locali. ſcito. Circa hanc materiã
duplex eſt poſitio. vna et ſatis cõis tenet partem
affirmatiuã: ꝙ motus localis eſt res ſucceſſiua ſic
ſe habẽs ꝙ per nulla duo inſtantia maneant eedẽ
partes: ſed partes fluũt. poſteriores prioribus de
cedentibus ſuccedũt. ita ꝙ ſuũ fieri eſt ſuũ eſſe. et
licet non oportet ꝙ habeat plures partes ſcðꝫ di
uiſionem mobilis quod mouet̃: q2 in ſubiecto di-
uiſibili eſt accidẽs indiuiſibile: tñ habet plures ꝑ
tes ſcðꝫ diuiſionẽ temꝑis. ſicut quãtũ permanẽs
eſt in loco extenſũ: ſic quantitas ſucceſſiua habet
vnam partẽ ſui in vna parte tꝑis et aliam ĩ alia:
ſicut quantũ extẽſum habet vnã partẽ eius ĩ vna
parte loci: ⁊ aliam partẽ in alia parte loci. ¶ Cõ
tra hanc viam capiã aliquas rationes quas iudi
co apparentiores: ⁊ videbimus ſi bene ſolui pñt.
Primo ſic: quod fit nõ eſt ꝑmo ꝑiarmenias. ergo
fieri rei ſucceſſiue non eſt ſuuꝫ eſſe. ¶ Secũdo ar
guitur. implicat aliquod totũ eſſe niſi omnes ſue
partes ſint. ¶ Ad primũ reſpõdetur ꝙ illud intel
ligitur in permanentibus quo ad eſſe. tẽpore acq̇
ſitionis caloris vt quattuor: q̇ eſt ſucceſſiuus q̃ ad
fieri ſolũ: calor vt quattuor eſt in fieri et nõ eſt. et
ſic de domo ⁊ aliis rebꝰ partibiliter gẽitis. ¶ Ad
ſcðm dicitur hac ratione: ⁊ multis aliis rationi-
bus quas viri faciunt equaliter cõcludũt ꝙ ſonus
non eſt accidens ſucceſſiuũ in aere: cuius tamẽ op
poſitum iſti arguentes dicũt. aliqui ſolent dicere
res permanens habet omnes ſuas partes ſimul:
non autẽ res ſucceſſiua. Contra hoc arguitur: qñ
ille motus eſt quelibet pars eius ẽ: quod probo.
hec pars eius eſt: et illa pars eius eſt: et nulla eſt
pars eius que non ſit. ergo quelibet pars eius ẽ.
ſi non eſt: non eſt pars eius. a propoſitione de ſe
cundo adiacente negatiue ad eſt tertiũ ſine erro-
re. hec ratio ſufficienter concludit ꝙ tam in ꝑma-
nentibus / q̃ in ſucceſſiuis ſi aliquid totum eſt q̃li
bet pars eius eſt: ſꝫ quando partes eius ſunt / eſt
difficultas. an in hoc inſtanti motus ẽ. demonſtrã
do inſtans quo mobile mouetur. in primis hec eſt
falſa: motus eſt in hoc inſtanti: non eſt motus ĩ in
ſtanti. Secũdo dico hec eſt falſa: in hoc inſtanti ẽ
motus: predicatũ ſupponit ꝓ motu: et ſubiectum
eſt: hoc totũ ens exiſtens in hoc inſtãti: modo ex
trema iſtius affirmatiue non ſupponunt ꝓ eodeꝫ
vltra omnes inſtantias quas regula illa patitur.
ergo eſt falſa: ſꝫ in hoc inſtãti verum eſt dicere mo
tus eſt. et poteſt dici ꝙ ſolus ille motus eſt cuius
mutatum eſſe verũ / vel imaginariũ eſt: ſicut dice
mus poſthac de tẽpore. ⁊ ſic totus iſte motus eſt
demonſtrãdo a. partẽ preteritã. et. b. ꝑtem futurã
copulatim: quia mutatũ eſſe cõtinuatiuũ partium
illius motus eſt. et per conſequens. a. et. b. ſunt
et. a. non eſt: nec. b. eſt. ergo. a. ⁊. b. ſũt aliquid ⁊. a.
nichil eſt. ſimiliter. b. non eſt. nec incõuenit in ſuc-
ceſſiuis totũ copulatũ pro aliquo ſupponere ⁊ nul
la pars copulati ſupponit. et ſic aliquid quod nõ
eſt ⁊ aliquid quod non eſt ſunt ens. ſed loquẽdo
ac ſi pars eſſet terminꝰ ampliatiuꝰ (quod non eſt
verum) vel de parte que fuit ad ſenſum bonũ in-
telligendo: ad hoc ꝙ res ſucceſſiua ſit non opor-
tet quãlibet partẽ eius eſſe: ſecus eſt in permanẽ-
tibus quo ad eſſe et fieri. Alio modo dicitur. ſicut
pedale eſt in hoc toto loco: ita totus ille motus lo
calis eſt in hoc toto tẽpore demonſtrando totum
tempus in quo eſt: ⁊ vtimur illo tẽpore ꝓ preſen-
ti. ⁊ licet prior medietas ſit preterita reſpectiue ⁊
cõparatiue ad futurum: non tamen ſimpliciter.
¶ Tertio arguitur. pono ꝙ deus ponat. a. mobi
le de. b. loco ponendo. a. in. c. locum. ⁊ ducendo.
a. mobile per mediũ non producendo motum lo
calem: vel non concurrendo ad productionẽ mo
tus localis. cum motus localis eſt accidens: põt
mobile eſſe ſine illo. et mobili manente ſine illo:
non videtur implicatio quĩ deus poteſt ꝓducere
mobile in hunc locũ in quo prius non erat non ꝓ
ducendo motum. ¶ Ad tertium dicitur. deus nõ
poteſt ponere. a. mobile de loco in locum ſine mo
tu locali. ꝑt facere mobile tñ ſine motu locali: et
motũ ſine mobili: ſicut albedinẽ ſine ſubiecto cui
inhereat. ſed nichil poteſt eſſe motum ſine motu
locali: ſicut nichil põt eſſe album ſine albedine. il
lud eſt poſitionis fundamentũ. ſicut nemo põt lo
qui niſi ſonus ꝓducat̃. poteſt tamen deus produ
cere hoc mobile in hunc locum ſine motu locali.
patet: qñ aliquid gñatur ꝑmo. verũ eſt dicere nũc
hoc mobile ẽ in hoc loco / ⁊ non prius fuit in hoc
loco: et tamen non mouetur localiter. ad motum
localem requiritur ꝙ mobile prius fuerit: et non
in hoc loco: et nunc eſt in iſto loco: loco quieſcẽti:
tunc mouetur. ¶ Quarto arguitur. ad hoc ꝙ mo
bile moueatur / requiritur talis qualitas ſucceſſi-
ua que dicatur. a. ipm̃. a. mouetur / quia motis no
bis mouẽtur omnia que in nobis ſunt. quarto phi
ſicoꝝ. ſed. a. mouetur. ergo mediante alio fluxu:
dicatur. b. ⁊ iterum. b. mouetur. ergo mediante. c.
motu. et ſic in abiſſum. quod eſt inconueniens.
¶ Reſpõdetur. quãdo aliquid eſt tale mediante
aliquo formaliter / ſtandum ẽ in illo tali: vt ſortes
eſt albus mediante albedine ſtãdum ẽ in illa. vel
ſic. motus localis inherens ſubſtãtie mobilis: et
non accidenti eius: mouet ſubiectũ et omnia que
cũ ſubiecto ſunt inheſiue vel penetratiue. patet
de grauitate. ſi loquaris de deſcenſu albedinis in
ſacramento euchariſtie: nõ concludis. Rñ. idẽ ar-
gumentum ẽ de grauitate et de motu locali qui i
heret quãtitati ſcðm vnã poſitionẽ. vel ei coexi-
ſtit et totũ mouet. ſed de hoc locuti ſumus in. iiii.
in materia euchariſtie. locus ille erit tibi hic ſcha
la intelligendi ſcðm hanc viã. licet mobile ſit mo
tum cõcretiue: non tamẽ eſt motus localis in ab-

ſtracto. ¶ His rationibꝰ nõ improbabiliter eua-
cuatis: poſitionẽ hanc cenſeo probabiliter tenẽ-
dã: pro qua ſunt rationes autoritatis appentes
quas cõtra tertiã concluſionẽ formabo. ¶ Scða
concluſio. motus localis nõ eſt ſpaciũ circa quod
mobile mouetur. ꝓbatur hec cõcluſio. oppoſito
dato: ſequitur ꝙ terra erit motus localis celi: ſed
hoc eſt incõueniens: qð patet. motus localis celi
eſt cauſa gñationis et corruptionis in iſtis inferio
ribus: ſed terra nõ eſt cauſa gñationis ⁊ corrupti
onis in iſtis inferioribus. Inſuꝑ. ſeq̇tur ꝙ motus
localis eſt quies vel quieſcit: patet ꝯcluſio. hec ter
ra eſt quies vel quieſcit. hec terra eſt motus loca-
lis celi. ergo motus localis celi eſt quies vel quie
ſcit. ¶ Tertia concluſio. ꝓbabile eſt ꝙ motus lo
calis nichil aliud eſt / q̃ mobile qð mouetur. ꝓba
tur hec concluſio per rationes cõtra ꝑmã opinio
nem ſine cõcluſione adductas: que licet ſint pro-
babiliter euacuate ad tenẽdã probabilitatẽ: etiã
probabiliter non ſint ſolute. ⁊ rõnes om̃es cõtra
hãc cocluſionẽ ſolui pñt / ⁊ nõ eſt petẽda plurali-
tas ſine neceſſitate. ergo concluſio vera: vel pro-
babiliter vera: qð pretendimꝰ. ¶ Contra hãc cõ
cluſionẽ arguit̃. motus localis eſt ſucceſſiuus. mo
bile non ẽ res ſucceſſiua: ſꝫ ꝑmanẽs. ¶ Secundo
ſonus eſt res ſucceſſiua aeri inherẽs. ergo eodem
mouet̃ motus localis. ¶ Tertio motꝰ localis de
ſinit eſſe dum mobile incipit q̇eſcere. ⁊ tamẽ mo
bile non deſinit eſſe. ergo motus localis non eſt
mobile. ¶ Ad ꝑmũ negatur: ꝙ motus localis ſit
res ſucceſſiua mobili inherens: ſicut dixit prima
cõcluſio. ſed motus eſt ſucceſſiuus ad hũc ſenſum
dum mobile mouet̃ ſucceſſiue vehitur. ¶ Ad ſcðꝫ
põt probabiliter defendi ꝙ ſonus eſt aer / vel aq̃
diuiſa. etiam multi negarẽt cõſequẽtiã: dicẽtes eẽ
rationes ad probandũ vnũ que aliud non ꝓbant
¶ Ad tertiũ negat̃. ꝙ maior motus localis deſi-
nat eſſe: ſed deſinit eſſe motus qñ mobile incipit
quieſcere: ⁊ nõ ſeq̇tur. mobile deſinit eſſe motus
ergo mobile deſinit eſſe ens. ¶ Quarto arguitur
partibus motus repugnat eſſe ſimul. ergo motus
non eſt mobile. ¶ Quinto arguitur: motus ẽ ſub
iectiue in mobili. ſcðm Ariſto. iii. phiſicoꝝ. mobi
le nõ eſt ſubiectiue in mobili. ergo motus localis
non eſt mobile. ¶ Sexto arguitur. ex concluſiõe
ſequitur / ꝙ motus rectus eſſet motus circularis
et motus vniformis eſſet diſſormis: ⁊ motus ve-
lox eſſet tardus. iſta ſunt inconueniẽtia: et ꝙ ſeq̃
tur. pꝫ ſic: ponẽdo. a. corpꝰ ſphericum / qð deſcẽ-
dat ⁊ deſcẽdẽdo circa cẽtrũ ſuũ voluatur: addẽdo
ꝙ velociter ⁊ vniformiter deſcendat: ſed tarde et
diſſormit̃ voluat̃ circa centrũ ſuum. hoc ſuppoſi-
to / ſic arguitur: hoc mobile eſt motus rectus. hoc
mobile eſt motꝰ circularis. ergo motꝰ circularis
eſt motus rectus. eodẽ modo probare potes cete
ras cõcluſiões illatas. ¶ Ad quartũ diſtinguitur
maior. vel ꝙ partibus illius rei q̃ eſt motus repu
gnet eſſe ſimul: et hoc eſt falſum et negandũ. vel
ꝙ repugnet ꝙ mobile moueatur ꝑ oẽs partes ſpa
cii ſimul: ⁊ ſic cõceditur. ¶ Ad quintũ de motu al
terationis hoc eſt verũ: de quo poſthac loquẽdũ
erit. de motu locali dicitur ꝙ eſſe in / nõ capit̃ pri
me intentionaliter: ſed ſcðe. ꝓ quãto accidẽdalit̃
motus mobili cõuenit: ⁊ ipm̃ denoĩat motũ ſicut
criniũ hĩtudo adinuicẽ que nichil aliud eſt / q̃ ipſi
crines q̇ denoĩant ipos criſpos. ¶ Ad ſextũ cõce
do illata ĩ argumẽto. ¶ Septĩo arguit̃. ſeq̇tur ꝙ
non ante oẽm motũ fuit motus cõtra Ariſtotelẽ
ſexto phiſicoꝝ. cõſeq̇ntia ꝓbatur. añ hoc celũ nõ
fuit motus. ⁊ hoc celũ eſt vel fuit aliq̇s motus. igi
tur. ¶ Octauo arguitur. nullus motus põt eſſe in
inſtanti. mobile poteſt eſſe in inſtanti. ergo mobi
le non eſt motus. ¶ Nono arguitur. motus terre
ſurſum eſt violentus. ſed terra non eſt terre violẽ
ta. igitur. ¶ Ad ſeptimũ ꝯcedo illatũ: ſed añ oẽm
motum fuit moueri. hoc eſt: quocũqꝫ inſtanti da
to in quo verũ eſt dr̃e motus eſt in hoc tꝑe: in ali
quo inſtanti prius verũ erat dicere in hoc tempo-
re motus eſt. ¶ Ad octauũ dicitur: nullus motus
poteſt eſſe motus in inſtanti: mobile non mouet̃
in inſtanti: nec quieſcit in inſtãti. q2 in illo nõ ẽ ap
tum natũ moueri. ¶ Ad nonũ dicit̃ motus terre
ſurſum eſt violentus motus terre. etiam terra eſt
violẽtus motus ſurſum ipi. ¶ Decimo arguit̃. ſo-
ni habetur noticia intuitiua ꝑmanẽs. ergo ſonus
manet: vel noticia intuitiua erit de re nõ pñte na
turaliter. ſcðm eſt incõueniẽs. ergo ꝑmũ dãdũ eſt.
¶ Dicis (ſicut dicendũ eſt) ſicut ſonus ſucceſſiue
fit: et nulle due eedẽ partes eius manẽt in duobꝰ
iſtãtibꝰ: ſic nec noticia ei rñdẽs. ¶ Cõtra: illa no
ticia eſt qualitas ⁊ intenſibilis. ergo habet plu-
res partes ſimul. ſimilit̃ noticia abſtractiua ſoni
eſt qualitas permanẽs. ergo et noticia intuitiua.
¶ Rñdetur ſufficiẽter int̃ arguendũ: noticia itui-
tiua ſoni eſt res ſucceſſiua ſicut obiectũ eiꝰ a quo
dependet: ſecus eſt de noticia abſtractiua q̃ non
dependet naturaliter a ſono. noticia ſoni intuiti-
ua non eſt intenſa: nec intenſibilis quẽadmodum
ipſe ſonus. ſed põt eſſe vnus conceptꝰ ſoni perfe
ctior alio: non ab intenſione actus: ſed a perfecti
one cauſe: q2 vnus ſonus eſt perfectior ⁊ magis ĩ-
mutat potentiã q̃ alter. vel angelus per ſimilem
conceptũ in gradu ꝑfectius cognoſcit creaturam
q̃ homo. ¶ Undecimo. ſi motus localis eſſet ipꝫ
mobile. ſequeretur ꝙ nõ eſſent q̇nqꝫ ſenſibilia cõ
munia: cõtra Ariſto. ſcðo de aĩa. mobile nõ eſt ſẽ
ſibile cõe. ¶ Duodecimo arguit̃. oĩs motus loca-
lis eſt calefactiuus. hoc frigidũ ferrũ nõ eſt cale-
factiuũ. ergo hoc frigidũ ferrũ non eſt motus lo-
calis: in baroco. ¶ Ad vndecimũ dicitur. nõ dñr
ſenſibilia cõia per hoc ꝙ diſtiguũtur a ꝓpriis. ſꝫ
q2 a pluribꝰ ſenſibus ꝑcipi poſſunt. tactu eñ ꝑci
pimus / ſimiliter viſu: ſi. a. moueatur. ¶ Ad duo-
decimũ dicitur: illi duo hoĩes ſũt motus cõtrarii
¶ Ad decimũtertiũ dr̃: ſi in minore dicas hoc fri
gidum ferrũ non eſt motus calefactiuus. tũc cõſe
quentia eſt in baroco. ſed ipſa non cõpatitur ma-
ioreꝫ in veritate ſecum. calefactio ꝓuenit a ferro
inq̃tum eſt motus / vel mouetur / ⁊ non a forma
ſubſtantiali vel gñali ferri. ex hac poſitiõe ſequit̃

ſorꝫ in veritate ſecum.calefactio ꝓuenit a ferro
inꝗ̃tum eſt motus / vel mouetur / ⁊ non a forma
ſubãli vel cõnaturali ferri. ex hac poſitiõe ſequiẽ
ꝙ motus erit quies:ſed motus nūꝗ̃ eſt quies.nec
quies eſt motus noïaliter. motus ſurſum erit mo
tus deorſum:motus incepit in inſtanti:ſed nichil
incepit eſſe motus in inſtanti. qñ loqͣmur de inc:
ptione et deſitione motus localis extra hanc ma
teriam : loqͣmur ſcꝺm materiã ſubiectã de motu
ratione qua eſt motus:⁊ non ratione qua eſt mo=
bile:dicentes ꝙ motus localis incipit per vltimū
inſtans nõ eſſe:et nõ per ꝓmū inſtãs eſſe. Ultius
patet:idem calefacit ſe.patet:equus currens ſe ca
lefacit curſu.⁊curſus nihil aliud eſt / ꝙ̃ equus cur=
rens.⁊ lꝫ equus ſit ſuus curſus:dicimus in ꝯſueto
modo loquẽdi iſte equus curſu ſe calefacit ⁊ mo=
tu.non aūt ipſo equo ſe calefacit. ſicut aïa intelli
git mediãte intellectu:et nõ voluntate:lꝫ ſint vna
et eadem res. ſed bene verū eſt ꝙ nõ quilibet mo
tus localis ſufficit ad hoc ꝙ dicatur equus currẽs
licet curſus ſit motus localis: motus localis ẽ ſu=
perior curſu. reqͬritur certa velocitas motus ad
hoc ꝙ equus dicatur currens.opꝫ dare minã ve=
locitatẽ que ſufficit ad curſum:vel maximū motū
qui non ſufficit ad curſum huius equi:poſtꝙ̃ aliqs
motus ſufficit:⁊ aliqs motus nõ ſufficit. ⁊ melius
eſt dare maximū motū qui non ſufficit ad curſum
huius equi:puta quattuor gradus motus gr̃a ex=
empli non ſufficit:ſed quilibet maior gradus ſuffi
cit.ſi daretur minimus motus qui ſufficit ad cur=
ſum:tunc per vnū ſolum inſtans equus curreret:
quod nõ videtur dicendū.patet ſequela: ponẽdo
ꝙ.a.equus motū ſuū intendat.a.non gradu ad il=
lum gradū qui ſufficit:et in hora ſequenti remit=
tat motū ſuū ab illo gradu ad nõ gradū vſqꝫ ⁊ opꝫ
ꝯſiderare motū i ordĩe ad mobile:mior motꝰ ſuf=
ficit denoïare bouẽ vel porcuꝫ currere ꝙ̃ equum:
et paruū virū ꝙ̃ og. ¶ Põt fieri argumẽtū contra
hãc poſitionẽ ꝙ aſſuetus currere bene currit ꝑ ha
bitum in membris genitū ⁊. nunꝗ̃ gñatur hitus
in aliquo niſi mediante actu ꝑuio.ergo motus eſt
actus realiter a mobili diſtinctus. Ad hoc argu=
mentū in quarta diſtinctione quarti ſniarū reſpõ
dimus:et fortaſſe in tertio faciemꝰ ſi memores ſi=
mus. ¶ Decimotertio arguiẽ cõtra vtrãqꝫ poſiti
onem / ⁊ cõtra ſuppoſitū ꝙ non eſt poſſibilis mo
tus localis.nullū ſpaciū põt eẽ pertrãſitum.ergo
motus localis non eſt poſſibilis. da oppoſitum:
ſortes ꝑtranſiuit a ſpaciū:vel eſt in inſtanti termi
nante motū / vel ante illud inſtans.nõ ante. bene
ſequiẽ ſortes pertrãſiuit totū a ſpaciū. ergo totū
a.ſpacium eſt pertranſitū.a.ſorte. nec in inſtanti
terminãte motū.patet prius ꝑtranſibat.a.ſpaciū
quia prius fuit ꝑtranſiẽs a ſpacium.et idem eſt di
ctu / ſortes pertranſibat.a. ſpaciū / ⁊ ſortes ꝑtran
ſiuit.a.ſpacium. ¶ Rñdetur negãdo. ꝙ ſit ideꝫ di
ctu ſortes pertranſibat.a.ſpaciū / ⁊ ſortes ꝑtranſi
uit.a.ſpacium:tẽpore quo erat motus ſuꝑ.a.ſpaci
um illa de ꝑterito imꝑfecto fuit vera.ſimiliter il=
la ſortes fuit ꝑtranſiens.a.ſpaciū.ſicut illa ſortes
edificabat domū:ſortes fuit edificans domū.ꝓꝑ
pterea recte dicitur:preteritū imperfectū:qꝛ non
denotat ꝑfectionẽ opꝭ.ſed hec non eſt vera an=
te cõplementū opꝭ / ſortes edificauit domū ſor=
tes pertranſiuit.a.ſpaciū.et in inſtanti terminan
te opus ꝓmo.illa de pluſꝙ̃ preterito adhuc nõ eſt
vera.ſꝫ imediate poſt hoc erit vera:ſi formetur ꝓ
pterea terminus hoc importat pluſꝙ̃ preteritū.
iſta ſe habẽt per ordinẽ.ꝓmo iſta eſt vera / ſortes
fuit edificans domū.ſcꝺo hec.ſortes edificauit do
mum.tertio hec / ſortes edificauerat domū. Ui=
des hinc inde ꝓbabilitates ꝙ merito in hac ma=
teria ꝓbleumatiſauimꝰ. et ꝑ ꝯñs tenẽdo ꝓmã cõ
cluſionẽ nõ põimꝰ pluralitatẽ ſine neceſſitate:cū
multe ſint appẽtie ⁊ auctoritates phi.et cõmẽta=
toris pro hac parte motus eſt actus in potẽtia ſe
cundū ꝙ in potentia:licet hoc poſſit exponi ꝺ mo
bili.et in diſtinctione precedenti introduximꝰ cõ=
mendatorẽ dicentẽ motum celi ꝓductū ab eter=
no ab intelligentia mouente.ſed qꝛ põt eſſe obie=
ctio de motu alteratiõis augmẽtatiõis et diminu
tionis:ꝓpterea hoc in queſtione ſequẽti inquirã.

SEcundo queritur:
an motus alterationis ſit aliqͥ
fluxus diſtinctus a mobili et q
litate / que in motu acquiritur.
¶ Pro ſolutione queſtionis ite
rum hic ſcias eſſe poſitiões.nã
aliqui dicũt ꝑter mobile qꝺ mo
uetur / et formã que per motum acquiritur eſt q=
daꝫ fluxus qui eſt ſucceſſio:a qua vna pars forma
liter alťi ſuccedere:que ſcꝺꝫ aliquos eſt relatio ſo
lum partis prioris ad poſteriorem vel ecõuerſo.⁊
ille eſt motus formalis:motus materialis eſt ipſa
forma fluens.alii dicunt ꝙ motus formaliter non
eſt relatio.ſed res abſoluta: diſtincta tamen a for
ma que acquiritur ꝑ motū. ¶ Pono tres conclu=
ſiones:quarū prima eſt. motus alterationis non
eſt talis relatio. ¶ Scꝺa cõcluſio.motus altera=
tions nichil aliud eſt a forma que acquiritur: vel
a mobili. ¶ Tertia cõcluſio. motus alterationis
eſt forma que ſucceſſiue acquiritur i mobili. ꝓma
concluſio ꝓbatur.nulla eſt talis relatio ponenda
ex diſtinctione precedenti queſtione.xi. Scꝺa cõ
cluſio pꝫ. oïa optĩe ſaluanẽ nichil aliud ponẽdo
vtraqꝫ iſtarū cõcluſionū amplius patebit per ꝓ
bationẽ ſcꝺe cõcluſionis:que ſic ꝓbatur.deus ꝓ
ducere põt ꝑtibiliter calorẽ in aquã abſqꝫ hoc ꝙ
aliqd aliud ꝓducatur:⁊ tūc tali calori cõuenit diſ
finitio motus.iii. Phiſicoꝝ: motus eſt actus en=
tis in potẽtia ſcꝺm ꝙ in potẽtia.⁊ ſi deus hoc po
teſt:idem põt ignis cum dei influentia generali.
¶ Scꝺo arguitur.motus eſt eiuſdem rationis cū
forma que acquiritur.ſed forma que acquiritur ẽ
q̃litas / calor / albedo / ſcïa / vel hmõi.igiẽ. maior
eſt cõmentatoris.iii. Phiſicoꝝ cõmẽto quarto.di
centis opinionem illam eſſe veriorẽ que dicit / ꝙ
motus non differt a perfectione ad quã vadit ni=
ſi ſcꝺm magis et minus:id eſt ſcꝺm cõpletū ⁊ in=

cõpletū.nã motꝰ eſt actꝰ incõplexus ⁊ imꝑfectꝰ:
hoc eſt in tẽpore acquiſitionis forme dicitur mo
tus:et tūc adhuc forma eſt incõpleta. ⁊.v.phiſico
rū ꝯmẽto. xvii.dicit ꝙ illud ad qꝺ eſt motus ẽ de
natura motus.et cõmẽto. xlviii. dicit cõuerſam:
ſcꝫ:ſubſtãtia motus eſt de natura eius ad quod ẽ.
et cõmẽtator.iii. Phiſicoꝝ cõmento ſexto ſic mo
tum diffinit.motus eſt acquiſitio partis poſt par
tem termini ad queꝫ tẽdit res mota. ¶ Tertio ar
guitur.ſi ſit ponendus talis fluxus in motu et ad
hoc ꝙ aliquid ſucceſſiue ꝓducatur:cum iſte fluxꝰ
ſucceſſiue ꝓducatur:oportet alium ponere fluxū.
dicatur prior fluxus a.ſcꝺus.b.et ad hoc ꝙ.b.flu=
xus fiat requiritur.c.fluxus : ⁊ ſic in infinitū.hic
poteſt quis euadere ſicut in ſolutione ad tertium
fecimꝰ cõtra ꝓmã opinionẽ. ¶ Quarto:ad hoc ꝙ
res ꝓducatur in hoc inſtanti nõ requiritur aliqd
aliud a producẽte et forma q̃ producitẽ.ergo eodẽ
mõ qñ aliquid ſucceſſiue produciẽ. ¶ Quito argui
tur:vel ille fluxus ꝑrequiritur tanꝙ̃ cauſa ꝓor ad
hoc ꝙ producatur albedo ſucceſſiue. vel poſteriꝰ
acquiritur.ſi ſcꝺm:poteſt eſſe ſucceſſiua ꝓductio
albedinis ſine tali fluxu.ſi primū: deus poteſt ta
lem fluxum ꝑſeruare abſqꝫ hoc ꝙ ſequatur calefa
ctio.⁊ tūc queritur que res erit:et in quo ſubiecti
ue: et quid denoïabit. ¶ Sexto arguitur: i motu
augmentationis non ẽ ponẽda aliqua alia res a
quantitate que acquiritur. ergo nec in motu alte
rationis ponendū eſt aliquid aliud acquiri a qua=
litate. Itẽ.nõ eſt ponẽda pluralitas ſine neceſſita
te:oïa bene ſaluãtur non ponẽdo hanc relationẽ
quia nulla talis eſt. Et itẽ:dato ꝙ poneretur ſine
relatõne: ſaluatur optime motus alterationis.er
go incaſſum eſt ponere aliquid aliud a qualitate
in alteratione. ¶ Cõtra tertiam concluſionem
arguitur ſic.omnis via ad rem precedit rem illaꝫ
et ab illa diſtinguitur.patet.iii. Phiſicoꝝ cõmen=
to quarto.ſed motus eſt via ad rem permanentẽ.
patet ꝓmo celi cõmento ꝓmo.⁊ quinto Phiſico=
rum cõmento.v. dicit cõmentator albefactio eſt
motus:nõ albedo Scꝺo arguiẽ auctoritate eiuſꝺ
cõmẽtatoris.v. Phiſicoꝝ cõmẽto.ix.dicẽtis:mo
tus ſcꝺm ſuam materiã eſt in predicamẽto paſſio
nis:⁊ ſcꝺm ſuam formã eſt tranſmutatio cū tẽpo
re. ¶ Ad primum dicitur.ſi via proprie ſumatur
nota ẽ vitas maioris.ſicut via a hieroſolyma ad
damaſcum ſyrie a damaſco diſtinguitur. ¶ Alio
modo capitur via trãſſumptiue pro illo qꝺ prece=
dit aliud tanquã imꝑfectuꝫ perfecto:et adhuc di=
ſtinguitur ſicut pars a toto. calor vt tria eſt via
hoc modo ad calorẽ vt quattuor / et calor vt duo
eſt via ad calorem vt tria: et ſic in abyſſum deſcẽ
dendo:ſed ex illo non habetur: ꝙ in alteratione
ad albedineꝫ acquiratur res alia ab albedine:ſed
eiuſdeꝫ ſpẽi ſecum:et hoc expreſſe concedit ꝯmẽ
tator ſcꝺo Phiſicorūꝫ commento.xiiii. oſtendẽs
quo modo tranſmutatio naturalis eſt via ad for=
mam.dicit: via in rebus generabilibus ꝑ naturã
eſt de ſpecie eius ad quod venit:ſed differunt ſe=
cundū magis et minus.⁊ quinto Phiſicoꝝ cõmẽ
to nono dicit : ꝙ via de potentia ad actum eſt de
genere actus qui ẽ cõplemẽtū:ſed differunt ſcꝺm
magis et minus. ire eñ ad calorem eſt calor quo
quomodo.ſimiliẽ ire ad frigus. Ad ſecūdã aucto
ritateꝫ quinti Phiſicoꝝ dicitur albedo et albefa=
ctio ſunt vna et eadem res: ſed illi termini aliter
res illas ſignificãt.albefactio albedinẽ ſignificat
pro quanto eſt ſub motu:et albedo ſignificat illã
reꝫ ſub eſſe qͤto.hoc eſt:motū cõnotat iſte termi
nus albefactio.et non albedo.albefactio ſuppõit
pro albedine cõnotando ꝙ vna pars eſt acquiſi=
ta et alia eſt in continua acquiſitione: quia motꝰ
eſt actus entis in potentia. ſubiectū motus eſt in
potentia reſpectu albedinis producende.ſed vna
pars albedinis actu eſt in quolibet inſtanti in quo
veruꝫ eſt dicere nūc in hoc tẽpore eſt motꝰ. ⁊ ad=
dit philoſophꝰ ſcꝺm ꝙ in potentia:hoc eſt ꝙ ſit ĩ
continua tẽdẽtia ad vlteriorẽ qualitatẽ habẽdã.
ſic calefactio frigefactio / et huiuſmodi noïa motum importãt in ſua ſignificatione capiendo vo
cabula abſtractiue.actiue albefactio eſt res albi=
faciens :⁊ paſſiue eſt res que albefit.
¶ Ad ſecundum argumentum:commentator nõ
vult dicere ꝙ motus componatur ex materia et
forma:cū eſt accidẽs.ſed res ipſa poteſt duobus
modis cõſiderari.et ſecūdū vnã ꝯſiderationẽ põt
dici eſſe in tali ꝑdicamẽto tanꝙ̃ res ſignificata: ſe=
cundū aliam cõſiderationẽ in alio ꝑdicamẽto:ſẽ=
per intelligendo tanꝙ̃ res ſignificata.ſicut ſortes
conſideratus ratione qua genuit et cetera : eſt in
ꝑdicamẽto ad aliquid.cõſideratus vero rõne ſub
ſtantie in predicamento ſubſtantie. ſic i ꝓpoſito
motus conſiderari põt ſecūdū ſuã materiã:hoc ẽ
ſcꝺm ſuã entitatẽ nõ habẽdo ꝯſiderationẽ ad eiꝰ
ſubiectū:et ſic nõ eſt motus:quia nõ eſt actus mo
bilis.ſed ſolū eſt quedã res producta.ſi cõſidereẽ
pro quãto acquiritur in tẽpore.hoc eſt ſucceſſiue
in ſubiecto:ſic conſideratur ſub ratione motus:⁊
ſecundū ſuam formã.hoc eſt formalẽ rõnem mo=
tus:vel aliquid conſideratū ſub ratione calefacti
onis ponitur in predicamẽto paſſionis : ſub noïe
qualitatis in predicamẽto qualitatis. ¶ Tertio
arguitur.oïs motus eſt nature ſucceſſiue. albefa=
cio eſt motus.ergo eſt nature ſucceſſiue. albedo ẽ
nature permanẽtis:et non ſucceſſiue. ¶ Quarto
arguitur.caliditas erit quãdo non erit calefactio
vt patet in fine motus. ergo caliditas non eſt ca
lefactio. ¶ Ad tertiū concedo maiorẽ ſaltẽ in fie
ri.et concedo proportionabiliter minorẽ cū con=
cluſione.albedo eſt eadeꝫ res:ſed non cõnotat rẽ
illam eſſe in acquiſitione.ſed ſiue fuerit in eſſe qͤ
to ſiue in eſſe ſucceſſiuo:ſemꝑ eſt albedo. ¶ Ad
quartū cõcedo : ꝙ caliditas erit quando non erit
calefactio.ſicut calefactio erit ĩ fine motus:ſꝫ tūc
non erit calefactio vel albefactio. longe refert di
cere calefactio erit:et erit calefactio:calefactio e=
rit ſub quiete motus. ¶ Quito arguitur.motꝰ nõ
eſt motus.v.phiſicoꝝ.gñationis nõ eſt generatio
neqꝫ tanꝙ̃ termini.ſed quãdo aqua calefit: calefa
ctio eſt gñatio caliditatis.ergo ipſa nõ eſt calidi=

tas.¶Sexto arguit. calefactio eſt actio vel paſ
ſio:caliditas eſt qualitas . ergo calefactio etiam
formalis non eſt caliditas.¶Ad quintũ reſpon=
detur.Ariſtoteles non vult negare veritatẽ huiꝰ
propõnis:gñationis eſt generatio.qr huiuscalidi
tatis eſt generatio.hec caliditas eſt generatio.er
go gñatiõis eſt gñatio.ſed illa nõ eſt cõis locutio.
dicimus eñ caliditatis eſt gñatio: et non eſt gña
tio gñationis:ſicut cõcedere ſolemus in cõi mo=
do loquẽdi:mobile quieſcit:et non eſt quies:ſor=
tes eſt criſpus:et non criſpitudo.oculus eſt cecus
et non cecitas.nec dicere ſolemus generatio ge=
neratur:ſed qualitas generatur.et tamen illa qli=
tas eſt generatio.non ſolemus cõcedere:eſſentie
diuine eſſentia intelligit:ſed eſſentie diuine intel=
lectus intelligit.et tamen eſſentia diuina eſt intel
lectus diuinus.millies occurrit ꝙ vna ꝓpoſitio ẽ
vera de virtute ſermonis:et tamen ipſa nõ eſt cõ
ſueta:et hoc poteſt ꝓuenire ab aliquibus qui abu
ſi ſunt:credẽtes aliter eſſe ꝗ ſit.multi antiqui pa
tres exiſtimant ꝙ criſpitudo realiter eſt accidens
pilis inherens:⁊ non pili ipſi.propterea abhorru
erunt cõcedere pili ſunt criſpitudo : ſed pili ſunt
criſpi.et eis viſum eſt ꝙ in ſubtilitate incidebant.
poſteriores depꝛehendentes idem eſſe extra mate
riam:locuti ſunt more alioꝝ.loquendũ eſt vt plu=
res.ii.de celo inquit philoſophus. ſed cuꝫ homo
venit ad locũ determinãdi de materia ipſa:ſentiẽ
dum eſt vt pauci.hoc eſt docti: qui pauci ſunt.ta=
lem modũ loquẽdi ſeruauit Ariſtoteles: ⁊ ita fa=
cit quilibet artificioſus homo/ alioqn oporteret
ei fingere alienũ modũ loquẽdi.¶Ad ſextum di
citur:paſſio multipharíã capitur.Uno modo pro
motu appetitus ſenſitiui:ſicut dicimus delectati
onem/triſticiã/gaudiũ/iram/et timorẽ/eſſe paſ=
ſiones animi quas virtutes moderant.ſic in mo=
rali philoſophia vocabulo vtimur.interdũ quod
cunqꝫ accidens dicitur paſſio. aliqñ reſtringitur
ad paſſiones ſenſibiles:vt paſſio vel paſſibilis q=
litas.logicus vocat paſſionẽ:terminũ magis ꝯno
tatiuũ/vel extrinſece cõnotatiuũ reſpectu abſolu
ti: dummodo eſt cõuertibilitas.vt predicabile re
ſpectu vniuerſalis:riſibile reſpectu hoĩs:ſed in ꝓ
poſito capiẽdo ꝓ opatione que ab agente ꝓduci
tur et recipitur in paſſo: dicitur:eadem res nume
ro eſt actio et paſſio et motus: ſed differenti rõe.
eſt motus pro quanto vna pars eius eſt acquiſita
et alia pars eſt in cõtinua acquiſitione: hoc eſt:ꝓ
ut ẽ actus entis in potentia ſcꝺm ꝙ in potentia:⁊
dicitur actio ꝓut eſt ab agente:⁊paſſio ꝓ quanto
recipitur in paſſo : et ſic calor eſt motus/actio/et
paſſio.et licet eadẽ res ſit motus/actio/⁊ paſſio:
propter differentes et extraneas cõnotationes
accidentaliter predicantur de ſe inuicem:vt patet
de hoĩe et riſibili.et ſi deus ꝓduceret aliquid cre
atione extra paſſum:tunc eſſet actio ſine paſſiõe:
cum nichil reciperetur in paſſo.proprie non eſſet
paſſio : niſi dicere velis ꝙ creatura illa producta
aĩa vel lapis eſſet paſſio. de noĩbus nõ eſt conten
dendũ. vſus tñ nõ ſic capit:penes quem ſigñtiões
vocabuloꝝ robur habent.nunꝗ tamen eſt paſſio
ſine actione. paſſio nõ fit ſine tranſmutatõne paſ
ſi:que fit ab aliquo agẽte intrinſeco vel extriſeco
¶Septimo arguitur.ſequeretur ꝙ nõ eſſet diſcri
men inter creationẽ et alterationẽ:hoc eſt incõue
niens.ſequela tamẽ patet: ſi deus ꝓduceret ſe ſo
lo calorẽ ſucceſſiue in aquam:illic eſſet creatio ca
loris.et tamẽ eſſet alteratio.igitur.¶Reſpõdet:
deus poteſt eſſe alteratio actiua/⁊ creatio actiua.
ſed loquendo abſtractiue/⁊ formaliter de altera
tione:et tenendo ꝙ quicqd producitur a deo:cre
atur.et ratio:quia producitur ab agente non pre=
ſupponente paſſum:et hoc ſufficit ſic capiẽdo.nõ
a'ias aĩa rõnalis crearetur.in pmo inſtãti quo eſt
in rerum natura eſt in paſſo.cõcedo ꝙ eadem for
ma eſt creatio paſſiua:qr calor creatus.et ille ca=
lor eſt alteratio.alia tñ eſt ratio quare eſt altera=
tio et quare eſt creatio.eſt creatio:quia ꝓducitur
ab agente nõ preſupponẽte paſſuꝫ in quod agat.
eſt aleratio ob cauſam ſepe dictam.¶Octauo ar
guitur: ſicut dicebaꝫ in queſtione precedenti:deꝰ
nõ põt ponere mobile de loco in locũ ſine motu
locali diſticto ab illo: ita põt dici ꝙ nõ põt ꝓduci
albefactio niſi mediante motu.et ulr ſolui ratio=
nes poſſunt.¶Reſpondetur.non eſt idem.ſꝫ quo
ad hoc eſt idem.ſicut mobile non põt eſſe localit
motũ ſcꝺm poſitionẽ illam ſine motu locali ei in
herenti:ſic nec mobile moueri ad calorem ptibi=
liter ſine fluxu:qui quidẽ fluxus eſt calefactio:et
calor ptibiliter in aqua acquiſitus.etiam proble
matice tenuimꝰ cõcluſionẽ:ſed nõ eſt idẽ hic.ſonꝰ
ptibiliter producitur : et motus localis producit
calorem:vt in contricatione lapidis cũ ferro.nec
obſtat ꝙ motus ſit ens ſucceſſiuũ ſicut eſt ſonus
qui noticiã intuitiuã eius ptialiter producit. ſimi
liter crebro actualiter currens erit promptior ad
currendũ:qꝺ habitui dari ſolet cum multis aliis
auctoritatibus et rationibꝰ que hic non contin=
gunt.de mutato eſſe in motu non loquor:quia nul
la eſt alia difficultas ab inſtanti in tẽpore:puncto
in continuo pmanẽte.oĩa iſta poſſunt vtrinqꝫ de
fendi.⁊ ſi minus probabiliter habeantur in re:ad
huc conducit illa imaginari et capere propter va
ria que in mathematicis et philoſophia dicũtur.

Tertio queritur pe
nes qd habet attẽdi velocitas
motus localis penes effectũ
¶Supponamus aliquas di=
ſtinctiones vulgares.Motuũ
quidã vniformis:quidã diffor
mis. Primũ mẽbrũ triphari
am ſcindit.quidã eſt vniformis quo ad ſubiectum
tñ.vt quãdo vnuꝫ graue deſcendit per medium
vniforme.tũc totũ illud ⁊ eius partes eque velo=
citer mouẽtur.Sed cũ motꝰ naturalis eſt veloci
or in fine ꝗ in pricipio:nõ mouetur: illud corpus
vniformiter quo ad tẽpus. Quidã eſt vniformis
quo ad tẽpus tñ.vt celũ.⁊ eſt motus quo i equa
libus partibus tpis equalia ſpacia nata ſũt ptrã

ſiri quãtũ ex parte ipſiꝰ motus.Per hoc excludit
condẽſatio rarefactio/ vel cõtramotio ſpacii ſup
quod mobile mouetur.Stat.a.⁊.b. eque velocit
moueri et ſpaciũ quadruplũ eſſe pertrãſitũ ab.a.
ad ſpacium pertrãſitũ a.b.ponẽdo ꝙ ſpaciũ a ter
go a mobilis rarefiat.Exẽplũ eſt õ mola fabri eq̃
velociter mota.ſed ptes inequaliter mouẽtur cũ
ptes prope centrũ tarde mouẽtur:prope circũfe=
rẽtiã velociter.ſic de ptibus prope equinoctialeꝫ
circulũ ⁊ polũ. Tertius motus vniformis quo ad
tps ⁊ quo ad ſubiectũ ſimul.vt ſi fiat ꝓportiona=
liter reſiſtentia ex pte medii:vel alterius agẽtis
cõtra graue deſcẽdẽs:vt equaliter deſcẽdat p to=
tum.¶Ex hoc patet tripliciter motũ eſſe diffor=
meꝫ/quo ad ſubiectũ tñ/quo ad tẽpus tñ/⁊quo
ad vtrũqꝫ.Primũ mẽbrum coincidit cũ motu vni
formi quo ad tẽpus tñ.ſcꝺm membrũ cum motu
vniformi quo ad ſubiectũ tñ.Exemplũ tertii qñ
vna rota nũc pigre nũc impigre mouetur.¶Rur
ſus ptitus eſt motus difformis. Quidã eſt vnifor
miter difformis:quidã difformiter difformis.Il=
la membra nota euadunt ex dictis in de difformi
tate qualitatis.ſeptimadecima diſtinctione que=
ſtione.xviii.primi.¶Iſtis premiſſis ponã cõclu
ſiones. Prima eſt.velocitas motus circularis de
bet attendi penes lineã deſcriptam a puncto me
dio ſemidyametri rei mote.vt data rota figuli cu
ius ſemidyameter eſt quattuor pedum:tota rota
mouetur ita velociter ſicut punctũ quod habet vl
tra citraqꝫ duos pedes.¶Non eſt obiiciendum
de ſuperficie conuexa rote : nullas impartibiles
ponimus:vel ſi admittamus:loquemur de mobi
li difformiter moto quo ad ſubiectum.Et qr om=
nia pũcta illius ſupficiei equaliter mouentur/ita
velociter mouet ſicut aliqꝺ punctũ eius.¶Cete
rũ de velocitate motus celi. oportet capere dya=
metrum a polo ad equatorem ductam: et capere
medium punctum illius a.ſuper a.ducatur alia ſe
midyameter quo ad ꝓfũditatẽ cuiꝰ pũctũ mediũ
dicatur b.tũc dico illud celũ mouetur eque veloci
ter ſicut b.pũctũ⁊.velocitas b.pũcti eſt mẽſura to
tiꝰ celi:⁊ ſi pũcta iptibilia nõ ſint. ea imaginemur
more mathẽaticoꝝ.¶Nec obſtat dare quadratũ
triangulũ vel aliam figurã multiangulã difformi=
ter motum quoad ſubiectum:licet non detur pun
ctum medium inter centrum et punctum velociſſi
me motum:tamen datur punctum vel equiualẽs
inter punctum quieſcens et motum:vel inter tar=
diſſime motum: et velociſſime.vt quando homo
mouetur motu progreſſiuo : in cuius pede datur
punctum motum tardiſſime:in capitis faſtigio o=
ciſſime: datur punctum medio modo motũ in ve
locitate et tarditate prope vmbilicum.ſ.c.tunc c.
punctum velocitatem motus hominis metitur.
¶Probatur hec concluſio rationibus thopicis.
Qualitas vniformiter difformis reſpondet ſuo
gradui medio:vt ſupra dictum eſt diſtinctione de
cimaſeptima primi.ergo velocitatẽ motus localis
difformiter moti quo ad ſubiectum oportet attẽ
di penes punctum medium.Cõſequẽtia patet:qr
vtrobiqꝫ eſt eadem ratio.propterea dicere vnum
et nõ aliud eſt vix ꝯñter loqui.¶Inſuper corpus
difformiter longũ non eſt ita longũ ſicut longiſſi
ma pars eiꝰ:qr pari rõne eſſet ita breue ſicut bre
uiſſima ps eius.ergo longitudo illius corpis eſt
metiẽda penes vniformitatẽ ad quã reduci põt.
Declaretur exẽplariter de aſſere cuius vnum latꝰ
eſt decem pedibus longũ:⁊ aliud ſex pedibus lõ
gum.hoc totale nõ eſt longũ decẽ pedibus.ſed ſo
lũ octo.ꝙ patet imaginarie ſepando b.pedale ab
extremo longiori:⁊ addẽdo breuiori.Iã totus aſ
ſer erit longus vt octo.et antea erat preciſe ita lõ
gus.Qr quantũ vnũ latus in lõgitudĩe amiſit tñ
aliud in lõgitudĩe acqſiuit.et nũc eſt lõgus vt oc=
to.ergo ante erat ita lõgus:⁊ ptes ſũt reducte ad
vniformitatẽ.rectũ eſt iudex obliq:primo de aĩa.
Sic corpꝰ latũ nõ eſt ita latũ ſicut latiſſimũ latus
eiꝰ.Et hec rõ nõ eſt magni põderis: hoc patet vi
geſima.iiii.diſtĩ.pmi.⁊.xliiii.eiuſdem. Preterea.
Non ẽ maior rõ ꝙ velocitas totiꝰ dꝫ mẽſurari pe
nes pũctũ velociſſie motũ:ſi ſit i corpe vel ſi ñ ſit:
penes punctũ qꝺ idiuiſibilr velociꝰ mouet ꝗ ali=
qꝺ pũctũ eiꝰ.Hoc eſt.mĩma velocitas q̃ nõ moue
tur aliqs pũctꝰ huiꝰ rote ẽ maxia velocitas(qua
mouet illa rota)ꝗ penes aliud pũctũ.⁊cũ aliqua
pũcta tarde mouẽt:⁊aliqua celerit: rõnabilius ẽ
velocitatẽ totiꝰ mẽſurare per motũ pũcti medii.
¶Ampliꝰ p hoc ꝙ figatur vnus baculꝰ in ꝯuexo
rote ſequeret ꝙ rota velocius moueret:cum lõgi
or eſt lĩea deſcripta ab illo pũcto ꝗ a qcũqꝫ cõue
xe ptis rote.¶Si dicas te ĩtelligere de pte circũ
ferẽtiali:⁊ nõ de ſupaddito.¶Cõtra.põat corpꝰ
ouale circularit motũ:vel pua gibboſitas i ſupfi=
cie conuexa. tũc rota a mouet ita velociter ſicut
pũctũ velociſſie motũ i illo tũore.⁊ adhuc eleuet
p pedale tũor ille.Iã rota velociꝰ mouet:⁊ſic ele
uet adhuc p pedale.Dices iſtud equalr currit cõ
tra me.opꝫ hre reſpectũ ad pũctũ mediũ illiꝰ ſup
additi.¶Alia q̃ dicta ſũt de q̃litate difformi i p=
mo pñt hic applicari. nulla põt eẽ rõ pẽptoria in
hac pte.dicet pũctũ velociſſie motũ eẽ inter cetã
pũcta notius:ꝓpterea eſt mẽſura totiꝰ.ſed ſic eſt
de extrẽo itẽſiori q̃litatis . ſꝫ aliqs põt ꝯcedere õ
vtroqꝫ idẽ:⁊ dicere ꝙ mouet ita velocit ſicut ſup
ficies extrema:qr illa ſupficies ⁊ rota equalia de
ſcribũt ſpacia i equali tpe.Silr anſior ps equi ⁊
equꝰ eq̃ cito attigũt termiꝫ ad quẽ.ergo eq̃ velo=
cit mouẽtur.Circa hoc nõ luctor cõcluſio quã po
ſuimus videt rõabilior.¶Scꝺa cõcluſio.veloci=
tas motꝰ localis recti attẽdit penes ſpaciũ linea
le deſcriptũ a pũcto medio totiꝰ corpis moti.Pꝫ.
nõ attẽditur penes ſpaciũ corpale:qr tũc groſſus
abdomine plenus velocius tranſiret romam ꝗ
gracilis ita longus ſecum tranſiens:quod eſt fal=
ſum.et totũ velocius moueretur ꝗ pars:quod eſt
falſum.Eodẽmodo poteſt oſtendi ꝙ non eſt attẽ
denda velocitas a ſpacio ſupficiali.ergo attendit
penes ſpaciũ lineale.qr nõ videtur penes qd aliꝺ
poteſt attẽdi.Sed nõ attenditur penes ſpacium
lineale totale deſcriptũ a termio a quo motꝰ⁊ ad

quē.qꝛ tunc ſi eſſent due virge:bꝛeuis et longa:tāgentes hunc parietem:tracte ad parietem oppoſitum in vna hoꝛa: ille equaliter mouerentur: quod eſt falſum:cum bꝛeuis celerius mouetur.Et ſic ſi equus et canis tangerent hunc parietem: et eque cito venirent ad terminuꝫ ad quem:eque cito mouerentur quod non eſt dicendum:cum cāis velocius mouetur in illo caſu. Qꝛ non attenditur a puncto velociſſime moto. patet.qꝛ ſi Soꝛtes et Plato currerent equaliter a termino a quo ad terminum ad quem cum pedibus. et Soꝛtes extenderet bꝛachiū eius cum venit circa terminū ad quem:tunc ſoꝛtes velocius moueretur ꝙ̃ plato.et ſic habens longioꝛa bꝛachia velocius moueretur ꝙ̃ habens bꝛeuioꝛa: et oꝛbatus manibus pꝛecedens illū qui habet longa bꝛachia ad duos pedes amitteret per hoc ꝙ alius extēdit ſua bꝛachia:quod non videt̃ dicendū. ¶Sed dices: eq̄ cito mouentur motu pꝛogreſſiuo:ſed vnus mouetur localiter velocius alio: cum vna pars vnius mouetur velocius ꝙ̃ illa pars reſpondēs in alio: et omnes alie partes reſpondentes in vtroqꝫ eque velociter mouentur. Sequitur ꝙ vnus mouetur velocius altero. ¶Sed difficulter pꝛobabis illam cōſequentiam:ſi ſoꝛtes et plato currant ſoꝛte non variato intrinſece:et quadriptiatur plato.ſit pꝛima quarta pectus verſus a.ſecunda quarta b.et ſic conſequenter b. rare fiat condenſando c.Jam ſoꝛtes et plato eque velociter mouentur: et tamē b.pars platonis velocius mouet̃ ꝙ̃ b.ꝑs ſoꝛtis.Sed dices c.pars platonis pꝛopterea tardius mouetur: et in eadem pꝛopoꝛtione tardius qua b.velocius mouetur.¶Dices.non minus abſonum ſequitur contra nos ponendo duos.Unū eglon groſſum et alexandrum gracilem motos a termino a quo eodem: et ꝙ medietas alexandri attingat terminuꝫ ad quem ante punctum mediū eglon:et cum hoc ꝙ eglon pꝛius terminū attīgat ſcd̄m anterioꝛem partem.¶Inſuper.ꝙ̃ pꝛimum aliqua pars mobilis attingit terminum ad quem Ita cito totum mobile attingere dicitur. ſicut cū cuſpis lancee tangit parietem:dicimus lanceam totam parietem tangere. ¶Ad pꝛimū conſequēter dico ꝙ alexandro debetur bꝛauium.cum punctum eius medium (puta in medio coꝛpoꝛe inter partem anterioꝛem ⁊ poſterioꝛem)attingit terminum ad quē ante eglon.Et ita artificioſus iudex habet iudicare.Uel aliter dico. alexander velocius currit per medium ꝙ̃ alius:ſed non lucratur ꝑmium.ille qui pꝛius terminum ad quem attīgit victoꝛ euadit.ſic ponunt cōmuniter curſoꝛes. pono ꝙ pꝛius attingam tale ſignum. et ſic ſtat tardius motum pꝛius ſignum attingere (ſignum dico fixum).¶Et per hoc ſoluitur vltimū argumentū Ita cito totū tāgit terminū ſicut ſua pars.hoc cōcedo.ſed licet ꝑs pedalis pectoꝛis pꝛius attinget terminū ad quē ꝙ̃ ꝑs pedalis doꝛſi:nō pꝛius mouetur: cū non mouebatur per tātā intercapedinē īcipiēdo a termīo a q̄. Ex iſtis infero coꝛrelaria. ¶Pꝛimum eſt.Quando homo longus et bꝛeuis equaliter tranſeunt de pariſio ad romaꝫ: longus velocius mouetur:eſto ꝙ lateraliter ſemꝑ incedant. Patet.terra eſt rotunda.et deſcribunt poꝛtiones circuli inequales. linea deſcripta a puncto medio longiꝰ eſt longioꝛ: ꝙ̃ illa que deſcribitur a puncto medio bꝛeuioꝛis.Et idem ſequitur ſi velocitas debet menſurari per punctum velociſſime motum ꝙ multo velocius mouetur.cum ī maioꝛi pꝛopoꝛtione linea deſcripta a puncto velociſſime moto lōgi exupat lineā deſcriptā a pūcto velociſſime moto ī bꝛeui ꝙ̃ linea deſcripta a pūcto medio maioꝛis exuperat lineaꝫ deſcriptam a pūcto medio minoꝛis.Et iſtud confirmat vnam ſolutionem nuperrime datam.ſtat longioꝛem velocius moueri continuo terminum ad quem verſus et bꝛauiuꝫ amittere:quia non ita cito terminū ad quem attingit.¶Secundo ſequitur.aliqua pars totius velocius mouetur ꝙ̃ totum.patet.medietas ſuperioꝛ ſoꝛtis mouetur velocius ꝙ̃ ſoꝛtes ſecundum poſitionem.et punctum circa circūferētiam ꝙ̃ tota rota. ¶Tertio ſequitur. duo mobilia equaliter circumeunt.et tamen ineque velociter mouentur.patet.velocitas motus circuitiōis attenditur penes plures angulos deſcriptos in equali tempoꝛe circa axem. Iſtud patet de extremo circulo rote molēdini que velocius mouetur ꝙ̃ circulus ferreus in extremitate axis rote. Id idem patet de duobus punctis a.pꝛope equatoꝛē et b.pꝛope polum:vel de punctis quoꝛum alterū deſcribit equinoctialem circulum:et aliud circulū arcticū: vel alterū tropicoꝝ.¶Quarto ſequit̃ licet oīs circuitio ſit motꝰ: et ſit īferioꝛitas in terminis:tñ hoc cōplexū eque velocit̃ circuire non eſt īferius ad hoc cōplexū eque velociter moueri.licet eadem res numero ſit circuitio et motus localis.ſic dici ſolet.duo mobilia eque velociter deſcendunt a termino a quo: ſed inequaliter mouentur.patet ponendo ꝙ vnum mobilium moueatur per choꝛdam.et aliud per arcum.¶Quinto ſequitur.Si eſſent duo mobilia a.et b.a.motum vniformiter vt quattoꝛ per totā hoꝛam:et b.vniformiter difformiter a nō gradu ad octo vſqꝫ: equalia ſpacia pertranſeunt in tota hoꝛa.et per cōſequens ſi a.mobile intenderet motuꝫ ſuum a nō gradu ad aliquem certum gradum vſqꝫ ipſum in duplo minus ſpaciū pertranſibit ꝙ̃ b.mobile motum vniformiter per illud tempus gradu totam latitudinē terminante.¶Sexto ſequitur.ꝙ ſpacium pertranſitum a b.in ſecunda medietate hoꝛe eſt triplum ad ſpacium pertranſitum in pꝛima medietate hoꝛe: cum in ſecunda medietate hoꝛe motus eius regulatur per motum vniformem vt ſex.In pꝛīa medietate vt duo, modo ſex ad duo eſt pꝛopoꝛtio tripla. ¶Ex oppoſito ſequitur: ſi aliquod mobile remittat motum ſuū ab octo ad non gradum vſqꝫ:triplum ſpacium pertranſibit ī pꝛima medietate hoꝛe ad ſpaciū pertranſitum in ſcd̄a medietate hoꝛe.Et ꝑ ꝯſequēs ſi vnū mobile ī vna hoꝛa intēdat motū ſuū a nō gradu ad certū gradū vſqꝫ:ipꝫ pertranſibit ſpaciū quadruplū ad

ſpacium pertranſitum medietate remiſſioꝛi illiꝰ motus.cū latitudīs vniformiter difformis īcipiētis a nō gradu:et in alio extremo termīate ī aliq̄ certo gradu finito:gradus medius eſt ꝑciſe ſubduplus ad gradum totā latitudinē terminātem (vt tu ipſe exemplificare potes) ⁊ hic eſt ſubduplum tempus puta media hoꝛa:igitur. ¶Septimo ſequitur. Si aliquod mobile moueatur ab aliquo gradu (puta.ii.vel.iii.).ad aliquem certum gradū vniformiter difformiter:in ſecunda medietate minus ꝙ̃ ſpacium triplum ꝑtranſibit ad ſpacium ꝑtranſitum in pꝛima medietate hoꝛe.Patet exemplariter.ſit ſoꝛtes q̄ incipiat ſuū motū a quattuoꝛ intendendo vniformiter difformiter ad octo ipꝫ. in pꝛīa medietate mouebit̃ a quattuoꝛ ad ſex. In ſecunda a ſex/vſqꝫ ad octo.ergo in pꝛima medietate mouetur ita velociter ſicut vnū mobile ſemꝑ vniformiter motum/vt quinqꝫ.In ſecunda medietate hoꝛe mouebitur ita velociter ſicut vnū mobile motum vniformiter vt ſeptem: ſed ſeptem ad quinqꝫ eſt pꝛopoꝛtio mīoꝛ ꝙ̃ tripla. nullomodo ē multiplex ſed eſt pꝛopoꝛtio ſupbipartiens.Et cauſa eſt.qꝛ cuiuſlibet latitudīs incipientis ab aliquo certo gradu gradus mediꝰ eſt maioꝛ ꝙ̃ gradꝰ ſubduplus ad gradum totam illam latitudinem terminātem. vt ſi vna latitudo inciperet a quattuoꝛ tanq̄ ab extremo remiſſioꝛi:⁊ terminaret̃ in octo tanq̄ intenſioꝛi:gradus medius illius latitudinis eſt ſex:qui eſt maioꝛ ꝙ̃ ſubduplus ad octo: cuꝫ eſt ꝓpoꝛtio ſubſeſq̄tertia. ¶Ex ꝯcluſione pꝛīcipali cum auxilio pꝛobationum eius ſequitur octaua ꝓpoſitio.Si aliquod mobile moueatur motu difformiter difformi cuius quelibet medietas eſt vniformis:tm̄ ſpacium ꝑtrāſibit adequate quantum pertrāſiret gradu medio inter illas duas partes. vt ſi ſoꝛtes ꝑ vnā medietatē hoꝛe ꝯtinuo moueretur vt quattuoꝛ.in tota ſecunda moueatur vt ſex Jam ſoꝛtes mouetur ita velociter in tota hoꝛa cathegoꝛeumatice quo ad effectū hoc eſt tātū ſpacium pertranſibit in illa hoꝛa:ac ſi fuiſſent continuo motus vt quinqꝫ qui mediat inter quattuoꝛ et ſex. Et ratio eſt. ſi eſſet plato continue motus per vnam hoꝛam vt quinqꝫ:tunc ipſe fuiſſet motꝰ velocius ꝙ̃ ſoꝛtes in pꝛima medietate hoꝛe ꝑ vnū gradum pꝛeciſe:et in ſecunda medietate hoꝛe ſoꝛtes per vnum gradum pꝛeciſe velocius moueret̃ ꝙ̃ Plato in ſecunda medietate hoꝛe.Ergo q̄tum ſoꝛtes amittit in vna medietate hoꝛe.tm̄ lucratur in alia.Iſta erat via ꝓbationum in qualitatibus difformibus quam ſupponimus in caſu noſtro de motu locali difformi.Et ideo eſt.cum omne cōpoſitum ex duobus inequalibus,eſt duplum ad medium inter illa duo inequalia:patet.decem qd̄ cōponitur ex ſex ⁊ quattuoꝛ partibus inequalibus eſt duplum ad quinqꝫ:quod mediat inter illa duo Similiter duodecim cōponitur ex octo et quattuoꝛ et eſt duplum ad ſex:quod mediat inter octo et quattuoꝛ.¶Et pꝫ illud idē in cōtinuis.ſit a cōpoſitum.ex.b.⁊.c.partibus īequalibus:ſit.b:ſex pedum.c.quattuoꝛ pedum.Jam a.eſt duplum ad illud quod mediat inter illa duo:et ſit.d.medians equaliter.Jam.d(vt palam eſt)eſt minus.b.⁊ maius.c.diminuatur b.quouſqꝫ fuerit equale.d. ⁊ augeat̃ c.quouſqꝫ fuerit eq̄le d.tūc in fine.b.⁊.c.erūt equalia.⁊ a.erit duplū ad d. et in pꝛincipio a erat tantū q̄tū eſt in fine.qꝛ quantū b.perdidit c.acquiſiuit.igitur ī pꝛīcipio a. erat duplū ad d.quod erat pꝛobandū.¶Nona ꝓpoſitio.Ex hoc ſequens eſt ſi ſit vnum moile quod mouetur in pꝛima medietate hoꝛe a nō gradu ad quattuoꝛ vſqꝫ: et in ſecunda medietate hoꝛe a quattuoꝛ ad duodeciꝫ vſqꝫ. Ille motus reſpondet gradui medio inter gradus medios illoꝛum motuum. Pꝛo pꝛima medietate opoꝛtet capere duo.ꝓ ſecunda medietate octo.illud mobile mouetur ita velociter ſicut aliud mobile continuo motum vt quinqꝫ.ſit ſoꝛtes motus ſecundum caſum noni coꝛrelarii.plato continuo vt quinqꝫ.iam ſoꝛtes in pꝛima medietate mouetur/ac ſi fuiſſet continuo motus vt duo in illa medietate:et cōtinuo mouetur vt octo in ſecūda medietate ex cōcluſione huius queſtionis. ſed plato in pꝛima medietate hoꝛe exuperat ſoꝛtem pꝛeciſe per tres gradus motus.et ſoꝛtes platonem in ſecunda medietate hoꝛe per eoſdem excedit. ergo coꝛrelarium verum. ¶Decima pꝛopoſitio. ſi ſuperioꝛ pars celi lune condenſetur concauum verſus(dato ꝙ celum continuo eque velociter circūeat)tardius moueretur.patet.iam variatur punctum medium menſurans velocitatem motus celi lune:et incipit appꝛopinquare centro mundi.ergo in viginti quattuoꝛ hoꝛis minoꝛem circulū deſcribit ꝙ̃ punctum medium a pꝛincipio:et hoc habēt aduerſarii dicere. Oppoſitum ſequitur ſi condenſetur conuexum verſus. ſi medietas ſuperioꝛ conſcēdat mercurium verſus. alia medietas deſcendat:opoꝛtet videre que medietas plus acquirit: vel an equaliter: et dicas conſequenter ſicut diximus in pꝛima diſtinctione decima ſeptima q̄ſtione de qualitatibus cōtrariis de ſerra cuiꝰ vna medietas aſcendit:et altera deſcendit.¶Undecima pꝛopoſitio.Aliquod mobile per vnam hoꝛaꝫ tardius et tardius mouebitur:et tamen continuo erit ita quod quilibet punctus eius quiꝰ mouetur intendat motum ſuum.patet. ſit a. vnum coꝛpus circulariter motum:et ei applicetur vnum coꝛruptiuū (vt nouacula)ſucceſſiue coꝛrumpens partes circumferentiales ipſius a.et cum hoc quilibet punctus ipſius a recedat a centro per rarefactionem: nichilo tamen minus non tantuꝫ faciat rarefactio ſicut illa dimunitio. Ita ꝙ ſemꝑ ꝑ illā coꝛruptionem partiuꝫ a.efficiatur minus. tūc patet ꝙ a.tardius et tardius mouebitur.cum continuo efficiatur minus:punctum medium ſemidyametri magis appꝛopinquat centro rote: et tamē ex hypoteſi quodlibet pūctum quod mouetur velocius mouetur cum magis recedat a centro.de puncto qui mouetur eſt ſermo pꝛopter puncta extremalia ſimus iam in aliquo in inſtanti huiꝰ hoꝛe tunc verum eſt dicere quod illud punctum extremale non mouetur: eo quod non immedia=

te poſt hoc mouebitur ¶ Duodecima propoſitio
a.mobile continue mouebitur per iſtam horam
velocius et velocius: et tamen continue erit ita
ꝙ quilibet punctus eius qui mouetur / tardabit
motum ſuum: ſit.a. vna rota circulariter mota cu
ius circunferentie addantur cōtinue noua ⁊ noua
puncta: ſic ꝙ maioretur rota continuo.cuꝫ hoc ꝙ
quilibet punctus qui nūc eſt in rota appropīquet
centro.et q̃ primum erit aliquis punctus additꝰ:
ille incipiat accedere ad centrum per remotionē
de preſente: ſic ſcilicet ꝙ iſta condenſatio nō im-
pediat quin a.ſēper efficiatur maius. Prior pars
concluſionis eſt lucida.et ſecunda etiam eſt cla-
ra: quia in quolibet inſtanti verum eſt dicere ꝙ
quilibet punctus eius qui mouetur tardius moue
bitur q̃ prius.ſimus in aliquo inſtanti.falſum eſt
dicere tunc ꝙ aliquod punctum extremale moue
atur: cum nullum tale ante hoc fuerit: ſed quilibet
alter punctus qui mouetur tardius et tardius mo
uetur / q̃ prius. ¶ Tertiadecima propoſitio.duo
mobilia in vna hora equalia ſpacia deſcribunt: ta
men in nullo inſtanti illius hore vnum mobile e-
que velociter mouetur ſicut aliud.patet. ponēdo
ꝙ a.mobile in prima medietate hore moueaꝶ tri-
bus gradibus velocitatis: in ſecunda medietate
hore quinqꝫ gradibus velocitatis.⁊.b. mobile in
ꝑma medietate hore moueatur ſex gradibꝰ velo-
citatꝭ: i ſcda medietate hore duobꝰ gradib velo-
citatꝭ. Iaꝫ a et b.i nnullo inſtanti illius hore eque
velociter mouentur Nō ſtes de motu inſtātaneo:
idē eſt de tempe: ſalteꝫ quo ad partes medietatū
hore. Qꝫ equalia ſpacia ꝑtranſeant hec mobilia
patet.ſi vnus gradus velocitatis motus ī medie
tate hore ſufficiat ad ꝑtranſeundū vnum pedale
vel quodcūqꝫ aliud ſpacium. Iam quodlibꝫ iſto-
rum mobilium ꝑtrāſibit octo pedes in hac hora:
cum fuerint octo gradus. ¶ Decimaquarta ꝯclu-
ſio.ſi fuerit hora diuiſa ꝑ partes ꝓportiōales ꝓ-
portiōe dupla minoribus ad finem hore termina
tis.⁊ a.mobile moueatur in prima ꝑte ꝓportiōa
li aliquali velocitate: in ſecunda ꝑte ꝓportiōali ī
duplo velocius: in tertia in triplo velocius.in q̃r-
ta in quadruplo velocius: ⁊ ſic ſine ſtatu.a in tota
hora ꝑtranſibit quadruplum ſpacium ad illud qꝺ
ꝑtranſibit in prima ꝑte proportiōali. Pro hac cō
cluſione ꝑmittātur due ſuppoſitiones. Prior eſt.
Si aliquo gradu motus in aliquo tempe aliquod
ſpaciuꝫ ꝑtranſeatur: in quolibet alio tempe equa
li tm̄ de ſpacio natum eſt eodem gradu ꝑtranſiri.
Secundo ſupponatur: ꝙ ſi aliquod corpus diui-
datur in partes ꝓportiōales proportione dupla:
qualis eſt proportio prime ad ſecundam talis eſt
proportio totius ad omnes preter primam. Hoc
patet: quia aggregatum ex omnibus ꝑter primaꝫ
eſt equale prime. hec ſuppoſitio claret apꝺ Eucli
dē. ¶ Probatur cōcluſio.capio aliud mobile (ſcꝫ
b) quod moueatur ita velociter ſicut a. in prima
parte ꝓportionali: et ſimiliter in ſecunda parte
proportionali hore: in tertia moueatur in qua-
druplo velocius / q̃ in prima: et in omnibus ſeq̄n

tibus cōtinuet motum queꝫ habuit in tertia: tūc
ſic.a.⁊.b.equalia ſpacia ꝑtranſibunt in totali ho
ra.ſed.b.ꝑtranſibit ſolum quadruplum ſpaciū ad
illud quod ꝑtranſibit in pria parte proportionali
hore.igitur a.in tota illa hora pertrāſibit quadru
plum ad illud quod ꝑtranſibit in prima parte ꝓ-
portionali. Maior ſic probatur.a.et.b. ꝑtrāſibūt
equalia ſpacia in prima parte ꝓportionali: et ſi-
militer in ſecunda.et etiam in quarta: eo ꝙ in illis
partibus proportionalibus eque velociter mo-
uebuntur: ſed.b.in tertia parte ꝓportionali tan-
tū magis ꝑtrāſibit q̃ a.in illa tia ꝑte ꝓportiōali
quātuꝫ pertrāſitū ab.a.in aliis ꝑtibus proportio
nalibus ſequentibus quartam excedit pertranſi-
tum a.b.in illo tempore. Quod ſic probatur. po-
no qꝺ illa tertia pars proportionalis diuidatur
per partes proportionales minoribus termina-
tis quartam partē proportionalem hore verſus.
tunc ſic.ſi.a.in prima parte proportionali illiꝰ ter
tie partis proportiōalis acq̄ſiuiſſet illum graduꝫ
motus ꝑ quem in quinta parte proportiōali exce
det motum.b.⁊ auferatur ille gradus a motu qui
erit in quinta parte proportionali: et a toto reſi-
duo: et ſimiliter ſi ī ſecūda parte proportiōali hu
ius tertie partis ꝓportiōalis.a.acquiſiuiſſet illū
gradum per quem motus a.excedet motum.b.in
ſexta parte proportiōali: et auferatur ille gradus
motus a motu qui erit in ſexta parte proportōali
ſequente et a toto reſiduo: et ſic conſequenter de
aliis partibus: tūc a.mobile tantū ſpacii pertrāſi
ret ſicut.b. Nam in tertia parte proportiōali mo
ueretur vniformiter: vt quattuor.⁊ ſimiliter i qua
libet alia parte proportionali ſequenti.ſed in illo
caſu tm̄ ſpacii pertranſit ſicut tunc pertranſiret.
igitur nunc tātum ſpacii pertranſibit ſicut.b. Qꝺ
autem tantum pertranſibit ſicut tunc pertranſi-
ret patet: quia tertia pars proportōalis eſt dupla
ad quartam.quarta autem eſt equalis aggregato
ex omnibus ſequentibus: igitur tertia pars pro-
portionalis ē dupla ad aggregatum ex omnibus
ſequentibus dēpta quarta.igitur ſua prima pars
proportionalis eſt equalis illi aggregato: et ꝑ cō
ſequens ſi auferatur vnus gradus ab illo motu:
qui erit in illis partibus proportionalibus: et po
natur in prima parte proportionali tertie partis
proportionalis: tantum valebit quo ad pertranſi
tionem ſpacii quantum valeret ſi fuiſſet in aggre
gato ex omnibus illis partibus proportionalibꝰ
Et ſic in prima parte proportionali illius tertie
partis proportionalis acquirit illum graduꝫ mo
tus quo motus eius excedit motum.b.in quinta
parte proportionali: et ſecunda pars proportiōa-
lis tertie partis eſt equalis aggregato ex ſexta ꝑ-
te proportionali et ex omnibus ſequentibus: igi-
tur ſi in illa ſecunda.a.mobile acquireret illū gra
dum motus quo excedit motum.b.in ſexta parte
ꝓportionali: tantundem pertrāſibit ſicut tūc per
tranſibit in eodem: ⁊ ſic ſine ſtatu. ¶ Iam ꝓbaꝶ
ꝙ.b.quadruplū ſpaciū ꝑtranſibit in tota hora ad
illud qꝺ pertranſibit in prima parte proportiōali

motus ſecunde partis proportionalis hore eſt du
plus ad motum prime partis proportionalis ho
re: et eſt ſubduplū tempus: ergo ī illis partibus ē
equalis pertranſitio.⁊ motus tertie partis ꝓpor
tionalis eſt quadruplus ad primam. ergo equali
ter in illa pertranſitur ſicut in prima. et oēs alie
partes ſequentes tertiam partem proportionaleꝫ
ſunt illi equales.et in omnibus illis eque veloci-
ter mouetur.ergo in eis.b. tantum ſpacium per-
tranſit ſicut in tertia parte proportionali. Et ita
totum ſpaciū pertranſitū a.b. mobili in tota iſta
hora eſt quadruplū ad ſpacium pertranſitum in
prima parte proportionali illius hore: ⁊.a. equa
le ſpacium pertranſit cum.b.in tota illa hora / vt
oſtenſum eſt: ergo ſi aliqua hora eſſet diuiſa ꝑ par
tes proportionales proportione dupla minoribꝰ
terminatis ad finem hore et reliqua: qꝺ fuit pro-
bandum. ¶ Quintadecima concluſio et finalis
eſt. Si fuerit hora ſeq̄ns diuiſa ꝑ ꝑtes ꝓportiona
les ꝓportōe dupla minoribus terminatis ad finē
hore: ⁊ in prima parte proportionali. a. mobile
moueatur aliquali velocitate (puta vt vnum) et in
ſecunda parte ꝓportionali intendat illū motum
vniformiter difformiter ad graduꝫ duplum vſqꝫ:
hoc eſt vſqꝫ ad duos gradus. et in tertia ꝑte ꝓ-
portionali moueatur illo gradu duplo: puta duo-
bus gradibus: ⁊ in quarta vniformiter difformiꝶ
ab illo gradu ad gradū duplū vſꝫ: puta vt q̇ttuor.
⁊ ī q̇nta moueaꝶ vniformiꝶ difformiter illo gradu:
puta quattuor: in ſexta vniformiter ab illo gradu
ad ſuum duplū vſqꝫ: puta vt octo: ⁊ ſic in infinitū:
in totali hora pertranſibit triplū ſpacium ſeſqui-
alterū ad ſpacium ꝑtranſitū in ꝑma parte ꝓpor-
tionali. Probatur concluſio.in oībus ꝑtibus ipa
ribus (puta prima / tertia / quinta / ⁊ ſic in infini-
tum) ꝑtranſibit duplū ſpacium ad ꝑtranſitum in
prima.et in oībus ꝑtibus paribus (puta / ſecūda /
quarta: ſexta: et ſic in abyſſum) ꝑtrāſibit ſpacium
ſeſquialterū ad ſpacium ꝑtranſitum in prima ꝑte
ꝓportionali.ergo in totali hora ꝑtrāſibit triplū
ſpacium ſeſquialterum ad ſpacium ꝑtranſitum in
ꝑma parte ꝓportionali hore. conſequentia eſt lu
cida: cum cōgeries terminoꝝ dupli ſcilꝫ et ſeſqui
alteri faciant triplū ſeſquialteruꝫ reſpectu eiuſꝺ.
Etiā ꝓbatur ꝑma ps ꝯñtis. a.in tertia ꝑte ꝓpor
tionali in duplo ꝑciſe velocius moueꝶ q̃ in pri
ma: et tertia ps ꝓportionalis eſt ſubquadrupla
aꝺ ꝑmaꝫ.ergo ī duplo minus de ſpacio ꝑtrāſibit
q̃ in ꝑma. ⁊ ſic de oībus ꝑtibus ꝓportionalibus
imparibus eſt cōtinue ꝓportio dupla.et ſic ſortes
ꝑtrāſibit infinita ſpacia ſe excedētia in ꝓportiōe
dupla: et ꝑ cōſequēs ꝑmum eſt equale aggregato
ex oībus ſequētibus.ergo aggregatū ex prima ⁊
oībus ſequētibus eſt duplū ad primum.et per cō-
ſequens in oībus partibus ꝓportionalibus im
paribꝰ duplū ſpaciū ꝑtranſibit ad ſpaciū ꝑtrāſitū
in ꝑma ꝑte ꝓportiōali.ſcda ps etiā probaꝶ.ī ſcda
ꝑte ꝓportiōali hore moueꝶ vniformiter diffor
miꝶ ab illo gradu q̇ mouebaꝶ ad graduꝫ duplū.ꝙ
preciſe tm̄ ſpacii pertrāſibit quantū pertrāſiret ī

gradu medio inꝶ illos duos.ſed ſic eſt ꝙ gradꝰ il-
le ſe habet in ꝓportione ſeſq̇altera ad illū gradū
quo mouebatur in prima. ergo ſi ſcda pars pro-
portionalis eſſet equalis prime: ſpaciū ſeſq̇alteꝝ
pertranſiret ad ſpaciū pertranſitū in prima: ſed
ſic eſt ꝙ illa pars eſt ſubdupla.ergo ſolū dimidie
tatē ſpacii ſeſq̇alteri ꝑtrāſit: et ī quarta ꝑte ꝓpor
tiōali moueꝶ vniformiꝶ difformiꝶ a gradu quo mo
uetur in tertia ad gradū duplū vſqꝫ.ergo ī duplo
velocius q̃ in ſcda: ſꝫ quarta ad ſcdam eſt ſubqua
drupla.ergo ī duplo minus de ſpacio ꝑtrāſit q̃ in
ſcda. Et eodē modo ꝓbabiꝶ in ſexta: ꝙ in duplo
minus ꝑtrāſit q̃ in quarta ⁊ ſic ī infinitum. ergo
ſpacioꝝ pertrāſitoꝝ in ꝑtibꝰ proportionalibꝰ pa
ribus eſt cōtinue proportio dupla.ergo qꝺ ꝑtrā-
ſitur in prima illarū eſt equale aggregato ex oībꝰ
aliis ſequētibus: igitur in oībus partibus ꝓporti
onalibus paribus pertrāſibit ſpacium in propor
tione ſeſq̇altera maius ſpacio qꝺ pertrāſibit in ꝑ
ma parte ꝓportionali. Et ſic habetur cōcluſio ꝓ
poſita. ¶ Cōtra illa arguitur. ſi ponatur linea in
finita mota cū celo circulariter: illa ſcdm varias ꝑ
tes moueretur difformiter.pedalitas plus diſtās
a centro velocius moueꝶ q̃ alia minus diſtās: et
ſic partes difformiter mouentur.⁊ ibi non potes
currere ad punctū mediū: cū nullum tale ſit ſigna
bile in hac linea.igitur. ¶ Inſuꝑ ſcdm dicta ſi ſor
tes vniformiter difformiter moueretur a quat-
tuor ad octo vſqꝫ: ⁊ Plato a quattuor ad nō gra-
dum vſqꝫ: ſortes ita velociter motū acquiret ſicut
Plato amittit: hoc eſt falſum: motus platonis re
mittitur ad ſubduplū / ſubquadruplū ſuboctuplū
et ſic ī infinitū: ſed ſic non eſt de motu ſortis quo
ad intenſionem. ¶ Amplius ſequeretur ꝙ ſi ſor
tes et plato nunc mouerētur vno gradu motus: ⁊
poſtea eoꝝ motꝰ augeātur ſic ſcꝫ ꝙ ſortes acq̇rat
duplum motū ad motum platonis in qualibꝫ par
te hore future: ꝙ motus ſortis eſſet duplus ad mo
dum platonis: cum nūc ſunt equales et ſemꝑ po-
ſtea ſortes acquiret duplū motū ad motū plato-
nis.ſed hoc eſt falſū.ſi ſortes in principio hore ha
beret duplū motū ad motū platonis: ⁊ ſemꝑ po-
ſtea duplum motum acquireret: tunc ſolum motꝰ
ſortis eſſet duplus ad motum platonis: et nunc ē
vno gradu minor.ergo non eſt duplus ad motum
platonis. ¶ Ad primum patuit ſupra in materia
de infinito diſtinctione.xliiii.primi.ſed argumē-
tum non eſt magis contra dicta q̃ contra aduer-
ſarios: cuꝫ in eo nō ponitur punctum velociſſime
motum ſicut nec ponitur punctum mediū. ¶ Ad
ſcdm conceditur.ꝙ ſortes ita velociter motū acq̇
rit ſicut alius motum amittit.licet non ita ꝓpor-
tionaliter. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ motus ſortis
nunq̈ erit duplus ad motum platonis.et hec con
ſequentia eſt nulla.nunc ſortes ⁊ plato habēt mo
tus equales: et continuo poſt hoc ſortes acquiret
duplum motum ad motum platonis. ergo tota
lis motus ſortis erit duplus ad motum platonis
Immo oppoſitum conſequentis ſequitur: vt pōt
exemplificari In continuis ⁊ numeris.equale adꝫ

ditum maiori numero ⁊ minori maiorem propor
tionem facit cum minore/ꝗ cum maiore: hoc eſt
maior reſultat proportio ex addito(et nūero mi=
nori)ad illum numeruꝫ minorem ꝗ ex eodem ad
dito(et numero maiori)ad eundem numerū ma=
iorem.quattuor ad duo eſt proportio dupla.ad=
das vtriqꝫ vnitatem habebis quinqꝫ et tria.mo=
do quinqꝫ ad tria eſt proportio mīor ꝗ dupla. ſic
ſi addas pedale corpi quattuor pedū:et aliud cor
pori duorꝫ pedū nō manebit āpliꝰ ꝓportio dupla
Secund.o motus augmētatiōis attenditur pe=
nes totam quantitatem acquiſitam in tali vel ta=
li tempore.ergo velocitas motus localis attendi
tur penes punctum velociſſime motum. Reſpō
detur.antecedens eſt dubiū et ſuper ipſo due ſunt
oppoſite poſitiones. Quarū vna tenet ꝙ veloci=
tas motus augmētationis attēditur penes quā=
titates acquiſitas in equali tempore: nō reſpiciē
do ad equalitatem vel inequalitatem ſubiectorū:
et ſic quādo digitus ſortis tumet in vna hora:to=
tus ſortes ita velociter augetur ſicut eius digitꝰ.
et ſic ſi vna quercus acquirat pedale in anno: et
arbuſtū pedale ſimile:eque velociter augmenta=
buntur. Oppoſitū etiam eſt probabile:⁊ cōfor
mius modo vulgariū ꝙ oportet habere reſpectū
ad aggregatum ex quantitate addita/ et preexi=
ſtenti ad preexiſtentem. Et ſic illa que eque ꝓpor
tionaliter augentur eque velociter augentur:qua
cunqꝫ illarum poſitionū data non probatur con
ſequentia.

Diſtinctionis ſcōe queſtio quarta.

Quarto queritur: pe=
nes quid attenditur velocitas
motus penes cauſam. Re=
ſpondetur. ꝙ ipſe attenditur
penes proportionē proportio
num(hoc eſt ꝓportionē geo=
metricam) potentiarum mo=
uentiū ad ſuas reſiſtentias:ita ꝙ ex equalibus ꝓ
portionibus potētiarū mouentiū ad ſuas reſiſtē=
tias prouenit equalis velocitas:ex inequalibus ī
equalis.ſcꝫ ad duplaꝫ dupla velocitas:et ad ſub=
duplam ſubdupla velocitas.vt ſi a ad b eſt ꝓpor
tio quadrupla:et c.ad.d.eſt proportio dupla . tūc
a.mouet.b.in duplo velocius ꝗ c.d.eo ꝙ propor
tio quadrupla eſt dupla duple. quia virtꝰ mouēs
a proportione quadrupla:in eadem proportione
velocius mouebit ſuam reſiſtentiam qua quattu=
or duo excedunt. Probatur concluſio ſic.velo=
citas motus penes cauſam attenditur penes ali
quid . et non penes proportionem potentiarum
mouentium inter ſe:quia ſi ſic ſic a.potētia eſſet du
pla ad b.ſequitur ꝙ quicquid poteſt mouere.a. il
lud pōt mouere b.ī duplo tardius:et ſic a ꝓporti
one minoris inequalitatis poteſt fieri motus ꝯtra
Ariſtotelem ſeptimo Phiſicorum . Et per idem
probatur ꝙ non attenditur penes proportionem
reſiſtētiaruꝫ inter ſe.nec etiam attenditur penes
ꝓportionē exceſſuuꝫ.qꝛ tūc ſeqtur ꝙ in duplo ve
locius quattuor mouerent duo ꝗ duo vnum/ qḋ
eſt contra Philoſophum ſeptimo Phiſicorum te
xtu cōmenti triceſimoquinto.et conſequentia pa
tet.quia exceſſus quattuor ad duo eſt duplus ad
exceſſū duorū ad vnū. Cōtra iſtam cōcluſionē
arguit̄ ſic.ſcōm Ariſtotelē ſcōo celi:motꝰ natura
lis velocitat̄ in fine:⁊ tn̄ cōtinue ē eadē ꝓportio
agētis ad reſiſtētiā ponēdo vniformitatē medii.
Preterea arguit̄ ſic.ſi aliqua potētia mouet a=
liquod mobile eadē mouebit preciſe in duplo ve
locius medietatem eiꝰ:cōſequens eſt falſuꝫ/ergo
et antecedens.conſequentia apparet. Probatur
falſitas cōſequentis:ſit a potentia vt octo:et ſuū
mobile reſiſtentie vt duo: ⁊ ſua medietas c/ reſi=
ſtens vt vnū:tūc ex quo velocitas in motu ſequi
tur proportionē potētiarꝫ mouentiū ad ſuas reſi=
ſtentias.et proportio a/ad c/ eſt minor ꝗ dupla
ad proportionē a/ad b/ergo. Nā inter a/ ⁊ b/ eſt
ꝓportio quadrupla ſiue dupla duple:⁊ nō eſt du=
pla ꝓportio inter a/et c/ q̄ non eſt niſi octupla.
Ad primum dicitur/ ꝙ ſicut maioratur veloci=
tas:ita maioratur ꝓportio potentie ad reſiſtētiā
vltra grauitatē eſſentialē cōtinue acq̄ritur graui=
tas accidentalis: ſcꝫ impetus ſcōm cōiter loquen
tes. Etiā minus de aere reſiſtit in fine ꝗ in ꝑnci=
pio. Ad ſecundū nego cōſequentiam. imo op=
poſitum conſequentis ſequitur in caſu:proportio
octupla que eſt inter octo ⁊ vnū non eſt in duplo
maior ꝓportione quadrupla : proportio octo ad
duo eſt dupla duple:et octo ad vnum cōponitur
ex tribus duplis. Interdū aliqua potētia mouet
aliquod mobile/ ⁊ illa potentia plus ꝗ in duplo
velocius mouet medietatē illius mobilis: patet.
ſit a/potentia vt tria/et b/mobile vt.ii.et c/me=
dietas vt vnum: tunc ꝓportio a.ad c/ eſt maior/
ꝗ dupla proportiōis a /ad b/cū tripla eſt maior
duabꝰ ſeſquialteris. Pro cuiꝰ intelligētia te nō
fugiat modus Euclidis:quinto elementorū dicē
tis. Si fuerint aliqui termini inuicē ꝓportiona=
les inter quos eſt mediū vnū proportionale: pro
portio prima ad vltimū cōponitur ex ꝓportione
primi ad ſcōm: ⁊ ſcōi ad tertiuꝫ. Et ſi fuerint duo
media:proportio primi ad vltimuꝫ cōponitur ex
proportione primi ad ſecūdū:et ſecūdi ad tertiū:
et tertij ad quartū. Exēpli cauſa/vt proportio tri
um ad vnum conflatur ex proportione trium ad
duo que eſt ſeſquialtera:et ex ꝓportione duorum
ad vnū que eſt dupla:et ſic proportio tripla com=
ponitur ex dupla et ſeſquialtera. Similiter pro=
portio quattuor ad vnū integratur ex proportio
ne quattuor ad tria q̄ eſt ſeſquitertia:⁊ proportio
ne trium ad duo ſeſquialtera. ⁊ ex ꝓportione du
orum ad vnum dupla:eam ob rē ꝓportio quadru
pla ex vna dupla vna ſeſquitertia et vna ſeſquial
tera conflatur. Idem intelligas ſi inter primum
et vltimū terminū mediarēt plures termini duo=
bus:proportio octo ad quattuor ex proportione
octo ad ſex/ ⁊ ſex ad quattuor componitur: ⁊ ſic
ex ꝓportione ſeſquitertia ⁊ ſeſquialtera reſultat:
et non modo ex his reſultat: ſꝫ in alia via conſta

tur ex proportiōe octo ad ſeptē:ſeptē ad ſex. ſex
ad quinqꝫ:quinqꝫ ad quattuor:hoc eſt ex propor
tione ſeſquiſeptima/ſeſquiſexta/ſeſquiquinta/et
ſeſquiquarta.proportionē vnā ex aliis componi
more Euclidis/et cōmuni:nihil aliud eſt ꝗ inter
terminos illius proportiōis reperiri adequate ta
les proportiones ex quibus dicimus illam com=
poni:ſic ꝙ prima proportio ex qua dicitur cōpo=
ni habeat ꝓ termino maiori terminū maiorē illi=
us proportionis ⁊ terminū mediū ꝓ termino mi
nori. Inſuꝑ ſcōm Euclideꝫ illic. oīs proportio
cōpoſita ex proportione maiori et minori eſt mi=
nor ꝗ dupla ad maiorē:et maior ꝗ dupla ad mi=
norē:⁊ hoc eſt lucidū.nam omne totū cōpoſitum
ex duabus partibus inequalibus/ē minus ꝗ du=
plum parti maiori:et maius ꝗ duplū parti mino
ri:eo ꝙ eſt duplū preciſe ad mediū inter illas par
tes. Et patet in terminis:tripedale eſt duplū pre=
ciſe ad pedale cū ſemis:et plus ꝗ duplū ad peda
le:⁊ minus ꝗ duplū ad bipedale. Sic in propor=
tionibus:vt proportio triū ad vnū que eſt tripla:
eſt maior ꝗ dupla ſeſquialtere:et minor ꝗ dupla
duple. Quo fit oīs ꝓportio cōpoſita ex duabꝰ
proportionibus equalibus : eſt preciſe dupla ad
quālibet illarū:vt ꝓportio quadrupla(vt quattu
or ad vnum)eſt dupla duple:qꝛ ex duabus duplis
reſultat:qꝛ quattuor ad duo:⁊ duorū ad vnū: qua
rum quelibet eſt dupla. modo oēs duple ſūt equa
les in proportione:licet vna dupla plus contine=
at de quantitate ꝗ altera. Preterea notabis ꝙ
ad cognoſcendū exceſſum vnius ꝓportionis ſuꝑ
aliam:oportet capere terminos illarum propor=
tionum quicūqꝫ ſint illi:et multiplicare extremū
minus vnius proportionis cū extremo maiori al
terius:⁊ ſimiliter extremum minus alterius pro=
portionis cū extremo maiori alteriꝰ. Et ſi nume=
ri reſultantes ex illis duabus multiplicationibꝰ
ſint equales:proportiones erunt equales. et per
conſequens non erit exceſſus vnius ſuper aliam.
Si vero fuerint inequales:proportiones erūt in=
equales:⁊ tantus erit exceſſus vnius ſuꝑ aliam:
quanta eſt proportio numeri maioris prouenien
tis ex multiplicatione numeri maioris alicuiꝰ il=
larum per numerum minorē alterius:ad numerū
minorē q̇ ꝓuenit ex multiplicatione alterius ter
mini maioris per minorem prime proportionis.
Exemplū primi/vt captis iſtis ꝓportionibus
octo ad quattuor/duodecim ad ſex:multiplicato
duodecim ꝑ quattuor reſultāt quadragintaocto.
Similiter multiplicato octo per ſex:idem nume=
rus reſultat quadragintaocto.et ꝑ conſequens il
le poportiones ſunt equales. Exemplū ſecun=
di/vt captis iſtis ꝓportionibꝰ ſex ad duo:⁊ octo
ad quattuor:multiplicato.viii.qui eſt terminꝰ ma
iorvnius proportonis per terminum minorē alte
rius ꝓportionis ſcilicet duo:numerus reſultans
eſt vt.xvi.multiplicato vero.vi.qui eſt numerus
maior alterius ꝓportionis per quattuor qui eſt
numerus minor prime ꝓportionis. numerus re=
ſultans eſt .xxiiii.modo talis eſt exceſſus ꝓpor=
tionis.vi.ad.ii.que eſt tripla ſuꝑ proportionem
viii.ad.iiii.q̄ eſt dupla qualis eſt proportio.xxiiii.
qui eſt numerus reſultans ex termino maiori tri=
ple proportionis:multiplicato per quattuor . qui
eſt numerꝰ minor duple proportionis ad.xvi.qui
eſt numerus reſultans ex termino maiori duple
proportionis ſcꝫ.viii.multiplicato ꝑ.ii.qui eſt nu
merꝰ minor triple ꝓportiōis. Et qꝛ.xxiiii. ad ſex
decim eſt proportio ſeſquialtera id tripla propor
tio excedit duplam ꝑ ſeſquialterā:hoc eſt conti=
net duplā et ſeſquialterā preciſe. Et hec ſufficiāt
pro ſolutione huius argumenti/ ⁊ ſimiliū. Se
cūdo arguitur.ponēdo vnā potētiā vt.viii. ⁊ ae=
rem reſiſtentie/vt.iiii.et aliā potētiā vt quattuor:
⁊ aerē reſiſtentie/vt.ii.ſubduple quātitatis ad ali
um aerē. Tūc equalis eſt ꝓportio illarꝫ potētia=
rū ad ſuas reſiſtentias:⁊ tamen nō eſt equalis ve
locitas:cū vnum ptranſit maius ſpacium in equa
li tēpore ꝗ aliud. Preterea arguitur. Ariſtote=
les dicit.vii. Phiſicorū textu cōmenti.xxxv. ꝙ ſi
aliqua potentia moueat aliqḋ mobile:eadē potē
tia mouebit medietatē illius in duplo velocius.
Reſpōdetur:velocitates erunt equales quali=
tatiue:ſed nō quātitatiue.tūc eñ velocitates ſūt
equales qualitatiue quādo ab equalibus propor
tionibus proueniunt. Et reſiſtentie tūc ſunt equa
les qualitatiue quando equalem difficultatē faci=
unt potentie agenti. Sed tūc ſunt equales quāti
tatiue qñ ſunt equalis quantitatis. Ad aliḋ di=
citur:ꝙ philoſophus capit potentiā pro propor=
tione:⁊ ſic oportet qñ duplatur potentia duplare
proportionē.ſemꝑ loco potētie ponatur propor=
tio. Tertio arguitur.magnes eque velocit̄ tra
hit ad ſe magnū ferrū ⁊ paruū:et tn̄ ipſa nō habꝫ
equales proportiones ad magnū ferrum et par=
uum:igitur ab inequalibus proportionibus equa
les motus proueniunt:aſſumptū patet experien=
tia. Ad hoc argumentū reſpondet ꝯmentator
vii. Phiſicorꝫ textu cōmenti quarti . negando ꝙ
magnes ad ſe attrahat ferrū. Sed dicit ferruꝫ ex
naturali inclinatione moueri ad ipſam magnetē
tanꝗ ad ſuum locū naturalē ꝑ quandā qualitateꝫ
impreſſam ab ipſa magnete in ipſo ferro. Quo
fit ſi ſortes habeat in manu magnetē ſufficienteꝫ
attrahere ferrū(hoc eſt q̄ ſufficit imprimere vir=
tutem motiuā ferri)non plus ponderabit ferrum
cū magnete ꝗ ſola magnes. Secūdo ſequit̄ ſi
in aliqua equilibra ex vno latere ponatur ſcutum
et ex alia parte ponat̄ pondus ſcuti factū ex ma=
gnete: et addatur paruū ferrū ipſi magneti: totū
aggregatum non plus pōderabit ꝗ illud ſcutuꝫ.
Et ratio eſt qꝛ ſtatera nō detiet ferrū:ſꝫ magnes.

Queſtio quinta.

Queritur quinto an lo=
cus ſiue aliud quodlꝫ cōtinuū ex pun=
ctis cōfletur. hāc queſtionē in hac di=
ſtictiōe īſerere ſcriptores (modica oc
caſione data)non erubuerunt:et primi theologie
limites tranſgreſſi ſunt :poſterioribus tn̄ vt ſicqꝫ

danda eſt venia. error cõis (ſi quis ſit) facit ius.
ꝓpterea ꝑuilegio eodẽ quo alii donati ſunt vti li
cebit. ¶ Circa queſtiõis titulũ: notiſſima eſt apõ
Ariſto. vi. Phiſi. reprobatio Democriti aſſerẽtis
cõtinuum ex pũctis eſſe cõflatũ. et varii ex theo=
logis / niſi ſunt rationibus q̃plurimis eãdẽ poſi=
tionẽ reprobare. tentabo rationibus eorũ fortio=
ribus obuiare: et rationes alias apponere et oẽs
eliminare. ¶ Propterea gratia ſcolaſtice diſputa
tionis ponentur tres cõcluſiões: quarũ prima ẽ.
Continuũ quodlibet cõponitur ex punctis. ꝓba=
tur hec cõcluſio. in oẽm ſuã partem continuũ põt
diuidi. modo poſſibili poſito in eſſe nullum ſequi=
tur incõueniens ꝑmo priorũ. ponatur ergo a / con
tinum in oẽm ſuã ꝑtem eſſe diuiſum: q2 eadem eſt
ratio de vno cõtinuo et de quolibet. aſſumptũ pa
tet: in hanc ſuã partẽ a / continuũ põt eſſe diuiſũ:
demonſtrando vnã tertiam: 7 ſic de qualibet alia
parte. ergo in oẽm ſuã partẽ a / continuũ põt eſſe
diuiſum. cõſequentia eſt aſcenſus. et antecedens
eſt verũ. ergo et conſequẽs. quelȝ pars eſt poſſibi
lis: et alteri compoſſibilis: et quibuſlibet aliis fini
tis vel infinitis cõpoſſibilis. ¶ Forte dices / ſicut
dicit quidã doctor. licet quelibet cathegorica ſit
vera: non tamen eſt cõpoſſibilis quibuſcũqȝ. quẽ=
admodũ iſta eſt falſa / poſſibile eſt oẽȝ lapidẽ por
tari ab iſto: et nulla ſingularis illius in ſe eſt falſa:
non q2 aliqua ſingularis determinata ſit alicui al
teri determinate incõpoſſibilis: ſed aliquib9 de=
terminatis eſt aliqua indeterminata incõpoſſibi=
lis. quotcũqȝ eñ nouem ſingularia ſunt cõpoſſi=
lia: et decimũ / indeterminate eſt icõpoſſibile eis:
poſito ꝙ ſint decẽ lapides equalis magnitudis:
quoꝝ nouẽ põt portare ſortes: et nõ decẽ. ¶ Cõ=
tra hoc arguitur. extraneũ eſt in logica concede=
re copulatiuam verã ex partibus incõpoſſibilib9
compoſitã. modo quelibet illarũ cathegoricaruȝ
in antecedente aſſumptarũ eſt vera: imo neceſſa=
ria: cũ eſt ꝓpõ de poſſibili de nullo extremo reſtri
cto poſſibilis. ergo antecedẽs eſt neceſſariũ: cum
quelibet ei9 cathegorica eſt neceſſaria. ergo nul=
la eſt incompoſſibilitas. ſi in reflexiuis poſſet eſſe
ſophiſtica inſtantia: non curo: non aũt in ꝓpoſito
vllo modo. nõ valet illud qȯ aſſignatur ꝓ ſimili.
poſſibile eſt omnẽ lapidẽ portari ab iſto. illa eniȝ
eſt modalis cõpoſita nõ ꝓbanda ꝑ aſcenſum ſin=
gularium: quẽadmodũ eſt hic: poſſibile eſt omne
aſtrũ eſſe ſupra nos: q̃ eſt mere impoſſibilis ꝑ na=
turam. et quelȝ ſingularis / ſicut tu capis poſſibi=
lis et vera. poſſibile eſt hoc aſtrũ eſſe ſupra nos:
quocũqȝ demonſtrato. omne aſtrũ eſſe ſupra nos
ſtat materialiter pro propõne ei correſponente.
et quacunqȝ tali ſingulari data: poſſibile conue=
nit ei. propterea concedo hãc ꝓpoſitionẽ: in oẽm
ſuam partẽ continuũ poteſt eẽ diuiſum. cui9 veri
tatem copulatiua compoſita ex neceſſitate con=
ſtantie et ſingulariũ oſtendit. Sed illa non venit
ponenda in eſſe ꝑ hanc vniuerſalem: in oẽm ſuã
partẽ continuũ eſt diuiſum. ſed per plures ſingu=
lares inconiũcti ſumptas quarũ quelibet eſt poſ=
ſibilis. et hoc ſufficit ad veritatẽ vniuerſalis mo=
dalis diuiſe. noſti hanc eſſe verã in lumine natura
li: quilȝ homo poſſibiliter non eſt aĩal: quilȝ ho=
mo poſſibiliter eſt in bibliotheca mea. 7 tamen
vniuerſales ſeparato modo ſunt impoſſibiles na
turaliter loquendo. illud dictũ prioriſticũ: poſſibi
li poſito in eſſe nullũ ſequitur inconueniens: ha=
bet verũ in modalibus compoſitis capiendo to=
tum qȯ remanet dẽpto modo pro de ineſſe. pro=
pterea hec eſt falſa ſcȯm oẽm viã de continuo: in
oẽm ſuam partem continuũ eſſe diuiſum eſt poſ=
ſibile: vel poſſibile eſt continuũ eſſe diuiſum ĩ om
nem ſuam partem: vt pȝ per falſitatem de ineſſe:
ſcȝ: continuũ eſt diuiſum in omnẽ ſuam partem.
¶ Cõtra hoc arguitur. iſta eſt vera: a / cõtinuũ po
teſt eſſe diuiſum in omnẽ ſuã partem in ſenſu di=
uiſo: vt patet aſcendendo ſub termino diſtributo
poſito a parte p̄dicati. 7 tñ ſua de ineſſe erit hec:
a / continuũ eſt diuiſũ in oẽm ſuã partem. totũ qȯ
ponitur a parte predicati in modali diuiſa debet
poni in ſua de ineſſe. alioquin iſte nõ eſſent falſe:
ſortes põt currere ſine pedib9: terminus põt ſup=
ponere extra ꝓpoſitionẽ: q2 falſitates iſtarũ mo
daliũ oſtẽdunt earũ de ineſſe. ¶ Reſpõdetur: hoc
argumentũ nichil cõcludit. nego vniuerſaliter q̄c
quid ponitur a parte p̄dicati in modali diuiſa de
beat poni in ſua de ineſſe. q2 ſi ſic: tunc tales eſſẽt
negande: Helena peperit decẽ filios: Ludouicus
fuit minor q̃ꝙ eſt: de9 erit cras. Scȯo dicitur: aſcẽ=
ſus ſub termino diſtributo nõ valet quando ter=
minus ipe eſt determinatio accepta vnica acce=
ptiõe cũ ſuo determinabili. quẽadmodum hic: a.
cõtinuũ põt eſſe diuiſum in oẽȝ ſuã partẽ. Tertio
dicitur: qñ aſcenderetur et concederetur vera: cõ
ſequenter negabitur ꝙ poneretur ꝑ vnã de ineſſe
in propriis terminis: ſed ꝑ plures de ineſſe incon
iuncti ſumptas: quẽadmodum eſt qñ eſt determi=
natio accepta nõ vnica acceptione cum ſuo deter
minabili: vt in hac: in oẽm ſuã ꝑtẽ cõtinuũ põt eẽ
diuiſum: vel a continuũ in oẽm ſuã ꝑtem põt eſſe
diuiſum. vides ergo hoc argumentum ſolũ ex ne
xibus logicalibus dependet: et nõ cõcludit reali=
ter. ¶ Propterea aliter arguitur: et ſecũdo ſic: a /
continuũ diuiditur in hãc partem: et idẽ cõtinuũ
diuiditur in hanc partẽ: et ſic de ſingulis. ergo cõ
tinuũ diuiditur in oẽm ſuã ꝑtem ꝑ aſcenſum. añs
eſt poſſibile. nulla pars alteri repugnat. ergo tota
copulatiua eſt poſſibilis. ¶ Confirmatur / poſſibi
litas illius copulatiue ꝑ diſiunctiuã cõpoſitam ex
ꝑtibus ꝯdicentibus: q̃ nõ eſt neceſſaria. ergo nec
illa copulatiua eſt impoſſibilis. cõſequentia ẽ cla=
ra logicã intelligenti. Sed dices / ꝙ tota copula=
tiua eſt impoſſibilis: licet quelibet cathegorica cõ
patiatur alias tres: et ſic de quibuſcunqȝ finitis:
cũ hoc vna cathegorica eſt incõpoſſibilis infini=
tis: hoc eſt illi ꝑticule / ſic de ſingulis. 7 ꝑ ꝯñs vna
pars eſt alteri incõpoſſibilis. eodẽ modo dicatur
de neceſſitate diſiunctiue cõpoſite ex ꝑtibus con
tradicentibus huic copulatiue: ꝙ illa diſiunctiua
eſt neceſſaria nec compoſita ex ꝑtib9 ꝯdictoriis

vel cõtrariis. ſed ipa diſiunctiua ꝑticipat natura
liter legem ſubcõtrariarũ: quẽadmodũ eſt de hac
diſiunctiua neceſſaria / ſortes nõ currit vel ſortes
mouetur. ¶ Propterea tertio arguitur ad idẽ: et
hoc ſic. dato vno corpore vitreo poſito ſuꝑ corp9
ſolidũ et planũ: ſuꝑ qȯ ponatur graue ĩfinite gra
uitatis vel finite cadens directe ſuꝑ corp9 vitreũ.
tunc ſic: illud corpus diuidetur in oẽm ſuã partẽ:
et eſt cõtinuũ: igitur. cõſequentia tenet cũ mino=
re. 7 arguitur maior. ĩ aliquas ꝑtes diuidet: com=
probante experiẽtia. et equalis eſt ratio de aliis.
ergo in oẽm ſuã ꝑtem diuidetur. ¶ Et confirma
tur hec ratio: ab omi ꝓportiõe inequalitatis ma
ioris fit actio: ſeptimo Phiſicoꝝ. nulla ꝑs corpo=
ris vitrei põt ſufficiẽter reſiſtere illi corpori gra=
ui ne diuidat. magna ꝑs magis reſiſtit q̃ꝙ parua.
citius lapillus frangitur a graui cadenti ſuꝑ ipſuȝ
q̃ꝙ exiſtens in molari. et ſi corpus minus q̃ꝙtitati=
ue magis reſiſtat: cũ ponatur infinita grauitas in
finite actiuitatis: ipm diuidetur. non iuuat dicere
corpus planũ erit poroſum: 7 alique ꝑtes corꝑis
vitrei poros ingredientur / vel ꝑtes imediate nõ
tãgẽtur a corpore. hoc inquã nõ valet. ponim9 de
potentia dei illud corpus eſſe ſolidũ: et naturali=
ter argumẽtũ currit de ꝑtiali vitro poſito ſuꝑ pla
num totaliter ſolidum. illud corpus planũ nõ eſt
totaliter poroſum: etiã mediatio ꝑtium nõ impe=
dit. enſis craneũ frangit tangendo durã matrẽ et
piam matrẽ: et nõ craneũ immediate. Inſuꝑ: ar=
gumentuȝ currit de ꝑtibus ſuꝑficialibus corpori
graui eque immediate applicatis. Rurſus: ꝑs ſu=
perior fracta pellit mediatam partem. Si dicas:
argumentũ debet cõcludere de corꝑe parue gra=
uitatis cadente ſuꝑ corp9 fragile: et equaliter mi=
litaret contra me ſi nõ ſingula cõcludant. ſic eſt ſi
oĩa hec poſitionẽ colorent. Inſtare non eſt ſolue
re. ſufficit nobis ꝙ argumẽtuȝ equaliter ducit ad
vtrũqȝ. et põt applicari argumentũ de leui aſcen
dẽte in vacuo: quo ad oẽm partẽ celi 7 ſpacii ĩter
medii aſcẽdit. ſimiliter potus aque in hyeme ple
nus vniformiter fortis diuidetur: alioq̄n aqua cõ
gelabit. et ſic minorem locũ occupabit q̃ꝙ antea.
et ſic dabit vacuũ: qȯ natura abhorret. ¶ Quar=
to arguitur: deus põt ponere ꝑtes ſortis penetra
tiue in loco: ſic multi exiſtimant de corꝑe xp̄i ĩ ſa
cramento euchariſtie: ſaltẽ illud eſt deo poſſibile.
poteſt facere duo corpa ſe penetrare: vt pȝ de cor
pore chriſti aſcendentis ad celos in die aſcenſio=
nis. eodẽ modo põt facere duas medietates eiuſ=
dem corꝑis ſe penetrare: et ſic de tribus tertiis:
q̄ttuor quartis: 7 de mille milleſimis: 7 tũc ſic: ali
quis põt trahere cultelluȝ ſuꝑ illas ꝑtes: nec ille
partes infinite reſiſtunt. et qualitercũqȝ reſiſtãt:
deus põt cũ potentia ſua cũ illo diuidente cõcur=
rere taliter ꝙ erit aliqua diuiſio. et oĩs ille ꝑtes
ſunt in eodẽ loco. ergo ſortes diuidetur in oẽm ſu
am ꝑtem. ¶ Quinto arguitur. capiat deus corp9
quadrupedale: in ꝑma ꝑte ꝓportionali vni9 ho=
re diuidat deus illud in quattuor pedalia: in ſecũ
da ꝑte proportionali illius hore quodlȝ illoꝝ pe
dalium diuidat deus in quattuor equales: in ter=
tia ꝑte ꝓportionali eiuſdẽ hore quãlibet illarum
ꝑtiũ diuidat deus in quattuor ꝑtes equas. et ita
faciat deus ꝑ oẽs ꝑtes ꝓportionales illius hore:
ita ꝙ quodlibet integrũ erit ſubquadruplũ in ſe=
cunda ꝑte ꝓportionali illi9 hore ad partẽ p̄ceden
tẽ: cõſeruando oẽs illas partes in fine illius hore:
tunc ſic: in infinitũ parua erit aliqua iſtaꝝ partiũ
ante finẽ hore. et in inſtanti terminante horã q̄li
bet erit minor q̃ꝙ erat integrum in quacũqȝ parte
proportionali illius hore. ergo infinite paruita=
tis eſt quodlibet illoꝝ qȯ remanet in fine illi9 ho=
re. ergo nullum tale eſt diuiſibile: 7 eſt: ergo eſt in
diuiſibile: qȯ reſtabat ꝓbandũ. ¶ Septimo ar=
guitur de9 põt eſſe in loco pũctali vt ita loquar:
et pertrãſire vnicã lineã ſemper manẽdo in loco
pũctali. ergo talis linea ꝯponitur p̄ciſe ex pũctiſ.
aſſumptũ ꝓbo. corp9 ſphericũ p̄t deſcribere line
am in corꝑe plano: 7 ſemꝑ tanget planũ adequa
te in pũcto. q2 ſcȯm ponẽtes pũcta ĩ cõtinuo: cor
pus ꝑfecte ſphericũ tangit corp9 planũ p̄ciſe in
pũcto: nec p̄t planũ corp9 aliter tangi. ſit angel9
ſꝑ ĩ pũcto cõtact9. tũc ſic: corp9 ꝑfecte ſphericum
ꝑtranſibit vnã lineã in corꝑe plano: 7 ſemꝑ tan=
git planũ in pũcto. 7 in ſimili loco continuo ẽ an
gelus. ergo angelus ꝑtranſit a. lineã ſemꝑ manẽ
do in loco pũctali: et q̄cq̄d eſt ĩ a / linea ꝑtrãſit. er
go a / linea cõponitur p̄ciſe ex punctis: qȯ reſta=
bat probandũ. ¶ Octauo arguit. deus p̄t facere
oẽ illud qȯ nõ includit ꝯtradictionẽ. ſed p̄t defen
di ꝙ poſſit corp9 ex imꝑtibilib9 cõponi. 7 ſi illȯ
p̄t defendi abſqȝ cõtradictiõe: eodẽ modo p̄t nũc
defendi. ¶ Nono arguit. deus videt duas medie=
tates a. quãti: tres tertias: quattuor quartas eiuſ
dem quãti: 7 ſic in infinituȝ ꝑuas ꝑtes videt. nec
terminat viſ9 ei9: hoc ẽ noticia ĩtuitiua ei9: citra ĩꝑ
tibilia. ḡ ĩ ꝯtinuo ſũt ĩꝑtibilia ex q̄b9 ꝯtinuũ ꝯflat
¶ Scȯa cõcluſio. cõtinuũ nõ cõponit ex pũctiſ fi=
nitis. probatio: quia dato oppoſito: nõ q̄lȝ linea
p̄t diuidi ĩ duas ꝑtes equas: qȯ eſt incõueniẽs. pȝ
de linea ex tribus pũctis cõpoſita: vel ex aliquo
alio numero impari finito. ¶ Tertia ꝯcluſio. qȯ=
libet cõtinuũ cõponit ex infinitis. ptȝ. cõtinuũ cõ
ponitur ex pũctis ꝑ primã cõcluſionẽ: et nõ ex fi
nitis ꝑ ſecũdã. ergo ex infinitis. ¶ Cõtra ꝑmã cõ
cluſionẽ q̃ eſt potiſſima in hac materia arguitur
ſic: ex ea cũ tertia cõcluſione ſeq̄tur ꝙ pars conti
nui eſt equalis ſuo toti. cõſequens eſt falſum et cõ
tra vnam cõem animi cõceptionẽ ꝑmi elemento
rũ. 7 ꝙ ſequatur ꝓbatur ſic: totũ continuũ et ſua
medietas habẽt ꝑtes equas. tot habet pũcta me
dietas / ſicut totũ cõtinuũ. ¶ Reſpõdetur negan=
do ſequelã. et cõcedit ꝙ medietas hȝ ꝑtes equas
ſicut totum. hoc diſiunctũ equale vel inequale / ẽ
paſſio quãtitatis. in p̄dicameno quantitatis dicit
philoſophus: propꝛium eſt quãtitati ſcȯm eã equa=
le vel inequale dici. modo punctũ nõ eſt quantũ.
accipito analogiã in alia materia. tot ſunt inſtan
tia in medietate hore ſicut in tota. 7 ſcȯm aduer=
ſarios nõ ſunt plura inſtantia in tota hora q̃ꝙ ĩ ei9

medietate.⁊ ſcd̄m opinionē quorūdā (fortaſſe nō
improbabilē) in quolꝫ tpe acq̄ſitiōis forme acq̄=
rūtur infiniti gradus.nullus gradꝰ ī acq̄ſitiōe plꝰ
durat q̄ꝫ ꝑ inſtans.et tamen maior forma acq̄rit
in illo toto tpe q̄ꝫ in pte.ſic dicetur in ꝓpoſito.et
nō reſpiciendū eſt ad pūcta q̄ integrant cōtinuuꝫ
ad ꝓbandū magnitudinē vel puitatem continui:
ſed penes ptes quātas.illud cōtinuū eſt alio ma=
ius qḋ plures ptes certe quātitatis habet. ⁋ Sꝫ
cōtra illud arguitur.vel vnū pūctū cōſtituit q̄tū.
et pꝫ ꝙ nō ſicut loq̄mur de puncto ip̄ſentiarū.
eodē mō nec duo pūcta cōſtituūt ꝯtinuū:nec tria
puncta:nec quattuor:et ſic ſine ſtatu. Sed dices:
et dicendū eſt cōſequenter:nulla finita cōſtituere
cōtinuū:ſed infinita. Sed cōtra iſtud arguit̄: ex il
lo ſequitur ꝙ aliquod nūc eſt cōtinuū : et in nullo
inſtanti ante hoc fuit cōtinuū:⁊ nullū cōtinuuꝫ in
hoc inſtanti ꝓducitur:imo nec aliquid.hoc corre
lariū eſt abſurdū.ergo et añs.ꝓbo cōſequētiam.
ponamus ꝙ deus in qualibet pte ꝓportionali ho
re p̄cedentis ꝓduxiſſet vnuꝫ punctum : et nichil
ꝓducatur in hoc inſtanti terminãte horã. Jam in
hoc inſtanti eſt vnū cōtinuū:et in nullo inſtāti vel
parte ꝓportionali hore ante hoc inſtans fuit con
tinuū ꝓductum.⁊ nichil ꝓducitur in hoc inſtāti.
⁋ Reſpōdetur cōcedēdo cōcluſionē / ſicut ī.xliiii.
diſtinctione p̄mi cōcedimus ꝙ aliquid nūc eſt in
finitum et in nullo inſtanti ante hoc fuit ens infi=
nitum:tamen nichil ꝓducitur nūc de nouo.ſimile
habetur ibidem diſtinctione.xvii. q̄ſtione.xviii.
de corpore infinite remiſſionis qḋ nullius calidi=
tatis eſt in quacūqꝫ pte ꝓportionali hore vel in=
ſtanti:⁊ tñ in inſtanti terminante horã corpꝰ erit
calidū:vt quattuor / vel vt octo / vel vt centū / vel
vt mille ſi volueris.et nulla caliditas addit̄ de no
uo. ⁋ Propterea ſcd̄o argumentator inq̄rēdo de
iſtis pūctis.ſi aliqua puncta poſſunt cōſtituere ali
quod cōtinuū:ſeq̄retur ꝙ deus p̄t ex infinitis ani
mabus vel angelis creare continuum.conſequēs
nō eſt admittendū:ergo nec añs.et ꝙ ſequat̄ pꝫ:
aliqua indiuiſibilia ſubſtantie cōponūt cōtinuū:
et non eſt maior ratio de aliquibus q̄ꝫ de aliis.
⁋ Reſpondet̄ refellēdo illud argumētū.ſcd̄ꝫ do=
minos reales puncta ſunt accidentia habētia po
ſitionem in cōtinuo:queritur ab eis quare anime
vel angeli non habent poſitionē in eodē ſicut ſua
puncta. Reſpondebunt illud prouenire ex natura
rei.ſic dicā eis.ſunt aliqua ſubſtãtie indiuiſibiles
nō potētes cōponere cōtinuū:vt angeli et aīe in=
tellectiue.aliqua ſunt indiuiſibilia cōtinuū cōſtan
tia.vbi ip̄i dicunt poſitionē habentia in cōtinuo:
cōtinuū componūt. ⁋ Sed cōtra iſtud arguitur.
vel oīa puncta ſunt eiuſdē ſpeciei.⁊ ſi ſic:ſubſtan
tia et accñs cōponūtur ex ptibus eiuſdē rōnis. et
ſi nō:in eodē cōpoſito dabūtur plura compoſita
ſpecie diſtīcta. ⁋ Reſpōdet̄. nō oīa ſunt eiuſdem
ſpeciei:aliqua ſunt accidētia:aliqua ſubſtātia.illa
differunt genere:et inter ſubſtantias:aliqua pun
cta cōponūt materiam:et illa oīa ſunt eiuſdeꝫ ſpe
ciei ſpecialiſſime.tenēdo materiā celi eſſe eiuſdeꝫ

ſpeciei cū materia inferiorū.puncta formas cōpo
nentia differūt ſpecie a pūctis cōſtantibꝰ materi
am.et quot ſunt forme ſpecifice diſtincte:tot ſunt
puncta ſpecifice diſtincta.⁊ ſic dicatur de pūctis
cōponentibus albedinē et nigredinē ꝙ ſpecie dif
ferant. ⁋ Tertio arguitur.ſi poſitio eēt vera ſeq̄=
retur ꝙ cōtinuū et punctū eēnt eiuſdē ſpeciei.hoc
eſt incōueniēs:ꝙ īdiuiſibile et diuiſibile ſunt eiuſ
dem ſpeciei.et ꝙ ſequatur patet.nichil eſt in con=
tinuo niſi punctū vel puncta.ergo a.continuū nō
eſt alterius ſpeciei a.puncto vel pūctis. ⁋ Reſpō=
detur cōcedendo ſequelā.duo puncta cōponentia
materiā vel eandē formā et vnū punctū ſunt eiuſ
dem ſpeciei.et per idē tria pūcta et duo:⁊ ſic ſine
ſtatu.nō incōuenit aliquod pūctum et aliqḋ conti
nuum eſſe eiuſdē ſpeciei.ſed vnū falſum aſſumit̄ i
argumento:ꝙ nō eſt in cōtinuo niſi pūctū.cuiuſlꝫ
continui cōtinuū eſt ps.modo nullū continuū eſt
punctū.ſed aſinus non eſt eiuſdē ſpeciei cū pun=
ctis cōponētibus materiā.bene aūt cū duobꝰ pū
ctis quorū vnū cōponit materiā et aliō formā.di=
catur punctū ps materie et nō materia: ⁊ punctū
ps forme et nō forma.ſi cuipiam placeat illā ad=
mittere in recto:cū illo nō contendimus:cū ē ha=
bendus ſolum ſermo de noīe.quo fit:duo puncta
in aſino ſunt eiuſdē ſpeciei cū materia. imo vnuꝫ
punctū in aſino eſt eiuſdē ſpeciei cuꝫ forma aſini.
ſed nullū vnū punctū eſt aſinus: nec oīa eiuſdem
ſpeciei cū aſino ſunt aſinus :patet de pūcto ī ma=
teria et de puncto de forma.ſicut aīa ⁊ materia ſe
parata ſunt eiuſdē ſpeciei cū forte:et tamē nō ſūt
fortes vel homo. ⁋ Quarto arguit̄.ſi dicta eēnt
vera ſequeretur ꝙ poſſent auferri infinita ab vno
pedali abſqꝫ hoc ꝙ ipſum eſſet minus:et loquor
de continuo finito.conſequens eſt falſum.ergo et
antecedens.cōſequentis falſitas ꝓbat̄.illa infini
ta puncta ſufficiunt cōſtituere continuū: immo ſi
ſimul addantur cōtinuū cōſtabitur: cōſequētiã ta
men ꝓbo.auferat deꝰ a p̄ma pte ꝓportionali vnū
pūctū.vnū pūctū a ſcd̄a pte ꝓportiōali eiuſdē cō
tinui.vnū pūctū a tertia pte ꝓportiōali eiuſdē.et
ſic auferat vnū pūctū a q̄libet pte ꝓportiōali:vel
potiꝰ a qualibet pte ꝓportionali auferat vnū pū
ctum.tūc erunt infinita puncta ablata. patꝫ.p̄ma
ps proportionalis eius manebit ita magna ſicut
ante ablationē illius puncti.ſcd̄a ps ꝓportiona=
lis manebit eque magna puncto ablato ſicut an=
te eiꝰ ſubſtractionē:⁊ ſic de qualibet alia pte pro=
portionali.⁊ ſi oēs ptes proportionales remane
bunt ita magne ſicut p̄us:totum manebit ita ma
gnum ſicut ante erat. Inſup:p̄ma ps proportio=
nalis manebit equaliter magna:quoniã ſemipe=
dalis.ip̄a eſt equalis aggregato ex oībus ſequē=
tibus.ergo aggregatum ſequentiū eſt ſemipeda=
le.ergo totū manebit pedale. ⁋ Reſpōdet̄ conce
dendo ſequelā.nec hoc eſt incōueniens. immo ſi
adhuc auferrētur tria puncta: mille : de qualibet
pte proportionali:totū eſſet ita magnum ſicut in
p̄ncipio. ⁊ ſi auferrentur infinita interſcalariter.
ſecus eſt ſi continue auferrent̄.et ne tibi illō oīno

peregrinum videatur.ſit tibi analogia : auferen=
do infinitos aureos interſchalariter a congerie
infinita aureorū:infiniti ſuperant.vel auferendo
infinita pedalia equalia a linea īfinita interſcha
lariter:remanebit infinita multitudo vel ſufficiēs
ad tantā extēſionem infinitatis ſicut p̄us erat.et
eſt tota ratio:q2 infinite erunt tales ptes in linea
īmo infinities infinite tales.ſic eſt in cōtinuo q̄ꝫ=
tūcūqꝫ puo:ſunt infinita puncta: et infinities infi
nita. ⁋ Sed cōtra totū iſtud arguitur.ſequeretur
ꝙ ex corpore pedali poſſet fieri bipedale / tripeda
le / quadrupedale / ſecluſa rarefactione / vel ꝙ idē
ponatur in variis locis. iſtud nō eſt intelligibile.
ergo et fons de quo iſte riuus ꝓcedit.ꝙ ſequatur
patet:ſeparentur infinita puncta ab a / corpe pe=
dali ſcd̄m imaginationē p̄fatā:tūc ex illis p̄t com
poni vnū.ſit illud quantitatis quātūlibet puevo=
lueris.inumere tales magnitudines a / pedali nō
exhauſto:īmo nec diminuto:extrahi poſſunt : ex
quibus quadrupedale / īmo infinitū corpus cōpo
netur. ⁋ Reſpōdetur cōcedēdo ſequelā:nec cōſe=
quens eſt impoſſibile.modus auferēdi multū fa=
cit.iſtud nō eſt ſitum in facultate creature. agens
naturale corrumpit ordinate ⁊ cōtinue. et agens
creatū neſcit iſta pūcta ſegregare a cōpoſito.ſicut
deus ex corpe pedali p̄t facere lineã īfinitã: ⁊ nul
la creatura. Ex iſto ſequitur cū adiūctione cōiter
conceſſorū in philoſphia:cū ignis corrūpit lignū
oīa puncta q̄ erant in forma ligni corrūpit: ita ꝙ
nullū illorū manet in rerū natura.pūcta materie
nullo mō corrūpit.illa ſunt ingenerabilia et īcor=
ruptibia naturalit̄:ſicut philoſophi nō abs re di=
cunt.cū corruptis ſtraminibus maneāt cineres:
quos de rerū natura tollere nequis / quin aliqua
materia ſuccedat. Si petas quare agēs naturale
nō p̄ōt corrūpere vnū punctū nichil aliud corrū=
pendo. Reſpondetur ꝑ maximam phiſicam.oīe
agēs equaliter agit in duo paſſa equaliter appro=
ximata.modo nullū eſt vnū punctū ſine duobus
et infinitis equaliter applicatis agenti. ⁋ Quin=
to arguitur.ſi poſitio eſſet vera ſequeretur ꝙ pari
ratione forma intenſibilis et diuiſibilis cōpone=
retur ex indiuiſibilibus ſcd̄m intēſionē. ſed hoc ē
incōueniens.ergo.ꝙ ſequatur pꝫ. eſt eadem ra=
tio. Similiter tp̄s cōponeretur ex inſtantibus:et
motus ex mutatis eſſe. ⁋ Reſpondet̄ concedēdo
oīa illa aſſumpta.forma accidens indiuiſibile (vt
calor) inhereret puncto ſubſtãtie:⁊ diuiſibilis intē=
ſiue inheret.et ꝓportionabiliter eſt dicenduꝫ de
forma intenſibili et remiſſibili ad quantū. Iſtud
nō eſt oīno improbabile qḋ dicimus de forma:vt
pꝫ ꝑ vnam ſolēnē opinionē inter antiquos ꝙ for
ma intenſibilis nō habet ptes.quid mirū ergo ſi
nos dicamꝰ (opinionē cōem tenentes) ꝙ aliqua
ps eius eſt indiuiſibilis.ex iſto nō ſequitur ꝙ ca=
lor pūctualis eēt infinite remiſſionis. dicimꝰ illō
non eſſe intēſum.ſiue debeat dici ps caloris ſiue
nō:eſt difficultas ſimilis. ⁋ Sexto arguit̄ ex po=
ſitione predicta ſequit̄ ꝙ diameter quadrati non
eſſet incōmēſurabilis coſte eiuſdē.ꝯſequēs eſt fal

ſum:vt patet ex quinta decimi Euclidis.dicit eñ
illa quinta ꝙ q̄titatum cōmenſurabiliū ꝓportio
eſt adinuicē / ſicut alicuius numeri ad aliquem nu
merū.et ꝑ ſeptimā eiuſdē ſequit̄:ſi linee aliq̄ ſint
cōmēſurabiles quadrata illarū linearum ſe habe
būt adinuicē / ſicut vnꝰ numerꝰ quadratꝰ ad aliū
numerū quadratū.quadratū aūt diametri non ſe
habet ad quadratū coſte / ſicut numerꝰ aliq̄s qua
dratꝰ ad aliū numerū quadratū.igit̄ nec diame=
ter erit commēſurabilis coſte.minor patet ex pe
nultima p̄mi:eo ꝙ quadratū diametri eſt duplū
ad quadratum coſte:ꝓ eo ꝙ eſt equale quadrato
duarū coſtarū.⁊ hoc intueri potes:ī margine de
ſcribēdo quadratū maiꝰ a / ſuꝑ cuiꝰ diametri me
dietatē cōſtet̄ minꝰ quadratū:cuiꝰ diameter erit
coſta maioris.nullꝰ aūt numerꝰ quadratꝰ eſt du=
plus ad aliū nūerū quadratū: vt patet de nouē /
ſexdecim / vigintiq̄nqꝫ / et ita diſcurrēdo ꝑ oīes
quadratos ex q̄buſcūqꝫ radicibꝰ in ſe ductis. cō=
ſequētiam tñ ꝓbo ſic.q2 pūcta diametri ſe habēt
ad pūcta coſte in aliqua porportione numerali.
Etiam aliter patet capiēdo duo pūcta īmediata
in coſta:et alia duo oppoſita in alia coſta : et ab
iſtis ad illa ducant̄ due linee recte eque diſtantes
ip̄i baſi.iſte ſecabūt diametrū.⁊ ſi in pūctis īme
diatis:nō erūt plura pūcta in diametro q̄ꝫ in co=
ſta.ſi in pūctis mediatis:tūc capio pūctū mediū
in diametro a quo duco lineam rectam in conti=
num et directū duas coſtas verſus. illa cadit ex=
tra vtrãqꝫ lineã datã.alioq̄n cōcurrit cū lineis il=
lis cū quibꝰ ponitur eq̄ diſtãs:qḋ eſt cōtra diffini
tionem eque diſtantiū. ⁋ Reſpondet̄ ꝯcedēdo ꝙ
eſt ꝓportio irrationalis inter diametrū quadrati
et ſuã coſtã.q2 nō eſt aliqua vna mēſura:qua mēſu
rari poſſint. Sed nego ꝙ oppoſitū ſequat̄ ex di=
ctis. Cōtinuū eñ nō ſolū cōponitur ex pūctis:ſꝫ
ex quantis.maior eſt quātitas cōtinua in diame=
tro q̄ꝫ in coſta:vt patet ad ſenſum. et nego caſum
ꝙ poſſint dari due linee recte a duobus pūctis ī=
mediatis vnius coſte ad duo pūcta īmediata alte
rius coſte.ſcd̄m reales inter quecūqꝫ duo pūcta
ꝯtinuatīa mediat pūctū ⁊ q̄tū.ſcd̄o:nō pono line
as indiuiſibiles quo ad latitudinem et ꝓfundita
tē. Tertio:caſu admiſſo ad imaginationē: nō ſe=
cabunt diametrū in duobus pūctis īmediatis:cū
diameter ſit coſta longior.nec erit poſſibile duce
re ab vno pūcto medio diametri lineã eq̄ diſtan=
tē aliis duabꝰ lineis:īmo cōcurrit inter coſtas cū
aliis duabꝰ lineis.et ſic nō erit eis paralella . nec
mirū ꝙ abſonū ſequatur ex diſſono caſu admiſſo.
⁋ Septimo arguitur.ex dictis patet ꝙ finita pū
cta non conſtituunt continuum:ſed ſolū infinita.
q̄ro quante quātitatis erit illud cōtinuū p̄mo pro
ductū:poſito ꝙ deus in qualibet pte ꝓportiona=
li vnius hore producat vnū punctū.in inſtāti ter=
minãte horam p̄mo verū erit dicere illic eſt quā=
tum: q̄ro quãte quātitatis eſt:pedalis vel tripeda
lis.et reſpōdere rationabiliter nō potes.ergo po
ſitio nulla. ⁋ Reſpōdet̄:hoc argumētū nō nichil
coloris ſecuꝫ affert. Ad qḋ breuiter dico. ſuffici

mihi erit quãtũ: licet neſciã quãte magnitudinis preciſe erit. ¶ Queſtio ſexta.

Queritur ſexto an puri cõtinui detur minima ps? ¶ Reſpondetur negatiue/ ſiue exponatur affirmatiue ſiue negatiue. Probatio cõcluſiõis. qꝛ da eiꝰ oppoſitũ ꝙ a/ ẽ minima ps huius cõtinui: ⁊ tũc vel a/ eſt impartibilis vel ptibilis. Si ſcdm. iã a/ nõ eſt paruũ: qꝛ magnũ ⁊ puũ ſoli quanto ꝯueniunt. ergo nõ eſt minima. Iſta cõſequẽtia ẽ nota ex expoſitiõe ꝓpoſitionũ de minimo. Si a/ ẽ ptibilis: iã habet duas medietates/ tres tertias/ quattuor quartas/ quarũ quelibet eſt minor a. ergo a/ nõ ẽ minima ps ipſius cõtinui. Eodẽ modo argumẽtabor de qualibet alia pte. ¶ Sed cõtra iſtã cõcluſionẽ arguitur ſic. In ĩfinitũ pua ẽ aliqua ps huius cõtinui. ergo aliqua ps cõtinui eſt infinite paruitatis: ⁊ illa nequit eſſe diuiſibilis. ergo eſt ĩdiuiſibilis. aſſumptũ patet: alicuiꝰ paruitatis ẽ aliqua ps huius cõtinui. et minoris puitatis eſt aliqua pars huius cõtinui. et illa minoris/ et ſic in infinitum. ¶ Reſpõdetur. in infinitũ pua eſt ps cõtinui: ſed nulla ps ẽ infinite pua. ſicut in ſimili: qualibʒ pte magnitudinis dabilis eſt aliqua ps minor. ⁊ qualibet pte magnitudinis dabilis eſt aliqua ps maior: ſed nulla ps magnitudinis eſt minor pte magnitudinis: ſicut nulla ps magnitudinis eſt maior pte magnitudinis. ¶ Si q̃ras cũ ĩ infinitũ pua eſt ps magnitudĩs: vel illa ẽ diuiſibilis vel ĩdiuiſibilis. Queris montes ſine vallibus. ¶ Scdo arguitur. datur vltia ps ꝓportiõalis ĩ cõtinuo. ⁊ illa nõ ẽ diuiſibilis ergo ĩdiuiſibilis. ¶ Forte dices: fm dicta in q̃ſtione p̄cedente: datur pũctuʒ terminatiuũ qd ẽ ps eius. ¶ Dico non eſt neceſſe ponere pũcta terminatiua cõtinuorũ: tenendo poſitionẽ p̄cedentem. et ſic quolibet puncto dato in continuo datur vnuʒ poſt ipſum. Sed quicq̃d ſit ſi detur vltima ps proportionalis in cõtinuo quacũqʒ diuiſione capta multipli/ ſimplici/ ſupparticulari/ vel ſuppartiẽti/ vel ex his mixta: neceſſe eſt dare minimũ. Capto quadrupedali ipſum diuidendo proportione dupla. pma ps ꝓportionalis erit bipedalitas/ ſecunda pedalitas/ tertia ſemipedalitas/ q̃rta q̃rta ps pedis. ⁊ ſic ſine ſtatu ꝓcedendo ſcdm ꝓportionẽ ſubduplã: cũ quodlibet cõtinuũ cõponitur ex cõtinuo. et ĩfinitis cõtinuis ĩequalibus: ſi detur vltima ps proportionalis oportet ꝙ illa ſit quanta. patet: per ꝓportionẽ partis p̄cedẽtis. ⁊ ipſa ſe habebit in tali ꝓportione ad ptem ſubſequenteʒ in quali ſe habebat ad ptem precedentẽ. ergo ſcdm hanc poſitionẽ implicat dare vltimã ptem ꝓportionalẽ/ ſicut ſcdm oppoſitã. probatur tamen aña. datur pma ps ꝓportionalis in cõtinuo: ergo datur vltima: patet: illi termini relatiue opponuntur: et aña eſt lucidũ. ¶ Reſpõdetur: ꝙ illa cõſequẽtia non valet. nec illi termini relatiue opponũtur. ſicut ſcʒ ariſtotelẽ datur vltimus hõ: ⁊ nõ pmus. ⁊ ſi deus perpetuaret mũdũ a pte poſt (ſicut eſt poſſibile) daretur primꝰ hõ: ⁊ nõ vltimus. ¶ Ex iſto pʒ: ꝙ iſta cõſequentia ẽ nulla. a/ eſt pma ps ꝓportionalis b/ cõtinui. ergo eſt pma ps b/ cõtinui. licet oĩs pma ps ꝓportionalis ſit ps: tñ vnũ cõplexũ ſcilicet pma ps ꝓportionalis nõ ẽ inferius ad aliud. ſicut nõ ſeq̃tur: albedo eſt nobiliſſimꝰ color/ ergo eſt nobiliſſima qualitas. tñ oĩs color eſt qualitas. ſicut vulgo dicitur: Oĩs magiſter eſt homo. ſed non oĩs magiſter pariſienſis eſt hõ pariſiẽſis: vel animal pariſienſe. ¶ Tertio arguitur cõtra hãc cõcluſionẽ p Achillẽ zenonis qui niſus eſt improbare motũ: ſed nõ credo hunc doctũ virũ voluiſſe dirigere hoc argumentũ ad hoc ꝓpoſitum tanq̃ cõcludens: cũ hoc eſſet cõtra ſenſum. licet themiſtiꝰ in paraphraſi ſexti phiſicorꝫ dicat iactabũdus zeno verbis ampulloſis in fine cõcludit ꝙ equus velociſſimus limacẽ capere nequit. Admittamꝰ motum/ accipiẽtes eiꝰ argumẽtũ ſentẽtialiter. Sint duo mobilia a/ ⁊ b/ poſita ſup vnũ quadrupedale. a/ in pncipio pme ptis ꝓportionalis: b/ in pncipio ſcde. ſic ſcilicet qñ a/ ptranſit ſuã primã ptẽ ꝓportionalẽ: b/ ptrãſeat ſcdam. ⁊ hoc ĩ pma pte ꝓportionali hore. In ſecũda pte ꝓportionali hore ptrãſeat b/ tertiã ptem ꝓportionalẽ illiꝰ ſpacii: et in eadẽ ſcda pte ꝓportionali ptrãſeat a/ ſcdaʒ ptem proportionalẽ illiꝰ ſpacii: ſcilicet pedale: ſic ſcilicet ꝙ cõtinuo moueãtur p partes proportionales hore cõtinuo ſup ſingulas ptes proportionales reſpondentes illius ſpacii: qñ b/ erit in fine ptis proportionalis ſequentis a/ erit in fine ptis proportionalis precedẽtis p̄ciſe. a/ erit mobile velox. qꝛ cõtinuo velocius mouetur q̃ b. Tunc ſic. interdũ vtrũqʒ iſtorꝫ mobiliũ erit extra illud ſpacium. Qd patet: in inſtanti terminanti horã p̄terierũt infinite ptes proportionales hore reſpõdentes illis infinitis ptibus proportionalibꝰ ſpacii: ⁊ in inſtanti terminãti illã horã b/ mobile tardum erit pmo extra illud ſpaciũ in pũcto terminatiuo illius ſpacii: ponẽdo punctũ: ⁊ a/ mobile tũc erit ſuper vltimã ptẽ proportionalem. Qd probo: vel a/ in illo inſtanti eſt ſuper illud ſpaciũ vel extra illud ſpaciũ cũ ipſo b/ nõ ſcdʒ. quãlibet ptẽ proportionalẽ pertrãſiuit b/ mobile tardũ ante a/ mobile velox. nõ loquaris de pma parte proportionali quã b/ nõ ptrãſiuit. vel adde caſui ante motũ a/ b/ complete pertranſiuit pmã partẽ proportionalẽ. tunc hanc partẽ proportionalẽ (demonſtrãdo primã partẽ proportionalẽ) pertrãſiuit b/ mobile tardũ ante a/ mobile velox. ſic de ſecũda parte proportionali/ tertia/ quarta/ et ſic ſine ſtatu. ergo quãlibet partẽ proportionalẽ pertrãſiuit mobile tardũ ante mobile velox. ⁊ per cõſequẽs oẽs ptes proportionales pertrãſiuit ante mobile velox. ⁊ q̃ primũ oẽs ptes proportionales huiꝰ ſpacii ſunt ptrãſite totũ ſpaciũ eſt ptranſitũ. ergo totum ſpaciũ eſt ptranſituʒ/ b/ mobili tardo ãte a/ mobile velox. et tũc ſic a/ mobile eſt ſup illũ ſpacium: vel ergo ſup vltimã ptẽ proportionalẽ: vel in pũcto intercepto inter ptes proportionales/ et ſi

illa pars non eſt vltima iam infinitas partes proportionales lucratũ eſt b/ mobile ſuper a/ cõtra ypotheſim. relinquitur ergo ꝙ a/ eſt ſuper vltimaʒ partem proportionalẽ qd remanebat probandũ. ¶ Reſpondetur p propoſitiones. ¶ Prima. Quãlibet partẽ proportionalẽ ſcdm hanc diuiſionẽ ptrãſiuit mobile tardũ ante mobile velox: hec propoſitio probata eſt interarguendũ. ¶ Scda propoſitio. Nõ quãlibet partẽ illius ſpacii ptrãſiuit mobile tardũ ante mobile velox: pʒ: nõ ptranſit ſcdam medietatem ante mobile velox. q̃ primũ ſecunda medietas eſt pertranſita tota eſt pertrãſita. ¶ Tertia propoſitio. Nõ oẽs ptes proportionales (capiendo omẽs collectiue) ptranſit b/ ante a/ patet. q̃ primũ oẽs collectiue ſunt ptranſite totũ eſt ptranſitum. ¶ Quarta propoſitio. Non oẽs ptes proportionales (capiendo oẽs diſtributiue) ptranſit mobile tardũ ante mobile velox. patet de duabꝰ vltimis quartis. ¶ Quinta propoſitio: in inſtanti terminanti horã verũ eſt dicere immediate ante hoc fuerunt infinite partes proportionales ptranſeunde a b/ ⁊ nunc oẽs ſunt ptranſite a b/ et b/ nunc nec mouetur nec mutatur: ⁊ ordinate et ſucceſſiue ptranſiuit illas oẽs. ¶ Sexta propoſitio. In hoc inſtãti a/ mobile eſt primo extra totum ſpaciũ: p hoc demonſtrãdo inſtãs terminatiuum hore. Probatur. in hoc inſtanti primã ptem proportionalẽ ptranſiuit ſcdam/ tertiã/ et ſic de qualibet alia. igitur. ¶ Ad formaʒ ergo argumenti reſpondendo concedo ꝙ quãlibet partem proportionalem illius ſpacii ptranſiuit b/ mobile ante a/ et ratio in qua lepus argumenti iacet ẽ. Cum a/ mobile velocius moueatur continuo q̃ b/ ſemp magis et magis appropinquat ipſi b. in pncipio hore inter ea diſtabat bipedale. in fine pme ptis proportionalis hore p̄ciſe diſtabat pedale. ⁊ ſic in pma pte proportionali hore a/ lucratur ſup b/ vnũ pedale. in fine ſecũde ptis proportionalis hore diſtat inter illa mobilia ſemipedale. cũ in inſtãti terminãti illã ptem b/ eſt ĩ fine tertie ptis proportionalis ſpacii. et ſic conſequenter minus et minꝰ mediat. ⁊ ſic in infinitũ propinque a/ mobile accedet ipſi b/ ⁊ in nulla pte proportionali vel inſtanti illius hore capit b/ ſed in inſtanti terminanti horã/ immo egreditur ſecũ. ¶ Sed cõtra iſtud arguitur ſic. Seq̃retur ꝙ ſi b/ mobile p̄ceſſiſſet a/ per centum partes ꝓportionales: per mille: vel p quaſcũqʒ finitas: ꝙ a/ eque cito ptranſiſſet illud ſpaciũ: qd eſt falſum. falſitas cõſequentis patet. ſemp b/ tenet ſuũ antipodiũ mille partium precedendo. Et cõfirmatur hec ratio. Sequeretur eodẽ modo ſi ſuper quãlibet ptem proportionalẽ illius continui poneretur vnus angelus. ⁊ ꝙ quilibet illorũ in prima pte proportionali hore pertranſiret ſuã ptem proportionalem: et in ſcda pte proportionali hore ſequentẽ. ⁊ ſic ſine ſtatu: ꝙ eq̃ cito oĩa iſta mobilia pertranſirent iſtud ſpaciuʒ: ſed hoc eſt falſum. ¶ Reſpondetur cõcedendo illata tanq̃ correlaria. Et vbi dicebas vnũ mobile tenet antipodiũ ſuũ in mille partibus proportionalibus. licet teneat in quantitate diſcreta: nõ tamen in quantitate continua. licet centum poſteriores ſint centũ ſicut priores: ſemp tamẽ ſunt minores. ¶ Sed cõtra iſtud arguitur. Si eſſent infinita mobilia ſuper infinitas ptes proportionales huiꝰ cõtinui: vnꝰ angelus ſup pmam ptem ꝓportionalẽ: aliꝰ ſup ſecundã: tertiꝰ ſup tertiã ptẽ proportionalẽ: ⁊ ita ſup quãlibet partẽ ꝓportionalẽ ponatur vnus angelus. in pma pte ꝓportionali hore future ptrãſeat q̃libet illorũ partẽ proportionalem ſup quã eſt. ſimus nos in vltimo inſtanti non eſſe illius ptis proportionalis hore. tunc p te in inſtanti terminante horã totũ ſpaciũ erit ptrãſitum a quolibet iſtorũ angelorum in illo inſtanti. Sed hoc oppugnatur: ex illo ſequitur ꝙ immediate poſt hoc ſpaciũ totũ erit pertrãſitũ a quolibʒ iſtorũ angelorũ. conſequens eſt manifeſte falſum: immo nullus iſtorum angelorum immediate poſt hoc pertranſibit totum iſtud ſpaciũ. patet inducendo per ſingulos. Primus non immediate poſt hoc pertranſibit totum iſtud ſpacium: nec ſecundus immediate poſt hoc pertranſibit totum iſtud ſpacium: et ſic de quolibet alio. Sʒ ꝙ ſequatur arguitur ſic. immediate poſt hoc verum erit dicere q̃libet ps proportionalis huius ſpacii eſt pertranſita. q̃ primum quelibet pars proportionalis huius ſpacii eſt pertranſita totum erit ptranſitum. igitur: cõſequentia tenet cum minore. probatur maior. quia prima ps proportionalis erit pertranſita a ſuo mobili. idẽtidem ſecũda a ſuo mobili. ⁊ ſic de tertia/ quarta/ quinta/ et ſic de qualibet alia. ¶ Inſup: ſi hoc eſſet verum ſequeretur ꝙ ſi eſſent duo mobilia quorum vnum a/ in qualibet parte proportionali hore pertranſiret vnã ptẽ ꝓportionalem illius ſpacii/ et aliud b. in qualibet parte ꝓportionali hore pertranſiret mille partes proportionales/ immo miliones partium: ꝙ illa duo mobilia eque cito pertranſirent illud ſpaciuʒ. hoc conſequens eſt falſum. ergo et antecedens. conſequẽtia ꝓbatur. in inſtãti terminãti horã totũ ſpaciũ erit ab vtroqʒ illorum mobilium pertranſitũ. patet ex theorica cui innitimur. falſitas conſequentis probatur. quando a/ in prima parte proportionali hore pertranſit vnam partem proportionalem: in eadem parte proportionali hore b/ pertrãſit mille primas partes proportionales illius ſpacii: et ſic in inſtanti terminanti primam partẽ proportionalem habebit. ix.c. xcix. in lucro ſuper a. mobile. In ſecunda parte proportionali nihil de lucro amittit: ſed eidem addit. igitur. ¶ Reſpondetur concedendo ꝙ eque cito omnia illa mobilia pertranſibunt illud ſpacium: quia in inſtanti terminanti horam primo ſpacium erit ab omnibus illis pertranſitum. et concedo ꝙ immediate poſt hoc verum eſt dicere quelibet pars proportionalis eſt pertranſita: immo in illo inſtãti q̃libʒ pars eſt pertranſita ab aliquo iſtorũ mobiliũ: ſed a nullo illorum mobilium quelibet pars ẽ ptranſita. ſed hanc nego: q̃ primũ q̃lʒ ps ꝓportiõalis ẽ ptranſita ab aliquo iſtorũ mobiliũ totũ eſt ptran-

ſitū.ſed illa eſt vera/ꝙ̄ primū ab aliquo iſtorū mo
biliū quelibet pars eſt pertranſita totū eſt pertrā
ſitum.¶Ad aliud concedo ꝙ mobile qđ ꝑtrāſit
in qualibet ꝑte proportionali hore mille ꝑtes nō
citius attiget terminū ad quē ꝙ̄ mobile:qđ ī qua
libet ꝑte proportionali ꝑtranſit vnā ꝑtē propor=
tionalem tm̄.et ſic occiditur Achilles zenonis.
¶Quarto arguitur.capio quantū diuiſum ꝑ par
tes proportionales minoribus pedē meū verſus
terminatis:⁊ ipſum tangentibus.tota multitudo
iſtarū partiū proportionaliū eſt immediata pedi
meo.ergo aliqua eſt īmediata pedi meo.vel inci=
piat vnum mobile per remotionem de preſenti
pertranſire illas partes incipiendo a partibus
minoribus.illud mobile ſuper aliquam partem
incipit moueri.et non niſi ſuper vltimam.
¶Sed hic dices(et ſic dicendū eſt)tota multitu
do iſtarꝫ ꝑtiū ꝓportionaliū(⁊ nulla illarꝫ)eſt īme
diata pedi meo.¶Ad aliđ admittit caſus.de illo
mobili.dicit ꝙ nullam ꝑtē ꝓportionalē īmedia=
te poſt hoc pertrāſibit:ſed īmediate poſt hoc per
tranſibit vnā partē ꝓportionalē:⁊ īmediate poſt
hoc ꝑtranſibit duas:⁊ infinitas:ſꝫ ordinate mo=
uendo.primo ſuper vnā et poſtea ſuꝑ aliā ſequen
tem.et ſic eſſet ſi oēs ille ꝑtes proportionales eſ=
ſent diuiſe remanētes in eiſdē ſitibꝰ in qbꝰ erant:
puta ꝙ p̄ma ꝑs proportionalis maneat vbi priꝰ
erat.⁊ ſecunda ꝑs proportionalis ſeiuncta ab il=
la maneat vbi prius erat: et ſic de qualibet alia.
iam nullum eſt cōtinuū immediatum pedi meo.
¶Accipito analogiā:ſi ſuꝑ quālibet partē ꝓpor
tionalem huiꝰ pedalis tangentis parietem mino
ribus partibus parietē verſus terminatis pone=
retur vnus angelus:iā hec tota multitudo ē īme=
diata parieti:⁊ nullus illorꝫ angelorꝫ eſt īmedia=
tꝰ parieti.Prima ꝑs eſt lucida:nihil mediat inter
parietē et totā multitudinē.Scđa ꝑs patet:nullꝰ
angelus eſt immediatꝰ huic parieti.nō primꝰ:nec
ſecūdꝰ:nec tertiꝰ:nec quartus: et ſic de quolibet.
¶Sed arguit paulo apparentiꝰ ſic mutando ter
minos.ponat ex tranſuerſo prime partis propor
tionalis vnꝰ aſſer:et cū hoc ponatur oculꝰ ſortis
in fine minorꝫ ꝑtiū proportionaliū : ſic ꝙ aſſer ſit
viſibile viſum a ſorte.In ſcđe partis ꝓportiona=
lis fine ponat alius aſſer ex tranſuerſo īpediens
ſortē ne poſſit videre p̄orē:⁊ ita locet deus infini
tos aſſeres ſuꝑ infinitas ꝑtes proportionales/et
eos tenuiter faciat ſcđm capacitatē ꝑuarū partiū
proportionaliū:ſaltē in radice cōtactus:ſuperiores
aſſeres cōdēſando quo adſint opaci viſum ſortis
impediētes a viſiōe ꝑtiū precedētiū.Tūc ſic.ſor
tes in fine videt vnū aſſerē:⁊ nullū niſi aſſerē ſuꝑ
vltimā partē proportionalē exñtē:īmediate ante
inſtans terminatiuū iſtiꝰ hore ſortes vidit vnum
aſſerem:et nunc nullū ponit impedimētum inter
oculum ſortis et illos aſſeres.ergo videt aliquem
illorū aſſerum.¶Similiter:ſi ſortes tangat con=
geriē illorꝫ aſſerū(⁊ potiſſimū ꝓpe ſe)non eſt in=
telligibile qn tāgat vnū p̄mo:et nō niſi ꝓpe finē.
¶Sꝫ hic rñdet.in qualibet ꝑte ꝓportionali illiꝰ
hore ſortes vidit vnū aſſerē.et in inſtāti terminā
ti horā nullū aſſerē videt.nō primū: qꝛ ille occul=
tatur a ſcđo:nec ſcđꝫ: qꝛ ille occultat a tertio:nec
tertium:quia ille occultatur a quarto.⁊ ſic conſe=
quenter:ſic ſcꝫ ꝙ viſionē precedētis aſſeris:aſſer
ſubſequēs ſubripuit. ergo in inſtāti terminānte il=
lā horā nullū illorꝫ aſſerū videt.¶Et qñ dicis.i=
mediate ante hoc videbat vnū aſſerē.⁊ nūc nihil
īpedimēti ꝓducit.ergo nūc videt vnū aſſerē:ſup=
poſito ꝙ applicet potentiā bñ diſpoſitā.¶Dicit
ꝙ cōſequentia eſt nulla.ſed opꝫ dicere ī añte:nul=
lū īpedimentū eſt ꝓductū.cuiuſlibꝫ viſionis que
habet de aliquo aſſere:īpedimētū iā eſt ꝓductum
ꝑ infinitos aſſeres:quorꝫ ſemper poſterior occul=
tat priorem.¶Et ſic de tactu digiti dicatur.ſor=
tes nullū aſſerē tāgit.nō p̄mū/qꝛ impedit a ſcđo.
nō tertiū:qꝛ impedit a quarto.et ſic conſequēter.
Sꝫ totū aggregatū tāgit.¶Et ſic dicat de cōti=
nuo cuiꝰ p̄ma pars ꝓportionalis eſt alba:ſcđa ni
gra:tertia alba.⁊ ſic alternatim.⁊ ſi ſortes acce=
dat ꝑtes minores verſus nullā partē albā tangit:
nec aliquā ꝑtē nigrā tangit.Rō:cum q̄libet nigra
ſit alba poſterior:et ecōuerſo:ſed cōgeriē partiuꝫ
albarꝫ ⁊ nigrarū tangit.Iſta nō aſſueto videntur
difficilis imaginationis.

¶Queſtio ſeptima.

IN ſuperiori queſti
one diximus ꝙ pure continui
non datur ꝑs minima: eſto ꝙ
continuum ex punctis conſla=
tum ponatur.nūc cōtinuando
eandē materiam:querit ſepti
mo talis queſtio:an detur mi
nimū naturale.¶Pro ſolutione q̄ſtionis ponunt
cōcluſiones ſequentes:quarū prima eſt.datur mi
nimū naturale totale in etherogeneis.ꝓbat hec
concluſio.nuſq̄ et nūq̄ viſus eſt elephas vel hō
tante ꝑuitatis ſicut culex vel granū millii.et hoc
nō niſi qꝛ forme elephātis vel anime intellectiue
repugnat naturaliter informare materiā ita par=
uam tanq̄ totalē ſicut eſt materia culicis.iſtđ ptꝫ
auctoritate philoſophi.ii.de aīa.t.cōmenti.xli.
dicentis:oīm natura conſtantiū determinata eſt
ratio magnitudinis et augmenti.et cōtra anaxa=
gorā primo Phiſicorꝫ ponit minimam carnem.
¶Scđa concluſio.datur minimū naturale in ho
mogeneis.ꝓbatur hec cōcluſio.datur mīmus hō
totalis ⁊ minimus elephas totalis ex p̄ori cōclu
ſione.ergo dat minimū naturale aque.tꝫ cōſequē
tia.vnū eſt eque homogeneū entitatiue ⁊ ſubſtan
tialiter ſicut aliud.ptꝫ.q̄lꝫ ꝑs integralis hoīs eſt
homo:ſicut q̄libet ꝑs integralis aque ē aqua.nō
ponitur niſi vna forma in hoīe: ſcꝫ aīa intellecti=
ua:vt in diſtinctiōe.xvi.huiꝰ poſthac dicet.ergo
quelibet pars integralis ē eiuſdē ſpeciei eēntialis
cū q̄libet alia parte :et cū toto.ergo totū ē ſubſtā
tialiter homogeneū.ſed homo nō ē homogeneū
qualitatiue et accidentaliter ſicut aqua.q̄lꝫ pars

integralis aque in naturali diſpoſitione eſt frigi=
da et humida.non aūt eſt ſic de qualitatibꝰ hoīs.
cor eſt calidū.cerebrū frigidū.⁊ varie ꝑtes varia
habent accidētia naturalia.Inſuꝑ/quelꝫ ꝑs inte
gralis hoīs eſt ſubſtātia corꝑea aīata aīa rōnali.
ergo eſt ſubſtantia rōnalis:ergo hō.⁊ ſi in termi
nis luctari volueris:q̄lꝫ ꝑs ītegralis hoīs ē eiuſdē
rōnis entitatiue cū toto:cū habeat ꝑtes eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime cū toto ētitatiē.Inſuꝑ aucto
ritates ariſtotelis ⁊ cōmētatoris equaliter appli
cātur ī homogeneo et etherogeneo.ꝙ̄ ſi ponatur
vnū:ſicut oꝫ ꝑ experiētiā ⁊ rōnē:debet idē poni in
alio.¶Tertia concluſio.dat minimuꝫ naturale
caloris/frigoris/⁊ hmōi accidētiū corporalium.
probatur cōcluſio auctoritate ariſtotelis ī de ſen
ſu et ſenſato.t.commēti.lx.lxii.⁊.lxiiii.ꝙ qualita
tes ſenſibiles ſunt determinate ſcđꝫ ſpecies.hāc
cōcluſionē ꝑ varios paſſus cōmentatoris deduxi
q̄ſtione ſextadecima diſtinctionis.xvii.p̄mi ſen=
tentiarꝫ.et propterea eos hic relinquo.Inſuper
datur minimū in aīalibus in etherogeneis ⁊ ho=
mogeneis.et auctoritates philoſophorꝫ equali=
ter applicantur in accidētibus ſicut in ſubſtātiis.
ergo hoc non eſt negandū ab accidentibꝰ corpo=
ralibus.¶Cōtra has cōcluſiones arguitur ſic.ac
cidentis ſpiritualis nō dat remiſſiſſima ꝑs per ſe
potens eſſe.ergo nec qualitatis corporalis.cōſe=
quētia tenet conuenienti ſimilitudine.añs patꝫ.
hō poteſt pure partibilit elicere vnū actū volun=
tatis a nō gradu ad certū gradū vſqꝫ.ergo quacū
qꝫ remiſſione actꝰ data pōt dari actus remiſſior
ꝑ ſe exiſtens.ꝓbatio aſſumpti:alioqui hō poteſt
taliter peccare ꝙ nō pōt ſufficienter ꝓportiona=
biliter puniri pena ſenſus.Peccatū pōt eſſe tante
paruitatis.et actus vitalis aīe non pōt eſſe in in=
finitum remiſſus ꝑ te:cū datur minimū naturale
in actu.igitur.¶Reſpondet negando cōſequētiā.
alie ſunt leges qualitatum corporaliū ⁊ ſpiritua=
lium.⁊ ſi negaretur añs:non eſt ſufficienter pro=
batū ex aſſumpto.licet detur minimꝰ actꝰ potēs
naturaliter ꝑ ſe exiſtere:nō tñ de potentia dei ab
ſoluta.dato mīmo naturali etherogeneo vel ho=
mogeneo deꝰ pōt partē eius ponere extra totū:
cū hoc ꝙ materia informetur eadē forma qua an
te informabatur.dato ergo quocūqꝫ pctō quātū=
cūqꝫ puſillo:deus pōt ꝓ illo penā proportiona=
biliter infligere.et actus:quantūcūqꝫ paruus fu=
erit:potentiam cui ineſt vitaliter immutabit.
¶Contra hoc arguit.ſi in infinitū ꝑuum actū po
teſt intellectus vel voluntas habere:ſequitur hec
cōcluſio.ꝙ voluntas infinitos actus poteſt ſimul
habere circa varia obiecta cū tanta facilitate ſi=
cut habendo vnū actū vt octo circa vnū obiectū
qđ eſt cōtra cōem experiētiā.ꝙ ſequatur patet.nō
eſt difficilius habere duos actus circa duo obie=
cta latos:q̄rꝫ q̄lꝫ ē vniꝰ gradꝰ:q̄ hr̄e actū itenſuꝫ
vt duo circa idē obiectum.et ſi ſic:potes remiſſio
res actus capere plures circa plura obiecta.⁊ ſic
cū non det actus remiſſiſſimꝰ totalis:ſeq̄t illatū.
¶Ad hoc argumentū latius alibi reſpōdi.dico
nūc breuiter ipſum nichil cōcludit.difficiliꝰ eſt ha
bere plures ꝑuos actus latos in obiecta imꝑtinē
tia q̄ actū vnū eis oībus paruis equalē in gradu
circa vnū obiectū.¶Scđo arguitur.ignis produ
cit ſucceſſiue ī materiā ſtupe q̄ fuit formā ſubſtātia
lem ignis.ergo non eſt dabile minimuꝫ naturale
ignis.cōſequentia liquet.añs patet.ſucceſſiue diſ
ponitur materia ad ſuſceptionē ignis: qꝛ ꝑs pro=
pinquior citius diſponitur q̄ remotior.Oē agens
naturale citius agit in ꝓpinquū q̄ in diſtans.ſed
q̄ primum qualitatiue diſpoſitiōes(vtpote calidi
tas et ſiccitas)ſunt introducte in paſſum a: gens
corrūpit formā precedentē et generat nouā.igit.
¶Diſtinguo añs.vel illa ſtupa proiecta fuerit in
igne ſic ꝙ reddidit vnū totū cum ipſo igne : ⁊ ſic
cōcedo.ex illo habes minꝰ minimo naturali ī ſuo
toto:⁊ nihil cōtra dicta.ſi ſtupa fuerit remota ab
igne:ſic ſcꝫ ꝙ non conſtituat aliquod vnū ſecum:
tunc minimum naturale ignis ſubito producitur.
quia ſi ſucceſſiue:daretur minus minimo natura=
li per ſe exiſtens.reliqua ꝑs producitur pure par=
tibiliter:q̄uſqꝫ deueniat ad mīmū naturale vltimū
ſtupe corrumpende:quod ſubito corrūpitur : qꝛ ſi
ſucceſſiue corrūperetur:daret minus minimo na
turali.⁊ ad illā ſtupe corruptionē ſequit ignis ſu=
bitā generationem de per accidēs.⁊ ſi pars ſtupe
date citius diſponeret ꝑ qualitatiuas diſpoſitio=
nes in parte ꝓpinqua q̄ remota:hoc non ſufficit
ad generationē ignis .qꝛ req̄ritur determīata ꝑs
in magnitudine diſpoſita ad hoc ꝙ introducatur
forma ignis in illā materiam.ergo nō p̄oritate tē
poris vel inſtantis ignis generat ꝑtem ignis in
parte ꝓpinqua illius materie minimi naturalis
q̄ in parte remota illius.imo ita cito ꝓducit for=
mam ignis in partem remotā minimi naturalis
ſicut in ꝑtem vicinam.reliquas ꝑtes ꝓducit ſuc=
ceſſiue.licet nō ſit ſucceſſio ex ꝑte intenſionis for
me ſubſtantialis:cū taliū partiū ſit expers:ſucceſ
ſiue quo ad extenſionē ꝓducit.ſi tamen deus de=
ſtruat minimū naturale ſubito:ſic ſcꝫ ꝙ nō duret
niſi ꝑ vnum inſtans: tunc ignis generabit vnum
minimū naturale ſubito.ſed ſi agens ꝓducat mi=
nimū naturale caloris et minimū ſiccitatis ꝑ tan
tam diſtātiā ſicut eſt minimū naturale ignis : iam
q̄ primum eſt diſpoſitio in paſſo/ ita cito ꝓducit
forma ignis.¶Ex illo patet:licet agens ꝓducat
ſubito primū minimū naturale caloris/frigoris/
vel ignis:non tamen reliquas partes ſimiles et
eiuſdē rationis.et ratio eſt:cū detur minimū na=
turale:ipſum nō pōt ſucceſſiue ꝓduci.reliqua au=
tem ꝑs pōt partibiliter ꝓduci ſcđm ꝙ paſſum eſt
agenti applicatum.ergo ꝑ accidēs eſt ꝙ vnā ꝑtē
ſubito ꝓducat:et aliā ſubito corrūpat:et nō reli=
quas ꝑtes.¶Secundo ſequit.nullus eſt color in
hac cōſequentia:agens ꝓducit a/ignem vel calo
rē ſubito(ſit a/minimū naturale)et agēs nō ē de=
bilitatū ī ꝓductiōe b/qđ ē eiuſdem ſpeciei cum a/
et eſt ipſi a/coniunctum.ergo producit b/ ſubito.
¶Tertio ſequitur.male loquitur quidam doctor
conſequenter ad poſitionem ꝙ producitur maxi

mū ꝙ nō ſubito et reliquū ſucceſſiue.nam bene ſequitur a/eſt maximum nō potens per ſe exiſtere: ergo nō eſt producibile.hoc ex terminis iplicat. nec valet ſi dicatur non poteſt produci ſine addito.❡Contra.ſit a/pedale qđ tu dicis maximum qđ non poteſt per ſe exiſtere:ſed quodlibet quātū cunqꝫ maius poteſt per ſe exiſtere.ergo non potes dare aliquod quod cito producatur.Si dicas pedale cū digito producitur ſubito.❡Cōtra.medietas illius digiti ſupra pedalitatem poteſt ꝑ ſe exiſtere.ergo totū tuū datum nō producebat̄ ſubito.❡Quarto ſequitur/ꝙ male dicūt conſequēter ꝙ non producatur minimū ſcōm intenſioneꝫ. probatio.quando producitur minimū caloris a corpore calefactiuo in inſtanti:ille calor ē alicuiꝰ intenſionis ſicut extenſionis.ſit gratia exempli vnius gradus.ſi minus ſcōm intēſionē poſſit per ſe exiſtere:illud fuiſſet productū.neceſſe eſt ſi calor producatur ꝙ ſit alicuius certe intenſionis.ergo ſi ſit minimū ſcōm extenſionem: erit minimū ſcōm intēſionem prope agens.❡Quinto ſequitur.ſi aliqđ agēs pōt aliud tollere ſubito a minimo naturali: res permanens haberet vltimū inſtans ſui completum.in minimo naturali illud nō incōuenit.❡Sexto ſequitur.agens producit ſubito interdū de peraccidens aliquod maius minimo naturali.patet.ſi eſſet ſtupa pedalis cū dimidio.et vnū pedale vreret ignis ꝓ ſuo minimo naturali:⁊ ſtupa nō pōt ſtare in ſemipedalitate:in illo caſu totū ſubito igniret.ſi eſſent plura minima poſita ꝑ lineā rectā ſic ꝙ ex eis nō cōſtitueret̄ aliquod vnū:et ignis applicaretur:an eque cito concremabit oīa eſt difficultas:et nō difficilis. reſpōdeatur ꝯſequēter.❡Septimo ſeqtur:qñ calor vt octo remittit̄ in aqua:erit remiſſio ꝯtibilis ad aliquē gradū caloris q̇ ſubito corrūpet̄ ⁊ frigꝰ ſubito itroducet̄.ita ꝙ ſi frigꝰ i iſtāti determiato ꝓducatur:primū inſtās frigoris eſt ꝑmū nō eē caloris et hoc tenendo ꝙ nulle qualitates eiuſdē ſpeciei cuꝫ contrariis ſeſe compatiant̄:et ſi oppoſitū teneatur:cū agens producat primo frigus: ⁊ datur minimū frigoris:oportet illud ſubito ꝓduci. et ꝑ conſequēs aliquid caloris ſubito corrumpet̄. vt ſi calor vt.viii.nullū gradū frigoris cōpatiatur : remota aqua a calefaciēte:forma aq̄ corrūpit inſtātanee aliquid caloris:vt inſtantanee aliquid frigoris producat.poſtea ſucceſſiue calorē corrūpit et frigus introducit:quouſqꝫ deueniendū eſt ad vltimū minimū naturale.❡Scōo arguit̄.nō dat̄ maximus ignis nec maximus hō. ergo nec minimꝰ totalis.añs patet:da maximum ignē poſſibilem. ſi illi applicaretur ſtupa:ipſa ab igne conſumeretur.et per cōſequens fieret ignis maior.Similit̄: quocūqꝫ hoīe dato quantūcūqꝫ giganteo : vt og rege baſan :ille pōt tumefieri et maiorari . ergo non datur maximus homo.et per conſequēs nec minimus.et ſic probatio eſt nulla:ex ariſtotele ſecundo de anima deprompta.❡Reſpondetur. de facto datur maximus ignis et minimus totalis. ſimiliter maximus homo et minimus hō totalis negatiue.cū hoīes totales nō ſint iſiniti: oportet ad vnū maximū et ad vnū minimū negatiue deuenire.ſed cum poſſunt eſſe plures maximi negatiue ſimiliter minimi:dubiū eſt an ita eſt de facto. ſed quo ad quantitatem humanam dabilia ſunt extrema.ſit a/minimus homo poſſibilis totalis naturaliter:et b/maximus poſſibilis:vel minimꝰ qui non poteſt:et c/medio modo:puta c/eſt mediū mathematicū inter a/et b.tunc c/eſt ſub optima quantitate conuenienti ſpeciei humane. non habet plus de quantitate q̄ꝫ opꝫ:nec minꝰ q̄ꝫ opꝫ. anima c/hominis optime poteſt exercere operationes hūanas in ſuo corpe.et peſſime a/ et b/ et quanto magis homīes accedunt ad c/et elongantur ab extremis :tanto melius ſe habent : et ſunt in quantitate meliori. ⁊ pro quanto appropinquant a/ et b/peius ſe habent. ❡Ex hoc patet ꝙ homo mediocris q̄titatis eſt fortior homine maxime quantitatis vel minime:ſuppoſita equalitate cōplexionis. patet.aīa eius habet inſtrumentū aptius ad exercēdas opatiōes humanas.iſte tres aīe in iſtis tribus hoībus ſunt equalis potentie:modo quando dātur potentie equales:habens melius inſtrumentū melius operat̄: ſi ſuū conatū equaliter applicat cū alia.⁊ licꝫ anima ſeparata pōt celerius mouere paruū corpus q̄ꝫ magnū:nō tñ anima informans corpꝰ:qꝛ i illo requirūtur mēbra/humores/⁊ ſpiritꝰ ſufficiētes ad corporis motū.videmꝰ eñ magnum nō poſſe ita celerit̄ currere ſicut virū mediocrē eiuſđ etatꝭ. ⁊ eodē modo ſeqtur ꝙ magnus nō pōt ita celeriter currere vel lapidem grauē ad tantā intercapedinē proiicere ſicut mediocris:nec ictū ita leſiuū incutere ceteris paribꝰ:licet terribilior ob corporis imanē molem videatur ictus longi viri ab altiori loco capit originē et maiorē impetum acquirit:et per cōſequens maiorē ictū dat.et graue corpus:vt ferrū vel lapidē :proiicit ad maiꝰ interuallum q̄ꝫ mediocris.quēadmodū ſtans in ſugo montis ſagittam vel lapidem proiicit ad maiorē diſtātiam in imo q̄ꝫ poſſet ipſemet exiſtēs in pede mōtis in valle.ſed ſi mediocris tm̄ eleuaretur artificio in altū ſicut longus:oīa eque bene ⁊ meliꝰ exerceret q̄ꝫ longus.hic tamē eſt vnū:ſicut in moralibus ſtat dare duo extrema/ quorꝫ vnū eſt peius alio:vt in ꝓdigalitate et in illiberalitate : intēperantia et inſenſibilitate.ſic hic aſcendendo ad lōgitudinē eſt extremū minꝰ maīum iu robore. Uidemus eñ viros giganteos multo meliꝰ ſuas exercere opatiōes q̄ꝫ nanos.❡De igne datur maximus poſſibilis ꝑ naturā.patet de igne i ſua ſphera.qñ oīa agētia ignis productiua naturalia optime applicantur ſi illi ſtupa applicaretur:illā incēderet:et eſſet ignis totus maior dato.ſed caſus ē preter legem.de hoīe: datur maxima quantitas ſub qua pōt eſſe naturaliter:et maxima etiam raritas.et ex illo ſequitur ſolutio argumenti quo ad tumefieri.ſi ampliꝰ tumefiat:deſinit eſſe homo. nec incōuenit ꝙ habeat vltimū iſtās eē ſui ꝯpletū ❡Tertio arguitur:minimū naturale eſt eiuſdem

ſpeciei ſpecialiſſime cū alio maiori.ſed aliud maius eſt diuiſibile:ſic ſcꝫ ꝙ partes poſſunt ſeorſum permanere.ergo et illud minimum naturale.

❡Quarto.iſtud minimū naturale eſt quantū.ſed eſſentiale eſt quanto poſſe diuidi. v. Metaphiſice.ergo.❡Ad tertiū concedo vtrāqꝫ premiſſarū. nonne vides cor hominis / vel caput animalis / vel reliqua pars a capite eſt eiuſdem rationis cuꝫ toto:et totum poteſt naturaliter per ſe exiſtere: nō aūt cor/caput/vel reliqua pars animalis alia a capite.❡Ad quartum concedo ꝙ ipſum ē quātum.ꝓbabile eſt ꝙ quantitas eſt res quanta. oppoſitum etiā poteſt defendi de quantitate continua.qualitercūqꝫ teneatur nego ꝙ illa quātitas pōt diuidi:cū hoc ꝙ partes maneāt in illa ſpecie. poteſt illius minimi/forma corrumpi a circūſtante:et produci noua ab aere aqua vel ab alio corruptiuo quod aliā formā generabit.Ariſtoteles intelligit de quanto non minimo naturali.ſi enti naturali repugnat naturaliter in minus diuidi:quāto eidē repugnat in minus diuidi:patet expoſitorie.huic enti naturali repugnat diuidi.hoc ēs naturale eſt hoc quantum.ergo huic quanto repugnat diuidi.❡Contra illud arguitur: et erit quintum argumentū cū replica ad ſolutionem nūc datam:⁊ hoc ſic.ponatur minimū naturale ī vacuo: et nullū ſit corruptiuū extrinſecū in cuiꝰ naturam illud minimū pōt conuerti.tunc mirū eſt ſi fortes nō poteſt illud minimū naturale partiri.ſi poſſit: ponatur in eſſe.ergo non datur minimum naturale.❡Reſpondetur/hoc argumentū eſt apparēs: ꝓpterea eget maiore repulſa ne aliquis in eo cōfidat.In primis dico/argumentū cōcludit cōtra arguentē:qui reprobando hanc viam quā ſequor dicit in etherogeneis datur minimū naturale:nō aūt in homogeneis.ergo iſte habet ſoluere argumentū in etherogeneis:qꝛ equaliter dirigitur cōtra etherogenea et homogenea.⁊ ſi in vno nihil ꝯcludit:nec i alio.Secūdo dico. ad caſum preter legem danda eſt reſponſio preter legem. contra naturam iam inſtitutam eſt ꝙ ponatur vacuū vel aliquid in eo vel extra vniuerſum. Tertio dico. caſu admiſſo nullū agēs creatū pt ferro vl̄ nouacula illud minimū naturale partiri. arguens habet hoc dicere in etherogeneis.ego dico idem in oībus.quēadmodum dicunt ſi ponātur duo aſſeres plani immediate:nullū agens creatum poteſt leuare vnuꝫ vniformiter ab alio:vel facere vllo modo aquam in clipſedra deſcendere obſtructo ſuperiori foramine:quātūcūqꝫ ad ſe trahat anhelitu aquā in vaſe exiſtentē.nec centū viri/nec centies mille poſſunt hoc efficere.habes ergo ꝙ dat̄ minimū naturale:cui de rōne itrinſeca repugnat diuidi ab agente creato:nō tñ a deo.ꝙ res parua non poſſit ita diu cōſeruari extra ſuū totū ſicut in ſuo toto notū eſt.pinta vini nō ita diu cōſeruat̄ in vaſe ſine corruptione ſicut quarta.⁊ copina non ita diu cōſeruatur in aere ſicut pinta:ſuppoſita paritate vini.ſtat mēſurā fortioris vini diutius durare ſine corruptione q̄ꝫ debilioris vini maiorē mēſuram:vt videre eſt de vino primorū climatū ad vltimi climatis vina debilia. ❡Queſtio.viii.

Octauo querit̄: an angelus ſit in loco. Pro huiꝰ queſtionis ſolutione primo videndū eſt de eſſentia loci:et quot modis res dicit̄ eſſe ī loco.poſtea ad titulū q̄ſtionis reſpondebimus. ꝓ primi expeditione ſcito ariſtoteles.iiii.phiſicorꝫ ponit aliquas ꝓprietates loci/vt loci quidditas: hoc eſt natura:cognoſcatur.qꝛ ſicut dicit ꝑmo de aīa/accidentia magnā partem cōferūt ad cognoſcendū ꝙ quid eſt.vna loci ꝓprietas eſt/ ꝙ locus dꝫ cōtinere locatū.qꝛ oēs vno ore dicunt locatuꝫ eſſe in ſuo loco.Secunda proprietas eſt ꝙ locus nō eſt aliquid ipſius locati:ſcꝫ tanq̄ꝫ pars eius vel accidens eius ſibi inherēs.qꝛ tale opꝫ moueri cū locato ad motū eius.locū aūt nō opꝫ moueri cuꝫ locato.imo cū locatū mouetur:dicimꝰ ipſum mutare locū:et recedere ab vno loco et aliū adire locum. Tertia ꝓprietas.locus debet eē equalis locato.et illud intelligitur de loco ꝓprio:⁊ nō loco cōmuni.locus ꝓprius alicui eſt qui continet illud totū:⁊ cū hoc nō cōtinet aliud corpus/ſaltem qđ nō ſit ps illiꝰ.per hoc differt a loco cōmuni : q̇ cū hoc ꝙ continet ſuū locatū cōtinet aliud ſeparatū ab illo.vt eccleſia cōtinet fortē.cuꝫ hoc ꝙ eſt locꝰ fortis eſt locus aliorū.non tamen inconuenit idē eſſe locum proprium reſpectu vnius et cōmunem reſpectu alterius.patet.concauum orbis lune eſt locus cōis terre:et eſt locus proprius aggregato ex oībus elementis et mixtis. Alia proprietas. corpus facit latera loci diſtare ſcđꝫ exigentiā magnitudinis eius nō habendo oculū ad qualitates eius .et propterea dicit ariſtoteles ꝙ ſi corpꝰ mathematicū quod a qualitate abſtrahit vt corpus cubum ponatur in aere vel in aqua facit latera loci diſtare ſcōm exigentiam magnitudinis eius.ſꝫ inquantum eſt naturale et habet illam formā ſubſtantialem et tales quantitates dicit̄ naturaliter locari vel violenter:ſcōm ꝙ eſt in loco in quo bene cōſeruatur vel male.❡Poſtea ponit ariſtoteles diffinitionem loci:ſcilicet hanc.locus eſt ſuperficies corporis continentis imobilis primum Illa diffinitio varie a variis exponitur . ſed eam ſic expono.locus eſt ſuperficies concaua corporis locantis immobilis primū.hoc eſt:locus ē prima ſuperficies et proxima locato de cuius ratione nō eſt ꝙ moueatur.et ſi teneatur ſuꝑficies eſſe accidens ꝓfunditatis expers habens preciſe longitudinē cū latitudine:tūc locus eſt ꝓxima ſuꝑficies exponēdo ſuꝑlatiuū ꝓxima affirmatiue:⁊ eſt niſi vnus locus proprius locati.ſi teneatur ꝙ oīs ſuꝑficies eſt corpus : tunc eiuſdem locati multa erūt loca ꝓpria.pꝫ.tunc vna milleſima ps orbis lune ꝓxima igni erit locus ꝓprius elementorū et mixtorꝫ i eis cōtentorū:⁊ etiā ps illiꝰ.et ſic diuidendo per partes ꝓportiōales deſcēdendo ad ignē:nulla illarꝫ ptiū erit ꝓxior igni q̄ꝫ alia.nō obſtat ꝙ illa ps diuiſibilis ſphere lūe ꝯtieat aliā tāꝫ

ꝙ ꝑteꝫ eiꝰ:cum locus dꝫ eſſe diuiſus a coꝛpoꝛe locato.ſed qꝛ de rōne loci eſt ſaltem reſpectu locati circūſcriptiue ꝙ locꝰ attingat locatū ſcōm longitudinē et latitudineꝫ/⁊ non ſcōm pꝛofunditatē: qꝛ tunc eēt coꝛpoꝝ penetratio/q̄ eſt impoſſibilis naturaliter:conuenienter poſuit ariſtoteles ly ſuperficies et nō ly coꝛpus.quecūqꝫ iſtaꝝ duarum viarū dicatur de ſuꝑficie:ſiue locꝰ ſit de pꝛedicamento ad aliquid:ſiue de pꝛedicamento quātitatis:nō impedit.termini ſolū ponūtur ī pꝛedicamēto ratione ſignificati foꝛmalis.qn̄ ſunt cōnotatiui nō incōuenit terminū vnius pꝛedicamenti eē ſuperius denominatiue ad terminum alterius pꝛedicamenti. immobilis pꝛimum:non eſt de ratione loci ꝙ moueatur ad motū locati.ſꝫ hoc ad vas ſpectat.dicit ariſtoteles vas mouetur ad motum cōtenti in vaſe:nō aūt locus ad motū localē locati:puta nō eſt de rōne loci ꝙ moueatur:⁊ raro loco cōuenit.qn̄ aliquid mouetur circulariter non opoꝛtet locū moueri:et tamen locatum mouet̃.ſi ſphera mercurii q̇eſceret:ſtat ſpherā lune moueri.an coꝛpus chꝛiſti moueat̃:eucharíſtia mota circa ſuū cētrū: dictū eſt ī q̄rto ī materia eucharíſtie Similiter qn̄ aliquid mouetur localiter motu recto nō opoꝛtet locū moueri.licet aer pꝛoximꝰ vel aqua agitetur in ꝑte pꝛopinqua:tamen maioꝛ ꝑs nō mouetur:et ſic locus non mouetur localiter. a maioꝛi ꝑte eſt denomīatio.⁊ qꝛ maioꝛ ꝑs loci q̇eſcit a motu locali: totꝰ locꝰ cathegoꝛeumatice nō mouetur localiter. vel ſi locus aliquādo mouet̃: hoc eſt raro/et nō vt in pluribꝰ.pꝛopt̃ea dicit̃ locus īmobilis:qꝛ nō eſt de ratiōe loci ꝙ moueatur ad motū ſui locati.tn̄ quilibet locus eſt mobilis. vas mouet̃ ad motū locati:vt qn̄ vinū/oleū/ſaccus grani/et hmōi de loco ad locum deferūtur.

¶ Cōtra iſta arguitur.ex dictis ſeq̇tur ꝙ locꝰ nō eſt equalis locato:cuiꝰ oppoſitum recitauimꝰ ex vna pꝛopꝛietate quā ariſtoteles loco aſſignat.cōſequentia pꝫ.doliū cōtinēs vinū nō eſt tante magnitudinis ſicut vinū.ſi latera aſſeris eēnt fracta et mutuo collecta:nō tantū extenderētur ſicut vinū:licet eſſent longa vel longioꝛa vino. magnitudo coꝛpoꝛis nō attenditur penes vnam dimenſionē tm̄:ſed penes tres mutuo.virga tenuis ita longa ſicut doliū:licet ſit ita longa ſicut doliū:nō tn̄ ē ita magna ſicut doliū vel bos. ſimilit̃ ſuꝑficies illa impartibilis locatū ambiens nō eſt tante magnitudis ſicut locatū.igit̃. ¶ Scdo.aliq̇d q̇eſcit: et tn̄ eſt cōtinuo in alio et alio loco.pꝫ de pīnaculo ſctē genouefes pariſii qd eſt in alio ⁊ alio aere.⁊ ꝑ cōſequēs in alio et alio loco.⁊ tn̄ pīnaculū illud nō mouetur localiter.ſimiliter ſi aqua in vaſe cadat de tecto ad terrā ſemꝑ manet in eodem loco.⁊ tn̄ mouetur localiter.nō eſt diſcrimē reale inter vas et locū.ſed ſolū diſcrimen rōnis. ¶ Ad pꝛimū reſpōdet̃:locus nō eſt equalis locato entitatiue vt argumentū ꝓbat.interdū locꝰ eſt minoꝛ locato:interdum maioꝛ: vt capiendo bonam pꝛofunditatē aeris granū millii locātis.nōnūꝙ equalis entitatiue.ſed locus eſt equalis locato: qꝛ continet locatū et nichil aliud quod non eſt in eo:loquēdo de loco ꝓpꝛio.vel ſi ducatur diameter a cētro locati:ille tangeret ī eodē pūcto ſuꝑficiē ꝯuexam locati et ſuꝑficiē concauā loci.faber lignarius faciens circulū dolio capit virgā flexibilē:⁊ videt ſi eſt eq̄litas int̃ circulū quo ad ſuꝑficiē ꝯuexā qui debet circūdare doliū ⁊ cōcauam dolii. ⁊ tūc ſcit ſe habere aptū circulū ꝓ dolio.vel ſi ponatur ſuꝑficies oīs craſſitudīs expers:tūc ſuꝑficies cōcaua locātis et cōuexa locati ſunt in eodem loco adequato.nō īcōuenit ſuꝑficies duoꝝ coꝛpoꝛum eſſe ſimul.ſic de duobus pūctis diuerſaꝝ lineaꝝ. ſed cū vna eſt terminꝰ coꝛꝑis ambientis:dicit̃ illa ſuꝑficies locus et nō alia.nec locutus eſt ariſtoteles de ſuꝑficie a coꝛꝑe ſeparata: qꝛ hoc naturam trāſcēdit. ¶ Ad ſcōm concedo:ꝙ aliq̇d quieſcit a motu locali:⁊ tn̄ eſt in alio et alio loco. ſimiliter aliquid ſemꝑ eſt in eodē loco:⁊ tn̄ mouet̃ localit̃. pꝫ de aqua cadēte in dolio. idē pꝫ de ſaturno. Et ſi dicas nūc eſt ſub vna ꝑte celi:nunc ſub alia:eas ad locatū qd habet locū eūdē ſemꝑ ei reſpōdētē. ad hoc ꝙ aliquid q̇eſcat a motu locali ſufficit ꝙ ī oꝛdine ad alia fixa vel ad aliud ſꝑ ſit in equali vel ſimili diſtātia.ſic pīnaculū ſctē genouefes q̇eſcit. qꝛ in oꝛdine ad collegiū montiſacuti et alia loca vicina fixa ſemꝑ equalit̃ diſtat.ꝑ oppoſitū qn̄ aliquid īeq̄lit̃ diſtat ad fixa vera vel imagīaria.ſi ponas pꝛeter legē oīa moueri: tūc mouet̃ localiter ſiue maneat ſemꝑ in eodē loco ſiue non.et hoc ſi locū habeat.qꝛ nō oē coꝛpꝰ eſt ī loco. ptꝫ de vltia ſphera.ſꝫ cōmētatoꝛ.iiii. Phiſicoꝝ/textu cōmenti.xliii.recitet varias ſuꝑ hoc philoſophoꝝ ſentētias:in re eſt niſi verbale diſcrimen. Joānes grāmaticus dicit/ꝙ vltima ſphera non eſt in loco ſꝫ in vacuo. Auēpace dicit vltimā ſpherā eē in loco: hoc eſt:in ſuꝑficie cōuexa eius . et ſꝫ mobilia que mouētur motu recto habeāt locū extra ſe : nō tn̄ illa q̄ circulariter mouent̃. Alexander ꝑipateticꝰ dicit ꝙ nō eſt in loco.et per ꝯñs nec circulariter mouetur.et quicq̇d dicat cōmētatoꝛ:dico nō ē diſcrimē inter alexādrū ⁊ ioānē grāmaticū. ⁊ ābo recte dicūt. Scdꝫ ioāneꝫ illic nō ē locꝰ:⁊ aptꝰ natus eē locus.ergo eſt vacuū in vna ſignificatione termini qua vſi ſunt antiqui ante ariſtotelem.recte dicit alexander. Auempace peius dicit.fingit ſibi in aere vnā acceptionē loci cōtra modum philoſophicū.et ariſtoteles dicit locꝰ debet eſſe ſeparatus a locato.ſi eſſet pars vel accidens eiꝰ: ſemper moueretur motu locali. Scdo:pars in loco aliis partibus continuata non mouetur localiter:quia locus debet eſſe continens diuiſum a locato / vt dicit ariſtoteles ponens diffinitionem eius.ergo ſic aliquis locus eſt locus vnus:et non eſt res vna. Pꝛobatio.baculus cuius vna medietas eſt in aqua vel in terra et alia in aere : habet vnum locum.et ille locus nō eſt vna res.ſicut.xl. milia hominum ſunt vnus exercitus:et tamen nō ſunt vna res.aliquis tamen locus eſt vna res.et per conſequens locus capitur diuiſiue et collectiue;vt multitudo / quantitas diſcreta / oꝛdo.

¶ Pꝛeterea notabis: multipharia aliq̇d dicitur eē in loco. Uno modo circūſcriptiue et dimenſionaliter:vt coꝛpus qd ſic ē ī loco ꝙ vna pars locati ē in vna parte loci et alia pars in alia parte loci:et ſic locatum facit latera loci diſtare. Scdo modo aliquid eſt in loco diffinitiue: qn̄ ſic eſt in loco et nō eſt alibi:vt angelus.hoc modo eſſe diffinitiue in loco eſt ſuꝑius ad eſſe circuſcriptiue in loco ſine miraculo. Tertio modo aliq̇d eſt in loco ſacramentaliter:vt coꝛpus chꝛiſti eſt in ſpeciebꝰ panis et vini:ſic ſcꝫ ꝙ totum coꝛpus et quelibet eiꝰ pars eſt in tota ſpecie:et in qualibet eius parte.et ꝑ cōſequens coꝛpus chꝛiſti in eucharíſtia/nec eſt diffinitiue nec circumſcriptiue in loco . Quarto modo aliquid eſt repletiue in loco:vt deus:ſcōm illō veni ſancte ſpiritus reple tuoꝝ coꝛda fidelium. ſꝫ ꝓpꝛie inlocabilis eſt ⁊ in nullo loco cōtinetur: vt magiſter ſententiarum deducit. di.xxxvii.pꝛimi.

¶ His ſuppoſitis ſcito adhuc partitas eſſe poſitiones:an angelus eſt in loco.vna eſt ſctī thome tenentis p̄ma ſcd̄e.q.lii.argumēto pꝛio:ꝙ angelus eſt in loco per ſolam applicationem vel operationem ſue virtutis ad locum.non autem per ſuā ſubſtantiam. ¶ Sed ꝓ huius poſitionis repꝛobatione pono duas cōcluſiones. Pꝛioꝛ eſt.angelus non eſt in loco circūſcriptiue et dimēſionaliter.hec cōcluſio eſt clara ex explicatione terminoꝝ. ¶ Secunda concluſio.ſubſtantia angeli eſt in loco diffinitiue dato ꝙ nichil oꝑetur. ꝓbatur hec ꝯcluſio: p̄us natura ſubſtātia angeli eſt in a.loco anq̄ꝙ operetur in a.loco.qꝛ angelus nō oꝑatur in remotuꝫ niſi pꝛius oꝑetur in ꝓpinquū. Scdo arguitur. angeli beati et aīe ſeparate ſunt in celo empireo.ergo ſunt in loco.et tamē nullā oꝑationē tranſeuntē habēt ī celo.nec eſt neceſſe ꝙ angeli habeāt vllam oꝑationē.patet.deus pōt nō cōcurrere ad vllam oꝑationē.et ſi ſic:tunc ſūt in celo et non per operationē. Tertio arguitur.ſubſtātia coꝛpoꝛea iam eſt in loco:vt totū vinum in dolio.ſeparetur tota quātitas cōtinua a ſubſtātia vini:ſic ꝙ quelꝫ pars vini erit cum qualibet alia parte:adhuc illa ſubſtātia erit in loco.qꝛ nō egreditur circūferētiā dolii ex ypotheſi . ſic eſt de coꝛpoꝛe chꝛiſti exñte in eucharíſtia:vel in oꝛdine ad locum ſolum ſcōm vnam poſitionē:vel ſcōm oꝛdinē loci et coꝛꝑis ſecundū aliā vt patet.ex.x.diſt. quarti . ¶ Quarto arguitur.poſſibile eſt aīam eſſe in loco:⁊ quis facile poteſt illud imaginari.ſed non eſt intelligibile dicere ꝙ angelus ſit in loco per ſolam oꝑationē (ſuppoſito ꝙ ſit in vniuerſo) et non ſit in loco per ſuam ſubſtantiam.hoc tenet magiſter diſtinctione.xxxvii.p̄mi:et ad longum ꝓſequitur.⁊ damaſcenus li.ii.capitulo quinto.celum eſt cōtinentia viſibiliū et inuiſibiliū creaturarū.intra ipm ⁊ intellectuales angeloꝝ virtutes et oīa ſenſibilia concluduntur.et Ariſtoteles p̄mo celi et mūdi textu cōmenti. xxii.oēs hoīes cōueniūt in loco coꝛpoꝛis huius pꝛimi mobilis:qꝛ eſt locus ſpiritualium:ſcꝫ greci/et latini et alioꝝ qui ex gētibus deum confitentur.et Strabus in gloſa Geñ. pꝛimo celum empireum ſtatim angelis repletum eſt.hāc poſitionē Hugo.i.de ſacramētis parte.iii.c.xviii. ex induſtria repꝛobat dicens:ſic non ignoꝛo quoſdam ab omni ſpiritu locū vniuerſaliter remouere voluiſſe:qui ſcōm dimēſioneꝫ ſolū et circūſcriptionem coꝛpoꝛalem locū conſtare compꝛobauerūt ſed hoꝝ conſideratio nimis a cōi eſtimatōe ⁊ poſſibilitate receſſit.finaliter hec poſitio in articulis ꝑiſiēſibus eſt impꝛobata. Unus articulus ſic dicit ꝙ ſubſtantie ſeparate ſint alicubi per oꝑationem et ꝙ non poſſunt moueri de extremo in extremū nec in mediū:niſi qꝛ poſſunt velle operari in medio vel extremis erroꝛ.eſt articulus.xxiii. ¶ Cōtra ſcdam cōcluſionē arguit̃ ſic ꝑ boetiū li.de ebdomadibꝰ:dicētē īcoꝛpoꝛalia nō eſſe ī loco:eſt cōmunis animi ꝯceptio:quā nō vulgus ſed docti cōpꝛobāt.ſed angelus eſt incoꝛpoꝛalis. ¶ Scdo arguitur per aug.li.lxxxiii.q.q.ii.ſic dicētē.qd alicubi eſt continetur loco.quod loco continetur ē coꝛpus.ſed angelus nō eſt coꝛpus. ¶ Rñdetur:ille auctoꝛitates et ſimiles intelliguntur : ꝙ angeli non ſunt in loco circumſcriptiue et dimēſionaliter.nolunt negare ꝙ angeli ſunt in loco diffinitiue:īmo ſunt in determinato loco ⁊ in partibus illius loci ſicut aīa eſt cum coꝛꝑe meo.ſed diſcrimen eſt.aīa mea coꝛpus meū infoꝛmat.angelus vel aīa ſeparata non infoꝛmat ſuum locum. ¶ Tertio arguitur per articulū aliū pariſienſem dicentem:angelus non eſt in loco per ſuaꝫ ſubſtantiā:ſic dicit articulus.ccxviii.ſubſtantia angeli nō eſt ei ratio eſſendi in loco ¶ Reſpōdet godefredus fōtanus:ꝙ ille articulus repugnat alteri.ꝓpterea ep̄us pariſienſis male agit non caſtigando articulos.qꝛ aliqui ſtant ſimul:aliqui ſibi cōtradicunt.et qui ſunt contra doctrinam ſancti thome qui fuit ſal terre Hērícus dicit ſe non intelligere multos illoꝝ articuloꝝ. Egidius roānus dicit articuli erāt cōditi ab aliquibus capitoſis ſine conſenſu totius facultatis. Capolus dicit robur nō habēt pꝛo quanto aduerſantur doctrine ſancti thome que eſt appꝛobata ab vꝛbano quinto et iohāne.xxii. Alii dicerēt articuli pariſienſes non pertrāſeunt ſequanā Dico godefredo nō eſt danda fides vlla hic:qꝛ tenuit negligenter poſitionē repꝛobatā in articulo ſub aliis verbis ideꝫ cum ſancto thoma: ꝓpterea ſtomachoſe loquutꝰ eſt in articulos. Egidiꝰ erat auditoꝛ ſancti thome. Hērícus dicit ſe multos illoꝛum articuloꝝ nō intelligere.hoc pōt bene fieri:ſic ſunt multa vera non facile intelligibilia.articuli erant ꝯtra erroꝛes tempoꝛe quo flebāt pullulantes.ſi homo videret erroꝛes:et ad quod ꝓpoſitum articuli fctī ſunt:credo ꝙ facile eos caperet.video multos illoꝝ vtiliſſimos.et ſi in antiquiſſimis illis diebus non erant tot viri noſtra in facultate ſicut hodierna die:opinoꝛ nichil poſuerīt niſi admittendū.hodierna die ſcio noſtra ī facultate nichil cudi pꝛo articulo niſi maturo libꝛamine p̄uio:cōius per.xx.vel.xxiiii.deputatos viros exercitatos et pꝛomptos: ita ꝙ quilibet ſeriatim motiua ſua hinc inde et quid ſentiendū ſit demuꝫ

apponit.et ſcõs rões pͥmi:ꝛtertius rões duo
rum pͥmoꝝ: et ſic ad nouiſſimũ vſqꝫ incluſiue:
examinat.et ab his ꝯcluſũ rurſus in tota faculta=
te ſcribatur ꝛ diſcutitur anteq̄ꝫ aliquid cõcludatur
et patres noſtri iam a multis annis in magno nu
mero exiſtentes hoc modo vſi ſunt:nec ſctũs tho
mas/vel henricus gandenſis hos cõtempſit arti
culos: in quoꝝ diebus actus ſoꝛbonicus publice
diſputabilis ſine pͥſidente nunduꝫ erat inuentus:
nec tantus theologoꝝ numerus ſicut ab iſtis an=
nis ducẽtes.ſcio facultatis determinationẽ eẽ hu
manã.ſed plura vident oculi(potiſſimũ vbi ferrũ
ferro acuitur)q̄ꝫ oculus.nõ ẽ leue argumẽtũ ex ar
ticulis famate vniuerſitatis aſſumendũ:licet eṗs
pariſianus non poteſt nõ ſuos in ſuis ſtatutis ob
ligare.quo ad ſctũ thomã nuſq̄ꝫ legi doctrinã eiꝰ
appꝛobatã ab eccleſia . bene legi cum cathalogo
ſanctoꝝ aſcriptũ a iohãne.xxii.et ſcio virum mul
tiſciuꝫ extitiſſe:et de re litteraria optĩe meritũ.
ſuam doctrinam vꝛbanus q̄ntus dixit vtilem et
legendã: quod negat nemo ſapiens.ſed minime
eſt appꝛobata in oĩ ſui parte vera.vt patet de cõ=
ceptione btẽ vgĩs in oꝛiginali delicto : et ĩ pluri=
mis aliis materiis quas alii ſapiẽtes:indies exa
minant et refellũt. et hoc ſine peccato eſſe poteſt
qñ fit gratis veritatis habende . nec illic timen=
dum eſt.de hoc ĩ pꝛologo quarti.q.ii.locuti ſumꝰ.
in pꝛopoſito dico opinione mea minus ꝓbabili=
tẽr dicit:et ita arbitroꝛ oẽs neutros dicturos.ad
ſue ꝓfeſſionis viros non reſpicio: niſi rationem.
¶ His dictis reſpõdeo ad.iii.argumentũ.dico ꝙ
falſũ eſt quod dicit godefridus:ꝙ hic articulus in
argumento aſſumptus alteri repugnet.ſic intelli
gitur:ſubſtantia angeli non eſt ei ratio eſſendi in
loco.qꝛ non repugnat ſubſtantie angeli eſſe ꝛ nõ
eſſe in loco .et hoc de potentia dei: vel ſi reliqua
tur ſue nature cũ dei concurſu generali poteſt ſe
ponere extra locum ꝛ extra vniuerſum.ſic Ariſto
teles diceret de intelligẽtia pͥmi mobilis motrici
qui ait extra celũ ſunt entia optimã vitã ducentia
quã toto euo cõplent.Alic modo intelligitur ar=
ticulus de loco determinato. ita ꝙ articulus dice
re vult ſubſtantia angeli nõ eſt ei ratio magis eſſẽ
di in hoc loco q̄ꝫ in illo.ſed inquantũ eſt ex parte
ſubſtantie eius:omnis locus eſt ei indifferens: et
per hoc ab elementis et mixtis ſeiũgitur:que ha=
bent loca ſua naturalia in quibus melius conſer=
uantur q̄ꝫ alibi.de elemẽtis patet. cum ſint extra
ſuũ locũ naturalẽ:ad illũ(ſi nõ ĩpediant)citiſſime
tendunt: ꝛ in illo quieſcunt:et ſolum violente ab
illo dimouẽtur.et ſic mixta ſcõm naturã elemen=
ti in eis pͥdominãtis.herba aliqua bene ſtat in ae
re et terra:ſine illis non naturaliter cõſeruatur.ꝛ
ſic homo eget terra ad hoc ꝙ ſuſtentetur pꝛo hac
moꝛtali via : et aere eget ad hoc ꝙ viuat.piſcis vi
olenter extra aquam degit . hirũdines naturali=
ter viuunt nobiſcum in eſtate:et innaturaliter in
hyeme:ſed naturaliter in regionibus calidioꝛibꝰ.
ſic de anſeribus ſilueſtribus apud nos in rupe de
baſſis.non ſic autẽ de ãgelis vel aĩa ſeparata quo
ad ſubſtantiã eius. Ecce quomodo angeli ſunt in
loco diffinitiue.et realiter ſubſtãtia angeli eſt ĩ lo
co:que non eſt ei ratio eſſendi in loco ad ſenſuꝫ
alterius articuli.ſicut ſoꝛtes albus eſt in loco:cuiꝰ
albedo non eſt ſoꝛti ratio eſſendi in loco . et quo
modo articuli pariſienſes nõ ſunt temere abiici
endi quicquid doctoꝛes hi pͥnominati dixerit hu
ius ſtudii alũni erudite:quia in hac materia ſuſpe
cti erant.vbi dñs Egidius dicit:non erãt oẽs cõ
diti tota facultate collecta. de tẽpoꝛe circa dies
ſuos poteſt a me melius meditari . ſcio nũc tamẽ
nichil tranſire ſub noĩe facultatis facultate nõ ſo
lenniter cõgregata.bene autẽ ſub noĩe deputato
rum vel(quod minus eſt)ſub nomĩe pꝛiuatoꝛum
magiſtroꝝ niſi eſſent multi: notabiliter multi: et
eruditi et in maioꝛi nũero q̄ꝫ deputati:tũc tñ vel
plus eis crederetur q̄ꝫ deputatis facultatis.addo
vbi agitaretur materia tangens vnam particula
rem domũ vniuerſitatis:vt pote fratrũ pꝛedica=
toꝝ tñ:mĩoꝛũ tñ:ſufficere videtur ea in parte de
liberatio relique partis queadmodũ vna natione
inter artiſtas pꝛo aliqua materia litigante: et ad
facultatem artiũ iudicem immediatam appellat
relique tres nationes deliberant:cuius concluſio
reputatur concluſio facultatis.de doctoꝛe ſancto
dico.eius ſanctimoniã veneroꝛ:et ſicut ceteros ca
noniſatos ſctõs in ſuo oꝛdine adoꝛo virũ ſane plu
rima lectione et excellenti eruditione plenũ ſem
per dicere ſoleo: ꝛ noſtre facultatis fuiſſe alũpnũ
qui a matre honeſtabatur . et acſi per inſpirati=
onẽ diuinã ſpãlius infuſam illud ꝓueniret : ſed in
oĩbus benedicere:et ſemper ꝓbabilius loqui:nõ
eſt humanis ſenſibus conceſſum. Nec ſue ſctimo
nie/nec honoꝛi derogat in vllo vbi ꝓbabiliꝰ eivl
ꝓbabilit cõtradicitur. datur materia ſuis magis
veritatem elucidare:et eiicere in lucem que erãt
in tenebꝛis. erudite ſcribentiũ mos eſt nõ oppug
nare fame obſcure viros:ſed eos ſiĩiter pertranſi
re heroicoꝛũ viroꝝ ſcripta argumentis inuade=
re:et oppoſita pꝛobabilius tenendo decoꝛ exi=
ſtimant.viri pꝛudentes hoc in benignioꝛem par=
tem accipere debent.hec tam ꝓ me q̄ꝫ ꝓ aliis do
ctoꝛi ſancto Bonauenture et ſimilibus contradi=
centibus dicere volui.

Quia in ſuperioꝛi q̄ſtiõe

diximus angelum eſſe in loco diffini=
tiue:nunc nono queritur.an angelus de
terminet ſibi locũ: ſiue quo ad magni
tudinem:ſiue paruitatẽ:ſiue quo ad locum natu=
ralem:ſiue violentum.¶ Circa hoc ponam con=
cluſiões.quarũ pꝛima eſt.nullus locus eſt natura
lis vel violentus angelo quo ad ſuam ſubſtantiã
ſed quilibet locus eſt ei neuter et indifferens.iſta
concluſio patet ex queſtione pꝛecedenti.aliter ta
men adhuc pꝛobatur hec concluſio. locus aliqs
eſt alicui naturalis quia eſt conſeruatiuꝰ locati ꝑ
qualitates quibus influit in locatum.et per oppo
ſitum eſt alicui locato violẽtus.ſed nullũ coꝛpus
influit in ſpiritum niſi partialiter pꝛoducẽdo no=
ticiam in ipſum.igitur.¶ Scõa concluſio.angelꝰ
habet maximũ locũ ĩ quo poteſt eſſe naturaliter
ꝓbatur concluſio.angelus eſt finite nature et li=
mitate.ergo non poteſt eſſe vbiqꝫ ſtante tãta ma
gnitudine vniuerſi. Sed dicis:angelꝰ mouet totũ
celũ.ergo eſt cum toto celo. reſpõdetur cõſequen
tia eſt nulla ſcõm Augu.viii.de triñ.c.ii.eſt in de=
termĩata parte:ſcꝫ in circũferẽtia:ꝛ in parte oꝛiẽ
tali.et hoc vult Philo.viii. Phiſicoꝝ:et cõmẽta=
toꝛ cõmento.lxxiiii.et in.ii. de celo cõmento.v.
et quãdo eſſet cum toto celo(quod eſt falſum)lo=
cus ille eſſet locus maximꝰ eius.et nichil cõtra cõ
cluſionẽ. Scõo arguitur ad ideꝫ.aĩa aliqͦ coꝛpus
non poteſt infoꝛmare ꝓpter magnitudinẽ.ergo ĩ
aliquo loco ſcõm ſe ꝛ quodlibet ſui non poteſt an
gelus eſſe. Tertio hoc ꝓbatur auctoꝛitate iohĩs
damaſceni li.ii. cap̄.iii.dicentis circũſcripti ſunt.
nam cum ſunt in celo:in terra non ſunt.et in ter=
ram a deo miſſi:nõ remanẽt in celo.¶ Tertia cõ
cluſio.nõ datur minimus locus in quo angelꝰ po
teſt eſſe.patet.non eſt dabile minimũ.ſic nec mi=
nimus locus.qñ angelus eſt in toto loco eſt ĩ qua=
libet eius parte.¶ Quarta cõcluſio. angelus nõ
poteſt eſſe in loco pũctali.ꝓbatur.nõ eſt talis lo=
cus.locus eſt ſupficies vt ſupꝛa diximꝰ.¶ Quĩta
concluſio.ponẽdo puncta in cõtinuo:angelus po
teſt eſſe cum pũcto adequate.patet.eſt imꝑtibilꝭ.
quid obſtat ꝙ ſit adequate cuꝫ puncto.¶ Sexta
cõcluſio.non eſt dabilis mĩmus locus totalis an
geli.ꝓbatur. poteſt eſſe cum puncto adequate ꝑ
pꝛecedentẽ.et a foꝛtioꝛi in quocunqꝫ loco quantũ
cũqꝫ ꝑuo.ꝓbatur aliter hec cõcluſio. limax nũc eſt
in minoꝛi loco:nũc eſt in maioꝛi loco.ergo et an=
gelus. Sed dices:cõſequentia eſt nulla.limax eſt
rarefactibilis et condenſabilis:ſe dilatat et cõſtrĩ
git:non autem ſic angelus.fateoꝛ : poteſt dici ſi=
cut coꝛpus determinat ſibi certum locum: et non
poteſt eſſe in maioꝛi vꝉ minoꝛi:vt patet de muſtel
la macra que intrauit per rimulũ ad gallinas: q̄
impinguata egredi non poterat.ſic diceretur de
angelo . et caperetur coloꝛ ex anima in coꝛpoꝛe.
¶ Contra ſecundã concluſionẽ arguitur. angelꝰ
poteſt eſſe in celo et in terra.ergo pꝛobatio ex da
maſceno eſt nulla:ymo poteſt eſſe in linea girati
ua q̄tũcunqꝫ ꝓtẽderetur in longũ.ergo cõcluſio
falſa.pꝛobatur aſſumptũ . quicquid poteſt eſſe in
vno equaliũ poteſt eſſe in reliquo : ſi figura ei nõ
repugnet:ex.xxxvii.pꝛimi euclidis.ſꝫ angelo nꝉ
la figura loci repugnat.quia ad omnẽ locum neu
tralr ſe habet.ꝛ tunc ſic:angelus poteſt eſſe ĩ qua
drato pedali et in qualibet parte illius.ergo põt
eſſe in quadrangulo illi equali.ſed ex illo quadra
to pedali põt ꝯſtitui quadrãgulus a celo ad terrã
ꝓtenſus.et vlterius in quadruplo.patet.capien=
do pꝛimã partem pꝛopoꝛtionalẽ quadrati et iun=
gẽdo illi ſecũdã partẽ pꝛopoꝛtionalẽ ad longuꝫ:
et illis duabꝰ ꝑtibꝰ ꝓpoꝛtionalibꝰ addendo terti
am ꝑtẽ ꝓpoꝛtionalẽ ſcõm lõgitudinẽ:et ſic ſine
ſtatu quouſqꝫ habeatur linea intenta:ſed per hoc
ꝙ quadrangulus extenditur a terra vltra celũ nõ
augetur quadrãgulus in magnitudine ſuper qua=
dratum:qꝛ quantũ acquirit in longitudine tantuꝫ
in latitudĩe amittit.ſicut coꝛrigia in longũ tracta
non augetur:quia quantũ acquirit in longitudĩe
tantuꝫ in latitudine amittit:ecõtrario.ſi in latum
trahatur.Hibernicus(vt recitat quidam)hic di=
cit ꝙ angelus determinat ei figurã ſphericã.ꝯtra
quod arguit per hoc ꝙ angelus aſſuit coꝛpus hu=
manum quod non eſt ſphericũ:ſed alterius figu=
re.facile rñderet/licet aſſumat coꝛpus:non eſt ſo=
lum cum illo coꝛpoꝛe.ſed ſpherice cum illo coꝛꝑe
aſſumpto et cum aere vel aqua circũiacente. ſed
voluntariũ eſt dĩe et augurari ꝙ ſolũ determinet
ei locũ ſphericũ.dicit determĩat ei locum ſecũdũ
longitudinẽ et latitudinẽ et pꝛofunditatem.licet
ſit difficile illõ euacuare:non ſtatur in ꝓpõe eucli
dis:que videtur rationabilis valde ꝓ nũc. ſub be
nigna melius ſentientiũ coꝛrectione dico ꝙ ange
lus ſibi relictus poteſt eſſe in iſto quadrangulo:ꝺ
quo in argumẽto locutus ſum: cum poteſt eſſe in
quadrato pedali . et tunc ad damaſcenũ:dicitur:
ipſe intelligit quando eſt in celo non eſt in terra:
quando locus maximꝰ in quo põt eſſe non eſt tã
te extẽſionis cum latitudine et pꝛofunditate rñ=
dente.volo dicere.angelo nulla figura loci repu=
gnat.poteſt eſſe ſpherice in loco:et etiam in qua=
drato: nõnũq̄ꝫ in quadrangulo bone latitudinis
et pꝛofunditatis:et tunc non eſt in celo et in ter=
ra.ſed poteſt ſi ſibi relinquatur ſe ponere in celo
et in terra et ĩ medio ſimul:hoc eſt: ſue nature nõ
repugnat.¶ Secundo arguitur.lapis poteſt eſſe
naturaliter in maioꝛi loco q̄ꝫ ſit ſuus maximus lo
cus poſſibilis.ergo et angelus.antecedẽs patet.
lapis qñ mouetur motu recto non eſt in loco mĩoꝛi
ſe.nec equali ſibi.et eſt ĩ loco.ergo eſt in loco ma
ioꝛi ſe.Notũ eſt ꝙ nõ eſt in loco minoꝛi ſe. Qꝫ nõ
ſit in loco equali ſibi patet.hoc eſſet ſolum in in=
ſtanti.ſed nullũ tale eſt dabile.et ſi des per tẽpus
ꝙ maneat in loco pedali:iaꝫ non eſt in continuo
motu contra ypotheſim.¶ Reſpondetur.non eſt
ſufficienter rñſum ꝙ nõ ſunt ponenda inſtantia.
pꝛopterea dico:in hoc inſtãti verũ eſt dicere hoc
mobile eſt in loco ei equali:et in illo verũ eſt dice
re eſt ĩ iequali. et ita hoc tꝑe. Scõo dico.potiſſi=
mum intelligitur cõcluſio quãdo quieſcit mobile.
argumentũ eſt multo maius de ipſomet angelo:
quem dico poſſe ſe mouere vel mutare ſubito ad
quamcũqꝫ diſtantiã.ſed de hoc inferius.¶ Ter=
tio arguitur.punctũ nõ poteſt eſſe niſi in ſitu pun
ctali.ſed angelus non habet partes pluſq̄ꝫ pũctũ
ergo non poteſt eſſe in loco . ¶ Ad tertium dicit
admittẽdo poſitionẽ mathematicoꝝ de pũctis.
non eſt idem de puncto et angelo.punctũ enĩ ha=
bet poſitionẽ in continuo.continuat eius partes
et eas terminat.nõ ſic in ſubſtantia imꝑtibili.aĩa
que eſt impartibilis coꝛpus extenſum(vt vides)
infoꝛmat et quãlibet partem eius.ergo a foꝛtioꝛi
poteſt eſſe in loco tante magnitudinis non infoꝛ
matiue: et angelus in maioꝛi loco q̄ꝫ aĩa : ꝛ quã=
to angelus eſt perfectioꝛ ſubſtantialiter tãto põt

eſſe in maiori loco.et ꝓpterea quia deus eſt infinite perfectionis eſt vbiqꝫ. et ſubſtantia ſpũalis quãto magis accedit ad deũ:tãto põt eẽ ĩ maiori loco.ſed ĩ mixtis:nõ ſemp magis extenſum ſcõm locuꝫ eſt perfectius. mixta elemẽtiſ preſtant ĩ nobilitate.et tamen nõ ſũt tante molis.nec a paruitate quãtitatis in talibus arguitur maior nobilitas:ignis eſt nobiliſſimũ elementũ.⁊ plus multo extenditur ꝙ̃ terra.ſimiliter equus eſt perfectior culice.aliis modis ergo arguit ꝙ a quãtitate maior pfectio vel minor inter elemẽta et mixta:⁊ inter mixta ĩpa.etiam inter ſubſtãtias ſpũales alia via ꝙ̃ per eſſe in maiori loco arguitur eoꝝ perfectio.ſed cũ ſubſtãtie ſpũales create ſunt in loco ꝑ ſuas ſubſtãtias.vero ſimile eſt ꝙ ſemp eoꝝ perfectior poteſt eſſe in maiori loco. ¶ Contra tertiaꝫ concluſionẽ arguitur.ex ea ſequitur ꝙ angelus eſſet infinite virtutis et potẽtie.ↄ̃ſequẽs eſt falſũ. ꝯña patet.eſſe in loco paruo tanꝙ̃ in loco totali: aliquãtã virtutẽ arguit.eẽ in loco minori:maiorẽ virtutẽ arguit.⁊ ſic in abiſſum.qꝺ ptꝫ.eſſe in loco maiori arguit aliquã virtutẽ.et ſic aſcendendo in infinitũ arguit infinitã virtutẽ. ergo eodẽ modo in minori loco poſſe eſſe ſua ꝓpria virtute:arguit infinitam virtuteꝫ. ¶ Rñdetur negando ſequelã. poſſe ſe ponere in loco paruo arguit aliquã virtutem:et poſſe ſe ponere in minori arguit maiorem virtutem.et ſic cõſequenter.dico illud eſſe falſum et negandũ apud te: cũ teneas ꝓbabilit angelũ poſſe eẽ in pũcto. ſecus eſt de maximo loco ſicut tuipſe tenes. doctor ille apparentius dixiſſet ꝙ angelus non poteſt ſua propria virtute ſe ponere cum puncto. ¶ Ex tota queſtiõe habes datur maximus locus poſſibilis in quo angelus poteſt eſſe ſua propria virtute.ſecus eſt de potẽtia dei.nõ tñ datur minimus locus in quo naturaliter poteſt eſſe.patet de parte loci totalis.idem patet de loco totali.vero ſimile eſt:ꝙ de magno loco ſuo poteſt ſe retrahere ad minorẽ:et ad quãtũcunqꝫ minorẽ voluerit.licꝫ illud efficaciter probare eſt difficile. et angelus poteſt eẽ adequate cũ puncto. et cum nulla loci figura angelo repugnet:per ꝓpoſitionẽ.xxxv. pmi euclidis aſſumptaꝫ:angelus poteſt eẽ in linea anguſta a celo ad terram protenſa:dũmodo relinquat de latitudine ⁊ profũditate loci. et licet euclides de corporalibus loquatur: idem videtur eẽ in propoſito.cum quilibet locus eſt angelo neuter.ex illo patere poteſt ꝙ poteſt eſſe in locis diſcõtinuis. patet.poteſt eẽ cum lapide cuꝫ aere et aqua: dummodo oĩa illa ſint intra ambitum ſui maximi loci poſſibilis:et ſic non conſtituunt vnũ continuũ.ꝓpterea non adduxi ꝓbationem aliquoꝝ ad probãdũ ꝙ angelus poteſt ſe retrahere ad partem ſui loci relinquendo aliam. dicunt ſi locus diuidatur in duas medietates: iam erit in parte loci.ſed huic rationi dicitur: ita erit bene cum cultello diuidente ſicut cum aere vel in parte vacui:ſi deus faceret:et angelum ſue nature permitteret cum influentia ſua generali.

¶ Queſtio decima.

Decimo queritur an plures angeli pñt eẽ in eodẽ loco adequato:hic ſcias eẽ poſitiones oppoſitas/ tam de potentia dei loquẽdo/ ꝙ̃ ſcõꝫ legem cõmunem. ¶ Sed pro ſolutione queſtiõis pono cõcluſiones ſequentes:quarũ prima eſt.plures angeli de potentia dei abſoluta poſſunt eẽ in eodẽ loco adequato.probatur concluſio. duo corpora pñt eẽ in eodeꝫ loco adequato.ex diſtĩ.xlix. quarti.ergo et duo/ tres/ vel plures angeli.inſuper hoc non implicat contradictionẽ.ergo hoc ẽ deo poſſibile. ¶ Scõa concluſio. duo angeli vel plures ſibi relicti cum influẽtia dei generali pñt eẽ in eodem loco adequato.hoc eſt:ſcõm cõem legem duo angeli vel plures ſunt in eoꝺ loco adequato/ probatur hec concluſio more Ricardi de ſctõ Victore.iiii.de trinitate de legiõe demonũ exñte in obſeſſo Luce.viii.⁊ Marci.v.Sed dicis:nõ ſeqtur. põt in qualibet parte ꝓportionali cordis eſſe demon:et nunꝙ̃ duo in eodem loco adequato cum demon poteſt eſſe in loco quantũcunqꝫ puo. Aliter. Scõo arguitur:deus eſt vbiqꝫ.ergo demõ eſt ſimul cum deo in eodẽ adequato.ergo duo ſpiritus realiter diſtincti:ſcꝫ creatus ⁊ increatus:ſũt in eodem loco adequato.et hoc ſcõm legem communẽ.deum illabi angelo et creaturis non tollit propoſitũ quĩ duo ſpiritus poſſint eſſe in eodẽ loco adequato.ſiue vnus alteri illabatur vł nõ:hoc eſt impertinẽs. Tertio arguitur.demõ eſt pñs realiter et intime in corpore qꝺ aĩa intellectiua informat.ergo anima et demon ſunt in eodem loco adequato.dices:demon eſt in ſanguine vel humore hominis:vel in parte non informata forma. ¶ Contra:illud eſt irrationabile talia diffugia querere:potiſſimum vbi tenuis eſt ratio vel nulla ad oppoſitum. ¶ Quarto arguitur.quãdo angel9 deſcendit de celo mouetur per celos.non eſt vero ſimile ꝙ circueat locum adequatum in quo ẽ angelus celum mouẽs.ergo poteſt ſe ponere in locum adequatũ cum alio angelo. Quinto anima et corpus ſunt in eodem loco adequato. ergo due anime poſſunt eẽ in eodem loco adequato. ꝓpter iſtas rationes qualeſcũqꝫ teneo:concluſionẽ ſcõam veram. ¶ Contra ſcõam cõcluſionem arguitur.due cauſe totales non poſſunt eẽ ſimul reſpectu eiuſꝺ effectus.angelus aũt exiſtens in loco eſt totalis cauſa reſpectu operationis ĩ tali loco:ꝓpter quã dicitur eſſe ibi.igitur non poteſt eſſe cauſa cuꝫ eo alius angelus propter aliquã operationẽ illic exercitatã. ¶ Scõo arguitur. ãgel9 fortior põt impedire debiliorẽ ne locum ſuũ introeat. ſimiliter angelus poteſt aliũ eiuſꝺ ſpeciei ſecum impedire ne locum introeat. queadmodũ fortes equaliter fortis cum Platone:non permittit eum intrare ſuũ locum:et eũ propellere. ¶ Ad primũ dicitur falſum eſt ꝙ angelus non eſt in loco niſi per operationem ſicut ſuperius diximus. Scõo quicquid ſit ꝺ illo falſo:duo angeli poſſunt operari in eodẽ puncto vel circa idem punctũ:et quilibet habere propriam operationem.an idem effectus numero dependere poſſit a pluribus cauſis alibi dictum eſt. ¶ Ad ſcõm argumẽtũ cõcedo: ꝙ angelus poteſt aliũ impedire ne locum ſuũ introeat per ſuã virtutem expulſiuã.ſicut angelus poteſt mouere animam intellectiuã et eam portare in ſinũ abrahe. licet prima facie non eſt facile imaginari quomodo vnus ãgel9 aliũ moueret vel ĩpedire poſſet ne locum ſuum ſubintroeat.ſed ex iſto nõ concludit ꝙ duo angeli non pñt eẽ ſimul.nec concludit quĩ ſuperior poſſit eẽ in loco inferioris.etiam inferiore nolente.⁊ hoc ex parte angeloꝝ.hoc dico.nõ eſt hec contrarietas inter angelos btõs.ſed illud prouenit aliunde a btĩtudine ⁊ eoꝝ nobili ſtatu. poſſunt tamen velle cõtraria quãdo non conſtat eis de voluntate dei:vt de angelo perſarũ et medorum Danielis decimo. ¶ Dubitatur.an angelus poteſt eẽ in pluribus locis totalibus:quia de partibus ſui maximi nõ eſt difficultas. ¶ Reſpõdetur affirmatiue de potẽtia dei.ꝓbatur. corp9 poteſt eẽ circũſcriptiue ĩ pluribus: ex decima q̃ſtione quarti.ergo et angelus. Inſuper deus põt facere angelũ deſinere eẽ in loco medio manendo in extrẽis.ergo pari ratione poteſt ponere angelum in duobus locis diſtantibus. ſed naturalr in pluribus eẽ nequit. ¶ Sed contra hoc arguit per Aug.xi.ſuper Geñ.c.xxxvi.vbi vult ꝙ eue in ſerpẽte diabolus loquebatur:in muliere vero occulto inſtinctu adiuuabat interius: et exterius ꝑ ſerpentẽ:vbi videtur velle ꝙ diabolus ſimul erat in ſerpente et eua. ¶ Rñdetur.dupliciter hoc fecit.Vno mõ repẽte eũdo ꝺ vno ad aliũ. Alio modo tam ſerpens ꝙ̃ eua erant infra ambitũ maximi loci in quo demon poterat eſſe.et ſic non erat opus ire de loco ad locum.ſecundum eſt michi rationabilius.

Queritur vndecĩo. an angelus poteſt ſe mouere localiter.hic ſcias aliquos tenuiſſe angelos nullo mõ potuiſſe ſe mouere. aliqui dixerũt niſi per accidẽs ꝓducẽdo motum in corpus:ad cuius motũ mouetur.ꝓ principio tenent ꝙ nichil poteſt agere in ſe et ſe mouere. ¶ Pro q̃ſtionis ſolutiõe ponitur hec concluſio.angelus ſine corpe poteſt ſe mouere. intelligo in ſenſu compoſito. probatur concluſio.anima chriſti deſcendit ad inferos ĩ triduo:vt tenet articul9 fidei:ſimiliter angelus (corpore relicto in terra cum totũ ſuũ miſteriũ cõpleuit) aſcendit et mouetur ſine corpore.igitur. Similiter eſaye ſexto ait propheta: volauit ad me vn9 de ſeraphin.et Luce primo:miſſus eſt gabriel angelus a deo in ciuitatẽ galilee.ſed dicis.hoc erat in corpore aſſumpto. vel motus erat ab extrinſeco deo/ vel alio angelo.ꝓpterea aliter arguitur.grauitas ſeparata in eucharistia mouet ſe deorſum:⁊ leuitas mouet ſe ſeorſum.ergo hoc nõ eſt negandũ ab angelo.tenet conſequentia. angelus eſt mobilis:et habet potentiã motiuã:cũ poteſt aliud corpus vel aliũ angelũ inferiorẽ mouere. Forte dicis ad añs.celũ mouet graue deorſũ ⁊ leue ſeorſũ.ſic dixit empedocles ſecũdo celi. ſicut habetur a Philo. et cõmẽtatore cõmento.lxxxv. Cõtra hoc argui.qꝛ tũc quãto magis corpus diſtaret a celo/ tanto tardius deſcenderet. conſequens eſt falſum.propter maioritatem impetus acquiſitam et minorẽ reſiſtentiã medii deſcendit celerius:vt videre eſt ad experientiã.ꝯña ꝓbat. quãto paſſum magis elongatur a ſua cauſa actiua tanto minoratur effectus et ipſe deſcenſus. Scõo ſequitur.ꝙ non velocius deſcendet graue maius vt groſſum plũbum:ꝙ̃ vna pluma vel fruſtũ ligni putridi.conſequẽs eſt falſum:vt patet ad ſenſum. ꝯña eſt clara:cũ mobilia pure paſſiue ſe habent reſpectu illi9 deſcẽſus:et deſcẽſus ille eſt a celo ꝑ te. igitur. has duas rõnes in valore ponit Ariſtoteles primo celi cõmẽto.xcii.forte dicis.huiuſmodi corpora mouentur a locis effectiue ad que tẽdũt Cõtra.tunc graue minus velocius debet moueri ꝙ̃ graue maius:ſi grauitas actionẽ ad illuꝫ deſcẽſum nõ habeat:ſed pure paſſiue ſe habeat ⁊ attractio eſt a loco naturali.nec poteſt dici ꝙ talis grauitas moueatur a medio.quia qua ratione mouetur ab vna parte medii eadem ratõne mouebitur ad aliam partem medii: ĩmo ſcõm hoc debet q̇eſcere in illo medio citius ꝙ̃ deſcendere vel aſcendere.breuiter nulla eſt euaſio nec dari poteſt niſi dicere:ꝙ grauitas mouet ſe.ſi moueat corp9 graue:ſi eſſet ſeparata moueret ſe. ꝓpter vnũquodqꝫ tale et illud maius primo poſterioꝝ:et potiſſimum quando illud aliud eſt ſuſceptiuũ illius: ſed grauitas deſcendit vt notũ eſt:ſiue per ſe ſiue per accidens non refert. Preterea arguitur.angel9 poteſt mouere corpus ſcõm omnes. ergo põt mouere angelũ inferioris ſpeciei et eiuſdẽ ſpeciei ſecuꝫ. ergo poteſt ſe mouere. Inſuper.angelus et anĩa concurrũt partialiter ad noticiã quã habẽt de aꝰ obiecto.ergo ptialiter ſe mouet angelus.propter iſta teneo ꝙ angelus poteſt ſe mouere tam motu acquiſitio/ ꝙ̃ motu deperditio. Exemplũ primi. quando eſt in parte ſui loci totalis:poteſt ſe ponere in totum ſuum locũ totalem.exemplum ſecundi quãdo ẽ in parte ſui loci totalis poteſt ſe ponere in mĩorẽ locum totalem. ¶ Cõtra iſta arguit. ariſtoteles.viii. Phiſicoꝝ:animal mouetur ex ſe: graue inanimatũ autem non. ¶ Reſpõdetur.hoc non eſt ꝓpterea ꝙ graue non moueatur per grauitatem ſibi intrinſecam.ſed eſt ꝓpterea: qꝛ aĩal poteſt de nouo moueri poſt q̇etẽ abſqꝫ hoc ꝙ habeat motorẽ extrinſecum ipſum mouentẽ:vt duꝫ dormit:facta digeſtione mouetur abſqꝫ motore extrinſeco ipſo expergefacto:eius ſenſus ⁊ appetitus poteſt moueri per ſpecies reſeruatas in ſua mẽoria ad aliquid proſequendũ vel fugienduꝫ.et hoc põt fieri de nouo abſqꝫ hoc ꝙ habeat ꝓ tũc motorẽ extrĩſecum.licet ante habuerit:hoc nõ refert. et propterea animal dicitur moueri ex ſe:ad hoc auteꝫ ꝙ graue inanimatũ moueatur:nõ ſuffi

cit habuiſſe motorē extrinſecum: ſed requirit̄ de
preſenti habere motorē extrinſecū: quod ſic pꝫ.
cum graue inanimatū incipit moueri de nouo: vł
hoc ē cū de nouo incipit eſſe: vel aū erat. ſi primū:
indiget motore extrinſeco: ſcilicet generante. ſi ſe
cundū. vel ergo mouetur violente de nouo vel na
turaliter. ſi primū: indiget motore extrinſeco: ſi
naturaliter: erat impedimentū quod eſt ablatuȝ.
ſed indiget aliquo ad tollendum impedimentuȝ.
et licet graue manendo ſuper trabem que vetuſta
te conſumitur et tandē deſcendit graue: eſt aliqꝺ
extrinſecum corroſiuū trabis. ſemꝑ ergo graue i-
animatū indiget motore extrīſeco ad hoc ꝙ mo
ueatur: hoc ē ad hoc ꝙ ponatur diſpoſitio ad mo
tum. ſed ipſa grauitas mouet tam graue ꝗ ſe / ab
lato impedimēto. ¶ Scōo arguitur: ſeptimo phi
ſicoꝝ. omne quod mouetur / mouetur ab alio. er-
go angelꝰ mouetur ab alio ꝗ a ſe. ꝓpterea cōmē
tator ſexto Phiſicoꝝ commento. xliiii. reprobat
Platonem in hoc ꝙ dicit angelos ſe mouere.
¶ Tertio arguitur. omne qꝺ mouetur ꝑtim eſt ī
termino a quo et partim in termino ad quē. et ꝓ-
pterea indiuiſibile nō mouetur ſcōm Ariſtotelem
ſexto Phiſicoꝝ. angelus non habet partes. ergo
non eſt partim in termino a quo et partim in ter
mino ad quē. ergo non mouetur. ¶ Ad ſcōm Ari
ſtoteles vult habere vnū ꝑmuȝ mouēs imobile.
ad cuiuſlibet alterius motus primus motor ꝯcur
rit. de cōmentatore non refert qꝺ in illa parte di-
cat: cū Plato bene dicat: ipſe autem male. ¶ Ad
tertiū dicitur. hoc intelligitur de illo quod eſt cir-
cūſcriptiue in loco. ſecūdo. mobile cū eſt ī medio
partim eſt in termino a quo et partim in termino
ad quē. hoc eſt. medio modo ſe habet ad vtrunqȝ.
ſecus eſt quando eſt in termino a quo in eſſe fixo /
vel in termino ad quē. ¶ Quarto. ſi angelus po-
teſt moueri: ſequitur ꝙ magnitudo motus et tem
pus cōponūtur ex impartibilibꝰ contra Ariſtote-
lem ſexto Phiſicoꝝ. cōſequētia ꝓbatur. ſi indiui
ſibile moueatur menſuraret totū ſpaciū ſuꝑ quod
moueretur: et indiuiſibilia in illo eſſent imediata
¶ Reſpōdetur illud eſt argumētū hibernici ad ꝓ
bandū: ꝙ angelus a nullo agēte creato pōt moue
ri: pōt tamen (dicit) moueri a deo. Sed mirandū
eſt ꝗre in hoc argumēto cōfidat. ſi argumētū pro
bet: ꝙ ſi angelus moueatur ab agente creato: ꝙ
continuū cōponatur ex impartibilibꝰ: idem ꝓbat
ſi moueatur a deo. propterea ratio ſua nullius eſt
momenti. facit quaſdaȝ alias rationes ſpeciales:
an poſſit ſucceſſiue vel ſubito moueri. ſed ratiōes
ille nichil valēt ad ſuū ꝓpoſitū: ſiue ſic vel ſic mo
ueantur angeli. ſed de ſpecialibus rationibus il-
lic: poſthac futurus eſt ſermo. angelus ſi impar-
tibilis eſt: ē in loco partibili. ſed difficultas eſt bo
na ſi poſſit eſſe ſemper in loco punctali: vt ita lo-
quar: et ita maneat ſuꝑ lineā totaȝ quā deſcribit.
ſed hoc eum non iuuat. qꝛ pono ꝙ deus ita faciat.
vel ponatur corpus perfecte ſphericū ſuꝑ corpus
perfecte planū: lineam deſcribendo in eo. ſi ſemꝑ
ei reſpondeat vnum pūctū adequate ⁊ nichil aliō:
videtur ꝙ linea nichil habet niſi puncta.

¶ Queſtio duodecima.

Abita eſt mentio
de loco āgeli ⁊ eiꝰ motu ꝙ pōt
ſe ipm mouere. nūc deciō ſecū
do queritur: an poteſt ſe mo-
uere ſucceſſiue et ſubito ꝑ me
dium. ¶ Pro illo pono duas
cōcluſiones. quarū prior eſt:
angelus ſucceſſiue poteſt mouere ſe per mediuȝ.
probatur. nō eſt neceſſe ꝙ angelus moueatur ita
celeriter ſicut poteſt mouere: cum eſt agens a pro
poſito: poteſt ergo velle ꝙ ſucceſſiue moueatur.
ponatur ergo in eſſe. et habetur concluſio. ¶ Se
cunda concluſio. angelus poteſt ſe mutare ſubito
vel ī inſtanti per quodcūqȝ ſpaciū lineale. proba-
tur cōcluſio. angelus nullā habet reſiſtētiā in me-
dio. ergo poteſt ſe ſubito mutare per mediū. tenet
conſequentia. non alias graue ſimplex / vel leue
ſimplex ſubito mutaretur naturaliter. et angelus
poteſt velle quod eſt et poſſibile. ergo poteſt ſe ſu-
bito mutare. aſſumptuȝ deduco de graui ſimplici
et leui ſimplici. tale ſubito mutat̄. patet. iiii. Phi
ſicoꝝ cōmento. lxxi. et patet ratione. ſi graue ſim
plex ſucceſſiue moueretur in vacuo: ſequitur hec
concluſio. aliquod mobile ſimplex velocius mo-
uetur in pleno / ꝗ ipſmmet in vacuo. hec concluſio
non eſt concedenda. quicquid eſt cauſa motus in
vacuo eſt cauſa talis motꝰ in pleno: et cū hoc reſi
ſtentia medii. declaro tamē conſequentiā. capio a
mobile ſimplex in pleno aqueo motū. capio. b. ſi
milis figure et diſpoſitionis in vacuo. vel b. in in-
ſtanti deſcendit: et habeo intentū. ſi ſucceſſiue: et
cum hoc a. ſucceſſiue deſcendit. modo cuiuſlibȝ fi
niti ad qōlibet finitum eſt certa ꝓportio. b. celeri
us deſcendit ꝗ a. ſit ita ꝙ b. deſcendit octies cele
rius ꝗ a. in aqua. capio mediū rarius aqua: ſcȝ ae
rem. a. citius deſcendit in aere / ꝗ in aqua. deſcen
dat ergo b. celerius in vacuo / ꝗ a. in aere in pro-
portione ſeptupla. iterum capio mediuȝ igneū in
quo ponatur a. b. mouebitur ſexies velocius ī va
cuo / ꝗ a. ī igne. poſtea capio alia ſex media ſemꝑ
rariora igne: in ea proportione qua vnum elemē
tum eſt alio rarius. deus poteſt ita facere. non da
tur maxima raritas poſſibilis apud eum / vel ad
imaginationeȝ ſcōm Ariſtotelē. talis imaginatio
non eſt neganda: licet putetur a Philo. ſimplici-
ter impoſſibilis. crebro hoc eſt in vſu apud ſapiē-
tes. poſt illa ſex media quorū vltimū eſt rarius i-
mediate precedenti ea proportione qua vnū ele-
mentū eſt rarius alio. vel ſic: ſcȝ ꝙ mobile a. de-
ſcendit per vnum gradū velocius in illo medio ꝗ
in medio precedenti: et in fine capto c. medio qꝺ
eſt quolibet illoꝝ rarius. et poſito a. mobili in c.
medio (retento ſemper b. mobili in vacuo) ſequi
tur concluſio quā iam inferebam: ꝙ a. mouebitur
velocius in c. medio ꝗ b. in vacuo: cuius falſitatē
interarguendum oſtendimus. ¶ Dicis b. mobile
eſt creatura et potentie finite et limitate: et ꝑ cō-

ſequēs repugnat ei ſuū effectū ſubito producere.
Contra hoc eſt ꝓbatio et pōdus argumēti. ad for
mam: propterea iſti met dicunt ꝙ voluntas vel in
tellectus in motu vel mutatione alterationis po
teſt ſuum effectum ſubito ꝓducere. ⁊ ſimile patet
de ſole. ii. de anima / reſpectu luminis: de ſpecie-
bus et delectatione / decimo Ethicorū. Omnes
iſte ſunt creature et limitate limitibus creature.
ergo non inconuenit creaturam ſubitaneam mu-
tationem poſſe producere. ¶ Cōfirmatur hoc de
creatura. ſi eſſet grauitas infinita poſita in aere:
ipſa ſubito deſcēderet ſi relinqueretur ſue nature.
et tamen ipſa eſſet creatura. ꝙ talis ſit poſſibilis
ſuppono ex primo. et ſi non deſcenderet ſubito:
grauitas finita ita cito moueret ſuū ſubiectum in
medio ſicut grauitas infinita: quod nullo modo
eſt dicendū. relinquitur ergo ꝙ non repugnet cre
ature mutare ſe ſubito. et hoc bipharia. Uno mo
do quando nulla eſt reſiſtentia extrinſeca hec in-
trinſeca in mobili: qꝛ non eſt graue mixtum vel le
ue mixtū. mō āgelo nō reſiſtit aliqꝺ mediū: nec ē
graue ſimplex vel leue ſimplex. Scōo modo qñ ē
agens vincens totam reſiſtentiam medii / ita ꝙ
reſiſtentie medii ad ipſum non eſt proportio: tūc
etiam ſubito mutabitur. ¶ Hec oīa aliter declaro
facilius alia via. reſiſtentia nihil aliud eſt ꝗ incli-
natio mobilis ad oppoſitum illius qꝺ motor intē
dit. ⁊ ſi potentia reſiſtens ſuperet in reſiſtēdo po
tentiam motoris: vel equaliter reſiſtat cū actiui-
tate motoris in mouēdo: tūc ab illo motore non
fit motus. ſed per oppoſitum ſi potentia motiua
motoris ſupet reſiſtentiam mobilis fit motus. et
quāto in maiori ꝓportione potentia motiua mo
toris ſupat reſiſtentiam tāto fit motus velocior.
ergo ſi nulla ē reſiſtētia non erit ſucceſſio aliqua ⁊
motus: ſed mutatio ſubita et inſtantanea. modo
ſi ponatur terra ꝗ eſt graue ſimplex in vacuo. ma
teria ſua non reſiſtit: qꝛ materia nullius eſt actiui
tatis phiſice. Itē: materia terre et ignis ſunt eiuſ
dē ſpeciei ſpecialiſſime. nec in igne reſiſtit ad aſcē
dendū: nec in terra ad deſcendendū. grauitas ter
re inclinatur eſſe deorſum: et etiam forma terre.
nec eſt aliquod intrinſecū terre impeditiuum mo
tus deorſum: qꝛ iam non eſſet graue ſimplex con
tra poſitum: nec eſt medium intrinſecum vllū im
peditiuum deſcenſus. ergo ſubito ei in inſtanti
deſcendit quod eſt probandum. ¶ Forte dicis. ē
impedimentū intrinſecū. capiatur illa terra tripe
dalis quā ſigno graue ſimplex. quelibȝ pedalitas
appetit ꝙ centrū eius erit in centro mundi. et ap-
petit illuc per lineam breuiſſimā tendere. et par-
tes extremales: ſcȝ b / et c / pedalitates: impediun
tur ab a / parte pedali media. ⁊ ſic ſe impediunt.
¶ Contra hoc arguitur: probando ꝙ illa imagi-
tio eſt falſa tota iſta terra tripedalis appetit ꝙ ſit
in loco terre: vel ꝙ terre coniungatur. et tunc eſt ī
ſuo loco naturali. alias pars terre ſuꝑior violente
locaretur: quod eſt falſum. et patet illud. ſi habe-
as vas plenum aqua: vt in balneo in camera al-
tiſſima domus tue: pars ſuperior aque bene loca
tur / et naturaliter. quod patet. ſi totum corpus ia
ceat in illa aqua nihil grauitatis exercet nec gra-
uitatem vllam percipis. ſed illa aqua totalis ap-
petit eſſe ſub aere. propterea ſi eam totam habe-
res in collo bene ponderaret / ⁊ ſuā grauitatē ex-
erceret. ſic ergo in propoſito. non ſolum terra
in centro bene naturaliter locatur: ſed etiam par
tes extremales terre. et ſi tota ſphera terre eſſet
extra ſuū locum naturalē appeteret tota vnica in
clinatione naturali adire locum illum totalem: et
ita faciet ſecluſo impedimento / et nulla pars aliā
impediret. ¶ Ex oībus his ſic formo argumentū
ad concluſionē. graue ſimplex poſitum in vacuo
extra ſuum locū naturalem ſubito mutatur deor-
ſum. quia nulla eſt reſiſtentia intrinſeca vel extrī-
ſeca. ſed angelus nullam reſiſtentiā extrinſecam
habet. et ſi extrinſecam habeat: hoc eſt ꝑ ſuuȝ vel
le ſucceſſiue moueri: vel nō ſubito mouere ſe. pōt
etiam illud velle deponere: cū eſt agēs liberū. quo
facto: nulla eſt reſiſtentia intrinſeca vel extrinſe-
ca. et per cōſequens mutabitur. qꝺ reſtabat pro-
bandū. Dicis: more alicuius doctoris: motor eſt fi
nite virtutis: ergo nō poteſt mutare mobile in ter
minum intentum niſi ꝑus tꝑe moueat ipſum per
mediū. Cōtra hoc eſt tota deductio facta ⁊ preſen
tis ſnīam ariſtotelis ⁊ cōmētatoris in materia de
vacuo. Inſuꝑ: corpus luminoſum ꝓducit lumen
ita cito in remotū ſicut in ꝓpinquū: ⁊ viſibiles ſu
as ſpecies: ⁊ aīa actū voluntatis ſubito: etiā ꝑ te.
et tñ ſunt creature. ergo nō loqueris cōſequenter
niſi dicas eodē modo in ꝓpoſito ſicut dictuȝ eſt.
¶ Cōtra iſtā ꝓbationē arguit̄. qñ aqua calefacta
remouet̄ ab igne / ⁊ totꝰ calor remouet̄ ab aqua:
ſequitur ꝙ frigꝰ aque totū quo ad itentionem de
bet ſubito produci. cōſequēs eſt cōtra expientiā.
ꝙ ſequat̄ pꝫ. forma aque inclinatur ad frigus qꝺ
eſt ei cōnaturale. materia aque nō reſiſtit vt ſupꝰ
dictū eſt. nec eſt aliud reſiſtēs. ergo forma aque ꝓ
ducit ſubito intenſiſſimū frigus qꝺ pōt ꝓducere
in mille annis: ita ꝙ primū inſtans nō eſſe caloris
dȝ eē ꝑmū īſtās eē totiꝰ frigoris qꝺ ꝓducet̄ ab aq̄
¶ Scōo arguit̄. ſeqt̄ ꝙ lapis vel aqua ſubito de-
ſcendit in aere. cōſequēs eſt falſuȝ. pꝫ cōſequētia.
reſiſtere ē inclinare ad oppoſitū motꝰ quē motor
inducit. mō aer ē ī ſuo loco naturali: et lapis ſua
grauitate appetit deſcēdere. aer nō appetit aſcen
dere. ergo inclinatio lapidis et aeris nō cōtrariā
tur: ſȝ ſūt īclinatiōes et appetitꝰ naturales ꝯſoni.
¶ Et cōfirmat̄ hec rō. ſicut lapis appetit eſſe ſub
aere / qꝛ eſt magis grauis ꝗ aer: ita aer appetit eſ
ſe ſuꝑ lapidē. ergo lapis vel terra ſimplex debet
ſubito deſcendere. ¶ Tertio ſeqtur: ꝙ celū debe-
at ſubito moueri motu circulari vel mutari. cōſe-
quens eſt falſum / ⁊ cōtra experientiā. cōſequētia
pꝫ. celū nullā hȝ reſiſtentiā ex ꝑte medii. primum
mobile nō hȝ vnū celū ipſū ipediēs: nec aliqꝺ ali
ud per mediū per qꝺ mouet̄. ⁊ nō eſt reſiſtentia in
trinſeca: pꝫ: celum non eſt graue nec leue. igitur.
¶ Quarto ſequitur. ꝙ vnum mixtū graue poſitū
in igne deſcēderet ſubito. ꝯñs ē incōueniēs. ⁊ cō-

ſequentia patet. aer / terra / et aqua non reſiſtunt. ſed qualitates in quibus hoc mixtum participat cū his tribus elementis trahunt deorſum / et ad eſſe ſub igne. non ergo reſiſtunt deſcenſui. nec eſt reſiſtentia in qualitate iſtius mixti qua conuenit cum igne: imo ſatiatus eſt appetitus ipſius ignis dū eſt ſup aerem. et non habet grauius ſupra ſe. ergo illa qualitas ignea participatiue non reſiſtit in ſphera ignis. bene autem quando deſcenderet ſub igne: ⁊ recederet ab igne. ¶ Quīto arguitur. ſequitur ꝙ graue mixtū vt lapis debet deſcendere ſubito in aerem. patet. capio vnum lapidem q̇ deſcendet per vnam lineam in vna hora gratia exempli: tunc notū eſt. poſſunt addi finiti aliq̇ gradus grauitatis illi lapidi: ad imaginationem vel ſcd̄m rei veritatem: quouſqȝ deſcendat in ſubduplo tēpore: ſcilicet in media hora. ſint tales gradus. viii. tunc ſic. viii. gradus grauitatis faciūt a / lapidem qui deſcendebat per hoc ſpacium in vna hora cōplete nunc deſcendere in media hora. ergo. viii. gradus grauitatis diminuent ſubduplum de tēpore: ſcilicet mediam horam. ergo alii octo gradus grauitatis ſupadditi tantūdē de tpe diminuūt: ſcȝ mediā horā. ergo ſexdeci gradꝰ grauitatis lapidi ſupadditi faciūt ipȝ deſcendere in inſtanti.

¶ Ad primum dicitur: ſemper ſunt aliqui gradus caloris in aqua quouſqȝ producat̄ ſumma frigiditas. frigus ſummū nullum calorem cōpatitur nec contra: ſed contrariantur. Eſt mixtio iſtarū qualitatum vt in aqua tepida quādo vna eſt citra ſummum: et hoc in qualitatibus habentibus contrarietatem. et illud argumentum eſt bonum pro illa parte ad probandum ꝙ qualitates eiuſdē ſpeciei cū contrariis nō ꝯtrarientur in quibuſcūqȝ gradibus. tenendo oppoſitum poſſunt dari ſolutiones ¶ Ad ſecundum dicitur: aer reſiſtit ne diuidatur. omne ens naturale appetit ſe permanere in eſſe primo Phiſicoꝝ. et ſic licet aer inclinetur eſſe ſup terrā: et t̄ra eē ſub aere: q̄ ſūt īclinatiōes cōſone / ſūt alie īcliatiōes ꝯrie. lapis nō p̄t deſcēdere niſi aer diuidat̄. et aer inclinat̄ ad oppoſitū illiꝰ inclinationis. quia melius conſeruatur in eſſe per continuationem. et iterum aqua vel terra appetit deſcendere per lineam breuiſſimam: et aer aſcendere per eandē lineam: ⁊ ſic iterum eſt cōtrarietas. et per hoc reſpondetur ad confirmationem ſecūde rationis. ¶ Ad tertiuȝ. Auēpace capit ſimile argumentum ad probandum contra ariſtotelem ꝙ graue ſimplex nullo modo poſitum in vacuo deſcendet ſubito. ariſtoteles diceret celum naturaliter mouetur ab intelligentia. et propterea ſecundo de celo dicit: ſi adderetur vna ſtella celo: intelligentia non moueret celum vel tardius ipſum moueret. ſed tunc non eſt ſolutū argumentum. diceret ariſtoteles conſequenter dato ꝙ celum non ſit graue: non poteſt pelli a ſuo loco ſine motore determinate virtutis. ſicut mixtū reſiſtit ne ſubito moueatur in vacuo: ſic corpus grauitatis et leuitatis īmune / nō pōt moueri niſi a motore determinate virtutis. q2 nō hȝ īclinationē ītriſecā ipſū mobile magis ad hunc locū verum vel imaginarium q̄ꝫ ad alium. ſed eſſet ſemper replica. Materia grauis ſimplicis in vacuo non reſiſtit: ſed neutraliter ſe habet ad oēm locum. ſed grauitas finite actiuitatis pellit totum ſubito. ergo et hic. poteſt dicere ariſtoteles celi et eoꝝ motus ſeſe impediunt. celi proximi ſeſe ꝯtingūt: ⁊ ſic eſt reſiſtētia quēadmodum ſi eſſet vacuum in concauo alicuius corporis cuius ſuperficies cōcaua eēt optime polita protenſa in longum ab alto in imū: corpus in vacuo exiſtens ex magna parte illam ſupficiem tangens ſucceſſiue moueretur. Dico celum libere mouetur. et cū non eſt graue nec leue: nec eſt reſiſtentia intrinſeca vel extrinſeca: intelligentia poteſt ipſum ſubito mutare ſi voluerit: ſi deus ſineret. ſed hoc non ſinit pro bono vniuerſi: vt ſol et influentie celeſtes maneant pro tempore ſuper hec inferiora. et illud eſt valde probabile: non ſolum in fide: ſed in lumine naturali: et ita pro me dicerem: et ad mentem ariſtotelis conſequenter in quarto Phiſicorum in materia de vacuo.

¶ Ad quartū nego ſeq̄lā. eſt reſiſtentia ex pte ipſius ignis reſiſtentis ne diuidatur. ſed ſi ponas illic vacuum: alia eſt difficultas. Dico ꝙ illud mixtum illic poſitum deſcendit in inſtanti: cum nulla eſt reſiſtentia medii: nec intrinſeca. ſed q̄ꝫ primum venit ad locū aeris conſuetum: licet ſit vacuū nūc loco aeris: dico ꝙ ſucceſſiue deſcēdit: ꝓpter vnuȝ gradum leuitatis ignis attrahentem ſurſum: qui impedit deſcenſum ſubitum in locis imaginariis aliorum elementoruȝ. ſed in loco imaginario aq̄: adhuc tardius deſcendit propter leuitatem aeris qui fuit: et ignis qui fuit retrahens in oppoſitum deſcēſus. ¶ Sed contra hoc arguitur. ex ſolutione ſequitur ꝙ illud mixtum in vacuo ignis ita cito deſcendit ſicut graue ſimplex in igne: qȯ eſt inconueniens. concedo aſſumpum. nec hoc eſt incōueniens. ita cito deſcendit graue ſimplex vnius gradus in vacuo ſicut graue mille graduū / vel infinite grauitatis. quia in inſtanti. ſecus eſt in pleno vbi eſt reſiſtentia extrinſeca. ¶ Ad quintum nego ſequelā. et ad probationem admitto ꝙ octo gradus grauitatis additi illi corpori deſcendenti diminuunt mediā horā de tempore quo illud mobile mouetur: ſuppoſito ꝙ potentia motiua motoris proportionabiliter excedat reſiſtentiā mobilis in tali medio: et non aliter. modo hoc nō poteſt eſſe per alios octo gradus ſcd̄o additos. velocitas deſcenſus non attendit̄ ſolum ex parte illorum octo graduū: ſed potentie motoris ad reſiſtētiā. vt. vii. Phiſicorū videri habet. Exempluȝ in ſimili. ſi alique bone circūſtantie diminuerēt maliciam peccati habentis maliciā ex genere: vt de odio dei: et facerent illud peccatū eſſe ſubduple vel ſubtriple malicie: tot circūſtantie addite non diminuerent totā maliciam peccati: cum maliciā intrinſecam habeat: quandiu eſt in voluntate create libere eliciente / quibuſcunqȝ circunſtantiis bonis poſitis maliciam actus attenuantibus.

¶ Sexto arguitur. ſi angelus pōt ſubito moueri

ſequitur ꝙ p̄t mouere ſe in inſtanti circa vnā totā lineā infinitā tractā in orientē. et ſic erit ī maiori loco q̄ꝫ ſit ſuus maximus locus poſſibilis. ⁊ cū angelus pōt eſſe ī vacuo: ⁊ ſe mouere vel mutare extra celū ſicut infra celū: ſequitur ꝙ nunc in inſtāti ad ſpaciū infinitū imaginarium pōt ſe dirigere.

¶ Reſpondetur: proprie capiēdo motū cōnotat ꝙ ptibilit̄ ⁊ ſucceſſiue fiat. ⁊ ſic loquendo cōcedo has propōnes: īfinita velocitate p̄t āgelus ſe mouere: q2 aliquāta velocitate: ⁊ nō tāta qui maiori: ſȝ nō p̄t ſe mouere īfinitate velocitate cathegorematice. q2 talis ē mutatio ſubitanea: qȯ nō ē moueri: ſȝ mutari. ſȝ extēdēdo motū ad motū ꝓp̄e dictū ⁊ ad mutationē īſtātaneā: cōcedo ꝙ angelꝰ poteſt ſubito ſe mouere. ⁊ q̄n dicis: ergo angelꝰ erit in maiori loco q̄ꝫ ſit ſuus maximꝰ locꝰ poſſibilis: hoc nō ſequit̄. poſſem dicere ꝙ mouet̄ in inſtāti q̄n eſt in pte ſui maximi loci poſſibilis ad terminū illꝰ loci ſolū. Scd̄o dicit̄ ⁊ melius: nō incōuenit angelū raptim ⁊ ſubito eſſe in maiori loco q̄ꝫ ſit ſuus maximꝰ locꝰ poſſibilis: nō aūt ꝑmanent̄. hoc declaro ꝑ ſimile. ſi eēt vna linea ꝓtenſa a celo in terrā in vacuo: graue pedale pōt eē in qualȝ pte illiꝰ vacui imaginarii pedalis in inſtāti: nō autē ꝑ tp̄s. an ptes illiꝰ pedalis grauis ſe penetrāt: nūc nō inſiſto. qȯ tangis de linea infinita: cōcedo ꝙ angelꝰ pōt ſe ponere cū linea infinita vera vel imaginaria raptim. nec ſeq̇tur vllo mō ꝙ infinitū ſcd̄m lōgitudinē claudat̄ inter duo pūcta. hoc deꝰ facere neq̇t. Inter ꝑmū mutationis terminū a quo / et exiſtētiā illiꝰ angeli eſt ſolū diſtātia finita: lȝ cū infinite lōga linea ſit ille angelꝰ ¶ Septimo arguit̄. ſeq̇tur ex dictis ꝙ demō p̄t ſe ponere ī celū in inſtāti ſi ſibi reliquat̄: quod ē incōueniēs. ¶ Octauo arguit̄. ex dictis ſeq̇tur ꝙ angelꝰ inferior vel aīa intellectiua pōt ita cito ſe mouere circa terrā ſicut angelꝰ ſupremꝰ. hoc eſt incōueniēs. q2 a potētiis inequalibꝰ motis inequales ꝓueniunt motus. vii. Phiſicoꝝ. ¶ Rñdetur. nō ſeq̇tur. req̇ritur cōcurſus gn̄alis dei cū qualȝ creatura ad hoc ꝙ ipa coagat: quā deus nō cōicat demoni. ſȝ ſi illa influētia poneretur: cōceditur illatū. nūq̇d ita grāde incōueniēs ſequitur ad oppoſitū: ꝙ demō ſe ponere poſſet ſucceſſiue ī celū. et ſicut ipi reſpōdēt ad hoc: ſic reſpōdere poſſumꝰ ad noſtrā cōcluſionē. ¶ Ad octauū cōcedo ſeq̄lā. ariſtoteles ītelligit de potētiis motis cū reſiſtētia. ꝑuū a / lumīoſum ꝓductū in hoc inſtāti cū magno b / lumīoſo / ita cito ꝓducit ſuū lumē ꝑ mediū ſuū ſicut b / matus. et aīa ꝓducit actū intellectꝰ vel volūtatis in inſtanti ſicut ſupremꝰ angelus. nec deus p̄t in minori tpe vel mēſura actū ꝓducere. q2 nō ē dabilis mēſura minor. ſed deus pōt in medio producere effectū in inſtāti. nulla creatura: nec oēs creature poſſibiles iūcte: ſufficiūt potētie dei reſiſtere.

In ſuperioribus q̄ſtionibus huiꝰ materie viſa eſt materia loci. nūc paululū de tpe inſiſtēdū eſt. Circa quā materiaȝ deciotertio q̄ritur: an tp̄s ſit res ſucceſſiua mēſuratiua duratiōis rerū corruptibiliū. Circa entitatē tpis extant poſitiones varie. nec mirū. cū ariſtotelē. iiii. Phiſicorū ꝑluſtraueris: vix capies q̇d ſit tp̄s. ⁊ Augu. xi. cōfeſſionū / poſt ratiocinationē tpis habitā cōcludendo dicit: confiteor me dn̄e adhuc ignorare q̇d ſit tp̄s. ſed circa eiꝰ entitatem triplex eſt inter ſcholaſticos poſitio. quarū vna tenet tp̄s eē paſſionem motus localis. hec poſitio rȝ motum ꝑmi mobilis vel cuiuſlȝ mobilis localit̄ eſſe rē ſucceſſiuam ab oī re ꝑmanente diſtinctā. ⁊ cū hoc tp̄s eē putāt paſſionē motꝰ realit̄ a motu locali diſtīctā. Scd̄a via ponit idē de motu locali cū priori via: ſȝ ponit tēpus realiter eē motū localē. Tertia via / ſicut ponit motū localē eſſe mobile qȯ mouet̄: ſic ponit tp̄s eē aliqȯ mobile qȯ mouet̄. ¶ Pro q̄ſtionis ſolutiōe pono cōcluſiōes ſequētes: quarū prima eſt. tp̄s nō eſt res ſucceſſiua realiter diſtīcta a motu locali. ꝓbat̄ hec cōcluſio. poſito ſolo motu locali ꝑmi mobilis vel alterius: ſufficiēter mēſurantur res tēporanee illo tpe ſecluſo. ergo tēpus nō diſtinguit̄ a motu. cōſequētia ē nota. ⁊ ar̄s pȝ: poſito ꝙ deus tēpus deſtruat remanēte motu. inopiabile eſt apud me ꝙ ſint due res create: potiſſimū abſolute: realiter diſtincte: quarū vna nō poteſt manere alia ſecluſa. ¶ Scd̄o arguit̄ ad idem. motꝰ mēſurat̄ tpe. ergo motꝰ ē tp̄s. cōſequētia pȝ decimo Metha. vbi dicit̄ / mēſura ⁊ mēſuratū debent eſſe vnigenea. ſicut magnitudo mēſurat̄ magnitudine: pōdus pōdere: motꝰ mobili: tp̄s tpe: vnitates vnitate. Tertio. dicit ariſtoteles. iiii. Phiſicoꝝ / tp̄s ē numerꝰ motus: nō quo numeramus: ſed qui numeratur. ergo tempus eſt motꝰ. Quarto ſcd̄m ariſtotelem in eodē. iiii. prius et poſteriꝰ in motu ſunt ꝑs motus. ergo ſunt motus. ⁊ tn̄ prius et poſterius in motu ſunt tp̄s: vt dicit ariſtoteles. igitur. Quinto. non eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate. ſed oīa bene ſaluantur nō ponēdo tēpus diſtingui a motu. ¶ Secunda concluſio ꝓbleumatice teneo tēpus eē motū localē a mobili diſtinctū. volo dicere probabile eſt dicere ꝙ tp̄s ē motus localis a mobili diſtinctus. ⁊ probabile ē dicere ꝙ ē ipſuȝ mobile qȯ mouet̄. iſta cōcluſio hȝ ſuā ꝓbabilitatē a dictꝭ ī q̄ſtiōe ꝑma huiꝰ materie. ⁊ adhuc hincinde materia paucis agitabitur ¶ Contra primā cōcluſionē arguitur. nullus motus eſt vbiqȝ. ſed tempus eſt vbiqȝ ſcd̄m Ariſtotelem. iiii. Phiſicoꝝ. ergo tempus nō eſt motus. ſȝ accidens diſtīctū a motu / motui inherens. ¶ Secundo arguitur. oīs motus eſt velox / vel tardus: ſed tēpus non eſt hmōi. igitur. maior patet. ſi in pauco tēpore mobile multū pertranſit de ſpacio eſt motus velox. ſin autē: eſt motus tardus. mīor patet: tempus nō diffinitur tēpore. ſed motus diffinitur tpe. ¶ Ad primū concedo: ꝙ nullus motꝰ eſt vbiqȝ. nec vbiqȝ eſt motus. nec etiā tempus eſt vbiqȝ. nūq̄ꝫ eſt paſſio niſi vbi eſt ſuū ſubiectū. propterea illud argumentū non poteſt iuuare aduerſarios. ſed quia ſuper quemlibet locum a nobis habitabilem eſt celū: qȯ eſt tempus: vel ſaltē mo

tus eius. propterea vbiq; dicitur eſſe tempus ſecundū ſe vel aliquid eius. ❡ Ad ſecūdum dico. tēpus eſt motus velox vel tardus. non autē velox/ et tardum ex vſu tēpori attribuimꝰ. probatio minoris eſt nulla. ſimus diffinitur naſo. naſus autē nō diffinitur naſo. non ſequitur tamē ꝙ naſus nō ſit ſimus. ❡ Tertio. Ariſtoteles dicit tēpus non eſſe motū licet tempus non ſit ſine motu. Si dicas Geneſis. i. ſcribitur de luminaribꝰ ꝙ diuidēt diem et noctē et ſint in ſigna et tp̄a et dies et annos. ergo ſol realiter eſt dies et annus. Reſpōdetur. hec eſt vna ſuaſio pro poſitiōe tenente motū localem eſſe mobile qđ mouetur. pars alia hoc exponet de motu ſolis et lune. ❡ Quarto arguitur ſi motus eſſet tēpus. maxime eſſet primus motꝰ vt ariſtoteles cōcedit in ſua materia. ſed hoc nō. multi incarcerati ꝑcipiūt tēpus: q̄ illū motū non ꝑcipiūt. ❡ Ad tertiū dicitur. Ariſtoteles nō vult negare illā ꝓpōnē/ tp̄s ē motꝰ. ſ; negat motū ſufficienter explicare rōnē tp̄is. ❡ Ad quartū cōcedo ꝙ motꝰ primi mobilis ꝓpriiſſime dicit̄ tp̄s. rō. motꝰ ille eſt regulariſſimꝰ. aſtrologi ceteros motus illo regulāt. motꝰ ſolis/ ſiue ab oriēte/ ſiue ab occidēte eſt tp̄s. diē naturalē ꝑ motū diurnū vulgus mēſurat. et ꝑ motū ſolis ab occidēte annum metit̄ ſolarē et cōem. Hebrei mēſibꝰ lunaribꝰ et anno lunari vſi ſunt. ql; motꝰ ſiue q̄cūq; operatio ſucceſſiua pōt dici tp̄s. Horologiū/ arena cadēs ī ſuo vitro ꝑ horam/ ē tp̄s. ſic eſt ſcriptura folii vel ager cultus. nouit agricola ī quāto tp̄e alias duo iuga boum colunt in preſentia ſolis vel cāpane. nūc aūt nec audit cāpanā/ nec videt ſolē ꝑꝑ pluuiā: videt ſe equaliter incidere ſicut antea inceſſit cū ſimilit̄ agrū coluit. cognoſcit ī fine agelli culti determiate tp̄s q̄diu ſtetit in labore: imo ꝑ famē in fine quadrageſime tu ꝑcipis tp̄s. modꝰ hoīz familiꝯ loquēdi eſt dicere/ eſt hora. xii. in ventre meo. Ex iſto ſequitur ꝙ plura ſunt tp̄a ſimul non ſe includētia. ❡ Quīto arguit̄. tp̄s ē paſſio motꝰ. ergo nō eſt motꝰ. ❡ Sexto arguit̄. tp̄s ē ꝑ aīam. iiii. phiſicoꝝ. ergo nō ē motꝰ. ſ; ꝯn̄a. motꝰ eſt de p̄dicamēto q̄titatis. numerꝰ eſt q̄titas diſcreta.

❡ Ad quītū dicitur. in ān̄te tp̄s et motꝰ capiūtur materialr̄ ī ſenſu quo conceditur. ⁊ ſic ꝯn̄a eſt nulla.

❡ Ad ſextā dicit̄. l; tp̄s de materiali ſignificato ꝓ motu ſupponit: nō tn̄ eſt tp̄s ſine rōne diſcretiua aīe actuali vel aptitudinali. rōne formalis ſignificati ſolū terminꝰ dicit̄ poni ī predicamēto et in ſpecie p̄dicamētali. magiſter ſolū ponit̄ ī p̄dicamento relatiōis: ⁊ nō ſubē. ⁊ albū ī predicamēto qualitatis et nō ſubē. ariſtoteles vero (vt dicit cōmētator) multa poſuit in p̄dicamētis ſequēdo opinionē vulgarē: que aliter in metaphiſica poſuit.

❡ Sed dicis: ſi a/ angelus fuiſſet ꝓductꝰ ad cētū annos ante creationē mūdi et motꝰ. ⁊ b/ ꝑ. l. annos ſolū. iā a/ fuit p̄us: q̄ b/ ad. l. ānos. ❡ Rn̄deo proprie nō fuit p̄us. hoc eſt: in p̄ori tp̄e actuali. ſ; ſi tp̄s fuiſſet: fuiſſet p̄us ❡ Septīo arguit̄. de tp̄e nō habemꝰ niſi nūc. iiii. phiſicoꝝ. de motu habemus aliud q̄ nūc. igitur. ❡ Rn̄det̄. ariſtoteles nō intelligit ꝑ nūc aliqđ impꝑtibile nūc ſolū exiſtens. ſ; tp̄s p̄ſens. vel ſic. nichil habemꝰ de tp̄e niſi cuiꝰ ꝑtes copulātur adinuicē. ❡ Iā arguit̄ probādo ꝙ tp̄s nō eſt p̄mū mobile vel aliđ mobile mēſuratiuū operationū noſtraꝝ. ⁊ hoc ſic. illo dato ſequunt̄ he ꝯclōnes abſone: annꝰ ē mēſis: dies ē mēſis: dies veneris erit paſcha: q̄drageſima erit paſcha. ī q̄drageſima. licebit ſano comedere carnes: etiā citra neceſſitatē. Qz ſequāt̄ he cōcluſiōes p; ſic. vl̄ aliq̄đ (nūc ī p̄mo die marcii) ē annus vel nihil. nō ſcđz: vt p; ꝑ oēs loquētes. ſi aliq̄đ eſt annꝰ: ⁊ non potes dare niſi celū. ❡ Dices: annꝰ eſt terminus connotatiuus: pro celo ſupponit connotando ꝙ ſol tercēties ſexagies terram circuit. ❡ Contra. licet hoc connotat: quero a te vel celū nunc eſt annus. et ſi ſic: hoc celum eſt dies: ergo dies eſt annus. alia patet: dies veneris erit dies dominicꝰ. hoc erit dies dominicꝰ: demōſtrādo celū: hoc eſt vel erit dies veneris. ergo dies veneris erit dies dn̄icꝰ. eodē mō ꝓbat̄ ꝙ q̄drageſima erit paſcha/ et ꝙ in quadrageſima liceat ſano citra neceſſitatem comedere ſciēter carnes. patet. in hoc celo licet comedere carnes. hoc celū eſt vel erit quadrageſima. igitur. ❡ Reſpondetur: poſſumꝰ obuiare aliquo mō iſtis cōcluſionibus: cū verbo de preſenti potiſſimū: dicendo celū non eſt annus: niſi cum tot reuolutionibus. modo celum cum tot reuolutionibus non eſt dies. ſed ſi vtamur tp̄e preſenti ꝓ toto anno ſolari: tenendo ꝙ quilibet dies eſt preſens: hoc celū eſt dies: ergo dies eſt annus. ꝓpterea concedo has concluſiones. dies eſt annꝰ de virtute ſermonis: non autem intelligēdo ſicut homines intelligunt. celum toties reuolutum ab oriente ad occidentem vocant annū: vel qn̄ integer motus proprius ſolis eſt completus. concedo eodē mō ꝙ dies veneris erit dies dominicus. ſ; nunq̄ dies veneris eſt dies dn̄icꝰ. nec dies ē nox. nūq̄ ſimul ſunt dies et nox: ſaltē in eodē orizōte propter ꝯnotationes repugnātes. he cōcluſiones ſunt pro alia poſitione ꝙ tempus eſt motus localis diſtinctus a mobili. hoc tenendo: nullo modo habes has cōcluſiones. dies naturalis eſt motus ſolis iſtius diei qui eſt pars motus totius anni.

❡ Dubitat̄ an euit̄na quēadmodū ſunt āgeli mēſurentur euo vel tp̄e: et an euū diſtinguit̄ ab euiterno. hic longa eſt ambages inter doctorē ſeraphicū et dn̄m gandenſem: et certe parū vtilis. Dicam ſicut ſentio breuiter. Triplex eſt genus entium. quoddā eſt neceſſariū ⁊ imutabile: ⁊ talis entis duratio dicitur eternitas. Dicitur eternū quaſi extra terminū eſſendi: quēadmodū eſt ſolꝰ deꝰ. Scđm genꝰ entiū eſt corruptibile: ⁊ de facto corruptione ſubicitur. talia tp̄e menſurantur de quibus loquitur ariſtoteles. iiii. Phiſicoꝝ. Tertium genus eſt entiū variabile de ſe corruptibile et annichilabile: ſed non corrumpitur: vt angelus vel aīa. illa ſunt euiterna: quorū menſura eſt euū. Unde Auguſtinꝰ lib. lxxxiii. q. q. lxxii. vbi dicit: tm̄ diſtat inter euum et tēpus ꝙ euū eſt ſtabile: tēpus aūt mutabile. ꝓpterea nulla ſucceſſio eſt in euo.

jaemū quid.

cui quadrat beatꝰ Dionyſiꝰ de diuis noībꝰ. c. x. inquiēs. Propꝛetas cui ē totū ſcđz totū metiri nō ſm̄ ꝑtē et ꝑtē ſucceſſiue. ⁊. c. v. dr̄/ ꝙ euū dicit̄ q̄eta et tota ſimul vita. et plato ī thimeo paꝝ an̄ mediū totiꝰ dr̄/ ꝙ eui māſio ꝑpetua eſt: et ꝙ fuiſſe et fore tp̄is geniture ſūt ꝓp̄a et nō eui. ❡ Ad aliđ vbi dubitat̄ an euū diſtiguebat̄ ab euit̄no: puta euū angeli vel aīe btē ab aīa vel āgelo. dr̄ ꝙ nō. cuiꝰ rō eſt. ſi illđ euū eēt accn̄s euit̄no īherēs: ſeq̄ret̄ p̄io ꝙ angelꝰ duraret accn̄te: et accn̄s eēt rō duratiōis āgelice. Scđo: illđ accn̄s qđ pōis euū durat q̄diu durat āgelꝰ. vel durat ſeipo: vel alio euo ſupꝑaddito. ſi ſcđz: erit ꝓceſſus ī ifinitū ī euo. ſi p̄mū: pari rōe dicere potes ꝙ āgelꝰ ē ſuū euū. Tertio. oī tali accidēte ſecluſo āgelꝰ duraret. g° duratio angeli nō ē accn̄s diſtictū et īherēs ſicut multi imaginā̄t: cū nō ē ponēda pluralitas ſine neceſſitate. nō pono euū diſtictū ab eēntia āgeli. et l; q̄s pōt cauillari cū rōibꝰ quas facio ꝓbādo ꝙ pn̄t equalit̄ applicari ad tp̄s: ſic arguēdo. vel tp̄s mēſurat̄ tp̄e ⁊ cet̄a: et ita currēdo ꝑ alias rōes. hoc nō ſufficit. cōſtās ē phl'oꝝ opinio de tp̄e: de hac diſtictiōe eui nulla mētio: nec haberi dz. Dico ergo ꝙ euū ⁊ āgelꝰ ſupponūt ꝓ eodē. ſ; euū ē terminꝰ cōnotatiuꝰ ꝓ euit̄no de mat̄iali ſiḡto ſupponēs: connotando ꝙ nō variabit̄: et ꝙ ē variabile de ſe. ex illo ſeq̄t̄. tot ſūt eua quot ſūt euit̄na: et alit̄ multiplicare res et nomina eſt vanū. nec hoc vocabulo euū vſus fuiſſe; niſi q: ē in ore omniū noſtrorum antiquorum.

IN hac tertia diſtī-

ctiōe magiſter tangit duo potiſſimū: primū de diſtinctione ꝑſonali angeloꝝ. Secūdo: de eorū cognitiōe. cōformiter ad hoc circa duo p̄ncipalit̄ in hac diſtinctiōe inſiſtā. Primo de diſtinctione rerū ſiue materialiū ſiue īmaterialiū. hoc eſt de principio indiduatiōis. hoc ē de illo ꝑ qđ vnū indiuiduū ab alio diſtiguit̄. Scđo: de angeloꝝ noticia. ⁊ q: illā materiā priore puto vtiliorem: magis circa eam inſiſtere curabo. ❡ Circa primū varias eſſe ſcito inter ſapientes poſitiōes: quarū vna ponit quātitatē eſſe p̄ncipiū indiduationis. Alia ponit materiā eē p̄ncipiū indiuiduatiōis. Tertia ponit differētiā īdiuidualē ſiue hecceitatē eē p̄cipiū indiuiduationis. Quarta opinio dicit/ ꝙ ſicut natura ex ſe formalit̄ eſt natura. ita ex ſe formalit̄ ē ſingularis. ❡ Querit̄ ergo an ſit ponēdū vnū principiū aliud ab indiuiduo quo vnū indiuiduū diſtignit̄ ab alio. ❡ Pro q̄ſtiōis ſolutiōe pono ſequētes cōcluſiōes: quarū p̄ma eſt. Quātitas nō eſt p̄ncipiū indiduatiōis. Scđa concluſio. Materia nō eſt p̄cipiū quo vna res diſtiguit̄ ab alia. Tertia cōcluſio. deꝰ pōt facere ſimul duo īdidua īmaterialia ī eadē ſpecie ſpecialiſſima Quarta cōcluſio. hecceitas naturis ſupꝑaddita nō eſt p̄ncipiū indiuiduatiōis. Quita ꝯcluſio. q̄l; res mūdi ē ſingularis. Sexta cōcluſio. q̄l; res ſeipſa ſine alio ſupꝑaddito diſtiguit̄ ab alia re. Utor iſtis terminis īdiuiduū et ſingulare īdifferēter. ❡ Prima cōcluſio ꝓbat̄. a. ſubā materialis quāta diſtinguit̄ a b/ ſubā quāta: ⁊ nō ꝑ quantitatē. ergo p̄ma cōcluſio vera. ꝯñ ſequētia ē nota. ꝓbat̄ an̄s. deꝰ pt̄ ponere a/ ſubām quātā ſine quātitate: cū ē eiꝰ accidēs abſolutū. Scđz eos abſurdū ē dicere ꝙ ſint due res create abſolute quarū neutra ē ꝑs alteriꝰ et deꝰ nō pt̄ ſeꝑare vnā illaꝝ rerū: quācūq; voluerit cōſeruare: reliqua corrupta. hoc facto: a/ ſubā nō ē b. ⁊ diſtiguit̄ a b/ ⁊ nō ꝑ quātitatē. ergo p̄ma cōcluſio vera. ❡ Scđa cōcluſio p;. vna aīa ſeꝑata diſtiguit̄ ab alia. ⁊ nō ꝑ mat̄iā. igit̄. ſimilit̄ a/ materia diſtiguit̄ a b. igit̄. Oppoſitū tertie ꝯcluſiōis t;. ſ. tho. i. pte. q. l. arti. iiii. dicit. cū āgeli ſunt imateriales: īpoſſibile ē ꝙ ſint plures āgeli eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. cū āgelꝰ ē ſine materia: h; totā ꝑfectionē ſpēi q̄ nata ē eē in ifinitꝰ. Dn̄t oēs forma materialis de ſe ē multiplicabilis: ⁊ q̄l; materia rōne forme. ſed ꝙ ſit hec ⁊ īdiuidua: hoc ē ꝑ materiā ī qua recipit̄ ⁊ arctat̄ ⁊ ꝑ ꝯn̄s īdiuiduat̄ ❡ Probat̄ tertia ꝯcluſio. multi ſūt āgeli eiuſdē ſpēi ſpecialiſſie. p;: aliogn̄ mlt̄e āgeloꝝ itegre ſpēs ſūt dānate/ qđ videt̄ icōueniēs. ſed diceret hoc nō icōuenire. Alit̄ arguit̄. deꝰ pōt ānichilare a/ āgelū ⁊ ꝓducere vnū āgelū eiuſdē ſpēi ſpecialiſſime ſecū ſcz b/ q̄ facto/ pōt reproducere a/ ⁊ ſic dabūt̄ duo āgeli eiuſdē ſpēi ſpecialiſſime ētitatiue. ❡ Dices. ille doctor negat ꝙ deꝰ poſſit reproducere idē corruptū in diſtictiōe. xliiii. quarti ſniarū. ⁊ ſic argumētū nō concludit. vel melius in quotlibeto hoc corrigit tenens oppoſitū. cōcedo ꝙ pōt reproducere a/ ſed nō ſtāte b/ āgelo. ſi reproducat a/ neceſſe ē ānihilare b/ neceſſitate cōſequētie: nō cōſequētis. ſic diceret dn̄s ❡ Cōtra. nulla ē repugnātia qn̄ a/ ⁊ b/ ſimul ſint ſicut de aīabꝰ duabꝰ: vel oſtēdat̄ illa: ergo nō ē neceſſe etiā neceſſitate cōſequentie annichilare b/ ſi a/ reproducat̄. cōcluſio oppoſita ē dāpnata ī variis articulis pariſiēſibꝰ. articulus. lxxxi. eſt ille. ꝙ q: itelligētie nō hn̄t mat̄iā deus nō pt̄ plures eiuſdem ſpēi facere. error. xcvi. et cxci. idē dicūt. ꝙ alii dn̄t: articuli ſunt reuocati ꝓ quāto tāgūt doctrinā ſci thome: hoc nō itelligo. nō opinor ꝙ aliq̄s neuter poſitionē ſuā ī hac pte exiſtimet ꝓbabilē. ❡ Pro quarte cōcluſiōis itelligētia ſcito: doctor ſubtilis ī hac diſtictiōe ſic imaginat̄. ex natura rei duplex ē ponēda vnitas in re ſecluſo quocūq; actu itellectꝰ. vna ē nūeralis qua res ſic ē vna res nūero ꝙ nō ē plures res nūero: et illa vnitas ſumit̄ a differētia īdiuiduali cuiuſcūq; rei: q̄ differētia realit̄ idēptificatur cū reipa/ et hec ē vnitas maxia. Alia ē vnitas nature q̄ dicit̄ minor vnitate nūerali: ⁊ hec cōuenit nature ſ; ſe cōſiderate priꝰ natura q̄ ꝯhat̄ vel determinet̄ ꝑ drīa; īdiuidualē. hūanitas p̄ꝰ natura ē talis ētitas hn̄s illa q̄ ei cōueniūt ī p̄mo mō dicēdi ꝑ ſe q̄ dicat̄ ꝯcta ꝑ differētiā īdiuidualē: ſicut hō p̄us natura ē rōnalis q̄ riſibilis: tūc ſic: illa hūanitas ſic cōſiderata ī illo p̄ore vel ē vna vel plures. non plures: vt notū ē. ſi vna: q̄rit̄ qua vnitate. nō nūerali: q: ī illo priore nō h; drīam īdiuidualē ſine qua

nihil ẽ vnũ nũero:ergo aliqua alia vnitate.nõ ſpe
cifica vel generica:qꝛ ille vnitates nõ cõueniũt ni
ſi ꝑ actũ intellect⁹ cõparãtis hũanitatẽ ſub illa ꝓ
prietate qua nata ẽ eẽ ĩ intellectu ꝑ ĩdifferẽtiã ad
ĩferiora vel ad vniuerſale.ergo oꝫ dicere ĩ illo ṗo
re ẽ vnitas nature ſic cõſiderate.et hec vnitas eſt
minor vnitate nũerali:qꝛ illõ qꝺ ẽ vnũ illa vnita=
te quãtũ ẽ ex ſe natũ ẽ eẽ ĩ plurib⁹ ꝑ ĩdifferẽtiã: ⁊
nõ illõ qꝺ ẽ vnũ vnitate nũerali.mõ quãtũ aliqd
põt plurib⁹cõuenire tãto ẽ min⁹vnũ.iõ illa hũani
tas ẽ min⁹ vnũ q̃ ſortes.qꝛ ſortes nõ pt cõuenire
plurib⁹.Hoc alia via explicet:ſic.ſortes ẽ vnũ nu
mero ſua dr̃ia ĩdiuiduali.ſepet illa a ſorte ad ima
ginationẽ hũanitate remanẽte:tũc queriẗ an illa
hũanitas ẽ vna aut plures.nõ plures:qꝛ nihil ac=
quiſiuit.ſi vna:qua vnitate:nõ nũerali:qꝛ non hꝫ
dr̃iaꝫ indiuidualẽ ex ypotheſi.nec ſpecifica:qꝛ nõ
cõparaẗ ad ĩferiora.ergo eſt vna vnitate minore
q̃ ſit vnitas nũeralis:nec illa vnitas conuenit illi
nature ꝑ ĩtellectũ:ſed ex natura rei.et in illo ṗori
illa hũanitas nõ eſt de ſe vna vnitate nũerali:aut
plures pluralitate oppoſita illi vnitati numerali:
nec cõis/nec ꝑticularis.ſicut iſte termin⁹ hõ ẽ ter
min⁹cõis ⁊ reſtrigiẗ ꝑ ꝓnomẽ demõſtratiuũ ad
ſtãdũ ꝓ demõſtrato.Alteri⁹ nota: dr̃ia ĩdiualis
ex natura ſua ẽ ſingularis:⁊ illi⁹ nõ ẽ q̃rẽda cã ſue
ſingularitatis niſi ſeipam.ſicut hõ ꝑ ſe ẽ rõnalis:
et illius non eſt querẽda cauſa.ſed quia eſt riſibi=
lis in ſecũdo modo dicendi per ſe queritur ratio:
puta/quia eſt animal rationale.ſic ſi queratur
quare ſortes ẽ vnũ nũero ⁊ ſingularis. Rñdetur.
qꝛ hꝫ dr̃iam indiuidualẽ q̃ prio ẽ ſingularis. hũa=
nitas ſcðo mõ ẽ ſingularis ⁊ ꝑ accñs:capiendo ꝑ
accñs laxato vocabulo ꝓ aliquo qꝺ ẽ eẋ naturaꝫ
ipſius.quo fit.nihil ẽ cõe ĩ creaturis ꝑ realẽ exiſtẽ
tiã.Hũanitas q̃ ẽ ĩ ſorte nõ ẽ ĩ platone. quot ſunt
hoies tot ſunt hũanitates.qlibet hõ hꝫ ſuã ꝓpriã
hũanitatẽ quã non habet alter.Alio mõ aliqd eſt
cõe ꝑ indifferẽtiã:qꝛ quãtũ ẽ de ſe ſibi nõ repugt
determiari ꝑ quãcũqꝫ differẽtiã indiuidualẽ:etiam
alia ab illa qua determiaẗ.ſic hũanitas ẽ cõis. ana
logiã accipito ꝑ naſum cereũvel ꝑ terminũ hõ.de
us tñ nõ pt facere ꝙ natura mea ſit ĩ ſorte: qꝛ idẽ=
tificaẗ cũ Joãneitate a qua remoueri nõ pt Joã=
ne ſtãte.Differẽtia indiuidualis idẽtificaẗ cũ illa
natura cõi realiẗ:lꝫ ſit diſtictio formalis ĩter illas
¶Contra hãc poſitionẽ arguiẗ ſecluſa hac diffe=
rẽtia ĩdiuiduali:ſcilicet roberteitate ab hũanitate
ei⁹ ad imaginationẽ:dicaẗ illa hũanitas a/adhuc
a.nõ ẽ hũanitas platonis.⁊ vtraqꝫ ẽ.ergo diſtin=
guitur ab ea.⁊ nõ ꝑ differẽtiã indiuidualẽ.ergo in
anis eſt differentia ĩdiuidualis tua.Et dato ꝙ nõ
ſecludaẗ:adhuc hũanitas ĩ ſorte nõ ẽ hũanitas ĩ
platone.⁊ de illa faciã argumẽtũ.¶Inſuꝑ:abſur
dum eſt cõcedere ꝙ nõ repugnet humanitati ſor=
tis eẽ ĩ platone quãtũ ẽ de ſe:⁊ de⁹ hoc facere nõ
põt.ꝓpẗea ſi cõcedas humanitati ſortis quãtũ ẽ
de ſe nõ repugnat eſſe ĩ platone:pari rõne cõcede
re habes ſubẽ ſortis nõ repugnat quãtũ eſt de ſe
eẽ ĩ quacũqꝫ alia ſubã.⁊ ſic nõ repugnat ſubẽ ſor=
tis quãtũ ẽ de ſe eẽ in deo.⁊ ſic nõ repugnat ſubẽ
create eſſe in deo idẽptice.Inſuꝑ:ſicut dicis: dif=
ferentie indiuiduales ſunt ṗmo diuerſe:ſic dicere
potes de naturis ipſis.ampli⁹ friuola eſt hec for=
malis diſtinctio ad ei⁹ mẽtẽ. nichil põt affirmari
de natura creata qn idẽ affirmabiẗ de differen
tia indiuiduali.⁊ cõtra.licet admittaẗ differentia
formalis ad ſenſum aliquẽ ĩ diuinis:qꝛ noĩa ſignt
ad placitũ:nũq̃ tñ in creaturis aliqd affirmaẗ de
vno et negaẗ de reliquo reb⁹ idẽptice eiſdẽ.ĩ ſup=
poſitiõe ꝑſonali cõcedimus eſſentia diuina ẽ res
cõmũicabilis plurib⁹:pater ĩ diuis nõ eſt res cõi=
cabilis.ſi placet inter talia vocare diſtictionẽ for
malẽ quid mali:tñ inter intellectũ et voluntatem
et inter q̃cũqꝫ creata idẽtificata nũq̃ iſta inueniũ
tur:ſi hõ occulte aduertat.ſed latius de hac ma=
teria alibi loquẽdũ eſt.¶Rurſus: ſorteitati de ſe
repugnat eẽ ĩ plurib⁹.ſorteitas realiẗ ẽ hũanitas.
ergo hũanitati repugnat de ſe eẽ ĩ plurib⁹:expoſi
torie.¶Dicis.nõ bñ cõcludiẗ.ĩ maiore pronomẽ
ſe aliõ refert:et aliõ in cõcluſiõe.arguiẗ ſic.hec hu
manitas ẽ natura cõis.hec hũanitas realiẗ ẽ ſor=
teitas.ergo ſorteitas ẽ natura cõis.cõcedis cõclu
ſionẽ ꝑ idẽtitatẽ: ſed nõ ꝓuenit illud a ſorteitate
potes ꝯfugere ad hoc ſi op⁹ ſit vt vna premiſſaꝝ
equaleat vni de oĩ.ſed hoc grande reputo ĩconue
niẽs ſyllogiſando ĩ creaturis.natura cõis idẽtifi=
caẗ realiẗ cũ differẽtia indiuiduali.ergo ſunt eiuſ=
dẽ rõnis realiẗ.ergo ſi vna ſit ꝑicipiũ indiuidua
tionis:et alia erit.Ex his vtcũqꝫ patet quarta cõ
cluſio.et vlterius patet inductiue.ſi inſtes de na=
tura cõi:iã dictũ eſt:illa ẽ ſingularis.et patet vlte=
rius.q̃cq̃d realiẗ idẽtificaẗ cũ re ſingulari eſt res
ſingularis.natura tua cõis eſt hmõi.igiẗ.¶Qui=
ta et ſexta concluſiones patẽt ⁊ patebunt ampli=
us aliorũ obiectionibus rñdẽdo.¶Cõtra ſcðam
et tertiã concluſionẽ arguitur.Illa ſunt vnũ nũe=
ro quorũ natura eſt vna.v.Methaphiſice.et pri=
mo celi.celum non eſt plurificabile: quia conſtat
ex materia ſua tota.⁊.xii.Metha.dicit philoſo=
phus ſi eſſent plures motores ṗmi celi in eis eẽt
materia.ergo videẗ dicere ꝙ nulla natura ẽ mul=
tiplicabilis niſi ꝑ materiã.¶Ad primũ dicitur ꝙ
materia illic non capiẗ ꝓ altera ꝑte cõpoſiti.ſtat
duas formas informare eandẽ materiã nũero de
potẽtia dei.aliqui dicũt materia capiẗ ꝓ differẽ=
tia quã indiuidualẽ vocãt. Dico ꝙ materia capiẗ
pro toto cõpoſito.¶Ad alias auctoritates dico
ariſtoteles putabat ꝙ celũ nõ ẽ plurificabile: ſed
ipſum ex tota ſua materia poſſibili cõſtabat:⁊ eſt
niſi vnũ indiuiduũ in ſpecie in his q̃ nõ informãt
materiã:⁊ talia ſunt neceſſaria.et ꝑ ꝯñs non ſunt
dabilia plura ĩdiuidua ĩ eis.nõ video hoc cõcedẽ
dũ vllo mõ ab aliquo theologo in luĩe fidei: pro=
pterea illas auctoritates miſſas facio.¶Contra
quartã cõcluſionẽ cũ duab⁹ ſequẽtib⁹ arguiẗ pro=
bando ꝙ ſit natura cõis ad ſenſum vltime opini=
onis.quicquid ineſt alicui ex ſua ratione per ſe in
eſt ei in quocũqꝫ.ergo ſi natura hoĩs de ſe ẽ hec:
in quocũqꝫ eſt natura hoĩs:illud eſſet hic homo.

¶Scðo.qꝛ cui de ſe conuenit vnũ oppoſitũ eidẽ
de ſe repugnat aliõ oppoſitũ.ergo ſi natura de ſe
eſt vna numero ex ſe ſibi repugnat multitudo nu
meralis.¶Ad primũ cõcedo maiorẽ.ad minorẽ
dico.aliqua natura hõis de ſe eſt hec natura hõis
nichil aliud eſt q̃ natura que eſt homo. ſemꝑ illa
tranſitiua loco vnius intranſitiue capitur.ergo il
la indefinita eſt vera :natura hoĩs de ſe eſt hec:
demõſtrato ſorte.habet vnã ſingularẽ verã:⁊ ſub
iectum ſtat determinate.cum hoc concedo:ꝙ na=
tura hoĩs non eſt de ſe hec.verificatur pro alia
ſingulari.ille ſunt due ſubcontrarie que ſe compa
tiũtur in veritate. Ex his non ſequitur in quocũ
qꝫ eſt natura hoĩs illud eſt hic hõ ¶Ad ſecũdũ
concedo maiorẽ.concedo hãc propoſitionẽ aliq̃
natura eſt de ſe vna numero.ĩmo quelibet natu=
ra de ſe eſt vna numero.et concedo ꝙ nature re=
pugnat multitudo:ĩmo cuilibet nature create re=
pugnat multitudo.qꝛ nulla natura creata põt eſſe
in multis ſuppoſitis.ergo nature create repugnat
eſſe in multis.cõcedo cũ his:nature nõ repugnat
eſſe in alio,hoc notũ eſt per aſcenſum termini ſtã
tis determinate.¶Tertio arguitur.decimo Me
thaphiſice.in vnoquoqꝫ genere eſt vnũ principiũ
quod eſt metrũ ⁊ menſura oĩm que ſunt in illo ge
nere:iſta vnitas non eſt ſingularis:qꝛ nullũ eſt ſin
gulare qꝺ eſt metrũ oĩm illoꝝ que ſunt in illo ge=
nere in indiuiduis eiuſdẽ ſpẽi non eſt hoc prius ⁊
illud poſterius.iii.Methaphiſice.¶Quarto ar=
guitur.vii.Phiſicorũ in ſpecie athoma ſit cõpara
tio:qꝛ eſt vna natura.nõ autẽ in genere.qꝛ gen⁹ nõ
habet talẽ vnitatẽ. ergo philoſophus illic inten=
dit ibi naturã ſpecificam eſſe vnam vnitate natu
re ſpecifice.nõ autẽ intendit ipſam ſic eſſe vnam
vnitate numerali:qꝛ ĩ illa nõ ſit cõparatio.¶Ad
tertium reſpõdetur diſtingnendo maiorẽ ratione
ſuperlatiui gradus propoſitionem illam redden=
tis exponibilem affirmatiue vel negatiue. affir=
matiue illa eſt falſa.nichil eſt in illo gñe quolibet
alio prius qꝺ eſt mẽſura alioꝝ quãdo ĩ ſpecie ſuꝑ
ma ſunt multe ſpecies.negatiue exponẽdo il'a ẽ
vera.in genere coloꝝ capiatnr albedo tã q̃ color
ſũm⁹.q̃lꝫ albedo ẽ color ſũm⁹.negatĩe exponẽdo
ceteroꝝ coloꝝ ꝑfectiões attẽdũtur penes hoc ꝙ
accedũt ad albedinẽ quãcũqꝫ: cũ nulla albedo ſit
alia perfectior ſpecifice vt ſuperius diſſeruimus.
ſic in genere animaliũ homo eſt nobiliſſimũ ani
maliũ.quilibet homo negatiue exponẽdo.anima
lia quanto hoĩ ſunt viciniora tanto ſunt nobilio=
ra. ſic in predicamento ſubſtantie (ponẽdo deuꝫ
in predicamẽto:quod eſt ꝓbabile: ĩmo eſt de ter=
mino contendere non ponẽdo deũ in predicamẽ
to)deus ẽ metrũ et mẽſura oĩm alioꝝ.et ita in oĩ
bus aliis.¶Contra hoc arguitur per dictũ vulga
re hoĩm.homo eſt digniſſima creaturarũ:⁊ nõ ſor
tes:nec rallias.ergo homo in cõmuni.¶Reſpõ
detur.ille homo in cõi eſt chimera ſi nõ ſit parti=
cularis hõ: ſecũdũ dictũ Ariſtotelis primo poſte
rioꝝ:gaudeant genera et ſpecies qm̃ ſi ſunt mon
ſtra ſunt:et hoc more platonico:quem aliqui po=
ſteriores ſecuti ſunt.dico illa ꝓpoſitio eſt falſa de
virtute ſermonis:angel⁹ eſt dignior hoĩe. ex pri=
ma diſtictiõe hui⁹ nõ eſt ſermo ð hoĩe xp̃o:qꝛ nõ
eſt creatura proprie loquendo vt in.iii. videbitur
Scðo dico.illa eſt va negatĩe exponẽdo inẗ crea
turas corporeas.et quelibet ſingularis illius eſt
vera:licet ad eius veritatẽ ſufficeret veritas vni⁹
ſingularis . iam locutus ſum de auctoritate Ari=
ſtotelis:cut ſi apud poſteros ampliatur . licet ipſe
exemplificet in rebus eiuſdẽ ſpeciei:vt ꝑꝫ litterã
intuenti.de rebus eiuſdẽ ſpeciei que differunt in
magnitudĩe et paruitate et vult ꝙ minimũ ſit mẽ
ſura aliorũ que non ſũt ita parua.ſicut legiſta in=
terdũ ampliat rationẽ legis/vltra legis deciſio=
nem.ſic philoſophus rationẽ dicti Phi.applicat
vltra principale conſideratũ in tali parte. ¶Ad
quartũ dicitur.in genere etiã interdũ ſit cõpara=
tio vt ſuperius diximus.ſed res eiuſdẽ ſpeciei ſpe
cialiſſime in pluribus cõueniũt:et magis compa
rantur.ſed illa comparatio ſit inter duo:quorum
vtrunqꝫ eſt vnũ numero:et non ꝙ ſit eadẽ natu=
ra in vtroqꝫ illoꝝ.¶Quinto arguitur.ſcðm phi=
loſophum quinto Methaphiſice capitulo de ad
aliquid.idem ſimile ⁊ equale fundãtur ſuper vnũ.
ſed relatio non eſt realis niſi habeat fundamẽtũ
reale et rõnẽ fũdãdi realẽ. ergo vnitas q̃ requiri=
tur in fundamẽto relationis erit realis et nõ rea
lis:qꝛ nichil vnum et idẽ eſt ſimile vel equale ſibi
¶Sexto arguitur. vnius oppoſitiõis realis ſũt
duo prima extrẽa realia.ſed ꝯtrarietas eſt oppõ
realis:quia vnũ eorum corrũpit aliud.ergo vtrũ
qꝫ. primũ extremoꝝ huius oppoſitionis eſt rea
le:vt autem extremũ eſt vnũ aliqua vnitate rea=
li:et non numerali:quia tunc preciſe hoc album/
vel illud album ſolum eſſet contrarium nigro:qꝺ
eſt inconueniens.tunc eniꝫ eſſent tot contrarie=
tates prime quot indiuidua. ¶Ad quintum re=
ſpondetur.quid de relationibus cenſeaꝫ patuit ĩ
prima diſtinctione huius.et ſi ponerẽ relationes
diſtingui a fundamẽto ⁊ termino:adhuc nõ pone
rẽ naturas communes ad aliorum intentionem.
ſed dicerem vnam ſimilitudinem fundari in vna
qualitate cui reſpondet alia in alia qualitate. et
vtraqꝫ iſtarum qualitatum eſt vnum numero.
¶Ad ſextum dico maiorem eſſe falſam : potiſſi=
mum ſi affirmatiue exponatur propoſitio . cuili=
bet albedini nigredo eſt contraria. et cuilibet co
lori quodlibet frigus eſt contrarium:et hoc tenẽ=
do ꝙ nulle qualitates eiuſdem ſpeciei cum calo=
re cõpatiantur vllum gradum frigoris : ſi tenea=
tur alia via:ꝯñr ſcðm põneꝫ loquendũ eſt.illa op
pinio eſt vtriqꝫ vie cõis. ¶Et ſi dicas primo de
celo et mũdo tãtũ vnũ vni eſt contrariũ.ſimiliter
cõtraria maxĩe diſtãt.duo indiuidua nõ maxĩe di
ſtãt.¶Ad ṗmũ dr̃ Philo.loqtur de vno ſcðꝫ ſpe
ciem:et nõ ſcðm nũerũ. ad ſcðꝫ dico cõtraria ma
xime diſtãt.ſic duo indiuidua q̃cũqꝫ incõpoſſibi=
lia:capiendo negatiue Patent he ſolutiones per
aduerſarium demõſtrando viginti albedĩes a.b.
c.⁊ ſic per ordinẽ:q̃ro an q̃lꝫ iſtaꝝ huic nigredinĩ

demõſtrate cõtrariatur.oꝫ te dicere ꝙ ſic.tunc in fero.ergo.xx.albedines ſunt vni nigredini oppoſite.breuiter ingenioſus poteſt retoꝛquere oĩa argumenta in arguentẽ ſi ea ponderat. ¶ Septimo arguitur.coloꝛ eſt pꝛimũ obiectum viſus. ſed nullus coloꝛ ſingularis.ergo coloꝛ in cõi habens vnitatem minoꝛẽ vnitate numerali ¶ Octauo arguitur. eq̄nitas ẽ tm̄ eq̄nitas q̄nto Methaphiſice: ita ꝙ nec eſt vna/nec plures/nec vniuerſalis/nec particularis.igitur. ¶ Reſpõdetur: capiẽdo ly coloꝛ pꝛout lucem lumẽ cũ cõcreto ſuo includat: concedo ad hunc ſenſum:tantũ coloꝛ videtur. Secũdo dico: illa eſt vera vt iacet: capiẽdo ſuperlatiuum negatiue.reſpectu ſoꝛtis cui albedo pꝛimo applicatur ad videndũ:quã ſi videt ptes eiꝰ ſuperficiales etiam videbit.et ſic eſt pꝛimũ obiectum viſui ſuo.nõ aũt affirmatiue:cum medietas eius eque cito ei applicatur.ſic de platone et eius pꝛima viſione dicatur. ¶ Ad octauũ dicitur.auicẽna vult dicere vnum vel plura nõ ponũtur in diffinitione equinitatis Scđo dico:illa ꝓpõ eſt vera ſiue in ſẽſu excluſo/ſiue ĩ ſẽſu excluſiuo.vt pꝫ ꝑ vniuerſalẽ eiꝰ in terminis traſpoſitis. cũ hoc tamẽ cõcedo: ꝙ eq̄nitas eſt equus:equinitas moꝛdet: eq̄nitas currit.nichil aliud eſt equinitas/ꝙ̄ equus : et quicq̄d affirmatur vel negatur de vno in ſuppoſitione ꝑſonali:illud idem affirmatur vel negatur ꝺ reliq̄. interdũ aliqua abſtracta ĩcludũt ex vſu loquendi ſincathegoꝛeuma per ſe/vel neceſſario.⁊ ſecũdũ hoc pñt diſtingui:quãdo ꝓpoſitiones vere videntur negari.et ſecundũ hoc eſt difficultas ſolũ verbalis inter realẽ et nominalẽ. locutus ſum iaꝫ de virtute ſermonis eq̄nitas currit quomõ vtitur nominalis:ſꝫ ſecundũ eius logicã in pꝛedicamentis docet tales diſtinguere. et ſic debet realis loqui. ¶ Nono arguitur.plus cõueniũt ſoꝛtes et plato/ꝙ̄ ſoꝛtes ⁊ bꝛunellus ſecluſa omni operatione intellectus.ergo in aliquo plus cõueniũt. et nõ niſi in humanitate.et nõ numerali.ergo in aliqua vnitate minoꝛe. ¶ Decimo arguitur.aĩal diuiditur in hominẽ et in bꝛutũ.et nullũ aĩal ꝑticulare diuiditur in hoĩem ⁊ bꝛutum.nec ſoꝛtes/nec bꝛunellus et ſic de quolibet alio.igitur.ſilr̄ ſubſtantia diuiditur in coꝛpoꝛeã et incoꝛpoꝛeã.et nulla ſingularis ſubſtantia diuiditur. ergo ſubſtãtia in communi diuiditur. ¶ Ad nonũ cõcedo añs:⁊nego ꝯñãꝫ ꝙ in aliquo plus cõueniũt.etiaꝫ ꝑ te nulla humanitas eſt in vtroqꝫ.et bꝛeuiter nichil eſt in vtroqꝫ in quo conueniãt.ſed in aliquibus plus cõueniũt ſcꝫ ſeipſis ⁊ ſuis partibꝰ.cõueniũt ſpẽ:ſignificant per ſpẽꝫ ſpecialiſſimã.nõ autẽ ſoꝛtes et bꝛunellꝰ. ſed dicis:qualibet ſpe ſecluſa plus cõueniũt.veꝝ eſt vltimate.dico plus cõueniũt ſoꝛtes et plato ꝙ̄ ſoꝛtes ⁊ bꝛunellꝰ.hñt foꝛmas eiuſdẽ ꝑfectiõis eſſentialis.neutra ẽ ꝑfectioꝛ alia:⁊ ſic ꝺ eoꝝ matiis. In materiis: ſoꝛtes et bꝛunellꝰ tantũ cõueniũt ſicut ſoꝛtes ⁊ plato.due aĩe intellectiue plus cõueniũt/ꝙ̄ aĩa intellectiua ⁊ aĩa bꝛunelli.ſunt eiuſdẽ rõis et equaliter ꝑfecte:nõ ſic ꝺ aĩa ſoꝛtis ⁊ foꝛma bꝛunelli.et qꝛ ſoꝛtes ⁊ plato ſũt eiuſdẽ rõnis ⁊ habẽt partes equaliter perfectas:ab eis põt abſtrahi vnus ꝯceptus cõis eis et aliis hoibus cõueniẽs q̇ nõ cõuenit bꝛunello. q̇ nõ ꝯuenit ſic cũ eis: et licet ſoꝛtes ⁊ manꝰ etiã plus cõueniũt : qꝛ hñt eandẽ foꝛmã: ſoꝛtes ⁊ plato tãtum ſpecifice ꝯueniũt:qđ ad ſpeciẽ ſpecialiſſimã ſufficit:⁊ ſi nõ ſufficiat:nõ ĩſtringit via quã ſuſtinemꝰ. ¶ Ad decimũ argumẽtũ dico ꝙ ipm̄ eſt magis cõtra arguẽtem quero qđ aĩal diuidit in hoĩem et bꝛutũ.nullũ dare potes ĩ cõi:niſi q̇s velit ire ad hãc viam inſulſã quã aſſerũt Johẽm huſ in concilio Conſtãtienſi tenuiſſe:ꝙ eſt eadẽ ſubſtantia et aĩalitas numero in variis animalibꝰ.et tunc opoꝛteret cõcedere ꝙ eadẽ ſubſtãtia eſt dãpnata ĩ iuda ⁊ ſaluata ĩ xp̄o: qđ eſt indignũ auditu. Dico ad argumẽtũ ſi ſit diuiſio realis et pꝛime intẽtionalr̄:quodlibet aĩal poteſt diuidi ĩ his in que cõponit: vt in partes integrales et eſſentiales.ſed ſic nõ capit in illa ꝑtitione.ſed diuidi capit logicalr̄ : qñ terminꝰ ſupioꝛ diuidit in ſua inferioꝛa quidditatiue ⁊ eſſentialiter:vt aĩal diuidit in hoĩem et bꝛutũ:ita ꝙ iſte terminus aĩal ſtat materialr̄.in via noĩaliũ nõ eſt ponẽdũ diſcrimen inter ſuppoſitionẽ ſimplicẽ et materialẽ.ſenſꝰ eſt:homo et bꝛutũ tãq̄ termini iferioꝛes euacuant totũ ambitũ et naturã iſtiꝰ termini animal.et ſic iſte terminus animal diuidit ĩ ea tanq̄ in inferioꝛa eius.cũ hac ſtat in veritate: nullũ aĩal diuidit in hoĩeꝫ et ĩ bꝛutũ.ſubiectũ ſtat ꝑſonaliter rõe adiectiui adiuncti:et ſic nõ ꝯtradicit alti vere.ſed hec:nullũ ly aĩal diuidit in hoĩeꝫ et bꝛutũ: que ẽ falſa. Si ſtes in hoc ꝙ nullũ ẽ neutri generis ſicut dictio materialr̄ ſumpta: et non cogit ipꝫ ſtare ꝑſonaliter.hoc ẽ logicale:nõ curo. capiatur hec.nulla ſubſtãtia diuiditur ĩ coꝛpoꝛeãꝫ et incoꝛpoꝛeã.etiã ex vſu cũ addit tale adiectiuũ eiuſdẽ generis cũ termino ſtante materialr̄:capimus terminũ ſignificatiue:ſi nõ ponatur pꝛopꝛia nota matialitatis ĩmediate termino materialiter ſumpto. ¶ Undecimo arguitur. ſi nulla eſt ſubſtãtia cõis/vel minoꝛ vnitas vnitate nũerali.ſed quelibet vnitas eſt numeralis:ſeq̄tur ꝙ nullus eſt terminus cõis:nec eſt aliqđ vniuerſale.ſed quilibꝫ terminus cathegoꝛeumaticus ſignificatione erit ſingularis:qꝛ reꝫ ſingularẽ ſignificat. terminꝰ nõ dicitur cõis niſi qꝛ ꝺ ſignificato pꝛimario naturã cõem et multis cõicabilẽ ſigt:⁊ ſecũdario res ꝑticulares illius nature. vt hõ de ſigĩficato ꝑmario naturã humanã:et ſecundario ſoꝛtẽ et platonẽ ſignificat. ¶ Ad vndecimũ nego ſequelã. terminꝰ nõ vocat cõis:qꝛ naturã cõeꝫ ſigt:nec ſinglar̄s qꝛ pꝛeciſe vnam rem ſigt.ſoꝛtes vel plato:eſt terminus cõis:ſoꝛtes et plato terminꝰ ſingularis. ⁊ tñ eque plura ſignificat.terminꝰ vocatur eo cõis: qꝛ ei nõ repugnat accipi pꝛo pluribus quantũ eſt ex ſignificatiõe termini:licet ſit defectꝰ ex parte rei ſignificate. Terminus vocatur ſingularis pꝛo eo quia ei repugnat accipi pꝛo pluribus ſecundũ ſignificatõnẽ ſecũdũ quã accipitur.⁊ ſic ſol/ſoꝛtes/vel chimera/eſt terminus cõis.iſta entia demonſtrãdo oĩa entia mũdi:ẽ terminꝰ ſingularis.⁊ per

conſequens argumentũ aſſumit falſũ/ꝙ terminꝰ eo dr̄ cõis quia naturã cõem ſignificat. Uniuerſale dicitur.qꝛ eſt vniuocũ incomplexũ foꝛmaliter cõe.vel reliquẽdo foꝛmalr̄ ſi volueris. ſoli termini ſunt cõmunes/vniuerſalia/et pꝛedicabilia : et potiſſimũ mẽtales.iuxta illud cõmẽtatoꝛis cõmẽto.viii.pꝛimi de anima: intellectus facit vniuerſalitatem in rebus:ſoli tales ponunt in pꝛedicamẽto:ſoli termini poſſũt ſubiici et pꝛedicari. ¶ Sed contra illud arguitur. omnes termini vocales et mentales ⁊ aliqui ſcripti ſunt qualitates.ergo nõ ponũtur in pꝛedicamẽto ſubſtãtie.ſimiliter multe ſcripture ſunt ſubſtantie.ergo omnes tales reponunt in pꝛedicamẽto ſubſtãtie. ¶ Reſpõdetur ad has obiectiones ſi mente tenes que in pꝛima diſtinctione huius diximus:et adhuc dico:nõ omnis terminus ſubſtantiã ſignificans ponitur ĩ pꝛedicamento ſubſtantie.nec qualitas omnis(vt q̈litatem capis)ponitur in pꝛedicamẽto qualitatis ſed termini habẽtes modũ ſignificandi talis pꝛedicamenti in tali pꝛedicamento ponuntur:ſecũda intentio non eſt reſpectus rationis cauſatus ꝑ actum cõparatiuũ intellectus vel alterius potentie.qꝛ ſic nulla entitas eſt . Scđa intentio eſt terminus pꝛeciſe ſecunde intentionis:qui terminus dicitur ſecunde intentionis apud realẽ (ſi bene ſecundum ſua pꝛincipia diffiniat) Terminus ille ſolus eſt ſecunda intentio. ſic ergo diffinitur ſecunda intentio.eſt terminus ſignificans rem que eſt ſignũ ea rõe qua eſt ſignũ: vel rem ſignificatam ea ratione qua eſt ſignificata ſub aliqua pꝛopꝛietate triuialis artis. ¶ Sed cõtra illud arguitur. tũc vniuerſalia aliqua erunt accidẽtia anime: aliqua accidentia aeris:aliqua ſubſtantie ſcripte:aliqua rubedo vel nigredo eis ĩherẽs:et aliqua coꝛpoꝛalia:aliqua incoꝛpꝛoalia:et per cõſequens nõ erit altiſſimũ huiuſmodi negociũ:cuius oppoſitũ dicit poꝛphirius in iſagogarum fronte. ¶ Reſpõdetur cõcedendo illata:et res eſt captu facilis dũ modo homo in his parum verſatus fuerit. ſed in diebus poꝛphirii grauis erat queſtio:qui platonicus erat. licet in pꝛedicabilibus dicat ſe velle imitari parapateticos:et potiſſimũ Ariſtotelem . et varie erant tunc opiniones inter philoloſophos ſicut hodierno die ſunt.ſed tenendo hunc nomialiũ modũ(quẽ ſolũ verũ opinoꝛ)nõ eſt magna difficultas. ¶ Epilogando ex induſtria dicam que ĩ hac q̄ſtiõe dr̄e cõcipio. nec quãtitas nec materia eſt pꝛincipiũ indiuiduationis: et ſine trepidatiõe opinoꝛ ꝙ tres vel tot quot vult angelos in eadeꝫ ſpecie ſimul põt creare deus.vlterius dico:quelibet res mundi eſt ſingularis pꝛime intentionalr̄ loquendo.quelibet res mũdi eſt vna et nõ plures (niſi loquendo de re habente partes) in creaturis eſſentia diuina realiter eſt tres perſone. ſolus terminus ſingularis eſt ſingulare ſecunde intentionaliter. nulla eſt natura cõis realiter in pluribus ſuppoſitis creatis. Delira ẽ poſitio oppoſitũ tenens. Pariformia.nulla eſt ſubſtãtia cõis cui nõ repugnat eſſe in pluribus. dico.cuilibet ſubſtãtie create repugnat eſſe in pluribus ſuppoſitis. Ulteriꝰ dico.quelibet res diſtinguitur ab alia ſeipſa. humanitas ſoꝛtis realiter eſt ipſe ſoꝛtes.humanitas ſoꝛtis ⁊ ſoꝛtes conuertuntur.quicquid ſignificatiue dicitur de vno/dicit de reliquo . ſoꝛteitas realiter eſt humnanitas ſoꝛtis:et nullo mõ diſtinguitur ab hũanitate ſoꝛtis.quicquid eſt humanitas ſoꝛtis ẽ ſoꝛteitas.quid opus eſt currere ad ꝑegrina:cum veritas pꝛe manibus habeatur.hec q̄ artes ſapiũt nullo mõ hic interſeruiſſẽ niſi ꝓpter extraneos ab hoc ſtudio:in hoc pariſiano ſtudio omnes(duobus conuentibus demptis)hunc modum nomĩaliũ ſequunt: et aliq̄ vniuerſitates matrẽ alie vniuerſitatẽ imitãtes: ſed alique alie vniuerſitates hec non capiunt:pꝛo quibus hec ſcripſimꝰ et vt alioꝛum obiectionibus reſponderemꝰ.

In ſecũda parte huius diſtinctionis magiſter loq̄tur de noticia angeloꝝ. Circa quã materiã quero duodecim queſtiones. ¶ Pꝛima erit/an cognitio angeli diſtinguit ab angelo. ¶ Scđo ĩquirã/an noticia actualis diſtinguatur ab habituali in angelo. ¶ Tertio/an ſunt ponende ſpecies in medio ¶ Quarto/an angelꝰ poſſit ſe ĩtelligere ꝑ eſſẽtiã ſuã. ¶ Quinto/quomodo cognoſcit deũ in via. ¶ Sexto/an angelꝰ habeat pꝛopꝛias ſpecies rerum quas cognoſcit. ¶ Septimo/an angelꝰ poſſit ſpecies acq̄rere. ¶ Octauo/an angelus põt habere tot noticias actuales quot habet habituales. ¶ Nono/an noticia intuitiua põt eſſe de obiecto nõ exiſtente naturaliter. ¶ Decimo/ an põt eſſe de obiecto nõ exiſtente ſupnaturalit̄. ¶ Undecimo/an noticia intuitiua producatur ab obiecto vel a ſola potentia. ¶ Duodecimo/an aĩa noſtra cognoſcat immediate ſe ⁊ alias ſubãs extra ſe.

¶ Pꝛo ſolutione q̄ſtionis pꝛime pono duas ꝯcluſiones:quarũ pꝛioꝛ eſt.ãgeli cognoſcũt. Secũda cõcluſio.cuiuſlꝫ angeli cognitio diſtinguit ab angelo cognoſcente:et eſt accidens ei inherens.

¶ Pꝛioꝛ cõcluſio pꝛobatur.qđ eſt ꝑfectiõis in nobis nõ eſt negandũ ab angelis q̇ ſunt ſupꝛa nos. ſed nos cognoſcimus.ergo noticia nõ eſt neganda ab angelis. ¶ Scđa cõcluſio ꝓbat. qđlibet intelligibile diſtincte põt angelus cognoſcere. pꝛꝫ. hoc poteſt aĩa ſeparata:q̄ cognoſcit deũ intuitiue res imperceptibiles/materiales / ⁊ hmõi. ergo et angelus.et ſi de aliquo cognoſcibili inſtare volueris:nõ impedies ꝓpoſitũ.albedinẽ quãcũqꝫ diſtincte cognoſcere põt:qꝛ hoc põt aĩa noſtra ꝑ hoc ſtatu moꝛtali.ergo et angelus. et tunc ſic.quãlibet albedinẽ diſtincte cognoſcere põt angelus.ergo ſua eſſentia nõ eſt ſua noticia . pꝛobatur. Da oppoſitum:intellectus angeli vel eiꝰ eſſentia eſt eiꝰ noticia qua poteſt quodlibet cognoſcibile diſtincte cognoſcere.infero:ergo angelus q̄libet eſt infinite perfectionis entitatiue.cõſequẽs eſt falſum.ergo et antecedẽs.ꝯñam tamẽ declaro

Intellectum angeli repreſentare a. obiectū diſtin
cte: arguit ipſum eſſe aliquāte perfectionis. ⁊ co-
gnoſcere tam a. q̄ b. eque diſtincte: arguit ipſum
eē in duplo maioris perfectiōis q̄ ſi intelligeret
ſolum vnum obiectum diſtincte. cognoſcere diſti
cte tria obiecta: arguit intellectū i triplo eē maio
ris perfectionis q̄ ſi cognoſceret preciſe vnū ob
iectum. et ſic aſcendendo in infinitū. ergo cogno
ſcere infinita diſtincte: ſufficienter arguit intelle-
ctum angelicū eſſe infinite perfectōnis: qđ erat ꝓ
bandū. propterea arguimus deum eſſe infiniti vi
goris. ¶ Scđo arguitur ad idem. ſequitur ꝙ om-
nes angeli eſſent equaliter btī: et ꝙ omnes ſemꝑ
intelligerēt omnia que vnq̄ intelligere poſſunt: ⁊
ꝙ non poſſent vno tempore perfectiꝰ intelligere
et in alio īperfectius: quod non eſt dandū. Q̄ ſe
quantur hec omnia patet ſic. ꝙ vnus angelus ſit
alio beatior: hoc eſt quia habet actū intelligēdi ⁊
diligendi intēſiorem q̄ alius. hoc non poteſt dici
per oppoſitū. ſubſtantia non ſuſcipit magis neq̄
minus ex vna proprietate ſubſtantie. ſecundū ꝙ
ſemper intelligerent. patet. ſemper angelus ītelli
git quando ſua intellectio eſt. ſed ſua eſſentia ſiue
intellectꝰ ſuus eſt ſua intellectio: per te. igitur. ter
tiū ſequitur ex dictis. ¶ Tertio arguitur ad idē
ſi noticia angeli idemptificaretur cum angelo ſe-
queretur pari ratione ꝙ volitio angeli idēptifica
retur cū ipo angelo. cōſequēs eſt falſū. cōſequētia
patet pari ratione. diſcrimē dare non potes qua
re ita eſt in vno et non in alio. falſitas conſequen
tis patet. voluntas nunc vult a. poſtea habet nol
le reſpectu a. et tam velle / q̄ nolle a. eſt ipſa eſſē-
tia angeli: licet ſucceſſiue: per te. ergo idem crea-
tum ſucceſſiue eſt duo contraria: quod nō eſt dan
dum. ¶ Quarto arguitur. ſi iſtud illatum non ha
beas pro inconuenienti: ſequitur ꝙ voluntas ſem
per equaliter vult: nec pōt vnq̄ intenſius vel re-
miſſius velle vel nolle: cum ſubſtantia ſua non ſit
intenſibilis et remiſſibilis. ¶ Quinto ar̄. ſequit̄
eodem modo ꝙ noticia noſtra volitio et nolitio
idemptificaretur cum ſubſtantia anime nr̄e. et pa
ri ratione: ſequeretur ꝙ anima noſtra eſſet ſuus
habitus: et per conſequens actus eſſet habitus.
īmo ſequitur. ꝙ ſuperfluit ponere habitus: cū no-
ticia actualis ſemper manet. patet. ipſa anima.
hoc eſt contra Ariſtotelem ſecūdo Ethicoꝝ dicē
tem in nobis eē actus habitus et paſſiones: ⁊ eſt
contra experientiā. ꝯn̄a patet. licet ſimus ange-
lis inferiores: ſubſtinebit̄ equa facilitate ꝙ aīma
noſtra eſt ſua noticia actualis ⁊ habitualis. ſi nō
reputes illata inconuenientia et omni via negan
da: pari facilitate ſubſtinebo tibi omnia illa indu
cta in nobis. Eodem modo ſuſtinebitur ꝙ eadē
noticia eſt reflexa et directa: et non ſunt ponende
plures noticie in nobis: et nulla eſt diſtinctio ſpe
cifica noticiarū: complexa eſt incomplexa. et tot
abſurditates ſequuntur / vt non ſit ſcolaſtici viri
eas audire conceſſas. ¶ Sexto arguitur aucto-
ritatibus: dicit Auguſtinus. ix. de trinitate capo.
xii. liquido dicit tenendum eſt: ꝙ omnis res quā-

cūq̄ cognoſcimus congenerat in nobis noticiā
ſui ab vtroq̄ enim noticia paritur. a cognoſcen-
te et cognito. itaq̄ mens cum ſeipſam cognoſcit
ſola parens eſt noticie ſue: et cognitum et cogni
tor ipſa eſt. erat autem ipſa ſibi noſcibilis: et ante
q̄ ſe noſſet. ſed noticia ſui nō erat in ea: cum ſeip
ſam nō nouerat. ⁊ capo. iiii. eiuſdē libri dicit: ſicut
duo quedā ſunt mens et amor eius cum ſe amat:
ita quedā duo ſunt mens et noticia cum ſe nouit
¶ Septimo Ariſtoteles tertio de anima dicit: ꝙ
intellectus eſt intelligibilis ſicut et intellgibilia:
quod cōmēto. xv. exponit cōmētator. i. intellectꝰ
per ītellectionē ī eo ſicut alie res ītellecte: et duo
decimo Methaphiſice cōmento. li. dicit: ꝙ eſſen-
tia intellectus nō eſt eadē cum intelligere quod ē
actio intellectus in nobis. et intellecto in nobis
intelligere non eſt idem oībus modis. Ex hac cō
cluſione probata ſequitur: ꝙ noticia in nobis di-
ſtinguitur ab intellectu noſtro cum interdū intel
ligit / interdum vero nō: tam ſe q̄ alia obiecta ex
trinſeca. ¶ Contra probationē primā ſecunde cō
cluſiōis arguitur ſic. viſio beatifica repreſentat ſe
cundum multos nūc vnam rem nūc aliam: et in-
finita repreſentare pōt diſtincte. ⁊ nō ꝓpterea cō
cluditur ipſa infinita. ergo ꝓbatio prima eſt nul-
la. ¶ Scđo per auctoritatē cōmentatoris nupri-
me inductam: qui ſtatim poſt verba allegata ī cō
mento. li. ſic ait: et cauſa in hoc eſt: q̄r intellectum
in nobis eſt aliud ab intelligere: in eis autē q̄ non
ſunt in materia conuenit: vt intellectum et intel-
lectus et actio intellectus ſint idē. ergo vult dice
re: ꝙ in ſeparatis a materia: vt ſunt angeli: intelle
ctio idemptificatur cum intellectu. ¶ Ad primū
non recipio illud dictum antiquorum: videre in
verbo nō eſt ꝙ noticia beatifica verbi nūc repre-
ſentet vnam creaturā nūc aliā. vt in diſtinctione
xlix. quarti. diximꝰ. Scđo dici pōt. noticia btīfica
eſt noticia reflexa: et habet vnam ſolā noticiam
directam tanq̄ obiectum eius primariū quod re
preſentat primo: et ex conſequenti repreſentat ſe
cundario illa que per noticiam directam repre-
ſentantur. nō eſt ſic hic. ſed in priore ſolutōne ſto.
Ad cōmentatorē dr̄. ꝙ ipſe errauit et pure genti-
les in intelligentiis ſeꝑatis: dando eis plus virtu
tis et excellētie q̄ habeant. Ariſtoteles dicit. iii.
de anima: in his que ſunt ſine materia: idem eſt i
tellectus et quod intelligitur. per intellectū intel
ligit intellectionē actualem more loquendi vten-
do: vt patet per cōmētatorē cōmēto. xii. ¶ Ter-
tio arguitur. anima nr̄a ſemꝑ ītelligit ſe. ergo vna
probatio eſt nulla: et correlariū in fine probatio-
nū illatū eſt nullū. antecedēs patet per Auguſti-
nū. x. de trinitate. ⁊. xiiii. de trinitate dicit: ꝙ mēs
ſemper ſe nouit et intelligit. ¶ Quarto arguitur.
angelus intelligit ſe: vt poſt hec dicemus. ergo ta
lis noticia idemptificatur cum angelo. ergo ꝓba
tiones oēs corruūt. cōſequētia patet. nō minꝰ cō-
uenit mediū cum extremis q̄ extrema iter ſe. pa-
tet. diſcurrendo cum extremis vicioꝝ et medio.
obiectū intellectū et potētia intellectiua ſunt ex-

trema. ergo ſi ille realiter coincidant: intellectio
que eſt mediū coincidet cum vtroq̄: puta tā cum
potentia intellectiua q̄ cum obiecto cognito.
¶ Ad tertiū nego antecedēs: vt patet per experi
entiam. et ad probationē que conſiſtit in auctori
tate beati Auguſtini: dico ipſe intellexit hituali
ter et in potentia propinqua: eo ꝙ obiectū eſt p̄-
ſens potentie: cum eſt idem potētie. et nō intelle-
xit de noticia actuali. vtitur indifferenter noſcere
ad noticiam actualem et habitualē: cogitare ve-
ro applicat actuali noticie. patet. x. ḋ trinitate. c.
v. loquens de perito in multis doctrinis dicit: dū
de vna ſolum cogitat: vt de medicina: grāmaticā
etiam dicimus eum noſſe. et. xiiii. de trinitate. ca
pi. v. et. viii. dicit. q̄uis mens ſemꝑ ſe nouerit. nō
tamen ſemꝑ ſe cogitat: nec oportet capere habi-
tualiter in auctoritate predicta pro qualitate al-
terius ſpeciei ab actu emergēti. ſed pro prompti-
tudine et facilitate ad faciendū: cum mēs eſt ſibi
ſemꝑ preſens. ¶ Ad quartū dicitur. ꝙ noticia nō
eſt mediū ſicut argumentū imaginatur: loquēdo
de medio et extremis vicioꝝ. bene eſt mediū quo
coniūgitur obiectū cum potentia. ſed de tali me-
dio ꝯn̄a non habet apparentiā. ¶ Quito arguit̄.
deus eſt ſua noticia ſicut dicit Ariſto. xii. Metha
phiſice. ⁊ poteſt ſuſtieri hoc pari facilitate de cre
atura. ⁊ qđ perfectiōis ē: non ē negādū ab angelo
cum eſt creatura tam excellens. ergo angelus eſt
ſua intellectio. ¶ Sexto arguitur. ſi noticia ange
li eſſet accidens: ſequitur ꝙ viſio beatifica eēt ac
cidens: ⁊ per conſequens eſſet corruptibilis: ⁊ nō
maneret perpetuo: qđ non eſt dicendū. ¶ Ad q̇n
tum conceditur maior. nego ꝙ poteſt pari facili-
tate cum colore hoc ſuſtineri de creatura. quēad-
modū nō pōt ſuſtieri de ea ꝙ ſit deꝰ. ſcio q̇s ꝓter
re pōt ꝓteruiā hic cuiꝰ ꝓteruiā tedioſum eēt eua-
cuare. dico animā non ſemper ſe intelligere: licet
anima ſit ſua intellectio. ſicut diximus in diſtin-
ctione precedenti de motu locali quod eſt mobi-
le: et mobile non ſemꝑ eſt motus localis: ſed cum
talit̄ ſe habꝫ ad hoc ꝙ ſufficiat denomiare motū.
ſic diceret̄ anima eſt intellectio quando verū eſt
dicere ꝙ aliquid intelligit: nō autem alias. in ar-
ticulis pariſienſibus poſterioribus dr̄ ſic. etiam ꝓ
babiliter poteſt ſuſtineri cognitionē / vel volitio-
nē non eſſe rem diſtinctam ab anima: immo ꝙ eſt
ipſa. et ſic ſuſtinēs nō cogeretur negare propōem
ꝑ ſe notā nec negare auctoritatē: error. et aliꝰ ē:
ſcientia intelligentie non differt a ſua ſubſtantia
error. ¶ Ad ſextum argumētū reſponſum eſt in
diſtinctiōe. xlix. quarti ſnīarū: quonā pacto beati
tudo eſt perpetua vel corruptibilis. ¶ Septimo
arguitur. deus poteſt facere creaturā intellectiuā
cuius intellectus ē ſua intellectio actualis. et de
illa creatura primū argumētū nec aliquod aliud
concludit. ergo probatiōes ſunt nulle. antecedēs
patet. non implicat cōtradictionē. ¶ Octauo ar-
guitur. ſi noticia vel intellectio eſſet accn̄s ab an
gelo diſtinctum: ſequitur hec ꝯclo: ꝙ ītellectionē
deus poteſt ſeparare ab intellectu. conſequēs eſt

falſum. ipſa ſeparata non eſt intellectio cū nemo
intelligit vel cognoſcit per ipſam. ¶ Ad ſeptimū
nego maiorem: ſicut non poteſt facere deum: licꝫ
deus (vt puto) poteſt facere infinitū magnitudīe
multitudine et intēſiōe: non tamen poteſt facere
ſubſtantiam infinite ꝑfectionis entitatiue. ¶ Ad
octauū argumētū cōcedo cōcluſionē inductā: ſcꝫ
ꝙ deus intellectionē pōt ſeparare ab intellectu:
ſed nō eſt poſſibile ꝙ ſeparet intellectionē ab in-
tellectu. Aliqua ſunt accidentia que aliquā deno
minationem accidentalē amittunt ſi fuerint ſepa
rata a ſuis ſubiectis. patet de odio et accidentibꝰ
vitalibꝰ. aliqua vero ſuam denominationē vbicū
q̄ fuerint retinent: vt qualitas: albedo. in talibus
conſulēda ē loquētiū cōſuetudo. ſiue ſeꝑatū dica
tur illō accidēs noticia vel ne nō infirmat̄ ꝯcluſio
¶ Nono arguitur. ſequitur ꝙ aīa de nouo intelli
gendo mutaret̄. conſequens eſt falſum. ſcđm Ari
ſtotelē ſeptimo Phiſicoꝝ. in ꝑte intellectiua non
eſt motus nec mutatio. ¶ Reſpondetur. Ariſtote
les intelligit: non eſt actio phiſica in qua agens
et patiens cōmunicant in materia. vel non ē mu
tatio corruptiua.

SEcundo circa ean-
dem materiam queritur / an no
ticia actualis in angelo diſtin-
guatur ab hituali vel a ſpecie
intelligibili ſicut noticia actua
lis et habitualis diſtinguitur
ab eſſentia angeli. ¶ Pro ſolu
tione queſtionis ponuntur tres cōcluſiōes. Qua
rum prima eſt. ponendi ſunt habitus tam in anīa
q̄ in angelo. ¶ Secunda concluſio. habitus di-
ſtinguitur ſpecie ab actu. hoc eſt: noticia habitua
lis a. obiecti diſtinguitur ſpecie a noticia actuali
que habetur de eodem a. obiecto. ¶ Tertia con-
cluſio. noticia actualis a. obiecti eſt perfectior no
ticia habituali eiuſdem. probatur prima cōcluſio
memoramur obiecti alias intuitiue cogniti quan
do reuocatur ante cognitū actualiter in mentē.
et hoc non niſi mediante ſpecie intelligibili / vel
habitu. Inſuper: aliquoꝝ intuitiue cognitoꝝ me
moramur / et alioꝝ non memoramur. et hoc non
eſt niſi quia aliquoꝝ manēt ſpecies: aliorūq̄ nō
manent. Inſuper: doctus dormiēs habet multas
ſpecies quas non habet ignarus: alioquin in vigi
lia non poteſt exire in actum ſui habitus citius q̄
ignarus. ergo ponendi ſunt habitus. ¶ Se-
cunda concluſio probatur. actibus actualiter ten
dimus in obiecta: non autē habitibus. ergo actꝰ
et habitus ſpecie diſtiguūtur. Scđo arguitur ad
idem. habitus manet ceſſante actu quolibet: ſed
non manet actus ceſſante quolibet actu. ergo a-
ctus et habitus ſpecie diſtinguuntur. ¶ Ter-
tio arguitur. habitus intellectiui ab actibꝰ aīe ſpe
cie diſtiguūtur. ergo actus alioꝝ ſenſuū ab habi-
tibus eorūdē ſpecie diſtiguūtur. antecedens patꝫ.
habitus nullo modo remittitur niſi per contra-
rium: et non propter concurſū actualē potentie:

hoc nõ cõtingit in actu. ¶Quarto arguitur. actꝰ intẽperantie cõtrariatur actui tẽperantie: nõ aũt habitui temperãtie. ſtat aliquẽ habitualiter intẽperatum habere actũ temperãtie/ vt alibi declarari habet. ergo actus et habitus ſpecie diſtiguũtur. ¶Tertia concluſio ꝓbatur. perfectiꝰ actꝰ cõiungit potentiã ſuo obiecto ꝙ̃ habitus. ergo actꝰ eſt habitus perfectior. Secũdo arguitur ad idem actus et habitus ſpecie diſtinguũtur. ergo ſunt inequaliter perfecti. ſed habitus non eſt perfectior actu. Tertio: actu meremur: non autem habitu. ergo actus eſt habitu laudabilior. Quarto arguitur. deus nobiliori modo ſe habet actu intelligendo et volendo ſe ꝙ̃ ſi ſolum habitualr̃ illud faceret. igitur. Quinto: beatitudo cõſiſtit in actu et non in habitu/ ſed felicitas eſt quid optimuꝫ et ꝑfectiſſimũ. i. et. x. Ethicorũ. maior eſt Ariſtotelis in primo Ethicoꝝ. propterea primi Ethicorum viii. ſic inquit. intereſt autem fortaſſe non parũ in poſſeſſiõe an ĩ vſu: ac ĩ hĩtu: an ĩ opatõe ſũmũ cõſiſtere bonũ putaꝛ̃. fieri enim põt vt habitus qdẽ (et ſi ineſt) nullũ efficiat bonũ: vt in dormiente/ vel etiã alio modo quodã ocioſo facto. vt opatio aũt nichil efficiat boni: fieri nequit. qui nãqꝫ operatur agit vtiqꝫ neceſſario et bene etiam agit atqꝫ vt in olimpia nõ ij q̇ ſunt elegantiſſimi forma preſtantiſſimiqꝫ robore. ſed ij qui decertant. coronis efficiuntur. ipſoꝝ enim aliqui vincunt. ſic et q̇ bene agunt. ¶Contra primã concluſionẽ aguiꝛ̃. ponende ſunt ſpecies intelligibiles ſcd̃m multos ſed ſuperfluit cum ſpeciebus ponere habitus. ergo. ¶Secũdo arguitur. ſi ponendi ſnnt habitus ergo ponẽde ſunt due noticie in eadem potentia reſpectu eiuſdẽ obiecti: quod eſt inconueniens. qr altera noticiarũ ſuperfluit. Et confirmatur hoc: et erit tertia ratio. de ſuperfluitate. actus eſt perfectior habitu ex tertia cõcluſione. ergo eminẽter ⁊ virtualiter habitũ includit. et per conſequẽs non eſt ponẽdus habitus. tenet conſequẽtia: nõ alias non ponimus aiam ſenſitiuã ab intellectiua diſtĩctaꝫ niſi quia intellectiua eminẽter ſenſitiuam includit. ¶Ad primũ rñdetur cõcedẽdo. ꝙ ſunt ponende ſpecies intelligibiles que non ſunt habitꝰ patet de ſpeciebus multiplicatis ab obiecto ſenſibili per mediũ ad organũ vſqꝫ. ille nullo modo ſunt habitus. proprie habitus ſunt actuũ veſtigia ſi actus nõ preceſſerint nõ ſunt habitus. ſed actuum veſtigia ſiue fuerint noticiarũ ſiue actuũ voluntatis promouẽtia in actus memorandi ſunt realiꝛ̃ habitus. ab aliquibꝰ vocãtur ſpecies. nõia ſignificant ad placitũ. ergo alique ſpecies intelligibiles idẽtificantur cuꝫ habitibus. et idem eſt de aliquibus ſpeciebus ſenſibilibus actuũ filiabus: ſed vltra iſtos habitꝰ ponere alias ſpecies diſtictas poſt actus genitos ſuperfluit. nec eas pono.

¶Ad ſecundũ concedo: ꝙ ponẽde ſũt due ſpecies diuerſarũ rationũ in eadem potentia reſpectu eiuſdẽ obiecti: nec ꝓpterea altera ſuperfluit per vnã noticiã obiectũ actualiter apprehẽdere. ⁊ attingitur: per aliã habitualiter vt in dormiente: q̇ actualẽ promouet poſtea cum concurſu intellectꝰ ¶Ad tertium concedo: ꝙ actus eſt perfectior habitu. nec habitũ eminẽter includit ſicut ĩtellectiuũ ſenſitiuũ nec ſicut tetragonũ trigonũ. intellectus poteſt exercere omnes operationes anime ſenſitiue quo ad actum recordandi/ ſentiendi auditionem/ viſionẽ/ nutritionẽ/ et ceteras anime ſenſitiue operationes: q̃re ſuperfluit ſimul ponere informatiue in eadem materia duas animas diſtinctas quarum vna eſt ſenſitiua et alia intellectiua modo noticia intuitiua nõ poteſt ſupplere cauſalitatẽ noticie abſtractĩe: licet ſit ea perfectior. ipſa ſolum manet in preſentia obiecti: et obiecto remoto ipſa penitus tabeſcit ſpecies intelligibilis habitus ſequens remanet in dormiente vel non actualiter cogitante nec partialiter iuuat ꝓducere noticiã abſtractiuã recordatiuã qñ cetere cauſe reqſite ſibi applicantur. ¶Quarto arguitur. ſi actus producat ſuam ſpeciẽ: ſeqtur quot ſũt actꝰ tot erunt ſpecies vel habitus in intellectu: conſequens eſt falſum et contra experientiã. multa ĩtelleximus et ſenſimꝰ de quibꝰ nullo modo cogitare poſſumus. ergo talium intellectoꝝ et ſenſatorum non habemꝰ ſpecies. ¶Quinto arguitur. ſi actus a. producat habitum alterius rationis ſequitur ꝙ pari ratione habitus b. producit habitum c. alterius rationis. et rurſus habitus c. producit habitum alterius rationis. ⁊ ſic in abyſſum. ¶Sexto arguitur. ſi actus producat habitum ſequitur quotienſcunqꝫ iteratur actus produciꝛ̃ noua ſpecies et ſic creſcit habitus in abyſſuꝫ per reiterationẽ actꝰ. ¶Ad quartum dr̃: ſequela eſt nulla. põt dici ſola res cognita producit ſpeciem: vt quando eſt reflexa alicuius noticie illa reflexa ſpeciem noticie cognite relinquit. ſic obiectum ad extra cognitum relinquit ſuam ſpeciem. modo non quilibet actus intellectus eſt coguitus. ¶Ad quintũ etiã nego ſequelã. cum habitus eſt productus. ille partialr̃ iuuat ad producẽdã noticiã actualẽ in abſẽtia obiecti. propterea ſuperfluit habere vlteriorẽ habitum. ¶Ad ſextum etiam nego ſequelã. ſtat ꝙ ſit ſpecies ita intenſe producta: ꝙ intenſior produci non poteſt a tali agente vel ab agente eiuſdẽ ſpeciei ſi ꝓducaꝛ̃ ita magnus calor ab a. in b. paſſum ſicut c. calefactiuũ poteſt producere ſtãte illo calore in b. paſſo nichil producitur caloris ab ipſo c. calefactiuo. contra ſecundã concluſionẽ ar̃. actꝰ ⁊ hĩtus ſũt reſpectu obiecti eiuſdẽ: ğ ſũt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. tenet ꝯña. potẽtie diſtinguuntur per actus: et actus per obiecta: ſecundo de anima. ¶Reſpondetur. concedẽdo antecedẽs et negando conſequentiã. et ad probationeꝫ que ſtat in auctoritate Phi. concedo eam que ſic ĩtelligitur: quando actus/ vel qualitates alique habent obiecta ſpecie diſtincta diſtinguuntur ſpecie: modo non oportet per locũ a contrario ſenſu quando qualitates ſunt late in idẽ obiectu ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei. patet de actu intellectus et voluntatis lato in ideꝫ obiectum. idem patet de duobꝰ actibus eiuſdẽ potentie latis in idem obiectum:

patet tã in actibus intellectus et voluntatis. noticia intuitiua et abſtractiua eiuſdem obiecti ſpecie differunt: ſimiliter volitio et nolitio ſucceſſiue late in idẽ obiectum: vel ſimul in duo obiecta eiuſdem ſpeciei. oꝫ ad idẽptitatẽ ſpecificã ſpeciei ſpecialiſſime ꝙ eodẽ modo tendant ĩ ſua obiecta: qḋ in propoſito minime cõtingit. vna actualiter tendit in ſuũ obiectũ: alia habitualiter tendit in idẽ. ¶Cõtra tertiam concluſionẽ arguiꝛ̃ ſic. habitus eſt diuturnior actu. ergo eſt nobilior actu. cõſequẽtia tenet ꝑ regulã thopicã: diuturniora ſunt p̄ſtãtiora minus diuturnis/ et propterea felicitas non eſt momentanea. i. Ethicorum. vbi (ad ꝓpoſitũ) ariſtoteles primi ethicorum ſeptimo ſic ait. Uer enim nec vna facit irundo nec vnus dies. ⁊c. beatũ eodẽ modo felicẽ nec vnus dies nec breue efficit tempus. ¶Reſpondetur. diuturniora ceteris paribus ſunt preferenda minus diuturnis/ coruꝰ ceruus et quercus diutius viuũt ꝙ̃ homo. et hoc patet apud ariſtotelẽ p̄mi Ethicoꝝ ſexto capitulo dicentẽ. at vero neqꝫ quia perpetuum eſt ideo magis erit bonũ: ſi quidẽ neqꝫ diuturnum album magis eſt album ꝙ̃ vnius album diei. ¶Secũdo arguitur. habitus producit actum: et eſt cauſa eq̇uoca reſpectu actus. ergo eſt actu perfectior.

¶Reſpondetur cõcedendo maiorem tanꝙ̃ cauſa partialis. minor eſt vera: ſed conſequentia eſt nulla. albedo partialiter producit noticiam ſui q̄ eſt perfectior albedine: licet albedo ĩ illo effectu producendo ſit cauſa equiuoca. Argumentum poteſt reduci in oppoſitum. actus habitum producit: et eſt cauſa eq̇uoca habitus. igitur huic argumento non eſt innitendum. ¶Dubitatur: cum ſint ponẽde ſpecies: an noticia abſtractiua ad ſpeciem terminetur vel ad rem ad extra ad quam terminabatur noticia intuitiua. ¶Reſpondetur: hic partite ſunt poſitiones. aliquibus tenentibus ꝙ noticia abſtractiua primo et ĩmediate terminatur ad ſpecies: mediate aũt ad rẽ cuiꝰ eſt ſpecies. Alia tenet ꝙ terminatur preciſe ad rem ipſam ad quam terminatur noticia intuitiua. Secundam partem teneo cum ita in nobis experimur et iudicamus. cũ cogito de Ediburgo aciem mentis ſuper rem ipſam: puta ſuper villam: dirigo: ac ſi intuitiue eam comtemplarer. Tum ſecũdo. video ĩmediate albedinẽ et nõ ſpecies eiꝰ. ſed licet iſte concedat ſpecies in ſenſu ⁊ intellectu: eas videtur negare ĩ medio. de hoc in queſtione ſequenti loquar. Tum rationes quas aduerſarii grandefaciunt magna verborũ mole equaliter concludunt contra eos ſicut ꝓ eis. hoc ſic patet. potiſſima eorum ratio eſt: cogito de elephanto nõ ſenſato. illa cogitatio non terminaꝛ̃ ad elephantẽ ſenſatũ: qr nullꝰ eſt ꝑ poſitum. nec ad aliquẽ aliũ elephantẽ. ergo nullo modo terminaꝛ̃ ad elephantẽ. Dico ꝙ iſtud argumẽtũ ita ſtringit in arguentẽ ſicut ꝓ eo. hoc ſic declaro. talis cogitatio terminaꝛ̃ ad ſpeciẽ ꝑ te: q̃ro ad quã ſpeciẽ: hoc eſt ad cuius rei ſpeciẽ. nõ ad ſpeciẽ rei ſenſate ꝑ caſum. ſi ad aliquã aliã alteriꝰ rei ſenſate. Dicã ꝙ terminaꝛ̃ ad rẽ illiꝰ ſpeciei. Item: noticia recordatiua terminaꝛ̃ mediate ad rem ad extra: ⁊ redit argumentũ ad quã rem ad extra mediate terminaꝛ̃. hoc ergo argumentũ eſt cõe pro vtraqꝫ via. ergo rõe illius argumenti nemo debꝫ duci ad aſſentiendũ. ad ipſuꝫ tamẽ in tertia diſtinctione primi reſpondi: propterea nunc ſubticeo. ¶Secũdo ſic arguo ꝓ eo. noticia recordatiua terminatur ad patrẽ meũ. ğ pꝛ̃ meꝰ eſt. ¶Rñdeꝛ̃ argumẽtũ eq̇liter ducã ĩ oppoſitũ. noticia recordatiua patris terminaꝛ̃ ad ſpeciẽ patris. ergo pater ẽ. ſi vna cõſequẽtia eſt bona pariter et alia erit. Dico neutrã valere. noticiã terminari ad patrẽ nihil aliud eſt ꝙ̃ patrẽ intelligi ꝑ illã noticiã. ⁊ notũ eſt hec cõſequẽtia eſt nulla. cognoſco patrẽ/ ergo pater eſt. ¶Tertio arguunt iſti auctoritate ſcti Auguſtini in de vera religione. c. lx. Si vera inq̇t roma eſt quem circa tyberim neſcio q̇s romulus dicitur condidiſſe: falſa eſt illa quã cogitans fingo. non eñ eſt ipa: nec ibi ſum modo: nã ibi quid agatur modo vtiqꝫ ſcirem. Si vnus eſt ſol: falſus eſt ille quem cogitans fingo. nam ille curricula ſua certis locis et temporibus peragit: iſtum vbi volo et quando volo cõſtituo. ſimilis eſt auctoritas in de quantitate anime capitulo octauo: vbi Auguſtinus de mediolano loquens (cuius memoriã habebat) ſic inquit. quid igitur nunc agatur ignoro: qḋ vtiqꝫ non ignorarem ſi animus meus vſqꝫ ad illa loca porrigeretur: preſentiaqꝫ ſentiret.

¶Quarto arguiꝛ̃. iſta res de qua habetur memoria non eſt. ergo nõ poteſt eẽ obiectum noticie ſingularis alicuius. alias nec per viſionem exteriorem eſſemus certi de exiſtentia ſui obiecti. ¶Ad tertiam dico: nulla auctoritas Auguſtini eſt pro arguente. vult beatus Auguſtinus dicere: fingo michi obiectum noticie mee: vtpote romam/ mediolanũ/ vel ſolẽ: hoc eſt noticia recordatiua mea terminatur ad res illas quas eſſe non oportet ad hoc ꝙ obiiciatur noticie recordatiue mee. propterea eas fingo. non autem fingo illas ſpecies: quia realiter ſunt in potentia. et licet noticia mea vult dicere terminetur ad mediolanum ſic fictum vel romam vi iſtius noticie neſcio dicere quid illic agatur. ſecus eſſet ſi preſens eſſem localiter. quia tunc haberem aliam noticiam: ſcilicet facialem vel intuitiuam virtute cuius dicere ſcirem qḋ illic agatur. ſpecies ergo illa in potentia realiter eſt et mouet potentiam ad hoc ꝙ obiectum apprehendat actualiter. ¶Ad quartum vides nullꝰ eſt color in ꝯſeq̃ntia. probatio eius ẽ nulla. ſenſus exterior non terminatur niſi ad exiſtens: potiſſimum naturaliter: ita iſte tenet et communis ſchola. ſecus eſt de ſenſu interiori intellectu et voluntate: que terminantur tam ad exiſtens ꝙ̃ non exiſtens. Modus tamen hominum eſt dicere homo conuertit ſe ad ſuas ſpecies: non ꝙ actualis cogitatio terminetur ad eas: ſed ad res quarum habẽtur ſpecies: hoc eſt vti ſpeciebus. nec per hoc nego quin ſpecies poſſint eſſe obiecta alicuius actus: patet dum angelus ſpecies intuetur/ vel anima ſeparata. et ſi cõiuncta id poteſt: nichil con

tra me/qꝛ volo dicere:noticia pontis lõdoniarũ
(quẽ ante vidi)terminat̃ ad pontem ipſum:ꝛ nul
lo modo ad ſpeciem eius quã habeo in memoria
reconditam.Ex his patet(et potiſſimũ cum dicẽ-
dis in queſtione ſequenti)ꝙ ponende ſunt ſpeci-
es preuie ad productionem noticie ĩtuitiue ab ob
iecto materiali que fortaſſe producunt partialiter
noticiam intuitiuã ſiue ſenſitiuã ſiue intellectiuã.
in noticia abſtractiua nulle ſunt ſpecies ab habiti
bus diſtincte.ſed(cum ſint reliquie actuuȝ:ꝛ act⁹
pſupponunt) realiter ſunt habit⁹.¶ Queſtio.iii.

Tertio ꝗritur : an

ſint ponẽde ſpecies ĩ medio
repſentatie reꝝ ꝗꝝ ſũt ſpẽs:
¶ Circa pſẽtẽ ꝗſtionẽ ptita ẽ
poſitio.vna ptẽ negatiuã tȝ.
aliavis ꝛ cõior ſicut vt rectior
put opinor ponit ſpẽs in me
dio et in ſenſu pariter et ĩ intellectu.nõ capio ſpe-
ciem p omni forma que eſt aliquo modo ratio co
gnoſcendi aliã rẽ:ſcõm quẽ modũ ars et alii habi
tus cognitiui dicũtur ſpecies ab ariſtotele.vii.me
taphiſice.ſed capio ſpeciẽ p illo qȯ nõ eſt noticia
actualis:ſed eſt mediũ propinquũ ꝛ rõ cognoſcen
di aliud.¶ Pro ſolutione ꝗſtionis pono duas cõ
cluſiones:quarũ prior eſt.ponẽde ſunt ſpecies tã
ĩ ſenſu ĩteriori ꝙ ĩ ĩtellectu:q̃ dicũtur ſpecies ĩtel-
ligibiles.hec cõcluſio ptȝ ex queſtione precedẽti.
¶ Secunda cõcluſio.ponende ſunt ſpecies ĩ me-
dio producte ab obiecto. Probatur hec cõcluſio.
lumen ſpecies lucis realiter ẽ.ſimiliter dãtur ſpe-
cies caloris et frigoris q̃ realiter producunt calo-
rem et frigus:vt in materia de actione et reactio
ne declarari ſolet.quare ergo ponitur peluis vel
inſtrumentũ cõcauum poſt caponẽ circũgiratum
in veru niſi vt fiat reflectio ſpecierũ caloris a pel
ui:que producent caloreȝ. ſed huic experiẽtie di-
cis:calor ĩpeditur ptranſire ꝛ dilatare ſe p medi-
um.et p cõſequens manet magis vnit⁹ prope ve-
ru.ergo pari mõ ſunt ponende ſpecies viſibiles in
medio:et ſpecies audibiles. ¶ Secũdo arguitur
ad idẽ.albedo producit ſuam noticiã in viſum di-
ſtantẽ.ſed nichil agit in remotum quin prius agat
in propinquum:ſi propinquũ ſit ſuſceptiuũ talis
actionis que producitur in remotũ.Dicis: aer nõ
eſt ſuſceptiuus viſionis.etiam ſol producit ranã ĩ
aere;ꝛ non in medio.ſaltem requiritur aliqua pre
uia diſpoſitio in medio.nec ſol vnꝙ̃ pducet ranã
in aere niſi producat aliquas qualitatiuas diſpo-
ſitiones preuias alteratiuas aeris ad ranaꝝ pdu
ctionem.¶ Tertio arguit̃.video faciẽ meã in ſpe
culo intuitiue per lineam reflexam. ꝛ hoc non po
teſt ſaluari niſi ꝙ facies mea tanꝙ̃ viſibile produ
cat ſuas ſpecies ad a/ſpeculuȝ que reflectunt̃(ad
ſenſum poſthac declaranduȝ in.xiii. diſtinctione
huius)ad oculum meum.ſimiliter video coronaȝ
capitis mei ſi ſit bene raſa ponẽdo vnũ ſpeculuȝ
oblique ſuper coronam/ꝛ aliud ante me:ſic ſcili-
cet ꝙ corona capitis pducat ſuas ſpecies ad ſpe-
culũ ſuperius ſituatũ ꝛ illȯ ſpeculũ reflectat illas
ſpecies ad aliud ſpeculum qȯ in manu teneo.Iſta
non poſſunt ſaluari negãdo ſpecies in medio.nec
loquendũ eſt de radio reflexo refracto ꝛ directo.
et breuiter tota perſpectiuoꝝ ſcientia ſtat in rui-
noſa baſi ſcõm hãc viã.¶ Quarto arguit̃.in iride
nõ ſunt veri colores:ſed ſpecies pducte ĩ medio.
igitur.¶ Quinto arguit̃.radi⁹ ſolaris trãſiẽs per
vitrũ rubeũ ad parietẽ oppoſitũ directus eſt ſpe-
cies viſibilis in medio.ſed vnus hoꝝ precipu⁹ in
hac poſitione:ſcȝ Okam: dicit ꝙ eſt ver⁹ color q̃
eſt ĩ medio.¶ Cõtra hoc argumentor.talis color
nõ eſt ĩ aere:qꝛ ſi albedo pducat verã albedinẽ in
aere:ꝛ nigredo nigredinẽ:dabunt̃ qualitates con
trarie in eadẽ pte medii ſaltẽ in gradib⁹ remiſſis:
qȯ ipſe negat.proſequor argumentũ de illa rube-
dine apparẽte.illa nõ eſt in pariete: qꝛ ſimul eſſet
cum intenſa albedine.Alteri⁹.color ver⁹ eſt pma
nens.illa rubedo apparẽs nõ eſt pmanẽs. igitur.
¶ Contra ſecundã concluſionẽ arguit̃.angel⁹ nõ
producit ſuas ſpecies p medium: ꝛ tñ vn⁹ angel⁹
intuetur alium angelũ diſtantẽ a ſe. ergo ad hoc
ꝙ aliquid cognoſcat̃ intuitiue etiã non requiritur
ſpecies in medio.¶ Secundo arguit̃.dicit̃ eẽ ſpe
cies viſibilis.ergo ſpecies videt̃.cõſequens ẽ fal-
ſum.ergo ꝛ añs.¶ Cõcedit̃ maior. angel⁹ nõ pro
ducit ſpecies ſenſibiles ꝛ extenſas: qꝛ ẽ immate-
rialis.ꝛ ſi ĩmateriales producere poteſt:aer ꝛ me
dium extenſum non eſt ſuſceptiuum talium ſpecie
rũ.nõ ergo pducit ſpecies p mediuȝ.ſecus eſt de
viſibili audibili ꝛ obiectis ſenſuum.cõcedo ꝙ ali-
quid intuitiue cognoſcitur ſine productiõe ſpecie
rum preuia.¶ Contra hoc arguitur.ex iſto ſequit̃
ꝙ aliquid agit in remotũ nihil pducendo in pro-
pinquũ.et per cõſequens ſecunda probatio ẽ nul
la.¶ Secundo ſeqtur: ſi angel⁹ a/põt videre an-
gelum b/diſtantẽ ſine ſpeciebus in medio ſeqtur
hec concluſio ꝙ a/angelus in terra poteſt videre
b/angelum vel animam in celo/vel quãtũcũq; vl
terius diſtantẽ/vel videre eũ in vacuo vel ĩ terra:
cum nõ ponat̃ ſpecies producta in medio ad hoc
ꝙ videatur.conſequens eſt incõueniens. ergo et
añs.conſequentiã tñ ſic probo.nulla cauſa impe-
dit;niſi terminatio ſpecieꝝ.¶ Reſpondetur. non
inconuenit ꝙ aliquid agat in remotum nichil pro
ducendo in propinquũ qñ propinquũ nõ ẽ capax
actionis agentis.agens naturale tñ nõ põt agere
in remotum q̃n agat in propinquũ ſi propinquuȝ
ſit capax actionis eiuſdem cum actione in termi-
no.vt ignis nõ põt calefacere lignũ diſtans q̃n ca
lefaciat aerem medium.nec aqua frigefacere ae-
rem pedaliter diſtantem q̃n frigefaciat aerẽ pro-
pinquum interceptum.nõnũꝙ̃ producit effectum
in remotum et alium alterius rationis in propin-
quum.vt ſol producit ranam in aere et influentiã
in celum et ĩ locis intermediis.Tertio modo an-
gelus vel anima ſeparata producit aliquid in re-
motum:puta partialiter obiectiue noticiã: nõ p-
ducẽdo ĩ propiquũ.ꝙ ãgel⁹ pt videre ãgelũ diſtã-
tẽ/pȝ p euãgeliſtam de aĩa diuitis epulonis que

cognouit animam lazari et animam abrahe ĩter
quas fuit magnum ꝛ firmatum chaos. Probatio
ſecunda fuit de corpore. ꝛ ſi probatio ĩpediatur:
non oẽs tollũtur.¶ Ad ſecundũ argumentũ ne-
go ꝙ angelus a.poteſt videre angelum quãtũcũ-
q; diſtantẽ.b.angelus obiectiue concurrit ad pro
ductionẽ noticie q̃ habetur de b.ꝛ intellect⁹ ipſi⁹
a.etiã cõcurrit ad illã noticiam tanꝙ̃ effectum cõ-
munẽ pducendũ.modo actiones iſtarum creatu-
rarum nõ ſunt ad quãcũq; diſtantiã:ſed ad limita
tam/ſicut Auguſtinus vult in libro de cura pro
mortuis agenda.anime dicit exiſtentes in infer-
no nichil poſſunt ſcire de his que actualiter ſunt
in mundo niſi diſcant relatione eorum qui hinc il
luc deſcendunt. Per hunc modum dicit Abra-
ham ſciuiſſe qualis in mundo fuerat diues ille et
lazarus.viſibile tñ nõ videt̃ vltra ſpeciem pirami
dis eius.angelus tamẽ põt habere noticiã abſtra
ctiuã de re quãtũcũq; diſtante.illa poteſt haberi
de non exiſtente.et concedo ꝙ angelus a/ poteſt
videre angelum b/in vacuo vel in terra.medium
denſum non plus impedit ꝙ̃ medium tranſpa-
rens:niſi impediendo productionem ſpecierum
que ſunt neceſſarie ſecundum legem communem
ad hoc ꝙ viſibile vel aliud obm̃ ſenſibile ſentiat̃.
¶ Ad ſcõm argumentũ principale dicit̃.nõ dici-
tur ſpecies viſibilis eo ꝙ videatur:ſȝ eo ꝙ eſt pñ
cipium videndi/et mediũ p qȯ videt̃.ad viſioneȝ
requiritur lumẽ in quo albedo vel aliud obiectum
videtur.ſpecies viſibilis tanꝙ̃ mediũ p qȯ videt̃.
An ſpecies viſibiles aliquo modo videri poſſunt
patebit diſtinctiõe.xiii.hui⁹.¶ Tertio arguitur.
albedo in ſe immediate videt̃.debite preſens ob-
iectiue applicat̃.ergo nichil aliud requiritur a po
tentia bene diſpoſita et bene applicata cum ꝯcur
ſu dei generali ad hoc ꝙ videat̃.ergo ſupflue po-
nuntur he ſpecies in medio.¶ Cõfirmatur hec ra
tio ponẽdo ꝙ albedo maneat in pſpectu tuo abſ-
q; hoc ꝙ producat̃ ſpẽs in medio: puta ꝙ de⁹ nõ
concurrat ad productionem illarum ſpecierum.
tunc ſic.vel illo caſu ſtante albedo videtur vel nõ
videtur.ſi primũ:inanes ſunt tue ſpecies.ſi ſcõm:
ſequitur hec concluſio.albedo eſt optime poten-
tie viſiue applicata:et ipſa nõ videtur.¶ Quarto
arguit̃.ſi viſibile pducat ſpecies in medio:vel eaſ
dem producit in qualibet parte medii.et ſic idem
accidens naturaliter eſt in duobus ſubiectis loco
et ſitu diſtinctis:imo ĩ duob⁹ ſubiectis ſpecie di-
ſtinctis:qȯ eſt inconueniens. Si dicas.in vna pte
medii eſt vna ſpecies : ꝛ in alia pte medii eſt alia
ſpecies.Contra in quacũq; pte medii oculus fue
rit videbitur idẽ viſibile:et non niſi per eãdẽ ſpe-
ciem exiſtentẽ in medio. ¶ Ad tertium concedo
ꝙ albedo immediate in ſe videt̃:qꝛ ĩmediate ter-
minat actum intuitiuum potentie viſiue.ꝛ hoc eſt
immediate in ſe videri.ſed illa albedo non poteſt
videri naturaliter niſi per has ſpecies.et quando
ponis vltra legẽ ꝙ de⁹ nõ ꝯcurrat ſua influẽtia ge-
nerali ad pductionẽ harum ſpecierum.tunc dico
ꝙ ipſa albedo non videtur ; quia deficit requiſi-
tum ad videndum ſcõm legẽ cõem:niſi de⁹ ſupple
ret cauſalitatem ſpecierum ĩ medio ad productio
nem noticie habite.videtur ꝙ ſpecies requirũtur
tanꝙ̃ cauſe ptiales effectiue reſpectu noticie. ſed
hic poſſunt cadere varie imaginationes. quarum
vna diceret:albedo non concurrit ad productio-
nem viſionis que de ea habetur:ſed ſolum cõcur
rit ad productionẽ ſpecierũ:ꝛ ſpecies ꝛ potentia
producunt viſionẽ:quã cauſalitatem deus poteſt
ſupplere.ꝛ tunc albedo ſine concurſu ſpecierũ vi
deretur. alia imaginatio dꝫ et tam albedo pſens
ꝙ̃ ſpecies effectiue concurrunt ad productionem
noticie intuitiue.in noticia abſtractiua obiectum
nõ cõcurrit.Tertia imaginatio.ſpecies reqrũtur
tanꝙ̃ diſpoſitio preuia ad hoc ꝙ cognoſcat̃ viſi-
bile:ꝛ nullam efficientiam habent reſpectu viſio
nis.¶ Ad quartum dicitur ꝙ viſibile non produ-
cit eaſdem ſpecies numero in variis partib⁹ me-
dii.Incõueniẽs reputo ponere idẽ accidẽs nume
ro in variis ſubiectis naturaliter.viſibile et quelĩ
bet ps ſupſicialis ei⁹ producit aliquas ſpecies vi-
ſibiles in hanc partem medii:ꝛ alias ſimiles ĩ ali
am partem medii.propterea oculi varii in variis
ſitibus medii vident eandem partem obiecti :
qꝛ ſpecies repreſentatiue illius ſunt in variis ſiti-
bus medii.¶ Quinto arguit̃. ſi ſpecies viſibiles
ſint mediũ p quod videtur viſibile. ergo vbicũq;
ſunt ille ſpecies oculus prope eas exiſtẽs põt viſi
bile videre.conſequens eſt contra experientiam.
patet de viſibili a tergo meo poſito : qȯ nõ video
ſine ſpeculo.et tamen a.viſibile a tergo meo pro
ducit ſuas ſpecies orbiculariter.ergo eas produ-
cit ante me:et realiter ſunt ante.¶ Ad q̃ntum ne
go conſequentiam.ad hoc ꝙ viſibile videatur nõ
ſufficit preſentia ſpẽꝝ in medio: ſed cum hoc re-
quiritur viſibile in proſpectu potentie viſiue : vel
aliquid obiciẽs ſpẽs productas a viſibili potẽtiã
viſiuam verſus:vt ſpeculum quo video ſpeculum
a tergo.de audibili illud nõ requiritur. ſpecies au
dibilis in medio ſufficienter mouent potentiam
auditiuã ad hoc ꝙ ĩmutet̃:ſiue a tergo ſiue a fron
te fuerit audibile.ſic de ſpeciebus ſenſũ tactus vel
guſtum ĩmutantib⁹.varia ſenſibilia variũ hñt mo
dum et ſitũ ĩmutandi ſuas potẽtias.

¶ Queſtio quarta.

Quarto queritur :

an angelus poſſit ſe intellige-
re p eſſentiã ſuam:non ꝙ ly p
dicat circũſtãtiã cauſe forma
lis ꝛ rationis intelligendi. qꝛ
ſua eſſentia nõ eſt cognitio ex
precedenti queſtione.ſed capi
mus put dicat circunſtantiã cauſe efficientis: ita
ꝙ nõ requiritur ſpecies intelligibilis vel aliquod
preuium inherẽs intellectui angelico ad hoc ꝙ in
telligat.ſed poteſt ſua eſſentia ꝛ intellectus eius
cognitionem eius producere cum influentia dei
generali.¶ Pro ſolutione queſtionis ponitur hec
concluſio.angelus poteſt ſe intelligere p eſſentiã

ſuam.probatur hec cōcluſio.angelus poteſt ſe intelligere vel aliū angelū ꝑ habitū ei inherētem. ergo poteſt intelligere ſe per ſuam eſſentiam. tenet conſequentia.habitus vel ſpecies intelligibilis ſolum ſupplet vicem obiecti cogniti intuitiue.
¶ Scdo arguit ad idē.angelus a/ poteſt intuitiue cognoſcere angelū b/ diſtātē a ſe pedalit/ dato ꝙ nullā ſpeciē eius intelligibilē habeat.b.angelꝰ nullas ſpecies producit in aerē ex queſtione precedenti.ergo angelus a/ pōt ſe a fortiori intelligere.tenet conſequentia.angelus eſt intellectui ſuo preſens vel magis obiectiue ꝙ alter angelus ab eo diſtans. ¶ Contra hanc concluſionē arguitur ſic.ex ea ſequit ꝙ angelus ſemper actualiter intelligeret.conſequens eſt inconueniens. per hoc impediretur habere profundas noticias aliorū: cū capacitas actius intellectus finitur:ſequela patet.angelus eſt ſemper ſibi preſens.
¶ Secundo arguit.eſſētia angeli eſt res ſingularis.ſingulare aūt nō eſt intetelligibile nec rō itelligendi. ¶ Ad primū reſpōdetur negando ſequelam.licet eſſentia angeli ſit intellectui ſuo ſemper preſens localiter:nō tñ obiectiue.pōt angelus cōuertere ſe ad alia obiecta /et eſſe ita immerſus circa aliorū obiectorū noticiā / vt nulla actiuitas angeli remaneat in intellectione ſui.etiam itellectꝰ angelicus eſt voluntas libera.poteſt ſe conuertere libere ad alia obiecta:⁊ relinquere intellectionem ſui. ¶ Ad ſecundum concedo:intellectꝰ angeli eſt res ſingularis.ſic ē ꝗlꝫ res mundi / vt dictuꝫ eſt ſuperius in hac diſtinctione.minor eſt falſa.
¶ Tertio arguit.Si angelus pōt ſe intelligere intuitiue:ſequit ꝙ cognoſcit ſe intuitiue ⁊ abſtractiue.cōſequens eſt incōueniens:ꝙ denk due noticie / quarū vna eſt intuitiua:⁊ alia ſingularis ⁊ abſtractiua eiuſdem.ꝙ ſequatur patet ſic.noticia intuitiua relinquit habitum poſt ſe:qui cōcurrit cuꝫ potentia ad productionē noticie abſtractiē de eodem obiecto de quo habetur noticia intuitiua.
¶ Forte dices.habitus producit ſolum reſpectu illius obiecti quod interdū eſt preſens interdum eſt remotū.modo eſſentia angeli eſt ſemꝑ ei preſens.propterea ſupfluit habitus reſpectu illius.
¶ Cōtra.eſſentia nō eſt ſemꝑ preſens intellectui ſuo obiectiue:⁊ licet ſit ei preſens entitatiē. ergo conducit habere habitum. Inſuper. illo dato ꝙ eſſentia eſſet ſemper preſens localiter: cū noticia actualis ꝓducat habitū in alio angelo.et ipſe eſt eiuſdem rōnis cum alio in recipiendo et actus eſt agens naturale reſpectu habitus:quare nō ꝓducitur habitus. ¶ Quarto arguitur.ſequit ꝙ intellectus noſter pari ratione poſſet ſe intelligere ꝑ eſſentiā ſuā imediate.cū eſſentia aīe eſt intelligibilis :⁊ intellectus noſter intellectiuus. ⁊ eſt preſentia obiecti ad potentiam ſcōm Aug.viii.de trini. capitulo ſeptimo.⁊.x.de trinitate.c.x.conſequēs eſt cōtra ariſtotelem. iii. de aīa dicētē / ꝙ aīa itelligit ſe ſicut ⁊ alia:⁊ ꝙ nihil eoꝝ que ſunt eſt ante intelligere:⁊ nō pt ſe itelligere aliis nō itellectis.
¶ Ad tertiū concedo ꝙ angelus pōt habere noticiā ſui ituitiuā et abſtractiuā ſingularē:ſiue de noticia i verbo et i ꝓꝓo gñe nulla ē repugnātia inter tales duas noticias actuales quēadmodū ē inter euidētiā ⁊ fidē vel opinionē eiuſdē obi ꝓpinqui.
¶ Ad quartū dicit / ꝙ aīa noſtra non pōt ſe nude intelligere ꝓ ſtatu in quo ſumus:ſicut angelꝰ vel aīa ſeparata. Dicit philoſophꝰ / intellectus nō eſt aliquod intelligibiliū ante intelligere.hoc eſt.nō pōt ſe intelligere anteꝙ intelligat ſenſibilia.et neceſſe eſt intelligentē fantaſmata ſpeculari. ille eſt ſtatus noſter mortalis:ſiue eſt ſtatus nature inſtitute:ſiue poſt peccatum ipſius ade.ſicut Auguſtinus dicit.xv.de trinitate.c.xv.inquiens.hoc tibi fecit infirmitas.⁊ ꝗ cauſa infirmitatis niſi iniquitas.ſcōm illud Sapientie.Corpꝰ qđ corrūpit aggrauat aīam. Pro hoc ſtatu aīa non cognoſcit ſubſtantiā intuitiue extra ſe ſcōm legē cōem.non eſt ſic de angelis:licet peccarunt. ſed an aīa poſſet ſe intueri:poteſt eſſe queſtio inferius ꝗrēda. ¶ Quito arguit.ſequit ꝙ idem eſſet agens ⁊ patiēs.modo agens eſt preſtantius patiente.nichil idem eſt preſtantius ſe.patet.eſſentia angeli obiectiue ꝓducit noticiam angeli quam intellectus angelicꝰ ſuſcipit.mō eadē res eſt eſſentia angeli et intellectꝰ eiꝰ. ¶ Sexto arguitur.omnis potentia cognitiua dꝫ eſſe denudata ab illo qđ eſt ratio cognoſcendi.ſed intellectus angeli nō denudatur ab eſſentia ſua.igitur.conſequētia tenet cū minore.maior probatur ꝑ philoſophum.ii.de aīa dicentem / oportet oculū eſſe extra oēm colorē vt poſſit videre.⁊.iii.de aīa vult ꝙ intellectus ſit immixtꝰ ⁊ immaterialis ad hoc vt oīa poſſit intelligere. ¶ Ad quintū cōcedo:ꝙ idem eſt agens ⁊ patiēs.⁊ nego propterea ꝙ idem ſit nobilius ſe. licet agere ſit conditio nobilior ꝙ pati:⁊ nobiliſſimū agens ſit nobilius nobiliſſimo patiente.non tñ omne agēs eſt nobilius patiente. ¶ Ad ſextū dicit ꝙ hoc eſt verum in potentiis ſenſitiuis et organicis.ad hoc ꝙ potentia bene ꝑcipiat obiectū reꝗritur ꝙ nō informetur ipſo vel ſimili.et manꝰ calida nō ꝑcipit calorem alterius manꝰ.⁊ tñ caloris expers a ſpeciebus caloris facile imutat.intus exiſ prohibet extraneū.pupilla oculi parū aut nichil coloris habet.ſed eſt corpus tranſparēs ſpecies coloris recipiens et non recipit colorēꝫ viſus terminatiuū. modo intellectus eſt potentia non organica nec ſenſitiua:que poteſt ſui recipere noticiā ſicut aliorum.intellectus angeli ſiue eiꝰ eſſentia ꝗ idem ē cum angelo non proprie informat angelū: cuꝫ eſt vna et eadem res numero. ¶ Septimo arguitur. angelus poteſt ſe intuitiē videre ⁊ habitus exiſtētes in intellectu ſuo ſine ſpeciebus preuiis. et tñ angelus eſt ſpecieꝝ ſuſceptiuꝰ.ergo ſortes poteſt videre albedinem immediate in ſe:licet nulla fuerit ſpecies preuia in medio. ¶ Reſpondetur:concedendo maiorē cū minore.ſed nego cōſequētiā. falſitatē cōſequētis docent experientie ⁊ ratiões adducte.⁊ ſi nō eſſēt ille:tenerem cōcluſionē oppoſitā.nō ita docetur in rebꝰ imꝑtibilibꝰ i qbꝰ tñ pono habitꝰ genitos poſt noticias ituitiuas rerū

IN ſuperiori queſtione locuti ſumus quomodo angelus cognoſcat ſe. et quia etiam poteſt deū et alias creaturas cognoſcere:remanet ꝗnto querere quo modo poteſt alia a ſe cognoſcere. Propterea Quito ꝗrit / an angelꝰ naturalit cognoſcat vel cognoſcere poſſit diſticte deū i via. ¶ Rñdet ꝑ concluſiōes. Prima ē.angelus i puris naturalibꝰ pōt acꝗrere ꝑfectiorē noticiā de deo ꝙ aliqs purꝰ hō. ꝓbat.āgelꝰ ē ſuꝑioris ſpeciei ⁊ altioris ſublimitatis i cognoſcēdo ⁊ nō imerſus matie.igit. ¶ Secūda ꝯclō.āgelo i via pt cōicari diſticta cognitio dei ⁊ abſtractiā. Probat.āgelo i via pt cōicari oē illō qđ nō ponit eū extra ſtatū vie.ſꝫ āgelū hr̄e diſtictā noticiā abſtractiuā de deo nō ponit eū extra ſtatum vie.igit.ꝯña tenet cum maiore.minor ptꝫ. btitudo cōſiſtit i viſiōe dei clara ⁊ ituitiā. ¶ Tertia ꝯclō.deꝰ pt cōicare āgelo viatori noticiā hitualē ꝑciſe dei repſentatiuā.ꝓbat. ſi āgelꝰ videret deum clare ſicut paulus in raptu talis poteſt habere noticiā habitualē vel ſpēꝫ itelligbilē adeꝗte repreſentantem deum.quo facto talis cognoſceret diſtinete deum actualiter. Illa ſpecies intelligibilis / vel habitus et potentia ꝓducere poſſunt noticiam ſingularē dei. ¶ Quarta concluſio. deꝰ pōt ſe ſolo ꝓducere noticiam ſingularē actualem et abſtractiuā in angelo viatore / vel pro tpe quo erat viator. Probat hec concluſio ꝑ maximā theologicā. Quicqđ deus pōt producere cū cauſa ſecunda deꝰ pōt producere ſe ſolo.noticiā abſtractiuam actualem et ſingularē dei poteſt deus producere mediante habitu vel ſpecie intelligibili:ergo talē poteſt deus ſe ſolo producere.patet hoc alit. deus poteſt ſe ſolo creare in angelo noticiā intuitiuā:lꝫ angelus tūc nō ſit viator.ergo et abſtractiuam. ¶ Quinta cōcluſio.probabile ē ꝙ deꝰ noticiam habitualē ⁊ abſtractiuā angelo pro ſtatu vie cōicauit. Dei perfecta ſunt opa Deuterono.xxxii. et deꝰ angelis rerū noticias ididit:vt poſthac dicetur.et deus eſt ens ſupremū.ergo non eſt vero ſimile ꝙ aliarum reꝝ ſpecies angelis cōicauit:et non ſpeciē diuine eſſentie. ¶ Secundo arguit ad idem.angelo in ſtatu vie perfectior erat beatitudo naturalis ꝙ beatitudo naturalis hominū i ſtatu innocentie .ſed adā in ſtatu innocentie non poterat habere noticiā ſingularē et diſtinctā dei repreſentatiuā.qꝛ abſtractiua hec diſtincta nō acꝗritur ſine intuitiā preuia. ⁊ intuitiuā adā habere de deo non poterat ex puris naturalibꝰ.nō a deo immediate.qꝛ deus libere et cōtingenter agit ad extra.et ꝑ cōſequēs ad noticiā ꝗ habet de eo libere concurrit:⁊ nō pro ſtatu vie.nec a creatura.intuitiua a.creature cauſat ſolum abſtractiuā eiuſdem creature:⁊ non dei.⁊ iſte probationes probāt pari mō ꝙ angelus non poterat noticiam abſtractiuam diſtinctam de deo habere.ergo talis noticia eſt a deo libere cōicata. ſed hec probatio parum concludit. Dicetur huic rationi btitudo naturalis potentie eſt perfectiſſima noticia quam potentia pt de deo habere:ſicut ariſtoteles.x.Ethi.loquit de beatitudine naturali.mō hō ex cognitione creaturarū pōt aſſurgere in noticiā de deo:licet non ſingularē et diſtinctā:⁊ angelus in perfectiorē noticiam dei aſſurgere poteſt ex noticia creaturaꝝ. ſed illa noticia non erit ſingularis et diſtincta dei repñtatiua.de eodem obiecto vnus poteſt habere noticiam ꝑfectiorē ꝙ alter:ſicut acuti viſus melius videt viſibile ꝙ cecutiēs ⁊ lippꝰ. Ariſtoteles aliquam beatitudinem naturalem de deo habere poterat in via:⁊ perfectiorē adā pro ſtatu innocentie:⁊ perfectiorem angelus.et quanto angelꝰ eſt ſuperior tanto ꝑfectiorē noticiam habere poteſt. ¶ Tertio arguit.hoc videt Aug.ſentire.ſecūdo de ciuitate dei.c.vii.et.iiii.ſuper Geneſim.ca. vigeſimo tertio:ſcōm aliā quotationē / capitulo vigeſimonono / non ponit ſucceſſiuā ꝓductionem rerū ꝑ ſex dies naturales et artificiales.Geñ.i.ſꝫ dicit illi ſex dies nō erant in ſucceſſione tpis quō deꝰ mūdū creauit:ſed in cognitiōe angelica creaturarum ordinē naturalē habentiū: ita ꝙ priꝰ naturaliter nouit angelus creaturā in verbo:ſcdo in genere proprio:et non ſtando ibi redit in verbuꝫ laudans ipſum ex opere ſuo:et in illo iterū videt rationem ſequentis creature naturaliter . ita ꝙ quando deꝰ dixit fiat lux:videt angelus ſe in verbo eterno cū facta eſt lux.et cū factū eſt veſpere vidit ſe in genere proprio.et cū factū eſt veſpere et mane dies vnus:ex ſe exſurrexit in laudē dei i quo vidit ſecūdā creaturā:et ſic ꝑ ordinē. mō videre creaturā in verbo eſt videre eam viſiōe qua verbū videtur:lꝫ illa fuerit abſtractiua.mō Aug.non loquit illic de viſione beatifica ſimpliciter:ſed de beatitudine naturali.hec rō parū cōcludit.tū primo ſolum modū Hieronymi et cōem de ſucceſſiua productione mūdi credo verū. Alia expoſitio nō quadrat cum littera ad hoc ꝙ dicat litteralis. Secūdo dico:illo dato:videre aliquid i verbo nō eſt videre creaturā viſione qua videt verbū ſiue intuitiue ſiue abſtractiue:vt latius in quarto / diſtinctione.xlix.dictum eſt. Tertio illo dato nō cōcluditur ꝙ angeli in ſtatu vie habuerint noticiam ſingularē habitualē de eſſentia diuina / vel abſtractiuā actualē.ſed ſufficeret aliis cognitio a creaturis aſſumpta ꝑfectior ꝙ aliqs homo purꝰ acꝗrere poterat. Ecce ergo vltimā cōcluſionē nō difficulter / ſed vtcūqꝫ tenuiter probatā. Prima ꝓbatio eſt melior ſuaſio ad cōcluſionē:⁊ aduerſariorū rationes in oppoſitum parui ſunt pōderis. ¶ Contra vltimā cōcluſionē arguit Henricꝰ gandenſis quotlibeto.iii.q.i.et quotlibeto.iiii.q. vii. et nona.et quotlibeto.v. q.xiiii. Primo / oīs propa ratio intelligendi aliquod obiectum ꝑ adequationē repreſentat illud obiectum.nulla aūt ſpecies vel eſſentia creata poteſt adequate repreſentare eſſētiā diuinā.ſpēs ē finita.obiectū infinitū.mō finiti ad infinitū nulla ē ꝓportio.igit. ¶ Scdo ſpecies creata vnius rei magis aſſimilat alteri rei create

cum ſcoto ſent. quo. 7. et 3. q. p[ro]lo. et p[ri]. di. 3. q. 1a et 2o. di. 3. q. 9. 9. ſ. th. 1. q. 56. ar. 3. q. hen. quo 3. q. 1. quo 4. q. 7. 9. quo. 8. q. 14. 9. durā. q. 3. p[ro]lo.

ꝙ̃ deo.qꝛ vtraqꝫ finita.diſtīctiꝰ ergo repꝛeſentat
creaturā ꝙ̃ deū. ¶Reſpõdetur.ſi per adequatio=
nem arguens intelligat rõnē repꝛeſentādi debe=
re eſſe equalis pfectionis cū obiecto ītellecto:fal
ſa eſt pꝛopoſitio.pꝫ manifeſte.viſiõe beatifica co
gnoſcitur deꝰ diſtincte.⁊ tñ viſio beatifica eſt ac=
cidens et materia pͥma īperfectioꝛ.⁊ deꝰ eſt infi=
nitus.bꝛeuiter ꝓpoſitio aſſumpta nullūꝫ ſenſum
verū habet. ¶Ad ſecūdū diſtīguo ꝙ ſpecies cre=
ata magis aſſimiletur vni rei create ꝙ̃ deo.vel en
titatiue:et ſic cõcedo:vel repꝛeſentatiue / et ſic ne
go.noticia ſoꝛtis plus cõuenit cū noticia platõis
entitatiue ꝙ̃ cū ſoꝛte.cū ſint due noticie eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue. ſoꝛtes ē ſubſtātia
et noticia eiꝰ accidēs. ¶ Tertio arguiꝛ.angelus
eſt magis imago dei ꝙ̃ illa ſpecies. ergo citiꝰ an=
gelus repꝛeſentat ſibi eſſentiā diuinā ꝙ̃ vlla crea=
ta ſpecies.añs pꝫ ſcðm Aug.xiiii. de tri.c.viii.di=
cētē ꝙ eo aliq̄d ē imago dei quo pticeps eiꝰ eē po
teſt.magis põt āgelus eſſe pticeps dei ꝙ̃ ſpecies
q̄ non eſt dei capax. ¶Quarto arguiꝛ.ſequitur ꝙ
angelus poterat ꝓ ſtatu vie cognoſcere myſteriū
trinitatis / et de facto ipſum cognouit.pꝫ.diſtin=
cte cognouit eſſentiā diuinā in qua eſt perſonarū
trinitas.ergo ſi eēntiā cognouit diſtincte cogno=
uit illa q̄ ſunt in eſſentia. ¶ Ad tertium diciꝛ / ꝙ
imago vno mõ diciꝛ illud qð eſt ratio repꝛeſentā=
di aliquid dato ꝙ nõ ſit capax beatitudinis. Se=
cūdo mõ diciꝛ imago illud qð pticipat cū deo in
eſſentiis et potentiis vel eaꝝ actibꝰ de q̄bus alibi
Secūdo mõ / angelus eſt magis imago ꝙ̃ ſpeci=
es.pꝛimo mõ ſpecies. ¶Ad quartum nego ſeque
lam.nõ opoꝛtet ꝙ ſi a.diſtīcte cognoſcat b.ꝙ co=
gnoſcat omnia intrinſeca b.ſiue intuitiue vel ab=
ſtractiue ipſum cognoſcat.mõ ſolū ponimꝰ noti=
ciam abſtractiuā in intellectu angelico fuiſſe ſolū
in potentia:hoc eſt:angelus habuit ſpeciē p quā
poterat exire in actū cū voluiſſet ꝓ tēpoꝛe vie.
¶Quinto arguiꝛ.vel ſpecies illa naturaliter mo
uebat angelū ad noticiā abſtractiuā:vel ſupnatu
raliter.nõ pꝛimū.infundebaꝛ a deo: ⁊ a creaturis
illā angelꝰ acq̄rere nõ poterat. non ſecūdū. caloꝛ
miraculoſe ꝓductꝰ naturaliter calefacit ſicut ca=
loꝛ naturaliter ꝓductꝰ. ¶ Sexto arguiꝛ.ponēdo
ſpeciē in a / angelo repſentatiuā diſtincte dei. tūc
b.angelꝰ videndo illā ſpeciē poterat cognoſcere
diuinā eſſentiā ſicut a / angelus. ¶Ad q̄ntū reſpõ
detur ꝯcedēdo ꝙ illa ſpecies naturaliter inclinat
habētē ad cognoſcēdū abſtractiē eſſentiā diuinā.
ſicut de caloꝛe exēplificatū eſt. vt lazarꝰ miracu=
loſe reſuſcitatus naturaliter incedebat ⁊ natura=
liter fecit operationes hūanas. ¶ Ad ſextuꝫ re=
ſpondetur ꝙ argumentū nõ mouet.nūquid ſimi=
lis difficultas nūc occurrit:ſi vnꝰ angelus videat
beatitudinē alteriꝰ vel habitū in intellectu alteri
us angeli:nõ opoꝛtet ꝙ vidēs ſpeciē repꝛeſentati
uā a / obiecti videat a / obiectū:nec ipm appꝛehē=
dat : licet ita ſit in imagine in ſpeculo viſa:ſed q̄c
quid ſit de illo: argumentum non habet vim con
tra concluſionem. ¶Queſtio ſexta.

Sexto queritur: an
ad hoc ꝙ angelꝰ cognoſcat cre
aturas alias a ſe req̄riꝛ ꝙ habe
at ꝓpꝛias et diſtinctas ratiões
cognoſcēdi eas. hic ſcito tripli
cē eſſe viam:quarū vnā tꝫ bea=
tus tho.i.pte.q.lv.arti.iii.dicit
illic nõ opoꝛtet ponere tot rõnes cognoſcendi in
angelo quot angelus cognoſcit.nā angelꝰ ſupioꝛ
põt cognoſcere p pauucioꝛes ratiões cognoſcēdi:
hoc eſt p paucioꝛes noticias:plura ꝙ̃ angelꝰ infe=
rioꝛ.motiua eiꝰ ꝓ hac poſitiõe poſtea adducemꝰ.
Henricꝰ vero.v. q̄tli.q.xiiii.tenet aliā viā nõ plu=
rimū ab hac diſcrepantē.dicit p vnū habitū ſciē=
tialē angelꝰ cognoſcit omia q̄ cognoſcit:nec ſine
iſto habitu cognoſcere poteſt.cõis via cõfoꝛmiter
ad materiā noticiaꝝ in artibꝰ aliter tenet. ¶Po=
nam circa hanc materiā cõcluſiões aliquas:qua=
rum pꝛima erit.ītellectꝰ angelicꝰ ſi nullum habi=
tum infuſum haberet põt ſuapte natura multa in
telligere.hec cõcluſio ꝓbabitur in queſtiõe ſequē
ti. ¶ Scða cõcluſio.nulla vna ſpecies vniꝰ rei re=
pꝛeſentatiua diſtincte põt repꝛeſentare multa vel
ſingula.pꝛobaꝛ hec cõcluſio argumento crebꝛiter
aſſumpto.ſi a / noticia poſſit repꝛeſentare infini=
ta diſtincte erit infinite pfectionis ſicut ſuperius
pꝛobauimus in pꝛima concluſione huiꝰ materie.
Secundo arguiꝛ.ſi angelus ſupioꝛ põt cognoſce
re tot ſicut inferioꝛ p paucioꝛes ſpecies : ſit ita ꝙ
a.angelus cognoſcat p tres ſpecies decē obiecta
q̄ b / āgelꝰ īferioꝛ cognoſcit p decē ſpecies. Tunc
adhuc capio āgelū ſupioꝛē creabilē quē creet deꝰ
ſup ſupꝛemū angelū nunc creatū:dicaꝛ c.tūc c.an
gelꝰ p duas ſpecies cognoſcet hec decē obiecta.
et rurſus creetur d.angelus ſup c.d / p vnā ſpeci=
em cognoſcet decē.et e / angelus ſup d / p ſuā ſub
ſtantiā cognoſcet decē. ¶Ex hac cõcluſione ſeq̄ꝛ
tertia concluſio / ꝙ angelus / nec intelligit omia q̄
intelligit diſtincte per vnum habitum.nec angelꝰ
ſupioꝛ intelligit tot diſtincte quot inferioꝛ p pau=
cioꝛes habitus. ¶ Quarta concluſio.angelus tot
pꝛeciſe cognoſcit habitualiter quot habet ſpeci=
es vel habitus / et ecõuerſo.hec ſequiꝛ ex pꝛemiſ
ſis.angelus p vnū habituꝫ non põt plura vel oĩa
cognoſcere diſtincte.et pt plura cognoſcere diſti
cte.et nõ p ſuā ſubſtātiā.ergo opoꝛtet ſi plura in=
telligat diſtincte ꝙ plures habeat habitus. ¶Cõ
tra ſecundā et tertiā cõcluſiones arguiꝛ ſic.ii.et
q̄nto Metha. Pꝛioꝛa ſunt pꝛio pꝛopinquioꝛa: ſi=
cut in entitatibꝰ ita et in intellectiõibꝰ.igiꝛ cū in=
tellectus pꝛimꝰ intelligat oĩa p ratiõnē vnā:intel
lectus ſupioꝛ p paucioꝛes rõnes intelliget q̄ intel
lectus inferioꝛ intelligit p plures. ¶ Cõfirmatur
hec rõ dupliciter. tū pꝛimo ex paucis pꝛincipiis
ingenioſus multa cognoſcit et coꝛrelarie menta=
liter infert.pꝛopterea diuerbio cõi dici ſolet:ſapi
enti pauca ſufficiunt.opꝫ multa minutatim fran=
gere et nõ nūꝙ̃ exēplariꝛ et rudi mineruā ante ꝙ̃
rudis capit. modo angelus ſuperioꝛ eſt inferioꝛi

ingenioſioꝛ:⁊ inferioꝛ comparatiue rudis:ergo p
paucioꝛes ſpecies angelus ſuperioꝛ plura intelli=
get q̄ angelus īferioꝛ intelliget per plures. Tum
ſcðo p Dionyſiū.xii.c.celeſtis hierarchie dicentē
angeli ſupioꝛes hñt vniuerſalioꝛē ſciētiā ꝙ̃ inferi
oꝛes. ¶Ad pꝛimū reſpondeꝛ ꝯcedendo añs / fun
datum in illis auctoꝛitatibꝰ:quanto angelꝰ eſt ſu
perioꝛ tanto limpidius et clarius intelligit ꝙ̃ an=
gelus inferioꝛ ceteris paribus.hoc dico: ſi triſti=
cia toꝛq̄aꝛ quēadmodū demõ: nõ oꝫ.ꝯcedēdo an=
tecedēs in illo ſenſu:cõſequētia eſt nulla.pꝛopter
ea nego tam cõſequētiā ꝙ̃ ipſum cõſequēs illatū
¶Ad pꝛimā cõfirmationē q̄ aſſumit hāc ꝓpõnē:
ex paucis pͥncipiis ingenioſus multa cognoſcit.
hanc diſtinguo.vel ſi intelligatur ꝙ ex paucis ha
bitibꝰ q̄ ſunt partialia pꝛincipia noticiaꝝ abſtra=
ctiuarū diſtinctaꝝ:hoc nego.vel ad hunc ſenſuꝫ:
ex paucis pꝛincipiis multa infert cõnexa et coꝛre
larie inuoluta:⁊ ſic conceditur.ſed tunc ſemp plu
ra habet q̄bus aſſētit celeriter.vt ſi quatuoꝛ ꝓpo
ſitiones pꝛoponātur coꝛā duobꝰ:rudi et ingenio=
ſo.perſpicax mox foꝛmat aſſenſum et diſſenſum
reſpectu pꝛopoſitionū falſarū ⁊ verarum. Rudis
adhuc hincinde ſyllogiſat: ⁊ neſcit in quā parteꝫ
aſſentiēdi vel diſſentiēdi deſcēdet.ergo habes: p
ſpicatioꝛ hꝫ plures actus ⁊ habitꝰ aſſentiendi vel
appꝛehēdendi ꝙ̃ rudis.⁊ nichil habeꝛ ad ſenſum
quē pꝛetendit arguēs.pari foꝛma dicaꝛ ad aucto
ritatē btī Dionyſii.ſuperioꝛes habēt vniuerſalio
rem ſciētiā ꝙ̃ inferioꝛes. hoc eſt plura intelligūꝛ:
ſed non plura diſtincte per paucioꝛes ſpecies. Et
ſi ponderes hoc.pꝛima ſubā intelligit oĩa ſua eſſē
tia.ergo ſubā quāto eſt illi pꝛopinq̄oꝛ: p paucio=
ra plura intelligit. Dico cõſequētiā nõ valere.eſ=
ſentia diuina eſt relatio foꝛmalis intellectui diui=
no intelligere oĩa diſtincte:⁊ ipſa eadē eſſentia di
uina eſt obiectū pꝛimariū ⁊ quaſi motiuū intelle=
ctus eius vt oĩa ītelligat.creature ſunt ſolū obie
cta terminatiua. ⁊ per hoc cõcluditur deꝰ infini=
te perfectionis entitatiue.ſi vna ſpecies creata re
pꝛeſentaret plura diſtincte:eadem ratiõe infinita
repꝛeſentabit diſtincte:et erit deꝰ:qð eſt īpoſſibi
le. ¶ Secūdo arguitur.fides infuſa inclinat ī mul
ta diſtincte ac ſi eſſet multe fides acq̄ſite diſtīcte.
Uolo dicere:licet ſint multi habitus fidei acq̄ſi=
ti inclinātes ad aſſenſum multoꝛum credibiliū:tñ
vna fides infuſa inclinat īmediate ad oĩa illa cre
dibilia.ſic de charitate infuſa argumentari poſ=
ſum reſpectu actuū meritoꝛioꝛū.ergo vnus habi
tus erit rõ foꝛmalis appꝛhēdendi plura. ¶ Tertio
arguiꝛ. q̄ ſunt diſpſa ī inferioꝛibus ſunt vnita ī ſu
perioꝛi.pꝛopterea ſenſus interioꝛ ſentit oĩa q̄ ſen
ſus exterioꝛes q̄nqꝫ ſentiunt. ⁊ intellectꝰ intelli=
git oĩa q̄ aliquis ſenſus ſentit.ergo qð eſt diſpſuꝫ
in inferioꝛibus angelis p plures ſpecies:angelus
ſupioꝛ p vnā ſpeciē intelliget. ¶Ad ſecūdū reſpõ
deo.nullū eſt incõueniens ꝙ cā equiuoca inclinat
et cõcurrat ad varios effectꝰ ſpecie diſtinctos: vt
de ſole videre eſt.ſed incõueniēs eſt ꝙ noticia ſin
gularis ſoꝛtis actualis vel habitualis repꝛeſen=
tet platonem. ¶Ad tertiū diciꝛ:q̄cquid põt potē
tia inferioꝛ cognoſcere põt potētia ſuperioꝛ eiuſ=
dē gñis cognoſcere.oēs potētias cognitiuas eiuſ
dem gñis voco.volūtas in ratiõe volūtatis non
põt cognoſcere qð ſenſus cognoſcere põt.⁊ tñ eſt
potētia ſuperioꝛ ſenſu.ſed nõ eſt eiuſdē gñis ig̃tū
hmõi. Sed noticia ſenſus ſi poneret in fantaſia
vel econuerſo.ſi fantaſma fantaſie poneretur in
ſenſu aliquo exterioꝛi: nunꝙ̃ repꝛeſentaret aliud
ꝙ̃ illud qð repꝛeſentat.ſic ſi ſpecies tres in ange=
lo inferioꝛi exiſtentes / tria obiecta diſtincte rep=
ſentantes / ponerētur in ſupioꝛi:nūꝙ̃ repꝛeſenta=
bunt plura obiecta ꝙ̃ illa tria q̄ repꝛeſentabant ī
īferioꝛe ¶Quarto arguiꝛ.ſcðꝫ ariſtotelē.ii. Ethi
coꝛū.in aĩa ſunt niſi tria:habitꝰ / potētia / ⁊ actꝰ:
ſed rõ intelligendi in aĩa nõ eſt potentia angeli:
qꝛ illa realiter eſt eſſentia angeli.et ñ eſt actꝰ. er=
go eſt vnus habitus. ¶Quinto arguitur.in volū
tate nõ ponūtur pꝛincipia volēdi diuerſa obiecta:
igiꝛ nec in intellectu ponūtur diuerſa pꝛincipia in
telligendi:ſed ſufficit vnꝰ habitꝰ ad repꝛeſentan=
da q̄cūqꝫ ſibi cognoſcibilia. ¶ Rñdetur ad quar=
tum.iſta rõ intelligendi cõcreata angelo põt vo=
cari habitus.lꝫ habitus genereꝛ ex actu vel acti=
bus naturaliter:deus põt ſe ſolo ꝓducere aliquid
eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime / vel alterius inclinati
uum in actus.⁊ adhuc vocabiꝛ habitus.eſt quali=
tas difficulter a ſubiecto remouibilis p quā potē
tia nõ actualiter ſed aptitudinaliter cognoſcit. ſi
voces illā qualitatē ſpeciē intelligibilē:qꝛ nõ ac=
quiritur ex actibꝰ pꝛeuiis:⁊ hoc requiriꝛ ad habi
tum. Duo dico. Pꝛimū eſt.de noĩbus nõ eſt certā
dū dū modo ſententia manet. Secundo nego ꝙ
ſit de rõne habitꝰ ꝙ acquiraꝛ ex actu vel actibus:
lꝫ naturaliter req̄riꝛ.fides infuſa / charitas / ſpes /
et hmõi in baptiſmo infuſi vocātur apð loquētes
habitꝰ. ¶Ad quintū diciꝛ.ſi obiectuꝫ appetibile
eſſet pꝛeſens appetitui pꝛeſentia pꝛopꝛia alia ab
illa qua eſt pꝛeſens potētie cognitiue illius appe
titus requirerētur in appetitu pꝛopꝛie rões q̄bus
diuerſa obiecta eſſent pꝛeſentia.ſed non eſt ita.qꝛ
q̄ñ obiectū eſt pꝛeſens cognitiue potētie p a / no=
ticiam:p eandē eſt pꝛeſens potentie appetitiue il
li cognitiue reſpõdenti.etiam ſunt diuerſi actꝰ et
habitus in volūtate:in habitibꝰ tam infuſis ꝙ̃ ac
q̄ſitis. ¶ Sexto arguiꝛ.viii. Metha.foꝛme ſe hñt
ſicut numeri:igiꝛ perfectioꝛ virtualiꝛ includit im=
perfectioꝛē:⁊ p cõſequēs erit ſufficiens rõ cogno
ſcēdi eā. ¶Et hoc poteſt cõfirmari p ariſtotelem
ſcðo de aĩa dicentē / ꝙ ſenſitiua eſt in intellectiua
ſicut trigonū in tetragono. ¶Ad ſextū reſpõde=
tur / ꝙ ariſtoteles loquiꝛ illic de ſpecie ſubalterna
ſicut numerꝰ ſtat ad indiuiſibilia:ita reſolutio di=
finitionū ſtat ad indiuiſibilia:et ad genꝰ ꝓximū.
etiam ſicut numeri diſtinguūꝛ ſpecie in eē nume=
ri:ſic indiuidua diuerſarum ſpecierum.ſed nullo
modo vult ꝙ ſpecies vel habitꝰ ſupioꝛ repꝛeſen=
tet diſtincte qð ſpecies inferioꝛ repꝛeſentet .hoc
in creaturis eſſe nõ põt / vt ſepiuſcule dictū eſt.ad
auctoꝛitaꝛ philoſophi.ii. de aĩa ſupius reſponſum

eſt. ¶ Septimo arguit͛. deus infundit ſpecies in ĩtellectibꝰ angeloꝝ a principio: vel infundit ſpecies cõfuſas ⁊ vniuerſales: ⁊ tunc ſequit͛ ꝙ angelus ꝑ illas nõ põt diſtincte cognoſcere. vel infundit deꝰ ſpecies indiuiduoꝝ ſingulares. ⁊ tunc ſic. vel oĩm rerũ poſſibiliũ deus infundit ſpecies: et tunc ſequit͛ hec cõcluſio: ꝙ quilꝫ angelꝰ hꝫ infinitas ſpecies cathegoꝛeumatice. Si dicas: ĩfundit ſpecies diſtinctas oĩm rerũ actu exiſtẽtiũ: adhuc ſequit͛ eadẽ cõcluſio: cuꝫ iam ſunt in rerũ natura res infinite actu exĩtes: vt patet de cuiuſlꝫ continui ꝑtibus infinitis quaꝝ quelibet exiſtit actu ad hunc ſenſum ꝙ actualiter eſt in reruꝫ natura. Si dicas: aliquaꝝ reꝝ infundit noticias diſtinctas ⁊ non aliarum: querit͛ quarũ rerũ infudit ſpecies / ⁊ quarũ nõ infuderit: et rõem illius aſſertionis aſſigna. ¶ Reſpondet͛. deꝰ poterat ſi voluiſſet ĩfundere ſpecies oĩm indiuiduoꝝ exiſtentiũ diſtĩctas et infinitas. deꝰ põt creare infinita in multitudĩe. intellectus angelicus eſt intellectiuus ĩfinitoꝛuꝫ. Due ſpecies nõ repugnãt mutuo in intellectu angelico: et ꝑ cõſequẽs nec infinite. ſicut arguit ariſtoteles. iiii. phiſicoꝝ / de coꝛꝑibus ĩ materia de vacuo. nec angelꝰ hꝫ actiuitatẽ reſpectu ſpecieꝝ. ergo ꝓpt͛ recipe infinitas ſpecies in ſe nõ arguit͛ vlla infinitas ĩ intellectu angelico. ſed foꝛtaſſe nõ decet ſcḋm legẽ cõem infinitas ſpecies ꝓduxiſſe. vel nõ ꝓduxit infinitas ſpecies: ſed ſolũ finitas: ſed quas certas ſpecies pꝛoduxit: incertum eſt et ſolum augurandum. ſi pꝛoduxit omnium rerum totalium vnam ſpeciem diſtĩctam et ſingularem: nõ ſunt infinite ꝓducte. Foꝛte etiã non pꝛoduxit cuiuſlꝫ rei totalis exiſtẽtis noticiã diſtinctã: ſꝫ aliquarũ rerũ ad angelos ſpectantiũ cum qbꝰ cõiter verſant͛: vtputa dei / angeloꝝ / hoĩm / celoꝛuꝫ / et hmõi: relĩquẽs reliqua diſpoſitioni eoꝝ. qꝛ ſi nullas habuiſſent angeli ſpecies: poterãt res cognoſcere et iterũ ſpecies acq̃rere. Foꝛtaſſe pꝛoduxit deus ſpecies cões ſolũ rerũ cõium: ſꝫ diſtinctam dei: ꝑ quas poterant angeli oĩa quodãmodo cognoſcere. Ecce diſiunctiuã ex multis mẽbꝛis conflatam. qḋ mẽbꝛoꝝ deꝰ fecerit incertum eſt: cum nec auctoꝛitate / nec ratione cõſtet. veroſimiliꝰ tamen eſt ꝙ nõ pꝛoduxit infinitas ſpecies diſtĩctas ſingulariũ: ſed aliquoꝝ ſingularium ad angelos ſpectantiũ: ⁊ ſic illud mẽbꝛũ videt͛ magis pꝛobabiliter acceptandum. ¶ Queſtio ſeptima

Septimo queritur:

an ſi angeli nõ fuiſſent creati cũ habitibus vel ſpeciebꝰ poterãt pſi ſpecies acquirere vel res aliquas de nouo cognoſcere?

¶ Pro ſolutiõe q̃ſtionis pono cõcluſiones: quarũ pꝛima eſt. in angelis concreate ſunt ſpecies a pꝛincipio pꝛoductionis eoꝝ. Secunda concluſio. dato ꝙ in angelis nõ fuiſſẽt ſpecies pꝛoducte: angeli poterant rerũ noticiã acq̃rere. Tertia concluſio. multas noticias tã actuales q̃ habituales angelus acquirit de nouo. ¶ Pꝛima cõcluſio pꝛobat͛ ꝑ Aug. ii. ſuper Geneſim ad litterã. c. xiii. de paruis dicentẽ / ꝙ cetera q̃ infra angelos ſunt ita creantur vt pꝛius fiant in cognitione rationalis creature ac deinde in gñe ſuo. et autoꝛ de cauſis: intelligentie ſunt plene foꝛmis. hec ẽ cõis via. de eiꝰ pꝛobatione nõ multũ inſiſto. nõ video auctoꝛitateꝫ magnã ⁊ apparẽtẽ nec rõnẽ ad cõcluſionẽ. ¶ Scḋa cõcluſio pꝛobatur. in angelis eſt intellectus agens vel poſſibilis. et nõ hꝫ ſpecies omniũ poſſibiliũ. ergo põt acq̃rere nouas ſpecies. maioꝛ patet. intellectus agẽs et poſſibilis realiter ſunt eadẽ res / ⁊ idẽptificat͛ cũ intellectu angeli. angelus põt ad noticias cõcurrere et noticias recipere. ergo in eo eſt intellectus agẽs ⁊ poſſibilis. minoꝛ patet. intellectus noſter in ꝑncipio ſue creationis eſt tanq̃ tabula raſa in qua nichil depictũ ẽ depĩguibilis tñ virtutibꝰ ⁊ ſciẽtiis / vt ariſtoteles dicit cõtra platonẽ. et tamẽ intellectus noſter ex ſua natura põt acq̃rere noticias a rebꝰ. ergo a foꝛtioꝛi hoc põt intellectus angelicus. mirabile eſſet ꝙ obiectũ eẽt pꝛeſens localiter intellectui angelico creato ĩ puris naturalibus ſine vlla ſpecie ⁊ angelus nõ poſſit intelligere illud obiectũ. Tertio. dato ꝙ ſpecies oĩm rerũ diſtincte eſſent ꝓducte in intellectu angelico: adhuc angelꝰ põt acq̃rere noticiã actualẽ rerũ intuitiuã a rebꝰ: ſcire veritates cõplexas de nouo. per hoc ꝙ habeam noticiam habitualẽ ⁊ abſtractiuã ediburgi: neſcio q̇d illic agatur. ſic in angelo. ergo ſtantibus q̇buſcũqꝫ noticiis habitualibꝰ: põt acq̃rere a rebꝰ noticias cõplexas et incõplexas. ¶ Alteriꝰ dato ꝙ angelꝰ hẽat oĩꝫ rerũ diſtĩctas: ſi noticie ille hitūales ſint alteriꝰ ſpeciei a noticiis hītualibꝰ acq̇ſibilibꝰ a rebus: adhuc põt a rebus acquirere noticias habituales. pꝫ. fides infuſa et charitas infuſa nõ impediunt generationẽ fidei acq̇ſite et charitatis acquiſite. Inſuꝑ. dato ꝙ ſpecies infuſe ſint eiuſdeꝫ ſpeciei cũ ſpeciebꝰ ab ipſis rebꝰ naturalit͛ acq̇ſibilibus: adhuc intellectus angelicus põt acquirere ſpecies ſimiles a rebus: ſi ſpecies concreate ſint remiſſioꝛes q̃ res ipe / vel rerũ actꝰ ꝓducere poſſunt. pꝛobatio. ſi a / ignis eſſet pꝛoductiuꝰ caloꝛis vt octo. et b / paſſum eſſet calefactũ a deo miraculoſe vt. iiii. ſi b. paſſum applicaret͛ a / igni. a / ignis adhuc pꝛoduceret. iiii. gradus caloꝛis in b / paſſũ ſi deus influentia ſua generali cõcurrat. ¶ Tertia cõcluſio pꝫ de noticiis intuitiuis. aliq̇d pꝛoducitur de nouo de quo angelus habet noticiã intuitiuam q̃n eſt. et nõ antea. ſolus deus nõ exĩtia intuitiẽ videt. vnde Aug. xii. de trini. c. vii. ait: deus nõ ad tp̄s videt: nec aliquid noui fit ĩ eius viſiõe atqꝫ ſcientia cũ aliquid tẽpoꝛaliter gerit͛ ac trãſitoꝛie: ſicut inde afficiunt͛ ſenſus carnales aĩalium et hoĩꝫ vel etiam celeſtes angeloꝝ. Et ex iſto põt acquirere nouã ſpeciẽ vel ſpecies et noticias abſtractiuas nouas. pꝫ ꝯcl'o de noticiis cõplexis et incõplexis multis de quibus iã habitus ẽ ſermo. Inſuper: angelus põt ꝑ diſcurſum aliq̇d addiſcere de nouo. et veroſimile ẽ ꝙ ita ẽ. ẽ acq̇rit noticias de nouo. añs patet. qꝛ põt diſcurrere ⁊ demonſtratiue pꝛocedere acquirendo noticiã cõcluſiõis per noticiam pꝛemiſſarum. Sed dicis. licet acq̇rat noticiam cõcluſionis ꝑ noticiã pꝛemiſſarũ: nõ tñ diſcurrit. Ad diſcurſum requirit͛ ꝙ noticia concluſionis ignote acquirat͛ ꝑ noticiã pꝛemiſſarum pꝛius tp̄e notaꝝ: qḋ in angelis nõ cõtingit. cõtra. de noibus non eſt cõtẽdendũ. qualitercũqꝫ capis angelꝰ diſcurrit. q̃n offerũtur ei alique p̄miſſe demõſtratiõis inferentes vnã cõcluſionẽ: poſſunt infinite ꝓpoſitiones ex illis pꝛemiſſis cũ cõcluſiõe inferri coꝛrelarie. modo angelus non põt habere ſubito ĩfinitas noticias tales. ergo aliq̇d p̄t addiſcere de nouo. Inſuꝑ angelus neſcit oĩa. ergo aliquid põt ei oſtendi et dici. iſtud patet Dañ. x. de angelo perſaꝝ et medoꝝ. angelus ergo p̄t addiſcere vnũ ꝑ aliud: et vnũ poſt aliud pꝛiꝰ ei ignotũ. ¶ Cõtra duas vltimas cõcluſiones arguit͛ argumentis ſctĩ thome q̇bꝰ ipe pꝛocedit in pꝛima pte q. lvi. ar. ii. coꝛpoꝛa ſupꝛema habẽt potẽtiam ĩ ſui natura totaliter ꝑfectã ꝑ foꝛmã. in coꝛpoꝛibꝰ autẽ inferioꝛibus potentia materie non totaliter ꝑficitur ꝑ foꝛmam: ſed accipit / nũc vnã / nunc aliã foꝛmã ab aliquo agente. ſimiliter et inferioꝛes ſubẽ intellectiue: ſcꝫ aĩe humane: hñt potentiã intellectiuã nõ completam naturaliter: ſed cõplet͛ in eis ſucceſſiue ꝑ hoc ꝙ accipiunt ſpecies intelligibiles a rebus. potentia vero in ſubſtantiis ſpiritualibꝰ ſuperioꝛibus. i. in angelis naturaliter cõpleta eſt per ſpecies intelligibiles cõnaturales ad oĩa ĩtelligenda que naturaliter cognoſcere poſſunt. ſimili argumento vtitur. q. lviii. articulo. iii. ad pꝛobãdum ꝙ angeli nõ poſſunt diſcurrere. quia coꝛpoꝛa terrena ꝑ motũ et mutationẽ accipiũt ſuã vltimã ꝑfectionem: coꝛpoꝛa celeſtia ſtatim ex ipſa ſua natura vltimã ꝑfectionẽ habent. ſic inferioꝛes intellectꝰ hoĩm ꝑ quẽdã motũ et diſcurſum. ¶ Reſpõdetur. rationes hee ſi valeãt cõcluderent ꝙ nunq̃ poſſunt angeli habere noticiã actualẽ nouã: ſꝫ ſimul oĩa intelligere quoꝝ habet͛ ſpecies: cuiꝰ oppoſitum dicit. Secũdo dicit͛. falſum eſt aſſumptũ de coꝛpoꝛibus celeſtibus: luna lumen capit a ſole de nouo: et alii planete ſcḋm cõem viã. et celi inferioꝛes recipiunt influentias celeſtes celoꝝ. ſimiliter celi et eoꝛuꝫ influentie generant et cõſeruant multa in hiis ĩferioꝛibꝰ / vt dicitur p̄mo Metheoꝛoꝛum: non ſic angeli. ergo ſimilitudo intelligat͛ vniuerſaliter ipſa eſt nulla: ſi particulariter ipa nichil cõcludit. etiam celi nõ poſſunt ſuã ꝑfectioneꝫ acq̇rere niſi a deo. angeli ꝑfectionẽ accidentalem poſſunt habere a rebꝰ ipſis. ¶ Aliud etiam argumentũ fundat͛ in ſimilitudine cuiꝰ ſolutio facilis ẽ dãdo diſſimilitudinẽ: ſcḋm antiquũ diuerbium: argumentum a ſimili claudicat vno pede. etiam aſſumptum eſt falſum. celi mouẽtur ſucceſſiue. ſi vis ergo illi ſimilitudini inniti: debes cõcludere: ergo angeli ſucceſſiue addiſcunt. ¶ Tertio arguit͛. non tranſitur de extremo in extremum: niſi ꝑ mediũ / quinto phiſicoꝝ. et decimo Metha. ſꝫ inter ſenſibile et intelligibile: imaginabile eſt mediũ. ſꝫ in angelo nõ eſt imaginatio. igit͛. ¶ Reſpondet͛ ĩ motu locali hoc eſt verũ: in motu alterationis nõ eſt verũ. pilus pꝛimo eſt niger: poſtea albus: et nullo modo rubeus vel viridis. Itẽ / quod eſt mediũ homini non eſt mediũ angelo. Tertio dicit͛ imaginabile eſt etiam extremum. ¶ Queſtio octaua.

Octauo queritur:

an angelus põt tot habere noticias actuales quot hꝫ ſpecies? ¶ Ad hoc reſpõdet quidã doctoꝛ in ſuo ſecundo tenẽs partem affirmatiuam in. xi. diſti. et ante eũ quidã alius ĩ pꝛima diſtin. pꝛimi. qḋ pꝛobat auctoꝛitate btĩ Auguſtini ſuper Geneſim: capitulo. xxxiiii. de paruis. vbi dicit ꝙ potentia ſpiritualis mẽtis angelice cũcta q̃ voluerit noticia facillime appꝛehendit. ¶ Ex hoc arguit iſte ſic. nõ minus facile ẽ angelo ſimul intelligere ſcḋm oẽs ſpecies q̃ ſcḋm aliquas illarum. igitur ſimul põt intelligere ſcḋm oẽs. conſequentia patet: ⁊ añs ꝓbat͛ ex p̄dicta auctoꝛitate. q̃m ſi minꝰ facile foꝛet ĩtelligere ſcḋꝫ oẽs ſpecies q̃ ſcḋm aliquas. ⁊ tunc non cuncta q̃ vellet facillime cõpꝛehenderet q̇nĩmo minus faciliter cõpꝛehenderet duo q̃ vnum: ⁊ tria q̃ duo: ⁊ q̃to plura tanto minus faciliter. ¶ Cõfirmat͛ alia auctoꝛitate eiuſdẽ ibidẽ. c. xxxvi. vbi ait: ꝙ oĩa ſimul mens angelica põt q̃ ſigillatĩ connexarũ cauſarũ ſermo diſtinguit. vbi vult ꝙ cuncta q̃ creata fuerũt ĩ pꝛincipio: ⁊ diſtincte quodã oꝛdĩe facta narrant͛: ſimul͛ mens angelica cõpꝛehendit. Nec eſt dubiũ ꝙ non ſolũ hoc eſt verũ de noticia ſupnaturali quam hꝫ in verbo: ſed etiã de naturali quã hꝫ de rebus in ꝓpꝛio genere: et quẽ vocat Auguſtinus veſpertinam: ſicut patet ibi ſtatim / et duobꝰ capitulis pꝛecedentibus. ¶ Nec põt dici ꝙ loquat͛ de cognitione cõfuſa: non de diſtincta. Nã hoc nõ attribueret potentie mentis angelice: cũ nos etiam hoc ĩ via poſſumus oĩa cõfuſe ſimul intelligere ĩ aliquo cõmuni conceptu. ⁊ tñ ibi in tali cõpꝛehenſiõe ſimultanea ⁊ facillima multoꝝ: dat differẽtiã inter potentiã mentis hũane et angelice. ¶ Secũdo. Si nõ poſſet hoc angelꝰ. aut hoc ꝯtingeret qꝛ nõ poſſet ſimul tot intellectiões recipere: aut qꝛ nõ poſſet ſimul tot pꝛoducere. Hoc pꝫ. qꝛ ſi eſt ſufficiẽs ad agendũ tot actiones ſimul / ⁊ ad ſuſcipienduꝫ: cũ poſitis actiuo et paſſiuo ſufficiẽtibꝰ poſſet poni actio: et etiam actiones: dũmodo nõ habeant mutuã repugnãtiã (ſicut eſt in ꝓpoſito) oẽs tales poterũt ſimul poni. Sed nõ poſſet dici ꝙ nõ poſſet tot ſimul recipere. qꝛ non minus eſt potens ad recipiendũ intellectiones q̃ habitus vel ſpecies. Nec eiꝰ receptiuitas limitatur ad certã multitudinem intellectionũ magis q̃ ſpecieꝝ vel habituũ. ĩmo in rei veritate ad neutrã determinatur. Sꝫ pari facilitate põt multas ⁊ paucas recipe q̃tum eſt in ſe. Nec etiã ideo non põt / quia non põt tot ſimul pꝛoducere: cũ eius actiuitas limitata ſit ad certã multitudinẽ poſſibilẽ intellectionum ſimul ꝓducibiliũ. Nã ſuppoſito ꝙ intellectus ſit pꝛinci

pſum intellectionis nõ tantũ eſt totale: ſꝫ partiale concurrens cũ ſpecie ad ꝓductionem intellectionis: ita ꝙ cũ vna ſpecie coagit vnã intellectionem: et cũ alia ſpecie aliã. nũc aũt qñcũqꝫ aliquid eſt ſolũ agens partiale: ⁊ aliam opationẽ agit cũ alio ⁊ alio partiali principio coactiuo: q̃tum eſt ex ſe: ita poteſt in plures opationes ſimul cũ talibus principiis coactiuis / ſicut in pauciores cum paucioribus: niſi ipſum forſitan in operando debilitetur: aut ꝑ ſe modo aliquo dependeat ab aliquo qđ debilitetur ex multiplicatiõe taliũ operationum. ¶ Exemplũ. lux eñ exiſtens in medio ẽ cauſa partialis et ſimul coactiua cũ colore ſpeciei coloris ĩ medio: vt vult cõmentator. iii. de anima. cõmento. xxxvi. ⁊ cũ alio ⁊ alio colore aliã ⁊ aliã coefficit ſpeciẽ. ⁊ quotcũqꝫ ſecũ cõcurrant colores tot ſpecies cõgeneraret. Nec maior virt⁹ arguitur in luce ex eo ꝙ cũ multis multas põt q̃ eo ꝙ cum vno põt vnã. q̃nimo ſi eſſent ibi ſecũ infiniti colores diſtincti in diſpoſitione tali: ꝙ q̃libet poſſꝫ ſpeciẽ concauſare: ⁊ eſſet ſufficiens ſuſceptiuum: nec aliud prohiberet: ipſa cũ illis ſimul infinitas ſpecies coefficeret. Cũ ergo angelus nõ debilitetur ex intellectione cũ ei⁹ receptio nõ ſit paſſio corruptiua: ſed ꝑfectiua potius: nec etiam dependeat in intelligendo ab aliquo debilitabili: vt pote abſtractus a corꝑe: nec indigens ſenſitiua vl la virtute vel organo corporali: ea facilitate qua cum vna ſpecie põt coefficere vnã intellectionẽ: põt cũ multis multas coefficere: nec tot cũ tot q̃n cum pluribus poſſet plures. ¶ De intellectu aũt noſtro in preſenti ſtatu nõ eſt ſic. ⁊ hoc propter dependẽtiam eius in opando a virtute fantaſtica: et ſpiritibus corporalibus quibus accidit debilitas et fatigatio nõ ſolum ex cõtinuatione opationis: ſed etiã ex multiplicatione: ſicut experientia mõſtrat. Unde Aug. iiii. ſup Geñ. c. xxxv. Mox poſt verba allegata ꝙ potentia mentis angelice cuncta q̃ voluerit ſimul cõprehendit. dicit ꝙ propter corpus corruptibile ꝙ aggrauat aĩam mẽs hũana etiam cũ feruentiſſimo ſtudio iſtas noticias rerum non niſi cũ tꝑis tarditate ⁊ difficultate agit. Et eandẽ cauſam reddit. xv. de trin. c. xxiiii. ꝙ ex peccati morbo dicit nobis proueniſſe. Et in capitulo precedẽti videlicet. xxiii. dicit ꝙ partes imaginis noſtre aĩe: ſcꝫ mens / intelligentia / ⁊ voluntas / erũt equales cũ fuerint ab oĩ languore ſanate. igitur tot ſimul poterimus actu intelligere q̃t meminiſſe: ⁊ ꝑ cõſequens quot rerum ſpecies habebimus. ¶ Per q̃ clare videt̃ ꝙ hõ in ſtatu innocentie et naturalis integritatis oĩbus rerũ ſpeciebus quas habuiſſet ſimul vti actualiter potuiſſet. Quid ergo mirũ ſi hoc poſſet angelus nõ per peccatum in ſuis naturalibus viciatus? ¶ Sed cõtra iſtam cõcluſionẽ arguit̃. Ex ea ſeq̃tur ꝙ angelus eſt infinite perfectionis. conſequens eſt falſum. ergo et añs. falſitas cõſequentis relinquitur nota. probat̃ tamẽ cõſequentia. non repugnat angelo infinitas ſpecierum. ⁊ ꝑ te angel⁹ põt habere tot noticias actuales quot ſpecies. Et tunc ſic. poſſe intelligere vnum diſtincte eſt alicuius ꝑfectionis. poſſe intelligere duo eſt in duplo maioris ꝑfectionis. poſſe intelligere tria diſtincte adhuc ẽ maioris ꝑfectiõis. et ſic ſine ſtatu. ergo poſſe intelligere infinita eſt infinite ꝑfectionis. ¶ Ad hoc reſpõdet (et cũ colore) habere duas noticias cũ auxilio (vtputa ſpeciebus) nõ ẽ maioris actiuitatis q̃ habere vnã noticiã ſine auxilio. Idẽ eſt portare duas libras cũ eque potenti. et ferre vnã librã ſeparatim. ¶ Sed cõtra hoc arguitur. ex iſto ſequitur ꝙ angelus põt diſtincte q̃libꝫ ꝑtẽ ꝯtinui cognoſcere: et ſic habebit noticias infinitas diſtinctas actuales: qđ tñ iſte pede fixo in eadẽ q̃ſtiõe negat. Et probo conſequentiam dupliciter. tũ primo. angelus põt habere tot noticias actuales quot habꝫ ſpecies. ⁊ hoc ꝓpterea: quia ſupplementũ hꝫ ſpecierum. Sed ſic eſt ꝙ obiectũ tantũ ſupplet ad ꝓductionem noticie intuitiue ſicut ſpecies ad ꝓductionẽ abſtractiue. Nõ aliter ponit̃ ſpecies vel habitus niſi ad ſupplendã vicẽ obiecti in productione noticie. ergo cũ quelibet pars cõtinui eſt ſufficienter obiecta angelo habebit ĩfinitas noticias. ¶ Non eſt fugiendũ ad minimũ obiectũ ĩtelligibile vel maximũ non intelligibile ab hoc angelo. ſꝫ hoc nobis ꝓ iſto ſtatu q̇ oculo corporeo intelligimus contingit per pyramidẽ cuius con⁹ põt eſſe tante anguſtie ꝙ nõ ſufficiet ad ꝓductionẽ. ⁊ iſtõ liquet cũ angelus intuet̃ angelos ⁊ aĩas ſeꝑatas. ¶ Tũ ſcđo. angelus põt habere tot noticias actuales quot hꝫ ſpecies ꝑ te: ſed q̃libet ꝑs cõtinui q̃tũcũqꝫ puſilla multiplicat ſuas ſpecies ꝑ mediũ. ergo ãgelus põt diſtincte q̃libet partẽ ꝯtinui diſgnoſcere. ¶ Dices ꝙ nulla ꝑs ꝓducit ſuas ſpecies: ſꝫ omnes ſimul ꝓducũt vnã. ¶ Cõtra hoc arguitur. accepta ſecunda ꝑte ꝓportionali cõtinui ſeparata: ipſa producit ſuas ſpecies. ergo etiã vnita. tenet cõſequẽtia: q꞉ ibi eſt actio naturalis. et ꝑ hoc ꝙ vnit̃ toti non minus agit q̃ ſeꝑata: imo citius fortificatur ad maiorẽ actionẽ. vtrobiqꝫ hec maxima eſt vera / ſi aliquod agẽs naturale poteſt ꝓducere aliquem effectum ſeparatũ: ipſum vnitũ toti non minus aget: ſed magis vel equaliter: qđ nobis ſufficit. Patet de igniculis ſeparatis vnum ignem cõflantibus. de lapillis ſeparatis tarde deſcẽdentib⁹ q̇ cũ molarẽ cõflãt eveſtigio deſcẽdũt: et patet de multis non viſibilibus ſimul vnitis q̇ vnum viſibile conflant. ¶ Et confirmatur hec ratio. quis põt videre ſecundã partem proportionalem continui non videndo ꝑmam: vt ſi ponat̃ obſtaculũ impediens viſionem ꝑme ꝑtis proportionalis. hoc patet ad ſenſum: ergo ſecunda pars proportionalis producit ſpecies in ſuo toto.

¶ Preterea. ſi eẽt vnũ cõtinuũ diuiſum in partes proportionales quacũqꝫ proportione volueris. ſic ſcꝫ ꝙ ſecunda ſeꝑetur a prima: et tertia a ſcđa: et ſic de qualibet alia: qualibet ꝑte remanente in eodem ſitu in quo prius erant in continuo. Iam quodlibet illorũ corporũ ꝓducit ſpecies repreſentatiuas ſui. ergo qñ corpori vniuntur. alias ꝑdent ſuã actionem. ¶ Rurſum probo ꝙ angelus poteſt

habere infinitas noticias actuales argumẽto tẽtatiuo. ⁊ hoc ſic. Angelus (licet ſit impartibilis) eſt in loco diuiſibili. ⁊ angelorum aliqui preſunt vni prouincie vt de angelo perſarũ et medorũ. et vn⁹ eccleſie: vt michael qui quõdam ſynagoge (dũ ipſa valebat) prefuit. et ſic aliqui angli ſunt in maiori loco: vt i tota vna vrbe. Sufficit tñ michi quicũqꝫ locus diuiſibilis. Tunc ſic: angelus eſt in quilibet parte proportionali huius loci pedalis. In prima ꝑte proportionali habet noticiam a. obiecti. In ſcđa ꝑte proportionali hꝫ noticiã eiuſdem obiecti. et nõ eãdẽ quã habebat in ꝑma parte proportionali. q꞉ ſi ſic: idem accidens erit in duobus locis naturaliter. ergo habet aliã noticiã: ⁊ ſi ĩ ſecũda ꝑte ꝓportionali illi⁹ loci habeat aliã noticiam a / obiecti ab illa quã hꝫ in ꝑma ꝑte proportionali: eodem mõ in tertia ꝑte proportionali et in qualibet poſteriori habebit aliã noticiã: ⁊ ſic habebit infinitas noticias actuales. ¶ Amplius poteſt applicari argumentũ de angelo vidente hoſtiam cuius ꝑtes alternati ſunt cõſecrate: aliis nõ cõſecratis. Licet hoc penultimũ argumentum non nichil difficultatis pre ſe ferre videatur. Ipſuꝫ nõ applicuim⁹ tanq̃ appropriatum ꝑncipali inſtituto. ¶ Propter iſta ⁊ ſimilia in hanc diſiũctiuã ducor. Q ſi angelus põt habere tot noticias actuales quot ſpecies propter ſupplementũ ſpecierum in productione noticiarũ actualiũ: dicendũ eſt ꝓpter ſimilẽ rationẽ ꝙ angelus naturaliter habet infinitas noticias intuitiuas continue preſentes: vel non eſt ita facile angelo cũ pluribus ſpecieb⁹ habere plures noticias actuales ſicut paucas: et hanc ſcđaꝫ magis rationabilẽ puto. Plurib⁹ intẽtus minor eſt ad ſingula ſenſus: non mõ in nobis poſt peccatũ: ſed in adã ante peccatũ: licet tũc potuiſſet plures noticias habere q̃ poſt peccatum.

¶ Et tunc ad rõnes ei⁹ reſpõdet̃ q̃ pendẽt in auctoritate bti Auguſtini vbi dicit ꝙ potẽtia ſpiritualis mentis cũcta q̃ voluerit ſimul noticia facillime apprehendit. Cõcedo illã auctoritatẽ vt iacet. loquitur de angelis beatis: q꞉ beat⁹ Auguſtinus ponit q̃ voluerit. nõ vult beat⁹ aliq̇đ qđ nõ poteſt. Secundo dicit̃. Ipẽ intelligit de noticiis actualibus q̃ cadunt in ſua capacitate actiua et paſſiua: q꞉ eſt multo maior q̃ noſtra: ⁊ maior in aĩa ſeparata vel in aĩa beati q̃ in aĩa corpori corruptibili immerſa. ¶ Et ita reſpondet̃ ad alias auctoritates. Et ad rationem ſuam q̃ eſt argumẽtũ ſcđm. Si nõ poteſt hoc angelus: aut hoc cõtingeret q꞉ non poſſet ſimul tot intellectiões recipere: aut q꞉ non poſſet ſimul tot intellectiões producere? Do ſcđm. quia eius actiuitas ẽ limitata ad certã multitudinẽ noticiarũ. Et qñ arguens hoc improbat. dato ꝙ intellectus ſit ꝑncipiũ actiuũ intellectionis: nõ eſt tñ totale: ſed partiale cõcurrens ad productionem intellectionis: ita ꝙ cũ vna ſpecie coagit vnã intellectionẽ et cũ alia ſpecie aliam. Dico ꝙ hoc argumentũ cõcludit contra factorẽ: cũ ipſe expſſe negat ꝙ angel⁹ põt habere infinitas noticias intuitiuas in intellectu angelico: cum intellectus angelicus ſit ſolum ꝑncipiũ ꝑtiale ĩtellectionis ĩtuitiue: et ad varias noticias intuitiuas iuuatur a variis obiectis. et ſic hoc argumentũ colorat alterũ membrũ diſiunctiue. ¶ Sed q꞉ aliõ veriſimilius diximus: et reſpõdetur / duob⁹ modis vnum agẽs iuuatur ab alio ad ſuã opationẽ. vno modo qñ cũ auxilio plus conat̃ (licet non totalit̃) q̃ conaretur ſine ope. et talis actiuitas terminat̃ in certis effectibus. Sic contingit de potẽtia viſiua noſtra reſpectu noticiaꝝ ĩtuitiuarũ. Sic cõtingit in nobis reſpectu noticiarũ abſtractiuarũ quẽcũqꝫ numerũ ſpecierũ habuerimus. Fac periculũ tuipſe de noticiis abſtractiuis obiectoꝝ quoꝝ habes ſpecies diſtinctas. Aliud eſt agens nõ magis laborans cuius actiuitas nõ eſt magis anguſtata ad productionẽ pluriũ q̃ ad ꝓductionẽ vni⁹. Exempli cauſa. fortes trahit vnã librã cui applicantur centum / quorũ quilibet eſt eque potẽs cuꝫ forte fortem nõ impediens. Iam põt coadiuuare fortes ad ferendas cẽtũ libras ſicut ad ferendam vnã ſolitarie. Sic eſt de lumine reſpectu ſpecierũ producibiliũ in medio. non poſſumus iudicare de intellectu angelico niſi ſicut experimur de nobis vel aliunde cõſtiterit: dũ plura ſeruam⁹ illi intellectui angelico q̃ noſtro. ¶ Relique auctoritates beati Auguſtini ad hoc deducunt ꝙ mira celeritate poteſt intellect⁹ angelicus plura capere: q̃ nos magno ſtudio et tarditate capere poſſumus. Ex quibus aliqui moti ſunt dicere angelũ nõ poſſe intelligere cũ diſcurſu. ¶ Sed contra oĩa iſta arguitur ſic. Capacitas actiua angeli ſine ſpecieb⁹ vel habitib⁹ terminat̃ in certo numero noticiarũ actualium. ſed plures noticias põt aĩa habere cũ habitibus q̃ ſine habitibus. ſed nõ eſt ſtatus in habitibus. ergo nec in actibus. Qđ non ſit ſtatus in habitibus patet. q꞉ tunc inane eſſet ſtudere cũ generatio vnius habitus eẽt corruptio alteri⁹. Qđ plures noticias actuales poſſet intellectus angelic⁹ habere cũ ſpeciebus q̃ ſine ſpeciebus pꝫ. Quodlibet agẽs potẽs in aliquẽ effectũ: equaliter agẽs adiutũ cũ alio coagente põt in maiorẽ effectuꝫ q̃ ſi nõ iuuaretur. non alias intenderet̃ act⁹ auxilio habitus: ſic ſcꝫ ꝙ habitus et voluntas vel intellectus pñt producere intenſiorẽ actũ q̃ ſolus intellect⁹. ¶ Preterea arguit̃. Capacitas paſſiua non eſt terminata ĩ numero certo noticiarũ. ⁊ quibuſcũqꝫ poſitis in aĩa / aĩa ad eas cõcurrit. ergo neqꝫ capacitas actiua eſt terminata. ¶ Ad primum dicitur negando ꝙ aĩa põt plures actus habere cuꝫ habitib⁹ q̃ ſine habitibus: q꞉ ſi ſic: argumentũ cõcluderet ꝙ pro hoc ſtatu vie nõ eſt ſtatus in numero noticiaꝝ. bene aĩa habebit intenſiorẽ actũ cuꝫ eo q̃ ſine eo: q꞉ ad talem actũ inclinat habitus: et auxiliatur. et nego ꝙ habitus opem preſtant ĩ ꝓductione pluriũ actuũ q̃ poſſent eſſe ſine illis. et ſic illa maxima non habet locum. Si argumentũ ponderandũ dixeris ad aliõ mẽbrũ diſiũctiue declina. ¶ Ad aliud ponũtur propoſitiones. ¶ Prima. capacitas paſſiua aĩe nõ terminatur. põt infinitos habitus recipere. ¶ Scđa propoſitio. capa

citas paſſiua terminatur in agendo. ¶ Tertia ꝓpoſitio. capacitas actiua aïe nō terminatur in recipiendo. pʒ de receptione habituū. ¶ Quarta ꝓpoſitio. ſi teneatur ꝙ anima pōt actualiter tendere in obiectū ꝑ noticiā creatā a deo. tunc aïa pōt habere infinitas noticias actuales: etiam cum influentia dei generali. ¶ Ultima propoſitio. tenendo oppoſitum (quod eſt rationabilius) aïa pōt cōcurrere ad infinitas noticias actuales. Probatur. deus poteſt talem opem ferre aïe in elicione actuum ꝙ aïa ſemꝑ equaliter conet. ¶ Queſtio.x.

NOno circa hāc materiam queritur an noticia intuitiua pōt eſſe de obiecto nō exiſtente. ⁊ qꝛ pōt eſſe queſtio an naturaliter pōt eſſe obiecti non exiſtentis vel ſupnaturaliter: de illis duobꝰ modis exiſtendi inquirā. Primo / an naturaliter pōt eſſe de obiecto nō exiſtē. Secundo / an ſupnaturaliter: ⁊ erit queſtio decima huiꝰ materie. ¶ Quo ad hāc queſtionem ponitur hec cōcluſio. noticia intuitiua naturaliter nō pōt haberi niſi de obiecto exiſtente. probatur hec cōcluſio. noticia ītuitiua cauſatur partialiter ab obiecto intuitiue cognito: vt poſthac dicetur. modo quod nō eſt nichil cauſat realiter. ¶ Secundo arguitur ad idē. nō minꝰ depēdet noticia ītuitiua ab obiecto cognito ꝙ̃ imago corporis circa ſpeculū vel lumen a corpore luminoſo: aut actus voluntatis ab actu intellectus. ſed imago deſinit eſſe ſublato corpore: et ſublato luminoſo deſinit lumen eſſe in tali medio. ſimilit̄ ſine noticia tollitur actus voluntatis. ¶ Tertio arguitur. dato oppoſito periret certitudo de exiſtentia ⁊ cōditiōibꝰ exiſtētie rei ad extra. imo ſequitur ꝙ in omni ſenſatione: vt viſione / auditione / ⁊ hmōi / hō haberet dubitare: cū talis noticia intuitiua ꝑ te pōt eſſe nō exiſtentis. ¶ Quarto arguitur. ſi noticia ſenſitiua vel intellectiua pōt eſſe nō exiſtentis. quero a quo cauſatur illa noticia intuitiua. nō ab alia re ꝙ̃ ab illa cuiꝰ eſt noticia. nūꝙ̃ res vna: hoc eſt obiectum qualecūqʒ: pōt cauſare noticiam intuitiuā alteriꝰ rei. qꝛ qua rōe a / albedo cauſaret noticiam b / albedinis: eadēʒ rōne cauſaret noticiam c / albedinis: et infinitarum albedinū diſtincte: quod liquet eſſe falſum. ¶ Quīto arguitur. aliquod genus noticiaꝝ intuitiuaruʒ exigit obiectū preſens ad hoc ꝙ ſit. ergo et qōlʒ. tenet cōſequentia. eadem eſt ratio in omībꝰ. antecedens patet. noticia reflexa intellectus vel volūtatis preſupponit ſuū actū eſſe. vnde Aug. xv. de trini. c. duodecimo: in talibꝰ quis nō pōt falli. idē dicit. xiii. de trinitate. c. p̄mo. et. xi. de trinitate. c. ſecundo dicit Aug. nec vlla pōt eſſe viſio ſi nō ſit corpus qȯ videri queat. ¶ Contra hanc cōcluſionē inſtabo aliquibus rōnibus quas quidā valēs bacchalarius Joannes ſcotꝰ (vt verbis Gregorii vtar in diſtinctione. vii. ſcōa. q. ſecundi ſententiarum) q̄ tenuit oppoſitum iſtiꝰ cōcluſionis q̄ apud artiſtas eſt cōis. iſte non erat doctor ſubtilis q̄ tenet cōcluſionē quē teneo: vt patebit queſtione ſequenti. etiā ipſe fato ceſſit anteꝙ̃ Gregoriꝰ donatum viderat. ſed erat quidam cōcurrens Gregorii regēs ī artibꝰ: vt ex rōibus ſuis videre eſt. ſequor viā quam tenuit: ꝙ noticia abſtractiua terminat̄ ad rē ad extra: et nō ad ſpēs. nec credo ꝙ ita opinatus fuerit de noticia intuitiua ſicut ponit. ſʒ qꝛ modus facultatis noſtre eſt vt bacchalarii exercitationis gratia ſibi contradicant: cuʒ vnus capit vnā partē: alius ꝑtē relictā: licet minus probabilē: capit. qualitercūqʒ res ſe habeat nō refert. nec conterraneū nec nō cōterraneū ſequor niſi vbi iu dico verum. primo ſic arguit. noticia a / oui repreſentat b / ouum. patet. ſi te non aduertēte auferat̄ a / ouum e diſco: alio ſimilimo īpoſito: ſcʒ b / tunc ſic. noticia a. oui repſentat b. ouū: qꝛ alias poteſ ſcire diſcernere ꝙ a / ouū ē ablatū. ¶ Scōo arguit. ⁊ nō inſulſe. qñ duo agētia ſucceſſiue applicant̄ eidē paſſo: ſi primū egerit effectū ſuū ſcōʒ vltimū potentie ſue: ſecūdū nullū effectū pōt inducere: ⁊ potiſſimū ſi nō ſit actiuius: nec effectum primi intendere illo remanēte in toto ſuo eſſe. ergo ſi duo ſenſibilia ſimilima: vt duo oua gr̄a exēpli: obiiciant̄ eidē potentie. : manente tota viſione qua videbatur primū: ſecundū nullam viſionem vel gradum viſionis poſſit cauſare. ⁊ tñ non eſt dubium ꝙ videbitur. ergo videbitur viſione qua videbat̄ primū. añs patet inductiue. nā ſi ignis hāc aquaʒ calefaceret ſcōm vltimū ſue potentie: ſecundꝰ ſuccedens primo amoto nullū caloris gradū cauſabit. ita patet de lumiari reſpectu luminis. ¶ Tertio arguit: ⁊ non minꝰ apparēter de ſono q̄ ſucceſſiue eſt alius ⁊ alius / et tñ noticia intuitiua eiꝰ nō eſt alia ⁊ alia. ¶ Ad p̄mmū nego ꝙ noticia a / oui repreſentat b / ouū. ſed ablato a / ouo: tollit̄ ⁊ ſpecies et noticia intuitiua eius. loco cuius cū ponit̄ b / ouuʒ: habetur alia noticia numeraliter diſtincta a p̄ore. ſed ꝓ hoc ſtatu intellectus noſter neſcit inter illa diſcernere. inter aliqua diſſimilia facile diſcernimus: nō aūt inter multum ſimilia. ¶ Ad ſecundū argumentū diſtinguo maiorē illiꝰ argumēti aſſumpti vel illā propoſitionē in qua iacet lepꝰ argumenti. Dico duplicia ſunt agentia: quedam ſunt rerum ſimilitudines aut reꝝ ſpecies / lumia / noticie / et hmōi. in talibus aſſumptū nō hʒ verū. qꝛ tunc videndo a / albedinem nūꝙ̃ viderē b / albedinem ei ſimilē vel remiſſiorē: vel eadē viſione duplicata vtrūqʒ viderē: qȯ eſt falſum: lʒ ipe hoc negaret. ſed nō pōt reſpondere ad probationē cōcluſionis. et rō eſt. in iſtis ſemꝑ noticie et ſpecies repreſentant ea q̄ produxerunt eas: naturalit̄ loquendo. ſi deus ſe ſolo produceret noticiā a / albedinis. Jlla noticia repſentaret a / albedinē. i aliis aſſumptum eſt verū de calore frigore et ſimilibꝰ. ¶ Ad tertiū argumentū alibi tā in hoc ſecūdo ꝙ̃ alibi reſpondeo. eſt ſemꝑ alia noticia intuitiua ad alietatem ſoni. et ſi albedo remittat̄ cōtinuo: continuo eſt alia noticia intuitiua. ſimiliter ſi intendatur. ¶ Quarto arguit ſic. intellectus cognoſcit intuitiue omne quod exterori ſenſui apparet. ſed aliquid nō exiſtēs apparet ſenſui. pʒ. tangendo digitis cācellatis vnum piſum: apparent duo piſa. et idem pōt ꝓbari ꝑ mille ſimilia: vt de baculo ignito celeriter circūuoluto in quo apparet in extremitate circulus igneus. de baculo cuius vna medietas eſt in aqua ⁊ alia in aere. talis apparet fractus. ſimiliter apparēt plures colores in collo columbe ꝙ̃ ſūt. ¶ Reſpondetur: noticia intuitiua ē ſimplex. et ſic abſtractiua: vocando noticiā ſimplicem illā que diſtinguit̄ contra cōplexā. dico ꝙ ītuitiua ⁊ abſtractiua ſunt cōditiones noticie ſimplicis: et ſi quis velit vocare ītuitiuā noticiā complexam que habetur ſine diſcurſu: et aliam q̄ habetur cum diſcurſu abſtractiuā: nomīa ſignificāt ad placitum. non contendo ſuper hoc. dico loq̄r in concluſione de ſimplici intuitiua. non nego q̄n poſſunt multe deceptiones contingere in intellectu / et in ſenſu interiore accepte a ſenſibilibus ad extra. ſed nulla res intuitiue cognoſcitur noticia ſimplici: que non eſt: quod ſemper pretendo. quādo baculus mouetur circulariter: viſus videt ignē et baculuʒ per accidens ratione coloris eiꝰ. ſed tamē talis noticia taliter ſe habens cauſabit deceptionē niſi illa deceptio aliunde remoueat̄: iudiciū in ſōpno habitum caſtigatur in vigilia in qua homo meliꝰ iudicat: qꝛ ſenſus exteriores tūc non ſunt ligati. ſimiliter iudicium frenetici a ſano caſtigatur in quo caput non perturbatur: ꝙ arbores in littore videantur exñtibus in naui moueri et circulꝰ igneꝰ ī baculo circūuoluto: caſtigat̄ a rōne. interdū noticia vnius ſenſus caſtigat noticiā alterius: interdum intellectus caſtigat iudicium acceptūa ſenſu: interdū nō caſtigat: ſed manet deceptio. quando vnum piſum digitis cācellatis tāgitur. per ſenſum tactus iudicantur duo piſa propter īmutationē ſenſus tactꝰ: ⁊ ſic cecꝰ natuȝ nullum iudiciū aliud habēs iudicaret. viſus dat noticiam ſimplicem que producit aliud iudiciū. ſimiliter intellectus, pari forma tactus piſi ſine digitis cancellatis. tactus caſtigat viſū in baculo cuius vna medietas ē in aqua. ſimiliter ratio. extra aquaʒ baculus non eſt fractus: et durū non cedit molli. baculus eſt durus / aqua mollis. ¶ Sed cōtra dices illud non ſoluit argumentum. vnus iudicat plures colores ī collo colūbe ꝙ̃ alter: vel colorem illic eſſe qui non eſt. ergo oportet ꝙ illud veniat a noticia intuitiua: et per conſequens noticia intuitiua eſt de non exiſtentibus.

¶ Si dicas: iſti habentes iudicia cōtraria habēt noticias ſimplices eiuſdem rationis.

¶ Contra hoc arguitur. noticie ille ſunt eiuſdem rationis. et etiam ipſe potentie. et ille producunt iudicia. ergo iudicia ſūt eiuſdē rōis. viii. Metha phiſice. ſi efficiēs ⁊ materia eadē: effectꝰ erit idē. et idem inꝙ̃tū idē natū eſt facere ideʒ. primo de generatione. et hoc ī agētibus naturalibꝰ ꝙ̃ ad modū eſt in ꝓpoſito. ¶ Scōo peribit oīs certitudo hac via ſi ſit falſitas et deceptio in iudicio cōplexo: ꝙ̃admodū ſi noticia intuitiua haberetur de nō exñte. et per ꝯñs tertia probatio ad cōcluſionē huius queſtionis eſt nulla. ſi timēs iudicat ſe videre hoſtes vel laruas: eſto ꝙ nō videat intuitiue nō exiſtēs: tanta erit deceptio / ⁊ maior ꝙ̃ videndo intuitiue nō exiſtēs. et ratio. noticia intuitiua ſimplex non eſt deceptio nec aſſenſus: licet aſſenſū ꝑtialiter cauſet. deceptio eſt aſſenſꝰ falſꝰ ¶ Reſpondet̄. quādo duo iudicant varios eē colores in collo columbe eandem rem preciſe vident: et ſimiles noticias intuitiuas et eiuſdē rōnis habēt. nō obſtante agentia illa naturalia cū modica indiſpoſitione et varietate in paſſo / vel medio: vel qꝛ vnꝰ intēſiꝰ videt ꝙ̃ alter: vel aliter ſituatur in ordine ad obiectū cauſant iudicia diuerſarum rōnum: et contraria nōnunꝙ̃: vel iudicia antecedentia ad formaliter cōtraria. nunq̄d vides quando ſortes eſt a remotis in iugo montis. putatur eſſe monticulus ſituatus in vertice montis: tandeʒ per acceſſum iudicas eē animal: neſcis quod animal determinate eſt. ⁊ vnus iudicat ꝙ mouetur. alter ꝙ quieſcit. vnus iudicat ꝙ accedit: alter ꝙ recedit. et ſemꝑ eſt eadē noticia ītuitiua. nō opʒ ꝙ illud animal accedēs propter continua iudicia variata cauſet varias noticias ītuitiuas ſic differētes. ſenſibile poſitū ſupra ſenſum non cauſat ſenſationē. in mediocri diſtantia cauſat ſenſationē. ſimiliter nimis excellens ſenſibile corrumpit vel ledit ſenſum ſcōm Ariſtotelem. ii. ⁊. iii. de aïa. quia ſenſus (vt illic dicit) conſiſtit in determinata proportione et complexione quarūdā qualitatū: ſicut armonia in debita ꝓportione vocum: ideo ſicut modica variatio deſtruit melodiam: ita in propoſito. proportionatū vero ſenſibile confortat ſenſum. ſol etiam generat in tanta diſtātia: ⁊ tali calore ex tali materia ranā. ī alia diſtātia cū alio calore: et alio aſpectu vermē. ad Ariſtotelē dicit̄. intelligit qñ oīa ſūt eadeʒ vel ſimilia. ¶ Ad ſcōm argumētū qȯ aſſumit. hac via peribit oīs certitudo. dicit̄ nō opʒ. aliqua ſunt certa de q̄bus apud nullū eſt dubiū: vt eſt aſſenſus propōnū per ſe notarū: quarū aſſenſum clarū generāt ſole noticie terminoꝝ cuʒ ſola potentia. et ex talibus in diſcurſu euidenti īferuntur cōcluſiones propinque / et remote in q̄bus non cōtingit deceptio. ſimiliter in actibꝰ aliis tam primis ꝙ̃ ſecundis: vt ego ſum / ego intelligo / cognoſco / volo / nolo / in talibus non cōtingit deceptio ſecundum Auguſtinum. xiii. de trinitate et. xv. per ſenſus accipimus aliqua iudicia certa de quibus nullus ſapiens habet dubitare: vt caleſio: frigeſio: et ceteris id genus. ſimiliter de teſtimonio proborum non dubitamus: et de hyſtoriis multis autenticis a viris non ſuſpectis ſcriptis. vnde Auguſti. xv. de trinitate. capitulo. xii. abſit: vt ſcire nos negemus que teſtimonio aliorum didicimus: alioquin neſcimus eſſe occeanum: ⁊ vrbes. et terras: quas celeberrima fama cōmendat. neſcimus etiā hoīes

opera fuiſſe ante nos. neſciremus etiam ex quibus parentibus ſumus oꝛti: in aliquibus eſt maioꝛ certitudo: in aliquibus minoꝛ, interdum ſunt opiniones eq̃libꝛes: nõ nũq̃ vna pꝛobabilioꝛ. veritas ergo haberi poteſt. ſed nõ equaliter ĩ oĩbꝰ. ſed ipa eſt ſolũ petẽda q̃lis hẽri põt ſcðꝫ materiã ſubiectaꝫ. vnde Ariſtoteles pꝛimi Ethicoꝝ.iii.ĩquit. dicetur autẽ ſatis ſi declarabit̃ peride atqꝫ ſubiecta natura poſtulat. ipm enim exactũ nõ eſt in oĩbus ſimili modo rõnibus flagitãdũ ſicut nec in hiſce que per artem conficiuntur. ⁊ paulo poſt ſubiungit. Eſt eni eruditi exactum ipſuꝫ catẽꝰ in vnoquoqꝫ genere flagitare quatenus fert ipſius rei natura. ſimile nãqꝫ videtur eẽ mathematicuꝫ ſuadentẽ pꝛobare et ab oꝛatoꝛe demõſtrationes exigere. et quarto Methaphiſice capitulo vltio. alii ſi nõ mathematice q̃s dicit nõ recipiũt: alii ſi exemplis ⁊c. vbi repꝛobat eos qui in omni materia querunt equalẽ certitudinẽ: multa tamẽ ſunt certa: ⁊ delira achademicoꝝ poſitio. aliqua nobis poſt longam luſtrationeꝫ ambigua manent. ¶ Quinto arguitur. manet noticia intuitiua obiecti diſcedentis / ⁊ poſt eius diſceſſum. ergo obiecti coꝛrupti manebit noticia intuitiua. añs ptꝫ. per Augu. xi. de trinitate. c. ii. ſi diutius ĩtuemur cancellos alicuius feneſtre: poſtea auertẽdo oculos apparent nobis cetera cancellata et coloꝛata. ſimiliter ſi quis diu inſpexerit foꝛtẽ coloꝛe in hoc in nobis experimur ſi diu ſolẽ / vel aliud luminoſum ꝯtemplemur: ⁊ conuertamꝰ nos ad locum tenebꝛoſum apparebit lumẽ circa oculos. ſimile tangit Ariſtotels ſecundo de ſompno ⁊ vigilia capitulo quarto. aliqui dñt de quoꝝ numero eſſet ille ioãnes nominatus q̄ noticia intuitiua maneret salteꝫ ꝑ bꝛeue tẽpus obiecti alias ſenſati intuitiue: ſed melius eſt dicere q̄ non manet talis noticia intuitiua per vnũ inſtans poſt ablationem obiecti extra totam ſpheram videndi.

¶ Ad has experiẽtias et pꝛo auctoꝛitate Auguſtini intelligenda loco allegato: ⁊ vbi de hac materia loquitur note. multa ab obiecto oꝛdine quodã vel ſimul aliqua in potẽtia pꝛoducũtur. gratia exempli a viſibili pꝛimo pꝛoducitur ſpecies viſibilis in oꝛgano. poſtea viſio que eſt terminꝰ illiꝰ ſpeciei. iſte qualitates ſunt ſalus ⁊ perfectio oꝛgani: impꝛimit̃ etiã quedã qualitas leſiua et coꝛruptiua oꝛgani: ⁊ potiſſimũ ſi ſenſibile fuerit foꝛte. et iſta qualitas in oꝛgano vel in pupilla oculi ĩpꝛeſſa videri põt. ⁊ hoc ẽ qð appꝛehẽdit̃ in abſentia obiecti: et videtur ꝑ bꝛeue tp̃s: que tandẽ euaneſcit. ſicut paſta depꝛeſſa manu abeũte manu eleuatur. hec qualitas ſẽſus cõꝛruptiua a ſẽſu mox coꝛrumpitur ſi potentia ſenſus fuerit foꝛtis ⁊ parua reſiſtentia qualitatis: et hoc eſt quod dicit Ariſtoteles de ſompno et vigilia: accidit inq̃t viſum videre pꝛimũ quidẽ huiꝰ coloꝛẽ donec ꝑmutatur ĩ pñiceũ deĩde ĩ purpureũ quouſqꝫ ĩ nigꝝ veniat ⁊ euaneſcat. vult dĩe. res viſa nõ ẽ obiectũ qd extra qð videtur poſt eiꝰ abſẽtiã: ſꝫ aliq̃ paſſio ĩ oꝛgano ſenſus que paulatim extinguitur: et ſimile dicit Auguſtinus. vndecimo de trinitate capitulo ſecundo circa eandem experientiam ſic inquiens: quod quaſi verſantur in conſpectu quidẽ coloꝛes lucidi varie ſe ſe ꝯmutãtes ⁊ minus minuſqꝫ fulgẽtes donec oĩno deſiſtãt. ĩterdũ a potẽtia alterat̃ aer oꝛgano ꝓpinquꝰ. qꝛ ſcðm Ariſt. ſcðo de ſõno ⁊ vigilia. ſicut viſus patit̃ ab obiecto ⁊ aere / ita cõtra ſũt alique actiões ĩ aere ab ipo ſenſu. qꝛ dicit. ſi mẽſtruoſa mulier aſpiciat in valde nouo ſpeculo ⁊ puro: ſupꝼicies ſpeculi erit velut nubes ſanguinea: nõne videmꝰ oculũ infirmũ inficere oculum puruꝫ et ſanũ inſpiciẽtẽqꝫ ipm. ¶ Cõtra illð videt̃ ſi talis qualitas ĩpſſa ab obiecto videat̃ a potẽtia viſiua iſtius hoĩs ſemꝑ videbit̃: ſẽꝑ qualitates nat̃ales oculi videbũt̃: ⁊ ſꝑ cauſabũt viſionẽ ſui ĩ oculo. ¶ Inſuꝑ viſibile poſitũ ſupꝛa ſenſum nõ cauſat ſenſationeꝫ. opꝫ auditũ eẽ abſonũ et viſũ ſine coloꝛe. ii. de aĩa. ergo qualitas ipꝛeſſa in oculo nõ ſentit̃. ¶ Rñdet̃ ad pꝛimũ negãdo ſequelã: ⁊ rõ. natura nõ dedit efficaciã oculo intueri qualitates nat̃ales eiꝰ. qꝛ ſic ſemꝑ ĩpediretur ſe intuẽdo ne bene alia videret. ſecus eſt de iſtis reliquiis tẽpoꝛalit̃ manẽtibꝰ q̃ etiã virũ ad tp̃s ĩpediũt ne bene videat. veniẽs repẽte a luce ad tenebꝛas ñ ꝑcipit tenebꝛas a pꝛĩcipio q̃uſqꝫ euaneſcant reliquie luĩs ĩ oculo ipꝛeſſe. ¶ Ad ſcðm argumẽtũ dr̃ ponẽdo tales qualitates ĩ pupilla oculi nõ ſũt ĩ oculo. ⁊ qualit̃cũqꝫ ponãtur alique qualitates vident̃ bene oculo ꝓpinq̃: nõ ſũt alie. q̃litas digiti ſuꝑ oculũ poſita ĩ ſubiecto denſo nõ videt̃: nec aliq̃d ꝯnat̃ale oculo. ſecus eſt de hac qualitate ĩpꝛeſſa: vt experiẽtia exploꝛatũ eſt. ¶ Septo arguit̃. ſicut ſe hꝫ impꝛeſſio annuli ĩ aqua ſic ipꝛeſſio ſenſationis ĩ ſenſu ab ipo ſenſibili. ſm̃ Auguſti. xi. de triñ. cap. ii. ſed impꝛeſſio figure annuli manet ĩ aqua poſt remotionẽ ãnuli ꝑ aliqð tp̃s: ſꝫ impceptibile: ptꝫ. per bꝛeue tp̃s manet impꝛeſſio in carne vel cera. et quanto mollioꝛ fuerit humoꝛ tãto ꝑ minus tp̃is manebit. ergo põt ſtare ĩ aqua potiſſimũ denſa per tp̃s. ¶ Septimo arguit̃. intuitiue vr̃ circulus in baculo circũuoluto cuius extremitas eſt ignita. ⁊ tñ nõ eſt: vt ante exẽplificauimus in queſtione. ¶ Ad ſextũ reſpõdet̃: res artificialis et figura ſigilli nõ diſtinguit̃ a coꝛpe in quo impꝛimit. figura nõ diſtiguit̃ a re figurata: ſꝫ ſolũ eſt res talit̃ ſe hñs: ſed hoc nõ ſoluit argumẽtũ. loquẽdo ſic de ſigillo / ſiu ſit res diſticta a re naturali: ⁊ rebus naturalibꝰ. eſt eadẽ difficultas. et ſi ita eſſet q̄ in aqua cõdenſata maneret ad tẽpus figura ſigilli: nõ eſſet oĩno ſimile cum noticia intuitiua. ꝓpterea argumẽtũ non ſtringit. ¶ Ad ſeptimũ nego q̄ intuitiue videt̃ circulus ignitus ſolũ videt̃ illic ignis intuitiue: et nullus circulus: qꝛ nullus eſt illic. fallit̃ illic ſenſus quouſqꝫ caſtigatur a ratiõe. alacen. iii. perſpectiue ſue dat cãm quare ſic apparet circulꝰ. et auicẽna. vi. naturaliũ tertia ꝑte. ca. viii. ſpiritus viſibilis: et neruus in quo recipit̃ ſpecies mouet̃: et nõ ſtat ꝓpter celeritatẽ motũ baculi in bꝛeui circuitu. hinc circulus ignitus apparet. idẽ eſt baculum moueri circularit̃ deſcribere circulũ / et ſpecies cũ ſpiritibus moueri.

Decimo querit̃: an noticia ĩtuitiua põt ſuꝑ nat̃alit̃ eſſe ſine pñtia obiecti: ſuꝑ pꝛopoſita queſtione ſcito eẽ poſitiones: nõ in re theologice loquendo: ſꝫ potiꝰ methaphiſice: vel in terminis: doctoꝛ ſubtilis tenet in noticia intuitiua duo ſũt cõſideranda. vnũ qualitas que eſt noticia intuitiua: aliud eſt reſpectus attingentie fundatus in illa qualitate et ad obiectũ terminat̃: et cum nullꝰ reſpectꝰ ſcðm quãcũqꝫ potẽtiã põt eſſe ſine fũdamento ⁊ termino ⁊ contra: ⁊ talis reſpectus req̃ritur ad hoc q̄ ſit noticia ĩtuitiua. clare ex illo habetur q̄ noticia intuitiua non poteſt eſſe ſine pꝛeſentia obiecti. et cũ terminus ſupponat ꝓ materiali ſignificato: vt album / nigrũ / currẽs: licet noticia intuitiua ſupponat pꝛo illa qualitate: et per ꝯñs noticia intuitiua poteſt eſſe ſine obiecto: qꝛ illa qualitas põt eſſe ſine obiecto: nõ habetur qð noticia ĩtuitĩa habeat̃ ſine obiecto: ⁊ alii dicerẽt qui reſpectus negant: non eſt poſſibile q̄ noticia intuitiua ſit ſine obiecto. ad hoc q̄ dicatur noticia intuitiua requiritur q̄ obiectũ terminet noticiam intuitiuã. et ſic licet noticia intuitiua poteſt eſſe ſine obiecto intuitiue cognito: tñ nõ eſt poſſibile q̄ noticia intuitiua ſit ſine obiecto. pꝛioꝛ poſitio dependet ex Methaphiſica que tenet q̄ ponẽdus eſt reſpectus a fundamẽto et termino diſtĩctus: qð nego vt ex dictis in pleriſqꝫ locis patet. ſecunda difficultas ſtat in terminis: ꝓpterea nõ eſt magna vis in ſecũdo modo pꝛocedẽdi. ¶ Pꝛopterea rñdet̃ ad titulũ queſtionis ꝑ hãc cõcluſionẽ. noticia ĩtuitiua põt eſſe ſine pꝛeſentia obiecti intuitiue cogniti. Pꝛobat̃ hec ꝯcluſio. quicq̃d deꝰ põt facere cum cauſa ſcða illud põt facere ſe ſolo. oppoſito iſtius cõcluſiõis dato: deus egeret ope cauſe ſecũde. noticiã ĩtuitiuã deus põt facere cũ cauſa ſcða: qꝛ cũ pꝛeſẽtia obiecti. ergo noticiã intuitiuã põt facere ſe ſolo. quo fctõ: q̃litas q̃ eſt noticia intuitia: tũc erit noticia ĩtuitia: et hoc efficacit̃ ꝓbat argumẽtũ: niſi ĩ termĩs ſteteris dicẽdo: tũc nõ erit noticia ĩtuitia. q̃admodũ diceres: pat̃nitatẽ deꝰ põt ꝓducere ſe ſolo: ſꝫ nõ ẽ poſſibile q̄ pr̃nitateꝫ ꝓducat ſe ſolo. vel melius dicẽdo relinquẽdo verbũ pꝛoducit: qꝛ paternitatẽ deus põt ꝓducere ſe ſolo: quia totam efficiẽtiã que ẽ in ꝓductiõe pat̃nitatis deus põt facere ſe ſolo: ſꝫ nõ ſit poſſibile q̄ pat̃nitas ſit ſine filio. ¶ Scðo arguit̃ ad idẽ. deus põt pꝛoducere noticiã intuitiuã a. obiecti remote diſtãtis: gratia exempli in ĩdia. ergo ꝓducere noticiã intuitiuã a. obiecti nõ exiſtẽtis: ꝯña tenet: obiectũ exiſtẽs extra ſpherã actiuitatis eiꝰ ad ꝓducẽdas ſpẽs vel viſionẽ nichil plus facit q̄ ſi nõ exiſteret: añs pꝫ. obiectũ ĩ india eſt ĩ rerũ natura. ⁊ cãlitatẽ quã hꝫ ĩ ꝓductiõe ſpecieꝝ vl̃ noticie deꝰ ſupplere põt: igit̃. coð mõ argumẽtaboꝛ ð a. obiecto a tergo vel pꝰ coꝛpꝰ opacũ ꝓpĩquũ. ¶ Tertio: capio noticiã ĩtuitiuã a. albedĩs. deꝰ poteſt coꝛrumpere illã albedinẽ cõſeruando noticiã ĩtuitiuã eius. ergo habet̃ noticia intuitĩa non exiſtẽtis: et cõtra iſtud dirigunt̃ oĩa argumẽta que contra aliud dirigunt̃. ¶ Inſuꝑ arguitur. capio a. albedinẽ et eius noticiã intuitiuã: deꝰ poteſt illaꝫ qualitatẽ in gñe qualitatis manutenere deſtructo obiecto: ſiue ille reſpectus fundet̃ in illa qualitate vel nõ. tunc illa qualitas ĩmutabit potentiã intellectiuã: et per cõſequẽs intellectꝰ ꝑ illã cognoſcit. illa noticia nõ eſt abſtractiua: qꝛ illa ſpecie diſtinguitur ab intuitiua. ergo eſt intuitiua. alioquin opꝫ dare vnã tertiã noticiã diſtinctã ab his. ¶ Inſuꝑ: manet eadẽ qualitas que pꝛius erat: et ante erat noticia intuitiua: et ſi nũc nõ ſit noticia intuitiua: ſolum ĩ terminis luctar̃. Pꝛeterea deus cognoſcit intuitiue nõ exñs. ergo nõ eſt de ratione noticie intuitiue q̄ obiectũ exiſtat. rurſus noticia in verbo eſt intuitiua: ⁊ eſt nõ exñtis: vel eſſe põt. igitur. ¶ Contra hanc cõcluſionẽ ar̃. bene ſequit̃ / video hãc albedinẽ. ergo hec albedo eſt. añs eſt vna affirmatiua vera vltra iſtãtias oẽs quas illa regula patit̃. ergo pꝛedicatũ ſupponit: et ꝑ ꝯñs ꝑs pꝛedicati. ſ. determinatio ſupponit. dicit quidã añs eſt falſũ ꝓpter falſã implicationẽ eius a parte pꝛedicati: nã in ea ĩplicat̃ q̄ ego videam hoc et hoc eſt albedo: qð eſt falſum. ſicut dicendo video hoĩem albũ implicat̃ q̄ ego videam hoĩem et ille ſit albus: ſi obiectũ viſionis pꝛeciſe ſignificetur per nomen demõſtratiuũ: vt dicẽdo: video hoc: eſto q̄ nichil ſit: aut ꝑ nomẽ ꝓpꝛiũ / vt dicendo. video a. vt dicimꝰ: deus videt antixp̃ꝫ: cõcedẽda ẽ ꝓpõ: q̃uis vt dictũ eſt ſignificãdo ipſũ per terminũ cõem et ꝓnomẽ demõſtratiuũ neganda ſit. ⁊ rõ eſt. qꝛ illud obiectũ nõ eſt aliqua entitas. ⁊ per ꝯñs nõ eſt aliqua albedo. quere in. iii. diſtinctiõe pꝛimi ſolutionẽ hãc quã repꝛehendo. ¶ Reſpondeo aliter. cognoſco ampliat vt notũ ẽ ex artibus. ſic terminus noticia. cõcedimus: hẽo noticiã patris mei: et tñ illa determinatio patris mei nõ ſupponit deducta ampliatione. ergo noticia ampliat. et licet ampliet: hec eſt falſa / habeo diſtinctã noticiã antichꝛiſti. qꝛ ad illius veritatem requirit̃ diſticta noticia antixp̃i ĩ intellectu meo. qui nõ eſt. ſimiliter deus habet noticiã intuitiuaꝫ antixp̃i. qꝛ eſſentia diuina que eſt obiectũ pꝛimariũ diſtincte repꝛeſentatiuũ cuiuſlibet rei diſticte repꝛeſentat antixp̃m qui tamen terminat noticiã dei. ergo ille terminus noticia intuitiua reſpectu dei eſt terminꝰ ampliatiuꝰ. Ad veritatẽ g̃ iſtiꝰ intuitiue cognoſco a. albedinẽ: ſufficit et requiritur q̄ habeam illam qualitatem que eſt noticia intuitiua: que terminatur ad a. albedinẽ / ſiue ſit / ſiue non ſit. et hec eſt concedenda video hanc albedinem: et nullum falſum implicat̃ in illa ꝓpoſitõe. ſolemus tamen in cõi ſermõe non vti iſtis termĩs video: audio: ampliatiue. ratio. qꝛ nichil auditur: aut videt̃ naturaliter q̃n ſit. nulla eſt alia difficultas in hoc argumento. ¶ Ex cuius ſolutiõe ſeq̃

tur hec copulatiua poſſibilis. video a albedinẽ et
a.non eſt.audio.b. ſonũ intuiue ⁊ b.ſonus nõ eſt.
tango a calidum tactione ſenſui tactus inherẽte:
et a.calidum nõ eſt.aliquis tamẽ põt illã diſtigue
re.Uno modo ſic:ſi ad tactionẽ ſufficiat ſolũ ha=
bere noticiam intuitiuã que eſt tactio : ⁊ ſic illa ẽ
vera.ſed ſi vltra hoc requiratur ꝙ vltima corpo=
rum ſe tangentiũ ſint ſimul,ad hoc ꝙ dicantur ſe
tangere:tunc nũꝙ tango niſi exiſtens: ſufficit mi
chi ꝙ tactio poteſt eſſe in ſenſu tactus reſpectu b.
tangibilis licet b.tangibile non ſit.de hoc ſolum
contendit:ſimiliter iſta ſtant ſimul:guſto b. panẽ
et b.panis non eſt.ad veritatem prime ſufficit :ꝙ
ſenſatio in ſenſu guſtus reſpectu. b.panis ſit : et
ſtat hoc ſine b.pane. ¶ Secũdo arguit.ponatur
ꝙ ſortes habeat noticiã intuitiuam a. albedinis:
vel iudicat ſortes a.albedo eſt:vel ꝙ a.albedo nõ
eſt.ſi primũ:falſe iudicat.ſi ſecundũ ergo eadẽ no
ticia naturaliter concurrit ad cõtraria iudicia na
turaliter ꝓducibilia.ꝙ eadẽ noticia concurrat ad
oppoſitos actus voluntatis nõ mirabire:et pate
bit diſtinctione.xxv.huius in ſpeciali. ¶ Reſpon
detur noticia intuitiua non eſt iudiciũ.eſt noticia
ſingularis:et iudicium eſt aſſenſus cõplexus ob=
iectiue:ſed noticia intuitiua partialiter cauſat iu=
dicium:aliqui dicunt noticia intuitiua cuꝫ exñtia
obiecti cauſãt iudiciũ de exñtia obiecti. Alii alio
mõ:que refellimus in ſecunda diſtinctõne primi.
dico qꝺ noticia intuitiua concurrit / ſine concur=
ſu vlteriori obiecti ad aſſenſum predicatoꝝ con=
tingẽtiũ reſpectu obiecti intuitiue cogniti:nec a=
liter cõcurrit obiectum ad iudiciũ niſi mediate ꝓ
ducendo noticiã intuitiuã obiecti:modo illa noti
cia eſt agens naturaliter ſemper eodeꝫ modo cõ
currit ſiue obiectum ſit ſiue non ſit: in noticia in
tuitiua cum eſt ſimplex non eſt deceptio. ¶ Si
dicas deꝰ decipit ĩ iudicio deceptorio quod habe
tur vtute noticie intuitiue.nõ ſequitur.quẽadmo
dum deus non decipit gentilem:licet tranſſubſtã
tiat panem in corpus chriſti prolatis verbis a mi
niſtro ſic in propoſito. ¶ Ex his potes reſpon=
dere ad talia. an poſſum videre ſortem eſſe albuꝫ
vel ſortem currere licet non ſit albus:vel currẽs.
poſſum enim habere noticias intuitiuas rerum
ſignificatarũ per terminos:et per conſequens ta
lia iudicia abſꝫ hoc ꝙ ſortes ſit albus vel currat.
ſi importaretur aliud ex modo concipiẽdi homi
num:vt pote qꝺ actualiter currat:nichil habetur
contra concluſionem.

VNdecimo q̃ritur.

an noticia intuitiua produ=
catur a ſola potentia: vel ab
obiecto. ¶ Circa p̃ntem q̃=
ſtionem varie ſunt poſitiões
vna tenet ꝙ producitur no=
ticia intuitiua a ſola poten=
tia:alia a ſolo obiecto. Tertia ab obiecto et potẽ
tia ſimul.et hec via eſt cõior et apparentior.
¶ Pro ſolutione queſtionis pono ꝯcluſiones ali
quas: quarum prima erit: nõ poteſt defendi ꝙ ſo
la potentia producat noticiam intuitiuam. Scõa
concluſio:difficile eſt probare ſecluſa auctoritate
ꝙ potẽtia vllã efficiẽtiã habeat reſpectu noticie
intuitiue.facile diceturꝙ obiectum vel eius ſpeci
es ſe ſolo in genere cauſe efficientis producit no
ticiam intuitiuã : ſicut producit ſpecies in ſenſu:
ſine concurſu ſenſus.et potentia concurrat in ge=
nere cauſe materialis ſolum ſuſcipiendo ipſam q̃
litatem. Tertia concluſio.nõ obſtante noticia in
tuitiua producitur tam a potentia q̃ꝫ ab obiecto.
¶ Prima cõcluſio probatur.da oppoſitũ:ſola po
tentia producit noticiã intuitiuam : et potẽtia eſt
agens naturale.ergo ſemper producit noticiã in=
tuitiuã:omne agẽs naturale totale ſufficiẽs agit
in paſſum diſpoſitum. Inſuper:ſi ſola potentia ꝓ
ducit noticiam intuitiuam.et non eſt maior rõ ꝙ
producat noticiaꝫ a.obiecti q̃ꝫ b.obiecti:aut b.ob
iecti q̃ꝫ c.obiecti.ergo omnẽ noticiam intuitiuam
poſſibilẽ ſe ſola producit:quod non eſt dicenduꝫ.
nec vꝫ dicere requiritur preſẽtia obiecti tanq̃ꝫ cã
ſine qua non ad hoc ꝙ ſenſus / vel intellectus ꝓ
ducat noticiam intuitiuam:et obiectum nullã effi
cientiaꝫ habet:cuius ſine obiecto nequit noticia
intuitiua produci:nec videt ꝙ ſit ſolum diſpoſitio
prerequiſita:quia ſic negabitur omnis cauſalitas
ergo obiectũ mediate vel ĩmediate concurrit ad
productionem noticie intuitiue. Itẽ:ſicut ſenſibi
le ad ſenſũ ſic intelligibile ad intellectũ.ii.de aĩs.
ſed ſenſibile ꝑ ſe producit ſenſationẽ in ſenſuꝫ.er
go et intelligibile producit noticiam intellectiuã
in intellectum. ¶ Pro ſecunda concluſione volo
dicere: poteſt quis cum magno colore dicere qꝺ
obiectum ſine concurſu potẽtie producit noticiaꝫ
ita ꝙ potentia ſolum concurrit in genere cãe ma
terialis ad productionẽ noticie.patet.ſoluẽdo ra
tiones gratia diſputationis que aliquid apparen
tie hñt.quarũ vna eſt:operatio vitalis neceſſario
cauſatur a forma vitali.ſed intellectio ẽ operatio
vitalis igitur. Secundo arguitur:ex illo ſequitur
ꝙ angelus nullã habet cognitionẽ de nouo de ob
iecto p̃nte:cum obiectum eſt equaliter p̃ns: ſi no
ticia producatur a ſolo obiecto vel ſpecie eius.
Tertio:tunc actus reflexus cauſatur ab actu re=
cto naturaliter:⁊ primus reflexus / alium reflexũ
cauſabit:nec vnq̃ꝫ erit ſtatus quouſqꝫ infiniti ac=
tus erũt in intellectu:qꝺ eſt contra experientiam
¶ Primũ argumentũ nichil cõcludit .oꝑatio vi=
talis cauſatur ab obiecto qꝺ nõ ẽ vitale. ergo nõ
eſt de rõe oꝑatiõis vitalis ꝙ cauſet a cã vitali.ſꝫ
ſat eſt qꝺ inhereat vite:vel forme q̃ eſt apta nata
viuificare:vel forme abſtracte. ¶ Scõm argumẽ
tum non mouet. eodem modo concludit tenẽdo
oppoſitũ.obiectũ mere naturaliter cõcurrit ad ꝓ
ductionẽ noticie.⁊ intellectꝰ etiã mere naturali=
ter cõcurrit ad ꝓductionẽ noticie.ergo opꝫ arguẽ
tes dare cãm:q̃re intẽdũ ille cauſe naturales nõ ꝓ
ducũt noticiã:⁊ ita nobis ſufficit. Tertiũ argumẽ
tum tñ mouet contra aduerſarios:actꝰ rectꝰ ⁊ in
tellectꝰ ſũt cãe nãtales nãtalr cãnte. ergo ſi ſunt

cauſe naturales et ſufficientes reſpectu actꝰ refle
xi ſemper cauſabunt actum reflexũ : nec ceſſabũt
quouſqꝫ tot actus cauſauerint quot cauſare poſ=
ſunt.ſi eant ad liberum concurſum voluntatis:
hoc nobis ſufficit.et difficultas eſt communis.
¶ Quarto arguitur:albedo tunc vel eius ſpecies
erit cauſa totalis noticie intuitiue q̃ habetur de al
bedine.ſed hoc non.quod patet.albedo eſt cauſa
equiuoca et ſemper cauſa equiuoca: totalis potiſ
ſimum:debet preſtare ſuo effectui. ſꝫ albedo / qua
litas corporalis / vel ſpẽs eiꝰ / extenſa ĩ aere non
eſt ita perfecta ſicut noticia intuitiua.ergo opor=
tet dicere etiam anima cõcurrit ꝑtialit effectiue.
¶ Quinto arguitur.forma quanto eſt ꝑfectior tã=
to eſt actiuior.propterea elementuꝫ ignis arguit
nobilius ceteris elementis.ſed intellectus eſt ꝑfe
ctior q̃ꝫ forma elementorum.ergo intellectus põt
agere ad ꝓductionẽ noticie ĩ eo. ¶ Ad quartũ di
citur ſicut de vermibus ſtrabonibꝰ et multis ani=
malibus genitis a celo et influentiis celeſtibus.
et non datur totalis cauſa equiuoca ꝑfectior his
aĩalibus / niſi includendo deũ:cũ qꝺlibet viuens
ſit non viuente nobilius.ergo licet albedo vel eiꝰ
ſpẽs q̃ eſt imꝑfectior noticia intellectiua vel ſen=
ſitiua.ſit totalis cauſa ſecunda in productione no
ticie:nõ habet incõueniens:cũ hoc extra hãc ma
teriam contingit:vt pꝫ in.xii.diſtinctione quarti.
¶ Ad q̃ntum argumentum inſtatur.nec hõ gene=
rat hoĩem quo ad aĩam intellectiuã / nec angelus
angelum.⁊ tñ preſtãt elementis. ¶ Sexto argui=
tur:tũc ſemꝑ aĩa ſeparata intelligit ſe vel angelꝰ
intelligit ſe:cum ipſe angelus ſemꝑ ſit preſens in
ratione obiecti ſemꝑ concurrit ad productionem
noticie q̃ habetur de eo. ¶ Illud argumentũ ẽ ſo
lutum ex dictis.angelus eſt obiectũ reſpectu noti
cie q̃ habetur de ipſo.et oĩs creatura mere natura
liter obiectiue cõcurrit ad noticiam q̃ habetur de
ea.igitur.ſi ponas concurſum liberum voluntatis
requiri ad illam noticiam producendam:hoc no=
bis ſufficit.nõ inſiſto in pluribus rationibus. ocu
latus põt eas obiicere contra arguentem dũ pon
derat quorſum tendũt. ¶ Tertia cõcluſio patet.
non eſt neganda cauſalitas a tã nobili cauſa niſi
doceatur de oppoſito.ſed doceri non põt. Inſuꝑ:
noticia eſt ꝑfectio ⁊ ſalus aĩe.ergo dãdum eſt p̃n=
cipium intrinſecum ipſi ad illã ſalutẽ habendam.
Preterea / intellectus cõcurrit ad ſuã beatitudinẽ
intellectiuã. Rurſus / voluntas cõcurrit ad actus
voluntatis:ergo intellectus ad actus intelligẽdi.
Inſuper:non alias ſentire ⁊ ĩtelligere eẽnt actio
nes immanẽtes.amplius.nono de trinitate dicit
Auguſtinus.a cognoſcente et cognito paritur no
ticia:et cõmentator ſcõo de aĩa:intelligere / vide
re / ⁊ hmõi:ſunt vere paſſiones.igitur. ¶ Ad ar=
gumentum qꝺ innuitur in ſecũda concluſione de
ſpeciebus reſpõdetur non eſt idẽ.ſenſibile produ
cit ſuas ſpecies in media etiam diuerſarum ratio
num dũmodo ſint diaphana ſine concurſu poten
tie.pꝫ.color ꝓducit ſuas ſpẽs ꝑ aerẽ / criſtallũ / vi
trum / aquam / et huiuſmodi.pupilla oculi eſt dia=
phana:⁊ organa ſenſuum interiorum. ſpecies in=
telligibilis tamen ꝓducitur a fantaſmate in fan=
taſia et ab ipſo intellectu.nõ eſt idem ergo de ſpe
cie ſenſibili et ſenſatione q̃ eſt terminus ſpecierũ
ſenſibiliũ. ¶ Sed dubitas cum obiectum produ=
cit viſionem vel intellectionẽ quare obiectũ non
dicitur videre vel intelligere. ¶ Reſpondet.nihil
dicitur videre niſi qꝺ viſionem in ſe ſuſcipit et vi=
det per illam.ſic eſt de intellectione.

DUodecimo querit:

an intellectus noſter poſſit ſe in
tuitiue cognoſcere: ¶ Pro ſolu=
tione queſtionis ponũtur cõclu
ſiones:quarum prima ẽ. Intelle
ctus ſeparatus vel in corpore beato põt ſe intuiti
ue cognoſcere.probatur. hoc poteſt angelus. et
tunc erimus ſicut angeli dei.igitur. Inſuꝑ / intel=
lectus noſter pro illo ſtatu habet pro ſuo obiecto
in qꝺ põt oẽ ens creatũ.patet.omne ens creatum
naturaliter obiectiue mouet ad productionẽ no=
ticie eius.et nullũ eſt impedimentũ ex parte aĩe.
igitur. Inſuper / aĩa ſeparata vel intellectus beati
clare videt deum:ergo quodlibet ens ĩmateriale
videre põt.et materiale videre põt.ergo et qꝺlꝫ.
¶ Scõa concluſio. anima nr̃a pro hoc ſtatu non
põt immediate intuitiue cognoſcere aliã ſubſtan=
tiam a ſe.probatur hec cõcluſio.nõ põt immedia
te cognoſcere ſubſtantiam panis.ergo nullã ſub=
ſtantiã a ſe ĩmediate.cõſequentia tenet. eadem ẽ
ratio in omnibus.antecedens patet.habens noti
ciam intuitiuã ĩmediate terminatã ad aliquod ob
iectum:ſi obiectũ non ſit:percipit abſentiaꝫ illiꝰ.
ſed non percipis abſentiã panis in ſacramẽto eu
chariſtie quãdo trãſmutatur te inſcio a ſacerdote
igitur. Secundo patet hoc auctoritate ariſtote=
lis primo de anima dicentis.accidentia magnaꝫ
partem conferunt ad cognoſcendum ꝙ quid eſt
ſiue ad ſubſtantiam rei. et tertio Phiſicorum di=
cit:neceſſe eſt ig̃rato motu ignorare naturam. ⁊
in ſecundo de anima dicit:oportet prius diſcernẽ
re de operationibus anime q̃ꝫ de ſubſtãtia vel po
tentiis anime:q̃m tam paſſiones q̃ꝫ operationes
q̃ ſunt accidentia ducũt in noticiã ſubſtantie aĩe.
et.viii. Phiſicorum per proprietates motus inuẽ
ſtigat ſubſtantias ſeparatas. Nam tranſmuta=
tio facit ſcire materiã et operatio formã:ergo ſub
ſtantie cognoſcunt per accidentia: ⁊ nõ ĩmediate
et diſcrete in ſe. ¶ Tertia cõcluſio.anima noſtra
pro hoc ſtatu põt intuitiue cognoſcere actus ſu=
os:iſta ꝯcľo experientia patet quando aĩa refle=
ctit ſe ſuꝑ actus ſuos intelligendi vel volẽdi de q
bus recordatur poſt factũ.ergo interdum cogno=
uit eos intuitiue. Hoc etiã pꝫ ꝑ Aug.xiiii.de trini
tate.c.v.⁊.xv.et.xiii.de trinit.c.i,ait. Illud quod
iubemur videre non poſſumus:tñ ipſam fidem q̃
ineſt nobis videmus in nobis:et rerũ q̃ foris ſunt
intus eſt fides:et rerum q̃ non videntur / videtur
fides.loq̃t de fide actuali.⁊.c.ii.ſic ait. cordis eſt
res illa nõ corporis:nec eã q̃ſq̃ꝫ videt hoĩm in altꝰ

ſed vnuſquiſqꝫ in ſeipſo.¶Quarta concluſio.aĩa
intellectiua pꝛo ſtatu vie põt intuitiue naturaliter
cognoſcere ſeipſam.pꝛobatur.ante diſcurſum aĩa
nouit experimentaliter ſe eſſe et viuere:nec ĩ hoc
põt falli ſcòm Augu.xv.de trini.c.xii. idem ponit
xiiii.de trini.c.vi.¶ Contra tertiã cõcluſionẽ ar=
guitur.aĩa nõ intuetur ſuos habitus intuitiue.er=
go nec ſuos actus.¶Scòo cõtra quartã conclu=
ſionẽ arguiť:ex ea ſeqtur ꝙ aĩa noſtra naturaliť
cognoſceret deũ intuitiue:⁊ ſic hõ eſſet beatus in
via.ptꝫ ꝯñã.deus eſt ita pꝛeſens anime ſicut ipſa
anima.ſed anima intuitiue videtur.ergo et deus.
¶Foꝛte dicis ⁊ bene.deus eſt ita pꝛeſens anime
entitatiue:nõ aũt obiectiue.nõ obiicitur niſi quã=
do vult.vel requiritur lumen gloꝛie pꝛeuiũ vt in=
fluentia ſpecialis.¶Contra.ſaltẽ cognoſcere po
teſt intuitiue angelum ei pꝛeſentẽ.mere naturaliť
mouet obiectiue.Oppoſitũ dicit ſecũda ꝯcluſio.
ergo quarta cõcluſio repugnat ſecũde.¶Ad pꝛi=
mũ reſpondetur.aſſumiť vnũ ſuꝑ quo multi dubi
tarẽt.et añs negare pñt.ſed in re tenebꝛoſa qò ap
parentius eſt capiemꝰ.concedo ꝙ nõ cognoſcimꝰ
intuitiue habitus noſtros:ſed ſolũ ꝑ diſcurſum:eo
ꝙ ſumꝰ perpenſioꝛes exire in actꝰ poſt actuũ cre=
bꝛam repetitionem.ergo in nobis remanet que=
dam qualitas nos inclinans in ſimiles actus.Dif
ficile eſt ꝓbare in nobis habitus.patuit ex.iiii.di
ſtinctione quarti ſentẽtiaꝝ.¶ Sed dices.ii. Po=
ſterioꝛũ dicit philoſophꝰ:incõueniens eſt ꝙ habe
amus nobiliſſimos habitus et lateant nos.¶Re
ſpondetur.loquitur cõtra Platonẽ ponentẽ in no
bis grãmaticã et ceteras artes in nobis congeni
tas a pꝛĩcipio.ſi hoc eẽt verũ:hõ põt qñ vult exi=
re in actum illius habitus.¶ Ad ſcòm argumẽtũ
ſufficienter reſponſum eſt interarguendum ad fi=
nẽ vſqꝫ de angelo.ad qò diciť ꝓ hoc ſtatu intelle
ctus noſter non cognoſcit intuitiue ſubſtãtiã aliã
extra ſe:ſed bene ſeipſum.vnũ eſt pꝛeſens obiecti
ue:et non aliud.ſicut ſcòm oẽs albedo eſt pꝛeſens
obiectiue viſui ⁊ intellectui:nõ auteꝫ materia vel
quantitas:ſi ponať diſtingui a re quanta.¶ Ter=
tio arguiť:ex illo ſequitur ꝙ aĩa ſemꝑ ſeipſam co
gnoſcit ĩtuitiue ꝑ argumẽtũ ariſtotelis.ii. de aĩa.
ſi eñ ſenſus eſſet ſenſibilis ſemꝑ ſentiret ſe: ſicut
ignis ſemꝑ ſeipſum cõbureret ſi eẽt cõbuſtibilis.
ita ĩ pꝛopoſito:cũ totale actiuũ ⁊ paſſiuũ ſunt de=
bite apꝛoximata.¶Quarto. tunc anima intelli=
gendo ſe nõ indigeret fantaſmatibus ſenſibiliuꝫ.
cõſequens eſt falſum/⁊ cõtra ariſtotelẽ.iii. de aĩa
dicentẽ:aĩa intelligit ſe ſicut alia ꝑ ſpecies alioꝛũ.
¶Quinto arguitur.ſi aĩa intuitiue ſe videret tũc
põt videri euidẽter an ſit ꝑtibilis vel imꝑtibilis:
ſed hoc non.qꝛ in lumĩe naturali ſuꝑ hoc ſunt in=
ter ſapientes opiniões diuerſe et aduerſe.¶ Ad
tertiũ nego ſequelã.aĩa libere conuertit ſe vt ſe in
telligat.⁊ pꝛeſupponiť noticia ſenſibiliuꝫ ad hoc
ꝙ ſe intelligat pꝛo hoc ſtatu.anima ſeparata põt
ſe intelligere non intelligendo alia ſenſibilia:⁊ ta
men nõ opꝫ ꝙ ſemꝑ intelligat. argumentũ ariſto
telis eſt bonũ de ſenſu exterioꝛi q̃ nõ eſt liber nec
pꝛeſupponit aliam noticiam pꝛioꝛẽ.¶ Ad quar=
tum negatur.pꝛo hoc ſtatu neceſſe eſt intelligentẽ
fantaſmata ſpeculari.iii.de aĩa.¶Ad quintuꝫ ne
go ſequelã.viſus intuitiue videt albedinẽ:⁊ tñ vir
tute illius viſiõis dñe nõ potes de multitudĩe gra
duum eiꝰ.Aliqui tenent ꝙ albedo nõ habet ꝑtes
itẽſas.etiã ĩter noticias ĩtuitiuas vna ẽ alia clari=
oꝛ:et cauſat ꝑfectius iudicium.pꝫ de ſoꝛte a remo
tis et pꝛopinquis.¶Dubitatur/an cognitio actu
alis poſſit inherere potẽtie abſqꝫ hoc ꝙ potẽtia
actualiter cognoſcat.¶Reſpondeť:ꝙ nõ natura=
liter.põt tñ nõ repꝛeſentare actualiter de potẽtia
dei abſoluta.Pꝛimũ patet.noticia hꝫ ex ſua natu
ra repꝛeſentare:ꝑmo Peryarmenias:⁊ hoc quã=
docũqꝫ eſt in potẽtia.Secunda ꝑs ptꝫ.ſtat illam
qualitatẽ q̃ eſt cognitio eſſe in potẽtia abſqꝫ hoc
ꝙ potentia cognoſcat obiectum et eũ appꝛehen=
dat.patet.deus põt nõ cõcurrere ad hoc. Inſup.
caloꝛ põt eſſe in a/ſubiecto abſqꝫ hoc ꝙ calefaci=
at paſſum appꝛoximatum. ergo noticia actualis
põt eſſe in ſoꝛte abſqꝫ hoc ꝙ intelligat.¶Sed di
ces non eſt idẽ.caloꝛ calefaciendo ꝓducit caloꝛeꝫ
in extrinſecũ:ad cuiꝰ pꝛoductionẽ põt deus nõ cõ
currere.cognitio nichil pꝛoducit in obiectũ: ſed ẽ
qualitas qua appꝛehẽditur actualiť obiectũ:ergo
quãdocũqꝫ ipſa eſt in potẽtia hꝫ talẽ naturã.quia
ſua natura eſt actualiter appꝛehendere obiectum
cuius eſt noticia.¶ Tertio arguitur:illa qualitas
q̃ eſt cognitio põt ꝓduci a ſolo deo ſine concurſu
intellectus:⁊ tunc illa qualitas intellectui inheret
et eſt cognitio:cũ eſt in ſubiecto ꝑceptiuo.⁊ tamẽ
nõ opoꝛtet ꝙ potẽtia aliq̇d appꝛehendat.¶Ter
tio arguiť.poſſunt eſſe ĩ intellectu plures noticie
actuales q̃ intellectus põt habere cũ influẽtia dei
generali.Ponať ꝙ intellectus põt habere ſolum
quattuoꝛ noticias actuales:cũ hoc deus põt pꝛo=
ducere quintam noticiã actualẽ ſe ſolo:quam vo=
co e.tunc e/noticia erit in intellectu:⁊ intellectus
nichil ꝑ illã cognoſcit.et tamẽ erit eiuſdeꝫ ſpeciei
ſpecialiſſime ẽtitatiue cũ aliis quattuoꝛ noticiis.
ſed q̃libet aliarũ quattuoꝛ eſt noticia actualis:ſcꝫ
a/b/c/et d/ergo e/ſimiliter eſt noticia actualis.⁊
tñ intellectus nichil ꝑcipit per e/noticiã:qò reſtat
pꝛobandũ.Intellectꝰ nullã efficientiam habet re
ſpectu e.noticie:nec attingentiaꝫ obiecti.hoc eſt:
nõ appꝛehendit obiectũ ꝑ e/noticiam : et tñ ipſa
eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime cũ actuali noticia:
et in ſubiecto vitaliter ꝑceptiuo. ergo realiter eſt
noticia.¶Contra illud arguiť.e/ noticia eſt ſolũ
noticia habitualis ⁊ nõ actualis.ergo male dictũ
eſt.aſſumptũ patet.ꝑ e/intellectus eſt aptꝰ natus
tendere in obiectũ:⁊ nõ actu tendit in obiectũ ꝑ
e.ergo e/eſt habitualis noticia.¶ Secũdo.noti=
cia habitualis nõ põt eſſe in intellectu q̇n habitu
aliter ſuũ obiectũ repꝛeſentet.¶ Tertio.ſi e/no=
ticia põt eſſe in intellectu et nõ repꝛeſentare ſuum
obiectum:ſequiť ꝙ pari rõne põt aliud obiectum
repꝛeſentare.⁊ ſic noticia ſingularis ſoꝛtis poſſit
repꝛeſentare platonẽ:qò nõ eſt dicendũ.¶Quar
to:pari rõne ſeqtur ꝙ dilectio põt eẽ ĩ voluntate:

et tñ voluntas nichil diliget per illã dilectionem.
¶Ad pꝛimũ reſpõdeť negando añs.et ad pꝛoba
tioneꝫ.ꝑ e/intellectus eſt aptus natꝰ intelligere:
hoc eſt verũ. eſt aptꝰ natus intelligere actualiter
qò nullo mõ cõuenit habitui:nec alicui eiuſdẽ ſpe
ciei ſpecialiſſime entitatiue cum habitu.ſolum in
clinat habitus in noticiam actualẽ: nec vnq̃ effi=
cietur actualis.¶Ad ſcòm cõcediť añs.ſemper ẽ
natus ĩclinare ĩ noticiã actualẽ:ſiue actualiť incli
net ſiue nõ.¶Ad tertium nego cõſequentiã:quẽ=
admodũ nõ ſequiť caloꝛ põt non calefacere. ergo
caloꝛ põt frigefacere.ſicut eſt contra naturã calo=
ris frigefacere.ſic eſt contra naturã noticie ſoꝛtis
repꝛeſentare platonẽ.¶Ad quartum cõcedo ſe=
quelam.¶Secundo dubitať.ſi habitꝰ eſſet intel=
lectui pꝛeſens ⁊ ei non inherens: an iuuaret tãtũ
ſicut cũ iam inheret.¶Et arguiť ꝙ nõ.qꝛ illo da=
to ſeqtur ꝙ habitus in vno angelo exiſtente cum
alio in eodẽ loco:vel cũ hoĩe:inclinabit intellectũ
vel voluntatẽ hoĩs vel angeli ad actualiter intel=
ligendum vel volendum.¶ In oppoſitũ arguiť:
a/caloꝛ ſeparatus a b/calido iuuat b. calidum ad
calefaciendum ac ſi a/caloꝛ eẽt in b/calido.⁊ acu
ties ſi ponatur qualitas a re acuta diſtincta iuuat
cultellum ad ſcindenduꝫ:ſiue cultello inhereat ſi=
ue pꝛecedat pꝛeſens localiter cultello.⁊ ita ĩ aliis
cauſis partialibus iuuatiuis.¶Pꝛeterea:inheſio
nullã cauſalitatẽ naturalẽ dat hitui e.nec ĩtellectꝰ
cauſalitatẽ ſuã capit ab habitu.ergo ſi eẽnt ſimul:
et habitus nõ inhereret intellectui:tantũ iuuaret
ad agendũ.¶Rurſus.obiectum extra intellectuꝫ
concurrit ad ꝓductionẽ noticie intuitiue ac ſi ob=
iectum idẽptificareť cũ intellectu:vt cũ intellectꝰ
intelligit ſe:ſemꝑ ſuã efficientiã naturalẽ habet.
ergo eodẽ mõ de habitu.¶Reſpondeť conceden
do partẽ affirmatiuã.ad pꝛimã rationẽ que eſt ad
partẽ negatiuã concedo illata.voluntas tamẽ an
geli eſt libera.põt non vti habitu alterius angeli
ſicut pꝛopꝛio ſi voluerit.ꝙ impellat alium angelũ
vel intellectum ad intelligendũ nõ eſt maioꝛ dif=
ficultas q̃ de pꝛopꝛio habitu.

¶Diſtinctio quarta.

CIrca hãc quartaꝫ
diſtinctionẽ q̃ritur:an angeli
creati ſunt ĩ gratia.¶Reſpõ=
detur: q̃ſtio eſt de facto.⁊ neu
tra pars põt conuinci per au=
ctoꝛitates ſufficiẽtes:neqꝫ ra
tiones.¶ Sed ꝑs affirmati=
ua videtur rationabilioꝛ.Pꝛobatio ꝑtis affirma=
tiue.Dicit Augu.xii.de ciuitate dei.ꝙ deus ſimul
erat condens naturã ⁊ largiens gratiã.¶Hoc di
cit Heronymus de demonibꝰ/Oſee.iii. dicens/
ꝙ demones in magna pinguedine ſpũſſctĩ creati
ſunt.¶Pꝛeterea: pꝛimus hõ creatus eſt ĩ gratia.
ergo angeli.añs pꝫ.qꝛ fuit creatus cũ iuſticia oꝛi=
ginali quã cõcomitabať gratia.¶ Amplꝰ. ſicut
eſt in eſſe nature/ſic ſuo mõ debet eſſe in eſſe ſuꝑ
naturali:ſed in eſſe nature q̃cũqꝫ ꝓceſſu tempoꝛis
pꝛoducta ſunt in ſe a ꝑncipio fuerũt ꝓducta ſcòm
rationes ſeminales.vt dicit Augu.ſuꝑ Geneſim.
ergo ſimiliter in eſſe ſupernaturali.gloꝛia q̃ pꝛo=
ceſſu tẽpoꝛis creaturis rationabilibus eſt data fu=
it a ꝑncipio ſcòm pꝛincipiũ ſeminariũ pꝛoducta.
ſed ſeminarium gloꝛie eſt gratia.ergo a pꝛincipio
fuit homini et angelo concreata.Sed hee ratio=
nes nõ ꝑſuadẽt volenti tenere oppoſitum.¶Ad
pꝛimũ diceretur ꝙ duplex eſt gratia/ quedã gra=
tum faciens.et negarent ꝙ auctoꝛitates intelligã
tur de illa.Alia eſt gratis data.et illa eſt duplex.
Nam quedã eſt q̃ eſt occaſio boni:vel occaſio ma
li.vt eſſe ingenioſum:eſſe bonũ cytharedũ: bonũ
muſicũ.Alia q̃ inclinat de ꝑ ſe ad bonũ:vt ſapien
tia:⁊ alie virtutes.De tertia gratia auctoꝛitates
intelliguntur.¶Ad tertiũ negarent añs.nõ ẽ ne=
ceſſe iuſticiã oꝛiginalem habere gratiam de lege.
¶Ad quartum cõceditur maioꝛ:et totꝰ diſcurſus
illius cõparationis. ⁊ ad applicationẽ. gratia eſt
pꝛincipiũ ſeminariũ.diceret:verũ ẽ gratia gratis
data:⁊ non gratũ faciens.¶Sed contra conclu=
ſionem arguitur ſic. Auguſtinus dicit ſuꝑ Gene=
ſim ad litteram/ꝙ angelica natura ꝑmo erat in=
foꝛmis creata:⁊ celũ dicta.deinde dicit eam foꝛ=
matã:⁊ lucẽ appellatam. Non aũt erat infoꝛmis
niſi ꝑ defectum gratie.¶ Irẽ/ Gregoꝛius.xxxii.
moꝛalium tractãs illud Ezechielis.xxviii. Aurũ
opus decoꝛis tui.⁊ foꝛamĩa ĩ die qua cõditus eſt.
Et loquens de lucifero dicit.huius lapidis in die
conditionis ſue foꝛamina pꝛeparata ſunt:qꝛ vide
licet capax charitatis conditus fuit.quaſi reple=
ri voluiſſet ſtantibus angelis tanq̃ in oꝛnamentis
regis poſitis lapidibus inherere potuiſſet.habu=
it ergo ille lapis foꝛamina.ſed pꝛopter ſuꝑbie vi=
cium charitatis auro nõ ſunt repleta. Et ſic apte
dicit ꝙ noon habuit charitatem. Stantes quoqꝫ
ibidem dicit charitatẽ recepiſſe cadentibus aliis.
¶Ad ꝑmuꝫ dicitur ꝙ pꝛius natura erat ĩfoꝛmis:
nõ aũt pꝛius tẽpoꝛe vel inſtanti.Secundo ſic.pꝛi=
us erat infoꝛmis beatitudine:poſtea erat beatitu
dine foꝛmatus.¶Ad auctoꝛitatem Gregoꝛii põt
dici ꝙ loquitur de charitate permanẽti.qò ex eo
patet:qꝛ dicit ꝙ pꝛopter ſuperbie viciũ foꝛamina
charitatis nõ ſunt repleta.ſed palã eſt ꝙ viciũ ſu
perbie non fuit in eo a pꝛincipio creationis:qꝛ nõ
malus:ſed innocens creatꝰ.¶ Secundo arguiť.
gratia inclinat habentem ad cõfirmandũ ſe deo.
ergo ſi oẽs habuiſſent gratiã oẽs cõuerſi fuiſſent
in deũ.et ita nullus cecidiſſet. ¶Hoc argumentũ
non eſt magni põderis.gratia inclinat ad confoꝛ=
mandũ voluntatẽ habentis voluntati diuine : nõ
tamen neceſſitat ipſam voluntatem.¶Dubitatur
q̇d factum fuiſſet:ſi Adã fuiſſet moꝛtuus ante pec
catũ:tenendo ꝙ nõ fuerit creatus in gratia.¶Se
cundo dubitať/an angeli poterant eſſe miſeri in
pꝛimo inſtanti ſui eſſe.¶ Tertio dubitať/ an bo=
ni fuerunt pꝛeſciti ſine confirmationis:⁊ alii ſui ca
ſus.¶Ad pꝛimũ reſpõdetur/ꝙ caſus eſt pꝛeter le
gẽ:videlicet ꝙ moꝛtuus fuiſſet ante culpam:ſꝫ ca
ſu admiſſo:nec fuiſſet dãnatus nec ſaluatꝰ.¶Ad
ſecũdũ dicitur ꝙ ſic.Malus angelus põt in pꝛio
inſtanti ſui eſſe peccare.vt in.xvii.diſtin.pꝛimi di=

ctum eſt:ſed in quocũq; inſtanti in quo peccat deus põt infligere ei penã. ¶ Ad tertiũ reſpõdetur ꝙ magiſter recitat duas opiniones cõtrarias in littera.tñ poſitio negatiua ẽ rationabilioꝛ:ꝙ nec boni ſciebãt ſuã cõfirmationẽ.nec mali erant preſcii ſue miſerie. Si boni preſciuiſſent ſuam beatitudinem tũc dãnati poterant cõqueri ꝙ hoc neſciebant:⁊ ꝙ non habebant tñ auxilii ſicut alii. Ad hanc partẽ declinat Auguſtinꝰ.xi.de ciuitate dei.c.xiii.⁊ ad Hoꝛoſiũ:omnes angeli creati ſunt eq̃les:ſed cadẽtibus illis ꝑ ſupbiã ceteri dño pia obedientia coheſerunt accipientes certã ſcientiã ſue ſtabilitatis q̃d illi nũꝙ̃ habuerũt: tñ habebãt probabilẽ coniecturã ꝙ eſſent habituri beatitudinẽ.ſicut de nobis contingit. ¶ Ex illo pȝ ꝙ angeli caſuri non preſciebant ſuũ caſum.alias habuiſſent penam ante culpam. ¶ Diſtinctio quinta.

N hac quĩta diſtictione inquirã duo circa angeloꝛũ meritum et premium. Primo vtcũq; coloꝛando modum magiſtri quem doctoꝛes agminatim relinquunt. In ſecunda q̃ſtione tractabo queſtionem ſicut ſentio ſcd̃m pꝛopꝛiam opinionem.

¶ Quantũ ad primũ q̃ritur vtrũ priꝰ angeli meruerint beatitudinẽ ꝙ̃ ipſam acceperint. Hic ſunt duo mõi oppoſiti quos recitat magiſter ĩ littera: et declinat ad illã poſitionẽ ꝙ priꝰ habuerũt beatitudinẽ ꝙ̃ eã meruerunt.ſed poſtea beatitudineȝ merẽtur ꝑ obſequia nobis ĩpenſa. Queadmoduȝ ſi rex daret pͥmo alicui equũ:poſtea facit eũ militari ꝓ eodẽ.ſic eſt hic ꝙ premiũ precedit meritũ. ¶ Hec opinio communiter relinquitur ab omnibus. Et contra eam ſolent eſſe aliqua argumẽta. ¶ Et pꝛio ſic arguit̃. Ex iſto ſeq̃tur ꝙ ſi hõ non fuiſſet creatꝰ:angelus nõ habuiſſȝ beatitudinẽ.cõſequẽs eſt falſũ.qꝛ angelus nõ depẽdet ab homine ĩ merẽdo.qꝛ circũſcripto oĩ actu circa hominẽ angelus põt habere actum intrinſecum merẽdo. ¶ Preterea.ꝑ hoc ꝙ aliquis ꝓuidet̃ bñ vſurus accepto:non meret̃ accipere illud. Tunc eñ poſſet hõ mereri primã gratiã:quia ꝓuidet̃ a deo dãte eã bñ vſurꝰ ea. Et tunc gratia non eſſet gratia.qꝛ eſſet ex meritis:licet nõ poſitis ĩ effectu:tñ a deo preuiſis.igitur angelus nõ meruit beatitudinẽ ſi tñ habuit eã pꝛopter bonũ preuiſuȝ ipſius in obſequendo circa electos. ¶ Itẽ:tunc ſtatus beatitudinis nõ eſſet ex ſe certus. Nã licet de facto ſiniſt etur.et ex hoc numerꝰ obſequioꝛũ ſit finitꝰ q̃ impenduntur a quibuſdã angelis:tñ poſſet mũdꝰ diutius durare pluſꝙ̃ ꝑ mille annos:vel ꝙ̃tũcunq; duret:nõ pꝛopter hoc ſtatus beatitudinis ẽ minꝰ certus.ſed hoc poĩto nõ eẽt certitudo meriti:quãtum eſſet.ergo iſtud premiũ de ſe certũ nõ reſpondet illi merito quod de ſe nõ eſt certum inꝙ̃tũ meritum. ¶ Sed iſte rõnes nõ cõcludũt. ¶ Ad pͥmũ nego illã conditionalẽ.deus poterat aliũ moduȝ inſtituiſſe dato antecedente illius conditionalis.

ſed iſte modus poſitus eſt ſcd̃m legẽ. ¶ Ad ſecundũ qñ dicitur ꝑ hoc ꝙ aliq̇s preuidet̃ bene vſurꝰ accepto:non meretur accipere illud.negat̃ aſſumptum. Et ad pꝛobationẽ tunc gratia eſſet ex meritis/⁊ ꝑ cõſequẽs nõ eẽt gratia. Dico ꝙ hoc argumentũ eſt magis cõtra factoꝛem.gratia in effectu precedit merita:licȝ merita ſint quodãmodo cauſa gratie.ſed quo ad illam auctoꝛitatẽ q̃ eſt in oꝛe oĩm multiphariã eam expono. Primo modo:illic eſt ſermo de pꝛedeſtinatis et gratia pꝛedeſtinationis. Patȝ manifeſte ad Romanos.xi.vbi hec auctoꝛitas oꝛiginaliter habetur. Secundo ſic exponitur.ſermo ẽ de gratia preueniẽte et auxilio ſpeciali dei ſine quo hõ non põt facere actũ moꝛaliť bonũ ſcd̃m modũ cõem theologoꝛũ: de quo inferius pꝛolixioꝛ erit ſermo. Tertio exponit̃ de prima gratia ſingulari q̃ hoĩ adulto cõfert̃ in baptiſmo vel circũciſione.illa gratia dat̃ virtute paſſionis chꝛiſti:⁊ ſine vllis meritis ipſius gratiã habẽtis. Quarto exponitur in adulto ꝙ gratia datur ſine merito condigni:non ſine merito congrui. Quĩto ſic. actus non equiualet gratie:ſed gratia incomparabiliter actuȝ exuperat.⁊ ſic dicit̃ dari gratis.habens bonũ equũ vno ſcuto: dicitur eũ gratis hr̃e apud loquẽtes. Sed q̇cq̇d ſit de illo dicto:argumentum eſt equale cõtra aduerſarios. ¶ Ad tertiũ qñ arguit̃ tunc beatitudo angeloꝛuȝ eſſet incerta:hoc negatur. Ipſa ẽ certa ĩ cõſpectu diuino ſicut numerus pꝛedeſtinatoꝛũ ⁊ repꝛoboꝛum. ¶ Si ponas aliquẽ angelũ habere btitudinem vt decẽ ratione actuũ meritoꝛioꝛũ quos eliciet:talis adhuc põt non elicere tot actꝰ.ergo nõ eſt certa ſua beatitudo.hoc argumentũ eſt nullũ: vt patet ex materia de futuro contingenti. ¶ Secundo pꝛincipaliter arguit quidã.in quibus inuenitur aliqua ꝑfectio eiuſdẽ rationis ĩ eis eſt idem modus acq̃rendi illam ꝑfectionem.ſed in angelis et hoĩbus eſt beatitudo eiuſdẽ ratiõis. Unde Apocalip.xxi.dicit̃ ꝙ in illa celeſti hieruſalem mẽſura ãgeli mẽſura hoĩs.ergo cũ hoĩes abſq; merito nõ ꝑuenient ad beatitudinẽ: videt̃ ꝙ nec angeli. ¶ Et confirmatur.qꝛ actꝰ qui includunt oppoſitionem circa ſtatum operantis nõ poſſunt eẽ ſimul.ſed actus premii et meriti includunt oppoſitionem circa ſtatũ operantis..ergo. añs pꝛobat̃. qꝛ mereri eſt illius qui eſt in ſtatu acquirentis ⁊ tẽdentis ad terminũ. Premiũ aũt reſpicit ſtatuȝ nõ acquirentis:ſed iam poſſidentis.nec tendentis ad terminũ:ſed iam exiſtentis in termino.et hec manifeſte opponũtur. ¶ Ad ſcd̃ȝ dicitur: ꝙ maioꝛ ⁊ minoꝛ ambe ſunt ſuſpecte. Beatitudo aũt chꝛiſti eſt eiuſdẽ ſpeciei et ꝑfectionis cũ beatitudine noſtra:et tñ ſcd̃m multos datur ſine meritis. ſecus ẽ de noſtra. Itẽ/quo ad minoꝛẽ apparet ꝙ beatitudo hoĩs ⁊ angeli ſpecie diſtĩguãtur. Ratio: vtrobiq; videtur verũ tenere qñ pꝛincipia ꝓductiua actuum voluntatis vel intellectus(qui nõ ſunt habitus)ſpecie diſtinguũtur:actꝰ pꝛoducti ſpecie diſtinguũtur.modo angelus ⁊ aĩa ſpecie diſtinguũtur. ¶ Ad ſcd̃ȝ dicit̃ ꝙ minoꝛ ẽ falſa.nulla eſt op-

poſitio inter ſtatũ meriti et premii niſi ex voluntate diuina quo ad nos. ¶ Iſtis argumẽtis cõtra magiſtrũ euacuatis adhuc coloꝛatur poſitio eiꝰ ſic. Nouem ſunt oꝛdines angeloꝛuȝ ſcd̃m ſanctos ad quos aſſumunt̃ hoĩes:vt apoſtoli/heremite/ cõmunes martyꝛes/et hmõi.palã eſt de beata virgine ꝙ ipſa tranſcendit angelos : ⁊ ita putanduȝ eſt de Joanne baptiſta quo inter natos mulieruȝ non ſurrexit maioꝛ:⁊ foꝛte de aliquibus aliis. ſed ſufficit.ſancti paucos hoĩes admittunt ſuꝑ angelos.ſȝ pleriſq;:ĩmo ferme ĩnũeri deceſſert ⁊ decedẽt cũ cẽtũ mille actibꝰ meritoꝛiis: et angeli non erant viatoꝛes niſi ꝑ moꝛulã bꝛeuiſſimã: nõ ſcd̃m hoꝛã vnã:ĩmo ſcd̃m multos tenentes oppoſitum habuerunt beatitudinẽ vel penã poſt vnũ actum: et ſcd̃m oẽs paucos poterant habere actus meritoꝛios in tam bꝛeui tempoꝛe. ¶ Sed hic diceretur ꝙ habuerunt vnum actum intenſum vel paucos ĩtẽſos:ĩmo vnꝰ actꝰ intenſus preſtat mille remiſſis. ¶ Iſtud nõ ſufficit.patet. circũſtantia tempoꝛis auget meritũ.ergo falſum ẽ ꝙ vnꝰ actꝰ intẽſus eq̃polleat mille remiſſis.actus vt vnum continuatus ꝑ decem decimas vnius hoꝛe equiualet actui vt decem qui durat preciſe per vnã decimã vnius hoꝛe. Qꝛ circunſtantia tẽpoꝛis augeat meritũ pariter et demeritũ perſuaſum eſt.xvii.diſtĩctio pͥmi.q.vi. ¶ Inſuper.hoc modo ſi hõ eliciat actum intenſiſſimũ quem põt habere gratia exẽpli vt decem:continuando ipſum in vna hoꝛa. et angelus eliciat intenſiſſimũ actũ quẽ põt habere (vt quadraginta vel centum)continuando illum actum per illã hoꝛam:hõ in illa hoꝛa tantũ merebitur ſicut angelus:cũ equaliter facit quod ĩ ſe ẽ. Nullũ eſt defugium niſi currendo ad circũſtantiã perſone. ¶ Sed foꝛte dices.iſtud argumentũ põt dirigi cõtra me et contra cõcluſionem quaȝ tueri ſatago.et patet ſic.ſi non ſufficiebat bꝛeuis moꝛa vie angelo ad merendũ vt argumentũ imaginat̃: opoꝛtet dicere ꝙ angeli merentur adhuc: et plurimi ſunt anni ex quo creati ſunt. et neſcitur quando erit finis mundi.opoꝛtet dicere quẽlibet angelum habere plus beatitudinis ꝙ̃ habeat Joãnes baptiſta:immo nõ erit facile tueri ꝙ beata virgo plus beatitudinis habeat ꝙ̃ aliqui angeli.ſed ipſa habuit beatitudinẽ reſpondentẽ actibus meritoꝛiis:et hoc ſi deꝰ acceptaſſet illos actꝰ ſcd̃m legẽ cõem.ergo hoc argumentum tñ impugnat concluſionẽ pꝛefatã ſicut eius contradictoꝛiam/ergo non eſt ponderandũ. ¶ Reſpondetur.⁊ ſi hoc argumentũ non concludat:ſufficit ꝙ ipſum vtrinq; tanti ſit ponderis:et ꝙ rationes cõtra magiſtruȝ dilui poſſunt. Secundo dico.non eſt ſimile. Foꝛte hõ in minoꝛi tẽpoꝛe plus meret̃ ꝙ̃ angelꝰ ĩ magno:pꝛopter appetitũ ſenſitiuũ retardantẽ a bono. Etiam dicetur ꝙ deus imponit eis terminum merendi:ſic ꝙ poſt illud iſtãs nõ mereant̃ ampliꝰ de pꝛemio eſſentiali: et licet ſit eadem periodus omnibus merendi:non tamen omnes equaliter merentur:vt de viatoꝛibus contingit.

¶ Queſtio ſecunda.

Ecundo circa hãc diſtictionẽ queritur:an angeli pꝛius meruerint et demeruerint beatitudinẽ et dãnationeȝ anteꝙ̃ illas acq̇ſiuerint. ¶ Reſpondet̃ affirmatiue.pꝛobatur concluſio affirmatiua.nõ merẽtur beatitudinẽ poſt eam:qꝛ ipſa eſt perpetua.eodem modo intelligo de culpa et dãnatiõe.nec angelus meretur beatitudinẽ cuȝ ſtatu beatifico.q̃d pꝛobo.tũ pꝛimo de nobis.et per certa ĩ nobis pꝛobabiliter arguimus de angelis.tum ſecundo. ſtatꝰ btĩficus nullũ pctm̃ admittit:ſtatꝰ merendi obliquitatẽ cõpatitur et flexibilitatẽ. tum tertio/ vł angeli merentur continuo ad diem iudicii vſq;.et ſic quilibet angelus longe plura merita habebit ꝙ̃ quicũq; hõ:quod nõ eſt dicendũ. vel eſt ſtatus merendi ante diem iudicii.et hoc nõ.qꝛ illum dare nõ potes rationabiliter. ¶ Secundo arguitur ad idem:demones non demerẽtur imputabiliter tẽpoꝛe dãnatiõis.ergo nec beati angeli merẽtur tempoꝛe beatitudinis.añs patet.non poſſunt mereri:ergo nec demereri. ¶ Contra hanc cõcluſionem arguitur.pugnaturis ĩ bello rex dat pecuniã tanꝙ̃ pꝛemiũ mercedis in pꝛincipio ꝓ opera futura.ergo non incõuenit deũ dare beatitudinẽ ante meritum. ¶ Reſpondet̃: loquendo de lege/conſequentia eſt nulla.ſi ſit ſermo de potentia dei: põt vtiq; illud facere. Natura angelica in pͥmo inſtanti ſui eẽ eſt btĩficabilis ſicut aĩa chꝛiſti.⁊ deus poteſt in illo inſtanti ei beatitudinẽ cõicare ꝓ merito natura precedẽte/vel ſine merito. Secũdo.pugnaturꝰ ꝓ rege nõ habet ꝯpletũ dñiũ pecunie accepte quouſq; militauerit. ¶ Secundo arguitur. Ex hac cõcluſione non poſſumꝰ ſaluare angelos eſſe ſic beatos.ſicut aſſeritur. nemo repẽte fit ſũmus.et hoc in q̃ſtione precedẽte deduximꝰ. ¶ Reſpondet̃.hoc argumentũ eſt apparentiꝰ cõtra cõcluſionẽ. Pꝛo cuiꝰ ſolutiõe dico: angeli habuerũt mediocre tẽpus vie:in quo mali pluribꝰ peccatis peccarunt tẽptando bonos:et boni reſiſtẽtes plurimũ meriti ſunt:iuxta illud Apocalipſis.xii. Factum eſt pꝛelium magnũ in celo/ Michael et angeli eius ꝓliabãtur cũ dꝛachone.⁊ ſic boni angeli et mali erant in continuo exercitio ꝓ toto tẽpoꝛe vie.actus eoꝛũ erant intenſiſſimi et difficiles: cuȝ habebant pꝛeclariſſima naturalia leuiter dabatur occaſio non parendi ſuperioꝛi. ¶ Contra. erant in termino poſt pꝛimũ actũ elicitũ.patet per Damaſcenũ libꝛo.ii.de oꝛthodoxa fide.c.iiii. in fine ſic dicit. Scire autẽ opoꝛtet:q̃d eſt hoĩbus moꝛs: hoc angelis eſt lapſus.poſt lapſuȝ eñ nõ eſt illis penitẽtie locus:vt neq; poſt moꝛtem hominibꝰ. ¶ Reſpondetur.intelligit de lapſu finali. ¶ Sed quia hoc nõ ſatiſfacit nodo argumenti cõtra iſtõ arguitur.totuȝ tẽpus vie erat bꝛeue: foꝛte non cõtinens hoꝛam vel duas.et cõiter adulti merentes et demerentes/in tẽpoꝛe incõparabiliter maioꝛe merentur et demerentur.ergo ſaltem dabis pau-

cos adultos quin erunt magis beati ꝙ angeli.

¶ Sed dices (et recte) angelus eſt ſuperioris ſpeciei ꝙ hō: iuxta illud pſalmographi. Minuiſti eū paulominus ab angelis: et ſic poteſt habere actū forte in triplo intenſiorē ꝙ hō. ¶ Contra hoc arguitur. ſit intenſiſſimus actus queꝫ hō pōt elicere vt decē: et intēſiſſimus quē angelus poteſt elicere vt triginta: et eliceant duos actus tales ſcōm extremū conatus eoꝝ. hoc ſuppoſito arguit̄ ſic. fortes facit tantū quantū in ſe eſt ſicut angelus. ergo tantū meretur. cōſequentia tenet. oēs potentie libere equaliter faciētes quod ī eis eſt equaliter merentur. ſed ſic eſt de forte et angelo. igitur. ꝓbatio maioris. ſtat male natū actum remiſſioreꝫ producere ꝙ naturalibꝰ pollentē et tantū mereri ſuppoſito ꝙ equaliter conetur: ꝛ hoc ſi nō proueniat ex culpa ſua: vtpote ex influētia celi ad luxū / furtū / vel hmōi. ¶ Reſpondetur: negando ꝙ fortes tantū meretur ꝑ decē ſicut angelus ꝑ triginta. licet facit totum qđ in ſe eſt: hoc non ſufficit in agentibꝰ diuerſarū ſpecierū. et non eſt improbabile in agētibus eiuſdē ſpeciei: queādmoduꝫ ſunt duo hoīes dati. Poſtꝙ vnus actus eſt alio itēſior plus meretur. Sed qcquid ſit de illo in agentibus diuerſaꝝ rationum non tenet. et ſicut dico de hoīe ꝛ angelo: ſic dicendū eſt de angelis diuerſarū ſpecieruꝫ. Superior angelus poteſt ſemꝑ actum intenſiorē elicere: et ꝑ cōſequens in ſic eliciendo plus merebitur ꝙ inferior. ¶ Sed contra illud totū arguit̄. hoc non ſaluat adhuc intentum. licet angelus in triplo plus mereatur ꝑ actū ſuū itenſiſſimū ꝙ hō per ſuū intenſiſſimū: tñ tēpus vie eſt in hoīe incōparabiliter maius ꝙ in angelo: cum pleriqꝫ vltra ſexageſimū viuant annū. ¶ Reſpōdet̄. angelus in eodem tempore non ſolum habet actum intēſiorem ꝙ homo: ſed cū hoc multo plures actꝰ habet ſimul. vbi homo pōt quattuor aut qnqꝫ actus habere ſimul angelus duodecī vel qndecī ſimul poteſt habere. et angelus ſuperior plures actꝰ in eodem tempore ꝙ angelus inferior. ꝛ claritas noticie quā habet angelus ſuꝑ hoīem ꝓ ſtatu vie multum facit ad intēſiorē actum volūtatis: ꝛ gratia. et veroſimile eſt ꝙ maiorē gratiā dedit ſuꝑioribꝰ et per cōſequens poterāt elicere actus intēſiores et magis meritorios. Si quis gratiaꝫ ex meritis acquirat: eliciendo actum intēſiorē ꝙ alter minꝰ gratie habens: plus meretur ꝙ alter: vt in. xvii. diſtinctione primi diximus. Idem eſt de gratia ſacramentorū / et de prima gratia collata angelis / et de ſpeciebus cū eis cōcreatis. Adde multas interpollationes meritorum hoīs: nūc dormit: nūc diſtrahitur: interdū retrocedit et in peccatū labitur. ꝛ (ſcōm aliquos) non reſurgit ad priora merita. ſed de hoc in quarto locuti ſumꝰ. ¶ Ex his patet quō ſuſtinere poteſt quō angeli plus meruerūt ꝓ tꝑe vie ꝙ multi hoīes. nec opus eſt cōfugere ad circunſtantiā ꝑſone ꝙ deꝰ actū angeli plus acceptat ꝙ hoīs. queādmodū rex plus premii illuſtri cōfert viro ꝙ equiti vel pediti etiam equaliter pugnanti in bello. Sed vbi oppoſitū nō pōt defendi niſi illa via: in ea aſylum locare oportebit.

¶ Tertio arguitur. angeli cuſtodiūt nos. ergo ꝓ illa cuſtodia aliquid merentur. ꝛ nō premiū futurū. ergo premiū precedens. et per cōſequēs beatitudo in eis precedit meritum. ¶ Reſpondet̄. hoc officiū eſt a deo angelis cōmiſſum ꝙ ſua ſponte libenter impendunt propter ꝑfectā charitatem in qua ſunt. multi ſunt viatores charitatiui q libēter aliis obſequium impendunt. ſed ſi ab eis homines cōmiſſi in via morū ꝓficiant: gaudium accidentale habent ſcōm illud euangeliſte Matthei. xviii. ſi fuerint alicui centū oues ꝛ perderit vnā ex eis. ꝛc. non tamē triſtabitur beatꝰ angelꝰ ſi ab eo cuſtodiendus in via morū non proficiat. triſticiā ſuꝰ ſtatus non cōpatitur. vehemens gaudiuꝫ triſticiam etiam impertinentem nō formaliter contrariam excludit. vii. Ethicoꝝ. ¶ Quarto arguitur. āgeli beati ſunt in gratia ꝛ eliciunt ab ea multos actꝰ. gratia non excidet. pͥme ad Corinth. xiii. ſed quilibet actus a gratia elicitꝰ eſt meritorius. igitur. ¶ Reſpondetur concedendo ꝙ ſunt in gratia. ꝛ licet ab ea actus eliciant: cuꝫ non ſint in via: nichil merentur. ¶ Quinto arguitur. xp̄s fuit cōprehenſor ſcōm magiſtrū in pͥmo inſtanti quo aīa eius fuit in rerū natura. ꝛ tñ cū hoc meruit. ergo nō incōuenit angelos mereri in tꝑe quo ſunt beati. ¶ Reſpondetur concedendo aſ̄s / vt ī tertio deducitur. non eſt ſimile de aliis. b. Tho. in quotli. ix. articulo. vii. tenet ꝙ in pͥmo inſtanti angelus erat cōprehenſor: ꝛ meruit. dicit idē actꝰ ꝓ quanto elicitur a gratia et voluntate eſt meritoriꝰ. Idē dicit in ſecūdo ſentētiaꝝ: diſtin. iiii. q. prima. articulo primo. licet ī prima parte. q. lxii. articulo. v. dicat: ꝙ i primo inſtanti erant pure viatores: ꝛ īmediate poſt hoc erant comprehenſores et in termino. ſed de dānatione perpetua malorū oportet illud qđ dicat: īmediate poſt primū inſtans boni erant comprehenſores et mali non poterant peccare i prīo inſtanti. ergo in eodem inſtanti erūt in termino ꝛ in demerito. certe tenendo hoc ꝙ ipē tenet pōt dicere ꝙ xp̄s beatitudinē meruit: cuiꝰ oppoſitū ipſe dicit cū cōmuni ſchola. ¶ Sed redeundo ad argumentum pro me cōcedo aſ̄s ſicut dixi: et nego conſequentiam. teneo ꝙ boni ꝛ mali angeli ſteterunt viatores ꝑ tēpus. nec admitto ꝙ aliqͥs mereatur beatitudinē aliquo modo in inſtanti quo eſt beatus / vel dānationem ꝑpetuā tꝑe / vel inſtanti terminatiuo vie. ¶ Sexto arguitur. xp̄s meruit ſua paſſione preuiſe gratiā patribus qui xp̄m preceſſerunt quo ad humanitatem et ad meritum. ergo non incōuenit premiū meritū p̄ceſſiſſe. ad hoc in. xix. diſtinctione tertii reſpondebitur. ¶ Septimo arguitur. angeli habuerunt beatitudinem naturalem i primo inſtanti ſui eſſe. ergo et ſuꝑnaturalē. conſequentia tenet. ita potens eſt deus dare beatitudinē ſuꝑnaturalē ſicut angelus capiēs beatitudinē naturalē. antecedēs pꝫ. habebant i primo inſtanti noticiā abſtractiuā diſtinctā dei et cetera q quis in luīe naturali cōſequi pōt circa deū. et in hoc cōſiſtit beatitudo naturalis: ſecūdū ari-

ſtotelem pͥmo et decimo Ethicorū. ¶ Reſpondetur / conſequentia eſt nulla. priorē a ſeipſis cuꝫ influentia dei generali acqrere poterant: non autem ſecundam q eſt beatifica. qꝛ hoc nō decuit ſine meritis preuiis. ¶ Dubitatur / an angeli peccātes tēpore vie poterant penitere. ¶ Reſpōdetur ꝙ ſic. patet / erant adhuc viatores. ergo poterant eorū peccata deteſtari pro tempore vie. nō īmobiliter adherent cuicunqꝫ adherent. ratio eſt. habebant liberum arbitriū tam ad bonū ꝙ ad malum vertibile. ¶ Ex his vides quō non eſt difficultas quin angeli multū premiati ſunt: patet. multū meriti ſunt in puſillo tēpore. boni / actꝰ multū intenſos habuerūt / in deū puriſſime ꝛ actualit̄ latos / et gratias agentes de eorum creatione / nolentes malis conſentire: ſed parere ſuo creatori. intenſio actus per naturalia gratias et habitus concreatos. patet. noticia perfecta ad idem multum facit. actum iuſticie exercuerunt et fortitudinis contra luciferū et angelos eius de quibus triūphabant. actus eoꝝ erant circa difficile. hec oīa ad meritū maxime promouent. ex dictis patet nō oēs angelos eſſe equaliter beatos. et veroſimile hoc eſt in oībus his que ſunt eiuſdem ſpeciei: forte nō habebant omnes actus equales.

TErtio circa eandem quintam diſtinctionē qritur: an deus poterat creare angelos beatos in primo inſtanti et malos miſeros.

¶ Pro ſolutione qſtionis pono concluſiones: quarū pria eſt. Angelus potuit fuiſſe beatus in primo inſtanti ſui eſſe. ¶ Secunda cōcluſio. Aliqui angeli potuerunt fuiſſe miſeri tam miſeria pene ꝙ culpe in primo inſtanti ſui eſſe. ¶ Tertia cōcluſio. Demones non peccarunt in primo inſtanti ſui eſſe.

¶ Prima concluſio probatur. angelꝰ poterat habere noticiam intuitiuam dei et dilectioneꝫ eius in primo inſtanti ſui eſſe. et cetera oīa beatitudinis. ergo et beati eē. ¶ Preterea arguitur. anima chriſti erat beata in primo inſtanti ſui eſſe. ergo angelus poterat eſſe beatus in primo inſtanti ſui eſſe. ¶ Tertio arguitur. qꝛ ſi nō poſſit: hoc eſt propterea ꝙ creatura nō pōt effectū producere in inſtanti. ſed hoc nō. prout alibi ſerioſius ꝓbauimꝰ. ¶ Secūda cōcluſio patet. angeli poterāt peccare in primo inſtanti ſui eſſe. ergo eſſe in illo inſtanti miſeri miſeria culpe. tenet conſequētia ab equiualentibus. nichil aliud eſt eſſe miſerū miſeria culpa ꝙ eſſe in pctō. de miſeria pene etiā rōne culpe cōmiſſe pꝫ. in quocūqꝫ inſtanti culpa eſt cōmiſſa in illo deus pōt penam illius culpe punitiuā infligere. alioqn pctm̄ ſtabit ꝑ tēpus vel inſtans ī aliquo in quo deus non pōt ipſum punire: quod eſt incōueniens. nec illud pugnat cū dictis ī calce queſtionis precedentis. qꝛ in illa ſcōm legē dei ordinatā: hic ſcōm potentiā eiꝰ abſolutam loqmur. ¶ Secundo arguitur ad idē. Augu. dicit. xi. de ciuitate dei. c. xiii. q dicunt angelos a principio fuiſſe malos nō ſētiūt cū manicheis: q manichei ponebant vnū deū malū īmediate eſſe cāꝫ mali: et alterū bonū īmediatā cauſam boni. ergo Auguſtinus voluit dicere: hec cōſequētia eſt nulla: angelꝰ erat malus in primo inſtanti ſui eſſe: ergo erat creatus a malo deo. qꝛ ſtat oppoſitū cōſequentis cū antecedente: ſcꝫ: ꝙ malicia illa erat a demone ꝛ eſſentia angeli erat a deo bona. ¶ Sed dices: lꝫ nō ſit hereſis manicheorū / eſt tñ alius error; puta ꝙ bonus deus ſit cauſa principalis actūs pctī ꝛ impellit creaturā ſuam ad actum viciosum. hec em̄ hereſis ſecunda differt a prima. ¶ Unde mens ſancti Thome in hoc ſtat: ꝙ angelus nullo modo poterat peccare in primo inſtanti ſui eē. ad hoc ponit in variis locis rationes. Prima eſt ī prima pte. q. lxvi. articulo. v. cuius ſententia eſt hec. Operatio q ſimul eſſe incipit cum eſſe rei / eſt ei ab agente a quo habꝫ eſſe: hoc eſt attribuitur agenti. Unde ſi aliqua res habeat eē ab aliquo agente deficientē qđ poſſit eſſe cauſa defectiua actionis: poterit in primo inſtanti in quo incipit habere defectiuam operationem. ſicut ſi tibia naſcitur clauda ex debilitate ſeminis: ſtatī incipit claudicare. ſi angelꝰ ergo in pͥmo inſtanti ſui eſſe peccaſſet: pctm̄ illud fuiſſet attributū deo q non poteſt eſſe actor peccati. iſtud ſupplet̄ ꝑ doctorē ſanctū: de malo. q. xvi. articulo. iiii. illic dicit in conceptibus et affectionibus angeloꝝ eſt quedā tēporalis ſucceſſio. non eī angeli oīa ſimul actu intelligūt. qꝛ nō oīa ītelligit vnus angelus ꝑ vnaꝫ ſpeciē: ſed diuerſa diuerſis ſpeciebus. oīa illa q angelꝰ ꝑ vnam ſpeciē cognoſcit pt ſimul cognoſcere. q aūt ꝑ diuerſas ſpecies cognoſcit nō pt ſil' cognoſcere: ſꝫ ſucceſſiue: g ī his q ꝑ vnā ſpeciē āgelꝰ cōprehēdere nō pōt / neceſſe eſt ꝙ moueatur in diuerſis inſtātibus ſui tēporis. ea aūt q ſunt ſupra naturā ad gratiā ꝑtinentia: circa q fuit pctm̄ angeli magis diſtāt a qbuſcūqꝫ naturaliter cognitis ꝙ qcūqꝫ naturaliter cognita ab inuicē. Uñ ſi non oīa naturaliter cognita propter eorum diſtantiā pōt angelus apprehendere per vnam ſpeciē et ſimul: multo minus pōt ſimul moueri in naturaliter cognita et ſuꝑnaturalia q ſunt gratuita. motus angeli primo eſt in id qđ eſt ſibi cōnaturale: qꝛ ꝑ illud pertingit in id quod ē ſupra naturā. ꝛ ideo oportet ꝙ angelus in primo inſtanti ſue creationis cōuerteret̄ ad naturalē ſui cognitionem ſecundū quā non potuit peccare. poſtmodū vero potuit cōuerti in id quod ē ſupra naturā: vel ab eo auerti. licet hāc determinationem quodāmodo voluntariā reputē: et nō ſufficienter probatā: ꝙ magis determinetur ad rectitudinem in primo inſtanti ꝙ in aliquo inſtanti ſequēti: tñ hoc nō ſufficit ad expugnandā poſitioneꝫ. ¶ Contra hāc viam arguitur ſic. Volūtas eſt libera quo ad exercitiū actus ſecūdū eos: et in hoc poterat mereri eliciendo actū. ponatur ꝙ deus precipiat primo angelo in primo inſtāti ſui eſſe diligere ſe vel deum. preceptū eſt rationabile: qꝛ primꝰ angelus poterat hoc adimplere. in illo inſtāti poterat an-

gelus non elicere illuȝ actum:qꝛ ſecluſo precepto
poteſt actũ non elicere:et ſi actũ nõ eliciat:pecca
bit pctõ omiſſionis.et tñ illa omiſſio nõ attribuitꝛ
deo.ergo neqȝ cõmiſſio.ſuppono ꝙ eſt aliq̃ pura
omiſſio ſine actu voluntatis. ¶ Preterea arguit
petrus aureolus ꝯ ſanctuȝ Tho.ſic. in quocũqȝ
inſtanti ſunt oẽs cauſe productiue peccati in illo
ĩſtanti põt produci pctm̃.ſed in ṗmo inſtanti ſunt
hec oĩa.¶ Joãnes capꝛiolus negat maiorẽ:⁊ in-
ſtat de motu locali et gñatione q̃ alteratiõnẽ pre-
ſupponit.hoc nõ ſoluit argumentũ dũmõ limitetꝛ
maioꝛ ad intellectũ argumenti.qꝛ argumentũ in-
telligit de effectu ſubito ꝓducibili.¶ Propt̃ea:vi
dens Joannes ꝙ nõ ſufficiẽter reſpõdet ad intẽ-
tionem argumẽti addit ingens. Dicitꝛ vlterius ꝙ
licet angelus in pꝛimo inſtanti ſui eſſe haberet li-
berũ arbitrium et alias cauſas actus aut demeri-
toꝛii:tñ ipſe angelus ſcõm ſuam naturalem potẽ-
tiam nõ poterat moueri in actum meriti vel de-
meriti niſi pꝛius moueretꝛ ad actũ naturalẽ ĩ quo
nec meritũ nec demeritũ ꝓpꝛie cõſiſtit.et de hoc
ſanct⁹ Tho.de malo.q.xvi.ar.iiii.in ſolutiõe ter
tii ſic dicit.Opoꝛtet ꝙ angelus in ṗmo inſtãti cõ-
ſideraret illud qđ ſpectat ad ſuam naturaȝ:⁊ poſt
modũ moueretꝛ in ſupnaturalia per cõuerſionem
vel auerſionẽ.et in ſolutiõe q̃nti dicit.volũtas ra
tionalis creature determinata eſt ad vnũ natura-
liter in quod mouetur:ſicut oĩs hõ naturalitꝛ vult
eſſe et viuere ⁊ beatitudinem habere.Et iſta ſunt
ad q̃ pꝛimo mouetꝛ naturaliter creatura vel intelli
genda vel volenda.qꝛ ſemp actio naturalis p̃ſup-
ponitur aliis actionibus.et ideo ſi angelus in pꝛi-
mo inſtanti ſue creationis peccaſſet : videretꝛ hoc
competere ſue nature.¶ Sed contra illud argui-
tur.Angelus poterat habere actum liberũ in pꝛi
mo inſtanti:cum actu naturali.poterat mereri in
pꝛimo inſtanti:vt magiſter ĩ. xviii.diſtin.tertii de
chꝛiſto deducit.ergo in illo poterat habere actuȝ
elicitiuũ et liberũ.¶ Reſpondetꝛ.Angelus in pꝛi-
mo inſtanti ſuo ſcõm naturalẽ eius potentiã non
poterat habere volitionẽ electiuã. qꝛ opoꝛtet ꝙ
pꝛimus actus cuiuſlibet voluntatis ſit naturalis
qui ſemp eſt bon⁹ et rect⁹.non ſunt ſimul duo act⁹
in voluntate angeli niſi moueretꝛ p gratiã a deo.
deus autem poteſt mouere animam quo voluerit
ad bonum.ſed mens rõnalis creature mouetur a
ſeipſa ad malũ:q̃ non põt ſe mouere niſi ſcõm exi
gentiã naturalis oꝛdinis. ſic reſpondet articulo
pꝛefato de malo ad vigeſimũ.⁊ cõſequenter poſi
tionem ſuã defendendo dicerẽ:angelus cũ inſtin-
ctu dei ⁊ eius ope ſpeciali ĩ pꝛimo inſtãti põt ha-
bere actũ electiuũ liberũ:et nõ aliter.et cũ de⁹ nõ
põt ſpecialiter cõcurrere ad peccatũ:nec cũ influ
entia dei generali põt creatura actũ aliquẽ liberũ
habere in pꝛimo inſtanti:p nullã potẽtiam poteſt
peccare in pꝛimo inſtanti ſui eẽ.ſȝ poſt hoc. ¶ Ec
ce quõ vtcũqȝ coloꝛate q̃s poteſt tueri poſitionẽ
doctoꝛis ſancti.nõ credo illã veram.non video il
lud aliquo mõ pꝛobatũ:vel(qđ min⁹ eſt) ſuaſum:
ꝙ angelus vel homo adultus creatus ſine pecca-
to oꝛiginali creatus ſicut erat Adã: ſiue in pecca-
to oꝛiginali:nõ poſſit in pꝛimo inſtanti ſui eſſe ha-
bere actũ elicitũ liberꝝ ſiue ſine actu ꝯfoꝛmi ad ap
petitum naturalẽ ſiue diffoꝛmi.Propterea teneo
cũ cõi opinione ſecundã cõcluſionẽ.¶ Tertia cõ-
cluſio ſic pꝛobatur p illud qđ ſcribitꝛ Geñ.ṗmo.vi
dit deus cuncta q̃ fecerat et erant valde bona.in
ter illa erant demones.¶ Item/dicitur ſub figu-
ra pꝛincipis babilonis de dyabolo. Eſaye.xiiii.
quõ cecidiſti lucifer qui mane oꝛiebaris.et Eze.
xxix.In deliciis paradiſi dei fuiſti.cõtra ſcõaȝ cõ
cluſionẽ non inſtabo;qꝛ ſerioſius eã pꝛoſequutus
ſum in.xvii.diſtinctiõe pꝛimi.¶ Contra tertiã cõ
cluſionẽ arguitur p illud qđ ſcribitꝛ Joannis.viii.
de diabolo.ille homicida erat ab ĩitio.¶ Ad hoc
reſpondet beatus Aug.xi. de ciui.dei.cũ dicitur:
ꝙ diabol⁹ ab initio peccat:nõ ab ĩitio ex quo cre
atus eſt peccare putand⁹ eſt:ſed ab ĩitio peccati:
ſcȝ:qꝛ nũꝙ a pctõ ſuo receſſit.¶ Finẽ huic diſtin-
ctioni ĩponẽtes patet tẽpus vie in oĩbus angelis
fuiſſe equale.et nõ erat ſolũ p vnũ inſtans:ſed per
tempus determiatũ.cui ſcriptura aſſipulatꝛ Eze.
xxviii.vbi ſcribitur de dyabolo ſub figura regis
tiri ſicut crebꝛo eſt modus ſcripture.cũ dyabolus
ſit caput iniquoꝝ.de vno iniquo ad dyabolũ ⁊ cõ
tra tranſit.vt Iſaye. xiiii. loquens de rege babi-
lonis qui erat dyaboli mẽbꝛũ tranſit ad loquẽdũ
de pꝛincipe demonũ:querẽs:quõ cecidiſti de celo
lucifer q̇ mane oꝛiebaris.ſic in pꝛopoſito.dicit er
go Ezechiel:potius deus p os Ezechielis:poſui
te in monte ſctõ dei in medio lapidũ ignitoꝛũ am
bulaſti pfect⁹ ĩ viis tuis a die cõditiõis tue donec
eſt inuẽta iniq̃tas in te.ambulare motũ ⁊ tps im-
poꝛtat.et cũ illõ ẽ rationabili⁹ vt ſeruetꝛ tẽp⁹ tam
ad merendũ ꝙ̃ ad demerendũ:nec rões alicuius
momenti oppoſitũ tenentes adducũt:hoc tenen
dũ eſt.Inſup:peccatum luciferi fuit aliis occaſio
peccandi. nõ eſt veroſimile ꝙ ſolũ naturalitꝛ pre-
ceſſit alioꝛũ pctã:ſed tempoꝛe vel inſtanti.magni
tudo pene eoꝛum colligitur ex demeritoꝝ multi-
tudine.patet.boni multum meruerũt ĩ bꝛeui tem-
poꝛe:⁊ rationẽ ſup hoc dedimus in q̃ſtione prece
denti.ſed bonis actib⁹ mali ſunt oppoſiti:⁊ opti-
mis actib⁹ peſſimi. Preterea. ingratitudo multũ
facit ad demeritũ:cũ eos in pulcherrimis natura
libus creauerit in optimo loco:gratuita cõferẽs:
tam gratiã gratis datã ꝙ gratiã gratũ faciẽtẽ ꝙ̃
rerũ noticias.Nũq̇d erãt ingratiſſimi non deum
laudare:et ei⁹ imperio parere.ceciderũt ab altiſ-
ſima ſede p eoꝝ culpas varias/⁊ intẽſiſſimas/et
ex parte obiecti maximas:quid mirũ ſi grãdi ſup
plicio toꝛqueantur. ¶ Diſtin.vi.

CIrca hanc diſtincti
onem ſextam ĩ qua magiſter lo-
quitur de pctis demonũ queraȝ
aliqua. Primo/an pꝛim⁹ angel⁹
poterat appetere eq̃litatẽ dei.
Secundo inq̃rã de peccatis qui-
bus peccauit ipſe et alii angeli inferioꝛes.¶ Cir-

Sit aũt boni angeli majorem hent grãm et gliam q̃ hoies ita q pauci hominis elevat ad or
dins angeloz sic et pauci hominis tm demeruerit sic mali angeli et pauci tm puniunt
ultima pena ac ... ꝙ oppoꝛtent dicere ꝙ fuit ipis notabile temps vie tam f. boni
ad merendũ qz mali in quo demeruerit / nam si cito post ... erant in ... hic
amplius demeruissent / quare ... ꝙ angeli mali in aliquo tempore potuerunt peni
tere ... in ...

ca pꝛimã duas ſcito poſitiones.quarũ pꝛioꝛ tenet
partẽ affirmatiuã queſtiõis.ſcõa ptẽ ꝯtradictoꝛiã.
vtrãqȝ ptẽ in hac q̃ſtiõe diſputabim⁹.¶ Circa ṗo
rem partẽ pono duas cõcluſiões ꝓbabiles: qua-
rum pꝛioꝛ eſt.pꝛim⁹ angel⁹ poterat appetere eq̃li
tatẽ dei.¶ Scõa cõcluſio:pꝛimus angel⁹ appetiit
equalitatẽ dei. ¶ Pꝛioꝛ ꝯcluſio ꝓbatꝛ : equalitas
dei ẽ bonũ apparẽs. ſed eẽ bonũ apparẽs põt eẽ
obiectũ volũtatis in volẽdo.igitur. minoꝛ eſt cla
ra.aliqđ bonũ apparẽs eſt obiectũ volũtatis ĩ vo
lẽdo/nec põt dari diſcrimen de vno obiecto plus
ꝙ̃ de alio.maioꝛ ptȝ.eq̃litas dei eſt realiter bonũ
excellẽs:⁊ in rerũ natura in filio dei.de quo apl̃s
dicit.rapinã nõ arbitrat⁹ eſt.⁊c.ergo eſt bonũ ap
parẽs.¶ Scõo arguitꝛ ad idẽ:ſi volũtas ṗmi an-
geli nõ poſſet velle ei equalitatẽ dei: hoc erat qꝛ
eq̃litatẽ dei ṗmo angelo ꝯpetere eſt ĩpoſſibile:ſȝ
hoc nõ obſtat.3. Ethicoꝝ volũtas eſt ĩpoſſibiliũ.
et poſſum⁹ velle nos eſſe ĩmoꝛtales:licet putem⁹
illud nobis eſſe ĩpoſſibile .¶ Tertio arguitꝛ. ĩpoſ
ſibile eſt obiectũ intellect⁹.ſed taȝ latũ eſt obiectũ
volũtatis ſicut intellect⁹.igitur.maioꝛ ptȝ . ſatis
cõiter tenetur ab artiſtis ꝙ ĩpoſſibile eſt ſignifica
bile ⁊ imaginabile:ꝓpterea ponunt ampliationẽ
ad quinqȝ.⁊ patet rõne.intellect⁹ appꝛehẽdit ali
quid eẽ ĩpoſſibile: alias de nullo ĩpoſſibili dicere
põt ꝙ ipm eſt tale.ergo ĩpoſſibile termiat actũ in
tellectus noſtri et eſt eius obiectũ .et eodẽ modo
actum intellectus increati quo ad appꝛehẽſionẽ.
ſecus eſt quo ad iudiciũ.ſed quicq̇d intellect⁹ no-
ſter appꝛehẽdit cõplexe vel ĩcõplexe.volũtas no
ſtra põt velle.ſecus eſt de intellectu increato q̇ nõ
põt velle impoſſibile ṗme intẽtionaliter. qꝛ tunc
ſua volũtas ſuam potentiã excederet:quod eſt ĩ-
ꝯueniẽs:ſecus eſt de nobis.crebꝛiter noſtra volũ-
tas potẽtie limites tranſcendit.¶ Scõa cõcluſio
ꝓbabile eſt:ꝙ angelus equalitatẽ dĩ appetiit.pa
tet cõcluſio.illam appetere potuit ex pꝛioꝛi.⁊ au
ctoꝛitates ſunt hoc inuẽtes:nec rões oppoſituȝ
concludentes nec auctoꝛitates.igitur.de auctoꝛi-
tatibus patet.Iſa.xiiii.aſcendam in celũ et ero ſi
milis altiſſimo.iam erat in celo ẽpireo in quo cre
atus erat.ergo opoꝛtet ꝙ intelligat de celo ſãcte
trinitatis.Itẽ ſup illo pſalmi.q̃ nõ rapui:tũc ex-
ſoluebam.dicit gloſa:ꝙ eua ſicut diabolus rape-
re voluit diuinitatẽ.et Aug.in.q.ve.teſta.ꝙ elec-
tione inflat⁹ voluit dici deus.¶ Contra pꝛioꝛem
cõcluſionẽ arguitur.pꝛimus angelus nõ peccauit
ex paſſione:nec ex ignoꝛãtia praue diſpoſitionis
q̇a tunc pena p̃ceſſiſſet culpã: ſed ex electiõe:ſed
electio non eſt impoſſibiliũ.iii.Ethicoꝛum.
¶ Reſpõdetꝛ. electio biphariã capitꝛ.vno modo:
vt dicat noticiã cõpletã et perfectã ad peccatum
ſufficientẽ.et ſic nego.Alio modo pꝛo actu volun
tatis ſeq̃nti diſcurſũ ſillogiſmi pꝛactici.⁊ ſic cõce
do.electio hoc modo eſt actus voluntatis capiẽs
vnam partẽ rationũ ad vnã partẽ contradictiõis
adductã:modo circa ſcitũ impoſſibile nõ diſcur-
rimus nec alterã partẽ eligimus.¶ Sed contra.
p te voluntas poteſt ĩpoſſibile velle.ergo põt vel
le inquirere media ad tale impoſſibile:et ſic effi-
caciter põt impoſſibile velle cum laboꝛet ꝙ̃tum ĩ
eo eſt ad talia media habenda.non eſt de ratione
volitionis efficacis ꝙ cõſequatꝛ intentũ.¶ Secũ
do arguitur. nichil voluntas poteſt velle niſi qđ
eſt pꝛius intellectũ.ergo angelũ eſſe deo equaleȝ
opoꝛtuit pꝛius eſſe intellectũ:et non ab intellectu
errante:quia ſic pena pꝛeceſſiſſet culpã.vel ab in-
tellectu non errante:et hoc eſt impoſſibile.qꝛ in-
tellectus non errans nõ poteſt oſtẽdere illud qđ
includit conradictionẽ. Reſpõdetur:concedendo
tam antecedens/ꝙ̃ conſequens: ſed non opoꝛtet
habere iudiciũ pꝛeuiũ.ſufficit noticia ſimplex. vo
co oẽm noticiã ſimplicem ĩ pꝛopoſito que nõ eſt
pꝛopoſitio vel eius iudiciũ.modo ĩ noticia ſimpli
ci non eſt erroꝛ . deceptio et erroꝛ ſunt paſſiones
aſſenſus ꝓpoſitiõalis.modo per noticiam ſimpli
cem intellectus poteſt appꝛehendere et mõtẽ/et
angelũ:et conferre vnum alteri ad cõpoſitioneȝ
vnius totius.et volũtas poteſt ꝓpoꝛtionabiliter
velle:vt in ampliationibus et appellationib⁹ ar-
tiſte pꝛacticare ſolent.¶ Sed queris:quid eſt ob-
iectum intellectus ⁊ voluntatis?¶ Reſpondetur
illud ad quod terminatur actus intelligẽdi vel vo
lendi:eſt obiectum vtriuſqȝ.modo vterqȝ act⁹ ter
minatur ad poſſibile ſcilicet ad montẽ et ad ange
lum et ad vnionẽ cõpoſitionis vnius:qđ eſt ĩpoſ
ſibile:⁊ ſic collectiue ⁊ totaliter terminatꝛ ad im-
poſſibile ptialiter ad poſſibilia.¶ Siĩiter intelle
ctus habȝ noticiam appꝛehẽſiuã totius cõplexi.
et in appꝛehẽſiua nõ iudicatiua nõ cõſiſtit erroꝛ.
deus appꝛehendit hanc:homo eſt aſinus.cũ illud
totũ eſt appꝛehenſum volũtas nõ fertur in incog
nitum.¶ Tertio arguitur.pꝛimũ angelũ eẽ equa
lẽ deo includit contradictionẽ.ergo illud totũ nõ
eſt obiectum volibile.cõſequentia tenet. nichil ẽ
obiectum voluntatis niſi ens poſſibile. ¶ Reſpõ
detur:ſi ſubiectũ antecedẽtis capiatur materiali
ter ſicut capitur de virtute ſermõis.qꝛ ſubiectum
ṗme reſpectu p̃dicati ſcõe intẽtiõis:ſic nego añs.
ſi ſignificatiue et adhuc añs eſt falſum. ratio. qñ
angelũ eſſe equalẽ deo nichil aliud eẽ debet ꝙ̃ an
gelus exiſtens equalis deo.modo nichil tale ẽ q̃n
obliquus ponitur cũ verbo:reſoluatꝛ tota oꝛatio ĩ
rectos cum pticipio p̃ñtis tpis:⁊ tũc erit equalẽ
tia vtrobiqȝ:hoc dico:vt chemerina cõplexe ſig-
nificabilia.gre.ariminenſis effugias et quoꝛũdã
artiſtarũ.loco ergo de ly angelũ eſſe equalẽ deo
pone:angel⁹ exiſtẽs equalis deo.mõ hoc totũ nõ
ſupponit reſpectu copule illius pꝛopoſitionis.et
per ꝯñs tota pꝛopõ eſt falſa. ⁊ licet hoc totum nõ
ſupponit:et acciperetur ſubiectum ad imaginati
onem pꝛo angelo:adhuc pꝛopoſitio ipa eſt falſa.
angelus non includit contradictionẽ.ratio.cõtra
dictio nichil aliud eſt niſi due pꝛpões contradi-
ctoꝛie. modo angelus non eſt tales pꝛopoſitiões
niſi intelligas ad hunc ſenſum angelus in mente
appꝛehendit duo contradictoꝛia.et hoc nõ eſt ad
ꝓpoſitũ. ſi intelligas vt pꝛetẽdis :ãgelũ eẽ equa
lem deo includit contradictionem. hoc eſt:infert

duo cõtradictoꝛia capiẽdo terminos ſignificatiue hoc cõcedo. ſed nullomõ ſeqtur. ꝓpterea ꝙ hoc totũ nõ eſt volibile: cũ diximus ꝓbabile eſt ꝙ impoſſibile eſt obiectũ intellectus noſtri ⁊ voluntatis etiã. ¶ Quarto arguitur. bene ſequit. Primꝰ angelus eſt equalis deo. ergo primꝰ angelꝰ non ẽ. añs eſt volitũ a pᷣmo angelo ꝑ te. ergo et ꝯñs. ſed hoc eſt falſũ. oẽ ens appetit ſe ꝑmanere ĩ eſſe. cõſequẽtia pꝫ. ſi aliqua ꝯña eſt bona cuiꝰ añs eſt volitũ / ꝯñs eſt volitũ. ¶ Rñdetur cõcedẽdo ꝯñaꝫ ex impoſſibili ſequit quodlibet. ſed nõ ſequit: ſi añs eſt volitũ ꝙ ꝯñs ſit volitũ niſi ꝯña eſſet volita eẽ bona: ſiue ſequatur ꝑ locũ intrĩſecũ / ſiue locũ extrinſecũ. ꝑ locũ extrinſecũ ptꝫ. nõ ſequitur: ſoꝛtes vult adire britãniã. ergo ſoꝛtes vult trãſire nauigio ꝑ mare. nec ſequitur ſoꝛtes vult eſſe hõ. ergo ſoꝛtes vult eſſe animal ꝓpter appellationẽ rõnis quã ĩpoꝛtãt actus intellectꝰ ⁊ volũtatis. in effectu dico nõ eſſe incõueniẽs ꝙ quis velit aliquid ad qõ ſequitur ipſum nõ eſſe: ſed non habet reſpectum ad illud non eſſe: ⁊ ſi illa ſint ꝓbabiliter dicta: ſoꝛtes poteſt velle habere beatitudinẽ gratis: vel eẽ equalis deo ſcõm ſubſtãtiã: vel eſſe vnus deꝰ: ⁊ ſolus. nõ habeo pꝛo incõueniẽti: ꝙ aliquis velit ĩoꝛdinate ſe nõ eſſe. ĩmo hoc totũ eſt obiectũ volibile a volũtate creata. multi efficaciter volebant ſe nõ eẽ: ⁊ hoc ſua ſpõte ad effectũ deduxerũt: vt cato vticẽſis lucretia / ⁊ multi alii. licet oẽ ens appetat ſe ꝑmanere ĩ eſſe. i. phiſicoꝝ: hoc ẽ appetitu natali: tñ actu elicito volebãt oppoſitũ. appetitꝰ liber ẽ reſpectu vtriuſqꝫ ꝑtis ꝯdictõis. Alia eſt via cõmunioꝛ apõ theologos q̃ eſt hec: ꝙ volũtas ex libertate ſua tota nõ põt velle impoſſibile per ſe ſcitum eſſe tale. pꝛo cuius vberioꝛi intelligẽtia: vt videas ſenſum de quo contendatur: ſermo debet eſſe de volitiõe habente obiectũ cõplexũ ĩpoſſibile: quã voco cathegoꝛicã. vt volo eſſe equalis deo vellẽ eſſe deus ſi eſſet poſſibile: totũ illud obiectũ cõditionale ẽ poſſibile. ⁊ de hoc nõ eſt difficultas. ſed velle cadẽs ſuꝑ partẽ eiꝰ ſuꝑ ĩpoſſibile cadit. hoc pᷣmiſſo ſuadet aſſũptũ: qñ eſt aliqõ cognitũ ĩpoſſibile: vt pote ĩmoꝛtalitas reſpectu hoĩs: dicimus / vellẽ eſſe ĩmoꝛtalis ſi deo placeret: vel ſi eſſet poſſibile optatiue: ac ſi nõ poſſumꝰ velle ĩpoſſibile ſcitũ eẽ tale. ¶ Scõo arguitur ad idẽ. ſint ſoꝛtes ⁊ plato laboꝛantes moꝛbo. habeat ſoꝛtes firmũ iudiciũ ꝙ moꝛiet nec ꝙ medicina ei quicq̃ ꝓdeſt. habeat plato iudicium ꝙ medicina ei pꝛoderit: et poteſt ſanitatẽ conſequi. tunc ſic. Plato poteſt habere volitionem efficacem ſanitatis et laboꝛare efficaciter pꝛo mediis conſequẽdi finis illius. pꝛopterea efficax vocatur: qꝛ finem efficere poteſt. non autẽ ſoꝛtes ſcõm aduerſarios. ſed pꝛobo ꝙ non. ſi habeat volitionem cathegoꝛicã: q̇a tunc ille due volitiones erunt eiuſdẽ ſpeciei: cum habeant obiecta ſimilia et cetera ad idẽtitatem ſpecificam pertinẽtia. ⁊ ſi ad iudicium in platone confugias: dicere non potes: cum ſoꝛtes habeat velle cathegoꝛicuꝫ: quare non poterit efficaciter laboꝛare pꝛo mediis cõſequendi finis dicti.

¶ Tertio arguitur. deſperans nõ põt velle beatitudinẽ nec habere actũ volũtatis ſpei ſtante iudicio intellectꝰ ꝙ ipſe dãnabitur. vt in diſtin. xxvi. doctoꝛes pꝛacticare ſolent. igit. ¶ Cõtra iſtã viã ſũt argumẽta ꝓbãtia cõcluſionẽ oppoſitã. ¶ Ad primũ nego ꝙ equalitas dei ſit apparẽs bonũ illi q̇ iudicat illud ĩpoſſibile. ſi q̇s iudicat a. eſſe ei impoſſibile nunq̃ iudicat a. eſſe ei bonum apparens. ¶ Ad ſcõm: voluntas eſt impoſſibilium. iii. Ethicoꝝ: verũ eſt cõditionalr̃ capiẽdo partẽ obiecti ĩpoſſibilẽ: ſed totale eſt poſſibile. ¶ Ad tertiũ negat aſſumptũ. ¶ Quarto arguitur. primus angelus voluit habere btĩtudinẽ a ſe: ⁊ ſic aliquo modo eſſe equalis deo. ⁊ hoc ſciebat primꝰ angelus eẽ ĩpoſſibile. ergo voluit ĩpoſſibile: vel ſaltem ĩpoſſibile voluit. ¶ Ad quartũ dico: ꝙ primꝰ angelus potuit illõ nõ ſcire. licet ante pctm̃ nõ erat in eo erroꝛ: erat tñ neſciẽtia huiꝰ vel illiꝰ ⁊ multorũ: foꝛte nõ reqritur lumẽ gloꝛie ĩ angelis ad hoc ꝙ ad eoꝝ btĩtudinẽ cooperẽtur. ⁊ ſi requiratur: nõ cõſtabat pᷣmo angelo. poterat nõ conſiderare perfecte ſuꝑ hoc. ſolutio in hoc cõſiſtit. nichil poterat expetere qõ iudicabat ĩpoſſibile. appetiit aliquid circa qõ habebat noticiam ꝙ erat poſſibile haberi. ſꝫ nõ fodiebat de modo quo habere debuit. ¶ Quinto arguit. hõ expitur in ſe: ꝙ habet velle reſpectu ĩpoſſibilis. ¶ Sexto arguit. gigantes extruere volebãt turrim ad celũ Geñ. xi. hoc iudicabãt impoſſibile. ¶ Septĩo: cayus caligula iecit ſagittas cõtra iouẽ. vide ſueto. ¶ Octauo arguitur. volũtas eſt libera reſpectu ſui actꝰ. ergo reſpectu cuiuſcũqꝫ obiecti poteſt ſuũ actũ elicere in volẽdo. ¶ Ad q̇ntũ nego. ſed hꝫ velle optatiuũ: quod tenebꝛoſe apõ antiquos vocat velleitas / vl' velle cõplacẽtie vel velle remiſſum. ¶ Rñdet ad ſextũ: volebãt altã turrim extruere vt ſe a diluuio pᷣſeruarẽt in quo humanũ genus ferme iaꝫ paulo añ ſuccubuit. volebãt ſuã famã ꝑpetuare / vt illic dicitur. vel illi ſtolidi viri poterant illud iudicare poſſibile. ⁊ quid mirũ ſi operarẽtur. quẽadmodũ ſi ſoꝛtes a. putaret eſſe ei poſſibile: ꝙ in rei veritate eſt ei ĩpoſſibile: põt illud iudicatiue ⁊ cathegoꝛice velle. ¶ Ad ſeptimũ voluit ſolũ iouem cõtẽpnere. ¶ Ad octauũ dicitur: volũtas nõ ẽ libera reſpectu ſui actus ꝙ quẽcũqꝫ actum quo ad intẽſionẽ poſſit habere eſt ſtatus. ſic eſt ſtatus ex ꝑte obiecti. Nõ ſoluã argumẽta ꝯ̃ ſcõaꝫ ꝯcluſionẽ q̃ ꝓcedũt de facto: et ex ꝯñti inferũt vnam de poſſibili

Secundo circa eandem diſtinctionẽ q̃ro quo pctõ peccauit pᷣmus angelus: et ad qõ genꝰ vicii reduci hꝫ. ¶ Reſpõdet ꝑ cõcluſiões: quaꝝ prima eſt. Certũ eſt primũ angelũ peccaſſe. patet ex pᷣdictis. ¶ Scõa cõcluſio. nemo põt ſcire naturaliter quo pctõ pꝛio peccauit. ptꝫ hec cõcluſio. nemo noſtrũ ſcit vel pauci noſtrũ q̃ pctõ pꝛio peccauimꝰ: lꝫ ſciamus nos peccaſſe. ⁊ meliꝰ poſſumus hoc ſcire de nobiſipſis q̃ꝫ de aliis. igit. ¶ Scõo ſic arguit: et ponã varias imaginatiões: quaꝝ q̇lꝫ põt defendi qõ erat primũ peccatũ eiꝰ. nec rõnes quas doctores adducũt aliquã eaꝝ excludũt. ꝓbabile ẽ ꝙ primus angelꝰ peccauit pꝛio pctõ omiſſiõis nõ cõuertendo ſe ad deũ ita cito ſicut tenebat: ſed mãſit in cõſideratiõe ſui vel aliarũ rerũ. et de omiſſiõe pura philoſophi nõ loquuti ſunt. et ꝑ ꝯñs ad nullum aliõ genꝰ ab omiſſione hꝫ reductionẽ. De actibus poſitiuis ſub q̇bꝰ vicia cõtinẽtur patebit ex pctĩs capitalibꝰ inferiꝰ in hoc ſcõo tãgendis. Scõo defendi põt ꝙ primũ peccatũ eius erat volitio / qua voluit eẽ deo equalis quo ad ſubſtantiam. Tertio: equalis quãtum ad beatitudineꝫ quam voluit habere ſine meritis: vel nimis intẽſam. Quarto: quã voluit habere ante fineꝫ vie. Quĩto defendi põt ꝙ primũ peccatũ eiꝰ erat nolle quo noluit eẽ deo ſubiectꝰ: ſed eẽ liber. ¶ Doctoꝛes ꝓcedũt ſerioſe ad ꝓbãdũ ꝙ nolle nõ põt eẽ primꝰ actꝰ volũtatis. oẽ nolle pꝛeſupponit velle: dicũt: ⁊ pꝫ auctoritate btĩ Anſelmi de caſu diaboli. c. iii. ponentis exẽplũ de auaro nũmo et pane: ſuppoſito ꝙ non poſſit hr̃e panem niſi eũ emat. Auarꝰ hꝫ nolle reſpectu illiꝰ panis. ⁊ hoc nõ niſi qꝛ hꝫ velle reſpectu nũmi cõſeruandi. illud nõ vincit ſi apparet rationi btĩ Anſelmi ſatiſfecerimꝰ. ꝓ eiꝰ auctoꝛitate nõ erimꝰ anguſtiati. ſicut doctoꝛes negãt eũ ĩ ſuis materiis pꝛobabilibꝰ. pᷣterea poſſum eũ exponere: potiſſimũ in hoc dicto: qꝛ coloꝛem hꝫ. ¶ Et arguit ꝓbando ꝙ nolle põt eſſe pᷣmus actꝰ volũtatis. et hoc ſic. capio ſoꝛtẽ venientẽ pꝛio ad diſcretionẽ et in in pᷣmo inſtãti quo pꝛio venit ꝓponat ei vnũ obiectũ diſplicibile. ſoꝛtes põt habere nolle circa illud. qꝛ volũtas ſua ẽ libera reſpectu illiꝰ obiecti libertate ꝯtradictõis: et nõ neceſſitat elicere velle circa tale obiectũ. ergo põt elicere nolle. ſit a. dicis. nult a. qꝛ diſplicet ſibi vel alicui quẽ diligit. hoc nõ valet. ex libertate ſua elicit nolle circa a. ſicut q̃rẽdo quare volũtas elicit velle circa b / nõ eſt dãda alia rõ a libertate volũtatis. ſic ĩ ꝓpoſito. ¶ Scõo arguit ad idẽ. aliq̇s actꝰ idẽ põt eẽ velle et nolle reſpectu diuerſoꝝ obiectoꝛuꝫ. et ille põt eẽ pᷣmꝰ actꝰ volũtatis. igitur. maioꝛ pꝫ ex prima diſtictiõe primi. ¶ Tertio ſic arguit. diſſẽſus intellectꝰ nõ pᷣſupponit aliquẽ aſſenſum ĩtellectꝰ. ergo nec nolitio pꝛeſupponit volitionẽ. tenet conſequẽtia. aſſenſus et diſſenſus intellectꝰ ꝓpoꝛtionãt ꝓſequutiõi et fuge volũtatis q̃ ſunt volitio et nolitio. et añs pꝫ. ſi pꝛio pᷣſentet intellectui viatoris hec / nõ q̇õlꝫ ẽ vel nõ ẽ. ¶ Ad beatũ Anſelmũ dico: cũ ſuũ dictũ nõ ꝓbet: q̇d ad nos. nõ video in exẽplo q̇n ꝓdigꝰ vel liberalis ex libertate voluntatis põt habere nolle primũ actũ latũ ĩ illũ panẽ nullũ actũ volũtatis ferẽdo ĩ nũmũ. et ſic põt auarus ex libertate volũtatis ſue. Scõo dico: ipe intelligit de volitiõe virtualit̃ q̃ nullũ actũ poſitiuũ dicit vel interdũ vel frequenter non refert. cũ omnibus iſtis ponitur obex in doctoꝛum pꝛobatiõe. ¶ Secundo: ſtãt ĩ alio fundamẽto nõ ſolidiſſimo ꝙ velle cõcupiſcẽtie pᷣſupponit velle amicitie. Velle amicitie ẽ amoꝛ obiecti cui volo bonũ. Velle cõcupiſcẽtie ẽ iſtiꝰ obiecti qõ volo alicui amato. vt qñ volo mihi btĩtudinẽ: btĩtudinẽ amo amoꝛe cõcupiſcẽtie. ¶ Arguit ſic. idẽ actꝰ numero põt eſſe amoꝛ concupiſcẽtie et amicitie reſpectu diuerſoꝝ obiectoꝛũ. ergo amoꝛ amicitie non pꝛeſupponitur amoꝛi concupiſcentie. ¶ At dicis: ille duplex amoꝛ virtualis pᷣſupponit duos ſimplices ex quibus cauſat: ſicut noticia relatiua pᷣſupponit duas abſolutas extremoꝝ. et ille ſaltẽ ſunt priꝰ natura. ¶ Secũdo arguit ad idẽ. volũtati pꝛeſentato aliquo obiecto puta b / ꝑ intellectũ ĩ hoc iſtãti: volũtas nõ neceſſitat amoꝛe amicitie amare b / vel ergo voluntas põt velle aliquod bonũ cõpetere tali vel nõ. ſecũdũ eſt pꝛeter rationẽ. ergo dandũ eſt primũ. ponat ꝙ velit bonũ equũ poſſideri ab illo. ¶ Sed dicis. tũc iſte in illo inſtãti amatur amoꝛe amicitie. mõ amoꝛ amicitie ẽ finis amoꝛis cõcupiſcentie. ergo ipſum pꝛecedit. ¶ Cõtra. non pᷣcedit tẽpoꝛe vel inſtanti. et ad quãcũqꝫ pꝛioꝛitatẽ cauſe finalis cõfugias: ꝓbo intẽtũ: ex illo ꝙ primꝰ angelus ex ſua libertate poterat velle beatitudineꝫ ſibi ineſſe ĩ pꝛio iſtãti ſui eẽ: ſiue dicat ꝙ ſe dilexit quadã pꝛioꝛitate finali vel nõ. ꝑ hoc ꝙ dicũt appetitũ btĩtudinis eẽ naturalẽ nichil hr̃t. qꝛ ꝑ actum licitũ poterat oppoſitũ. Scõo vtũt ĩ ꝓbatiõe ſua fundamẽto: qõ dico eẽ falſſum. fundamendtuꝫ eſt hoc. oĩs actꝰ voluntatis elicitus aut elicitur ſcõm affectionẽ iuſticie / aut ſcõꝫ affectionẽ cõmodi. voluntas põt elicere aliquẽ actũ inoꝛdinatũ contra affectionem cõmodi. Doctoꝛ ſeraphicus laboꝛat ꝓbare ꝙ non poterat eẽ primũ peccatũ omiſſio. ¶ His viſis / patere arbitroꝛ ꝙ nõ põt cõſtare q̇s erat primꝰ actꝰ demonis quo peccauit. et media ꝑ q̃ doctoꝛes ꝓcedũt ſunt ſuſpecta. et conſequent ſeqtur: nõ eſt vtile ĩ illa q̃ſtiõe facti ĩmoꝛari. nec cõſequẽter inſiſtere ſerioſe ad qõ genus peccati ſuũ primũ pctm̃ reduci habet: vel ſub quo ꝯtineatur. in fine huius de pctõꝝ generibus loqui pꝛopono ex illis potes hoc depᷣhẽdere / an primꝰ actus ſecũdũ hãc imaginationẽ vel illã ſub aliquo moꝛtaliũ contineat / vel ad eoꝝ aliqõ reducat. ſcimꝰ Auguſt. xiiii. de ciui. dei dicere: hoc eſt ꝙ fecit duas ciuitates: ciuitatẽ dei amoꝛ dei vſqꝫ ad contẽptum ſui: et ciuitatẽ diaboli amoꝛ ſui vſqꝫ ad cõtẽptum dei. ergo voluit Aug. dicere diabolus inoꝛdinate ſe amauit: et tãdẽ ĩ contẽptũ dei deſcẽdit. ex quo nõ conſtat qõ erat diaboli primũ pcm̃. ¶ Sic me de hac maẽia expediẽdo q̃ro aliq̃s dubitatiũculas pꝛia ẽ / an lucifer erat ſupꝛemꝰ ĩter oẽs angelos. Scõo / an pctm̃ pᷣmi ãgeli fuit occaſio aliis peccãdi. ¶ Ad pᷣmã. lꝫ auctoꝛitate ſacre ſcp̃ture de hoc nõ conſtat: beatꝰ Greg. xxxii. moꝛaliũ. et in omelia de cẽtũ ouibꝰ dicit: ꝙ erat oĩm ſupmꝰ: qõ tenet magiſter ĩ pꝛio. c. huiꝰ diſtictionis dicẽs: pꝛeterea ſcire oꝫ qm̃ ſicut de maioꝛibꝰ ⁊ minoꝛibꝰ q̇dã pᷣſtiterunt: ita de vtroqꝫ gradu q̇dã coꝛruerũt. iter q̇s vnus fuit oĩbus aliis cadẽtibus excellẽtioꝛ: nec inter ſtãtes aliq̇s fuit eo dignioꝛ. Ad hoc ĩtroducit illud Iob. xl. ipſe pꝛĩcipiũ viarũ dei. hinc vocatus

eſt lucifer.et illud pꝫ.ex pulcherrimis naturalib⁹ accepit occaſionẽ gloriãdi inaniter et ſupbiendi. ¶ Sꝫ contra hoc arguitur ꝑ illud quod ſcribitur Eze.xxviii.de lucifero.tu cherub extẽtus. ſꝫ cherubĩ non eſt ſupm⁹ ordo:ſed ſeraphi ſcdm beatuꝫ Dionyſiũ.vii.c.angelice hierarchie. ergo nõ fuit de ſupmo ordĩe angeloꝝ. ¶ Reſpõdet: vocat cherub ꝓpter ſplendorẽ ſciẽtie:nõ ꝙ eſſet de ordine cherubĩ.ſed ſeraphĩ.ſed ſeraphĩ interꝑtat ardẽs in charitate.ſed qꝛ charitas edificat: ſciẽtia ſine charitate iflat.ꝓpterea a ꝓpheta vocat cherubĩ et nõ ſeraphĩ. ¶ Ad ſcdm dicit ꝙ ſic. Apoca.xii. Draco traxit ſecũ tertiã ꝑtem ſtellaꝝ. non ꝙ eos cogere poterat ad peccãdũ.liberũ arbitriũ habebant.ꝛ reſiſtere poterãt more bonoꝝ.ſed ei conſenſerũt.ꝓpterea vocant angeli ei⁹ a xpo. Mat. xxv. Ite maledicti in ignẽ eťnũ q̇ parat⁹ eſt dyabolo et angelis eius. ¶ Cõtra hoc arguit.omnes ãgeli mali tumidi q̃ſiuerũt excellẽtiã.mõ tumid⁹ mauult eẽ ſub ſuꝑiori q̃ꝫ inferiori. verũ eſt ceteris paribus.ſed putarũt maiorẽ libertatem ꝛ preeminentiam ſub ꝓꝛio angelo q̃ꝫ ſub deo quẽ lõge ſuperiorẽ ſciebãt.analogiã accipito. Aliq̇ nobiles ferme equales ꝓꝛio principi vel regi malũt eẽ ſub eo q̃ꝫ ſub rege potentiſſimo ſub quo trãquilli⁹ in vnitate viuere poſſent.ſꝫ nõ iudicãt hoc ita clarũ. qꝛ paruus rex / nec põt / nec audet eos ꝯpeſcere quãdo libertate nimia vtũt.magn⁹ aũt eos regeret.

Circa diſtictionem ſeptimam querit / an angeli btĩ maneãt ꝑpetuo in actu bono / et mali dãnati in actu malo: et an poſſunt bonos act⁹ habere.ꝛ q̇d cauſe ẽ quare ita eſt. Loquor de bonitate morali et malicia ei oppoſita. De bonitate generica / ſiue ex obiecto / nõ eſt dubiũ quin demones tales actus habere poſſunt. ꝛ ꝑ conſequẽs bonitatẽ entitatiuã q̃ ẽ ſuꝑius quoddam ad bonitatem genericã: ſicut bonitas generica eſt ſuperior ad bonitatem moraleꝫ. de bonitate ergo meritoria non vertit q̃ſtio: nec de bonitate entitatiua vel generica: ſed de bonitate morali q̃ habet obiectũ debitũ et ceťa oĩa req̇ſita ad act⁹ bonitatẽ. ¶ Pro ſolutiõe q̃ſtiõis ſcito varias eẽ theologoꝝ ſniãs. Beat⁹ Tho.ĩ ꝑma ꝑte.q.lxiiii.ar.ii.ſic dicit. Differt aũt apprehẽſio angeli ab apprehenſione hoĩs ĩ hoc ꝙ angel⁹ apphẽdit ĩmobilit ꝑ intellectũ / ſicut et nos apphẽdim⁹ ĩmobilit prima prĩcipia quoꝝ eſt intellect⁹. hõ vero apphendit ꝑ rationẽ mobiliter diſcurrendo de vno ĩ aliud habẽs viã ꝓcedẽdi ad vtrũqꝫ oppoſitoꝝ. Vñ ꝛ volũtas hoĩs adheret alicui mobilit. ꝛ paulopoſt dicit. liberũ arbitriũ hoĩs flexibile eſt ad oppoſituꝫ ante electionẽ et poſt. Liberũ aũt arbitriũ angeli eſt flexibile ad vtriuſqꝫ oppoſitũ ante electioneꝫ ſed nõ poſt. ſed quia doctor ille non ſtetit fixus in hac materia: nunc vnum dicit: nũc aliõ: et moduꝫ nõ iudico rõni conſentaneũ: ſufficit ipſum ſine impugnatione longa recitaſſe ſolũ. q̃rẽdo ſi omnes angeli erãt creati in g͞ra.ſcdꝫ eũ ĩ ꝑma ꝑte.q.lxii. ar.iii.hoc magis ꝓbabile recitat ꝛ ſctoꝝ ſcriptis conſentaneũ: quicq̇d alias dixerat. ꝛ ſi vtebantur g͞ra ad merẽdũ: oẽs ſũt iflexibiles. ergo oẽs erũt btĩ. Et q̇cq̇d de hoc dixerĩ. ¶ Arguit ſic: ante primũ pctm̃ ãgel⁹ nõ errauit. qꝛ ſicut pena ꝑceſſit culpã. ſi recte iudicauit ꝛ volũtas cõformat: ergo nõ male egit. ſi prim⁹ act⁹ volũtatis erat liber: ergo poterat contrauenire iudicio intellect⁹. ꝛ ſicut in primo actu ita ꝛ in quolibet actu ſequẽti quo erat viator. non dare tp̃s vie: eſt preter rõnẽ. cũ multũ peccarũt: nõ eſt veroſimile ꝙ cĩa illa pctã fecerũt in inſtanti. ¶ Itẽ: ſicut doctor ſubtilis arguit: debet dare vnũ modum quare aĩa eſt dãpnata ꝛ demon. vn⁹ modus vtriqꝫ ſeruit. ſed hoc dare nõ pt ex ſuo modo. licet iſte modus ſit eruditiſſimi viri qui plurima legerat: nõ eſt michi apparẽs. trãſeo. ¶ Scdꝰ modus eſt Hẽrici gandẽſis. viii. quotli. dicẽtis: quãto volũtas eſt ꝑfectior tãto ꝑfecti⁹ immergit ſe in volubili. volũtas ſeꝑata a corꝑe (qualis eſt angelica) eſt oĩno ꝑfecte libera. noſtra autẽ corpori corruptibili coniũcta habet libertatem diminutã. ſed noſtra ſeꝑata a corꝑe vel cõiũcta corpori incorruptibili: ĩmobilit ſe ĩmergit ĩ obiecto: ita vt ab illo reſilire nõ põt: nec ſe retrahere põt. quẽadmodũ nec figens clauũ ĩ os durũ nõ põt extrahere illud ferrum. ¶ Contra hoc arguitur. anima mortui reſuſcitati non ſe immerſit immobiliter. quia tunc reaſſumpta immobiliter adheſiſſet ſuo obiecto. Preterea: nec videtur illud probabile ꝙ anima ſeparata habeat alium modum ſe immergendi in obiecto q̃ꝫ cõiuncta. ſed cõiũcta non ſe ĩmergit. ergo nec altera. exẽplũ ſuũ ẽ nullũ. cuꝫ clauus ĩſunğit / ꝑtes oſſis clauũ circũſtãtes magis cõdẽſant: ꝛ magis reſiſtũt. propterea eſt difficilius os extrahere. hoc nõ cõtingit circa actũ voluntatis. ¶ Terti⁹ ẽ mod⁹ Petri aureoli dicẽtis / ꝙ deus creat habitũ ĩ volũtate dãpnati q̇ eũ ad cõtinuandos malos act⁹ neceſſitat. ¶ Cõtra hoc arguitur. volũtas pt cõtraire habitui cuicũqꝫ. ergo modus eſt nullus. ſed dicis: et ꝓbabilit: difficili⁹ ẽ voluntati elicere actũ habitui cõtrariũ q̃ꝫ actũ habitui cõformẽ. ergo ſic creſcere põt habit⁹ ꝙ voluntas nullo mõ cõtrauenire põt habitui. illud ꝓbabile iudico: ſed nõ ſatiſfacit totaliter. Ratio. ex illo ſolũ habet ꝙ volũtas non põt exire ĩ actũ formalit oppoſitũ illi habitui. ¶ Sed dicis. Charitas infuſa cuilꝫ malo actui reſiſtit cũ mere naturaliter inclinat ad bonũ. ergo nõ incõuenit deũ producere vnũ habitũ q̇ cuilibet culpe formalit repugnet. ¶ Adhuc hoc nõ ſufficit. qõ ꝓbatur. habit⁹ nullus neceſſitat volũtatẽ ad bene volẽdũ vel ad male volendũ. Volũtas ẽ ſuꝑior potẽtia habitu. ergo ab habitu nõ neceſſitat. ¶ In hac rõne ſtãt tres ingenioſi viri / Cõterrane⁹ / Ocɫzã / et Gregorius. Hec rõ nõ eſt ꝑemptoria. nõ eſt ĩꝓbabile ꝙ habit⁹ aliq̇s finit⁹ vel infinit⁹ põt ꝓduci a deo q̇ volũtatẽ neceſſitat exire ĩ act⁹ illi hitui cõformes. Hãc ťtiã viã magĩ rõnabilẽ vel min⁹ irrõabilẽ puto q̃ꝫ aliquã duaꝝ poſitionũ ꝑcedẽtiũ. ꝛ lꝫ hĩ tres viri ĩ hac rõne cõfidãt. ipſa nõ ẽ magni ponderis. ¶ Quartã viã ponit Greg. Ariminẽ. ĩ hac diſtictiõe nihil aſſerẽdo: dicẽs / ꝙ obduratio diaboli ĩ duob⁹ cõſiſtit: ſcꝫ ĩ nõ poſſe habere bonã volũtatẽ ꝛ ĩ nõ poſſe carere mala. cã primi ẽ vl'is ſubſtractio auxilii ſpãlis. Cã ſcdĩ ẽ ꝙ nõ põt carere mala volũtate. ꝛ rõ ẽ. cõtinuatio ꝑpetua acerbiſſime pene iehẽne ꝛ actualis ꝯſideratio felicitatis amiſſe cũ oĩmoda deſꝑatiõe recuꝑandi: ĩ q̇b⁹ penis iuſtiſſime detinet a deo. In his aũt cõſtitut⁹ / ꝛ ſpecia li q̇lꝫ dei auxilio deſtitut⁹ / ſpũ patiẽtie agitat⁹ ſurgit in continuũ murmur ꝛ odiũ dei puniẽtĩ. de priore ꝑte nõ ẽ difficultas ponẽdo auxiliũ ſpãle dei. ¶ Cõtra ſcdam reſolutionẽ ſic arguo. cũ tota illa pena ꝛ ĩpatiẽtia volũtas ẽ libera reſpectu aliorũ malorũ actuũ. qõ pꝫ. reſpectu cuiuſlꝫ mali act⁹ voluntas ẽ libera. ergo põt quẽlꝫ aliũ actũ deſerere. impatiẽtia ꝛ pena nõ neceſſitat ad a / malũ actũ: nec ad b / malũ actũ: nec c. et ſic de quocũqꝫ malo actu: qꝛ da oppoſitũ: ſꝑ illi act⁹ erũt ĩ volũtate dãnati: cũ cauſe eoꝝ ſunt cõtinue. Si dicas: act⁹ ille cõtinuat a deo. ¶ Cõtra. ĩ hoc cõterraneũ ĩ reportatis pariſiẽſib⁹ impugnat. dicit ꝙ incõueniẽs eſt dicere ꝙ angelus cõſeruet ĩ actu malo a deo. ꝛ cõtra aureolũ dicit ĩcõuenire ꝙ habit⁹ vicioſus a ſolo deo cauſet. Quiqꝫ ergo vias ſuꝑ hac difficultate habes. Vnã Greg. Aliã cõterranei ĩ reportatĩ. ¶ His opinionib⁹ recitatis / ponã aliquas cõcluſiones ad q̃ſtionis titulũ rñſiuas: quarũ prima ẽ. Sicut beat⁹ nõ elicit vnq̃ꝫ actũ malũ / ita nũq̃ꝫ ceſſabit ab actu bono. prior ps pꝫ. Beat⁹ ẽ cõfirmatus in gratia: et videt cõtinuo deũ: nec de⁹ ad actũ malũ ĩ eo concurrit. ergo talis nũq̃ꝫ eliciet actum malũ. Scdã ps pꝫ ex di.xlix.quarti. ¶ Scdã concluſio. dãpnat⁹ nõ põt elicere actũ bonũ meritorie. Probatio: ad actũ meritoriuꝫ req̇rit cõcurſus gratie. mõ null⁹ dãpnat⁹ hꝫ gratiã. ꝛ loquor ſemper ĩ ſenſu cõpoſito. al's nõ eẽt difficultas. ¶ Tertia ꝯcluſio. dãpnat⁹ põt elicere actũ bonũ ex gñe. Patet. põt elicere actũ malũ ſcdm oẽs. ſꝫ cũ malicia act⁹ ſtat bonitas gñica ſiue obiectĩa. pꝫ. veſtiẽdo actũ malis circũſtãtiis. ¶ At dicis. circũſtãtia actũ inficiẽs cadit ꝑtialit ex ꝑte obiecti. ergo talis actus nõ ẽ bon⁹ bonitate gñica: cũ totuꝫ obm̃ nõ eſt conueniẽs actui ſcdm dictamẽ recte rõnis. ¶ Rñdet: qñ circũſtãtie cadũt ĩ rõe obiecti: vt qñ ſunt volite vel nolite: tũc ſe applicãt ex ꝑte gñis. fateor ꝙ tot⁹ ille act⁹ ẽ mal⁹. vt volo dare elemoſynã pauperi de alieno. ſꝫ tñ põt eẽ malicia ex ꝑte circũſtãtie circũſtãtis: rõnẽ obiecti nõ ingrediẽtĩ. põt volũtas velle dare elemoſynã pauperi virtualit ꝓpt vanã gloriã nõ actualiter volitã. tũc ille act⁹ ẽ bon⁹ ex gñe: ꝛ mal⁹ moralit. qꝛ ad bonitatẽ moralẽ req̇rit tã bonitas obiecti q̃ꝫ bonitas circũſtãtiarũ ad bonitatẽ act⁹ req̇ſitaꝝ. bonũ eſt ex integra cã ſcdm Dionyſiũ.iiii. de diuis noib⁹. ſicut ad dulcẽ melodiã ĩ cymbalo req̇rit cõcordia oĩm cordaꝝ. Bonitas meritoria ẽ act⁹ moralit bon⁹ a gratia elicit⁹. ¶ Ex illo notũ ẽ ꝙ oĩs bonitas meritoria eſt bonitas moralis / generica / entitatiua.

ſemꝑ poſtremũ alia infert. ecõuerſo nõ ſequitur: hec cõſequẽtia eſt nulla: hic act⁹ ẽ bon⁹ entitatiue ergo hmõi act⁹ ẽ bon⁹ moralr vel meritorie: lꝫ demõſtretur dilectio dei. qꝛ ille act⁹ põt eſſe malus. ¶ Scdo ſeq̇t / nichil ẽ oppoſitũ bono entitatiue. ¶ Tertio ſequit. in maliciis eſt ordo cõtrari⁹. vt bene ſeq̇t / hic actus eſt malus ex genere: ergo eſt malus moraliter et malus demeritorie. ¶ Quarto ſequit: idẽ actus ſucceſſiue eſt bonus ꝛ malus ex gñe. hoc pꝫ. cũ hoc põt cõtingere actui moraliter et meritorie bono. ¶ Quinto ſequitur. duo ſunt actus cõtrarie oppoſiti boni ex gñe. pꝫ de actu ꝯſilii ꝛ ei⁹ oppoſito. ĩ ꝑceptis ſi vnũ oppoſitorũ eſt malũ ex gñe reliquũ eſt bonũ. nolo peccare eſt bonũ ex gñe ſicut velle peccare ẽ malum. nec opꝫ ponere malũ ꝑuatiue ꝓ illo qõ nõ ẽ bonũ et aptũ natũ eſt fieri bonũ. hoc ꝓꝑe nõ eſt malũ. Licet Boeti⁹ ĩ predicamẽto qualitatis dicat aliquid iniuſtũ priuatiue / qꝛ nõ hꝫ iuſticiã: ꝛ ꝯrie / qꝛ hꝫ habitũ oppoſitũ iuſticie. tales termini ſic capiuntur ex cõiſu. etiã ĩ ſentẽtia. nõ admittẽdo actũ indifferẽtẽ de hoc loq̇ nõ oꝫ. ¶ Quarta concluſio erit de pctõ angeli. ꝛ in ꝑmis nulla eſt difficultas de reatu pctĩ q̇n in illo ſꝑ maneat: ſcdm illõ Eccleſiaſtes.xi. Lignum vbicũqꝫ ceciderit ibi erit. difficultas ergo eſt de actu pcti. pro eius intelligentia hãc pono cõcluſionẽ. Quilꝫ dãpnat⁹: ſalteꝫ pena ſenſus: manet ꝑpetuo ĩ actu malo: et nõ põt ſe priuare actu malo. Probatio. quilibet talis dãpnat⁹ manebit ĩ ꝑpetuo cruciatu. Math.xxv. Ite maledicti in ignẽ eťnũ. ſed illa pena nõ fit ſine actu voluntatis ex diſt.xliiii.quarti: et act⁹ ille ẽ recte rationi diſformis. Dixi nõ põt ſe ꝑuare oĩ actu: vel ſe priuare actu. qꝛ q̇s dicere poſſit quẽlibet actum malũ ſecludere põt. ſed vno abeũte neceſſe ẽ aliũ habere. ſicut de forma ſubſtãtiali in materia. hoc pacto ſuſtinet dãpnatus ꝑpetuo dãpnat⁹: ꝛ eẽ in ꝑpetua pena: ꝛ eſſe ĩ ꝑpetuo actu: lꝫ in nullo actu ꝑpetuo maneat. tñ ꝯñr ad dicta de btĩtudine: diſt. xlix. quarti: dico aliquẽ actũ malũ ꝑmanere in demone ꝑpetuo. Pꝫ etiã hec concluſio auctoritate btĩ Aug. de fide ad petrũ.c.iii. dicẽtis: ꝑtẽ angelorũ q̃ a deo volũtaria auerſione diſceſſit de⁹ ſic totam in eťno precepit remanere ſupplicio vt etiaꝫ ignẽ ei eťnũ pararet ĩ quo illi oẽs ꝑuaricatores angeli nec mala pñt vnq̃ꝫ volũtate carere nec pena. ſed ꝑmanẽte in eis iniuſte auerſionis malo ꝑmaneat etiã iuſte retributõis eťna dãpnatio. ergo nõ poſſunt carere mala voluntate. hoc eſt actu malo. ¶ Quita cõcluſio. lꝫ ſit rationabili⁹ dicere ꝙ demones nõ pñt habere vnq̃ꝫ actũ moralit bonũ: tñ difficile eſt illud inſolubiliter oſtendere. et credo ꝙ non põt oſtendi inſolubilit. Inſolubile voco argumẽtũ ex ſcriptura expreſſa deprõptũ ac ſi eſſet euidẽtiſſima demonſtratio. Hec concluſio habet duas ꝑtes: quarũ prior eſt. rõnabili⁹ ẽ dicere. ꝛc. Probat hec cõcluſio ꝑ glo.ii.ad Coꝝ.vi. ſuꝑ illo verſiculo: q̃ ꝯuẽtio xpi ad Belial: dicẽtẽ ꝙ oĩa bene agit xps: ꝛ diabol⁹ oĩa male. hoc pꝫ ꝑ glo. interlinearẽ. ꝑme Ioãnis.iii. ab ĩitio diabol⁹ peccat: di

centē:ab īitio ſue creatiōis peccare incipiēs pec=
cat cōtinue vſqꝫ ī preſens.iſta auctoꝛitas ſcða nō
eſt ita expꝛſſa ſicut pꝛima.qꝛ ipa nichil aliō dicit ni
ſi ꝙ cōtinuo manet in pctō:qð nō infert ꝙ nullum
actū moꝛalit̄ bonū elicere pōt:ſed ſolū ſequitur ꝙ
non pōt habere actū illi pctō actuali ꝯtrariū.hoc
ponit Aug.in.c.iii.ſupallegato in cōcluſione pꝛe=
cedēti de fide ad petrū.vbi ſic ait.bone volūtatꝭ ii
tium et cogitatiōis nō hoī ex ſeipſo naſci:ſꝫ diui
nitus et ꝑparari et retribui ī eo deꝰ euidēter oſtē=
dit:qð neqꝫ diabolꝰ neqꝫ aliqs angeloꝝ eius ex
quo ruine illiꝰ merito in hāc inferioꝛē detruſi ſūt
caliginē bonam potuit aut poterit reſumere vo=
luntatē.⁋Scðo arguitur rōne.beatꝰ nō pt male
velle.ergo nec demō bñ velle:per locum a ſimili.
Inſup.ſi demō pōt habere actū bonū moꝛalit̄ cuꝫ
influentia dei gñali:pari ratiōe pōt habere diſpli=
centiā recte circūſtantionatā de pctīs qbus deuꝫ
offendit:qð nō cōcedit̄.hoc tenet magiſter in litte
ra.c.ii.et.l.diſtin.quarti.c.pꝛimo:ad hoc introdu=
cens Aug.in his locis recitatis.et doctoꝛes fer=
me agminatim.Scða ps pꝫ.cōterraneꝰ ī hac di=
ſtinctione hoc ꝓbabile tenet:et ī repoꝛtatꝭ ſalteꝫ
ſub diſiūctiōe tꝫ illō:vel qð pñt hr̄e actꝰ īdifferen
tes vel neutros.⁊ qð ampliꝰ eſt:cū aliqua in ope=
re Oxonienſi tacite reuocauit dicens:malo tene=
re ꝙ demō habeat ſp vnū actū malū vel plures:
cuius oppoſitum in ope anglico emiſerat.tñ nūꝙ
ꝓbabilitatē a bonitate moꝛali ſubtraxit. Durādꝰ
tñ in hac diſtinc.q.ij.hocipſum expꝛeſſe tenet.Et
Ockā qſtiōe.xix.ſecūdi:hoc ꝓbabile reputat. nō
tñ ſequit̄ ꝙ poſſit penitere.qꝛ nō ē viatoꝛ.Et poſ
ſunt dari alique rōnes ad hoc apparētes.nec ſeq
tur ꝙ iſti tenētes cōtra Auguſtinū ⁊ cōem modū
hereſim teneāt.⁋Cōtra pmā cōcluſionē arguit̄.
Apoſtoli poſt diē pēthecoſtes erāt cōfirmati ex
alto.⁊ tñ poſtea peccauert.ſic putat̄ de Petro ad
Galathas.ii.ergo cōfirmati ī patria.⁋Rñdet̄.cō
ſequentia eſt nulla.Apoſtoli erāt cōfirmati ꝙ nū=
ꝙ moꝛtalit̄ peccarēt.exñtes ī patria ꝙ nūꝙ male
agēt.longū eſt diſcrimē inter has duas confirma
tiones.Apoſtoli poſt illā cōfirmationem nō erāt
bti.Doꝛmiebāt ⁊ actꝰ remittebāt vel intendebāt:
nō ſic exñtes ī patria.⁋Cōtra quartā cōcluſionē
ſic arguit̄.qlꝫ actus dāpnati a dāpnato elicit̄.ſꝫ a
quolꝫ actu a ſe elicito volūtas pōt ceſſare ſcðꝫ Au
guſtinū/pmo lib.de libero arbitrio.c.xxii. nihil ē
ita ī ptāte volūtatis ſicut ipa volūtas:vbi volūta
tem ꝑ actu volendi capit.⁋Iſtud argumētū qrit
cām obſtinatiōis demonū et alioꝝ dāpnatoꝝ. et
varios modos ſuperiꝰ refellimꝰ ſup illa materia.
Ockā.q.xix.ſecundi ſentētiarū:tꝫ ꝙ actus malus
cauſatur a ſolo deo.nec incōuenit odiū dei a ſolo
deo cauſari in volūtate dāpnati. ⁊ dicit ꝙ odium
dei cauſatur cōtinuo a ſolo deo:ad quod volūtas
nullam efficientiam habet.et ex illo dicit reddit̄
cauſa quare voluntas dāpnati nullū actū bonum
elicere pōt.qꝛ odiū dei a ſolo deo cauſatum cuilꝫ
actui bono foꝛmaliter repugnat.ſicut dilectio dei
ī patria a ſolo deo cauſatur:q̄ cuilꝫ pctō foꝛmalit̄

repugnat:ſic ſcꝫ ꝙ voluntas nullū actū malū eli
cere pōt de ſua potentia abſoluta ſtante illa dile
ctiōe.opꝫ etiā ꝙ hoc intelligat dato ꝙ deꝰ ſit pa=
ratus coagere cū ſua influentia gñali.Iſtð nō va=
let ꝓpter duo. Tū pꝛimo.lꝫ odiū dei a ſolo deo
cauſet̄/male dat cauſam quare voluntas dāpna=
ti nō pōt habere actū moꝛalit̄ bonū.nulla ē repu=
gnantia moꝛalis inter odiū dei ⁊ dilectionē pla=
tonis:cū nō ſunt circa idē obiectū. et eodē modo
falſum eſt qð dicit ꝙ dilectio dei in patria foꝛma
liter repugnet pctō cuilꝫ.bene verum eſt ꝙ beatꝰ
nūꝙ peccat.ſed cauſam aliūde dare opoꝛtet ꝙ a
repugnantia foꝛmali inter dilectionē dei ⁊ menti
ri ioco ſe.ſimilit̄ ꝙ odiū dei a ſolo deo cauſet̄ gran
de eſt inconueniens:et in minoꝛe repudiatum de
oꝛiginali pctō ab Aug.contra Iulianū.li.iiii.Pꝛo
pterea recte dicit Grego. ꝙ nō libēter illð daret.
⁋Nunc modo Ockā cū aliis abiecto. Reſtat ꝑ=
quirere modū de demonum obſtinatione.dico ꝙ
ſtat in hoc.deꝰ incitat dānatū cōtinuare ſuā penā
et cauſam triſticie pꝛoductiuam:de qua ī di.xliiii.
quarti iā loquuti ſumꝰ.Arguit̄ ſic ad Ockā.ſi vo=
luntas eſſet neceſſitata ad actus ſue pene:non eſt
opus dicere illos actus eſſe a ſolo deo pꝛoductos
pꝛopterea repꝛehendit modū Aureoli de habitu:
dicens ꝙ habitus nō pōt neceſſitare voluntatem
qꝛ ſi habitꝰ poſſit dānatū neceſſitare ad actū ma=
lū:illū modū aperiet.Addo vnā ꝓpoſitionē.deꝰ
pōt volūtatem neceſſitare ad ꝓductionē ſui actꝰ:
et ad eiꝰ continuationem:vt in di.xlix.quarti oſtē
dimus.et illud ita indubitatum apud me eſt vt vi=
rum mirer q̇ de hoc ceſpitat.⁋Tamē hoc oſten=
ditur.Pꝛouerbioꝝ.xxi.ſicut diuiſiones aquarum
ita coꝛ regis in manu dñi.quocūqꝫ voluerit incli=
nabit illud.et ſicut pōt vertere coꝛ regis quocūqꝫ
voluerit:ita cuiuſcunqꝫ creature rationalis aīm
flectere pōt quoquouerſum.⁋Scðo arguitur ad
idem.ſi deus velit efficaciter ſoꝛtem vel angelum
facere a/opoꝛtet ꝙ ſoꝛtes ⁊ angelus faciat a/vo=
lūtati eius qs reſiſtit. et omīa qcūqꝫ voluit fecit.
Alioquin nō eſſet oīpotens.ſed deus poteſt velle
ſoꝛtē efficaciter facturum a.ergo ſoꝛtes neceſſita=
tur facere a.non neceſſitate ſimpliciter dicta:ſed
poſita volitione efficaci dei q̄ cōtingenter ponit̄
circa creaturā.⁋Contra iſtud arguitur/ꝓbando
ꝙ deus pōt odiū dei ꝓducere ſe ſolo.⁊ hoc ſic.qc
quid deus pꝛoducere pōt mediante cauſa ſecunda
deus pōt pꝛoducere ſe ſolo.odiū dei deꝰ pōt pꝛo=
ducere mediante cauſa ſecunda:vt quando cauſa
ſecunda odit deum. ergo odium dei deus poteſt
pꝛoducere ſe ſolo.⁋Sed foꝛte et recte dicis. odi
um dei deus pōt pꝛoducere ſe ſolo extra ſubiectū
in genere qualitatis:ſed nō pōt pꝛoducere odium
ſe ſolo.hoc eſt.non pōt pꝛoducere illam qualitatē
ſe ſolo in eſſe odii.qꝛ hoc derogat ſue bonitati ꝙ
mendacium vel odiū pꝛoducat ſe ſolo.qꝛ illa non
poſſunt bene fieri.⁋Contra: voluntas eſt capax
odii.ergo illud deus pōt pꝛoducere in voluntatē.
⁋Sed dicis (et recte) ꝙ nō eſt defectus ex parte
capacitatis volūtatis:nec ex parte actiuitatꝭ dei

quin illā reꝫ pōt pꝛoducere in eſſe qualitatis.ſed
cauſa eſt.qꝛ illa qualitas in eſſe odii habet inuolu
tam maliciā ⁊ aliquē denominat malū:⁊ nō crea
turā:cū nullam efficiētiā habeat reſpectu illius:
ergo deū.qð ē impoſſibile.⁋Contra.dato ꝙ ac
tus odii ponatur in volūtate:voluntas ea infoꝛ=
mata pōt non odire vel non opari per eā.hoc eſt
non tendere in obiectū.ergo nō opoꝛtet ꝙ volū=
tas per odiū odiat.⁋Reſpōdetur.aſſumitur vnū
dubiū quod multi negarent:ꝙ actus pōt eſſe ī po
tentia et ea per actum nō tēdat in obiectū.qꝛ per
oppoſitū ab habitu ſecernitur. et licet oppoſitū
exiſtimē rationabilius:non habet̄ intētū:ꝓpter
duo.vnū eſt.adhuc nō pꝛobatū eſt ꝙ iſte actꝰ a ſo
lo deo pōt pꝛoduci in volūtate:eſto ꝙ actus nul=
lam inuolutā maliciā habēs poſſit a ſolo deo pꝛo
duci.Scðo dicetur. requiritur actualis tendētia
in obiectū ad hoc ꝙ dicat̄ odiū.Ultra hec oīa di=
co. licet deus poſſit ꝓducere ſe ſolo odiū ſui:qð
nullomō cōcedo:nō tamē eſt cōſequēs ꝙ ita fiat
in dāpnatis. nec theologus debet illud aſſerere:
ſi alia via cōuenieti hoc ſaluare pōt.⁋Secundo
pꝛincipaliter arguitur.modus queꝫ ego pono nō
minus abſonū ponit in dāpnatoꝛuꝫ pena.g̃ non
minꝰ eſt appꝛobādus ꝙ modus ockā.et qꝛ ꝯſeq̄n
tia claret ꝓbatur aña.ego dico ꝙ deus neceſſitat
volūtatē dāpnati ad odiendū deum/⁊ ad peccā=
dum.et hoc eſt ita abſurdū concedere ſicut illa q̄
repꝛobamus.⁋Reſpondetur negando aña.apð
omnē theologū notū eſt ꝙ odiū dei: deus ꝑtialr̄
cauſat.⁊ pctm̄ deꝰ ꝑtialit̄ cauſat:ſicut poſthac in
hoc ſecundo locupletius dicere pꝛopono. Ulteri
us dico.deus non neceſſitat voluntatem dāpna=
ti ad odiendū deū.ſed neceſſitat voluntatē dāp=
nati ad permanendū in ſua pena qua digna eſt.
neceſſitat voluntatē ad continuandū ſuā triſticiā
et ad nolle peccaſſe:nō pꝛopter deū:ſed pꝛopter
penam ſolū.vel ad nolle detineri in tali loco:nec
neceſſitat voluntatē ad odiū dei.in illo non con=
ſiſtit eſſentialis pena.illa auctoꝛitas/aſcēdit ſup
bia eoꝝ qui te oderūt ſemp:intelligitur ad litte=
ram de rege babylonis.pōt in figura intelligi de
dānatis:qui frequenter ſpū impatiētie agitati cō
tra deū murmurāt et eius effectus deteſtātur. an
deus cadat ſub obiecto odii ſuperius diximꝰ.In
ſuper.hoc aduerbiū ſemp nō determinat ly ode=
runt. ſed ly aſcendit.Inſup.qð plerūqꝫ fit ſemp
fieri dicitur.de pmenide dicimus ſemp fuit in ſtu
dio:et de nerone ꝙ ſemp verſabatur circa malū.
⁋Contra qntā cōcluſionē arguitur. et pꝛimo cō
tra pꝛioꝛem partē:ꝓbando ꝙ dāpnati pñt habe=
re actus bonos:per illud qð ſcribitur. Luce.xvi.
de diuite epulone rogante Abꝛahā quatenus ſi=
gnificaret fratribus ſuis ne venirent ad infernū.
ſic ait littera. Rogo ergo te mi pat̄ ꝙ mittas eū ī
domū patris mei:hoc eſt lazarū.⁊ ſequit̄.habeo
enim quinqꝫ fratres/vt teſtetur illis ne et ipſi ve
niant in hunc locum toꝛmentoꝝ.ſed ille actus e=
rat bonus in diuite epulone reddere fratres cau
tos:vt cauerent a pena inferni qua ipſe toꝛqueba

tur. ⁋Scðo arguitur ad ideꝫ.nō debemus plus
penale attribuere dāpnatis ꝙ cōſtet auctoꝛitate
ſcripture ſacre.ſed ſcriptura ſolū cōſtat ꝙ ſēp ſūt
ſine gratia/ꝙ ſunt in pena perpetua.ſed nō con=
ſtat ex ſcriptura: ꝙ nullos poſſunt habere actus
moꝛaliter bonos.⁋Ad pꝛimum reſpondet̄ ne=
gando aña.et ad pꝛobationem nego ꝙ ille actus
erat bonus in diuite epulone.nō fecit hoc amoꝛe
honeſti:ſꝫ amoꝛe naturali ſolū erga fratres:vel
ne plus puniretur pena infamis.licet nō maioꝛe
pena eēntiali.mō circūſtantia finis actualis/vel
virtualis requiritur ad bonitatē moꝛaleꝫ.Patet
tertio Ethicoꝝ in materia de foꝛtitudine.qui ex
pectat in bello timoꝛe verecūdie vel pene/nō eſt
foꝛtis.ꝓpterea illic Phi.dat aliquas ſpecies foꝛ
titudinis methaphoꝛice. ⁋Ad ſcðm nego aña.
ſtamus in rebus ambiguis in auctoꝛitate ſāctoꝝ
cū cōmuni via doctoꝝ.⁋Tertio arguitur.demo
nes credūt ⁊ cotremiſcūt Iacobi.ii.ſꝫ credere eſt
actus bonꝰ.⁋Reſpōdetur.video aliquos litigā
tes circa huius argumenti ſolutionē quoꝝ ſolu=
tiones iudico nullas.Ad argumētū dico : actus
credendi eſt actus intellectus/⁊ non bonus/nec
malus niſi tanꝙ imꝑatus . ſed ad actum credēdi
ꝓpꝛie requirit̄ pia affectio actus volūtatis medi
ate vel īmediate.ſignāter mediate.hītꝰ acqſitꝰ ⁊
potētia naturaliter pꝛoducerēt actū credendi.ſi=
militer aſſenſus fidei:circa quē nulla eſt pia affe=
ctio:poteſt deduci in conſequētia certa et antece
dente credito.modo demones non habēt piam
affectionē circa credibilia nec habitū acqſitū ha
bent:de aliqbꝰ hominibꝰ dānatis eēt queſtio ver
tenda.non habēt fidei actū pꝛopꝛie capiēdo.hñt
tñ actū ab effectibus dei.⁊ ratiōe naturali coacti
aliquē aſſēſum habēt certum ⁊ euidentē qui fidei
aſſimilatur. ⁊ ſi ad rectū iudiciū intellectus req=
ratur auxiliū ſpeciale:habētes rectū iudiciū aſſē=
tiendi ſpecialiter a deo adiuuātur. ⁋Quarto ar
guitur.demones habēt recta iudicia circa opabi
lia circa pꝛincipia.in foꝛibus quis delinquit:ex il
lis pꝛincipiis poſſunt recte cōcludere:et volūtas
cōfoꝛmiter operari pōt in fine . ergo pñt habere
actus moꝛaliter bonos.⁋Rñdetur.ſi requiratur
auxiliū ſpeciale dei ad bene operādū:eſto ꝙ rec=
te ſillogiſauerint:non poſſunt confoꝛmiter velle.
ſed de hoc futurus eſt ſermo ī ſua materia. ex his
poſſunt ſingula argumenta cōtra hāc cōcluſionē
adducibilia ſolui. multiplicare argumēta varia q̄
eandē ſolutionē petunt:inutile cenſeo.⁋Ecce q̄
nā pacto ſuſtinet̄ obſtinatio demonis a variis ſe
cunduꝫ varias imaginatiōes.modū ſcti Thome
et Henrici gandenſis omnes poſterioꝛes nō iu=
rantes in verba magr̄i carpūt:et merito.nō placꝫ
quarta via ſcilicꝫ Gregoꝛii.facile ipſa per dicta re
fellitur.nec quinta que ponit odiū a ſolo deo cau
ſari.Tertia per habitum poteſt vtcūqꝫ defendi.
Sextaꝫ poſui in queſtio:ꝙ deus neceſſitat volū=
tatem dāpnati ad continuandū actū ſue pene:et
ſuam penā:ita ꝙ nullomodo eſt in facultate volū
tatis illuꝫ actū deſerere ad quem voluntas inne

te vel mediate concurrit.imediate ad actũ volun
tatis: ⁊ mediate ad triſtitiã cõſequẽtẽ.diximꝰ pre
terea demonũ nullũ poſſe habere actũ ꝯplete mo
raliter bonũ. Ad hoc tã ſctõꝝ dicta ⁊ cõis docto
rum opinio tẽdit.naturalia demonũ nõ ſũt muta
ta.eſſẽtialiter ſũt inuariabilia: tñ tã in iudicio ꝙ
in volũtate plurimũ aberrant: ſi malicia excecat
intellectus viatoꝝ: quanto fortius intelectus ob-
ſtinatoꝝ demonum. doctor tamẽ ſubtilis dicit de
mones poſſe habere actus neutros: et ꝓfunde cõ
uenire videtur ꝙ actus pñt habere moraliter bo-
nos medios ĩter actus bonos ex genere ⁊ bonos
meritorie: quã partẽ durandus theologus exerci
tatus rotũde tenet: ⁊ oclzã durando ingenioſior:
et exercitatior ratus eſt Joãnẽ hoc cõſtãter aſſe-
rere. ſed Joannes ſtat inter illa duo: vnũ pedem
in actu neutro: alium in actu moraliter bono po-
nendo. oclzã reputat illud probabile: addẽs vnuz
quod Johãnes dicit: ꝙ dãpnatus põt a quolibet
ſuo actu ceſſare. ⁊ veruz eſt ꝙ doctor ſubtilis hoc
dicit in opere anglicano. contra quod Gregorius
multũ inſiſtit: inferendo ꝙ dãpnatus poteſt ſe pri
uare omni pena quando vult: quod eſt peius ꝙ̃ er
ror Origenis. et beatus per idem poteſt ſe priua-
re omni gaudio quando vult. moderatius paulu
lum loquitur oclzã dicens hoc eẽ falſũ. quia ex il-
lo ſequitur: ꝙ dãpnatus poteſt eſſe ſine pena: con
tra Augu. et ipmmet Joannẽ. Gregorius tamen
vidit cõterraneũ ĩ reportatis piſienſibus magis
applaudẽtem vie illi: ꝙ dãnatus continuo maneat
in vno malo actu. et tenendo illã viam: ꝙ vo-
luntas poteſt ab omni actu ceſſare: dicendum eſt
ꝯñr et de facto ita ꝯñr reſpondet: ꝙ deus ſe ſolo
cauſaret triſtitiam. et ſic nunꝙ̃ erit demon vel dã
natus aliquis ſine pena. cum hec manifeſte vide-
rit in reportatis: ⁊ ꝙ alia dicta in ope oxonienſi
expoſuerit: non debuit inſiſtere. ſi non poſuiſſet
dñs duns hanc expoſitionẽ in reportatis: dixiſſẽ
eum intellexiſſe voluntatẽ eſſe liberã reſpectu cu
iuſlibet actus alterius ab illo qui eſt pena et eius
productiua: quia palã eſt / erat ei notiſſimũ ex fi-
de: ꝙ demon perpetuo puniatur: ⁊ ſi inaduerten
ter dixiſſet aliquid apparenter antecedẽs ad op-
poſitũ: cõſequenter locutus fuiſſet: dicendo ꝙ tri
ſtitia cauſatur a ſolo deo: et ita oclzã pro Joanne
ſuo in hac re grauiſſima cõſequẽter dicere debuit.
ſublime ingeniũ preceptoris totiens expertus: ſcie
bat ꝙ loqueretur cõſequenter ad fidẽ. ſed magis
hoc demiror: ꝙ oclzã inferebat dictum precepto
ris eſſe contra beatũ Augu. et ipmmet Joannẽ.
cum nemo eſt qui non nouerit hoc eſſe cõtra fidẽ
niſi oclzã nõ fuiſſet animaduerſus. dicit preterea
in quadam dubitatione illius queſtionis recitate
oclzã: ꝙ odiũ dei et furtũ pñt bene fieri ſi a deo ꝓ
ciperentur: quod dico falſũ: et contra articulũ pa
riſiẽſem / vt alibi oñdo. hoc in fine notato ſi erat
modꝰ beati Auguſtini / ⁊ cõmunis ſchole de ma
lis angelis nõ potẽtibus habere actũ moraliter
bonũ: hi tres viri eruditi (quoꝝ primꝰ magnã ha
bet ſequelã) a cõmuni via aliq̃d accipere faciẽtes

eam minorẽ: et minus cõem. Ad Auguſtinũ du-
plex eſt remediũ. vnũ expoſitio eius. aliud eſt cũ
benigna ſupportatiõe dicendo eũ nõ ſufficienter
probaſſe ſuum dictũ / ſicut in queſtione ſequenti
de angelis dicetur. hoc licitũ ẽ eis (dicẽt) ſic opi
nari cum benigna ſupportatione. dũ demones in
actibus aliquibus malis perpetuo teneant / ⁊ in
pena: ⁊ illud reprobare neſcirẽ tanꝙ̃ inopinabile
licet magis pro nũc ſequar oppoſitũ.

CIrca hanc diſtin-
ctionem. viii. queritur: an an-
geli ſint corporei vel pñt aſſu
mere corpa. tria in hac queſti
one tangaz. Primo: an ange-
li ſint corporei. Scõo: an cor
pora aſſumere poſſent: ⁊ que.
Tertio: q̃s opationes in corpibus aſſumptis ex-
ercere valeant. ¶ Reſpondetur per has concluſi
ones. Prima eſt. angeli non ſũt corporei. Probaꝛ
cõcluſio. ſũt realiter ſpũs. g̃ nõ ſunt corporei. añs
patet. Luce. xi. diabolus dicitur immũdus ſpiri-
tus. ergo eſt ſpũs. Et Marci. v. ⁊ Luce. viii. legi-
tur ꝙ in corpore vnius hominis fuit demonũ le-
gio. modo legio continet ſex milia ſex centũ ſexa
ginta ſex perſonas ſcdm Romanoꝝ ãnales. illud
non poteſt cõpetere corporibus. qꝛ tot corpa ne-
queunt eſſe ſimul: ſi non eſſent corpa dotata doti
bus quas demões nõ habẽt. ⁊ Dionyſius. v. c. de
diuinis noĩbus vocat angelos intellectus. ⁊. iiii.
ca. eiuſdẽ circa principiũ capituli ſic ait. intelligi-
biles oẽs ſpũaleſq; ſubſtãtie veluti icorpales ⁊ oĩ
materia carentes intelligũtur. multe alie auctori
tates de celeſti ierarchia adduci pñt. ⁊ Joannes
damaſcenus libro pmo. ca. xvii. hoc tenet in prin
cipio capituli. et amplꝰ libro ſecũdo. ca. iii. ſic di-
cit. ipſe angeloꝝ factor ⁊ opifex deus eſt / ãgelos
ex nichilo ad ſe deducens / ad propriã illos creãs
imaginẽ / naturã incorporeã / vt ſpm̃ quẽdã. ⁊ cre
briter in illo. c. eos incorpales dicit. hec nũc eſt
via ita cõis apud doctos / vt illi pudeat hoĩm vl
li (veteres introducendo) cõtraire. tũ: qꝛ cum ſa
cris eloquiis ſolidiſſime ſtat: cum beato Dio-
niſio et ratione: et cũ toto ordine vniuerſi. aliqua
eſt creaura pure corporea. aliqua ex corpore ⁊ aĩa
cõflata: vt hõ. aliqua ergo eſt pure ſpũalis. Prete
rea ſic arguo. ſpũs corpi preſtat tam in lumĩe na
turali / ꝙ̃ in lumine fidei. alias ab eruditis philo.
deus nõ poneretur incorporeus. nõ refert de deli
ro vulgo in fide conſtat. anima non habet corpꝰ
ſecundũ fidẽ. ergo nec angelus. licet huic rationi
diceretur ſufficit: licet angelus ſit anima ſuperior
ꝙ corpus informet. preterea arguiꝛ. intelligentie
orbiũ motrices ĩ lumine naturali nõ informãt or
bes. ergo angeli non ſunt corporei. illa concluſio
ergo eſt inconcuſſe tenenda. ¶ Secũda cõcluſio.
angeli boni vel mali poſſunt aſſumere corpora ⁊
ea mouere. Probatur. angeli aſſumpſerũt crebri-
ter corpora que mouerũt. ergo corpora aſſumere
poſſunt. patet de angelis qui abrahe apparuerũt

de angelo Thobie: de angelo qui apparuit mã-
nue / ⁊ vxori eiꝰ. Scõo arguitur ad idez. angelus
poteſt formare corpus: ⁊ lineamẽta corporis. pa
tet. hoc ſcit facere policletus / vel appelles artifi
cio. ergo a fortiori angelus poteſt. Inſuper. cor-
pus mouere poteſt. añia mea mouet corpꝰ meũ.
hoc ipſuz poteſt angelus. hoc exteri conceſſerũt.
patet apud auicẽnã. x. Metha. ca. pmo. loquẽtez
de illo qui eſt aptus ad prophetiã: dicit ꝙ ille eſt
in cuius viribus aĩalibꝰ ſũt he ꝓprietates ſcz vt
audiat verbũ dei: ⁊ videat angelos trãſfigurãtes
corã ſe in forma qua pñt videri. mõ nõ pñt videri
ſine corpe: nichil imptibile ſaltẽ extra aĩaz intue
ri poſſumus. ¶ Contra primã concluſionẽ argui-
tur probãdo ꝙ angeli ſũt corporei. dicit apuleius
in libro de deo ſocratis. demonis ſũt gñe aĩalia
ingenio rõnabilia / animo paſſiua / corpore aerea
tẽpore eterna. ¶ Reſpondetur. non eſt cura de a-
puleio: et falſuz dicit. ¶ Scõo arguitur auctorita
te beati Auguſtini. viii. de trinitate. ca. v. dicẽtis
demones eſſe aereos: ⁊ libro. ix. c. xxii. dicit aereũ
corpus poſſidet / peſſimus demon. Et in libro de
Eccleſiaſticis dogmatibus. ca. xv. dicit creatura
oĩs corporea / angeli / ⁊ oẽs vtrtutes celeſtes cor-
poree ſunt: licet nõ carne ſubſtãt: hoc ante Augu
ſtinum tenuit Origenes in periarch inquiens. ſo
lius dei. i. patris et filii ⁊ ſpirituſſancti illud ꝓpri
um eſt: vt ſine materiali ſubſtantia: ⁊ abſq; vlla
corporee adiectionis ſocietate intelligatur exiſte
re. Et gregorius in omelia Epyphanie noĩat an
gelum rationale aĩal: et beatꝰ Bernardus ome-
lia. vi. ſup cãtica dicit. debemꝰ deo ſoli ſicut ĩmor
talitatẽ ſic incorporeitatẽ cuius natura ſola neq;
propter ſe / neq; propter aliuz ſolatio indiget in-
ſtrumenti corporei. liq̃t aũt oẽm ſpm̃ creatũ cor-
poreo indigere ſolatio. ¶ Reſpõdetur. licet beatꝰ
Auguſtiuus in. ii. de trinitate: vt magiſter allegat
viſus eſt aſſerere angelos corporeos dubitãs qñ
angeli mittũtur: an ſeruent propria corpora ſpũa
lia: hoc eſt tenuia: an aliud corpus aſſumãt: an ꝓ
priũ corpus in aliud mutẽt: in fine capituli conclu
dit magiſter poſt hinc inde allegatiões inq̃ens: ĩ
quibus verbis videꝛ Auguſtinus atteſtari: ange-
los eſſe corporeos / ac propria / ac ſpũalia habere
corpora. forte dicit recitando: ⁊ ſi opinatꝰ ita fue-
rit: hoc nichil facit. nũc pro indubitato oppoſitũ
tenetur in ſcola: et rationabilius: tum ꝓpter al-
legata in probatione concluſionis ex ſacris elo-
quiis. et auctoritatez expreſſa addo. Actuũ. xxiii.
ſaducei aũt dicũt nõ eſſe reſurrectionẽ mortuorũ
neq; angelũ / neq; ſpiritũ. Phariſei aũt vtraq; cõ
fitentur. ſenſerunt de animabus ſaducei ſicut ale
xander pypateticus nichil indiuiſibile ponẽtes.
Phariſei ſecta inter hebreos de fide melius ſen-
tiens dixit oppoſitũ: quos Paulus imitabatur: g̃
manifeſte Lucas illic angelos imptibiles poſuit.
Inſuper. ſi angeli haberẽt corpa: cũ demones nõ
habent corpora glorificata: nunꝙ̃ tot mali ange-
li pñt eſſe ſimul in vno homine ſi corpa haberẽt:
ſicut ſuperius allegauimus de legione. de origene

non eſt vis: beatus gregorius methaphorice lo-
quitur eo ꝙ angelus ratione vtitur. et verba Ber
nardi non ſunt pro oppoſito: angeli egẽt ſolatio
corporis ꝓ nobis. ꝓpterea corpora aſſumũt: nõ
aũt hoc modo deꝰ: ſed ſolũ vnũ corpus: ⁊ hoc q̃-
dem in vnione ypoſtatica et ꝑpetuo: non ſic ange
li. ¶ Scõo arguiꝛ cõtra eãdẽ cõcluſionẽ pmã. de
mones generãt. glo. Geñ. vi. ſup illud. videntes fi-
lii dei filias hominũ: dicit. nõ eſt incredibile a q̃-
buſdam demonibꝰ qui mulieribꝰ ſũt improbi ho
mines eſſe procreatos. ¶ Et confirmatur hoc ꝑ
modum cõem loquendi de merlino noſtro britã-
no qui a demone incubo genitus fuiſſe dicitur. ⁊
patet ratione. demõ ſuccubus põt ſuſcipere ſemẽ
viri: ⁊ ſi habeat mulierẽ parã illud ſemen ꝓlificũ
mittere in mulieris matricem: et erit gñatio. hoc
ſuppoſito ſic arguiꝛ. demon generat. ergo eſt ani
mal. et per conſequẽs corporeus. ¶ Reſpõdetur
dando argumẽto totũ aſſumptũ. demones illi nõ
generant: ſed ꝓprius vir cuius prius erat ſemen
dicitur pater prolis genite. fortaſſe ſemen ſic trãſ
portatũ erit generationi ineptũ. de hoc dubitat
Auguſtinus. iii. de ciuitate. ca. v. ⁊ dato caſu ꝙ de
mõ ad aliquẽ ſenſum largũ põt dici generare: qꝛ
applicãs actiua paſſiuis / ſicut in ꝓductiõe ignis:
non ſequitur ꝙ ſit aĩal vel corporeꝰ. ¶ Tertio ar
guitur. demon audit in corpe aſſumpto: et videt.
ergo eſt animal. ¶ Reſpondetur. negando ꝙ vi-
deat: capiendo viſionẽ proprie: ſolum intelligit:
nec audit: qñ oculi eſſent indiſpoſiti: ⁊ aures ob-
ſtruſe: ad interrogata reſponderet: non quia vi-
deat / vel audiat: ſed qꝛ intelligit. poteſt tamẽ pal
pebras mouere et alias partes corporis aſſump
ti tanꝙ̃ motor mobile. ¶ Quarto arguitur. ange
li comedunt. patet. Geneſis. xviii. de tribus ange
lis q̇ abrahe apparuerunt dicitur ꝙ comederunt
¶ Et hoc confirmatur per auguſtinũ ad deo gra
tias in queſtione de reſurrectione dicentẽ ꝙ legi
mus angelos eſcas ſupſiſſe: non ficto fantaſmate
ſed manfeſtiſſima veritate. ¶ Reſpõdetur negã-
do ꝙ comederunt. ad cõeſtionẽ requiritur attra-
ctio cibi in ventre: ſiue ore frãgatur ſiue nõ: mo-
do angeli non habent ventres: et illud ptz Tho
bie. xii. dicit Raphael: cum erã per voluntatẽ dei
vobiſcum videbar manducare ⁊ bibere. ſed ego
cibo inuiſibili / ⁊ potu qui ab hominibus videri
non põt. vtor põt tamẽ cibuz frãgere: ⁊ in os pu
tatum ⁊ ventrem recipere: ⁊ partes cibi iuxta po
nere corpori aſſumpto: quod putatur eſſe cõeſtio
ab aliis ſi dicas: ergo xp̄i coẽſtio poſt reſurrecti
onez non erit ſufficiens argumentũ de reſurrecti
one. dicitur: multa erant alia argumẽta hoc con-
cludenda. ſi non oĩa concludant: ſingula profũt.
¶ Contra ſcdam cõcluſionẽ arguitur ſic. vel an-
gelus poteſt aſſumere qñcũq; corpus quãtecũq;
molis quod mouebit: vel eſt dabile aliquod: ⁊ ali
quod non. ſed nec hoc nec illud. forte dicis: et ſic
dicendum eſt: datur minimũ corpus quod nõ po-
teſt aſſumere ad motũ. cuz eſt potentie finite: vir
tus eius motiua terminatur extrĩſece in minimo

corpore quod non poteſt mouere:quod eſt corpus equalis reſiſtentie cum potentia motiua ſua localiter.quia illud corpus mouere non poteſt localiter:et quodlibet minus corpus poteſt mouere.ſi ſit vnum corpus prope centrũ terre / vel vſpiam minus:poteſt angelus illud corpus aſportare mediate vel imediate de ſuo loco.vel non ſteſ i hoc. quodlibet minus corpus in grauitate quantũ eſt ex parte eius poteſt mouere.vel quocũq3 minore dato:equale poteſt mouere:non refert.et quanto corpus magis tendit ad nõ reſiſtentiã ab iſto minimo corpore quod non poteſt mouere tanto facilius poteſt illud corpus mouere localiter.¶Cõtra:ſequitur ꝙ minor homo ſemꝑ erit velocior ⁊ fortior.cõſequẽs eſt falſum.⁊ ꝯña patet. quanto corpus hominis eſt minus tanto anima minus pondus habet ad mouendũ:⁊ oẽs anime intellectiue ſunt eiuſdẽ vigoris in mouendo.igitur.et ꝙ ſit fortior patet.do duos homines / zacheũ puũ / et platonẽ magnũ / inſtar ſaulis vel regis og.quo ſuppoſito ſic argumentor.anima zachei eſt equalis actiuitatis cũ anima og regis baſan:⁊ aĩa og habet multo maius corpꝰ mouere / et portare ꝙ̃ anima zachei:⁊ illa virtus in luctando vel agendo ab anima prouenit.et vterq3 agit quantũ poteſt ſcðm hanc diſpoſitionẽ quã habent.ergo cu3 zacheus minus impedimenti habet ꝙ̃ og: poteſt og proſternere quantũq3 og reluctetur.¶Et confirmatur hec ratio.capitis duobus angelis eiuſdẽ ſpeciei et vigoris:ſi alter eoꝝ habeat i duplo maius pondus ad alterum ipm ipediendo ne agat in aliud extrinſecum:minꝰ poteſt agere.ergo ſic erit de hominibus.¶Reſpondetur ad replicam ꝙ ſemꝑ minor erit agilior ⁊ fortior:negando illã ſequelã: ⁊ negatiõis ratio eſt:corpus eſt aie iſtrumentũ mediante quo opatur pro hoc ſtatu mortali: ⁊ datur corpus in aliqua quantitate et complexione anime conuenientiſſimũ inſtrumentum iſtius:ita ꝙ q̃to magis deſcendit vel aſcenditur i quantitate:inſtrumentũ eſt minus aptũ ad opandum:etiam licet ſit idem ex parte quantitatis: ⁊ grauitatis corpis:non eſt idem.vna cõplexio eſt altera melior et inſtrumẽtũ aptius ipſi anime ad operandũ:ſicut molles carne ſunt apti mente ſecundo de anima:ita ad multa alia. ex tota ſolutione ſequitur ꝙ homo aliquis mediocris ſtature poteſt eſſe fortior et agilior ꝙ̃ vnus longus:ſed in pciendo groſſo lapide ad diſtantiã lõgior habet antepodiũ:vt ita loquar.ſi cum equali robore lapis a loco eminẽtiore cadat:ad maiorẽ diſtãtiam mouetur:ꝙ̃ a loco inferiore ortũ habuerit: vt patet de eodẽ pciente ſtando et ſuper genua poſito:licet illic cum hoc poteſt dici ꝙ corpus ſuper genua minꝰ bene diſponit ad hoc officiũ:et ꝑ ꝯñs aĩa nõ poteſt ad tantã diſtantiã mobile mouere.¶Ad confirmatione3 de duobus angelis / etiam poteſt concedi ꝙ angelus habens maiꝰ corpus aſſumptum:quod actualiter mouet: in minorem effectũ extrinſecũ poteſt: ꝙ̃ alter equalis vigoris minus reſiſtentie habens:q2 maiorẽ habet obicẽ.nõ eſt idem de homine cuius aĩa corpꝰ informat.et aliquod corpus alicuius quãtitatis ⁊ complexionis eſt aie melius inſtrumentũ ꝙ̃ minus:ſecus eſt de angelo talem habitudinẽ cũ corpore non habente:et idem eſt iudiciũ de aĩa ſeparata corpus aſſumente ad motũ / ⁊ non ad informationem.¶Secundo arguitur.anima non põt mouere corpus.ergo nec demõ.patet aĩis de paralitico ⁊ membris fractis. ¶Reſpõdetur.aĩa p hoc ſtatu mouet corpus.ꝓpriũ mediantibꝰ neruis muſculis et ſpiritibus deferentibus influentias aie. poteſt contingere talis leſio in muſculis ⁊ neruis vel talis opilatio q̃ phibet ſpũs tranſire ita ꝙ aĩa corpus ſuũ mouere non poteſt.¶Tertio arguit. ſi angeli aſſumant corpora / vel ſunt celeſtia / vel elementaria.neutrũ eſt dicendũ.non celeſtia. q2 ipm non ſuſcipit pegrinas impreſſiones terreni corporis pmo de celo.nõ elementare.patet p gloſam Geñ.xviii.dicentẽ de angelis qui apparuerunt abrahe ꝙ non apparet ꝙ cibos ſumerẽt niſi ſolidum corpus ex celeſti elemento haberent. ¶Reſpondetur.angeli illi nõ aſſumpſerũt corpꝰ ex celo: tunc vna pars celi fuiſſet rupta vel idem in duobꝰ locis circũſcriptiue.et licet vtrũq3 deo creditur poſſibile: non ita factũ eſt.illic celũ capitur pro aere:vt in pſalmo:volucres celi.nõ ꝙ corpus ex ſolo ⁊ puro aere aſſumat:quia illud nõ eẽt ſẽſibile.poteſt ex vno elemẽto vel pluribus angelus corpus formare:vel aſſumere corpus interdũ mortuũ:vel intrare brutũ.ſicut fecit in ſerpẽte loquendo Ade ⁊ Eue mouendo linguã ſerpentis: vel linguã aſine balaam. ¶Quarto arguitur.demõ nõ aſſumpſit corpus niſi vt fallat: et homies ad malũ inducat.hoc põt ſubtilꝰ facere ſine corpe ꝙ̃ i corpe aſſumpto.igitur.nunq̃ aſſumit corpus. ¶Reſpondetur concedendo maiorẽ et negando minorẽ.interdũ ſub ſpecie pulchre mulieris apparet / vt virũ ad libidinẽ inducat:ſicut i vitis patrũ legimus de illa que petiit hoſpitiũ ab illo heremita.laborat etiã interius.fortius caſtrũ oppugnatur ab hoſte interiore et exteriore ꝙ̃ ab altero tantũ.hinc dicitur:quando demon ſe ſolo aliquas mulieres non põt allicere ad aliquoꝝ impudicũ amorẽ:hoc pagere nititur ope antique mulieris ⁊ male.¶Ecce angelos incorporeos q̃ nullomodo generant.ſi ſint demones incubi et ſuccubi ſucceſſiue generare potentes:illi ꝓprie nõ generant. ꝙ ita poſſint vltra dic:a poteſt colorari per id quod ſcribit diuus Auguſtinus.xv.de ciuitate dei.c.xxiii.ſic inquiens. Et quã creberrima fama ẽ:multi q̃ ſe expertos vel ab eiſq expti eſſent de quoꝝ fide dubitãdũ nõ ẽ audiſſe ꝯfirmãt ſiluanos et faunos quos vulgo incubos vocant iprobos ſepe extitiſſe mulierũ: ⁊ expetiſſe:ac pegiſſe concubitũ:⁊ quoſdã demones(quos druſios galli nũcupãt)hanc aſſidue imũditiã / et tẽptare ⁊ efficere plures taleſq3 aſſeuerãt:vt hoc negare ipudentie videatur. hoc ſepiuſcule in iuuẽtute domi audiui de his quos noſtra lingua britãni ca brõ vne appellamus: qui plus tritici vna nocte terũt

ꝙ̃ decem viri: vt perhibẽt angeli boni nunq̃ hec ſpurca exercẽt:ſed ſunt ſpũs dãpnati.nullomõ cibo veſcuntur. boni angeli cibo ſolo ambroſiaco veſcũtur ſcðm illud maronis pmo eneidos aſſerẽtis quomodo eolus iunoni dicebat. Tu ſceptra iouẽq3 conciliãs tu das epulis accumbere diuũ. poſſunt tamẽ angeli corpora aſſumere:hoc eſt eẽ diffinitiue pñtes corporibus interius ⁊ exterius: que mouẽt.quibꝰ aſſiſtunt ad aliquem effectũ faciendũ. et ſic põt angelus turri aſſumere vel aliã figuram.ſi extra turrim maneat / et eũ deponat / nõ dicitur turri3 aſſumere.nõ aũt corpus aſſumit in vnione ypoſtatica.q2 angelus manet ſuppoſitum:⁊ corpus aſſumptũ nõ ſuppoſitatur i ſuppoſito alieno:⁊ perpetuo natura hũana ſuſtentatur a verbo.nõ ſic de corpe ab angelo aſſumpto. nec eſt aliquod vnũ ex angelo ⁊ corpe:ſicut ⁊ intelligentia mouẽs celũ non dicitur celum aſſumere.illi exterius ſolum coaſſiſtit: ⁊ ſemꝑ ad diez iudicii coaſſiſtet:quod non contingit in corporibus aſſũptis.ſed peracto ſuo officio euaneſcunt.ſcðm lege3 loqui oportet.preterea dicimus. ex ſolo aere non format corpa.forte naturaliter nõ poteſt ſubire tantã denſitatẽ ſicut angelus capit corpus. poteſt aliquos hũores adiũgere vel aliquas partes facile reſolubiles aliquid de aere capiẽdo. qð patet.multi angeloꝝ euanuerunt ſubito:nec corporis veſtigiũ remãſit vllũ.ſed de corpe diſpoſito et perfecto illud non continget.

Queritur ſcðo circa hãc diſtinctionẽ octauã.an ãgeli fallãt ⁊ errant. ¶Reſpõdetur per cõcluſiões duas.quaru3 vna erit de malis: ⁊ alia de bõis. ¶De bonis ſit hec cõcluſio. Angeli nunq̃ errãt.intelligo de ignorãtia praue diſpõis.ꝓbat hec cõclo.ꝓbopares in ſtatu inocẽtie errare nõ poterat:vt poſthac dicetur.ergo nec bõi ãgeli a fortiori. Secũdo probatur. oĩs ignorãtia pena eſt.ſed ſcðm Auguſtinũ in libro retractationũ.capitulo.viii.oĩs pena ſi iuſta eſt pcti pena eſt.boni angeli nunq̃ peccarũt.et ſi peccaſſent: quod non cõcedo: licet oppoſitũ dicentem difficile eſſet cõuincere.is diceret ꝙ temporevie nõ eſt icredibile qñ aliq eoꝝ pẽituerit.ſcio hoc repugnare variorꝝ viroꝝ principiis de ſtatuvie in angelis.ſed nõ credo principia eoꝝ vera:dato ꝙ peccaſſent / nõ cõpetit ſtatui glorie:cũ errare eſt pena.in ſtatu glĩe nulla eſt pena.idem pt3 per Auguſtinũ in enchiridion capite decimo.¶Scða cõcluſio.mali angeli ⁊ demones crebriter errant. Probatur cõclſio.omnis malus eſt ignorans tertio Ethicoꝝ. ſed demones ſunt obſtinati in malicia.igitur.Secundo arguitur:dyabolus eſt mẽdax et pater eiꝰ et Auguſtinus in enchiridion.c.xxviii.dicit:ꝙ pꝰ primũ creature rationalis malũ etiã nolentibus ſubſtrat ignorãtia rerũ agendarũ et concupiſcẽtia noxiarũ:ex quibus morboꝝ nõ vbertatis.ſed indigentie tanq̃ fontibus omnis miſeria naturaſ emanauit. hoc in ſecũdo capite dicit hominibus et angelis cõpetere ratione peccati.Et gloſa ſup illud Eccle.iiii.ſene rege et ſtulto:exponit illud ð dyabolo.¶Contra priorem concluſionẽ arguit: multa latent bonos angelos.ergo aliqua ignorãt dicis:⁊ bene: hoc eſt verum de ignorãtia pure negationis:non aũt praue diſpoſitionis.Cõtra:aliquis demõ poteſt loqui lingua angelica bono angelo apparenter:⁊ illi poteſt aſſentire bonus angelus.ꝙ errabit.¶Reſpondetur:angelus bonꝰ ſicut qlibet beatus nõ aſſentiet niſi vero / ⁊ ſophyſma vel fallaciã optie nouit:et in re ancipite dubitabit ſine aſſenſu vllo.nec deus vnq̃ ad errorẽ ſecum concurret.¶Secundo arguitur:boni angeli fallunt et decipiũt.ergo errare poſſunt.tenet cõſequẽtia.primũ eſt peius / ⁊ error voluntatis:hoc eſt malꝛs actus:ſcðus eſt intellectus:q̃ poteſt eẽ ſine peccato:vt patet ex ignorãtia inuincibili.antecedens patet. aſſumunt corpora: ⁊ nõ ob aliud niſi vt ſe hoies dant credi ab aliis:igitur.ad quod propoſitũ alias corpora aſſumerent. ¶Et cõfirmatur hec ratio per Raphaelem angelu3 thobie iunioris qui dicebat Thobie iuniori ꝙ eſſet ex filiis Iſrael:⁊ ſeniori ꝙ eſſet azarias azarie magni filius:vt patet Thobie qnto. et in hoc mentitus eſt.cum ſciebat oppoſitum verum.¶Ad ſcðꝫ nego aſſumptũ ꝙ vllo mo fallant.et ad probationem:nego minorẽ.aſſumunt corpora ꝓ rationabili cauſa:vt cõiter homĩes alloquãtur ⁊ eos non perterreãt:occultant verũ qð non tenentur dicere nec vllomodo fallere intendũt.ſi clericus roma3 petiturus nutriat comã / ⁊ i veſte laica incedat vt ſoſpes inter malos euadat:an fallat:et tamẽ hoc licet ſcðm dictũ vulgare. Tutius vt peterẽ clerici ſub imagine romã ꝓhas fuit: vt finerẽ luxuriare comã.etiã ſi iuſtus ab iniuſtis ſit obſeſſus: veſtes religioſi vel mulieris induat vt vitam innocentẽ protegat:an is fallat:ſic erat in propoſito.¶Ad confirmationẽ: angelus nõ mentitus eſt.dixit verum de virtute ſermonis:⁊ intellexit in ſenſu quo protulit:quomodo ergo mentitus eſt:Iſrael interpretatur ſpeculator ⁊ contemplator in deo:ſcðm illud metriſte.Uir ſpeculans in amore dei vult iſrael eſſe.Erat filius magne ananie p imitationẽ azarias tñ valet ſicut adiutor.Ananias tñ ſicut gloria dei.dicit gloſa marginalis bede:ſic Raphael erat adiutor promotionis glorie dei: ⁊ ſi Thobias aliter intellexiſſet: quod bene credidit angelus:non fallebat eũ angelus:ſed Thobias ſeipſũ ſine ſua culpa: ſicut de fugiente ab iniquo hoſte in veſte mulieris vel reliogſi.interdũ cõducit plurimũ verũ occultare: ſicut recte ſoſias ſimoni in andria rñdit.veritas odiũ parit:obſequium amicos.voluit angelus nunc morẽ gerere ⁊ obſequi thobie: et eſſe ei ſolatio in itinere.et per ꝯñs decuit ꝙ eſſet ei ſimilis ⁊ familiaris cũ filiis gaudeat cũ fili.⁊ eius ſocietatẽ ſtudioſe quereret: ſcðꝫ illð metriſte.Semꝑ eſt ⁊ erit: ſilis ſilem ſibi querit. ⁊ ſi raphael fuiſſet a thobia iuniore deprehenſus eſſe angelus:cũ timore ⁊ verecundia incidiſſet:et

ſine leticia mãſiſſet in itinere. ſicut auis antiqua
aſſueta in hircinia ſilua canere/nunc incluſa ĩ aui
cludio. ſicut de meipſo ſepius dicere ſoleo. malo
duobus ouis viuere ĩ camera propria ĩ qua qcq̃d
in buccã venit libere et licenter fari poſſum ꝙ eẽ
cum magnis viris apud ſcl'm: quoꝝ facies more
ſimulachroꝝ ĩtueri oportet ⁊ ſtrictim rñdere/ ſo-
lũ ad ĩterrogata. alioqn corã iſtoꝝ famulis ĩpru-
dens et inciuilis habebor. ſic in propoſito volue-
runt deus et angelus ꝙ raphael comiter cũ bono
Thobia incidiſſet in etate filio ſimili. vide ergo
an incaſſum mouebat palpebras/oculos/vel ta-
les putatos: cuꝫ pro honeſtiſſima cauſa fecit opa
licita. ¶ Tertio arguit̃: angelus perſarũ ⁊ medo
rum volebant oppoſita Danielis decio. ergo ha-
bebant dictamĩa oppoſita: quoꝝ ſoluꝫ alterũ eẽ
verũ neceſſe ẽ: ⁊ tñ erant boni angeli ſcðm Grego
rium. xviii. moraliũ ergo nõ incõuenit bonos an
gelos aberrare. ¶ Rñdetur quãꝙ nõ deſũt dicen
tes illos angelos eſſe malos: apud quos argumẽ
tum nõ haberet colorẽ: nec apud aliquos. tamen
teneo modũ beati Gregorii in loco allegato: cui
littera aſtipulatur. ſuppono ergo pro ſolutõe ex
Danielis decimo: ꝙ angelus quẽ orabat Daniel
vt pro eo intercederet erat impeditus ab alio an
gelo qui erat princeps perſarũ: ſicut quilibet ha-
bet duos angelos: bonũ et malũ. ita tota ꝓuincia
cathegoreumatice habet angelos vti dicit dama
ſcenus. li. ii. ca. iiii. ſicut fratres minores ⁊ predi-
catores rome habent cardinales ordinũ ꝓtecto-
res qui totũ ordinẽ tuentur: ⁊ in ſingulis cõuen-
tibus habent benefactores/⁊ auxiliatores. ſic in
propoſito: iſte ãgelus in ꝑſide reſiſtebat angelo
cui preces dixerat Daniel vigiti ⁊ vno diebus: iu
xta illud. ꝑnceps regni perſarũ reſiſtit michi vi-
ginti ⁊ vno diebus quouſqꝫ Michael qui erat ꝑn
ceps totius ſinagoge q̃ nunc eſt princeps eccleſie
venit in auxiliũ. iuxta illud collecte de eo Micha
el archãgele veni in adiutorio populo dei. ⁊ nunc
in vna parte europe: vt in apulia in monte gar-
gano: et in alio fine in monte ſancti Michaelis ĩ
mari gallico primo eſt: vbi plurimũ ab incolis co
litur. iſta reſiſtẽtia ſic erat. angelus perſarũ vidẽs
ꝙ multi perſarũ cõuertebãtur per populũ Iſrae-
liticum: voluit ꝙ ibi manerent: ⁊ per hoc ꝑces ob
tulit deo. angelus Danielis preces obtulit ꝓ eoꝝ
reditu. neſciebant adhuc quid foret deo placitum
ꝓpterea ſubiũxit Daniel. ⁊ ecce Michael vnꝰ de
principibus ꝑmis venit in adiutoriũ meũ: nõ in-
cõuenit ꝙ duo angeli ſic ſe habeãt/ vnꝰ velit vnũ
et alius illud nolit. non cõſtat eis q̃d magis expe
dit. hoc nõ ſpectat ad eoꝝ btitudinẽ. ¶ Sed con
tra hoc arguitur. ſequitur ꝙ actus principis per-
ſarum qui noluit eos reuerti erat moraliter ma
lus/vel volitio qua angelus quem Daniel orauit
volebat eos redire in terram ꝓmiſſiõis: qð patꝫ.
q̃libet actus bonus debet eſſe conformis dictamĩ
prudentiali recto: et cũ illa dictamĩa ſunt de con
trario: oportet ꝙ vnũ dictamẽ ſit rectuꝫ et aliud
erroneũ: ſicut de ꝓpoſitionibꝰ oppoſitis. primo
pery armenias. ¶ Preterea. ſequitur ꝙ angeli iſti
aberraſſent. ſi concedas nõ incõuenire ignorãtia
pure negationis. ſed nõ praue diſpoſitionis. Con
tra. prima eſt peior ſcða. preſtat aliquid ſcire: licet
diminute: ꝙ nichil penitꝰ. ¶ Reſpondetur. ꝙ qli-
bet actus voluntatis illoꝝ angeloꝝ erat bonus:
vnus volebat eos manere in ꝑſide propter illos
quos bono exemplo cõuerterunt ad fidem ⁊ bo-
nos mores. Alter voluit eos redire dubitans de
eoꝝ caſu a fide. q̃libet iſtoꝝ actuũ erat cõformis
vni dictamini recto. angelus Danielis habebat
hoc dictamen verũ: bonum eſt/vt reuertãtur he
brei hieroſolymã ne ſubducãtur a fide: ⁊ hoc di-
ctamen erat verũ et propoſitio vera: et eius aſſen
ſus verus obiectiue. Alius angelus perſaꝝ habe
bat hoc dictamen: bonum eſt vt maneant ad eli-
minandã infidelitatẽ perſarũ: et hoc iterũ erat ve
rum. accipe analogiã: ſortes et plato apparẽt eq̃
idonei ad habendũ a. beneficiũ diuerſis. apparet
michi ꝙ ſortes eſt magis idoneus ꝙ plato: appa
ret tibi oppoſitũ: immo ꝙ plato eſt magis idone
us. ego rogo epm ꝙ det ſorti: et ꝓ eo interpellor.
tu aũt ꝓ platone. nec tu nec ego aberras errore
morali. ⁊ vnus ſit ĩidoneus ex ignorantia inuinci
bili puta ſortes: adhuc meũ dictamẽ verũ eſt. fiat
diſcurſus. cuilibet quem ego credo inuincibiliter
eſſe idoneũ dandũ eſt beneficiũ. nõ vt dandũ ex-
ponatur per opꝫ: ſed per debitũ cõgruitatis: iſte ẽ
huiuſmõi demõſtrãdo ſortẽ: eſto ꝙ ſit inidoneus
ex ignorantia inuincibili. ergo huic dandũ eſt be
neficiuꝫ. q̃s niſi rationis inops negabit maiorẽ?
minor ſupponitur. ſcða prioꝝ: ex vero nil niſi ve
rum extra inſolubilia. ergo cõcluſio illiꝰ ſyllogiſ
mi practici eſt vera. Similiter angelus perſarum
poterat habere hũc ſillogiſmũ practicũ. cuilibet
populo cõſulendũ eſt/ vt maneat in illo loco vbi
cultus dei veriſimiliter ꝓmouet̃ ſine iactura po-
puli. iſte: demõſtrãdo populũ iſraeliticũ: eſt huiuſ
modi. igitur. hic ſillogiſumus ꝓcedit ex premiſſis
veris. ergo ꝯcluſio erit vera. Angelus Danielis
habuit vel habere poterat hunc ſillogiſmũ practi
cum. quelibet liberatio populi in qua cultꝰ dei ma
gis veriſimiliter ꝓmouebitur in terra ꝓpria ꝙ in
aliena a me eſt procurãda: liberatio huiꝰ populi
eſt hmõi. igitur. Maior eſt vera: ⁊ mĩor ſimiliter.
quare et concluſio. nec iſta dictamina repugnãt.
nõ ẽ opꝰ ire ad ſillogiſmũ ꝓprie dictũ. ſufficit ire
ad enthimema: qð nõ nunꝙ ſillogiſmus reputat̃.
angelus perſarũ habuit illud dictamẽ: apparet
michi ꝙ hic populus maiorẽ cultum deo facit hic
ꝙ domi cõuertẽdo ꝑſas quoꝝ regimẽ et negociũ
michi cõmittitur. angelus Daniel' habuit illud di
ctamẽ: apparet ꝙ ppl's iſte maiorẽ cultum deo fa
cit domi ꝙ hic: immo poterat habere hoc dicta-
men/apparet michi ꝙ hic populꝰ nõ facit fructũ
eius ita bene ſicut domi. nec iſte cõtradicũt cũ mi
chi capiatur equoce. ſunt ambe vere. ¶ Si dicas
vel melius ẽ ꝙ ſimpliciter populꝰ liberaretur vel
non: ⁊ vnus potat aſſentire vni parti: ⁊ alter alii.
et ſic vnus falleretur. ¶ Reſpondetur cõcedẽdo:

ꝙ erat melius vel nõ melius. et deus hoc nouit:
ẽt nõ ãgeli. et nego ꝙ poterãt aſſentire illis dua
bus/melius iſti ſtarẽt hic ꝙ domi/non meliꝰ iſti
ſtarent hic ꝙ domi. ¶ Ad aliud: angeli habent
ignorantiã. verũ eſt/pure negatiõis: ſed nõ pra-
ue diſpoſitiõis. Secũda eſt priore peior. ꝓprie
prior: cũ eſt reſpectu eoꝝ q̃ nõ multũ conducunt
ſcire: non eſt mala. et ſic ſecũda nec eſt melior/
nec peior prima/nec ei equalis. aliq̃s hñs mala
exordia ĩ vna ſcientia difficilius ꝓficit in bona
et ſolida doctrina oppoſita ꝑtinẽti illi futili do-
ctrine ꝙ nichil intelligens in ea. Opꝫ dediſcere
illa q̃ ꝑus male imbibit. teſte pho. ij. Methaph.
analogia eſt de vicijs irretito: q̃ difficiliꝰ ad v̾tu
tes ꝓuehit̃/ꝙ neutralis. hoc eſt orbatus et a vi
cio et a v̾tute. ex toto nichil aliud cõcludit̃/niſi
ꝙ angelus poteſt dubitare aliq̃ et illa neſcire: ſꝫ
non aſſentire falſo. ¶ Arguit̃ cõtra ſecundã cõ-
cluſionẽ ꝓbando ꝙ mali angeli nõ ſic aberrãt.
adhuc demões hñt ſplẽdidiſſima naturalia ⁊ lõ
gas reꝝ experiẽtias. g̃ nõ fallũtur facile. ⁊ ꝑ ꝯñs
nõ aberrant. ¶ Rñdet̃ cõcedẽdo ꝙ hñt pulchra
naturalia quo ad ſubſtantiaꝫ. ſed ex malicia eis
abutũtur: ſicut Achitophel ⁊ multi eo peiores q̃
pulchra habuerunt naturalia. cõcedo tamẽ ꝓpt̃
naturalia ⁊ reꝝ exꝑientias multa nouerũt. ⁊ po
nendo ꝙ requirat̃ ſpeciale dei auxiliũ ad aſſen-
tiendũ vero cuicũqꝫ: nõ incõuenit ꝙ deꝰ det eis
tale auxiliũ. Deus ex mĩa ſua ſolẽ ſuũ oriri facit
ſuꝑ bonos et malos. ¶ Scða arguit̃. Demõ ha-
buit multas ſpecies concreatas ⁊ multa egregia
ſciebat ꝓ ſtatu innocentie. ſed in eo nõ cadit ob-
liuio. virtutes nõ deteriorant̃ niſi q͛ deteriorã-
tur organa. Propterea Ariſtoteles ꝑmo de aĩa
dicit: ſi ſenex haberet oculũ iuuenis videret vti-
qꝫ vt iuuenis. ſed demõ nõ habet corpus ⁊ orga
na ex q̃ſtione precedẽti. ¶ Inſuꝑ. Oẽ qð corrum
pitur a ſuo cõtrario corrũpitur: vel ad corruptio
nẽ ſubiecti: vel ad corruptionẽ cauſe actualit̃ cõ-
ſeruãtis. Tertio mõ corrũpit̃ lumẽ cãdele ĩ aere
ob abſentiã candele. ſpecies actualiter nõ depẽ
det ab aliqua cauſa effectiua niſi ſolũ a ſuo ſubie
cto. Loquor de cã creata. nec hꝫ contrariũ. ⁊ de-
mon eſt ĩcorruptibilis. ¶ Ad vtrũqꝫ iſtoꝝ argu-
mentoꝝ dico. multe ſunt bone ſpecies in demo-
nibus cõcreate tꝑe quo erant boni angeli vel nõ
mali. ⁊ iſte nõ corrũpũt̃ ad corruptionẽ ſubiecti:
nec ob defectũ cauſe cõſeruãtis ſaltẽ ſecũde: an
deꝰ eas preſeruet: nõ ſufficienter cõſtat. ſi deꝰ ſub
traheret ſuã influentiã ꝑ vnũ inſtans ab vna cre
atura: ipſa reduceretur in nichilum more vmbre
corpore opaco ſublato. et ſi ſpecies maneãt: hoc
nichil mouet. quia illis ſpeciebus demon nõ vti-
tur ad bonum: ſed ad malum: ⁊ aciem mentis ad
maliciam flectit. eloquentia in malo quẽadmo-
dũ quelibet ſcientia eſt gladius in manu furioſi.
ſic hic cum actiuitas demonis ſit finita: tota cre
bro eſt applicata ad malum: et per conſequens
non vtitur vllis ſpeciebus ad bonum.
¶ Dubitatur vtrum demones poſſunt illabi ani
mabꝰ. ¶ Rñdetur ꝙ nõ. Probat̃ ꝑ Auguſtinũ de
eccleſiaſticis dogmatibꝰ q̃nquageſimo capitulo
dicentẽ. Demones ꝑ energiã nõ credimꝰ ſubſtan
tialiter illabi aĩe: ſꝫ applicatiõe ⁊ appreſſiõe vni
ri. Illabi aũt mẽti illi ſoli poſſibile eſt q̃ eã crea-
uit: q̃ natura ſubſiſtẽs incorporeꝰ capax eſt ſue fa
cture. Item ſuꝑ illõ Actuũ. v. Anania cur tẽpta-
uit ſathanas cor tuũ: dicit glo. Bede. Implet ſa
thanas cor alicuiꝰ: nõ q̃dẽ ingrediẽs in eũ ⁊ ĩ ſen
ſum eiꝰ neqꝫ introiens adituꝫ cordis. ſiquidẽ po
teſtas hec ſoliꝰ dei eſt. ¶ Sed cõtra iſta arguitur
duo ſpũs poſſunt eſſe ſimul vt pꝫ de obſeſſo in q̃
erat legio demonũ. Sꝫ forte dicis demões erãt
in humoribus vel in qualibet ꝑte proportionali
hoĩs poterat eſſe demõ: tñ ex illo non eſt ꝯñs ꝙ
plures demones ſunt in eodem loco adequato.
¶ Cõtra hoc arguit̃. corpꝰ glorificatũ põt ſe po
nere cũ quocũqꝫ corpore. ⁊ ante dotẽ ſubtilitatꝭ
non erat impedimẽtũ ex ꝑte aĩe: ſed ex ꝑte ſoliꝰ
corpis. g̊ due aĩe poterant eſſe in eodẽ loco. Itẽ
nõ eſt reſiſtentia eẽndi in eodẽ loco niſi ex ꝑte di
menſionis. ⁊ nulla talis reꝑitur inter angelos vl'
inter aĩam ⁊ angelũ. ¶ Rñdet̃: nõ video q̃n mul
ti angeli vel angelus et aĩa poſſunt eſſe in eodẽ
loco adequato: ſed propterea non eſt ꝯñs ꝙ de-
mon illabat̃ aĩe. Illabi eſt preſens eſſe ⁊ hr̃e do-
miniũ ꝯpletũ: ⁊ ꝙ vertat aĩaꝫ quocũqꝫ voluerit.
mõ tale dñiũ nõ hꝫ demõ reſpectu aĩe. ⁊ ſic intel
ligant̃ aliqua dicta ſanctoꝝ ſonantia demones
nõ poſſe eſſe cũ aĩabꝰ. vt gloſa Abacuh. ij. ſuꝑ il-
lo verbo/deus in tẽplo ſancto ſuo. demones ex-
terius ſimulachris precedere poſſunt: ſꝫ nõ adeſ
ſe interius.

TErtio circa hanc diſtinctio-
nem. viij. q̃rit̃ an demõ poſ-
ſit ſenſibus hũanis illudere.
¶ Rñdetur affirmatiue/deo
ꝑmittẽte: ſicut pleriqꝫ exꝑti
ſunt. Prĩo ludificare ꝑ ſpeci-
es exñtes in ſenſibꝰ ĩteriori-
bus. Pro eiꝰ enucleatiõe ſup
ponamus illud qð tenet Cõmẽtator ſcðo de aĩa.
quattuor ſunt ſenſus interiores: q̃ interiores di-
cunt̃: q͛ nõ ĩmutant̃ a ſenſibilibꝰ niſi priꝰ ſenſus
exteriores a ſenſibil bꝰ ĩmutent̃: ſcꝫ ſenſus cõis/
fãtaſia/eſtĩatiã/⁊ memoria. Auicẽna. vj. natura
liũ ꝑte ꝑma caplõ vltimo ponit imaginatiãꝫ ali
am diſtinctã: quã Cõmẽtator ponit idẽptificari
cũ phantaſia: ⁊ in vmbris nõ ſunt multiplicãde
res: plus placet. ꝑ anathomiã tres patent ĩ cere-
bro vẽtriculi. In primo eſt ſenſus cõis. ⁊ dicitur
cõis q͛ cognoſcit ſenſibilia. v. ſenſuũ exteriorũ:
et eoꝝ actus: ⁊ inter illa iudicat. Senſus exteri-
or non iudicat ſm cõem ſcholam. quod ſic ſuade
tur. Freneticus iudicat aliq̃d eſſe preſens quod
non eſt: vt paleã eſſe ſerpentẽ. ⁊ tñ oculo exterio
ri ſatis bene videt. nec videt̃ eſſe indiſpoſitio in
illo tanta: ꝙ ſic ſiniſtre iudicaret. Eſt ergo hec ĩ-
diſpoſitio ĩ ſenſu cõi. a q̃libet ſenſu exteriori ſũt
aliq̃ nerui ad ſenſum cõem tranſeũtes in quibus

ſunt ſpūs receptiui ſpecieꝝ ⁊ delatiui ad ſenſum
cōem.ita ꝙ reſpectu ſenſuum exterioꝝ eſt tanꝙ
centrum circuli in ordine ad cicūferentiā. ſenſus
cōis nō diu retinet ſpecies receptas propter eiꝰ
humiditatē.queadmodū nec ſenſus exteriores
ſpecies ſenſibiliū retinēt poſt abſentiā ſenſibiliū
vllo modo niſi ꝑ accidēs rōne alicuius qualita=
tis derelicte in ſenſu exteriore a ſenſibilibꝰ.req=
ritur ſiccitas ad retinendū:patet de aqua recipi
ente formā ſigilli.ſed ſigillo ablato : perit ꝓtinꝰ
figura ſigilli. Propterea ordinauit deus ꝙ ſpēs
eſſent delate ad aliquē aliū locū ſpecieꝝ reſerua
tiuū in abſentia ſenſibiliū.non ꝙ ſpecies migrēt
de ſubiecto in ſubiectū: ſed ꝑ multiplicationem
et productionē ſpeciei.ergo deferūtur ad fanta=
ſiā que ī ipſa vocanť fantaſmata ſiue ſpecies fā
taſtice.fantaſia nō eſt ita calida ⁊ humida vt ſen
ſus cōis.retinet propterea diutius ſpecies : cuiꝰ
officiū eſt iudicare de ſenſibilibus tā preſentibꝰ
ꝙ̄ abſentibus ꝑ ſpecies reſeruatas. alia eſt potē=
tia ſiue virtus cogitatiua:q̄ ex ſpeciebus reꝝ ſē=
ſataꝝ hꝫ elicere ſpecies reꝝ inſenſataꝝ.vt ouis
ex ſpeciebꝰ ſenſatis lupi ſpeciē inimicitie elicit.
in oue ⁊ in brutis vocatur eſtimatiua:ī hoīe co=
gitatiua.⁊ he virtutes ſunt in media capitis cel=
lula.virtus memoratiua:ſiue ille ſenſus interior
q̄ memoria dicitur:reſeruat ſpecies ⁊ eſt ſpecieꝝ
archa ſicut fantaſia. cuiꝰ officiū eſt iudicare per
ſpecies reſeruatas de rebus alias ſenſatis ⁊ etiā
de tꝑe quo tales res ſentiebāť. ⁊ ꝑ hoc differt a
fantaſia que reſeruat ſpecies ſine differētia tꝑis
preteriti.memoria ē ī occipite.certo certiꝰ ē ha
bētes magnū occiput ſunt bñ memoratiui.ſi hec
poſtrema ledať notabiliť:lediť hoīs mēoria ſen
ſitiua:q̄ tñ adhuc bñ iudicat:hoc eſt alia potētia
cogitatiua a memoria.ſimiliť ſi ps anterior capi
tis ledať: lediť tota ſenſitiua:vt in freneticis pꝫ.
lꝫ ꝯmētator.iiij.ſenſus interiores:⁊ Auicēna. v.
poſuerit:eſt tenebroſa aqua in nubibꝰ aeris.Ari
ſtote.nūꝙ poſuit tot ſenſus īteriores vbicūqꝫ lo
quutꝰ eſt.ſꝫ ſolū poſuit duos ſenſus: vnū ad ꝯſer
uādas ſpecies q̄ ē ſpecieꝝ archa:q̄ vocať memo
ria ſiue fantaſia.alter ſenſus eſt cōis imaginati=
ua ⁊ cogitatiua ꝓpter alia eiꝰ varia officia. Pro
pterea illū modū ꝓbabiliorē reputo. hoc tñ vel
illo modo ſuppoſito:rñſio q̄ōnis vtriqꝫ ꝑti ſuffi=
ciet. ¶ Suppono vlteriꝰ ꝙ ſenſus cōis duas hꝫ
acies:quaꝝ altera ad memoriā ꝯuertiť:⁊ a ſpeci
ebus ī ea recōditis ī ſompno moueť:ſenſibꝰexte
rioribus clauſis.pꝫ ī ſompniāte. aliā hꝫ aciē ad
ſenſus exteriores ꝯuerſam:quā hꝫ ī vigilia ſi nō
fuerit ītēſiue īmerſa circa aliquā materiā īperti=
nētē ſenſationi exteriori.q̄ ſic:licet ſpecies reci=
piat:nō īmutať ſimplici noticia vel iudicio. ſtat
ꝙ totꝰ ambitꝰ ꝯcurſus eiꝰ ſit applicatꝰ circa ex=
traneū.g̊ illo magno ꝯcurſu ſtāte:nō pōt noticiā
aliā hr̄e circa aliō. ¶ His p̄miſſis /pono ꝯclōes:
q̄rū p̄ma ē.Demō pōt multifariā nos illudere ad
intra. Probať ꝯclō.Hō dormiēs iudicat ſe vide=
re qō nō videt:audire qō nō audit/comedere/bi
bere/pugnare/cadere ī aq̄/vel ī igne.⁊ hoc iudi
ciū pōt eſſe tā ī ſenſu ꝙ̄ in ītellectu :⁊ illa illuſio ē
ſolū ad ītra.g̊ demō hoc pōt facere.de iſtis ſom=
pnijs ē q̄tidiana expientia:potiſſimū poſt ꝗues
et cronicos morbos.iā a q̄ndeci annis p̄teritꝫ ī
me expior hec ſompnia:ita ꝙ aſſiſtentibꝰ dicere
ſoleo/nō p̄us tꝑe ſꝫ ſolū natura dormio ꝙ̄ ſom=
pnio.notū ē de iudicio q̄ iudicamꝰ.ſꝫ ꝙ aliqō ta=
le ſit in ſenſu pꝫ.ſenſus cōis iudicat:cū interdum
vnū eſt ſenſus iudiciū:⁊ aliō intellectꝰ/iudicium
ſēſus caſtigatiuū:vt de magnitudīe ſolis ſuꝑ ter
ram.⁊ cū vehemēs actꝰ ſenſus ītellectū īmutet:
vtriuſqꝫ iudiciū habebiť.qō ſi nō ponať iudiciū
intellectꝰ ī ſōpno:hoc eſt ꝓpťea ꝙ intellectꝰ oī=
no claudiť ī ſompno ne ī vllū actū exire pōt.ſed
hoc nō recordamur de nocte ī ſōpno actuū infe=
rū tā bonoꝝ ꝙ̄ maloꝝ:q̄ nō cadūt ſub obiecto ſē
ſus:cū ſint nō extēſi.nobis ī ꝓpoſito ſufficit ꝙ iu
dicemꝰ ī ſōpno ſicut expimur:ſiue fiat hoc iudici
um ī ſenſu ſiue ī ītellectu.tñ ꝓ enucleatiōe maio=
ri ꝯclōnis hoc poſuimꝰ.ſꝫ demō iſta facere pōt ꝑ
illa q̄ ī nobis ſunt in ſōpno.pꝫ.ſunt ſpēs reꝝ ſen=
ſataꝝ ī nobis:fortaſſis pulchraꝝ mulieꝝ ⁊ eorū
q̄ inſtigāt ad malū:qō demō optime cognoſcit ꝑ
nr̄m modūviuēdi.⁊ taliū obiectoꝝ ſimulachra q̄
cadūt ſub obiecto intellectus eiꝰ pōt optīe obij=
cere potentie iudicatiue:ſcꝫ ſenſui cōmuni tollē=
do īpedimēta ī neruis ⁊ ſpiritibꝰ ītermedijs iter
memoriā ⁊ ſenſuꝫ ꝯmunē.q̄ ꝑ vapores īterme=
dios ſompnia īpediūtur.hinc eſt multi ī p̄ncipio
noctis ⁊ ī fine ſōniāt q̄ ī medio ſōpno nō ſōpniāt.
q̄ in p̄ncipio vapores nōdū ſunt in ſua ꝑtāte:po
tiſſimū ſi q̇s mox poſt cibū aſſumptū mittit ſe in
ſōpnū.ſicut poſt fortis vini potationē nō mox ꝑ=
turbať cerebrū:ſed ad tꝑs.ī medio tꝑe abūdāt ī
via ītermedia.in fine ſompni ſunt multū remiſſi.
vel ſi nō ſint magni vapores ītermedij īter ſenſū
cōeꝫ ⁊ memoriā:tñ ꝓpter mlťū calorē ſanguinis
vt ī iuuētute.ī illa vita ē multꝰ motꝰ ⁊ multa ſpi
rituū ꝑturbatio. ꝓpterea illa ꝯmotiōe ſtāte ſpēs
p̄ſentes nō ſufficiēter īmutāt potētiā iudicatiuā
q̄cūqꝫ ſit illa.⁊ tñ bñ īmutať ſpiritibꝰ mitigatis
pꝫ:ſi aq̄ vēto vľ aliūde agitata fuerit:viſibile tibi
nō oſtēdet;qō pacata ſufficiēter obijciet potētie
tue.hec oīa demō optīe nouit.dato ꝙ more mul
torum teneatur ꝙ demon ſue nature relictus/nō
poteſt ītueri ſecreta cordis alteriꝰ.tñ oē ſenſibi=
le pōt ītelligere.q̄cq̄d pōt ſenſus ſentire pōt ītel
lectus apprehēdere:cū eſt potētia ſuꝑior. ¶ Se
cunda ꝯclō.Demō pōt ſenſibꝰ hūanis ludificare
de die.ꝓbatio.pōt optīe applicare ſimulachra
obiectoꝝ ſēſatoꝝ potētie ad ipaꝫ imitādā ꝙ hō
iudicabit ſe videre obm qō illō ſimulachrū rep=
ſentat.ꝓbatio.hoc hō iudicat in ſe de nocte.⁊ ſi
in vigilia hec iudicia nō caſtigaret:q̄ oppoſituꝫ
dep̄hēdit:ſic iudicādo maneret.ſꝫ de die lꝫ ſpēs
ſint ī archa memorie recluſe:nō ē talis fortis ſē=
ſatio nec tale iudiciū.⁊ id rōnis ē.q̄ ſenſus exte
riores circa ſua oba vaganť ⁊ opanť.nō ē eadē
aīa ī q̄lꝫ ſenſu extiori ⁊ ī ſenſu cōi.g̊ cū aīa ī ſēſu

cōi eſt occupata ī maioribꝰ circa ſenſibilia ſenſu
nm ſuoꝝ:diſtrahiť ab īmutatiōe a ſpēbꝰmēorie.
⁊ cū hoc vie ītermedie a ſēſibꝰ exterioribꝰad me
moriā agitanť.g̊ ī die hō nō ſentit/ ſicut ī nocte.
q̄ maiores motꝰ īpediūt minores. ꝓpťea ī tene
bris ⁊ de nocte hō ſolꝰ timet:⁊ nō de die:ſicut di
cit Ariſtoteles in de ſompno ⁊ vigilia.'nō vide=
mus(vt noſti)ſtellas de die q̄s videmꝰde nocte.
ſpēs ſtellaꝝ a ſua īmutatiōe īpediūtur ꝓpť ſpēs
maiores:ſcꝫ lumē ſolis qō ē ſpēs lucis. hoc ipm
pꝫ.ſi tibi doleat digitꝰ aut pes:ſi ſuꝑueniat coli=
ca motꝰ maior:dolorē digiti quē ante ſentiebas
nō ſentis.ſꝫ demō pōt illō impedire ī vigilia ⁊ in
die ne maiores motꝰ minores īpediāt multipha
riā tā ad ītra ꝙ̄ ad ex̄.ad ītra/optīe diſponēdo ⁊
mitigādo ſpūs ⁊ humores ne moueanť : optime
ſpēs obijciēdo ſenſui vel intellectui . ⁊ lꝫ nō ſint
alie ſpecies ꝙ̄ p̄us erāt ordo ſituādi ⁊ ordinandi
multū facit ad imutandā potētiā. ¶ Sed dicis.
Species nō ſunt ī varijs ſubis:ſꝫ ī eodē ſbo mu
tuo:ſicͭ ſpēs coloꝝ ī medio.hoc ē veꝝ.varie ſpe=
cies nō hn̄t varia ſba diſticta.nō obſtāte ſunt ex
tēſe ſicut ſuū ſubiectū. pōt ſubiectū tranſponere
⁊ diſponere ꝙ aliter īmutēt ꝯplexe vel icōplexe.
ſicͭ ex vigīti lr̄is alphabeti aliť diſpoſitis termi=
ni alij ꝓdeūt.pōt facere ꝯmotionē ſpirituū ī ꝑte
remota meōrie:⁊ īpedire ne illa ꝑturbatio obicē
preſtet anterioribꝰ ſenſui iudicatiuo maxīe ꝓpī=
quis:ſic ſcꝫ:ꝙ immutatio erit vehemētior a ꝑte
memorie ꝙ̄ a ſenſibꝰ exterioribꝰ . q̄ īmutatio a
ſenſibꝰ exterioribꝰ nō īfinite excedit īmutatiōeꝫ
a meōria.g̊ tantū pōt eſſe cremētū ī ſpēbꝰ mēo=
rie ꝑ applicationē ad ſenſum iudicatiuū ꝙ iudi=
cabit ſm̄ illā applicationē ī ſōpno.⁊ pꝫ ꝑ ſimile.
lꝫ migrania aliquē dolorē ſtomachi excuꝑet:⁊ fa
ciat illū dolorē ꝑceptibilē: tñ creſcere pōt dolor
ſtomachi ſtāte vniformi diſcraſia migranie in ſe
ꝙ nō ſentiať.Secundo arguiť ad idē de freneti=
co q̇ de fctō ſic iudicat ī vigilia. Preterea arguiť
ad idē.ſi nō pōt eſſe cremētū ab īmutatiōe īteri=
ori ad eq̄litatē vel maioritatē:hoc eſt ꝓpť obicē
ſenſuū extioꝝ.ſꝫ hoc nō. q̄ illas ſēſatiōes īpedi=
re pōt ī vigilia.cecꝰnihil videt.ſurdꝰ nihil audit/
nec olfactū hn̄s corruptū.⁊ ſtat ꝙ tāgibile ſenſꝰ
extioris īmutatuū nō occurrat. ¶ Inſuꝑ ad eā=
dē ꝑtē arguiť.crebro ſenſus iudiciū capiēs/a no
ticijs ſenſus falliť ī iudicādo.⁊ etiā ītellectꝰ vbi
nō hꝫ manuductionē ſenſus caſtigatiuū. ꝙ ſenſꝰ
falliť hoc ē iudiciū ex ſenſibꝰ hauſtū: pꝫ nūc ſine
arte demoniaca ī ſenſibus potiſſimis viſus/quē
tantoꝑe expetimus falliť vidēdo vnū ꝑ aliō.ptꝫ
vidēdo lucē cū fumo apparet rubedo:pꝫ ī carbo
ne ignito ī q̄ nulla ē rubedo.ſꝫ hic ī doctis rō ſen
ſum caſtigat oſtēdēs ꝙ lux miſceť cū magno fu=
mo a carbone leuato:ꝓpťea apparet rubedo.ſicͭ
cū fumi nigri leuātur a terra ī aere mane ⁊ veſpe
re:pre quo lucē ſolis vidētes ſol apparet rubeꝰ.
ſic in iride ⁊ halone apparet:vel vidēdo vrinale
pre vitro rubeo.ſic apparet radiꝰ ſolaris ī parie
te azurato rubeꝰ dūmō trāſit ꝑ vitrū rubeū.⁊ ſi
ſenſus nō caſtigareť hic ꝑ rōnē: ītellectꝰ vtiqꝫ iu
dicaret ad iudiciū ſenſus:⁊ multi de facto ita iu
dicāt.⁊ nedū hoc:ſꝫ ꝑ coloꝝ iux̄ poſitionē.ptꝫ in
cauda pauonis ⁊ collo colūbe:vbi ꝑ variā īcidē=
tiā luīs ſuꝑ illa oba apparet aliꝰ color ꝙ̄ ſit. ſiľr
modica oculi leuatio ex̄ ſuū ſitū facit rē vnā ap=
parere duas.⁊ piſum digitꝭ cācellatꝭ tactū appa
ret duo.q̇s g̊ dubitat angelū ſcire hec oīa facere
artificioſiꝰꝙ̄ q̇cūqꝫ hō mortalis.vocē ī aere ſine
corꝑe aſſūpto formare pōt.pꝫ. corde monocordie
dāt ſonos ītelligibiles cātuū a bñ ludēte ordīate
hoīm oꝑa adinuēte.g̊ hoc ab angelo nō negādū
eſt.pōt mediū ſōſtrahere ab vna ꝑte ⁊ nō ab alia.
et tūc color vel coloratū ab vno nō videť:⁊ vide
biť ab alio.pōt apponere ſpeculū añ te repſenta
tiuū rei a tergo:nec ſpeculū videbis. pōt multis
modis ſpeculū occultare.circūuoluendo ſpecies
viſibiles facere pōt vt res q̇eta appareat mota ⁊
circūuolui.Ex his ſeq̄tur.multe p̄nt eē deceptio
nes a demone. ¶ Cōtra p̄mā ꝯclōnē ⁊ eiꝰ ꝓba=
tionē ſic arguiť.ſpēs ī ſōpno repſentāt res q̄rum
ſūt ſpēs vel oēs res.⁊ ſic ītellectꝰ ī ſōpno īnume
ra videret:ꝯ expiētiā. ¶ Dicis.aliq̄ res ipas rep
ſentāt. ¶ Cōtra.q̄rať rō illiꝰ ſiue arguēdo.cū nō
ſꝑ fortiores ſpēs mouēt:vt expimur ¶ Scōo ar
guiť ꝯ idē.ſōpniamꝰ de elephāte ⁊ de re nunꝙ a
nobis ſēſata.g̊ illa repſētatio nō ē ꝑ ſimulachra
res ipas repſentātia. ¶ Rn̄deť iter arguēdū ad
calcē vſqꝫ ſufficienť.nō ſꝑ maior ſpēs fortiꝰ mo=
uet potētiā cognitiuā.ſtat ꝙ minor ſpēs plꝰ ha=
beat auxilij vel ab īfluētia celi vel ab hoīs ꝯple
xiōe ⁊ īclinatiōe aīe.ꝓpťea flegmatici ſōpniant
de pluuia:ꝙ ſūt ī aq̄ ſbmerſi.Colerici de pugna:
et melācolici de cacademonibꝰ ⁊ rebꝰatris.ꝓpť
ea dicit Ariſtoteles de ſōpno ⁊ vigilia. gratioſi
medici/ī ſua ſcia ſolēnes/attēdunt ad ſōpnia:q̄
ꝑ illa iudicāt de patiēte ¶ Ad ſcōꝫ argumētū cō
cedo ꝙ ſōpniamꝰ de re īſenſata ꝯponēdo notici
am vnā cū alia reꝝ ſēſataꝝ q̄ꝝ ſpēs habemꝰ. vt
ſōpniādo de flumīe lacteo cū tā flumīs ꝙ̄ lactis
habemꝰ noticiā. ⁊ q̇s ſōpniat ꝙ ſedet ſuꝑ trabē
q̇ nūꝙ erat ſuꝑ trabē: tñ vtriuſqꝫ ſpēs hꝫ. ſicͭ ex
xx.lr̄is alphabeti ordīatꝭ aliť ⁊ aliť:varias faci=
mus dictiōes.⁊ ſic facit pictor vel tīctor reſpectu
colorū. ¶ Inſuꝑ:dicit Ariſtoteles ī libro de ſō=
pno ⁊ vigilia.ſi ī via a fantaſia ad ſenſū cōeꝫ de=
fluat modicū de colera:ſpēs calidoꝝ fortificanť
et faciēt apparere ignes aut fulgura vel fortiſſi=
mos eſtꝰ. ꝓpťea res ceca ē ſōpniū ¶ Cōtra ſecū
dā ꝯclōnē arguiť.ſenſꝰ nō decipiť circa ſuū ꝓp̄ū
obꝫ ī debita diſtātia ſine īpedimento applicatū.
oppoſitū hic ꝯtingit. ¶ Rn̄deť:vt ī pluribꝰnō de
cipitur hō oculatꝰ:potiſſimū ab hoībꝰ. a demo=
nibus multis modis decipi poteſt.

In hac nona diſtictiōe magiſter loq̄ť
de angeloꝝ ordinibꝰ.circa quā diſti
ctionē q̄ttuor faciā. ¶ Primo q̄rēs ſi
oēs hoīes ſaluandi aſſumanť ad no
uē angeloꝝ ordines: ¶ Secūdo:an
angeli ſuꝑiores illuminēt īferiores: ¶ Tertio:

an angelus ſibi relictꝰ pōt ſecreta alterius angeli intueri. ¶ Quarto: de angelorū loquutiōe. primum manebit pro q̄ſtionis titulo iam dictū: ſolū mutādo verbū modi cōiunctiui in verbū indicatiui modi. pro cuius intelligentia premittā aliqua: poſtea ad titulū q̄ſtionis reſpōſurus. ¶ Notabis ex beato Dionyſio de celeſti hierarchia Nouem ſunt angeloꝝ ordines. tres pmā angelorū hierarchiā ꝯplēt. tres mediā: totidē īfimā. rurſꝰ q̄libꝫ hierarchia ī numero āgeloꝝ ternario diuidit̄ ſuꝑ per ternariū partitio ad ſimilitudinē īcreate ſancte trinitatis ⁊ ierarchie ſuꝑ celeſtis. ſacer eſt numerus ternarius etiā apud gentiles. Necte tribꝰ modis numero deꝰ impare gaudet: inquit poeta Et nouenarius eſt numerus quadratus ex tribꝰ trigōnis cōflatus. prima ierarchia ſcōm beatum dionyſiū ī tribꝰ ordinibꝰ ꝯplet̄ / ſeraphī / cherubī throni. 2. dn̄ationes / pricipatꝰ / ⁊ ptātes / cōplēt / virtutes archāgeli / ⁊ angeli / infimā ierarchiam cōflāt. ſinguli ordīes / a gratuitis q̄ excellēter habent denoīant̄. primi ab optimo dono gratuito nominant̄: ſcꝫ ardore charitatis: ſcꝫ ſeraphin. de btītudine nō eſt ſermo: lꝫ inter oēs angelos ſint magis beati angeli de ordine ſeraphin. rō btītudo eſt oībus eis cōis. et per cōſequēs per eam nobis de āgelis nichil īnoteſceret. cherubin a ſcientia. maius eſt charitate ardere ꝙ̄ ſcire. thronus ſedes interpretat̄. in quo ordīe videt̄ deꝰ ſedere ſicut exponit btūs gregoriꝰ. qꝛ ꝑ eos deus iudicia decernit atqꝫ informat. et magis eſt ſcire ꝙ̄ iudicare. Dicit magiſter. ſciētia nāqꝫ ī forma iudiciū. dn̄ationes vocant̄ / q̄ pricipatꝰ et ptātes trāſcendunt. pricipatꝰ / q̄ ſibi ſubiectis de agēdis diſponunt ad explēda diuia myſteria. Ptātes noīant̄ hi q̄ hoc ceteris potētiꝰ in ſuo ordīe acceperūt vt virtutes aduerſe eis ſubiecte eoꝝ refrenātur poteſtates: ne hoīes tātū tēptare valeāt quātū deſiderāt. vtutes vocant̄ illi ꝑ quos miracula ⁊ ſigna frequēter fiūt. archāgeli q̄ maiora: āgeli q̄ minora nūciāt. ¶ Preterea ꝯſidera ꝙ āgeli de ſuꝑma ierarchia ſūt ꝯuerſi. circa deū et in eo cōtēplant̄ et ei aſſiſtunt ⁊ illuminant medios et medij infimos. cap. iij. ſcōi eadē ponēs damaſcenꝰ hoc auctoritate btī dionyſij ꝓbat. exemplū. ſicut vides cū rege ſūt pauci aulici ꝯtinuo aſſiſtētes regi conſultātes de oībꝰ agēdis: de quoꝝ ꝯſilio regis edicta ſingula ꝓdeūt. ſicut heſter pmo ſcribit̄ de ſeptem ducibꝰ ꝑſarū q̄ ſemꝑ videbāt faciē regis aſſueri. cape manuductionē in ꝑte ꝑ hoc qꝺ eſt regis lateri adherere ꝯſilio neglecto. deꝰ nō eſt alicuiꝰ cōſilij indiguꝰ. Secūdi ſūt in curia magni et ꝓximi poſt iſtos pmos q̄ capiūt decreta primoꝝ et ea extremis officiarijs indicāt. ⁊ extremi ꝑ vrbes varias regni regis edicta enūciāt. ¶ His premiſſis accedēdo ad q̄ſtiōis titulū. nō ītelligimus de hoībꝰ aſſumēdis ad āgeloꝝ officia: ſed ad ſimiles btītudīes cū eis. pono ꝯcluſiōes ¶ Quaꝝ pria ē. aliq̄ ſūt hoīes ſuꝑ nouē āgeloꝝ ordines in btītudīe. Probatio de vno hoīe ſcꝫ xpo: cui nō eſt datꝰ ſpūs ad mēſurā. qꝺ pleniꝰ in. xiij. diſtīctiōe tertij tāgo: ꝙ gr̄a aīe xpi eſt īfinita in gradu: ⁊ ſic ſua btītudo. de btā virgīe q̄ eſt exaltata ſuꝑ choros āgeloꝝ vt canit eccl̄ia: ē mihi voſil̄e Joānes baptiſta / apl̄i eccl̄ie baſes / doctor gētiū / ⁊ multi alij fideles viri q̄ deo fuierūt ī vita / nullis āgelis ſūt īferiores ī pmio. qꝺ facile ſuadet̄ ex eoꝝ lōga ꝓbatione / ⁊ optīa vita. ¶ Secūda ꝯcluſio. mlt̄i erūt hoīes q̄ nō aſſumēt̄ ad aliquē āgeloꝝ ordīeꝫ Probat̄. aſſumi ad eoꝝ ordinē ī ꝓpoſito eſt aſſumi ad eq̄le pmiū cū eis. ſꝫ multi erūt hoīes q̄ angelorū pmia nō attingēt. ꝓbatio ī pmis de oībꝰ paruulis circūciſis / baptiſatis / ⁊ morientibꝰ ī ſacramētis legis nr̄e vel ī fide parētū more aliorū. alij ſolum gratiam ſacramētalem habēt. ⁊ gl̄iaꝫ ſoluꝫ illi reſpōdētem. āgeli btī creati ſt̄ ī magna gratia: ⁊ vt appet ſecūdū eorū naturalia: hoc eſt ſuꝑmi plus gr̄e acceperūt ꝙ̄ īfimi. et cū hoc mlt̄ū meriti ſūt: lꝫ in breui tꝑe: vt ī diſtīctiōe. v. iā diximꝰ. ⁊ ꝙ iſti erūt mlt̄i nō eſt dubiū. qꝺ fuerūt ab orbe ꝯdito ⁊ an̄ diē iudicij q̄ morient̄ et mortui ſūt an̄ diſcretionē. idē pꝫ de multis adultis: aliquibꝰ puta gētilibꝰ q̄ veniūt ad fidē ī fine vite q̄ ſteteīt in īfidelitate. mlt̄i tales capiētes ſacramēta vl̄ ſacramēta caꝑe volētes nō veniūt ad āgelorū premiū. hoc idē patꝫ de multis adultis fidelibꝰ morientibꝰ ī iuuētute ꝑ. iiij. vel. v. ānos diſcretiōis: immo in quarto anno vel quinto anno poſt baptiſmū q̄ diu male viuūt ī vitiorū collunie: demū pnīa ducti acq̄rūt gloriā. ¶ Tertia cōcluſio: homines aſſumūtur ad oīm āgeloꝝ ordīes. in logica nō ſto. dicat iuuēculus (ſi voluerit) ad oīꝫ ordines āgeloꝝ aſſumūt̄ hoīes. pꝫ mathei. 22. de electis. erūt ſicut āgeli dei. et gregoriꝰ homelia. 34. ſuꝑ euāgelia dicit omnes aſſumēdos ad ordines angeloꝝ. hoc tꝫ gloſa Luce. 15. q̄ mulier habens dragmas decē. decē mulier habuit. cū nouē ordinibꝰ āgeloꝝ additꝰ eſt decimꝰ vt cōpleret̄ numerus electorū. et ptꝫ rōne. aliq̄ hoīes plus meriti ſunt ꝙ̄ aliq̄ āgeli. lꝫ xp̄s habeat pmiū btīficū gratis: virgo meritis pmiū acq̄ſiuit: de qua eccl̄ia canit q̄ eſt iſta q̄ aſcēdit ſuꝑ choros āgelorū. Joannes baptiſta / paulus / apl̄i / et p̄triarche / lꝫ ad eā nō ꝑtigerint: tn̄ eſt mihi mlt̄ū veriſil̄e ꝙ āgelorū pauci vel nulli tantū meriti ſūt. aliq̄ hoīes nō tm̄ meriti ſūt: et aliq̄ eq̄l̄r. rurſus varij hoīes habebunt eq̄lia pmia. g̊ hoīes ⁊ āgeli. ¶ Si dicas Eccleſia de cōfeſſoribꝰ canit. nō eſt inuētꝰ ſil̄is illi q̄ ꝯſeruaret legē excelſi. Rn̄det̄ dupl̄r. tū pmo. hoc de moyſe ad l̄ram dr̄. 2. vnꝰ vno mō legē dei adimplet et aliꝰ alio mō. nō dabis duos adequate eodē mō legē dei adiplētes. lꝫ equal̄r mereant̄ ī via: vt ptꝫ de facieꝝ diuerſitate ī corꝑe hūano: ⁊ itinerātibꝰ romā. de duobꝰ tranſeuntibꝰ ꝑ varia itinera: ſtat eque cito romā attigere: vel equalia bn̄ficia adipiſci. ¶ Circa hanc ꝯcluſionē moueo aliquas dubitatiōes. Pria an āgeloꝝ ordīes manebūt diſtincti poſt diē iuditij ſicut et mō. ¶ Rn̄det̄. nō ꝑ officia. nō purgabūt / ꝑficiēt ⁊ illuīabūt / et nos cuſtodiēt: ſꝫ manebūt in eadē gl̄ia ⁊ dignitate pmij ¶ Scōo dubitat̄. an oēs angeli eiuſdē ordīes ſūt eq̄ ꝑfecti. ¶ Rn̄det̄ diſtiguēdo. vl̄ de ꝑfectiōe eēntiali ī naturalibꝰ: ⁊ illō ē mihi ꝓbabilꝰ. modꝰ ſcti thome ī pria ꝑte q̄ōne. 4 8. apō oēs niſi / addictos iurare verba magiſtri / eſt īopinabilis: ꝙ nō eſt poſſibile dare plures āgelos in eadē ſpecie ꝑ aliquā potētiā. vel de ꝑfectōe accidētali ſcꝫ btītudīe: opior ꝙ nō. lꝫ oēs eiuſdē ſpēi habebant gr̄am equalē: et habitꝰ cōcreatos eq̄les: nō eſt veroſil̄e ꝙ oēs vſi ſunt naturalibꝰ ſuis et illis donis equal̄r colorat̄ illud de nobis q̄ ſumus eiuſdem ſpeciei.

CIrca hāc diſtictionē q̄rit̄. 2. vtꝝ āgeli ſuꝑiores illuminēt īferiores et ꝯ̄. ſuꝑponat̄ hoc diſcrimis inter colloquiū et illuminationē. locutio eſt de notis et ignotis. illuminatio eſt de ignotis. quare illi duo termini ſe habēt ſicut ſuperiꝰ et inferius: vel ſicut totū in mō et ſua pars. ſed de illo nolo percuntari. ¶ Hoc pmiſſo rn̄det̄ cōcluſiue. Suꝑiores āgeli inferiores illumināt.. Probat̄ ꝯcluſio. eccl̄iaſtica hierarchia eſt ad exemplū angelice hierarchie ꝓut poſſibile eſt. ſꝫ in eccl̄iaſtica hierarchia ſuperiores illumināt inferiores. vn̄ apl̄s ad Ephe. 3. de ſeipſo dicit. michi aūt oīm ſctōꝝ minimo data eſt gr̄a hec euāgelizare in gentibꝰ: īueſtigabiles diuitias gr̄e chriſti: et illuminare oēs q̄ ſit diſpēſatio ſacramēti abſcōditi a ſeculis in deo. g̊ ſil̄r in āgelica hierarchia ſuꝑiores illumināt inferiores. Itē Dionyſius in libro de āgelica hierarchia capite quarto. dicit: ꝙ diuinus ordo legaliter ſtatuit ꝑ pria ſecunda in deū reduci. ſed ſcōm ipm hec reductio eſt ꝑ illuminationē. g̊ angeli inferiores quos dionyſius ſecūdos vocat illumināt̄ur a pmis. ¶ Scōa cōcluſio Suꝑiores angeli nō illumināt̄ur ab īferioribꝰ. ꝓbat̄ ꝑ dyoniſiū de āgelica hierarchia capl̄o quītodecīo dicentē: ꝙ ſi ſuꝑiores regerēt̄ur ab inferioribꝰ eēt cōfuſio. Et magiſter diſtictiōe p̄ſenti dicit: ꝙ oīa dona gr̄arū ſuꝑiores ordīes ſublimius et ꝑfectiꝰ ꝑceperūt. g̊ cū oīs noticia ſecretorū dei ad donū gratie ꝑtinere videat̄: nulla noticia ſecretoꝝ dei eſt in angelis inferioribꝰ q̄ nō ſit in ſuꝑioribꝰ ⁊ ſic ſuperiores ab inferioribꝰ nō illuminātur. ¶ Cōtra priorē ꝯcluſionē arguit̄ per gregoriū. 2. moral' ū. paꝝ poſt pricipiū de āgelis ſctis loq̄ns / ſic ait: q̄d de his q̄ ſciēda ſūt neſciūt: q̄ ſcientē oīa / ſciūt. ſed q̄ oīa ſcit a nullo pōt illumīari. qꝛ q̄ illuminat̄ inſtruit̄ de aliquo qꝺ neſciebat. ergo nullus angelus pōt ab alio illumīari. ¶ Preterea. Mathei. xxij. xp̄s de electis hoībus loquēs dicit: ꝙ ī reſurrectione neqꝫ nubēt neqꝫ nubētur: ſed erūt ſicut angeli dei in celo. ſed tūc vnꝰ hō aliū nō illuminabit Juxta illud hieremie. xxxj. non docebit vltra vir ꝓximū ſuū. g̊ videt̄ ꝙ nec mō vnus angelus illuminabit̄ ab alio. ¶ Ad pmū dr̄ ꝙ illa auctoritas grego. intelligit̄ de his que ſciēda ſunt ab his ex debito: nō ꝙ ſciāt oīa ſcibilia ſicut immediate poſt ſubiungit ꝙ eoꝝ ſcientia cōparatiōe noſtre valde dilatata eſt. ſed tamē cōparatione diuine ſcīe anguſta. ¶ Ad aliud dr̄ ꝙ illa auctoritas hieremie intelligit̄ de cognitiōe diuinē eſſentie ſcōm ſe. qꝺ ptꝫ ex verbis ſequētibꝰ / non docebit vir ꝓximū ſuū: ſubiungit: ⁊ vir fr̄em ſuū dicēs: cognoſcite dn̄m. oēs enī cognoſcent me a minimo eorū vſqꝫ ad maximū dicit dn̄s. angelꝰ autē ſuperior inferiorē nō illuminat quātū ad diuine eſſentie cognitionē. qꝛ eā oēs immediate vident et clare: ꝙ̄uis vnus alio clarius. Et ſi vltra arguas ꝙ vnꝰ hō btūs poſt iudiciū nichil alij reuelabit reuelatiōe q̄ illuminatio dici poſſit. Ita etiā bene ꝯcedo ꝙ nec et ī ī vnus āgelus alij poſt iudiciū. ¶ Cōtra ſcōam ꝯcluſionē arguitur ſic: illuminatio eſt veritatis manifeſtatio pꝰus incognite. ſꝫ īferiores āgeli locāt̄ cū ſuꝑioribꝰ eis manifeſtant veritatē de aliq̄bus occultis: vt puta de cōceptibꝰ et de alijs que in remotis partibus fiūt. ¶ Inſuꝑ: eccl̄iaſtica hierarchia eſt ad exemplar angelice. vnde bernardus. 3. de cōſidera. nō multum ante finē loquens de eccl̄iaſtica hierarchia dicit ꝙ exemplar hꝫ in celo. ſed in eccl̄iaſtica hierarchia īferiores q̄nqꝫ illumināt ſuꝑiores: vt doctores epiſcopos. g̊ a ſil̄i ita eſt in celeſti hierarchia. Amplius ſuꝑ illud ad epheſios. 3. vt innoteſcat pricipibꝰ et poteſtatibus: dicit gloſa hieronimi. angelicas dignitates ſupra memoratū myſteriū. ſ. redēptionis nr̄e ad purū nō ītellexiſſe donec cōpleta eſt paſſio chriſti et apl̄oꝝ p̄dicatio ꝑ gentes dilatata. Si ergo hoīes q̄ ſunt inferiores angelis angelos illuminauerūt de myſterio nr̄e redēptionis: videtur ſil̄r ꝙ angeli inferiores poſſint illumīare ſuꝑiores. ¶ Ad pmū rn̄detur ꝙ nō quelibet manifeſtatio veritatis incognite dr̄ illuminatio: ſed illa q̄ a deo capitur vt alijs ſignificetur. ¶ Ad aliud dr̄ ꝙ nō eſt ſimile de eccl̄iaſtica hierarchia ⁊ angelica. qꝛ in eccl̄iaſtica aliq̄n ſunt aliq̄ in ptāte ſuꝑiores q̄ nō ſunt aliq̄bus ſuis inferioribꝰ ſanctiores: nec ī ſcīa clariores / ſꝫ plerūqꝫ ecōuerſo eſt ꝓpterea illuminātur ab inferioribꝰ: vel lumē ab eis accipere interdū recuſant. In angelica hierarchia oēs illi q̄ ſunt ſuꝑiores ſunt ſapientiores et intellectu clariores ꝙ̄ īferiores: et ideo ab illis nō illuminātur. ¶ Ad tertiū ē difficultas. qꝛ videt̄ ꝙ aliq̄ angeli myſteriū incarnatiōis ignorauerūt. vn̄ eſaye. lxiij. q̄s eſt iſte q̄ venit de edon tinctis veſtibꝰ de boſra. dicit gloſa ꝙ ꝓpheta loq̄tur in ꝑſona āgeloꝝ myſteriū incarnatiōis ignorātiū. ⁊ iō q̄rentiū. cui cōſonat illud prime ad thimotheū. 3. magnū pietatis ſacramētum qꝺ manifeſtatū eſt in carne: inſtitutū in ſpū apparuit angelis: p̄dicatū eſt gētibus: creditū eſt mundo: aſſumptū eſt in gl̄ia. gloſa. Qui prius viſus humilis deuicta morte in maieſtate appuit: vt agnoſcētes āgeli myſteriū qꝺ pꝰus latuit declaratū in carne genu illi flectentes quaſi deo gr̄as agāt: qꝛ didicerūt veritatē. ¶ Rn̄det̄ neſciebāt a principio myſteriū incarnatiōis in ſpeciali: bene autē in gn̄ali. et ſic intelligat̄ Auguſtinus quinto ſuꝑ Geneſi ad litterā: dicēs: ꝙ angeli a pricipio cognouerūt oīa myſteria gr̄e fiēda. nec iſtud argumētū eſt directe ad ꝓpoſitū. qꝛ de oībꝰ āgelis

veritatē hꝫ vt dionyſius dicit ſeptio capitulo celeſtis hierarchie. Cōgruū erat ꝙ apl'i aliq̄ haurirent a chriſto tēpore ſue ꝑegrinationis in terra que patriarchas ⁊ angelos latebant. ¶ Sed cōtra. demones ſciebāt. ġ et angeli btī. cōſequētia eſt lucida. ⁊ aſſumptū Arguit̄ ſic ꝑ illud marci. 1. Quid nobis et tibi ieſu nazarene veniſti āte tempus ꝑdere nos. ſcio ꝙ ſis ſctūs dei. ⁊ q̄nto eiuſdē Quid michi et tibi ieſu fili dei altiſſimi. Siľr habetur luce. 8. ¶ Rn̄detur magnā ꝓbabilitatē ad hoc habebāt: ſed nō certitudinē ſciētie habebāt. ſm illud ꝑme corinthi. 2. ſi eñi cognouiſſēt nunq̄ dn̄m glīe crucifixiſſent. Ubi gloſa hoc de demonibus exponit: nunq̄ chriſtū crucifixi ſuggeſſiſſent. Et iſtud ꝓbat̄ ꝑ tēptamē qd̄ diabolus chriſto obtulit Mathei. 4. vbi ad vtrāq3 partē argumentū habebat demon. ad partē negatiuā cū flectebat humilitas xp̄i. Pro parte affirmatiua habebat ſcripturas et multa alia. et hoc tāgit̄ ī gloſa marginali ꝑme corīthi. 2. q̄ ſic dicit ꝙ nō ideo dicebat vt eſſe deū intelligeret. ſꝫ dubius erat et taliter extorq̄re veritatē vtrū vere eſſe deus volebat vel hoc magis ex ſuſpitione q̄ꝫ ex cognitione dixiſſe credēdi ſūt. Nō eñi aliter ſcirēt demones q̄ꝫ ſcierūt principes. Scierūt eñi ip̄m eē qui promiſſus erat in lege: nō tñ myſteriū eius ꝙ filius dei erat / ⁊ ab eterno. neq3 ſciebāt ſacramentum incarnationis paſſionis et redemptionis.

¶ Dubitatur q̄ ſunt actus hierarchici. Rn̄det̄ ſꝫ beatū dionyſiū cap. 3. de celeſti hierarchia: tres ſunt actus quos habēt ſuꝑiores angeli reſpectu inferiorū: ſcꝫ illuminare / purgare / et ꝑficere / qui dicūt̄ actꝰ hierarchici. q2 cōueniūt ſuꝑioribꝰ hierarchijs reſpectu inferiorū. qui actꝰ realiter / nō diſtinguūt̄. cōſiſtūt eñi in inductiōe diuine ſcientie qua inferior caruit: in qua inductiōe q2 remouet̄ ignorātia pure negatiōis dr̄ purgatio: eadē noticia reſpectu intellectus dr̄ illuminatio actiua: q2 manifeſtat prius ignotū. mō omne qd̄ manifeſtat / lumē dr̄: ſm apoſtolū ad epheſios quinto. et q2 noticia illa intellectus ꝑficit̄ dr̄ ꝑfectio. quo fit dr̄ illuminatio in ordine ad formā: perfectio in ordine ad ſubiectū: purgatio in ordine ad oppoſitum. et hec de queſtione.

¶ Queſtio tertia.

Circa hanc nonā diſtinctionē. 3. Querit̄ an angelus ſibi relictꝰ pōt cognoſcere ſecreta alterꝰ angeli vel hoīs? Sup ꝓpoſita q̄ſtione due ſunt poſitiones oppoſite. vna negatiua et cōior (neſcio tñ ſi verior) alia affirmatiua. ¶ Sed cōcluſiue rn̄det̄ ꝑ hāc cōcluſionē. Si āgelus relinquat̄ ſibi ⁊ nature ſue: pōt cognoſcere ſecreta alterꝰ āgeli: vel hoīs ī debita diſtātia ſicut alterꝰ āgeli. volo dicere ſi deꝰ cōcurrat ſua īfluētia gn̄ali cuꝫ āgelo ad habēdā noticiā de noticia vľ actu volūtatis: illā cognoſcere pōt ſicut eiꝰ eſſentiā. Probo hāc ꝯcl'oeꝫ. potētia viſiua p̄t videre oē viſibľe. ġ itellectus q̄lꝫ nō innitēs fantaſmati (q̄ꝫadmodū eſt intellectꝰ angelicus / aīa ſeꝑata / vel informās corpus beati) pōt qd̄lꝫ intelligibile cognoſcere. potentia īferior pōt elicere actū circa ſuū obm ꝑ ſe: et in qd̄lꝫ cōtentū ſub illo. hoc nō debet negari a potentia ſuꝑiori reſpectu ſui obiecti. mō intellectus eſt ſuꝑior potētia q̄ꝫ ſenſus. Preterea. bn̄ ſequit̄: hoc eſt intelligibile. ġ natū ītelligi ab ītellectu creato: q2 de obiecto illius loquimur. de deo nō eſt q̄ſtio. vel a q̄lꝫ ītellectu: ⁊ habeo ꝓpoſitū ⁊ nō potes dicere / ab aliquo et nō a q̄lꝫ: cū deus et materia ꝑma ⁊ ens viliſſimū ab ītellectu hūano cognoſci poſſūt. Inſup: habeat michael noticiā a de. b. obo. Arguit̄ ſic. Raphael videt vel videre p̄t naturaľr michaelē. ġ videt vel videre p̄t a / intuitiue. tenet cōſequētia. vtrūq3 ē eq̄ p̄ſens: ſcꝫ a / et michael. vtrūq3 ē ītelligibile cadēs ſub obiecto ītellectꝰ ⁊ ſemꝑ loquor de noticia ītuitiua. ꝙ vnus āgelus p̄t cognoſcere ſecreta alterius ꝑ ſigna ſicut medicus cognoſcit febrē ephimerinā vel aliā ꝑ pulſū ⁊ vrinā: nō eſt difficultas. fortaſſis dicꝫ (ſicut Gregorius ariminēſis) ꝙ lꝫ noticia a. ſit ita p̄ſens entitatiue ſicut michael: nō tñ ita p̄ſēs obiectiue. vn̄ tenet ip̄e ad hoc ꝙ aliq̄ noticia ſit p̄ſens obiectiue reſpectu noticie ītuitiue optꝫ ꝙ īhereat illi q̄ dꝫ habere noticiā ītuitiuā. vn̄ dicit. ego video albedinē īherētē materie: ⁊ nō ipſam materiā: q̄ꝫ ꝙ ſunt eque preſentes entitatiue. Eodē modo habitus ē ita p̄ſens entitatiue ſicut actus. ⁊ tñ actus ītuitiue ab hn̄te cognoſcit̄: ⁊ nō habitus. ⁊ nulla eſt cauſa niſi p̄ſentialitas obiectiua. Probo ꝙ hoc non valet. Tum primo. quia ſi ſic: deus nullam noticiam cognoſceret intuitiue: quia per eum requiritur inheſio. ſed quia diceret mox de creaturis intelligit. Tum ſecundo. ſua inſtantia quam dat nulla eſt: et prima fronte cuilibet intelligenti reddit ſuum dictum de falſitate ſuſpectum. nec eſt ad propoſitum. quia pro ſtatu iſto nō poſſumus intuitiue cognoſcere materiam nec forte habitum. et tamen poſſumus intuitiue cognoſcere colorem et actum: nec ille habens illa pro iſto ſtatu poteſt cognoſcere illa: ſed vtrobiq3 foret hoc concedendum. Quicquid potentia inferior poteſt cognoſcere intuitiue / vel abſtractiue / potentia ſuperior vel eiuſdem rationis poteſt tale cognoſcere. immo inferior currendo per omnes angelos ſi ponantur ſpecie diſtingui: et videtur gratis poni illa inheſio. Et conſequenter concedendum eſt / ⁊ de facto cōcedo quilibet intellectus ſeparatus vel in corpore beato quodlibet intelligibile (quod naturaliter ſub aliquo obiecto intellectus creati cadit) p̄t ītelligere naturaľr dico. deꝰ ſic nō cadit ſub obiecto intellectus creati. ſed quodlibet aliud eius quod poteſt ab vno intellectu cognoſci poteſt etiaꝫ a quolibet alio cognoſci ⁊ tamē aīa cognoſcit ſuā noticiā. q̄lꝫ angelꝰ bonꝰ vel malꝰ (ſi nature ſue cū influētia gn̄ali dei reliquat̄) cognoſcet ſecreta corꝑis mei. ego tñ ꝓ hoc ſtatu nō poſſuꝫ cognoſcere īſenſibilia intuitiue alia ab aīa mea et eiꝰ actibꝰ. ¶ Cōtra iſtā ꝯcluſionē argumētat̄ ſcdı̄ Paralipome. 6. Tu ſolꝰ noſti corda filiorū hoīm. Et Matthei. 9. ſup illo v̄bo: cū vidiſſet ieſus cogitatiōes eoꝝ: dicit beatꝰ Hieronymꝰ. ex hoc ꝓbat̄ ꝙ ip̄e erat deꝰ. ⁊ ꝑme ad Corinthios. Quis ſcit q̄ ſunt hoīs niſi ſpūs q̄ eſt in eo rōne ſi nullū genꝰ entiū ꝑuat̄ vt plurimū vel vľr ſm indiuidua ſua ab oꝑatione ſibi naturalit̄ ꝯpetenti ſed totū genꝰ angeloꝝ ꝑuat̄ / vel ſemꝑ / vel vt in pluribꝰ a cognitiōe intuitiua cogitationū ⁊ volūtatū. igit̄. Maior pꝫ ſeptimo de ciuitate dei capite trigeſimo. Sic deꝰ adminiſtrauit cūcta q̄ creauit vt etiā ipſa ꝓp̄os exercere motꝰ ſinat. ⁊ minor pꝫ ex auc̄tibus aſſumptis qd̄ hoc nō eſt ſolū de actibus volūtatis ſed ītellectꝰ. ¶ Cōfirmat̄. q2 alias dicā tibi ꝙ albedo eſt ꝓductiua albedinis ſicut calor productiuꝰ caloris: ſed deꝰ īpedit. igit̄. ¶ Preterea. Deꝰ nullū genꝰ entiū corꝑalium ꝑuat: vt ī pluribꝰ actiōe naturali ⁊ ſibi debita. ġ neq3 ſpūaliū ꝯn̄tia tenet a fortiori. an̄s ē claruꝫ. igit̄. ¶ Rn̄det̄ eſt color in iſtis apparētijs adductis: et potiſſimū ī auctoritatibꝰ. q2 nō refert an ſit actus ītellectus vel volūtatis. ſcriptura videt̄ vtrūq3 negare gn̄aľr a creaturis. Propterea ad auctoritates aſſumptas dico: ꝙ ꝯcludūt de facto ⁊ de lege poſita. ⁊ ꝙ mō impediūtur. ſolus deꝰ iſta videt. Et qn̄ dicis. beatꝰ Hieronymꝰ ⁊ ſcti ꝯuincunt ex illo facto Matthei. 9. ꝙ cognouit cogitationes eoꝝ qd̄ eēt deꝰ. ġ an̄s nō pōt eē veꝝ ꝯn̄te exiſtēte falſo. Dico. eſt modus cōis admittere cōſequētiam bonā ī theologia ⁊ morali ph̄ia: ⁊ oppoſitū ꝯn̄tis apud logicū ⁊ de potentia dei abſoluta eſt compoſſibile an̄ti. vt verbi cauſa. iſte diſcedit in gr̄a / ergo ſaluabit̄. ſic in ꝓpoſito. Et ſi vlterius dicas. iſtud eſt propriū deo cognoſcere illa q̄ hoīs ſunt. ¶ Rn̄deo. nō ē ꝓpriū primo modo: q2 hoīmet ꝯuenit. Si iteꝝ dicas. proprium ē deo cognoſcere alioꝝ cogitatiōes. Veꝝ eſt de facto. ſicut eſſe vbiq3 eſt deo ꝓpriū actualiter: ⁊ tñ deus pōt facere creaturā vbiq3 ſi voluerit. Et ſi dicas acceptiōes proprij fundant̄ ī aptitudīe: vt riſibile / hr̄e pilos canos: ⁊ nō ī actu. ſolū ſophiſtice multiplicas v̄ba: nec nr̄m ſenſū impugnas.

¶ Ad ſecūdū argumētuꝫ qd̄ fundat̄ ī rōne: negatur maior. hō ꝑuat̄ ſꝑ ſua oꝑatione ne producat aīam ſenſitiuā. ⁊ tñ ſi deꝰ nō preueniret hoīem: hō ſibi relictꝰ aīam ſuā ſenſitiuā brutali ꝑfectiōe fortaſſe produceret. teneamꝰ vnā ſolā animā in hoīe. Inſup mām̄ille mulieris aliq̄d fetui ꝯducunt: viri aūt vbera nihil. Similiť mulieres hn̄t vaſa ſeminaria in corpore. ⁊ tñ ipſa nō concurrit actiue ad gn̄ationē ſm Ariſtotelē q̄ndecimo de animalibus. Inſuper. multi tenent angelos ſpecie differētes: ⁊ ſic oportet dicere vnā totā ſpeciem eſſe dānatā: ⁊ priuari actiōibꝰ naturalibꝰ bonis in q̄s poſſunt ſi ſibi reliq̄rent̄. ſicut in via homines ordinant̄ propter btītudinē: ⁊ tñ plura indiuidua in multo maiori numero dānant̄ q̄ꝫ ſaluant̄. ¶ Ad aliō vbi dicis ꝙ pari facilitate dices ꝙ albedo albedinē produceret ſi ſibi relinq̄tur. hoc negat̄: ſi ītelligas rōnabiliter. nullas rōnes ad hoc habes alicuius ponderis. ¶ Ultima rō ē ſoluta ex dictis ꝙ ⁊ corꝑalia ⁊ ſpūalia īpediūtur actiōe naturalit̄ eis ꝯpetēti. nec illō debemꝰ dicere niſi vbi illud nobis rōne vel auc̄te ꝯſtat. beatus Auguſtinus in. 7. de ciuitate dei capite. 3. intelligit vt in pluribꝰ. Dan̄. 3. Ignis non calefecit pueros in fornace regis babilonis. ⁊ ita in innumeris exēplis reperire potes. Mare rubruꝫ vbi fecit iter Moyſi ⁊ ppľo dei ſtetit in altū ⁊ nō deſcēdit in locū decliuē ꝯ eiꝰ naturalē inclinatiōeꝫ.

¶ Rurſus arguo ꝯ ꝯcluſionē datā probando ꝙ angelꝰ nō cognoſcit nec cognoſcere pōt cogitatiōes vľ affectiōes alterꝰ. pono Michaelē ſuꝑerioris ſpeciei vel vnū indiuiduū de ordīe ſeraphī q̄ habet mille noticias actuales. Pono angeluꝫ ſpeciei infime: ſit ille angelus. b. cuius capacitatē actiuā pono citra mille. ⁊ qn̄ nō eſſet ſtatus in mille: hoc nō īpedit propoſitū. eſt ſtatꝰ ī inferiori citra ſuꝑiorē. ſignet̄ ſtatꝰ ꝑ quēcūq3 numeruꝫ. tunc ſic arguo. b. nō pōt ītuitiue cognoſcere vnā noticiā angeli ſuꝑioris. pꝫ. vel oēm vel aliquam ſic ⁊ aliquā nō. Nō ꝑmū: ꝯ ypotheſim ⁊ ſuā capacitatē actiuā. ſi ſcdm: da rōneꝫ: q2 pono noticias eq̄ľr ſe hr̄e q̄ ad intenſionē ⁊ q̄ ad oba. ¶ Preterea. ex iſto mō ſeq̄tur ꝙ angelꝰ vel demon poteſt ſe btīficare ex puris naturalibꝰ. ꝯn̄s eſt incōueniens. ġ ⁊ an̄s. Probo ꝯn̄aꝫ. pōt angelꝰ hr̄e noticiā intuitiuā de deo. et illa eſt btītudo ꝑtialis: ꝑncipalior actus ſm vnā poſitionē. ⁊ pōt ꝯn̄ter elicere dilectionē q̄ erit potiſſimꝰ actus btītudinis ſecūdū illā poſitionē. ergo ſm oēꝫ poſitionē pōt hr̄e potiſſimos actus btītudīs ex puris naturalibus. ¶ Rn̄det̄. eſto ꝙ hoc argumentū aliquā difficultatē imbibat: nō pūgit ꝯ ꝯcl'onē datā. argumētū eq̄ľr currit ꝯ angelos. ſm aduerſarios angelus pōt cognoſcere intuitiue angeluꝫ. ſi eſſent mille angeli in eodē loco vel tot q̄ꝝ oīm noticias intuitiuas diſtīctas hr̄e nō pōt. ſoluat aduerſariꝰ hoc argumentū: ⁊ ſoluet̄ ſuū. ⁊ eſt ſimile. ſi eſſent infinita corpora penetratiue ī eodē loco. et de gradibꝰ intēſis forme albedinis vel nigredinis ꝙ habeo vnā noticiā totꝰ diſtīctā. ſed non cuiuſlibet partis. ratiōe illꝰ noticie quā habeo: multa predicata accidentalia poſſuꝫ iudicare cōpetere toti q̄ nō poſſum iudicare cōpetere ꝑti. et eſto ꝙ q̄lꝫ ꝑs ſit vnū agēs naturale ꝓductiuū ſufficiēter noticie ītuitiue q̄tū ē ex ꝑte eiꝰ: ſe tñ īpediūt īuicē: ad hoc ꝙ ītellectꝰ habeat noticiā diſtinctā de q̄lꝫ. ¶ Si dicas. lꝫ ita ſit ꝓ hoc ſtatu ꝙ pluribꝰ ītentꝰ minor eſt ad ſingula ſenſus. non tñ in angelis nō ḡuatis ꝑ corꝑis molē. q̄cq̄d tñ ſit de hoc: videtur ꝙ idem eſt ꝙ angelus non ita diſtīcte intelligit quodlibet plurium ſicut vnum.

¶ Secūdo dico. ꝙ angel⁹ inferioꝛ ꝯuertit ſe ad aliq̄ obiecta ⁊ non ad oīa. ſꝫ illō Iuuenalis. Sic volo ſic iubeo ſed ſit ꝓ rōne volūtas. quēadmodū ego habeo noticiā intuitiuā vni⁹ obiecti ⁊ nō alteri⁹ eq̄lit applicati. hō eſt ita attēt⁹ circa vnū obm: qn̄ aliq̄s ei dicit in aure aliq̄d: nō intelligit ꝓpter diſtractionē. ¶ Tertio dico. De⁹ ꝯcurrit influētia gn̄ali ad illa q̄ inferioꝛ capere pōt: ⁊ nō ad oīa eq̄lit. ſed nō eſt magna neceſſitas hic currere ad ꝯcurſum dei. ¶ Sed ꝓ regula gn̄ali ī dānatis ⁊ ſaluatis. qn̄ nō poſſum⁹ ſaluare noſtras materias ſm ea q̄ in hoc mūdo cōtingunt: trāſimus ad ꝯcurſum dei. qꝛ ipe oīm cauſaꝝ ſecūdaꝝ defect⁹ ſm ꝯgruētiā materie ſupplet vel īpedit. ¶ Ad aliō de btitudie: nō ꝯcludit. Solus de⁹ eſt obm libeꝝ in rōne obiecti. ita ꝙ ipō ꝯcurrēte cū angelo vel dānato ad btitudinē. talis foret beatus: ſaltē ſi nō eſſet p̄ſuppoſitū lumē glie: de quo alias. ſed nō ꝯcurrit dixi obm libeꝝ in rōne obi. qꝛ ꝫ aliqō obm ſit res libera vt volūtas mea: tn̄ nō eſt libeꝝ rōne obiecti. ipſa ē diffuſiua noticie de ea: ſicut coꝛpus vel agēs qōcūqꝫ naturale ſtante applicatione.

¶ Queſtio quarta.

Quarto circa hāc diſtictionē q̄ro de angeloꝝ loquutiōe. Hec q̄ſtio vnū ſupponit ⁊ aliud q̄rit. Supponit em̄ angelos mutuo loqui: q̄ ſuppoſitio patꝫ p̄me ad Corinth. 13. Si līguis hoīm loq̄r pariter et angeloꝝ: vbi gloſa dicit. Angeli p̄poſiti ſignificāt minoꝛib⁹ qō de dei voluntate p̄mi ſentiūt. Et zacharie. 2. angel⁹ q̄ loq̄bat ī me egrediebat ⁊ ali⁹ āgel⁹ egrediebat ī occurſū ei⁹: ⁊ dixit ad eū curre ⁊ loq̄r ad pueꝝ iſtū. de ſuppoſito ḡ nō ē difficultas. Circa tamē q̄ſitū ī q̄ſtiōe eſt ambages. ⁊ qꝛ in hac materia varias inuenio ſapiētū poſitiones: aliq̄s maioꝛis momēti recenſebo: refellēdo qō diſplicet: ⁊ appꝛobando qō placet. ¶ Prima opinio quā recitare ꝓpono eſt dn̄i Duns q̄ re vera eſt ingenioſa. circa illā poſitionē p̄fat⁹ doctoꝛ plurimū īſudauit. ſic in effectu dicit. angel⁹ p̄t viſionē in verbo: pōt q̄drupl̄r intelligere a. p̄mo intuitiue in ſe: intuititiue in intellectu alteri⁹ angeli cognoſcētis illud: ⁊ abſtractiē ꝑ ſpeciē actualem concretā vel acq̄ſitā. nulla illaꝝ intellectionū eſt auditio: qꝛ nulla illaꝝ ē per ſe expꝛeſſa ab intelligente inquātū intelligens eſt. imo accidit hinc ꝙ obꝫ ſit intelligēs. eque em̄ moueret ſi nō eſſet intelligēs. ⁊ in oībus iſtis ſi aliq̄s ītellectus cauſet: ē intellect⁹ ipſi⁹ ītelligētꝫ: nō alteri⁹. ⁊ obiectū ipꝫ ꝯcurrit ibi cū intellectu vt cā partialis. ¶ Quarto mō pōt ille intelligere. a. ita ꝙ ītellectio fiat ī eo ꝑ ītellectū aliū expꝛimentē: ⁊ intellectus iſti⁹ audiētis nullā hꝫ cauſalitatē reſpectu act⁹. ſꝫ tm̄ ſit paſſiu⁹. Iſta aūt ſola cognitio ē auditio: ⁊ eſt expꝛeſſa ab intelligente inquātū ītelligēte. ¶ Ex q̄ pꝫ ī auditiōe: ītellect⁹ audiētis eſt pure paſſiu⁹: ⁊ q̄cq̄d ē ī intellectu. q̄re ſpēs ītelligibilis ī angelo vel obm p̄ſens nihil facit ad auditionē. auditio ergo ē exp̄ſſa ab ītelligēte īq̄tū ītelligēs. ad alias tres noticias nō ꝯcurrit ītellectus inquātū ītelligēs. qꝛ nō oꝫ ꝙ pꝛioꝛē habeat noticiā de illa re. tenet vnū aliō qō nō eſt neceſſe ꝓ ſua poſitiōe. ꝙ actualis intellectio ī ipſo loq̄nte nō eſt rō agendi ſibi īquātū loquit. vult dicere noticia ī angelo loquente nō cauſat auditionē: ſed meōꝛia. hoc eſt. ītellect⁹ cū ſpecie ītelligibili vel cū p̄ſentia obi cauſat duos effect⁹ oꝛdiatos: q̄rū p̄oꝛ eſt noticia in angelo loquēte: poſterioꝛ et ſecund⁹ cauſat⁹ eſt auditio ī audiente: ꝫ dicere pōt q̄s cū ſua poſitiōe p̄ma de angeloꝝ loquutione: ꝙ actualis noticia vl' ſpecies ītelligibilis ī āgelo effectiue ꝯcurrit ad auditionē vt vna ſpēs ſenſibilis aliā ꝓducit. ¶ Ex iſto pꝫ ꝙ angel⁹ pōt loq̄ vni angelo ⁊ nō alteri eq̄lr p̄ſenti. ꝓbatio. loqui ſm hūc doctoꝛē nihil aliō eſt q̄ ꝓducere noticiā ī aliū pure paſſiue ſe hn̄tē de ꝯplexo vel icōplexo p̄us noto vl' ignoto. ſic nos loq̄mur de notis et ignotis. ¶ Seq̄tur vlteri⁹. tot ſunt loquutiōes q̄t audiētes: ⁊ ſimul determiatis loq̄ pōt. rō. angel⁹ eſt finite actiuitatis. ḡ nō pōt q̄tcūqꝫ effect⁹ adeq̄tos ſiml' hr̄e. ſi aūt īfinitis loq̄ret cū cuilibet eoꝝ cui loquit ꝓp̄a rn̄deat ītellectio: infinitas cauſaret ſiml' intellectiōes. ⁊ ꝯn̄ter dicēdū ē: ſi loq̄tur vni ſcd̄m extremū conat⁹ ſui q̄ ad actus intēſionē: ſolū illi ꝓ tūc loq̄ pōt. remiſſioꝛes act⁹ ꝓducēdo: plurib⁹ loq̄ pōt. ſi act⁹ ītēſiſſim⁹ quē ꝓducere pōt ſit vt vigīti: illū ī ḡdu ꝓducēdo nō pōt ꝓ tūc alt̄i loq̄. ſi ītellectio quā ꝓducit ſit vt q̄nqꝫ: pōt ſimul trib⁹ ac q̄ttuoꝛ loq̄ loquutiōib⁹ q̄ꝝ q̄lꝫ erit intēſa vt q̄nqꝫ. ſꝫ ponēdo remiſſiſſimū actū: finitꝫ ſolū loq̄ pōt. ⁊ ſi nō ponat act⁹ remiſſiſſim⁹ intellect⁹ vel volūtatis: difficili⁹ ē in q̄ttuoꝛ varijs ꝓducere intellectionē: vt q̄nqꝫ q̄. 20. in vnū. pꝫ ꝑ ſilē. pōt hō hr̄e actū vt octo circa vnū obꝫ: et nō cētū cēteſimas illi⁹ act⁹ circa varia oba: vl' mille milleſimas. ¶ Sꝫ qꝛ videt extraneū ꝙ angelus vn⁹ cauſet noticiā ī aliū angelū a ſe totalit: alio angelo pure paſſiue ſe hn̄te: hoc ſic ꝓbat. et ſub alijs terminis clarioꝛib⁹: moꝛe cōi loquendi neothericoꝝ: ponā in ſnīa q̄d dicere velit. Qn̄ ē aliqō agēs virtualr ꝯtinēs effectū aliquē potens ipſum effectū cauſare in aliquo paſſiuo: pōt cōſimilē effectū cauſare in quolꝫ paſſiuo eiuſdē rōis. pꝫ de igne nō determinato ad vnā materiā adequate: ⁊ ita in alijs īductiue. ſed angelus pōt ī ſe pꝛoducere noticiam intuitiuam cū obiecto pꝛeſente: ⁊ abſtractionem cum ſpecie intelligibili. ergo ſimilem noticiam poteſt in alio angelo pꝛoducere: dato etiam ꝙ ſpecie diſtinguatur: vt anima intellectiua vel alter angelus. qꝛ eſt eiuſdē rōnis ī recipiēdo. ſicut aer et aqua differunt ſpecie inter ſe: ſunt tamen eiuſdem rationis in recipiendo lumine. Iſtud quod eſt ſufficienter in actu pꝛimo (dicit reſpectu alicuius effectus) poteſt illum cauſare in receptiuo pꝛopoꝛtionato appꝛoximato in actu pꝛimo. id eſt in potentia ad pꝛoducendum. diſtantia non impedit. albedo pꝛoducit viſionē in terminū ⁊ nō ī mediū: qꝛ ipꝫ nō ē capax. ergo pari rōne angelus pōt noticiā ꝓducere in remotum: illam non pꝛoducendo in pꝛopinquū.

¶ Per ꝓbationē ſuā ſeq̄tur ꝙ angelus pōt ꝓducere ſpēs in aliū angelū ⁊ nō actū: interdū actuꝫ et nō ſpēm: nōnūq̄ vtrūqꝫ. ⁊ hoc expꝛeſſe ponit. et pꝫ illud. ſtat ꝙ angelus cui eſt loquutio habeat ſpeciē ita intēſam ſicut alter angelus hꝫ vel ꝓducere pōt q̄ loq̄tur. ⁊ tūc nihil ſpeciei ꝓducitur vt ſi deus ꝓducat tantū caloꝛis ī aquā q̄tū ignis pōt ꝓducere: nichil caloꝛis ꝓducit ignis: cū paſſum eſt ei aſſimilatū. ſtat etiā aliū angelū ſupioꝛē eſſe ita intentū ⁊ hr̄e ita magnū actū ꝙ ꝓ tūc nō pōt recipe aliū actū: nec inferioꝛ angel⁹ poteſt ſupioꝛē remouere a noticia quā hꝫ circa ſuū obiectū. ergo nullū actū tūc ꝓducit. ſec⁹ eēt ſi angelus loquēs eſſet ſupioꝛ: tūc poteſt remouere inferioꝛē a ꝯſideratiōe actuali ſui obiecti: ꝓducēdo in ipm auditionē. Secūdo. ſi duo angeli: ſupioꝛ et inferioꝛ velit loq̄ vni tertio: ſi ſupioꝛ ꝓducat intēſuꝫ actū: inferioꝛ nullū actū ꝓducere poteſt. bene aūt ſpeciē: quia illa eſt cuꝫ actu ꝯpoſſibilis. ¶ Contra ſuā maximā eſt difficultas: q̄ pꝛobat concluſionē pꝛīcipalē: q̄ ē hec. ¶ Qn̄ eſt aliquod agēs continēs virtualiter. ⁊c̄. Guillerm⁹ Ockā q̄ſtione vigeſima ſecūdi. ⁊ Gregoꝛi⁹ q̄ſtione ſecūda hui⁹ diſtinctionis faciūt aliq̄s rationes ꝯ illā: q̄s tāgā: ⁊ eis rn̄debo: minoꝛib⁹ relictis tanq̄ ſolutionis non egentib⁹. ⁊ occurrētes obiectiōes etiā opponā cū eaꝝ ſolutiōib⁹. ¶ Primo infert Ockā ꝑ maximā Ioānis ꝙ volūtas p̄t hr̄e actū volūtatis ad quē nō ꝯcurrit a creatura ꝓductū. et ſic merebit vel demerebit ſine ſua actiuitate. qō ſeq̄tur pꝫ ſic. accepta maioꝛe Ioannes. qn̄ aliquid ſufficient eſt in actu p̄mo: pōt ſufficient cauſare actū ſecūdū in paſſum ꝓpoꝛtionatū. ſꝫ volūtas angeli ſupioꝛis volens cauſare volitionē in volūtate angeli inferioꝛis: eſt ſufficient in actu pꝛimo reſpectu illius volitionis. ⁊ voluntas angeli inferioꝛis eſt ſufficiens receptiuū ⁊ appꝛoximatū. ergo pōt cauſare volitionē ī volūtate angeli īferioꝛis: qō eſt falſum. ¶ Si dicas. volūtas eſt libera: ⁊ ideo in ſua poteſtate eſt ꝙ ī ea cauſet velle vel nō: ſaltē a q̄cūqꝫ agēte creato. ſꝫ ſic nō ē de intellectu. ¶ Cōtra. angel⁹ īferioꝛ nō pōt impedire volitionē angeli ſupioꝛis q̄n angel⁹ ſupioꝛ velit cauſare volitionē in alio: qꝛ virtus minoꝛ nō īpedit maioꝛē ab actione ſua naturali vel libera. ergo ſimilit angel⁹ ſupioꝛ pōt cauſare talem ī oī paſſo receptiuo. ſꝫ hmōi eſt volūtas angeli inferioꝛis. ¶ Itē ſeq̄tur ꝙ volūtas pōt amare incognitū. pꝫ. angel⁹ ſupioꝛ pōt cauſare volitionē in inferioꝛi: nō cauſando noticiaꝫ reſpectu illius voliti. ¶ Ad p̄mū qn̄ ꝯcederet ꝙ arguens infert: talis q̄litas nec eſſet meritoꝛia nec demeritoꝛia in angelo cui infundit: niſi libere oparet ꝑ illam tendēdo in obiectū: licet eſſet etiā viatoꝛ ¶ Secūdo. nego illatū. quelibet voluntas eſt libera reſpectu cuiuſcūqꝫ creature. nulla creatura pōt neceſſitare voluntatē ꝙ habeat actū q̄ eſt volitio vel nolitio. ⁊ ꝯſequenter nego ꝙ cauſa īferioꝛ non poſſit impedire cauſam ſupioꝛē a ſua actione ne pꝛoducat in eā. maxima ꝯterranei ītelligitur in agente naturali ſolū. ¶ Et ex illo ſoluit ſecundū argumentū. ¶ Secundo diceret ad ipſum. ꝫ angelus ſupioꝛ poſſit volitionē ꝓducere in inferioꝛē: nō pōt eā pꝛoducere ſine cognitiōe pꝛeuia. ſunt effectus oꝛdinati: ⁊ poſterioꝛ non poteſt pꝛoduci naturaliter ſine pꝛioꝛe: ſicut de calefactione ⁊ ignitione: de ſpecie ſenſibili ⁊ ſenſatione. ⁊ ꝑ hec ſoluit argumentū qō facit de ſpecie et noticia. ¶ Quartū argumentū ei⁹ eſt de ſcientia: ꝙ vnus angelus pōt in aliū cauſare ſciētiam cōcluſionis ſine noticia pꝛemiſſaꝝ vel experientia. qn̄ Ioānes ſuus ꝯcederet illatum arguēs eēt in termino ad quē mot⁹. ſed hoc argumentū dependet ex vno dubio: qō poſtea attingā: ⁊ argumentū ipm nō opoꝛtet addere experiētiā. Non cōuenio cū Ockam ꝙ iudiciū experimentale de eadem cōcluſione ſit eiuſdē ſpeciei cū iudicio acquiſito ꝑ demonſtrationē pluſq̄ opinio ⁊ ſciētia de eadē cōcluſiōe. ¶ Quinto arguit ꝓbando ꝙ āgel⁹ coagat ad ſuā auditionē. ⁊ hoc ſic. ītellect⁹ eſt cauſa vel eſſe poteſt reſpectu cognitionis alterius angeli. ergo eodē modo reſpectu intellectionis ſuiipſius. cōcedo cōſequens reſpectu alicui⁹ cognitiōis: nō aūt reſpectu auditiōis. an̄s cōcedo: qꝛ angelus cognitus effectiue concurrit ad ꝓductionē noticie intuitiue que habetur de ipō. ¶ Sexto arguit ſic. ꝫ qꝛ argumentū eſt facile: capiā ſolū eius nodum. nō eſt in poteſtate angeli loquentis q̄n ille cui loquitur cōcurrit. quicq̄d ſit de argumento: hoc nego de auditione. notuꝫ eſt quando loquens eſt cauſa totalis (vt Ockam capit cauſam totalem inter arguenduꝫ) alius angelus nō pōt ſecum coagere in ſenſu compoſito. Ecce rationes Ockam euacuatas. ¶ Nunc deueniendum eſt ad rationes Gregoꝛianas. pꝛimā pꝛolixe deducit: ⁊ difficultateꝫ circuit accipiēdo membꝛa que doctoꝛ ſubtilis non audiret. ſic dicit in effectu. modus Scoti cōtinet aliqua falſa. pꝛimum falſum eſt. ꝙ vnus angel⁹ pōt videre intuitiue. a. in intellectu alterius angeli cognoſcentis. a. ſi hoc eſſet verum hoc eſſet quia videndo cognitionem alterius angeli cognoſcentis. a. ꝑ illam intuitiue videret. a. patet. quia non poteſt videre. a. in intellectu alterius angeli niſi videndo ꝑ ſpeciem quā alter angelus habet de. a. vel videndo foꝛmaliter per cognitionem eandem q̄ alter angelus videt. a. vel videndo ipſam cognitionem qualiter videt. a. et per illam ſic viſam videndo. a. bꝛeuiter doc. concederet tertium membꝛū. contra qō ſic inſtat: vt clare loquar: tūc. a. angelus videns in. b. angelo viſionem dei: videret deum. ⁊ ſic eſſet beatus. ⁊ ſic beatitudo eēt ī creatura. ¶ Rn̄deo. tū pꝛio. cū nō habeat deū pꝛo obiecto p̄mario. nō ē btīfica. Tū ſcd̄o: ⁊ hoc ꝓ ſolutiōe do. ſicut btitudo ſpālit a deo cauſat: ꝫ ad eā creatura efficiētiā hēat q̄ deceſſit ex viā cū gr̄a. ſic noticia reflexa illi⁹ noticie nō cauſat niſi deo ſpālit ꝯcurrente ꝓ actib⁹ meritoꝛijs ī q̄b⁹ deceſſit. ¶ Scd̄o infert Gregoꝛius ꝙ angel⁹ in ſeipſo poſſit cauſare auditionem: cum eſt illius capax.

¶ Tertio ſeq̄tur ꝙ aliq̄s poterit hr̄e diſtinctam
noticiã ĩ ꝑticulari ⁊ determĩate de aliq̄ nõ exñti:
eſto ꝙ nullã hr̄et ꝓꝓaꝫ ſpẽꝫ illi⁹ aut nūꝙ nouerit
illũ intuitiue: qd̄ non videtur naturalr̄ poſſibile.
¶ Quarto ſequit̄ ꝙ aliq̄s põt recordari illi⁹ qd̄
nõ nouit vnꝙ. pꝫ. vn⁹ angel⁹ cognouit vnũ obm
cui⁹ hꝫ ſpecies recordatiuas. talis põt exire ĩ no
ticiã abſtractiuã rei ante cognite. ſimilẽ noticiaꝫ
põt cauſare ĩ aliũ angelũ q̇ illd̄ obm nūꝙ cogno
uit. ¶ Quintũ argumẽtũ eſt idẽ cũ q̄rto Ockam
¶ Sexto ſeq̄t̄ ex poſitiõe ꝙ loquẽs põt neſcire
q̇s angeloꝝ ei loquut⁹ ẽ. ꝯñs ẽ incõueniẽs. ꝯñtia
pꝫ. ſi ſint multi angeli mutuo: ⁊ vn⁹ coꝝ ꝓducit
auditionẽ: ⁊ neſcit a loq̄nte q̇s ẽ ille ¶ Septimo
hec poſitio nõ dat modũ q̇ vn⁹ angel⁹ põt loqui
angelo alteri⁹ ſpeciei: ac etiã aĩe hũane ſeꝑate.
¶ Ad iſta rñdeo ꝑ ordinem q̇ rões forate ſunt.
¶ Ad ſcd̄m dico / nõ ſeq̄tur. audiẽs pure paſſiue
ſe dꝫ hr̄e reſpectu auditiõis. qꝛ ĩplicat ꝙ ĩ ſe audi
tionẽ ꝓducat. ¶ Ad tertiũ cõcedo illatũ. ¶ Ad
q̄rtũ dico ꝙ ſimilẽ noticiã ĩ ſpecie ſpecialiſſima
vel ſubalterna põt hr̄e: ⁊ nõ erit recordatiua. qꝛ
illa noticia p̄ſupponit ſpẽs in recordãte. ¶ Ad
ſextũ dr̄ / illatũ nullũ eſt incõueniẽs. ¶ Ad ſepti
mũ hoc negat̄. q̇lꝫ angel⁹ / aĩa / ⁊ beat⁹ / ẽ eiuſdẽ
rõnis ĩ recipiẽda auditiõe: lꝫ differũt ſpecie ſpe
cialiſſima ĩter ſe. ſicut aer ⁊ aq̄ ſunt eiuſdẽ rõnis
ĩ recipiẽdo lumẽ: lꝫ differãt ĩter ſe. ¶ Preterea ar=
guit̄. ex poſitiõe ſeq̄tur ꝙ ĩtellectio eẽt actio trã
ſiens: ꝯ̄ Ariſtotelẽ nono Metaphiſice. ¶ Rñde
tur. Ariſtoteles loquut⁹ ẽ ꝓ ſtatu nr̄o: qꝛ aliũ te=
nebroſe appꝓhẽdit. ¶ Ampli⁹ arguit̄. Angel⁹ p̄t
ſibi relict⁹ rimari ſecreta cordis alteri⁹: ⁊ ſic alte
ri loq̇. ğ inane eſt ponere illũ modũ loquẽdi q̇ cõ
cedit exñea. ¶ Rñdet̄ ꝯcedẽdo añs. ſꝫ ꝯñtia eſt
nulla. ꝑfectiõis eſt poſſe cõicare alteri ĩ actu ſcd̄o
hoc qd̄ cã naturalis hꝫ ĩ actu p̄mo. ⁊ nego ꝙ ex=
tranea ꝯcedat ꝓ ſtatu ãgelico ⁊ btõꝝ: lꝫ ſint ex=
tranea ꝓ nr̄o ſtatu. ¶ Rurſus arguit̄. ex poſitiõe
ſeq̄tur ꝙ aliq̄s põt videre vltra ſuã ſpherã vidẽ=
di: qd̄ nõ eſt ꝯcedẽdũ. pꝫ. ponat̄ ꝙ Michael ĩ col
legio montis nõ põt videre tẽplũ diui Dionyſij
ꝓp̄t diſtantiã. põt tñ videre Gabrielem ĩ medio
cũ ſua noticia ĩtuitiua: quẽ pono hr̄e noticiã ĩtui
tiuã illi⁹ tẽpli. dicat̄ noticia Gabrielis. a. tũc ꝑ te
vidẽs. a. videt tẽplũ. ⁊ ſic videt vltra ſpherã ĩ q̄
põt videre. ¶ Itẽ. ex poſitiõe ſeq̄tur ꝙ eadẽ no=
ticia eſt intuitiua ⁊ abſtractiua: qd̄ eſt ĩcõueniẽs.
pꝫ. habeat Raphael noticiã abſtractiuã alicuius
rei nõ exñtis. videat Uriel illã abſtractiuã quaꝫ
dico. b. noticia Urielis eſt intuitiua reſpectu. b.
noticie. pꝫ ꝑ diffinitionẽ intuitiue. ⁊ reſpectu rei
nõ exñtis eſt abſtractiua. Quod ꝓbo. quia ſi nõ:
tunc erit intuitiua noticia reſpectu nõ exiſtẽtis.
¶ Preterea. noticia reflexa nõ rep̄ſenſat illd̄ qd̄
ſignificat̄ ꝑ noticiã directã. Quod ꝓbo. qꝛ tunc
ſi eſſent centũ reflexe cõcathenate: vltĩa rep̄ſen=
tabit illd̄ qd̄ ſignificatur ꝑ noticiã directã: qd̄ eſt
incõueniẽs: tũ: nõ eſt eius naturalis ſimilitudo.
ponat̄ res ſignificata per noticiã directã ſb̄a no
ticia ſ reflexa q̇lꝫ in hac concathenatiõe eſt natu=
ralis ſiĩitudo p̄ciſe accidẽtis. ¶ Rñdet̄ regando
ꝙ põt videre vltra ſpherã p̄mariã vidẽdi: viſiõe
terminata p̄mo ad obiectuꝫ p̄mariũ. noticia illa
reflexa hꝫ ꝓ obo p̄mario noticiam Gabrielis q̄
eſt in ſphera videndi Michaelis indirecte. ⁊ ſe=
cundario ꝓculi⁹ videt: ſcꝫ obꝫ illi⁹ noticie. ¶ Re
plica hic. ſi ſint infiniti angeli diſtãtes ſuꝑ lineã
infinitã orientẽ verſus. ⁊ quilibet paꝝ diſtat ab
alio. coğſcat p̄mus intuitiue noticiã intuitiuaꝫ
ſcd̄i: ⁊ ſic ĩtucat̄ ſcd̄s noticiã tertij: ⁊ ſic ꝯñter in
abyſſũ ſeq̄t̄ ꝙ angelus in collegio montis p̄maꝫ
noticiã videns intuitiue reliq̄ obiecta q̄tũcũqꝫ
diſtantia videbit. ſed hec replica iã ex nuprime
dictis eſt ſoluta. ¶ Ad aliud dꝛ nõ eſſe incõueni=
ens reſpectu diuerſoꝝ obiectoꝝ. diceret̄: ſicut di
cit Gregorius: noticia abſtractiua terminat̄ ime
diate ad ſpeciẽ: ⁊ eſt illi⁹ intuitiua. ⁊ mediate ter
minatur ad rẽ ſignificatã ꝑ ſpeciẽ. ſic dicet̄ ĩ ꝓpo
ſito. lꝫ nõ credã modũ Gregorij verũ: ꝓut alibi
lati⁹ oſtendere niter: tñ eſt analogia. ſecundo di=
citur: ⁊ parũ in re differt ꝙ illa noticia eſt intuiti
ua reſpectu vtriuſqꝫ obiecti. nec eſt incõueniens
noticiã intuitiuã eſſe de nõ exiſtẽte tanꝙ de ob=
iecto ſecundario. ſemꝑ tamen habet obiectum
p̄mariũ actu exñs. ¶ Ad alid̄ negatur ꝙ noticia
reflexa non rep̄ſentabit rẽ ſignificatã ꝑ noticiaꝫ
directã. ſicut multi antiq̇ꝝ dixerũt de viſiõe ĩ ver
bo. ¶ Preterea adhuc arguit̄. ſolus intellect⁹ ſine
exiſtẽtia obiecti nõ p̄t ꝓducere noticiã ĩtuitiuã.
ergo nec illa auditio ĩtuitiua erit ꝓducta ſine cõ
curſu obi ¶ Ampli⁹ ꝑ argumẽtũ nõ ſolutũ ockã
et Gregorij ꝙ vnus angel⁹ põt cauſare ſciam in
aliũ ſine noticia p̄miſſaꝝ ⁊ bonitatis ꝯſequẽtie.
¶ Inſuꝑ: tunc demõ põt cauſare deceptionẽ et
errorẽ in bonũ angelũ: potiſſimũ ĩferioris ſpeci=
ei: qd̄ eſt incõueniens. ⁊ qñ erat pugna inter Mi
chaelẽ ⁊ drachonẽ ĩ celo ꝓ ſtatu vie ꝓduxerunt
mutuo aſſenſum ⁊ diſſenſum. ⁊ ſic Michael fuit a
demone deceptus. ¶ Preterea. maxia cui inni=
titur eſt falſa. Illud qd̄ eſt ſufficiẽter ĩ actu primo
⁊c. Contra: oculus ſortis ꝓducit ſpecies ſenſi=
biles ĩ oculũ Platonis. ⁊ nõ ĩ oculum ſuum pro=
prium: cum ab oculo Platonis videtur: ⁊ non ab
oculo ſortis. ⁊ tamen illi duo oculi ſunt eiuſdem
ſpeciei. ergo nõ oportet ꝙ illud quod recipit̄ in
vno paſſo recipiat̄ in q̇libet paſſo eiuſdẽ ratiõis.
¶ Ad p̄mũ illoꝝ ꝯcedo añs. circa ꝯñs dicũt ali=
qui ꝙ auditio req̄rit ſimilẽ cãm ad ſui ꝓductio=
nem. ⁊ ſic ſcd̄m eos ſcĩa concluſionis nõ põt ꝓdu
ci ſine noticia p̄miſſaꝝ. illd̄ nõ eſt ad mẽtẽ docto
ris. ſꝫ ẽ vnũ realit̄ dubiũ. dicit auditio a viſione
differt quãtũ ad certitudinẽ. et ſic auditio nõ eſt
ita ꝑfecta ſicut viſio. ſꝫ ad viſionẽ ordiat̄ tãꝙ ad
ꝑfectiorẽ: q̄ differẽtia (forte dicit) põt cõcludi ex
rõne effectuũ ordinatoꝝ. ⁊ ſi hoc ſeq̄ris: nõ opꝫ
hñtẽ ſcientiã ꝓducere ſciẽtiã in audiẽtẽ: ſꝫ aliqd̄
aliud iudicium inferius: vt opinionem vel fideꝫ.
ego videns regem in eccleſia certius aſſentio ꝙ
alius cui hoc refero.

¶ Sed cõtra hoc arguit̄. licet ſint iudicia diuer=
ſarũ rõnũ: qñ vnus angelus hꝫ noticiã intuitiuã
a. obiecti: ille angelus poteſt noticiã producere ĩ
aliũ angelũ: etiã intuitiuã. nec oportet ꝙ ſpecie
diſtiguat̄. potes dicere ꝙ ĩmo: licet ſint de eodẽ
obiecto. ¶ Ad tertiũ nego ꝙ demõ põt cauſare
errorẽ in bonũ angelũ vel deceptioneꝫ. deus ad
hoc non cõcurrit. ¶ Ad vltimũ nego ꝙ maxima
aſſũpta eſt falſa. Et ad' ꝓbationeꝫ reſpondet̄. tu
capis aliquid ꝓ hoc ſtatu. Secũdo illic ẽ vnum
ſpeciale. noluit de⁹ ꝙ oculus videret ſe: cũ eſt ei
preſens: ſemꝑ impediret̄ ab aliaꝝ reꝝ viſiõibus.
hoc cuilꝫ ſenſui peculiare ẽ ꝙ qualitatẽ ei coexi=
ſtentẽ nõ ſentit. lꝫ ſit ſapor in lingua: nõ ſentitur.
ſi ſoci⁹ tu⁹ odorifera comedit: vt alliũ: vel vinũ
biberit: bñ ſentis. nõ aũt in teip̄o. nec q̄litatẽ ta=
ctus ſui hõ bene diſpoſitus ſentit. ⁊ tñ ſi illud tã
gibile ſeꝑaret̄: bñ ſentiret. ⁊ ita eſt vtrobiqꝫ ĩ q̇lꝫ
ſenſu. iuxta illd̄ ſcd̄i de aĩa. Senſibile poſitum ſu
ꝑa ſenſum nõ cauſat ſenſationẽ. ergo cũ experi
mur ita eſſe ꝙ ſenſibile poſitũ. ⁊c. ⁊ cũ hoc intus
exiſtens prohibet extraneũ. patet ĩ aliquib⁹ exẽ
plis datis. poſt comeſtionẽ allij ⁊ potũ vini: nõ
talia ĩ ſocio ſentis. nec cũ in balneo aliquantulũ
manſeris: calorẽ ꝑcipis quẽ a principio ĩgreſſus
ꝑcipiebas. quid mirum ꝙ deus dedit talẽ natu=
rã ſenſui ꝙ ſe non ꝑciperet: ⁊ tñ alia ꝑciperet. er
go inſtantia nõ eſt ad propoſitũ. nõ tñ eſt idẽ de
intellectu potẽtia ſuꝑiore q̇ ſe ⁊ multa alia ꝑcipe
re põt. de ĩtellectu etiã ꝓ hoc mortali ſtatu a mľ
tis eſt in dubiũ reuocatũ. Ecce quomõ hec poſi=
tio cõterranei defendi põt: licet aliq̇ admittat q̄
cõiter peregrina putantur.

Secundo eũdẽ q̄ſtionis titulũ in
quiro: et eſt q̄ſtio q̇nta hui⁹ diſti
ctõis: quonã pacto angeli int̄ ſe
mutuo loquũt̄. Alia eſt poſitio
beati Thome ĩ p̄ia ꝑte. q. cvij.
articl'o. j. de angeloꝝ loquutõe:
que eſt iſta. ꝙ angelus põt ſuã ĩtellectionẽ occul
tare ꝑ actũ volũtatis ſue: vel nõ occultare. ⁊ illd̄
nõ occl'tare ẽ loq̇. Loquutio nihil alid̄ ẽ ꝙ exp̄ſ=
ſio ꝯcept⁹ ordĩati ad alteꝝ vt ab ip̄o cognoſcat̄.
¶ Cõtra illd̄ arguit̄. Angel⁹ p̄t videre eẽntiã an
geli. ergo ⁊ ei⁹ noticiã ⁊ volitionẽ. tenet ꝯſequen
tia. equaliter applicãt̄ potẽtie vidẽtis. Dicis. en
titatiue equalit̄ applicant̄: nõ aũt obiectiue. quia
ad hoc ꝙ noticia intelligat̄ nõ ſufficit q̄cũqꝫ ꝓp̄i
quitas localis. patet. hoc nõ ſufficit ad vidẽdum
viſibile. pꝫ de viſibili a tergo: qd̄ non videt̄: ⁊ tñ
aliquid equale illi a fronte videt̄. ſic ad hoc ꝙ no
ticia videat̄ requiritur habitudo obiecti ad potẽ
tiam: puta ꝙ ei inhereat: vel ordinet̄ ad illuꝫ ab
illo in quo eſt. ¶ Contra hoc arguo. noticia po=
teſt intelligi ab angelo noticiã habente. ergo ab
alio angelo eiuſdem ſpeciei vel ſuperiori exiſten
te in eodem loco: licet noticia non ei ĩhereat. te=
net conſequentia. Quicquid intelligi poteſt ab
aliquo: poteſt intelligi ab alio eiuſdẽ ſpeciei vel
ſuperioris equaliter preſenti localiter. ſi diffigiũ
queras hoc negando niſi ei inhereat. ¶ Cõtra.
Angelus põt intueri ſpeciẽ intelligibilẽ alterius
angeli que non inheret ei. ergo ⁊ actualem noti
ciam. Ioãnes capreolus negat cõſequẽtiã. tũ: qꝛ
ſpecies nõ dependet a voluntate. noticia a volũ
tate dependet. Tum ſecundo. ſpecies eſt quid
fixum ⁊ permanens. ¶ Contra hoc arguo. no=
ticia precedens oẽm actũ voluntatis non depẽ=
det a voluntate. ergo illam alius angel⁹ intueri
poteſt. ⁊ ſi illã non ei inherentẽ: quãlibet aliaꝫ ei
non inherentem poterit videre. Secũdo: ſtabili
tas ſpeciei ⁊ tranſit⁹ noticie nihil facit. pono ꝙ
de⁹ faciat ſpecies durare ꝑ breue tẽp⁹: ⁊ noticia
diu ſic nũc ꝯſeruat̄ ſpecies. illo ſuppoſito: ſeque=
retur ꝙ angel⁹. b. poteſt intueri noticiam actua=
lem ĩ angelo. a. ⁊ ſi ſic: ſemꝑ cadit ſub obo ange=
li. b. et ſpecies illa tũc non poteſt naturaliter vi=
deri ab angelo. b. ergo nūꝙ poterit ab eo videri.
¶ Tertio: angelus. b. cõcipit noticiã angeli. a. ſi
a. ordinat conceptũ ad eũ. ſed nihil iſtoꝝ ĩheret
angelo. b. ergo angelus. b. põt cognoſcere intui=
tiue noticiã alteri⁹ ei nõ inherentẽ. ¶ Teneo cũ
ꝯterraneo et Ockam: ſi angelus ſibi relinquat̄
cũ influentia dei gñali: põt intueri ſecreta cordis
alterius. hoc eſt. poteſt ita bene videre noticiam
alterius et oẽm actũ volũtatis eius ſicut eſſenti=
am alterius. nec requirit̄ illa ĩheſio ad hoc ꝙ no
ticia cognoſcat̄: ſi de⁹ cõcurrat. ¶ Gregori⁹ ari=
minenſis dicit ꝙ angelus non poteſt videre con
ceptus naturalit̄ ſignificãtes alterius angeli: ſed
poteſt formare cõceptus ad placitũ ſignificãtes
quos alter angel⁹ intueri põt legendo: ſicut in li
bro. illũ modũ ſuꝑius reprobaui. ⁊ dico ip̄ꝫ euer=
tere illa q̄ cõſeruare ſtuduerat. ſi angelus põt in=
tueri cõceptus ad placitũ ſignificãtes alteri⁹ an
geli: nec requirit̄ inheſio ꝯceptuũ iſtorũ ad hoc
ꝙ ſufficiẽter obijciant̄ intellectui alterius: rece=
dit a ſuo ꝓpugnaculo. qꝛ ex illo adducã auctori=
tates ꝯ̄ eũ q̇s ꝯ̄ alios adducit. Tu ſolus noſti cor
da filioꝝ hoĩm. ponã caſum ꝙ hõ ꝯcept⁹ ad pla
citũ ĩponat: ⁊ hoc angelo denũciet: vt Thobias
iunior raphaeli facere poterat: tales conceptus
angelus intueri poteſt. non obſtat ei velamẽ cor
poris humani. tũ in videndo nõ dependet a cor=
pore. tũ. poteſt eſſe cũ aĩa. ¶ Quart⁹ eſt modus
quem ꝯterrane⁹ cõcedit. ꝙ angelus põt intueri
ſecreta cordis alterius: ⁊ legere in libro illa que
ſunt in corde alterius. ſed illud nõ ſufficit ad loq̇
ſm̄ eũ: quẽ modũ tñ inſeq̄t̄ Ockã. addit tñ ꝙ vi=
dens noticiam in alio angelo: nõ videt obiectuꝫ
illius noticie. ſi angelus. a. habeat noticiã ſingu
larẽ ſortis: angelus. b. poteſt hãc noticiã ĩtueri ĩ
angelo. a. ſꝫ ꝑ illã nõ cognoſcit ſortẽ niſi in cõce=
ptu cõi ⁊ vľi ꝙ eſt hõ. ¶ Cõtra hũc modũ arguo
ex illo ſequitur ꝙ nullũ dat modũ de angelorum
loquutiõe. loq̇ ſm̄ eũ nihil alid̄ eſt ꝙ formare cõ=
ceptum ĩ mente ſua quẽ vult aliũ intelligere. ſed
per hoc ꝙ alius illum conceptum intuetur: non
cognoſcit obiectum illius noticie: ſed videt illũ
conceptum in gñe rei: ⁊ non in gñe ſigni: ğ nihil

cont^a capo

intelligit ꝑ conceptū ipſum.ergo nō oſtendit q̄d
ad loquutionē requiratur. ¶ Inſup.angelꝰ.b.vi
dens in mente angeli.a.noticiā ſingularē ſoꝛtis:
ꝑ hoc nō cognoſcit ſoꝛtē.ğ ꝑ idē nullū hoīem.⁊
nullā aliā rē:cum eſt naturalis ſimilitudo ſoꝛtis
quā videt.ſi ſoꝛtē illa noticia nō cognoſcat:nihil
ꝑ illa noticiā cognoſcet. ¶ Quattuoꝛ modis de
angeloꝝ loquutiōe bꝛeuiter repudiatis: ponam
q̄druplicē viā de angeloꝝ loquutiōe.ſed in ꝓmis
explicabo pꝛeſuppoſitū ꝙ angeli mutuo loquan
tur.⁊ patet.ſuppoſito ꝙ ꝑfectionis eſt in nobis:
hoc nō negandū eſt ab angelis.ſed ꝑfectionis ē
in nobis ſcire archana mentis nr̄e alijs enucle=
are.igiꝰ. ¶ Inſup.angelus aliū illumiat.ğ alte=
ri loquiꝰ.tenet ꝯña ab inferioꝛi ad ſupius.Oīs il
luminatio eſt loquutio:⁊ nō cōtra.reuelatio ē de
ignotis ſimul a ſupioꝛe acceptis.Loquutio tam
de notis q̄ꝫ de ignotis.pꝫ etiā ſuppoſitio aucto=
ritate:ꝓme ad Coꝛinthios.xiij.Si linguis hoīꝫ
loquar ⁊ angeloꝝ.⁊ zacharie.ij.Curre loq̄re ad
puerū iſtū dicēs:abſqꝫ muro habitabiꝰ Hieruſa
lē.ſuppoſito ꝙ āgelū angelo loq̄ nichil aliud ē q̄ꝫ
noticiā in aliū cauſare:loquutio angelica eſt eoꝝ
intellectio.non tñ ꝑ hoc inficioꝛ q̄n angelus pōt
loqui vocaliter vt patebit diſtinctiōe.xj.ſꝫ illa lo
quutio non eſt qua vtitur in patria ad angelū vel
aīam ſeparatā vel in coꝛpe btō. ¶ Pꝛīa via de lo
quutione angeloꝝ eſt ꝑ nutus et ſigna.hanc viā
tenet gloſa margi.et interline.ꝓme ad Coꝛīth.
xiij.Hanc viam ſic declaro.aliqui religioſi men
tis conceptum ꝑ nutus detegunt (quod laudo)
ne ſeſe in refectione a verbo diuino audiendo ī=
pediant:⁊ homines cū loqui inceperint nō faci=
le quieſcunt.ſicuti de ipſa mota ſuper tabulā.in=
telligūt q̄n petiꝰ panis:q̄n vinū rubeū vel albū.
⁊ itali ꝑ moꝛſū digiti ⁊ eleuationē humeroꝝ aliō
denotāt:et ita in qualibet patria ſūt alia ſigna.
nūquid angeli poſſunt melius iſta depꝛehende=
re.ingenioſioꝛes inter hos nouitios:quando ſi
gna pꝛimo addiſcunt:citius et celerius capiunt
ergo a foꝛtioꝛe angeli. poteſt angelus aſcēdere:
et hoc vnū repꝛeſentabit.deſcenſus aliud.circui
tus talis a.alius motus b.pꝛo complexo et incō
plexo alia habent ſigna que intelligunt:et pau=
cioꝛibus q̄ꝫ nos indigent:ſicut paucioꝛibꝰ verbis
eget doctus ad hoc ꝙ capiat q̄ꝫ īdoctus. hec via
ſtat cum omni opinione:ſiue angelus intelligat
ſecreta coꝛdis ſiue non:eſſentia angeli videtur
ab oībus. ⁊ motus angeli eſt ipſe angelus:et ſua
eſſentia : ⁊ ſic de nutu:cōnotatiue tamen ange=
lum ſignificat: non ſicut terminus angelus.

¶ Secunda via loquendi eſt oſtendendo alteri
angelo ſuum cōceptū actualem quē alter capit:
et videt ac ſi legeret in libꝛo : ⁊ cum hoc tenere
opꝫ ꝙ videns noticiam cognoſcit illud quod
per notitiā ſignificatur. reputo iſtū modum ita
rationabiliem vel rationabilioꝛē q̄ꝫ modū con=
terranei in queſtione p̄cedenti recitatū. Ratio.
argumenta contra notitiā reflexā hic equaliter
currunt:et cum hoc ꝙ vnus angelus poteſt cau
ſare notitiam in aliū angelū pure paſſiue ſe ha
bentem:qō non eſt ſufficienter ꝓbatum. ¶ Ter
tia via: noticia reflexa ſolū repꝛeſentat illud cu
ius eſt naturalis ſimilitudo: ſicut vtrobiqꝫ in a=
lijs conceptibus vltimatis contingit:noticia re
flexa beatitudinis foꝛmalis ſolū beatitudinem
foꝛmalem repꝛeſentat cuius eſt noticia: et nullo
modo deū q̄ repꝛeſentatur ꝑ viſionē beatificā.
āgeli hñt cōceptꝰ ad placitū ſignificantes:quos
facile intelligunt:hoc eſt poſſunt imponere con
ceptus naturales ad ſignificanduꝫ aliq̄ alia vel
eadē ad placitum que ſignificant naturaliter. ſi
mithꝛidates.xxij.linguis ſine interpꝛete/qui in
iuuentute ſolum dabat ſe literis/ ⁊ poſtea rei
militari.Hieronymꝰ ⁊ Ioānes picus tot liguis
cum alio ſtudio loquebantur:quid mirū ꝙ ange
li in tempoꝛe bꝛeuiſſimo intelligant ſe mutuo: ⁊
ſuos conceptus ad placitum impoſitos. angelū
a.loqui angelo b.nō eſt aliud q̄ꝫ foꝛmare talem
conceptū ad placitū ſignificantem: ⁊ angelo.b.
oſtēdere.exēpli cauſa.angelus.a.veniens a ſar=
matia volens ſignificare angelo.b.exiſtēti ī fon
te nili quomodo thanays īgrediꝰ meotim palu=
dem/europam ab aſia ſeiūgens:cōceptū illiꝰ re
pꝛeſentatiuū foꝛmat.⁊ hoc alter videns capit:ſi
impoſitionē intelligat.ſi non intelligat: facile ei
explanat illud.ſi paruulus cū matre domi alitus
pꝛimo intelligat:vel ſi fuiſſet pꝛoductus intelli=
gēs:multo faciliꝰ intellexiſſet.Adhuc incōpara=
biliter facilius capit angelꝰ:cū ē altioꝛis ſpeciei:
et alteri ſigtionē termini articulatius ⁊ oꝛdina=
tius expꝛimit q̄ꝫ homo facile facit euꝫ ītelligere
q̄d expꝛimere velit. ¶ Ex illo patet ꝙ angelus
a.nō pōt loqui angelo.b.q̄n loquaꝰ oībus ange=
lis ꝓpinquis in ſphera audiēdi(hoc eſt intelligē
di)ſi aduertant.patet.loqui ſecūdū hūc modum
nichil aliō eſt q̄ꝫ conceptū rei repꝛeſentatiuū foꝛ=
mare.ſi talis conceptus.b.angelo aperiaꝰ: cuilꝫ
angelo in ſphera audiēdi exiſtēti (mō aduertat)
aperiꝰ.pōt occultare ſuū cōceptum in pꝛeſentia
alioꝝ ſi voluerit:ipſum nō foꝛmando. qꝛ hoc ex
eiꝰ volūtate depēdet:ſicut mea loquutio ex meo
bene placito.⁊ cū angelus vtrobiqꝫ videt: ⁊ cir=
ca ſe circulariter:nō ſicut viatoꝛ ſolū vidēs ante
ſe:poteſt videre ſi demō/angelus/vel res aliqua
concipere potens/ſit pꝛeſens:⁊ ſilere/ vel tace=
re ſi voluerit.nō cadit illic obiectū rei ab angelo
occultatiuū:ſicut in nobis.cū ipſe exiſtēs in cen=
tro ſphere circa ſe ſpherice videt angelū quē lo
qui deſiderat poteſt ad ꝑtē euocare: ⁊ ei ad ꝑteꝫ
loqui.⁊ boni āgeli ſua vꝛbanitate nūq̄ꝫ nō accer=
ſiti ſequentur:⁊ dñiū ſup malos angelos habent
boni:⁊ clarioꝛa naturalia:licet inferioꝛis ſpeciei
fuerint.qꝛ naturalia maloꝝ accidentalr̄ obſcu=
rantur ꝑ penas/⁊ pꝛauas affectiōes.loquoꝛ nūc
de his q̄ naturaliter cōtingūt.Deꝰ cū malis etiā
nō cōcurrit q̄n boni id expetūt. ¶ Octauꝰ modꝰ
eſt.Deus oībus beatis dat noticiā ītelligere oēs
conceptus quos foꝛmant:ita ꝙ q̄libet pōt q̄cli=
bet intelligere:ſicut in die pēthecoſtes apoſtoli

loquebanꝰ varijs linguis : ⁊ intellexerunt alios
in eoꝛum linguis:⁊ ſimiliter loquuti ſunt. Patet
Actuum.2.Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto
ꝓut ſpūs dabat eloqui illis.nō ſolum apl̄i/oīs
linguas intellexerunt:ſed oībus in eoꝝ linguis
reſpondere ſciebant:qō eſt maius.ego gallos vt
cūqꝫ capio loquentes:ineptius tamen pꝛofero.
et ſi ita factū eſt in apl̄is deo vnitis ⁊ ꝯfoꝛmatis
in grā(q̄ tñ peccare poterant adhuc venialiꝰ ⁊ ī
coꝛpoꝛe moꝛtali erāt)quāto magis eſt illō exiſti
mandū in beatis ſpiritibus totaliter deo cōiun=
ctis:oppoſito modo ad illos malos a deo auer=
ſos turrim babylonicam in cāpo Sēnaar.Gen̄.
11.extruentes:vbi erat līguaꝝ partitio ꝓma. ita
hic erat vnitas ⁊ oīm beatoꝝ ſpirituum vna lin
gua:vt omnes beati ſeipſos intelligāt. ¶ Ecce
quattuoꝛ opiniones de angeloꝝ colloquio ⁊ be=
atoꝛū oīm.quaꝝ Pꝛima eſt ꝯterranei ingenioſa.
Secunda ſctī Thome. Tertia Gꝛegoꝛij Arimi
nenſ.Quarta Guilhermi Ockā:quaꝝ nullā te=
neo.Quattuoꝛ alias vias pꝛobabiles tenere po
tes.Duo vltimi modi michi plus placēt.penulti
mus modꝰ de noticia reflexa difficultatē nullaꝫ
hꝫ. Nec ex eo ſeq̄tur ꝙ angelꝰ poſſit noticiā ī ali
um angelū cauſare:ad quā alter pure paſſiue ſe
habeat:qō non libenꝰ ꝯcederē:cū ſine hoc ē ſuffi
ciens loquutio.Nec ratio ꝓ illa opinione ꝯclu=
dit.modus diſcurſus in hac maxima iacet.ignis
pōt pꝛoducere ignē in quodcūqꝫ paſſum diſpoſi
tum.ergo angelus pōt pꝛoducere noticiam actu
alem vel habitualē in qōcūqꝫ paſſum eiuſdeꝫ ra
tionis ſecū.hanc cōſequentiā nego.nō eſt idem ī
qualitatibus coꝛꝑalibꝰ ⁊ vitalibus: vt pꝫ ꝑ inſtā
tias apparentes contra illam maximam.Quic=
quid eſt in actu pꝛimo et que ſequitur. quibus li=
cet date ſunt reſponſiones: non cuiuſlibet inge=
nio placent.nulla eſt difficultas phiſica vel the=
ologica contra illuꝫ modum. octauus modus eſt
facilis ⁊ multum apparens.

¶ Diſtinctio.x.

Circa decimā diſtinctionē q̄ritur vtrū
omnes angeli mittantur:Reſpōdetur
affirmatiue ad q̄ſtionē. Pꝛobatio con
cluſionis:ad heb.1.Oēs ſunt admini=
ſtratoꝛij ſpiritus in miniſteriū miſſi ꝓpter eos q̄
hereditatē capiūt ſalutis.Item Eſa.vj. volauit
ad me vnus de ſeraphin.Cum ergo ſeraphin ſit
ſuperioꝛ oꝛdo.ſi illi de illo oꝛdine mittunꝰ multo
foꝛtius alij.Item cum filius dei ſit in infinitū di
gnioꝛ quocūqꝫ angelo. ⁊ ipſe pꝛopter ſalutē no=
ſtram miſſus fuerit : vt habeꝰ ad Gal̄. 4. multo
foꝛtius videꝰ ꝙ omnes angeli q̄ꝫtumcūqꝫ digni
pꝛopter noſtram ſalutē mittanꝰ. ¶ Cōtra iſtam
concluſionē arguitur ſic. aſſiſtere et mittere pu=
gnant.ſed oēs angeli beati ſemper aſſiſtunt:cum
omnes diuinā eſſentiā ſemper contemplāꝰ.ergo
nulli angeli mittuntur. ¶ Secundo arguiꝰ pꝛo=
bando ꝙ non omnes mittanꝰ:Danielꝰ.vij. millia
millium miniſtrabāt ei:⁊ decies millies centena
millia aſſiſtebāt ei. ğ opoꝛtet dare diſcrimen in=
ter aſſiſtentes ⁊ miniſtrantes.Inſuper: magiſter
in littera dicit ꝙ ea que pꝛeeminent : vſum exte=
rioꝛis officij nunq̄ꝫ habent.Amplius: in eccleſia
ſtica hierarchia aliqui contemplationi et non ac
tioni vacāt vt cenobite et heremite:ergo a ſimi=
li ita eſt in celeſti hierarchia. ¶ Ad pꝛimū reſpō
detur ꝙ aſſiſtere.i.diuinam eſſentiā contemplari
que vbiqꝫ eſt:⁊ mitti non pugnāt. ¶ Ad ſecundū
dicitur ꝙ omnes angelos mitti dupliciter pōt in
telligi.Unomodo ꝙ omnes mittantur ad nos/ ⁊
hoc nō eſt verū:angeli ſuperioꝛis hierarchie ex=
terioꝛi miſſione nō mittuntur ad nos. aliomodo
intelligitur ꝙ oēs mittantur vel exterioꝛi miſſio
ne que eſt ad nos vſqꝫ:vel interioꝛi miſſione que
eſt ad angelos:tamē pꝛopter nos: ⁊ ſic oēs mit=
tunꝰ illi de inferioꝛi hierarchia exterioꝛi miſſiōe
ad particulares mundi partes mittunꝰ:vt pꝛinci
patus ad pꝛincipes.archāgeli ad ꝓuincias.ange
li ad inferioꝛes ꝑſonas.angeli de media hierar=
chia mittunꝰ ad illa opera que expediūt genera
li regimini vniuerſi/⁊ etiā ad angelos inferioꝛis
hierarchie:angeli ſuperioꝛis hierarchie mittun=
tur ad āgelos medie hierarchie. Et ſi dicas per
auctoꝛitatē Eſaie nūc allegatam: volauit ad me
vnus de ſeraphin.dꝰ ꝙ angelus miſſus ad Eſaiā
non fuit de oꝛdine ſeraphin : ſꝫ ſic nominatur ab
effectu pꝛopter quem miſſus eſt: quia fuit miſſus
ad excitandam voluntatem pꝛophete ad diuine
dilectionis incendiū. Et iſtud patet per Diony=
ſiū tertiodecīo capite celeſtis hierarchie. poteſt
etiam dici ꝙ mediate fuit miſſus ab aliquo de oꝛ
dine ſeraphin.et ſic ab effectu et a. mittente ſera
phin dictus eſt.filius dei ad nos miſſus eſt : quia
per nullā purā creaturā poterat expleri illud ad
quod miſſus eſt:potiſſimum de lege dei oꝛdīata.
Et licet oēs angeli a deo mittanꝰ pꝛincipaliter:
tamē vnus interdū alium mittit miniſterialiter.
quod patet per illud zacharie. 2. angelus qui lo=
quebaꝰ in me egrediebaꝰ : ⁊ alius angelus egre=
diebatur in occurſu eius:⁊ dixit ad eum.curre/lo
quere ad puerū iſtum dicens abſqꝫ muro habita
bitur Hieruſalē.ſuper que Gregoꝛius in conſpe=
ctu conditoꝛis angelica miniſteria oꝛdinata ſunt
vt pꝛo cōmuni felicitate beatitudinis opificē ſuū
vidētes gaudeāt:cum pꝛimo diſpēſatione digni
tatis alijs ſub miniſtrāt.ad ꝓphetā angelus an=
gelū mittit:⁊ q̄ ſecū de deo cōiter ꝯſpicit ⁊ docet ⁊
exigit:qꝛ eū per ſuperioꝛē ſcīam virtute cognitio
nis ⁊ pꝛeſtantioꝛē grām culmine ꝑtātis excedit
dum angelus dixit ad aliū angelū:curre et loque
re.dubiū non eſt ꝙ alius aliū mittit. Simile ha=
betur Danielis octauo.vbi diciꝰ:audiui vocē vi=
ri.Inter vlai ⁊ clamauit ⁊ ait gabꝛiel fac illū in=
telligere viſionē.Ecce angelus angelo impat/et
ſic imperādo mittit. Nec tamē ꝓpter hoc ange=
lus dꝰ miniſter āgeli. aut āgelus:āgeli:qꝛ oīs illa
miſſio ⁊ miniſteria illa reducunꝰ ad auctoꝛitatē
dei cuius mandatis ⁊ oꝛdinationi omnes parēt
ſicut in ſimili. Nuncius miſſus a pꝛincipe per offi
cialē ſuū:nō diciꝰ nūcius officialis:ſed pꝛincipis.

CIrca vndecimam diſtinctio-
nem queritur pꝛimo. vtrũ an
gelus poteſt hominem erudi
re vel facere peccare? ¶ Re-
ſpondetur per tres concluſio
nes. Quarum pꝛima eſt. Nul
lus angelus poteſt ſe ſolo eti
am cum concurſu dei genera
li pꝛoducere actum in intellectu aut volũtate ho
minis: vel etiam in ſenſu. Pꝛobatur hec conclu-
ſio. dato oppoſito: ſequitur ꝙ homo poſſit diſtin
cte cognoſcere rem non ſenſatam: cõtra Ariſto-
telem pꝛimo poſterioꝛum: ⁊ dictum vulgare / ce-
cus non iudicat de coloꝛibus. patet. per aduerſa
riũ / demon ſe ſolo poteſt pꝛoducere ſenſationẽ
in fantaſia: ⁊ noticiam intellectualem: anima ho
minis pure paſſiue ſe habente: contra Ariſtote-
lem tertio de anima: neceſſe eſt intelligẽtem fan
taſmata ſpeculari. nichil eſt in intellectu qn pꝛiꝰ
fuerit ſub ſenſu: pꝛo hoc ſtatu in quo ſumꝰ: potiſ-
ſimum extra animam noſtram ⁊ actus eius. im-
mo per aduerſariam poſſit pꝛoducere in volun-
tatem actum qui eſt peccatum: quod non eſt con
cedendũ. ¶ Secũda concluſio. angelus poteſt
fantaſiam immutare ꝙ actualiter fantaſietur:
vel ſenſum cõmunem (non refert) ad hoc ꝙ ſenti
at. patet. poteſt tollere obicem ſpecierum in me-
moꝛia vt potentiam cognitiuam imutãt. vel trãſ
ponere ſpecies inoꝛdinate poſitas in memoꝛia
ad hoc ꝙ imutẽt. illa dicta ſunt diſtinctione octa
ua huius. ¶ Tertia concluſio. Demon non po-
teſt ſpecies intelligibiles vel fantaſmata educe-
re de vno: puta a ſoꝛte ponendo in platonem ad
hoc ꝙ plato per illa cognoſcat. Pꝛobatio. tũc ac
cidens migrabit de ſubiecto in ſubiectum natu-
raliter. ¶ Sed dices. Poteſt demon capere hu-
moꝛem ⁊ ſpũs qui ſunt ſubiecta ſpecierum a ſoꝛ-
te ⁊ ponere in potentiam platonis. ¶ Contra. il
los humoꝛes cum ſpeciebus non poteſt poꝛtare
pꝛo capite ſoꝛtis. quia licet demon poteſt eſſe in
capite ſoꝛtis ſicut ſua anima naturaliter: nõ ta-
men poteſt educere illos humoꝛes. quia tũc erit
coꝛpoꝛum penetratio. ¶ Sed hic diceretur. põt
has ſpecies cum earum ſubiectis educere a par-
te poſtrema capitis ad ſenſus exterioꝛes per ſpi
ritus ⁊ vias per quas ingreſſe ſunt: remouendo
humoꝛes pꝛecedentes: vel humoꝛes hĩc inde ad
latus condenſando: ⁊ poſtea tales ſeruando cuꝫ
ſuo ſubiecto: intrando cum eiſdeꝫ per oꝛgana ex
terioꝛa pꝛimo Platonis: ⁊ ponenda omnia in lo
co conuenienti ad immutandam potentiam con
denſando humoꝛes alios. ¶ Contra. ſpecies il-
le non ſunt acquiſite a potentia Platonis nec a
ſenſibilibus eius potentie applicatis. ergo non
immutabunt potentiam eius. ¶ Dicis. hoc non
valet (ſicut eſt verum) quia ſi deus ꝓduceret fan
taſmata ſe ſolo in potẽtia Platonis ſenſitiua vl'
intellectiua: illud fantaſma potentiã imutaret.
¶ Contra. ſaltem ſequitur ꝙ naturaliter cecus
poteſt cognoſcere diſtincte coloꝛes / in ſenſu cõ-
poſito. Preterea: ſequitur ꝙ demon poteſt face
re ineruditiſſimum idiotam viroꝛum eruditiſſi-
mum. patet. capiendo habitus omnes quos ha
bet de ſcibilibus doctus ponendo in potentia
indocti: quod non eſt concedendum. ¶ Quar-
ta concluſio. angelus tam bonus q̃ꝫ malus põt
hominem docere melius q̃ꝫ homo. patet. angelꝰ
eſt perſpicatioꝛ homine. ergo ſcit melius docere
hominem q̃ꝫ homo. tenet cõſequentia. foꝛmalis
doctrina argumẽtum eſt clari ingenij. Poteſt an
gelus in coꝛpoꝛe aſſumpto loqui et voces foꝛma
re illius lingue cuius eſt homo queꝫ erudit: quia
angelus illas voces intelligit. patet. ego eas in-
telligo audiendo per aurem coꝛdis: ⁊ poſtea per
aurem mentis. oꝛgano exterioꝛe nõ eget angelꝰ.
quicquid intellectus meus intelligere poteſt ſi-
ue cum omnibus ſuis ſenſibus exterioꝛibus vel
interioꝛibus hoc angelus intelligere poteſt in-
ſtrumentis. et patuit de angelo Thobie: ⁊ Vir-
gini apparenti in conclaui. licet ligua aſini ſit in-
epta ad loquelam: ſcit eam ſic mouere voces in-
telligibiles foꝛmabit. Patet de aſina Balaam.
Patet hoc ipſum de lingua ſerpentis pꝛothopa-
rentis. Nunquid coꝛuus / pſitacus / et pica / ver
ba humana foꝛmant. demon illas linguas arti-
ficioſius ſcit mouere ad loquendum. poteſt ſine
talibus inſtrumentis voces foꝛmare. patet. i coꝛ-
da inſtrumenti muſice (vt diximus) pene ſoni in
telligibiles foꝛmantur. Poteſt etiam demon pꝛo
ponere res loco terminoꝛum. nominibus pꝛo re
bus vtimur: pꝛimo elenchoꝛum: quia non ſemꝑ
res pꝛeſentes habemus: quas angelus facile af-
ferre poteſt. ⁊ ſic poteſt per rerũ inoꝛdinatã oſtẽ-
ſionem docere. ¶ Contra pꝛimam concluſioneꝫ
arguitur. angelꝰ poteſt partialiter iuuare animã
ad pꝛoducendũ ſpeciem intelligibileꝫ in animã:
et pari foꝛma ad intellectionem. ſed angelus cõ-
tinet totam virtutem anime in agendo. ergo an-
gelus vnus vel plures poſſunt ſpeciem intelligi-
bilem (vel intellectionem) pꝛoducere ſine intelle
ctione. ſi angelus cum anima poſſit in animam
ſpeciem ĩtelligibilem pꝛoducere: duo angeli hoc
poſſunt facere in idem paſſum. Doctoꝛ ſubtilis ĩ
hac diſtinctione concedit aſſumptuꝫ: ꝙ angelus
poteſt animam iuuare ad pꝛoducendam ſpecieꝫ
intelligibilem in animam diſtinctius repꝛeſentã
tem q̃ꝫ eſſet ſpecies pꝛoducta a ſola anima. licet
ponat cum illo foꝛte in ſolutione ad pꝛimuꝫ hoc
intendit. patet ex tertia diſtinctiõe ꝑmi: vbi dici-
tur: acuties cultello inherens ita bene inſcindit
ac ſi manui inhereret. ⁊ diſtinctione. 12. quarti q̃-
ſtione tertia illic dicit. ſ. ſpecies intelligibilis eẽt
ſeparata ab anima / et anime pꝛeſens: poteſt cuꝫ
anima concurrere ad pꝛoductionem noticie ac ſi
anime inhereret. ⁊ charitas patrie ad noticiam
intuitiuam immediate concurrit. ⁊ tamen chari-
tas non inheret intellectui: ſed voluntati. ¶ Cõ
tra hoc arguitur. ex ſolutiõe ſequitur ſi eſſent q̃t-
tuoꝛ angeli ĩ eodem loco: vel fuiſſent tempoꝛe
vie quod charitates omnium illoꝛum concurriſ-

ſent ad actus meritoꝛios eoꝛũdeꝫ. ſimiliter habi
tus in vna anima ſeparata concurrit ad pꝛodu-
ctionem actus in alia anima ſecum exiſtente in
eodem loco. ⁊ ꝙ hĩtꝰ demonis ɔcurrit ad ꝓdu-
ctionẽ actꝰ ĩ obſeſſo et eꝫ. ſilr mlti ãgeli ĩ eodẽ
loco pñt actum ita intẽſũ ꝓducere ĩ vno illoꝛũ
ſicut eẽt actꝰ ꝓducibilis ⁊ cõpoſitꝰ ex actibꝰ il-
loꝛũ. Preterea. ex ſolutiõe ſeq̃t ꝙ demõ põt eſſe
cauſa totalis reſpectu notitie ĩ alio angelo vel
aĩa: cuiꝰ oppm̃ doctoꝛ dicit. Pꝛobo. ĩ cauſis eiuſ
dem rõnis effectiuis: qñ vna nõ ɔcurrit in rõne
obiecti ⁊ alia in rõne efficiẽtie nõ obiectiue: põt
eſſe cremẽtũ ꝙ vna cã põt ſupplere cauſalitatẽ
alteriꝰ: vt duo hoĩes pñt trahere pondus vniꝰ.
¶ Sed dicis pr̃ ⁊ mr̃ ſunt eiuſdẽ rõnis in ꝓdu-
cendo. ⁊ tñ mater: quãtũcũqꝫ fecũda: nõ põt ſup
plere actiuitatẽ prĩs. ¶ Cõtra: ſi femina ⁊ ſpũs
gignitiui ⁊ cetera in femĩe ad gñationẽ cõcurrẽ
tia ſint eiuſdẽ rõnis: argumẽtũ ꝓbat intentũ qꝺ
mulier nullã efficientiã ad gñationẽ hꝫ: ſicut te-
net Ariſ. a. ꝑt obiectiue cõcurrere cũ. b. ãgelo: ⁊
tñ. b. ⁊. c. nõ poſſũt illã noticiã vel ſimilẽ ꝓduce-
re. qꝺ dicit de gr̃a. Arguit̃ ſic. actꝰ intellectꝰ nõ
eſt bonus niſi tanq̃ꝫ impatꝰ. ſed ad talẽ actũ nõ
immediate ɔcurrit gr̃a. Pꝛobatio. da oppoſitũ:
ſeq̃tur ꝙ ſoꝛtes ꝑciſe ita foꝛtis ſicut plato plus
gratie habẽs: põt leuare pondus: dũ actu bono
leuat: qꝺ plato leuare nequit: qꝺ nõ eſt dicendũ.
Hec argumẽta ſolũ gr̃a diſputatiõis facio ɔ ſo-
lutionẽ eiꝰ. ¶ Ad argumẽtũ pꝛĩcipale pꝛo nũc
nego ꝙ ãgelꝰ vnꝰ põt ɔcurrere cũ aĩa vel ãgelo
ad ꝓductionẽ noticie vel ſpẽi ĩtelligibilis niſi ꝑ
modũ obiecti: cõcedo tñ ꝙ actꝰ nõ exñs ĩ poten
tia req̃ſitꝰ ad aliũ actũ: efficientiã hꝫ. pꝫ de ĩtel-
lectiõe reſpectu volitiõis: vt dicet̃ diſtĩctiõe. 25.
huiꝰ. ¶ Cõtra ſcꝺam cõcluſionẽ arguit̃ ſuꝑ illꝺ
hebꝛeoꝝ. 1. q̇ facit ãgelos ſuos ſpũs ⁊ miniſtros
ſuos flammã ignis. dicit glo. ꝙ ignis ſũt dũ ſpũ
feruẽt et vicia nr̃a vꝛũt. ¶ Rñdet̃ demõ põt ſua
dere et allicere ad malũ: ⁊ ꝑſentare illa q̃ ad ma
lum alliciũt: vt ſimulacra maloꝛũ. ſꝫ hõ ex liber
tate ſua non neceſſitatur ſuccumbere.

SEcũdo circa hãc diſtĩctionẽ q̃rit̃ vtrũ
cuilꝫ hoĩm deputet̃ ãgelus bonus a
pꝛĩcipio natiuitatis ad eiꝰ cuſtodiã?
¶ Ad hãc q̃ſtionẽ reſpondet̃ ꝑ duas
cõcluſiões. affirmatiuã ꝑſuadet magiſter capite
pꝛimo huiꝰ diſtinctiõis ĩtroducẽs illud Mathei
18. Angeli eoꝛũ ſemꝑ vidẽt faciẽ patris. ſuper
quo loco dicit Hieronymus vnãquãqꝫ animam
ab exoꝛdio natiuitatis habere angelũ ad ſui cu
ſtodiã deputatũ ĩquiẽs: ita magna dignitas aĩa
rum eſt: vt vnaqueqꝫ habeat ab oꝛtu natiuitatis
in cuſtodiã ſui angelũ delegatũ. qꝺ non intelligi
tur de nato extra vterũ ſolũ: ſꝫ etiã de nato ſim
pliciter. ¶ Itẽ yſaye. lxij. ſuꝑ muros tuos hie-
ruſalẽ cõſtitui cuſtodes. muri ſunt apl̃i: cuſtodes
ſunt angeli. vt dicit gloſa. ¶ Preterea: eccl'iaſti
ci. xvij. in vnãquãqꝫ gentiũ pꝛepoſuit rectoꝛes.
gloſa: angelos. ¶ Secũda ɔcluſio. Hominẽ nõ
deſerit in via angelica cuſtodia. ꝓbatur. non dꝫ
ceſſare cuſtodia angeli q̃diu põt ꝓficere hoĩ: ſꝫ
omni viatoꝛi: ⁊ ĩ quolibet eiꝰ ſtatu põt ei angelꝰ
pꝛoficere. igit̃. Cõfirmat̃ hec ſuaſio. nõ minꝰ ſol
licitꝰ eſt bonꝰ angelus cuſtodiendo q̃ꝫ malus in
nocẽdo: ſed malus angelus etiã in cruce chꝛiſto
non defuit: ſicut habet̃ per gloſam Io. vltimo.
ergo bonus angelus nullũ viatoꝛẽ q̃tumcũqꝫ
malũ penitus deſerit. ¶ Cõtra pꝛioꝛẽ concluſio
nem arguit̃ ſic. Inutilis eſt hec cuſtodia angelo
rum in paruulis non capacibꝰ rõnis: cũ mereri /
neqꝫ demereri nequeãt. ¶ Et cõfirmat̃ hoc. in
oĩbus angelus eſt nobis datus ſicut ꝑceptoꝛ re
ſpectu diſcipuli: ſed malus eſſet pedagogus vel
inutilis ſi ꝑmitteret ei cõmiſſum delinquere vbi
poteſt eũ impedire ne male agat: et põt eum vꝛ-
gere ad bene agendũ: ſed angelus eſt nobis foꝛ-
tioꝛ. ergo poteſt nos impedire ab homicidio et
multis flagicijs in que nos nr̃a ſpõte ꝑcipitant̃
ruimus: et põt nos cogere ad bona. ¶ Ad pꝛi-
mum reſpõdet̃ ꝙ bonus angelus eſt vtilis exiſtẽ
ti in vtero ꝑſeruãdo malũ angelũ ne paruulum
ſuffocet. et ad multa alia q̃ paruulo conducunt.
¶ Sed cõtra. tunc angelus dꝫ ſeruare paruulũ
ne ſuffocet̃ in lecto inter parẽtes: vel ne occida
tur a vipera vel cane rabido / vel tyꝛãno vt po-
tiatur hereditate paruuli. ¶ Reſpõdet̃ negãdo
cõſequẽtiã. Si angelus oĩa hec suppleret parẽ-
tes ignauiter curã haberent de paruulo: et non
eſſent ſolliciti de ꝓle ſeruãda quã genuerũt: cõ-
tra naturas oĩm aĩaliũ: ⁊ leena: tigrides: ſerpen
tes ſolliciti ſunt de ɔſeruãdo ſuo fetu. decuit ho
mines nõ eſſe deterioꝛis cõditionis q̇bus cũ ro
boꝛe coꝛpoꝛis data ẽ ratio ad hec oĩa diligẽda.
¶ Ad ſcꝺm rñdet̃ ꝙ angelus eſt nobis datꝰ tan
q̃ꝫ ꝑceptoꝛ: ſed aliq̇d diſcriminis eſt. effrenẽ pe-
tulãtiam iuuenis verberibus verbiſve cohibet
pꝛeceptoꝛ: qui interdũ aſſiſtit: nonnũq̃ꝫ vero di-
ſcedit. et cũ adoleuerit iuuenis relinq̇tur in ma-
nu cõſilij ſui. nõ eſſet congruũ ꝙ angelus ſic cu-
ſtoditũ arceret ſenſibiliter (cũ eſt comes indiui-
duus cuſtoditi) nũq̃ꝫ daret̃ homini facultas ma
lefaciẽdi: ſed q̇libet eſſet coactꝰ bene agere: ⁊ im
peditꝰ perperã agere / et ſic vnus hõ nõ eſſet ma-
gis laudãdus q̃ꝫ aliꝰ: ⁊ ſic tolleret̃ glĩa et ꝑmiũ q̃
fomẽtũ ꝑſtant virtuti. Virtꝰ et ars eſt circa diffi-
cile ſecũdo ethicoꝝ ⁊ quinti ethicoꝝ ꝑmo dictũ
byantis Ariſtoteles cõmẽdat inquientis magi-
ſtratꝰ virũ oſtẽdit. ⁊ ſic eſt de libertate: ⁊ hoc eſt
maxime cõgruũ: iuxta illud eccl'iaſtici. xv. deꝰ ab
initio cõſtituit hoĩem ⁊ reliquit illũ in manu con
ſilij ſui: ⁊ adiecit mãdata ⁊ ꝑcepta ſua. Si volue
ris mãdata cõſeruare conſeruabũt te: ⁊ in perpe
tuum placidã fidẽ ſeruare. appoſuit tibi aquã et
ignẽ ad qꝺ volueris poꝛrige manũ tuã: ante ho-
minẽ: vita et moꝛs: bonũ et malũ. ¶ Cõtra ſecũ
dam concluſionẽ arguit̃ ꝑ gloſam ſuꝑ illud Hie
remie. lv. Curauimꝰ babilonẽ ⁊ nõ eſt ſanata. de
relinquamꝰ eã ⁊ vadat vnuſq̇ſqꝫ in locũ ſuũ: di-
cit. medici ſunt angeli quos a nobis repellimus

dũ eoꝝ cõſilio nõ acquieſcimus. Itẽ Damaſce. dicit ꝙ añxp̃s carebit angeloꝝ cuſtodia. ⁊ Eſaie 5. ſup illo verbo: auferã ſepẽ eius. i. angeloꝝ cuſtodiã: ꝗ a gente iudeoꝝ: cũ vineã vocat: ſubtraxit angeloꝝ cuſtodiã. ¶ Rñr ad iſta: ꝙ angelus reliqͭ tales p̃ſcitos obſtinatos ad bonũ: non tñ eos deſerit impediẽdo eos ne plura mala perpetrant. ⁊ ſic intelligant͛ iſtes auctoritates. põt ſp ẽẽ aliqͩ ſpei q̃diu qs eſt viator p finalẽ pñiaz: ⁊ latet angelũ creberrime: an ſuus cuſtoditꝰ ſit predeſtinatus / vel p̃ſcitus: ⁊ quocũqȝ hoie ſignato ille põt mereri dũ eſt viator: ⁊ ſic quẽ noiãs ante xp̃m põt non fuiſſe añxp̃s: de quo ſcriptura ⁊ patres loquũtur. ſed alius erit angelus bonꝰ: mlta bona p̃ſtat: arcet demones. Thob. vi. ⁊ hoc patuit in reges medoꝝ. tollet impedimenta boni: ꝓpterea pcuſſit p̃mogenita egypti: vt ppl's iſrl' liberaret͛. Exo. 12. Illuiat: vt Dañ. 9. Nũc egreſſus ſũ vt docerẽ te: vt intelligeres. cõſolat͛ afflictos Thobie. 5. Forti aĩo eſto: in ꝓxĩo eſt vt a deo cureris. 3. Re. 19. dixit angelus Helye quem etiã laute refecit ſurge ⁊ comede: inq̇ens. grãdis eñ tibi reſtat via. ducit ⁊ reducit. Thob. 5. Ego ducã ⁊ reducã eũ ad te: deiecit hoſtes Eſaye. 37 Egreſſus angelus dñi pcuſſit in caſtris aſſirioꝝ. tẽtatões mitigat. Geñ. 32. vbi poſt luctã iacob cũ angelo: ⁊ bñdictione accepta tetigit neruũ femoris eius: ⁊ ſtatim emarcuit. orões defert. thobie vi. qñ orabas cũ lachrymis ego obtuli.

¶ Dubitatur: an xp̃s habuit angelos cuſtodes:

¶ Scdo dubitat͛: an angelus malꝰ põt prauas affectiões cãre in nobis: ¶ Ad primũ dr̃ ꝙ non cuſtodiri dicit cuſtoditũ lapſũ / vel labilẽ. ⁊ dt indigentiã in cuſtodito. mõ hoc nõ ꝯueiebat xp̃o: nec nature aſſumpte ab eo. bñ aũt habuit ãgelos miñſtros: vt pȝ Mat. 4. Acceſſerũt angeli ⁊ miniſtrabãt ei. ¶ Sed ꝯ hoc ar͛. Luce. 22. dr: Apparuit ei angelꝰ de celo cõfortans eũ. ⁊ ꝯfortatio q̃dam cuſtodia eſt. ⁊ p̃s. 90. dr. Angelis ſuis mãdauit d̃ te: vt cuſtodiãt te in oĩbꝰ viis tuis. ¶ Ad primũ dr: duplex eſt ꝯfortatio: quedã poteſtatiua. ⁊ illa eſt eminẽtior in cõfortante ꝙ ĩ ꝯfortato: talis cõfortatio nõ erat in xp̃o. Alia ẽ ꝯfortatio miñſteri alis: ⁊ de illa loqͭur Lucas. ⁊ hoc factũ ẽ: vt oſtẽdatur hũanitas in xp̃o: q̇ cõfortabat͛ ꝯ triſticiaȝ inſurgentẽ in pte ſenſitiua ex app̃henſiõe mortis ĩminentis. ⁊ hoc ẽ qd glo. interli. dr: ſicut pp nos triſtis ẽ: neceſſe eſt vt pp nos cõfortatꝰ ſit. nec egebat angelo cuſtode pp mortẽ: q2 ſua ſponte ſe olocauſtũ obtulit ꝓ nobis: ſcdm illud Eſaye. 53. oblatus eſt q2 voluit. ⁊ Joh. 10. ego pono aĩam meã: ⁊ iterũ ſumo eã: nemo eã tollit a me: ſȝ ego pono eã a meip̃o. ⁊ q̃ ſequũt͛. ¶ Ad illd pſalmiſte dr ꝙ nõ intelligit͛ de capite xp̃i pp ſe: ſed ꝓpt͛ ſua membra. ¶ Ad. 2. dubiũ dr ꝙ angelus malꝰ nõ põt ĩmediate cãre aliquas qualitates ĩ aĩa noſtra: nec obiectiue intuitiue: nec alit͛ ꝓ hoc ſtatu: nõ eſt obm̃ intuitiue nr̃e. Et ſi obm̃ eſſet: alit͛ nullam noticiã vel actũ volũtatis in aĩam noſtram cãre põt: ſicut in diſtinctõe ſupiori minꝰ rõabile putauimꝰ ꝙ angelus auditionẽ cauſet in angelo q2 ſic demõ triſticiã / irã / ⁊ odiũ poſſet cãre in angelos beatos: niſi deꝰ impediret. ⁊ in dãnatos. hoc nõ dȝ poni. ⁊ quicquid ſit de angel': nullã q̃litatẽ põt cãre in aĩam informãtẽ corpꝰ potiſſimũ mortale. demõ tñ põt ludificare ſenſus hũanos: ponendo inter nos ⁊ viſibile obm̃ opacũ ĩpeditiuũ illius viſibilis: põt ponere varios colores iuxta ſe ꝙ appeant plures: ſicut in Iride: in cauda pauonis: vel in collo colũbe. Uidemꝰ etiã ꝙ vnꝰ pannꝰ delicatus poſitus ſup aliũ cãt aliũ coloreȝ. Silr̃ põt mutare receptiua ſpecieꝝ. ¶ Dubiũ ẽ apud multos: an põt mutare viſionẽ ⁊ ſpẽs viſiuas de ſorte in platonẽ nõ ponendo accñs d̃ ſubiecto in ſubm̃: ſed ip̃m variando cũ ſuo ſubiecto: ſed ponendo ꝙ ſubm̃ p̃mũ viſiõis eſt aggregatũ ex corpe ptiali ⁊ aĩa intellectiua: ſine corruptiõe ſubiecti hoc facere neqͭ. Etiã illo dato: cecꝰ naturaliter põt videre in ſenſu cõpoſito cõtra ariſt. 1. poſte. ⁊ hoc mõ fiũt faſcinatiões. 18. de ci. dei. c. 17. Auguſtinꝰ refert varronẽ narrare ꝙ quidã maga ſocios vliſſis mutauit in beſtias: ⁊ tñ ita ñ erat ſcdm veritatẽ: cui quadrat illud poete Carminibus Circe ſocios mutauit vliſſis. Et conſonat gloſa interli. ad Gala. 3. O inſenſati galathe q̇s vos faſcinauit veritati nõ obedire: vbi gloſa qd añ oculos eſt / nõ videre interdũ eſt p malos humores oculos inficere: ſcdm illud Uergil. ĩ bucco. Neſcio q̇s teneros oculus michi faſcinat agnos Cũ arte ioculatoria grauẽ trabẽ videat͛ trahere gallus. ⁊ exñtes in cena vident͛ decollati. domꝰ vacua / ſerpẽtibꝰ / ac illuſiõe eiſdẽ referta videat͛. q̃re hoc negabit͛ a callido demone: Si p naturas herbaꝝ ⁊ lapidũ apud Albertũ / ⁊ alios miranda narrant͛ poſſe fieri. Hos effectꝰ incompabiliter melius nouit altioris ſpẽi angelꝰ.

IN hac diſtictiõe. 12. magiſter tãgit aliq̃ attigentia p̃mũ caput geneſeos: in q̇ deſcribitur opꝰ dei opificis ĩ p̃ma mundi creatiõe: ſcilȝ opꝰ creatiõis / opꝰ diſtictiõis / ⁊ opꝰ ornatꝰ. Opus creatiõis eſt opꝰ ꝓductiõis creature de nichilo: ꝙ deſcribit͛ ante oẽm diẽ. ⁊ hoc tãgit Moyſes ĩ capitis exordio. In principio creauit deus celũ et terrã. terra aũt erat ĩanis ⁊ vacua ⁊ tenebre erãt ſup faciẽ abyſſi: ⁊ ſpũs dñi ferebat͛ ſup aq̃s. Opꝰ diſtictiõis ẽ q̇ abinuicẽ diſtincte ſunt ptes mũdi p̃ncipales: ſcȝ celũ ⁊ elemẽta. ⁊ hoc deſcribit͛ factũ tribꝰ p̃mis diebꝰ: quoꝝ p̃mo facta ẽ lux. ſcdo firmamẽtũ. tertio aq̃ ⁊ terra. ⁊ licȝ ĩ tertio die ꝓductio planetaꝝ (q̃ videt͛ ptinere ad opus ornatus terre) deſcribat͛. hoc ideo eſt: q2 plante ĩmobiliter adherẽt terre q̃ſi ps eiꝰ. ideo cũ terra deſcribuntur. Ornatꝰ eſt q̇d extrĩſecũ / ac ſepatũ / ac p ſe mobile / ab eo qd ornat. Opus ornatꝰ eſt productio luminariũ ⁊ mixtoꝝ. ⁊ ille tribus vltimis diebꝰ deſcribit͛. q̃rta die ornatꝰ celi. q̇nta die ornatus aq̃. ſexta die ornatus terre. ¶ Circa hanc diſtictionẽ triplicẽ mouebo q̃ſtionẽ. p̃ma erit an materia ſit altera pars cõpoſiti eſſentialis. 2. an deꝰ põt facere materiã oĩs forme ĩmunẽ. Tertio an celũ ſit cõpoſitũ ex materia ⁊ forma. ¶ Circa p̃mã q̃ſtionẽ ſcito ſunt due vie: quaꝝ vna non ponit niſi vnũ pricipiũ ĩ toto cõpoſito: qd albertus materiã ⁊ richardus middiltoun formã vocat. Alia eſt via cõis ponẽs materiã ⁊ formã realiter diſtinctas eẽ ptes cõpoſiti: quã ſolã puto veram. ¶ Propterea ponit͛ hec ꝯcluſio. forma realiter diſtinguit͛ a materia. Probat͛ hec cõcluſio. materia ſola creatiõe ꝓducit͛. forma naturalr̃ ꝓducit͛ ⁊ educit͛ de potẽtia materie. alias ignis nõ ꝓduceret formã ignis in materiã q̃ fuit. ¶ Secundo arguit͛ ad idẽ. Aliq̇d mutat͛. 5. phiſicorũ. oĩs mutatio eſt rei alit͛ ſe habẽtis. q2 gñatio eſt mutatio de nõ ſubiecto in ſubiectũ. corruptio ẽ a ſubiecto ĩ nõ ſubm̃: vt pȝ ex eodẽ quĩto. ꝗ illic eſt materia cõis manẽs ſub vtroqȝ extremo trãſmutatiõis. ¶ Tertio arguit͛. In oĩ gñe eſt cõpere cauſe ordinẽ ⁊ ſtatũ. 2. methaphiſice. pȝ ĩ gñe efficiẽtis et finalis. ꝗ opȝ dare p̃mũ receptiuũ formarũ: ſcȝ materiã. Et pȝ rõne: q̃litas ĩheret quãtitati. vel ĩ quãtitate eſt ſtatꝰ: et habeo intẽtũ vl' quãtitas ĩheret alicui vlteriori: et nõ ſine ſtatu: ꝗ ſtandũ eſt ĩ aliquo p̃mo receptiuo: qd ẽ materia ¶ Inſup: p̃mo phiſicorũ tria ſũt principia rerũ naturaliũ / materia / forma / ⁊ p̃uatio. ꝗ materia et forma realr̃ diſtinguunt͛. Et Auguſtinꝰ. 2. confeſſionũ: duo feciſti dñe. vnũ ꝓpe te et aliud ꝓpe nichil: qd vocat materiã. forma aũt nõ eſt ꝓpe nichil. illud eſt ſatis cõmune: nec reuocat͛ a ſapiẽtibꝰ in dubiũ. ¶ Cõtra ꝯclõnẽ arguit͛: ſeptĩo methaphiſice materia nõ eſt q̇d nec q̃le. ⁊ ſic de alijs predicamẽtis. ¶ Rñdet͛ duplr̃. vno mõ Ariſto. loqͭur illic recitãdo opinionẽ ãtiquoꝝ. 2. mõ loquit͛ de ente diſtincte q̃admodũ eſt forma arguitiue rerũ diſtinctionẽ ꝓbamꝰ p formã. hoc noua trãſlatio ſatis manifeſtat: q̇ ſic dicit. dico materiã id qd p ſe nõ dr̃ q̃le / nec quãtũ / nec aliq̇d aliorũ per qd teriat͛ ens. et cõmẽto. 8. eiuſdẽ dicit cõmẽtator. ĩtelligo p materiã id qd exiſtẽs p ſe nõ dicit͛ q̃le nec quãtũ nec aliq̇d aliorũ p̃dicamẽtorum. ¶ Secũdo arguit͛. ex duobꝰ exiſtẽtibus in actu nõ fit vnũ. 3. ſȝ p cõcluſionẽ materia exiſtit actu. et etiã forma: vt notũ. ꝗ ex eis nõ fit vnũ. 3. ¶ Dicit͛. duobꝰ modis aliq̇d eẽ ens ĩ actu. vnomodo q2 actualr̃ exiſtit in rerũ natura extra ſuã cauſam. ſic materia eſt ens ĩ actu. aliomõ q2 ẽ actus vel ex actu cõpoſitũ q̃admodũ eſt forma vel res ex materia et forma cõpoſita. Primõ ex duobꝰ exiſtẽtibꝰ ĩ actu fit vnũ. 3. non autẽ. 2. mõ. nec duo eq̇ vnũ equũ ꝯponũt: nec due forme ſubſtantiales eandẽ materiã ĩformãt. non pono formam corpeitatis ab vltĩa forma ſpecifica diſtinctã. ¶ Tertio arguit͛. Materia nõ ẽ ſcibilis niſi in analogia ad formã p̃mi phiſicorũ. ſed ſi materia eẽt ens diſtincta a forma eẽt p ſe ĩtelligibilis ſicut eſt ens p ſe. ¶ Rñdet͛. aliq̃ ꝓ iſto ſtatu ducunt nos ĩ cognitionẽ aliorũ. vt forma cognoſcitur p opationẽ. p hoc ꝙ aqua frigefacit et ignis calefacit aliã arguimꝰ formã. ⁊ q2 ſtãte idẽptitate ſubiecti: aliã ⁊ aliã app̃hẽdimꝰ formã: cognoſcimꝰ materiã. vt pȝ qñ lignũ incinerat͛. ſic ꝓ iſto ſtatu cognoſcimus materiã ĩ analogia ad formã. aĩa ſepata vel aĩa btĩ materiã ĩtuitiue cognoſcit ſicut oculus meꝰ albedinẽ. ¶ Quarto arguit͛. ſi materia ſit: tũc alteratio nõ differt a gñatiõe: cũ ipſa ſuicipiat tã formã ſubſtãtialẽ ꝙ accidẽtalẽ. ⁊ hoc tenẽdo ꝙ ẽ ſubiectũ accidẽtiũ materialiũ: ¶ Rñdet͛: nõ ſeqͭur. alteratio differt a gñatione ex parte termĩ ĩtroducẽdi ĩ alteratiõe accñs ſolum ꝓducit͛. ĩ gñatiõe gñat͛ ſubſtãtia. 2. differũt ex pte ſubiecti denoĩatiõis. ĩ alteratiõe totũ cõpoſitũ manet vnũ et idẽ añ accidẽs ꝓductum et poſt. nõ ſic in gñatiõe. altera pars eẽntialis ꝯpoſiti corrũpit͛. q2 gñatio vniꝰ eſt corruptio alteriꝰ. ¶ Quĩto arguit͛. materia vocat͛ in potẽtia: primo phiſicorũ: et forma actꝰ. ꝗ nullomõ materia eſt actꝰ. ¶ Rñdet͛ diſtinguẽdo ꝙ materia ſit ĩ potentia. vel in potẽtia obiectiua tm̃. ⁊ ſic nego. ſolum illud eſt in potẽtia obiectiua tm̃ quod nõ eſt et poteſt eſſe. eſſe in potẽtia ſubiectiua nõ repugnat actuali exiſtentie. modo materia eſt in potentia ſubiectiua: eſt tamen actualiter in rerum natura. appropriate ⁊ in cõmuni vſu nõ dicit͛ actus. vocatur potentia quia nichil actuat: ſed ceteras formas ĩ ſe recipit. forma ſp actuat extra animam intellectiuã: propterea vocatur actus.

¶ Sexto arguitur. Quando lignũ corrumpitur et generatur ignis: nichil materie manet. ꝗ probatio nulla et fundamentũ debile. Antecedens patet. generatio eſt huius totius in hoc totũ nullo ſenſibili manente eodem: primo de generatione. ſed ſi materia cõmunis maneret: ⁊ eſt ſenſibilis per ſolutionẽ datam: aliquid ſenſibile maneret in genito quod prius fuit in corrupto.

¶ Reſpondetur negando antecedẽs. et ad probationẽ qua fundatur in Ariſtotele primo de generatione. Generatio eſt huius totius in hoc totum. Dicitur. illic capitur totius et totum cathegoreumatice ⁊ nõ ſincathegoreumatice. an ſit reſolutio formarũ ſubſtantialiũ et accidentaliũ ad materiam primã. poſt hoc dicetur. ¶ Septimo arguitur: ex concluſione ſequitur ꝙ forma ſubſtantialis in generatione eſt accidens. cõſeq̃ns eſt falſum. ergo et antecedens. Conſequentiam probo per diffinitionẽ accidentis. poteſt adeſſe et abeſſe ſubiecto preter ſubiecti corruptionem.

¶ Reſpondetur negando ſequelam. ⁊ ad probationem dicitur ꝙ diffinitio accidentis intelligitur de illo quod poteſt aduenire ſubiecto completo. hoc eſt: capiendo ſubiectũ pro aggregato ex materia et forma.

¶ Dubitatur An deus poteſt creare materiam alteriꝰ ſpeciei ab illa quã habemꝰ in iſtis inferioribus. ¶ Reſpondet͛. deus poteſt creare ſubſtantiam viliorem et inferiorem materia. Probatur

deus poteſt inter eum et ſupremum angelū creare alium angelum perfectiorem primo angelo. et ſic ſine ſtatu. Patȝ. poteſt creare corpus quātum ⁊ adhuc maius ſine ſtatu. ergo eodem modo in perfectione. ⁊ per idem in impefectione. nec obuiat auctoritas Auguſtini allegata. loq̄tur de facto ⁊ in ſubſtantia. ego autem de poſſibili. licet materia dicatur eſſe prope nichil: aliqua ſubſtantia poteſt magis appropinquare: et erit materia alterius ſpeciei. ſicut nunc de facto quodlibet accidens eſt imperfectius entitatiue ꝙ m̄aria. q2 nullū accidēs ſuapte natura poteſt per ſe exiſtere. ſed requirit baſim ⁊ ſuſtentaculum ſubſtantie cui innititur. materia p ſe exiſtit ⁊ ſuſtentaculum dat forme. ſed formam ī ſe ſuſcipere non arguit perfectionem in materia: ſed imperfectionem. ſed formam tāꝗ ſuam perfectionem appetit: vt turpe bonum ⁊ femine virum / primo Phiſicorum.

¶ Queſtio ſecunda.

Secundo circa eandem materiam q̄ritur an deus poteſt facere materiam ſine forma ſubſtantiali ⁊ accidentali. de forma ſubſtaatiali inuenitnr duplex poſitio. Una eſt ſancti thome tenentis materiam a forma diſtingui: ⁊ ꝙ materia non poteſt eſſe ſine forma. tenendo oppoſitum / non eēt difficultas. ¶ Alia eſt opinio communis. ſed quia poteſt eſſe difficultas tam de forma ſubſtantiali ꝙ accidentali: de vtraqȝ loqui propono.

¶ Et pono concluſiones. quarum prima eſt. deus poteſt facere materiam ſine forma ſubſtantiali. Probatio. quādocūqȝ ſūt due res create quarum neutra eſt pars alterius: deus poteſt quācūqȝ illarum rerum producere ſine reliqua. ſed materia et forma realiter diſtinguunt: ⁊ vtraqȝ creatura. ergo deus poteſt producere materiam ſine forma. ¶ Et confirmatur hec ratio. materia eſt prior forma: quia hinc preſupponitur: ⁊ non contra. ſed deus poteſt producere prius ſine poſteriore. igitur. quia quando producit. a. vt materiaȝ non neceſſitatur producere. b. ſcilicet formam Durandus dicit ꝙ maior primi argumenti intelligitur de rebus quarum quelibet eſt actus. Joannes Capreolus ad confirmationem dicit ꝙ duplex eſt prius ſeu dupliciter contingit. a. eſſe priꝰ. b. ¶ Primo modo: quia habet prioritatem aut cauſalitatem ſuper ipſum. b. et non ecōuerſo. ſicut ſol eſt prior aſino: et cauſa efficiens ſuo effectu in per ſe ⁊ eſſentialiter ordinatis. ¶ Secundo modo: quia. a. habet aliquam cauſalitatem aut prioritatem ſuper. b. ⁊ contra. b. habet cauſalitatem ⁊ prioritatem ſuper. a. ſic eſt in propoſito. de materia et forma. ſcōm genus cauſe materialis materia eſt cauſa forme: quia eam ſuſtentans. ⁊ forma eſt cauſa materie quaſi faciens eam eſſe actu ſcōm genus cauſe formalis. cauſe ſunt ſibijnuicem cauſe. 2. Phiſicorum. ⁊ 5. Methaphiſice. ¶ Cōtra vtrāqȝ ſolutionem arguitur. non eſt reſtringenda potentia dei abſoluta dicendo ꝙ nullo modo hoc poteſt facere niſi aliqua ratione vel auctoritate doceatur. auctoritas philoſophorum in propoſito non eſt ſufficiens. nec ratio eſt alicuius apparentie in oppoſitum: vt rationes aliorum eluendo patebit. ergo male ſoluunt. ¶ Secundo. forma nullo modo eſt cauſa materie cum ab ea ſuſtentetur. et ſi cauſalitatem vllam haberet: deus poteſt supplere illam cōcurrendo vel non concurrendo.

¶ Preterea. deus poteſt conſeruare formaȝ ſubſtantialem ſine materia: patet de anima intellectiua. ergo eodem modo de quacūqȝ alia forma ſubſtantiali. ⁊ tamen forma habet eſſe a materia ſicut materia a forma. ergo in illis dantibꝰ mutuo eſſe: vna poteſt ſine alia et econuerſo eē: proprie forma eſt cauſa formalis compoſiti: et materia cauſa materialis compoſiti: ⁊ non cauſa materialis forme: vt dicit Auicenna. 6. Methaphiſice. ſed non ſtemus in terminis.

¶ Sed dices. forma eſt cauſa formalis materie: hoc eſt: materiam informat. et materia eſt cauſa materialis forme: informatur a forma.

¶ Ex iſto non habes aliquam efficientiam forme ſuper materiam. poteſt homo de virtute ſermonis concedere maiorem primi argumenti et minorem ex quibus non ſequitur ꝙ materia poteſt eſſe ſine forma. ſed ſoluȝ: quacūqȝ forma ſingulari data: materia poteſt eſſe ſine ea: quod cōcederent. ſed de hoc in tertio argumento.

¶ Secundo arguitur. quando deus creat materiā: non neceſſitatur creare formam illi coeuam. mere contingenter creat ad extra.

¶ Hic dicetur de neceſſitate ꝙ ſi creat materiā creabit formam. ſed non de neceſſitate cōſequētis. ratio prioris. quia materia non poteſt eſſe ſine forma per poſitionem. poteſt tamen neutraȝ creare.

¶ Contra. poteſt formam creare ſine materia. non video ꝙ anima intellectiua poteſt magis eſſe ſine materia quam informat ꝗ alia quecunqȝ forma de potentia dei de qua loquimur.

¶ Tertio arguitur. deus poteſt facere materiā ſine hac forma. et deus poteſt eandē materiam facere ſine hac forma: demonſtrando vnā aliā. et ſic de qualibet alia forma. ergo deus poteſt facere materiam ſine forma. ſed dicitur.

¶ Hec conſequentia eſt nulla: et cōcluderet naturaliter materiam poſſe eſſe ſine forma. patet. capta hac in lumīe naturali: hec materia poteſt eſſe ſine forma quam philoſophus negaret. ⁊ ad aſcenſum concederet omnes aſcendentes: aſcenſa negata. non oportet aſcendere ſub parte extremi / potiſſimum quando eſt determinatio accepta vnica acceptione cum ſuo determinabili. aſcendentes ille / hanc bene inferrent: omni forma ſiue (vt ita loquar) hec materia poteſt eſſe. Ex illo ſequitur ꝙ concederēt has propoſitiones: hec materia cōtingent ſuſcipit quālibet ſingularem formam: et tñ de neceſſitate ſuſcipit formam in communi. hoc eſt: ſub diſiunctione aliqua de neceſſitate: ſi m̄aria ſit: ſicut Ariſtoteles ꝯcederet. vt in alia materia: ſi ſortes ſit / ſortes de neceſſitate eſt in aliquo loco vel locis: vt neceſſe totam conditionalem neceſſitet. et tamen contingenter eſt in quolibet ſingulari loco. deus poteſt facere accidens ſine ſubiecto. ergo materiam ſine forma.

¶ Secunda concluſio. materia poteſt eſſe ſine forma accidentali. probatio. materia poteſt eſſe ſine forma ſubſtantiali ex precedenti concluſione. ergo materia eadem poteſt eſſe ſine forma accidentali. Probatur conſequentia. ſi. a. poteſt eſſe ſine priore: pōt eſſe ſine poſteriori illiꝰ prioris. Secundo arguitur ad idem. Accidens non eſt de eſſentia ſubſtantie: nec materiam actuat ⁊ diſtinguit. ſed hoc facit forma ſubſtantialis ſolum. igitur.

¶ Contra priorem concluſionem arguitur argumētis ſancti thome ⁊ durandi quibꝰ probare ſatagūt oppoſitū. deꝰ nō pōt facere illud qȯ cōtradictionem implicat. materiam eē ſine forma ſubſtantiali implicat. igitur conſequentia tenet cum maiore. minorem probat ſanctus thomas in prima parte queſtiōe. 66. articulo primo. materia nō poteſt eſſe niſi ſit actu. nō poteſt eſſe actu ſine forma in argumentū hoc dilutum eſt. queſtione precedēti: nec habet colorē recte dicit gregorius. in. 12. diſtinctiōe: rationes ſancti thome modicum valent.

¶ Tertia concluſio contra durandū eſt: hec materia poteſt habere formam accidentalē non habendo formam ſubſtantialem. materia ſine forma ſubſtantiali eſt ſubiectū accidentiū. ergo forma ſubſtantialis nichil facit ad eius inheſionē. Antecedens patet. alioquin ſi totum compoſitum ſit ſubiectū. accidens migrabit de ſubiecto in ſubiectum. quando equus albus repente occiditur: albedo eius manet ſaltem per tempus aliquod. patet ad ſenſum. et ſi compoſitū ſequens informaret. haberet aliud ſubiectū inheſionis: quod eſt incōueniens. et patet de corpore chriſti in triduo non habente formam ſubſtantialē. ⁊ tamen habuit accidentia. ſed licet credam illud rationabilius: negaretur a multis. non tamen poteſt rationabiliter durandus ſuſtinere ſuam concluſionem. ¶ Propterea aliter arguo. nō eſt eſſentialis dependentia inter formam ſubſtantialem et accidēs. ergo deus poteſt facere accidēs informare ſubiectū ſine forma ſubſtantiali.

¶ Tertio arguitur. capio equum albū. quicquid dicatur ſubiectū illius albedinis: deꝰ poteſt corrumpere formam ſubſtantialē equi nullā formā ſubſtantialē producendo: licet hoc durandus neget. dando tamen oppoſitū tenet tertiā concluſionem contradictoriā huic noſtre. 3. tunc ſic. nō creando vel producendo aliam formam ſubſtantialem: albedo manebit in materia equi. vel tollatur forma corporeitatis: ſi aliquam ponas. nō eſt inconueniens apud deum idem accidens ponere in pluribus ſubiectis.

¶ Durandus facit aliud argumentū contra concluſionē: cuius virtus in hoc iacet ſi aliquid virtutis habeat ratio. eſſe exiſtentie / vel eſt idem ꝙ eſſentia rei vel aliud. ſi ſit idem: ſic debemꝰ vnū applicare ꝙ actualis exiſtentia ſit idē quod eſſentia que eſt actus et forma. Dico vtrobiqȝ idē eſt rei exiſtentia / et eius eſſentia / et eſſe eius. q2 ſunt res ipſa et nichil aliud. materia eſt ſua eſſentia ſicut ſuum eſſe et ſua entitas.

¶ Preterea. quanto aliqua ſunt magis vnū: tanto minus ſunt ſeparabilia. ſȝ materia eſt magis vnum cum forma ꝗ ſubiectū cum paſſione: materia et forma faciunt vnum eſſentialiter. ſubiectum et paſſio animo faciunt vnum eſſentialem: ſed paſſio non poteſt ſeparari a ſubiecto. igitur.

¶ Reſpondetur. Maior eſt vera. minor eſt falſa. materia non eſt eadem cum forma: nec ſubiectum cum paſſione. et ſi more realium de paſſione loquerer: non concederem ꝙ materia et forma facerēt modū primum dicendi per ſe. per ſe eſt conditio totius propoſitionis: vel predicati comparatiue ſe habentis ad ſubiectū. ꝓpterea nichil eſt in hoc illorū argumēto.

¶ Inſuper: ſecundū Boetium / omne qȯ eſt / eſt a forma. loquitur de eſſe ſpecifico et de facto.

¶ Anteꝗ prozulius diſcedam ad impugnandū tertiam concluſionem cum tertia paucis epilogando: dico ſicut ſentio. ſto in his propoſitionibus cōſtāter. quādocūqȝ due ſunt res create realiter diſtincte: quarum neutra eſt pars alterius: deus poteſt quācūqȝ illarū producere ſine alia: et quamcūqȝ illarū ꝯſeruare ſine reliq̄. ⁊ hoc in rebꝰ abſolutis. mirabile ē ꝙ deꝰ nō p̄t creare materiā ſine forma ſubſtātiali: ⁊ ꝙ neq̄t materiā cōſeruare ſine forma ſubſtantiali. ⁊ ꝙ ſi velit conſeruare materiam: eget ope forme ⁊ vilis create

re.non facias difficultatem vllam quid erit de
materia ſi forma ſubſtātiali careret. Dico:eſſꝫ ea
dem entitas que nunc eſt:vt tm̄ loci occuparet ſi
cut nunc.quia cum forma eſt ſecum penetratiue:
ambe non maiorem locum occupaut ꝗ̃ vna ſo-
la. Dixi in abſolutis.non qꝛ ponam relatiōeꝫ di-
ſtingui a fundamento ⁊ termino.ſed quia hoc de
pendet ex vno opinabili in methaphiſica.ī reſpe
ctibus non eſſet inconueniens.ego pro me dico
cum Gregorio in hac diſtinctione. non apparet
niſi ꝙ aliquis debeat opinari quin ſit poſſibile
deo facere materiam ſine forma. Durandus/et
poſt eum Joannes capreolus dicunt: deus non
poteſt facere album ſine albedine.hoc nichil eſt
dictu. Dico album poteſt deus facere ſine albedi
ne:licet deus non poteſt facere album ſine albe-
dine.ſic materiam ſine forma vlla deꝰ poteſt fa-
cere: ſed deus non poteſt facere hominem ſine
forma.nec totum compoſitum ſine partibus eſ
ſentialibus eius. ¶ Si queras.q̄re matia nō ē ſi
ne foꝛa ſm Ariſtotelē. R̄ndet/ rō ē in prōptu.nū
ꝗ̃ agēs ītēdit forma corrūpe niſi vt aliā gn̄et.ge
nerationē de ꝑ ſe ītēdit.de ꝑ accidēs corruptōeꝫ
ſi non generet: non corrumpit. et philoſophus
diceret ꝙ cauſa prima neceſſitatur ad ſic coagen
dum cū creatura.non ponit tāte potentie ⁊ liber
tatis cauſā p̄mā ſicut fideles.ꝓpterea ꝯſequent
loquit. ¶ Sed an deus in p̄ncipio orbis cōditi
materiā ſine forma cauſauerit:eſt dubiū. ⁊ puto
ꝙ ſic.ad hoc ſonat p̄mū caput geneſis.non erat
forma corporeitatis :quia nulla talis eſt in com-
poſito.nec erat alia forma ſpecifica prout alij di
cunt.qꝛ elementa erant producta cū ſuis formis
ſubſtantialibus:⁊ celū cū ſua forma ſubſtātiali.il
lud tenet Auguſtinus duodecimo confeſſionuꝫ.
ſic dicit. Nōne tu dn̄e docuiſti ꝙ priuſꝗ̃ iſtā īfor-
mem materiā formares atqꝫ diſtingueres : non
erat aliq̄d :non color/non figura/nō corpus/ nō
ſp̄ūs.⁊ tn̄ nō oīno nichil erat.erat q̄dam informi
tas ſine vlla ſpecie.cur ergo non accipiam īfor-
mitatē materie quā abſqꝫ ſpecie feceras vn̄ ſpa
cioſum mundum faceres :vt appellaret terra in-
uiſibilis et incōpoſita. Hugo tn̄ de ſacra.li.p̄mo
ꝑte prima.ca.4.dicit.non puto primā omnium
rerum materiā ſic īformē fuiſſe vt nullā omnino
formā habuerit.qꝛ nec aliquid tale exiſtere poſ-
ſe oīno:qđ aliquid eſſe habeat ⁊ non aliquā for-
mam crediderim. Magiſter ideꝫ dicit in littera.
Dictū Hugonis ⁊ magiſtri apud me eſt indubita
tum falſum.non dubito de veritate triū conclu-
ſionū quas poſui.ſed de queſtione facti magis ē
dubitandū. Una ſolēnis opinio ponit forma cor
poreitatis. et hec diceret ꝙ tota maſſa materie
erat creata ſub illa. Alia illam negans diceret ſi
cut dictum eſt:elementa ⁊ celum erant creata in
ſuis proprijs formis ſpecificis.ſed quia primum
caput geneſis magis quadrat ꝙ nullam formaꝫ
habuerit:⁊ Auguſtinus illud ponit : hoc ſequor.
¶ Contra ſecundā concluſionē arguo. faciat de

us ſortē ſine vllo accidente:ſi ſit poſſibile:vt ca-
nit ꝯcluſio.ex illo infero multiplex incōueniēs.
Primo ꝙ ſortes nō erit viſibilis:cū nō eſt colora
tus. Secundo.nō erit extenſus:cū nō habeat q̄-
titatem. Tertio/nullius erit figure. Quarto.ꝙ
nec hꝫ ſcientiā nec ignorantiā. Quīto.non audi-
et ſonū campane nec aliq̄d ſentiet vel intelliget
pluſꝗ̃ vnus lapis.illa ſunt incōuenientia. ¶ Re-
ſpondeo/nullū iſtoꝝ nec oīa vnū incōueniēs af-
fert. Primū non ſeq̄tur:ꝑpt ampliationē ⁊ apti
tudinē de ly viſibile.ſed in potentia ꝓpīqua ne-
mo pōt talē videre. Ad ſecūdū dicitur/quātitas
eſt res quanta.ſed de hoc in q̄rto dixi. Ad tertiū
dico:non pono figurā diſtinctā a re figurata. Cō
cedo q̄rtū niſi ſit ſm̄o de igꝛātia pure negatiōis.
Quintū ꝯcedo.ſi deus non ꝯcurrat ad gn̄ationē
alicuiꝰ accidētis in ſorte:nūꝗ̃ ī eo aliq̄d gn̄abit.
¶ Cōtra tertiam ꝯclōnē argumentor argumen
to p̄mo ipſius Durādi q̄ ꝓbare nitit ꝯdictoriam
tertie ꝯclōnis.ſic arguit.ex materia ⁊ foꝛa q̄ priꝰ
aduenit fit vnū ꝑ ſe.ſed ex matia ⁊ forma accidē
tali nō pōt fieri vnū ꝑ ſe.ergo forma accidētalis
nō pōt p̄mo materie aduenire:ſed neceſſario pre
ſupponit adueniſſe formā.accidēs nūꝗ̃ dat p̄mā
entitatē rei. Ex hoc em̄ dicit accidēs: qꝛ accidit
ad rē iā in eſſe ꝯſtitutā.facit aliđ argumentū ſup-
ponēs falſum ꝙ materia non pōt eſſe ſine forma
ſbali.ꝓptea illud relinquo. ¶ R̄ndet/ſua maior
eſt falſa.ex accidēte ⁊ ſb̄a nō pōt fieri vnū ens ꝑ
ſe:ſed ſolū ens ꝑ accidēs. ¶ Aliq̄d dꝛ eſſe ens et
vnū ꝑ ſe multis modꝭ. Pm̄o q̄n eſt impꝛtibile:vt
angelus.8. Metaph. dicit ph̄s ſimplex eſt vnuꝫ:
qꝛ ſtatī eſt illđ qđ eſt. Scđo q̄n cōponitur ex potē
tia ⁊ actu:vt totū ꝯpoſitū.nec eſt dāda rō q̄re ex
forma ⁊ materia fit totū ꝯpoſitū ꝑ ſe:niſi qꝛ hoc
eſt actus et illđ potētia.ſicut dicit ph̄s.8. Metha
phiſice.hoc ē illud eſt īdemōſtrabile. Tertio mo
do aliq̄ eiuſdē rōnis mutuo reddūt vnuꝫ ꝑ ſe: vt
albedo/ſcīa.ex ſb̄a ⁊ accidēte nō pōt eē aliquod
vnū.qꝛ tunc nec eſſet ſb̄a nec accidēs diuiſiue:qđ
eſt incōueniēs.tale eſt ens ꝑ accidēs. ¶ Quo ſit.
cumulꝰ lapidū nō eſt vnū:ſed eſt ſolū vnꝰ cumu-
lus. ¶ Scđo ſeq̄tur ꝙ male dicit Gregoriꝰ ꝙ ſo-
lū indiuiſibile eſt vnū:⁊ ꝯpoſitū entia.ſi ē entia:
eſt hoc ens ⁊ hoc ens ⁊ hoc ens copulati:demon
ſtrādo oēs ꝑtes ꝯpoſiti.ſed hoc eſt falſum. nulla
ꝑs illiꝰ copulati ꝑmanētis ſupponit.ꝗ nec totuꝫ
illud copulatū. ¶ Secūdo arguit ꝯ ꝓbationem
illiꝰ ꝯclōnis.dicebā ꝙ accidens corporeū īheret
ſoli materie tanꝗ̃ ſubiecto inheſionis:licet totū
denoīetur rōne illius accidētis . ⁊ intelligitur de
q̄litatibus nō vitalibus.ſenſationes inherēt ꝑti
forme. Propꝛea argumētū eſt nullū: licꝫ ſit ī hac
ꝑte cōmune ⁊ ponderatū.albedo nō inheret toti
homini:qꝛ tunc inhereret anime eiꝰ. ⁊ rō q̄re nō
valet.teneo illam viam ꝙ auditio ⁊ viſio ſunt ex
tenſe.et tamen inherent anime intellectiue ⁊ or-
gano copulatim. Propterea q̄litatem hꝫe corpꝰ
et animā pro ſubiecto p̄mo:nō arguit q̄litatē illā

+ immo q̄m m̄ et for̄ ſut cāe intrinſic totiꝰ iō
faciūt vnū de pſe nō ſic ſubiꝫ et accn̄s

eē impꝛtibilē. ¶ Sꝫ qꝛ materia eſt Phiſica:ponā
ſolū paucas meliores rōnes ad hanc ꝑtē occur-
rentes.quarū prima eſt. Accidentia corpis xp̄i:
vt albedo ⁊ hmōi:non corrūpebant in triduo.et
ſi prius inheſiſſent toti compoſito : ⁊ poſtea ſoli
materie:migraſſent de ſubiecto in ſubiectum.
¶ Scđa rō.calor aq̄ ſoli matie aq̄ inheret : ⁊ nō
toti p̄mo.qꝛ da oppoſitū:ſeq̄tur ꝙ aliqđ ens na-
turale ageret de ꝑ ſe ad corruptionē ſue cauſe ſi-
ne qua nō pōt eſſe.ꝯn̄s eſt ꝯ Ariſtotelē ⁊ cōmēta
rē p̄mo Phiſicoꝝ. Oē ēs naturale appetit ꝑma-
nere in eſſe.voco hic ꝑ ſe naturalit corruptioneꝫ
tanꝗ̃ mediū neceſſarium ad aliqđ ꝓpriiſſime in-
tentū ꝑ ſe.ſ.gn̄ationē. Hec dico.qꝛ gn̄ans corru-
ptionē de ꝑ accidens ad aliqueꝫ ſenſum intēdit.
oportet capere ꝑ accidēs aliter ⁊ aliter ſm mate
riā ſubiectā.qꝛ notū eſt calorē agere ad corrupti
onē aque q̄ eſt eiꝰ ſbꝫ ꝑ aduerſarios.illđ nō ſeq̄t:
ſi ſoli materie inhereat. ¶ Tertio.q̄litatiua diſ
poſitio diſponit materiā ad ſuſceptionē foꝛe ſub
ſtantialis.rationabiliꝰ ergo eſt ꝙ ſoli illi ineſt qđ
diſponit. ¶ Cōtra illud arguit aucte Ariſtotelis
primo de gn̄atiōe dicētis:gn̄atio eſt huiꝰ totius
in hoc totuꝫ nullo ſenſibili manente eodem.ſed
ſi aliquod accidēs ſenſibile maneret ī genito qđ
fuit in corrupto:maneret ſenſibile idem. ¶ Se-
cundo.ſi ex igne gn̄aret aer tūc manebit caliditas
tota q̄ fuit ī materia ignis cū forma aeris:qđ
eſt ꝯ experientiā. ¶ Tertio ſeq̄tur ꝙ agēs natu
rale ꝯcurrit ad ꝯria:qđ eſt incōueniēs.pꝫ.calor ī
cadauere putrefacit:ī viuo ꝓſeruat a putrefactio
ne. ¶ Quarto ſb̄a eſt p̄or accidēte.7. Metaphi.
¶ Ad p̄mū dꝛ ꝙ Ariſtoteles capit totum cathe
goreumatice:⁊ de ſubiecto ꝯpleto intelligit.⁊ di
co ꝙ aliqđ accidēs īheret toti tanꝗ̃ ſubiecto īhe
ſionis:⁊ nō ſolū ſubiecto denoīatiōis.pꝫ de noti
cijs ſenſitiuis īterioribꝰ ⁊ exterioribus. talia nō
manēt pluſꝗ̃ eoꝝ ſubiecta.caliditas ⁊ frigiditas
q̄litates p̄me/⁊ ex his genite q̄litates / q̄ erāt in
matia corrupti:manēt ī materia geniti.alioquin
nō eēt facilior trāſitꝰ ī elemētis ſimboliſantibus
ꝗ̃ nō ſimboliſantibus ꝯ Ariſtotelē ſcđo de gn̄a-
tione. ¶ Ad ſcđꝫ nego ſeq̄lā.forma aeris corrū-
pit exceſſiuū calorē:reliquā ꝑtē eiꝰ ſibi ꝯſeruādo
ſic facit aīa īcipiēſ ſanari de calore febrili.⁊ foꝛa
aq̄ totū calorē ab igne ītroductū corrūpit:qꝛ nul
lus ḡdꝰ caloris eſt ei ꝯnaturalis.ſecꝰ eſt ī ꝓpoſi-
to.nec faciēda ē vis quē gradū corrūpit ⁊ quē re
linq̄t:qꝛ hoc eſt ſophiſma.pꝫ ī remiſſiōe naturali
caloris.a foꝛa aq̄ corrūpit ille ḡdꝰ ad quē prima
cauſa ꝯcurrit.idē eſt ab agente naturali reſpectu
oīm ḡduū ſiue p̄mo ſiue vltīo ꝓductoꝝ:vel ſi eſ-
ſent ſimul oēs producti eodē mō ſi ignis ex ma-
teria ligni gn̄et ignē:materiā rarefacit ſm bonā
diſpoſitionē ignis. ¶ Ad tertiuꝫ dꝛ ꝙ nō ſequit.
putrefactio illa ē a calore extrīſeco vt pꝫ.4. Me
theoroꝝ. ēt illatū nō ē īcōueniēs ī corꝑalibꝰ qn̄ ē
minꝰ p̄ncipale agēs ⁊ hn̄s cauſas ſuꝑiores alias
caro coctonioꝝ an̄ cibū ſūpta oppilat:poſt cibū
diſſolui.⁊ ſic ē ī ꝓpoſito de foꝛa aīalis ⁊ foꝛa ca-

dauerſ.pꝫ hoc ī ſp̄ūalibꝰ q̄litatibꝰ.aſſēſꝰ euidēs
maioris cū aſſenſu fidei minoris īfert aſſenſuꝫ fi
dei.⁊ tn̄ ſi aſſenſus euidens minoris ⁊ bonitatis
ꝯn̄e fuiſſet additus:genitꝰ fuiſſet aſſenſus euidēs
¶ Ad q̄rtū dꝛ:ſb̄a ē p̄or accidēte ꝑfectiōe/diffi-
nitione/⁊ crebro tꝑe.ſed nō ſꝑ req̄rit accidēs ad
gn̄ationē ſb̄e:q̄ cū ſb̄a genita manet.ſꝫ ſi nō eſſet
accidēs ſufficiēs:ſꝫ exceſſiuū:foꝛa ſbalis ſuꝑfluū
reſecat:⁊ defectū corrigit:ſi nō ſit obex ꝑdomi
nās. ¶ Nūc dico. accidētiū:aliq̄ ſunt īdiuiſibilia
extēſiue:q̄ ſoli aīe inherēt.aliq̄ īherēt ſoli mate
rie:vt q̄litates p̄me ⁊ qualitates ab his genite.ſi
equꝰ albꝰ repēte occidit: illa albedo manet poſt
mortē eq̄:vt pꝫ ad ſenſum:⁊ in oſſe eq̄:nec facile
pōt dari cauſa illiꝰ albedis corruptiua ⁊ noue al
bedinis ꝓductiua. Tertia ſunt accidētia vitalia
extēſa:vt ſenſatiōes ⁊ appetitiōes eis rn̄dētes ī
appetitibꝰ ſenſitiuis: Talia accidētia toti ꝯpoſi
to inherēt.⁊ forte ita eſt de luīe in medio. Rōnes
applicate ad ꝓducendū accidētia corꝑalia īhere
re materie tanꝗ̃ ſubiecto p̄mo vel īheſiōis: non
applicāt luci vel lumini. lumen ad generationē
ordiat ꝓducit calorē:q̄ matie īhereret ſic forma
ſbalis ꝓpter quā calor introducitur.

Circa hāc diſtictionem.12. querit ter
tio/an celū ſit ex matia ⁊ foꝛa ꝯflatū
Circa hāc q̄ōnē varie ſt hoīꝫ opīoes
¶ Pria Ariſtotelis ꝯviſus ē ponere
celū ſbaꝫ ſimplicē vt ſimplex diſtiguat a ꝯpoſi-
to ex materia ⁊ foꝛa.bn̄ tn̄ ē extēſa ⁊ q̄dā ſb̄a q̄ ē
ſb̄m lucis/luīs/⁊ ceteroꝝ accn̄tiū celeſtiū.ſi mo-
tus localis teneat res diſticta a mobili ⁊ loco: il
li ſb̄e inheret.⁊ licꝫ iſtđ egre ex Ariſtotele dedu-
ci pōt:hoc expſſe tenet ꝯmētator de ſuba orbis.
¶ Alij fideles tenēt celū ꝯpoſitū ex matia ⁊ for
ma ꝑpt p̄mū caput geneſeos.⁊ hi ſunt gemīati.
aliq̄ ponūt ī celo matiaꝫ alteriꝰ rōnis a materia
mixtoꝝ. Tertij ponūt materiā eiuſdē rōnis ī ce-
lo ⁊ ī mixtis.⁊ adhuc multi ponunt celos aīatos
aīa intellectiua. Alij nō ponūt eos aīatos ¶ Cir
ca hoc ponā aliq̄s ꝯclōnes.quaꝝ p̄ma ē.lꝫ ī luīe
naturali nō pt efficacit ꝓbari ꝙ celū nō habeat
materiā ⁊ formā:tn̄ ī luīe naturali ip̄a forte ē ap-
parētior oppoſita ¶ Scđa ꝯclō.ī celo ponēda ē
materia. ¶ Tertia ꝯclō.matia celi ē eiuſdē rō-
nis cū matia ī iſtis īferioribꝰ. ¶ Quarta ꝯclō.ce
lū ē ꝯpoſitū ex matia ⁊ forma. ¶ Quinta ꝯclō.
celū nō hꝫ intelligētiā vel naturā intellectualem
tanꝗ̃ formā eiꝰ. ¶ Pria ꝯclō q̄ ad eiꝰ priorē ꝑtē
pꝫ.nō pōt reprobari ī luīe naturali q̄n celi ſint a-
nimati.patebit ī q̄nta ꝯclōne ⁊ eiꝰ obiectiōībꝰ.
Pliniꝰ ꝑ ſe/⁊ pleriqꝫ gētiles/putarūt ſolē eē deū
et aīal viuēs ꝑpt mirabiles effectꝰ q̄s hꝫ in iſtis
inferioribus. ¶ Scđo arguit ad idem.illđ eſt fal
ſum vt canūt ꝯclōnes ſeq̄ntes.ergo nō pōt ꝓba
ri ī luīe naturali ſufficienti ꝓbatiōe. ¶ Scđa ꝑs
pꝫ.matia nō cognoſcit niſi ī analogia ad formā
primo Phiſicorum.ſed celum ſemper manet ſta
bile ⁊ incorruptibile.ergo non eſt ponenda ma-
teria in celo. Itē:ſi in celo eſſet materia:illa nō ē

ſine forā ī luīe naturali appetit⁹ ma̅tie ē ad aliā forā3. ma̅tia ſp tēdit ad maleficiū.1. phiſicoꝝ3. ℭ Scōa ↄclō ꝓbat̄ p cōe3 ſapiētū exponē expo nētiū illō Geneſeos.1. In pncipio creauit de⁹ ce lū ⁊ terrā. p celū itelligūt celū ēpireū mox āgelis repletū3. p terrā materiā ex q̄ oīa formata ſunt. ℭ Tertia ↄclō ꝓbat̄. nō ē ponēda pluralitas ſi ne neceſſitate. oīa pn̄t ſaluari ponēdo ī celo ma teriā eiuſdē rōnis cū ma̅tia ī his īferiorib⁹. igit̄. ℭ Inſup. Auguſtin⁹ dicit materiā pmā fuiſſe cre atā ꝓpe nihil ita ꝗ ipa iter oēs ſbās ē infima. ſi ma̅tia celi eēt alteri⁹ ſpeciei a ma̅tia ī his īferio ribus: accederit ad foras ī pfectiōe ſup ma̅tias ī his īferiorib⁹. ℭ Tertio. nō iuuat ma̅tia alti⁹ rō nis ad ſuſtinēdā ꝑpetuitatē celi, p q̄ oēs laborāt. qō p3. ſi de⁹ crearet materiā alterius ſpeciei (qō credo eē ei poſſibile) illā ma̅tiā pōt īformare fora ignis vel aq̄. ⁊ tūc eēt corruptio ⁊ ꝓductio. ğ in ane ē ponere ī celo materiā alterius rōis. ℭ Si dicas ob nobilitatē ma̅tie. q2 h3 materiā nobili orē. ℭ Cōtra. nobilitas ma̅tie nō reqrit̄ niſi ꝓpt̄ nobilitatē forē vl' īcorruptibilitatē. nō ſecūdū: ex dictis. nec pmū. aīa itellectiua ē nobilior forma celi: ⁊ ql3 aīa ſenſitiua: cū viuēs pſtet nō viuenti. ℭ Quarta ↄclō ſeqtur ex dictis. ℭ Quita ↄclō ꝓbat aucte. Uñ Ioānes damaſcen⁹. c.6. ſcōi li bri de orthodoxa fide: ſic ait. null⁹ aūt celos aut luminaria arbitret̄ aīata: inaīa em̄ ſunt ⁊ īſenſi bilia. q̄re ſi ſcriptura dicat: Letent̄ celi ⁊ exultet terra: angelos q̄ ſunt ī celo: ⁊ hoīes q̄ ſunt ī terra ad leticiā vocat. nouit em̄ ſcriptura ꝓſopopeiā pſonarūq3 fictionē vſurpare: ⁊ de ianimis vt de aīatis dicere. vt mare vadit ⁊ fugit: iordanis cō uerſus eſt retrorſum. ⁊c. hec Damaſcen⁹. idem te net Baſili⁹ ī examerō. ℭ Scōo. ponere corpa ce leſtia aīata ē articul⁹ excōicatus a dn̄o Stepha no epo pariſieſi. ℭ Tertio arguit̄. Si celi eēnt aīati: voſilē eēt ꝗ ille aīe eēnt iuſte ⁊ btē. ⁊ p ↄñs licite adorāde: cui⁹ oppoſitū p3 p ſcripturā. cre bri̅t rephēſi ſunt q̄ ſolē ⁊ lunā ⁊ celi miliciā ado rarūt. p3 ī libris Regū ⁊ pphet̄ freqn̄t. ⁊ Iob.31. ſi vidi ſolē cū fulgeret: ⁊ lunā icidētē clare: ⁊ oſcu lat⁹ ſū manū meā ore meo: q̄ ē īiq̄tas ma̅tia ⁊ ne gociatio ↄ deū. ℭ Probat hāc ↄclōnē beat⁹ tho mas ī pma pte. q.70. ſic. ſi celū eēt aīatū: fruſtra aīa vniret̄ celo. nō ꝓpt pfectionē ī eſſendo: p eo ma̅tia ē ꝓpt formā ⁊ nō ecōuerſo. 2. phiſic. nec ꝓpt pfectionē ī opando. q2 eq̄ pfecte pōt opari nō vnita ſic̄ vnita. ℭ Richard⁹ ſic arguit. celū nō h3 aīā3 vegetatiuā: q2 nec auget̄ nec minuit̄. nec h3 aīā3 ſenſitiuā: q2 nō h3 īſtrumēta ſentiēdi. nec h3 itellectiuā: q2 itellectiua ſupponit has. ℭ He rōnes facile repellūt̄. prior ↄcludit ꝗ aīa nō re dit ad corp⁹ reſurrectiōe. Dicerēt aduerſarij: h3 aīā3 ob pfectionē toti⁹. ℭ Ad ſcōz argumētū di co / ꝗ ip3 pſupponit falſū. eadē eſt aīa itellectia / ſenſitia / ⁊ vegetatīa. celū tn̄ nec auget̄ nec ſentit ſenſatio eſt ī aīalib⁹ īſtrumēta ſentiendi haben tibus. et ſi diceretur planetas et ſtellas eſſe celo rum oculos: ſicuti aliqui vident vno oculo in frō te neſcis efficaciter oppoſitum concludere. ℭ Cōtra pꝫ2ē ptē pme ↄclōis nō obijciā: q2 ei⁹ obiectio ex ſcōa / tertia / ⁊ q̄rta patebit. ℭ Cōtra poſteriorē ptē ſic arguo. celū ē ſbā ſimplex. ğ vel ē ī ma̅tia ſola: ⁊ tunc dabit̄ ma̅tia ſine forma. vel fora ſola ſine ma̅tia. ſ3 nō eſt ponēda fora ſbalis ſine ma̅tia. ergo ē totū ↄpoſitū. q2 nō ē alia ſba. ℭ Rñdet̄. nec ē ma̅tia nec fora: ſ3 altius rōis ab vtraq3. nō de natura elemētoꝝ ſicut dixit plato: ſed eſt q̄nta eſſentia ab element̄ ⁊ elemētat̄ di ſticta: ſicut dicit Ariſtoteles. ſiue dicat̄ ma̅tia vl' fora ꝓpt plura ↄueniētia cū vna ꝗ altera: nō re fert de noīb⁹. ſatis eſt: nō eſt eiuſdē ſpeciei ſpecia liſſime cū eis. ꝗ cū vtraq3 ↄueniat / p3. eſt ſb3 ac cidētiū: qō ma̅tie ↄuenit. agit actiōe reali. ſ3 hoc eſt cū fora ↄuenire. ℭ Scōo arguit̄. ex illo celū nō mouebit̄. cū nō a fora ei⁹: q2 nō h3 formā tan ꝗ pte ei⁹. ℭ Illō nō ↄcludit ꝓpt duo. Tū pmo. dicā pmo celū mouet ſe ſic̄ ītelligētias ſepata: tenen do ꝗ ītelligētias ē ſua quātitas. ſic eēntia celi mouet ſe circulari̅t. ⁊ illō patebit aplī⁹ poſtea p ea q̄ di cā de ꝑpetuitate mot⁹ ei⁹: ⁊ ei⁹ eſſentia. Scōo di cā. mouet̄ a motore extriſeco: ſic̄ nūc cōit̄er dicit̄ de celo. ℭ Preterea arguit̄. ī celo ē quātitas / rari tas / ⁊ dēſitas: q̄ ſunt ↄditiōes materie. ğ celū eſt ma̅tia. ℭ Dico: ille nō ſunt paſſiōes ſoli⁹ ma̅tie: ſiue ponat̄ q̄titas diſticta a re quāta ſiue nō: ex tēdēdo paſſiōes ad accn̄tia īſepabilia. ℭ Inſup ſ3 ph3 pmo de celo: celū ē ↄpoſitū ex tota ma̅tia ſua. ℭ Dico accipit ma̅tia3, p pte ītegli. poſſunt fieri argumēta p auctes Ariſtotel' ⁊ ↄmētatoris ponētiū celos aīatos: q̄ ↄ hāc q̄ntā ↄclōnē poſt hac adducā. ℭ Cōtra tres ſeq̄ntes ↄclōnes ſimi̅t argumētoꝝ. ex dictis ſeqtur ꝗ celū eēt corrupti bile naturali̅t: cū oīs potētia paſſiue materie ſit ↄdictiōis. 9. Metha. ℭ Itē. appetit⁹ ma̅tie ē ad quāl3 formā. ſed ille: ſi nō hr̄et quāl3: eēt inanis. ğ celū ſi ſit ↄpoſitū ex ma̅tia ⁊ fora: nō pōt ſalua ri ꝑpetuū: cui⁹ oppoſitū3 dicit Ariſtoteles pmo de celo ⁊ mūdo. ℭ Rñdet̄. celū ⁊ creatura ql3 pt a deo corrūpi ⁊ annichilari. ſ3 naturali̅t ↄceda m⁹. ex ↄditiōe quā de⁹ dedit celo nō ſufficit dice re celū h3 pfectiſſimā formā: ⁊ ſic ma̅tia ei⁹ non appetit aliam. anima intellectiua eſt perfectior forma celi: et tamen homo non eſt perpetuus. ℭ Secundo: materia appetit forma3 īpfectā ſicut perfectam cū oēm appetit. vis argumenti in hoc cōſiſtit. vñ ↄuenit illa perpetuitas quam Ariſtoteles in lumine naturali loquens celo at tribuit: quā fidelis (ſi nō eſſet doctus ab oraclo de oppoſito) daret. cum iam diu erat in motu cō tinuo regl'ari. fidelis ex philoſophia capit quo modo ſphera ignis eſt celo lune contiguus: ⁊ p cipit ꝗ celum (hoc nō obſtante) durat in ſuo vi gore: vel oportet dicere ꝗ deus celum ita cōſer uat miraculoſe ne corrumpatur: vel ꝗ eſt ex na tura celi quam deus celo cōmunicauit. Secūdū eſt rationabilius: q2 his quevidemus conformi⁹ quando non conſtat ex ſcriptura de hoc modo / vel illo: capiendus eſt modus lumini naturali cō

formior. iſta perpetuitas celi ex hoc cōtingit / vt opinor. celum nō habet qualitatem aliquā con trariam igni / vel alicui mixto ei applicabili: nec contra. ꝓpterea calor ignis / nec alia eius quali tas contrariatur alicui qualitati celi. nec ecōuer ſo. ꝓpterea nulla eſt actio realis / nec reactio ge neratiua ⁊ corruptiua inter ea. ꝓpterea celū nō poteſt corrumpere partem ignis ⁊ in ſe conuer tere: nec ignis partem celi. nōne vides aurū pro iectū in ignem diutiſſime durare. nec poteſt niſi per aliquas aquas liquefieri. et ſi non eſſent ille aque liquefieri non pōt. Uidemus aliqua a mul tis poſſe corrūpi: vt homo ab igne / aqua / ⁊ mil le modis in interitū tendit. aliqua ſunt q̄ a pau cis corrumpi poſſunt: vt aurum. aliquid poteſt fi eri quod a nullo agente creato corrūpi pōt: ⁊ ita eſt de facto de celo. Et licet poſſit ꝓducere qua litatem vt calorem mediante lumine in his infe rioribus: nichil poteſt corrumpere in ſuam natu ram cōuertendo. non poteſt corrumpere calorē vel ſiccitatem ignis in ſua ſphera in parte / vel ī toto. nec aliud corruptible ei applicatur. ergo ni hil in ſe conuertere poteſt. nec ſūt qualitates pri me in vllo celo: ergo vnum celum non pōt aliud corrumpere: ſiue habeant formas diſtinctas / ſi ue non. Celum non ſuſcipit peregrinas impreſſi ones ſcōm philoſophum: hoc eſt qualitates pri mas ⁊ eas conſequentes: vt ſaporem / colore3 / odorem / ⁊ hmōi. quare eſt ꝗ ignis corrumpit a quam. q2 habet accidentia contraria aque. pro pterea in eam agit. ergo ſi applicetur ignis vni ſubſtantie (q̄admodum eſt celum) cui nullā ha bet repugnantiā: in illā nunꝗ̄ aget. celu3 nec ſic citatem nec caliditatem vel accidens peregri num in ſe ſuſcipit. ergo ignis nichil in celo corrū pere poteſt. homo: licet habeat partes eſſentia les quarū quelibet eſt perpetua et incorruptibi lis a creatura. quia tamen anima intellectiua re quirit aliquas qualitatiuas diſpoſitiōes ad hoc ꝗ forma materiā informet: et alique illi anime naturaliter aduerſant̄: ⁊ agentia naturalia poſ ſunt illa accidentia corrumpere ⁊ repugnan tia introducere: homo naturaliter corrumpi tur extenſo vocabulo corruptionis vt diximus in.43. diſtinctione quarti. non eſt ſic in celo. etiā pōt de⁹ facere formā neutrā q̄ nullis accidētib⁹ aduerſaret̄. illis accidētibus hinc ide ītroductis ſtat forma celi in ſua materia. ℭ Ad auctoritates inſinuātes ꝗ materia eſt cā corruptionis. ⁊ poſſunt multe alie adduci. ſepti mo Metaphiſice / materia eſt qua res poteſt eſ ſe ⁊ non eſſe. ⁊ ſecundo de generatione / que hn̄t eandem materiam ſunt inuicem tranſmutabilia Ad omnes concedo ꝗ materia eſt in potētia cō tradictiōis reſpectu cuiuſlibet forme. ſed illa po tentia non poteſt reduci ad actum per ignem: et forte per nullum agens creatum / ſiue ei applice tur ſiue non. ſufficit ꝗ nullum agens quod ei ap plicabitur poteſt ipſum corrumpere. nec celum aliquid poteſt corrumpendo in ſe conuertere. q̄li tatiua diſpoſitio pro ſua forma nulli contrariat̄. et per conſequens non corrumpit accidentia ele mentorum vel mixtorum diſponendo ea ad ſu ſceptionem forme celi. nec eſt cōmunicata forme celi actiuitas vlla in poſſe formam ignis cor rumpere. Illud dictum cōmune / materia eſt cau ſa corruptionis: debet intelligi ad bonū ſenſum: hunc ſcilicet: ſunt qualitates contrarie inter agē tia inferiora in materijs cōmunicantia: ⁊ mate ria ſuſcipit contrarias formas. ſic materia ē cau ſa corruptionis ad ſenſum improprium conſue tum apud homines. magis forma ē cauſa corru ptionis ⁊ accidentia ↄtraria: ꝗ materia / cum ip ſa nullius actionis phiſice eſt: nec vnꝗ̄ procrea ret ſibi formam niſi ei communicaretur ab extri ſeco. ⁊ indifferenter ſe habet reſpectu cuiuſlibet forme. appetitus materie eſt ipſa materia. ſic ap petitus forme ⁊ accidentis cuiuſlibet ſecum idē ptificatur: ⁊ appetit gn̄are ⁊ corrūpere. nichil eſt qō aliqui dicunt dato ꝗ non haberet ↄriū potēs ipm corrūpe: corrūpetur: cū habeat corruptionē intrinſecā: ſc3 materiam. iam ad hoc rñdimus ꝗ materia non eſt principium intrinſecū corruptio nis niſi ad ſenſum improprium quem dedim⁹ in ter ſoluendum. nec aliud iudico reſpondendum oībus his auctoritatib⁹. nec vllā aliam difficul tatem ī materia illa video. ℭ Sed epilogo ſum mam rei. celum non ſuſcipit peregrinas īpreſſio nes vllas: hoc eſt: accidentia q̄ diſponunt ad ge neratiōnē ⁊ corruptionē. ergo nullū agēs pōt diſ ponere materiam celi ad ſuſceptionem alterius forme a forma quam habet: nec celu3 indiſpone re. ergo ipſum ſemp ſtat in ſuo vigore. nec celum pōt alia corrūpēdo in ſe conuertere: cu3 alijs nō ↄriet̄. nec ſua forma pōt formā ſubſtātialē cor rūpere vllā vt forma3 celi generet. pfectio forme ſue non arguit eius actiuitatem. patet de anima intellectiua que eſt forma celi pfectior: et nullius ſubſtantie productiua. ℭ Secundo arguitur. ſi celum eſſet ſic compoſitum ſequeretur ꝗ non e geret motore extrinſeco ſicut communius ſapi entes dicunt. ergo non eſt compoſitum. ℭ Reſpondet: hoc argumentū eſt cōtra omnes de motu celi. ſi non eſſet aliquod aliud obſtans ꝗ quo ad motum: dicerē non īconuenire ꝗ celū circulariter moueat̄ a ſua forma ſubſtātiali: vel a forma accidētali cōnaturali. ſicut graue a gra uitate deſcendit. videmus molā fabri circulari̅t motā per impetum impreſſum. quare negādum eſt q̄n deus poteſt ꝓducere vnum accidēs quod mouebit celū circulariter naturali̅t / ⁊ ↄtinuo. et eodem modo de forma ſubſtantiali. ℭ Contra quintam concluſionem arguitur. Ariſtoteles di cit in ſecundo de celo et mundo ꝗ celi ſunt viui ⁊ operationē aīalē habentes. Et cōmētator duo decimo methaphiſice dicit: oportet dicere celū eſſe aīatū neceſſario: et motū celi a duplici mo tore ponit: vno ſc3 appropriato et ſibi intrinſe co: quem aīa3 celi vocat. Et auicenna nono me thaphiſice dicit celos eſſe formaliter animatos

¶ Reſpondetur: de facto ꝯmẽtatoꝛ ſic dicẽdo ſi=
bi ꝯdicit. ex illo ſeq̄tur ꝙ celũ nõ eſt ſubſtãtia ſim
plex: cuiꝰ oppoſitũ manifeſte dicit in de ſubſtan=
tia oꝛbis. negeť Auicẽna. põt dici ꝙ Ariſtoteles
intellexit de anima coaſſiſtente. ⁊ ſi oppoſitũ vo
luerit: nõ ſibi ꝯdicit: ſed nõ ĩpꝛobabiliť in lumĩe
naturali eſt loquutus. Hoc Plato tenuit: vt Au=
guſtinus. 13. de ciuitate dei recitat. Multi tñ phi
tenuerũt oppoſitũ. Anaxagoꝛas ſic recitat Au=
guſtinus. 8. de ciuitate apõ Athenienſes ẽ factus
reus eo ꝙ diceret ſolẽ eſſe lapidẽ ardentez. ergo
erat vulgaris opinio apõ Athenienſes dicere ſo=
lem eſſe deũ. Dubitat Auguſtinus in enchiridiõ
capite. 57. cũ nõnulla de angelica natura diſſe=
ruiſſet ſubiũgit. Sz nec illud quidẽ certũ habeo
vtrum ad eandẽ ſocietatẽ ꝑtineant ſol ⁊ luna et
cuncta ſydera: ꝗuis nõ nullis lucida coꝛpoꝛa eẽ
non cũ ſenſu vel intelligentia videanť. Et pꝛimo
retractationũ capite decio dicit. mũdũ eẽ q̃ſdaz
aĩal ſicut Plato ſenſit: aliiqz phi ꝗplurimi / nec
ratione certa indagare potui: nec diuinaꝝ ſcri=
pturarũ auc̃te pſuadere poſſe cognoui. Unde ta
le aliq̃d ad me dictũ quo illud poſſit accipi in li=
bꝛo de immoꝛtalitate aĩe temere dictũ noui: nõ
qꝛ hoc falſum eſſe cõfirmo: ſz qꝛ nec veꝝ eſſe ap=
pꝛehendo ꝙ aĩal ſit mũdus. Auguſtinus ſup iſta
materia dubitauit: et ptz in ſecũdo ſup Geneſim
ad litterã. Oꝛigenes poſuit coꝛpoꝛa celeſtia aĩa=
ta. Idẽ videť aſſentire Hieronymꝰ exponẽs il=
lud Eccleſiaſtici p̃mo. Luſtrãs vniuerſa ꝑ circui
tum ꝑgit ſpũs. Beatꝰ Thomas ſcõo libꝛo ꝯ gẽ=
tiles capite ſeptimo dicit: nullũ illoꝝ modoꝝ eẽ
hereticũ: puta ponẽdo celos aĩatos vel oppoſi=
tum: et bene dicit. Secutꝰ ſum tñ q̃ntã ꝯcluſionẽ
tanq̃ cõi vie magis amicã: ⁊ cũ articulo Pariſiẽ
ſi ꝯuenit. ¶ Ex his vides licet poſſit oſtendi ĩ lu
mine naturali ꝙ celũ ſit alteriꝰ eſſentie ab elemẽ
tis ⁊ mixtis: cũ elemẽta moueanť motu ſuo natu=
rali: ſolo motu recto accedendo ad centrum ter=
re vel ab eo diſcedendo: et non moueanť circue=
undo niſi aliunde tracta: vt de igne vel aere iudi
camus per cometã circulariter motam: ⁊ tamen
non eſt in celo. vel quando per agitationem ven
ti aqua vel aer mouetur. ⁊ mixta moueantur ſꝫm
naturam elementi pꝛedominantis in illo eodez
motu. celum mouetur circulariter circa mundũz
vt videmꝰ. pꝛima etiam agunt ⁊ patiunť inuicez
coꝛrumpendo. hoc celo non conuenit. ergo in lu
mine naturali concludiť alterius eſſentie ab ele=
mẽtis ⁊ mixtis. ¶ Pꝛeterea. ĩ lumine naturali dif=
ficile eſt efficaciter pꝛobare celum eſſe ſubſtantiã
ſimplicẽ. etiam eſt difficile in eodem lumine pꝛo
bare oppoſitum. ⁊ ſic in lumine naturali illa ꝑs
eſt pꝛobleumatica. Conſtat tamen in altioꝛe luĩe
ꝙ celum eſt ex materia ⁊ foꝛma compoſituz. Nõ
inſiſto ꝓ nunc an poſſit bene teneri cum lumine
fidei ꝙ celum eſt ſubſtãtia ſimplex. Alteriꝰ dixi.
licet neſcirẽ conuĩcere vlla rõne naturali volẽtẽ
tenere celos animatos aĩa ĩtellectiua: teneo q̃n=
tã ꝯcluſionẽ ꝙ celi non ſunt animati.

In hac diſtinctione. 13. magi=
ſter inquirit in littera quomo
do lux fecit diem et noctẽ: et
qualis erat illa lux. Circa hãc
materiã querã aliquas q̃ſtio=
nes. quarũ pꝛima erit. an lux
ſit foꝛma accidẽtalis / vel ſub=
ſtantialis coꝛpoꝛis lucidi / vel
alia ſubſtantia. Secũdo inquirã: an lumen ſubi=
to pꝛoducať in medio an ſucceſſiue. Tertio: an lu
men et ſpecies viſibilis videať. Suppono ꝙ ra=
dius et ſpecies luminis non differũt realiter: nec
ſpecies viſibilis a radio viſuali diſcrepat. tamen
per radiũ intelligimus illuminationẽ vehemen=
tem a coꝛpoꝛe lucido ſcꝺm lineã rectã: vt quãdo
radius per feneſtrã tuam ingrediť in qua coꝛpu=
ſcula leuata vides. omnis talis radius eſt lumẽ.
ſed lumen eſt ſuperius. poteſt eſſe: et de facto eſt:
lumen ex reflexione radioꝛũ ſolis: ꝗuis nõ ex di
recto. ĝ radius luminoſus et lumẽ ſe habẽt vt ſu=
perius ⁊ inferius notanter luminoſus. radius vi=
ſualis eſt ſpecies viſibilis ſiue vehemens ſiue nõ
ex vſu loquẽdi ꝑſpectiue. Splendoꝛ autẽ cauſa=
tur ex reflexione radioꝛũ ad aliquod coꝛpus ter=
ſum. ſicut ſuper aquam ſtantẽ vel ſpeculũ ſplẽdoꝛ
luminis reflectiť a pariete: ⁊ ſplendoꝛ vocať. q̃n
non ꝑceptibiliter repercutiť percipiť ſpecies vi=
ſibilis vel radius viſualis. ¶ His terminoꝛũ ſi=
gnificationibus vtcũqz explanatis: ad pꝛimam
queſtionẽ pꝛopoſitã expediendam deuenio. Pꝛo
cuius expeditione pono cõcluſiones. ¶ Pꝛĩa nõ
eſt foꝛma ſubſtantialis coꝛpoꝛis lucidi. Pꝛobať
hec cõcluſio. nullam ſubſtantiã per ſe ſentimus.
lucẽ ꝑ ſe ſentimus: qꝛ videmus lucem ſolis. pꝛo=
batur maioꝛ pꝛimo de anima. Accidẽtia magnã
partẽ conferunt ad cognoſcendũ ꝙ quid eſt. per
quid eſt intelligit eſſentiã ſubſtantie. ¶ Secũdo
arguiť ad idem. ſi videremus ſubſtantiam per ſe
vel alio ſenſu hoc depꝛehẽderemus: cognoſcere
mus naturaliter eius pꝛeſentiã. hoc eſt. habere=
mus iudiciũ de eiꝰ p̃ſẽtia. noticia ĩtuitiua albedi
nis ꝓducit iudiciũ de exiſtẽtia eiꝰ. ⁊ noticia abla
ta coĝſcimꝰ p̃uatiẽ eiꝰ abſentiã. hoc ĩ ſb̃a appꝛe=
hendere neſcimus. ptz ĩ ꝯſecratione euchariſtie.
habeas noticiã ĩtuitiuã quã de pane hr̃e potes:
ſacerdote panẽ cõſecrante a tergo tuo te inſcio:
panem tranſſubſtãtiat ſic ꝙ nichil panis manet:
et hoc nõ ꝑcipies. ergo ante nõ habebas noticiã
panis. ⁊ eodẽ modo nullius ſubſtantie: ſaltez ab
aĩa ꝓp̃a q̃ eſt etiam tenebꝛoſa. non omnes intui
tiue ſunt eque clare. ¶ Tertio arguiť ad idẽ. lux
lune eſt accidens. ergo q̃lz lux eſt accidens. tenet
ꝯñtia. q̃libet cuilibet luci eſt eadem in ſpecie. an=
tecedẽs pz. lux augeť ⁊ dimittiť in luna: ⁊ tolliť ĩ
deliq̃o. ⁊ tñ luna manet integra. igiť. ¶ Sz hec
rõ non eſt efficax. illa q̃litas in luna ꝓducta a ſo
le non eſt lux: ſed lumẽ. ſecundo negabiť eſſe eiuſ
dem ſpeciei ſecum: cum vnũ eſt coꝛruptibile: ali=
ud incoꝛruptibile. modo coꝛruptibile ⁊ ĩcoꝛrupti
bile differt plꝰ q̃ gñe. 12. Metaphiſice. ¶ Quar

to arguiť. lux ſolis poſt diẽ iudicii augebiť. ſz ſub
ſtãtia nõ ſuſcipit magis neqz minꝰ ex p̃dicamen
to ſubſtantie. igiť. Maioꝛ pz / Eſaye. 30. erit lux
lũe ſic lux ſolis. ſz lux ſolis erit ſeptẽplr. ¶ Quĩ
to arguiť. lux ĩ aliq̃ eſt accñs. ĝ in nullo ẽ ſb̃a. te=
net ꝯñtia. qõ vere eſt nulli accidit. 1. Phiſic. añs
pz. lux ĩ igne non eſt ſb̃a. qꝛ ſi ſic: eſſet foꝛa ſb̃alis
et ſi ſic: foꝛa ignis ⁊ foꝛma lucis infoꝛmarẽt eã=
dem materiã. ſi nõ: q̃libet lux eſſet eiuſdẽ ſpeciei
cũ q̃libet luce. hec rõ eſt nulla. ¶ Scꝺa ꝯclo. lux
vel lumẽ nõ eſt ſb̃a vlla. ꝓbať. lumẽ nõ ẽ ſb̃a ſpi=
ritualis. qꝛ ſic eſſet natura intellectualis. ⁊ ſic de
luce: qõ eſt falſum. nec lumẽ eſt ſb̃a coꝛpoꝛea. pz.
eſt ſimul cũ aere. ⁊ duo coꝛꝑa non poſſunt eẽ mu
tuo. nõ potes dicere ꝙ includať ĩ poꝛis aeris ſic
ignis in poꝛis ferri: cũ coꝛpꝰ ĩterminabile termi
no ꝓpꝛio: queadmodũ eſt aer vel aqua: nõ hz in
ſe cõcauitates ⁊ poꝛos. qꝛ tales ſolũ ſunt coꝛpoꝝ
ſolidoꝝ terminis ꝓpꝛiis termĩatoꝝ. aer ad oẽz
locum fluit ad quẽ ꝑtingere põt cũ decedente lu
mine ĩ aere eẽt vacuũ. ſi dicas / aer ad poꝛos flu
it vel alia coꝛpuſcula ingrediũtur. ¶ Cõtra. aer
ſubito auferri põt: ⁊ ſic erit mutatio ſubita aeris
vel taliũ coꝛpoꝝ. Tũ tertio. totus aer eſt illumi=
natus: ⁊ nõ ſunt vtrobiqz poꝛi. non põt dicere fa
cit laťa aeris diſtare: tunc nullꝰ viueret cũ luĩe:
nec ſpirare poſſit: cũ nõ viuat in aere. ¶ Ex his
ſeq̃tur tertia ꝯclo ꝙ tã lux q̃ lumẽ eſt accidens.
¶ Cõtra ꝓbationẽ p̃mã p̃me ꝯclonis arguiť ſic
ſb̃az coꝛꝑalẽ ĩtelligimꝰ: ĝ eã ſẽtimꝰ. tz ꝯñia. nihil
eſt in intellectu q̃n p̃us fuerit ſub ſenſu. ¶ Con=
firmatur eſt ratio auc̃te bt̃i Auguſtini. 11. de triñ.
dei: capite. 26. de ſubſtãtiis coꝛꝑalibꝰ dicit ꝙ foꝛ
mas ſuas q̃bus mũdi huiꝰ viſibilis ſtructura foꝛ=
moſa eſt ſentiẽdas ſenſibꝰ p̃bẽt. ¶ Rñdeť. ſb̃am
coꝛꝑalẽ nullã ĩtuitiue ſentimꝰ: nec noticia abſtra
ctiua ab illa depẽdẽte. ſz ſolũ diſcurſiue: cũ vnuz
accñs coꝛrũpi percipimꝰ ad ſenſum ⁊ aliõ gñari
ad ſꝫm cõe qõ eſt accñtibus ſubſtentaculũ vocãs
illõ ſb̃am. Et ſi aliquoꝝ moꝛe accidẽs accñti ĩhe
reat: adhuc in oĩ gñe cauſe oz deuenire ad vnum
p̃mũ. 2. Meth. ſic ꝯcludimus vnã cauſam efficiẽ
tẽ p̃mã: ſic ĩ gñe cauſe maťialis cõcludẽdũ eſt. et
illõ vltimũ vocamꝰ ſb̃az. ¶ Ad ꝯfirmationẽ dꝛ /
ꝙ Auguſtinus per ſenſum intellectũ (quẽ ſenſuz
interioꝛem illic in lr̃a vocat) intelligit. ¶ Argui
tur ꝯ ſecũdã cõcluſionẽ ꝓbando ꝙ lumẽ eſt coꝛ=
pus et ſic lux. Damaſcenus / libꝛo. 2. capite. 7.
de oꝛthodoxa fide / dixit. Neqz enĩ aliõ eſt ignis
q̃ lux. ĝ lux eſt ſubſtãtia: ⁊ non materia. ĝ foꝛma
ſubſtãtialis. ¶ Inſuper. 5. Thopicoꝝ dicit phs
carbo / flãma / ⁊ lux / vnũquodqz illoꝝ eſt ignis.
¶ Cõtra ſcꝺm cõcluſionẽ arguiť ſic. lux gñat ſub
ſtantiã: patet de ſtrabonibus ⁊ herbis a luce ſo=
lis genitis. ſed nullũ accñs ſubſtantiã ꝓducit. im
perfectũ nõ pꝛoducit perfectius. ¶ Ad p̃mũ iſto
rum dico. Hec auc̃tas Ioannis Damaſceni trũ=
cate adduciť. ĩmediate poniť: vt q̃dã aiũt: opini=
onẽ alioꝝ ſolum recitat. oppoſitum ip̃e ponit.
¶ Ad aliud: phs accipit lucẽ pꝛo igne ĩ ſua ſphe
ra lucente. ¶ Ad aliõ ꝯ ſcꝺam cõcluſionẽ rñdeť:
argumentum nõ concludit. non diſcõuenit ĩper=
fectius eſſe p̃ncipiũ partiale in pꝛoductione per
fectioꝛis. ¶ Ulterius diceť. eſt aliud agens pꝛo=
ducens ſubſtantias. lux ſoluz qualitatẽ diſponit.
¶ Cõtra tertiam cõcluſionem arguitur / pꝛobã
do ꝙ lumẽ nõ eſt accidens. quia ſi ſic: accidẽs mi
graret de ſubiecto in ſubiectum: quod eſt incon=
ueniens. patet. cum ſol mouetur: radius eius con
tinuo eſt in alio et in alio ſubiecto. ¶ Reſponde=
tur. non ſeq̃tur ad variationẽ radii in alio ⁊ alio
ſubiecto: ſeq̃tur alius ⁊ alius radius ĩ aere. ⁊ pꝛo=
pťea ad motum ſolis vel alterius coꝛpoꝛis lumi
noſi / pꝛoduciť nouũ lumen ſiue radius cõtinuo.
nec oz ꝙ ĩ lũa ſit ꝯtinuo nouũ lumẽ ob ſolis mo
tũ: cũ ſubiectũ lumĩs ſcz luna cõtinuo manet cuz
ſuo lumine. ſecus eſt de aere. ⁊ ſi aer idẽ cõtinuo
moueret cũ ſole vel candela: nõ eſſet opus dice=
re ꝙ cõtinuo pꝛoducatur nouũ lumen. cũ ſi ſol vł
candela maneret cõtinuo ĩ eodem loco: ⁊ mediũ
q̃eſceret: ſemper manebit idez lumen numero. ĝ
ſolus coꝛpoꝛis luminoſi motus: ſi maneat idem
mediũ cõtinuo: nõ arguit aliud ⁊ aliud lumen.
¶ Poſſũt adhuc aduci auc̃tes Auguſtini ꝯ eãdẽ
in epl̃a ad Uoluſianũ: dicit lucem ⁊ aerẽ eſſe coꝛ
poꝛa ſubtilioꝛa. ⁊ ſeptimo ſuper Geneſim ad lit=
terã dicit. aĩa oẽz naturã coꝛpoꝛeã noĩe ⁊ digni=
tate p̃cellit. per lucẽ tñ ⁊ aerẽ q̃ ſunt p̃cellẽtia coꝛ
poꝛa coꝛpus adminiſtrat. Beatꝰ Auguſtinus ca=
pit frequẽter cõcretũ pꝛo abſtracto. ⁊ ꝯ hoc facit
Ariſtoteles ⁊ loq̃ntes. etiã q̃libet accñs extẽſũ
queadmodũ eſt lumẽ eſt coꝛpus. ¶ Dubitať quõ
hec ſe hñt inť ſe / lux / ⁊ lumen / vmbꝛa / tenebꝛe / ⁊
coloꝛ. ¶ Rñdeť: lux inheret coꝛpoꝛi lucido: ⁊ mo
uetur ad motũ eius ſecum: ⁊ eſt fixa in ſuo ſubie=
cto. ⁊ ſic de coloꝛe. lumen eſt ſpecies lucis ⁊ inhe
ret medio tranſparenti: cõtinuo a luce depẽdẽs.
lux ⁊ coloꝛ terminãt viſũ. hoc eſt hõ nõ põt pꝛe il
lis videre: ⁊ reddũt ſua ſubiecta nõ trãſparentia.
et hoc ſi fuerit magna lux vel coloꝛ ĩtenſus. lumẽ
nõ terminat viſum. coloꝛ ⁊ lumen nõ hñt mutuo
repugnãtiam. Pꝛobatio. de die videmus oculos
gattoꝛum vel putridas quercus. ergo ĩ eis eſt co
loꝛ. de nocte lucent ⁊ videnť. ⁊ coloꝛ nõ poteſt vi
deri ſine luce. ĝ in eis eſt lux. ſz poꝛ ꝯñtia nihil va
let. cũ lux videať ſicut coloꝛ: diceť: videť de die ꝑ
lucem. ſed dum ſupplementuz in antecedente re
cte fiat: cõſequentia eſt bona: per hoc ꝙ maiꝰ lu
men obfuſcat minus lumen extendendo lumen
ad lucẽ.: ⁊ de die nõ percipiť lux in eis: ſed ſoluz
coloꝛ. ergo cuz hec ⁊ nulla alia de die videanť co
loꝛe: ⁊ de nocte luce: ſimul ſunt lux et coloꝛ. hoc
idem patet. in carbone ignito nullus eſt coloꝛ ni
ſi nigredo: qꝛ coloꝛ eſt fixus. ⁊ cuz illa nigredine
eſt lux. licet illic appareat rubedo pꝛopter com=
mixtionem lucis cum nigro. nulla eſt ibi realiter
rubedo. ĝ ĩ carbone ſil'ſũt nigredo ⁊ lux. ⁊ ꝑ ꝯñs
coloꝛ et lux. ¶ Umbꝛa eſt lumen ſcꝺariũ a coꝛꝑe
luminoſo ꝓdiens: ⁊ cauſata a luĩe: ⁊ eſt eiꝰ ſpẽs
et ſimilitudo: lumẽ p̃mariũ repſentãs ſicut lumẽ.

lucē.vmbra nō cauſat a reflectiōe corpis pol iti:
vt ĩ radio reflexo poſthac dicemꝰ. ſ; ꝑ corporis
opaci poſitionē iuxta corpꝰ luminoſum. P; exē=
plariter. Pone cādelā in camera ꝓpe quā pone
corpꝰ opacū gra exēpli librū:mox poſt librū dia
metralit ad aliquā diſtantiā eſt lumē diminutu;
ſiue ſecundariū:qð lumē cauſabat ſiue a lumini=
bus vicinis ſiue a corpe luminoſo.de q̇ inferiꝰ q̄=
remꝰ.nūc nō refert.illð diminutū lumē vocatur
vmbra.ḡ vmbra pro lumine remiſſo ſupponit.

¶ Tenebre eſt luminis ꝑuatio.vno mō dicit de
materiali ſigto ꝑ aere ſupponit vel alio corpe
lumīs receptiuo cōnotādo ꝙ lumē nullū habeat

¶ Si dicas. Ariſtoteles in poſtp̄dicamētis di=
cit/nō eſt idē cecitas ⁊ cecū eſſe.hō q̇dē ē cecꝰ:⁊
nullomō cecitas. ¶ Rñdet.nō eſt cōis modꝰ lo=
quēdi.Dicimꝰ forte cecū cecitate:⁊ nō hoīe; cecū
ceco.ſ; illð nō ꝓbat q̇n ſint idē realr.⁊ ꝑ ꝯñs pro
poſitio enūciās vnū de alio affirmatiue ē v̇a: vt
cecitas ē hō cecꝰ.ſic de ītellectu ⁊ volūtate nō eſt
ꝯſuetū loq̇/volūtas ītelligit/ vel ītellectu volo:
et tñ vtraq; illaꝝ ē v̇a ⁊ ꝯcedēda:vt pt; ĩ diſticti
one.16.huiꝰ.Si q̇s velit dicere:poterit: magis
ꝯformit ad phos antiq̇s ⁊ ſctōs.⁊ proptea magꝭ
placet cū de re nō certet/cecitas ē cecitas: ⁊ nul
lo mō hō cecꝰ vel oculꝰ cecꝰ. Hō ē ens poſitiuu;
et viſus.cecitas ē ens ꝑuatiuū.cecitas ē cecitas
ē v̇a:ad cuius v̇itatē nō req̇rit extrema ſuppone
re pro eodē niſi idē multū extēdas ad ens ꝑuati
uum:qð realr nō eſt ens : ⁊ ſic hāc ꝯcedere potes
cecitas eſt ens ꝑuatiuū:q̄ nō īfert cecitatē eē ens
niſi ens multū laxetur ĩ ſua ſigtiōe.talr multum
antiq̇ꝝ vſi ſunt vocabulis:⁊ forte phs.nec illð re
pugnat noīali ĩ ſuis ꝑncipijs ſic loq̇:cū de re con
ſtet nō ē vis.⁊ ad modū loq̇ndi phoꝝ pōt ſuas re
gulas logicas coaptare:an req̇rit ad v̇itatē pure
affirmatiue extrema ſupponere pro eodē. ſic de
tenebris dicat.illð q̄drat cū Ariſtotele.ſimile vi
de ĩ Joāne Damaſceno exp̄ſſiſſime.c.7.li.2. ec=
ce ſua v̇ba.tenebre enī ſunt nō ſba q̄dā: ſ; accñs.
nā lumīs ſūt ꝑuatio.⁊ paulopoſt. neq; aeris ſba
ſūt tenebre:ſ; lumīs ꝑuatio:qð q̇dē accñs magꝭ
ꝙ ſba; indicat.ſimile ĩ auctoribꝰ crebrit habebis
et fortaſſe ampliꝰ patebit de entitate pcti q̄ apð
ſctōs nihil ⁊ ꝑuatio vocat.ſ; ĩ propoſito tenebre
ſunt accidēs ꝑuatiuū.ſic ītellexit Damaſcenus.

¶ Dubitat ſcðo an lumē educat de potētia ma=
terie.ð ꝙ ſic.alioq̇n ſol vel alið corpꝰ luminoſū
lumē crearet.educi de potētia matie nihil alið ē
ꝙ agēs p̄ſupponere materiā de q̄ formā educat.
ſ; hoc ꝯuenit corpori luminoſo reſpectu luminis
producendi in medio.

Secundo q̄rit an lumē producat
ĩ medio ſubito vel ſucceſſiue. ꝓ
q̄ſtiōis intelligētia ſcito hic par
titā eē poſitionē.q̄dā tenet ꝙ lu
mē producat ſucceſſiue:ſ; ĩꝑce=
ptibilit. Ponit ſignāt ĩꝑceptibi
liter.q; experimur ꝙ corpꝰ lumīoſum paꝝ vel ni
chil tēporis req̇rit ad illuminādū mediū. propt=
ea dixit opinio īperceptibilit lumē ꝓducet. hoc
eſt ſucceſſiue ⁊ tēporanee ſ; ĩ breui. ¶ Cōtra hāc
viā cū poſitiōe oppoſita q̄ plus michi placet po
no hāc ꝯclōnē. Corpus luminoſum producit lu=
men ſuū in inſtanti. Probat hec ꝯclo.color pro=
ducit ſuas ſpecies viſibiles ĩ inſtāti.ḡ corpꝰ lumi
noſum ſuas ſpecies.tenet ꝯñtia.q; lumē ē ſpeci=
es lucꝭ rep̄ſentatiua ſic ſpecies ſenſibilis rep̄ſen
tat colorē. Probat añs.ſi q̇s cōtēplet celū ocu=
lis clauſis:eis mox apertis ſubito videbit celu;.
et ip̄m nō pōt videre ſine ſpeciebꝰ celi rep̄ſenta=
tiuis. ¶ S; dicis. Species erāt ĩ medio āte pro
ducte.ſecꝰ foret ſi ſol de nouo produceretur vel
celū. ¶ Cōtra.ſi auis:vt ardea alte volitās:acce
deret ad.a.locū:ſubito videt.igit. ¶ Dicis.ſuc=
ceſſiue oculi aperiūtur:⁊ ſic nō ꝯcludit. tūc pone
ꝙ oculis apertis hō ꝯtēplet oculis : ⁊ ſuꝑueniat
auis.ſ; hic dicꝭ.ſucceſſiue aduenit hec auis.⁊ ſua
ſpecies.per ꝯñs ſucceſſiue adherebit. ¶ Inſuꝑ.
ſi ſol ſucceſſiue produceret ſuū lumē quādo aſcē=
dit ſuper orizōtē ĩ oriēte : ſeq̇tur anteq̄ illuīabit
orizōtē ĩ occidēte labet magnū tp̄s.4.vel.5.ho=
rarū.ꝯñs eſt ꝯ experiētiā.⁊ probo ꝯñam.ſi req̇ra
tur tp̄s ĩꝑceptibile ad hoc ꝙ illumīet vnū peda=
le prope orizōtē:duplex tp̄s req̇rit ad illuminan
da duo pedalia.et triplex tempus ad illuminā=
dū tria pedalia.ſ; multa ſūt pedalia ad extremū
orizōtꝭ accidētalis.mō notū eſt ex multis q̇ꝝ qð
libet ē īperceptibile ꝯflabit vnū perceptibile ſi=
cut p; tollēdo magnū mōtē ex arenulis vel ḡnis
millij.ḡ totu; tēpus erit perceptibile. q̄ totalit
orizō illumīabit:ꝯ experiētiā. ¶ Tertio arguit.
mediū eſt diſpoſitū ad lumen:⁊ ei nō reſiſtit. nec
aquā ꝯriā h; lumē.ſ; tale producitur in inſtanti.
¶ Quarto arguit.ſi eēt vnū paſſum qualitatiue
diſpoſitū ad ſuſceptionē forē ſbalis:talis ĩ fine
alteratiōis ſubito produceret.ḡ ⁊ lumē. Hoc te=
net Ariſtoteles.2.de aīa/ꝯ Empedoclē. ⁊ ſ; eū
viſio ⁊ delectatio fit in inſtāti.p;.7.⁊.1. Ethic.⁊
Cōmētator ꝯ Alexādrū negātē trāſmutatiōes ĩ
diuiſibiles dicit ꝙ in hoc Alexander ꝯdicit ma=
gno ⁊ famoſo ſcilicet Ariſtoteli.patet.6.Ethic.
commento.31.vbi dicit ꝯmētator/Ariſtoteles ⁊
oēs peripathetici dicunt eſſe tranſmutationes q̄
fiūt in nō tēpore:⁊ hoc eſt manifeſtū ĩ illumīatio
nibus.hoc vult Ariſtoteles.4. Phiſicoꝝ ĩ mate=
ria de vacuo:non alias mobile ſubito moueret
in eo ſm Ariſtotelē. ¶ Itē : aliq̇d ſubito deſinit
eſſe. ergo ſubito pōt incipere eſſe. ꝯſequentia te=
net ꝯuenienti ſimilitudine.⁊ antecedēs patet de
radio ſolis in hoc īſtanti exiſtenti ĩ camera.ime=
diate poſt hoc totus ille radius non erit. alioq̇n
migrabit ĩ alið ſbm.⁊ diuus Auguſtinꝰ.6.de tri=
nitate. ſplēdor q̄ gignit ab igne atq; diffunditur
coeuꝰ ē illi.⁊ eēt coeternus.ſi eēt ignis eternus.
¶ Cōtra hāc ꝯclōnē argumētor:⁊ ꝑmo ꝯ tertiā
probationem eius.ex ea ſequitur ꝙ forma aque
produceret ſummum frigus ſubito poſt caloris
corruptionem.conſequēs eſt contra exꝑiētiā. et
ꝙ ſequatur patet.aq̄ diſponit ad ſuſceptionē fri=

goris.⁊ nullus eēt calor in aqua frigori reſiſtens.
ergo forma aque ſubito frigꝰ ſummu; producit.
¶ Reſpōdet.nō ſeq̇tur.ſi teneat ꝙ q̄litates ꝯrie
vel eiuſdē ſpeciei cū eis ſe ꝯpatiātur in gradibꝰ
remiſſis:nulla eſt difficultas ĩ argumēto.dicetur
ſꝑ eſt aliq̇d caloris quouſq; tota latitudo frigo=
ris introducat.tenendo etiā oppoſitū ſtat ꝙ ſit
calor medij vicinꝰ. Forte etiā nō oēs ꝑtes aque
ſunt eq̄lit diſpoſite.ſ; oībus his relictis: dicitur:
in q̄litatibus corꝑalibꝰ hñtibus ꝯriū illud nō h;
verū.in ſpūali hñte ꝯriū vel in corꝑali ꝯriū non
hñte:illud h; verū. ¶ Pōt fieri argumentum ad
idē de radio veniente de medio rariori ad medi
um dēſius ĩ quo radij laterales ꝑꝑēdicularē ra=
diū v̇ſus tendūt ꝓpt fortificatiōnē.⁊ hoc nō.niſi
ꝓpter reſiſtentiā medij dēſioris ſuꝑueniētis:ſed
de hoc in q̄ſtiōe ſequēti dicet vbi ſua materia tā=
getur. ¶ Secūdo arguitur.tenebre opponūtur
lumini.ergo habet ꝯriū.⁊ ꝑ ꝯñs ꝓbatio eſt nulla
¶ Reſpondet negando ꝙ habeat ꝯriū ille termi
nus tenebre ⁊ lumē ꝑuatiue opponūtur.nulla eſt
oppoſitio ꝑuatiua/relatiua/nec ꝯdictoria reru;
ad ex:ſ; ſolū ꝯria ¶ Tertio arguit ꝯ ꝯclōnē.ſol
ſucceſſiue aſcendit ſuꝑ orizonte;. ergo ſucceſſiue
illuminat orizontē. ¶ Rñdet:hoc non ꝓuenit ex
ꝑte luminoſi ſi ſubito applicaret. ſed ex ꝑte ap=
plicationis agētis ad mediū:vt p; de ſucceſſiue
aperiēte feneſtrā q̄ ſucceſſiue illumīat. ¶ Quar=
to arguit.ex ꝯclōne ſequit pedale milleſimū ita
cito illuminabitur ſicut pedale ꝓpinquū: quod
eſt incōueniens.p;.ſit pedale ꝓximū.a. ſecundū
pedale.b.tertiū.c.et ſic ꝑ ordinē capiendo peda
lia ſm ordinē alphabeti. In eodē inſtāti ſol illu=
minabit.b.⁊.c.et.c.⁊.d.⁊ ſic ꝑ ordinē. ¶ Rñdet:
ꝑmo ad formā argumēti ⁊ poſtea ad materiā.ad
formā dico.nō eſſe diſcōueniēs hoc qð eſt illatū.
ad materiā eſt difficultas a quo lumē producit ĩ
ꝑte remota.pōt dici ꝙ lumē ĩ ꝑte remotiſſima a
luminoſo ꝓducit a corꝑe lucido īmediate īmedi
atione cauſe:ſ; nō īmediatiōe effectꝰ.hoc eſt.to=
tū mediū qð a lumīoſo illumīat eſt vnū illumina
bile ⁊ lumen:capit a ſole.⁊ lumen ꝓpinquū ſoli
in.a.pedali/nō producit lumen in.b.nec lumē in
b.producit lumen in.c.ſed ſol oīa illa lumīa ſimꝉ
ꝓducit ordine quodā. Primo/lumē ĩ.a.poſtea lu
men in.b.ꝑoritate nature.hoc tenet ꝑſpectiā cō
munis:libro ꝑmo/ꝓpoſitiōe tertia:⁊.b.vide:di=
cit:quēlibet pūctū lumīoſi aut illuminati / obm
ſibi mediū totū illuſtrare:ſpherice quidē ſi a nul
la parte opacum habeat:aut hemiſpherice ſi ex
vna ꝑte opacum obſtat.⁊ paulopoſt ſeq̇tur.pars
itaq; luminis a luce genita ſi ꝯſeq̇nter aliam de
ſe gigneret:nō modo ĩ directum radium cōtinu
aret.ſ; ⁊ orbiclariter aut hemiſpherialiter ſe dif
funderet.⁊ ſic obiectum luminoſum eque in ſpe=
culo lateraliter ⁊ directe oppoſito reluceret cuiꝰ
ꝯtrarium experiētia approbat. ¶ Contra:dicis
ſi corpus luminoſum non eſſet radius eſt potēs
lumen ꝓducere:ſicut calor calorem. ¶ Reſpon=
detur.ꝯcedēdo ꝙ radius eſt potens ad ꝓducēdū
radiū:ſed ꝑuenitur a corꝑe lucido potente calo=
rem ꝓducere.licet vterq; lumen poſſit in inſtan
ti ꝓducere. Hoc dici nō pōt de lumine qð ſucceſ
ſiue ꝓducitur a corꝑe luminoſo ſucceſſiue moto.
pōt dici ſicut dictum eſt ꝙ lumen in.a.pedali ꝓ=
ducit lumē ĩ.b.pedali.et lumen in.b.producit lu
men in.c. ¶ Sed ꝯ hoc arguit. ergo lux ꝓducit
lumen imꝑtibile ꝓpe ſe:⁊ illud lumē alið lumen:
et ſic ꝯñter. ¶ Scðo arguit.ſi lumen producat
alið lumē ſeq̇tur ꝙ lumen producit vndiq; circa
ſe:⁊ ſic viſibile producit ſuas ſpecies:et per ꝯñs
ſtās ad lata ſpeculi videbit faciem tuam ſicut tu
ipſe ꝑ reflectionē.viſo ꝙ lumē producit lumē:ꝓ
ducit circa ſe ſpherice vl ſemiſpherice:ſicut argu
it Cantuarienſis in ꝑſpectiua. ¶ He ratōes non
concludunt. Primum probaret ꝙ calor non pro=
ducit calorem:cuius oppoſitum dicunt omnes.
calor ab igne ⁊ a calore producitur:ſic hic.

¶ Ad ſecundum dicitur.corpus luminoſum pro
ducit lumē circa ſe ſpherice.⁊ ſi nō poſſit ob obi
cē producere ſpherice:hemiſpherice ſuū lumē ꝓ
ducit.⁊ ita viſibile.ſ; nego ꝙ ſtans ad latera ſpe
culi videbit faciem ꝑ reflectionem.quando radi
us rectꝰ cadit ſuꝑ ſpeculum:reflectio eſt recta.et
ꝑ conſequens exiſtētes in illo radio ſolum vide=
būt ip̄m viſibile/de productione radij a ſole qui
producitur in rectum non mouearis. ſicut tu di
cis/ſol producit radium in directum:ſic dicetur
radius.a.producit radium.b.⁊.b.producit radi=
um.c.ſemper in rectum procedendo. nec ſequit
ſi.a.radius producat.b.radium:⁊.b.producat.c.
radium:⁊ ſic conſequenter:ꝙ totalis radius erit
infinitus.ſemꝑ poſterior erit debilior.⁊ tandem
dabitur vnus ita paruus q̇ni nullum producere
pōt.patet in calefactione aeris vel aque ab igne

¶ Quinto arguitur. Una pars corporis trāſpa=
rentis minꝰ illuminatur ꝙ alia.ergo illa magis
productioni luminis reſiſtit.⁊ ſi eſt reſiſtentia in
illuminatione:eſt ſucceſſio productiōis luminis.

¶ Conceditur maior. eſt minus apta recipere
lumē.ſic in luna q̄ h; aliq̇s ꝑtes magis ꝯpactas
et ille magis incorꝑant lumē.alie ſunt minꝰ ꝯpa
cte:q̄ nō tantū luminis ĩcorꝑant.p; de ſtella q̄ ē
denſior orbi ſuo propinquo.idē p; ĩ nube diffor
miter rara.ſ; ex illo nō ſeq̇tur ꝙ ſit aliq̄ poſiti=
ua reſiſtētia.tā lumē remiſſum ꝙ ītēſum eque ci=
to producunt. ¶ Sexto arguit.ſonus ſucceſſiue
audit.citiꝰ audit ſonū mulieris lotricis pānum
ꝑcutiētis/prope ſequanā ĩcidēs ꝙ diſtās/⁊ ſtās
ĩ v̇tice mōtꝭ ſctī Victoris.ſimꝉ ferme vidēt tales
ictū baculi ſuꝑ pānū.et tñ exiſtens ſuꝑ montē vi
det ꝑ notabile tp̄s baculū capere anteq̄ ſonum
percipiat.ergo idem eſt de viſione. ¶ Reſpōdet:
non eſt ſimile.vnum pure ſucceſſiue ſpecies pro=
ducit ⁊ eſt materialiꝰ:nō autem aliud.varia ſen=
ſibilia habent diuerſum modum īmutandi ſen=
ſum . ⁊ hoc a poſteriori ratione et experimen=
to deprehendimus.ſpecies ſoni penetrat came=
ram optime clauſam:⁊ potentiam auditiua; im
mutat:non autem ſpecies corporis luminoſi.

cert⁹ ſi lumē ꝓduc aliud et in loco adque aluminoſo nō pt duci radi⁹ rect⁹ bn̄ tn̄ alu mine ꝓducto debet ee lumen intēſi⁹ q; in paulo majori diſtātia adquam tn̄ aluminoſo pt duci linea recta q̄ nō tranſeat ꝑ opacū

¶ Dubitaṫ an lumen / ſpecies lucis / ⁊ ſimil'r ſpe
cies coloris / ſit forma realis in medio vel imagi
naria. ¶ Reſpondeṫ. bipharià dicitur aliq̄ for̄a
realis. Uno modo pro aliqua qualitate exiſtēte
in medio q̄ nō cauſatur nec ↄſeruatur ab extrīſe=
co pticulari agente: vt caliditas / albedo. et hoc
nō poteſt cōpetere corpori incorruptibili. ⁊ hoc
modo lumen nec ſpecies coloris ē forma realis.
depēdet a corpe luminoſo vel colore. ⁊ ↄpetit ce
lo q̄ ē corpꝰ īcorruptibile ſic̄ aeri. alio mō diciṫ
forma realis qualitas realiterr exñs. hoc modo
ſpecies eſt forma realis. ⁊ p ↄñs nō eſt ſolum res
imaginaria ꝓ illo q̄ apparet eſſe ⁊ nō eſſe: vt eſt
de apparenti circulo cauſato ex celeri motu cir=
culari baculi in extremo igniti. putaṫ eſſe circulꝰ
propter ↄſeruationē ſpecierū ignis ⁊ ſubitā circu
larē agitationē ⁊ inſenſibilē. Ratio tamē hoc iu=
diciū a ſenſu acceptū corrigit: oſtēdēs q̄ ī rei ve
ritate nō eſt illic aliq̄s igneus circulꝰ: ſed eſt ſolū
circulꝰ imaginariꝰ. vel apparet eſſe circulus: licꝫ
nullꝰ circulꝰ ſit illic q̄ eſt apparens. ⁊ quia lumen
repreſentat lucē / ⁊ ſpecies coloris colorē: pōt di=
ci intentio. q̄ eſt ratio ſentiendi ⁊ mediū p quod
ſenſus tendit in obiectū: q̄ eſt cā iſtiꝰ ſpeciei. er=
go ſiue vocetur intentio lucis vel coloris: forma
ſpūalis eſt forma real'r exñs in medio: ⁊ nō ſoluꝫ
imaginaria. ⁊ diuiſibilis tā extēſiue q̄ꝫ intenſiue
ad diuiſionē ſubiecti in quo eſt. omne quod reci=
pitur ad modū recipiētis recipiṫ: ſcōo de anima.
¶ Dubitatur an lumen lune ⁊ lumē candele ſpe
cie: differant. ſimiliter de luce ſolis ⁊ luce cādele.
¶ Poteſt defendi q̄ꝫ nō ꝓduci a cauſis ſpecie di
ſtinctis / nō arguit diſtinctionē ſpecificā. patꝫ de
calore producto a ſole ⁊ ab igne. Itē. q̄libet lux
hꝫ ſiꝉes opationes cū alia: ⁊ ſimiliter de lumine.
¶ Cōtra hoc arguiṫ. corruptibile ⁊ incorruptibi
le differūt plus q̄ꝫ gñe. 10. Methaphiſice. ḡ ſpe=
cie. lumen aliq̄ eſt incorruptibile. pꝫ de lumine
in orbe ſolis inter quod lumē ⁊ ſol nō pōt cadere
corpus opacū. pꝫ de luce ſolis hoc manifeſte. lux
et lumē in iſtis īferioribꝰ corrūpiṫ. igiṫ. ¶ Rñde=
tur illud. x. Methaphiſice. intelligitur de genere
phiſico: ⁊ nō de gñe logico. illa ſunt eiuſdeꝫ gñis
phiſici q̄ hñt materiā cōem trāſmutabilē adinui
cē: queādmodū mixta hic īferiꝰ. illō nō arguit lu
cē ſolis vel eiꝰ lumē differre ſpecie a luce vel lu=
mine in his inferioribꝰ. ſtat dare duo eiuſdē rō=
nis quoꝝ vnū corrūpiṫ ⁊ nō aliud. pꝫ de calore ī
foco tuo ⁊ calore in ſphera ignis ꝓpe celū lune /
ille calor nō corrūpeṫ ab īfluētia frigefactīa: cū ē
in ſua ſphera et adiuuetur a toto. nec eſt neceſſe
q̄ꝫ deueniat ad aerē. ſtat q̄ꝫ dies iudicij citius ad=
ueniat. ⁊ dato q̄ꝫ celū ſp moueatur: nō eſt neceſſe
q̄ꝫ vnq̄ꝫ ſuā ſpherā egrediaṫ. hoc pꝫ de quātitate
tenēdo q̄ꝫ diſtiguitur a re quāta: probabile eſt q̄ꝫ
q̄ꝫtitas celi eſt eiuſdē rōnis cū q̄ꝫtitate hic inferiꝰ
et pꝫ certiꝰ ī alio: oībꝰ opinionibꝰ relictis. lumē
ſolis productū in mercuriū vel venerē: q̄ ſemper
ſunt ſoli propinqui ad hoc q̄ꝫ aliquod lumen eiꝰ
recipiāt: ⁊ p acceſſum ad ſolē ⁊ diſceſſuꝫ ab eo lu
men in eis intēditur ⁊ remittitur. ergo lumē cor=
ruptibile: ⁊ q̄ꝫ de facto corrūpeṫ: ē eiuſdē ſpeciei
cū lumine q̄ nūq̄ꝫ corrumpetur.

TErtio circa hāc diſtinctionē
queriṫ an lumē videaṫ: ¶ Et
arguiṫ q̄ꝫ non. lumē eſt ſpeci=
es lucis ⁊ eiꝰ repſentatiua: ſi
cut ſpecies coloris colorē re=
preſentat. ſed ſpecies coloris
nō videṫ. ergo nec lumē. mi=
nor patet. ſpecies albedinis
nō eſt albedo nec color. ſed color eſt obꝫ adequa
tum viſus: ſcōo de aīa. ¶ In oppoſitū arguiṫ. lu=
men ſolis reſplendens ī pariete obō / videṫ. ⁊ lu=
men ſolis eſt ſpecies lucis. ergo ſpecies lucis vi=
deṫ. ¶ Pro ſolutiōe q̄ſtionis ſcito virū poſſe du=
pliciter rñdere: ⁊ ita faciūt varij. Uno mō q̄ꝫ nul
liꝰ ſenſibilis ſpecies videṫ. Alio mō q̄ꝫ aliq̄ vide=
tur. ¶ Sed pono hāc ↄcluſionē. lumē videṫ ⁊ p
ↄñs ſpecies lucis videṫ. Probaṫ hec ↄcl'o p argu
mentū poſt oppoſitū. Uiſus nō decipiṫ circa ſuū
ꝓpꝛium obm optime applicatum ſine obice ī me=
dio. ſed p noticiā acceptā a ſenſu viſus: in aere ꝓ
pe parietē iudicamꝰ eſſe lumen. ergo nō eſt negā
dū illic eſſe lumē. ¶ Secundo arguitur ad ideꝫ.
radius ſolis trāſiēs p vitrū rubeū videṫ termi=
nari ad parietē albū oppoſitū: ⁊ videṫ illic rube=
do. ⁊ tñ nō ē vera rubedo. ſuppono fantaſiā ockā
negātis ſpecies ꝓ nūc falſam ⁊ ſine apparentia:
(ſicut eſt de facto) allatā. illuc quod oculus ſentit
eſt ſpecies ſolis. intēſa rubedo nō eſt ī aere vel in
pariete cū albedine. ¶ Tertio ſic arguiṫ. vide=
mꝰ lumē ī luna. alias nō viderēmꝰ lunā. ⁊ tñ lumē
lune ē ſpecies lucis a ſole ꝓducta. q̄ pꝫ. cū ſp ha
beat cornua oppoſita ſoli: ⁊ in deliquio non ha=
bet aliq̄d ſimilis luminis. igiṫ ¶ Quarto arguiṫ
ſm Ariſtotelē ī de ſenſu ⁊ ſenſato: fulgor emiſſus
ab oculo videṫ ī tenebris. ⁊ tñ eſt ſpecies lucis tā
tū. igiṫ. ¶ Scōa cōcl'o. ſpecies coloris cadit ſub
obō ſenſus. Probaṫ. ſpecies vitri rubei videṫ in
medio: vt pꝫ p ſcōaꝫ ꝓbationē ↄcluſiōis p̄ceden
tis. ¶ Scōo arguiṫ ad idē. ſpecies ſolis in iride
videṫ ab ocl'o exiſtētis ī cētro orizōtis. igitur.
¶ Tertio arguiṫ: dicit cōmentator ī de ſenſu et
ſenſato / ca. p̄mo. q̄ñ lumē reflectiṫ ad virides plā
tas coloranṫ parietes. Propt̄ea ſi oīa foramina
camere tue ī die clauſeris q̄ꝫ ſint tenebre ſicut de
nocte: ⁊ fiat puū foramē ī feneſtra ī q̄ ingrediaṫ
radiꝰ ſolis nō ſpiſſior digito: ⁊ dimittaṫ oblique
īcidere ſup ſpeculū artificiale: ad aliaꝫ ptē refle=
ctetur radiꝰ. ⁊ ſi oculꝰ illic ponaṫ ad ſeptē pedes
diſtans: ſic q̄ꝫ radiꝰ reflectaṫ ad oculū: ſpecies vi
debis ſicut in iride. ¶ His vtcūq̄ꝫ ꝓbatis deue=
nio ad argumentū ante oppoſitū īntroductū: cuiꝰ
minorē nego. ⁊ ad eiꝰ ꝓbationē ↄcedo q̄ꝫ nulliꝰ
coloris ſpecies ē color. ſꝫ eiꝰ ſpecies ē altiꝰ ſpe=
ciei: ſic̄ eſt lumē reſpectu lucis. ⁊ q̄ñ id ꝓbas per
Ariſtotelem dicentē / ſecundo de aīa: color ē ade
quatū obiectum viſus. diſtinguo. vel proprie ca=
piendo colorē pro q̄litate ſecunda producta ex

cōmixtione q̄litatū p̄marū: ſicut Ariſtoteles ca=
pit in de ſenſu ⁊ ſenſato. ⁊ ſic nego. lux videṫ: ⁊ tñ
nō eſt color. extendendo vocabulū color ad colo
rē ꝓpꝛe dictū lucē / lumen / ⁊ ſpecies coloꝝ / ſicut
Ariſtoteles capit. 3. Metheororum (dicit Ariſto
teles lumē eſt color diaphani ſm actū) ⁊ ad ſub=
iecta iſtoꝝ q̄ de p accidēs videnṫ. ſic ↄcedo q̄ꝫ co=
lor eſt propriū ⁊ adequatū obm viſus ad hūc ſen
ſum: nichil videṫ niſi q̄ꝫ includaṫ ſub aliquo iſtoꝝ
¶ Et ſi dicas. non ſemp videmus ſpecies colo=
ris in medio / nec lumē. veꝝ ēſt. ſolū videnṫ quan
do ſunt fortes et terminantur ad opacum. Ali=
as nullo modo perciperetur. ſi radius ſolaris in
grederetur p rimā puā camere bene clauſe ī die:
ſi eſſet foramē ei rñdens in pariete oppoſito: nō
videres lumē: ⁊ maneres illic in camera tenebro
ſa. ⁊ tñ ſi non eſſet foramen in pariete oppoſito:
lumē videres: ⁊ camera tua ante obſcura illumi=
naretur p reflexionē luminis ad aerē tuū. hic ſpe
cies ſolis videnṫ in nube rorida quodā mō opa=
ca. q̄ reflectuntur ſpecies ad oculū tuū. ⁊ ſi nō eſ
ſet illic nubes reflectens tales ſpecies: eas nullo
modo dephenderes. ⁊ ꝓpterea lumē ſolis nō vi
demus de nocte: eſto q̄ꝫ ſtat ſupra nos. q̄ vmbra
terre finiṫ in mercurio. celuꝫ non terminat illas
ſpecies tanq̄ꝫ corpꝰ opacū in omi pte. ⁊ tñ lumen
ſolis de nocte videmus in ſtellis in corpe denſo
quodāmodo opaco. ⁊ ita vtrobiq̄ꝫ videmꝰ lumē
quod eſt ſpecies lucis: ⁊ ſpecies coloꝝ q̄ñ termi=
nanṫ in corpe dēſo: ⁊ ſunt fortes. ⁊ nō aliṫ. ¶ Sꝫ
ↄ illud arguiṫ. ſpecies intentionalis nō ſentiṫ: ſꝫ
eſt ſolum id p q̄ ſentimꝰ. q̄ ſic intꝰ exñs ꝓhibe=
ret extraneū: ⁊ non perciperemus ſenſibilia ſen=
ſuum. ſicut videns p rubeū vitrū dephendit oīa
rubea. ſpecies ſoni: hoc eſt ſonꝰ intēſionalis: nō
auditur: ſꝫ eſt illud p q̄ ſonū realē apprehendi=
mus. ⁊ ita de alijs ſenſibus. ſenſibile reale po=
ſitum ſup ſenſum nō cauſat ſenſationem ſm Ari
ſtotelē ſcōo de aīa. ¶ Reſpōdetur. Aliqua ē ſpe=
cies ⁊ intentio ſentiendi: hoc eſt: medium per q̄
aliquid ſentitur: quod etiam ſentitur. aliquod ve
ro non. concedo q̄ꝫ ſonus realis non multiplica=
tur ad organum auditus: ſed ſoluꝫ ſpecies ſoni p
quā ſonꝰ realis pcipiṫ ad ex̄. ſi tīnitꝰ ille q̄ eſt inṫ
dum ex ventoſitate genitus in aure / ſit verus ſo
nus et realis: nichil eſt contra hoc. quia eſt in ori
ficio auris vel prope ipſum organum auditus in
terius in cerebro. ¶ Secundo arguitur contra
concluſionem vtrāq̄ꝫ ſimul: quia eandem ſapiūt
difficultatem. ⁊ hoc ſic. intenſa ſpecies etiam ad
opacum terminata non videṫ. ergo ſolutio nul=
la. antecedens patet. ſimulachrum quod putas
te videre in ſpeculo non eſt ipſum ſpeculum: nec
ſpecies obiecti viſibilis: puta tui vel ſortis a ter
go tuo. ſed eſt realiter obiectū viſibile: puta tu=
ipſe quem vides p lineam reflexam. ergo non vi
des lumen lune: ſed ſolū ſolem cuius luna eſt ſpe
cie. q̄ꝫ ſpecies illa nō ſit ſimulachruꝫ patet. vel ip
ſum eſt in aere ꝓpinquo ſpeculo: ⁊ hoc nō. quod
ꝓbo. remoue aerē a ſpeculo manu tua vel faciat
hoc ventus: adhuc remanet ſimulachrum: ⁊ non
aer. ⁊ accidens non migrat de ſubiecto in ſubie=
ctum. ergo idolum illud non eſt in aere ſpeculo
vicino. nec eſt rationabile dicere q̄ꝫ eſt in ſpecu=
lo. q̄ tunc ad ptitionē ſpeculi diuidereṫ ſimula=
chrū: q̄ eſt falſum. ſi triptiatur: tria erūt ſimula
chra. ſed tenendo q̄ꝫ illō q̄ putas videre non eſt
idolum: hoc eſt ſpecies: ſed ipſe ſortes ſpeciei ꝓ=
ductiuꝰ: oīa optime ſaluanṫ: ⁊ nulla eſt difficul=
tas. ¶ Rñdeṫ. hoc argumentū eſt replica quodā
modo ↄ ſolutionē datā. ſed ipſum nō ↄcludit. di=
co q̄ꝫ illud idolū q̄ video eſt realiṫ ſpecies mea
reflexa a ſpeculo. ¶ Pro cuius intelligētia note
tur illud cōmune ex pſpectiua q̄ꝫ triplex eſt radi
us: ſcꝫ rectus. ⁊ radiꝰ recte incidere diciṫ quādo
de corpore lucido vel colorato / radius īcidit ad
viſum ſm lineā rectā. diciṫ aūt īcidere reflecte vl'
refracte: q̄ñ de corpe lucido vel colorato incidit
ad oculū p lineas anguli vel angulꝰ intermedio
facientes ſpeculum opacū vel alteriꝰ diaphaneṫ
tatis repercutiendo ſpecies angulū cōſtituit. tūc
fit reflectio q̄ñ ab obiecto radius incipiens / ⁊ vl
terius ꝓcedere nitens / a ſpeculo repcutitur: ſuā
primā cauſam productiuā verſus: nullatenꝰ ſpe=
culū ob eius denſitatē potēs pertrāſire. vt q̄ñ te
ipſum in oculo ſocij tui vides vel in ſpeculo arti=
ficiali: color tuus ſuū radiū: hoc eſt ſpecies ſuas:
ꝓducit ad ſpeculū. que cū ptranſire nō poſſunt:
reuerberanṫ a ſpeculo te verſus. q̄ agēs natura
le non potens ſuas ſpecies producere omnes p
lineam rectam reflexe producit vel refracte ra=
diꝰ ppēdicular̄ ī ſeipſū reuertiṫ. lateralis ī ptē ↄ=
riā. ſi fuerit ppēdicular̄ ī ſeipꝫ reflectiṫ. ⁊ ſi late=
ralis fuerit flectiṫ ī ptē ↄriā. vt de pila ↄ parietē
ꝓiecta ↄtigit nō q̄ꝫ ſit penitꝰ idē. q̄ eadē pila nu
mero ad parietem ꝓiecta / reſilit. nō ſic de radio
flexo. ſꝫ viſibile radiū ipꝫ ꝓducit rectū ⁊ reflexū.
vl' radiꝰ rectꝰ reflexū ꝓducit. ⁊ vna ps radij recti
alt̄aꝫ ptē radij recti gignit. ḡ ī viſiōe reflexa ↄcur
rūt duo radij: ſcꝫ īcidēs: ſcꝫ radiꝰ ꝓductꝰ ab obō
ad ſpeculū: ⁊ radiꝰ reflexus repcuſſus. ⁊ duo an=
guli ↄſtituunṫ: ſcꝫ angulus īcidētie ⁊ angulꝰ refle
xionis. Angulꝰ incidētie eſt angulꝰ a radio īcidē
tie ⁊ ſupficie ſpeculi reflectētis ↄtētꝰ. Angulꝰ re=
flexionis ē ille q̄ ↄtineṫ a radio reflexiōis ⁊ ſupfi
cie corpis reflectētis. Radiꝰ fractus ſiue radiꝰ re
fractus ē radiꝰ q̄ ī occurſu medij alteriꝰ diapha=
neitat̄ nō ī directū multiplicaṫ: ſꝫ ppēdiculareꝫ
v̄ſus a pūcto īcidētie īcedit: aut a ppēdiculari re
cedit. vt cū aliq̄d p aquā ſtātē videṫ. ſm illō Uer
gilianū ī buccolicis. nup me ī littore vidi placi=
dū dū ſtaret mare ab aq̄ ḡ ē reflexio. video tñ la
pidē ī fundo aq̄ nō ꝓfunde. ḡ radiꝰ trāſit p aquā
q̄ ſine radio videre nequirē. ſed radius a me vel
ſole productꝰ cadit ſuper ſpeculum. quod eſt ſu=
perficies aque. radii laterales tēdūt perpendicu
larem verſum. totus radius ille eſt refractus. il=
le non eſt cauſa quare me video: ſed radius refle
xus: eſt tamen cauſa quare video exiſtentes in
fundo aque vel ī ea exiſtētes. ¶ Ad formā dico.

ſimulachꝛū illō eſt ꝓpe ſpeculū inheſiue aeri inherens. ⁊ qñ illud impꝛobas: manet ſimulachꝛuꝫ moto aere. pōt dici ꝙ eſt realiṫ in ſpeculo. oppoſitum eſt etiā ꝓbabile. ꝓpṫea dico gñaṫ nouum idolū a viſibili. queādmodū ad motū coꝛpis luminoſi gñaṫ ⁊ coꝛrūpiṫ radiꝰ ī medio. ⁊ hoc ī ſpeculis artificialibꝰ experiri potes. in aqua turbata hoc nō inuenies. qꝛ ſi ſupꝼicies aq̄ cōmota fuerit: ſpecies reflexa non reflectiṫ ſicut qñ eſt ſtans in aq̄ mota videṫ ſol ⁊ lux eius: nō aūt figura eiꝰ. varioꝝ ſenſibiliū ſpecies variū modū hñt in ſubiecto. hoc ergo qō vides eſt viſibile. ⁊ nō eſt viſibile qō illas ſpecies ꝓduxit. ⁊ ſpecies illa repſentat viſibile: ſicut noticia ſoꝛtē repſentat cuiꝰ ē ſimilitudo. ⁊ ſicut imago depicta Herculis Herculē repſentat: ſic ſpecies herculis vel noticia actualis eiꝰ ꝓpꝛiꝰ ⁊ naturalius Herculē repſentat.

¶ Tertio arguiṫ. in Iride apparet verus coloꝛ. ergo illic eſt verꝰ coloꝛ. qꝛ ſenſus nō decipiṫ circa ſuū obm: in gñe potiſſimū. ¶ Quarto arguiṫ ſi eſſet ſpecies coloꝛis in Iride: nō appareret bicoloꝛ Iris: ſꝫ idē coloꝛ: cū ſint eedē ſpecies ī medio. ¶ Ad tertiū ꝯcedo añs: ⁊ nego ꝯñtiam. ſenſus illic decipiṫ. hoc eſt: iudiciū ſenſus interioꝛis vel intellectus acceptū a ſolo ſenſu eſt erroneū. nō decipiṫ in gñe: capiēdo genꝰ vt ſpecies ⁊ coloꝛē ꝓpe dictū includat. et hoc capiendo genus bene altū. aliq̄ noticia intuitiua veri aīalis ꝓpṫ impfectionē eiꝰ nō ꝓducit iudiciū ī me ꝙ ſit aīal ſed ꝙ eſt ſba / ens / vel coꝛpus. vt ſi equꝰ tuꝰ fuerit a remotis inter monticulos ſue magnitudinis: et ſtas. neſcis an ſit aīmal. iudicas ꝙ eſt coꝛpꝰ. vľ coꝛpa ſic ī ꝓpoſito. ⁊ ſi rō nō oſtēderit aliūde oppoſitū: intellectꝰ decipeṫ. cattꝰ realiṫ credit illic eſſe veꝝ coloꝛē: ⁊ ſe in ſpeculo intuēs / pede pcutit realiter ſpeculū: credēs in ſpeculo vel altera pte ſpeculi eſſe cattum cū q̊ colludere optat. īmo Ockam diceret realiṫ illic eſſe coloꝛē intrinſecū in ꝓpoſito volo dicere rō caſtigat ſenſuꝫ: q̄ rōnabilius extrahiṫ ꝙ illic nō eſt verꝰ coloꝛ ſꝫ ſpecies coloꝛis. ¶ Ad quartū nego ſeq̄lā. dicimꝰ in Iride nō eſſe verū coloꝛē. ſed ſpecies lucis aliter et aliter cadētes aliū ⁊ aliū faciūt apparere coloꝛē. Patet. lux foꝛtis cū multo opaco facit apparere rubedinē. pꝫ ī carbone ignito. ⁊ ex ꝯmixtiōe foꝛtis lucis cū tenui opaco gñaṫ albedo: hoc eſt: apparet albedo. ⁊ ex cōmixtione debilis lucis cum multo opaco cauſaṫ nigredo. ſic lux ſolis vel lumē nō ponit diſcrimē q̊ ad hoc. cadēs ſup varias ptes opacas nubis facit alios appere coloꝛes. pſpicua: queādmodū ſunt: aq̄ / aer / ⁊ vitrū: nō ſūt coloꝛata niſi multū remiſſe. ideo qñ magna aq̄ ⁊ ꝓfunda videṫ: apparet nigra. qꝛ magna dēſitas et ꝓfunditas īpediūt tranſitū lucis. ſi appareat viridis (vt oceanū) hoc eſt ꝓpter lucis reflectionem / vel ꝓpter quedā alia coꝛpoꝛa cōmixta. ſic aliq̄ ps nubis apparet nigra. aliq̄ ps nō ita dēſa nō ſic apparet nigra. q̊d mirū ſi lux ſolis ſup varias ptes nubis cadēs aliū faciat apparere coloꝛē: ⁊ cū hoc q̄rtū ꝓpter iuxtapoſitionē triū colorū apparentiū. hoc eſt: ꝓpṫ tres ſpecies realiter q̄ apparent coloꝛes. ſic eſt ī collo colūbi vel ī cauda pauōis: vel ſi ex filis triū coloꝝ fiat pāñꝰ videbiṫ aliꝰ diſtinctꝰ a coloꝛibus filoꝝ. ¶ Quinto arguiṫ. nō vides currū diſtantē a te. 20. pedibus in tenebꝛis. ergo ſuas ſpecies nō multiplicat. qꝛ ſi illas ſpecies haberes ī oculo: videres currū. qꝛ ſpecies ſunt res motiue potētie ad hoc ꝙ videat. ¶ Sexto arguiṫ. ſtelle nō multiplicāt ſuas ſpecies. ⁊ tñ interdū videṫ: vt pꝫ de nocte. ꝙ ſuas ſpecies nō multiplicēt pꝫ. tūc de die videreṫ: qō eſt ꝯ expientiā. ¶ Ad q̄ntū diciṫ. in pmis: a multis putaṫ ꝙ coloꝛ nichil aliud eſt q̄ꝫ lumē in ſupꝼicie coꝛpis terminati. ⁊ qñ non eſt lumen: non eſt coloꝛ. ſic tenet Auicenna ſexto naturaliū. lib. 3. c. 1. ſic dicit coꝛpus cuius coloꝛ ſolet videri cum non fuerit illuminatum: fiet obſcurū. ⁊ tunc non erit in eo certiſſime coloꝛ in effectu. ꝙ autem putantur ibi eſſe coloꝛes / ſed occulti: hoc nichil eſt: aer enim non tegit eos q̄uis obſcurus: cum coloꝛes fuerint in effectu. hanc viam Albertus magnus multis experientijs coloꝛare ſatagit. Sed hec opinio eſt contra Ariſtotelem ⁊ varietatē manifeſtam. dicit Ariſtoteles ſcōo de aīa. quoꝛūdam videtur lux ſeu lumen in tenebꝛis: ⁊ non videtur eoꝛum pꝛopꝛius coloꝛ. et Cōmentatoꝛ. 2. de anima. textu: cōmēti. 67. non poteſt aliquis dicere ꝙ coloꝛ non inueniṫ in actu niſi luce pſente. ⁊ paulopoſt inquit. pꝛeſentia lucis nō eſt neceſſaria in eſſendo coloꝛem / ſed in eſſendo viſibile.

¶ Sed dicis. Ariſtoteles dicit in de ſenſu ⁊ ſenſato. coloꝛ eſt extremitas pſpicui in coꝛpoꝛe terminato. Ariſtoteles poſuit hoc de coloꝛe qui videtur. coloꝛ in pꝛofunditate coꝛpoꝛis non videṫ: ſed ſolū coloꝛ in ſupꝼicie exterioꝛi. ⁊ opoꝛtet ꝙ ille coloꝛ (ſi actu debeat videri) iūgaṫ extremitati pſpicui p qō ſuam ſpecieꝫ multiplicat: alias nō videbiṫ. ac ſi diceret. coloꝛ ī coꝛpe terminato. a. viſum terminātē qui eſt cōiūctus extremitati pſpicui videṫ. qñ marmoꝛ frangiṫ interiꝰ ē coloꝛ: et vinū diuiſum ſubito: interius habet coloꝛem qui pꝰus actualiter erat illic. hoc tanq̄ꝫ certo ſuppoſito. aliō eſt etiā certū: ꝙ ſolus coloꝛ ſine vllo lumine nō pōt ſufficienṫ īmutare potentiā viſiuā ad videndū. ſed non tantū conſtat an coloꝛ ſuas ſpecies p medium multiplicat: ſꝫ illa ſpecies nō ſufficit immutare viſum ad videndum. ſed opinoꝛ ꝙ nullo modo ſine lumine multiplicat ſuas ſpecies nec intenſas nec remiſſas. quia oppoſito dato ſine vllo luīe videres intenſum coloꝛem. qꝛ ſi remiſſus coloꝛ cauſaret remiſſas ſpecies viſū non potentes immutare: intenſus coloꝛ intēſas ſpecies cauſaret potentes immutare viſum. ſolus ergo coloꝛ nullas multiplicat ſpecies in medio non lucido. capio indifferenter (loquēdo vt plures) lumen ꝓ luce: intelligens tamē diſcrimē ſpecificū inter hec duo: vt pꝫ qñ loquoꝛ in ſpeciali de illa materia. lumen eſt cauſa concauſans: et de neceſſitate nature requiſita / ad hoc ꝙ coloꝛ ſuas ſpecies ꝓducat in medium. ſicut ſemen

maternum non eſt ſufficiciens cauſa pꝛolifica fetus: tenendoꝙ efficientiam reſpectu fetus habeat partialem. et licet ſoꝛtes in tenebꝛis videat platonem pꝛope candelā ⁊ non econuerſo: hoc non facit ſine lumine. lumē remiſſum eſt pꝛope ſoꝛtem: et etiam intenſum lumen pꝛope platonem quod multū iuuat multiplicare ſuas ſpecies ad oculū ſoꝛtis et non eſt lumen tale pꝛope ſoꝛtē ad multiplicandū ſpecies ſoꝛtis ad oculū platonis. pꝛopterea plato non videt ſoꝛtē a quo videtur. quia ſoꝛtes non habet cauſam adiutiuam ad pꝛoductionē ſpecierū eius: ſcilicet lumen: ſicut plato. ⁊ lꝫ regēs p curiā incedēs / ad lectionē matutinā veniēs cum lucerna / videat ſcolaſticū: et non econuerſo: et tamē lumen eſt pꝛopīquius regenti q̄ꝫ ſcolaſtico: hoc non īpedit. Ratio: pars lucerne pꝛope regentē eſt opaca de denſo ferro: in cuiꝰ vmbꝛa ſtat regēs. et ps dyaphona ſcolaſticum verſus pꝛoiecta. et ſi ſquamas piſciū vel cattoꝛū oculos de nocte in tenebꝛis videas: hoc eſt quia habēt lucē innatā: que lumen per medium multiplicat: et nix et coꝛpoꝛa alba. equus albus de nocte videtur quādo equus alterius coloꝛis minime percipitur. hinc nocturni equites latrones in vtriuſqꝫ regni bꝛitannie limitibus cauent adducere equos albos. ¶ Ad ſextū nego ꝙ ſtelle non multiplicēt ſuas ſpecies / immo actualiter ſuas ſpecies multiplicāt. videmus eas de nocte. habent lumē a ſole ab altera parte terre. vmbꝛa terre eſt piramidalis: et finitur diu ante celū ſtellatū: ergo ſol ſtellas illumīat ſicut exiſtēs in vmbꝛa hoſtij obiecte candele vel tede nō poteſt legere. et tñ remotioꝛ diametraliter poſt oſtium exiſtens extra vmbꝛā: legere poteſt. de die ſtelle habēt ſufficientiſſimū lumen. ergo ſpecies ſuas pꝛoducūt. et patet hoc experimento. exiſtens in pꝛofundo puteo vel inter arboꝛes longas et pꝛopīquas: videt ſtellas de die. ⁊ ſpecies ſtellaꝝ nō deueniunt ad eos in locis illis exiſtentes ante deuenere ad aerem bene illuminatum. maius lumen in aere illumīato impedit ne oculus immutetur a ſpeciebus ſtellarū ſufficienter. de die ſol ſuū lumē in oculū pꝛoducit: et ipꝫ ſic actuat foꝛtioꝛe ſpecie ne immutari poſſit a minoꝛi in tanta diſtantia a ſtella. ſufficienter immutatur a ligno vel ſoꝛte pꝛopinquo: eſto ꝙ ſpeciebus ſolis pꝛius actuetur pꝛopter pꝛopinquitatē obiecti foꝛtiter impꝛimētis ſuam ſpeciē. ſicut luna de die videṫ ob eius pꝛopinquitatē: et nō ſtella maioꝛ ob eiꝰ diſtantiā maioꝛē. et licet ſtella ſuam ſpeciē pꝛoducat in inſtanti: ſic facit ſol. et ſic ſtella nō videtur de die ab oculo cōmuni. hoc dico ꝓpter acutiſſime videntē. ſi fuerit tamen aliqua ſtella multum lumīe radians: nonnunq̄ꝫ videṫ poſt meridiem vel ante meridiē a cōmuniter videntibus: vt interdū in collegio percipimus: que vix in meridie ob intenſum lumen ſolis videtur. ſicut alique ſtelle citius veſperi apparēt q̄ꝫ alie: et diutiꝰ potentiā immutāt mane ante ſolis oꝛtum. tales multū luminis habēt. et vigoꝛoſe immutāt. pꝛopterea videtur: alijs nō ſic potētibꝰ īmutare nō viſis. ¶ Si dicas. ſi ſpeculū in aqua immerſum fuerit et ſoli obiectū: ſtella videtur. verū eſt: apparet tibi ꝙ videas ſtellā / ſed illa non eſt ſtella: quam vides: ſed ſecundariū ſolis idolū ex diuerſitate ſpecierū ſpeculi et aque reſplēdētis. ī alijs tamen lucidis hoc nō experimur pꝛopter radiorum debilitatē. ¶ Septimo arguitur. ſi radius viſualis pꝛoducat ſuas ſpecies viſiuas: ſequitur vbicumqꝫ ſint ſimiles ſpecies / ſimiliter potentiam viſiuā immutabūt. cōſequēs eſt falſum. igitur. falſitas cōſequentis patet. pone denariū in fundū peluis et retrocedas quouſqꝫ pꝛīo nō poteris videre denariū et maneas in eodē loco faciendo replere peluē aqua: eundē denariū quem ante videre non poteras nunc videbis. et tamē idem radius et eadē potētia. ¶ Reſpōdetur: ante erat radius rectus per mediū vniformis diaphoneitatis. nūc vero videṫ p mediū diuerſe diaphoneitatis: ſcꝫ p aquā ⁊ aerē. ꝓpea ē aliꝰ radiꝰ: ꝓpṫ hec viſio eſt refracta. hoc eſt: cauſaṫ hec viſio per radiū refractū. et ſic videṫ ſub maioꝛi angulo et maioꝛ. et per conſequēs ad maioꝛē diſtātiam videbitur et ſol cum tempus eſt madidum et eſt futura pluuia citius videtur anteq̄ꝫ aſcēdat ſuper oꝛizontē cōmunē. hoc modo littere apparent groſſioꝛes cum conſpicilibus q̄ꝫ in aere. in aere neſcirēt legere ſenes qui cum conſpicilibus optime legunt. et conſpicilia poſſunt talia fieri ꝙ parū viſus habētes poſſunt per illa legere: ſicut de quodā ſcolaſtico noſtro in collegio fieri vidi. reſpectu diuerſarū potentiarū nullū eſſet inconueniēs quod aliquis aliter videret q̄ꝫ alter. ſenex terreſtres iam habēs oculos cum conſpicilibus optime videt: que tamen iuueni viuaces oculos habēti eſſent impedimēto. ſpecies viſibiles laterales trāſeuntes de medio rarioꝛi ad medium denſius ad perpendiculū appꝛopinquant nō ꝙ radij laterales trāſeant de vno ſubiecto in aliud. ſed cum ſuperficiē medij attingāt: a viſibili pꝛoducūtur magis vnite circa perpendicularē lineam: que inter ceteras eſt foꝛtiſſima: et nō eſt maioꝛ ratio ꝙ ad vnam partē tēderet q̄ꝫ ad aliā via regia īcedit. cui alij extremales ſeſe apodiāt. hoc ex natura radij ꝓuenit: et non ob reſiſtentiā vllam in medio. ſi a medio denſioꝛi ad rarius radij veniant: expanduṫ in medio rarioꝛi.

¶ Ex his dictis patet ſolutio argumēti: ꝙ non eſt idem radiꝰ quo videṫ denarius in pelui in puro aere / et in pelue repleta aqua. pꝛioꝛ eſt rectꝰ. ſecundus eſt refractus. licet denariū in pelui videre poſſim per duos radios: quoꝛū vnus eſt refractus et alter reflexus. ſi peluim plenam aqua ponas: et ſi ſol radiat ſuper eam per feneſtram: tunc ſoꝛtes exiſtens a latere in peluim aſpiciēs: ſolem videbit et lucē eius per radios reflexos a ſuperficie aque ad oculos ſoꝛtis. ⁊ tamen cum hoc radius ſolis ſuper ſuperficiem aque cadens in peluim ſe multiplicat ad fundū. aliter ille nō videret denariū in fundo vt diximus ſecundum

argumentũ ſoluẽdo. ergo hic eſt ſolis duplex ra
diꝰ.vnꝰ reflexꝰ a ſuperficie aq̃. p quẽ videt aqua
alter refractus:per quem denarius videt in fun-
do aque. ❡ Octauo arguit. ſi eſſent ſic lumina in
medio ſeſe intenderẽt. conſequẽs eſt falſũ. ſi duo
luminoſa applicent ad corpꝰ opacũ: faciũt duas
vmbras. ergo non intendũt ſeinuicẽ. ❡ Et con-
firmat hoc ꝙ nõ ſeſe intendũt dupliciter: vt fiãt
nonũ et decimũ argumentũ. tamen primo. ca-
lor productꝰ ab a. igne ſi fuerit in medio: ſi agẽs
potẽs preciſe ſimilem calorẽ in gradu produce-
ret nichil caloris producit. ergo ſi a. luminoſum
poteſt ſolũ quattuor gradus luminis producere:
b. ſuperueniẽs nichil luminis producit. ❡ Tum
ſecundo. quia ſi ſic: lumẽ reflexum et directũ fa-
cient vnam formã quãdo radius perpẽdicularis
reflectitur a ſeipſo in ſpeculũ. ❡ Ad. 8. licet com
muniter hoc negetur: et dicũt accidẽtia eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime ſeſe intendũt / intelligitur in
pure corporalibus: nõ autẽ in lumine. hoc nõ va-
let Tum prio. lumen eſt corpus extenſum. Tũ
ſecũdo lumina eiuſdẽ corporis faciũt aliqd̃ vnũ.
q2 da oppoſitũ: erũt infinite partes ſeparate in
lumine. Tum. 3. das michi occaſionẽ negãdi ꝙ
vnq̃ duo gradus ſcientie vel charitatis conſti
tuant aliqd̃ vnum. teneo vtrobiq3 ꝙ conſtituant
aliquod vnum. dato ꝙ duas faciũt vmbras: ſeq̃-
tur oppoſitũ. ❡ Ad nonũ argumẽtũ qd̃ eſt pri-
mum in confirmatione: concedo illud de calore
quod aſſumitur. non autẽ de luminibus et actibꝰ
ſua obiecta repreſentãtibus. et ratio eſt ſi ſortes
ſit in cõſpectu tuo: plato ſuperueniẽs videbitur.
ergo accidẽtia eiuſdẽ ſpeciei repreſẽtãtia ſua ob
iecta ſtabũt mutuo in medio. nec q̃libet pars il-
lius luminis repreſentabit obiectũ vtrũq3: ſ3 ſo
lum ſuã cauſã. queãdmodũ noticia ſortis ⁊ plato
nis in intellectu meo ſeſe intendũt. et tamen nõ
quelibet pars illius totalis noticie repreſenta-
bit ſortẽ. ſed noticia ſortis ſortẽ ſolũ repreſenta-
bit. ❡ Ad decimũ argumentũ concedo: ꝙ radiꝰ
rectus et reflexus conſtituũt vnã formã. ❡ Sed
contra illud arguitur. ſi intẽſius erit lumẽ per va
ria corpora luminoſa ſequitur hec ɔclo. ſi a. lumi
noſum producat ſuum lumẽ vniformiter diffor-
miter ad nõ gradũ: et ſortes fuerit prope finẽ il-
lius luminis in quo non poteſt legere. et b. lumi-
noſum tantũ diſtet a ſorte: producet tantũ lumi-
nis in medio in quo eſt ſicut a. luminoſum. et ſic
erit duplex lumẽ. et applicent c. ⁊ d. equaliter di
ſtantes a ſorte ſicut a. et b. ſequit ꝙ ſortes poſſit
legere. quia iam erit lumen ſufficiens ad mouen
das litteras vt ſuas ſpecies producãt ad immu-
tandã potentiam ſortis: ſed non eſt ſimile oĩno
de luminibus diuerſorũ luminoſorũ et de recto
et reflexo eiuſdem. 2. licet finaliter in caſu poſſit
ſortes legere: hoc nõ erit per intẽſiꝰ lumẽ forma
liter. ſ3 vbi ſortes eẽt ĩ pũcto terminat nõ gradꝰ: et
circũferẽtiã ſi ponerent alia lumĩoſa: nõ legeret
magis ĩ fine q̃ ĩ pricipio. ❡ Undecĩo arguit. ſe-
quitur ex dictis ꝙ tu videres faciẽ tuã in pariet-

quocũq3 plano. cõſequẽs eſt cõtra experientiã.
et ꝙ ſequat patet: ſit radius viſualis a te produ
ctus ad parietẽ: ipſum non penetrat ſaltẽ totali
ter. patet de aqua. ergo radius reflectit ad te. et
per conſequẽs teipſum videbis: quod eſt ꝓban-
dum. ❡ Duodecimo arguitur: et eſt replica / ſi di
cas ꝙ requiritur corpus politũ ad ſpecies refle-
ctendas. et hoc ſic. aer ſpecies reflectit. ergo et
paries. antecedẽs patet per Antiphõtẽ de quo
recitat ariſtoteles ꝙ vidit ſe in aere. et Uitulio ſi
mile recitat ĩ ſua ꝑſpectiua de quodã qui habuit
quẽdã tota nocte eq̃tãtẽ ꝓpe ſe. ❡ Deciotertio
arguitur. apparet iris prope candelã dummodo
oculus non ſit nimis ꝓpinquus vel diſtans: ſed
prope ad duos paſſus: ſicut quãdo candela ha-
bet paruã flammã: vt de candela parua ceres cõ
tingit. et hoc vocat ariſtoteles. 3. metheoꝛoꝛ de
iride circa lucernas. Et Uitulio decimo ſue ꝑſpe
ctiue in cõmento concluſiõis. 59. dicit idẽ: maxi-
me in hieme flante auſtro: ⁊ maxime viſibus hu
midis. ſic prope candelã eſt purus aer. ergo refle
xio fit a puro aere. et per conſequẽs a pariete.
❡ Ad vndecimũ data eſt reſpõſio. ad ſpeculũ re
flectere ſpecies requirit ꝙ ipſum politũ ſit et ter
ſum. alioquin vnite nõ reflectunt ſpecies ad im-
mutandã potentiã viſiuã. ❡ Ad duodecimũ re-
ſpõdeo. in eo eſt difficultas. eſt magna apparen-
tia ꝙ in puro aere non eſt reflexio ſpecierũ ſuffi
ciens: nec debilitas viſus ſufficit ad hoc. ꝓt3 ocu
lus bene diſpoſitus citius debet immutari a ſpe
cie reflexa ab aere q̃ oculus debilis. ſed bene vi
dens tale idolũ non percipit: nec aliq̃s nunc vi-
dens diceret / ariſtoteles recitat dictũ illius an-
thiphontis: et ei adheſit vel his que retulerũt. ⁊
nichil ad philoſophũ. q̃admodũ michi vnũ mẽ
daciũ de patria tua recitares: et hoc ego alijs re
citarẽ. ❡ Ad. 13. concedo ꝙ illud nobis apparet
ſed hoc eſt ab eis qui oculos humidos habẽt: q̃
vapore aerẽ condenſant in quibus eſt aeris con-
dẽſatio / et radius refractus cum fumo de bene
potẽtibus dicere ſ5ẽt: iudicãt lucernas accede-
re et decedere ꝓpter vapores decedentes et de
nouo genitos. nec ſequit ꝙ oculus ſanus iſtum
radiũ ſic ꝑcipiet. cetera ſunt imparia. prope ocu
lum debilis viſus habet vapores quod non ha-
bet alter. ſi oculus acutus eſſet in eodẽ medio cũ
oculo debili: poſſit etiã hoc percipere. oppoſito
dato: ꝙ acutus nõ poſſit videre hoc quod videt
debilis cõiungendo ſuum oculũ propinque ocu-
lo alterius: dicere oportet / cauſa nõ eſt exterius
extra potentiã: ſed eſt in ſenſu exteriore vel inte
riore. ſicut de frenetico male diſpoſito iudicante
de palea ꝙ ſit ſerpẽs et ſenex terreſtreitatem in
oculo habẽs iudicat ſe videre cõtinuo maculam
nigrã: et tamen nulla eſt talis extra ſe. quis pot
quaſdã probabilitates ex dictis illius ſolutiõis
applicari antihphonti qui ſuũ idolũ contra cõ
ſpiciens vidit cõtinuo in aere. ex illo nolo dice-
re viſionẽ fieri extra mittẽdo: ſed ſuſcipiẽdo ſpe-
cies ab obiecto. ſ3 tamẽ ad aliquã diſtantiã hu-

mores ab oculis immittunt: vt in quarto de fa-
ſcinatione dixi. ❡ Dubitat vnde proueniũt iſte
deceptiones in ſpeculis. ❡ Reſpõdet: nõ eſt de
ceptio in ſenſu exteriori in viſu. ſed ſenſus inte-
rior et noticia ſimplex intuitiua exterior cauſãt
vnum iudiciũ crebriter erroneũ. et ſi intellectus
non poſſit per rationẽ caſtigare ſenſum: etiã er-
rat ſimile iudiciũ habendo. generale eſt ꝙ res vi
ſa per lineã reflexam non apparet eſſe in loco in
quo eſt: ymmo obiectum apparet eſſe vltra ſu-
perficiẽ ſpeculi: vbi linea reflexionis terminata
ad oculũ pertingeret ſi ꝓtraheret in rectũ vltra
ſuperficiem ſpeculi in occurſu catheci. hoc eſt: ꝑ-
pendicularis cadentis ab obiecto. hinc quanto
obiectũ realiter diſtat a ſpeculo tanto ſimula-
chrum diſtare videbit. hinc cattus iudicat ſine
vacillatione ſimulachro ſuo viſo in ſpeculo eſſe
ex altera parte ſpeculi. ⁊ ſic iudicaret homo: ſi
ratio ſenſus iudiciũ non caſtigaret. homo ꝑ ſen-
ſum viſus / tactus / et auditus / capit iudiciũ certũ
ꝙ hõ eſt ex illa parte ſpeculi vbi eſt. de idolo vi-
ſo tenebroſius eſt iudicare. quia ſapientes in il-
lo inter ſe diſiunguntur. vnus (vt Ockam) dice-
ret non eſt vlla ſpecies in medio: ſed verus co-
lor q̃ videt cõis tam ꝑſpectiuorũ q̃ philoſopho-
rum ſcola rectius diceret hoc qd̃ videt nullomo
do eſt color. colores cõtrarij non ſunt in eodem
medio: que tamen per idem mediũ videntur. ad
huc iſti inter ſe non conuenirent. Diceret vnus
ſpecies ſenſibilis nullomodo videt. ſpecies ille
reflexe non vidẽtur realiter: ſed obiectũ per ra-
dium reflexum. ſic ꝙ homo iudicat ſe videre ſi-
mulachrũ in ſpeculo vel ꝓpe ſpeculũ. ſed nullũ
ſimulachrũ videt: licet appareat ſimulachrũ. ſed
tenendo ſicut tenuimus: realiter ſpecies vide-
mus. Adhuc poteſt quis dicere ſimulachrũ illud
eſt in vitro ſpeculi / in pupilla oculi tui / in polito
calibe: et nõ in aere propinquo: licet ſpecies ſint
tam in ſpeculo q̃ in aere illud eſt ꝓbabile quod
tenet ꝑſpectiua cantuarienſis libro ſecundo. mi-
chi pro nunc vterq3 modus eſt ꝓbabilis. refle-
ctio ſpecierũ fit a ſpeculo. quãdo corpus trãſpa-
rens iungitur opaco: tunc ſpecies ꝑtranſire non
poſſunt. vel ſi alique ꝑtranſierint: alique reper-
cutiunt ꝓpter plumbũ quod vitro iungitur im-
mediate. alioquin non eſſet reflexio. ⁊ terra opa
ca aque diaphane. ĩ oculo carbunculo / vel in po
litis lapidibꝰ / nos videmꝰ: licet ad aliquã diſtã-
tiam ſpecies ꝓfundantur in eis. aliqua ſpecula
ſemper iudiciũ erroneũ prebẽt. ſpecula concaua
rem maiorẽ: conuexa minorẽ. fac experimentũ
tuipẽ ĩ ſingulis ꝑtibꝰ coclearis argẽtei politi. ſã-
guis hoĩm nigrũ ⁊ pallidũ: oleũ iuuenilẽ: gladiꝰ
latũ aut oblongum et repſentat. ĩ ſpeculo multe
concauitatis pars ſuperior apparet inferior et
ecõuerſo: eo ꝙ vna pars ſpeciem ſupra aliã ꝓij-
ciat. nonnunq̃ in ſpeculo res confuſe apparet: et
non videtur figura rei / licet figura ſit res figu-
rata. ſtat per noticiã ſimplicẽ que habetur co-
gnoſcere iudicatiue de re vnũ predicatũ ⁊ aliud.

ſicut ſtat cognoſcere coriſcũ et coriſcũ venientẽ
cognoſcere et non cognoſcere venientẽ coriſcũ
ſic ſtat figurã cognoſcere et non cognoſcere figu
ram. mirabile eſt quod in ſpeculis inuenit: quod
Auguſtinus ad nebridiũ occultũ dicit eſſe: ſic in-
quiẽs: q̃uis ſpecula ĩgẽtia ſint: nõ reddũt maio-
res q̃ ſint corpa etiã breuiſſĩa obiecta. ĩ puis aũt
ſpeculis ſic pupillis oculorũ / et ſi magna facies
ſeſe apponat: breuiſſĩa tñ imago ꝓ mõ ſpeculi
formatur. ❡ Dicis. quedã ſunt ſpecula in quibus
recte iudicamꝰ rem ſicuti eſt: vt ſtãs clara aqua /
pupilla oculi / calibs / ſpecula artificialia / plana
ſpecula et vniformia. per alia multa ſinſtre iudi
camus: quomodo ſcimus quod illorum rectum
dat iudicium. ❡ Reſpondemus: hoc cognoſci-
mus per radiũ rectũ. quero ab alijs qualis ego
ſum qui me per radiũ directũ vidẽt qui oppoſi-
tum prebet iudiciũ. et quia aliqua ſpecula ſimile
dant iudiciũ: iudico illa recta. ſicut quicquid ve-
ro quadrat / eſt verũ. quod diſcrepat / falſum. Re
liqua vero etheroclita. radius rectus eſt certior
inter omnes radios. reflexus debilis. et ſe re-
flexe videns / crebro dicit: ⁊ parum ſuper hoc re
miniſcitur: ſicut dicit beatus Jacobus in canoni
ca. vir q̃ cõtẽplat faciem ſuã in ſpeculo: ⁊ ſe auer
tens: ſtatim qualis fuerit obliuiſcit. videt enĩ ho
mo faciem ſuã per radiũ a ſpeculo reflexum. quã
do dicimꝰ ſpecula dare iudiciũ intelligitur vtro-
biq3: noticia intuitiua talis qualis habet cum in
tellectu tale iudiciũ ꝓducit. ſicut quando dicimꝰ
ſpecies ſenſibilis repreſentat rem ipſam: eſt me-
diũ per quod intellectus noticiã actualẽ rei for-
mat. ❡ Dicis: radij ſunt iutiles: cũ crebrit ꝑ eos
fallimur. Reſpõdet. ſ3 eos nõ negãtes ſequit. ne-
gantes / etiã fallimur iudicãdo baculũ cuius vna
medietas eſt in aqua et alia in aere fractũ: qui ta
men non eſt. ſimiliter lanceã ardentẽ iudicamus
de celo ſtellato cadere: et nubes eſſe celo vicias.
et hoc eſt quod dicit concluſione. 63. prime par-
tis ꝑſpectiue / ſola diſtantia mediocris viſui eſt
certificabilis et hoc per corpora interiacentia ⁊
ordinata. et concluſione. 76. eiuſdẽ dicit. nulla
quantitas rei immoderate diſtantis ẽſt oculo cer
tificabilis. hoc experimur in terris. ſi promõto-
ria multum inter ſe diſtẽt ⁊ vnũ fuerit poſt aliud
in magna diſtantia ab vtroq3 iudicabis ea eſſe
vicina ſi alij poſſent dare meliorẽ cauſam q̃ ſpe
cies ponẽtes: pro ſe haberẽt apparentiã habe-
mus remedia in inferioribus per alios ſenſus et
rationẽ: aſſenſum cauſatũ ex noticijs talibus ad
mittere vel recuſare. multa cõmoda per has ſpe
ciebꝰ habemus ſine quibꝰ nullũ ſenſibile cogno-
ſceremus. quomodo noſipſos ſine ſpeculo et ſpe
ſciebꝰ cõtemplaremur: aut quomodo viderẽ ra-
ſuram capitis vnum ſpeculum ante faciem et
aliud oblique ſuper coronam ponẽdo vt ſpecies
bone a ſpeculo ſuperiore ad ſpeculũ anterius et
inferius reflectant. Etiã cum eadẽ candela per
varioꝝ ſpeculoꝝ appoſitionẽ plures legere poſ
ſunt q̃ ſine hac ſpecierum reflexione. quomodo

aliter simplex columbus in aqua potaturus accipitrem venientē deprehēderet: nisi quia species visibiles accipitris reflecterētur ab aqua ex quibus elicit species inimicicie et aufugit. ergo species sunt et vtiles nobis ad multa et necessarie ad sentiendū. ¶ Forte dicis. cum per duos oculos species suscipim⁹ duas noticias sensitiuas habebim⁹ et duo iudicia. ¶ Rndeo ꝙ nō sequit. qꝛ illi duo per quos spiritus visiuus diffundit / ꝛ species visibiliū deferunt / sunt rami vnius nerui a sensu cōi progredientis: qui circa oculos duplicatur. et partes ad similitudinē fistularū ampliant Ramus dexter oculū dextrū et sinister sinistrum complectit. locus autē bifurcatiōis (q̄ et neruus obticus) dicit in quo visio ɔpletur. hinc res duobus oculis conspecta non due sed vna videt: nisi alter vltra suum situm leuetur. tunc ratio concludet ꝙ res vna due res iudicabit. et licet altero clauso melius videamus: vt videmus: vt patet per balistarios alterū claudentes: quia virt⁹ est magis vnita: natura tamē duos ministrauit oculos vt vno ablato per aliū videamus: et alterū claudamus quādo volumus. quia sensum visus pre aliis sensibus diligim⁹: ꝑmo methaphisice.

IN hac .xiiij. distinctiōe (i qua magister loquit de celo) varias formabo questiōes: que suo ordie patebūt. Prio queram an sint plures celi et de ordine eorū. ¶ Pro cuius solutione declarabo acceptionem termini celum: ne in equoco fallamur: postea cōclusiue ad questionis titulum respōsurus. Celū accipitur iterdū methaphorice pro corpore diaphano cū celo vero conuenienti. ꝛ sic aer dicit celum. sic accipit in hymno puerorū: benedicite volucres celi dño. et luce octauo / volucres celi cōederūt illud. nōnunꝙ sancta trinitas in scriptura dicit celū. pꝫ Esaye decimo quarto. ascendā in celū. i. equalitatē dei. interdū spūalia bona in quib⁹ est sanctorū remuneratio dñr celū: vt mathei quinto. merces vestra multa est in celis. exponit Augustinus quandoq; tria genera spiritualiū visionū: scꝫ corporalis / imaginaria / et intellectualis. tres celi nominant. de quibus Augustinus exponit paulus raptus est ad terciū celum. 2. corinthiorū. 12. in ꝓposito capimus pro quinta essentia perpetua. et nonnunꝙ capit collectiue pro tota cōgregatione celorū: nonnunꝙ pro vno celo quod est vnum cōtinuum. frequēter capitur pro omnibus requisitis ad motū vnius planete: ꝛ sic cōcentricus et ecentricus ꝛ epiciclus dicunt vnum celū. sermones accipiendi sunt secundū materiā subiectam. considera in qua significatione loqui intēdim⁹. ¶ His pmissis pono conclusiones ad questionē quarū prima est. Plures sunt celi. ꝓbatur hec cōclusio per stellas. ¶ Sed dicis. non sunt ponende stelle: sed est vnū celum fulgidum et lucidū supremū. et celū sub illo est aliquib⁹ magnis foraminibus aliquibus paruis repletū: ita ꝙ est grossum foramen quod solē vocas. et hoc videmus celum lucidum. et hoc quod mercuriū vocas paruum foramen per quod lucidum celū videa. ¶ Contra: per hec foramina non possunt saluari apparētie in sublimioribus: vt pote de augmēto et decremēto lune: de apparētibus coloribus planetarū et stellarū cum eis in apparēti colore conuenientiū: nec inequalis inter planetas intercapedo. relinqtur ḡ ꝙ realiter sūt stelle et planete sicut via cōis dicit. hoc supposito sic argumentor. Alique stelle interdū sunt ꝓpinquiores non nunꝙ remotiores inter se includo planetam sub stella. sed stella non mouet motu progressiuo: sed est in suo orbe sicut clauus in rota. Probat hoc aristoteles secundo de celo. tunc natura dedisset ei instrumēta mouendi: cuius oppositū patet ad sensum. hoc idem Probat. quia si sic: celū cōdensaretur: si stella more piscis in aqua moueret vel instar sagitte in aere. cum pars anterior aeris cōdensatur et pars mobile sequēs rarefit. inconueniēs est ponere celū condensari vel rarefieri: licet vna pars celi entitatiue sit spissior et densior creata a principio. ꝙ alique stelle sunt inter se ꝓpinquiores / et nōnunꝙ remotiores. pꝫ de planetis cū aliq̄ stella fixa ꝛ de planetꝭ iter se q̄ iterdū sunt in trino aspectu / iterdū i sextili / i ɔiūctione / vel oppositione non alias / stelle erratice dicuntur. Insuper stelle fixe scintillāt. et vna causa est: stellarū fixarū distantia. erratice stelle non scintillāt ob propinquitatē. ergo sunt in variis celis ¶ Correlarie sequit quot sunt stelle nunc magis distantes nunc minus distantes inter se: tot sunt celi. hec ex predictis seqtur. ¶ Secunda conclusio: pro omnibus stellis fixis est precise vnum celum. Probatur. si stelle ille essent in variis celis: nōnūꝙ magis nōnūꝙ min⁹ distarēt sicut planete illa ꝓbatio in ꝓposito sufficit: lꝫ nonviceret dicentē varios celos cōtinentes stellas vniformiter moueri: et eque velociter ad vnā differentiā positionis: quorū stelle semp equaliter distant inter se. ¶ Insup arguitur ad idē. non alias celum stellatū vocatur firmamentū cum continuo moueatur. sed quia stelle sue semper equaliter distāt inter se. nota hodie drachonē inter geminas versas interceptū et earū inter se inter capedinē vel inter quascūq; stellas illius orbis volueris: semper equale interuallū inuenies. ¶ Tertia conclusio. pro planetis ꝛ celo stellato inuenti sunt octo celi. Probat. pro septē planetis nunc equaliter nunc inequaliter distātib⁹ inuenti sunt septē celi. et celū stellatū est aliud ab eis. ergo inuenti sunt octo celi. ad hos celos deuentū est in diebus aristotelis et non plures: saltē ab eo. ꝓpterea posuit celū stellatū supremū / in. 2. de celo ꝛ mundo ¶ Quarta cōclusio. celum lune est celum nobis propinquissimū. Probatio. corp⁹ lune inter omnes planetas et stellas ē nobis propinquius. ergo celum lune. cōsequentia est nota. probat antecedens. omne corpus / aliud eclipsans a nobis

est nobis vicinius corpore quod eclipsat. corp⁹ lune reliquas stellas omnes eclipsat. ergo luna est nobis ꝓpinquius. consequentia est nota. cum maiore. et minore experientia nota est. ꝛ sic ascēdendo per ordinē per orbes planetarū secundū carmē vulgare. Post sim sum sequitur vltima luna subest. per mutuam eclipsim superioreitas ꝛ inferioreitas est deprehēsa: dempto sole. ꝓpterea circa hoc est difficultas. Aristoteles putabat solem lune esse ꝓximum in ascendēdo: cum a nullo planeta alio a luna sol eclipset. et hec ratio est apparēs Albumasar solē / mercuriū / ꝛ venerē in eodē celo locauit: eo ꝙ nunꝙ multū elongantur. sed hanc paruā distantiā per magnū epiciclū saluauit. sed Ptholomeus i almagesti posuit mercuriū et venerē sub sole inter lunā et solem. cui⁹ opinionem: tum ꝓpter suasiones: tum propter viri peritiā i astronomia: oēs sequunt. ¶ Et tūc ad ratione in oppositū luna solē eclipsat. venus et mercurius non eclipsant solē. ergo nō sunt ponendi inter nos ꝛ solē. Respondet: ɔsequētia est nulla. tum primo. sunt corpora non ita compacta sicut luna: sed sunt magis trāsparentia. Tum secūdo. sunt soli ꝓpiquiora. Unde dicit Alphraganus in libro suo triginta differentiarū: differētia quintadecima. venus ad plus a sole elongat ad. 48. gradus. nocte accedens a solē a vulgaribus hesperus vocat. cui alludit maro in buccolicis Ite domū sature venit hesperus ite capelle mane vocat stella matutina quādo solem precedit illa stella ante diē proximo futurū. et adhuc mercurius minus distat: solum. 26. gradibus ad summū vt idē alphraganus in loco allegato dicit. et per consequēs nobis sunt remotiora: ꝛ sic non eclipsant solē nobis sicut luna ipm eclipsat Exēplū. sit a. teda: et ponat. b. opacū ꝓpe nos inter nos et tedā. b. tedam eclipsabit nobis. ꝛtū c. et d. opaca nobis remotiora non sic nobis tedam eclipsabūt. sumus extra conū totius vmbre c. et d. Ecce octo celorū spheras non distinguendo inter spherā et orbē: licet in re differant. sphera est corpus solidū vnica superficie contentum in cuius medio ponit punctū a quo oēs linee recte ducte ad circūferentiā sunt equales. orbis vero duas habet superficies exteriorē cōuexam et interiorē cōcauam. septem pro planetis siue stellis erraticis: vnum pro firmamēto ꝛ stellis fixis ¶ Sed de reliquorum celorum numero inquirendo ponitur hec quinta conclusio. Super hos octo celos sunt duo alii celi moti. non possum⁹ per sensibilia vt pote per stellas hoc ꝓbare quarum motus tanꝙ quedā notiora multas celorū passiones ostendunt: sicut principia cōclusiones ignotas detegunt. ꝓpterea in diebus Aristotelis firmamentū putatū est primū mobile et solo vnico motu moueri: vt pꝫ secūdo de celo ꝛ mundo. Ptholomeus posterius superueniēs inuenit stellas a predecessorib⁹ notatas mutatas esse in centū annis vno gradu ab occidente in orientē. et ita in triginta sex milibus annorū cōpleri: nec aliud superius celū posuit. Adhuc posteriores vidētes ptholomeū hoc bene super maiores deprehendisse: recentiores circa astronomiam vigilātes perceperūt celū stellatū tripliciter moueri: ab oriente in occidentē motu diurno: et ecōtrario secundū successionē signorū ad motū none sphere i ducētis annis gradu vno ꝛ. 28. minutis. et sic in. 49800. annis totus pficitur: ꝛ mot⁹ augiū et stellarū fixarū dicit. quo scꝫ motu stelle que sunt in firmamēto variant de signo in signū respectu zodiaci primi mobilis. hoc deprehenditur pleyades stelle fixe que sunt i capite tauri in firmamēto respectu zodiaci supioris sunt i. xxij. gradu tauri. Tertius est mot⁹ trepidationis vel accessus et recessus: quo scꝫ octaua sphera mouetur sup duobus circulis paruis quorū poli sunt capita arietis et libre noue sphere. hi duo parui circuli in septē milibus annorū describunt. licet homo non tantū viuit: primus notat quantū per transit in suo tempore: et scripto posteris relinquit: et sic cōsequenter. habito quantū describat in centū annis vel in alio tēpore notabili: sciunt quantū in magno tempore describit. his suppositis ꝙ celū stellatū triplici motu moueat arguit sic. vnus istorū est firmamento proprius et a sua intelligentia: nō ab oriente in occidentē: hoc enī conuenit motui raptus primi mobilis et mouet ab occidēte ad orientē. Omnis motus cōueniēs alicui preter naturā alicui cōuenit secundū naturam. sed hoc non conuenit primo mobili: nec habet illū motū ab aliquo celo inferiori. quia superioris est suo influxu inferiorem mouere et non econtrario. ergo est aliquod celū quod a sua natura habet motū ab occidente in oriētē: qd trahit stellatū celū ad orientē. et illud est nouū mobile super quod est primū mobile solū vnico motu motū a sua intelligētia regularissime circa terram. ergo conclusio quinta vera. ¶ Sexta conclusio. super hos decē celos ɔtinuo motos dat vnū qescens. Probat de celo empireo. hoc dicit basilius in. 2. exameron. hoc beda ꝛ sancti tenēt Et probat hoc idē rōne et congruentia. ratione primo. aliqua aīalia et res habētur in oriente q̄ non habentur in occidēte et ecōuerso: etiam sub eodē paralello vt in aurea therroneso ꝛ i taprobana insula. Patet in cornubia britānica et nō in partibus vicinis. hybernia nō nutrit serpentem vllum: et partes ꝓpinque nutriūt. regios equos et mollius multo incedētes nutrit ꝙ portio britannie sub eodē palello secū existēs: vt patet de his equis in gallia quos hobinos de anglia vocant: quos ab hibernitis angli habēt equaliter a polo distātes: vt experientia docet. et illud nō potest saluari per vllū celū motū. quod patet. cū pars celi moti: q̄ causat aliquē effectū i hac parte: mouet ad aliā partē occiduā: similē effectum causabit. illud nō ꝓuenit ex parte terre que indifferēs ē ad hec oīa nisi hoc a celo haberet. ¶ Insuper: difficile est aliter dare causam quare vna plaga terre inhabitetur et non altera: sed est cir-

cundata aquis. ſꝫ de hoc poſthac futurus eſt ſer
mo. ¶ Preterea : aliter nõ põt dari,ratio quare
terra non ita bene inhabitetur inter tropicũ ca=
pricorni et circulũ antarticũ ſicut inter tropicũ
cancri ⁊ circulum articum.ſed hic dicis.ſol eſt in
oppoſito augis in noſtra hyeme quãdo eſt eſtas
illis ab altera parte equatoris.⁊ ſic ſol eos com
burit:non aũt nos in eſtate noſtra': quia tunc ſol
eſt nobis in auge.ratio prima ſufficienter ſuadet
cõgruitas eſt.illud celmu eſt dei ſmmum habita
culũ:non ꝙ illic ſolũ ſit:ſꝫ illic magna maifeſta
gloria eiꝰ.eſt locus beatorũ ſpirituũ qui eternali
ter in ꝯtemplatione dei inſiſtunt: ferme ab orbe
cõdito:vt patet de angelis.ergo vndecimũ celũ
eſt quieſcẽs.et loquor hic de totali celo. ¶ Con=
tra ſextã concluſionẽ arguit.corpus motũ eſt no
bilius corpore immoto. hinc terra corpus igno=
biliſſimũ /ponitur corpus immotũ. ¶ Reſpõde=
tur negãdo aſſumptũ.poſt diem iudicij celũ non
mouetur. Moueri nõ eſt cõditio ſimpliciter me=
lior ꝗ̃ non moueri. creauit deus celos motos ꝓ
ſtatu vie:quibus additio celi quieſcẽtis eſt vtiliſ=
ſima ꝓpter aliquos effectus quos deus median
te illo in terra in vna plaga producit ⁊ nõ in alia.
illud celũ vndecimũ eſt metrũ et menſura celoꝝ
motorũ.motus per quietem menſuratur.

Superius de celorũ numero vidimus
quem per eorũ motũ probare ſatagi
mus.ſupereſt de celi motu diſſerere.
Gratia cuius querit huius queſtiõis
titulus. An celũ moueatur ab oriẽte in occidẽtẽ
et contra ſicut diximꝰ. ¶ Pro ſolutione queſtio
nis pono cõcluſiões.quaꝝ prima eſt. Tota ſphe
ra terre quieſcit a motu circulari. Probat. dato
oppoſito:vel terra circuiret ad occidentẽ/ orien
tem / vel ad ſeptemtrionẽ / vel ad partẽ oppoſi=
tam.nullũ iſtoꝝ eſt dicendũ.ergo non mouet cir
culariter. Qꝫ nõ moueat ad ſeptemtrionẽ ptꝫ.
quia ſic polus articus non ſemꝑ nobis appare=
ret ſuper orizontem et alter ſemꝑ occultaretur.
conſequẽs eſt contra experientiã cõformem ſen
tentie vergiliane dicentis.Hic vertex nobis ſem
per ſublimis:ac illũ ſub pedibꝰ ſtix atra tenet ma
neſqꝫ profundi.nec valet dicere circuit in die: et
in principio noctis reuertimur iterato ad polũ.
qu ia tunc tota longa nocte polus non debet no
bis manere equaliter eleuatus:cuiꝰ oppoſitũ do
cet experientia. ꝙ nõ moueat ad orientẽ patet.
ſagitta artificioſe in altũ proiecta tempore tran
quillo:vel lapillus ſuꝑ pollicem:redit ad punctũ
a quo exiuit.ergo terra ſemꝑ ſtat fixa.quia ſi ip=
ſa tempore motꝰ ſurſum et deorſum fuiſſet mo=
ta:notabiliter ſagitta diſtaſſet in caſu a ꝓijcien=
te.interdũ tamẽ cadit inter pedes proijcientis.
Dicis.aer contra mouet.Contra.vel aer mouet
continuo ad orientẽ vel ad occidentẽ. ſi ad occi=
dentẽ:non euitat argumentũ:immo tunc maius
debet eſſe interuallũ caſus.ſ.ad orientẽ /et ſagit=
tam ſecũ differt /et tantũ facit eius motꝰ ad hoc
ꝙ mobile tendat ad orientẽ ſicut motꝰ terre ad
orientẽ. Cõtra hoc arguit. tunc auis non poteſt
ita velociter moueri ad orientẽ ſicut ad occiden
tem in die tranquillo.patet.tunc mouetur cõtra
motũ aeris.et vlterius ſeqtur. quãdo mouet ad
occidentẽ : plume eius debent continuo leuari
contra experientiã. ſicut patet nunc quãdo mo=
uetur cum vento plume eius leuãtur. et perdiffi
cile eſt ei contra ventũ volare. vlterius ſequitur
ꝙ viro eſt difficilius mouere contra orientẽ ꝗ̃ cõ
tra occidentẽ. cõſequens eſt contra experientiã
patet.in vno motu homo mouetur cũ aeris mo=
tu et ab ipſo iuuat : in alio contra motum aeris.
experimur homo longe ocius incedit cum ven=
to ꝗ̃ ſine vento.et patet in naui mota in mari.
¶ Preterea.ſi celũ qeſcat et terra circuit ſicut ca
pus ſuꝑ virum prope ignẽ quieſcentẽ : tunc om=
nes planete deberẽt manere continuo equaliter
propinqui:quod eſt contra experientiã. ⁊ tũc ſic.
aliqui celi mouent. ergo in lumine naturali ita
debemus dicere de quolibet niſi rationabiliter
docercmur de oppoſito:vt de vndecimo celo.ex
illo eligitur illa antiqua opinio dicẽs celũ quie=
ſcere et terrã continuo motã ad orientẽ:⁊ ſic ſtel
le nobis apparere videtur:et iudicamus nos ſta
re ꝓpter magnitudinẽ terre.et qꝛ aliter nos ha=
bemus in ordine ad celũ : cenſemꝰ ipſum celum
continuo moueri.ꝗ̃admodũ exiſtens in naui ſu=
per ſequanã iudicat arbores in littore motas et
ſeipſum manere in eodẽ loco.ꝙ terra nõ moue
tur ad occidentẽ : per ſtellas et earũ ortũ et per
dicta refellit. ¶ Secũda concluſio.celum moue
tur ab oriente in occidentẽ. Probat hec conclu=
ſio. mane videmus ſolẽ aſcẽdere ſuper orizontẽ
et per meridiem cõtinuo tendere in occaſum:no
bis in terra fixis manẽtibus ex priore cõcluſio=
ne.⁊ ita de planetis et ſtellis ĩ nocte:vt de pliade
et in vere ⁊ autũpno percipimus.ergo orbes eoꝝ
ſic mouẽtur. ¶ Tertia cõcluſio.aliqui celi mouẽ
tur ab occidẽte in orientẽ.patet pro nunc de ali=
quibus:licet de oĩbus dempto primo mobili in
telligamus .luna ab occidẽte in orientẽ mouet.
cuius probatio eſt.accipe ſolis et lune cõiunctio
nem per tabulas vel ephimiridos:nõ refert.po=
ſtea notato eiꝰ primã hoc eſt qñ pmõ aſpectui no
ſtro oculari apparet:et ſit iam hora ſexta circa
ſolis occaſum:et notetur eius diſtantia a ſole et
occidẽte.cadẽ hora cras / maior percipietur di=
ſtantia.et ſic tertia die.et cõtinuo quouſqꝫ in op
poſitione fuerit ad orientẽ ꝓgreditur. Idem pa
tet de ſole.ſol vnica reuolutione ſua annũ ſolarẽ
et vulgarẽ facit.ſed non / motu ſuo ab oriente in
occidẽtem.quia trecentas ſexaginta circulatio=
nes tales facit in anno ſolari. ergo hoc dandum
eſt de motu eius ab occidẽte in orientẽ verſus.
¶ Preterea arguitur ad idẽ.ſi ſol moueret ſolũ
ab oriẽte ad occidẽtẽ motu primi mobilis: et nõ
motu proprio ſuo : cõtinue ſol per eandẽ viã ra=
peretur circa terrã:et in eodẽ orizontis puncto
quotidie oriretur.et ſic non faceret has circula=
tiones vltra citraqꝫ equatorẽ.ſed quia ſol ſuo ꝓ

prio motu mouet ſub zodiaco circulo obliquo:
primum mobile reperiens ſolem continuo in a=
lio ⁊ alio puncto illius vie oblique : ſolem rapit
circa terram per aliam et aliam viam:ipſum ali=
am et aliam girationem facere facit circa terrã.
illud tangit Joannes Damaſcenus capite ſexto
ſecundi libri de orthodoxa fide inquiens:ceterũ
planetas.i.erratiles hos vocarunt ꝙ ex aduer=
ſo celi ſuum motum peragunt.nam celum ⁊ reli
que ſtelle ab oriente in occidentem mouentur.at
ipſi ſoli ab occaſu in orientem motum habent.
et hoc exploratum habemus ex luna parumper
ſingulo quoqꝫ veſperi ad orientẽ remeante.
¶ Contra primam concluſionem arguitur. ter=
ra eget ope ſolis ⁊ aſtrorum ⁊ non contra. ergo
magis congruit ꝙ terra moueatur circa celum
ſuam perfectionem a celo capiens ꝗ̃ ꝙ celum
ſuo labore ⁊ motu ſuam influentiam terre com=
municet.ſicut inter homines videmus. ſuperior
ope inferioris /non longiſſime ab eo in honore
diſtantis /illum adit pro ſua ope imploranda in
cuius ſignuꝫ ingenioſus poeta / primo Eneidos
dicit iunonẽ adijſſe eolũ deũ ventorũ . quia ſuo
auxilio egebat. ¶ Reſpondetur negandc conſe
quentiam.terra grauis ſe mouere non poteſt ꝑ
inclinationem quam deus ei indidit . ordinauit
deus ꝙ celum ſuam influentiam ei cõmunicaret:
hoc eſt:angelꝰ celũ mouẽs nutu dei id faceret. ſi
cut onuſtũ graui pondere non potentem ſe eri=
gere eum ſubleuamus.inter homines tamen ali
ter fit:vt citius optata impetrẽt nõ recuſant ali=
orum habitacula adire eos honorando : vt tan=
tillo ſaltem honore iudicio hominum conſequã=
tur expetita. ¶ Contra ſecundam concluſioneꝫ
arguitur.vel celũ mouet naturaliter ad orientẽ.
et tunc ſequit ꝙ violente mouet ad occidentem.
ſed nullũ violentũ eſt perpetuũ / primo de celo.ſi
violenter mouetur ad orientem: tunc motus ce
li non erit ꝑpetuus.vel libere celũ mouet ad ori
entẽ ab intelligentia motrice:⁊ tũc ſeqtur ꝙ mo
tus celi non erit regularis: ſed nũc tardꝰ nũc ve
ro velox:ad motũ motoris liberi. ¶ Secundo
arguit.qñ medietas ſuperior ſupra terram oriẽ
tem verſus mouet:medietas alia celi ex altera
parte terre mouet ad occidentẽ.⁊ illa medietas
eſt equalis ꝑtis ſuꝑiori.ğ q̃ ratione mouet ad o=
rientẽ eadẽ ratione mouet ad occidẽtẽ:vel copu
latim mouetur ab oriente in occidẽtẽ ⁊ ecõuerſo
¶ Ad pmũ iſtorũ dicit / ꝙ forma celi poteſt neu
traliter ſe habere reſpecu illiꝰ motꝰ:ſicut ſuperfi
cies reſpectu albedinis vel materia prima reſpe
ctu cuiuſlibet forme.poteſt eſſe ꝙ forma celi na=
turaliter inclinat ad motũ circularem ſicut gra=
ue ad deſcenſum:⁊ nullo modo violẽte circuit ꝑ=
petuo:ſed illa eſt eiꝰ inclinatio naturalis:vti in
duodecima diſtictione diximus.ſed q̃liťcunqꝫ ſe
habeat forma ſubſtãtialis:dicit ꝙ celũ qõlꝫ ha=
bet vnũ angelũ ſeu motorem qui mouet celũ mo
tu ei proprio ⁊ peculiari. motu raptus mouetur
ab influentia celi ſuperioris celum inferius ſecũ
rapientis ſcõm exigentiam ſui motus ſm ꝙ Ari
ſtoteles ponit intelligentiam.⁊.12. Methaphi=
ſices:ex multitudine motuum concludit numeꝝ
intelligentiarum orbium motricum. licet deꝰ ſe
ſolo poteſt omnia facere:multa facit ꝑ cauſas ſe
cundas et eas ſecum comparari permittit : ad
dandum nobis exemplum vt alter alteriꝰ onera
portet: ⁊ ſic adiplebimus legẽ chriſti.nec ex illo
libero motu angeli ſequitur ꝙ celi vnꝗ̃ ceſſabũt
ante diem iudicij:ſed regulariſſime mouentur.
angelus eſt beatus:⁊ ſuam voluntatem volunta
ti diuine in volito conformat.per breue tempus
erant angeli viatores. ⁊ boni erant: quibus hoc
munus communicatum eſt. et tunc etiam iniun=
cto officio incũbebant.Deus tamen ſua influen=
tia generali ad hoc cooperatur:ſm illud Boecij
tertio / de cõſo.li.tertio / metro nono.O qui per=
petua mundum ratione gubernas Terrarum ce
liqꝫ ſator qui tempus ab euo Ire iubes ſtabiliſ=
qꝫ manens das cuncta moueri. Nec ſequitur ꝙ
ſpiritus illi minus erunt beati : quemadmodum
angeli nos cuſtodientes non ſunt minus beati ⁊
intelligentie ſuperiorum orbium ſunt perfectio=
res ꝗ̃ motores orbium inferiorum. eodem mo=
do probabile eſt ꝙ orbis ſemper ſuperior eſt per
fectior.Hoc in elementis videmus. Terra ẽ ele=
mentorum fex:⁊ ignis eorum vertex. Licet Sa=
turnus maliuolus dicatur:eſt tamen ſuperior ſo
le in influendo.poteſt habere bonitatem reſpe=
ctu multorum: ⁊ reſpectu aliquorum maliciam
inclinatiue habere.ſicut ſaliua eſt venenum ſer=
penti et vtilis homini.dat principium vite:⁊ ſub
eo primo fit ſeminis et ſanguinis menſtrui in vte
ro cõmixtio:vt in queſtione ſeptima poſthac di
cemus. Sol dicitur rex planetarum in eoruꝫ me
dio conſiſtens.hoc intelligitur quo ad ſuum lu=
men.nec ex hoc concluditur ſaturno vel ioue ſu
perior ſimpliciter.ſtat ꝙ inferior habeat vnam
bonam qualitatem quã nõ habet ſuꝑior vbi ſupe
rior nobiliorem hꝫ.ſtat ꝙ bonꝰ grãmaticꝰ in ali
quo vltra ſublimẽ phm aliquam eminentiaꝫ ha
beat:que eum eruditiorem ſimpliciter non red
dit tali philoſopho. Poteſt quis dicere celũ ſo=
lis eſſe imperfectius celo ſaturni:licet ſol ſit per
fectior ſaturno. Sed tunc dicendũ eſſet ꝙ vnum
celum diſtinguitur ſpecie ab alio:ſicut planeta a
planeta / ⁊ ſtella a ſtella. ſunt ſolum hic ſuaſio=
nes. Probabile eſt etiam ꝙ Sol eſt perfectior
Saturno et tanꝗ̃ rex planetarum reſidet in eo=
rum medio ſicut rex in medio regni tempore pa
cis:vel cor in medio animalis. nobilitas intel=
ligentiarum orbiuꝫ motricum ſuaderi poteſt ab
officio ſuperiori : mouendo maius celum. Hoc
Ariſtoteles diceret. imaginatur ipſe ꝙ ſuprema
intelligentia:ſcilicꝫ deꝰ:mouet primũ mobile qđ
in celos inferiores ĩfluit eos mouẽdo circularit.
ſicut magnes ad ſe trahit ferrum. Propterea of=

ficium ſuum eſt nobililius.eſto ꝙ circa alios mo=
tus non occupetur in ſuo libello de mundo:cap.
10.⁊.12.ſuper hoc in lumine naturali elegantiſ=
ſime loquitur:ſic inquiens.ſicut maiores et prin
cipes non inſiſtunt diſponendo / vel operando
circa ſingula principatus ſui : ſed per quedam
precepta diſponunt ſingula mediantibus alijs
qui hec exercent:ſic erit diuiniſſimum in quiete
et ſimplici motu primo omnimodas perficere
formas:non propter impotentiam:ſed quia hoc
non conuenit diuiniſſimo. et ſicut quidam artifi
ces in quibuſdam inſtrumentis:mota vna corda
vel aliquo vno:multa conſequenter mouentur
etiam varijs motibus:et varia exercentur et o=
perantur.patet in horologio. ſic diuina natura
primo quandam vim preſtat mobili primo quod
mouetur motu ſimplici.et conſequenter median
te illo vis diuina per vniuerſum orbem tranſit:
vt ſequātur varie actiones / et diſpati effectus/
et interdum contrarij. tamen omnia exeunt ab
vno principio. Alia dat illic exempla : quorum
vnuꝫ eſt.ſi quis ex aliquo vaſe multa ſimul eijce
ret corpora:quorum vnum eſſet ſphericum:ſecū
dum quadratuꝫ / ⁊ tertium oblongum:vnūquod
qꝫ moueretur ſecundum propriam figuram. vel
ſicut ſi quis in gremio haberet animal greſſibi=
le et animal volatile et animal aquatile: ⁊ ſimul
ea exponat excutiendo gremium:tunc vnūquod
qꝫ ad proprium motum procedit. ſic ad motum
ſimplicem pmi mobilis conſequuntur exitus di
uerſorum planetarum quorum alter tardius / al=
ter velocius mouetur. Aliud exemplum.ſicut in
chorea inchoāte choraula / viri et mulieres ca=
nunt conſequenter varijs vocibus vnum concē
tum facientibus:ſic ſe habet res in deo qui cun=
cta diſponit. Nam ſecundum ſupernam infuſio=
nem a choraula mouentur ſtelle totumqꝫ celum
per choraulam intelligit ductorem chori. Aliud
ponit exemplum . cum enim belli ſonuerit buc=
cinare exercitu:tunc audito clangore / hic qui=
dam ſumit clipeum / alter coxalia / vel caſſidem:
vel baltheum / adoptat / alter frenat equum.⁊c̄.
ſic de vniuerſo ſapiendum eſt.⁊ in capitulo duo=
decimo dicit.qꝺ in naui quidem nauta / in cur=
ru vero auriga / in choreis autem choraula / ī ci=
uitate vero lex / in agmine vero dux / hoc deus
in mundo:niſi ꝙ eis eſt quidam principatus la=
boriosus mobiliſqꝫ ⁊ curioſus.huic vero leuis ⁊
illaborioſus ⁊ ſemotus ab om̄i corporali infir=
mitate. Nam inuiſus immobilis cuncta mouet
et circunfert quo vult et vt vult.et ſicut lex im
mobilis diſponit omnia:⁊ ſecundum eam ſingu
la ad ſingula ſibi conuenientia officia et opera
exeunt :ſic et in maiori ciuitate: ſcilicet mundo:
lex deus eſt nullum recipiens corruptioneꝫ aut
tranſpoſitionem . Maior autem eſt certior eis
que ſcripte ſunt:qua regitur totus decor celi et
terre diuiſus per propria ſemina et ſecūdum
proprias naturas. Hec paganorum ſapientiſſi=
mus elegantiſſime de prima intelligentia ponit:
quam alio vocabulo deum vocamus ſicut inter
dum ipſi.

¶ Sed dices.celum infimum eſt imperfectius ⁊
aſcendendo celum eſt perfectius / ⁊ ſic in intelli=
gentijs orbium motricibus.ex illo ſequitur ꝙ in
telligentia lune motrix non poteſt mouere ſphe
ram mercurij:cum ſit orbis celo lune maior.

¶ Reſpondetur.non ſequitur propter duo. Tū
primo. Forte non mouet ſecundum extremum
ſue potentie. Tum ſecundo.celum nec eſt graue /
nec leue.nec eius forma motui circulari reſiſtit.
Nam ſi reſiſteret:ad motū contrarium vel ad q=
etem inclinaretur magis q̄ ad hūc motuꝫ: quod
eſt falſum.tunc quilibet angelus poteſt quodlibꝫ
celū mouere celeriꝰ ſi vellet:⁊ poteſt ipſum muta
re in inſtanti deo cōcurrēte concurſu generali:cū
nulla eſt reſiſtentia.ſed cū eſt agens liberum:ſuc
ceſſiue ⁊ vniformiter mouet:qr hoc magis terre
naſcentibus conducit q̄ ſi ſubito circuiret.patet
ꝑ ſimile.capus lente circūgiratus in veru:melius
decoquitur q̄ ociſſime circūuerſus.ſi eſſet reſiſtē
tia ex parte ignis celo lune coniuncti vel vniꝰ ce
li alteri immediate applicati : illud nō ſequitur.
ſed hanc reſiſtentiam non oportet ponere in ce=
lis inter ſe motis. Et licet dicatur / primum mo=
bile ſuo raptu vel moto raptus rapit ſecū ab ori
ente ad occidentem ſpheras inferiores : hoc eſt
methaphorice loquutū. influentia ſua primū mo
bile ſpheras inferiores circuire facit:⁊ eſt ſimile
ac ſi diceremꝰ / ferrum adamas ad ſe rapit. Ex il
lo ſequitur ꝙ intelligentia mouens celū lune po
teſt mouere primum mobile q̄tū eſt ex parte eiꝰ
et mobilis.ſed celū lune nō ita mobile ſicut aliō
propterea non habet ita nobile officium ſicut in
telligentia primum mobile mouens . propterea
inferioris eſt ſpeciei. ¶ Sed contra hec argues
per Ariſtotelem duodecimo Methaphſice / tex
tu cōmenti.41.diceteꝫ / ſi alicui orbi adderetur
maior ſtella:motor moueret cum fatigatione.et
per conſequens non ita cito moueret. ¶ Re=
ſpondet. Ariſtoteles putabat orbium intelligen
tias celos rotare naturaliter:nec poſſe aliud.no
bis per lumen fidei cōſtat ꝙ contingenter celum
mouetur.propterea conſequenter probabiliter
dicebat in ſuo lumine:ſi ſtella adderetur orbi:in=
telligentia non poteſt ita cito mouere.ſed opor=
tuit eum ſequenter dicere ꝙ aliqua eſſet reſiſten=
tia. patet.vidit celos ſucceſſiue motos:⁊ cōceſſit
intelligentias celorum motrices agentia natura
lia in mouendo.primo celi dicit:ꝙ motus celi eſt
naturalis.⁊ agens naturale mouet ſecundum ex
tremū ſue potētie.ꝗ nō reſtabat ei alia via niſi di
cere ꝙ celū hꝫ reſiſtētiam ad motū circularem.
quia ſi nullam haberet:ſubito circuiret: ſicut di=
cit quarto Phiſicorum in materia de vacuo. et
tunc conſequenter dicendum eſt recte ſicut dicit:
difficilius eſt mouere orbem ſuperiorem q̄ infe=
riorem.et per conſequens ſi addetur alicui orbi

ſtella aliqua tardius moueretur orbis totus. Ca
pio propoſitiones in lumine naturali ſuo pro=
babiles ꝙ celum / nec eſt graue / nec leue. Hoc
ipſe cōcedit. Addo aliam propoſitionem.forma
celi non reſiſtit ſuo motui:nec celū ipſuꝫ dato ꝙ
ponatur ſubſtantia ſimplex. Ex illis duabus ſe=
quitur ꝙ intelligentia mouens celum poſſit ip=
ſum mouere ſubito:ſi ſibi relinquatur et vellet.
ſed non vrgeor concedere ꝙ ita ſiat:ſicut ipſe.cū
aliā viam apertam habeo / per libertatem mo=
toris ſemper vniformiter celum mouentis. Et li
cet Ariſtoteles poſuit in duodecimo Methaphi
ſice / ꝙ moueret cum fatigatione.improprie fati
gationem cepit pro motu tardiore. quod patet.
Fatigatio proprie eſt diminutio virtutis actiue
cognitiue propter longam eius actionem in qua
ſpiritus exalantur.ignis in calefaciendo non fa=
tigatur:nec intelligentia motrix orbis : cum illa
ſm philoſophum / duodecimo Methaphiſice / ⁊
octauo Phiſicorum / eſt impartibilis:quare non
diminuibilis / nec fatigabilis.nec anima ſepara=
ta.licet bene ſenſus propter alterationem eius ⁊
ſpirituum exalationem.⁊ licet concedam intelli
gentiam quālibet quodlibet celū poſſe mouere
vel mox mutare:non tamen ꝯcedo ꝙ poſſit hoc
facere reſpectu corporis grauis.illic eſt reſiſten=
tia.⁊ datur aliquod corpus quod poteſt mouere
et aliquod quod primo mouere non poteſt:ſcili=
cet minimum graue quod non poteſt mouere.

¶ Ad ſecundum argumentum qꝺ probare niti=
tur ꝙ ſimul moueatur ad occidentem. Dico ꝙ ē
de per accidens:eo ꝙ circuit redeundo ad pun=
ctum a quo motus exiuit.ſed cum motus a prin=
cipio mobile ab oriente in occidentem pellebat:
talis denominatur motus.hoc declaro per ana=
logias de mola fabri que dicitur moueri contra
mouenteꝫ eo ꝙ ab illo motor incepit:licet mobi
le ex altera parte redeat. Alia analogia de ver=
tente veru.iuuenis ignem verſus veru girat : qr
illuc primo tendit motū ſue manus:licet ab igne
ad ſcānum in quo alius ſedet manus redeat.et ſi
oppoſito modo iuuenculus vertere inaſſuetus in
cipiat:eum docemus quatenus aliter manum di
rigat. ¶ Tertio arguit. vel intelligentia mouet
celum per voluntatem et intellectum ſolum. et
hoc non.requiritur potentia executiua. oppoſi=
tum in articulis Pariſienſibus eſt reprobatum.
ſed hoc non:potentia exequutiua realiter eſt po
tentia volitiua:cum angelus non habeat partes

¶ Reſpondetur. Potētia intellectiua / volitiua /
et exequutiua / in angelo ſunt vna ⁊ eadem res.
et hec eſt pma propoſitio. ¶ Secunda propo=
ſitio. Angelus potentia volitiua mouet celum.
Probat.hac potētia exequutiua angelꝰ mouet
celum.hec potētia exequutiua ē potētia volitīa.
ergo angelus potentia volitiua mouet celum.

¶ Tertia propoſitio. Voluntas angeli non ſuf=
ficit mouere celum ſine potētia exequutiua. hoc
eſt dicere. Volitio in angelo non ſufficit celum
mouere ſine potētia exequutiua. Hoc eſt:niſi po
tentiam motiuam exequutioni demandet vim
ſuam applicando.quēadmodū ſortes manū ſuaꝫ
applicat ad leuandum lapidem.per hoc angelꝰ
differt a deo.dei volūtas efficax:dato ꝙ ꝑ īpoſſi
bile non eſſet vbiqꝫ:ſed extra vniuerſum: quācū
qꝫ rem ſine vlteriore potentia executiua produ=
cit.non ſic in angelo . ſi angelus velit vnuꝫ cor=
pus mouere localiter:oportet ꝙ motum localeꝫ
in motum cauſet:⁊ ipſum continuet quo mobile
mouetur.vel ſi non ponatur motꝰ localis diſtin=
gui a mobili:oportet ꝙ ſuā vī motioni applicet:
hoc eſt ipſi mobili:ꝑ quā ipm de loco trāſmutet.

¶ Quarto arguitur. Motus celi eſt difformis.ī
ſuo motu vna pars celi tarde mouetur : vt pars
prope polum. Alia pars celeriter:vt punctuꝫ in
equinoctionali circulo. ¶ Pro ſolutiōe argumē=
ti ponam aliquid ad materiaꝫ.poſtea aliquid ad
formam. Aliqui ponunt diſcrimen inter motū re
gularē ⁊ vniformē.ſed de terminis non eſt luctā
dum.dicitur:motus dicitur regularis dupliciter
Vno mō q̄ ad tempꝰ.et eſt motus quo equale ꝑ=
tranſitur in equali tempore.vt ſi ſortes pertran
ſiret vnam leucam in vna hora ſemper pro eodē
gradu velocitatis. ¶ Secūdo modo motus dici
tur regularis quo ad ſubiectum: quando omnes
partes eque velociter mouentur. vt in deſcenſu
grauis.motus irregularis per oppoſituꝫ quo ad
tempus.eſt motus quo in equali temporis parte
in equale ſpacium pertranſitur.vt in graui deſcē
dente cuius motus eſt velocior in fine q̄ in prin=
cipio.ita eſt in omni motu naturali: ſaltē recto.
Motus irregularis quo ad ſubiectū eſt ille cuius
non omnes partes eque velociter mouent.⁊ ea=
dem eſt diſtinctio de motu vniformi.idem eſt di=
ctu vtrobiqꝫ de motu regulari ⁊ vniformi.de dif
formi ⁊ irregulari. ¶ Iſta diſtinctione ſtante re=
ſpondeo ad argumentum ꝙ motus celi eſt regu=
laris quo ad tempus.ſi propter eccentricos vel
alios motus in ſpeciali aliqd oporteat: poſthac
queſtione proxima vna dēpta patebit . ſemper
dicta generalia generaliter ſemꝑ intelligo:⁊ cuꝫ
ſpecialibus exponēda.ſed non eſt regularis ſecū
dum tēpus.talis non eſt poſſibilis in orbe / ſphe=
ra / vel circulo.pars circūferentialis rote celeriꝰ
mouetur q̄ pars prope centrum.ſic in celo:vt ar
gumentum tangit. ¶ Quinto arguit. polus celi
non mouetur:patet.eſt pūctꝰ īmobilis axem ter=
minans ſuꝑ quam mouetur ipſum mobile circu=
lariter.cui alludit illud Alani. Ethereꝰ motꝰ oīa
ſydera preter vnum.⁊c̄. ¶ Reſpondetur.ponen=
do puncta impartibilia:tranſeat ꝙ non mouet
illud octaui Phiſicoruꝫ:motis nobis mouentur
oīa q̄ ī nobis ſunt:intelligitur de illo qꝺ ē ps ī to
to / vel accidens in ſubiecto ⁊ nō ṫminꝰ ī ṫmīato.

¶ Secundo dico. Punctus ille mouetur.ſed cuꝫ
eū in eodem continuo ſitu adequato: non deſcri
bit circulum ex eius motu ſicut alia pūcta.videꝫ
ex polo zodiaci circa polū mūdi moti deſcribit
circulꝰ articꝰ ꝓpe nos.⁊ ex altā pte eq̄toris circu
lꝰ ātarticꝰ ¶ Tertio dico.nō ē aliqs pūctꝰ ī celo

ſed totum celum pars eius ⁊ accidens eius mo-
uetur ad motum ſui ſubiecti.ſed quia in infinitū
tarde mouetur pars eius tranſeundo ad polos
vel pꝛope cētrum rote : mathematice loquendo
imaginamur vnum polum impartibilē in extre-
mo tarditatis.ſed de facto phiſice loquendo(q̃-
cūq; fuerit illa pars accepta)ipſa mouet̃ aliqua
tarditate finita. cuius tarditas penes punctum
medium totius:vel punctum velociſſime motū
menſuratur.pꝛo nunc non refert.

¶ Sexto arguitur contra vtrãq; concluſionem
ſimul:⁊ hoc ſic:motus ab occidente in oꝛientē
et contra/ſunt motus contrarij. ergo ſunt incō-
poſſibiles eidem coꝛpoꝛi.Dicis.ſi eſſent ſup eiſ-
dem polis:illi motus realiter eſſent contrarij.
Sol ſub zodiaco oblique ab occidente ſuo ꝓpꝛio
motu mouet̃ ſup polos zodiaci.et in q̇cūq; pun
cto zodiaci ipſum offendit in oꝛiente ipſū rapit
ſecum motu raptus.modo motu pꝛimi mobilis
mouetur ſuper axem ⁊ polos mundi.⁊ patet per
ſimile.ſi fialam aque plenam contra te agitaue-
ris:⁊ mox fialam ad te conuertas:aqua pꝛioꝛe ī-
petu adhuc non extincto mouetur cōtra te. ⁊ ad
te mouetur cum giratione fiale ad te mox cōuer
ſe.motis nobis mouentur oīa que in nobis ſunt.
ſic mota fiala ad te:ſic contentum in ea.ſic vides
de muſca aſcendente ſuper lanceam deſcendētē:
que deſcendit cum lancea ad eius deſcenſum: et
aſcendit ſuo pꝛopꝛio motu pꝛogrediendo/vł vo
lando/nichil intereſt. ¶ Cōtra.licet muſca com
paratiue ad lanceam aſcendit:ſi ipſa maneat in
eadem diſtantia in oꝛdine ad centrum mūdi:nec
aſcendit nec deſcendit ſimpłr:nec localitet mo-
uetur:licet fatigetur pꝛogrediendo.ſi magis di-
ſcedat a cētro mundi:qualitercūq; ſe habeat re-
ſpectu lancee : ſimpliciter aſcendit.ſi ecōuerſo:
ſimpliciter deſcendit. ¶ Reſpōdetur.dato ꝙ pꝛi-
mū mobile ſpheras inferioꝛes rapiat ad annū
cōmunē completum:ſufficit ꝙ ſol motu ſub zo-
diaco integrum zodiacum compleat.⁊ illo com
pleto:eſt annus ſolaris.⁊ ſufficit ꝙ illum cōpara
tiue compleat.quēadmodū ſi vna muſca moue
atur continuo in diametro quadrati.⁊ illa dia-
metro complete pertranſita:dato ꝙ alio motu
alio moueatur a varijs punctis diametri obliq̃
cadentis: eſſet annus cōplete acquiſitus. ¶ Ha
ctenus vidimus quomodo terra a motu circula
ri quieſcat circa quam pꝛimum mobile ſolo mo-
tu ab oꝛiente ad occidentem in vigintiquattuoꝛ
hoꝛis circuitionem facit:ſua influentia reliquas
ſpheras ſubiectas oēs ad eandem poſitiōis dif
ferentiam ſecum trahit.īferioꝛes nouem ſphere
ab occidente ad oꝛientem tardioꝛi motu ꝯtinuo
pꝛocedunt.et quia motus illi ſunt ſuper varios
polos ⁊ varias vias:pugnā nullam inter ſe ha-
bent.Diximus cum celum nec ſit graue/nec leue
nec motus circuitiōis ei naturalis:poteſt a qua-
cūq; ītelligētia ſubito mutari.ſi deꝰ īfluētia ſua
gñali ad hoc ꝯcurreret.ꝓpt̃ea auēpace dt̃ Ariſt.
non dicere ꝯſeq̃nter dicendo ꝙ mobile ſimplex
in vacuo poſitum ſubito mutabitur ⁊ non celū.
et diximus Ariſtotelem ſufficiētia motiua ī ſuo
lumine habere.in lumine fidei edocti pꝛopoſitio
nes phiſicas accipientes non vꝛgemur ita dice-
re:ſed potius oppoſitū dicere debemus. Nouiſ
ſime ſcito:hic modus de duplici motu nouē oꝛbi
um inferioꝛum ab oꝛiente in occidentē/⁊ cōtra:
licet ſit cōmuniſſimus:ſolum eſt pꝛobabilis:⁊ op
poſitum defendi poteſt. Pꝛo cuius intelligentia
queſtio ſequens mouebitur. ¶ Queſtio tertia.

Tertio circa hanc diſtinctio-
nem queritur/ an ſit neceſſe
dicere pꝛo motibus in celo
apparentibus qd̃ idem celū
moueatur ab occidēte in oꝛi
entem et contra. ¶ Reſpon
detur pꝛobabilit̃ ꝙ nō. hāc
ꝑtem tenet Alpetragius in
libello ſuo quē ꝯpoſuit de q̄litate motuū celeſtiū
dicit ꝙ pꝛimum mobile complet reuolutionem ſu
am ab oꝛiēte ad occidentem in vigintiq̃ttuoꝛ ho
ris adeq̄te :⁊ alie ſphere inferioꝛes retardantur a
tali complemento:aliq̃ magis ⁊ aliq̃ minꝰ:ſcđm
ꝙ magis vel minus diſtant a pꝛimo mobili:⁊ mi
nus de ſua influētia accipiunt.verbi gratia. octa
ua ſphera non complet vnam reuolutionem ab
oꝛiente in occidentem in vigintiquattuoꝛ hoꝛis.
ſed modicū deficit:ita ꝙ in trigintaſex mille an-
nis ipſa facit vnā reuolutionem minꝰ q̃ꝫ pꝛimum
mobile:ita'ꝙ in toto illo tempoꝛe ſolū vnam re-
uolutionem amittit.poſtea Saturnꝰ magis defi
cit a tali reuolutione completa q̃ꝫ octaua ſphera
et intantū ꝙ facit in triginta annis vnam reuo-
lutionē minus q̃ꝫ pꝛimū mobile. ¶ Poſtea Jup-
piter magis deficit q̃ꝫ ſupioꝛes: intm̄ ꝙ in duode
cim annis facit vnā reuolutionem minꝰ q̃ꝫ pꝛimū
mobile.⁊ vnā reuolutionē in duodeci anis amit
tit quam ſuperioꝛes in maioꝛi tempoꝛe amittūt
Saturnꝰ in tredecim annis ſolū vnā reuolutio
nem amittit. Poſtea Mars magis deficit : intm̄
ꝙ in duobꝰ annis vnam reuolutionem minꝰ fa-
cit q̃ꝫ pꝛimū mobile. Poſtea Sol magis deficit:
intantū ꝙ in vno anno vnā reuolutionem facit
minus. Uenus ⁊ mercuriꝰ ſe habent vt ſol. Lu-
na vero inter omnes ſpheras magis deficit: itā
tum ꝙ in menſe lunari deficit ab vna reuolutio-
ne. Quid ſit menſis lunaris in.13.diſtinctione q̄r
ti diximus . ergo ſm̄ eius imaginationem nos
ponimꝰ aliquam ſpheram complere reuolutio-
nē ſuā quando reuertitur cū pꝛimo mobili ad idē
punctum amiſſa vna reuolutione. Ecce imagina
tionem Alpetragij q̄ re vere ingenioſa eſt ⁊ nō
ſpernenda.pꝛopterea conaboꝛ alioꝝ rationes ꝯ
eam obiectas eluere. ¶ Contra hanc opinionē
arguitur.nam tunc ſm̄ pꝛopoꝛtionē diſtantie oꝛ-
bium planetarum a pꝛimo mobili debet eſſe ꝓ-
poꝛtio incurtationis vt dicūt.quod eſt falſū. cū
ſol/venꝰ/et mercurius equalit̃ mouent̃. ⁊ tñ īeq
liter diſtant a pꝛimo mobili. Luna multū tarde
mouetur:cum tamen eſt Mercurio immediata.

¶ Reſpondetur:nego ſequelam.⁊ ratio eſt.opoꝛ
tet dicere:nō ſola īfluentia hoc facit:vel ipa īeq̄-
liter recipit̃.neſcis dare michi cauſā quare luna
mouetur contra motū ſui epicicli pluſq̃ꝫ alij pla
nete. ⁊ tamen pꝛopt̃ aliq̄ motiua dicere opoꝛtet
ꝙ ſic:ſic dicā ī pꝛopoſito ꝑ hāc imaginationē ꝙ
celi inferioꝛes nō hn̄t niſi vnū motum ab oꝛiēte
in occidentē:et nō ecōtrario.⁊ tñ ꝑ experientias
cōſtat dicere:hoc eſſe a natura rei vel tenere viā
cōem ꝙ nō eſt neceſſe. ¶ Secundo arguitur. nō
eſt neceſſe ponere hoc modo tot ītelligētias q̇t
ſunt ſphere celeſtes:qd̃ eſt ꝯ Ariſtotelē.12.Me-
thaphiſice.cū ſufficiat vna intelligentia hac via
pꝛimi mobilis motrix.q2 pꝛo motibus raptus nō
opoꝛtet ponere cōfoꝛmiter intelligentias:ſed ſo
lū pꝛo motibꝰ pꝛopꝛijs oꝛbiū. ¶ Rn̄detur.nō eſt
hic multū auctoꝛitati īnitendū.licet Ariſtoteles
ſcđo celi poſuit celū ſtellatū pꝛimū mobile alr̃ opi
natus eſt Ptholomeus ponēs nonū mobile pꝛi-
mum:⁊ etiam de ſacrobuſco:quē cōis ſchola īſe-
quitur:et cū hoc vltra eū ponēdo celū. ¶ Inſuꝑ
ſm̄ Ariſtotelē/nō eſt neceſſe dare intelligentias
oꝛbiū inferioꝛū motrices alias ab intelligentia
pꝛimi mobilis motrici.ḡ nec eodē mō dabit̃ in-
telligentia mouēs eas ab occidente ad oꝛientē.
ſufficit ꝙ pꝛimū mobile motū ab occidēte ſua in
fluentia inferioꝛes ad oꝛientē rapiat. Alpetragi
us bꝛeuiter ſicut cōmuni ſchole aſtronomoꝛū cō
trahit in pluralitate motuū:q̇d mirū ſi tot intel-
ligētias negaret. Nūq̇d dicebā antea pōt defen-
di pꝛobabiliter in lumine naturali ꝙ foꝛma celi
celū moueat dato ꝙ nichil intelligat. ¶ Tertio
arguit̃.hac via nō ſaluatur motꝰ acceſſus ⁊ receſ
ſus nec motꝰ in eccētrico ⁊ epiciclo.ergo oꝫ da-
re plures celoꝛū motꝰ. ¶ Rn̄det̃. Multe ſunt vie
alpetragio euadendi.erit difficile ei ꝓbare illū
motum:licet thebit circa hoc multum inſudauit
Ulteriꝰ dicit̃.poteſt hoc ſaluare per polos octa-
ue ſphere ex tranſuerſo circa polos pꝛimi mobi
lis motos:ita ꝙ circulus deſcriptus a polo zo-
diaci octaue ſphere circa polum mundi non erit
paralellus polo mundi:ſed in aliquibꝰ locis ma-
gis declinabit ad ſeptētrionē:in alijs aūt magis
ad meridiē.⁊ ꝑ hoc ſaluare pt̄ aliq̄s ſtellas octa-
ui celi nunc pꝛopinq̄oꝛes polo īmobili nunc ve-
ro remotioꝛes.de motu in eccentris optꝫ illum
ponere. ¶ Ecce ergo modū alpetragij quē gra-
tia diſputationis pōt q̄s apparēter tueri.⁊ ex il-
lo patebit:pꝛobabilitates ſolū ī multis q̄ de ce-
lo dicuntur capimus:⁊ hoc ſufficit.in rebꝰ etiam
arduiſſimis maluimus aliquid(licet topice) co-
gnoſcere q̃ꝫ demonſtratiue in abiectioꝛibꝰ. ¶ Dubi
tatur.an omnes oꝛbes equaliter moueātur. Se-
cūdo dubitatur/an ſtelle ſint eiuſdem ſpeciei ſpe
cialiſſime cū oꝛbe ⁊ inter ſe. ¶ Ad pꝛioꝛem du-
bitationem dicitur pꝛimum mobile inter oīa
mobilia velocius mouetur. Ratio.in equali tem
poꝛe maius ſpacium lineale deſcribit q̃ꝫ aliquis
oꝛbis inferioꝛ.ergo velociꝰ mouetur. Tenet cō-
ſequentia/ex ſexto Phiſicoꝛum.⁊ ſic conſequen
ter:oꝛbis quanto eſt ſuperioꝛ(loquendo de mo-
tu diurno)tanto velocius mouetur. loquēdo de
motibus ab occidente in oꝛientem:non opoꝛtet
ſuperius mobile velociꝰ moueri.ſtat ꝙ mercuriꝰ
non velocius moueatur ab occidente in oꝛientē
q̃ꝫ oꝛbis lune.patꝫ.licet oꝛbis mercurij ſit maioꝛ
oꝛbe lune:q2 ipſum circūdat oꝛbiculariter: tamē
mercurij oꝛbis ſolum in anno facit circuitū vbi
luna facit.13.menſes lunares.⁊ cū luna velocius
circueat q̃ꝫ mercurius:ſtat in velocitate circuitio
nis et motus repetendo circuitionē ꝙ velocius
moueat̃ q̃ꝫ Mercurius.ſicut ſi lōgus ⁊ bꝛeuis ho
mo tranſeundo mutuo circa puteum ⁊ equaliter
circueant:tunc longus velociꝰ mouetur: ⁊ tamē
bꝛeuis pōt totiēs circuire.ꝙ nō ſolū pluries cir-
cuiret puteum q̃ꝫ alter:ſed velocius mouetur. pe
nes aliud ⁊ aliud attenditur velocitas circuitio-
nis ⁊ velocitas motus localis.velocitas ſecūdi
attenditur penes ſpaciū lineale maius deſcriptū
in equali tp̄e:ſiue penes punctum mediū vel ve-
lociſſime motū:ꝓ nunc non inq̇ro.ſed velocitas
circuitionis intelligitur penes angulū deſcriptū
in tanto vel tanto tempoꝛe circa centrū vel axē.
quare vnum pūctum in boete eque velociter cir
cuit ſicut punctum in pleade vel in equatoꝛe:licꝫ
multo tardius mouetur.quo fit/ſi duo oꝛbes:ſu-
perioꝛ ⁊ inferioꝛ:ſic ſe habeant ꝙ inferioꝛ pluri-
es circuit circa axē ſui motus q̃ꝫ oꝛbis ſupioꝛ:ſed
linea pꝛotracta ab oꝛbe ſuperioꝛe in vna circui-
tione(ſi extenderetur in longum)eſt ita longa ſi
cut omnes linee ſimul iuncte pꝛotracte ab infe-
rioꝛe:tunc iſti duo oꝛbes equaliter mouentur . ſi
inequaliter:tunc cuius linea deſcripta eſt lōgioꝛ:
oꝛbis ille velocius mouetur. ¶ Ad aliam dubi-
bitationem dicitur.veroſimiliꝰ eſt ꝙ planeta q̇-
libet pariter ⁊ ſtella differūt ſpecie ſpecialiſſima
a ſuo oꝛbe:⁊ aliā foꝛmam ſubſtantialem habet.⁊
planete omnes inter ſe ſpecie differunt.per eoꝝ
influentias/⁊ apparentes coloꝛes hoc pꝛobabi-
liter deduci poteſt. Aliam influentiam habet ſa-
turnus:aliam Juppiter.planetas nominibꝰ cō-
munibus appello:loquendo vt plures . putabat
delirum vulgus perditiſſimum illum virū in de-
um tranſlatum.et planetam illum pꝛopterea io-
uem appellarunt.quomodo loquendi vtimur re-
cte intelligentes:Hoc velle videtur Ariſtoteles
libꝛo de ꝓpꝛietatibus elementoꝛum.ſubſtātia coꝛ
poꝛis oꝛbis eſt alia a ſubſtantia coꝛpoꝛis ſtellaꝝ
non eſt loquutus de ſola alietate numerali. aliq̃
ſtelle per eadem media poſſunt concludi differ-
re inter ſe.ſed non eſt veroſimile ꝙ omnes inter
ſe differant :ſicut non omnes herbe in hoꝛto tuo
immo oppoſitum poteſt ſuaderi per coloꝛem
apparentem equalem et ſimilis effectus.ſic om-
nes partes oꝛbis lune dempta luna ſunt eiuſdē
rationis inter ſe:et ita in quolibet oꝛbe . et foꝛte
oꝛbis lune eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum
alio oꝛbe ſuperioꝛe.

¶ Sed dicis.ergo ſtella non conſtituit aliquod
vnum cum ſuo oꝛbe : nec planeta cum ſuo oꝛbe.

concedit̄ur.forma orbis lune ⁊ corpus lune non
continuātur:vt in q̄ſtione ſeq̄nti patebit. Stelle
tū ſunt magis fixe in ſuo orbe ꝙ planete in ſuo:
vt q̄ſtio ſequens docebit.materia ſtelle et mate-
ria orbis ſui ſunt eiuſdem ſpeciei:⁊ poſſunt vnū
cōſtituere.⁊ ita opinor:licet forma ſtelle ⁊ forma
orbis cōtiguētur:⁊ nō cōtinuātur.vt videre eſt in
virga cuius altera medietas eſt mortua:⁊ altera
adhuc viridis ⁊ viua vita plāte tūc forma plāte
cōtiguatur forme illius corporis mortui.

¶ Queſtio quarta.

Quarto queritur circa hāc ma
teriā an ſufficiat vnū vni pla
nete. ¶ Rn̄detur. aliq̄ nobis
ꝯſtat eſſe in celo.⁊ triplex eſt
diſcrimē in planetis ⁊ ī eoꝝ
motibus. Unū in latitudine.
qꝛ nō ſemꝑ planeta equaliter
diſtat a polis: vt ſuperius di
xim⁹ de motu trepidatiōis. Aliō eſt diſcrimē in
longitudine.quia varij planete non equalit̄ per-
agrāt ſub zodiaco. Tertiū diſcrimē eſt in exalta
tione ⁊ depſſione.hoc eſt.idē planeta interdū eſt
terre vicinior:nōnūꝙ remotior.⁊ illud facile ex-
perimēto dephenditur in luna:qꝛ ipſa ⁊ ſole exi
ſtentibus ī capite drachonis:vel eq̄ propinque:
interdum diſtant a capite ⁊ cauda:⁊ tū vna ecli-
ſis diutius durat ꝙ alia.⁊ hoc eſſe non poteſt ni
ſi latiorē terre vmbrā ingrederet̄ luna qn̄ eſt lon
gū deliquū.⁊ quādo eclipſis ē breuis:circa conū
vmbre terre ingreditur.et ad hoc eſt neceſſariū
terre appropinquare et ab eadem ſe elongare.
et luna non mouetur: ſicut piſcis ī aqua aſcēden
do ⁊ deſcendendo ī ſuo celo.ergo illa nō poſſunt
ſaluari per idē celū. ¶ Preterea. Planeta inter-
dū apparet paruus nonnūꝙ magnus ſtante ea-
dē ſerenitate medij ⁊ diſpoſitione oculi. ⁊ nō po
teſt hoc ſaluari niſi planeta interdū ſit ꝓpinqor
nōnūꝙ ſit remotior.propinquus videt̄ ſub maio-
re piramide ꝙ remotius:propterea iudicat̄ ma-
ior Jacobus pīnaculi ſctē Genoueſes exn̄ti ī tur
re circa verticē pīnaculi iudicat̄ magnus q̄ exn̄ti
ſuper montē martyrū iudicat̄ paruus. Pro hac
difficultate Pitagoras ſani⁹ excogitauit eccen-
tricos:cuius modū Ptholomeus in almageſti la
te aperuit:qui eſt cōmunis ⁊ ponēdus. Alioquī
nō poſſumus ſaluare apparentia ī ſublimiorib⁹.
pro q̄libet planeta ad minus ponendi ſunt tres
orbes:non continui:ſed contigui. notanter pro
planeta. pro ſtellis hos orbes ponere non opor
tet.duo orbes extremi:quoꝝ ſupremus eſt mun-
do concentricus ſm ſuperficiē cōuexā : ⁊ infim⁹
eidem ſm ſuperficiem concauā cōcētricus.⁊ or-
bis medius eccētricus egreſſe cuſpidis aut egre
dientis centri:qui etiam deferens dicitur : ſicut
eccentricus equans appellatur.⁊ per conſequēs
totus orbis cathegoreumatice planete deſerui-
ens eſt cōcentricus mundo.orbes extremi ſꝫ ſu
as duas ſuperficies mundo concentrici:ſunt dif
formes ſpiſſitudinis:ſic ordinati:vt ſemper par
ti ſpiſſiori vnius pars tenuior alterius reſpōde-
at:vt in figura intueri potes:eodem modo quo
ſphericū in plano deſcriptū contemplari libet.
fac in pomo hanc diſformitatem ⁊ oīa clarius
eluceſcent ad oculū. ordo ſpiſſitudinis ſituatur
vtrobiqꝫ ſub tenuitate:vt corpoꝝ penetratio et
vacuū ī orbibus euitetur. ⁊ cū planeta ſemꝑ eſt
in deferēte:qd mirū ſi interdū a terra elōgetur:et
et ſit ī ſua auge:terre nōnūꝙ notabilit̄ appropī
quat qn̄ ē in oppoſito augis.hoc tibi ſic declaro.
orbis infimus ſolis ī aliqua ſui parte in ſpiſſitu
dine hꝫ decē pedes(exēplariter pedes pro pluri
mis leucis pono)ergo illa pars eccentrici q̄ eſt
ſuper decē pedes partem ſpiſſiorē:multū a ter-
ra elongatur.⁊ pars eccētrici q̄ hꝫ duos pedes
ſolū orbis infimi ſolis ſub ſe:minus a terra di-
ſtat.ergo nō eſt mirū ꝙ ſol vel alius planeta in-
terdū ſit terre propinquior nōnūꝙ remotior.et
per ꝯn̄s apparet interdū maior nōnūꝙ minor.⁊
vna eclipſis erit alia longior data equali interca
pedine luminarium prope caudam ⁊ caput dra-
chonis: propt̄ magnam vmbram vno tempore
et alio minorem pertranſeundam. ¶ Ecce quo-
modo per eccētricos ⁊ concentricos ſaluatur ap
parens maioritas et minoritas planetarum. et
ex hoc habetur prima concluſio ad queſtionem
reſponſiua:ſcilicet ꝙ ſunt ponendi pro planetis
orbes concentrici et eccētrici. Patet hec conclu
ſio:ratione cuius vis in iam dictis eſt imbibita.
per eccentricos ⁊ concentricos ſaluātur illa que
apparent in planetis tam quo ad magnitudinē/
paruitatem/breuem eclipſim/⁊ longam: ⁊ qua-
re terra non eſt ita bene habitabilis īter tropi-
cum capricorni ⁊ circulum antarticum ſicut inter
tropicum cancri et circulum articum:quia ſol eſt
in oppoſito aug̃ quando eſt nobis hyems ⁊ ter
re vicinior.in eſtate noſtra ſol ē in auge. ergo nō
calefacit terram noſtrā exceſſiue.omnia iſta ſal-
uantur ponendo hos tres orbes:⁊ non ſaluātur
aliter.ergo iſti tres orbes dicti ſunt ponendi.cō-
ſequentia tenet cum maiore. ⁊ minor patet. det
eam negans alium modum.ſi eque apparentem
det:non colliditur modus cōmunis a probabili-
tate. ¶ Tertio ⁊ vltimo diſcrimen noto:ſecūdā
differentiam aggredior:tangendo paucis quo-
modo hoc eſt ꝙ vnus planeta nunc celerius nūc
tardius ſub vno ſigno ſuam viam peragrat:cum
equale ſpacium habeat pertranſeundum.hoc nō
pōt ſaluari per hec que iam retulimus:ſꝫ per epi
ciclum. eſt enim epiciclus quidam paruus cir-
culus(potius ſphera parua) in ſuperficie defe-
rentis exiſtens illi orbi non continuus ſed conti
guus.quia mouetur alio motu ꝙ motu deferen-
tis.in hoc epiciclo corpus planete eſt infixū. in
hoc epiciclo quattuor ſūt pūcta:⁊ eodē mō ī de-
ferēti:ſcꝫ aux epicicli ſiue apogiū:hoc eſt maxia
epicicli eleuatio ⁊ pars a terra remotiſſima op-
poſitū aug̃.ſiue perigiū oppoſitū mō capiendo
et ſtationes due equaliter ab his diſtantes.pro-
portionabilit̄ ī eccentrico dicat̄. Aliqn̄ planete

Mō.iiij. Diſtin.xiiij. Secūdi ſniaꝝ

dicuntur directi:interdū retrogradi/ et ſtationa
rij. directi quādo ob motus tarditatē videtur ſta
re.licet de facto planeta actualiter moueatur.ſi
cut ſagitta in altum proiecta a principio impi-
gre mouetur. poſtea ante reflexionē iudicat̄ ſta-
re ob motus tarditatē.quia impetus ſurſum mo
tiuus eſt remiſſus:et reſiſtentia tanta ſicut erat a
principio:et propterea tardatur motus. ſic in ꝓ
poſito.quādo planeta mouetur in epiciclo ſcdm
ſucceſſionē ſignorū et ad motum deferētis et ad
motū ſui epicicli:tunc celeriter mouet̄.quādo ve
ro epiciclus mouetur contra deferentē tardatur
motus.punctū a quo incipit motus eſt ſtatio pri
ma.aliud ſtatio ſecūda. velocitas ⁊ tarditas iſta
exemplo tibi declarabitur:moueat̄ tabula vel na
uis ab oriente ad occidentē. interea tēporis fa-
ciat ſortes circulū ſuper tabulā occidentē verſus
vniformiter circueūdo abſolute. hoc ſecluſo mo
tu tabule.tunc occidentē verſus impigrius mo-
uetur ꝙ quādo giratur ad orientē:qꝛ iuuatur mo
tu tabule ſuus motus quo circuit. vel hanc ana-
logiā capias de muſca mota ſuper cippam.mo-
ueatur circulariter cippa ad orientē.et muſca cir
culū etiā faciat ſuo proprio motu ꝓgreſſiuo ſuꝑ
cippam.ipſa velocius mouebit̄ quādo ad orien-
tem mouet̄ ꝙ quādo ad occidentē contra motū
cippe.⁊ ſic planeta in parte ſuperiore eſt direct⁹:
in inferiori retrogradus.in aſcenſu et deſcēſu ſta
tionarius appellat̄. ¶ His p̄miſſis ponit̄ ſecun-
da cōcluſio.ponēdus eſt epiciclus ad ſaluāda illa
que apparēt in motibus planetarū. Probat̄. cū
epiciclo ſaluat̄ quonam pacto planeta vno tem
pore celerius decurrit ſub vno ſigno ꝙ ſub alio.
planeta inquā equaliter diſtās a centro terre.qn̄
planeta eſt in auge trāſeundo ſub vno ſigno:ha
bet maius ſpaciū percurrere ꝙ quādo eſt in op-
poſito augis.vt patet ducēdo duas lineas a cen
tro terre ad extremitates planete. quando ma-
gis elongātur ille due linee:tāto magis diſtant:
et mai⁹ ſpaciū imbibūt.ſed illa nō poſſunt ſalua
ri ſine epiciclo.igit̄ ſecūda cōcluſio vera. ¶ Ter
tia cōcluſio.oīa que dicunt̄ de ſole poſſunt meli⁹
ſaluari per eccentricū ꝙ per epiciclū.patet aſcen
ſus ſolis et deſcenſus varietas eclipſis in longi-
tudine poſſunt ſaluari per eccentricum.et ſi ei aſ
ſignet̄ epiciclus : erit ei inutilis. et licet hec cum
epiciclo ſaluari poſſent : epiciclus non habet̄ ſi-
ne eccentrico.alter ſuperflueret. ¶ Quarta con
cluſio.q̄libet alius planeta a ſole habet tam epi
ciclum ꝙ eccentricū. probatur de eccentrico. ta
lis planeta interdū aſcēdit ⁊ plus diſtat:interdū
min⁹ diſtat.hoc ꝑ eccētricū ſaluat̄ ex prima ꝯclo
ne huius q̄ſtionis. 2.pars patet de epiciclo.quili
bet alius planeta a ſole eſt interdū directus non
nunꝙ retrogradus et ſtationarius. hoc per epi-
ciclum et non eccentricū ſaluatur. ¶ Quinta cō
cluſio.nullius alius planeta preter lunam habet
motū condiſtinctū a motu deferētis et epicicli.
Probat̄ hec exceptiua quo ad duas partes am-
biguas.de tertia exponente non ambigit̄. alios
planetas habere aliū motū eſſet ſuperfluum. cū
omnia ſaluātur ſine tali motu. Et ratio eſt. Alie
planete habēt partes oīno ſimiles. ergo licet in
motu epicicli pars ſuperior ſit inferior et cōtra:
in idem redit.pars extracapta patet.de luna : ꝙ
ipſa habeat motū propriū condiſtinctū a motu
ſui epicicli et ſui deferētis patet.da oppoſitū:tūc
pars ſuperior lune appareret inferior ⁊ ſuperior
ad motū epicicli ſui.oportet ergo aſſignare mo-
tum propriū corporis lune contra motū ſui epi-
cicli equevelocē cum motu epicicli:vt pars ſupe
rior lune ſemper maneat ſuperior et inferior re-
ſpondēter inferior exiſtat. luna ergo mouet̄ cir-
culariter circa ſuum centrū:quod habet inter cō
uexum et concauū ſui epicicli.ſicut epiciclus qui
libet mouetur circulariter circū ſuum proprium
centrū quod habet inter cōuexum et concauum
deferentis. q̄admodū tota ſphera mouet̄ circa
ſuum centrū et deferēs circa ſuū:querat qui vo-
luerit pro mercurio multitudinē ſuorū orbium ⁊
pro alijs planetis ptholomeū in almageſti vel
georgium pirtachiū in planetarū theoricis. in-
ſtituto theologo ſat eſt pauca de lunaribus atti-
giſſe. ¶ Sexta cōcluſio. motus acceſſus et receſ
ſus(qui eſt ſoli octaue ſphere : ſcꝫ celo ſtellato:
peculiaris)cognoſcitur per illa que in prima que
ſtione huius diſtinctionis diximus: modo ſphe-
ram materialē ad hoc cōfectā habeas : ſine qua
vix materiā capies niſi bonā imaginatiuā ha-
bueris. ¶ Cōtra primā concluſionē arguitur.ex
hac ſeq̄tur ꝙ planete non mouent̄ vnico ſimpli-
ci motu circa terrā:ſed aſcendūt ⁊ deſcendūt: cō
tra ariſtotelem :primo de celo et mundo:ponen
tem corpori ſimplici ſolū motū vnum ſimplicem
cōuenire:qui ſunt aſcenſus / deſcenſus/ et circui
tio eque diſtanter a centro mundi. Aliqui dicūt
non eſt aſcenſus nec deſcenſus niſi in ſphera ac-
tiuorū et paſſiuorū.ſed ad rem loquendo dicitur
quod dictū ariſtotelis verificat̄ de totali orbe.
concedo ꝙ quilibet planeta aſcēdit et deſcendit
hos eccentricos et ꝯcentricos poſuit ariſtoteles
vt poſthac dicemus cōmentatorē introducētes.
¶ Secūdo.ex illa cōcluſione ſequitur:ꝙ plures
erunt celi ꝙ vndecimi: cuius oppoſitum videba
mur in queſtione prima dicere. ¶ Reſpōdetur.in
prima queſtiōe ſermo habitus de celo totali ita
ꝙ vnum celū reputatur omne req̄ſitū circa mo-
tum vni⁹ planete.⁊ ſic quinqꝫ orbes mercurij re-
putant̄ vnū celū illic celū.capitur collectiue : ita
ꝙ non ſequit̄ eſt vnum celū:ergo eſt vnum ens.
ad vnitatē entis amplius req̄ritur ꝙ ad vnitatē
vnius celi.ſicut ad vnitatē entis amplius requi-
ritur ꝙ ad vnitatē exterius nec perterrearis in
hoc ꝙ celum collectiue celum quod eſt vnū ens
includit et preſupponit. mentē accipe de nume-
ro celorū erant duo aſtronomi ariſtoteli cōtem
poranei que in numero celoꝝ digladiabātur ſcꝫ
cheſippus qui quinquagintaquinqꝫ orbes po-
ſuit:Odoſius vo pauciores poſuit.patet duode-
cimo methaphiſice.ſecundū cōmunē nunc viam

dandi ſunt. xxxij. celi patet. pꝛo quolibet plane-
ta alio a ſole ponendus eſt epiciclus et tres alij
oꝛbes. ergo quilibet planeta alius a ſole habet
tres partiales celos cum epiciclo: et ſic in toto
quattuoꝛ. et mercurius. 5. qui ſimul iuncti ſunt
celi. 28. et quattuoꝛ ſunt oꝛbes ſuperioꝛes: ſcʒ ce
lum ſtellatū nonum mobile / pꝛimū mobile / ⁊ ce
lum empireū. ergo in toto ſunt. 32. celi. ¶ Ter-
tio arguitur. Commētatoꝛ in. 2. de celo cōmen-
to. 25. et in pꝛīo cōmēto capite. 2. ⁊ duodecimo
methaphiſice cōmento. 45. negat hos cōcentri-
cos: dicēs illam opinionē eſſe impoſſibilē. quia
ex ea ſequit̄ vacuū inter ſcelestia et penetratio-
nem coꝛpoꝛū. ¶ Reſpōdetur negādus eſt cōmen
tatoꝛ. nullū modū pꝛo ſaluādis apparentijs ipſe
aduenit. ponēdo iſta: oīa ſaluātur. et licet in iuuē
tute modū omnia ſaluādi ſine iſtis pꝛomiſit: in
ſenectute (vt patet ī duodecimo methaphiſicē)
ſuper hoc deſperauit. ¶ Quarto arguitur. ex di
ctis ſeqtur ꝙ planeta non eſt fixus in ſuo oꝛbe: ſʒ
mouetur. cuius oppoſitū nititur ariſtoteles pꝛo-
bare in. 2. de celo et mūdo: et oppoſito ſemꝑ in
his quattuoꝛ queſtionibus inniti ſumus tanꝙ in
ſuſtentaculo. ¶ Reſpōdetur. Ariſtoteles de mo-
tu pꝛogreſſiuo loqtur. nulla ſtella habet pꝛopꝛiū
motū: nec aliquis planeta niſi luna: que pꝛopꝛiū
motū habet in ſuo epiciclo a motu epicicli diſtin
ctū. ſed tamen manet cōtiguus epiciclo ſicut epi
ciclus manet eccentrico contiguus. alij plane
te et ſtelle omēs mouent̄ ad motū oꝛbis ſui ſicut
clauus in rota plauſtri mouet̄ ad rotam. ⁊ luna
ſuum epiciclū nunꝙ egredit̄. ¶ Cōtra quintā cō
cluſionē arguitur pꝛobando ꝙ alij planete a lu-
na pꝛopꝛiū habent motū. ſol mane videtur ſalta
re. ¶ Reſpondet̄. ſol nō mouetur motu ſaltātiū:
ſed ſic apparet moueri ꝓpter motū vapoꝛū exi-
ſtentiū inter ſolē ⁊ oculū. noſtri tamen rurales ī
oꝛtu ſolis in paſchate arbitrātur ſolē ſaltare ob
gaudiū reſurrectionis. hic erroꝛ non eſt malus:
nec eum ab eoꝛum coꝛdibus emūgere conducit.

Continuando mate riā celo-
rum. Querit̄ an ſit aliqȯ ce-
lum aqueum. hec que ſtio nō
ē facilis captu quomō aqua
ſuper aliquos celos perma
neat quin deſcēdat. ⁊ ſi ibi
maneret: quid cōmodi affer-
ret. ¶ In oppoſitū arguit̄. di
cit ſcriptura geneſeos pꝛimo. dixit quoqʒ deus.
fiat firmamētū ī medio aquarū ⁊ diuidat aquas
ab aquis. vbi gloſa interlinearis in verbo aqua-
rum dicit quarū ſuperioꝛ pars in modū criſtalli-
ni lapidis cōgelata eſt: inferioꝛ in matricem re-
dacta. Damaſcenꝰ libꝛo ſecūdo. c. 9. dicit: ꝙ deꝰ
locauit ſupera aſtra et ſolē aquā. alias ab illo in-
genti feruoꝛe iamqʒ cōflagraſſet firmamentū: et
abijſſet in flamas. ſed quia celū non ſuſcipit pe-
grinas impꝛeſſiones: illud eſt modici momenti.
¶ Pꝛo ſolutione pono cōcluſiones duas. Pꝛioꝛ
eſt non eſt aqua eiuſdem ſpeciei cum aqua ha-
bemus ſuper firmamentum. non quin deus pōt
illic ponere aquā et ipſam cōſeruare perpetuo ſi
vellet: ſed quia non decet oꝛdinē vniuerſi poſita
eſt ꝯcluſio. ꝓ qua eſt ratio ante oppoſitū. ¶ In
ſuper. nobilioꝛa coꝛpoꝛa ſemꝑ ſunt ſuperioꝛa vt
ſuperius diximus. ſed nichil eiuſdem ſpeciei ſpe
cialiſſime cum vera aqua eſt nobilius igne. er-
go illic non eſt celū aqueum capiendo aqueum
pꝛout diximus. ¶ Secūda cōcluſio. illic eſt ali-
quod celū multū cum aqua cōueniēs: pꝛopterea
dicit̄ celum aqueum. ſicut ioannes dictus eſt he-
lias. illud celū eſt pſpicuum clarū ⁊ frigefactiuū:
licet non ſit foꝛmaliter frigidū a tribus celis ſu-
pꝛemis non eſt neganda influentia. per influen-
tiam niſi ſumus ꝓbare vnū celū quieſcēs in pꝛi
ma queſtione huius diſtinctiōis. ¶ Itē: ſcriptu-
ra dicit aquas eſſe ſuper firmamentū vt poſt op
poſitū diximus in pꝛīcipio queſtionis. et pſalmi
ſta benedicite aque que ſuper celos ſunt dn̄o. Et
alibi. Qui tegis aquis ſuperioꝛa eius. vel illic ꝑ
aquā opoꝛtet intelligere angelos ⁊ ſpiritualiter.
et hoc non. hanc viā retractat auguſtinꝰ. 2. libꝛo
retractat. c. 6. quā ante poſuit tertiodecimo cō-
feſſionū. vel aquā ſimilē aque noſtre in his infe-
rioꝛibus. et hoc non ex pꝛioꝛe concluſione. ergo
opʒ itelligere aquā ſic ſcd̄a ꝯcl̄o dicit. ¶ Inſup:
celū empyꝛeū dicit igneum methaphoꝛice. ergo
nonū celū et decimū dicitur aqueum methapho
rice. ¶ Contra pꝛioꝛē concluſionē arguit̄ aucto
ritate auguſtini. 2. ſuper geneſim ad litterā. q̇ vi-
detur velle ꝙ ſunt ibi aque quaſi vapoꝛaliter ſu
ſpenſe ad modū quo videmus eas ſuper iſtū ae-
rem inferioꝛē in loco nubiū. nec tēdūt ad inferio
ra ſicut nec iſte ꝙdiu vapoꝛaliter ſuſpenſe ſunt.
Similiter dicit in queſtionibꝰ ad oꝛoſiū queſtio
ne. 26. ¶ Reſpondet̄. dubie auguſtinus tranſit:
et modū tangit quo aqua illic poſſet conſeruari.
poteſt etiā aliter illic cōſeruari. celū eſt ſolidum:
quod nulla aqua diuidere poteſt. ¶ Secūdo ar-
guit̄ contra eandē concluſionē. eidē rei compe-
tit diuerſus modus ī diuerſis. ſicut oleum quod
aſcēdit in aqua et deſcēdit in aere. ergo lʒ aqua
in aere deſcēdat: ſuper celos ſtabit. ¶ Tertio ar
guit̄. homo eſt minoꝛ mundus: octauo phiſico-
rum. ſʒ in hoīe cerebꝛū eſt frigidum de natura
aque ſupꝛemū in hoīe. ergo congruū eſt ꝙ ita ſit
in maioꝛe mundo. ¶ Quarto arguitur. vi-
demus aliquos agiles ponere vitrū ferme ple-
num aqua in circulo ligneo: quē circulariter mo
uent ſuper caput: nulla gutta aque cadēte ꝓpter
celerē circuli girationē. ergo velox celi motꝰ im
pedit ne aqua cadat. ¶ Quinto arguit̄. diſtantia
coꝛpoꝛis naturalis impedit ipſum a ſuo loco na
turali: et eius inclinationē ad locū naturalē mi-
nuit. et ꝓpter hoc graue quāto magis deſcēdat
ad locū naturalē: velocius deſcēdit. ¶ Ad ſcd̄m
dicit̄: oleū eſt vnū mixtū participans de aere in
quo creſcebat habēs humidū aereū. ⁊ mixtū mo
uet̄ ſecundū naturā elemēti in eo dominātis. pꝛo-
pterea aſcēdit ſuper aquā: vt pauperes ſtudētes

olei penuriā habētes pariſij pꝛacticāt. ī aere de
ſcendit. quia de elemētis inferioꝛibus etiā parti
cipat. de ſicco terreſtri participat aqua eſt coꝛpꝰ
ſimplex. inſuꝑ diximus ꝙ aqua non poſſit celos
penetrare. ſed eſſet ſuꝑ celos ſuperflue. ad quid
illic deſeruiret. ¶ Ad tertiū dicit̄ non eſt idē in
minoꝛe mūdo et maioꝛe. coꝛ nobiliſſimum hoīs
membꝛū ſi eſſet in vertice capitis: ſuo caloꝛe nō
ſufficiēter in cetera membꝛa influeret: ſicut mul-
ti de ſole dicerēt inter planetas. oculi et ſenſus
poſiti ſunt in parte ſupꝛema tanꝙ ſpeculatoꝛes:
vt in cuſtodibꝰ vꝛbiū videre eſt. non eſt ſic in ma
ioꝛe mundo: in quo coꝛpoꝛa ſupꝛema ſunt nobi-
liſſima. ¶ Ad quartū dicitur. illa aqua in vitro
non eſt extra circulū. et ſic non eſt ad pꝛopoſitū.
circulariter mouēs aquā: ſemper eam tenet ſuꝑ
circulū: et artificioſū modū mouēdi aſſuefactio-
ne acquiſiuit. ¶ Ad quintū nego aſſumptū. ſem-
per grauitas extra ſuū locū naturalē appetit ip-
ſum adire. ſed ꝙ in fine motus celerius deſcēdit:
eſt pꝛopter duo. vnū pꝛopter impetū acquiſitū.
aliud eſt minoꝛ reſiſtentia medij. minus enim re-
ſiſtit pedale aeris ſue diuiſioni ꝙ̄ centum pedes
eiuſdē. ¶ Dubitat̄: an ī celis ſint ſex differentie
poſitionū: ſcʒ ante / retro / ſurſum / deoꝛſum / dex
trum / ſiniſtrū. ¶ Reſpōdetur. iſte differētie poſi-
tionū in aliquibꝰ ſumunt̄ ex natura rei: in aliqui
bus methaphoꝛice. In quibuſdā aīatis pꝛopter
diuerſarū operationū pꝛincipia ſumunt̄ ex natu
ra rei. ī alijs pꝛopter ſimilitudinē ad illa. Exem-
plū in aīali. in aīato pars per quā ſumit̄ augmē
tum: dicit̄ ſurſum: pꝛout eſt caput in aīali et ra-
dix in arboꝛe. homo eſt radix euerſa: cuiꝰ rami:
ſcilicet tibie: ſunt deoꝛſum que ramis arboꝛis re
ſpondet̄. et quia arboꝛ per radicē capit alimen-
tum: radix eſt ſurſum ex natura rei. In aīali ſu-
mitur dextrū in ea parte in qua eſt pꝛincipium
motus localis. in illa parte eſt plus caloꝛis ⁊ vis
motiua foꝛtioꝛ in illa parte eſt maioꝛ coꝛdis
influentia in caloꝛe: et maioꝛ epatis ꝓpinquitas
hinc manu dextera ſcribimus ⁊ percutimꝰ. pars
oppoſita eſt ſiniſtra. ⁊ licet aliquod ſit animal pa
raliticū vel homo magis vtens bꝛachio ſiniſtro
ꝙ̄ dextero: et mulieres multe et alioqui viri en-
ſem in latere dextero ferētes: vel indifferenter
vtraqʒ manu vtētes: vt aioth: vel dextera oꝛba-
ti. tamē vocamus partē illam dexterā per quam
cōmūiter homines operātur. et ita ī imagine ho
minis loqmur. partē anterioꝛē illā in qua vigēt
ſenſus: et partē oppoſitā poſterioꝛē appellamꝰ.
Ex his patet qualitercūqʒ homo ſituat̄ in ipſo
eſt ſurſum et deoꝛſum cum alijs quattuoꝛ differē
tijs poſitionū ex natura rei: in arboꝛe ſolū ſurſū
et deoꝛſum. in alijs autē partē celum verſus ſur-
ſum et partē oppoſitā deoꝛſum dicimus. ¶ His
ſuppoſitis dicit̄. in celo nō dantur iſte partes ex
natura rei: bene quidē ſimilitudinarie. celi mouē
tur oēs ab oꝛiente ad occidentē. et ſi inferioꝛes
ad occidentē: tamē pꝛimū mobile ſolū ab oꝛien-
te ad occidentē: quod inter celos motos eſt pꝛin
cipiū. hinc illa pars a qua motus ille localis inci
pit poteſt vocari pars dextera: et pars oppoſita
ſiniſtra. Pꝛo illo capiat̄ athlas celū circūuoluēs
ad imaginationē habēs caput in polo antarti-
co et pedes in polo artico: manū dexterā ī oꝛien
te: ſiniſtrā in occidēte faciē habēdo ad partē celi
que eſt ſuper noſtrū hemiſpheriū. huius gigātei
viri (de quo fabulatur ꝙ celū circūuoluat) diffe-
rentie poſitionū ex natura rei: methaphoꝛice ſi-
miles partes in celo menſurāt. ¶ Dubitat̄ vtrū
pars celi non ſtellata ſit a nobis viſibilis. Reſpō
detur ꝓbabiliter ꝙ ſic. pꝛobatio. q̄libet pars ce-
li eſt coꝛpus tranſparēs et luminis ſuſceptiua. et
celū eſt pꝛoductiuū ſpecierū eius. ¶ Foꝛte dicis
pꝛopter raritatē eius non videt̄. ¶ Cōtra. pars
rara lune minus de lumine recipiēs ꝙ̄ pars be-
ne illuminata etiam videt̄. ergo hoc nō ſufficit.
¶ Sed hic quis dicere poteſt. licet pars lune mi
nus illuminata videat̄: tamen eſt denſioꝛ parte
celi non ſtellata. ¶ Contra hanc reſponſionē ar
guit̄. ex ea ſeqtur ꝙ debemꝰ de nocte videre par
tes celi non ſtellatas ſicut de die in media nocte
ſol non magis diſtat a medietate octaue ſphere
que eſt ſuꝑ noſtrū hemiſpheriū ꝙ̄ exiſtēs ī oꝛien
te a parte octaue ſphere que eſt in occidēte. ergo
ſi partē celi non ſtellatā videremus de die: equa
liter eam de nocte videremus: quod eſt cōtra ſen
ſum. ¶ Pꝛeterea. licet ignis ſit luminoſus: nō vi
detur a nobis ꝓpter ſuam raritatē. ſʒ celū eſt ra
rius igne: cum ſit nobilius. ergo celū nō videtur.
¶ Reſpōdetur ī clara nocte videmus partes fir
mamēti: ſʒ non ita bene ſicut de die. qꝛ mediū in
quo ſumus nō eſt ita illuminatū. licet exiſtens in
tenebꝛis videat exiſtentē pꝛope candelā: ſi totū
mediū eſſet illuminatum melius ipſum videret.
etiā ſtelle ſunt magis viſibiles ꝙ̄ pars celi nō ſtel
lata. et minus viſibile ꝓpe magis viſibile viſum
multū actuans: minus videt̄. ¶ Ad ſcd̄m conce
do illud de igne qui eſt ſuper aerē. vides ignē in
foco tuo ꝓtinus aſcēdere: et ſuapte natura uit ꝓ
ficiſci in regionē ſuam. et ita faceret ſi non extin
gueret̄ ab aere. et quanto eſt maioꝛ tanto altius
aſcēdit quia non poteſt ita cito coꝛrūpi. ergo nō
tendit ſtare in aere: nec ſub eo. nec poteſt celos
aſcēdere: ergo ſtat ſub cōcauo oꝛbis lune. ſed ra-
ritas et diſtantia ignis facit ꝙ non videat̄. ſʒ ne-
go ꝙ celū ſit rarius. et cum inniteris illi ꝓbatio-
ni eo ꝙ celū eſt nobilius. hoc nō ꝯcludit. ſtella eſt
ita nobilis ymo nobilioꝛ ꝙ̄ pars ſui oꝛbis eiu ui
cina: et tamen eſt denſioꝛ pars oꝛbis. ſed ꝓpter
diſtantiā magnā et oꝛbiū ſpiſſitudinē ſatis cōfu-
ſe celū videmus. ꝙ altera pars melius ꝙ̄ altera
videatur (ſtante eadem ſerenitate medij) eſſe po
teſt ꝙ illa pars eſt alia denſioꝛ ⁊ plus luminis
imbibit: vt eſt galacia pars celi octaui parua-
rum ſtellarum congeries que a partibus gemi-
noꝛum venit regirans per pꝛincipium ſagitta-
rij in geminos: vt dicit ptholomeus in almage-
ſti libꝛo octauo capite. 2. dicitur via lactea a vul
garibus. Queſtio. vj.

SExto: de celo queritur an in hec inferiora agat. et quia dici ſolet ꝙ motu lumine et influentia in hunc globum inferiorē agat celū. Per motū calefacit. Probat hoc ariſtoteles primo metheoroꝝ. ⁊ primo de celo. ſi emittatur ſagitta cuius fine eſt plumbum: ipſa caleſit. et nō poteſt dari alia cā niſi motꝰ localis. Scđa expiētia: tpe tēpeſtatis interdum malum nauis agitatione incēditur. qn̄ ligna dura terebramus: ferrū videmus caleſieri: idem fit in axe moto cōtinuo in ventriculo plauſtri. Propterea ruſtici pinguedinē apponunt ad calorē impediendū: nec te moueat ꝙ motus eſt ens ſucceſſiuū nō potēs producere calorē. ens ꝑmanens. nec aliquod agēs producit qualitatem violentā ſue forme in ſe. ergo lapis frigidus non producit calorē in ſe. Primū non vincit propter duo: ſonus ꝓducit noticiā ſui. 2. dico motū nō eē accidēs diſtinctū. ⁊c. Ad. 2. motiuū dicet̄: ferrū producit calorē in lapidē et contra vel motus tales. nōne vides lotrices in hyeme prope ſequanā circūuoluere brachia et manus circa humeros vt caleſiant. videmus ꝙ motus localis niſi ſit impedimentū calefaceret quādo fit cum cōfricatione. alia pars mota cui nichil īmediate adiungitur: ad cōfricationem nō calefacit: vt patet de parte interiori ſagitte vel de parte interiore molaris moti. nec motus lapis in aqua caleſit propter frigus aque. ꝙ aqua decurrēs nō tantū caleſiat ſicut aqua ſtagnalis: nō eſt ex defectu motꝰ: ſed qꝛ nō expectat actionē luminis cōtinuo calefacientis. ſicut capus celeriter giratus circa veru nō ſic caleſit ſicut capus cōtinuo ſtans ad vnā partē: etiā ꝓportionabiliter capiendo tempus. ſiue motꝰ localis ſit mobile ſiue ens ſucceſſiuū: idem eſt. hoc modo dici poteſt celū ſua influētia mouet localiter giratiue ignē et magnā partem aeris circa terrā. et ratione illius motꝰ caleſiūt. ſimiliter aliqua corpora hic inferiꝰ agitant̄ a celo ratione cuius caleſierēt niſi eſſet obex: vel calorē in ſummo haberēt vt ignis ꝓpe lunā. ſed qꝛ maior eſt actio influentie in hec inferiora q̄ꝫ motus localis: motū localē miſſum facio: totaliter ad influentiā aciem mentis cōuerto. ¶ In pmis ſcito ꝙ influentiā a lumine et motu diſtinctā negat dn̄s picus mirādula. ſuper hoc erit ſpecialis queſtio. ꝙ lumen producat et mediante illo calorē: ab aliquibus in dubiū reuocatū eſt. propterea circa hanc materiā tres ſpeciales inquiram queſtiōes. prima eaꝝ (que eſt ſexta ī ordine) queſtionū huiꝰ diſtīctiōis erit an lumē ſit ꝓductiuū caloris. Secūda q̄ſtio et. 7. in ordine diſtinctionis erit an influentia celeſtis diſtinguat̄ a lumīe celi et motu: et an agat in hec inferiora. Tertia erit an agat in liberū arbitriū. et illa erit octaua queſtio huiꝰ diſtinctionis. ¶ Circa primā q̄ſtionem cōmētator. 9. methaphiſice videt̄ tenere partē negatiuā ꝙ lumen nō cauſat calorē. ⁊ dicit ariſtotelem id voluiſſe ſcilꝫ ꝙ motus orbis generat calorē in corpore immediato ſibi: et illud in alio: et ſic deinceps ad nos vſqꝫ. ſol autē plus caloris dat. qꝛ maior eſt ⁊ ſpiſſior alijs ſtellis ⁊ planetis. et ideo fortius cōmouet corpus qđ ſub eo eſt. ¶ Ponitur hec concluſio. lumen immediate cauſat calorē. Probatur. lumen ſolis in ſpeculo concauo ſtupa applicata ſucceſſu tēporis ne dū ſtupā calefacit ſed eam incinerat: ſicut recte dicit euclides theoreūate. 31. in ſuis ſpecularibus. ſpeculū non mouetur nec motus localis hoc facit. Tum primo. tale accidēs ſucceſſiuū nūq̄ꝫ ꝓduceret ignē. Tum. 2. ſol nō plus mouet̄ ſuper ſpeculū q̄ꝫ ſuper alia corpora. Secūdo arguit̄. dato oppoſito: nō poteſt reddi cauſa quare eſt maior calor in pariete oppoſito ſoli q̄ꝫ in alio loco. ſed illic eſt maior calor. igitur. Minor patet ad experientiā. hinc quādo ſol ī vere appropinquare nobis incipit: mulieres rurales cum collis ad nendum ad parietes ſoli obiectos vadūt: et burretas dei loco burretarū venaliū accipiūt. ponendo lumē calefacere: oīa hec ſaluantur. illic eſt lumen reflexū cum directo. et per conſequens maior calor q̄ꝫ in loco alio ꝓpinq̄ori ſoli. dando oppoſitū: nō poteſt dari cauſa. Tertio arguit̄. lumē lune calefacit quod minus videt̄ q̄ꝫ de alijs luminibus. patet. noctes ſunt calidiores ī plenilunio q̄ꝫ ī nouilunio vel q̄dris: vt dicit ariſtoteles quinto de partibus animaliū. capitulo quinto. ergo lumen calefacit. Quarto. oculi cattorū liquefaciunt niuē ꝓpe poſitam. et hoc non niſi per ꝓductionē luīs plus q̄ꝫ aīalia. igitur. ¶ Contra hanc concluſionē arguitur ſic. ex cōcluſione ſeq̄tur ꝙ omnia aſtra et planete ſunt calefactiue. ꝯſequēs eſt falſum. ſaturnus eſt frigefactiuus. ¶ Secundo arguit̄. antiqua et putrida quercus nō calefacit: et tamen ꝓducit lumen. igit̄. ¶ Reſpōdetur. concedo ꝙ ſaturnꝰ et planeta q̄libet ſuo luīe eſt calefactiuꝰ: lꝫ īfluētia occulta frigefaciat mediātibus varijs inſtrumētis varias habet actiones ¶ Cōtra hoc arguit̄. qn̄ noctes ſūt pulcherrime in hyeme et ſtelle lucēt ſunt magna frigora. ergo ſeq̄tur ꝙ lumē nō calefacit. ¶ Reſpōſio. lumē iuuat influentiā ad operandū: ergo frigefacit. lumen eſt lima influentie frigefactiue ſicut ſiccitas eſt lima caloris. hinc dormiēs diſcooperēs in radijs lune: paraliticus efficit̄. et ſine luīe non efficeret̄ paraliticus. Cōtra hoc arguit̄. hac via das michi occaſionē tenēdi ꝙ lumē nō calefacit: ſed eſt lima influentie calefactiue calorē ꝓducentis. ¶ Reſpōdetur nō eſt idem. per regulā inueniendi de cauſalitatꝫ actiue ꝓbabitur lumē reſpectu caloris efficientiā habere. ¶ Ad. 2. cōceditur ꝙ putedra quercus nō multum calefacit qꝛ nō habet multū de calore. ¶ Tertio arguit̄. ex dictis ſeq̄t ꝙ calor nō debet dici qualitas prima. cū ſit aliqua qualitas prior illa ꝓductiua caloris. conſequens eſt cōtra ariſtotelē primo de generatione ¶ Quarto arguit̄. ſi lumē eēt calefactiuū ſeq̄t ꝙ alba eſſent nigris calidiora. cōſequēs eſt falſum. mulieres ſunt viris frigidiores: et tamē ſunt albiores hinc ꝑelungunt nigre nutrices āte albas

tanq̄ꝫ calidiores. cōſequentia tamen patet. quia albedo plus participat de iure q̄ꝫ nigredo.

¶ Ad. 3. reſpōdetur negando ſeq̄lam. nō dicitur prima in ordine ad qualitates celeſtes cuius eſt lumen. Sed eſt prima in ordine ad qualitates mixtorū et elementoꝝ. ¶ Ad quartū reſpōdet̄ negādo ſeq̄lam. nō omnia alba ſunt lucida. ſi ſit aliquod albū habens lucē innatā de illo habes colorē. albedo eſt qualitas diſtincta a luce. alba dicunt̄ participare cum lucido et non nigra: qꝛ magis mouēt potentiā viſiuam ad videndum q̄ꝫ nigra. nix magna in camera tenebroſa ꝓiecta ſine vlteriore luce vel lumine viſum immutat: et non nigrū vt experimur. et iſtud poteſt eſſe altero iſtorū modorū: ꝙ corpora multa alba habent cum albedine lucē in eodē ſubiecto: vel albedo poteſt eſſe ſic intenſa ꝙ ipſa ſola potentiā immutabit ſine luce vel lumine. et ad hanc viam cōſequenter dicēdum eſt lumen non req̄ritur: ꝓpter colorem in cōi ad potentiā immutandam. qꝛ albedo multū intenſa ſiue ipſa potentiā immutat. vtraqꝫ iſtarū viarū eſt ꝓbabilis: elige quam volueris. ¶ Quinto arguit̄. ſi lumē eēt calefactiuū ſequit̄ ꝙ vbi eſſet plus de lumine ibi eēt plus de calore. conſequens eſt falſum. ſemꝑ media regio aeris eſt frigida. i. metheororum et alti montes vt yporborei et riphei ꝑpetua niue cadent eo ꝙ habent vertices in media regiōe aeris. dicit alaten in ſuo tractatu de crepuſculis vapores ex q̇bus fiūt nubes poſſunt eleuari a terra per quinquaginta duo miliaria. idem dicit vitulio cōcluſione. 58. decimi. et infima eſt calida. et tamē minus de lumine inferius. cum omne agēs naturale fortius agit in ꝓpinquū q̄ꝫ diſtans. ¶ Reſpondet̄: cōcedēdo vbi eſt plus de lumine plus eſt de calore ceteris paribꝰ. eſt lumē directū et reflexū regiōe infima aeris: et ſic maius q̄ꝫ in media ī regione aeris ad quā reflexio luminis nō ꝑtingit. vbi eſt finis luminis reflexi ibi eſt ſtatꝰ infime in regionis aeris. ſicut vbi ceſſat calor et motus circularis ī aere ab igne ꝓductus: illic ceſſat ſuprema regio aeris. Cōcedo ꝙ lumen directū eſt maius in media regione aeris q̄ꝫ in infima. ſed illud nō ſufficit illic ꝓducere calorem. paſſū ē indiſpoſitū. vapores a planetis et aſtris eleuantur. cum hic inferius erant calefacti: ad mediā regionem aeris delati non habentes cauſam caloris cōſeruatiuā ſuapte natura ad frigus redeunt. ſicut remoto calefaciente aqua frigefacit. et influentie frigefactiue frigus fortiter imprimūt cū paſſum eſt ad frigus diſpoſitum. et illud frigus in medio per antiperiſtaſim fortificat̄. ſicut in lignis viridibus vides igni applicatis frigus cū ſuo ſubiecto humiditati fugere ad extrema lignorū. et fumus in balneo aperto hoſtio in frigore: ad interiora redit. in calido tēpore: egredit̄. hinc cauee et fontes profundi reddunt̄ in eſtate frigidi et in hyeme calidi. et hoc eſt ꝙ ingenioſe tangit medicorū princeps in verbis recitatis in cōmento ſue ſimilitudini gaudēs. cōtrarium nō penetrās ſed ſolū circūſtans. hoc eſt: nō notabiliter potentius ſuo cōtrario: nō potens ipſum corrūpere: redit in ſe. hoc eſt: facit ſuū ſubiectū ꝯdenſari ⁊ per ſpecies caloris calorē ꝓducit nōnunq̄ꝫ intenſiorem ꝙ prius habuerat. appetit ſe ꝑmanere ī eē. ſicut vides cattū dorſum cōſtringere in preſentia noui canis camerā tuam ingredientis: vt ſe fortificet per virtutē ignitā. ſicut in diſtinctione precedēti diximus de radijs debilibus ad ꝑpēdiculū tendētibus vt ab eo ſuſtentent̄. iſta fiūt quatenus rore et pluuia terra humectet̄. pluit enim propter frumēta terre. 2. phiſicorum Ex his patet ſolutio ad argumentum.

SEptimo circa hanc diſtinctionē querit̄ an ſit aliqua influentia celeſtis / a luce lumine / et motu / diſtincta: et an agat in hec inferiora. Et hic due ſunt vie erronee: quarū vna tenet errorē cōtra experientiā et lumē naturale nec eſt error ꝑiculoſus. alia via aliquoꝝ īprudentū aſtrologoꝝ tantum cauſalitati celi datiū vt libertatē volūtatis plurimū ledant: et inique tam ꝯtra philoſophiā naturalē q̄ꝫ cōtra fidē lacerāt. hec queſtio erit cōtra priorem illorum errorū. 2. contra poſteriorē.

¶ Pro hac q̄ſtione pono duas cōcluſiones. quarum prior eſt. Influentia eſt aliqua qualitas a lumine / luce / et motu diſtincta. 2. cōcluſio. illa influentia: magnas trāſmutationes facit in his inferioribus. ¶ Prior cōcluſio ꝓbatur. in viſceribus terre multi effectus generāt̄: vt ſtamnū / plūbum / ferrū / aurū / cuprum / argentūviuū / et argētum verū. ſuper primū / ſaturnus habet dominiū vt volūt alchimiſte. ſup. 2. iuppiter. ⁊ ſic deſcēdēdo per planetas eo ordine quo hec metalla nominata ſunt. ꝙ ſi eis nō credas: qꝛ in multis imprudētes ſunt et inutiliter crebriter laborāt: non minorat̄ intētio argumēti: ſic ipſum ducēdo. hec metalla in viſceribus terre generant̄ vt experiētia docet. et non a terra: immo varietates he in terra nō generant̄ a terra. nec eſt aſſignāda alia cauſa niſi celi influentia. non ſufficit dicere ꝙ lumen hoc facit. vides paruū corpus opacū impedit luminis generationem. quod nō impedit influentiā. ſicut domus bene occulta et clauſa impedit luminis ingreſſum in ea: et nō ſoni. ¶ Preterea. piper frigidū formaliter et ſpecies aromatice multe calefaciūt. et nō niſi a quadā qualitate occulta et eis cōnaturali. nō alia qualitate colerā purgat reubarbarū: ⁊ ſaxiphraga vel radix petroſilij renes. et ita de mille qualitatibꝰ occultis herbarū in horto. quare ergo tales q̄litates negabunt̄ a celo: ¶ Secūda ꝯcluſio ꝓbatur auctoritate philoſophorū principis in lumine naturali ſcitiſſime loquētis primo metheorū. Neceſſe eſt hunc mūdū inferiorē lationibus ſuperioribus eſſe contiguū vt tota virtus eius inde gubernet̄. et illud experientijs patet tam circa mixta q̄ꝫ elementa. cometa indicat quid celū facit in aere ipſum circulariter mouendo: et a for=

tioꝛe in igne ei pꝛopinquioꝛe ipſum circa terram
mouēdo. et fluxus et refluxꝰ oceani quid celū in
aqua poſſit. vas plenū aqua ī oppoſitionē lumi-
narium: limites ſui vaſis in oppoſitione trāſcur
rit. et magna nauis in poꝛtu expectat oppoſitio
nem luminariū vt ad mare cōſcendat. generatio
metalli in terra: vt patet per ariſto. 4. metheoꝛo
rum. ꝙ multum poſſit circa animata tam anima
vegetatiua ꝙ̄ ſenſitiua: patet. nam ſi arboꝛes fa
cientes fructus plantaueris in plenilunio: nō fru
ctificāt: ex quo luna eſt mater humiditatū: in ple
nilunio humiditates augent. qꝛ ſua influentia iu
uatur lumine vt diximus in q̄ſtione pꝛecedenti.
et tāta erit arboꝛis humiditas ꝙ eius natura nō
poteſt humiditatē regulare. et iō illō quod de-
bet in fructus, cōuerti in ramos et folia ꝯuertet.
ideo hoꝛtulāi hoc cogſcētes: huiuſcemōi arbo-
res luna nō exiſtēte plena plātāt al's arboꝛes nō
faciētes fructꝰ (quēadmodū ſt ſalices ⁊ quercꝰ)
plātāt īplenilunio. hic ſi putent vites nō exiſtēte
luīe lūe: minoꝛes ramos germināt. ſ; aucto luīe
lune: oppoſitū cōtingit. hinc aliqui megraneam
capitis et multos alios moꝛbos capitis in pleni
lunio patiunt: quoꝝ aliq̇ ꝓbꝛoſe dicūt lunatici
conche / et oſtree / et cancri / ⁊ piſces teſtiū / in foꝛ
titudine luminis lune valēt: et a pꝛudētibus ſolū
tūc emunt. nō al's periti medici dies creticos no
tant non alias puer octauo menſe genitus viuit
cōmuniter extra egiptū in qua mulieres facile
pariūt: niſi quia ſaturnꝰ (vt aſtronomi aiunt) pꝛi
mo ī puero operat: et ſua frigiditate ſāguinē mē
ſtruum et ſperma in vnū cōtrahēdo: et ſic cōmi-
ſcendo. poſtea reliqui ſex planete ſuos mēſes ha
bent circa regimē pueri. et redeūdo ſaturnus in
octauo menſe. ſed illa ꝓbatio eſt reliquis ineffi-
cacioꝛ. vnus ad carīa: vt naſo. Quicq̄d conabar
dicere verſus erat. alter ad ꝓſam nō ad carīa vt
tullius. de quo iuuenalis. O fortunatā natā me
cōſule romā antho. gladios poterat contempne
re. ſic omnia dixiſſet. naſcunt poete: fiunt oꝛato
res ſecundū verbū cōe. nō alias variaꝝ regionū
homines varias habēt inclinationes et moꝛes
vt afri aſtuti ⁊ vafri: meridionales pꝛudētioꝛes
ſeptētrionalibus. ecōuerſo ſeptētrionales robu
ſtioꝛes et aīo foꝛtes: vt ariſto. dicit. 14. particl'a
pꝛobleumatū ꝓbleumate. 15. ⁊ ꝓbleumate. 8. di
cit ꝙ habitātes in locis calidis ſunt timidi: et in
regionibꝰ frigidis foꝛtes et viriles. Simile ha-
bet pꝛinceps capite vndecimo doctrine ſecunde
fen. 2. pꝛimi. et cauſa eſt: ꝓpt frigꝰ circūſtās eo-
rum regiones: caloꝛ naturalis eoꝝ cōſeruat et
intendit ſicut ſcōm hipocratē ventres hyeme ⁊
vere calidiſſimi ſunt natura. ꝙ galenus in cōmē-
to aphoꝛiſmi. 15. ꝑticula pꝛime: caloꝛ inquit in
hyeme interioꝛa ingredit et ibidē adunat. in
eſtate autē ſue ſimilitudini gaudēs et exterioꝛa
petēs diſſoluit et in coꝛpoꝛe minoꝛat. hoc eſt. ad
ueniente frigoꝛe hyemis cōſtringunt poꝛi noſtri
coꝛpoꝛis: et caloꝛ et ſpiritus intus retinent et ꝓ-
hibent exhalare. ꝓpter ꝙ interius foꝛtificant.

p̄terea. doctrina eſt philoſophoꝝ et eccleſiaſti-
coꝝ ꝙ parentū moꝛes tranſeūt in filios. ꝑt; pꝛi-
mo politicoꝝ apud philoſophum. et interdice-
re ſacerdotū filijs et illegitime natis pꝛomoueri
ad ſacra: niſi cū eis diſpēſet. ergo non eſt negan-
dum a celo p̄terea nunquid ab influentia celi vac
ce pꝛo imbꝛe futura relictis paſcuis redeunt ad
pꝛeſepe: ⁊ meota relinquit mare ⁊ petit campos.
iſta pluuiā p̄noſticant vt videre eſt apud ariſtote
lem in methe 2. nec ſentētie ariſtotelis refraga-
tur diuus auguſtinꝰ theologus exercitatiſſimꝰ.
libꝛo. 3. de trinitate. c. 4. aſſerens coꝛpoꝛa craſſio
ra inferioꝛa per ſubtilioꝛa et potentioꝛa oꝛdine
quodā regi. et libꝛo. 5. de ciuitate dei. c. 6. nō vſ-
quequaq; abſurde dici poteſt ad ſolas coꝛpoꝝ
differētias afflatꝰ quoſdā valere ſidereos: ſicut
in ſolaribꝰ acceſſibus et deceſſibus. videmꝰ etiā
ipſius āni tēpoꝛa variari: et luminaribꝰ cremētis
augeri ⁊ minui quedā genera rerū: ſicut echinos
et cōchas / ⁊ mirabiles eſtus oceani: nō autē ani
mi volūtates: poſitionibus ſiderū ſubdi. dicit ta
men coꝛpoꝝ differētias nō neceſſario eſſe a cele
ſti influxu: cum ſimul concipi poſſunt gemini di-
uerſi ſexus. quid autē inquit tam ad coꝛpus per
tinens ꝙ̄ coꝛpoꝛis ſexus. fateoꝛ ſolū celū non ſuf
ficit ad ſexum: ſed cauſa ſeminis in caliditate et
frigiditate. ſicut ariſtoteles docet quomodo pa-
ſtoꝛes ligāt teſtem ſiniſtrum cū agnos maſculos
querūt. et tempus ad generationē multū facit. ꝓ
pterea in hyeme et flante boꝛea citius ꝙ̄ auſtro
fieri debēt matrimonia: vt. 7. politicoꝝ dicit
philoſophus. et mulieres in egipto filios pariūt
qui viuūt raro in alijs partibus. ergo celū multū
facit ad ꝑtū. nec hoc negaret. b. auguſtinꝰ. ¶ In
ſuper argumētoꝛ per regulā inueniende cauſali-
tatis (de qua ī pꝛīa diſtinctiōe q̄rti locuti ſumꝰ)
pꝛobabit influentia celeſtis hos effectus dictos
et multo plures habere: ſicut dicit ariſto. 2. de
generatione ſol in obliquo circulo eſt cauſa ge-
neratiōis. ergo nō eſt negāda hec influentia a ce
lo ꝑ quā iſti effectꝰ ī ſuas cauſas reducunt ſine q̇-
bus nullā cauſam dare potes: viſo ꝙ oībus his
poſitis non ſeq̄tur ꝙ liberū arbitriū neceſſitetur
et ipſum a neceſſitate tenebimꝰ ita immune ſicut
tu q̇ hoc negas. nō eo tēdimꝰ vt deliros mathe-
maticos a beatoꝛum delirijs excuſemus: ſed vt
ne veritas et experientia neget. quibus negatis
putas impꝛudēs non eſſe aliam viam. et per con
ſequēs multo facilius ei ſuadebit tenere illa ma
thematicoꝝ figmēta. nōne videmꝰ vno tēpoꝛe
nocet ſanguinis diminutio: et modico vulnere
vno tempoꝛe homo moꝛitur. ⁊ ſic cum farmatia
applicata alio tēpoꝛe non obeſt: ſed pꝛodeſt.
¶ Cōtra has duas ꝯcluſiones ſic argumentoꝛ:
Aliqui ſunt bene complexionati. molles carne
ſunt apti mente. 2. de anima. talium lucidū inge
minū eſt reducendum in diſpoſitionē coꝛpoꝛis a
pꝛogenitoꝛibus tractā. ¶ Secundo. aliqui ſunt
meridiōales ita audaces ſicut iſte, vel ille boꝛea-
lis, pariter aliqui ſunt boꝛeales ita pꝛeſtanti in-

genſo ſicut multi meridionales: ergo falſum eſt
ꝙ īfluētia celi h̄ faciat. ¶ Ad pꝛimū cōcedo: diſ-
poſitio coꝛpoꝛis multū facit ad ſublime ingeniū
viſis manuū palmis: ſtatim iudicamꝰ ſi q̇s hēat
ſublime ingenitū ꝑ carnis teneritudinē / ꝑ ꝑuarū
rigarū m'tiplicitatē. ad h̄ tñ celū ꝑtial'r ꝯcurrit:
et etiā parētes. īfluētia celeſtis eſt ſolū ꝑtialis cā
et remota. ingeniū niſi colat: inſtar ferri ꝯtrahit
rubiginē et obtundit. exercitatio ipm coadunat
Fabꝛicādo fabꝛi fimus. cui alludit pſalmiſta. in-
tellectus bonus oībus facientibus eū. ¶ Ad ꝫ
apparet illud cōiter verū qō eſt aſſumptū ꝙ me-
ridionales plꝰ, valēt mente ꝙ̄ boꝛeales. ecōuerſo
alij plus aīoſitate et coꝛpis viribꝰ. ſ; non ſeq̄tur
ꝙ ſeptētrionales alios vicerēt ſp. ſepe ꝯpertū eſt
ꝙ ſubtiles inuētiones in re militari equiparant
viribꝰ et aīoſitati alioꝝ. Ptolomeꝰ ī ſcōo tracta
tu quadripꝑtiti vbiuis gētiū moꝛes deſcribēs di-
cit. Hoꝝ aūt q̇ meridiei ſunt ꝓximioꝛes: ī maio
ri parte melioꝛis ſunt ingenij / et acutioꝛis intel-
lectꝰ / ⁊ in ſcīa rerū ſecularīū foꝛtioꝛes / ꝓpt cir-
culi ſignoꝝ ⁊ ſtellarū erraticarū loco zenith ca-
pitū eoꝝ ꝓpīquitatē: qō alia trāſlatio clarius ꝓ
ſequitur ſic inquiēs. et motus ſuoꝝ ītellectuum
cōueniēter motui ſtellarū: ⁊ aſſimilātur eis īueni
endo res cito. ſūtq; magni ſtudij ī q̄driuiales ſci
entias leuit perq̄rēdo ad illos q̇ moꝛātur ī terris
q̄ tēperate ſūt īter frigꝰ et caloꝛē a ꝑte meridiei
ꝙ hali habenrodan / ī cōmēto exponēs dicit. iſti
ſunt de. 3. 4. 5. climatibꝰ: ⁊ gñal'r de oībꝰ q̇ moꝛā
tur inter latitudinē. 34. ꝑduū vſq; ad latitudinē
44. Ptholomeꝰ hic loq̄tur cōiter et dicit ī ſcien
tia q̄driuiali. l; iſti q̇ ita ſcripſerūt erāt de ꝑtibus
his oꝛiūdi: foꝛte ē verū qō dicūt: et mihi v̇oſimi-
limū addo. nō ſꝑ oꝫ hre obtuitū ad latitudinē ce-
li. h̄ ē diſtātiā; ab eq̄toꝛe. ſ; etiā ad lōgitudinē. ſic
Ptholomeꝰ dicit ī quadripꝑtito. Cū h̄ ſtat illō qō
argumētū q̄rit: multos meridionales his vel il-
lis ſeptētrionalibꝰ dabis aīoſioꝛes: et ꝯ ſeptētri
onales varios dabis q̇ his vel illis meridiōalibꝰ
pꝛeſtant. bñ dicebat Ptholomeus in quadriuiali
bus. Hieronymꝰ pānonus et multi l'ris vacātes
Pariſius ⁊ in alijs vniuerſitatibꝰ germanie ⁊ bꝛi
tānie nō inanit tp̄s dilapidaſt. ¶ Tertio arguit
de his influētijs. vel ſunt ſbe vel accñtia in q̇bus
ſubiectis ſunt. et an ſenſibiles vel inſenſibiles. ſi
p̀mū: q̄re nō ſētimꝰ aliq̇ ſenſu hmōi. ſi inſēſibiles
nō hēmꝰ cauſa; eas ponēdi. ¶ Quarto. vel ſunt
accñtia indiuiſibilia: ⁊ ſic quō pñt inherere celo:
qō ē extēſū: ꝫ illō pſal. qui extēdis celū ſic pellē
ſi ſunt qualitates extēſe videt ꝙ ſint ſenſibiles.
⁊ etiā ꝙ īpediri poſſint ꝑ obſtaculū terre ne ī eā
agāt: ſicut lumē īpedire. ¶ Ad. 3. dico ꝙ ſūt ac-
cidētia ⁊ celo īherent rōne ꝑtis pꝛīo. vel totiꝰ pꝛi
mo nō refert. q̇ multiplicāt ad nos ſicut ſupiꝰ ī di
ſtinctiōe p̄cedēti de luīe diximꝰ. ⁊ ſūt īſenſibiles
ab oī ſenſu. ſ; nō ſequit ꝓpterea ꝙ nō habeamꝰ
cauſā eas ponēdi. hoc tibi ſic declaro. cū aliūde
ſufficient ꝓbare id poſſumus. nōne vides graue
ſurſum remoto ꝓhibēte deſcendere. g̊ oꝫ dicere

ꝙ aliquid mouet ipm deoꝛſum: vel ꝑuitas accē-
dēs: vel foꝛma ſubſtantialis rei grauis. nunquid
motꝰ iſte quē ꝑcipis fac te deueīre in noticiā illiꝰ
ꝙ aliq̇d ē etiā īſenſibile qō pellit illō coꝛpꝰ deoꝛ-
ſū. ſba nulla (ſaltē ex te) ꝑ h̄ ſtatu ē ſenſibilis. nō
obſtāte ſbā; ꝯſiteris ſic ī herbis et lapidibꝰ ꝯtin
git. exꝑtū eſt ꝙ dialtea doloꝛē capitis mitigat: ſi
mil'r ſuccꝰ papauer; cū oleo mixtꝰ. q̇s ꝑ ſenſu; h̄
dep̄hēderet. nūq̇d pluries moꝛbo ꝑ appoſitionē
taliū curato: ꝯcluſu; eſt hec his moꝛbis mederi.
quēadmodū Galenꝰ cōcluſit de coꝛallo de doloꝛe-
re ſtomachi ꝙ ipo remoto dolebat patiens. ipo
appoſito minꝰ dolebat: ꝑ regulā īueniēde cāſita
tis effectiē. alias nō ꝓbas ignē calefactiuū ⁊ al-
bedinē nō albefactiuā. iſte v̇tutes ſunt q̄litates
occulte: qꝛ nō cognite ꝑ ſēſū: ſ; ꝑ rōnē et diſcurſū
cōueniētes herbis et lapidibꝰ. ⁊ accñtia non pꝛo
pꝛie paſſiōes: ſ; accñtia difficult ſeꝑabilia a ſuis
ſbis exꝑimēto q̇ ſcimꝰ ꝙ aliqua herba viridis vi
goꝛē habet: q̄ deſiccata parum aut nichil valet.
Aliqua valet ⁊ viridis et deſiccata. virtꝰ ſecunde
non ita cito remouet a ſubiecto ſicut virtus pꝛio
ris. Aliqua non habet vigoꝛem et robur niſi de
ſiccetur. aliqua niſi pulueriſetur. virtutes he ſunt
accidentia occulta herbis inherentia: quoꝛum
aliqua requirunt alia accidentia ad hoc ꝙ agant
foꝛtiter / alia non requirunt. ſicut ſuperius dixi-
mus de influentia lune que diſcoopertum diu
in radijs eius reddit paraliticum. Talis influen
tia ergo ad hoc ꝙ talem habeat effectum requi-
rit ſecum lumen. ſic virtus occulta in herba vel
in lapide. ¶ Ad quartum dico. talia acci-
dentia ſunt extenſa ad extēſionem ſubiectoꝛum
intenſibilia et remiſſibilia. virtus influentie non
eſt infinita. tandem cōſumitur. ad certum limitē
pꝛotendere. ſed non poteſt impedire per obſta-
culum terre. voluit enim dominus deus ne ter-
ra eſſet inanis ſed nobis conduceret tam exteri-
us ꝙ̄ interius. exteriꝰ fructus ferendo ad cibū et
potū. egemꝰ auro argēto ferro ad reſiſtēdū male
factoꝛibꝰ et īuadēdos oppſſoꝛes bonoꝝ ⁊ reꝝ pu
blicaꝝ ꝑturbatoꝛes. alijs metall' egemꝰ vt vidē ē
ī q̄tidiano hoī; vſu. nō oēs facile poſſumꝰ bibere
aquā plicatis maībꝰ moꝛe optimi diogenis. ⁊ qꝛ
terra nō p̄t iſta ꝓducere ſeipā: dedit dñs deꝰ v̇tu
tē celo oīa talia ꝓcreādi. ⁊ ſi īfluētia nō penetraſ
ſet terrā plꝰ ꝙ̄ lumē: nil ī t̄ra ꝓduxiſſ;. dedit g̊ ei
v̇tutē m'tiplicāde īfluētie vlteriꝰ ꝑ t̄rā ad aliquē
limitē. dato ꝙ īfluētia celi ꝓduceret īfluētiā totā
illā ī medio ī t̄ra ſine h̄ ꝙ vna īfluētia aliā ꝓduce
ret ī idē redit q̇ ad nr̄am difficl'tatem. ſicut ſupiꝰ
diximꝰ camera p̄t ſic claudi ꝙ lumē nll'; īgrediat
eā: ⁊ tñ ſonꝰ audiet. g̊ al'r ſonꝰ penetrat: alit lumē
vltra hec oīa īfluētia penetrat. dñs Joānes picꝰ
mirādula li. 3. cōtra aſtronomos facit rōes cōtra
influētias celeſtes: quarum nulla; adducere cura
bo tenet vir ille multis generibus linguarum et
plurima lectiōe v̇ſatꝰ fuerit rōes ſue ex phia non
hñt magnā vi: ⁊ potiſſime ī hac mā: ꝓptea eaꝝ
nullā afferā. qꝛ nullā pōdero: ⁊ liber eſt vulgaris

quas videbis ſi voles. Ex oībꝰ ꝑſpicuū arbitroꝛ
celū nõ ſolū eſſe ſignū multoꝝ effectuū ī his īferi
oꝛibus: ſed etiā eſſe cauſam eoꝝ. ¶ Queſtio. 8.
OCtauo q̄rit / an per īfluctias ſyderuȝ
põt aſtronomꝰ futura p̄dicere ꝑ īflu-
entiā qua celū ī vires ſenſitiuas ⁊ in
tellectiuas īfluit. ¶ Pro ſolutiõe q̄-
ſtionis pono cõcluſiones. quarū pꝛi
ma erit. aſtronomꝰ põt p̄dicere cõiūctiões / oppo
ſitionē / trinū aſpectū: vel ſeptilē planetaꝝ ad co
gnoſcendū annos futuros ad diē iudicij excluſi-
ue. ¶ Scḋa ꝯcluſio. hõ põt p̄dicere naturalr̄ fer
tilitatē vel ſterilitatē anni ſꝫ crebriꝰ ī hoc cecuti-
at q̄ꝫ in p̄mo. ¶ Tertia cõcluſio. celū ī coꝛpꝰ ⁊ in
vires coꝛpoꝛeas hꝫ influctiā. ¶ Quarta cõcluſio
celū in aīam rõnalē nõ hꝫ influctiā vllā. ¶ Quī-
ta cõcluſio. nõ obſtāte influētia celi in coꝛpꝰ: ī lu
mine naturali loquēdo aīa ē libera. ⁊ ex ꝯñti hõ
ad ꝯueniendū influentie celi. ¶ Pꝛīa cõcluſio ꝓ
batur. agricole et muliercule vt videmꝰ p̄dicunt
cõiūctionē et oppoſitionē luīariū ad multos an
nos futuros: ⁊ pueri per cõpotū. ergo a foꝛtioꝛe
hoc põt aſtronomus. ¶ Inſuper. habemꝰ Ephi
merides ⁊ almanach tēpoꝛanea ⁊ perpetua: ⁊ ꝑ
tabulas hõ hec perpetua conficere põt. rõne ar-
guitur ad concluſionē. illḋ p̄dicere nil aliud eſt q̄ꝫ
p̄dicere effectū cauſarū naturaliū cognitarū ī de
terminato tēpoꝛe cõiūgi. ergo illud nõ eſt negan
dū ab aſtronomo. ¶ Scḋa cõcluſio pꝫ aucte ari
ſtotelis. 1. Politicoꝝ ita dicētis / de thalete mille
ſio oſtēdens pħm facile poſſe ditari ſi vellet. ſed
pħis crebꝛo opes non ſunt coꝛdi. h̄ ꝓbat per fa-
ctū thaletis percipiētis fertilitatē futurā oliuaꝝ
et ſic emit in milleto ⁊ in thio oliuas quas ad nu
tum vendidit. De pluuia vento et hmõi frequent
videmꝰ eos bene iudicare. Alia pars eſt: freq̄nti
us hic erraṫ. hoc pꝫ experimēto in q̄lꝫ ſe ad hoc
applicāti. nõ ſolū eſt cõſiderāda talis planetarū
aſpectus: puta duoꝝ vel triū: influentiā ad aquā
grã exēpli hñtiū: ſꝫ oꝫ videre ſi alij plane / ſtelle /
vel partes celi / influentiā ꝯriā illius impeditiuā
habeāt: an ſit aſpectꝰ in ſignis humidis vel ī ſic-
cis. foꝛtaſſe erit caligo. nõ erit talis diſpoſitio īfe
rius qualis eēt ſine caligīe. qꝛ nõ ita bene operaṫ
influentia per caliginem ſicut ſine ea. multa ſunt
ꝯſiderata: quibus neglectis hõ fallere p̄t in iudi-
cio. ſicut frequenter videmꝰ tā in nobis q̄ꝫ ī alijs
¶ Tertia cõcluſio ꝓbaṫ per illā vulgarē auctēȝ
Ariſto. 1. Metheoꝛoꝝ dicētis. neceſſe ē hūc mun
dū inferioꝛē rationibus ſuperioꝛibꝰ eſſe cõtinuū
vt tota vtꝰ eiꝰ inde guberneṫ. ſenſus ⁊ coꝛpꝰ ſunt
de h̄ mūdo īferioꝛi. h̄ videre ē ī freneticis ⁊ labo
rātibꝰ q̄ui moꝛbo: q̄ in aliq̄ aſpectu peiꝰ ſe hñt q̄ꝫ
ī alio. ¶ Quarta cõcluſio ꝓbaṫ. nullū coꝛpꝰ agit
in ſp̄m: teſte Aug. 12. ſuper Geneſim ad lr̄aȝ: h̄ in
44. diſtin. quarti ꝓlixiꝰ deduximus: niſi ꝓducē
do noticiā vel ſpecies ad noticiā ꝑuias. ğ celum
nõ agit ī aīaȝ. ¶ Quīta cõcluſio ꝓbaṫ. ita dñt lo
quētes ī luīe naturali. ſcḋo ꝑyarmenias: ⁊ 9. me
thaphiſicē. potētie rõnales valent ad oppoſita ⁊

p̄mi periarmenias vltiõ. Si oīa de neceſſitate
euenirēt nõ oꝫ negociari nec ꝯcõſulere de agen-
dis: qḋ īopīabile reputat pħs. Propterea. ꝓp illa
q̄ nullo mõ ſūt ī ptāte nr̄a nemo eſt laudādꝰ vl̄ vi
tuperādus. ceco q̄s īpꝛoperabit. 3. Ethic. ſꝫ ꝓpt
ſoꝛdidā vitā ⁊ cādidā: aliq̄s laudaṫ: aliꝰ vero vi-
tuperatur. nūq̄d gētiles Socratē / Diogenē / Sa
lomonē / Catonē / ⁊ ſiles ad aſtra euexerūt ob vi
te ꝓbitatē. Ptholomeꝰ ī cētiloq̄o / ſapiēs dñabi
tur aſtris. Sardanapalū / Neronē / ⁊ ſiles truſe-
rūt ad baratra. hec oīa ī luīe naturali poſita ſunt
igiṫ ꝯcl̄o vā ī eodē luīe. ¶ Cõtra tertiā ꝯcluſionē
arguitur. capio aſpectū celi laboꝛāti moꝛbo ma-
xime bñuolum. hoc ſuppoſito arguiṫ ſic. eger ex
malo regie non viuet. ğ aſpectꝰ celi nõ põt ſuam
vitā ꝓlõgare. argumētū ꝯcludit q̄ ſola celi īfluē
tia nõ ſufficit. bonū regimē ī cibo / potu / ſõpno / ⁊
aere / ampliꝰ facit ad vite ꝓlõgationē. certiꝰ me
dicus oīs aſtrologie expers de vita vel moꝛte iu
dicabit q̄ꝫ aſtronomꝰ. ſunt medicinaꝝ eruditi a-
ſtrologie immunes. ſꝫ īfluentia celi ſit mala: ocu
latꝰ medicꝰ p̄t illi malicie obuiare ꝑ medicinas:
ſic̄ cauſis moꝛbi gñatis et cõtinuatis obuiat ſua
arte. ſꝫ diu ſtās ī radijs ſolaribꝰ nudo capite ca-
tarrū ꝯhat: et doꝛmiēs nudꝰ ī radijs luīaribꝰ vt
ſupiꝰ diximꝰ: p̄t apponi remediū ꝑueſtiū mltipli
cationē ne īfluētia ledat. ⁊ licꝫ ferrū ad ſe trahat
magnes: tñ adamas magneti ſuppoſitꝰ illū tra-
ctū īpedit: vl̄ ſi magnes alleo iungaṫ. ğ ſic̄ vtꝰ rei
naturalꝭ ī his īferioꝛibꝰ īpediri põt: ſic ī ꝓpoſito:
ſtat dare duos geīnos ſil̄ natos ꝑi ī coꝛpis diſtra
ſiā deuenire: et vnꝰ moꝛieṫ ⁊ nõ alṫ. certuȝ ē medi
cꝰ facile dabit illiꝰ diſcrimē dicēs. q̄ h̄ ē defectu
exercicij vel mali regis ī vno ⁊ nõ ī alio: ſuppoſi
ta ſili cõplexione ī natiuitate. Mathematicꝰ rñ
dere neq̄t. et h̄ īnuit Aug. 5. de triñ. dei. c. p̄mo. et
ſcite ꝑ mlta capita citat. ſic d̄t ī p̄mo q̄d ſit l̄ iq̄t
de q̄ nihil vnq̄ꝫ dicere potuerit. cur ī vita geīnoꝝ
ī actiõibꝰ et ī cūctis / ī ꝓfeſſiõibꝰ / ī artibꝰ / ī honõ
ribꝰ / ⁊ reliq̄s / ſit tāta diuerſitas. ſiliores eis ſint
q̄ꝫtū ad h̄ attinet: mlti exnei ſeꝑati. ī ꝯceptu aūt ꝑ
vnū cõcubitū. imo etiā ī momēto ſeīnali. et ī ca-
pite. 2. loquēs de duobꝰ q̄ ſil̄ egrotare cepert. ſilr̄
moꝛbꝰ īgueſcebat: ſil̄ leuabāṫ. Hypocras eos ꝓ
ꝑtea fr̄es ſuſpicabaṫ. Poſſidoniꝰ ſtoicꝰ aſtrologꝰ
cāȝ eē putauit qꝛ eadē ꝯſtellatiõe aſtroꝝ eos hoꝛ
tos eē mlto p̄fert rñſionē ypocratis rñſiõi poſ-
ſidonij: ⁊ ī illo capite ſupponit duos gemīos q̄s
ipē nouit q̄ hēbāt diſpares egritudīes. cui hypo
cras facile dediſſet ſolutionē ꝓp diuerſa alimen
ta ⁊ exercitationē. ⁊ ſequiṫ poſſidoniꝰ vel quilꝫ
fataliū ſideꝝ aſſertoꝛ mirꝝ ſi p̄t hic īuenire q̄d di
cat ſi nolit īpitoꝝ mētibꝰ ī eis neſciūt ⁊ rebꝰ illu
dē. ¶ Cõtra tres vltīas ꝯclões ſic argumētoꝛ. ce
lū hꝫ īfluētiā ī coꝛpꝰ ex t̄tia ꝯcl̄oe. ſꝫ aīa ſeq̄ṫ coꝛ
poꝛis paſſiões. ğ celū hñt īfluētiā ī aīaȝ: ſꝫ dicꝫ ⁊
recte q̄ hoc ē veꝝ īdirecte ꝓ quanto agiti ſen-
ſu. ⁊ aīa ꝓ hoc ſtatu moꝛtali mltū īclinaṫ ad paſ
ſiões coꝛpis. ſic̄ aliq̄ ſūt īcõtinētes ex natura pē-
tū vt pꝛeſumiṫ de ſacerdotū filijs: ⁊ de mollibus

regibus ſthicarū. 7. ethi. ⁊ de vitio gētili ꝓhibē
tis filiū trahere eū vltra domus limitē: aſſerens
q̄ ipē nõ plꝰ auū filij traxerit ī eodē ſeptõ ſic ē
hmõi. ¶ Cõtra hoc arguiṫ. ex iſta ſolutiõe: quā
rectā aſſeris: ſequitur q̄ aſtrologꝰ nil aliud dice-
re põt niſi q̄ talis erit inclinatus ad tale vitium
vel ad talem v̄tutē. ſed hoc dicere põt vetula de
natis de pꝛobis vel impꝛobis ꝑētibus: de bene
vl̄ male educatꝭ ⁊ ſic ꝑiret oē aſtrologoꝝ iudiciū
⁊ per ꝯñs non opoꝛteret tanta ſollicitudine ire
ad hoꝛoſtopū aliū ⁊ aliū: cuius opoſitū pꝛacticāt
aſtronomi. ¶ Inſuꝑ ſequiṫ q̄ aſtrologꝰ nõ põt
tñ dicere q̄ talis ſub tali cõſtellatione natꝰ erit
inclinatꝰ ad vitiū: qꝛ ponamꝰ ſoꝛtē notū ſub a. in
fluentia ad luxū inclināte: ſtat q̄ ſoꝛtes habuerit
parentes caſtiſſimos ⁊ q̄ habeat p̄ceptoꝛes opti
mos ī inuēta: ita q̄ ſit habituatꝰ optime: ſic ſcili
cet: q̄ ſuus hītus foꝛtius eū impellit ad caſtitatē
q̄ꝫ influentia celi ad luxū. cū influentia celi ad lu
xum nõ ſit infinita: pñt dari āminicula tñ incli-
nantia ad oppoſitū. ¶ Ex iſto ſequitur q̄ deli-
rus ⁊ ſacrilegꝰ ē ille archidiuīatoꝛ albumaſar ī li
bꝛo ſuo de magnis coniunctionibus qui de ma-
gnis ꝯiūctionibus ſectas attribuit: cū hoīes ſint
liberi. ⁊ q̄ mirandum ē nec ipē nec alius aſtrono
mus reddere poterat ſuꝑ hoc coloꝛē. cū nullꝰ eo
rū expertus fuerit has ſectas varias ꝑ crebꝛam
cõiunctionē. ⁊ addo q̄ inutiliter laboꝛat albertꝰ
pꝛo cõueniētia inter aſtronomiā et theologiam
ꝑiculoſiſſime etiā rogerꝰ bachon: et certe impꝛu
dēter aliacēſ cardinal̄ cameracēſis: cū ſil̄ niſꝰ eſt
facere opuſculuȝ aſtronomie et theologie vidēs
ſe diſcriminibꝰ expoſitū et vanitatibus quibus
nõ erat finis: nec fundamētū vllū ī recitādis ſuꝑ
ſticioſis aſtronomoꝛū vanitatibꝰ coactꝰ ſm opꝰ
eadē materia ſcribere ⁊ demū tertiū et quodli-
bet eoꝛū nullū bñ īchoauit illum doctoꝛem an-
glū repꝛobare. ſed finaliter volens tenere quod
dam mediū deficit. ¶ Rñdetur: recte dictū ē in-
ter arguendū ſummum q̄ aſtrologus dicere põt
q̄ talis eſt ad vitium inclinatꝰ. ⁊ adhuc frequen-
ter fallitur: imo creberrime ſic iudicādo ſtat q̄
nõ ſatis exacte iudicauit ſigna impeditiua talis
effectꝰ ex ꝑte celi. ſtat etiā q̄ pꝛincipia quibꝰ inni
titur ſunt defectuoſa. aſtronomi crebꝛiter ī illis
ſibi contradicunt: vt eoꝝ libꝛos cõſiderāti vide-
re eſt: et concedo q̄ pꝛudens agricola põt certiꝰ
iudicare de ſoꝛte q̄ꝫ aſtrologus moꝛum ⁊ paren-
tum ſoꝛtis ignarus. ¶ Ad aliud argumētū ꝯce-
do q̄ ipm̄ concludit ſufficienter q̄ nõ põt aſtrolo
gus vere dicere ſoꝛtes ē inclinatꝰ in vitium. ſed
oꝫ addere q̄ꝫtum ē ex ꝑte celi vel niſi fuerit obex
eū inclinās ad opoſitū: vt pote boni hītus / caſti
parētes. raro poteſt dicere: nõne vides duos ge
mellos: vt iacob ⁊ eſau: quoꝛū alter erat deo gra
tiſſimus: alter repꝛobus ⁊ malus. ¶ Sed dicis ſi
cut nigidius figulus pꝛopter celerē aſpectū celi
variatū. ſic variatio: vt de rota figuli. ¶ Cõtra
hoc arguitur: hõ ſucceſſiue naſciṫ extra vteꝝ. et
mille partes ſucceſſiue aſcēdūt. a añ b. b. añ c. et

ſic de alijs mille: ğ nõ potes iudicare de vno a-
ſpectu: ſꝫ oꝫ mille aſpectꝰ põderare. ¶ Propṫea
ſtat dare duos ſimul natos tam in vtero q̄ꝫ extra
vterū quoꝝ alter erit furcifer / ⁊ alter bonꝰ: ergo
parū ē de iſto aſpectu. ¶ Cõtra illḋ arguiṫ: aſtro
logi multa futura pꝛedicūt vera. ſꝫ nõ totiēs hec
vera pꝛedicerēt ſm dicta. igitur. ¶ Itē: ariſtote
les in libꝛo de ꝓpꝛietati. elemētoꝝ. cõiunctio ſa
turni ⁊ iouis fecerūt regna vacua. ¶ Rñdeṫ. di-
cunt cõiter aliqua vera: qꝛ mlti hoīes ſequūṫ coꝛ
poꝛis inclinatiões. cogitatõnes hoīm pꝛone ſūt
ad malū Geneſis. 6. ſic de filio p̄ſbiteri ꝑdito in
moꝛibꝰ ī iuuētute educato dīe potes. Scḋo dico
ꝓ vno v̄o. 4. falſa dicūt. ⁊ ꝑ ꝯñs a caſu ⁊ foꝛtuna
verū dicūt. Tertio ita caute dicūt q̄ eoꝝ falſita
tē vix ſcis deꝑhēdere: dicūt tali āno erit magna
peſtis vel magna bella: nõ dicūt in q̄ loco. ſic eis
aſſueti aſſentire: ſi videant falſum in p̄ria eoꝛuȝ:
exponūt q̄ hoc ē ī alia p̄ria. Quarto: aliq̄ ſūt ita
mali vl̄ de coꝝ ꝯtubernio q̄ exponūt male dicta
ī ſenſuȝ oppoſitū. Quīto: rimāṫ ſecreta īter pꝛīci
pes vel vident ſeminaria belli iā iacta: et conſi-
derāt q̄s ē foꝛtioꝛ ⁊ cautioꝛ: ⁊ dicūt talē bñ foꝛtu
natū illo āno: aliū male. Sexto: in p̄noſticationi
bꝰ de rebꝰ naturalibꝰ recte iudicāt: vt de oppoſi
tione ⁊ cõiunctione / feſtis mobilibus / ⁊ ſterilita
te cõmiſcent ſil̄ cū illis que hoīm libertatem tā-
gūt nõ apparēs cū apparēte: vulgꝰ neſcit diſcer
nere inter hec et illa: ſed ſtatiȝ d̄t bñ talis aſtrolo
logus iudicat. Septimo. aliq̄ eoꝝ inuēti ſunt ha
bere cū demonibꝰ cõmertiū qui eis pꝛincipum ſe
creta cõbinationes et fraudes recitarunt. homo
non poteſt impedire demonē inuiſibilē q̄n p̄ſēs
erit et hec intelliget. et ſic poteſt iudicare de ſe-
cretis q̄ alius hõ intelligere nõ poteſt talis aſtro
logus. de furto ſecreto et hmõi demon põt dice-
re homini. et hõ ꝑ quedā figmēta: vt vertēdo cla
uem vel hmõi: fingere ſe hoc modo ſcire. ¶ Ad
aliud ariſtotelicū. q̄uis ſententiā veri multipha-
riam: tñ in materia fidē cõcernēte eā non ponde
ro. vltra lumen naturale: theologꝰ lumē ſpūale
hꝫ. põt tñ dici ad ariſtotelē q̄ h̄ erat a caſu et foꝛ
tuna. Scḋo Ariſto. hoc ab alijs audiuit. nõ plu-
rimū aſtronomie ſe dedit. Tertio: h̄ eſſe poterat
ex hoīm malicia ſuas īclinatiões malas ſeq̄ntes
¶ Ut ſiꝫ ī hac ꝑte bꝛeuis: coꝛrelaria īferā. ¶ Pꝛi
mū erroneū ē ī pħia naturali et hereſis peſtifera
in fide dicere aliquē hoīeȝ neceſſitari ab īfluctia
celi ad peccādū. actꝰ hoīȝ nõ ꝯtigēs nullo mõ im
putaṫ. ¶ Scḋȝ. coꝛrelariū. maxim qḋ mathema
ticꝰ dicere põt ē dicere aliquē eē inclinatū ad ta-
le vitiū vl̄ v̄tutē. tñ crebꝛiṫ etiā ī h̄ fallere ¶ Ter
tio ſeq̄tur q̄ iane ē aſtronomoꝝ iudiciū de futu-
ris ꝯtingētibꝰ: h̄ ē: de his q̄ depēdēt a libero ar-
bitrio. et ꝑ ꝯñs vani et vix ſufficient īſtructi ſunt
ī fide q̄ circa talia īſiſtūt et ſpē ī talibus iudicijs
ponūt. difficillimū ē diceṫ hoīeȝ īcliatū ad bellū
puta a rege. et illo habito oppoſitus et conſules
inclinantur ad pacem: et coꝛ regis in manu dei
eſt et quocūq̄ȝ voluerit vertet illud. et multi deū

rogāt ꝓ pace: dicentes in fine horaꝝ ẜm morem
Da pacem dn̄e in diebus nr̄is. audiui a viris qui
bus fides merito debet adhiberi ꝙ aliq̄ maximi
principes miſerīt ad ꝯſulēdos mathematicos q̄d
eis futurū eēt: qui miſere mortui deo ꝑmittente
ob eorū vanitatem: ſpem in dn̄o nō ponētiū: ſed
cōtrauenientiuꝫ mādatis eius. Deutero. 18. non
ſit qui phitones cōſulat. neqꝫ diuinos. ¶ Quar-
to ſequit̄: ſtultitia eſt expectare horā ingreſſ⁹ in
vrbem: ac ſi eēt melior fortuna tali hora ꝙ alia
loq̄ cū iuuene vel ſecū cōtractum tali hora īire
cū ſene in alia: vel expectare horā ſidereā ꝓ mi
nimo cōtrahendo. rē quā ſtabilem expectamus
ſolum ſub ſignis fixis ꝑficere per experiētiā hec
nō nouerūt eadē hora ⁊ eodem momēto ꝙ vni
obfuit alteri profuit. ſi bn̄ ⁊ prudēter viuāt: bene
ſe habebūt ſin autē / male. illud irridet Aug. 5. de
ciuitate dei. c. 7. īquiēs: ī ſtultitiā ſingularē eligi
tur dies vt ducat̄ vxor. et lib. 3. c. 4. de trinitate
ſimile vult: ⁊ ad ianuarium: ⁊ apoſtolus ad gala
thas. 4. quomō iterum conſequenter ad īfirma
⁊ egena elementa q̄b⁹ denuo ſeruire vultis dies
obſuatis / mēſes / tp̄a / ⁊ ānos. Timeo vos ne for
te ſine cauſa laborauerim in vobis. q̄ŏ ſcite glo-
ſa marginalis exponit dicens: vt hodie non eſt
aliquid incipiendum. menſes: qui curſus lune ꝑ-
ſcrutantes dn̄t: tali luna non eſt aliquid inchoan
dum. in libro ſecundo queſtionum veteris ⁊ no-
ui teſtamenti. queſti. 16. in fine: ait Auguſtinus
aſtrologi eīn inimici ſunt veritatis. et in tertio
earūdē queſtionū. q. 18. dicit nil tam cōtra xp̄ia-
nos ꝙ ſi arti matheſeos adhibeāt curam. hec ei
inimica dinoſcere legi dei: hanc eīn aſtutia ⁊ ſub
tilitas inuenit diaboli. ⁊ circa finē dicit. fugiēdū
omnibus modis ab hac arte monemus: curioſi
eīn eius: inimici dei ſunt: ⁊ ſine ſollicitudine nun
ꝙ ſunt. ſemper enim ſuſpenſi expectant q̄ŏ mini-
me certum ſciunt. ⁊ in ẜmōe. 6. de epiphania vo
cat hanc artem ſtulticiā ſacrilegā ⁊ indoctam do
ctrinam. ¶ Quinto ſequit̄ albumaſaꝝ delirum
dicenteꝫ. qui deo ſupplicauerit hora qua luna cū
capite drachonis Ioui coniungitur: impetrat q̄c
quid petierit. q̄re ipſemet vel aſtrologorum ali-
q̄s nō īpetrauerit ne vnꝙ fallat̄ recte de albuma
ſare dicit halybenrodam. c. 2. tractactu quadri-
partiti ꝙ albumaſar āteꝙ aſtronomiam legeret
erat vnus ex illis q̄ cronicas faciebant. ac ſi dice
ret. non erat in ph̄ia inſtitutus. ¶ Sexto ſequit̄
ꝙ ſancti iſti quos in gallia dicim⁹ colligere vuas
vtpote ſancta Oportuna / Georgius / Marcus /
Philipp⁹ ⁊ Iacob⁹ / ſctā Crux / Nicolaus / nō no
cēt vitib⁹. videīt tn̄ viticole hoc ī tp̄e ſꝑ vites pe
rire quando pereunt. hoc pōt eſſe altera duarum
viarum. in hieme botri ſunt in trūco ſicut filia in
vtero materno: q̄re frigore tunc pereunt. egredi-
untur circa dies iſtorum ſanctorum: circa octo vl
timos dies aprilis: et ſunt teneri. ⁊ ſolet eē frig⁹
ad nonū diem Maij: ⁊ botri ſunt adhuc teneri.
q̄re tūc a frigore ledūt̄ vl̄ ſctōꝝ dies ſūt nōbilio-
res ⁊ magis noti ꝙ ī alijs dieb⁹: ꝓptea viticole
collectiōeꝫ his ſanctis attribuūt. aduertāt ꝙ vno
anno iacturam grandē paſſe ſunt in vno alio die
intermedio. poteſt eē aliq̄s aſpectus frigefacti-
uus planetarum in his diebus citius ꝙ in alijs:
accidentalr̄ horꝫ ſanctorū dieb⁹ cōiunct⁹. quare
extrema erat inſania viticolarū ville noue ſancti
georgij prope Pariſiū ſimulacrū diui Georgij
(q̄r vites ſuo die perierūt) in ſequanā proijcere. ⁊
merito a ptrāſeūtib⁹ irridētur. ¶ Sexto ſequit̄
qn̄ aliquid euenit ſine cā naturali ꝑ ua: attribuē-
dum eſt demoni ⁊ pactioni cū demone. vnde du-
plex eſt pactio cū demone. vna formalis ⁊ exp̄ſ-
ſa facta per ſigna / voces / ſcripturam vel huiuſ-
modi. Alia eſt pactio interp̄tatiua: vtpote: qn̄ a-
liquid dicit de aliquo q̄ŏ naturaliter non pōt ſci-
ri ſine arte demoniaca: demō ꝑmittit aliqua ve-
ra anteꝙ ſecū fiat pactio vt hoīem in fine capiat
et habeat pactionem formalem in fine. ⁊ inter-
dum diuinos honores vt ſpernatur deus et fi-
des eius. interdum dubitatur de aliquo an fieri
poteſt per naturam aliam a demone: tunc ſuſpi-
cio habenda eſt de pactione cū demone. ⁊ non
ita facile de hoīe iudicandū eſt q̄uſqꝫ doceat̄ de
rei veritate. ⁊ q̄rat̄ qua via hoc nouit. ⁊ ſi nō do
ceat: habend⁹ eſt ſuſpect⁹ ī fide ⁊ puniēd⁹. decla
ratur exēplariter illō mēbrati. Exēplū p̄mi: vt
pote ꝙ clauis v̄tat̄ ligādo nomē fortis ⁊ nō pla-
tonis qn̄ hētur ſuſpicio de forte dicēdo. Si vide
bas fortē currebas cū eo. ⁊c̄. vel ꝙ depiguat̄ faci
es illius de q̄ dubitat̄ an furtū cōmiſerit ꝑcutien
do illā imaginem cultello ſucceſſiue: ⁊ ſi ille cui⁹
eſt imago furtū cōmiſerit: oculi eius lachrymam
p̄mo mediocrē / poſtea maiorē / ⁊ demū maximā
ad excecationē emittent dictis aliquibus verbis
incidere illeſus ſuꝑ enſem acutiſſimū. imaginem
ceream fortis liq̄faciendo ꝓpe ignē: ⁊ ſi tota liq̄
fiat fortes morieт̄. facere aliquod ſignū ī cera vl̄
luto. ⁊ ꝙ talis figura aliq̄d faciat plus ꝙ ſi nō eſ
ſet ea figura. tenere demonē in annulo incluſum
quadriēnio vel certo tp̄e. dicere de abſente remo
to an viuat vel mortu⁹ ſit vel quonā pacto ſe ha
beat ¶ Ampli⁹ pꝫ aſtronomorꝫ inſcitia dicētiū
ſex ſectas p̄ncipales diſtingui ꝑ cōiunctionē Io
uis cū alijs planetis. ſi cōiungatur Iuppiter Sa
turno: ſig̃t ſectam Iudaicā. ſi Iuppiter iungatur
Marti: ſig̃t legē caldaicā que docet ignē adora-
re cui⁹ nature eſt mars. ſi ſoli ſig̃t lex egiptiaca
q̄ colit miliciā celi cui⁹ princeps eſt ſol. Si vene
ri iūgat̄: legē ſaracenorum ſig̃t que tota venerea
eſt. Si mercurio iungatur: tunc ſig̃tur lex mercu
rialis ſiue xp̄iana: lꝫ alij legē xp̄ianoꝝ ſoli dent:
ſi lune: tunc erit ſecta antexp̄i. hec vide in archi
diuīatore albumaſoīs libro de magnis ꝯiūctiōi
bus dr̄a. 4. tractact⁹ p̄mi. ſꝫ vide virum illum de
lirū differētia vltima tractatus ſecundi eiuſdem
libri dicentē ſectā machometi ſolum duraturam
784. annos: et iam nongentos tranſcendit an-
nos. ſic̄t dt̄ morē legis romanoꝝ (q̄s xp̄ianos vo
cat) ſolū durare. 1460. an ip̄e vl̄ ali⁹ poterat cog
ſcere tales ꝯiūctōes ꝓcedē (vt dt̄) viſo ꝙ he ſecte

nō pluries cōtinguūt: quō hīta ē experiētia. ſꝫ re
redeūdo ad liq̄factionē cere / figuras / ⁊ hmōi au
dēter dico omīa iſta ſūt deliria ⁊ a ſolo demone
eueniunt. ſi vere his ſignis vtens practictat: tūc
notum eſt vtitur conſortio demonum et ab eo
veritatem cognoſcit. et illud innuit Auguſtinus
ſcōo ſuꝑ Geneſim ad lr̄aꝫ ꝯcludēdo ſubiungit. q̄-
propter bono xp̄iano ſiue mathematici ſiue q̄lꝫ
impie diuinātiū maxīe dicētes vera cauēdi ſunt
ne ꝯſortio demoniorū aīam deceptā pacto qui-
dam ſocietatis irretitāt. aliqua ſunt multis oc-
culta q̄ hn̄t cauſas naturales vulgo inſcitas: ali-
quibus ſapientibus notas. Exēplū. corallus ſan
guinē ſtringit. erga dolorē ſtomachi valet. Gali-
enus cognouit ꝑ coralli appoſitionē ⁊ remotio-
nē ab ipſo patiente. hinc pēdi circa colla corallū
in fune geſtant. iaſpis hac via geſtus dicit̄ hoīeꝫ
facere caſtum. et Adamas ſiniſtro lateri alliga-
tus dicit̄ valere ꝯ hoſtes ꝯ feras beſtias ⁊ incubū
quedā herba ſuccēſa facit trabes apparere ſer-
pentes. ⁊ ad cuiuſdā lāpadis accenſionē hoīes vi
dent̄ velut mortui vel nigri ⁊ ſine capitibus. cu-
rioſi rerū indagatores ⁊ mimi multa ſimilia fa-
ciunt. qn̄ de aliquo dubitat̄ qua arte illō facit: vt
in duab⁹ imaginibus vicinis quarū vna candelā
in medio poſitam accēdit: altera vero eam exti-
guit. videat̄ cā naturalis ſulphurea cū vna ima-
gine poſita ⁊ ſimilit̄ alia: imaginibus depoſitis.
et ſi ita inueniat̄: tūc naturalr̄ fit. ⁊ ponit ſolū mi
nus imagines vt hoīes admiratiuos reddat. ſi a
ſolis imaginibus hoc ꝓcedat ſine applicatione
aliaꝝ rerū naturaliū dicat̄ ꝙ arte demōiaca hoc
facit. cū artificiale inquātū hmōi nullā opationē
naturalē hēat. actiōes cārū a poſteriori a ſcienti-
bus actiua paſſiuis applicare per effect⁹ cogno-
ſcuntur. quis ſciret ſine experiētia ꝙ ſanguis hir
ci petroſilio ⁊ ſilere montano aliti adamantem
molleſceret. ⁊ ex ꝯn̄ti cognoſceret ꝙ petroſiliū
calculoſ̄ valet. ¶ Ut paucis epilogādo ꝯcludaꝫ
iſtos aſtrologos iudiciarios: potiſſimū ī his que
depēdēt a libero arbitrio: nō ꝓbos reputo viros
Nec eorū vnū vnꝙ viri deuotū virū: ſꝫ fantaſti-
cum. valde hoc ſtudiū abhorreo. ⁊ vniuerſitateꝫ
Pariſiacam ī hoc ꝯmēdo q̄ circa ſolidas diſcipli
nas inſudat: ⁊ planetarū theoricas ⁊ curſus ſpe-
culatiōis ſyderū: iudicia euitās niſi quo ad natu
ralia: vt pote ad ſanguis diminutionē / pharma
tiaꝫ / ⁊ illa q̄ a cauſis mere naturalib⁹ dependēt.
Aug. ſic hanc peſtē exoſam habuit vt ſtomacho
ſe (⁊ bn̄ q̄dē) vbi materia occurrebat loq̄bat̄. ita
fecerūt oēs ſapiētes theologi fidē hn̄tes. Ariſto
teles gētilis nō īuoluebat ſe vnꝙ in hoc gn̄e ſtu
dij. ⁊ nō ſolū iſti: ſꝫ ꝓphete eā abhorrēt. Eſaye.
47. dicit ꝓpheta babilonijs: potius de⁹ per os
ꝓphete. Stēt ⁊ ſaluēt te augures celi qui cōtem
plabant̄ ſydera: ſupputabāt mēſes: vt ex eis an
nūciarēt vētura tibi. ecce facti ſunt quaſi ſtipula.
ignis ꝯbuſſit eos. nō liberabāt aīaꝫ ſuā de manu
flāme. ⁊ loco de augures dixerūt ſeptuaginta (vt
dicit Hieronymus) aſtrologi. ¶ Queſtio nona.

NOno circa hāc diſtictionē q̄-
rit̄ / an mulieres cū Diana et
Herodiade eq̄tāt ſic̄ recitat̄:
⁊ demō hec faciat q̄ apparēt
hic ſupponēdo oīa q̄ in q̄rto
ſuꝑ hoc ſcripſi diſtictiōe. 34.
q. 2. aliq̄ alia dicā: pauca co-
rū q̄ illic dicta ſunt tāgendo.
¶ Pro ſolutiōe q̄ōnis ponā ꝯcl̄ones: quaꝝ p̄or
eſt. Demō realr̄ multa opat̄ circa corꝑa. ꝓbat̄.
mouet corꝑa localr̄ / occidit / dom⁹ deſtruit ꝑ ap
plicatiōeꝫ actiuoꝝ paſſiuis: ẜpētes ⁊ ranas gn̄at
realr̄ ⁊ nō fātaſtice. Demō ſaluatorē detulit Ma
thei. 4. Deſtruxit domū ⁊ filios Iob cū aīalibus
Symonē magū portauit. ⁊ pueꝝ ī ſinu p̄ris blaſ
phemātē aſportauit. ẜm Greg. 4. dialogoꝝ. pa-
tēt hec ẜm Aug. 2. de ciui. dei. c. 19. Produxit de
mon v̄a aīalia. Exodi. 7. ⁊. 8. corā Pharaone. pꝫ
ẜm Aug. 3. de triū. diffuſe. c. 7. 8. 9. ⁊ in li. 83. q. q.
82. pōt demō corp⁹ mulieris ferre: aperire hoſtia
q̄buſcūqꝫ ſeris fermata ⁊ eadē claudere. omīb⁹
clauſis: nō pōt domū ītrare cū corꝑe. penetratio
corpoꝝ ē īpoſſis creature ¶ Scōo ꝯcl̄o. demō fa
cit multa p̄ſtigijs: q̄ vident̄ realr̄ fieri: q̄ nō faciūt
magice videt̄ lunā deponere. vn̄ Lucan⁹. 6. phar
ſalie. Et patit̄ tātos cantu dep̄ſſa labores donec
ſuppoſita p̄por deſpumet ī herbas. et Maro. 4.
Aeneið. ſīlia narrat. hec ſe carminibus ꝓmittit
ſoluere mōtes: Siſtere aq̄s fluuijs: ⁊ v̄tere ſidera
retro. Sil̄e recitat Ouidi⁹ ep̄la. 6. de Medea in
quiēs. illa reluctātē curſu deducere lunā nitit̄: et
tenebris addere ſolis eq̄. Illa refrenat aquas o-
bliqua flumīa ſiſtit. Illa loco ſyluas viuaqꝫ ſaxa
mouet. Iſte ſunt apparētie ⁊ ſenſuū ludificatio ī
p̄ſtigijs. ¶ Cōtra p̄orē cōcluſionē arguit̄ ſic: de⁹
nō ꝯcurrit cū demonib⁹ vt īnocētes occidāt. deo
nō ꝯcurrēte: nihil pn̄t demones vel magice mu-
lieres. ¶ Rn̄det̄. De⁹ rationabiliſſime intēdū illō
ꝑmittit. lꝫ cā rōnis ī ꝑticulari nos fugiat: ſcim⁹ tn̄
in vl̄i qn̄ ꝑmittit illud ē rōni ꝯſentaneū in gn̄e. ꝑ-
mittit cās ſcōas agē ſuas actōes. nūq̄d ꝑmiſit ty
rānos martyres īnocētes ꝑimē vt augeret̄ fides
⁊ ad martyriū meritū ſi īnocēs occidat̄ bn̄ morit̄
q̄ fortaſſe al̄s; male deceſſiſſet. tn̄ occidēs peccat.
ẜm illō p̄s. mors pctōꝝ peſſīa. ⁊ q̄ odit iuſtū delin
q̄t. ſi ꝑuul⁹ īnocēs ⁊ ſoli geīt⁹ occidat̄: ꝓdeſt forti ī
nocēti vt dixim⁹: ⁊ ꝑētib⁹: ne ſe dānaſſēt colligē
do īmanes opes ⁊ īiuſte ꝓ ꝑuulo. ſcirē v̄os nobi-
les noīare ſi vellē tp̄e meo varios fuiſſe ī fama
apō vulg⁹: ⁊ plurimū laborare ꝓ manutenēda fa
milia ⁊ cog̊nīe: iudicio prudētū cū alioꝝ īiuria.
et tn̄ finalit̄ oīa euanueīt / ⁊ bōa / ⁊ ꝑētes / ⁊ alt⁹ li
beroꝝ putat⁹ caūs. nūq̄d ꝑētib⁹ talib⁹ expediuiſ
ſet ꝙ filij fuiſſēt an̄ eoꝝ cepta mortui. ⁊ iteꝝ filijs
expediuiſſet nō hūiſſe hec bona. De⁹ ſcit ex ma-
lis eligere bona. Patet de vēditiōe Ioſeph a fra
tribus: lꝫ fratres peccarūt ī cā ſue alienatiōis a-
pud Iſmaelitas. ⁊ ad bonum finem deus hoc or
dinauit. iacta hoc ī mente de deo: ꝙ non flecti-
tur / nec flecti poteſt ad malum vt regula leſbia.

et interpꝛetare iacturā quā pateris ſemꝑ in me=
lioꝛē ptē: ſicut fecit ille bonus ſacerdos: ſemꝑ di
cens pꝛo melioꝛe cū infoꝛtunium ei contigit. et
cū quidā tyꝛannus miratꝰ patientie viri miſit ꝓ
eo quatenꝰ eū e medio tolleret: in via cecidit et
fregit tibiā. ⁊ pꝛotinus dicebat / omnia pꝛo meli
oꝛi. qꝺ intelligens tyꝛannꝰ viri patientiā q̄ deli=
beratus erat eū occidere: pepercit ei dicēs: cer=
te recte nūc dicebas / oīa pꝛo melioꝛi. ſi hoc non
dixiſſet occubuiſſet. Dicas cū Job qn̄ tibi infoꝛ=
tuniū contingit. Dn̄s dedit / dn̄s abſtulit. ſicut do
mino placuit: factū eſt. ſit nomen dn̄i bn̄dictum.
¶ Scđo arguit. Angelus non tāgit coꝛpꝰ. ergo
non pōt coꝛpus mouere. an̄s patet. illa ſe tangūt
quoꝝ vltima ſunt ſimul. ¶ R̄ndet. lꝫ angelꝰ nō
tangat coꝛpꝰ cōtactu mathematico: tangit cōta=
ctu vtuali. ⁊ hoc ad motū ſufficit: vt inter ferrū et
magnetē vides. ¶ Scđo dico. angelus ē ſimul ſi
multate locali cū coꝛpe. ſed cū nō habeat vltima
non tangit coꝛpꝰ cōtactu mathematico. ¶ Ter
tio arguit. aīa nō poteſt ſuū coꝛpꝰ paraliticū ꝙ i=
foꝛmat mouere. Paraliticꝰ ē homo. ergo nec an
gelus pōt tale coꝛpus mouere. ſi neges ꝯñtiā ꝓ=
pter actiuitatem maioꝛē in angelo. ergo dabitur
coꝛpus paraliticū tāte magnitudinis vt ipꝫ mo=
uere nō poterit. ¶ R̄ndet / ꝯcedēdo an̄s. pꝛo hoc
ſtatu aīa mouet coꝛpꝰ qꝺ ifoꝛmat mediātibꝰ mu
ſculis neruis ⁊ ſpiritibus in eis diffuſis. ⁊ ſe in=
ſtrumēta mediātibus quibꝰ mouet nō fuerīt diſ
poſita: nō poterit ſuū coꝛpꝰ qꝺ infoꝛmat pꝛo hoc
ſtatu moꝛtali mouere. vt ſi coꝛpꝰ currꝰ nō fuerit
bene poſitū ſuꝑ axē ⁊ rotas: nō potes ipm̄ attra
hendo mouere. ſecus eſt qn̄ bn̄ diſponit. aīa pꝛo
hoc ſtatu nō pōt deſerere coꝛpꝰ qꝺ infoꝛmat: quē
admodū dāpnatus non poteſt exire locū ſue pe=
ne. ſecus ē de aīa ſeparata q̄ non mouet median
tibus muſculis vtebꝛo in genibus / ⁊ talibꝰ inſtru
mentis. pōt coꝛpus paliticū aīa ſepata mouere
qꝺ mouere poterat nō paraliticū dū ipſum infoꝛ
mabat. ⁊ ſic angelus. fateoꝛ tn̄: lꝫ angelus q̄libet
p̄t plꝰ mouere ꝙ aīa itellectiua humana aliq̄: ſi=
cut eſt ſuperioꝛ ſubā. pōt dari coꝛpꝰ tante magni
tudinis ꝙ ipm̄ mouere non poterit: vt patet de
minimo coꝛpoꝛe qꝺ nō poteſt mouere: ⁊ quolibꝫ
alio maioꝛis reſiſtentie. ⁊c̄. ¶ Quarto arguit ꝑ
ca. Epi. 26. q. 5. ex cōcilio Acq̄renſi. in §. Illud.
ſic ſcribit. illꝺ etiā nō eſt omittendū ꝙ quedā ſce
lerate mulieres retro poſt ſathanā cōuerſe / de=
monū illuſiōibꝰ ⁊ fantaſmatibꝰ ſeducte / credunt
ſe ⁊ ꝓfitent cū Diana nocturnis hoꝛis dea paga
noꝛum: vel cū herodiade: vel cū inumera multi=
tudine mulierū eq̄tare ſuꝑ q̄ſdā beſtias: ⁊ mltaꝝ
terraꝝ ſpacia itēpeſte noctis ſilētio ꝑtrāſire: eiuſ
qꝫ iuſſiōibꝰ obedire velut domine: ⁊ certis nocti
bus ad eiꝰ ſeruitiū euocari. ſed vtinā he ſole i ꝑfi
dia ſua periſſent: ⁊ nō multos ſecū ad infidelita
tis interitū ꝑtraxiſſent. nā ⁊ inumera multitudo
hac falſa opinione decepta hec vera eē credunt:
et credendo a recta fide deuiant: ⁊ erroꝛe paga=
noꝝ iuoluūtur: cū aliq̄d diuinitatꝭ aut numinis

extra vnū deū arbitrant. quapꝛopter ſacerdotes
ꝑ eccleſias ſibi cōmiſſas populo dei omni inſtan
tia pꝛedicare debent (vt nouerint) hec omnino
falſa eſſe. ⁊ nō a diuino: ſed a maligno ſpiritu: ta=
lia fantaſmata mētibꝰ fideliuꝫ irrogari arbitra=
mur. ſiquidē ipſe ſathanas: qui trāſfigurat ſe i an
gelū lucis: cū mentē cuiuſcūqꝫ mulierꝭ ceperit et
hāc ꝑ infidelitatē ſibi ſubiugauerit: illico trāſfoꝛ
mat ſe in diuerſarū ſpecies ꝑſonaꝝ atqꝫ ſimili=
tudines: ⁊ mentē quā captiuatā tenet in ſomnijs
deludēs: modo leta: modo triſtia: mō cognitas:
modo incognitas ꝑſonas oſtendens: ꝑ queqꝫ de
uia deducit. ⁊ cū ſolus ſpiritꝰ hoc patit infidelis
hoc nō in aīo ſed in coꝛpoꝛe euenire opinat. quis
enī in ſomnijs ⁊ nocturnis viſionibus nō extra
ſeipſum deducere: ⁊ multa videt doꝛmiendo que
nunq̄ vigilando viderat. quis vero tam ſtultus
et hebes ſit qui hec omnia in ſolo ſpiritu fiunt
etiā in coꝛpoꝛe accidere arbitret: cum Ezechiel
pꝛopheta viſiones dn̄i i ſpū: nō in coꝛpoꝛe: vidit
et audiuit. ⁊ pꝫ Ezechielis. 3. et Paulus nō audet
dicere ſe coꝛpe raptum. Pꝛobatio ex ſecūde Co
rinthioꝝ duodecio capite liquet. ⁊ poſtea ſequit
oībus itaqꝫ publice ānūciandū eſt ꝙ q̄ talia cre
dit et his ſimilia: fidē ꝑdit. ⁊ ſeq̄tur ad pꝛopoſitū
quis ergo credit poſſe fieri aliquam creaturam
aut in melîꝰ aut in deteriꝰ imutari aut tranſfoꝛ=
mari in aliam ſpeciem vel in aliā ſimilitudinem
niſi ab ipo creatoꝛe q̄ oīa fecit ⁊ ꝑ quē oīa facta
ſunt: ꝓculdubio infidelis eſt et pagano deterioꝛ.
ex iſto capitulo patet ꝙ mulieres vulgo appella
te magice ſolis fantaſmatibꝰ ſeducūtur putātes
ſe erronee eq̄tare cū Diana vel Herodiade: et ꝑ
trāſire multa terraꝝ ſpacia. ¶ R̄ndet: hoc capi=
tulū nō vult negare (ſicut nec negare dꝫ) illa q̄ in
pꝛioꝛe ꝯclōne dicta ſunt. ⁊ in q̄ōne ſcđa diſtinct.
trigeſima q̄rta q̄rti ſententiaꝝ: ſed rep̄hēdit ma=
gicas aſſerētes pluries ita eē in re ſicut apparet
moꝛe anaxagoꝛe. 4. Methaphiſice. aſſerētꝭ oīa
q̄ apparēt eē vera. i multis ita ē. ⁊ ad ita aſſentiē
dū rōnabilit inducimur. ſed mulieres he magice
credūt realit Dianā eē ⁊ Herodiadē: ⁊ aliq̄d nu=
minis ineſſe eis. ⁊ hoc eſt hereticū. nō ſūt. ſꝫ erāt
male mulieres dū erāt. ⁊ moꝛtue ſūt. necdū reſu=
ſcitate. nec ē aliud pneuma niſi i ſolo deo vt dicit
ꝯciliū. Pꝛoptea mulieres ſunt heretice oppoſito
aſſentientes. ſed non ſemꝑ fallūtur aſſentiēdo ꝙ
multa terrarū ſpacia ꝑtrāſierīt a diabolo late /
in eq̄ / coꝛpe aſſumpto / vel ſine aſſumpto coꝛpe:
vt Auguſtinus. 18. de ciuitate dei. c. 18. dicit. Se
cundo falluntur he mulieres aſſentientes omnia
eis apparentia ſiue in vigilia ſiue in ſomno eſſe
vera. quod eſt falſum. Oppoſitum illius erroꝛis
oſtendit canō per Ezechielem et Paulum. Ter
tio errāt mulieres plurimū putantes demones
vnam ſpeciem in aliam poſſe trāſmutare ⁊ crea=
re. demon non poteſt creare vt in pꝛima queſtio
ne diſtinctiōis p̄me q̄rti ſniaruꝫ diximus. vel ca
piendo tranſffoꝛmare vel creare ad pꝛoducere:
demon non creat: ſed ſolum applicat actiua paſ=

ſiuis. in aliquibꝰ eſt ei facile: in aliquibus diffici
le ⁊ reuocatū i dubiū: vt in ꝓductione hominis
in vtero in aliquibus impoſſibile. ſi nullū eſſet ſe
men: non poteſt applicare actiua paſſiuis ad ge=
neratione: nec materiā nec foꝛmā ꝓducit. deus
autē omnia iſta facere poteſt: ⁊ trāſfoꝛmare rem
de ſpecie in ſenſum ad hunc feſtū ꝙ materia in=
foꝛmata vna foꝛma ꝓtinus poteſt alia foꝛma in
foꝛmari. ſicut aer in aquā tranſmutat: non autē
ꝙ illa res que eſt homo vnq̄ erit aſinus aut ecō=
uerſo. ¶ Huius q̄ſtionis abſoluendo materiā di
co: vulgus (⁊ potiſſimū inſtabiles mulieres) opi
natur ꝓmiſcue apparētia vera quas ioculatoꝛ fa
cile fallere poteſt dando eis in tempoꝛe ꝙ panis
aſcendit pꝛe menſa / vel pꝛe vaſe ſuper panem
poſito demōſtrat menſam et vas vacuū pane po
ſteā caute et artificioſe in leuādo imponit panē
ante depoſitionē vaſis ſuꝑ menſam. docti ſciūt
hoc impoſſibile per naturā: etiā anteq̄ erroꝛem
in particulari depꝛehendūt. aliqua ſciūt litterati
eſſe demoni poſſibilia vt pote mulierē ferre i coꝛ
poꝛe equi aſſumpto vel ſine coꝛpoꝛe. dando etiā
magice mulieri itelligere ꝙ dyana eſt pꝛeſens et
herodias dee vt magicas mulieres a fide ſedu=
cant. non eſt credendū quin gentiles erroꝛibꝰ de
monū ſeducti ſīt vt putarēt i eoꝝ ſimulacris ali=
quid diuinitatis i eſſe vt recitat auguſtinꝰ. 18. de
ciuitate dei de auibꝰ diomedijs alienigenas per
cutientibus grecis blandientibꝰ vt vulgo darēt
intelligit diomedem fuiſſe ad populū decipien=
dum. permiſit autē deus demonē pꝛedicere ſub=
uerſionē cuiuſdā tēpli Serapis in babilonia: et
ita euenit de quo mentionē facit auguſtinus i li=
bꝛo de diuinatione demonū ꝯtra paganos. ſimi
liter refert marcus tullius in libꝛo de diuinatiōe
regem tarquinū interrogaſſe quendā magū vtrū
poſſit fieri illud qꝺ ipſe cogitabat. mago rn̄den=
te ꝙ tarquinus dixit ſe cotem nouacula pꝛe=
ſcindi poſſe. ꝙ ſpectante populo magus exple=
uit. ¶ Ad illud vltimū dicit. demō ſibi relictꝰ po
teſt cognoſcere ſecreta coꝛdis alteriꝰ. et dato ꝙ
demon non ꝑcepiſſet cogitationē tarquini cum
tarquinus dicebat ſe hoc cogitare: poterat de=
mon illud apparēt et fantaſtice et etiā vere exe
qui. parū eſt demoni lapidē partire. ꝙ illa virgo
veſtalis de cuius coꝛruptione q̄ſtio vertebat. de
qua valerius loquit ferret ſuppoꝛtare aquam a
tyberij tribunō non eſt mirandum demon pote
rat illud facere apparenter: vel vere aquam. ꝙ
iſti magi faciūt vel mage: dūmodo vires huma=
nas trāſcēdit: arte denominata fit. ſic ꝙ epidau
rius eſculapio nauiganti romam comes adheſit
non eſt mirandū. demon in ſpecie ſerpentis hoc
facit. ſicut linguā ſerpentis mouebat ad loquen=
dum eue poteſt nauim tenere immobilē vel ho=
minē vel huiuſmodi. ita erat de appolline reſpō
ſa dante et ſimilibus. nulli dubiū eſt. gentiles nō
eſſent illuſi ſine aliqua apparētia. ſed ſi faciat ꝙ
in ſe eſt: deꝰ eum illuminaſſet. nec debebat talibꝰ
figmētis fidē adhibere vllā. cū arte demonū hec

omnia fieri poſſunt. nō autem moꝛtuus reſuſcita
ri vel ſol in ſuo circulo retro cedere: que deus fa
cit. hec de magicis et mulieribus ꝑditiſſimis. et
annecto in q̄ſtione pꝛecedēti dicta: ꝙ cum aſtro=
nomijs iudiciarijs in his que liberū arbitriū cō=
tingunt nō habeas cōmertiū vllū: vel ſi ſe ponāt
ad dicēda illa que naturaliter dicere nō poſſunt.
fatū paganoꝝ dea nullū ē hoīeꝫ ad hoc vel ad il
lud neceſſitās / attropos / lacheſis / et cloto / ſunt
poetaꝝ figmēta delirū vulgꝰ dicit: ſi fregiſti tibiā
hoc erat tibi fatatum ante camiſiam vel veſtem
foꝛtuna nichil aliud eſt q̄ agens ſecundū ꝓpoſi=
tū. i aliq̄d aduenit p̄ter eiꝰ itētionē volūtas. ⁊ eſt
hoīs vel ipſe homo vel angeli: et illud qꝺ adue
ait agenti ſecundū pꝛopoſitū pꝛeter intentionē /
dicitur foꝛtuitū ſeu effectꝰ foꝛtuitus. ſicut ille cui
aduenit dicitur eſſe foꝛtuna vt hominis volun=
tas / vel homo realiter. voluntas angeli reali=
ter eſt angelus. et eſt caſus / ſiue ſit agens na=
turale ſiue a ꝓpoſito pꝛeter intentionē. vt ſi tri=
poda cadat ei facta eſt fides: hoc eſt a caſu tripo
da grauis per ſe tendit ad centrū. ꝙ cadit ſic di=
ſpoſita ꝙ homo poſſit in ea ſedere: hoc eſt caſua
le. ¶ Ex quo ſequit: ꝙ foꝛtuna eſt cauſa per ſe re
ſpectu vnius effectus: puta reſpectu effectus in=
tenti ab agente: vt foꝛtes reſpectu foſſionis ter=
re et eſt cauſa per accidens vel foꝛtuna reſpectu
theſauri intenti. quia hoc non intēdebat. ſi hoc
intendiſſet: reſpectu illius voluntas nō fuiſſet foꝛ
tuna. ¶ Ulterius ſequit. bona foꝛtuna nil aliud
eſt ꝙ agens ſecūdū ꝓpoſitū cui aduēit aliq̄d in
poteſtate noſtra notabilis bonitatis p̄ter inten=
tionē / ſiue in aſſecutione boni / ſiue in euitatiōe
mali: vt ſi quis inter ſirtes affrice cōſtitutus ſo=
ſpes euaſerit: hunc bene foꝛtunatum dicimus. ꝙ
vnus ſit magis foꝛtunatus q̄ alter: nō eſt ꝓpter
aliq̄d intrinſecū aīe hominis inexiſtens: ſic ꝙ nō
alteri. ſꝫ ꝓuenit ex deo ſic diſponētē: poteſt ta=
men eſſe inclinatio in coꝛpoꝛe hominē inclinās
ad aliquid faciēdū per ſe: cui aliq̄d notabilis bo=
nitatis pꝛeter intentionem euenit.

Decimo de luminaribus loquen=
dum eſt. quia dicitur geneſis pꝛi
mo. fecitqꝫ deus duo luminaria
magna. luminare maius vt p̄eſ=
ſet diei: et luminare minus vt p̄eſ
ſet nocti. queritur an luna ſit lu=
minare minus. et arguitur ꝙ non. non habet lu=
men a ſe: ſed ſuſcipit a ſole. ergo non eſt lumina=
re. et per conſequens non eſt luminare minus. ſi
aqua non eſt potus non eſt potus humidus: pꝛi=
mo pꝛioꝛū. antecedens patet. ſemper luna habet
coꝛnua ſua ſoli oppoſita: et partem ſolē verſus il
luminatā. ergo recipit lumen ſuum a ſole. in op=
poſitū eſt littera geneſis. ¶ Pꝛo ſolutione que=
ſtiōis ponit hic ꝯclo affirmatiua. luna ſuū lumē
a ſole recipit. patet per iſtud vulgare: in oīm oꝛe
a phebo phebe lumen capit. ꝯclo pꝛobatur etiā
per argumentū in arguēdū. 3. ꝓbat ꝯclo quādo
luna cadit in vmbꝛa terre: ſic ſcꝫ: ꝙ radij ſolares

non poſſunt ad lunã ꝑtingere: tunc eſt deliquiũ lune. vt quãdo ſol eſt in capite dꝛachonis ⁊ luna in cauda vel contra. ergo ſignũ eſt qꝺ luna ſuſcipit lumen a ſole. loquoꝛ de magno luĩe qꝺ ſuſcipit. in vera eclipſi aliquid lucis videtur. ergo aliquid lucis ſuapte natura habet et per cõſequens lux et lumẽ eidem ſubiecto inherent. ſed cũ non ſint eiuſdẽ ſpẽi ſpecialiſſime: non ꝯſtituũt aliquã vnam foꝛmã. ¶ Iſtis ꝓbatis ponam aliqua coꝛrelatiua: ſiue ſequatur ex dictis ſiue addito ſiue cum manifeſte notis: nõ infert. pꝛ̃o ſequit ꝙ luna plus illuminat a ſole in cõiunctione q̃ in oppoſitione pꝛioꝛ luna eſt ꝓpinquioꝛ ſoli in cõiunctione q̃ in oppoſitione. ſed om̃e agẽs naturale plus agit in ꝓpinquum q̃ in diſtans actiõe directa. intelligendo intelligenda.

¶ Scꝺo ſeq̃t cũ ope vniꝰ cõiter ꝯceſſi maioꝛ ps lune illuminat in hyeme q̃ in eſtate cõe cõceſſuꝫ eſt: ꝙ ſol eſt in auge ſui eccentrici ĩ eſtate et ĩ oppoſito augis in hyeme. Et ex conſequenti ſequitur. maioꝛ eſt vmbꝛa terre in eſtate q̃ in hyeme. quia minus de terra tunc illuminat. et vlterius ſequitur ꝙ eclipſis lune ẽ maioꝛ ĩ eſtate q̃ ĩ hyeme. ¶ Amplius ſeq̃tur ſemper vna medietas lune illuminatur. pꝛobatio. in oppoſitione vna medietas puta illa que eſt pꝛope nos illuminat et tunc maxime a ſole diſtat. ergo alio tempoꝛe plus illuminat. ¶ Ultimo patet: in cõiunctione luna ob duas cauſas nõ videt. vna qꝛ cõbuſta eſt ſub radijs ſolis: ſecunda quia ſolum tunc pars ſuperioꝛ illuminatur: et inferioꝛ occultate ſuperioꝛis partis lumẽ pꝛioꝛ iſtarũ cauſarũ põt impugnari. alij planete vel ſtelle nõ videñt de die q̃tũcunqꝫ a ſole diſtent. luna autẽ de die videtur.

¶ Cõtra hanc cõcluſionẽ arguitur ſic. alij planete neqꝫ ſtelle recipiũt lumen a ſole. g̊ neqꝫ luna ꝯña tenet. videtur equalis ratio. Et antecedens patet. quia ſequeretur ꝙ oẽs alij planete eſſent equaliter coloꝛati cum luna: quod eſt contra experientiam. Saturnus eſt plumbei coloꝛis: iupiter eſt ſtamnei coloꝛis. mars coloꝛis calibei. Sol habet coloꝛẽ aureũ. venus cupꝛeũ. mercucurius argẽti viui. ⁊ luna habet coloꝛẽ argenteũ ¶ Reſpõdetur. lꝫ auicenna et macrobius tenuerunt ſolũ lunã ſuſcipere lumen a ſole: tamẽ modus ariſtotelis in ꝓpꝛietatibus elementoꝝ videtur rationabilioꝛ de omnibus ſtellis et planetis quia cũ ſol illuminat lunã et terrã et multo plus deberet mediũ trãſparẽs interpoſitũ illluminare. ergo inane eſſet ꝙ mercurius et venus et ceteri planete et ſtelle exiſtentes in ſphera illuminationis ſolis haberent lumen ex ſe. natura nichil facit fruſtra. ſed per tãtã diſtantiam põt illuminare ſol. cõcedo illas experientias de planetis. non ꝙ ſint coloꝛati. coloꝛ eſt qualitas ſecũda ſequẽs actionẽ qualitatũ pꝛimarũ que nõ reperiuntur in celo. ſꝫ videtur tales coloꝛes ſicut nũc recitauimus. ſicut vidẽtur coloꝛes in iride: et tamen de facto nulli ſunt illic. lumen videtur habere talẽ coloꝛẽ ſecundũ naturã ſui ſubiecti. vel dicat ꝙ alij planete habent lumẽ debile qꝺ repꝛeſentat talem coloꝛẽ. ſed intenſum lumẽ recipiũt a ſole. ¶ Secundo arguitur cõtra hanc cõcluſionem. ſi alij planete et aſtra ſuſciperẽt lumen a ſole ſequeretur ꝙ debẽt apparere arcualis figure / et pꝛoijciere coꝛnua admodum lune. conſequẽs eſt contra experientiam. ¶ Pꝛeterea ſeq̃tur ꝙ venus et mercurius debẽt eclipſare ſolem ſicut facit luna. cõſequens experimẽto dignoſcitur falſum. ¶ Ad has rationes reſpõdetur negãdo ſequelã. alij planete ſunt coꝛpoꝛa tranſparentia et vniformiter ſuſcipiũt lumen ſolis et ab eo illuminãtur. non autẽ ſic eſt de luna. ¶ Tertio arguitur. ſi luna ſuſcipiat lumẽ a ſole debet eſſe equaliter illuminata. conſequens eſt contra experientiam. cõſequẽtia pꝫ. luna eſt coꝛpus vnifoꝛme et eiuſdẽ ratiõis in toto. ¶ Reſpõdetur negãdo ſequelã. et ad ꝓbationẽ varie erant philoſophoꝝ reſponſiones. vna ꝙ luna attrahit ad ſe humida ſicut inferius in hac diſtinctione dicemus de fluxu et refluxu maris. eſt quidã vapoꝛ qui occultat aliquã partẽ luminis ipſius lune. alia reſponſio erat ꝙ illa macula eſt q̃dam imago repꝛeſentatiua aliquoꝛũ coꝛpoꝝ mõtiũ vel huiuſmodi. nam luna eſt coꝛpus politum ⁊ ſpeculare. quare coꝛpoꝛa per quandã ſpecierũ reflectionẽ vidẽtur in luna qualiter coꝛpoꝛa in ſpeculo reflexe. neutra illarũ poſitionũ valet. non pꝛioꝛ. quia tunc nõ deberet apparere nobis ſemper illa macula vnifoꝛmiter: contra experientiam. cum interdum eſſet maioꝛ interdũ minoꝛ vapoꝛ attractus. nec valet ſecũda via. qꝛ ſpeculo moto imagines apparent in alio ⁊ in alio loco. ſed ꝑ motũ lune non apparet illa macula ĩ alio et ĩ alio ſitu. inſuꝑ. tunc imago totiꝰ terre deberet apparere in luna qꝺ eſt falſum. ¶ Aliꝰ eſt modꝰ cõmẽtatoꝛis rõnabilis quẽ omnes ſequuntur. ꝙ luna eſt diuerſarũ rationũ quo ad ſuas partes. vna pars eſt alia denſioꝛ. et illa pars magis illuminatur. alia eſt pars minꝰ denſa. et illa non tantũ ſuſcipit de lumine. ſufficit tamẽ obtenebꝛare aliũ planetã. ſicut in alabaſtro videmꝰ. pars denſa vel nõ tranſparẽs apparet valde alba: alia que eſt tranſparẽs ad modum vitri eſt obſcura et ad nigredinem tendit. ⁊ ad rationẽ ſecũde opinionis dicitur. non ſufficit ad reflexionẽ coꝛpus eſſe politũ. patet ĩ ſpeculo non plũbato ĩ doꝛſo: vel in ſufficiẽti ſpeculo pꝛopter nimiã diſtantiã ab obiecto vel a viſu. ego in poꝛta collegij noſtri nõ video me reflexere ꝑ ſpeculũ in poꝛta collegij remẽſis. colligit g̊: licet luna ſit eiuſdẽ rationis entitatiue vt alabaſtrũ: nõ tamen eſt eiuſdem rõnis accidẽtal'r quo ad denſitatẽ luminis ſuſceptionẽ. ¶ Circa hanc queſtionem dubitatur quare luna a ſolis cõiunctione recedẽs: quandoqꝫ citius quãdoqꝫ tardius nobis appareat. ¶ Reſpõdetur. triplex ẽ ratio. pꝛima obliq̃tas zodiaci ⁊ oꝛizontis. ſi ſit coniunctio ſub ecliptica ĩ medietate que eſt a fine ſagitarij ad finem geminoꝛũ: tunc cu ſol occidẽdo in oꝛizonte fuerit plures gradus ecñt in circulo reuolutõnis lune a luna ad oꝛizontẽ q̃ de zodiaco a luna ad ſolem: ideo ĩ climatibus ſeptẽtriõalibꝰ citius videri poterit q̃ ſi in alia medietate eſſet ſecunda cauſa eſt latitudo lune ab ecliptica. ſi enim poſt coniunctionẽ in latitudinẽ ſeptemtrionalem mouebitur: citius a nobis videri poterit q̃ ſi latitudinẽ meridionalẽ moueret. tertia eſt velocitas motus lune. cum ſcꝫ eſt in ſuperioꝛi parte epicicli cum omnes iſte cauſe cõcurrũt: luna vetus ⁊ noua in eodẽ die apparebũt. Si autẽ due cauſe inueniantur: in ſecundo die poſt cõiunctionẽ videbitur luna. ſed vna tantũ: in tertio die videbitur et ſi oppoſita oĩm eueniãt. in quarto die videbit. ſolis deliq̃ũ fit ĩ ſola cõiunctione per lũe interpoſitionẽ inter nos et ſolẽ. et ſolũ eſt obũbꝛatio et abſcõſio luminis ſolaris. et non eſt vniuerſalis: ſꝫ ſolũ his q̊ ĩ vmbꝛa lune ſunt lune eclipſis eſt in oppoſitione quãdo terra diametraliter interponitur inter ſolẽ et lunã. quando alterũ luminariũ eſt in capite dꝛachonis et aliud ĩ cauda. deferens epiciclũ lũe ab ecliptica declinãs / ĩꝑ aꝫ eclipticã in duas interſecat partes. et ſic due ſunt interſectiones: quarũ altera caput: alia vero cauda dꝛachõis dicitur. cum ſol ſemper ſub ecliptica moueatur: luna aũt declinat nunc ad auſtrum / nunc ad ſeptemtrionez / nunc ſub ecliptica / vel pꝛope eam. duobus pꝛimis modis in oppoſitione non cadit in vmbꝛa terre: ſed illuminatur / ergo non in quolibet menſe eſt eclipſis lune. et licet terra diametraliter qualibet nocte ponat inter ſolem et aliquas ſtellas fixas: ſtelle tamen non patiuntur deliquiũ. ratio. quia vmbꝛa terre ad ſtellas fixas non pertingit. vmbꝛa terre eſt piramidalis. cum ſol terrã centies ſexagies ſepties et tres eiꝰ octauas ꝯtineat ex quinto almageſti: opoꝛtet ꝙ vmbꝛa ſit piramidalis: et tandẽ finita: vt ex. 22. pͥme ꝑſpectiue patet. terra autẽ dicit cõtinere lunam trigeſies nonies et fere quartã eius. et per cõſequẽs ſol luna eſt maioꝛ ſexies millies ſexcenties quadragies quater: et inſuper continet medietatẽ eius. non ꝑtranſit ſpheram mercurij ⁊ ꝑ cõſequens vmbꝛa terre cõtinebit ſolũ in longitudine. 542750. milliaria. qꝛ ponit tota diſtãtia a ſuperficie terre ad cõcauũ oꝛbis lune continere milliaria. 107412. diſtantia a ſuperficie terre ad cõuexum oꝛbis lune milliaria ꝯtinere dicitur. 208542. ¶ Hactenus quomodo luna capit lumen a ſole. et hoc non dicit luminare. tum qꝛ multũ luminis a ſole recipit. qꝺ a nobis ꝓpter lune vicinitatẽ percipitur. tum qꝛ lumen remiſſum potius lucẽ de ſe hꝫ per ſuũ lumẽ mirabiles ĩ his effectꝰ ĩ his ĩferioꝛibꝰ. ĩ oppoſitione ⁊ cõiunctione plus mouet aerẽ q̃ in aſpectibus vti videmꝰ. cõiunctionẽ aſpectũ ꝓpꝛie loquẽdo nõ dicimus. ſextilis / terinꝰ q̃rtꝰ / et oppoſitio / ſunt aſpectꝰ. ſi ꝑ duo ſig hoc ẽ ꝑ ſextã partẽ zodiaci planete: diſtant: eſt aſpectus ſextilis. et dicitur aſpectꝰ amicitie imperfecte. ſi aũt per tertiã ptẽ zodiaci: hoc eſt per quattuoꝛ ſigna: trino aſpectu ſe aſpiciunt q̊ aſpectꝰ ꝑfecte amicitie dici ſolet. ſi vero ꝑ quartam partẽ zodiaci: idẽ eſt per tria ſigna: eſt aſpectꝰ ĩimicitie ĩperfecte. oppoſitio eſt aſpectꝰ ꝯrietatis. planete dicũt aucti lumine quãdo ꝑfecte a ſole recedũt vel ſol ab eis: muniti lumĩe qñ ad ſolẽ accedũt. qñ ad duodeci g̃dꝰ vl' ad. xv. g̃dus appꝛopinquãt: cõbuſti dicuntur. et tunc ꝯiunguntur: licet non in eodẽ gradu. quo fit planeta non dicit augeri lumine: quia plus luminis habeat: ymmo oppoſitũ eſt verũ. ſed a nobis plus luĩs percipitur. ¶ Dubitat. 2. et finaliter circa hanc materiam. an ſol et luna creati ſunt in. 4. die.

¶ Reſpõdetur affirmatiue. patet per litterã geneſis. dixit autẽ deꝰ. fiant luminaria in firmamẽto celi: vbi ĩ capit ꝓ ſub. ſicut dicit ſol eſſe in tauro vel in cancro. et paulopoſt ſequitur circa eandem ſententiam ⁊ factus eſt veſpere ⁊ mane dies quartus. ¶ Sed contra hoc arguitur. hec cõcluſio pugnat cum litterã pꝛecedenti eiuſdẽ capituli. vbi dicit. fiat lux ⁊ facta eſt lux et vidit deus lucem ꝙ eſſet bona et diuiſit lucem a tenebꝛis: apellauitqꝫ lucẽ diẽ et tenebꝛas noctẽ: factũqꝫ eſt veſpere et mane dies vnus. et nõ fuit dies ante pꝛoductionem ſolis et lune. ergo luminaria pꝛimo die creabantur.

¶ Ad iſtud varij vario modo reſpondent aliquibus dicentibus ꝙ pꝛimo die creauerit nubeculã. et illam coꝛrupit quarto die et pꝛoduxit ſolem. Alijs dicẽtibus ꝙ mutauit illam nubem in ſolem. Tertius eſt modus beati dionyſij. 4. capite de diuinis noĩbus: quẽ credo rationabiliorem: ꝙ ſol erat pꝛimo die creatus. et ad obiectionem in oppoſitũ qua dicit creatus quarto die. diſtinguo. vel quo ad eiꝰ motũ pꝛopꝛiũ mouẽdo ab occidẽte ad oꝛientẽ. ⁊ ſic concedit. vel de nouo quo ad ſubſtantiã. et ſic negat. ille eſt modus loquendi ſatis vulgatus in ſcriptura et in modo loquẽdi Danielis quarto ſcribit. dixit nabugodonoſoꝛ rex babilonis: nõne hec eſt babilon ciuitas magna quã edificaui: et tamẽ minos et eiꝰ vxoꝛ ſemiranis (vt diodoꝛus ſiculus ⁊ hiſtoꝛie teſtantur) illam vꝛbem erexerũt vl' nẽbꝛotus ante eos inchoauit Geneſis vndecimo. Eſt modꝰ vulgaris loquẽdi: ſi quis pꝛĩceps aliquẽ inopem de pulueribus erigat: talẽ talis pꝛĩceps fecit. verum ſic deus dedit ſoli et lune moueri ſuapte natura ab occidẽte in oꝛientẽ motibus ꝓpꝛijs iſto die / et pꝛimo die ante ſol et luna et ſphere inferioꝛes mouebant motu raptus ab oꝛiente in occidentẽ. ¶ Ex iſto ſequit ꝙ quartꝰ dies erat maioꝛ pꝛimo die. 2. vel. 3. loquoꝛ de die naturali. de artificiali non eſt queſtio. Pꝛobatur coꝛrelariũ. dies naturalis eſt tempus quo equinoctialis facit vnum circulũ ab oꝛiente ad occidentẽ cũ tanta parte quanta interim ſol motu ꝓpꝛio ꝑtrãſit ab occidẽte in oꝛientẽ. ymmo quartus dies exuperat pꝛimum in vna quinta parte vnius hoꝛe. Quod patet. cum ſol facit vnũ circulũ ab oꝛiente in occidentẽ viginti quattuoꝛ hoꝛis: ꝑtranſitur ſignũ in duabus hoꝛis. ⁊ cuꝫ quodlibet ſignũ zodiaci habet triginta gradus: quindecim gradꝰ

equinoctialis:qui vniformiter aſcēdit:valēt vnā
horam.et cum ſol faciat vnam reuolutionem ab
occidente in orientem in trecentis et ſexaginta
quinqʒ diebus et quadrante vnius diei : vnum
gradū pertrāſit in die contra firmamentū .vnde
ſi ſol hodie ortꝰ eſt ī primo gradu ſigni tauri:qui
gradus reſpōdet a puncto equinoctialis: quādo
redibit punctū eq̄noctialis a.non erit dies quo
uſqʒ ſecundus gradus tauri aſcendat.

Vndecimo de cometa et eius
ſignificatione loquendū erit.
quia philoſophi et aſtrono=
mi dant aliquā cauſalitatem
comete ī his inferioribꝰ: que
fortaſſe comete non cōuenit
propterea quero hunc que=
ſtionis titulum. an cometa ſi
gnificet mortes regū. ¶ Pro queſtionis ſolutio=
ne notandū venit ꝙ cometa nichil aliud eſt q̄ꝫ ex
halatio viſcoſa ignita eleuata a terra ad ſupre=
mam regionē aeris cum qua circulariter mouet
Iſto notato: ponam ɔcluſiōes circa eſſentiā co=
mete:poſtea circa eius ſignificationē : quia illud
principaliter īquirimus. ¶ Pria cōcluſio:come
ta nō ē ſoniphaſis:hoc ē cōgregatio ſtellarū er=
rantiū ſimul que lumen ſuum ad ſe mutuo diffun
dunt ſicut dixerunt anaxagoras et democritus:
licet illam appollinus inſecutus eſt : vt dicit ſe=
neca in libro de naturalibꝰ q̄ōnibꝰ. ¶ Scōa ɔclu
ſio: cometa non eſt vna de ſtellis errātibus ſicut
dixerunt ithali pithagorici : qui non ſine colore
dixerūt.ſtella erratica interdū ſoli cōiūgit. ⁊ tūc
nō videt.ſic raro Mercuriꝰ ꝓpter ſolis vicinita
tē videt.interdū a ſole diſtat:⁊ tunc videtur.
¶ Tertia ɔcluſio.Cometa nō ē ſtella erratica ſic
dicit Ipocras thins.ſed vltra pithagoricos di=
xit ſol eleuat vaporem ſub tali planeta:tūc lumē
planete refrāgit ī hmōi vapore:⁊ apparet coma
q̄ tñ pars comete nō eſt:nec eſt ei cōtigua. ſed ꝙ
ſic apparet ꝓuenit ꝓpt̄ diſtātiam nimiā.he tres
cōcluſiones patēt ꝑ reprobatiōes Ariſtot.1.Me
theoroꝝ. ¶ Quarta ɔcluſio.Cometa realr̄ ē ex=
halatio calida viſcoſa ⁊ ignita cōtinuo mota cir
culariter in aere ad motū aeris vel influentie ce
leſtis.materia nō tota ſimlr̄ īcēdit:ſʒ ſucceſſiue.⁊
alia exhalatio interdum eleuat a terra: ⁊ ꝓpter
ea cometa diu interdū durat:ſicut lumē ī lāpade
ꝑ appoſitionē noui olei.durare dr̄ ad octuagita
dies.Seneca dicit ad mediū annū.ſed ab anti=
quis experimētatoribꝰ hoc nō legimꝰ: quibꝰ me
rito in hac parte p̄ſtanda eſt fides.ad minꝰ ꝑ.7.
dies durat.ꝙ aliter et aliter coloret : vel in ma=
gnitudine et paruitate differat:prouenit a mate
ria viſcoſa ex qua gñatur:q̄ interdū eſt maior:in
terdū vero minor.de ſig̃tiōe Comete poſſumus
phiſice loqui vel aſtronomice ſicut mathemati=
ci loquūtur.et(vt puto)etiā theologice et ſm ve
ritatem alit̄ ab his. ¶ De his ponit. 5. cōcluſio.
Cometa ſig̃t vētoſitatem et ſiccitatem in his īfe
rioribus.ꝓbatur cōcluſio.tpe q̄ gñatur cometa
eſt intenſa caliditas.ita ꝙ aliq̄ ꝑtes ſimilis ma=
terie manēt in aere ex quibus generātur venti.
¶ Sexta cōcluſio.cometa ſig̃t terre motum et
maris inundationē.ꝑ exhalationē in viſceribus
terre incluſam fit terremotus.et ꝑ ventū cōmo=
uetur mare.⁊ a locis ſubterraneis erūpit aliqua
ꝑ exhalationes. ¶ Septima cōcluſio. Cometa
ſig̃t mortē regū ⁊ policiarū mutationes.Hāc cō
cluſionē ponit Ariſtoteles qui phiſice regularit̄
in talibꝰ ꝓcedere ſolet.eandē cōcluſionē ponūt
aſtronomi vt vidē potes ī ſcōa ꝑte q̄driꝑtiti ptho
lomei in varijs capitibꝰ:et ī hali habērodan cō
mētatorē eius.Ariſtoteles ꝑ hiſtorias cōcluſio=
nē probat.Et aliqui nitūtur hoc aliter colorare
ſic in lumine naturali.ꝓpter exhalationes cali=
das et ſiccas hoīes fiunt colerici.et furioſi et mo
uentur ad bella:et reges viuunt crapuloſe ⁊ de=
licate:et habent corꝑa delicatiora.et ꝑ ɔñs mo=
biliora.modo ſcōm Ariſtotelē in libro phiſono=
mie:aīa corporis ɔplexionē inſequitur.ergo fiūt
magis colerici/ergo citiꝰ moriuntur. Secundo
arguitur ad idem.fiunt tūc cōiter bella.et reges
interſunt ⁊ occidūtur.ergo cometa eſt ſignū mor
tis regū.Aſtronomi dicūt cometas eſſe de natu
ra aſtrorū: et nouē cometarū maneries enume=
rant:quorū noīa ſequūtur/veru/tenaculū/perti
ca/miles/dñs aſcone/aurora/argentum/roſa/
et nigra. Ueru eſt horribilis aſpectu: et vadit
prope ſolem et ſignificat mutationem fructus ⁊
regū mortalitatē et diuitū . Miles ē ex ɔplexiōe
vētris : et eſt magnus ad modū lune:et habet co
mas.⁊ radios fundit poſt ſe. tunc ſurgēt homies
qui volūt mutare legē.dñs aſcone eſt ex comple
xione mercurij ceruleus et paruus et cauda eius
longa.et in parte in qua apparuerit cauda bellū
ſignificat et regū mortē.archidiuinator albuna=
ſar ſecundum ſigna ʒodiaci iudicat:et aliqua ſua
dicta ponam.dicit: ſi apparuerit aliqua ſtella co
mata in equidiſtātia ſigni arietis: ſignificat mul
ta bella in regionibus diuerſis/deſtructionem
magnatum et infimorum eleuationem.et ſi ap=
paruerit ī parte orientis et ſol eque diſtet ſigno
arietis : ſignificat illud odiū cadere inter ciues
perſe:et plures regiōes obedire regi babilonis
Et ſi apparuerit aliqua ſtellarū comas haben=
tium in directo libre:ſignificat mortē quorundā
regū ī parte occidētis.Et ſi apparuerit ī directo
piſcium:ſigna erunt et prodigia. ⁊ religioſi inter
ficient ſe adinuicem. Dō comete iſte habeant
hanc naturalē ſig̃tionē reſpectu mortis regū/ et
principū:non opinor.rationes phiſice ꝙ come=
ta ſignificet mortē principū nichil valent.et ra=
tio eſt. reges vt viuunt intemperantius q̄ꝫ mille
alij in regno:nec ſunt magis colerici : nec ſunt
melius cōplexionati. frequēter aliqui eorū ſunt
rudes et ebetes . nec ſunt delicatius alij . multi
ſunt et cōſules et beneficiati viri in gallia ita be
ne paſti ſicut rex. et delicate ali nichil facit. an
pro magna calefactione aeris reges ⁊ homines
inſanient: et an non poſſunt cōponere mors nec

communiter eunt reges in proprijs ꝑſonis ad
bellū.et ſi eant:ſunt magno milite et forti ſtipa=
ti.ergo ſi mors ſuper reges cadat tēpore comete
oportet aliā dare cauſam.de ſtulto illo archidi=
uinatore albumaſare et aſtrologis iudiciarijs lo
qui non oportet.ſectas/fidem/et omnia in aſtra
cōuertūt.⁊ ſignanter iſte maleficus potius q̄ꝫ phi
loſophus albumaſar: vt videre eſt in libro de ma
gnis cōiunctionibus.Conformiter ad hoc loqui
tur damaſcenꝰ libro ſecūdo capitulo.7. inquiēs
gentiles autē aiunt per aſtrorū horū et ſolis ⁊ lu
ne ortū occaſum et cōmixtiones oīa diſpenſari
que apud nos fiunt:circa hec enī aſtrologia ver=
ſatur. ¶ De cometis dicā paucis q̄d ſentiam:ipri
mis aliqui comete non ſunt cauſe iſtoꝝ effectuū.
ſed aliquorū effectuū ſunt ſigna.⁊ hoc dupliciter
vnomodo reſpectu aliquorū effectuū ſunt ſigna
naturaliter repreſentātia : vt pote reſpectu effe=
ctuum in ſex primis ɔcluſionibus enumeratoꝝ:
ſicut fumus naturaliter repreſentat ignē. aliqui
ſunt comete ad placitū ſignificantes qui vulgari
ter loquēdo ſtelle vocant. ſicut in ſaluatoris or=
tu apparuit ſtella:hoc eſt cometa:q̄ tres magos
ad hieroſolimā.duxit deīde meridiem verſus ad
bethleē iude.ſic eſt de mille cometis ab orbe cō=
dito a deo ꝓductis regū mortes nutu diuino re=
preſentātes : vt per mille hiſtorias vbivis gen=
tium legimus. raro famati principes potiſſimū
ferro cadunt.non antea cometa viſa ſuper regio
nem principis apud noſtrates:tēpore iacobi ter
tij dum erat cōmotio inter principes et regē ſuꝑ
ʒenith arcis in qua reſidebat rex inopinate orie
batur cometa ad aliq̄t noctes continuata quouſ=
qʒ a ꝓceribus occubuit.nō ſolū ego/ſed tota pa
tria hoc ɔtemplabatur. de alijs noſtris regibus
poſſum et hiſtorias et viuētes recitare quibꝰ me
rito eēt adhibēda fides āteq̄ romani regnū me=
ridionale britanie ceperūt apparuit cometa ſuꝑ
regionē.ſic tēpore quo ceſar/ī erat ſenatu ɔfoſſꝰ.
tēpore neronis.⁊ ita in mille alijs. eſt deꝰ qui co
metas iudices p̄mittit ad inſinuandos interitꝰ
principū et regnorū mutatiōes quatenus hoīes
ad penitentiā redeant.et interdū ꝓpter incredu
los in deo nō ſperātes preponit hoc iudicatiuū.
et hoc voluit damaſcenus libro ſecundo.cap. 7.
inquiens aggignunt autē ⁊ frequēter comete ⁊ ſi
gna quedā interituū regū : quicquid non ſunt ex
his aſtris que ab rerū initio facta ſunt : ſed diui=
na iuſſione oportuno tēpore cōſtituunt atqʒ rur=
ſus diſſoluunt.⁊ q2 comete iſti nūc ſub vno ſigno
nunc ſub alio apparuerunt : et talia contigerunt
nutu diuino primo vt hoīes ſe ad penitentiā cō=
uertant:ſomniantes aſtrologi gentiles vel ī pel=
le ſolū fideles omnia in aſtra retorſerūt. ex con=
tingētibus ⁊ perraris effectibꝰ niſi ſint regulas
tradere naturales.peccata populi ſunt cauſa bel
lorū et regnorū mutationis ſi non penitentiā in
tēpore ſtatuto agant.ſicut in geneſi legimus ter=
ram chanaam abrahe et ſemini eius deus ꝓmi=
ſit ad quadringētos annos futuros. quia adhuc
peccata populi nō demeruerūt ablationē regnī
ſimile habemꝰ in libris regū de ablatiōe regno=
rum iſraelis et iude.primo iſraelis : q2 erant pe
iores.et poſtea iude : q2 erant aliqui boni reges
ſub quibus populus ſancte regebat. q2 ad motū
p̄mi mobilis mouēt ſphere īferiores.eſaye.24.
ſic ſeruus ſic dñs eiꝰ. et ſimile legimꝰ apō Danie=
lē:nec machabeos deſeruit quouſqʒ noti ſatis
in deo confidebāt:ſed īierūt fedus cū gētilibus
romanis:plus cōfidentes in hoībꝰ q̄ꝫ in dño ex=
ercituū niſi cuſtodierit dñs ciuitatē fruſtra vigi=
lat qui cuſtodit eā.Exodi.15.legimus dñs q̄ſi vir
pugnator oīpotēs nomen eiꝰ.⁊ pſaltes regiꝰ rex
omnis terre deꝰ.dat regna ad nutū tā fidelibus
q̄ꝫ infidelibꝰ oīa ſua ſunt.reges oēs terreni/pul=
uis ⁊ caduca caro. ¶ Recolligēdo dico.duplices
ſunt comete.quidā naturalit̄ geniti a cauſis natu
ralibꝰ qui ſignificāt aliqua naturaliter:⁊ ſi ſequa
tur interea alicuiꝰ regis vel potētis mors oīno
eſt a caſu ⁊ fortuna. Alius ē cometa a deo mira=
culoſe productꝰ ꝓpe locū interitꝰ pricipis fama
ti vel regis:q̄ cognoſcit a poſteriore libere a deo
productꝰ per mortē principis. in aliquibꝰ ſapien
tes vtcūqʒ iudicare poſſunt. interdū erit dubiū
nobis an cometa ſit naturaliter vel libere a deo
intenſus.non voco libere in ꝓpoſito quia a deo
libere ꝓductus.deus nichil ad extra ꝓducit niſi
libere ⁊ cōtingēter.ſed capio libere vt vides pro
illo ꝙ miraculoſe producitur.quando vidit albu
maſar religioſos ſe occidere/vl̄ ſi aliquos vidit:
certa caſu et fortuna erat.quid cometa ſignificat
plus ī religioſos q̄ꝫ nō religioſos.improbabiliter
creberrime loquitur.Hali recte de eo dicit/ erat
vnus eorū qui hiſtorias ſequebātur.dicebat mul
ta ad libitū ſine ſale vllo.adde cum hoc : ſcripta
eius ſunt peſtifera:nedū fideli:ſed gentili philo=
ſopho execranda.de ariſtotele primo metheoro
rum de ſigno quod comete attribuit: non eſt cū=
randū.tum primo.opinione mea nec ipſe nec ꝓ
eo aliq̄s poteſt dare cauſas naturales de tot cō=
metis qui apparuerūt in regnʒ internetijs.tū. 2.
non tantū tribuebat nec tribuere tenebat omni
potentie dei ſicut fideles quibus deus fidē autē=
tice ꝓmulgauit. ei aūt ſolū legē nāe tribuit. Si
damaſcenus voluit tenere omnes cometas mi=
raculoſe ꝓductos:nō ſecū opinor.ſi aliquos na=
turaliter ꝓduci et alios libere: ſecū opinor. nec
te moueat ꝙ difficile eſt nobis iudicare quando
cometa naturaliter producit.quādo vero libere
crebro eſt ꝑdifficile ponere deſcrimen inter mi=
raculū et non miraculū.interdū vero non diffici
le.oīa iſta poſſunt vallari per varia que legimus
Legimus de ſancto ambroſio dum in cuna iace=
ret infantulus examen apiū os eius ingredieba
tur et egrediebatur.et de diuo Bernardo ī vte=
ro materno mater ſomniabat ꝙ ī vtero geſtabat
canem candidū latrātē:ſic de dñico/moyſe:⁊ Io
ſeph ſomnio. ⁊ ita cōiter de futuris mirādis le=
gimus.deꝰ ſignū p̄noſticū rei future p̄miſit. ⁊ ſic
dicere ɔſentaneū ē de ciro maiore/de romulo/⁊

remo/ſemiramide/⁊ mille ſimilibus.

SUperius in hac diſtinctione aliqua de celis tetigimus et cometis quos philoſophoꝝ̄ varij putabant in celis. ſupereſt de elementis loqui de quibus ſcriptura ſācta facit mentionē. de igne et aere parū ſentit vulgus rude: ad qd̄ moyſes ſicut deus per os moyſi ſcripſit. loquutꝰ eſt de terra et aqua. 12. ergo queſtio erit de cētro magnitudinis et grauitatis terre. Et querit̄ hec qd̄ an centrum grauitatis terre coincidat cum centro magnitudinis eiuſdē. ¶ Pꝛo queſtionis elucidatione aliqua pꝛemittemus: poſtea ad queſtionē reſpōdebitur. licet ſphera ſit coꝛpus ſolidū vna ſuperficie contentū: puta cōuexa: a cuiꝰ centro ad circumferentiā oēs linee pꝛotracte ſunt equales Tamen terminus ſphera nōnunq̄ extēditur ad coꝛpus rotundū quod aliquā aſperitatē et defoꝛmitatē in ſuperficie ꝯuexa admittit: et ſic capitꝰ in queſtione. ¶ Ulterius ſupponat̄ ꝙ coꝛpoꝛum grauium duplicia ſunt centra: ſcilicet magnitudinis et grauitatis. Centrū magnitudinis coꝛpoꝛis eſt punctū a quo omnes linee recte ducte ad circūferentiā ſunt equales. Centrum grauitatis coꝛpoꝛis eſt punctū exiſtens in medio linee diuidentis illud coꝛpus in duas partes eque graues ¶ Quo fit alicuius coꝛpoꝛis idem eſt centrū grauitatis et magnitudinis. ¶ Secūdo patet ꝙ illa duo centra interdū diſtinguunt̄/ patet in coꝛpoꝛe diffoꝛmiter graui. ¶ Tertio patet ꝙ aliqd̄ coꝛpus habet centrū ſuum magnitudinis extra ſe: patet de coꝛpoꝛe quod eſt minoꝛ poꝛtio circuli/ vel de ſpeculo ꝯcauo: cētrū magnitudinis eiꝰ eſt illud punctū vbi cōcurrunt radij ſolares reflexi: et illic inflammātur. ¶ Quarto ſequit̄ ꝙ ſemper centrū grauitatis eſt infra coꝛpꝰ cuiꝰ eſt centrum. ¶ His notatiunculis pꝛelibatis ponuntur due concluſiones ad titulū queſtionis reſpōſiue. Pꝛioꝛ eſt. Terra eſt ſpherica. quod p̄ſupponitur in titulo queſtionis: et hoc extendendo terminū ſphera: montes reſpectu valliū non faciūt notabile diſcrimē reſpectu totius elemēti: licet bene faciāt ad ptes exterioꝛes: ſicut .xx. ſūt mlti ī theatro et pauci in vico. ¶ Secūda cōcluſio. Non eſt idem centrū grauitatis terre et eius magnitudinis ¶ Pꝛioꝛ cōcluſio pꝛobat̄ et quo ad oꝛientem et occidentē: et quo ad ſeptētrionē et meridiē. ¶ Pꝛimū iſtoꝛū patet: ſol citius oꝛit̄ oꝛientalibꝰ et per notabile tempus anteq̄ occiduis oꝛiat̄ et hoc fieri nequit ſi terra eſſet plana. Maioꝛ patet de lune deliquio quod apparet hoꝛa pꝛima noctis oꝛientalibus: et hoꝛa tertia occiduis: vt dicunt hoīes. poſtea inuicē colloquētes et tempus deliquij notātes. Hoc ipſum patet. altioꝛes ſunt vꝛſe: et dꝛacho exiſtētibus Edinburgi q̄ exiſtentibus Parrhiſij: vt hec loca viſitātes percipiūt: et nauigādo ad meridiē: ſtelle que nobis ſemper apparēt. ī ſerēa nocte occultāt̄: ſic Luſitāi et hiſpalenſes petentes indos referūt. Immo cuſtos arimāthidos vꝛſe exiſtentibus ſub equatoꝛe ſubmergitur. Secundū iſtud Naſonis Tingit̄ oceano cuſtos Arimāthidos vꝛſe. Equoꝛe aſqꝫ ſuo ſydere turbat aquas. Et iſtud fieri nequit ſi terra eſſet plana. Reliquū eſt terrā eſſe rotundā. ¶ Secundo ꝓbatur cōcluſio totaliter quo ad vtrāqꝫ partē: quia ſi terra non eſſet ſpherica ſequeret̄ ꝙ poſſemꝰ videre mōtes et ꝓmōtoꝛia ad maioꝛē intercapedinē q̄ videamus: qꝛ nil aliud impedimenti eſt niſi terre rotunditas. ¶ Ex hac cōcluſione ſequuntur ꝓpoſitiones. ¶ Pꝛima. omnes recte linee ꝓcedentes a ſuperficie terre ad centrum cōtinuo magis appꝛopinquāt. Hoc ptꝫ ad ſenſum in circulo: et patet imaginādo varios circulos ſeſe ambientes in terra ¶ Secūdo inferūt aliqui. ſi eſſet aliquis puteus ſecundū perpēdiculum opoꝛtet ꝙ talis ſit ſtrictioꝛ in fundo q̄ ſuperius. Coꝛrelariū eſt lucidū qꝛ oēs linee ipſum circundantes: ſi ſint ſcđm perpendiculū: cōtinue vadunt appꝛopinquādo adinuicē. ¶ Et ex illo aliqui inferūt coꝛrelariū. Qꝫ ſi quis velit artificialiter facere aliquā turrim debet facere eā magis latam ſuperius q̄ inferius. Pꝛobatur. qꝛ in omni artificio bono partes ſuperioꝛes debent habere inferioꝛes directe inter ſe ⁊ centrū. ergo opoꝛtet ꝙ ſecundū perpendiculū fiant. et per conſequēs opoꝛtet ꝙ iſtud artificiū ſcilicet turris ſit magis lata ſuperius q̄ inferius. ¶ Sed iſta coꝛrelaria non vident̄ michi veritatē cōtinere. Nec fundamentū ex quo illud inferūt. Tum pꝛimo. hoc eſt contra cōmunes geometras pꝛacticos et domorum extructoꝛes. Tum ſcđo. dependēt hec coꝛrelaria ex fundamento falſo: et illi innitunt̄. ergo ipſa minant̄ ruinā: cōſequētia claret. Et pꝛobat̄ antecedēs. dependēt in hoc: ꝙ graue ſimplex extra ſuum locū naturalē mouetur per lineam bꝛeuiſſimam ad centrū mundi: et plumbū perpendiculi ſibi dimiſſum tendet per lineam bꝛeuiſſimā ad centrū mundi. hoc cōſequēs eſt falſum: et contra experimentū oīm: quod patet. nos ſumus in occidua parte mundi. ergo ſi ducat̄ vna linea recta a zenith capitis noſtri ad nadir oppm̄: multum diſtabit a cētro terre. ponatur gratia exempli centrū terre in Syꝛa vel vbilibet: palam eſt ꝙ gleba terre cadēs ſupꝛa nos per lineā bꝛeuiſſimam tendit ad terram pꝛoximam ei ſubiectam. et nullatenꝰ tēdit ad oꝛiētē. Similit̄ ꝑpendiculi plūbū ſibi dimiſſum tendit per lineā rectam ad terram ei ſubiectā. et nullatenus flectit̄ ad oꝛientem centrū mundi verſus: ergo fundamentū falſum. non tamē nego quin poteſt duci ab hac gleba vel hoc plūbo ad cētrū terre linea recta ſecūdum illā petitionē p̄mi Euclydis. A puncto ad punctū rectā lineā ducere. Etiam fundamentū eſt partibus ſuperioꝛibus latius: ne partes ſuperioꝛes labantur ab inferioꝛibus: vel nō bene ſupportent̄: ſcđm iſtud Alani. Quomodo ſtare poteſt titubantis machina muri. Si fundamentū debile fallet opus. ¶ Secūdo ſequitur: ꝙ nō eſt poſſibile eſſe aliquā rectā lineam eque diſtantē ſcꝫ

quodlibet ſui a centro mundi/ immo quelibet talis eſt curua: et ad modum poꝛtionis circuli. pꝛobatur: quia ſi eſſet aliqua talis recta linea: maxime eſſet illa que deſcribitur contingendo ſuperficiem terre: ſed hoc eſt falſum: quia talis pꝛopinquioꝛ eſt centro in puncto medio: q̄ in partibus extremalibus. ¶ Tertio ſequitur: non eſt poſſibile ꝙ aliquis ambulet ſm̄ rectam lineam quin aſcendat vel deſcendat: patet: quia ſemper talis appꝛopinquat centro vel elongatur ab eo. Cum appꝛopinquatur centro/ deſcendit. cum recedit/ aſcendit. ¶ Secunda concluſio pꝛobatur: eſt diffoꝛmiter grauis. ergo non eſt idem centrum magnitudinis eius: et grauitatis. Eius centrum magnitudinis ex omni parte relinquit partes equaliter extenſas: et ſi ſic: centrum grauitatis continebitur inter centrū magnitudinis: et ſuperficiem conuexam. antecedens patet. pars terre cooperta aquis eſt frigidioꝛ/ ⁊ grauioꝛ. pars terre aquis diſcooperta leuifit a ſole. ergo vna medietas eius eſt altera leuioꝛ/ vel potius altera minus grauis. ¶ Ex iſto ſequitur. Si pars grauioꝛ terre partem minus grauem pellat: quouſqꝫ centrum grauitatis eius ſit centrum pꝛimi mobilis: pars terre aquis diſcooperta eſt celo pꝛopinquioꝛ q̄ altera pars terre cooperta aquis.

¶ Secundo ſequitur/ ꝙ centrum magnitudinis terre eſt inter centrum grauitatis et celum.

¶ Tertio ſequitur: adiuncto vno rationabili ꝙ aqua grauis iuuat terram quouſqꝫ centrum grauitatis terre et aque ſit centrum totius vniuerſi: nec centrum grauitatis terre: nec magnitudinis terre eſt centrum mundi.

¶ Contra concluſionē arguitur. terra apparet plana ſm̄ ſenſum. ergo ipſa non eſt dicēda ſpherica. ¶ Confirmat̄ hec ratio. Si terra eſſet ſpherica nemo poſſet īcedere circa terrā quin ſtatim caderet: patet de ſtante ſuper cipam vel globum pꝛeceps ruit. ¶ Ulterius. qui incedit per miliare: et eſſet longus: velocius mouetur q̄ bꝛeuis q̄ eum ſemper pꝛecedit: cum maioꝛem pꝛopoꝛtionem circuli deſcribit in equali tempoꝛe.

¶ Ad pꝛimum iſtud concedo pꝛopter eius magnitudinem. ¶ Ad ſecundam nego conſequentiam: magnitudo globi impedit ne homo cadat: vt patet ad ſenſum ſuper magnam cipam poteſt quis ſtare: qui ſuper paruam ſtare nequit. et immenſa cipa apparet lata et plana: vt patet de ſole a remotis. ¶ Ad tertium concedo illatū: licet non velocius circuiat ſicut caput hominis ſemꝑ velocius mouetur q̄ eius pedes.

¶ Secundo arguitur. ex his ſequitur ꝙ terra cōtinuo mouetur. cū frigiditas aque frigefacit terram eam condenſat: et facit grauioꝛem: et ſol et planete partē oppoſitam leuifaciūt: pars aque cooperta continuo pellit aliam partem: et ſic nō ceſſabit eius aſcenſus: quo ad centrum grauitatis terre vel potius aggregati aque ⁊ terre erit medium: et centrum pꝛimi mobilis: vel celi quieſcentis: ita ꝙ linee ducibiles a ſuperficie cōuexa vltimi celi ad centrū grauitatis aque et terre ſint equales: et pondus terre ex vna parte q̄ eſt multo maioꝛ in quantitate: tantum ponderat ſicut poꝛtio terre: et aque ex altera parte: et ille due partes ſe habent ſicut due equilibꝛe in bilance.

¶ Reſpondetur: ſtat ꝙ partes alique fluant a mari ad aridam: et crementum fluminum in arida/ ⁊ leuatio vapoꝛum in mari. et ſic terra ſtabit ſolida: et manebit centrum grauitatis eius in eodem ſitu per notabile tempus: et ſi poſtea addatur parum vni parti: inſenſibilis erit ille motus pꝛopter inſenſibile in reſpectu additum: nec eſt opus talem motum paruum rectum negare a terra. Secus eſt de motu circulari: de quo ſuperius loquuti ſumus. Nec ad maioꝛem frigefactionem terre ſequitur maioꝛ grauitas vtrobiqꝫ. patet. aqua eſt frigidioꝛ terra: non autem grauioꝛ: etiam aqua tandem tantum frigoꝛis et denſitatis pꝛoducit in terram ſicut vnq̄ poſtea pꝛoducet: vt de caloꝛe contingit in aqua pꝛoducto. Et ex illo ſequitur ꝙ nunq̄ terra attingit globum lunarem vel mediam regionem aeris: ſicut ſaluatur magnitudo elementoꝝ ignis et aeris/ vel aque: licet ſub equatoꝛe maioꝛ ſit ignis q̄ aeris. Oppoſito modo ſub polis: ſemper erit recompenſatio: Quod perditur in vno recuperatur in alio: ſicut grammatici dicunt/ de cremento genitiui de alius: in ſyllabis vel tempoꝛibus. ¶ Aliter dicitur negando ꝙ terra moueatur/ eſto ꝙ augeatur grauitas ex altera parte. Et ratio eſt: tota terra et aqua cathegoꝛeumatice reſiſtit illi parue poꝛtioni grauitatis addite. ¶ Et ratio ē: quia totū illud eſt naturaliter ſituatum. cum centrum grauitatis eius ſit centrum mundi: tota appetit illic quieſcere: et reſiſtit cuilibet volenti ipſam a ſua ſede mouere. Alioquin ſi tu tangeres terram digito eam a ſua ſede pelleres. ¶ Sed conrra hoc arguitur. Ex hoc ſequitur ſi terra eſſet extra ſuum locum naturalem remoto omni pꝛohibente: ꝙ nunq̄ centrū eius eſſet centrum mundi: hoc eſt inconueniens: igitur. conſequentia patet. quādo vna tertia poꝛtio eſt ex altera parte centri: due tertie ſunt citra centrum: et per conſequens due tertie naturaliter locantur (ſupponatur terra vnifoꝛmis grauitatis) et due tertie magis reſiſtunt q̄ vna tertia pellere poteſt. Immo illa tertia non pellit: cum tota terra eſt naturaliter collocata: ſed hoc eſt falſum. Due tertie citra cētrū appetūt eaꝝ cētrū locare in cētro mundi: ⁊ reſiſtētia tertie ptis nō ſufficit. ¶ Si dicas: ille due tertie nō appetunt eaꝝ centrum eſſe. centrū mundi eſt niſi vnꝰ appetitus totius et partis in toto. Et quando totū naturaliter locatur hoc ſufficit partibus: immo eſt naturale vni pti ex altera pte centri aſcendere q̄ ad totū naturalit̄ locat̄. ¶ Cōtra: ſi ille tres tertie eſſent ſepate: hoc non contingeret: ergo neqꝫ nūc. ¶ Ad replicam cōcedo illam ſequelam: dato ꝙ teneat̄ ꝙ ptes citra cētrū maioꝛes pellant alias ptes extra centrum ꝓpt̄ cremētū reſiſtētie.

ex altera parte centri ad actiuitatem partis citra centrum:et concedo ꝙ iſtud eſt probabile qḋ dicitur interarguendum. Et ad replicam finalem dicitur:non eſt idem in varijs corporibus:⁊ eedem partes ſe iuuant melius in toto q̃ ſeparatim.et quicquid ſit(tenendo ꝙ maior pars pellit minorem quouſqꝫ centrum totius ſit centruꝫ mundi)nunq̃ centrum terre erit centrum mundi:ſic perpetuo deſcendet:et in infinitum tarde:quia quanto erit maior pars ex altera parte centri/tanto deſcenſus erit tardior:⁊ infinitum tempus ad hoc requiritur. qḋ ſic patet. Supponat̄ primo cum Ariſtotele ſeptimo Phiſicorum ꝙ in eadem proportione in qua diminuitur proportio actiuitatis ſupra reſiſtentiam/diminuatur velocitas motus. Supponatur ſecundo. Si aliqua ſe habeant in proportione maioris inequalitatis:et a maiori tollatur quarta pars exceſſus et addatur minori. Proportio maioris ad minꝰ/ad minus diminuetur ad ſubduplum. ¶ Tunc ponatur caſus ꝙ ſit a.graue cuius vna quarta ſit vltra centrum terre:et quarta inter centrum terre: et centruꝫ a.grauis diuidatur per partes proportionales maioribus verſus centrum terre:et ponamus ꝙ ad deſcenſum prime requiratur tēpus vnius hore. Et arguitur ſic. Tantum tempus requiritur ad cuiuſlibet alterius partis deſcenſum:ergo quum tempus futurum infinitum non ſit pertranſibile:centrum a.nunq̃ veniet ad centrum terre. Antecedens probatur. Ponatur velocitas vt duo qua a/iam mouetur. Et ſequitur ꝙ poſt deſcenſum prime partis proportionalis ad minus mouebitur in duplo tardius. Nam pars citra cētrum excedit partem vltra centruꝫ per duas quartas:ergo illa prima pars proportionalis eſt quarta pars exceſſus:ergo per remotionem eius ab actiuitate/et additionem eius reſiſtentie:proportio actiuitatis ad reſiſtentiam eſt diminuta ad ſubduplum adminus/per ſecundam ſuppoſitionem:ergo ſecunda pars proportionalis mouebitur in duplo tardius adminus ꝑ p̄mam ſuppoſitionem. ¶ Et ſicut probatur ꝙ ſecunda deſcendit in duplo tardius prima: probabitur de tertia reſpectu ſecunde: et de omnibus alijs.

¶ Queſtio decimatertia.

Ertiadecima queſtio erit de aqua quomodo ipſa non circuit totam terram cooperiendo. Pro huius queſtionis ſolutione notabis. licet deꝰ in prīcipio creationis mundi circa terram totam/produxit aquam.tamen neceſſarium erat viuendo ſicut homines viuunt: ꝙ aliqua terre portio eſſet ab aquis diſcooperta: ſed de modo quo aqua ſtat ſeparata non currens in aridā:ē altercatio.et aliq̄s vias recitabo q̄ꝝ aliq̄s reprobabo:ꝓbabiliores capiēdo. Una poſitio ē ioānis ḋ ſacro buſco ī ſuo libello ḋ ſphera dicēs: ſiccitas terre aq̄ reſiſtit ne currat in aridā.illḋ nō ſufficit/querēdo quare citius in vno loco reſiſtit q̃ in alio. Alia eſt poſitio ꝙ terra diſcooperta ē aqua in ſeptemtrione.quia pars celi ſeptemtrionalior eſt nobilior et potentior propter multitudinem ſtellarum/terram attrahit ad ſe ſurſum ſicut magnes ferrum.⁊ ſic vna pars eſt diſcooperta vt in ea animalia greſſibilia viuāt.contra.hac via terra violente ſtaret diſcooperta aquis. et ꝑ conſequens non perpetuo.nullum violentum eſt perpetuum:primo celi.capite.ponit̄ aliquid contra communem viam ꝙ pars ſeptemtriōalis celi eſt nobilior.ſm philoſophum ſecundo celi:pars celi in qua eſt polus antarticus apparet ſuperior et pars oppoſita inferior. Et diebus his vltra equatoreꝫ nauigantes dicunt ſtellas eſſe quātitate et luīe maiores prope plagam meridionalem q̃ penes eas.⁊ ab effectibus ī illis locis inuētis/patet alterius partis celi nobilitas. ¶ Alia eſt via quam Paulus Burgēſis.in additione/Gen̄. primo inſequitur.et dicit ꝙ terra eſt ī medio vniuerſi tanq̃ eius centruꝫ:et eius centrum eſt ideꝫ cum centro vniuerſi. et pari ratione elementum aque de ſui natura eſt ſphericum cuius centrum eſt idem in ſua prima productione cū centro terre ſeu vniuerſi. Sed oportuit terram eſſe diſcoopertam ab aquis ſꝫ aliquas partes ſui propter habitationem animalium. Sapientia autem diuina ſic diſpoſuit vt elementum aque ſeruando ſuam rotunditatem naturalem haberet centrum ſeparatum a centro terre et vniuerſi. quēadmodum centrum quorūdam orbium planetaruꝫ eſt ſeparatum a centro vniuerſi. Hinc tales orbes vocantur eccentrici/ſiue egreſſe cuſpidis. Et omnes aque vbicūqꝫ ſint habent inclinationem ad centrum aque ad quod fluunt ceſſante impedimento. Poſtea dicit ꝙ huiuſmodi diſtantia centrorum fuit facta a deo et nulli poteſt attribui niſi poteſtati ⁊ ordinationi diuine. Et quoniam ipſe tenet elementum aque in deciuplo eſſe maius terra:ideo etiam dicit/ꝙ licet in ripa maris cōmuniter terra et aqua ſunt equalis altitudinis tamen procedendo in mari per elongationem a terra/mare ſemper eſt altius terra.et ſic licet ī ripa maris terra et aqua concurrant:procedendo tamen in mare per elongationem a terra mare eſt altius terra:ſic ſcilicet:ꝙ in tm̄ poteſt quis ꝓcedere ꝙ ibi mare eſſet altius q̃ altiſſimi montes in terra.et hinc eſt vt dicit incedentes ꝑ terram ad mare deſcendere dicuntur. ¶ Contra hanc poſitionem arguitur.de natura aque eſt a loco ſublimiori ad decliuiorem fluere.nec in loco ſublimiori manet niſi violente detineatur.modo nullum violentum eſt perpetuū. et licet deus poſſit rem violente detinere perpetuo:non eſt fugiēduꝫ ad miracula vbi oīa naturalr̄ ſaluari pñt. ¶ Quarta via eſt.ex queſtione precedenti non eſt idem centrum magnitudinis ⁊ grauitatis terre. Deus propter ſalutem animantium primo retraxit aquam ad partem que totam terram a pn̄cipio circuibat:vt dicit ſcriptura/Geneſis prio inquiens. Congregentur aque que ſub celo ſunt in locum vnum/et appareat arida.et factum eſt ita.et vocauit deus aridam terram:congregationeſqꝫ aquarum appellauit maria.tunc aqua ad partem primo retracta:relicta eſt terra influentie celeſti. Sol et planete aliqui terram diſcoopertam calefecerunt et lenifecerunt:vel minus grauem fecerunt: vapores et exhalationes ab ea extrahendo. Pars aqua cooperta non eſt ſic lenificata. ergo minus de terra aqua cooperta pellit equalem partem terre ex altera parte centri.et ſic pars diſcooperta que eſt parua in ordine ad totum:magis celo appropinquauit naturaliter a grauitate alterius partis.licet violente ſit pars aqua diſcooperta facta minus grauis.⁊ per conſequens linea ducta a centro grauitatis terre ad ſuperficiem conuexam terre aquis coopertam eſt breuior q̃ linea ducta ab eodem centro ad ſuperficiem conuexam terre aquis coopertam:vt patet ponendo pedem circini immobilem in centro terre:reducendo cū pede mobili aliter extenſo varias lineas. ſed de natura aque eſt ad locum decliuiorem fluere ſuapte natura.ergo vbi eſt mare oceanum/terra eſt decliuior q̃ arida.ergo naturaliter illic bene locatur oceanus.mare caſpium ſiue hircanum eſt in loco decliuiore terre.non poteſt ſuum locum naturaleꝫ exire propter terras propinquas altiores et ita de mari mediterraneo et lacubus: vel de aqua fontali vel pluuiali in iugis montium. ſuꝑ montes ſtabunt aque.etiam non eſt tm̄ aque ſicut terre.ergo aqua non appetit circuire totam terram.ſed ſe ad quandam ſphericitatē reducere. Ex iſto redditur cauſa quare mare non currit in littus proximuꝫ ſine violentia.ſi in aridā curreret:aſcēderet:quod eſt inconueniens: ſm illḋ pſalmiſte. Congregans ſicut in vtre aquas maris.et ſic terra ſtat fundamētum ſtabile ⁊ abiſſus veſtimentū eius.ſm illud pſalmiſte pſalmo.103. Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam nō inclinabitur in ſeculum ſeculi.abiſſus ſicut veſtimentum amictus eius.et paulopoſt ſequitur.terminum poſuiſti quē non tranſgredientur neqꝫ cōuertentur operire terrā:ſm promiſſum dei: Geneſis nono. Neqꝫ erit deinceps diluuiū diſſipās oēm terram. Et Job.18. Quis concluſit oſtijs mare.et paulopoſt circundedit illḋ terminis meis et poſui vectem et oſtia et dixi.vſqꝫ huc venies et non procedes amplius.et hic cōfringes tumentes fluctus tuos. ¶ Contra iſta arguit̄:pſalmo ſexageſimooctauo dicitur:veni in altitudinem maris.et pſalmo centeſimotertio:ſuꝑ montes ſtabunt aque. ¶ Ad primum dicitur ꝙ altitudo tm̄ valet ſicut profunditas:ſm illud Vergilianum primo Aeneiḋ.vix e conſpectu ſicule telluris in altum vela dabant leti. Ad aliam auctoritatem dicitur ꝙ loquitur de aqua que eſt in media regiōe aeris vl' citra ī caſu.et aliq̄ aque vt fōtes et magni lacus ſunt in īmanibus iugis montium.patet de lacu/de loſanna ⁊ pleriſqꝫ alijs.

¶ Secūdo arguitur.licet aqua in littore maris nō ſit altior terra: tamen aqua diſtanter a littore eſt altior terra.quod patet ſic. Aqua eſt ſpherica et plana.quod patet iudicio ſatis vulgari.ſit aliquis in naui et notet promontorium in littore maris vel turrim aliquam: recte nauigando de radice mali non poterit videre turrim: bene tamen in vertice mali:⁊ tamen linea breuior eſt ab oculo ad turrim in pede mali q̃ in eius faſtigio.⁊ hoc non eſt niſi propter tumorem aque.nō ob aliud mercatores timentes piratas ſpeculatorem ad ſummitatem mali mittunt:non autem ad prorā vel puppī. ¶ Inſuꝑ. Iſta via nō poſſūt ſaluari inſule in mari:vt Taprobana Britannia quō terra illarum inſularum debeat eē altior t̄ra

¶ Ad primum nego/ꝙ aqua in medio mari ſit altior terra circūiacente.qꝛ tunc in eam deſcēderet.bene poteſt eſſe profundior.quia terra eiꝰ ei ſubiecta plus diſtat a centro.et ad experimentū dicitur ꝙ hoc prouenit ꝓpter altitudines vndarū inſurgentes in aqua. Mirabiles elatiōes maris:mirabilis in altis dominus. Vel propt̄ multos vapores eleuatos prope mare: qui impediunt viſum. Si dicas ꝙ mare a fronte quando ingredieris videtur altius.hoc idem videtur a tergo vt patet intuenti. ¶ Aliud argumentum eſt impertinens qualitercūqꝫ dicatur. ſiue ponatur centrum aque ſeparatum a centro terre ſiue nō. et argumentum eſt multo maius contra illā poſitionem. Sed dicitur ꝙ britannia eſt altior mari circūiacente ⁊ ſic taprobana ſaltem littora et ripe maris.licet partes remote/terre poſſunt eſſe mari illo decliuiores.ſed ingreſſus aque impedietur ad has partes per ripas maris. ¶ Sed dubitas quomodo cauſatur britannia: puta ꝙ illa terra eſt altior reliquis partibus terre vicinis. ¶ Pro nunc dico. iſte inſule ſunt magni montes et generantur more ceterorum montium. Britannia(que ſm Ptholomeum ſeptimo libro geographie poſt taprobanam eſt maxima inſularum)fiebat altero iſtorum modorum. vel deus a principio(ꝙ eſt michi verosimilius) non condiderat terram ſphericam:ſed aliquas gibboſitates et altitudines in ſuꝑficie terre fecit:q̄rum alique ſunt īmanis magnitudinis. et ille in aquis proiecte dicuntur īſule.quarū alique ſunt minuie:vt rodus/minorica: et relique bealires. alique magne. quia archa Noe deſcendit ſuper montes armenie/Geneſ.8.veroſimile eſt ꝙ mōtes illi diluuium preceſſerūt:vel fluuius Noe ſuo impetu terram in aliquo loco molliori cauabat et multam congeriem terre et ſaxorum proiecit in vnam maſſam eleuatam ex qua facta eſt inſula.licet homo non improbabiliter poteſt loqui de Britannia ſicut fertur de Cecilia vltra Pharon/ꝙ ſicut Trinacria olim Italie coniungebatur:ſed mare ingrediens ſeparationem fecit. Unde Plinius libro ſecundo/ca.90.loquens de

terra quam mare abſtulit et inſulam fecit ſic in-
quit: auellit cicilliam italie. ciprum ſirie. ꝛc. ſic foꝛ
te erat de britannia ꝙ relique europe coniunge-
batur et mare oceanum irrupit iter parando vi
am a ſeptemtrione ad meridiē citius in vna par-
te ꝙ alia pp terre moll ciē i vna pte ꝛ reſiſtētiā
in alia. incepado inter caliſiam i picardia ꝛ do-
uerum in anglia non eſt ſupra quindecim leucas
et inter noſtrā dñaꝫ de Solonia ꝛ angliā minus
eſt interuallum. et eodē modo dicet inter Hiber
niam ꝛ Britanniā: et de Orchadibus inſul' tile/
et reliquis. et ſicut impetus maris a continenti
terram rapit et inſulam facit: ſic continenti inſu-
lā continuat. Eadem eſt ratio. ꝛ plinius. ca.91.
eiuſdem libri: hoc factum fuiſſe oſtendit. p terre
motus valles et montes gñantur: ita ꝙ aliqua
pars terre tremuit ꝓpter ſpūs in terra incluſos
ſicut tempoꝛe meo dicere ſolent de monte ſonū
dante veniēdo de Hadingtona ad Albam eccle
ſiam ad ducentos paſſus ab alba eccleſia diſtan
te. Simile de terre tremoꝛe in Sabinenſi agro
oſtēdit plinius. c.96. et per longam pluuiam et
decurſum aque. modo longa erat pluuia et im-
petuoſa ante Noe diluuiū. Vñ Gen̄.7. ſcribitur.
Ego pluam ſup terram quadraginta diebus et
quadraginta noctibus: et delebo omnem ſub-
ſtantiam quam feci de ſuperficie terre. Primus
modus eſt michi veroſimilioꝛ. Montes non ſūt
a caſu et foꝛtuna facti: ſed nutu diuino tempoꝛe
ardoꝛis ſolis ſub vmbꝛa montium quieſcunt ani
malia. et vbicūqꝫ flat frigid⁹ boꝛeas vel ventus
alius: ab vna parte montiū aīalia capiunt requi
em. hoc nouere rurales in regiōibus paſcuis ha
bundātes: qui in hyeme ad montes vel nemoꝛa
habent refugium pꝛo ouium boū et equoꝝ ſilue
ſtrium quiete. Rurſus non parum vtilitatis pꝛo
pace inter gentes maria et montes afferunt.
patet de montibus pyrreneis inter gallos ꝛ hiſ-
panos. alpes inter gallos ciſalpinos et tranſal-
pinos. germani ab hiſperia p eoſdē alpes ſepa-
rantur: et alie regiones p eoꝛum deſcenſum i gre
ciam. ſic facit mōs imanis ab oꝛientali mari aſie
Oriens ad mediterraneum pꝛotenſus. nichil vti
lius ꝙ per grandes habere fluctus vel mōtes dif
ficilis acceſſus inter regna vicina. ¶ Preterea
arguitur Matthei.8. ſcribitur. Deſcendit ad il-
los de naui. ꝛ Luce.5. ſcribitur. Et aſcendente ie
ſu in nauiculā. ergo mare eſt terre contermine al
tius. ¶ Reſpondetur. conſequentia eſt nulla. ſo-
lum ſequitur ꝙ nauis cuius magna ps eſt ſuper
aquam eſt terra contermina altioꝛ. et illō poteſt
p paſſus ſacre ſcripture coloꝛari. pſalmo cente-
ſimoſexto ſcribitur: qui deſcendūt ad mare. ꝛ de
ſcendentes iopen inuenerunt nauim. ¶ Ampli-
us arguitur. Aqua ſuper herbas cadens ad quā
dam rotunditatem ſe recollit: ꝛ ſic patet de
aqua ex foꝛamine dolij cum aqua egreditur.
¶ Rurſus: recitat Ariſtoteles circa finem pꝛimi
Metheoꝛoꝛum hiſtoꝛiam de egypto. cum quidā
rex voluit deducere ſinum arabicum in mare me
diterraneū: ꝛ cum longam confoſſionē faceret:
quidem antiquus philoſophus nomine Selo-
cres inuenit per artem mare altius terra. ꝛ ſi eni
ſi ceſſaret tota egyptus fuiſſꝫ ſubmerſa. ꝛ ſic rex
ille ceſſauit. ꝛ iterum darius hoc attentans ceſ-
ſauit. ¶ Reſpondetur. aqua in pꝛincipio ſue ge-
nerationis quando eſt parua ſe reducit ad figu-
ram ſphericam. vel a frigoꝛe circūſtante ad hoc
reducitur. et ſic aqua vel vinum dolium exiens:
non autem quando eſt in magna quantitate.
¶ Ad ſecundū argumentū de illis ceſſationib⁹
regum egipti. dicit: non eſt ſermo de terra mari
pꝛio ſed remoto. ꝓpterea aliqui hoc timentes
aggeres apponunt ad reſiſtendum mari. quod
terra eſt altius: vt in flandria ꝛ ſelandia fieri ſo-
let impenſis reipublice. ¶ Ex his duabus que-
ſtionibus ſimul iunctis patet non eſſe idem cen-
trū grauitatis terre et ei⁹ magnitudinis. ꝛ p cō-
ſequens ſemper ſtante pede circini imobiliter i
centro grauitatis terre: ꝛ alio pede mobili leua-
to ad ſuperficiem cōuexam terre ſub aqua ꝛ ſine
aqua: longioꝛ eſt linea ad aridam pꝛotenſa. et p
ꝯñs ſupficies tre diſcoopta aqͣ ē celo vicinioꝛ et
alia depꝛeſſioꝛ. ꝛ p ꝯñs illic tm̄ reqeſcit aqͣ i ſuo al
ueo: ſi non violente agitetur aliūde. ¶ Inſuper
inſulas de nouo in aquis pōt facere aqua maris
ſicut in aqua dulci videm⁹. et duas iſulas mutuo
collidere in vnam: vel vnam continenti addere.
Aliqua etiam terra propter exhalationem inclu
ſam tremit potiſſimum equitibus. ꝙ mirabilius
putatur/ dicit Plinius libꝛo ſecundo. c.97. ꝙ ali
que inſule ſemper fluctuant hoc in egeo et cam-
pania dicit ſic inquiens. Similiter in reatio que
dam inſule ſemper fluctuant ſicut in agro cecubo
et eodem reatino mutinenſi in vaduno iuſlacu
et ad tutilas aquas opaca ſilua que nunqͣ diu ac
noctu eodem loco viſitat. Audiui in patria mea
eſſe natantem inſulam: et hoc reputant vnum de
tribus ſcotie bꝛitannice mirabilibus. licet terra
naturaliter appetit eſſe ſub aqua vbicūqꝫ locoꝝ
poſita fuerit: tamen poteſt dari terra ſic poꝛoſa
bituminoſa de oleo vel alijs mixtis participās
cum ſuperioꝛibus elemētis: dato ꝙ eſſentialiter
et entitatiue ſit pura terra et non qualitatiue ꝙ
ſupernatet aque. et illa aqua eſt ſup terram ſoli-
dam. ſicut capere potes ceſpitem terre ſuperfici
aliter bene calefacte ꝛ ponere ſuper aquam ſup-
natabit. Et ſi aqua fuerit ꝓfunda et groſſa: ꝛ ter
ra argilloſa et valde lata ſuppoꝛtabit onus gran
de. ſicut de naui in mari videm⁹: vel de lignis fu-
nibus coniunctis que noſtri ſuper taym flumen
ponunt: ſuper que ſedent homines cuꝫ ouium et
boum magna caterua. vidi in pꝛatis aliquibus
nobiſcum crebꝛiter loca ſuper que pueri ludunt
flexibiliter ad.4. vel quinqꝫ pedes deſcendit et
aſcendit. equus vel bos ad ventrem cadit. illic ē
aqua groſſa terram humidam et fixam ſuppoꝛ-
tans. et ſi non adhereret fixo ſolo: moueretur cir
culariter ad motum aque.

¶ Queſtio.xiiij.

Quartodecimo de mari loq̄n
do q̄rit: q̄d cauſe eſt vt mare
fluat ꝛ refluat bis in die na-
turali vel pꝛope diem natu-
ralem. Dico pꝛope vel fere.
quia cum luna circuit terraꝫ
a puncto oꝛientis ad occidē-
tem quouſqꝫ redeat: plus tē
pus ꝙ dies naturalis cōſumitur. hoc tempus eſt
longius ꝙ dies naturalis intantū ꝗtum eſt oꝛt⁹
arcus deſcripti per lunam contra pꝛimum mobi
le motu pꝛopꝛio. ꝛ hoc pluſqꝫ ſol. Luna ab oꝛtu
eius vſqꝫ ad eius iteratum oꝛtum conſumit plus
tempoꝛis ꝙ ſit dies naturalis habens viginti-
quattuoꝛ hoꝛas per ſpacium tempoꝛis in quo o-
riuntur tredecim gradus equinoctiales. Eleua-
tio.15. graduum equinoctionalis facit vnam ho
ram. ideo referunt lunam circuitum facere i.25.
hoꝛis. demptis duobus gradibus. ꝛ tumoꝛ aque
in totidem hoꝛis circuit totum oceanum.
¶ Reſpondetur ad queſtionem/ pꝛimo ponēdo
aliqua de mari. Secundo reſpondendo conclu-
ſiue ad queſitum. Pro pꝛimi expeditione ſcito:
quelibet congregatio aquarum dicitur mare. pa
tet per ſcripturam/ Geneſis pꝛimo. Et vocauit
deus aridam terram congregationeſqꝫ aquarū
appellauit maria. Hinc lacus in iudea vocātur
maria: vt mare Thiberiades. reſpectu quoꝛum
ſcriptura ſancta vocat mare Mediterraneuꝫ ma
re magnum. quia eſt iudee ad occidētem: ꝛ expe
dit in magnitudine omnes lacus et flumina que
habent hebꝛei. Mare oceanum eſt ab eis remo-
tuꝫ. nec eis patuit exceſſus nauigio ad mare oce
anum niſi per mare mediterraneum. non ſic ca-
pimus in communi ſermone mare. ſermones ſe
cundum materiam ſubiectam ſunt capiendi.
¶ Triplex eſt mare. quoddam Hircanum ſiue
Caſpium: a patrijs vicinis denominatum i aſia
ab oceano ſegregatum: pꝛoductum eſt ab ocea-
no ſcithico per meatus ſubterraneos: et cum flu
minibus in ipſum cadentibus: vel pꝛout alijs au
gurari libet a ſolis fluminib⁹ (eſto ꝙ ſit magnū)
pꝛocreatur. tot flumina a monte illo Aſiam ad
longum ſecante: qui in aliquibus locis caucaſus
in alijs taurus: in pluribus imaus vocatur. ca-
dunt a meridie: et a montibus yperboꝛeis a ſe-
ptemtrione in magnam ꝛ imā planiciē i cōfinio
hircanie et caſpie vt magnum mare reddāt. Se
cundum mare eſt oceanus: dictus/ quia ociſſime
terram aluit: aquarum mater: totam terram cir
cuit. non eſt mare iudicum ab oceano ſeparatuꝫ
ſicut ptholomeo viſum eſt. Plinius libꝛo ſe-
cundo varijs experimentis oppoſitum docet. et
Veſpuſius Emericus et Luſitani a viginti an-
nis hoc magna nauium claſſe didicerunt. iſtud
mare a terris quas alluit vꝛbibus et effectibus
in eo cōmiſſis denominationem capit. ſicut ter-
ra ipſa in varijs eius poꝛtionibus a varijs gen-
tibus varias denominationes vſurpat. vt ſcithi
cum/ iudicum/ germanicum/ gallicum/ bꝛitanni
cū. Tertiū ē mare mediterraneū. nō dictū ꝓuer-
tibꝫ ꝙ mediat iter tras. ſic bꝛachiū maris ſco-
tiā i varijs locis ſegregās dēret dici mare medi
terraneū: ꝯ modū loquendi coſmographoꝛuꝫ. ſo
lum vnū mare vocatur meditarraneū: qō Euro
pam ab Affrica ſeiungat et in Meotide palude
termiāt. pt tm̄ dici ꝙ ē mediterraneū eo ꝙ trā me-
ditulio aluit. Affricā ꝛ europā ptit̄ q̄ ſūt due oꝛ-
bis ptes. pari foꝛa aſiā : pte circūlābit. trā a pꝛi-
cipio rapit intꝫ affricā ꝛ europā. et argumētū eſt.
apō mltos atiqs oꝛbis biptit⁹ē i Aſiā et europā
ita ꝙ ſic Aſia ad occidētē hꝫ tminū tanaym flu-
mē marꝫ mediteranei ptē a ſeptētriōe ad meridiē
ꝓtenſā. ꝛ nilū ad oſtiū canopi. i alijs ptib⁹ ocea-
nū hꝫ. ſ. ſcithicū oꝛiētalē ꝛ iudicū. reliq̄ continen
tis pars eſt Europa. ꝛ tamē iam a multis annis
hec Europa in aqua eſt per ingreſſum maris in
binas partes diuiſa: quarum illa que ad meridiē
tēdit/ Affrica/ et alia ad ſeptētrionē/ Europa di-
citur. in pꝛincipio ingreſſus intꝫ abilā in affrica ꝛ
calpen in Europa mōtes binos qui apud aliqs
columne Herculis denominant. licet Hercules
poſuit illic in littoꝛe maris colūpnas ereas qꝛū
vna in diebus cōmētatoꝛis videbat: vt ptꝫ in fi-
ne icōi de celo/ ſiue iſſe colūpne eree ſiue mōtes
(cū ſint pꝛopinque) dicant colūpne Herculis: pa
rum refert. fretum Herculeū non tenet vltra.10.
miℓ paſſus. Poſtea deſcendendo ſcōm loca ma
ritima cōiter capit nomen: vt Hyſpanicū balea
ricū ab inſulis balearib⁹. gallicū/ liguſticū/ ſicu-
lū adriaticū ab adria vꝛbe. ꝛ ſinū adriaticū ad ve
netias pꝛotendit. Jonicū carpatū a carpato in-
ſula inter rodum Aſie inſulam et egiptum in ſe-
ptētrionem ſe flectit. vbi mare egeum: in quo eſt
Chios inſula vna cicladum. Ciclades ſunt mul-
te inſule in egeo vel mircoo mari in circuitu deli
poſite. vt andros/ ſtyꝛos/ tenos. ꝛc. pꝛopōtis et
pōtus exinus. ꝛ interpꝛetatur bonū hoſpicium p
contrarium: iuxta illud Ouidij. quem tenet exi-
ni mendax cognomine pontus. Alio nomine vo
catur pontus pars maris iuxta bizantiū. ꝛ demū
meotis palus in qua fluit tanays ꝛ inequalis la-
titudinis. eſt h̄ mare. non ſolum in pꝛincipio: ſed
in fine vt pꝫ in tribus magnis anguſtijs ei⁹ petē
do ſeptētrionē. Pꝛimus locus anguſtus eſt helle
ſpontus: ab Helle mulierꝰ q̄ in illam cecidit. Vo
catur a recentoꝛibus nīs bꝛachiū ſcti Geoꝛgij.
ſolum ſeptem ſtadia tenet in latum vbi xerſes pō
te ſuper naues facto totum exercitum de Aſia i
Europam traiecit. illic eſt abidus in Aſia cui ſe-
ſcos vꝛbs in Europa reſpondet. Poſtea eſt Boſ
phoꝛus tratius tracie reſpondens: ꝛ vltima an-
guſtia boſphoꝛus timeam⁹ pꝛope ſcithas. Vt
Lucanus ait ſic. ſtat inhers ſcithicas aſtringens
boſphoꝛus vndas. quare in vno loco in anguſtiā
contrahitur: et in alio expanditur: eſt maioꝛ ter-
re vel minoꝛ reſiſtentia. Eodē mō idē mare pōt
denoīari a locꝫ maritimis affrice ꝛ aſie ei finitis
rōe alti⁹ ptꝫ marꝫ. vt mauritanicū tiganēſe mauri
tanicū ceſarieſē: numidicum. dixi a terra ſiue ſit

in continenti ſiue inſula:vt tiricum/ ſidonicum/ corinthicum. interdum denominat̃ a memoria ducis/vt ionicum.vel a caſu accidente.⁊ hoc eſt etiaʒ in memoriam vt diximus heleſpōtū icareū mirtoū iſtmos vel peīūſula inter duo freta cōtēta.quēadmodū ē peloponeſſus ſiue morea inter mare ionicū et egeū cōtenta. ❡ Ulterius conſiderabis:multiplex eſt maris motus:potiſſimum triplex:ſcʒ venti agitatione:a ſeptētrione ad meridiem diit tres motus fluxus et refluxus. circa duos p̄mos motus ponā cōcluſiōes. Poſtea circa tertiū aliqua recitabo et dicam ſicut ſentio.

❡ Sit oīm dicendorū hec prima cōcluſio.mare ſicut quelʒ aqua mouet̃ ad quācūqʒ differētiam poſitionis.pʒ.a quacūqʒ differētia poſitiōis pōt prouenire vētus aquā maris vel aliā mouēs.igit̃ hinc multe maxime naues nō inuenientes ꝓpici um receptaculū in mari pereūt:et aīalia mari vicina cū varijs locis inopīate ꝑ vehementes ventos mare leuātes.ita ꝙ ſit ꝑticulare diluuiū.intēdum venti ſunt oppoſiti:vt de borea et auſtro.et tunc mare inſanit.⁊ naues peſſum eunt et ſi nauclerus nō eēt pitꝰ:ꝑ nubiū cōmotionē futurū ventum p̄uidens et deponendo vela:creberrime ſuccūberent.et nō mō t̄pe vēti:ſed diu poſt ventuʒ: mare hinc inde vento agitatuʒ vento cōſumpto cōcutitur et feruet vt docet expientia.et cā eſt ꝓpter impetuʒ in mari tantū.ſicut ſagitta mouet̃ poſt diſceſſum ab arcu:et groſſus lapis a tormēto eneo. ❡ Secunda concluſio.omni vēto ſecluſo mare mouet̃ a ſeptētriōe ad meridiē.h̄ pʒ experientia:vt dicit Cōterraneꝰ:nauigādo de ſcotia in northmandiā/⁊ de hybernia in hyſpaniā. ſed vt opinor mouet̃ etiā a meridie ad ſeptētrionē.vt rōne audita:cū h̄ negaturū arbitror.ſʒ vnū experimur. Aliud rōne cōcludi pōt.ꝓbat̃ hec cōcluſio q̄ ad vtrūqʒ motum.ꝙ mare moueat̃ a ſeptētriōe ad meridiē:ratio eſt:qꝛ a loco eminētiore ad locū decliuiorē mouetur.ſub polo artico ē magnum frigus.multe aque dulces mare ingrediuntur.et non conſumuntur ſub polo ab ardore ſolis.ergo illic multā aeris in aquam conuertitur.⁊ ꝑ ꝯſ̄s aqua ſub polo ē altior q̄ꝫ remote ab polo.ergo illa aqua ad meridiem fluit:ſed eadem eſt ratio ꝙ a meridie ad ſeptemtrionem fluat.ergo etiam fluit ad ſeptētrionē. ⁊ ita opinor:ſcilicet: ꝙ mare ſeptētrionale fluit equatorē verſus:et mare meridionale oppoſito modo ſol vbi maximum radium habet conſumptiuum aque ſiue ſub equatore ſiue citra vel vltra:illic aqua eſt maxime decliuis.ad locum illū ergo currit mare.nec inconuenit mare fluere ad differentias oppoſitas ſ̄ʒ varias partes.⁊ licet ſol poteſt aquam rarefacere ⁊ facere eam ad locum remotum fluere:naturaliter tamen de fctō ꝯſumptio aque prope viam ſolis et cauſa dicta ī probatione concluſionis plus facit ad leuationeʒ aque q̄ꝫ rarefactio:vt per experientiam patet non impedit̃ concluſio. ⁊ ſi ꝑ calefactionem rarefiat aqua ſic ꝙ plus leuat̃ in vno loco ſub equatore q̄ꝫ ſub alio loco remotiori.ad locum decliuiorem ruit aqua ſuperior. ❡ Sed de fluxu et refluxu maris oceani bis in die naturali eſt maior difficultas. ſuppōatur vnum ꝙ ſoluʒ mare oceanum ſic fluit parum vel nihil hoc motu mouetur mediterraneum.ꝙ poteſt eiſe propter fluxum et refluxum oceani ingredientis ad ſtrictuʒ ſcylle ad aliqualem diſtantiam in mari mediterraneo.opʒ dicere in ſtricto ſcylle fluxus et refluxꝰ eſt maior. ratio.in principio illius anguſtie ē limes oceani. ergo illic eſt verus fluxus et refluxus.ſed tandē eſt ſtatus.dicunt aliqui quanto mare eſt oceano propinquius tanto magis mouetur. patet nauigando de ſcotia in normandiam.ſed illud mare realiter eſt pars oceani.britannia realiter angliam ⁊ ſcotiā cōtinēs ē inſula ab omni alia diuiſa exn̄te in mari oceano. ❡ Circa hoc aliquas recitabo poſitiones:poſtea dicturꝰ ſecundum viam quam reor apparentiorem. dicit vna via. in mari eſt gulphus in quem vndiqʒ fluit mare qui cum plenus fuerit aquam repellit. et iterum illa aqua in gulphos refluit.ſicut eſt de Caribde inter Calabriam et Triquetē. de qua Ouidius. hic vomit epotas dira Caribdis aquas. Aliud eſt periculum ei vicinum ſ̄m diuerbiū cōe. Incidit ī ſcyllam cupiēs vitare caribdim. Iſti nō poſſunt dare rationem quare gulphi mouentur ordinate ſ̄m motum ipſius lune. ❡ Inſup. Multa Maria ſunt nauigabilia: in quibus nauigantes non inueniunt gulphos.⁊ tamen talia maria fluunt et refluunt vt dicunt. Gulphus nichil aliud eſt q̄ꝫ concurſus duarum aquarum impetuoſe cōtra ſe motarum:vt in vaſto gurgite fluminis cernere licet:vbi giratiue mouetur flumen. ita ꝙ ſi nauis gulphum ingrediatur egerrime egreditur propter aquas oppoſitas circulariter motas.

❡ Secunda via eſt Roberti Linconienſis in libro de radiorum refractione dicentis/ ꝙ h̄ fit ꝑ radios lune oblique vel directe cadentes in mare. Hoc Rogerius bachon/et quidā alij inſequūtur.ſed ipſa non placet.cum non videtur ꝙ radij luminis ad hoc ſufficiunt. Cum ſcdō:quando luna eſt ex altera parte hemiſperij noſtri: videmꝰ fluxum et refluxum.et tamen lumen lune non attingit mare per ſuos radios.nec placet ꝙ dicit lumen lune attingit celos:et ab eis reflectit̃ ad mare.terra eſt luna maior.ergo vmbra terre erit piramis euerſa:et ſic nichil luminis caderet in hanc partem maris.vel ſi aliquid luīs caderet lumen illud eſſet valde remiſſum ⁊ parum mare cōmoueret.et ſic inſenbilis eſſet fluxus ī noſtro hemiſperio:luna exiſtente in alio.non eſt veroſimile ꝙ aliqui dicunt ꝙ luna ſua influentia pre terra moueat mare. ❡ Tertia via quam recitat Joannes picus que eſt abelandi ⁊ ſaracenorum vt dicit:quia partes maris diſtant.cupiunt vniri et cōiungi.⁊ repercutiuntur a montibus ⁊ terra: propterea fit fluxus et refluxus maris.cum ipſe neget omnem influentiam aliam a motu et lumine ad aliquē motū ꝯfugit.hec via mīme placʒ ꝑtea aque ſeparate nunq̄ꝫ ſe cōtinuarēt niſi ab extrinſeco aſcēdendo.oportet ergo motorē extrinſecū aſſignare.lʒ ī.15.capite ꝯ aſtronomos de hoc fluxu et refluxu diſputet.citiꝰ fugiſſe ad lumē ⁊ ſuos radios ſicut linconienſis et bachon q̄ꝫ ad ſuum modū. ❡ Quarta via differētie aquā moueri ad motū primi mobilis ſicut alia elemēta ſuperiora.et influentia per quā motu raptꝰ primū mobile mouet ſpheras celeſtes inferiores et elemēta terminant̃ ī oceano incluſiue quē circa terraʒ mouet. ❡ Cōtra hoc arguit̃.ex hac poſitiōe ſeq̄t̃ alia maria ⁊ flumina puta meditraneū et caſpiū debēt fluere ⁊ refluere.cōſequens eſt cōtra experientiā. Reſpōdet̃ negādo ſequelā.illō ita apparenter contra motū ſequentē(quē ſolum eſtimo verū et rationabiliorē)ꝓcederet. ❡ Pro quinta via ſequēti:videmus experimēto lunā magnum dn̄ium habere ſuper corpora humida. oſtrea et cancri in ꝯiunctiōe et oppoſitione ſunt pleni. in quadris nō emunt̃. ſimiliter in vas plenū aqua in quadris lune ſeruatū ad oppoſitionē: egredit̃ aqua.ſʒ illud non ſufficit ad fluxū et refluxū.et lunatici aliqui fiunt in nouilunio et plenilunio et non in quadris. Pari forma mare vniformiter in ſuo motu īſeq̄tur lunā:ſic ꝙ tumor aque directe centro lune reſpōdet. ergo luna eſt cauſa motus maris.non ſolū lumīe: ſed ꝓprietate occulta. ꝓbant aliqui hoc. ī coniunctione plus habet luna de lumine q̄ꝫ in oppoſitione. et tamē fluxus maris ē maior ī oppoſitione q̄ꝫ in cōiunctione.ratio eſt nulla.licet luna plus luminis habeat in cōiunctiōe q̄ꝫ in oppoſitiōe: lumen in illō mare nō ꝓtenditur: ſed in partes ſuperiores. et pars lune inferior non illuminata actionem luminis in mare impedit. experimur quādo luna maximū lumen habet comparatiue ad nos:tunc eſt maximus fluxus maris. ſʒ in quadris plus luminis habet luna in ordine ad nos et agendo in mare ergo lumē lune facit ad maris fluxū: vel ſaltem erit diſpoſitio prima ad actionē influentie occulte.melius eſt ergo primū.dico ergo lumen eſt calefactiuū et rarefactiuū.et ꝑ ꝯſequēs mare leuat extra ſuū alueū cum aqua oceani ē rarefacta. ſicut lac rarefactū in poto aſcēdit vt videmus. et cum fortaſſe lumina aliorū planetaꝝ vel aſtroꝝ ſint eiuſdē ſpēi ſpecialiſſime cum luna idē facerent ſuo lumine cum luna:ſi eque eſſent p̄ſentes. ponēda eſt etiam virtus occulta lune que eſt attractiua maris.tūc ꝰ quādo luna aſcēdit orizontem mouēdo ad meridiem: rare fit aqua maris et extra ſuum alueum leuatur in altū:ꝯtrarie neceſſario currit in aridā.et tunc inter meridiem ⁊ occidentē fit maris refluxus.tamē refluxus ē naturaliter.tum ꝓpter quadratū aliarum motū.et inſeq̄tur partē maris ſub orizonte tanq̄ꝫ minus decliuem naturaliter et cum luna a puncto meridiei occidentem verſus mouetur fit refluxus naturaliter illius quarte que fluebat iſtis horis quibus luna mouebatur ab orizonte ad punctum meridiei. naturaliter a forma aque que a loco altiori in decliuiorē mouetur ceſſante ꝓhibente.ſicut aqua calefactione rarefacta remota ab igne:adducit̃ ſe ad quātitatē antiquā.ſic luna facit q̄drā oceani ebulire ſuꝑ quā mouetur a puncto meridiei ad occidētē: ⁊ ſic qn̄ luna eſt ex altera parte terre idem facit:et fluxus in vno hemiſperio cauſat fluxū in alio.⁊ ſic de refluxo: ꝑ hoc ꝙ aqua ſublimior in decliuiorē fluit.ergo quādo luna mouetur ab occidēte ad angulū noctis:tūc fit alius fluxus maris a meridie ad occidentem. hoc eſt:in partē cōtrarie oppoſitam. ❡ Contra hāc viā arguitur.eodē mō alia maria debent habere fluxum et refluxū et aque alie. cōſequēs eſt cōtra experientiā.mare mortuū nunq̄ꝫ fluit.aliq̄ maria ſolū ſemel in menſe lunari. ❡ Secūdo ſequitur:ꝙ fluxus maris eſſet violentus:cum eſt a luna.et per cōſequens nō poteſt eſſe ꝑpetuus naturaliter:primo de celo. cōſequens negaret ariſtoteles.igit̃. ❡ Tertio.vnꝰ fluxꝰ eſt maior alio eſto ꝙ luna ſit in oppoſitiōe. ergo danda eſt alia cauſa fluxus ⁊ refluxꝰ maris a luna. ❡ Ad p̄mū nego ſequelā.aque dulces non ſufficienter recipiunt et tenent lumen et influentiā lune: vt cetera minora maria.et actꝰ actiuoꝝ ſunt in patiente ⁊ diſpoſito.2.de anima.etiā ſuꝑ aliqua maria luna plus diuerſi habet q̄ꝫ in alijs ſicut ptholomeus in quadripertito/albumaſar/⁊ achabitiꝰ/ dicūt. mare mortuū eſt tāte groſſiciei ꝙ luna nō poteſt mouere ipſum vnq̄ꝫ.nullū viuū recipit ob groſſitiē.equꝰ nō ſubmergitur ī eo.aliqua maria non ita bene ſuſcipiūt vigorē lune ſicut alia. et ꝑ conſequēs non poteſt luna ita cito ea mouere ſicut oceanū. ſed a cōiunctione ad oppoſitionē incluſiue facit fluxuʒ.⁊ poſtea ad cōiunctionē vſqʒ excluſiue fit refluxus per motū naturalē maris in ſuū ſtabulū:ſicut equi in niue ad p̄ſepe. ❡ Ad ſecundū cōcedo ꝙ fluxus maris eſt violentꝰ. ſed ille non eſt ꝑpetuus.in eadē parte. licet ꝑpetuus ſit maris fluxꝰ.tn̄ mare qō ſex horis fluit poſtea totidē naturaliter mouet̃ per refluxū et in puncto refluctionis quieſcit. 7.et.8. Phiſicorum.licet fluxus non ſit violentus materie maris: hoc non ꝓhibet violationē. pʒ in calefactiōe aque. licet hic poteſt dari aliquid diſcriminis:dicēdo. ꝙ aqua melius conſeruatur ineſſe per motū q̄ꝫ ſi quieſceret.ſecus eſt de calefactiōe reſpectu aque ❡ Ad.3. cōceditur aſſumptū. hoc maris accole experimēto nouerūt.glegorni in oppoſitione ⁊ magis ī vna q̄ꝫ in alia noſtri petūt mare ad quingētos paſſꝰ diſtās:⁊ magnā cācroꝝ copiā capiūt poſt maris diſceſſum:quā alio tēpore habere nequeūt.quāto fluxus eſt maior tāto plures cancri et polipedes interdū euomunt̃. et in pedibꝰ marinis latitāt in refluxu.ſine artificio quilibet vncum in baculi extremitate imponit et extrahit cancros pedales et ſeſquipedales: vt per teſtas pedū in templis pendentes in funibꝰ campanaꝝ intueri potes. cauſa maioris fluxus poteſt eſſe multiplex luna in oppoſito augis: vt in hyeme. tūc exp̄mere fluxū maiorē. poſſunt eſſe alie ſtelle

vel planete lunam adiuuātes adiuncti. et tūc fluxus erit maior. ¶ Ex his patet maris fluxus et refluxus. qui ī aliquo loco ad mille paſſus in aliquibus ad minus extēditur ſcōm ꝙ terra eſt alta vel decliuis. interdū quādo terra eſt decliuis ad 40. mille paſſus vagatur: vt in Ox fluuium. hoc in forcha (quā mare ſcoticū dixere priores) contemplari potes: ad pontē ſtirlingi motū cum aqua ſalſa. ſimile eſt in ſequana vltra rothomagum: et in thamiſia maius vltra londoniarum pontē: vbi maris fluxus nauim ab occeano ad londoniarū pontē deducit et refluxus ſine vento reducit: vt expert⁹ ſum nauigādo ad grauiſend in noſtra britannica lingua. amplius patet mare oceanū omni vento ceſſante a luna concutitur tam a ſeptētrione ad meridiē q̄ econuerſo mouēdo q̄ in terram fluendo: ita ꝙ vnde maris in die trāquillo videbunt ante te iudicio tuo immanes boues ſaltātes: et naues euerſure ita vt vere dicere potes eſt. qui nauigat mare enarrāt pericula eius Eccleſiaſtici. 43. et Job. 41. feruescere faciet quaſi ollam ꝓfundū maris. quid ergo ī ventorū flatu erit. Qui nō eſt deuotus ī mari nunq̄ deuotus erit. ꝓpterea multis cor lapideū habētib⁹ ꝓdeſſet mare viſitare. non tamen cōtinuo in naui ſtando. naute ſunt mali et non timent poſt tot euaſiōes habitas. fluxus iſte a deo non eſt datus ſine noſtro magno cōmodo: vt cadauera / opes / piſces / et multa a mari eijciant. ⁊ vt naues magne et onuſte tunc ad mare aſcendant: que erāt onuſtate in refluxu. terram impinguat: ⁊ portus ſic iuuat ꝙ eſt eis neceſſarius. Alterius notū eſt mare eſſe ꝓfundius ſub polis q̄ ī locis a polis remotis. et ad ꝓfunditatē aque: ſequitur maior piſciū copia. quare ſi viam non habeant more aliorū: equiualēs dedit de⁹: vt piſcibus alijs prouideant: et recipiant viam. alter alterius onera portate.

Quinto decimo circa mare querit̃: an mare fuerit a deo productū ſalſum. ꝓ ſolutione queſtionis ponā primo vnde ꝓducatur ſalſedo: quia hoc in queſtione preſupponitur. 2. reſpōdebo ad queſitum. ¶ Prīa ꝯclo. calor adurēs in aqueo terreſtri generat ſalſedinem. volo dicere. calor adurēs eſt cauſa efficiēs ſalſedinis. cauſa materialis ſalſedinis eſt terreſtre aque cōmixtū. varijs experientijs hoc declarat ariſtoteles. 2. metheororū. pꝫ de vrina et ſudore ī homine: de aqua lixiuij. ⁊ pꝫ in ſalſedine maris in quo eſt humor aqueus terreſtreitati cōmixtus. calor celeſtis cōtinuo leuat calorē aqueum tanq̄ ſubtiliorem: relinquēs illic terreū vaporem ꝑ maris aquā diſperſum: in quē calore celeſti agenti et ipſum vrente: partes aduſte ſibi ſalis ſaporē acquirunt: et ſalſant aquas. ¶ Secunda ꝯclo. mare in prima productione eius nō eſt productū immediate a deo ſalſum. ꝓbatio. dabat̃ in natura cauſa ſufficiens ꝓducere mare ſalſū. patet de cauſa efficiēte et materiali formali etiā. cauſa finalis eſt pro ipſo ſale q̄to cibum preſeruat a putrefactione. ⁊ cum omni cibo conuenit. ſi non eſſet ita tamē eſſet in maiore reputatione: modo ſal cōiter fit ex aqua maris: vt in partibus meis ꝓpe mare videre eſt vbi ſalis venditor viſitās rura dat menſurā ſalis pro auenarū ſimili menſura. ergo non eſt veroſimile ꝙ deus ꝓduxit mare ſalſum. licet mare ſalſum de⁹ produxit. ¶ Secūdo arguitur ad idē. deus non produxit mulā ī pricipio. ergo nec mare ſalſum. tenet cōſequētia. qꝛ ſufficit ꝙ cauſam vtriuſqꝫ ꝓductiuā in principio ꝓduxit. ille ꝓbationes ſunt tenues. ſꝫ ſcōm materiā ſubiectā ſufficiūt. Ex ſecunda ꝯclone: ſeqtur. mare fuit ꝓductū dulce: ſecundo ſeqtur. poſtea ē factū min⁹ ſalſum et deinde magis ſalſum. ¶ Contra priorē ꝯclonem arguitur ſic. ex ꝯclone ſequitur ꝙ in fluminib⁹ debeat generari ſal. cōſequēs eſt falſum vt per experiētiā patet. ꝯña patet. ē cauſa efficiēs ſcilicet ſol qui generat ſalſedinē in mari: et relique cauſe: igitur. ¶ Secūdo arguitur ꝯtra eandem ꝯclonem. aliqua aqua ſub terra currēs quā ſol ſuo radio nō attingit eſt ſalſa: vt videre ē in Burgundia in comitatu / ſub duce lotoringie ī pannonia et ī alijs varijs locis. ¶ Ad primū nego ſeqlā. et ratio negationis eſt. non ſatis aſtigitur virtus ſolis in calefactione aque currētis. nec eſt tāta terreſtreitas in ea ſicut in mari. ꝓpterea non eſt idē ¶ Ad. 2. dicit̃ in aliquib⁹ locis ſunt mōtana ſalis. et aqua currēs per loca illa ſalſedinē contrahit ex qua faciūt ſalē: vt patet in Burgundia ⁊ lotoringia in illis locis principes multū lucrant̃ de talibus puteis ſalſis. ¶ Arguit̃ cōtra. 2. ꝯclonē. preſtaret habere mare dulce q̄ ſalſum. ergo non erat cōuenictius ꝙ deus cauſaret cauſam productiuam ſalſedinis in mari. antecedēs patet. aqua dulcis crebro nauigātibus eſt perneceſſaria. et aqua ſalſa non valet ad decoquendū cibū nec ad bibendū. deſiccat ⁊ macreſcere facit. corrumpit ſanguinē. pruritū generat et ſcabiem. ¶ Secundo arguit̃ ad idē. ex ꝯclone ſeqtur ꝙ mare cōtinuo efficietur maius ſalſum. ⁊ ſic eſſet infinite ſalſum: ſi ī infinitū mundus duraret: qd̄ eſt inconueniens. cōſequētia tamē patet. continuatio coloris in mare intēdit ſalſedinem. ¶ Ad. 2. nego aſſumptū. equalis magnitudo aque ſalſe plus ſuffert q̄ multoplus aque dulcis. ob denſitatem ⁊ terreſtreitateꝫ reſiſtit pl⁹ deſcēſui nauis. mund⁹ non haberet ſalem in copia ſi mare non eſſet ſalſum. nichil tamen valet via cibi. de aqua dulci: illa in copia habetur etiam vt vides. nec neglecto iſto magno bono cōmuni oportuit habere oculū ad iſtos paucos in naui. ſicut habēt vinū et potū in naui ita habeant aquā dulcē: quam etiam gratis habere poſſunt in quolibet latere vicino: ⁊ facere artificio ex aqua ſalſa dulcē. piſces nō ſunt ſalſi in mari aliti. per poros aquā dulcē ſuſcipiūt ¶ Ad. 2. argumentū nego ſequelā. ſꝫ perpetuū eſſet totū mare in via ariſtotelis quacūqꝫ portione ſua data: non ſemper erit. ergo ſua ſalſedo non creſcit in īfinitū. Scdō agēs naturale pōt tātum effectū producere in aliqd paſſum: ſic ſcꝫ: ꝙ non poteſt augere illū effectū patet in calefactione. 3. deſcenſus fluīnū ī aquā tantū facit ad dulcedinē ſicut ſol ad ſalſedinē. ¶ Circa hanc queſtionem dubitatur quomodo eſt ꝙ vna aqua eſt ſalſa vel calida vel aliter ſapida vl' colorata q̄ alia: et que aqua eſt optima. Ad huius dubitationis gemine ſolutionē: quo ad primū. terra ſuper quā aqua currit vel influentia celeſtis / herbe / aīalia et alia adiuncta dant aque aliquā proprietatem Aliq̄ terra ē ſulphurea ⁊ bitumie plēa: vt ethna ī trinacria: chimera in litea: et inter trauent et ſeton ſimile habemus. naturaꝫ terre aqua ſibi vendicat. aqua in Burgundia eſt calida. aqua illa labitur per terrā ſulphureā et calidā. Stix eſt paruus fluuius archadie circa nouatim montem. ex quo ſi quis bibit mox ſuffocat̃ in aqua: vel ſunt aīalia / herbe mortifere / vel mineralia / vl' hmōi. aqua hoc ab extrinſeco cōtrahit. recitat plinius in naturali hiſtoria libro. 2. capit. 106. de Iouis hammonis fonte interdiu frigido: in media nocte feruet. in trogloditis fons ſolis appellat̃ dulcis: et circa meridiē maxime frigidus in media nocte feruet ⁊ ē amar⁹: ⁊ ī inſula dicit niop⁹ fons eodē quo nil⁹ mō ac pariter decreſcit augeturqꝫ. fons Iouis hammonis in varijs diei naturalis temporibus. habet varios mineralium vel aliarum rerū acceſſus. pro vna parte tēporis accedit cauſa frigefactīa: ꝓ alia calefactiua. et ſic aliqua flumina habēt aurū. flumina per mineras auri decurrūt vt in tago occidētalis heſperie in colchos in quo mineras auri in ouium vellerib⁹ colligere ſolēt. hinc apud poetas datū eſt iaſonē cū ergo nautis aureū vellus abſtuliſſe. ¶ Ad ſecundam partē dubij dicit Auicenna. 2. primi. doctrīa 2. aqua bona eſt aqua fontis terre libere currēs / diſcooperta ſoli ⁊ ventis / ſuꝑ lutū purū incedens multa / fortis curſus / tendēs in oriens / elongata a ſuo principio / a locis altis deſcendēs / inſipida / cui⁹ magnā quantitatē vinū non tollerat / leuis in pondere / cito calefacta et infrigidata in qua non ſuperat ſapor vel odor / cito deſcendēs ab ypocundris in qua cito coquit̃ et diſſoluit̃ qd̄ in ea coquit̃. primo terre libere: hoc eſt terre nō maleficiate vlla putredine vel metallis demptis auro et argento. aurū dat vim confortatiuā. ⁊ argentū deteriorē non facit eam. currēs curſu purgatur et ſubtiliatur vt in qōe ſuperius dixim⁹ de fluxu maris nō ſolū curſu: ſed alio veloci motu. ꝓpterea aqua putealis eſt melior q̄to plus aqua a puteo extrahit̃ ꝓpter aque extractionē ⁊ motū et nouā aque generationē. dr̃ diſcooperta. hoc aquā a putrefactiōe ꝓſeruat. putrefactionē tria elemēta īferiora facile ſuſcipiūt. putredinē edax flamma cōſumit et vorat. aquā lutū purū: hoc eſt nō infectū / mundificat: ⁊ īfectionē ſi ſit. nō ſic lapides. qꝛ nō ſic ab aqua penetrātur mlta. tūc magis ſue corruptiōi reſiſtit. nōne vides paruā aquā vrbes ꝑterfluentes a ſordib⁹ ſtatim infici. fortis curſus. hoc aquā mūdificat eſto ꝙ ſecū terreſtreitates celeri curſu rapiat: vt de tiberi cernis ī quo aquā turbidā primo capis: ſi tribus aut. 4. dieb⁹ eam ſeruaueris defecat̃ et eſt bona. in oriens. ſic a ſubſolano ⁊ duobus ventis circum iectis oriente ſole optime purificat̃. ꝓpterea. 7. politicorū conſulit philoſophus feneſtrā ad orientē dirigere vt purgetur aer. aqua ad ſeptētrionē: poſt curſū ad orientē ſcōꝫ locū in bonitate vendicat. a ſeptemtrione purgat̃. peſſime ſunt aque ad occidētem et ad auſtrū currētes ꝓpter zephiri ⁊ auſtri et. 4. aliorū ventorū circumiacentiū ſpiramina turbidus et nubiloſus auſter eſſe ſolet et ſecum afferre pluuias et eas continuare. cui pſaltes regius alludit: inqens: ſicut torrens ex auſtro. elongat⁹ a ſuo principio. tunc magis curſu deputat̃: niſi aliqd malicie de ꝑ accidēs a terra cōtrahat. commentator quinto colliget putabat ſuā aquā meliorem cordube q̄ ſibille. licet bethis plus a ſua origine diſtet ſibille q̄ cordube. ꝙ a locis altis deſcēdat. talis aqua eſt purior ab aere et celeriori motu. inſipida. ꝙ ſit quaſi dulcis quaſi īſenſibiliter guſtū immutās. illō eſt ſignū eius impuritatis. ꝙ vinū nō tollerat. nam quāto fuerit purior tanto magis frangit virtutē vini. ꝙ ſit leuis pōderis illud eſt argumētū ſubtilitatis ei⁹. et ꝙ non hēat terreſtreitates mixtas. capiant̃ duo vitra equalia plena duabus aquis: et videat̃ vtra earū plus ponderat in ſtatera: et illa eſt peior. cito deſcendēs ab ypocundris. i. a partibus q̄ ſunt ſub coſtis. illō eſt ſignū leuitatis eius: et ꝙ ſtomachū nō offendit nec in eo natat: vt iuuenes aquā bibētes nō bonā experimēto nouerūt. ꝙ res ī ea cito decoquantur: vt piſces / carnes / piſa collegij noſtri montis acuti coci aquā ſequane pro piſis decoquendis afferūt. aqua putei non valeret Relique particule omiſſe / ſunt ex ſeipis faciles. quare aqua ſtagnalis et ſtationaria eſt mala: et quāto magis eſt cooperta et minus mota tanto eſt peior: et ex cōſequēti piſces illius non ſunt ita boni ſicut piſces aq̄ bone. carponū bonitas ex erare bonitatē aque arguit ſicut et ecōtrario. pōt aliqua carere vna bona ꝓprietate ad aquā reqſita et habere plurīa alia bona. et tūc erit bona. nilus eſt approbatus in bonitate a galeno in ſuo libello de aqua. c. i. quē tamen putabat moueri ad meridiē. ſed nilus habet plurimas bonas cōditiones ad bonitatem aque requiſitas. nūc ad orientē currit: et lōgiſſimo tractu ad ſeptemtrionem mouet̃. que differētia poſitionū eſt ſecūda poſt orientē. et quādo aliqua aqua habet ferme omnes cōditiones vel oēs ad bonitatē aque requiſitas: tunc eſt ſingulariſſima: vt ē coaſpis medorū fluuius apud perſas in tigrim fluens eius aqua tam bona eſt vt perſaꝝ reges eam ſibi vendicent et ex ea potare ſoleāt. ſic de cīduo cſlitie flumīe ameniſſimo tarſum pauli vrbē ꝑterfluēte ex oppoſito patet aquā paludis eſſe peſſimā. amplius aqua currens ſuper metalla alia ab auro ⁊ argēto eſt mala. ſimiliter aqua que per aque ductus trāſit non eſt bona. non exponit̃ aeri. et in-

ter aque ductus. illa q̄ per plūbū ducitur eſt mala. trahit (ſi celeriter fiuat) aliq̄d de plūbo ob eiꝰ mollitiē: ideo qn̄qꝫ inducit fluxum ventris diſſentericū. etiam in plumbo argentū viuū abundare ſolet: ꝙ tenerorū corpoꝝ viſcera excoriat. in cenobijs tamē pro abluendis manibus talem aquam habēt. ¶ Ultima ꝓpoſitio circa aquas aque pluuiales potiſſimum in eſtate cadētes ex nubibus in q̄bus ſunt tonitrua. materia talis aq̄ primo eſt ſubtiliata a calore celeſti eam eleuāte. ⁊ exhalatio in nube clauſa etiā illam ſubtiliat. et cum hoc calor infime regionis aeris eam ſubtiliat. ſed nō diu a putrefactione manet niſi ponat̄ remediū per arenulas: ſicut faciunt in celeſtinis pariſij. ad quos tempore profluuij ventus mittimus pro illa aqua. ita dauid iudicabat: inquiēs. quis dabit michi de aqua ciſterne que eſt in bethleem: illa aqua rurales noſtri vtunt̄ in hyeme inter ſulcos cadit in copia. mulieres mox poſt pluuiam illa vtūtur piſis carnibus / piſ / et hm̄oi decoquēdis. et ſeruiſiā ex illa aqua ꝯficiūt. ꝙ facile putrefiat patet a viriditate quā ſtando cōtrahit malicia aque per impoſitionem ferri candentis caſtigat̄. ita noſtri collegij pauperes aqua vtunt̄ in hyeme. non ꝙ bibat̄ calida. vehementer calida ſtomacū lauat et ventrem ſoluit. tepida nauſeam cauſat et vomitū. ꝓpterea euomere volentibus dat̄ aqua tepida cum longa pluma imponenda in os.

SExtodecimo circa hanc diſtinctionē querit̄. an in quinto ⁊ ſexto diebus omniū animaliū gn̄a tam in mari q̄ in terra cōuenienter ꝓducta ſunt. ¶ Reſpōdetur affirmatiue. Geneſis p̄io. viderat deus omnia que fecerat et erant valde bona ¶ Cōtra hanc cōcluſionē arguitur ſic. nos ſumus eniꝫ quodāmodo finis omniū. 2. phiſicorū. Et omnia propter nos creata ſunt: ſecundū illō pſalmiſte. pſalmo octauo. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues et boues et vniuerſa pecora campi. propterea cetera animalia capita in terram demiſſa habent. Nos autē ad ſydera: ſecundum illud Naſonis. Pronaqꝫ cū ſpectent aīalia cetera terrā. Os homini ſublime dedit celūqꝫ videre Juſſit: et erectos ad ſydera tollere vultus. In cuius argumentū. ⁊c. deus creauit duas nobiles ſpecies creaturarū extremas: primo angelicam: et vltimo humanā: ſꝫ multa creantur que non obſequuntur homini: ſꝫ ei plurimum aduerſantur. Patet de carduo: auena: lappis: lolio: ⁊ ceteris id genus herbis. ſecundum illud Maronis primo georgicorū. Mox et frumētis labor additus: vt mala culmos. Eſſet rubigo: ſegniſqꝫ horreret ī aruis Carduꝰ: intereūt ſegetes: ſubit aſpera ſilua Lappeqꝫ tribuliqꝫ interqꝫ nitentia culta Infelix loliū ⁊ ſteriles dominat̄ auene. Quid vepres cōducūt: quid mures: aranee cocodrilli: ex quo tractū ē dicteriū ob odiū in hoīes lachryme cocodrilli. q̄d ſerpētes: ⁊ ſic de tot malis beſtijs ī terra: Hoc ipſum pꝫ in aqua de ceta. vnde ſecundum Plynium ī naturali hyſtoria libro nono. capite tertio. ſunt balene quattuor iugerū: piſces ducenū cubitoꝝ. Propter flegma beſtie maris maiores ſunt animalibꝰ terre. ⁊ hoc teſtatur Ariſtoteles decima particula probleumatū: probleumate. 56. Poſtillator. Job quadrageſimo primo recitat ſe audiuiſſe a quodā veridico ꝙ in mari portugallie repertꝰ eſt cetus: ex cuius lingua vigintiquattuor muli erant onerati: iſta homini nō proſunt ſed nocent. ¶ Ad oīa iſta reſpondetur de nociuis herbis: oīa iſta fiūt propter noſtram exercitationem ⁊ ne ocio torpeamus: ⁊ hoc dicit Uirgilius primo georgicoꝝ inquiens: pater ipſe tollendi. haud facilē eſſe viam voluit primuſqꝫ per artē mouit agros: curis acuens mortalia corda: Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno. Oīa iſta inſuper conducunt ad vnum officium: vel aliud: vt auene pro equis ex veprībꝰ ⁊ tribulis ⁊ deniqꝫ lappis Coloni ſepes extruunt: vt iniuſti arceantur ab ingreſſu ad vites ⁊ triticū. Cur nutris canes leporarios niſi ad capiēdā voluptatē in cāpis: Sic ſenibus ⁊ lāguidis in domo Cattus ⁊ murꝰ oblectamentuꝫ preſtant: ⁊ clericis: vt patet de clerico venatore refectiones domus colligūt aranee et deniqꝫ eorum rethia ꝓfluuiū ſanguinis reſtringūt. Serpētes in multis medicamētis ponunt̄ vt medicinā ad cor deferant. ¶ Inſuꝑ oppoſita iuxta ſe poſita clarius eluceſcunt. Pictura variorū colorū eſt pulchrior vno colore pulcherrimo: ⁊ ſonꝰ ex diapaſo diapente ⁊ diateſſaro mixtus ꝑſtat diapaſon ſono dulciſſimo. Ergo reſultat decor vniuerſi. et deū laudare habes qui te creaturam intellectualē et nō irrationalē creauerit: tibi intellectū dedit oīa hec tetra extīguere: vt porros ad effugandos ſerpentes: ſuccū rute ad expellēdos pulices: argentū viuū contra pedunculos. ⁊ ita de oībus talibus: rutā inſuꝑ ⁊ muſtellā cōtra baſiliſcū: excoriatio muris maſculini poſiti inter reliquos a quo aufugiūt Inſuper multā ab his que inutilia iudicas hauries ſapientiā: vt cū ſerpens adeat feniculū: cū oculos habeat grauatos vt tu ſimiliter illū ſuccū capias: Muſtella leſa a vipera adit quādam herbā per quā ſtatim curatur a veneno. oleum ceti plurimū prodeſt: ⁊ ſi non eſſent he belue tanta eſſet piſciū in mari copia vt naues pertranſire non poſſent. Patꝫ de Salmone ⁊ de piſcibus tot ſimul oua ponētibꝰ. ¶ Inſuper iſta in penā peccati data ſunt protoplaſto. Unde Gene. tertio: quia audiſti vocē vxoris tue et comediſti de ligno ex quo preceperā tibi ne comederes: maledicta terra in opere tuo. In laboribꝰ comedes eā cunctis diebꝰ vite tue: ſpinas ⁊ tribulos germinabit tibi: et comedes herbas terre. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: et hec que ſequuntur. vbi gloſa ordinaria Rabani. Spine antea erant ſed nō vt laborem homini inferrēt. cui poſt peccatū fuerunt ad laborem et afflictionem ſicut ſerpentes ⁊ q̄cunqꝫ noxia antea

erant innoxia. Ubi inſuper notatur terre ſterilitas: que poſt peccatum non ꝓduxit fructum conuenientē homini niſi cum cultura ⁊ labore: que autem ſua ſponte producebat fructus conuenientes in copia ⁊ produxiſſet ſi homo in ſtatu innocentie permanſiſſet. Cui quadrat illud Maronis primo Georgicorum. Ipſaqꝫ tellus omnia liberius nullo poſcente ferebat. Cui poetarum aurea etas ſub ſaturno alludit dicēte Ouidio p̄mo Metamorpho. Aurea prima ſata eſt etas q̄ vindice nullo Sponte ſua ſine lege fidem rectū qꝫ colebat Pena metuſqꝫ aberāt. Et paulopoſt Scite admodū de terra loquit̄. Ipſa q̄qꝫ imunis raſtroqꝫ ītacta nec vllis. Saucia vomeribꝰ ꝑ ſe dabat oīa tellus. Contentiqꝫ cibis nullo cogēte creatis. Arbuteos fetus montanaqꝫ fragra legebant. Cornaqꝫ ⁊ in duris herentia mora rubetis Et que deciderant patula iouis arbore glandes ¶ Secundo arguitur. Mulus nec lyciſca producebat̄. g̃ nec alia aīalia. ꝯn̄a tꝫ q2 eadē eſt rō: an̄s pꝫ: q2 poterāt ꝓduci ab aſino ⁊ eq̄ ⁊ a cane et lupo. ¶ Preterea. vel ouū producebatur ante gallinam vel ecōtra. Non ſecundū q2 habitis ouis habetur principium ſufficiēs ad productionem gallinarū et gallorum. Non ſecundum: quia arbores producebātur cum fructibꝰ. ergo galli et gallinevel gallina cum ouo. ¶ Reſpondetur: nō eſt neceſſe dicere ꝙ animalia que generantur cōmuniter per animalia diuerſarum ſpecierum ꝓducerentur immediate a deo. ſufficit ꝙ deus hec animalia produxerit in ſuis cauſis. Eodem modo de his que generant̄ generatione ſpōtanea. ¶ Ad aliud argumentum ipſum depēdet a duabus poſitionibus: puta in quo menſe creatus ē mundus. Nam Rabi Joſue ⁊ ſui ſequaces tenuerunt mundum fuiſſe factum in Martio: quando terra incepit germinare herbas. Mouētur ex illo paſſu. Et protulit terra herbam virentem ⁊ facientem ſemē ſuum. Et Exoð. duodecimo. Martius vocabatur primus menſis. Alia eſt poſitio multo communior quam tenet Rabi Eliezer: ꝙ mundus creatus eſt in ſeptembri ſecundum illō Deuteronomij. xxxij. dei perfecta ſunt opera.

¶ Omnes in hoc conueniunt ꝙ primus homo factꝰ ē in ſtatu perfecto potens generare. ⁊ eodē modo videtur dicendum de reliquis terre naſcentibus: ſed ad iſta prior poſitio facile rn̄deret ꝙ arbores ꝓducte ſunt ꝑfecte in Marcio: ⁊ ꝙ ꝑ actionem ſolis poterant producere fructꝰ ſuos. Eua nō ē producta cū fetu ī vtero: ſed expectabat̄ tēpus concipiendi et pariendi Cayn. Conformius eſt ad vtrāqꝫ poſitioneꝫ ꝙ gallus ⁊ gallina producebantur ante ouum quod eſt ſemen galli ⁊ galline. vel galli tantum.

¶ Secundo arguitur. Moyſes tacuit de elemēto ignis et aeris (qui ſunt principaliores partes vniuerſi) ergo non bene illa tradidit. ¶ Reſpondetur. cōſequentia eſt nulla. Ignis in ſua ſphera eſt nobis inſenſibilis. Ratione ſic oſtendimus. Ignis in noſtro foco appetit aſcendere vt experimur: et non ſtare in aere: q2 ſi ſic ſtaret in partibus inferioribus aeris. Sed dices. cum eſt de natura ignis conſcēdere: quare non totus conſcendit relinquēdo ligna ſine igne et ſubito. Similiter videtur ꝙ nullus eſt ignis ſub ſphera lune. non miniſtrat̄ materia nutritiua ignis: g̃ tandeꝫ deficiet: imo debuit deficere a multis annis preteritis. ¶ Reſpondetur. ignis q̄ꝙ primuꝫ ꝓducit̄ aſcendit ⁊ ꝑ lineam rectam ſuam regionem appetit adire: ſed nobis ꝓducit̄. nec ſubito cōſcendere poteſt propter reſiſtentiam aeris ⁊ eius cōtrarietatem. ignis eſt nobis hic neceſſarius ad decoquendos cibos ad productionē luminis ad purgandum aerem ab epidimia: more ypocratis ⁊ ad multa alia. Propterea deus voluit ignē eſſe in iſtis inferioribus. ⁊ ſi omnis eſſet extinctꝰ modū dedit reproducendi nouum: vt in. xiij. diſtinctione dictum eſt ꝑ radios reflexos in cētro ſpeculi cōcaui. per calybem ⁊ ſilicem ⁊ earum agitationem. Et licet aliqui robuſti: vt tartarei ⁊ hybernici Britanni (quos ſcotos ſilueſtres vulgus appellat) carnes decoquātur īter ramos arborum: hoc non ſufficit omnibus. nec commode fieri poteſt delicatis. ¶ Ad aliō dicitur ꝙ ignis in ſua ſphera non habet contrarium intrinſecuꝫ: cum eſt homogenius: ⁊ ſi aliqua influentia frigefactiua ei virtualiter aduerſetur: alia tamen calefactiua tantum ſuffragatur. ⁊ cum eſt magnus in ſua ſphera notabiliter reſiſtit: et ſi aer ignem corrumpat in hoc loco: ecōtrario ignis aerē corrumpit in alio. Aer probatus eſt ab antiquis ꝑ hoc ꝙ aqua non deſcēdit in clipſedra orificio obſtructo: vt patet quarto Phyſicorum. ergo cum hec duo elementa ſola ratione probentur quammodo percipit vulgus: ⁊ ſecundum intelligentiā auditorum debet eſſe ſermo docentis: conſulto Moyſes ꝓ ſurda aure de his elementis pertrāſiuit. ¶ Sed contra omnia iſta arguitur probando ꝙ deus creauit oīa ſimul / ſicut beatus Auguſtinus tenet Eccleſiaſtici octauodecimo. Qui viuit in eternum creauit omnia ſimul. Et ī. xxiiij. eiuſdem. Ab initio et ante ſecula creata. ⁊c.

¶ Ad primum dicitur hoc eſſe verum q̄tum ad materiam. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ loquitur de dei filio qui ē patris ſapiā.

CIrca hāc ꝯcluſionē. 16. ī qua loquimur de ꝓductis a deo tam in terra q̄ in mari: dubitatur an tota aqua ſit in decuplo maior terraꝝ. Rn̄det: alphraganꝰ in libro de regnis et differētijs differētia vigeſima p̄ia ⁊ thebitis in p̄ambulis almageſti tenent ꝙ ſemidiameter ſphere corruptibiliū cōtinet trigeſies ter ſemidiametrū ſphere terre et dimidium eius dimidij. et huic fundamēto innixus cancellarius oxonienſis thomas Brauardinus in fine ſue geometrie tenet cuiuſlibet elementi maioꝝ ad elementū ſibi proximū minus minor eſt proportio q̄ triginta trium ad vnum:

et maioꝛ ꝙ̄.23.ad vnuʒ.alia eſt via tenens aquā decuplā ad terrā ⁊ ita quodlibet alioꝝ duoꝝ elemētoꝝ aliud circūdātiū ī decuplū ad ei īmediatū.ita tenet Ioānes de ſacro buſco.pro nunc hāc diſputationē non ingrediar niſi de ꝑ accñs loq̄ndo de magnitudine aque et terre. ❡ Et circa hoc pono has ꝓpoſitiones. Prima eſt. mare non eſt in decuplo maioꝛ terra. per mare omnē aquam intelligo. ꝓbatur hec ꝓpoſitio:aliquibꝰ ſuppoſitis. ❡ Prima ſuppoſitio. mare vt rerū indagatores cōmemorant non habet in ꝓfunditate vltra.14.mille paſſus:hoc eſt ſeptē leucas gallicas.ꝙ non ſit vllo pacto tante profunditatis ſicut terra.ratio eſt.terre vna pars ſolum eleuatur per calefactionē et leuifactionem a ſole et alijs aſtris.proportionabiliter ad hoc eſt deſcēſus alterius partis terre. et ex conſequenti ꝓfunditas maris.et loquor de mari cōmuni:hoc ē aqua cōmuniter habita.multi ſunt immanes montes in terra:vt mons olimpus: mons caucaſus: mons lune:ſuper quos erat aqua diluuij tēpore noe. ſʒ illa aqua erat ſupernaturaliter. naturaliter non poteſt fieri vniuerſale diluuium.nec mihi placet aliquoꝝ fideliū expoſitio de cataracta celi aperta tempore diluuij. dicunt ꝑ caractas: propheta intelligit partes illas celi q̄ generatiue ſunt pluuiarū:qualia ſunt ſigna aquatica. vt cancer / piſcis / pliades / et orion.de planetis mars venus ⁊ luna.licet noe diluuium ꝑcognouerat reuelatione ꝓphetica:tamen probabile videtur ꝙ aliqua cōſtellatio aſtronomica illum effectū ꝑſignauerit et ipſius aliqualiter partialis fuerit cauſa.iſta eſt vna diuinatio ⁊ aſtronomie appropinquatio. per catharactas non intelligo aliud ꝙ̄ feneſtras in nube vt gloſa marginalis exponit.id eſt deus miraculoſe de celo:hoc eſt de aere:produxit tantam aquam. dixi vniuerſale diluuium ſtat dare paruū diluuium in vno loco: vt in grecia tēpore deucaliōis regis theſſalie q̄ multos nauigio ſaluans.fabula apud poetas initiū habuit vt homines ſaluaret. ❡ Secūda ſuppoſitio ſcd̓m ſupputationē coſmographoꝝ ꝙ cuilibet gradui in celo ſeptingēta ſtadia in terra reſpondēt. hoc eſt facile inuentu.per experientiā conſtat tranſeundo meridiem verſus:plus polus arcticus deprimiť. et tranſeundo ad ſeptemtrionē eleuať polus ob rotunditatē terre.īcipiat ſortes in a. meridiano (ī quo habet polū arcticū leuatū.20.gradibꝰ) ꝓgredi ſeptemtrionē verſus ſub eodē meridiano quo ad habuerit polū vno gradu leuatū:puta.21 gradibꝰ:quō facile ꝑ aſtrolabiū vel quadrantem inueniet. tunc videat quantū terre peragrauit.⁊ maiores coſmetre:vt ambroſius iſodorus eriſtotenes (non noſtri ambroſius et iſidorus ſed gentiles philoſophi) hoc ſequēs plinius de eriſtotene ſic loq̄tur.eriſtotenes in omniū quidā litterarū ſubtilitate et in hac vtiqʒ ꝑter ceteros ſolers. quē a cunctis probari video : inuenerūt ſeptuaginta ſtadia.et cum cuilibet gradui in celo vnꝰ gradus in terra reſpōdeat:licet in quantitate minor:vt inter circulos cōcentricos maioris et minoris videre eſt.ſunt ergo.360.tales. et tot portiones geometrice in terra ſicut in celo. ergo totus circuitus terre eſt ducenta quinquaginta millia ſtadioꝝ.hoc patet.multitudo.360.cum.700 hoc eſt ſub alijs verbis.cuilibet gradui in celo reſpondēt.43. leuce cum dimidio milliari et vna quarta. et per cōes mēſuras que ſe inuicem metiuntur:puta leuca que bina milliaria italica cōtinet:hoc ē bis mille paſſus:qua galli belgici ferme omnes ⁊ celte oēs vtūť. octo ſtadia milliare continet.125.paſſus ſtadiū includit.paſſus.5.pedes.pes.4.palmos.palmus.4.digitos.digitus 4.grana ordei lateraliter poſita. ❡ Sequitur ꝙ totus terre ambitus. leucas cōtinet.15. millia ſeptingenta et.50.leucas.alphraganus tamen aliter ſupputat.ponit ſolū vni gradui in celo reſpōdere in terra.56 .milliaria cum duabꝰ tertijs.⁊ ſic ſcd̓m eum totus terre circuitus contineret decem millia et ducentas leucas. ſtat ꝙ de varijs milliaribus loquanť.leuca gallie / aquitanice / vl̓ in principio gallie belgice ſeptemtrionē verſus eſt maior ꝙ̄ ī locis intermedijs. etiā forte res nō eſt punctualiter ad vnguem explorata. ❡ Tertia ſuppoſitio:proportio ex geometria practica circuli vel ſphere ad eiꝰ diametrū eſt tripla ſeſq̄ſeptima.remoue a circulo vnam viceſimā ſecundam partē:et reſiduū diuidatur in tres ꝑtes.vna illarū tertiarū facit circuli diametrū. ſi circulus pariferia in ambitu.22.pedes habeat:diameter erit.7.pedū.patet ablata vna vigeſima ſecunda ſeptē eſt tertia pars remanētis igiť. Ex his ſm̄ omnē modū ſupputandi magnū incrementū habet terra in ꝓfunditate / ad mare ꝓfundiſſimū. ❡ Quarta ſuppoſitio.magna pars faciei terre ē aquis cooperta:potiſſimū a ſeptemtriōe ad meridiem.ſe habet ſicut quinqʒ ad tria ſecundū philoſophum.cui non longe diſcrepat plinius lib.2 capitulo vltimo.poſtꝙ̄ artificioſe veterū laboribus et autoritatibꝰ terre habitabilis lōgitudinē enumerat:de latitudine dicit.latitudo autē terre a meridiano ſitu ad ſeptemtrionē dimidio ferme minor colligiť. propterea latitudo terre illa portio vocať portio diſcooperta ſe hʒ ad coopertam.vna quarta terre vix videť diſcoopta aqua. multa ſunt flumina: multi fontes: multū aque in poris terre et etiā in nubibus.et ſi tota iſta aqua collecta eſſet terre equalis vel paulo maior:non videť vllo pacto ꝙ ſit in decuplo vel ī triplo maior terra.qd̓ aqua in extēſione ſuper terrā vorat: in ꝓfunditate terra lucratur. ❡ Sed cōtra illud arguiť ſecundū ariſtotelē ſecūdo de generatiōe commento.31.ex vno pugillo terre poſſunt fieri decem aq̄.et ex vno pugillo aque decem aeris.⁊ ex vno aere decem ignes. ❡ Cum igitur elementa ſic ſunt ꝓportionabilia ꝯtinue in eoꝝ trāſmutatione ꝓportione decupla: ſeq̄tur ꝙ ſic ſunt ꝓportionabilia in eoꝝ quiete. et per conſequens quantā proportionē hʒ vna pars elemēti ſctā ex ꝑte alterꝰ elemēti tātā ꝓportionē hʒ vnū totum

elementū ad aliud totū. ❡ Rn̄deo:philoſophus intellexit illic ſolū ꝙ talis eſt proportio elementoꝝ inter ſe ꝙ nūꝙ̄ aliud corrūpere pōt naturaliter.ſed ſi vnum ſit alio maius : in minore eſt virtus reſiſtiua ſufficiens et actiua in alia parte vel tempore ad recuperandū perditum ī vno loco vel alio.ſicut in via ſolis et planetarum augētur elementa ſuperiora et inferiora diminuūtur: ſic eadem prope polos diminuūtur ⁊ īferiora angentur.⁊ quando elementa inferiora diminuūť ex altera parte equatoris ſole exiſtēte prope tropicum capricorni:tunc nr̄a inferiora augentur ⁊ econuerſo.ad exēplū ph̄i non opʒ ipſum capere vt iacet.ex terra denſa pedali pn̄t eſſe.28.pedalitates aque.⁊ notum eſt ꝙ vna aqua eſt alia denſior.ergo potes dicere illi exēplo īnitendo ꝙ ex vno pugillo terre poſſunt fieri.20.aque ſicut decem.licet aqua ſit terra frigidior et humidior improprie capiendo comparatiuū:terra eſt ſiccior. modo ſiccitas eſt qualitas multum reſiſtiua.ſemper cum qualitate multum actiua vniꝰ elementi eſt qualitas paſſiua ⁊ modus actiua coniuncta.

❡ Pancis epilogando patet quomodo deus bufones:tigrides:ſerpētes:vepres:niſos:rapaces: miluos:et huiuſmodi / producit : licet crebro cā huiuſmodi ratiōis hominē fugiat. ❡ Secūdo ſequitur. non eſt veroſimile vllo pacto ꝙ aqua ſit in decuplo maior terra. ❡ Ulterius de terre magnitudine in circuitu locuti ſumus fulti auctoritate Ambroſij / Iſidori / ⁊ eruditiſſimi eriſtotenis: queʒ tantopere in illa parte Plinius in naturali hiſtoria refert.ſtadia in leucas reducimus.⁊ hoc facere poteſt quilibet nouitiꝰ arithmeticam callens.ex qua reductione ſequitur vlterius ꝙ ſi ſortes quolibet die pedes vel eques faceret decem leucas ipſe circuiret totam terram incipiēdo ab vlteriore Hiſpania vltra mare mediterraneum redeundo ad punctum a quo exiuit in mille quingentis ⁊.70.diebus.qui dies iterum iūcti valēt 4.annos ſexdecim ſeptimanas cum duobus diebus.et hec de iſta diſtinctione dixiſſe ſufficiat.

CIrca hanc qnintādecimā diſtinctionem in qua magiſter allegat illud / Gen̄.producant aque reptile anime viuentis et que ſequuntur.queritur an aqua ſit in reptili ⁊ vniuerſalius an elemēta ſint realiť in mixto. ❡ Circa hanc queſtionem triplex eſt via. Una Auicenne:quaʒ recitat Cōmentator.3.ce.et mun. cōmento ſexageſimo ſeptimo:⁊ primo de gn̄atione / ꝙ elementa manent in mixto ſm̄ ſubſtantiam non remiſſa. ſed ſm̄ qualitates ſunt remiſſa. ❡ Cōtra illud arguit Cōmentator volendo probare ꝙ ſi remittanť ſm̄ qualitates ꝙ etiam remittunť ſm̄ ſubſtantiā idem eſt iudicium de toto et de parte.dicit ergo ſi qualitas pōt remitti ſm̄ partem manente ſubſtantia elementi oīno nō remiſſa:eadem ratione poteſt elementum manere ſm̄ ſubſtantiam tota qualitate amiſſa.⁊ ſic dabitur ignis non calidus propterea ponit ipſe ſubſtantiā elementi remitti ſicut qualitatem.dicit elementa habere formas ſubſtantiales inſenſibiles ⁊ remiſſibiles ſicut accidentia forme elementorum ſunt imperfectiores formis mixtorum. ⁊ ſic aliquo modo mediant inter ſubſtantias perfectas ⁊ accidentia.

❡ Hic dico.ratio Cōmentatoris contra Auicēnam parum valet.⁊ licet vtrāqʒ poſitionem falſam exiſtimem:poſitio Auicenne eſt minus irrationabilis.pro Auicenna ſtatim reſponderetur / ꝙ elemēta determinant ſibi aliquas qualitates ſine quibus non poſſunt eſſe.poſitiones iſtorum duorum ph̄orum poſſunt duobus modis habere non nihil apparentie. Uno modo ꝙ nulla eſt forma in mixto niſi forme elementorum. Secunda imaginatio erit dando formam mixti.et ſic tres eſſent poſitiones differentes. ❡ Cōtra illas opiniones ſic arguitur.ſubſtantia non ſuſcipit maiꝰ neqʒ minus ſm̄ Ariſtotelem in proprietatibus ſubſtantie.⁊ ſi hoc concedas in elementis: viam aperis hoc concedendi in mixtis. ❡ Forte dicis.per articulum Parrhiſienſē:error eſt dicere animam iude eſſe ita perfectam ſicut anima chriſti.ad hoc alibi reſpondimus. ❡ Et arguitur cōtra Commentatorem ſic. Forma elementi eſt remiſſibilis.ergo ipſa poteſt remitti ad non gradū ſicut ipſe arguit cōtra Auicēnam.⁊ ſic dabiť mixtum ſine elementis contra opinātem. cōſequentia eſt clarior ꝙ̄ cōtra Auicēnam. ❡ Scd̓o arguitur cōtra vtriuſqʒ poſitionem . ex ea ſequitur ꝙ eadē materia informať pluribus formis:ſcilicet forma ignis:aeris:aque:⁊ terre. ⁊ ſic nō eēt vnū ſuppoſitū ꝑ ſe. Si dicas.nō q̄libet portio materie informať qualibet iſtarum formarum: ſʒ vna portio ab vna forma ⁊ alia ab alia forā:tūc mixtum nichil aliud erit ꝙ̄ quedā congeries elementoꝝ:ſicut cumulus lapidū. ❡ Hic poteſt q̄ſpiam dicere ꝙ eſt vna forma mixti q̄ informat totum a qua totum denomiātur.ſicut dicitur de anima intellectina reſpectu forme corꝑeitatis. ❡ Tertio arguiť ꝑ te ignis realiter eſt in ſorte ⁊ in qualibet eiꝰ ꝑte in capite ſortis nō hʒ impedimentū q̄n aſcendat.⁊ ſic de alijs elementis in ipſo:adibunt regiōes ſuas.pōt homo dicere ꝙ elementa detineatur a mixto. ❡ Quarto arguiť. ignis appetit materiā rarā:terra materiā dēſam.ſʒ eadē materia nō eſt ſimul denſa ⁊ rara.ergo eadē materia non īformatur ſimul a forma ignis ⁊ terre. poteſt q̄s dicere maior ītelligiť ī corꝑibꝰ ſimplicibꝰ:nō aūt ī mixtis. ❡ Quīto arguiť.ex poſitione ſeq̄ť ꝙ forā ignis ſtabit diu ⁊ ī bona diſpoſitiōe ſine calore.qd̓ ē īcōueniēs. pʒ ī ferro frigido auro:vel lapide frigido. ❡ Sexto.ī ferro ignito calor corrūpit formā aq̄.⁊ ꝑ ꝯn̄s nō manebit ī illo mixto aq̄.⁊ ſi ī vno mixto n̄ maneāt oīa elemēta ī nullo manebūt.ſil̓r ignis ī lapide corrūpeť ī lapide ī fūdo nili vl̓ maris. ❡ Septio.nūꝙ̄ ferrū ignitū deberet ſe reducere ad frigiditatē cū ī eo ē forā ignis.ſʒ hic dicis:reductio ad frigiditatem

eſt a forma ſpecifica mixti. ¶ Octauo. in fundo
maris vel in viſceribus terre gn̄aƭ vnū mixtum
nec eſt aliquid qđ illic debeat generare igneꝫ.er-
go in aliquo mixto non ſunt quattuor elemēta.
¶ Nono. quando vnum mixtum proijcitur in
ignē vehementem/corrumpitur/⁊ aliud produ-
citur.in ſecundo mixto non eſt forma aque. que-
ritur a quo producitur.non ab igne. citius ignis
formam aque deſtrueret:vt patet proijciēdo q̄r-
tam aque in ignem.⁊ nullum agens producit ali
quid vt mox ipſum corrumpat.igitur.licet tergi-
uerſationes alique rationibus dari poſſunt:eſt ī-
utile.vtrāqꝫ poſitionem ergo tam Cōmentaƭ.ꝙ
Auicenne relinquo tenendo opinionē cōmuneꝫ:
que eſt:ꝙ in nullo mixto eſt vllum elementum tā
q̄ꝙ pars eius:nec forma ſubſtantiali remiſſa nec
non remiſſa.vtrobiqꝫ ſto in illo dicto Ariſtote-
lis ꝙ ſubſtantia non ſuſcipit magis neqꝫ minus.
et per conſequens aqua nō realiƭ piſce.lꝫ ex ma-
teria aque poterat compōi materialiter piſcis.⁊
aqua eſt piſcium naturalis locus. ¶ Contra opi
nionem hanc aliquibus rōnibus inſtatur. ¶ Pri
mo arguitur ſic ratione.ignis excutitur e ferro ⁊
corporibus duris/ergo prius in ferro latuit.
¶ Secundo arguitur.Quando lignum viride
comburitur:manet cinis loco terre.exit aqua ꝑ
ligni extremitatem vti videmus.⁊ flamma loco
ignis.⁊ eleuatur fumus loco aeris.ergo iſta priꝰ
erant in ligno tanq̄ꝙ partes eius. ¶ Reſpondeƭ
ad primum.produciƭ illic ignis de nouo per cor-
porum duorum confricationem. ¶ Ad ſecundū
nego ꝙ elementa erant partes illius ligni. cine-
res generantur ex ligno actione ignis.nec cine-
res ſunt terra:licet facilius in terram conuertibi
les q̄ꝙ lignum.fumus generatur actione ignis a-
gentis in humores ligni.eodem modo de flam-
ma que nullo modo prius fuit ī ligno:de aqua di
citur:erat humiditas incluſa in ligno.ex qua li-
gnum nutriebatur:que contrarium fugiens: ſci-
licet igneꝫ:per poros ⁊ extrema exit. ¶ Tertio
arguitur.vapor eſt vnum mixtum.⁊ tamen in ip
ſo eſt aqua.quia ſtatim aliqua pars in aquam re
ſoluitur:vt patet ponendo pannū lineū ſuper a-
quam a ſole de die calefactam.et patet de oper-
culo potti bullientis.in parte inferiore ꝓpe pot
tum guttatim cadit de aqua. ¶ Reſpondeƭ. hoc
argumentum nichil facit contra poſitionem cō-
munem.ſed circa materiam argumenti eſt diffi-
cultas an vapor ⁊ exhalatio ſit quoddam mixtū
imperfectum medians inter elementa et mixta
perfecta.vel ſit realiter elementum . capio ele-
mentū pro parte integrali eius.ſed ad hoc dici-
tur.poteſt dari vapor realiter aqua.⁊ hoc quan-
do non introducitur adhuc qualitas aque repu-
gnans.et ſic aliqua exhalatio realiter eſt terra:
quando nondum eſt introducta aliqua qualitas
terre repugnans.poteſt in aqua introduci leui-
tas a ſole per quam aqua aliqua leuatur in al-
tum et rareſit.illa aqua adhuc raritate non re-
pugnante forme aque realiter eſt aqua.

Quando primo introducitur aliquid aque repu
gnans:incipit eſſe aer.et adhuc poteſt vocari va
por.vnde vapor eſt terminus connotatiuus ſup-
ponēs pro tali ſubſtantia humida : connotando
ꝙ maiorem raritatem habeat et leuitatem q̄ꝙ ſo
let aqua bene locata habere:vel maiorem den-
ſitatem q̄ꝙ aer ⁊ minorem leuitatem. ⁊ per con-
ſequēs dabilis erit aliquis vapor primo aqua
vti qn̄ parū leuaƭ ab aqua vt in opculo potti/vel
parum ſuper ſequanā.⁊ demum ille vapor poteſt
corrumpi in eſſe aque:licet non in eſſe vaporis.
qꝛ adhuc erit vapor paulopoſt primam cōuerſio
nem in aere vel in prima conuerſione in aerem.
ſi non eſſet opculum in potto: vapor aſcendens
per aerē corrumpetur citius ab aere ab eē aque
q̄ꝙ ab eſſe vaporis. Uidemꝰ in eſtate ſup ſequanā
et magis vbi eſt extenſio aque ⁊ non magne pro
funditatis:mane quēdā groſſum fumū ſup aquā.
Sol de die aquā calefacit et eā leuifacit : ⁊ aliq̄s
partes leuat que a frigore noctis condenſanƭ.
et habent quandā leuitatem potentem fumū ad
huc ſurſum leuare:ſed non ad magnā diſtantiā:
quia leuitas eſt parua.ſtat adhuc ꝙ totus ille va
por ſit aqua.ſtat etiā ꝙ pars inferior eiuſdem va
poris ſit aqua et ſuperior aer.poſtea orto ſole le
uifaciendo adhuc totum hunc vaporem diſper
git ab aqua:⁊ ad mediam regionem aeris vapo
rem attrahit:⁊ tādem in aerē condēſat:⁊ demuꝫ
fortaſſe in pluuiam.poteſt dari analogia de ace-
to:ſic ꝙ vinū a ſuo ſapore declinans / in multis
qualitatibus cum aceto conueniens anteq̄ꝙ ha-
beat formam ſubſtantialem aceti vocatur acetū
ſic de exhalatione dicatur.⁊ de argento viuo ꝙ
ſi in vrinali clauſo includatur: diu conſeruabitur
licet reſoluatur/et alique partes ad opculū aſcē-
dant:adhuc nō mutantur extra ſpeciē argenti vi
ui.ille partes iterato deſcendunt:⁊ a prioribꝰ ꝑti
bus a quibus diſceſſerunt confortantur:⁊ manēt
mutuo.ſi pars ſuperior fuiſſet diſcoopta : facile
fuit totum argētū viuum euaporatum et in aerē
cōuerſum.quando diſtillantur roſe/acetoſa/vel
alia herba:nūq̄ꝙ ille ſuccus expreſſus redit ad na
turas herbarum ex quibus prodierit.ſicut nec ꝑ-
fecte acetum ad vinum:ſaltem immediate. et ſi
īmediate redeat ad formam vini:nūq̄ꝙ naturaliƭ
ad idem vinum prius corruptum: vt in diſtincti-
ctione.43.quarti ſniaꝝ iam pridē diximꝰ. ſic de
carne reſoluta:pomo:vel hmōi.et licet aqua ro-
ſacea per diſtillationem roſarum habita ſit alte
rius ſpeciei a roſis:non ſequitur ꝙ ſit aqua ele-
mentaris. ſed in accidentibꝰ multis eſt ei multū
affinis.in alijs diſcors.ſic ſcꝫ ꝙ ſufficiēter argui
tur diſcrimē ſpecificū inter illas duas aquas.⁊ ꝑ
ꝯn̄s ad baptiſmum eſt inutilis. Ex illo/obiectio
diluitur ꝙ aqua non egreditur de roſis:ſed qui-
dā humor alterius ſpeciei ab aqua extrahiƭ.ſi-
cut ſanguis cū cornu a collo extrahitur. vel ſor-
des ab aure nō bene potentis audire vt ad audi
endum ſit promptior.pōt tn̄ elementū conuerti
ī multis caſibꝰ ī mixta ipfecta elemēto priori in

aliquibꝰ qualitatibus ſimilia:q̄ facile iterato cō
uerterētur ī elemētū ꝓus.ſic de nouo curatus ab
ethica febre ꝑ modicū lapſū ī eādē iterato redit.
¶ Quarto arguiƭ.ex eiſdē ſumus ⁊ nutrimur: ſe
cundo de gn̄atione.ſed aīalia viuūt de aqua.pꝫ.
bibūt aquā. Salamandra viuit ī igne:⁊ piſcis in
aqua.ergo in varijs mixtis varia ſunt elementa
et qua ratiōe vnū eadē ratione oīa alia.igitur.
¶ Quīto.qn̄ in eſtate cōfricamus manus egredi
tur terra.ergo realiƭ eſt terra ī hoīe. ¶ Ad q̄rtū
rn̄deƭ.nō oꝫ capere illā auctē vt ꝑtendit argumē
tū.qꝛ tunc hō ex pane/piſce:oleribus:et vino eſ-
ſet compoſitus.⁊ argumētū reduciƭ ad oppoſitū
hō ex igne ⁊ terra non nutriƭ.ergo hec elementa
non ſunt in hoīe.⁊ ꝑ ꝯn̄s nulla elementa ſunt in
hoīe. Ad auctē d :ex bono cibo gn̄aƭ bona caro
vel mixtū multū ꝑticipat cū ex illo ex quo nutri
tur. ¶ Ad q̄ntū dr̄/ꝙ eſt quedā ſupfluitas quam
expellit vt de oīm digeſtionū ſupfluitatibus con
tingit. ¶ Sexto arguiƭ: primo de celo ⁊ mundo
mixtum moueƭ ſcdm̄ naturā elementi in eo p̄do
minantis.ḡ in mixto eſt elemētū. ¶ Rn̄deƭ. Ari
ſtoteles ītellexit ꝙ aliquod mixtū magis ꝯuenit
cū vno elemento q̄ꝙ cū alio.⁊ moueƭ ſm̄ naturaꝫ
illius elementi qđ in eo dn̄aƭ. vt qꝛ oleū de aere
multū ꝑticipat in leuitate:nō deſcēdit ꝑ aquā: ſꝫ
aſcendit.per aerem vero deſcendit: ⁊ ꝑ deſcenſū
et aſcenſum cognoſciƭ ꝑticipatio cū qualitatibꝰ
elementoꝝ:vt de ḡuitate ⁊ leuitate.propƭea ph̄i
hanc regulā dare ſolēt de ḡuitate ⁊ leuitate:tam
in corporibꝰ ſolidis q̄ꝙ liq̄dis. Capianƭ portiōes
equales et ī eādeꝫ aquā mittanƭ. et videaƭ ſi am
bo deſcendunt:aut ambo natant:aut vnū deſcen
dit et alterū natat.ſi vnū deſcēdit ⁊ alterū natat
deſcendens eſt grauiꝰ q̄ꝙ natans. Si vero ambo
deſcendunt et equevelociter: tunc ſunt equaliter
grauia. Si inequaliter:tunc ſunt inequaliter gra
uia.⁊ ꝓportionabiliƭ ſic vnū altō velociꝰ deſcēdit
proportionabiliter eſt altero grauius. Si autem
ambo natant:videaƭ an equaliter ſubmergātur
et ſic ſunt equaliƭ grauia.aut inequaliƭ:et ſic ſunt
inequaliƭ grauia.⁊ q̄ꝙtū vnū altero plꝰ ſubmergi
tur:tanto altero eſt grauius.vt ſi in duobꝰ lignis
aſſignarenƭ.12.puncta:quoꝝ vnius quattuor pū
cta ſubmergerentur et alterius octo: illud cuius
octo pūcta ſubmergerentur eſſet in duplo grauiꝰ
Idem patet in corporibus liquidis. Unde dato
ꝙ vnum lignum ponaƭ in aqua ⁊ in oleo:videaƭ
vbi magis ſubmergitur.et illud ī quo magis ſub
mergitur de ligno eſt minus graue. Si aūt equa
liter ſubmergeretur in quolibet illorum:tunc am
bo ſunt equaliƭ grauia. Unde ſi quattuor pūcta ī
quolibet tunc aqua et oleum ſunt equaliter gra-
uia. Si autem in aqua ſubmergerentur quattuor
ſolum et in oleo octo:aqua foret in duplo graui
or oleo.idem patet de duobus corporibus quo-
rum vnum eſt liquidum et aliud ſolidum. Ponā-
tur enim ambo in aqua : ſcilicet lignū et oleum.
ſi ſuperficies ligni fiet equalis ſuperficiei aque:
ambo erunt eque grauia. ſi non:oleum erit gra-

uius.et hoc ſm̄ proportionem pūctorum ſuper
natantium ad puncta ſubmerſa. ¶ Sexto argui
tur.mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio:pri
mo de gn̄atione.ergo elementa manent in mix-
to. ¶ Septimo arguiƭ.data cōcluſione quam ſe
quor:mixta eſſent ita ſimplicia ſicut elementa:⁊
per ꝯn̄s non debent vocari mixta:niſi qꝛ alia ex
eis cōponūtur ſicut dictiones ex lr̄is.5. Mate-
matice. ¶ Ad ſextum reſpondetur negando cō-
ſequentiam/recte intelligēdo aīs:ſcilicet ꝙ ele
menta agunt inter ſe.et tandē poſt alteratiōnē ⁊
formarū corruptionē materie eorū:hoc ē:que fu
it elemētoꝝ vniūtur:⁊ fit vnū tertiū ab vno agē
te. ¶ Ad ſeptimū cōcedo:ꝙ mixta ſunt ita ſim-
plicia ſicut elementa ſubſtantialiter:nō aūt qua-
litatiue elementa determināt ſibi qualitates ſū-
mas.quodlibet vnum determinat ei vnam qua-
litatem in ſummo:et habet ſolum duas qualita-
tes cōnaturales.hoc non contingit ī mixtis.ele-
mentata non determinant ſibi qualitates ſimi-
les qualitatibꝰ elemētorū in ſummo.⁊ ſic dicunƭ
conuenire magis cū hoc elemento vel illo q̄ꝙ ele
menta inter ſe.ſicut mediū dicitur eſſe eiuſdē ra-
tiōis cū extremis. 10. Meth.puta.rubedo vi viri
ditas.et tamen rubedo eſt ita ſimplex qualitas
ſicut nigredo vel albedo.ſed illa qualitas q̄ ma-
gis cōuenit cū vno extremo coloris q̄ꝙ cum alio:
dr̄ cū alio ꝑticipare ⁊ ex alio ꝯponi.⁊ ſic de mix
to in ordine ad elementum:quod magis conue-
nit cum vno elemēto q̄ꝙ cum alio. ¶ Inſup. mix
ta propria habēt partes etherogeneas.elemen-
ta hn̄t ꝑtes homogeneas.et ſic dicuntur cōponi
etiam mixta perfecta participant cum quolibet
elementorū. Alique partes hoīs ſunt calide:ali-
que frigide:alique humide:alique vero ſicce. Un
de Auicēna fen.doctrīa.3.capite.2. dicit. Quod
aūt in corpore calidiꝰ eſt:eſt ſpūs et cor a quo ꝓ
cedit. Deinde ſanguis.poſtea epar.poſt qđ eſt ca
ro.poſtea ſplen.poſtea renes.poſtea arteriarum
tuīce.frigidiꝰ qđ eſt in hoīe eſt flegma.poſtea pili
deinde os.poſtea cartilago.deinde ligamentum
deīde chorda.poſtea panniculus.deinde neruus
poſtea nucha.poſt cerebrum.deinde adeps.poſt
ea pinguedo.deinde cutis.res autem ſiccior que
eſt in corpore eſt pilus qui eſt ex vapore fumoſo
qui eleuatur.poſtea eſt os et que ſequuntur . er-
go homo habet qualitates ſimiles ſimili deno-
minatione nominatas cum qualitatibus primis
elementorum.et ſic de alijs animalibus: niſi ꝙ
homo habet complexionem meliorē . propter-
ea inq̄t in paſſu allegato princeps. Donauit au-
tem deus homini complexionem temperatio-
rem q̄ꝙ in hoc mundo eſſe eſt poſſibile cum ſuarū
virtutum conuenientia quibus agit et patitur.et
vnicuiqꝫ membro donauit de complexione qđ
meretur. Tamen quanto complexio eſt melior
tanto citius in diſtraſiā labitur . et facile mille
modis extinguitur. Propterea ſcite de hominis
miſerijs libro ſeptimo naturalis hiſtorie loq̄tur
Piniꝰ.2.c.inquiēs. Miſeret atqꝫ etiā pudet eſti

mantē ꝙ ſit friuola aīaliū ſupbiſſimoꝝ origo.tū
plerūqꝫ abortus cauſa fiat odor lucernaruꝫ extī
ctarum.his principijs naſcuntur tyrāni. Tu qui
corporis viribꝰ fidis fortitudine minima ample
xaris cuius ſemꝑ in victoria mens ꝙ te deuꝫ cre=
dis aliquo ſucceſſu tumens tanti perire potuiſti
atqꝫ etiam minorum poteſt hodie quantulo ſer=
pentis dente:aut vt anacreon poeta aciuo vue
paſſe. Fabius ꝑcor in lactis hauſtu vno pilo ſtrā
gulatus Is demūvitā equa lāce penſabit ꝙ ſem
per fragilitatis humane memor fuerit.

SEcundo circa hanc diſtinctio=
nem queritur/an in hoīe in ſex
to die creato ſit alia forma ab
aīa intellectiua. Circa hāc que=
ſtionem ſic procedaꝫ. Primo refel
lendo opiniones minus ratio=
nabiles. Secūdo ponendo opinionē quā ratio=
nabiliorē iudico.ī qſtione ꝑcedēti recitauimꝰ ali
quoꝝ opiniones ſuꝑ ꝓpoſita qſtione. Cōmēta=
tor ⁊ Auicēna affirmatiue rñderēt ad qſtionem.
et hoc pōt eſſe ponendo vnā formā mixti ſupra
formas elementoꝝ.vel ſolū ponendo in mixto
foꝛas elemētoꝝ.ſed de his ſuperius loquuti ſu=
mus. ¶ Et poteſt addi qnta opinio Anaxagore
ꝙ in qlibet eſt qlibet forma:⁊ vna ē ſolū manife=
ſta:⁊ alie latēt.et iſtō eſſet paulominꝰ rationabi=
lit̄ dictū ē cū Cōmentatore ⁊ Auicēna.qr oꝫ eos
dicere formas elemētoꝝ in mixto latere: ⁊ dare
vnā manifeſtā.ſꝫ illa ſatis ab ariſtotele ꝑmo phi
ſicorū reprobat̄. Propterea circa illā nō inſiſto.
Propterea ꝓ nūc ponit̄ qnta opinio ſiue ſexta:
nō refert.dicamꝰ ſic. ¶ Quīta opinio ⁊ ꝑma in
hac qſtiōe noīanda eſt ꝙ tot ſunt forme in cōpo=
ſito quot ſunt ꝓdicata eſſentialia dicibilia de
ꝓnoīe rē demōſtrante.vt vna forma qua ſortes
eſt ſortes/et qua ē hō/et qua eſt aīal. ¶ Ex hac
opinione correlariū infero ab ea negandū : hoc
ſcꝫ:ꝙ ſunt infinite forme cathegoreumatice ī ſor
te. Probatio.aliquibꝰ ſuppoſitis apparētiſſimis
Primo ꝙ deꝰ inter hoīem et aīal ꝓximū in ꝑfe=
ctione(ſit pigmeꝰ vel aliquis putatꝰ hō ſilueſter
nō refert)pōt creare vnū aīal hoī imꝑfectiꝰ ⁊ pi
gmeo ꝑfectiꝰ.ſicͣ int̄ quecūqꝫ quāta īequalia pōt
creare quātū minore maius ⁊ maiore minus.ita
inter quaſcūqꝫ ſubſtantias/quarū vna eſt ꝑfecti
or altera pōt creare ſubſtantiā mediā a ꝑfectiore
exceſſaꝫ ⁊ īperfectiorē excedētē. ¶ Scōa ſuppo
ſitio ab oī cōuenientia eſſentiali reꝝ pōt abſtra=
hi vnus cōceptus eſſentialis rebus illis ꝑciſe cō=
ueniens ſolū ſupponēs ꝓ eis.alias nō potes da
re rōnē quare ē vnus ꝯceptus ꝓ oībꝰ aīalibꝰ ⁊ ſo
lis ſupponēs:⁊ nō ꝓ rebꝰ alijs. ¶ Ex iſtis ſuppo
ſitionibꝰ pꝫ ꝙ pōt dari ꝯceptus ꝯueniens homi
ni ⁊ tali aīali medio int̄ pigmeū ⁊ hoīeꝫ.⁊ qua ra
tiōe hoc ꝯcludit̄:ex eiſdē ſuppoſitionibus tanꝙ
fundamenta edificare potes in abyſſum ī ꝑdi=
catis eſſentialibus.⁊ tot ſunt forme ꝑ te in cōpo=
ſito quot ꝑdicata dicibilia.ergo correlariū habe
tur ex poſitione illatū. ¶ Scōa via eſt ꝙ in ho=
mine eſt triplex forma realit̄ diſtincta:ſcꝫ:forma
corporeitatis:aīa ſenſitiua:⁊ aīa intellectiua.et
iſte tres realit̄ et ſpecie diſtinguūtur. ¶ Sed cō=
tra hanc poſitionē arguit̄.illa poſitio eodē mō
debet ponere quattuor formas in hoīe ſicut vna
alia opinio circa quā non inſiſto ponit ſcꝫ aīam
vegetatiuā diſtinctā a ſenſitiua ⁊ intellectiua.qd
tū iſte opinans non facit.ſed hic diceret ꝙ intel=
lectiua et ſenſitiua vtualiter vegetatiuā includūt
et ꝑ ꝯñs ipſa eſſet inanis. ¶ Cōtra.ſic intellecti=
ua includit ſenſitiuā.g̊ inutilis eſt ſenſitiua. Se=
cundo ex poſitiōe ſeqtur ꝙ hō ex bruto ⁊ hoīe cō
flatur:qd eſt abſurdum cōceſſu.⁊ ſi ponat̄ aīa ve=
getatiua:ſequit̄ ꝙ hō eſſet plāta/brutuꝫ/⁊ hō co
pulatī. Sequelā probo.aīa ſenſitiua illa ē bruta
lis:⁊ informat materiā:ergo ille binarius ē bru=
tum.hoc patet.ſi deus ſepararet aīam intellecti
uam:de facto ita eſſet.⁊ exiſtentia anime intelle
ctiue hoc non impedit.ergo ille ternarius eſt ho
mo et brutū copulatim. Similit̄ ſi ponat̄ aīa ve=
getatiua diſtincta a ſenſitiua matīa.et illa forma
eſt planta.⁊ ſic hō ē plāta/brutū/⁊ hō copulatiꝫ.
¶ Tertio ex poſitiōe ſeqt̄ ꝙ plᷓes foꝛe īformāt
eandē materiā:qd ē īcōueniēs.ſꝫ hec rō reſpuere
tur a multis.vt pꝫ de ponētibꝰ formā corporeita
tis ſicut ipi dicunt.aīa intellectiua habet pmo ꝑ
fectibili corpꝰ ꝯpoſitū ex mā ⁊ forma corporeita
tis:ſic ipe pōt dicere ꝙ aīa intellectiua hꝫ binari
um ex matīa et aīa ſenſitiua pro ꝑmo ꝑfectibili.
vel dicere pōt libere vtraqꝫ illarū informat ean
dē materiā īmediate.ſicut alij libere ⁊ rōnabilit̄
cōſequenter dicere poſſunt ꝙ aīa intellectiua et
foꝛa corporeitatis informant eandē materiam.
¶ Quarto ſequitur: ꝙ darentur duo hoīes ſpe=
cie diſtincti. patet de homine habente duas ani
mas:⁊ de binario aīe intellectiue ⁊ materie. ſed
hic dicerēt binariꝰ nō ſufficit ad eē hoīs. Scōo
ſtat dare materiā alterius rōnis a materia crea=
ta quam anima intellectina informare poteſt.et
ſic darent̄ duo hoīes ſpāliſſime diſticti ſuꝑ hoc ī
feriꝰ loq ꝓpono an poſſit dari hō ꝑ nāꝫ īpeccabil'
¶ Tertia opinio principalis ē ꝙ ē ponēda for=
ma corporeitatis vltra formā ſpecificam:⁊ hoc
pōt eē ſcđm varias imaginatiōes ſiue opiniōes
minus principales.vnomō hoc eſt verū in om=
nibꝰ corporibus:ſcōo eſt ſolū veꝝ in aīalibus vł
in corporibus etherogeneis in quibꝰ eſt ponen
da forma organica ſiue corporeitatis. vnomo=
do tot erūt forme organice ꝑtiales in hoīe ⁊ in
alio aīali quot ſūt ꝑtes etherogenee ⁊ ſic cor ha
bebit vnā formā ſubſtātialē diſtinctam ab epate
⁊ renibus.nec oportet vnā formā organicā eſſe
totalē diſtictā ab iſtis formis ꝑtialibus. aliomo
do ponendo vnā organicam diſtinctam ab iſtis
etiam dempta anima intellectiua.et hoc minus
placet quia non requiritur aliqua actio eius ex=
tra actiones formarum partialium.nec ad deno
minandum:cum ponatur anima intellectiua. et
iſta forma corporeitatis ſiue organica introdu=
citur poſt multas tranſmutationes in matrice

qñ ſit ꝯfiguratio corꝑis ad introductionē aīe itel
lectiue.ad hāc formā forma matris ſufficit vt eā
gñet. ¶ Quarta eſt opinio quā tenet Alexander
hallēſis in ſcōa ꝑte.q.62.et vtrobiqꝫ ſequit̄ ſan=
ctus Thomas quā ſolā teneo. Et ꝓptea ponit̄
hec cōcluſio.in nullo cōpoſito eſt aliqua foꝛa ſub
ſtātialis niſi vna. Probatio. in hoīe eſt ſola vna
forma.⁊ hō eſt ꝑfectiſſimū aīaliū.⁊ ſi ad ꝑfectiſſi=
mum aīaliū vna forma ſufficiat: ad īperfectiora
vna ſatis erit. ¶ Proſequat̄ materiā de hoīe : lꝫ
alique rōnes ſint vniuerſales circa formā in cōi.
Primo. Nō eſt ponenda pluralitas ſine neceſſita=
te vbi paucitas ſufficit.pmo Phiſicoꝝ.ſꝫ omnia
poſſunt ſaluari ponēdo ſolū vnā aīaꝫ intellecti=
uam.igit̄.ꝯñtia tenet cū maiore. Probat̄ minor.
Tū prīo.qr maxīa eēt diuerſitas oꝑationum. ſꝫ
hoc nō.eadē forma pōt eſſe principiū diuerſarū
oꝑationū.alioqn eſſet forma appetitiua realiter
diſtincta a cognitiua.⁊ vna nutritiuā diſticta ab
augmētatiua.Una digeſtiua diſtincta ab attra=
ctiua ⁊ retētiua:qd non eſt dicendū. Tū ſecūdo
patebit rñdendo rationibꝰ aduerſarioꝝ. ¶ Se=
cundo arguit̄ ad idē aucte Aug. de ciō ſuꝑ Geñ.
dicentis.aīa rōnalis nō ſolū prebet carni aīaleꝫ
vitā:verū etiā ſcđm ipſam carnē aliquid cōcupi=
ſcit.ſi aīa rōnalis ꝑbet vitā aīalē corpori:fruſtra
ponit̄ aīa ſenſitiua aīalis idētidē ſi aīa rōnalis
cōcupiſcit ſcđm carnē:hoc eſt ꝑ organū corpore=
um:incaſſum ponit̄ alia forma organica. ¶ Pre=
terea.in lib.de eccleſiaſticis dogmatibꝰ.c. qnto
decimo dicit̄.nūquid duas aīas dicimus in vno
hoīe ſicut Jacobus et alij ſirorū ſcribūt:vnā ani
malē qua animetur corpꝰ ⁊ mixta:et alterā ſpūa
lem qd rōnē miniſtrat.ſed dicimus vnā eandēqꝫ
aīam in hoīe que et corpꝰ ſua ſocietate viuificat
et ſeipſum ſua rōne diſponit hñs in ſe libertateꝫ
arbitrij vt in ſua ſubſtantia eligat cogitationes
vt vult.idē ponit Aug.in de quātitate aīe:capite
ſexageſimoqnto.et Damaſcenꝰ libro ſecundo.c.
tertiodecimo dicit : anima rationalis organico
vtitur corpore ⁊ ei eſt vite augmentatiōis et ſen
ſus et gñationis tributiua. Hec omnia ſunt con=
tra ſecundam poſitionem. Amplius Cōmenta=
tor in libro de ſubſtantia orbis.c.primo dicit/ ꝙ
vnū ſubiectū habere diuerſas formas ſubſtantia
les eſt impoſſibile.licet hoc repugnet ſue poſitio
ni ponenti formas elementorū manere in mixto
non refert.et ſeptimo Metaphiſice dicit Ariſto
teles ex pluribus exiſtentibus in actu nō ſit vnū
tertiū.modo.ex.12.diſtinctione notum eſt ꝙ for=
ma eſt actus. Et Ariſtoteles primo de generati=
one:et ꝑmo Phiſicoꝝ rephendit antiquos ī hoc
ꝙ ponebant tranſmutationes eſſe ens in actu.
¶ Contra viā īmediatā adducūtur tales rōnes
quas etiā principalr̄ pro concluſione quā ſuſtine
mus adducimus.quia per hoc ꝙ aliquid eſt com
poſitum ex materia et forma quacūqꝫ ſubſtātia=
li eſt ſubſtantia et extenſa.quia non eſt incorpo=
rea et ſpiritus.ergo ſubſtantia corporea.ergo eſt
corpus.ergo non oportet ponere aliā formā cor
poreitatis ab anima intellectiua. et ſicut eſt cor=
pus:ita ēſt aīal.patet.eſt homo:cum eſt ſubſtātia
rationalis.g̊ ē aīal ab eadē forma etiā īdiuiſib:l.ē
homo/aīal/corpus/⁊c. ¶ Inſuper.abſonum re=
putari debet ꝙ hō eſt hō brutū et planta copula
tim.ergo nō minꝰ abſonū debet reputari cōcede
re hanc ſortes ē homo lapis vel aliquod ens ꝑti
nens ad ſpeciē inaīati. ꝙ ſortes ſit hō ⁊ non hō:
nō eſt dubiū:cū eſt ſortes et ſua materia ꝙ eſt nō
hō.ſed materia ſola nō ꝑtinet ad aliquam deter=
minatā ſpēm entis.cū nec habeat formam tanꝙ
partem eiꝰ. ¶ Iā reſtat cōtra hanc viam obijce
re.et ſolū capiā rationes apparētiores tenuiori=
bus relictis. Primo arguitur ſic.ſi non ſit ponen
da forma corporeitatis:tūc corpus xp̄i nunꝙ fu
iſſet pars eſſentialis nature humane in xp̄o.nec
fuiſſet idem corpꝰ viuū et mortuū.nec fuiſſet deī
tas vnita illi corpori in ſepulchro in triduo niſi
ꝑ nouam aſſumptionem. ¶ Secundo. nō eſſent
eadē corpora ſāctoꝝ viua et mortua.⁊ ꝑ ꝯñs nō
eſſent adoranda ſicut corpora ſanctorum : cōtra
ritū eccleſie.patet.quia ſancti nūꝙ iſta corpora
habuerūt:ſi nō ſit in eis mortuis eadem forma
corporeitatis ꝙ fuerat in eis viuentibus. ¶ Ad
primū dico negando ſequelā.dico ꝙ corpus illō
quod iacuit in ſepulchro fuit illud idē cui inheſit
aīa xp̄i vel quā informauit.in hoc nō ſtes ꝙ inhe
ſio ſoli accidenti ꝯueniat.⁊ fuit pars eſſentialis
humanitatis xp̄i:aſſumptū a verbo in inſtāti cō=
ceptionis xp̄i.non ꝙ humanitas illa fuit in aliq
inſtanti tꝑis anteꝙ aſſumeretur.hoc eſt.nūꝙ fu=
it ſuppoſita ſuppoſito proprio:ſed alieno. nec il=
lud corpus fuit vnꝙ a verbo dimiſſum. et item
nō erat de nouo aſſumptum. Propterea idem fu
it corpus viuum et mortuum:corpus inꝙ:pro al
tera parte compoſiti:ſcilicet pro materia.anima
dū viuificat eſt vita.et corpus ipſum viuum/ ra=
tione vite informantis.et totum compoſitum vi
uū ratione partis. ꝙ anima eſt abſtractiue : ſuo
informabili cōmunicat concretiue:ſcilicet a vita
viuum.et cum illa anima ſeparabatur corpꝰ erat
mortuum.et per conſequens idem corpus nume
ro fuit viuum et mortuum:capiendo corpus pro
materia.et ſic capitur cum dicimus/homo com
ponitur ex corpore et anima.corpus de ꝑdica
mento ſubſtantie eſt compoſitum ex materia et
forma.talis eſt modus loquendi etiam apud no=
minalem,non ponentem res in predicamento.
hoc modo non eſt idem corpus viuum et mortu
um:quia eſt alia pars.⁊ ſic poteſt capi quādo di=
co:hoc eſt corpus meum:pro toto compoſito.li=
cet vſitatius capiatur pro parte compoſiti:et ſic
Chriſtus accepit conſecrando.demōſtrando me
ipſum.vere dico hec eſt ſubſtantia mea etiam v=
ſitate.etiam vere dico hoc eſt animal meum di=
uidēdo me.ille eſt homo meꝰ.ſed modus loquē=
di non eſt conſuetus.ſicut in ſimili dicimus : ille
eſt aſinus platonis.et tamen non dicimus : ille
eſt corpus platonis. ¶ Tertio modo capitur
corpus vt tantum valet ſicut res longa/lata:ꝓ=

funda. ⁊ ſic accidẽs corporeũ eſt corpus. hoc mõ eſſe corpus eſt accidentale duabus primis acceptionibus. Põt enĩ deꝰ ponere corpus ſortis duobus p̄mis modis mutuo ⁊ nõ extra ſeinuicem. ſed naturaliter quicquid eſt corpus duobꝰ p̄mis modis eſt corpus tertio modo. ſed nõ ecõuerſo. eſt p̄dicatio diſparata int̃ primas acceptiones.

¶ Thomiſte hñt dicere / ꝙ qñ xp̄s erat mortuꝰ in materia erat forma cadaueris. q2 ſcõm eos deus non põt facere materiam ſine forma ſubſtantiali. ſed hoc nolo dicere. Dico ꝙ in triduo manſit corpus ſine forma ſubſtãtiali. patet. da oppoſitum. ſequitur ꝙ aſſumpſit vnã formam de nouo ĩ triduo. ¶ Sed dicis. ſic aſſumpſit cibũ trãſmutatũ in corpus eius de nouo. ⁊ gloſa ſup illo: caro mea requieſcet in ſpe. i. non deficiet in interitu3. ergo nõ fuit corrupta. Si dicas. gloſa loq̃tur de corruptiõe q̃ eſt putrefactio. nõ ꝙ ſit reſolutio ad materiã primã vſq3. ¶ Cõtra. dicit Augu. in ſermone de aſſumptione Virginis / ꝙ corpus de quo loquit̃ glo. et pſal. Non dabis ſanctũ tuũ videre corruptionem. pſalmo. 15. fuit priuilegium Chriſti. ſed non putrefieri non eſt p̄uilegiũ Chriſti. q2 pie creditur hoc ſue matri fuiſſe collatum.

¶ Inſup. qd̄ honeſtiꝰ et decẽtius eſt vbi fieri poteſt dandũ eſt corpori Chriſti. ſed iſtud fieri ĩplicat ex. 12. diſtinctiõe huiꝰ. igit̃. ¶ Ampliꝰ. penalitates Chriſtus aſſumpſit ad cõſũmandum opꝰ redemptionis / qd̄ ĩ morte conſummatũ eſt. ergo ĩ morte nulla penalitas debuit induci: nec induci decuit. ergo nec forma cadaueris q̃ prime putredini parat viam. ¶ Ad ſecundũ respondet̃. argumentũ eſt cõe vtriq3 parti. qd̄ pt3. licet tu ponas totũ remanens paulopoſt mortem fuiſſe ptẽ alicuius ſancti: tñ cito corrũpitur illa forma corporeitatis q̃ fuit in aĩali. et eſt deſcenſus informis. tũc captis cineribus alicuius ſancti: vel tu vocas illos cineres in vrna partes talis ſancti vel nõ. Si nõ: cõtra mundũ loqueris. Si primũ: op3 te dicere ratione ptis: hoc ẽ rõe materie q̃ in tdũ fuit pars talis ſancti / et adhuc ipſa eſt conſeruata. Sic dico quando ſanctꝰ moritur in primo inſtanti non eſſe ſancti (ſi non comburatur) introducitur forma cadaueris. q2 generatio vnius eſt corruptio alterius / p̄mo de gñatiõe. ⁊ inſtãs trãſmutatiõis attribuitur poſteriori paſſioni. 8. Phiſicorum. Dico ergo ꝙ in hoc inſtanti qd̄ eſt xp̄m inſtans eſſe huius cadaueris: materia eius fuit pars ſancti mortui. et cadauer adoramꝰ ratione partis. ſicut tu adoras cineres vel clauſum in vrna: licet alie forme ſint ĩtroducte. ergo illd̄ qd̄ reliquitur in morte hoĩs ſancti vel reprobi nõ cõbuſti per legẽ cõem eſt cadauer / et ſuppoſitũ: q2 res per ſe ſubſiſtens que nõ eſt pars alterius nec alteri innititur vt forma materie: vel pars toti / vel vt natura ſuppoſitanti. Dixi per legem communem: ꝓpter chriſtum cuius materia manſit ſine forma ſubſtantiali in triduo vt in argumenti precedentis ſolutione diximꝰ: que materia erat ſuſtentata a verbo. ¶ Tertio arguit̃. ſequeret̃ ꝙ non fuiſſet idem corpus ĩ euchariſtia ſi aliq̃s cõſecraſſet in triduo ⁊ mõ vel poſt vltimã cenã ante mortẽ xp̄i. hoc eſt incõueniẽs. ⁊ ꝙ ſequatur patet. in triduo fuiſſet ſola materia vi iſtorũ verborũ in euchariſtia: nõ aũt poſt vltimã cenã ante mortem vel nunc. ¶ Reſpondetur. capiendo corpus ꝓ altera parte ꝯpoſiti: puta ꝓ materia: hoc nego. t̃minꝰ p̄mꝰ ꝯuerſatiõis panis eſt corpꝰ vt tãtũ v3 ſic materia. ⁊ t̃minꝰ ꝯcomitãs ⁊ ſcđariꝰ eſt illd̄ qd̄ materie ꝯiũgit̃. mõ nũc aĩa corpꝰ xp̄i ĩformat. et ſuus ſanguis in triduo aĩa xp̄i non informauit corpus. vi conſecrationis panis in triduo non fuiſſet anima Chriſti in euchariſtia. quemadmodũ alii habent dicere in triduo ſi petrꝰ cõſecraſſet corpus xp̄i ſub ſpeciebꝰ panis. vi illius cõſecrationis fuiſſet panis conuerſus in corpus xp̄i capiendo corpus ꝓ materia cũ forma corporeitatis q̃ non expellitur a materia in morte naturali. et aĩa vel ſanguis effuſus ratione illius cõſecrationis nõ fuiſſet ſub ſpeciebꝰ panis. eodem modo dico ego: hoc dempto: vbi alij ponũt aggregatum ex materia et forma corporeitatis ꝓ primo termino: pono materiã p̄mũ terminum. nec alia eſt difficultas. propterea illic nõ ĩmoror.

¶ Quarto arguit̃. ſm Aug. ſup illo pſalmo Deus deorum locutus eſt. Chriſtus poſt reſurrectionem diſcipulis eandẽ oſtendit carnẽ quam viderant in cruce: ⁊ q̃ latuerat in ſepulchro. veru3 eſt capiendo carnẽ ꝓ carnis materia vel ꝑ ſynodochen. ¶ Quinto arguit̃. in nutritione bruti acq̃ritur noua partialis forma. ergo ĩ nutatione hominis acquiritur noua partialis forma. ſed hoc non poteſt ſuſtineri ſi ponatur vna forma intellectiua in homine. ergo ponenda eſt forma corporeitatis. ¶ Sexto arguit̃. ſi nõ ponat̃ alia forma ab intellectiua in homine idẽ corruptum numero poteſt reproduci. patet: ſi fruſtum animatum brachij vel lumbi auferat̃ et rurſus reuniat̃ recẽter leſum: redibunt eedem partes: ergo et idem totum. ¶ Ad quintum concedo antecedens. forma bruti eſt extenſa. et generatur noua partialis forma in illa parte cibi quando primo tranſmutatur in ſubſtantiam aliti. nõ eſt idẽ in homine ẽ niſi vna forma ĩ homine: ſcilicet impartibilis: que a deo producitur. partem incorporatam in nutritiõe illa aĩa informat: et propterea non eſt idem. ſicut homo aliter generatur q̃ brutum: ita alit̃ nutrit̃ q̃ brutũ. fateor tñ inducũtur noue forme anteq̃ cibꝰ ꝯuertit̃ in ſubſtantiã aliti. p3 ĩ glutine / ſanguĩe: rore: ⁊ cãbio: qñ fiunt digeſtiones in ſtomacho: epate: et in venis. Sed ĩ quarta digeſtiõe ĩ mẽbris ẽ aĩa ĩtellectiua p̄mo ĩtroducta. ¶ Ad ſextũ dicitur: ꝙ homo nõ ꝓprie corrumpitur: cum vtraq3 pars vel que fuit pars maneat ſeparata. Tamẽ ſi in pte bruti abſciſſa: ⁊ forma corrupta: rediret eadem forma naturaliter: proprie corruptum rediret naturaliter. quod in quadrageſimatertia diſtinctione quarti recuſauimꝰ.

¶ Septimo arguitur. Omnis productio effectꝰ fit a determinato agente ſm Platonem in Thimeo. nichil eſt ortum ſub ſole cuius non preceſſerit legittima cauſa: ſed ſepe moritur animal vbi non eſt determinatũ agẽs natũ inducere formã ſubſtantialẽ. patet. ſubmergatur equus in aqua: producitur forma cadaueris per te. querit̃ a quo producit̃. ſi dicas ab aqua. contra. ſi a lapide vel a cultello fuiſſet occiſus: eſſet idẽ cadauer in ſpecie. non apparet in illo diſcrimen ſpecificũ. ⁊ fortaſſe nũero ẽ idem. ſed ab agẽtibus ſpẽbꝰ diſtĩct3 non ꝓducitur idem effectus numero. ¶ Octauo non introducunt̃ qualitatiue diſpoſitiones in ita breui tẽpore quando animal decollatur pro forma cadaueris. ergo non producitur noua forma ſubſtantialis. ſed ponendo formã corporeitatis in animali omnia iſta poſſunt ſaluari / ꝙ non producat̃ aliqua forma de nouo: ſ3 ſolũ ſenſitiua corrũpit̃ ĩ aĩali. ĩ nõ aĩalibꝰ nũq̃ corrũpit̃ vna forma ſubſtãtialis quĩ appet trãſmutatio ſufficiẽs ꝓ ĩtroductiõe noue forme. ¶ Nego minorẽ ſeptimi argumẽti. qñcũq3 morit̃ brutũ: illic determinatũ agens generare intendẽs. nunq̃ eſſet corruptio niſi quia agens intẽderet producere aliquid de nouo illi corrũpendo incompoſſibile. licet frequenter nos fugiat qd̄ eſt agens generatiuu3. eſt ordo vnius forme ad aliam. vt tali animali tale ſequit̃ cadauer: q̃ a celo / humoribus / ſpiritibꝰ / cõtinenti / et huius producitur. ſicut corrupto vino ſuccedit acetũ vł cruſta ſcđ3 applicationẽ agẽtis. Et p̄terea. dato ꝙ equus ab aqua ligno vel cultello occiſus reliquat idem cadauer in ſpecie vel numero: nullũ eſt inconueniẽs crebro cauſe ſpecie diſticte effectꝰ eiuſdem ſpeciei vel eundẽ numero ꝓducunt. patet: ſol et ignis producũt calores eiuſdẽ ſpeciei. et lapis et ferrũ producunt eundẽ ignem mutuo. etiã producunt effectꝰ ſpecie diſtictos ſiue g̊ cadauera ſpecie diſtiguãtur ſiue non: ſufficit ꝓducere vna forma de nouo. cũ materia non ſtat ſine forma ſubſtantiali. et nulle due forme ſubſtãtiales informãt eãdẽ materiã. eſt facile in multis bene dicere. eſt ĩtroductio noue forme. et ſi in vacuo deſtruet̃ animal defectu aeris: et nullũ agens creatũ poſſit formã producere: deus formã producit. ſupplet vniuerſaliter defectũ cauſarũ ſecundarũ. ¶ Ad octauũ. quando gallina vel homo repente decollatur non introducunt̃ qualitatiue diſpoſitiones pro forma cadaueris: hoc negat̃. etiam cum forma cadaueris eſt introducta: ipſa producit accidẽtia ſibi ꝓpicia ſi ante non fuerũt. vt patet quãdo vnũ elementũ producit̃ immediate ĩ aliud. ¶ Nono arguitur: hõ generãdo producit aliquã formã. ſol ⁊ homo generãt hominẽ. 2. phiſicoꝝ. alioquin eẽt brutis inferior. ſed nõ intellectiuã. illa a ſolo deo creat̃. ergo producit formã corporeitatis. diceret vna poſitio. alia ergo ꝓducit animã ſenſitiuam.

¶ Reſpõdetur negando ꝙ homo aliquã formã producat. quãdo materia eſt organiſata in vtero pro anima intellectiua: deus illam creat. non pono hanc organiſationẽ per formã corporeitatis. et agens producẽs formã poſteriorẽ corrumpit priorẽ poſteriori in cõpoſſibilẽ per naturam: quatenus perfectiorẽ producat quãdo eſt tranſitus a forma ſpermati ſanguinis embriõis: ⁊ aſcẽdendo in formis ab imperfectioribus ad perfectiores. et ſi deus non ꝓduceret aĩam intellectiuam corpore organiſato cum forma prima ante introductione anime intellectiue. homo nullã formam ſubſtantialẽ producere poteſt. oppoſito dato produceret formã brutalẽ ꝑfectiorẽ in mundo inter bruta. et querit̃ de natura illiꝰ bruti: deꝰ ergo nullã talem naturam dedit homini in productione alicuius anime vel alterius forme. ⁊ nego ꝓpterea ꝙ homo ſit bruto imperfectior. non vtrobiq3 in cauſis ſecũdis perfectior cauſa effectum perfectiorẽ producit. nullã ſubſtantiã producit angelus: ⁊ tamen ignis ignẽ producit. fide et ratione iunctis. hoc de homine et angelo concludimus. in puro lumine naturali vix ita diceretur. quãdo ſubſtantia ꝓducit ſubſtantiã: ſemper ſubſtantia nobilior nobiliorẽ ſubſtantiã producit. ꝓpterea adhuc ſignificat̃ ꝙ ex pte ꝓductionis deus eſt nobiliſſimus. apud multos probabile reputat̃ ꝙ nullum brutũ ſubſtantiã producat. homo diſponit materiã pro anima intellectiua recipienda que beatitudinis ⁊ ratiõis eſt capax: propterea inter animalia optimũ ordinẽ et finẽ ꝓducẽdi accidẽtaliter habet. ¶ Iam arguit̃ cõtra eandem concluſionẽ probando ꝙ ſit vna aĩa ſenſitiua ab ĩtellectiua diſtincta. ⁊ erit decimũ argumẽtũ: q̃ ſic arguit̃. ĩpoſſibile ẽ naturalit̃ q̃litates cõtrarias eſſe in eodẽ ſubiecto. ſed actus appetẽdi aliq̃d renuẽdi ſunt cõtrarij. ⁊ tamen ſunt ſimul / per te: ſi ſit niſi vna anima in hoĩe. appetitus ſenſitiuus deſiderat cum obiecto ei cõueniẽti ꝯiungi: vt comedẽdo cibũ vetitũ. appetitꝰ rationalis illd̄ obiectũ renuit. ¶ Confirmatur hec ratio: eadem potentia nõ ſimul elicit idem obiectum naturaliter et libere. ſ3 appetitꝰ ſenſitiuus appetit aliquod obiectũ naturaliter. ⁊ appetitus libere illi cõformiter appetit: interdũ conformiter ſcõm rectã rationẽ: nõnunq̃ difformiter non refert. ergo oportet dare duo ſubiecta iſtoꝝ actuum quorũ alter naturaliter et alter libere elicitur. ad hoc poteſt introduci ariſtoteles. 3. de aĩa dicẽs: in eodẽ ſunt appetitus cõtrarij. ¶ Reſpõdeo: hec argumẽta nõ habẽt colorẽ contra hoc ꝙ tenere intẽdo in ſequẽtibꝰ: puta ꝙ ſenſatio actus appetitus ſenſitiui inheret aggregato ex organo et anima. actus iſti de quibus fit mẽtio nõ inherent eidẽ ſubiecto primo. et per conſequens inter illos non eſt cõtrarietas. contraria ſunt nata fieri circa idem: ex predicamentis. ſed adhuc iſtd̄ nõ tenẽdo argumẽta nõ cõcludũt. tenẽdo / ꝙ ſenſatio / ĩtellectio / appetitio ſenſitiua / et appetitio ĩtellectiua aĩe ĩherẽt tanq̃ ſuo ſubiecto primo cõcedo maiorẽ argumẽti: ad minorem dico ꝙ ipſa eſt vera quãdo ſequunt̃ eandẽ apprehenſionẽ. ſecus eſt ſi diuerſas apprehẽſiones ſequãtur. modo actus appetitus ſenſitiui ſequit̃ ſenſationẽ. actus appetitus intellectiui ſiue rationa-

ma cauſa quare vocant appetitus ſenſitiuus et
intellectiuus.modo iſti actus non ſunt cõtrarij.
ſed actus ſenſitiuus obiecti appetitiu⁹ cõtrariat
actui ſẽſitiuo renuẽdi idẽ obiectũ. ⁊ hoc ſi fuerit
ſecũdũ eundem ſenſum.actus appetendi et refu-
giendi idem obiectũ diuerſis ſenſibus apprehen
ſum ſtant ſimul:et non ſunt cõtrarij.patet expe-
rimento. ſi carnẽ multũ calidam famenti catto
porrexeris:guſtus catti appetit et ad carnẽ acce
dit:guſtu cattus allectus : vt eam capiat. ſed ta-
ctus abhorret.et pro tempore prope carnẽ comi
nus ſedẽdo carnem renuit.ſic de piſce in aqua ſe
cundũ carmen vulgare.cattus vult piſcẽ ſed nõ
vult tangere lympham.ſic de medio ſenſus ⁊ in-
tellectus dici poteſt.vt iudicãdo ſcdm ſenſum ſo
lem minorẽ terra et ſecundũ intellectũ maiorẽ
quouſq; iudicium ſenſus intellectus corrupuerit
ſicut actus rationalis poteſt remouere actũ ſen
ſualitatis cui non formaliter contrariatur:ſed ſo
lum virtualiter. proportionabiliter actus ĩtelle-
ctiuus vnus alteri cõtrariatur quando vterq; eſt
liber et in idẽ obiectũ latus vel a principio libe-
ro productus. actus naturaliter cõtinuatus qui
a principio libero procedit de ꝓſequutione a.ob
iecti cõtrariatur renutioni libere eiuſdẽ obiecti.
hoc non obſtante actus vnius ſenſus qui eſt pro
ſecutiuus a.obiecti:et intellectus qui eſt fugitiu⁹
eiuſdẽ:poſſunt dici virtualiter cõtrarij : pro quã-
to diuerſificãdi ĩ idez obiectũ tendunt:vn⁹ proſe
quendo et alter fugiendo. et ſic vnus illorũ aliũ
corrumpit in aliquo tẽpore ſʒ actiuitatẽ ⁊ reſiſtẽ
tiam vnius et alterius. ſicut forma ſubſtantialis
aque calorẽ corrumpit quẽ ſecum pro tẽpore cõ-
patitur.ſecuʒ vtua:r ꝯriat.lʒ foꝛa:r.p iſta ſoluit
argumẽtũ ⁊ dictũ ari.i.3.de aĩa. ¶ Ad cõfirma
tionẽ nego eam. eadẽ potẽtia reſpectu eiuſdem
obiecti habet noticiam intuitiuã et abſtractiuã:
iudicatiuã ⁊ apprehenſiuã.nõ iudicatiuam:ſenſi
tiuam et intellectiuã. Preterea. anima intelligit
obiectũ naturaliter et idem vult libere. Simili-
ter voluntas habet vnum actũ naturaliter pro-
ductũ ab actu libero.vt qui efficaciter vult finẽ:
et ſcit a. mediũ ſolum poſſibile naturaliter:tunc
volũtas vult tale mediũ et poteſt idẽ libere vel-
le.aĩa in vno membro mediante certa diſpoſitio
ne illius membri reſiſtit ſibiipſi in alio membro:
exiſtenti cũ alia diſpoſitione. ſic anima actu ſen
ſitiuo immutata ſibiipſi reſiſtit actu oppoſito li-
bere immutante. ita ꝙ ipſa mediante vno actu
nitatur mouere corpus ad aliquid proſequendũ.
et ipſamet mediãte alio actu renitatur atq; cor-
pus impediat ne moueatur.et ſi equalitas fuerit
reſiſtentie ad actiuitatẽ mirabilis erit pugna.⁊ ſi
obiectũ non ꝓſequatur:fuga non habet victoriã
poſitiuã:ſed ſufficit ꝙ proſequutioni reſiſtat.ſed
cũ obiectũ nõ attingitur:nomen victorie ei con-
niuentibus oculis alludit. pari forma eſt quedã
rebellio ⁊ bellum ciuile interdũ in regno anime
et gens inſurgit cõtra gentẽ: vt in auaro merca-
tore exiſtente in periculo exonerande nauis pre
cioſas res et pamatas pdendo vel vitam: cũ iu-
dicat illas incõpoſſibiles et piger vult ⁊ nõ vult.
ſed nulla eſt contrarietas realiter vt patet quar-
to methaphiſice. ¶ Ut paucis q̃ſtionẽ ſoluã po
nam aliquas ꝓpoſitiones rationum ſolutiuas.
quarũ prima eſt.cor et epar in eodem ſuppoſito
ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue:ſimili
ter oculus et venter: et ſic de quacũq; parte in-
tegrali eiuſdem ſuppoſiti cum alia.et per conſe-
quens ſeq̃tur. ¶ Secũda propoſitio.ſunt homo
genee ſubſtãtialiter:ſunt tamẽ et herogenee acci
dentaliter. ¶ Si cõtra iſta adducas comentato
rem.vj. phiſicorum textu commenti. 59.dicen-
tẽ : ĩ generatiõe ſimplicium ⁊ mixtorũ hõgeneo
rum vt aque et lapidis:primũ genitũ eſt eiuſdem
ſpeciei cum poſteriori genito:ſed in generatione
animaliũ prius genitũ differt ſpecie a generato
poſteriori vt cor et caput.dico ipſum intelligere
de ſpecie accidentali et inſtrumentali. ¶ Tertia
propoſitio.ſenſitiua anima eſt perpetua. patet.
intellectiua eſt perpetua . ergo ſenſitiua ab infe-
riori ad ſuperius ſine errore. ¶ Quarta propoſi
tio.ſeparetur vegetatiua ab alijs tãꝙ perpetuũ
a corruptibili: hec inſequit ſicut p̃cedẽs. ¶ Quĩ
ta propoſitio eſt. quãdo homo nutritur aliquid
corrumpitur et nichil generatur. patet. corrum-
pitur forma cibi vltimi ex qua homo nutritur.et
materiã illius cibi anima informat ſicut iam in
quodã argumẽto diximus. ¶ Sexta propoſitio/
ſortes p eandẽ formã ẽ animal hõ et ſubſtãtia.et
tñ eſt riſibilis ſecundũ ꝙ hõ et nõ ſecũdũ ꝙ aĩal
et ſenſitiu⁹ ſm aĩal.⁊ ꝙ nõ riſibilis ſcdm ꝙ aĩal.
¶ Septima propoſitio.ſortes per eandẽ formã
eſt ſimilis vni/et illi diſſimilis. ¶ Octaua propo
ſitio.dantur due res eiuſdẽ ſpeciei quarũ vna po
teſt ridere et non alia.patet de homine et ſuo di
gito.vterq; tamen eſt riſibilis ſicut vterq; eſt ho
mo abſolute loquẽdo.ad eſſe riſibile ſat eſt habe
re animã intellectiuã riſus productiuam et ſuſce
ptiuã eius in ſe vel in organo.ſignũ riſus et leti-
cie per os et faciem exterius legit aliquis facie
et ore orbatus poteſt talẽ leticiã habere. ¶ No-
na propoſitio.anima ſenſitiua eſt impartibilis.
¶ Decima propoſitio . anima ſenſitiua mouet
motibus contrarijs naturaliter.patet de anima
intellectiua cum eſt in duobus locis.et licet quie
ſcat in digito et moueatur in pede : non quieſcit
et mouetur.nõ ſeq̃tur:q̃eſcit in digito:ergo quie
ſcit. ¶ Undecima propoſitio. anima appetit na
turaliter a. obiectũ vna appetitione.patet appe
titu ſenſitiuo.et illa non poteſt nõ appetere hoc.
appetitione libera poteſt tamen appetere hoc:⁊
ſecundã appetitionẽ ad nutũ reſecare : ⁊ nõ prolo
tem. ¶ Duodecima propoſitio. anima eſt attra
ctiua cibi / retẽtiua eius: quẽ ad corporis varias
partes mittit: et ſuperflui digeſtiua.aliq̃d in ani
mali hoc facit principaliter:et non niſi anima.ſʒ
hoc eſt mediantib⁹ diuerſis inſtrumẽtis. ¶ Tre
decima propoſitio. habere diuerſitatẽ operatio
num non arguit ſufficienter diuerſitatẽ potẽtie.

patet.aĩa vegetatiua arboris hʒ valde diuerſam
operationẽ in arbore.vt videre eſt in radice ⁊ ra
mis.ergo a fortiori in forma perfectiori. iſta pro
poſitio ſequitur ex varijs precedẽtibus et ſignã-
ter ex porib⁹.ſed operatiões per ſe cõuenientes
aliquib⁹ ſuppoſitis ſcdʒ totas ſuas ſpecies:ſi in
ueniantur in eodẽ ſuppoſito tales quales in alio
non inueniunt:debet argui ꝙ illa ſuppoſita ha-
beant formas ſubſtantiales diuerſarũ ſpecierũ.
ille eſt potiſſimus modus arguendi diſtinctionis
ſpecificate in ſubſtantijs. ſed quantumcũq; ſunt
diuerſe in eodẽ ſuppoſito non cõcluditur forma
rum ſubſtantialiũ diuerſitas.quia non repugnat
vt nuprime diximus eidẽ forme ſubſtantiali ha-
bere diſſimiles operationes per diſſimiles qua-
litates.⁊ patet exemplariter adhuc.forma ignis
naturaliter calefacit / deſiccat / ⁊ſe mouet ſurſuʒ /
et ſe cõſtringit p antiperiſtaſim fugiẽdo aquario
vt fortificetur mediante caliditate / ſiccitate / ⁊ le
uitate tanꝙ ſuis inſtrumẽtis hoc facit ꝙtum tan
ꝙ res naturalis. vna hoc facit. ¶ Queſtionem
paucis ob ei⁹ ꝓlixitatẽ colligam.varie ſunt phi
loſophorũ ſententie recitate de vnitate vel plu-
ralitate formarum. quarũ rectiorẽ puta viã illã
que ponit vnam formam in vno ſuppoſito per ſe
a qua totũ denominat vnũ.non loquor de potẽ-
tia dei. credo ꝙ põt facere tot formas quot vult
vnã materiã ĩformare.poſt hãc viã ſi aliquã tene
re vellem:eſt illa que ponit formã corporeitatis
in homine vl' ab alio aĩali ab anima ſenſitiua di
ſtinctã.et poteſt quis ſi velit illã tueri : dicẽdo ꝙ
quot ſũt partes etherogenee in animali tot ſunt
forme ſpecifice diſtĩcte. ⁊ forma corporeitatis nil
aliud ẽ ꝙ cõgeries iſtarũ partialiũ : et ſupuenit
vna foꝛa ſpecifica a qua totũ denominat:vt in-
tellectiua / aſinina / equinina: et ita de talibus. ⁊
corrupta forma vltĩa nõ introducit mox p⁹ mor
tem alia forma cadaueris a forma corporeitatis
quia adhuc materia erit ſine forma / vel formis.
ſed tunc ſequitur ꝙ totum eſt niſi vnum aggrega
tum et non vnũ p ſe.ſi ponatur vna forma corpei
totius:iſtud non ſeq̃tur : ſed ponitur vnum aliud
extraneũ multiplicãdo plures formas in eodẽ:
ſicut multa alia eſt philoſophia quorũ aliqua in
probatione opinionis quã tenem⁹ adduximus.
reliquas poſitiones ab illa:magis pegrinas cen
ſeo.tenere ſemper ſoleo inter opiniones illã quã
rationabiliorẽ puto:quemadmodũ eſt illa q̃ po-
nit vnam in homine:licet alteri videatur oppo-
ſitũ.ſuam talis teneat.ſicut de igne videmus ab
vno cõſtructo de quo alter iudicat lignũ leuan-
dum:et terti⁹ et quartus aliter de lignis diſponẽ
dis iudicat:vt videre eſt dũ tenaces ĩ medio mul
torũ prope ignem ſedentiũ ponas. ¶ Dubitatur
an aĩa ſit ĩ qualibet parte corporis. et dubitatio
nis.ratio patet. ita dicitur apud omnes. ¶ In
oppoſitum arguitur. tunc ſi ſciẽtia eſſet in pede
hominis.eſt animal in aliqua parte corporis. er
go ſcientia eſt in anima in quocumq; loco eſt.
ſimiliter ſequitur ꝙ anima deſinit informare cor
pus quando digitus abſcinditur et moriretur ho
mo. ¶ Reſpondetur. aliqui ponebant ani-
mam in corde:licet homo ſentiat per alias par-
tes.ſicut aranea percipit muſcam exiſtentẽ ĩ par
te remota ſue tele.aliqui poſuerũt animã in cere
bro.que opiniões erãt in honore apud hebreos.
propterea ſaluatorem in corde lancea:et corona
ſpinea in capite pupugerunt. Opinio ſtratonis
erat ꝙ anima eſt in ſuperciliorũ interſtitio Per-
menidis et meliſſi ꝙ eſt in toto pectore ſicut reci
tat plutarchus de plãtis philoſophoꝝ.li.4.c. 5.
ſed dicitur anima eſt in qualibet parte corporis.
non tamen oportet ſcientiam eſſe in pede nec eſt
neceſſe accidẽs inherẽs vni ſubiecto : illi in eſſe
vbicũq; exiſtit vt ĩ decima diſtinctione quarti di
ctum eſt.ſcientia poteſt eſſe in anima in determi
nata parte capitis / vel cordis in qua plus viget
ſenſus. ¶ Ad argumentũ dicitur ꝙ ablato digi-
to anima deſinit informare illam partẽ. et ille
homo qui erat digitus eſt mortuus: ſed cum ea-
dem aĩa informauit reliquũ corpus : totus ho-
mo manet.ne anima que fuit in digito vadit ad
celũ vel ad aliũ locũ:ſed deſinit ſolum informa-
re partẽ quam ante informabat.de anima intel-
lectiua loquor.ſenſitiua in bruto eſt diuiſibilis vt
patet in anguilla diuiſa:et manet in partibus
pro tempore ſeparatis . in perfectioribus ani-
malibus non manet poſt ſeparationẽ partiũ pri
cipaliũ.aliqui tamen ſpiritus mouẽt capum oc-
ciſum ad tẽpus modicum vel forte anima nõ de
ſinebat adhuc informare corpus.

In hac.16.diſtinctione in qua
magiſter de imagine loquit:
quia de illa loqui ſolẽt: eſt dif
ficultas inter ſapiẽtes hic tra
ctata de potentijs anime et
eſſentia eius.quomodo eſſen
tia anime et eius potentia in
ter ſe habeãt. gratia illius q̃
rant hunc queſtionis titulum:an potentie anime
ab eſſentia anime diſtinguantur. ¶ Pro queſtio
nis ſolutione acceptiones vocabuli aſſignabo:⁊
oñdã in quo eſt cõtrouerſia inter magiſtros ex
opinionũ pluralitate.aperte dicam ad queſtionẽ
ſicut ſentio.quo ad primũ ſcite ariſtoteles. 5. et
nouo methaphiſice diſtinguit potentiã quantuʒ
ad eius principia in potentiã actiuã et potentiã
paſſiuã:et inhabilitatis ĩpaſſibile:hoc eſt in qua
litatiuã diſpoſitionẽ ſecundũ quam ſubiectũ po-
teſt reſiſtere corruptiuis et motiuis. iſte tertius
modus potẽtie ad primã ſpeciem qualitatis per
tinet.poſtea deſcribit potentiã actiuã et paſſiuã:
dicens ꝙ potentia actiua eſt principiũ tranſmu-
tandi alterũ inꝙtũ alterũ.et potentia paſſiua eſt
principiũ trãſmutãdi ab altero.poſtea ſcito bea
tus thomas in prima parte.q. 77. et.54. tenet
generaliter ꝙ potẽtia diſtinguitur ab anima et
eſt accidens:quarũ quedã inherent anime tantũ
vt potentie non organice:vt intellectus / volun-
tas / et memoria ſunt accidẽtia ſecundum eum.

Organice: quales ſunt ſenſitiue: ſunt accidentia et inherēt toti cōpoſito: hoc ē: aggregato ex aīa et determinata poꝛtione carnis. ¶ His pꝛemiſſis pono cōcluſiones ad queſtionem reſpōſiuas. quarū pꝛīa eſt. aliqua potētia eſt accidēs. pꝛobatur. omne illud quod poteſt aliquid agere eſt potētia actiua / ſaltē. aliquod accidēs eſt huiuſmodi. igiť. maioꝛ patet ex ariſtotele. 5. ⁊ nono methaphiſice. vt in notabili pꝛemiſſo declarauimus. minoꝛ patet de caloꝛe qui eſt potens calefacere. ¶ Secūda cōcluſio. anima eſt ſua potentia pꝛincipalis loquēdo de potētia nō oꝛganica. hoc eſt: anima realiter eſt ſuus intellectus et volūtas ⁊ memoꝛia. pꝛobatur. da oppoſitum: intellectus aīe eſt accidēs ab eēntia anime diſtinctum et eſt accidēs abſolutū cum eſt de ſecūda ſpecie qualitatis ſecundū eos. modo deus de potentia abſoluta poteſt deſtruere omne accidēs (potiſſimum abſolutū) ꝯſeruādo ſubſtantiā eius: cum ſubſtantia non dependeat ab accidente: mirabile eſt ꝙ deus nō poteſt cōſeruare ſubſtantiā deſtruendo accidens eius. et ſi hoc deus poteſt: dabitur aīa intellectiua nec habēs intellectū nec voluntatē: et iſtis ſecluſis anima poteſt adhuc ītelligere vel velle. Johannes capꝛiolus in tertia diſtinctione pꝛimi dicit ſe daturū triplicē inſtantiā: ꝙ in abſolutis deus non poteſt ſemper ſeruare vnū diſtinctoꝛū reliquum deſtruendo. pꝛimo quādo vnum eſt de ratione alterius vt diffinitū et diffinientia ſecūda vbi vnū naturali ſequela ꝯſeqtur pꝛincipia alterius poſita extra ſuam cauſam: vt ſubiectum et paſſio. tertia vbi vnū eſt reliquo eſſendi ratio: vt eſſentia et eſſe. pꝛopterea infert: nec ſubiectum ſine paſſione eſſe poteſt ſine vel econuerſo. nec eſſenntia ſine eſſe vel econuerſo. pꝛoficiāt eis eoꝛū inſtantie. nec nominaliū vnus / nec ſcotiſtarū aliquis exiſtimat diſcrimen aliquod inter eſſe ⁊ eſſentiam ex parte rei. quelibet eſſentia eſt ſuum eſſe et econuerſo. nec paſſio eſt accidens vt ipſi ponūt vt alibi videri habet. apud me hec maxima eſt vtrobiqꝫ admittēda. in quibuſcūqꝫ rebus creatis et diſtinctis quarū vna non eſt pars alterius deus poteſt quācūqꝫ illarū cōſeruare reliqua coꝛrupta ſiue ſit accidēs ſiue ſubſtantia. et ita nominaliū ꝗlibet cōcedit. ¶ Secūdo arguiť ad idem. ſecundū ariſtotelē ſecūdo de anima diffinitio potentiarū cōuenit anime: in qua dicit ꝙ anima eſt qua viuimus / ſentimus / ⁊ intelligimꝰ. modo hec diffinitio potētijs aīe ꝯuenit: qꝛ potētia vegetatiua viuimus. potētia ſenſitiua ſentimus. potentia intellectiua intelligimus: ergo ille potentie non ſunt diſtincte ab anima.

¶ Tertio arguitur. omne illud qḋ eſt pꝛincipiū pꝛīcipale actꝰ nutritiōis eſt potētia nutritiua. ſꝫ ſic ē de aīa. ⁊ eodē modo ꝓbari poteſt ꝙ anima eſt potentia pꝛincipalis argumentatiua / motiua localiter / ſenſitiua / et appetitiua. ¶ Pꝛobať hec cōcluſio auctoꝛitate auguſtini / dicētis. 10. de trinitate. c. xj. hec tria: memoꝛia intelligētia voluntas / non ſunt tres vite: ſed vna vita nec tres mētes: ſꝫ vna mens. cōſequenter vtiqꝫ nec tres ſubſtantie ſunt: ſed vna ſubſtantia. memoꝛia quippe ꝙ vita mens et ſubſtantia diciť ad ſeipſam diciť. ꝙ vero memoꝛia diciť ad aliud dicitur. hoc de intelligentia quoqꝫ et voluntate dixerim. Et intelligentia quippe et volūtas ad aliud dicitur. vita autē vna queqꝫ ad ſeipſam ⁊ mēs ⁊ eſſentia. quocirca tria hec eſt vnum ſunt ꝙ vna vita vna mēs vna eſſentia ⁊ quicquid aliud ad ſe ſingula dicātur etiam ſimul ſingulariter nō pluraliter dicuntur. eo vero tria quo ad ſe inuicem referūtur. ecce apte dicit mēoꝛiā ītelligētiā / volūtatē nō eſſe tres ſubſtātias / ſed vnā. lꝫ cū dicūt reſpectie. .i. expꝛimunť vocabuľ reſpectu īpoꝛtātibꝰ: dicātur tria idem tribus vocabulis non ſinonimis expꝛimitur. Itē. xij. de trinitate. c. 3. Sicut vita caro eſt duoꝛum in maſculo et femina: ſic intellectum noſtrum actionē vel conſiliū et executionē et rationē et appetitū rationalē vel quo aliomodo ſignitius dici poſſunt vna mentis natura complectitur. et quemadmodū de illis dictū eſt. erūt duo ī carne vna. ſed de his dici poſſet duo in mēte vna. et continuo ſequitur. c. 4. Cum ergo diſſerimus de natura mentis humane de vna quadā re diſſerimus. nec eam in hec duo que cōmemoramus niſi ſecundū officia geminamus. vnde clare trahiť ꝙ eſt nunc natura que diuerſificať ſcōꝫ officia. ¶ Tertia ꝯcluſio. intellectus eſt voluntas. pꝛobatur. hec anima eſt intellectꝰ. et hec aīa eſt voluntas. ergo voluntas eſt intellectus. et cōuertens illius cōuerſe eſt tertia concluſio. pꝛobatur maioꝛ. aliquid eſt intellectus. et non accidēs ex ſecūda cōcluſiōe. nec ē alia ſubſtantia ab aīa. qualibet alia ſecluſa anima poteſt intelligere. ergo eſt intellectus. ſicut recte in li. de ſpiritu ⁊ aīa dicitur: ꝙ anima eſt intellectus dum intelligit et voluntas dum vult. ¶ Secūdo arguitur ad idē non eſt petenda pluralitas vbi paucitas ſufficit. ſed omnia optime ſaluanť ponēdo intellectū eē ſubſtantiam anime. nec poſſunt ita bene ſaluari res. multiplicando diſtinctas. igitur. eodēmodo pꝛobatur minoꝛ. ex eodē fonte ſequiť ꝙ quelibet potentia cognitiua eſt realiter ſuamet appetitiua. ¶ Quarta concluſio. potentie anime oꝛganice tam ſenſitiue ꝗ̄ appetitiue realiter diſtinguuntur ab anima. patet de ſenſu vel de vna potētia: idem eſt iudiciū in omnibus. ſenſus non eſt intellectus: et loquoꝛ de ſenſu hominis. igitur. aſſumptum patet. ſenſatio quelibet eſt extenſa. intellectio nulla eſt extenſa. ğ hn̄t varia ſubiecta quoꝝ vnum eſt diuiſibile et extenſum et aliḋ iextēſuꝫ. Si ſenſatio ſit non extenſa: ſequiť hec cōcluſio: ꝙ anima poteſt habere duas noticias ītuitiuas ſpecie diſtinctas ſimul ⁊ ſemel de eodeꝫ obiecto qḋ eſt inconueniēs. pꝫ. videat ſoꝛtes a. albedinē viſio albedinis eſt extenſa: ⁊ habeo intentū. vel eſt iextenſa et anime ingeret. et cū erit vna alia noticia intuitiua intellectiua: dabunť due intuitiue ſpecie diſtincte eiuſdē obiecti. ſi ſint eiuſdem ſpeciei ſeſe intendūt nec vna debet plus denominari ſenſitiua ꝗ̄ altera. pꝛopterea inconueniens eſt ꝙ dētur de eodē obiecto in eadē potētia due intuitiue noticie ſpecie diſtincte. ¶ Tertio arguitur ad idem. per te īheret ītellectui tanꝗ̄ ſuo ſubiecto. ergo eſt noticia intellectiua. tenet cōnſequētia. oīs noticia intellectui inherens ē ītellectiua. patet. aliqua eſt talis. et equa eſt ratio in omnibus. ergo omnis noticia intellectui inherens eſt intellectiua. ſed dicis. vna non poteſt haberi niſi mediante oꝛgano coꝛpoꝛeo: ⁊ illa eſt ſenſitiua. alia ſine oꝛgano poteſt acquiri: et illa eſt intellectiua et non ſenſitiua. contra oꝛganum nichil facit ad noticiā hn̄dam. ſolū potētia ⁊ obiecta concurrūt cum ſpeciebus inter cauſas ſecūdas. dicis. aliqua qualitas cōcurrit. contra. ergo tunc noticia ſenſitiua erit intellectiua perfectioꝛ: cum plures cauſas perfectioꝛes requirat ad eiꝰ pꝛoductionem. ¶ Quarto arguitur. notitia ſenſitiua per te anime intellectiue inheret. ergo notitia ſenſitiua poteſt eſſe in anima ſeparata. ſed dicis. in ſenſu diuiſo notitia ſenſitiua poteſt eſſe in anima ſeparata. ſed non eſt poſſibile ꝙ noticia ſenſitiua ſit in anima ſeparata: ſi anima ſit ſeparata illa qualitas non eſt amplius ſenſitiua. ¶ Cōtra hoc arguitur. ipſa eſt adhuc anime noticia. quia per illā qualitatē anima vitaliter immutatur. ſicut poteſt eſſe reſpectu anime ſeparate vel angeli noticia. per eam cognoſcit ⁊ non eſt intellectiua quia ſic eodē modo debebas ante dicere ꝙ illa noticia erat intellectiua: cuius oppoſitū dicis. ⁊ tunc ſic. hec qualitas (quocūqꝫ noīe vocetur) manet in anima ſeparata: et aīa per eam poteſt cognoſcere. ergo ſimilē noticiam in ſpecie poteſt acquirere cum eſt ſeparata.

¶ Quinto arguitur. ī appetitu ſenſitiuo ſunt ponende virtutes alterius rationis a virtutibus in intellectu et in voluntate: vt in tertio dicetur. et hoc nō poteſt cōmode ſaluari ponēdo duplices in intellectu vel voluntate. ergo appetitus ſenſitiuus diſtinguiť ab appetitu intellectiuo. et ſi iſte rationes nō demonſtrent cōcluſionē hanc quartam: ſicut tamen mihi pꝛobabilioꝛes multo rationibus ad oppoſitū quare cum antiquis teneo illam cōcluſionē. ¶ Ex omnibus his ſequitur ꝙ potentie nō oꝛganice: vt intellectus / memoꝛia / et voluntas / non ſunt accidentia. nec potentie oꝛganice. ſed quedam res extenſe. vt potentia viſiua ē viſꝰ. ⁊ viſꝰ nihil aliḋ ē ꝗ̄ determiāta poꝛtio oculi: ſcilicet caro illa ⁊ anima carnem illam infoꝛmans. ⁊ ſic de potentia auditiua. ſed alia ſunt accidentia et qualitatiue diſpoſitiones requiſite ad audiendum ꝗ̄ ad videndū quare oculus nihil pōt audire ſicut nec auditus videre.

¶ Secundo ſequitur ꝙ falſum eſt dicere ꝙ potentie anime intellectiue ſunt ptes eius. nec ſunt partes eſſentiales nec integrales anime intellectiue cum anima eſt impartibilis: nullas habet partes pꝛopꝛie dictas. Jam paucis cōtra concluſiones obijciemus quatenus melius cōcluſionū veritates cognoſcanť. Contra pꝛimā cōcluſionē non obijciam de concluſionibus ſequētibꝰ. ⁊ de iſtis duobꝰ coꝛrelarijs ē diſceptatio inter phōs ¶ Cōtra ſecundā concluſionē ař rōnibꝰ. Pꝛimo ſic arguitur. actus et potentia pertinēt ad idem genus. ſed actus iſtarū potentiarū: ſcilicet intelligere ⁊ velle: ſunt accidētia anime. ergo et potētie. ¶ Secundo. ſi anima ſecundū ſuam eſſentiā ſit immediate pꝛincipiū operationis: cum ſemꝑ ſit in actu: quia eſt actus. ſemper agit et operať. igitur ſemper habēs eam intellexit. ſicut habēs animā vel eſſentiā anime ſemper viuit. ¶ Tertio potentie: anime ſunt in pꝛedicamento qualitatis. ergo ſunt accidētia ¶ Quarto arguitur auctoꝛitate Auguſtini. 15. de trinitate. c. 7. volentis oſtēdere diſcrimen trinitatis quod in nobis eſt: ſcilicet memoꝛie / intelligentie / voluntatis / ab ea que eſt in diuinis: ponit illa in nobis differre: in deo vero eſſe vnum: et idem. vnde ſic ait in homine inuenimus trinitatem id eſt mentem et noticiam qua ſe nouit et dilectionem qua ſe diligit: ſed hec tria ſunt in homine vt non ipſa ſint homo. Quod per hoc oſtendit: qꝛ homo includit coꝛpus. hec autē non ſunt coꝛpoꝛa. Conſequenter oſtendit ꝙ non ſunt aīa: cum ſubdit: detracto etiā coꝛpoꝛe ſi ſola anima cogitetur aliquid eius ē mens tanꝗ̄ caput vel oculus vel facies: ſed non hec vt coꝛpoꝛa cogitanda ſunt: nō igitur anima ſed quod excellit in aīa mens vocatur. ecce clare dicit aīam nō eſſe mentē: ſed aliqd quod ē in anima ⁊ excellens ī ea mens ē. hec ibi Item infra eodē. c. poſt modicū: ait. Item ꝙ in hoc magna diſtantia ē: ſcꝫ inter trinitatē dei et noſtrā: ꝙ ſiue mētem dicamꝰ in hoīe eiuſqꝫ notitiā ⁊ dilectionem ſiue memoꝛiā intellectiuam ⁊ voluntatē: nihil mēte meminimꝰ niſi per memoꝛiam: nec intelligimus niſi per intelligentiaꝫ nec amamus niſi per voluntatē. At vero illa in trinitate quis audeat dicere pr̄eꝫ nec ſeip̄m nec filium nec ſpiritum ſanctum intelligere niſi per filium: vel diligere niſi per ſpm̄ſanctū. per ſe autē meminiſſe tātomō vel ſui vel filij vel ſpūſſcti. hn̄ vbi vult dicere ꝙ nō memoꝛamur per intelligentiaꝫ nec intelligimus per volūtatē nec volumus per mentē. ergo diſtinguiť: qꝛ que ſunt ideꝫ quicquid cōuenit vni conuenit ⁊ alteri. Et epilogans hoc idem. c. xvj. eiuſdeꝫ dicit. Nec diſtant in eis iſta ſicut in nobis aliud eſt memoꝛia aliud intelligentia aliud dilectio ſiue charitas. Item beatus Auguſtinus / loquens de illis loquiť tanꝗ̄ de diſtinctis. vnde dicit ea trinitatē. trinitas non eſt niſi diſtinctoꝛum et dicit hec tria ī auctoritate ſtatim allegata: ꝗ autē tria non ſunt idē. c. xxix. ſicut habemus in coꝛpoꝛe membꝛa ⁊ quinqꝫ ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quibus quaſi inſtrumētis vtimur: ita et aīa habet in ſe quaſdam vires quibus vtitur velut inſtrumentis ad vſus cōgruos. Eſt namqꝫ ratio in anima que ſicut in ſuo inſtrumēto vtitur ad ratiocinandū. et voluntas qua vtitur ad volendū. non eſt enim ratio et voluntas tota anima: ſed eſt vna queqꝫ ali-

quid in anima. ecce aperte dicit voluntatẽ et rationẽ eſſe inſtrumẽta anime. inſtrumentũ autem diſtinguitur ab eo cuius eſt inſtrumentũ. Itẽ magiſter diſtinc.3.li. primo loquens de memoria intelligẽtia et voluntate dicit: illa tria naturales proprietates ſiue voces ſunt ipſius mentis. et a ſe inuicem differunt. qꝛ meõria nõ eſt ĩtelligẽtia nec volũtas / nec ĩtelligẽtia volũtas ſiue amor. et premiſit de illo vbo beati Auguſtini / qui dicit illa tria eſſe vnũ / vnam mentẽ / vnam eſſentiam Quod vtrũqꝫ non videt̃ eſſe verum iuxta proprietatẽ ſermonis. ¶ Ad primũ iſtorũ dicitur ſi ſit ſermo de genere p̃dicamẽtali ponendo res ĩ predicamẽto more realiũ predicamẽta diſtinguentium penes rerum multitudinẽ: auctoritas verũ habet de illo quod eſt in potẽtia obiectiua: puta ꝓ illo qḋ nõ eſt ⁊ p̃t eẽ. illḋ qḋ mõ ẽ in potẽtia poſtea actualiter eſt. ſi ſit ſermo de potentia que eſt principiũ actus vitalis quemadmodũ debet arguens capere. et tunc aſſumptũ eſt falſum. et patet ſecundũ arguentẽ. anima eſt principium potentie et tamen ſecundum eum potentia eſt accidens et anima ſubſtantia. ſecundo dico ad illam auctoritatẽ philoſophi nono methaphiſice: nõ intelligit̃ auctoritas hec de genere logico: ſꝫ de genere obiectiuali: ita ꝙ potẽtia et actus verſantur circa idem obiectũ. dicimus vnũ actum a toto genere alium in bonitate excedere: hoc eſt ex parte obiecti. ¶ Ad ſecundũ dicitur ꝙ ipſum parum apparẽtie habet. quãdiu materiã informat ſemper eſt in actu ſicut forma eſt actus. nõ oportet ꝙ ſi ſemꝑ q̃diu ĩformat ſit in actu p̃io: ꝙ ſit in actu ſecũdo producendo actũ. ¶ Ad.3. dicit̃ proprie res non ponunt̃ in predicamẽto: ſed vocabula ratiõe modoꝝ ſignificãdi abſolute vl̃ cõnotatiue. non incõuenit aliquid poni in omnibꝰ predicamẽtis tãq̃ rem ſignificatã. ¶ Ad quartũ ad auctoritatẽ auguſtini: oſtendimus in ꝓbatione cõcluſionis auguſtini fuiſſe illius opinionis ꝙ intellectus / volũtas / et memoria realiter diſtinguũtur. ſed ad auctoritates: dicitur ꝙ capit memoriã ĩtellectiuã et voluntatẽ vt includant actus ſuos: ſcilicet noticiã et dilectionẽ. et ideo indifferenter nominat nomine potẽtiarũ vel actuum. ⁊ patet. quia in p̃cipio auctoritatis allegate ponit mentem / noticiam / et dilectionem. vltima duo vt liquet ſunt nomina actuum. vnde cum dicit nõ anima ſed qḋ excellit in ea mens vocatur: nichil aliud vult q̃ ꝙ mens non nominat animam abſolute q̃tũ ad eſſentiam: ſed q̃tũ ad actus qui in eo excellentiores ſunt: ſcilicet noticias et dilectiones. Similiter in eo qḋ ſubditur accipit memoriã intellectũ et voluntatem prout includunt actus: ꝙ cuilibet innoteſcit ſuum proceſſum cõſideranti: quia oſtendere elaborat differentiã trinitatis diuine a trinitate create imaginis per hoc pater non intelligit per filium nec amat per ſpiritũ ſanctũ: ſed per propriã eſſentiã. quia vna et indiſtincta eſt formaliter noticia et amor: nos aũt alio actu amamus: alio actu intelligimus. Et ita non intelligimus niſi per intellectum: vt intellectus includat actũ intelligẽdi. et non amamur niſi per voluntatẽ: hoc eſt: actũ voluntatis. non enim potentijs ſiue diſtinguãtur ſiue non: intelligimus aut amamus: ſed earũ actibus elicitis. deus autẽ ſua eſſentia formaliter intelligit et amat. nec habet actũ diſtĩctũ ab eẽntia et hoc vult Auguſtinus cum vna res diſtinctis nominibus vocat̃. loquimur de ea tanq̃ de pluribus. et potiſſimũ in ea diſputatione qua inquirit̃ idemptitas vel diſtinctio rerũ. et patet manifeſte in cõi modo loquẽdi: dicimus hec tria ſapientia / bonitas / et potentia / in deo idẽptificantur. ⁊ duas dicimus portiones anime ſuperiorẽ et inferiorẽ: ⁊ eſt modus vulguatiſſimꝰ. et tamen ille due portiones ſunt vna et eadẽ res: vt in diſtinctione viceſima q̃rta patebit. ad Anſelmuꝫ ⁊ magiſtrũ non reſpõdeo. licet poſſunt gloſari: videt̃ fuiſſe illius opinionis. nego eos et tenẽtes illam viam. ⁊ nimirũ. cum ſcḋaꝫ concluſionẽ et cõſequenter reliquas tenet Auguſtinus. ⁊ cõmunior ſcola ſcolaſticorũ: ⁊ ratiões pro parte oppoſita nullius momẽti ſunt. ſanctus Thomas in libris de anima nititur opinionẽ modernorũ refellere que tenuit potẽtias anime eſſe animã. nunc autẽ eſt opinio tam cõis pariſij vt alia non egreditur ſepta cõuentus predicatorũ niſi q̃tenus ĩpugnetur. non ꝙ argumenta alijs ſilentiũ imponãt: ſꝫ nec neutris aſſenſum p̃beant qui vtriuſqꝫ partis rationes et auctoritates audiũt. ¶ Cõtra tertiã concluſionẽ arguitur. ex ea ſequit̃ ꝙ intellectus vult. ſimiliter hec cõcluſio: ſequit̃ ꝙ voluntas intelligit: iſte cõcluſiões ſunt contra omnẽ modũ loquendi: et ꝙ ſequat̃ patet ſic. hic intellectus intelligit: hic ĩtellectꝰ ẽ volũtas. ergo volũtas ĩtelligit. expoſitorie ĩ tertia figura. Alia ꝯcluſio patet. hec voluntas vult. hec volũtas eſt intellectꝰ. ergo intellectus vult. cõſequẽtia tenet vt prius. et premiſſe ſunt vere ſcḋm dicta: qꝛ nõ pono diſtinctionẽ realẽ vel formalem more cõterranei inter voluntatẽ et intellectũ. ¶ Reſpõdetur: ꝯcedẽdo cõcluſiones illatas. ſed volũtas nõ intelligit voluntate. aĩa voluntate ſintelligit: ſed non intelligit volũtate. prior pars patet. anima hoc intellectu intelligit. hic intellectus eſt volũtas. igitur ſecũda pars dicit ꝙ volũtas eſt principiũ intelligẽdi. qḋ eſt falſum. ad illam diſtinctionem formalem. nullam talem pono. omni modo intellectus eſt voluntas nec eſt diſtinctio vlla niſi rationis et in cõnotatis. et non ſunt termini ſinonimi. intellectus actum intelligẽdi in obliquo importat. hoc non cõnotat volũtas: ſed aptitudinẽ ad actũ volẽdi. ſũt tñ termini ꝯuertibiles. nichil de intellectu enũciatur quin illud idem de voluntate enũciatur ſig̃tiue captis vocabulis.

¶ Alterius ſequit̃ intellectꝰ libere habet actũ. probatur. hoc complexum / libere habens actũ / enunciat̃ de volũtate. et quicquid vere enũciat̃ de volũtate idem vere de intellectu enunciatur. hoc etiã expoſitorie deduci poteſt. ſimiliter poſ

oſtendi / voluntas libera naturaliter habet actũ patet. hic intellectus naturaliter habet actũ. hic intellectus eſt voluntas libera. igitur. ſed voluntas libera non vult naturaliter ſuum actum voluntatis. licet iſte propoſitiones ſint vere dẽ virtute ſermonis: nõ vtimur illo mõ loquendi. ⁊ rõ eſt. apud multos antiquos putabatur ꝙ potẽtie aĩe intellectiue non idẽptificarent̃. ⁊ multi eorũ modum loquendi imitantur. ⁊ talis eſt modꝰ adhuc loquendi nominalium: qui tamen ĩ libris de aĩa in artibus ⁊ theologia ꝯcederẽt millies has propoſitiones et ſimiles. ¶ Secundo arguitur tertio de anima intellectus et voluntas dicunt̃ partes anime. ſed pars non idẽptificatur cũ ſuo toto. igitur. ¶ Reſpondetur diſtinguendo ꝙ ſũt partes anime. vel partes eſſentiales vel integrales. ⁊ ſic negatur. tales partes non habet anima ſicut dicitur in de ſpiritu ⁊ anima. c.8. Tota anime eſſentia in ſuis potẽtijs conſiſtit: nec per partes diuiditur cum ſit ſimplex ⁊ indiuidua. ⁊ ſi aliquando partes habere dicatur: ratione potius ſimilitudinis q̃ veritate compoſitionis intelligẽdum eſt. ſimplex ſubſtãtia eſt anima. vel ꝙ ſũt partes ſimilitudĩarie et quodãmodo ſubiectiue denominatione extrinſeca et accidentali. ⁊ ſic cõcedo. Aliqui termini in ſua ꝯnotatiõe importãt vnum officium anime / ⁊ aliqui aliud officiuꝫ: de quibus anima indirecte tanq̃ minus cõnotatiuũ denominatiue predicatur. Propterea res ĩportate cum tota connotatione quodãmodo dicũtur partes anime. intellectus potentiã connotat ad intelligendũ. ecce vnũ officium anime. Volũtas habet aliã connotationem in qua aliud anime officiũ cõnotatur. Memoria ſignificat animam potentem memorari. et ſic de alijs. Terminus anima non habet talem connotationem partialem. ⁊ ſic quia iſti termini important vnam partem ſignificationis anime: dicuntur partes anime importare. queẽadmodum diceres: aſcendere eſt ſolum pars motus angelici: quia non exprimit totum ambitum motus eius. quia poteſt deſcendere ⁊ circuire. ¶ Tertio arguitur. intellectus poſſibilis ⁊ agens diſtinguunt̃ realit̃. ergo voluntas et anima. nego antecedens. eadeꝫ res numero eſt intellectus agens pro quãto concurrit ad intellectionem: ⁊ poſſibilis pro quanto eã recipit. ¶ Contra concluſionem quartam arguitur. viſio eſt extenſa. ergo non poteſt vllo modo inherere aĩe. ¶ Reſpondetur. ꝯſequentia nichil valet / ſi intelligatur ꝙ non poteſt ei inherere ꝑtialiter viſio anime et organo ĩheret copulatim. modo hoc totum eſt extenſum. et ratione illius viſionis oculus dicitur videre. ¶ Nunc videmꝰ quonam pacto intellectus / voluntas / ⁊ memoria: realiter cum anima intellectiua idẽptificãt̃. et per conſequens idẽptificãtur inter ſe. quicũqꝫ idẽptificãtur vni tertio idẽptificãtur inter ſe. ſenſus tamen ab anima diſtinguũtur tanq̃ totum a parte. ⁊ ſenſus inter ſe realiter diſtinguũtur. pꝫ. licꝫ habeãt eãdẽ aĩam tãq̃ partẽ p̃cipalẽ: tamẽ ſunt alie ꝑtes ⁊ diſpoſitiões req̃ſite ad ſingulos ſenſus. ſunt tñ homogenee eſſentialiter inter ſe. et herogenee ⁊ alterius rationis accidentaliter. et licet ſenſus entitatiue ſit perfectior intellectu quia ĩtellectum cõtinet ⁊ cũ hoc aliquid aliud: tñ intellectꝰ eſt perfectior potentia q̃ ſenſus. q̃cq̃d ſenſus ſentire põt / id idem ĩtellectus intelligere põt. ſenſus ſolum ſenſibile ſentire poteſt. oẽ tale intellectus intelligit: ⁊ cũ hoc imꝑtibilia que nullo modo ſunt obiecta ſenſus. ¶ Inſuꝑ. tot ſunt potẽtie appetitiue quot cognitiue / ⁊ cũ eis idẽptificate. pꝫ. intellectꝰ realiter eſt volũtas. ergo eodẽ modo potẽtia viſiua ẽ ſua appetitiua: ⁊ auditiua ſua appetitiua. Amplius patet. licet aliq̃ ſunt potẽtie que nõ ſunt aĩa: tñ potẽtie principales aĩe cum ea idẽptificãtur. Prior ꝑs patet. q̃cquid aliquid poteſt eſſe potentia: vt calor. res q̃libet mouet effectiue ad productioneꝫ create noticie que habetur de ea vel haberi poteſt. Scḋa pars pꝫ ex dictis. ⁊ licet potentie anime cum ea idemptificentur: actus illarum potentiarum diſtinguũtur ſpecie tam ab anima q̃ a potẽtijs ipſis ⁊ ĩter ſe. licet voluntas ſit ĩtellectus: volitio tamen ſpecie diſtinguitur ab intellectione: etiaꝫ reſpectu eiuſdem obiecti. ⁊ in famato modo loquendi dicimus voluntatẽ ⁊ intellectũ eſſe varias anime potentias propter diuerſa officia ⁊ actuum diuerſitatem. quomodo potentie diſtinguuntur per actus patet ex queſtione precedenti: vbi dictum eſt ignis aſcendit / deſiccat / ⁊ calefacit. ⁊ tamen eſt vnus paruus ignis mediantibꝰ diuerſis inſtrumentis. licet potentie per actꝰ diſtinguuntur: non ſunt tot potentie quot actus. alioquin oporteret in abyſſum multiplicare potẽtias contra omnem modum loquendi.

¶ Queſtio ſecunda.

Secundo circa eandem diſtinctionem queritur: vtrum ſenſus cõmunis ſit in corde vel in cerebro tãq̃ in ſuo organo. q̃ro hanc queſtionẽ propter mlta que in theologia et morali p̃hia tangimus dicentes virtutes ⁊ vicia eſſe in appetitu ſenſitiuo: de quo ſenſu principaliter homines intelligunt. ¶ Pro huius queſtionis ſolutione ſcito. Ariſtoteles in de ſompno et vigilia: ⁊ tertio de partibus animalium dicit: ꝙ ſenſus communis eſt in corde. hoc auerroys in principio ſui colliget inſequitur. et patet hec opinio. vbi eſt appetitus ſenſitiuus ibi eſt ſenſus communis. ſed appetitus ſenſitiuus eſt in corde tãq̃ in primo ⁊ p̃ncipali organo. Probatio. quoniam in illo organo debet poni appetitus ſenſitiuus in quo appetendo apparet prima et principalis corporis cõmotio. ſꝫ hoc ẽ ĩ corde. pꝫ ĩ iracũdo: cuiꝰ ſanguis ad cor fluit: vt colericꝰ q̃libet ſatꝭ ĩ ſe expit̃. ⁊ pꝫ hoc ipſum ĩ timore ⁊ ĩ alijs paſſionibus appetitꝰ ſenſitiui. ¶ Scḋo arguit̃ ad idem experiẽtiis.

Si quis tangatur in coꝛpoꝛe vel ledatur cadẽdo vel aliť: ꝓtinꝰ ī coꝛde ſentitur. ꝓpterea vulgares clamãt ſe ad coꝛ ꝑcuſſos ⁊ doloꝛẽ illatũ ſentire ī coꝛde. Secunda experientia eſt de foꝛmatione embꝛionis. Pꝛimo eñ apparet coꝛ factũ ſiue ampula quedã ex qua fit coꝛ. ⁊ ꝯſiter circa ipſum fiunt ⁊ foꝛmãtur alia mẽbꝛa. Pꝛio viuit: ⁊ vltimo moꝛitur. ¶ Ad hoc arguit cõmẽtatoꝛ ī ſcdo colliget ſic. cũ caloꝛ ⁊ ſpũs expãdũtur ad exterioꝛa tunc pñt ſenſus ꝑtingere in ſuas opationes. ⁊ cũ reuertũtur caloꝛ ⁊ ſpũs: nõ pñt exire in illas operationes. ergo vͭtus ſenſitiua pmo ſiue appetitꝰ ſenſitiuus pꝛimo ponẽdꝰ eſt in loco illo vnde veniũt caloꝛ ⁊ ſpũs et ad quẽ reuertũtur in ſomno. ſed h̄ eſt coꝛ. igitur. ¶ Pꝛeterea. actus ſenſus ē ex caloꝛe ⁊ ſpiritibus. ligamẽ ſenſuũ eſt ex frigoꝛe et ſpirituũ defectu. cerebꝛũ aũt eſt frigidũ ⁊ ſine ſpiritibꝰ niſi eos a coꝛde habeat. ergo cerebꝛum non eſt cõueniens oꝛganũ pmi ſenſus. ¶ Inſuper arguit Ariſtoteles tertio libꝛo de ꝑtibꝰ aīaliuꝫ et in de ſompno ⁊ vigi. ſic. aīalia mouentur per ſenſũ et appetitũ. ⁊ ideo idẽ eſt pꝛincipiũ motꝰ et ſenſus in aīali. ſed in coꝛde eſt pꝛimũ pꝛĩcipium motus: qꝺ pꝫ a ſigno. qꝛ motꝰ incipit a ſpiritibꝰ. et coꝛ eſt fons ⁊ oꝛigo ſpirituũ. ⁊ qꝛ etiã ab appetibili fit pma cõmotio coꝛpoꝛalis in coꝛde ⁊ circa coꝛ: ergo in coꝛde tanq̃ in pꝛimo fonte dꝫ collocari pꝛimus ſenſus / ⁊ pꝛimꝰ appetitꝰ ſenſitiuꝰ: a quo pꝛouenit motꝰ in aīali. rationes he pꝛo via Ariſtotelis ſunt apparẽtes. ¶ Plato / Galenꝰ / Auicẽna / et medici tenent oppoſitũ: ꝙ pꝛimum ſenſitiuũ ſiue ſenſus cõis eſt in capite. et pꝛo illa via arguiť ſic. In ſompno oẽs ſenſus exterioꝛes ligati ſunt ita ꝙ nõ pñt exire in actũ ſentiẽdi: nõ ſolũ ſuperiꝰ caput vſus: ſed īferiꝰ pedes verſus. hoc non eſt rationabile ſi in coꝛde eſſet pꝛimum ſenſitiuũ. qꝛ in coꝛde non deficiunt caloꝛ ⁊ ſpiritus in ſompno: īmo habundãt. cũ ſompnꝰ ſit cõuentus caloꝛis circa coꝛ. Similiter non deficiũt caloꝛ et ſpiritus in ſompno circa pedes. qꝛ ad illam partem non mittuntur vapoꝛes a coꝛde: ſed ſurſum ad caput. pꝛopter qꝺ dicit pħs ꝙ in ſomno infrigidantur ſuperioꝛa: ſed inferioꝛa ⁊ interioꝛa circa pedes fiunt calida. ergo ſi ſenſus cõis eſſet in coꝛde: nulla eſſet cauſa quare in pedibus ſenſus tactus ligaretur: ſꝫ in partibus ſuperioꝛibus ligareť ꝓpter defectum caloꝛis et ſpirituũ. ſed ſi ponatur ſenſus cõis ī cerebꝛo: ſine quo ſenſu cõi non poſſunt perfici ſenſationes ſcdm aliquos exterioꝛes: tunc rõnabile eſt ꝙ in ſompno oẽs ſenſus exterioꝛes vndiqꝫ fiant īpotentes: ꝓpter hoc ꝙ ſenſus cõmunis ſit impotens ex defectu caloꝛis et ſpirituum in oꝛgano eius quod eſt cerebꝛum. ¶ Ad hanc rationem reſponderi poteſt / ꝙ non ſolum ſenſus exterioꝛes ſunt ligati: ſed ſenſus cõmunis. ratione ligationis ſenſus cõmunis: ſenſus alij ligantur. tamen ſenſus cõmunis nõ eſt ligatus ob ſui frigiditatẽ ſicut ligãtur oꝛgana in capite: ſed eſt ligatus pꝛopter turbationem ſpirituum ab euapoꝛatione groſſa ⁊ multa. nõ q̄n poteſt ſenſus cõmunis habere noticias actuales tam appꝛehenſiuas q̃ iudicatiuas: ſed fit ꝙ ſenſus in ſompno non percipiunt ſua ꝓpꝛia obiecta ante excitationẽ. nec cãtũ audiũt: nec pñſentẽ vidẽt: nec tangentem caloꝛem paruũ percipiunt / niſi ab aliquo magno excitentur. nichil valet ꝙ aliqui dicunt: a coꝛde ad cerebꝛũ ſunt vie notabiles que pꝛopter caloꝛem coꝛdis pꝛius abſoluũtur a ligamento ſompni q̃ vie a cerebꝛo ad oꝛgana exterioꝛa. ideo per ſpecies reſeruatas in capite fiunt pꝛius ſompnia q̃ fiat expergefactio aliqui ſunt qui ſtatim cum doꝛmiunt ſompniant. ſoleo dicere de meipſo: ſolum pꝛius natura doꝛmio q̃ ſompniam. poteſt dici: ē ſenſus cõmunis minus pꝛincipalis in capite et pꝛincipalioꝛ ī coꝛde. ecce queſtionem cecam: de qua recte dicit cõmentatoꝛ tertio de anima. licet teneat patrem ſenſitiuum in coꝛde: ꝙ inſtrumentum per qꝺ coꝛpus deſiderat pꝛimo et vniuerſaliť nõ eſt cognitum a nobis.

¶ Diſtinctio. 17.

In quinto capite huius ſeptimedecime diſtinctionis magiſter incipit tractare de paradiſo: et ad finem eiuſdem diſtinctiõis pꝛoſequitur tres poſitiones recitans / quaruꝫ vna ponit paradiſum ſpiritualiter tm̃. alia tempoꝛaliť tm̃. Tertia et ſpiritualiter et tempoꝛaliter: quaꝫ inſequitur magiſter: ⁊ litteram Geneſeos recte inſequentes. Non capio paradiſum pꝛo beatitudine: vt Luce vigeſimotertio. Hodie mecũ eris in paradiſo. ſed paradiſum pꝛo celo. ſicut apoſtolus ad Coꝛinthios aſſerit ſe raptum ad paradiſum. ſed de loco terreſtri loquendum eſt. Hic autem nichil niſi pꝛobleumaticũ tangere valeo: licet certum ſit paradiſum eſſe alicubi: tamen incertum eſt ſi in hac parte vel ī illa. aliqui ponũt eum ſub tropico capꝛicoꝛni: quia apud meridieꝫ ſunt nobilioꝛes influentie: ⁊ apud polum antarticum eſt ſuperioꝛ pars mundi. ⁊ apud arcticũ inferioꝛ pars mundi. Aliqui ponunt eum ſub equatoꝛe. aliqui ſub tropico cancri. aliqui apud inſulas foꝛtunatas. Sed omnes in hoc conueniunt / ꝙ ponitur in loco temperatiſſimo in quo homines optime viuũt. ¶ Pꝛopterea in pꝛimis temptandum eſt inquirere in qua plaga terre homines optime viuunt. Celebꝛis eſt hominum opinio ꝙ non bene viuitur in toꝛrida zona inter duos tropicos. ſic putabat Philoſophus ſecundo Metheoꝛoꝛum. ⁊ Virgilius pꝛimo Geoꝛgicoꝛuꝫ inquiens. Quinqꝫ tenent celum zone quarũ vna coꝛuſco / ſemper ſole rubens ⁊ toꝛrida ſemper ab igni. Quam circum extreme dextra leuaqꝫ trahuntur. Cirulea glacie concrete atqꝫ imbꝛibus atris. Has inter mediãqꝫ due moꝛtalibus egris Munere conceſſo diuum. Hoc putabat Ouidius pmo Metamoꝛphoſeos. Parte ſecant zone q̃nta eſt ardentioꝛ illis. Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem. Cura plage tellure pmũtur.

Quaꝝ que media eſt nõ eſt habitabilis eſtu. Nix tegit alta duas: totidem inter vtramqꝫ locauit Temperiemqꝫ dedit mixta cum frigoꝛe flamma. Et ſic conſequenter ad modum iſtoꝛum non eſſet ſub equatoꝛe. Non poteſt eſſe ſub circulo arctico pꝛopter aeris intemperiem. nec locus ille erit amenus. cum ſole exiſtẽte in pꝛimo puncto cancri erit eis vna dies vigintiquattuoꝛ hoꝛarũ et quaſi inſtans pꝛo nocte. qꝛ in inſtanti ſol tranſit Oꝛizontem: et ille contactus eſt eis pꝛo nocte. et hoc eſt pꝛopterea: cum zenith capitis eoꝝ eſt idem cum polo zodiaci: ⁊ ſic habent eclypticam pꝛo oꝛizonte. ⁊ cum firmamentũ continuo moueatur cum pꝛimo mobili: circulus oꝛizontis inter ſe capit zodiacũ et in inſtanti. Ex hoc conuincitur ꝙ paradiſus non poteſt eſſe ſub circulo antarctico. ⁊ a foꝛtioꝛi non erit inter circulũ arcticũ et antarcticum et duos polos. Et licet dicatur ꝙ homines diu viuant ſub montibus hyperboꝛijs pꝛopter caloꝛẽ cauſatũ a reflexione luminis illoꝛum montiũ concauoꝛũ: ita ꝙ ab aliq̄bus putatur illud philoſophi: Bonũ eſt occidere patrem in triuallis. ibidem habere veritatẽ: tamen illic nõ poteſt eſſe paradiſus. quia illa reflexio non multum diſtat a montibus: ⁊ paradiſus eſt magne amplitudinis. Tum ſecundo. loca illa ſunt bene acceſſibilia: nec inter flamma ignea dirimit. Et totũ iſtud confirmatur quia hec loca ſunt extra clymata q̄ ſunt inhabitabilia vel male habitabilia ſecundum Coſmographos. Reliquum eſt ꝙ locetur inter tropicũ cancri et circulum arcticum. vbi plaga noſtre terre gabitabilis eſt / vel ſub tropico. vel inter tropicũ Capꝛicoꝛni et circulum antarcticũ. ⁊ hoc modo illa terra nõ inhabitatur. dicunt cõmuniter loquentes ꝙ illic ſol in eſtate eſt in oppoſito augis eccẽtrici: et in hyeme in auge eccẽtrici oppoſitus eis: ⁊ ſol diu decurrit ſuper illam plagam in eſtate. Ergo tũc illa plaga eſt combuſta: ita ꝙ poſſunt inuocare illud Eſopi. Sole necoꝛ ſolo quid erit ſi creuerit alter: Et in hyeme frigoꝛe intereunt. Sed quia expertũ eſt in hac tẽpeſtate ꝙ homines illic degunt. Dicitur ꝙ ratio concludit ꝙ non ita bene poſſunt ibi viuere ſicut inter tropicum cancri et circulũ arcticum: ergo ibi nõ erat paradiſus terreſtris. ¶ Alia concluſio. Paradiſus ponendus eſt ſub equatoꝛe vel inter tropicũ cancri et circulum arcticum. et ſi ſecundũ: debet locari in quarto climate. Pꝛobatio. quartum clima eſt temperatiſſimum inter reliqua climata. qꝺ ſic oſtenditur. Nã illud clima ꝯtinet plagã terre optime habitabilẽ in cuiꝰ vno extremo eſt intẽſa caliditas et in alio immẽſa frigiditas. In diameroe homines ſunt nigri. in diaſene ſub tropico cãcri hoĩes ſunt ſubnigri. ⁊ ſic ī dialexãdria. q̊ indiciũ ē ꝙ illic ꝯburunť a ſole. in diarephijs / In diaboꝛiſthene / et diaroma / eſt frigiditas: ſcdm tñ magis et minus. qꝺ ptꝫ ꝑ hoĩm albedinẽ modo exiſtentiũ in quarto climate: ſcꝫ in diarodo: q̊ mediũ inter hec tenẽt. hic bis annue colliguntꝫ ſegetes: duos fetus in anno vacca habet. ¶ Cõfirmať. qꝛ Hieroſolyma terra ꝓmiſſiõis metropolis eſt ī quarto climate. ⁊ deꝰ dedit terrã ſuo populo laboꝛanti in tẽpoꝛalibus optimã: et ſi patrũ auctoꝛitates non obſiſterẽt hic locaremus paradiſum in parte oꝛientali illius: ⁊ iſtud eſt ꝓbabile. licet ſancti oppoſitũ poſuerint: nõ cogimur cũ eis aſſentire: cum teſtimonia ſcripture non illud pꝛobarũt: et motiuum quare ita dixerũt non poſuerũt: ſꝫ pꝛopter hec duo copulatim dicimus paradiſum eſſe ſub equatoꝛe. patet per Damaſcenum libꝛo ſcdo capitulo vndecimo. ⁊ hoc tenuit Auguſtinus in pleriſqꝫ locis: ⁊ patet per auctoꝛitates quas magiſter introduxit in littera. ¶ Amplius. eſt valde pꝛobabile in lumine naturali ꝙ ſub equatoꝛe terra eſt tẽperatiſſima: et nihil obſtat qꝺ dicitur de paradiſo quin illud ponatur. Ergo paradiſus eſt illic locãdus. Terrã optime habitabilem ſub equatoꝛe putat Auicẽna fen pꝛima. doctrina tertia capitulo pꝛimo. ¶ Sed contra iſtas duas cõcluſiones arguiť ſic. veniẽtes a poſtclimatibus vel e gallia euntes hieroſolymã ⁊ in Aphꝛicam: cito alterãtur ⁊ cadũt in egritudines qui manſiſſent incolumes in Bꝛitannia et gallia. ergo homines ibi diutius viuũt. ¶ Cõfirmať. egyptus eſt terra pꝛomiſſionis fertilioꝛ. quod patet. Geneſis tertiodecimo comparatur paradiſo dñi. et Deuteronomij vndecimo. Terra enim ad quã ingredieris poſſidendã nõ eſt ſicut terra egypti de qua exiſti: vbi iacto ſemine in hoꝛtoꝛũ moꝛẽ aque ducuntur irrigue: ſed mõtuoſa eſt et cũ poſteris de celo expectans pluuiam. ¶ Ad pꝛimũ reſpõdetur concedendo a locis dictis ſi repente quis eat ad climata calida alterabiť: ſed hoc nõ arguit ignobilitatem quarti climatis: ſed aſſuefactionem. Durum eſt enim aſſueta relinquere. Opoꝛtet autem capere vtrumqꝫ clima et videre in quo homines diutius viuunt. et vbi eſt maioꝛ fertilitas terre. ſic venientes repente de quarto climate ad ſeptimũ vel ad penitus toto diuiſos oꝛbe Bꝛitannos / incurrent moꝛbũ. Nõ reſpicio an homines iſta admittant: ſed ſufficit ꝙ admittere debeant. Nemo eſt qui non dicat ſuam patriam terram pꝛomiſſionis: ſꝫ hoc ſufficit. ſi vna patria aliquibus indiget: in alijs abundat. Si a gallia Bꝛitanni vina auferant: ſtannum. lanam. piſces et pelles reddunt. ſic pꝛouidet deus ꝙ nulla patria omnibus abundat: ſed ſibi mutuo obſequium pꝛeſtant. ſecundum illud maronis pꝛimo Geoꝛgicoꝛum. Hic ſegetes illic veniũt felicius vue. Arboꝛei fetus alibi: atqꝫ iniuſſa vireſcunt / Gramina. nonne vides croceos vt tmolus odoꝛes. et que ſequuntur. ¶ Ad aliud nego ꝙ egyptus ſit fertilioꝛ terra pꝛomiſſionis: eſt tamẽ admodum fertilis: pꝛopterea comparatur paradiſo dñi. ¶ Aliud argumentum quod dependet ex vndecimo capite Deuteronomij eſt in oppoſitũ. volebat legiſlatoꝛ dicere ꝙ nõ erat ſicut egyptus: ⁊ ꝙ nõ egeret nilo ad eã rigãdã moꝛe hoꝛti. ſꝫ eſt mõtuoſa campeſtris expectãs pluuiã de

celo.modo ī egypto nō pluit. Cōiter dicit egy=
ptus pluuie ignara:et hoc eſt verū in partibꝰ re=
motis a mari mediterraneo. in alijs partibꝰ eſt
abundātia rozis:et in alijs crebro penuria aque
ſicut ſolet eſſe apud meridionales. Propterea
paſtores patriarcharū cum incolis terre magna
iurgia habebāt pro fodiendis puteis pro aquan
dis pecoribus:nō tamē eſt putandū qn in regio=
nibus vberrime glebe pro maiori parte ſint ali=
qui montes et ſterilitates.et contra in partibus
ſterilibus pro maiori parte eſt aliqua portio fer
tilis. Introitus Judee ad Japham eſt montuo=
ſus et infecūdus.ſed tota patria cathegoreuma=
tice eſt fecūda ab ameniſſimo Jordane. lacubꝰ.
montibꝰ.oliuetis/et vitibus/ꝛ ceteris id genus.
Ramū vitis duo exploratores miſſi a moyſe fe=
rebāt in baculo.et ſi vnus poterat ferre in mani
ca ſicut in gallia:incaſſum acceptaſſent baculum
ad ferendū. ¶ Sed ꝯtra:eſt magnū frigus in ter
ra ꝓmiſſionis.qđ ptꝫ Geneſis trigeſimo primo.
Jacob dicit ad labā die noctuqꝫ eſtu vrebar ꝛ ge
lu:fugiebat ſomnus ab oculis meis. ¶ Preterea
Mathei vigeſimoſexto In aprili Petrus iuit ad
prunas ꝛ calefaciebat ſe quia frigus erat. ¶ Ad
primū dicit ꝙ Jacob tūc nō erat ī terra ꝓmiſſio
nis:ſꝫ ī Meſopotamia ſyrie q̄ ē ſeptētrionalior
Judea. Rariſſime vel nūq̄ in hiſpania bethica ē
gelu. ¶ Ad ſecundū cōcedit. ꝙ petrus frigidus
erat a charitate qꝛ chriſtū negabat:etiā corpora
liter qꝛ erat mane anteq̄ ſol cōſcenderet orizon=
tem.ſi nihil frigoris eſſet in patria illa non eſſet
temperata. facilıꝰ adhibet remediū ꝯtra frigus
q̄ꝫ cōtra calorē. ¶ Arguit cōtra aliā cōcluſionē.
eundo de quarto climate ad primū et ad antecly
mata:ſemꝑ itur ad regiones minꝰ tēperatas ſi=
cut Ethiopes habēt pilos deſiccatos et non vi=
uunt diu. Et ita eſt imaginādo ſeptē climata in=
ter tropicū capricorni et circulū antarcticū:ſicut
forte eorū coſmographi ponūt. Ueniendo a me
dio climate eorum ad tropicū capricorni : ſemꝑ
itur in patriā minus tēperatā. Ergo ꝑter ratio=
nem eſt dicere terrā eſſe optime habitabilē ſub
equatore vel ad aliqualē diſtantiā citra vltraqꝫ
equatorē. Paradiſus eſt bene capax : ſi eni Adā
non comediſſet pomū vetitū illic oēs fuiſſent col
locati. ¶ Rňdet ꝯcedēdo ꝙ eundo de quarto cli
mate ad ꝑcedētia itur de magis tēperato ad mi
nus tēperatū: et ad aliquā diſtātiā ante climata
adhuc erit intēperies ſed tamē itur ad magis tē=
peratū ꝛ aeris tēꝑies ꝯtinuo auget adequatorē
vſqꝫ. Et rō illiꝰ eſt qꝛ dies ibi ſemꝑ ſunt equales
noctibus.ſemꝑ dies artificialis habet duodecim
horas et nox totidē:qꝛ tot ſigna recte obliq̄ vel
equaliter oriunt de die ſicut de nocte.ꝛ ſic arcus
dierū artificialiū ſunt equales arcubus noctiuꝫ
Et ſic ſol parū ſtat ſuꝑ eorū hemiſpheriū et nox
eſt longa calorē priſtine diei tēperās. Iſtđ nō cō=
tingit in tropico cancri qui dirigitur ſuꝑ zenith/
per ciuitates ſyene qꝛ vnū clima accedit ad aliđ
per mediā horā.ꝛ mediū ꝑmi climatis eſt in illa
regione vbi maxima dies anni eſt tredecim ho=
rarū. Et mediū vbi maxima dies āni eſt duode=
cim horaꝝ ꝛ triū quartarū vnius hore. ꝛ ſic ꝯſe=
quēter eundo a climate ad clima : ꝑ mediā horā
dies artificialis erit lōgior.ğ ſol diu morabit ſu=
per terrā cū multo maior eſt arcus diei q̄ꝫ arcus
noctis qñ ſol ē ī ſignis ſeptētrionalibꝰ.ꝛ ſic trāſe
undo ſeptētrionē verſus: Idē dies erit lōgior q̄ꝫ
to magis itur ad ſeptētrionē ꝓpter plura ſigna q̄
tūc recte oriunt ab obliq̄tate orizontis. Propte
rea dicit Eneas ſiluius dū erat in ſcotia tꝑe bru=
mali dies erat longus ſolū tribꝰ horis ſed cū ſua
reuerētia facit cōmenticiū: nō loquor ꝯtra papā
piū:ſed ꝯtra Eneā ſiluiū āte ſummū pōtificatū/
ſed Ptholomeꝰ (q̇ illic nō fuit)mlto meliꝰ loq̄t.
qui ꝓcedēdo ſcđm latitudinē celi vnū paralellū
ſupra viginti ponit citra equatorē:vigeſimꝰ pri=
mus trāſit ꝑ Thylen vbi dies eſt lōgus viginti
horis de quo Uirgiliꝰ dicit. Tibi ſeruiet vltima
tyle. mō tylenē zetlādia illa vel eſlandia: ſꝫ hoc
alias dicere ꝓpono. vigeſimꝰ paralellus tranſit
vltra calcidoniā ſiluā vbi dies eſt lōgus nouēde=
cim horis. mō Eneas nūq̄ fuit in partibꝰ ita ſe=
ptētrionalibꝰ ſcotie: ſicut eſt calcidonia ſilua. qꝛ
ſi ſic:aucas ex arboribꝰ genitas cōperiſſet:qđ mi
raculū dicit remotius ſemꝑ fugere. Etiā merca=
tores regulariter appellūt ſe ad portꝰ meridio=
nales ſcotie intrādo ꝑ forthā: ꝛ illic dies eſt lon=
gus ſex horis vel paulominꝰ:ſꝫ dāda eſt fortaſſe
venia viro qꝛ reperit variationē triū horarū in=
ter romam ꝛ ꝓmōtoriū bernici. Ita ꝙ idē dies
numero ſole exiſtēte ī ꝑmo puncto capricorni q̄
eſt lōgus rome nouē horis. bernici eſt lōgus ſex
horis.ꝛ vix q̄nqꝫ horis ī calcidōia ſilua Uel pote
rat falli in horis. ¶ Hoc qđ diximꝰ de ſitu para=
diſi pōt colorari per vitā Macharij romani q̄ to
tam vitā duxit ꝓpe paradiſum: ſi vitis patrū vl
la fides danda eſt. ¶ Et hoc ipſum iterū ꝯfirma
tur. illic habēt duas eſtates tēperatiſſimas quan
do ſol ingredit arietē et librā. Duas habent hye
mes tēperatiſſimas qñ ſol eſt ī duobꝰ ſolſtitijs:
hoc eſt nr̄a hyēs eſt eis hyems/ꝛ nr̄a eſtas ē eis
hyems ſicut nr̄a eſtas eſt hyēs exñtibꝰ vltra tro
picū capricorni ꝛ ꝯ̄ ſolē. Ergo ſub eq̄tore hñt ad
oēm differētiā poſitiōis ꝛ quiqꝫ vmbras. vnā in
ter pedes in eq̄noctio : duas ad meridiē ꝛ ad ſe=
ptētrionē ī duobꝰ ſolſtitijs:vnā qñ ſol orit.ꝛ aliā
qñ occūbit vtrūqꝫ polū videt ꝛ ſtellas circa eos
motas ꝛ eis. Tigit oceano cuſtos aramantidos
vrſe Eq̄reaſqꝫ ſuo ſydere turbat aquas. Quare
ꝯcludēdū eſt illic eē locū tēperatiſſimū pariter ꝛ
voluptuoſiſſimū. ¶ Sꝫ ꝯ̄ iſtđ arguit mirabile eſt
ponere hic ꝑadiſū cū marinꝰ Claudiꝰ Ptolomeꝰ
et diligētiſſimi geographi de eo nullā facere mē
tionē. Reſpōdet. hoc argumētū(ſi qđ ſit)paradi
ſum ꝯcluderet nuſq̄ eē/ſed ſolū eam ſpūaliter in
telligi: qđ Origeni attribuit pro magno errore.
locꝰ.ğ nō loquuti ſunt negatiue : eſt nullus.inter
tropicum capricorni et circulū antarcticū habi=
tat populus innumerus vt a luſitanis ꝛ caſtella=

nis in noſtra tēpeſtate exploratū eſt: ita hoc nul
li iam vertit in dubiū.ꝛ tamē Ptolomeus libro
vij.ſue geographie meridionalē limitem terre
noſtre habitabilis ponit terminari in paralello
qui extra auſtralior eſt circulo equinoctiali gra=
dibus ſexdecim vna ſcđa et vna duodecima : et
paralellus maxime ſeptemtrionalis ductus per
Thyle diſtat ab equatore ſexagintatribus gra=
dibus. Unde correlariū infert quare latitudo ter
re nobis cognite oīs cōſtat gradibus ſeptuagin=
tanouē. vna tertia ꝛ vna duodecima aut ītegris
gradibus octoginta. Et licet pulchre loquat de
ſeptētrione(hoc eſt nō multū diſtat avero)tamē
quo ad meridiē maximā plagā terre habitabilē
reliquit. qꝛ non cōſtabat ei in diebus eius. Simi
liter ponit mare indicū vndiqꝫ terra circunſeptū
qui in hac arte erat precipuus :cuius oppoſitū li
quet eſſe verū:de terra ſub equatore vel orientē
verſus:parū loq̄bat. Inſuꝑ Taprobanā maxi=
mam inſularū poſuit:ꝛ tamen in noſtro euo mul
to maiores caſtelani inuenerūt. Adde etiā ꝙ ꝓ=
pinquitas maris poteſt tēperare calorē aeris ꝓ
pe paradiſum. vt patet de inſulis fortunatis in
mari athlātico:de Arabia felici inter ſinū perſi=
cum et arabicū.ſtat bene ꝙ paradiſus terreſtris
vna dieꝝ reperiat ab itinerātibus. etiā aliud im
pedimentū eſt framea ignea que paradiſum cir=
cundat:hoc eſt exceſſiuus calor inter nos ꝛ para
diſum terreſtrē. Si quis egrederet ad exploran=
dam Aphricam a partibus iſtis:vix illic viueret
¶ Retulit mihi quidā Hiſpanus verax ꝙ quidā
nobilis ſue patrie rerū peregrinarū cupidus ſe=
cum aſſumpſit ſocietatē bonam ad explorādos
mores Aphrice:quorū omnes ferme periere an
te mediam Ethiopiam. Etiā illic ſunt vaſte ſoli
tudines/ſerpentes/tigrides/ teterrima mōſtra:
que aditū impediūt. nō mirabere/ ergo ſi nullus
coſmographus de paradiſo mentionē fecerit:et
idē eſt iudiciū ex altera parte equatoris. ¶ Sed
dices. quomodo ergo heſperij occidentales cir=
ca totam Aphricam nauigant propter calorem
Ethiopie. Reſponſio. Nauigant. et ſic aqua ma=
ris aerem/vicinium mari mitigat. et referūt ſub
equatore mare eſſe pacatiſſimum: licet illic vt re
ferunt ſunt vehementes choruſcationes et fulgu
ra: ſed ad hoc inferius ſaluabimꝰ paradiſum ter
reſtrem. ¶ Pro cuius intelligentia inquiremus
de altitudine loci. et quomodo ſe habeat orien=
tem verſus/ſicut patres dicūt.ꝛ quomodo attin
gat globum lune. ſupponatur illud Ptholomei
ꝙ extremā plagā orientalem noti orbis : termi=
nat meridianus ductus per Metropolim ſinaꝝ
diſtans a meridiano deſcripto per Alexandriā
ſolis ortum verſus gradibus centū et nouemde=
cim cum vna ſecūda:octo autē horis equinoctia
libus fore. occidentalē vero claudit meridianus
qui per inſulas fortunatas deſcribit diſtās a me
ridiano Alexandri gradibus ſexaginta vna ſe=
cunda:horis autē equinoctialibus quattuor. a ſe=
micirculo vero qui maxime orientalis eſt gradi=

bus centū et octoginta horis equinoctialibus
duodecim. Longitudines ciuitatu ab oriente et
occidēte deſcripſerūt coſmagraphi et nō latitu=
dines. eo ꝙ lōgitudo eſt maxima dimēſio in cor
pore et reperierūt terrā magis inhabitatā inter
orientē et occidētē q̄ꝫ a polo ad polū. vt patet ex
iam dictis. Et quia melius erat eis notus oc=
cidēs q̄ꝫ oriens menſi ſunt longitudines ciuitatū
ab occidente. hoc fecerūt noſtrates. fortaſſe īde
orientales oppoſito modo menſurāt. Tūc ſi po
neremꝰ paradiſum ſub equatore ꝓpe monte lu
ne et ſinū barbaricū paradiſus non eſſet maxi=
mus orientalis:ꝛ ille partes luſtrate ſunt a Luſi
tanis ꝛ ab Egyptijs:ꝛ paradiſus nō repertus:ſꝫ
hoc non cōcludit. illa pars eſt orientalis in ordi=
ne ad nos ꝛ iſti viſitarūt ſolū loca maritima : ra=
tionabilius eſt ergo ponere ſub equatore in qua
dam magna inſula: qꝛ tota illa patria ē maxime
fecūda. vna portio Taprobane aurea Cherſone
ſus perſarū optima:et ſub equatore. et ſic para=
diſus dicitur eſſe in oriente:qꝛ ſol citius ei oritur
q̄ꝫ noſtre plage habitate : ꝛ quia eſt magne am=
plitudinis locus ille ab vtroqꝫ polo equaliter di
ſtans ardorē habet:ſed mare habet prope orien
tem et prope occidentē. De altitudine dicūt mul
ti patres:vt Beda/ et alij:ꝙ attīgat globū lune
Uolebant id dicere(vt auguror)ne aque diluuij
paradiſum ſubintrarēt. ¶ Sed cōtra hoc argui
tur. ſub concauo lune eſt ſphera ignis. et ſic om=
nia comburentur. Sed dicas deus impedit. iam
voluntarie loqueris:et ad miraculū cōfugis. q̇d
opus eſſet tanto labore ad iſta ſaluāda:ſi miracu
lum inuocādum foret. ſecundū Auguſtinū in ex=
ponēdis ſacris eloquijs non eſt confugiendū ad
miraculū vbi omnia naturaliter ſaluari poſſunt.
Propterea dicimus illud eſſe falſum ꝙ attingat
globum lune. nec eſt in media regione aeris : qꝛ
ibidem ſemꝑ eſt intemperies ob frigus. vt ptꝫ in
monte ſancti Bernardi in alpibꝰ : die eſtatis exi
ſtente pulcherrimo ī pede mōtis: vix viuere poſ
ſes ſine igni vel multiplicibus veſtibꝰ in ſummi=
tate. Propterea dicit ꝙ paradiſus terreſtris eſt
ſupra mediā regionē aeris circa inferiorē partē
ſupreme regionis aeris: et ſic ſaluat ꝙ aque di=
luuij non pertingebāt ad paradiſum terreſtrem
que erāt ſuꝑ oēs mōtes ſub vniuerſo celo ſolum
quindecim cubitis:paradiſus tñ ab iſtis mōtibꝰ
excipit:ꝙ illic ꝑt eē bona hītatio pꝫ. qꝛ ſi nō ma
xime eēt a nimio calore ipſius ignis : ſed hoc eſt
falſum:ſuprema regio aeris eſt incōparabīr ma
ior duabꝰ alijs. infima eſt parua: vt pꝫ ꝑ mōtem
ſcti Bernardi nūc allegatū:ꝛ hoc pōt oſtendi de
vtraqꝫ regiōe ꝑ montē olympū in quo referunt
caracteres inſcriptos in vertice montis ſtabiles
permanere per annum. ergo illic nec eſt ventus
nec pluuia varians characteres Sꝫ philelphus
dicit ſe illic vidiſſe niues ſꝫ hoc nō impedit ꝓpo
ſitū. Infima regio aeris eſt ſolū vbi eſt reflexio
ſolis regularis in planicie. ꝛ media regio aeris
nō eſt magna:qꝛ modica ſufficit ad impreſſiones

metheoꝛologicas / ⁊ ab aduerſario q̄ratᷓ de cau-
ſa magnitudinis eius:reliquum eſt ꝙ ſupꝛema re
gio eit maxima:vt ſaluetur magnitudo elemen-
ti ſuperioꝛis decupla vel maioꝛ ad inferius. Ca-
piatur vna pars ſupꝛa mediam regionē aeris ad
mediocrem diſtantiā: Jlle aer non erit nimis ra
rus et pꝛopter mediam regionē aeris et cauſas
quas allegauimꝰ.et quando nulla alia cauſa eēt:
iſta ſola ſufficit:et ꝙ ita alte ſit ſituatus cōuinca-
mus ex textu Geneſeos ſcđo. Et fluuius egredie
batur de loco ad irrigandū paradiſum qui inde
diuiditᷓ in quattuoꝛ capita ac ſi diceret ibi nō plu
it cum pluuia generatur a media regione aeris.
Pꝛopterea hec quattuoꝛ ameniſſima flumina de
putata ſunt ad irrigādū paradiſum. nec ponitur
penuria aque ſicut in egypto:quia hic ſunt quat
tuoꝛ flumina:et fontes alij poterant illic genera
ri. ¶ Sed contra iſta arguitur. Ex iſto ſequitur.
ꝙ Hieroſolyma nō eſſet ſituata in medio terre.
conſequēs eſt falſum: dn̄s ſalutē operatus eſt in
medio terre: Pſalmo ſeptuageſimotertio ¶ Se
cundo ſequitᷓ / ꝙ ſunt antipodes in mundo:conſe
quens eſt contra beatū Auguſtinū ſextodecimo
de ciuitate dei capitulo.ix. ¶ Tertio ſequitᷓ / ꝙ
tota terra eēt vna inſula cū ab oceano ambitᷓ ſi-
cut ꝯtra Ptholomeū dicimꝰ. ¶ Quarto arguitᷓ.
alique aues in eſtate veniūt ad ſeptētrionē et in
hyeme volāt ad meridiē.patet de ferinis aucis /
rupis baſſe ī foꝛtha ꝓpe bernicū hoc pꝫ de irūdi
nibus:octauo de naturis animaliū.ergo non eſt
optima habitatio in meridie. ¶ Quinto ſequitᷓ
ex dictis ꝙ ſtaret hoiem ꝓficiſci de Thyle ad
circulū antarcticum ⁊ ſemper habere eſtatē: ptꝫ
inſequēdo ſolē a tropico cancri ad tropicū capꝛi
coꝛni.et iterū ſequēdo motū ſolis a tropico ca-
pꝛicoꝛni ad tropicū cancri ſemꝑ habebit eſtatē.
¶ Ad pꝛimū cōceditur ꝙ non eſt in medio terre
quo ad longitudinē. ſolū ſexagintaſex gradibus
et quindecim minutis ab occidēte diſtat : ſed eſt
ferme in medietate ſeptētrionalis plage habita
bilis quo ad latitudinē:cū triginta ⁊ vno gradi-
bus ⁊ viginti minutis diſtat ab equatoꝛe. Secun
do eſt in medio terre:id eſt medio climatū. Ter
tio eſt circa mediū iudee. Quarto deꝰ operatꝰ eſt
ſalutē in medio terre per fidē eos illuminādo. li
cet in medio terre habitabilis paſſus non fuerit
¶ Ad ſcđm ꝯceditᷓ ꝙ btūs Auguſtinus negat an
tipodas inq̄ens. ꝙ vero ⁊ antipodas eē fabulan
tur:et eſſe hoies a ꝯria parte terre:vbi ſol oꝛitur
quādo occidit nobis:aduerſa pedibꝰ noſtris cal
care veſtigia:nulla ratione credendū eſt:⁊ que ſe
quuntᷓ:ſed cū plus q̄ꝫ vna medietas celi inhabi-
tetur antipodas ab occidēte ad oꝛientē ē eſſe ne
ceſſe. Dicitᷓ ꝙ ipſe negauit antipodas eſſe oppo-
ſitas pedibꝰ noſtris in aphꝛica in qua ipſe erat:
vel in Jtalia.⁊ nō eſt credendū ꝙ ibi ſunt antipo
des quouſqꝫ vlterius doceatᷓ. ¶ Ad tertiū nego
cōſequentiam. Non ſufficit ad inſulam ꝙ vndiqꝫ
aqua claudatᷓ:ſed opoꝛtet ꝙ a tota terra ſepare-
tur per aquā.q̄ ſit pēniſula: vt Peloponneſꝰ vel
Cherſoneſus:non eſt inſula. ¶ Scđo patet.euro
pa non eſt inſula:cū ab vꝛbe pariſia ad Aphꝛicā
trāſiri poſſet ad aſiam nō ꝑtranſeundo mare:pa
tet tranſeundo vltra montes ripheos redeundo
inter mare Hyꝛcanū et ponthum euxinū: inter
mare Egyptiacum et mare rubꝛū. nō curamus
hic de aquis paruis : vt fluminibus : ſed de toto
mari. Si fluminibus: circūdetur mediarius vo-
catur. ¶ Ad quartū conceditur aſſumptum. Jl-
le eedē toto aues anno meliꝰ viuerēt in partibꝰ
meridionalibus q̄ꝫ boꝛeabilibus : licet pꝛo tem-
poꝛe melius viuunt apud boꝛeales. ¶ Ad quin-
tum ꝯceditur illatum. ¶ Ultimo arguitur. flumi
na paradiſi non poſſunt ſaluari : ſi paradiſus ſit
ſituatus ſub equatoꝛe.ergo male dictū eſt.conſe
quētia eſt lucida. Pꝛobatur antecedēs. Ganges
a monte Caucaſo ſcatit et labitur in ſinum gan-
geticum meridiem verſus:et hoc non eſſet ſi pa-
radiſus eſſet ſitus ſub equatoꝛe.ergo citius para
diſꝰ eſt locandus in quinto vel ſexto climate:qꝛ
a ſeptemtrione flumina paradiſiaca currunt.
¶ Reſpōdetur.ſi illa quattuoꝛ flumina ad vnam
differentiā poſitionis currerēt:bonum argumen
tum haberemus de ſitu paradiſi:ſed quia Nilus
currit ad ſeptemtrionē : alia tria ad meridiem:
non poſſumus ex curſu fluminū conijcere locum
paradiſi:⁊ quia res non eſt facilis captu:quia ar
gumentū eo duceret ꝙ nuſq̄ꝫ eſt paradiſus:vel il
la quattuoꝛ flumina non ſunt paraſidiaca. Pꝛo-
pterea calamum pꝛotrahēdo nouam queſtionē
ſuper illa materia foꝛmabo.

Secundo circa hanc diſtinctionē
17. queritur:an nilus / ganges /
tigris / et eufrates / de quattuoꝛ
paradiſi fontibus ſtateāt. ¶ Jn
iſta queſtione duo faciā. in pͥmis
de fluminū et fontiū oꝛigine ī ge
nerali loquar:quia hoc fontibus paraſidiacis et
fluminibus ab ipſo ſcaturientibus cōducit.⁊etiā
pꝛopter aliquos paſſus ſcripture inſinuātes flu-
mina ex oceano habere oꝛiginē. 2.in particulari
de.4.paradiſi fluminibꝰ loquar et eoꝛū decurſu.
aqua fontiū in viſceribus terre generatᷓ.hoc mo
do multe ſunt voꝛagines et hiatus in terra vt vi
dere eſt.pꝛobat ariſtoteles a ſigno ſenſibili. in li
guſtica eſt fluuius non minoꝛ rodano terram in-
grediens a qua abſoꝛbetᷓ.ḡ ſunt cōcauitates ma
gne in terra.ſimilr̄ ſeneca ī libꝛo de naturalibꝰ q̄-
ſtionibus.expertū eſt ꝙ magne ciuitates cecide
runt ſuper terrā quondā erat vnus vicus in del-
phinatu a paucis diebus p̄teritis et tamen nunc
eſt aqua .pinnaculū templi adhuc videtur. ergo
eſt aer in ꝯcauitatibus terre. quia ſi aer loca illa
nō repleret : eſſe in terra vacuū. aer eſt calidus ⁊
humidus. caloꝛ aeris a frigiditate terre coꝛrum-
pitur. ſiccitas terre nō ſic coꝛrūpit eiꝰ humidita-
tem. tn̄:qꝛ ſiccitas eſt qualitas paſſiua parū acti
ua. et humiditas difficilius coꝛrūpitur q̄ꝫ calidi-
tas. ſemꝑ q̄litas magis actiua eſt minꝰ reſiſtiua.
tunc quando aer habet qualitates aq̄ : ſcꝫ hu-

miditatē ⁊ frigiditatē ꝯdēſatᷓ aer ⁊ fit vapoꝛ:⁊ tā
dem gn̄atᷓ aqua ꝑtim a terra ꝑtim ab influentia
celi. nō incōuenit terrā cām equocā minꝰ ꝑfectāꝫ
eſſe partiale p̄ncipiū reſpectu aque perfectioꝛis.
ergo aqua gn̄atᷓ in terra:⁊ hoc erat neceſſariū. ꝓ
vita nr̄a non ſufficeret aqua pluuialis / nec aqua
maris ſalſa:⁊ pleriqꝫ multū a mari elōgātᷓ. ergo
nec aquā / nec piſces maris hr̄e p̄nt. talibus deꝰ
ꝓuidet ꝑ fontes ⁊ flumīa q̄ in terra oꝛiginē tra-
xerūt. ita ꝙ vbi ſunt maioꝛes cōcauitates vt in
mōtibus:ibi ſunt maioꝛes fontes ⁊ flumīa. Rur-
ſus. ſicut eſt in minoꝛi mūdo ſcꝫ in hoīe ſic dꝫ eē
in maioꝛe mūdo. ſed in hoīe eſt vna cōcauitas in
capite in qua gn̄antur humoꝛes q̄ cadūt ⁊ fluunt
per nares ⁊ oculos. ḡ ſic debet eſſe in maioꝛi mū
do cuius terra eſt vnū membꝛū magnū. in ea ge-
nerabūtur aque q̄ ꝑ terre meatꝰ egredietᷓ. ¶ Cō
tra iſtuꝫ modū de gn̄atiōe fontiū arguitᷓ ſic. ē ma
ioꝛ caloꝛ in poꝛis terre ī hieme q̄ꝫ in eſtate. ergo
minꝰ tūc de vapoꝛe dꝫ cōuerti in aquā in hyeme
q̄ꝫ in eſtate. qꝛ reſiſtentia eſt maioꝛ. hoc tn̄ eſt con
tra experientiā. Uidemꝰ tam fontes q̄ꝫ flumīa in
hieme maioꝛa q̄ꝫ in eſtate. ¶ Rn̄detur. aer ē rari
oꝛ in eſtate q̄ꝫ in hieme:pꝛoptea nō eſt ita cito in
aquā cōuertibilis ſicut in hieme. ſol etiā ī eſtate
multū aque cōſumit:⁊ aque etiā in hieme augen
tur ab aqua pluuiali / grādine / ⁊ niue. ¶ Secun-
do arguitᷓ. dato ꝙ aqua gn̄etur in terra nūq̄ꝫ de-
bet aſcēdere. pꝫ. aqua eſt grauis. modo graue nō
aſcēdit niſi violēte. ergo aqua fontalis nō aſcen-
dit a viſceribus terre. ¶ Pꝛo ſolutiōe huiꝰ argu
mēti dicemꝰ aliqua ad materiā argumēti quonā
pacto aqua aſcēdit. Scđo ad foꝛmā argumenti:
cuiꝰ ſolutio a p̄oꝛe depēdet reſpōdebimꝰ. Aqua
multipharīā aſcendit:aliq̄t modis naturalitᷓ:ali-
quot violente. ſi terrā in aquā pꝛoijcias aqua a-
ſcendit. appetit eſſe ſuper magis graue. Secun-
do aſcēdit ad fugiendū vacuū. Si q̄s ariſta aerē
attrahat:ꝓtinꝰ cōſcēdit aqua ne in culmo detur
vacuum attracto aere ab ariſta. ſi aqua nō aſcen
deret:illic eſſet vacuum qđ natura abhoꝛret. ſiue
iſte aſcenſus ſit ab actoꝛe vniuerſi graue pellen-
tis ſurſum / ꝓut aliquibꝰ placet. ſiue a foꝛma aq̄:
vix eſt certum. ⁊ pōt dici a foꝛma aque ⁊ a graui-
tate in illo caſu. lꝫ ſit agens naturale:hꝫ duas a-
ctiones:vnā directe:aliā indirecte. ptꝫ in ſimili.
caloꝛ calefacit ⁊ frigꝰ directe coꝛrumpit ꝑ antipi
ſtaſim. tn̄ interdū in p̄ſentia cōtrarij ſe foꝛtificat
et a contrario aufugit inclinatione naturali cōi
qua q̄lꝫ res inclinatᷓ ad ſui cōſeruationē melioꝛe
modo quo pōt. ſic pōt dici ꝙ aqua ⁊ q̄lꝫ res hꝫ in
clinationē naturalē ad replendū locū ne detᷓ va-
cuum: ſi nō occurat maius īpedimētū ī natura. ⁊
vocatur inclinatio cōis ſcđm pꝛioꝛē viā:qꝛ ab a-
ctoꝛe cōi ſcꝫ deo ad hoc impellitur. ſcđꝫ hec q̄ iā
diximꝰ ē īcliatio cōis qꝛ cuilꝫ rei naturali ꝯuēit.
Tertio aſcēdit afflatōe paſſi ꝓut oñdit diſtillatō
ꝑ fultrū. ⁊ pꝫ experimētalitᷓ. cape vitrū ſemiple-
num aqua:⁊ poſtea pone longū pānū cuius vna
medietas eſt in aqua madefacta reliqua medieta

te pāni extra vitrū pendēte:ſucceſſu tēpoꝛis ꝑtē
pāni extra aquā madefectā aqua habes. hac via
aquā vino infuſam a vino ſeparabis:⁊ diſtillabitᷓ
clara. Jſtud patet in pane. pone panē alicuiꝰ ꝓ-
funditatis ſuper aquā. nō mō pars īferioꝛ pānus
humectabitᷓ:ſed ſuperioꝛ. et ſic in vino cū aqua ī
humiditate participante:nō ſolū per gn̄ationeꝫ
humiditatis in partibꝰ ſuperioꝛibꝰ ab aqua vel
vino:ſed aqua et vinū erūt in partibꝰ ſuperioꝛi-
bus vt pꝫ ad ſenſum. Nōne vides caloꝛē candele
accēſe agere ſub ſe pīguedinē vel oleū ꝯſumēdo
¶ Quarto:aqua ab ītrīſeco ⁊ naturalr̄ aſcendit
eq̄libꝛatione. aqua ſuapte natura appetit aſcen-
dere ad equalitatē ſue oꝛiginis:⁊ eq̄libꝛare pꝛin
cipiū ⁊ finē ſub aere. ſicut videmus aquā Parrhi
ſij pꝛope innocētes ad magnā altitudinē aſcēde
re. Ratio. venit a monte falconeo. ⁊ ſic cōtinuo ī
canalibus tracta aſcendit ad tantā altitudinē ſicᷓ
eſt locus ſue oꝛiginis. ⁊ dato ꝙ non fieret cānale
artificiale hoc pōt cōtingere. ⁊ ſic in vertice vniꝰ
mōtis fōtē hr̄e potes. ſtat ꝙ aqua illa habuit ſca
turiginē a loco eminentioꝛi a mōte vicino :⁊ cur
rat per vallē:demū ad verticē montis humilio-
ris vel ita humilis aſcēdēdo. ¶ Quīto. aqua na
turaliter ſua grauitate a loco altioꝛi ī decliuioꝛē
fluit. ⁊ ſic flumina oīa ad mare fluūt tāq̄ꝫ ad locū
decliuioꝛē ſi non p̄ſtetur obex. nō alias ſcimꝰ bur
gundiā eſſe locū ſublimioꝛē locis per q̄ labitur ſe
quana. ⁊ ſic parua flumīa in magnū ruūt tāq̄ꝫ ad
locū humilioꝛē. ⁊ flumē magnū parua in ventre
ad mare differt. notū eſt inſuper ꝙ aqua violēte
aſcendit ⁊ per euapoꝛationē ⁊ rarefactionem:ſi
cut in potto videmꝰ de aqua calefacta ⁊ rarefa-
cta:quā vas detinere nō pōt. ſicut vapoꝛes ⁊ vē-
ti in hoībus colicā vel iliacā patiētibꝰ:exitū:pe-
tentes / magnū doloꝛē patienti incutiunt:⁊ ſi ve-
hementes fuerint:ſi non ponatur obex: hominē
rūpunt ⁊ interimūt. ſicut nimis copioſa ꝯgeries
ſulphuris incluſa in bōbarda enea:totā cōfrigit.
¶ Hoc viſo ꝙ aqua naturaliter aſcendit nōnūq̄ꝫ
violente:videamꝰ de mō aſcenſus aque in fonti-
bus. pōt aqua aſcendere naturalitᷓ aliquo modo-
rū tactoꝛū. Pōt etiā eſſe exhalatio aquā euomēs
q̄ ſufficiēter frigefit ab aere ⁊ terra:niſi terra fue
rit calefacta. vel aqua ſequens groſſa pellit aquā
rarioꝛē p̄cedentē:vt in potto bulliēte aqua groſ-
ſioꝛ rarioꝛē ſurſum pꝛopellit. ergo aqua pōt natu
raliter aſcendere ⁊ violēte. ¶ Tertio arguitᷓ pꝛo
bādo ꝙ aqua nō ſic gn̄etur aucte ſcripture. Eccle
ſiaſtes p̄mo ſcribitur:oīa flumina intrāt in mare
et mare nō redūdat ad locum vnde exierint flu-
mina reuertuntur vt iterū fluāt. vn̄ ſapiens dicit
ꝙ flumīa reuertūtur vt iteꝝ fluāt. vn̄ ſapiēs dicit
ꝙ flumīa reuertūtur a mari per loca vnde exie-
rant vt bene reuertantᷓ. et Eccleſiaſtici. 40. et a-
que oēs ī mare cōuertentᷓ. ¶ Rn̄detᷓ. oīa fluīa in
mare intrāt ſi nō īpediātur vel aliūde cōſumātur
et aliqua flumīa ex mari irrumpūt:ita ꝙ partes
poſterioꝛes anterioꝛes pellūt:⁊ aqua ſalſa a ter
ra purgatᷓ ⁊ dulceſcit. Joānes damaſcenꝰ capite

nono ſui ſcōi libri ita opinaẗ de fluminib⁹ para-
diſi:ƺ nō video expediēs ita dicere de p̄adiſi flūi
nib⁹: tñ aliq̄ flumīa pñt diſcedere a mari:ꝛ in lō
go tractu dulcorari in terre viſceribus. ſicut plu-
uia pōt gñari de vaporib⁹ a mari leuatis. in egi-
pto nō pluit niſi prope mare. ❡ Ex oib⁹ pꝫ hec
cōcluſio. fontes gñantur ex aere incluſo in terra:
et flumīa ex fontib⁹. ſicut ex ior ꝛ dan fontibus/
Jordāis p̄nceps Judee fluui⁹. poſtea vn⁹ fluui⁹
multitudīe fluminū ſtipat⁹ turgeſcit. vt danubi⁹
ſexaginta fluminib⁹ auct⁹: quoꝝ quodƺ onuſtas
fert naues: alioꝝ̄ ſpolijs ditat⁹/ mare pōticū in-
grediens/ aquā maris ad magnā diſtantiā dulcē
reddit. nimirū ǧ ꝙ hiſter ſit metrū et menſura flu
uioꝝ̄ Europe: ſic ꝙ pullulauit modus loquēdi/
ſecundus vel tertius ab hiſtero. ❡ Alteri⁹ patꝫ
prope īmanes mōtes īmenſa ſunt flumīa. ī mon
tib⁹ magn⁹ includiẗ aer. et pꝫ vtrobiqꝫ. a cauca-
ſo monte innumera tā ad ſeptētrionē ꝙ̄ ad meri
diē labūtur flumīa. Ampli⁹: quāto flumē lōgiorē
tractū hꝫ tanto ceteris parib⁹ eſt maior. alioꝝ̄
ditaẗ eximijs. ꝛ ꝑ ꝯñs null⁹ pōt eſſe notabiliẗ ma
gn⁹ fluui⁹ ī Britānia. pꝫ. fluīa nō currūt ſꝫm lōgi-
tudinē inſule: ſed ſꝫm latitudinē. ꝛ ꝑ ꝯñs non lon-
guin hñt tractū. Flumīa tñ hñt amenīſſima / in
maxima copia ob montiū multitudinē/ ſalmoni
bus abundantiſſima: potiſſimū apud ſeptētrio-
nales. ꝛ ante ingreſſum in mare ingurgitantur. ꝛ
tunc ꝑ aliqđ interuallum apparent magna. ꝛ per
ꝯñs in hibernia/ ꝛ trinacria: britānia minoribus
nō ſunt magna flumīa. ❡ Inſuper. eſt vnus flu-
uius in paradiſo de quo quattuor capitalia flu-
mina emanāt. pꝫ illđ Geñ. 2. ſcꝫ. Phiſon: q̄ ꝛ gan
ges/ gion: qui ꝛ nilus/ tigris et eufrates. Geñ. 2.
ſic dicitur. Et fluui⁹ egrediebatur de loco volu-
ptatis ad irrigādū paradiſum: q̄ inde in. 4. capi-
ta diuidiẗ. ſi nō eſſet ita ꝯſtās ſanctoꝝ opinio de
iſtis. 4. fluminib⁹ determīate in lr̃a Geñ. appodia
ta: nō ponerē illa q̄ ponūtur cōiter. tū ad differē-
tias oppoſitas currūt. ƺ hō ad equocationē ha-
beret equocationē: hoc nō ſufficit. de equocatio
ne pꝫ. crebro duo flumīa eodē noīe equoce ſigni
ficanẗ. pꝫ de tina hadīgtōe in ſcotia ꝛ de tina in
nouo caſtro in anglia. Iſtud tamē nō ſufficit: pꝫ
per ꝓceſſum lr̃e de circuitu terrarū per quas hec
flumīa currūt. ❡ Cōtra ſitū paradiſi reduco ar-
gumentū de fluminū ei⁹ curſu. ꝛ hoc ſic. Nilus a
meridie labitur in mare egiptiacū per ſeptē ho-
ſtia. ganges a caucaſo mōtē ī ſinū gangeticū ſuo
noīe claꝝ īgrediẗ. tigris ꝛ eufrates tāꝙ̄ ſubiuga-
les boues a montib⁹ armenie fluūt per Siriam
meſopotamiā cōfiātes/ ſinū perſicū petētes. ǧ
impoſſibile eſt ꝙ veniāt ab eadē origine. ❡ Rñ-
detur. Paradiſus eſt ſituatus ī loco eminēti: in q̄
nec ros/ pluuia/ nec vēt⁹ haberi pōt. a q̄ hec. 4.
flumīa cadūt: ex cui⁹ altitudinis caſu ꝯtinuo ter
ram cauāt. īmo ſi lapis eſſet aque ſubiectus cōti
nuo caſu cauareẗ. ſicut ferreus aſſiduo conſumiẗ
annulus vſu. ꝛ hoc pꝫ de paupere gutta ſuper la-
pidē cadenti in ſtillicidio. loquor de vno flumīe.

poſtea applicādo ad propoſitū de alijs loquar.
a Nilo fluuioꝝ̄ p̄ncipe exordiar. dū Nil⁹ a loco
eminēti cadit: terrā mollē offendens ſpec⁹ aqua
plenū replet. ꝛ ſic deſcēdit ſub toto mari indico.
tandē in affricā terrā petroſam inueniēs: ſcꝫ mō
tes lune eminentiſſimos quo more antiquo vin
cere neq̄t: a terra erūpit ꝛ aperturā facit. ꝓpter-
ea a pleriſqꝫ gētilib⁹ illic p̄mā originē credit hr̃e
Rurſus aliquos ſinus occidētē verſus: ſcꝫ Mau-
ritaniā: tortuoſe facit: nūc in orientē: varia capi-
ens vocabula a finitimis ante Meroen clariſſi-
mā vrbē/ ꝛ īſulā ab ipſo factā/ nomē Nili non ac
cipit. Gloſa marginalis Bede Geñ. ſcđo dicit: ꝙ
ꝓcul ab Athlante monte eſt fons Nili. Aliq̄ di-
cunt ab oriente: ꝛ vtriqꝫ apparentiā hñt: aliq̄ ru
ꝓturā ꝑcipiunt extra terrā ī vno loco: alij ī alio.
Accipito analogiā. q̄re ab vno in occidētali par
te Parrhiſij q̄ nuſꝙ̄ niſi illic ſequanā vidit: quor
ſum tendit ſequana? Is ꝓtinus dicet ad occiden
tē et ad mare Britānicū. Pete ab alio trāſeunte
Argentoliū ad vnā leucā ab vrbe Parrhiſia: ad
quas partes labiẗ ſequana: dicet ad ſeptētrionē
cū diuū Dionyſium petat. argentolij terti⁹ dicet
ꝙ ad meridie fluit. Ecce in trib⁹ leucis minutis
propter ſinuoſum fluxū aque diciẗ fluere ad par
tes oppoſitas: ꝛ nichil diſcrimīs eſt in analogia
niſi ꝙ illa aqua maxima per lōga interiticia ſpi-
ras ꝛ giros: hic minutus ſequana ī breui īterual-
lo: facit. Et hoc ampli⁹ patet de Araxe q̄ diu ad
orientē currit: ꝛ poſtea ad ſeptētrionē flectitur.
❡ Interdum poſtea adhuc ad multas dietas ſe
ſub terra condit. nūc ſuper ipſam irrūpit: ſcđꝫ re
ſiſtentiam quā offendit. Añ Plini⁹ libro. 5. capi-
te nono. Nilus in certis ort⁹ fontibus: vt per de-
ſerta īmēſe longitudinis ſpacio ambulās: fama-
qꝫ tñ inermi q̄ſita cognit⁹ ſine bellis q̄ ceteras
terras inuenere originē (vt Juba rex potuit exq̄
rere) in mōte inferioris Mauritanie nō ꝓcul oce
ano hꝫ: lacu protinus ſtagnante. ❡ Rurſus indi-
gnatur fluere per arenoſa ꝛ ſqualentia: cōditqꝫ
ſe aliquo dierū itinere: mox lacu magno ſuffulci
tur maſſilū irrūpit: ꝛ hoīm cet⁹ veluti circūſpicit
iterum arenis recept⁹ cōditur: rurſus viginti die
rum deſertis ad ꝓximos Ethiopas: atqꝫ vbi ite
rum ſenſerit hoīeꝫ proſilit fonte: vt veriſimile ē
illo quē nigri vocauere. Inde Aphricā ab Ethi-
opia diſſipans. Et ſi non protinus pro populis
feris tamen ꝛ beluis frequens ſiluarūqꝫ opifex
medis Ethiopas ſecat: cognominat⁹ Aſtapus:
qđ illarū gentiū līgua ſignificat aquā e tenebris
profluētē: inſulas ita innumeras ſpargit: quaſdā
tante magnitudinis: ꝙꝙ̄ rabida celeritate: vt tñ
dieꝝ q̄nqꝫ curſu nō breuiore trāſuolet. Circa cla
riſſimā Meroen. nec ante Nilus vocatur ꝙ̄ ſe to
tum aq̄s concordibus rurſus iunxerit: ſic quoqꝫ
etiamnū Syriſantes per aliquot noīat⁹ millia.
Poſtremo incluſus mōtibus nec alibi torrētior
vectus aq̄s ꝓperātib⁹ ad locū ethiopū q̄ catha-
dupi vocatur. Nouiſſime inter occurſantes ſco-
pulos nō fluere īmēſo fragore creditur ſꝫ ruere.

Poſtea leuis ꝛ cōfractis aquis domitaqꝫ violen
tia alioq̄n ꝛ ſpacio feſſus multis ꝙ̄uis faucib⁹ in
egyptiū mare ſe euomit. Nūq̄d vides ꝙ ī aphri-
ca ſe viginti dietis cōdit ſub terra. Sed forte di-
ces mergitur in terrā nec reſilit. Hoc dici nō pōt
q2 ſemper cauaret terrā. Tū ſcđo. quō pōt ita flu
uius in p̄ma gñatione eſſe. Tū tertio. cognoſciẗ
a colore aque/ a cocodrilis/ ꝛ piſcibus quos alit
Tum quarto. in p̄mo deſcenſu īponēdo cōgeriē
ſtraminū reperieẗ eadē cōgeries in ſcđo egreſſu.
Sed dices: cauatio nichil facit: q2 ſic mare her-
culeū deberet ſe amplius dilatare in Aphricā et
Europā vbi tñ cōtētū manet dec es mille paſſi-
bus. Et idē pꝫ ī vtroqꝫ Boſphoro ꝛ Heleſpōto.
❡ Rñdeẗ. fateor ibi eſt magna reſiſtētia. nō pōt
cauari niſi ſucceſſu tēporis. modo Calpe ꝛ Abi-
la mōtes oppoſiti reſiſtūt. et ſic de locis alijs ꝓ
pinquis: ꝛ alijs locis noīatis: hec eſt etiā ſolum
vna rōnū. iſtud qđ dico de Nilo qđ ſic vagaẗ in-
cognitus in origine: pꝫ apđ Herodotū q̄ ſacerdo
tes egiptios ſuper hoc cōſuluit: ꝛ multos dies ſu
per flumen nauigauit. Hoc pꝫ apđ Lucanū: vbi
Ceſar ei⁹ originē decimo pharſalie ponit inq̄ēs
Nichil ē qđ noſcere malim. ꙗ̄ fluuij cauſas per ſe
cula tanta latentes. Ignotūqꝫ caput ſpes ſit mi
chi certa videndi. Niliacos fontes: ꝛ cū poſt mul
ta ſacer Achoreus: ꝛ de Nili prima origine ꝛ de
eius cremento multas veterū tangens ſentētias
dici ꝙ egipto eſſet neceſſari⁹: ꝛ deus Nilū propẗ
ea creauit inq̄ens q̄s cauſas reddere poſſit. Sic
iuſſit natura parēs diſcurrere Nilum. ſic opus ē
mundo: ꝛ eundē aīm oſtēdit Seſoſtrem habuiſ-
ſe inq̄ens. mundiqꝫ extrema ſeſoſtris. Et phari-
os regū currus ceruicib⁹ equet. Ante tñ veſtros
amnes: Rhodanūqꝫ padūqꝫ Nilum de fonte bi-
bit. hoc de Cābiſe perſarū declarat inquiēs. Ve
ſanus in ortus cambiſes longi populus peruenit
ad eui Defectuſqꝫ epulis ꝛ paſtus cede ſuorum
Ignoto te Nile redit non fabula mendax. Auſa
loqui de fonte tuo eſt vbicūqꝫ videris. Quererꝫ
et nulli cōtingit glīa genti. Ut Nilo ſit leta ſuo.
Et poſt ſeq̄tur ꝙ gentilis dicit: qđ cum his q̄ pre
dixim⁹ quadrat. Nūc arabū populis libicis: nūc
equus harenis. Teqꝫ videt primi q̄rūt tñ hic q̄-
qꝫ ſeres. Et palam eſt ſeres ſunt populi in aſyati
ca/ ſcytia in oriente. Et idem Martialis ī quo-
dā epigrāmate dicit. Et q̄ p̄ma bibit deprēſi flu-
mina Nili. Per hoc turget fluui⁹ in eſtate: q2 ex
altera parte equatoris tūc eſt hiems ꝛ copia ni-
uis: ſicut Danubius creſcit per niuem. Etiam ſol
per ſuum acceſſum ad egiptū liquefacit niues in
iugis montium repertas: ſcđm tñ magis ꝛ min⁹
quia interdū eſt maior copia niuis: ꝛ tunc vnda
eſt maior. nec ſimile contingit de alijs fluminib⁹
aphrice: q2 non hñt ita longam ſcaturiginē. Nō
creſcit tñ in īmenſam latitudinē. oīm maximum
incremētū fuit ſub Claudio principe decē ꝛ octo
cubitorum cōuenientiſſimū erat ꝙ rex fluuioꝝ
Nilus per regionē calidiſſimā ꝛ ſiccā quēadmo-
dū ē Lybia decurreret. ꝓpter hoīes bruta ꝛ ter

re naſcentia. ꝛ tale crementū quotānis haberet.
Adde ꝙ aliquid numinis habere videtur in duo
decim ꝛ tredecim cubitis famē in quatuordecim
hylaritatem. in quindecim ſecuritatē. in ſexdecī
delicias repſentat. Eius aqua epota mulieres
ſteriles (vt aiunt) fecundat. Et hec impreſentia-
rum de fluminibus paradiſi dixiſſe ſufficiat. Nec
ſolum hoc facit Nilus: ſed innumera pene flu-
mina. Anas qui Bethicam et Luſitaniā diuidit
modo ſe ī ſtagna: modo in anguſtias: modo ī cu-
mulos terre ſe condit: ꝛ ita de alijs. etiam eſt ꝓ-
babile ꝙ Nilus currit pre mari: nec vndam per-
dit: nec aqua maris miſcetur. ꝛ hoc naturaliter.
Jordanis princeps fluuius iudee tranſit pre ma
ri Galilee: poſtea pre mari Thiberiadis. ſic toti-
ens mariū viator a mari mortuo vincitur: ſꝫ pōt
eſſe de Nilo ꝙ iudicū mare vincat/ ꝛ vincatur a
mediterraneo. Nōne ad manū habes rhodanū
qui pre magno lacu de Loſana viā ſibi preparat
mare Maſſilienſe ingrediēs. Silr̄ de Tygri cō-
tingit pre Arethuſa lacu decurrit in quo nec re-
linquit piſcem: nec aquā: Nec aliquid de lacu au
fert: qđ conuincitur ex aquarū coloribus varijs
et piſcibus. Tigris abundat piſcib⁹ qui nō repe-
riuntur in laterib⁹ lacus Arethuſe. Tigris vt ſo
linus dicit in Armenia regione caput attollit re
ſiſtente Tauro monte ſub ipſo labitur ī Euphra
tem: fluit in amnē ei amiciſſimū: ita ſubtiliẗ hec
duo magna flumina decedunt ꝙ nūc ꝯſpect⁹ ho
minū ſub terra tranſeant: nūc ſuper terram aliq̄
bus dicentibus flumina ſinū arabicū: aliq̄b⁹ per
ſicum (qđ rōnabili⁹ eſt) ingredi. Sic imaginor
de iſtis tribus fluminibus/ ꝙ Tigris ꝛ Euphra-
tes habent capita propinqua in paradiſo: ꝛ mu-
tuo decedunt in locis ꝓpinquis ſub caucaſo mō
te: vel alter ſub eo: ꝛ alter prope montē/ qui qui-
dē mons diuidit totā Aſiā: licet ī varijs partib⁹
alia vſurpat noīa: ꝛ ſic ī armeniā erūpunt terraꝫ
et egrediuntur. Ganges videẗ labi ſub parte me
ridionali caucaſi montis ꝛ tandē ſinū gangeti-
cum petit. ❡ Sed cōtra hoc arguitur. ex illo tol
litur oīs via probāde originis fluminū. Quō ꝓ-
babis ſequanā originē habere a Burgundia niſi
q2 primo ibi apparet fons eius? Dicetur ꝙ a mō
tibus pyreneis per meatus ſubterraneos labiẗ
ſicut iā diximus de paradiſo. Rñſio de alioꝝ flu
minū origīb⁹ plerūqꝫ digladiantur geographi:
vt ecce Pholomeus ponit Jordanem fluere de
antelibano: ꝛ nō de libano q̄ erat egypti⁹ iudee
vicinus. ſcđm moderniores fluit a libano: et ita
in multis exemplificare poſſum⁹. Sed q̄cq̄d ſit
de añte/ nego ꝯñaꝫ. ❡ Argum⁹ ſic. hec eſt p̄ma
ſcaturigo ſequane: qđ arguiẗ ex fonte/ ex tenuita
te fluminis a principio/ ꝛ ei⁹ argumento qđ ſen-
ſibiliẗ percipimus: nec conſtat nobis de oppoſi
to. Secus eſt de flumīb⁹ paradiſi. ꝛ ſic oīa ſaluā
tur ſine miraculo. Hec de paradiſo ꝛ de ei⁹ flumi
nibus impreſentiarum dixiſſe ſufficiat. Nerum
theorici nōnūꝙ̄ reliquimus propter materias q̄
ſe obiter iniecere. Uides perdifficile eſſe paradi-

ſum celeſtem ſiue capiatur pro beatitudine/ ſiue
pro celo acquirere cū tanta ſit nobis difficultas
paradiſum terreſtrem agnoſcere in terris.

In hac.18.diſtinctione: ī qua
magiſter loqtur de ꝓductio=
ne mulieris quātū ad corpus
et aīam: quattuor: inquiram.
Tria quo ad corp⁹: vnū q̄ ad
aīam. Circa primū inquiram
primo de ratione ſeminali q̄
res eſt ipa. Scdo inquirā: an
ex coſta Ade ſine addito corpus Eue fuit forma
tum. Tertio: vtrū in gn̄atione in qua eſt rō ſemi
nalis mat efficientiā habeat ſicut ⁊ ipe pr. Quar
to: an aīe intellectiue ſimꝉ create fuerit. ¶ Pria
qſtio ſub eodē cōtextu verborū manebit ſub quo
ipſa propoſita eſt. Pro qſtionis ſolutione nota=
to: Albertus tenet qn̄ aliquid gn̄atur ſemper eſt
in illo ratio ſeminalis. verbi ca. qn̄ ex ligno gn̄a
tur ignis: in ligno eſt ratio ſemialis: puta forma
imperfecta ignis: q̄ iuuat educere perfectam for
mā ignis: ⁊ excitatur ad agendū ſub exteriore a=
gente. Eodē mō qn̄ ex aere fit aqua: in aere erat
imperfecta forma q̄ iuuat ad producendā perfe=
ctam formā. alias eēt creatio. dicit: vel violente
introduceretur forma: vt interarguendū clarius
dicem⁹. ¶ Cōtra hāc viam arguitur ſic. illa opi=
nio coincidit vel parū differt ab opinione Ana=
xagore: pmo Phiſicoꝝ reprobata. p3. op3 ꝙ po
nat in quolꝫ latere quodlꝫ: hoc eſt quaſi formaꝫ
imperfectā illius rei q̄ pōt gn̄ari ex ipſo. ⁊ ſic mil
le eſſent forme in vno cōpoſito: ⁊ plures. ¶ Se
cūdo ſeqꝉ/ ꝙ in ligno eſſet forma vīnis. p3. forma
vīnis pōt gn̄ari ex ligno per agēs gn̄atiuū vīnis
et tūc p te o3 dare formā imperfecta ī gn̄abili⁹. q̄
formā perfectā producit. ¶ Tertio. vel illa for=
ma in gn̄abili ē in qlꝫ pte rei gn̄ande: hoc eſt: ex=
tēſa per totū lignū de q̄ gn̄abitur ignis. ⁊ ſic nō
erit alia forma ignis cum priori. alias forma ſub=
ſtantialis ſuſcipet magis ⁊ min⁹. ſi eſt in vna par
te ſolū: ⁊ illa exiſtens in vna pte ꝓducit formam
in aliā ptē: eodē mō dicere potes de tali forma.
⁊ argumenta tua ſunt ita ꝯtra te hic ſicut agens
eſſet totaliter extrinſecum. non euitat creatio.
¶ Quarto: capio mediū ſuſceptiuū luminis ī q̄ ni
chil luminis eſt. tūc ſic. corp⁹ luminoſuꝫ applicatū
pōt lumē in tale mediū ꝓducere dato ꝙ nullum
lumen fuerit in medio cōcurrens ad luminis vlte=
rioris ꝓductionē. ⁊ tn̄ adhuc nō erit creatio. igiꝉ
¶ Propterea dico illā viā eē falſam. anteꝙ pro
ducatur ignis in materia ligni: nihil forme ignis
fuit in ligno ſm eſſe imperfectū vel pfectuꝫ. ſed
ignis educit de potentia materie ligni formam
ignis calefacit ⁊ deſiccat pmo lignū: et qualita=
tiuas diſpoſitiones pro forma ligni ſuſcipiēdas
pmittit. Poſtea corrūpit formā ſubſtātialē ligni:
⁊ demū formā ignis producit. nec ſequitur ꝙ pro
pterea creet: cū agat ī paſſuꝫ. nec aliter agere po
teſt ignis. ⁊ p ꝯñs de potētia materie educit for=
mā ſubſtantialē. ⁊ hoc nichil aliō eſt ꝙ in paſſum
pſuppoſitū formā producere. Potentia materie
nichil aliud eſt ꝙ ipſa materia. in aduentu forme
corrūpit potentia: intelligatur de potentia diſſi
cta ab illo qō exiſtit: hoc ē de potētia obiectiua.
¶ Contra iſtud arguitur argumētꝭ Alberti. tūc
nō eſſet diſcrimē int artificialia ⁊ naturalia: con=
tra Ariſtotelē. 2. Phiſicoꝝ dicentē: naturalia in
ſe hn̄t principiū motus: artificialia vō nō. ſꝫ iſtī
pncipiū nō eſt paſſiuū: qꝛ illud habent artificia=
lia. ¶ Scdo arguitur. 3. Ethicoꝝ. violentū eſt
cuius principiū eſt extra non cōferente vim paſ=
ſo. ergo ſi forma producatur ab extriſeco: produ
ctio forme nō eſt naturalis ſed violenta. Jam ex
pediui argumentū de creatione. Ad priorē rōnē
dico Ariſtoteles vult dīcē ꝙ naturalia hn̄t in ſe
principiū ſui motus naturalis: ſi ſunt ſimpliciavt
elementa notū eſt. ſi mixta mouentur ſm naturā
elementi pdominantis in eis: artificialia nō hn̄t
pricipiū ſui motus ab arte. lꝫ ſimulachrū Jouis
deſcendat in aere poſitū: non mouetur a forma
artificiali. nō tn̄ pono formā arficialē qualitatē
abſolutā de quarta ſpecie qualitatis. qꝛ qlꝫ abſo
luto ſecluſo res artificialis manebit artificialis.
nec ordinē parti ī rei in ordine ad partes loci. ſi
eſſet in vacuo eſſet res artificialis. qlꝫ res artifi=
cialis eſt res naturalis vꝉ res naturales. ſꝫ reqrit
res talē diſpoſitionē vel talē ab artifice ad hoc
ꝙ dicatur artificialis. ¶ Ad aliō dicitur: ꝙ vio=
lentū eſt illō quod producitur in paſſo cōtra na=
turalē inclinationē paſſi: ſic ſcꝫ: ꝙ ſi paſſum ſibi
relinqueretur produceret oppoſitū: vt mot⁹ gra
uis ſurſum. calefactio reſpectu aque. mō licꝫ for=
ma ſubſtantialis producatur totaꝉr ab agēte ex=
trinſeco in materiā: nūꝙ materia ſibi relicta eā
ſublato omni impedimēto produceret oppoſitū
materia neutraꝉr ſe hꝫ reſpectu cuiuſlꝫ forme ſi=
cut ſupficies reſpectu albedinis. vel ſi naturaliꝉ
in qualꝫ formā inclinetur materia: min⁹ apparē=
tie argumētū hꝫ: qcquid ſit nichil valet. ¶ Diffi
nitio ergo violenti ſic venit intelligēda. Violen
tum eſt cuius principiū eſt extra nō cōferentē vi
paſſo: id eſt paſſo renitente et nitente producere
oppoſitū ſi ſibi relinquatur ſine obice. ¶ Modo
ergo Alberti eiecto tanꝙ falſo reſtat loqui de ſe
mine et ratione ſemiali. et dico ꝙ crebro ſemen
eſt corpus mixtum ⁊ imperfectū: non propter ſe
intētum: ſed propter aliō. vt in animalibus q̄ ge=
nerantur per propagationē diffundiꝉ ſemen in
vas debitū pro gn̄atione indiuidui alterius ſpe=
ciei ⁊ altioris a ſemīe. et propterea in illis traſmu
tationib⁹ eſt aſcenſus ī formis. qꝛ ab imperfectio
ri ad perfectiorem aſcenditur. in corruptione for
me perfectiſſime eſt informis deſcenſus: vt quā=
do aīal moritur ⁊ alie forme imperfecte introdu
cuntur: interdū ad formā elementi vſqꝫ. ¶ Inſu
per: ſemē nōnūꝙ eſt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime
cum vltimo intēto: lꝫ multe ſint tranſmutatiōes
medie: vt patet in grani productiōe. vt qn̄ ex tri
tico triticū gn̄atur vel ex ordeo ordeū: ſemen in
agro diffunditur ⁊ corrūpitur: ⁊ per trāſmutatio

nes medias finaliter in ariſta generaꝉ triticum
multiplicatū ſꝫ terre fertilitatē ⁊ celi influentiā.
ſemen poteſt vocari quecūqꝫ pria diſpoſitio re
quiſita ad rei ꝓductionē. ſic capit Auguſtin⁹. 3.
de trinitate. c. 8. Ubi oſtendit quomō magi pha=
raonis fecerūt ranas. nam rationes ſeminales
iſtorū ſunt in elemētis ꝯtemperatis adinuicem:
que contemperantia nihil aliud eſt ꝙ applicare
actiua paſſiuis. de nominibus non eſt curandū.
cōmunis vſus tamē vocat iſtud ſolū deciſum ab
animali ad generationē ꝑlis/ vel ad generatio=
nem plante arboris/ vel grani ſemen. propterea
in hoc nō eſt immorandū. ratio ſeminalis eſt for
ma ſubſtātialis ſeminis vel qualitas accidētalis
illi cōnaturalis. ſemen in animali non habet for
mam ſubſtantialē animalis cuius eſt ſemen: quē
admodū nec ſanguis nec aliquis in aīali humor.
¶ Sed an illa forma ſeminis (que ratio ſemina
lis dici pōt) actionē habeat reſpectu forme vlti=
me introducēde: eſt dubiū. ad quod diciꝉ ſi ſemē
mulieris vel vna pars compoſitionē effectus in
grediaꝉ: ⁊ altera pars ſpiritalis illā alterat ⁊ nō
ingrediaꝉ cōpoſitionē totius: nō eſt inconueniēs
ꝙ cōcurrat partialiter ad productionē forme ſe=
quētis pfectioris. nō ſemp agēs equocū partiale
eſt ſuo effectu pfectius. patet de albedine reſpe=
ctu ſue noticie. ſed anima intellectiua a ſolo deo
creatur: ad quam producendum nullū agēs ni=
ſi diſpoſitiue cōcurrit. ſed forma ſeminis ſubſtā=
tialis (cuius materia cōpoſitionē ingrediꝉ) nul=
lam efficientiā habet reſpectu forme ſubſtantia=
lis ſequētis generande. ratio. qꝛ in primo inſtan=
ti quo forma ſequēs eſt introducta: prior forma
eſt corrupta per remotionē de preſenti: et quod
non eſt nihil cauſat: incōueniens eſt dicere ꝙ in
iſtāti in quo effectus primo eſt in rerꝝ natura ſua
cauſa efficiēs propinqua non ſit. ſi ſortes ſit ge=
nitus a platone qui moriꝉ ante generationē ſor=
tis: plato non eſt cauſa propinqua ꝓductiua pla
tonis. nec bos mortuus eſt cauſa propinqua bo=
uis generādi in obiecto quo generaꝉ: ſed forma
vacce que eſt in aīalibus q̄ ex putrefactione ge=
neranꝉ: influentie celeſtes et deus animas illorū
producūt in aīalibus perfectis vel imperfectis q̄
generanꝉ in vtero materno: anima aīalis ſemini
ni generat partialiter cum deo formaꝉ. quare ne
gabitur ab ea cauſalitas: licet ſemen eius actiue
non cōcurrat. ſecundū philoſophum. anima ani=
malis maſculi non cōcurrit ad productionē aīe.
patet. eſt generatio ex mortuo vt vides. propte=
rea arguitur. in vaccis mortuis generanꝉ apes
vt in. 43. diſtinctione quarti diximus: de ariſteo
ſicut maro ī georgicis itroducit. ſimiliter in leo=
ne reperte ſunt apes. patet in paradigmate ſan=
ſonis Judicū. 14. ex cadauere aſinoꝝ veſpes: ex
actriplice generantur rane. ergo ſunt in his re=
bus corruptis cauſe taliū formarū productiue.
¶ Reſpōdetur quecūqꝫ cauſe generēt hec bruta:
non generātur ab huiuſmodi diſpoſitiōib⁹. ſꝫ nō
curando pro nunc a quibus generenꝉ affirmati=
ue: non ꝓducuntur ab angelis nec a celo (qō eſt
brutis imperfectis) nec a datrice formarū. ſunt
alie diſpoſitiōes in alijs materijs. modo actus
actiuorū ſunt in paciente et diſpoſito. 2. de aīa.
¶ Ecce ergo quomodo nichil forme eſt in ma=
teria rei generāde concurrēs ad generationem
forme in materia ſecū excitata ab agēte ad agē=
dū. nō min⁹ eſt hec poſitio abſoluta quā ipi⁹ ana
xagore tenētis ꝙ in qualibet ſubſtātia materiali
eſt quelibet forma latitās. ſed ꝓpter iterpoſitio=
nem plurium partialiū formaliū: nulla apparet
particularis forma quouſqꝫ agēs ꝯgreget paten
ter multas partes forme ſine aliarū formaꝝ par
tialiū cōmixtione. Inſuper aliquorū eſt genera
tio immediate. vt aqua parua proiecta in mag=
num ignem reddit nouum ignē maiorē et calore
irritatū. non alias fabri paruā aquā in ignē ꝓij=
cerēt ad mollificandū ferrum. illic non eſt tranſi
tus per aliqō mediū. interdum eſt tranſitus per
intermedia et ſemina: vt in generatione homi=
nis/ equi/ tritici/ ex tritico. ſic in arbore ⁊ in plā
ta. ſemen boni piri fertur extra mare ex quo ma
gna pirus generatur.

Secundo circa hanc diſtinctionē
queritur: an corp⁹ eue erat plaſ
matū ex ſola coſta ade: ¶ Pro
ſolutione queſtionis pono con=
cluſiones. Pria eſt. ex ſola vna
coſta poteſt fieri integrū corpus
eue. Probat hec concluſio: poterat adam fuiſſe
magnus vir: et vnam coſtam habere multo ma
iorem alijs: et alijs notabiliorē deſiorē: ex q̄ eua
mediocris mulier magis rara (ſicut multe mulie
res viris ſunt rariores) formari poterat. ¶ Se=
cunda cōcluſio. ex oī coſta viri poteſt integrum
corpus mulieris formari ſine rarefactione: pro=
batur hec cōcluſio. ex vno pane poteſt deus pa=
ſcere totum mundū. patet ponendo illū panē in
multitudine locorū. in vno loco vnū paſcit. ⁊ tan
tum poteſt facere in. b. loco. c. loco: et ſic cōſequē
ter. igitur poteſt ſic facere deus cum coſta. decla
ratur vis rationis. poteſt deus capere materiā
coſte et ponere in ſuprema parte capitis mulie=
ris: et cōiungere eandē coſtam ſub illa cōponen=
do vlterius caput. ⁊ ſic cōſequēter ad pedes vſqꝫ
¶ Cōfirmatur clarius hec ratio. capiat deus a=
cerem pedalē parieti iūctū cuius a. finis parietē
tangit et. b. finis erit remotior a pariete. po=
ſtea illo pedali illic remanente: ponat eandē a=
cere iunctū cuꝫ ſeipſo per partes diuerſas: ita ꝙ
a. finis aceris pedalis continueꝉ cum. b. ſiue ei⁹
aceris. ⁊ ſic cōſequenter per decem pedes faciat
idē ad latus ī fine pulcrā tabulā longā et latā ha
bebis ex eodē acere pedali. ergo ex eadē coſta
poteſt deus facere corpus totaliter ipſius eue.
¶ Tertia concluſio. licet deus poſſit rarefacere
materiā coſte ade ad ſufficiētē quantitatē vnius
mulieris: non tamen eſt decēs quātitas et denſi
tas pro corpore mulieris. prior pars eſt nota. nō
ē dabilis ſumma caritas deo polis. Scda pars

patet iſtud corpus eſſet aere rarius vel ita rarū.
ergo eſt indecēs pro corpore mulieris. ¶ Quar
ta concluſio. non eſt poſſibile ex parua coſta vel
ex re alia quacūqꝫ facere corpus magnū entita=
tiue ſine additiōe noue materie. ꝓcedamus nūc
cum quātitate cū re quāta idēptificata. alioquin
homo poteſt vias inutiles excogitare in quibus
inſiſtere nolo. probat̄ hec cōcluſio. non eſt poſſi=
bile ꝙ pars ſit totū. ¶ Quinta cōcluſio. licet ex
ſola coſta ade poterat formari corpꝰ eue ad ſen=
ſum ſecūde cōcluſionis: non tamē eſt veroſimile
ꝙ ita factū eſt: ſed alia materia adiuncta: ex qua
reliquū corpus eue eſt plaſmatū. ſcōa pars ptꝫ.
non eſt veroſimile ꝙ minus materie corpus eue
prime matris habuit quā aliarū mulierū adulta
rum. ſed alie mulieres plus materie habēt. igit̄.
¶ Cōtra ſecundā cōcluſionē argumētor: ea poſi
ta in eſſe ſequunt̄ he cōcluſiōes abſone: ſcꝫ ꝙ ca=
put eue erat pes eue. conſequēs eſt abſurdū. er=
go ⁊ antecedēs. ꝓbo conſequentiā. hic binarius
eſt caput eue: demonſtrādo materiā et animā. et
hic binarius eſt pes eue: loquor ac ſi eua eſſet. er
go pes eue eſt caput. ꝙ ſi concedas. Contra: vlte
rius ſequit̄: pes eue videt. quia hoc caput videt.
hoc caput eſt iſte pes eue. igit̄ iſte pes eue vi=
det. Secūdo: ſequit̄ ꝙ pes eue eſt ſuꝑ collū eue.
quia hoc caput eue eſt ſuper collū eue. et hoc ca=
put ē pes eue igit̄. Tertio ſeq̄t̄ ꝙ ſuꝑ caput eue
eua gradit̄. ſuper hunc pedē vel hos pedes eua
graditur. hi pedes ſunt caput eue. igit̄. Quarto
ſequitur ꝙ eua eſt minor entitatiue q̄ꝫ brachium
ade. quia coſta eſt minor brachio ade. Quinto ſe
quit̄ ꝙ minima inter mulieres ab origine mūdi
erat eua. Sexto maius corpus entitatiue ha=
bebat in vtero q̄ꝫ erat tota Eua. patet de prima
eius prole. non eſt opus dicere ꝙ noua mate=
ria / adhuc aduenit et tota coſta fuit reſoluta. Se
ptimo: maior erat idēptitas inter adam et euam
q̄ꝫ inter quēcūqꝫ virū et vxorē ſuam. patet. mate
ria partialis ade fuit totalis materia eue. Octa=
tauo ſequit̄ ꝙ plus augmentabat̄ q̄ꝫ adā. eua per
alimētū accepit nouas ꝑtes ꝑtibꝰ coſte reſolutis:
et ſic augmētabatur realiter. non ſic de adā ap=
paret. erat creatus homo adultus: ⁊ ſic nutrieba
tur. tamē forte tantū amiſit de carne priore q̄ꝫtū
de nouo acquiſiuit. non ſic de eua. quia apparet
ꝙ ipſa māſit in ſtatu ſue magnitudinis ī qua crea
ta erat: ⁊ ꝙ tādē tota coſta reſoluebat̄. ⁊ ſic ſemꝑ
prope finem vite incipit eſſe minor idēptitas in=
ter eam et adam ⁊ alia materia. multe alie ꝓpo
ſitiones peregrine poſſunt inferri concedēde cū
iſtis propoſitis: ſed non inſiſto. ¶ Arguit̄ cōtra
duas vltimas cōcluſiōes. primo authoritate ma
giſtri in littera tenentis corpus mulieris ex ſola
coſta ade plaſmatum fuiſſe. nec intellexit ipſe ad
imaginationem ſecūde concluſionis: nec viri iſti
quos ad hoc introducā. dicit magiſter ſic. Solet
etiam queri vtrum de illa coſta ſine adiectione
rei extrinſece facta ſit mulier: quod quibuſdā nō
placuit. Ceterū. ſi ad ꝑficiendum corpus mulie=
ris deus extrinſecū augmentum addidiſſet: ma=
ius illud eſſet q̄ꝫ ipſa coſta. ideo qꝫ potius de il=
lo addito q̄ꝫ de ipſa coſta mulier facta deberet di
ci: de quo plures accepiſſet ſubſtantie partes. re=
ſtat ergo vt de ſola ipſius coſte ſubſtantia ſine
omni extrinſeco additamēto per diuinā poten=
tiam in ſemetipſum multiplicata mulieris cor=
pus factū dicatur: eo ſane miraculo quo poſtea
de quinqꝫ panibus ieſu celeſti benedictione mul
tiplicatis quinqꝫ millia hoīm ſaciata ſunt. vides
licet magiſter hoc ex alijs recitat prout ſibi eſt
cōis modus; inſeq̄tur hanc viā. ⁊ idē tenet Hugo
de ſancto victore libro primo de ſacramētis par
te ſexta. c. penultimo et vltimo. ad horū auctori=
tates vtrāqꝫ nego. licet deus poteſt creare nouā
materiā: īfinitā ſi voluerit: quod de paruo poſſit
magnū facere ſine rarefactione nō capio: vel ma
ius entitatiue dato ꝙ eſſet rarefactio non exiſti
mo. ¶ Sed cōtra hoc arguitur. de quicūqꝫ pani
bus euangelicis mathei. 14. recitatis: de quibus
chriſtus quinqꝫ millia hoīm ſufficientē dedit ci=
bum. ſi erat creando nouos panes vel conuertē=
do alias res in panes: non fuiſſet miraculū. non
enim eſt miraculū ex decem mille panibus dare
quinqꝫ mille viris ſufficientē victum. ¶ Reſpō=
detur. deus poterat potuiſſe. 5. eoſdē panes vel
aliquos eorū in pluribus locis ſine rarefactiōe.
ecce vnum modū poſſibilē. ⁊ forte ita factum eſt.
poterat deus etiam cōuertiſſe aliam materiam
in panes: et veroſimiliter ita factum eſt. ſic vide=
tur beatus Auguſtinus / dicere Joannis ſexto.
ad eandē materiam dicit ſic. inde multiplicauit
quinqꝫ panes vnde ex paucis granis creat ſege=
tes. modo ſegetes creant̄ ex conuerſione mate=
rie p̄exiſtentes in ſegetē. ⁊ licet non ſit miraculū
ex decē mille groſſis panibꝰ paſcere quinqꝫ mil
lia hominū: tamē eos taliter producere de nouo
ad eos paſcēdos erat grande miraculum. ¶ Ad
aliam rationē quā magiſter innuit. ſi corpus eue
erat plaſmatū ex maiore materia addita: citius
debet dici compoſitū ex illa materia maiori ad=
dita. hoc negetur. ſolum loq̄ndum erat de vnita
te que capta eſt a viro in mulierem: hoc eſt de co
ſta quam tulerat dominus deus de latere ade
loco illius relinquēdo carnem: ⁊ non de reliqua
ꝑte addita ī qua nō cōicabāt ſucceſſiue. ſicut ſam
pſon adultus dicebat̄ fuiſſe in vtero anne matris
ſue rōne ꝑtis: lꝫ in vno ſit diſcrimē ab alio. q̄ᵭ de
ſampſone egreſſum eſt de vtero anne ſemꝑ eſt re
putatū idē. conuertit in ſe reliquā partē. non ſic
autē in coſta. q2 coſta nō cōuerterat in ſe reliquā
partē corporis eue. Ex iſto quodāmodo ptꝫ quo
modo corpus eue non erat ſeminaliter plaſma=
tum ex coſta ade. ⁊ vlterius ptꝫ. quinto metha=
fiſice. c. 6. dicit Ariſtoteles. ſemē non eſt potētia
quecūqꝫ remota: ſꝫ potētia propinqua de quo ꝓ
xime ⁊ per vnum ꝓceſſum poteſt res formari: ſꝫ
in coſta ade hoc non fuit. quia nec per vnā tranſ=
mutationē nec etiam quācumqꝫ poterat ſic con=
uerti naturaliter. vnde ſolet frequēter ſaluari ta=

le diſcrimē in mō loquēdi inter rōnes primordi=
ales cāles / naturales ⁊ ſemīales / rōes primordi
ales ſunt rationes creaturarum factiue in deo
exn̄tes quas ideas vſitatiore vocabulo apella=
mꝰ. h̄ magiſter ex Auguſtino in lr̄a ꝯuīcit. cauſa
les rōnes ſunt q̄dā poſſibilitates obediētie ī cre=
aturis ꝑ quas creator facit de creaturis q̄cq̄d vo
luerit. ſic accipit Auguſtinus. c. 6. ſuꝑ Geneſim
dicēs. corpꝰ viri ⁊ mulieris facta fuerūt cāliter
ſcꝫ q̄n p̄mo facta ſūt īuiſibilit̄ cū deꝰ creauit oīa
ſimul. rōnes naturales ſunt vires naturales reꝝ
vt ignis aquā ī ſe ſm̄ rōnē naturalē ꝯuertit. de rō
nibꝰ ſemīalibꝰ nuꝑrime iā locuti ſumꝰ. ¶ Dubi=
tat̄ q̄re ex coſta ade dormientis mulier formata
eſt. ¶ Rn̄detur. mulier nō eſt facta de capite viri
nec de pede. h̄ ē. nō ē viro dn̄a nec ācilla ſꝫ ſocia
in latere ſuo dormiens. multe tn̄ ſunt viris dure
rigide ⁊ ꝯ̄rie. nimiꝝ (iocoſe loq̄ndo) ex dura ma
teria ⁊ q̄dē curua p̄ma mulier ꝯpoſita eſt. ⁊ ſaccꝰ
plenꝰ oſſibꝰ magnū ſolet emittere ſonū: ex terra
v̄o plenꝰ modicū. mō ex terra vir plaſmatus eſt.
q̄ᵭ ipſo dormiente coſta aſſumpta eſt: nō eſt pro=
pterea q2 ſi in vigilia coſtā abſtuliſſet adā dolorē
habuiſſet. Poterat eñ deꝰ coſtā ab adā auferre
inſenſibiliter ꝙ nullū dolorē adam ꝑcepiſſet: nec
quidē h̄ deꝑhendiſſet vllo mō. nec ſopor erat ob
fumos cibi meatꝰ ſpirituū claudētes vt hō quie=
ſcat in ſompno: ſꝫ ſuꝑnaturalit̄ fuit. ſed h̄ fuit in
myſteriū. ex latere xp̄i dormiēt̄ ī cruce ſanguis
et aqua egreſſe ſunt ex quibus ſacramenta eccle
ſie emanarūt. i. hoc repreſentabat mulier ex co
ſta viri dormientis compoſita.

Tertio circa hanc diſtinctio=
nem queritur. An mater con
currit per ſuum menſtruū ef=
fectiue ad generationē ꝓlis.
Super poſita queſtione. va=
rie ſunt ſapientum poſitiōes
teſte Plutarcho in placitis
philoſophorum. Partē nega
tiuam Hypocrates Plato et Ariſtoteles tenue=
runt: affirmatiuam Pythagoras Democritus et
Epicurus: quos medicorum princeps Galenus
inſequutus eſt: ⁊ vna theologorum turba vt Ale
xander doctor ſeraphicus ⁊ cōterraneus. ⁊ mul=
ti poſteriorum: mihi autem poſitio Ariſtotelis
videtur ꝓbabilior: ⁊ illi magis adhereo. Tū ꝓ=
pter viri ſoliditatem in materia naturali. Tum.
non tantifacio rationes in oppoſituꝫ ſicut ꝓ iſta
parte. ¶ Pro qua ſic arguitur: quia da parteꝫ af
firmatiuam: menſtruuꝫ mulieris vel ſperma (vo
cetur / quo nomine volueris) ingreditur compo
ſitionem fetus / ⁊ mater actiue ad generationem
prolis cōcurrit: ſequitur ꝙ virgo poteſt parere ī
ſenſu cōpoſito: ꝯn̄s eſt falſum naturaliter loquen
do (ſaltem ſine opera demonum). Jmmo ſic in=
telligo / ſequitur poſſibile eſt virginem naturali=
ter parere ſine ſemine viri. hoc ꝯn̄s nullatenus ē
concedendum: ergo nec an̄s. Probo ꝯn̄am: muli
er de nocte polluta emittit ſemen quod in matri
ce recipitur: illud ſemen ingreditur compoſitio=
nem fetus: mulier etiam actiue concurrit: ergo
ibi generabitur ꝓles. Non valet dicere / non eſt
ibi ſemen in copia. quia dando mulierem calidā
propter cibos calidos et alia accidentia ipſa po
teſt tantum ſeminis emittere ſicut vir. ⁊ femina
ſufficit ad generationē. ¶ Fortaſſe dicis. poteſt
ipſa concipere: ſed non nō parere naturalit̄ / q2
in egreſſu fetus clauſtra pudoris aperiantur: ⁊ ſic
deſinit eſſe virgo. Hoc nō valet. quia pono ꝙ ta
lis erat leſa ferro vel ſciſſa ad curam morbi in iu
uentute / vel alicuius alterius accidētis. Jam ip=
ſa pariet ſine factura clauſtrorum: cum quādo ip
ſa adhuc ephebe eſſet / clauſtra erant fra=
cta: ergo ibi concedere oportet virgo parit na=
turaliter. ¶ Forte dicis. mulier concurrit actiue
partialit̄: ſed non totaliter: ſicut ſol ad produ=
ctionem bouis ſol ⁊ homo generant homineꝫ: ſe
cundo phyſicorum: ⁊ lꝫ ſic non ſit de homine tn̄
de boue / herbis / ⁊ arboribus ptꝫ: ⁊ tamen ſol ſe
ſolo nō generat fructꝰ. Jdē patet de anima ⁊ ob
iecto producentibus noticiam intuitiuam. ⁊ ta=
men nec anima ſe ſola ſine preſentia obiecti pōt
ꝓducere noticiā ītuitiuā: nec obiectū ſe ſolo. Si
militer calor cōcurrit ad ꝓductionem ignis: ſed
non ſine ſiccitate. Jſtō nō valet. nec ē ſile de cau
ſis ſpecie diſtinctis naturaliter ſubordinatis et
de cauſis eiuſdeꝫ ſpeciei ſpecialiſſime: quēadmo
dum ſunt mas ⁊ femina: vtrobiqꝫ in talibus agē
tibus videtur: quicquid duo poſſunt produ=
cere vnum augmentatum ad equiualentiaꝫ duo
rū poteſt ſimile in ſpecie producere. Si pedale
ſeminis femine ⁊ pedale maris ſufficiant ad ge
nerationem embrionis: quare bibedale ſeminis
mulieris nō ſufficiet: ꝯſiderato ꝙ femina habet
receptaculum idoneum: ¶ Si dicas: licet hec ſe
mina ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: tamen
accidentaliter differunt. ſemen viri eſt calidius
propterea etiaꝫ requiritur. Capiatur ſemiramis
vel Cleopatra calida cum vno frigido. ¶ Forte
dicis. hec vltima replica eſt gladiꝰ Golie ⁊ eque
militat cōtra me: ſi ita eſſet ꝙ ſemen Cleopatre
eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cū ſemine Titij
⁊ equaliter qualificatū: quare citius maris ſemē
ingreditur compoſitionem q̄ꝫ femīe: ¶ Rn̄detur
nō capis verū colorē. Nolo dicere ꝙ ſemen muli
eris ⁊ viri ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: ſed h̄
capio cōtra aduerſarium hoc adducēteꝫ. ſi ſic ſo
la mulier ſufficeret generatiōi: ſꝫ volo habere ꝙ
ſemen equoce dicit̄ de ſemine femine ⁊ maris.
Mulieris ſemen eſt q̄dā aquoſitas vrine ſimilis
dicit Auerroys ſcōo colligit: capitulo de iuuamē
to mēbroꝝ gn̄atiōis: vbi multa tāgit q̄ ꝯducunt
ꝓpoſito. Jnſuꝑ Auerroys vnū recitat ibidē: q̄ ſi
verū ſit: eſt rō efficaciſſima pro Platone ⁊ Ariſto
tele: ꝙ quedā mulier ī balneo calido ſe balneans
concipiebat. aliqui mali viri ī balneo ſemē emi
ſerunt ꝙ huius mulieris membrum attraxit: et
ſic ipſa ſine diſperſione ſeminis concipiebat: ⁊
dicit ſe m̄ltū cōfidiſſe ī ſacramēto illiꝰ mulieris

hoc idem confirmat auctoritate Amerdadich.
¶ Pro hac poſitione videtur eſſe Auguſtinꝰ de
cimo ſuper Geneſim capitulo quinto:vbi dicit
chriſtum non deſcendiſſe ex parentibus ſcōm ra
tionem ſeminalem:ſed ſi mater actiue ſe habeat
in generatione prolis:beata virgo fuiſſet actiua
reſpectu corporis chriſti:et ſic illud corpus fuiſ-
ſet formatum ſcōm rationem ſeminalem. ¶ Sȝ
contra iſtam concluſionem arguitur ſic: filius aſ
ſimilatur matri ſicut patri aſſimilatur:ergo ma
ter habet actioneȝ reſpectu filij ſicut paſ. ¶ Cō
firmatur.mater diligit filiuȝ ſicut pater: ergo ac
tiuitatē habet reſpectu eius ſicut ⁊ pater. ¶ Pre
terea:mas ⁊ femina ſunt eiuſdem ſpeciei decimo
Metaphyſice:ergo ſi mas concurrit ad genera
tionē ꝓlis ⁊ femina. ¶ Rñdetur ad primum cō-
cedendo añs ⁊ negando ꝯñam :ſimilitudo nō ar
guit matrem aliquam cauſalitatem habere reſ-
pectu prolis:quod patet:proles interduȝ aſſimi
latur auo:nōnunꝙ pauo/⁊ ab aliquādo ab auo
imaginatio facit prolem ſimilem rei imaginate
:Propterea Jacob virgas populeas virides et
amigdalinas ex platanis decorticauit: ⁊ poſuit
in canalibus vbi effundebatur aqua : ⁊ ſic oues
varij coloris proles pepererunt:vt patet Gene
ſeos.xxx.ſup quo paſſu dicit Hieronymꝰ ꝙ Hiſ
pani ponunt pulcherrimos equos āte equas tē
pore quo concipiunt Et ſimile Quintilianus ad
duxit in controuerſia qua accuſabatur quedam
matrona ꝙ ethyopem peperit:quare ſimilitudo
nihil arguit. ¶ Ad ſcōȝ rñdetur.⁊ idem facit paſ
putatiuus habens ſecrcto mulierem impudicaȝ
habens ꝓlē in adulterio conceptam:hec proles
diligitur a patre putatiuo forte pluſꝙ ſua ꝓpria
ab eo:quia putatur ſua. Judiciū quo aſſentit hāc
eſſe ſuam ſobolē eſt ſufficiens cauſa amoris.qua
re Ariſtoteles in vna cauſarum quare mater plꝰ
diligit filiū ꝙ pater tangit certitudinē. ¶ Terti
um argumētū non mouet.ſic ſunt iuuenis ⁊ adul
tus/frigidus ⁊ calidus/eiuſdē ſpeciei eſſentialis
quorum vnus generat:alter vero nō. Nec ex iſto
cōuincitur:ꝙ nulla mulier ſit ſterilis.non ſufficit
receptio ſpermatis virilis in matrice niſi ipſa fu
erit bene diſpoſita:⁊ multa alia que requiruntur
ad generationem.Et quia iſtud tertium argumē
tum fortaſſe nō nihil coloris habet ſic dirigēdo
ipſum/mas ⁊ femina in etate adulto ſunt eiuſdē
ſpeciei:⁊ non orbati:refellitur argumētū.Si vis
habere ꝙ ſunt eiuſdē ſpeciei ⁊ eorū ſemina: ſimi
liter redit primum argumētū ꝙ mulier a viro nō
cognita pariat. ¶ Secundo principaliter argui
tur ſic. Mulier habet delectationē in coitu ſicut
vir:alioquin ipſa impregnata coituȝ abhorreret
cuius oppoſitum dicit Ariſtoteles de equa ⁊ mu
liere:⁊ illa voluptas nō prouenit niſi per reſoluti
onem ſeminis. ¶ Preterea:mulier habet īſtru
mēta ſemīaria ītra ſe:ſed illa nō ponūtur fruſtra
ergo ipa ita actiue concurrit ſicut pſ. ¶ Ad ſcōȝ
cōcedit añs negatur ꝯña.hoc ē propter reſoluti-
onem talis humoris aquoſi/ꝗ non ē ſperma niſi

equiuoce:ſicut Auicenna dicit nono de animali
bus.capitulo primo:inquiens.dico ꝙ ſperma vi
ri equiuocatur in nomīe ſpermatis:ſicut hoc no
men oculus eſt equiuocū/cū dicitur oculus ſo-
lis ⁊ hominis. Non enim cognoſcitur in ſperma
te viri ⁊ mulieris participatio niſi in nomīe.
¶ Propterea frequenter Auicēna ſperma muli
eris guttam vel aquam mulieris nominat.⁊ re-
fellitur argumentum etiā de iuuenibus:qui ante
annos pubertatis oblectamentum patiuntur vt
referunt. ¶ Ad ſecundum conceſſo āñte negat
ꝯña.illa ſunt neceſſaria ad diſtillationē talis hu
moris:quia ſic probares hominē debere parere
pȝ ꝑ mamillas quas hȝ. ¶ Tertio arguitur.pa-
ter frequenter ē mortuus anꝙ fetus generet .g̊
nullā cauſalitatē habet reſpectu prolis generan
de pluſꝙ mater. Jmmo citiꝰ mater dȝ habere:cū
forma matris eſt p̄ſens genito. Non curo hic de
virtute ſermōis ꝙ aliquis dicat filiꝰ ſine parēte
¶ Preterea arguitur cōtra vnā rationē cōmēta
toris de muliere cōcipiente ī balneo.ex illo ſeq̇
tur ꝙ virgo poteſt parere in ſenſu cōpoſito:quia
talis mulier adhuc erat virgo. ¶ Ad primū iſto
rū rñdet. Nolumꝰ dare aliquā cauſalitatē patri ī
inſtanti quo generatur filius:ſed loquimur de ſp
mate patris. ⁊ hoc non poteſt iuuare aduerſari-
os q̄rendo a quo producitur forma ſubſtantialis
Scabrōis ī ſtercore eq̇ gēiti vel Rane genite ī ae
re:nō ſufficit dicere a celo vl' a ſole.celū nō ē ani
matū:nec viuit:mō viuēs p̄ſtat non viuenti. Nec
potes ſolū hoc dicere in his que habent ſponta
neā gñationē:quod pȝ de mula producta ī aſina
forma aſine nō ſufficit q̄ eſt ignobilior forma mu
le q̄ producitur a duobus indiuiduis quoꝝ vnuȝ
eſt ſuperioris ſpeciei:et aliud inferioris. ⁊ ſic me
dium locū tenet in nobilitate inter illa duo: mo-
do cauſa equiuoca eſt preſtantior ſuo effectu. er-
go ibi eundū eſt ad vnā cauſam equiuocā partia-
lem:ſcȝ cauſam primā que eſt p̄ſtantior ſuo effe-
ctu.ſicut Galenus virtutes ſeminum vocat diui-
nas. et Cōmentator ſecundo celi:textu cōmenti
ſexageſimi noni. Et hoc vnꝰ ſubtilioꝝ tenēs par
tem oppoſitā cōcedit in hac diſtinctione: licet in
quarta diſtinctione tertij ad aliud ꝓbabile ſe cō
uertit. ¶ Sed q̄ris an ratio ſeminalis aliq̇d fa-
ciat ad productionē forme ſubſtantialis? ¶ Re-
ſpōdetur.ſemē eſt aliq̇d preuium puta ſubſtantia
preuia ad productionē alterius ſubſtantie.inter-
dum ſpecie differens a termino principaliter in-
tento:vt patet in generatione animaliū.interdū
eiuſdem ſpeciei:vt in triticeo ſemine reſpectu tri
tici generandi. ſed ratio ſeminalis eſt forma ſub
ſtantialis ſeminis vel qualitas illam formam cō
ſequens: que propterea pōitur ne quodlibet fiat
ex quolibet:ſed determinatuȝ ex determinato:
vt ex ordeo non fit triticum : ſed ordeum.⁊ ita in
alijs. Hoc p̄notato dicitur ꝙ forma ſubſtātialis
ſeminis nihil facit ad productionē forme ſubſtā-
tialis. Probatio.quādo producit forma ſubſtan-
tialis:ſemen non eſt.⁊ quod non eſt/nō agit:ſed

qualitas ipſa manens in genito que prius erat ī
corrupto poteſt agere ad generationem illiꝰ for
me ſubſtantialis. Non inconuenit cauſaȝ partia
lem equiuocā ſuo effectu eſſe ignobiliorem: nec
putandum eſt ꝙ ſemper requiratur ſemen medi
um ad productionem effectus:ignis enim imme
diate generat ignem:et aer aquam:ſed aliqua re
quirunt ſemen medium. et multe fiunt tranſmu-
mutationes ante effectum principaliter inten-
tum :ſicut ex ſemine galli producitur ouū.⁊ ite-
rum ouum ipſum alteratur a calore galline capi
vel alterius animalis:et tandem generatur pul-
lus. ¶ Ad ſcōm argumentum concedo iſtaȝ cō
cluſionem. Virgo parit naturaliter in caſu Auer
roys.nec hoc eſt contra fidem. Pleriqȝ eī theo-
logi cōcederent:ꝙ ſi mulier cognoſcatur ipſa re
nitente vel in ſomno ꝙ ipſa remanet virgo:et li
cet illos caſus non recipiamus:tamen dicimꝰ ꝓ
negocio preſenti hoc peculiare eſſe attribuendū
dei matri:ꝙ ipſa ante partū erat virgo/et in par
tu/⁊ poſt partū māſit virgo.hoc eſt ſine ſemine
viri:modo mulier de qua loquitur Cōmentator
ſuſcepit ſemen ⁊ peperit.poteſt etiam quiſpiā di
cere:ꝙ poſtꝙ matrix attraxit ſemē viri/ipſa de-
ſijt eē v̄go.terminꝰ virgo ꝓ muliere ſupponit
cōnotādo ꝙ non ſuſceperit ſemē viri:⁊ nō habu
it ꝓpoſitū habendi viri:vel ſi habuit ꝓpoſitum
ipm per penitētiam mutauit āte carnalē copu-
lā. ¶ Quarto arguitur.aliqua iumēta ſine ſemi-
ne maſculi pariūt. ergo ſecundum argumētū ſi
aliquid valeat et iſtō valebit.añs pȝ.tertio Ge-
orgicoꝝ.poſtꝙ poeta de inſano amore equarū
locutus ē īquiens:ſed ante oēs furor ē īſignis e-
quaꝝ.Et menteȝ Venus ipſa dedit :⁊ reliqui.et
paulopoſt ſequitur ad ꝓpoſitum.Ore oēs verſe
in zephyrū ſtant rupibus altis.Exceptantqȝ le-
ues auras ⁊ ſepe ſine vllis ꝯiugijs vēto grauide
(mirabile dictu)et que ſequunt. Jdē poteſt oſtē-
di de ouis vēti ⁊ de ouis piſciū. ¶ Reſpōdet. Nā
mirāda canūt:ſed nō credenda poete. ¶ Secū
do.poteſt eſſe ꝙ in fine longi curſus ꝙ equa com
miſceatur equo alijs inſcijs.ouū vēti eſt inhabi
le ad generationē pulli:ſicut aliqui dicūt ꝙ fetus
genitus ab equa de qua locuti ſumꝰ nō diu viuit.
modo nos loq̇mur de perfecto fetu.⁊ dato ꝙ ſe-
mē maris fuerit illi ſemini adiunctum :tota ꝑfe-
ctio prouenit a ſemine maris. Placet etiam ali-
quibꝰ dicere ꝙ ſemen mulieris materialis ingre
ditur compoſitionem fetus: licet nec mulier nec
ipſius ſemen in generatione fetus actiuita-
tem habeat vllam .de ouis piſcium dicitur pri-
mo in arena prope aquam ſua oua piſcis femi-
na ponit de hīc piſcis mas ſuū ſemē adiūgit ſine
quo piſces nullos gēitos haberes.ꝙ iſtud ſit ī a-
rena pȝ.quia ſi in aqua foret:oua vorax fluuiꝰ cō
ſumeret:et omnē virtutē gñatiuā e medio tolle
ret. ¶ Rurſus:tēpore generationis ⁊ partꝰ Sal
monū capiētes piſces capitali ſupplicio pricepꝰ
ferit nō ob aliud niſi quia facile tūc eſſet ſalmōes
capere /et omnes ſalmones de flumine tollere.

¶ Queſtio quarta.
Quarto circa hanc diſtinctio-
nē quo ad aīam q̄rit:an anīa
ade ⁊ eue ⁊ breuiter oīum ſi-
mul create ſunt. ¶ Reſponde-
tur.nō capio animā ꝓ hoīe ꝑ
ſinodochē:vt Geñ.46.vt oēs
aīe q̄ egreſſe ſūt de femore ia-
cob abſqȝ vxoribꝰ filioꝝ et in
greſſe ſunt cū iacob ī egiptū fuerūt.76.ſȝ ꝓprie
capio ꝓ altera ꝑ te cōpoſiti.hoc ſuppoſito:rñdeo
ad q̄ſtioneȝ negatiue. ꝓbatio.ſi aīe fuiſſent crea-
te ante corpora ⁊ omnes ſimul:vl' fuiſſēt ī via vel
ī termīo.ſi.2.nūꝙ corpa īformaſſēt ad merēdū.ſi
primū:tūc merita illa fuiſſēt eis applicata:⁊ eaꝝ
ī corpore. ꝯſequēs ē ꝯtra apoſtolū ad romanos
nono.de iacob ⁊ eſau dñtem.cū nōdū nati eſſent
aut aliquid egiſſent.⁊c.⁊ lȝ dicere potes dato ꝙ
eoꝝ anime erāt:Jacob ⁊ eſau nō erāt.hoc nō euī
tat argumētū de meritis q̄ debebāt eis ap plica-
ri rōne actuū aīe prius ꝯmiſſoꝝ . et pſalmiſta . q̄
finxit ſigillatī corda eoꝝ:hoc ē aīas.et de Eccle
ſiaſticis dogmatibꝰ.13.ſcribit.aīas hoīm nō eſ-
ſe ab initio ſimul creatas ſicut origenes fingit:ſȝ
formato iā corpe aīaȝ creari ⁊ īfūdi. H̄ tȝ philoſo
phus auicēna.6.naturaliū libro.5.c.3. dicēs ma
nifeſtū ē aīas incipere cum incipit .materia cor-
poralis apta ad ſeruiēdū eis:⁊ corpꝰ creatū ē re-
gimē eiꝰ ⁊ inſtrumētū. ¶ Contra hoc arguitur
āgeli corporū celeſtiū motores creati ſunt āte or
bes quos mouēt;ſaltē āte motū illorū. ergo oēs
motores/⁊ non motores ſimul ꝓducti ſunt. ⁊ ꝑ
cōſequēs ſic erat de animabꝰ intellectiuis corpo
rū motiuis. ¶ Scōo arguit ꝑ iſtō quod iob.40.
ſcribere.dixit dñs ad Job.Ecce vehemoth quē
feci tecū.ſȝ Job non fuit fctūs cū vehemoth quā
tū ad corpus.ergo quātū ad animā.⁊ ꝑ ꝯñs ideȝ
erit de omnibꝰ aīabꝰ intellectiuis. ¶ Ad primū
dr̄ nō eſſe ſimile.aīe hūane nō mō mouēt corpo
ra:ſȝ ipa informāt.vt nec ante corporis diſpoſiti
onē quod informāt producuntur. ¶ Ad ſecundū
dr̄ ꝙ vehemoth eſt elephas q̄ per diabolū intelli
gitur.et duobꝰ modis exponi p̄t.vno mō ſic:quē
feci tecū.i.ſicut te maīcheꝰ et heretici illi nō cre
dunt deuȝ bonū creaſſe mala.aliomodo quē feci
tecum in natura intelligendi.non ꝙ ꝓprie intel-
ligat:cū ſit brutū.ſed elephas bonū habet iudici
um:dōeſticatur.et docet ſalutare regē ⁊ corā eo
flectere gēua.ꝓpterea dicit ariſtoteles in de aīa
libus:ꝙ omium ſilueſtrium maxime domeſtica
bilis eſt elephas.non eſt ergo ſermo ꝙ anima
Job creabatur cum demone . ¶ Tertio argui-
tur .ſi anima in nullo inſtanti producitur anteꝙ
informet corpus :ſequitur ꝙ non creatur . con-
ſequens eſt contra gloſaȝ ſuper illo pſalmiſte. q̄
finxit ſigillatim:que dicit anime fiunt ex nichilo
et in eccleſiaſticis dogmatibus capitulo .13. di-
citur:anime cum corporibus ꝑ coitū nō ſeminan
tur ſȝ creantur.et Eccle.vltimo reuertat puluis
in terram vnde erat ⁊ ſpūs redeat ad dominum

qui dedit illū.7.16.de aīalibus dicit phs / intelle
ctus ē ab extriſeco.ꝯ̄tia ꝓbat̄.qꝺ ꝓducit̄ ī coꝛ
pꝰ.nō creat̄.qꝛ ſi ſic.ignis creare pōt:qꝺ negaret
ariſt. ¶ Ad tertium nego ſeq̄lā.lꝫ deꝰ aīaꝫ in p̄
mo inſtātis in quo ē vel in vltimo in quo nō (de
quibus nunc non curo) in corpore producat nō
tñ preſupponit corpus in ſua actione.cuꝫ corpꝰ
⁊ animā et omnia producit ſicut vult.quelꝫ res ī
mundo reſpectu dei vocatur creatura proprie ca
piendo creaturam.et lꝫ forma ignis ſit ab igne
genita:tamen eadem eſt a deo creata.qꝛ pōt illā
formam producere ſine materia.ſecus eſt de ali-
is agentibus naturalibus quorum nullum crea-
re pōt.ex nichilo nihil fit vt dñt oēs naturalit̄ lo
quentes primo phiſicoꝝ.concedo ergo ꝙ anima
intellectiua creatur a deo qualitercunqꝫ vocabu
lum ceperis.hoc dico.pōt quis in terminis ſtās
dicere ad hoc ꝙ aliquid creetur oportꝫ ꝙ produ
catur ab omni agente ſuo quod in illa actiōe nō
preſupponit materiam. ¶ Quo fit.lꝫ anime ſint
perpetue aperte poſt:et angeli ſtelle / materia p̄-
ma / oēs ſimul create ſunt:non ſequitur ꝙ anime
omnes ſimul create ſūt. ¶ Dubitatur an anima
corporis forma ſit perpetua ⁊ īmortalis. ¶ Reſ
pondetur ītellectus eſt forma corporis humani
ariſtoteles dicit.2.de anima:anima eſt actus p̄-
mus corporis phiſici organici in potentia vitaꝫ
habentis. ¶ Inſup. hoc ītelligitur realiter.ḡ ha
bet intellectum tanꝗ̄ ꝑtem eius.mō intelligit ꝑ
materiā:nec per formā corporeitatis vl̄ ſēſitiuā
ſi pōat̄:ḡ intelligit̄ ꝑ animā intellectiuā ¶ Inſu
per ponit btītudinē hoīs in ſpeculatione intelle
ctus conſiſtere:decimo Ethicoꝝ. illud nō fieret
ſi aīa nō eſſet pars hominis.⁊ nono Ethicorum
dicit:ad hoīem pertinet corpus humanum ⁊ ani
ma intellectiua. Perpetuitas anime eſt nota ex
math· 10·c· verbis xp̄i dicentis:nolite timere eos qui corpꝰ
occidunt / animā aūt nō poſſunt occidere.⁊ Ari-
ſtoteles ex ſeparatione anime a corpore quo ad
operationem:hoc eſt intellectionem vel volitio
nem:concludit ꝙ anima pōt ſeparari a corpore.
Unde p̄mo de aīa dicit:ſi aīe intellectiue eſt ali-
qua propria paſſio in qua nō cōicat cū corpore:
ipſa eſt ſeparabilis a corpore in ſeparatiōe ani-
me.Si intellexiſſet Ariſtoteles ex ſeparatione
anime a corpore ſolū ſeparationē quo ad opera
tionem:petiuiſſet principiū ꝓponēdo idē ꝑ idē.
Uoluit ergo ꝑ ſeparationē quo ad operationem
concludere ꝙ aīa poteſt ſeparari a corpore ſim-
pliciter.et hoc eſt ꝙ dicit ſcd̄o de anima / ſepara
tur intellectus ab alijs ſicut ꝑpetuū a corruptibi
li.lꝫ.12.Metha.ſub dubio reliq̄rit an aliqua for-
ma remaneat poſt corruptionē compoſiti.in ſpe
ciali de anima loquens hoc expoſuit:vt ī.43.di
ſtinctione quarti iam diximus. ¶ Contra hanc
dubitationem arguitur ꝑ illud qꝺ ſcribitur.1.ad
Thim.vlti.de deo qui ſolus habet immortali-
tatem.ergo aīa non eſt immortalis. ¶ Reſpōde
tur.anima poteſt corrumpi et deſtrui a deo.deꝰ
autem nec poteſt corrumpi / nec a creatura / nec
a toto mundo.Secūdo : anima eſt mutabilis et
angelus:non autem deus.de quo pſalmiſta vere
ait.Tu autem idem es et anni tui non deficient.

In hac diſtinctione.19.magi
ſter loquitur de conſeruatio-
ne hoīs q̄tum ad indiuiduū.
In diſtinctione ſequenti loq̄
tur quātū ad eſſe ſpeciuocuꝫ
ꝑ ꝓlis generationeꝫ.quo ad
diſtinctionem preſenteꝫ que
ram / vtrum homo pro ſtatu
innocentie habuit īmortalitatē:vt hoc comple-
xum ſtatu innocentie ſit determinatio illius de-
terminabilis immortalitatem.hoc eſt:volumus
querere vtrum homo habuit immortalitatem ꝓ
ſtatu innocentie.non intendimus querere vtruꝫ
homo exiſtens in ſtatu innocētie habuit immor-
talitatem abſolute vel ꝓ alio tp̄e.immortale(vt
ex elenchis patet.)pōt bipharīa capi.Uno mo-
do vt ꝯtradictorie opponatur ad ly mortale.et
tunc tm̄ valet ſicunt non potens mori.Alio mō
poteſt capi quodā mō ſub cōtrarie ad mortale.⁊
tunc tm̄ valet ſicut potens non mori.⁊ ſic morta
le et immortale competunt eidem:ſicut ſubcon-
trarie poſſunt ſimul verificari.His p̄miſſis / po-
no concluſiones ad queſtionem premiſſam.
¶ Prima eſt.Adam non mortuus fuiſſet pro ſta
tu innocentie:hoc eſt ſtante ſtatu innocentie.pro
batur hec concluſio ad Romanos.5.per vnū ho
minem peccatum intrauit in mundum:⁊ per pec
catum / mors.et.8.corpus propter peccatū mor-
tuū eſt.ḡ voluit dicere apl̄s:ſi hō nō peccaſſet nō
fuiſſet mortuꝰ.Et ꝓpterea dominus mortem cō
minatus eſt primo homini ne peccaret comedē
do de fructu vetito Geneſis.2.inquiēs.quacūqꝫ
die ex eo comederis morte morieris.hoc eſt:in-
curres neceſſitatem moriendi.Et ad Romanos
ſexto.Stipendium peccati mors.
¶ Secunda concluſio.adam poteratt diu mul-
tum viuere naturaliter.ꝓbat̄.erat benep laſma
tus et prudens ante diluuium poſt peccatum ho
mines diu vixerunt.800.⁊ noningentos annos
adam ante peccatum habuit plus prudentie ⁊
meliorē viam ad longe viuenduꝫ.igit̄. ¶ Sꝫ an
adam poterat ſe preſeruare naturalite r cū fru-
ctibus quos deus illi dedit eſt difficultas et ꝑ ea
ponuntur cōcluſiones. ¶ Tertia concluſio.pote
rat deus auxilium produxiſſe ꝙ adam naturali-
ter ſemꝑ poterat viuere.probatur.poterat adaꝫ
tenere in aere temperatiſſimo:dare ei cibos ad
manutenenduꝫ naturam:vt fructus paradiſi cū
pulchra limpha eiuſdem. ¶ Si dicas.adam co-
medendo incurriſſet ſenium.quia eſt agens phi-
ſicum et in agendo repaſſus fuiſſet:⁊ tandem de
bilitatus:ſicut vinum per continuam proiectio
nem aque in ipſum primo de generatione.et ſic
incurriſſet ſenium. ¶ Contra.lꝫ ſenium.i.plures
annos incurriſſet :non tamen debilitatem.pro-
bat̄.alioquin morbo laborans non pōt redire
ad ſtatum priſtinum ſanitatis quod eſt contra ex

perientiam. ¶ Secundo arguitur ad idem.licet
humidum radicale diminuatur.pōt fieri repara-
tio per humidum cibale ita purum ſicut erat a
principio.ergo homo tunc ſtabit in ita bona diſ
poſitione ſcd̄m corpus.ſecus eſt de vino ⁊ aqua
mixtis.vinum naturaliter aqua debilitat nō ſē-
per bonus cibus nec eius mediocris appoſitio
hoīeꝫ debilitat ſꝫ fortificat ſicut appoſitio ignis
ad ignē. ¶ Tertio arguit̄.calor iuuēis ē ita fortꝭ
ſicut calor pueri:et tñ plures habet ānos.igitur
conſequentia tenet cū minore: pueritia / adole-
ſcētia ſiue ſtatus augmenti fere ad.30.annuꝫ du
rat.ſtatus iuuentutis ſiue conſiſtentie ad.35.vel
40.durant annum.tempore iuuētutis homo ge
nerat et animal forte.non autem tempore pueri
tie.cibos groſſos digerit: nō autem in puericia.
modo iſti ſunt effectus maioris caloris.modo ꝑ
quantitatē effectus cognoſcit̄ forma.nono me-
thaphiſice.actus notificat potentiam.igitur.
¶ Iſtud confirmatur per hyſtoriam:tertij Re-
gum.19.vbi Helyas teſbites iuit ad mōtem dei
oreb in virtute cibi aſſumpti ⁊ p̄parati ab ange-
lo:ita ꝙ incedebat.40.diebus ⁊.40.noctibus.
etiam ſine miraculo.qꝺ ex illo verbo cōuincitur
ambulauit in fortitudine cibi illius.et ſic Augu-
ſtinus exponit in libro de mirabilibus ſacre ſcri
pture.⁊ ſi angelus poterat iſtud artificioſe face-
re:quare hoc negabimus poſſe fieri a deo per li
gnum vite. ¶ Quarto arguitur.Deus poteſt pre
ſeruare hominem īmutabilem in corpore ne vl-
lo modo debilitetur.ſic facit in patria ⁊ aliquibꝰ
poſt peccatum fecit.patet de Caleph qui annos
habebat quadraginta quando fuit miſſus ad ex-
plorandum terram promiſſionis:⁊ tamen man-
ſit in eo equalis fortitudo ad.85.annum.Joſue.
14.dixit Caleph.hodie.85.annoruꝫ ſum / ſic va
lens vt eo valebam tempore quando ad explo-
randum miſſus ſum.illius in me temporis forti
tudo vſqꝫ hodie perſeuerat : tam ad bellandum
ꝗ̄ ad gradiendum.Patet etiam de Enoch ⁊ He
lya.et ſi deus hec faciat mediante ſe:poteſt hoc
facere per cibos ⁊ refectiones dabiles.Et forte
illa erat natura ligni vite.Scriptura videtur il-
lud ſonare / nec poteſt tibi conſtare de oppoſito.
¶ Quarta concluſio.Adam fuit naturaliter im
mortalis pro ſtatu innocentie.patet.Iſtud deus
facere poterat ex concluſiōe precedēti.⁊ ſcriptu
ra videtur iſtud dare fructui ligni vite ꝙ tm̄ re-
ſtauraret comedentem ſicut comedens erat aliū
de impeditus:Geneſis.3.ne forte ſumat de fru-
ctu ligni vite et viuat ineternum.ſed iſtud ex do
no dei habuiſſet.volo dicere.ꝓbabile eſt ꝙ adā
per illa que deus illi contulit poterat viuere ꝗ̄-
diu voluiſſet ſine debilitatione.per prudentiam
poterat a motiuis extrīſecis ſe preſeruare.⁊ per
cibos poterat partes refluxas habere.⁊ dato ꝙ
caro poſtgenita fuiſſet priore impurior:poterat
illam purificare per comeſtionem ligni vite.ſi-
cut bonus cibus generat.bonū chimū ⁊ chilum.
et bona medicina:omnia ad benignum reducit.
¶ Quinta concluſio.ſi adam nō peccaſſet : poſt
aliquantulum temporis vie fuiſſet ad paradiſuꝫ
celeſtem tranſlatus:⁊ ita de quolibet alio ſtante
ſtatu innocentie.Probatur.interdum habuiſſet
beatitudinem : et non pro tempore vie.ergo ꝓ
tempore patrie.et nō fuiſſet mortuus / ex prima
concluſione.igitur quinta cōcluſio vera.vel qui-
libet habuiſſet determinatum tempus ad merē-
dum:forte equale cū quolibet.⁊ tunc fuiſſet trāſ-
latꝰ ad ꝑadiſum.vnꝰ tñ plꝰ meruiſſet ꝗ̄ alt̄:lꝫ eq̄
liter ſm tēpus cum illo viuat:ſicut eſt inter nos.
¶ Contra ſecundam concluſionem et eius pro-
bationes arguitur ſic.Adam non comedit car-
nes:quia carnis eſus ante diluuium non eſt con-
ceſſus.nec bibit vinum.poſt diluuium hoīes et
vina biberūt ⁊ perdicibus vſi ſunt.fructus et aq̄
non generant ita bonū ſanguinem ſicut vinum ⁊
perdices.ergo non poterat ita diu viuere vtēdo
ſuo cibo. ¶ Reſpondetur.Fructus paradiſiaci ⁊
aqua illius plus nutriuiſſent ꝗ̄ perdices et vina.
noſti non omnes fructus eſſe equalis bonitatis.
etiam propinquitas ad ſolem cū bono aere mul
tum facit ad bonitatem fructus:in ſignum cuius
pars pomi ſoli oppoſita citiꝰ matureſcit.⁊ latꝰ
arboris ſoli obiectum per hoc in nemore cogno
ſcitur.aurea mala ⁊ punica ī regionibus calidis
generantur que in regionibus frigidis nullo mo
do procreantur.mala punica multo ſunt maio-
ra in egipto ꝗ̄ in vna heſperia.aer ad bonitateꝫ
aque multum facit: patet per conditiones bone
aque premiſſas.ſemꝑ illic habentur fructus ma-
turi in arbore.in aliquibus locis heſperie / in ali
quibus arboribus hoc inuenies.in.17.diſtinctio
ne diximus exiſtentes in paradiſo duas habere
eſtates ⁊ duas tēperatiſſimas hyemes.ergo to-
to anno habent maturos fructus ⁊ plures ī ſpe-
cie ꝗ̄ citra paradiſum habeantur.nec vites / nec
mala punica creſcunt in britannia que in hiſpe-
ria ⁊ marſillia.et ſic aliqui boni fructus veniunt
ex affrica que neutra heſperia habentur.Adam
erat diſcretus:optimos ſciens diſcerpere fructꝰ
et liberos comedere docuiſſet de ſanioribus : et
hoc temperanter.Nūquid Symō cananeus cē-
tum et viginti annos vixit.Hieronymus ⁊ mul-
ti ſiluicole in ſecundo / tertio / et quarto climate
potū cum equis regis bibētes ⁊ comedētes her-
bas.Ad neruū argumenti nego ꝙ perdices ⁊ vi
nū optimum generant meliorem ſanguinem in
nobis ꝗ̄ fructus et aqua generaſſent in adam et
in exiſtentibus in paradiſo.complexio cuꝫ cibo
multum facit ad boni ſanguinis generationem:
et temperies cibi:ſm illud vulgare Hypocratis
plures occidit gula ꝗ̄ gladius.intēperantia cor-
pus īdiſponit.Melior ſanguis generabit̄ ex eo-
dem cibo in ſanguineo ꝗ̄ melancolico:tempera
to ſanguineo ꝗ̄ in obeſo abdomie referto. ¶ Cō
tra tertiā ꝯcluſionē ⁊ ſequendo arguitur.Omne
corruptibile de neceſſitate corrumpetur : primo
de celo.Adam erat corruptibilis:vt euentus rei
docuit.igit̄. ¶ Rn̄det̄.ariſtoteles naturalr̄ loq̄t̄:

oppꝰ· 4· q· 4 ſent· ſcot· di· 19·21·q·
vnica·

nos loquimur vltra legem naturalem lēge diui-
na adhibita. ¶ Secundo arguitur. Adam de ne
ceſſitate incurriſſet primam ſenectutem que i an
no ſexageſimo clauditur. ⁊ poſtea vltimam ſene
ctutem vlterius viuendo. ergo auxilium non po
terat eū ſemꝑ ꝑſuare i robore q̄n lōgeuꝰ fuiſſet.
¶ Reſpondetur. lꝫ Adā fuiſſet lōgeuꝰ ⁊ multos
hn̄s annos: nō fuiſſet vtus eius debilitata. calor
naturalis eiꝰ poterat ſeruari ita magnꝰ ſicͭ erat
in prima eiꝰ creatione ⁊ ita purꝰ ꝑ humidū ciba-
le. nunc vero in nobis ſunt quattuor ſtatus viuē
di variati penes actiuitatē caloris naturalis pe
nes quos quattuor etates ſumuntur. Primꝰ ſtatꝰ
eſt in quo eſt motus augmētī ⁊ extētio: potiſſimū
in longitudīe: vt in pueritia. Scōs ſtatus quo ꝑ-
manet in eadē quātitate et fere in eadē mēſura
vtutis atqꝫ caloris. ⁊ ꝓpterea dr̄ ꝯſiſtentia. iſtas
qualitates voluit Auicēna equales: q2 non mul-
tum diſtant. in prima ſenectute diminuitur virtꝰ
corporis ⁊ calor: nō tn̄ multū ſenſibiliter: ⁊ nota-
biliter in vltima ſenectute. q̄n quis innititur ba-
culo. Aliqui vt videmꝰ prius ſunt cani q̄ alij. tū
a cōplexione. tū a triſticia ⁊ tedioſa vita. Propꝰ-
ea Jacob dicebat Pharaoni ſe nō veniſſe ad an
nos maiorū ſuorū: ſm̄ illud Boetij. Intēpeſtiui
creſcūt in vertice cani. Iſta in Adā nō cōtigiſſēt
cū calor naturalis nō fuiſſet diminutꝰ in eo. ſte-
tiſſet in iuuētute ſemꝑ quo ad corporis robur. du
plex eſt iuuentus. quedam iuuentꝰ corporis quo
ad corporis robur. ⁊ de illa intelligo. habuiſſet
calorē naturalē ita intēſum ⁊ ita purum tota vi-
ta ſicut in trigeſimo anno habet ſanguineus be-
ne cōplexionatus. licet calor naturalis in humi-
do radicali nutriat: ſicut candela ardens in oleo
ad cuiꝰ cōſumptionē candela extinguitur. ſic ad
conſumptionē humidi radicalis calor radicalis
conſumitur. ſed per humidū cibale puruꝫ foueri
poteſt calor naturalis ſicut in humido radicali.
Alia eſt iuuentus quo ad annos / ⁊ ſenectus q̄ ad
multos viuere annos. et talis eſt imptinēs abſo
lute cū corporis valitudīe. Caleph plures habu
it annos q̄n erat natus. 85. annos q̄ quando ha-
bebat. 40. ſed erat tūc ita iuuenis quo ad corpo-
ris vires ſicut quando erat natus ſolum. 40. an-
nos. ſed bn̄ verū eſt quo ad nos / annorum conge
ries ſequitur corporis debilitas ⁊ eius ſenectus.
¶ Arguitur contra tertiā ꝓbationē illius tertie
concluſionis. calor pueri rarefacit corpꝰ ⁊ ipſum
magis extendit q̄ calor iuuenilis: et plus eſt de
humido. Modo calor naturalis ex humido
nutritur. ¶ Reſpondetur. calor iuuenilis id ideꝫ
feciſſet ſi hō nō eſſet in termino ſuo quo ad longi
tudinem. ſed alia opera facit q̄ tantū virtuteꝫ in
calore arguunt ſicut in pueritia quo ad generati
onem ⁊ motū localem. etiam i latitudine homo
adhuc creſcit in iuuentute. ¶ Ad aliū de humi-
do dico / q̄ nō eſt plus de humido radicali in pue
ro q̄ in iuuene. ſicut eſt de calore naturali ⁊ fluen
ti: ſic eſt de humido radicali ⁊ fluenti. Nam calor
naturalis ſiue radicalis eſt calor a natura inexi-
ſtens: qui eſt qualitas introducta a principio na
tiuitatis expāſa expāſatione totius corporis. ca
lor fluens ē calor ſpūs calidi in corde gn̄ati ⁊ ab
eo emiſſi ad ſingula mēbra. Iſte calor naturalis
non eſt minor in iuuene q̄ puero. ſic nec humidū
cū eſt extenſum per omnia mēbra hominis / non
minoris q̄ erat in pueritia. ⁊ ſi ſanus fuerit ⁊ bo
no regimie vſus fuerit: nō eſt minus de humido
radicali in iuuentute q̄ in pueritia. ⁊ ſi totus ca-
lor naturalis vel humidū radicale reſolutū fue-
rit: dū mō tā magne partes aduenticie ex humi-
do cibali aduenerint: idem eſt. hoc eſt in valore
tenere humidum radicale ⁊ calorem naturalem.
ſed iuuenis eſt puero ſiccior quo ad humiditateꝫ
fluentē. ⁊ ſiccitas eſt lima caloris. eiꝰ actionē acu
it. ſicut vides in ſene qui eſt multum eſſentialiter
deſiccatus: eſt accidētaliter humidus: crebro ſpu
ens et humores ꝑ capitis emūctoria emittens.
mox vrinā ſenis cautus medicus videns / dicit:
talis multū ſpuit: ⁊ mane q̄n ſurgit. ſcit hoc oībꝰ
ſenibus contingere. Sic iuuenes reumaticos vi-
demꝰ et totos ſompnolentos. calor i puero cū
humiditate aliquas fortiores operatiōes habet
q̄ in iuuene q̄ ad extenſionem corporis vt dixi-
mus / crebro comedendo / digerendo. ad hoc iu-
uatur ab humiditate q̄ fluxus ⁊ expulſiōis eſt ma
ter. Et licet calor naturalis vel humidū radicale
ſit ita magnū intēſiue ⁊ extenſiue in iuuene ſicut
in puero: pro hoc ſtatu in quo ſumus virtus eius
debilitatur. et quocūqꝫ regimine dato in nobis:
mors naturalis ſequitur: ſicut eſt de extinctione
candele conſumpto toto oleo. ¶ Secundo ar-
guit. Maior calor arguit maiorē mobilitatē ſm̄
Galenū primo tegni: pueri ſunt mobiles / nūc ri
dent / protinus flent / nūc inimici pro modica diſ
plicentia / mox pro pomo amici. 8. Phiſicorum.
dicit philoſophus eodem die fiunt amici et ini-
mici. iuuenes ſunt conſtantes. ¶ Tertio argui-
tur. humidum radicale generatur ex puriore ma
teria q̄ humidum cibale. ergo humidum radica
le eſt purius. et eodē modo argumentari potes
de calore naturali ⁊ calore aduēticio. antecedēs
patet. humidum radicale fundatur in ſpermate:
qđ plures habet digeſtiones q̄ humidum cibale
quod eſt in iuuene: et ſi dicamus q̄ ſanguis men
ſtruus compoſitionem fetus ingrediatur: adhuc
ille erit purior. adhuc ille ſanguis eſt magis di-
geſtus q̄ humidum genitum ex cibo in iuuene.
quia ille ſanguis eſt ſuperfluus in quanto et non
in quali ſcōm phiſicos. ⁊ ſic erit tn̄ digeſtꝰ ſicut
humidum cibale: ⁊ cum hoc adhuc in mulierum
matrice digeretur. ¶ Ad ſecundum reſpondet.
non ſolus calor mobilitatem arguit: ſed calor cū
humiditate. que ſunt mobiliores mulieribus q̄
minus caloris habent q̄ viri. ſed ſunt humidio-
res. ¶ Ad tertiū nego antecedens. ⁊ ad proba-
tionem concedo q̄ humidum radicale fundatur
in ſpermate vel in mēſtruo muliebri. ſed nego q̄
ſpma meliꝰ digerit̄ ⁊ purgat̄ a ſupfluitate q̄ quo-
cūqꝫ humidū cibale i iuuētute genitū. lꝫ pluribꝰ

digeſtionibus purificetur et digerat̄ ſperma. di-
geſtiones cibi boni anteq̄ incorporēt̄ i membro
poſſunt eſſe vigoroſe et actiue in iuuētute: ſic ſci-
licet: q̄ generabit hūidū cibale ita purū ſicut hu
midū radicabile. et licet Galenus dicat in cōmē-
to aſphoriſini (⁊ qui creſcūt) primo aſphoriſino-
rum: q̄ calor pueri eſt ſuauis ⁊ magis gratus ſen
ſui tactus: hoc eſt ꝓpterea q̄ ſuperfluitas pueri
eſt magis tēperata q̄ ſuperfluitas iuuenis. ſꝫ ꝓ-
pter humiditatē que plus placet ſenſui tactus. ⁊
licet cōſilio (vt auguror) phiſicorū ad dauidē ſe-
nem tēpore quo nullā mulierē cognoſcere pote-
rat adducta eſt abyſaac adoleſcētula vt frigidus
calorē iuuēcule caleſieret: idē feciſſet eadē mu-
lier in etate iuuenili ſi bono vſa fuiſſet regimine
¶ Ecce licet homo ſi compoſitus ex cōtrarijs:
et habet corruptionē intrinſecā ſicut alia ethro-
genea: ⁊ defectū ſine hac cōtrarietate habere po
teſt: cum calor materiā intrinſecā reſoluit niſi ci-
bus apponat̄. ⁊ ſic duplex eſt corruptio ab intrin
ſeco. ⁊ cum hoc ſunt alia leſiua extrinſecus: vt de
mon / homo / bruta / aer / ignis / et terra. ab oībus
his poterat ſe preſeruare. nō poſuiſſet ſe in aquā
vel terrā que inſpirationē ꝓhibet ⁊ reſpiratio-
nem: ſine quibus homo non viuit. nec in ignē. q2
tunc non fuiſſet innocēs. demonis vim deus im-
pediuiſſet non cōcurrēdo cum eis. bruta fuiſſent
hoī mitia: ſicut leo hieronimo ⁊ fratribus alijs.
quacūqꝫ inedia laboraſſet: fuiſſet in capiſtro dei
ligatus q̄ innocentē hominē minime attigiſſet.
eodē modo aſpis vel baſiliſcus. cibū habuit adā
ad nutū: ⁊ prudētiam longe ſuperiorē quā Gale-
nus vel hipocras. ſi non adhibuiſſet remediū cō
ueniēs: peccaſſet. ⁊ ſic non fuiſſet in ſtatu innocē
tie. ⁊ eodē modo de oībꝰ alijs. loco ade reliquos
intelligo pro illo ſtatu ſi fuiſſent. ⁊ ſi paruuli po-
terāt mori defectu cibi ſtante eorū innocētia: nō
māſiſſet ſtatꝰ vniuerſalis innocētie parētū: quo-
rum eſt liberis prouidere. aerē habuit ameniſſi-
mum. ⁊ per conſequēs non ade corruptiuū. vide
mus aerē in locis aliqbus vel tēporibus accidē-
tia cōtrahere ratione quorū parū durat homo:
vt in regionibus diſtemperatis in calore ⁊ frigo
re tēpore epidimie / tēpore morbi quē neopolita
num dicunt galli eo q̄ francus miles primo illic
morbū cōtraxit: ergo corpus peſſima ſcabie in-
ſtar morbi Job inficiebat. non longe diſſimile a
ſex annis ꝑteritis vidimus pauciſſimi erant qui
non laborarēt quadā tuſſi ⁊ catarro: qui aliqbus
durauit. 8. diebus ſolū: alijs magis: alijs minus.
et hoc in omni regione europe. pauci tamē com
paratiue mortui ſunt. alio tēpore iſta non cōtin-
gunt. fortaſſe celitus he infectiones dilabuntur.
has aeris erūpnas nō expertus fuiſſet adā. poſt
peccatū ade in mundū intrauit mors: ⁊ ſtatutum
eſt hominibus mori: licet innocētes nati ſint et
innocēter vixerint: vt patet de chriſto ⁊ diua vir
gine. Ulterius diximus illam partē problemua-
tis phiſici eſſe probabilē: q̄ calor eſt ita magnus
extēſiue ⁊ intenſiue in iuuene ſicut in puero. et ſi
teneat oppoſitū: non infirmatur cōcluſiones no-
ſtre: ſed ſolū vna parua ꝓbatio ipeditur. ¶ Am-
plius patet. aliquis eſt mortalis quem non eſt ne-
ceſſe mori: patet de adā in ſtatu innocētie. ſicut
ego ſum mortalis ⁊ nunc non morior. poteſt ta-
men deus cōſeruare virū mortalē imppetuum ſi
cut vno anno cōſeruat. ſic eſt in patria ad virum
eſſe mortalē ſat eſt q̄ poteſt deſinere eſſe. in pa-
tria deus non cōcurrit ad actionē alicuius crea-
ture ad hominē corrumpendū: ⁊ propterea cor-
rūpi nequit. aliud eſt in patria: aliud pro ſtatu
innocētie in patria eſt corpus ſpirituale ſuis do-
tibus dotatū / cibo non veſcens niſi ambroſiaco
ſcōm illud Apocalipſis ſcōo Uincenti dabo ede
re de ligno vite qđ eſt i paradiſo dei mei. in celo
eſt etiam inalterabile. i paradiſo terreſtri come
diſſent adam et eua qui in pfecta quātitate pro-
ducti ſunt quo ad nutritionē: alique partes fluxiſ
ſent: ⁊ per nutritionē alie acquiſite fuiſſent. calo-
rem naturalē diminutū fructus ligni vite reſtau-
raſſet. ꝓbabile eſt q̄ vis naturalis erat illius ar-
boris hoc facere: ſcꝫ purificare carnē ⁊ ipſam de
ſiccare quotiēs eſſet aliqua inordinatio. ſed quia
deus talem vim arbori dedit pro hominis ſani-
tate: eſt donū dei. ¶ Amplius patet. adam pro
illo ſtatu non indigebat igne vel veſtibus. non
igne ad decoquēdos cibos. fructꝰ omnes ſol de-
coxiſſet qui ade erāt cibi. non egebāt igne pro ſe
caleſaciēdo cum aer eſt illic ameniſſimꝰ. aer ta-
men eſt magis neceſſariꝰ q̄ ignis in hoc mūdo:
vt patet de ſepultovino in terra vel aqua q̄ mox
ſuffocat̄ vt valēcenis faciunt: ciuiū malos filios
in ſolo de nocte fodientes: quos publica voce in
die preſcribunt ad centū annos adiecto die. nec
erubuit adam de membris ante peccatū pluſq̄
de digito vel facie. poſtq̄ peccauit fecit perizo-
mata: vt membra occultaret ⁊ non antea. hec ſu
perba ſuppellex pannorum de turchia develuto
et auro non fuiſſet introducta. illic non fuiſſet.

Queritur circa diſtinctionem. xx. an in
ſtatu innocentie fuiſſet gn̄atio. ¶ Re-
ſpondet̄ affirmatiue. probatio: dato
oppoſito: non fuiſſet genus humanū
multiplicatū: qđ eſt incōueniēs. Preterea. hoc pa
tet geneſis ſecundo mulier eſt facta in adiutoriū
viro. ⁊ creſcite ⁊ multiplicamini. ſꝫ multiplica-
tio pro eis non poterat eſſe ſine generatione. igi
tur. ⁊ Aug. 9. ſup geneſim ad litteram non inue-
nio ad qđ adiutoriū ſit facta mulier viro: ſi parē
di cauſa ſubtrahat̄. ſimile ponit. 14. de trinitate
dei caplo. 23. ¶ Contra hāc concluſionē arguit̄
ſcōm philoſophū ſcōo de anima ad hoc data eſt
vis generatiua vt que non poſſunt ꝯſeruari in ſe
cōſeruētur in ſuo ſimili. ſed homo i ſtatu innocē
tie potuit cōſeruari in ſeipſo ex diſtinctione pce-
denti. ergo vim generatiuā non habebat. ¶ Se
cūdo arguit̄. ſemen eſt ſupfluitas alimēti vt dici-
tur. 5. de aīalibꝰ. i corpore pmorū parentum pro
ſtatu innocētie nihil fuit ſupfluū: ḡ inter illos nul
la fuiſſet ſeminis deciſio. ſed generatio filiorum

non poteſt fieri ſine ſeminis diſſolutiōe. ergo nō
generaſſent filios in ſtatu innocentie.'non ge-
neraſſent filios per carnalem copulam. ❡Ad
pꝛimū dico. Ariſtoteles putabat ꝙ homo nō po
teſt ꝑpetuari.et ſic loquebaṫ apparēter in lumi-
ne naturali:nobis cōſtat de oppoſito.ꝓpterea
dicendū eſt.vis generatiua datur ad multiplica-
tionē indiuiduoꝝ et cōtinuationē ſpeciei: ſi opꝰ
ſit. ❡Ad.2.diciṫ ꝙ ſemen licet ſit ſuperfluū quo
ad indiuiduū ipſum ſemē habens:non tamē quo
ad continuationē ſpeciei.tale ſuperfluū nullam
imperfectionē in illo ſtatu ponit:ſicut nec vꝛina
et ſuperfluum pꝛimi digeſtionis. et ſi materia ſu
doꝛis accidiſſet: natura expuliſſet in eis ſudoꝛē.
❡Tertio arguiṫ.delectatio actus carnalis ab-
ſoꝛbet rationē:et furatur intellectū ſpiſſe ſapien
tis.7.ethicoꝝ.et ratio obnubilaṫ ſcdm Auguſti
num nono de trinitate.c. 16. ergo inconueniens
eſt eam ponere pꝛo illo ſtatu. ❡Reſpōdeṫ.fuiſſet
de ectatio in carnali copula pꝛo illo ſtatu ſicut
modo.qꝛ cōiunctio potētie cum ſuo obiecto con
uenienti ſcdm ſenſum tactus:ſicut tēperatus ha
bens ſenſum guſtum viuacē non minoꝛē capit vo
luptatē q̄ intēperatus comedēdo.tamē plus vo
luptatis extenſiue homo cum ſua capit pꝛo hoc
ſtatu.quia pluries doꝛmire cū ſua eſt ei cōceſſum.
ſed voluptas illa fuiſſet rōne regulata : nec pꝛe-
ter rationē.pꝛo illo ſtatu ratio non fuiſſet obnu-
bilata ſicut eſt nunc pꝛo iſto ſtatu moꝛtali et coꝛ-
ruptibili:ſicut de noticia et multis alijs. etiā pꝛi-
uari ratione ad tēpus non eſt viciū.patet in doꝛ-
miente. ❡Quarto arguiṫ:⁊ eſt replica cōtra ſo-
lutionē pꝛecedentē.ſi adam habuiſſet delectatio
nem in cognoſcēda vxoꝛe ſua:crebꝛo illud tēpta
re poterat:cum vti poterat re ſua ad nutū que da
ta eſt ei in ſolatiū:quod cōcedere eſt inconueniēs
quod patet.nūq̄ ſeminaſſet terrā quin fructū ha
buiſſet ex ſemīe iniecto.ſterilitas terre pꝛopter
peccatū inflicta eſt . vnde poſt peccatū dictū eſt
ade Geneſis.3.Maledicta terra in opere tuo.er
go nunq̄ in muliere ſeminaſſet quin illa fructum
pꝛolis generaſſet. ❡Reſpōdetur. nunq̄ aliquis
in ſtatu innocētie cōmixtionē coniugalē feciſſet
niſi gratia pꝛolis generāde.ad hoc erat tacite p̄-
ceptum:creſcite et multiplicamini. et matrimo-
nium tunc ſolū erat in officiū:nunc autem in of-
ficiū et remediū. nunc non ſemꝑ in cōmixtione
carnalis copule generaṫ pꝛoles : etiam in vxoꝛe
nondū impꝛegnata.ergo vacare generatiōi gra
tia pꝛolis generāde ꝓbabiliṫ licet:et mlṫis alijs
modis vt in.4.diximus:nō autē tunc in ſtatu in-
nocentie. ❡Forte dicis.adam comediſſet ⁊ vis
nutritiua continuo operaṫ.ergo in eo ſemen fuiſ
ſet genitū.ergo natura ſua fuiſſet grauata ſi ipm
retinuiſſet. ❡Reſpōdetur.non comediſſet pluſq̄
ei ſufficiebat.hoc multi tēperati nunc faciūt.tem
poꝛe tamen quo generationi vacandū erat plus
comediſſet pꝛo ſemīe habēdo. ❡Quinto argui-
tur.ſi homo cognouiſſet vxoꝛē ſuam:tunc virgi-
nitas ꝓ illo ſtatu eſſet amiſſa:qꝺ eſt incōueniēs.

❡Reſpōdeṫ ꝙ virginitas tūc fuiſſet amiſſa. nec
virginitas tunc fuiſſet cōiugio pꝛelata.eua rece-
piſſet in matrice ſemen ade pꝛo generatione: et
fetus tēpoꝛe maturitatis eiectus ſicut pirū ab ar
boꝛe.⁊ penetratio coꝛpoꝝ ē impoſſibilis natura
liter.ergo clauſtra virginalia non manſiſſent in-
tegra. Aug.qui videṫ applaudere oppoſito.14.
de trinitate dei.c. 27 .non loquitur aſſertiue.
❡Sexto arguiṫ. ſi dediſſent operā generatiōi:
et virginitas tunc non fuiſſet laudabilis in tem-
poꝛe debito:cum habebāt in pꝛecepto multipli-
care ſemen quouſqꝫ pꝛeciperetur vel conſulere
tur oppoſitū:tūc debebāt eſſe tot viri quot mlie
res adequate.nullus vir habuiſſet duas vxoꝛes:
et nullus caruiſſet vxoꝛe :nec vxoꝛ viro.igitur.
Qꝫ ſi concedas.contra vir non poterat pꝛeſcire
quādo femina generaret: quādo vero maſculū
et per conſequēs accidiſſet pluralitas vnius ſe-
xus ſuper aliū. ❡Reſpondeṫ concedēdo.q̄libet
vir habuit mulierē ⁊ cōtra. bigamia non fuiſſet
in illo ſtatu : nec vnus ſucceſſiue habuiſſet duas
ſecūde nuptie nunc non ſunt honeſte. g̊ a foꝛtio-
re tunc non fuiſſent honeſte.ſi teneretur ꝙ ſtante
illo ſtatu adhuc chꝛiſtus incarnatus fuiſſet : licet
nō paſſus:chꝛiſtū cum virgine excipere opoꝛtet.
mālſiſſent virgines:non autē alij.pꝛo hoc tēpoꝛe
nature lapſe in quo hoīes intēperanter ad luxū
inclinātur:virginitas eſt viduati et coniugio mul
tum pꝛeferēda:non autē in illo ſtatu in multis. ſi
gnanter in multis. in xp̄o ſcdm humanitatē ⁊ in
virgine fuiſſet virginitas decētioꝛ q̄ coniugium:
ſicut nunc ꝓpter eoꝛum excellētiam ⁊ ab alijs
diſcrimē. ❡Ad nerū argūnti.dico:tot fuiſſēt vi
ri ſicut mulieres ⁊ cōtra.⁊ hoc poterat fieri mul-
tipharia.recitat Ariſtoteles in de aīalibus quo-
modo paſtoꝛes ꝓcreāt maſculos quādo volunt:
puta ligādo teſte ſiniſtrum arietis. ad hoc etiam
valet boꝛeas:⁊ humidus auſter ad feminas. ſi fe
minā appetāt : dextrum teſtē fime ligāt. ſperma
per teſte dexterū tranſiēs eſt calidius. modo ſm
auicēnam nono de aīalibus.c. de cauſa maſculi-
nitatis ⁊ feminitatis dicit: cum ſperma fuerit ca
lidū ⁊ eius caloꝛ vincēs.tūc erit maſculus. ⁊ Ari
ſtoteles. 18.de aīalibus gn̄atio mulieris ex hoc
cōtingit ꝙ ſemē viri nō poteſt digerere materiā
mulieris vltima digeſtione vt in ꝑfectum ſexum
eum adducat. ymaginatio plurimū facit ad ge-
nerationē fetus:vt videre eſt Geneſis.30.de feti
bus varij coloꝛis genitis pꝛudentia Jacob.
pꝛopter foꝛtē ymaginationeꝫ coꝛpus mouetur
in iuuētute.hoc vir in virge erectione in ſe expe
ritur:impꝛudēter ymaginationē mulieris admit
tendo.⁊ dum homo timet ſpiritus eriguntur pili
et pugnatoꝝ facies immutātur.cū hec paſtoꝛes
et multi ī hoc faciūt:vt Hieronymꝰ ī paſſu alle-
gato Geneſis ex ipocrate et quintiliano comme
moꝛat.adam fuiſſet quolibet paſtoꝛe peritioꝛ in
naturalibus:poterat iſtud p̄ſcire:⁊ multas alias
vias adhuc a nobis inexcogitatas. per adā ſe
piuſcule intelligo oēs hoīes illiꝰ ſtatꝰ innocētie

hoc per materiā ſubiectā depꝛehēdere potes.ſi
quilꝫ habuiſſet tot maſculos quot feminas va-
rijs generationibus:vel maſculum ⁊ feminā ge-
mellos:vel vnus ſolū maſculos et alius feminas
in equali numero : omnia fuiſſent ſeruata et deꝰ
ſecundum ꝙ decet oīa ſuppleuiſſet. Pꝛimum ap
paret rationabilius. ſic cognouiſſent omnes ca-
pitatiui de equali liberoꝝ numero ⁊ ad certū nu
merū generaſſent ſecundū ꝙ ſtatutū fuiſſet inter
illos. ❡Contra iſtud arguiṫ.ſcdm Ariſtotelē.16
de aīalibus femina eſt mas occaſionatus ergo
p̄ter intētionē nature eēt habere feminā.qꝛ ſcdo
de generatione. Textus cōmēti.59.natura ſem-
per deſiderat quod eſt melius. ſed mas femine
pꝛeſtat. ❡Reſpondeṫ. pꝛo ſtatu in quo ſumꝰ ali-
quis poteſt in particulari feminā filiā deſiderare
et non maſculū: et ad hoc vires apponere tam
ex parte eius quā vxoꝛis ſeminādo in partem ſi
niſtram vxoꝛis ſue:⁊ a foꝛtioꝛe tunc: cū cōius ta-
men expetitur maſculus : qui eſt ſignū foꝛtitudi-
nis in viro:in quo cognomē manet: ⁊ in filia ex-
tinguitur.⁊ tunc ſi femina cōtingat:eſt mas occa
ſionatus. ❡Ad ſcdam authoꝛitatē. alicui p̄ſtat
habere feminā pꝛopter varias cauſas cōtingibi
les. ⁊ a foꝛtioꝛi tunc.vlterius diciṫ.licet vnus ma
ſculus femine pꝛeſtet.tamē meliꝰ eſt in toto vni-
uerſo habere mixtim feminas cū maſculis.alias
periret generatio humana. quēadmodum caro
arietis pꝛeſtat ouine:⁊ oui aries pꝛeſtat.tamē cū
neceſſum ſit pꝛo toto vniuerſo ⁊ ouiū generatio-
ne habere oues : melius eſt in vniuerſo habere
mixtim arietes cum ouibus quam ſolos arietes
❡Circa hāc queſtionē dubitaṫ.an pueri fuiſſent
nati paruuli:⁊ cum mox nati fuiſſent habuiſſent
membꝛoꝝ vſum.ſimiliter an habuiſſent ſciētiā.
ſimiliter dubitaṫ an nati fuiſſent cum iuſticia oꝛi
ginali ⁊ in ea ꝯfirmati. ❡Ad pꝛimū diciṫ ꝙ pue
ri fuiſſent nati paruuli ſicut modo.patet. non po
terāt egredi magni de vteris maternis:nec ſe cō
tinere in matrice. et cum fuiſſet oꝛdo ꝓcreandi
tunc ſicut nunc : nati fuiſſent paruuli : ⁊ pꝛimo
quadrupedes incedēdo moꝛe paruuloꝝ. ob hu-
moꝛes nerui fuiſſent indiſpoſiti ad motū.poſtea
bipedes nunq̄ tripedes baculo īnitētes / ſicͤ nūc
inter nr̄os.nec mēbꝛis vti poterāt coꝛpoꝛis ſicut
adulti. licet deus dedit anatibus ⁊ nōnullis bꝛu-
tis vim motiuam cū p̄mū egrediaṫ ouum:⁊ nō
hoī: dedit homini curā parētū ad paruulos regē
dos.pueri tamē fuiſſent multo perfectioꝛes tunc
quam nunc:nec moꝛbo laboꝛaſſent.citius mem-
bꝛoꝝ vſum habuiſſent quā noſtri.ſicut videmus
nunc vnum incedere ⁊ loqui ante alios: quo fit
pueri tunc nati nec ambulaſſent nec loquuti
fuiſſent : et expectare opoꝛtuit determinatum
tēpus ad hoc ꝙ generarēt. iuuenes ante.21.an-
num(niſi fuerint multū calidi)generarent femi-
nas et fetus debiles. in illo tempoꝛe maturā eta
tem.expectaſſent antequā generatiōi vacaſſent:
ſicut in aliquibus partibus diutius expectāt an-
te matrimoniū quā in alijs:quare viros robuſtio

res habēt.et idē videṫ de ſcientia in eis. non ex-
pedit diſcedere a ſentētia Ariſtoteles tertio de
anima dicentis. aīa eſt ſicut tabula in qua nichil
eſt actu ſcriptū.ſecus eſt de chꝛiſto q̇ paruus na-
tus eſt ſcdm humanitatē:cuius anima erat plena
ſapientia vt in tertio diximus.credibile eſt tamē
ꝙ aliquos habitus infuſos habuerūt ſicut de no
ſtris dicimus. videmus paruulos natos habūda
re in humiditate cerebꝛi:⁊ in viribꝰ ſenſitiuis nō
habere vſum:quoꝝ requiriṫ vſus antequā ratio
nis vſum acquirere poſſunt:vt patet in doꝛmien
tibus et freneticis.ergo nō habuerūt ante deter
minatū tp̄s vſum rationis nec ſciētiā: quā tn̄ ac-
quirere poterāt ſucceſſu tempoꝛis multo facilius
quā nos coꝛpoꝛibus grauati. nec tamen pꝛopter
ea ſequiṫ in eis fuiſſe ignoꝛātiā pꝛaue diſpoſitio
nis:tū non erāt in ſtatu adhuc ſciendi:tū nec diſ-
ſentiebāt vꝛ̄o nec aſſentiebāt falſo.ergo nō erra
bant. ❡Ad aliā difficultatē. an pueri fuiſſent na
ti in oꝛiginali iuſticia ⁊ in ea cōfirmati. ad pꝛioꝛē
partē dubitationis diciṫ ꝙ ſic.fuiſſent in ea nati.
hoc eſt:deus ꝓduxiſſet in eis iuſticiā oꝛiginalem
ſicut in pꝛīo parēte. ⁊ ſicut nunc oēs naturaliter
geniti(virgine dempta)ſunt cōcepti in peccato
oꝛiginali: ſic omnes fuiſſent nati in oꝛiginali iu-
ſticia.ſed de cōfirmatione non cōſtat ſufficienter
auctoꝛitate vel ratione. poteſt dici ꝙ adā pꝛo to
to tēpoꝛe vie nō fuiſſet cōfirmatus in iuſticia:ſed
cum pꝛimū fuit totus. ⁊ ita de quolibet filio eius
Scdo dici poteſt:ſi adā viciſſet pꝛimā tēptatio-
nem:fuiſſet in iuſticia ⁊ gratia cōfirmatus. ⁊ idē
req̇rebaṫ in quolꝫ deſcēdēte ab illo. Tertio dici
poteſt.ſi adā pꝛimā tētationē viciſſet: ipſe ⁊ tota
poſteritas fuiſſet cōfirmata in iuſticia oꝛiginali:
et amplius(ſaltē moꝛtaliter)peccare nō poterat
moꝛe apoſtoloꝝ cōfirmatoꝛum virtute ex alto.
hāc tertiā partē Anſelmꝰ in libꝛo pꝛimo cur deꝰ
homo.c.18.inſeq̇tur dicēs. ſi pꝛimi parentes ſic
vixiſſent vt tēptati nō peccaſſent:ita cōfirmarē
tur cū oī ꝓpagine ſua vt vltra peccare nō poſſēt.
et rō eiꝰ ē:bonū eſt potētiꝰ malo.ſꝫ ꝑ pctm̄ pꝛimi
hoīs cōſequuta eſt neceſſitas peccandi in his q̇
naſcunṫ ex eo.g̊ ſi pꝛimus homo in iuſticia p̄ſti-
tiſſet:deriuareṫ ad poſteros neceſſitas obſeruā-
di iuſticiā.cui Grego.4.moꝛaliū ſuꝑ illo Job.3.
Sompno meo requieſcerē.ſi parentē pꝛimū nul
la putredo coꝛrūperet nequaq̄ ex ſe filias iehen
ne generaret:ſed hi qui nunc ſunt per redempto
rem ſaluandi ſoli ab illo electi naſcerētur. oppo
ſito dato:magna fuiſſet difficultas in ſeruāda iu
ſticia oꝛiginali.⁊ aliqui manſiſſent in illa in para
diſo:⁊ alij eiecti fuiſſent. ❡Si dicas. deus eos
pꝛeſeruaſſet ne peccarēt : virtualiter habeṫ intē
tum.illa p̄ſeruatio eſt per iuſticiā oꝛiginalē cōfir
matā. ❡Jſtam tertiā viam Anſelmi pꝛobabilē
reputo.cōtra eam tamen ſic arguiṫ. filij ade erāt
viatoꝛes.igitur non erant ꝯfirmati in gratia.an
tecedēs patet.alias non habuiſſent p̄mium ratio
ne meritoꝛiū. ❡Reſpōdetur negādo hanc conſe
quentiā:⁊ patet inſtātia in apoſtolis. poſtq̄ erāt

fort' translatus

ꝑmiū

confirmati virtute ex alto:meriti ſunt:⁊ veniaľr peccare poſſunt. nec hoc mouet. ptꝫ:ſecundū aduerſarios fuiſſent filij ade pro illo ſtatu mirabiliter adiuti ne peccarent per manutenentiā dei et parentū doctrinā:nõ obſtante fuiſſent viatores. iſte tertius modus eſt probabilis. quilibet tamē aliorū poteſt defendi ſine inconuenienti. ¶ Finaliter hic dubitaẗ per auctoritatē Gregorij nuperrime adductā/ſi parentē primum nulla putredo corrumperet. videẗ ꝙ Gregorij vult dicere ſi adā non peccaſſet ſoli nunc electi nati fuiſſent

¶ Reſpondeẗ. vtrobiqꝫ teneo in cauſis effectū attingentibus : idem effectus numero ab vna cauſa productus non poteſt produci ab alia cauſa:licet ſimilis in ſpecie produci poteſt. oppoſito dato:ſequiẗ ꝙ idem corruptū numero corruptione propria poſſit reproduci per naturā:qδ nullomodo cõcedo. ¶ Inſuper : noticia intuitiua producta ab.a.albedine non poteſt produci ab albedine.b. oppoſito dato:poſſum naturaliter habere noticiā intuitiuā albedinis in india/vel in paradiſo terreſtri. pari forma vbi concedũt ꝙ femina reſurget in ſpecie maſculina : dempta beata virgine : cui eſt glorioſū reſurgere in ſuo ſexu. ſic eſt cuilibet alteri ſexum ſimplicē habēti : ſaltem quilibet reſurget in ſexu ſimplici conſequēter ad dicta in. 4. cum hoc tamen mas et femina non diſtinguunẗ ſpecie eſſentiali:decimo methaphiſice. quod ergo dicunt de reſurrectione in vario ſexu:nullomodo recipio. iſtud ex induſtria in. 4. in materia de reſurrectione refellere niſus ſum. concedo tamē ꝙ eadē aīa intellectiua poteſt informare varias materias. et ad idemptitatē materialē ⁊ formalē cõpoſiti redit idē compoſitū in cõpoſitis. vel quādo redeũt eedē partes ſemper redit idem cõpoſitū. ſed ſi agēs creatū effectū attingens aliud ⁊ aliud applicetur: ſemꝑ redit altera pars intrinſeca compoſiti vel cuiuſcũqꝫ ſimplicis partes habētis. hec ſerioſius in ſecūda diſtictione ꝑmi:deduxi. ꝑpea tranſeo. ¶ Rñdeo ad hāc autoritatē gregorianā ⁊ dico ipe ītelligit: ſoli electi nati eſſēt ſi adā nõ peccaſſet. admiſſo illo de non peccato ade:nulli fuiſſent reprobi. ⁊ ſic ſoli electi nati fuiſſent. nõ ſolum iſti qui nunc ſunt electi:non eſt demõſtratio ꝑſonalis per ly iſti: ſꝫ ſimplex. queādmodum dicimꝰ hec herba creſcit ī horto meo. hoc ē:ſimilis herba. ſic ī ꝓpoſito. ſi adam non peccaſſet:ſolū iſti qui nunc ſunt electi nati fuiſſent:hoc eſt:hoīes ſimiles iſtis quo ad ꝑdeſtinationē nati fuiſſēt. oēs tũc fuiſſent ꝑdeſtinati:⁊ nulli reprobi. ꝑdeſtinati ɔtingēter ſũt ꝑdeſtinati. parētes multorū electorū fuiſſent reprobi.

¶ Contra hoc arguiẗ. omnis ordinate volens prius vult finē/⁊ poſtea ordinate vult media ad illum finē. hoc eſt:prius vult illud qδ eſt fini propinquius. deus primo vult ſe:poſtea vult bonum creature rationabili ſupremū:ſcilicet beatitudinem. poſtea gratiā et merita. poſt hec oīa vult illum beatū naſci a tali parente:puta Martinum vel diuā barbarā a ſuis parētibꝰ:igitur. propter quodcũqꝫ quod poteſt ɔtingere circa poſterius: non eſt variata ſua volũtas circa beatificationē quia prediſtinatio eterna non variaẗ propter ſtatum nature lapſe contingentē. ¶ Reſpõdeo. hec ratio nihil vincit. in primis non eſt talis ordo volendi circa finē et ordinabiliū ad finē : ſed vnico actu ab eterno voluit hec omnia deus. ſcδo dato tali ordine quo ad intelligētia: vnū quod vocas prius non eſt magis certū vel determinatam q̄ poſterius. quēcumqꝫ deus predeſtinat cõtingenter predeſtinat. notū eſt ex primo ꝑdeſtinatꝰ poteſt reprobari. licet nõ ſit poſſibile ꝑdeſtinatū reprobari. non magis eſt immutabilis predeſtinatio q̄ reprobatio. lapſus ade ab eterno fuit ita certꝰ deo ſic ꝑdeſtinatio pauli. Dubiū ē:an lapſꝰ ade non cõtigiſſet qui electi fuiſſent: cum iſti qui ſunt electi poterāt non fuiſſe electi. quia poterāt nunq̄ naſci. ⁊ qui preſciti ſunt : potuerunt fuiſſe electi. poteſt ergo eē ꝙ iſti electi omnes fuiſſent nati ſi adā nõ peccaſſet:⁊ parētes eoꝝ fuiſſēt ⁊ēt electi. potuit fuiſſe ꝙ nõ omnes iſti electi fuiſſent producti:ſed alij electi. ſicut de adā certum eſt ꝙ grauiter lapſus eſt. poterat non labi. et licet deꝰ eum viderit ab eterno lapſum: cõtingens erat illi ante lapſum labi vel non corruere.

In hac diſtinctiõe. 21. querā duo. primo de tēptatiõe demõis. ſecūdo:an primum peccatū ade potuit fuiſſe veniale. ¶ Circa priorē partē q̄ro hũc queſtionis titulū:an temptatio demonis inuidia oriebaẗ ad hominē callide. ¶ Pro queſtionis ſolutione ſolū vnum vocabulū explanabiẗ. poſtea reſpõdebo ad queſtionē. ¶ Temptare bipharīa accipiẗ. vnomodo ſtricte. ⁊ ſic capiẗ in malā partem ſolū. ſic capiẗ Jacobi primo. nemo cum tēptatur dicat quoniā a deo temptatur. deus enim intēptator eſt malorū. ipſe enim neminē tēptat. Temptare hoc modo nihil aliud eſt q̄ inducere ad malū ⁊ fallere in moribus. et ſic diffinitur. Eſt aliqua fallatia inducēs rationabilē creaturā ad malū ſiue ad male credendū/ operandū / vel omittendū quod eſt faciendū. homo ſic temptat: vt incredulus fidelem:vel vir mulierē vt in eum cõſentiat. demon etiam ſic temptat et principalius q̄ hõ: ſic ꝙ glo. interlinearis prime theſ. 3. ſuper iſtud/ne forte temptet vos/is qui tēptat dicit:ſolus diabolus:cuius officiū eſt tēptare. nā et ſi homo aliquādo ſic temptat:hoc agit inquātum ē miſter diaboli. quia callidius interius ⁊ exterius temptare nouit q̄ homo. licet nonnunq̄ cõuenientius ſolet per hominē circumuenire q̄ per ſeipſum. vt mulieres aliquas honeſtas ꝑ malicioſas ſenes intermedias ad fallendū īducit:⁊ adam per euam. hoc modo mundus et caro temptant Jacobi primo. vnuſquiſqꝫ temptaẗ a ſua concupiſcētia abſtractus et illectus. Et ſapientie. 14. creature dei facte ſunt īodiū ⁊ in tēptationem aīe hominū ⁊ in muſcipulā pedibꝰ inſipientium. ¶ Aliomodo capitur tēptare cõiꝰ. tunc indifferēter in bonā et malā partē capiẗ. qδ ſm

materiam ſubiect ī cognoſci poteſt. Geneſis. 22. ſcribitur de deo Temptauit dñs abrahā. et pſalmiſta. ꝓba me dñe et tēpta me:vbi gloſa caſſiodori. temptat deus vt erudiat:homo vt ſciat:diabolus vt ſeducat. ergo aliqua temptatione queritur experientia de ignoto temptāti: vt arguēs facit in ſillogiſmo temptatiuo: ſicut regens diſcipulo artiſte:ſiue arguēs ſorbonicꝰ in ſociū. et regina ſaba ſalomonē ī enigmatibꝰ : tertij regū. x. venit regina ſaba tēptare ſalomonē in enigmatibus. ſic imprudētes temptāt deum qui in dei virtute vacillāt experimentū querũt: ɔtra illud deuteronomij. 6. non tēptabis dñm deum tuum. aliquis temptat ſeipſum vt interpres in veſperijs experimentū facit an ſciat ſuam orationē bene pronũciare : ⁊ dauid an armatus incedere poſſit primi regum. 17. In aliqua temptatione nõ queritur experimentū de ignoto temptante : ſed vt alijs innoteſcat. ſic deus temptat. nihil eū latet. ſciebat ab eterno quomodo abrahā ſuo nutu filium offerret in holocauſtū. ſed tēptauit abrahā vt hoc alijs innoteſceret:licet Geneſis. 22. ſcribatur nunc cognoui ꝙ timeas dñm:hoc eſt:alijs dedi cognoſcere: iuxta illud :Deuteronomij. 13. Temptat vos dñs deus veſter vt palam fiat vtrū diligatis eū an nõ ī toto corde veſtro. Et ſapientie. 3. deus temptat illos et inuenit eos dignos ſe. tanq̄ aurū in fornace probauit eos. ¶ His de ſignificatione vocabuli ꝑmiſſis: deuenio ad queſtionis enodationē cõcluſiue. Prima ɔcluſio erit demon inuidia pulſatꝰ hominē temptauit. Secunda cõcluſio. demon hominē callide temptauit. Tertia cõcluſio. poterat demon ſi voluiſſet ſi deus ꝑmiſiſſet hominē multo callidius tēptare. Quarta cõcluſio. ex quo cum parua tēptatione homo victus eſt:grauius tranſgreſſus eſt.

¶ Prima cõcluſio probatur. Sapientie. 2. inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. et Gregorius. 5. moraliū: ſuper illud Job. 5. paruulum occidit inuidia:dicit. hoſtis callidus primo homini īuidēdo ſubrepſit: quia amiſſa beatitudine minorē ſe immortalitate illius agnouit. ⁊ magiſter in littera. vidēs diabolus hominē per obedientie humilitatē poſſe aſcēdere vnde ipſe per ſuperbiā corruerat: inuidit ei. ⁊ qui prius per ſuperbiā diabolus fuerat: zelo inuidie factus eſt ſathan. i. aduerſarius. ¶ Secunda cõcluſio probatur. exercitū inuaſit in debiliorē partē. et illa eſt cautela inuadētis exercitū vel artē. vlterius incepit ab interrogatione querēs:cur precepit vobis deus ne comederetis : vt experimentū de corde mulieris caperet. ſicut aſtutus arguens ſorbonicus querit a reſpõdente quid ſentit de tali materia anteq̄ argumentū aggrediatur vt cautius ſtimulet reſpondentē. ⁊ in duello pugnās / arma cõſocij punctū hinc inde ferit vt partē penetrabiliorē inueniat. ¶ Tertia concluſio probatur. demon eſt callidiſſimus:cui vliſſes / achitophel / ſinõ vel iuppiẗ cõparati nihil ſunt. patet. quilibet angelus eſt homine ſuperior in naturalibus. lucifer erat de ſuprema hierarchia / ⁊ ſupremo ordine illius: ⁊ Jam ab orbe ɔdito ſine carnis allatione habet experientias. ergo incõparabiliter hominē excedit:g̊ callidiꝰ. hoc ipm ptꝫ Job. 41. per ipſum Job cum demone plurimū verſatum qui dixit. non eſt poteſtas ſuper terrā que ei poſſit cõparari. ſed aſtutus callide ante oculos pennatorū ſcit ducere rethe argumēti. modo tēptatio quāto eſt occultior tanto eſt periculoſior. interius et inuiſibiliter temptare poterat demon ſibi relictus vel ī colũba beſtia ſimplici modo. quāto res videtur ſimplicior tanto citius mouet ad credendū : ⁊ quāto pernicioſior et aſtutior tanto plus ab illo caueẗ. licet nullū brutū añ peccatum primis parētibus nocuit:ſciebant brutorū naturas:aliquas de ſe malas:aliquas vero bonas.

¶ Quarta cõcluſio probatur. viro forti vinci interdū in bello corporali eſt indecorum. ⁊ quanto modꝰ vincēdi eſt debilior tāto vinci eſt fediꝰ:potiſſimū ī hoīe forti. g̊ idē ē ī bello ſpūali. mõ adā ⁊ eua erāt valde fortes tā ī naturalibꝰ q̄ in donis gratuitis. Naturalia habebāt integerrima:nõ leſa ⁊ grauata. illuſtrata erāt ſciētia ⁊ iuſticia originali. ¶ Cõtra primā ɔcluſionē arguitur. Superbia īſtigabaẗ primū parentē demõ tēptare. ptꝫ. 14. de trini. dei. c. 12. dicit Aug. Elationis vitiuꝫ in dei aduerſario qui eſt diabolus maxime dominari ſacris litteris edoceẗ. ¶ Scδo arguiẗ ꝑ Gregoriū. 5. moraliū q̇ dicit ſuꝑ illud Job. 5. paruulum occidit inuidia. paruulus eſt q̇ inuidia occiditur. qr niſi ipſe inferior exiſteret de bono alteriꝰ non doleret. ſꝫ demõ (cū eſt ſuꝑbiſſimus) nõ reputabit ſe hoīe inferiorē. igiẗ homini non inuidebat. ¶ Tertio arguiẗ ꝑ iſtud cõmune:inuidet figulus figulo ,⁊ egenus egeno. ꝓho inq̄tū hmõi non inuidet calcifex qui eſt alterius artis ⁊ vocationis. modo demon eſt alterius ſpeciei ⁊ vocationis ab hoīe. igiẗ ei nõ inuidebat. ¶ Ad ꝑmū diciẗ ꝙ ſuꝑbia erat prima radix demonis ꝑ quā in inuidiā lapſus eſt. Suꝑbia inuidiam procreat vt poſthac ſuo in loco dicemus. inuidia erat cauſa proxima temptatiõis. ¶ Ad ſcδm dicitur. demon nõ exarſit tanta ſuꝑbia q̄n iudicauit hoīem poſſe cõſcendere ad ſublimitatē a qua ipſe ceciderat. ¶ Ad tertiū cõcedo ꝙ figulus inuidet figulo:⁊ illi qui v̓ſanẗ circa idem:quorum exaltatio vnius põt eē ꝑiudicialis alteri v̓e vel apparēter. ſic in propoſito. nec refert ſiue ſpē diſtinguātur vel ne. ¶ Contra tertiam concluſionē et eiꝰ probationē arguitur. mulier eſt viro aſtutior. pꝫ per Auicēnam. 8. libro de aīalibꝰ. c. de induſtria aīaliū dicit. mulieres ſunt magis fraudulente q̄ viri. Prouerbialiter dicimus: ſi in maleficio cõperta fuerit excuſationē īuenit āteq̄ genu manu attingere poterit. modo aſtutior prõptiꝰ fraudē deprehendit:ſm illud Prouerbioꝝ. 27. aſtutꝰ videns malū abſconditꝰ eſt. ¶ Scδo arguiẗ cõtra eandem concluſionem. glorioſius putatur a ſuꝑbo vincere fortiorē contra debiliorē. Propterea Leo eſopi noluit murē in rethe captum perime

re:inquiens.nonne leoni dedecꝰ et muri ceperit eſſe decus.non alias Achiles apud poetas man ſit decantatiſſimus niſi qꝛ hectorē cū Troillo peremit.ergo cū diabolꝰ ſuperbia ardens appetat excellentiam:⁊ glorioſius eſt virū vincere ꝙ mulierē:cōgruebat ei magis virū primo inſultu aggredi. ¶ Reſpondet:cōcedo mulier eſt fraudulentior viro:nō tñ ita iudicat ſicut vir.nec ſcit inuenire mediū ita ſubitū bonū ⁊ ꝑſpicax ſicut vir: licet in paruis tricis ⁊ rebus minutis ſuis in qua verſatur pōt melius iudicare. qḋ medicoꝝ eſt ꝓmittunt medici. ¶ Ad ſecundū cōcedo.ꝙ glorioſius putatur vincere fortiorē ꝙ debiliorē:ſi putaretur victoria proxima. ſed ſuꝑbus timet deijci et vinci.maluit vti medio vt ſit victor paulatiue inchoando a debiliore: ⁊ tādē cū ope debilioris vincere fortiorē.iudicabat demō adā oculatiorē ipſa eua tā per corporis cōplexionē ꝙ per inceſſum et geſtus.et mulierē cognoſcere poterat ex coſta viri deprōptā.putabat ſi ipa prīo peccaret īſtigare inoportune maritū peccare cum muliere adiutus: finaliter euaderet victor.ſi a viro inchoaſſet:⁊ fuiſſet ab eo victꝰ: de quo dubitabat: nec mulierē viciſſet.quia eam vir ſuus plus aīaduerſus cohibuiſſet ne demoni aſſentiret ¶ Dubitatur an nōnunꝙ ſit temptatio a carne ſine temptatione ab hoſte. ¶ Reſpōdetur ꝙ ſic. ſunt due temptationes inter ſe diſtincte: quarū neutra ab alia deſpēdet.ergo vna pōt eſſe ſine alia. Inſuꝑ. licet ad ymaginationem poſſibilē demon nunꝙ fuiſſet plaſmatus:adhuc potuit fuiſſe temptatio a carne.igitur. ¶ Contra iſtud arguit.inſtrumentum non mouetur niſi a ſuo motore.ſed caro corrupta eſt inſtrumentū diaboli:ſcḋʒ illud Job.9. terra tradita eſt in manus impij.i. in manus diaboli ſcḋm glō. ¶ Secundo arguit. victus a carnis tēptatione eſt ſeruus diaboli.ergo diabolus cooperat in illa pugna. quia nullus efficitur ſeruus in bello niſi pugnātis. ¶ Tertio. Jo.damaſcenus.li.2.c.4.de demonibus loquens: dicit ꝙ omnis malicia et immūde paſſiones ex ipſis excogitate ſunt.ſed temptatio carnis eſt immūda paſſio.igitur. ¶ Ad primū reſpōdetur:inſtrumētum vel organū aīatum poteſt ſeipſum mouere quemadmodū loqtur Ariſtoteles de ſeruo naturali:primo politicorū. ¶ Ad ſcḋm nego cōſequētiam.ſufficit ꝙ cooperabatur olim in cauſam vnde carnis rebellio ſequuta eſt. frequēter in bello victus efficitur ſeruus regis nō pugnātis actualiter. ¶ Ad tertiū dicit ꝙ vniuerſalis illa eſt moralis:vt in pluribꝰ tenēs. Inſuper:omnis immūda paſſio eſt a demone tanꝙ a cauſa propinqua vel remota. ¶ Secundo dubitat:vtra harū duū tēptationū eſt difficilior ⁊ cui earū difficilius reſiſtitur. ¶ Reſpōdetur:ſe habēt ſcḋm excedēs et exceſſum.ex parte temptātis demon eſt cautior et latēter impugnat.caro patenter et ꝑceptibiliter.tam interius ꝙ exteriꝰ mille per meandros nouit demon impugnare.altera ex parte caro facit bella plus ꝙ ciuilia in corpore myſtico. quia in corpore vero arma parat:rationē obnubilat: et eſt familiaris inimicus.modo dicit boeciꝰ nulla peſtis eſt efficacior ad nocendū ꝙ familiaris inimicus. Et mathei.12. Omne regnū in ſe diuiſum deſolabitur. ꝓpterea ſi caro temptet ſortem de peccato carnis demone non temptāte: et demon platonē temptet de peccato carnis ſenſualitate platonis non inſurgēte: difficilius eſt ſorti reſiſtere ꝙ platoni : et hoc ſi equaliter ſint inclinati ad peccandū.ſʒ ſi ſortes temptetur a carne: et plato in ſuperbia a demone:ſi magis inclinet ad peccatū carnis ꝙ ad ſuperbiā:difficilius erit reſiſtere carni ꝙ demoni.ſi econtrario inclinet: difficilius reſiſtit demoni. ſi autē equalis pronitas ſit reſpectu vtriuſqʒ:lʒ vnꝰ temptator ſit alio fortior:difficilius erit carni reſiſtere.homo debilitatur a ſeipſo:⁊ ratio obnubilat niſi obicem ponat in bono tempore.

Secūdo circa eandē diſtinctionē qrit:an pmꝰ parēs poterat peccare venialr in ſtatu īnocētie.nō inqro an ſtante ſtatu innocentie adā poterat peccare venialr in ſenſu ꝯpoſito. palā eſt ꝙ nō. peccato veniali cōmiſſo: non fuiſſet ſtatus innocentie vniuerſalis:ſed nocentie.nec pro nunc quero an veniali cōmiſſo:iuſticia originalis non fuiſſet per ipſum amiſſa.de hoc in quodā argumēto inquirā.intēdimus ergo inquirere an homo ſtans in ſtatu innocentie poteſt peccare primo venialiter ante omne mortale.ſiue iuſticia originalis amittatur ſiue non.contione ſic limitata:varia ē ad queſtionē rñſio. vna poſitio tenet ptē affirmatiuā.alia negatiuā. ¶ His premiſſis pono aliquas cōcluſiones:quaꝝ prima eſt. nō poterat eſſe motus ſurrepticius venialis prīo in ſenſualitate. probat hec cōcluſio.iuſticia originalis cohibuit vires inferiores parere rationi:vt Auguſti. dicit.14.de ciuitate dei.ergo. ¶ Secūda concluſio:mendaciū iocoſum in nobis veniale ſi fuiſſet primo ab adā cōmiſſum: non fuiſſet mortale propter altitudinē ſui ſtatus.probatio.nunꝙ altitudo ſtatus facit illud quod eſt de genere veniale in alio / eſſe mortale in altiori ſtatu vel alio: niſi ſit ei ꝓhibitio / votū / iuramētū / vł huiuſmodi / ꝑ communē doctorū theoricā:licet faciat de veniali minore veniale maius ratiōe alicuius circunſtantie.ſed in aliam ſpeciē peccati non mutat:ſic ſcilicet:ꝙ finitatē pene in eternā cōmutet.modo adā non habuit ſpeciale preceptū ne mentiretur iocoſe pro illo ſtatu : nec iurauit nec vouebat ꝙ non ſic mentiret prout ſupponit. ⁊ ſuppoſitione negata:capiat aliud de genere veniale.dixi preceptū vel prohibitionē:nō pono nunc diſcrimē. prohibet preſbytero cōtrahere vel exiſtēti in ſacris.ſi exiſtēs in ſacris cōtrahere niteret: mortaliter peccaret:vbi laicꝰ vel nō exiſtēs in ſacris cōtrahēdo nō peccaret.ſed hoc eſt propter ꝓhibitionē ſuperioris huic matrimoniū interdicētis. ſimiliter ſi ſortes voueret ꝙ nunꝙ mentiretur

iocoſe:mētiēdo deliberate mortaliter peccaret vbi alias vel alius illud nō vouēs ſolū venialit peccaret. ¶ Tertia ꝯcluſio.primū peccatū ade poterat fuiſſe vēiale . ꝓbatur: adā poterat pmo mentiri iocoſe ipi eue.ſʒ tale in adam ꝓ illo ſtatu nō fuiſſet mortale ex ꝯcluſione pcedēti.igitur maior ptʒ. adā erat liber ꝓ illo ſtatu ad peccādū vt euētꝰ rei docuit. ¶ Scḋo arguit ad idē poterat adā hēre motū ſurrepticiū circa illḋ qḋ ē ꝓhibitū ſub pena pctī mortalis: vt circa articulū fidei.ſed talis motꝰ:cū nō eſt actꝰ deliberatꝰ:ē ſolū vēialis nūc igit. ¶ Cōtra tertiā ꝯcluſionē arguit.ex ea ſeqt ꝙ per pctm̄ veniale hō fuiſſet eiectus de paradiſo ⁊ iuſticiā originalē amiſiſſet: quod eſt īconueniēs.ſi dicas.nō ſeqt.gr̄a ꝑueniale nec remittit nec ꝑdit.ſic nec iuſticia originał ꝗ vēiale ꝯpatit ſic gr̄a iuſticia origīalis ē gr̄a īferior. qꝛ ſine ea nō reddit hō deo gratꝰ. Contra. iuſticia originalis magis reddebat trāquillitatē ī hoīe ꝙ gr̄a:lʒ gr̄a aliquā ſuꝑeminētiā hēat.ꝗ ex vno nō potēs aliud inferre. ¶ Scḋo ſequit ꝙ cū iuſticia originali ſtaret triſticia ⁊ pena:quod non ſolēt ſcti ꝯcedere.pʒ:veniale illud nō ſemꝑ ſtetiſſet cū iuſticia originali:ꝗ oʒ ꝙ interdū deleretur ꝑ penitētiā.⁊ ſic adā triſticiā habuiſſet. ¶ Scḋo arguit ꝯtra eandē ꝯcluſionē. pctm̄ mortale ē circa finē veniale circa illa ꝗ ad finē ordinant mō ꝓ ſtatu īnocētie fuiſſet infallibilis firmitas ordinis vt ſemꝑ inferiꝰ cōtinetur ſub ſuperiori :ergo quādiu hō paruiſſʒ deo ⁊ ratio ſuꝑior ei paruiſſet ita diu bñ ſe habuiſſet circa īferiora. nec etiā tūc fuiſſet motꝰ ſurrepticiꝰ venialis:qꝛ nō fuiſſet īde liberatio.⁊ ex hoc ſequit ꝙ ſcḋa ꝓbatio eſt nulla. ¶ Ad primū dicit ꝙ deꝰ poterat(ſi voluiſſʒ) tollere iuſticiā originalē ⁊ adā euertere de paradiſo veniali cōmiſſo.⁊ ſi venialit pmo peccaſſet : vix cōſtat quod deus feciſſʒ.nūc vero ſcimꝰ ꝙ pmo mortalit deliquit:⁊ de paradiſo ē eiectꝰ.ſʒ ꝓbabiliter oñdimus ꝙ pmo poterat venialit deliquere.ꝗd deꝰ de eo feciſſet ſi pmo venialit peccaſſʒ nō ꝯſtat.alterū fuiſſet triū:ſcʒ:ꝙ cū de ꝑadiſo eieciſſʒ:vel ſtante iuſticia poterat ſuū veniale deteſtari ꝑ penitētiā ꝑuā ꝗ illi ſtatui nō repugnat abſolute:vel poterat ei remittere culpā deus ꝑ aliud opus ꝯſilij ita ei gratū ſicut culpa erat īgrata. ¶ Ad ſʒ dico ꝙ tā veiale ꝙ mortale ſūt circa finē ⁊ ea ꝗ ſūt citra finē.nō oīs actꝰ malꝰ circa finē vltimū eſt mortalis.nec oīs actꝰ malus circa mediū eſt venialis.nec ī hoc vllomō ē diſcrimen īt mortale ⁊ veniale. Scḋo. nō diſtīguūt ꝑ hoc ꝙ veniale ē ꝯtra ꝯſiliū ⁊ mortale cōtra pceptuʒ: vt quidā aiūt.nūꝙ actus ꝯtra cōſiliū ꝯmiſſꝰ ē peccatū.ſi aſſit ꝯtemptus cōſilij:pōt eē pctm̄ mortale ſicut veniale. ꝓpterea nō oportʒ ire ad illḋ diſcrimē. ſimiliter pōt eſſe ſurrepticiꝰ motus tā circa finē ꝙ citra finem ꝑ hoc in generali loquēdo mortale a veniali ſecernit. vnū ꝓhibet ſub pena tēporali in alio foro :⁊ aliud ſub pena eterna. nec ē ſufficienter ꝓbatū ab alijs ꝙ in ſuꝑiori portione in ſtatu innocentie non poterat eē motus ſurrepticiꝰ venialis.⁊ illo dato:adhuc adā facere potuit aliquid quod erat veniale ex genere:et ꝑ ꝯñs ei veniale :⁊ nullomō ꝓpter ſtatū mortale: vt in ſcḋa ꝯcłōe diximus. Ecce hō poterat prīo ſtatū innocentie amittere ꝑ veniale pctm̄ : ſʒ nō qḋlʒ.ꝗd ē ſtatꝰ īnocētie hūane durauit ab hoīe cōdito quouſqʒ eua prīo peccauit vel vltīo non peccauit.ſʒ ꝙ primū pctm̄ ſubito vel pure ꝑtibiliter produxit.ſʒ adhuc erat ſtatꝰ īnocentie viri.

In hac diſtinctione.22. duo inquirā pmo de grauitate pctī ade.an pctm̄ ade fuerit pctō eue grauiꝰ.2. magiſter loquitur de ignorātia.ſo inquirā an peccatū ade ⁊ cuiuſlʒ alterius excuſet ignorātia. ¶ Quoad primū ſupponatur vna diſtinctio ꝙ vnū pctm̄ pōt alio dici maius multis modis Unomō qꝛ maiori bono formaliter oppōit.⁊ ſic odiū dei ē peſſimū īter pctā.qꝛ dilectioni dei que eſt actus optimus opponit.modo meliori actui peior opponitur.vnū peccatū eſt etiā alio maiꝰ qꝛ pluribus difformitatibus eſt inuolutū. ⁊ ſic ē fratri minori maius peccatū frangere ieiunium in die veneris prime ebdomade integre in quadragesima ꝙ in alio die veneris.ratio.qꝛ pluribꝰ preceptis cōtrait.ergo ſuus actus pluribꝰ difformitatibus eſt inuolutus.cū tribus pceptis cōtrauenit:tres virtualiter difformitates īuoluit.hoc mō cācellarius et examinatores examinis ſancte genouefes plus peccant ꝙ examinatores noſtre dñe.ratio.cū hoc ꝙ hi et illi iuſticie diſtributiue de honore īꝑtiendo ꝯtraueniūt.ſuperiores iurāt:nō aūt inferiores.3.ex interiori actu volūtatis vnus actus eſt alio peior.4.ex maiore ſeqla dāpni vt de pctō ade cōtigit.quīto ex minore allectiuo ad peccanduʒ .ſexto ex circunſtantia īgratitudinis hō qui eſt magis dotatꝰ naturalibus vel gratuitis a deo ꝙ alter is plus peccat ⁊ ī hͦ pctm̄ viri mulieris pctm̄ exuꝑat.plus prudētie ⁊ ſtabilitatis habet vir ꝙ mulier.ex illo ptʒ:vnū peccatū pōt aliud in vna circunſtantia excedere ⁊ excedi ab eodē ī alia vel in pluribus.tūc reſpiciendū eſt ad illud quod abſolute plus grauitatꝭ habet. ¶ His pmiſſis pono ꝯcluſiones queſtiōi rñſiuas:quarū prima eſt. Peccatū eue fuit grauiꝰ pctō ade.probatur hec cōcluſio. eua plus a deo punita eſt ꝙ adam:ꝗ peccatum eius fuit maius peccato ade. ꝯñs tenet de pena inflicta: pctō nō plꝰ perturbāte rempublicā ꝙ aliud. rapina vel furtum in mundo plus punitur in foro exteriori ꝙ adulteriū:qꝛ vnū ē cū violētia:aliud ſine violentia ⁊ occłtū putatū. añs pʒ:maior ē pēa a deo mulieri inflicta ꝙ viro.pʒ geneſis.3.mulieri datū ē ī dolore ꝑere ⁊ ī ꝑtu ē magnꝰ dolor vt ſcriptura dicit ē dolor ſimilis ꝑturiēti viro ſolū datū eſt in ſudore vultꝰ veſci ſuo pane. ¶ Itē:mulier poſtꝙ pctō aditū ōdit appetijt ſcire ſic deꝰ ⁊ diabolo credidit ¶ Scḋo mlier ſeipaʒ ⁊ virū ī pctm̄ pcipitauit.vir autē non precipitauit mulierez in pctm̄.ſʒ magnū allectiuū habuit a mlıere ad peccādū vltra īſtigationē diaboli vltra hūit pulcrā

mulierē ꝛ bñ plaſmatā / dotes nature hñtē: quā triſtē vidit. q2 p̄ma frōte adā ꝯcedere noluit. nec aliā humanā ſocietatē habuit. alliciebatur g̊ pro thoparēs triſticie materiā a ꝯiuge auferre. mulier tñ īmediate fuit tēptata ab hoſte: non Adam. ¶ Tertio: cū maiori libidine ꝛ ītēſius peccauit mulier q̄ꝫ vir: ꝛ in plura pctā deſcēdit in illo progreſſu q̄ꝫ vir. ergo pl⁹ intēſiue ꝛ extēſiue ī illo progreſſu peccauit q̄ꝫ vir. pctm̄ mulierꝭ ex maiori ſuperbia proceſſit q̄ꝫ pctm̄ viri. volebat aſſimilari deo. credebat iſtō poſſe fieri pctō iā admiſſo. prime a Thi. 2. Uir nō eſt ſeduct⁹ ſ3 mulier. vir ſerpēti nō credidit: mulier aūt aures accōmodauit. nec excuſando ſe ad deū dixit mulier decepit me ſed mulier quā dediſti mihi ſociā dedit mihi ꝛ comedi. in vtroq3 fuit inobedictia ꝛ gula. ¶ Scd̄a ꝯclo. l3 pctm̄ ade nō erat maximū / fuit tñ multū graue. hec ꝯclo h3 duas ptes: quarū prior eſt. nō erat maximū. p3. nō erat graui⁹ nature vel īmediate ꝯ̄ deū: ſed ſolū ꝯ̄ ius poſitiuū diuinū de nō comedēdo illo fructu. ¶ Inſup. adā ꝯſecut⁹ ē ſui pctī remiſſionē: parit ꝛ eua: nō aūt demō. Secūda ps p3 ex diſtictiōe. 7. Prior ps pt3. Sapiētie 10. qui p̄⁹ formatus eſt a deo pr̄ orbis terrarū cū ſolus eſſet creatus cuſtodiuit ꝛ eduxit illū a delicto ſuo. h̄ dicit Aug. in epl'a ad Enodiū: ꝛ Anſelmus ſcd̄o libro cur de⁹ hō. mō pctm̄ irremiſſibile eſt remiſſibili maius. ¶ Scd̄a pars cōclonis p3. Ex pctō ade ſecuta ſunt multa mala tā pene q̄ꝫ culpe ī mūdo. ergo ſeq̄tur ꝙ ade peccatū erat grande: ꝛ a fortiori eue ex cōcluſione precedenti ¶ Cōtra ꝯcluſionē p̄orē arguiť. adā erat multo oculatior muliere: et meliora ꝯſecut⁹ ē naturalia q̄ꝫ mulier. ergo graui⁹ trāſgrediendo peccauit. t3 ꝯſequētia p dictū gregorij: homelia ſup illō mat thei. 25. hō q̄dā peregre proficiſcēs: ꝛ recitamus ī cōi cōfeſſoꝝ: ꝯſiderare admonemur ne nos qui pl⁹ ceteris ī hoc mūdo aliq̄d accepiſſe cernimur ab actore mūdi g̃ui⁹ inde iudicemur ¶ Secūdo nō erat p̄ceptū datū ml'ieri ne comederet: ſ3 ſoli ade ante mulierē plaſmatā. ¶ S3 hinc dices (et recte) vir mulieri ſig̃uit / ſm̄ illud apl'i de muliere loquētis. Si q̄d dicere voluerit domi viros ſuos interrogent. qō cōuicitur ex rñſione mulieris ad diabolū. dixit: p̄cepit nobis de⁹. ꝛc̄. ꝛ ante mulierē cōditā ade dixit de⁹ pluralr̄: de ligno ſcientie boni ꝛ mali ne comedatis ¶ Cōtra. eua nō poterat ita cito ītelligere adā l3 poterāt īponere idioma ſucceſſu tēporis ꝛ ītelligere ſe iuicē: tñ in tam breui tēpore nō videtur quō mulier virū ītelligeret ¶ Rñdeť. primū argumētū bene probat q̊ ad aliquā circūſtātiā pctm̄ ade habuit augmētū ſup pctm̄ mulieris: tñ illa circūſtātia nō tātū facit ad magnitudinē pctī ſic̄ alia q̄ in muliere ꝯcurrunt. ¶ Ad ſcd̄m rñſu3 ē īterarguēdū ſimiliť ſufficienter ad finē vſq3 excluſiue. eua ſatis bñ adā ītellexit. l3 q̊ ad bruta ꝛ multa alia / adā reb⁹ noīa īpoſuit / vt ſacra geneſis canit hyſtoria. ¶ Cōtra p̄orē partē ſcd̄e cōcluſiōis cū ſua probatiōe arguiť ſic. adā habuit iuſticiā originalē: ꝛ erat creat⁹ in gr̄a vt v̊oſimili⁹ eſt. Demō nō habuit iuſticiā originalē: nec tātū auxilij ad reſiſtēdū. g̊ adā pl⁹ peccauit q̄ꝫ demō. t3 ꝯñā ſ3 Aug. 14. de ciuitate dei. c. 12. dicētē ꝙ p̄ceptū qō violauit adā tāto maiore īiuſticia violatū eſt q̄ꝫto faciliori poſſit obſuātia cuſtodiri. ¶ Scd̄o ar̄. adā nō peccauit ex īfirmitate vel ex ignorātia. g̊ peccauit ex electiōe. ꝛ per ꝯñs pctm̄ ſuū fuit maximū. ¶ Tertio arguitur. per illō glo. q̄ nō rapui tūc exoluebā. Adā et eua rapere voluerūt diuinitatē ꝛ p̄diderūt felicitatē. mō rape diuinitatē ē maximū pctm̄: vt patuit diſt. 6. hui⁹ / de prīo angelo: ꝛ diuinitas ē min⁹ homī ꝓportionata. ergo multo magꝭ peccauit adā q̄ꝫ demō. ¶ Quarto ar̄ ad idē. q̄ꝫto pctm̄ eſt magis nociuū tāto ē graui⁹. ſic ē de pctō ade. q2 per illō tota natura hūana ab eo deſcēdēs eſt īfecta. ¶ Quīto: maiori pena punitū ē pctm̄ ade q̄ꝫ pctm̄ alicui⁹. ergo ē mai⁹. añs p3. nō ſolū ī adā ſ3 ī tota poſteritate. ¶ Ad primū ꝯcedo ꝙ habuit iuſticiā: ſ3 demō pl⁹ habuit: p̄clariſſima naturalia ꝛ nullā rebellionē ītrīſecā. multo graui⁹ peccauit. fuit lucifer alijs demōib⁹ cā ruine: ꝛ cū h̄ primis parētib⁹. ¶ Ad ſecundum concedo ꝙ peccauit adā ex electiōe. ſ3 nō ſeq̄tur ꝙ ē maximum ꝛ p3 de illo q̊ ex electiōe dicit v̊bū iocoſū vel venialiter peccat. ꝯcedo tñ ꝙ pctm̄ ex electiōe circa idē obm̄ ꝛ ceteris paribus h̄ dēpto ꝙ ip3 ē ex electiōe ꝛ alia duo pctā ſūt ex ignorātia vel īfirmitate: ē maius altero duoꝝ. Ratio. quodl3 aliorū duoꝝ h3 cā3 ipm̄ alleuiātē. ¶ Ad tertiū dico ꝙ adā nō appetijt eq̄litatē dei directe ꝛ formaliter: ſed ſolū interp̄tatiue: ad hūc ſenſu3 ꝙ ſuā volūtatē volūtati dei p̄ponebat: more anſelmi loquēdo de caſu diaboli ꝙ oīs peccās vult rapere equalitatē dei. ¶ Ad quartū d2 ferme ſilr̄ ſic̄ ad p̄mū. pctm̄ angeli fuit magis nociuu3 pctō adde Prīo fuit magis nociuū angelo q̄ꝫ pctm̄ ade fuit nociuū ade. Etiā pctm̄ āgeli fuit cā pctī tā āgelis q̄ꝫ hoīb⁹. ¶ Ad q̄ntū nego ꝙ pctm̄ ade fuit magis punitū ī adā q̄ꝫ ī demōe. xp̄s ī reſurrectiōe eripuit adā a l̄ibo patrū. demō ꝯtinuo puniť ī orco. Alij ab adā deſcēdētes ꝓ ꝓprijs ſuis pctīs puniūtur: ꝛ nō ꝓ pctō ade. Fateor tñ ꝓpť mala q̄ ſequēda erāt v̊oſimiliť ipi ade: aggrauabať malicia ſui pctī. ſ3 ipe nō ſciebat tot mala euenire ad trāgreſſionē ſuā / nec ſcire tenebať. ſi adā debuit dāpnari ꝓ illo pctō: ꝛ caym ꝓ abelis occiſiōe ſolū: multo maior pena inflicta fuiſſet ipi caym q̄ꝫ ade. ſortē ī exiliū mitti cū tota poſteritate ñ ē tāta pena ſic̄ platonē dira morte trucidari. ¶ S3 dicis. adā debuit euā caſtigare vt a pctō ceſſaret nec demoni crederet. ſciebat oppoſitū verū ꝙ p̄ eſum pomi nō fierēt ſic̄ de⁹ ſciētes. h̄ debuit mulieri oſtēdere. ꝛ q2 nō fecit: g̃uiť peccauit. ¶ Rñdeo / forte h̄ fecit. ſ3 crebro mulieres paſſionate pl⁹ credūt diabolo q̄ꝫ prudēti viro. ꝛ cū ipa pctm̄ ꝛ deceptionē iā admiſit: īoportune erga virū īſiſtebat quatenus comederet. et hoc a viro prima fronte impetrare nequiens triſtabať: cuius triſticiam abolere voluit Adam per pomi vetiti

comeſtionem. ¶ Dubitatur. ſi eua peccaſſet ꝛ nō adā poſteritas in pctō originali fuiſſet cōcepta magiſter ſententiarum opinať ꝙ nō. ꝛ idē tenet anſelmus libro de ꝯceptu virginali. iſtud ē rōnabile. q2 precipua cura poſteritatis ade ꝛ nō mulieri cōicata ē: vel de⁹ illo ſuppoſito ade creaſſet aliam mulierem. vel ſi ſecū māſiſſet eua: ꝛ ꝓles genita fuiſſet in iuſticia origiali cōcepta: iuſticia originalis ē dei donum ex carne nō dependens

SEcundo circa hanc diſtictionē q̄ritur: an ignorātia excuſauit peccatu3 ade ꝛ cuiuſl3 alteri⁹: ¶ Pro ſolutiōe q̄ſtiōis aliq̄s ignorātie diuiſiōes ſignabim⁹ poſtea dabiť q̄d noīs. Poſtea ꝯcluſiue reſpōdebim⁹ ad q̄ſtionis titulū. ¶ Duplex ē ignorātia vt dicit ariſtoteles. 2. p̄orū. q̄dā praue diſpoſitionis: ꝛ nihil aliō ē q̄ꝫ aſſēſ⁹ falſi nō ſignificātis taliter eſſe q̄liter ē vel diſſēſ⁹ veri. aſſenſ⁹ hui⁹ h̄ eſt falſū nō ē error. ptrāſeam⁹ tricas taliū ꝓpoſitionū: hec nō ſignificat ſic̄ ē hec ſignificat alr̄ eē q̄ꝫ ē Alia ē ignorātia pure negatiōis. ignorātia pure negatiue capiendo capiť dupliciť. vno mō pure negatiue / vt negationē īfinitātē īcludat. ꝛ tm̄ valet ſicut nō ſciēs. hoc mō lapis ē ignorās. cōiť tñ ſic nō capim⁹: ſ3 p̄uatiue: vt nō ſciētiā cū aptitudinē ad ponendū dicat. et ſic ignorās ē inſciens apt⁹ nat⁹ ſcire Ignorātia praue diſpoſitiōis ad ſcire opponiť ꝯ̄rie: ſicut ſciētia ꝛ error / vel aſſēſ⁹ et diſſenſ⁹. 2. mō ignorātia ꝯtradictorie ad ſcire opponiť. 3. mō p̄uatiue ignorātia q̄l3 iſtoꝝ mōꝝ ſectiōes patiť ſiue ex pte obiecti: hoc ē rei q̄ ignorať: ſiue ex pte volūtatꝭ. ¶ Quedā ē ignorātia iurꝭ. alia ē ignorātia fctī ſic̄ iacob ſi p̄ma nocte cognouerit lyā ignorauit vnū fctm̄: an illa eſſet rachel ī tenebris. ſed non ignorauit ius: ꝙ req̄ritur mutuus ꝯſenſ⁹ ad matrimoniū. ꝛ iteꝝ ignorātia iuris ē ml'tiplex Nā q̄dā ē ignorātia iuris nature alia ē ignorātia iurꝭ poſitiui. vel ſic. q̄dā ē ignorātia iuris nature: q̄dā iuris diuī: q̄dā iuris hūani ꝛ hoc duplr̄. vel iuris pōtificij ceſarei / vel alterius hoīs. nō putes inter has acceptiōes eē diſcrepātiā realē: ſ3 pluralitatē noī3 multa mēbra materialiter coīcidūt. ſ3 loq̄ntes vtūť nūc vno mō loquēdi: nunc alio. ¶ Rurſus: duplex ē ignorantia. q̄dā īuīcibilis: quā q̄s nō teneť ſcire. ¶ Quo fit oīs ignorātia quā q̄s nō pōt vicere ē īuīcibilis p3. nēo teneť ſcire illō qō nō pōt vicere ¶ Scd̄o ſequitur: occidēs in furia etiā culpabili p̄miſſa ē ī ignorātia īuīcibili: ꝛ quicquid facit p̄ ignorātiā īuincibile3 excuſať. p3. tūc nō eſt in ptāte eius ſcientiā habere. Itē: nemo peccat ī aliquo tp̄e quī ī eode3 tp̄e eſt ī ei⁹ ptāte nō peccare: ꝛ p̄ ꝯñs qō eſt mihi ignorātia vincibilis doctore p̄ñti: ſi doctor diſcedat: nec poſſū aliq̄ue3 hēre: ē mihi ignorātia īuīcibilis. ꝛ ſi requirať vn⁹ dies ad hoc ꝙ ſciam aliquid: ante fine3 illi⁹ tp̄is eſt mihi ignorātia īuīcibilis. ¶ Ulterius ſequiť. aliq̄ eſt ignorantia īuīcibilis quā quis pōt vicere. p3: ſi quis figat ſe ſacerdote3 qui ab alijs talis putať: facio tale3 ꝓ me celebrare diuina: illa ignorātia eſt mihi inuīcibilis: quā tñ poterā vicere: ſi ſerioſe īſtitiſſe3 ſ3 nō tenebar. ſic ō laico cūte ad eccleſiā: ꝛ ē vnū ieiunium in ebdomada quod ignarus plebanus nō edicit. is laic⁹ illo die carnes comedens non peccat cū ai3 applicuerit ſcire q̄ a plebano dicūť Feci ſicut alij oculati viri: vel putati a prudētibus: nō negligenť. ꝛ hoc ad ignorātiā īuīcibilem in oī materia ſufficit. ¶ Alia eſt ignorātia vincibilis. ꝛ eſt ignorantia quā quis vincere tenetur. ꝛ tal'ē duplex. q̄dā ē ignorātia affectata: vt cū q̄s habet nolle ſciendi. ſicut de quibuſdā diciť noluit ītelligere vt bene agere. recede a nobis / ſcientiā viarū tuaꝝ nolum⁹. 2. eſt ignorātia craſſa ꝛ ſupina. qñ hō diligētiā adhibet ad ſciendū q̄ o3: ſ3 nō tāta3 quantā teneť. ꝛ dr̄ tranſlatiē ad ſimilitudinē hoīs craſſi: q̊ ſolet eē pigri. ꝛ ſupina: q2 h3 oculos in terrā: eternis poſtpoſitis. ¶ Iterū: triplex eſt ignorātia. q̄dam actū p̄cedens. quedā actū cōcomitans. q̄dam actū ſequens. precedēs actum eſt ignorantia qñ ſi peccans ſciret nō peccaret. ſiue tali ignorantia peccatū: hoc eſt actus ipſe ſiue voceť peccatum ſiue non nullomodo fieret. ꝛ hoc eſt agere p̄ ignorantiā. vt occido pr̄em in bello inť hoſtes. ſi ſcirē nō facerē: iſta eſt ignorātia īuīcibilis. realiť. ignorantia actū cōcoītās ē dū quis peccando aliqua ignorat q̄ nec ſūt cauſa nec effectus peccati. vt ſi quis cōcederet ī die ieiunabili ignar⁹ ieiunij: q̊ nō min⁹ faceret dato ꝙ ſciret ieiuniū. ꝛ hoc ē agere ignorādo: hoc eſt: ignorātia ſe h3 ꝯtigenť ad operationē: ita ꝙ ꝓpť illā ignorātiā nec agēs agit nec ab operatiōe ceſſaret. g̊ aliō eſt agere ex ignorātia ꝛ agere ignorando ignorātia attñ ſequens ē pena ꝛ effect⁹ pctī vt ignorātia q̄ temulētiā ꝯſequiť vt ī ſtupro loth iebriato a filiab⁹. ¶ His p̄miſſis: rñdēdū ē ō ignorātia excuſāte ꝛ nō excuſāte ī cōi. poſtea de ignorātia ade ꝛ eue: gr̄a cui⁹ potiſſimū mota ē q̄ſtio ¶ Prima ꝯclo ſit hec. ignorātia īuīcibilis excuſat a toto pctm̄. excuſař a toto ē totā maliciā culpe auferre. Probať hec ꝯclo: null⁹ faciēs oē illō ad quod teneť peccat in ſic faciēdo. ſ3 oīs ignorans īuīcibiliť eſt hmōī. igiť. t3 ꝯñā ī. 2. mō p̄me figure: ꝛ p̄miſſe ex dictis clarēt. hec dr̄ a legiſtis ignorantia ꝓbabilis: q̄ in toto excuſat errātē. C. de iu. ꝛ facti ignorantia. l. error. ꝛ ꝯclo intelligiť tam de ignorantia pure negationis q̄ꝫ praue diſpoſitionis: ſiue ſit neſciētia ſiue error īuīcibilis ſequiť quātūcūq3 hō dat operam rei licite et facit diligentiam ad qua3 teneť: nō peccat quicq̄d agit ex illa ignorātia. ¶ Secunda ꝯclo: l3 ignorantia craſſa ꝛ ſupina non excuſat a toto: tñ excuſat a tanto. excuſare a tanto eſt excuſare a parte peccati. prior pars hui⁹ ꝯclonis patet. quia ſic agens facit actum difformem contra legem precipientem inquirere que recta ſunt. Eccle. ſexto: cogitatum habe in preceptis dei et in mandatis illius maxime eſto aſſiduus. et ad Epheſios. quinto. Nolite fieri imprudentes / ſed intelli-

gentes q̃ ſit voluntas dei.de tali ignorantia ſcri
bit apl's ad Corinthios.14.Si q̇s ignorat igno
rabitur.Scõa pars pȝ.ſcia auget pctm̃:vt in q̃ſti
one p̄cedenti diximꝰ de pctõ ade.ꝛ Aug.14.de
trinitate.c.15.qui nõ videt queẽadmodũ viuẽduȝ
eſt excuſabiliꝰ peccat q̃ꝙ qui videt ꝙ nõ eſt tranſ=
greſſoꝛ legis incognite.ꝛ.21.libꝛo cõtra Fauſtũ
de Loth loquens:qui ebꝛius cõcubuit cũ filiabꝰ
ſuis:dicit ꝙ culpandus eſt:nõ tñ quãtũ ille ince=
ſtus:ſed q̃ꝙtum illa mereꝫ ebꝛietas.de h̄ i.17.di=
ſtinctione quarti diximꝰ.❡ Itẽ Algazel.5.Phi
ſicoꝝ.c.4.ait.qui creſcit in ſcientia ꝛ nõ creſcit
in bona vita elongabitur a deo.ꝛ pȝ hec pars ra
tione.Omne peccatũ eſt volũtariũ/vt dicit Au=
guſtinꝰ pꝛio libꝛo retracꝫ.c.12.Pctm̃ vſqȝ adeo
volũtariũ malũ eſt:vt nullo mõ ſit pctm̃ ſi nõ ſit
voluntariũ.g̊ qõ tollit de volũtario tollit de pec
cato.ſed ignorantia tollit de volũtario.3.Ethic.
et nichil eſt volitũ niſi cognitũ.igiꝫ.❡ Inſuper.
hoc pȝ per aplm pꝛie ad Thi.1.Miam dei cõſe
cutus ſum:qꝛ ignoꝛans feci i icredulitate.nõ vi=
detur ante laboꝛaſſe ignoꝛãtia iuĩcibili:nec igno
rãtia affectata/notũ eſt.igiꝫ illa ps ꝯcl'ois vera.
ꝛ p ꝯñs tota cõcluſio:ſiue ſit ſermo de ignoꝛãtia
pure negatiõis/ſiue de aſſenſu erroneo.❡ Ter=
tia cõcluſio.ignoꝛãtia affectata auget pctm̃ ꝛ ip=
ſum nõ diminuit.pȝ.ipa nihil tollit de volũtario
ergo de pctõ nihil diminuit.❡ Inſup.addit pec
catũ pctõ.vult talis peccare:ꝛ cũ hoc tollere fre
nũ a pctõ cohibitiuũ:ſcȝ ſtimulũ cõſcientie vt li=
berius peccet.ergo aĩm fixũ hȝ ad peccandũ.et
p ꝯñs cũ magna libidine peccat.cõtra tales im=
pꝛecatur ſcriptura:noluit ĩtelligere vt bñ ageret
vt ſuperiꝰ ĩ hac q̃ſtiõe allegauimꝰ.❡ Quarta cõ
cluſio.ignoꝛãtia vĩcibilis nõ mõ nõ excuſat tota
liter pctm̃:ſȝ ĩ ſe eſt pctm̃.Pꝛobatio.bñ ſeq̇tur.ob
ligoꝛ hoc ſcire.g̊ ſi habeo oppoſitũ ꝯrie vel ꝯdi=
ctoꝛie libere:trãſgredioꝛ p̄ceptũ.ꝯña tenet.quia
p̄cepto affirmatiuo q̊ p̄cipiꝫ aliq̇d:ꝓhibeꝫ illiꝰ
oppoſitũ.g̊ ſi aliq̇d p̄cipiꝫ ſciri ꝓhibeꝫ etiã igno
rari.hec cõcluſio pȝ p ꝓbatiões ĩ ſcõa cõcluſiõe
adductas.ꝛ pȝ Eſaye.5.ꝓptea captiuꝰ ductꝰ eſt
ppl's meꝰ qꝛ nõ habuit ſciaȝ.ꝛ.3.Ethicoꝝ:hoĩes
vitupanꝫ ꝓpter ignoꝛantiam.ſȝ eſt diſcrimen de
ignoꝛantia pꝛaue diſpoſitiõis ꝛ ignoꝛãtia pꝛaue
negationis.Ignoꝛantia pꝛaue diſpoſitionis vin
cibilis ſemp eſt pctm̃.pȝ.oĩs actus ꝯ p̄ceptũ ne=
gatiuũ ꝓ oĩ tpe q̊ libere eliciꝫ ẽ pctm̃.ſȝ talis ig̊=
rantia eſt ꝯtra p̄ceptũ negatiuũ.nã bñ ſeq̇tur.ha
beo p̄ceptũ affirmatiuũ de credẽdo hoc/deꝰ eſt
trinꝰ ꝛ vnꝰ.g̊ habeo ꝓhibitionẽ de oppoſito ꝯ=
rio.oẽ affirmatiuũ negatiuũ ĩcludit.ſic̄ p̄ceptum
de dilectiõe dei ĩcludit ꝓhibitiõeȝ odij eius.ſed
ignoꝛãtia pure negatiõis eoꝝ q̃ q̇s ſcire teneꝫ nõ
eſt ꝓ q̊lȝ tpe q̊ habeꝫ pctm̃ hñti.Pꝛobatio.pꝛece
ptũ affirmatiuũ ſẽper obligat:ſȝ nõ ꝓ ſẽper:ſȝ ſo
lũ aliq̃ñ.ſȝ p̄ceptũ de ſciẽdo vel credẽdo ẽ affir=
matiuũ.g̊ nõ obligat ꝓ ſẽper.cũ nõ obliget ꝓ ſẽ
per:dabile eſt vnũ tps ĩ q̊ q̇s nõ obligaꝫ illõ ſci=
re.g̊ tũc ſine pctõ ignoꝛat iſtõ ignoꝛãtia pure ne=
gatiõis.❡ Quĩta ꝯcl'o.pctm̃ p̄moꝝ parẽtũ nõ p
ceſſit ex ignoꝛãtia.pȝ.mulier ſciebat viro minꝰ
diſcreta:Geñ.3.ſerpẽti dixit eua.p̄cepit nob̄ deꝰ
ne comederemꝰ.g̊ h̄ verũ nõ latuit.❡ Cõtra pꝛi
mã ꝯcl'onẽ arguiꝫ.ignoꝛãtia inuĩcibilis excuſat
a/pctm̃ a toto.g̊ a/pctm̃ eſt.qꝛ ſi a/pctm̃ nõ ſit:
falſum eſt dicere ꝙ ignoꝛãtia excuſat a/peccatũ.
❡ Reſpõdeꝫ negãdo ꝯñaȝ theologice loquẽdo
excuſare a/pctm̃ ẽ facere ꝙ a/qõ alias eẽt pctm̃
nõ ſit pctm̃.nõ ĩſiſto in h̄:ignoꝛãtia ĩuĩcibilis ex=
cuſat ab a/pctm̃/eſt vna affirmatiua cuiꝰ p̄dica=
tũ nõ ſupponit:cũ ps eiꝰ nõ ſupponit vltra ĩſtan
tias cões.Turpe eſſet ĩ theologia vel ſimiles cõ
ditiões in q̇bꝰ hec regl'a verũ non hȝ afferre:vel
tali rl'e ĩniti.❡ Scõo arguiꝫ ꝯ eãdẽ ꝯcl'onẽ.ſi ali
quis ĩfans eẽt poſitꝰ ĩ carcere ab oĩ ppl'o ſepara
tus tali eſt ignoꝛantia inuĩcibilis ſcire fidẽ.Sed
ſine fide ĩpoſſibile eſt placere deo:ad Heb.xj.er=
go ignoꝛãtia ĩuĩcibilis nõ excuſat quẽlȝ habentẽ
❡ Rñdeꝫ:caſu admiſſo deꝰ talẽ illuĩabit:ſi bñ na
turalibꝰ vtaꝫ.ſic̄ nõ deeſt creaturis ĩpotẽtibꝰ effe
ctus ꝓducere qñ coꝛpꝰ hoĩs ĩ matrice eſt oꝛgani
ſatũ:ꝛ nulla creatura põt aĩam ĩtellectiuã ꝓduce
re:aĩaȝ creat deꝰ.ſic ĩdiſpoſito ſubiecto aĩe/fidẽ
eoꝝ q̃ ſũt neciã ad ſalutẽ ꝓducit:ſi doctoꝛ extrin
ſecus nõ aſſit:ꝑm illud.1.Io.2.non habetis ne=
ceſſe vt q̇s vos doceat:ſȝ ſic̄ vnctio docebit vos
de oĩbꝰ.ꝛ pȝ exẽplariꝫ de Coꝛnelio Cẽturiõe et
eunucho cãdacꝭ regie a Petro Philippo ĩſtructꝭ
vt lectio actuũ docet ꝛ de btã barbara/ꝛ btã Cri
ſtina pȝ.❡ Arguiꝫ ꝯ ꝓbatiõeȝ ſcõe ptꝭ ſcõe ꝯcl'o
nis:pꝛobãdo ꝙ nõ oẽ qõ minuit cognitionẽ mi=
nuit rõnẽ volũtarij:ꝛ h̄ ſic.volũtas ex libertate
ſua plꝰ p̄t amare rẽ minꝰ cognitã ꝛ magis cogni
tã minꝰ velle.Res viles quãto magꝭ cognoſcunꝫ
tãto minꝰ appetunꝫ.pꝛopꝫea ſi iacob cognouiſſȝ
ꝙ fuiſſet lya:reſilijſſet:ꝛ actꝰ nõ fuiſſet factꝰ.ſȝ a=
ctus factꝰ ẽ ꝛ bonꝰ.g̊ ẽ volũtariꝰ.❡ Rñdeꝫ.nihil
ẽ volitũ niſi cognitũ:ſȝ aliq̇d p̄t eẽ magis cogni
tũ ꝛ minꝰ volitũ:vt ĩ diſt.25.dicemꝰ.ſȝ ĩ ꝓpoſito
actꝰ ẽ cognitꝰ q̊ ad ſbaȝ:ſȝ circũſtãtia ſit ignota:q
ſi eẽt cognita ſba actꝰ nõ eẽt volita.vt poſito ꝙ
iacob lyã p̄ma nocte cognouiſſet:qõ ẽ voſiꝫe:co
gnouit ſbaȝ actꝰ ſui:ſȝ ignoꝛauit an eẽt lya.ſi illã
circũſtãtiã cog̊uiſſet:nõ poſuiſſȝ ſbaȝ actꝰ❡ Se
cũdo arꝫ ꝯ ſcõaȝ ꝯcl'onẽ.ig̊ꝛãtia ẽ malũ.g̊ nõ mi=
nuit pctm̃.tȝ ꝯſequentia.malũ additũ malo non
minuit malũ:ſȝ maliciã auget.❡ Tertio.ebꝛio
debẽꝫ duplices ĩcrepatiões.3.Eth̄.g̊ ig̊ꝛãtia nõ
excuſat.❡ Cõfirmaꝫ hec auctas ariſt.ex glo.ſup
illõ ad Rom̃.2.ig̊ꝛãs qĩ benignitas dei.ꝛc̄.g̊uiſ
ſime peccas qꝛ ig̊ꝛas te ꝯtempnere.ſi g̊uiſſime.g̊
pctm̃ auget ꝛ nõ diminuit❡ Ad ſcõȝ rñdeꝫ.aliq
ẽ ig̊ꝛãtia q̃ ẽ ſolũ malũ pene ꝛ nõ culpe.ꝛ iſtõ ad=
ditũ malo nõ reddit ipȝ peiꝰ.❡ Scõo dico.ſtat
ꝙ vnũ malum culpe ſit cã remota minoꝛis mali
culpe:qꝛ tolliꝫ illõ qõ ẽ cã ꝓpiq̃ pcti:vt rõ ꝛ volũ
tas.ſi q̇s ex ĩtẽpãtia ĩ ĩfirmitatẽ ĩ frõte q̇drageſi
me ĩcidat:tal' õobligaꝫ a ieiunio q̇drageſie:ſȝ de
bilitas ẽ cã pꝛopiq̃ deobligatiõis ab illo ieiunio

❡ Ad tertium.illud dictum nõ eſt ariſtotelis:ſȝ
cuiuſdã legiſlatoꝛis pitago.vt patȝ ſcõo politico
rũ.ad auctoꝛitatẽ gloſe diciꝫ:ipſa intelligiꝫ po=
tiſſimũ de ignoꝛãtia affectata.in ignoꝛãtia craſ=
ſa non eſt peccatum grauius:ſed periculoſius.qꝛ
qui factum ſuum ignoꝛat eſſe peccatũ:non querit
remediũ ſe emendãdi.❡ Contra tertiã cõcluſio
nem arguitur.omnes homines natura ſcire deſi
derant:pꝛimo methaphiſice.ergo nulla eſt igno
rantia affectata.ergo cõcluſio pꝛeſupponit fal=
ſum.❡ Secũdo arguiꝫ cõtra cõcluſionem:in ſe
habens ignoꝛantiã inuincibilẽ faciens actũ ma=
lum:gratia exempli actum vſure non peccat ſue
conſcientie cõtraueniendo.et tamẽ habẽs con=
ſcientiã remoꝛdentẽ in oppoſitũ laboꝛãdo ſcire
veritatẽ/peccat:et cum hoc faciendo actũ malũ
❡ Ad pꝛimũ dicitur:ꝙ illa auctoꝛitas intelli=
giꝫ de appetitu et deſiderio naturali:quod nul=
lum actũ elicitũ ab appetitu diſtinctũ ponit.ap=
petitus liber habẽs actũ elicitũ appetitui natu=
rali confoꝛmẽ diciꝫ naturalis aliquomodo.com
muniter homines habẽt elicitũ ad ſcire quando
occurrit materia ſciendi:non tamẽ efficaciter.qꝛ
non quilibet apponit operã:ſed multi toꝛpẽt et
de per accidẽs ſcire nolũt.❡ Ad ſcõm argumen
tum dico:licet ꝯueniẽs cõſcientie ſue magis pec
cat ꝙ non contraueniens ceteris paribus:hic ce
tera ſunt imparia.eſt vnũ peccatũ alteri additũ:
puta nolle ſcire hoc totũ faciẽdũ facit hoĩẽ ma=
gis peccatoꝛẽ pꝛopter duo peccata vel plura q̃ꝙ
eſt de illo.ꝛ hoc ſuppoſito ꝙ nolitio ſciẽdi ſit pe=
ioꝛ q̃ꝙ ꝯire ꝯſciẽtie.Pꝛeterea ĩtelligimꝰ ꝯcluſionẽ
in illo qui non habet ꝯſciẽtiã remurmurãtẽ:ſȝ ali
quã diligẽtiã fecit ad ſciẽdũ:ſȝ nõ tantã quãtã te
neꝫ ẽt ille ſcire nolẽs ãtecedẽter ſue ꝯſciẽtie ꝯhit
❡ Cõtra iſtõ arꝫ:ꝛ p̄t eẽ tertiũ argumẽtũ ꝯ ꝯcl'o=
nẽ:ſignãdo duos ſoꝛtẽ ꝛ platonẽ:ſoꝛtes nõ vadit
ad eccl'iã:ꝑpea ignoꝛat ieiuniũ ꝛ feſtũ:et vtrũqȝ
negligit et indubitãter peccat p ꝯcl'onẽ.ſȝ ꝓbo ꝙ
nõ.pono ꝙ pl'o iuerit ad eccl'iã ꝛ plebanꝰ nichil
dixit nec de feſto nec de ieiunio:plato nõ peccat
nec ieiunãdo nec feſtũ nõ celebꝛãdo.qꝛ nõ ꝯſtat ei
de vno p̄cepto vl' alio.g̊ eſt ei ignoꝛãtia ĩuincibi
lis vtrũqȝ p̄ceptũ:cũ nõ ſpectet ad iſtũ agricolã
hec p̄cepta ſcire.ſȝ ſi ſoꝛtes veniſſet ad eccl'iã ni=
chil audiuiſſet:ſȝ excuſatꝰ fuiſſet.g̊ mõ ſic excuſa
tur.❡ Concedo ꝙ ſoꝛtes nõ excuſaꝫ:qꝛ operam
nõ adhibuit ſciẽdi.plato excuſaꝫ:qꝛ operam(ad
quã tenebaꝫ)ad ſciendũ appoſuit ❡ Cõtra quar
tam ꝯcl'onẽ arguiꝫ.Omne pctm̃ eſt in volũtate
ignoꝛãtia eſt in intellectu ſicut ſuũ oppoſitũ:ſcȝ
ſcire.tã ꝯtrarie oppoſita q̃ꝙ p̄uatiue oppoſita ha
bent fieri circa idẽ.❡ Secũdo arguiꝫ.Si igno=
rantia eſſet peccatũ ſequereꝫ hec ꝯcl'o.ꝙ quãdiu
homo eſt ignoꝛãs:ita diu eſt in pctõ.et ſic ſacer=
dotiũ capiens in ignoꝛãtia:nõ poſſit ſuã ignoꝛã=
tiam culpabilẽ abolere.❡ Tertio arguiꝫ.per il
lud quod ſcribiꝫ:ſecũdo ethicoꝝ a philoſopho.
ad virtutes ſcire parũ aut nichil poteſt.ſcientia
ergo nec eſt virtus nec magna diſpoſitio ad vir=
tutem.ergo per contrariũ ignoꝛantia nec eſt pec
catum nec magna diſpoſitio ad peccatum.
❡ Ad pꝛimuȝ concedo ꝙ oẽ pctm̃ quo ad culpã
ẽ in voluntate poſitiue vel pꝛiuatiue:p poſitionẽ
actus poſitiui vel pꝛiuationẽ actus ad quẽ quis
tenetur.ſȝ actus alterius potentie a volũtate di
caꝫ pctm̃:nõ addit aliam maliciam imputabileȝ
actui voluntatis vel omiſſiõi eius.❡ Ad ſcõȝ ar
gumentum nego ſequelã.ſȝ ſacerdos oꝛdines ca
piendo peccet.oꝛdinibus tñ captis nõ põt oꝛdi=
nes a ſuis humeris exuere.adherent immobili=
ter oſſibus eiꝰ.ſufficit ꝛ requiriꝫ ꝙ pẽitudine du=
catur:ꝛ laboꝛet ſcire ea que ſuo officio incũbunt
ꝛ ſic emẽdat culpã ignoꝛãtie.ꝛ ſȝ neſciat illa que
requirũtur ad ſimplicis ſacerdotis ad duos an=
nos futuros:dum modo interea laboꝛat ea ſcire
que ſufficiunt ad ſacerdotẽ ſimplicẽ:nõ ẽ ampli
us in peccato ignoꝛantie:ſȝ in ignoꝛantia mane=
at.ſecus eſſet ſi eſſet beneficium quo eſt indignꝰ
poteſt illud a ſuis humeris exuere:et tenetur:vt
detur ſcienti facere illa que illi officio incumbũt
❡ Ad philoſophũ dicitur:ꝙ ad virtutes ſcire pa
rum aut nihil poteſt niſi ponatur executio.multi
multa ſciunt ꝛ ſeipſos neſciunt.hoc eſt:nõ operã
tur ꝛ per ꝯñs negligunt colere ſpiritualiter ani=
mam.❡ Quarto arguitur.ignoꝛantia iuris ne=
minẽ excuſat g̊ q̊libȝ tempoꝛe quo homo habet
ignoꝛantiam iuris peccat.❡ Diſtinguo ꝙ igno=
rãtia iuris neminẽ excuſat.vl' iuris qõ q̇s teneꝫ
ſcire:ꝛ ſic cõcedo.vel iuris quod non tenetur ſci
re:ꝛ ſic negatur.Ex iſto pȝ ꝙ multipliciter igno
rantia iuris humani excuſat:et etiam iuris diui
ni.quando non conſtat eſſe falſe:ſed ſunt opinio
nes pꝛobabiles/in quo ſenſu ĩtelligitur:vt an de
us gratis repꝛobat vel pꝛopter demerita p̄miſſa
tunc eſt ignoꝛantia inuincibilis.ſimiliter quod
vni eſt ignoꝛantia inuincibilis alteri eſt ignoꝛan
tia vincibilis:quia vnus teneꝫ plura ſcire q̃ꝙ alter
❡ Dubiũ occurrit:ẽ aliq̇s q̊ õtiet alienũ excuſaꝫ
per ignoꝛantiam inuincibilem ne peccet detinẽ=
do alienuȝ/ſi ſciret/peccaret detinendo:an ego
debeo ei ſignificare verum?Iſtud in.3 circa ma=
teriam pꝛeceptoꝛum enucleatum habes.

CIrca hanc vigeſimãtertiam
diſtinctionẽ in qua magiſter
loquitur de noticia Ade quã
habuit erga deuȝ ꝛ creaturas
Queritur an Adam in ſtatu ĩ
nocentie habuit noticiam in=
tuitiuam de deo.❡ Rñdetur
ꝙ nõ.Pꝛobatur per illud Io
annis pꝛimo.Deum nemo vidit vnq̃ꝙ.vnigenitꝰ
filius qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit.Su=
per quo paſſu dicit gloſa marginalis:id ẽ nullus
purus hõ viuens ĩ hoc coꝛpoꝛe vidit deũ:vt eſt.
Pꝛobaꝫ ẽt Exodi.xxxiij.Nõ videbit me hõ ꝛ vi=
uet.❡ Scõa ꝯcluſio.Perfectioꝛeȝ noticiã habu=
it de deo Adam q̃ꝙ homĩes in ſtatu nature lapſe.
Pꝛobatio.nũc coꝛpꝰ quod coꝛrũpitur aggrauat

animam ꝙ non poteſt ita lucide apprehendere aliquod obiectum: ſecundum illud Eccleſiaſtes ſeptimo. Solum hoc inueni ꝙ fecerit deus hominē rectum: ⁊ ipſe ſe infinitis miſcuerit queſtionibus. hoc magiſter etiam probat in littera.

¶ Contra iſtas concluſiones arguitur ſic. Non videtur eſſe negandum ab homine in ſtatu innocentie quod eſt conceſſum aliquibus in ſtatu nature lapſe. Sed Paulo conceſſa eſt clara noticia dei. vt Auguſtinus dicit in queſtionibꝰ ad Oroſium. hoc Moyſi conceſſum eſt / qui palam ⁊ non per enigmata / et figuras deum vidit. Numeroꝝ duodecimo. ⁊ Exodi trigeſimotertio. Loquebatur autem dominus ad Moyſem facie ad faciē: ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. ¶ Preterea Adam poterat rationabiliter deſiderare videre eſſentiam diuinā: ſed non eſt conſonū rationi dicere ꝙ ipſe erat pro illo ſtatu fruſtratus.

¶ Alterius. Adam habuit noticiā clariorem de deo ꝙ̄ nos habemus per ſecundā concluſionē: ſꝫ nos habemus notitiam abſtractiuā de deo: ſed ſola intuitiua eſt clarior abſtractiua. ergo ipſe in illo ſtatu habuit notitiam intuitiuam de deo.

¶ Ad primum negatur maior. tranſitorie Paulo et Moyſi cōceſſe ſunt notitie intuitiue de deo. De Paulo iam dictum eſt. De Moyſe hoc tenet Auguſtinus in libro de videndo deū ad paulinā. et hoc erat rationabile: quia vnus erat legifer: ⁊ eruditurus ſynagogam dei in deſerto: alter erat doctor gentiū: ⁊ cum deceat ſpeciales doctores ſingulari noticia illuſtrari: ille notitie eis cōmunicate ſunt. An in illo tranſitu erāt beati: nec ne: difficultas eſt verbalis: ſed propter loquētes vulgariter dicitur ꝙ non: vt alibi dictum eſt. Qꝫ nemo deum videat in corpore mortali: hoc eſt per legem communē vel permanēter et de puro homine eſt ſermo. chriſtus enim pro ſtatu ſue peregrinationis ſecundū corpus habuit corpus mortale: et tamen eius anima pmanenter vidit eſſentiam diuinā a primo inſtanti quo erat in rerum natura. ¶ Ad aliud cōcedo ꝙ Adam in ſtatu innocentie deſiderabat videre eſſentiam diuinā: ſed non pro ſtatu innocentie: quia hoc erat iniuſtum et conditus eſt rectus vt ſuperius dictū eſt.

¶ Ad tertium dicitur ꝙ nos habemus notitiam abſtractiuā de deo: ſed bene obſcurā. Adam habuit clariorem. In notitia abſtractiua multi ſunt gradus. Item quid obſtat ꝙ notitiā abſtractiuā de deo habuit per ſpeciem infuſam?

Secundo queritur circa hanc diſtinctionē. an deus poterat feciſſe hominem impeccabilē. Reſpōdetur per cōcluſiones. ¶ Prima eſt. Aliquis eſt homo impeccabilis per naturā. Probatio. Deus eſt impeccabilis p naturā: ſed deus eſt homo. ergo aliquis homo eſt impeccabilis per naturam ꝯña eſt euidens ſaltem gratia materie. ⁊ ſi ſingulariſetur mediuꝫ erit ꝯña formalis: qꝛ ſillogiſmꝰ expoſitoriꝰ. ¶ Scða concluſio. Aliq̄s ē factus homo impeccabilis per naturā. pꝫ deus factus eſt homo ſcðꝫ illud ſymboli. Et homo factꝰ. Nō dixi aliquis homo eſt res facta: qꝛ iſte homo fuit ab eterno. ¶ Tertia concluſio. Deus pōt facere hoīeꝫ impeccabilē p grām. Probatio: qꝛ hoc nihil aliud ē dictu ꝙ̄ alicui homini ꝯferre grām ꝙ non peccet. mō hoc beate virgini cōmunicatū ē ergo cōicare poteſt. ¶ Quarta ꝯcluſio. Deꝰ nō pōt facere hominē eiuſdem ſpēi nobiſcū impeccabilē per naturā. Probat̄. illo creato: nō īplicat ꝙ ipē peccet: qꝛ deus pōt dare aliquod preceptū huic qð ipē tranſgredi pōt. Potētie rōnales valēt ad oppoſita: nono methaphyſice / ⁊ ſcðo perihermenias. ⁊ ſi peccet / peccabilis eſt. ¶ Quinta ꝯcluſio. Nō eſt inopinabile ꝙ deus facere poteſt aliquam creaturam cognitiuam / ⁊ volitiuaꝫ īpeccabilē p naturam q̄ nō erit libera: ſed cōformabit voluntatem ſuam voluntati diuine: ⁊ illā inſequetur ſicut ſolſequiū inſequitur ſolem / et ſicut appetitus ſenſitiuus ſequit̄ apprehenſioneꝫ ſenſus. ¶ Itē: nō eſt reſtringenda potentia dei: niſi efficaciter oſtendat̄ oppoſitū: Et magiſter capite primo huius diſtinctionis dicit ꝙ creatura q̄ omnino peccare nollet / eſt melior ea q̄ peccare vellet: vbi talem creaturam ſupponit poſſibilem. ¶ Cōtra quartā cōcluſionem arguitur ſic Ipſa repugnat prime. ergo ipſa eſt male poſita vel ſaltem altera. ꝯña liquet. Probatur antecedens. prima concluſio dicit / ꝙ deus homo eſt impeccabilis: ſed deus aſſumpſit hūanitatem eiuſdem ſpēi nobiſcum. ergo aliquis homo eiuſdem ſpeciei nobiſcum eſt impeccabilis. ¶ Alteriꝰ: factus demens: vt temulentus tpē temulentie / eſt impeccabilis: ⁊ tales ſunt eiuſdem ſpeciei nobiſcum: qꝛ non labuntur de ſpē eſſentiali in ſpēm eſſentialem. ¶ Ad primum dicitur ꝙ creator non eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum creatura: et concedo ꝙ aſſumpſit humanitatem eiuſdem ſpeciei nobiſcum. vel eſſe eiuſdem ſpeciei nobiſcum ſecundum humanitatem: ſed ille homo eſt deus alterius ſpeciei a nobis. ¶ Ad aliud dicitur pro tempore temulentie: ⁊ amentie non peccant. cuꝫ nihil rōnis habeant. ſed non repugnat eis peccare: quia pñt eſſe ratiōis participes. ¶ Arguitur contra quintam concluſionem. Deus poteſt dare tali creature preceptū quod trāſgredi poteſt. et per conſequēs peccare. antecedens patet: precipiat ei deus velle a. iam per te hec creatura naturaliter vult a. quia naturaliter conformat voluntatem ſuam voluntati diuine. ergo de neceſſitate vult a / ſaltē conditionaliter ſi actū habeat. Ponatur ꝙ deus prohibeat ei velle a. Iam / vel habebit velle: et ſic contrauenit voluntati dei: ſi habeat nolle. ergo eſt potentia rationalis: et libera: quia potētia naturalis ſemper nata eſt proſequi idem. primo de generatione. Idem inq̄tū idem ſemper natū eſt facere idem. Item Hieronymus de filio prodigo. Solus deus eſt in quē peccatum cadere non poteſt.

¶ Ad primū negat̄ antecedēs. ꝙ pōt pceptionē dei trāſgredi. Et ad pbationē ꝯcedo ꝙ de neceſ-

ſitate vult a / ꝙ̄diu eſt preceptū: ⁊ concedit̄ ꝙ ipſa eſt potētia rationalis: ⁊ eſt vtēs ratione: ⁊ deo prohibēte iam habet nolle. Et ad neruum argumenti. Agēs naturale ſemper habet ſimileꝫ actionem vtrobiqꝫ vt Ariſtoteles declarat ſecundo perihermenias de igne et de potentia irrationali: et idem explicat quinto Ethycorū de iure naturali et poſitiuo. Reſpondetur. hoc vtrobiqꝫ non habet verum: vt patet de cōcurſu gratie que eſt agens naturale: que interdum inclinabat ad velle circuncidere paruulum: nunc autem incliāt ad nolle paruulū circuncidere. Pari forma fides infuſa inclinabat antiquitus ad aſſenſū huius / chriſtus morietur: nunc inclinat ad oppoſitum. Super hoc locupletius loquuti ſumus ī ſeptimadecima diſtinctione primi ſent̄. Sed hoc verum eſt. pondus ſolutiōis in hoc erat ꝙ agēs naturale qð ſecum requirit cauſam liberam ſecundā ad ſuam actionem: nunc concurrit ad vnū nunc ad aliud: et ad oppoſituꝫ: modo iſtud agēs non eſt liberum libertate contradictionis. dictū Ariſtotelis verum habet niſi qñ eſt agēs vtens ratione: ſicut iſtud. ¶ Sed cōtra iſtud arguitur quemlibet actum elicitum a creatura deus mere contingenter acceptat. ergo poteſt actum iſtius ⁊ acceptare ⁊ nō acceptare: immo deacceptare: quia ſi prohiberet dilectionem dei: illa eſſet mala. ¶ Rñdetur: licet reputem concluſionē hāc minus rationabilem: tamen vix demonſtratur oppoſitum. Concedo ergo ꝙ contingēter acceptat ad vitam eternā. pōt ei dare btītudinē et nō dare: ſed negatur ꝙ poteſt deacceptare: id ē: facere ꝙ ille actus ſit malus. Ad illud btī Hieronymi dicitur ꝙ ipſe loquitur de facto. ¶ Secūdo arguitur. Deus poteſt non oſtēdere ei voluntatem ſuā. ſed illā ei occultare. quo facto tal̄ creatura trāſgrediet̄ pceptū dei: ⁊ īputabit̄ ei ad culpā. ¶ Rñdetur cōcedendo ꝙ deꝰ nō de neceſſitate oſtēdit illi creature ſuā volūtatē. ſꝫ tūc nichil īputabit̄ illi ad culpā: ⁊ eſto ꝙ nō mereat̄: ſufficit ꝙ peccare neq̄at. Si petas: an erit ſbā ſpūal̄: an ꝯpoſita ex corpe ⁊ ſpū: dr̄: vtrūqꝫ ē deo poſſibile

Tertio queritur circa hanc diſtinctionem. xxiij. an ſtante ſtatu innocentie adā aliquā deceptionē incurrere poterat. ¶ Rñdet̄ ꝙ nō. pbatio p Auguſtinū. 3. de libero arbitrio. approbare falſa pro veris / non eſt nature lapſe et nō inſtitute. ¶ Preterea. Auguſtinꝰ in enchiridion. c. nono. vſqꝫ adeo rationalis creatura refugit falſitatē ⁊ quātū poteſt deuitat erroreꝫ vt et ad falli nolint etiā quicūqꝫ amant fallere. ſed nichil refugibile fuiſſet in ſtatu īnocētie. igitur. ¶ Tertio: omnis deceptio pena eſt. omnis pena (ſi iniuſta ē) peccati pena ē. igit̄. ¶ Quarto Marcus tulliꝰ primo officioꝝ in materia de prudentia ſcite ī lumine naturali ſup hoc loquit̄: ſic inq̄ens. Omēs em̄ trahimur et ducimur ad cognitionis ⁊ ſcientie cupiditatē: in qua excellere pulchrū putamꝰ: labi aūt et errare / neſcire / ⁊ decipi / ⁊ malū / ⁊ turpe ducimus. ⁊ ſi nō ſit ſemp malū culpe: vel ē malum culpe vel pene. modo nullū tale in ſtatu īnocentie contigiſſet. ¶ Inſup. phs. 6. Ethicoꝝ dicit. ſicut verū eſt bonū intellectus: ita falſum eſt malum eius. ergo phs voluit dicere deceptiōeꝫ eſſe malū tā paſſiuā ꝙ̄ actiuā. ſed actiua eſt peior

¶ Contra hanc cōcluſionē arguit̄ p Aug. 14. de ciuitate dei. c. vndecimo dicentē: adā inexptꝰ diuine ſeueritatis in eo falli potuit vt veniale crederet eſſe cōmiſſum. ¶ Secundo arguit̄. 3. ethicorū ignorat oīs malus que opꝫ operari ⁊ a quibus fugiendū eſt. ſed pmū pctm̄ ade fecit ipꝫ malum. ergo proceſſit ex ignorantia. ⁊ 7. Ethicorū oīs malus ē ignorās. ¶ Rñdet̄. illa falſa opinio non preceſſit peccatū in adā: ſed ſequebat̄ vel cōcomitabat̄. poterat decipi in eodē inſtanti quo peccauit. ſed prius natura peccauit in quo inſtanti imaginabere duo inſtantia nature: in quorum priore peccauit: in poſteriore vero fallebat̄: hoc eſt. in hoc a. inſtanti ponat̄ adā primo peccare: ī a. inſtanti imaginari duo inſtantia: ſcilicet. b. et c. in. b. adam peccat. in. c. decipitur. nō ꝙ b. ſit ante. c. quia in inſtanti non eſt anterioritas ⁊ poſterioritas ſcðm rē: ſed ſcðm nrm̄ modū concipiendi / qñ ſūt due res / quarū vna pſupponit aliā: res preſuppoſita dici pōt eſſe in priore inſtanti nature: vt rationale ⁊ riſibile: peccare ⁊ falli: ſuppoſito ꝙ deceptio fuiſſet in eodē obiecto cū peccato

¶ Ad ſecundum dicit̄. malus incurrit ignorantiam agendorū ⁊ malicia puertit intellectum. loquitur em̄ Ariſtoteles. 7. Ethicoꝝ de intēperato in gradu vt diſtinguit̄ contra incontinentē in gradu. intēperatꝰ iudiciū hꝫ depravatū. hoc eſt: cuiꝰ cōſciētia iā eſt dilatata ad quātitatē maice fratris minoris. modo talis eſt ignorans. ¶ Inſuper de ſtatu innocentie nihil ſciebat Ariſtoteles. non credo ariſtotelē tenuiſſe hanc cōcluſionē quā pono vel tulliū: licet tulliū recte loquētē introduxi: ⁊ ſufficienter ad probationē. ſed addēdo ꝙ ſcti dñi de ſtatu innocentie ⁊ pſie dctō tullij ꝙ eſt malū falli ⁊ decipi: cōcluſio eſt ponēda. ¶ Tertio arguit̄. adā dormiuiſſet in ſtatu innocentie. ⁊ p ꝯñs ſompniare poterat. ſꝫ in ſompno poterat decipi: credēdo ſe eſſe ſuper trabē / vl̄ in arboris ſummitate / vel in aqua / in qua nō fuiſſet ſꝫ ſub arbore dormiens. ¶ Quarto arguit̄. adaꝫ poterat aſſentire ſolē eſſe minorē terra iudicio a ſenſu viſus accepto: vel iudicare baculū cuiꝰ vna medietas eſt in aqua ⁊ altera in aere fractum. ergo falli poterat. ¶ Ad tertiū cōcedo / ꝙ adā dormire poterat in ſtatu innocentie: ⁊ de facto dormiuiſſet. ⁊ tranſeat ꝙ habuiſſet ſōpnū ⁊ de nocte fuiſſet illuſus habēdo iudicia errones tam in ſenſu ꝙ̄ in intellectu. tales aſſenſus nō ſunt humani licet hoīs. nulla eſt deliberatio in dormiente naturaliter (de xp̄o dormiente aliud erat) ⁊ p ꝯñs nullū iudiciū in ſompno eſt humanū. modo concluſio intelligitur in vigilia et de humano actu. ꝙ homo poſſet in intellectu habere iudicia in ſōpno / videt̄ per experientiā. de imptibilibꝰ (quē

ſub noticia ſenſus nõ cadunt) iudicat vir in ſompno. ⁊ dato ꝙ hõ ꝓ hoc ſtatu ꝓpt̃ ligatos ſenſus exteriores nõ poſſit habere iudiciũ intellectꝰ: ſꝫ ſolũ ſenſuũ interiorũ: nõ videt̃ ita fuiſſe in adaꝫ. Alteriꝰ negat̃ ꝙ adã ĩ ſtatu innocẽtie ſõpniaſſet. Qui bene ſunt in corpe diſpoſiti nõ ſõpniant. ſꝫ poſt morbos cronicos hoĩes ſemꝑ ſompniant: vt in me iã a.12. annis p̃teritis expꝰtus ſum cõtinuo. antea raro ſompniabã. Solent aliqui iuuenes bene diſpoſiti dicere cũ ſõpniãt: caput male erat in lecto ſituatũ: vel aliq̃d ſimile de mala habitudine corporis: q̃ erat in cã ſõpnij. poſt caſtanearũ comeſtionẽ ⁊ aliquos cibos maiora expe rimur ſompnia ꝙ̃ alio tp̃e. modo adã corpꝰ optime plaſmatũ habebat. naturaliſſimus phiſicus illo tp̃e erat: cui Galenꝰ ⁊ Hipocras cõparati nichil erãt. Mediocriter ſolũ dormiuiſſet poſt fructus tẽperatiſſimos ⁊ aquã bibitã ſub arbore in aere ſuauiſſimo ꝓpe riuuꝫ / oĩs metꝰ expers: cui brutũ nullũ nocuiſſet: nec hõ. ⁊ ꝑ ꝯñs nõ ſompniaſſet. ❡ Ad quartũ nego aſſumpta. Ptholomeꝰ vel Ariſtoteles nõ ita ſentirẽt cũ erãt iã ꝓuecti phi. modo adã in ſtatu innocẽtie erat lõge vtroqꝫ peritior pariter ⁊ ocl'atior. Qui cito credit leuis in corde. ❡ Quinto arguit̃. aliquis poterat feciſſe elenchũ ſophiſticũ ade: ⁊ eũ illaqueare. et ꝑ ꝯñs eũ circũuenire. vel viri poterãt hoc mulieribus facere: q̃ ipſis ſunt oculatiores / vt ſuperiꝰ diximus. et ſic mulier fuiſſet decepta. ❡ Sexto arguit̃. mulier decepta eſt in ſtatu ĩnotẽtie. ergo et adã decipi poterat. ꝯñtia tenet: qꝛ ꝓbationes currũt eodẽ mõ de muliere ⁊ viro. añs pꝫ ꝑ apl'ꝫ Uir nõ eſt seductꝰ: ſed mulier. ⁊ Geñ. 3. mulier reſpõdit dyabolo. De fructu ligni qđ eſt in medio paradiſi p̃cepit nobis deus ne comederemꝰ ⁊ ne tangeremꝰ illud ne forte moriamur. Mulier adiecit forte: ⁊ tñ erat eis ꝓhibitũ / ſine forte. ⁊ ipſa dicebat erat eis ꝓhibitũ tangere lignũ: qđ tñ in lr̃a nõ legitur. ⁊ tñ ipſa adhuc nõ peccauit. igitur ❡ Reſpondet̃. Nullꝰ voluiſſet aliũ tũc decipere. ſtante vl'i ĩnocẽtia: nullꝰ hõ vnq̃ aliũ fefelliſſet. demonẽ poſt tẽptationẽ deꝰ vel boni angeli impediuiſſent ne hoĩeꝫ circũueniſſet. ⁊ per ꝯñs viri nõ tẽptaſſent vnq̃ mulieres fallere. ❡ Ad ſextũ nego ꝙ mulier fuerit decepta ante pctm̃. mulier erat ſeducta: ſed hoc erat poſt pctm̃ admiſſũ. tũc ip̃a aſſentiebat diabolo ſophiſticãti. Adã nec ante pctm̃ credidit nec poſt peccatũ illud poſſe fieri. mulier prius tempore vel natura in voluntate cupiebat ꝙ ſerpens ſuggerebat: poſtea aſſentit ſuggeſtioni. vnde Aug. xi. ſuꝑ Geneſim. Mulier vbis ſerpentis nõ crederet niſi iã ineſſet mẽti eiꝰ amor ꝓprie ptãtis: ⁊ q̃dã de ſe ſuꝑbe p̃ſumpſit. ❡ Sꝫ ꝯ̃ hoc arguit̃. ad peccandũ req̃rit̃ iudiciũ in intellectu: ſaltẽ ad pctm̃ mortale. ⁊ ipſa nõ vere iudicabat ꝙ ſciret ita bene ſicut deꝰ poſt comeſtionẽ pomi. g̃ falſe. modo actꝰ intellectus eſt p̃us natura ꝙ̃ actꝰ volũtatis. ❡ Rñdeo. h̃ argumentũ capit aliqua dubia q̃ inferiꝰ in materia primorũ motuũ tãgã. Dico ꝙ ipſa poterat habere iudiciũ verũ ĩ intellectu: tale ſcꝫ: ſcire ſicut deꝰ eſt bonũ: modo hoc ẽ verũ. Deꝰ filiꝰ ſcit ſicut deꝰ pater. ⁊ cũ illo iudicio poterat illa habere velle hr̃e talẽ noticiã. anteq̃ peccauit nõ habuit h̃ iudiciũ bonũ eſt michi ſcire oĩa q̃ deus nouit: ⁊ taliter qualiter deꝰ nouit. Poſt tñ pctm̃ poterat auſu femineo id velle. ſicut plereqꝫ eaꝝ plꝰ cupiunt ſcire ꝙ̃ oporteat. ⁊ ꝓpterea earũ plures ſunt ſortilege ⁊ venefice ꝙ̃ viri. nec mirabere ꝙ cuꝫ tali iudicio / bonũ eſt ſcire ſicut deꝰ ſcit / ipſa poterat hoc velle ſcire. qꝛ ſm̃ alios cũ noticia ſimplici rerum ſignificataꝝ ꝑ terminos / ipſa poterat h̃ velle. noticiã ſimplicẽ vocamꝰ oẽꝫ noticiã ſiue ꝯplexã ſiue incõplexã q̃ nõ eſt iudiciũ. modo ſimpliciũ nõ eſt deceptio. ❡ Ad alia argumenta tacta interarguendũ: ipſa adiecit ne tãgeremus ⁊ forte. Dico ẽ v̓oſimile ꝙ erat eis prohibitũ tangere arborẽ vt meliꝰ p̃ceptũ ſeruarẽt. ⁊ iſtud cõuincit̃ ex rñſiõe mulierꝭ ante pctm̃. de ly forte. dico / dubitãter nec aſſentiendo nec diſſentiendo non eſt decipi. ❡ Scđo dico: forte / non eſt aduerbium dubitandi: ſed ablatiuꝰ noĩs ſubſtantiui a fors: ſicut Horatius libro primo ſermonum capit: inquiens. Qui fit mecenas vt nemo quam ſibi ſortem ſeu ratio dederit ſeu fors obiecerit illa: contentus viuat. Et Uergilius. Forte ſua libicis tẽpeſtas appulit horis. ❡ Septimo arguitur. adam non cognouit ſecreta cordis in ſtatu innocentie. poterat ex exterioribus arguere de interioribus. ſicut Augu. dicit: impudicus oculus eſt impudice mẽtis nuncius: ⁊ ſic falli. ❡ Octauo arguitur. adã putabat (vt multi dicunt) poſt comeſtionẽ mulieris de pomo / ſi ipſe non comederet mulier tabeſceret et moreret̃ / videndo eam meſtam. et hoc erat anteq̃ ipſe comedit. ergo ante comeſtionẽ fallebatur. ❡ Nono arguit̃. Diua virgo non eſt cõcepta in peccato originali nec vnq̃ venialiter peccauit: ⁊ tñ ipſa poterat falli et errare errore ſpeculatiuo: ymmo fallebat̃: vt pꝫ Luce. 2. putãdo ꝙ chriſtus eẽt inter notos ⁊ amicos: et tamẽ non erat ita. ergo adã falli poterat. ❡ Ad ſeptimũ cõcedo ꝙ adam non nouit ſecreta humani cordis pro hoc ſtatu poterat ignorantiam pure negatiõis de multis. ex ſignis exterioribus non iudicaſſet de ocultis: niſi argumentuꝫ ſufficiẽs habuiſſet. ſed dubitaſſet quẽlibet aſſenſum ſecludẽdo. quemadmodũ vir prudens in ſtatu nature lapſe facit. ❡ Ad octauũ dico: et ſi ita iudicabat: non ſeq̃tur ꝙ fallebat̃. Iam ipſa iuſticiã originalẽ amiſerat. et per conſequẽs iam moritura erat. non iudicabat ꝙ ipſe per ſuam comeſtionẽ poterat eam immortalem preſeruare. qꝛ hoc erat falſum. iudicabat ꝙ mulieris triſticiam liniret: quod erat verũ. ❡ Ad nonũ argumentũ futurus eſt longior ſermo. ❡ Decimo arguit̃ diſtinctione. 21. huius magiſter dicit / ꝙ ideo mulier non horruit ſerpentẽ loquentẽ: quia officiuꝫ loquẽdi eum accepiſſe a deo putauit. ſed hoc eſt falſuꝫ. ❡ Undecimo arguit̃. ſi quis ꝓmiſiſſet primo homini aliquid quod dependebat ex futuro

cõtingẽti: primꝰ homo poterat aſſentire ꝙ iſtud haberet. ⁊ ſtat ꝙ illud non habuiſſet. ergo poterat decipi aſſentiendo. ❡ Ad decimum reſpõdetur. verba magiſtri vt iacent vidẽtur falſa: ⁊ poteſt ip̃e negari. potes eũ exponere (ſi vis) ꝙ ĩtellexit de demone mouẽte linguã ſerpẽtis qui accepit officiũ loquẽdi pro hoc tẽpore. ❡ Ad vndecimũ dicit̃ ꝙ primus homo aſſenſiſſet / dabit̃ illđ michi niſi veniat impedimentum. ⁊ non cathegoreumatice: niſi quãdo eſſet maximꝰ color cathegoreumatice impl ẽdi promiſſi: etiã ꝓmittẽtes tunc fuiſſent veraces et ſeruaſſent ꝓmiſſiones. ❡ Ex oĩbus liquere arbitror primos parẽtos ante peccatũ cõmiſſum in nullo erraſſe. et ſi non peccaſſent: nunq̃ in iudicio illuſi fuiſſent. falli eſt malũ pene vel culpe. nullũ malũ pro illo ſtatu habuiſſent. multũ ad hoc facit: nullus aliũ ad falſe aſſentiendũ laboraſſet. ſed q̃libet veraciter ſine duplicitate locutus fuiſſet. ⁊ ſi talia non fierent inter nos: raro falleremur. promptiſſime et ſolidiſſime de rebus intricatiſſimis iudicaſſent: que nos labore improbo acquirimus: ſiue labore vel cum minimo habuiſſent. corpus qđ corrũpitur aggrauat animã. deus demonũ aſtutiã in hominibus circũueniendis repreſſiſſet: vel boni angeli. in re dubia ⁊ argumẽtis hinc inde dubijs non aſſenſiſſent: ſed iudiciũ ſuſpẽdiſſent. quo fit vnus non aſſenſiſſet huic quãtitas eſt res quãta et alter oppoſito. patet. ſi ſic: vnus fuiſſet falſus. de argumẽto non concludẽte ſed in materia vel in forma peccãte adducto ad partẽ veram: dixiſſent: hoc argumentũ peccat: lꝫ ꝯcl'o ſit vera vel dubia. ſicut nos dicimus per doctiſſimos viros ſalomonem eos iudices et in gradu altiori. ſicut per nos ipſos ãgelorũ noticiã vtcũqꝫ metimur. et vbi cõcluſionẽ defendere nequis aliter: refugium habes ſolidũ: ad deceptionẽ deus non concurrit. et ſic nunq̃ deciperent̃. ſed ad hoc: ſi reſpõſionẽ vllã habeas: nõ cõfugias. ⁊ addo. reſpõſiones ſine hoc habere potes. patet per iſta pauca michi occurrentia. nunq̃ ad concurſum vel non concurſum dei declinaui.

Quarto circa eandẽ diſtinctionem querit̃ / an deus debuit promittere hominẽ temptari. ❡ Reſpõdetur. non loquimur de debito neceſſitatis. deus eſt liber ad libere faciẽdum de ſua creatura ad nutũ eius: ſed de debito ꝯgruitatis loquimur. ❡ Iſto ſuppoſito ponit̃ ꝯcluſio affirmatiua ad titulũ. q. probatur cõcluſio. ita factũ eſt ⁊ a deo ꝑmiſſum. ergo deũ decuit. tenet ꝯſequẽtia. deꝰ nichil vnq̃ ſibi indecẽs facit vel ꝑmittit. ❡ Secũdo arguit̃ ad idẽ vt demus rationẽ ſuꝑ ratione facti in ſe: quia ſic vulgus rationẽ ⁊ decentiã dei capit. deꝰ dedit homini liberũ arbitriũ. ergo poteſt ſe ad bonũ ⁊ ad malũ flectere ſi vellet. Eccle. 15. ante hominẽ vita ⁊ mors bonũ ⁊ malũ. quod placuerit illi dabitur ei. iſta eſt lex cõmunis homini data multo rationabilior ꝙ̃ ſi eſſet homo neceſſitatus ſemꝑ recte agere. quia ſic: vnus non plus laudaret̃ vel vituperaret̃ ꝙ̃ alter: qđ eſt incõueniẽs. libertas arbitrij eſt ergo data homini per legem cõmunẽ. modo princeps ꝑmittit curſum legis cõmunis quam inſtituit niſi ex aliqua cauſa ſpeciali aliter diſponit: ſcđm illud Aug. 7. de ciuitate dei. c. 3. ſic deꝰ adminiſtrat oĩa que creauit vt ipſa ꝓprios motus agere ſinat. modo non erat cauſa ſpecialis non ꝑmittere temptationẽ in prima creatione hoĩs. Lex liberi arbitrij in homine tunc erat de nouo inſtituta: ⁊ homo prudens: prudẽtior ꝙ̃ ꝑicles vel themiſtocles: ſapiẽtior ſalomone vel anaxagora: et multis virtutibus preditus. ergo decuit dare homini libertatẽ arbitrij quatenus eſſet victor aut victus. hoc ante demoni cõceſſit. ⁊ per conſequẽs decuit homini ꝯcedere. ❡ Inſuꝑ. nõ erat in poteſtate diaboli vincere hominẽ niſi voluiſſet. homo facillime propter adiutoria reſiſtere poterat. ergo illa pugna ordinabat̃ magis ꝓpter hominis victoriã ꝙ̃ ad deiectionẽ. licet abſolute demon erat hoĩe potẽtior: tamẽ ad illam pugnã non. demon non poterat adã vincere niſi volentẽ: ſed homo poterat vincere diabolũ nolentẽ. modo volitio ⁊ nolitio facile eliciunt̃. ergo tẽptatio impediri nõ debuit. ⁊ ꝑ conſequẽs cõcluſio vera. ❡ Cõtra hanc cõcluſionẽ arguit̃. non eſt bonus pater qui filium permittit inire bellũ ĩ quo ſciret eum peſſumire. et deus hoc p̃ſciebat. ergo deus nõ debuit ꝑmittere hominẽ illud bellũ intrare: ſcilicet tẽptationem. ❡ Secũdo arguit̃. deꝰ debuit cepiſſe abraham vel Ioſiam vel aliquẽ heroicorũ virorũ: et dediſſe ei iuſticiã originalẽ: ⁊ non ade / qui facile lapſus eſt. igit̃. ❡ Tertio. nullꝰ peccatũ mortale qđ ꝓhibere poteſt debet ꝑmittere. ergo deus non debuit ſinere hominẽ labi in mortale per illam temptationẽ. ❡ Reſpõdet̃ ad primũ. maior eſt falſa vbi bellũ eſt iuſtum: pleriqꝫ malũ ſuccũbere in bello ꝙ̃ turpiter aufugere. g̃ malũ ſuos filios ĩ id idẽ facere. modo honeſtũ eſſet ꝙ adã armatus iniret bellũ tẽptationis vel cuiuſcũqꝫ alterius p̃cepti vel prohibitionis: vt ꝓbaret an ſtaret gratus vel ingratꝰ: aufugeret a bello vel ſtando nõ reluctaret̃. ❡ Ad ſcđꝫ reſpondet̃. licꝫ abraham et Ioſias erant viri celo digni: adã ergo ad illud officiũ erat p̃ferendus. ſalomon / ariſtoteles / ⁊ nos omnes / non cognito euẽtu rei clamaſſemus omnes detur id muneris ade: non abrahe: nõ ſalomoni. ſi oſtẽſe fuiſſẽt nobis dotes ade quo ad corpus et animã: ⁊ reliquorũ ab eo deſcẽdentium dotes: ⁊ caſus noſter ꝓpoſitus in medium de aliquo habẽdo iuſticiam originalẽ tam pro ſe ꝙ̃ oĩbus: ⁊ petitũ fuiſſet nobis / cui ſuffragium impartiremur vt a pluralitate vocũ aliquis eligeret̃: vno ore clamaſſemus omnes: det̃ hoc munus ade. tum / quia oculatior et circũſpectior. preclariora habet naturalia ꝙ̃ abraham / plures virtutes: et ingenij acumine longe abrahã antecedit. eſt nobis parẽs cõis. licet abraham pater

fort cathegorice

multarū gentiū: ad vnū aliū cōparatus / ade pa-
ter paucarū. ſicut pauci in foro ſunt multi in thea
tro. ergo licet deus vidit ab eterno quis eſſet ca-
ſurus: quis vero non: in illo bello ſpirituali cepit
illum quē nos omnes iudicaremus acceptandū.
¶ Ad tertiū dico: maior eſt falſa: etiā in legiſla-
tore pticulari. pmittit legiſlator particularis mi
nora mala ne deteriora ꝯtingant. patet de mere
tricibus in vrbe. deus ergo pmittit tēptationes
ne deterius ꝯtingat in tota policia humana: pu
ta: ne tollat libertas arbitrij / meritū et demeri-
tum: quod in republica eſt maxima labes. deus
ergo ſinit aliquā labem in vna parua parte vt be
ne ſit toti. deus autē interdū pluit multū: pluſꝙ
petant in terra lutoſa et decliui: ⁊ de pluuia mur
murāt: quā auide in terra harenoſa et montuoſa
expetūt. oppoſito modo in ſiccitate. pro pecca-
tis cōmiſſis punit eos: nō cōcedēdo pluuiā ad nu
tum: vel vt magis cōuertant ad deū ⁊ eius opem
expetāt. deus ergo ſummus rector olimpi et to-
tius vniuerſi habet reſpicere ad totius vniuerſi
regimē ſcd̄m ꝙ vniuerſo expedit: vno particula-
ri neglecto. pticularis princeps reſpicit ad ſuos:
ſicut francus ad francorū vtilitatē oculū flectit:
alijs niſi pro quanto francis conducit neglectis.
¶ Et ſi dicas: melius fuiſſet toti vniuerſo ſi adā
in illa pugna perſeueraſſet: oſtendimus oppoſi-
tū in corpore queſtionis. Deus ex noſtris malis
vel ade / ſcit elicere bona: vt incarnationē ſcd̄m
vnā poſitionē vel aliquid huiuſmodi. ſicut ex ma
lo fratrum Joſeph puerū perdētium preter eoꝝ
intentionē ſeruauit egyptum: vt patrē ⁊ fratres
in fame paſceret cum gloria. ¶ Recolligēdo ſci-
to deū nichil abſqꝫ ratione in toto vniuerſo per
mittere quin rationabiliſſime illō facit: licet cre
briter viros imprudētes fugiat. accipere ſem per
hanc vniuerſalē: temptor pluuie exceſſiue / ſiccita
tis / peſtis / et huiuſmodi diſplicibiliū. et dicas tā
mēte ꝙ ore corā ineruditis de deo illo te loquē-
tibꝰ. de exceſſiua pluuia / ⁊ huiuſmodi dicas: deꝰ
bene intelligit quare pluit et quare hec facit. tū:
quia omniū rationes nouit: et qui merētur ⁊ qui
demerētur: ⁊ quibus hec pluuia ꝓdeſt: quibꝰ no-
cet: qui hoc per peccata meriti ſunt: vel eis cōdu
cit non haberi tantam fertilitatē in bonis. dicas
alijs. relinquatis deū. Jam diu rexit vniuerſum:
et ab eterno anteꝙ ipſum cōponeret vidit cun-
cta q̄ facturus erat. Quere a murmurāte de plu-
uia: ſi doctus ſit: nunq̄d deus ab eterno vidit iſtā
pluuiam ⁊ cauſam huius productiuā ⁊ ſic ordina
nit: ⁊ dicet tibi ꝙ ſic. poſtea dicas docto vel indo
cto: an deus iſtud facit mediate per cauſas ſecuu
das vel immediate niſi pro bono totius vniuer-
ſi. ſi pro emendatione peccati: eſt pena digne in-
flicta. Fortaſſis iſtis cōducit ſterilitas hoc tēpore:
et alia loca harenoſa / pluuia egent: et nō cōſtat
tibi dn̄e murmurās qui egent / qui vero non. er-
go non debes murmurare: ſed honeſtius loqui ⁊
ſentire de dn̄o in bonitate. non ſolū mente: ſed
exterius vt alij edificentur.

Circa hanc diſtinctionē. xxiiij. queri-
tur. an portio ſuperior et inferior ſint
due potētie diſtincte. primo declara-
bunt termini: poſtea cōcluſiue reſpō-
debimꝰ ad q̄ōnē ¶ Portio ſupior ſiue
ratio ſuperior: vt modo Aug. 12. de trinitate. et
magiſtri in littera vtar: idē eſt: et accipiunt a lo-
quentibus pro eodē. ſic de ratiōe inferiori ⁊ por-
tione inferiori. ratio dicit potētiam diſcurſiuam
a principijs ad cōcluſiones. ⁊ quia aliqua princi-
pia habent per reuelationē: aliqua in lumine na
turali habētur: et q̄r altiora ⁊ digniora ſunt prin
cipia que per reuelationē habētur ꝙ principia q̄
naturaliter cognoſcunt: ideo ratio deducēs ali-
quid ex principijs per reuelationē habitis dicit
ratio ſuperior: ſiue practice / ſiue ſpeculatiue / vel
mixtim / nō refert. ſꝫ cōmunius vtimur in practi
cis pro virtutibus et vicijs effugādis. in illa ma-
teria laboramus. Ratio deducēs aliq̄d ex princi-
pijs naturaliter notis: vocat ratio inferior. di-
cit magiſter in littera: quicq̄d ergo in aīa noſtra
nobis cōſiderantibꝰ occurrit quod non ſit cōmu
ne cum beſtijs: ad rationē pertinet. quod autē in
ea reperis cōmune cum beluis: ad ſenſualitatem
pertinet. portio ſuperior interdū ſtricte capitur
pro actu ſolū in deū lato ſiue ſit intellectus ſiue
volūtatis: interdū latius pro actu in creaturā la-
to in ordine ad eterna. ſic portio ſuperior vel ra
tio ſuperior cōuertit ſe ad rationē inferiorē eam
dirigēdo: vt Auguſti. in. 12. de ciuitate dei dicit.
Portio vero inferior eſt circa creaturā: et poteſt
dupl'r accipi ſicuti portio ſuperior. quo ſit vſus
ſimplex ordinatus eſt actus portionis inferioris
et fruitio eſt actus vtriuſqꝫ portiōis. ¶ Hoc pre-
miſſo: ponunt cōcluſiones: quarū Prima eſt. por
tio inferior realiter eſt portio ſuperior. patet. po
tentie aīe intellectiue idēptificant cum ea ex di-
ſtinctiōe. 16. huiꝰ. g̊ a fortiore portio ſuperior et
portio inferior vel ratio ſuperior ⁊ ratio inferior
¶ Secūda cōcluſio. licet teneat diſcrimē reale
inter intellectum ⁊ voluntatē more aliquorū: ad
huc ſuperior portio intellectus eſt inferior por-
tio intellectus: ⁊ inferior portio volūtatis eſt ſu-
perior portio voluntatis: patet hec cōcluſio per
beatū Auguſti. 12. de trinitate. c. 14. dicentē. cū
de natura mētis humane diſſerimꝰ / de vna qua-
dam re diſſerimꝰ: nec eam in hec duo que cōme-
moraui (hoc eſt ī ſuperiorē portionē ⁊ inferiorē)
niſi per officia geminamus. ¶ Secūdo. niſi con
cluſio eēt vera nulla portio poſſit cognoſcere cō
cluſionem ſcientifice cuius principiū eſſet ſupna
turale et cōcluſio naturalis. ¶ Tertio. charitas
eſt habitus exiſtens tam in ſuperiori portiōe vo
luntatis ꝙ inferiori. patet. inclinat in dilectionē
dei ꝓpter ſeipſum: et in dilectionē ſortis non re-
ferēdo actualiter. g̊ inferior portio volūtatis co-
incidit realiter cum ſuperiore portione volūta-
tis. licet multi habitus ſint in eadē potētia. nun-
ꝙ idem habitꝰ eſt in potētijs realiter diſtinctis
¶ Contra iſtas cōcluſiones arguit ſic. ex eis ſe

quitur ꝙ beatitudo intellectus eſt actus portio-
nis inferioris. conſequēs eſt cōtra modū loquen
di. qui ita loqueret / iudicaret inſipienter loqui. ⁊
diceret: ſaltē mente ab auditorio: iſte cōtionator
in cathedra vel lector abutit. ſequela tamē ptꝫ /
ſic arguēdo. huius portionis ſuperioris dilectio
dei eſt actus: hec portio ſuperior eſt portio infe-
rior. ergo huius portionis inferioris dilectio dei
eſt actus: que hāc infert / dilectio dei eſt actꝰ por-
tionis inferioris. ꝓpoſitio aſſumpta poteſt pro-
bari vera per regulas cōmunes quibus alie pro-
poſitiones affirmatiue ꝓbantur vere: vel ſcd̄m
regulā facillimā ferme laicis cognitam: dilectio
dei eſt actus illius rei que realiter eſt portio infe
rior. ¶ Reſpōdetur concedēdo cōcluſionē illius
ſillogiſmi expoſitorij. eodēmodo cōcedo portio
nis inferioris intellectus / noticia dei eſt actꝰ. pꝫ.
huius portionis ſuperioris intellectus / dilectio
dei eſt actꝰ. hec portio ſuperior intellectꝰ eſt por-
tio inferior intellectus. ergo huius portionis in
ferioris intellectus / noticia dei eſt actꝰ. ⁊ loquor
de noticia preciſe repreſentāte deū. ſi deū ⁊ crea
turā repreſentaret: nulli eſſet dubiū. ſed ꝙ ꝓpoſi
tiones iſte cōcedantur / hoc ꝓuenit primo a por-
tione ſuperiore et idēptitate eius cum inferiore
portione. ſed cōcedo ꝙ verbi' diuini declamator
in cathedra ſic loquēs reputaret abuti vocabu-
lis. non loq̄tur ſicut ſapientes loquunt. idē eſt de
lectore in theologia extra hanc materiā. q̄r tunc
decet eum tantū vel magis vti modo loquēdi ſa
pientū et exercitatorū virorū. ſꝫ cū loquit in ma
teria ipſa ſicut nos nunc facimus: opus eſt oſten
dere quid de virtute ſermonis ꝯcedi poteſt: ⁊ q̄d
in cōmuni vſu eſt cōcedendū. quia loquēdū eſt vt
plures: ſcd̄o de celo et mūdo. alias nō ītelligit lo
quens: vel male. ¶ Secūdo arguit. Augu. ī. 12.
de trinitate. c. 3. portionē ſuperiorē viro ꝯparat:
et inferiorē mulieri. ⁊ dicit eſſe cōiugium inter il-
las. ergo realiter diſtinguunt. ¶ Tertio: homo
exterior ⁊ īterior diſtinguunt. ſimil'r hō vetus
et homo nouus. ergo portio inferior et ſuperior.
¶ Quarto: inter portiones anime ſuperiores ſe
cundū Augu. 12. de trinitate. c. 4. eſt ymago tri-
nitatis. ſed in trinitate eſt diſtinctio realis inter
pſonas diuinas. ergo eſt diſtinctio realis inter
portiones has. ¶ Quinto arguitur. portio ſupe
rior inferiorē regulat. ſed inter regulas et regula
tum debet eſſe diſtinctio. ¶ Sed dicis. regulat
portionē inferiorē ad hunc ſenſum ꝙ actus ſupe
rioris potētie dei legem aſpiciēs inferiorē regu-
lat. ¶ Cōtra: ergo oculus corporalis inferio-
ra ⁊ ſuperiora reſpiciēs / debet dici ſuperior ⁊ in-
ferior. ¶ Ad ſcd̄m dicitur. eſt aliqualis ſolū ſimi
litudo. Augu. dicit: eſt ſpirituale cōiugiū. ¶ Ad
tertiū cōcedo antecedēs ⁊ nego cōſequētiam. an
tecedēs / quia homo exterior eſt ſenſualitas. di-
cit gloſa ſcd̄e Corinthior. 4. quicq̄d eſt ī nobis
cōmune cum pecore exterior homo eſt. is qui in
tus eſt ymago dei. ⁊ Auguſti. 12. de trinitate. c. 1.
et. 14. de trinitate. c. 16. quicq̄d habemus in aīa
cōmune cum pecore / dicit ad exteriorē hominē
pertinere. vbi incipit nobis aliquid occurrere q̄ͦd
non eſt nobis cōmune cum beſtijs: ibi incipit ra
tio: vbi homo interior iam poſſit agnoſci. inter-
dum ex vſu loquēdi cōmuni. per hominē exterio
rem intelligimus illud quod ad extra patet. dici-
mus enim: non ſatis eſt bene viuere in interiore
homine: ſed cum hoc requirit in exteriore homi
ne: hoc eſt: cum honeſtate mundana quadā ſaltē
rotunda. vetus homo eſt homo peccator. ⁊ nouꝰ
homo eſt homo in gratia. de quo apoſtolus loq̄-
tur ad ephesios: deponite veterē hominē: ⁊ hoc
propter adā et chriſtū. adam eſt vetus homo. lo-
quor ac ſi eſſet. ⁊ chriſtus eſt nouus hō. licet chri-
ſtus homo p̄ceſſit adā: non preceſſit adam in hu
manitate. modo adā peccauit: chriſtus vero nun
ꝙ. ex his ptꝫ ꝙ cōſequētia eſt nulla. ¶ Ad quar
tum dicit ꝙ ymago trinitatis eſt in anima ⁊ ſuis
actibus: non curādo de his potētijs. ſicut eſt vna
eſſentia diuina cum qualibet triū pſonarū idem-
ptica: et vna pſona nō eſt alia: ſed filius eſt a pa-
tre: et ſpūſſctūs ab vtroqꝫ: ſic aīa ē ſue potētie rea
liter: intellectus ⁊ volūtas. intellectio non eſt vo
litio. actꝰ volūtatis eſt tam ab intellectus actu
ꝙ a volūtate vt diſtinctione ſequēti dicemus. ac
tus intellectus a ſolo intellectu tanꝙ a pricipio
vitali. multis modis ratio ymaginis increate po
teſt in nobis ſaluari: nec illic facienda eſt magna
vis cū maiore ſilitudie. tn̄ pt dari ymago trinita
tis in aīa noſtra cum deū cōtemplat / propter p-
fectionē ipſius actus obiectū increatū habentis
qui eſt in ſuperiore portione. ¶ Ad quintū ſuffi-
ciēter ad finē argumēti: eſt reſpōſū. ad q̄ͦ dico.
oculus corporeus non habet actū per quē mode
rat actū oculi īferiora vidētis. ſcd̄o ſufficit vſus
diſtinguēdi vnius et non alterius. Auguſti. hac
diſtinctione vtitur: ⁊ non a multis annis theolo
gi in varijs materijs. tertio dico. idē regulat ſe-
ipſum. ⁊ per conſequens non ſemper debet eſſe
diſcrimen reale inter regulas et regulatum.

In hac diſtinctione. 25. magi-
ſter de libertate arbitrij loq̄-
tur. Circa hanc materiā ali-
quas querā queſtiones. pma
erit an liberū arbitriū ſit aliō
a voluntate diſtinctū. ſcd̄o in-
quirā an in lumīe naturali po
teſt oſtendi nos habere liberꝫ
arbitriū. tertio an volūtas ſit cauſa actiua ſui ac
tus. quarto an intellectus coagat ad productio-
nem actus volūtatis. ¶ Circa primā queſtionē
pono has ꝯcluſiōes. ¶ Pria liberū arbitriū nō
eſt aliquod accidēs in aīa / nec habitus actus vel
paſſio. probat. oībus accidētibus a volūtate ſe-
cluſis: adhuc volūtas eſt libera. ergo nō eſt acci-
dens. ſecūdo non eſt actꝰ vel paſſio. in dormien-
te eſt liberū arbitriū: non eſt paſſio vel actꝰ. nec
eſt habitus. quia habitus determinate ⁊ natura-
liter inclinat in vnū: liberū arbitriū poteſt in op-
poſita: igit. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. liberū arbitriū nō

eſt ſubſtantia alia ab aīa.pꝫ.q̄libet alia ſecluſa vo-
luntas eſt libera. ¶ Tertia cōcluſio.liberū arbi-
trū non eſt potētia intellectiua. nō intelligo hāc
concluſionē de virtute ſermonis:ſed loquēdo vt
plures.non poſui intellectū a volūtate diſtingui
vt ſuperius patuit diſtinctione. 16. ſed intelligo
hanc concluſionē:libertas non cōuenit aīe rōne
intellectionis : ſed ratione actus voluntatis vel
eius omiſſionis.probatur.Intellectus eſt poten
tia naturalis:et cogitur(ad ſenſum interarguen-
dum declarandū) euidēti ratione aſſentire vero
et diſſentire falſo. ſicut Ariſtoteles dicit primo
phiſicorū de antiquis philoſophis veritate coa-
ctis.eodē modo facile oſtendi poteſt ꝙ nō eſt po
tentia memoratiua. quia illa eſt reſpectu ſpeciei
conſeruate. ¶ Quarta cōcluſio. liberū arbitriuꝫ
eſt potētia anime volitiua.patet. liberū arbitriū
non eſt habitus vel aliud accidēs ex prima con-
cluſiōe:nec vt eſt ſubſtantia alia ab anima. ergo
eſt anima.⁊ non potētia intellectiua vel memo-
ratiua.ergo eſt potentia volitiua ſiue voluntas.
¶ Inſup. in illa potētia p̄mo ꝯſiſtit libertas ar-
bitrij q̄ ſic ſe habet ꝙ reliquas omnes potētias
mouit et cui reluctari nequeūt. ſed ſic eſt in volū
tate et in nulla alia potētia: vt patet per Anſel.
de conceptu virginali.c.4.dicentē. quicquid fa-
ciunt mali ſenſus et membra totum eſt imputan-
dum voluntati. Simile dicit in libro de concor-
dia preſcientie et liberi arbitrij.dicit ꝙ voluntas
eſt inſtrumentū mouēs oīa alia inſtrumēta qui-
bus ſponte vtimur et que ſunt in nobis : ⁊ ſeip-
ſum.et Auguſti.libro.2. de libero arbitrio dicit/
non peccamꝰ niſi libero arbitrio volūtatis. quo
fit.hec cōuertunt̄:volūtas/liberū arbitriū/potē
tia rationalis/et agēs a ꝓpoſito. ſed nullus iſto
rum terminorū eſt cū alio ſynonimus.dicit̄ volū
tas pro quāto vult vel nult.liberū arbitriū ꝓ quā
to eſt tāꝙ arbit̄ liber vtraqꝫ parte audita ad vo-
lēdū nolēdū vel ad oēm actū ſecludēdū.⁊ cū ſint
termini cōuertibiles:⁊ res ſig̃te ſint eedeꝫ: ita ꝙ
ſi ad imagiationē ītellectꝰ diſtigueret̄ real̄r a vo
luntate(vt tenet ſanctꝰ Tho.)adhuc nulla eſt di
ſtinctio inter voluntatē ⁊ liberū arbitriū. Propt̄
ea diffiniendo vnū/aliō diffinit̄. ¶ Libeꝝ arbi-
triū ſic pōt diffiniri.eſt potētia ſic ſe hn̄s ꝙ oībꝰ
poſitis ad agēdū pōt agere ⁊ nō agere. ꝑ h̄ a cau
ſa naturali ⁊ irrationali ſecernit̄:q̄ nō p̄t nō age-
re oībꝰ preuijs poſitis ad h̄ ꝙ agat. Ignis paſſo
applicato ī ſphera agēdi ⁊ īpedimēto ſecluſo/nō
pōt nō vrere.req̄rit̄ noticia obiecti p̄uia tp̄e vel
natura ad h̄ ꝙ volūtas agat.ſꝫ noticia a/obiecti
ſtante in intellectu ſortis:ip̄e ſortes p̄t velle vel
nō velle a/⁊ ipſum nolle. ¶ Ex his duabꝰ diffi-
nitionibꝰ ſeq̄tur ꝙ nulla eadē cā pōt eſſe natura-
lis ⁊ libera reſpectu eiuſdē effectꝰ. ¶ Scdō ſeq̄t̄
liberū arbitriū/nec pōt augeri nec minui.pꝫ.ſub
ſtantia nō ſuſcipit magis neqꝫ minꝰ ī predicamē
tis.⁊ h̄ eſt qd̄ Bernardꝰ in de libero arbitrio in-
nuit dicens.manet libertas arbitrij tā plena in
bonis ꝙ̄ in malis:tā integra ſuo mō in creatura
ꝙ̄ in creatore. ¶ Ulterius ſequit̄ ꝙ liberum arbi
triū manebit in dormiēte:ſꝫ dormiēs nō hꝫ vſuꝫ
liberi arbitrij ꝓpter organoꝝ īterioꝝ indiſpoſi-
tionē/in q̄bus ſunt vapores aſcēdentes ad cere-
brū:⁊ retractionē caloris ⁊ ſpūuꝫ ad interiora.ḡ
ꝓpter illud īpedimētū ex p̄te ſpecierū ſenſibiliū
aīa in ſompno nō ratiocinatur ſufficiēter ad vſū
liberi abitrij.quēadmodū ſi velis docere puerū
quonā pacto oēs anguli coalterni ſunt equales:
exēplificādo ī pulueribꝰ ꝯtinuo vēto agitatꝭ/nū
ꝙ̄ te capiet defectu figure nōdū bene viſe.q2 ven
tus cōtinuo figurā īpedit.ſꝫ ꝓ ſtatu corruptibili
hō nō intellexit ſine miniſterio ſenſus/neceſſe ē
intelligētē fantaſmata ſpeculari.mō fantaſmata
nihil aliō ſunt ꝙ̄ rerū ſimilitudines in ſenſu exi-
ſtentes.⁊ hac de cā freneticꝰ vel temulētꝰ nō hꝫ
vſum liberi arbitrij:nec puer.aīa multū circa vi
res naturales in pueritia ⁊ ſompno laborat: vt ī
augmētatiōe/nutritiōe/emittēdo ſudores ⁊ dige
rēdo.mō in oībus ſenſibus aīa eſt principiū prin
cipale iſtarū opationū.⁊ pluribꝰ intētꝰ minor eſt
ad ſingula ſenſus.magnꝰ morbꝰ in vna p̄te dolo
rē parui morbi attenuat.ꝙ dormiētes nō vtūtur
libero arbitrio:dicit Bernardus de libero arbi-
trio.īſanis/infantibꝰ/ ⁊ dormientibꝰ nihil quod
faciūt bonū vel malū imputat̄.q2 ſicut ſue nō ſūt
cōpotes mētis:ſic nec vſum retinēt proprie volū
tatis.ſil̄e dicit Aug.10.de trinitate.c.6.de dor-
miente.⁊ ī Clemē.vnica de homicidio ſimile ha
bes.ſi furioſus vel infans aut dormiēs/q̄cq̄d tūc
agit:ei nō imputat̄.lꝫ hō in ſompno diſcurrat tā
in mente ꝙ̄ in ſenſu interiori:ille diſcurſus nō ſuf
ficit ad vſum liberi arbitrij. ¶ Cōtra hāc diffini
tionē arguit̄.req̄rit̄ ꝯcurſus dei ad hoc ꝙ volun-
tas agat cū cā ſcd̄a non pōt agere/cā prima non
agente.ſed ſic eſt ꝙ nō eſt poſſibile ꝙ deꝰ velit cō
producere cū volūtate ⁊ volūtas nō producat.q2
alias aliq̄d fieret vel omitteret̄ ꝯ volūtatē dei be
neplaciti.ergo oībus q̄ neceſſario req̄rūtur poſi
tis vt volūtas ſuū actū producat: nō eſt in p̄tate
volūtatis vt nō ꝓducat. Ducat̄ hec rō vigoroſiꝰ
ſic.deꝰ ffeicaciter vult a.actū eſſe.ergo a/actus ē.
an̄s nō eſt in p̄tāte ſortis.ergo nec ꝯn̄s.ꝯn̄a p̄ma
illiꝰ emptimematꝭ pꝫ.ſi deꝰ efficacit̄ vult a/actū
eſſe:⁊ a/actus nō eſt:volūtas dei efficax impedi
tur.⁊ ſic nō eēt oīpotēs. ¶ Rn̄det̄ ꝯcedēdo ꝙ re-
quirit̄ ꝯcurſus dei anteꝙ̄ volūtas ꝯcurrat.ſꝫ deꝰ
eſt paratꝰ cū volūtate agere ⁊ nō agere ad nutū
volūtatis.ꝑ legē cōeꝫ prereq̄rit̄ concurſus dei et
noticia potētie ad agēdū. ¶ Ad ſecūdū argumē
tuū ꝯcedo ꝯn̄aꝫ.ip̄a eſt infallibilis bonitatis.ſed
nego ꝙ an̄s nō ſit in poteſtate ſortis.Deꝰ eſt pa-
ratꝰ coagere cū volūtate.ſꝫ nō ſeq̄tur ꝙ ꝓpter-
ea a volūtate nr̄a depēdeat:ſed ecōuerſo:cū vo-
lūtas dei eſt indepēdēs ſicut ſua eſſentia.nr̄a de-
pēdēs ſicut nr̄a ſubſtātia.deꝰ nō eſt īpedibilis.no
ſtra volūtas eſt īpedibilis.ſꝫ q̄ ad nr̄m modū lo-
quendi pōt dici dei cōcurſus quodā mō depen-
dere a nr̄a volūtate:cum eſt paratꝰ coagere vel
nō coagere ad nr̄m nutum. ¶ Cōtra q̄rtā cōclu-

ſionē arguit̄.voluntas poteſt cogi. ergo ꝓbatio
ē nulla.an̄s pꝫ.Luce.14.ſcribitur.ꝯpelle huc in-
trare.Et Joannis vltimo.Chriſtus dixit petro/
cū ſenueris alius cinget te:⁊ ducet quo nō vis.et
Joannis.6.Nemo venit ad me niſi pater meus
traxerit illū. ¶ Scdō principalit̄ arguit̄. Volun
tas pōt habere velle ⁊ nolle reſpectu eiuſdē obie
cti.ḡ inuite vult.ḡ cogitur.antecedens patet. Po
teſt enim deus ponere qualitates contrarias in
eodem ſubiecto vt calorē et frigꝰ. ergo ſimiliter
in qualitatibus ſpiritualibꝰ. ¶ Ad hec dico:ꝑ or
dinē.per compellere intelligit̄ inducere. volun-
tas ſibi derelicta nō ꝯſentiēs actui:timore vel ſu
aſione pōt induci ad cōſenſum.ſed hoc nō eſt co-
gi.illud Joannis vltimo ītelligitur ꝙ petrus du
ceretur ip̄o inuito.Aliqui propterea credunt vo
luntatem ad eius actum imperatū poſſe cogi:qd̄
eſt falſum.ſi nō poteſt cogi voluntas quo ad actū
elicitum actus imperati productiuum : non pōt
cogi ad actum imperatum.ſi quis manu mea ali
um me inuito percuteret:illa percuſſio nō eſt me
us actus imperatus:ſed illius manū meā mouē-
tis.Illud Joānis.6.intelligitur de auxilio ſpe-
ciali ⁊ nō de coactione vllo modo. ¶ Ad ſecun-
dum principale concedo/ꝙ deus poteſt quaſcun
qꝫ qualitates contrarias ponere in eodem ſubie
cto.idē eſt iudiciū de aliquibus ⁊ omnibus. pōt
eſſe penetratio duorū corporū:frigidi ⁊ calidi.et
poſtea poteſt deꝰ retrahere vnū illorū corporuꝫ
et ponere accidentia illius corporis in alio. ⁊ cō
cedo ꝙ ſortes nolēdo a/vult a/ſimil̄r volendo a.
nult a.et nolens beneficiū vult beneficiū : nō ſic̄
epiſcopi dicūt/nolens volo:hoc eſt:volitionem
habeo reſpectu beneficij:que me renitente ⁊ no-
lente ab extrinſeco inducta eſt.oīa iſta non ſuffi-
unt ad cogi.idem eſt cogi ⁊ violētari.illud eſt vio
lentū.3.Ethic̄.cuius principium eſt extra non cō
ferente vim paſſo.hoc eſt.quando aliquid produ
citur in paſſo contra naturalem īclinationē paſ-
ſi:⁊ paſſum producit oppoſituꝫ ſi ſibi relinquat̄
vt ſuperiꝰ diximꝰ.vt qn̄ graue pellit̄ in altū:īpe-
tus īpreſſus corpori graui eſt violentꝰ grauitati
et cōtra inclinationē naturalē grauitatis: ⁊ gra-
uitas ſibi relicta naturaliter illū impetū corrum
pit:⁊ de neceſſitate pellit graue deorſum. modo
iſtud non contingit in actu voluntatis.Volūtas
concurrit ad productionē ſui actus qui eſt eiꝰ ſa-
lus ⁊ perfectio.⁊ ſi deus ſe ſolo actum producat:
nō eſt neceſſe ꝙ voluntas de neceſſitate illū cor-
rūpat.⁊ ſic voluntas nō pōt vllo mō cogi. ¶ Cō
tra hoc arguit̄.ſequitur ex ſolutione ꝙ intellectꝰ
eſt potentia ita libera ſicut voluntas.patet. non
poteſt cogi ad ſuū actū.patet.intellectus concur
rit ad productionem ſui actus ſicut voluntas . et
intellectio eſt ſalꝰ et ꝑfectio intellectꝰ. ¶ Reſpō
det̄.ꝯcedēdo ꝙ intellectus eſt liber a coactiōe ſi
cut voluntas.ſed in hoc non conſiſtit origo liber
tatis.intellectus pōt neceſſitari a creatura ad aſ-
ſentiendū:vt a ꝓportione euidente ex terminis.
volūtas nō pōt ab vlla creatura neceſſitari. itel-
lectus eſt cā naturalis quo ad ſuum actum:nō au
tē voluntas.libertas opponit̄ coactiōi:⁊ illa eq̄-
liter cōpetit intellectui ⁊ voluntati quo ad aliq̄s
actus:nō tn̄ quo ad omnes.ſi ad imaginationem
diſſenſus primi principij eſſet a quacūqꝫ cauſa ꝓ
ductus in intellectu:apprehēſo principio intel-
lectus illum diſſenſum corrumperet ⁊ aſſentiret
oppoſito. ¶ Sꝫ dicis.noticia rerum ſignificata
rum per terminos principij producit oppoſitum
et non intellectus. ¶ Contra. intellectꝰ partim
concurrit:ſed hoc eſt naturaliter.voluntas eſt er
go libera tam a coactione ꝙ̄ a neceſſitatione a
creatura.intellectus nō eſt ſic liber.aliquibus ap
prehenſis eſt intellectui neceſſariū aſſentire ⁊ a-
liquibus diſſentire: vt oppoſitis principiorum.
¶ Sed contra hoc arguitur.intellectus liber aſ
ſentit in aſſenſu fidei ex prologo primi. ſimiliter
argumentū topicum nō captiuat intellectum ad
aſſentiendum:⁊ tamen aſſentit rationi probabi-
li.ergo intellectus eſt potentia libera. ¶ Reſpō
detur.tota hec libertas in intellectu ī aſſenſu cre
dendi a voluntate ortum habet.intellectus quo
ad aliquos ſuos actꝰ eſt liber participatiue: quē
admodū eſt ſenſualitas.Gen̄.3. ſub te appetitus
erit:⁊ tu dn̄aberis illius. ¶ Cōtra iſta arguitur.
actum intellectus primo ⁊ principalius habemꝰ
in noſtra poteſtate iudicium concluſiuum eſt ī no
ſtra poteſtate.indicium precepit actum volunta
tis. ¶ Reſpondetur negando ꝙ actum ītellectꝰ
primo et principalius habemus in noſtra pote-
ſtate.ad illud qd̄ de iudicio dicitur:dico quocūqꝫ
iudicio intellectus dato:voluntas nō neceſſitat̄
cōformiter agere: ſꝫ poteſt reluctari:⁊ contrani-
ti:⁊ illi iudicio poſitiue contraire. Durandus te-
net in hac diſtinctione intellectum eſſe liberiorē
potentiam ꝙ̄ ſit voluntas: que concluſio eſt ex-
tranea:nec rōnes viri valent quibus hoc colora
re ſatagit.quo circa eas non tango.quilibet ītel-
ligens/eas ex ſeipſo elicere pōt. ¶ Tertio ar-
guitur.per dicta intellectꝰ poteſt neceſſitari. tūc
ſic.hic intellectus eſt voluntas.ergo volūtas po
teſt neceſſitari ad actū ſuum. ¶ Reſpondetur:
conſequentia eſt nulla.relatiuum aliter refert in
concluſione:aliter in maiore.ſed concedo ꝙ vo-
luntas poteſt neceſſitari.quia illa res que eſt vo-
lūtas poteſt neceſſitari ad actum intelligendi:cū
intellectus naturaliter neceſſitetur vt diximus q̄
ad aſſenſum ⁊ diſſenſum:⁊ cum hoc ad noticiam
ſimplicē nō iudicatiuam.ſed iſta neceſſitatio nō
prouenit in volūtate ea rōne qua volūtas ē:ſꝫ ra
tione qua intellectꝰ eſt. ¶ Quarto arguit̄. ⁊ ē re
plica contra dicta.Aliq̄ ſunt motꝰ ſurrepticij in
volūtate natural̄r producti qui non ſunt in pote
ſtate noſtra:quia non eſt in p̄tāte noſter quin vi
tangamur. ergo voluntas naturaliter producit
ſuum actum:vel actus ſuus naturaliter habetur:
ſiue a voluntate producatur ſiue non ¶ Reſpon-
detur.intelligo concluſionē de actibus delibera-
tis de q̄bꝰ argumētū nō tāgit:ſꝫ de actibꝰ indeli
beratis.Deliberatio quēadmodū rōciatio ē actꝰ

intellectꝰ actum denominans deliberatum. ſed
actus q̇ eſt conſenſus deliberatus vel electio / eſt
ipſius voluntatis realiter: ⁊ ꝓ illo in recto ſuppo
nit: licet in cõnotato actũ intellectus det intelli-
gere. voluntas nõ fertur in incognitũ: ſm Augu.
10. de trinitate. nõ tñ opꝫ ꝓpterea ꝙ cognitio ſit
actus volũtatis. eodẽ modo nec deliberatio erit
actus voluntatis. ¶ Quinto arguit. ex dictis ſe
quitur ꝙ poſſe peccare eſt pars libertatis: cũ ꝑti
ale actũ volũtatis importet. Sed hꝫ eſt ↄ Anſel-
mũ in de libero arbitrio. c. 1. dicẽtẽ / nec libertas
nec pars libertatis eſt peccandi poteſtas. ¶ Re-
ſpondetur. peccare ĩportat actũ liberũ vel omiſ-
ſionẽ liberã. ſed nõ cõuenit libertati in cõi: nec cõ
uenit deo nec btĩs. ergo nõ cõuertitur cũ termĩo
libertas: nec in eius diffinitione ponitur. Sctĩ in
terdũ libertate multuꝫ equiuoce vtuntur. quãdã
libertatẽ ponũt ĩmunitateꝫ a ſeruitute culpe / vel
miſerie: hoc eſt pene culpe debite. hoc modo cõ-
p̄hẽſores ſunt liberi ab vtraqꝫ ſeruitute: ⁊ dã
nati vtraqꝫ libertate carent: ⁊ viatores tanto li-
beriores quanto magis culpe et pene ſunt exper
tiores. Ad Romanos ſexto. Liberati a peccato
ſerui facti eſtis iuſticie. ¶ Sexto arguitur. Volũ
tas poteſt difficultari ab appetitu ſenſitiuo et ad
peccatum neceſſitari. ergo voluntas non eſt libe
ra. quia diximus per hoc ab ĩtellectu ſecernitur
voluntas ꝙ poſſit. primum aſſumptuꝫ patet. dif
ficilius eſt voluntati elicere actum oppoſituꝫ ap
petitui ſenſitiuo q̃ꝫ elicere actum ei conformem.
hoc videmur experientia deprehẽdere. ergo cũ
ſummus actus quem voluntas ſine paſſione op-
poſita poteſt habere ſit vt decem: ⁊ creſcente op
poſita paſſione remiſſiorem actum habere po-
teſt: dabitur aliqua paſſio cui voluntas cõtraire
non poterit. ⁊ per cõſequens neceſſitabitur age-
re conformiter. ad illam paſſionem ⁊ inſultum in
appetitu ſenſitiuo. ¶ Et confirmatur hec ratio
per illud quod ſcribitur ad Romanos ſeptimo.
ſentio aliam legem im membris meis repugnã-
tem legi mentis mee / ⁊ captiuantẽ me ĩ lege pec
cati. ¶ Reſpondetur negando ꝙ voluntas (ſi nõ
excecetur totaliter a ratione: puta: ſi intellectus
voluntati cõiũctus: vt ita loquar: non ſit exceca
tus) a ſenſualitate neceſſitetur ad agendum / vel
ab obiecto aliquo creato. requiritur ſemper con
curſus voluntatis ad actum eius deliberatum.
modo voluntas eſt libera. fateor. eſt difficiliꝰ vo
luntati habere actuꝫ oppoſitum appetitui ſenſi
tiuo q̃ꝫ conformiter ad appetitũ ſenſitiuũ. ⁊ tãtũ
creſcere põt paſſionis inſultus / ꝙ voluntas non
poteſt in oppoſitum. ſed non ſequitur propter-
ea ꝙ neceſſitetur. Sed dicis. tunc peccabit pec-
cato omiſſionis. quia ſi paſſio inclinet in op-
poſitum actus precepti tempore quo eſt prece-
ptum: voluntas de neceſſitate omittet. Dico: ro-
gabit deum qui non permittet nos temptari vl-
tra illud quod non poſſumus: ſed cum temptati-
one ſemper faciet prouentum.

¶ Queſtio ſecunda.

SEcundo circa hãc materiã in
quiro / an pt ꝓbari ĩ luĩe natu
rali in nobis libertas: ¶ Re-
ſpõdetur ꝙ ſic. pꝫ. experimur
duobꝰ eq̃libus nobis oblatis
equalr̃ motiuis rõne boni: pu
ta duobꝰ ouis equalibꝰ in di-
ſco oblatis: poſſum capere a /
ouum relicto b / ouo. ⁊ nulla eſt reddenda rõ niſi
libertas mea. ⁊ ita q̇lꝫ nr̃m ĩ ſe experitur. ¶ Se
cundo arguit. dato oppoſito cõcluſiõis ſeq̃tur ꝙ
nullꝰ male ageret nec poſſit male agere. ⁊ ꝑ ↄ̃ns
nec dꝫ puniri nec p̄miari. hꝫ oẽm policiã mũda-
nã ꝑuertit: ⁊ ↄſtanter ab oĩbus rõne vtẽtibus ne
gabitur. ſeq̃la tñ pꝫ. nõ eſt in poteſtate viri agere
aliter q̃ꝫ agat ꝑ aduerſariũ. qꝺ ſi neget. g̊ in eo eſt
potẽtia libera. ſi ↄcedit. ¶ Cõtra. nemo ẽ laudã-
dus vel vitup̱andꝰ ꝑ hꝫ ꝙ non ẽ in poteſtate eius.
¶ Et ↄfirmat̃ illꝺ ſic. nullꝰ ẽ puniẽdꝰ ꝓ actu ꝓ q̊
rõnabilẽ ⁊ iuſtã excuſationẽ hꝫ. ſꝫ q̇lꝫ ꝑ te pro q̇-
libet actu quẽ facit hꝫ rõnabilẽ excuſationẽ. ſ. ꝙ
erat ei neceſſariũ iſtꝺ facere: nec erat ei liberꝝ hꝫ e-
uitare. fecit eĩ oẽ illꝺ qꝺ potuit: ⁊ ꝑ eũ ñ ſtetit: nec
antecedẽter vllo mõ: nec ↄſeq̃nter. hꝫ dico propt̃
ebrios occidẽtes ex culpa p̄uia ſꝫ aliq̊s. ¶ Inſu
per. cõcluſionẽ facto negãs ope eam ↄcedit. ſi ei
magnã iniuriã faceres / q̄reret vĩdictã vel a ſe vl̃
a iudice. ſꝫ nemo dꝫ penã q̄rere niſi rõne pctĩ cõ-
miſſi. igit. ¶ Preterea. tũc q̇lꝫ hõ eẽt ĩpeccabilis
per naturã: ↄtra oẽm moralẽ p̄hiaꝫ. in luĩe natu-
rali oẽs ſardanapalũ ⁊ dionyſiũ tyrãnũ impro-
bos p̄dicarũt: ſolonẽ ⁊ ſocratẽ probos. Ariſtote-
les in luĩe naturali loquẽs. 3. Ethic. dicit: ſumus
dñi actuũ nr̃oꝝ a p̄ĩcipio vſqꝫ ad finẽ. ⁊ potẽtie
rõnales valent ad oppoſita. 2. Periarmenias: ⁊
oꝫ p̄cõſiliari de futuris. 1. Periarmenias: ⁊ aliq̇d
eſt agens a propoſito. 2. Phiſic. ¶ Finalr̃ argu-
endo / dico cũ Auicẽna. 1. Methaphiſice. c. 6. di-
cente ꝙ negãtes p̄mũ p̄ĩcipiũ ſunt vapulandi et
exponẽdi igni: quouſqꝫ ↄcedãt ꝙ nõ eſt idẽ cõbu
ri ⁊ nõ ↄburi / ꝑcuti ⁊ nõ percuti: ita dicẽs: ab ho
mine nichil agi libertate contingẽtie eſt vapulã
dus ⁊ ↄcremãdꝰ donec dicat / ꝙ ego eũ libere ꝑ-
cutio ⁊ detineo in igne. qꝛ ſi de neceſſitate id fa-
cio: nõ erit ſitũ in facultate mea id nõ efficere. et
per ↄ̃ns nõ dꝫ ↄq̄ri. ¶ Cõtra hãc ↄcluſionẽ argu
mentoꝛ. nõ ↄſtat certitudinalr̃ q̄ potẽtia ẽ liberũ
arbitriũ. Aliqui dicũt p̄mo in ĩtellectu ↄſiſtit: ali
qui in volũtate: aliq̇ in aggregato. ergo nõ ↄſtat
de libertate in nobis. ¶ Scꝺo arguit cõtra p̄ĩ-
mã probationẽ. canis nõ adit carnẽ ei obaꝫ rõne
pericli: qꝛ baculũ paratũ hẽo applicatũ vt eũ ver
berẽ. ¶ Reſpõdet: ad primũ dico ſufficiẽter ↄſtat
ꝙ libertas ẽ volũtas. nec aliud ĩ recto dicit: licet
dat intelligere actũ intellectꝰ. Scꝺo. qñ ita eẽt:
ↄ̃ña eſt nulla. ſcio ꝙ aliquis de numero iſtoꝝ eſt
ſortes: ⁊ latet me quiſnam ille eſt. vt poſito ꝙ di-
cant vnus iſtorum eſt ſortes: ⁊ fugit me quis ille
eſt. ¶ Ad ſecundum dico: ꝙ canis et brutum qꝺ-
libet perſequitur naturaliter apprehẽſionem

obiecti ⁊ appetitus ſui. forma bruti eſt educta de
potentia materie: nec eſt extenſa ad materie ex
tẽſionẽ dependet ex apprehẽſiõe obiecti ⁊ orga
ni: ⁊ naturalit̃ appetit quicq̇d appetit. qñ canis
retrahit̃ a capiẽdo cibo qꝛ videt ictum baculi ſi-
bi ĩminere: hoc eſt qꝛ magis amat vitã ſuã q̃ꝫ il-
lũ cibũ. ſicut eẽt neceſſariũ ei ꝓſeq̇ cibũ ſtãte fa-
me ſi nõ tĩeret maiꝰ ĩcõueniẽs: ita eſt ita natura-
le et neceſſariũ euitare ꝑcuſſionem q̄ eſt ei dura /
quã alias exꝑtꝰ eſt. ⁊ ſic nõ ꝓprie appetitũ refre
nat. citiꝰ oppoſitũ facit. hõ libere ꝓſequit̃ illꝺ ad
qꝺ appetitꝰ ĩcliatur: et libere hoc reſpuit ¶ Ter
tio arguitur. cãis poſitꝰ ĩter duos cibos equali-
ter diſtantes ⁊ equaliter obiectos a. ⁊ b. vnum
adit. ſ. a. ⁊ non. b. et non poteſt dari ratio qua-
re a. adit et non. b. cum tam a. et. b. equaliter
ei ſicut obijciũt̃ ante oculũ dexteꝝ ⁊ ſiniſtrũ. g̊ ꝓ
batur ꝑ experiẽtiã duoꝝ obiectorũ equaliũ (quo
rũ vnũ capit hõ ⁊ nõ aliꝺ) ĩ nobis libertas: ſic de
bet ĩ hoĩe ꝓbari libertas. ¶ Quarto: canis nũc
tranſit ad latꝰ dexterũ: nũc ad ſiniſtrũ: oĩbꝰ alijs
eodẽ mõ ſe hñtibꝰ. ⁊ ſic miluꝰ ĩ eodẽ aere / nũc aſ-
cẽdit / nũc vero deſcẽdit. ⁊ nõ põt dari rõ niſi li-
bertas. igitur. ¶ Quĩto arguit. cãis lanij cuſto-
dit ĩtegrã beſtiã ĩ abſẽtia lanij: dato ꝙ famẽ pati
atur. ⁊ nõ eſt dicẽdũ ꝙ hoc facit rõne vite ↄſeruã
de: cũ nõ timet vitã ꝓpterea ꝑdi. ⁊ nõ põt dari a
liud hic niſi libertas. igit̃. ¶ Ad tertiũ rñdet̃. ha
bet app̄henſionẽ maiorẽ ſuꝑ a. q̃ꝫ b. ⁊ appetitꝰ e-
ius naturaliter a. ꝓſeq̇tur et nõ b. hõ ex libertate
(ſua vt ĩ ſe experitur) reliquit b: et capit a. ¶ Ad
quartuꝫ nego ꝙ oĩa ſe habeãt equalit̃. occurrit
nũc obiectũ ex vna ꝑte qꝺ appetit: nũc aliꝺ ex al
tera ꝑte. vt pote: videt corũ vel miluũ ex vna ꝑ
te. poſtea. occurrit ei aliꝰ canis vel aliq̇d qꝺ ẽ ei
cordi: qꝺ naturalit̃ ꝓſeq̇tur. ſimilit̃ miluꝰ nũc vi-
det pullũ / ⁊ deſcẽdit: nũc videt falconẽ vel aq̇lã
quã formidat / ⁊ aſcẽdit. ſcꝫ occurrit aliq̇d quod
brutũ mouet ¶ Ad quĩtũ dr̃. cãis lanij erat ꝑcuſ
ſus a p̄ĩcipio ⁊ coactꝰ a cibo abſtĩere: ⁊ mãſit hĩ
tꝰ ĩ eo q̄ ĩcliat̃ abſtĩere ab eſu carnis: q̄ naturalr̃
ĩclinat ipꝫ abſtĩere: ita ꝙ ille hitꝰ plꝰ ĩcliat ipſũ
ad abſtinẽdũ q̃ꝫ fães ad ꝓſequẽdũ ad hoc ẽ expe
riẽtia de brutis. ⁊ augꝰ hoc fatet̃ libro. 83. q̄ſtio-
nũ q. 36. ĩquiẽs: videmꝰ ĩmaniſſimas beſtias a
maximis voluptatibꝰ abſtĩere doloꝝ metu.
¶ Sexto arguitur. aliq̄ aĩalia ſunt diſciplinabi-
lia: p̄ĩo methaphiſice. ⁊ pꝫ de elephãto q̄ doce
tur ĩcuruare genua ãte regẽ. ergo ĩ eis eſt prudẽ
tia ⁊ rõ. cattꝰ vas euertit effũdẽdo aquã ⁊ capit piſ
cẽ. ſimilit̃ canis vẽaticus veniẽs ad biuiũ lepo-
rem inſequens odorat alterã viarum: poſtea aliã
capit. ⁊ iſtud non põt eẽ ſine ſillogiſmo ⁊ diſcur-
ſu. ergo ratiocinatur. ſimiliter formica ↄgregat
grana pro futura hyeme: vt patet prouerbioꝝ
ſexto. ergo hẽt prudẽtiã ¶ Septĩo arguit̃: agẽs
naturale tendit ad ſuuꝫ locum per lineã breuiſſi
maꝫ: pꝫ de graui et leui. ſed canis hoc non fa-
cit. quãdo amittit dominum ſuum ⁊ redit ad pro
prium pagum: non redit per lineã breuiſſimã: ſed
nunc trãſit per arcum: nunc per cordã. ergo non

eſt agens naturale. ⁊ ꝑ conſequens eſt agẽs libe
rum. ¶ Octauo arguitur: agens naturale agit to
to ſuo conatu. ſꝫ canis non redit tota velocitate
ſua ad propriã domũ / magiſtro ſuo amiſſo. nec
auis vadit ad nidũ tota celeritate qua põt ¶ Cõ
firmatur hec ratio. agens naturale agẽti libero
iũctum / agit ſcꝺm extremum ſue potentie: pꝫ
de charitate voluntati iũcta. ⁊ de ĩtellectu reſpe-
ctu actꝰ eiꝰ. g̊ agens naturale ſeꝑatũ ab agente
libero agit ſcꝺꝫ extremũ ſue potẽtie ⁊ toto ſuo co
natu. ¶ Ad ſextũ ↄcedit̃ ꝙ aliqua aĩalia ſunt diſ
ciplinabilia. et lꝫ ratiocinat̃ diſcurſu ⁊ ſillogiſmo
hoc nõ arguit ea eſſe rõnalia. i. hẽre aĩam ratio
nalẽ. nõ eſt etiã facile probare ꝙ diſcurrãt. dicet̃
ꝙ hec ab ĩſtinctu nature faciũt. formica ex prudẽ
tia ꝓprie dicta nõ colligit grana ĩ antro cõferen
do futura ex p̄teritis: cũ formica ĩ eſtate p̄ĩo na-
ta: q̄ nõdũ exꝑta eſt rigorẽ hyemis: hec facit. deꝰ
dedit tali beſtiole hãc naturã ꝓuidẽdi ei cũ non
egrediatur ſpeluncã ĩ frigore quatenꝰ ei ꝓuideat
nec tũc põt hẽre cibũ. ¶ Ad. 6. cõcedo ꝙ agens
naturale tẽdit ad ſuũ locũ naturalẽ qñ nõ habet
ĩpedimẽtũ fortiꝰ occurrẽs ĩpeditiuũ eiꝰ ne locũ
naturalem adeat. mõ canis habet ĩpedimentum
variũ occurrens. ſi cibũ in itinere ĩueniat: vt ca-
dauer: plus mouetur ad illud q̃ꝫ ad reditũ. ſi auis
occurrat: vt vpupa vel coruus: hũc inſeq̇tur qua
tenus cibũ habeat vel ſi paries aut dumus oc-
currat: leuato pede / vrinã emittit. ¶ Sꝫ dicis:
non ſoluitur argumentũ oĩbus his ĩpedimentis
ſecluſis: non redit ꝑ lineam breuiſſimã: nec toto
ſuo conatu vt dicit octauũ argumentũ. ¶ Reſpõ
deo: hoc verũ eẽ. nec eſt de rõne agentis natura-
lis nõ cognitiui ꝙ totaliter ab agente infallibili:
ſcꝫ dño deo: dirigitur. bruto eĩ dedit deus ſenſuꝫ
quatenus ſe regat. inanimata aliter habent locũ
naturalem q̃ꝫ bruta quibꝰ locꝰ naturalis eſt bru-
to / in quo bene paſcitur: ⁊ conſuetudine vnuꝫ lo
cum facit ei naturalem. habitꝰ ĩpellit canẽ ſtare
in hac domo vel cum hoc equo: quem tam ĩ cam
po q̃ꝫ in ſtabulo cuſtodit. nec paſtorem pro rege
vel abbate relinquit. brutum eſt potentia fatiga-
bilis. propterea ſi moueretur ſecundũ extremuꝫ
ſue potentie ſtatim fatigaretur: non auteꝫ inani-
matum. propterea deus aliam naturã dedit vni-
que ei competit. inanimatum non acquirit habi-
tum: brutum autem acquirit habitum quo moue
tur. propterea ex inanimato arguere non potes
ſil̃e in animatis. per hoc ſoluuntur alia argumẽ
ta. charitas eſt agens ĩanimatũ. ¶ Quia non ni
chil coloris ẽ in argumẽtis adductis vl̃ adducibi
libꝰ: ꝓ eoꝝ ſolutionibꝰ (quatenꝰ breuitati ĩnitar)
aliqua noto: ſiue epilogando dicta ſiue obiter
occurrẽtia ponẽs / nõ refert. ĩ aĩata agẽtia hẽnt
vnam legẽ ad ꝑtẽ ĩter ſe ꝑ quã ab animatis ſecer
nuntur. habent determinata loca naturalia: pa-
tet de elementis. et mixta ſecundum naturas ele
mentorum cum quibus magis participãt ad ſua
loca ꝑ lineas breuiſſimas (ſi non ponatur obex)
tendũt: inter ſe tamen habẽt varias ꝑticulares
leges: vt qñ ſpẽ ſpecialiſſima diſtinguũtur. etiam

indiuidua eiuſdẽ ſpẽi hñt leges ĩdiuiduales eis
ĩditas. aĩata bꝛuta hñt ſenſũ ſm apphẽſionez cõ
ueniẽtẽ vel diſcõueniẽtẽ mouẽt ⁊ eoꝝ appetitꝰ
hoc naturalit̃ ĩſequit̃. diſcõueniẽs refugiũt: cõue
niẽs ꝓſequunt̃ naturalit̃. habituant̃ tĩoꝛe ĩcuſſo
ꝑ vbera: ne ꝓſequant̃ illud quod ẽ eis naturale
deſideratũ: vt canis lanij ⁊ bꝛuta q̃ ſũt bone me=
moꝛie. qñ pꝛio fuit catulꝰ / aceſſit ad moꝛtuũ bo=
uẽ comedẽdũ: fuit ꝑcuſſꝰ. 2. ⁊. 3. quouſqꝫ fuit ĩ eo
hĩtꝰ genitꝰ ad refugiendũ bouẽ occiſũ ĩ tali loco
ꝑuuz fruſtũ ei pꝛoiectũ a dño accipit. tũ ab obie=
cto mouet̃: tũ ab hĩtu / talia ꝑua capiẽdi. aliq̃ ſunt
bꝛuta peioꝛis memoꝛie q̃ nõ ita facile hĩtuat̃ ad
oppoſitũ ĩcliãtiõis naturalꝭ. cattꝰ nõ ẽ talꝭ memo
rie ſicͭ cãis. ſi aliquẽ locũ adeat bis / ter / vꝭ q̃ter ꝑ
cuſſꝰ ⁊ reꝑcuſſꝰ: redit ad eũdẽ: qd̃ nõ facit cãis. ſꝫ
citiꝰ ei locꝰ interdictꝰ eſt. docet̃ tñ cattꝰ ꝙ ſcãnũ
tp̃e pꝛãdij nõ adeat: ſꝫ ponit ſe ĩ loco ĩ quo videt̃
vt cibũ tp̃e pꝛãdij capiat. nec hec bꝛuta ꝑcutiũtur
rõne culpe cõmiſſe: ſꝫ q̃tenus habituẽtur ad hoc
vel ad illud: vt mimus facit de ſuo cane / capꝛa /
vel alio bꝛuto. ĩterdũ luctamẽ ẽ ĩ bꝛuto ꝓ obiecti
ꝓſequutiõe ſꝫ varias apphẽſiões de refugiendo
diſcõueniẽti ⁊ ꝓſequendo cõuenienti ꝙ hĩc inde
mouetur: vt videre eſt ſꝫ motũ coꝛpoꝛis eiꝰ: ĩter=
dũ deſideriũ nature tĩoꝛẽ vicit. vt mus vna ma=
nu tentꝰ coꝛã famẽte catto ⁊ virga ĩ alia murem
aggreditur. inẽdũ ecõuerſo: ſicut ĩ nobꝭ expimur
ſꝫ ĩ bꝛuto oĩa naturaliter fiũt. aliqua bꝛuta dome
ſticãtur facile: ⁊ ſũt hoĩbꝰ amica: et eos ſequũtur
vt canis aliqui equi. aliq̃ difficiliꝰ: vt q̃ firmã ha
bẽt naturã. aliqua vero nũꝗ domeſticant̃. ſꝫ bꝛu=
ta oĩa ĩpulſu naturali oĩa agũt: nec q̇cꝗ liberta=
tis habẽt: lꝫ aliq̃ plus accedũt ad modũ viuendũ
hoĩz ꝗ alia. de aliq̇bꝰ mõſtris põt ĩ dubiũ reuo=
cari an ſint hoĩes. ab ĩfluẽtia celi et q̃litatibꝰ lo
coꝛũ (ĩ q̇bꝰ hoĩes ꝓducũtur) hñt varias foꝛmas ĩ
coꝛpe ⁊ moꝛes. ſub polis hĩtãtes dñr ferinos ha=
bere moꝛes. aliq̇ oculũ dicũt̃ hẽre ĩ frõte certũ eſt
oẽs hoĩes eſſe aĩalia rõnalia: hoc eſt: hñt aĩaz ra
tionalẽ: lꝫ aliq̇ parũ ratõis habeãt q̇ ad exercitiũ
actus. ĩ aliq̇bꝰ regiõibꝰ hoĩes ſũt multũ pꝛuden=
tes ⁊ hũani. aliq̇ minꝰ hũani ⁊ pꝛudẽtes ⁊ tãꝗ fe
rini q̇ ſucceſſu tp̃is cũ mitibꝰ ⁊ pꝛudẽtibꝰ cõuerſã=
tes tales euadũt. vt fera beſtia ſucceſſu tp̃is do=
meſticatur: q̃ ĩter feras ferio moꝛe viuit. ⁊ ſic gra
datim deſcendendo ĩ pꝛudentia ad nõ gradũ pꝛu
dentie a coꝛpoꝛis diſpoſitiõe. ad hoc ꝙ aĩa rõna
lis ratiocinetur humano moꝛe quandiu coꝛpus
infoꝛmat: coꝛpoꝛis requiritur diſpoſitio. pꝫ de na
tis cũ valde ꝑuo capite ſtolidis: ⁊ aliquibus cum
maioꝛe capite: tamen aliqua eſt diſpoſitio interi
oꝛ occulta que nos fugit. quare is demens ẽ. et
aliquis ſapiens demẽs efficitur paſſione anime
coꝛpus in diſponente / vel pꝛimo a coꝛpoꝛis diſ
poſitione. ſic poteſt eſſe in aliquo loco / ꝙ homo
in illo natus habeat coꝛpus indiſpoſitum: et per
conſequens non vtatur ratione. deꝰ tamen om=
nibus ſufficienter pꝛouidet quantum eſt ex par=
te eius quo ad anime ſalutem: quam medtate /

vel ĩmedietate cõſequi pñt. nec ẽ maioꝛ difficul
tas de his: ſi qui ſunt nati vꝭr ſtolidi ĩ aliquo lo=
co: ꝗ de ꝑuulis ante baptiſma moꝛientibus. ym=
mo non tanta. vicini iſtoꝛum ſtolidoꝝ ſic natoꝛũ
ſunt pꝛudentes: hoc eſt: aliquid pꝛudentie habẽt
pñt et debent alijs pꝛouidere: ſicut nos tenemur
natis ſtolidis inter nos ꝓuidere. ¶ Tertiũ de
moꝛtuis ĩ vtero materno vel extra vterũ añ bap
tiſma q̃ris q̇d remedij dedit deꝰ: cũ põt h̃ cõtige
re ſine parẽtũ culpa vel paruuli q̇ ratione nõ vti
tur. dico dñs deus ſꝫ ſuã legem cõez cũ his egit
ꝓducẽdo ĩ coꝛpꝰ diſpoſitũ aĩaz intellectiuã: ⁊ cũ
ẽ defectꝰ nature ex parte cãe ſcđe iſte moꝛit̃ ãte
baptiſma. deus ſuam actionẽ fecit creando aĩaz
ſicut ſinit adultũ ⁊ iuſtũ moꝛi. dico ſo: talis nullã
penaz ſenſꝰ habebit. ⁊ melius erit illi ꝗ ſi nõ fuiſ
ſet: hoc eſt: ſi daretur talibus optio nõ eſſe vꝭ nũ
ꝗ habere penã ſẽſꝰ ſꝫ ſolũ penã dãpni: ſcđz elige
rent. ¶ Ulterius dico. multis obeſt acumẽ intel=
ligentie: q̇ naturalibus a deo datis abutunt̃. tali=
bus ꝓfuiſſet ĩ ſtoliditate naſci: vel fuiſſe moꝛtuis
in vtero maternis: vel extra vterũ añꝗ adoleue
runt. Concludendo dico: ſolus homo inter aĩa=
lia diſcernit inter bonum ⁊ malum ⁊ honeſtatis
gratia fugit turpe ⁊ de illo perpetato potiſſimuz
coꝛaz alijs verecundatur pꝛoſequitur honeſtum
vel dictat ita faciendum qualitercũqꝫ viuit cõſu=
lit ⁊ pꝛeuidet de futuris et ex pñtibꝰ ⁊ futuris au
guratur de tenebꝛoſis futuris eſt ei cura de cele=
ſtibus cui deus foꝛmam in coꝛpoꝛe celum contẽ=
plari dedit Pꝛonaqꝫ cũ ſpectẽt aĩalia cetera ter
ram. ergo iſta in lumine naturali ſufficienter con
cludunt homines ſolos inter animalia liberos
et pꝫ hoc a poſterioꝛi per omnes philoſophos
omnes ritus gentium in ſolo lumine naturali in
cedentes in lumine fidei ita eſſe eſt certiſſimum
rationes naturales fides coꝛroboꝛat tanꝗ ſupe=
rius lumen.

¶ Queſtio tertia.

Ertio circa hãc diſtinctionẽ
25. q̃ro: an voluntas coagat
ad ſuũ actũ elicitũ. ¶ Hic eſt
vna poſitio / ꝯña tꝫ Godofri
dꝰ fõtanꝰ q̃tlibeto. 6. q. 7. ⁊
q̃tli. 8. q. 12. đt ꝙ volũtas nul
lã actiuitatẽ hꝫ reſpectu ſui
actꝰ eliciti cuiꝰ ſucus põnis ẽ
iſte. Impoſſibile ẽ ꝙ mouẽs ⁊ motũ actiuũ ⁊ paſ
ſiuũ nõ ſint diſticta ſbo. Impoſſibile ẽ ꝙ volũtas
moueat ſeipãz directe ꝑ ſe ⁊ ĩmediate: nec ẽt ĩtel
lectꝰ ſiue agẽs ſiue poſſibilꝭ ꝑ aliq̇d qđ ẽ ĩ ipis: q̇
oĩa iſta ſunt ĩdiſticta ſbo. ſꝫ oꝫ ponere neceſſario
aliq̇d aliđ motiuũ volũtatis ad actũ ſuũ. ⁊ iſtud
eſt ſbm, in fantaſmate vel fantaſma qđ pꝛio mo=
uet intellectũ: ⁊ p̃ſentat̃ obm̃ volũtati. deĩde vo
intellectu moto: ip̃mmet fantaſma mouet volũ=
tatẽ. ⁊ ſunt due motiões ſm aliquẽ oꝛdinẽ ab eo=
dẽ p̃ncipio ꝓcedẽtes effectĩe. ¶ Alteriꝰ đt: ꝙ vo
lũtas ĩdirecte ⁊ de ꝑ accidẽs mouet ſeipãz: ⁊ ĩtel
lectꝰ ſimiliter: ꝓ tanto q̇ põt mouere fantaſiam

ad p̃ſentationẽ alterius fantaſmatis: ⁊ ſenſus ad
hauriendũ alias ſpecies diuerſoꝝ obiectoꝛũ ſen
ſibiliũ. ⁊ ſic fantaſiã ad diuerſa fantaſmata pꝛe=
ſentando: q̇ diuerſioni habent mouere ĩtellectũ
vel etiã volũtatẽ ad actus varios. ¶ Ex q̇ pꝫ.
(vt dixit) lꝫ volũtas ꝑ ſe ſit pure paſſiua reſpe=
ctu ſui actꝰ eliciti: q̇ tñ ẽ actiua reſpectu actꝰ im
perati que ẽ mouere fãtaſiaz: qua mota diuerſi=
mode ad diuerſa fantaſmata: poteſt moueri vo=
luntas ad volendũ iſtud obiectum vꝭ illud. ⁊ per
cõſequens eſt in poteſtate ſua velle / nolle / vel
non velle. ⁊ ita bene ſeruatur libertas volũtatis
in hoc ac ſi cauſaret ſuum actum elicitum libere
¶ Hec poſitio ab omnibus (et merito) reliquit̃.
q̇ innititur falſo fundamento: ⁊ falſum ponit: ꝙ
voluntas non eſt actiua reſpectu ſui actus eliciti
pꝛimũ facile eſt oſtendere / ꝙ fundamentũ eſt fal
ſum: ⁊ h̃ ſic: obiectũ ſꝫ hunc effectiue ſe hꝫ reſpe=
ctu noticie que de obiecto habet̃: ⁊ aĩa ſeparata
vel angelus põt habere noticiã intuitiuã de ſe:
tunc idẽ realiter erit actiuũ ⁊ paſſiuum. noticia ꝓ
ducitur ab intellectu: ⁊ in eo recipitur. ¶ Secũ=
do arguitur. quando angelus vel aĩa ſeꝑata mo=
uet ſe localiter / idẽ eſt mouẽs ⁊ mobile. ergo idẽ
eſt actiuũ ⁊ paſſiuũ. Cõmentatoꝛ. 8. Phiſicoꝝ di
cit rõnes Ariſtotelis quibus pꝛobat in ſeptimo.
ꝙ oẽ qđ mouetur ab alio mouetur / nõ tenẽt ĩ ſpi
ritualibus: ⁊ h̃ repetit: quarto celi ⁊ mũdi. cõ. 22.
et. 2. de celo ⁊ mũdo: cõmẽto. 8. ⁊ in coꝛpibꝰ ſim=
plicibus idẽ eſt motoꝛ ⁊ motũ ſm poſitionem ex
his. Ex his patet fundamentũ cui innititur ẽ fal
ſum. ¶ Et ꝓ veritate cõcluſionis ſue quã tenet:
ponitur hec cõcluſio. Uoluntas effectiue ⁊ elici=
tiue cõcurrit ad pꝛoductionẽ ſui actus. pꝛobatur
hec cõcluſio. impoſſibile eſt ꝙ ab agẽte mere na
turali ſolo / in eadẽ materia eodez mõ diſpoſita
cauſent̃ effectus ꝯrij. ſꝫ volũtas reſpectu eiuſdez
obiecti p̃ſentati ẽ in potẽtia ad actꝰ ꝯrios: puta
ad velle ⁊ nolle. obꝫ vero ẽ cã mere naturalis: lo
quẽdo de alio obo a volũtate. ¶ Scđo ſic. ĩpoſ=
ſibile ẽ ꝙ actꝰ liber ſit totalit̃ a cã naturali. actꝰ
volũtatis ſũt liberi. alias nõ eẽnt boni vel mali.
g̃ oꝫ ꝙ ſint ab aliq̃ cã libera. ſꝫ nõ ab alia cã ꝗ a
volũtate ĩ qua eſt actꝰ. igit̃. nec valet diffugiũ ad
fantaſmata / eũdo ad angelos. capio p̃mũ pctm̃
luciferi: ⁊ q̃ro abs te ſi ꝓceſſit a voluntate: ⁊ ha=
beo intẽtũ. ſi ab obo mere naturalit̃ cauſante: iã
actꝰ ille nõ erit liber. ⁊ ꝑ ꝯñs nõ erit pctm̃. notũ
eſt ꝙ a ſolo deo nõ cauſabat̃. ⁊ ſi h̃ ĩ ãgelis pone
re oꝫ: eodẽ mõ ĩ hoĩbꝰ ĩtellectꝰ mõ p̃t detm̃iare
volũtatẽ. ſcĩa ẽ ꝯrioꝝ. 9. Metha. ⁊ eq̃lit̃ reſpicit
vtrũqꝫ ꝯrioꝝ. ſic medici ſcĩa ſanare docet: ⁊ ĩtẽr
ficiẽdi viã oſtendit: non intendens occidere: ſed
quatenus homo pꝛeſeruetur a malis herbis. de
malis tradit: q̇ nõ euitatur malũ niſi cognitum.
volũtas tñ que eſt ĩdeterminata / p̃t ſe detm̃iare
et etiã alia. ꝓpterea dicit ariſtoteles. 9. Metha=
phiſice. tex. cõmenti tertij / ꝙ appetitꝰ ⁊ ꝓheret̃
detm̃iauit applicare ſciam medicine ad alterum
illoꝛum. pꝛopterea ſcđm Auguſt. 1. retract. c. 22.

nichil tã in p̃tãte ꝗ ipſa voluntas: vbi ꝑ ip̃am vo
luntatẽ actum volendi intelligit: quẽ nos cõiter
dicimus volitionẽ. Et Anſelmꝰ de ꝯceptu virgi.
c. 4. Uoluntas eſt inſtrumentũ ſeip̃m mouens. ⁊
nono Methaphiſice. Ariſtoteles dicit: potentia
rationalis eſt ad oppoſita. Iſta oĩa volũt ꝙ vo=
luntas hꝫ ſuũ actũ in ſua p̃tãte. nõ eñ eſt in pote
ſtate patientis ꝙ ip̃m nõ patiat̃ inꝗtũ patiẽs: q̇
patiens non patitur niſi q̇ agens agit. ſed pꝛius
nõ eſt in poteſtate poſterioꝛis. igitur actio agen=
tis nõ eſt in poteſtate patientis inꝗtũ patiẽs: ſꝫ
inquantum agens. ¶ Inſuper. hoc modo actus
volũtatis non eſſet ĩmanens ꝯ omnes loquẽtes
¶ Finaliter arguit̃. incõueniens eſt negare a no
bili cauſa effectum nobilẽ qui ei videtur cõueni=
re. dignificãda eſt natura: ſcđo de generatione:
plures ſunt actus voluntatis laudabiles ⁊ nobi=
les. et voluntas eſt nobilis potentia: immo in re
gno aĩe pꝛimatũ obtinet. ergo ab ea nõ eſt negã
da cauſalitas reſpectu ſui actus. ¶ Iam arguit̃
aliquot argumentis cõtra impꝛobationẽ funda=
ti ⁊ ꝯcluſiõis. 5. Methaphiſice: dicit philoſophꝰ
Potentia actiua eſt pꝛincipiũ tranſmutandi aliđ
¶ Secundo arguit̃. q̇ ſi aliqđ agens pꝛoducat
aliquid in ſe: foꝛma ⁊ efficiẽs coinciderẽt: contra
Ariſto. 2. Phiſicoꝝ. ¶ Tertio arguit̃ ꝑ ariſtote
lẽ: tertio de aĩa dicentẽ / in motu aĩalis locali eſt
aliquod mouẽs ĩmobile: ſcꝫ bonũ actuale: ⁊ mo=
uens qđ mouetur. ſ. appetitiuũ. eſt igitur intẽtio
philoſophi ꝙ bonũ actuale mouet appetituz ad
ſuum actum quem cauſat in appetitu. ¶ Quar=
to. agens appꝛoximatũ paſſo diſpoſito agit ne=
ceſſario: nono Methaphiſice. ideo dicit ph̃s: ſe=
cundo de aĩa / ſi ſenſus eſſet actiuus ſemꝑ ageret
ſicut ignis ſemꝑ cõbureret ſi haberet cõbuſtibile
pꝛeſens. ergo eodẽ mõ voluntas ſemꝑ vellet ſi eſ
ſet cauſa actiua ſue volitionis. ¶ Ad p̃mũ reſpõ
detur. In ſpiritualibus non intelligitur: queãd=
modum eſt intellectꝰ vel voluntas. ⁊ h̃ pꝫ. ꝯmẽta
toꝛ nono Methaphiſice / vbi eadem materia
tãgitur commento ſecundo dicit ꝙ philoſophus
non diffinit vniuerſaliter potentiã actiuam: ſed
eam que eſt tranſmutatiua materie. Secundo
dicit̃ ꝙ potentia actiua mouet aliud: ſed non pꝛe
ciſe aliud. Tertio. mouet ſe ac ſi eſſet aliud: ⁊ eſt
alietas rationis. Alia eſt ratio quare recipit / et
alia quare agit. ſicut ariſtoteles dat: nono Me=
thaphiſice. exemplũ de medico q̇ ſanat ſe. ſanat̃
quia patiens: ⁊ ſanat q̇ medicus: eſt tamen eadẽ
res. ¶ Ad ſecundum dicitur: non inconuenit foꝛ
mam coincidere cuz cã efficiente vel materiali.
Ariſtoteles in ſcđo Phiſicoꝛũ intendit ꝙ mate=
ria ex qua ⁊ foꝛma non coincidunt: bene autem
materia in qua. ſimiliter cauſa efficiens compo=
ſiti cum nulla partium eius coincidit. ¶ Ad ter
tium dico: ꝙ bonum mouet voluntatem cauſan
do noticiam ſui in volũtatẽ. modo noticia cum
voluntate concurrit ad pꝛoductionem actus vo
luntatis. Uoluntas non eſt cauſa totalis actus
voluntatis: vt dicetur in queſtione ſequente.

¶ Ad q̄rtū dicit/ hō interdū dormit. etiā req̄rit ꝙ obiectū ſit notū anteꝙ̄ ſit volitū. nihil non cognitū eſt volitū ſm Aug. x. de triñ. ⁊ .3. volūtas ē libera. dato ꝙ obm nōicat: nō oportet ꝙ ipm velit. ſi ſenſus exterior cognoſceret ſe: hoc eſt: eſſet in actu pꝛīo ſufficiēti ſe ſentire ſemꝑ ſe ſentiret. rō. Oīs effectꝰ dependet ſufficient a ſua cauſa. ⁊ ſi cā eſt naturalis ſemꝑ poneretur effectꝰ. ergo ſi oculus poſſet ſe per lineā rectā videre: ſemꝑ ſe videret cū eſt ſibi pſens. ¶ Cōtra cōcluſionē arguitur: nō pōt dari rō quare volūtas vult a/ magis ꝙ̄ nult ſi actus eſſet partialiter a volūtate ⁊ libere. ¶ Scd̄o arguit. volūtas libere cauſat: vel h̄ eſt in tēpore q̄ ſuū actū producit: ⁊ h̄ nō. oē qd̄ eſt qñ eſt neceſſe eſt eſſe. vel in alio tēpore: ⁊ h̄ nō. bene ſequitur. in h̄ tēpore voluntas nō cauſat/ ergo nō libere cauſat. ex oppoſito cōſequētis ſeq̄t oppoſitū antecedētis. ¶ Tertio arguit de primis motibus in volūtate. tales nō ſunt in ptāte volūtatis. ergo volūtas nō hʒ actionē ad eos. ſi habeat: ⁊ per hoc ſaluas libertatē voluntatis. ergo tales actꝰ ſunt pure ſpontanei. ⁊ ꝑ ꝯñs motꝰ primo primus voluntati īputatur: qd̄ nō eſt dicēdū. ¶ Rñdet. volūtas vult a/ qꝛ ei placet: ⁊ ſua libertate ad hoc ſe determinat. nec querendum eſt aliud ab ea per quod ſe determinat. ſed ſicut calor naturaliter calefacit: ita voluntas libere vult. alias nichil meret vel demeretur. inter ſola aīalia deꝰ hoīeʒ capacē beatitudinis ordinauit ita euʒ participem meriti ⁊ demeriti ꝓduxit. ¶ Ad ſecūdū dr̄: contingēs eſt contingēs: in inſtanti in q̄ eſt. ad illā auctoritatē phi primo periarmenias in p̄mo: ī materia de futuro cōtingēti rñſum eſt. ¶ Ad tertiū argumētū in ſua materia rñdimus ſicut diximꝰ in queſtiōe p̄cedenti. ſed hic eſt formatū: vt cōtra hanc cōcluſionē bacchalariꝰ h̄ argumentū nō negligat. ſi in ſchola eēm illā cōcluſionē īpugnaturꝰ: ab h̄ argumēto exordirer pro primo medio. ¶ Quarto arguit. ſi volūtas angeli cauſat volitionē: pōt eā cauſare in aliū angelum: qd̄ eſt incōueniens. reſponſionē quere ex dictis in nona diſtinctione huius.

QUarto q̄ritur an aliq̄d aliō a voluntate cū ipſa ꝯcurrat ad productionē ſui actus? ¶ Rñdetur. aliqui ponūt obiectuʒ ad actū volūtatis cōcurrere. aliqui noticiā. aliq̄ dicūt noticiā eſſe ſolū cauſam ſine q̄ non actus voluntatis: ⁊ non cauſam effectiuā. ¶ Sed ponā cōcluſiōes ſequētes: quarū pꝛīa eſt: reſpectu multoꝝ actuū volūtatis nullā actionē hʒ obm. ¶ Scd̄a concluſio. aliquis eſt actus voluntatis qui nō poteſt haberi naturaliter ſine preſentia obiecti. ¶ Tertia cōcluſio. non eſt neceſſe dicere obiectū habere efficientiā īmediatā reſpectu talis actus voluntatis ¶ Quarta ꝯcl'o. noticia ꝯcurrit effectiue ad productionē actus volūtatis. ¶ Prima cōcluſio ꝓbatur. amamus crebriter obiecta abſentia. mordo obiectū abſens nullā efficientiaʒ hʒ reſpectu actus volūtatis. ¶ Cōfirmat hec rō. amamꝰ obiectū mortuū. mō qd̄ nō eſt/ nihil agit. ¶ Secunda ꝯcluſio probat. noticia intuitiua naturaliter nō pōt haberi ſine preſentia obiecti ⁊ actus voluntatis ei rñdēs. qd̄ pʒ. duo actus voluntatis q̄rū vnus a noticia ītuitiua depēdet/ ⁊ alter ab abſtractiua ſpecie diſtinguūtur: vt ex .49. diſtinctione quarti patuit. alias q̄s poſſit ī via habere dilectionē eiuſdē ſpeciei cū dilectione dei ī patria: qd̄ nō eſt dicendū. His oībus viſis Arguitur ſic. Aliqua dilectio non pōt naturaliter haberi ſine noticia intuitiua. ⁊ noticia intuitiua non pōt haberi ſine ꝯcurſu obiecti. ergo aliqua dilectio non pōt haberi ſine cōcurſu obiecti. ¶ Tertia cōcluſio pʒ. ſufficit illic noticiā intuitiuā obiecti ad h̄ habere actionē: ⁊ nō req̄rit concurſus obiecti ex prima concluſione. ergo nō opʒ dicere obiectuʒ immediate cōcurrere ad productionē actꝰ voluntatis. notanter immediate: qꝛ dici poteſt ꝙ obiectū concurrit ad productioneʒ noticie: ⁊ noticia immediate ad productionē actus volūtatis. ergo obiectū concurrit mediate ad productionem actus voluntatis. ſed iſtud mediate concurrere nichil eſt: ſi obiectū non eſſet: ⁊ deꝰ conſeruaret actum intellectus: nō minus produceretur actus volūtatis. propterea dico/ obiectū creatū nullā efficientiam habere reſpectu actꝰ volūtatis. deꝰ qui eſt obiectū beatificū ad oēm actuʒ īmediate concurrit. ¶ Quarta cōcluſio probat. voluntas non pōt amare incognitū: vt dicit Augu. 10. de trinit. et. 8. ergo req̄ritur noticia obiecti ad hoc ꝙ ametur. ſed iſta noticia nō req̄rit ad h̄ ꝙ volūtas recpiat amorē. g̊ req̄ritur ad h̄ ꝙ agat amorē: h̄ eſt: requiritur tanꝙ̄ cā ꝑtialis coagens ſine qua volūtas nō pōt agere. ¶ Sed hic diceret q̊ tenet oppoſitū: verū eſt req̄ritur noticia: nō tāꝙ̄ cā coagēs ad actū volūtatis: ſed tāꝙ̄ diſpoſitio preuia. ſicut ignis nō producit ignē in materiam q̄ fuit ligni quoad fuerit ſiccitas ⁊ caliditas ſufficienter producta. ſed nec caliditas nec ſiccitas actionem hʒ reſpectu forme ſubſtantialis ignis. ¶ Ampliꝰ arguitur auctoritate ariſtotelis in q̄ſtione p̄cedēti allegata. 3. de aīa: textu ꝯmēti. 54 ponētis ordinē mouētiū ⁊ motoꝝ: ſic ſcilʒ: ꝙ appetibile eſt mouēs nō motū: appetitus mouēs ⁊ motū ab ipſo ſcʒ obiecto appetibili: ⁊ tertio motū nō mouēs: qd̄ ſcʒ mouet per actū ⁊ īperiū voluntatis vel appetitus vt corꝑꝰ aīalis. ſed appetitus proprie mouet corpus ⁊ alias potētias. ergo appetibile: hoc ē appetibilis noticia: mouet effectiue appetitū. ¶ Rurſus. ſi intellectꝰ nō concurrat cū volūtate ad ſuū actū: ſeq̄tur ꝙ dilectio dei in via ⁊ in patria ſunt eiuſdē ſpeciei: cum ſint in eodē ſubiecto pꝛīo/ ⁊ habēt idē obiectū. ⁊ ſic aliq̄s erit beatꝰ in via: licet remiſſius ꝙ̄ ī patria. ſed ſi ponas noticiā ꝯcurrere ad actū volūtatis: oīa iſta bene ſaluabuntur. cū noticia abſtractiua et intuitiua eiuſdē obiecti ſpecie diſtiguūtur: cauſant duas dilectiones ſpecie diſtinctas. ¶ Praeterea arguitur. Cōmētator. 3. de aīa: cōmēto. 56. dicit: oīs appetitus fit ex imaginatiōe. ⁊. 12. methaphiſice: cōmēto. 35. dicit/ ꝙ forma balnei que eſt in aīa eſt agens deſideriū: ⁊ ꝙ ꝓpter illā: ſcilʒ tanꝙ̄ propter cauſam efficientē: deſideramꝰ formam q̄ eſt extra aīam. Et cōmēto. 38. dicit ꝙ cōprehenſio eſt cā voluptatis. Et Aug. 15. de trinitate. c. 23. dicit ꝙ amor procedit de ſciētia. ⁊ in. c. 26. dicit ꝙ amor de gignente mente ⁊ de genita notione tanꝙ̄ de parēte ac prole procedit. et ad ſiplicianū lib. 1. q. 2. dt/ ꝙ vocatio q̄ vtiqʒ ē noticia effectrix bone volūtatis. ¶ Rurſus ar. nō eſt neganda cauſalitas ab aliq̄ vbi ē mltū apparēs ratio cauſalitatis: niſi de oppoſito doceatur. ſed nō pōt doceri de oppoſito: vt patet ſoluendo argumenta in oppoſitū. ¶ Ulterius arguitur. cum concurſu notitie cōſeruabitur: ita bene libertas voluntatis ac ſi nō concurreret: nec videt ꝓpter quid aliud negabitur concurſus notitie ad actuʒ voluntatis: ⁊ rationes alioꝝ nō hñt apparentiā cōtra hanc concluſionem: ergo ipſa eſt ponenda ſaltē tanꝙ̄ rationabilior. ¶ Contra tres primas cōcluſiones argumētor. ſi obiectū non ſit cā actꝰ volūtatis: ſequitur ꝙ actus volūtatis nō capiūt diſtinctionē formale ab obiectis. ¶ Scd̄o tunc vnus actus non eſſet alio nobilior niſi qꝛ cātur a nobiliori cauſa. ¶ Ad primū nego ſequelā: actꝰ intrinſece ſeipſis diſtinguūt. ⁊ arguitiue diſtiguūtur: qꝛ terminātur ad diuerſa obiecta. ⁊ qñ obiecta ſpē diſtiguūtur actꝰ ſpē diſtinguūt ⁊ nobilioris obiecti ſemper eſt nobilior actus: eo ꝙ terminat ad nobilius obiectū: lʒ ab ipſo nō cauſet. ſi deus ſe ſolo ꝓduceret noticiā dei ⁊ vnius formice: vna eſſet alia perfectior. ¶ Cōtra quartaʒ cōcluſionē arguit. ex ea ſequit quanto aliq̄d magis cognoſcimus tāto illō magis diligimus. ꝯñs eſt cōtra experiētiā. cōuerſando cū malo quē putabamus bonū minus eū diligimus: et tñ ipſum plus cognoſcimus. ꝯña tñ pʒ. maiorata cā (potiſſimū naturali) maiorat effectus. ¶ Scd̄o arguitur. ſequitur ꝙ actus volūtatis eſſet naturalis ſicut et liber: qd̄ eſt incōueniens. pʒ. ꝓducitur a noticia q̄ eſt agens naturale ſicut voluntas eſt agēs liberū. ¶ Ad priorē iſtarū rōnū reſpondetur negando ſequelā niſi cetera ſint paria. dilexi ſorteʒ ratione bonitatis quem noui eſſe ypocritā/ vel alio vicio infectū cum non eſt in eo antea putata bonitas: remitto cōatum voluntatis eū diligendo: ſemꝑ maiorata cauſa naturali auget effectus ceteris paribus. ꝓpterea ſi quis diligat platonem ratione bonitatis: quāto magꝭ eū cognoſcit cum equali conatu voluntatis: plus diligit. et preterea bonū pñs (cum eſt magis cognitum) plus diligitur ꝙ̄ bonum abſens. ¶ Sed contra iſtud arguit. ſeq̄tur ꝙ ſortes intenſius actu meritorio diligit ciceronē ꝓpter deum ꝙ̄ plato: ⁊ minus meretur: dato ꝙ ambo ſint in grā. pʒ. ſi ciceronē plus cognoſcat. habeant ſortes et plato eq̄les conatus liberos: tunc actus meritorius ſortis erit actu meritorio platonis intenſior. ¶ Dico: lʒ ſit intenſior in rōne actus vel intenſiōe gradurali: nō eſt intenſior vel maior in ratione meriti illi duo actus ſūt eque meritorii niſi aliqua circunſtantia ponatur qua e vnus plus meretur ꝙ̄ alter. ¶ Ad ſecūdū nego ſequelā. ad actū eſſe liberū ſat eſt ꝙ potentia habens inheſiue actū ſit libera. licet ponatur alia cauſa naturalis concurrens. patet. ſenſualitas ſcd̄m omnes inclinat hominē ad multa: ſed qꝛ nō neceſſitat voluntatem: actus dicitur libere ꝓduci. ergo licet notitia naturalr̄ cōcurrat ad actū volūtatis: volūtas non neceſſitat ſuū actū elicere mere libere. g̊ actum ſuū elicit. dixi potentia in ſe hñs actū īheſiue. lʒ deus ad omnē actum concurrat qui eſt agens liberū: non tñ omnis actus eſt liber. ſed ex his ſequitur ꝙ actus fidei ⁊ aliarū potentiarū actus a voluntate imperati/ nō ſunt liberi: cum potentia cui tales actus inſunt nō ſunt potētie libere. melius ſic dicis. ad actum eſſe liberū ſufficit ꝙ ipe ꝓducatur libere a creatura: ſiue ſit actus elicitus a voluntate ſiue actus alterius potentie ab ea imperatus mediante actu imperatiuo voluntatis. ¶ Tertio arguitur. ſeq̄tur ꝙ aliquod agens naturale ꝓducit ꝯtrarios effectꝰ ſucceſſiue in eodē paſſo equaliter diſpoſito: qd̄ eſt inconueniens: in variis paſſis non eſſet dubiū. lutum ſol indurat ⁊ terrā rarefacit. ꝯña pʒ. ſtante noticia ſortis eum diligo. poſtea eadē noticia ſtāte eū nō diligo: ſed odio, ex libertate volūtatis. ¶ Rñdetur: iſtud argumentū eſt potiſſimū aduerſariorū. oſtēdam ꝙ non debeat eos vllo modo mouere. dico nō incōuenire aliquod agens naturale partialiter cōcurrere ad effectus contrarios: et hoc potiſſimū qñ coniungitur agens liberū quēadmodū eſt voluntas. pʒ ſm eos de charitate ex. 17. diſtinctiōe p̄mi ſm ꝓbabiliorē viam concurrente ad actus contrarios ſucceſſiue: ⁊ tñ charitas eſt agens naturale. inclinabat iudeū ad velle circuncidere paulū: nūc vero ad nolle. pʒ hoc ipm de generatione actus fidei: actus credendi producitur a voluntate et motiuo. pʒ hoc etiā: lʒ nulla cauſa ſecunda ſit libera de agente partiali. nūquid aſſenſus vniꝰ propōnis euidēs cū euidēte notitia bonitatis ꝯñe producit ſciētiam: ⁊ cum ꝯña probabili ſolum producit opinionē: vel addatur ei nūc minor euidēs: nūc vero minor thopica. producitur/ nūc aſſenſus euidens ꝯñtis: nūc vero formidoloſus: et tamē illi ſunt aſſenſus ꝯtrarij ſm eos ⁊ veritatē: ⁊ nullū eſt agens creatū liberū in iſto aſſenſu. In corporalibus ſolet dari ſimile de calore putrefaciente et vitam cōſeruante cum alia cauſa. ¶ Quarto arguitur. aliq̄s querit ſcire qd̄ ignorat: hoc eſt, vult ſcire aliquid qd̄ ignorat. ſicut recitat Aug. 9. de trinitate ca. vlti. ⁊ ad hoc ē experientia. ergo ad illud velle non cōcurrit notitia: cū illam notitiam precedit volitio: ⁊ nunꝙ̄ effectus precedit ſuā cauſam efficientē. ergo pōt dari aliqua volitio ad quā notitia nō cōcurrit: et eadem rōne ad nullam concurrit. ¶ Quinto arguitur. volūtas volēdo a. pōt habere remiſſionē

Qō. iiij. Diſtin. xxv. Secūdi ſniaꝝ

notitie.remittatur illa tota ad non gradum vſqꝫ adhuc ſtabit actus volendi.ergo notitia nō concurrit actualiter ad producendū illum actum volendi. ¶ Sexto arguitur. voluntas partialiter ꝯcurrit ad actū voluntatis. ergo datur vna portio actus volendi a ſola voluntate productus.

¶ Ad quartū dico ꝙ ipm eſt cōe vtriqꝫ parti:ſicut nec dicimus eſſe volitionē ſine ꝯcurſu noticie ſic ipſi dicunt nichil eſt volitū niſi cognitum:ſed de hoc alia eſt difficultas alibi tractāda: ad quā nunc dico:aliquis querit ſcire diſtincte qd indiſtīcte cognoſcit:vt ſi michi occurrat aliquis quē añ parū vidi:quero vlterius cuius eſt filius : et cuiꝰ ꝓfeſſionis:⁊ ſic aliquā noticiā precedit volitio: ſed quālibet volitionē noticia precedit a qua ꝑtialiter cauſatur. ¶ Quintū argumētū eſt etiam cōe:ſed qꝛ vnū verbum ei ſufficit:⁊ nō duo verba argumento priori:dico. ſi actus ītellectus remittat ad nō gradum:non ſtabit actus voluntatis. pōt tñ ſtare actus voluntatis equaliter intenſus cū remiſſione actus intellectus:ſuppoſito ꝙ voluntas tm̄ cōetur ad ꝓmotionē intenſionis actꝰ voluntatis ſicut remiſſio intellectus facit ad eiꝰ remiſſionē.ſi fuerit tñ ſupremus actus voluntatis quē voluntas pōt elicere cū intēſo actu intellectus: tunc ad remiſſionē actus intellectꝰ ſequitur remiſſio actus voluntatis:qꝛ tūc cōatus voluntatis nō pōt ſupplere defectum actus intellectus:cum applicuit ſupremū ſue potentie: ⁊ nō pōt amplius cōari. ¶ Ad ſextū diſtinguo ꝙ voluntas concurrit partialiter ad actū voluntatis: vel partialitate cauſe:concedo: vel partialitate effectus:⁊ ſic nego.totus actus ꝓducitur a volūtate:lꝫ non totaliter. ⁊ ſimilr̄ totus ꝓducitur a noticia. ¶ Contra hoc arguitur.tantus pōt eſſe cōatus voluntatis ꝙ totū concurſum intellectꝰ ſupplebit:et ſic a ſola voluntate ꝓducetur actus voluntatis. ¶ Reſpondet.ſunt due cauſe eſſentialiter ſubordinate noticia ⁊ voluntas: ſicut obiectum ⁊ intellectus reſpectu noticie intuitiue. ⁊ per ꝯñs volūtas nō pōt ſupplere concurſum noticie:nec noticia pōt ſupplere cōcurſum volūtatis. ¶ Septimo arguit.volūtas pōt velle intellectum nullā noticiā habere:⁊ ſic volet nihil cognoſcendo. ¶ Ad ſeptimū cōcedo ꝙ hoc poteſt voluntas:ſed oꝫ ſi velit ꝙ intellectus ei obediat ꝙ oēm actum eius voluntas etiā ſecludat.

IN hac diſtinctiōe.26. in qua mgr̄ loquit de gratia operante et coopante tria inquirā. primo an gratia cooperās et operans cum charitate eadē ſit in eſſentia anime/vel ī eiꝰ potentia. Secūdo vtrum qlibet actus a gr̄a elicitus ſit vite eterne meritorius. Tertio vtrū actus meritorius ⁊ nō meritorius ſint eiuſdem ſpēi ſpāliſſime entitatiue. ¶ Pro prime queſtionis elucidatiōe ſcito triphariā in genere capit terminꝰ gr̄a. primo latiſſime pro omni dono a deo gratis dato hoc eſt ſine debito.⁊ ſic diuidit in gr̄am creatā ⁊ ī gr̄aꝫ icreatā. gr̄a icreata eſt ſpūs ſctūs:q rōali creatura dat ī eiꝰ ſctificationē:ſm illud roma.5. Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per.ſſ. qui datus eſt nobis. hoc mō quelibet creatura eſt gr̄a:qꝛ res a deo gratis ꝓducta.ſm illud.1.Cor.4.quid habes qd non accepiſti:⁊.1.Cor.15.gr̄a dei ſum id qd ſum. ¶ Scdo modo late gr̄a accipitur pro aliquo dono nature ſupaddito ſiue naturam cōſequatur gñaliter ſiue hanc naturā ſpecialiter. Ioanis.3.nō pōt accipere hō quicꝙ niſi datum ei fuerit de celo : ⁊ in quotidiano ſermōe dicimus prudentes/ingenioſos/magnā gr̄am a deo accepiſſe et reges dñt. Karolus dei gr̄a francoꝝ rex. ¶ Tertio modo capitur ſtricte ꝓ dono ſupnaturali accepto :⁊ ſic diuiditur in gr̄am gratis datā.et gratiam gratū facientē. Gr̄a gratis data datur in vtilitatē illius cui confertur ⁊ aliorum ꝙtū eſt ex parte eius. Homo tñ cū eſt liber pōt illa abuti.exēplum:prime ad Cor.12. Diuiſiones gratiarum ſunt:vnus aūt ſpūs.⁊ ſequitur quarūdam gratiarū ſpecificatio: ſermo ſapiētie ſermo ſcientie/fides/gr̄a ſanitatum/opatio virtutū/ꝓphetia/diſcretio ſpirituū/genera linguarum/ interpretatio ſermonū. hec oīa operatur vnus atqꝫ idem ſpūs diuidens ſingulis ꝓut vult ¶ Gr̄a gratum faciens/eſt quedam qualitas rōnali creature a deo creata per quam creatura eſt deo grata:et eſt veſtis nuptialis ſine qua nō venitur ad nuptiarū cōuiuiū.⁊ rōne illius dicit gratia operans:hoc eſt voluntatē diſponens que eſt in paruulo baptiſato anteꝙ vtatur ratione.noialiter capitur ly operās eadem gr̄a dicitur cooperans ꝓpter aliam cauſam:pro quanto effectiue ad actum meritorium concurrit:vt in.17. diſtinctione primi latius deduximus. ¶ Quo fit.nullum eſt diſcrimen reale inter gratiam operantem ⁊ cooperātem.magiſter hinc inde in littera dubitationem facit an ſit eadem gratia operās ⁊ cooperans:ſed nō loquitur de gratia hoc modo:ipe non ponit aliam gratiaꝫ ab increata:ſed hoc qd dixi/ verū etiā habet de gratia creata ⁊ de gr̄a increata ꝓportionabiliter deus dicit operās/preueniens cōcurſuꝫ libertatis: ⁊ cooperās cōcurrēs in cōtinuatione actus cū ipſa volūtate vt videbit poſthac diſtinctione.28. ¶ Iſtis premiſſis pono tres ꝯcluſiones:quarū prior eſt. idē eſt gratia ⁊ charitas. ¶ Scda cōcluſio.charitas eſt tam in eſſentia anime ꝙ in eius potētijs imediate. ¶ Tertia cōcluſio.gr̄a potiſſimū eſt in volūtate ⁊ ei prio inheret. ¶ Prima ꝯclo ꝓbat.da oppoſitū:nō ſunt idē realiter:⁊ vna non eſt pars alterius nec deꝰ.g̃ deus poteſt vnā annichilare altera conſeruata.⁊ ſic aliquis erit deo charus ⁊ nō gratus:vel ecōuerſo qd nō eſt dicendū. ¶ Secūdo arguit ad idē.oīs ꝓꝑetas cōueniēs charitati gr̄e cōuenit ⁊ ecōuerſo.gr̄a eſt donū excellētiſſimū ſm aplm prime ad Cori.13. ⁊ ſic eſt charitas ſcdm Augu.in ſermone de laude charitatis charitas diuidit inter filios regni ⁊ perditiōis.

15.de trinitate.c.18.ſic facit gr̄a.vtraqꝫ eſt veſtis nuptialis.vtraqꝫ eſt forma virtutū: ⁊ neutra poteſt eſſe informis. ¶ Tertio arguit.nō eſt petenda pluralitas vbi paucitas ſufficit:prio phiſicoꝝ ſed oīa bene ſaluātur nullā ponēdo diſtinctionē inter charitatē et gr̄aꝫ:igit. ¶ Secunda cōcluſio probatur.eadē res numero eſt eſſentia anime et eius potētia et ecōuerſo. ¶ Tertia cōcluſio probatur. actus meritorius proxima diſpoſitio ad gratiā eſt in voluntate. ergo gratia ad quā diſponit eſt in voluntate. Preterea arguit ad idē.beatitudo eſt in potentijs aīe : et non in eſſentia.⁊ ratione potentiarū redūdat in eſſentiā:⁊ non econuerſo.probatio.da oppoſitū:cum eſſentia anime nuda non ponit aliquē actū : ſed hoc ad potentias aīe ſpectat:aīa erit beata ſine actu : quod nō eſt dicendū: cum potētia non coniungit obiecto beatifico optime ſine ſuo actu. Ampliꝰ. peccatū eſt in voluntate.ergo gratia ei oppoſita de lege. conſequētia tenet.cōtrarie oppoſita vel priuatiue oppoſita ſunt in eodē ſubiecto. ¶ Contra iſta ſimul arguit ſic.gratia eſt in anima cōtinue in actu gratificandi. ſed nulla potentia eſt cōtinuo in ſuo actu.ergo gratia nō eſt in eſſentia aīe mediāte potentia. ¶ Secundo arguit.priꝰ ordine nature eſſentia anime exit a deo ꝙ potentia. igitur prius redit in deū.tenet cōſequentia per dionyſium libro celeſtis hierarchie: res reducuntur in deum eo modo quo exeunt a deo.ergo gratia et beatitudo prius eſt in eſſentia. ⁊ ex conſequenti redundat in potentias. ¶ Tertio arguit.forma determinās ad agendū magis debet eſſe in principali agente ꝙ in inſtrumēto.volūtas eſt inſtrumentū anime:et gratia determinat ad meritorie operādū. ¶ Quarto: eſſentia aīe eſt īdeterminatior ꝙ potētia. ergo magis indiget determinari ꝙ potētia.ſed determinat ad vnū per gratiā:ſcꝫ ad meritorie diligendū: igitur. ¶ Ad primū reſpondet:cōſequentia eſt nulla.formaliter gratia gratificat habentē ſiue dormiat ſiue vigilet.

¶ Ad ſcdm dicit:nulla eſt prioritas tēporis vel inſtantis eſſentie ad potētias cum quibus realiter idemptificat ⁊ ſic eſſentia nō prius exit a deo ꝙ potētia.ſed admiſſa prioritate nature:nō ſeqtur ꝙ propterea prius ordine nature inheret eſſentie ꝙ potentie:ymmo ediuerſo : quēadmodū dilectio actus eius:ſecundū illud Hugonis in ſoliloquio de arra ſpōſe dicētis anime ſue.ſcio aīa mea ꝙ in vita tua dilectio eſt. modo dilectio eſt in volūtate vt in primo ſubiecto: quemadmodū diceremus noticiā eſſe in intellectu tanꝙ in primo ſubiecto:licet in volūtate ſit realiter.eſt in intellectu tanꝙ in primo ſubiecto. qꝛ mediante intellectu inheret.et ſi intellectus eſſet vna ſubſtātia realiter ab aīa diſticta ad ymaginationē:noticia ei inhereret ⁊ nō nude eſſentie aīe. nec ſpes impoſſibilitate ſeparandi intellectus ab aīa.talē modū loquēdi crebriter ingenioſe admittit Ariſtoteles: vtpote de motu mobilis in vacuo poſiti:quod iudicauit impoſſibile.gratia eruditionis talia admittimus. beatꝰ Dionyſius intellexit ꝙ res primo cōdita exit in operationē ſuam:et hoc eſt verū.angelus in primo die factus prius operabatur circa deū ꝙ homo vltimo die conditus ¶ Ad tertiū concedo de inſtrumēto extrinſeco: non autē intrinſeco:quemadmodū eſt voluntas. ¶ Ad quartū:potentia indiget determinari : qꝛ ipſa eſt indeterminata ad bene et male agere vel omittere. Gratia eam determinat ad meritorie operandū. gratia perficit aīaꝫ ad determīatū actum:ſcꝫ volūtatis. ergo debet voluntati inherere.exemplū:quia fides infuſa determinat aīam ad determinatū actum:ſcilicet ad credere:ꝓpterea intellectui inheret:⁊ nō nude eſſentie anime. ¶ Quinto arguit.charitate deꝰ eſt homini charus:⁊ homo deo gratus gratia. ergo nō eſt eadē qualitas gratia ⁊ charitas. ¶ Reſpōdetur:quintum argumentū non probat ꝙ charitas et gratia realiter diſtinguūt:ſed ſolū ꝙ hec duo vocabula/gratia et charitas/non ſunt termini ſinonimi ſed cōuertibiles.aliter connotāt: quod ſinonimitatē euertit.charitas ꝯnotat deū in ratione diligibilis.gratia cōnotat deū vt gratū habentē ſiue acceptantē hoīem vel angelū.habemus charitatem erga ſuperiores.inferiores ſuperioribus ſunt grati ex vſu loquendi : de noībus nō refert. de materiali illi duo termini conuertibiliter ſupponūt pro eodē.quemadmodū eſt de ly rationale et riſibile.eadē res propter varias proprietates et habitudines diuerſa ſortit noīa. ¶ Sexto arguit.charitas eſt forma virtutū.ergo diſtinguitur a virtutibꝰ. ¶ Septimo:ſtat aliquem habere charitatē et eum non acceptari a deo nec actus eius.g̃ male dictū eſt. ¶ Rñdet ad ſextum:charitas eſt ſupma virtꝰ hītus quā pro hoc ſtatu habemus.ſꝫ qꝛ v̓tutes ſine charitate non producūt actus meritorios: ⁊ ipa etiā actꝰ virtutū dirigit in debitū finē:dr̄ forma virtutū:⁊ eaꝝ mater.etiam dicit finis v̓tutū.opatiōes ordinātur ꝓpter charitatē.finis ꝑcepti eſt charitas ſcdm apoſtolum. Aſſumptū pro ſeptima ratione non ſtat de lege. ¶ Uides quonā pacto charitas ⁊ gr̄a idēptificātur.non eſt petēda pluralitas ſine neceſſitate . ſꝫ alia ratione hec qualitas dicitur charitas:⁊ alia gr̄a. ¶ Inſup.gr̄a eſt in eſſentia aīe:⁊ realit in intellectu ⁊ volūtate:cū ſunt vna ⁊ eadem res.nec pono diſtinctionē formaliuꝫ more conterranei: ſed ſolū diſcrimē ī cōnotationibus vocabuloꝝ hꝫ non obſtante.in famato modo loquendi debemus dicere gr̄am eſſe in voluntate ⁊ nō in nuda eſſentia aīe:ſicut dicimus noticias eē in intellectu ⁊ non in voluntate nec in nuda eſſentia aīe:ꝑ hꝫ intelligētes ſi voluntas diſtingueretur ab ītellectu ⁊ eſſentia aīe:gr̄a ei inhereret:⁊ nō alijs.vl ſic:alijs duabꝰ īheret rōe volūtatis ⁊ nō ecōuerſo.

CIrca iſtā diſtinctionē vigeſimāſextā querit ſcdo. vtrū quilibet actꝰ bonus elicitus ab habēte gratiā gratie ⁊ glorie crementū mereat. Circa titulum queſtionis partite ſunt poſitiōes. Na

quidā doctor in ſuo primo tenet ꝙ ſi homo non
vtaꝰ gratia ſecundū totā inclinationē eius/non
meretur augmentū gratie. Secus qn̄ elicit actū
ſecundū totā inclinationē gratie: hoc eſt cū data
eſt gratia remiſſior: ⁊ remiſſe hō actū elicit: non
augeꝰ eius gr̄a. Ratio:q̄ homo nō vtitur dono
dei ſupernaturali ſcđm totū eius ambitū. Et ex
cōſequēti tenet ꝙ hō nō mereꝰ augmentū glorie
per tales actꝰ. Et hoc ſeq̄tur q̄dā aliꝰ de augmē-
to gr̄e:reſtringit tamē dictū de augmēto glorie.
Neutrū iſtorū dictorū eſt rōnabile. qđ arguiꝰ ſic.
deus non obligat hominē agere extreme. ergo
volūtariū eſt dicere ꝙ deus obligat hominē ad
hoc ꝙ mereatur augmentū gratie et glorie ꝙ te-
neatur elicere actū ſecundū totā inclinationem
gratie. ¶ Secundo arguitur contra priorē poſi-
tionē:quelibet pars actꝰ meritorij eſt meritoria.
Capiatur meritū intenſum vt octo productum a
gratia intēſa vt octo. Tunc ſic. Iſta totalis gra
tia ↄcurrit ſuapte natura ad totū actū meritoriū
et ad quālibet partem eius. aliqua pars eius eſt
minor gratia vt octo. igitur. Quod cōcurrat ad
quamlibet partē eius.arguiꝰ ſic. Quelibet pars
actus meritorij eſt eiuſdē rationis cum toto:gra
tia eſt agēs naturale.ergo qua ratione agit in to
tum actū: eadē etiā aget in quālibet partē eius.
Sed hic dices forte aget in totū actū et non in
partē eiꝰ:ſicut hec totalis viſio repreſentat hoc
viſibile:⁊ nulla pars eiꝰ rep̄ſentat idē.dubiū aſſe
ris:et egre rationi ſatiſfacis. ¶ Tertio arguitur
Ex poſitione ſeq̄tur hec cōcluſio. ꝙ volēs ieiuna
re quadrageſimā non meretur per quadraginta
volitiones diſtinctas quibus vult ieiunare pro-
pter deum etiā habendo gratiā:hoc conſequens
eſt abſonū.ergo ⁊ antecedēs. Cōſequentia tamē
patet:ponendo ꝙ quis primo die quadrageſime
habens gratiā vt decē eliciat actū vt vnum quo
vult ieiunare propter deū. Secundo die eliciat
actū vt vnum vel vt dimidiū:vel quartā partem
gradus. Iam per te talis non merebitur per ali-
quem iſtorū actuū: cum nullus eorū eliciatur ſe-
cundum totam inclinationē gratie quam habet:
ſed hoc cōſequēs eſt falſum. iſte adimplet prece-
ptum de ieiunio. homo non tenetur elicere actū
alicuius intēſionis ad hoc ꝙ preceptū impleat:
ſcilicet ꝙ actū exteriorē faciat oībus bonis cir-
cunſtātijs amictū/quacūq̄ intēſiōe graduali da
ta. Forte dicis ꝙ meretur in decimo actu virtu-
te precedentium vt de cauatione petre cōtingit:
primo lapidē prima gutta non cauat. neq̄ ſecun
da.et ſic deinceps ad vnā certā guttā vſq̄.ſit gra
tia exempli decima. Ita dicit opināş. Sed con-
tra hoc arguitur. Vltimus actus non fit ſecundū
totā inclinationē gratie/ et priores actus prete-
rierūt. ergo ad meritū nihil faciūt. ſed hoc parū
te mouet. ¶ Alteriꝰ arguiꝰ. ſaltē habebitur ꝙ ſi
talis decederet in penultimo die/ vel antepenul
timo vel in quocūq̄ tēpore quo actū h̄ȝ remiſſio
rem ip̄a gratia: ꝙ non plus p̄miabitur q̄ ſi nihil
feciſſet. ¶ Sȝ dices culpā euitat:ſȝ gr̄am ⁊ gl̄iaȝ
non ꝓmeretur.certe illud eſt abſurdum ⁊ viā dei
gratis arctare. ¶ Preterea:reſpondētis analo-
gia r̄n̄ſionē inficit:qđ ꝓbatur ſic. Prima gutta in
cauatione lapidis tollit aliq̄d/ſaltē aliq̄d aufert.
quod patet. Si prima gutta nihil tollit/ neq̄ ſe-
cunda/neq̄ tertia. Infero ergo/neq̄ decima:q̄
non eſt maioris vigoris q̄ p̄ma prout ſupponiꝰ.
Si dicas. Prima gutta diſponit ad ablationem
partis:ſimil̄r ſcđa:ſed nihil aufert. q̄ritur que eſt
illa diſpoſitio: vel eſt mollificatio lapidis.⁊ hoc
non.lapis manet ſemꝑ eq̄liter ductꝰ. Propterea
pro illo dicto cōmuni dicaꝰ q̄libet gutta equal̄r
tollit de lapide ceteris paribus:hoc eſt:ſuppoſi-
ta equali intercapedine a prima ſcaturigine gut-
te ad locū vt cadāt oēs equali velocitate et gra-
uitate. Sed ante determinate partis ablationē
non diciꝰ cauatio. ¶ Vltimo ex hac poſitiōe ar-
guitur hec concluſio/ꝙ adultus baptizatꝰ adim-
plens preceptū de dilectione dei/non plus pre-
miabitur q̄ vnꝰ adultus baptizatꝰ nō adimplēs
tale preceptū. Hec cōcluſio non eſt admittēda er
go neq̄ poſitio. Et intelligo cōcluſionē de duo-
bus baptizatis eodē tēpore: puta tempore legis
gratie:⁊ ceteris oībꝰ paribꝰ:puta ꝙ nec fiāt pre-
ces plus pro vno q̄ pro alio.hoc dico/ꝓpter ali
quos exiſtimātes p̄ces circumſtantiū poſſe gra-
tiam baptizati meritorie augere qđ in quarto re
probauimus: ſed tales meandros omnes ſeclu-
damꝰ. Probaꝰ tamē cōcluſio. ſint Sortes et pla
to adulti baptizati:moriaꝰ Sortes ꝓtinus poſt
baptiſmū. decedat cū gr̄a baptiſmali vt octo.pla
to diligit deū vt vnū ter vel quater. Iam plato
per te non merebiꝰ plus gratie vel glorie q̄ Sor
tes.ergo cōcluſio vera. Propterea diciꝰ cōcluſi-
ue ꝙ quilibet actꝰ q̄tūcūq̄ paruus elicitꝰ a gr̄a
eſt meritorius ⁊ noue gratie:⁊ noue glorie.

Irca iſtam eandem diſtinctionē
queritur tertio Vtrū actus me-
ritorius et nō meritorius ſunt
eiuſdē ſpeciei in genere nature:
Hic tenet ſanctus doctor ꝙ nō.
et propterea dicit in ſeptimade
cima diſtinctione ꝙ attritio ⁊ contritio ſpecie di
ſtinguūtur.licet ſint circa idem obiectū adequa-
tum: et hoc Dionyſius ciſtercienſis inſequitur:
hereſim addens : ꝙ actus reproborum non ſunt
meritorij:quod Guido Carmelita cogebatur re
trahere:vt ex articulis pariſiēſibꝰ patet:⁊ eodē-
modo dicere debebat/ꝙ Magdalena et nullus
predeſtinatus demeruit : quod iterum eſt ſecun-
da hereſis:ſed quia hoc alibi improbaui inſtitu-
tum principale ratione proſequamur.
¶ Contra iſtam poſitionem arguitur probādo
ꝙ actus meritorius ⁊ nō meritorius ſunt eiuſdē
ſpeciei in genere nature: de genere moris nō cō-
tenditur: quia clara eſt reſponſio in illo. Pona-
tur ꝙ Sortes diligat deum in peccato mortali
ſic ſcilicet ꝙ illa dilectio erit actus bonus mora-
liter:penitudie ducaꝰ Sortes : ⁊ cōtinuet eundē
actū ſcilicet illā dilectionē. tūc ille idē actus qui

prius erat non meritorius efficitur meritorius:⁊
de ſpecie eſſentiali in ſpeciem eſſentialem nō la-
bitur actus. ¶ Secūdo arguitur ad idem.ſi actꝰ
meritorius ⁊ non meritorius non eſſent eiuſdeȝ
ſpeciei:hoc ꝓpterea foret: quia cauſe effectiue il
loꝝ actuū ſpecie diſtinguūtur:ſed hoc non ſuffi-
cit:q̄ illo dato:actus precedens habitum ⁊ actꝰ
ſequēs habitum non eſſent eiuſdē ſpeciei. Et vl-
tra ſequitur.habitus productꝰ ab aliquo actu nō
inclinat in ſimiles actus ī ſpecie ſpecialiſſima cū
actu a quo emerſit. Et vlterius ſequiꝰ.ſi ſecundꝰ
actus ſequēs habitum diſtinguiꝰ ſpecie ab actu
precedente habitum:ꝙ habitus ꝓductus a ſecū
do actu ſpecie differret ab habitu ꝓducto a p̄mo
actu. Patet ꝑ fundamentū : qn̄ cauſe effectiue in
actibꝰ vel habitibus intellectus vel voluntatis
diſtinguūꝰ/tunc effectus diſtiguūtur. Et deniq̄
ſequiꝰ ꝙ ſemper poſteriores actus et habitꝰ ſpe
cie diſtinguuntur a precedentibus. Iſte concluſi
ones ſunt abſone in morali philoſophia:⁊ cōtra
doctrinā Ariſto.2.ethicoꝝ. ¶ Sed hic dicis ꝙ
actus precedēs habitū ⁊ ſequens ip̄m (dum mō
naturaliter acquiritur)ſunt eiuſdeȝ ſpeciei: quia
licet voluntas nō pōt ita intēſum actum habere
ſine hītu ſicͨ cū hītu:tn̄ p̄tē illiꝰ actꝰ p̄t tenere ſine
habitu: Secus eſt autē de actu meritorio: a quo
ſubtracta gratia voluntas nec poteſt totuȝ actū
nec partem eius continuare. Vere iſtud eſt volū
tarium:ita facile poteſt dicere ꝙ volūtas poteſt
actum ꝓductum a gratia ſecūdū totum vel ſecū
dum partem continuare in abſentia gratie: non
aūt poteſt continuare actum in toto vel in parte
ab habitu naturali ꝓductum. Nullū videꝰ diſcri
men. Tertio arguiꝰ:diligat aliquis crebro pla-
tonē charitatiue ꝓpter deum.a pleriſq̄ talibus
generaꝰ habitus charitatis. Modo habitus in-
clinant ad ſimiles actus actibus a quibus ema-
nauerunt. ¶ Quarto arguitur ad idē.ex iſta po-
ſitione ſequiꝰ ꝙ actꝰ charitatis eſt intrinſece bo
nus:ſed nullus talis eſt dandus: ꝓut nunc ſuppo
niꝰ. Et ꝙ ſequaꝰ/patet ſic.nō ſtat illum actū eſſe
quin eliciatur a gr̄a:⁊ ſi ſic/eſt bonus:⁊ eſſentia-
liter talis:cū nō ſtat ip̄m eſſe q̄n ſit talis. ¶ Qui
to:ex iſta poſitione ſequiꝰ ꝙ aliquis actꝰ a nobis
libere elicitus habet vltimū inſtans ſui eſſe com
pletū.hoc ↄſequens non admittitur: quod patet
octauo phyſicoꝝ. Probo tamen cōſequentiam:
diligat Sortes Platonē actu itēſo: vt octo/cha
ritatiue.interea temporis peccet mortaliter per
remotionem de preſenti:⁊ ſit hoc inſtans remo-
tio de preſenti:tunc gr̄a vt octo eſt in hoc inſtan
ti:que in nullo inſtanti poſt hoc erit ſecūdum ſe
vel aliquid eius:ſemper loquor de actu ꝓducto
a gr̄a ⁊ de actu ab ea non ꝓducto:q̄ ſi actum eli
citum a gr̄a platonis deus non acceptaret/non
eſſet meritorius:⁊ eſſet eiuſdem ſpeciei cum actu
meritorio ſortis:ſed hoc non eſt contra principa
le. ¶ Propterea. Sexto ex hac poſitione ſequiꝰ
ꝙ aliquis pōt mereri p̄miū infinitum ſm legem:
hoc ↄn̄s eſt falſum. Nullum em̄ tale alicui viato-
ri vnq̄ dabiꝰ:oſtendiꝰ tamen ↄn̄a.eliciat aliquis
actum in inſtanti diligendi deum(ſic doctor cuiꝰ
eſt hec poſitio admittit) tunc ſi hō eliciat actum
de neceſſitate continuat per tempus: alioq̄n nō
videꝰ quomodo aliquis poteſt euitare infinitatē
meriti vel demeriti. Sed hac via euadere neq̄s
qđ ꝓbo.ſicut ille actus in inſtanti elicitionis li-
ber eſt:ita eſt in quolibet inſtanti continuatiōis
cuius ꝓbatio eſt:quia in facultate ſua eſt peccare
mortaliter:quocunq̄ inſtanti dato inchoare po
terit illum actum:⁊ ꝙ primū peccabit mortaliter
actꝰ deſinet eſſe:q̄ erat meritorius. g̊ ſponte iſte
actus continuaꝰ. ¶ Septimo ſic arguiꝰ.idē actꝰ
credendi eſt elicitus a fide infuſa ⁊ non a fide in-
fuſa in intellectu continuatus.ergo volūtas pōt
habere eundem actum numero vel in ſpecie cuȝ
charitate ⁊ ſine charitate:ↄn̄a tenet. Cuȝ primo
non minor eſt voluntas in ſuo actu in hoc poſſe
q̄ȝ intellectus in ſuo. Cum ſecundo:principiū ſu
ſtinendi poſitionē in vtroq̄ habet equale robur
:Probatur an̄s. ſi quis aſſēſiſſet huic xp̄s morieꝰ
per breuē morulā ante morteȝ: ⁊ ſic cōtinuando
vnū aſſenſum poſt mortem xp̄i: iam fides infuſa
poſt mortem non inclinabit : quia non eſt actus
fidei/ſed erroneus:ante mortem tamen bene in
clinabat. ¶ Octauo arguiꝰ.idem eſt actus fidei
informis ⁊ fidei formate.ergo idem actus eſt me
ritorius ⁊ non meritorius. Propterea teneo ꝙ
actus meritorius et non meritorius ſunt eiuſdē
ſpeciei. ¶ Diſtinctio.27. ¶ Queſtio.1.

Irca hāc diſtinctionem vige-
ſimāſeptimā queritur:an libe
rum arbitrium cū gratia pōt
mereri aliquid de condigno
Hic altercatio eſt inter docto
res potius verbalis in multꝭ
ꝙ realis. Aliquibus neganti
bus ꝙ aliquid poſſimꝰ mere-
ri de condigno. Alijs oppoſitum aſſerentibus:
ſed ſententiam tenētes modum loquendi vulga
rem non aſpernemur. Et in primis diciꝰ:cum ꝓ
actibus noſtris non meremur vitam eternaȝ:ſic
ſcilicet ꝙ deus eā non daret iniuſte ageret:quia
deus nulli obligaꝰ nec pōt iniuſte agere: ⁊ ꝑ con
ſequēs nō eſt actus iuſtitie cōmutatiue proprie ī
ter actum meritoriū ⁊ premiū vite eterne:nec eſt
valor equiualēs rei ad rem:nec eſt actus iuſtitie
diſtributiue:q̄ in illa habetur reſpectus ad per-
ſonas eas comparando ad earum merita:reddē
do premia in proportione geometrica:qđ hic nō
ſeruatur:et cum non eſt valor idem ſm ꝓportio
nem arithmeticam/non eſt ꝓprie iuſtitia cōmu-
tatiua:ſed magis proprie eſt actus liberalitatis:
Nec eſt iuſtitia diſtributiua:⁊ cum vtraq̄ iſtaruȝ
ſpecierū quandā conuenientiā habet:et potiꝰ cū
cōmutatiua:extendendo terminū iuſtitie poteſt
vocari iuſtitia ꝓ illo qđ fit cum cōuentione ex li
beralitate dantis et facto exhibito ab operante
ita ꝙ decet liberalem dn̄m dare ꝓmiſſum ſubdi
to facienti qđ in ſe eſt. ¶ Iſto notato:ponuntur

ꝯcluſiones. ¶ Prima. Liberū arbitriū cum gratia meretur premium de condigno. pꝫ ꝯcluſio: q̇ meritꝰ eſt dignus eſt: qꝛ eſt in gr̃a: ⁊ facit actū bonum / ⁊ hoc eſt eſſe meritū de condigno. nõ ſecluſo auxiliū ſpeciale. cõſequētia tꝫ. qꝛ ſic loquētes termino vtūtur. ¶ Et cõfirmatur iſtud. ſi aliq̇d obſtat ꝙ aliquis nõ põt hac via mereri de condigno: h̾ eſſet qꝛ modus loquēdi nõ eſſet cõformis ſcripture: ſꝫ h̾ eſt falſum. Eccleſi. 22. merces mea mecū eſt reddere vnicuiqꝫ ſcđm opera ſua. ⁊ Luce. x. Dignꝰ eſt mercēnarius mercede ſua. ⁊ de ſe apoſtolus loquēs: ſcđe ad Thimo. 4. Bonū certamen certaui / curſum cõſummaui: fidē ſeruaui: ideo repoſita eſt mihi corona iuſticie: quā reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex. Juſtꝰ iudex ergo ſcđm iuſticiā. ⁊ h̾ eſt p̃miari condigne. ¶ Secuda concluſio eſt. aliquis eſt actus meritoriꝰ de congruo. ⁊ eſt actus bonus factꝰ in pctõ mortali cogruit dare gratiā ⁊ gloriā ꝓ illo actu ſi pctm̃ mortale nõ impediret: ⁊ hoc eſt mereri de ꝯgruo ¶ Cõtra primā cõcluſionē arguit̾ ſic. Rom. viij. Non ſunt cõdigne paſſiones huiꝰ tēporis ad futurā gloriā q̄ reuelabitur nobis. Similiter Luce ſexto. Cum feceritis q̄cūqꝫ precepta ſunt vobis dicite ſerui inutiles ſumus: qđ facere debuimꝰ fecimus. Et pꝫ per gentilē philoſophū. 8. Ethico. dijs parentibus ⁊ magiſtris nemo põt regratiari ad cõdignū. ¶ Et cõfirmatur Eſay. 64. Quaſi pannus menſtruate vniuerſe iuſticie nr̃e. ¶ Reſpondetur / ꝙ hee auctoritates ītelligūtur de noſtris actibus conſideratis in ſe. ⁊ ſic nõ meremur de condigno vt dictū eſt. ¶ Aliā concluſionē in preſentiarū nõ impugnabo: ſꝫ in ea eſt aliq̄ difficultas apđ cõmuniter loquētes. deteſtās ſua peccata preterita ante infuſionem gr̃e hꝫ actū meritoriū de ꝯgruo poſt gratiam infuſam: actꝰ ē meritorius de cõdigno. ſed in quarto diximꝰ ꝙ deteſtatio rite circūſtātionata momētanea ē cõtritio et tunc eſt gratia. ⁊ ꝑ cõſequēs actus meritorius de condigno in illo inſtanti: cū gratia eſt preſens ad illū cõcurrit: niſi ad h̾ eas qđ ī p̃mo inſtāti gr̃a infuſa nõ coagit ad actū meritoriū. ¶ Sed tunc erit difficultas. Si actus deteſtandi pure partibiliter eliciatur ꝑ vltimū inſtans nõ eſſe: iam nõ dabitur inſtās in quo voluntas hac deteſtatione informatur q̄n in illo erit meritū de cõdigno: qꝛ in aliquo inſtanti priori (quocūqꝫ dato) priꝰ erat gr̃a: cū per vltimū inſtans nõ eſſe habuit originē Sed ſuper h̾ in ſeptimadecima diſtīctiõe ī quodā argumēto (qđ ſenticoſum vocaui) alique imaginationes recitate ſunt: quare vt oĩa quadrent aliter vocaui meritū de cõgrno ꝙ̃ cõmuniter loquentes: ſed non nego quin actus meritorius de congruo erit actus meritorius de cõdigno. quod ſic patet. diligat ſortes deum pura volendo ipſum eſſe deum vel aliquod aliud bonū predicatū ei cõpetere: ⁊ ſit cū hoc in peccato mortali. Non debes dubitare poſſibilitatē caſus: quo admiſſo: cõtinuando illū bonū actū meritoriū de ꝯgruo / deteſtet̾ ſuū peccatū: iā idē actus erit meritorius de ꝯdigno. Eodēmodo ex actu meritorio de ꝯdigno põt fieri actus meritorius de cõgruo: patet continuando bonū actū q̇ fuit elicitus in gratia: poſtea in peccato mortali. Etiaꝫ in aliqua acceptione ꝯgrui actꝰ meritorius de cõdigno eſt meritorius de ꝯgruo. nihil aliud eſt congruū in vna acceptione vulgari ꝙ̃ cõueniēs. ⁊ ſic om̃e condignum eſt congruum. tamē capiendo congruū vt excludat gratiaꝫ: ⁊ condignū vt gratiā includat et ab ea prodeat: nihil in eodē tempore adequato eſt actus meritorius de cõgruo et de ꝯdigno.

IN hac diſtinctione. 28. magiſter loquit̾ de facultate liberi arbitrij. tria īquirere ꝓpono p̄rio tāgēdo / an requirat̾ gr̃a dei p̄ueniēs: hoc ē auxilium dei ſpēale ad hoc ꝙ hõ actuꝫ moraliter bonū eliciat. 2. an hõ põt implere p̄cepta dei vl̾ hoim̃ abſqꝫ charitate infuſa. 3. an hõ poteſt diu viuere ſecūdū legem cõem ſine peccato aliquo. ¶ Quo ad primum magiſter errorē pelagij monachi recitat. quē augꝰ in pleriſqꝫ ep̃lis recitat ⁊ ſignāter in ep̃la. 106. ⁊ epiſtola. 95. dicebat eī pelagius ꝙ homo põt īplere mandata dei ſine gratia. et cum ei a ſuis fratribꝰ obijceretur: quare ergo hoī ꝯfertur gr̃a: dicebat vt faciliꝰ mereri poſſit. dicit inſuꝑ. gr̃a datur ſecūdū merita nr̃a: et ex ꝯñti nõ cõducūt alioꝝ preces et ꝙ ꝑuuli nõ naſcunt̾ in pctõ origīali. nihil eſt pctm̃ niſi a quo hõ cauere põt: vt ex dictis Aug. viri famatiſſimi ſui ꝯtēporanei deducebat nimis libero arbitrio et minꝰ gr̃e dei / pelagius attribuebat vt augꝰ et vitas dicit. ⁊ nõ modo fuit hic error circa libertatem arbitrij: ſed varij extāt modi dicēdi inter fideles. ¶ Duo ſunt modi cões. vnus ē modꝰ cum ſcriptura multū cõueniēs: quē augꝰ / cõplectitur ⁊ magiſter ī lr̃a ſubſcribit ⁊ multi alij poſteriores ſcriptores: vt grego. q̇ hūc modū ī ſuis veſpijs tenuit et putat ſanctū tho. idē tenere: prima ſecunde. q. 109. ſic videt̾ tenere ī articulis illiꝰ queſtionis: ⁊ ſignāter in ſexto. ita putat thomiſtarū longe primꝰ ioānes capriolꝰ. doctor ſeraphicꝰ nõ lõge ab hoc diſtat. ¶ Modꝰ ē iſte ꝙ nullus põt bene moraliter agere ſine auxilio dei ſpēali: nec recte iudicare de oībꝰ circūſtātijs requiſitis ad bn̄ agendū. ſecꝰ ē de actu bono ex genere vl̾ de actu īdifferēti ſi ponatur. ¶ Alius ē modus totaliter oppoſitꝰ q̇ videt̾ hūanior: ꝙ qlꝫ bn̄ põt moralit̾ agere ⁊ recte iudicare cõplere de agendis cū auxilio ſolo dei generali. hic modus plꝰ ſaluat volūtatis libertatē: ⁊ ꝓpiciꝰ apparet. ⁊ multuꝫ niſi hūc īſequerer / ſi nõ viderem ſcriptuā ſacrā ⁊ ſctõs multū īclinātes in oppoſitū. ¶ Tertia põt dari via media: ſcꝫ ꝙ aliquos deus ſpēalit̾ euocat ad recte credendū ⁊ ad bn̄ opandū. ⁊ int̾ illos aliq̇s magis: aliquos vero minus. auxiliū dei tñ ē paratū omnibus volētibꝰ bn̄ vti naturalibꝰ: ita ꝙ nõ requirit̾ auxiliū ſpēale ad bene agēdū vel ad recte iudicādū ¶ Quarta via auxiliū generale dei

ſufficit ad recte iudicandum in his que ī lumine naturali haberi poſſunt: et ad conformiter operandum. in his que ſciri nõ poſſunt in lumne naturali: quēadmodum de multis credibilibus: ad credēdum requiritur auxilium dei ſpeciale: et ad conformiter operandum in his. ⁊ vie he non longe dependent ex illo probleumate de cauſa predeſtinationis et reprobationis: ⁊ eſt perſimilis difficultas. Una via tenet tam predeſtinationis ꝙ̃ reprobationis poteſt dari alia cauſa ꝙ̃ voluntas diuina. Secunda via contraria illi / nec predeſtinationis nec reprobationis eſt dare aliam cauſam a voluntate diuina. Tertia via. predeſtinatorum omnium nulla datur cauſa niſi volūtas diuina: ſecus eſt de reprobis. Quarta via. Aliquorum predeſtinatorum nulla cauſa datur predeſtinationis: ſed ſola voluntas diuina hos predeſtinans: ⁊ non illos: eſt cauſa: tamen predeſtinatorum omnium datur cauſa predeſtinationis. Hec queſtio non eſt de lana caprina. propt̾ea decet eam cum quadam mediocri prolixitate tractare / cauendo ne homo ſit nimis profuſus: tedium dans lectori. ⁊ ne nimis ſit ſuccinctus: ne materie difficultas non aperiatur. ¶ Scđm tempꝰ ergo oblatum / aliquid ſuper hac materia dicaꝫ. Unum pedem ſcilicet dexterum ponendo ſuper ſcripturam ⁊ conciliorum determinationes: aliū ſuper modum qui videtur hominibus humanior vt videbitur in ſolutione. 16. argumēti: in qua explanabo quid dicere velim. Hactenus michi placet ꝙ deus non gratis reprobat: ſed gratis predeſtinat. propterea conabor ⁊ ſcripturam ⁊ concilia tenere illeſa. et ſic modū ponere ꝙ nulli erit deſperatio. ¶ Ponam aliquas concluſiões: quarum prima eſt. nemo poteſt recte credere niſi ſpecialiter a deo vocatus. patet hec concluſio Joānis ſexto: cum chriſtus dixiſſet, ego ſum panis viuus qui de celo deſcendi: et ſuper hoc murmurarunt iudei: quibus dixit chriſtus: nolite murmurare: inuite nemo poteſt venire ad me niſi pater qui miſit me traxerit eū: vbi gloſa interlinearis: credere in me niſi gratia eum preueniet. non eſt ſermo de gratia gratum faciente: ſed de ſpeciali dei auxilio: qđ gratis datur. et per conſequēs poteſt vocari gratia gratis data. ⁊ ſequitur. Omnis q̇ audiuit a patre ⁊ didicit: venit ad me. Ubi gloſa interlinearis in verſiculo / audiuit a patre / dicit: ꝙ eſt trahi a patre. Et cum chriſtus exponeret hunc panem de corpore ſuo coram multis: viſus eſt ſermo chriſti durꝰ: ita ꝙ multi reliquerūt eum. Chriſtus hoc videns repetijt verbum ſuuꝫ ante prolatum / inquiens: propterea dixi vobis: quia nemo poteſt venire ad me niſi fuerit ei datuꝫ a patre meo. Ubi gloſa marginalis ſic īquit. cauſam quare quidaꝫ non credūt ſubdit: quia nõ eſt a deo datū. fides enim non eſt hominibꝰ a ſe: quaſi propria: ſed a deo gratia. quaſi ſimilis eſt auctoritas chriſti Joānis. 15. Sine me nichil poteſtis facere. ¶ Inſuper: Auguſt. de predeſtinatione ſanctorum ad Proſperum ⁊ Hylarium: nõ longe a principio contra pelagianos reprehēdit opinionem que ponit primam fidem eſſe ab homine ⁊ ſecundam a deo. hoc ſic reprobat auguſtinus inquiēs talis primam partē ſibi tollit: ſequētem autem dat deo. ⁊ ꝙ in eo dicit eſſe amborum priorem ſe facit poſteriorem deum. ¶ Secunda concluſio. nemo poteſt elicere actum moraliter bonuꝫ ſine dei ſpeciali auxilio. Probatur. nemo poteſt habere actum continentie ſine dei ſpeciali auxilio. ergo neqꝫ aliud bonum opus. tenet cõſequentia. eadem eſt ratio de vno bono et alio. antecedens patet per illud quod ſcribitur ſapientie. 8. non poſſum eſſe cõtinens niſi deus det. nõ valet dicere niſi deus concurrat cum influentia ſua generali: quia ſic nemo poteſt habere actum incontinentie. ¶ Secundo probatur eadem cõcluſio per illud Romanorum. 9. non eſt volentis neqꝫ currentis ſed dei miſerētis. ⁊ pſalmiſta. Dominus regit me: ⁊ Dñs illuminatio mea. ⁊ iteruꝫ apoſtolus per illud quod ſcribitur ad Philip. 2. c. Deꝰ opat̾ in nobis velle et perficere pro bona voluntate: vbi gloſa marginalis ſic dicit: per ꝓprium enim arbitriū niſi gratia dei ipſuꝫ adiuuetur. nec ipſa voluntas bona in homine eē poteſt illic voluntas pro voluntatis actu capitur. ⁊ prime a Corinthi. 4. Quid habes quod non accepiſti: ſi autem accepiſti: cur gloriaris quaſi nõ acceperis. ¶ Probatur hec concluſio auctoritatibus ſanctorum. Unde Auguſti. in de predeſti. ſanctorum ad iſtud propoſitum introducit Ciprianum martyrem. et ex propria ſententia ipſe Auguſti. de verbis apoſtoli ſermone. 9. confitere inquit a deo te habere quicq̇d habes boni: a te quicquid mali. ⁊ de verbis apoſtoli ſermone. 12. prorſus ſi adiutorinm dei defuerit nichil boni agere poteris. agis quidem illo non adiuuante libera volūtate: ſed male. adhuc idonea eſt voluntas tua q̄ vocatur leo: ⁊ male agendo fit dampnabilis. cuꝫ dico tibi ſine adiutorio dei nichil agis: nichil boni dico. nam ad male agendum habes ſine adiutorio dei liberam voluntatem. ſimilem ſentētiā ponit in de correc. ⁊ gratia. c. 47. ſic inquiens. liberum arbitrium ad malum ſufficit: ad bonū autem parum eſt niſi adiuuetur ab omnipotēti bono. ⁊ in epiſtola ad Hylarium ſiracuſanum: valet itaqꝫ liberum arbitrium ad bona opera ſi diuinitus adiuuetur: deſertum vero diuino adiutorio qualibet ſciētia legis excellat nullo modo habebit iuſticie ſoliditatē: ſed inflationem impie ſupbie ⁊ exitioſum tumorē. ⁊ Aug. ī ep̃la ad Paulinū volanū ep̃m ait. ſi q̄rere homo voluerit ante gratiā quid meruerit vt accipiat eam: mala ſua poterit homo inuenire: non bona. ergo homo nõ põt habere actū meritoriū niſi p̄uētꝰ motiõe ſpūſſancti. cui cõſonat apl̾s ad Romanos. xj. dicens. quis prior dedit illi ⁊ retribuetur ei. hoc exponēs aug. ſermõe decimo de verbis apl̾i dicit. quis p̄or dedit illi et retribuetur ei: quis prior dedit cum totum gratis accepit. quis prior dedit illi et retribuetur ei. ſi dominus retribuere vellet

nichil niſi penam debitam retribuiſſet. quis prior dedit illi: quis preuenit gratiam que gratis datur. ſi aliquid meritorium anteuenit gratiã: iã non gratis datur: ſ; ex debito redditur. ¶ Preterea: nẽo põt temptationẽ vicere ⁊ malũ euitare niſi gratia ſpeciali dei adiutus. ğ concluſio vera. aña patet. docemur a xp̃o in talibꝰ orare ne nos inducas ĩ temptationẽ: ſed libera nos a malo. et iterũ: actiões nr̃as q̃ſumꝰ dñe aſpirando p̃ueni ⁊ alibi. gratia tua dñe ſẽper nos p̃ueniat. ſed ſi talia ſint in nr̃a ptãte fruſtra ꝓ eis oramꝰ. ¶ Sed dicis / ꝯña non valet. ꝓ amico morbo laborante cuiꝰ vitã ſperamus rogamus quatenus deus eũ ꝑſeruet. ¶ Contra. ſi certũ tibi eſſet ꝙ viueret nõ orares. et augꝰ / ſtat ĩ hac ꝯña cõtra pelagiũ. ĩ de natura et gratia. c. 18. dicens. quid ſtultius q̃ꝙ orare vt facias quod ĩ ptãte hẽas. ⁊ in epiſtola ad vitalẽ hereticũ. prorſus ĩquit nos oramus deũ: ſed orare nos fingimus: ſi noſipos non illum: credimus facere ꝙ oramus. prorſus non deo gratias agimus ſed nos agere fingimus. et expreſſiſſima ẽ auguſtini auctoritas ĩ de p̃deſti. ſctorũ circa p̃ncipiũ: in qua dicit. nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendũ quodcũq; opus bonũ: ſ; in omni opere bono ⁊ incipiendo ⁊ ꝑficiendo ſufficientia noſtra ex deo eſt. hoc. 13. de trinitate c. 15. tenet: ſic inquiens: ad bonũ aĩe prior eſt volũtas creatoris eius: ſiue vt eã faceret q̃ nulla erat: ſiue vt reficiat q2 lapſa ꝑierat. ¶ Inſuꝑ dicit de gratia ⁊ libero arbitrio. niſi ip̃a ꝯuerſio hoĩs ad deũ eſſet ex deo nõ dr̃etur / deus v̓tutũ ꝯuerte nos. deus ſalutaris noſter: ⁊ deus tu conuei ſus viuificabis nos. ⁊ Augꝰ ex cõcilio carthaginenſi ⁊ milenitano cũ ſcriptur; multũ ſe muniuit. vide ĩ epiſtola ad paulinũ volanũ ep̃m: vbi augu. ſic inq̃t cõſequẽs ſit vt q̇cũq; ſequitur illiꝰ ep̃alis iudicij auctoritatẽ ⁊ ipiꝰ pelagij cõfeſſionẽ: hoc tenere debeat quod ſemper tenuit eccleſia catholica. et paulo poſt ad ꝓpoſitũ hec numerat vt fateat̃ qñ cõtra tẽptatiões cõcupiſcẽtias illicitas dimicamus: q̃uis ⁊ illic habeamus ꝓpriã voluntatẽ. nõ tñ ex illa: ſ; ex adiutorio dei noſtrã ꝑuenire victoriã. ⁊ mox loquẽs ĩ ſua ⁊ ceteroꝝ ꝑſona dicit. ſine gratia nos dicimꝰ ad nõ peccãdũ nihil valere libertatis arbitriũ. ſimile habetur ĩ ep̃la aurelij carthaginẽſis ep̃i quã deſtiauit ad ꝯprouĩciales ep̃os de dampnatiõe pelagij ⁊ celeſtij. videas multa iſtoꝝ originaliter ex libro conciliorum eccleſie ꝑ iſodorũ recollectorũ. ¶ Et cũ augꝰ. infamaret ab hoſtibꝰ: cũ diceret liberũ arbitriũ ſolũ poſſe in malũ / niſi prius erigeretur a deo: ⁊ inferretur ꝙ idẽ eſſet ĩ demonibus: reſpondit non eſſe idem: quia deus auxilium ſpeciale dat hominibus in via: demonibus autem nulla ſeruata eſt conuerſio. ¶ Hoc etiam patet per Iheronimu; in expoſitione catholice fidei ad damaſũ papam ſic ait: liberũ ſic confitemur arbitriũ vt dicamus nos ſemper dei indigere auxilio. ⁊ in epiſtola ad theſorophõtẽ ait. vnde audes lingua proferre temeraria vnumquemq; ſuo regi arbitrio. ſi ſuo regitur arbitrio: vbi eſt auxilium dei. et ſi xp̃o rectore non indiget: quomodo ſcribit Iheremias nõ eſt in hoĩe via eius: ⁊ a dño greſſus hoĩs diriguntur. ¶ Ceterũ nos ab eo differimus brutis aĩalibus ꝙ liberi arbitrij cõditi ſumus. S; ip̃m liberum arbitrium vt diximus dei nititur auxilio illiuſq; per ſingula ope indiget. hoc facit in dialogo ſuo contra pelagium. ¶ Et beatus ambroſius libro quinto ſuper lucam de fletu petri inquit. bis negauit petrus et non fleuit. poſt tertiã negationẽ reſpexit eũ dñs ⁊ fleuit. nõ ẽ hic ſermo de corporalibꝰ oculis q̇bꝰ eũ dñs reſpexerat. ⁊ Grego. 22. moraliũ ſuper illud Job. 31. Si oſculatuſſum manum meam ore meo: ſic ait. Si viri ſciunt ſe nõ virtute propria ſed preueniente ſuperna gratia ad meliora vota vel opera commutatos. et quicquid ſibi mali ineſſe cognoſcunt de mortali propagine ſentiunt meritum. quicq̇d vero boni in ſe inſpiciunt: immortalis gratie cognoſcunt donum. ¶ Preterea: cum Caſſianus colla. 13. c. 12. dixiſſet: cauendum nobis eſt ne ita ad deum omnia ſanctorum merita referamus / vt nichil niſi id quod malum atq; peruerſum eſt humane aſcribimus nature. Contra illud ſanctꝰ proſper cuius ſcripta Gelaſius approbat edidit librum intitulatu; pro predicatoribꝰ gratie. Hoc magiſter in littera inſequitur / vt clarum eſt intuenti / hoc ſctõru; auctibꝰ muniẽs. idẽ t; diſtĩctiõe 25. c. penul. ⁊ diſtĩctiõe. 26. ĩ. 1. capitulo. ¶ Tertia cõcluſio. nemo ſine ope dei ſp̃ali p̃t ſufficiẽter cognoſcere q̇d ſit faciendũ in his q̃ ad moralem vitã ſpectant. ꝓbat̃ hec ꝯcl̃o. nemo ſine dei ope ſpeciali põt hr̃e cogitatione; de tali bono. ğ nec rectũ iudiciũ hr̃e ſine eodẽ auxilio. ꝯña ẽ nota. ꝓbat̃ aña aucte apl̃i. 2. Corĩth. 3. nõ ſumꝰ ſufficientes cogitare aliquid a nobis q̃ſi ex nobis: ſ; ſufficiẽtia nr̃a ex deo ẽ: q̃ aucte vtit̃ Aug. ad h̓ ꝓpoſitũ ꝯ̄ Pelagiũ libro p̃ĩo de gr̃a xp̃i ⁊ pctõ origiali. c. 25. ⁊ in eccleſiaſticis dogmatibus. c. 50. bone cogitationes ſemꝑ a deo ſunt. ¶ Inſuper. eccl̃ia orat pro recta noticia: vt notã fac mihi viã ĩ qua ambulẽ. ergo liberũ arbitriũ ⁊ intellectus nõ habent h̓ in poteſtate ſua cum influentia dei gñali. ꝯña t; vt ſupra in ꝯcluſiõe p̃cedẽti. ¶ Probat̃ eadẽ ꝯcluſio aucte Aug. ĩ ep̃la ad ſixtũ pbr̃m ſic dicẽt;. nemo recte ſapit: ĩtelligit recte: ꝯſilio: ac fortitudĩe p̃ualet: nemo ſciẽter piꝰ ẽ vel pie ſciẽs: nemo timore caſto deũ timet niſi accipet ſp̃m ſapiẽtie ⁊ intellectꝰ: ꝯſilij ⁊ fortitudĩs: ſcie ⁊ pietatis ⁊ timoris dei. nec q2 tot ſunt ſp̃ũs: ſed oĩa hec operatur vnus atq; idẽ ſpiritus diuidens ꝓpria vnicuiq; prout vult. quia ſpiritus vbi vult ſpirat. h̓ tenet Hugo de ſctõ Victore libro. 1. de ſacra. ꝑte 7. c. 25. inquiẽs. aĩa rõnalis corpori humano infuſa: niſi ꝑ gratiã adiuuet̃: neq; cognitionẽ veritatis ꝑcipere neq; ꝯcupiſcẽtie carnis ſue reſiſtere p̃t. loquit̃ illic de cognitiõe v̓itat; ad ſalutẽ ꝑtinẽt;. ſic explicuit ꝑte. 6. c. 25. dicẽs. nõ dubiũ aũt ẽ cognitionẽ eorũ q̃ agẽda ſũt vel vitãda: nolenda vl̓ volẽda: ꝑtinere ad nr̃a; ſalutẽ. ¶ Quarta

ꝯcl̃o. dato ꝙ ĩtellectꝰ recte dictet q̇d agẽdum vel vitandũ: fuerit voluntas non põt ꝯformare ſe tali dictato ſĩe auxilio ſpeciali. hec ſeq̇tur ex ſecũda. q2 alias ad opꝰ bonũ nõ eẽt opꝰ ſp̃ali auxilio cuiꝰ oppoſitum ex ſecunda concluſione patuit. ⁊ patet eadẽ ğ ꝑ articulũ ꝑiſienſe; .128. qui oppoſitum dampnat ⁊ teſtatur fuiſſe errorem pelagij. vnde ſic ait articulus. ꝙ ſi recta ratio / et voluntas recta / error. q2 ꝯtra gloſa; aug. ſuꝑ illu: co n cupiuit anima mea deſiderare. ¶ Inſuper: pelagius poſuit nos iuuari a deo ad credendũ ⁊ operandum / ad hunc ſenſum: ꝙ deus iuuat poſſibilitatẽ nature dando doctrinã ⁊ noticiã de agẽdis ſic recitat Augꝰ li. i. de gratia dei et pctõ originali c. 7. hec erant verba pelagij. adiuuat eĩ nos deus ꝑ doctrinã ⁊ reuelationẽ ſuã dũ nr̃i cordis oculos aperit du; nobis (ne preſentibꝰ occupemur) futura demõſtrat: dũ diaboli pandit inſidias: dũ nos multiformi et ineffabili dono gr̃e celeſtis illuminat. q2 tñ non ponebat bonũ velle prouenire ex gratia dei: dixit eſſe hereſim. ¶ Ex dictis infero ꝓpoſitiones aliquas correlarias: quaru; prima eſt facilius hõ poteſt elicere actum malu; q̃ꝙ bonum. ꝓbatio correlarij. cũ ſolo auxilio dei generali poteſt homo elicere actum malum: et cum eodẽ nõ põt elicere actum bonũ, igitur / ſecũdo apparenter ſequitur. nemo meret̃ p̃mã gratiam de congruo vel condigno. patet: deus ſemꝑ erigit peccatorem ad deteſtãda pctã ſua: ita ꝙ p̃ꝰ natura mouet volũtatẽ ad hoc ꝙ volũtas mereatur. ⁊ ſic gr̃a gratis datur. Dixi apparent̃ ſeq̇tur non ẽ neceſſe ex omnibus his q̃ dixi ita dicere: licet auxiliũ ſpeciale p̃requiratur ad actũ moraliter bonũ: etiã libertas volũtatis: nõ ſemper neceſſitatur ab illa ope volũtas. ğ poteſt nõ agere. ⁊ ſi agat ſecũdũ incliatione auxilij dati: iam actus ẽ meritoriꝰ de ꝯgruo: iuxta dicta prius de merito de ꝯgruo et de cõdigno. ¶ Tertio ſequitur. nemo põt hr̃e iudiciũ verum de aliquo agẽdo vel cauendo ſine ope dei ſpeciali: bene autem erroneũ ſine illa ope. ¶ Quarto ſequitur quare vnus credit ⁊ nõ alter: q2 ẽ a deo vocatꝰ ⁊ bñ vtitur naturalibus: non autẽ alter. ¶ Quĩto ſequit̃ ꝙ p̃us ſpecialiter peccator vocatur a deo ad pẽitendũ q̃ꝙ ſe p̃paret ꝑ ꝯtritionẽ. ¶ Cõtra dicta arguitur primo cõtra hoc vltimũ correlarium. ſcribit̃. iohelis ſcd̃o. ⁊ zacharie primo Cõuertimini ad me ĩ toto corde vr̃o ⁊ ego cõuertar ad vos. ğ priꝰ natura ⁊ etiã tp̃e: p̃ſuppoſita tñ influẽtia dei generali: hõ ſe ad deũ cõuertit: ⁊ poſtea deus eũ iuuat cõuertẽdo eũ ad ſe. ¶ Reſpõdetur. apparatus de penitẽ. di. p̃ma c. cõuertimini q̃rit in principio gloſe / nũquid ſtandũ ẽ huic ordini: vt p̃ma ſit nr̃a ꝯuerſio ſequẽs dei. ⁊ dr̃ ꝙ nõ. quod patet de penitẽ. d. 4. c. dixit dominus. prius natura datur gr̃a: hoc ẽ auxiliũ ſpeciale: quod apud antiquos cõmuniꝰ vocat̃ gr̃a. poſtea voluntas bene vtit̃ libertate ſua. ⁊ fit pctõrũ deteſtatio. ſecundũ ꝙ dicit augu. de bono ꝑſeuerantie c. 45. pctõr iõ nõ ſurrexit q2 deus hũc nõ erexit. ⁊ ſurge q̇ dormis: ⁊ illuminabit te. xp̃s ad epheſiõs q̇nto. ⁊ ſic ĩtelligat̃ illõ Iacobi quarto. ⁊ tales auctoritates appropinquate deo ⁊ appropinquabit vobis.
¶ Secundo arguit̃ cõtra oĩa ꝑ illud quod ſcribitur Actuũ decio: ĩ veritate cõperi q2 nõ ẽ ꝑſõaꝝ acceptor deꝰ. ⁊ ad romanos ſecũdo. nõ enĩ ẽ ꝑſonarum acceptio apud deũ. ⁊ mathei. 22. non ẽ tibi cure de aliquo. ſed demõſtratis duobꝰ vel tribus equalibꝰ quãtũ ẽ ex parte eoꝝ: vnũ accipere ⁊ non aliũ / ẽ ꝑſonas accipere. ¶ Reſpondet̃: ꝯña eſt nulla. acceptio ꝑſonarum (vt in. 24. diſtinctione. 4. diximꝰ) eſt ꝑſonã ꝑſone iniuſte p̃ferre: capiẽdo iniuſte cõtrarie ſemꝑ capit̃ ĩ malã ꝑtẽ. tũc aliquis accipit ꝑſonas qñ peccat cõtra regulã ſuperioris ꝑſonã p̃ferendo ꝑſone: hoc ẽ: facit aliq̇d vel omittit: ⁊ tenetur ad opoſitũ. modo deus nõ habet regulam ſuperiorem: ſed eſt ſua regula: et nulli obligatur. in actu liberalitatis dando aliq̇d vni et non alteri / non eſt acceptio perſonarum: vt de denario diurno mathei ſecundo. tolle q̇õ tuum eſt et vade. non facio tibi iniuriam. ſicut epiſcopus dat ſorti beneficium ſine acceptione perſonarum: relinquendo multos eque idoneos cu; eo. ſi ergo deus hunc predeſtinat ſine meritis vl̓ euocat ſpecialiter ad fidem et actus bonos: non facit alijs iniuriam. et ſi gratis reprobaret: etia; reprobis nõ facit ĩiuriã. ſ; ſuꝑ illo mẽbro alias loq̃mur. ſcriptura vult dicere / deus nõ acceptat perſõas ex hac patria: puta nõ ſolũ iudeos: ſicut apl̃i ⁊ multi alij ꝓ tp̃e crediderũt. ſ; capit de omni gẽte: h̓ eſt grecos / barbaros / indos / diuites / paupes / viros / femĩas / liberos / ſuos: l; vnũ gratis de hac gẽte p̃uenit ad bñ agẽdũ: ⁊ non illũ ex ſua clementia. ſic̃ rex dat vni famulorũ ſuorũ plꝰ liberali dono q̃ꝙ alteri ſine pctõ: cum oĩbꝰ ſoluit debitũ: ſed vni plꝰ dat q̃ꝙ ſuũ obſequiũ meritũ eſt
¶ Tertio arguit̃. nobilior modꝰ operãdi eſt per rõnẽ: ⁊ de ſingulis poſſe reddere rõnẽ: q̃ꝙ dicere ſic volo ſic iubeo ſit pro rõne volũtas. ergo hoc deo eſt dandũ. ſed magis cũ rõne inter nos quadrat dicere ꝙ deus eſt oĩbꝰ indifferens ⁊ cũ quolibet equaliter agit quãtũ eſt ex parte eius: ſ; defectus ꝓuenit ex nobis nõ bene vtẽtibꝰ naturalibus nr̃is. ¶ Et ꝯfirmat̃ hec rõ. vir ille reputatur ſapiẽtior inter nos qui omnia cu; ratione diſponit ⁊ ſcit de ſingulis rationem reddere quare ita facit. ſ; ſapientiores magis ꝯueniunt cũ deo q̃ꝙ minus ſapientes. ergo conditio ſapientioru; eſt deo tribuẽda: viſo ꝙ ſcriptura hoc ei tribuit Sapientie. 8. dicẽs ei. ſapiẽtia attingit a fine vſq; ad finem et diſponit omnia.
¶ Ad tertium reſpondetur. poſſumus pro deo de ſingulis rationem reddere a fortiori: ⁊ patebit in ſolutione ad. 16. argumentũ in liberalitate hõ põt facere gratiã cui vult: ⁊ illud reputamus rationabile. ¶ Ad cõfirmationẽ cõcedo aſſũptũ de viro qui legi ſuꝑioris obligat̃: nõ autem deus in hoc homo nõ poteſt ei aſſimilari ſm̃ illõ pſal. Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſilis. voluntas dei eſt ratio ſufficiens: cũ ip̃a nũq̃ a recta ratiõe diſ-

xij.

coꝛdet vni facit grãm:alteri autẽ nõ.qꝛ nõ bene vtitur naturalibus nec auxilio ei diuinitꝰ dato. ¶ Quarto arguit ad idẽ. Ex dictis ſeqtur ꝙ aliq̃s eẽt deuictꝰ aliq̃ facere ſuis hũerſipia:⁊ſic eẽt obligatꝰ ad ĩpoſſibile.ſꝫ hoc eſt falſũ.igit ⁊ añs. falſitas ↄñtis pꝫ ꝑ Iheronimũ ĩ explanatione fĩ dei ad damaſum papã. Anathema ſit dicere deũ obligare ad impoſſibile.plẽo oꝛe omnes p̃dicãt ad impoſſibile nẽo obligat .ↄña tñ pꝫ. ſoꝛtes obligatur diligere deũ et facere actũ bonũ: quẽ tñ facere nõ põt.igit. ¶ Ad quartum nego ↄñaꝫ.lꝫ nobis ſit ĩpoſſibile facere actũ moꝛaliter bonuꝫ ſine dei ope ſpeciali:nõ tñ ẽ ſimplicit ĩpoſſibile. hoc pꝫ:cũ ĩterdũ ꝑtialiter facimꝰ actũ moꝛaliter bonũ.hoc poſſumꝰ quod ꝑ alios poſſumꝰ. ſicut vulgo dici ſolet:hoc poſſumꝰquod ꝑ amicos poſſumꝰ. Et qꝺ hoc argumentũ nõ debeat te ſic mouere/aperiat ſic.hõ ſecũdũ aduerſarios tenetur ad actũ bonũ.⁊ tñ nemo põt actũ bonũ hẽre ſine influentia dei generali(vt palã eſt)et non ꝓpterea aſſeris hominẽ obligatuꝫ ad impoſſibile :ſic dr ĩ ꝓpoſito:nec diſcrimẽ ẽ vllũ niſi qꝛ tu ponis auxiliũ generale poſſe ſufficere ꝓ actu moꝛalit bono quod ſemꝑ cuilꝫ creature ẽ ꝑatũ:hic auteꝫ modus dicit auxiliũ ſpeciale requiri quod nõ ſẽꝑ cuilꝫ dat.ſed de hoc in.16.argumẽto Et iſtud pꝫ ꝑ auguſtinũ de ꝑfec.iu.ſexto capite inquiẽs:cum videmꝰ claudũ q̃ ſanari põt recte vtiqꝫ dicimus debet eẽ hõ iſte ſine claudicatiõe.⁊ ſi debet/põt nec tñ cũ vult cõtinuo põt.ſed cũ fuerit (adhibita curatione)ſanatus:et medicia adiuuerit volũtatẽ.hoc fit in interioꝛe hoĩe quod ad peccatum attinet tanq̃ eius claudicationẽ/ꝑ eius grãꝫ qui venit non vocare iuſtos:ſed peccatoꝛes.qꝛ nõ eſt opus ſanis medico:ſꝫ male hñtibꝰ. ¶ Arguit quĩto.pono aliquẽ habituatũ diligere deũ q̃ ſpecialiter auxiliabatur a deo ĩ elicitiõe actuũ ꝓductiuoꝝ illius habitus.hoc p̃miſſo ſic arguit. Iſte habitus ſine auxilio ſpeciali inclinat in actꝰ moraliter bonos:qꝛ pono ꝙ deus nũc ſolum generaliter auxilietur.ſcꝺo ethicoꝝ.hĩtus inclinat ĩ actus ſimiles actibus a quibus emerſit. ¶ Sexto arguit.idẽ ẽ auxiliũ ſpeciale dei ⁊ generale.g̊ ſi ad peccatũ ſufficit gñalis ĩfluẽtia dei:⁊ ſpecialis ſufficiet. ¶ Ad quintũ admitto caſum.dicit ꝙ ille habitus inclinat ĩ ſimiles actꝰ q̃tũ ẽ de ſe: ſed illos ꝓducere nõ põt ſine cã ſecũ cõcurrẽte. hitꝰ ſine cõcurſu potentie non põt ꝓducere actũ:ſic nõ põt ſine auxilio ſpeciali dei ꝓducere actũ moraliter bonũ. ¶ Ad ſextũ reſpondetur ꝑ ꝓpoſitiones. ¶ Prima eſt:lꝫ grã et v̉tutes a deo infuſe dicantur ſpecialia auxilia dei : tñ non loquimur de auxilio creato:ſed de increato. ¶ Secũda ꝓpoſitio. auxilium generale dei ẽ auxiliũ ſpeciale eiuſdem. Probatio. auxiliũ dei ſiue gñale ſiue ſpeciale non diſtinguitur a deo.⁊ ex illo demonſtrãdo deum expoſitoꝛie concludere potes auxilium generale eſſe auxilium ſpeciale.tamen illa complexa/auxilium generale/ et auxilium ſpeciale habent alias quid nominis. Auxilium generale dei ſupponit pꝛo deo connotando cõmunem cõcurſum eius:hoc eſt omne eius pꝛoducibile ſiue fuerit actꝰbonꝰ/malꝰ/vel ĩdifferẽs.auxiliũ ſpeciale cõnotat ſpecialẽ motũ dei quo ad bonũ allicit. ¶ Ponit alia ꝓpoſitio. auxiliũ ſpeciale dei ad pctm̃ ↄcurrit.ꝓbat.℞ auxiliũ gñale dĩ ad peccatum cõcurrit.hoc auxilium generale dei ẽ iſtꝺ auxilium ſpeciale.igitur. Et pꝛo veritate minoris ſupponatur ꝙ deus ſuffragetur iſti vel alteri ad pꝛoductionem actus bõi. ¶ Alia ꝓpoſitio. falſum eſt dicere ꝙ deus iuuat ad peccatũ (potiſſimũ quo ad actũ ĩterioꝛẽ)cũ auxilio ſpãli. Prioꝛ iſtaꝝ pꝛopoſitionũ nihil aliꝺ denotat niſi ꝙ illa res q̃ eſt auxiliũ ſpãle ad pctm̃ cõcurrit. Secunda denotat ꝙ deus ſpãli ope pctm̃ pꝛoducit: vel qꝺ ꝓducat pctm̃ ſpãli ope: qꝛ iterũ põt intricaturã facere ſic ſyllogiſando.hac ope gñali deꝰ peccatũ pꝛoducit.hoc auxiliũ gñale ẽ auxiliũ ſpãle. g̊ ℞ auxilio ſpãli deꝰ pctm̃ ꝓducit.ↄña ẽ ſyllogiſmus expoſitoꝛiꝰ.ſinonimitas foꝛmã ſyllogiſticã nõ ĩpedit.ergo illa cõcluſio eſt vera.pꝫ: cũ deducitur ex duabꝰ veris.ſed ponẽdo illos terminos cõnotatiuos a ꝑte pꝛedicati:ꝓpoſitio erit falſa: nec vllo modo inferibilis ex ꝓpoſitionibꝰveris ¶ Sed ↄ iſtud arguit. Ex iſto ſeqtur ꝙ hõ multo facilius ꝓducit actũ moꝛaliter bonũ q̃ actum malũ:cõtra vnũ coꝛrelariũ illatũ ex hac poſitiõe ↄña tñ oſtẽdit. Auxilio gñali deꝰ ad oẽm actum concurrit.⁊ cum auxilio ſpeciali etiam concurrit ad actum moꝛaliter bonũ.ergo duo auxilia equiualenter dat in pꝛoductione actꝰ boni.ergo facilius eſt actũ bonũ elicere q̃ malũ.quẽadmodum ſi duobus gradibꝰauxilij iuuarẽ te ad ferẽdũ tuũ lapidẽ:facilius ferres q̃ dando vnũ gradũ auxilij. ¶ Duobꝰ modis huic argumẽto pt hõ imaginari rñſionẽ. Uno mõ ſic.negãdo ꝙ duobꝰ iuuaminibꝰ iuuet ad ꝓductionẽ actꝰ boni. Dicit. ad quẽlꝫ actũ ↄcurrit auxilio gñali foꝛ͛alr vel v̉tualiter:id eſt:ſi non det auxiliũ gñale/ſpeciale dat. Alio mõ cõcedẽdo ꝙ duo auxilia datv l idẽ duobus modis:⁊ ℞ eſt v̉tualr duo:et cõcedit.faciliꝰ ẽ viro appoſitꝫ iſtis auxilijs hr͛e actũ bonũ q̃ malũ.ſed qꝛ nõ cuilꝫ nec quolꝫ tꝑe dat ſpãle auxiliũ vbi tñ dat gñale:gñale reputat facilius:qꝛ apud plures reperit.⁊ foꝛte ꝓpterea quãdã dulcedinẽ habemꝰ ĩ actibꝰbonis:⁊ ſi ſpũales ſint:nõ aũt in malis.licet in aliquibus pctĩs carnis põt eſſe voluptas ſenſualitatꝫ.ſꝫ iſta nõ ẽ ad ꝓpoſitũ. ¶ Sꝫ petis:an auxiliũ ſpãle plus facit ad pꝛoductionẽ actus q̃ auxiliũ gñale. ¶ Rñdet. vtrũqꝫ eoꝛũ totũ actũ facit vbi ponũtur:lꝫ non totaliter.⁊ foꝛte plus ꝑ auxiliũ ſpeciale q̃ per gñale deus coagit. quare alias vocat ſpeciale.iſta pꝛobatio ẽ bene tenuis. ¶ Septimo arguit.ex iſto ſeqret ꝙ homo eſſet neceſſitatus ad bene moꝛaliter agendũ. conſequẽs eſt incõueniẽs.ergo ⁊ añs.qꝛ ſpãli cõcurſu dei nemo p̃t reniti.ſic xp̃s dixit paulo:duꝝ ẽ tibi ↄtra ſtimulũ recalcitrare ¶ Octauo ar. Ex iſto ſequitur ꝙ aliquis erit bonus actꝰ moꝛaliter in voluntate ad quẽ volũtas nõ cõcurrit.hoc cõ

ſequẽs ẽ incõueniẽs.g̊ ⁊ añs a quo trahit oꝛiginẽ Probat ↄña.deꝰ ꝑ pꝛiꝰ ꝓducit actũ moꝛalit bonũ q̃ voluntas.tunc in illo p̊oꝛi ille actꝰ erit moraliter bonꝰ.⁊ tunc ad ip̃m actum non concurrit voluntas.igit. ¶ Ad ſeptimũ reſpõdetur in pꝛimis ad materiã argumẽti ponẽdo aliquas notatiũculas ꝑ quas argumẽtatio eluit.triplex eſt auxiliũ dei.quoddã generale:de quo locuti ſumus aliud ſpẽale.⁊ illud allicit vel ĩſtigat hominẽ ad bñ agẽdũ.ſꝫ nõ ẽ tãte efficacie ꝙ hominẽ neceſſitet quis põt hẽre illumĩatiões ſpũſſcti ſpeciales ad hoc bonũ opꝰ vel ad illud:⁊ illi ĩpulſui reluctari.⁊ poſt hoc reddet ſe indignioꝛẽ ad ſpeciales motões ſpirituſſancti. Tertiũ eſt auxiliũ ſpecialiſſimũ:quo deus neceſſitat creaturã ad actus bonos:nec ↄcurrit cũ actibꝰ malis ꝓducẽdis ĩ ea ſicut deꝰ facit ĩ beatis. Iſtud auxiliũ volũtatẽ neceſſitat.⁊ ſic demones et dãnatos hoĩes neceſſitat ſtare in pena. Ex his dilue argumẽtũ tu ipſe ĩ foꝛma. ¶ Ad octauũ negat ↄña. Probatio pꝛe ſupponit falſum:ꝙ deus in aliquo inſtanti vel tẽpoꝛe illum actum ꝓducat quo volũtas eũ nõ ꝓducit:quod nõ ẽ verũ.deus tñ pꝛiꝰ natura ⁊ independenter ꝓducit illũ actũ:creatura aũt dependenter.nec hic ẽ maioꝛ difficultas q̃ de actu pꝛoducto a deo ꝑ auxiliũ generale ⁊ a creatura q̃rẽdo de pꝛioꝛitate illaꝝ cauſarũ:et ſicut illic dr/iſtic dicat. ¶ Nono arguit.ponendo ſic caſum ꝙ deus p̃cipiat ſoꝛti ĩ pꝛima medietate hoꝛe nolle a.et ĩ ſecunda medietate velle a.⁊ põat ꝙ ſoꝛtes ex malicia ſua in p̃ma medietate hoꝛe velit: quã volitionẽ ↄtĩuat ĩ ſecũda medietate hoꝛe.tũc ſic ſoꝛtes põt iſtũ actũ ĩ p̊oꝛi medietate hoꝛe elicere ⁊ ipꝫ ĩ ea ↄtĩuare cũ auxilio gñali dei.g̊ ℞ ipꝫ põt facere ĩ ſcꝺa medietate hoꝛe.et ſi diffugiũ q̃ras dicens ſoꝛtẽ nõ poſſe illũ actũ ita diu cõtinuare: ſolũ ꝓtrahis moꝛaꝫ.quia grã exẽpli illud tempus adiecimus.ſtantibus iſtis/arguitur ſic. Oẽs cauſe q̃ poſſunt aliquẽ effectum pꝛoducere in aliquo tꝑe ille eedẽ poſſunt eundẽ effectum in ſpẽ ĩ alio tꝑe pꝛoducere.vel ſic meliꝰ.omnes ille cauſe q̃ ſufficiunt inchoare vnum actum ille eedem ſine appoſitione noui auxilij eũdẽ actũ cõtinuare poſſũt faciliꝰ. ẽ motũ ↄtĩuare q̃ eũdẽ ĩcoare vt pꝫ de pꝛĩo pulſãte cãpanã ⁊ ↄtĩuãte pulſũ ſaltẽ nõ ẽ difficiliꝰ ſꝫ volũtas cũ auxilio gñali dei ſufficiẽt elicuit illum actum ⁊ ip̃m cõtinuauit in pꝛioꝛi medietate hoꝛe.quod pꝫ.qꝛ tunc ille actus erat malus.ſꝫ ad actũ malũ ſufficit auxiliũ generale dei igitur.dicere ꝙ eſt alius actus numero vel in ſpẽ ꝓpt̃ p̃ceptum:eſt ſolũ diffugiũ qꝛ ponitur ꝙ pꝛeceptum non cadat in ratiõe obiecti. ¶ Decimo arguitur ꝓbando ꝙ auxilium generale ſufficiat ad aliquẽ actũ bonũ:⁊ hoc/ſi ad omne pctm̃ auxilium generale dei eſt ſufficiens.aliquis actꝰ bonus eſt peccatum.ergo ad aliquẽ actum bonum auxilium generale dei eſt ſufficiens.ↄña tꝫ in darij: maioꝛe in obliquo ⁊ minoꝛe in recto eadẽ obliquitate collecta in cõcluſione quã ſeminaſti in p̃miſſis. Nec obſtat ꝙ maioꝛ ſit indefinita ex parte ſubiecti enunciationis. ſufficit vniuerſalitas ex parte ſubiecti diſtributionis ⁊ medij. maioꝛ ẽ nota.pꝛobatio minoꝛis:poſito ꝙ homo ꝑ duos actus velit facere aliquod opus exterius:vt puta:facere contionẽ apud populũ ꝓpter deũ et ꝓpter inanẽ gloꝛiã:vel ferre ſcãnũ vel quodcũqꝫ aliud opus exterius imperatũ a duobꝰ actibꝰ ĩterioꝛibꝰ:ſcꝫ bono ⁊ malo. tunc ille actus exterioꝛ eſt malus ⁊ peccatũ.quia imperatur ab actu ĩterioꝛi malo.modo actus exterioꝛ non vocatur malus niſi denominatione extrinſeca.qꝛ imperatur ab actu interioꝛi malo.et per eandem rationem ille actus exterioꝛ erit bonus :quia imperatur ab actu interioꝛi bono. ergo habet minoꝛ ꝙ aliquis actus bonus eſt peccatum: que a pꝛincipio pꝛobanda reſtabat. ¶ Ad nonum reſpondetur admittendo caſum ꝙ idem actus voluntatis pꝛimo eſt bonus ⁊ poſtea malus/vel econuerſo. ſed nego ꝙ voluntas creata hominis põt cum influxu dei generali illum actum continuare:vel elicere quando eſt bonus.in pꝛimo inſtanti quo eſt bonus deus ſpecialiter concurrit ad illum actum.vel ſi ponatur vltimum inſtãs in quo nõ eſt bonꝰ:puta inſtãs mediũ illiꝰ hoꝛe:dr ꝙ ĩmediate poſt hoc deꝰ ſpecialiter cõcurrit ad illum actum: et nõ in illo inſtanti. Si poſt hoc deꝰ non cõcurrat cum auxilio ſpeciali:illud inſtans medium ẽ vltimum inſtans cõpletũ illius actꝰ.⁊ qñ pꝛobas conſequẽtiam accipiendo illam maximã in qua nodus argumenti latet:omnes cauſe que pꝛoducunt aliquem effectum poſſunt eundẽ cõtinuare. diſtinguit.vel dũmodo ille actus manet in eodẽ genere boni vel mali:⁊ ſic conceditur(loquoꝛ de bono moꝛali). Si de malo in bonũ labatur:hoc nego.et potiſſimum in cauſis voluntarijs : vt in pꝛopoſito. Ad hoc patẽter teſtĩonia in frõte queſtionis adducta deducunt. ¶ Pro decimo argumento pono pꝛopoſitiones. ¶ Prima eſt.ad alterum illoꝛum actuum elicitoꝛum deus ſpeciali concurſu concurrit:⁊ ad alium non influit. patet. vnus eſt totaliter bonus ⁊ alter totaliter malus. ¶ Secunda pꝛopoſitio.ſi quis per eundem actũ interioꝛem vellet facere aliquod opus pꝛopter deum ⁊ pꝛopter inanem gloꝛiam : deus ſpecialiter ad illum actum non cõcurrit . Probatur . ille actus eſt ſimpliciter malus. ¶ Tertia pꝛopoſitio.ille vnus actus non equiualet alijs duobus ĩ bonitate ⁊ in malicia.pꝛobatur.ille actus eſt malus:et vnus alioꝛum actuum eſt bonus / et alter malus. ¶ Quarta pꝛopoſitio. pꝛima fronte poni poteſt ad illum actum exterioꝛem tã q̃ ad actũ imperatum deus ſpecialiter concurrit. patet:ille actus eſt bonus ¶ Et ex illo ſequitur quinta pꝛopoſitio.ꝙ ad peccatuꝫ auxilio ſpeciali deus concurrit:non ſtãdo in hoc ꝙ idẽ eſt auxilium generale et ſpeciale.ymmo ſi eſſet diſcrimen reale inter hec auxilia : per illud non impediretur hec pꝛopoſitio. ¶ Sexta pꝛopoſitio:deus non cõcurrit ſpeciali influxu ad illud actum ea ratione qua eſt pctm̃ et demeritũ:ſꝫ ea rõne q̃ ẽ meritum

et actus bonus. ſed ſatiꝰ eſt hic dicere ꝙ auxiliuꝫ ſpeciale ſolū cōcurrit ad actū interiorē: ⁊ tunc nō ſequūtur iſte propoſitiones: ſaltē earū alique videntur peregrine. ¶ Tertio. forte dicis ꝙ ad oēꝫ actum bonū: qui non eſt etiam malus: deus influentia ſpeciali concurrit. et iſta reſponſio non eēt extranea. ¶ Undecimo arguitur. Si ad omnem actum moraliter bonū requiratur auxiliū ſpeciale dei / ſequitur hec concluſio: ꝙ ad deceptionem deus ſpecialiter cōcurrit. ħ ꝯſequēs nō eſt admittendū. In fine primi diximus deum nō poſſe fallere. Probatur tñ ꝯña. aliqua deceptio ē actꝰ bonus. qḋ patet. capio bonā vetulaꝫ mulierem vel agricolam qui audit prelatū predicātē vnā hereſim occultā cuius oppoſitū ipa nō tenet ſcire: vt puta: Thobias iunior nō habuit vnū canē. iā ipſa volēdo aſſentire illi aſſertioni ſui curati et docti ⁊ boni apḋ oēs exiſtimati / meret. Tūc illa volitio eſt moralit̃ bona: puta volitio qua ipſa vult aſſentire propter deuꝫ. g̃ pari fora ille aſſenſus q̇ imperat ab illa volitione erit bonus. ⁊ ille aſſenſus eſt deceptio. igit. ¶ Duodecimo arguit. aliquis meret ſine auxilio dei ſpāli: immo ſine ope ſpāli vel gñali. g̃ opinio nulla. añs pꝫ. ꝑcipiat deus alicui nullū actū elicere: iā talis cōformat volūtatē ſuā volūtati diuine: hoc eſt: totaliter ſe habet ſua voluntas ſicut deus precepit. ergo talis meretur. ¶ Ad vndecimū altiſſiodorēſis ⁊ pleriqꝫ negarent ꝙ illa vetula mereatur. ſꝫ illḋ reputo falſuꝫ ⁊ alibi locupletiꝰ rñſionē ſuā ipugnauimus. Pro nūc ſine ꝓbatione dico ꝙ ipa meretur volēdo aſſentire illi aſſertioni propt̃ deū: quā inuicibiliter ipſa credit verā: lꝫ ſit falſa: ⁊ tm̃ / ac ſi aſſertio eſſet vera. q: non eſt ſcitū in facultate vetule veritas vel falſitas illius. de illo aſſenſu imperato / dr̃ ꝙ argumētū bene colorat' ꝙ nō reqritur auxiliū ſpāle ad actū iperatū. ⁊ illa erat vna imaginatio data de actu exteriori: cui magis acquieuimꝰ. ¶ Ad duodecimum poſthac erit ſmo cū de pura omiſſiōe loquemur. ¶ Decimotertio arguit ꝓbādo ꝙ q̇s recte p̄t dictare de oībꝰ circūſtantijs actꝰ. Circūſtātie a. actꝰ nō ſūt īfinite: ſint ergo q̇nqꝫ. q̇s pōt recte iudicare de b. circūſtātia c. circūſtantia ⁊ ita de qualibet alia. igitur de oībus. ¶ Decimoquarto arguitur. q̇s p̄t formare vnū ſyllogiſmū ex altera p̄miſſaꝝ falſa et altera vera cōcludendo cōcluſionē verā. q: ex falſo bñ ſequit verū. 2. Priorū. talis p̄t aſſentire añti: q: ille aſſenſus eſt falſus q̇ eſt totiꝰ copulatiue: ⁊ hoc cū auxilio dei generali. vel ponat vtraqꝫ p̄miſſarū falſa. ergo talis poterit aſſentire illi cōcluſiōi cū eodē auxilio. q: cognitis maiore ⁊ minore ſimul tp̄e cognoſcit ꝯclo. 1. Poſteriorū. ¶ Ad tertiūdecimū rñdet admittēdo finitatē circūſtātiarū: ⁊ ſint gr̃a exēpli q̇nqꝫ. ſortes p̄t recte iudicare de quacunqꝫ vna circūſtantia / de duabꝰ q̇buſcūqꝫ vel tribus. ſꝫ nō de oībꝰ ſimul. quēadmodū ſi eſſent q̇nqꝫ lapides: quorū quattuor ſortes poteſt leuare ⁊ nō q̇nqꝫ. iā quoſcūqꝫ quattuor illorū ſortes poteſt leuare: ſed non eos omnes. ¶ Ad quartūdecimū admitto caſum de formatiōe ſyllogiſmi. ⁊ cōcedit ꝙ talis pōt aſſentire antecedēti ⁊ etiā ꝯſequēti: ſꝫ cū auxilio ſpāli. ſine eo / ħ negatur. ¶ Si dicas. ph̄i gētiles multa poſuere vera: pꝫ ī ethicis / politicis / ⁊ alijs ſcript̄ ariſtotel' et tamen non eſt dicendum ꝙ ipſi erant illuſtrati ſpecialiter. ¶ Reſpondet. tales gētiles ph̄i erant illuſtrati a deo. ¶ Decimoq̇nto arguit. bñ ſeq̇tur diligo deū ꝓpt̃ vanā gloriā. ergo diligo deū. añs eſt ſitū in facultate ſortis cū auxilio dei generali. g̊ ⁊ ꝯñs. ¶ Sextodecio ſic arguit. aliq̇s pōt habere noticiam intuitiuā platonis cuꝫ auxilio dei generali. ſed illa ꝓducit iudiciū naturalr̃ de p̄dicatis accidētalibꝰ ipſi platoni cōueniētibꝰ: vt puta ꝙ eſt albus vel imberbis. ¶ Ad q̇ntūdecimū reſpondetur cōcedēdo ꝙ talis p̄t diligere deū deordinate cū auxilio dei gñali. ¶ Ad aliḋ dr̃: ħ nō cōcludit. q: ſi ſic: nō eſt iudiciū regulatiuum bone operationis: de quo loquimur. ¶ Sed dices. dabile eſt aliquod iudiciū regulatiuū actꝰ boni moraliter cū omnibus circūſtātijs requiſitis. ⁊ iſtud iudiciū poteſt eē imperatū ab actu volūtatis malo. ergo iſtḋ iudiciū ē malū. ⁊ ꝑ cōſequēs p̄t haberi ſine auxilio ſpeciali dei: cū ē actꝰ malꝰ. ⁊ tamē eſt rectū iudiciuꝫ de oībus circunſtantijs. igitur. ¶ Reſpondetur. neſcis probare ꝙ intellectus ſine ope ſpeciali poteſt talem actum habere. Secūdo. qñ ipm haberet ħ mō: ſolū eſt actus malus lꝫ ſit verꝰ ſpeculatiē ⁊ regulatiē reſpectu alteriꝰ actꝰ ¶ Septiodecimo ar̃. tāgēdo aliq̇d nō plene diſcuſſum in. 2. argumento. auxiliuꝫ generale ad quēlꝫ actū bonū ⁊ malū requirit. ⁊ cuilꝫ paſſi datur: quod ſufficit ad eliciendū actū malū ⁊ nō ſufficit ad eliciendū actū cōplete moraliter bonum ex dictis. ſꝫ aliquibus auxiliū ſpēale dat: aliquibus nō dat: ſꝫ ſolū auxiliū generale. ſꝫ his ē impoſſibile elicere actū bonū cū auxilio generali. Si ego loripes non poſſum incedere ſine baculo: ⁊ tollis mihi baculum neceſſarium ad ambulandum: quomodo michi imputabitur auxilium ſpēale dei eſt michi baculus ad bene agendum vel ad recte iudicandū. ergo innumeri ſunt (etiam adulti) quibus ſimpliciter eſt impoſſibile vnq̃ in tota vita bene agere vel ad penitentiam reſurgere a peccato: que ſententia videtur multum dura. ¶ Dicis. figulus ex eodem luto format vnū vas in laudem et in honorem / vt in facieꝫ humanam: aliud in formam vilem: et nullus dicit ꝙ facit iniuriam luto ſuo. ſic facit deus duos ex eodē luto: ſcilicet terra: ſortem et platonem: ſorteꝫ predeſtinat cui dat auxilium ſpēale. platoneꝫ reprobat et indurat cui non dat auxilium ſpēale: ⁊ nō eſt iniuria. ¶ Reſpondetur: licet hanc ſententiam putem rationabiliorem ꝙ deus omnes predeſtinatos gratis predeſtinat adhuc quouſqꝫ meliꝰ examinet materia: nolim concedere ꝙ gratis reprobet. vt ī diſtictiōe. 40. primi dictū ē. ꝓpterea hic extetendā cōcluſiōes p̄poſitas q̄tū fieri pōt ad partē oppoſitā ⁊ id rōnis ē auctoritates (q̇bꝰ ꝯcluſiōes ꝓbate ſūt) plurimū debēt vnū quēlibet mouere: licet p̄ria frōte in hūane videantur. fides rationē naturalē vel potius putatā naturalē in ſoliditate vincit ex vna parte: pro qua quilibet (niſi inſipiēs) collū ſubdit iugo. ſꝫ vltra fidem et determinationes conciliorū ⁊ ſanctorū non debemꝰ humanitatē deſerere. ¶ Ad formā argumēti concedo ꝙ auxilium generale cuilibet datur: ⁊ eſt paratum cuilibet ⁊ quodlibet tēpore ad omnē operationē. ſed auxiliū ſpeciale nō cuilibet datur et ſemper. ⁊ loquor de adultis de quibus aſſumit argumentū. dico ſi culpa adulti non obfuerit cōmuniter et cōmuniſſime cuilibet dat. et ſi adultꝰ mediocriter vtat naturalibꝰ. licet interdū non habeat auxiliū ſpeciale ad tēpus: dat ei alio tēpore: dūmodo bene vtitur naturalibus ſuis. ⁊ ſic culpa adulti eſt ī cauſa quare non datur cōmuniter ei. etiā deus plurimis hoc auxiliū ſpeciale impartit: quos non neceſſitat ad bene agēdum. quia cum auxilio reqritur conuerſus volūtatis ad bene moraliter agēdū. hi indignificant ſe ne habeant auxiliū ſpeciale ad magnū vel paruum tempus ſecundū ꝙ deo placet. ergo indignitas adulti facit ne detur ei auxilium ſpeciale ad nutū. ſi bene vtat naturalibus aliquis: illi datur preueniendo naturalia in eliciēdo. nec ſine culpa hominis non dat. pono iſtud auxiliū multū generaliter dari. ſed quia hoc auxiliū non eſt reſpectu actꝰ mali: et ſubtrahitur ratione culpe hominis: et auxiliū generale reqritur ad actū bonū ⁊ malum quod nunq̃ ſubtrahitur: ꝯparatiue vnū auxilium dicit ſpeciale: aliud vero generale. tamen iſtud auxiliū ſpeciale cōmuniter immo cōmuniſſime vt oppinor dat. et patet. plurimi gentiles: vt homerus / plato / ſocrates / ariſtoteles / tulliꝰ / ſeneca / de virtutibus ⁊ vicijs erudite et docuerūt et ſcripſerūt: ⁊ veritates ad ſalutē neceſſarias poſuerūt. iſta non poſſunt fieri ſine auxilio ſpeciali. etiā mali ypocrite: potiꝰ mali viri et magni ypocrite: egregie predicant cōtra vicia in cathedra. in qualibet veritate predicata dat auxiliū ſpeciale dei. vides tam p̄deſtinati q̃ reprobi / tam fideles male viuentes q̃ infideles / et multa pertinētia ad ſalutē vere dicūt et actus multos moraliter bonos faciūt. ergo cōiter multū ymmo ꝯmuniſſime datur auxiliū ſpeciale dei ad bene operādum. ⁊ ſi deus aliq̇bus auxiliū ſpeciale det efficacius et maius q̃ alijs: nulli facit iniuriā / nec apparentē quocūqꝫ humano iudicio: dūmodo cuilibet dat illud auxiliū ad recte iudicandū ⁊ bene operandū niſi defectus ꝓueniat ex aliquo nō bene vtēti. et licet peccet crebrius: adhuc dat ei auxiliū ſpeciale ad recte iudicandū de bono et malo et ad penitendū. exemplum in ſimili. imaginemur. nemo poteſt ire ab vrbe parrhiſia ad montes hiperboreos vel paradiſum terreſtrē ſine die rectore ſorte. ſortes aliquos mlt̄ū iuuat: et ſtimulat eos ſi aberrāt vt ad rectū iter redeāt. oībꝰ ſic pandit iter vt facile ipſum tenere valent: ⁊ ipſos viſitat de ſtadio in ſtadiū ponēs eos ſi aberrant in rectū iter: et ſemꝑ ſortes eſt ſatis itinerāti propinquus in recto itinere ad preſtādā opem ſi queratur. ſed aliqui temulentia / alij amētia / aliqui gratia alicuiꝰ voluptatis potiūde iter reliquūt: in hirciniā ſiluam (recto itinere relicto) ſe includunt ⁊ ab vrſis et beſtijs immanibus deuorant. eſt ne iſtud attribuendū negligentie vel imperitie ſortis: qui ſepe / ymmo crebriter / eos ab errore ad regiū iter (quod erat facile ꝑtranſitu) reduxit. ſic ē recte de dño deo. paulum / magdalenā / et ſimiles aberrā tes a regio itinere in via morū reduxit efficaciter vt ad viam regiam redirēt: et eis in agēdis aſtitit: qui optime vſi ſunt naturalibus: propterea digni inuenti ſunt quaternus eis aſſiſteret. et ſi non fuiſſent digniores alijs ſibi relicti: tamē eos ſtimulauit ſuo auxilio ſpeciali quatenus in recto itinere inciderēt. nulli fecit iniuriam: ſed iſtis gratiā. reliquis omnibꝰ crebro ymmo creberrime dedit auxiliū ſpeciale ſuū et eos ab errore reuocauit et poſuit ī rectū iter. ⁊ aliqui ad rectū iter auxilio totiens preſtito / redire noluerūt. eſt ne iſtud durū: ymmo mitiſſime actum ¶ Dicis. pluries habetur in Exodo quomodo deus indurauit cor Pharaonis. Non ergo dedit ei auxiliū ſpeciale. nec tirijs et ſidonijs tot ſigna dedit ſicut illis de corozaim ⁊ bethſaida Luce decimo. vnde dicit Auguſti. in libro de dono perſeuerantie tirij et ſidonij non crediderunt: q: non erāt predeſtinati: ſed potius reprobati erāt. ergo tirij et ſidonij non habebāt auxiliū ſpeciale. ¶ Reſpōdetur Exodi. 4. dicit glo. interlinearis: indurabo cor pharaonis / indurari permittā primo volebat deus voluntate ſigni: licet nō efficaciter voluntate cōplacentie: ꝙ pharao relinq̄ret hebreorū populū egredi egiptū: et ad hoc miracula vera oſtendit per manus moyſi et aaron: et a principio dedit auxilium ſpeciale pharaoni vel antea in multis: et pharao male vſus eſt auxilio ſpeciali dei. quod patet. introduxit magos. et aruſpices egyptiorū: et omnia magica putabat: et manſit implicitus in denominatis. ergo ſe īdignificauit. ⁊ ꝓpterea dignꝰ erat ꝙ deꝰ ei auxiliū ſpāle ſubtraheret. ⁊ ꝑ ꝯñs nō poterat ī illo negocio ampliꝰ recte iudicare / nec bene moralr̃ agere. ſed aberrare poterat cū influentia dei generali. ⁊ ſic fuit induratus. etiā mirabiliter durꝰ erit iſte pharao / tot dei prodigijs ⁊ miraculis viſis nō ſe flectere. nō eſt improbabile q̇n etiā poſt q̃ peccauit in primo ſigno: adhuc in aliquibus alijs habuit ſpeciale dei auxilium vt libere poterat pplm̄ dei relinquere. Ad qḋ ꝓpoſitū alit̃ faceret deus corā eo vlteriora ſigna: ſi non dediſſet ei auxiliū ad hoc ꝙ poterat ſe cōuertere: cū poterat deꝰ gloriā ſūā exaltare paucis ſignis ſic̃ multis. ſed fecit ħ deꝰ ſucceſſiue vt videret viri obſtinatio ⁊ q̃ pertinax erat. ⁊ circa finē veroſimile ē abſtulit illi ſuā grāꝫ: ⁊ eū puniuit ī mari rubro cū ſuis. ¶ De tyrijs ⁊ ſidōijs dicitur / etiā habebāt auxiliū dei ſpeciale: ſed nō tot ſicut illi de Corozaim ⁊ Bethſaida. ſi tot habuiſſent crediſſent. cuilꝫ bene vtenti naturalibus auxiliū ſufficiens

dat deus.nō tñ omnes efficaciter trahit : queād= modū paulū/cui dixit/durū eſt tibi cōtra ſtimulū recalcitrare.propterea arguit:malicia eoꝝ de co rozaim ⁊ bethſaida.nō ꝙ dicā volūtatē bñ poſſe vti naturalibꝰ ad actū moralit bonū ⁊ complete circūſtantionatū anteꝗ̄ a deo ſpecialit moueat: ſed prius natura a deo mouet ſpeciali grā ad bo nū quē deꝰ nō deſerit: quo ad hō nō quieſcit mo= tioni.ſſ.que non ſemper neceſſitat:ſꝫ aliquos pa rū trahit :aliquos vero magis. Aliqui vero reſi= ſtunt:ſicut Stephanꝰ dicebat hebreis . Actuum ſeptimo.ſpūi ſctō ſemꝑ reſiſtitis. ecce de adultis de paruulis ſi diſcedant ab originali purgati an= te vſum rōnis:dat eis auxiliū ſpeciale. ⁊ ſi āte id moriāt:defectꝰ venit a cauſis ſecūdis abortiuos ꝓducentibus/vel poſt partū nō laborantibꝰ pro paruulis purgandis:vel etiā tales inueniūtur in originali pctō rōne cuiꝰ patiūtur penā dāni mitiſ ſimā. ❡Decimooctauo arguit. deꝰ cōcurrit cum igne ad calefaciendū eq̄lr:⁊ cū q̄ui ad deſcēdēdū ergo cōgruit equalit cōcurrere cū q̄lꝫ hoīe . dato oppoſito cōſequētis cū añte:nō ita bñ prouiſum homini eſt in ſua actione ſicut agenti naturali. ❡Reſpōdetur:cōſequētia eſt nulla.vnū eſt agēs naturale bone actionis / vel male incapax:aliud agens a ꝓpoſito.et tamē cuilibet liberaliter ali= quid dat: vni vitā naturalē et ſpiritualē: ⁊ nō eſt defectꝰ vllus ex parte eiꝰ. ❡Decionono arguit. motus primo primus ad bonū tendēs non eſt a deo ſpecialiter mouēte.patet.talis actus non eſt bonus moraliter. ⁊ tamen generat bonū habitū et ad bonū tendit. ❡Reſpōdetur.ſi nō eſt actus humanus bonus moraliter:nihil cōtra cōcluſio= nem. ❡Uigeſimo arguit. volūtas / potentiā mo tiuā localiter vel intellectū neceſſitat ad agendū et ad exercendā ſuam operationē : ſed creatura intellectualis magis dependet a deo et eſt tantū deo ſubiecta ſicut potētie alie ipſi volūtati.ergo deus neceſſitat voluntatē. ❡Reſpōdetur:argu= mentū eſt nullū. ſed ſolū probat ꝙ deꝰ poteſt ne= ceſſitare ſi velit.ſed hoc non decet deū: ſed crea= turā relinquere liberā. ❡Uigeſimoprimo argui tur per illud pſalmiſte:p̄ueni in maturitate et cla maui.et iterū/ preuenerūt oculi mei ad te dilucu lo.et preoccupemus faciē eius. ergo volūtas no ſtra prius cōuertit ſe ad deū ꝗ̄ deus voluntatem conuertat.et mathei.7.petite et dabitur vobis. ❡Uigeſimoſecūdo:Auguſti. in de ſpiritu et lit= tera ſuꝑ illo apoſtoli ad Romanos ſecūdo: dum enim gentes que legē non habēt naturaliter ea que legis ſunt faciūt/dicit ꝙ ab ipſis infidelibus quedā facta intelligimus vel audiuimus que ſe= cundū iuſtitie regulā non ſolū vituperare nō poſ ſumus:verū etiā merito recteqꝫ laudare. ❡Ui= geſimotertio:Criſoſtomus ſuper epiſtolā ad he= breos ſermone.12.ſic ait:oīa dei ſunt : ſed nō ita vt liberū in nobis ledat arbitriū. oportet enim nos prīo eligere que bona ſunt: ⁊ tunc deus que ab ipſo ſunt introducit.non antecedit noſtras vo lūtates ne elidat nrāꝫ arbitriū. cū aūt nos eligeri mus vitā:tunc introducit auxiliū. Et magiſter di cit diſtinctione. 26. ante gratiā p̄uenientē ⁊ ope= rantē quia voluntas bona preparat in homine: precedūt quedā bona ex dei gratia et libero ar= bitrio:quibus tamē vitā non meremur neqꝫ gra tiam que iuſtificat.et poſtea ſubiungit.non nega mus tamē multa ante hanc gratiā fieri bona ab homine per liberū arbitriū: vt ait Auguſti. in re ſponſionibus cōtra pelagianos:vbi dicit. hoīes per liberū arbitriū agros colere / domos edifi= care /et alia plura bona facere ſine gratia operā te. ❡Reſpōdetur : auctoritates ex pſalmis ītel= ligunt de his qui bene vtuntur naturalibus cum ſint gratia preuenti. et ꝙ diluculo ante alia ope= ra ſecularia pſalmiſta abſoluit laudes dei. ❡Au guſtinus et magiſter loquunt de actu ſolū bono ex genere:⁊ non de bono ex genere et circūſtan= tijs.hoc eſt:non loq̄tur de actu cōplete bono ſi= ue bono moraliter. ❡Criſoſtomꝰ ītellīgit ꝙ deꝰ non eſt cauſa totalis actus : ſed oportet hominē cooperari ad ſuum actū. etiā deꝰ primo dat gra= tiam ad eliciendū actū.⁊ ſi homo bene vtat illa: maiorē gratiā dat et priorē auget.ſemꝑ per gra= tiam in propoſito auxililū dei ſpeciale intelligit. ❡Uigeſimoquarto et finaliter arguit.homo po teſt temptationi reſiſtere ſine auxilio dei ſpecia= li.igit.antecedēs pꝫ.nō eſt neceſſe ꝯſentire malo impellenti nullū actū habēdo / homo non ꝯſen= tit. ❡Reſpondetur.licet homo tēptationi poſſit reſiſtere: nō tamē ſine gratia.poteſt vincere tem ptationē eliciendo actū contrariū illius ad quē temptatio inclinabat reſiſtere eſt nullū actū ha= bere.tanta tamē poteſt eſſe tēptatio ꝙ homo nō adiutus nō poteſt reſiſtere:ſed creſcēte tēptatio= ne implorandū eſt auxiliū dei. non ꝑmittit nos temptari vltra id quod poſſumꝰ:prime ad corin= thios decimo.et cum hoc dabit victoriā: ſm illō prime Corinthi.15. deo gratias qui dedit nobis victoriā per ieſum chriſtū dñm noſtrum. ❡Ecce quonā pacto nemo poteſt recte iudicare de bene agendis vel vitādis: nec ꝯformiter operari. ſine dei ope ſpeciali.habere auxilium dei ſpeciale eſt impertinēs predeſtinationi.ſtat virū habere au= xiliū dei ſpāle tā in mortali ꝗ̄ extra mortale ⁊ di ſcedere finaliter ad auctoritates dicentes ꝙ vir non habet auxiliū ſpeciale dei: qr eſt reprobatꝰ: dicas:intellliguntur / nō iuuatur ſpecialiter:fina= liter deꝰ auxiliū hoc dat aliquibus magis. aliq̄= bus minꝰ / ſm ꝙ vult.hoc auxiliū nichil aliud eſt ꝗ̄ deus opem ferens.et licet gratis auxiliuꝫ det quēadmodū gratis predeſtinat: paratus eſt om= nibus hanc opem dare ꝗ̄tum eſt ex parte eius ſi homines cooperentur. ſed cum non cooperan tur:ab aliquibus opem ſubtrahit:quia ſe indigni ficant contrarie. ab aliquibus pro ſuo benepla= cito non tollit ſuam opem / eſto ꝙ tñ ſe indigni= ficant ſicut alij.ſicut demonſtratis duobus indi= gnis et in regem peccantibus : vni rex dabit ve= niā ⁊ nō alteri pro ſuo beneplacito.probabile ta= men eſt ꝙ hō pōt cū auxilio dei generali p̄ue tē=

ptationi reſiſtere / non conſentiēdo illi. nō videt requiri auxiliū ſpeciale ad nō cōſentiendum ī ta= li cōflictu.ſꝫ agonia poteſt eſſe tāta ꝙ homo ſpe= cialiter non adiutus ſuccūbet.cui quadrat glo.ſu per illo .pſalmi immiſſiōes. per angelos malos. in malis poteſt diabolus vt in ſuo pecore niſi ꝓ= hibeatur cum maiore: ſcilicet deo. ❡Has duas accipe receptas : quarū prior eſt.roga deū bono corde vt p̄ueniat te dando hoc auxiliū:dicendo/ deus in adiutoriū meū intēde. Adiutoriū noſtrū in nomine dñi:quā caſſianus dicit patres multi= facere. ſecūdo ſtudeas bene agere : et relinquas te in manus dñi : et ipſe te enutriet. noli mentis aciem cōuertere ad reprobationē: nec multa cir ca hoc inquiras / niſi mente valeas vt alios edo ceas:nec cōcionādo ſuper hoc loquaris corā in= docta plebe. Ulterius relinquo illum modū dicē di tenentē ꝙ aliquis ex puris naturalibus p̄t de= um diligere vel aliquod opus moralit bonū eli= cere. voco ex puris naturalibꝰ / qñ ſolū dei influ= entia gñalis req̄rit cū intellectu ⁊ volūtate. mo do ad actū malū requirit dei influentia gñalis.⁊ deꝰ aliter ꝯcurrit ad actū bonū ꝗ̄ malū ſꝫ ſctōs. igitur.nec ponere auxiliū ſpeciale eſt noſtrā vo= luntatē vilificare ſicut aliqui dicūt:ſed dare ei qō ſuum eſt:⁊ nō tollere a deo qō ei debetur. ⁊ tenen do ꝙ ego dicebā in ſolutione. xvj. argumēti: om nia ſaluantur facillime.nō pono deuꝫ gratis re= probare cū alijs:⁊ ꝙ raro det / ſicut ipi ponunt.

In queſtiōe p̄cedēti locuti ſumꝰ quo= modo auxiliū dei ſpāle req̄ritur ad bñ moraliter agere:qō auxiliū ſpeci= ale apō maiores cōmuniꝰ vocabatur grā dei:⁊ verū ē.pōt dici grā gratis data:cū deus ſuū auxiliū gratis dat.nūc aūt ma net modꝰ loquēdi ſub auxilio ſpeciali:⁊ meliꝰ:ꝓ pter cōfuſionē acceptiōis vocabuli / grā. ❡Nūc loquor in hac q̄ſtiōe de grā gratū faciēte:⁊ quero hūc q̄ſtionis titulū. an hō ſine grā gratū faciente pōt implere p̄cepta dei ⁊ hoīm:hoc eſt: q̄cūqꝫ p̄= cepta. ❡Robertus eliphattus dicit in prima di= ſtinctione primi:quilibet actus factꝰ extra grām eſt peccatū. idē tenuit Thomas brauardinꝰ vt Dionyſius ciſtercienſis in ſecūdo recitat. Diony ſius in.17.diſtictiōe p̄mi:q̄ſtiōe p̄ma tenet:ꝙ nul lum p̄ceptū pōt adimpleri ſine grā. actꝰ caritatis ſm eū diſtinguit ſpecie ab actu quolibet q̄ nō eli citur a charitate.ꝓpterea dixit:ſi hō det elemo= ſinā qñ ē extra charitatē / peccat:lꝫ faciat illō ad qō tenet.tñ nō facit taliter qualiter tenet.hoc ē: nō elicit illū actū a charitate. ❡Quia hec omīa falſa reputo:ponā aliq̄s cōcluſiōes q̄ſtioni reſpō ſiuas:quarū prima eſt.nō quilibet actus elicitus extra grām eſt pctm̄. ❡Scōa ꝯcluſio. aliq̄s actꝰ elicitꝰ extra grāꝫ ē cōplete moralit bonꝰ. ❡Ter tia cōcluſio.aliq̄s actꝰ ex grām elicitꝰ eſt ſufficiē= ter impletiuꝰ p̄cepti:ſic ſcꝫ:ꝙ actū talē faciēs / nō eſt trāſgreſſor p̄cepti. ❡Quarta ꝯclō.aliqō ē p̄= ceptū qō nō p̄t adipleri ex grām ſine nouo pctō. ❡Probat p̄ma ꝯclō cū ſcōa ſil.aliq̄s hꝫ auxiliū ſpeciale ex grāꝫ:patet de infideli iudicante rectē de aliquo operabili : et ſimiliter de fideli in pec= cato mortali.ſed cum auxilio dei generali homo poteſt elicere actū complere moraliter bonum. ❡Secundo da oppoſitū cōcluſionis / ſequitur hec concluſio : ꝙ dans elemoſynam pauperi a= more dei vel dicens horas canonicas extra gra tiam:peccat taliter faciendo:quod nullus ſapiēs audire debet cōceſſum. nulla eſt theologorū ſco= la que hanc conceſſionē admitteret ſine reuoca= tione. ❡Tertia cōcluſio ferme ſimiliter ptꝫ. ſor tes exñs in peccato mortali : tenetur dare ele= moſynam huic pauperi extremo / cognito tali.ſi non dat:peccat.ergo ſi det propter deū:non pec cat.⁊ ſic adimplet preceptū. ❡Secundo arguit. ſequit ex dictꝭ dionyſij ꝙ tātū peccat ille q̄ facit ſubām actus extra gratiam ſicut ille qui omittit ſcienter extra gratiā.conſequēs eſt falſum: ⁊ ipſe etiam cōcedit falſum.et ꝙ ſequat patet ex dictis eius.det ſortes in peccato mortali elemoſynam: omittat plato. tunc ſic. ſortes omittit actum ad quem tenetur ſicut Plato : quia tenet ad opus a charitate elicitū. actus non elicitus a charitate eſt alterius ſpeciei:et nullomodo impletiuus pre cepti.ergo non magis ſortes adimplet preceptū ꝗ̄ plato. ❡Tertio:pono ſortem qui peccauit et eſt in mortali ipſo ignorante. non tenetur eſſe in grā īmediate poſt mortale cōmiſſū ſub pena no= ui pcī.ī illo tp̄e medio occurrat ei opus precepti quod tenet facere.tunc facit ſubſtantiā actus : et non teneretur eſſe in gratia ſi nō occurreret iſtud opus precepti.ſed iſtud opus ſuperueniēs : puta datio elemoſyne vel honor parētiſ impenſus:nō requirit gratiā ad ſui impletionē. ❡Quarto ſe= quit ex dictis aduerſarij : quādocūqꝫ occurreret materia precepti : homo tenetur tantū diſcutere conſcientiā ne ſit illius precepti trāſgreſſor ſicut de ſumēda euchariſtia:quod nō eſt cōcedendum ❡Quinto. hō nō tranſgreditur preceptū nega tiuum tempore quo eſt in mortali. ergo nec pre ceptū affirmatiuū. ſed affirmatiuū contrauenit omittendo.ergo ſi non omittat non peccat.

❡Quarta cōcluſio ꝓbatur. Aliquod eſt prece= ptum ad qō homo tenet: quod non poteſt adim= plere ſine gratia.patet. ſortes adultus tenet in= terdū capere corpus chriſti.capio a.tēpus in quo tenet. tunc ſortes tenet ad ſubſtantiā actus in a. tempore: ⁊ cum hoc capere corpus chriſti in gra tia:vt patet prime ad Corinthi.xj.ſi quis īdigne manducat iudiciū ſibi māducat et bibit. tunc ſic. vel ſortes facit omne illud ad quod tenet ſub pe na peccati mortalis ad diſcutiendā conſcientiā: vel nō facit:ſed ſtat in ignorātia inuincibili.ſi pri mum:eſt in gratia.ſi ſcōm peccat nouo peccato. quia iſtud ꝓlixius in diſtinctiōe nona quarti ſen= tentiarū deduxi:pertrāſeo. ❡Ex cōcluſionibus probatis infero. idem eſt adimplere preceptum quod homo nō tenet adimplere ī gratia quo ad ſubſtantiā actus et intentionē precipientis / quo ad non trāſgredi. ❡Secūdo ſeq̄tur.nemo exñs

in mortali debet negligere precepta dei ⁊ supe-
riorū. ꝓbatur. ſi non faciat actus ei pceptos pec
cat nouo peccato omittēdo: ratione cui⁹ debet
noua pena in hoc mundo vel alio. ſi opus illud
precepti faciat: a nouo peccato cauet. igitur.
¶ Contra tertiā concluſionē arguit ſic per com
mune dictum: ſi homo dicat horas canonicas in
mortali peccato / licet adimpleat penitentiā quo
ad ſubſtantiā actus: non tamē ad intentionē pre
cipientis. modo ꝑtergrediens intentionē legiſla
toris omittit et peccat. igitur. ¶ Secūdo arguit
ad idem. opera precepta ducūt ad vitā eternam
Mathei. 19. Si vis ad vitā ingredi ſerua māda-
ta. modo nullū opus nō elicitū a gratia ducit ad
vitā eternā. igitur. ¶ Reſpōdetur. in pcepto ſunt
duo. vnū eſt obiectū / materia / illud quod pcipi-
tur / ſiue ſubſtātia actus que pcipit illa cadit ſub
precepto: ita ꝙ illā pretergrediēs peccat cōmit-
tendo vel omittēdo. ad illā ſolā eſt obligatio. Eſt
etiā finis pcepti ſiue itētio legiſlatoris vt homo
mereat ſubſtātiā pcepti faciēdo: nō ꝙ hō ſit obli
gatus ad illū finem ſub pena peccati: modo ſub-
ſtantiā actus fecerit. exemplū in ſimili pcipit
in politia facere cōuiuia mutuo: ita ꝙ non cōui-
uans cum aliis aliqua pena plectitur legiſlator
tamē intēdit ꝙ ciues per hoc cōtrahāt amicitiā
et familiaritatē mutuo. ē ſortes vir agreſtis nihil
amicitie cōtrahit cum aliquo: adit tamē cōuiuia
in policia inſtituta. iſte ſortes nō cōſequitur finē
inſtitutū a legiſlatore: tamē non punit: qꝛ facit il
lud qđ eſt ei preceptū. ſic in propoſito. ¶ Ad ſe-
cundū cōcedo auctoritatē: qui nō obſeruat prece
pta peccat. et qui obſeruat oīa habebit vitā eter
nam: qꝛ diſcedit finaliter in gratia: ſi pceptū de
cōtritione obſeruet poſt mortale cōmiſſum: ſed
non oportet omne opus precepti eſſe meritoriū
vite eterne. ¶ Cōtra quartā concluſionē argui-
tur. alicuius precepti actus non poteſt adimple-
ri ſine gratia. ⁊ eadē eſt ratio in omnib⁹ pceptis.
igitur. ¶ Reſpōdetur. minor eſt falſa. in pceptis
ſupernaturalibus ſacramētalibus: et potiſſimū
in euchariſtia: tenemur non modo facere ſubſtan
tiam actus: ſed etiam illud quod precipit in gra-
tia. hoc nobis ſpecialiter manifeſtat apoſtolus
prime Corinthi. xj. in aliis non habemus hoc in
timatū: ymmo ratio itimat oppoſitū: vt pꝫ ex
concluſionibus ⁊ earū probationibus. poteſt da
ri tamē preceptū de iure nature qđ non adimple
tur quin detur gratia. exemplū. poſt crimen com
miſſum ipſum deteſtari pro loco et tēpore eſt de
iure nature: licet non ꝯfiteri. et illa deteſtatio nō
fit ſine infuſione gratie a deo. illa eſt vltimata di
ſpoſitio ad gratiā: et eius recuperatiua. ſed dato
ꝙ non daretur gratia / poterat homo facere ſub-
ſtantiā illius precepti: et patet imaginādo mo-
dum eorū qui ponūt eundē actū primo eſſe attri
tionem poſtea contritionem.

¶ Queſtio tertia.

Tercio circa hanc diſtinctionē querit: an
homo poteſt ſe immunē ꝯſeruare a pec-
cato? ¶ Reſpōdetur per concluſiones: quarū pri
ma eſt. multa peccata homo de neceſſitate incur
rit ſi non iuuet a deo ſpeciali dei ope. probatio.
homo tenet ad multa pcepta que homo non po
teſt cōplere debite ſine auxilio dei ſpeciali. et li-
cet homo non ſit trāſgreſſor preceptorū multorū
faciendo act⁹ morali⁹ bonos in mortali: tamē
reqritur actus moraliter bonus. alioquin pecca-
tum incurritur. ¶ Inſup. occurrit crebro occaſio
peccati quā homo non adiutus non poteſt vita-
re et ſuperare. igitur peccat niſi gratia dei pueni
tus fuerit. ¶ Secunda concluſio. dato ꝙ gratia
dei ſpecialis preueniat verū poteſt peccare pro-
batur. poteſt non vti beneficio dei cooperante ⁊
preueniente volūtate ad bonū. ergo tunc peccat
¶ Tertia concluſio. homo gratia dei cōi adiut⁹
poteſt euitare diu mortale cōmittendū ſi habeat
gratiā gratis facientē. ꝓbatur. doctores faciunt
difficultatē in. 17. diſtinctione quarti de illo qui
mortaliter non peccat in toto anno: an is ad cō-
feſſionē teneatur: et diuerſimode reſpōdent: vt
in loco allegato dixi. ⁊ iſtud nō quererēt niſi hoc
omnes ſupponerent et quodāmodo ita in ſe eſſe
putarēt. ¶ Preterea: onus chriſti eſt leue ⁊ iugū
eius ſuaue Mathei. xj. ⁊ hoc non eſſet niſi homo
poſſet diu euitare mortale. in priori parte conclu
ſionis p gratiā dei auxiliū ſpeciale intelligo. qꝛ
ſic frequēter capio i hac diſtinctiōe. ¶ Preterea
prohibet homini nō peccare mortaliter ſub pe-
na dampnationis eterne. ⁊ tale nō prohiberetur
a deo ſi homo non poſſit illud ſeruare. et iſte ha-
bet etiam gratiā dei que cooperat ad bonū ⁊ ma
lo reſiſtit. ¶ Quarta ꝯcluſio. exiſtēs in vno mor
tali gratia ſpeciali dei adiutus poteſt diu cauere
ne aliud mortale cōmittat. Probat hec cōcluſio
per ſecundā probationē ꝯcluſionis precedentis:
eſt ei prohibitum non peccare nouo peccato ⁊c.
¶ Secūdo. habēs gratiam cum auxilio dei hoc
poteſt ſeruare. ſed gratia gratū faciens non infi-
nite adiuuat. ergo liberū arbitriū bene ſe regēs
fugiendo occaſiones peccatorū / poteſt tantū iu-
uare ſicut cōcurſus gratie ad cauendū a peccato
¶ Quinta cōcluſio. homo gratia dei adiut⁹ po-
teſt cauere ne peccet vllo peccato veniali delibe
rato: ⁊ etiā ne peccet motu ſcđo. primo ad breue
tempus. probat. prohibitū eſt viro peccare ve-
niali aliquo vel aliquibus ſub pena tēporali. ⁊ ni
chil precipitur niſi rationabile. ergo homo pōt
ab vno veniali ⁊ oībus occurrētibus pro tēpore
euitare. ¶ Sed dicis. ſi ab vno euitet: occurrit
materia alterius. ⁊ ſic in aliquod veniale incidit.
queadmodū exiſtens i naui multa foramina ha-
bente. ⁊ aquā omnia foramina petente: qolibet
foramē poteſt obſtruere ne ingrediat aqua: ſed
non omnia. ſic in ꝓpoſito. ¶ Cōtra: nō eſt ſimi
le. aqua ex omni parte naturaliter ingredit: ⁊ for
te vnum foramē obſtruente in aliis foraminib⁹
ingredit aqua. ſed non eſt neceſſe materiā pecca
ti venialis occurrere: ſaltē tot materias ſimul. et
ſi occurrāt: ſortes poteſt cōuertere ſe ad paſſionē
chriſti ad laudandū deum / vel ad aliā bonā theo
ricā profunde: ſic ſcilicet: ꝙ nullū actū malū ha-

bebit: ⁊ ſic non peccabit. ¶ Sexta cōcluſio. eſt
valde difficile homini de lege communi euitare
omnia peccata venialia in longo tempore quin
in aliquod incidat. de cōmuni lege: ſcimus vir-
ginem omnis peccati fuiſſe immunē. ⁊ baptizat⁹
primo veniens ad annos diſcretionis poteſt pro
tempore dormire ꝙ primū venit ad diſcretionē /
et poſtea eſſe demens ſine ſua culpa: ⁊ tunc non
peccabit. intelligo de vtente ratione. hec conclu
ſio probatur quotidiana experientia. Uix labi-
tur ſeptimana vel dies naturalis quin committi
mus vel omittimus aliquid qđ nobis diſplicet.
cū noctu recolligimus noſtrā vitā diei preteriti:
occurrit nobis / vel ſtulte et imprudēter locuti ſu
mus / nos laudando directe vel indirecte: vel mi
nus prudēter vel ocioſe loquutos fuiſſe: vel alios
ſubitos motus habemus. probat hec eadē cōclu
ſio per illud qđ ſcribit prouerbior. 24. Septies
enim cadet iuſtus. vbi gloſa. ſingulis diebus per
neceſſitatē vel fragilitatē carnis / vel nolētes vel
multi peccamus. Et grego. octa. moraliū. quedā
ſunt peccata que a iuſtis vitari non poſſunt: ⁊ ſunt nō
nulla que ab eis vitari non poſſunt. explificauit
de peccato cogitatiōis. ⁊ idē (ſup illō mathei. 4.
duct⁹ eſt ieſus in deſertū) ait. nos cum tēptamur
plerūqꝫ in delectationē et in cōſenſum labimur:
quia de carnis peccato ꝓpagati in nobis etiam
ipſis gerimus vnde certamina tollemus. et Au-
guſtinus de bono virginitatis cū dicit ſe nō ꝯten
dere ꝯtra opinātes: ꝯtrariū iſtius ꝯclōnis addit:
ꝙ certū erat ꝙ ipe nullū fuerat expert⁹ adhuc. ⁊
Bernardus de diſpenſatione ⁊ pcepto. fateor ſa
ne impoſſibile cuiuis mortaliū vel veniali'r inter
dū nō delinqre ⁊ in pceptis nō obedire. ¶ Con-
tra qntā cōcluſionē ar. hō pōt euitare vnū venia
le p breue tps: ⁊ oīa venialia ex quarta cōcluſiōe
ſit illud tps duarū horarū gr̄a exempli. tūc reſi-
ſtendo hō erit fortior. ergo pōt magis ꝙ ātea re-
ſiſtere p crementū gr̄e et boni habitus. ¶ Scđo
arguit. ſortes pōt euitare venialia oīa p tres ho-
ras quibus ſtudet ꝓfunde. ⁊ qua rōne iſtis tribus
eadē rōne aliis tribus horis / ⁊ aliis tribus. ⁊ ſic
de centū mille horis: ſemp addendo tres horas.
¶ Tertio arguit. hō tenet ſub pena pcti venia-
lis vel venialiū euitare oīa venialia p totā vitā.
vel iſtō pōt de cōi lege implere vel nō. Si primū
adimpleat: ⁊ tūc cōcluſio qnta eſt falſa. ſi nō pōt
ergo hō tenet ad impoſſibile: qđ eſt ꝯtra Hiero-
nymū i explanatione fidei. cccc verba Hieronymi
Execramus (inquit) eoꝝ blaſphemiā q̄ dicūt im
poſſibile aliqd homini a deo eſſe pceptū: ⁊ man-
data / nō a ſingulis / ſꝫ ab oīb⁹ po'e in cōi ſerua-
ri. ⁊ paulo poſt. etiā illos errare dicim⁹ q̄ cū ma-
nicheo dicūt hoīem pctm vitare nō poſſe ꝙ illos
qui cū Iouiniano aſſerūt hoīem nō poſſe pecca-
re. ¶ Quarto arguit. Matthei. xj. in probatione
diximus onus meū leue ⁊ iugū meū ſuaue. ¶ Ad
primū harū triū rōnū ⁊ ad ſecūdā ſimul dico nō
eē idē in magno tpe ⁊ in paruo: licꝫ hō ſit fortior
q̄tum eſt ex parte eius. Ratio. ſtat plures pctōꝝ
impulſus et tecū luctatores occurrere in magno
tpe ꝙ i paruo. ⁊ per ꝯñs citius ſuccūbes. pꝫ in ſi-
mili de luctante primo cū vno / poſtea cū nullo:
demū veniūt. 4. vel qnqꝫ ſimul tecū luctari. vn⁹
te proſternit. ⁊ pꝫ ſimile de aqua velociter ruēte
cuius ipetū ſi vno loco pede vel ceſpite ipedias:
in alio loco ſatis vicino ſuū curſum te inuito ca-
pit. nō ꝙ ſit oīno ſimile. cōmittere malū ē liberū
ſed ab oībus malis cauere ē nobis difficillimum
nobis inq̄ i ſtatu nature corrupte: vt experimur
Aliud erat in ſtatu nature integre. Nonne vides
facilius eſt incedere: orare: ſtudere: vel aliq d bo-
ni facere per breue tps ꝙ per longum. ⁊ lꝫ idē ſit
ex parte vnius cōparate ad aliā: vel triū horarū
ad alias tres cōparatas. nō eſt idē ex parte mul-
tarū horarū. ſi eſſent. 20. tibi equales in fortitu-
dine: ſi primus te non vincat: propter tuā debili-
tatione tandē vinceris ab vno. ſtat in principio
bene ores vel cogites: tandē debilitaris ⁊ alicui
cogitatōi pernicioſe vel ſuggeſtioni das aditum:
cōuertis te ad ſtudiū ſanctū vl' orationē quaten⁹
a pctis te preſerues: interim tibi occurit motus
ſubitus ſuperbie circa materiā ſtudii / vel deuo-
tionē tuā: qꝛ es alio melior. ⁊ qñ ita eſſet ꝙ p vnā
horā vtendo ratione nullo modo peccares: ſtat
tñ in maiore tpe: vt in. 24. horis: ſi rōne vtaris /
in illis in aliquo offendes. tpe ſompni vel amen-
tie nō vteris actuali rōne: ꝓpterea de illo tpe lo
qui nō opꝫ. ꝓpterea dicas experientia cū pſalmi
ſta: delicta qs intelligit: ⁊ roges deū te preſerua-
re a pctis imunē. ¶ Sed dicis: in Ioanne euāge
liſta eſt apparētia nullū erat veniale tpe q̄ dice-
bat / ſi diximus ꝙ pctm nō habem⁹ noſmetip-
ſos ſeducimus ⁊ veritas in nobis nō eſt. ergo po
terat ſe dicere eſſe oīs pcti expte. ¶ Reſpondet:
ꝯñā eſt nulla. nō lꝫ viro dicere verū niſi cert⁹ ſit
de vero: ne mentiat. fateor etiā hō non dꝫ dicere
oppoſitū. Sciebat beat⁹ ioannes hec ſimul ſta-
re. nō ſum in vllo pctō: ⁊ ego nō poſſum licite di-
cere ego nō ſum in pctō. ſimile eſt de aplo: nichil
michi cōſcius ſum ſed in hoc nō iuſtificatus ſum:
ac ſi diceret: nō habeo cōſcientiā de vllo pctō: ſꝫ
non propterea ſequitur ego ſum totaliter purus.
¶ Ad vltimū argumentū concedo ꝙ hō tenetur
euitare oīa pctā in tota vita ſua: ⁊ illud eſt poſſi-
bile. nō implicat cōtradictionē vt patuit in bea-
ta virgine. ſꝫ eſt difficile ſeruatu. cum petrus ad
Galathas. 2. ſcđm cōmuniorē viam peccauit ve-
nialiter: nō mirabere ſi tibi illud ſeruare eſt diffi-
cile. ⁊ ſic cōcedo ꝙ hō obligat ad aliquid vel ali-
qua que ſeruare eſt difficile: imo de cōi lege im-
poſſibile. Hoc tꝫ Aug. primo libro retractationū
dicēs qđā neceſſitate fieri ab hoīe q̄ mala ſunt. ſꝫ
qꝛ Hieronymus videtur dicere oppoſitū: magi-
ſter diſtinctione. 36. capitulo penultio ad cōcordi
am reducere elaborat: aſſerens ꝙ Aug. loquitur
de venialib⁹ ſm ſtatū hui⁹ miſerie: ad quā perti-
net ignorantia ⁊ difficultas. Hieronym⁹ loquitur
de mortali potiſſimū de hoīe ſcđꝫ ſtatū liberi ar-
bitrii ante pctm. ¶ Et tūc oꝫ rñdere ad qrtū qđ

eſt replica cōtra hanc difficultatē:ad quam dico.
interdū lex dei vocatur facilis:vt in auctoritate
allegata:et Deutero. 30. Mādatū qđ ego p̄cepi
tibi nō ſupra te eſt:īterdū difficilis : vt Matthei
7.Intrate p anguſtā portā:q2 lata porta ē ſpaci
oſa via q̄ ducit ad pditionez. ꝛ multi ſunt vocati
pauci vero electi.Mediū in quo reſidet v̄tus hȝ
artitudinē.extrema vicioſa in infinitū protendū
tur vt Pitagorici tradunt.Et vno modo quis eſt
bonus multis modiſqȝ nephandus.2.Ethicorū.
¶ Reſpondeē.diligentibus deum et cooperanti
bus et bene vtentib9 naturalib9 lex dei eſt facilis
ſm̄ iſtud pſalmiſte/q̄ dulcia faucibus meis eloq̄a
tua.ps.118.et dulciora ſup mel ꝛ fauū.ps.18. ma=
le viuētib9 eſt difficilis.nōne vides iugū collegij
montis probis ꝛ ingenioſis ſtudētib9 ē facile:im
probis difficile. ¶ Sed pro neruo argumēti frā=
gendo replicare potes.etiaȝ boni nō poſſunt diu
euitare omnia pctā.ergo ſimpliciter lex dei ē dif
ficilis:ꝛ nō leuis. ¶ Dico:licet ſit difficile cauere
ne hō peccet pro ſtatu nature lapſe/ ſaltē veniali
ter:multiplex eſt remediū ad oīa mala purgāda:
que quidam remedia ſunt intra nos. ſicut non la
bitur naturalis dies vel duo dies ī quo ſortes nō
offendit in aliquo:ſic quolibet die qñ vadit cubi=
tum pōt purgare conſciētiā ſuā deteſtando male
facta.ꝛ lȝ pctā ſicut onus graue grauata eſſent ſu
per euȝ/more pſalmiſte:pōt cū eodē cū fletu ſter
nere ſtratuȝ ſuū ꝛ cū lachrymis ip̄m rigare:ꝛ oīs
iniquitas(quecūqȝ fuerit)abolebiē.ꝛ ſi nō habe=
at tam pulchra naturalia ꝛ habitū flendi cū pſal
miſta:pōt deteſtationē interiorē ad nutū prouo=
care.licet deteſtatio rite circūſtātionatata nō po
teſt haberi ſine auxilio dei ſpeciali:expimur(cuȝ
volum9) de9 nobis in illa coaſſiſtit:ꝛ ita facit ni=
ſi hō ſe extreme indignificet/vt Pharao. ¶ Nūc
vidimus:prudēs pōt ſe integro anno et amplius
a mortali preſeruare:nō exponēdo ſe fluctib9 ſe=
culi/vt religioſus ſtans in cenobio(ſicut piſcis in
aqua)in quo ſeruatur ritus patrū īſtitut9/vir ſtu=
dioſus ſtans in ſuo ſtudio lectura vel ſcriptura/
bonus ſacerdos/agricola vel viticola timorē do
mini hñs/īter bonos viuēs vicinos. difficile eſt
tñ p cōmunē legē diu viuere vtēdo rōne ſine ve=
niali.Aliqui minus aliqui vero magis nō peccā
tes venialiter viuūt ſcđm exceſſum bonitatis et
paucas occurrentes tēptationes vel plures.pro
pterea non poteſt dari prefinitum tēpus varijs/
nec eidez.cū in vno tpe eſt melius diſpoſit9 q̄ in
alio:ꝛ pauciores eidē occurrunt tēptationes vel
plures.ꝛ licet difficile ē cauere q̄n hō venialiter
peccet:facile eſt reſurgere.ꝛ ſic lex dei eſt ſeruatu
facilis:ſic ſcȝ:q̄ habeatur finis legis/ſcilicet/cla
ritas et vita eterna.

In hac diſtīctione.29.magiſter q̄rit:
an hō ante pctm̄ eguerit gr̄a operan
te et cooperāte.Cōformiter ad hꝫ q̄=
ro ſolū vnā q̄ſtionē: an adā cū auxi=
lio dei gn̄ali ſine gr̄a dei:hoc eſt ſine
dei ſpeciali ope:poterat actū elicere bonū mora
liter. ¶ Pro hac queſtione pono concluſiones.
¶ Prima eſt.Adam ſine gratia gratum faciente
poterat elicere actū bonū moraliter. ¶ Secun=
da cōcluſio.Adā in ſtatu īnocētie nō poterat eli=
cere actū moraliter bonū ſine ſpeciali dei auxi=
lio. ¶ Prior ɔcl'o patet.hō ſine gr̄a in ſtatu natu
re lapſe pōt elicere actū moraliter bonū. ğ adaȝ
in ſtatu nature ītegre poterat elicere actū bonū.
ɔn̄a tȝ.Adā erat pro illo ſtatu vigoroſior ad be=
ne agendū q̄ ip̄e vel alius erat in ſtatu nature la
pſe.Hic nō loquor de hoīe xp̄o vel xp̄ifera v̄gine
añs pȝ ex diſtinctione p̄cedēti. ¶ Scđa cōcluſio
pbaē aucte:q2 in lumine naturali pbari nequit.
Adā nō poterat cū gr̄a quā accepat eſſe bon9. ğ
nō poterat cuȝ libero arbitrio ſine ſpāli dei ope
elicere actum bonū.ɔn̄a eſt euidēs. añs pȝ p Au
guſtinū de cor.et gr̄a.c.47.ſic dicētē/iſtā gratiā
nō habuit hō primi q̄ nūq̄ malus eſſet.ꝛ ſine qua
etiā cū libero arbitrio bon9 eſſe nō poſſit.nec ip=
ſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua gr̄a quā reliq̄t
ī ei9 libero arbitio q̄n liberꝝ arbitriū ad malū ſuf
ficit.ad bonū aūt parū ē/niſi adiuueē ab oīpotē
ti bono.qđ adiutoriū ſi hō ille p liberꝝ ñ deſeruiſ
ſet arbitriū:ſemp eſſet bon9.ſȝ deſeruit:ꝛ deſert9
eſt.ꝛ Enchiridion.c.116.Aug.de ſtatu primi ho=
minis ante pctm̄ loquēs:ait.ꝛ ſi pctm̄ in ſolo li=
bero arbitrio conſtitutū eſſet:non tñ iuſticie reti
nēde ſufficiebat liberū arbitriū: niſi pticipatiōe
immutabilis boni diuinū adiutoriū p̄bereē.ſicut
eñ mori eſt in poteſtate hoīs cū velit : ꝛ nemo ē
quin ſeipſum nihil aliud dicā vel nō veſcēdo poſ
ſit occidere.ad tenendū v̄o vitā voluntas nō ſa=
tis eſt:ſi adiutoria ſiue alimentoꝝ ſiue quorūcū=
qȝ tutantiū deſunt.ſic hō in paradiſo ad ſe occi=
dendū relinquēdo iuſticiā idoneus erat p volū=
tatē:vt aūt ab eo tenereē vita iuſticie: parū erat
velle niſi cū ille qui fecerat adiuuaret. ¶ Tertia
concluſio.Adā ī ſtatu īnocētie cū gr̄a gratū faci
ente poterat cū ſola dei influētia gn̄ali actū elice
re moralr̄ bonū.pbaē hec ɔcl'o aucte augu. ypo
neñ.rñſione tertia in pricipio:vbi recitat vnum
errorē Pelagij ait.iterū poſſe dñt hoīeȝ p liberꝝ
arbitriū p ſe ſibi ſufficiētē implere qđ velit.ꝛ ſeq̄
tur.Reſpondem9 neminē p ſe poſſe ſibi ſufficere
implere qđ velit recte dicim9: niſi pthoplauſtū
ſolū potuiſſe cū volūtas liberi arbitrij fuiſſet ſa=
na.ad hꝫ ſcripturam introduxit inq̄ens.audi q̄d
dicat ſcriptura ſancta eccleſiaſtico libro.de9: ab
initio fecit hoīem ꝛ reliquit eū in manu conſilij
ſui ꝛ reliqua.Quid eſt aūt:reliq̄t eū in manu con
ſilij ſui:niſi dimiſit illum in poſſibilitate arbitrij
ſui in manu enī poſſibilitatis intelligiē. ip̄a ē pri
ma gr̄a qua prim9 hō ſtare potuiſſet:ſi (ſcđm na=
ture doni mādata)voluiſſet.ergo aug.voluit dī́e
q̄ adā cū gr̄a:quā habuit a deo collatā : poterat
ſeruare mandata dei ſi voluiſſet ſine ſpeciali dei
auxilio. ¶ Preterea:Auguſtinus in de bo.perſe.
non multum poſt principium:dicit q̄ non inferri
in temptationem ꝛ non diſcedere a deo :non eſt
omnino ī viribus liberi arbitrij quales nūc ſūt.

fuerat autē in homine anteq̄ caderet. ¶ Inſu
per arguiē ad ideȝ nō debemus illud negare ab
adā niſi doceatur de oppoſito. ſȝ doceri nō pōt.
¶ Finaliter.nos alij in ſtatu nature lapſe iſtud
cōtrahimus tāq̄ penam rōne peccati:ſed in ſta=
tu nature integre adam adhuc non peccauit. er=
go nō cōgruit penā p̄cedere peccatū. ¶ Correla
rie ſequitur adā:poterat cū auxilio minore pl9 fa
cere in ſtatu nature integre q̄ lapſe pōt poſt trāſ
greſſionem p̄mi parētis requiraē auxiliū dei ſpe
ciale ad bene moraliter agendū:et tale auxilium
non requirebat in ſtatu nature integre. patet eti
am correlariū.per auguſtinū:tertio:de libero ar=
bitrio.capitulo quarto.dicentē q̄ adā ꝛ eua cum
p̄mo peccauiſſent/ꝛ in errorē et ī erūpnā ꝛ ī mor
tē p̄cipitati ſunt.hoc magiſter diſtīctiōe.25.c.ſep
tio ꝛ octauo pſequiē ad longū:quomō adā ī na=
turalibus eſt vulneratus ꝛ in gratuitis ſpoliatus
de hoc inferius loquimur an per peccatum natu
ralia diminuātur.dignus erat priuari pte ſcien=
tie quā habuit qui vxori cōſentit q̄ volebat ſcire
ſicut deus creatore ſuo relicto. ¶ Cōtra iſta ar=
guitur.adam habebat idem ingenium poſt pec=
catum quod ante peccatum habebat. ergo pote
rat ita bene iudicare poſt peccatuȝ ſicut ante pec
catum et ita bene agere cum equali ope.
¶ Secundo arguitur.ignorantia inuincibilis ex
cuſat a toto.ꝛ omnis ignorantia quam quis non
pōt vincere eſt viro inuincibilis vt ſuperius dixi
diſtinctione.22.ſed adam vel alius homo in ſta=
tu nature corrupte ſine dei ope non poterat vin
cere quid agendum quid vero relinquendum.
¶ Ad primum iſtorum nego conſequentiā vt pȝ
de infirmo non ſic vidēte a remotis vel a propī
quis ſicut ſanus videt.naturalia ade erant multū
dep̄iſſa in penā pctī cōmiſſi ſicut naturalia demo
nis:de quibus ſcȝ angelo ꝛ hoīe loquiē aug9 En
chi.c.28.ſic inquiēs eis volētib9 ſubītrauit igno
rantia rerū agēdaꝝ ꝛ cōcupiſcentia noxiarum.
¶ Ad ſecūdū concedo q̄ ignorantia īuincibilis
excuſat a toto.Ad aliā ppoſitionē/Omnis igno
rantia quā quis nō pōt vīcere eſt ei inuincibilis:
aliqui hoc negarent.patet de illo qui ex culpa ca
dit in amentiam vel temulētiam: ſȝ quia nō opi
nor ita cum eis/concedo illam propoſitionem di
cō homo cum adiutorio dei poteſt hanc ignorā
tiā vincere quā deus ei dabit:nec ab eo qđ tollit
ſine culpa:ꝛ quidē graui vel multiplici:preuia.

Agiſter in hac diſtinctiōe.30.cā
pum nobis inutilem peccatoꝝ
aggreditur: quod nobis vtile
ē vt cognoſcatur. non euitatur
malū niſi cognitū. ꝛ prīo de ori=
ginali(qđ ab origie cnotrahim9
loquitur.Circa quā diſtinctionē ſex formabo q̄
ſtiones.Prima erit de iuſticia originali.quia ori
ginale diffinitur per carentiā iuſticie originalis.
et cum iuſticia origīalis in q̄d nominis origina
lis cadat :congruit prius de ea loqui. ſecūdo inq̄
ram de natura peccati originalis:ꝛ que nam res
ipſum eſt .tertio: an omnes paruuli cōcipiantur
in peccato originali:ꝛ quia ſolet apud aliquos eſ
ſe cōtrouerſia an dei genitrix ſit in originali con
cepta. quarto ſup hoc q̄ſtionē formabo.quīto an
aliquid alimenti tranſeat in veritatē humane na
ture.Sexto ꝛ vltimo an generatio ſit de ſubſtan
tia generantis vel de ſupfluo alimēti.Quo ad p̄=
mum quero talem titulum queſtionis:an iuſticia
originalis reddit volūtatē promptā deo parere et
armoniam inter vires inferiores ꝛ ſuperiores.
¶ Pro ſolutione queſtionis pono aliquas ɔcluſi
ones:quarū p̄ma eſt. iuſticia originalis nō erat
gratia infuſa. ¶ Secūda:iuſticia originalis non
eſt habitus acquiſitus ad iuſticiā legalē vel parti
cularem inclinans:de qua ariſtoteles quīto ethi
corū loquitur:et iuſtinian9 inſtitu.de iuſticia ꝛ iu=
re inquiēs/iuſticia eſt cōſtans et perpetua volun
tas ius ſuū vnicuiqȝ tribuens. ¶ Tertia conclu=
ſio.iuſticia originalis erat quidā hītus vnus vel
plures homini a deo ſupernaturaliter infuſ9 vel
infuſi. ¶ Quarta ɔcluſio.Iuſticia originalis fe=
cit tranquillitatem inter vires ſuperiores ꝛ infe
riores et inter hoīem ꝛ deū. ¶ Prima concluſio
pbatur.gratia crebro amittitur et recuperatur:
nō aūt originalis iuſticia:igitur.ſecūdo.gr̄a ſuffi=
cit ad merendū:nō aūt iuſticia originalis:igitur.
¶ Scđa cōcluſio pbat.prīa iuſticia de qua loq̄ē
ſecūda cōcluſio eſt habit9 acquiſitus amiſſibilis
et acquiſibilis naturaliter:non ſic iuſticia origi=
nalis.igiē. ¶ Tertia cōcluſio probatur nullus hī
tus acquiſitus ex naturalibus pōt hēre illos effe
ctus qui iuſticie originali attribuūtur:vt pote fa=
cere pacificam armoniam appetitus ſenſitiui ad
rationē ita q̄ nulla eſſet rebello in hoīe.q̄ hō nō
verecundaretur de mēbris genitiuis nudis pluſ=
q̄ de digito:in argumentum cui9 adā et eua poſt
pctm̄ ex folijs arborum fecerunt eis perizoma=
ta ad membra genitiua tegenda:qui de ipſis an
te peecatum non erubuerunt.homines nō mor=
tui fuiſſent illa ſtante:qua ſublata in penam pec=
cati mortem incurrunt.et cum nullus habitus na
turaliter acquiſitus poteſt hos effectus habere
et ex ſcriptura hos effect9 pbare poſſumus : cō
ſequens eſt q̄ erat habitus ſupernaturaliter infu
ſus: quod erat probandum.
¶ Quarta concluſio probatur quo ad priorem
partem ex dictis in concluſione precedenti et ex
his que magiſter ſententiarum diſtinctione.24.
ſecundi.c.ſecundo:ponit. oēs concedunt in adaȝ
nō erat rebellio carnis ad ſpm̄.ꝛ hꝫ nō pōt fieri ſi
ne aliquo habitu bono vel ſpeciali manutenen=
tia dei.ſecūda pars pȝ.homo potiſſimum habet
reſpicere deum eum diligendo : ꝛ eius precepta
ſeruādo.ꝛ ad hoc facile faciēdū dat9 ē hic hītus:
quemadmodū nunc datur charitas īfuſa. ¶ Cō=
tra has ɔcl'ones ſic argumētor.btī ī pr̄ia non ha
bebunt iuſticiam originalem:ī quibus nulla erit
rebellio carnis ad ſpm̄ ergo nō erat ponēda iuſti
cia originalis in primis parentibus ad hoc q̄ ſi=
at ī eis trāquillitas. ¶ Cōfirmaē hec rō: quicq̄d

deus pōt facere mediāte cā ſecūda deꝰ pōt facere ſe ſolo. ſꝫ cū iuſticia originali pōt facere armoniā ſenſus ad ſpū. ꝰ ꝉ pōt facere ſe ſolo. ¶ Tertio arguit. vel iuſticia originalis ē virtus theologalis. ꝛ hoc nō ſūt niſi tres / fides / ſpes / ꝛ charitas. vel moralis: ꝛ hoc nō: quia reſpicit deuꝫ pro ſuo ꝓprio obiecto ¶ Quarto arguitur. ſi iuſticia originalis ē talis virtus īfuſa: dāda ē vna iuſticia originalis acquiſita ex actibus elicitis producta ab illa iuſticia origiāli. quemadmodū ē nunc charitas acquiſita genita ex actibus charitatꝭ īfuſe. ¶ Quinto arguitur. dato ꝙ iuſticia originalis iclinaſſet volūtatē ad ꝓpte ꝛ delectabiliter here deo: tñ appetitꝰ ſenſitiuꝰ fuiſſet iclinatꝰ ad ꝓſequutionē ſui obiecti delectabilis per ſenſum apprehenſi. ꝛ appetitus ſenſitiuus: lꝫ ſit rōnalis per pticipationē: ex pꝛio ethicoꝝ. nō obſtāte. volūtas nō principat ei principatu deſpoſito: ſꝫ politico pꝛio politicoꝝ. ꝰ ſēſualitas pōt rōni ꝛ volūtati cōtra ire: ymmo doloꝛ fuiſſꝫ genitus ī ſēſualitate per hoc ꝙ nō fuiſſet cōiuncta ſuo obiecto apprehenſo. ꝛ voluntas eſt apta nata ꝯdelectari ꝛ triſtari appetitui ſenſitiuo cui cōiūgit: quēadmodū itellectus itelligit id quod ſenſus apprehēdit. ¶ Sexto arguit. huiuſmodi habitus nō poſſunt ſaluare naturaliter oīa q̄ iuſticie originali attribuūtur: ſꝫ opoꝛtet recurrere ad dei manutenētiā. ꝛ ſic ſuperfluit hic hitus: cū manutenētia dei ſine habitu ad omnia valet. aſſumptum patet. poterat eſſe tonitruum in paradiſo auditum. illic eſt locus calidus: et per conſequēs materia tonitrui et cā effectiua eius. ergo fuiſſet ex illo ſono doloꝛ in auditu ade. ſimiliter poterat audire clamoꝛem pauonis vel rugitum aſini: qui non eſt delectabilis. ſimiliter in paradiſo fuiſſent bruta que monſtra genuiſſent: et ſic videre poterat turpe viſibile a quo potentia viſiua reſiliſſet tanꝙ ab obiecto diſcōuenienti. nec habitus aliquis ab his impedire poterat. igitur. ¶ Septimo arguitur iuſticia originalis ſtetit cuꝫ moꝛtali peccato. patet ꝑ thoparentes non erubuerunt de eoꝛum nuditate poſt comeſtionem eue: vt patet geneſis tertio nec feceſt adhuc pꝛizomata: ergo adhuc erat trāquillitas in membꝛis: et tamen non erat iuſticia originalis. quod patet. ſecūdū cōem ſcholam iuſticia originalis nō compatitur moꝛtale: ymmo opinio eſt celebꝛis ꝙ veniale nō compatitur. ꝛ cū tunc erat tranquillitas inter carnem ꝛ ſpiritum: et iuſticia originalis erat ablata: hic effectꝰ non eſt aſcribendus iuſticie origiāli. ¶ Reſpondetur hō pōt (ſi velit) ꝑpter aliquas iſtaꝝ rationum dicere ꝙ iuſticia originalis non ē aliqua qualitas ſuperaddita naturalibus: ꝛ hoc duobꝰ modis. vno mō ꝙ homo in naturalibus (ſi nō eſſet peccatū) aliter ſe haberet ꝙ̄ nos habeamꝰ nos. nos expimur ꝑ hoc ſtatu ꝙ ſenſualitas cōtra rōnē iſurgat ꝛ interduꝫ eſt difficile rationi ſenſualitatem compeſcere. nō eſſet illa difficultas āte pctm̄. et iuſticia originalis nichil aliud eſt ꝙ oꝛdo illarum potentiarum armoniam inter ſe habentium: et ī oꝛdine ad deum. ſed pctō admiſſo / non ſtat ille oꝛdo: ſed gens cōtra gentem inſurgit: ꝛ ſic dr̄ coꝛrūpi iuſticia oꝛiginalis. nō ꝙ illa res coꝛrūpitur: ſꝫ coꝛrūpitur in eſſe iuſticie: q2 nō eſt illa iuſta obedientia q̄ pꝛius era in penam peccati. nec oꝫ reſpicere ad philoſophos q̄ nō poſuerunt alium ſtatum a ſtatu in quo cōcepti ſumus. putabant eī ꝙ non eſſet alius ſtatus. ſecūdo mō ſic. manet idem modus potentiaꝝ tendendi in ſua obiecta nunc ſicut in ſtatu innocētie. ſed deꝰ ꝑ illo ſtatu manutenebat potentias ne ineffrenate tenderēt ī ſua obiecta. modo in penam peccati relinquit potētias actionibus ſuis vt ab obiectis moueātur. differunt iſte due imaginationes. ſecūdū pꝛioꝛē alius erat oꝛdo potentiarum in oꝛdine ad ſua obiecta pꝛo illo ſtatu ab oꝛdine potentiarū in hoc ſtatu nature lapſe. nec ad phōs hñdus eſt oculꝰ vllꝰ nos iungimus fidem cuꝫ experientijs: ipſi autē ſolam experientiaꝫ cognouerūt. ſecūdus modus ponit idē: ſꝫ manutenētiā dei ſpecialeꝫ ꝑ illo ſtatu vocat iuſticiam oꝛiginalē. et ſic ex vtroqꝫ modo per pctm̄ coꝛrūpitur iuſticia oꝛiginalis: lꝫ illa res q̄ ē iuſticia oꝛigīalis nō coꝛrūpef. lꝫ fides ponat illā iuſticiā oꝛiginalē per pctm̄ fuiſſe deſertā non tñ pōit qualitatē de pꝛima ſpē qualitatꝭ fuiſſe per peccatum coꝛruptam. ¶ Sed tenendo cōem viam ponam aliquas notaciūculas: quarū magna pars ex tertio nota euadet. poſtea ad argumēta rñdebo directa in oppoſitū: quoꝛum aliqua ſunt ſophiſmata cōtra cōem modū ꝛ reqrūt ſolutionē de veritate. aliqua ꝓbabiliter concludunt ꝓpoſitū. ¶ Scito: habitus bonus voluntatē inclinat vt ipſa ferat in deū ꝛ in illa q̄ dei ſunt ꝛ de natura hitꝰ ē facere ſubiectū ꝓpte et delectabiliter exercere ſuum actum circa ſuū obiectū niſi actus ſit circa obiectū triſtabile: vt in multis actibus foꝛtitudinis ꝛ penitētie. aliquis pōt hēre habitū virginitatis vel alterius caſtitatis ī volūtate vt ei cōtinere in pſentia pulcherrime mulieris nō eſt difficile: et opoꝛtunitate data: ſic ſcꝫ ꝙ ratio ꝛ bonus hitus magis inclinet voluntatem ad abſtinēdū ꝙ obiectū ipꝫ (puta mlier pulchꝛa) alliciat in illecebrā. patꝫ de temperato in gradu ꝛ de habente caſtitatem ī gradu heroico. ꝛ lꝫ eēt difficultas in ſenſualitate ad hoc ꝙ relinqt ꝓſequutionem obiecti ei conuenientis. ꝛ per conſequens doloꝛ: ꝛ etiā ex ꝯñti triſticia ī voluntate ſi nō eſſet hitus. q2 voluntas eſt nata ꝯdelectari et triſtari cum appetitu ſenſitiuo cui cōiungit. ſicut itellectꝰ ē natus itelligere hoc ꝙ per ſenſum ſentitur. tñ hitus pōt tātū allicere voluntatē ī oppoſitū vt ipſa magis trahat ad reſpuenda venerea ꝙ̄ ſenſus inclinet ad illa proſequenda: ꝛ ſic nulla erit difficultas nec triſticia in volūtate. ſꝫ adhuc in homine eſſet rebellio. q2 vires inferioꝛes vt ſēſualitas aduerſatur rationi. ¶ Propterea ſatius ē dicere: ponit ī q̄lꝫ appetitu tā ſenſitiuo q̄ itellectiuo ſuꝰ hitus potētiā iclinās cōfoꝛmiter ad rectā rōnē. ꝛ ſic nō erit maioꝛ difficultas ī aliq̄ ſēſu ad refugiendū ꝓſequutionē ſui obiecti ꝯuenientis

Et 2m [illegible] imaginationem in hoie in puris naturalibus creato erat justitia originalis quia erat ordo ille po[tentiarum] [illegible] quod videtur falsum [illegible] talis ordo qui erat perfecta obedientia virium inferiorum ad rationem erat [illegible] justitia originalis [illegible] ergo ipsa justitia originalis [illegible] cum talis ordo erat [illegible] et [illegible] non debuit tolli per peccatum [illegible] non auferuntur per peccatum [illegible] 2m autem 2am imaginationem quod sit manutenentia dei specialis [illegible] tollerentur omnes virtutes et habitus creati cum talis manutenentia sufficiat [illegible] et 2m 3am et illi habitus in potentiis et appetitibus sufficerent [illegible] temperantie aut fortitudinis [illegible] nec [illegible] sola originalis justitia sufficeret et forte ita est ut quod includebat omnes illas [illegible]

ꝙ in voluntate. obiectū ſēſus nō infinite allicit appetitū ſenſitiuum ad ꝓſequutionē obiecti. qd̄ pꝫ ſi nullus eēt hitꝰ ī appetitu ſēſitiuo: rō ꝛ volūtas poſſunt appetitum ſenſitiuū moderari. ꝛ per conſequens cum obiectum non infinite attrahit ad ſe appetitum: habitus aliquis in eo exiſtens poteſt tm̄ inclinare appetitū ſenſitiuū ad fugam obiecti apprehenſi ſicut obiectū apprehēſum attrahit. ꝛ tunc nulla erit rebellio ī hoīe. ſic imaginoꝛ de adā. habebat in voluntate habitū allicienteꝫ ad bonū: quod multo foꝛtius coniungebat eū fini vltimo ꝙ gratia. ꝛ in quolibet appetitu ſenſitiuo erat magnus habitus inclinans potentiam ad fugam obiecti ei conuenientis a natura / cōfoꝛmiter ad rectaꝫ rōnem ſicut in tēperato. cum ita poteſt in nobis fieri: ꝛ adā nobilioꝛes habuit habitus: quid mirū ꝙ adā ꝑ habitꝰ eius (quibus dotatꝰ erat) abſtineret ab illecebꝛa: ſicut multi philoſophi ꝛ pꝛobi viri a multis obiectis delectabilibus abſtinuerunt. turpe reputabat demoſtenes foꝛmoſam illā laidā attingere inquiēns. non opꝫ emere ita care penitere. quare ergo non poterat adā vel eua talibus dotari habitibus ꝛ ratione / vt vicijs nullū dāret aditum. Melius eſt ergo ponere multos habitus quoꝝum quilibet eſt iuſticia oꝛiginalis. ſed ille qui eſt in voluntate eſt pꝛecipuus ꝓpterea vna iuſticia oꝛiginalis vocatur. vel iuſticia oꝛiginalis pōt capi collectiue. vel diuiſiue. ꝛ ſcōm hoc vocari vna. ¶ His ſuppoſitis ad argumentoꝝū ſolutiones deuenio. dico ꝙ duo pꝛima concludunt ſufficienter ꝙ deus poteſt omnia ſine habitu facere que ponuntur fieri cum habitibus. ſed hoc concluderet nullos habitus eſſe in nobis: cum poteſt ſupplere vices habituū omniū in efficiendo actus. an in patria ſit habitꝰ vl̄ nō: incertum eſt. citius puto nō eſſe habitum. capit illic curā peculiarē eoꝝum que in celo contingūt. ꝛ habitꝰ ſoli cum influentia dei generali / ꝛ ſpeciali (qualis in hoc mundo datur) nō ſufficiūt pꝛo his que illic contingūt. ſecus eſt in hac vita ex actibꝰ habitꝰ naturaliter generantur. ꝛ fide et ſufficiente conſtat auctoꝛitate aliquos habitꝰ ꝓduci. Nunc aūt ſunt tres virtutes theologie: ſed oli in ſtatu innocentie erant quattuoꝛ: cui applaudit apl̄s pꝛime ad Coꝛinthi. 13. inquiēs. nunc manēt fides / ſpes / charitas tria hec. notanter nūc. Olim in ſtatu innocentie erant quattuoꝛ. ¶ Ad quartū. ſi adā ſtetiſſet poterat habuiſſe habitum naturaliter acquiſibilem qui fuiſſet vocatꝰ iuſticia oꝛiginalis acq̄ſita. ſꝫ q2 nō ē talis actꝰ vel habitꝰ ī nobis nūc: nichil facit cōtra nos. ¶ Ad qntū pono ī quolꝫ appetitu ſenſitiuo ſuū hituꝫ: q̄ dici pōt iuſticia oꝛigīalis. ſicut ī appetitu ſēſitiuo ꝛ ī volūtate pōit hitꝰ tēperātie: lꝫ vnꝰ ſit alio pncipalioꝛ. ¶ Ad ſextū nego ꝙ hmōi hitꝰ nō pñt ſaluare oīa q̄ iuſticie oꝛigiāli aſcribūtur. ꝛ qñ dicis. adā audiuiſſet ſonū diſplicibileꝫ a tonitruo pauōe / vel aſino. dico nō oꝫ. hēbat ſēſꝰ viuaces optie diſpoſitos. nō paſſꝰ fuiſſet doloꝛē a talibus obiectis. videmꝰ ab eiſdē obiectis potētia idiſpoſita doloꝛē patif: quē nō patif potētia bñ diſpoſita. īfirmꝰ cāpanā bene ſonātē audire nō pōt quā iucūde audit bene diſpoſitꝰ. ꝛ palatū īfectū bñs iudicat cibū bonū amarū. ſcōo dicif. ſi talia diſplicibilia audiuiſſet eis bene vſus fuiſſet. ¶ Ad ſeptū vbi dicis / iuſticia origīal̄ ſtetit cū moꝛtali peccato. hic ē multiplex modꝰ reſpōdēdi. Nicolaus lyrañ. geneſis tertio dicit: iuſtitia oꝛigīalis ē gr̄a gratis data: ꝛ nō repugnat moꝛtali pctō. ſꝫ iſtō eſt cōtra oēm ſcholā / lꝫ aliq̄ teneāt (vt ſuperiꝰ diximus) ꝙ iuſticia oꝛigīalis cōpatiaf veniale. ſapiētes agminati ī ſentētijs nō admittūt ꝙ cōpatiatur vllomodō moꝛtale. ſi vnum admiſiſſet plura admiſiſſet. ꝛ ſic ꝑ moꝛtale fuiſſet amiſſa: quod eſt falſum. lꝫ pōt dici gratia gratis data: q2 non eſt gratū faciens: tñ illa gr̄a q̄ eſt iuſticia oꝛiginalis nō admittit vnꝙ moꝛtale. Paulus bꝛugēſis ī additiōe illius textꝰ poſtillatoꝛē caſtigare elaboꝛat ī pmis dicit / lꝫ gr̄a gratis data maneat cum moꝛtali: impoſſibile eſt ꝙ iuſticia oꝛigīalis cū moꝛtali maneat. dicit lꝫ pctm̄ erat ꝑ euā ichoatū: nō erat ꝯſumatū / quouſqꝫ adā cōedit. Inſup. lꝫ adā voluit comedere: anteꝙ comedit / nō erat pctm̄ ī actu īteriori: ſꝫ ſolū ī actu exteriori. lex ꝓhibet manū: nō aūt aīꝫ. dicit inſup tā adā ꝙ eua peccarūt alijs pctis moꝛtalibꝰ: vt ſupbia: tñ pceptum erat de nō comedēdo fructū. q̄lꝫ doctꝰ videt ꝙ diſſuta eſt hec reſponſio. pꝛimū dictū viri repugnat cū vltio ꝛ alijs dictis ſuis lꝫ pctm̄ erat ichoatum ī eua ꝛ nō ꝯſumatū quouſqꝫ adā cōedit: remanet punctū ꝙ eua erat ī moꝛtali ꝛ adhuc ī iuſticia oꝛigiali ꝛ ābo pctō ſupbie peccarūt moꝛtaliter ante comeſtionē. ꝰ incidit ī illud quod in nicholao reꝑhendit. falſū ē q̄ dicit ꝙ ꝯſēſꝰ ī comeſtionē non erat ꝓhibitꝰ. ꝙ adulteriū vel vitiū aliquod prohibet: cōſenſū ī illud vitiū ꝓhibet. lex ꝓhibet tā aīm ꝙ̄ manū: ſꝫ pꝛo animo legis penā nō īfligit. ¶ Doꝛing. in coꝛrectiōe coꝛruptoꝛij (vt ſuis verbis vtar) nititur facere eos cōuenire ī vnū. dicit ꝙ iuſtitia oꝛigīalis multos hꝫ effectꝰ: vnū pꝛincipalē: alios ſecundarios. pꝛincipalis fuit oꝛdinatio voluntatis in deum. ſecundarij effectus ſunt pꝛeſeruatio a ſiti ꝛ paſſionibus ꝛ tranquillitas viriū ſenſitiuaꝝ ad ratiōnē. oppoſitū effectꝰ pꝛicipalis / eſt culpabile. oppoſitū effectuū ſecūdarioꝛum / non eſt culpabile: ſed potius penale. per moꝛtale pctm̄ ceciderūt parētes ab effectu pꝛincipali quia volūtas eoꝛū ad deū fuit inoꝛdinata ſed ſecūdarij effectꝰ nō ſunt ſequuti. dicit ꝙ ita ipſe ſcripſit ī ſētētijs. ¶ Dico. iſte circuit difficultatē ꝛ nō capit nodū argumēti. lepus iacet ī hoc vbi poſtꝙ peccabāt iteriꝰ illa q̄litas q̄ ē iuſticia originalis fuit ablata vel nō: quicquid ſit de effectibꝰ eiꝰ. ſi ſic redit poſitio nicholai. ſi ñ redit poſitio alteriꝰ q̄ ad vnā ptē. notū ē ei qñ peccarūt erāt culpabiles: ſꝫ adhuc nō erubuerūt. ¶ Dico aliter ergo ad argumentum oꝛiginalis iuſticia ſiue ſit qualitas ſuperaddita (ſicut tenet cōis ſchola quam ſequoꝛ) vel deus pꝛeſeruans ſecundum imagiationes pꝛetactas: nunꝙ cōpatif moꝛtale

illas [illegible] aliquid aliud quia omnes non sufficiunt reddere illam tranquillitatem [illegible] ut dicit quod ille [illegible] virtutes [illegible] facilitant potentias illas [illegible] justitia formalis ut quod illa habet reprimere et retrahere appetitum a suo obiecto conformiter ad rectam rationem virtutes [illegible] facilitant [illegible] ad actus virtutis [illegible] semper originalis justitia videbatur excludere neutram virtutis temperantie [illegible] in remedio passionis [illegible]

peccatū.ſed tunc reſtat ſoluere punctū argumēti dico ꝙ primū eua peccauit ab ea originalis iuſticia ablata ē.ſi ꝑmū peccatū elicuit ſubito:ꝑmū inſtans ſui mortalis fuit primū inſtās nō eē iuſticie origialis.ſi pure ꝑtibiliter elicuit mortale: vltimū inſtās nō eſſe illius mortalis fuit vltimū inſtans iuſticie originalis ſꝫ decuit ꝙ nō pateret ad huc rebellio in muliere:vt expimētū caperet an vir deo pareret vel nō.ſi mulier a principio poſt pctm̄ erubuiſſet:adam non comediſſet.adā mox cū conſenſit comedit.ſꝫ quia anteꝙ exteri⁹ comedit in voluntate peccauit:ꝛ quā primū peccauit ſublata eſt ei iuſticia originalis:ſicut de muliere dictū eſt penes hoc ꝙ elicuit actū mortalē ī īſtanti vel ſucceſſiue:cōſeruauit tn̄ deus armoniā viriū inferiorū ad rōnem/quouſqꝫ comeſtio exterior facta ē.ſed iuſticia ante erat ablata. quouſqꝫ actus erat patens/noluit de⁹ penā infligere:patens inꝙ/ꝙtū eſt ex parte actus ſi aliqui fuiſſent pn̄tes.ſecūdo demon erat pn̄s qui nō poterat cognoſcere animū ade deo nō concurrente ſecūdū cōem legem ad hoc quouſqꝫ adaꝫ comedit. Etiam forte multi alij erant demones pn̄tes ꝛ etiaꝫ eua.deus enī ſciebat ab eterno hec omnia futura.ꝙ primum comedit adam (dicit ſcriptura) apti ſunt oculi amborum.cūqꝫ cognouiſſent ſe eſſe nudos conſuerunt folia ficus ꝛ fecerūt ſibi perizomata.hoc eſt.cognouerunt inordinatū motuꝫ membrorum pudibundorū et erubuerūt:qui antea nudi ꝛ honeſte incedebāt:nec plus de mēbris illis erubuerunt ꝙ de oculo vel naſo.nos omnes .4.poſtillator.ꝛ alij duo ī h̄ ꝯuēim⁹ ꝙ nō habuerūt inordinatū motū in mēbri:nec eos puduit ante actualē fructus comeſtionē.ſed ſecūdū poſtillatoreꝫ origīalis iuſticia ſtetit cū mortali ꝯmiſſo Burgeñ. mlta diſſuta dicit.vt patet ex dictis.nō erat ſic exercitatus ſicut Nicholaus interdum tamen addit.aliquid boni ꝛ realiter melius dicit ꝙ nicholaus.ſi doring.velit ſequi nicholaum:patet quid dicere debeat de hoc ꝙ dicit de illo effectu tranquillitatis:hoc omnes concedunt:ꝛ non poterant parentes deum offendere mortaliter/quī erat culpabilitas. ¶ Ecce iuſticia originalis eſt multi boni habitus infuſi voluntati et appetitibus ade:que fuiſſet equalis in omnibus ſecundū intentionem:ſicut ipm originale eſt equale ī quolibet in quo eſt:vt patet per penam equalem omnibus in ſolo originali decedentibus.

Queſtio ſecunda.

Secundo:in loco huius diſtinctionis de peccati originalis q̄litate loquendum eſt: in qua materia et diuerſa et aduerſa īuēio/ et multa confuſa.conabor tamen verbale diſcrimen euacuare ī ꝑmis.ſcōo oñdere ī q̄ ē diſcrimē reale:ꝛ q̄ ꝑs opiniōe mea āplexēda. Nō dico q̄ pars ē vera more multorum tumide loquentium ita me ſemper intelligas.ingenioſorum ſit iudicium poſt examen an partem veram vel veroſimiliorem omni affectione ſecluſa conſequar:iſte laborioſus gabriel huius etatis vir in hac diſtinctione dicit tres eē opiniones:quarum vna eſt magiſtri in vno extremo.ſecūda beati anſelmi priori extrema:quā dicit ſcotum olꝛam et gregoriuꝫ/ſequi.tertia eſt poſitio alex.halēſis media/parte ſecūda.q.122. quam ſequuntur beatus thomas et bonauentura.poſtea nititur illas opiniones in vnum redigere per materiale et formale. video ātiquiores etiam magne fame ita preſentare. ego autem in altera lectura ſecundi putabam aliqua iſtorum eſſe vera:et ſic conſiſtere opiniones.

¶ Nunc autem dico ſicut ſentio:anſelmus/aug⁹. alexander idem in re tenent. Anſelmus dicit in conceptu virginali ca.27.per peccatum quod originale dico aliō intelligitur neq̄o in ipſis infantibus niſi factam per inobedientiam ade iuſticie debite nuditatem per quam omnes ſunt filij ire Anſelmus Aguſti. et doctrina et tempore longe ſequutus/noluit ab eo diſcedere.et dico ꝙ nō diſceſſit:vt poſthac patebit.alexander vocauit carentiam originalis iuſticie debite ineſſe peccatum originale pro formali. ſic beatus Thomas prima ſecunde.q.81.ſed ſunt hic vie realiter differentes vel eſſe poſſunt.in primis poteſt homo imaginari poſtꝙ prothoparentes peccarunt per inobedientiam:iuſticiam originalem amiſerunt vt in diſtinctione precedenti dictum eſt.et cum hoc nulla mala qualitas poſitiua cauſata eſt in carne vel aīa.ꝛ ibi ad primū ei⁹ filiū:ſcꝫ caym: prima imaginatio erit. in caym nulla ē qualitas poſitiua in corpore vel anima q̄ dicitur peccatuꝫ originale:ſed homo genit⁹ vel ei⁹ aīa. Scōa imaginatio eſt qualitas in aīa ꝛ nulla in corpe. Tertia qualitas ī corpe ꝛ nulla in aīa. Quarta ē vna qualitas in corpe ꝛ alia in aīa.primā imaginatione credo verā:ꝛ eſt anſelmi quā ſequi intendo repudiatis tn̄ pri⁹ alijs vijs.ponentē ſcōaꝫ imaginationē nullū lego: bene aūt in tertia. de quarta via inuenio Gandēſem.5.quotli.q.23.ꝛ alios varios ad hoc tēdētes.ſed qꝛ Greg.reliquos vidit: et argumenta contra opinionem oppoſitā laborat ſoluere:ſolū circa eū (vt pl'alitatē euitē) inſiſtam.inuenio ergo Grego.ariminenſem ī hac diſtinctione qui multiplici auctoritate ꝛ diffuſe ſuo more ad hoc tendit.mirū eſt quō Gabriel ille dicat Grego. Anſelmū imitari:ſed ex inaduertentia h̄ poſuit.nec mirū cū ſcripturus multos legerat:ſi hō nō ſemꝑ aduertat. ¶ Modus ergo Gregorij eſt iſte.caro primi parētis:ſcꝫ ade:fuit infecta:ꝛ hec infectio (ſicut dicit adā goddam) erat a comeſtione pomi vetiti:quē reprobat Grego.vir eiuſdē tēpeſtatis/paulo tn̄ poſterior/auctoritate auguſtini libro.4.ꝯtra iulianū dicēt ꝙ hoc erat venenoſo flatu ſerpentis.poſtea (vt ſentētiā grego.paucis cōcludā) dicit pctm̄ originale eē ī aīa. Ratio.eſt culpa:et per ꝯn̄s eſt in aīa.ꝛ cauſat iſta culpa que eſt qualitas poſitiua a carne:hoc eſt:a qualitate infecta que eſt in carne.hoc ſic probat.

vł tal' q̄litas ꝯcreaꝛ aie a dovꝛ acq̄rit ſibi ex actib⁹ ei⁹ ꝛ cāꝛ ī ea ex carne cui adiūgr.ꝑmū ñ pt dici:qꝛ d⁹ ñ creat

aīam vitioſam.nec ſecūdū:qꝛ null⁹ act⁹ ī eſt aīe anteꝙ in illa ſit illud vitiū ſeu originale pctm̄.relinquit ğ tertiū:cū nō appareat quid aliud rōnabiliter poſſit aſſignari ꝓ cā illi⁹ qualitatis. ecce ſecūdū hāc viā fuit vna mala qualitas ī carne ade:ꝛ cōſequēter in oīb⁹ filijs ei⁹.ꝛ illa mala qualitas nō ē pctm̄:qa ē in corpore.ꝛ illa q̄litas gñat qualitatē ſpūalē ī aīaꝫ q̄ ē pctm̄ originale. ꝛ pono analogiā doctorum añ gregoriū ad illud ꝓpoſitū de manu infecta pomū mūdū īficiēte.ſic caro īmūda aīaꝫ mūdā inficit:iuxta illud iob.q̇s pōt facere mūdū de īmūdo cōceptū ſemine? ¶ Contra iſtū modū (q̇ diu erat defenſat⁹ ante gregoriuꝫ/ad quē magiſter videꝛ decliare diſtīctiōe 31. hui⁹ ſecūdi) doctores varij argumētati ſunt aliq̇ bene:aliqui debiliter:quorum ſolutiōes grego.ponit rōnes debiles reliquā.q̇d dicat grego. ad fortiores recitabo:ꝛ ſua dicta īpugnabo ꝛ alias occurrētes rōnes cōtra illū modū ēt adā. ¶ Arguitur ſic.corp⁹ nō agit ī ſpiritū niſi coagēte ſpū vel ſenſu:ꝛ tūc corp⁹ ſolū ꝑtialiter agit potētia cū h̄ coagit ī productiōe noticie vel act⁹ ītellect⁹.modo illa q̄litas ī ſemīe ꝑentū ē extenſa:ꝛ fomes in aīa īextēſa. ¶ Reſpōdit grego.maior ē falſa vniuerſaliter intellecta:lꝫ difficile ſit (inquit) īmo forte īpoſ'e ī alio dare īſtātiā.nō iō tn̄ hoc negādū ē:cū ꝛ ſcti dicāt ꝛ oppoſitū nō pōt ſufficiēter probari.ecce ſolutionē eius.ad hoc dico:ſcti bene intellecti nō dicūt ſicut eis īputat vt reſpōdebim⁹ inferi⁹. ¶ Sic arguo.ex iſto daꝛ occaſio dicendi ꝙ corp⁹ pōt ꝓducere qualitatē ſpūalē in demoneꝫ vel aīaꝫ dānatā:ita ꝙ corp⁹ erit cauſa totalis illius q̄litatis.pꝫ.ſūt apparētiores auctoritates vocales ad hoc ꝙ ad iſtud:ꝛ tn̄ doctores agminatiꝫ ab hoc aufugiūt vt ī diſtīctiōe.44.quarti ſententiarum diximus.btūs aug⁹.12.ſuꝑ geneſim.c.18.ſic dicit.agēs ē ꝑſtāti⁹ patiēte:ꝛ nullū corp⁹ ē ꝑſtātius ſpū ex q̇b⁹ cōcludit nullū corpus agit in ſpm̄. idē tenet boeti⁹ de duab⁹ naturis ꝛ vna pſōa ꝙ nūꝙ corp⁹ pōt eē agēs totale reſpectu actiōis in ſpū recepte.ğ dato ꝙ aug⁹ pōat aliquas auctoritates vl'es q̄ videtur tēdere ī oppoſitū:ille exponēde ſūt ꝑ hoc q̇ō dicit hic in ꝑticulari. ¶ Inſuꝑ hoc mō tenebo tibi ꝙ īfluētia celeſtis agit directe ꝛ īmediate ī animā:ꝛ hēt actionē ſuā ī aīaꝫ ſeparatā ꝛ ī demōes:ꝛ īpellit eos ad ſic operandū ſicut ſenſualitatē quod ſapiētes negant. ¶ Inſuꝑ.dicis nō ē īſtātia niſi in h̄ cāu:ſic dicā in meo q̇cunqꝫ caſu voluero eſt ſola īſtātia.propterea hoc te cōfundit.concedere vnum vbi pꝫ via rōnabilis eundi ꝙ nec in lumine naturali nec ſupernaturali habet ſimile/eſt voluntarie loqui. ¶ Secundo arguiꝛ.ex hac via ſequitur ꝙ quilibet eſſet cōcept⁹ ī duob⁹ pctis origīalib⁹/ī mille/ ymmo in infinitis cathegoreumatice:quod tamen iſte negat ī eadē q̄ſtiōe.ꝙ ſequaꝛ ꝓbo dupl'r.hec qualitas q̄ eſt pctm̄ origīale ē fomes in anima. ſꝫ quicquid ē in anima habet partes.ſed quelꝫ pars illius qualitatis eſt peccatum originale.quod probo.ſi vna medietas ab alia ſepararetur.medietas remanēs eēt pcm̄ origīale.ğ eadē rōe ī ſuo toto.pꝫ de alijs pctis que ſunt actus poſitiui in anima. Secūdo.probo ideꝫ.corpus:hoc eſt qualitas corpori inherēs ꝓducit hanc qualitatē q̄ ē pctm̄ originale ī aīaꝫ.ī primo īſtanti:ꝛ corp⁹ ē agēs pure naturale (vt notum eſt) et anima illius qualitatis ſuſceptibilis.ğ continuo ꝓducit illā qualitatē.nō habet totā actionē ſuā in primo īſtāti:lꝫ ſit agens naturale. ¶ Tertio ſequitur ꝙ vn⁹ habet maius pctm̄ originale ꝙ alter:quod ē falſum.cōſequentiam tn̄ ꝓbo ex dictis iſtius.illa qualitas q̄ ē in ſemine ex feruore coitus/ per eū hanc qualitatē in aīaꝫ generat.ğ vbi ē maior feruor/maior libido/et calidius ſemen/qualitas intenſior ꝓducetur in aīa.ꝛ ſic pctm̄ originale mai⁹:quod erat ꝓbandum. ¶ Quarto arguitur.ex poſitiōe ſequitur ꝙ pōt aboleri pctm̄ originale mere naturaliter ſine applicatiōe ſacramenti.ꝯſequēs ē falſum.ergo et antecedēs.ꝯñam ꝓbo. qualitas in corpore pōt remitti q̄ producit hanc qualitatem in mente.ꝛ ſi remitti pōt:pōt totalit' euelli.ꝛ eodē mō qualitas in mente.per cōtrarium.antiqui circa hanc materiam negabant añs in ſe:ſed bene in ſuo effectu exemplū dederūt. ligetur lapillus ad alam iuuenis pulli.lapillus iſte celerem volatū pulli impedit:ſꝫ creſcente vigore auis ꝛ nō diminuta grauitate lapilli:velocius volat auis ꝙ antea:ſed obex non eſt diminutus ī eēntia. Olꝛā dicit ꝙ pōt remitti cōtra quem infero. ğ poteſt totaliter tolli.oīe finitū ꝑ ablationē finit ī:tādē conſumitur:primo phiſicoruꝫ.iſte gabriel okam pro duce ſequens (vt aſſerit) negat ꝯñam.ꝛ iſta calor naturalis ſucceſſiue diminuiꝛ ſed nō tolliꝛ ad mortē vſqꝫ.miror de īnſtātia ſua.hō nō pōt viuere ſine calore naturali:pōt vtiqꝫ viuere ſine tali qualitate.ğ ſi poteſt remitti pōt totaliter tolli ad non gradum vſqꝫ īcluſiue.ꝯñr loquendo/melius eſt dīe non hēt illa qualitas cōtrariū:ꝛ ſic nō pōt naturaliter corrūpi. ¶ Quīto arguitur.ſecūdū hac viā dubiū eſt an in primo inſtanti quo ꝓducitur in rerum natura habeat pctm̄ originale quod non eſt dubitandū.ꝙ ſequatur pꝫ ſic. multi doctores tenēt ꝙ creatura nō pōt aliquē effectū producere in inſtanti:vt hollzott⁹/roſct⁹ monach⁹/robert⁹ elephait⁹.ergo ꝯñr loquendo manebit anima per inſtans corpus informās ſine peccato originali.quod ē hereticū. ¶ Hoc argumētum non concludit contra virum contra quē arguo.quia ipſe tenet viam aliam (quam credo eſſe veram) ꝙ creatura pōt ꝓducere effectuꝫ in inſtāti.ſed iſtis alijs non eſt diffugium.propterea holkotus ī de imputabilitate peccati reſpondendo ad primum argumentum ſe inuoluit:ꝙ anima in primo inſtanti haberet peccatuꝫ originale:nec capit vnum punctum eorum que dicit. ſed quia pauca vir ille intellexit in ſententijs. eum non impugno.vide illum tu ipe.redeo ad proſequendam poſitionem.

¶ Sexto arguitur.ex poſitione aliorum ſequiꝛ ꝙ adam ꝛ eua habuerūt pctm̄ originale. cōſequēs

conced^t gaeta 12^e q 813 ar 1 q p^m parentes fuer ut pect^m origi^e et negantes hoc dixit parū correcte loqui

eſt falſum.ſolū deſcendētes ab eis concepti ſunt
in pctō originali.ꝙ ſequat pȝ ſic.caro eorū ſuffla
tu ſerpentis erat maxie infecta ⁊ illa īfectio ꝑ te
cauſat qualitatē in anima q̄ eſt pctm̄ originale
aīe eoꝝ ſunt eiuſdē rationis cū animabꝰ pueroꝝ
ergo ſuſceptiue actiōis naturalibus:ſcȝ illiꝰ qua
litatꝭ in corpe. ſi non erāt ſuſceptiue:da obicem
vnde ꝓuenit illa indiſpoſitio in aīa ne corpꝰ pro
duceret hanc q̄litatē in anima. ❡ Septīo argui
tur:ſequitur ꝙ deꝰ pōt ſe ſolo ꝓducere hāc quali
tatē in animā.pȝ.quicquid pōt ꝓducere mediāte
cauſa ſecūda pōt ꝓducere ſe ſolo.hāc qualitateȝ
ī aīa ꝓducit mediante qualitate in corpe.ğ hanc
qualitatē pōt ꝓducere ſe ſolo.producat ğ ſe ſolo
hic pōt dicere pctm̄ originale pōt ꝓducere ſe ſo=
lo ſȝ non pōt ꝓducere pctm̄ originale ſe ſolo .de
ī eē ꝑme ē hec.ꝺ ꝓducit ſe ſolo vel hāc q̄litatē ꝓ
ducit ſe ſolo hec q̄litas nō ē eētialit̄ pctm̄ ori=
giale poſt baptiſmū māet hec q̄litas: ſȝ nō māet
peccatum originale:nec peccatum originale ma
net quod idē ē. ❡ Octauo arguitur.ſequit̄ ꝙ de=
mon vel angelus bonus aſſumēs humanū corpꝰ
habebit pctm̄ originale.ꝯn̄s eſt falſum.ꝯn̄aȝ pro
bo.qualitas illa eſt agens naturale naturalit̄ pro
ductiuū qualitatis q̄ eſt pctm̄ origiale/ quocun=
qȝ noīe vocetur.ğ ꝓducitur vel ī eſſe pcti origia
lis vl̓ ieē q̄litatꝭ. āgelꝰ qlȝ ē ſuſceptiuꝰ cuiuſlȝ ac
cn̄tis cuiꝰ aīa ītellectiā ē ſuſceptiua. ❡ Nono ar
guit̄. ſeq̇t̄ ꝙ ſi deꝰ caperet corpꝰ vniꝰ hoīs ⁊ ani
mā crearet de nouo:⁊ faceret vnū ſuppoſitū : et
nō ꝑ gn̄ationē:ꝙ talis miraculoſe ꝓductꝰ erit cō
ceptꝰ in pctō originali.ꝯn̄s ē falſum.ſoli ꝓpaga
ti ab adam ſunt cōcepti in pctō origiali. ❡ Decio
quicquid eſt in nobis ē actꝰ/ habitꝰ/ vel paſſio:ſe
cūdo ethicoꝝ.pctm̄ origiale nō ē actꝰ:nec paſſio
talis vel ē actꝰ vel actū ꝯſequēs. nō ē habitꝰ.qð
pȝ.vel infuſꝰ vel acquiſitꝰ.nō primū.tūc deꝰ ſe ſo
lo ꝓduceret peccatū origiale.nō acquiſitus ante
omnē actū talis hītus ē ī nobis.gratis diſcedere
ab ariſtotele ⁊ dicere ꝙ plura ſunt ponēda in ani
ma:eſt voluntarie loqui:cum non ē petenda plu=
ralitas ſine neceſſitate.⁊ omnia poſſunt ſaluari
que ſcti ponunt de peccato originali non ponen
do has qualitates more iſtorum doctorum:⁊ cuȝ
hoc concedo extranea:vt patet per argumenta
allata .propterea relinquo illam poſitionem tā=
ꝙ̄ extraneam in theologia ^non admittendam.

❡ Illo ergo modo dicendi relicto: ponam mo=
dum quem credo verum et in hac parte tenen=
dum. Pro quo ponam cōcluſiones. ❡ Prima eſt
non eſt ponenda talis qualitas in corporibus ꝑ=
uulorum ab adam natorum ſicut iſti dicūt.

❡ Secunda ꝯclo.⁊ ſi poneret̄ talis qualitas in
corpore natorum ab adam:non eſt ponenda vl=
la talis qualitas ſpiritualis in anima produ=
cta actione qualitatis exiſtentis in corpore.

❡ Tertia concluſio. peccatum originale nichil
aliud eſt ꝙ̄ carentia iuſticie originalis debite in
eſſe pro tempore quo deberet ineſſe ī illo qui ab
alio habet originem. ❡ Prima concluſio proba
tur.ſi debeat poni talis qualitas in corpore ho=
minis:hoc eſt propterea ꝙ appetitus ſenſitiuus
rationi aduerſatur.ſed hoc nō.quolȝ tali habitu
ī corpore ſecluſo/ ſēſualitas preceps rueret ī ꝓſe
quutione ſui obiecti cōtra rationē cū naturaliter
ducitur ſenſualitas ſuapte natura inclinat̄ ad ꝓ=
ſequutionē obiecti delectabilis ſenſui.⁊ hoc in=
terdū fit cōtra rationē.ita videmꝰ in brutis: im=
mo ſecūdū iſtos ſi leo cōmederet corpus hūanū
vel piſcis in mari:ſuſciperet iſtā malā qualitatē
in corpore.quod patet: iſta qualitas morbida
in corpore hūano eſt actiua.materia bruti ē eiuſ=
dem ſpei cū materia hoīs.materia ē ſubm̄ quali
tatum corporalium ſecūdū iſtū.ğ materia bruti
eſt ſuſceptiua iſtius qualitatis.ğ talis leo poſt co
meſtionē erit ꝓnior ad paſſiōes ſenſus ꝙ̄ aīi: qð
non videt̄ verū ğ inane eſt ponere hītū in corpe
īclinātē ad ꝓſequutionē obiecti delectabilis:ſo=
luto fune quo ligabatur ſēſualitas.ſcȝ iuſticia o=
riginali:appetitꝰ ſenſitiuus ꝓſequit̄ ſuū obiectū
quemadmodū fera diſſoluta ī grauū mox ruit:ſi
cut anſelmus ī de concep.v̓ginali .c.5.dat exem
plū de fera īdomita q̄ ruptis vinculis ſeuit:⁊ na=
uis q̄ dimiſſo gubernaculo ī ꝑicula queqȝ iactat̄
ğ propter rebellionē ad ſenſum nō ē ponenda a=
liqua qualitas in corpore:⁊ ꝑ iſtud pȝ illud quod
ſcribit̄ ad romanos ſeptīo. ſentio aliā legem in
mēbris meis(dicit apoſtolꝰ)ꝺ ē/ in ſenſualitate
mea. ❡ Inſuper .ſi caro ade erat īfecta flatu ſer=
pentis vel morſu pomi(ſicut adaȝ quoddā dicit)
ſtat lȝ erat pulcrū viſu erat corporis infectiuū:⁊
hoc deus preordinauit.ſic ſtat dictū auguſtini et
ade.⁊ ꝑ conſequens greg.cōtra adam nihil pro
bat.ſed cum eſt queſtio facti qualitercūqȝ corpꝰ
ade erat infectum:illa infectio in alijs homini=
bus ſucceſſu temporis erat purgata. ſicut lepro=
ſus generat filium non leproſum/ a lepra declinā
tem:lȝ in parte illi inclinet. tēporis ītercapedie
generatur pulcra proles propterea teneo /nulla
eſt infectio in corpore generantis vel in ſemine
ad ſenſum iſtorum.propterea recte dicit anſel=
mus de conceptu virg.c.6.⁊.7.non magis eſt ſe
men infectū ꝙ̄ ſputum vel ſanguis.non tn̄ nego
quin in aliquo ſemine pōt dari mala qualitas:ſi
ue a progenitorum complexiōe:ſiue ab influen=
tia celi:ſȝ non opinor talem qualitatem qualem
iſti ponūt ī hominū corporibus:vt poteꝙ cor=
pus ade inficiebatur:et qualitas mala ſeminis
eius inficiebat ſeth:⁊ ſimilis qualitas in ſeth in=
fecit filium nepotem ꝓnepotem/ abnepotem tri
nepotem/ et ſic in abyſſuȝ.et pōt fieri argumētū
vel ſemē in ſeth fuit eque infectū ſicut in adā/ et
ſic ꝯn̄r vel inequaliter.ſi ꝑmū:vere nō poſſūt da
re rōnē dicti.ſi ſecūdū:tota illa mala q̄litas vna
die in poſteris fuiſſet ablata. ❡ Secūda ꝯclo pȝ
ex īcōueniētibꝰ q̄ retulimꝰ ad oppoſitū ꝙ corpꝰ
nūꝙ̄ ē agēs totale reſpectu q̄litatis ſpūalis.⁊ in=
telligo īter cauſas ſecūdas.nō ē ſecludēda actio
dei. ❡ Tertia ꝯclo ꝓbat̄ .pctm̄ origiale ē ī rerū
natura oēs ꝑuuli in peccato originali naſcūtur

vt in queſtione ſequēti dicemus. ergo eſt aliquid
poſitiuum vel priuatiuum.dico ꝙ eſt aīa hoīs in
peccato originali nati et non deobligati:ſiue ſen
ſualitas/ nō refert. ſed non eſt qualitas in corpo=
re:qꝛ in corpore nulla culpa eſt.nec eſt talis qua=
litas in mente:nec poteſt dari quid aliud eſt. igi=
tur.hoc patet auctoritate Anſelmi ſuperius alle
gata in de cōcep.virgi.c.27.hoc alexander/ tho.
bona.vocabāt originale pro formali. ❡ Contra
iſtas tres cōcluſiones ſimul argumētoꝝ. ex flatu
ſerpentis fuit infectū corpus primi parētis:vt ſu
perius in hac queſtione allegatū eſt ex beato Au
guſtino. ❡ Item beatus Auguſtinus in pleriſqȝ
locis dicit peccatū originale eſſe concupiſcentiā
carnalē ſeu fomitē/ tyrannū vel viciū ꝯcupiſcibi
litatis vt patet libro ſexto cap.xxviij.cōtra Jul.
ait ſic.Ego tanꝙ̄ valitudinē malā ex origine vi=
ciata ingenitū homini eſſe dico vicium quo caro
concupiſcit aduerſus ſpiritū. et de eodem paulo
poſt ſubdit.ex iſto et cum iſto hominis malo na=
ſcetur homo : quod malum per ſeipſum tam ma=
gnū eſt et ad hominis dāpnationē atqȝ a regno
dei ſeparationē tantū habet obligatiōis/ vt etiā
ſi de parētibus regeneratis trahat̄:non niſi(quē
admodū in illis)ſola regeneratione ſoluat̄: atqȝ
hoc vno remedio ꝓpoſitus mortis a prole pella
tur. Ex quo patet ꝙ peccatū originale concupi=
ſcentiā vocat. ❡ Item primo retrac.cap.quinde
cimo.Cōcupiſcentie reatus in baptiſmate ſolui=
tur: ſed infirmitas manet. cōſtat aūt ꝙ ſolo pctō
quis reus eſt.igitur ante baptiſmū cōcupiſcentia
eſt peccatū. ❡ Ad primū concedo auctoritatem
beati Auguſtini ꝙ corpus ade poterat eſſe infla=
tum. ſȝ illo dato ſucceſſu temporis illa inflatura
poterat curari ī alijs. ꝑ hoc ꝙ proauus meꝰ fuit
venenatus ab aſpide: non eſt in me aliqua infe=
ctio. Ad illas auctoritates palā eſt ꝙ non dicit
peccatū originale eſſe actū cōcupiſcendi.per con
cupiſcentiā oportet intelligere quandā prompti=
tudinē ad peccandū. ⁊ hoc eſt verū. ſenſualitas
ipſa que vocat̄ concupiſcētia eſt pronior ad pec=
candū ꝙ̄ pro ſtatu innocentie : et volūtas eſt na=
ta cōdeſcendere ſenſualitati: propterea ipſa vo=
luntas eſt multo pronior ad peccandū ꝙ̄ erat in
ſtatu innocentie. ꝓpterea loco humani generis
loquitur apoſtolus ad Romanos. 7. video au=
tem aliam legē in membris meis repugnantē le
gi mentis mee et captiuantē me in lege peccati
que eſt in membris meis. infelix ego homo quis
me liberabit de corpore mortis huius? ibi gloſa
Auguſtini ad mortis corpus ꝑtinet vt lex mem=
brorū repugnet legi mentis/ dum caro aduerſus
ſpiritū ꝯcupiſcit. ⁊ tota cauſa eſt:quia frenū cohi
bitiuum ſenſualitatis eſt ablatū. ❡ Ad iſtud pri=
mo retrac.vbi dicit̄/ cōcupiſcentie reatus tollit̄:
ſed infirmitas manet. hec auctoritas eſt magis
pro poſitione quā teneo ꝙ̄ pro eo:ymmo eſt pro
concluſione quā ſuſtinemus et cōtra arguentem.
Quero abs te an tua qualitas tollat̄ quā ponis
in anima et in corpore: vtraqȝ vel altera:et ſi ſic
propenſos vides nos mortales ad multa facino
ra iſtis qualitatibꝰ ablatis:ſicut ingenue fateba=
tur doctor gentiū in loco allegato:et in eodē ca=
pite inquiēs : ſcio enim quia non habitat in me:
hoc eſt in carne mea:bonū.vbi gloſa interlinea=
ris expreſſe dicit in ſenſuali hoīe : hoc eſt in ſen=
ſualitate:que inclinat ad malū. Propterea beatꝰ
Auguſtinus vult dicere: concupiſcentia ante ba=
ptiſmum eſt culpa ⁊ pena:poſt baptiſma eſt infir
mitas ſolū: hoc eſt : pena non culpa. hoc eſt ipſa
pronitas quā dixi . et dico eſſe animā vel homi=
nem: ante baptiſma eſt culpa et infirmitas : poſt
baptiſma pena tantū : non ꝙ aliqua qualitas in
baptiſmo tollat̄ vel aliqua in corpore infundat̄:
licet habitus theologales et morales in illo in=
fundunt̄ ſicut in quarto diximus. ⁊ iſtud etiā pa=
tet per gloſam marginalem ad Romanos quar=
to.ſuper illo verbo : beati quorū remiſſe ſunt ini=
quitates ⁊ quorū tecta ſunt peccata.vbi gloſa di
cit(iniq̇tates)originale peccatū.ſ. fomes pecca=
ti que dicit̄ concupiſcētia/ cōcupiſcibilitas/ ſiue
lex membrorū ſiue languor nature/ ⁊ alijs nomi
nibus.⁊ illa ante baptiſmum culpa eſt pena:poſt
baptiſmū autē pena ⁊ nō culpa:q̄ paruulū habilē
concupiſcere ſed non cōcupiſcere facit : adultum
vero etiā cōcupiſcere: que quidā in baptiſmo re=
mittit̄ ⁊ tranſit ſecundū reatū:ſed remanet ſcðm
actū.hoc eſt.illa ſubſtantia manet.terminus(ac=
tus)ei ſuffragari nō poteſt:qꝛ originale peccatū
eſt habitus in anima ſecundū eos. Et gloſa īter
linearis:ita ſunt in baptiſmo tecta vt vltra nō vi
deant̄ ad penā.recte ſicut in omiſſione pura: vbi
tollit̄ omiſſio per contritionē: ſed omiſſio mane
bit.ſic peccatū originale nō deſinet eſſe:ſed deſi=
net eſſe peccatū originale. ❡ Secūdo arguit̄ cō
tra hanc concluſionē. ſeq̇tur ꝙ infinita ſunt pec=
cata originalia vel ſaltē ſunt plura. ſed hoc repu
taui inconueniēs contra aduerſariū. ergo incido
in illud qð cenſui abſonū. ❡ Preterea: beatꝰ an=
ſelmus quinto capitulo de cōceptu virginali ad
longū deducere nititur ꝙ omne peccatū eſt vnū
purum nihil:⁊ ſolū priuatio iuſticie. ⁊ per conſe=
quens negaret eſſe ſubſtantiā.oppoſitū etiam te
net magiſter. ❡ Ad ſcðm reſpōdet̄. in varijs ho
minibus nō eſt queſtio.eſt niſi vnū ratione cuius
infligitur pena dampni. ad beatū anſelmū/ dicit̄
ꝙ illic tangitur ſolū vnū methaphoricū : an pri=
uatio ſit res priuata.ſȝ de hoc in materia pecca=
torū loqui ꝓpono:licet poteſt hoc ſolui ex his q̄
dixi de tenebris diſtinctione.13.huius. ad magi=
ſtrum dico ꝙ poteſt facile exponi vel negari : ſi=
cut paſſim negat̄ quādo non probat auctoritate
vel ratione ſuā aſſertionē. ❡ Tertio arguit̄. ex
iſta cōcluſione ſequit̄ ꝙ peccatū originale fuit an
te ꝑmū peccatū ade. hoc conſequēs eſt inconue=
niens et hereticū reputaret̄: cōſequētia tamē ſic
arguit̄. hec anima fuit ante primū peccatū ade:
demōſtrando eiuſdē animam,hec aīa eſt vel fuit
peccatū originale. ergo peccatum originale fuit
ante primū peccatū ipſius ade. ꝯſequētia eſt ſillo

gı̄mus expoſitoꝛius in tertia figura. ꝯcluſio eſt falſa: ⁊ maioꝛ eſt vera. ergo minoꝛ eſt falſa: quia nunc non eſt ſermo in inſolubilibus. ¶ Amplius ex iſto ſeqtur ꝙ ſoꝛtes baptizatus / eſſet in peccato oꝛiginali. hoc ꝯſequēs concedere eſt nepharium. ergo antecedēs non eſt ſanū. ꝯſequētiam tamē pꝛobo. quia in eo eſt carētia iuſticie oꝛiginalis / cum debito habēdi eam. ¶ Ad pꝛimū reſpōdetur per ꝓpoſitiones. ¶ Pꝛima eſt. peccatum oꝛiginale fuit ante pꝛimū peccatū ade. hanc pꝛopoſitionē pꝛobat argumentū factū. ¶ Secunda pꝛopoſitio. peccatū oꝛiginale fuit in celo. ꝓbat̃. hec aīa fuit in celo demōſtrādo aīam beati petri vel que fuit eius q̄ iam eſt in celo. hec anima eſt vel fuit peccatū oꝛiginale. ergo peccatū oꝛiginale fuit in celo. eodēmodo cum copula de futuro peccatū oꝛiginale erit in celo. ¶ Tertia pꝛopoſitio. licet ꝯcedamus iſtas de extrinſecis tēpoꝛibus: non debemus ꝯcedere illā de pꝛeſenti / peccatū oꝛiginale eſt in celo: ymmo quodlibet peccatū oꝛiginale eſt in terra vel ī inferno in ſenſu ꝯpoſito. nec illic eſt aliqḋ inconueniēs pluſꝙ hic / malus peccatoꝛ erit in celo: vel magis ad ꝓpoſitum / peccatū omiſſionis erit in celo. ¶ Ultima pꝛopoſitio. peccatū oꝛiginale eſt locatū in celo. illa patet ꝓpter participiū locatū. ¶ Ultimū argumentū inquirit rationē peccati oꝛiginalis. ⁊ licet peccatū oꝛiginale ſit ipſa aīa: non tamen pꝛo qualibet anima ſupponit: ſꝫ pꝛo anima infoꝛmāte coꝛpus vel que coꝛpus infoꝛmauit. connotādo ꝙ aīam habēs fuit genitus ex ꝓpagatione duorum ſeminū deſcendētium ab adam et eua / ⁊ careat iuſticia oꝛiginali / aptus natus illā habere / nec eſt deobligatus ab illo debito. ¶ Adā ⁊ eua pꝛopꝛie nō erat in peccato oꝛiginali. neuter erat genitus ex ꝓpagatione ſeminū. et hoc patet ex vi vocabuli. dicit̃ oꝛiginale / quia ab oꝛigine contractū. ¶ Secundo patet ꝙ chꝛiſtus non cōtraxit oꝛiginale. quia coꝛpus eius non fuit genitū ex cōmixtione duoꝝ ſeminū: ſed ex puriſſimo ſanguine diue virginis. ⁊ hoc eſt ꝙ dicit̃ chꝛiſtus nō fuit in adā ſecundū rationē ſeminalē: ſꝫ tantū ſecundū coꝛpulētam ſubſtantiā. ¶ Tertio patet ꝙ creatus de nichilo vel factus de digito non eſt in peccato oꝛiginali. patet. quia talis non deſcēdit per ꝓpagationē duoꝝ ſeminū: puta viri et mulieris deſcēdentium ab adam. ¶ Quarto ſeqtur ꝙ baptizatus baptiſmo fluminis / flaminis / vel ſanguinis / nō habet peccatū oꝛiginale. patet. qꝛ eſt deobligatus. et per hoc poteſt excludi beata virgo. vel addatur p̄uenta vel aliquid huiuſmodi. ſed de hoc dicemus inferius. ¶ Ultimo patet quomodo oꝛiginale peccatū dicit̃ traductum ab adam in poſteros. qꝛ ſicut oꝛiginalis iuſticia fuiſſet traducta / impꝛopꝛie loquēdo: pꝛo tanto ſcilicet: quia deo infundente quilibet eoipſo ꝙ filius ade habuiſſet eam ſicut pater pꝛius habuerat. ſic peccatū oꝛiginale deo non infundēte iuſticiā oꝛiginalē traducit̃ ab adam in poſteros. ſicut analogiā videmus de arce ⁊ hereditate paterna: que fuiſſet traducta a patre ad poſteros ſi crimē leſe maieſtatis non incurriſſet. ¶ Ecce quid eſt eſſentia peccati oꝛiginalis: ſcilicet volūtas et appetitus ſenſitiuus: pꝛincipalius tamē voluntas. ſed terminus peccatū oꝛiginale non ſupponit abſolute pꝛo talibus rebus: ſed cōnotatiue: ꝯnotādo ꝙ non habeāt iuſticiā oꝛiginalē et non ſunt deobligati ab habēda iuſticia oꝛiginali. ꝓpterea volūtas ante baptiſma eſt peccatū oꝛiginale: poſt baptiſma non eſt peccatū oꝛiginale. ſed nominales non ſunt cōſueti ponere pꝛiuationē eſſe purū nihil quo ad foꝛmale: ſꝫ dicere ꝙ cecitas eſt oculus cecus. hoc eſt vnū methaphoꝛicū ad theologum parū refert. hoc nō obſtāte / opoꝛtet coaptare theologiā methaphoꝛice: non eſt alia difficultas. appetitus ſenſitiuus eſt ꝓnus ad malū / ⁊ ipſa ꝓnitas et cōcupiſcēs / et ꝯcupiſcētia / lex membꝛoꝝ / tyꝛannis / et ſic de talibus. non tamen nego ꝑ hoc habit⁹ bonos ⁊ malos poſſe ſenſualitati inherere: vt in tertio ꝑamplius videbitur. et licet poſt peccatū ade in eo erat carentia oꝛiginalis iuſticie pꝛo tēpoꝛe quo debeat in eſſe: nō tamē erat ꝓpꝛie peccatum oꝛiginale: ſed actuale.

Tertio circa hanc diſtinctionem querit̃: an quilibet naturaliter ꝓpagatus ab adā cōcipiatur in peccato oꝛiginali. Per titulū queſtiōis chꝛiſtus excludit̃. quia non eſt naturaliter ꝓpagatus ex ſemine viri et mulieris: ſed ex puriſſimo virginis ſanguine cooperāte ſpiritu ſancto coꝛpus chꝛiſti plaſmatū eſt. fuit tamen in adā ſecundū coꝛpulentā ſubſtantiā ſicut in abꝛahā. et licet per conceptionē generū etiam femine intelligat̃: ſermo eſt de mulieribus in cōi. quia de chꝛiſtifera virgine erit ſpecialis queſtio ad partē per quā ipſa ſecludit̃. ꝓpterea licet hic hoc non ſpecificarē: ſufficienter eſſet excepta. viroꝝ modus eſt quādo querūt aliquid in difficultate q̄ in modo loquēdi crebꝛiter valet vniuerſale: vel quādo querūt vniuerſaliter ⁊ vniuerſaliter reſpondēt: ⁊ alibi ponūt aliqḋ ſpeciale exceptū: pꝛimū dictū vniuerſale limitare ſꝫ exceptionē ſingularis vni⁹ vel duoꝝ. ītelligūt non obſtante gratia maioꝛis ſpecificationis mētis hoc hic appono. ¶ Ad titulū queſtionis ſcito hebꝛeos dicere paruulos non naſci in peccato oꝛiginali (vt paulus bꝛugēſis genere hebꝛeus ad fidē ꝯuerſ⁹ Romanoꝝ. 5. dicit) veritas tamē eſt in oppoſitū. ¶ Preterea ad queſitum reſpōdetur affirmatiue. ꝓbatur hec cōcluſio per illud ꝙ pſalmographus ſcribit pſalmo. 50. quoniā in iniquitatib⁹ cōcepit me mater mea. vbi ponit̃ plurale pꝛo ſingulari. non eſt ſermo de parētibus dauidis: qꝛ non opoꝛtet ꝙ ipſi peccarēt in actu quo genitus eſt dauid. ſermo eſt ergo de peccato oꝛiginali in quo cōceptus erat. ¶ Secūdo arguit̃ ad idē per illud qḋ ſcribit̃ Romanoꝝ. 5. per vnū hominē peccatū intrauit in mundū et per peccatū moꝛs: ita in omnes homi-

nes moꝛs ꝑtranſit in quo omnes peccauerūt. et in eodē capitulo. per vnius: ſcilicet ade: īobedientiam peccatoꝛes cōſtituti ſunt multi. vbi glo. omnes ſui. et ad epheſeos ſecūdo. eramus naturaliter filij ire ſicut et ceteri. ſed nullus eſt filius ire niſi ꝓpter culpā. et ad Romanos. 15. in adā omnes peccauerūt. hoc cōcluſum eſt in cōcilio miletanenſi. Et Auguſtin⁹ de fide ad petrū. c. 26. firmiſſime tene ⁊ nullatenus dubita omnē hominē qui per concubitū viri ⁊ mulieris cōcipitur: cum oꝛiginali peccato impietati ſubditū moꝛti ſubiectum. et Job. 13. Homo natus de muliere bꝛeui viuēs tēpoꝛe replet̃ multis miſerijs. et dignū ducis ſuꝑ huiuſcemodi adducere eum tecū ad iudicium. vbi Auguſtinus yponē. in reſponſione. 5. reddēs ei cauſam quare in iudiciū adducit̃ ait. q̇s poteſt facere mundū de immūdo conceptū ſemine: ob hanc igit̃ ſolā ſoꝛdē peccati quā traxit: nō de cōiugij bono: ſed de libidinis malo / paruulus bꝛeuis vite plenus iracundie eſt. decidit etiam vt flos: fugitqꝫ vt vmbꝛa: nec ꝑmanet: ac in iudiciū coꝛam dn̄o veniet iudicandus: cui niſi baptiſmi gratia per chꝛiſtū ſubuenerit: peribit de populo chꝛiſtiano. et cum tot erumpnas ⁊ penas patiat̃ paruulus / vt videre eſt: conſequens eſt ꝙ hoc eſt ratione culpe: iuxta illḋ Auguſtini. 3. de libero arbitrio. c. 29. Omnis pena ſi iuſta eſt peccati pena eſt ⁊ ſuppliciū nominatur. et Auguſti. 13. de trinitate. c. 16. dicit: ꝙ nō ſolū ipſa moꝛs ſed omnia huius ſeculi mala / doloꝛes / laboꝛeſqꝫ hominum de peccatoꝛum / et maxime de peccati oꝛiginalis meritis veniūt. oppoſitū eſt hereſis notiſſima pelagij ⁊ iuliani. ergo cōcluſio non eget vlterioꝛe teſtimonio. ¶ Cōtra hanc cōcluſionem arguit̃ ſic. trāſgreſſio ade nō debet imputari ꝑuulo in pctm̄. ¶ Inſuꝑ ſcḋm Auguſtinū de vera religiōe adeo peccatū voluntarium malū eſt: vt nullomodo ſit peccatū ſi non ſit voluntariū. et. 3. ethicoꝝ. ceco quis īpꝛoperabit. modo nulla trāſgreſſio in ꝑuulo eſt volūtaria: cum adhuc velle non habet / nec nolle. ergo nihil ei imputat̃. ergo ꝓbatiōes adducte de erūpnis quas ꝑuulus patit̃ ꝙ ſunt ratione culpe oꝛiginalis ſunt nulle. ¶ Tertio arguitur. bos famē / ſitim / et moꝛtē patit̃ que nō ſunt ratione culpe. ergo eodēmodo eſt in ꝑuulo. ſunt pene naturales omni animali debite. ¶ Ad p̄mū concedo ꝙ ꝑuulus non punit̃ ratione peccati ade: ſꝫ ratione ꝓpꝛie culpe. vnde Anſel. de cōceptu virgina. c. 26. dicit. cum dampnat̃ infans ꝓ oꝛiginali peccato / non dampnat̃ ꝓ peccato ade: ſed ꝓ ſuo. nam ſi ipſe nō haberet ſuū peccatū: nō dampnaret̃. ſimilē ſententiā ponit Auguſtinus in epiſtola ad marcellinū reſpōdendo ad quoddam argumentū pelagij. dicebat pelagius / nulla ratiōe concedit̃ vt deus qui ꝓpꝛia peccata remittit vt imputet aliena. Reſpōdet Auguſtinus: remittit. ſed ſpiritu regeneratis: non carne generatis. imputat vero: nō iam aliena: ſed ꝓpꝛia. auctoꝛitates ſcripture ad hoc ſunt ſatis expꝛeſſe. in pctīs meis cōcepit me mater mea: et ſimiliter de auctoꝛitatibus apoſtoli allegatis. ex hoc patet ſolutio p̄mi / ꝙ peccatum ade non imputat̃ ꝑuulo. ¶ Ad ſcḋm argumentū qḋ aſſumit / omne peccatum eſt voluntariū. diſtinguit̃. vel voluntariū foꝛmaliter ſemꝑ in illo cui imputat̃: ⁊ ſic nego. vel antecedēter voluntariū vel oꝛiginaliter voluntarium: et ſic cōcedo. ¶ Peccatū dicit̃ voluntariū tripliciter. vnomodo quādo actus eſt a volūtate ſponte elicitus vel imputabiliter omiſſus in ipſo cui in ꝑſona imputatur. Secundo modo aliquid eſt volitū in generali. ſicut cū aliquis ſuo ꝓcuratoꝛi dat facultatē negociandi vel aliquid faciendi: volēs ꝙ quicquid ꝓcuratoꝛ geſſerit ab eo appꝛobabit̃ et manebit ſolidū. neutro iſtoꝝ modorum peccatū in quo nati ſumus eſt nobis volūtarium. non p̄mo modo. ꝑuulus non habet actū voluntatis. nec ſecūdomodo dedit cōmiſſionē ade. quia ꝓles non erat quādo ade p̄ceptū de ſeruanda iuſticia oꝛiginali datū eſt. Tertiomodo aliqḋ eſt voluntariū oꝛiginaliter / antecedenter / vel in ſua cauſa: quādo eſt vnum p̄ceptum datū alicui pꝛo ſe et tota ſua poſteritate: qḋ ſi ſeruet poſteritas et ipſe cui in ꝑſona p̄cipitur habebit grandē dominiū et honoꝛē. ſi trāſgrediatur: tam ipſe q̄ poſteritas illo honoꝛe p̄uabitur: ⁊ tam illi q̄ poſteritati ad culpam imputabit̃. ſic eſt hic. iuſticia oꝛiginalis ade cōicata eſt ſeruanda tam ꝓ ſe q̄ pꝛo tota poſteritate: quā ſi amittat: tam ei q̄ poſteritati imputabit̃. modo adā trāſgreſſus eſt. ergo illa trāſſgreſſio ade ⁊ ſue poſteritati imputata eſt. et eſt ſimile: ſi rex daret ſoꝛti et toti poſteritati in feudū a. arcē: cum dn̄io adiacente ea lege ꝙ arcem ſeruaret ab hoſte: ⁊ ſi eā ex ſecoꝛdia amittat: p̄uabitur ſoꝛtes hac arce et dn̄io cū tota ſua poſteritate. ſi ſoꝛtes ſegniter dimicet et ꝑuo inſultu ſe victum reddat / arcē ponēdo in manus hoſtis: iuſtū eſt ꝙ ſoꝛtes cum tota ſua poſteritate ab arce cum dn̄io circūiacente pꝛiuet̃. hoc eſt in policia humana cum cōmittitur crimē leſe maieſtatis: et in bꝛitānia hodierno die obſeruata: ⁊ rationabiliter: ne hoīes ſint ſciſmatici ⁊ ꝯſpiratoꝛes in regē et rempublicā. hoīes magis curant de filijs et ſe q̄ de ſe ſolis. ⁊ ꝓpterea magis abſtinēt a talibus criminibus. ſic eſt de caſu ade cui arx iuſticia oꝛiginalis cōicata eſt: que eum tanq̄ arx pꝛotexit. dominiū grāde erat adiunctū in paradiſo. ſuccubuit modica tēptatiōe: quapꝛopter tam ſe q̄ poſteros a arce et dominio p̄uauit tā in culpam eius q̄ poſteroꝝ. licet analogia non ſit totaliter ſimilis quo ad multa: eſt ſimilis qḋ ad manuductionē ſufficit. poſteritas in illo qui cōmittit in regē non peccat: ſaltē non opoꝛtet: hic autē oppoſito mō. et cā eſt volūtas dei: ſic p̄ceptū dādo cui adā cōſenſit: ⁊ nos interp̄tatiue et antecedenter. ſi ad imaginationē fuiſſet queſitū a quolibet in poſteritate ade an cōſentiret hac lege: adā caperet iuſticiā oꝛiginalē ꝓ ſe et oībus: quolibet inq̄ qui fuit ignarus de euētu futuro arcis ꝑdende: q̄libet noſtrū ꝯſenſiſſet: vel ſaltē q̄libet ꝯſentire deberet: quo ad ſufficiēs ⁊ rationabile p̄ceptū

ſufficit. vel pone ꝙ oēs futuri poſt adā ſine generatione fuiſſent cū adā p̄ſentes deus poterat eis oībus hanc ꝯditionē legis ꝓponere: ſi vellēt capere ita celeſte donū: ſcilicet iuſticiā originalem hoc pacto omnes. ſi adā primā vincat tēptationem. et ſi vincat: oēs culpā ⁊ penā incurrerēt. viſa prudētia ade et virtutibus q̄bus erat a deo p̄ditus oēs ꝯſenſiſſent. quia hoc erat magna cōſequi bona cum dubio paruo de peccato. quis eſt qui nolit de gallia i britanniā ꝓficiſci in pulcherrimo tēpore ⁊ naui ſecuriſſima ⁊ nautis peritiſſimis ea ꝯditione vt totiꝰ inſule eſſet rex: licet eſſet paruū p̄iculū de nauis ſubmerſiōe. certe nullus bona mundi huius diligens. ſed ſic fuiſſet in lege propoſita a deo ade et reliquo populo. igitur vides equiſſime ex parte dei ſumus in peccato originali ꝯcepti: qō nobis imputatur. ⁊ per ꝯſequēs ſi aliqui ante baptiſmū moriantur: ratione originalis culpe hoc cōtingit. ⁊ ſi alios plurimos p̄ſeruet ad vitā corporalē vt eis prouideatur de hoc vicio purgando: opus mīe ⁊ liberalitatis magne eſt. non eſt ſic de cecitate in qua quis natꝰ eſt. qꝛ hec non imputat̄ alicui ad culpā: nec eſt in poteſtate ſua formaliter nec antecedenter ad ſenſum declaratū. ¶ Ad tertiū cōceditur ꝙ vitulus famem et ſitim patit̄. tales pene ſunt vitulo pure naturalē: capiēdo penā ꝓ oī afflictiuo ſiue ex culpa preuia ſiue nō: ſicut nōnunꝙ̄ in vulgari ſermone capimus. etiā tales pene fuiſſent homini naturales ſi deus voluiſſꝫ: ſꝫ aliter ordinauit ex gratia ꝙ per iuſticiā originalem ⁊ remedia data homo eſſet immortalis: et non pateret̄ penas et miſerias vllas. ſed cū paſſus eſt penas abiecta originali iuſticia: concludendū eſt eas paſſus ratiōe culpe et noſtrū quēlibet. ⁊ licet deus culpā remittit: non tamē ſemper penā illius culpe emendatiuā. pena eſt reordinatiua culpe. ¶ Quarto arguit̄. capio ſortē: arguit̄ ſic: iſte non peccauit peccato originali. patet. nunꝙ̄ habuit vnā de p̄ſenti verā ſortes peccat peccato originali. quia ſicut maxime in primo inſtanti quo erat in rerū natura. ſed hoc non: nullū actū habet nec libere omittit. ergo in illo inſtanti nō peccat. ¶ Quinto arguitur. peccatū originale ſortis paruuli vel eſt cōmiſſionis vel omiſſionis. nō primū. nullū actum habet in materno vtero. et cum nō vtitur ratiōe: tunc non poteſt omittere. ¶ Sexto arguit̄. omne peccatū eſt veniale vel mortale. peccatū originale non eſt mortale vel veniale. ergo originale peccatū nō eſt peccatū. cōſequētia tenet in quarto ſcđe. maior ē famata peccati partitio. minor patet. nō eſt veniale: cum ꝑpetuo puniat̄ vt poſt hac dicemus. nec numerat̄ inter mortalia. igitur ¶ Septimo. paruulus cōcipitur in ſua culpa ex dictis. ergo eſt peccatū ꝑſonale et nō originale. ¶ Ad quartū dico ꝙ hec eſt vera: iſte fuit in peccato originali: ⁊ habuit vnā de ineſſe primo veram: ſcilicet in primo inſtanti informationis aīe cum corpore. et ſi idē intelligas per hanc iſte peccauit peccato originali / iſte peccat pctō originali: illa eodēmodo eſt concedenda. ſi per peccauit intelligas actū elicitū a paruulo vel libere omiſſum in eo: nego ꝙ iſte peccauit peccato originali. ⁊ ſic capto vocabulo / ꝯcedo ꝙ aliquis iuſte punitur a deo qui nunꝙ̄ peccauit. ſed nunꝙ̄ punitur ſine peccato theologice ⁊ ad rem nō eſt difficultas in argumēto vti vides. ¶ Ad quintū dicitur ꝙ neutrū eorū eſt. ¶ Ad ſextū pariforma negat̄ illa maior. optꝫ addere originale: qō vſitate ſub neutro aliorū membrorū includitur. conuenit cū mortali in multis / ꝙ grām nō cōpatit̄ / ⁊ ei debetur pena eterna ſicut mortale. ſi q̄s velit propterea ipſum vocare mortale: dico de noībꝰ nō eſt luctandū. ¶ Ad ſeptimū cōcedo antecedēs: et diſtinguo ꝯſequēs / ꝙ eſt peccatū ꝑſonale. vnus ſenſus eſt / eſt pctm̄ qō ꝑſona ꝯtrahit vel in quo ꝑſona naſcit̄: ⁊ ſic ꝯcedo ꝙ ē pctm̄ ꝑſonale. vel i hoc ſenſu ꝙ ab actu elicito vel omiſſo eliciat̄: ⁊ ſic negatur. ad libere actū eliciendū vel imputabiliter omittendū req̄ritur diſcretio: que nō eſt in paruulo. ſed ꝯcedēdo ꝙ nō eſt ꝑſonale hoc mō: nō ſequitur ꝙ eſt originale. ¶ Vides quonā pacto oēs ſumus nati filij ire. ⁊ per ꝯn̄s ſumꝰ nati: hoc eſt: cū primo ꝯcipimur naſcimur in rerū natura: primo cum pctō originali. ⁊ qꝛ ab īeunite etate ī illo naſcimur: vocatur originale. vel qꝛ in ꝓthoplauſto iſtud incurrimꝰ: originale vocatur. ⁊ per ꝯn̄s originale eſt nobis culpa: ⁊ nō ſolū pena. eſt tn̄ in nobis pena culpe actualis p̄mi parētis. ⁊ Auguſtinus ſcđo libro de baptiſmo ad marcellū ait: peccatū habitās in membris nr̄is ſic eſt pctm̄ vt ſit pena pctī. idē ponit magr̄ di.32. huiꝰ: ꝙ ſit cauſa culpe nemo dubitat. ¶ Alteriꝰ ſumꝰ ꝯcepti ſolū ī vno pctō originali: lꝫ p̄poſitiuꝰ ⁊ altiſiodorꝰ oppoſitū tenuerūt. magiſter tenet oppoſitū diſtinctione.33. huius: quē doctores agminatim ⁊ rōnabiliter in hoc ſequunt̄ ſicut ſuperius diximus. in iniq̄tatibus meis ꝯceptꝰ ſum. plurale capitur loco ſingularis more ſcripture que dicit: iſti ſunt dij tui iſrael: et tamē ſolū fecerunt vnū vitulū. ſicut ſingulare pro plurali ponit̄: vt Numeri.xxj. Aufer a nobis ſerpentē: ⁊ tamen populus intelligebat de ſerpētibus quos patiebat̄. ¶ Vlterius oſtendimus quomodo iuſte ꝯcipiamur in peccato originali vt ꝓlixius in ſolutione ad ſecundū oſtendimus: et id ꝓlixius ex induſtria vt rationabilitas illius oſtendatur. ¶ Ex illlo patet admiratiue heretici nō debebāt in talibus ſophiſmatibus ꝯfidere / non peccat qui creat / non peccat qui generat per quas igitur rimas inter tot p̄ſidia innocētie intrat peccatū. ¶ Amplius: ſequit̄ ꝙ homo creatus nunc in puris naturalibus ſine iuſticia originali nō hꝫ pctm̄ originale lꝫ careat iuſticia originali. rō nō eſt obligatꝰ eā hēre ſicut nec ip̄e baptizatꝰ. ſꝫ ſecūdus ē deobligatꝰ a debito iuſticiā originalē habēdi ꝑ hoc ꝙ ē baptizatꝰ et grām baptiſmalē hꝫ vel habuit: qꝛ ſi in mortali baptizatus fuerit: adhuc manet in originali.

Quarto q̄rit̄ circa hāc diſtīctionē An btā dei genitrix fuit ꝯcepta in pctō originali

Hec q̄ſtio vtrinqꝫ defenſores hꝫ. Propterea rite de hoc peccato loquens Baptiſta ipſam comparat / vel queſtionē hanc potius nexibus lororum Gordij: vel errori paſiphaeo: inquiens. Sed qꝛ longeuam fecit diſcordia litem. Aſſimilemqꝫ iugi loris que Gordius olim. Nexuit: atqꝫ Iouis phrygij ſuſpēdit ad aram Dedaleeqꝫ domus errori Paſiphaeo. Cōceptus ne ſacer fuerit vel ſor de patna Illitꝰ: Ita ꝙ tāta eſt ꝯtrouerſia īter religioſos in hac q̄ſtione ꝙ pro loco dyaletico locum nō inuentū ab Ariſtotele nec a philoſophis introduciūt / locū ab iniurijs. ¶ Pro reſponſiōe ad queſtionē. ponā aliquas ꝯcluſiōes. ¶ Prima. Deus poterat beatā virginē p̄ſeruare a peccato originali. ¶ Secūda cōcluſio. Ipſa poterat ſteтiſſe in peccato originali per vnū inſtās. ¶ Tertia concluſio. Ipſa nunꝙ̄ erat in peccato originali per inſtans vel tēpus. et per ꝯſequēs nō erat concepta in peccato originali. ¶ Prima ꝯcluſio patet. Deus pōt facere omne illud qō nō claudit cōtradictionē (quia apud deū nō eſt impoſſibile omne verbū) ſed chriſtiferā virginē nō fuiſſe conceptam in pctō originali non includit contradictionē. igit̄. ꝯn̄s tenet cum maiore. Et arguit̄ minor. humanitas chriſti eiuſdē ſpeciei cum beata virgine nō erat ꝯcepta in pctō originali: vt ꝓlixe deducit Anſelmus in ſuo libro de ꝯceptu virginali: nec vnꝙ̄ de hoc dubitatū eſt apō doctores ¶ Scđa ꝯcl'o eſt alibi ꝓbata. ¶ Difficultas eſt ergo ꝓbare tertiā ꝯcl'onē. Nec ꝯtra aduerſarios ſcirē illā efficaciter deducere ſecluſis determinationibus patrū: ⁊ in primis adducā rationes cōterranei hanc ꝯcluſionē etiā tenētis. Sic arguit. perfectiſſimꝰ mediator habet ꝑfectiſſimum actū mediandi poſſibilē reſpectu alicuius ꝑſone pro qua mediat. ꝰ xp̄s habuit ſic reſpectu. ⁊ ꝯſtat ꝙ reſpectu nulliꝰ habuit excellētiorē q̄ꝫ reſpectu Marie. igit̄ reſpectu eius habuit ſic ꝑfectū actū mediandi. Nō eſſet autē hoc verū ſi nō p̄ſeruaſſet eā a pctō origīali. qō pꝫ Tū qꝛ nō ꝑfectiſſime placaſſet trinitatē niſi preueniſſet oēm nouā offenſam. Perfectiꝰ enim placat̄ offēſus ſi oīs alia offenſa precauet̄ q̄ꝫ ſi iterꝫ offendat̄: ⁊ poſtea ꝓ toto placat̄. ¶ Cōſtat autē ꝙ deꝰ offendit̄ in culpa originali quā ꝯtrahit aīa. Tū qꝛ ꝑfectiſſimꝰ mediator meret̄ ammotionē oīs pene ab eo quē recōciliat Sed culpa originalis eſt magna pena: īmo maior vt dicit q̄ꝫ carētia viſionis diuine. igit̄ ⁊c. Tū qꝛ xp̄s īmediatiꝰ fuit reꝑator ab originali q̄ꝫ actuali: qꝛ neceſſitas īcarnatiōis xp̄i cōiter aſſignatur ex pctō originali. Sꝫ ſupponit̄ cōiter ꝙ ipſe ita fuit mediator ꝑfectꝰ reſpectu Marie ꝙ p̄ſeruauit eā ab omni actuali. igit̄ ⁊c. Tū quarto: qꝛ perſona recōciliata nō ſumme obligat̄ mediatori niſi ab ip̄o ſummū bonū habeat qō pōt ꝑ mediatorē habere. Sed innocētia iſta: ſcꝫ p̄ſeruatio a culpa ꝯtracta vel ꝯtrahēda: poteſt haberi per mediatorē: ꝰ nulla ꝑſona ſumme tenebit̄ xp̄o vt mediatori ſi nullā p̄ſeruauit a pecato originali. ¶ Has rōnes in hac diſtinctiōe refellit Gregorius dicēs. ꝙ illud ān̄s nō hꝫ maiorē euidentiam q̄ꝫ ſi diceret̄: ꝑfectiſſimꝰ mediator hꝫ reſpectu cuiuſlibet ꝑſone ꝓ qua mediat ꝑfectiſſimū actū mediandi: vt clarū eſt: ⁊ ſic ſcđm illū modū arguēdi probaret̄ ꝙ etiā oēs alios xp̄s p̄ſeruat ab originali a pctō: qō nō ē dicēdū. ¶ Preterea: iuxta ſecundā ꝓbationē deduceret̄ ꝙ btā virgo fuit etiā preſeruata ab oī pena tēporali corporis ⁊ aīe: et ab ip̄a etiā corporali morte: qō vtiqꝫ eſt falſum. et ꝙ ita deduceret̄ clarū eſt. ¶ Itē ſcđm tertiam ꝓbaretur ꝙ plures alios p̄ſeruauit a culpa originali: qō tamē nō dr̄ ab aliquo doctore. ptꝫ deductio. nā xp̄s: vt ait: fuit reparator īmediatius reſpectu originalis q̄ꝫ reſpectu actualis pctī. et per cōſequēs q̄ꝫ reſpectu actualis mortalis: ⁊ ſatis cōmuniter credit̄ ꝙ plures alios p̄ſeruauit ab oī actuali mortali: vt Ioannē baptiſtā ⁊ Hieremiā: q̄ fuerūt in vtero ſctīficati. igit̄ ⁊c. ¶ Ampliꝰ. ſcđm quartā p̄mo ꝓbaretur ꝙ btā virgo in p̄mo inſtāti ſue ꝯceptiōis fuit btā. qm̄ ⁊ tale bonum potuit habere per chriſtū mediatorē: ⁊ ſimiliter ꝙ fuit in corpore glīficata: q̄ falſa ſunt. Fateor: iſte rōnes nō ꝯcludūt: ſunt tn̄ ſuaſiōes ſcđm materiā ſubiectam: nec plene euacuat p̄mū argumentū rn̄dēs: qꝛ nō eſt ſimile de tota multitudine: ⁊ de vna ꝑſona. nec ſufficienter rn̄det ad ſcđm argumentū: qꝛ multū refert vt ītelligēti ptꝫ: inter penā ⁊ culpā. ¶ Nūc aliquas ꝑſuaſiones ad eandē ꝯcl'onē introducā. ⁊ arguitur ſic. p̄mo ꝑ vnā regulā qua vtitur btūs Auguſtinꝰ. de aſſumptiōe corporis btē virginis. Quicq̄d eſt honeſtatis ⁊ decētie: hoc eſt dei matri attribuendū vbi nō ꝯſtat de oppoſito: per hoc ꝓbat ip̄e xp̄ifere v̄ginis corpus nō fuiſſe incineratū: ſꝫ ip̄am fuiſſe aſſumptā in corpore et anima. appono minorē: ſꝫ decētius eſt attribuere btē virgini ꝙ ip̄a nō erat ꝯcepta in pctō originali. Qō ꝓbo: qꝛ ſi nō decētius: hoc eēt / qꝛ eēt cōtra ſcripturā canonicā / vel ꝯtra determinationes ſctōrū nos obligātiū / vel qꝛ ip̄a ꝑ hoc eq̄parabitur xp̄o: vel xp̄s tūc nō paſſus fuiſſet pro ea. Iſte ſūt potiſſime rōnes aduerſarioꝝ: ſꝫ hoc nō: quia ad illa et ad alia reſpondebitur: ergo ſi ſufficienter reſpondeatur / minor eſt vera. ⁊ per conſequēs ꝯcl'o eſt ponēda. ¶ Scđo arguitur ad idē Decuit filiū honorare matrē: ex cuiꝰ ſolo corꝑe ſine ſemine viri corpus aſſumpſit: qꝛ hoc eſt de p̄cepto legis parētes honorare. ⁊ Actuū p̄mo. Incepit Ieſus facere et docere. et hoc qō docuit alijs erga ſuos parentes decens erat ꝙ in ſe practicaret: non dico ꝙ ad hoc tenebatur ſicut aliqui inſulſi aſſumunt ꝙ chriſtus tenebat̄ ad illō: quod eſt hereticum. Chriſtus eſt deus. et ad nihil tenebatur diue virgini. Unde in miraculo in chana galilee dicebat. q̄d mihi ⁊ tibi mulier: ac ſi dixiſſet: meū eſt iſtud facere: et ad tuam partē domus hoc non competit. Non obſtāte decuit pro tenera virgine et ſua matre ꝙ paruiſſet: nec quicꝙ̄ ei negaſſet. et propterea congruentia ſufficit.
¶ Tertio arguitur per multa miracula que fiūt et in mari ⁊ in terra pro celebrando feſto conce=

ptionis diue virginis. ¶ Ad hoc reſpondēt aliq̄
eorum dicentes: patet intuenti eorum ſcripta: ꝙ
non ſunt miracula: ſed adinuenta a ſatore mali-
cie: ſcilicet diabolo qui eſt mendax ⁊ pater eius:
ad ponendum ſciſma inter religioſos.
¶ Hec reſpōſio nihil valet: ſi ipſi quieſcerēt ſciſ-
ma nullum foret. et ipſi ſunt cauſa illius clamo-
ris: ſed veſtigio dicēt mihi non poſſunt reniten-
te ſcriptura ⁊ eorum doctoribus. hoc non valet.
oppoſite partis viri idem dicerent: et cum hoc
ſcriptura nulla eſt pro eis: vt videre poſſunt: ⁊ cō
ſtabit ex dicendis. De doctoribus pudet loqui.
multi eorum magis ſunt doctrine vel dictis po-
tius ſuorum doctorū addicti ꝙ̄ famatiſſimis ſan
ctis patribus pariter et eruditiſſimis: dummo-
do manuteneant ſuos: non eſt eis cure quid ſen
ſerit Ariſtoteles in naturalibus vel Auguſtinus
in ſacris eloquijs: eorum doctores ſi ſuperſti-
tes forent rationi acquieſcerent. ¶ Quarto ar-
guitur. Eccleſia celebrat feſtum conceptionis di
ue virginis. ergo ipſa fuit concepta ſancta. quid
abſurdius ꝙ̄ eccleſiā celebrare in honore alicuiꝰ
pro tempore quo non erat ſancta? Non valet con
fugere ad natiuitatem: quia illud eſt vnum aliud
celebre feſtum ad partem. Nec valet iterum cur-
rere ad tempus quo ipſa erat ſanctificata in vte
ro: quia tunc deberet dici feſtum ſanctificationis
in vtero. Nec valet currere ad conceptionē virgi
nis extra vterum: quia hoc eſt coincidere cum
natiuitate. ¶ Quinto arguitur ſic. Iſta eſt deter
minatio ſacre facultatis parrhiſieñ: Ita ꝙ qui-
libet bacchalariorū et doctorandorū in theolo-
gia eſt obligatus iurare tenere illam doctrinam
ꝙ beata virgo non erat concepta in peccato ori
ginali. hoc Colonie etiam concluſum eſt.
¶ Sed dices. articuli parrhiſienſes et colonien
ſes non pertranſeunt Rhenum et Sequanam:
immo non vagantur per illas vniuerſitates: q2
non erant editi ab epiſcopis: ſed a facultatibus:
que non habent obligare non ſubiectos.
¶ Cōtra. ſaltē ſequitur erit magna preſumptio
pro hac parte: cum ſapientiſſimi ſenatus pro iſta
parte ad longos annos ſincere / et immobiliter
ſteterūt. ¶ Sexto arguitur. Conciliū baſilien-
ſe hoc concluſit. dicis: illud cōcilium peperit ba-
ſiliſcum. Contra: iſtud erat cōcluſum ante ſciſma
in concilio. ¶ Septimo arguitur. Sixtus quar-
tus conceſſit indulgentias celebrantibus conce-
ptionem diue virginis. ergo eſt cōtradicere ma-
ximo pontifici negare ꝙ beata virgo erat conce
pta in gratia. Sed dices ſicut dicunt. non diffini
uit hoc pontificaliter et ſic aberrare poterat: et
multi meliores eo dicunt ante eum nō diffiniue-
runt. Iſtud non valet. non eſt veriſimile ꝙ ipſe ſo
lus ſuo nutu hoc concluſit: ſed concilio fratrū du
ctus: cum inuocatione ſpiritusſancti. Secundum
dictum nihil valet: locus a non concludere nega
tiue eſt nullus: multe veritates ſucceſſu temporū
patefacte ſunt de quibus nullam mentionē ma-
iores eorum fecerūt: nec de ſanctimonia loquen
dum eſt: quia ſic diceres de quacunq3 determina
tione alicuius pontificis / ꝙ ipſa eſſet nulla: quia
dicam petrus non cōcluſit hoc: quo nullus alius
adhuc maximus pontifex ſurrexit ſanctior.
¶ Alias ſuaſiones multas adducere poſſumus:
ſed non cōducit: quia iſte ſunt potiores que mee
menti occurrunt. inter reſpondendum ad ratio-
nes aduerſariorū aliqua dicā. ¶ Sꝫ contra iſtā
concluſionē arguitur ſic. Romanorū tertio. Om
nes peccauerunt. ⁊c. Et Romanorū quinto. Per
vnum hominē peccatum intrauit in mundo. Et
Auguſtinus quinto libro. cōtra Iul. Omnes ho
mines vulneratos eſſe pctō prothoplaſti Apo-
ſtolus approbat cum dicit. Omnes enim pecca-
uerunt / et egent gratia dei: et tamen ibi de beata
virgine nulla fit exceptio. et in libro de natura ⁊
gratia: Et recitatur a magiſtro diſtinctione ter-
tia tertij libri. Si omnes ſancti et ſancte cū hic
viuerent interrogati fuiſſent: an peccatum habe
rent: omnes vna voce clamaſſent. Si dixerimus
quia peccatum non habemus ipſi nos ſeducimꝰ:
et veritas in nobis nō eſt. Et Gregorius duode-
cimo moraliū. Nullus ſine peccato fuit: niſi ille q̄
in hoc mundo venit ſine pctō. et pſalmo duode-
cimo Hieronymus. vnica eſt aīa chriſti: q2 ſola
ſine peccato. et Luce ſecundo. Ambroſius dicit
quod enim ex te naſcetur ſanctū: ſolus enim per
omnia eſt natus de femina ſanctus dñs Jeſus.
Et pſalmo tertio. Omnes filij hominum corru-
pti: et abhominabiles facti ſunt: nō eſt qui faciat
bonum vſq3 ad vnum. et Auguſtinus de fide ad
Petrum Firmiſſime tene: ⁊ nullatenus dubites:
omnem hominē qui per concubitum viri et mu-
lieris cōcipitur in originali peccato naſci: impie-
tati ſubditū: mortiq3 ſubiectū: ⁊ ob hoc naturali
ter naſci ire filiū. De qua dicit apoſtolus. eramꝰ
aliquando natura filij ire: ſicut et ceteri. De qua
nullus liberatur niſi per gratiā et fidem dei ⁊ ho
minis Jeſu chriſti. ¶ Sed he auctoritates non
mouēt. Sacre littere patiunē expoſitionē ⁊ mul
tum fidei patribꝰ i his expoſitionibꝰ exhibere: ⁊
merito: ſolemꝰ. ad ſcripta patrū ḡ reſpōdere ſuffi
ciet. Et iſtos patres in oppoſitū adducā. et ꝯſe
quens dicere oportebit eos ſibi ꝯdixiſſe. ⁊ ex ꝯſe
quenti nullā fidē eis eſſe dandā. vel oportet ite-
rum eos exponere. Dicit enim Auguſtinus in li-
bro de natura ⁊ gr̄a. ꝙ hac virgie excepta ſi oēs
ſcti ⁊ ſancte cōgregari poſſent: ⁊ q̄rerēt ab eis: an
peccatum haberent / quid poſſunt rñdere: niſi ꝙ
Joannes ait: Si dixeremꝰ ꝙ peccatum nō habe
mus nos ipſos ſeducimus: ⁊ veritas in nobis nō
eſt. ergo Auguſti. aſſerit virginem ois peccati ex
pertē. Et iteruꝫ cum de peccatis agitur de virgi
ne Maria nullā prorſus intēdo mentionē agere
ſcimus enim tm̄ gr̄e ad vincēdū ex omni pte pec
catum illi fuiſſe collatum: ꝙ illum meruit parere
quem conſtat nullum habuiſſe peccatū. Et q̄ p3
qō negat eā vnꝙ̄ fuiſſe i peccato. Et in ſecundo
ſermone de natiuitate eiuſdem ſuper illo verbo
angeli. Aue gratia plena: dicit. quid iuſtitie: quid

ſanctitatis hec virgo indigere potuit: que effica-
cis ad oīa gratie plenitudinē accepit: aut ꝙ̄vnꝙ̄
in eius aīa vel corpore locus potuit. inueniri pec
cati: que ad inſtar celi continentis omnia: ⁊ teplū
domini eſt effecta. hec eſt domꝰ: de qua ꝑ Salo-
monem dicitur. ſapientia edificauit ſibi domum
hanc ꝑfecto domū diuina ſapientia edificauit.
De qua carnem aſſumeret. cui nullus patriarcha
rum: nullus prophetarū eſt cōferendꝰ. Nec mirū
ſi hec virgo puritate / cunctorū celſitudinē tranſ
cendit mortalium: cum partu oim merita exce-
dat angelorū. Itē magis exprimit hoc btūs Hie
ronymus ſuper illud pſalmi ſeptuageſimi ſepti
mi. Deduxit eos i nube diei: ⁊ tota nocte i illumi
natione ignis. vbi dicit Hieronymus ꝙ per illā
nubem poſſumus intelligere ſanctam Mariam.
illa enim nullo humano pōdere ꝑgrauata ſemp
fuit in die: et nunꝙ̄ in nocte: ⁊ ſemper in luce: ⁊ nū
ꝙ̄ in tenebris Ex quo patet ꝙ tam de mente Hie
ronymi ꝙ̄ de mente Auguſtini fuit ꝙ virgo Ma
ria non ſolum ab actuali ⁊ veniali: ſed etiam ab
originali peccato fuit per gratiam preſeruata. Nā
Auguſtinꝰ dicit ꝙ nullus preter ipſam potuit di-
cere nullum habuiſſe peccatum: ⁊ ꝙ vicerit ex oī
parte peccatum: ⁊ ꝙ nunꝙ̄ in eius corpore vel a-
nima locus potuit inueniri peccati. Beatus vero
Hieronymus dicit ꝙ ipſa nunꝙ̄ fuit in nocte pec
cati: ſed ſemper in die gratie: ⁊ nunꝙ̄ i tenebris:
ſed i luce. ergo ab omni pctō fuit preſeruata. Ex
his p3 ꝙ iſti ſācti exponūt ſe in vno loco de hoc
quod dicunt in alio ¶ Sed dicis / ꝙ i iſtis aucto
ritatibus loquuntur de peccato actuali. Et ego
dico de quolibet peccato. cum nullum excipiat:
⁊ peccatum originale eſt pctm̄ ſimpliciter ſcđm
Anſelmum: ⁊ veritatem. ¶ Vlterius ex iſto pa-
tet ad minus oportet dicta iſtorum exponere ſe-
cundū rationē: ⁊ tūc erūt ꝓ cōcluſione noſtra. vl̄
dicere ꝙ exponunt ſe in iſtis locis vltimis in qui
bus ē ſpālis mētio de beata virgine: q2 ſpeciale
reſcriptum derogat generali: vt patet extra: de
reſcriptis. Et ſic iterum habebitur concluſio.
¶ Tertio dicitur ꝙ iſti patres nullo pacto cogi
tarūt an beata virgo eſt cōcepta in peccato origi
nali vel ne. Propterea loquebantur de his que
cōmūiter contigebant. ſi occurriſſet eis in mentē
nō vmbratice: ſed lucide ſuas ſententias: ſicut in
multis alijs materijs deprompſiſſent. ¶ Quar
to dicitur propter auctoritates ſcripture ⁊ alias
ꝙ ſecundum legem communem quilibet ꝓpaga
tus per commixtionē duorū ſeminū eſt conceptꝰ
in peccato originali: ſed nulla lex ē vel pauce ſūt
leges extra legem nature que nullam patianē in
ſtantiā: ſed beata virgo erat preſeruata ab illa le
ge: ⁊ hoc rationabiliter. ſi Joannes baptiſta et
Hieremias erāt ſanctificati in vtero: quāto for-
tius debeat mater chriſti eſſe ſanctificata i ꝑmo
inſtāti: ſicut videmꝰ i legibꝰ poſitiuis ꝙ cōditor
legis diſpēſat ꝓ rōnabili cauſa i aliquibꝰ pſōis
vt p3 de Heſter a pō Aſſuerū: ⁊ i alijs legibꝰ poſi
tiuis regū. ¶ Inſup: imperator nō ē obligatꝰ legi-
bꝰ: nec īperatrix: nō beata virgo ē īperatrix to-
tius mūdi. ḡ neſcis eam coarctare legibus cete-
rorū: ſi bene de ea iudices. ¶ Secundo arguit.
beatus Bernardꝰ ad canonicos Lugdunēſes:
(vt p3 i iſta epiſtola) cōcedit eā eſſe cōceptā i pec
cato originali: nec feſtū cōceptiōis eſt celebrādū
Idē tenēt multi ſancti patres. patet de doctore
ſeraphico: ⁊ de doctore ſancto. ḡ tenere oppoſi-
tū ē cōtradicere ſanctis: ⁊ dicere ꝙ ipſi i hoc pec
carūt. Multi alij ad hoc poſſunt itroduci. ¶ Cō
detur cōcedendo ꝙ hoc dicat beatꝰ Bernardus:
ſed Thomas tenuit hāc cōcluſionē diſtinc. 44.
primi ſententiarū q̄ſtione pria in ſolutiōe ad ter
tiū. Et doctor ſeraphicus duas poſitiōes ꝓbabi
les i hac materia recitat dās modū ſuſtinēdi hu
ius cōcluſionis ꝑ argumēta viroꝝ q̄ eū preceſſe-
runt: licet magis declinauerit i cōtradictoriū hu
ius cōcluſionis. Non reprobat modū celebrandi
de cōceptione multum ſobrie (ſuo more) in hac
parte loquutꝰ eſt. ¶ Pro oibus iſtis negent pe-
de fixo: ⁊ tot quot adduxeris: ⁊ ꝙ non volunta-
rie loquar patet. multe erant opiniones in diebꝰ
beati Auguſtini celebres q̄ nunc in nichilū con-
uerſe ſunt tanꝙ̄ inopinabiles: ⁊ tu colligis mihi
Joannē Andream ⁊ ei ſimiles in iure ⁊ alios cō
cionatores ⁊ hyſtoricos qui parū eratis i theolo
gia conſumpſerunt: ac ſi ex multitudine populi
ſtaret victoria belli: ⁊ non ex virtute eius / qui de
celo ē: cuius oppoſitū ſenſerat magnanimꝰ Ma
chabeus. Hec concluſio ex fōte puriori (vt ex ꝑ-
miſſis patuit) collecta eſt ꝙ̄ oppoſita. nō habe-
mus in ſchola modū negare doctores ſcholaſti-
cos oēs q̄ ſcripſerūt ꝑ arguit ſic: vt ita loquar:
qn̄ noſtre poſitiōi cōtradicūt. tm̄ auctoritatis ha
bent quantū eorū ratiōes valēt. hoc pat3 apud
eos q̄ ſcholā parrhiſieñ viſitarūt. ¶ Inſup. nul
lū iſtorū famatū dabis quin illū ab aliquo poſte
riorū (et merito crebro) tibi oñdā īpugnatuꝫ De
beato Bernardo ⁊ ſimilibꝰ: ⁊ de his magnis pa
tribus quorū aliq̄ erāt ſcholaſtici: dicāt ꝙ eoꝝ ſē
ctimonie nō obuiat errori intellectu. ¶ Nō con
cedo more multoꝝ ꝙ patres tenētes cōtradicto
riā peccarūt: eo ꝙ nimis leuiter aſſeruerūt aliq̄d
ad quod nō habuerūt motiua. Dico ei ꝙ motiua
habebāt ſufficiētia: ⁊ ꝓ illa tēpeſtate habebant
ignorātiā iuincibilē. nūc aūt q̄ teneret cōcluſio-
nē eoꝝ / male ageret ⁊ haberet errorē vicibilem
q̄ a toto nō excuſat: ſtat ꝙ quis volēdo aſſentire
falſo: vel falſo volēdo aſſentire tantū mereat ſi-
cut volēs aſſētire vero: vtraq3 ps habuit iuſtam
cauſam: nūc autē vna ſola habet iuſtā: alia aūt in
iuſtā: quod ſi neges ⁊ oppoſitū hic tenere tenta-
ris: vide ꝙ̄ honeſtū finē cōſequeris. Ex hoc pat3
aliquorum inſcitia beatum Bernardum aſſeren-
tium vni deuoto appariuſſe cum macula in fron
te. Propterea quia tenuerat ꝙ beata virgo erat
concepta in peccato originali. Falſitas illiꝰ cor
relarij pat3 ex dictis. ¶ Secundū patet. fictio ē
dicere ꝙ fratres ꝑdicatores hn̄t cucullaꝫ breuio
rem ſuper tunicam albā: ⁊ arcentur dicere Sal-

imo nō male agit cum nō ſit aliquid ꝑ rationem deſtitutꝰ

ne regina/in corpore eccleſie/in penā illius ꝙ te
nuerunt noſtram dn̄am in peccato originali fuiſ-
ſe conceptam:licet apud plebeos:potiſſimū no-
ſtrates:immo populares:eſt vnū figmētū. tem-
pore quo iſta fecerunt in tēplo:⁊ veſtes ſic diſpo
ſitas primo deferebant:non peccarūt. ¶ Tertio
patet. imprudenter agunt iidem religioſi ſi ori nō
imponūt ſilentium/⁊ digito compeſcant label-
la:tenere vlterius ꝙ dei genitrix in peccato ori-
ginali eſt concepta. in hoc non edificant: ſed per
nicaciā oñdunt:vt vincant. ſciſma excitant in po
pulo:⁊ populus (vt par eſt) repugnat. teſte Salu
ſtio. Fruſtra niti:⁊ nil niſi odiū querere extreme
demētie eſt. ¶ Quarto patet. inanem eſſe colle-
ctionē multorū doctorum apud cōcionatores ꝓ
parte cōtradictoria. Patet. colligūt doctores ꝑ
ſuperficiem littere/q̇ de hac materia nihil cogi-
tarunt:vel ſi ſonū verborum capiunt in vna par
te/non reſpiciunt ad partem oppoſitā. computāt
(vt aiūt) ſine hoſpite. ⁊ ſic māet auditoriū turba
tū:imo ꝯcionatores/qui ad hanc cōcluſionē quā
tenemus etiā ſuperuacanee colligūt doctores ꝓ
hac parte:q2 expreſſe oppoſitū tenuerūt/vel de
concluſione nichil cogitarunt. ¶ Tertio arguit̄
beata virgo mortua eſt. ⁊ ille eſt effectus pcti ori
ginalis. Inſuper. hac via ipſa equaretur xp̄o:q2
eſſet concepta ſine peccato originali:ſicut chriſtꝰ
¶ Ad primū cōcedo añs. eius morti apoſtoli in
terfuerunt. mors non eſt effectus peccati origina
lis:ſed conditio nature:nec ex aliqua culpa ſequi
tur. ¶ Ad ſecundum nego aſſumptum Chriſtus
eſt deus:ipſa autem creatura:quam ob humilita
tem benedicūt oēs generationes. Si ſit ſermo
de humanitate chriſti:Ille nō erat conceptꝰ ex
cōmixtione ſeminum. ſecus eſt de beata virgine
q̄ concepta eſt ex Joachim et Anna. in gratia et
multis gratuitis beatā virginē lōge ātcibat:ani-
ma eius erat beata in primo inſtanti quo erat in
rerū natura:oīa ſciens:infinitā gratiā intenſiue
habēs. Iſta nō cōpetebant beate virgini. Inſup
honorē beate virgini tribuimus propter filiū:nō
autē econuerſo. ¶ Quarto arguit̄. ordo Carthu
ſienſium (ſicut aduerſarii aſſerūt) feſtū concepti-
onis ꝑ orbem totum non celebrat niſi ſub nomīe
ſanctificatiōis dicēs in prima oratione. Suppli-
cationē ſeruoꝝ tuoꝝ deus miſ. exaudi:vt qui ī ſā
ctificatione. ¶ Ulterius. ſi ipa nō erat concepta
in pecccato originali/nō fuiſſet obligata pecca-
to:nec pene:nec habuiſſet reatum peccati:ſʒ qui
non habet reatum peccati non indiget redēptio
ne:quia redemptio eſt ſolum propter obligatio-
nem peccati vel pene:⁊ propter reatum peccati.
ergo beata virgo non indiguiſſet redemptiōe fa
cta ꝑ xp̄m. Et hec ē rō Alexādri halēſis. ¶ Ad
quartū nō credo illud eſſe verū:potiſſimū de Car
thuſienſibus citra alpes. Et ſi verū eſſet:rñſionē
hēo ī prōptu/certe nō eos excuſādo. ¶ Ad aliō
dicit̄. ꝙ paſſio chriſti profuit beate virgini ſicut
aliis:q2 rōne illiꝰ actus eius erant magis accep
ti ꝙ̄ fuiſſent ſine paſſiōe:ſed quo ad liberationeʒ

culpe/nullo pacto. ¶ Quinto arguit̄. beata vir-
go decepta eſt quod nō cōuenit ante pctm̄:vt ſu-
perius ꝓbatū eſt de primis parentibus. añs pa-
tet. Luce ſcd̄o. Ipſa exiſtimabat xp̄m eſſe in co-
mitatu Joſeph:⁊ tn̄ nō erat. ſed manſit diſputās
Hieroſolymis cum doctoribus quia cum modꝰ
erat cū Hieroſolymā adibāt viri incedebāt ſepa
ratim a mulieribꝰ eūtes ⁊ redeūtes:⁊ paruuli po
terāt incedere:cū hac parte vel illa. Beata virgo
egreſſa eſt hieroſolymā. ergo oportʒ dicere ꝙ ip
ſa putabat chriſtū eſſe ī comitatu Joſeph ⁊ poſt
iter diei putabāt eū egreſſum fuiſſe a Hieroſoly-
ma:⁊ tamen ita non erat a parte rei. ꝙ ita ſit: al-
legabo verba euangeliſte ad litteram. Et cum fa
ctus eſſet annorum duodecim aſcendentibus il-
lis Hieroſolymā ſcd̄m conſuetudinem diei feſti:
cōſūmatiſqʒ diebus cū redirēt/remāſit puer Je-
ſus in Hieruſalem ⁊ non cognouerunt parentes
eius. Exiſtimātes autem illū eſſe in comitatu ve
nerunt iter diei:⁊ requirebant eum inter cogna-
tos/⁊ notos. Et non inuenientes regreſſi ſunt in
Hierl̄m requirentes eum. Et factum eſt poſt tri-
duum inuenerunt illum in tēplo ſedentē ī medio
doctorū:⁊ audientem illos/⁊ interrogantē. Stu
pebant autē oēs qui eū audiebant ſuper pruden-
tia/⁊ reſponſis eius/⁊ videntes admirati ſūt. Et
dixit mater eius ad illum. Fili quid feciſti nobis
ſic? Ecce pater tuus ⁊ ego dolentes q̄rebamꝰ te.
¶ Ad hoc argumētū ī primis rn̄detur:ꝯña ē nul
la:licet ita ſit ꝙ primi parētes ante primū pctm̄
non errarunt:⁊ ſancti hoc pro inconuenienti ha
buerunt ante tempus nature deſtitute:modo be
ata virgo venit tempore nature deſtitute. Deus
preſeruauit eam ab omni culpa. quis poteſt erra
re tn̄ ſine culpa:ergo errare non concludit eā fuiſ
ſe conceptam in peccato originali. Sed tētemꝰ
an littera Luce:poteſt exponi veniendo ad pti-
culas que aliquid difficultatis habent:de illo ver
bo:⁊ non cognouerunt parentes eius. hoc pōt
verificari duobus modis. Unomodo ſic:quia Jo
ſeph nō cognouit. ergo parētes eius non cogno-
uerunt:ſicut demonſtrando cecum ⁊ videntē ve
re dicimus:iſti non vident. ſic in propoſito:ſed h̄
eſt nimis ſophiſticum. Aliomodo ſic. non cogno
uerunt parentes eius beatam virgineʒ. multa la
tent:ipſa neſcit oīa diſtincte:ſolum deus ⁊ ani-
ma chriſti omnia cognoſcunt diſtincte:ſʒ poſtea
ſequitur particula. Exiſtimātes autem illū eſſe ī
comitatu venerunt iter diei:⁊ requirebant eum
inter cognatos et notos. ergo Joſeph exiſtima-
bat chriſtum fuiſſe in comitatu diue virginis:et
de errore Joſeph nullam difficultatem facimus
Et rurſus:beata virgo putabat puerum Jeſuʒ eſ
ſe in comitatu Joſeph:quia quid eſt exiſtimare
niſi aſſenſum habere ſic ad herēdo? Si dicas:tn̄
valet ſicut dubito. Cōtra. Si btā v̄go dubitaſſet
an chriſtꝰ fuiſſet in ſocietate Joſeph:eū nō reliq̄ſ
ſet:nec egreſſa fuiſſet hieroſolymā. g̊ oportuit di
cere ꝙ ipa aſſētiebat ꝙ puer Jeſꝰ erat ī comitatu
putatiui pr̄is:ſcʒ Joſeph:ī ſocietate viroꝝ. Et ad

hoc tendit Gloſa marginalis que eſt ipſius vene
rabilis Bede. ergo erat perdifficile ſaluare quin
in illo caſu beata virgo habuit aſſenſum falſum:
niſi violentam gloſam euangeliſte dederimꝰ:ꝓ
pter verbum exiſtimabant. Sed ſi oporteat ī diſ
iunctiuam hanc incidere:ꝙ chriſtifera virgo ha
buit aſſenſum falſum de filio:vel ꝙ euangeliſte.
oportet nos elongare a ſcylla. ſcilicʒ maiori diſ-
crimine:⁊ appropinquare Caribdi. Maius diſ-
crimen eſt dare gloſam violentam beato Luce
ꝙ̄ admittere chriſtiferam virginem deceptioneʒ
aliquā incurriſſe:quia hoc nullo pacto arguit pec
catum originale in ea:nec vllo modo pctm̄. quia
hoc ipſa nō tenebatur ſcire:vt palam eſt. Inſup
quod diximus de primis parentibus ꝙ ante pec
catū nō poterāt errare:hoc diximus propter au
ctoritatē beati Auguſtini:ſed illa ꝓbatio ē bene
tenuis. cū ipſe ſufficienter ratione ſuum dictū nō
ꝓbet. nec auctoritate. ⁊ illud negando nulla ē ap
parentia in argumento. Et licet hoc argumentū
alia via eſt ſolutum. Forte ſecūda ſolutio poteſt
eſſe ꝙ non inconuenit p̄mos parentes ante om-
ne peccatū erraſſe:errore quidā quē nō tenebant̄
ſcire:et hoc dico niſi aliūde ſolidior ꝓbatio eue
niat. Forte etiam non actualiter cogitabat bea-
ta virgo de chriſto quando diſceſſit a Hieroſoly
ma:ſed in itinere exiſtimabat eum eſſe in comita
tu Joſeph:id eſt dubitabat:⁊ celeriter diſpoſuit
ſe ad obuiandū Joſeph:vt exitū rei videret:quo
cognito ſtatim rediit Hieroſolymā: etiā in litte-
ra ponitur pater tuus ⁊ ego. ⁊ palaʒ eſt ꝙ Joſeph
non erat pater eius:ſed ſolū putatiuus:ſed alia
verba euangeliſte exponūt hoc. de iſto tertio ꝓ
nunc nichil aſſero:alias fortaſſe loquēdū erit.
¶ Sed dicis. Romanꝰ pōtifex ꝓhibet mouere
litem cōtra predicatores. ergo nichil de hac ma
teria voluit dicere. añs patet in quadā extraua-
gāte Sixti. ¶ Rn̄detur hoc non concludit:q2 ip
ſe tenebat hanc cōcluſionem:ſed ad cauenduʒ a
lite ꝓhibebat aliis maledicere.

Quia magiſter in duobus vlti
mis capitibus huius diſtincti
onis determīat quō poſteri
tas fuerit in Adam ſecunduʒ
rationem ſeminalem:⁊ quo-
modo ex eo deſcendit lege ꝓ
pagationis. Gratia illius q̄ri
tur vtrum aliquid de alimen-
to trāſeat in compoſitionem hominis vel alteri
us animalis. ¶ In hac queſtione duo faciam:in
primis opinionem magiſtri recitabimus ſup ꝓ-
poſita q̄ſtione eam reprobantes. poſtea ponetur
modus Ariſtotelis quem credimus eſſe verum:
⁊ ad motiua magiſtri et ad quedam alia rn̄debi-
mus ¶ Poſitio magiſtri fuit hec. Omne quod in
humanis corporibus naturaliter eſt:non forma-
liter dicit̄ fuiſſe in primo homine:ſed materialit̄
atqʒ cauſaliter:⁊ deſcēdit a primo parente lege
ꝓpagationis:⁊ in ſe auctum ⁊ multiplicatum eſt
nulla exteriori ſubſtantia in id trāſeūte:et ipſuʒ

ī futuro reſurget. fomentum quidē habuit a cibis
ſed non cōuertuntur cibi in humanā ſubſtātiā/q̄
ſcʒ per ꝓpagationē deſcendit ab Adam. ¶ Poſt
ea modum totius ꝓpagationis explicat/inqui-
ens. tranſmiſit Adam modicū qd̄ de ſubſtantia
ſua in corpora filiorūʒ:qn̄ eos ꝓcreauit:id eſt. a-
liquid modicū de maſſa ſubſtantie eius diuiſum
ē ⁊ inde formatum corpus filii. ſuiqʒ multiplica
tione ſine re extrinſece auctū ē. Et de illo ita ar-
gumētato aliquid inde ſeparatur vnde formant̄
poſterorū corpora:et ita ꝓgreditur ꝓcreatiōis
ordo lege ꝓpagationis vſqʒ ad finē humani ge-
neris. Ecce ſententiā magiſtri in verbis ſuis ꝓ-
priis recitatā. ¶ Sed contra hanc poſitionē ſic
arguit̄. Impoſſibile ē ꝙ ex puo entitatiue fit ma
ius entitatiue ſine additiōe noue rei:ſʒ hō adultꝰ
ē maior entitatiue ꝙ̄ puulꝰ vniꝰ diei:igit̄. ſed ip-
ſe negabit minorem. Dicet enim non erat plꝰ in
hūane nature ī Og rege Baſā adulto ꝙ̄ erat ī eo
dū erat in vtero materno prīo ꝯceptꝰ. Alit̄ aſſu
mo:ergo impoſſibile eſt de paruo non poſito in
pluribus locis ꝙ ſit aliquid magis extenſum niſi
ꝑ rarefactionē. quicquid dicat Hugo ipſe etiam:
oppoſitū nō eſt michi intelligibile:⁊ credo:nul-
li alteri aſſueto in philoſophia naturali. Et hoc
tetigimꝰ in decimaoctaua diſtinctione huiꝰ. ma
giſter non vadit ad hoc ꝙ idem ponat̄ in pluribꝰ
locis circunſcriptiue. forte hoc cū multis aliis re
putabit īpoſſibile. Secūdo:⁊ ſi reputauerit poſſi
bile:hac via incedere nō valebat. ⁊ ſi illud ſit poſ
ſibile (ſi pro q2) tamen in propoſito non eſt verū
vt ꝑ ſequentia facile patebit
¶ Secundo:ex iſta poſitione ſequitur ꝙ Caym
erat multo minor Adam:immo in centuplo/vel
millecuplo eo minor:ꝯñs ē inconueniēs (loquor
de Caym adulto) ꝯñām tn̄ probo:pars illa ſemi
nis vel corporis Ade ſecūdū magiſtrū deciſa ab
Adam vix erat ſub millecupla ad Adam. ⁊ ſi po
nas mēſtruū mulieris compoſitionē fetus īgre-
di:adhuc nō erit ꝓportio ſub millecupla ad Adā
vel paulo maior/nō refert:īmo hac via Og rex
Baſan non fuiſſet ita magnus ſicut Adam. ꝯñs
eſt falſum. Deutero. tertio. Monſtratur lectꝰ eiꝰ
ferreꝰ/q̇ ē in Rabath filiorū Amō nouē cubitos
habens longitudinis:⁊ quatuor latitudinis:ad
menſurā cubiti virilis manꝰ. ¶ Tertio arguitur
ad idē. Ex iſto ſequitur vnū abſurdiſſimū ꝙ nō ē
de veritate humane nature ī quocunqʒ viuente
quantitas vniꝰ fabe/vel grāi papaueris:quo ni-
hil auditu abſurdius. ꝯñām nō obſtāte monſtra-
bo. vna parua portio (puta illa que erat quantita
tis vniꝰ pomi gr̄a exēpli) q̄ erat in Adā ingredi-
ebatur cōpoſitionē ipſius Seth:tūc veritas hu-
mane nature ī Seth ſcd̄m aduerſariū nūꝙ̄ erat
maior entitatiue ꝙ̄ vnū pomū. Et rurſꝰ milleſia
ps Seth ītrauit cōpoſitionē Enos. g̊ tota virtꝰ
humane nature in Enos vix erat tāte molis ſi-
cut vnū ceraſū. Et iterū milleſima ps ipſiꝰ Enos
intrauit cōpoſitionē ipſius Caynā:⁊ ſic tota ve-
ritas hūane nature ī caynā nō erat maior vno pſ

ſo:et ſic anteꝙ venias ad ꝓnepotes / abnepotes
⁊ trinepotes ipſius Caynā: dabis hominē (im=
mo ita erit de quolibet) cuiꝰ tota virilitas hūane
nature erit multo minor grano ſinapis: ⁊ adhuc
ꝯſiter procedendo erit multo minor quantitas:
ſed iſtud ꝯñs eſt auditu indignū ⁊ falſum: quia ſi=
cut dicit̄ primo phyſicorū: oē finitum per ablati
onem finiti tandem conſumitur: ⁊ hoc eſt verum
per partes eiuſdem quātitatis: vt in ꝓpoſito cō=
tingit. Cum ſecundo. dabile eſt minimū natura=
le: ⁊ minima caro / ſicut probat Ariſtoteles ꝯtra
Anaxagoram primo phyſicorum: ꝙ non quodli
bet fit ex quolibet: ⁊ de hoc ſeptima decia diſtin=
ctione p̄mi loquuti ſumus. ¶ Ulterius quarto ar
guit̄. in impertinentibus ad fidem oportet imita
ri illud quod eſt cōforme rōni: alias ſine lege lo=
quendū erit: ſed tenendo quod philoſophi / ⁊ me
dici tenent dicendo cū Ariſtotele primo de gene
ratione: ꝙ alimentū cōuertitur ī ſubſtantiā aliti:
omnia bene ſaluantur: ſic ſaluabitur ꝙ puber eſt
ephebo ſubſtantialiter ⁊ quātitatiue maior: ⁊ vir
pubere eſt maior. Ex eiſdē ſumꝰ ⁊ nutrimur. qua=
re alias datur bonū alimētū cū alito ſymboliſās
niſi vt cibus appoſitus cōuertat̄ ī ſubſtātiā aliti.
¶ Quinto non ob aliā cauſam ſecūdū Auicēnā
mēſtrua conſueta fluere deſinūt: q̄ tripartiuntur.
quarum vna ad māmillas tranſit in quibus ī la=
cteam ſubſtantiā decoquitur: vt infās natꝰ depa=
ſcatur. Secūda in epate matris ꝑfecte digeritur
vt fetus in vtero matris augeatur. nō ꝑ os cibuꝫ
capiens illic: ſed per venas q̄ in vmbilico ſunt q̇
bus ⁊ matri iunctus eſt. Tertia ſuperfluitas ſtat
donec hora veniat vt expellat̄. hoc pꝫ de ſuper=
fluitatibus aliquibus vrinalibꝰ q̄ īter pelliculas
circa ſecundinā recipiūtur: ⁊ in natiuitate ſimul
expelluntur. Et beatꝰ Auguſtinꝰ in libro de vera
religione. alimenta corpori nō apta ꝑ congruos
meatus eijciuntur: quorū aliud feculētiſſimū red
ditur terre ad alias formas aſſumendas: aliud ꝑ
totum corpus exhalat: aliud totius animalis la=
tētes neruos accipit: ⁊ inchoatur in prolē: ⁊ Glo
ſa interlinearis ſuꝑ illo paſſu Luce vndecio. Be
atus venter. dicit ex eodē fonte ⁊ lac nutriendis
et ſemen ꝓcreandis pueris emanat de ſemine er
go virginis potuit ꝯcipi / q̄ eius lacte potuit enu=
triri. Multe rationes poſſunt adduci que ſufficiē
ter hanc poſitionē infirmant. ¶ Propterea po
nitur concluſio contradictoria: ſcilꝫ ꝙ homo: et
cetera animalia augētur per nutrimentum aſſum
ptum. ¶ Contra hanc concluſionem arguit̄ duo
bus argumētis / que magiſter facit ī littera. vnū
eſt fundatum Matthei. 15. ſuper illo verbo chri=
ſti. Omne quod in os intrat ī ventrē vadit: ⁊ in ſe
ceſſum emittitur. ergo totus cibus aſſumptꝰ egre
ditur corpus aſſumentis: ⁊ per conſequēs nichil
eius conuertitur in ſubſtantiam aliti. ¶ Secun=
do arguit̄ ad idem de puero qui ſtatim poſt ortū
moritur ī illa ſtatura reſurgit quā habiturus erat
ſi viueret vſqꝫ ad etatem trigīta annorꝫ: nullo vi
cio corporis impeditus. vnde ergo illa ſubſtātia

que adeo parua fuit mortua in reſurrectione tāꝫ
magna erit niſi ſui in ſe multiplicatione. ſicut de
coſta Ade et panibꝰ euāgelicis contigit. Hec ar
gumenta non valent: ſolutioneꝫ primi videre po
terat in gloſa īterlineari / q̄ ſuper illo paſſu dicit
poſt digeſtiones: volens dicere in purum egeret
⁊ in ſeceſſus emittitur. Hoc ſufficiebat chriſto cō
tra phariſeos / ⁊ Scribas: qui diſcipulos argue=
bant de comeſtione manibus illotis. Oñdit qđ ī
trat in os non coinquinat hominem: ſed quod ꝓ
cedit ex ore hoc coinquinat hominem. poteſt di=
ci ꝙ ſeceſſus etiam non tm̄ vocatur via inferior
per quam currūt egeſtiones: ſed oēs meatꝰ ſubti
les per quos fit ciborum delatio. Nec oportet ca
pere illam auctoritateꝫ per ſola verba. multa os
ingrediuntur que ī ventrē nō vadūt: niſi dicas o=
portet limitare hoc totū pro ſubiecto. ens quod
in os intrat in ventrē vadēs. ¶ Uel ſic poteſt di=
ci / ꝙ eſt diſtributio pro generibus ſingulorum: ⁊
non pro ſingulis generum. Etiam illud quod ſuſ
cipitur in ſubſtantiam aliti: poſtea reſoluitur ⁊ in
ſeceſſum emittitur. ¶ Ad ſecundū argumentum
in quarto rñſum eſt: ꝙ deus ſupplet defectū illiꝰ
materie. Et idē erit de illo q̇ veſcitur carnibꝰ hu
manis. ¶ Secundo arguitur etiā theologice. ex
iſta cōcluſiōe ſequitur ꝙ ſecunda ꝑſona in diui=
nis aliud et aliud corpus aſſumebat: quod nō eſt
dicendū: vel aliquod corpus vel pars eius erat ī
humanitate chriſti nō aſſumpta a verbo: qđ eſt in
cōueniēs. ꝯñam tm̄ ꝓbo. corpus chriſti ſucceſſiue
augebatur. tunc creuit per appoſitionē nouaruꝫ
partiū: ſic ſcꝫ ꝙ forma piſcis vel alterius cibi aſ=
ſūpti a chriſto corrūpebatur: ⁊ poſtea informaba
tur anima intellectiua. ⁊ tūc illa pars aſſumeba
tur a verbo: quia ſecundū Damaſcenū tertio li=
bro: capite. 14. Siebat carnē affici / ⁊ agere que
eſſent ꝓpria. idē. 15. capite: patet. ⁊ in hoc nulla ē
difficultas. ¶ Rñdetur cōcedendo ſequelā: ſicut
in vnionem ypoſtaticā partes corporis aſſūpſit
in vtero diue virginis: ſic cum cibus conuerteba
tur in corpus eius / ſicut ſolet eſſe ī alijs homini
bus: illa pars aſſumebatur ſicut alie partes p̄ce=
dentes quod ſemel aſſumpſit quo ad partes eſſē
tiales totales nō dereliquit: id eſt: ſemper mate=
ria aſſumpta fuit verbo vnita: ſimiliter ⁊ anima:
licet anima corpus non informauit in triduo.
¶ Tertio arguitur: ſi cibus conuertatur in ſub=
ſtantiam aliti: duo corpora erunt in eodē loco cō
tra Ariſtotelē. 4. phyſicoruꝫ: cū cibus ⁊ ipſe ali
tus erant in eodeꝫ loco. Sed dices (et ſic dicēdū
eſt). ſūt quedā partes poroſe in homīe replete a=
ere vel alijs humoribus ꝑ quos ſuꝑfluitates ex=
pelluntur. vt patet poſt ſomnū ſi homo dormiat
calidus: ⁊ in illis poris ſuſcipitur cibꝰ cuiꝰ forma
ſubſtātialis corrūpit̄ a forma ſubſtātiali: a calo=
re naturali: ⁊ a tota v̄tute agētis: et ītroducit̄ no
ua forma. ¶ Contra hoc arguitur. tunc erit niſi
vnus porus in homine: qr illius quod augetur q̄
libꝫ pars augetur primo de generatiōe. cōſeq̄ns
eſt falſuꝫ. ¶ Rñdetur: negādo ꝙ ſit vnꝰ porꝰ ſꝫ

Q̄ō. v. Diſtin. xxx. Secundi ſentētiar. Fo. cxxxv.

inter ꝑtes poroſas eſt ꝑs nō poroſa / pars poro=
ſa auget̄ ꝑ intꝰ ſuſceptionē: nō poroſa ꝑ iuxtapo
ſitionē: ⁊ h̄ in corpore ſano et augmētato. ¶ Sꝫ
cōtra. non eſt maior rō ꝙ ſint pori in vna ꝑte q̄ ī
alia. ergo in qualibet erit porꝰ vel in nulla. ¶ Re
ſpōdet̄. minor eſt reſiſtentia in vna ꝑte q̄ in alia:
vt videre eſt in vola manus: ⁊ in dorſo eiuſdem.
aliqui habundant poris / ⁊ carnem delicatam ha
bent: que facile a calore reſoluitur: vt ingenioſi
ſicut dicit Ariſtoteles ſecūdo de anima. Molles
carne aptos mente dicimus. Aliqui ſunt quoruꝫ
caro non facile reſoluitur: vt rudes apti ad artes
mechanicas: ⁊ prioribus preſtantiores in bello.
Mꝫ pars nō poroſa non augeatur augmentatiōe
proprie dicta: hoc eſt per intus ſuſceptionem: pa
tet: qr alias eſt penetratio corporum: vel diuiſio
corporis: ⁊ ſic augmentatio eſſet doloroſa cuius
oppoſitum experimur. ¶ Sed cōtra Ex iſto ſe=
quitur ꝙ forma migraret de materia in mate=
riam: patet. Anima intellectiua nunc informat
materiam paruā / que poſthac reſoluetur. poſtea
informabit aliam / poſtq̄ illa defluxerit. Et ita
in forma aſini: ⁊ in alijs animantibus ¶ Reſpon
detur de anima intellectiua que creatur a deo:
hoc concedendo. nunc ipſa informat vnam ma=
teriam nunc aliam: nec eſt ſubiecta legibus alia=
rum formarū. Et ratio. ipſa non eſt educta de po
tentia materie more ceterarū: ſed de aliorū ani=
mantiū formis: hoc negat̄. Reſoluta vna portio
ne corporis aſini: corrumpit̄ partialis forma et
noua ꝓducitur / de potentia materie a forma aſi
ni: et eius virtute. talis forma ſubſtantialis non
plus migrat de vna materia in aliam q̄ accidēs
de vno ſubiecto īheſionis in aliud ſubiectum in=
heſionis migret. ¶ Sed contra iſtud arguitur.
Ex iſto ſeq̇t̄ ꝙ augmētatio ꝓprie dicta erit gñā=
tio: qr acq̇retur noua forma ſubſtātialis: ⁊ per cō
ſequēs erit motꝰ ad ſubſtantiā. Eodēmodo ꝓba
bitur ꝙ mutatio erit generatio. ¶ Reſpondetur
Ad primū ꝯcedo illatū. appoſitio aque ad vinū /
vel intēſio forme / vel q̄cunqꝫ alia aliena ab hac
acceptione / non eſt augmentatio proprie dicta.
¶ Ad aliud cōcedo ꝙ nutritio eſt augmentatio.
oīs augmentatio eſt generatio: et oīs nutritio ē
generatio. ⁊ licet non oīs nutritio ſit augmenta=
tio: om̄is augmētatio eſt nutritio: quia de ratio=
ne augmentatiōis ē ꝙ ſubiectuꝫ augeatur: quod
non eſt de ratione nutritionis. Propterea ſecun
dum Ariſtotelem primo de generatiōe: licet hō
non augeatur per totam vitā: nutritur ſecūdū eā
¶ Quarto arguitur. Aliqua aīalia primo ſunt ꝑ
ua: et poſtea magna ſine aſſūptiōe cibi. ergo ita
eſt in omnibus. añs patet. Salamandra viuit in
igne: ⁊ tamen non poteſt ali ex eo. idē pꝫ de alle=
ce quod dicunt viuere in aqua: et nunq̄ comede=
re. ¶ Quinto arguitur. Ex iſto ſequitur ꝙ caput
nūq̄ pōt augeri: ⁊ ſic pueri haberēt minutiſſima
capita: quod ē falſū. ſunt maxima ceterorū mem
brorū ꝓportionabiliter. Et idem patet de ſenibꝰ
quod ſic pꝫ. cibus ingreditur os ⁊ deſcendit ī ſto

machū: ſꝫ graue naturaliter nō aſcēdit. ergo nul=
la pars vadit ad caput. ¶ Ad quartum negat̄ aſ
ſumptū. ex aliquo nutriuntur. vt patet inductiue
Minores piſces maiores comedūt: vt pꝫ de his
q̇ in eorū vētribꝰ reperiūtur: aliqui vermibꝰ: ali
qui alijs limoſitatibus veſcūt̄: ſiue aliqua anima
lia ad modū pauca viuant ex puris elemētis ſiue
oīa ex mixtis paſcant̄: nō refert. ſufficit ꝙ nichil
proprie auget̄ niſi per intus ſuſceptionē ſiue ī po
ris. ¶ Ad aliud argumentum dicit̄ ꝙ cibꝰ attra=
hitur ad caput: ⁊ ad reliquas corꝑis ꝑtes a virtu
te naturali ip̄orū mēbrorū. ſicut naturaliter Ma
gnes ad ſe trahit ferrū. Ita dono dei quodlibet
mēbrū hꝫ v̄tutē ſibi attrahēdi cōueniēs in nutri=
mento: ⁊ oēs pori terminantur ad capita venarū
capillariū. Et ideo ꝑ eas ad ſingulas partes tam
carnis q̄ oſſis nutrimentū defertur. ¶ Pro cuiꝰ
vlteriori intelligentia notabis ꝙ nutrimentum
in animali recipitur in ore aut in aliquo ꝓportio
nabili illi: vt in arborum radicibꝰ: ⁊ in aīalibꝰ ꝑ=
fectis mittitur ad ſtomachū: ⁊ a ſtomacho dige=
ritur in vnā ſubſtantiā albā: ſcꝫ Chilon. Iſta aūt
trahit̄ per venas meſaraicas mediātes inter ſto
machū ⁊ epar. ad ipſum epar ⁊ illic digeritur in
maſſam rubeam que in confuſo continet quattu
or humores: ſcilicet choleram / ſanguinem / fleg=
ma / et melancoliam. ⁊ cōmuniter nominatur chi
mus. poſt hoc defertur ad alia mēbra. ¶ Sexto
arguitur. Ex iſto ſequitur ꝙ nūq̄ illud qđ auget̄
erit maius. hoc eſt manifeſte falſum. igitur. ꝙ ſeq̄
tur patet ſic. qr ſolū pori vacui replebūtur: ⁊ illis
repletis homo non erit maioris quantitatis.
¶ Preterea. illis poris repletis non erit vlterior
augmentatio: quod eſt incōueniens. ¶ Ad p̄mū
iſtorum dicitur negādo aſſumptum. Illi pori ex=
tenduntur / ⁊ dilatantur: licet inſenſibiliter ī bre=
ui tempore: ſucceſſu temporis erit ſenſibilis aug
mentatio. hoc patet ſi tecum fuerit preſens ado=
leſcentulus / eius crementum non percipis cum
crebro in die eum vides: licet ſecundo die fuerit
maior q̄ primo: ſed h̄ ē inſenſibile: ⁊ ſic de tertio
die in ordine ad ſecundum. Hic aūt ſemper cōpa
res breuem horam ad paruuꝫ tēpus. ¶ Ad ſecū
dum dicitur / ꝙ illis poris clauſis alij reſoluun=
tur. ¶ Ultimo arguitur. ſi fiat iſte refluxus et ge
neratio nouarum partium / non remanebit idem
compoſitum in fine vite quod erat ī p̄ncipio. ſed
hoc eſt incōueniens: qr partes intrinſece oēs va=
riabūtur. fluit tota materia aſini ad cuiꝰ fluxum
tota forma fluit: ⁊ ſic non remanebit idē aſinus:
et ita in alijs mixtis dicatur. ¶ Preterea. aug=
mētatio ꝓprie dicta eſt ſolū ſm ꝑtes formales:
et non ſm partes materiales: ſicut dicit Ariſto=
teles primo de generatione / textu commēti. 35.
¶ Reſpōdetur bipharia: aliq̇d pōt dici idē. Uno
modo qñ nullo mō mutatur: vt deꝰ angelꝰ ⁊ aīa
intellectiua. nō loquor de mutatione accidenta=
li: ſed intrinſeca. Alio modo aliquid dicitur ma=
nere idem moraliter / ⁊ vulgariter: qñ iudicatur
apud vulgus propter ſimilem ſitum et ordinem

partium:ſiue vna pars maneat eadē:vt ī hoīe: ſi
ue vtraqꝫ ꝑs varieẗ:vt ī aſino.hoc mō dicimꝰ eū
dē Sequanā ex vna ꝑte ⁊ eūdē Rhenū: ⁊ Scal-
dam eūdē icludere Galliā Belgicā:q̄ includebāt
in diebꝰ Jullij Ceſaris: ſꝫ tota aqua q̄ erat in di-
ebus eiꝰ oceanū Germanicū ⁊ Gallicuꝫ ingreſſa
eſt.⁊ ſic non incōuenit aliqđ totū ꝑpetuo manere
et partes eiꝰ eē corruptibiles:ſicut ariſtoteles di
ceret de elemento ignis.poſui in hoc mēbro ſcđꝫ
vulgus.hoc eſt:qn̄ eſt ꝑua variatio:vel illa q̄ apđ
vulgus iudicaẗ inſenſibilis:tunc ſemꝑ iudicabiẗ
idē.vt ſi ſtola vetꝰ reſartiaẗ in parte q̄ ſolū hꝫ q̄n
qꝫ pedes.prima medietate anni addaẗ vnum pe
dale.ſcđa medietate anni aliud pedale.⁊ ſic ꝑ du
os annos cū dimidio:non ꝑſentabitur epō bn̄di
cēda:ſed ſemper iudicabitur eadē: vbi ſi a princi
pio poſuiſſes quattuor pedes:ad epm volaſſent
ꝓ bn̄dicēda ſtola. Simile ꝯtingit de eadē ciuita-
te:vt puta parrhiſio:q̄ iudicaẗ eadē cū illa q̄ erat
in diebꝰ Clodouei primi regis frācorū: ſic̄ ariſto
teles dicit de alijs ciuitatibꝰ p̄mo Politicoꝝ.hoc
cōtingit de naue.ſi longo tꝑis interuallo ſinguli
aceres auferantur:⁊ noui loco eorū ponātur: iu-
dicabitur eadem nauis. ¶ Queſtio ſexta.

SExto circa hanc diſtinctionē q̄-
riẗ. Utrū generatio fiat de ſuper
fluo alimento ſiue de ſubſtantia
gn̄antis. ¶ Hic ē vna opinio ce
lebriū patrū:vt alexandri halē-
ſis q̄ſtiōe.83.ſcđe ꝑtis : ⁊ docto-
ris ſeraphici in hac diſtinctione:ꝙ danda eſt po-
ſitio media inter opinionē magiſtri:⁊ illā quā te
nuimus q̄ſtione precedēti.Dicūt ꝙ aliqđ de ſuꝑ-
fluo nutrimēti:nec tn̄ ſemē oīno eſt de ſuꝑfluo nu
trimenti:imo aliqđ eſt ibi de humido radicali:et
ex vtroqꝫ ſemē propagari.ſicut videmꝰ circa nu
tritiuā qđ eſt humiditas radicalis: ⁊ nutrimēta-
lis:vt pote illa q̄ fluit:ſic intelligendū eſt etiā cir
ca vim gn̄atiuā ꝙ in ipſa eſt aliqua humiditas ra
dicalis / ⁊ etiam aliq̄ fluēs / ⁊ refluēs:⁊ in gn̄atiōe
ꝓlis vna currit cū alia. Tranſmiſit igiẗ adaꝫ qn̄
gn̄auit primū filiū aliqđ de illa radicali humidi-
tate:⁊ illud modicū ꝑ virtutē nature toti corꝑi
filij ſui cōmixtū ꝯmixtione ꝑfecta:qꝛ nullā ꝑtem
erat ſignare in corꝑe filij ſui in qua nō eſſet aliqđ
de illo humido qđ a patre traduxit. Si igiẗ filiꝰ
ade in generando ꝓlē ſimiliter aliqđ decidebat
de ſuo humido radicali neceſſe erat ꝙ aliqđ trāſ
mitteret de eo quod ſumpſerat a patre:⁊ ſic dein
ceps.et pro tanto dicūtur oēs fuiſſe in adā: nō qꝛ
fuit ibi totaliter materia : ſꝫ qꝛ ibi erat aliquāta
materia:⁊ rō ſeminalis ſiue potētia ꝯuertēdi ad
ſe aliā naturā / ita vt ſufficeret ad oīm procreatio
nē:addito ſibi in quo poſſet ſe multiplicare.Et ē
exēplū. Si aliq̄s haberet fermentū qđ cōmiſce-
ret ꝯmixtiōe ꝑfecta toti paſte:nichil fieret de illa
totali paſta.Et ſimilr̄ ſi illa paſta cōmiſcereẗ ad
huc maiori paſte:⁊ ſic ꝓcedēdo quaſi innumerabi
les panes fermētati poſſent fieri ex modico fer-
mento ꝑ appoſitionē rei fermētalis:ſic ⁊ in pro-
poſito ex modico ſemie ꝑ appoſitionē humoris
ſuſceptibilr̄ rōnis ſemīalis:poſſent īnumerabiles
hoīes ꝓpagari. ¶ Un̄ ad maiorē illius noticiam
dicit doctor irrefragabilis ꝙ in corpore ade erat
quātitas molis cū rōne ſeminali.rōne quātitatis
illius molis poterat extendi ⁊ diffundi ſm̄ exten
ſionē corporis quaſi in proportionaliẗ maioris:
ſicut gutta vini effuſa in magno vaſe aq̄:materia
illius diffundit ſe ꝑ totū vas illud:īmo (vt ponūt
noti in ph̄ia) aliqđ ꝑue quātitatis poſſibile ē ad
diffuſionē quaſi infinitā rōne quātitatꝭ ſue mate-
rie:ſicut quātū rōne qua quātū eſt diuiſibile eſt in
infinitū.Rōne ergo quātitatis molis ſiue mate-
rialis corꝑis ad ꝑtes ipſiꝰ deciſe in gn̄atiōe:quā-
tacūqꝫ eis fuerit facta additio ꝑ ſuſceptionē ali-
menti:diffundebat ſm̄ extenſionē quātitatis ad
dite. ¶ Preterea.rō ſeminalis in illo v̓tutē ha-
buit actiuā qua poterat ſe multiplicare ī materia
ſuſceptibili:ſic̄ pōt v̓tus lucis ⁊ ignis ⁊ ꝯſimilia.
Qꝛ ḡ portio deciſa a corꝑe illo rōne quantitatis
materialis poterat ſe extēdere ſm̄ extēſionē cor
poris cuiuſcūqꝫ quātitatis addite:v̓tꝰ aūt multi-
plicare ſe ī materiali addito ſufficiebat ad oīa
corꝑa gn̄is humani ſeminā da. Iſtoꝝ patrum po
ſitionē v̓e nō capio.ſemꝑ ſuppono ꝙ tales cele-
bre p̄res in eorū vita admiſiſſent argumēta ꝯtra
ſe:⁊ de h̄ non eſt dubiū nūc:cū ſint ī ꝑfecta btitu
dine.eadē lege in vita ipſi potiti ſunt.Hec dixerī
ne poſteriores deliquiſſe putes. ¶ Doctorē ſcīn
et hos p̄res īpugnādo arguiẗ ſic.ꝓbādo ꝙ nihil
qđ erat in adā (quocūqꝫ noīe voceẗ) eſt in nobis
Et aꝛ̄ ſic primo:ſicut argumentatꝰ ſum ꝯ magi-
ſtrū.Minor erit humor ille radicalis in nepoti-
bus ade q̄ꝫ in ſeth:⁊ in caym:⁊ minor in abnepo
tibus ⁊ ꝓnepotibꝰ q̄ꝫ in nepotibꝰ:⁊ ſic ſine ſtatu
Sed oē finitū ꝑ ablationē finiti tandē cōſumiẗ.
ergo anteq̄ꝫ deuenit ad nos iā pridē nihil erat vl
teriꝰ illiꝰ ſemis. Sed diceret aliq̄s:diuidiẗ in va
rijs ꝓportiōe geometrica:ita ꝙ ſemē deciſuꝫ ab
adā ꝓ gn̄atione vnius filij erat a / quātitatis . et
ille filius tranſmiſit ſubduplam quantitatem pro
gn̄atione ſui filij:hoc eſt pro gn̄atiōe nepotꝭ ade
¶ Sed cōtra.tūc in gn̄atione duorū filiorum to-
tū illud fuiſſet deciſum.⁊ ſic nihil qđ erat in Adā
eſſet in tertio filio / cōtra opinantes. Item: q̄riẗ
quare dicis ꝙ ſemen diminuitur geometrice.Rn̄
debitur : qꝛ alias non pōt defendi poſitio pro q̄
ſunt magne apparētie:ſicut īferiꝰ patebit: ⁊ ſi nō
ſit diminutio geometrica:ſēꝑ portio ī poſteriore
erat minor q̄ꝫ in p̄cedente. ¶ Scđo arguiẗ ad ideꝫ
Impoſſibile ē ꝑuū miſceri cū magno.ꝓbatio.vl
ipi intelligūt ꝑ penetrationē:⁊ hoc ē impoſſibile
naturalr̄ / vt ꝑꝫ.4.Phiſicoꝝ:vel ꝑ iuxtapoſitio
nem:⁊ hoc non ſufficit:qꝛ tūc erit aliq̄ pars ī ge-
nito nō ꝯmixta illi ſemini qđ ipi negāt. Nō ē eun-
dū ad miraculū:qꝛ ipi dicunt ſe loq̄ naturaliter.
¶ Tertio aꝛ̄ ſic. Impoſſibile ē paruū corpꝰ ꝯmi
ſceri magno ēt admiſſa penetratiōe corporū ſine
rarefactione niſi ponaẗ in pluribus locis. ḡ illud
paruū deciſū ab adā nō pōt cōmiſceri cū toto cor

pore p̄ris tui. Qđ nō pōt cōmiſceri arguiẗ ſic:⁊ ca
pio eoꝝ exēplū ꝙ gutta vini cōmiſceẗ toti aq̄ in
dolio. Illa gutta vini ſecluſa aq̄ nō pt̄ replere to-
tū doliū:ſꝫ determinatū locū occupat . ḡ hec gut-
ta nō rarefacta nō maiorē locū occupat ī toto do
lio q̄ꝫ ante occupabat:immo citius condenſabiẗ
ab aqua frigida.ḡ non coextendeẗ toti aque: be-
ne verum eſt quando coclear plenum vino poni-
tur in cipho pleno aqua : videtur ſcđꝫ ſenſū: ⁊ ita
forte plebeus homo iudicaret ꝙ illud coclear
rubei vini coextēdiẗ toti cipho:ſꝫ ita nō eſt.repe
rit aliquas ꝑtes aque minus reſiſtētes:⁊ ſic illas
ſeparat:⁊ eſt cōmixtio ſicut cū ſiligine et tritico:
licꝫ vna ſit ſenſibilior:⁊ rubedo multū īmutat po
tētiam:⁊ alique partes vini manēt ſuperius:⁊ ſic
totum iudicamꝰ rubeū:qđ nō eſt verū.illa rube-
do non migrat de vino ī aquā nec noua rubedo
in ea adhuc gn̄atur.Et de iſta cōmixtiōe pꝫ.ſub-
tiliter vinū extrahitur ex aqua:vel ſic pōt īponi
cadendo ſuꝑ paneꝫ ꝙ fuerit ſolum iuxtapoſitio:
dato ꝙ vinū tangat īmediate aquā.leuius ſupna
tat grauiori:vt ſtudētes practicat īponētes oleū
cū aqua qn̄ parū olei eſt in lāpade:vt oleū ſupna
tet. Sed dicit quiſpiā.nō eſt penetratio ſeminis
deciſi ab adā cū toto forte:qꝛ talis penetratio ē
impoſſibilis naturaliẗ:ſed ē iuxtapoſitio ad hūc
ſenſum ꝙ eſt vna parua portio illiꝰ ſeminis ī qua
erat v̓tꝰ gn̄atiua diſponēs ad īntroductionē aīe:
ſicut de fermēto.parū de fermēto totū panē fer-
mentat. ¶ Cōtra.tūc nō eſt neceſſe illū in ſuo ſe-
mine in gn̄atione prolis decidere aliqđ qđ erat
in adā.⁊ ſic deſtruitur poſitio. Itē fermētū tante
ꝑuitatis erit ⁊ paſta azima tāte magnitudinis ꝙ
totū nō fermētabit:vt notū eſt.ergo ſic ī propoſi
to. Inſuꝑ q̄ritur quare illđ quod erat deciſum ab
adā nō pōt reſolui ⁊ fluere: ⁊ augeri more cetera
rum partiū.de illo qđ dicūt ꝙ q̄ꝫtum pōt diuidi ī
infinitum alibi rn̄ſum eſt. ¶ Poniẗ cōcluſio ꝙ ſe
men conſtituitur de ſuꝑfluo alimenti:⁊ ꝙ nihil ē
in prole qđ erat de ſubſtantia parentū in actu:qꝛ
tunc illud ſemē deciſum eſſet vnꝰ ꝑuus hō:qđ nō
eſt dicēdū.nec aliqđ qđ erat in adā eſt in nobis q̄
deſcendimꝰ ab eo. Hec cōcluſio patet.qꝛ oīa per
hūc modū ſaluanẗ / ⁊ experiētie / rōnes / ⁊ aucto-
ritates.dicit ariſtoteles. 15.de aīalibꝰ ꝙ ſperma
nō ē n̄ ſi ſuꝑfluitas cibi vltimi.Et paulopoſt ſper
ma eſt ſuperfluum vltimi cibi qui ſpargitur per
membra.Et Auicenna.15. de animalibus capi-
tulo vltimo dicit ſic. ꝙ eſt res certa : quia ſper-
ma eſt ſuperfluitas vltime digeſtiouis / et eſt ſu-
perfluitas bn̄ digeſta:et eſt poſita in creatura ꝓ-
pter iuramentum:⁊ albeſcit ꝓpter fortitudinem
digeſtionis.⁊ qn̄ fit cum nimio conamine exibit
ſanguinolentū:⁊ ita ſanguis menſtruus ē ſuper-
fluitas vltime digeſtionis:ſꝫ nō peruenit vſqꝫ ad
digeſtionē ſpermatis:qꝛ ſicut dictū ē q̄ſtione p̄ce
denti cibus in ſtomacho p̄ma digeſtione digeriẗ
in epate eſt digeſtio ſcđa:⁊ ibi generanẗ humores
Deinde humores deriuanẗ per mēbra:⁊ ibi dige
ritur cibꝰ tertia digeſtione:⁊ per nutritiuā ꝯuerti
tur pars in ſubſtātiā corporis ad ꝯſeruationē in
diuidui:⁊ alia reponiẗ ad cōſeruationē ſpeciei:ſic
ꝙ nutritiua p̄parat ⁊ diſponit materiā gn̄atiue: ⁊
p̄mo capit neceſſariū.ſicut dici ſolet / charitas īci
pit ab habente:nō loquor de digeſtione q̄ fit ī o-
re cibū bn̄ maſticādo q̄ multū ad vnā digeſtioneꝫ
ꝯducit.⁊ pꝫ modꝰ dicēdi per ſigna.vnū ē ꝙ mlr̄ta
⁊ ſuperflua comeſtio augmentat materiā ſperma
tis:⁊ excitat gn̄atiuam. Non alias rigida parci-
monia vite vſi ſunt ſancti : quorum aliqui vix a-
quam ad ſacietatem ceperunt:alij quadam alia
frugalitate vſi ſunt. Ad quod propoſitum alias
ab exceſſiuis cibis ⁊ potibꝰ homines abſtinerēt
ſaltem illa eſt vna potiſſima cā.⁊ ꝓpterea ordina
tum eſt ī religionibus bene īſtitutis ꝙ nec religio
ſi exceſſiue dormirent:nec cum multitudine veſti
uꝫ:nec nimis molliter / digreſſiuncula relicta. A-
liud ſignū ē ad ꝓpoſitū:qꝛ ceteris paribꝰ minui-
tur ſperma in illis qui fortē habēt tertiam dige-
ſtionem:⁊ multo indigent cibo. Propterea dicit
Auicenna decimoquinto de animalibus:capite
penultimo.ꝙ non inuenitur ſperma ī pueris: qm̄
eorum digeſtio tertia ē fortis:⁊ eorum neceſſitas
ad cibum ⁊ multa:⁊ nō erit in eis ſuperfluitas ſe-
minalis. Ad hoc adducitur tertium ſignum Ari-
ſtotelis quintodecimo de animalibus. homines
multe carnis ⁊ multe pinguedinis nō ſꝑmatiſant
niſi modicum.Et rō eſt:qꝛ parum remanet de ſu
perfluitate : qꝛ nutritiua multū cōuertit de illa in
ſubſtantiā nutriti. ¶ Sed cōtra hanc concluſio-
nē arguitur ſic. Generatio ē ex ſubſtantia generā
tis produci qđ generaẗ ſecūda ſubſtātia:ſcđꝫ Da-
maſcenū libro p̄mo capite.8. ¶ Preterea ſm̄ Au
guſtinum.10.ſuper geneſim. Leui ⁊ Chriſtus ſm̄
carnē fuerunt in lūbis abrahe ſed Leui ſcđm cō-
cupiſcentiā carnalem / chriſtus autē ſcđm ſubſtan
tiam corporalem. Hoc autem nō eſſet verū niſi fi
lij eſſent de ſubſtantia parentum. ¶ Rn̄detur ꝙ fi
lij eo dicuntur generari de ſubſtantia parentum
qꝛ generantur de aliquo quod erat in potentia ꝓ
pinqua:immo in propinquiſſima diſpoſitione ad
hoc ꝙ conuerteretur in corpus patris : ⁊ decidiẗ
cum quadam virtute ab anima patris deriuata:
hinc eſt ꝙ illi actui nimis indulgentes attenuan
tur / ⁊ debilitantur:⁊ periodum ſue vite abbreuiāt
vt videre eſt in paſſeribus / ⁊ in aīalibꝰ multū co-
euntibus que ſunt breuiſſime vite. oppoſito mo-
do de mula. Filius non dicitur de ſubſtantia pa-
tris:eo ꝙ aliqua ſubſtantia que erat pars patris
compoſitionem filij ingrediatur:⁊ iſto modo di-
citur fuiſſe Leui ī lūbis Abrahe ſcđm corpulentā
ſubſtantiam:⁊ rationē ſeminalē. Non aūt chriſtꝰ
vt ſupra dictum eſt. ¶ Secundo arguiẗ. Ex iſto
ſequitur ꝙ magis filij agricolaꝝ ⁊ viticolaꝝ atti
nerent porcis ⁊ bobus:⁊ diuitum caponibus / et
perdicibus / q̄ꝫ eorum parentibus:ſed hoc eſt in-
conueniēs : ergo. Probatur tamen conſequentia
qꝛ ex ſubſtantia talium brutorū / ſaltē ex corpore
quod fuit eoꝝ vel eorum cadaueribꝰ componun
tur. ¶ Preterea. Adam anq̄ꝫ comediſſet poterat

tranſfundere ſemen ad generandum: ſed quarto
Methaphyſice: tunc vnumquodqꝫ perfectū ē cū
poteſt perficere tale alterum quale ipſum eſt: ſed
ſi gn̄atio eſſet de ſuperfluo alimenti: ꝛ nō de ſub=
ſtātia gn̄antis. Adā ante comeſtionem ſemē trāſ
fundere non potuiſſet. ¶ Ad ſcōm negatur con=
ſequētia. ꝛ ratio. apud loquentes nō habetur re=
ſpectus ad attinentiam corporis: qꝛ ſic ſi q̄s par=
uulus nutriretur ex duobus vel tribus bobus di
ceretur filius illorum boum: quod dicet nemo.
Etiam probatum eſt in queſtione precedenti ꝙ
alimentū conuertitur in ſubſtantiam aliti: ꝛ hoc
ab iſtis doctoribꝰ nō negatur. Et maior portio ē
ex alimento: tamen propterea nō dicimur filij a=
limentorum: ſed conceditur ꝙ omnes fiunt ma=
gis intrinſece ex alimento q̄ꝫ ex parentibus. etiā
ꝙuis illud ſuperfluum ſit ex carnibus dictis fiūt
multe trāſmutationes ſubſtantiales: ſaltem aliq̄
fiunt due ante ſuperfluum tertie digeſtionis: ꝛ in
tantū trāſmutatum eſt: ꝛ corpori paterno aſſimi=
latum per virtutem nutritiue: ita ꝙ ſit in ꝓpinq̄ſ
ſima diſpoſitione ad hoc vt conuertatur ī ſubſtā=
tiam patris: ꝛ cum hoc tranſmititur cum illo ſu=
perfluo quo ad indiuiduum: nec ideo quo ad ſpe
ciem virtus ab anima patris deriuata / ꝛ ab illa
expellitur: qꝛ ſicut dicit Auicenna. fen prima. do
ctrina quinta primi: declarans q̄d ē mēbrum / et
ſue partes / dicit. In vno quoqꝫ vero membro ē
virtus naturalis que enim rei nutrimenti com=
pletur et ſequitur ad propoſitum: ꝛ hoc quidem ē
nutrimentū attrahere: ꝛ retinere / ꝛ aſſimilare / ꝛ
vnire / ꝛ ſupfluitatē expellere. ¶ Ad aliō ſicut di
cit Ariſtoteles de ſomno ꝛ vigilia: humores ſunt
corporis nutrimētū. Vn̄ cibꝰ ſi nutrire debeat cō
uertitur ī humores / q̄ poſtea deriuanť ad mēbra
ſicut ordinate ꝛ ꝓlixe tradit Auicēna / fen. p̄ma.
doctrina. 4. in duobus capitibus primi. Cū adā
fuerit factus ꝑfectus fuerunt in eo producti hūo=
res qui eū poſſent nutrire de q̄bus poterat rema
nere aliqua ſupfluitas q̄ poterat eſſe gn̄atiōis p̄n
cipiū ad aliquod tp̄s vſqꝫquo ſcōm dictamē rō=
nis comedere debuit. ¶ Tertio arguiť. ex parē=
tibus leproſis generantur filij leproſi. qō nō vide
tur neceſſariū ſi filij nō gn̄arētur de ſubſtātia pa=
rentū ſuoꝝ. Preterea ex iſto perit linea cōſangui
nitatis. ¶ Ad tertiū diciť ꝙ illud ſupfluū tertie
digeſtiōis ꝓpter ſui magnā ꝓpinquitatē ad h̄ vt
cōuertať in ſubſtantiā corporis iā effectū: ꝛ pro=
pterea ſpūs in q̄ eſt vis īformatiua (ſaltē ꝑtialis
quo ad corpus) deriuata ab aīa patris: iā effectꝰ
eſt. ¶ Ad ſcōm dr̄ ꝙ duo fratres nō dicūtur ꝯſan
guinei: qꝛ idē ſanguis eſt in eis: nec ꝙ idē ſemen
ade ſit in vtroqꝫ: vel vna portio ī vno: ꝛ alia por
tio in alio. ſed dicunť conſanguinei aliqui: qꝛ de=
ſcēderūt ex vno ſtipite cōi in ꝓpinq̄tate ſufficien
ti ad denominationē cōſanguinitatis: vel vnus
deſcendit ab altero in ſimili ꝓpinq̄tate. ¶ Quar
to arguiť. filiꝰ interdū aſſimilať auo ꝛ proauo: ğ
ſemen proaui eſt in ꝓnepote: qꝛ nō ob aliō eſt aſſi
milatio inter patrē ꝛ filiū q̄ꝫ rōne ſeminis. Pater
zelotipus de vxore eiꝰ diligenter cōſiderat an fi
lius eius ſit ei ſimilis vel putatiuus filius. et qua
rōne ſemen proaui ingrediť cōpoſitionē ꝓnepo
tis: eadē rōne ſemen ade ingrediť cōpoſitionem
fetus. ¶ Itē Iſa. 11. Egredieť v̄ga de radice ieſ=
ſe: ğ in xp̄o fuit aliq̄d de radice ieſſe. ꝛ Romano=
rū p̄mo / factus eſt ex ſemine dauid ſcōm carnē.
ergo ī xp̄o fuit aliq̄d de carne dauid. ꝛ ad Hebre
os: ſemen abrahe apprehēdit. ¶ Rn̄deť. ſtat int=
dum ꝙ filius aſſimiletur auo. pr̄ eius ſuo p̄ri aſſi=
milabať: ꝛ qn̄ eſſet aliq̄ portio ſemis aui in filio:
nō ſic oꝫ eſſe de ſemīe ade vel remote ꝓpter rō=
nes quas interarguendū cōtra illam poſitioneꝫ
adduximꝰ: ꝛ alias q̄ facile fieri p̄nt. Inſuper. fi=
lius verus nōnūq̄ꝫ nullo pacto p̄ri aſſimilať. vt ī
18. diſtin. huiꝰ diximus. ¶ Alteriꝰ mr̄ dat p̄ri pu
tatiuo intelligere de non ente ꝙ ſit ens: oſtēdēs
vnū mēbrum qō a caſu eſt ſimile tali mēbro p̄ris
putatiui. oſtendit ei incōpoſitū pedē filij vel ma=
nus quē cōparat tali mēbro p̄ris: vel ſi pr̄ ſit ma=
ter: ꝛ male coloratus ob nimios labores ꝛ curas
et filius ſit ita coloratꝰ ob nimiū ſomnū: in con=
ſpectu p̄ris cauta mulier dicit ſe non diligere fili
um: ſed diligatur a p̄re cui eſt ſimilis. hoc dixiſſe
non peniteat: vt arceanť partes a ſacra fame au
ri ꝛ iniuſte ad ditādos liberos. Ad auctoritates
ſufficiens eſt data reſponſio ex dictis.

In diſtinctiōe. xxxj. magiſter
oſtendit quō caro eſt infecta
ꝑ peccatū origiale. Circa qō
q̄ro talē q̄ſtionē: vtrū poten=
tia gn̄atiua inť alias potenti
as ſit magis infecta. ¶ Rn̄=
detur: infectio cōiter attribui
tur his q̄ alios ſiī morbo vľ
contagione inficiūt. Vnde lepra / peſtis / ſcabies:
dicūtur morbi contagioſi ꝛ infectiui. Originalis
noxa eſt tā culpa q̄ꝫ infectio. ¶ Hoc p̄miſſo rn̄de
tur ꝑ duas cōcluſiones: quarum prima eſt. noxa
originalis ſub rōne culpe magis inficit volūtatē
q̄ꝫ quācūqꝫ aliā potētiā. ¶ Scōa cōcluſio. pctm̄
originale cōſideratū ſub rōne qua deriuať in ali
os quos inficit ſic potētia generatiua ē maxime
infecta. ¶ Prior concluſio ꝓbať. omne pctm̄ eſt
in voluntate inheſiue omiſſiue vel imperatiue. ğ
pctm̄ originale in ratione culpe maxime inficit
voluntatē. ¶ Scōa cōcluſio ꝓbať. Geñ. 3. amiſ=
ſa iuſticia originali ꝑ demeritū pctī originalis ꝓ
tinus prothoparentes erubuerūt. de mēbris ci=
tius q̄ꝫ quecūqꝫ alia potētia. ꝛ ita faciūt oēs alij.
¶ Inſup. illa potētia eſt magis infecta ꝑ quā ca
ro magis repugnat ſpūi. ſed ſic eſt de potētia ge=
neratiua. ſenſitiua obedit rationi. ꝛ eſt ꝑſuaſibi=
lis: primo Ethicoꝝ. cui voluntas principať prin
cipatu politico: primo politicorū. gn̄atiua vero
ſic erat in poteſtate voluntatis ꝙ nūq̄ꝫ fuiſſet mo
ta niſi ſcōm imperiū volūtatis cū ſua: ꝛ ſoluꝫ ad
gn̄ationē. ab hac lege poſt pctm̄ ade lōgus eſt di
ſceſſus. ¶ Preterea. plus rōnē tollit in ſuo actu
q̄ꝫ quecūqꝫ alia potentia: ſeptio Ethicorū. verꝰ

furatur intellectū ſpiſſi ſapientis. et. 14. de ciuita
te dei dicit Auguſtinus de voluptate que eſt in
actu generatiuo / ꝙ in ipſo momēto tēporis quo
ad eius ꝑuenitur extremū: pene oīs acies et qua
ſi vigilia cogitationis obruiť. nūq̄ꝫ nutritiua fuit
in poteſtate volūtatis vt famem ꝓhibere poſſet
niſi cibū applicando famem p̄ueniendo. ¶ Du=
bitať an iſta infectio ex libidine ꝑueniat vel ex
propagatione. diciť ꝙ ꝑuenit ratione qua aliq̄s
eſt filius naturalis ade genitus per propagatio=
nem: ꝛ non eſt ꝯſeruatus ab hac infectione / ſicut
erat diua virgo. vbi magiſter ꝛ Auguſti. ī de fide
ad petrū allegat: ꝙ hanc infectionē non facit ꝓ=
pagatio ſed libido. hoc ſic intelligať nō eſt de ra
tione ꝓpagationis in cōi ꝙ hec infectio et corru
ptio in hoīe fiat. ſi adam non peccaſſet fuiſſet ꝓ=
pagatio et non hec infectio. per libidinē / ineffre
natū impetū intelligit q̄ eſt in ſtatu nature lapſe.
propter actus turpitudinē pauci admodū copu=
le carnali vacarēt ſi non ineſſet libido. q̄rit phi=
loſophus. 4. particula ꝓbleumatum: ꝓbleuma
te. 15. cauſam illius voluptatis. dicit: quoniā aut
ex toto corpore ſemen ꝓfluit vt aliqui volūt: aut
quia ꝙuis non toto ex corpore: tamē per eā par
tem ſe ꝓmit in quā meatus oīs / veneqꝫ oēs ap=
plicanť et coeunt. et idē in primo de generatiōe
animaliū dicit auicenna. nono de aīalibus: dicit
actū crebro exercens non habet voluptatē. non
tamē putandū eſt ꝙ coniuges peccent mutuo co
pulātes affectu mr̄imoniali licito: ſiue ſequať vo
luptas ſiue non. dans operā rei licite ad quā na=
turaliter aliquid ſeq̄tur: non eſt meritū in illa na
turali ſequela. ſicut in cibo aſſumpto. ſi guſtui et
tactui patientis famem appliceť bonus cibus: ſe
quitur voluptas licita / nullomodo imputabilis:
licet aliqui patres cineres ſuper cibū apposue=
runt ne ſeq̄retur voluptas: hoc erat ne volupta=
te ad intemperantiā comeſtionē ducerētur / ꝛ nō
ad ꝓhibendā voluptatē in cibo aſſumpto. ſi ali=
qui ad euitādā voluptatē cineres appoſuerūt pu
tantes voluptatē in cibo eſſe peccatū: iudiciū ta=
le fuit in eis erroneū: non imputabile.

In hac diſtinctione trigeſimaſecūda
magiſter oſtendit quomodo origina
le peccatū deletur in baptiſmo Gra=
tia illiꝰ q̄riť: vtꝝ origiale pctm̄ tollat
baptiſmus. ¶ Reſpondetur affirmatiue. Proba=
tio: peccatū tolli nihil aliud eſt q̄ꝫ ipſum non im
putari: ſecundū illud pſalmiſte. Beati quorū re=
miſſe ſunt iniq̄tates: ꝛ quoꝝ tecta ſunt peccata. i.
non imputata: ſed poſt baptiſmū originale non
amplius imputať Actuū. 2. dicit Petrꝰ. baptize=
tur vnuſquiſqꝫ veſtruꝫ in nomine Ieſu chriſti in
remiſſionē peccatorū veſtrorū: et accipietis do=
num ſpirituſſancti. cum nullum peccatū mortale
poſſet remitti ſine alio: ſeq̄tur ꝙ ꝑ baptiſmū re=
mittiť originale peccatū. et Auguſti. 1. lib. de ba=
ptiſmo paruulorū cōtra illos loquēs qui dicunt
paruulos baptizari: nō pro originali peccato di=
mittēdo: dicit. Quis chriſtianorū ferat: cum dici
tur ad eternā ſalutē poſſe quēq̄ꝫ ꝑuenire ſi non re
naſcať in chriſto ꝙ ꝑ baptiſmū non renaſcerētur
in chriſto: niſi ꝑ ipſum remittereť originale pec=
catū. Et poſt: in eodem libro dicit ꝙ nulla ex no
ſtro arbitrio (preter baptiſmū chriſti) ſalus eter=
na promittebatur infantibus. In quo includitur
ꝙ per baptiſmū eis poteſt promitti vita eterna:
quod non eſſet verū ſi originalis culpa nō remit
tereť per baptiſmum. ¶ Contra hanc cōcluſio=
nem arguiť ſic. Aliquis eſt baptizatus qui eſt in
peccato originali: etiā baptiſmo fluminis. ergo
baptiſmus non tollit originale. ꝯſequētia patet.
ſi interdū nō tollit nunq̄ꝫ tollit. antecedēs patet:
pono ꝙ adultus commiſit aliqua peccata morta
lia a / et b / vult baptizari: nō deteſtať a / ꝛ b / im=
mo in eis cōplacet: baptizetur iſte: nulla eſt repu
gnantia de lege. baptiſeť etiam ſtante tali pro=
poſito. talis manebit in peccato originali: quia
non ſeparať originale a mortalibus. et hoc iterū
patet extra de baptiſmo et eius effec. cap. maio=
res. §. ſꝫ queriť: vbi maximus pontifex dicit talē
manere in peccato originali: eo ꝙ deus nō diui=
dit peccata. Inſup arguiť. Hec anima manebit
poſt baptiſmū. hec aīa eſt vel erit peccatū origi=
nale. ergo peccatum originale manebit poſt ba=
ptiſmū. conſequētia tenet cum maiore / et minor
patuit diſt. 30. ¶ Reſpōdetur concedēdo ꝙ talis
manet in peccato originali: vt inter arguendum
oſtēſum eſt. Ex quo ſequunť iſte cōcluſiones. Ali
quis baptizatus eſt in peccato originali. baptiſ=
mus non tollit a quolibet baptizato peccatū ori
ginale. patet in ponēte obicē. Tertia ꝓpoſitio.
Non oīs adultus exiſtēs in originali teneť ſuſci=
pere baptiſma: vt patet de iſto de quo mentionē
facimus. defectus non eſt ex parte ſacramēti: ſꝫ
ex parte baptizati obicē ponētis: actus actiuorū
ſunt ī patiēte et diſpoſito: ſecūdo de aīa: ſed po=
ſtea per deteſtationē habebit gratiā baptiſmalē.
ſecundū Auguſti. in lib. de baptiſmo paruulorū.
et patet de cōſecratione diſtinctione. 4. tunc vel=
le incipit: nec aliqō illorū peccatorū ante baptiſ=
ma cōmiſſorū tenetur cōfiteri. Baptiſmus eſt ia=
nua ſacramentorū: ſed ſi cōtinuet vnū actū et ſit
baptizatus in medio tēpore cōtinuationis: tunc
poſt baptiſma ꝯmiſſum teneť cōfiteri: et ſi actus
non ſit intenſior in ſecūda medietate q̄ꝫ in prima
ſed idē actus continuatus. tunc peccatū ante ba=
ptiſma cōmiſſum tenetur cōfiteri: quod ptꝫ. hoc
peccatū teneť cōfiteri demonſtrādo peccatū con
tinuatū poſt baptiſma. h̄ pctm̄ ē vel fuit ꝯmiſſuꝫ
añ baptiſma. ğ pctm̄ ꝯmiſſuꝫ añ baptiſma ſortes
teneť ꝯfiteri. p̄miſſe clarēt cū ꝯn̄a. ¶ Ad ſecūdū
diciť ꝙ peccatum originale manebit poſt baptiſ
ma: ſed nō manebit amplius originale neqꝫ pec=
catum. Secūdo ſeq̄tur. ꝙ originale peccatū erit
quādo nō erit originale. hoc patet: quia hec aīa
erit quādo non erit originale peccatū: ſed dimit=
titur cōcupiſcentia: hoc eſt: mitigať poſt baptiſ=
ma per gratiā infuſam inclinantem in contrariū
concupiſcētie carnis per caracterē / et gratiā gra

tis datã: cui ꝯcordat Auguſtinus primo libro de nuptijs et cõcupiſcentia dicẽs. Dimitte concupiſcentiã carnis in baptiſmo: non vt non ſit: ſed vt in peccatũ non imputetur. ¶ Secũdo arguitur. Ubi effectus eſt / cauſa deeſſe non poteſt: ſed aliqua ꝯcupiſcẽtia poſt baptiſma non deeſt. ꝙ̊ poſt baptiſma originale manet: etiam vltra caſum tactum in argumẽto p̃cedenti. ¶ Preterea ſeq̇tur ꝙ adultus poteſt experiri effectũ baptiſmi. et ſic poteſt oſtendi naturaliter gentili effectus ſacramenti / quod non eſt dicendũ. Inſuper: ſortes eſt baptizatus. ergo filius ab eo genitus. arbor bona generat fructũ bonũ. ¶ Ad primũ iſtorũ dicitur ꝙ hoc eſt verũ in effectibus a cauſis naturalibus depẽdentibus: et in cõtinuo fieri. ¶ Ad ſecundũ nego cõſequentiã. interdũ in nobis eſt maior ꝓnitas cõcupiſcentie: interdũ minor. et illius procliuitatis cauſa nos latet. ¶ Ad tertiũ magiſter negat cõſequentiã: et inſtat per circũciſum / q̇ non circũciſum generat. Similiter granũ mundum granũ immundũ cum palea ꝓcreat: ſed illud exemplum naturale non eſt ad propoſitum. propterea eundũ eſt ad voluntatem dei imputãtis huic peccatũ quouſq; ſit deobligatus per baptiſmũ põt capi bonũ argumẽtũ ꝯ magr̃m ex baptiſato ⁊ nõ baptiſat. Alter eorũ debet ꝓducere carnẽ minus infectã / et minorẽ concupiſcẽtiam: et infectio carnis originale peccatũ producit in animã: et ad minorationẽ cauſe naturalis effectꝰ diminuit̃. ¶ Dubitatur an peccatũ originale ſit veniale vel mortale. ¶ Reſpõdetur ꝙ nec ſic neq; ſic. Illa diuiſio eſt peccati actualis cuiuſmodi non eſt in paruulis: aliquã conuenientiã cũ mortali habet eo ꝙ gratiam non compatitur et perpetuo punitur.

Secundo circa hanc diſtinctionẽ quero: vtrũ omnes aĩe humane ſunt equales. ¶ Pro ſolutione q̃ſtionis pono cõcluſiones: quarũ prima eſt. Aliqui hoĩes in naturalibus longe alios anteeſſent. patet tam in potẽtia vegetatiua q̃ꝫ ſenſitiua. vnꝰ meliꝰ videt / audit / vel olfacit / q̃ꝫ alter: vt ad oculum quolibet die videmus. ¶ Secunda ꝯcluſio. intellectus vnius in naturalibus intellectũ alterius in intelligẽtia precedit. ꝓbatur. videmꝰ vnũ ſtatim intelligere multũ difficilia ei ꝓpoſita que alter rudis nõ poteſt invita capere. ꝓbatur eadẽ cõcluſio. aĩa vnius vtitur aptiori inſtrumẽto ad exeundũ in actũ intelligẽdi q̃ꝫ aĩa alterius. ergo facilius et promptius exit in actũ intelligẽdi. tenet cõſequẽtia. vtrobiq; habẽs inſtrumentũ melius operat̃ melius ceteris paribus. et ꝓpterea primo de aĩa dicit philoſophus. ſi ſenex haberet oculũ iuuenis videret vt iuuenis. ⁊ ſecũdo de aĩa molles carne ſunt apti mente. videmus enim aliquos habere manuũ volas delicatiſſimas multitudine pororũ et multitudine paruarũ rigaꝝ per totam volam ductarũ. hos ſcimus ingenioſos. alios videmus carnẽ in manus vola habere rudem cum vna vel duabus lineis groſſis et breuibus digitis: quem rudẽ ꝓtinus deprehendimus. ¶ Tertia cõcluſio. appetitus intellectiuus vniꝰ in naturalibus p̃cedit appetitũ intellectiuũ alteriꝰ. probat̃. aliqui ſunt bene nati: ſexto ethicoꝝ: aliq̇ vͦ male nati: ꝓpꝫea aliquos mites caſtos ⁊ humanos ſuapte natura videmus: aliquos vero inhumanos ⁊ truculẽtos: vt hannibal / tamb̃anus: igit̃. ¶ Secũdo argui̊t ad idem. aliqui habẽt meliorẽ diſpoſitionẽ in corpore q̃ꝫ alij. ſed appetitꝰ intellectiuus corpori immerſus depẽdet quodãmodo (licet nõ neceſſitet̃) a corpore. igitur. ecce cõcluſiones ex parte ſenſuũ ⁊ aĩe pro quãto corpus informat: potiſſimũ corruptibile. ⁊ poteſt ita eſſe ĩ corpe in corruptibili in beatis. ¶ Quarta cõcluſio. ex parte aĩe intellectiue q̃tũ eſt ex parte eius / nõ habẽdo reſpectũ ad corpus qͦ informat: ſed loquẽdo de aĩa ſeparata vel ac ſi eſſet ſeparata: hoc eſt: loquẽdo de his que aĩe cõueniũt ad q̃ corpꝰ minime deſeruit: ſit ꝯcl̃o hec. vna aĩa eſt alia ꝑfectior in donis gratuitis. probat̃. dona gratuita liberalit̃ cõferunt̃ a donãte: vt a deo. ſꝫ deus dat vni ⁊ nõ alteri ex ſua liberalitate. ſicut rex dat vni a. donũ et non ſimili in ſpecie equale donũ. preterea. hoc nihil aliud ponit niſi dona accidẽtalia. ſed nõ incõuenit duo ſubiecta eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime eſſe aliter qualificata. igit̃ tertio: ade iuſticia originalis cõicata eſt ⁊ nõ poſteriori tati. aĩe chriſti beatitudo gratis ſecundũ cõmunẽ viam ⁊ infinita gratia intẽſiue (vt oppinor) ſimilia nõ ſunt cõicata alicui alteri. ¶ Quinta cõcluſio. vna aĩa intellectiua nõ eſt perfectior alia entitatiue. patet. omnes aĩe ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. ergo implicnit vnã eẽ alia ꝑfectiorẽ entitatiue. ſi eni vna eſſet alia ꝑfectior entitatiue. nõ eſſent eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. ſpecies ſe habẽt vt numeri. 8. methaphiſice. ⁊ ex ꝓprietatibus ſubſtãtie / ſubſtãtia nõ ſuſcipit magis neq; minus. ergo vna aĩa nõ eſt ꝑfectior alia ſubſtantialiter ⁊ entitatiue. ¶ Sexta cõcluſio. ꝓbabile eſt ꝙ vna aĩa ſeparata naturalius meliꝰ capit q̃ꝫ alia. ꝓbat̃. vnꝰ hõ meliꝰ capit naturalr̃ q̃ꝫ alter. ꝙ̊ vna aĩa naturalr̃ meliꝰ intelligit q̃ꝫ alia. ſꝫ dicis. ꝯñã nihil valet. eſt alia diſpoſitio ſubiecti in vno homine q̃ꝫ in alio. hoc non cõtingeret in duobus hoĩbus equaliter in corpore diſpoſitis: nec in aĩabus. q: nõ videt̃ vnde iſta diuerſitas ex parte ſubiecti debeat intelligi. ¶ Secũdo arguitur ad idẽ. demon nõ intelligit ita bene ſicut angelus eiuſdem ſpeciei eſſentialis ſecum. ſuppono plura indiuidua angelorũ eiuſdẽ ſpeciei quorum vnũ cecidit et nõ reliquum: ita poteſt eſſe de poſſibili. tunc ſic. demon non capit eandẽ difficultatem ita bene ſicut angelus eiuſdẽ ſpeciei ſecũ. ſꝫ hic dicis. demon habet malos habitꝰ: ⁊ intellectum ad multa mala cõuerſum. ⁊ ſic nõ poteſt ita attẽte animaduertere ad difficultatẽ ꝓpoſitam ſicut bonus angelus. modo aĩo multũ intẽto circa vnã materiã: non ita applicatur circa aliã. ſed propterea nõ ſeq̇tur ꝙ naturaliter melius intelligat q̃ꝫ alter ceteris paribus. ¶ Tertio arguitur. deus a principio poteſt in aliqua aĩa vel angelo producere bonos habitus per quos promptius difficultatẽ cognoſcet vna aĩa q̃ꝫ alia. ⁊ cum tales a pricipio habet ex puris naturalibꝰ habet. ſꝫ dicis. hoc ẽ ex dono gratis dato. ¶ Quarto arguitur ꝑ articulũ pariſiẽſem q̇ ſic iacet capite. 8. inconueniens eſt ponere alios intellectus nobiliores alijs. quia cum iſta diuerſitas nõ poteſt eẽ ex parte corporũ oportet ꝙ ſit ex parte intelligẽtiarum: et ſic aĩe nobiles et ignobiles eſſent neceſſario diuerſarũ ſpecierũ ſicut intelligẽtie / error. quia ſic aĩa chriſti nõ eſſet nobilior aĩa iude. articulus ille nõ intelligit ex parte donorũ gratuitorũ: ſed ex puris naturalibus: ſic ſcilicet: ꝙ in eadẽ ſpecie poſſunt dari due aĩe corporũ expertes quarũ vna melius intelligit q̃ꝫ alia. hoc idem tenet magiſter in ca. vltimo huius diſtinctionis inquiẽs. Illud quoq; non incongrue queri ſolet: vtrũ omnes aĩe ex creatione ſint equales an alie alijs excellẽtiores. pluribus nõ irrationabiliter vr̃ ꝙ ex ipa creatiõe alie alijs excellãt ĩ naturalibus donis: vt ĩ eẽntia. alia alijs ſit ſubtilior: ⁊ ad ĩtelligẽdũ / mẽcorãdũ / habilior: vt pote acutiore ĩgenio ⁊ ꝑſpicatiori ĩtellectu p̃dita: qͦ nõ ĩprobabiliter dicit̃: cum in angelis ita fuiſſe cõſtet. ſi loquat̃ de angelis eiuſdẽ ſpeciei: vix cõſtat. ſi indifferẽtibus ſpecie: de hͦ nõ reuocat̃ ĩ dubiũ. ꝓpterea dico / ꝓbatio magiſtri nichil valet. tamẽ opinatus eſt hanc cõcluſionẽ ſextã verã. ¶ Contra quintã cõcluſionẽ argui̊t. vnus homo eſt magis rationalis q̃ꝫ alter. ergo ſubſtãtia ſuſcipit magis et minus. ¶ Secũdo: albedo vt. 4. eſt ꝑfectior albedine vt duo. et tamẽ ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue. ꝙ̊ non incõuenit ĩdiuiduũ vnũ alteri p̃ſtare in eadẽ ſpecie: ⁊ pari ratione in ſubſtãtia ⁊ aĩabꝰ. ¶ Et ꝯfirmat̃ hec rõ: q̇cq̇d ꝑfectionis eſt ĩ duobꝰ gdibꝰ orizõtis / hͦ eſt ĩ. 4. ⁊ vna alia orizõ eq̃lis ꝑfectiõis pori. ergo orizõ vt. 4. orizonem vt. 2. tranſcendit in nobilitate. ¶ Ad primum nego ꝙ vnus homo ſit magis rõnalis q̃ꝫ alter: capiendo rationale vt eſt differẽtia hoĩs ſicut proprie capit̃: cum non habeat plus aĩam rationalẽ q̃ꝫ alter. bene vnus homo plus vtit̃ recta ratiõe q̃ꝫ alter: ſꝫ hoc nõ arguit eũ eſſe magis rõnalem. quẽadmodũ licet zozoaſtes plus rideat q̃ꝫ craſſus: nõ tamẽ eſt magis riſibilis. ¶ Secundũ argumentũ cum cõfirmatiõe ſolũ probat vnã formã intenſibilẽ eſſe alia ꝑfectiorẽ gradualiter et indiuidualiter. quemadmodũ argumẽtari potes de quãto ad eius medietatẽ in extẽſione. ſed non eſt ꝑfectior ſpecifice et entitatiue. ¶ Contra ſextã ꝯcluſionẽ. difficultas eſt eadẽ vtriq; ĩtellectui ꝓpoſita. ꝙ̊ idẽ eſt obiectũ. idẽ eſt ſubiectũ in ſpecie et ita bene diſpoſitũ: q: nulla indiſpoſitio eſt in vno. ⁊ nõ requirit̃ aliud inſtrumentũ ab intellectu ad intelligendũ. ergo nõ eſt ꝑfectio ex parte ſubiecti pricipalis. nec req̇ritur aliqua alia diſpoſitio. ⁊ nõ videtur penes quid attẽdi poteſt quomodo vnus intellectꝰ naturaliter melius intelligit q̃ꝫ alter. ¶ Cõfirmat̃ hec ratio. impoſſibile eſt ꝙ duo oculi equaliter diſpoſiti equaliter applicati eidẽ viſibili et equaliter attenti et ceteris oĩbus paribus que faciũt ad bonã viſiõez ⁊ ꝙ vnꝰ meliꝰ videat viſibile q̃ꝫ alter. ĩeq̃lis viſio nõ prouenit ab obiecto: qm̃ eſt idẽ. et ſuppono auxilium dei equale et oĩa extrinſeca. oculi ſunt equales q̃tũ ẽ ex pte eoꝝ ꝙ̊ eq̃lis erit viſio: q: ĩ eq̃litatis neſcis dare rationẽ. ¶ Et ꝯfirmat̃ hec rõ cũ precedẽti: duo ignes equales eque applicati duobus cõbuſtibilibus equalibus ceteris oĩbus paribus que promouent actionem eque calefaciũt. ergo duo oculi equaliter vidẽt. ergo duo intellectus equales equaliter ĩtelligũt. tenet ꝯſequẽtia. vtrobiq; eſt actio naturalis ab equalibꝰ cauſis. ergo equalis erit actio. Qui voluerit dictã ꝯcluſionem ſuſtinere: faciliter poterit iſtas rationes euacuare per hoc ꝙ vni cõuenit naturaliter talis cõditio aut ꝓprietas indiuidualis q̃ non cõuenit alteri: licet cetera ſint paria q̃tũ ad eſſentias rerum. et extrinſeca.

Querit̃ circa hãc diſtinctionẽ 33. an decedentes cũ originali ſolo puniant̃ pena ſenſus. ¶ Scito hic eſſe viã ferme omniũ: ꝙ paruuli ſolũ pena damni puniant̃. Gregorius ariminenſis tamẽ hoc reuocat in dubiũ. ¶ Propterea pono ꝯcl̃ones: quarũ prima eſt. Paruuli non puniunt̃ pena ſenſus. probatio. puniunt̃ ꝑpetuo et pena mitiſſima ſcꝺ̃ꝫ Auguſti. Enchiridion. 101. dicentem: mitiſſima enim pena eorũ erit q̇ preter peccatũ originale qͦ traxerũt nullũ inſuper addiderũt. ſed non eſſet mitiſſima ſi pena ſenſibili punirẽtur. qͦ probo. da ꝙ puniant̃ vno gradu pena ſenſus. aliq̇s adultꝰ punit̃ quattuor gradibus. alius duobꝰ / q̇ in ſubduplo minus peccauit. ⁊ aliq̇s vno gradu. et per cõſequẽs pena paruulorũ nõ erit mitiſſima: cuiꝰ oppoſitũ dicit Auguſti. ¶ Inſup: ꝑuuli nũq̃ꝫ habẽt actũ malũ in ſe liberũ nec cõmiſſiue nec omiſſiue. ⁊ deus punit citra ꝯdignũ. nõ eſt veroſimile aliquo pacto ꝙ deꝰ puniret eos pena ſenſꝰ. ¶ Preterea: hec eſt opinio magiſtri ⁊ ab oĩbꝰ ſcriptoribus in ſententijs tenta: Grego. dempto: q̇ hoc in dubiũ reuocat: ⁊ male. ¶ Preterea: adhuc ꝓbat̃ ꝯcl̃o auctoritate romani põtificis ĩ. c. maiores. de baptiſmo ⁊ eiꝰ effectu. ptꝫ in. §. Sꝫ adhuc: v̓ſiculo: preterea. vbi innocẽtiꝰ tertiꝰ dicit. p̃terea / pena originalis peccati eſt carẽtia viſiõis dei: actualis vͦ pena pcti / eſt gehẽne ꝑpetuus cruciatꝰ. ſed hanc decretalẽ Grego. ꝑuertit. ⁊ q̇ ſtat in verbis Auguſti. põderando ſenſum quẽ verba p̃ma frõte dant: non facit hoc romani põtificis determinatiõi. manifeſtum eſt ꝙ põtifex illic nihil aliud vult in loco allegato niſi ꝙ originale in baptiſmo nõ ſeparatur a mortali. oppoſito dato / infert: aliq̇s puniet̃ pena ſenſus ⁊ nõ pena dãpni. pena ſenſꝰ / rõne actualis. ⁊ cũ originale eſt ablatũ: nõ puniet̃ pena

damni/ſed fateoꝛ ꝓbatio illa pōtificis nō cōclu=
dit.ſufficit ꝙ alie cōcludāt.dato ꝙ oꝛiginale eſſet
ablatum:manēte actuali moꝛtali cui debet̄ pena
ſenſus: adhuc moꝛtali etiā debet̄ pena dampni:
qḋ tāgit gloſa de ꝓbatione pōtificis nō ꝯcludēte
dicēs poſt obiectionē.vbi aliqḋ debet̄ ex pluribꝰ
cauſis:vna remiſſa alia petitio reſtat. vnde q̇ re=
pudiauit ſucceſſionē ꝑ vñ liberi admittit̄ ad ſuc=
ceſſionē ꝑ vñ cognati.ff.de ſuc.edi.l.1 §.ſed ꝛ vidē
do.concludendo dicit gloſa:hec ratio ſuperficia
lis eſt:ac ſi diceret: ꝓbatio eſt nulla : qḋ eſt verū.
alia pꝛobatio eſt bona ꝙ deꝰ hec peccata nō diui
dit.nec mirabit̄ Grego.qñ.b.Auguſti.ponit con
cluſiones catholicas. et pꝛobationes apponit.li
cet doctoꝛes videant cōclōnē ſuam verā: frequē
ter dicūt:aliq̄ ꝓbatiōes vel aliqua/nō ꝯcludit. il
lictam textꝰ rotundus q̄ꝫ gloſa in verbis textus
ſtans ſupponūt ꝙ oꝛiginali pctō ſolū pena dam
ni debet̄. gloſa ergo Gregoꝛij.ad textū eſt gloſa
aurelian̄. ¶ Ampliꝰ. vbi chꝛiſtus Matthei.25.
loq̇tur de agnis et hedis poſitis ad dexterā ꝛ ſi=
niſtrā/et de igne ꝑpetuo:ꝑmittit pctā alia : vt pꝫ
litterā intuēti.modo p̄cedētia et ſequētia illumi=
nant intellectū. g̊ iſtud nullomō eſt de ꝑuulis tra
cendū. ¶ Finaliter ſic argumētoꝛ.nullomō ē di
cendū ꝙ ꝑuuli puniant̄ pena ſenſus q̇ nihil vnq̄ꝫ
ꝑſonalr̄ egerūt ꝯmiſſiue vel omiſſiue/niſi ex ſcri
ptura ſctā/deteriatiōibꝰ ꝯciliоꝝ/vel auctoꝛitate
autētica/ ꝓbaret̄. ſꝫ oppoſitū huiꝰ ꝯclōnis non
poteſt ꝓbari vlla auctoꝛitateauctentica.qꝛ ſi ſic:
maxime eſſet aliquo ſono verboꝝ Auguſti. ſed
hoc nō:qꝛ repugnaret ſibi ſi diceret oppoſitū vi=
ſo ꝙ in ꝑticulari de eis loquēs dicit ꝙ mitiſſima
pena puniunt̄.g̊ ꝓpoſitiōes alie ſonū ī oppm̄ ha
bētes ſunt exponēde: potiſſimū in ꝑte rigida. ſa
cra hyſtoꝛia expoſitionē patit̄.g̊ vbi pōt rōnabi
liter exponi:nō debet adduci in opinionē rigidā
ꝯtra ſentētias oīm et romani pōtificis. ¶ Cōtra
hanc ꝯclōnē ar̄ auctoꝛitate bti Augu. de fide ad
petrū.c.27.dicētis. firmiſſime tene et nullatenꝰ
dubita nō ſolū hoīes iam rōne vtentes:veꝝ etiā
paruulos: q̇ ſiue in vtero matrū incipiūt viuere
et ibi moꝛiunt̄:ſiue iam de mr̄ibus nati ſunt ſine
ſacramēto ſacri baptiſmatis qḋ datur in noīe pa
tris et filij et ſpirituſſancti de hoc ſeculo trāſeūt:
ignis eterni ſupplicio puniēdos: qꝛ et ſi peccatū
ꝓpꝛie actionis nullū habuerūt oꝛigīalis tñ pctī
dānatiōe/carnali ꝯceptiōe traxerūt. ꝯſtat autē ꝙ
ſuppliciū ignis eterni/pena illa ē inferni q̄ dicit̄
pena ſenſus. ¶ Ad hanc auctoꝛitatē duplex ſo=
let dari ſolutio:quarū altera eſt. Auguſtinꝰ excel
ſiue locutus eſt vt ſe magis elōgaret a ſententia
hereticoꝝ/in paruulis omnē culpā negantiū.et
per conſequēs omnem penā. ¶ Secūda ſolutio
eſt. Auguſtinus noīe ignis omnē penā ſignificat.
vnde per ignis eterni ſuppliciū eternā penā intel
ligit.penā autē/nō ſenſus:ſed dampni. ¶ Cōtra
pꝛioꝛē ſolutionē arguit Grego. dicēs: hec reſpō=
ſio nullatenus poteſt ſtare.pꝛimo quidā: cum fal
ſitas falſitate excludi nō debeat:nec vbi fides ve
ra defendit̄ ſit dicendus erroꝛ vel falſa ſententia
aſſerenda.nō eſt exiſtimandū ꝙ Auguſtinus exi=
mius extirpatoꝛ erroꝝ/et veridicus fidei defen
ſatoꝛ/ꝓpter quēcūqꝫ excludendū erroꝛē dixiſſet
firmiter eſſe credēdu pueros ignis ſupplicio pu=
niendos:ſi hoc falſum aut nō recte fidei conſonū
exiſtimaſſet. ſcḋo quia in illo libꝛo Auguſti. ꝯtra
nullum ſpecialē erroꝛē loq̇tur:ſed cōiter fidei ca=
tholice canones tradit cuilibet p̄mittēs firmiter
tenēdū:et de oībꝰ in vniuerſali dicit.h̄. 4.ca. ad
regulam vere fidei firmiſſime ꝑtinentia fideliter
certe foꝛtiter tene:veraciter/patienterqꝫ defen=
de.et ſi quē cōtraria his dogmatizare cognoue=
ris tanq̄ꝫ peſtem fuge ꝛ tanq̄ꝫ hereticū abijce.iſta
enī que poſuimꝰ fidei catholice ꝯgruit:vt ſi quis
nō ſolū oībus ſed etiā ſingulis voluerit cōtra ire
in eo ꝙ ſingulis hoꝛum cōtumaciter repugnat ꝛ
his ꝯtraria docere nō dubitet hereticus et fidei
plane inimicus atqꝫ ex hoc oībꝰ catholicis ana
thematiſandꝰ appareat.hec Auguſti. poſtea ad=
dit Grego.coloꝛē replice.non autē debet cadere
in mentē alicuiꝰ theologi ꝙ inter tales regulas
fidei Auguſti.potuiſſet aliqḋ falſum ſm̄ ſigtionē
quam pꝛimo facit cōiter apud oēs:ſicut in ꝓpoſi
to/ſi dicta reſpōſio eſſet vera. ¶ Cōfirmat̄ hoc.
quia cū huius regule oppoſitū nullibi inueniat̄
ab eccleſia determinatū:nec ī ſacra ſcriptura pꝛe
dicatū:q̄ ꝑtāte dicis eū hoc nō fuiſſe ꝓpꝛie ꝛ ve=
re:ſed exceſſiue locutū.dicet alius ſimilr̄ in alijs
regulis ibidē per eum p̄poſitis fuiſſe locutū ex=
ceſſiue:ꝛ nō vt ſonāt illas tenēdas eſſe. ¶ Ad re
plicas Grego.nego illḋ aſſumptū qḋ dicit/hec ſo
lutio nullatenꝰ pōt ſtare.poterat videre has au=
ctoꝛitates in gratiano recitatas ꝛ ꝯcoꝛdatas: de
cōſecra.diſtinctione.4.c.firmiſſime.c. regenerā=
te.et ſic nulla eſt ratio negationis:dato ꝙ.b. Au
guſtinꝰ diceret oppoſitū ꝛ btūs Grego. nō crede
rem vtriqꝫ:viſo ꝙ romanus pōtifex ꝓfundiſſimi
et exercitatiſſimi theologi iā a quadringētis an
nis agminatim dicūt oppoſitū.et dictū doctoꝝ
eſt rōnabile ꝛ humanū. pꝫ ex ꝓbatiōe cōclōnis.
iſtud pꝫ ex dictis ī ſcḋa q̄one ꝓlogi quarti ſniaꝝ.
nullomodo fuiſſet creditum Auguſtino : ꝙ pue=
ri ſunt in peccato oꝛiginali nati: niſi quia ex bi=
blia id deduci poteſt : et determinatum eſt in cō=
cilio milenitano: vt de cōſecratione di.4. vide=
re potes.cui ꝯcilio Auguſti.et Anſelmꝰ romane
ſedis legatꝰ interfuerūt vt dicit apparatꝰ. hic au
tem nō adducit aliqḋ tale:nec adducere pōt. Se
cundo dico Auguſti.nullomō eſt in oppm̄.nō ꝯdi
cit ſibi.ex dictis in enchiridion ſeq̇tur oppoſitū:
et in de baptiſmo paruuloꝝ. ꝛ recitat gr̄anus de
ꝯſecra.diſt.4.c. Nulla: vbi ſic dr̄. nulla p̄ter ba=
ptiſmū ſalus ꝓmittit̄ īfantibꝰ. qꝛ infantes ſi per
ſacramētū qḋ ad hoc eſt diuinitꝰ inſtitutū in cre=
dentiū nūerū nō trāſeūt:in tenebꝛis manēt. ecce
apte dicit puniunt̄ pena dampni: de alia pena ſi
lens.ꝛ qñ ſolū eſſent auctoꝛitates ſue q̄ videt̄ op=
poſite: ꝛ nulle alie auctoꝛitates vl̄ alioꝝ rōnes:
opoꝛtet capere partē hūanioꝛē/ꝛ aliā ꝯfoꝛmiter

ad illā exponere ſicut toto die facimus. dico er=
go ꝙ exceſſiue locutus eſt cōtra illos hereticos:
ſicut cōcionatoꝛ facit declamando.

Circa hāc diſtictonē.34.in qua magi=
ſter potiſſimū loquit̄ de ſubiecto pctī
ī qua re ſit malū:an ī bono vel in ma
lo:q̄ro talē q̄ſtionē.an ſit aliquod ſū=
mum malū nihil boni hn̄s nec bono
inherēs Circa hoc ſcito fuit hereſis manichei
(ſicut recitat auguſtinꝰ ī libꝛo de hereſibꝰ)ponē=
tis duo p̄ncipia diuerſa īter ſe diuerſa ꝛ aduerſa
eterna ꝛ coeterna .ꝛſic poſuit vnū ſūmū malū ſi=
cut ſummū bonū.ꝛ qꝛ hō pōt bene agere ꝛ male
agere poſuit duas aīas ī hoīe:quarū vna ē bona
ꝛ a deo bono q̇ ſemꝑ cupit bōa. alia ē a deo ma=
lo quia ſemꝑ cupit mala.ꝛ oīa mala oꝛiūtur ī no
bis a malo pꝛincipio ſicut bōa a bono p̄ncipio.ꝛ
ſic ī nobis ē q̊tidiana pugna.p̄ncipiū bonū nihil
mali hēt.p̄ncipiuꝫ vero malum nihil boni hꝫ.il=
la hereſi recitata:pono ꝯcluſiōes. ¶ Quaꝝ pꝛīa
eſt.quicq̇d eſt ī mundo ē bonū ¶ Scḋa cōcluſio
implicat cōtradictionem euident̄ dare vnuꝫ p̄n
cipiū malū nihil boni hēns. ¶ Tertia cōcluſio
malū culpe potiſſimū cōmiſſiōis eſt ī bono puta
ī volūtate bōa īheſiue. ¶ Pꝛīa ꝯclō ꝓbat̄.oē qḋ
ē ī mūdo ē creatoꝛ vel creatura:capiendo creatu
rā ꝓ effectu.ſꝫ deus ē bonus ꝛ q̄lꝫ creatura ē bōa
ꝓbatio Geneſis pꝛīo : vidit deꝰ cūcta q̄ fecerat
ꝛ erant valde bōa. ¶ Scḋa ꝯclō ꝓbat̄ ex ſūmo
malo dando ſequit̄ euident̄ ꝙ illḋ ſūmū malū ſit
ꝛ nō ſit pōt aliq̇d facere et nihil pōt:ꝙ ſit maluꝫ
et nō ē malū:ītelligit et nō ītelligit ꝙ ſit malum
ꝛ nō malū:q̄ euidēter īplicāt. g̊ talis imagīatio
nō mō eſt heretici viri:ſed viri rudis et ſtolidi.ꝙ
iſta illata ſequāt̄/pꝫ ſic.ſi pōat̄ ſūmū malū nihil
boni habēs ipꝫ nō hēt eē:q̄a eē ē aliquod bonū
ergo habet eſſe.ꝛ vltra/nihil boni hēt. g̊ nullum
hꝫ eſſe.ens ꝛ bonū ꝯuertunt̄.ꝙ eſſe ſit bonū ptꝫ.
appetitꝰ naturalis eſt ad bonū.mō oīa appetūt
eē:pꝛīo phiſicoꝝ:et bonū oīa appetūt: pꝛīo ethi
coꝝ.ſecūdū ꝓbatur.oīs potētia ē de genere bo
noꝛum ī luīe naturali.et qḋ pluria pōt ē optimū.
hoc mō pꝛīa cauſa apḋ philoſophos ē ens opti=
mū .ergo ſi aliquod ens ſit ſūme malū nihil bo=
ni hn̄s: nullā hēt potētiā.et ſic nihil fa cere pōt.
et cū eſt ſūmū malū:plus pōt q̄ꝫ quodcūqꝫ malū
citra ſummū .ſemꝑ tñ mala faciet ſecūdum eos:
et ſic pōt aliq̇d facere.tertium pꝫ.ſcḋꝫ eos ē ſum
mum malum ergo ē malum.ꝙ nō eſt malum ptꝫ
eſt malū ꝑ eſſentiā ergo eſt naturale ei facere ma
lum.et vnūquodqꝫ dū facit illud quod ē ei natu
rale bene facit ꝛ bonū facit et qḋ bonū facit ē bo
nū et nō malū g̊ ē malū et nō eſt malū. Quartum
eſt/intelligit et nō ītelligit.oīs ſciētia ē de gene=
re bonoꝝ:pꝛīo de aīa:nō ſolū ſciētia boni:ſꝫ ſciē
tia mali.ſcire malū nō ē malū:alias eēt malum ī
telligere caſus vſureꝛ ſymōie et cōtra hmōi p̄di
catur:qḋ nō ē dicendū.ſcire ergo malū ē bonum
ergo ſummū malū caret noticia.ergo nihil intel
ligit.ſꝫ ex altera ꝑte vult malū.ergo ītelligit ma
lum.ergo intelligit.ſꝫ hic q̇s diceret. appetitꝰ na
turalis vel velle naturale nullā noticiam p̄ſuppo
nit:nec eſt euidēs ꝙ nihil eſt volitū niſi cognituꝫ
loco illiꝰ illati/pōt inferri euidēs cōtradictio q̇
ſeq̇t̄ ad duo ſūma:et potiſſimū ſi alterū ſit ſūme
malū.q̄a ſic erit de neceſſitate:ꝛ a nllo:nec depē
dens.ꝛ tātū ꝑfectionis habebit ſicut ſūmū bonū
¶ Pꝛeterea arguit̄. vel ſūmū malum ē infiniti vi=
goꝛis vel finiti.ſi ſcḋm:nō ē vnū ſūmū.ex ſecūda
diſtinctione pꝛimi.ſi infiniti:de neceſſitate facit
oīa mala.ſi dicas ſūmū bonuꝫ ē tāte reſiſtētie.ſi
cut ſummū malum :ꝛ de neceſſitate agit bona ꝑ
te:ꝛ reſiſtit malo.ergo nullū erit malum ī mūdo
¶ Inſuper:ſi aīa mala in nobis nō pōt nō pec
care ꝛ aīa bona nō pōt male agere:q̇libꝫ(etiā ce
cutiens)videt ꝙ tollitur meritum ꝛ demeritum
bonum ꝛ malum de rerum natura: cōtra omneꝫ
philoſophiā ꝛ omniū ſectas:dempta hac delira
vanitate. ¶ Tertiā cōcluſio patet. oē pctm̄ actu
ale eſt cōmiſſionis vel omiſſionis.ꝯmiſſionis in=
heſiue eſt in voluntate. omiſſionis eſt circa ideꝫ
et ſic de oꝛiginali ex diſtinctione .xxx.huius.ſed
voluntas eſt bona ex pꝛima concluſione igitur.
¶ Secundo arguitur ad idem auctoꝛitate augu
ſtini.14.de ciuitate dei.c.xi.dicentis :mala niſi
in bonis eſſe non poſſunt:quia nature in quibus
ſunt inq̄ꝫtuum nature ſunt vtiqꝫ bone ſunt.ꝛ ma
giſter in littera:recte acuteqꝫ ſapit non niſi in bo
no malum eſſe intelligit.i.in natura bona.
¶ Contra pꝛimā concluſionem arguitur .demō
eſt malus:et dicimus neronem iudam ꝛ maho=
metē fuiſſe malos.g̊ nō q̇cq̇d eſt ī mūdo eſt bonū
¶ Reſpondetur.multipliciter capitur terminus
bonum.vnomodo bonitate entis: de qua accep
tione potiſſimum locuti ſumus.et ſic/q̄ꝫtum ha=
bet aliquid de entitate tantum habet de bonita
te.vnde augꝰ libꝛo.38.q.q.21.que ſunt inq̄ꝫtū ſūt
intantum bona ſunt.q̄ꝫtum ergo res habet de en
titate tantū habet de bonitate.ꝛ auicenna quar
to methaphiſice. c.4.īpoſſibile eſt ꝙ ſit aliqua
res per ſeipſam mala et omni modo.ſi vnum ha
bet eſſe:pꝛofecto inq̄ꝫtum eſt mala/non eſt. ꝛ au=
gꝰ.12.de ciuitate dei.c.tertio. Sola bona alicu=
bi eſſe poſſunt :ſola mala nuſq̄ꝫ.aliquid eſt bonuꝫ
moꝛaliter:et hoc bipharism.vnomodo intrinſe
ce:qñ eſt ſua bonitas vt deus.aliomodo ratione
boni habiti:ſiue infuſi ſiue acquiſiti. hoc modo
dicimus omnes in patria bonos. ille eſt melioꝛ/
in quo dei gratia eſt maioꝛ.mō ſtat vnum paruu
lum baptiſatū ꝛ confirmatum habere plus gra=
tie q̄ꝫ alium .ergo vterqꝫ eſt bonus.de bono ac=
quiſito.communiꝰ tamen loquimur.dicimus foꝛ
tem bonum ab actu vel habitu. et in abſoluto
modo loquendi(bonum ſine addito)pꝛo bo=
no moꝛaliter capimus.interduꝫ bonum applica
tur alijs rebus qñ hn̄t omnia requiſita ad hoc ꝙ
bene fiāt.hoc modo dicimns aureum nummum
bonum quando eſt de debita menſura/debito
pondere/et debita figura pꝛincipis.dicimus ve
ſtem bonam et equum bonū qñ facit omnia que

bonũ equũ decent.tot modis capitur malũ:ꝑ regulã topicã:quot modis capitur vnũ oppoſitoꝝ tot modis capitur reliquũ:qñ ĩ omni acceptione aduerſantur.⁊ cũ nihil ſit malũ malicia entis:nõ impugnatur cõcluſio. ¶ Cõtra ſecũdã ꝯcluſionẽ arguitur.aliquid ẽ malũ:dicatur a .vel nihil ẽ peius a .⁊ tunica.ẽ malũ ſũmũ:ſaltẽ negatiue.ſi aliquid ſit peius a.dicatur .b.⁊ q̃ritur de. b.an ſit ſũmũ malũ vel ne.ſi p̄imũ:hẽo ꝓpoſitũ.ſi ſcõm aſcẽdatur ad.c.⁊ ſic ſine ſtatu g̊ eſt aliquod ſũmũ malũ. ¶ Rñdetur :hoc argumẽtũ nõ ẽ ad intellectum cõcluſionis .nihil ẽ malũ malicia entis vel ꝙ naturaliter tendit ſemper male agere.nec ſeq̇tur/hic denarius ẽ malꝰ denarius:ergo eſt malũ ens.hocmõ capiendo nõ ẽ ĩferioꝛitas p̄dicati ad p̄dicatũ totale.ꝑ añs denotatur ꝙ hic denarius nõ hẽt oĩa requiſita ad verũ eẽ denarij.⁊ ꝑ ꝯñs denotatur ꝙ nõ habeat oĩa requiſita ad verum eſſe entis.mõ noſti hãc ꝯñaꝫ non valere: cũ alia eſt appellatio in antecedẽte q̃ ĩ ꝯñte.ſed bene ſequitur ſoꝛtes eſt verꝰ hõ ergo ſoꝛtes eſt verũ ens vel a.eſt verꝰ denariꝰ ergo a.ẽ verũ ens. ¶ Tertio arguitur mathei.7.non põt arboꝛ bona fructꝰmalos facere:vbi gloſa nihil dubiũ quĩ cauſa boni ſit bona et mali mala. ¶ Reſpondet.xp̄s illic loquitur contra hypocritas qui ſimulabant exterius bona opa:ĩterius erãt mali.ꝑ arboꝛem actꝰ interioꝛ ⁊ ꝑ fructũ actus exterioꝛ intelligit interioꝛ arboꝛ bona.i.bonus actꝰ elicitꝰ volũtatis nõ facit operationẽ malã exteriꝰ. ¶ Secũdo arguit:albedo denomĩat ſuũ ſubiectũ ĩ quo ẽ cõcretiue.ergo malicia ĩ actu elicito malo denominat ſuũ ſubiectũ:ſcꝫ volũtatẽ malã ¶ Tertio arguit.ex ꝯcluſiõe ſequit ꝙ termini ꝯtrarij verificãtur de ꝓnoĩe demõſtrãte idẽ copulatiue mediãte copula de pñti deducta ampliatiõe . hoc ẽ in cõueniẽs:vt pꝫ ex p̄dicamẽtis.igit.ꝯña tñ patꝫ. volũtas ẽ bõa ꝑ ꝯcluſionẽ:⁊ ĩ ipſa eſt malicia. g̊ ipſa eſt mala.ergo ẽ bona ⁊ mala ¶ Foꝛte dicis bonũ entitatiue ⁊ malũ moꝛalit nõ ꝯtrariantur. ¶ Cõtra hoc arguitur auctoꝛitate auguſtini quã magiſter ĩ littera allegat.hic fallit regula dialeticoꝝ ĩ ꝯtrarijs:quia bonũ ⁊ malũ v̇ificãtur de eo dẽ.⁊ pꝫ enchiridiõ.c.ſexto.ergo vult auguſtinus dicere/realit ꝯtrariãtur :ſꝫ regula illa locata hic patitur ĩſtãtiã.dicere ꝙ ĩ his nõ teneat:nõ ẽ hẽre exceptionem.ſi quis diceret ꝙ manꝰ excipit ab hac regula/dant hic in us fctã tibi declinãte ſecunda :non bene loqueretur grãmatice .g̊ ſic in ꝓpoſito. ¶ Ad ſcõꝫ ꝯcedo añs ſi ſit oꝛiʒõ ſufficiens.⁊ cõcedo ꝯñs ꝙ volũtatẽ malicia denomĩat cõcretie malã moꝛalit. ¶ Ad tertiũ dr̃ malũ malicia moꝛis ⁊ bonũ entitatiue nõ ꝯtrariant.auguſtinꝰ nihil aliudvult dicere niſi ꝙ regula dialecticoꝛum hic fallit:idem eſt non tenet .qꝛ non ſunt contraria.bonum aliquomodo ſumptum ſuũ ſpeciale habet contrarium.bonũ hẽt maluꝫ contrarium ſecundum auguſtinum Enchiridiõ ſexto. capitulo. ¶ Quarto arguitur ſecũdũ dionyſiuꝫ de diuinis noĩbꝰ.c.quarto:malum non erit ĩ bono:qꝛ neqꝫ in igne frigꝰ eſt. ¶ Reſpõdetur.volũtas nõ denoĩatur bona moꝛaliter qñ in ipſa ẽ actualis malicia:potiſſimũ moꝛalis:ſiue actualiter ſiue ſecũdũ reatũ.veniale gr̃am cõpatitur q̄ diuidit inter filios regni ⁊ perditionis ſecũdũ auguſtinũ.15.de trinitate. ¶ Quĩto arguitur.ſi vnum cõtrarioꝛũ ẽ in rerum natura:aliud eſt vel eſſe poteſt in rerũ natura:p̄io celi.ſꝫ ſũmũ bonũ ẽ in rerum natura vt deꝰ.ergo ſũmũ malũ eſt vel eẽ poteſt.⁊ſi põt eſſe:eſt iã actu.ĩ neceſſarijs nõ differt poſſe eſſe ⁊ eſſe .3.phiſicoꝝ ¶ Sexto arguit ſcõꝫ auguſtinũ.19. de ciuitate dei .c.p̄io.fines ſũt ſũmũ bonũ ⁊ ſũmũ malũ ſꝫ nõ ẽ malũ ſũmũvbi eſt aliquid de bono. ¶ Ad quĩtũ rñdet:malũ ſũmũ nõ eſt ꝯtrariũ ſũmo bono.ipꝫ nõ ẽ poſſibile.

¶ Ad ſextuꝫ dicit: augꝰ nõvocat malũ aliquod oĩs boni ĩmune:ſꝫ illud qð ẽ oĩbꝰ alijs peius eſt

MAgiſter diſtinctiõe hac.35.loquitur quomodo malum coꝛrũpit aĩaꝫ vel aliq̇d ĩ ea.Circa hoc q̄ro an pctm̃ coꝛrũpat aĩaꝫ vl̕ aliquid eius. ¶ Pꝛo ſolutiõe q̄ſtionis pono cõcluſiones :quarum p̄ima eſt.peccatũ nõ coꝛrumpit aliquid de ſubſtantia anime.ꝓbatio.ſi p̄mum pctm̃ aliquid de ſbã anime coꝛrumpit:ſecundum equale illi peccato tantundem coꝛrumpit : ⁊ tertium tantundem.et anima non eſt infinita.ergo tandeꝫ tota coꝛrumpetur a peccatis:quod eſt falſum:non valet dicere:peccata geometrice et pꝛopoꝛtionabiliter coꝛrumpunt et non arithmetice:cum ſecundum peccatum eſt vel eſſe poteſt equale pꝛioꝛi :⁊ tertiũ eq̄le ſcðo:et ſic ſine ſtatu. g̊ eq̄lit coꝛrũpũt. ¶ Secundo arguitur ad idem .anima eſt incoꝛruptibilis ab agente creato.pꝛobatio .creatur a ſolo deo:nec ſimilis in ſpecie poteſt ꝓduci a creatura .ergo anima a nulla creatura coꝛrumpi poteſt.tenet cõſequentia. quod eſt ſolum creabile ſolum eſt pꝛopꝛie annichilabile :patet inductiue in omnibus de virtutibus infuſis et materia pꝛima.licet adam a deo creabatur ſimilis in ſpecie ꝓducebat .ſiſtes in anima eius:venio ad pꝛimum bouem ⁊ pꝛimum ignem qui pꝛimo creabatur ſil̕is in ſpecie pꝛoducitur a creatura.cum hac ratione quadꝛat verbum /ſaluatoꝛis nolite timere eos qui occidunt coꝛpus:animam autem occidere non poſſunt.

¶ Secunda concluſio:anima nõ coꝛrumpit gratiã infuſã.ꝓbatur .gr̃a infuſa annichilatur ex ſecunda ratione ad cõcluſionẽ pꝛecedẽteꝫ.ergo nõ coꝛrumpitur a peccato. ¶ Inſup.non eſt foꝛmalis ꝯtrarietas inter vllũ moꝛtale pctm̃ ⁊ gr̃aꝫ.g̊ vnũ nõ coꝛrũpit alið.tꝫ ꝯña ſuppoſitis alijs modis q̇bꝰaliq̇d põt alið coꝛrũpe. ¶ Tertio arguitur ſcõm moꝛtale poſt gr̃aꝫ ablatã nõ coꝛrũpit gr̃aꝫ.g̊ nõ ẽ neceſſe ꝙ moꝛtale coꝛrũpat gr̃aꝫ ſꝫ legẽ. ¶ Tertia ꝯcl̕o.pctã coꝛrũpũt crebiter bonos hitus ⁊ actus aĩe.pꝛobatur.aliqui actus qui ſunt peccata cõtrariãtur actibus bonis: ⁊ hitus hitibꝰ ꝯtrariãt.g̊ ĩter tales ẽ coꝛruptio. dilectio

foꝛtis ꝯtrariat odio eiuſdẽ.ergo odiũ dilectionẽ coꝛrũpit:⁊ hitũ ſi p̄fuerit:ſi crebꝛo actus odiendi continuetur.⁊ generat hitũ odij extincto hitu dilectionis. ¶ Quarta cõcluſio:peccatũ relinquit mala veſtigia poſt ſe in ſuo ſubiecto.pꝫ relinquit malos hitus ad malũ ĩclinantes abyſſus abyſſũ inuocat. ¶ Inſuper videmus nõ eſt facile diu aſſuetis malefacere / redire ad rectũ iter:ſecũdum illð. ſi mutare põt ethiops pellẽ ſuã aut pardus varietates ſuas:⁊ vos poteritꝭ bene facere cũ didiceritꝭ malũ.hierẽie.xiij. ¶ Quĩta ꝯcl̕o: ꝑ peccatũ homo elongat a deo.pꝫ per actũ bonũ hõ deo appꝛopinquat.g̊ per peccatũ ab eo elongat hec concluſio pꝫ ex magiſtro dñte in hac diſtictione capitulo antepenultio/per peccatũ eue p̀uatur hõ illo bono cuius participatiõe cetera bona ſunt:g̊ tanto magis pꝛiuatur q̃to magis ſe ab eo elongat.ſed quia aliqui dicũt: aptitudo naturalis in aĩa ad virtutẽ per peccatũ põt diminui. ¶ Ponitur ſexta cõcluſio:nec illa aptitudo ad virtutẽ poteſt diminui in ſe.ꝓbatur.illa aptitudo aĩe ad virtutẽ realiter eſt ipa aĩa.⁊ ipa non diminuitur in ſe ex p̄ma cõcluſiõe.ſi ĩtelligat / ſẽper erit minus diſpoſita ad virtutes ꝓpter vitia:ad bonũ ſenſum hoc eſt verũ. ¶ Cõtra p̄mã cõcluſionẽ arguit ꝑ ꝑabolã que ſcribit luce decimo:hõ quidã deſcendebat ab hieruſalẽ in hierico ⁊ ĩcidit in latrones:q̇ etiã diſpoliauerũt eũ: ⁊ plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto.g̊ adã erat vulneratus in naturalibꝰ ⁊ in eis leſus ꝑ iſtũ hoĩeꝫ.glo.marginalis adã intelligit q̇ ſpoliatus ẽ donis gratuitis ⁊ vulneratꝰ ẽ in naturalibꝰ. ¶ Ad hoc reſpõdetur cũ magiſtro ĩ hac diſtinctione ſpoliatus eſt gratuitis et vulneratus eſt ĩ naturalibꝰ q̄ ſũt ratio ⁊ ĩtellectꝰ / memoria ĩgeniũ / ⁊ hmõi.dicimꝰ virũ hẽre p̄clara naturalia qñ ĩgẽio ⁊ memoꝛia pollet:q̇ crapula obꝛuunt.exꝑimẽto cognoſcit memoꝛia ebꝛietate.⁊ nimia vigilia ꝑcutit ⁊ offẽdit.ſic adã ꝑ pctm̃ erat ĩ his naturalibꝰ leſꝰ.coꝛpꝰ qð coꝛrũpit aggrauat aĩaꝫ:nõ ꝙ aliq̇d de eẽna aĩe diminueret. ¶ Vidimus quõ eẽna aĩe nõ diminuit ꝑ pctm̃ tñ optimi floꝛes virtuũ ĩ oꝛto aĩe nr̃e radicitꝰ euellũtur:ꝓ quibꝰ vꝛtice ⁊ ĩfelix loliũ ĩſerũt q̄ nos a deo elõgãt ⁊ ĩdiſponũt ad bonũ:ſicut virtutes ad bonũ diſponũt.q̃admodũ q̄litatĩe diſpoſitiões ĩ ſubiecto ad foꝛme ſubſtãtialis ĩtroductionẽ diſponũt

CIrca hãc trigeſimãſextã diſtictionẽ:ĩ qua magiſter loq̇tur de pena ⁊ culpa. Querit p̄io vtrũ aliq̇s penã patiat ſine culpa.rñdet ꝑ ꝯcluſiões . ¶ Pꝛima aliq̇s penã patit ſĩe ſua culpa.hoc pꝫ de xp̄o.de q̄ di̾eſaie.liij. Vere lãguoꝛes nr̃os ipſe tulit ⁊ doloꝛes nr̃os ipe poꝛtauit. ¶ Scða cõcluſio.aliq̇s hõ creatꝰ patit penã ſine culpa ſua actuali pꝫ Job.vj.vtinã appẽderẽt pcã mea q̇bꝰ irã meruı ⁊ calamitas quã patioꝛ/ ĩ ſtatera:quaſi arena maris Hec grauioꝛ apparet Idẽ ẽ penã eẽ ſine culpa ⁊ penã excedere culpã.q̇a ille excellꝰ erit ſine culpa.⁊ Job.xvij.nõ peccaui ⁊ ĩ amaritudinibꝰ moꝛat oculꝰ meꝰ.⁊ Joãnis nono:dicit ſaluatoꝛ de ceco nato diſcipulis ſuis q̄rẽtibꝰ / q̇s peccauit:hic aut parẽtes eiꝰ vt cecꝰnaſceret.quibus reſponſũ ẽ ꝙ neqꝫ peccauit neqꝫ parẽtes eius:ſꝫ vt manifeſtent opera dei ĩ illo:ſic opinoꝛ illa bona druſiana moꝛtua ẽ vt reſuſcitaret ĩ reditu Joãnis euãgeliſte ab exilio.g̊ interdũ ẽ pena ſine culpa. ¶ Tertia cõcluſio .aliq̄ pena ẽ vtilis que ẽ medicinalis ipo punito. ꝓbat .vexatio dat intellectũ.pleriqꝫ hñt motiões ſpũſſcti tẽpore infirmitatis:tũc hõ bene diſponit ⁊ vouit bene agere:ſecũdũ illud pſalmiſte :pſalmo.xv.multiplicate ſunt ĩfirmitates eoꝝ poſtea accelerauerũt. ¶ Contra ſecũdã ꝯcluſionẽ arguitur ſic.in quadã collecta dicit btũs gregoꝛiꝰ ꝙ nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dominet iniq̇tas.et Job. 4.Recoꝛdare q̇s vnq̃ ĩnocẽs periit/aut qñ recti deleti ſũt: quaſi diceret:nũq̃.g̊ nũq̃ ẽ pena ſine culpa. ¶ Ad pꝛimũ dr̃ ꝙ nõ nocet aduerſitas ſi nõ domĩet iniq̇tas:ymmo iuuat.q̇a ẽ ad augmẽtũ gloꝛie illius q̇ aduerſitatẽ patit.⁊ ſic plꝰ cõſequit de bono q̃ de nocumẽto qꝛ equãnimis tolerantia in aduerſis:⁊ multum hoc penã coꝛpoꝛalẽ mitigat:ad hunc ſenſum:ꝙ minꝰ ꝑcipitur moꝛbi afflictio.Et ſic Job multũ ſuũ moꝛbum linire poterat dicens:dominus dedit / dominus abſtulit:ſicut domino placuit ita fctm̃ eſt:ſit nomẽ domini benedictum:Job p̄io. ergo aduerſitates nobis ĩflicte ab extrĩſeco:neqꝫ moꝛbi coꝛꝑales ab ĩtrĩſeco veniẽtes / vt colica : nobis ſpũaliter nocẽt:niſi ĩpatiẽter feramꝰ:⁊ tũc nos ipi libere peccamꝰ.ſi equanimiter feramꝰ vel capimꝰ hos cruciatꝰ ĩ penã pctõꝛũ nr̃oꝛũ:meremur / ſꝫ ariſtoteles ſcðo ethicoꝝ dicat / ꝓpt paſſiões nẽo laudat:tñ volũtatẽ bñ vti paſſiõibꝰ ẽ multũ laudabile. ¶ Ad ſecũdũ dr̃ ꝙ illð nõ fuit verbũ ipiꝰ Job ſꝫ verbũ elephat themãites:quẽ illic gregoꝛiꝰ repꝛehẽdit:q̇a credebat ĩ hoc mũdo nullũ affligi niſi ꝓpt iniq̇tatẽ ꝓpꝛiã cauſatã per volũtatẽ afflicti:⁊ magnã penã putabat ꝓ ĩmani ſcelere ĩflictã.Et q̇a Job vidit illũ afflictũ:eũ peccatoꝛem magnũ reputabat. ¶ Pꝛeterea arguit.nũq̃ vidi iuſtũ derelictũ nec ſemẽ eiꝰ q̄rẽs paneꝫ: pſalmo xxxvj.g̊ mẽdicitas ⁊ reliq̄ p̄alitates ex ĩiuſticiã ⁊ ĩiuſtis ꝑentibꝰ emergit. ¶ Vlteriꝰ augꝰ.3. de libero arbitrio dicit ꝙ oĩs pẽa iuſta ẽ:⁊ ꝓ aliq̇ peccato ĩtẽdit.g̊ nõ ẽ pẽa ſine pctõ. ¶ Rñdet ꝙ iuſtꝰ nõ relinq̇tur a deo ſꝫ crebꝛo ꝑmittit eũ cruciatꝰ pati:vt de martiribꝰ fecit.q̇a creberrĩe hoc ꝯducit:ꝓpterea Petronillã filiã petrꝰ curare noluit q̇a ĩ dexteritate mlti ĩ carnis vicia ⁊ ĩ cetera peccata ĩcidũt q̇ ĩ tribulatiõe(dei memoꝛes) bñ viuunt / p̄io de arte ouidiꝰ dicit.Mẽs erit apta capi tũc cũ letiſſima rerũ Et ſeges in pigui luxuriatur humo. Pectoꝛa dum gaudent nec ſunt arctata doloꝛe Ipſa patent blanda cum ſubit arte venus.⁊ libꝛo ſecundo Luxuriã cũ rebꝰ plerũqꝫ ſecundis . Nec facile eſt equa commoda mente pati.et in libꝛo de ponto dicit. Veneris dampnoſa voluptas:nõ ſolet ĩ meſtos ſepe venire thõ

ros. et Martha (ſecūdū ambroſiū) duodecī annos fluxum ſanguinis patiebat̄/ ſicut effecta ſit macilēta et deformis. interea temporis magdalena ſoror/ omnia ad nutum hñs/ ſeptē incurrebat demonia. quo fit. lʒ iuſtus cruciatus hēt: non eſt a deo derelictus: qui quos diligit arguit. Nec ſemen eius querit panē. hoc eſt. qui ſequitur vias iuſti: panis ſpūalis ei ad manus a deo exhibetur lʒ crebro deficiant qui ei panem corporalem ſuppeditēt. pʒ de mēdicātibus religioſis ⁊ multis alijs probis. ¶ Ad aliud Auguſtini. hoc intelligitur de peccato orginali vel actuali. ſi adam nō peccaſſet: hos cruciatꝰ nō ꝑtuliſſemꝰ. pēa ḡ multipharīā infligitur. ad manifeſtationē glorie dei. ſecundo ad commodum illius cui īfertur: vt morbus petrōille ⁊ marthe. tertio: pēa ī ſatiſfactiōe ꝓ pctō cōmiſſo. quarto: deus infligit penā ꝓ culpa. quinto: vt alij peccare terreant̄: deꝰ punit nōnunꝙ magnos ſecūdū ſeculū. ſexto et ſi hoīes īiuſte te puniāt: mereri potes ꝑ patiētiā. ⁊ ſic profectum habebis.

Secūdo q̄rit̄ vtrū oīs culpa ſit peccati pena. ¶ Rñdet̄ ꝑ ꝯcluſiones: q̄rū pria ē. oē peccatū eſt pena. ꝓbatio. ſcḋʒ auguſtinū prīo ꝯfeſſionū: iuſſiſti dñe ⁊ ita ē vt pena ſibi ſit oīs inordinatꝰ animꝰ. neqʒ ei ad momētū ē dedecus culpe ſine decore iuſticie. ꝓbatur hec ꝯclo rōne. Nā volūtas p̄uās ſeip̄am iuſticia p̄uat ſe maximo bono ſibi conuenienti: cuius carentia peior eſt ꝙ cuiuſcunqʒ cōmodi hīti per culpaʒ. ergo infert ſibi penā. ſi ego p̄uarē me in ille ſcutꝭ vt lucrarer liai dūnō hērē lucrū: ſed dānum: et in rei veritate peccādo nihil lucror. ¶ Pro cuius intelligentia ſcito. eſt bonuʒ ſecūdū affectionē iuſticie. volūtas enim inq̄tum eſt affectio iuſticie/ appetit bonū ꝓpter finē vltimum ſecūdū rectā rōnē: quia ſic ē libera: ⁊ cōformiter operat̄ ad rationē. affectio ꝯmodi appetit bonū ꝓpter ſeip̄m. ⁊ bonū ſecūdū affectionem iuſticie ſimpliciter eſt magis cōueniēs voluntati ꝙ bonum cōmodi: cuius ratio eſt: quāto ꝑfectibile eſt perfectiꝰ tanto perfectio ſibi reſpondens ē ꝑfectior. ⁊ ꝑ ꝯñs ſimplicit̄ cōueniētior. ⁊ ꝑ oppoſitū: eiꝰ p̄uatio peior. volūtas īq̄tū ē affectio iuſticie ē ꝑfectior. i. ꝑfectiore mō ſe hʒ ꝙ īq̄tū ē affectio cōmodi. quēadmodū dicimꝰ voluntas eſt ꝑfectior intellectu. et per conſequens bonum ei conueniens ſecūdū affectionē iuſticie eſt voluntati ſimpliciter magis bonū ꝙ bonū ei cōueniēs ſecūdū affectionē cōmodi. ⁊ ꝑ ꝯñs eſt voluntati penale p̄uari maiore bono ꝑ minꝰ bonū. tertio h̄ ipʒ pʒ aucte auguſtini tertio de libero arbitrio dicētꝭ nullo īteruallo tp̄is iſta diuidūt̄: vt q̄ſi alio tp̄e nō faciat qḋ debet: et alio patiat̄ qḋ dēt ne vel pūcto tp̄is vniuerſalis pulchritudo turpet̄/ vt ſit in ea pctī dedecꝰ ſine decore vīdicte. ⁊ paulo poſt dicit/ ꝙ ſicut q̇ nō vigilat dormit ſic: quiſquis q̇ nō facit quod debet ſine interuallo patitur quod debet. quoniam tanta eſt beatitudo iuſticie vt nemo ab ea niſi ad miſeriam poſſit abſcedere.

¶ Scḋa cōcluſio. nō in quolʒ peccato ſemper īfligitur pena ſtatim alia ab ip̄a culpa ipſi peccanti. probatur. interdū poſt culpā homo nō triſtat̄: ſed aliqui mali gaudēt ſe talia ꝑpetraſſe: vt ꝑcuſſiſſe vel occidiſſe ſecūdū illud ꝓuerbiorꝝ ſecūdo. letantur cū malefecerunt et exultant in rebꝰ peſſimis. Inſup: deꝰ eſt clemēs: ſecūdū illud pſalmiſte: miſerationes eius ſuper omnia opera eius. ḡ nō ſtatim punit ſed dat viro tempꝰ penitendi et ſuū pctm̄ deteſtandū: ſecūdū illud eccleſiaſtici. 5. altiſſimus eſt patiens redditor. ¶ Tertia cōcluſio. ī aliquibꝰ peccatis ꝓtinus infligitur triſticia hec ꝯclo pʒ expimēto. ſi aliquē offēdimꝰ: vl' illo te de vicio loquuti fuerimꝰ: vel aliquod turpe cōmiſimus: naturaliter cū memoria illiꝰ occurrit/ nobis diſplicet. ⁊ multa hoīes faciūt/ aut timore mūdano/ aut amore ꝯſcia ſtimulāte ī oppoſitum ex cuius ſtimulo naſcitur triſticia: ſicut dolor ex punctura ſentis. ¶ Quarta cōcluſio. nō oīs culpa eſt pena alterius pctī. ꝓbatur de p̄ma culpa cōmiſſa. illa culpa nō ē pena peccati p̄cedētis: q̄a nullū p̄ceſſit pctm̄ ex cāu. nec eſt pena pctī ſeq̄ntis: quia pena nō p̄cedit culpā. non enī deꝰ prius eſt vltor ꝙ aliquis ſit peccator. ¶ Quīta ꝯcluſio ſicut quodlʒ peccatū a prīo ē p̄cedētis pena: ita quodlʒ peccatū ab vltimo ē occaſio poſterioris. vtrāqʒ ꝑtē huiꝰ ꝯclōis ꝓbat magiſter ī hac diſtīctiōe: ⁊ ſignanter prīo capitulo authoritate auguſtini ⁊ gregorij. augꝰ/ ſup illo pſalmi. 57. ſupercecidit ignis ſuperbie et ꝯcupiſcentie ⁊ ire intelligit̄. et ſequat̄ inter primū peccatū apoſtaſie et vltimā penā ignis: eterni media que ſūt pctā ſūt ⁊ pene pctī: ⁊ gregoriꝰ ſup ezechielē: pctm̄ enim quod ꝑ penitētiā citiꝰ nō deetur aut pctm̄ ē ⁊ cā pctī: aut peccatū ⁊ pena pctī: ſecūdū illud moyſi nō ſūt ꝯpleta pctā amorreorꝝ. ⁊ pſalmiſta appōe iniquitatem ſuper iniquitatē eorū. ⁊ Joannes in apocalipſi/ q̇ in ſordibus ē ſordeſcat adhuc. ⁊ grego. in moralibus: peccatum quod ꝑ penitentiaʒ nō diluitur/ ſuo pondere mox ad aliud trahit.

¶ Contra predicta arguitur. oīs pena eſt iuſta ⁊ recte volenda culpa nō ē recte volēda. ḡ nō ē pena. ¶ Inſuper: pena ē reordinatiua culpe. peccatū iō eſt reordinatiuū culpe. ¶ Tertio: pena eſt culpe punitiua. ḡ nō eſt culpa. tenet ꝯña: nihil idē punit ſe. ¶ Quarto: ſi ratiōe p̄cedētiū peccatorꝝ hō magis peccat hoc eēt q̄a eſſet a deo derelictꝰ rōne peccatorꝝ. ⁊ ꝑ ꝯñs neceſſitat̄ peccare ⁊ ſic nō īputaret̄ viro. ¶ Quīto: pena ē a deo. culpa non eſt a deo. ¶ Sexto arguit̄. pene ſunt medicīe vt dr̄ ſcḋo ethicorꝝ. dicit philoſopꝰ pene inēte ſūt ne ꝑ eas hoīes reducātur ī bonū vtutꝭ. ſʒ ꝑ peccatū nō inducit̄ homo in bonū virtutis. ¶ Ad primū dicitur ꝙ illa maior ītelligit̄ de pena diſticta a culpa. Silr̄ dicat̄ ad ſcḋm. ¶ Ad tertium concedo ꝙ pena eſt punitiua culpe. ſed nego conſequentiam ꝙ propterea ſequat̄ ꝙ culpa non ſit pena. et quando dicis: nichil punit ſe: dico penitēs

punit ſe applicando cās actiuas punitionis in ſe ipſo. ſecundo dico. pena eſt punitiua ipſius peccantis. ſed qñ dicimus culpam eſſe penam: non ītelligas aliquod diſcrimen a ꝑte rei inter penaʒ et culpam. eadem res que eſt culpa eſt pena. alia eſt ratio quare denominatur culpa: alia quare vocatur pena frequenter ab eadem re accipiuntur varia vocabula: interdum conuertibilia: interdū vero non. pena eſt ſuperius a culpa. omnis culpa eſt pena: ſed non conuertitur.

¶ Ad quartum argumentum primo dico vnum peccatum eſt cauſa efficiens reſpectu alterius: et dat ingreſſum ad aliud peccatum: ⁊ ſic eſt occaſio poſterioris ſicut ſuperbꝰ qui ſingulariter vult excellere. facile ergo equalis vel parum īequalis inuidet: hoc eſt: habitus ſuperbie vel eiꝰ actꝰ cauſat ꝑtialiter actuʒ inuidie. Secundo dico. nō ſemper oportet dare talem naturalem ſequelam ſed deus ratione peccatorum precedentium tollit auxilium ſpeciale a peccatore quem ꝑmittit labi in vlteriora peccata. hec diximus in. 28. diſtinctione huius locupletius. quod expreſſiſſime paulus ad romanos/ tāgens ait. propterea tradidit deus eos in paſſiones ignomine vt impleaut pctā ſua ſemper. ¶ Ad quintū rñdetur. pena ſub ratione pene eſt deo. ſʒ nichil eſt ſub ratione culpe a deo ad ſenſum in diſtinctione ſequēti declarandum. ¶ Ad ſextuʒ conceditur: ꝙ pene ſūt medicine vel faciēti vel multitudini. ſic dicatur ad aliam auctoritatem. ad minorem argumenti dicitur homo prudens ſentiens īcōmodū quod ex culpa conſequitur ab ea cautius abſtinet. ſcit tali occaſione data deliquit. cauet in poſterū a ſimili occaſione. ¶ Ex his pʒ: omnis culpa eſt pena: ⁊ ꝑ ꝯñs aliqua pena eſt in nr̄a poteſtate. pʒ de culpa. omnis culpa actualis ē in nr̄a poteſtate. et pena punitiua culpe eſt in noſtra poteſtate: ſʒ capiendo penā pro quacunqʒ afflictione vel cruciatu non omnis talis eſt in noſtra poteſtate. aliquis (ſic capiendo penā) paſſus eſt penam q̇ nunꝙ peccauit: patet de xpo: qui pro nobis paſſus ē penas maximas et pro noſtris culpis.

¶ Dubitatur vtrum eſſentialius peccatum conſiſtit in cōuerſione ad cōmutabile bonū vel ab auerſione ab īcōmutabili bono ¶ Rñdet magiſter in ſecundo. homo pōt cōuertere ſe ad creaturam multis modis licite: et plerūqʒ eſt preceptū ad hoc inēdum licitū. ſed cum relinq̇t̄ mādatum dei tūc ē auerſio a deo: ⁊ nō alias/ qn̄ hō nō cogitat de dō nec tēet̄: tūc nō auertit̄ a deo nec peccat.

Loquendum eſt cōformiter ad ordinē magiſtri an deus eſt actor mali. qr de hoc potiſſimū in hac. 37. diſtinctione loquitur. ⁊ pro illius materie diligentia querā aliquas queſtiones: quaruʒ pria erit/ qḋ eſt pctm̄. ¶ Inp̄mis augꝰ. 22. ꝯtra fauſtū ſic diffinit peccatū: eſt dictū factū vel cōcupitū cōtra legem dei: illic diffinit̄ pctm̄ ꝯtra legē diuinā vniuerſaliter. Do hanc diffinitionem pctm̄ eſt operatio vel omiſſio contra aliquam legem. ſub lege conſuetudinem includo. ⁊ intelligitur ꝙ lex ſub pena peccati debita ligat. ſed circa entitatem peccati. vel eſt factum vel omiſſum cōtra rectam rationem.

¶ Hic ſcias varias eē poſitiōes īter ſcholaſticos viros de pctō. Gregoriꝰ tʒ ꝙ pctm̄ eſt vnū cōplexe ſignificabile ⁊ nō ē vnū incōplexe ſignificabile. Alij ponūt pctm̄ vnū actū poſitiuū. Aliq̇ ponūt pro materiali eſſe poſitiuū: pro formali ens priuatiuū. ¶ Circa hec dico. de mō Grego. nō loquar. Hec cōplexa ſignificabilia ſunt chimere inutiles ad nichil deſeruiētes. Stultū eēt talē materiā in theologia impugnare. Quis non perdet operā figmenta q̄ non deſeruiūt ꝓſeq̇ in artibus ſemꝑ inutile cenſui de illa materia loquēdi. dixitū de cōplexe ſignificabilibꝰ ſicut iudico eſſe dicendū. Hoc mō tanꝙ inutili relicto: ponā concluſiones. ¶ Quarū prima eſt. aliquod pctm̄ ē volūtas hoīs: ⁊ ex ꝯñti hō. ¶ Scḋa cōcluſio. aliquod pctm̄ eſt actus poſitiuꝰ volūtatis. ¶ Tertia concluſio. aliquod pctm̄ eſt actꝰ alteriꝰ potētie a volūtate: puta actꝰ intellectus vel ſenſus. ¶ Quarta cōcluſio. aliqua operatio exterior eſt pctm̄. et capio pctm̄ ꝓ culpa: ⁊ nō ſicut dñr pctā in naturalibꝰ: ſicut ſcḋo phiſicorꝝ ariſtoteles vocat mōſtra pctā. ¶ Pria cōcluſio ꝓbat̄. dabilis eſt vna pura omiſſio vt poſthac patebit. ¶ Scḋa ꝯcluſio pʒ. aliq̇d eſt pctm̄ cōmiſſionis in radice: ⁊ nichil aliud niſi actus voluntatis. igitur. actus exterior eſt peccatū qr imperat̄ ab actu īteriori malo. ergo priꝰ tp̄e vel natura actus interior eſt pctm̄. et tunc ſic. Uel actus voluntatis eſt primo pctm̄: et tunc ipſe eſt pctm̄ in radice. ſi actus volūtatis nō ſit primo pctm̄: querit̄ de aliquo priore: et nichil dare potes aliud a volūtate. ſed ipſa nō eſt pctm̄ ſed peccat: vel eſt cōcretiue peccās denoīata ab hoc abſtracto pctm̄. ⁊ Aug. 2. de libero arbitrio: ca. 39. querens a quo ſit motus voluntatis cum ſe auertit a deo/ dicit ꝙ talis motus ſine dubitatione peccatum eſt. ⁊ magiſter ſententiarū diſtinctione. 25. dicit ꝙ libere tradi debet peccatū eſſe actum malum interiorem et exteriorem ſcilʒ malam locutionem/ cogitationem/ ⁊ operationem.

¶ Preterea. ſuperbie actus/ inuidie/ ⁊ odij/ eſt peccatum. et notum eſt ꝙ tales ſunt actus voluntatis. ¶ Inſuper: meritum eſt actus voluntatis ergo demeritum eſt actus voluntatis.

¶ Amplius: diffinitio pctī q̄lʒ. ſiue aug. ſiue alia actui voluntatis conuenit. quis diceet ꝙ odium dei vel inuidia proximi non eſſet contra rectam rationem.

¶ Tertio concluſio patet ex probatione precedenti de loquutione ⁊ cogitatione. ¶ Inſuper in generali confeſſione in exordio miſſe/ et in matutinis in confiteor dicimus/ cogitatione/ loquutione. confitemur nos in illis peccaſſe: ergo cogitatio et loquutio eſt peccatū. ¶ Preterea loquendo homo poteſt inutiliter perdere tempus ei a deo conceſſum: vel mala loqui de proximo: vel cogitare de turpibus: vt pote de venereis:

nō ꝓpꝛ rōnabilem cauſam: puta ad ꝑdicādū de
teſtandum vel ſcribendum: ſed capiendo volup=
tatem in cogitatiōe / exponendo ſe periculo. mo
do talis peccat. ergo cogitatio talis ē pctm̄. licet
voluntas peccet omittendo cohibere cogitatio=
nē: nō refert quī cogitatio erit peccatū in illo ca=
ſu argumēti. idē pōt ꝓbari de actu appetitus ſen
ſitiui cōtra rationē inſurgentis ⁊ nō repſſi ꝑ vo=
luntatē. ſꝫ voluntas omittat in repreſſionē: nō i
peditur propoſitum. ¶ Preterea. omnis actꝰ im
peratus ab actu interiore malo vel inclinās ad
malum non repreſſus pro tēpore et loco / ē pecca
tum. actus alterius potentie a voluntate eſt hu=
iuſmōi igit. pōt actus eſſe īperatꝰ: ⁊ tunc notū ē
ꝙ ē pctm̄. ſi nō fuerit repreſſus: idem eſt: ſꝫ ſit mi
nus: nō refert. ¶ Quarta cōcluſio pꝫ ex vna pte
probationis argumēti ꝑcedētis. omnis actus ī=
peratus ab actu īteriori malo eſt malus. ſed ali=
quis actus exterior eſt huiuſmodi: igit. ¶ Scdo
arguitur ad idē. datio elemoſine exterior eſt bo
na cum imperatur ab actu interiore bono. ğ actꝰ
exterior eſt malus cū īperatur ab actu interiore
malo. tꝫ ꝯña cōuenieti ſimilitudie. ¶ Cōtra pri=
mā ꝯcluſionē nō argumētabor: quia de ipa erit
vna ſpecialis queſtio ad ptē. ¶ Cōtra ſecūdā cō
cluſionē arguit. ex ea ſequit ꝙ pcti deꝰ eſt cauſa
hoc ꝯñs ē negandum. ğ ⁊ añs. ꝯña tamen pꝫ. oīs
entis poſitiui deus eſt cauſa. peccatuꝫ eſt ens po
ſitiuū. ğ pctī deus ē cā. ¶ Reſpōdetur nō attigē=
do illā difficultatē hic / an peccati deus ē cauſa. ſꝫ
ꝓ quāto ꝯcernit vnū methaphiſicū. aliq̄ dicūt ⁊
noīatim cōterraneus pctm̄ de materiali ſuppo=
nit ꝓ actu poſitiuo: de formali dicit carentiaꝫ re
ctitudinis debere ieſſe actui. ſecūdū eos rectitu
do eſt relatio actui bono inherēs terminata ad
rectā rōnē vel ad legē ſuperioris: a q̄ relatiōe ac=
tus dicitur rectus. ⁊ qñ actꝰ caret hac relatione:
eſt malus ⁊ peccatū. ¶ Cōtra hoc arguit Olzam
et aliqui alii. primo dicūt odiū dei nō erit actus
malus. pꝫ. rectitudo non eſt nata inherere actui
huic ¶ Secūdo arguūt aliqui ſuppoſito ꝙ quis
eliciat actum ꝓ tempore quo nō tenet: ⁊ per ꝯñs
nō tenetur ponere rectitudinem in ſuo actu. tūc
dicunt eliciens actum ꝓ tūc / nō tenet ponere re
ctitudinē in ſuo actu: quia nō tenetur ſuū actum
elicere. ¶ Iſta argumenta nichil faciūt ꝯtra do=
ctorē illum. expreſſe dicit ſi actus eſt capax recti
tudinis. ⁊ ſi eſt incapax de ſe: eſt malus.

¶ Secunda obiectio eſt nulla. licet homo non
tenetur elicere actum rectum: et per conſequens
non tenebit ponere rectitudinem in ſuo actu: te=
netur tamen (ſi actum eliciat) pōere in deo recti
tudinem. poteſt eſſe obiectio de actu indifferenti
qui eſt ponendus ſecundum hunc doctorem. po=
teſt aliquid pro illo addere. cum ergo actus ca=
ret hac rectitudine: eſt peccatum. et ſic eſt priua=
tio quo ad formale. ſua opinio poteſt dici pau=
cioribus et vniuerſalius: peccatuꝫ quo ad forma
le eſt actus non indifferens non habens rectitu
dinem ei inherentem.

¶ Sed quia non pono relationes cum cōi ſcho
la nominalium conformando me ſanctorum di=
ctis et negando relationes dico peccatum eſt ter
minus connotatiuꝰ de materiali ſignificato ſup
ponens pro actu voluntatis connotando ꝙ non
ſit conformiter ad rectam rationem vel ad legē
ſupioris: vel connotādo ꝙ fiat aliquomodo quo
fieri non debet vt includat omiſſionem: que non
fit hoc modo. et tamen tali modo fieri debet. et
ſic in connotato importat aliquid quod deficit
quod eſt requiſitum: ⁊ ſic importat priuationem
ſicut cecus ſupponit pro oculo vel hoīe cōnotan
do ꝙ non habeat viſum in potentia propinqua
et tenebre ſupponunt pro aere vel alio corpore
tranſparente cōnotando ꝙ non habeat lumen.
⁊ hoc eſt quod in artibus dici ſolet: aliqui termi=
ni poſitiui cōnotant vt charus: albus. et deficiēte
cōnotato in talibus deficit ſuppoſitio ſecundum
exigentiam copule propoſitionis. aliqui termi=
ni priuatiue connotant: vt ſurdus defectum au=
ditꝰ. ſi cōnotatio deſit: tales termini ſupponunt
pro tali cui connotatio deeſt: quemadmodum eſt
de termino peccatum. nominales communiter
vtuntur talibus terminis ſinonime in ꝯcreto et
abſtracto. vt ſi ſortes eſt ſurdꝰ: ſortes ē ſurditas.
ſi aer eſt tenebroſus: aer eſt tenebre. et hoc eſt ſa
tis proprie loquutum: licet non quadret cum
omni modo loquendi: cum multiplici modo lo=
quendi quadrat. vt diuiſit deus lucem a tenebris
non eſt diuiſio inter lucem et nichil. et iterum /
benedicite lux et tenebre domino. et mittite eū
in tenebras exteriores: et iſte modus ſatis qua=
drat cum modo loquendi auguſtini in pleriſqꝫ
locis. dicit in libro de beata vita in diſputatio=
ne tertie diei. c. tertio: vbi diſputans quid eſt
miſeria ⁊ egeſtas ait: habere egeſtatem tale eſt /
ac ſi locum aliquem qui lumine caret dicamꝰ ha
bere tenebras. quod nihil aliud eſt ꝙ̄ lumen non
habere. non enim tenebre quaſi veniunt: aut re=
cedunt: ſed carere lumine hoc ipſum eſt iam te
nebroſum eſſe. non enim veſte accedente veluti
aliqua res mobilis nuditas fugit. ſic ergo dici=
mus aliquem habere egeſtatem quaſi dicamus
habere nuditatem. egeſtas enim verbum eſt
non habēdi: ꝙ̄obrem vt quod volo explicem ſi=
cut poſſū. ſimile ponit vndecio de ciuitate dei. c.
prīo de tenebra. ⁊ li. 14. c. xj. de malo. vł ſi capiā
tur tales in affectione in abſtracto loco negati=
uarū: parum refert. vt aer habet tenebras. i. non
habet lucē quā natus eſt habere. ſic vocat auguſ.
et multi ſancti peccatū nichil. vt Joannis prīo
omnia per ipſum facta ſunt et ſine ipſo factū eſt
nichil. i. peccatū. licet vna gloſa capit negationē
incluſam in dictione nichil pure negatiue: vt ni=
hil ē factū ſine ipſo. et augꝰ de ſi. ad pe. c. 21. ma
lum nihil aliud ē niſi ꝑuatio boni: hoc ē quo ad
connotatum. ⁊ libro. 83. queſtionum. q. 6. ꝙ to=
tū ħ nō mali de ſpeciei ꝑuatioe repertū ē. ⁊. 12.
de ciuitate dei. c. 7. dicit. mala volūtas nō hēt
cāꝫ efficiētē: ſꝫ deficiētē. ⁊. Enchiridion. 12. qd ē

aliud quod malū dicit niſi priuatio boni. ⁊ de na
tura boni / malū nichil aliud eſt ꝙ̄ corruptio mo=
di vel ſpeciei vel ordinis naturalis. hoc modo lo
quendi vtit Anſel. de caſu diaboli. c. 5. Et eſt mo
dus crebro apud veteres. ¶ Ecce quid eſt malū:
de malo culpe loquor: quo ad materiale vel de=
nominatū / eſt actus volūtatis / vel alterius potē
tie vel omiſſio talis / cōnotando ꝙ non fiat ſecun
dū rectā rōne. ⁊ hoc ē vnū ꝑuatiuū vel negatiuū
ratione cuius pctm̄ apud multos dicitur nihil:
ſcꝫ ratione cōnotati. quia ratione illius cōnotati
onis eſt malicia nō eſſe peccatū: ſi illa qualitas
eſſet: ⁊ nō effectiue a voluntate creata. magiſter
in hac diſtinctiōe. c. primo: dat aliam cauſaꝫ qua
re peccatū dicitur nihil. quia diſcedit a vero eſſe
ſcꝫ a deo: inquiens / qui enim a ſummi boni parti
cipatione recedunt: qđ ſolum vere ac proprie ē:
merito non eſſe dicunt. ratiōe actus ſubtracti ſe=
cundū multos dicit aliquid ratione formalis ni=
chil. ſemper eſt in eadē ſentētia theologice. ⁊ nō
ponēdo relatiōes diſtictas a fundamēto ⁊ termi
no: ſicut cōis ſchola nunc pariſij tenet: nō multū
refert qualiter hec expoſuerimꝰ / dūmodo tenea
mus eandē ſententiā. ¶ Cōtra ſecundā cōcluſio=
nem facit grego. aliquas rationes: quarū vna eſt
hec. non omne qđ denominatur malū eſt aliqua
entitas. ergo. antecedēs patet. abſtinere a cibo ⁊
potu eſt malum aīali: et tamē non eſt aliqua enti
tas. et ita claudicare eſt malū et nō eſt aliqua en
titas. ¶ Secūdo arguit (in ſpeciali dicit) de ad=
ulterio non eſt adulter: nec adultera: nec aliquid
aliud. non video aliud in rationibus eis niſi hoc
quod ꝓlixius in q̄ſtione ſequēti tractare intēdo
quomodo deus eſt actor mali cum ſuperficie au=
ctoritatū. ¶ Ad priorē harū rationū dico: abſti=
nere a cibo nichil aliud eſt ꝙ̄ animal abſtinens a
cibo. et alicui aīali eſt bonum: vt homini male ſe
habēti. alicui eſt malū: qui fame cruciat preter ra
tionē. in talibꝰ pro regula ſeruet / ꝙ accuſatiuus
in noīatiuū ⁊ infinitiuus in participiū eiuſdē ſi=
gnificatiōis reſoluat: ⁊ erit ꝯuertibilis. ſortē cur
rere ē ſortē agere. ſortes currēs ē ſortes agēs. il
eſt vera ſi ſortes currat. ſi non currat ſortē curre=
re non eſt ſortē agere. deum diligi a ſorte eſt bo=
num. deus dilectus a ſorte eſt bonū. ſed de modo
loquēdi aliud per huiuſmodi ꝓpoſitiones intel=
ligimꝰ: ſortes bene agit diligēdo deum. crebriter
alius eſt ſenſus in quo ꝓpoſitio fit: alius eſt ſen=
ſus quē facit de virtute ſermonis vocabulorū. et
ſic claudicare eſt homo claudus. ⁊ per cōſequēs
ſortē claudicare eſt bonus homo: ſi ſortes ſit bo=
nus. et forte ei expedit in caſu ꝙ claudicet. ſed qꝛ
eſt malū pene cōiter reputamꝰ malū. ē defectꝰ bo
ni inſtrumēti ad incedendū. licet ſortē claudicare
ſit ſortes: nō ſignificat abſolute ſortē: ſꝫ cū ſua cō
notatiōe. ſortes autē abſolute ſortē repreſentat.
ſic tales auctoritates exponēde ſunt: et non fin=
gende chimere. ¶ Ad tertiū dico / adulteriū eſt
actus volūtatis quo quis denominatur adulter
ſecundū reſponſum chriſti. ſi quis viderit mulie=
rem ad cōcupiſcēdum eam: iam mechatus eſt eā
in corde ſuo. adulteriū nihil aliud eſt ꝙ̄ actꝰ quo
coniunctus vult cognoſcere non ſuā / vel ſolutus
non ſuam cōiunctam ſit cōceptio generū vt ma=
ſculinū femininū cōcipiat. ad auctoritates nō re
ſpondeo. debēt exponi cum priore ſolutione.
¶ Cōtra vltimā cōłonē ař. ſi oīs acītꝰ patꝰ ab in=
teriore malo ſit malus: ſeq̄tur ꝙ actus idē nūero
eſt bonus et malus. patet. idē actus exterior pōt
imperari a duobus actibus volūtatis quorū al=
ter eſt bonus ⁊ alter eſt malus. ꝙ ſi cōcedas. con
tra. bene ſeq̄tur / hic actus eſt bonus. ergo fit tali
ter qualiter fieri debet: vel habet oīa req̄ſita ad
actum bonū. ⁊ vltra ſeq̄tur a. actus eſt malus. er=
go nō fit taliter qualiter fieri debet: vel nō habet
oīa req̄ſita ad actū bonū. modo iſtud ꝯſequēs re
pugnat alteri illato ex actꝰ bonitate. ¶ Scdo
ſeq̄tur ꝙ dilectio dei īperata a peccato eſſet pec
catū. cōſequēs eſt falſum. dilectio dei ꝓpter ſeip=
ſum non poteſt male fieri. ¶ Ad priorē iſtarū ra
tionū cōcedo ꝙ idem actus exterior eſt bonus et
malus. hoc nō cōcedo in actu interiore. ⁊ cōcedo
vlterius cōſequētiā illatā ex actu bono: et nego
cōſequētiā illatā ab actu malo. hec ꝯſequētia eſt
nulla a. actus eſt malus. ergo nō fit taliter quali=
ter debet: ſed debes inſerere: ergo non fit taliter
qualiter debet inq̄tū malus: vel nō habet oīa re
quiſita ad actū bonū illa ratione qua malus eſt.
et hoc eſt verū. ¶ Ad ſecundū tranſeat illatū. ne
go ꝙ dilectio dei nō poteſt male fieri. ſi ꝓhibere
tur a deo vel fieret contra conſcientiam: dilectio
dei eſſet mala.

Principale intentū in hac
diſtinctiōe aggrediēdo:
queritur: an deꝰ ſit actor
mali. aliqui ſunt dicētes
deum producere volūta=
tem ſe ſolo: et poſtea vo=
luntas producit ſuos ac=
tus tanꝙ̄ cauſa totalis:
quorū actuū deus nō eſt
cauſa immediata partialis: ſꝫ ſolū mediata. aliq̄
aliter opinantur. ⁊ eſt opinio cōmunior et vt pu
to rationabilior. ¶ Pro ſolutione queſtionis po
no ꝯcluſiones: quarū prima eſt. deꝰ eſt cauſa ma=
li pene. ¶ Secūda ꝯcluſio: eſt cauſa ſubſtātie ac
tus qui eſt malū culpe. ¶ Tertia cōcluſio: malū
culpe deus cauſat vel facit. ¶ Prima cōcluſio ꝓ
batur Amos tertio: Si erit malum in ciuitate
quod nō fecerit dñs: et Eccle. 2. bona ⁊ mala / vi
ta ⁊ mors / paupertas et honeſtas / a deo ſunt. bo
na ⁊ mala: vbi gloſa. ꝓſpa ⁊ aduerſa. ⁊ Eſa. 45.
Ego dñs faciens pacē ⁊ creans malū. glo. hic ac
cipitur pro afflictione et bello. hoc tenet Augu=
ſtinus. 12. de ciuitate dei. capitulo tertio ¶ Fina
liter ratione arguitur. e illud eſt deo tribuendum
actori ꝙ deum decet: ſed decet deum punire
malefactores potētes qui alia via nō poſſunt ſuf
ficienter puniri. pena eſt reordinatiua culpe. pro
bationes cōcluſionū ſequētium hanc probant. et

quia de eis eſt maior difficultas: illis ꝓbatis pri
ma nota euadit. ¶ Secūda cōcluſio ꝓbatur per
ſimbolū fidei: creator omniū viſibiliū et inuiſibi
liū. ſubſtātia actus peccati ſub altero membro
rum includit. non valet dicere facit volūtatem. ⁊
voluntas facit actū malū: et per conſequēs deus
facit illum actū. hec cōſequētia eſt mala / ſol pro=
ducit herbā vel aīal venenoſū ⁊ aīal venenoſū
hoīem occidit. ḡ ſol hoīeꝫ occidit. ¶ Scdo ar
ad idem. eſt actor boni actꝰ. ergo etiā ſubſtantie
mali actus. tenet cōſequentia. licet deus ſit cauſa
prioris: manet libertas et meritū in merente. er=
go ponēdo ꝙ ſit cauſa ſcdi: manebit libertas et
demeritū in demerēte. ergo vnū eque cōuenien=
ter poteſt ſaluari ſicut reliquū. ¶ Tertio: alicuiꝰ
rei poſitiue deus eſt cauſa partialis. et eadem
eſt ratio in oībus. ſubſtantia actus (qui eſt pecca
tum) eſt res poſitiua. igitur. ⁊ ſi neges eandē eſſe
ratione in oībus propter deordinationē in actu
qui eſt peccatū. ¶ Cōtra. licet ad ſubſtantiā actꝰ
qui eſt peccatū deus cōcurrat: nō peccat nec ma=
le agit. duo poſſunt eundē effectū cōmunē produ
cere: et vnus male agit et non alter. vt ſi ſortes ⁊
plato trahant currum: ⁊ ſorti ſub pena peccati a
deo eēt ꝓhibitū currum trahere: ⁊ non platoni:
tunc alter male agit: et non plato. ergo licet ſub=
ſtantiā actus deus et creatura producūt: creatu=
ra peccat et nō deus. idē patet de merito. ſubſtan
tiam actus meritorij deus et ſortes producūt: et
tamē ſortes meret et nō deus. ſimile eſt de cogni
tione ⁊ volūtate que concurrūt ad productionē
mali actus: ⁊ tamē volūtas male agit ⁊ non no=
ticia. ¶ Quarto arguit. deꝰ ſubſtantiā actus de=
meritorij cōſeruat. ergo illa facit. tenet cōſequen
tia dupliciter. tum primo. vnū non eſt maius incō=
ueniens ꝗ̃ aliud. tum ſecūdo. omne cōſeruare eſt
facere: licet non ecōuerſo. corpus luminoſum con
ſeruans lumen: continuo ipſum cauſat. ꝯſeruare
reducit ad aliquod genus cauſe: non ad finalem /
materialē vel formalē. ergo ad efficientē. antece
dens patet. quodlibet ens requirit manutenen=
tiam dei ad hoc ꝙ ſit: ſicut lumen a corpore lumi
noſo: ptꝫ Sapientie. 5. vbi ſapiēs de deo loquēs
dicit. quomodo poſſet aliquid permanere niſi tu
voluiſſes: aut quod a te nolitū non eſſet ꝯſeruare
tur. vnde auctor de cauſis. pria cauſa plus influit
in effectū ꝗ̃ aliqua alia cauſa. et Auguſti. 4. ſup
Geneſi. c. 2. Creatoris potentia et omnipotētia
atqꝫ omnitenētis virtus eſt cauſa ſubſiſtendi om
ni creature: que virtus ab eis que creata ſunt re=
gendis / ſi aliquādo ceſſaret: ſimul et illorū ceſſa=
ret ſpecies omniſqꝫ natura cōcederet. propterea
ponit diſcrimē inter fabricatorē domus et crea=
torē rerum. quia domus ſtat abſcedēte artifice:
non ſic de opere dei. idē ponit. li. 22. de ciuitate
dei. cap. 24. Si ſubſtantia mali actus nō depen=
deret īmediate a deo cōſeruante: ſed a ſola volun
tate: eſſet dependēs a deo. et a fortiore ipſa volū
tas / ergo eſt nobilior: quod non eſt dicendum.
¶ Quinto: deus ſubſtantiā actus mali ꝑmittit:
nec ipꝫ īpedit / nec ſubtrahit ꝯcurſū ſuū gnālē ab
hoc: nec hꝫ eū dedecet. ḡ nec ⁊ cauſare. ¶ Sexto
volūtas creata eſt libera ad hūc actū malū ꝓdu
cendum et ad illū. nec eſt maior ratio quare vnū
producat ꝗ̃ alium niſi quia determinatur a deo.
ergo ad hūc actū qui eſt malū determinat a deo
¶ Septio. oē bonū deꝰ ꝑtialiter facit. ſubſtātia
actus qui eſt malū ē bonū entitatiue ex prioribꝰ.
ergo deus illū facit. ¶ Octauo arguit auctorita
te beati Auguſtini in epiſtola canoni. beati Ja=
cobi: omelia ſeptima: traditio chriſti fuit a ſeipo
a deo patre: ⁊ bene ab eis: a iuda et iudeis male.
idem probatur auctoritate Anſelmi de cōcordia
chriſti ſcientie: et libero arbitrio. c. 17. ſic dicen=
tis. Omnis quippe qualitas et oīs actio et quic=
quid habet aliquā eſſentiam a deo eſt: a quo eſt
omnis iuſticia et nulla iniuſticia. facit ḡ oīa deus
que ſunt iuſta vel iniuſta / volūtate fiunt. i. bona
opera et mala in bonis quidam facit ꝙ ſunt: et ꝙ
bona ſunt: ſed non ꝙ mala ſunt. ⁊ hoc proſequēs
concludit / ſic itaqꝫ facit deus in oībus volūtati=
bus et operibus bonis: ⁊ ꝙ eſſentialiter ſunt ⁊ ꝙ
bona ſunt. in malis vero non ꝙ mala ſunt: ſꝫ tan
tum ꝙ per eſſentiā ſunt. ſimile habet de caſu dia
boli. c. 20. ¶ Nono arguit. peccatum omiſſionis
fit a deo. ergo et cōmiſſionis. tenet conſequētia.
tantū incōueniēs ſequitur ad vnū ſicut ad aliud.
antecedēs patet. peccatum omiſſionis eſt homo
omittēs: qui fit a deo: igitur. ex his patet ſcda cō
cluſio probata. ¶ Tertia cōcluſio probat. bene
ſequit / hunc actū deus cauſat demonſtrādo ſub=
ſtantiā vnius mali actus in volūtate: vt pote vo
litionē furandi. capio ſubſtantiā actus pro enti=
tate vel eſſentia actꝰ ſicut ariſtoteles capit in an
tepredicamētis. hic actus eſt peccatū. ergo pec=
catū deus cauſat. tenet cōſequentia expoſitorie.
et premiſſe patēt. maior eſt cōcluſio precedēs. mi
nor patet ex queſtione precedēti. andreas de ca=
ſtro dicit: non ſeqtur: ⁊ inſtat in ſimili / hec imago
fit ab arte: hec imago eſt lignū: ergo lignū fit ab
arte. ⁊ ſic / hoc lignū fit a natura: hoc lignum eſt
imago: ergo imago fit a natura. dicit iſtos ſillo=
giſmos non valere: pariter nec et alios. dicit in=
ſuper non eſt ſillogiſmus. quia mediū debet eſſe
totale extremū in vtraqꝫ premiſſarū iſte nichil
dicit: ⁊ miror ingenioſum virū ita dicere. vterqꝫ
diſcurſus eſt euidēs. hoc ex logica ſuppono. nolo
ad artes deſcēdere. nullomodo inſtat. maior pri=
mi ſillogiſmi eſt falſa iſte. tenet (⁊ recte) ꝙ res ar
tificialis non diſtinguitur a re naturali nec natu=
ralibus. licet imago ſit terminus connotatiuus:
ſupponit pro ligno vl' lapide qui eſt imago: ſꝫ hec
propoſitio eſt vera fit imago ab arte. ſicut cōclu=
ſio primi ſillogiſſimi eſt falſa. ſic eſt maior.
¶ Ad ſecundū ſillogiſmū dico: ꝯcluſio illa eſt ve
ra et ſequit ex illis premiſſis veris. falſum eſt in=
ſuper quod dicit ꝙ mediū debet eſſe totale extre
mum in vtraqꝫ premiſſarū. ariſtoteles primo po
rum docet ex vna de obliquo et alia de recto ſil
logiſare. ſufficit ꝙ medium ſit totale extremū in

altera premiſſaꝝ: relinquit ergo ꝙ tertiā ꝯcl'onē
probat ſillogiſmus adductus. ¶ Secundo argui
tur ad idem. illā rem que eſt malū culpe deus fa=
cit. ergo malū culpe deus facit. tenet cōſequentia
antecedens explicat ſolū ſenſum ꝯſequētis: nec
variat appellatio vel alia ꝓꝑetas locata vel im=
pediēs veritatē vnius ꝓpoſitionis potius ꝗ̃ al=
terius. ¶ Cōtra duas vltimas concluſiones ar=
guitur ſic: quia de eis idem eſt iudicium. cuiuſli=
bet rei deus eſt cauſa. peccatū eſt res. ergo pecca
ti deus eſt cauſa. ⁊ per conſequēs deꝰ cauſat pec=
catū: quod in queſtiōe ſequēti reprobabitur. pre
miſſe huius argumēti ex his duabꝰ cōcluſionibꝰ
et queſtione precedēti patent. ¶ Secundo: acce
pta eadē maiore cuiuſlibet rei deus eſt cauſa. dif
formitas peccati eſt res. ergo difformitatis pec=
cati deus eſt cauſa. minor patet. actus qui eſt pec
catū eſt ſua difformitas. non ponimus ꝯformita=
tam vel difformitatē relationē vel relationis ca
rentiā vel aliquid aliud ab actu diſtinctū. ¶ Ter
tio arguit ad idē. cuiuſlibet rei deꝰ eſt cauſa. pec
catū eſt res. ergo peccati deus eſt cauſa. ¶ Dicis
eſt fallacia figure dictionis: ſub ſigno diſtribu=
tiuo peccati ſubſtantie ſubſumēdo terminū alte=
rius predicamēti. peccatū eſt de predicamēto ac
tionis. ¶ Cōtra. hec cōſequentia eſt in darij: cu=
iuſlibet rei deꝰ eſt cauſa. animal eſt res. ergo ani=
malis deus eſt cauſa. ergo nō cōtingit inſtare in
ſimili forma: nec in ſimili acceptione terminoꝝ.
neutrū mutat terminus ꝯnotatiuus reſpectu ter=
mini abſoluti: prout ſupponit ex cōi locata. igit.
¶ Reſpōdetur cōcedēdo cōcluſionē prioris ſillo
giſmi. iſta eſt tertia cōcluſio. ſed vlteriorē illatio=
nem nego: deus cauſat peccatū vel deꝰ facit pec=
catū. per priorē denotatur ꝙ deus ſubſtantiā ac=
tus qui eſt peccatū cauſat: ⁊ hoc eſt verū. per ſecū
dam denotatur ꝙ deus oblique ⁊ male agit: et fa
cit aliqualiter et tenet aliter facere: vel non facit
id ad qđ tenetur. peccatū eſt terminus cōnotati=
uus: obliquitatē cōnotat: ⁊ in recto ſubſtantiā ac
tus ſignificat ⁊ pro illo ſupponit. ⁊ factio vel cau
ſatio denotat cadere in cōnotatū quādo ille ter=
minus cōnotatiuus ſequitur ly facere vel cauſa=
re. ſicut ſortes fecit domū vl' imaginē: factio dici
tur cadere in connotatū termini: ſic in propoſito
¶ Ad ſecundū concedo ꝙ difformitatē actꝰ deꝰ
facit: nec eſt alia difficultas a priori: ſed deus nō
facit difformitatē. ¶ Ad tertiū cōcedo cōcluſio=
nem ſillogiſmi in darij. ⁊ cōſequētia nullomodo
eſt fallatia figure dictionis. iſtud eſt vnum dictū
aliquorū antiquorū logicorū non valēs. ſi ſubie=
ctū complete diſtribuatur bene ſubſumas quē=
cumqꝫ terminū libuerit: ⁊ cōſequentia erit in da=
rij. ¶ Cōtra iſta arguit. deus facit illud quod eſt
peccatū. ergo deus facit peccatū: ab equiualenti
bus: illud quod eſt peccatū / et peccatū cōuertun=
tur. ergo addito termino facit vel cauſat: mane=
bit adhuc equiualētia. ¶ Inſuper. deus peccatū
facit. ergo deus peccat. tenet conſequentia. non
alias ſortes peccat niſi qr peccatū facit: ſed deus
non minus ad peccatū facit ꝗ̃ ſortes. ergo ſi pro
pter peccatū facere ſortes peccat / deus peccat:
quod non eſt concedendū. ¶ Tertio. peccatū ni
chil eſt et non habet cauſam efficientē: ſed defi=
cientē ex queſtiōe precedenti. ¶ Quarto. nullo
homine ſapiente actore fit homo deterior vt di=
cit Auguſtinus. li. 83. q. q̄ſtione tertia. Eſt autem
deus omni homine preſtantior. ergo deo aucto=
re nemo eſt deterior. ergo actor peccati non eſt
deus. Et ſuper illo Eſaye. 45. ego dn̄s faciēs pa
cem ⁊ creans malū: gloſa. confundātur qui deum
malorū conditorē arbitrant. hic enim malū non
contrariū bono: ſed pro afflictione / ponit: ⁊ bel=
lo. ¶ Quīto: ſup illo Romañ. 3. nunqd deus ini=
quus eſt qui infert iram: gloſa: illius rei deus vl=
tor eſt cuius auctor non eſt. ¶ Sexto. Auguſtinꝰ
in ſermone quodā: ⁊ recitamus in horis canoni=
cis ſecundū vſum romanū: non te perſeqtur qđ
deus fecit: ſed malicia quā fecit homo. oīa q̄cūqꝫ
fecit deus laudāt deum. nunqd ibi audiſtis: lau=
dat deum ebrioſitas: nunqd ibi audiſtis: laudat
deum auaricia: ⁊ quare iſta non laudāt deū: quia
non ſunt creata a deo. cui quadrat illud prīe cho
rinthioꝝ. 8. Scimꝰ quia nichil eſt ydolū. gloſa:
materiā idoli fecit deus ſed ſtulticia hominū for
mam dedit. quecūqꝫ facta ſunt naturaliter facta
ſunt per verbū. ſed forma hoīs in idolo nō eſt fa=
cta per verbū: ſicut peccatū non eſt factū per ver
bum. multe ſimiles auctoritates introduci poſ=
ſunt: ſed ſolutꝫ iſtis ſoluunt ille: qr nō petūt alias
ſolutiōes. ¶ Ad primū ꝯcedo ꝙ illud qđ eſt pec
catū et pctm̄ conuertunt. ſed non ſeqtur / deus fa
cit illud quod eſt peccatū: ergo deus facit pctm̄.
in antecedēte factio denotat cadere in materia
le ⁊ in ſubtractū actꝰ: in ꝯſequēte in cōnotato et
formale: propterea variat appellatio. exemplū
in ſimili. deus neceſſario eſt illud qđ eſt creans: ⁊
deus nō neceſſario eſt creans. deus contingenter
eſt creans: et tamē deus nō cōtingenter eſt illud
quod eſt creans. ¶ Ad ſecundū: deus pctm̄ facit
ergo deus peccat: ꝯſequētia eſt nulla. noticia par
tialiter pctm̄ facit: et tamen ipſa non peccat. par
tialiter facere in propoſito eſt facere ſimpl'r. er=
go nō oīs res pctm̄ faciens peccat. ſi deus face=
ret pctm̄ / deus peccaret. modo tam antecedens
ꝗ̃ cōſequēs eſt impoſſibile. ⁊ licet deus malū fa=
cit: non facit malū. de malo culpe loquor: nec fa=
cit male. nō idē de iuſtū facere et iuſte facere: nec
grāmaticū loqui et grāmatice: ſecūdo ethicorū.
grāmaticū curialiſta in latino militari facit: ſed
quia nō facit illđ ex habitu grāmatice nō loquit
grāmatice. ſic in propoſito: ſortes pctm̄ faciens
facit peccatū: facit cōtra rectā rationē: nō autem
deus. vt ſi deus ꝓhiberet ſorti trahere nauem ⁊
relinqueret platonē liberū ad trahendū ſi velit:
ſi ambo traherent: ſortes peccaret: et in illo tra=
ctu non peccaret plato. ſic eſt de deo et ſorte. ſor
tes habet bonū motū ꝓgreſſiuum: leſit de nouo
tibiam: claudicat. defectꝰ eſt in inſtrumēto iſtius
mali motus: ⁊ non in motu ꝓgreſſiuo. ¶ Ad ter

tium. multiplex eſt data vīa in q̄ſtione p̄cedēti.
ſed ꝯſtringēdo paucis dicit̄:quia peccatū eſt res
inutiliſſima ⁊ ꝯtra rectā rationē: eſt nihil:hoc eſt
nulliꝰ momēti: ſic expoſuit magr̄. vl̄ ſic: pctm̄ q̊
ad ſubſtractū actus eſt aliq̄d ⁊hoc in ꝯcluſionibꝰ
ꝓſeq̄mur:quo ad ꝯnotatū nihil eſt cōnotat pec
catū ꝙ ſit cōtra rectā ratione q̄ que deberet adeſſe
et regulare actus volūtatis . quia ratio nō adeſt
actualiter actus regulās:ſed deeſt : ꝓpterea quo
ad foꝛmale pctm̄ nihil eſt:vel pctm̄ eſt nihil. nec
ſtes tu in locata in talibus / ꝙ ſit affirmatiua de
altero extremo non ſupponēte vltra caſus con=
munes: ergo ipſa eſt falſa. et ratio eſt. iſta pōt cō
cedi: cecitas eſt cecitas vel cecitas eſt pꝛiuatio.
ſat eſt ꝙ extrema ſupponāt pꝛo ente pꝛiuatio ad
hoc ꝙ illa affirmatiua dicat̄ vera. ⁊ſicut tu ponis
aliquas exceptiones:alter hic ponit alias. ſecū=
do cape moꝛalē logicā ⁊ intentionē loquentium
nec aliud hic exacte q̄ras. ❡ Ad quartū cōcedo
illam auctoꝛitatē. ſicut homo ſapiens non inſti=
gat ⁊ allicit alium male agere: ita nec deus : ſed
hoi. diſſuadet peccare . pꝛohibet pctā : ⁊ ea acri=
ter et iuſtiſſime punit et p̄cipit ⁊ cōſulit recte. et
ſic volūtati ſigni cui debemꝰ nos cōfoꝛmare tāq̄
regule pꝛime ſuadet bonū. q꜄ tamē ſine eo nihil
agere poſſumus paratus eſt nobis cooperari ad
ſubſtantiā mali actus ſed velimus cum ſua ꝓhi=
bitione īfirmāte illō nobis eſſe nociuū. ſi tm̄ ꝯcur
rit:⁊ iſtud vult voluntate bn̄placiti generalis in=
fluentie ex ſuppoſitione / ſeu non ſubſtractionis
cauſe influētie neceſſarie ad ꝓductionē actus. dr̄
ex ſuppoſitione:hoc eſt:ſuppoſito ꝙ nolumꝰ ſer=
uare ſua p̄cepta: mauult influentiā generalē non
ſubtrahere q̄ꝫ eā impedire vel neceſſitari. modo
voluntas bn̄placiti dei ſaltē ex ſuppoſitione nō
eſt nobis regula / omne illud qō fit illa volūtate.
et datur analogia. pꝛudēs pater diſſuadet filio fa
cere a. actū ſub magna pena q꜄ ſcit a. eē nociuū
filio ſuo:⁊ hoc etiā ſcit filius: non obſtante filius
non obſtinet:an pater inſtigat ad malū: certū eſt
ꝙ non:ſꝫ allicit ad bonū. ⁊ eſt oīno ſimile: niſi q꜄
pater in caſu non ſolū habet diſſuadere filio: ſed
tenet̄ eum impedire ab illo malo ſi poſſit efficaci
ter:nō autē deus. ⁊ id rationis eſt. deus non obli
gatur. pater vero ſic. ⁊ꝙ foꝛtiꝰ eſt rōni eſt maxime
cōſentaneū. ſi deus efficaciter impedire vellet:
nihil fieret cōtra eius velle efficax. voluntati eiꝰ
quis reſiſtit. ad Romanos nono:⁊ ſic tolleret̄ li=
bertas arbitrij ab hominibus : ⁊ nō poſſunt ma=
le agere:quod eſt grāde incōueniēs in vniuerſo.
male agere eſt malū. ſed habere libertatem arbi
trij in vtramq̄ꝫ partē non eſt malū: ſed grāde bo
num. illud Eſa. 45. cum gloſa intelligit̄ ꝙ deus
non cōdit mala culpe. ❡ Ad quintū dicit̄:illa au
ctoꝛitas intelligit̄ non eſt actoꝛ peccati tamē eſt
vltoꝛ peccati. peccatū punit. infligere penā a cul=
pa diſtinctā totaliter ſe ſolo ratione peccati com
miſſi:non eſt deo indecens. ſed facere peccatum
eſt indecēs. ergo non eſt eodemmodo pcti vltoꝛ
quo actoꝛ punit peccatū ratione peccati. ⁊ nō eſt
auctoꝛ ratione peccati : ſed ſolū illius rei que eſt
peccatū. ❡ Ad ſextū cōcedo ꝙ natura hoīs non
perſeq̄tur te ſed hoīs malicia. homo rectus crea
tus erat ſed poſt peccatum ade ſic hoīm malicia
creuit ꝙ mali bonos ⁊ malos ꝑſequunt̄. ⁊ vbi eſt
ſermo de peccatis que non creant̄ a deo:hoc eſt:
non appꝛobant̄ a deo. ſed ea ꝓhibet ⁊ punit ad
aliud de idolo ad Coꝛinthios idolū pꝛo materia
li eſt aliq̄d. ſꝫ quo ad illō qō putat̄ ī idolo latere
vel quod idolū repꝛeſentat nihil eſt. ſimulacrum
herculis repꝛeſentabat deū herculē : ⁊ iuppitris
idolū deum iouē apud gentiles. talis terminus ſi
mulacrū Jouis capiat̄ vt ſit terminus connota=
tiuus ſupponēs pꝛo tali effigie ī lapide vel ligno
cōnotando ꝙ iouē repꝛeſentet. ſic apud gentiles
talis terminus ſimulacrū iouis ſupponebat pꝛo
aliquo mediante copula de pꝛeſenti deducta am=
pliatiōe. ſi ꝯnotat ditatē repn̄tatā nihil ē:nec ta
lis terminꝰ ſupponebat mediāte copula de poſſi
bili ſtulticia ergo hoīm īuenit idolū. ❡ Pꝛeterea
arguit̄: ex dictis ſeq̄tur ꝙ pctm̄ bene fiat. conſe=
quēs eſt inconueniēs. ꝙ ſequat̄ patet ſic. bene ſe=
quitur peccatū bene fit a deo ergo bene fit. vlte=
rius ſeq̄tur ꝙ idē actus bene fit ⁊ male fit: de ac=
tu interioꝛi loquoꝛ:ptꝫ. bene fit a deo : ⁊ male a
creatura. qō ſi concedas (⁊ recte) infero vlterius:
idem actus elicitus ſimul eſt bonus moꝛaliter ⁊
malus:quod in queſtione pꝛecedēti negatum eſt.
❡ Amplius arguit̄:deus ſolū ſinit ⁊ ꝑmittit pec
cata:⁊ non facit ea. ergo male dictum eſt. antece
dens patet per Auguſtinū in Enchiridion. 77.
et magiſter recitat li. 1. diſtin. 45. c. 10. Deus ſinit
fieri mala:ſed non facit. bona vero ipſe facit. idē
habet damaſcenus li. 2. c. penul. et Anſelmus de
caſu diaboli. c. 7. Credimus nullū hoīem bonā
poſſe habere voluntatē niſi dante deo: malā / ve
ro ſemper habere poſſe ſola ꝑmiſſiōe dei. ❡ Fi=
naliter. deus ꝓhibet peccata fieri. g̊ habet nolle
reſpectu peccatoꝝ. ⁊ per ꝯſequēs non habet vel=
le reſpectu eoꝝ. ⁊ per conſequēs non fiunt neq̄ꝫ
cauſantur. quia velle dei efficax eſt rem facere ſe
cundū Auguſtinum libꝛo. 83. queſtionū. q̄ſtiōe. 5.
idē eſt aliquid fieri deo agēte ⁊ deo volēte. eo igi
tur modo vult quo cauſat et cōtra: cū volitio dei
eſt ſua cauſalitas ⁊ ecōuerſo. ❡ Ad pꝛimam iſta
rum rationum conceditur ꝙ peccatum bene fiat.
bene fit a deo:⁊ male fit a creatura: fit contra re=
ctam rationem a creatura:non fit contra rectam
rationem a deo. nec ſequitur / bene fit ergo non
male fit:cum iam cōcedimus oppoſitū cōſequen
tis cum antecedēte. et quādo vlterius infers: idē
actꝰ interioꝛ voluntatis eſt bonꝰ moꝛaliter ⁊ ma
lus moꝛalr̄. Jn p̄mis h̄ nō habes a creatura. ſcōo
nec a deo. actus dicitur bonus moꝛaliter ab eo
cui ineſt:vel actus exterioꝛ a tali interioꝛi impe=
ratus. licet deus faciat partialiter actum moꝛali
ter bonū:non dicit̄ moꝛaliter bonꝰ reſpectu dei.
quemadmodū licet deus faciat actū meritoꝛiū:
non tamē meretur. ❡ Reſpōdet̄ in iſtis duobus
vltimis argumētis an debeamus in abſoluto ſer

mone ꝯcedere deus pctm̄ quod fit vult vel nult:
vel neq̄ꝫ ſic neq̄ꝫ ſic:ſꝫ nullū actū volūtat̄ latū hꝫ
in ſubſtantiā peccati. et dici poteſt ꝙ velle gene=
ralis influentie habet latū in ſubſtantiā peccati.
ſed velle generalis influentie non ſufficit deno=
minare deū velle abſolute vt ex dicēdis patebit.
licet velle dei efficax ſit eius effectiua cauſalis:
ſtat aliqō pꝛedicatū de vno enūciari cum modifi
catione aliqua:⁊ nō de reliquo. exemplū in ſimi=
li : deus ſine addito ſcit ſoꝛtē peccatū eſſe dam=
pnandū ⁊eſſe repꝛobū. has ſine addito ꝯcedimꝰ:
non tamē ꝯcedere ſolemus deus vult ſoꝛtem eſſe
repꝛobū. ſimiliter deus eternaliter vult a. ⁊ tamē
tēpoꝛaliter cauſat a. ſimiliter abner occidit aſa=
hel : ⁊ tamē non cōcedimus ꝙ vult occidere aſa=
hel quando non poteſt aliter euadere quin occi=
dat. ſed limitationē ponimus cum verbo volēdi
dicēdo / aſahel mauult occidere q̄ꝫ deſiderari:vel
ſi non poteſt aliter euadere:hoc eſt ex ſuppoſitio
ne. ſed ad occidere vel cauſare moꝛtē non ſic ad=
dimus. creatio actiua dei ⁊ dilectio dei qua ſe di=
ligit ſunt idē: ⁊ tamē deus ꝯtingenter eſt creatio
actiua. ⁊ tamē hec eſt falſa: deus ꝯtingēter eſt di=
lectio qua ſe diligit. ⁊ ratio eſt. determinatio va=
rijs determinabilibus addita variā habet ſigni=
ficationē vel ꝯſignificationē. Hugo de ſancto vi
ctoꝛe li. 1. de ſacramentis parte. 4. c. 2. dicit: pōt
concedi tanq̄ꝫ verum ꝙ deus vult malū fieri ⁊eē:
et loquit̄ de malo culpe : licet non ſit cōmuniter
dicendū. quia ſimplicibus poteſt eſſe occaſio er=
ronee opinionis. dicit / dicimus deū velle bonū
ſine ſcrupulo. Si dicat̄. deus vult malū:graue eſt
auditu: ⁊ non facile recipit pia mens. cum enim
dicit̄ deus vult malū: videt̄ hoc ſolū dici. q꜄ deꝰ
malum diligit / ⁊ appꝛobat qō pꝛauum eſt / ⁊ ami
cam ſibi reputat iniquitatē / ⁊gaudet quaſi de ꝯſi
mili / ⁊ putat bonū quod malū eſt: ⁊ ideo refutat
hoc pia mens:ſcilicet ꝙ deus vult malū: nō quia
quod dicit̄ non bene dicitur:ſed quia qō bene di=
citur nō bene intelligit̄. hec hugo. ſed hic ſcito.
non ſtat in appellatione rationis:ſicut nec Gre=
goꝛius nec andreas de caſtro longe poſterioꝛes
eandē materiam tractātes. illa eſt falſa expꝛeſſe
quā hugo cōcedit: ⁊ hoc ex queſtione ſequēti ma
gis patebit. iſte late differūt:ſoꝛtes malū vult et
ſoꝛtes vult malū. ſecundū multos ſcōa eſt īpoſſibi
lis ⁊ pꝛioꝛ poſſibilis. per ſecundā denotat̄ ꝙ ſoꝛ=
tes vult malū ſub ratione malitie:qō per pꝛimā
minime denotat̄. ſi malū ſub alia ratione velit:
vt ſub ratione homicidij vel entis: hoc ad eiꝰ ve
ritatē ſufficit. ❡ Hac ſpeculatione pꝛo nunc reli=
cta ſermo cōuertatur ad hanc deus malum vult
malum culpe deus cauſat ex pꝛecedētibus. ſꝫ an
te debeamus pꝛopterea concedere deus peccatū
vult / vel deus malū culpe vult:de illo cōtendit̄.
hugo dicit ita de virtute ſermonis: quia peccatū
deus vult volūtate bn̄placiti. ſed in. 16. arti. in po
ſterioꝛibus articulis parriſienſibus ſic habetur /
ꝙ deus aliquid repꝛobat ꝙ ipſe vult volūtate be
neplaciti:erroꝛ. ⁊ tunc opoꝛtet aliter diffinire vo
luntatē beneplaciti q̄ꝫ hugo caperet ⁊ multi alij.
et licet ſit difficultas de modo loquēdi: tm̄ ſimus
memoꝛes vbi Auguſti. 10. de ciuitate dei. c. 23.
Liberis verbis loquunt̄ philoſophi nec in rebꝰ
aliquid intelligendū difficilius offenſionem au=
rium religioſarū pertimeſcunt: nobis autem ad
certā regulam loqui phas eſt:ne verboꝝ licētia
etiā de rebus que his ſignificant̄ impiā gignat
opinionē. ſi negemus hanc / peccatū deus vult.
opoꝛtet negare hanc ſubſtantiā huius actꝰ deus
vult. q̊cūq̄ꝫ pctō demōſtrato:q꜄ illa ꝯceſſa / hanc
ſubſtantiā actꝰ deus vult:addatur ei hec ꝓpoſi=
tio / hec ſubſtantia actus eſt peccatū:inferendum
eſt / peccatū deus vult. licet pctm̄ deus facit / vel
peccatū deꝰ cauſat / ꝯcedant̄: nō tamē ē ꝯſequēs
concedere peccatū deus vult:licet cauſalitas dei
ſit ſua volitio:⁊ volitio dei ſit cauſalitas vt patet
iam ex nuperrime dictis. ſed hec eſt ꝯcedēda:pec
catum deus vult voluntate generalis influentie
vel ex ſuppoſitiōe:vl̄ hunc actū demōſtrādo ſub=
ſtātiā peccati deus vult ex ſuppoſitione. ſuppoſi=
to ꝙ homo velit hunc actū : deus non ſubtrahit
ſuam influentiā generalē qua ad huiuſmodi actū
ꝯcurrit. velle dei ſimplex ⁊ illimitatū: ꝓpter va=
rium modū volēdi dicit̄ multiplex. voluntas dei
reſpectu quoꝛundā habet velle efficax. velle effi=
cax dei eſt volitio qua aliquid vult eſſe ⁊ tollit im
pedimentū omne impeditiuū / ⁊ omnē defectum
ſupplet reſpectu illiꝰ rei quā ſic vult. hoc mō vult
mundū eſſe ⁊ beatos cōtinuo frui deo. de hac vo
luntate intelligit̄ illud ſuperius allegatū ad Ro=
manos nono. voluntati eius quis reſiſtet. poteſt
homo abſolute velle ꝙ non vult ſic efficaciter:
quia non tolleret īpedimētū ſi occurreret: ſed q꜄
non occurrit impedimētum / facit ⁊ vult iſtud ca
thegoꝛice: ſed non eſt velle efficax ſic ſumptum
ſicut limitationis. efficaciter volumꝰ qō facimꝰ
ſi ſit nobis pol̄e : ⁊ oīa media poſſibilia nobis
ponimꝰ : ⁊ impedimēta nobis poſſibilia tollimꝰ
ſi cōtingant. huic membꝛo / nolle efficax opponi
tur:vt reſpectu illius qō nunq̄ꝫ erit habet nolle ef
ficax. Scōo mō deus reſpectu aliq̄rū dr̄ habere
velle pꝛeoꝛdinatiōis pꝛeceptoꝛie vel cōſultoꝛie:
et ſic dicit̄ velle ea q̄ p̄cipit vel ꝯſulit: ſiue fiant ſi
ue non fiant. ⁊ hoc eſt velle beneplaciti antecedē
tis. q꜄ q̄ꝫtum eſt ex parte dei / bene vellet illa fie=
ri:quia ea pꝛecipit vel conſulit. ⁊ hoc patet in cōi
modo loquendi / dicimꝰ oppoſita pꝛeceptoꝝ eſſe
contra volūtatē dei: et reſpectu bonoꝝ que fiūt
dicitur deus velle beneplaciti ꝯſequētis: cui op=
ponitur nolle ꝓhibitionis:vt reſpectu pctōꝛum.
Tertio reſpectu actūū īdifferentiū deꝰ habet vel
le licētie ⁊ ꝯceſſiōis. Quarto deꝰ reſpectu aliq̄ꝝ
dicit̄ habere velle generalis influentie:cui rn̄edꝫ
nolle negationis ⁊ generalis influentie. ⁊ ſic eſt
nolēs ea q̄ nō ſunt. Alia diſtictio. quedā deꝰ dici
tur velle ſimpliciter ⁊ abſolute:quedā vero ſecū=
dum quid et ex ſuppoſitione. vult autē ſimplici=
ter ⁊ abſolute ea q̄ efficaciter vult ea que vult et
ſecundū velle appꝛobationis ꝯſequētis: ⁊ ea que

vult ſecundū velle ꝯceſſionis ⁊ licentie. ſimiliter illa que ꝯtingūt ex diſpoſitione cauſarū naturalium. deus dicitur velle ſecundū quid ⁊ quaſi conditionaliter bona que vult ſecundū velle ordinationis antecedētis: que tamē non fiunt. non enī ſimpliciter ⁊ abſolute vult illa eſſe: quia tunc fierent ſcḋꝫ magiſtrū in p̄io: diſtictiōe. 40. ⁊. 47. tamē dicitur ea velle: quia q̄tum eſt de ſe mallet illa eſſe ꝙ̄ nō eſſe niſi ſtaret ex parte volūtatis libere create. ⁊ ſic vult omnes homines ſaluos fieri: prime ad thimo. 2. ⁊ Mathei. 23. quotiens volui congregare filios veſtros ſub alis ⁊ noluiſtis. Ad propoſitū difficultatis in argumēto: deus reſpectu peccati qḋ fit habet nolle ꝓhibitorium: ⁊ hoc eſt peccatū permittere. ſolū velle generalis influentie non eſt velle ſimpliciter. quia crebro habet nolle admixtū. hoc modo vtit̄ pōtifex ī. c. Maiores. de baptiſmo ⁊ eius effectu. ⁊ iſtud in abſoluto modo loquēdi potiꝰ vocatur nolitū a deo ꝙ̄ volitū: ſcḋm illud Ezechielis. 18. Nūquid volūtatis mee eſt mors impij ⁊ vt non conuertatur ⁊ viuat: q̄ſi diceret ꝙ nō et. 33. eiuſdē / nolo mortē impij ſed vt cōuertatur. et trenorū. 3. nō enim ex corde humiliauit ⁊ abiecit filios hoīm: ac ſi diceret quodammodo inuite ⁊ ex ſuppoſitione ſolum hoc facit vt peccata puniat. ergo interſo ſermone citius dicere debemus peccata deus ꝑmittit ⁊ ſinit ꝙ̄ ꝙ velit. quod elegāter ⁊ ad longū Joannes damaſcenus li. 2. c. 28. declarat: loquēs illic de prudētia dei ait. ꝓuidentie vero / hec quidā ſecundū acceptionē / hec autē ſcḋꝫ ꝑmiſſionē ſunt. ſecundū acceptionē ſunt q̄cūqꝫ ſine cōtrouerſia bona ſunt. ſunt ⁊ quedā ſecundū permiſſionē. nā ſinit iuſtū frequēter incidere ī calamitates. ⁊ poſt in eodē capite ꝑmittit ⁊ quis quādoqꝫ in turpem incidere actionē ad emēdationē deterioris effectus: vt ſuperbū ī adulteriū ſinit prolabi. poſtea declarat quō deus vult oēs homines ſaluos fieri volūtate antecedēte: ⁊ punire malos volūtate conſequēti: concludēs de bonis ſimpliciter ⁊ malis culpe ait. Eorū autem que in nobis ſunt: ſi bona quidē: ꝑ̄ſertim antecedēterqꝫ vult ⁊ acceptat. ſint mala ⁊ reuera mala: neqꝫ preſertim vult neqꝫ cōſequenter vult: ſinit tamē arbitrium ad illa liberū. ecce quomodo ſemꝑ dicit deū mala culpe ſinere ⁊ ꝑmittere: ⁊ non in abſoluto ſermone velle. ¶ Contra iſta arguit̄. bene ſeq̄tur. peccatum deus vult volūtate generalis influētie. ergo peccatū deus vult. ¶ Secūdo arguitur. pctm̄ deus cauſat. ergo peccatū deus eſt volens. tenet cōſequētia a cōuertibilibꝰ. volūtas dei eſt ſua efficientia ⁊ ecōuerſo. ¶ Tertio arguit̄. ex dictis ſequit̄ ꝙ deus nunc aliquid vult ſimpliciter: ⁊ tamē ꝑ̄ ꝓhibitionē hominis talē actū prohibētis talem actū nō vult ſimpliciter: qḋ eſt inconueniēs. pꝫ. capio a. actū indifferentē vel bonū: illum actum deus vult quādo fit. ſi talis actus ꝓhiberetur ab homine licite: tunc a. non eſt volitū a deo.

¶ Quarto ſeq̄tur ꝙ illa eſt cōcedenda. hūc actū in ſorte vult deꝰ: ⁊ ſimilē actū non vult in platone: denotādo volitionē comedēdi carnes ī vtroqꝫ. ſit ſortes ſecularis cui lꝫ comedere carnes: et plato carthuſienſis vel monachus cui non licet ſed cōtra. illi actus ſunt eiuſdē ſpeciei. ¶ Ad primum cōſequentia eſt nulla arguit̄ a dicto ſecundum quid ad dictū ſimpliciter. per ꝯſequēs denotatur ꝙ deus illum actū approbat ⁊ diligit. dicit hugo. et licet ipſe dicat putat̄: ⁊ nō ita eſſe de virtute ſermonis: vſus loquēdi ſic ꝯcipit penes quē ſtat vis ſermonis: nomina ſignificat ad placitum vtentium. modo antecedēs ꝯceſſum in illo ſenſu non infert cōſequēs in ſenſu quē facit. ¶ Ad ſecundū ſuperius reſponſum eſt. cōcedimus / deus vult antichriſtū in a. ⁊ tamen non cauſat antichriſtum in a. ¶ Ad tertium concedit̄ illatū: nec ipſum eſt inconueniēs. in effectu nihil aliud eſt concedere niſi ꝙ deus approbat aliqḋ tempore quo eſt bonū: ⁊ tempore quo eſt malū culpe ipſum nō approbat. ¶ Ad quartū concedit̄ quod infertur licet illi actus ſint eiuſdē ſpeciei entitatiue: nō tamen in genere malicie. ¶ Ex his oībꝰ habes ꝙ deus non ſolū cauſat voluntatē et ipſa tanꝙ̄ cauſa totalis ꝓducit ſubſtantiā actus mali. ſed deus ſubſtantiā actus mali partialiter facit: ⁊ per cōſequens actū malū cauſat. ⁊ peccati deus eſt cauſa: ſed deꝰ nō eſt cauſa peccati. he late differūt. nec ex his ſeq̄tur ꝙ deus male agat vel peccat pluſꝙ̄ noticia ad actū voluntatis ꝯcurrens. multi antiquorū interdū capiunt vnum pro alio. interdū vnam concedūt: in alio loco eandē negant. cape eorum mentē et non proprietatē verborū. ſancti ſunt exponēdi ſecundū eorū mentē: ⁊ nō ſemper capiendi ſecundū verborū proprietatē. Ulterius dicimus peccatū deus vult voluntate generalis influentie. quia ſi cum illa non ꝯcurreret: nō poſſet creatura male velle. ⁊ per conſequēs nō eſſet libera ad male agendū. ⁊ ſic non eſſet laudandus ille qui abſtinet a malo vel a maiore malo pluſꝙ̄ alter: quod eſt inconueniēs. ſed peccatū non eſt a deo volitū ſimpliciter propter admixtionē cum ꝯtrario. Simile pꝫ ex Ariſtotele tertij Ethicorum primo. et licet mercator eijciens merces in mare gratia exonerande nauis magis habet de nolle ꝙ̄ de velle: tamē vſus loquēdi eſt in oppoſitū. patet in. c. maiores. de baptiſmo ⁊ eius effectu: ⁊ ſignanter in propoſito: quicq̇d ſit de illo. et vſus loquēdi hic facit artē: cum ſcriptura ⁊ ſancti hoc mō loquēdi vtunt̄. nec aliqua logicalis vł ex alia ſciētia naturali oppm̄ oſtēdit: ſꝫ pctm̄ eſt nolitū nolitione ꝓhibitoria: ⁊ nō efficaci. ⁊ ſic per diſtinctiones datas reſpōdere potes ad quecumqꝫ argumenta adducibilia in oppoſitum: quare non amplius immoror.

SUperiori queſtione diximus ꝙ peccati deus eſt cauſa: ⁊ ad peccatū deus cōcurrit. ſupereſt oſtēdere an deus ꝯcurrat ad peccatū hoc eſt ſub alio modo loquendi: an deus concurrat ad peccatum ea ratione qua peccatū et obliquitas: ⁊ eſt cauſa

malicie q̄ eſt ī ſuba actꝰ q̄ eſt pctm̄. ¶ Ad hāc q̄ſtionē rn̄det̄ ꝑ vnā ꝯcluſionē: q̄ ē hec. deus nō cāt pctm̄. iſte modꝰ loquendi eſt iā ſatis in vſu ⁊ tritꝰ apḋ theologos locatā ītelligētes: ꝓpt̄ea ſepius illo mō vtar: īterdū alio: qn̄ ſanctoꝝ autoritates hoc expreſſe hn̄t. ꝓbat̄ hec ꝯcl̄o ꝑ illḋ pſalmiſte Q̄m̄ nō deꝰ volēs iniq̇tatē tu es. et ioānis. 8. q̇ facit pctm̄ ſeruꝰ ē pctī. nō deꝰ nec ē nec pōt eſſe ſeruꝰ pctī. illḋ pꝫ ex damaſcēo ī q̄ſtiōe p̄cedēti et aug. 1. de li. ar. c. 2. vbi inq̇rit quid facit aīaꝫ ſeruire libidini ⁊ peccare: ⁊ dicit ꝙ nihil ſupiꝰ ⁊ p̄ſtātiꝰ ea pōt eā facere eſſe ſeruā libidīs qꝛ īiuſtū eēt nec etiā īferiꝰ ea: q̇a īpotēs illḋ eēt. ex quo ꝯcludit ꝙ nihil facit aīaꝫ peccare niſi ip̄a volūtas. et tertio de libero arbi. c. 26. inquirit q̄ ſit prima cā pctī ⁊ volūtatꝭ male: ⁊ dicit ꝙ illa cā ē volūtas. q̇a ſi n̄ eēt volūtas: nō eēt cui īputādū ſit pctm̄. illa igit̄ voluntas aut ē iuſta aut īiuſta. ſi iuſta. igit̄ quiſq̇s ei obtēperauerit nō peccabit. ex quo pꝫ ꝙ illa voluntas que eſt prima cauſa pctī vt peccatū eſt iniuſta.

¶ Ad iſtḋ ſunt mł̄ti articuli ꝑiſiēſes. īter poſteriores / articulus. 4. ꝙ deꝰ faciat ꝙ aliq̇s peccet et ꝙ ſit pctōr: error. Jtē ꝙ deꝰ ſit cā aliqualiter actus demeritorij vt ē demeritoriꝰ: error. ¶ Jtem ꝙ deꝰ ē cā ⁊ actor pctī vt pctm̄ ē: ⁊ mali ī q̄tū malum eſt: error. magiſter. c. vltīo huiꝰ diſtictiōis in lr̄a dicit: in hoc cōueniūt oēs catholici tractatores ꝙ deꝰ nō ſit actor maloꝝ culpe. ⁊ ad hoc multas ſanctoꝝ auctoritates libro p̄io. diſtictione 46. adducit. ¶ Jnſup: ſi deꝰ eſſet cauſa actꝰ mali culpe: deus culpabilit̄ ageret. culpa ſēꝑ reducit̄ et retorquet̄ ī eū qui ē p̄cipalis actor culpe. propterea adā trāſgreſſionē eius in mulierē retorſit ſi deus eēt actor culpe in deū tanꝙ̄ ī pctōrē culpa retorq̄ret̄. ¶ Jtē: deꝰ pōt facere ꝙ hoī nō īputaret̄ actꝰ: tollēdo p̄ceptū ſuū de actu poſitiuo: ⁊ cū hoc māeret culpa reſpectu dei. tūc talis actꝰ eēt pctm̄: ⁊ nō ab hoīe. a ſolo ḡ deo. ⁊ cū hō accuſaretur de illo actu tanꝙ̄ malo ꝓtinꝰ dicere pōt non peccaui ī illo actu: ſed deꝰ. ſicut qn̄ ſortes ⁊ pl̄o faciūt vnū effectū cōeꝫ defectuoſū ⁊ nō eſt culpa ex ꝑte ſortis: totū defectū ī platonem retorq̄ret.

¶ Jnſup: articulꝰ ꝑiſienſis ē ꝙ q̄litercūqꝫ voluntas cāt aliq̇d cāt talit̄ ī v̄tute p̄īe cāe: error. vult articulꝰ dicere. licet ſubſtātiā actꝰ mali deꝰ cāt cū volūtate creata: non tn̄ talit̄. qꝛ voluntas creata cāt male actū ⁊ obliq̄ ⁊ cōtra ſuā regulā obligantē in oppoſitū nō aūt ſic deꝰ. licet ſubſtātiā actus obliq̄ deꝰ cāt: nō tn̄ oblique. ḡ ꝯcl̄o ē ſufficienter ꝓbata.

¶ Cōtra hāc concluſioneꝫ ar̄. deꝰ eſt actor monſtrorū q̄ ſūt pctā ī natura: ḡ ſimiliter deꝰ pōt facere malū culpe. ¶ Scḋo ar̄. quicquid deus pōt facere mediāte cā ſcḋa: deꝰ pōt facere ſe ſolo. oppoſito dato egeret deꝰ ope cāe ſcḋe ad aliquē effectū poſitiuū ꝓducēdū: qḋ nō eſt audiendū a fideli viro. nō vꝫ dicere deꝰ pōt facere oē factibile a deo. ſic etiam ego nūc ſub maiore aſſumpta capio miorem: malū culpe deus pōt facere mediāte cā ſcḋa. ergo malum culpe pōt facere ſe ſolo. ⁊ ex ꝯn̄ti ponat̄ ī eē: ſequit̄ ꝙ malum culpe facit ſe ſolo. ¶ Ad primū diſtinguo antecedēs. vel ad hunc ſenſum ꝙ ſit defectus ex parte dei: et ſic nego: defectus prouenit ex parte cauſe ſecunde. vel ꝙ concurrat influentia eius generalis ad productionem talium: concedo ꝙ ſit in eorum cauſa. ſed conſequentia eſt nulla. non eſt idem in defectu naturali. et ī peccato. deꝰ gīganos et mēbris orbatos producere poteſt ſe ſolo. non propter eius impotentiam: ſed potentiam potentem ꝓducere quicquid ꝑ aliquā cām ſcḋam ꝓduci pōt: quia hoc nihil ꝯtra rectā rationē ponit. ſecus eſt in malo culpe.

¶ Ad ſecundum cōcedo premiſſas illius ſillogiſmi cū ꝯcl̄one: ꝙ pctm̄ deꝰ pōt ꝓducere ſe ſolo et male ponit in eſſe argumētū illā ꝓpoſitionē ſua de in eē eſt hec: hoc deꝰ ꝓducit ſe ſolo: demōſtrādo illḋ qḋ ē pctm̄: q̇cq̇d fuerit / furtū / homicidiū / aut dei odiū / vel hmōi. ſi a ſolo deo ꝓducatur nō eſt pctm̄. ¶ Et ſi dicas. odiū dei nō p̄t fieri ſine difformitate. q̄ncūqꝫ eſt hꝫ difformitateꝫ annexam.

¶ Reſpondetur. odium dei p̄t eē ſine difformitate. ſi illā q̄litatē deꝰ ſe ſolo ꝓducat extra ſḃm: nō hꝫ difformitatē ānexā. nō a deo: qꝛ nō pōt difformiter agere. nō a creatura: qꝛ nulla ad illā q̄litatē ex ypotheſi ꝯcurrit. ſed ꝯcedo ꝙ deꝰ nō p̄t ꝓducere odiū dei ſe ſolo. nō eſt poſſibile ꝙ odium dei ꝓducat̄ ſine difformitate. hoc eſt: nō p̄t eſſe ī eſſe odij licite. furtū / mēdaciū / adulteriū / odiū / ⁊ hmōi hn̄t īuolutā maliciā. 3. Ethi. aliqua ſunt ꝙ̄ primū noīata inuolutā hn̄t maliciā. ḡ nō eſt poſſibile ꝙ malū culpe fiat a deo ſolo: nec aliq̇d qḋ annexā hꝫ maliciā. ſꝫ bn̄ verū eſt ꝙ aliq̇d hn̄s (inuolutā maliciā in eſſe tali vt puta furti / mēdacij aut odij) nō pōt fieri in eſſe tali ſine ſua difformitate.

¶ Dices. ex illo etiam non eſt poſſibile ꝙ actus meritorius fiat a ſolo deo. ergo idem eſt quo ad peccatū et actum meritoriū. ¶ Reſpondeo. non eſt idem actus meritorius et bonus non poteſt eſſe ſine ſpeciali dei ope. peccatū fit ſine dei ope ſpeciali. ymmo auxilium dei ſpeciale non cōcurrit ad peccatū. Secundo: deus poteſt acceptare actum aliquem ſine concurſu voluntatis create ad primum: vt actum totaliter a deo productum in voluntate vel extra voluntatē creatam. ſic poteſt de culpa ſine concurſu voluntatis create vel eius omiſſione. ⁊ licet deus ſit principalis cauſa et inſtigatiua ſpecialiter ad actum meritorium deus non meretur: ſaltem ſecundum diuinitatem. mereri eſt facere aliquid reſpectu cuius ab alio debetur ei primum quod non habet ex ſe actus ḡ meritorius eſt deo ſpecialiter attribuendꝰ non tanꝙ̄ ei qui meretur ſed ei ex cuius ſpeciali dono alius meretur: et accipitur ex eius beneplacito ad premium: et hoc deo attribuitur ad laudem. et peccatum / ſub ratione culpe attribuitur a regula deuiante ad vituperium. Quare

dn̄o deo nõ põt attribui.⁊ lꝫ ſubã actꝰ pctī a deo
ꝓhibeat:ſicut male agere:ad vnū ɔcurrit ⁊ non
ad aliõ.vnū dicit ens poſitiuū ⁊ īportat pfectio=
nē.aliõ obliqtatē nālē defectū ⁊talit male ſe hr̄e
⁊ talit ſe hr̄e nõ ē a dõ vt dic̄ articulꝰ piſiēſis iā
allegatꝰ. ¶ Cõtra adhuc ar̄.aſſūpto illo pricipio
theologico ī h̄ ſcdõ argumēto/quicqd ⁊ qlitercū
qꝫ deꝰ põt facere mediāte cā ſcdã h̄ ⁊ talit deꝰ po
teſt agere ſe ſolo.qa facere aliqualit tale ē actio
dependens a deo.ḡ reſpectu aliqualit talis deꝰ ē
cā qꝛ ſi nõ:creatura reſpectu talis actiõis aliqua
lis ē idepēdēs a deo. ¶ Rn̄det.maior iſta aſſum
pta eſt falſa ⁊ erronea:vt pꝫ ex articulo piſienſi.
ergo nõ eſt principiū theologicū.deꝰ nõ ē cā obli
quitatis ⁊ diffoꝛmitatis. creatura a ſua malicia
reſpectu talit agere obliq/ depēdētiā nõ capit a
deo :licꝫ creatura ⁊ qcqd poſitiuū ī ea ē a deo de
pendet. ¶ Sed ɔtra illõ ar̄.h̄ furtū quo ad ſubaꝫ
actus ē a deo.⁊ hoc furtū quo ad ſubſtantiam ac
tus eſt hoc furtum taliter ſe habens . ergo hoc
furtum taliter ſe habens eſt a deo.per furtum
pctm̄ actū volūtatꝭ ītelligo. vel ſic.hoc cauſatur
a deo demoſtrādo illū malū actū q ad ſubſtātiaꝫ
hoc ē illud talr ſe hr̄e.ergo illõ talit ſe hr̄e cātur
a deo. ¶ Rn̄det.ɔcedēdo has ɔſeq̄utias cū p̄miſ
ſis:⁊ p taliter ſe hr̄e ſemp diffoꝛmitates ⁊ obliq=
tates ītelligēdo.ſicut cõfoꝛmitas actus ē actꝰ re
cte rõni cõfoꝛmis:ita diffoꝛmitas actꝰ volūtatis
ē actꝰ diffoꝛmis recte rõni in exiſtēti vel q debe
ret īeſſe.talit ſe hr̄e ē actꝰ talr ſe hn̄s:⁊ diffoꝛmi=
tas actꝰ ē actus diffoꝛmis. ſꝫ nõ cātur diffoꝛmi=
tas actus a deo:nec a deo cātur taliter ſe hr̄e in
actu:intelligēdo p talit ſe hr̄e ſicut expoſuimꝰ ob
lique defectuoſe ⁊ ɔtra ſuā regulā.quo ad v̄bū/ē
idē ē dictu diffoꝛmitas ſiue obliqtas ſiue taliter
ſe hr̄e eſt a deo:⁊ eſt a deo diffoꝛmitas ſiue obliq
tas cū verbo facit/cāt/ꝓducit/ influit/vel hmõi
nõ ē idē ꝓpt cõnotationē v̄bi adiectiui ī cõnota=
tū termini culpa vel cõſilis cadentis.nec hoc eſt
ſophiſtice loqui:ſed ad rē paucis ⁊ logice ⁊ theo
logice rn̄dere. rudioribꝰ explicetur ſub alio mõ
loquēdi ſi voluerit.ſꝫ neceſſariū ē ꝓ igenioſo ar
guētivti ſic logica.ſemp fabricabit argumētū vt
fecimꝰ quouſqꝫ ei ſic rn̄deatur.nec ſequit hic ac
tus cū ſuo talit ſe hr̄e cāt a deo.ḡ cātur diffoꝛmi
tas huius actus.ē fallacia ɔn̄tis . econuerſo.ɔn̄a
eſt bona.nõ mõ qꝛ an̄s ē īpoſſibile:ſed per locum
intriſecū.ſicut lꝫ nõ ſequat:ſoꝛtes rotundū come
dit ḡ ſoꝛtes cõedit rotundū:ecõuerſo ſequitur.ta
liter debes rn̄dere ad tales argutias.hic actꝰ cā
tur a deo:hic actus eſt actus vt actus malus/vel
inquantum malus:ergo actus īq̄tum malus cau
ſatur a deo.et potiſſimum ſi inquantum teneat
reduplicatiue:conceditur conſequentia ⁊ conclu
ſio de virtute ſermonis.ſed non cātur inquantū
malus a deo.⁊ ſic ad tales dicas/ſoꝛtē eē deus fa
cit:ſoꝛtē eſſe eſt ſoꝛtem eſſe pctõrē:ergo ſoꝛtem eſ
ſe pctõrem deus facit.ɔn̄ia ē bona. ⁊ ɔn̄s verum
ſicut ⁊ an̄s.ꝓ nouitijs hec explanabimꝰ.īſēſꝰ ma
ioris ē ſoꝛtē exiſtentē deꝰ facit.mioꝛ eſt in valoꝛe
ſoꝛtes exn̄s eſt ſoꝛtes exiſtēs pctõꝛ:q ē vera.ſi ſoꝛ
tes exiſtat ī pctõ ɔclo valꝫ hanc ſoꝛtem exiſten=
tem in pctõ deus facit:q hāc valꝫ illā rē q eſt ſoꝛ
tes exiſtens in pctõ deus facit.cõſeruare eſt face
re . vel ſi produceretur ſoꝛtes adultꝰ de nouo vl
angelus cū diſcretione qui ī p̄rio īſtāti peccaret
tunc ſoꝛtem pctõrem deus facit/tn̄ deus non fa
cit ſoꝛtem pctõrem vel ſoꝛtem peccare:licet faci=
at ſoꝛteꝫ qui eſt pctõꝛ.nec hic eſt ſillogiſmꝰ:deus
facit ſoꝛtem ⁊ ſoꝛtes eſt pctõꝛ ḡ deus facit pctõrē
ſed ſolum ſeqtur/pctõrem deus facit.crebro a fa
ctiõe ſimpliciter nõ eſt factio talis ⁊ ſcdõꝫ quid:et
pluries ediuerſo.quemadmodū nõ ſeqtur/deꝰ fa
cit ſoꝛtem album vel muſicum de nouo:ḡ deꝰ fa=
cit ſoꝛtem de nouo.ego facio ſoꝛtem ſedētē/mu=
ſicū māſuetū oꝛantē/ptranſire põtem/⁊ non fa=
cio ſoꝛtem. ¶ Tertio arguit.deus vult a.actum
hõicidij eſſe malū culpe.ḡ deꝰ facit culpā.an̄s pꝫ
capiēdo aliquid,qõ ē malū.qꝛ prohibitū iure diui
no poſitiuo.iſto ſuppoſito ſic ar̄.ab illo hēt actꝰ
ꝙ eſt malꝰ a quo hꝫ ꝙ eſt ꝓhibitꝰ.ſꝫ a deo a. ac
tus hēt ꝙ eſt ꝓhibitus.actus ille a natura ſua nõ
hēt ꝙ ē ꝓhibitꝰ :nec ab hoīe vel angelo. ḡ a ſo=
lo deo. ¶ Quarto arguitur.deꝰ ē volēs hāc enti
tatē vel ſubſtātiā odij dei eē demõſtrādo odiū in
aīa pctõris:⁊ ſit ꝙ in illo odio icludit īſepabilit
diffoꝛmitas ⁊ pctm̄.mõ volēs an̄s vult ɔn̄s iclu=
ſum ī illo ātecedēte ſi rõnabilit vult.qꝛ ſi nõ vult
ɔn̄s:põt velle oppoſitū ɔn̄tis cū illo antecedēte:
⁊ ſic irrationabiliter vult. ¶ Ad tertiū nego an̄s
⁊ ad ꝓbationē ab illo a.actus hꝫ ꝙ eſt malꝰ a q
hēt ꝙ eſt ꝓhibitꝰ.hoc negatur.ſꝫ ſolū ab illo cui
eſt ꝓhibitꝰ.qꝛ ab eo hꝫ ꝙ eliciatur cõtra rectā rõ
nem.alioqui põtifex ꝓhibēs mala eēt cauſa ma
li ɔmiſſi ī ſubditis:quod ē falſū. nõ ſeqtur.a.actꝰ
eſt ꝓhibitꝰ ſoꝛti: ergo a.actꝰ ē malꝰ.bina cõme=
ſtio in die ē huic ſoꝛti ꝓhibita:⁊ tn̄ nõ oꝫ ꝙ bia
cõmeſtio ī ſoꝛte ſit pctm̄ . ſtat ꝙ nõ cõedat bis in
die actꝰ ē ꝓhibitꝰ tāq̄ ɔmittatur tāq̄ culpabilis
nõ ſeqtur ḡ deus prohibet ſoꝛti facere a.culpā:ḡ
a.eſt ſoꝛti culpa.ſtat ꝙ nūq̄ ſoꝛtes faciat a.ſed iõ
actꝰ ē malꝰ qa cõtra ꝓhibitionē ē elicitus ab eo
cui ē prohibitꝰ. ¶ Ad quartū pꝫ ex q̄ſtiõe p̄cedē
ti.deus nõ hꝫ velle pure ſpõtaneū ⁊ ſimplr reſpe=
ctu ſubſtātie illiꝰ actꝰ:ſed ſolū velle gn̄alis īfluen
tie.⁊ hꝫ nolle prohibitum reſpectu illius ſubſtan
tie actus.volens antecedens ſimplicit cū omni
incluſo in illo foꝛmaliter:vult etiaꝫ conſequens
ſi tantuꝫ ſit aliquid annexum et diſplicibile inuo
lutum.et ſic in antecedente non eſt coloꝛ in argu
mento tenendo communem viam inter theo=
logos.conſequentia eſt bona de lege:ſoꝛtes eſt
epiſcopus :ergo eſt ſacerdos . ſoꝛtes tamen po
teſt foꝛmaliter velle antecedens et nolendo con
ſequens.ſed illud antecedens eſt pure volitum a
ſoꝛte:non tamen ſic ſubſtantia actus peccati a
deo : quia habet nolle prohibitoꝛium reſpectu
illius ſubſtantie actus.
¶ Quinto ar̄. intellectus diuinus ītelligit malū
culpe.ergo volūtas diuīa vult malū culpe.tꝫ ɔn̄a

idē ē realit ītellectꝰ diuinꝰ ⁊ volūtas diuīa: ⁊ idē
eſt obiectū ſcdariū.ḡ ītellectꝰ nõ fert ī vnū obiec
tū qn volūtas ferat ī idē. ¶ Sexto ar̄.deꝰ ē cā il
liꝰ qõ expedit hoī ad ſalutē.ſꝫ peccare alicui ex=
pedit ad ſalutē.pꝫ ſcdõꝫ augu.xiiij.de ciuitate dei
capitulo . xiij .audeo dicere ſupbis eſſe vtile ca=
dere ī aliquod apertū māifeſtūqꝫ pctm̄ vnde ſibi
diſpliceāt q iā ſibi placēdo ceciderāt. ſalubriꝰ ei
petrꝰ ſibi diſplicuit qn̄ fleuit q̄ ſibi placuerit qn̄
p̄ſūpſit.cui alludit illõ pſalmiſte ſuper facies eoꝝ
ignominia ⁊ q̄rēt nomē tuū dn̄e. ¶ Septīo pctā
eē ē ad decorē vniuerſi.ſꝫ deꝰ vult oē illud qõ eſt
ad decorē vniuerſi .igit vult pctm̄.maioꝛ.pꝫ op=
poſita iuxta ſe poſita clariꝰ eluceſcūt.ſcdõ celi.et
p̄rio elēchoꝝ.ꝓpterea ī libris de celo dicit ꝙ mū
dus cõſtat ex pricipijs ɔ̄rijs:vt ex ſiccis/calidis
frigidis/⁊ hūidis:ſicut ciuitas ex cõtrarijs gēti=
bus/ex egēis ⁊ diuitibꝰ /ex puulis ⁊ ſēioribꝰ/ex
debilibꝰ ⁊ foꝛtibus/ex reprobis atqꝫ ꝓbis. ars
quoqꝫ naturā imitat:vt pictura ex ɔtrarijs colo
ribꝰ ad decorē imagīs:⁊ muſica ex ɔ̄rietate vo=
cū.ḡ hr̄e culpas ī vniuerſo ɔducit ad vniuerſi ho
noꝛē.⁊ p ɔn̄s maioꝛ ē coloꝛata. ¶ Ad quītū ne=
go ɔn̄aꝫ.⁊ ad ꝓbationē ɔcedo ꝙ idē realit ē ītel
lectꝰ diuinꝰ ⁊ ſua volūtas. ſꝫ nõ ſeqtur ꝓptea ꝙ
ſi ītellectꝰ diuinꝰ ītelligat culpā ꝙ volūtas eius
velit culpā.ſꝫ ex illo nõ ſequit ꝙ aliqõ p̄dicatum
enūciet de ītellectu diuīo qõ nõ enūciet vere de
pronoīe demõſtrāte volūtatē.ſicut hec ē vera/h̄
ītellectꝰ diuinꝰ ītelligit malū:ita hec ē vera/vo=
lūtas diuīa ītelligit malū.h̄ põt expoſitoꝛie de
duci ſicut diximꝰ ī deciaſexta diſtictiõe huiꝰ de ī
tellectu creato ⁊ volūtate creata. ¶ Ad ſextū cõ
cedo maioꝛē qõ directe ⁊ p ſe expedit.ſecꝰ ē ſi in
directe p accidēs ⁊ occaſionalit ꝓdeſt.ignominia
ī vulgo vel pctm̄ carnis dat ſupbo occaſionē ſue
fragilitatꝭ cognoſcēde.ſic dicat ad ſeptimū. cul=
pa nõ ē ad decoꝛē vniuerſi.nõ idē ē de ſilitudini=
bus aſſūptis q ꝓſunt ad cõpoſitionē mūdi pictu
re ⁊ melodie ī qbꝰ nõ ē aliq culpa. ¶ Octauo ar̄.
deꝰ p̄cepit facere illud qõ ē culpa:⁊ ad hoc īſtiga
uit:pꝫ ex authoꝛitate ſcripte īſtigauit ſemei ma=
ledicere dauidi:⁊ ī hoc peccauit ſemei .3. Reguꝫ
ſcdõ.dauid iuſſit ſalomõi vt puniret ꝓ iſto fctõ.ꝙ
ad hoc ſemei īſtigauit. pꝫ ſic. cum abiſay vellet
pcutere ſemei maledicētē dauid:Rn̄dit dauid:di
mitte eū vt maledicat. dn̄s ei p̄cepit ei vt maledi
cet:⁊ paulopoſt:dītte eū vt maledicat iuxta p̄ce
ptū dei.2. Regū ſextodecīo. ¶ Cõfirmatur hec
rõ.īſtigabat reges īfideles cõtra pplm̄ dei.eſa=
ie decīo:de ſenacherib rege aſſirioꝝ ait dn̄s /aſ=
ſur virga furoꝛis di mei ad gētē fallacē mittā eū
xiij.ca.eiuſdē idē legit de nabugodonoſoꝛ/ Ego
mādaui ſanctificatꝭ meis ⁊ vocaui foꝛtes meos
ī ira mea.dominꝰ exercituū precepit milicie bel
li veniētibꝰ de terra ꝓcul vt diſpdat oēꝫ terrā.ſi
militer inſtigat malos ad regnādum.patꝫ. Job.
34.q regnare facit hipocritā ꝓpter pctā ppli.et
Ozee.xiij.dabo regē in furoꝛe meo.igitur.
¶ Rn̄det.ī hac autoꝛitate p̄rio ītroducta ē coloꝛ
mirū videret ꝙ ille vnꝰ auderet maledicere regi
tātoꝛtā aīoſo milite ſtipato ſi nõ fuiſſet motꝰ aliū
de q̄ cum dei īfluētia gn̄ali. põt dici primo dauid
dicebat dn̄s p̄cepit ei.cū videret vniꝰ viri ɔſtātiā
inter tot bellatores regi maledicere:dauid aſſen
tiebat huic:deꝰ p̄cepit ei maledicere mihi: ⁊ ſpe=
cialiter hūc ad hoc īſtigabat.ſꝫ nõ ſeqtur: dauid
ita iudicabat ḡ ita erat.facile poterat dauid fal=
li.nec argumētū de aīmcſitate erat ſufficiens de
poꝛcēna marco regulo codro ⁊ ſilibꝰ plura legi=
mus cuꝫ ſolo ɔcurſu dei gn̄ali.ille ſemei erat aīo
ſus ⁊ malicioſꝰ.ſiue īpulſu dei vel eiꝰ īſtigatione
ſpeciali hoc fecit.ſecūdo dr̄:deꝰ poterat ſemei aī
mare ⁊ īſtigare vt diceret vir ſanguinum es.hoc
erat verum .proditoꝛie fecit occidi vriā . dauid
erat hac pēa dignus.nec hoc dicēdo peccauit ſe=
mei:ſꝫ ſupexceſſit:⁊ ī hoc peccauit: ſicut ipemet
ſemei ɔfeſſus ē ī reductiõe dauidis.2.reg.19.deꝰ
tn̄ ꝓ tunc ſeruauit ne occideret.dauid aūt moꝛi
turus credidit eū exceſſiee a ſeipo(dn̄o nõ īſtigā
te)ad exceſſum loquutū fuiſſe.quare iuſſit vt pūi
retur.ſi aūt crediſſet ꝙ dn̄s ſpecialit eū ad hoc
totū īſtigaſſet :nõ debebat vllū pctm̄ aſcripſiſſe
ipi ſemei:nec reliquere ſalomõi vt pūiret. Ad il=
lud ḡ ī q peccauit ſemei nullo mõ īſtigauit deꝰ:ſꝫ
pmiſit ſolū:vt gloſa īīliearis:p̄mi regū.16.expo
nit.ſicut deꝰ dr̄ īducere tēptationē quē n̄ vult ſpe
ciali adiutoꝛio de tēptatiõe eripere ⁊ excecare quē
nõ vult illumīare.ad alias authoꝛitates.ad illā
iob .34.q ē expſſioꝛ ɔ̄ ɔclõnē:p facere ītelligas
pmittē ꝓpt pctā ppli.ſic vocauit reges īfideles
vt pūirēt hebreos rõne pctõꝝ ɔmiſſoꝝ.ſꝫ ipi ſua
ptāte abuſi ſūt:ſibi ⁊ ſuis dijs illõ aſcribētes. vi=
dimꝰ ḡ q̄mõ deꝰ nõ ē cā mali culpe nec cauſat diſ
foꝛmitatē eſto ꝙ diffoꝛmitas ē actꝰ recte rõni diſ
foꝛmis ſicut ɔfoꝛmitas ē actꝰ bonus moꝛalit pru
dentie vel erroꝛi īuincibili ɔfoꝛmis.ex illo ſolum
ſeqt ꝙ diffoꝛmitatē deꝰ cāt: q valet hanc ſbam
actꝰ q ē diffoꝛmis deꝰ cāt.deꝰ tn̄ cāt malū pene:
pene iquā q a culpa ſegregat.cū oīs culpa ē pēa
ex p̄cedētibꝰ:deꝰ nõ põt eē actoꝛ pene q ē culpa.

Upiꝰ diximꝰ deū eē cāꝫ effectiuā cuiuſlibꝫ
rei poſitīe abſtrahēdo ab actu bono ⁊ ma
lū volūtatꝭ:h̄ ē:n̄ hn̄do oclꝫ ad illos.ſꝫ qꝛ de illis
ē ſpeālis difficltas⁊ ē argumētū appēs ɔ̄ dicta ī
q̄ſtiõe p̄cedēti:tractabit h̄ qo.aliqs ſic argumē=
taret:deꝰ priꝰ coagit ad actum q eſt malus q̄ vo
lūtas creata.ḡ deꝰ facit malū culpe. ¶ Propterea
q̄rit iſte q̄ſtiõis titulꝰ:an deꝰ p̄us agat ⁊ coagat
ad actꝰ volūtatꝭ create vl ɔ̄ ⁊ nõ ē q̄ſtio de acti=
bus īquātū malis.diximꝰ ei ī q̄ſtiõe p̄cedēti/deꝰ
nullomõ ē cā mali culpe:ſꝫ q̄rēdū ē de ſubſtantia
actus ſolū tā de ſubſtātia actꝰ bõi q̄ mali:qꝛ nūc
ſuppono ꝙ tā deꝰ q̄ volūtas creata ad ſubas illo
loꝝ actuū ɔcurrūt:⁊ ꝙ totꝰ actꝰ a deo ꝓducit to
taliter effectus:licet non totalitatꝭ cauſe.
¶ Pro ſolutione queſtiõis ſcito video viros hic
dicere contraria:⁊ aliquos alios multitudīe ver
boꝛum ⁊ ſe ⁊ alios fatigare.dicam ergo ſuccincte
de q̄ſtiõe p̄mo ponēdo diſtictiões declaratias q=
mõ q̄ſtio põt limitari: ⁊ ſcdõꝫ h̄ ponent ɔcluſiões

reſponſiue notabile erit hoc. vna cã põt dici prioꝛ alia qꝛ ꝑfectioꝛ alia / vel ẽ ĩdepẽdẽs ĩ agẽdo vl' ſufficiẽs ex ſe ĩ cauendo ſic ſcilicet põt quẽcũqꝫ effectũ cauſare ſine cauſalitate alterius cauſe: et alia poſterioꝛ q̃ ẽ ĩperfectioꝛ depẽdẽs tã ĩeſſe ꝙ ĩ cãre ab alia cã ſic ſcꝫ ꝙ nõ põt cãre alia cã nõ cãnte: bñ aũt ecõuerſo. Hoc ſuppoſito Rñdet' ꝑ ꝯcl'ones. ¶ Pria ẽ. deꝰ priꝰ cauſat quẽcũqꝫ effectum quẽ cãt ꝙ creatura: ad hũc ſẽſũ: ꝙ ẽ cã ꝑfectioꝛ ĩdepẽdẽs ẽ ſufficiẽs ſe ſola ⁊ determĩat aliã cãm ad hũc effectũ ꝓducẽdũ ⁊ nõ ad ſil'ẽ quẽ equalit' hẽt ĩ ſua ptãte. ⁊ creatura hoc mõ ẽ cã poſterioꝛ. hec ꝯcl'o ẽ nota de quocũqꝫ effectu poſitiuo non mõ de actu volũtatꝭ bono vel malo ſed de quocũqꝫ ente. ¶ Scõa ꝯcl'o. alit' deꝰ cõcurrit ad actuꝫ bonũ volũtatꝭ alit' ad malũ. ꝓbatio. nẽo põt elicere actũ moꝛalit' bonuꝫ cõplete ſine dei ſpeciali auxilio ex. 28. diſtĩctiõe huiꝰ. ꝑcipit bonũ vl' ipꝫ ꝯſulit ⁊ ad illõ ĩſtigat: ⁊ dat auxiliũ ⁊ leges hmõi faciẽda. g̊ ꝓuẽit volũtatẽ ĩ ꝓductiõe boni actus. hoc pꝫ ex aug. 13. de ciuitate dei capite decĩoq̃nto. Sic ad malũ q̃ppe aĩe p̊oꝛ ẽ volũtas eiꝰ. ad bonũ vero eiꝰ p̊oꝛ eſt creatoꝛis eiꝰ. ꝓpterea alit' ſctĩ atrribuũt actꝰ malos deo ⁊ aliter bonos.

¶ Tertia ꝯcl'o. deꝰ ĩ abſoluto ſermõe ẽ dicendꝰ priꝰ agere ad effectũ cõeꝫ ꝙ creatura. pꝫ. eẽ p̊mã cãꝫ ẽ ꝑfectiõis. ꝓpterea phi idẽ ꝑ deũ ⁊ p̊mã cãꝫ ĩtellexerũt. g̊ p̊ma cãlitas vel prioꝛitas cauſandi reſpectu effectꝰ cõis nõ eſt negãda a deo. ¶ Secũdo arguit' ad idẽ. ſi prioꝛitas cauſandi reſpectu actꝰ volũtatis negaret' a deo: hoc eſſet qꝛ volũtas neceſſitaret' ad ſuoꝛũ actuũ ꝓductionẽ. ſed hoc nõ. noticia cãe naturalis ꝯcurrit ad ꝓductionẽ actꝰ volũtatis: nõ obſtãte actus volũtatis ẽ liber. ergo a foꝛtioꝛe cũ deꝰ agẽs liberũ ꝯcurrit ad actũ volũtatis etiã p̊oꝛitate nature: actꝰ erit liber. ⁊ licꝫ deꝰ ſit ĩfinitꝰ ĩ actiuitate: nõ tñ infinite cõcurrit. ſãpſon põt iuuare pigmeũ ferre paruuꝫ põdus. ¶ Quarta ꝯcluſio. põt dici ad aliquẽ bonũ ſenſuꝫ ꝙ volũtas p̊us agit ad actũ malũ ꝙ deus. pꝫ. ſecundum ſãctos aliter deꝰ agit ad bonuꝫ ⁊ malũ. ad oẽ bonũ p̊us agit ⁊ volũtatẽ ꝓuenit ad agẽdũ / ſcõꝫ oꝛonẽ: actiões nr̃as q̃ſumꝰ dñe aſpirãdo ꝓueni. g̊ ad aliquẽ ſenſũ volũtas ꝓuenit deũ ad malũ. ſenſus eſt explicitus ſufficient' p̊us. deꝰ eſt ꝑatus coagere volũtati ad ſbaꝫ actus mali: quã volũtas nõ põt elicere deo nõ ꝯcurrẽte. quẽ ꝓhibet creature ne eliciat'. Intel lectꝰ dĩnus ĩtelligit volũtatẽ creatã velle a. actũ malũ ꝓducere ſi ꝯcurſum p̊me cãe neceſſariũ ad ꝓductionẽ illiꝰ actus haberet: ꝙ nõ illõ velle poſſit hẽre ſine cõcurſu dei. deꝰ illi coagit ad hoc: ⁊ illõ ꝓhibet': et quodãmõ ĩuitus hoc facit. hoc ẽ: nõ pure ſpõtanee ad ſẽſũ ſupiꝰ crebꝛo declaratũ. ſic põt ad noſtrã ĩtelligẽtiã dici ꝙ ad bonũ ſẽſũ volũtas creata p̊us agit ad actũ malũ ꝙ deꝰ cõcurrat depẽdẽter. ¶ Cõtra iſta arguit' ſic. deꝰ p̊us ꝯcurrit ad a. actũ ꝙ creatura. ergo qñ a. actꝰ ꝓducitur a deo adhuc / nõdũ ẽ ꝓductꝰ a creatura. ⁊ ſic ſubſtantia actꝰ mali ĩ vno ſigno nature eſt bõa a deo: ⁊ ĩ poſterioꝛe ille actꝰ ẽ malus a creatura. ⁊ ꝑ ꝯñs ĩ eodẽ inſtãti tp̄is idẽ actꝰ eſt bonꝰ ⁊ malus. Rñdet' nõ eſt ſignandũ vnũ iſtans nature ĩ quo deꝰ cauſat actũ cõeꝫ qui ĩ eodẽ creatura coagit: ſicut ĩ eodẽ ĩſtãti quo cã efficiẽs agit ĩ gñe cãe efficiẽtꝭ materia agit ĩ gñe cauſe materialis: ſic ẽ de duabus cauſis efficiẽtibꝰ ſuboꝛdĩatꝭ int' ſe. ¶ Scõo ar'. vl' volũtas creata agit qꝛ deꝰ agit vl' ecõuerſo. ſi primũ nõ ẽ libtas ĩ actu volũtatꝭ: cũ deo coagẽte nõ põt nõ agere. ſi ſecũdũ volũtas creata p̊us agit ꝙ volũtas diuĩa. ¶ Rñdet': oꝫ diſtĩguere tales cãles: ſi notet' volũtas ꝓceptiua vel ꝯſultiua dei vl' preſuppoſitio ĩdependẽs. poſſumꝰ tales ꝯcedere volũtas creata vult a. actũ bonũ qꝛ deꝰ ipꝫ vult ſicut ſi quereret' a nouitio vel iuuene religioſo: q̃re mũdat clauſtrũ. Rñdet ꝙ mgr' moꝛũ vult. vel ꝙ re vult religiõeꝫ bonã ĩgredit'. q̃a talis ſapiẽs cõſuluit. vl' quare ſoꝛtes hẽt gloꝛiã. qꝛ diſceſſit ĩ gr̃a ſic volũtas creata depẽdet a volũtate dei. ⁊ ad actũ bonũ hẽt ꝓceptũ / vel cõſiliũ vl' auxiliũ dei ſpeciale ꝓrequiſitũ. tales cãles admittimꝰ qñ añs ĩpoꝛtat aliq̃d q̃õ ẽ ꝓſuppoſitũ ⁊ diſpoſitio ad ꝯñs de actu malo: malo ꝯcedere tales cãles deꝰ facit ſubſtantiã actꝰ mali qꝛ creatura facit malũ: ita ꝙ malicia venit a creatura ⁊ deꝰ ꝓhibet illũ actũ. ⁊ cũ punit. diſplicet deo ꝙ ille actꝰ fiat. tñ ſcõꝫ gñalẽ influẽtiã eiꝰ: ꝯcurrit ad talis actꝰ ꝓductionẽ. ⁊ ꝓpterea deꝰ dr' ꝓducere actũ illũ: qꝛ hõ facit illũ nõ ꝙ illũ hõ facere põt niſi deo coagẽte: nec etiã deꝰ coageret: niſi hõ ex malicia ſua illũ actũ eliceret. ſi eſſet ſmo de cauſalibꝰ ꝓprie dictis mlt'e iſtarũ negarẽtur. ſed hic eſt ſermo ad bonũ ſenſũ de cãlibus. ¶ Tertio arguit': ex dictis ſeq̃tur ꝙ actus volũtatis ſoꝛtis nõ ẽ liber. ꝯſequens eſt inconueniẽs. quod ſequat' pꝫ ſic. bñ ſeq̃tur: deꝰ coagit ad a. actũ volũtatis ſoꝛtis. g̊ a: actus ẽ. añs nõ eſt ĩ ptãte ſoꝛtis. g̊ nec ꝯñs. ¶ Quarto arguit'. ſi deus velit a. actũ eẽ. neceſſariũ eſt ſoꝛti velle eũ eſſe. qꝛ nõ põt deo reſiſtere. g̊ actus eiꝰ nõ eſt contĩgẽs. ¶ Ad tertiũ ꝯcedo ꝯñaꝫ. ẽt bñ ſeq̃t' ſoꝛtes coagit deo ad a. actũ volũtatꝭ g̊. a actꝰ ẽ. ⁊ nego ꝙ añs nõ ẽ ĩ ptãte ſoꝛtis ad actꝰ ñ moꝛal'r bonos ſufficit dei ꝯcurſus gñalis. quẽ cõcurſũ nõ ſubtrahit a creaturis cõmiſſiue. ſi tñ ꝯſeruaret creaturã ineſſe: ⁊ non coageret ei in cauſando: creatura agere nõ põt. ⁊ ſic ignis nõ calefaceret ſtupaꝫ impoſitã. ⁊ patuit ĩ foꝛnace regis babilõis Danielis tertio. quẽadmodũ obiectũ ſolũ ſine cõcurſu ĩtellectus nõ pꝛoducit noticiã ĩtuitiuã. ſed ille due cauſe ſimul iũcte illã noticiã ꝓducunt. ſic in pꝛopoſito de facto ſcõm legem cõem: ſꝫ in hoc ẽ diſcrimen. deus ſe ſolo poteſt pꝛoducere: quicquid ab ipſo ⁊ creatura pꝛoducit': non autem obiectum ſolum vel intellectus reſpectu noticie intuitiue. ad actus moꝛaliter bonos liberaliter cõicat auxilium ſpeciale ad ſenſum dictum in diſtinctione. 28. ergo antecedens eſt merito negandum. ¶ Ad quartum dicitur. ſi deus efficaciter velit a actum eſſe: a. actus erit. ſed non ſemper ſic vult deus.

¶ Dubitatur q̃ eſt cã actꝰ mali vt malus ẽ: cũ deus nõ ẽ cã eiꝰ tali mõ. aliq̃ dicũt volũtas creata per accidens pꝛoducit pctm̃. aliqui volũtas ĩq̃tũ defectibilis. aliq̃ hoc ⁊ illõ ĩpugnãt. ſꝫ oĩa iſta ſunt vera: ſecũdo / phiſicoꝝ. ⁊ quĩto methaphiſice. policletus ẽ cã ꝑ accidens ſtatue. ⁊ albũ ꝑ accidẽs edificat. lꝫ ĩ cãis ꝑ accidens ſit oꝛdo. quĩto methaphiſice: textu ꝯmẽti tertij. ꝓpĩq̃oꝛ ẽ policletꝰ reſpectu ſtatue ꝙ albũ. edificatoꝛ ꝑ ſe edificat. ⁊ ſtatuficꝰ ꝑ ſe facit ſtatuã qñ ſbꝫ ĩpoꝛtat cãꝫ ꝓpĩquã ſie extrãeitate: q̃re ꝓdicatũ ei ꝯuẽit tũc ẽ cã ꝑ ſe. vt edificatoꝛ edificat ĩ alijs ẽ cã ꝑ accidẽs. dixi ſine extrãeitate: ꝓpt' hãc: edificatoꝛ albꝰ edificat. ĩ qua eſt cã per accidẽs. alio mõ caſus ⁊ foꝛtuna hñt cãꝫ per accidẽs. puta nõ ĩtendunt' ab agẽte: ſꝫ ꝓter eiꝰ ĩtẽtionẽ fiũt. Ad ꝓpoſitũ dico: volũtas creata ẽ cã pctĩ. ſecũdo dico: volũtas eſt cã per accidẽs pctĩ. tertio dicit': pctõꝛ per ſe peccat quarto volũtas ĩtendit poſitiuũ ĩ pctõ: nec ĩtendit diffoꝛmitatẽ ĩ actu. ſꝫ illa ꝓter eiꝰ ĩtentionem ĩeſt: ſcõꝫ dionyſiũ de diuinis noĩbꝰ. 4. c. nẽo agit ad malũ aſpiciens. vlteriꝰ volũtas defectibilis eſt cã pctĩ. ſꝫ nõ ẽ de rõne volũtatꝭ ĩ cõi poſſe peccare. pꝫ de volũtate diuina. ¶ Supereſt paucis ſarcinulas colligere. ⁊ canere receptui. dr' ad oẽꝫ entitatẽ p̊us agit deꝰ ꝙ creatura: ad hũc ſenſum ꝙ ĩdepẽdenter agit ſufficiẽter põt ſe ſolo effectũ pꝛoducere. creatura depẽdenter ⁊ ĩſufficiẽter. qꝛ ſine ꝯcurſu dei agere neq̃t. deꝰ aũt ſolo. nec coaſſumit creaturã ad coagẽdũ: qꝛ eiꝰ cõcurſu egeat ſꝫ liberalit' ei cãlitatẽ cõicat. ſcõꝫ illõ auguſtini. 7. de ciuitate dei. c. tertio: ſic deꝰ res quas cõdidit admĩſtrat vt eas agere ꝓpꝛios motꝰ ſinat. ⁊ commẽtatoꝛ nono metaphiſice textu ꝯmẽti. 7. moderni ponũt vnũ agẽs oĩa entia cauſare ſine medio. ſ. deũ. ⁊ cõuenit illis dicere vt nullũ ens habeat ꝓpꝛiã actionẽ naturalit'. et cũ entia non habuerit actiões ꝓpꝛias: nõ hẽbũt eẽntias pꝛopꝛias ſiue potẽtias. actiões ei nõ diſtinguũt' niſi ꝑ eſſentias diuiſas et illa opĩo ẽ valde extranea a natura hoĩs. Inſup. deꝰ eĩ alia p̊oꝛitate ad bonũ et alia ad malũ mouet. ad bonuꝫ priꝰ agit. ad malũ aũt poſteriꝰ. et q̃dãmõ ĩuitꝰ coagit. pctõꝛ ꝑ ſe peccat. nec ſto in talibus hic peccatoꝛ per ſe peccat ſoꝛtes ẽ hic pctõꝛ. ergo ſoꝛtes ꝑ ſe peccat. ſic potes ĩ exẽplis ariſtotelis ĩſiſtere. hic edificat oꝛ ꝑ ſe edificat. albũ ẽ hic edificatoꝛ. ergo albũ ꝑ ſe edificat. ſi ꝑ ſe determĩet copulã ac ſi eẽt modalis diuiſa: ꝯcedẽda eſt cõcluſio. ſi determinat totam ꝓpoſitionem: diſcurſus eſt malus.

In iſta. xxxviij. diſtinctiõe magiſter loquitur de voluntate et eius fine. circa illã queritur. Utrum volũtas põt ꝯtrauenire iudicio rationis. Reſpondetur affirmatiue: pꝛobatur reſponſio affirmatiua. qꝛ da oppoſitum ꝙ quis non poteſt cõtrauenire iudicio rationis in vniuerſali ⁊ in particulari: ſequeretur hec concluſio ꝙ incaſſum homo moueret hominem deſiſtere a iudicato quod videtur inconueniens. ¶ Secundo arguitur ad idem. qꝛ tunc plus conduceret ad virtutem ſcire ꝙ velle: contra Ariſtotelem ſecundo Ethicoꝛuꝫ quia cã pꝛimaria plus influit in effectũ ꝙ cauſa ſecunda: ſed hec ratio non eſt magni ponderis.

¶ Tertio arguitur: quia tunc voluntas eſſet neceſſitata ad faciendum ſecũdũ illud iudiciũ ſtante illo iudicio in intellectu: ⁊ ſic nõ mereretur ꝯfoꝛmando ſe illi iudicio: neqꝫ demeret'. ¶ Quarto. xij. de ciuitate dei. ca. 6. dicit Aug. duo equaliter affecti aĩa ⁊ coꝛpoꝛe ſimile iudiciũ habentes poſſunt ſic ſe habere circa vnũ obiectũ ꝙ vnus inoꝛdinate cõcupiſcat ipm̃: alius aũt non. Et Bernardus de libero arbitrio ſtatim poſt pꝛincipium dicit ꝙ voluntas non ſemper ratione: ſed nonnunq̃ abſqꝫ ratione mouetur: ita vt multa faciat per ipam contra ipſam. Et iſtud poteſt cõfirmari de ſimplici appꝛehenſione alicuiꝰ rei que ſufficit ad hoc ꝙ voluntas obiectum velit. Item eſt articulus parrhiſienſis dicere ꝙ ſtante iudicio in ĩtellectu in vniuerſali ⁊ in particulari ꝙ voluntas non poteſt cõtraire: eſt erroꝛ. ¶ Sed contra hanc cõcluſionem arguitur ſic. Intellectus diſſentire nõ poteſt a concluſione. que euidẽter ſequitur ad aliquas pꝛemiſſas. cognitis maioꝛe mĩoꝛe ſimul tẽpoꝛe cognoſcitur ꝯcluſio: pꝛimo poſterioꝝ. ergo voluntas non poteſt cõtrauenire iudicio ratiõis Et confirmatur hec ratio per Anſelmũ libꝛo de veritate. ca. xij. ꝙ omnis voluntas habet quid ⁊ cur: ſed ſi per intellectum pñtarentur aliqua duo ipſi voluntati que eſſent equalia: non eſſet cauſa quare voluntas eligeret vnũ illoꝛum / altero relicto facilius poteſt ſe determinare ad illud quod iudicat eque eligibile alteri ꝙ ad illud quod iudicat minus eligibile. ergo nunq̃ poteſt voluntas velle illud cuiꝰ contrariũ intellectꝰ dicat magis eligẽdũ. ¶ Ad pꝛimũ cõceditur ꝙ intellectꝰ diſſentire nõ põt aſſentiendo pꝛemiſſis cum bonitate ꝯñe: ĩmo aſſentire coarctat': ſecus de ipſa volũtate q̃ eſt agens liberum. ¶ Ad aliud dicit' concedẽdo ꝙ volũtas habet q̃d vult ⁊ cur vult. hoc eſt. habet motiuũ q̃re ita facit. Interdum iudiciũ poteſt experiri libertatẽ ſuã dicẽdo ꝙ facit, hꝫ quia ei placet. Intellectꝰ ẽ ſolũ ſicut lucerna ante voluntatẽ ꝓbẽs ei lumẽ ſpirituale ⁊ voluntatẽ illuminãs: qꝛ volũtas nõ fertur in ĩcognitũ: ſed volũtas ex ſua libertate poteſt abijcere lucernã ⁊ incedere in tenebꝛis. ¶ Secundo pꝛĩcipaliter arguitur: demõſtratis minoꝛi bono ⁊ maioꝛi bono incõpoſſibilibus ſic iudicatis in vniuerſali ⁊ ĩ particulari: voluntas non poteſt acceptare minus bonũ relicto magis bono: quia. 5. Ethicoꝝ Minus bonũ ĩ oꝛdine ad maius bonũ habet rõnẽ mali: ſꝫ voluntas non poteſt velle malũ: pꝛĩo Ethico. Omnia bonũ appetunt. g̊ voluntas non põt velle minus bonum ſtãte illo caſu. Preterea Ariſt. vij. Ethico. dicit. Si q̃s habuerit maioꝛẽ ĩ pꝛĩa figura ⁊ mĩoꝛẽ ad opãdũ: de neceſſitate opatur. hꝫ ẽ / ſi hẽt iudiciũ ĩ vniuerſali ⁊ ĩ ꝑticulari ꝙ

omne dulce eſt guſtandū:lac eſt dulce: ergo lac ē guſtandū:de neceſſitate operatur dulce guſtando ¶ Ad primum iſtorum negatur aſſumptum.nō obſtāte tali iudicio:voluntas ex ſua libertate poteſt velle minus et iudicatum minus. Si iudicaret minus bonum fortune eſſe maiꝰ bonū honeſtum/non eſt dubiū:quia tunc capiet maius bonum minore relicto.Et ad illō quīti Ethi.Minꝰ bonum in ordīe ad maius.⁊c.ſuſcipit quodāmodo rationē mali;licet nō ſit malū.Inſup:nō ꝯſtat quī volūtas pōt velle malū ēt ſub rōne malicie vt illic ē de virtute ſermonis.ꝙ realiter malū(quod eſt bonū apparēs)nō eſt dubiuʒ.Et ad Ariſtote. diceret.Oīa bonū appetūt.bonū cōuertit cū ente ⁊ eſt tranſcendēs.Ad aliud dicit:eſt ſermo qñ voluntas ē conformis ītellectui. Ceteruʒ arguit ex iſto ſeqtur ꝙ habitus prudentie in ītellectu generari pōt abſqʒ bono habitu ī volūtate ſed hoc eſt inconueniens.igitur.conſequentia liqre videtur ex dictis.Reſpondetur cōcedendo illatū nec ipm eſt vllū īconueniēs.¶ Dubitatur vtrū intentio ſit actꝰ volūtatꝭ. Reſpondetur ꝙ ſic:pʒ ꝑ gloſam quā magiſter recitat ī littera ſuper illō Pſalmi.In laqueo iſto quē abſcōderūt.⁊c.dicit ꝙ pes animi amor ē:⁊ eo mouet aīa q̄ſi ad locū quo tēdit.id ē:ad delectationē bonā vel malā quo ſe ꝑueniſſe ꝑ morā limitatur:ſʒ amor ē actus voluntatis.ģ intētio ē actꝰ volūtatis.Itē meritū maxime iudicat penes intentionē.ſʒ mereri eſt actꝰ volūtatis.¶ Sʒ ꝯ iſtō arguit ꝑ gloſā.Matthei. 6.Si oculꝰ tuꝰ fuerit ſīplex :dicit ꝙ ītētio ē oculus aīe ſʒ mēs ē oculꝰ aīe.xv.de trinitate.cap.7. Itē.2.phyſico.Hirūdo facit nidū ꝓpter aliqueʒ finē:⁊ aranea telā:ergo aliqua carētia voluntate intendūt.¶ Ad primū reſpōdetur/ꝙ intētio dicitur oculus anime:nō ꝙ ſit actus cognitionis:ſʒ q̄a actū cognitionis preſuppōit. Intēdere nihil aliud eſt q̄ ꝓponere ⁊ velle.¶ Ad aliud dicit ꝙ aliqua res tēdit in finē quē ſibi nō p̄ſtituit nec cognoſcit:vt graue ad centrū:q̄dā res tēdit ad finē quē cognoſcit:ſʒ nō p̄ſtituit vt bruta q̄ nō ītendūt finē ſub rōne finis/q̄dā res finē cognoſcit ⁊ illū preſtituit:⁊ de iſta intentione loquimur.

SEcūda queſtio eſt:an volūtas ferat vel ferri pōt eodē actu in fine ⁊ in mediū ad illū finē ordinatū. Pro q̄ſtiōis ſolutione ſcias huiꝰ ꝑtitā pōneʒ.vna tʒ ꝙ poſſumus eodē actu diligere finē ⁊ mediū ⁊ mediuʒ ꝓpt finē.alia poſitio tenet oppoſitū.ponā cōcluſiōes aliq̄s.¶ Pria ē.dabilis ē aliquis actꝰ latꝰ ī finē ⁊ in mediū.ꝓbatio.diligēdo ſortē ⁊ deū:hec dilectio termīat ī deū:q̄ ē cā finalis oīm:⁊ ī ſortē q̄ ē mediū ordinatuʒ ī finē vltimatū.¶ Inſup:dabilis ē vnꝰ aſſēſꝰ quo aſſentit toti ꝓpoſitiōi.ģ dabilis ē vnꝰ actꝰ volūtatis ergo diligit mediuʒ ⁊ finis.pʒ ꝯña. aſſēſꝰ ⁊ diſſēſus in ītellectu ſūt proſequutio ⁊ fuga in voluntate. 2.ethicoꝝ.añs eſt notū.aſſēſus nō ē reſpectu icōplexi.¶ Secūda ꝯclō:dat vnꝰ actꝰ quo diligit ſortes ꝓpter deū.⁊ illa dilectiōe diligit vterqʒ iſtorū.ꝓbatur:ꝯceptꝰ relatiuꝰ vel cōꝑatiuꝰ.a ad b:tā a q̄ ⁊ b repñtat.pati de cōceptu pr̄is. vnum repñtat ī mēte actualit:⁊ eodē mō aliud: quia nō eſt maior rō de vno q̄ de alio.licʒ ī cōnotato ⁊ in oblīq aliū repñtet:⁊ vnū ī recto ¶ Scdo/ſi nō ſit vnꝰ ꝯceptꝰ relatiuꝰ:vtrūqʒ relatiuoꝝ repſentās ſʒ ſolū duo ꝯceptꝰ abſoluti nō dabitur cōceptus de p̄dicamēto relatiōis:ſʒ duo cōceptus alioruʒ p̄dicamētoꝝ. ¶ Tertio arguit: habeat ītellectꝰ cōceptū abſolutū pr̄is.a.⁊ cōceptum ꝓpriū filij abſolutū :q̄ ſit b.ꝑ a :ꝯceptū ītellectꝰ nō cognoſcit ſortē ī habitudīe ad platonē: hoc ē patrē ī habitudīe ad filiū.pʒ . ſit a.cōceptꝰ ſolꝰ ī ītellectu.a nō repreſentat cōparatiue vnū ī ordine ad aliud ⁊ propter b cōceptū nō repñtat aliud .eodeʒ mō de b.dicatur.quia ſic dicet ꝙ terminꝰ vocalis abſolutꝰ ſit relatiuꝰ ꝓpter additiōem alterius termini abſoluti. ¶ Quarto.a.⁊.b.cōceptus abſoluti ſunt cā cōceptꝰ relatiui.ergo diſtinguūt a cōceptu relatiuo. ¶ Quīto arguitur:ſortes nō pōt diligere platonē actualit ꝓpt deū:niſi vnico actu vtrūqʒ diligat.pʒ:ſit a p̄ciſe dilectio platonis ⁊.b.dilectio dei.qñ a.actꝰ ē ī volūtate:adhuc nō diligitur plato ꝓpt deū.ſed ſolꝰ plato.⁊ qñ .b.ē in voluntate nō diligit populo propt deū.ſʒ ſolꝰ deꝰ. nec .b.facit:ꝙ.a.ſit dilectio platonis ꝓpter deū.nec.a.facit.ꝙ.b.ſit dilectio vtriuſqʒ.et ſic habeo ītentū:ꝙ aliquo vnico actu diligit vtrūqʒ.et vnū propt aliud. ¶ Sexto.eodē aſſenſu intellectus aſſentit cōcluſioni/⁊ p̄miſſis.⁊ cōcluſiōi propter p̄miſſas.⁊ nō minꝰ potēs ē volūtas:q̄ ītellectus ad hoc ꝙ eodē actu velit a.propt b. añs pʒ. intellectꝰ habet vnū aſſenſum circa maiorem:et vnū aſſenſum totiꝰ diſiūctiue ab aſſēſibꝰ ꝑtiū diſtictū.ģ pari rōe dabilis ē vnꝰ aſſenſus totiꝰ copulatiue diſtictꝰ ab aſſenſu ꝑtiū quo ītellectꝰ pōt aſſētire toti copulatiue .ſit ģ copulatiua ex maiori ⁊ miore ſillogiſmi. ⁊ qua ratiōe ītellectꝰ pōt aſſētire vnico aſſēſu coplatiue ex duabꝰ cathegoricꝭ cōflate:eadē rōne aſſentire pōt copulatiue ex tribꝰ cathegoricis cōflate:aſſentiat ergo vnico aſſēſu toti copulatiue cōpoſite ex ꝯcluſiōe demōſtratiōis ⁊ p̄miſſis eiꝰ.et p̄miſſe demōſtratiōis īportēt cām q̄re ita ē ſicut ſigt ꝑ cōcluſionē.ģ eodem aſſenſu hō aſſētit ꝯcluſioni ꝓpt p̄miſſas:qō fuit ꝓbādū. ¶ Septio arguit :ītellectꝰ pōt hr̄e vnū aſſēſū ſciētificū ſoliꝰ ꝯclōis.⁊ vnū aſſenſū vel duos p̄miſſarum.non refert.ergo iſti aſſenſus ꝑticlareſcū ītellecctu ex ſua fecūditate pñt cāre tertium aſſenſum diſtictū ab his:q̄ ſimul erit cōcluſionis ⁊ premiſſarum:⁊ erit cōcluſiōis propt p̄miſſas. tenet cōſequētia ꝑ ſimile.hñs a .ꝯceptū abſolutū ſortis.⁊ b. cōceptū platōis a ſorte gēiti pōt fo[r]mare vnū ꝯceptū repñtatiuū cōꝑatiuū vl correlatiuū diſtictū ab illis duobꝰ ꝯceptibꝰ abſolutꝭ.q̄ ſortes cognoſcit ī habitudīe aliq̄ ad platonē:puta ꝙ plato ē ab eo ꝓductꝰ ¶ Cōtra ſcdaʒ ꝯclonē ⁊ eiꝰ probatiōes arguitur.ex his ſequitur ꝙ vna noticia repreſentabit ſūme diſſimilia. quod non videt excedendū.ptʒ:poſſum cōparare a. ad qōcūqʒ diſſimile: ſed ꝯceptꝰ relatiuꝰ ſignificabit ꝑ te vtrūqʒ cōparatoꝝ.⁊ illō qō ꝯceptꝰ abſoluti repreſētāt. ¶ Scdo ar. ꝯceptꝰ iſti duo abſoluti ſufficient repñtāt vtrūqʒ extremū:ģ iane ē ꝙ ꝯceptꝰ relatiuus vtrūqʒ extremoꝝ repñtet.vl ſic ꝯceptꝰ relatiuꝰ vtrūqʒ extremoꝝ repñtat.ģ iane ē ponere ꝯceptꝰ abſolutos extrema repñtātes. ¶ Tertio arguit : vel iſte ꝯceptꝰ relatiuꝰ cauſatur a cōceptibus abſolutis: vel ab obiectis conceptuum abſolutorū.Non primū. conceptus abſoluti a rebus ⁊ ab intellectu cauſant.ergo pari ratione cōceptus relatiuus.Non ſecundū. quia ſi intellectꝰ immediate poteſt cognoſcere albū in habitudine ad nigredinē ſine ꝯceptu abſoluto: primo nō videtur quare ſit ponēdus conceptus abſolutus. ¶ Itē: noticia cōis p̄ſupponit cōceptū aliquem ſingularē : ad hoc quod cauſet. ergo eodēmodo conceptus relatiuus p̄ſupponit cōceptus abſolutos extremorū.cōceptum abſolutū vnius extremi preſupponit:ergo pari ratiōe alterius. ¶ Ad primū concedit illatum. patet:de noticia cōmuni ſic cōcedo de cōceptu relatiuo. ¶ Ad ſcōm cōcedo ꝙ dus cōceptus abſoluti ſufficienter abſolute repreſentat vtrūqʒ extremorū: hoc qōlibet extremoꝝ in ordine ad ſe capio abſolutū impreſentiarū vt diſtinguit cōtra relatiuū ⁊ nō contra cōnotatiuū.ſed illi duo cōceptus nullomodo relatiue ⁊ cōparatiue repreſentāt:cum vnus illorū conceptum:puta a. repreſentet ſortē.⁊ non repreſentat eum in habitudine ad platonē. et eodēmodo b.reſpectu platonis.neceſſe eſt dare vnū aliū cōceptuū ab vtroqʒ iſtorū diſtinctū qui ſortē in habitudine ad platonē repreſentat.propter varios modos habēdi rerū neceſſe eſt dare varios conceptus. ¶ Ad tertiū dico:ꝙ cōceptus relatiuus preſupponit tēpore vel natura cōceptus duos abſolutos extremorū.⁊ cauſatur ab illis ⁊ intellectu conceptus relatiuus.⁊ ſicut non poteſt cauſari ſine illis naturaliter:ita nō poteſt exiſtere ſine eis naturaliter. ¶ Cōtra illud arguitur. cōceptus relatiuus naturaliter cauſatur a cōceptibus abſolutis ⁊ intellectu. ergo quotienſcūqʒ ſunt illi conceptus ī ītellectu:cū agētia natalia. ſꝑ cauſabit cōceptꝰ relatiuus cōtra experientiā. ¶ Reſpōdetur hoc argumentū eſt ſophiſma.patet:nō ſemꝑ habens ꝯceptū ſingularē alicuiꝰ indiuidui : habet conceptū ſpecificū illius.nec ſemꝑ habēs conceptū directū habet conceptū reflexum. ¶ Quarto ar: ex dictis ſeqtur ꝙ pōt eſſe vnus aſſenſus p̄miſſarū ⁊ omniū ꝯcluſionū quātumcūqʒ remotiſſimarū : ⁊ centies mille ꝓpoſitiones inferri poſſunt correlatiue.ergo pōt eē vnꝰ aſſenſus actualis oīm. homo per te habet vnū aſſenſum reſpectu triū propoſitionū. pari ratione poteſt habere aſſenſum.4.5.6.⁊ ſic ſine ſtatu propoſitionum. ¶ Quinto ſeqtur:ꝙ pōt vnus ꝯceptus relatiuus repreſentare infinita.cōſequēs eſt falſum. illa eēt infinita.repreſentare vnū diſtincte arguit aliqualem ꝑfectionē.repſentare duo ita diſticte arguit in duplo maiorē ꝑfectionē.repñtare tria diſticte arguit in triplo maiorē ꝑfectionē.⁊ ſic in infinitū gradatim aſcendēdo. ergo repſentātur/ infinita arguit infinitā perfectionē.cōſequētia patet:homo poteſt cōparare a.ad b. pari ratiōe pōt comparare.a. ad b. ⁊.c.a ad b.c ⁊ d.⁊ ſic ſine ſtatu.ergo conceptus ille relatiuus cum repreſentet omne illud quod per abſolutū repreſentat repſentaret īfinita. ¶ Ad quartū nego ſequelā oīm hō nō p̄t realr īfinitos hēre aſſēſꝰ actuales cauſātes ſe mutuo vl diſparatos.et nō pōt eſſe vnicꝰ aſſenſus plurium ꝯcluſionū q̄ eaꝝ quibus intellectus poteſt ſimul aſſentire. modo intellectus eſt finite capacitatꝭ actiue.ģ capacitas eiꝰ actiua terminatur. ſic reſpōdeo ad noticiā relatiuā: q̄ nō poteſt eſſe pluriū. vel plura repreſentare q̄ noticie abſolute actualiter repreſentēt. ¶ Sʒ tunc eſt replica de anima chriſti. de qua teneo in.14.diſtinctiōe tercij: ꝙ infinita diſtincte cognoſcit per diſtinctos actus intelligēdi.⁊ oīm quorū habet noticias actuales abſolutas pōt ēe noticia cōꝑatiua et relatiua.ģ illa īfinita diſticte repreſentabit et per cōſequēs erit infinite ꝑfectiōis ſicut inter arguendū diximus. ¶ Aliqui dicūt repreſentare infinita diſtincte tanq̄ obiecta ſecūdaria: nō arguit infinitatem noticie. ſecundū eos noticia dei beatifica eſt nata repreſentare omnem creaturam diſtincte.⁊ adhuc illa non eſt infinite perfecta.hoc argumentum magis ad.14.diſtin. tercij pertinet.quare ꝑtranſeo. ¶ Quinto arguitur ſequit ꝙ eadē noticia eſſet intuitiua ⁊ abſtractiua.patet in cōparando hanc albedinem in conſpectu meo:ad albedinē remotā.illa noticia relatiua ⁊ collectiua cauſatur a duabus noticijs:quarum altera/eſt abſtractiua altera vero intuitiua et ſic res repreſentat.ergo eſt intuitiua ⁊ abſtractiua. ¶ Sexto arguit. ſeqtur ꝙ ꝯceptus patris non magis ſupponit pro patre q̄ pro filio. ergo eſt ſinonymus cum termino filius cū idem repreſentet. ¶ Ad quintū cōcedo illatū in noticia collatiua ¶ Ad ſextū nego ſequelā.⁊ nego ꝙ illi termini ſint ſinonymi:licet ſignificent idē: nō tamē eodēmodo.pater ꝑſonam patris in recto repreſentēt ⁊ filiū in obliquo.⁊ ꝓpterea pro patre ſupponit.⁊ nō pro filio. oppoſito modo: terminus filius ſignificat. ¶ Septimo arguit.ex dictis ſeqtur ꝙ vſus eſſet fruitio.hoc eſt incōueniens. ⁊ ꝙ ſequatur patet.quis poteſt eodē actu diligere ſortem ⁊ deū ⁊ ſortē propter deū:tunc ſic :ille actus eſt vſus.ille actus eſt fruitio:ergo fruitio eſt vſus. ꝙ hoc incōueniat ꝓbatur multipharīā.tum primo ſeqtur vſu licito diligo deū.ptʒ hoc licite diligo deū.ergo licite vtor deo.ſecūdo vſus cauſatur a fruitiōe.ergo non idēptificat ſecū. tū tertio:ponatur ſortes diligere platonē ꝓpter deū ille actꝰ terminat tam ad platonē q̄ ad deū.ꝓbat nō poteſt ſortes ꝯtīuare dilectionē platōis nō diligēdo deū.ſe dilectio dei actualis nō manet in voluntate quin illa actione diligat deꝰ.potiſſimū natura

liter. ¶ Ad ſeptimū concedo: ꝙ vſus eſt fruitio. et concedo has propoſitiones: ſortes vſu licite diligit deum. ſortes fruitiōe licite diligit creaturā. ſed non ꝓpterea ſequit̄: ꝙ ſortes vtat̄ deo: ⁊ fruatur creatura. aliud ꝑ illas ꝓpoſitiones denotat̄. deꝰ eſt obiectū iq̄tū eſt fruitio licita. ⁊ h̄ ꝓuenit a natura rei. ¶ Ad ſecūdū dico. nō eſt de ratione vſus: ꝙ cauſetur a fruitione. ſi deus ſe ſolo cauſaret in me dilectionē platonis eſſet vſus. ⁊ nō cauſatur ab amore dei. Secūdo dicitur aliquis vſus cauſatur ab amore dei. puta vſus ſimplex. vſum ſimplicem voco: qui nullomodo eſt fruitio. ſecus eſt de vſu qui realiter eſt fruitio. communia dicta que dicunt̄ de vſu ⁊ fruitione intelligunt̄ de vſu et fruitione ſimplici. vel ſecundū ratiōes formales earum. hoc eſt fruitio eſt ꝑfectior vſu. fruitio eſt magis meritoria q̄ vſus: deus eſt obiectū fruitionis et non vſus. vſum cauſat fruitio. per rationes formales non intelligo aliud: niſi ꝙ alia eſt ratio vel cauſa quare hic actus eſt vſus per alia quare ē ⁊ fruitio. Ad tertiū nego ꝙ ꝯtinuat iſtā dilectionē erga platonē quin ex hac dilectione diligat deum bene poteſt eſſe aliqua alia dilectio qua ſolus plato diligit̄. ¶ Octauo arguit̄: ſeq̄tur ſi quis adiret pctm̄ ꝓpter deū dilectum: ꝙ idē actus eſſet amor et odiū: quod eſt falſum. ſunt qualitates cōtrarie. dicis ſolū relatiue opponūtur. cōtrarie oppoſita nunq̄ verificant̄ de eodem reſpectu diuerſorū. ſ; bene relatiue oppoſita verificantur de eodē reſpectu diuerſorū. nō autē reſpectu eiuſdē obiecti adequati. ꝯtra: amor cauſat delectationē. odium triſticiā. ergo ſi idem actus eſt amor et odiū reſpectu diuerſorū idem actus cauſabit contraria. ¶ Nono: ſequitur quod deus eſt odij obiectū licitū. patet quado quis deteſtatur peccatū propter deum amatū. ille actꝰ eſt odiū. et deus eſt partiale obiectū illius actus. ⁊ per ꝯſequens licite poſſumus deū odire. obiectū denominatur extrinſece ab actu intellectus vel voluntatis. ſi actus ſit ſenſatio dicimus ꝯſentire obiectum. ſi viſio auditio vel ītellectio termīat̄ in obiectū: dicimus ipſum videri / audiri / vel intelligi. ¶ Rn̄detur ad octauū ſufficienter inter arguendum. cōcedo ꝙ idem actus reſpectu diuerſorum eſt amor ⁊ odiū. hoc cōtingit de volūtate diuina nec eſt inconueniēs quod idem actus cauſet delectationē ⁊ triſticiam ſecundū varias ꝯſiderationes eiꝰ. ſecundū aduerſarios amor reſpectu vniꝰ obiecti et odiū reſpectu alteriꝰ ōbi ſe ꝯpatiunt̄. ſ; amor cauſat delectationē. ⁊ odiū triſticiā ſecūdum eos et veritatē. ⁊ ſicut ipſi reſpondebūt ad hanc difficultatē (ſi que ſit) reſpectu diuerſorum actuū. ſic reſpōdebitur eis reſpectu eiuſdē actus. ¶ Ad nonū concedo ꝙ deus eſt obiectū partiale licite odij ille actus realiter eſt odiū ⁊ amor. et ad peccatū ⁊ deum ſic terminat̄ vt ad obiectum totale ⁊ adequatū. ſed non ſequitur ꝙ poſſumus odire deum licite. aliud per hanc propoſitionem denotatur ſi eſſent duo actus ſimplices ſeparati amor et odium: deus eſſet obiectū ſolius amoris liciti. et peccatū odij. ⁊ tunc diceremus odire peccatum. ⁊ amare deum. ſic in propoſito: ⁊ hoc prouenit ex natura dei ꝙ dicimus per hunc actū peccatū ⁊ deum diligere. ⁊ ad probationē ſumptā in argumēto. ꝙ obiectū denominatur vtrobiq; ab actu dico. illō nō eſt verum vniuerſalr̄. et potiſſimū ab actu reſpectiuo. etiā deuominatur ab hoc complexo. deus eſt partiale obiectū odij. q: huiꝰ actus deꝰ eſt obiectū: demonſtrādo illum actum qui eſt amor dei. hic actꝰ eſt odiū. ergo hic actus deus eſt obiectū. ꝯſequētia tenet cum maiore. ꝓbatur minor. bene ſequitur. huiꝰ actus eſt odium reſpectu peccati. ergo eſt odium. ſicut ſequit̄: hic actꝰ eſt amor reſpectu dei. ergo hic actꝰ eſt amor ſic ꝯcludimꝰ de ſcōa parte ꝓportionali ꝯtinui ꝙ ipa ē duplū ⁊ dimidiū: q: ipa ē duplū ad tertiā ꝑtē ꝓportionalē ſequētē. et dmidiū reſpectu prime. ¶ Hactenꝰ eodē actu poſſumꝰ diligere actualr̄ mediū ⁊ finē et mediū ꝓpter finē. et cū idē nō poteſt cauſari a ſe: ille actus medij non cauſatur ab actu finis. poſſunt tamen dari duo actus ſimplices quoꝝ vnꝰ eſt dilectio ſoliꝰ medij. q̄ a dilectione finis cauſari poteſt. Ulterius dicimꝰ deus eſt obiectū odij. et per conſequēs aliquod odium ad deum obiectue terminatū eſt actus licitꝰ. ſed nō odimus deum. ille actus ex ſua natura habet: ꝙ per eum diligimus deum et odimus peccatū. et non contra odimus deum et diligimns peccatū. vt patet de duobus actibus ſimplicibns quibus hic actus equiualet.

In hac diſtinctione. xxxix. in qua magiſter loquitur de conſcientia ⁊ ſindereſi: querā duo. Primo: quid eſt ſindereſis et conſcientia: ⁊ in qua potētia conſiſtunt. ſecundo quomodo conſcientia liget. Circa primam queſtionem varias inuenio poſitiōes. Unā quā ſequitur Gandenſis. ſ. quotlibeto queſtione. xviij. dicens. magis proprie ꝯſcientia ⁊ ſindereſis ſunt in voluntate q̄ in intellectu. Durandus dicit: eſt aggregatū eorum que ſunt in intellectu et in volūtate. verbaliter ſolū ab Henrico differt. Alij dicunt ⁊ eſt modus cōis ꝙ eſt in intellectu. Aliqui dicūt ſindereſis realiter eſt ipſe intellectus. nec eſt iudiciū actuale vel habitua le in eo exiſtens. ¶ Circa hanc materiam pono aliquas concluſiones Quarum prima eſt. Conſcientia eſt actus intellectꝰ. patet per communē modū hominū loquēdi. teſtis eſt michi conſcientia mea: hoc eſt iudiciū intellectus mei. et catho Cōſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici. ⁊ Eccleſiaſtici. 7. ſcit conſcientia tua q: tua crebro male dixiſti alijs. ſcire autem pertinet ad intellectum. ¶ Secunda ꝯcluſio: ſindereſis eſt in intellectu. probatur: ſindereſis eſt ſcintilla conſcientie. ſed conſcientia eſt in intellectu per precedentem cōcluſionē: ergo ⁊ ſindereſis. maior patet per illud Ezechie. pmo. ⁊ facies et pēnas ꝑ quattuor ꝑtes habebant: vbi dicit gloſa: ſindereſis eſt ſcintilla cōſcientie. Inſuper: ſindereſis eſt iudiciū practici ⁊ euidēs: ſicut cōſcientia eſt aſſenſus propo

ſitionis practice ꝯcluſe. hoc totū eſt in intellectu: igitur. ¶ Ex iſtis ſeq̄tur. Tertia ꝯcluſio: ſindereſis et cōſcientia ab intellectu diſtinguūtur. patet ſunt accidentia eius ⁊ ei inherent. probat̄ hec cōcluſio. aliter ſi ſindereſis nō diſtingueretur ab intellectu hoc tenet eo ſicut dicūt: ꝙ intellectꝰ ſemper habet ſindereſim: hoc eſt iudiciū practicum de euidenti propoſitiōe ex terminis. ſed hac via nullus eſſet aſſenſus pricipioꝝ contra Ariſtotelē primo poſteriorū et omnes. ¶ Quarta cōcluſio nec ſindereſis nec cōſcientia eſt in voluntate. pt; nec eſt actus. paſſio. nec habitꝰ. ergo non eſt in ea. cōſequentia tenet ex ſecundo ethicoꝝ. ſed iſti dicūt eſt habitꝰ. ¶ Cōtra hoc arguit̄. vel eſt habitus infuſus vel acquiſitus. non primū. effectus ſindereſis: eſt remurmurare cōtra malū: et inclinare in bonum: reperiunt̄ in bonis et malis fidelibus et infidelibus. non eſt habitus acquiſitus: patet: Oīs talis ex actu vel actibus generat̄. ſed non datur actus ex quo generatur. patet. ille nō eſt actus voluntatis ſecundū eos: ſed actus intellectus. et tunc ſic. omnis habitus genitus ab actu intellectus manet ſubiectiue ⁊ primo in intellectu: patet de ſapientia / prudētia / et ſcientia. ſicut habitus acquiſitus ex actibus volūtatis manet in volūtate: et ita vtrobiq;: igitur. Sed an ſit ponendus aliquis habitus in volūtate qui malo reſiſtit tanq̄ pondus. poſthac inter arguendū dicetur ad primū argumentū. Sed ad cognoſcendū quid ſit ſindereſis et cōſcientia. dicit̄: ſicut in ſpeculabilibus ſunt aliqua principia nota ex terminis. vt cōes animi ꝯceptiōes: q̇bus cognitis terminis intellectus protinus aſſentit: ita in practicis ſunt alique veritates potiſſimū propoſitionū vniuerſaliū ex terminis note: quibus intellectus aſſentit terminis cognitis. ⁊ aſſenſus ſecundarū propoſitionū realiter eſt ſindereſis. ⁊ aſſenſus cōcluſionū practicarū eſt conſcientia. ⁊ ſi iudiciū verum fuerit obiectiue dr̄ conſcientia recta. ſi fuerit de falſo dicitur conſcientia erronea. pt; exemplariter. nullū malū eſt faciendum. furtū eſt malum. ergo furtū non eſt faciendū. aſſenſus maioris eſt ſindereſis. minor ē pure ſpeculatiua. aſſenſus ꝯcluſionis practice eſt cōſcientia. ſi quis furatur et habet iudiciū in oppoſitū. ꝙ non eſt furandum. tunc conſcientia remurmurat. circa maiorē non eſt error. ſed crebro in malis in minore ⁊ cōcluſione eſt error. hinc dicitur ſindereſis non extinguitur. conſcientia vero extinguit̄. hoc ſic declaro: nullū malū eſt faciendum vel cōtinuandu; ſorti. tenere hec duo beneficia eſt malum. ergo hoc non eſt faciendū. tam ſortes q̄ amici eius ſecundū ſeculū aſſentiunt maiori. ſed circa minorē et cōcluſionē diſſentiūt. ¶ Cōtra iſta aꝛ̄ ꝓbando ꝙ ſindereſis et conſcientia non ſunt in intellectu ſic. ex iſto ſequitur ꝙ ille qui meliꝰ ſcit de aliquo quod eſt malū magis triſtaretur. ⁊ haberet maiorem ꝯſcientiam. conſequēs eſt falſum. multi litterati viri ſciūt ſe male agere. nec formāt conſcientiam: ſicut rudiores. ergo cōſcientia eſt in voluntate. ¶ Secundo arguitur ad idem. bonitas eſt in volūtate. ſed qui habet bonā conſcientiā dicit̄ bonus. de bono viro dicimus: habet bonā ꝯſcientiam. ergo conſcientia eſt in volūtate. ¶ Tertio triſtatur vir cum contra conſcientiam aliq̇d fecerit. in nobis experimur poſt aliqō exprobroſū in nobis cōmiſſum triſtamur et gemimus. et more ſentis carnē pungentis affligimur: cum malū cōmiſſum intellectui obiectiue occurrit. ſed triſticia eſt in volūtate: ergo cauſa illius productiua eſt in voluntate. ¶ Pro ſolutione primi argumēti notato quādo aliquis recte iudicat de operabili crebro volūtas cōformiter vult vel nult / ſi eſt malū. vt quādo aliquis in iuuentute audit de turpitudine luxus loqui: vel ꝙ ſit malū tenere immēſitatē beneficiorū. elicit nolle facere talia. et qui eſt melior pluries elicit bonos actus in volūtate. qui quidā actus ꝓducūt in voluntate refrigitiuū mali: et ꝓſequutiuū boni / aliquis plus habet de illo habitu / q̄ alter. et per conſequēs eſt difficiliꝰ tali facere oppoſitū. quia habet habitū inclinantem ad bonū. modo ſicut homo prompte et delectabiliter operatur: quādo operat̄ ſecundū inclinationē ſui habitus: cum triſticia et murmure laborat. in oppoſitū malitia ꝑuertit iudicium intellectus. ⁊ homo nō format conſcientiā vbi formari debet. patet de intemperato in gradu. 7. Ethicorū. ⁊ ſexto ethicorū. peruertit iudiciū malicia: et mentiri facit circa principia practica. ſed poſito ꝙ quis nullū habitū habeat in oppoſitū illius quod facit preter rationē dempto iudicio intellectus recto: cōcedo ꝙ homo operat̄ cum triſticia contraueniendo ſuo iudicio. ⁊ quanto habet maiorem noticiam. et perfectius iudiciū: quod illud quod facit eſt malū: tanto magis ꝯtrauenit conſcientie ſue: ⁊ torquetur: ſi paſſum ſit equaliter diſpoſitū. ¶ Ad ſcōm concedo ꝙ bonitas eſt in voluntate. ad minorē dico ꝙ homo habet crebriter bonā cōſcientiam. et cōformiter operatur. ſtimulatur ad bonū a cōſcientia. non ꝙ conſcientia neceſſitet: ſicut nec alia paſſio appetitus ſenſitiui. ⁊ ſic cōit̄ qui habet bonā cōſcientiam eſt bonus. nō ꝙ bonitas ſit in cōſcientia ſed in actu volūtatis ꝯformi recte dictato. ſi hō nō cōformiter operat̄ ad rectā cōſcientiam: non eſt bonus. ꝓpterea de aliquibus dicimus iſte bene iudicat. et nichil operatur. homines dicunt multa decora ⁊ honeſta ⁊ tamen cōformiter nō operātur: primo Elenchorum. non eadē dicūt ⁊ volunt homines. dicūt decoratiſſimas orōnes volunt ea que vidētur prodeſſe. ¶ Ad tertium cōcedo ꝙ vir triſtatur cū aliquid fecerit cōtra cōſcientiam. ⁊ tranſeat ꝙ triſticia eſt in voluntate. non ſeq̄tur ꝙ cauſa productiua illiꝰ ſit in voluntate. triſticia ſeq̄tur crebro apprehenſionē diſplicibilis ſine vllo actu voluntatis: triſticia enim eſt paſſio que poteſt eſſe in vna potentia: licet actus eius ꝓductiuus ſit in alia. ſicut noticia actus intellectus ad productionē actus volūtatis cōcurrit. ⁊ tamē noticia non eſt in volūtate. ſic in propoſito. ſed generaliter actus ⁊

habitus eius ſunt in ea potẽtia. ¶ Cõtra ſecundam et tertiam concluſionẽ ſic arguitur. ſinderesis nunꝙ extinguit. omne iudiciũ intellectus extinguitur. ergo ſinderesis non eſt iudiciũ intellectus. ſed intellectus ipſe. maior patet per Augu. 12. de ciuitate dei. c. 26. dicẽtem tanta eſt vis probitatis ⁊ caſtitatis vt oẽs vel pene oẽs eiꝰ laude moneatur humana natura. nec vſq; adeo ſit turpitudinis vicioſa: vt totũ amittat ſenſum honeſtatis. ⁊ gloſa ſuper illud Luce. 10. abierunt ſemiuiuo relicto: dicit ꝙ immortalitatem exuere ſed rationis ſenſum abolere nõ poſſunt. quin homo ſapere et deum poſſit cognoſcere. ¶ Reſpondetur: idem argumentũ poteſt fieri ꝯtra aſſenſus ꝓpoſitionum per ſe notarũ. diſtinguit illa: ꝙ ſinderesis nũꝙ extinguitur. ſi intelligat quod iudiciũ quod eſt ſinderesis nunꝙ deſinit eſſe. hoc eſt falſum patet quãdo propoſitio cuius habetur ſinderesis non preſentat intellectui. alius ſenſus eſt ꝓpoſita propoſitiõe circa quã habetur ſinderesis: protinus homo rationis cõpos illi aſſentit. cum eſt propoſitio practica ꝑ ſe nota ex terminis ſtatim aſſentitur illi. In foribus quis delinquit. ⁊ cõtra dignitatẽ non cõtingit inſtare: prĩo poſteriorum. eius poteſt ad tẽpus poni obex. nunꝙ tñ extinguit: quin homo rationis cõpos ſtatim aſſentit propoſitioni eius eſt ſinderesis. vt nullum malum eſt faciendum. bonum eſt faciendum pro loco et tẽpore. interdũ extenditur ſinderesis ad cõſcientiam. et tunc poteſt deprauari ſicut circa aſſenſum ꝯcluſionis: ſicut gloſa Ezechielis primo. capit. de ſinderesi loquens ait hanc cum ſicut in prouerbijs dicit Impius cum in profundũ venerit contempnit: ſepe precipitari videmus. ⁊ ſuum locum amittere. cum quidã ſine pudore peccant. quibus merito dicitur facies meretricis facta eſt tibi. noluiſti erubeſcere. ſed talis non eſt ſinderesis proprie dicta. et ſi dicas ſcđm Ariſtotelem. 7. Ethicorũ. vicioſus iam habitũ acq̇ſiuit. q̇ habet ignorantiã finis. vnde ⁊ qualis vnuſquiſq; eſt talis ſibi videt. ſed ſtãte errore ĩ fine nõ poteſt eſſe rectũ iudicium circa principiũ practicũ. q2 finis in practicis eſt ſicut principiũ in ſpeculabilibus ſecundo phiſicorũ. Reſpõdeutr: nõ eſt error finis in vniuerſali. vel de multis finibus. ſed eſt error in fine particulari. et quicquid ſit de fine non eſt error circa propoſitiones practicas per ſe notas quarũ eſt ſinderesis. ¶ Ex his patet tam ſinderesis ꝙ conſcientia eſt iudiciũ intellectus et non cuiuſlibet intellectus ſed intellectus practici et non ſpeculatiui. non ꝙ ſint duo intellectus realiter diſtincti: quorũ vnus eſt ſpeculatiuus et alter practicus ſ; pro quãto eſt noticia practica informatus dicitur practicus. et licet interdũ ponatur habitus in volũtate conformis ad ſinderesim et conſcientiã. habitus ille generatur ex actibus voluntatis: qui nullomodo eſt ſinderesis. vel ꝯſcientia. vel ad eas pertinẽs. et ſi quis in terminis luctari voluerit: capiatur aliquis ſine habitu cõformiter ad rationẽ inclinantẽ. adhuc in tali erit ſtimulus ad bonũ. et remurmuratio a malo: ex perfectione ipſius voluntatis et intellectus inclinati ad bonum.

SEcundo q̃rit an quilibet contrauenięns conſcientie ſue peccat. ¶ Pro ſolutione queſtiõis pono cõcluſiones: quarum prima eſt: aliquis conformans ſe cõſcientie ſue peccat. ¶ Secũda concluſio: quilibet libere cõtrauenięns ꝯſcientie ſue dictante deobligatione peccat. prior cõcluſio probatur. quicũq; cõtrauenit precepto ſuperioris ſcienter vel ex ignorãtia vincibili peccat. aliquis cõformãs ſe cõſcientie ſue eſt huiuſmodi. igitur. cõſequentia tenet cũ maiore. minor patet. multi infideles putabãt obſequium preſtare occidẽndo martyres: et defenſores fidei. ⁊ tamen eos occidendo peccabãt.

¶ Scđa concluſio probatur. quicũq; facit vel omittit illud quod credit eſſe peccatũ peccat. cõtrauenięns ꝯſcientie ſue libere eſt huiſmodi. igit. ¶ Secundo arguitur ad idẽ. qui cõtempnit preceptorẽ ſuum illuminantẽ in fide et moribus peccat. ſed ſic eſt de illo qui ſue conſcientie contrauenit. igitur. non poteſt quilibet habere preceptorẽ extrinſecũ ſemꝑ preſentẽ. propterea datur ei ratio ad recte dirigendum eum de actibus ſuis. quam ſi relinquat quando ratio obligatorie dictat contempnit preceptorem datum. ¶ Tertio arguitur. quicumq; credit occidere hominem auctoritate ꝓpa. percutiẽs ſtatuam in tenebris quã putat eſſe hominẽ: peccat mortaliter ⁊ tantũ ac ſi realiter hominẽ occideret. ſed contrauenięs conſcientie ſue eſt huiuſmodi. igitur. ¶ Quarto arguitur per illud quod ſcribitur ad Romanos. 14. omne qđ non eſt ex fide peccatũ eſt. vbi gloſa ex fide contra conſcientiã: et per. c. litteras de reſti. ſpo. et. 21. q. 1. omnes. ¶ Tertia concluſio. non oĩs conformãs ſe ꝯſcientie erronee male agit ſe cõformando illi. patet: ſi conſcientia erronea dictet ſorti ꝙ teneatur ĩtrare carthuſiam. et ipſe introeat: ſtat ꝙ erit ei vtile. tunc talis conformãdo ſe cõſcientie erronee ſue non peccat. et ita in talibus. ⁊ in indifferẽtibus patet. iſte nõ cõtrauenit alicui ꝓcepto. ergo intrãdo carthuſiam nõ male agit. ¶ Inſuꝑ: talis actus volẽdi intrare carthuſiam regulatur ab errore non imputabili huic ſed error non imputabilis vel ignorantia inuincibilis ſufficit regulare actum moraliter bonũ. igitur talis actus volẽdi intrare nõ eſt malus. ¶ Ex his ſequit: ſi quis iudicat ſi non ſurgat ad magnificat peccat. ⁊ non ſurgit cũ poteſt: peccat. patet contrauenit conſcientie ſue. ¶ Scđo ſequitur: ſi quis iudicet ꝙ mortaliter peccat tranſiens ſuper duo ſtramina plicata per modũ crucis. ⁊ ſi ſuꝑ illã crucẽ trãſiuerit: mortaliter peccat ¶ Tertio ſequitur: non quilibet contrauenięns conſcientie deliberato aĩo mortaliter peccat. patet: ſtat ꝙ ſit ꝯſcientia de veniali. ſortes ſcit ꝙ mẽtiri iocoſe eſt veniale peccatũ. nõ obſtante mentiri. ¶ Quarto ſequitur: cõtrauenięns conſcientie dictanti de magno peccato plus peccat ꝙ̃ cõtrauenięns cõſcientie dictanti de paruo. hoc correlariũ ſequitur ex probationibus ſecunde cõcluſionis ſi applicentur ad hanc. ¶ Quinto ſeq̇tur. Interdum ledit conſcientia nimis ſtricta. patet facit de non peccato peccatum. hoc eſt facit illud quod de ſe eſt licitũ eſſe peccatũ propter difformitatẽ ad cõſcientiam. nec ex illo ſequitur ꝙ habere nimis latam cõſcientiã eſt bonũ. ymmo vtrũq; eſt malũ. ⁊ mediũ bonum. poteſt eſſe exceſſus tantus in vno extremorũ. et paruus exceſſus in alio: ꝙ vnum notabiliter cognoſcit plus obeſſe ꝙ̃ reliquum. ſed vbi eſt equalis exceſſus a recto iudicio intellectus in conſcientia lata vel anguſta: ceteris paribus conſcientia ſtricta eſt melior. patet. citiꝰ talis reuocat ad bonũ cui alludit illđ gregorianũ. bonarũ mentium eſt culpã agnoſcere vbi culpa non eſt. hoc eſt trepidare et inquirere ſi eſt c lpa. ⁊ abſtinere quouſq; doceat q̇d ſit in rei veritate. viris ſtricte conſcientie conſulendum eſt: ꝙ viuant cũ prudẽtibus et timorate conſcientie. quibus ſcrupulos cõſcientie ſue detegãt vt alij eorũ conſcientias ratificent. ¶ Cõtra illa arguitur. ex cõcluſionibus et dictis ſeq̇tur: ꝙ homo obligaretur ad impoſſibile. patet obligatur ſeruare legẽ dei. et cum hoc obligatur facere qđ dictat conſcientia: quã pono de oppoſito. ſ; hoc eſt incompoſſibile cum obſeruatione ꝓcepti dei. igitur. ¶ Secundo: homo obligatur non furari ex precepto diuino. ſed pono ꝙ conſcientia erronea dictat ſorti ꝙ eſt capiendũ alienũ ab auaro diuiti: vt detur bono pauperi. ſi homo furet peccat. ſi vero non furetur contrauenięt conſcientie ſue: ⁊ iterũ peccabit. et ſic homo erit realiter in lege dei perplexus. et ſic ad impoſſibile obligabit ¶ Ad primũ reſpondet. negãdo ſequelã. ⁊ ad ꝓbationem ꝯcedo ꝙ homo tenetur ſeruare legem dei. ſed nego ꝙ conſcientia de oppoſito obliget. nulla conſcientia erronea proprie loquẽdo obligat. ſed ligat hominẽ ad eius depoſitionẽ. vel ad conformandũ ſe illi. quãdo conſcientia erronea eſt oppoſita precepto: tunc homo obligatur conſcientiã deponere. et non cõtrauenire precepto. ¶ Ad ſecundũ admitto illa in argumẽto aſſumpta ⁊ ſi hõ furet peccat. et iterũ ſi ſue ꝯſciẽtie ꝯtrauenịat peccat. ſ; nõ ſeq̇tur ꝙ talis realiter in lege dei erit perplexus. patet ei via euadẽdi peccati: deponẽdo cõſcientiam. in nulla lege homo eſt realiter ꝑplexus: quin patet ei via euadendi peccati. licet exiſtimat ſecundũ ſuam ſtultã opinionẽ quicq̇d egerit peccabit. ſtat ꝙ homo cõtrauenịat vni legi: ex ignorãtia inuincibili. ⁊ tunc nõ peccat. ſi ex ignorãtia vincibili tunc non excuſat a toto. ¶ Tertio arguit: ponendo ꝙ aliquis habeat conſcientiã erroneam inuincibiliter contra vnum preceptum in hoc inſtanti. ꝙ non teneatur facere a. opus precepti. mox ſciat per informationẽ internã vel externã immediate poſt hoc. a. eſſe opus precepti. talis non ſubito conſcientiã erroneã deponere. iudiciũ eſt certe intentionis licet in inſtanti fuit productũ: non poteſt ſubito extingui. nitatur conſcientiam deponere ꝙ̃tum poteſt et interea faciat. a. ille talis non peccat. et tamen cõtrauenit conſcientie ſue. ergo ſecunda cõcluſio eſt falſa. ¶ Rñdetur: ſtante illo iudicio illud non eſt preceptũ: nõ poteſt habere iudicium quod eſt preceptũ. ⁊ facit tantum quantum poteſt ad cõſcientie depoſitionẽ: non imputabit ei pro tunc de precepto. ¶ Quarto arguit: ponatur ſortẽ habere ſcrupulũ ꝙ nõ dixit quattuor vel quinq; pſalmos matutinarũ. puta a te deũ laudamus incluſiue ad laudate dñm de celis. ⁊ interdicendũ horas: ex diſtractione inueniat ſe in fine pſalmi vltimi. ⁊ habeat ſcrupulũ de pſalmis non dictis. adhuc cum his ſcrupulis ſtat hominẽ non peccare. non vlterius dicentẽ illos pſalmos. ergo homo cõtrauenięns ſue conſcientie non peccat. ¶ Reſpondet non eſt idẽ ſcrupulus conſcientie / ⁊ conſcientia. nam conſcientia eſt iudiciũ quo intellectus iudicat habere ſcrupulũ conſcientie nullũ iudicium ponit: ſed motiua aliqua cõtra cõſcientiam. modo illa ſtant ſimul in intellectu: ꝙ homo habeat iudiciũ ꝙ dixit hos pſalmos. ⁊ habeat noticiã in oppm̃. illa motiua ſũt inſufficientia ad illius iudicij depoſitionẽ. habet ſortes motiuum grãdius pro ſua conſcientia. ſcit quãdo dixit cum ſocio inaduertenter. ſcit dicere pſalmos laudũ memoriter ex habitu ſine aduertẽtia. nec tenetur ſemper aduertere dicẽdo horas inuenit ſe nunc in vltimo pſalmo. ergo eſt ei veriſimile ꝙ reliquos iam dixit. pro leuibus motiuis. in oppoſitum non tenetur pſalmos hos iterare vel dicere: dato ꝙ non dixit. per ignorãtiã inuincibilem excuſatur. et ita in qualibet alia materia ſcrupulorũ cum conſcientia. quia ſolũ exemplariter de horis locutus ſum. ſcrupulus poteſt eſſe leuis et tunc eſt negligendus et cõtemnendus. ſi ſit magnus ſcrupulus magis eſt ponderãdus. poteſt ẽt talis ſcrupulus: ꝙ tollit conſcientiã: ita ꝙ homo erit dubius nullũ aſſenſum habẽdo: de hac parte vel oppoſita. quãdo motiua hinc inde ſunt equaliter fortia. tũc teneat pars ſecurior. ſ; põdera nõ eſſe idem: ſcrupulum conſcientie. et conſcientiã. ¶ Quinto arguit: ſi ſecũda concluſio eſſet vera: ſeq̇tur hec cõcluſio multũ extranea: vt videt ad pctm̃ ſortes obligat. patet pono ꝙ ſortes teneatur ad a. opus ꝓcepti diuini: vt pote ad dãdã elemoſinã extreme pauperi. indicet erronee illũ eẽ inutiliter reipublice: et ꝙ nõ eſt illi ſubueniendũ et ſubueniat illi: implẽdo preceptũ diuinũ ſtante hoc iudicio erroneo. Arguit ſic. ad hoc opus ſortes obligat. hoc opꝰ eſt ſorti pctm̃. ergo ad peccatũ ſortis obligat. conſequẽtia pt; expoſitorie et maior pt; ex diuĩo ꝓcepto termino. minor patet ex cõcluſione ſcđa cõtrauenit ꝯſciẽtie ſue. dictanti ei quod peccat ſic faciẽdo. ¶ Rñdetur dupliciter: tũ primo. maior eſt falſa. Si ꝑ pronomẽ hoc demõſtres actũ interiorẽ puta, volitionẽ dãdi: tũc maior eſt falſa. per medietatẽ illius actus

homo pōt adimplere preceptū et ſic cauillari po-
tes.ſi pronomē demōſtret dationē exteriorē iudi
cio maiorē: ꝙ homo teneatur ad hanc dationē.
ꝑ aliā ſimilē pōt adimplere ꝑceptū.et ſi ꝯtra hoc
replices: ad hanc dationē vel hanc ⁊c̄. homo te-
netur. Hec datio vel illa eſt pctm̄: ergo ad pctm̄
homo tenetur. hoc nō iuuat ſingulariſando totū
diſiunctū vnica ſingulariſatione totū accipit̄ pro
vno diſcreto ſuppleme͞to et ſic maior erit falſa.ſi
nō ſic ſingulariſes erit nullus. ¶ Scd̄o r̄ndetur:
maiore admiſſa rotūde loque͞do concede͞do hāc.
ad illud quod eſt ſorti pctm̄ ex ſtulticia ſua ſortes
tenetur que valet hanc:ad ſubſtātiā actus ſortes
tenetur ex ꝑcepto dei: quā ſortes facie͞do ex ſua
ſtulticia:qꝛ cōtrauenit ꝯſcientie ſue peccat: nec il
lud eſt extraneū ſi multi ſapie͞tes dicere͞t ſorti. fa
cere a.eſt preceptū diuinū. q̇bus tenetur credere
et ipſe facit a.cōtra cōſcientiā:nūquid ipſe peccat
facie͞do a: ergo tūc ad aliq̇d ſortes tenetur:ꝙ fa-
ciendo ipſe peccat: ex ſtulticia ſua cōtrauenie͞do
cōſcientie ſue quā tenetur deponere et non facit.
¶ Redeūdo ergo ad neruū argumenti cōceditur
hec cōcluſio de virtute ſermonis:ad pctm̄ ſortes
tenetur que valet hāc:ad illud quod eſt pctm̄ ſor-
tes tenetur:et hāc ad illud quod eſt pctm̄ ex ſtul-
ticia ſua ſortes tenet̄ ſed ſortes nō tenet̄ ad pctm̄
nec tenetur peccare imo tenet̄ nō peccare. ⁊ hoc
fit depone͞do cōſcientiā erroneā quā tenetur de-
ponere. ¶ Sexto arguitur ſic. ticius iudex corā
quo ſempronius eſt probatus nocens in caſu ſan
guinis:quē iudex nouit innoce͞tē. putet ipſe ꝙ de
beat ꝓcedere ſcd̄m allegata ⁊ probata.et iudicet
ſemproniū vltimo ſupplicio puniendū.cū hoc iu
dicet ꝙ ipſe male agit.tūc ſic ticius ꝯtrauenit cō-
ſcie͞tie ſue in hoc caſu et nō peccat.ḡ ſcd̄a ꝯcluſio
falſa. ¶ Forte dices cōtrauenit cōſcientie ſue vt
eſt ꝑſona priuata:nō autē vt eſt perſona publica:
iudicat vt eſt perſona publica ꝙ debet procedere
ſcd̄m allegata et probata vt eſt ꝑſona priuata iu-
dicat ꝙ male agit et tenetur hoc nō facere. ¶ Cō
tra hoc arguit̄ titius habet niſi vnū intellectū:et
non pōt habere iudicia cōtraria dato ꝙ ſit ꝑſona
publica in iudicio.et domi ꝑſona priuata:ergo ſi
iudicet ꝙ male agit et tenet̄ hoc nō facere cōtra-
uenit ꝯſcientie ſue et ꝑ conſeque͞s peccat. Uel ſe-
cūda ꝯcluſio eſt falſa :ꝙ ꝓbare cōte͞dimꝰ. ¶ Se
ptimo arguitur:habeat ſortes ꝯſcientiā erroneā
ꝙ tenet̄ facere a: hēt ꝑceptū diuinū in oppoſitū
et ſit in terminis caſus hic nō ſit mr̄imoniū inter
ſortē et bertā:et credat ſortes erronee ꝙ ſic.et ꝙ
teneat̄ reddere berte tanꝙ̄ vxori debitū hac no-
cte.tūc quicquid facit ſortes ſtante hac conſcien-
tia quā nō deponit peccat. vl̄ ergo magis peccat
debitū redde͞do vel minus peccat ꝙ̄ abſtine͞do.ſi
magis peccat. Cōtra:ponatur ꝙ ipſe iudicet eſſe
multo maius pctm̄ non reddere debitū ꝙ̄ adulte
rari.ſi minus peccat. ergo lex inferioris ſcꝫ con-
ſcie͞tia ſortis plus obligat ꝙ̄ lex dei ſuperioris:
qd̄ nō videtur eſſe dicendū. glo.c.j.de offi.iudi.
ordi.dicit ꝙ iudex debet procedere ſcd̄m allega-
ta et probata.nec peccat age͞do cōtra cōſcientiā.
hoc idē tenet glo.in.c.iudicet.3.q.7.Cardinalis
dicit nō debet ſequi cōſcientiā vt ꝑſona priuata:
ſed conſcientiā quā habet vt ꝑſona publica: nec
peccat facie͞do cōtra ꝯſcientiā vt perſona ꝑuata:
hee abſolutiones inter arguendū reprobātur. nō
poteſt propter duplex officiū vel triplex habere
iudicia cōtraria. ꝓpterea licet ſit ꝑſona priuata
quo ad aliquos actus circa ſe et ſuā familiā.⁊ ꝑſo
na publica quo ad alios actus habet niſi vnā cō-
ſcientiā. Ergo ad hoc ſcꝫ eſt iuſte dānandus vel
iniuſte cōtrarie.ſi conſcie͞tias circa alias materi-
as habeat quid ad a: ſi iudicet eſt male actū eum
dānare:tunc peccat accuſatū dānando. nunꝙ̄ de
bet iudicare cōtra conſcientiā. Et patet ꝑ proba
tionē cōcluſionis ſcd̄e et ex iure pōtificio. adhuc
patet ꝑ capitulū Cū eterni de re iud.li.6.et in cle
mē.j.§.verū.de hereti. ¶ Sed alia eſt queſtio an
debeat cōſcientiā vnā deponere et eme͞dare per
aliā.⁊ hoc depe͞det ex duabus opinionibus: qua
rū vtraqꝫ defendi pōt:ſed ꝙ debeat ꝓcedere ſm̄
allegata et ꝓbata: dūmodo fecit quod decet pro
bū iudicē facere circa teſtes: iudicio ꝓbabilius:
tunc debet vnā cōſcientiā per aliā rectificare. De
pone͞do ſuā ꝯſcientiā particularē: hoc eſt iudiciū
quod ipſe habet vt ꝑſona ꝑuata: aſſentie͞do huic
pōt vel debet hunc taliter probatū ꝯde͞nare:eſto
ꝙ ſit innoce͞s. cū eſt noce͞s probatus: cū teſtibus
oīm exceptione maioribus. tunc nō ſtat iudiciū
eius vt eſt ꝑſona ꝑuata ꝙ male agat. vt patet.4.
metha.ſi teneat̄ oppoſita opinio:tūc vel iudex vt
ꝑſona ꝑuata ſcit iſtū accuſatū eſſe innocentē.pu-
ta ꝙ nō occidit vel ſcit vt ꝑſona priuata eū noce͞-
tē.puta ꝙ occiderit: eſt probatus tm̄ innocens. ſi
primū liberet eū vt remittat eū ad vlteriorē iudi
cē: quia fortaſſe ſub alio dānabitur qd̄ eſt iſti illi-
citū ſm̄ hanc viā nō improbabilē. Si ſit probatꝰ
innocens: et ꝙ nō occidit iudex tm̄ ſcit ꝙ occidit
tūc debet eū liberare. Ad iudicē nō ſpectat illud
crimen probare:nec eſt ab alio probatus.ergo li
berādus eſt:nec formet iudex vllā conſcientiā in
hoc ꝙ liberet cū non eſt probatus ſufficienter cri
minoſus ⁊ per conſequens non eſt punie͞dus. vt
patet.6.q.2. Si tantū occulta ſunt relinquenda
iudicio dei.6.q.j.c. ſi omnia. Sic fecit mulieri in
adulterio deprehenſe dicens. quis te accuſat mu
lier.nemo dn̄e:dixit xp̄us:nec ego te conde͞nabo
vade et noli amplius peccare. ¶ Contra iſtud
quod dictum eſt de eme͞datione ꝯſcientie poteſt
eſſe replica.ꝙ nemo poteſt cōſcientiam emenda
re.patet.non poteſt ſcire ſe errare.ſed ne alia ar-
gume͞ta impediamus: in calce queſtionis tange-
tur in dubitatione ad partē. ¶ Reſpondeo ergo
ad ſeptimū quod querit: an ſit maius peccatū cō
trauenire precepto diuino vel ꝯſcientie erronee
Ad quod dicitur:oportet videre quid cōſcientia
dictet:et cōtra quod preceptū vel prohibitionē
eſt:et ſecundū hoc iudicare.practicat̄ exemplari
ter/capiendo aliquod illicitū quod conſcientia
dictat eſſe faciendū.cōſcientia ſortis dictat men

tiendum eſſe:quatenus ſortes ſaluet̄ in vita.me͞-
tiri officioſe eſt veniale peccatum ſolum.quoniā
eſt mortale id quod conſcīa erraneo dictat eſſe fa
ciendū:vt furari a diuitibus vt detur elemoſina
pauperibus. Altera ex parte oportet videre q̇d
cōſcientia erronea dictat:an ſcilicet erit pctm̄ ve
niale vel mortale niſi fecerit illō quod ꝯſcientia
dictat.ecce erit iudiciū conſcientie erronee cum
ſuo dictamie ex vna pte:⁊ hoc vel illō illicitū ex
altera.ī p̄mo caſu vbi q̇s me͞tit̄ vt vitā ſaluat:ſo-
lū venialit̄ peccat cōformādo ſe ꝯſcie͞tie erronee
ſue.⁊ mortalit̄ peccaret vbi eſſet reꝰ hōicidij.ī ſe
cundo caſu ꝯformare ſe ꝯſcie furādo notabile bo
nū ē mortale pctm̄ difformādo ſe ꝯſcie nō ē pctm̄
aliquod .nō facie͞s opꝰ nūc nō peccat.ex hoc ptꝫ
r̄nſio ad matiā ſolue tuipē ī forma ¶ Octauo ar̄.
cōtrauēiens ꝯſcie erronee nō agit ꝯtra aliquā le-
gē.ḡ nō peccat. ꝯn̄a ē nota.an̄s pꝫ.nō ꝯtra legeꝫ
dei.ſtat ꝙ habeat legē dei ꝑcipie͞tē oppoſitū illi-
us qd̄ ꝯſcīa erronea dictat eſſe faciendū. ¶ No-
no ar̄.quando lex ſuperioris legiſlatoris ⁊ īferio
ris ꝯtradicūt:nō ē pare͞dū inferiori.ḡ ſi deꝰ iube
at vnū ⁊ ꝯſcīa dictet aliud:cōſcīa tūc nō erit lex ſꝫ
ē cōte͞pne͞da:ſicut de procōſule ⁊ īperatore loq̇-
tur auguſtinꝰ. ¶ Decio ar̄.ex iſtis ſequit̄ ꝙ dile-
ctio dei ꝓpter ſe eēt mala:poſito ꝙ ꝯſcīa errōea
dictaret ꝙ deus nō ē dilige͞dꝰ nūc :ſꝫ debet nunc
nō diligi. ꝯn̄s eſt falſum.dilectio dei ꝓpter ſe nō
pōt male fieri. ¶ Ad octauū dr̄ ꝙ age͞s ꝯtra ꝯſci
entiā erroneā agit ꝯtra putatā legē:quod ad pec
candum ſufficit. ¶ Ad nonū cōcedo ꝙ nō ē pen-
dū ꝯſcientie cōtra legem dei.ſꝫ cōſcīa eſt refere͞-
da ¶ Ad decimū ꝯcedo ꝙ illo cāu ſtāte dilectio
dei ē mala.nō opinor cū eis dice͞tibꝰ ꝙ dilectio
dei ī nullo caſu pōt male fieri ¶ Undecio argui
tur.habeat ītellectus hoc iudiciū erroneū/aliq̇d
eſt diligendum ⁊ nec ꝓpt̄ ſe nec ꝓpter aliud:non
pone͞do actū mediū ir̄ vti ⁊ frui ar̄ ſic.vel volū-
tas ꝯformaret ſe illi iudicio:⁊ h̊ ē ꝯ poſitū.ſi n̄:ꝑt
cōtrauēire ꝯſcie ſue ⁊ nō peccat.qꝛ eſt impoſſibi-
le ꝙ voluntas conformet ſe illi iudicio. ¶ Duo-
decimo ar̄.ſi ſortes credit mendaciū eſſe licitum
nō deſinit propterea eſſe pctm̄.ḡ ſi credat datio-
nem elemoſine eſſe illicitam:et det: non propter
ea peccat. ¶ Ad.xj.patet ſolutio ex prima diſtin
ctione primi. ¶ Ad duodecimū nego conſeq̄nti
am.⁊ negationis cauſa eſt. ſi hō credat erronee
ꝓhibitū eē n̄ ꝓhibitū oꝫ qd̄ ꝑpea excuſet̄ :niſi ſit
ignorantia inuincibilis.ſi tamen faciat aliquid:
quod credit illicitum . ⁊ non minus faceret ſi in
rei veritate eſſet illicitum quia ipſe credit qd̄ ma-
le agit .et propterea imputatur ei ad peccatum.
¶ Nunc vidimus quid eſt conſcientia recta ⁊ q̇d
erronea.et quomodo obligant .conſcientia erro
nea ſiue error īuincibilis excuſat a toto. ſi fuerit
error īputabilis non excuſat a toto.et rurſus con
ſcientia interdum eſt per modum cōſilij ⁊ ſuaſio-
nis ⁊tunc non ligat nec illi contrauenie͞ns peccat
vt iudico bonum eſt intrare religionem. illi iu-
dicio contrauenieñs non pecco.interdum con-
ſcie͞tia dictat de precepto vel prohibitiōe .⁊ hoc
eſt tripliciter. vno modo dictat aliquid quod eſt
legi diuīe ꝯſonū.aliq̄n dictat de illo qd̄ legi di-
uine eſt diſſonū.nōnūꝙ̄ de illo quod ſtat cum le-
ge nec illi repugnat.quemadmodū ē actus indif
ferens,ſi pc natur.vel opus conſilij.⁊ ſuum oppo
ſitum.in primo ſimpliciter ligat.et homo eſt du
plici iure ligatus.tū a lege dei:tum a conſcientia
et vtrerqꝫ contrauenieñs plus peccat ꝙ̄ ſi vni
ſoli contraueniret. ſi ſcd̄o modo conſcie͞tia eſt de
ponenda .quia non ſtat cuꝫ anime ſalute. vt ſi di
ctem:nunc iſte tyrannus eſt a me occidendus.ſi
non faciam ꝙ dictatur pecco conſcientie pro-
prie contrauenie͞do.ſi facio ēt pecco. ſoluꝫ reſtat
remediuꝫ conſcientiā depone͞di.eſto ꝙ cum hoc
dictamine illud iudicium hr̄em :nulla cōſcientia
eſt a me depone͞da:illa ꝯſcīa ē ēt tūc erronea ⁊ ex
cutienda:voco conſcientiā dictare:quia habet di
ctamen pro obiecto: hoc eſt ꝓpoſitioneꝫ de ali-
quo dictantē.tertio mō conſcie͞tia dictat Si pu
ta ē leuāda crux de t̄ra vel tteneor: facere melio
ri mō quo poſſum facere:vel teneor intrare char
tuſiā: tūc nō obligor cōſcientiā deponere: qꝛ cuꝫ
conſcie͞tia ſtat aīe ſalus cōformiter operando ad
dictamen erroneū.teneor tm̄ cōformiter ad dicta
men cuius conſcientiā habeo operari vel cōſcie͞-
tiā exuere. Ex his patet:ſi quis haberet hanc cō
ſcientiā erroneā nō licet michi comedere carnes
in quadrageſima:ſi nō occurrat caſus comede͞di
non peccat.et vbi caſus ꝑcepti occurit:cōtinuan
do cōſcientiā peccat.ſi comedat cōtrauenit ꝯſcīe
ſi nō cōedat cōtrait precepto dei de ſeruanda vi
ta potiſſimū ſi nō ſit carthuſie͞ſis .de quo in .38.
diſtī.quarti loquuti ſumꝰ ¶ Dubitatur an homo
pōt deponere ꝯſcie͞tiā ſuā erroneā.⁊ dubitatiōis
rō ē.qꝛ notū ē ꝙ ſic:ꝯſilio ſapie͞tū:vel aliorū ſcri
pta reuolue͞do.vl̄ q̄re͞do vbi hec deficiūt auxili-
um a dn̄o.ſecūdū illō ſcd̄i palapomenō ſcd̄o:cuꝫ
ignoramꝰ q̇d agere debeamꝰ h̄ ſolū hēmꝰ reſidui
vt oc̄los n̄ros dirigamꝰ ad te.⁊ Jacobi ſcd̄o. Si
q̇s īdiget ſapie͞tia poſtulet ī fide nihil heſitās.
¶ In oppoſitū ar̄.nēo pōt ſcire ſe errare.ḡ nō
pōt ſcire ſe erraſſe.tꝫ ꝯn̄a.ſi illa de ꝑterito ē v̄a il
la de p̄nti īterdū fuit vera. vl̄ fuiſſꝫ ſi fuiſſꝫ foſata
aſſūptū pꝫ.nēo pōt aſſe͞tire fl̄o noto tl̄i. ꝓbatur.
nēo pōt aſſe͞tire ꝓpoſitiōi neutre īeuide͞ti ſic mo
tio .2.de aīa.imagiāri poſſumꝰ cū volumꝰ:n̄ aūt
poſſumꝰ opīari cū volumꝰ.ḡ nēo pōt aſſe͞tire fl̄o
ſcito tl̄i.ſecludo ꝓpoſitiōes reflexiuas:ꝓpt̄ aſſe͞
ſus taliū:hoc ē fl̄m:ꝑ ly hoc demonſtrando pro-
poſitionem cuius eſt pars. ego erro.⁊ hmōi .igit̄
IN hac.xl.diſtī. magiſter agit
de īte͞tiōe.ita ꝙ īte͞tio bōa re-
quiritur ad actū moralit̄ bo-
nū.Circa quā diſtinctionē q̄ri
tur talis q̄ſtio. Utrū aliq̇s tan
tū meretur quantuꝫ intendit
mereri Similit̄ an tātū deme
retur quātū demereri ītendit.
¶ Reſpondet̄ ꝯcluſiue ꝙ nō :q̄ cōcluſio ſic ꝓba-

tur. q̇ credit paruū bonū eē tanti meriti: ſicut eſt
magnū bonū: errat. ſʒ nunꝙ faciēs paruū bonuʒ
ītēdit tātū ꝑ illō mereri ꝙ̄tuʒ ꝑ maius bonū niſi
crederet illō bonū maiꝰ eſſe ꝙ̄ ſit: erroꝛ. nō ꝯducit
ad meritū: ģ nō ſemꝑ tātū q̇s mereť ꝑ ſuū actū ꝙ̄
tū ītēdit mereri. Cōfirmať hec rō. Frequēter hu
milis ex aliq̇ actu credit minꝰ mereri ꝙ̄ ſupbꝰ ꝑ
ſimilē actū: ģ ſi hūilis minꝰ mereať ꝙ̄ ſupbꝰ hūi
litas meritū dimīuit: ⁊ ſupbia meritū augebit: qō
nullo pacto ē admittēdū. ¶ Tertio ſic arguitur.
Aliq̇s pōt velle eſſe ſanctioꝛ Joāne Baptiſta ꝑ
vnū actū: ſʒ nēo repēte ē ſūmꝰ: ģ iſte nō tātū me
rebiť quātū ītēdit mereri. ¶ Sʒ ꝯtra hāc ꝯcluſi-
onē arguiť ſic: gloſa ſuꝑ illō mathei. xij. bonꝰ hō
de bono theſauro dicit ꝙ tātū q̇s bōi facit quātū
ītēdit. ¶ Reſpōdeť diſtiguēdo illā. quia vnꝰ ſen-
ſus eſt ꝙ iſte tātū mereť ſicut vult mereri. ⁊ ille ſē
ſus ē falſus: pōt velle mereri īfinite. Aliꝰ ſenſus
ē. opatio exterioꝛ ē ita bōa ſicut ſua ītētio ē bōa:
hoc ē ſicut actꝰ volūtatis ē bonꝰ. actꝰ exterioꝛ īꝑ
atus ab actu īterioꝛi multū bono ē multū bonus
⁊ imperatꝰ ab actu parū bono ē parū bonꝰ: ita ꝙ
vtrobiqʒ actꝰ exterioꝛ bōitatē actꝰ īterioꝛis īſeq̄
tur quo ad magnitudinē vel paruitatē. ¶ Sʒ cō
tra iſtud ſic argumētoꝛ. Si quis vult eſſe ita ma-
lus ſicut lucifer talis eo fctō ē ita malꝰ. Probo ſic
Soꝛtes qui vult eſſe malꝰ vt vnū nō vult eē ma-
lus vt duo: Cicero vt tria ⁊ ſic aſcēdēdo ſemꝑ il-
le q̇ vult eſſe peioꝛ ꝙ̄ ꝑcedēs / ē eo peioꝛ. et ſuppo
ſita equa ītēſione graduali ſui actꝰ: qꝛ ē īcremē-
tū malicie ex parte obiecti. Foꝛte dicis: ⁊ ſic di-
cēdū ē vtrobiqʒ: ille q̇ vult eſſe peioꝛ alio ē eo pe
ioꝛ ceteris paribꝰ: non tamē oʒ ꝙ ſi aliq̇s vult eſ
ſe malus vt. 8. ſit malus vt. 8. foꝛtaſſe erit malus
ſupꝛa. 8. foꝛtaſſis citra. viij. ſicut non opoꝛtet tu
vis eſſe malꝰ vēialiť ģ tu es venialiť malꝰ ¶ Sʒ
cōtra: ſi q̇s vult eē īfinite malꝰ: talis ē malꝰ īfini
teꝛ ī gradu quē deſiderat: ģ ſi q̇s vult eē ita malꝰ
ſicut mahometus: talis erit ita malus ſicut ma
hometus: ⁊ ita ī alijs. Probo aſſumptū. Si quis
vult eē īfinite malꝰ talis ē īfinite malꝰ: qꝛ da op-
poſitū / talis ē finite malꝰ: ģ dabiť aliq̇s ꝑ aſcen-
ſuʒ q̇ vult ſolū eē finite malꝰ ita malꝰ ſicut ipē. da
illū q̇ vult eē īfinite malꝰ ita ꝙ erit malꝰ vt mille
tādē deueniēs ad vnū q̇ vult finite eē malꝰ q̇ erit
malꝰ vt mille cuiꝰ oppoſitū tñ dixiſti. ſēꝑ volens
eē peioꝛ alio ē eo peioꝛ: ⁊ h̄ ē rōni cōſentaneum.
Nō alias ille q̇ vult mechari erit peioꝛ ꝙ̄ ille qui
vult foꝛnicari. nō ſtes ī hoc nemo pōt velle eſſe
malū licet malū ſe eē pōt velle: hoc nō īpedit ꝓ-
poſitū. qꝛ illo dato qō cōcedis argumētū hēt vi-
res ſuas. ¶ Ad vltimā replicā nego ꝙ is vult eſ
ſe īfinite malꝰ eo ipſo ē īfinite malꝰ. ⁊ ſit malꝰ vt
mille: nego ꝙ dabiť aliq̇s q̇ vult eē malꝰ finite ita
malꝰ ſicut ipē. ꝙ̄ꝙ̄ ē cremētū ſcōi ſuꝑ pꝛimū: tertij
ſuꝑ ſcōm: quarti ſuꝑ tertiū: ⁊ ſic ſine ſtatu nō erit
cremētū ꝑ ꝑtes eiuſō ꝙ̄titatis ſʒ ꝑ ꝑtes īeq̄les: ī-
terdū geometrice īterdū vero nō: ſʒ talis additio
infinities nūꝙ̄ infinitū ꝓcreabit. ille q̇ vult eſſe
in duplo peioꝛ alio nō eſt ꝓpterea in duplo peioꝛ

alio: bñ tñ ē peioꝛ: ⁊ ſic ī ꝓpoꝛtiōe ſeſq̄altera pe-
ioꝛ alio. tertius erit foꝛtaſſe ſecūdo peioꝛ ī ꝓpoꝛ
tiōe ſeſq̄tertia: ⁊ ſic erit deſcēſus. Potes replica-
re ſi ſecūdꝰ nō erit ī duplo peioꝛ pꝛīo: tñ quartus
vel octauꝰ erit ī duplo peioꝛ pꝛīo: ⁊ ſic cū infini-
ti ſunt ibi: ſemꝑ aſcēdēdo ꝓpter plurium cumula
tionem pꝛopoꝛtionē duplā colligā infinities: et
nō euitať argumētū. Rñdeo: lʒ ſit coloꝛ argumē-
to nō cōcludit: ⁊ ſoluiť argumētū hoc in ꝑmo de
illo q̇ vult occidere infinitos hoīes. ſcōo dico: et
eſt fractio: cū deductio calculādi eſt tedioſa: plꝰ
peccat ille q̇ vult eſſe īfinite malꝰ ꝙ̄ ille q̇ vult eē
finite malus: ſʒ nulla ē ꝯparatio: quēadmodū ob
iectū vnū in mľtitudine nō eſt alteri cōparabile.
Finiti ad infinitū nulla ē ꝯparatio. ¶ Scōo ar
gumētoꝛ: ponendo duos: ſoꝛtē q̇ vult eſſe peioꝛ
Platōe ⁊ Platonē q̇ vult eē peioꝛ Soꝛte: ī iſto ca
ſu nō potes ſignare vter eoꝛum altero ē peioꝛ cū
vterqʒ vult eē peioꝛ altero: vľ poſito ꝙ Soꝛtes
vult eē ita malꝰ ſicˀ Plato: poſito ꝙ ſoꝛtes neſciat
de malicia Platōis: q̄rēdo an eſt eq̄liť malꝰ ſecū
Inſuꝑ ꝓbo ꝙ nō ſemꝑ ille q̇ vult eē peioꝛ ē alio
peioꝛ: ponēdo Soꝛtē q̇ vult eē malꝰ vt vnū: Pla
to vult eē peioꝛ Soꝛte vel malus ſupꝛa vnū: pꝛo
bať ꝙ Plato nō ē peioꝛ Soꝛte. qꝛ ſi ſic: ſigneť la
titudo in qua Plato eſt Soꝛte peioꝛ: ⁊ ſit vt vnū
vel vt mediꝰ gradꝰ: tūc ſic: plato ē peioꝛ Soꝛte
per mediū gradū. ģ pt dari vnꝰ q̇ plus peccat ꝙ̄
Soꝛtes ⁊ minꝰ ꝙ̄ plato: ſit Cicero peccās vt vnū
cū quarta ꝑte gradꝰ. ſʒ ꝓbo ꝙ nō eſt peioꝛ Plato
ne: cū Plato ī nullo gradu malicie Soꝛtē exupe-
rat. ģ nō opʒ vtrobiqʒ ꝙ ille q̇ vult eē alio peioꝛ
ſit eo deterioꝛ. Burſꝰ. videť eodēmō ꝙ ille q̇ vult
peccare venialr peccaret venialr: pʒ: q̇ vult moꝛ
taliter peccare / peccat moꝛtalr. ģ q̇ vult peccare
venialr / venialr peccabit. ¶ Ad ꝑmū de ſoꝛte ⁊
Platone vbi petis vter eoꝝ eſt peioꝛ. dubito. Et
dubitationis cauſa eſt: qꝛ vnus foꝛtaſſe eſt deo in
gratioꝛ et alio doctioꝛ: vel plus auxilij ante ha-
buit a deo: vel vnus pōt habere intētioꝛē actū ꝙ̄
alius. ⁊ ſcōm hoc potes cognoſcere q̇s eoꝛū gra-
uius deliquit: ſʒ neruꝰ argumēti ī hoc latitat ſuꝑ
poſito ꝙ ſint pares ī gratitudīe vľ ingratitudīe:
in intēſiōe graduali ⁊ in ceteris oībus ſimilibus.
Et tūc dico ꝙ eq̄liter peccāt: nec vnꝰ grauius ꝙ̄
alter: ſed in quoto gradu nos penitꝰ fugit. deꝰ tñ
nouit. Ex quo pʒ licet ſeq̄tur ſoꝛtes vult eſſe ma
lus ergo eſt malꝰ: nō tñ ſequiť: ſoꝛtes vult eſſe pe
ioꝛ platone ģ eſt peioꝛ platone. Ad aliud qñ petꝭ
an ſoꝛtes volēs eſſe ita malus ſicut Plato ſit ita
malꝰ. Dico me latere ſtat ꝙ peioꝛ et ꝙ aliꝰ ſit bo
nus. ſtat ꝙ minꝰ malus. ſtat ꝙ eq̄lis. ¶ Ad aliud
argumentū q̇ ꝓbare niteris illū q̇ vult eſſe peioꝛ
alio nō eſſe peioꝛē alio ſignādo latitudinē. Dico
ꝙ non dictū eſt ꝙ ille vtrobiqʒ eſt alio deterioꝛ q̇
vult alio eſſe peioꝛ: ſʒ dictū eſt ꝙ̄to volitio fertur
ſuꝑ peiꝰ / obm: puta velle eſſe peius: cetis paribꝰ /
ille eſt peioꝛ. Et qñ petꝭ latitudinē in qua plato ē
Soꝛte peioꝛ. nō eſt facile rñdere: qꝛ nō eſt potioꝛ
rō q̄re currēdū eſt ad vnū gradū ⁊ nō ad aliū. nec

valet currere ad gradū mediū: cū extremū excel
ſius nō deť. nō eſt dicendū ꝙ plato eſt īpartibiliť
ſoꝛte peioꝛ: ſʒ dico platonē ſoꝛte peioꝛē: ſed in q̇
gradu me latʒ ꝙ̄admodū plurifariā euenit. Scio
caloꝛē eſſe in aq̄: ſʒ quot gradꝰ caloꝛis eidē aque
inhereāt: me pꝛoꝛſus ꝑterit. ¶ Ad vltimū vbi pe
tis de eo q̇ vult eē malꝰ venialiter. Dr. ſtat talē eē
malū moꝛtaliter. ī bono ⁊ in pctīs paruis volitꝭ
volitio nō eſt ꝓpoꝛtionabilis bene tñ ī magnis.
He ꝯſequētie ſunt bone: volo mereri ꝓpter deū
⁊ ſū in grā ergo mereoꝛ. ſine additione ſcōe ꝓpo
ſitionis illa eſt nulla. Hec nō valet volo peccare
venialiter ģ vēialiter pecco. nec hec: volo eē pe
ioꝛ nerone. ģ ſū peioꝛ. volo peccare vt vnū ģ pec
co vt vnū: tñ hec ē bōa. volo peccare moꝛtaliť er
go moꝛtaliter pecco. ¶ Sʒ ꝯtra iſtud arguiť. ex
iſto ſeq̄tur ſi ſoꝛtes velit eſſe ita malꝰ ſicut a. q̇ eſt
ſolū in veniali pctō. et plato vellet eſſe ita malus
ſicut b. ꝙ ſoꝛtes et plato erūt in pctīs equalibus:
qō videť incōueniēs. qꝛ plato velit eſſe ita malus
ſicut peioꝛ iſtoꝝ: ⁊ ſoꝛtes vult eſſe ita malus ſicut
minus malꝰ iſtoꝝ. Cōſequētiā ꝓbo: ſuppoſito ꝙ
habeāt volitiones eq̄les in gradu: ſi circūſtantia
perſonarū et cetera q̇ pctā augere ⁊ attenuare ſo
lēt fuerint paria. Rñſio. vel ſoꝛtes ⁊ plato ſciūt de
malicia a. ⁊ b. hoc eſt in ꝙ̄ malis pctīs ſunt. ⁊ tūc
palā eſt ꝙ plato ē peioꝛ ſoꝛte. qꝛ plato vult eſſe a
certo ꝓpoſito in pctō moꝛtali. Soꝛtes autē vult
ſolū eſſe ī pctō veniali. Vel vtrūqʒ iſtoꝝ ſcʒ ⁊ ſoꝛ
tē et platonē pctā a. ⁊ b fugiūt: ⁊ tūc ego diſtiguo
iterū. vel b. eſt putatꝰ eſſe peioꝛ a. ab vtroqʒ iſto
rū. ⁊ tunc ille q̇ vult eſſe ita malꝰ ſicut peioꝛ iſtoꝝ
plus peccat ꝙ̄ ille q̇ vult eē ita malꝰ ſicut minus
malꝰ iſtoꝝ. qꝛ ſuꝰ actꝰ ſuꝑ minus pctm̄ cadit. Si
a. et b. putētur ab iſtis eſſe eq̄liter mali / tā a ſoꝛte
ꝙ̄ a Platone quicq̇d ſit de malicia intrinſeca a. ⁊
b. Soꝛtes et Plato equaliter peccant. dato ꝙ a
ſit in gratia et optimus: ſi putetur ab aliquo er-
ronee eſſe malus qui vult eſſe ita malus ſi-
cut ipſe: ſi habeat iudicium ꝙ alius eſt ma-
lus: peccat: ⁊ magnitudo peccati in eo eſt metiē
da penes credulitatem malicie ꝙ̄ vere vel erro-
nee credit ineſſe alteri: non ꝙ actus eius eſſet ad
equate ita malus ſicut peccatū alteriꝰ. dato ꝙ ali
us ſit in peccato magno vel paruo: nō refert.
¶ Sed ꝯtra hoc arguiť. Sequeretur ꝙ ille pec-
caret quia vellet eſſe ita malus ſicut Cicero quē
credit eſſe optimū virū. ſed hoc ē īcōueniēs: nec
Cicero ē malꝰ pꝛout nos ſupponimꝰ: nec iſte vl-
lum iudiciū habet ꝙ ē malꝰ. ergo nō potes dare
gradū malicie q̇ ē malꝰ. igiť. Si iſte irōice loque
retur non pꝛopterea eſſet malus. Sed cum expo
nit ſe diſcrimini peccati: qꝛ nō cōſtat q̇s ē pctī ex
pers: q̇s vero non: iſte nō ē excuſandꝰ a pctō / qō
ratione temeritatꝭ īcurit. ¶ Dubitať an bōa ītē-
tio ſufficit ad bonitatē actꝰ. Scōo dubitať an bo
na ītentio ſufficiat ſine bonis opibꝰ. ¶ Ad pꝛi-
mū diciť ꝙ nō. q̇ vult furari ab auaro diuite vt
egeno paupi det hēt bonā ītētionē: puta ſuccur-
rere pauperi: ſʒ hoc nō ſufficit. req̇riť cū illa bōa

ītētiōe circa obiectū ꝙ relique circūſtātie ad bō
nitatē actꝰ req̇ſite ponāť. Bonuʒ ē ex integra cā
ſcōʒ Dionyſiū ad maliciā actꝰ ſufficit ablatio vni
us eoꝝ: faciliꝰ ē deſtruere ꝙ̄ ꝯſtruere. ¶ Ad ſcōʒ
rñdeť. ſi q̇s habuerit volitionē efficacē īterioꝛē ſi
ne actu exterioꝛi: talis ītētio ſufficit ad meritum
qō pʒ. q̇a tñ facit qō ī ſe ē ſicut vtrūqʒ actū hñs
⁊ ꝑꝑ̄ea tātū mereť vt. 17. diſti. ꝑmi diximꝰ. Sʒ
oʒ ꝙ ī iſto ſit īpedimētū ñ exeūdo ī opꝰ qꝛ ſi voli
tio fuerit ī volūtate ſeq̇ť opatio exterius: nono
Meta. ⁊. Gre. ī q̄dā ome. nō ē vacua manꝰ a mūe
re cū archa coꝛdis repleta fuerit bōa volūtate.

IN iſta. xlj. diſt. vbi mgr̄ loq̇ť de volū
tate. Quero q̇ relatio req̇riť ad h̄ ꝙ
actꝰ volūtatꝭ fuerit moꝛaliť bonꝰ. hu
ius q̄ſtiōis inq̇ſitio appꝛie ē vtiľ ad
cognoſcēdos actꝰ nr̄os bonos ⁊ quō
eos ī fineʒ vltimū referre deuincimur. ¶ Et pꝛīo
ponam vnaʒ concluſionē in qua omnes conſen-
tiunt. ¶ Scōo recitabo modos in quibus cōtra
dicūt et dicā ſicut capio. Pꝛima concluſio eſt hec
relatio actualis ſufficit ad meritū. In oībus iſtis
intelligo oīa alia que fieri debent ſola relatione
ſecluſa. Pꝛobať cōcluſio illa. qꝛ aliqua ſufficit ad
meritū. alioquin nemo mereretur ⁊ nulla eſt iſta
potioꝛ nec ita potēs: imo quecūqʒ bonitas ī ali-
is relationibus reperiť: in relatione actuali illa
eſt reperibilis: non loquoꝛ de relatione a funda-
mēto et termino diſtincta: nullā talē pono: ſʒ lo
quoꝛ de actu relatiuo. Pꝛo ꝯcluſionibus in q̇bus
doctoꝛes cōtradicūt diſtinctionē vulgarē in hac
ꝑte pꝛemittā Triplex eſt relatio. quedā actualis
qñ q̇s actualiter vult facere aliq̇d pꝛopter deū vľ
hʒ nolle faciēdi pꝛopter deū. pꝛimū ꝓpter pꝛece
pta affirmatiua. ſcđm ꝓpter negatiua pono. ſiue
fuerint duo actꝰ quoꝝ vnꝰ eſt vſus ſimplex. ⁊ al
ter fruitio ſimplex: ſiue vnꝰ actꝰ q̇ eſt vſus. ⁊ frui
tio nō ſit nobis cure. Alia eſt relatio virtualis. i.
qñ q̇s habuit vnū actū circa finē ⁊ rōne illiꝰ actꝰ
īperať aliq̇s actꝰ circa mediū ad illū finē. ſic do-
ctoꝛ ſeraphicꝰ termino in hac parte vtiť duo po
nēs exēpla bene accōmodata. Vnū eſt. Si aliq̇s
intēdat dare ꝓ deo centū marcas ⁊ īcipit dare ⁊
cogitat de deo in pꝛīa marca ⁊ ī alijs non cogi-
tat nihilominꝰ tñ oēs datiōes ille ſūt ei merito-
rie ⁊ fructuoſe. Si aūt opꝰ altiꝰ gñis īciperet: re
q̇riť ꝙ ītētio renouareť ad h̄ vt opꝰ eēt merito
riū. Per hūc ēt modū ītelligit eē ſufficiētē relati-
onē ī viris religioſis: q̇ ī ꝑncipio ex charitate de
uoueť poꝛtare religiōis pondꝰ. q̇cquid venit fa
ciūt qō ad ſue religiōis obſuātiā ſpectat ex pꝛīa
ītētiōe ē eis mꝛitoꝛiū ad ſalutē niſi foꝛte qō abſit
ꝯria ītētio ſupuēiat: ī alijs aūt q̇ ad religionē nō
ſpectāt: ſecꝰ ē: qꝛ illa intētio nō ſe extēdit ad alia
habitualiter: et ideo non eſt parue ſecuritatis et
vtilitatis religionē intrare. Et amplius hoc ex-
plicans poſtea dicit relationē autem habitualeʒ
voco: non qua quis in generali refert ad deū om
nia opera diei vel anni: ſed qua quis refert ali-
quod opus ad deum. Ita ꝙ opus ſequens: dire-

ctam habet ad opus primũ ordinationẽ et conſequentiam: ſicut eſt de illo qui dat centũ marcas. Aliud exemplũ ponit de illo qui vult adire ſanctum Jacobum cum eo pleriqꝫ conueniũt vocãtes relationẽ virtualẽ quam alter vocat habitualem. Tertia eſt habitualis. actus refertur habitualiter quando eſt referibilis: relationem virtualem dicunt ad actum meritorium ſufficere: nõ autem habitualiter: alij dicunt ꝙ ſemper ad merendum requiritur relati o actualis. Alij autez ꝙ ſufficit habitualis.

¶ Sed dicit doctor ſeraphicus priores nimis arctant viam dei Secundi eã nimis dilatãt. Iſte modus eſt multum communis quem inſequitur Joannes Gerſon et plures alij: ſed iſte modꝰ indubie non vacat difficultate: quod patet ſic: querendo ab eis de iſta relatione virtuali vel habituali: terminis his promiſcue vtar. relictis verbis: accipito mentem. Querendo quomodo volitio actualis circa talem finem imperat illos actus ita remotos a fine. In fine ſeptennij non potes ire ad impetuz cauſatum in membris ab illo actu voluntatis: quod patet per quietes medias capiam exemplum a fine exempli eorum. ſi quis velit adire ſanctum Jacobum propter deuz: tũc volẽs tranſire burgum regi nec non cogitans de deo meretur. ſuppono cetera reqſita ad merituz dempta relatione: poſtea volens proximum vicum adire de deo non cogitans meretur. et ſic tranſeundo ad Aureliã: dato ꝙ ſequute ſunt quietes intermedie. Eodem modo tranſeũdo ad ſanctum Tho. ĩ India: vel faciẽs circulum circa terram ꝑ mariã per varias terras et tot diſcrimina rerum: et ſi eſſet claudus et de quolibet tranſiret vnum ſtadium: poſt tot quietes inter medias itinere interrupto: talis merebitur: ergo non requiritur iſta ſequela naturalis.

¶ Secundo Ex iſto ſequitur ꝙ volẽs adire ſanctum Jacobum propter deuz / licet mereatur ꝑ actum voluntatis in quolibet ſtadio de deo non cogitando: tamen flectendo extra iter ad capiendam auem vel ad audiendum ſermonẽ extra iter non merebitur. Patet. hoc eſt impertinens ſuo itineri. Item videtur ꝙ iſte doctor propoſitiões incompoſſibiles ſimul colligat dicendo ꝙ actus religioſorum licet in deum non referantur actualiter ſunt meritorij: quia virtualiter dependent ab illo propoſito quo dederunt ſe deo: ſed nõ eſt ſic in relatione virtuali. quia quis in generali refert ad deum omnia opera diei vel anni. Sed cõtra hoc arguitur. per eum / quilibet actus religioſi licet de deo non ſit notitia particularis: eſt meritorius. quia intendebat a principio facere omnia religionis propter deum: ſed ſic eſt ꝙ ſortes in principio anni intendit omnes actus ſuos bonos referre in deum in principio diei. ergo. quilibet actus bonus in illo die vel anno eſt virtualiter in deum relatus. Conſequentia iſta videtur eẽ bene clara. cum propoſituz actuale in religioſo ſufficit pro actibus futuris ad ſexaginta annos: quare tale non ſufficiet pro vno anno vel ꝑ die ĩ ſorte ſeculari. Inſuper: ſufficit ꝑ medio die vel pro vna hora. ergo pro duabus horis vel integro die: vel da rationem quare ſtabis in taz anguſto tempore in vno ⁊ non in alio. Inſuper. hac via quilibet actus ad matrimonium ſpectãs erit meritorius propter propoſitum generale quod Sortes habuit in principio quo voluit contrahere propter deum vxori dando dominium ſui corporis et eius dominium accipiendo. Preterea capio religioſum ſortem. xiiij. annos natum quando profitetur regulam: capio tunc platonem qui habet hoc propoſituz: volo omnes actus meos facere propter deum de actibus referibilibus intelligendo: viuunt. xl. annos poſthac ĩ ſimili ſanctimonia. Unde prouenit ꝙ actꝰ Sortis ſunt meritorij et non Platonis: diſcrimen non video.

¶ Inſuper videtur ꝙ relatio virtualis non relinquit poſitionem ſolidam. Tum: nec eſt ab eis ſufficienter explicata. Tum ſecundo. non eſt facile modos ibi emergentes extricare. Tuz tertio. viam dei nimis hec poſitio anguſtam relinquere videtur.

¶ Iſtis non obſtantibus nolo dicere doctorem ſeraphicum propoſitiones contradictionem implicantes in ſua poſitione poſuiſſe: ſaltẽ non volumus dicere. ſed vtendo modo quo ipſe loquitur circa alios: non capio compoſſibilitatem illorum dictorũ. ⁊ ſi iſta poſitio (prout recitauimus) viam dei nimis reſtrĩgit: a fortiori hoc facit alia que ponit relationẽ actualem ad actum bonum requiſitam.

¶ His premiſſis: pono aliquas concluſiones titulo queſtionis reſpõſiuas. Prima eſt. ad bonitatem moralẽ actus requiritur finis debitus. probatur hec concluſio: ex ariſtotele tertij ethicoꝝ ſeptimo dicente: fortis itaqꝫ eſt ĩpauidus vt homo. atqꝫ timebit quidẽ et huiuſmodi res formidoloſas. verũ vt oportet et vt dictat ratio tolerabit honeſtatis cauſa. hec enĩ ipſius virtutis eſt finis. ¶ Secũdo arguitur ad idem: ſi non ponatur finis debitus actui: ipſe eſt ocioſus. et ꝑ conſequens peccatũ: vt patet Matthei. xij. De omni verbo ocioſo: vbi ſaluator inquit. Dico autem vobis: quoniã omne verbũ ocioſum quod locuti fuerint homines reddẽt rationẽ de eo in fine iudicij. vbi gloſa interlinearis quod ſine vtilitate loquẽtis dicitur et audientis. vt de friuolis et fabulis. breuiter ocioſum verbũ eſt illud quod non habet debitũ finem. ¶ Secunda cõcluſio non improbabilis. ad bonitatẽ moralẽ actus requiritur aliqua relatio in vltimũ finẽ. probatur. deo eſt fruendũ. alijs creaturis eſt vtendũ per actũ poſitiuũ approbationis et dilectionis: vel deteſtationis et reprobationis: et hoc propter deum igitur. ¶ Secundo arguitur ad idem. homo eſt diligẽdus propter deũ. et deus propter ſeipm̃. ⁊ qua ratione homo eſt diligendus ꝓpter deũ: ita quelibet alia res diligibilis. aſſumptũ patet per auguſtinũ primo de doctrĩa xpiana: capite nono

dicẽtẽ homo ẽ diligẽdꝰ propꝫ deũ: deꝰ vero ꝓpꝫ ſeipm̃. ⁊ auguſtinus ꝯtra iulianũ. libro. 4. capite deciotertio. noueris itaqꝫ nõ officijs: ſꝫ finibus a vicijs diſcernendas eſſe vͥtutes. officiũ eſt autẽ quod faciendum eſt: finis vero propter quod faciendum eſt. cũ itaqꝫ facit homo aliquid vbi peccatum non videtur. ſi non propter hoc facit propter quod facere debet peccare couinctiur. tertio eſt cupiditas et peccatum: ſi creatura propter ſe: et non propter deum: amatur. et ſi in deum referatur charitas eſt. pꝫ. ſecundum auguſtinuz nono de trinitate: capite octauo dicentem: non ꝙ non ſit amanda creatura: ſed ſi ad creatorem referatur ille amor: iam nõ cupiditas ſed charitas erit. tunc enim eſt cupiditas cum propter ſe amatur creatura. authoritates auguſtini ad illud propoſitum magiſter prima diſtinctione primi capite vltimo introducit.

¶ Finaliter arguitur: deus eſt prima cauſa efficiens ergo et vltimus finis omnium: ſecundum illud apocalipſis primo. ego ſum alpha et o: hec concluſio non eſt improbabilis: quã ſuſtinet gregorius. ſed ex illa concluſione ſequitur: ꝙ pure infidelis qui nullam noticiã habet de deo: non põt habere actum moraliter bonum: etiam cum auxilio dei ſpeciali: quod eſt nimis durum. propter ea teneo cum commũi ſcola oppoſitum iſtius cõcluſionis. authoritates ſanctorum intelliguntur de virtutibus ad beatitudinem ſufficientibus: vl' de actibus meritorijs.

¶ Tertia concluſio. ad actum moraliter bonuz ſat eſt: ꝙ habeat finez creatum honeſtum. dato oppoſito concluſionis: ſequiꝫ ꝙ pure infidelis nil audiens loqui de deo non poſſit habere actũ moraliter bonum. contra communem ſcolam: ⁊ etiã nimis durum hoc videtur. hac via ſtrenui illi romani de quibus loquitur auguſtinus quinto de ciuitate dei capite quĩtodecĩo. nõ feciſſent actus moraliter bonos: cuiꝰ oppoſitum illic auguſtinus oſtendit.

¶ Quarta concluſio: ad actum meritorie bonuz non requiritur relatio actualis in deum. hoc eſt non oportet ꝙ actualiter referatur in deum. probaꝫ: ſufficit ꝙ habeat finem propinquum honeſtum. dato oppoſito: pauci eſſent actus moraliter boni: quod eſt inconueniens.

¶ Secundo arguitur: quis interdum facit actuz meritorie bonum non cogitãdo de deo. ergo nec referẽdo actualiter in deum. antecedens patet de illo qui dat elemoſinaz ſorti vt ſue inopie ſuccurrat. ſi talis habeat iudicium in intellectu illiꝰ actꝰ regulatiuũ talis actꝰ ẽ meritorie bonus. regulatur a prudentia. habet obiectum ⁊ finem debitum nec aliqua circunſtantia deeſt. igitur.

¶ Quinta concluſio: relatio habitualis in finẽ vltimum ſemel habita: dum modo non habeatur oppoſitũ ſufficit ad bõitatẽ meritoriã actꝰ dũ modo cetera ad bonitatem actus requiſita ponantur. probatur. religioſus quatuordecim annos natus dans ſe religioni: volens omnia facere propter deum que in religione continentur. talis ſufficieuter refert omnes actus ſuos in deum ſecundum beatum bonauenturam. ergo ſecularis tot annos natus: volens omnia facere propter deum: et eodem modo ſi tale propoſitum haberet cum primum venit ad annos diſcretionis: ita ꝙ non requiritur vlterior relatio actꝰ ſui in deum: niſi in actu quem homo tenetur actualiter in deum referre.

¶ Secundo arguitur ad idem. ſi non eſſet actꝰ meritorie bonus: hoc eſſet propterea: quia requiritur relatio aliqua in finem vltimum: pono omnia alia requiſita. ſed hoc non. Non requiritur relatio actualis. nec virtualis aliorũꝫ more ſufficit nec videtur que alia relatio requiratur et ſufficiat: igitur.

¶ Sexta concluſio. poſt hanc relationem generalem et non reuocatam: non daꝫ actus deliberatus indifferens inter bonum et malum. patet. vel actus habet obiectum / finem / ⁊ cetera requiſita ad bonitatem moralem: vel non habet ſed aliquid deeſt eorum / q̃ requiruntur ad bonitatem moralem. ſi primum: actꝰ eſt moraliter bonus. ſi ſecundum: actus eſt malus. Dicis: non habet omnia requiſita ad bonitatem moralem. ſed non ſequitur propterea ꝙ ſit malus. ſtat ꝙ aliqd requiſitum deficiat ad hoc ꝙ ſit complete moraliter bonus. ſed illud requiſitum actum non inficit: ſꝫ ipꝫ relinqt neutrũ Dic'is: diligo ſortẽ. et nõ cogito de alio fine vel de deo vel gratia virtutis ſortis: vel ad vitam eternam ſed actus voluntatis nude fertur in ſortem. Contra. adhuc talis actus eſt bonus. obiectum talis actus eſt finis ſufficiens. non inconuenit obiectum coincidere cum fine. patet: quando quis diligit deum propter ſe. vnus finis creatus poteſt in alium finem creatum referrt licite. non referendo vlterius actualiter. ergo aliquis poteſt diligere ſortem nõ referendo vlterius illam dilectionem actualiter

¶ Preterea. omnis actus deliberatus voluntatis: aut eſt recte rationi conformis: aut non eſt conformis. ſi primum: actus eſt bonus moraliter ſi ſecundum: eſt recte ratõi difformis / vel non eſt deliberatus. et per conſequens eſt malus. hic dicerent aduerſarij: non eſt conformis recte rationi ſufficienter actus boni regulatiue. ſed non ſequitur: eſt difformis. ſtat dare medium quicquid ſit placet mihi plus concluſio.

¶ Ex iſtis infero aliquas propoſitiones correlarias.

¶ Prima. omnis actus deliberatus habẽs finẽ malũ vel ocioſuz eſt malus.

¶ Secundo ſequitur. omnis actus virtualiter ⁊ implicite relatus in finem malum eſt malus. vt hebreus vult ſeruare vetus teſtamentũ. Ad hoc ordinat circuncisionem. extruit ſinagogam. fert et ſcindit lapides: non cogitando de actuali ſeruatione veteris teſtamenti: ſed implicite media ad hunc finem ordinat. ergo omnia illa media ĩplicite feruntur in malum finẽ. Eodẽ mõ de

gētilibus:iouē/herculē.vel huiuſmōi ſimlachra
colētibꝰ ⁊ ordinātibꝰ media ī idolorum cultum:
et ſic ferme tota vita infideliū eſt in peccato.hoc
eſt quaſi omnes actus eorum ſunt peccata. cui cō
ſonat gloſa marginalis ad Romanos decimo
quarto .omne quod non eſt de fide peccatum eſt
vbi dicit gloſa:omnis vita infidelium peccatum
eſt nichil bonum ſine ſummo bono: vbi deeſt a=
gnitio veritatis eterne.

¶ Tertio ſequitur. adiunctis manifeſtis .mul=
ti gentiles habebant actus moraliter bonos
hoc ex tertia concluſione et eius probatione pa=
tet :et amplius probatur.habuerunt recta iudi=
cia in ītellectu de agibilibus .et multi eorum cō
formiter egerunt rectis illis iudicijs non eſt ne=
gandum ab eis auxilium dei ſpeciale.et multi eo
rum ſciebant vnum eſſe deum:cui placere volue
runt in actibus ſuis.patet ex ariſtotele duodeci=
mo methaphiſice .et decimo ethicorum .et ple=
runqʒ in politicis.idem patet in ſeneca/ſocrate/
tullio/ fabricio/cathone maiore/⁊ alijs īnūeris.

¶ Quīto ſequitur.ad bonitatem moralem actꝰ
ſat eſt poſt generalem relationem habitaʒ: ꝙ ſit
in vltimum finem per actum volitiuum referibi=
lis in potentia propinqua .peccatum per actum
nolitiuum eſt in vltimum finē referibile. ſimili=
ter:aliquid quod eſt peccatuʒ de iure poſitiuo ꝓ
hibitiuo:poteſt eſſe actus bonus.et tunc eſſet na
tus referri i in vltimum finem.ergo in vltimum fi
nem talis actus eſt referibilis .ſed non in poten=
tia propinqua.nec ad maliciam ſufficit ꝙ in ma=
lum finem referri poſſit.

¶ Contra ſecundam concluſionem et aliquas ſe
quentes ar̄. Multi ſunt illitterati qui non refe=
runt hac relatione generali ſuos actus in deum.
ergo tales non merētur. tenet cōſequentia.talis
relatio per te requiritur ad bonitatem moralem
actus: tanꝙ circunſtantia finis: ergo ad boni=
tatem meritoriam actus. tenet conſequentia.
ſecunda bonitas ſuper priorem aliquid bonitatꝭ
addit .aſſumptum patet de plebeis: qui eccleſi=
as viſitant/orationes dicunt/de deo cogitant di
cētes/ benedicatur dominus:vel aliud ſimile :et
tamen non referunt.

¶ Reſpōdetur .iſti boni plebei explicite vel ī va
lore referūt. et quanto expreſſius tanto meliꝰ et
ſecurius .plebani qui eorum curam habent :de=
bent hoc eis detegere.aliqui eorum quibus hoc
nō ē detectū: īplicite et effectualit̄ oīa ī deū refe=
runt.vt volo ī oībꝰ ꝑere deo .ītēdo in oībus deo
inſeruire/intendo actibꝰ meis habere beatitudi
nem a deo .vel per aliquid ſimile. ¶ Item ha
bent multas relationes particulares : vni vni=
uerſali equiualentes/ vel meliores . debet ho=
mo eniti quantum poteſt actualiter ſuas opatio
nes bonas ī deū referre.bōitas meritoria nil ali=
ud addit ſuꝑ bōitatē moralē niſi acceptationē ad
vitam eternā.quilibet actus bonus moraliter eſt
bonus meritorie in habente gratiam poſt rela=
tionē generalē actuum in deum.

¶ Contra quartam et quintam concluſiones ſic
arguitur. ex hac via lex dei multū auxiliatur. et
pluries homines merebunt̄.et cum multis meri=
tis diſcedent.contra ſcripturā:arcta eſt via dei.

¶ Ad hoc ſuperius reſponſum eſt. ¶ Secundo
arguitur.diligat ſortes deum non habendo iudi=
cium in intellectu relatum illius dilectionis. tūc
ſic.ille actus non eſt bonus moraliter. quia defi=
cit ei ſua regula nec actus malus. ergo eſt actus
neuter:puta nec bonus/nec malus. ergo eſt me
dius per abnegationem. et per conſequēs actus
neuter. ¶ Reſpondetur:talis actus non eſt deli
beratus:quemadmodū ſunt multi alij actus ho
minū.vt fricare barbam:rumpere ſtramē.moue
re zonam ex habitu ⁊ imaginatione. ſed cum iſti
actus non ſunt deliberati:non ſunt humani. ho=
mo eſt homo. Ad hoc ꝙ actus ſuus dicatur hu=
manus per intellectū et rationem.

¶ Tertio arguitur per Gregoriū in quadā ome
lia. ⁊ recitamus in horis ad vſum romanum
in communi apoſtolorum . nam ſunt nonnulli
qui diligunt proximos.ſed propter affectum co=
gnationis carnis:quibus tamen in hac dilectio=
ne ſacra eloquia non contradicunt . ſed aliō eſt
quod ſponte impenditur nature : aliud qō prece
ptis diuerſis ex charitate debetur obedientie.hi
nimirum et proximum diligūt:⁊ tamen illa ſubli
mia dilectionis premia non aſſequuntur . quia
amorē ſuum non ſpiritualiter/ ſed carnaliter im
pediunt. ¶ Quarto arguitur.auctoritate Hiero
nymi in quadā epl'a ad Auguſtinum ſic ſcriben
tis.bonū eſt continētia: malum eſt luxuria. īter
vtrumqʒ indifferēs ambulare digerere alui ſter
cora:capitis naribus purgamenta proijcere:ſpu
ta reumatis iacere. hoc nec malū nec bonum eſt
ſiue enim feceris :ſiue non feceris:nec iuſticiam
habebis.nec īiuſticiam.

¶ Ad tertiū dicitur. eſt ſermo de dilectione na=
turali vel indeliberata. ſecundo intelligendo de
deliberata dico:actus eſt bonus moraliter et me
ritorius in habente gratiam.ſed ſi non referatur
ſpecialiter:non eſt magni meriti.paruum meritū
comparatiue non meritū vocatur. ſicut in euan
gelio dicitur: quaʒ mercedē habebunt illi qui di=
ligunt eos qui ipſos diligunt:cum ethnici hoc fa
ciunt.et tamen redamare amantē deliberate eſt
actus bonus.tertio hec auctoritas mltos aliorū
iuuare nō pot.nec auctoritas in.4.argumēto.qr
ponā hos actus de quibus Hieronymꝰ ⁊ Grego
riꝰ loquūt̄ poſt relationē v̄tualē ad eoꝝ ītētionē

¶ Similiter reſpondetur ad quartū.crebro in=
deliberate et ex habitu incedimꝰ.et reumate ad
cloacam capitis deſcēdente caput purgamus.et
cum hoc hieronymus dicere vult. aliqui ſunt ſta
tim noīata bona.vt cōtinentia.aliqua vero ma=
la.vt luxuria.3.ſunt'q ex ſe et ſua ratione non ha
bent ꝙ ſūt bona vel ſūt mala: ſed pn̄t ꝓpt̄ finē
rōnū bonū bn̄ fieri:⁊ ob malū male fieri. q̇s pōt
ambulare vt trāſeat ad furtū ita ꝙ furtū erit finis
implicitus ambulationis.vel celebrare in eccle=

ſia.et tamen manebit actus idē quo ad ſubſtan=
tiam.dixi ꝓpter finem implicitū. iſti actus ſpe=
cie diſtinguunt̄. volo incedere vt furer. volo in=
cedere vt celebrē in eccl'a. vt pʒ per diſtinctionē
ſpecificā obiectorū.in priori caſu inceſſio ſolū eſt
obiectū actus volēdi.nihil eſt obiectū volūtatis
niſi ꝙ ē actualiter volitū.ſi q̇s deliberate vult al=
uum purgare.ille actus eſt bonus. ⁊ ille finis qui
eſt obiectū eſt in alios fines vlteriores bonos re
ducibilis. vt volo aluum purgare : quatenus ſit
corpus diſpoſitū.volo corpus diſponi: vt prom=
ptius bene agam. ⁊ ſeruiam deo. ¶ Iam pau=
cis epilogabo materiā.nec ad actū moraliter bo
num nec meritoriū bonū requirit̄ relatio actua=
lis in finē vltimū ſufficit vna generalis relatio in
illum finem ſemel in vita. ſi non ponat̄ oppoſita
dummodo actus ſuos actuales referat dummo=
do tenetur.et poteſt hō tripliciter tunc viam eli=
gere:vnomodo requirit̄ aliqua talis relatio in fi
nem vltimū ad hoc ꝙ actꝰ dicatur moraliter bo=
nus.alias eſt malus moraliter. ſed conſequenter
dicendo qui nullā noticiam habet de deo vero:
nullū actū moraliter bonū elicit. Secunda via:
non req̄ritur relatio aliqua generalis in finē vlti
mum ad hoc ꝙ actꝰ dicatur moraliter bonꝰ:ſa=
tis eſt ꝙ referatur in finē creatū. ſed talis actus
non erit meritorie bonus et ſic non datur mediū
inter actū moraliter bonū et moraliter malum.
bene medium inter actū meritorie bonū ⁊ malū.
hanc viam ſecuti ſumus. Tertia via poteſt hic
ponere actū indifferētē. tamen infideles vel he=
retici falſos ponētes fines vltimos: eliciunt ac=
tus qui ſunt peccata.⁊ hoc eſt ī actibꝰ quos ordi=
nant explicite vel implicite in tales fines. et ſic
intelligit Auguſtinus quarto libro cōtra iulianū
capite.15. inquiens de infidelibus qui viſi ſunt
ſingulariter inter ceteros veras habere virtutes.
naturaliter que legis ſunt faciunt:ſcriptū haben
tes in cordibus opus legis hactenus vt alijs nō
facerent quoſt ꝑpeti nollent. In hoc tamen pec=
cantes:ꝙ homines ſine fide non ad eum finē iſta
opera retulerunt:ad quē referre debuerūt. minꝰ
enim fabricius ꝙ̄ Katilina punitur : non quia ille
bonus ſed quia ille magis malus et magis im=
pius ꝙ̄ Katilina fabricius.non veras virtutes ha
bendo ſʒ a veris virtutibꝰ non plurimū deuiādo
intelligendū eſt de actibus quos ad finē indebi=
bitū retulerūt vt ad iouē.martem:romulū:vel hu
iuſmodi.vt patet per verba Auguſtini: multos
actus moraliter bonos habuerūt.⁊ ſi in fine vite
penituit eos ſufficienter malorum actuum prete
ritorum:ſaluati ſunt.

Circa quadrageſimā ſecundā
diſtinctionē primo q̄ritur: an
actus interior ⁊ exterior ſunt
vnū et idē peccatū. ¶ Pro ſo
lutione queſtionis pono con=
cluſiones. ¶ Prima:actꝰ ex=
terior malus: ab interiori ma
lo īperatus: eſt pctm̄ realiter
diſtinctū ab interiori actu. Probatur hec ꝯcluſiō
actus exterior eſt pctm̄.et actus interior eſt pec=
catū.et actus interior nō eſt exterior. ergo pctm̄
qō eſt actus interior diſtinguit̄ ab actu exteriori
qui realiter eſt pctm̄.ꝙ actus exterior nō ſit inte
rior pʒ.īterior īꝑat/⁊ actꝰ exterior ē īperatꝰ. iſta
nō poſſunt ꝯpetere idē actui. Actꝰ interior reali
ter ineſt volūtati:nō autē actus exterior.Diony
ſius ciſtercieñ.tenet ꝙ actus exterior nullo mo=
do eſt pctm̄.ideo ꝙ naturaliter cauſatur ab actu
efficace interiori. Sed ꝓbatio viri nulla eſt.nō
eſt incōueniens ꝙ actus mere naturaliter cauſa=
tus: ſit pctm̄/ eo ꝙ imperatur ab actu libero eo
modo quo peccatum actui exterior cōuenit de=
noīatione extrinſeca ab actu īteriori. Actus ex=
terior īperatus a ſolo actu interiore malo nō eſt
bonus nec indifferēs et eſt humanꝰ: ergo eſt ma
lus. Et pctm̄ nec actus exterior et interior ſunt
vnū pctm̄.qr vel eſſet hoc vnū pctm̄ demonſtrā=
do actū interiorē.Et tūc actus exterior eſſet in=
terior/ vel hoc vnū pctm̄:demonſtrādo actū ex=
teriorē et tūc actus īterior eſſet exterior.nec ſūt
aliquod diſtinctū ab his. nec opus eſt dicere lo=
gice loquēdo vnū pctm̄ ſtat cōfuſe tm̄ ratione co
pulati.de hac cōfuſione Dyoniſius eſt innocens
et dato illo logicali dicto.illa cathegorica equi=
ualet in cōſequēdo vni copulatiue.vt patet in il=
lo ſophiſmate:parhiſius et rome vēditur piper.
ſortes et brunellus ſunt animal.ergo ⁊c.hoc ſtat
iſtos duos actus realiter eſſe duo pctā:licʒ ſit ea
dē imputabilitas:nec valet dicere ſigno vocabu
li/vnū vel duo/cadit ſuꝑ formale termī pctm̄.in
terminis numeralibꝰ hoc nō eſt verū.ſi eadē aīa
numero duas materias informaret. Diceremꝰ
duo aīata ⁊ nō vnū aīatū. nō adducā hic vel infe
rius argumēta Dionyſij ꝯtra hanc concluſionē
qr nō ſunt ponderāda. ¶ Scōa ꝯcluſio:malicia
actus interioris eſt realiter diſtincta a malicia
actꝰ exterioris.hec cōcluſio patet : malicia actꝰ
interioris eſt actus interior: ſicut malicia actus
exterioris eſt realiter actus exterior.ſicut boni=
tas actus bonus eſt actus qui eſt bonus ſed per
precedentem actus interior eſt peccatū et exte=
rior aliud ab interiore diſtinctū. ¶ Tertia cōclu
ſio:faciens actū exteriorē cū interiori plura pec
cata facit ꝙ̄ faciens ſolū interiorē.⁊ ꝑ ꝯſequens
eſt maior pctōr extēſiue.hec cōcluſio ſequitur ex
premiſſis. ¶ Quarta ꝯcluſio :peccans actu inte
riori et exteriori non punitur maiori pena infli=
cta ꝙ̄ ſolo interiori illius exterioris imperatiuo.
loquor de pena inflicta .qō lʒ peccatum eſt pena
idēptice:vt ex ſuperioribus notū euaſit. ſub ali=
js dicitur peccans peccato interiori ⁊ exteriori
non eſt maior peccator intenſiue.

¶ Probatur concluſio.proijciant ſortes ⁊ plato
ex coequali negligētia duos lapides ꝑ feneſtrā
in vicum publicum:in quo multi ſolent incedere
lapis ſortis occidat hominem: et non lapis pla=
tonis.pono omnia paria.hoc dempto ꝙ in vno
occiditur homo:et non in alio.tunc plato tantū

peccat ſicut ſoꝛtes. et tantũ punitur a deo ſicut ſoꝛtes ſi ambo diſcedant in iſtis peccatis. cum tam ſoꝛtes ꝙ plato fecerunt equaliter ꝙ in eis ẽ nec per platonem ſtetit quin hominem occiderit ergo equaliter peccauerunt. Ad ſenſũ ꝯclõis ¶ Cõfirmat hec rõ. dirigãt ſoꝛtes ⁊ plato duas ſagittas ꝯ robertũ et petrũ. occidat ſoꝛtes robertũ ⁊ nõ plato petrũ ꝓptea ſolũ qꝛ petrus armatꝰ erat latenter ſubve[..]e: vel paulus impoſuit vmbonem reſiſtiuum actus ipſius platonis. pone ſemper omnia paria que argumenti robur pꝛemouent. ita ꝙ nulla ſit diſparitas niſi in hoc ꝙ vnus occidat et non alter. tunc ſic. ſoꝛtes et plato equaliter peccant. qȯ pꝛobo tempoꝛe quo ſagitte fuerunt volantes in aere: equaliter peccauerunt nec plus peccat ſoꝛtes tempoꝛe quo ſagitta tangit robertum. quia poſito ꝙ ſoꝛtes ſit moꝛtuus anteꝙ eius ſagitta tangat robertũ. dices hic illa dependet ab vna de futuro an equaliter peccent. ſicut in ſimili in diſtinctione quadrageſima nona quarti diximus de martyꝛio. ꝫ. licet vnus vocet martyꝛ illi de quibus eſt q̃ſtio in quarto equaliter merentur: ergo iſti equaliter demerent. Dices: hic ponit in vtroqȝ actꝰ exterioꝛ ſcilicet ſagittatio ſagitte. lȝ ĩ vno nõ ſeq̃tur euentus ſcilicet moꝛs. modo euentus ſequẽs non auget peccatũ pꝛecedẽs. cõtra. ergo ſi vnus fregiſſet coꝛdã vel archum ſoꝛtis tẽpoꝛe quo caput ſagitte ſuper partẽ archus rarefactã ſoꝛte volente efficaciter occidere: quãtũ erat ex parte eius minus ſoꝛtes peccabit: quod non videtur dicendũ. ¶ Tertio arguitur. actus exterioꝛ naturaliter imperatur ab actu interioꝛi efficaci. vt patet nono Methaphiſice. ergo nõ facit hominẽ magis peccatoꝛẽ ꝙ ſi non poneretur. tenet cõſequentia non alias habitus nõ imputat ad culpã qui naturali ſequela ſequit actũ nec cõtinuatio actus mali eliciti in inſtãti non imputatur tẽpoꝛe naturalis cõtinuatõnis. quãdo volũtas facit qȯ in ſe eſt ad remittendũ vel reſeruandũ actũ illum. ¶ At dicis licet naturaliter imperetur actus exterioꝛ ab interioꝛi: qꝛ homo eſt in culpa ⁊ libere illius ſequele: ei imputabit: ſicut ſtans in ebꝛietate ex culpa pꝛeuia que non ſunt in p[o]teſtate viri.

¶ Contra hoc arguitur: tunc eliciens malũ actũ in inſtanti peccabit infinite. patet in quolibet inſtanti naturalis continuationis peccabit. et licet non tantũ ſicut in pꝛimo inſtanti libere eliciõis: tamẽ in quolibet inſtanti cõtinuationis non libere equaliter peccat cũ alio quocũqȝ inſtanti. ⁊ ꝑ te opȝ dare malitiã vt duo vel vnũ vel dimidiũ in vno inſtanti ⁊ in quolibet tẽpoꝛe ſunt infinita inſtantia: ergo infinite peccat. Inſuꝑ qȯ de ebꝛietate dicis in diſtinctione decima ſeptima quarti impꝛobatur. ¶ Quarto arguitur: ꝑcutiens ſtatuam in tenebꝛis quã credit eſſe robertũ tantum peccat: ſicut hominem ſimiliter ꝑcutiens ⁊ occidens. igitur. ¶ Quinto arguitur. ſi grauius peccet habẽs interioꝛẽ actũ exterioꝛi iunctum ſequitur ꝙ dari poſſet actus exterioꝛis malitia reſpõdens actui exterioꝛi: et ſic dabitur vnus cum actu interioꝛi vt quattuoꝛ iuncto exterioꝛi q̇ equaliter peccabit cum interioꝛi vt quinqȝ: qȯ non videtur concedendũ. ¶ Sexto arguit auctoꝛitate Auguſt. pꝛimo libꝛo de libero arbitrio: capite. 3. dicentis: ſi cui non cõtingat facultas cõcumbendi cum cõiuge aliena. planũ tamen aliquomodo ſit cupere. ⁊ ſi poteſtas detur eeſſe facturum. non minus reus eſt: ꝙ ſi in ipſo facto depꝛehenderet. glo. apparati de penitẽtia diſtĩctiõe ṗma. c. ſi cui. dicit non minus reus eſt revera magis reus eſt ſi opus adhibeatur. exponit non minus reus eſt. nichilominus reus eſt. hec gloſa eſt Aurelianenſis et textũ euertit. qui in ratione fundat. ¶ Contra tres pꝛimas cõcluſiones arguit. nihil eſt actꝰ exterioꝛ. ergo cõcluſiones falſum pꝛeſuponũt. antecedens patet de homicidio exterioꝛi: mẽdacio / ⁊ ſimilibus. querẽdo q̃ res ſunt. ¶ Reſpõdetur negando antecedẽs. aliquis actus exterioꝛ eſt hoĩs membꝛum taliter ſe habẽs vel ipſe homo aliq̃s actꝰ exterioꝛ eſt in intellectu vel in ſenſu vocamꝰ quẽlibet actũ non elicitũ a volũtate actũ exteriorem in ꝓpoſito. Et licet in volũtate ſit ĩtellectio vt patet ex dictis diſtinctione. 16. huius cape mẽtem loquẽtis ſemper intelligẽdo cõmunẽ loquelam cum ratione ⁊ alibi. ¶ Contra quartã cõcluſionem arguit. actꝰ exterioꝛ eſt peccatũ realiter diſtinctũ ab interioꝛi: ergo reſpondet pena realiter diſtincta a pena actus interioꝛis / alioquin ſequitur hec diſiũctiua nulla pena punientur vel eadẽ pena cũ pena actus interioꝛis punient. ṗoꝛ pars huius diſiũctiue eſt ratiõi diſſona. ſi ſcȯam capias vlterius infero ꝙ duo erunt vel tria peccata realiter diſtincta eadẽ pena punita. ¶ Secundo arguit. ſi ergo ſit vna cum pꝛecedentibus ſeq̃tur hec cõcluſio ꝙ vtrũqȝ actũ faciẽs puta interioꝛẽ cum exterioꝛe tenetur plura peccata cõfiteri ꝙ ſolũ actũ habẽs interioꝛẽ. ⁊ ſi ſic homo nõ ſolũ tenet cõfiteri ꝑcuſſionẽ qua ꝑcuſſit aliquẽ iniuſte ſed ẽtvltionẽ ꝑcutiendi ⁊ ita ĩ ſimilibꝰ qȯ tñ homines facere nõ ſolẽt. ¶ Ad pꝛimũ nego ꝯſequentiã eadẽ pena numero punit actus exterioꝛ et interioꝛ a quo imperatur nec inconuenit plura peccata realiter diſtincta puniri eadẽ pena dũ vna culpa ab alia imperatur. ſecus eſt de peccatis impertinẽtibus. ¶ Ad ſcȯm: effectualiter hõ cõfitetur vtrũqȝ homo cõfitetur actũ exterioꝛeȝ qui non eſt malus niſi ꝓ quãto ab actu malo imperat: ſed ſolũ fecit actũ interioꝛẽ ipſum etiã cõfitet. ¶ Tertio arguit: aliquis actꝰ ab alio imperatus malitiã diſtinctaȝ hñs ab actu imperãte ergo quarta cõcluſio cũ ſua ꝓbatione eſt falſa. antecedẽs pȝ de odio dei vl' ꝓximi ĩꝑato ab actu malo imperãte efficaci. foꝛte dicis: licet vnus actus ab alio efficaciter imperetur ab alio eſt meritoꝛius noui ṗmij diſtĩcti ab actu ĩperãte. ſecꝰ eſt de actu exterioꝛi puta de actu alterꝰ potẽtie a volũtate vel de actu pure imperato et nõ elicito et id rationis eſt vnus actus voluntatis puta b. ab a. eſt actus volũtatis et ſecluſo a. actu imperãte b. actꝰ

poteſt ſtare in volũtate et actus erat malus ſua pꝛopꝛia malicia cõtra b. actus Cõtra b. actꝰ mere naturaliter ſeq̃tur ad a. ergo nullomodo eſt liber ĩ ſe ſi libertas ĩ ſua cã ad meritũ ſufficiat actꝰ exterioꝛ dicetur meritoꝛius b. eſſe inheſine non ſufficit ad meritũ: quia ſicut habitus ⁊ paſſiones eſſent meritoꝛij. ſed dicis b. eſt a volũtate immediate nõ autẽ paſſio vel habitus ſed ab actu tãꝙ a ſua cauſa: qȯ patet ſi volũtas immediate ꝯcurrat ad actum imperatum cum volũtas deliberat iam ẽ libera poterit nõ ponere b. actũ. eſto ꝙ a. ſit in volũtate a. inꝙ etiã naturaliter cauſans patet ſuperius ex diſtinctione. 15. licet actus voluntatis cauſetur a noticia et voluntate et vna cauſa naturaliter cauſet adhuc actus eſt liber pꝛopter liberã cauſalitatẽ volũtatis. foꝛte dicis b. actus volũtatis ĩperatꝰ ab actu libero bono eſt bonus tanꝙ actus imperatus nõ tamen eſt meritoriꝰ alterꝰ ṗmij ab actu. a. a q̇ elicit eoȯ mõ de ab actu elicito et imperante malo reſpectu b. actus mali imperati. ¶ Cõtra hoc arguit. ſeq̃tur ꝙ ſi quis velit efficaciter vnũ finẽ puta ſanitatẽ pꝛopter deũ et iudicet in intellectu ſolũ hoc mediuȝ ſcilicet potionẽ hanc amaram eſſe ad ꝯſecutionẽ talis finis neceſſariũ ille non merebit per actum volũtatis latũ in mediũ cum actus volũtatis medij nõ eſt liber. ſi q̇s autẽ efficaciter vult ſanitatẽ tollere vult tollere omne impedimentũ ſue poteſtati ſubiectum et ponere oẽm illud qȯ iudicat ad hoc neceſſariũ ſi illud in ſua facultate ſitũ fuerit et ſicut actꝰ latꝰ in mediũ et finẽ ſimul q̇ eſt vſus et fruitio non addit nouũ ṗmiũ diſtinctũ a ṗmio duobus ſimplicibus actibꝰ a quibꝰ dependet et a q̇bus naturaliter cauſat Rñdetur neceſſe eſt eligere aliud impugnatũ ĩ arguẽdo qȯ cũ apparentia facere potes vel ꝯcedere illata. ⁊ pꝛo nũc cõcedo quãdo a. actus liber in ſe imperat b. actũ qui in ſe naturaliter cauſat licet ſit inheſine in voluntate: talis nõ plus meret quo ad ṗmiũ eſſentiale qꝛ ſi ſolũ a. actus liber eſſet vt ſi deꝰ ꝯcurrat cum volũtate creata ad volẽdũ b. et deus nõ cõcurrat ad b. tunc b. nõ cepit ſed nõ plus merebit vel demerebit volũtas cum ſolo a. quia ſi b. poneret et ita vtrobiqȝ quãdo eſt naturalis ꝓductio: ⁊ cõcedo cõſequẽter ꝙ volitio medij mere naturaliter cauſatur a volitiõe efficaci finis. ⁊ iudico ꝙ hoc ſolum mediũ eſt poſſibile et ſcȯm intentionẽ efficacẽ finis ⁊ iudicij ponet intẽtio actꝰ volẽdi medij ſi paſſũ fuerit diſpoſitũ ad ſuſceptionẽ actꝰ medij qui eſt fruitio ⁊ vſus nõ cauſatur ſufficiẽter naturaliter a volitione medij et a volitione finis: qȯ patet quia tũc ſemꝑ q̃n haberent due dilectiones vna lata in creaturã ſolũ ⁊ alia in deũ ſolum poneretur actꝰ mixtus qui eſt vſus ⁊ fruitio. oppoſito dato dicendum eſſet ꝯſequẽter ſicut in alijs. ¶ Cõtra iſta que dicit volitio finis: diximꝰ. Inſurgis ponẽdo ꝙ ſoꝛtes nõ teneat pꝛo nũc ſubuenire platoni: quia non eſt in extrema neceſſitate nec in magna. de qua diſtinctione. 15. quarti locuti ſumꝰ: nihilominꝰ tamẽ vult efficaciter ſubuenire platoni querit mediũ ad ſubueniendũ platoni medio req̇ſito nõ inuenit aliud niſi hoc ꝙ nõ pȯt ſubuenire platoni niſi tollẽdo alienum. ponat ita eſſe tunc ſic. volitio finis eſt bona iudiciũ intellectꝰ eſt verũ nec imperat ab actu volũtatis malo ergo nihil mali eſt in iudicio. ⁊ tamẽ volitio qua volo capere a ꝓximo alienũ vt platoni ſubueniã eſt mala. patet: eſt furtũ vt ex dictis. 15. diſtinctionis quarti: patet. ergo volitio medij naturaliter imperata. non ſequitur denominationẽ volitionis efficacis ĩeſſe bonitati vl' maliciei. Rñdet: ſuꝑueniẽdo iudicio certo medij de modo ſuccurrẽdi platõi volitio efficax finis ẽ mala ĩpa ẽ libera Et tota malicia in ea inueniẽda eſt oĩs finis naturaliter pꝛocuratiuꝰ medij illicite eſt malus ſic eſt in pꝛopoſito. Licet finis de ſe ſit bonꝰ et iudiciũ verũ: quia finis ille impellit ad mediũ malũ finis ẽ malũ et ſua volitio efficax ẽ mala. exẽplũ mili volo efficaciter habere hoc bñficiũ quo ſuȝ dignus. Iudico ꝙ nõ cõſequar ipſum niſi dando pecuniã collatoꝛi. tũc naturaliter ꝓducitur volitio dando pecuniã ſtãte iudicio et volitione efficaci in fine tota libertas eſt in volitione efficaci ꝙ libere cõtinuo. teneoꝛ ergo illã reſerare eodẽ ꝑcepto: quo teneoꝛ cõmittere ſymoniã. et ſi cõtinue erit mala quia ad malã cõtinuationẽ iſtius volitionis efficacis cũ iudicio ſtante de neceſſitate ſequitur aliud cõtra pꝛeceptũ legis obligatoꝛie. ¶ Quarto arguit. ſunt duo mutuo pugnãtes in bello: ſoꝛtes xpianus ⁊ plato ĩfidelis. habeat cicero velle occidẽdi hoſteȝ fidei: et dirigat ſagittam vt hoſtẽ fidei trucidet et nõ apponat ſic ſcilȝ ꝙ chꝛiſtianũ negligẽter occidat: hoc caſu ſuppoſito. arguitur ſic. actꝰ exterioꝛ occidẽdi eſt malꝰ cui nullus in voluntate reſpondetur. ergo actus exterioꝛ habet aliquod malicie diſtincte ab actu interioꝛi. Simile arguit. fieri poteſt tenẽdo ꝙ ſẽſualitas poſſit hominẽ impellere ad operationẽ malã ſine actu libero voluntatis. ¶ Quinto arguit. ſoꝛtes diſtractꝰ dicit hoꝛas. tũc nõ eſt aliq̃s actus bonus in volũtate: ⁊ tñ bene agit exterius celebꝛãdo qꝛ ſi omitteret peccaret nũc cum dicit et nõ ex induſtria diſtractus ſatiſfaceret ꝑcepto. de dicẽdis hoꝛis ſic ſcȝ ꝙ non omittit. ¶ Sexto arguit. ꝓhibeat deꝰ actũ exterioꝛẽ ſcȝ dationẽ elemoſine dãde: ſoꝛti pꝛecipiat actũ interioꝛẽ ſcȝ velle dandi: iſto caſu ſuppoſito datio illa exterioꝛ eſt peccatũ: qꝛ cõtra pꝛohibitionẽ dei et actus ĩterioꝛ nõ eſt pcm̃: ergo ꝯcluſio falſa. ¶ Ad quartũ rñdetur admittẽdo caſum argumẽti ꝯcedẽdo ꝙ actus exterioꝛ eſt malus cui nullus actꝰ in voluntate mali rñdet. Sed tũc cõtra poſitionẽ que vult dato hoc interioꝛi ſolo in ſoꝛte et ſimili interioꝛi in platone cũ actu exterioꝛi. ita ĩputabiliter peccat ſoꝛtes ſicut plato: nõ tñ negat ſicut nec negare debet quin dari pȯt actus exterioꝛ malꝰ cui nullus in volũtate rñdet. ſed ſatis eſt ꝙ volũtas omittat reipꝛimere illã operationẽ malã ſicut in 17. diſtin. pꝛimi. cõtra magiſtrũ martinũ diximꝰ eodẽ modo ſi operatio exterioꝛ eſſet a ſenſuali=

rate ꝓducta. ¶ Ad quintũ dico ꝙ diſtracte cele-
brans nil meret̃ cũ nullũ actũ volũtatis habeat
ſuũ m dicere exteriꝰa propoſito bono a pricipio
em anãs.eſt horarũ aq̃tatiuum oratio aliqua eſt
ſatiſfactoria aliqua aq̃tatiua:⁊ nõ oportet aliquã
iſtarũ eſſe meritoriã vite eterne. Ex iſto non ha-
bes. ꝙ dr̃e exterius ſit actus bonꝰ in volũtate re
ſpondet. ¶ Ad ſeptimũ dicit̃ caſus nõ eſt rõna-
bilis.ratio eſt ſi precipiat̃ actus interior efficax
celebrãdi.precipit̃ antecedẽs ad celebradũ.ſi nõ
ſit impedimentũ aliunde: ergo irrationabile eẽt
preceptũ quo quis obligaret̃ ad antecedẽs.⁊ op
poſitũ cõſequẽtis nõ ꝓſequar vlterius hanc que
ſtionẽ.qr eã ſerioſius in primã diſtinctionẽ primi
proſequutꝰ ſuum.nũc autẽ tetigi aliqua in quorũ
ſolutionibꝰ alibi erã breuis ẽt argumẽta aliq̃d ap
parẽtie habẽt in re difficili nõ primo venit mate
riam varijs in locijs tractare dũmodo differẽter
et vtiliter tractet̃ vidimꝰ quonã pacto homo nõ
habebit plus beatitudinis ꝓ actu interiori et ex
teriori reſpõdẽti illi q̃ꝙ pro interiori ſolo ſumpta
paritate actus voluntatis vtrobiqʒ.et hoc extra
ſacramẽta que bonitatẽ habẽt rõne operis ope-
rati quia ſine actu interiori hoc in ſacramẽtis lo
cum habet:patet quãdo baptiſatur paruulus vel
cõfirmatur vel ordines capit licet gaudium acci-
dentale ſequat̃ vel maior pena in hoc mũdo pro
interiori et exteriori mentis:vel maior accelera
tio ad gloriã vt per indulgẽtias et aliorũ preces
dicimus actũ exteriorẽ eſſe peccatũ denoĩatiõe
extrinſeca quãdo a peccato ĩteriore emanat qua
re aliq̃ mirari nõ bñt ſi vterqʒ actꝰ prohibeat̃ cũ
vterqʒ ẽ pctm̃ ⁊ apõ aliq̃s putabat̃ ꝙ actꝰ ĩterior
nõ erat pctm̃ ꝑ vnũ p̃ceptũ tã actꝰ ĩterior q̃ꝙ exte
rior ꝓhibet̃.ſʒ ne aliq̃ credãt in ſolo actu exterio
ri eſt pctm̃ tam actus interior q̃ꝙ exterior prohibẽ
tur fornicatio ⁊ furtũ actus prohibẽtur precepto
ſexto et ſeptimo actus interior.9. et. 10. prece-
pto prohibent̃.ſic actus exterior eſt meritũ quan
do ab actu interiori meritorio procedit. Querit̃
ſcdo an ſit pctm̃ in cogitatione. et arguitur ꝙ nõ
nichil eſt pctm̃ niſi voluntariũ cogitatio non eſt
volũtaria ĩmo effectiue cõcurrit ad actũ merito-
riũ ex dictis diſtinc. 25. ſi mente tenes.vel ſcdm̃
alios noticiã p̃ſupponit et nichil ꝓducit illud qd̃
eſt preſuppoſitũ.forte dicis volũtas nõ producit
noticiã que eſt cauſa eius ſed vnã aliã noticiã vel
vult cõtinuare noticiã p̃ſentẽ. Contra hoc argui
tur:ſit hec noticia a. nihil eſt volitũ niſi cognitũ
decimo de trinitate capite primo .et ſit a.ſecũdo
noticia non eſt cognita nõ eſt ſeipſa nec oportet
ꝙ ſit cognita aliqua alia noticia. Rñdetur ad que
ſtionẽ per cõcluſionẽ vnicã que eſt hec: in cogita
tione põt eſſe pctm̃ quod eſt in noticia ſenſitiua
vel intellectiua ita ꝙ illa trãſitiua ꝯſtructio loco
vnius intrãſitiue capiatur. patet per dictũ hiero
nimi ꝙ magiſter in lr̃a allegat.propterea in con-
feſſione generali dicimus: in cogitatione / locu-
tione / delectatione. p̃terea aliqua cogitatio eſt
ꝑiculoſa quã volũtas reſcĩdere tenet̃: ergo ẽ pec
catũ. Inſuꝑ:prouerbioꝝ. 24. cogitatio ſtulti pec
catũ eſt. Cõcluſione probata reſtat ſoluere argu
mentũ cõtra eũ in capite queſtionis factũ quod
probare intẽdebat ꝙ noticia nõ poteſt eſſe voli-
ta. ad quod dico req̃ritur primo noticia in intel
lectu añq̃ꝙ volũtas aliq̃d velit. Scdo dico volũtas
põt velle a.noticiã exiſtentẽ in intellectu ſi a.no-
ticia ſit diſtĩcte cognita ꝑ b. noticiã reflexã et ſic
ſtat eſſe pctm̃ in cogitatione et vnã cogitationẽ
eſſe formaliter volitã:licet nõ quelibet ſit forma
liter volita vt patet de b.noticia reflexa cuiꝰ nõ
habetur noticia et ſic reuocaretur in dubiũ an
poſſit eſſe volita abſqʒ hoc quod ſit in parte co-
gnita. Circa hoc eſt varius modus dicẽdi inuti-
tilis. vnus modus dicẽdi eſt gregorij ariminẽſis
libro.ij.diſtin.xj.dicẽtis ꝙ hoc põt libere vti ſpẽ
et eodẽ modo diceret de actu ſine actu elicito vo
lũtatis.cõtra : tũc volũtas fertur in incognitũ cõ
tra auguſtinũ.x.de trini.ſed dices volitio nõ fer-
tur in aliquod obiectũ ſine actu eius elicito:patʒ
de intellectu et alijs ſenſibꝰ.ergo ſi voluntas fer
tur in ſpecie hoc erit per velle vel nolle: et ſic ſpe
cies erit volita et nõ cognita ⁊ reddit difficultas
argumenti. Secũdo:auguſtinus loquitur de vo-
luntate dicens ꝙ non feratur in incognitũ. Ter-
tio:aperit̃ michi via dicẽdi vtrobiqʒ volũtas fer
tur in a. obiectũ ſine actu aliquo et tñ a.nõ eſt co
gnitũ imo ad viã nũq̃ꝙ eſſet ponẽdus actꝰ elicitꝰ
qr non ponit̃ niſi ad hoc voluntas feratur in ſuũ
obiectũ et alias potẽtias moueat Inſuper:ſi vo
luntas ĩperet potẽtijs ſine actu elicito et aliquo
nouo ſemꝑ imperaret cum ſemꝑ eſt volũtas ⁊ ni
hil aliõ req̃ritur per te:igitur. ꝓpterea dr̃ ꝙ volũ
tas fertur in incognitũ quãdo obiectũ eſt habitꝰ
probatio ex Ariſtotele et Auguſtino ⁊ rõne dicit
Ariſtoteles ſcdo de aĩa cõmẽto. 60. intelligimꝰ
cũ volumꝰ ſcilicet quorũ noticiã habitualẽ habe-
mus.et p̃mo ethi.⁊.3.de aĩa dicit:hitꝰ eſt quo q̇s
poteſt vti cũ voluerit.et Auguſtinꝰ decimo quin
to de trinita.cap.26.dicit:volũtas copulat intel
ligentiã. ꝓbabili rõne arguit̃ ſic:⁊ fundat̃ iam in
dicta auctoritate philoſophi in ſcdo de aĩa. a.ſor
tes habet multas noticias inequal'r productas ĩ
ſpecie ⁊ in gradu interdũ exit in actũ vniꝰ noticie
et non alterius ⁊ nõ ſemꝑ noticie ꝑfectiorũ ſed in
terdũ remiſſorũ et nulla eſt cauſa niſi cõcurſus vo
lũtatis:igit̃. Sed dicis:occurrit aliqd̃ obiectũ cu
ius noticia dat aditũ ad vnã noticiã actualẽ intel
lectus et non ad aliã et per conſequẽs illa habet̃
et nõ alia:vt in diſtinctõne.45. q̃ſtione.6.quarti
diximus ꝯtra hoc nõ totaliter extinguit difficul-
tatẽ volo ita eſſe ſicut dicis in ſolutione q̃ro vel
per imperiũ volũtatis intellectus põt exire in ac
tualẽ noticiã vnius obiecti cogniti habitualiter
et nõ alteriꝰ ſi regreſſus ad vnã noticiã nõ habea
tur vel nõ videt̃ ſcdʒ cõtra id qd̃ in nobis experi-
mur et cõtra auc̃tes adductas. Secunda ratio eſt
hec:intellectꝰ ĩterdũ format noticiã reflexã a.no

ticie directe q̃ habetur de argumẽtatione.et noti
cia directa et intellectus nõ ſunt cauſe ſufficiẽtes
producere noticiã reflexã. probatio:ſũt cauſe na
turales: ergo ſi eſſent ſufficiẽtes quãdocũqʒ ha-
betur noticia directa in intellectu haberetur vna
reflexa b.et rurſus b.eſt agens naturale obiecti-
ue ad productionẽ noticie de ipſo b. et intellectꝰ
eſt agens naturale:ergo haberetur noticia refle-
xa et ſic tot quot intellectus capere põt cõtra ex
periẽtiã:tũc ſic.interdũ in nobis eſt noticia refle
xa interdũ vero nõ:ergo cauſe ſufficiẽtes ꝓduce-
re noticiã reflexam ſunt pure naturales:ſed q̃li-
bet cã in nobis eſt naturalis niſi voluntas:ergo
req̃rit̃ cõcurſus volũtatis ad ꝓductionẽ noticie
reflexe. ¶ Tertio arguit̃. intellectus nõ ſemper
quãdo habet noticias ſimplices rerũ cõformat
cõplexionẽ:ergo ſimplices noticie rerũ in intelle
ctu nõ ſufficiũt ꝓducere cõplexum. qr ſi eẽnt cãe
ſufficientes ſemꝑ noticiã cõplexã ꝓpoſitionalẽ
producerẽt cõtra experientiã. Itẽ:nõ citius ꝓdu
cerẽt ꝯplexionẽ affirmatiuã q̃ negatiuã: ergo re
quirit̃ cõcurſus volũtatis vltra noticias ſimpli-
ces rerũ ad formãdã cõplexionẽ affirmatiuã vel
negatiuam.et eodẽ modo de diſcurſu ꝓbare poſ-
ſum. intellectus interdũ ſillogiſat / interdũ vero
non.ergo cauſe ſufficiẽtes q̃ habẽt cõcurſum pro
ducere nõ ſunt naturales:ergo requiritur concur
ſus cauſe libere ſcilicet voluntatis.eodẽ modo in
tellectus intelligit ſe / interdũ vero non.ergo re-
quiritur concurſus voluntatis ad intelligẽtiã ip-
ſius intellectus: ſic nullam fugam video vtilem
diceret̃ vno modo ꝓuenit ex parte influentie ce-
leſtis vel dei vel alicuius alterius noticie preuie
ſingularis: que interdum producitur / interdum
non ꝓducitur. Et propterea non ſemꝑ habetur
noticia reflexa dũ directa hẽt̃:nec ꝯplexio affir-
matiua vel negatiua nõ habet̃ noticia ſingularis
nec diſcurſus dũ habetur noticia cõplexa propo
ſitionalis. teneo ergo in aliquibꝰ voluntas ferat̃
in incognitũ vt pote qñ obiectũ eſt noticia actua
lis vel habitualis:et forte idẽ eſt potẽtie inferio-
ris in hoĩe:licet põt dici volũtas imperat intelle
ctui habenti noticiã directã q̃tenꝰ ſe reflectat ſuꝑ
illam directã vult volũtas intellectũ intelligere:
ĩmo poteſt velle noticiã nondũ exiſtentẽ et impe
rare potẽtie pro illa habenda vt de noticia refle
xa ꝯplexiõe diſcurſu noticia vniuerſali de aſcẽſu
fidei. ſummatim volo dicere voluntas poteſt im
ꝑare potẽtijs vt in ſuas oꝑationes exeãt intel
lectuʒ vt intelligat viſum vt videat mediãte actu
elicito volũtatis cadẽte in potentiã de qua hʒ no
ticiã actualẽ:vel forte illa nõ req̃ritur.ita ꝙ volũ
tas poteſt velle nõ exiſtẽs cui noticia potiſſimũ
vniuerſali illius non exiſtẽtis.patet de aſſenſu fi-
dei quẽ motiuũ et pia affectio cãnt ex dictis in
prologo primi.tũc ſic:ille aſſenſus fidei acquiſite
ꝓducitur ab actu volũtatis et a motiuo. ſed illũ
aſſenſum fidei p̃cedit pia affectio:qr eſt cauſa eiꝰ
ergo volũtas aliquid diſtincte vult qd̃ non eſt.de
quo intellectus nõ habet noticiã diſtinctã nõ in-
tuitiuã qr illa nõ habetur obiecto nõ exiſtẽte ſal-
tẽ naturaliter et diſtincta abſtractiua preſuppo-
nit intuitiuã. Contra iſta arguit̃. ex dictis habet̃
ꝙ volũtas fert̃ in incognitũ cõtra auc̃tatẽ Augu
ſtini.et ꝓbatur dictũ auc̃tatis. iudiciũ nõ habet̃
ſine noticia app̃hẽſiua rei cuiꝰ eſt iudiciũ. ſed tm̃
volitio depẽdet a noticia.ergo nõ põt haberi ſi-
ne noticia. Preterea :noticia eſt cauſa volitiõis
ex.27.diſtinct. ergo precedit volitionẽ.habitua
lis noticia nõ ſufficit qr tunc dormiẽs poſſet vel-
le amplius. Si teneat̃ ꝙ volũtas feratur in inco
gnitũ qr eſt actus intellectus:eodẽ modo dicimꝰ
reſpectu ceteroꝝ obiectorũ ad extra . et ſic pro
miſcue volũtas fertur in incognitũ quodcũqʒ ob
iectũ fuerit. Ad primũ dicitur ꝙ voluntas nichil
vult niſi cognoſcat. poteſt tñ velle aliquid qd̃ nõ
eſt cognitũ potiſſimũ diſtincte cõceditur ꝙ iudi-
ciũ cõplexũ non ſit ſine noticia app̃henſiua incõ
plexorũ et magis ab illa depẽdet q̃ꝙ volitio a.ob
iecti a noticia diſtincta illius. ¶ Ad ſecundum
concedo ꝙ noticia eſt cauſa volitiõis. ſʒ aliquã
volitionẽ poteſt volũtas producere cum noticia
cõi obiecti voliti ⁊ ꝙ noticia habitualis diſtincta
talis obiecti potiſſimũ ſi fuerit noticia cõis in in
tellectu rep̃ſentãs obiectũ. ¶ Ad tertiũ nõ habe
tur ꝙ voluntas feratur in incognitũ adhuc obie-
ctũ eſt habitualiter cognitũ vel cõfuſe. Scdo di-
co:nõ eſt idẽ de potẽtijs hoĩs et eius qualitatibꝰ
⁊ alijs obiectis ad extra. Et ratio eſt adducta de
noticia reflexa cõi noticia ꝯparatiua noticia diſ-
curſiua de noticia cõplexa ꝓportionabiliter af-
firmatiue vel negatiue. Sĩliter de generatione
aſſenſus fidei que nõ eſt in rerum natura ad cu-
ius generationẽ cõcurrit volũtas. ſecus eſt reſpe
ctu obiectorũ nõ inherentiũ alicui potẽtie hoĩs.
Licet cõiter etiã in iſtis ponit̃ noticia et tũc faci
lius mouet̃ volũtas exire in ſuũ actũ: diſcrimen
eſt a poſteriori a parte rei volũtas imperat alijs
potẽtijs exire in ſuas oꝑationes.vt dicit Augu.
2.de libero arbitrio.cap.36.dicẽs ceteris virtu-
tibus et potẽtijs ꝑ liberã voluntatẽ vtimur etiã
ipã libera volũtate per eã ipſam vti nos poſſumꝰ
vt quodã modo ſeipſa vtat̃ volũtas que vtitur ce
teris.ſed nõ poteſt ĩperare ſine actu elicito ſuper
potẽtias et qualitates inexiſtẽtes et poſſibiles.⁊
ſtat ꝙ ĩperet qñ intellectꝰ non cognoſcit vel ſal-
tẽ nõ taliter cognoſcit: ſed habitual'r vel confuſe
⁊ illud adhuc poteſt eſſe duobus modis.vno mo
do ꝙ volũtas imperet intellectui potẽtie viſiue
ad videndũ: et nullã efficientiã habeat reſpectu
illiꝰ noticie actualis vel viſionis vt quẽadmodũ
auriga cogat equũ trahere põdus non ꝙ auriga
aliquid de põdere trahat: ſed applicat agẽs ſue
actioni naturali. Alio modo ꝙ applicet agẽs ad
agendũ et cũ hoc coagat ĩmediate.exẽplũ ad aſ-
ſenſum fidei pia affectio ꝯcurrit ĩmediate ⁊ ẽt in-
tellectus talis fides genita eſt alterius ſpeciei ab
opinione producta a ſolo intellectu ⁊ motiuo. Si
militer voluntas poteſt ĩperare intellectui vt aſ-
ſentiat cũ motiuo dato ꝙ ad illũ aſſenſum volun

tas nō imediate cōcurrat et ſtante iperio intellectus neceſſitat aſſentire ſi deꝰ cōcurrat. et iſte aſſenſus forte eſt alterius ſpeciei ab aſſenſu cauſato a volūtate ⁊ intellectu ſimul. ſꝫ de hoc ampliꝰ in generatione fidei dicere propono ꝙ ferat appetitus naturalis in obiectū ſine preuiā noticia non debet eſſe difficultas: ſicut eſuriēs equus in auenā et ſitiens in aquā. ⁊ ratio eſt: appetitus naturalis nullū actū elicitū ponit in ipſo appetitu et ꝑ conſequēs nullā noticiā in ſenſu requirit vel in itellectu in hoīe. Ex iſtis in pte patere pt quō volūtas poteſt diuertere intellectū a ꝯſideratione vniꝰ obiecti et cōuertere ad aliud. vno modo imperādo intellectui vt ſe cōuertat ad a. obiectū paſſionē chriſti derelinquēdo malā cogitationē et intellectus nō poteſt contraire. Scdō pōt volūtas iperare intellectui ſpeculari a. obiectū nō curādo ſi ſpeculetur b. vel nō. ⁊ cū hoc voluntas volet a. obiectū cū intellectu et oēs potētias apprehēſiuas a. obiecti in ipm a. ꝯuertet. ⁊ qn̄ intellectꝰ ⁊ cetere potētie ſunt inuerſe in idē obiectū faciūt intellectū ceſſare ab actu crica aliud obiectū qn̄ plures potentie ſunt in actibus ſuis quelibet potētia minorē habet actiuitatē. et ratio eſt cū oēs potentie radicētur in eadē eſſentia anime Scdō arguitur: cogitatio pctī ē meritoria: ergo nō eſt pctm̄: antecedēs patet de illo qui cogitat de ſuo pctō vt ipm deteſtetur. et in ꝯfeſſione recitet. ſimiliter de cōcionatore qui de pctō cogitat vt ordinate populū informet et ita de ſcriptore. Similiter cogitatio pctī nobis neſciētibus venit in mente per aditum aliarū noticiarū preuiarū viā monſtrantiū nō eſt in poteſtate noſtra qn̄ viſis tangamur potiſſimū in actibus intellectus Rn̄detur: aliqua cogitatio eſt laudabilis et velle in illa cogitatione inſiſtere eſt meritoriū et intellectio meritū tanꝙ actus iperatus. et patet ꝑ argumentū quod aliquos caſus affert licitos. Aliqua cogitatio ē īfructuoſa et pctm̄: et potiſſimū circa materiā illā in qua homo facile ſuccūbit qō traſit in conſenſum. lubricus nō debet cogitare de muliere pulchra nec ſuperbus vel inuidus circa materiā in qua facile cadere ſolet. ex preteritis poteſt quilibet in ſeipſo cognoſcere an talis cogitatio eſt ei periculoſa. forti cogitatio eſt admittenda que a debili eſt reſcindenda.

Quia ī iſta quadrageſima ſecūda diſtinctione: capite ſexto Magiſter ponit vnā diuiſicnē peccatorū: Quero tertio circa illō: an ſit aliqua pura omiſſio: hoc eſt q̄rere an aliqs peccet nullū actū volūtatis habēdo: placet aliquibus dicere ꝙ nullus omittit vel peccat nullū actū voluntatis habēdo ſemper habet nolle impletiuū p̄cepti vl' velle facere aliquod incōpoſſibile illi precepto.

¶ Sed contra hoc arguit. ſigno ſortē oīs culpe expertē: ⁊ pono materiā p̄cepti affirmatiui ī hac hora vel in eius medietate: puta dilectiōe dei vl' honore parentū vel de extrahēdo boue vel equo ſui ꝓximi de puteo: volo ꝙ pro toto illo tēpore ſortes nullū actū eliceat nō ſuffragādo extrahere bouē de puteo: nō pono ꝙ habeat nolle ſcilicet ꝙ nollit extrahere. ſed caſus ponit ꝙ neqꝫ velit neqꝫ nolit: cū volūtas eſt libera poteſt ꝓ breui mora quēlibet actū volūtatis ſpōtaneū remouere. Dicere ꝙ habet interp̄tatiue actū poſitiuū eſt ponere purā omiſſionē et ſolū verbaliter diffugere. ¶ Scdō arguitur ad idē: ponendo ꝙ qs habeat iudiciū rationis: hoc eſt cōſcientiā ꝙ aliquis actus volūtatis eſt eliciendus et nullū eliceat: talis peccat cū ſue conſciētie dictāte ꝙ tenet ſub pena peccati mortalis actū elicere (ſicut ſupponimus) contrauenit. Sed dices de neceſſitate habet velle vel nolle ī ſenſu ꝯpoſito ſed nō ī ſenſu diuiſo. ¶ Cōtra hoc arguitur: quēlibet actū volūtatis ſecludere poteſt volūtas: ergo pōt ſe facere ſine actu. Forte dicis: quolibet actu volūtatis volūtas poteſt carere: et quolibet actu voluntatis ſine poteſt volūtas eſſe: ſed volūtas nō poteſt eſſe ſine actu volūtatis: in vna eſt determinatio accepta vnica acceptiōe cū ſuo determinabili ſub qua nō licebat aſcēdere copulatiue: dato ꝙ diſtribuat: ſed potius diſiunctim: ſecus eſt autē in alia vbi determinatio nō accipit vnica acceptiōe cū ſuo determinabili: ⁊ ſic ex vna ꝓpoſitiōe vel aſcēdente ad illā nō ꝯcluditur alia. ¶ Sed ꝯtra hoc arguit: q2 tunc nihil intereſſet inter agēs naturale et agēs a propoſito: quod eſt falſum vt ptꝫ ſecundo Phyſicorū et cōtra omnē ſcholā. Et cōſequentia patet: quia ſicut ignis nō poteſt nō cauſare calorē ī paſſū applicatū et nō īpeditū: ſic volūtas de neceſſitate cāt vnū actū ⁊ ſꝑ cābit actū potiſſimū in vigilia: qō eſt ꝯtra experientiā ⁊ omnem philoſophiam. Forte dicet ꝓteruus: ignis paſſo applicato nō poteſt nō cauſare hunc calorem quē nunc cauſat: ſecus eſt de volūtate. actuꝫ quē poteſt nūc cauſare poteſt nō cauſare: vel actum quē nunc nō cauſat poteſt cauſare. Et ſic ſaluatur ꝙ volūtas per iſtos actus meret: ⁊ eſt libera reſpectu iſtiꝰ vel illiꝰ. ⁊ reſpectu cuiuſlꝫ ē libera et tamē non poteſt carere actu. Cōtra hoc ſic argumētor. probo ꝙ hoc mihi det aditū ad principale cū ſortes debet extrahere equū vicini ſui de cauerna: pono ꝙ nō habeat iſtū actū nolo extrahere equum habēdo alios actus circa materias impertinētes ⁊ nō extrahat equum. Iſto caſu vltra omnē actū poſitiuū dat vna pura omiſſio qō p̄tendimus. ¶ Ulterius ſeq̄tur ꝙ habēdo hoc diſiunctū in volūtate volo vel nolo nō merebor: cū de neceſſitate habeo velle vel nolle: ⁊ actus meritorius debebit eſſe liber. Iſta ratio non valet. mox dicerēt nō ē neceſſe habere iſtos actꝰ quia licet velle vel nolle volūtas ſemꝑ habet extra ſomnū: tamen nō oportet ꝙ velit nolle vel velle. Secūdo diceret ꝙ eſto ꝙ haberet illud diſiunctū de neceſſitate: hoc eſt vnā partē vel aliā: tamen per vtrāqꝫ illarū meret. et ſic per totū ratione partiū. Tertio dicit. licet neceſſe ſit habere diſiunctū in aliquo gradu: tamē voluntas ſua ſponte elicit actum in hoc gradu vel in illo. licet iſta ratio non concludat prior tn̄ propoſitum ſufficienter oſtendere videtur. ¶ Tertio arguit ſic bene ſequitur: ſortes tenetur cōteri de a/ mortali hodie et nō conteritur. ergo peccat. ſꝫ quicquid ſtat cum an̄te ſtat cū ꝯn̄te: omittere culpabiliter ſtat cū an̄te: ergo ſtat cū ꝯn̄te: ⁊ iſtud intelligo in vigilante ⁊ hn̄te vſum rōnis: etiam aduertente. Iſtud argumentū ⁊ primū ad hoc deducūt ſic. Propterea dubium nullū debet eſſe quin det aliqua pura omiſſio ad culpam imputabilis nulluꝫ actum habendo pro tēpore ⁊ loco quo hō tenet habere. ⁊ miror qūo Halenſis ⁊ Adam vvodhā nr̄ vicinus illā partē tueri ſatagebāt: viſo ꝙ clariore erāt ingenio: alijs doctorellis danda ē venia in talibus delirijs. ¶ Contra iſtam cōcluſionem multiplici argumento inſtabimꝰ: vt veritas amplius pateſiat. Et p̄mum argumentum erit venando entitatem omiſſionis: talis eſt modꝰ theologi in philoſophia educati potiſſimum apud recentiores. Et ſic argumentor nichil eſt peccatum omiſſionis. ergo nulla eſt pura omiſſio: ꝯn̄a iſta ē clara viſo ꝙ priuationes more aliorum renuo et capio nihil contra ens vel entia. hoc illud diſiūctum infinitando vnica infinitatione. an̄s pꝫ querendo de iſta omiſſione: vel iſte homo omittens vel anima: ⁊ ſic erit homo ratione partis vel aliquid aliud: nullū aliud dari pōt: nec ꝙ homo ſit omiſſio patet ſic: ex hoc ſequuntur he concluſiones. ¶ Prima: pctm̄ omiſſionis habet vxorem ⁊ liberos. ¶ Secūda: peccatum omiſſionis cōtrahit matrimoniuꝫ cū peccato omiſſionis.

¶ Tertia propoſitio. peccatū omiſſionis ſcribit vel ſtudet tēpore quo audiēda eſt res diuīa. Due p̄ie propoſitiones clarant ex dictis.

¶ Rn̄detur. ꝙ pctm̄ omiſſionis ē hō omittēs: ſꝫ hoc complexum peccatum omiſſionis nō ſupponit abſolute ꝓ homine: ſed connotat ꝙ omittat facere quod tenetur: ⁊ tunc hō eſt peccatum omiſſionis. Ex iſto pꝫ. ꝙ ꝓpoſitiones illate ſunt veritati conſone quas concedo. ¶ Quarta ꝓpoſitio pctm̄ omiſſiōis erit ī celo: pꝫ. q2 hic hō erit ī celo hic hō ē vel erit pctm̄ omiſſiōis. g̊ peccatū omiſſionis erit ī celo. Cū hac ſtāt iſte due propoſitiones: nihil erit peccatuꝫ omiſſionis in celo / nullū peccatū cōmiſſionis ꝓprie capiendo terminū ꝓ actu illicito. hoc dico ꝓpter mēbra iperata ab actu interiore. ¶ Quinta ꝓpoſitio pꝫ: quia anteꝙ quis erit in celo auferetur illa omiſſio. Non dico ꝙ hec cōmiſſio auferetur quia nō eſt ꝯn̄s ad aliaꝫ ob variaꝫ appellationē. ¶ Alia ꝓpoſitio: datis duobꝰ: ſcꝫ magno ⁊ paruo equaliter culpabiliter omittentibus omiſſio maioris eſt res maior: ſed nō eſt maior omiſſio: ſꝫ equalis omiſſio. ¶ Alia ꝓpoſitio. Stat dare duas omiſſiōes equalis magnitudinis: ⁊ tamē erūt īequales omiſſiōes. hoc eſt ſtat ꝙ vnꝰ grauiꝰ omittatꝙ alter Nec hec ꝯn̄a eſt vlla ſortes ē maior omiſſio ꝙ Plato. ergo eſt res maior: nā arguit ab inferiori ad ſupiꝰ reſpectu totiꝰ extremi: ⁊ variat appellatio. ¶ Scdō arguitur. ſortes nō pōt habere actū q̄tecūqꝫ intētionis nec q̄tecūqꝫ remiſſionis. g̊ voluntas nō eſt libera in ꝓductione ſuorum actuū. ergo ꝓbatio erat nulla. ¶ Tertio arguitur. ſequitur ꝙ ambulans pōt ſimpliciter voluntatē ſuſpendere ab actu: ⁊ tn̄ cōtinuo ambulabit. ꝯn̄s eſt falſum. ¶ Ad ſecundum conceditur: capacitas actiua ſua ē finita et terminatur in maximo actu quē pōt habere licꝫ potentia portatiua fortis ī minimū pōdꝰ qō non poteſt portare terminet: ſecꝰ ē de de iſto actu animā informāte ꝙ aliud extremū neget actꝰ eſſe remiſſiſſimꝰ. ¶ Ad tertium argumētū cōceditur: ꝙ hō frequēter incedit nō habēdo actū volūtatis ꝑ ipetū cātū ī mēbris q̊ ſōm mouet ſm loquentes in philoſophia. ⁊ hoc poteſt eſſe ex imaginatione: ſed non diu incedet hō ſine actu volūtatis: nec diu ſine illo manemꝰ vigilātes.

¶ Quarto arguit. ſi eſſet aliqua pura omiſſio ſequeretur ꝙ aliquis peccaret ꝓ tēpore q̄ ē impoſſibile ei implere preceptū. ꝯn̄s ē falſum. Ad ipoſſibile nēo obligatur. ff. de re. iu. l. Impoſſibiliū. ⁊ ff. de ver. ob. l. Si ſtipuler. ꝯn̄a pꝫ ponēdo ꝙ aliquis dormiat ea hora qua ſurgendū ē ad matutinas: puta ſortes religioſus tunc talis omittit nō ſurgēdo ad horas ¶ Forte dicis: tenebat poſuiſſe ſollicitudinē anteꝙ iuit dormitū: ⁊ ſic hora debita ſurrexiſſet ¶ Cōtra. illa ſollicitudīe data poterat dormire: vt patet de clerico qui amiſit beneficiuꝫ ob galli ſilentiū cuius ante femur leſerat ⁊ licet hec fictio fuerit tn̄ hoc quod pretendimus per eam eſt verum. ¶ Rn̄detur. ꝯn̄a ē nulla ponens ſe ad dormiendum de nocte etiam religioſus vel quicunqꝫ alter dormiens tēpore matutinarum non omittit culpabiliter. Probatio: quādo iuit dormitum dedit operam rei licite: ſcꝫ ſomno in quo eius ratio ligatur. ergo tunc nō peccat: q2 poterat ex laſſitudine itineris: ex comeſtione papaueris: ⁊ multarum aliarum herbarum: vel ex ſplendidiori cena ſolito diutius dormire

¶ Secunda propoſitio. Si quis dementiam vl' ebrietatem ſine culpa incurrit illo tempore non culpabiliter omittit: pꝫ. quia tunc non eſt capax rationis: nec īcapacitatē ex culpa ſua incurrebat

¶ Tertia ꝓpoſitio. Si quis huiuſmodi impedimenta ex culpa prima puta temulentiam vl' ſomnuꝫ incurrebat. illo tempore non omittit. Hec cōcluſio probata eſt in. 17. diſtinctione quarti de ebrietate. ergo a fortiori ita erit de īpedimento per ſomnum: vel ſi per obliuionem contingat: ſi quis fecit vnum actum malum per quem erat veriſimile ꝙ debeat omittere: grauius peccat via commiſſionis: vt exceſſiue bibendo: vel inutiliter protrahendo noctem ꝑ ocioſas fabulas: ſed tempore quo dormit vel non cogitat: non imputabiliter omittit: tunc omittit cum actualiter: cōſiderat de precepto: ⁊ omnem actum voluntatis ſecludit.

¶ Ultima propoſitio. Si quis omittit opus qō tenetur facere ꝓ tēpore quo ē ī actuali ratiōe: pu

ta extra huiuſcemodi impedimenta talia culpabiliter omittit. ¶ Ad hanc ꝓpoſitionẽ dirigunt probationes concluſionis principalis. ¶ Sed cõtra primã concluſionem arguitur ſic. Scholaſticos non excitatos hora regens ꝑcutit: nẽo debet puniri ſine culpa ergo iſte iuuẽis peccauit nõ veniendo ad lectionem hora quinta. Huic rñdet aliquis punitur ſine culpa ſed non ſine cauſa pena tẽporali. pꝫ. de religioſis q̃ puniũt ob labefactiões ſtatutorum: ⁊ tñ huiuſcemodi tranſgreſſiones non ſunt culpe: ſic regens non percutit iſtũ ſine cauſa: vt ſolicitius in poſterum cũ excitatore colloquatur de eo excitando. Forte non petebat aditus illi. ¶ Secundo non conſtat regenti de inocentia huius ſi crederet ei ĩ ſua cauſa in eo nũꝙ̃ reperietur error. ¶ Tertio quando eſt bonus ſtudens eſt iſta apparentia de eius ĩnocentia nõ eſt percuciendus: immo vbi interdũ dormitat cum humanitate eſt venia donandus: qui nimis emũgit elicit ſanguinẽ. ¶ Quinto arguitur ſic. Ex iſta cõcluſione ſequitur: ꝙ de communi lege aliquis meretur in infinitũ premiũ extẽſiue. ↄñs eſt falſum. ergo ⁊ añs. Falſitas cõſequẽtis relinquitur nota. ⁊ ꝓbo cõſequentiam: qꝛ eadem via aliquis pure omittendo põt mereri: quia deꝰ nõ eſt pronior ad cõdẽnandũ ꝙ̃ ad miſerendũ: quod ſi cõcedas. ergo in quolibet tempore ꝙ̃tũcũqꝫ ꝑuo ⁊ dormiendo merebitur / quod non eſt admittendum. ¶ Forte dicis ꝙ nõ ſemꝑ merebit: ſed quando eſt in preſentia obiecti ad exeundũ in actũ malũ ⁊ nullũ actũ elicit: vt puta ſortes venit in domum in qua reperit aurum qđ furto auferre poteſt nõ tamen furatur: nec habet nolle furari: quia per illud nolle mereretur: nec de hoc contẽdimus: ſed nullũ actum habendo merebitur.

¶ Sed cõtra. iſto dato vigilando ſemꝑ mereberis ſine aliquo actu voluntatis quod non eſt concedendũ: qđ ſic patet: ſemꝑ in preſentia tui habetis materiã furti: rapine: luxurie: ⁊ aliorũ preceptorum negatiuorũ: ⁊ ſaltem talis materia ſemꝑ erit preſens obiectiue: ſic homo merebitur non occidendo ſeipm̃ nullum actum voluntatis habendo: quia ipſemet hõ eſt materia homicidij.

¶ Forte dicis: qñ obiectũ mltũ allicit: nullũ actum habendo homo meretur. ¶ Cõtra. boni libri pulchre veſtes: mulieres: ⁊ multa alia alliciũt ⁊ ſic non euitatur concluſio quã ĩducimꝰ. Hic põt homo dicere duobꝰ modis ꝙ hõ poteſt mereri ꝑ puram omiſſionem: ſed illa omiſſio non erit ſine actu bono / qui illam omiſſionem imperat. hoc ẽ qui facit hominem omittere malum: vt ſic volo ſeruare precepta dei in preſentia ſcutorum repertorum non eliciendo nolle: ſed ꝙ hec volitio qua volo ſeruare precepta dei imperat omiſſionem de furto: ⁊ ſic mereor ⁊ per omiſſionẽ: ⁊ per actum poſitiuum voluntatis: ⁊ ſic non ſequitur ꝙ quis merebitur premium infinitum: quia nõ erãt iſte omiſſiones meritorie ſine bonis actibus que imperant eas: ⁊ qꝛ tales poſitiui actus non ſunt ĩfiniti: nec infinite erunt omiſſiones meritorie.

¶ Sed contra hoc arguitur. Si volitio de ſeruãdis ꝑceptis dei vł dilectio dei ĩperat iſtã omiſſionẽ meritoriã: vel hoc erit naturaliter cauſa inferens vel ſponte. Si primũ: videtur ꝙ non debet eſſe meritum diſtinctũ ab illo actu poſitiuo. Si ſecũdũ: qꝛ ille actus poſitiuus poteſt inferre illã omiſſionem: ſic ſemper habebitur illatũ. ¶ Secundo arguitur. cõtra vtrunqꝫ membrũ querẽdo abs te: quis bonus actus infert illã omiſſionẽ: vł aliquis ſic: ⁊ aliquis non: ⁊ ꝓbo ꝙ hoc nõ potes dicere: quia ſi vnus actus poſitiuus bonus ⁊ meritorius inferat omiſſionẽ meritoriam propter apprehenſionẽ materie precepti negatiui: ⁊ cum illa materia vbiuis locorum reperiatur: ſemꝑ habebitur omiſſio meritoria. ¶ Forte dicis: quando homo habet iudicium completum ꝙ nõ ẽ furandum: nullum actum habendo hõ merebitur. Et ex illo iterum nõ ſequitur / ꝙ quis merebitur ĩfinitum premium ĩtenſiue: quia nõ habebit infinita dictamina cõpleta de non furando. ¶ Contra. nõ ſtamus an ſequatur illatum ſcimus vtrunqꝫ iſtorum dicẽdo. nõ ſequitur: ſed videamus an rationabiliter loquaris: ſemper homo ꝑ te merebitur quando habebit tale iudicium completum de nõ furando. ergo ſimiliter quando habebit notitiam ſimplicem materie precepti negatiui: ⁊ ſic ſemper merebitur. ↄſequẽtia patꝫ: qꝛ noticia ſimplex ſufficit ad demeritũ: vt ĩ ſexta diſtictiõe huius dictum eſt: ⁊ ſi hoc nõ ſufficiat ad meritũ deus erit pronior ad cõdẽnãdum ꝙ̃ ad miſerẽdum quod pro ĩconuẽiẽti ĩter arguẽdum reputabatur. ¶ Preterea. ſi iudicium completum de nõ furando ſufficiat ad meritum: iudicium completum de furãdo ſufficiet ad meritum ſine actu volũtatis. ergo per iudiciũ erroneum ſine actu voluntatis cõtinuo q̇s merebit. ¶ Amplius: ad quodcũqꝫ peccatum ſufficit iudicium ad idẽ peccatum ſufficit notitia apprehenſiua ſimplex. ergo habebitur ꝙ quelibet noticia dei vel creature erit meritum: immo ⁊ etiam demeritum: quia idẽ erit obiectũ precepti affirmatiui ⁊ negatiui Plato erit obiectum dilectionis dei: propter deum ⁊ obiectum precepti negatiui de homicidio: igitur. licet q̇s ꝑ tergiuerſatiões de omiſſiõe meritoriam inuenire poteſt: nec poteſt rationabilior modus ꝙ̃ de iſtis imaginationibus tactis quarum nulla in preſentiarum mihi plene ſatiſfacit.

¶ Propterea nego ↄſequẽtiã principalis argumenti ꝙ quis merebitur infinitum premium intenſiue nemo meretur ſine actu poſitiuo: plura requiruntur ad bene agere ꝙ̃ ad male agere: ſolũ vnomodo quis eſt bonus multis modiſqꝫ nephãdus: ſcđo Ethicoꝝ. Et qñ dicis: deus eſt pronior ad miſerendum ꝙ̃ ad damnandũ Diſtinguo vel ꝙ magis puniat actum malum ꝙ̃ puniat actum bonum: ⁊ hoc nego: vel ꝙ aliqua pura omiſſio ĩputatur ad demeritũ: ⁊ nulla ad meritũ ⁊ ſic conceditur. ¶ Sꝫ ↄtra iſtud arguit ſic: quia ex illo nullũ diſcrimẽ eſſet ĩter precepta affirmatiua ⁊ negatiua: qđ ſic oñditur: quia ſicut hõ non meretur ſine actu precepti affirmatiui. eodẽmõ ſine actu precepti negatiui nõ merebit. Preterea: ſi quis det alicui habituato peccare ĩ penitẽtia ꝙ nõ vlteriꝰ iuret: talis non iurans adimplet penitentiã et eſt in gratia vt ſupponitur. ergo nullũ actũ habendo merebitur. ¶ Ampliꝰ ſi Achã in occulto reperiẽs pallium coccinium: ⁊ regulã aureã oẽm actũ ſecluſiſſet ĩuẽtũ reliquẽs meritꝰ fuiſſet: Pari forma: ſi Joſeph cũ reliquit palliũ vxori Phutifaris oẽm actũ ſecluſiſſet meritꝰ fuiſſet ¶ Ad primũ iſtorum nego ↄñam: et in hoc nõ eſt diſcrepãtia inter precepta affirmatiua ⁊ negatiua. ꝙ quis adimpletionem preceptorum affirmatiuoꝝ debet habere preceptum negatiuum: ⁊ negatiua adimplet nullum actum habendo quo ad mereri: Sed in iſto eſt diſcrimen. negatiua precepta ſemper obligãt: ⁊ pro ſemper: ſic ſcilꝫ ꝙ homo debet taliter ſe habere qualiter per precepta negatiua denotatur tota ſua vita: patet exẽplariter ĩ vno. Nõ furtũ facies. Illud preceptum prohibꝫ furtũ hoc eſt precipit non furari: ⁊ homo debet taliter ſe habere in quolibet tempore ꝙ non furetur Precepta affirmatiua ſemper obligant: ſed non pro ſemper: hoc eſt homo non tenetur ſic ſe habere pro quolibꝫ tẽpore qualiter per precepta affirmatiua denotatur: ⁊ patet. in vno de cultu dei homo non tenetur pro quolibet tempore ſe conformare illi actui: ⁊ hoc ampliꝰ patet de precepto affirmatiuo de honore impẽdẽdo parentibus Jam a viginti annis preteritis honorẽ nõ ĩpendi matri. nec me ĩ hoc trãſgreſſorẽ reputo ꝓpter loci intercapedinem. ¶ Sed contra iſtud arguit Homo non tranſgreditur precepta negatiua cũ taliter ſe habꝫ qualiter per illa denotatur: ſed nũꝙ̃ vnũ actũ eliciendo taliter ſe habet: ergo ad ĩpletionem preceptorum negatiuorũ nunꝙ̃ tenetur actum elicere. ⁊ tñ in multis preceptis affirmatiuis actum tenetur elicere: ergo citius ꝓ ſemper precepta affirmatiua obligant ꝙ̃ negatiua cuius oppoſitum clamat omnis ſchola. ¶ Rñſio Si hõ debeat mereri per precepta negatiua. oꝫ habere aliquem actum poſitiuum: vt in preſẽtia pecunie nolo furari / non volo capere alienum inuito domino. ¶ Secũda ꝓpoſitio. Nõ video ꝙ vir eſt tranſgreſſor precepti negatiui nullum actum habendo: quod patet in vno: eadem eſt rõ ĩ omnibus in preſentia pecunie vel ego teneor habere nolle furari vel non velle. ⁊ hoc vel erit ſemper dum pecunia fuerit preſens vel materia precepti negatiui: ⁊ hoc non. modo eſt falſum. ſed noſtras vires exuperat ſi interdum aſſigno tempꝰ ⁊ hoc facile poteſt impugnari. Ex iſto ſequitur ꝙ preceptorum negatiuorum labefactio ab actibus poſitiuis ortũ habet.

¶ Secundo patet. ꝙ interdum implentur ꝑ propoſitionem negatiuam meritorie dum tamen eſt actus poſitiuus: vt nõ volo furari. ¶ Tertio patet. Licet plerunqꝫ tranſgreſſiones preceptorũ affirmatiuorum per omiſſiones fiant tamen etiã pretermittuntur interdum per actus poſitiuos Prior pars eſt nota. ⁊ ſecunda pꝫ. de illo qui facit irreuerentiam ↄtracundo parenti ꝓ tẽpore quo deberet reuerentiam exhibere ſi fuerit preceptũ mitum: vt vnum cole deũ qđ ẽ ꝓpoſitio exponibilis excluſiua: ꝓportionabiliter de illa dicatur ratione partis affirmatiue ⁊ negatiue. ¶ Ad ſecundum argumentum conceditur ꝙ illa penitentia eſt rationabilis: ſed ad mereri requiritur habere actum poſitiuum: ad non tranſgredi ſufficit omittere habitum peierandi. ¶ Ad tertium ſolutio patet ex dictis. ¶ Sexto argumentor probando ꝙ pure omittens diligere deum ꝓ tẽpore quo tenetur eum diligere nullomõ peccat: ⁊ ſi ſic concluſio quã oppugnamꝰ ẽ nulla. Aſſumptum ſic ꝓbat: qꝛ ex illo ſequit hec concluſio. ꝙ aliquod eſt peccatum nullius determinate malicie: ⁊ ex illo ſequitur vna alia ꝙ deus neſciret illũ punire ſecundũ legem eius poſitã cum nulla ſit ſignanda culpe grauitas. Hee due concluſiões ab omni veritate aliene ſunt. ergo ⁊ concluſio q̃ antecedit ad eas / ↄña tñ detegit ſic: ſortes in nullo gradu dilectionis tenetur diligere deum. g̃ omittens deum diligere non peccat: pꝫ cõſequentia: ſcđm ꝓportionẽ actꝰ quã hõ tenet elicere creſcit omiſſionis grauitas quod ſic lucide pꝫ. Si deus precipiat ſorti diligere eum vt quattuor: platoni vt duo: Ciceroni vt vnum: ⁊ ita in alijs infinitis geometrice decreſcendo ĩ actu: ⁊ omittant oẽs iſti: ſortes plus peccat ꝙ̃ plato: quia ad plus obligatur ⁊ maiori actui ad quẽ tenebatur obuiat: erat quia ſi ſint duo / duos actus omittentes maiorẽ actum omittens plus peccat ꝙ̃ minorẽ: ⁊ per idem Plato plus peccat ꝙ̃ Cicero: ⁊ ſic in abyſſũ ita ꝙ ↄcedere oportebit in infinitum paruum eſt aliquod peccatũ ĩ hac multitudine: ſed addatur hec propoſitio in qua eſt color argumẽti Joãnes qui nunc tenetur diligere deum omittens minus ꝙ̃ quicunqꝫ iſtorum peccat: pꝫ: quocunqꝫ illorum dato omiſſio illius eſt metienda ſecundum actũ dilectionis quã tenetur habere. Sed Joannes nunc ſecundum legem ad nullum actum tenetur igitur nõ valꝫ dicere: quilibet tenetur diligere ex toto corde: ⁊ ex tota mente: quia hoc non debet intelligi gradualiter: quia tunc nemo ſciret quando impleret preceptum de dilectione dei ⁊ pauciſſimi implerẽt: ſed illud ĩtelligit appreciatiue. Inſuper. dato caſu (qui poſſibilis ẽ) oportet reſpondere ad formam argumẽti. Dicis: datur minimũ naturale actꝰ qđ põt per ſe ſtare quem actũ homo elicit in inſtanti: ⁊ ſecundum menſuram illius actus metienda ẽ grauitas illius omiſſiõis ¶ Contra hoc arguit. Eſto ꝙ volũtas poteſt actum aliquem elicere in ĩſtanti. põt tamen actũ elicere pure ſucceſſiue: ⁊ dato ꝙ teneatur minimũ naturale ĩ corporalibꝰ non conſtat ꝙ illud debet defẽdi ĩ actibꝰ aĩe: ⁊ vt argumẽto locũ des. Supponatur oppoſitũ quod ẽ rationabiliꝰ hoc adieci qꝛ difficilimũ ẽ reuocare ſic reſpõdẽtẽ a ſua poſitiõe. ¶ Rñdetur cõcedẽdo iſtas propoſitiones ¶ Pria eſt. Ad nullũ gradũ dilectiõis homo te

netur.patet quocunqꝫ dato ille eſt alicuius inten
tionis:ſed ad tantam intentionem hō nō tenetur
immo medietas illius ſufficit:⁊ ſi illā medietatē
dederis eam in binas partes ſecabo:⁊ reedifica-
bo argumentum. ¶ Secunda propoſitio. Neceſ
ſe eſt ſi ſoꝛtes debet implere preceptum de dilec-
tione dei ꝙ eliciat vnuꝫ gradum dilectionis :ita
ꝙ neceſſe cadat in totam cōditionalē:pꝫ. alioq̄n
non poteſt adimplere preceptum de dilectione
dei. ¶ Tertia propoſitio. Quemcunqꝫ gradum
dilectionis elicit adimplet preceptū dei de dile-
ctione:patet.talis eſt alternatiue vel diſiunctiue
obligatus :modo in talibus ſufficit cuiuſcūqꝫ par
tis adimpletio. ¶ Secūdo poteſt dici ꝙ quemli
bet gradū dilectionis ſoꝛtes debet deo pro īplē-
do illo precepto ſed ſufficit quēcūqꝫ gradum da-
re pro ſatiſfactione eiuſdem ſicut ſolet declarari
in illo ſophiſmate: debeo tibi equū.ꝙ oēꝫ equuꝫ
debeam:et quencunqꝫ equum dando ſatiſfactio
ſtipulationi de equo :ſed hoc nō ſatiſfacit argu-
mento theologice ꝙ nulla determinat pena pu-
re omiſſioni reſpondeat.Et ad illud:deus impu
tat illam omiſſionem ad aliquam culpam.ꝓ qua
certum gradum pene imputat quem ipſe nouit.
Et ſic licet ad nullum gradum dilectionis oblige
mur:tamen eſt pena alicuius determīati gradus
ei reſpondens.De hoc argumento in.46.diſtin-
ctione quarti loquuti ſumus:⁊ per illum modum
ſoluitur talis obiectio vbi vni eſſet preceptum di
ligere deum quatuoꝛ gradibꝰ:alteri diligere deū
quatuoꝛ gradibus: ⁊ vltra: ⁊ ambo omittant cui
dicit ꝙ ſecūdꝰ grauius delinquit q̄ꝫ primus: et lꝫ
ad nullum determinatum gradū vltra iſte tenet
diligere deū:tn̄ eſt vnꝰ determinatꝰ gradꝰ pene
ad quem deus illam omiſſionem de acceptat que
nos fugit:ſicut de multoꝛum peccatoꝛum penis
quo ad gradum contingit. ¶ Septimo arguitur
ſic. Pono duos .ſoꝛtem et Platonem deuinctos
diligere deum in a/hoꝛa :omittat ſoꝛtes et odiat
Plato:tūc ſic :ſi ſoꝛtes peccat pure omittēdo ſeq̄
tur ꝙ peccatū platonis erit infinite magnū ī ma
licia cui rn̄det infinita pena intenſiue.hoc ꝯn̄s li-
quet eſſe falſum:ergo an̄s eſt falſum.ꝓbo ꝯſeq̄n-
tiam.quelibet pars proportionalis peccati pla-
tonis eſt peioꝛ tota omiſſione ſoꝛtis.Infinite ſūt
partes proportionales cathegoꝛeumatice nō cōi
cantes in odio platonis.ergo habet infinitas ꝑ-
tes quarum quelibet erat ita mala vel peioꝛ omiſ
ſione ſoꝛtis:ꝙ quelibet erat ita mala patet ſic.q̄a
vltra omiſſionem includit actum poſitiuum
¶ Reſpondetur negando ꝙ illud odium erit infi
nite malicie:et nego iſtas propoſitiōes:quelibet
pars ꝓpoꝛtionalis illius eſt peioꝛ hac omiſſio-
ne ſecludendo omiſſionē inuolutā ī cōmiſſione.
¶ Octauo arguit ꝓbando ꝙ adhuc ſequatur ꝙ
aliquis peccaret infinitis peccatis alia via:⁊ hoc
ſic. Precipiat ſuperioꝛ inferioꝛi cōfiteri quodlibꝫ
pctm̄ vl' reuelare q̄libꝫ pctm̄ q̄ō ē facturꝰ cras an̄
hoꝛā duodecimā cōmittat ſoꝛtes duo pctā moꝛ-
talia gr̄a exempli duo periuria q̄ n̄ ꝯfitet:nec re-
uelat in tēpoꝛe precepto:tunc ſic :talis peccat īfi
nitis peccatis in duobus periurijs:⁊ ī vna omiſ-
ſione qua omittit:⁊ ſic ſunt tria peccata que non
reuelat:dicatur illa omiſſio a.Similit erit omiſ-
ſio illius omiſſionis cum illā nō cōfitetur dicatur
b/et ſic erit circuitus in infinitū ī omiſſionibus:
⁊ per conſequens infinite peccabit:quod erat ꝓ-
bandū. ¶ Reſpondetur negando ꝙ iſte infinitis
peccatis peccet:ſolū erit in tribꝰ peccatis ex hy
potheſi:ſcilicet in duabus ꝯmiſſionibꝰ /et ī vna
omiſſione.Et ad neruum argumēti ꝙ erat vna
omiſſio illius omiſſionis ⁊ vna ſecunde ⁊ vna q̄r-
te ⁊ ſic ſine ſtatu.Reſpondet ꝙ illa peccata omiſ-
ſionis que tu imagiaris ī illa omiſſiōe pr̄ia natu-
ralē concathenatione habēt ad primā omiſſio-
nem imaginatā:dico imaginatā:quia ſolū ē vna
omiſſio. ¶ Nono arguit ſic Ponēdo caſum ꝙ de
us precipiat ſoꝛti diligere eū ꝑ hāc hoꝛā totā.et
omittat:iā ſunt infinite omiſſiones nō cōmunicā
tes. Patet : in qualibet parte proportionali
huius hoꝛe ſoꝛtes deuincitur diligere deū ſub pe
na noui peccati:quia ſi dixiſſet ī pr̄ia parte ꝓpoꝛ
tionali non diligendo ī ſecunda peccaret omittē
do. Similiter:ſi Plato diligeret in duabꝰ primis
partibus non diligēdo ī reliquis omitteret culpa
biliter:⁊ in qualibet parte ꝓpoꝛtionali quilibet
iſtoꝝ pōt elicere nouā dilectionē dei. hoc eſt pōt
inchoare nouā cū ſubito pōt.ponātur infiniti ho
mines vel angeli quibus deus cunctis / et ſingu-
lis p̄cipit diligere eū ꝑ vnā milleſimā partē vniꝰ
hoꝛe vel q̄ꝫtūlibet paruum tempus.preceptio nō
eſt preter rationē / ⁊ adimplebilis a quolibet iſto
rum:et rationatio eſt equa de puſillo ⁊ grādi:gr̄a
exempli vt amur rudioꝛi minerua:ſcꝫ integra ho
ra:iam quilibet iſtoꝛum omittit demonſtrando
iſtos infinitos plus a/primis q̄ꝫ b:pōatur ꝙ a.di-
lexit in pr̄ia parte partitione geometrica:⁊ b/in
duabus:et ſic ſeriatim ꝑ noīa elemētoꝝ plus b/
omittit q̄ꝫ c:quia c/diligit in tribus primis parti
bus diuiſionis noſtre:⁊ c.plꝰ omittit q̄ꝫ d/⁊ cum
ſint infiniti. infinite paruum peccatū dat in hac
multitudīe.hoc ē ī infinitū parua eſt aliqua omiſ
ſio in hac multitudine a/peccatū ē maximū: ſed
ponatur ꝙ ſoꝛtes penitus in nulla parte diligat:
iam ſoꝛtis delictum eſt infinite magnum.
¶ Rn̄detur.caſus nō ē poſſibilis de lege:quia ve
niendo ad partes proportionales minutas non
pōt actum reſecare ad nutū:opere preciū ē ſuum
actū durare vltra parteꝫ illā:ſed data imaginati
one ꝙ deus crearet creaturas que actuꝫ reſecare
poſſunt:vel non libere ſaltem continuare.hoc eſt
continuationem ſpontaneam ad nutum abo-
lere:eſto ꝙ in infinitum parua eſſet aliqua huius
omiſſio.non ſequitur ꝙ ſit aliqua infinite magna
ſicut in ſimili in infinitum parua eſt aliqua pars
ꝓmontoꝛij bernici:⁊ totū promontoꝛium ē fini
tum. ¶ Foꝛte dicis:tūc habes ꝙ aliqua omiſſio
in illa multitudīe ē infinite parua/quod tibi ſuffi
cit:qꝛ nō videtur quomōdo illa eſt punibilis.etiā
eſt impoſſibile:⁊ ad impoſſibile ſequit quodlibꝫ:

ergo habes ꝙ eſt aliqua omiſſio infinite magna
¶ Reſpondetur.Imitaris conditiones canis la
nij/qui relicto coꝛpoꝛe bouis in obiectū fruſtulū
irruit.quia nondū conceſſum habes aliquam o-
miſſionem eſſe infinite ꝑuaꝫ :immo quelibet iſta
rum omiſſionum eſt finite magna.⁊ quelibet iſta
rum eſt finite parua/paruum ⁊ magnum ſolum re
latiue opponuntur hic a/omiſſio harum imma-
niſſima eſt finita: ſic ſi ſoꝛtes nullatenus diligit ī
illo tēpoꝛe finite omittit ad nodū argumēti. Ne
go ꝙ ſint infinite omiſſiones equales:quando in
qualibꝫ parte eſſe noua omiſſio nō ſequit ꝙ tota
erit immenſe magna:qꝛ omiſſio ī minoꝛe tempo
re ē minoꝛ:ac ſi acciperes b/pedale ipſuꝫ diuidē
do in partes proportionales proportione dupla
vel tripla continuo addēdo a pedali vnam partē
nunq̄ꝫ aggregatum erit tripedale qualibet hoꝛa
futura:addendo vnam poꝛtionem nullo die futu
ro totuꝫ erit bipedale.omiſſio in minoꝛe tempo
re erit minoꝛ.Sꝫ pone ꝙ deus dicat īputabo ſe
cundam omiſſionem parem in culpa cū prima ſi
omittat.⁊ tertiaꝫ equaleꝫ cuꝫ ſecūda.Rn̄deo.nō
inconuenit de potentia dei abſoluta ꝙ quis infi-
nitis omiſſiōibus delinquat. ¶ Sed dicis pona
mus ꝙ deus precipiat ſoꝛti diligere eum in tota
iſta hoꝛa:ita ꝙ ī qualibet parte propoꝛtiōali ho-
re reputabitur peccatoꝛ:cui reſpondet vnus dies
pene in inferno preceptuꝫ eſt rationabile ſoꝛtes
poteſt iſtud implere. cum per totam hoꝛam po-
teſt deum diligere: vel capiatur minus tempus
iam talis infinite peccat.Rn̄deo:incaſſum labo-
ras.deus ſi voluerit poteſt precipe aliq̄d ſoꝛti q̄ō
ſoꝛtes poteſt tranſgredi: ⁊ reputabitur ad infini-
ta peccata ſi voluerit:ſed non eſt ita nunc de lege
quod poteſt ſic declarari pōt precipere ſoꝛti dili-
gere eum in qualibet parte proportionali hoꝛe:
ſub pena equali ſoꝛtes poteſt iſtud preceptuꝫ im
plere:quia poteſt deum per totam hoꝛā vel ho-
rulam diligere:nec requiritur ꝙ diſticte minutas
partes tempoꝛis ſoꝛtes cognoſcat (prout aliqui
rati ſunt)ad hoc ꝙ peccet.patet de doꝛmiendo in
inſula Sardos ſolum protegere laboꝛo ꝙ nul-
li de lege īfligit īfinita pēa gradualiter vel ī acer
bitate ¶ Decio arguitur :in qualibet commiſſio
ne eſt omiſſio.ergo non eſt dāda omiſſio de qua
loquuti ſumus.an̄s pꝫ:⁊ capio actū furti/quem
ſoꝛtes habet.Et ſic argumentoꝛ ſoꝛtes tenet nō
habere iſtum actū furti quē habet:ergo omittit
¶ Undecimo arguitur. Supponendo ꝙ ſoꝛtes
nunc primo peccet moꝛtaliter qui prius erat in
gratia. Tūc ſi ſoꝛtes tenetur ſeruare ſuam grati-
am quam habet.ergo peccat omittendo gratiaꝫ
⁊ ſic quicunqꝫ peccat primo moꝛtaliter peccato
commiſſiōis ⁊ omiſſionis ſimul peccabit.
¶ Ad decimum negatur an̄s: ⁊ ad probationeꝫ
conceditur ꝙ tenetur illum actum non habere:et
propterea bene concluditur ex illo ꝙ peccat: ſcꝫ
peccato cōmiſſionis.omiſſio eſt q̄n̄ tenetur habe
re actū quē nō habet. ¶ Ad vndecimū admitto
caſū:⁊ diſtiguo ꝯn̄s ꝙ peccet omittēdo gratiā:vl'
exponēdo illam de gerūdio ꝑ dū.⁊ ſic cōceditur
quia tūc peccat moꝛtaliter quādo omittit gratiā:
eodē modo ſi exponatur per ſi. Si exponatur ꝑ
quia: ſic nego. ſoꝛtes nō tenet ſeruare gratiā ſub
pena alterius peccati diſtincti a pctō per q̄ō gra-
tiā amittit. ¶ Duodecimo arguitur.probando ꝙ
aliquis omittit faciēdo actū precepti tēpoꝛe quo
eſt preceptū.pono caſum ꝙ ſoꝛtes nō poteſt dice
re hoꝛas ſuas in minoꝛi tēpoꝛe q̄ꝫ in vna hoꝛa: et
ꝙ teneat dicere an̄ meridiē: et inchoet dicere ho
ras media hoꝛa poſt vndecimā. Tūc ſi ſoꝛtes fa-
cit actū precepti tēpoꝛe quo eſt preceptū: tamen
omittit.ergo propoſitū.Deductio patet ex hypo
theſibus in argumētatione poſitis. Diſtinguo ꝙ
faciat actū precepti tēpoꝛe debito vel ſi loquaris
de parte actus et ſic cōcedo:modo in particiūda
illa parte non delinquit ſi loquaris de toto actu
cathegoꝛeumatice:nego ꝙ illum faciat tēpoꝛe q̄
eſt preceptum Suppono ꝙ nō habeat legitimū
impedimentum tempoꝛis proꝛogandi: quia ſtat
dare cauſam in qua non tenetur dicere hoꝛas vl
lo pacto:dato ꝙ ſit in ſacris:vt puta lāguet:⁊ gra
ui moꝛbo laboꝛat quē loqui tedet.iſte non tenet
dicere hoꝛas neqꝫ ſupplere per aliū:vt de ieiūio
in ſimili caſu contingit.poteſt eſſe cauſa non ex-
cuſans ꝓ tota die:ſed ad differendum habet con
cionē facere in clero vel aliquid quod ſuo officio
incumbit/quod requirit totum hominem ante
meridieꝫ. nolumus tunc dicere ꝙ differre hoꝛas
ad hoꝛam pomeridianam peccatum ſit vllum:ſꝫ
hic animaduerſione nō indignū eſt retento caſu
argumenti/qui per maioꝛē partem tēpoꝛis omit
tit plus peccat ceteris paribus :qui hoꝛas omni
no omittit ante meridiē:plus peccat q̄ꝫ ille q̄ di-
cit per mediam hoꝛā:⁊ plus peccat q̄ omittit per
tres q̄rtas vltīe hoꝛe:q̄ꝫ ille q̄ omittit ꝑ duas ter
tias talis hoꝛe potes tales nexus ꝯiūgere ꝙ vnꝰ
dicat vnū verbū illa vltima hoꝛa:vt Dn̄e:aliꝰ di
cat duo verba Domine labia. tertius tria verba
Dn̄e labia mea.⁊ ſic per oꝛdinē quouſqꝫ hoꝛe cō
plete dicant ab vno q̄rendo de ꝓpoꝛtione pecca
toꝛum ab iſtis cōmiſſoꝝ:ſꝫ huiuiuſcemodi ītrica
turas nunc tibi extricari relinquimꝰ. A talibus
quiſquillijs aliūde ſatis retrahimur. ¶ Duodeci
mo arguit ſic:oē peccatū ē volūtariū:pura omiſ
ſio non eſt voluntaria.ergo pura omiſſio non eſt
pctm̄.ꝯn̄a tenet ī quarto ſcōe.Et minoꝛ patet: vo
luntas non habet velle quo vult omittere :quia
tunc nō eſſet pura omiſſio. ¶ Rn̄detur ad hoc ar
gumentum negando minoꝛem: qꝛ voluntas ſua
ſponte deſerit opus precepti quod poteſt tūc im
plere voluntas dicitur libere omittere
¶ Dubitatur vtrum pura ignoꝛantia ſit peccatū
¶ Rn̄det ꝙ nō:ſꝫ hō crebꝛo per ignoꝛātiā incur-
rit peccatum .īdoctus tranſiens ad oꝛdines pec
cat:quia nō habet ſciētiā quā tenet habere in ta-
li dignitate. Similiter peccat capiendo ꝓuinciaꝫ
ſuis hn̄eris īparē:vt puta magnā curā aīaꝝ:nec
ex iſto ꝯn̄s eſt ꝙ homo non poteſt euadere pec-
catuꝫ:curā aīarum habens pōt officiū relinque-

sit illa ignoran
tia q̄ an̄ ordinū
ſuſceptōq nō erat
pect.m post ſuſcep
tos eſt pect.m

re:ineruditus ſacerdos nõ poteſt a tergo oꝛdies
derelinquere / q̃ oſſibꝰ immobiliter adherẽt:pe
niteat tamen puta de capiendis oꝛdinibus ꝑ quẽ
actũ peccabat:⁊ non ꝑ ſolã ĩerud itionẽ:⁊tũc nõ
erit in peccato.ſuppoſito ꝙ operam ĩpꝛobã na=
uet ꝓa cquirenda doctrĩa ſuo ſtatui accõmoda.

QUia ſolet eſſe difficultas de re
atu peccati:⁊ magiſter vmbꝛa
tice in littera tangit: ſic multi
alij. Aliqui relationem ratio=
nis ipſuꝫ ponẽtes Aliqui alio
mõ calliginoſo ꝓcedunt :quo
circa ad illius queſiti ĩtelligen
tiam hunc titulum queſtionis
queraꝫ. Quid remanet in peccatoꝛe tranſeunte
actuꝫ peccati a quo dicatur peccatoꝛ. In pꝛimis
aliquas concluſiones pꝛemittam quibus explica
tis patebit illa partitio de peccatoꝛ reatu pecca
ti.de reatu culpe / reatu pene. ¶ Pꝛima conclu=
ſio eſt hec Poſtꝙ ſoꝛtes actualiter peccat:nec ſu=
um peccatum deteſtatur:ſed nõ amplius cogitat
ſed doꝛmit ſoꝛtes eſt peccatoꝛ:ſed in nullo pecca
to actuali eſt.pꝛima pars eſt ſuppoſitio ad cõclu
ſionem. Pꝛioꝛ ergo pars concluſionis:ꝙ eſt actu
aliter peccatum demonſtrãdo eum doꝛmientem
veruꝫ eſt dicere Iſte ẽ actualiť pctõꝛ pꝫ:ſi .ſic de=
cederet damnaretur perpetuo ⁊ nullus damnať
niſi peccatoꝛ. ¶ Secunda pars patet:licet nõ ꝓ
pꝛie homo ſit in peccato:vt patet per modos eſ=
ſendi in quos Artiſte numerãt. Inſunt pars toti
ſpecies genus:⁊ caloꝛ igni. Rex in regno:res ĩ fi
ne locoqꝫ locatũ Nec per modos quos gramma
tici ponunt dicentes.in valet ad:pꝛopter ſub.in ĩ
ter vim gerit:⁊ per in contra motum loca tempo
ra pꝛiuat ⁊ auget:ſed dicimꝰ hominẽꝫ eſſe in pec
cato denoĩatiue capiẽdo eſſe in:ſecundo ĩtentio=
naliter vel homo eſt in peccato: id eſt peccatoꝛ ſi
cut ſoꝛtes eſt in debito.i. debitoꝛ. ¶ Tunc pꝛoba
tur ſecunda pars Soꝛtes nullũ actum habet in
ſomno.ergo nullum peccatum actuale habet:er=
go non eſt in actuali peccato. ꝯña pꝛĩa tenet a to
to in modo ad ſuam partẽ negatiue. Scõo tenet
ab equiualentibus. ¶ Secunda concluſio. Habi
tus peccati non ſufficit ad ſaluandum aliquem eſ
ſe peccatoꝛem. Pꝛobatio. Habitus non eſt homi
ni imputabilis ſtat poſt penitentiam ꝙ maneat
habitus non eſt ſitum in facultate viri poſt ꝓdu
ctionẽ actus reſecare mox habitũ:ſed vt pulchꝛe
exemplificat Ariſtoteles tertio Ethicoꝝ de iaci
ente a ſe lapidem qui nõ põt ipſum reſumere ad
nutum:ſed homo poteſt ſtatim actuale peccatuꝫ
ſuum auellere.

¶ Secundo: ſtat hominem eſſe in magna gra=
tia:⁊ habere habitum peccati:nec eſſe debitoꝛem
culpe vel pene. ¶ Tertio habitu totaliter extĩ=
cto:ſi homo ſuum peccatum non deteſtatus ẽ ad
huc remanet coꝛam deo peccatoꝛ:⁊ tñ hoc nõ po
teſt tunc ſaluari per habitum:ſed opoꝛtꝫ aliud in
uenire gratia cuius dicatur peccatoꝛ quo inuen=
to incaſſuꝫ eſt ad habitũ volare. ¶ Tertia cõclu
ſio. Iſte ſoꝛtes doꝛmiens de quo loquimur eſt in
reatu peccati.hec concluſio patet ex cõmuni cõ=
ceſſione omnium. ¶ Quarta cõcluſio:Reatꝰ pec
cati eſt anima vel homo peccato reus. Pꝛobatur
hec concluſio. Reatus peccati eſt aliquid ꝑ tertiã
pꝛecedentem:et non eſt actus:vt pꝫ per pꝛimaꝫ
concluſionem:nec eſt habitus vt in ſecunda con=
cluſione pꝛobatum eſt:⁊ adhuc ſuppetias oꝫ ha=
bere ab alia ꝓpoſitiõe ꝙ nihil aliud põt ſignare
quod ſit reatꝰ peccati:ergo quarta cõcluſio vera
¶ Cõtra pꝛimã cõcluſionẽ ſic argumẽtoꝛ. Ipſa
incõpoſſibilia aggregat : ergo eſt male poſita.
conſequẽtia liquet: et antecedens patet. Idẽ eſt
eſſe peccatoꝛẽ / ⁊ eẽ ĩ actu peccati. ¶ Cõtra quar
tam concluſionẽ arguitur. Ex ea ſeqͭtur ꝙ reatꝰ
peccati pꝛeceſſit peccatũ actuale / quod eſt ꝯtra
omnẽ ſcholã. ꝯſequẽtia patet: loquamur de tem
poꝛe quo ſoꝛtes erat ephebus mox poſt regene=
rationẽ. Tũc ſic Hic demonſtrando ſoꝛtẽ p̃ceſſit
actũ peccati. Iſte eſt vel fuit reatus peccati.ergo
reatus peccati p̃ceſſit actũ peccati. ꝯſequẽtia te=
net cũ maioꝛe : ergo opoꝛtet dicere ꝙ minoꝛ eſt
falſa que eſt quarta cõcluſio. ¶ Ad pꝛimũ reſpõ
detur.negãdo ꝙ incõpoſſibilia ipſa colligat.dici
mus Aiax Olei eſt optimus curſoꝛ tẽpoꝛe quo
doꝛmit : ſic de Bucephalo in ſtabulo dicimus:
ſic in ꝓpoſito de peccatoꝛe dicendũ eſt.

¶ Ad aliud argumentũ pono ꝓpoſitiones qua
rum pꝛima eſt. Reatus peccati fuit ante peccatũ
actuale:⁊ vt meãdꝛes ſecludamꝰ oꝛiginale a pꝛo
poſito miſſum faciamus. ¶ Secũda ꝓpoſitio.
Nihil fuit reatus peccati ante peccatũ actuale:
illa patet ꝓpter terminos cõnotatiuos poſitos
a parte p̃dicati:vt nõ comedi crudũ: ⁊ piſces cru
dos comedi. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Reatus pecca=
ti erit quãdo non erit reatus peccati. Pꝛobatio
ſoꝛtes erit quando nõ erit reatus peccati: ſoꝛtes
eſt vel erit reatus pctĩ:igiť. ¶ Quarta ꝓpoſitio
Reatus pctĩ eſt in pꝛãdio cũ reatu pctĩ. Multe ꝓ
poſitiones tales ex hoc fonte inferri poſſunt : ſꝫ
quia faciles ſunt ꝑtranſeo : ſufficit vt intelligas
quid conſequẽter ꝯcedere debeas. ¶ Iam circa
explanationẽ iſtoꝝ terminoꝝ pauca ſubiunge=
mus:Reatus pctĩ capiť duobus modis. Unomo
do intranſitiue ⁊ tunc eſt pctm̃. Aliomodo capiť
trãſitiue:et tũc ab actu peccati diſtinguiť. De illo
in hac q̃ſtione mentionẽ fecimꝰ. ⁊ duplex eſt rea
tus pctĩ / q̃dã eſt reatus culpe.alius autẽ eſt reatꝰ
pene. Reatus culpe ſupponit pꝛo hoĩe vel crea=
tura rõnali cõnotando ꝙ ẽ in culpa. Reatꝰ pene
cõnotat ꝙ eſt debitoꝛ pene:⁊ ſtat talẽ non eſſe in
culpa:vt patet de exiſtẽte in purgatoꝛio:non ha
bente venialia:vel q̃ oĩa peccata ſua in hoc mũ=
do deteſtatus eſt iſte nõ ẽ ampliꝰ in culpa: ſed ẽ
debitoꝛ pene:quia iniuſtitia diuina pena eſt reoꝛ
dinatiua culpe. ¶ Dubitať an ſit maioꝛ diffoꝛmi
tas in cõuerſione ad creaturã / vel in auerſione a
deo. ¶ Circa hãc dubitationem pleriqꝫ patres
multa verba inculcantes pꝛolixum pꝛoceſſum fa
ciũt. ¶ Pꝛopterea pono pꝛopoſitiones huic du

bitationi reſponſiuas.
¶ Pꝛima eſt.aliquod eſt pctm̃ in quo nulla eſt cõ
uerſio ad creaturã: patet de odio dei et de pecca
to in deũ cõmiſſo ĩmediate. ¶ Scõa pꝛopoſitio
aliquod eſt pctm̃ in quo nulla eſt auerſio a deo :
niſi per hoc ꝙ pctõꝛ p̃cepto diuino contrauenit:
patet in inuidia cõtra fratrẽ. ¶ Tertia pꝛopoſi=
tio:q̃tumcũqꝫ homo intẽſe cõuertit ſe ad creatu
rã de deo nõ cogitãdo.nõ pꝛopterea peccat:imo
ſtat in hoc multũ mereri.diligo ſoꝛtẽ nec eſt pꝛo=
hibitũ diligere eũ intenſe:imo q̃tomagis inten=
ſe eũ diligo:et hoc oꝛdinata dilectione de qua lo
quoꝛ tanto magis mereoꝛ. Secus eſt quando ho
mo diligit creaturã plꝰ app̃ciatiue q̃ deũ vľ ĩoꝛdi
nate. Amoꝛ dei app̃ciatiue maioꝛ ciuitatẽ dei fa
cit vſqꝫ ad contemptũ diligentis.et terrena dili
gendo ſe:vel creaturã ad contẽptũ dei:ſicut Au=
gu.dicit.14.de ciuitate dei.capi.vlti.inquiens.fe
cerunt ciuitates duas amoꝛes duo: terrenã ſcili=
cet amoꝛ ſui vſqꝫ ad contemptũ dei.celeſtẽ vero
amoꝛ dei vſqꝫ ad contemptũ ſui:ergo non opoꝛ=
tet amplius inſiſtere circa illud:quia cõuerſio ad
creaturã oꝛdinata pctm̃ nullum eſt: ſed auerſio a
deo.hoc eſt infringendo pꝛecepta dei eſt pctm̃.

QUinto circa hanc diſtinctionẽ queri=
tur. An quelibet pars peccati ſit pec=
catũ. nõ capimus peccatũ moꝛe Ari=
ſtotelis ſcõo phiſicoꝝ dicentis. Mõ=
ſtrũ in natura eſſe peccatũ:ſed capimus peccatũ
pꝛo actu culpabili cui debetur pena. Hoc pꝛeſup=
poſito:pono ꝯcluſiones queſtionis euacuatiuas
¶ Quarũ pꝛima eſt. Quelibet pars peccati com
miſſionis moꝛtalis eſt peccatũ. ¶ Scõa cõcluſio
Quelibet pars peccati venialis eſt pctm̃. ¶ Ter
tia cõcluſio. Sicut quelibet pars peccati moꝛta=
lis peccati eſt moꝛtale : ita q̃libet pars venia=
lis eſt peccatũ veniale. ¶ Quarta concluſio. Nõ
quelibet pars peccati oꝛiginalis eſt peccatũ oꝛi=
ginale. ¶ Quinta concluſio. Non quelibet pars
pctĩ omiſſionis eſt omiſſio. In tribus pꝛimis cõ=
cluſionibus loquimur de pctõ cõmiſſione: ⁊ actu
elicito volũtatis / qui ſolus pꝛopꝛie eſt pctm̃ com
miſſionis. Pꝛobatur / iam pꝛima cõcluſio. da eiꝰ
contradictoꝛiã. Nõ quelibet pars peccati eſt pec
catũ:tunc aliqua pars pctĩ nõ eſt pctm̃: et aliqua
pars eſt pctm̃:vel nulla pars peccati eſt peccatũ
Si dicis ſicut dicit Roſetus. Nulla pars peccati
eſt peccatũ:ſicut nulla ꝑs hoĩs eſt homo. ¶ Se=
cundo dicis. Aliqua pars peccati eſt pctm̃: et ali
qua pars peccati nõ eſt pctm̃: datur aliqua pars
pꝛopter paruitatẽ que nõ eſt peccatũ.et alia ma=
ioꝛ eſt peccatũ. Qꝫ neutrũ iſtoꝝ valeat arguitur
ſic: et gratia exẽpli capio actũ homicidij inten=
ſum vt octo . ⁊ tũc ſic:homicidiũ vt quattuoꝛ ſe=
oꝛſum eſſet peccatũ:ſed nõ minus deſinet eẽ pec
catũ in ſuo toto. patet per diffinitionẽ peccati / q̃
parti actus ſicut toti actui cõuenit:quia eſt actus
elicitus contra p̃ceptũ dei. ¶ Scõo arguitur ad
idem. Ex hoc ſequitur. Aliquis actus eſt nũc pec
catũ qui per appoſitionẽ alterius actus illi deſi=
nit eſſe peccatũ quod abſonũ eſt dicere. Hec cõſe
quentia patet:ſi ſoꝛtes habet homicidiũ intẽſum
vt quattuoꝛ in volũtate: iam ille actus eſt pecca
tũ:intendẽdo actũ deſinet eſſe peccatũ. ¶ Ulte=
rius ſequitur ꝙ ſoꝛtes infinita pctã perdit in hac
hoꝛa.hoc patet. ſuppoſito ꝙ cõtinuo actũ pecca
ti intendat per vnã hoꝛã. Iam in nullis duobus
inſtãtibus manebit actus peccatũ / qui eſt pecca=
tũ in a. inſtãti pꝛopter gradũ ſuperadditũ in b. in=
ſtanti deſinet eſſe peccatũ. Et eodẽ modo actus
qui erit in b. inſtãti ſolũ manebit peccatũ in b. in=
ſtanti et nunq̃ manebit peccatũ poſt illud inſtãs
et ſic de infinitis inſtãtibus argumẽtaboꝛ. ¶ Ul
terius ex iſto ſequitur: ꝙ actus qui erat nõ pecca
tũ per remotionẽ actus ab illo erit peccatũ actꝰ
vt tria:pars actus vt quattuoꝛ eſt nõ peccatũ:tol
le vnũ gradũ.et nõ peccatũ incipiet eſſe peccatũ
Euadẽdo vel pꝛoteruiẽdo.poteſt homo hic dice
re. Iſte cõcluſiones illate ſunt concedẽde. ⁊ nege
tur ꝙ ratio pctĩ actui partiali cõuenit opoꝛtet di
cere totalis. ¶ Contra aliã partẽ ad quã magis
declinat / arguitur ſic. Aliqua pars pctĩ eſt pec=
catũ: et aliqua pars peccati nõ eſt peccatũ pꝛopť
paruitatẽ.ergo eſt dabilis maxima pars peccati
que nõ eſt peccatũ: vel minima pars pctĩ que eſt
peccatũ. conſequẽtia iſta liquet apud intelligen=
tẽ materiã de maximo et minimo / maximo qꝫ
nõ:et minimo ꝙ ſic. Falſitas ꝯſequẽtis ꝓ vtra=
uis parte ſic detegitur. Si detur minima ꝑs pec
cati que eſt peccatũ. Tunc ſic ſignetur actus ille:
et ſint duo gradus:tunc vel quelibet pars illius
actus eſt actus ĩdifferẽs:vel actus bonus vľ pec
catũ. Si pꝛimũ:pꝛo illis partibus nulla debetur
pena.imo ex vno mẽbꝛo debeť pꝛo partibus pꝛe
miũ: ergo opoꝛtet dare tertiũ membꝛũ.ꝙ q̃libet
pars illius actus eſt peccatũ quod erat pꝛobãdũ
Eodẽ mõ argumẽtaboꝛ: ſi dederis maximã par
tẽ que nõ eſt peccatũ tũc illa nõ eſt peccatũ:et q̃=
libet maioꝛ eſt peccatũ. Et quero abs te.an illa
maxima pars eſt actus indifferẽs vel meritũ cũ
eſt actus humanus: neutrũ dare potes.vt patet
ex impugnatione mẽbꝛi pꝛecedẽtis. ¶ Foꝛte di
cis datur remiſiſſimus actus totalis q̃ poteſt vo
luntatẽ vitaliter ĩmutare: et ille eſt minimũ pec=
catũ circa talem materiã. ¶ Sed cõtra. Ex illo
pꝛobo ꝙ contra teipm̃ acies oppoſitas moliris
nec euitas pꝛopoſitũ. ¶ Pꝛimũ ſic pꝛobo:ſi deť
remiſiſſimũ quod animã vitaliter ĩmutat:iam il=
lud pꝛoducetur in inſtãti cuiꝰ oppoſitũ tu negas
aſſerens nullã creaturã aliquẽ effectũ poſſe pꝛo=
ducere in inſtanti. Etiã dato ꝙ ille actus pꝛodu=
catur in inſtanti: non negas illũ habere partes.
Et querã vt ſupꝛa de illis partibus:an ſint pecca
ta. Si des maximũ actũ qui nõ poteſt per ſe exi=
ſtere illud ſine diſcolia defendi nõ poteſt: vt ꝯtra
Gꝛegoꝛiũ ĩ .17. diſtinc.pꝛimi ꝓbare niſi ſumus.
Pꝛopterea dico quãlibet partẽ peccati eſſe pec=
catũ:et vtrũqꝫ membꝛũ qꝺ ipſe concedit falſum.
Coloꝛ eſt nullus de hoĩe qui toti cõpoſito cõpe=
tit:et nõn partibus. Tum pꝛimo. Hoc eſt falſum

abſolute vtēdo vocabulo pars integralis hoīs eſt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cū toto cōpoſito: et cōceptus hoīs qui eſt ſpecies ſpecialiſſima talis res repreſentat propter cōuenientiam eſſentialē quā inter ſe habēt. ¶ Secūdo cōceſſo aſſte non eſt color in ꝯſequētia: qꝛ ratio peccati cuilibet parti peccati de quo loquor cōpetit ſicut ꝛ toti. patet per diffinitiones quas ſuperius recitauimus. Pari facilitate tibi inficiar ꝙ pars albedinis ſit albedo: vel ꝙ pars ſubſtantie: vel accidentis ſit ſubſtantia vel accidēs. Et qualitercūqꝫ in noīe diffugiū qris inter dētes tuos ſemp ꝓijciā: cuiuſlibet partis peccati mortalis maliciā in ordine ad pecatū veniale quod te attonitum facit. ¶ Secunda cōcluſio poteſt eiſdē medijs probari: vel qlibet pars peccati venialis eſt peccatum: vel aliq eſt pctm̄: ꝛ aliq non eſt pctm̄: vel nulla eſt pctm̄. ꝛ tūc deueniēdū ē ad ptes qrēdo an ſint actus meritorij vel indifferētes: vt ſupra argumentati ſum⁹. ¶ Tertia cōcluſio. habet duas partes quarū prior eſt. Quelibet pars peccati mortalis eſt peccatū mortale. quā partē ſic probo. Quelibet pars peccati mortalis eſt pctm̄ ex prima: et nō eſt originale peccatū: nec omiſſiōis. nec veniale: relinquit ergo ꝙ ſit mortale peccatū a ſufficiēti diuiſione. Ex nulla pars peccati mortalis erit peccatū veniale patet: qꝛ tūc mortale cōponit ex venialibus qđ eſt a veritate alienū: quia tūc multa venialia mortale cōſlabunt: ꝛ ſic peccata que cum gratia infuſa ſtant eam e medio tollūt. Inſuper: nulla pars peccati venialis eſt peccatū mortale. ergo pari rōne nulla pars peccati mortalis eſt pctm̄ veniale. ¶ Secūda pars patet cū qlibet pars peccati venialis eſt peccatū: ꝛ nō mortale/ originale/ vel omiſſiōis. relinqtur ꝙ qlibet pars eſt peccatū veniale a poſitione generis: negādo oēs ſpecies dempta vna vltima ponere neceſſe eſt. ¶ Quarta cōcluſio probat. Originale peccatum nō habet partē. ergo qlibet pars eius nō eſt peccatū. ergo nō qlibet pars eius eſt pctm̄ originale. cōſequētia iſta tenet a ſubalternāte ad ſubalternatā ex parte ſubiecti: ꝛ a toto in modo ad ſuā partē negatiue a parte pdicati ¶ Circa quintam cōcluſionē nō ſerioſe inſiſtendū eſt: qꝛ ſi ponat ſua oppoſita nō multū refert: totus homo eſt peccatū omiſſionis et ſi vna pars eius eſt pctm̄ omiſſionis qlibet pars eius erit pctm̄ omiſſiōis: et ſic pes eius erit pctm̄ omiſſionis: ꝛ oculus ei⁹ erit pctm̄ omiſſionis quod nō eſt neceſſe dicere. ¶ Cōtra tertiā ꝯcluſionē arguit ſic. Si quelibet pars peccati mortalis eſt pctm̄ mortale: vt illa cōcluſio aſſerit qōlibet mortale erit infinite graue: ꝛ ſic nullū mortale erit grauius alio: qđ eſt error Stoycorū. cōſequentiā deduco capiendo a/ mortale octo vel quattuor graduū in intētione/ et b. veniale: ꝛ mendaciū iocoſum: tunc ſic. b/ eſt alicuius determinate malicie: ꝛ quelibet pars ipſius a: mortalis eſt peior b/ veniali cum qōlibet mortale veniale qōlibet in malicia exuperat: ſed infinite ſunt partes/ licet inequales i a/ mortali. ergo a/ mortale eſt infinite graue. iſta cōſequētia videt tenere vtrobiqꝫ ſi b/ eſt alicuius quātitatis et qlibet pars a: vel ſaltē infinite partes a. ſic ſe habēt ꝙ qlibet earū eſt maior b/ oportet ꝙ a ſit infinitū. ꝛ ita in alijs formis de infinito inducere potes. ¶ Cōfirmat hec cōcluſio. qōlibet mortale habet infinitas partes: et qlibet eſt pctm̄ mortale: vt dicit ꝯcluſio. ergo qōlibet mortale erit infinite graue qđ eſt probandū: ꝛ ſic argumētari potero de infinita grauitate peccati venialis infinitas partes eius capiendo. ¶ Ad primū iſtorū nego ſequelā ꝛ ſequēs. Unomodo poteſt reſpōderi ꝙ mortale: ꝛ veniale nō cōparātur in malicia: ſicut acetū ꝛ ſtillus in acutie: bene autē poſſunt cōparari in gradu: vel in perfectiōe entitatiua: et illud poteſt roborari ex Ariſtotele. 7. phiſicorū. Alio modo dicitur et magis ad rē concedēdo ꝙ quelibet pars peccati mortalis eſt peior in malicia ꝙ̄ hoc veniale: quia cuilibet parti huius pcti mortalis rñdet infinita pena extēſiue in inferno licet finita in gradu veniali rñdet pena finita ſolū in infernovel in purgatorio: ſed ex iſto non eſt conſequēs ꝙ mortale ſit infinite malicie: ſicut in ſimili nō ſequitur quelibet pars huius albedinis hac nigredine totali eſt perfectior entitatiue: ꝛ infinite ſunt partes in hac albedine: ergo tota hec albedo eſt infinite perfecta. et ſic in multis alijs formis arguēdi. Scolas intelligētie dare eſt facile: ſed hec forma arguēdi eſt bona/ a. habet infinitas partes equales nō cōicantes b. corpori: ergo a. eſt īfinite magnitudinis. ¶ Cōfirmatio eſt facilis cōcedēdo ꝙ quelibet pars peccati mortalis eſt peccatū mortale: ſed nullo pacto eſt conſequens ꝙ quodlibet pctm̄ mortale ſit infinite grauitatis: qꝛ ex infinitis partibus inequalibus infinitū minime conflabis. Maior eſt difformitas in medietate actus ꝙ̄ in tertia eius: et grauius mortale eſt vna quinta pars actus ꝙ̄ vna ſexta. imo in infinitū paruū mortale ē aliqua pars peccati mortalis. ¶ Alia propoſitio. Non datur aliqua pars peccati mortalis in infinitū parua. Probatur hec ꝓpoſitio: quacūqꝫ parte data illa eſt alicuius intēſiōis/ et eſt maior ſua ſcđa. ¶ Alia propoſitio. Nō datur minimū peccatū mortale. probatio. quocūqꝫ tali ablato pars eius eſt ipſo minutior: et hoc eſt perſpicuū videre in continuo. Infinitas partes quodlibet continuū habet quare quelibet eſt determinate magnitudinis. quod patet per aſcenſum: et tamen ex illo concludere nequibis magnitudinē vllam quā habemus immenſe magnitudinis.

Sexto circa hanc diſtinctionē queritur. An bona circūſtantia maliciam actus diminuat? Circūſtantia proprie cadit extra ratiōnē obiecti ꝛ totalis ꝛ partialis et actū circūſtat: cuius vocabuli alludit: circūſtātia quaſi actū circunſtans: qui plures ſunt: vt patet tertio Ethicor. hoc carmi-

ne cōtinent Quis/ quid/ vbi/ qbus auxilijs/ cur/ quomodo/ quādo. Si interdū ingrediant rationem obiecti minus principaliter adhuc vocādo eas circunſtantias cadētes in ratione obiecti: et non circunſtantias circunſtātes/ parū refert. De vocabulorū ſignificantijs nō eſt theologi ſerioſe inſiſtere: quia ex philoſophia liquet. Illud eſt obiectū volūtatis in quod actus eius fertur ſiue totaliter ſiue partialiter: ſicut illud eſt obiectum intellectus in quod act⁹ intelligēdi dirigit. ¶ His prelibatis ponitur hec ꝯcluſio. Circunſtantia bona dimittitur ratione peccati: que ꝯcluſio ſic probatur. Circunſtantia mala peccatū aggrauat: ergo peccatū attenuat circunſtantia bona: cōſequētia claret. Tunc cōuenienti ſimilitudine: tum ex miſericordia dei mixta cum iuſtitia. Et antecedens patet: ſiue circunſtantia circunſtat ſiue cadat in ratiōe obiecti. Maius eſt peccatū rapere: vt deſtruatur reſpu. ꝙ̄ rapere tantū. qđ patet: qꝛ in priori actu ſunt virtualiter duo peccata: et dato ꝙ actus ſit vnus duobus peccatis equiualet non autē in ſecūdo actu. ¶ Secūdo arguitur ad idem: mentiri pro ſaluanda vita hoīs peccatum mendacij alleuiat vt ſit veniale: ꝛ officioſum minus ꝙ̄ alias eſſet: ſic obſtetrices hebreorū Raab: meretrix Iudith: et multe tales partialiter excuſantur. ¶ Tertio arguit. Ignorātia vincibilis a tanto excuſat: ꝛ inuincibilis a toto: et vtraqꝫ illarum eſt circunſtantia circunſtans: ergo circunſtātia peccatū alleuiat ſicut ſcientia maliciā peccati auget: vt pꝫ ſexta qſtione prima. ca. Queror. 25. diſtin. vnū orariū. §. Criminis. hoc expreſſe tenet Aug. in lib. ꝯtra mendaciū dicēs ꝙ eo ꝙ obſtetrices vitā innocentū ſeruare volebāt a mortali excuſant. ¶ Sed cōtra hanc cōcluſionē arguit ſic. Circunſtantia bona diminuit peccatū que eſt primo adducta: ſignet gradus vel portio quā a peccato euellit: ꝛ malicia ipſius act⁹ nō eſt infinita: cum eſt finita ſignet tota eius latitudo: ꝛ ſit octo graduum: gratia exempli prima circunſtātia bona ab illa malicia vnū gradū ſubſtraxit vel medietatē gradus: nō intereſt: tantundē ſecūda circunſtantia tollit: et tertia circunſtantia tantū ſicut ſecūda: et ſic octaua circunſtantia totā maliciam peccati aufert. Uoluntariū eſt dicere ꝙ ſecunda circunſtantia ſubduplū ad primā tollit: et tertia ſubduplū ad ſecundam cum ſupponat eſſe equaliter bona: ꝛ ſi ſecūda non fuerit ita bona ſicut prima. addant due que prime equiualēt: quo facto: cum tota malicia ab actu ablata fuerit manebit actus deliberatus cadēs ſuper obiectū indebitū: non malus quod ſi ꝯcedas addemus adhuc vnā circunſtantiā: vel plures quo ad act⁹ fuerit bonus. ¶ Secundo arguit ad idem. ponēdo ꝙ ſortes occidat Platonē. vt Cicero Innocens carceres euadat: ꝛ Titius cognoſcat Berthā ne ipſa peccet mortaliter. tūc per cōcluſionē datā peccatū ſortis eſt min⁹ ꝙ̄ eſſet ꝓpter circunſtantiam piam et ſic eſt peccatū. Titij. modo circunſtantia peccati titij eſt in infinitū melior ꝙ̄ circunſtantia peccati ſortis: ergo ſi ſortes min⁹ peccat: propter circunſtantiā bonam Titius nullatenus peccabit. propter circunſtantiā in infinitū meliorem. ¶ Hoc primū argumentū eſt ſenticoſum: et aliquid formidinis ſecū affert. Ad qđ dicitur: vel loqueris de circunſtantia cadēte in ratione obiecti vel de alia. Si prmū: ſemp erit ali⁹ ꝛ ali⁹ act⁹: et ſic non habes actum bonū ob circunſtantiarū appoſitionē. Iſti duo act⁹ ſpecie diſtinguunt: volo furari/ ꝛ volo furare: vt ſuccurrā indigenti: ſed ſecundū peccatū eſt priori minus: nec act⁹ iſte poteſt eſſe ſine illis circunſtātijs: ſꝫ de circunſtātijs circunſtantie: iſtud dicere nō poſſumus: nec argumentū eneruat de circunſtātia cadēte in ratione obecti: vt patet: capiat tota pena debita vni actui malo puta furto: que erit grauis: vt octo per appoſitionē bonarū circunſtantiarū: ſiue fuerit variatio actuū interiorū in ſpecie eſſentiali/ ſiue non: diminuit pena debita ſemp apponendo bonas circunſtātias. ¶ Reſpōdetur ꝙ erit difficile addiſcere tot circunſtantias. Secūdo circunſtantia vna plus tollit a peiori actu ꝙ̄ alia circūſtātia equaliter bona animus bono actu: et ſic poſteriores circunſtantie minus tollūt: et hoc patet. vna eſt circunſtātia vnū gradū malicie a peccato mortali tollit: ꝛ tamē ſimilis circunſtātia nō tollit totam penā debitā: nec totā maliciā peccati venialis: et tamē quodlibet mortale quodlibet veniale in malicia exuperat. ergo iudiciū eſt ꝙ circunſtantia adueniēs actui minus malo minus malicie ab ea tollit. pꝫ extra hanc materiā de contritione que totā culpam mortalē e medio tollit: et vnā partē pene debite eidē: et tamē cōtritio a minori culpa nō tollit totā culpā et penā. ¶ Tertio tot circunſtantie adduci poſſunt ꝙ tota malicia tollit: vt patet. ſi ignorātia imputabilis crementum caperet ad inuincibilē vſqꝫ: Similiter min⁹ rationis peccatū attenuat vbi nihil rationis eſt: vt in amēte tota malicia aufertur. ¶ Ulterius dicitur. Malicia proueniēs ab actu cadēte ſuper tale obiectū que eſt eſſentialis et intrinſeca non diminuitur: licet accidentaria diminuatur. ¶ Sed cōtra iſtud arguitur. ponēdo ꝙ oēs ille circunſtātie ſimul adducātur. iam nō potes dicere ꝙ ſecūda circunſtantia minus diminuit ꝙ̄ prima/ nec ꝙ tertia min⁹ diminuit ꝙ̄ ſecūda: et ſic de qualibet alia circunſtantia. cum oēs ſimul adducunt equaliter diminuūt: ſed vna circunſtantia aliqđ diminuit: et alia qlibet tātundē. ergo tota malicia aufertur. Inſuper improbatur hoc quod dices de pena eſſentia pena reſpondēs huic culpe cadenti ſupertale obiectū eſt finita: ꝛ circunſtātia cadēs in ratione obiecti: vel circunſtans aliqđ tollit: et tota malicia eſt finita. ergo nihil malicie relinqtur. ¶ Reſpōdetur: aſſigna actū ꝛ circunſtātias: et videbis ꝙ argumentū nō cōcludit. ¶ Et quicquid ſit: hoc argumentū eſt argumenti ſophiſticū: et cōcludet ꝙ rationes thopice omnē formidinē ab opinione auferet: ꝛ cum illi argumēto ſatiſfecerint ſecundū modū quē tenet reſpōſionē inter

pedes habēt. Itē alie inſtantie poſſunt impedire
argumentū: vt de graui poſito in medio per rare
factionē mediorū quod nō deſcēdit in inſtāti: ſal
tem ſi moueatur in pleno quantūcunqȝ raro: et
tamen eandē formā edificare potes: ſic palā eſt
ꝙ lapis in aqua dulci mouet velocius ꝙ̄ ſimilis
lapis in oceano: ponat ꝙ lapis in oceano deſcē-
dit per certū ſpaciū in vna hora: alius lapis per
tantū ſpaciū in aqua dulci deſcēdit in minori tē-
pore: puta in quattuor quintis vnius hore. tertiꝰ
lapis in aere deſcēdit in tribus quintis vnius: et
lapis ſimilis grauitatis deſcēdit in igne in dua-
bus quintis vniꝰ hore: ⁊ ſic per ſubtiliationē me
diorū lapidē dabis qui deſcēdit in inſtanti etiam
in pleno qō patebit eſſe falſum: ⁊ ſolutio illiꝰ quā
pronunc ꝑtrāſeo tuo argumēto ſatiſfacit. ¶ Ad
aliud nego ꝙ Titius in infinitū minus peccat ꝙ̄
Sortes: nec circunſtantia ſua in infinitū plus di-
minuit de peccato ꝙ̄ circunſtantia alteriꝰ quēad
modū aduerſarij habēt dicere de circunſtantijs
bonis: ꝙ̄to circunſtantia eſt melior in actu bono
ceteris paribus tāto actꝰ eſt melior: ſi ſint duo /
et vnꝰ velit liberat ꝓximū bōo medio: et licite a
morte: et alter ꝓximū bono medio / ⁊ licito: nec
peccet mortalr̄ vel damnetur: actus ſecūdi nō eſt
in infinitum melior actu primi. ¶ Secundo ar-
guitur. Pia intētio auget peccatum: ⁊ ipſum cau-
ſat. ergo non diminuit peccatū. Tenet cōſequen
tia. nihil auget / et minuit idē. aſſumptū ꝓbo ſic:
ſortes habēs pietatem de platone paupere nihil
habet ei dare iſta pia intētio mouet ſortē furari:
vt ſuccurrat platoni: vel maius ꝙ̄ faceret vt ei ſuc
currat. ¶ Inſup: ſequeretur ꝙ pia intētio in infi
nitū plus diminueret de mortali ꝙ̄ veniali. cōſe-
quens eſt incōueniēs: igitur. ꝓbatur cōſequētia.
circunſtantia bona diminuit partem latitudinis
malicie mortalis: et qōlibet mortale / qōlibet ve-
niale improportionabiliter in malicia exuperat.
ergo quelibet talis circunſtātia ſufficit qōlibet ve
niale extinguere. ¶ Reſpōdetur: diſtinguēdo ꝙ
pia intētio auget et cauſat peccatū vel de ꝑ ſe. ⁊
ſic negat occaſionalr̄: et ꝑ accidēs: et ſic nonnū-
ꝙ̄ facit virtꝰ. habeo piā ītentionē ſuccurrere cen-
tum pauperibus nihil habeo. vado et furor cen-
tum duodenos vel denarios: vt cuilibet dem vnū:
et ſic illa pia intētio circa plures eſt cauſa occa-
ſionaliter quare plus furor: ſed ratione huiꝰ pie
intētionis minꝰ eſt furtū ꝙ̄ furari centū propter
malam circunſtantiam: vel ſine iſta bona. eſto ꝙ
nulla alia circunſtātia inuolueretur. ¶ Ad aliud
argumētū vbi arguis ꝙ pia intētio in infinitum
plus diminuit de mortali ꝙ̄ veniali. dicitur ꝙ nō
incōuenit: cōtritio ꝙ̄tūcunqȝ parua plus in infini
tum diminuit circa mortale ꝙ̄ circa veniale: ſi cir
ca vtrūqȝ: vt dictū eſt. ¶ Tertio arguitur. Pona
tur ꝙ ſortes habeat tot circūſtātias bonas quot
malas et econuerſo. ſequeret ꝙ actꝰ ille nec eſſet
peccatū: nec non peccatū: vt facile eſt diſcurrere.
Rurſus: ponat ꝙ ſortes furet ꝓpt̄ auariciā. ⁊ pla
to ꝑꝑ auariciā ⁊ vt iuuet ꝓximū. Tūc circūſtātia
bona nō diminuit peccatū. ꝗ̄ male poſita eſt: aſ-
ſumptum patet. quicqd malicie eſt in primo ac-
tu. eſt in ſecundo: ergo ſecūdus actꝰ eſt ita malus
ſicut primus. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ iſte actus eſt
malus (quia vna mala circunſtātia totū actū infi
cit) ſed nō eſt ita malus ac ſi nullā bonā circunſtā
tiam haberet. ¶ Ad aliud dicitur ꝙ plato minꝰ
peccat ꝙ̄ ſortes: ⁊ cōceditur ꝙ eſt circunſtātia ita
mala in ſecūdo actu ſicut in primo: ſed cum hoc
eſt bona circunſtātia. ¶ Quarto arguitur aucto-
ritate beati Auguſti. i omelia: et recitat. 14. que
ſtiōe quinta. Forte īquit aliquis cogitat ⁊ dicit:
multi ſunt chriſtiani diuites. nō habebo peccatū
ſi ſuum ab illis abſtulero: et pauperibus dedero.
Et ſeqtur: nam ſi totū tribuat pauperibus quod
abſtulerit. addit potius peccatū ꝙ̄ minuit. ergo
beatus Auguſti. vult dicere ꝙ circunſtantia bo-
na non minuit peccatū. ¶ Reſpondetur ꝙ in iſto
caſu ſunt duo peccata. Primū eſt velle furari a di
uite: vt detur pauperi. Secundū peccatū eſt da-
re pauperibus alienū ⁊ nolle reſtituere ablatum.
¶ Dubitatur circa iſtaȝ queſtionē: an peccatū ve
niale mortale peccatū letifere augeat. In p̄mis
ad dubitationē vtrinqȝ argumētabor: vt vim ra-
tionū pre oculis mentis cōtemplemur: et ad par-
tem affirmatiuā ſic argumētor. ponēdo ꝙ ſortes
velit occidere hominē: et mentiri iocoſe per eun
dem actū volēdo illos duos fines. tunc illa voli-
tio ſortis eſt mortalis et grauior ꝙ̄ ſi non fuiſſet
poſitꝰ ille finis partialis de mēdacio: vel de ina-
ni gloria veniali et nō eſt venialiter grauior pro
pter poſitionem illius finis. ergo eſt mortaliter
grauior. Qȝ non venialiter grauior probatio: qꝛ
tunc ille idē actꝰ erit peccatū mortale et veniale
copulatim / et copulatiue: ꝙ ſi cōcedas cōtra hoc
inferius argumētabimur. ¶ Cōfirmatur hec ra-
tio ponēdo alium caſum ſic. ꝙ ſit a / actꝰ indiffe-
rens et b / veniale peccatū: voueat ſortes neutrū
cōmittere: vel iuret ꝙ neutrū cōmittet exorbitet
tamē ī vtroqȝ vtrūqȝ cōmittēdo. Tūc ſic: vtriuſqȝ
voti vel iuramēti labefactio eſt mortale peccatū
et potiſſimū de iuramēto: ⁊ tamē vna trāſgreſſio
eſt alia grauior: puta cōmittēdo b / qō ꝑȝ ſic: b /
eſt ꝓhibitū ſub pena peccati ⁊ iurat ꝙ nō cōmit-
tet b / ergo actus ille pluribus difformitatibꝰ eſt
irretitus ꝙ̄ actus quo cōtrauenit iuramēto de a /
et non venialiter: quia tunc vnum mortale aliud
exuperat ꝑ ſolū veniale. ¶ Ad ꝑtē negatiuā ſic
argumētor. Si veniale mortale ſolū venialr̄ ag-
grauaret. tunc idē peccatū erit veniale et morta-
le ⁊ veniale: vt patet in actu homicidij in primo
caſu: et hoc ip̄m ꝑȝ in ſecūdo caſu puta: duo ſunt.
vnus cōmittēs mortale / ⁊ veniale per duos ac-
tus: ⁊ vnus per eundē actū eque grauiter cum il-
lo peccabit: ꝙ ſi cōcedas Arguitur ſic: a / actꝰ eſt
peccatū mortale ⁊ veniale: ſȝ nullū veniale gra-
tiam infuſam remittit vel eam de medio tollit to
tam gratiā quodlibet mortale euellit: ſed non au
ferre aliqd a b / vel ipſum b / et ipſum eradicare
eidē actui non conueniūt. ¶ Secūdo ſeqtur hec

cōcluſio. ꝙ peccatū veniale eternaliter punietur
in inferno. etiam quolibet alio ab eo diſtincto
circūſcripto contra ocām poſitionē. Et ꝙ ſequat
cōcluſio: patet ſic. hoc mortale eternaliter punie
tur ī iferno. pono ꝙ iſte decedit ſine gratia. hoc
peccatū mortale eſt hoc veniale. ergo veniale pu
nietur eternaliter in inferno. ¶ Tertio ſeqtur:
ꝙ aliqō eſt veniale: quod nullo pacto de lege ſtat
cū gratia. ¶ Quarto ſeqtur: ꝙ de venialibus ho
mo tenet cōfiteri ſe de neceſſitate ſalutis ſiue iū-
gatur cum alijs mortalibus ſiue non. ꝯtra omnē
modū opinādi. ¶ Quinto ſeqtur: ꝙ mortale eſt
venia dignū: qꝛ qōlibet veniale eſt venia dignū.
hoc mortale eſt veniale. igitur. ¶ Sexto ſeqtur:
ꝙ mortale ex venialibꝰ ꝯflatur: qꝛ addam alias
circunſtātias veniales. Multe tales cōcluſiones
inferri poſſunt que primo obtuitu peregrine cen
ſebuntur ducēdo riuos per meatꝰ occultos a duo
bus fontibꝰ venialis culpe et mortalis cōicanti-
bus. Fortaſſe mihi dicis negando ꝙ mortale eſt
veniale: quia de rōne venialis eſt ꝙ nullo pacto
cum mortali coincidat: ſed cōfiteris veniale ſolū
venialiter aggrauare: peccatū mortale. Ex quo
non ſeqtur ꝙ idē actus eſt pctm̄ mortale / ⁊ venia
le. iſtud nō claudit aditum ad dubium pricipale:
ſed in foribus de terminis luctatur. ¶ Secundo
principaliter arguitur. probādo ꝙ circunſtantia
venialis mortale nō aggrauat mortaliter: ⁊ hoc
ſic: pono duos: ſortē ⁊ platonē: habeat ſortes hūc
actum vnum quo vult occidere: et mētiri iocoſe.
hoc eſt per eundē actū ſimplicem mortaliter / et
venialiter vult peccare: habeat plato duos actꝰ
diſtinctos et numero / ⁊ ſpecie ſuꝑ ſimilia duo ob
iecta cadētes. vnus actꝰ erit volo occidere: alius
actus erit volo mētiri. Tunc ſic: plato tantū pec
cat per duos actus ſicut ſortes per vnū: ſȝ plato
ſolū vno mortali: et vno veniali peccat: ſic ꝙ ve-
niale mortale nō reddit magis mortiferū. ergo fi
nis venialis non reddit actū ſortis malū mortali
ter: ſȝ ſolū venialiter. ¶ Ampliꝰ: ſi eſſet aggraua
tio mortalis in infinitū peius eſſet habere vnum
actū ꝙ̄ duos: qō non videtur dicendū. ¶ Alteriꝰ
in penis mitior pars eſt tenenda vbi ſufficienter
non docet de oppoſito: ſed nulla ratio vincit cir
cunſtantiam venialē aggrauare mortale mortali
ter: igitur minus eſt rationabile illud tenere. Ui-
de ad quamcunqȝ partē modū dicendi flexerimꝰ
rationū ſcintillas aduerſas: ſed impreſentiarum
hanc partē diſtinctiue eligo ꝙ circunſtātia venia
lis mortale ſolū venialiter aggrauat ſiue dicatur
ille actus ſolū mortale peccatū: ⁊ nullo pacto ve
niale: nec copulatim: nec copulatiue: ſed ſolū ꝙ
veniale vel circunſtātia venialis mortale venia-
liter aggrauat. parū diſcriminis eſt alterā partē
concedēdo cōcluſiones quas intulimus cōcede-
re operepreciū eſt. Nec hoc debet eſſe erudito
viro extraneū quādo dicimus venialē noxā non
cōfitendā vel cauſa charitatis nō diminutiuā in-
telligimꝰ de veniali ſimplici: puta q̄ non eſt mor-
talis: non vocamꝰ eam ſimplicē eo ꝙ ex partibꝰ
non cōfletur: ſed quia eſt venialis: ⁊ nullatenꝰ eſt
mortalis: vel ſic. ea rōne qua venialis eſt nullum
mortale ſtat cum gratia ſimpliciter: et ſic de tali
bus ſecūda imaginatio erit ꝙ iſtud peccatum de
quo certamus eſt mortale ⁊ nullo pacto veniale:
ſed bene venialiter aggrauatur: ⁊ ſic cōcluſiones
illate negabūtur. ¶ Sed cōtra priorē iſtoꝝ ima
ginationē adhuc ſic arguit. Ex ea ſeqtur ꝙ mor-
tale peccatū remiſſius / ⁊ remiſſius in inferno pu
niet ſiue ante diē iudicij: ſiue poſt diē iudicij: qō
non ſolet cōcedi. Qȝ ſequatur patet ſic: ponendo
ꝙ quis decedat cū vno mortali quod eſt veniale.
Supponēdo vlterius ꝙ veniale ſolū tēporanee
in inferno punitur: qō eſt veroſimilius. ¶ Iſtis
ſuppoſitionibus datis: ſortes in principio pro du
plici peccatꝰ vel duobus equalēter punietur tota
pena ꝑſoluta que illi peccato inꝙ̄tū venialis eſt
reſpōdet. Mitius iſte punietur: qꝛ ſolū rōne mor-
talis noxe hac via venie romani pontificis ⁊ ſuf
fragia deuotorū ī hac valle miſerie ꝓderint mor
tali peccato. ¶ His rōnibꝰ reſpōdetur ꝙ proſunt
ei inꝙ̄tū venialis eſt: ſȝ nō ea rōne q̄ mortal' ē: ſȝ
rōne illiꝰ eternaliter cruciabit. ¶ Contra ſcd̄am
imaginationē arguit. Si qs velit aliqd ꝓpt̄ deū
et inanem gloriā ſimul talis actus eſt ſimpliciter
malus ob peiorē finē: ⁊ nō bonus ⁊ malus copu-
latim vel copulatiue. ergo ſi actus cadit in duos
fines: ſcilicet mortalē et venialē: vel ſi quis velit
vnico actu: mortale / et veniale: talis actus deno-
minabitur tantūmodo a peiori parte. ergo talis
actus erit mortalis tantū: et de veniali participa
bit nihil. Hec ratio nō vincit. Unus actus nō po-
teſt eſſe bonus / ⁊ malus ſimul moraliter. Bonū
eſt ex integra cauſa ſecundū Dionyſium quarto
capitulo. de diuinis noībus. A malicia vnius fi-
nis totꝰ actus eſt infectus. nō ibi denoīatur a pe-
iori fine: quia vnus non eſt malus: nec reqritur ꝙ
erit denoīatio a peiori fine quādo ſunt duo fines
mali: qꝛ tūc vtriuſqȝ naturā ſapit ī recto: nec iſta
circunſtantia eſt cōfitenda: qꝛ non eſt neceſſe cōfi
teri veniale vocaliter. Nō eo inficias quin alique
circunſtantie peccatū mortaliter coinquinantes
ſunt vocaliter confitende.

Queritur: vtrū idem actus ſit
bonus / et malus meritorie /
et demeritorie vel mortali-
ter. ¶ Reſpōdetur. Nullꝰ ac-
tus eſt ſimul meritorius / ⁊ de
meritorius. Probatur hec cō
cluſio. Nam da eius oppoſi-
tum. a / eſt meritoriꝰ. ergo eſt
dignus premio eterno vel tēporali. Et iterū ſeq-
tur. a / eſt demeritorius. ergo eſt pena dignus. Eo
demmodo de bono moraliter. ſi a / actꝰ eſt bonꝰ
habet oīa reqſita ad bonitatē actus / et ſola illa:
Si eſt malus vel ponit finis illicitus: vel circun-
ſtātia illlicita vel aliquid ad bonitatē ꝑuertens.
¶ Cōtra hanc cōcluſionē arguitur ſic. Idē actus
primo eſt bonus: ⁊ poſtea malus: vt in hac diſtin
ctione ſuperiꝰ probatū eſt. Sed dicis: hoc eſſe ve

rum ſucceſſiue non tamē in eodē tēpore. ¶ Contra hoc arguitur. Utamur hac hora pro tempore preſenti in cuius priori medietate actꝰ erit bonꝰ: in poſteriori malus iam in eodē tēpore preſenti. Sed dicis hoc non eſt in eodē tēpore adequato: vel inſtanti: et placet non implorare auxiliū ſecularīū pro his que dicemus Arguitur ſic. De actu exteriori qui imperat a duobus actibus interioribꝰ vno bono: et alio malo: vt in materia de auxilio ſuperius diſputauimus. ¶ Secūdo arguit ad idem Sephora et Phua obſtetrices ſimul fecerūt actū meritoriū / ⁊ demeritoriū. ꝙ actū demeritoriū fecerūt. ptꝫ Exodi p̄mo dicētes Pharaoni. non ſunt Hebree ſicut Egyptie mulieres. ipſe enim obſtetricandi habēt ſcientiā: et priuſꝙ veniamus ad eas pariūt. ergo mentite ſunt: ⁊ earū actus erāt mali: qꝛ mendaciū inuolutā maliciam habet: et tamē pro illo actu erant p̄miate: qꝛ eis edificauit deus domos: vt dicit littera. Reſpōdetur de actu exteriori imperato nō eſt incōueniēs ꝙ ſit meritorius / et demeritoriꝰ in eodē tēpore adequato. ¶ Sed tunc dices probatio ꝯcluſiōis ſi aliqd ꝯcludat idem inconueniēs deducit de actu exteriori: ſicut de interiori. puta ꝙ actus eſt dignus p̄mio eterno: ⁊ pena tēporali. Iſtud nō vincit: qꝛ pro actu exteriori: nec datur ſuppliciū: nec premiū vltra penā: et premiū actꝰ interioris. vt in decimaſeptima diſtinctione primi probatū eſt Secus eſt de actu elicito de quo loqmur. Secundo poteſt homo dicere ꝙ ille actus exterior nullomodo eſt bonus: nō ſufficit ꝙ ab actu interiori bono partialiter emergat. ad hoc ꝙ bonus denominet: ſed oportet ꝙ ab actu interiori p̄ciſe bono prodeat: ⁊ pōt eſſe replica quicqd dicatur de actu elicito volūtatis: ⁊ imperato ſimul: vt volo diligere deū propter inanē gloriā. et volo diligere deū propter deū: iam illa dilectio eſt actus elicitus. ⁊ cum hoc imperatus. Sed quicqd ſit de illo cōtra concluſionē non pungit. ¶ Ad ſecundū nego ꝙ idem actus erat bonus / et malus in obſtetricibus. habeant varios actus: ſcilicet bonos et malos pro bonis deus eis reddidit p̄mia: ſcilicet domos qꝛ cōuerſe ſunt ad fidē et cōiuncte matrimonialiter cū habētibus domos peccarūt mentientes: ⁊ pro mēdacio nihil boni dabat a deo: ſꝫ propria affectione de ſeruādis paruulis. ¶ Tertio arguit. ꝯtra eandē concluſionē. p̄cipiat deus ſorti diligere eum duobus gradibus prohibēdo ei diligere eum vltra duos gradus: diligat ſortes deū vltra duos gradus: vt puta quattuor gradibus tunc ſic: iſte actus eſt meritorius: et idē eſt demeritorius. ergo propoſitū. ꝙ ſit demeritoriꝰ patet. ⁊ ꝙ ſit meritoriꝰ arguitur ſic. Aliqua pars eius ē meritoria: ⁊ nō eſt potior ratio de vna parte ꝙ̄ de alia. ergo q̄libet pars eius eſt meritoria: et per conſequēs totus actus eſt meritorius.

¶ Quarto arguitur ad idē. pro aliquo actu dat gratia: ⁊ ille actus ad peccatū mortale eſt imputabilis: ergo idē actus eſt meritorius ⁊ demeritorius. Aſſumptū arguit: ponendo ꝙ ſortes capiat corpꝰ chriſti in vno tēpore ſcilicet a / in cuiꝰ priori medietate ſit in peccato mortali: in poſteriori deteſtetur illud mortale. caſus eſt poſſibilis. poſtea ſucceſſiue capit. ergo ſtat ꝙ homo ſit in peccato mortali pro vna parte tēporis: ⁊ in alia parte erit in gratia. In priori parte tēporis indigne capit: et per conſequēs iudiciū manducat. prime Corinthioꝝ vndecimo. In ſecūda parte tēporis eſt in gratia. g̊ tūc digne capit corpꝰ chriſti. Sꝫ hic dicis: ſicut dicendū eſt. meretur in vna parte temporis: ⁊ demeretur in alia: nec hoc eſt cōtra concluſionē. ¶ Contra. Iſte habebit totā grām eucharíſtie cum eſt bene diſpoſitꝰ tēpore quo eā capit: ⁊ gratia euchariſtie ꝯfertur homini ſucceſſiue ſecundū ꝙ homo capit: ⁊ ſi hō eſſet in gratia ſucceſſiue dabitur ei gratia virtute operis operati: ſicut virtute operis operātis. ¶ Ad tertiū reſpondetur admittēdo caſum nego ꝙ tunc idē actus eſt meritorius / ⁊ demeritorius: diligat eum remiſſe ſicut poterit ne trāſgreſſor p̄cepti iueniatur: ꝙ ſi ponas ꝙ p̄cipiat ſorti diligere eum duobus gradibus adequate: et non pluribꝰ neqꝫ paucioribꝰ niſi habeat duos gradus diligēdi: tūc caſus eſt irrationabilis cuiꝰ cauſa eſt: quia non poteſt ꝯſtare ſorti de impletione illiꝰ precepti: neqꝫ de trāſgreſſione eiuſdē: quia fugit nos quot gradus habemꝰ in actu: ſed ſi daret ſorti noticiā diſtinctā. De noticia iſtorū graduum eſt replica. ponendo ꝙ habeat quattuor gradus. duo gradꝰ ſūt meritū: ⁊ eſt par ratio de quibuſcunqꝫ duobꝰ gradibus. ergo nihil eſt dictū. ¶ Ad ſolutionē argumenti. Reſpōdetur: talis in iſto caſu eſt in peccato mortali: et per conſequēs nulla pars actus eſt meritoria: ſed illud nō ſatiſfacit: quia ponatur ꝙ prohibeatur ſub pena peccati venialis: ⁊ tunc dicitur vel ſucceſſiue elicit: vel in inſtanti. ſi ſucceſſiue duo primi gradus eliciti ſunt meritorij: ⁊ reliqui demeritorij. ſi in inſtāti oēs illos gradus eliciat. illic non eſt ciuitas refugij: ſed vltra Iordanem ad duas tribus cum dimidia ciuitas refugij habeatur ꝙ duo gradus de q̄bus deo placet acceptantur: ⁊ alij duo ſecundū beneplacitū dei imputantur ad culpā: et hoc ſi p̄cipiat elicere duos gradꝰ: et ꝓhibeat elicere vltra duos. ¶ Ad quartum inter arguendū reſpōſum eſt ad magnā partem argumēti: in cuiꝰ calce multa ambigua aſſumuntur. Et pono ꝓpoſitiōes. ¶ Prima. Pro actu meritorio virtute operis operātis deus infundit gratiā ſui ſucceſſiue vel in inſtāti ſecūdū ꝙ homo meretur. ¶ Secūda propoſitio. Deus nō infundit gratiā que confertur virtute operis operati ſecundū tēpus in quo capitur ſacramentū: neqꝫ ſcōm quantitatē ipſius ſacramēti. qꝛ da oppoſitū. Tunc tarde capiens euchariſtiā vel magnā hoſtiā plus gratie habebit virtute operis operati ꝙ̄ celeriter eam capiēs: vl' magnā hoſtiam: qd̄ non eſt dicendū. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Dubiū eſt an deus gratiā cōferat virtute operis operati in diſpoſito capiente ſacramentū. dato ꝙ ſit diſpoſitus in breui mora illius tēporis. Si dicat ꝙ ſic

quod eſt probabile: ⁊ nunc dat in p̄ncipio: ⁊ nūc dat in fine: ⁊ videt caſum futurū iſtius capientis dat ei totam gratiam ſacramentalem quando ē in gratia: quia videt eum indiſpoſitum pro alia parte temporis: ſecus eſt de gratia que confertur virtute operis operantis. ¶ Probabile eſt etiaꝫ ꝙ deus dat ſucceſſiue gratiam virtute operis operati: toto tēpore quo quis capit euchariſtiā ſic ſcilicet: ꝙ deus equaliter magnā gratiā cū magna hoſtia: ⁊ parua. ita ꝙ tantum gratie dat cum parua particula parue hoſtie ſicut cum maiori particula maioris hoſtie. Et quicquid dicatur in omnibus iſtis: non habetur ꝙ quis ſimul mereatur / ⁊ demereatur. ¶ Quīto arguitur ſic. Pro aliquo actu facto ī peccato mortali confertur gratia: et nulli confertur gratia niſi pro actu meritorio. ergo idem actus eſt meritorius / ⁊ demeritoriꝰ: qd̄ erat probandum. Aſſumptum patet. Suppoſito ꝙ aliquis velit baptiſari complacendo in peccato mortali cui poſtea peccatum mortale diſpliceat poſtꝙ̄ eſt baptiſatus: tunc iſte habebit gratiaꝫ baptiſmalem. ergo propoſituꝫ. ¶ Sexto arguit Poſito ꝙ precipiatur ſorti diligere deum ante a. inſtans et ſortes incurrat amentiā vel ebrietateꝫ ante a / īſtās pure ſucceſſiue: ſic ſcilicet ꝙ nihil rationis habeat in a / inſtanti: ſed immediate ante a / inſtās tenendo etiam facta in ebrietate nō imputabilia: ⁊ in omiſſionibus homo non primo omittit in inſtanti terminante tempus: ſed in tempore terminato ad illō inſtās. ¶ Ad iſtas rōnes alibi reſponſum ē: vide ī quarto. ¶ Septio arguitur. Iſte actꝰ ē meritoriꝰ / ⁊ demeritoriꝰ. Uellem occidere iſtum ſi nō eſſet ꝓhibitum: igitur. Aſſumptū patet: qꝛ ē demeritoriꝰ ꝙ auctoritate ꝓpria quempiā occidere vellē: ⁊ ē meritoriꝰ: ⁊ ad hoc ſufficit ꝓbare ꝙ ſit moraliter bonꝰ: ſed pono ſortē habere cetera requiſita ad meritum. qd̄ patet: quia iſte abſtinet ab actu propter preceptū dei. ergo actꝰ ſuus nō ē malus. Eodemmodo argumentari poteris. Noles celebrare horas canonicas ſi non eſſet preceptum. ¶ Pro materia argumēti dicit. multipharíā quis poteſt habere tales actus. Unomodo ſic ꝙ hō habet volitiones cōditionales a exeundum in opus: ſed quia deeſt ei facultas ad exeundum in illud: ita ꝙ per eum non ſtat: et de talibus actibus iam ē difficultas: vt vellē alere inopes ſi ſuppeditarent facultates vellem occidere ſortem ſi poſſem. Alij ſunt actꝰ conditionales in aere: vt ſi eſſem rex vterer tali conſilio: ⁊ ſic habenas regni moderarer: ⁊ adhuc iſti actꝰ ſūt boni: ſuppoſito ꝙ bene ſceptrū regni (ad ꝙ nullam apparentiam habet) dirigere vellet: cum anima noſtra inſtar rote molendini vel galli / erei ī turbine mouetur: crebro in tales actus nobis impertinentes eximus: ⁊ potiſſimum melancolici imaginationem fortē habētes: nec illud vicio ſemꝑ ē dandū qd̄ dulcedīe imaginandi caſtra in heſperia vltīa (vt aiunt) itinera tedioſa vel multa ſimilia ſine anxietate pertranſeunt multos noſtrum ad h̄ experientia doctos ſuſpicor. Alij ſunt actus de quibꝰ ē maior difficultas vt nollem dicere horas ſi non eſſet de precepto. Uellem eum occidere: ſi non eſſet prohibitū: ⁊ a nullo iſti actus damnantur tanꝙ̄ mali. Rationabilius eſt cuꝫ cōmuniter loq̄ntibus dicere eos eſſe bonos. Iſtud nolle nō retrahit a dicendis horis. nec iſtud velle ad homicidium: ⁊ qd̄ amplius eſt non impedit: nulla inter iſtos actus eſt incompoſſibilitas. nolo occidere iſtum: et velleꝫ iſtum occidere. ſi non eſſet prohibitum: ſicut habemus volitiones cathegoricas: vt volo eum percutere ita actus voluntatis habemus ſuper obiecta cōditionata cadentes.

¶ Diſtinctionis. xlij. Queſtio. 8.

REſtat pauca inquirere de peccato veīali. Circa quod quero hūc titulum queſtionis: an vēiale pōt eſſe mortale: ⁊ de diſcrimine inter veniale ⁊ mortale. Supponatur ſicut in ciuilibus. Aliqua ſunt delicta pro quibus vltimū ſupplicium: et mors ī fligitur. Aliqua ſunt errata minutiora que minutioribus penis mulctantur: ſic in foro dei tranſgreſſio pauca ſi eternus cruciatus infligitur mortalis appellatur: vel inferretur. ſi quis penitudine non ducatur: quelibet alia tranſgreſſio vocat venialis. Hoc ſuppoſito: ponā duas cōcluſiones ¶ Quarum prior eſt. Ueniale peccatum poteſt eſſe mortale: aliqui titubuantes: et ſeipſos non intelligentes poſtꝙ̄ veniale poſſe eſſe mortale fatentur non audent confiteri ꝙ illa res que eſt veniale peccatum vnꝙ̄ in mortale labatur. qꝛ tunc ꝙ dicunt res de ſpecie eſſentiali in ſpeciem eſſentialem migraret: ⁊ non ſolum plebei theologi h̄ dicunt: ſed populares. Sed probatur concluſio aſſumpta. Ueniale poteſt eſſe mortale ſecundum communiter loquentes. ergo hoc quod eſt veniale vel poteſt eſſe veniale. poteſt eſſe mortale per explicationem termini: ⁊ ſi poteſt eē ponatur ineſſe.

¶ Sed dicis: modus vulgaris intelligit ꝙ vēiale poteſt eſſe mortale: ſicut dies poteſt eſſe nox: quia poſt diem ſequitur nox. vere in nullo ſenſu homo poteſt eſſe bos: ſed de hoc non contendamus.

¶ Aliter arguitur ad cōcluſioneꝫ: prohibeat deus aliquid in prima medietate hore ſub pena peccati venialis. in ſecunda medietate hore ſub pena peccati mortalis committat ſortes actuꝫ per totam illā horā iam in priori medietate hore peccat venialiter. et in ſecunda medietate hore mortaliter: igitur propoſitū. ¶ Tertio arguitur. ſecūdum legem poteſt eſſe aliquod peccatum veniale quod ſortes committit: vt puta velle mentiri: ⁊ ipſo continuante actum libere dictet ⁊ ſua conſcientia ꝙ mortaliter peccat. Iam palaꝫ ē ꝙ mortaliter peccat: et tamen eſt idem actus numero ¶ Quarto arguitur ſic. Faciat ſortes aliquid ī occulto quod ē vēiale. in ꝓpatulo factū erit peccatū mortale. ponant aliqui ſuperuenīētes: ⁊ ſcā

daliſati in hoc facto. pone continuationē actꝰ interioris / ⁊ exterioris: ⁊ cetera q̄ promouēt robora argumēti: iā quod erat veniale eſt mortale.

¶ Quinto arguitur. Faciat ſortes aliquod furtū veniale neſciens eſſe ſacrilegium ipſo continuante actū ſciat rem eſſe ſacram: nō obſtante tollat eam. Jam quod erat veniale erit mortale.

¶ Sexto arguitur. Jdem actus elicitus ſucceſſiue poteſt eſſe bonus ⁊ malus: etiam mortifere. ergo a fortiori actus venialis poteſt eē mortalis

¶ Septimo arguitur. Jdem peccatum prīo fornicatio: et poſtea adulterium: ⁊ ꝑ conſequens primo minus grauis: ⁊ poſtea grauior: ergo veniale poteſt eſſe mortale. Conſequētia tenet. probatur antecedens: ponendo ꝙ ſortes habeat iſtam volitionem: volo cognoſcere hanc mulierē demonſtrando mulierem ſolutam: ipſo continuante actum contrahat ipſa matrimonium per verba de preſenti ſine ſponſalibus: iam actus qui pͥus erat ſimplex fornicatio: ⁊ peccatum minus. efficitur poſtea hoc vinculo matrimonij per grāde delictum. ſuper hoc vlterius patebit aliquid in primis motibus. Non adduco plures probatiōnes ad hanc concluſionē quicquid dicāt alij. certum eſt apud intelligentem philoſophiā ꝙ veniale ⁊ mortale ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime entitatiue indefinite / ⁊ ꝑticulariter: vt loquutus ſum: ⁊ ſcandalum: ⁊ non ſcandalum peccatum occultum ⁊ publicum eiuſdem ſpeciei in genere nature vel entis: quicquid multi ſomniantes dicant.

¶ Circa ſecundum queſitum in titulo queſtionis dicitur ꝙ non poteſt dari vna regula. Non ſufficit dicere. per hoc differunt: quia mortale tollit gratiam: ⁊ veniale ipſam non tollit: licet hoc ſit verum per hoc nichil cognoſcitur.

¶ Secundo non ſufficit dicere more aliquoꝝ ꝙ mortale eſt immediate contra deum ⁊ veniale cōtra ꝓximū vtrūqꝫ ſtat dare ꝯ ꝓximū. Nō inſiſto in refellendis varijs modis dicendis friuolis in hac parte. Propterea dicitur ꝙ nō datur vna regula: ſed oportet currere ad precepta iuris nature dei: ⁊ ſuperiorum hominum: ⁊ videre in quibꝰ eſt tranſgreſſio mortalis: ⁊ in quibus venialis: qꝛ et mortalia / ⁊ venialia in materia mendacij voti homicidij furti / luxurie: ⁊ in ceteris id genꝰ inuenies: ⁊ iſtud prouenit propter multitudinē materiarum occurrentium: ita ꝙ vna circunſtantia peccatum auget / aliam materiam attenuat. Et probatur iſtud per locum a ſimili: ⁊ per neceſſitatem docti viri ad curam animarum requiſiti. Si peteres a phyſico naturali quis morbus inducit mortem. ¶ Reſponſionem generalem nullā habere potes cū aliqui lenta febre: ⁊ parua tertiana vitā in mortem cōmutant. Aliqui Nephreſim colicā: immo iliacam que eſt deterior pleureſim et epydimiā euadunt Oportet tangere pulſuꝫ adire laborantē videre do ſuperflua prie ⁊ ſecunde digeſtionis. Sic eſt de phyſico ſpirituali quem hic medicum vulgo appellamus. oportet ꝙ videat impulſum quem habuit peccator ad delinquēdū audire circunſtantias per linguā non erubeſcendo de fetoribus / ⁊ ſordibus quas in cōfeſſione alter detegit: quare opus ergo erudito ad concionandū: ⁊ nullus ita ſcite verbū dei euangelizabit iſtis ſicut ille qui patientem in cōfeſſione cognouit ſecundum verbuꝫ chriſti. Si cecꝰ cecū ducere debeat: ambo in foueā cadunt. ¶ Sed contra iſtud arguitur. quilibet quodlibet peccatū tenetur euitare ſub pena peccati: ⁊ mortale tenet euitare ſub pena mortis: veniale ſub minori pena. ergo tenetur quodlibet cognoſcere eſſe tale: quia non bene euitatur niſi cognoſcatur.

¶ Reſpondetur negando conſequentiam: licet ſit in ea color quando homines dubitāt inquirāt ab alijs: ſi exponant ſe diſcrimini eis īputabitur. Propterea: ſcientia multum conducit ad iſtos anfractus cognoſcendos: quia tunc peccatorū vortices homo ſagacius euadit: etiam in multis poſitiuis ignorantia inuincibilis excuſat.

¶ Circa hanc q̄ſtionē aliquas dubitationes mouebimus. ¶ Prima dubitatio: an peccatū dicat vniuoce de mortali / ⁊ veniali.

¶ Secundo dubitatur. An peccatum veniale ſit contra preceptum dei. ¶ Tertio dubitatur. An veniale per aſſuefactionem peccatum mortale faciat. Quarto queritur. de illa diuiſione venialis in fenuꝫ / lignum / ⁊ ſtipulam.

¶ Quinto dubitatur vbi ⁊ quomodo punietur ille q̄ cū originali / ⁊ veniali decedet ¶ Sexto dudubitatur: an quis poteſt committere veniale: ne frater eiꝰ peccet mortaliter. ¶ Septimo: an de duobus malis minus eligendum eſt. ¶ Octauo: an aliqua culpa venialis in alio ſeculo dimittat

¶ Nono dubitatur: an volens peccare venialit peccet mortaliter. ¶ Ad primum dicitur: ꝙ peccatum dicitur vniuoce de mortali / et veniali. patet ꝑ diffinitionem quācunqꝫ peccati eſt actꝰ difformis rationi recte: ⁊ licet pctm̄ mortale ſit grauius veniali: tamen non plus participat rationē peccati q̄ꝫ veniale: vt in ſimili patet: licet homo ſit perfectior entitatiue boue: tamen non plus ꝑticipat rationem animalis q̄ꝫ bos: ſic eſt in ꝓpoſito. ¶ Ad ſecūdū: placet multis dicere ꝙ peccatum mortale non eſt prohibitum: ſed cohibitum placet alijs dicere ꝙ non eſt contra legem dei: ſꝫ preter legē dei. Jſtud eſt ſolū certare de nomine ⁊ multiplicare ſine ſententia multa vocabula.

¶ Propterea vno verbo dicitur. peccatum veniale eſt contra legem dei. Deus prohibet aliquid ſub pena peccati mortalis: ⁊ illius p̄cepti labefactio eſt peccatuꝫ mortale. aliquid ꝓhibet ſub pena peccati venialis: ⁊ illius p̄cepti trāſgreſſio eſt ſolū venialis ſicut in foro ciuili ꝓhibetur homicidium ſub pena mortis. prohibetur furtū ſimplex prima vice ſub pena verberis: ⁊ tn̄ vtraqꝫ iſtarū tranſgreſſionum in foro exteriori ē ꝓhibita: igit

¶ Ad tertium dicitur ꝙ non. Probatio: ſi primꝰ actus mētiēdi iocoſe ſit peccatū veniale ſecundꝰ ſimilit pctm̄ veniale: et ita de q̄libet alio actu habitum ſequente: ⁊ ſic ſola conſuetudo nō facit de veniali mortale. ¶ Sed cōtra hoc arguitur. per illud quod habetur vigeſima quinta diſtinctione vnum §. alias ante me. ¶ Reſpondetur. ſola conſuetudo non facit illud: ſed frequenter conſuetudo eſt cauſa illius circunſtantiam mortaleꝫ inuoluens: faciens hominem ita propenſum ad illum actum: ita ꝙ interdum habet hoc propoſitum ꝙ non cōtineret ab illo actu prohibito q̄n eſſet peccatum mortale: ⁊ ſic intelligitur illud commune Auguſtini ꝙ nullum peccatum eſt adeo veniale quod non fiat mortale dum placet; vt patet vigeſima quinta diſtinctione: vnum orarium §. Criminis. ¶ Ad quartum quod tangit apoſtolus pͥme Corinthiorum tertio. inquiens. Si quis autem ſuperedificat ſupra fundamentum hoc aurū argentum / lapides precioſos / ligna / fenum / ſtipulam / vniuſcuiuſqꝫ opus manifeſtum erit. Baſim hanc explicuit chriſtū: vbi gloſa Auguſtini hec tria edificāt cōtemptores ſeculi / qui ſua omnia pauperibus dant. per ligna venialia maxīa. per ſtipulam minima: per fenum mediocria ītelligantur. Q̄ꝫ venialia intelligat patet per litterā ſequentem: ipſe autem ſaluus erit: ſic tamen quaſi per ignem. ¶ Quinto dubitatur de originali et veniali. Beatus Thomas in prima ſecunde negat caſum poſſibilem de lege: ⁊ coloratur negatio caſus: licet ante annos rationis homo nō baptiſatus ſit in peccato originali cum adoleſcit ⁊ ratione vtitur tenetur ad ſuſceptionem ipſius ſacramēti baptiſmi quod ſi non ceperit mortaliter peccat: ⁊ ſic ſi decedat in pctō actuali ī mortali decedere neceſſe eſt.

¶ Cōtra iſtud ſic argumentor: datur iuueni cum primum ad annos diſcretionis venerit tempus induciarum. vt de qua lege eſſe voluerit conſideret. ꝙ pro illo tunc non obligatur ad actus preceptorum affirmatiuorum Stat tamen talem contrauenire precepto negatiuo de furto veniali vl̄ de aliquo alio veniali cui conſcīa dictet ꝙ ꝑpeꝛam agit: cum ponatur iaꝫ in vſu rationis. g̃ tūc venialiter peccat. Primo pono ꝙ tunc occūbat vel qualitercūqꝫ decedat. Jſte decedit ī originali / ⁊ veniali. ergo ꝓpoſitum

¶ Propterea videtur rationabilius ꝙ caſus eſt de lege poſſibilis: ſed caſu admiſſo cōtra euꝫ arguitur ſic (tenendo ꝙ veniale temporanee punit in alia vita) vel iſte quando decedit ibit ad infernum: ⁊ tunc ſuo peccato illic expiato puerorum limbum adibit: ⁊ ſic aliquis ab inferno liberabit vel punietur in purgatorio primo: et tunc ſequit ꝙ aliquis punitꝰ in purgatorio perpetuo puniet qꝛ pena dāni. iſte punietur perpetuo ī pueroꝝ limbo poſt penam venialis perpeſſaꝫ. ¶ Rn̄det. locus nō ſolū facit ad penā: ſi aīa beati Petri eſſet in igne inferni non puniretur: ⁊ aliqui ſpiritꝰ ī eodem igne magis aliqui vero minus puniunt Similiter demones in hoc mūdo exiſtētes puniuntur. ¶ Scđo dicit: ꝙ talis puniet prīo ī purgatorio ꝓ veniali qđ nō cōiūgit mortali: poſtea adibit limbum puerorum: ⁊ ſola damni pena pūiet.

¶ Ad ſextaꝫ dubitationē dicitur: ꝙ nō charitas incipit ab ip̄o habente. hō citius tenetur veniale euitare in ſe q̄ꝫ qđcūqꝫ peccatū in alio. Nec ſtāt dare caſum in quo quis faciens circa fratrem qđ poteſt ad retrahendū eū a peccato ꝙ peccare venialiter neceſſitabitur. ¶ Sed ꝯtra hoc arguit. Quis poteſt venialiter peccare āteq̄ꝫ occidatur quod patet: ſi occidetur non amplius merebit: et habet probabilitatē moralē: ꝙ bene viuit: ⁊ multum merebitur. ergo iſte conſulto ſuam vitā prolōgādo mētitur venialiter. ¶ Et confirm at hec rō per apoſtolum qui cupiebat eſſe anathema ꝓ fratribus ſuis. ¶ Tertio ſic arguitur. Aliquis rationabiliter poteſt velle ſufferre penam peccato veniali debitam ad hoc qđ euitetur mortale ī fratre: ergo poteſt velle peccare venialiter: ſi poteſt velle ꝯn̄s. quare non poterit vel antecedens.

¶ Ad primum iſtorum nego antecedēs: ad Romanos tertio. Non ſunt facienda mala: vt inde eueniant bona. citius mille genera mortis ꝑferre debet anteq̄ꝫ peccet: ⁊ deum offendat.

¶ Ad ſecundum: apoſtolus cupiebat eſſe anathēa ꝓ fratribꝰ ſuis. Romanorum. 9. Hoc intelligitur pro tempore in quo perſequebatur chriſtianos ex zelo legis iudaice. Actuum octauo. ſic etiam poteſt exponi ꝓ tempore poſt conuerſioneꝫ ſuam in quo predicabat fidem in quo optabat ſeparari a chriſto per dilationem ſue glorie: vt operam daret de iudeis conuertendis. ſecundum illud ad Philip. primo. deſiderium habens diſſolui / ⁊ eē cum chriſto: permanere autem in carne neceſſarium eſt propter vos. Et Romanoruꝫ nono. Optabā enī egoipſe anathema eſſe a chriſto pro fratribus meis qui ſunt cognati mei. ſecūduꝫ carnem / qui ſunt iſraelite: vbi Gloſa interlinearis primam dat expoſitionem ſecundum carneꝫ dicit eadem Gloſa. de tribu Beniamin: de qua erat apoſtolus.

¶ Ad tertium concedo aꝯ̄s / ⁊ nego conſequentiam. Jnterdum homo licite vult conſequens: non autem antecedens: ſicut Carolus magnus voluit habere Rolandum: ſed non modum quo habebatur: ⁊ mater magiſtri ſententiarum volebat habere filium quando videbat cum reipublice chriſtiane apprime vtilem: et tamen non volebat antecedens ad hoc puta modum per quē producebatur: ſaltem rationabiliter volendo ſicut loquimur: quemadmodum aliquis vult antecedens rationabiliter nolendo conſequens vt pꝫ ī hac ꝯn̄a: ſortes penitet: ergo ſortes peccauit.

¶ Ad ſeptimū diſtiguo: vel de duobus malis pene: ⁊ ſic pōt eē verū: vel de duobꝰ malis culpe: et ſic negatur nullū malū eſt eligendū ſꝫ minꝰ malū eſt minꝰ fugiendū. Uel ſic: de duobꝰ malis culpe minus eſt eligendū capiēdo abuſiue comparatiuum ſic q̄ꝫ exponat ꝑ ſuū oppoſitū. Nec ſtat dare caſū vnq̄ꝫ qđ dictū ē q̄n hō pōt euadere a pctō

¶ Sꝫ ꝯtra iſtđ arguit. 13. diſtinc. dicit Gratianꝰ ca. Jtem. ꝙ aduerſus ius naturale nulla diſpenſa

tio admittitur: niſi forte duo mala ita vrgeant: vt alterum eorum neceſſe ſit eligi: ⁊ ĩ ca. duo mala dicit: licet omnino cautiſſime ſint ꝑcauēda: tñ ſi ꝑiculi neceſſitas vnũ ex his ꝑpetrare ꝯpulerit ⁊ debemus ſoluere ꝙ minori nexu noſcitur obligari: ⁊ illud erat ordinatum ĩ cõcilio Tolletano. ¶ Ad primũ dicit. in primo capite duo ſunt minus bene dicta. Unuꝫ ꝙ circa ius naturale cadit diſpenſatio. Scđ'ꝫ ꝙ alterum illorum malorum neceſſe ſit eligere: qꝛ ſic eſſet perplexitas ſm veritatem in lege diuina / quod eſt falſum. Non negamus ꝙ aliquis poteſt eſſe perplexꝰ ex ſuo delirio in lege diuina: vt ſi habeat conſcientiam Judeus ꝙ Chriſtus erat occidendus. tunc peccaſſet chriſtũ occidendo: ⁊ eum non occidendo peccaſſet contraueniendo ſuo falſo iudicio ſi hõ faciat quod in ſe eſt ſemper ſufficientẽ aperturam inueniet: ne in pctm̃ incidat conſulendo ſapientes non oberrabit ſicut Judei tenebant adherere teſtimonijs prophetarum ⁊ patriarcharum ꝙ iam meſſias venerat ꝓmiſſus in lege. ¶ Sed cõtra hoc arguitur. Si homo haberet vnum panẽ paruum de quo poteſt releuare ſolum indigentiam vnius: tunc erit perplexus in pctõ cuicunqꝫ dederit. Si det patri hꝫ motiuum in oppoſitum ꝙ debet diligere illud quod eſt aliquid ſui. mõ filius ẽ aliquid pr̃is: ⁊ non econuerſo. 8. Ethicorum. ſm Ariſtotelẽ. ¶ In oppoſitũ habet motiuũ. Magis filius a patre dependet q̃ econuerſo: ſed magis eſt inclinatio rei ad illud a quo dependet q̃ ad illud a quo nõ depẽdet. ¶ Iteꝫ: plura beneficia accepit a patre q̃ a filio. ergo talis vtriqꝫ habet rationem: ꝙ quicquid facit peccabit omittendo. Non valet dicere ꝙ ꝯſulendi ſunt ſapientes ĩ illo caſu: quia interea temporis vterqꝫ media extinguetur. ¶ Reſpondetur: ſi aliquid mali contingit hoc ex ſuo delirio ei euenit. ¶ Secundo dicitur: ꝙ debet panem hunc porrigere patri filio relicto: licet naturalꝰ filium diligat tanq̃ effectuꝫ eius q̃ patrem: ⁊ motiua ad patri ſuccurrendum ſunt maiora. Nec eſt de iure nature filio ſuccurrẽdum in illo caſu. ¶ Tertio dicitur quando hõ eſſet dubius: et patri ſaniori lubens condeſcenderet quicquid agit ex errore inuincibili omnis peccati expers euadit. potiſſimum hõ ineruditus de quo loquor. ¶ Ad octauum reſpondetur. hic ſũt poſitiones oppoſite: vt Magiſter in vigeſima ꝑma diſtinctione dicit: ſed magis codeſcendo in illam partem ꝙ veniale poteſt remitti in alio ſeculo. ¶ Ad nonum dicitur. ꝙ conſentiens in actum peccati venialis quem ſcit eſſe venialem ſolum venialiter peccat. ad quod propoſitum mortaliter peccaret: cum materia ẽ prohibita ſub pena peccati venialis ſolum. ⁊ hoc cõſtat iſti. ğ habetur ꝙ veniale volens facere ſcitum eſſe tale ſolum venialiter peccat: et iſtud palaꝫ eſt de eo cui placet ille actꝰ q̇ eſt venialis. Diſplicet ei tñ ꝙ ille actus ſit venialis vellet illũ actũ nõ eſſe peccatum ſed hic eſt magis difficultas: volo peccatuꝫ veniale facere: quia actus volũtatis cadit ſupra connotatũ termini: et hoc eſt loqui de illo: qui facit peccatũ veniale cui placet illud peccatũ eẽ veniale: nec videtur ꝙ iſte peccat mortaliter: adhuc ſtat ꝙ ſi ſciret eſſe mortale non vellet illud facere et ſcit illud eſſe prohibitum ſub pena peccati venialis. quare ergo peccabit mortaliter: licet placet ei ſub ea ratione qua eſt pctm̃. Non debemus aliquid reputare pctm̃: niſi vbi motiuum ſufficiens ad hoc habemus. ¶ Decio adhuc dubitatur penes quid peccatorum magnitudo attenditur. ¶ Undecio dubitatur. An omne peccatũ ſit contra vnum preceptũ decalogi. ¶ Duodecio dubitatur. penes quid peccatorum diſtinctio ſumitur.

¶ Ad primum: triſta eſt diſtinctio ꝙ vnuꝫ peccatum eſt maius alio extẽſiue: quia circa plures extenditur vnum peccatũ eẽ maius alio occaſionaliter: ⁊ originaliter. quia eſt origo pluriũ peccatorum: ſed de talibus membris non eſt nobis cure loquimur ſolũ de magnitudine intenſiua: nõ ſolũ capiẽdo ĩtẽſiue ſicut in materia de intenſione ⁊ remiſſiõe forme: ſꝫ vnũ peccatũ ẽ maiꝰ alio intẽſiue: quia abominabiliꝰ maiori difformitati ẽ ĩnodatũ: vl' pluribꝰ difformitatibꝰ ẽ inuolutum hoc eſt contrauenit pluribus legibus: non ob aliud ſr̃ minor plus peccat comedendo carnes ĩ paraſceue q̃ die iouis: eccleſia propt̃ paſſionẽ xp̃i in quadrageſima prohibuit eſum carniũ: ⁊ ſpãliꝰ illo die quo paſſus eſt. Etiã hoc ẽ iure cautũ quolibet die veneris anni. hoc habet etiam ex ſua profeſſione: ⁊ ſic hoc adhuc ex voto haberet / grãdiꝰ eſſet peccatũ. Hoc ſuppoſito dicitur. Magnitudo peccati ẽ conſideranda ex parte obiecti: ita ꝙ iniuria contra obiectum nobilius eſt maius: ſicut contra Pythagoricos philoſophus oſtendit: quinto Ethicorum. non eſt tamen talis proportio actuum inter ſe qualis eſt obiectorum: qꝛ tunc quodlibet peccatum immediate cõmiſſum contra deum eſſet infinite malum: ⁊ infinite imputabilitatis. ¶ Mõ patet: quia deꝰ infinite quãlibet creaturam excedit: non ſolum reſpiciẽduꝫ eſt ad obiectum: ſed etiaꝫ ad iniuriam ipſaꝫ. hoc eſt conſiderare oportet modum iniuriandi. quia niſi ſic quodlibet peccatum contra precepta prime tabule eẽt maiꝰ q̃ qðcũqꝫ pctõꝝ ꝯ ꝑcepta ſecunde tabule. et per conſequens periurium: immo tranſgreſſio ſabbati a quolibet ſi ſit mortalis erit maior q̃ homicidium: quod eſt falſum. ⁊ conſequentia patet: quia homicidiuꝫ eſt immediate contra creaturam: et tranſgreſſio ſabbati immediate contra deum: ſed modus iniuriandi ĩ homicidio per quod homo e medio tollitur eſt maior q̃ diſplicentia commiſſa immediate contra deum: ſed ad imaginationem ſi quis poſſet tollere deum de medio / vel ſi quis niteretur hoc / (licet ſit impoſſibile) illud peccatuꝫ eſſet maius q̃ homicidium: et non ſolum iſta conſideranda ſunt: ſed intentio gradualis actus circũſtantia tẽporis: quia peccatum continuatum per horam ẽ maius q̃ peccatum continuatũ per mediã horã

Ingratitudo eſt menſurãda. plus peccat iniuriã faciens contra illũ cui eſt multum obnoxiꝰ: q̃ cõtra alium cui nõ eſt deuinctus. Sic gratitudo eſt maxime extollenda. Quo circa veteres gratiarum templũ ĩ medio ciuitatis ponebant: vt inq̇t philoſophus quinto Ethicorum. Ut accepti beneficij homines eſſent memores. Ingratitudo erit monſtrum indeteſtabile. Hoc peccatum Jude aggrauabat ĩ chriſtum / qui non ſolum eũ creabat: ſed ſpeciali familiaritate ad apoſtolatꝰ culmen vocabat. Conſideranda eſt propinquitas ſanguinis: et ſic Nero matrẽ occidẽs plꝰ peccat q̃ occidens fratrem conſiderandum eſt quo fine id fiat: ⁊ q̇s eſt qui occidit: vt ſi monachꝰ / ſacerdos / vel laicus. Multe alie circunſtantie que vix ſub arte cadunt ĩ magnitudine peccati conſiderande ſunt. Sed aliqua iam de potiſſimus narrauimus. ¶ Ad vndecimũ dr̃ ꝙ nõ omne peccatũ eſt contra vnum preceptũ decalogi. pꝫ de fractione ieiunij quatuor tẽporũ vel alicuiꝰ ſancti: ſed ħ diceres ꝙ hoc eſt contra iſtud preceptum de honore parẽtibꝰ impẽdẽdo: ſcꝫ parẽdo mr̃i eccleſie ¶ Secundo arguitur ad idẽ. Rapina nõ eſt ꝯtra vnuꝫ de illis preceptis. pꝫ ĩductiue currendo per precepta Exo. 20. numerata. Sed dices rapina ꝓhibet̃ in furto tanq̃ maius in minori. Contra ſaltem habebitur ꝙ fornicatio ſimplex nullo iſtoruꝫ preceptorũ ẽ ꝓhibita: qꝛ ſic maxie ꝑ mechiã ſed hoc non: mechia eſt adulteriũ. mõ nõ oportꝫ ꝙ ad prohibitionẽ maioris peccati ꝓhibeat̃ minus: qꝛ non includitur in eo tãq̃ ꝯñs in añte. Secus eſt de rapina que includitur in furto non ſolum: quia eſt peccatum maius q̃ furtum: ſed quia tanq̃ ꝯñs in añte inuoluitur. hoc eſt lucide dicere. omnis ratio quare ꝓhibetur furtum reperit̃ ĩ rapina ⁊ aliqua alia. ¶ Tertio arguitur ad ideꝫ. Mendacium non prohibetur in vno iſtoꝝ preceptorum: qꝛ ſi ſic maxime eſſet ĩ periurio: ſed hoc nõn. Periuriũ eſt maius pctm̃ q̃ mendaciuꝫ crebro: vbi mendacium eſt veniale circa aliquã materiam. periurium circa eandem eſt mortale. modo ad ꝓhibitionẽ maioris non prohibetur minꝰ ¶ Quarto arguitur. Peccans cõtra ꝯſcientiam peccat: ⁊ non opꝫ ꝙ hoc ſit ꝯtra aliquod ꝑceptuꝫ decalogi: igitur: ꝯña tenet cum maiore: ⁊ minor patet: ſi cõſcientia fortis dictet ꝙ peccat ſi comedat illotis manibus comedendo ſine manuũ lautione peccat: ⁊ tñ non videtur contra quod preceptum decalogi peccat. igitur.

¶ Quĩto arguitur. poſito ꝙ aliquis habeat tale velle quo vult peccare contra vnum preceptum decalogi vel peccare ſimpliciter. talis peccat et contra nullum preceptum decalogi: quod pꝫ currendo inductiue ꝑ oĩa Quare dico ꝙ nõ oĩs trãſgreſſio mortalis vel venialis eſt contra vnum ꝑceptum decalogi: ⁊ ꝑ ꝯñs homines ſe inaniter fatigant: oẽs peccatoruꝫ tranſgreſſiones: ꝯtra vnũ preceptum decalogi reducere conantes.

¶ Sed contra iſtud arguitur. ſequeretur ꝙ deus in penthecoſte non ſufficienter tradiderit ſuo populo legem cum per illam non poterant oĩa pctã dignoſcere. hoc ꝯñs eſt falſum. ğ ⁊ añs. ¶ Rñſio: cõſequentia eſt nulla. Oĩa precepta decalogi ſũt moralia dempta ſanctificatione ſabbati quo ad talẽ diẽ et per ꝯñs ſine precepto imperatiuo ſapientes illa cognouiſſent: ſed enucleate ꝓ ſapientibus ⁊ ĩſipientibus illa precepta tradita ſunt. Tũ ſecundo. Deus dedit populo decem precepta decalogi: ⁊ ſuccĩcte ad q̃ populus maxime obtuitũ conuerteret. Multa alia precepta iudicialia: ⁊ cerimonialia dẽptis ꝑceptis decalogi populo tradidit: ⁊ curam Moyſi: ⁊ ſenioribus Iſrael reliq̇t ⁊ multis alijs ſicut in lege gratie eccleſia paſtoribus poteſtatẽ reliquit condende legis ꝓ vtilitate populi. Nec ſequitur vlla inſufficientia ex pte legis diuine: quia quãlibet tranſgreſſioneꝫ per legem indicatiuam in cordibus noſtris ſcriptã: vl' imperatiuam per noſipſos vel alios cognoſcere poſſumus. ¶ Ad duodecimum dicitur: ꝙ peccata diſtinguũtur ꝑ ſua obiecta totalia: ſicut actus ⁊ habitus quorũcunqꝫ viciorum.

In huius diſtinctionis capite octauo / magiſter diuiſionem ſeptenariam peccatorum mortalium tangit: gratia cuiꝰ pauca de eis impreſentiarum tangere ſatagemus: inter libelluꝫ ⁊ Epitoma medium tenentes non nunq̃ exempla q̃ nr̃e materie conducunt in medium afferemus: quia illa ad virtutes incendunt: ⁊ a vicijs retrahunt auditorem. a gula q̃ eſt nobis magis innata incipientes. Et queritur: an omnis gula ſit mortifera: et maxime exprobanda. in primis rationem nominis explicabimus Secundo concluſiue ad queſtionis titulum cum quibuſdam obiectionibus. cõtra eaſdem reſpondebimus.

¶ Gula poteſt diffiniri per habitum: vel per actum eius: quia vterqꝫ eſt gula: ſed facilior intelligentia habitus per actum cognoſcitur q̃ contra de actu loquendum eſt. Gula ergo eſt volitio qua quis cibum vult capere: vel potum plus q̃ ratio poſtulet. Opponitur duabus ſpeciebꝰ temperantie cardinalis. Temperantia ſecũdũ Ariſtotelem tertio Ethicoꝝ. que in ſenſu tactꝰ et guſtus conſiſtit. hoc eſt habitus eius eſt inſultiuuꝫ in his duobus ſenſibus inſurgentium cohibitiuꝰ circa venerea habet caſtitatem: circa potuꝫ ſobrietatem cuius extremum in ſuperhabundando ẽ ebrietas moralis circa cibum habet temperantiam regularem abſtinentiam: et ieiunium. Inſenſibilitas eſt extremum in deficiendo: circa temperantiam cardinalem virtutem. gula ebrietateꝫ tanq̃ ſpeciem eius includit: cuius extremum oppoſitum eſt inſenſibilitas in cibo / ⁊ potu. Latitudo temperantie in his tribus conſiſtit: ſcꝫ ꝙ non capiat̃ plꝰ cibi vel potꝰ q̃ corpori ſufficiat. Ul' ſic ⁊ meliꝰ nõ capiat̃ cibi vel potꝰ exuberant̃ in corporis vel aĩe iacturã: ſed tantum capiatur q̃tum corꝑis ĩcolumitati ſufficiat. cũ hoc habẽdo ocu

lum ad animã:quia dato ꝙ corpꝰ maneat incolume:⁊ petulãter laſciuiat ꝯtra ſpm̃ nõ eſt latitudo tẽperantie. ¶ Ulterius oportet ꝙ cancellos diuitiarum eius homo nõ ſupergrediatur: ⁊ hoc in fine.xj.capitis tangit philoſophus inquiens. Uirꝰ autẽ tẽperãs in his mediocriter ſeſe habet: nec enim ijs gaudet quibus intemperans maxĩe delectatur ſed potiꝰ moleſte fert:nec ijs omnino quibus delectari non decet:nec vehementer illis rebus huiuſcemodi delectatur:neqꝫ ſi abſint dolet neqꝫ cupit niſi mediocriter ſemper: nec magis q̃ꝫ oportet:nec quando non oportet vlla res omnino talis ipſum delectat. Mediocriter autẽ et vt oportet eas res appetit que voluptate quidem afficiunt ad ſanitatem autem ⁊ bonam corporis habitudinem cõferunt:⁊ res ceteras voluptas effectrices identideꝫ ſi nec impedimẽto ſint dictis habitibus corporis:nec honeſtatis cãcellos:nec facultatum metas egrediãtur. ¶ Ex his dictis ariſtotelis inferã aliquã correlaria. Primũ non eſt eadem latitudo temperantie Miloni et Platoni.patet:cum prior bouẽ poterat comedere in die cibus Platoni ſufficiens Miloni nõ ſuffeciſſet:⁊ ſic non manſiſſet bona habitudo corporis ⁊ anime. Secundo ſequitur diues lautiорibꝰ cibis vtendo q̃ꝫ pauper manet in latitudine tẽperante vbi pauper eã egreditur ſaltem ſi de ꝓprijs emat. Tertio ſequitur. Nobilis ⁊ diues poteſt ſplendidioribus cibis vti q̃ꝫ diues ignobilis. Quarto ſequitur. Infirmus poteſt multa plura exponere in cibo q̃ꝫ ipſe poteſt in ſanitate: Probatio:recta ratio dictat ꝙ debet corpori ſuccurrere caducis bonis fortune neglectis:⁊ ſi negligeret delinqueret Quĩto ſequitur. Ubi corpus bene paſtum ⁊ ſanum bellum ciuile in toto homine mouet ⁊ effrene ad illecebram tendit:ipſum ẽ redigẽdũ in ſeruitute dato ꝙ hõ ĩ ĩfirmitatẽ corporis labitur Probatur ꝑ verba Ariſtotelis allegata quia alioquin cancellos honeſtatis tranſgredietur. Ulterius ſequitur Si quis carnibus humanis more Scythaꝝ veſcatur latitudinẽ temperantie egreditur.patet per verbum illud cancellos honeſtatis. Ultimo ſequitur. Temperantia violatur in p̃dicamẽto q̃litatꝭ quãtitatis et in predicamento quando hoc eſt nimis delicate:nimis in quantitate vel extra tempus comedendo cognita latitudine medij extremorum latitudines cognite euadunt:quia oppoſitoꝝ eadem eſt diſciplina. Iſtis notatis pono cõcluſiones.

¶ Prima. Non omnis gula eſt peccatum mortale:immo aliqua eſt venialis. Probatur. Aliquis eſt paruus exceſſus extra latitudinem temperantie:ergo talis non eſt peccatum mortale: conſequentia tenet:quia illic non eſt notabilis iactura corporis vł anime Cõfirmatur hec ratio. Si aliquid obſtaret maxime eſſet:q̃r gula inter peccata mortalia reputatur:ſed hoc non obſtat:furtuꝫ ꝓhibetur vno precepto decalogi tñ aliquod furtum eſt veniale:qͦ pꝫ ſic de ablatione boni non notabilis. ¶ Et iterum hoc confirmatur Oĩs actus deliberatus qui nõ eſt caſtitas.circa venereã ⁊ luxuriaꝫ:ſed aliqua talis eſt venialis: vt pꝫ de aliquo luxu inter virum et vxorem eius:⁊ hoc ipſum patuit in quarto. ¶ Secunda concluſio. Sãctis ⁊ perfectis viris qui iam temperantiam virtutem ſecundũ tẽperantie gradũ attigerunt neceſſitas non eſt regula:ſic ſcilicet ꝙ eã ſupergrediens peccet. ¶ Pro iſtius cõcluſionis intelligẽtia ſupponimus ꝙ neceſſitas bifariã accipit̃ Uno mõ ſecũdũ ꝙ neceſſariũ dicitur ſine quo res non poteſt eſſe aut conſiſtere:q̃uo cibus dicitur neceſſarius enim qui eſt in extrema neceſſitate poſitꝰ ⁊ de hac neceſſitate non loquor. Secũdo mõ capitur neceſſitas ſecũdũ qͦ dicitur neceſſariũ illͦ ſine quo res non poteſt conuenienter eſſe: volo dicere ꝙ regula intemperantie non eſt menſuranda ſecundũ hanc neceſſitateꝫ:ſic ſcilicꝫ ꝙ oĩs ille peccet per intemperantiam qui cibo vtit̃ aut potu pro tẽpore ꝓ quo nõ eſt hac neceſſitate neceſſarius Probatur hec cõcluſio: quelibet latitudo medij in quacunqꝫ virtute etiam reſpectu cuiuſlibet eſt diuiſibilis:ergo quicũqꝫ manet ĩ quacunqꝫ parte illius latitudinis manet in medio:ergo ſic manendo non peccat:ſed manendo in inferiori parte illiꝰ medij homo capit illud quod ſue ſuſtentationi ſufficit:ergo capiendo aliq̃d in partibus ſuperioribus medij capit aliquid vltra ſine quo hõ bene poterat eſſe alitus:ergo ⁊ cetera.

¶ Tertia concluſio. Aliqua gula eſt peccatum mortale. Probat̃ Omnis actus quo aſſumitur aliquid quod eſt in notabilẽ iacturaꝫ corporis ⁊ anime eſt peccatuꝫ mortale:aliqua gula eſt huiuſmodi.ergo gula aliqua eſt peccatum mortale:probatio minoris multas infirmitates per gulãt hõ ĩcurrit vt neprehesim morbũ:arterialem:⁊ cetera id genꝰ ſecundũ prouerbiũ cõe:plures occidit gula q̃ꝫ gladius.calor naturalis a multitudine ciborum extinguitur:⁊ humores putridi in membris generantur:hinc Hippocras.ſcða ꝑticula Apho Aphoriſmo.xliiij. Craſſi valde ſecundum naturaꝫ citius moriuntur magis gracilibus.hoc iterum patet per ebrietatem que eſt ĩ gula que ingenium obtundit:memoriam diſſipat:neruos infrĩgit:⁊ totum corpus deniqꝫ lacerat.

¶ Et iſtud patet .per abbatem abdomine plenũ q̇ appetitum omnem amiſerat. Propterea montem peſſulanum pro remedio habẽdo adiuit: cui obuiam factus quidam nobilis itinere opum indĩgus myſterio cognito: dominum abbatem in imo carcere incluſit egre ei paneꝫ ⁊ aquam ad ſatietatem mediam ſubminiſtrans:ita in breui tẽporis curriculo fecit vt pater abbas ſalſa ſancti bernardi vſus eſt: etiã poſt aſſumptũ cibũ eiulaõ voce clamitans ſi inedie ſue nobilis nõ ſuccurreret dira fame vitã in mortẽ ꝯmutaret:certe multo meliꝰ curabat̃ nr̃ abbas ĩ portiõe egẽtis nobilis q̃ꝫ curatꝰ fuiſſet ĩ lauta mẽſa ĩ mõtepeſſulano inter phyſicos. ¶ Scðo.arguitur ad idẽ. Oẽ illud peccatũ quod eſt multorũ peccatorũ origo ẽ peccatũ mortale:ſꝫ gula ẽ huiuſmodi:igit̃: cõſequentia claret cum maiore:probatur minor.incẽtiuum de per ſe luxui ſubminiſtrat:ſcðm illud comici. Sine cerere et baccho friget venus.et Prouerbiorũ.xx. Luxurioſa res eſt vinũ.⁊.xxx.eiuſdem Noli regibus dare vinũ Propterea eccleſiaſtes.2. Cogitaui abſtrahere a vino carnẽ meam. Et eccleſiaſtici nono. Uinũ et mulieres apoſtatare faciũt ſapientes: ⁊ iſtud potiſſimum in iuuene vel ad illecebrã inclinato:ſcðm illud Hiero. Non ethnei mõtes : nõ vulcani ignes:ita eſtuant ſicut iuueniles medule vino et dapibus inflammate: ex exceſſiuo vino homicidia adulteria rerum publicarũ ꝓditiones ⁊ teterrima monſtra ꝓdeunt Patet per alexandrũ macedonẽ qui temulentia chariſſimos quoſcunqꝫ ad intentũ duxit. Holofernes vino madidus occubuit. filiꝰ Thomeris cum toto exercitu ſcytharũ a Syro ꝑemptus eſt Benedab rex Syre temulẽtus per pueros principũ prouinciarũ interijt. Diues epulo quotidie epulabat̃ ſplendide et ſepultus eſt in inferno. Luce.xvj. Sedit populus comedere et bibere et ſurrexerũt ludere. Exodi.xxxij. hoc idem patet de mure macro qui per anguſtam rimam doliũ ingrediens ad triticũ impinguatus abire neq̃bat. Sardanapalũ ad veſtes muliebres capeſſendas et ad nendũ inter ſcorta impulit ⁊ celebrare aſſyriorũ imperiũ in eo ſuffocauit . et quod amplius eſt tanta nota infamie illitus euaſit quã nulla vetuſtas abolere poteſt. ¶ Quarta cõcluſio. Licet gula non ſit grauiſſimũ peccatũ:tamẽ hominem maxime deijcit a ſtatu hoĩs. Prior pars huius cõcluſionis patet de ĩuidia / odio / blaſphemia / idolatria / que gulã malicia exuperãt. Secũda pars patet. Illud peccatũ qͦ facit nos maxime coincidere cũ peccatoribus eſt maxime infame: ſed ſic eſt de intẽperãtia ſecundũ Ariſtotelẽ.3.ethicorũ. ¶ Inſup: illud peccatũ qͦ more piſce reddit diaculos maxime eſt exprobrabile : ſꝫ ſic eſt de gula ebrietate potiſſimũ in ſanguineis qui illa tẽpeſtate cantant:ridẽt:et ſine lege loquunt̃. Colerici temulẽti iraſcunt̃.rixas ⁊ ꝑlia mouẽt. Flegmatici: efficiuntur hebetes pigri:⁊ ſomnolẽti inſtar porcorũ Melancolici fiunt triſtes et deſolati plorantes peccata ſua: tunc de religione veſperi cõputant:ſꝫ in craſtina luce nihil ſoliditatis ꝑmanet: et Tullius de ſenectute Nulla peſtis capitalior q̃ꝫ voluptas:⁊ ſecũdo ethicoꝝ dicit philoſophus fugiendũ eſſe a voluptate ſicut ſenes troianoꝝ fugerũt ab helena. Et Cato. Indulgere gule noli. Anteq̃ꝫ fedas labes ex hoc ſcelere emergentes numerare poſſeꝫ me deficere dies ¶ Cõtra ꝑmã concluſionẽ : arguitur ſic per rationes Martini quibus ꝓbat vel ꝓbare elaborat ꝙ non oĩs diſceſſus a medio eſt peccatũ. ad hoc Ariſtotelẽ introducit ſcðo ethicoꝝ. Sꝫ hoc in quarto ſufficiẽter reprobaui:nec vllũ verbũ inueniet Ari.ꝓ ſe. in ſcðo ethicorũ. Ariſto.in ſcðo Et alibi expreſſe in oppoſitũ monſtraui.ſed dicta repetere nolo. Propterea aliter arguit̃.ſtat ꝙ vir comedat plus q̃ꝫ parſit et tamẽ nõ peccat:ptꝫ:q̃r ipſo comedẽte appetitꝰ eſt apertꝰ:vt experimur. ¶ Preterea:gula eſt peccatũ mortale. ibi ẽ p̃dicatio generis de ſpecie: ergo oĩs gula eſt peccatũ mortal.quia genus p̃dicatur vniuerſaliter de ſua ſpecie. Reſpondetur.ſicut ſuperius diximus: latitudo tẽperantie diuiſibilis quãdo homo comedit tantũ quãtũ ei ſufficit:poteſt vlterius comedere:manendo in ſua latitudine nec peccat.ſed quãdo excedit per ignorantiã inuincibilẽ adhuc non peccat : ſed an debeat dici tẽperantia vel intẽperantia in parte eſſet cõtendere de termino. ¶ Si dicamus ꝙ eſt intemperantia:et gula : non omnis gula erit peccatũ : quod nõ videtur admittendũ / quo circa dr̃ ꝙ eſt tẽperãtia et cum oĩbus que de tẽperãtie latitudine diximus addatur:vel inuincibiliter creditur eſſe latitudo tẽperantie tẽpore quo homo comedit quando venit primo in diſcretione vix poteſt cognoſcere.quantũ ei ſufficit. Et ratio eſt: quia adhuc cibꝰ non confortat membra : ſed per horã poſt cõmeſtionẽ hoc cognoſcit:quia tunc cibus habet ſuã actionẽ:q̃r in magno tẽpore cibus facit qͦ non poteſt in breui: et hoc experimur in nobis. Similiter videat cum quibus cibis : et in quanta quantitate bene ſe habet:⁊ in qua quantitate male ſe habet vel cum quibus cibis: ⁊ ſecũdum hoc hꝫ regulã a q̃ ſi deuiat nõ erit ei ignorãtia ĩuincibilis q̃r futura ratiocinãdo ꝑ p̃terita mẽſurat homo poſt paſtillos: vel poſt ſplendidã cenam de nocte nõ dormit:ſed terribilia patit̃ ſomnia:vel incubo laborat. in die ſequẽte poteſt coniecturare vnde illud ortũ habuit q̃r in mediocri cena:vel in carthuſienſium cena homo nunq̃ꝫ incubum patietur potiſſimũ ſi in alterutro laterum dormiat. Nunc introducã argumẽta Martini:q̇bus nititur ꝯtradictoriam / quã falſã reputo probare. Arguit ſic. Sancti et ꝑfecti pro regula habent que alij non habẽt niſi pro cõſilio:ſed neceſſitas reſpectu impfectorũ eſt in ꝯcilio:ergo reſpectu perfectorũ videtur eſſe in regula. Secũdo ſic arguit:q̃ꝫto q̇s magis ꝓficit in aliqua virtute tanto magis nitit̃ accedere ad verũ:⁊ ĩdiuiſibile medium et apud eum diminuitur latitudo medij colorat hoc non illepide in ſagittantibus: q̃ꝫto enĩ magis exercitatus eſt:⁊ ꝑfectus vituperatur ſi regulariter non ꝓximus accedat ad medium ſigni q̃ꝫ minus exercitatus et ꝑfectus: ſed vir ꝑfectus in vſu delectabiliũ in eis eſt multũ exercitatꝰ.ergo continue debet magis:ac magis accedere ad verũ:⁊ ĩdiuiſibile mediũ:⁊ per conſequẽs mediũ apud eum debet eſſe ſtrictius:⁊ minoris latitudinis q̃ꝫ apud imperfectũ:⁊ in exercitatũ. ¶ Ad primuꝫ. licet ſua maior ſit vera non cõcludit ꝓpoſitum.quia adhuc ſua latitudo eſt diuiſibilis. Ponatur.gratia exempli paruus panis ſubcinericiꝰ ad quantitatẽ pugni: ꝙ ille ſufficit in meridie cũ ceteris eſculẽtis. Ponatur. ꝙ ſit ĩſenſibilitas ſub vna medietate illius panis:ſed reliqua pars cuꝫ illa medietate includitur in latitudine medij:⁊ ꝑ conſequẽs cum tribus quartis illius panis bene ſe habebit quo ad corpus et aĩam : ⁊ tamen ſi ap

ponat aliā quartā non male agit: ſed male in latitudine medij. Ponamus oīa iſta fieri ſcienter. ¶ Secundo non probat maiorem quod eſt alijs de conſilio eſt eis de precepto: ſuppoſito ꝙ tantum poſſunt comedere ſed ſancti patres latitudinem medij diminuūt: ⁊ diuturnitate tēporis illa anguſta latitudine vtuntur. ꝙ ſi plus comederēt non bene ſe haberēt: ⁊ ſic non eſt eis mediū in illo exceſſu: ſed extremū quidē. Heremita vt intellexi ꝓpe parrhiſium ſuā anguſtam latitudinē relinquēs male ſe habuit in corpore ſ; ex iſto membro non colligitur ꝓpoſitū: q; etiā hinc latitudo medij eſt diuiſibilis et ſemper habetur noſtra cōcluſio. Sed dicis vir ꝑfectus diminuit latitudinē ſui medij et illa latitudo eſt finita. ergo tandē diminuitur ad non gradū latitudinis: ⁊ ſic viuit nihil comedēdo. Reſpōdetur non ſemꝑ diminuit: ſ; vſq; ad aliquod certū tēpus ſue vite: ⁊ tunc oportet ob debilitatē viriū naturaliū vt vires refocillantur. Iterum augeri mediū Joannes baptiſta (cui prebuit hyrtū tegimē camelus cui latex hauſtum ſociata paſtum mella locuſtis) in iuuētute ſine dei numine ſpeciali non poterat ſic viuere. in frigida ſenecta. ſi herodes in nephario ꝯuiuio ei vitā reliquiſſet. Propterea aliqui in iuuētute a vino abſtinēt qui ī ſenectute prudēter illo vtuntur. ſic vixerūt daniel ananias et miſael et azarias. Daniel' primo. Et tamen ipſe daniel. propter curas quas habuit et perfectā etatē in adulta etate vino et carne vtebatur. quod cōuincitur per locū a contrario ſenſu: qui eſt ſatis efficax in ꝓpoſito Danielis decimo. Ubi ꝓpheta dicit in diebus illis ego daniel lugebā triū hebdomadarū diebus panē deſiderabilē nō comedi: ⁊ caro / ⁊ vinū non introierūt in os meū. ad nullū propoſitū hoc dixiſſet: ſi vino et carne tunc vſus nō fuiſſet. ¶ Ad ſecundū argumentū. quo dicit quāto quis magis proficit in aliqua virtute tanto magis nitit̄ accedere ad verū ⁊ indiuiſibile mediū ſi intelligat de medio mathematico ſui medij moralis hoc non eſt verū. Immo ſtat ꝙ deſcendat ſub illo: ⁊ citra punctū qđ terminabat ſuum mediū ī deficiendo tēpore quo eſus eſt temperātia regulari. et fabricat ei nouum mediū: ſed nō ſine ſtatu vt diximus in priori argumento. ſed iſto dato ſemꝑ latitudo medij erit ei diuiſibilis. Secūdo non apparet ꝙ peccat propter quancūq; perfectionē immo non peccat de facto dūmodo manet in latitudine antiqua: ſi non cedat ei in iacturā corporis vel aīe iſti eſt de cōſilio ſtare in anguſta latitudine. Exemplū de ſagittario non eſt ad propoſitū. nō peccat ſiue ꝓpinque ſiue remote ad ſignū dirigat ſagittam. ſed aſſiſtentes dicerent ꝙ non bene agit. ¶ Secūdo ſagittarius apponit vires vt nō propinquiſſime ſagittā dirigat. modo iſte non eſſet laudandus ſi non poſſet viuere in minori latitudine q̄ꝫ imperfectus: ⁊ tamē cōſtat ꝙ ſic: ſed non eſt imponendū in iugū de p̄cepto ꝑfectis qđ ſolū eſt de cōſilio. ¶ Tertio arguit auctoritate. Bernardi dicētis: ꝙ in via morū non ꝓgredi retrocedere eſt. ergo vir ſanctus qui prius cum imperfectus eſſet habuit mediū temperātie multe latitudinis: ſi nō cōtinue magis accedat ad mediū illiꝰ medij: et faciat reſpectu ſui mediū illud latitudinis minoris: ſi non ꝓcedit nec ꝓgreditur in via morū ergo retrocedit: ⁊ peccat. ¶ Ad tertiū dicitur: illa auctoritas ad mentē arguentis accepta cōcluderet: ꝙ cōtinuo diminuenda eſt latitudo tēperantie in viro ꝑfecto ad non quantū vſq;. ⁊ naturaliter viuet in aere ſine cibo et potu: qđ liquet eſſe falſum. Aliomodo: illa auctoritas poteſt intelligi: ꝙ homo ſemꝑ tenetur ꝓgredi in via amorum: ⁊ hoc non oportet. Patet in dormiente. ibi non eſt maior ſermo de ꝑfecto q̄ꝫ imperfecto. auctoritas intelligitur ſi homo nō progrediat̄ quādo tenetur peccat. Cōtra tertiam concluſionē arguitur ſic Mathei quintodecimo. Quod intrat ī os nō coinquinat hominē ergo aſſumptio cibi et potus non coinq̄nat hominē. Et apoſtolus. Regnum dei non eſt cibus ⁊ potus. Ceterū. Aug. x. cōfeſſionū. quis eſt dn̄e qui aliquātulū extra metas neceſſitatis cibū non ſumit: ¶ Ad primū dicitur licet aſſumptio cibi per ſuā naturā nō coinquinat hominē: quia cibꝰ poteſt bene ſumi: tamē inordinatus appetitus ſumēdi eſt peccatū. Et ſic de alia auctoritate dicatur. Auctoritas Auguſtini eſt pro hoc qđ in ſecūda concluſione dixi. Etiā homo capit plus q̄ꝫ par ſit per ignorantiā īuincibilem. ¶ Cōtra priorē partē quarte cōcluſionis arguitur ſic. Ex gula ſeq̄tur luxus / ſciſma in republica poſt fecūdos calices hoīes ſunt audaciores et audacter loquunt̄: vt patet Judicū nono contra abimelech. tunc temeraria vota ſuper pauonē milites effundere ſolent. et ſic de alijs peccatis magnis que ex gula ſequunt̄. Sed cauſa in quolibet genere eſt potior cauſato. ¶ Inſuꝑ: gula ē maiꝰ pctm̄ q̄ꝫ homicidiū. homicidiū eſt vnū de maximis peccatis ſaltē ꝯ ꝓximū: ꝙ ſit maiꝰ homicidio patet ſic quia homo tenet̄ plus ſe diligere q̄ꝫ proximū: ergo cum ſe occidit per gulā in hoc maxime peccat. ¶ Ad primū dicitur ꝙ iſta alia peccata ſunt cōtra gulam de per accidēs: licet Cato dicat Cōuiua raro. tamē ātiq̄ poſt opipera ꝯuiuia non peccāt iſtis peccatis: ſed qui nouit ſe ꝓpenſum ad vlteriora delicta ꝑpetranda poſt gulā talis multū peccat quia occaſionē efficacem dat alijs delictis. Propterea gula in illo q̄ habet carnē domitā non eſt tante imputabilitatis ſicut in illo qui carnē effrenē habet et maius peccatū eſt gula ī colerico vel ſanguineo q̄ꝫ ī flegmatico vel melancolico ſicut de eorū temulētia ſuperius diximus. ¶ Ad ſecundū argumentum nego ꝙ gula ſit maius peccatū q̄ꝫ homicidiū: crapulā incurrens non intēdit occidere ſe. Nemo vn q̄ꝫ carnē ſuā odio habuit ſed intēdit ſe laute reficere. preter intētionē eius eſt. ergo ꝙ occidatur etiā gula non ꝓtinus tollit verū de medio illō Quintiliani ī declamationibꝰ. ſcelera nunq̄ꝫ defuit excuſatio potiſſimū in gula habet veritatē propter ſenſualitatē ad cibum ⁊ potū maxime

inclinatā et rationē que creberrime illi condeſcēdit. Contra poſteriorē partē. Ex iſto ſeq̄tur cum his q̄ dixim⁹ ꝙ hō nunq̄ꝫ deberet bibere vinū cū ex eo tot mala ſequātur: cuiꝰ oppoſitū eſt in praxi quicq̄d ſit de theorica. Et ꝯfirmat̄: ſi iſtud abominabiles mahometani hoc faciūt q̄ꝫ fortiꝰ deberent chriſtiani veram legē dei habētes hoc facere: ⁊ iſtud potiſſimū de eccleſiaſticis qui ſunt in ſorte dn̄i: quia dixit dn̄s ad aaron Leui. x. vinū ⁊ omne quo potes inebriari: nō bibis tu: et filij tui quādo intrabis tabernaculum. Et Numeri ſexto quicūq; votū fecerit dn̄o a vino: ⁊ ouum qđ inebriare poteſt abſtineat. ¶ Ad primū nego ſequelam: vinū vt dicit yſaac de dietis. li. 3. bonū nutrimentū dat corpori ſanitatem reddit et cuſtodit. Nec vllus cibus nec potus inuenit̄ adeo caloris naturalis cōfortatiuus turbidū ſanguinē clarificat: epatis opilationē aufert: tenebroſam fumoſitatē triſtitie: generatiua a corde expellit. totiuſq; corporis membra coroborat: et hoc ſi moderate ſumatur: quia vulgo dici ſolet. Uinum moderate ſumptum acuit ingeniū. Propterea antiqui aſſimilarūt vinū tyriace que in magna quātitate nocet / in mediocri quātitate conducit: merorē a meſtis expellit. ꝓuer. xxxiij. in eruditiōe qua mater lamielis regis erudiuit eum dicebat date ſicerā merētibus et vinū his qui amaro ſunt aīo: ſecundum illud Horatianū. Sollicitis animis curā excutit. In ſignū cuius damnati ad mortē vt equanimiter mortē ꝑferant vt parrhiſij videmus datur ſolū. eius exceſſus eſt ꝓhibitus. Ad illud qđ tangitur de pſeudo ꝓpheta mahometo dicit̄: ꝙ vinū non vetuit tēperantie gratia cum apud omnes ſapientes vt in lege veteri: et noua: ⁊ gentiles philoſophos admittatur eius vſus moderatus. Ipſe autē admiſit aliquos actus intēperantie igne dignos innominādos et licita interdixit Sed quia morbū epilenticū paſſus eſt qui per vinum auget̄. vinū ſuis oībus ꝓhibuit vt ſuū morbum tegeret more Semiramidis babyloniorꝝ matrimonia admittētis in primo gradu ꝯſanguinitatis: ⁊ linea collaterali vt palliaret de inceſtu filij innominādū ſcelus. Nec difficile erat his q̄bus fictam legē dedit hoc ſuſcipere ꝓpter exceſſiuum calorē patrij mecha in arabia felici illius monſtri altrix eſt longe vltra tropicū cancri. Ita meridiōalis ſicut meroe. Ad illō aliud leuitici. x. dicit̄ ꝙ neq; ſacerdotes cum celebraturi ſunt in lege gratie bibunt vinū: etiā illud eſt cerimoniale. Tertia auctoritas loq̄tur de vino poſt votum Jam arguitur ꝙ vinū eſt ſumēdū eſto ꝙ propter fumoſitatē cerebrū ledat: quia vinū iuuat ſtomachum ad digerendū vt medici experientia: ⁊ omnes proclamāt. Et apoſtolus ad Thimo. Modico vino propter ſtomachum vtere. et hoc hieronymꝰ paulā ſuadebat: ergo eſto ꝙ capiti noceat pro cōfortatione ſtomachi capiendū eſt vinū etiā bonū nō aqua dilutū. Inſuper: theologi diligūt bonū vinum vt dicūt: quod patet per epitheton boni vini dicimus hoc eſſe vinū theologale. ergo forte vinū eſt aſſumendū / licet cerebrum partim ledat. Ulterius deditī litteris quicq̄d alijs predicent citius laborāt podagra: ⁊ in ceteris morbis q̄ꝫ bibuli. ergo iſte morbus nō prouenit ab exceſſiuo vino. Ceterū auicēna in cautenis: ⁊ raſis in almanſoris dicant expedire ſemel ī menſe ebrietatē incurrere ad malos expellendos humores. Amplius ſcđm Ariſtotelē tertia particula problemmatū: braſſica fedat crapulā: ⁊ temulentiam impedit. ergo medulla huius herbe vel ſucco eiꝰ vtens poteſt quātūlibet bibere irreprehenſibile. ¶ Ad primū: oportet hominē ꝯſiderare vtilitatem refocillationis ſtomachi: et iacturā cerebri per fumoſitatē ⁊ cōdeſcendere parti illi que totū hominē magis relinquit diſpoſitū: ⁊ vitā nō abbreuiat. poteſt eē ita parua diſcraſio cerebri / et vtilitatis in ſtomacho ꝙ nō eſt opus vino diluto aqua: aſſuetus vinū bibere moderate nullā ꝑturbationē capitis incurrit: ſed vbi illud cōtingeret cōducit habere vitā breuiorē: et honeſtā q̄ꝫ lōgeuam: ⁊ obſcenā. Mater achillis (vt fingit̄) citius a dijs filiū habere voluit breuis vite: et celebris fame q̄ꝫ longe vite cū ignominia vel ſine fama. Propterea apoſtolus temperamentū adiecit inquiēs modico vino. ¶ Ad aliud argumentū de epitheto ſcilicet vino theologali forte hoc in lucem abijt per alios bonū vinū amātes qui oſtendunt illud eſſe honeſtū per theologos qui illud vinum bibūt q̄ alijs predicāt. Scđo. ſecundū verbum euangelicū religioſi capientes de his q̄ eis apponunt̄ bibunt bonū: et malū indifferēter. In multis partibus ſeculares non dant operam verbo diuino ſed religioſi / in vniuerſitatibus fit inq̄ſitio boni vini ab his qui cōuiuium faciūt: ⁊ vinū appoſitū theologi non abhorrēt ſecundū verbū euangelicū edentes: ⁊ bibētes de his q̄ apud eos ſunt. Adde etiā. Nouerūt ſe poſſe ſine iactura corporis vel anime tale vinū bibere. ¶ Ad aliud dicitur: ſi qui tales ſunt eos nō excuſo. ſuā carnem domuit apoſtolus ne reprobus efficeret̄ his quibus euāgelizauit. Secundo: litteris deditos magis morbo affectos q̄ꝫ alios intēperantes videbis: ſed gula et crapula nō ſunt in cauſa: ſ; ſtatim poſt refectionē aſſumptā cōuertunt ſe ad cōtemplationē vnde ſpiritus reuocat̄ ad interiora: ⁊ vires naturales impediunt̄ a ſua actione naturali. Ita ꝙ in eis atrabilis cuiuſcūq; cōplexionis fuerint originaliter admodū augetur nec exercitationē corporalē more aliorū habēt: ſ; ſufficit eis in bibliotheca cum muſis ſolatiū querere: dato ꝙ pituitā incurrāt. modo exercitatio corporis digeſtioni admodū ꝯducit: vt videre eſt ī agricolis qui caules tēpore prādij carnē bouinā: ⁊ ceteros cibos digeſtioni ineptiſſimos comedentes optime ſe habēt curā nullā ſpiritus ꝓſequuntur: ſed cum ſuauitate cātus operā cōſumant. de rebꝰ ſcitu dignis docti ſi taceant ſyllogiſant vel de talibus cum alijs colloquunt̄ in curarū multitudine crebro ab alijs implicant̄. ¶ Ad illā auctoritatē auicenne commentator dicit hoc eſſe erroneum.

❡ Dubitatur: an intēperantia ſit peior in ſenſibilitate. Secūdo dubitatur de filiabꝰ gule. ❡ Ad primū dicitur ſecūdū ariſtotelē. tertio Ethicoꝝ intēperātia eſt inſenſibilitate deterior. ❡ Ad ſecundū dicit̃ ꝙ Gregoriꝰ.xxxj.moraliū has filias gule numerat ineptā leticiā / ſcurrilitatē / immūdiciam / multiloquium / hebetudinē mentis circa intelligētiā: nō ꝙ iſte ſint adequate filie gule plures dari poſſunt / et iſte ab alijs matribus vel earum alique originē capiunt. Inſuper: oſtendimꝰ non oēs ebrios multiloquos taciturnos in temulentia nec letos immo meſtos. ❡ Ad vltimū dicitur: licet hoc ſit verū tamē ſine ebrietate ex exceſſiuo potu multa mala cōtinguūt. ❡ Dubitat̃ finaliter quare dicebā de ebrietate morali. Reſpōſio: quia martinus termino abutit̃ ſobrietatē ponens in exceſſiuo potu dūmodo bibēs rōne vtit̃: ſed illa non eſt ſobrietas. Propterea ebrietas capitur duobus modis. vnomodo pro quolibet exceſſiuo potu culpabili: et illa eſt ebrietas moralis qꝛ ſic moralis philoſophus de ea loqui deberet. alia eſt ebrietas vulgaris ſic vulgus termino vtitur quādo homo priuatur ratione per exceſſiuum potum more loth et noe.

Queſtio.x.

QUeritur: an omnis auaricia ſit mortale peccatū. Pro illiꝰ intelligētia p̄mittēda ſunt aliqua circa acceptionē pecuniarum et dationem: ſtat exuperare deficere: ⁊ mediocriter ſe habere ſicut oſtendit Ariſtoteles: quarti ethicorū. primo per pecuniā res corporales pecunia dignas intelligimus: ⁊ hoc propterea quia in pecoribus ſuas opes maiores habuere. Si homo dat q̄d oportet / cui oportet / et quādo talis eſt liberalis. Quare indigno dando aliq̄d eſt ꝓdigalitas quare rex dando dn̄ia extrema regni magnatibus immo proprijs liberis ab herede regni nō liberaliter agit: quia ſucceſſu tēporis talia ſolēt in luem reipublice accedere cōiungendo ſe hoſtibꝰ Exempla facile eſt in mediū citare de dn̄ijs extremis in Scotia et Gallia: et vbiuis gentiū. Secūdo ſequitur: non eſt liberalitas in rege augēdo dn̄iū potētie in medio regni. Hoc patet: non eſt facile res ſecundas: et immoderatas opes equanimiter ferre: vnde tales inſoleſcūt nō nunq̄ in reipu. perniciē. Tertio ſeq̄tur: quādo regū oratoribꝰ reges magna cōferāt munera: licet diuitibus hec impertiant̃ / non eſt prodigalitas. Probatio amicitie: ⁊ pacis gratia hec dant: quare finis eſt honeſtꝰ. ❡ Quarto ſequit̃: ꝙ dando enſem vel arma philoſopho nō eſt liberalitas: quia hec philoſophum dedecēt tali libri ſuo ſtudio accōmodi: et arma militi danda ſunt. ❡ Quinto ſeq̄tur: Alexander magnus non liberaliter immo prodige fecit dando pauperi vnam ciuitatē. Unde breuiter habitus liberalitatis hominē ꝓpenſum facit ad hoc ꝙ voluptuoſe miſeris ſuccurrat potādo ſitientes: cibādo eſuriētes / cooperiēdo nudos: et cetera huiuſmodi. Magnificentia eſt ſpecies alia ſpecie eſſentiali diſtincta a liberalitate ad res p̄clariſſimas faciēdas inclinans: vt circa templorū vel pontiū extructurā vel in rebus ſimilibꝰ. Liberalis ſimplex licet ſucceſſu tēporis tantū pecuniarū exponat ſicut magnificus in vno opere: tamē nunq̄ ex ſuo habitu exibit ī opus ita arduū. Experiunt̃ nobis eē difficilius magnā molem pecunie ſimul q̄ ſucceſſiue paulatim erogare erit mlto ꝓcliuior: alijs tamē ad acquirendū primū actū magnificentie. poſtq̄ moderate vſus eſt mediocribus pecunijs. Magnum et paruum circa idē nō variāt ſpeciem bene autē circa diuerſa. Nunc nō inſiſto de diſcrimine eſſentialiter inter virtutes: idē poteſt eſſe partiale obiectū temperātie liberalitatis et iuſtitie: ſed ſemper diſtinctarū virtutū diſtincta erūt obiecta totalia: ſed hoc eſt alterius ſpeculationis: et ad tertiū reſeruamus. Preterea memorie cōmendandū eſt ꝙ habitus auaricie: et illiberalitatis interdū coincidūt / immo vocabula ipſa auctores cōfundūt promiſcue vno vtētes pro reliquo: non nunq̄ diſcrimen ponūt. Aliquis eſt illiberalis ſimplex quādo ab iniuſto ſegregat̃ Ariſtoteles vſurarios / lenones / aleatores / fures / illiberales vocat: inquiēs. aleatores tamen et fures illiberales ſunt. turpi enim verſant̃ in lucro: oīa nāqꝫ cauſa q̄ſtus agūt: ⁊ ſuſtinere probra atqꝫ fures quidē capiendi gratia maxima pericula ſubeunt. aleatores autē ab amicis q̇bus dare oportet lucrant̃. vtriqꝫ igitur vnde nō oportet lucrari volētes turpi in lucro verſant̃ et oēs tales accipiendi actus illiberales ſunt: ergo hic illiberalitas iniuſtitiā includit: ⁊ tales actus proprie iuſtitie opponunt̃: ⁊ non liberalitati. Iuſtitia et liberalitas in hoc conueniunt ꝙ vtraqꝫ virtus eſt ad alterū: ſed in iuſtitia homo ad dandū tenetur: in liberalitate autē ſolū debito ꝯgruitatis: et ſic capiendo illiberalitatē ſimplicē erit habitus nō dandi quādo eſt decorū vel magis decorū dare q̄ retinere: nec erit peccatū immo meritū licet turpe reputatum apud hoīes. Non obſtāte apud ſanctos auaritia iniuſtitiā includit: ⁊ illiberalitatē: ⁊ talis eſt illiberalitas mixta ſicut Ariſtoteles dicit in littera. Quedā eſt prodigalitas mixta vel prodigus mixtus ex illiberalitate ⁊ ꝓdigalitate: dando q̇bus non oportet. Iſtis p̄libatis pono ꝯcluſiões.

❡ Prima. Oīs auaritia eſt peccatū. ❡ Secūda Aliqua auaritia ē peccatū veniale. ❡ Tertia cōcluſio Aliqua auaritia ē pctm̄ mortale. ❡ Quarta cōcluſio. Famā viri multū denigrat auaritia.

❡ Prima cōcluſio ꝓbatur. Omnis inordinatus amor pecunie eſt peccatū. oīs auaritia eſt inordinatus amor pecunie. ergo oīs auaritia eſt peccatum. ꝯſequētia tenet in Barbara: ⁊ maior pꝫ ꝓpter terminū inordinatus. In minore p̄dicatur diffinitio de diffinito cui interpretatio vocabuli alludit auaritia auidus eris. Hoc ē plus cupit eſ q̄ par ſit. ❡ Secūda cōcluſio ꝓbatur: poteſt eſſe inordinatus amor circa obiectū ita exile ꝙ non cōſtituat mortale: vt de gula ſuperius diximus.

In iſtis probationē nullā adduxi in primis motibus circa obiecta magna: ⁊ id rationis eſt qꝛ materia eſt nodoſa: ⁊ de ea hactenus mentionē nullam fecimus. ❡ Tertia ꝯcluſio ꝓbatur ſic. Auaritia cōputatur inter peccata mortalia: et vnū de ſeptem mōſtris eſt: igitur. Rōne arguitur ſic. oīs inordinatus amor pecunie in notabilē iacturam proximi eſt peccatū mortale. Aliqua auaritia eſt huiuſmodi: igit̃. Tertio ſic: oīs ſeruitus idoloꝝ eſt peccatū mortale: ſꝫ auaritia eſt huiuſmodi vt patet: ad Ephe.4. apoſtolus dicit. Oīs fornicator aut immundus aut auarus: quod eſt idolorū ſeruitus nō habebit hereditatē in regno chriſti: et hoc ptꝫ per Diogenē: qui has opes irritamēta malorū peſſundabat pro quibꝰ inhiabat Alexander Macedo. Propterea eum Diogenes ſeruum ſeruorū ſuorū vocabat. ❡ Quinto arguitur ſic. Omne peccatū ex quo regulariter multa mala ſequunt̃ eſt peccatū mortale: auaritia eſt huiuſmodi: igit̃. Probatio minoris: capita regū venat̃ toxica in eſcis parat: qꝛ filij Samuelis poſt auaritiam cucurrerūt ⁊ ꝑuerterūt iudiciū: gratia cuiꝰ populus q̄ſiuit regē in eorū exitiale malū: vt ptꝫ primi regū.8. Pecunia accepta Iudas chriſtū iudeis tradidit. Mathei.xxvj. Et milites cuſtodiētes ſepulchrū chriſti accepta pecunia dixerūt diſcipulos ipm̄ tuliſſe. Math.xxvij. Propterea Iethro p̄cepit Moyſi eligere iudices q̇ . deſt auaritiā Exo.xviij. qꝛ mūera excecāt oculos prudētū. Munera crede mihi placāt hoīeſqꝫ deoſqꝫ. Placat̃ nummis Iuppiter ipe ſuis. Pecunie obediūt oīa Eccle.x. et p̄mo eneidos dicit Uirgiliꝰ: q̇d non mortalia pectora cogis. Auri ſacra fames. ac ſi diceret ad oīa flagitia impellit hic illud mātuani apud illū veꝝ habet. Sola iuuāt que lucra ferūt: et ſicut vulpes Eſopi citius caudā humum verrere patiebatur q̄ partē ſimee ad verēda occultāda impertiret. ſic opes ſuperfluas citius tenet auarus anteq̄ nudū operiat. ❡ Quarta concluſio patet: ꝙ notā in famam viri ponat per illud Catonis. Luxuriā fugito: ſimul ⁊ vitare memento Crimen auaritie. nam ſunt ꝯtraria fame. ❡ Inſup: homo q̇ reputat̃ maxime ſceleſtus maxime ſuā famā lacerat: auarus eſt huiuſmodi: igitur. Minor patet. Eccle.x. Auaro nihil eſt ſceleſtius. ❡ Tertio. maxime famā poſtponit rex terram deſtruēs: ſed auarus eſt huiuſmodi: igit̃. Probatio minoris Prouer.xxix. Rex iuſtꝰ erigit terram: vir auarus deſtruet eā. ❡ Quarto ſic. Omne viciū incurabile famā viri īpedit: ſed auaritia eſt huiuſmodi vt patet per Ariſtotelē. Illiberalitas ac auaritia incurabilis eſt: cetera vicia in ſenectute tollunt̃: auaritia tunc creſcit. Propterea dicit philoſophus. Iterū et ſenectus et imbecillitas omnes auaros videtur efficere: ꝓdigalitas tamen poſt egeſtatē eſt facile curabilis vt ptꝫ de Themiſtocle ⁊ Fabio maximo: qui in iuuentute erāt corruptiſſimi: finaliter in ita p̄claros duces euaſere. vt phenne decus apud poſteros adepti ſint: non poteſt curari per appoſitionē diuitiaꝝ quia tunc augetur ſicut ignis per appoſitionē lignorum: et in nobis vere hoc experimur quādo centū aureos habemus in archa ſolliciti ſumꝰ in eorū cuſtodia: quādo vix habemus vnū. ſed mutuo capientes in diem viuētes ſoluimus in tempore promiſſo: pecunie tunc non ſunt nobis cure ❡ Quinto arguitur ſic. Oīs ille qui odio habet̃ ab oībus eſt ſue fame neglector: ſed ſic eſt de auaro. Prodigus dicit philoſophus diligitur ab his quibus pecuniā impertit et alijs benefacit: auarus nulli benefacit nō alijs nec ſibi. ſemper eget auarus: et cupido habēdi in abyſſum creſcit. Midas rex phrigie obtinuit a baccho (vt fingūt poete) ꝙ quicq̇d ꝯtingeret verteretur in aurū: ⁊ ſic cibus ⁊ potꝰ eius in aurū ꝯuerſi ſunt: ⁊ fame perijt. Unde dicit Augu. diuitias inueniſti. ergo requiē perdidiſti: patet. dato oppoſito cōſequētis cū antecedēte ꝙ non requiē ꝑdidiſti: ſed quietē habes: vel hoc eſſet de die vel de nocte: nō de die ꝓpter ſollicitudinē. Nec de nocte qꝛ tunc latrones ſomnias. igitur. Et cum primo ducentos francos q̇ erat in fine primi curſus collegerā an ī archa vel in pariete vel ſub ſtraminibus ad que nullus reſpiceret vel an ī libro eos recōdere debebā: in bibliotheca heſitabundus manſi. ❡ Sexto arguit̃ ſic. Uiciū oppoſitū virtuti que hominē maxime honeſtat eum maxime inhoneſtat: ſꝫ auaricia eſt huiuſmodi. liberalitati aduerſatur et opū cōtemptui: ſed opum contēptores apud ſapientes ſemper maximo p̄cio habiti ſunt. Laudatur Scipio eo ꝙ pecuniarū egebat pro filiarū dote que data eſt ei a ſenatu Laudatꝰ eſt ſuper ethera Phocion qui quinq̇es et quadrageſies imperatoriā dignitatē habuit: qui ꝑpetuo pauper manſit: cū facile propter dignitates a populo traditas diues eſſe poterat: cui cum multū pecunie a Philippo rege dono mitteretur: accipere recuſauit ⁊ hortātibus oratoribus vt pecuniā ſaltē liberis daret qui difficile paternā dignitatē in tāta penuria tueri poterāt: q̇bus reſpōdit. Si ſimiles mihi erūt liberi hoc agello cōtenti erunt: qui me ad hanc dignitatem euexit: ſin minꝰ prouideant eis. generoſe vtiqꝫ reſponſum. Et magnus ille Craſſus: qui parthie aurū ſitiebat: abſciſſo capite repletū plumbo et tantū auri a rege parthorū recepit qui illud caput regi obtulerat: ⁊ cum Mithridates cognouiſſet Aquiliū ducē cōtra ſe ob auaritiā bellū ſuſcepiſſe: capto Aquilio aurū in eius os liquauit. Et mus agreſtis Eſopi paupertas ſi leta venit ditiſſima res eſt: id eſt munus dei mundū intellectum dicit. Lucanus q̇ per ſomnū quietū amycle in caſa dum aduentaret ceſar oſtēdit. Et ſatyricus Cantabit vacuus corā latrone viator: ⁊ patet per inopē ſartorē qui prope ſollicitū diuitē in horas more phylomene cantabat enim cū pondus auri diues in feneſtrā iniecit: taciturnus māſit quo ad prouida vxor aurum in publicū eiecit: hoc patet de illo qui farſimina publice in vico ferebat in copia qui dum vnū haberet laceſſitꝰ eſt omnibus abiectis quietus incēdebat Innumeri

diuitijs pire. ¶ Sed cõtra oĩa iſta ſimul arguit.
Plurimi erant diuites boni vt patriarche abra-
ham / yſaac / et iacob. Similiter reges iſrael vt
dauid / ezechias / ioſias: et pleriqꝫ alij chriſtiano
rum reges qui maximis diuitijs abundabãt: ⁊ ta
men omnes iſti erãt optimi et pauperibus p̄ſta-
bant. Ceterũ contemptũ diuitiarũ per aliquos
paucos qui paucis bonis fortune cõtenti erãt co
lorabimus ſed multi duces et multi alij prudẽtiſ-
ſimi manibus et pedibus ad diuitiarũ cõgeriem
volitãt: ergo a prudẽtibus debemꝰ capere argu-
mentũ ꝙ opes ſunt cumulãde: ⁊ nõ diſpergende.
¶ Ad primũ concedimus ꝙ aliqui diuites erant
boni. Sed cõſidera: cum Abrahã. ⁊ Loth effecti
ſunt diuites cohabitare nequiebant. ⁊ inter eorũ
paſtores fiebãt lites et iurgia: Geneſis. xiij. Iſti
de qbus ẽ ſermo iuſte acquiſierũt diuitias quas
non in impios vſus impertiuerũt: vt patet de ho
ſpitalitate abrae: et Loth. qui angelos in hoſpi-
tia ſuſcipere meruerũt. ſic reges pro tuitione rei-
pu. ⁊ proprijs cauſis opes poſſederũt quibꝰ tan-
ꝙ̃ inſtrumẽtis bonis bene vſi ſint parũ volupta-
tis in eis ponẽtes. ſecundũ illud pſalmographi.
Diuitie ſi affluant nolite cor apponere. pſalmo
lxi. Sed nolo negare quin aliqui diuites erãt bo
ni: ſꝫ cõius vbi vnꝰ vtit bene diuitijs tres immo
mille eis abutunt. ¶ Ad ſecundũ argumentũ qd̃
illuc tendit ꝙ multi prudẽtes indeficienter inſu-
dant pro bonis fortune. cumulãdis et pauci ſunt
qui mediocribus ſunt cõtenti: cui partim danda
eſt fides. Reſpõſio eſt lucida ꝙ fidẽ ſapientibꝰ im
partire neceſſe eſt / philoſophãtes opes contem-
pſerunt. Si viro daretur optio ſecundũ rectã ra
tionẽ habere bona neceſſaria ſuo ſtatui vel habe
re in magna copia priorẽ partẽ eligere debet tan
ꝙ̃ viã ſecuriorẽ. Propterea dicebat ſapiens pro-
uer. xxx. diuitias ne dederis mihi. Nõ dubitamꝰ
cum prudẽtes prudẽtia huius ſeculi que eſt ſtul-
titia apud deũ ſecundũ apoſtolũ volũtarie pau-
peres vel paucis cõtentos imprudẽtes reputãt.
Nunqd cum propheta ad inungendũ Iheſu ve-
nerat a principijs iſrael delirus putabatur: Dixe
runt qd vult iſte inſanus ſed ſufficit: meliꝰ eſt mo
dicũ iuſto ſup diuitias peccatoꝝ multas. pſalmo
xxxvj. Et melius eſt nomẽ bonũ ꝙ̃ diuitie multe
prouer. xxij. Et diuites eguerũt ⁊ eſurierũt. pſal-
mo. xxxiij. Sapiẽs ſibi videt vir diues. ꝓuerbio
rum. xxviij. et potiſſimũ ſi opes coaceruauit ſuo
marte ſiue per fas ſiue per nefas: vbiuis gentiũ
inuenies aliquos callidos ⁊ potẽtes nobiles in-
iuriã inferẽtes pauperibus niſi ſuos agellos eis
vendãt: ⁊ ſic amplificãt dñium cum ſplẽdore hu-
mano: ꝯtra quos loqtur ꝓpheta: yſaie. v. Ve q̃
cõiungitis domũ ad domũ: ⁊ agrũ ad agrũ copu
latis vſꝫ ad terĩnũ loci: nũqd habitabitis vos ſo
li in medio terre. ĩ auribꝰ meis ſunt hec dicit dñs
exercituũ. Et abatuch. 2. Ve qui multiplicat nõ
ſua. ⁊ Amos ſexto. ve q̃ cõmeditis agnũ de gre-
ge: hoc eſt pauperẽ: ⁊ certe frequẽter opes ſic con
geſte corruũt: ⁊ non diu ſtabilimentũ capit domꝰ
ſecundum illud Mantuani. Opes cumulãs quas
olim prodigus heres diſſipat: et pingues ferat
in cõuiuia menſas. Et nimirũ: qui ſeminat in cor
ruptione in corruptione metet: et ſi fundamentũ
debile / fallit opus. ¶ Circa iſta dubitatur an ho
mo peccet opes colligẽdo in immẽſum ſine alio
rum iniuria: hoc eſt a nullo lucratur iniuſte: ſꝫ na
ues in omnẽ differentiam poſitionis mittit ani
maduertẽs ad illõ. Pro lucro tui pone diẽ quicũ-
qꝫ laboras. ¶ Secũdo dubitatur an licet theſau
rizare. ¶ Tertio dubitatur: an auaritia ſit viciũ
ſpirituale. ¶ Quarto dubitatur: an aliqua illibe
ralitas ſit non peccatũ: prout videbamur dicere
et videtur ꝙ hoc ſit falſum: qꝛ ab Ariſtotele. 4.
Ethicorũ extremũ vicioſum reputatur / ⁊ virtus
inter extrema vicioſa mediat. ¶ Ad primã dubi
tationẽ eſt difficile virũ damnare qui opes ſine
fine aggerat: per media licita quãtũcũqꝫ pauper
erat a principio dũmodo nõ peccat in nimis aut
de detinẽdo: hoc eſt dat vbi oportet. Et iſtud pꝫ
ſic. da ſtatũ ꝙ homo opes colligere põt: ſic ꝙ tot
habitis non poteſt plura ſuperaddere: ⁊ videt ꝙ
non potes illũ aſſignare. ¶ Ulteriꝰ: iſti nobiles
in terra ⁊ poſſeſſione habet millionẽ auri qui de
ignobilitate ad nobilitatẽ potiſſimũ p diuitias
vt moris eſt ꝯſcendit: quare ꝓhibebit huic igno
bili repẽte id facere quod in alia domo factũ eſt
ſucceſſiue. Ulteriꝰ Petrũ medicẽ / Ioſinã / ⁊ Lau
rentiũ / Iob / ⁊ pleroſqꝫ quos litteratoꝝ turba ad
ſuperos euexit gratis dãnabis: ſecuriꝰ tamẽ eẽt
non facere talẽ aſcẽſum ſubitaneũ in liberorũ di
tatione propter peccata que diuitibus extreme
ꝯtingere ſolẽt. ⁊ ne de alto in imum ruãt ¶ Inſu
per: maneat alta mẽte repoſtũ apõ nobiles ⁊ po
tentes ꝙ multo ſatius eſt eis terminũ eorũ dñijs
imponere: loquor de ſubiectis regibus ⁊ id cauſe
eſt: cum multũ principi in bellicoſa gente vel diui
tijs appropinquare videant: vix regũ iuſſibꝰ ob-
temperãt: ⁊ ſi ſtantibus his circũſtantijs regibus
parerẽt: ſunt eis tanꝙ̃ ſignũ ad ſagittã: et arx in
iugo montis quã omnes cõtemplantur ob formi
dinẽ piculi in republica potẽtes cõtingere: p̄ſen-
tes hoc diſcãt a tot opulẽtiſſimis ⁊ famatiſſimis
ducatibus et comitatibus in britãnia: ⁊ alibi hoc
modo funditꝰ euerſis. vbi domus mediocris for-
tune in ima valle locate permanſere immobiles.
¶ Ad ſecundã dubitationẽ reſpõdetur: aliqbus
licet theſaurizare vt regibus pro defenſione rei-
publice aurũ eſt neruus belli: et potiſſimũ vbi ad
bellũ non progreditur miles ſine ſtipẽdijs: ⁊ vbi
populus regi non dans vectigalia tenetur bellũ
adire ꝓprijs ſumptibus: adhuc opus eſt magna
auri copia pro ducẽdis machinamentis bellicis
ad aciem belli: vel ad demoliendas arces vel vr
bes: vel ad protrahendũ bellũ vbi neceſſitas in-
cumbit vltra ſumptus populi: ⁊ ob multa alia q̃
in republica ꝯtingere ſolẽt: ſic licet oĩbꝰ liberos
habẽtibus theſaurizare pro filiarũ matrimonio
et pro alendis filijs ſcdm̃ eorũ ſtatũ. Eccleſiaſti-
ci. Non egẽt theſauro: illa pecunia vltra ſtatũ vi-

ri ẽ danda pauperibꝰ aurũ habet eccleſia vt egẽ
tium neceſſitati ſibi ⁊ captiuis ſubueniat. vt Am
broſius dicit ĩ libro de officijs. ⁊ auctoritas ẽ ca-
nonizata. xij. q̃ſti. ij. ca. Aurũ. eccleſia habet vt
non ſeruet: ſed vt eroget ⁊ ſubuẽiat in neceſſitati
bus: quid ẽ opꝰ cuſtodire quod nihil adiuuat: an
ignoramus quãtũ auri atqꝫ argẽti de templo do
mini aſſyrij ſuſtulerũt: Nonne meliꝰ cõflat ſacer-
dos ꝓ alimonia pauperũ ſi aliqua ſubſidia deſũt
ꝙ ſi ſacrilegus cõtamĩat ⁊ aſportat hoſtes. Non
ne dicturus ẽ dominꝰ cur paſſus es tot inopes fa
me mori: certe habebas aurum vnde miniſtraſ-
ſes alimoniam Cur tot captiui in captiuitatem
ducti nec redempti ab hoſte occiſi ſunt: Melius
fuerat vt vaſa viuentiũ ſeruares ꝙ̃ metallorum.
His nõ potes reſponſũ referre. Quid ei dices ti
mui ne tẽplo dei ornatus deeſſet. Reſpondet au-
rum ſacra nõ querũt neqꝫ auro placẽt: que auro
nõ emũtur: ornatꝰ ſacroꝝ redẽptio captiuorum
eſt: ⁊ vera illa ſunt vaſa precioſa q̃ redimũt ani-
mas a morte: ille verꝰ theſaurꝰ ẽ dñi q̃ operatur
quod ſanguis eiꝰ operatꝰ eſt. Et poſt pauca. Ne-
mo poteſt dicere cur pauper viuit: nemo põt q̃ri
qꝛ captiui: nemo poteſt accuſare qꝛ tẽplũ dei ẽ e-
dificatũ: nẽo põt indignari qꝛ humãdis fidelium
reliquijs ſpacia laxata ſunt. Nemo poteſt dolere
qꝛ in ſepulchris chriſtianorũ requies defunctoꝝ
eſt. In his tribꝰ generibꝰ: vaſa eccleſie etiam ini
tiata confringere conflare vendere licet: hec bea
tus Ambroſiꝰ ⁊ pulchre dũ eccleſie ſũt ſufficien-
ter extructe ⁊ paupes notabiliter egent: vt ple
rũqꝫ eſt inſipiẽtis ẽ ampliare templa nouas ĩſu
las ad partem / vel teſtudines erigere: neglectis
pauperibus qui ſunt tẽplũ dei ſpirituale: qꝛ cate
cuminꝰ Martinꝰ licꝫ adoleſcens neglecto cultu
ſui corporis ĩ illo caſu chlamidẽ nudo partitꝰ eſt
exemplũ epiſcopis ⁊ abbatibꝰ relinquens: vt fre
na deaurata ⁊ mutatoria veſtiũ relinquãt: ⁊ me-
morie cõmendent inopes neglectos. Non nega
mus tamen quin epiſcopus vbi eccleſia minatur
ruinam: vel nõ eſt culta ſecũdũ eiꝰ ſtatum: vel ꝓ
honeſta defenſione eiuſdẽ põt pecũiã ĩ theſaurũ
ꝓ tẽpore ponere. Nulla vna lex generalis hic ſuf
ficit: ſed prudens habet omnia cõſiderare.
¶ Ad tertiam dubitationẽ dicitur quod ẽ viciũ
ſpirituale gula ⁊ luxus flagitia ſũt corporalia: qꝛ
in eis cõſiſtit voluptas corporis eſt: ſic de auari
cia: hec eſt circa obiectum corporale vt circa pe
cuniã: ſed hoc non ſufficienter arguit peccatũ eſ-
ſe corporale. ¶ Ad quartaꝫ dubitationẽ dicitur
ꝙ ſic: nec extremum virtutis ẽ viciũ quando ac-
tus virtutis eſt de cõſilio vt de actu liberalitatis
contingit: illic vtrũqꝫ oppoſitorũ ẽ bonum: ſed
vnũ ẽ minus bonũ / quod cõparatũ ad maiꝰ dici
tur malũ: ſicut minꝰ malũ in ordine ad maius di
citur bonũ: vt pꝫ ex Ariſtotele quĩto ethi. Hoc
poteſt oſtẽdi de extremo ieiunij quod tẽperanti
am regularem includit vel de abſtinẽtia. Hoc ip-
ſum pꝫ de clemẽtia q̃ ꝑ extrẽo ſeueritatẽ habet:
⁊ tñ ſeueritas nõ ẽ peccatũ: ſed de hoc futurꝰ eſt
ſermo: quis poteſt ſi voluerit inuoluere aliquam
malam circunſtantiam propter nimiam ſpeꝫ po
ſitam in opibꝰ: illiberalitas non dat: ſecundũ illõ
Prouerbiorũ vndecimo: qui confidit in diuitijs
corruit. ſed non eſt oportunũ ad illud volare.

¶ Diſtinctionis. xlij. Queſtio. xj. de Accidia

Tertio queritur an omnis ac-
cidia ſit peccatum. ¶ Pro iſti
us intelligentia notabis ꝙ
cõmuniter loquentes accidia
per triſtitiam diffiniunt: ſed
hoc non video rationabile.
Triſtitia eſt paſſio etiaꝫ ſecũ
dum eos modo a paſſionibꝰ
neqꝫ laudamur neqꝫ vituperamur: ſecũdo Ethi.
ſed ad hoc dicit Doctor ſanctꝰ ꝙ paſſiones ſecũ-
dũ ſe non ſũt peccata / ſed ſecundũ ꝙ applicant
ad aliquod malum: ſicut ⁊ laudantur ex hoc ꝙ ap
plicantur ad aliquod bonum. Unde triſtitia ſecũ
dum ſe non nominat nec aliquid laudabile nec
vituperabile: ſed triſtitia de malo moderata no
minat aliquid laudabile: ⁊ triſtitia immoderata
nominat aliquid vituperabile: ⁊ ſecundum hoc
triſtitia ponitur peccatũ: totum iſtud non ſufficit
triſtitia ſecũdũ ſe eſt peccatũ. Reſtabat ab eo tali
js ponẽdũ quid ẽ illud quod ſecũdũ ſe eſt triſtitia
⁊ peccatũ. Et propterea aliter diffiniã accidiaꝫ.
et ſic. Accidia eſt omiſſio pura implendi illa que
ſunt facienda: vel nolitio illa implendi: vel voli-
tio nõ implendi. ⁊ iſtud pꝫ: qꝛ accidia grece nihil
aliud eſt ꝙ̃ pigritia latine vel ocium. Ex iſto pꝫ ꝙ
duobus modis fit accidia. Unomodo actũ omit
tendo quẽ tenetur habere. Aliomodo nolẽdo fa
cere illa que deberet facere: vel volẽdo non face
re quod pro eodem ſũmo: et totuꝫ iſtud poteſt ꝓ
bari per filias accidie quas Gregorius. xxxj. mo
ralium aſſignat: que ſũt malicia / rancor / puſilla
nimitas / deſpatio / torpor circa precepta: vt va
gatio mentis circa licita que ad ociuꝫ ſequuntur
non nego tamen quin ad nolle vel ad apprehen-
ſionem diſplicibilis ſequitur triſtitia: quam ſi ho
mo non remouet ꝓ loco ⁊ tẽpore peccat omittẽ-
do. Iſtis notatis pono concluſiones.
¶ Prima: aliqua acidia eſt peccatum veniale.
¶ Secunda cõcluſio: aliqua accidia eſt peccatũ
mortale.
¶ Tertia concluſio: accidia eſt valde deteſtãdũ
peccatum. Prima concluſio probatur. Interduꝫ
omittit illud quod debet facere ſub pena peccati
venialis: vel habet nolle faciendi illõ: igitur Si
mili probatione oſtenditur.
¶ Secũda ꝯcluſio de illo qui negligit audire di
uina: vel dicere horas ſuas canonicas ſub pena
peccati mortalis. ¶ Tertia concluſio pꝫ ĩ ocio
mens humana conuertit ſe ad illicita Nimis diu
lectũ tenẽs nõ proficit. Propterea recte dicebat
Cato. Naꝫ diuturna quies vicijs alimenta mini-
ſtrat. ⁊ ĩ carmĩe precedẽti Plꝰ vigila ſp ne ſõno
deditꝰ eſto. Ex eo ſequitur ad luxũ ꝓnitas dicẽ
te Naſone Ocia ſi tollas piere: cupidis artes. ⁊

eccleſiaſtici.xxxiij. Multã malicíã docuit ocioſi
tas. Et ſeneca. Ocium ſine litteris mors ē:⁊ viui
hoīs ſepultura. Propterea dicit ſapiēs ꝓuerbio
rũ ſexto. Uade ad formicã o piger. Secũdũ illud
Alani. Dũ calor ē ⁊ amena dies formica laborat
Ne pereat cum tunc nix venit alta fame. Propte
rea finguntur recte a poetis originē traxiſſe a for
micis Mirmidines ꝓpter eoꝝ laborioſitatē Sꝫ
prouer.xiij. Piger vult ⁊ nõ vult. hoc ē habet vnã
volitionē remiſſã exeũdi lectũ ĩ frigore ſed hec ē
ita puſilla ꝙ impedimētũ tollere nequit ⁊ poſtea
habet nolle dat mollit oſſa cubare. Et ꝓuer.xx.
Propter frigꝰ piger arare noluit / mēdicabit er-
go eſtate ⁊ nõ dabit illi:⁊ paulopoſt Noli dilige-
re ſomnũ ne te egeſtas opprimat Et ꝓuer.xxiiij.
per agrũ hoīs pigri trãſiui ⁊ per vineã viri ſtulti
⁊ ecce totũ repleuerãt vrtice. Pulchrũ tēpꝰ inuti-
liter dilapidat:⁊ tñ nihil ē annis velocíꝰ. ⁊ Job.
xiiij. Breues dies hoīs ſunt. breuiter totꝰ íers ⁊
ſordidꝰ ē. quē graphice Mãtuanꝰ deſcribit inqui
ens Sola ſedens:oculoſqꝫ ſolo defixa:malignũ
Criſpa ſupciliũ pallēs ĩpexa capillos Phthiria-
ſim patiens ſcalpit caput vnguibus vncis. Os ĩ-
munda:manꝰ illota:cadēte ſaliua Barba madet
pluit hymbriferis de naribꝰ humor Debilis ⁊ lõ
go pendēs in pectora dorſo Fauce tumet: leuat
anguſta ſub pectore vētrē Utris ad exēplũ mor-
biqꝫ intercutis inſtar Crus exile genu ſurgens:
pes pinguis ⁊ amplus Tardat iter: grauibuſqꝫ
dolet iunctura podagris In deſperationē triſtiti
am:⁊ multa mala cadit accidioſꝰ. Aliqui ſũt ma
gis ꝓcliues ad hoc viciũ ꝙ alij vt melancolici ꝓ
penſiores ad triſtitiã ⁊ ad loca ſolitaria ꝙ alij.
Ex hoc Ariſtoteles in probleumatibus homerũ
ingenioꝝ fontē cõiicit fuiſſe melancolicũ:qꝛ pe
tebat ſemꝑ loca ſeparata ⁊ ꝙ facile triſtitiã ĩcur-
rebat ⁊ ĩmoderatã ex hoc ꝯuincitur ꝙ vir ita ſub
limi ingenio preditus ipſũ ad interneciũ impule
rit. flegmaticus citíꝰ in hunc morbum incidit ꝙ
colericus vel ſanguineꝰ. Immoderata triſtitia
ſub pena peccati eſt auferenda qꝛ crebro hominē
in exitiale maluꝫ ducit:qꝛ ſpiritꝰ triſtis deſiccat
oſſa ſecũdũ ſapiētē ⁊ aliquos impellit ſeſe ferro
torquere: amne ſe ſubmergere vel laqueo ſe ſuf-
focare iudicio erroneo ab hac miſeria ſe liberare
exiſtimant ⁊ in miſeriã ꝑpetuaꝫ ĩcidũt. Aliq̃ aua
ri ꝓpter bona fortune perdita aliqui pituitam la
borantes facile occaſione data hoc faciunt vel
dolore amicoꝝ vt vbiuis gentiũ videre ē. De lu-
xu in quarto diximꝰ:quocirca impreſentiarũ de
eo amplius loqui non propoſui.

¶ Diſtinctionis.xlij. Queſtio.xij. de Ira.

VLteriꝰ q̃ritur: an omnis Ira
ſit peccatum. In hac queſtio-
ne duo faciemꝰ Primo quaſ-
dam notatiunculas ad mate-
rie enodationem prelibabimꝰ
Secundo concluſiue ad titu-
luꝫ queſtionis reſpondebimꝰ
Ira vno modo capitur ꝓ mo
tione corporali ſecundum quod dicitur primo de
anima ⁊ primo poſteriorum Ira eſt aſcenſio ſan
guinis circa cor. que non eſt in poteſtate volunta
tis:poſita cauſa ire generatiua licet voluntas ĩ-
pedimentum cauſat ratione poteſt ponere huic
cauſe. Hinc pleriqꝫ iratorum luridi officiunt Ti
midꝰ etiam tempore timoris ē pallidꝰ ſed in eo
calor currit ad inferiora vt ad ventrem Propter
ea dicit Ariſtoteles in probleumatibꝰ:taliuꝫ vē
tres diſſoluuntur quod experimento cognoſcũt
regentes miticuloſos inuenies percutientes:ſed
in iracundo calor petit:qõ probat Ariſtoteles a
ſigno. qꝛ ſi quis aquam frigidam contra teſtes et
ventrem irati proijciat ſtatim mitigabitur ira:⁊
id rationis eſt quia calor diſpergitur ⁊ partibus
infrigidatis ſuccurrit:ſed caueat aqua proijciens
ne ab iracundo iniuriam patiatur. Aliomodo ca
pitur ira pro motu appetitus ſenſitiui:⁊ hec paſ
ſio poteſt dirigi per imperium voluntatis vt in
alijs affectibꝰ illius ſenſus contingit. Tertio ac
cipitur pro actu voluntatis et hoc bifariam:vno
modo ſiue talis actus ſit recta ratione regulatꝰ
ſiue non ⁊ ſic capitur in malam partem ⁊ in bonã
Unde Cato. Impedit ira animũ ne poſſit cerne
re verum:quod patet ex vi vocabuli Ira a ſe ire
qua ſemota homo dicitur ad ſe redire. Et aliqui
ſemper capiunt in mala ſignificatione et oppo-
ſitum manſuetudini. In ſacris tamen hyſtorijs
interdum capitur in bonam parteꝫ: vt Iraſcimi
ni ⁊ nolite peccare. pſalmo.iiij. et ſeptimo. Nun
quid iraſcetur per ſingulos dies .et pſalmo.lxx
viij. Uſqꝫquo domine iraſceris in finem:et ſic
Ariſtoteles termino vtitur.iiij.et.iij. Ethicoruꝫ
Interdum extenditur ad iram proprie dictam
iracundiaꝫ / inuidiam:et odium. Interdum il-
la ſenigate. Hec predixerim vt de nomine non
certemus. Secundo memorie commendabis
medium reputatum apud loquentes de manſue-
tudine et clementia. Nam manſuetudo eſt habi-
tus genitus ex actibus quibus quis appetit pe-
nam ſecundum dictamen recte rationis. Sꝫ cle
mentia per hoc diſcrimen habet a manſuetudi-
ne ſecundum doctorem ſanctum:quia manſuetu
do proprie eſt circa refrenationem ire a qua quis
incitatur ad iferendam penam alteri:⁊ clemen-
tia ꝓprie ē circa diminutionē hmõi penarũ Ira
ꝙ vult dicere:duo ſunt ibi conſideranda ſcilicet
paſſio ire q̃ ē appetitꝰ vltiõis ⁊ vĩdicte:⁊ ipſa vĩ
dicta appetita ſe hēt vt effectꝰ:⁊ hoc ē rõ paſſio-
nis:mãſuetudo vero ē moderatiua paſſiõis ⁊ cle
mētia opatiõis. Hoc ſufficiēter ab alijs ĩpugnat
qꝛ circa actũ ĩteriorē ⁊ extiorē ſibi ſubordĩatũ:⁊
ab eo ĩperatũ ñ ſũt ponēde diſticte virtutes Ple
riqꝫ ponũt clemētiã ⁊ mãſuetudinē terĩos ſyno-
nios. Ari.4.ethi.nl'lũ diſcrimē põit. Aliq̃ dicũt
clemētiã eē mititatē ſupioꝝ ad ĩferiores cui Se
neca ĩ ſuo libello applaudere videt:difficultas ē
verbalis nõ ē nobis dure. Iſtis notatis ponunt
cõcluſiões aliq̃ de ira paſſiõe ⁊ mãſuetudĩe. Se-
cundo de peccato ire reſpondebimus.

¶ Prima ira paſſio nonnũꝙ eſt laudabiliter aſ-
ſumenda. probatur. Aliquis ē ſuperior qui debet
puniri ꝑꝑ aliquod delictũ cõmiſſũ cõtra diuinũ
cultuꝫ: rempu. vel contra ſe:vel cõtra ſuos ami-
cos:ſed timor eum retrahit ne exequatur talem
penam flagitio dignam:ergo ſecũdũ dictamē re
cte rationis paſſio timorē excutiens eſt aſſumen
da:cuiuſmodi ē ira. Confirmatur ꝑ Ariſtotelē.8.
particula ꝓbleumatũ ꝓbleumate.xx. Et ꝑ eũdē
tertio Ethicorũ.viij. de fortitudine ſimilitudina-
ria loquentē:⁊ pro maiori fide danda ad hoc Ho
merũ introducit ſic dicēs. At qui iram etiam ad
fortitudinē referũt. Fortes enim ⁊ ij videntur q̊
ob irã ferũtur perinde atqꝫ fere ĩ eos q̃ ĩpos vul-
nere affecerũt:qꝛ ⁊ fortes concitantur ira. Eſt eĩ
ira res impetuoſiſſima ad aggrediēda ꝑicula:q̃-
propter ⁊ Homerꝰ dixit Uires ĩiecit ire ⁊ animũ
ira concitauit Et acuta ꝑ nares vis ⁊ efferbuit ſã
guinis. Amplius Africanꝰ leo bellũ grande or-
ſurus caudã ſolum ⁊ ſeſe ꝑcutit vt concitatꝰ ira ĩ
bellum prodeat:hoc ipſum taurus in p̃ludio bel
li facit puluerulētã terrã pedibꝰ ⁊ cornibꝰ cauat
vt ira ſuccenſus taurum vel vrſum inuadat

¶ Secunda concluſio. Clementia eſt preclara
virtus. Probatio:clemētia apud oēs ſapiētes in
maximo p̃cio ſemꝑ erat:⁊ a ſapientibus commē
data et hoc propterea qꝛ ad humanitatē tēdit ⁊
in caſu ambiguo vel lucido ſanguini parcit. Hic
Antonius plus adeo manſuetus ⁊ clemēs extitit
imperator ꝙ ſemꝑ ſentētiã Scipiõis ĩ ore habe-
ret. Se male vnũ ciuē ſeruare ꝙ mille hoſtes oc
cidere. Et cũ Athenodrꝰ philoſophꝰ ab auguſto
in patriam recederet petijtqꝫ auguſtꝰ vt ei aliqõ
monumētum relinq̃retur cui hoc reliquit ꝙ ſi ei
contigerit iraſci nihil prius diceret vel faceret ꝙ
quatuor ⁊ vigiuti litteras prius mente ꝑcurreret
Et Ageſilaus rex ſparthenorum cum ab vxore
inſtigaretur vt ſuppliciuꝫ ſumeret de adoleſcen-
te qui eiꝰ filiam in propatulo de oſculari auſꝰ fue
rat Cui rex. Si amicis ⁊ bene ĩ nos meritis ſup-
plicium inferimꝰ quid faciemꝰ inimicis? Et So-
crates:cum quidem ei faciē verberibꝰ ⁊ cicatribꝰ
petulanter fedauit nihil aliud fecit Socrates ni
ſi nomē nebulonis publice in fronte portaret ira
tus quidē hoc ad ganeonis infamiam ſufficere:⁊
ſplēdorem Socraticum hoc pati dicere. Et cum
Olympias Alexandrum magnum precaretur ꝑ
nouem menſes quibus eum in aluo geſtauerat vt
occideret quēdam innocētem Cui Macedo aliã
a me parens optimã mercedē poſtula: hominis
enim vita nullo beneficio cõpenſatur Propterea
dicebat regius propheta. Memēto domine da-
uid ⁊ omnis manſuetudinis eiꝰ: pſalmo.cxxxi. ⁊
pſalmo.xxxiij. Audiant manſueti ⁊ letantur. et
pſalmo.xxxvj. mãſueti autem hereditabunt ter
ram. Et matthei.xxi Ecce rex tuus venit tibi mã
ſuetus. ⁊ manſuetudo eius multum patuit dum ſi
mei parceret:ſecundi regum.xvi. Et duꝫ totiens
ſaul quem occidere poterat manus non iniecit.
Similiter cum amalechytem qui ſaul chriſtum
dominum occiderat interfici iuſſerat:ſecundi re-
gum primo. Et idem fecit duobus carnificibus
qui caput Iſboſeth ad eum tulerunt in hebron
ſecundi regum quarto. eſto ꝙ eius inimici eſſent
hoc amplius patet cum archam domini tulerũt
de domo Obededon gethei ad ciuitatē Dauid
vbi magnanimus rex percutiebat in organis ar-
migatis ⁊ ſaltabat totis viribus ante dominum
etiam accinctus ephot lineo:ſed habitus humi
litatis eum ad iſtud inclinabat ⁊ non habitus mã
ſuetudinis. Ex ĩnumeris hiſtorijs manſuetos ſũ
ma laude dignos deprehendimus : ergo manſue
tudo vel clementia eſt precioſa virtus. Inſuper
probatur ex feditate vicij oppoſiti ſcilicet crude
litate q̃ apud ſapiētes fuit ſemper maxime igno
minioſa ergo virtus ei oppoſita eſt multum ſpe-
ctabilis. Dyomedes Thracius qui hoſpites ſua
domo ſuſceptos equis humana carne veſci aſſue
tis in pabulũ obiecit. Et phalaris qui premium
propoſuit ei qui nouum tormenti genꝰ ad excru-
ciandos homines excogitaſſet ridentur (⁊ meri
to) apud poſteros. Amplius pleriqꝫ ꝑ tyrãnideꝫ
amiſerunt regna:⁊ plurimi per clementiam illa
ꝓtegebant: ergo non modo eſt virtꝰ ſpectabilis
principibus:ſed ad tranquille regnandum appri
me vtilis.

¶ Tertia concluſio. Clementia non inclinat ſe-
per ſuperiorem remittere penam legalem in ſub
dito:immo erit inclementia ⁊ ire vacuitas. Pro-
batur hec cõcluſio. eſt aliquis graſſator in repu-
blica dolo malo duos vl' plures occidēs: tali vi
ro beleal nõ ē remittēda pēa nec ĩ pecũiariã trãſ
mittēda. Probat hec ꝯl'o:talis euadit effrenis:⁊
truculētꝰ carnifex ĩ poſterũ :ſcõꝫ illõ Comici licē
tia deteriores ſumꝰ:ꝙ illi nocet:⁊ ſi ei ꝓdeſſet nõ
refert ꝓpterea. Probat hec ꝯl'o ſic:qꝛ homicidis
alicubi (ſcio q̃ dico) nimis cito parcit. Arguitur
ſic. pēa illa q̃ ē ĩ iacturã reipu. ĩ p̃ncipis notã:⁊ ex
cõſeq̃ntiã eiꝰ exterminiũ nõ ē remittēda:ſꝫ remiſ
ſio huiꝰ pene ē hmõi:igit Probatio mĩoris. circa
illa tria prĩo ꝑturbant ĩnocētes quos rex inq̃ete
ꝓtegere tenet. Ad hoc reges ĩ mediũ ĩtroducti
ſunt vt ſõtes torq̃ant ⁊ ĩſontes tueant:ꝙ ſi h̾ non
faciãt eoꝝ munꝰ negligũt. Secũdũ ſequit ex pri
mo vbi hoĩes iuſtitiã miniſtratã nõ vidēt de ſupi
oribꝰ obloquũtur:ſi ꝑ' burſã occidãt eos auaros
reputãt. Si offēſã remittũt eos ex ĩdulgētia vel
ignauia notãt. Qõ hoc ē ĩ exterminiũ p̃cipis ꝓꝫ
ſic:tũc hoĩes fiũt audaces:⁊ ĩſolētes:agricultura
⁊ artibꝰ mechanicis neglectis ad arma ruunt. cõ
fidũt in magnatibus. ⁊ ad curias magnatũ volãt
gratia cuius magnates ĩſolētes fiũt ĩ cõtemptuꝫ
principis. Iſte iactanter aſſerit ſe poſſe ꝯtrahe-
re pro ſui corporis defenſione vel aliorum ĩuaſio
ne quiqꝫ mille viros vel decē mille viros. h̾ euꝫ
rebellē ⁊ ſuos effrenes ſine lege reddit: ſuſpicat
ſuũ principē velle ꝓ eis ĩtercedere quatenꝰ a ca-
pitali ſupplicio quo digni ſunt abſoluãt: vl' a q̃-
uis alia pena mitiori citra penã capitalē tot ex il
lo abſurditates glõerati ruũt ꝙ potiꝰ me deſice-

ret dies anteq̄ illas:quin immo eaꝝ medietatez
recenſere potero.Quare nūc ab iſto domīo nūc
ab illo pro donanda venia īplicatur rex: ⁊ mille
curis agitatur. ¶ Contra primam concluſionez
arguitur.per illud Catōis. Impedit ira animuz
ne poſſit cernere verū:ergo ira non eſt aſſumen=
da Et Grego. quinto moralium circa finē. Naz
ire ſue ſtimulis accenſum cor palpitat:corpus tre
mit:lingua ſe prepedit:facies palleſcit:exaſperāt
oculi:⁊ nequaq̄ recognoſcunt note:ore quidem
clamorem format:ſȝ ſenſus q̇d loquatur ignorat
in quo itaqȝ iſte ab arepticijs longe eſt qui actio
nis ſue cōſci⁹ nō eſt:⁊ conſequenter multa ire in=
commoda deducit. Reſpondetur q̄ he auctorita
tes intelliguntur de ira perturbante rōnē q̄ ſen=
ſum obnubilat⁊ ad illud ſolū punctū oēs rōnes
ſenece tendunt Ariſtotelē improbātes de ira.ſȝ
ira ſumpta cū ratione ē laudabilis. ¶ Cōtra ſe=
cundam ⁊ tertiam concluſionē arguitur ſic. Ple=
riqȝ reges ſeueri diu regnarunt tollentes ſciſma
ticos ⁊ quidē potentes de medio:pȝ de Auguſto
ceſare qui marcū tulliuȝ marco Antonio conceſ
ſerat perimendū:⁊ ita de multis alijs ſenatorib⁹
quorum capita ad roſtra affixa ſunt:⁊ circa dies
noſtros facile ē inuenire reges ſeueros qui pacifi
ce mortui ſunt vbi clementiſſimi principes ab ī=
ſolentibus perempti ſunt:pȝ de Jullio ceſare cle
mentiſſimo:⁊ multis alijs. ¶ Secūdo arguitur.
probando q̄ manſuetudo vel clementia non eſt
laudabilis:⁊ hoc ſic Clementia eſt mitigatiua pe
ne debite culpe:ergo non eſt virt⁹. Conſequētia
tenet.culpa debet reſpondere pene. ¶ Ad p̄mū
concedo antecedēs:ſȝ cōmunius clemētes diuti=
us regnarunt:ſermones in moralib⁹ ſunt de his
cōmuniter cōtingunt. Etiam non eſt ſeueritas re
mittere ſciſma inultum in republica quando alia
via adhiberi non poteſt bonum remedium ſȝ in=
clementia. De iullio ceſare non erat clemens:ſȝ
tyrannus qui ſolus totam rempublicā vſurpauit
propterea cruciatu quem pertulit a bruto ⁊ caſſio
dign⁹ erat. Similiter Auguſt⁹ licet bonis natu=
ralibus predit⁹ ſimili tyrannide laborabat pro=
pterea partem patrie tullium Antonio prodito=
ri dedit:⁊ſic īter hos duos oīa pro arbitrio:⁊ nō
ꝓ rōne regebātur. Propterea nimirū q̄ Marc⁹
Antoni⁹ ſuo ferro ſe ſuffodit q̇ cum manus ⁊ ca=
put Tullij crudeliter abſcidit caput in menſa po
ſuit per diem illud aſpexit quouſqȝ expectaculo
animū exſatiaſſet:vt apian⁹ refert. Et fuluea An
tonij vxor que illud venerabile caput maledictis
execrationem in ipſum inſpuens linguam quoqȝ
illi e faucib⁹ extraxit:qui per facundiam vrbem
ab incendio ⁊ patriam ſeruauit ſic per viros fu=
rea dignos lacerata eſt: ſed felicitas natiuitatis
chriſti Auguſto pacem dedit vt vniuerſus orbis
quia chriſt⁹.xlij.anno Auguſti ceſaris nat⁹ ē:et
tunc philoſoph⁹ imperio romano ſubdit⁹ ī maxi
ma erat pace vt pȝ. Luce ſecundo. Exijt edictum
a Ceſare auguſto:vt deſcriberetur vniuerſus or=
bis.q̄ deſcriptio pacem oſtendit.⁊ hoc erat p̄nū=
ciatum per oracula prophetarum:pſalmo.lxxi.
Orietur in diebus ei⁹ iuſtitia ⁊ abundantia pacis
Et yſaie ſecūdo. Non leuabit gens contra gentē
gladium. Et nono.vocabitur nomē ei⁹ admira=
bilis conſiliari⁹ de⁹ fortis pater futuri ſeculi pri
ceps pacis:ergo iſta pax parū vel nihil erit attri
buenda Auguſto:ſed q⫶ in felici tēpore chriſti cō
tigit qui pacem dilexit:⁊ tēpore pacis naſci vo=
luit. ¶ Ad materiā ſecūdi argumēti reſpōdebo:
qua cognita facile erit ad formaȝ reſpōdere. Cu=
iuſlibet culpe latitudo pene eſt diuiſibilis Hanc
diuiſionem imaginabere ꝑ extēſionē:⁊ nō ꝑ intē
ſionē. hec latitudo habet duo extrema ſcȝ a.pun
ctum ſub feritate ⁊.b.punctum ſuper inclemētiā:
in iſtis extremis ē labefactio legis.latitudinē me
dij ꝑtiamur ī tres ꝑtes quaꝝ vna portio erit ſub
a.puncto ꝯtigua. ¶ Tertia portio erit media
inter illas. Si pena fuerit in infima tertia eſt cle
mentia:ſi ī ſuprema tertia erit ſeueritas in porti
one media mediū locū inter ſeueritatē:⁊ clemen
tiā obtinet. Supremus iudex puta imperator in
imperio.vel rex ī regno poteſt quātūcūqȝ iſtarū
penarū infligere. Et ſecūdū hoc vel ſeueritatem
clementiā vel actū mediū exercebit nullatenus
peccādo. Ex iſto pȝ q̄ ſcel⁹ nō manet inultū īmo
aliqua pena infligitur.ſtat etiā dare actū clemen
tie nullā aliā penā īfligēdo a pena contracta. Ut
pateāt iſta exēplariter ſit Sortes qui occidit ho
minē cui ſecūdū legem iperialē:⁊ regni conſuetu
dinalem debet̄ ſuppliciū capitale. Ad iſtud poſi=
tiuū rex non eſt obligat⁹ puta infligere mortē ſuf
ficit amputare membrū ab iſto vel extorrē hunc
a regno eijcere imperpetuuȝ vel ad certos ānos
vel aliqua alia minori pena ſecundum q̄ dicta=
bit ſapiens.ſi iſte occidatur rex non peccat ſi ip=
ſe vere iudicat. Si mitiori pena puniatur rex cle
menter agit:⁊ ſi recta ratio dictat q̄ occidendus
eſt:⁊eſt preter rationem iſtum non occidere tunc
rex iſtum occidere tenetur:ſed pena non eſt īpar
tibilis:poteſt eum decollare pendere vel incen=
dere ſecundum quantitatem delicti. Et vbi pena
eſſet de ſuſpendio quod eſt falſum:q⫶ illud ē poſi=
tiuum ſolum q̄ nocens debeat hac pēa plecti.po
teſt eſſe ſuſpendium publicum vel non publicum
q̄ corpus ibi maneat vel ſtatim poſt mortē tra=
dat ſepulture. Dixi de Rege:q⫶ iudex īferior nō
poteſt reuocare iſtam legē poſitiuam ſuperioris
propterea tenetur occidere:rex autē non.ſȝ non
poteſt remittere penam parti leſe debitam:q⫶ de
iure neceſſe ē parti leſe ſatiſfacere: ⁊ rex non ē ſu
pra ius nec ſufficit reo parti leſe emēdam condi=
gnam offerre nec rex tenetur occidere reum ad
petitionē partis:q⫶ tunc raro vteretur clemētia
Sȝ dicis:ſi iſte occidatur pars leſa nullā emēdaȝ
habebit in pecuuia vel quacūqȝ alia via:ergo ſi
rex remittat ei penā legalē nō tenebit̄ ſatiſface=
re parti leſe ī pecunia. Negat̄ ātecedēs ꝑ penā ca
pitalem:pars leſa ē ſatiata:⁊mauult hoc hēre q̄
pecuniā. ¶ Sȝ ꝯtra iſtud arguitur.tunc virt⁹ vir
tuti opponeretur.pȝ de ſeueritate q̄ clemētie op=

ponitur:quod ē īconueniēs. Secūdo: ſati⁹ eſſet
ire ad medium inter clementiā ⁊ ſeueritatē vtro
biqȝ q⫶ tunc magis itur ad mediū mathematicū
Cū tertio tunc clementia ab epeikea nō differret
quod liquet eſſe falſum ex.4.et.5.Ethicorum.
¶ Ad primū conceditur quicquid dicat beatus
Thomas queſtione.clvij.ſecunda ſecūde.ī ſolu=
tione ad primū prior pars ſolutiōis in principio
hui⁹ queſtionis eſt excuſſa nec ſcōa ſatiſfacere vi
detur. Dicit q̄ non eſt oppoſitio: eo q̄ clementia
et ſeueritas eſt ſecundū rectā ratione:q⫶ ſecundū
hoc inter nullas virtutes eſſet contrarietas:cui⁹
oppoſitū contingit de viduitate ⁊ caſtitate cōiu=
gali:ſed de hoc alias. ¶ Ad ſecundū nego q̄ me
lius foret.habend⁹ eſt ocul⁹ ad mediū rōnis ma=
gis q̄ ad mediū rei licet mediū rei in ratione in=
cludatur. ¶ Ad tertiā nego cōſequētiā epeikea ſi
ue naturalis equitas ſecundum philoſophos vel
diſpenſatio apud canoniſtas legem communem
in caſu dubio interpretatur. Propterea Ari=
ſtoteles de ea cū iuſtitia loquut⁹ ē q̇nto Ethico=
rum:clementia autem partem pene debite reſci=
dit. Iſtud exemplariter patefiet. feriend⁹ eſt ho
micida vltimo ſupplicio:ſed nonnūq̄ dubitatur
an illa pena debeat infligi forti:quia hoc fecit in
ſui corporis defenſionem cum paruo exceſſu in=
culpate tutele:tunc ſenat⁹ rege inferior caſum le
gis interpretatur Quod lex ꝯmūis nō currit. In
iſto ecce in caſu ambiguo epeikea legeȝ interpre
tatur vel poti⁹ clara contradicēte ratione lex cō
munis ſic exponēda eſt:q⫶ illic ſeruare legē ver=
baliter eſſet ſummum ius:⁊ ſumma iniuria:ſed in
caſu multū ambiguo ad ſupremū itur: q⫶ cui⁹ eſt
cōdere ei⁹ eſt interpretari. Et hoc intelligo niſi
vbi fuerint viri multū prudentes qui haberēt no
dos latentes leges interpretari a lege facultatez
habētes:q⫶ cōmuniter hij meli⁹ interpretant̄ q̄
rex difficile erit flectere vnā cōmunitatē a recto
ſecundum exemplū. Eſto:lex eſt caliſie q̄ ſi quis
franc⁹ menia vrbis conſcendat occidatur.gratia
exēpli hoc ponim⁹ gall⁹ conſcēdit menia ꝓ ar=
cēdis hoſtib⁹:tūc epeikea aduerſatur q̄ iſte pena
legali puniatur Idcirco dē ꝑ legē ꝯmuneȝ nemo po
teſt habere duas dignitates vel curas ī eccleſia.
tici⁹ ē reipublice admodum vtilis cui exilis cura
non ſuppetit:tunc roman⁹ pontifex diſpenſat in
terpretando nō debere eſſe ſubiectū legi cōmuni
ſed etiā hic pontifex reuocat ius cōmune.in iſto ī
terdū eſt difficile interpretationē a reuocatione
ſeiungere:⁊ de illo cōtendere parū refert:q⫶ hoc
cōſtat. Caſum patētē legis. iudex inferior ſerua=
re debet ſiue eſſet ratio ad mitigādā penā ſiue nō
ſȝ iudex ſuprem⁹ per habitū clemētie ſeueritatē
⁊ portionē mediā pene reſecat. Ex iſto pȝ:etiam
iudex ſuprem⁹ prio cōſultat cum epeikea anteq̄
aggredit̄ actū clemētie:q⫶ ſi cōtra naturalem eq̄=
tatē aliquid faciat nō clemēter.immo clemēter ⁊
perperā penā remittit. Proptea viro belial in=
corrigibile vel q̄n datur occaſio vehemens alijs
occidēdi:nō ē clemētia remittere penā immo ad
penam augendam clementia incliat. In corpore
vero melius eſt membrū putridū reſecare ne to=
tum corpus cōtaminet.ſic in corpore myſtico fa=
ctitandū eſt. Dixi interdū tota pena eſt remitten
da:vt quis ex primo motu vel poſt fecundos cali
ces quadā familiaritate duct⁹ mouet lites cōtra
regeȝ in craſtina luce penitudine ductus prouol
uit ſe ad genua implorās veniā de ſerotīa teme=
ritate:iam in rege cōcurrunt perſōa priuata:⁊ ꝑ=
ſona publica que eſt perſona leſa: ⁊ iudex:itā cle=
men:ex regis intereſt huic parcere in tot adijcit
tot circunſtantias in hypotheſi:vt nullus ſapiēs
iſtud in contemptum regis iudicabit:ſed temu=
lentie aſcribent.ſi ſec⁹ foret ſcelus ipſum non de
bet manere inultuȝ. Iſtis cōcluſionib⁹ de ira paſ
ſione ⁊ manſuetudine ⁊ clemētia premiſſis ponū
tur concluſiōes ad titulū queſtionis reſpōſiue.
¶ Prima.ira eſt peccatū. Secūda:nō omnis ira
eſt peccatum mortale. Tertia: aliqua ira ē pec
catum mortale ⁊ deteſtandū. ¶ Pria cōcluſio ꝓ
batur ſic:omnis appetitio inordinata vindicte ē
peccatum:ſed ira eſt huiuſmodi.ergo eſt peccatū
conſequentia lucet cum maiore:⁊ ī minore predi
catur diffinitio de diffinito:igitur q⫶ iracundus ꝑ
habitū ire petit penā vbi nulla appetēda eſt vel
maiorē q̄ par ſit vel pretermiſſo ordine iuris.
¶ Secunda concluſio ꝓbatur:aliqua eſt appeti
tio parue vindicte vel pene que nō ſufficit ad de
nominationē peccati mortalis:⁊ hoc pōt ꝓbari
ſicut de gula ſuperius ꝓbauim⁹. ¶ Tertia cōclu
ſio ꝓbatur oīs inordinata appetitio magne pe=
ne in proprio ē peccatū mortale:ſȝ ira aliq̄ ē hu=
iuſmodi:igit̄. Minor pȝ cū q̇s ꝓ leui offendiculo
appetit notabilē penā īferre ꝓ ꝑua iiuria. ¶ Se
cūdo arguit̄ ad idē: oīs mater ex qua de ꝑ ſe naſ
cunt̄ filie deteſtabiles ē graue pctm̄:⁊ deteſtāduȝ
ſȝ ira ē huiuſmodi: igit̄.q⫶ ē difficile aſſumere ac
tuȝ volūtatis p̄ter rōnē ſine motu corporis. Hoc
ī nobis experimur he pudice filie ꝑ antiphraſim
generātur verbera:homicidia :perturbatio men
tis / faciei ⁊ oculorū diſcoloratas non poſſe con=
uerſare cū hoīb⁹:⁊ vbi nō pōt vlciſci iracūd⁹ ī al
terū ī ſe ſuū ferrū ꝯuertit vt pȝ de Aiace q̇ īiuri=
as ꝑferre nō poterat de q̇ Oui.xiij. Meta. Sur=
git ad os clipei dn̄s ſeptēplicis Aiax.vt q⫶ erat
īpatiēs ire / ⁊armis Achillis amiſſis:ita ira ſuccē
ſ⁹ ē vt ferrū capulo ten⁹ ī pect⁹ trāſfodit.ꝑpea ſci
te dicit. Oui. Hectora q̇ ſol⁹ q̄ ferrūqȝ ignēqȝ io=
uēqȝ ſuſtinuit totiēs.vnā nō ſuſtiet irā. Inuictū=
qȝ viꝝ vicit dolor. Et paulopoſt. Nec q̄ſq̄ aiaceȝ
poſſet ſupare niſi Aiax Dixit ⁊ ī pect⁹ tū demuȝ
vulnera paſſū Qua patuit ferro letalē ꝯdidit en
ſem. Et licet torrētiſſim⁹ Aiax ita fecerit nō erat
act⁹ fortitudinis:vt ꝓbe dicit philoſoph⁹ tertio
Ethicoꝝ:ſȝ ab īpatiētia vincebat̄:⁊ de hoc dice=
mus paulopoſt ī ſpecieb⁹ iracūdoꝝ. Hec temera
ria ira ī Alexandro liſimachū leōi obiecit Clitū
dilectiſſimū haſta traiecit caliſthenē philoſophū
mori iuſſit. ¶ Cōtra ſcōaȝ ꝯcluſionē arguitur ſic.
Job quinto:virū ſtultū interficit iracūdia.⁊ loq̇

tur de interfectione ſpirituali: ⁊ hoc non fit niſi per peccatū moꝛtale. ¶ Et ꝯfirmatur illō Mathei. v. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio: ⁊ nullus erit reus in iudicio niſi qui peccat moꝛtaliter. Et hoc amplius patet: qui autem dixerit fratri ſuo racha reus erit conſilio. Qui autem dixerit fatue reus erit gehenne ignis: ⁊ hic omnes ſpecies ire enumerantur: igitur.

¶ Ad p̄mā dicitur ꝙ ex illa auctoꝛitate non habetur ꝙ omnis iracundia eſt peccatum moꝛtale: ſed ab aliquo motu ire q̇ erat venialis ad moꝛtale ꝓcedit ſicut gloſa marginalis pſalmo. 4. dicit ſuper illo verbo. Iraſcimini ⁊ nolite peccare. Iraſcimini inquit ſi motus ſurgit animi q̇ nō eſt ĩ poteſtate/ nō ꝯſētiat ei ratio: motꝰ aĩmi in poteſtate noſtra non eſt: ſed dei gratia tēperare poſſumus. Quod ergo cōſuetudinis eſt permttit quod culpe pꝛohibet licȝ glo. interliēaris hoc bene exponat ꝙ ira ſcamur de peccatis pꝛeteritis vlteriꝰ nolēdo peccare. et ſic pōt eſſe ȝelus vel nemeſis qꝛ de hoc palam eſt ꝙ nullū eſt peccatuȝ. Et ad ephe. iiij. Sol non occidet ſuper iracūdiā veſtrā ⁊ poſtea. glo. caſ. venialis eſt ira que non ducitur ad effectuȝ. ¶ Ad confirmationē que tangit verba xp̄i. Mathei quinto dicit̄ ꝙ illic nō ē determinata ſpecificatio inter moꝛtale ⁊ veniale: ſed oſtēditur ꝙ non ſolum pꝛo actu exterioꝛi eſt infligenda pena: ſed etiam pꝛo interioꝛi: ⁊ ꝙ lex euangelica legē veterē in hoc exuperat: pꝛopterea dicit audiſtis qꝛ dictū ē antiquis nō occides: qui auteȝ occiderit reus erit iudicio: vt iudicio puniatur leges exponūt: glo. interli. Ego autem dico vobis quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio id eſt dignus accuſatione: ſicut in homicidio vt eadē glo. expōit. qui autē dixerit fratri ſuo racha hoc eſt ſine cerebꝛo reus erit conſilio: hoc ē conſultandum eſt qua pena eſt puniendꝰ ſi accuſetur: q̇ autē dixerit fatue reꝰ erit gehenne ignis per hoc nullū ponitur diſcrimen inter moꝛtalia ⁊ venialia vt liquet. ¶ Circa iſta dubitat̄ quomodo eſt mitiganda ira. Secundo quot ſunt ſpecies iracundoꝝ. ¶ Ad pꝛimum dicitur per verba dulcia ira eſt mitiganda. pꝛouerbioꝝ. xv. Reſpōſio mollis frangit iram. Et gedeon cum eſſet laceſſitus a viris effrain quare nō vocaret eos ad pugnam contra filios Madian humiliter reſpōdit. Nōne melioꝛ eſt racemꝰ effrain vindemijs abiezer Judicū. viij. Et cū quidā minādo Euclidi iureiurando affirmabat ꝙ eum occideret: cui iurauit Euclides ꝙ eū mitigaret: ⁊ ꝑ cōſequēs eſſet multū ĩpatiēs ſi eū occideret: ⁊ ſic alter ei nō nocuit Arma Achillis ꝑ facūdiā vlyſſis ĩpoꝛtauit a bello potente aiace: ſecundū illud Ouidij. Et q̇d facūdia poſſet tūc patuit. Foꝛtiſqȝ viri tulit arma. deſertꝰ Aſſueſcat. iracundꝰ actꝰ manſuetudinis: ⁊ habitu illo tāꝙ oꝛnamēto pulcherrimo nō iraſcetur. Non viuat cū alio iracundo qꝛ ſe inuicē deſtruūt. Nō maledicat alijs. quia ꝓuerbialiter dicimꝰ ꝓ maledicto maledictū ſuꝑ pontē lōdoniarū repoꝛtabis: ſecūdū illud Eſopi Dulcia pꝛo dulci ꝓ turpi turpia reddi verba ſolēt: q̇ dicit omnia que placēt crebꝛo audiet illa que diſplicent. Nec clare minꝰ ſatyꝛicus (de quo Ariſtoteles in ꝓblematibꝰ mentionē facit) a maledictis euaderet licet cū alijs maledixerit aures claudebat vt alioꝝ maledicta non audiret quouſqȝ tacerēt Si quis ſit atrabile infectꝰ a natura ⁊ cū hoc habituatꝰ: reſiſtere paruis iniurijs difficillimū ē. videat turpitudinē q̄ ex ira cōtingit qꝛ ab iracūdo ſicut a ſerpente hoīes effugiūt: qꝛ totā ſocietatē ꝑturbat: ſecūdū illud pꝛouer. xxix. Uir iracundus ꝓuocat rixas. Ubi glo. Janua ē omniū vicioꝝ iracundia/ qua clauſa virtutibꝰ intrinſecꝰ dabit̄ quies: aperta autē/ ad omne facinꝰ armabit̄ animus. ¶ Ad ſecundā dubitationē dicit Ariſtoteles: quarto Ethicoꝝ. 5. Aliq̇ ſunt q̇ facile iraſcūtur ⁊ ij ſtati placant̄: inquiēs. Iracūdi igit̄ ſcito quidē iraſcūtur. ⁊ q̇bꝰ nō opoꝛtet/ ⁊ ꝓ quibus nō opoꝛtet/ magiſꝙ opoꝛteat cito deſiſtūt: qō q̇dē ⁊ optimū habēt: tales ſūmebilis homīes appellantur: Qō facile aducit facile decedit: ſicut ſtramē facile ignit̄ ſȝ mox flāma ſtraminis perit. Secundi ſunt amari qui cū difficultate placantur: et lōgo tēpoꝛe ſunt ſub ira detinēt eī ipſam: ſȝ vbi reddiderit ceſſant. vltionēqȝ ponit ire modū pꝛo doloꝛe voluptatē efficiēs ꝙ ſi hoc nō fiat habent ipſum pondꝰ. Etenī qꝛ non ē manifeſtū nemo ꝑſuadet ipſis: vt in ſe aūt cōcoctio fiat ire. tēpoꝛe opus ē. ſunt aūt tales hoīes: ⁊ ſibijpſis ⁊ amiciſſimis ꝑmoleſti Tertij ſunt īſenſi q̇ ſine vltiōe vt̄ pena nō recōſiliant̄ ſicut hec ira lēte venit ſic pedes ⁊ nō eques abit moꝛe ferri qō pigre caloꝛem ſuſcipit: ſed ſuſceptū diu conſeruat. Iſti notabilē triſtitiā incurrūt. ⁊ ſeipſos gratis toꝛquēt: ſecundum illud pꝛouer. xxvij. Graue ſaxum: ⁊ oneroſa arena: ſed ira ſtulti vtroqȝ grauioꝛ. Unde multi ſe p̄cipites ob cumulatam triſtitiam ſe in flumina pꝛoijciunt. Alij laqueis ſe ſuſpendent credentes ſe ab his curis liberari paſſiones anime cum triſtitiam vitam abbꝛeuiant. vñ ſchola ſalerni ad angloꝝ regē irā ꝓhibet in capite libꝛi inquiens Angloꝝ regi ſcripſit ſchola tota ſalerni Si vis incolumē: ſi vis te reddere ſanū Curas tolle graues iraſci crede pꝛophanum. Aliqui ſunt ex complexione ad iracundiam pꝛopenſi vt parui potiſſimum ſi atrabiles ſint in ſupꝛema ſunt iracundi: quia eoꝛum caloꝛ eſt bene vnitꝰ: aliqui longi et graciles facile iraſcuntur qꝛ tales ſunt colerici a dominio: de paruis ꝓuerbialit̄ dicimꝰ ꝙ de ira eſt danda ei venia ⁊ id rationis eſt. Inter coꝛ et os parua eſt intercapedo: tales ad litteras tñ ſūt aptiſſimi. ⁊ frigidi inepti vt ex Ariſtotelis ꝓblematibꝰ: ⁊ experientia notū euadit: Eurylocꝰ qui elienſem phꝛonam audiuit ſic iſta atrabile vexatus erat vt cū ī elide reſpondēdo fatigatꝰ eēt pallīū abiecit. Et alpheū fluuiū intrauit. Interdum ſumpto veru cū carnibꝰ famulū ad foꝛū vſqȝ pſequebat̄/ Hercules. Liſāder. Aiax. Alcmeō bellerophō eodē vicio laboꝛabāt Et ñ abs re dicit̄: nemo egregia edere carmia q̇ ñ hēt furoꝛē poeticū

Et plato in libꝛo de ſcientia vbi demetrius cū ſocrate hoc exequunt̄ de theeteto agēs Eſt admodum inquit arduū reꝑire hominē ingenioſum q̇ ſimul etiā manſuetus atqȝ modeſtus ſit. Nec enī fuiſſe queꝙ hactenus aut eſſe video qui eo nature genio ſit: vt vtrūqȝ ſimul habeat. Sȝ enī qui acuti ſunt callidiqȝ ac memoꝛioſi: ⁊ dociles ī iracundiā fere atqȝ ꝯtentiones ferūtur p̄cipites atqȝ raptantur ꝑinde ac ipſe naues ſine vllis retinaculis. Idcqȝ hoīes furoꝛe potius quodā ꝙ foꝛtitudine p̄ſtant. Uerū qui natura grauioꝛes ſunt ſicubi ſe inquit ad diſciplinas ꝯferūt tardi/ deſides obliuioſi atqȝ obtoꝛpeſcētes videntur ſicut homerus in iliade neſtoꝛē introducit ꝙ in iuuētute robuſtus erat et nō pꝛudēs: in ſenecta econtrario. non cōcedit oīa ſimul Juppiter. Quicq̇d ſit de ſtygio ioue crebꝛo ꝑfectū: et imperfectū miſcētur: et hoc voluit deꝰ ne hoīes nimis ſuperbirēt.

Superest de inuidia paululum loqui. Et circa eam quero: an omnis inuidia ſit peccatū moꝛtale. ¶ Pꝛo cuiꝰ intelligētia notabis licet Inuidia per triſtitiam vulgo diffiniatur/ non ita tamen diffiniā: ſed per actū voluntatis vel per eius habitū: et ſic diffinitur. Inuidētia eſt volitio qua quis vult alicui malū: vel nolitio qua quis non vult alicui bonū: vt nō vult ſit tertia ꝑſona de nolo. Aliqui ponentes diſcrimen inter inuidiā ⁊ odiū dicūt ꝙ per inuidiā homini nolumꝰ bonū. ⁊ per odiū volumꝰ ei malū: ⁊ ꝙ inueterata inuidia generat odiū. aliqui odium quodlibet inuidiā reputāt. Unde Auguſtinus ſuper illud pſalmi. ciiij. ꝯuertit coꝛ eoꝝ vt odirent populū dicit. Inuidia eſt odiū felicitatis aliene: ⁊ tertio ſuꝑ geneſim idē dicit. Pꝛopterea illo modo loquēdi vtar. Tum qꝛ eſt ſatis cōmunis apō multos. Tum qꝛ ē rōni ꝯſentaneus. Ariſtoteles ſecundo rhetoꝛice: ⁊ alij ponētes eſſe triſtitiā loquuntur de effectu inuidie oſtendentes incōmodum eius: vt ab inuidētia hoīes arceantur. Iſtis p̄ſuppoſitis ponūtur cōcl̄ones. ¶ Pꝛima. Nolitio qua quis non vult alicui bonū de quo eſt veriſimile ꝙ iuſtis illa bona oberint. ¶ Secūda conclusio. Nolitio qua quis non vult aliū eum excedere in bono non quia diſplicet ei bonū in altero: ſed quia ipſe non habet tantū boni. ¶ Tertia cōcluſio. Nolitio qua quis nō vult bonū alterius vbi eſt veriſimile ꝙ alter non abutit̄ illo bono: ſed erit in diminutionē gloꝛie eiꝰ eſt inuidia. ¶ Quarta concluſio. Aliqua inuidia eſt peccatū veniale. ¶ Quinta concluſio. Aliqua inuidia eſt peccatū moꝛtale: ⁊ tetrū monſtrū. ¶ Pꝛima concluſio pꝛobatur ſic. Rationabiliter quis non vult omne illud per qō iniuſte nocumentū fertur pꝛoximo: ſed ita eſt de bono illius de quo loq̇mur in pꝛima cōcluſione. hoc patet auctoꝛitate Ariſtotelis ſecūdo rethoꝛices: nemeſim illud vocantis vel indignationē ſecundū nouā trāſlationē. ⁊ pꝛimi regū. xviij. Dauid gloꝛiabatur de moꝛte philiſtinoꝝ q̇ mala faciebāt populo dei: ⁊ Judith. ix populus letatus eſt de ruina holofernis ſecundū illud pſalmiſte: letabitur iuſtus cum viderit vindictam: pſalmo. lviij. Et maria cum filiabus iſrael carmen cecinerūt dño viſo Pharaone ſubmerſo Exodi. xvj. Et Grego. xxij. moꝛalium. Euenire plerūqȝ ſolet vt non amiſſa charitate: ⁊ inimici nos ruina letificet. Et rurſus eiꝰ gloꝛie ſine inuidia culpa cōtriſtet cum et ruente eo quoſdā bene erigi credimus: ⁊ illo ꝓficiente pleroſqȝ iniuſte oppꝛimi foꝛmidamus. ¶ Secūda cōcluſio ꝓbatur pꝛime Coꝛinthioꝝ. xiiij. Emulamini ſpiritualia magis autē vt pꝛoficiatis: ⁊ ſecūde Coꝛinthioꝝ. xj. Emuloꝛ enī vos dei emulatione: ſȝ hic emulari capitur pꝛo diligere. ꝓbatur auctoꝛitate Hieronymi. Ad athletā de inſtitutiōe filie habeat ſocias cū quibus addiſcat quibus inuideat quarū laudibus moꝛdeatur. ¶ Tertia cōcluſio pꝛobatur: talis actus ad aliqō de capitalibus vicijs pertinet: vt eſt vnū de eis nec ſuperbia nec auaritia: ergo eſt inuidia. Utoꝛ hoc argumēto nō quia aliq̇d ꝯcludit quia aliqua peccata moꝛtalia reputo nō cōtenta ſub hoc ſeptenario numero: ſȝ quia Martinus (cōtra quem diſputamus) in hoc cōfidit dicit ꝙ reducitur ad inuidiā: ſed hoc nō valet talis actus eſt peccatū: et ſecundū loquentes cōmuniter eſt ſpecies cōmunis inuidie: ⁊ diffinitiō philoſophoꝝ ei cōpetit nec motiuum habet hoc negare vt poſtea patebit. Sed dicit ipſe. Inuidia pꝛopꝛie eſt triſtitia de bono tali inexiſtenti pꝛoximo quia nolumꝰ ei bene ineſſe hoc: hoc eſt abſolute nolumus pꝛoximo cui inuidemus bene eſſe. Taceo de hoc quod dicat aliquā inuidiā eē gaudiū. falſitas illius ex dictis patuit bene interdum inuidus gaudet: ſed illud gaudiū nō eſt inuidia. ¶ Secūdo arguitur: cōtra hoc qō dicit licet ſit difficile impugnare acceptionē termini quo abutitur quia hoc eſſet ad nomen certare: tamen oſtēditur illud ratione hec ſuo modo dicēdi pauci vel nulli eſſent inuidi quod nemo ſapiēs ꝯcederet: ⁊ ꝓbo ſequelā. quia pauciſſimi q̇ abſolute volunt malū homini hoc eſt qꝛ homo: ſed qꝛ eſt diminutiuꝰ gloꝛie eoꝝ. ¶ Cōfirmat̄ hec ratio per viros eiuſdē ſoꝛtis qui ſibijnuicem maxime inuident: ſcd̄m illud Juuenalicū Inuidet figulus figulo: et egenus egeno: ⁊ hoc non eſt niſi qꝛ vnus eſt diminutiuus gloꝛie alterius: qꝛ de facto ſecundū hoc qō ipſe dicit figulus inuideret regi ſicut figulo: qō eſt cōtra Ariſtotelē in ſecūdo rhetoꝛicoꝝ: et oēs qui de hac materia loquuti ſunt: ſȝ de hoc inferius loq̇mur. ¶ Quarta cōcluſio pꝛobatur: ꝑ aliquē actū inuidie ꝓximo volumus paruū malum vel nolumus ei hoc paruū bonū: ⁊ hoc non ſufficit ad peccatū moꝛtale: vt de gula ſuperiꝰ ꝓbauimus: igitur. ¶ Quinta cōcluſio pꝛobat̄ ſic. Omne peccatū directe cōtrariū charitati eſt peccatū moꝛtale: inuidia eſt huiuſmodi. ꝯſequētia tenet cū maioꝛe. Pꝛobatio minoꝛis Mathei. xxij. dicit̄: diliges pꝛoximū tuum ſicut teipſum: modo alicui inuidēs vel eum pꝛoſequēs odio non ſic eū

diligit/immo non vult ei bonū: sed vult ei malū. et prime Corinthiorū.xiij. Charitas non emulatur:id est non inuidet. Emulari interdū valet imitari.nō nunq̄ inuidere sicut cōiter dicimus Carthaginē olim rome emulā. ¶ Secūdo arguit ad idē. Omne peccatū oppositū optimo actui:⁊ actibus multū laudabilibus est pessimū vel multū malū:inuidia et odiū aduersant dilectioni dei et proximi qui sunt actus optimi:igitur. ¶ Tertio sic arguit. Omne petm̄ qđ de per se teterrima flagitia sequunt est abominabile et grāde malū:sed inuidia est huiusmodi in plerisq̄ partibus salsam viridem in c bo parat:⁊ publice homines de medio tollit hoc monstrū in scribas ⁊ phariseos in necem christi impulit:vt patet Mathei.xxvij Sciebat enī q̄ per inuidiā tradidissent eum. hoc monstrū Cayn in Abelē.fratres Joseph in Joseph: aulē in dauidē impulit. Innumeras historias ad hoc glomerare facile est virorū illustriū qui inuidia perierūt. ¶ Quarto arguit ad idem. Omne peccatū ad quod seqtur corrosio habētis est multū detestandū:inuidia est huiusmodi. igit probatio minoris per illud horatij. Inuidus alterius reb⁹ marcessit opimis.⁊ in quodā epigrāmate martialis imprecat inuidiā pro magna pena his qui nō libēter sua monumēta legūt:sed sinistre interpretant:inquiēs. Qui ducis vultus:et non vides ista libēter. Oibus inuideas liuide nemo tibi. Unde graphice eius domū in secūdo de trāsformatis describit Naso vbi pallas domum inuidie adibat.inquiens. Protinus inuidie nigro squalentia tabo Tecta petit domus est imis in vallibus antri Abdita sole carens nō illi peruia vento. Tristis et ignaui plenissima frigoris:⁊ q̄ Igne vacet semp caligine semp abundet. Et paulopost Uidet intus edentē Uipereas carnes viciorū alimēta suorū inuidiā visaq̄ oculos auertit:at illa Surgit homo pigre: semesarumq̄ reliquit Corpora serpentum: passuq̄ incedit inerti. Atq̄ deam vidit formaq̄ armisq̄ decorā Ingemuit:vultuq̄ dee ad suspiria duxit. Pallor i ore sedet: macies in corpore toto. Nusq̄ recta acies liuet rubigine dentes. Pectora felle virēt:lingua est suffusa veneno. Risus abest:nisi quē visi fecere dolores. Nec fruit somno vigilātibus excita curis. Sz videt ingratos intabescitq̄ vidēdo. Successus hominū carpitq̄ et carpitur vna. Suppliciūq̄ suum est.prouer.xxiij. Ne comedas cū hoie inuido:et ne desideres cibos illius Comede ⁊ bibe:dicet tibi:et mens eius nō est tecū. Inuidia seculi nō iuenere tyrāni tormentū maius. Itē abominatio illi⁹ flagitij patet per illud qđ narratur de dño qui in sua curia inuidū ⁊ auarum habuit: quibus promisit dare petitiões:⁊ secūdo duplex premiū. Ad primū auarus noluit petere vt duplicia bona respectu p̄mi haberet:et inuidus p̄mo petēs a se vnū oculū erui:vt duo euellerent a socio. ¶ Cōtra tertiā cōclusionē arguit argumentis:quibus Martinus ꝓbare nititur oppositum neglecto hoc quod dicit de tristitia: quia hoc nō impedit ꝓpositū sic arguit. Nulla tristitia de bono alterius inquātū est diminutiuū glorie: et excellētie nostre est inuidia: patet. nulla tristitia de bono alterius inq̄tū per hoc nobis imminet piculū alicuius nocumēti est inuidia: sed oīs tristitia de bono alterius inquātū est diminutiuū glorie/et excellētie nostre est tristitia de bono alterius inq̄tum per hoc nobis imminet piculū alicuius nocumēti:ergo nulla talis tristitia est inuidia:quia diminutio glorie est nocumentū maius q̄ diminutio opum ⁊ diuitiarū:ergo per omne illud per quod imminet nobis periculū diminutionis glorie.iminet etiā nobis piculū alicui⁹ nocumenti. Ad istud nego maiorē. Et ad probationem dicitur: si nolumus proximo bonū tēporale quod ipse non ordinat in nostrā vel reipu. iacturam sed eo bene vtit est expresse inuidia. ¶ Secundo augmētatur: nullus timor est inuidia: sed omnis tristitia de bono alterius inquantū est diminutiuū glorie et excellētie nostre est timor: ergo nulla talis tristitia est iuidia. ¶ Tertio sic argumētatur:quicq̄d facit tristitiā de bono alteri⁹ non est propter ipsum proximū de cui⁹ bono tristamur:sed propter eum qui tristat facit tristiciā non esse inuidiā: sed tristitiā esse de bono ꝓximi inquantū est diminutiuū glorie nostre facit tristitiam nō esse propter ipsum de cuius bono tristamur:⁊ eam esse ꝓpter nos q̄ tristamur: ergo hoc facit sufficienter q̄ tristitia talis non est inuidia. Istud argumentū prolixius deducit: sed pondus argumēti recitauimus. ¶ Ad secundū cōcedim⁹ maiorē minorē et cōclusionē: sed si ita foret sicut arguēs imaginat/maior esset falsa. Et licet eam fulciat ex Aristotele: et beato Thoma:mentem Aristotelis ⁊ sanctorū in principio explicuimus: et quādo poneretur tristitia esset illa que tangit in minore. ¶ Ad tertiā respōdetur. maior est falsa:nolo proximū meū habere hoc bonū. q̄r ē mee glorie diminutiuū.non nolo ei malū ratione qua proximus vel ratione qua sortes vel callias. maiorem probat per diffinitionem inuidie et in fine argumēti Thomā Aristoteli ⁊ sibijpsi ꝯtradicere. dicit pro doctore sancto certamē nō capimus: sed id qđ verū censemus dicimus. Nego suā diffinitionē inuidie:nec talē acceptionē apud Aristotelē vel aliquē philosophorū memini vsq̄ me legisse:et quia nemo damnandus gratis non capit mentē doctoris sancti qui cōsequenter loqtur de tristitia: tertiā hec est mens Aristotelis. ¶ Quarto argumentat: possibile est q̄ aliqs tristetur de bono proximi ꝓpter ipsum proximū: quia scilicet non vult sibi bene esse: et non inq̄tum est diminutiuū glorie sue:et possibile est etiam q̄ quis tristetur de bono proximi inq̄tū est diminutiuū glorie sue:⁊ non propter ipsum ꝓximū:sed in tali casu primū est inuidia: ⁊ nō scdm̄:igitur. ¶ Ad quartū admitto casum/licet pro prima parte rarissime in vsu est:et ad minorē nego eam et negatio patet ex dictis. Sed dicis:primo membro dato diffinitio nō valebit:datur cōplecior diffinitio

et erit hec: Nolo proximo bonū/vel volo proximo malū inordinate:⁊ sub illo cadūt plura membra.vnū quādo nolo proximū habere tale bonū ne diminuatur gloria mea:iterdū ne diminuatur bonū vtile meū:vt inter agrestes viros et pauperes ꝯtingit. Interdū potest esse propter dilectionem boni delectabilis vel quauis alia via Martinus facit aliqua argumēta qbus tenet cōtradictoriā quarte cōclusionis sic arguens:omne illud est peccatū mortale quo nō volumus ꝓximo id quod tenemur sibi velle ex precepto charitatis sed p iuidiā nolum⁹ ꝓxio id qđ tenemur sibi velle ex pcepto charitat;:cū nolum⁹ sibi bū esse simplr ⁊ absolute/⁊ gr̄a sui:igit oīs inuidia est petm̄ mortale. ¶ Secūdo argumētat per illō Job.5. Paruulū occidit inuidia qđ exponit Gregori⁹ de morte spirituali. ¶ Ad primū istorū dicit si i maiore intelligat de illo ad qđ deuincimur sub pena peccati mortalis concedo eam et minorē nego si intelligat vniuersaliter(sicut ipse intelligit)solū capit vnū modū inuidie:⁊ rarissimū:⁊ adhuc illo dato sua ꝯclō ē falsa:q̄r nolo vniuersaliter omne bonū ab isto auferri: nec volo vniuersaliter omne malū cōuenire huic quia isti possum velle: ergo vnū paruū malū vt vnū minutissimū quod nō sufficit ad mortale peccatū. Ad aliud concedo q̄ paruulū id est imperfectū occidit inuidia. ¶ Circa ista dubitat iter quos maxime regnat inuidia ¶ Secūdo dubitat:vtrū omne odiū est inuidia: et videtur q̄ nō: q̄r ex inueterata inuidia generatur odiū: et nihil esset dicere q̄ ex inueterata inuidia generet inuidia. ¶ Tertio dubitat:an aliquis potest odire deum. ¶ Ad primā dubitationem respondet Aristoteles secūdo rethorices q̄ inuidia est potissimū inter pares vel inter parū impares. Uidem⁹ enim q̄ qui regulariter impediūt se inuicē circa bonū vtile sibijnuicē inuidēt. Similiter quādo fama vni⁹ videt diminuere famam alterius:tales facile sibijnuicē inimicātur: et q̄r honor apud magnanimos est in maiori reputatione q̄ caduca bona fortune circa honores:magna est inuidia vbi honor vnius gloriā alterius diminuere videtur: et in illo est potissim⁹ puteus inuidie:et istō exemplariter patet: figul⁹ figulo:poeta poete:egen⁹ egeno iuidet:figul⁹ autem poete nō inuidet:q̄r nō certāt circa idē. Hinc Plato licet diuinus et ꝫenophon ex inuidētia notati sunt:quia nusq̄ alter de altero(licet celeberrimi essent:et alios concurrētes noiarūt)de alio mentionē facit:et plato de discipulis ꝫenophontis loqtur q̄ argumētū insynceri animi/atq̄ male affecti pbuit vt Gellius dicit et Aristoxen⁹ refert cū plato locos quosdā tractaret in qbus contra democritum sentiebat nusq̄ illum citauit:⁊ si alios fere philosophos nominaret. Et qđ longe turpissimū ē q̄cunq̄ habere potuit democriti cōmentaria collegisse fert:⁊ cum eo rogo dare voluisset ab Amyda ⁊ Cliuia viris pithagoricis ꝓhibitus est asserētibus eos Democriti libros nō posse oēs extingui cū apud multos exēpla eorū seruarētur:patet in dyogene laertio:et Homeromastix ꝫoilus Homero:⁊ nō Aristoteli iuidebat. Et sicut tullius primo officiorū de Aristotele et ꝫenocrate loquēs: vterq̄ suo studio delectatus alter alterū ꝯtempserat. Ex isto patet he ꝓpositiones. ¶ Prima: inter medicos est inuidia:⁊ nō inter theologū ⁊ medicū. Secūdo patet:inter cōterraneos facile descēditur i inuidia: ⁊ potissimū si circa idē insistāt. et patet per fundamentū. per experientiā:et per vba christi: Mathei.iiij. Qui in galilea in honore habitus est:et non in Nazareth vbi cōceptus ⁊ nutritus est:amē dico vobis: quia nemo propheta accept⁹ est in patria sua:dicebāt: nonne hic est filius Joseph? Tertio patet q̄ vir duo dñi tēporales potētes equaliter vl parum inequaliter viuūt mutuo sine inuidia:pz per fundamentū:et per ꝓuerbiū comune. duos grossos lapides idē saccus non continet Scholastici viri ratione huius cohibitiuā habēt quā isti tēporales non habēt videtur vni q̄ gloria vnius lacerat gloriā alterius. Propterea postq̄ virgines in tympanis cecinerūt saul occidit mille. Dauid decem milia.ab hinc nunq̄ sereno vultu Dauidem Saul cōtemplabatur. Quarto ex oibus dictis sequitur q̄ pallidi ⁊ macilēti. cōiter:sunt inuidi patet.corrodunt a liuore:ſz ab hoc teterrimo monstro tanq̄ a cerbero pedibus alatis fugere debēt philosophi:quia quantūcunq̄ procliues sint homines a natura ad inuidendū impulsu nature reniti possunt. Fundamētū inuidie per aliqua bruta que de eadē preda viuūt facile est ꝯcludere:vel de auibus:quarū alique oua alterius comedunt. Non alias aīalia que carnē crudā comedūt quasi cum oibus aīalibus pugnāt:q̄r eorū aīalia sunt eorū cibus. Dixi quasi propter aīalia eiusdē speciei que sibi non inimicant/nec seinuicē destruūt dempto lucio. nō ob aliud monedula buboni aduersatur:et cōtra. nisi quia inuicē ꝯcurrūt Bubo oua monedule de nocte vorat et de die monedula insidiatur. Sed si q̄ras cōtra quos hoies absolute est iuidia? Respōdetur: viros laude dignos percutit inuidia: scdm̄ illud. Stimulos dedit emula virtus:⁊ alibi. Feriūtq̄ summos fulgura montes. de Catone censorino legitur q̄ quadragies/et quattuor vicib⁹ apō senatū accusat⁹ est. Quid de scipionib⁹ ob inuidiā cōtigerit facile est apō valerium maximum rubrica de ingratitudine videre. Si vis q̄ nō feriaris inuidia esto vilis:q̄r(vt ꝓuerbialiter dicitur)sola miseria caret inuidia. nō modo inter reges:et seculares hec rabida pestis seuit:ſz philosophos immo ⁊ ipsos religiosos inuadit. ¶ Ad scdm̄ dubitationē dicit q̄ sic Nec incōuenit vnam speciē inuidie aliam producere. Aliquis potest nō velle alicui bonū pro tempore quo tenet ei velle: aliquis potest nolle bonū proximo cōuenire qđ generabit aliā speciē deteriorem: scilicet velle ei malū. Similiter ex remissa inuidia ad intensam itur. ¶ Ad tertiā dubitationem qua dubitat an odiū dei sit possibile. respondetur per propositiones. Prima est. possibile est

male ardent hij qui circa eandem de perevnt In hij qui circa diuersas ff

deũ odire ,pbat. Aliq̃ deũ oderũt: ḡ poſſibile eſt
deũ proſequi odio. antecedens ptz: de iudeis qui
chriſtum od erũt: ꝛ tunc ſic. hunc Cayphas odit:
hic eſt deus: ergo deũ Cayphas odit. Maior pz:
quia hunc voluit tollere de medio: et ad hoc effi
caciter nitebatur: et minor ẽ clara: ꝛ odio oderũt
me gratis. Sed diceret aliqs. Nemo deũ odit co
gnitũ deũ. Cõtra: damnati odiũt deũ apprehen-
ſum talẽ: probatur per illud pſalmiſte. Aſcendit
ſumus eorũ qui te oderunt ſemp. pſalmo. lxxiij.
¶ Secũdo arguitur ad idẽ. Aliqui iudei chriſtũ
cognouerũt deũ: ꝛ tamẽ eũ proſequuti ſunt odio:
igitur. ꝙ aliqui hoc cognouerũt aliq̃ eorũ ſciebãt
ꝙ erat Meſſias promiſſus in lege: quia per ſup-
putationẽ hebdomadarũ Danielis. ꝛ propheciã
patriarche Jacob Gene. xlix. Non auferetur ſce-
ptrũ de tribu Juda ꝛc. per yſaiam: ꝛ alios ,pphe
tas hoc cognouerũt ꝙ ipſe erat Meſſias promiſ
ſus in lege: ꝛ hoc euãgeliſte teſtãtur. Sz dices: pu
tabãt Meſſiam debere eſſe purũ hominẽ: et non
deũ. Hoc ſic improbatur. Iſte doctus phariſeus
aſſentiebat huic. Iſte eſt Meſſias promiſſus in le
ge vt patet ex nunc dictis: ad aliã propoſitionẽ
legis prophetã de gẽte tua: et de fratribus tuis ſi
cut me ſuſcitabit tibi dñs deus tuus ipm audies
vt petiſti a dño deo tuo in Oreb. Deutero. xviij.
Hoc eſt tm̃ fidei tribuatis ei in noua lege ſicut mi
chi in iſta. hoc eſt credite dictis eius ſicut meis: ſz
tenebãtur credere Moyſi (vt palã eſt) ergo chri-
ſto tenebãtur credere: ꝛ chriſtus dixit ſe eſſe deũ
ergo tenebãtur illi dicto credere. Et tũc ſic. Iſte
eſt Meſſias in lege promiſſus: ꝛ oĩa que predicat
ſunt vera: ꝛ predicat ſe eſſe deũ: ergo eſt deꝰ. Cer-
tus erat iſte doctus phariſeus de antecedẽte: er
go nõ dubitat de ꝯſequẽte. Cõfirmatur hec ratio
per glo. Luce. xxiij. ſup illo verbo. pater dimitte
illis: qꝛ neſciũt quid faciũt: dicentẽ ꝙ illa petitio
non erat pro eis qui pro inuidia: ꝛ ſuperbia eum
quẽ filiũ dei intellexerãt negabãt: ꝛ crucifigebãt:
ſed pro illis qui zelũ dei habẽt: ſed non ſcõm ſciẽ
tiam neſcierũt quid fecerũt. Sz hic dicis: chriſtꝰ
diſplicuit eis: quia contra hypocriſim ſcribarũ: ꝛ
phariſeorꝝ pdicabat: ꝛ per hoc eis diſplicuit. Nec
eſt inconueniẽs ꝙ damnatus vel viator apprehẽ-
dens deũ ſub ratione diſplicibili deũ odiat: ꝛ illa
eſt ſecũda propoſitio. Sed pro tertia ,ppoſitiõe
arguitur ſic. Aliquis apprehẽdens deũ vt actorẽ
eſſendi poteſt deũ odire. patet. Quicũqꝫ appre-
hendit deũ ſub ratione diſplicibili poteſt eũ odi-
re per pmiſſam: ſz alicui poteſt diſplicere ꝙ viuit:
et ſua vita eſt a deo: vt patet de Catone vticẽ ſi q̃
ſe occidit. Sz hic dices: pbatio ẽ nulla hoc erat
propter aliud: ſcilicet propter anxietatem quam
paſſus eſt: ꝛ dexteritatẽ quã vidit in Julio ceſare
rempublicã pro arbitrio moderãte. Nõ negatur
quin in quocũqꝫ poteſt cadere ratio diſplicibilis
ſiue vere ſiue erronee: dato ꝙ apprehenſio fuerit
ſecundũ predicata pfectionalia vel aliter poteſt
cadere odiũ. ¶ Sed cõtra iſtud arguitur. quia ex
iſto ſeqtur ꝙ deus ſimul poteſt diligi ꝛ odiri: con-
ſequẽs eſt falſum: quia tunc qualitates contrarie
eidẽ ſubiecto inherẽt: quia dilectio et odiũ ꝯtra-
riantur: ꝯſequẽtia patet: quia deus poteſt apphẽ
di ſub predicato diſplicibili et ſub pdicato placi-
do. Reſpõdet Martinus ꝙ ſi intelligatur de dili-
gi et odiri actu ꝛ in particulari: ꝛ de dilectione ꝛ
odio efficaci ꝯſequẽtia ẽ nulla: quod enĩ hoc mo
do diligitur appetitur eẽ: qõ vero hoc modo odi
tur appetitur nõ eſſe. Impoſſibile autẽ eſt ſimul
aliqd appetere idẽ eſſe ꝛ non eſſe. Sed contra ſe
inſtat ſic. Stat velle aliquẽ eſſe oĩpotentẽ ꝛ nol-
le ipſum eſſe punitorẽ malorũ: ergo ſtat diligere
deũ ſecundũ ꝙ eſt oĩpotẽs vel bonꝰ: ꝛ odire deũ
ſcõm ꝙ eſt vltor ſcelerũ. Reſpondẽdo dicit: ꝙ iſta
propoſitio odio ſcõm ꝙ eſt punitor ſcelerũ dupli
cem habet ſenſum. Primus ſenſus odio deũ. Et
cauſa propter quã odio deũ eſt: qꝛ punitor eſt ſce
lerũ: ꝛ ſic illa nõ ſtat cum prima: immo iſta eſt pri
ma. inferũt duas propoſitiones ſibi cõtradicen-
tes. Nõ video ꝙ reſpõdeat ad argumẽtum prĩci
pale nec ad replicã. Odire aliquẽ nihil aliud eſt
ꝙ velle ei malũ: ꝛ diligere velle ei bonũ: modo ei
dem poſſum velle bonũ ꝛ malũ ſiue tẽporale ſiue
ſpirituale: vt volo hunc eſſe bonũ ꝛ nolo eum eẽ
doctũ: ꝛ volo hunc eſſe diuitẽ quãdo diuitie ei no
cent vel intẽperatũ: ꝛ nolo eum eẽ inuidũ. ꝛ effi-
caciter ad hoc laboro: vtrũqꝫ poſſum deducere
ad effectũ dando ei bona fortune qbus vt video
iſte abutetur. Et remouẽdo in eo cauſas ,pducti-
uas inuidie. Ex quo patet ꝙ odiũ et inuidia ſecũ
dum varia predicata nõ repugnãt: nec dilectio ꝛ
odiũ: ꝛ licet vellẽ ei vnũ bonũ predicatũ et vnũ
malũ ſimul: non ſequitur ꝙ erit bonꝰ ꝛ malus ſi-
mul. Etiam volũtas eſt impoſſibiliũ: poſſum vel
le eum eſſe pauperẽ ꝛ diuitẽ: et poſſum ad hoc in
niti ex libertate volũtatis: ꝛ hoc ẽ efficaciter vel
le: quia de ratione volitionis efficacis nõ eſt ꝙ ſe
quatur effectus: vt patet de medico circa egro-
tum: ſed ſufficit ꝙ ſuas vires ad hoc apponat.

Queritur: vtrum oĩs ſuperbia
ſit peccatũ mortale. Reſpon
ſio: multiplex eſt hic modus
opinãdi varius. Aliqui ſuper
biã inanẽ gloriã ponũt. Alij
ſuam matrẽ putãt. Nonnulli
ambitionẽ pſumptionẽ ꝛ ſu-
perbiã ſpecies ponũt inter ſe
diſtinctas ſub lẽtitudine vel caymote cõtentas.
Propterea nihil dicere poſſumus qõ cum oĩbus
cõueniat. Sed dicamus ꝙ ſupbia multis modis
capitur ſiue ſuperbũ Unomodo quicqd in aliqua
re excellit ſuperbũ dicere poſſumꝰ: cui alludit ip-
ſum vocabulũ ſuperbia quaſi ſup alia iens. Et vir
gilꝰ Ceciditqꝫ ſuperbũ Jlion Et alibi: hinc po
pulo late regẽ belloqꝫ ſuperbũ Apud eum inter-
dum capitur pro ornatu vt Barbarico poſtes au
ro ſpolijſqꝫ ſuperbi. Aliquando pro opulẽto vt
apud eundẽ. Simul enſe ſuperbũ Rhamnetẽ ag-
greditur. Licet in oĩbus iſtis poteſt dici ꝙ capit
pro excellentia: ꝛ ſic apud ſacras hyſtorias capit:

patet. yſa. 6. Ponã te in ſuperbiã ſeculorꝝ gaudiũ
in generationẽ ꝛ generationẽ. Ubi gloſa Hiero-
nymi dicit ꝙ eſt ſuperbia bona ꝛ mala: theologi
tamẽ cõiter non ſic vtuntur vocabulo: ſed in ma
lam partẽ ſaltẽ impreſentiarũ vtuntur in malam
partẽ. Sermones ſunt accipiendi ſcõm materiã
ſubiectã vbi ſuperbia pro arrogãte / elato / lẽto /
vel tumido accipitur: ſic tertio eneidos vocabu-
lum ipſum poeta accipit inquiẽs. Stirpis achil-
lee faſtꝰ iuuenẽqꝫ ſuperbũ. Secũdo notabis iux-
ta doctrinã Ariſtotelis quarto Ethicorũ. 3. Ha-
bitus quo quis eſt inclinatus circa magnos ho-
nores ſcõm dictamẽ prudẽtiale eſt magnanimi-
tas. Ubi dicit magnanimus is eſt qui magnis eſt
dignis: ꝛ dignũ ſeſe magnis eſſe cenſet. Et licet
magnitudine ſit extremus: ratione autẽ eius (qõ
oportet) medius eſt: dignũ enim eo ſeipſum cen-
ſet qõ ad dignitatẽ ſuã accõmodatur: hoc eſt ma
gnanimus recte iudicat de magnis honoribus ꝛ
quid ferre valẽt humeri recte metitur: ꝛ prouin-
ciã honorũ libẽs aggreditur. Qui exuperat a ra
tione in petẽdis honoribus eſt caymus ſcõm an
tiquã tranſlationẽ: quare illi termini ſolũ apõ an
tiquos morales manſerũt: apud Argyropilũ ex
matre ſunt lẽtitudo ꝛ puſillanimitas: quãdo ho-
mo petit paruos honores ſcõm ꝙ optꝫ is mode-
ſtus dicitur ꝛ habitus ipſe modeſtia: cuius extre-
ma ſunt ambitio ꝛ honoris vacuitas: ſicut de ma
gnificẽtia ꝛ liberalitate cõtingit. Secundũ anti-
quã tranſlationẽ ambitioſus vocatur philotimꝰ.
De extremo indeficiẽdo apud vtrãqꝫ tranſlatio
nem eſt circũloquutio per defectũ honoris. Leo
nardus eiſdẽ vocabulis nõ vtitur licet eadẽ ſen
tentia. Jſtis plibatis ponuntur alique ꝯcluſiões.
¶ Prima eſt. Oĩs ſupbia eſt pctm̃. ¶ Scđa. Nõ
omnis ſuperbia ẽ pctm̃ mortale. ¶ Tertia. Ali-
qua ſupbia eſt peccatũ mortale ꝛ multũ deteſtan
dum. ¶ Prima cõcluſio ,pbatur. Oĩs inordinatꝰ
appetitus excellẽtie eſt pctm̃: oĩs ſuperbia eſt in-
ordinatus appetitus excellẽtie: ergo oĩs ſupbia
eſt peccatũ: ꝯſequẽtia tenet in primo prime. Ma
ior eſt nota propter terminũ inordinatꝰ: ꝛ minor
patet: quia in ea pdicatur diffinitio de diffinito
vt patet per Auguſtinũ in. xiiij. de ciuitate dei di
centẽ. Superbia eſt puerſe celſitudinis appetitꝰ.
Et in libro de inno. Superbia eſt amor proprie
excellẽtie. Jtẽ oĩs lẽtitudo vel ambitio eſt pctm̃:
omnis ſuperbia eſt lẽtitudo vel ambitio: igit: cõ
ſequẽtia tenet diſtribuendo totũ diſiunctũ vnica
diſtributione: ꝛ maior ptꝫ: qꝛ ambitio in paruis
honoribus et lẽtitudo in magnis eſt exuperatio
Et minor patet: quia quacũqꝫ ſuperbia data ſub
altero illorũ includitur. Da vnũ actũ ſupbie: vel
ille erit appetitio excellẽtie in magnis honoribꝰ
et ſic erit caymotes: vel in paruis / ꝛ ſic erit ambi
tio. ¶ Secũda cõcluſio ptꝫ ꝙ aliqua ſupbia erit
pctm̃ veniale: ptꝫ de illa que eſt ambitio aliqua
minuta. ¶ Preterea arguitur ad idẽ. Stat dare
ſuperbiã venialẽ circa magnos honores: qõ ptꝫ
ſic: oĩbꝰ iſtis modis ſit lẽtitudo quãdo homo ca-
pit honorẽ quo indignꝰ eſt ꝛ hoc ſi fuerint alij di
gniuolẽtes illũ capere. nec illud ſupaddere opor
tebit: quia tunc iſte in caſu eſſet dignus ꝛ ſine pec
cato honorẽ illum caperet. Aliomodo quis ẽ lẽt-
tus quãdo honorẽ capit eo dignũ ſi bene ,pcede-
ret: ſed illam ,puinciam ſuſcipit confidẽs in pro-
prijs viribus ſine ſpeciali numine dei vel iudicat
per dotes quos habet: ꝛ per dei peculiarẽ opem
poteſt exercere illa q̃ illi officio incumbũt: ꝛ po-
namꝰ ꝙ recte iudicet: ſupponamꝰ ꝙ nimis ardẽ-
ter inhiat in petẽdo illo honore. Jta ꝙ eſt purus
exceſſus tunc venialiter peccabit. Tertio proba
tur eadẽ concluſio: apparẽtius offeratur Ticio
aliqs honor: dubitet ticius an illo honore eſt di-
gnus: ,ppterea tẽpus deliberãdi de honore recu-
ſando vel ſuſcipiẽdo peratur: poſtea cum ,pbis con
ſultãdo non facta exacta idagine ſꝫ parua explo
ratione neglecta ticius borũ cõſilio pſuaſus ho-
norẽ ſuſcipit. Tunc ſic ignorantia inuincibilis in
toto excuſat: ſꝫ hec eſt vincibilis ex hypotheſi: er
go non totaliter excuſat a pctõ. ergo actus ſuus
quo hunc honorẽ ei oblatũ vult ſuſcipere: nõ eſt
magnanimitas Jmmo eſt lẽtitudo: ꝛ tamẽ ẽ pec
catũ veniale: igitur. ¶ Tertia concluſio: patet ꝙ
aliqua ſupbia ſit grande pctm̃ ꝛ ꝙ deteſtandũ ſit
Probatur ſic pſalmo. 18. Si mei nõ fuerint dñati
tunc immaculatus ero: ꝛ emundabor a delicto
maximo. glo. Auguſti. id ẽ ſuperbie qõ eſt vltimũ
redeuntibꝰ ꝛ primũ recedẽtibꝰ. Et pſalmo. xxx.
Retribuet abundãter faciẽtibꝰ ſuperbiã. rogauit
ab illo liberari inquiẽs: non veniat mihi pes ſu-
perbie. pſalmo. 35. ꝛ eccle. decimo. Odibilis corã
deo eſt ꝛ hoĩbus ſupbia: ꝛ illic initiũ oĩs peccati
ſupbia. ¶ Scđo arguitur. Omne pctm̃ qõ hoĩes
impellit ad innumera flagitia eſt grande: ꝛ dete-
ſtandũ. ſuperbia eſt huiuſmodi: igit: ꝯſequẽtia cla
ret cum maiore: ꝛ minor patet Abſalonẽ contra
Dauidẽ. Job cõtra Amaſam. Zambri ꝯtra Helẽ.
Abimelech in fratrũ necẽ ſeruos. Jn Jeas cer-
uicẽ Athaliã in interneciũ filiorũ impulit. Hac
ſuperbia ſtipati Chore. Dathan: ꝛ Abyron ſacer
dotiũ Aaron diuinitus datũ auferre conabatur.
Ex hac terra labe inferiores morẽ contra reges
preparãt: et libidinẽ inſatiabilẽ dominãdi appe-
tunt: ſcõm illud cõmune quod Ceſar in ore habe
bat teſte cicerone primo officiorũ. Si violandũ
eſt ius propter imperiũ violandũ eſt. in ceteris
pietatẽ cole. Ex iſto monſtro qꝛ pompeius no-
luit habere parẽ nec Ceſar eẽ ſecũdꝰ iteſtina bel
la ſuborta ſunt. Scõm illud primi pharſalie. Sti
mulos dedit emula virtus. Tu noua ne veteres
obſcurẽt facta triumphos. Et victis cedat pyra
tica laurea gallis. Magne times: te iã ſeries vſuſ
qꝫ laborũ. Erigit impatienſqꝫ loci fortuna ſcđi.
Nec quẽq̃ iam ferre põt. Ceſar ve priorẽ. Pom-
peius ve parẽ. Hãc peſtẽ nullũ matrimoniũ nul-
la deniqꝫ amicitia compeſcere poteſt: ſcõm illud
Lucani. Dum terra fretũ terraſqꝫ leuabit Aer et
longi voluẽt tytana labores. Noxqꝫ diẽ celo to-
tide ſigna ꝯſequet Nulla fides regni ſocijs oĩsqꝫ

poteſtas Impatiēs ꝯſortis erit. Quod per remū
et romulū germanos explicat: inquiēs. Frater-
no primi maduerūt ſanguine muri. Ex hac Ale-
xander imperiū nec fratri nec filio relinqre vo-
luit vt ipſe ſingulariter in omne euum tam glorio
ſus imperator diceret. ¶ Ulterius arguit ad idē
Ex hoc fedo monſtro innumeri abuſus in eccle-
ſia late vagantur. Ad beneficiorū cōgeriem ſine
lege cōtenditur. Interdum prohdolor ſymonijs
vbi virtute ad honorum celſitudinē media ſtigia
in auxiliū vocant. ſcdm illud inſane iunonis: pri-
mo eneidos. Flectere ſi neq̄o ſuperos acheron-
tem mouebo. ¶ Amplius arguit ſic. Illud viciū
eſt nephādū quod intellectū excecat: ⁊ facit ipm
iudicare ꝙ res aliorū ioue digne nullius ſunt mo
menti: ⁊ ſua apprime multifacit: ⁊ gallinā vendit
pro auca: ſed ſic eſt de ſupbia: igit. Probatio mi-
noris quia maior ⁊ cōſequētia claret per Grego-
riū. xxxiiij. Moraliū / quaſi circa finē de ſupbia
loquētē ſic. inquit: hoc primū damnū patitur ꝙ
clauſo cordis oculo iudicij equitatē ꝑdit: cuncta
que ab alijs vel bene geruntur diſplicēt: ⁊ ſola ei
que ipſe vel praue egerit vel placēt: ſemꝑ aliena
opera deſpicit ſemꝑ miratur que ipſe facit: qr et
quicq̄d egerit egiſſe ſe ſingulariter credit atqꝫ in
eo qd̄ excipit per glorie cupiditatē ſibimetipſi fa
uet per cogitationē et ſe cum in cunctis tranſcen
dere ceteros eſtimat: per lata cogitationū ſpacia
ſecū deambulās laudes ſuas tacitus clamat. Et
pauloante. Alia cupit vicia eas ſolūmodo virtu
tes impetunt quibus ipſa deſtruunt: vt videlicet
ira patientiā: caſtrimergia abſtinētiam: libido cō
tinentiā expugnet. Supbia autē quā viciorū ra-
dicē diximus nequaꝙ̄ vnius virtutis extinctiōe
contēta contra cuncta animi membra ſe erigit: ⁊
quaſi generalis ac peſtifer morbus corpus omne
corrūpit: vt quicq̄d illa inuadēte agitur etiā ſi eē
virtus oſtēditur nō per hoc deo ſed ſoli vane glo
rie ſeruiatur. Ceterū trita ē hyſtoria de herostra
to: qui templū dyane in epheſo inſinuauit: ⁊ ſeip
ſum ꝑdidit ab hac peſte ductus. ¶ Finaliter ar
guitur ratione concludēdo. ita debere eſſe in re
quilibet habitus inclinās inordinate ad excellē-
tiam habētis inclinat mediate vel immediate in
mediū illius finis potiundi: ⁊ reprimit omne im-
pedimētum: ſicut calor calorē ꝓducit frigus cor-
rumpēs: ⁊ diſponēdo ſubiectū calefiendū: ſed ha
bitus ſupbie in inordinatā excellētiam inclinat
immediate: quia a talibus actibus emerſit ⁊ coa
leſcit: offendit fratrē patrē vel amicū chariſſimū
eum ab hoc fine īpedientē quare inclinat ad hoc
de medio tollēdum / vel aperto marte ſi cum ali-
quo alio colore poterit ſinautem in occulto ferro
vel veneno mediū diſponit. ¶ Cōtra primā con
cluſionē arguitur ſic. Magnanimitas eſt virtus
pulcherrima: quarto Ethicorū. 3. Et tñ magnani
mitas eſt ſupbia. igitur ſupbia non eſt viciū. Mi-
nor pꝫ per proprietates quas Ariſtoteles ma-
gnanimitati aſcribit que tumori peculiari ſunt.
Magnanimus ceteros aſpernatur. non autē par
us picula ſubit: ē etiā talis vt bñficia ꝯferat: ⁊ pu-
deat ipſum ſi ſuſcipiat bñficia. Illud enim ſupe-
rioris eſt / hoc īferioris: ⁊ i retribuēdo maiora bñ
ficia conferat hoc enim pacto debitor inſuꝑ fiet.
Is qui primus cōtulit atqꝫ ſuſcipiet bñficium: vi
detur etiā ⁊ eorū quidē meminiſſe in quo bñficia
contulit: eorū autē non meminiſſe a quibus ipſe
ſuſcepit. Eſt enim is qui ſuſcipit inferior eo qui
contulit beneficium: ipſe vero vult ſuperior eſſe
et cum voluptate quidem audit ea que contulit:
ſine autē voluptate ea que ipſe accepit quod ele-
gātiſſime ſuo more probat philoſophus hoc pa-
cto quia Tethis nō enarrat beneficia Ioui: nec
athenienſibus lacedemonij qui cōtulerunt in il-
los: ſꝫ qui ſuſceperūt ab illis. Eſt etiā magnani-
mi neminis aut vix indigere. ſubminiſtrare autē
prompte: ⁊ ad eos quidē hoīes q̄ in dignitate cō
ſtituti ſunt proſperitatibus vtunt fortune magnū
eſſe: ad medios autē mediocrē. Illos enī ſupera
re difficilē: ⁊ glorioſum: hos autē facile ⁊ inter il
los quidē gloriari nō eſt ingeneroſum. Inter hu-
miles autē eſt importunū quēadmodū virib9 cō-
tra imbecilles contēdere: ⁊ poſt neceſſe eſt etiam
palā ipſum tam odiſſe ꝙ̄ etiā amare: quippe cum
metuētis ſit occultare. Et illo paulopoſt infert.
Quapropter contēptor eſt. Nec eſt procliuis ad
merēdum: nihil enī apud ipm eſt magnū: eſt etiā
talis vt res magis pulchras ſineqꝫ fructu ꝙ̄ fru-
ctuoſas vtileſqꝫ poſſideat. Inſuꝑ inquit ipſi9 ma
gnanimi motus tardus eſſe videtur vox grauis:
et locutio tarda: ſed iſta ſupbo conueniunt vt pꝫ
legēti Gregoriū in li. pfato ⁊ ſanctos. Hoc argu-
mentū conſulto ad longū deduximus: quia aliq̄
theologorū rati ſunt ſupbiā in lege diuina repro
batā eē magnanimitatē Ariſtotelicā licet inſcite
ſuſpicati ſunt: ſꝫ extrema modeſtie ⁊ magnanimi
tatis in exuperāda q̄ carpit philoſophus ſunt ſu-
perbia theologalis. Et ad punctū argumēti ſunt
aliqua iudicia exteriora magnanimi q̄ a ꝓprieta
tibus ſuperbie vix a nobis diſcerni poſſunt: ſꝫ di
ſcrimē eſt: intētionē bonā et dictamē prudētiale
directiuū habet magnanimus q̄bus vacat tumi-
dus. Magnanimus eſt virtutū congerie ſtipatus
propterea maximis eſt dign9. ꝓpterea indigno-
rum exaltationē indigne fert: ⁊ eos odit ſaltē eo
rum iniquitatē deteſtatur: ⁊ ſic iuſte indigne fert
ſuccēſet ſupbus iniuſte. parua nō ſubit magnani-
mus: quia magnos magna decēt: ⁊ aq̄la (vt aiūt)
non capit muſcas: ſꝫ ea inferioribus miſſa facit:
non celeriter incedit: nec citiſſime loq̄tur: quia il
la cōtingit in his qui grande faciūt: parua ipſe ni
hil magnipēdit: ſaltē in his caducis inferiorib9:
qr magnis eſt dignus: ⁊ talē ſe eē cenſet. ſufficiēs
diſcrimē Ariſtotelis in littera ponit inter ꝓprie
tates quas magnanimo attribuit: ⁊ ꝓprietates
ſupbi. ¶ Scdo arguit. Supbia eſt in intellectu.
ergo non eſt pctm̄ mortale capitale. conſequētia
eſt nota: ꝓbatur añs per Bernardū ī epiſtola ad
Senoneñ. diuidētē ſuperbiam in duas ſpēs: ſci-
licet in cecā dicit ⁊ vanā: cecā dicit viciū mentis

quo quis ſe eſtimat eſſe bonum quod non eſt: vel
a ſe eſſe quod ē. ¶ Rñdet ꝙ viciū intellect9 non
eſt ſuperbia: ſed ſuperbia in voluntate ītellectum
obnubilat faciēs eū credere ꝙ de nō ente ſit ens
in eo: ⁊ ꝙ in alio ens ē non ens. Poſſum introdu-
cere argumenta Martini quibus improbat hanc
diffinitionem ſuperbie: ⁊ duplicē ponit acceptio
nem ſuperbie proprie capiendo: pōit in ei9 quid
nominis aliorū contemptiuus. ⁊ dicit preſumpti
onē eſſe in officijs: ambitionē ī honorib9. inaneꝫ
in opinione: ⁊ niſi illa particula pōatur ſuperbia
non diſcrepabit ab alijs. Iā ad hoc dixim9 ꝙ pre
ſumptio ⁊ ambitio ſūt ſuperbie apud Ariſtotelē
caymotes vel tumor. patet conſiderāti Ariſto-
telem quarto Ethicorum tertio ⁊ quarto capiti-
tib9: ⁊ eū exponentib9. Nec ē de ratione ſuperbi
ꝙ vllo modo contemnat. hoc eſt habit9 ſuperbie
non inclinat immediate ad contemptum: ſed ad
inordinatā excellētiā. bene auteꝫ mediate tanꝙ̄
eius filiam in contemptum inclinat. Propterea
⁊ ꝓ maiori intelligētia mouebimus aliquas du-
bitatiōes. ¶ Primo dubitatur. An īanis gloria
ſit filia ſuperbie. ¶ Secundo dubitatur ſuper il
lo verbo Ariſtotelis quod ē in ore omnium. Ho-
nor eſt in honorāte: ⁊ non in honorato. an ſit pul
chrius honorari vel honorare. ¶ Tertia dubita
tio erit de humilitate querendo quis ē ei9 actus.
⁊ an ſit virt9. ¶ Reſpōdetur. Inanis gloria ē ha
bitus ex talib9 actib9 emergēs quib9 gloriā ma-
gnam inordinate occupari. ergo habituatus ina
ni gloria magnum oblectamentum in laude hu-
mana acceptat mediate poteſt inclinare in ſuper
biam. ſi quis fuerit mixtus ex īani gloria ⁊ tumo
re: et excellentiā ſuam: ⁊ popularem laudem ior-
dīate appetit a duob9 habitib9 flagitioſis quib9
irretit9 ē. Laus popularis nihil aliō ē ꝙ̄ celebris
fama bona opinio que de illo habetur. ⁊ hec ina
nis gloria ad mendacia oſtētationē hypocriſim
⁊ cetera id gen9 adituꝫ dat. Non poteſt facile diſ
cerni quot male filie ex vna ſerpentina matre ꝓ
deunt. Nec eſt curandum de numero poſito com
muniter de diſſimulatione: arrogantia: hypocri
ſi / ⁊ veritate. in tertio in materia mendacij poſt
hac erit ſermo. His premiſſis pono duas cōcluſi
ones. ¶ Quarum prior eſt. Audire laudem vel
honorem admittere non eſt peccatū. Probat ad
miſſio honoris ē plerūqꝫ recte rationi cōformis
ergo ipſa eſt laudanda. conſequentia eſt nota: et
antecedēs patet: quando ē in gloriam dei: vel ꝓ
ximi edificationem. Et confirmatur per verbuꝫ
chriſti Matthei quinto. Sic luceat lux veſtra co
ram hominibus: vt videant opera veſtra bona ⁊
glorificent patrem veſtrum qui in celis eſt: ⁊ non
poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita ne
qꝫ accendunt lucernam / ⁊ ponunt eam ſub mo-
dio: ſed ſuper candelabrum: vt luceat omnib9 q̄ ī
domo ſunt Ubi gloſa hec omnia agite: vt non fi
nem boni operis in laudibus hominum conſtitu
atis. et Tullius honos alit artes ⁊ omnes ad ſtu
dia incendimur gloria: ⁊ ſicut doctrine fulcimen-
tum prebet: ſic virtutib9 volūtatis fomentū mi-
niſtrat. ⁊ ad Romanos. 8. Prouidentes bona nō
tamen coram deo: ſed coram omnib9 hominib9
⁊ qui famam negligit crudelis eſt. Ampli9 pme
Corinthiorum. 10. Placete omnib9 ⁊ per omnia
ſicut ego per omnia omnibus placeo: ⁊ ad homi-
num cōplacentiam ſequitur laus. igitur: ſed hec
probatio non eſt directa quis crebro poteſt vel-
le añs non volēdo cōſequens.
¶ Ulterius arguit. Uidemus viros qui laudem
in aliquo opere conſequuntur admodū ī illo inſi
ſtere ſibi: ⁊ alijs arborem plantantes que tempo
re ſuo fructum dabit. Item per dicteriū cōmune
Nemo ē tam cornea fibra / qui honorē aſpernat:
⁊ ſi Demoſthenes ſuas laudes lubens admiſit et
Pompei9 primo Pharſalie dicit Lucan9. Fame
qꝫ petitor Multa dari īvulg9 tot9 popularib9 au
ris, impelli. plauſuqꝫ ſui gaudere theatri. ſic a Dy
ogene Cynico gloria: licet diuitie concalcarent
non eſt ⁊ merito abiecta: ſecundum illud Iuuena
licum. Senſit Alexander teſta cum videt in illa
Magnum habitatorem: quantum felicior hic q̄
Nil cuperet ꝙ̄ qui totum ſibi poſceret orbē. Et li
cet Socrates ſordido palliolo cōtēt9 pedib9 nu-
dis incedens gloriam (vt par erat) non negauit.
Ampli9 qui gloriam negandam docēt ſua nomi
na in prefatione ponunt. ergo gloriā nō aſpernā
tur. Et trophea Melciadis excitarunt Themi-
ſtoclē noctes ducere inſomnes: ⁊ Valeri9 libro oc
tauo. Nulla eſt tanta humilitas que dulcedīe glo
rie non tangatur. illa etiā a claris viris interduꝫ
ex hūillimis reb9 petita eſt. Finaliter inglorius
multa flagitia admittit a q̄b9 glorioſus vel oci9
euro volat. ¶ Secunda cōcluſio Inanis gloria
eſt peccatum. Aliqua venialis: ⁊ aliqua mortife-
ra et abominanda. Tunc gloria eſt inanis quan
do non fit ad honorem dei vel bonū exemplar
proximi: vel quādo eſt de re caduca ⁊ illicita. ſi-
cut cum aliqui gloriātur cum male fecerint: vel
quando homo glorie eſt plus equa ouidus: vel ſo
cio non partitur partem glorie diuitem: ſed totā
ſol9 vorat Probatur ſecunda concluſio. Omnis
actus human9 recte ratiōi difformis eſt peccatū
omnis inanis gloria eſt huiuſmodi. ergo omnis
inanis gloria eſt peccatum. ¶ Secūdo arguitur
ad idem. Omnes act9 reprobati a ſapientib9 ſūt
peccata. Inanis glorie cupiditates ſunt huiuſmo
di: igitur. Minor patet. in hoc Ioannem de ca-
piſtrano viruꝫ alloqui celeberrimū Eneas ſilui9
taxat q̄ nihil glorie Ioanni Hennyodi partitus
eſt: ⁊ cōtra hoc pꝫ apud Valeriuꝫ maximū libro
octauo de in Ariſtotele. ⁊ Alexandro loquente
ſic inquit. Alexāder pect9 inſatiabile laudis qui
Anaxarcho comiti ſuo opinione Democriti inu-
merabiles mūdos eſſe referēti. Heu īquit me mi
ſerum ꝙ nec vno q̄dā adhuc ſū potit9 Idē de phy
loſophorum principe teſtatur ſic ait Ariſtoteles
Theodocto diſcipulo oratorie artis libros q̄s
ederet donauerat. Moleſteqꝫ poſtea ferēs titulū
eorꝫ ſic alij ceſſiſſe ꝓprio volumie q̄buſdā reb9 ī-

ſiſtens planius de his in theodoti libꝛis dictum eſſe adiecit. Et de pauſania ſic loquitur. Pauſanias Hermoclē percūctatꝰ quonā modo clarus ſubito poſſet euadere. eo reſpōdēte ſi aliquē virum illuſtrē occidiſſet: cōtinuo Philippum iteremit. ⁊ quidē quod petierat aſſequutus ē: tā eniȝ ſe parricido ꝙ Philippū virtute notū poſteris reddidit. ¶ Cōtra prioꝛē cōcluſionē arguit̄ ſic. ad Gala. pꝛimo. Si hominibus placerem chꝛiſti ſeruus non eſſem. Et Glo. ſup illud Mathei. 6. Attendite ne iuſtitiā. ⁊c. Laus hominum appeti nō debet. Idem dicit ſup illo: receperunt mercedē ſuā.

¶ Ad pꝛimun dicitur diſtinguendo: vel ſi quis placeat hominibus pꝛopter homīes ſolum: ⁊ talis non eſt ſeruus chꝛiſti: vel ſi ꝓpter edificationem pꝛoximi dei gloꝛiam: ⁊ ſic negatur. Ad aliō dicit̄. ꝙ ille gloſe intelliguntur eodem modo.

¶ Ad ſecundam dubitationem pono duas concluſiones. ¶ Pꝛima. Meliꝰ ē eſſe in ſtatu in q̄ homines ſolent honoꝛari vero honoꝛe rōne virtutis ꝙ honoꝛare. Pꝛobatio: ſatius eſt magnū virtutis crementū habere ꝙ eſſe in foꝛibꝰ ꝓ ea acq̄renda. ¶ Secūda cōcluſio. Actus quo quis ſuſcipit honoꝛem ei debitum eſt bonus. Pꝛobatio: qꝛ eſt honoꝛe dignus ergo honoꝛem ſuſcipiēdo ſuſcipit illud quod eſt eo dignum.

¶ Tertia pꝛopoſitio. Actꝰ quo quis alteri īpendit honoꝛem eſt melioꝛ actu quo alter honoꝛem ſuſcipit ceteris paribus. Pꝛobatio eſt. Actꝰ difficilioꝛ homines ad honoꝛē ſuſcipiendū ſatis ſunt ꝓcliues. Item reddere debitū eſt ſtudioſiꝰ ꝙ ipſum acceptare. ¶ Quarta cōcluſio. Poteſt eſſe exceſſus in honoꝛe ī dando: ⁊ defectio in eodem Pꝛobatio. Aliquis honoꝛ ē laudabilis: ⁊ aliquis illaudabilis. ergo illi cōtingit dare extrēa.

¶ Secūdo arguit̄ ad ideȝ. Nemo appꝛobaret ꝙ regens in artibus capite diſcooperto diſcipuluȝ cōmunē ſalutaret. Nec ꝙ dn̄s mangonem: ⁊ ita ī aliis ſupioꝛitatē ſupꝛa ſubditos habentibꝰ. Inſuper qui decētiam in inceſſu geſtibꝰ ⁊ ī ſalute danda reputatur grauis / q̄ exuperat abiecti vel leuis animi lenis: vel ſeipſum ignoꝛantis iudicatur.

¶ Quinta ꝓpoſitio. Et ſi in ſalutando ſtat dare mediū in quo non delinquitur. melius ē tamē vel minꝰ malū exuperare ꝙ deficere. nec hic ēt multum contendimus de peccato coꝛā deo: ſed de inhoneſtate moꝛali. Hec cōcluſio habet duas ꝑtes

¶ Pꝛima pars pȝ. Mediū inter extrēa nō ē mathematicū: qꝛ tunc ipſum lateret omnes moꝛtales: ſed eſt ſolum moꝛtale.

¶ Secūda pars pȝ. Suppoſito quod dictum eſt potiſſimum ꝙ hic loquimur de ciuilitate moꝛali apud homines minus repꝛehendere: immo vix capitur qui in dando honoꝛe ē ꝓdigus apud aliquos vocatur ſimplex. Alius autē reputatur ſuperbus ⁊ pꝛebet occaſionem aliis de ipſo loquendi: immo ſtat ꝙ peccet. Non ſufficit ꝙ vir in interioꝛi homine ſit bonus: ſȝ ī exterioꝛi homine humilitatē debet oñdere quā ſi nō oſtēdat ꝓ loco ⁊ tēpoꝛe in neutro homine ſe bene habet. Item ꝑ illud cathonis. Saluta libenter. Pꝛeterea: q̄ nō reſalutat ſalutantē quem ſalutare debet in poſterum inſalutatus cū indignatione ſalutantis abit

¶ Pꝛeterea arguitur ratione: grande iudicium ē ſuperbie non reſalutare ſalutantem: immo equalia ſigna ſalutationis tribuēdo ſi ſit ei parilis: puta plato ē ita eruditus ſicut ſoꝛtes in eodē gradu ſecum vel equali: ⁊ palmam gradus non pꝛiꝰ adeptus ē vnꝰ ꝙ alius: nec magnam dignitatē plꝰ habet ꝙ alius ſi ſoꝛtes non equalia ſigna platoni tribuit. iudicium eſt ꝙ eſt de reflexiuis pꝛopoſitionibꝰ: ⁊ reflectionē ſupꝛa ſe habet. Si paulo antiquioꝛ in gradu paulo ampliꝰ grauitatis modeſte tenere poteſt. ¶ Alia pꝛopoſitio. Stat ꝙ homo non peccet capite diſcooperto laudās deum in templo / vel videns ſacroſanctum coꝛpus chꝛiſti leuatum vbi tamen male ageret hominez nō ſalutando: ⁊ capite quideȝ diſcooperto. Pꝛioꝛ pars patet. Deus ſecreta coꝛdis nouit: et nouit qua intentione homo ſedit cooperto capite: ⁊ noſtre fragilitatis cōdeſcendit: ſed ſtat dare rōnabilem cauſam in qua homo capite cooperto manet vel moꝛbo laboꝛat: vel nō eſt plene curatus: ⁊ in multis aliis cauſis Inſuper ī tēplo religioſi vix caputium ad tres vel quatuoꝛ digitos leuant: ⁊ tñ tales quando generalis vel pꝛouincialis oꝛdinis cancellarius parrhiſienſis: vel decanus ſacre facultatis eos alloquitur totum caput enudant. Suppono eos non graues patres in religione ꝙ ſit equalitas inter eos ad viros quos ī mediū citauimꝰ vel modicꝰ acceſſus. Item Caluus Julius Ceſar nō denudās caput coꝛā Phlegetteo Ioue in templo non fuiſſet repꝛobatus: ⁊ tamen quia non aſſurrexerat diſcooperto capite ſenatui: ſic erat repꝛehenſus ⁊ odium coſequutus eſt quod in eius ceruicem conſpirarūt ¶ Ad tertiā dubitationē de humilitate dicitur. ꝙ humilis interdū pꝛo abiecto capitur ſecundū illō Vergilii ī bucolicis. Atqȝ humiles habitare caſas et ſoꝛdida rura. Et Cicero pꝛimo officioꝛū. Quoꝛū autem pꝛima etas pꝛopter humilitatē: ⁊ obſcuritatem in hominū ignoꝛationē verſatur. Aliomodo hūilitas capitur apud phyloſophos ꝓ habitu vel actu quo quis ſe nō extollit ī honoꝛibꝰ plꝰ ꝙ par ſit: vult tñ honoꝛes ſubire cū rō flagitauerit: qꝛ ad eandē virtutē honoꝛes aſſumere: ⁊ eos recuſare cū tēpus affuerit ſpectat: vt patet inductiue in aliis virtutibus. Tēperātia oblectamenta in ſenſu guſtꝰ ⁊ tactꝰ ꝯtingētia / ⁊ acceptat ⁊ recuſat ꝓ loco ⁊ tēpoꝛe. Idētidē caſtitas venerea abdicat ⁊ ea admittit ſecūdū dictamē pꝛudētiale Non dico ꝙ erit idem habitꝰ in ſpecie ſpecialiſſima in temperantia: vel caſtitate: vt multi falſo exiſtimant. Speciei ſubalterne identitas ſufficit ad denominationem vnius virtutis. Si dicas: quia aliquis poteſt accceptare honoꝛes: quādo opoꝛtet: ⁊ eos recuſare qñ opoꝛtet pꝛo ſecūdo membꝛo eſt humilitas: ⁊ terminꝰ ſignificās habitū qui inclinat ad ſubeundos honoꝛes: ⁊ ad recuſandos ſecundū ꝙ opoꝛtunū fuerit eſt magnanimitas eius genus. ⁊ termini non ſunt ita impoſiti in aliis virtutibus. Scimus talem non poſſe cōuinci: qꝛ ꝑ terminoꝛum ſignifiatiōes moꝛe anguille de manibꝰ elabitur. Non obſtante pꝛimum apparet rationabilius. Magnanimitas ad plura ſe extēdit. vt homo equaniniter ferat aduerſa moꝛe Iob: ⁊ Thobie ſenioꝛis: ⁊ hoc patet ꝑ Ariſtotelem quarti Ethicoꝛum tertio dicētē ꝙ magnanimitas eſt circa honoꝛationes ⁊ inhonoꝛatiōes ⁊ ſic includit ſub ſe patientiam: nec nunc inſiſto an Ariſtoteles poteſt exponi ⁊ defendi: quo ad patientiā non eſt pars ſubiectiua magnanimitatis: ſed ſolum potentialis: quia de hoc alibi latioꝛ erit ſermo. Redeundo ad pꝛopoſitū de humilitate dicitur. Non inclinat habentem ad velle ſe ſubiicere omnibus: vel ad velle ſe reputare inferioꝛem omnibus ⁊ per ſingula regens in artibꝰ non ſe talē reputat in oꝛdine ad ſummuliſtas eiꝰ nec ſe debet teputare: nec verbi diuini declamatoꝛ ſe talem reputat ī oꝛdine ad eos quibus officiuȝ euangeliſte exercet: quia alias eſſet velle docere mineruam. Humilitas eſt actꝰ vel habitꝰ voluntatis directus a iudicio intellectꝰ ī quo poteſt eſſe erroꝛ inuincibilis: vt puta quādo quis hypocritam iudicat ſe melioꝛē: ⁊ anteferēdum quo ſit. Humilitas nullomodo inclinat in falſum: licet humilitas inclinat habentem ad velle plꝰ appꝛeciari hypocritā quem neſcit eſſe talē ꝙ ſeipſū quia diuiſiones gratiarum ſunt multe: ſi ſoꝛtes videat ſe platonē doctioꝛē pōt aſſentire ꝙ aliquas imperfectiones habet quas non habet plato: qꝛ hoc eſt regulariter verum: ⁊ licet erronee iudicet non refert. ⁊ ī his quibus aliū ſe ſuperioꝛē iudicat eum in voluntate appꝛeciando taleȝ in caſu quo dubitatur in quo pꝛoximꝰ meꝰ eſt mihi equalis ī idoneitate ei cedenduȝ eſt: ⁊ id rationis eſt: quia nimis pꝛopēſi ſumꝰ de nobiſipſis alta ſapere: et ne gloꝛie nimis auidi videamur: qꝛ vero gloꝛia ꝑſequentē moꝛe vmbꝛe continuo decedit ⁊ fugientem moꝛe eiuſdem ꝓſequitur. Non loquoꝛ de caduco honoꝛe ⁊ fluxo ad quē humanum genus ꝓ maioꝛi parte: ita auide inhiat hoc pulcherrimo oꝛnamento chꝛiſtifera virgo inſignita erat in tenera ⁊ a te q̄ in dies tēpoꝛe ꝑegrinatiōis eiꝰ coalnit tāꝙ carbunculus in ſerto virtutū quo caput eius redimitum erat eminuit: ⁊ virginitatem cōparatiue obtenebꝛauit: licet eſſe puriſſima ſecundum illud: quod ipſa dixit Luce pꝛimo. Quia reſpexit humilitatem ancille ſue: non dixit virginitatem: ecce enim ex hoc beatā me dicent omnes generationes. Depoſuit potentes de ſede: ⁊ exaltauit humiles. Dauidem regem a quo regalem oꝛiginem contraxit moꝛe frugifere terre imitata que plura grana dat ꝙ accipiat. Non eſt exaltatum coꝛ eius: neqȝ elati ſunt oculi eius. Nec ī mirabilibus ſuper ſe ambulabat quamꝰ non reppererit angelus in ſalutatione caduca querentem: ſȝ eam oꝛantem in abſcondito clauſo oſtio in ſecreto cubiculo inuenit ſicut Bernardus ſuper Miſſus eſt dicit. Ex humilitate ſe ancillam domini ī omni pꝛoſapia regali extollebat: inquiēs. Ecce ancilla domini fiat mihi ſecundum verbum tuū. Ex hac humilitate grādeue Elizabeth zacharie coniugi obſequebatur tribus menſibꝰ. Ex facto diue virginis. Luce pꝛimo patet: ꝙ humilitas ad honoꝛem accipiēdum inclinat cum examuſſim exploꝛatum fuerit honoꝛem eſſe ſubeundum. ī pꝛimis cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio: hoc eſt hincinde tacita ſillogiſabat. poſtea obiiciens de ſua inidoneitate ꝓpter virginitatē quam ipſa vouerat. vt gloſa dicit ſuper illo verbo. Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco: Nonobiecerat tanꝙ ei dubiū ꝙ virgo pareret: quia hoc ante legerat: vt Beda dicit: ſed quomodo fieret non legerat: ⁊ oſtenſo ei modo modum oſtendit poſſibilem ac ſi eam pꝛobare voluiſſet de Elizabeth cognata ſua que concepit filium in ſenectute ſua: vt eſſet māductio per exemplum: ⁊ qꝛ reȝ pꝛegrandem: ⁊ ſumme optabilem monſtraturus erat adiecit aduerbium. Ecce Modus Vergilianus ē cum rem nouam ⁊ arduam explicaturus ē hoc aduerbium in lucem ciere quo facto non recuſauit honoꝛem ei celitus collatum: vbi ipſa dedit nobis exempiū vere humilitatis ad honoꝛes capiendos. Non egreſſa eſt ad petendū hunc honoꝛeȝ: ſic humilis in bibliotheca ſtare habet quouſqȝ beneficium ei oblatum fuerit: non ꝙ ad hoc teneatur: ſed recuſare vel nolle petere honoꝛem quouſqȝ recta ratio dicat honoꝛem aſſumenduȝ eſſe potiſſimum munus humilitatis eſt. Pꝛopterea non male oīno dixerunt aliqui ꝙ humilitas eſt in recuſando honoꝛibus: ⁊ non in acceptādis qꝛ illō ē potiſſimū munꝰ eiꝰ. Et certe quicquid dixerit ſapiētes: ſapiētia huiꝰ ſeculi. hoc ē verū (bone deus) ē bñ facile accipere magnos honoꝛes oblatos: ⁊ ſi dicas ꝙ non pꝛopter laboꝛes annexos contra te teſtantur parietes ⁊ elemēta. Poſtea cui benefici collandū ē habet cogitare an beneficiū oblatū humeri ferre valēt vel recuſare: ſicut ipſa cogitabat q̄lis eēt iſta ſalutatio: ⁊ cū ſapiētibus cōferre de ſua idoneitate: ⁊ obiicere de occultis impedimētis ſicut ipſa fecit angelo: ⁊ omnibus impedimētis ablatis rationi acquieſcere exē plo Marci euāgeliſte / Ambꝛoſii / Auguſtini Hieronymi / Gregoꝛii / Petri damiani: ⁊ ſimiliū patrū. hec dn̄a hūilitas Ioānis. 22. nō cooperabatur ad induēdū chlamydē Petri. nec ad petendos duos epiſcopatꝰ: vbi idonei repiuntur: nec manibꝰ ac pedibꝰ circa caducos honoꝛes inhiare: ſȝ ad dei honoꝛē: ⁊ ꝓximi edificatiōē iocūda aſſiſtit: dum Caymotem deteſtādum monſtrum ſuppetias ꝓ honoꝛe habēdo afferre videt. Ipſa verecūdia ꝯſpectꝰ hoīȝ fugit tāꝙ ſpꝛeta ī ātro gemit ꝙ meretrix ambitio ſola pulchꝛitudīe veſtiū decoꝛa: ei v̇tutū ñ īſimi āteferat̄ cū poſt virtutes theologas īpellatio virtutū cōtēdit̄ a ſapiētibus an ei debeat̄ pꝛīa ſedes: ſȝ ī hoc oēs ꝯueniūt ꝙ cū pꝛimis dn̄abꝰ reſidere hēt. Licȝ ipa ſuo moꝛe qñ ancillule: vt puta cōitas ⁊ eutrapelia īgrediūt̄ demiſſo capite aſſurgat. ¶ Diſtictiōis. xlij. q. xv

Finaliter circa hanc diſtinctionem queritur. An quodlibet peccatum mortale contineat ſub aliquo iſtorum peccatorū mortalium de quo mentionē fecimus: ¶ Pro reſponſione queſtionis. Supponatur ꝙ numerus ſeptenarius peccatorum mortalium ſufficienter repreſentatur per vocabulū ſaligia.ſ. Superbia/a Auaricia.l. Luxuria.i/ Inuidia.g/ Gula.i/ Ira.a/ Accidia: ponūtur concluſiones ſequentes. Non omne peccatum mortale continetur ſub iſtis ſeptem generibus. Probatio. Filie iſtorum peccatorum non cōtinentur ſub eis quarum multe ſunt ita fede: ⁊ abomināde: ſicut ſue matres ⁊ illa vna ꝓbatio opinione mea ſufficere debet.

¶ Secūdo arguitur ad idem. Periuriuʒ ē peccatum mortale pariter ⁊ mendacium pernicioſum nullum illorum continetur ſub aliquo iſtorum generū. ergo ꝓpoſitum: ↄn̄a tenet cum maiore. Et probatur minor. Non eſt ſuperbia: nec eſt inuidia ⁊ ſic de quolibet alio peccato mortali: igit.

¶ Secunda propoſitio. Aliquod ē peccatū mortale capitale de quo nullū iſtorū peccatorum verificatur. Inanis gloria aliqua eſt peccatū mortale: ⁊ etiā viciū capitale: igitur. ¶ Secūdo arguit ad idē. Iſte actus quo ego volo peccare mortaliter ē peccatū mortale/⁊ capitale: ⁊ tn̄ ſub nullo iſtorum peccatorum includitur: igit. Minor pʒ: quia peccatū includi ſub vno iſtorū terminorū ē predicari in recto de pronomine demonſtrante actum: ſed hoc fieri non poteſt: quia non eſt potior ratio ꝙ includatur ſub vno ꝙ̄ alio. Maior pʒ. Iſte actus ē malus: quia recte rationi difformis ⁊ non venialiter poſtꝙ̄ homo ſua ſponte vult flagitiū letiferū elicere: ꝙ habitꝰ ex talibꝰ actibꝰ genitiuꝰ ſit vicium capitale probatur ſic: quia talē habitum intenſum habens procliuis eſt ad exeūdum in multos ſceleſtos actus alterīꝰ ſpeciei mediantibꝰ actibꝰ ſuis elicitis. Sed fortaſſe dicet quiſpiam: in primo argumento ꝙ filie reducunt ad ſuas matres. hoc non valet. quia ſic nō ē opꝰ habere numerum ſeptenarium: ⁊ ſtat dare pleraqʒ peccata mortalia que hoc modo ad hunc nūerum nō reducuntur. ¶ Ulterius arguitur de iſto actu volo ſuperbire vel īuidere: vel iraſci. Iſte actus eſt peccatum mortale. etiā capitale: ⁊ tamē ſub nullo iſtorū peccatorum includitur. Idem pʒ de iſto actu volo ſuperbire inuidere ⁊ iraſci. Ille actus eſt peccatum: ⁊ tamen non eſt ſuperbia ſola quia eadem ratione eſſet inuidia ſola: ⁊ ira ſola. Non valet dicere ꝙ non ē vnꝰ actꝰ: ſed tres actꝰ quia ſtat dare vnum quo volo omne bonum vel omne malum. ergo ſtat dare vnum actum qui cadit copulatim: vel diſiunctim in duo mēbra peccatorum tria vel quantalibet volueris.

¶ Tertia propoſitio: ſub quolibet iſtoruʒ ſtat dare peccatum veniale: vt ex his ꝙ̄ diximꝰ iam liquebat. ¶ Contra primaʒ propoſitionem arguitur ſic. Peccatū mortale diuiditur in illas ſepteʒ ſpecies ſecundum cōmuniter loquētes: ſed ꝑ vnā conditionē bone diuiſionis mēbra diuidentia totum ambitū diuiſi euacuare debent: ſʒ hoc non ꝑ primam propoſitionem: diuiſum ramos eum ſecātes exuperat. ¶ Rn̄detur: nō eſt diuiſio ꝓprie dicta ſed capiuntur alique ſpecies eius que cōius in quotidiana pugna ↄtingūt: in humanis actionibus quis certum numerum ſpecificuʒ ſtabilire poterit cum ad vnam circūſtantiam vel ad vniꝰ noue legis labefactationeʒ noua difformitas enodatur. ¶ Sed contra iſta arguitur. Si a. ſignificet peccata mortalia ſpiritualia: ⁊ b/ corporalia iam binarius a/ ⁊ b/ ſeiungit peccatuʒ mortale immediatius ꝙ̄ numerus ſeptenarius ſignatus ⁊ cōpletius: quia nullus erit actus mortalis qui ſe occulere ab alterutro mēbrorū poterit: ⁊ ſi aliud membrum in medium afferre tentaueris: puta hunc actum volo ſpiritualiter corporaliter peccare: iam totum ambitum diuiſi triplex illud membruʒ tripertiet. Et rurſus ſub a/ ad ſpiritualia vſqʒ ſpecialiſſima in quibus iubet plato quieſcere deſcendes. identidem ſub b/ facies. ¶ Reſpondetur concedendo ꝙ poteſt talē diuiſionem dare: ⁊ ſic erit peccati diuiſio. Peccatorum quoddam veniale quoddā originale/ quoddā mortale Nec opus erit ſuperaddere membrū pro omiſſione: q2 quelibet omiſſio erit mortalis vel venialis. vel ſi detur mixtum ex veniali ⁊ mortali coniunge mēbra/ ⁊ rurſus: peccatorū mortaliū: quedam corporalia/ quedam ſpiritualia/ quedam ex his mixta. Sed q2 dices datis corporali ⁊ ſpirituali ſunt peccata: ⁊ tamen non ſunt corporalia nec ſpiritualia: nec mixta ex corporalibus ⁊ ſpiritualibus ſuperadde. ergo aliud membrū ſpirituale/ ⁊ corporale: vel ſic. ⁊ melius in ſingulari numero peccatorum mortalium quoddam ſpirituale: quoddam corporale: quoddā ex his cōflatū. vel omne peccatum eſt corporale ⁊ ſpirituale: vel ex his reſultans in ſenſu cōpoſito. Et rurſus/ alia mēbra ſuperaddēdo facilius ē inuenire membra ambitū diuiſi euacuātia in prima partitione ꝙ̄ ī vaſto campo ſpecialiſſima verſus colligere ſufficienter ramos ſicut in naturalibus videre potes ſaxum in duas ſecundas vel tres tertias ſeiūgēs quamlibet partem: ad manus habebis ꝙ ſi ī multas partes minutas ſeiugaueris opus erit mora pro partium collectione. ¶ Cōtra ſcdaʒ ↄcluſionem arguit ſic. Ex ea ſequitur: ſaltē cū ope ſue probatiōis: ꝙ iſta peccata coinciderēt ↄtra vnaʒ proprietatē bone diuiſionis. ſequela pʒ: demonſtrando actum cadētem ſuper materias duorum vel pluriū peccatorū mortaliū potiſſimū copulatim: vt volo inuidere: ⁊ iraſci: ⁊ ſuperbire. Iā ille actus erit/ ſuperbia/ inuidia/ ⁊ ira: igitur.

¶ Rn̄detur diſtinguendo ꝙ coincidāt vel materialiter: vel in ſupponēdo quod idē ē dictu: ⁊ ſi conceditur: vel formaliter: ⁊ ſic negatur. hoc ē alia ratione eſt ſuperbia. alia autem ē inuidia. hoc ē propter vnā cauſam eſt ſuperbia: ⁊ ꝓpter aliā eſt inuidia. ⁊ hoc non eſt inconueniens. Sed an debeat ſolum copulatim hoc admitti vel copulatim ⁊ copulatiue ex alibi dictis reſponſionē habes. Et fortaſſe oportebit te hoc aſſerere extra hanc materiā in actu ire quē egre materialiter ab actu inuidie euelles. pʒ accipiēdo diffinitionē iuidie prius datā: ſed hoc tibi ꝑticularīꝰ venari relinquo loquutus ſum de habitu mortali non ꝙ imputet ad mortale vel veniale: ſʒ ad mortale inclinat: licet ibi poteſt eſſe aliqua difficultas de actu qui ī vna parte temporis eſt peccatum: et in alia non ē peccatū: vel in vna parte mortale peccatum et in alia veniale peccatum. ex huiuſmodi actu ꝓdibit habitus: ⁊ ſic idē habitus inclinabit in veniale/ et mortale in actum bonum ⁊ malum quibuſcūqʒ nominibus illi habitꝰ vocētur cum ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime in eodē ſubiecto primo vnam qualitatē cōflabunt: ⁊ ponatur ſic caſus ꝙ in prima medietate hore actus erat malus: ⁊ peccatum tunc generat habitum malum: ⁊ ꝙ actꝰ ille in ſecunda medietate hore ſit de precepto. Iā ⁊ habitus in priori medietate hore productus qui eſt malus: quia ab habitu malo productus ad bonum inclinabit: habitus naturaliter inclinat: ⁊ nō ſolum in actuʒ a quo emerſerat: q2 ille non ē amplius reuocabilis. ergo inclinat in actus quoſcūqʒ eiuſdē ſpeciei cuʒ actibus a quibus prodijt: ſʒ actus bonus in ſecunda medietate hore ē eiuſdē ſpeciei eſſentialis cum actu in priore medietate hore: ergo ad illius productionem concurrit: ⁊ ſic habitꝰ malꝰ inclinat in bonum. ¶ Reſpondetur concedendo ꝙ ille habitus inclinat in actum bonuʒ: ⁊ illa erit p̄ma ꝓpoſito. ¶ Secunda propoſitio. Ille habitus ē malus. Probatio. producebatur ab actu malo: ⁊ hoc ad maliciā habitꝰ ſufficit. Si dicas: hoc nō ſatis eſſe: ſed cum hoc req̇ritur ꝙ ī malum inclinat in terminis ſtas ſententie noſtre non obuians: ⁊ moralem philoſophiā arctans. ¶ Tertia propoſitio. Ille actus malus inclinat in bonuʒ. ſi poſtea dicas eſt bonus: ſicut actus qui de malicia in bonitatē vel contra lapſus eſt cum in bonum inclinat nolo tecum luctari ſerioſe in illo: quia illud nō ē oīno preter rōnē. ¶ Alia ꝓpoſitio. Habitus malus ↄcurrit ad intentionem actus qui eſt meritum. patet. Habitus iuuat potentiam ad intentioneʒ actꝰ.

¶ Alia propoſitio. Non inconuenit ꝙ habitus malus efficiat actum magis meritoriuʒ dummodo ipſe manet ad actum bonum cum voluntate ī clinans. ¶ Contra tertiam propoſitionem principalē arguitur ſic. in qua dictū ē ꝙ ī ſpeciebꝰ peccati mortalis quas aſſignauimꝰ vēiale dari cōtingit. Ex illo ſequit ꝙ peccatū mortale nō magis debet diuidi ī ſuperbiā/ auariciā. ⁊c. ꝙ̄ peccatum veniale qȯ tn̄ ē contra cōmuniter loquētes

¶ Rn̄detur ꝙ ⁊ vēiale/ ⁊ mortale ꝑ iſtas ſpecies deſcēdit: ſʒ quia cōius iſte ſpecies ſunt nominate ſunt mortales ꝙ̄ vēiales: ⁊ q2 a peioribꝰ fit denominatio mortale ī iſta diuidit ⁊ nō vēiale. ¶ Iam cōtra vnā rōnē (quā ſuperiꝰ tetigimꝰ) puta volo peccare/ vel volo ſuperbire/ vel iuidere: ſic argugumētor ꝓbando ꝙ iſte actꝰ nō ē peccatū volo peccare: ⁊ hoc ſic. Omne pctm̄ actuale ē mortale vel veniale. actꝰ quo ego volo peccare nō ē mortale peccatum vel veniale. ergo actꝰ quo ego volo peccare non eſt peccatum. ↄn̄a eſt in baroco: ⁊ maior nota: q2 ſufficienter originale a maiori ē excluſa: ⁊ ſi ſemota non fuerit per aliquā particulam ipſum ſeiungas. Probatio mīoris: non ē peccatum mortale: quia eadem ratione eēt veniale. Nec potes dicere ꝙ eſt veniale: q2 eadē rōne eēt mortale. Nec rationabiliter dicere potes ꝙ ſub vtroqʒ includatur: quia vno mēbro dato ab alio mēbro recedis. ¶ Forte dicis. iſte actus non eſt imperatiuus in hunc actum exteriorem vel illuʒ ⁊ ꝑ ↄn̄s nō ē peccatum. hoc nihil eſt dictu. veriſimile ē ꝙ actum voluntatis ita remiſſuʒ dare poteris qui in operationē exteriorē non impellit ꝓpter impedimenta occurrentia que remouere nō poteſt: ⁊ dato ꝙ ita non ſit non requiritur ad peccatum voluntatis ꝙ ipſum aliquam operationē exteriorem imperet: ⁊ potiſſimū quando materiam genericam ⁊ vagam habet. Qʒ ſit peccatum poteſt probari per diffinitioneʒ peccati: q2 ille actus ē rationi difformis. Et ſimilis difficultas poteſt hic fieri: volo peccare mortaliter vel vēialit vt velle cadat ſuper totū diſiunctū Forte dicis ꝙ iſte actꝰ volo peccare vēialiter ē peccatū mortale poſtꝙ̄ volitio cadit ſuper difformitateʒ actꝰ ¶ Contra hoc arguitur. hoc ſuperius improbatum eſt: ſaltem vtraqʒ pars ē ꝓbabilis. Sed hic dices ꝙ iſte actus eſt peccatum vēiale. volo mortaliter vel vēialiter peccare. Et ratio eſt: fortiorē partem inſequitur diſiunctiua: vt iſta ē neceſſaria deus eſt vel homo eſt aſinꝰ: ita ꝙ diſiunctiua ex vento a quacunqʒ ꝑte venit lucrum capit: ⁊ propoſitio de diſiuncto affirmatiua diſiunctiue equiualet. ergo iſte actus volo peccare mortaliter vl' venialiter eſt peccatum veniale. Non ſufficit dicere ꝙ habēdus ē obtuitus ad quam partē diſiuncti voluntas ſe flectit: quia mox dicemꝰ int arguēdum totum diſiunctuʒ eque primo intuet.

volo peccare: quod pecc^m est.

¶ Contra. Ex iſto ſequitur ꝙ iſte actus eſſet bonus ego volo peccare vel bene agere. pʒ: ꝑ tuum fundamentum de diſiunctiua quod etiam concedis. Et ex cōſequēti dices. ego volo peccare ē actus venialis: q2 valet iſtaʒ ego volo facere peccatū: q2 diſcrimē nullū ē niſi ſicut inter verbuʒ ⁊ nomen: ſʒ iſta ego volo facere peccatum: cum peccatum ſtat determinate valet iſtam hoc peccatum vel illud: ⁊ ſic ſolum venialiter pecco. Nec offendiculum aliquod adhuc inter arguendum (dummodo ↄſequenter loquaris) datū eſt. ¶ Sʒ ↄtra hoc arguitur. Diſiunctiua partem fortiorem inſequitur. Propterea dicis illum actum eſſe vēialeʒ ergo eodem modo dicere debebis ꝙ illō erit minimū peccatū vēiale/ quod ē falſum: ⁊ ꝓbo ꝑ iſta dicta ego volo facere peccatū. cū peccatū ſtat determinate: diſiunctiuū valet in ↄſequendo: ſʒ nō potes ſignare ꝙ peccatū vēiale valet niſi ad vnū

determinatum voles:ꝛ ꝑ tuum fundamentū minimum veniale accipiendū eſt:ſed hoc ꝯſequens eſt falſum nullum tale eſt dabile (loquamur ſemꝑ de actu elicito qui ꝑrio eſt peccatum) quocūqꝫ actu licito dato ille eſt alicuius intentionis.cuiꝰ me dietas eſt minꝰ peccatū. Item circūſtantie perſone vel ignorātie poſſunt peccatū attenuare

¶ Alteriꝰ nō potes euadere quin iſtud peccatum erit minimum.volo facere peccatū veniale:quia equiualet diſiūctiue q̄ dependet a potiori parte. Preterea omnis latitudo vniformiter difformis ſuo gradui medio rūdet:ꝛ ſic difformis ad vniformitatem reducenda eſt.ergo ſi homo vult facere peccatum oportet ire ad peccatum mediū: qḋ ſi concedas. Cōtra hoc ſic arguo. Non datur peccatum extremum in deſcendendo (vt iam probatum eſt) nec in aſcendendo:quia quocunqꝫ odio dei dato poteſt dari vnum grauius vel ipſum ex parte intenſionis circūſtantie pſone vel temporis aggrauando:ſed vbi non dantur extrema medium dare īpoſſibile eſt:igitur. ¶ Forte dicis illud erat vnū peccatū genericum ſub nulla ſpecie peccati cōtentū:ſicut iſte actꝰ volo luxuriari ſub nulla ſpecie luxus includitur:ſed eſt luxuria ꝯmunis ſic in ꝓpoſito. ¶ Cōtra hoc ſic argumētor nullū aliud peccatū habeat ſortes ab iſto:ꝛ ī iſto decedat/vel eternaliter torquebitur in inferno: gratia huius actꝰ ſcḋm legem:ꝛ tunc actus datꝰ eſt peccatum mortale.vel tēporanee punietur:ꝛ tunc actus erit peccatum veniale:quia palā ē ꝙ ꝓ illo actu punietur perpetuo vel tēporanee Si primū:eſt peccatum mortale. Si ſecundum: eſt veniale.

¶ Reſpōdet:quicquid dixerimꝰ in argumēto eſt difficultas:ꝛ ſicut de hydra in lernea palude occiſa ab Hercule contigit ꝙ vno capite abſciſſo coaleſcūt duo.ſic ī ꝓpoſito:ſed angulos argumenti emergētes colligamꝰ abijciendo illa de quibꝰ magis conſtat ꝙ ſunt falſa. poſtea de dubio aliquid dicēdo. Dicere ꝙ ē peccatū in genere: puta ꝙ ille actus eſt peccatum nec mortale:nec veniale:ſed quoddā ſuperiꝰ reſeco tanq̄ inutile:vt patuit ꝑ argumētū nuperrime factū de pena eterna ꝛ temporali. Nec hoc īpedit robur argumēti ꝙ ille actꝰ non eſt imperatiuꝰ ſufficiēter actꝰ exterioris hoc inter arguēdū oſtenſum ē. Poteſt defendi illud quod diximꝰ de diſiūctiua:ꝛ ꝙ illud peccatū eſt veniale:ꝛ iſtō vltra dicta coloraꝛ. In peccatis:vel penis vbi nō cōſtat de oppoſito mitior pars ē tenēda. Nō ſufficiēter docemur ꝙ eundū eſt ad peccatū mediū:nec eundū ē ad pctm̄ ſupremum.ergo deſcendere oportebit ad minimā ſpeciem peccati:ſcilicꝫ ad pctm̄ veniale. Et pꝫ iterū per ſimile ſi vouerē dare tali cenobio ſcutū vl̄ denarium:ſcutū dare nō vrgeor:ſed ſat erit denariū dare ſic in promiſſione de iuramento.

¶ Sed contra iſtud ſunt aliquereplice:quaꝝ vna eſt maioris ponderis de quantitate illiꝰ venialis Et ad illud dicitur vnomō ꝙ illud veniale ē minus quocūqꝫ alio veniali cadente ſuꝑ determinatā materiā.vt circa exceſſiuū potū vel paruū furtū ſuppoſita equali intentiōe graduali:ꝛ ceteris paribus:ſed illud non erit peccatum minimum pars illiꝰ actus ē peccatum minꝰ:ꝛ ſic nullo pacto datur minimū veniale. Non requiritur ꝙ ad illud eamus cuꝫ non eſt dabile: ſed ſufficit ire ad ita paruum vel minus q̄ quodcūqꝫ veīale quod tu dabis circa determinatā materiā Nec aliud ꝑtendimus in illa regula in qua ſtamus ꝓ principali ſolutione. Si queris a me quante malicie erit actꝰ iſte: Si dixero vt vnum in mediū afferes multa venialia quorum aliquod erit vt vnū:ꝛ adhuc venialia dabis ſub illo. Reſpondeo:me fugit grauitas malicie illiꝰ actꝰ.hoc deus nouit. Et q̄ro abs te quod ē minimū veniale circa determinatam materiam:etiam ſeruata tali intētiōe graduali:credo ſi circūſpectus fueris vnguibꝰ caput ſcalpes anteq̄ reſpōdeas.modo iſte actꝰ cū multum vage circa materiā ꝓhibitā cadit ad paruitatē tendit:quia actꝰ diſtincte latꝰ ſupra obiectuꝫ eſt peior ceteris paribꝰ q̄ actꝰ vagꝰ confuſe latꝰ ſuper vnū obiectū. poteſt tñ eſſe tanta intentio gradualis vel cōtinuatio per tantuꝫ temporis ꝙ mendacio iocoſo alicui in malicia equaleat. Secundo dicitur ꝙ iſtud peccatū confuſum/ꝛ genericum nō ē comparabile peccato determiate ſpeciei hoc eſt ſecundum aliquam cōtractā materiā:ꝛ ſi huic argumēto ſatiſfactū fuerit in radice alijs ſatiſfacere non erit difficile. ¶ Ad aliud. oīs latitudo vniformiter difformis. ḡ iſte ita grauiter peccat ſicut habēs actum mediuꝫ inter ſupremū mortale/ꝛ infimum veniale. ¶ Rūdetur cōcedendo añs:ꝛ cōceſſionis ratio ē:quia ſi albedo a medietate inenſiore ſupra gradum medium oppoſito modo ad imaginationem ponatur ſuper medietatē remiſſiorē totum manebit equaliter qualificatum cum gradu medio:ꝛ nihil ē additū neqꝫ remotum.hic autem ꝯñs ē falſum Tum:quia nō dantur hec extrema que ponis in argumēto.ꝛ ꝑ cōſequēs nec dabis mediū:ꝛ actꝰ cadit cōfuſe ſuper materiam latam:ꝛ propter alia q̄ diximꝰ vides cōſequēs falſum:ꝛ ex ꝯñti rationabiliter negatur ꝯña. ¶ Ad illō de illo q̄ vult luxuriari dicimus ꝙ talis peccat ī minīa ſpecie luxurie.hoc eſt manet ī īferiori pte fornicatiōis ſimplicis:ſꝫ cum vult peccare mortaliter:mortaliter peccat. Sꝫ q̄ erit proportio illiꝰ peccati ad fornicationē ſortis vel platonis:ꝛ eadē difficultas quā de veīali nuperrime tetigimꝰ: ſꝫ ſi quis copulati velit:puta occidēdo ꝛ furando:talis actus ē vnus latus ſuper duas materias:duabus prohibitionibꝰ veritas. propterea equiualenter eſt duo peccata:non tamen tante malicie ſicut duo actus quorum vnus fertur ſuper furtum:ꝛ alter ſuper homicidium ꝓpter actuum diſtinctionem:ꝛ ſi quis voluerit copulatim peccare ſepteꝫ peccatis mortalibꝰ talis ampliꝰ peccat q̄ volēs ſex peccatis peccare:ꝛ ſi fuerit aggregatū ex copulato ꝛ diſiūcto.iā h̄ ī ꝑmo mēbro īcludit. ¶ Alia adhuc daꝛ imagiatio ꝙ iſte ego volo peccare mortaliter/vel veīalit ē

peccatū mortale propter indifferētiam voluntatis ad peccandū mortal:ter vel venialiter.cū iſte habet vnū actū latū per illud diſiunctū iſte indifferēs ad mortaliter vel venialiter peccare:ꝛ ſic ē contēptor precepti diuini ſub pena pcti mortalis obligantis:ꝛ ſic hic eſt pctm̄ mortale egovolo facere a/vel b/dato ꝙ b/ſit actus bonus: ꝛ a/malus mortaliter. Idcirc iſte actus ego volo peccare eſt pctm̄ mortale. Sꝫ cōtra iſta arguit. Iſte actus ego volo peccare eſt pctm̄ mortale: q̄ritur quod mortale eſt:puta quante grauitatis vel maximū mortale vel minimū vel mediū:ꝛ videtur ꝙ nullū eorū dicere potes:quia q̄ro ratione tui dicti. Similiter q̄ malus erit iſte actus egovolo facere b/veniale:vel a/actū bonū: de quo genere venialiū erit iſte actus. ¶ Rūdetur. Iſte actꝰ ego volo peccare eſt pctm̄ mortale:ſꝫ me latet quāte determinate malicie ſit: vt in multis alijs cōtingit ꝙ ſcimꝰ aliq̄d incōtracte:ꝛ in confuſo: ꝛ inferiora illius nos latēt:ſcio iſtam in dieveneris aliqua mulier eſt ſub paruo ponte:ꝛ tamē fugit me de hac muliere vel illa. Epylogādo quis pōt dicere ego volo peccare venialiter eſt pctm̄ mortale poſtq̄ placet mihi illud ſub ratione venialis. Simil'r hic veniale volo facere ſuppoſito ꝙ nullius alteriꝰ venialis ꝯceptū habeo. ¶ Scḋo poteſt defendi ꝙ iſte actꝰ eſt venialis. ego volo peccare venialiter. ¶ Tertio. Iſte actus erit pctm̄ veniale ego volo peccare mortaliter vel venialiter:vt per dicta patet:q: illud membrū prolixius ꝓſequuti ſumus. ¶ Quarto dicitur ꝙ ille actꝰ eſt pctm̄ mortale propter indifferētiā ad vtrunqꝫ actum: ꝛ iſtud pꝫ per ſimile de romano oratore ad carthaginēſes miſſo/q dicebat ſe pacē in vno ſinu:ꝛ bellū in alio habere rogās Tyriosvtrū horum eligerēt:ꝛ cū hoc eis indifferēs eſſe dicebāt more Marte aperto bellū dedit ratus ſi pacē obtuliſſet in contēptum: ꝛ in notā Romani imperij illud cōtingere. Propterea Acerbius eis impertiuit ſic habētē hunc actū accōmodate carthaginenſem imaginaberis:ꝛ Romanū:legē diuinā elige vnam harum imaginationū quam volueris.

¶ Adhuc dubitatur de cōditionato tali: ſcꝫ ego volo peccare veniaľr: ſi peccē mortaliter q̄redo quod pctm̄ eſt iſte actus. Si dicas mortale. Contra: ꝯditionalis nihil ponit: ſed ſolā habitudinē cōſequētis ad antecedēs: ergo iſte actus non ponit pctm̄ aliquod. Et cōfirmatur. Iſte actꝰ eſt bonus: ſi ego peccē penitebo de illo: quia iſte actꝰ non ponit peccare. Sꝫ ſicut dicendum eſſevidet. Si peccē penitudine ducar eſt actus bonus:quia non ponit peccare abſolute:ſꝫ ſolū ſi ponaꝛ pctm̄ ipſius deteſtatio poneꝛ: ſꝫ iſte actus eſt malus ſi peccē mortaliter veniale volo facere:q: licet abſolute non ponat veniale pctm̄: ponit ipſum conditionaľr ſi mortale cōmittat Secus erat vbi ponebaꝛ aliq̄ licitū:ſcꝫ penitere ī ꝯſequēte. ¶ Cōtra.iſte actus eſt pctm̄ mortale. Si veniale facio: mortale volo facere cū ponitur ꝯditionaľr mortale.ergo ita erat de alio:nō curamus hic de bonitate ꝯſequētie. ¶ Rūdet: ꝯſequētia eſt nulla.cū in ſcḋo actu ponitur pctm̄ mortale. ſi veniale ponatur ille actꝰ erit pctm̄ mortale ſecus erit ī alio: et ſic ſemꝑ maior malicia actꝰ attēditur ex parte ꝯſequētis. Et rñſiones alie date inter arguendū ſufficere videtur. ¶ Sed cōtra totū fundamētū arguiꝛ.probādo ꝙ nec vnus actꝰ erit pctm̄ veniale:nec alter pctm̄ mortale. habeat ſortes firmuꝫ propoſitū cathegoricū non peccādi.cum habeat iſtum actū ſi peccē mortaľr volo peccare venialiter illud propoſitū ꝯditionale illi cathegorico minime aduerſaꝛ. Tunc ſic habēs illud ꝓpoſitum ꝯditionale nullū pctm̄ ponit in actu volūtatis. ¶ Reſpondetur:neſcis oſtendere compoſſibilitatem inter hec nullo modo volo peccare: ꝛ ſi mortaliterr peccem: volo peccare venialiter: ſꝫ illa cōpoſſibilitate quā tu imaginaris admiſſa:dicit hoc nō obſtante ille peccat cū ꝯditionaľr vult labi in vnū:ſi in aliud labaꝛ:quia illud propoſitū eſt malū. ¶ Sꝫ cōtra hoc arguitur. Iſte non peccat:ſi homo eſt aſinus ego volo peccare: loquor ſemꝑ de peccato per hunc actū:quia hic nō ponitur peccare:ſꝫ ſolum ex hypoteſi impoſſibili data.ergo alter habēs firmū propoſitū cathegoricum non peccādi nō peccat. ¶ Rūdetur. ꝯſequētia eſt nulla cum poſitio antecedētis in priori eſt poſſibilis:in poſteriori vero impoſſibilis. Potes replicare.ſuppoſito ꝙ ei reuelet ꝙ nunq̄ peccabit mortaľr:ſed in hoc nō inſiſto. ¶ Sed adhuc arguiꝛ. Ponamus caſum ꝙ ſortes habuerit iſtū actū. Si primū prolatū a platone ſit verū ꝛ non aliter:ego volo peccare.ꝛ plato primo proferat ſortes non peccabit. Queritur:an in illo caſu ſortes peccat:ꝛ ſi tu ꝯcedis ꝙ ſic.ꝯtra:ergo primum prolatū a platone eſt verū:ꝛ plato dicit ꝙ ſortes non peccabit. ꝛ illud eſt verū per te. ergo ſortes non peccat. Si dicas ſortē non peccare tūc ꝑmū prolatū a platone eſt verū.ꝛ ſic ſortes peccabit: ergo ſi ſortes nō peccet peccat. ¶ Ad hoc rūdetur. Oportet interpretari caſum ſortis ſicut alibi in artibus de talibus reflexiuis diximꝰ. Scḋo ſic et melius ob temeritatē peccat. Tertio dico fedum eſſe theologo publice in ſchola tales nexus intricatos in mediū ciere:nec hunc aditū fecimꝰ: vt maior ſit apertura poſteris latius in his quiſquilijs vagari:ſed potius vt viā clauderemꝰ: q: ſi cuipiā fas videaꝛ hos meandros glomeratim in reſpondentē cogere maximū comitetur furtū temporis in theologia que totū hominē req̄rit. non obſtāte priuatim homo poteſt in his inſiſtere ꝯtra tumidū nimis de ſe ꝯfidentē qui theoricā ſpernit:vt corā indoctis:ſaltē ſtet ꝯfuſe tantum: ita ꝙ vulgus dicat: ſꝫ quia non potuit indeclinabile manſit. Non dicamus per poteſt:ſꝫ minꝰ vituperamus hec dixerim ne homo ſarcinulas erugineas de copulatis/diſiūctis/ꝯditionatis ī ſimplicibꝰ/ꝛ mixtis affirmatiue ꝛ negatiue colligat more ſummuliſtarū: q: hac via puerulū exercitatiſſimū ꝛ ingenioſiſſimū theologū bene impedire videres mutādo ſuū terminū hoīs aſinus in

peccatũ hoĩs:ſed iſte ſtatim de aſino ĩ logica fie=
ret peccator in theologia: ſed iſta generalia põt
hõ tãgere:qꝛ in quotidiano vſu ↄtingũt. ⁊ ꝓdeſt
iſta ſcire:vt pp euntes ⁊ redeuntes oſtia claudat.
Circa iſta dubitaẽ:an de⁹ po=
teſt punire aliquod pctm̃ ad
cõdignũ. ¶ Scd̃o dubitatur.
An quodlibet peccatũ eſt infi
nite malicie ex ĩdignitate ſua.
¶ Tertio dubitaẽ: quare iſta
peccata vocanẽ capitalia / et
quõ ſe ĩuicẽ ꝓducẽ ¶ Quarto
Cũ iſta pctã mortalia ſunt extrema ſecundum ex
ceſſum reſpectu virtutis in medio:⁊ totidẽ erunt
extrema ſꝫ defectum quare illa non reputantur
etiã mortalia ſicut iſta. ¶ Quinto dubitaẽ:qua=
re vnũ pctm̃ dicitur filia alterius. ¶ Sexto dubi
tatur:quare ſignanẽ ſolũ ſeptẽ peccata mortalia
cum tamẽ ſeptẽ ſunt habitus ſuperbie pariter et
actus ſpecie diſtincti. ¶ Septimo dubitaẽ:quo=
mõ iſta ſeptenaria diuiſio ſtat cũ illo.1.Joã.18.2
oẽ qd̃ ẽ in mũdo concupiſcẽtia carnis ẽ ⁊ ↄcupiſcẽ
tia oculorũ et ſupbia vite. Et ꝑme ad Thimo.vl=
timo. Radix omniũ malorũ cupiditas. Et ſapiẽs
Prouer.6. Sex ſunt que odit dñs:⁊ ſeptimũ dete
ſtatur aĩa eius:oculos ſublimes:mendacẽ: man⁹
effundẽtes ſanguinẽ innoxiũ:cor machinãs cogi
tationes peſſimas: pedes veloces ad currẽdum
in malũ proferentẽ mẽdacia teſtẽ fallacẽ: ⁊ eum
qui ſeminat inter fratres diſcordias. ¶ Ad ꝑmũ
dicitur ꝙ multiplex indiſtinctũ parit ↄfuſionẽ. di
ſtinguo ꝙ deus poteſt punire ad ↄdignũ vel põt
infligere penã culpe rñdentẽ. hoc eſt ſcd̃m digni=
tatẽ culpe:⁊ ſic poteſt qꝛ de facto ſic punit de lege.
Aliomodo poteſt intelligi ꝙ peccatũ tãta pena
puniri põt ſicut ipſum eſt punibile: ⁊ tunc dicitur
quacũqꝫ pena data quã pro pctõ infligit acerbio
rem. infligere / põt. Infinitã penã intẽſiue. põt in
hunc demonẽ : vel in hanc animã ponere in vno
loco:vel ĩ ĩfinitis locis ſcd̃m ꝙ ei libet ⁊ ꝙ̃ talibet
tali pena oblata. adhuc poteſt intẽtiorẽ inflige=
re:tenẽdo ꝙ vnũ infinitũ aliud excedat. Tertio
modo poteſt intelligi ꝙ pena erit ita mala ſicut
culpa. ⁊ in hoc ſenſu non punit ad cõdignũ: cul=
pa eſt peior in ratione malicie ꝙ̃ pena: qꝛ ipſa eſt
reordinatiua culpe in ratione pene:⁊ licet dãnati
habeant peccata que realiter ſunt pene. adhuc il
le non ſunt ita male in ratione malicie ſicut pctã
in hoc mundo:quia in inferno de neceſſitate illis
penis ⁊ culpis torquẽtur non de neceſſitate ſim=
pliciter dicta:quia deus de ſua potẽtia abſoluta
poteſt omnes illos dãnatos protinus a faucib⁹
inferni eripere in hoc mundo actus ſunt liberi: ⁊
ſic iſtic ſunt peiores in ratione culpe ꝙ̃ illic. Etiã
ſecundũ legẽ pena non eſt ita mala in ratione pe
ne ſicut culpa in ratione culpe:⁊ ſic pꝫ quomodo
deus punit citra ↄdignũ non ſicut multi ſuſpican
tur qd̃ taxat vnã legẽ de pena pro quacunqꝫ cul=
pa que eſt lex cõmunis:⁊ poſtea non infligit totã
illam penã pro tali peccato:ſꝫ vnã partẽ illi⁹ pe=
ne remittit aliq̃bus vel oĩbus damnatis. hoc ni=
hil eſt dictu. ſcimus ꝙ poteſt atrociorẽ penã pro
culpa infligere ꝙ̃ infligat vel ꝙ iſti exiſtimãt per
legẽ cõmunẽ:⁊ ſic potes dicere ꝙ mille grad⁹ pe
ne tollit. Item hoc nihil eſt dictu ꝙ ſtatuaẽ talis
lex cõmunis que in paucis vel in nullis obſerua=
tur. Propterea dicimus ſic: qꝛ pena aliqua nõ eſt
mala:⁊ q̃libet culpa hic cõmiſſa eſt mala: ⁊ culpa
in inferno nõ eſt ita mala in ratione culpe vel pe
ne ſicut pctm̃ ratione cuius infligiẽ illa pena. Et
ſic deus p̃miat vltra ↄdignũ: quia beatitudo que
eſt p̃mum multipharia actui meritorio p̃ſtat: ſed
in mente diuina pro quolibet actu meritorio quẽ
facim⁹ eſt certa latitudo p̃mij ordinata quã pro
tali actu meritorio ordinat ſcd̃m bonitatẽ ſue ſa=
piẽtie. ¶ Ad ſcd̃am dubitationẽ. Multi hic mul=
tiplicãt verba que hic non recito: ſꝫ diſtinguo il=
lam:vel ꝙ ei debeat reſpondere infinita pena in
gradu vel in acerbitate:⁊ ſic patet ꝙ non ſcd̃m le
gem:vel ſi intelligatur ex obligatione diuina : q̃
eſt groſſa radix in obligatione ſcelerũ: ⁊ ſic diciẽ
ꝙ non:ſed eſt tante indignitatis ad quantã deus
obligat que põt nobis per ſacras hyſtorias par=
tim ↄſtare. Et licet ſit infinite bon⁹ intẽſiue de⁹:
non tamẽ de⁹ acceptat culpã cõtra eum factã in=
finite. Si dicatur:eſt infinite dignitatis ex natu=
ra ſua:qꝛ poteſt iuſte infligere infinitã penam pro
ea illud bene volo. Si aliquẽ aliũ ſenſum ꝓpriũ
habes quomodo eſt infinite dignitatis:ediſcere.
Proprius ẽ dicere ꝙ eſt finite malicie. ⁊ finite in=
dignitatis: vel ſi ſerioſe contẽdere volueris. ex=
plica ſenſum in quo capis ne feda lucta verbalis
inter amicos videaẽ. cum hoc tamẽ ſtat ꝙ quodli
bet peccatũ eſt infinite fugibilitatis. hoc eſt pro
nullo bono finito maliciã admittere debem⁹ nõ
pro vno ſcuto:nec duobus / nec trib⁹. ⁊ ſic ſine ſta
tu:eodẽ modo inducẽdo per animi ⁊ corporis do
tes q̃ fluxis bonis fortune ſunt potiores. Ex iſto
patet ꝙ pleriqꝫ bacchalariorũ putãt tenere poſi
tiones oppoſitas:⁊ tamẽ dextrã dextre dant ve
ritate diſcuſſa. ¶ Ad tertiã dubitationẽ diciẽ ꝙ
methaphorice peccata dicũtur capitalia ſicut ca
put in membra influit: ⁊ ipſo diſcraſiã habẽte re=
liqua mẽbra cõpatiunẽ:ſcd̃m illud vulgare. Quã
do caput dolet cetera membra dolent. ⁊ reliqua
membra ſub capite collocantur:ſic in alia ſcelera
hec ſeptẽ influentiã habẽt:⁊ ſub eis includuntur.
Propterea non abs re capitalia appellãtur. Ha=
bitus ſupbie mediante actu ſuo elicito:⁊ ratione
recta vel erronea producit primũ actũ inuidie vł
ire. habit⁹ ſuperbie inclinat Pompeium ad hoc
ꝙ appetat ſuã excellẽtiam ſingularẽ ſi Ceſar ſit
ei per hanc ſingularitatẽ non habet quare incli=
nat ad nolle Ceſari hanc dictaturã. ⁊ habitus in
uidie ad vltionẽ inordinatã ire viam p̃parat. eo=
demmodo nullo pacto aliq̃ doctores exiſtimãt.
ꝙ ſuperbia inclinat ad actũ gule vel luxurie:im=
mo in eorũ oppoſita:qd̃ patet:qꝛ habitus ſuper
bie inclinat ad ſingularẽ habẽdam excellẽtiam:
et reſiſtit illius excellẽtie impedimẽto. modo gu

la ⁊ luxus excellẽtiam non modo impediũt : ſed
gloriã in tenebris precipitãt:ſed iſtud non eſt ve=
rum : nec ſic ſuperbia eſſet regina ceterorũ. cuius
oppoſitũ dicit beatus Gregorius ⁊ cõmuniter lo
quentes. ꝓpterea in quo ſenſu hoc verũ habeat.
poſthac videbitur. Habitus gule efficiẽtiam na=
turalẽ habet in luxuriã:⁊ hic loquuti ſumus ſcd̃m
cauſalitatẽ cauſe efficientis. interdum eſt cauſali
tas finalis. hoc eſt vnũ viciũ ſumitur tãꝙ̃ mediũ
ad aliud viciũ tanꝙ̃ ad finẽ: ſicut ſortes mulierẽ
ad crapulã / ⁊ temulẽtiã introducit: vt eius caſti=
tatẽ inuadat quã alias expugnare diffidit: ⁊ ma=
ceratio corporis poſt luxũ exceſſiuum viã aperit
ad gulam. ⁊ rurſus fomẽtum luxui gula ſubmini=
ſtrat. ⁊ per ↄſequẽs vnũ viciũ in genere cauſe effi
cientis in aliud inclinat. ⁊ ↄtra aliud in ipſum im
pellit. Triſticia q̃ in accidia:⁊ in ĩuidia eſſe ſolet.
ad gulã vt triſtitia eijciatur quandã originẽ pre=
ſtat:⁊ ſic iſta peccata inuicẽ inclinant. habitus ſu
perbie inclinat in aliquã gulã ⁊ in aliquẽ luxum
ſemp petit ꝓpriã excellẽtiam:tumidus apd̃ igno
bile vulgus eos in honore videt qui lautã mẽſaꝫ
tenẽt ⁊ vt alios aliq̃d ei obſequẽdum alliciat opi
pere cibum miniſtrat:in ciborũ p̃ſentia difficile ẽ
ei abſtinere quare ad luxum diſponiẽ: ⁊ quia pro
dige ſua exponit ab alijs iniuſte capere vrgetur:
et ſic profunde in auariciam deſcẽdit:vt patet de
Philippo macedone ſemp egẽte:⁊ ſemp exponẽ
te nõnunꝙ̃ immediate in luxũ inclinat ſupbia:vt
ſi mulierẽ ſterilẽ habeat ſe minoris p̃cij eſtimat
quo circa nititur hanc notã abolere cõmixtionẽ
cum aliqua nobili muliere ꝓcreat ⁊ ſi liberos ha
beat. hoc ex habitu ſupbie cũ mulieribus vel mul
tum formoſis : vel multũ nobilibus cõmixtionẽ
appetit:exiſtimãs ſe plus glorie illa via ↄſequi.
hoc patet per Holofernẽ ad Judith a luxu cum
abiectis pſonis vel a Caſtrimergia ſolitaria per
quam famam pdit abſtinet. Idẽ de Sardanapa
lo patet Interdũ habitus ſupbie ad accidiam in
clinat immediate. vt Penus Hannibal poſt tot
Romanos a ſe p̃clare victos reſpõſum nõ dedit
militi niſi per interpretẽ. ⁊ hoc eſt torpere ĩ ocio
ad partẽ. ¶ Ad quartã dubitationẽ cõcedo illa
extrema eſſe peccata:ſed qꝛ raro accidũt:vt Ari
ſtoteles dicit ſecũdo Ethicorũ. ⁊ hoc lucide expe
rimẽto cognoſcim⁹ Sancti primo de eis loquen
tes nõ fecere de eis mẽtionẽ de peccatis loquuti
ſunt q̃ nobiſcũ in quotidiano ↄflictu ſunt. ¶ Ad
quintã dubitationẽ dicitur. Licet filia ſit eiuſdẽ
ſpeciei ſpecialiſſime cum matrib⁹. plerũqꝫ in ani
malib⁹:tñ impſentiarũ nõ eſt ita:qꝛ ſi ita foret. iã
viciũ pricipale vł termin⁹ viciũ ſignificãs p̃dica
reẽ ĩ recto de ꝓnoĩe filiã demõſtrãte qd̃ ẽ falſuꝫ.
ergo eſt alterius ſpeciei in ꝓpoſito a ſua matre.
Superbus qui q̃rit propriã excellẽtiam:interdũ
mouetur ad publice in mẽſa p̃dicandas ſuas lau
des. ⁊ ſic eſt arrogãs:⁊ in actũ arrogãtie deſcẽdit
primam ſedẽ in capite mẽſe q̃rit: ſicut Ceſar pri=
mus malebat eſſe ruri ꝙ̃ ſecũdus Rome in mẽſa
de abditis nature. ⁊ q̃ſtionibus ſcitu dignis etiã
inter fecũdos calices diſputat: vt aurẽ popularẽ
ſibi ↄſiliet dicacitate apparẽtes excellẽtie infra=
ctiua non vtitur. Interdũ in hypocriſim a via re
gia:⁊ in hereſim impellit:vt ſi excellẽtiam via re
gia:⁊ per fas habere neq̃at: per nefas ⁊ metodũ
obliquã eam vẽdicare ſatagit. in opinione perti=
nax eſt errare ⁊ labi in decorũ cenſet quare dure
ceruicis:⁊ erecto collo incedit ab errore ad rectũ
egerrime reuocabilis. teſtes ſunt Arrius Sabel
lius Fauſtus Manicheus. ⁊ id genus hominũ ſu
perſtitioſum:⁊ Mahometũ (vt auguror) hoc peſ
ſimũ monſtrũ ſupbia ad ſua errata impulit ſicut
ad innocẽtum homicidia : ⁊ ad multa alia flagi=
tia ĩclinat reputãs illud ſatyricũ bene dictũ. Nã
pulchrũ eſt digito mõſtrari ⁊ dicier hic eſt. et di=
cuntur filie iſtarũ matrũ citius ꝙ̃ patrũ: quia mu
lieres viris peiores eſſe ſolẽt:⁊ paruuli cũ eis ma
gis in domo educãtur ꝙ̃ cũ patribus. ſic iſte peſſi
me filie in iuuẽtute matribus accubãt in ſenecta.
hoc eſt quãdo ſunt habitus geniti ſine ope in pu=
blicũ curſitãt. Nec curandũ eſt de numero filiaꝝ:
quia dabiles ſunt plures filie ꝙ̃ adhuc a doctori=
bus ſint noĩate quare aliqui inaniter ſe fatigant
in reductione filiarũ ad quandã vnitatẽ. Aliqui
ponũt plures filias ad vnũ viciũ ſequi. aliq̃ pau=
ciores:aliqui alias ⁊ alias:⁊ tamẽ multi ꝓpterea
fingũt nouas equocationes in aere:vt terminos
in omni ſignificãtia diſparatos coĩcidere faciũt.
¶ Ulterius non inconuenit duas filias eiuſdem
ſpeciei eſſe a duab⁹ matribus ſpecie diſtinctis ꝓ
ductas:vt cõtingit de caloribus a ſole / ⁊ ab igne
productis:vt aliqd̃ homicidiũ generat ira / aliqd̃
inuidia / aliqd̃ auaricia:vt in B.araba / aliqd̃ luxu
ria. ¶ Ad ſextã dubitationẽ ↄcediẽ:ꝙ multi ſunt
habitus ſupbie ſpecie diſtincti:immo mille ⁊ plu
res : qꝛ tanta eſt diſcrepãtia habituũ: quanta eſt
actuũ:mille ſunt act⁹ ſupbie ſpecie diſtincti:vt pꝫ
per eorũ obiecta ſpecie diſtincta : licet ad eundẽ
finẽ tendãt:ſcilicet ad ſingularẽ excellẽtiam an=
tiqui patres qui rati ſunt identitatẽ finis ſuffice=
re ad identitatẽ ſpecificã ſpeciei ſpecialiſſime lõ=
ge in philoſophia aberrãt:ſed quia oẽs iſti habi=
tus ⁊ actus habẽt ſuã materiã ab alijs diſtinctã:
ſaltẽ ſub ratione formali : vel materiali vocãtur
ſuperbia. non ꝙ ſit vnus actus vel habitus ſuper
bie quo fit. Non oĩs ſupbia a qualibet ſupbia in=
tenditur:patet de actu ⁊ habitu qui ſpecie diſtin
guũẽ circa eandẽ materiã. hoc ipſum pꝫ de duo
bus habitibus vel actib⁹ ſpecie diſtinctis : ſꝫ oĩs
ſuperbia a ſuperbia intẽditur. ¶ Tertio ſeq̃tur.
Hec ↄſequẽtia eſt nulla. iſte facit actũ ſuperbie ſu
per ſuperbiam habitã. ergo eſt magis ſuperbus
intenſiue. bene tamen eſt magis ſupbus et exten
ſiue. Et ſicut de ſupbia dixim⁹: ita de alijs habi=
tibus vicioſis dicatur. Sed vnũ nunc dicam qd̃
in quarta dubitatione bene quadraret: ſed angu=
ſtus margo papiri nos ĩpedit:et ẽ hoc. Licet iſta
mala monſtra ſeptenaria ſibijnuicẽ ſuffragentur
et ſuppetias afferãt pro ↄſequutione finis opta=
ti:tamẽ interdũ bellũ ciuile in propria mentione

conſtruunt.quod patet. Si quis eſt auarus ⁊ ſupꝑbus et exoptat pecuniã ab alio auaricia inclinat eum ad media tẽdẽtia ad illũ finẽ: ſcilicet per humiliabo. placebo: vt referũt:⁊ foꝛtaſſe ad alium ad eundẽ:ſicut Juno Phlegetõtea deoꝝ regina. hoc eſt repꝛoboꝛũ mater ad Eolũ deum venti: quãdo eius ope egebat deſcẽdit(vt pꝛimo Eneidos poeta dicit)cõtra iſtud ſuperbia reluctatur ⁊ impellit ſuum dominũ:vt magnifice ĩ domo maneat:nec aliũ quouis modo ſalutatꝫ: vel ſaltem ſi adire aliũ neceſſe fuerit ſuo noĩe pꝛopꝛio aliũ et non per dñm vel per tuam maieſtatẽ noĩabit qđ ſcite in Junone:pmo Eneidos notauit poeta inquiẽs. Talia flammato ſecũ dea coꝛde volutãs. Nimboꝛũ in patriã loca feta furẽtibꝰ auſtris Eoliam venit.Et poſtea Eole nãqʒ tibi diuũ pater atqʒ hoĩm rex. Et mulcere dedit fluctus titulos alterius non dereliquit:vt potiereꝫ optato: ſʒ ad hoc ſupbia minime inclinabat. ¶ Ad ſeptimam dubitationẽ reſpõdetur:ꝙ bene ſtat omneverum omni vero ꝯſonat.beatus Joannes in canonica loqͭur de peccatis quibus cõmuniter coinquinamur dicẽs.Quoniã omne quod eſt in mũdo cõcupiſcẽtia carnis eſt ⁊ ꝯcupiſcẽtia oculoꝛũ: et ſuperbia vite . auaricia luxus ⁊ ſuperbia longe lateqʒ inter moꝛtales:immo latius ꝙ̃ tartaroꝛũ rex dominaꝫ.Et ad apoſtolũ diciꝫ:ꝙ cupiditas illic extenſo vocabulo accipitur: etiam ipſa auaricia ad alia peccata fomentum miniſtrat.

Dubitaꝫ q̃ ſunt peccata in celum clamãtia:et quare ita appellitãtur.Reſpõdetur:ꝯtinẽtur in his carminibus vulgaribꝰ.Clamitat ante celũ vox ſanguis ⁊ ſodomoꝛũ.Vox oppꝛeſſoꝛũ merces detẽta laboꝛum. Et pꝛopter grauitatem culparũ dicunꝫ in celũ clamare. Unde Geñ.quarto.Vox ſanguis fratris tui clamat ad me de terra.Et pſalmiſta.Uiri ſanguinum ⁊ doloſi non dimidiabũt dies ſuos:pſalmo quiquageſimoquarto.Propterea a ꝯſoꝛtio taliũ manſuetꝰ rex petit ſe liberari aviris ſanguinũ:inquiẽs.Deviris ſanguinũ ſalua me : pſalmo quinquageſimooctauo Et viri ſanguinũ declinate a me:pſalmo centeſimo trigeſimooctauo.Et pꝛouerbioꝝ ſexto.Sex ſunt que odit deus de quibus mentionẽ fecimꝰ: inter que cõputatur effuſio ſanguinis.Nulla aĩalia occidũt indiuidua eiuſdẽ ſpeciei cum eis niſi lupus marinus:⁊ hoc etiã tẽpoꝛe famis. Serpẽs cum ſerpẽte/ ⁊ tygris cũ tygride pacifice viuũt: et ſolus homo ratione vtẽs cum hoĩbus viuere non poteſt.De tertio peccato Leuitici nono. Nõ facias calumniã pꝛoximo:necvi oppꝛimas eum. De quarto patet Deutero. vigeſimoquarto . Nõ negabis mercedem indigẽtis ⁊ pauperis fratris tui:ſiue aduene qui tecum moꝛaꝫ in terra:⁊ intra poꝛtas tuas eſt:ſed eadẽ die reddes ei pcium laboꝛis ſui ante ſolis occaſum:quia pauper eſt:⁊ ex eo ſuſtentat aĩam ſuã ne clamet ꝯtra te ad dñm: et reputeꝫ tibi peccatũ.Et Thobie quarto. Quicunqʒ tibi aliqͩ operatus fuerit ſtatim mercedẽ ei reſtitue:et merces mercennarij tui oĩno apud te non remaneat.¶ Dubitaꝫ vtrum in cogitatione ſit peccatũ. Similiter quid diſcriminis eſt inter delictum ⁊ peccatum. ¶ Ad pꝛimum dicitur ꝙ cogitatio ꝓpꝛie eſt actualis noticia peccati:ſʒ interdum homo cogitatum figit circa peccatum ipſum deteſtãdo:⁊ hoc eſt laudabile.Alio modo reflectit ſe ſup aliqua peccata que inſtigationem habẽt ad peccãdũ:ita ꝙ eſt in piculo ſuccũbẽdi:⁊ talis cogitatio ſub pena peccati reſecanda.Propterea in ꝯfeſſione generali accuſat ſe homo de peccato cogitationis. ⁊ Jſaye pmo.Auferte malum cogitationũ veſtrarũ ab oculis meis.¶ Ad aliud reſpõdetur. Jſti termini interdũ ꝯfunduntꝫ et vnus accipitur pꝛo alio. Jnterdũ in ſcriptura et apud auctoꝛes inter terminos eſt diſcrimẽ: delictũ eſt in omiſſione quaſi derelictũ : peccatũ in cõmiſſione. vt Leuitici decimoſexto. Cõfiteanꝫ omnes iniqͣtates filioꝛũ Jſrael vniuerſa delicta atqʒ peccata. Similꝛ Job decimotertio.Quantas habeo iniqͣtates ⁊ peccata:ſcelera mea/atqʒ delicta oſtẽde mihi.Et Leuitici ſeptimo.Offeratur ſacrificiũ pꝛo peccato ſicut pꝛo delicto. Sed quicqͩ ſit hoc diſcrimẽ in modo loquẽdi non ſeruatur.¶ Dubitatur de veritate illius ꝙ venialia delẽtur per dñicam oꝛationẽ/ per elemoſynam/ per pectoꝛis tonſionẽ: et per ieiuniũ. vt diciꝫ de pe.diſtinctione pꝛima Medicina.§.pꝛoximo:et ꝑ aque benedicte aſperſionẽ. de ꝯſe.diſtinctiõe tertia.Aquã ſale per epiſcopi vel pſbyteri bñdictionem:vigeſimaoctaua diſtinctiõe. Preſbyterum. per Euchariſtiã.de pe.diſtinctiõe ſecũda. caplo. Panẽ de altari.⁊ capitulo Ante. Pꝛo parte affirmatiua ſunt paſſus introducti. Ad partẽ negatiuam ſic arguitur.Si aqua bñdicta tollit veniale maioꝛ aqua plus tollet:ſi coclear plenũ vnũ veniale tollit:duo coclearia duo auferẽt.⁊ mille venialia a mille coclearibus refertis auferẽtur. Si dicas magnã aquã ⁊ paruã equaliter tollere.tũc ſufficit ĩtingere vnũ pilũ in aquã bñdictã: ⁊ aquã pꝛoijcere ſup tunicã:⁊ nullatenus ſuper pellẽ coꝛpoꝛis quod ſi ꝯcedas ſuper calceum pꝛoijcere ſufficiet.Eodemmodo argumẽtaboꝛ de bñdictione epiſcopi.ꝙ ſi vna bñdictiovnũveniale tollit alia bñdictio totidẽ aufert:⁊ſic dabunꝫ tot bñdictiones ꝙ oĩa venialia ab iſto auferẽtur. Preterea arguiꝫ iocoſe ꝑ caſum muliercule epiſcopo dicẽtis ꝙ eius bñdictio non valeret denariũ: eo ꝙ libentius dedit duas bñdictiones ꝙ̃ vnũ denariũ Amplius arguiꝫ ſic. Hec bñdictio quã epiſcopus facit vnũ veniale tollit/et ſoꝛtes eſt in centũ peccatis venialibus et non eſt potioꝛ ratio ꝙ vnũ auferat ꝙ̃ reliqua.ergo illa bñdictio oĩa illavenialia aufert.Ceterũ ponaꝫ ſoꝛtes in nullo peccato veniali. Tunc bñdictio ei nihil valet : quia effectus eius eſt tollere venialia que nulla ſunt in ſoꝛte.

¶ Reſpõdetur per aliquas pꝛopoſitiones devno iſtoꝛũ: ſcilicet de aqua bñdicta : qꝛ eadẽ eſt ratio

in alijs.¶ Pꝛima ꝓpoſitio. Aqua bñdicta virtute operis operati nõ ꝯfert gratiã. Probaꝫ: qꝛ tũc eſſet ſacramẽtum quod eſt falſum. ꝯſequẽtia ptʒ: qꝛ eſſet inuiſibilis gratie viſibile ſignũ. ¶ Scda pꝛopoſitio. Acceptio aque bñdicte nõ ẽ inutilis. Pꝛobatur:qꝛ eam obſeruauit eccleſia diebꝰ Alexandri pꝛimi qui erat ſextꝰ a beato Petro. ergo illa obſeruatio eſt vtilis.¶ Tertia ꝓpoſitio. Juuat pſeruare virũ a fantaſmatibus: et ad expellẽdos malos ſpũs. Pꝛobatur hoc per ca. Aquã ſale.ſuperius inductũ:⁊ aliter hoc coloꝛaꝫ a cõmuni ꝯſuetudine hoĩm aquã bñdictam ponẽtium ꝓpe lectos:⁊ ad ꝯiurãdos ſpũs eam aſſumentium Ceterũ in legẽda beati Bernardi habemꝰ ꝙ baculus a ſancto viro benedictus:et mulieri datus eam a demone incubo pſeruauit: ꝙ̃to foꝛtius ita erit in aqua bñdicta a tota eccleſia obſeruata et in pꝛelatoꝛũ eccleſie bñdictionibꝰ. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Suſceptio aque bñdicte eſt meritoꝛia virtute operis operãtis: ſuppono cetera reqͥſita ad meritũ. Pꝛobatur.Oĩs obſeruãs iſtituta eccleſie bene agit ⁊ obedit.ergo dabiꝫ ei grã virtute opere operãtis.¶ Quinta ꝓpoſitio. Uenialia tollit aqua bñdicta. Pꝛobaꝫ per allegata: ⁊ hoc eſt rationabile. Tum pmo impedit a malis fantaſijs et demonibus qui venialia ſuggerẽt.ergo venialia tollit.Sed dices hoc eſt impedire ſolum:⁊ ſic moꝛtale tolleret. Scdo: aliqͩ penale poteſt inſtitui in expiationẽ venialiũ peccatoꝝ.modo penale eſt regulariter aqua ꝑfundi vel diſcooperto capite humiliari ſub plato bñdicẽte. Tũ tertio hic cõfertur gratia.modo grã veniale tollit: ſʒ iſta vltima pꝛobatio nõvidetur multũ efficax:qꝛ gratia cõpatitur veniale:⁊ ſic diceret de oĩbus alijs actibus meritoꝛijs ꝙ tollerẽt venialia: ſed hic diciꝫ poteſt(ſi ita ſit in alijs)nõ eſt cõtra dicta.Euchariſtiã hic nõ cõparamus alijs : qꝛ certũ eſt ꝙ illa virtute opis operati ꝯfert grãm:ſed de iſtis alijs loqͥmur de qͥbus poteſt eẽ difficultas. Ex his obiectiones ferme diluere potes. ¶ Ad pꝛimũ dicitur nõ opoꝛtet aquã centuplã centies tantũ tollere de venialibus ſicut facit aqua ſubcentupla: vt facile in alijs materijs exemplificare potes. Nõ ſolũ a magnitudine obiecti creſcit meritum : nec opoꝛtet eſſe pꝛopoꝛtionẽ meriti ad meritum qualis eſt in magnitudine obiecti ad obiectũ:ſʒ in ingreſſu ecclie ⁊ egreſſu accipiẽdo aquã bñdictã.bñ illa debiliter hõ agit:ſed ſi qͥs ſtaret ꝓpe locũ aq̃ ſe ꝯtinuo aqua ꝑfundẽs vel parũ diſcõtinue is videtur illudere eccleſie ꝑ captiunculã ſophiſticã:⁊ illi aqua obeſſet. videretur cũ Joanne viclepho de aqua bñdicta ſentire in vno erroꝛũ eius. Nã ei imponiꝫ ꝙ aquã bñdictam inanẽ ⁊ abijciendã ab eccleſia pcepit. Si aliqua motiua viri vidiſſemus ad illa reſpõderemus. Sʒ dicet arguẽs centies in eccleſia trãſit per locũ aque bñdicte et totiẽs ſe ꝑfundit aqua. nõ illudẽs inſtitutioni eccleſie in illo currit argumẽtum cui dicitur ꝙ ſemper melius ⁊ melius a fantaſmatibus pſeruabitur et plus meretur:⁊ſtat ꝙ ei oĩa ſuavenialia remittãtur. Uideat tamẽ ne alios ſcãdaliſet de incõſueto modo faciendi ſi in ꝓpatulo fuerit. ¶ Ad ſcdm concedo ꝙ oĩa venialia per multiplicationẽ bonoꝛũ actuũ quibus homo pie ſuſcipit bñdictionẽ ſuperioꝝ ſtat oĩa ſua peccata deleri. ¶ Ad tertiũ dicitur ſiue ita erat ĩ re de muliercula : ſiue a quopiã alio adinuentũ. hoc erat ad ꝯpꝛimẽdã auariciã plati. ¶ Ad aliud diciꝫ ꝙ illa bñdictio põt tollere vnũ de venialibus:⁊ non alia ſcdm ꝙ deo placet:qꝛ ibi non eſt ablatio per agens naturale equaliter applicatũ multis paſſis ſed per agens liberũ:vel ſi centũ fuerint peccata venialia equalia. Deus a quolibet illoꝛũ peccatoꝛũ aufert vnã centeſimã:⁊ ſic tota ablatio vnius ablationi equalebit:⁊ hoc ſi homo non applicet illã bñdictionem ad determinatũ veniale. ¶ Ad vltimũ: ꝯſequentia eſt nulla. Jlle nõ eſt adequatus effectus eius:vt ptʒ ex pꝛopoſitionibꝰ pmiſſis. Sʒ dices aqua nõ bñdicta tantum facit ſicut aqua bñdicta qđ ſic pʒ: ꝓijciaꝫ copina aque in lagenã aqua refertã. Jam illa tota aqua erit bñdicta ſyncathegoꝛeumatice:qꝛ ſi tota cathegoꝛeumatice ratiõe partis tunc duo aſperſi duabus guttis quaꝝ vna eſt bñdicta ⁊ alia non bñdicta: de eodẽ paruo vaſe inequaliter participabũt in effectu. Sed dices ſicut dicendũ eſt tota aqua ſyncathegoꝛematice eſt bñdicta:qꝛ ſacrũ ad ſe trahit nõ ſacrũ per ſuã cõmixtionẽ. ¶ Cõtra hoc arguiꝫ. Ex iſto ſeqͥtur ꝙ parua aqua bñdicta in Sequanã ꝓiecta totã benedictã reddit:⁊ ſimilꝛ in oceanum:vel in lacum demiſſa. ¶ Scdo:verba bñdictiõis nõ erãt pꝛolata in vna parte illius aque: qꝛ nõ fuit adducta ſacerdoti. ¶ Tertio: vinũ vel aqua infuſa in ſpeciebusvini in euchariſtia non ꝯſtituit ſpeciem ſub qua erit ſanguis chꝛiſti. ¶ Ad pmũ nego cõſequentiã:licet non erit facile in oĩbus his ꝓteruo ſatiſfacere:ſicut in mille alijs materijs in philoſophia. Poſſum hic dare multas imaginationes:ſi ſtrictim dicaꝫ dum reputaꝫ eadẽ aquavulgariter tota ſyncathegoꝛeumatice eſt bñdicta:vt de ſtola reſarcita ꝯtingit.põt tantũ aque imponi non bñdicte ꝙ nulla ibi erit aqua bñdicta: ſacrũ aliqđ non ſacrũ ad ſe trahit in ſua denoĩatione: et aliqͩ non trahit pꝛopter magnitudinẽ. Si q̃ras de punctuali ſtatu abs te ſciſcitoꝛ in aliqua diſtantia homo poteſt ꝯſecrare. ⁊ in aliqua nõ q̃riꝫ vbi ẽ ſtatꝰ. Similiter quare remittiꝫ vnus gradꝰ caloꝛis in aqua ante alium ⁊ cũ quattuoꝛ gradus grauitatis faciũt a/graue deſcẽdere. velociꝰ per mediũ per vnã hoꝛã quare alij quatuoꝛ gradꝰ ſuperadditi:ſemꝑ ꝯſequẽter tantundẽ tempoꝛis diminuũt:⁊ ſic finiti gradus grauitatis faciũt illud graue deſcẽdere per plenũ in inſtanti. Uides vulgare dictũ.nõnunꝙ̃ plura q̃rit aſinꝰ qͥbus nequit reſpõdere philoſophus. ¶ Ad ſcdm diciꝫ ꝙ inſtitutio ecclie hoc facit ⁊ ꝙ dignius ad ſe trahit minus dignũ.vt in quarto diximus. etiã reſpõdendo ad tertiũ argumentũ.¶ Dubitaꝫ de iſtis peccatis moꝛtalibꝰ et venialibꝰ:an inherãt potentie cõcupiſcibili vel iraſcibili.Reſpõſio:multi patres

gratis ſe fatigāt de iſtis potētijs. Dicit̄ ꝙ eadem eſt potētia ꝯcupiſcibilis. et iraſcibilis eſt aīa: ſed hoc cōplexum potētia ꝯcupiſcilis pro ea ſupponit cōnotando ꝙ aliqđ ꝯcupiſcat: ꝛ illud ꝓſequitur. Dicitur potētia iraſcibilis pro quanto remouet prohibēs: hoc eſt appetit vindictā de prohibente a ꝯcupito: ꝛ ſi ponatur aggregatū ex aīa ꝛ corpore. q̄ratur de illis partibus: ꝛ ſi nō ꝯuenienter reſpōdeāt ad aīam recurratur. Propterea dicitur quicqđ eſt in ꝯcupiſcibili eſt in iraſcibili et ecōuerſo: licet alia ſit ratio hui⁹ inherētie ꝛ illius: hoc eſt aliud quid nominis terminorum: licet in re diſcrimen non habeatur.

Circa hanc diſtinctionē quadrageſimā tertiā in qua magiſter de remiſſiōe peccati in ſpiritū ſanctū loq̄tur. Querit̄: an peccatū ī ſpm̄ ſcm̄ ſit remiſſibile. Pro ſolutiōe q̄ſtiōis aliquas notiūculas p̄mittem⁹. poſtea cōcluſiones ad q̄ſtionē reſponſiuas ponemus. ❡ Circa primū loq̄mur de acceptione termini: ꝛ quare aliqđ peccatū dicatur in ſpiritū ſanctum: ꝛ ſuper hoc inter antiquos erat vnus modus loquēdi ſatis ad litterā ſcripture loquens de peccato in ſpiritū ſanctū. Dixerunt enī ꝙ blaſphemia prolata ꝯtra ſpiritū ſanctū: ſi ſpiritusſanctus pro qualibet pſona diuina accipiat̄. vt Joannis quarto: vbi dicitur Deus ſpiritus eſt: et hoc patet Mathei. 12. Qui dicit contra ſpiritum ſanctū verbū nō remittitur ei. Et hoc idē patet Marci tertio. Et prime Joannis quinto. Eſt peccatū ad mortē. non pro eo dico: vt quis oret. Qui enī peccat ī patrē remittit̄ ei: ꝛ q̄ peccat in filiū remittit̄ ei: q̄ aūt blaſphemauerit ī ſpm̄ ſctm̄ nō remittet̄ ei: neq̨ hic neq̨ ī futuro. Chriſt⁹ operabatur q̄dam humanitus comedēdo ꝛ bibēdo ꝛ ſimilia faciendo. ꝛ q̄dam diuinitus ſcilicet eijciendo demones curādo languentes per ꝓprie diuinitatis virtutē: q̄dam dixerūt iudei cum blaſphemia ꝯtra filiū hoīs dicētes: vorax eſt ꝛ potator vini amicus publicanorū ꝛ peccatorū: vt pꝫ Mathei vndecimo. Poſtea blaſphemauerūt in ſpiritum ſanctū dum opera q̄ chriſtus faciebat ꝓprie diuinitatis virtute ꝛ operatiōe ſpiritusſancti pricipi demoniorum attribuebāt dicētes in Belzebub principe demoniorū eijcit demonia. Et hec blaſphemia vocatur in ſpiritū ſanctū: ſed aliter termino poſteriores vtunt̄. Peccatū dicitur eſſe in ſpiritū ſanctū quādo ꝯtra appropriatum ſpiritusſancti peccat̄: qđ eſt bonitas q̄ ſpūi ſancto appropriat̄ ſicut potētia patri ꝛ ſapientia filio. Cū igitur quis peccat ex infirmitate dicit̄ peccare in patrē: hoc eſt quādo volūtas allicitur a ſenſualitate ad exeundū in actū vetitū cum ex ignorantia peccat in filiū delinq̄re dicit̄: quia ſi ſciret nō peccaret. Alias non eſſet ex ignorātia: licet forte ignorādo hoc faciat cū ex malicia tranſgreditur. hoc eſt a certa ſcientia: ꝛ ſicut impulſu ſenſualitatis dicit̄ peccare ī ſpiritū ſanctū. hoc facit ex electione et libertate volūtatis huius peccati. Sex aſſignāt̄ ſpecies ſcilicet: deſperatio ꝛ p̄ſumptio / que expellūt duo que potiſſimū nos retrahunt a peccato: ſcilicet ſpem p̄miorū et timorē penarū vel inordinate procedūt ꝯtra iuſticiā ꝛ miām dei que a peccato retrahūt. Preſumptio nimis extendit miām dei. deſperatio nimis coarctat iuſticiā dei more Caym. Geneſis. 4. Maior eſt iniq̄tas mea q̄ꝙ vt veniā merear. Aliud eſt impugnatio veritatis agnite cum aliq̄s veritatē fidei agnitam gratis impugnat. ❡ Quarta ſpecies eſt fraterne gratie inuidētia cum quis inuidet gratie dei creſcenti in mundo: ꝛ ſic talis habēs has duas ſpecies a ſe remouet veritatem agnitā / ꝛ grām dei. Due ſunt alie ſpecies: ſcilicet impenitentia: id eſt act⁹ poſitiuus quo homo proponit nō penitere. aliud eſt obſtinatio: id eſt propoſitum actuale de nolēdo cauere in poſterū ſicut eſt impenitētia de preterito. Per iſtas duas ſpecies homo remouet illa que eum inducūt ad bene penitēdum: ſcilicet feditatē actus ꝛ velle pmanere in illo. Et iſta ſex peccata poſſunt intelligi p has dictiones dic pio d / Deſperatio. i / Jnuidentia fraterne grē. c / Cognite veritatis īpugnatio. p / Preſumptio. i / Jmpenitētia finalis. o / Obſtinatio. Beatus Auguſtinus in libro retrac. addit hanc ꝯditionē ꝙ in ſcelerata mētis pūerſitate homo vitā finiat inq̄ens. Peccatū ad mortē puto eſſe cū poſt agnitionem dei per gratiā dn̄i Jeſu chriſti quiſq̨ oppugnat fraternitatē: ꝛ aduerſus gratiā qua recōciliatus eſt deo: inuidētie facibus aggrauat̄. hoc autē addendū fuit ſi in hac ſcelerata mentis pūerſitate vitā finierit. Et Aug. in ſermone dn̄i. Tanta eſt labes illius peccati: vt deprecādi humilitatē ſubire nō poſſit. etiā ſi peccatū ſuū mala ꝯſcientia et cognoſcere: ꝛ enunciare cogat̄. Ecce variū modū ſanctorū loquēdi de peccato in ſpiritū ſanctū ſecundū primā acceptionē iſte ſpecies aſſignate nō eſſent in ſpiritū ſanctū. Scđm hanc vltimā acceptionē req̄ritur ꝙ homo finaliter in peccatis decedat qđ non req̄ritur penes ſcđam acceptionē. Non proſequor q̄ſtionē per ꝯcluſiones de prima acceptione termini: qꝛ illa eſt ſatis lucida. Tum ſcđo ad remouendā ꝯfuſionē q̄ in multiplici equiuocatione accidere ſolet oīm dicēdorū ſit hec prima ꝯcluſio. ❡ Peccatū nullū dicit̄ eſſe in ſpiritū ſanctū eo ꝙ ſit ꝯ ſpiritū ſanctū capiēdo ꝓ tertia perſona in diuinis: ꝛ non ꝯtra patrē vel filiū. Jn quacunq̨ equocatione terminus capiat̄ vtimur prepoſitione in pro ꝯtra. Probat̄ ꝯcluſio. Nemo delinquit ꝯtra vnā pſonā in diuinis quin ꝯtra quālibet in diuinis peccat. Probatio: qꝛ earū eſt vna deitas ꝛ vna volūtas: ꝛ ſi capiatur peccatū in ſpiritū ſanctū pro illo qđ īmediate dirigit̄ ꝯtra tertiam pſonā in diuinis. actus ille in vnā pſonā dirigi nō poteſt quin in quālibet dirigat̄ hoc ex prima diſtinctiōe p̄ni patuit. ❡ Scđa ꝯcluſio. Peccatū dicit̄ eſſe in ſpiritū ſanctū eo ꝙ eſt ꝯtra appropriatū ſpiritusſancti: ſcilicet bonitatē. hoc eſt electione ꝛ certa ſcientia peccat̄. Probatur quia

ſi ex īfirmitate hoc eſt ex impulſu ſenſualitatis peccat contra patrem delinquit. Si ex ignorantia vincibili cōtra filiū peccat: vt ex notaciūculis patet. Relinquitur ergo ꝙ ad peccatū ī ſpiritumſanctū requiritur ꝙ ſit ex certa malicia. ❡ Tertia cōcluſio. Non eſt de ratione peccati ī ſpiritūſanctū ꝙ ſit omniū pctōrū aliorū a peccato ī ſpiritūſanctū grauiſſimum. Probatur: ſiue ꝓpoſitio exponatur affirmatiue vel negatiue. Probat̄: finalis īpenitētia ē peccatū ī ſpiritūſanctū. ſimilit̄ obſtinatio ꝛ tn̄ ſtat dare tales act⁹ momētaneos vel breui mora cōtīuatos q̄ lōge īferiores erunt q̄ꝙ homicidiū potiſſimū viri vtilis pro republica q̄ꝙ multe ſpecies inuidie vel ſuperbie ꝯtra deū pctā tn̄ ī ſpiritūſanctū ſūt multū grauia. dicereꝙ de rōne pctī ī ſpiritūſanctū ē ꝓprie capiēdo ē eē cōtrā aliquod p̄ceptū prime tabule ē p̄ter moduꝫ loquendi doctorū: ꝛ difficultas ē de termino: nec hac via eliditur ꝯcluſio. ❡ Quarta ꝯclō. Peccatū ī ſpiritūſāctū ſecūdo mō ē irremiſſibile: idē difficulter remoueri pōt ſimplicit̄ tn̄ remiſſibile tales termīos īterdū capim⁹ pro illo qđ fieri neq̄t nōnūꝙ pro illo qđ cū difficultate fieri pōt. vt pꝫ ī vulgari mō loquendi de impoſſibili īcurabili: ꝛ ceteris id gen⁹. Probatur cōcluſio. Omne peccatū p quod remouetur cauſa pctī purgatiua egerrime remittitur: ſꝫ ſic ē de pctō ī ſpiritūſāctū: igit̄ ꝯn̄a tenet cū maiore: ꝛ minor probatur ſic p p̄ſūptionē. Homo de dei mīa diffidit ſine habēis delinquens credēs deū ei oīa dimiſſurū p deſperationē hō de materia dei nimis parū diffidit: ꝛ ita eſt facile inducere in alijs peccatis q̄ numerauimus. ❡ Cōfirmatur hec rō graui morbo laborās medicinas p quas curari pōt abijciēs difficillie curatur. ſꝫ ſic ē ꝙ iſte laborat grauiſſimis morbis ſpūalib⁹: ꝛ cāꝫ eos delēdi remouet. Amplius ex ignorātia peccās facile promeretur veniā: vt pꝫ p apoſtolū prime ad Thimo. primo. Miſericordiā ꝯſequut⁹ ſum: qꝛ ignorās feci. Et q̄ peccat ex ignorantia eam tranſeūte penitet. vt pꝫ. tertio Ethi. Jdeꝫ pꝫ de illo qui peccat ex īfirmitate vel paſſiōe. quēadmodū eſt īcontinens: ſeptio Ethi. ſed qui ex certa malicia: vel ex ītemperātie gradu peccat. nō ſic promeretur veniā ❡ Ultīa ꝯclō Peccatū ī ſpiritūſanctū ꝯmiſſum terminū accipiendo tertio mō non remittet̄ in hoc mūdo nec in alio. Qꝫ in hoc mundo pꝫ: ex acceptione termini. Qꝫ in alio mūdo hoc pꝫ: lignū vbi ceciderit ſiue ad auſtrū: ſiue ad aquilonem: ibi erit. Eccleſiaſtes. 11. ꝛ hoc potiſſimū de pctō mortali. quemadmodū ſolet eſſe peccatū in ſpiritumſanctū.

❡ Contra ſecūdam concluſionem arguitur ſic. Nemo poteſt peccare ex certa ſcientia: qꝛ nemo reſpicit ad malū volens. ſcđm Diony. Et bonum oīa appetūt: primo Ethicorum. ❡ Secūdo arguitur. Jmpugnare veritatem agnitā nō eſt peccatum. ergo non eſt peccatū in ſpiritumſanctum. cōſequentia eſt nota: primo Priorū. Si aqua non ē potus non eſt potus hūid⁹. ꝛ an̄s pꝫ: qꝛ hoc fit in īpugnationib⁹ ꝯcluſionū tā in actib⁹ ſorbonicis q̄ꝙ ſcriptis. ❡ Ad primum nego an̄s. bonum verum vel apparens eſt obiectum voluntatis. Secundo probabile eſt ꝙ volūtas pōt velle malum ſub ratione mali. Bonū vt ꝯuertitur cum ente eſt obiectū volūtatis. ❡ Ad aliđ dicit̄: ꝙ impugnare veritatē agnitā gratia ſcholaſtice exercitationis nullo pacto ē pctm̄. Dubitare de ſingulis nō eſt inutile: teſte pħo ī p̄dicamētis: ſed more Arrij: ꝛ hereticoꝝ impugnare veritatem fidei agnitam: vt introducatur falſitas ē peccatum in ſpiriritumſanctum. ❡ Tertio arguitur contra iſtum numerum ſpēruꝫ. p̄ſumptio eſt ſpēs ſupbie. igit̄ non eſt pctm̄ ī ſpiritūſanctū. tenet ꝯn̄a: qꝛ pctm̄ ī ſpiritū ſāctū diſtiguitur a ceteris pctīs ❡ Jnſup inuidētia fraterne grē ē ſpēs inuidie: vt patuit ex diſtīctione p̄cedēti. ergo nō ē ſpēs pctī in ſpiritū ſanctū. ꝯn̄a tenet vt pri⁹. ❡ Ad tertiū dicit̄ ꝙ duplex eſt preſumptio. q̄dā de meritis: ꝛ illa ē ſpēs ſupbie: vel ſaltē filia eius: vt ſi quis p̄ſumat ſe magis idoneū q̄ꝙ ſit ꝛ vult capere officium honoriſficum in exaltationem ſue glorie. Alia eſt preſumptio de īpunitate pctōrū totaliter auferens latitudinem iuſtitie amplians viā ad peccatū: ꝛ claudens viā ad grām: ꝛ talis ē p̄ſumptio de qua loq̄mur.

❡ Ad quartum dici ſolet ꝙ duplex eſt inuidētia fraterne charitatis: Aut enim ex hoc oritur quis per gratiam fratris putat aliquod bonū in ſe vel in alio qđ appetit minui: ꝛ ſic pertinet ad inuidiā Aliomodo quia tanta malicia deprauatus ē talis inuidens ꝙ bonum qđ in ſe non videt nulli alij ineſſe velit: licet nihil ſibi ex hoc incommodi accidat: et hoc eſt peccatum in ſpiritumſanctum ꝛ non eſt ſpecies inuidie.

❡ Contra hoc arguitur. Diffinitio inuidie vtriq̨ conuenit. ergo etiam eſt inuidia ꝛ peccatum ī ſpiritumſanctum: ꝛ ſolum erit diſtinctio formalis īter peccatum ī ſpiritumſanctum: ꝛ peccatum nō commiſſum in ſpiritumſanctum niſi diffinitionē īuidie nimi ſcoarctaueris. ❡ Jtē: nec illa via euadere potes. quod ſic probo. Pono ꝙ aliquis ſeductus ab alio impugnat veritatem: iam propt̄ ignorātiā talis volitio hoc faciēdi nō ē pctm̄ ī ſpiritumſanctum: ſꝫ peccatum ī filiū ſicut aliqui ſimplices iudeorū fecerūt: accedat ſcientia ex malicia voluntatis adhuc poteſt velle impugnare veritatem agnitam. Tunc ſic: eadeꝫ volitio que p̄mo erat peccatum in filium ꝛ non in ſpiritumſanctum. poſtea pctm̄ in ſpiritumſanctū efficitur et res non labitur de ſpecie eſſentiali in ſpeciē eſſētialem. ergo peccatuꝫ in ſpiritumſanctū ē eiuſdē ſpēi entitatiue cū pctō qđ nō erat in ſpiritūſāctuꝫ Non videtur ꝙ propter clariorem noticiam in ītellectu producatur actus noue ſpēi in volūtate ab actu q̄ pri⁹ erat: ꝛ ſi ſic tergiuerſationē adiuēire laboras: argumentemur de pctō quod eſt prīo in patrem: puta ex paſſione allectiua: ꝛ poſtea cōtīuetur ille idem actus ſine paſſione iam incipit eſſe peccatuꝫ in ſpiritumſanctū. ❡ Alteri⁹ ar̄. ad idē. Uolo peccare p ſupbiam: ꝛ īpugnare verita=

+ tenēdo ꝙ nō est pceptum de contrarie vñt de penitēdo vñ ꝙ talis volitio nolo penitere nō sit pctm ex genere s. pctm in sp. s. qz si sit pctm maxime qz impedit adimpletionem alicuius pcepti sz hoc nō est qz se indisponit hō peam ad aliquid sue salutis nec sz lit. itasit nō appar. ꝙ ex hoc peat. cum nō teneat ad dispositionem opp. vtē nō penitere lit. et nō est pctm g lit. hēre actū circa tale obj. p. si semp est mala h. nolitio nolo penitere aut h. volitio volo pseuerare in reatu huius

inreatu huius pcti et psemp g 9 pceptum negatiuum sz negatiuum includit affirmatiuum ut pceptu de nō odiendo deu quod obligat ad dilectionē et pceptu de nō furādo quod obligat ad restitutionē positiua qm s. nō pt euitare actu furandi n p actu positiuu. et pceptu de nō occidēdo quod obligat ad subueniendum pximo g et si est pceptu de nō impenitēdo ut ita dicam qm obligat ad penitendu. vnd n. reqrit aliud pceptu phibens aliquē actu quin et reqrit pcipiens actu opp. g ita erit de hoc. p. si scirem ego ꝙ et religio

aut adire s jacobu set nec.m mee saluti spuati no credo peccarem cu si scirem ee nec. saluti corporis peccarem ut nolendo sumere potionem nec.m q no .n. ob alid aliud tenem ad precepta pure divina n q sunt nec ad salutem per ob aliud dant nobis illa precepta cum enim contra non penitere non fore nec.m ad meam salutem nunquam penitendo tro ita eligere et peccata de p tenere dignum audere ad eucha q et tenere penitere. Si contra in q sum in peccato includuntur precepta de penitendo tur in fo to pp toris

tem agnitã hoc velle ẽ pctm̃ i ſpiritũſctm̃. ſuppoſito ꝙ nec ex iſirmitate nec ex ignorãtia ꝓcedat tñ ille act⁹ ẽ ſupbia. ergo idẽ act⁹ ẽ ſuperbia: et peccatũ in ſpiritũſanctũ: ſ3 hic diſtinguis. vel actus hñs materiã vni⁹ ſpẽi i ſpm̃ſanctũ: vel pluriũ ſpẽꝝ in ſpm̃ſanctũ ſic negas: vel qñ cũ materia pcti i ſpm̃ſctm̃ ſimul cadit i materiã pcti q̃ nõ eſt in ſpm̃ſanctũ ꝛ ſic ꝓcedis Secus ẽ de alijs actib⁹ ❡ Sed cõtra. eſto ꝙ ita dicas ꝓʐi argumẽto nõ ſatiſfacis. ꝓpterea cõcedit ꝙ pctm̃ i ſpiritũſanctũ ẽ eiuſdẽ ſpẽi cũ pctõ: vel ſaltẽ i extrĩſecis tẽporib⁹ nõ ẽ i ſpm̃ſanctũ: ꝛ hoc capiẽdo peccatũ i ſpiritũ ſanctũ i ſcda acceptiõe: qꝛ de tertia acceptiõe nulla eſt ꝓrſus difficultas. ❡ Cõtra quartã cõcluſionẽ arguit ſic. Peccatũ i ſpiritũſanctũ ẽ peccatũ ad mortẽ: nõ dico vt oret quis ꝓ eo: ſicut habet prime Joãnis vltio. ergo nullo pacto remittetur cum eſt ad mortem loquimur ſecundum legẽ: puta ꝙ non remittetur non dubitamus quin ipſum deus remittere poteſt. ꝛ ipſum eſt remiſſibile ſiue remittat ſiue nõ. Ad illud dicitur ꝙ multipharia peccatũ dicitur ad mortem Unomodo vt ſit idẽ peccatũ ad mortẽ: ꝙ mortale ſecundũ ꝙ dicit prime Joannis vltimo. Omnis iniquitas ẽ peccatũ ad mortẽ. Aliomodo dicitur peccatũ ad mortem in quo quis moritur ꝛ ſecũdũ hoc dicitur in Gloſa prime Joannis vltimo: vbi dicitur ad mortem eſt peccatũ quod ſeparat a deo: ſicut mors ſeparat animã a corpore. Mors autem ſeparat aĩam a corpore irregreſſibiliter. Aliomõ pctm̃ ad mortem dicitur ꝙ diſponit ad inexcuſabilitatẽ peccati: qꝛ nec ex ignorantia: nec ex iſirmitate: ꝛ ſecundum hoc põt ſolui argumẽtũ. Cõtra vltimã concluſionẽ arguitur ſic Ex ea ſequitur ꝙ nullũ eſſet dabile peccatũ in ſpiritũſanctũ. hoc ñs ẽ falſu3 qꝛ ẽ contra oẽm acceptionẽ peccati i ſpiritũſanctum. Probo ñiam. Non loquimur de peccatis que fiunt poſt mortẽ: ꝛ qualitercũq3 dicatur. hoc non ĩpedit ꝯſequentiam ſi eſſet aliqđ peccatũ in ſpiritũſctm̃ eſſet ꝯmiſſum in hac via: ſed hoc non da ipſum ꝛ ſit a. Tunc ſit vel de a ſortes põt penitere in vita vel non poteſt. ſecũdũ nõ eſt dicẽdu3 ❡ Si primũ ponatur ꝙ de eo peniteat. Ex illo ſequitur ꝙ nõ eſt peccatũ in ſpiritũſanctũ: ꝛ ꝑ cõſequẽs peccatũ in ſpm̃ſanctũ non dediſti. Eodẽ modo de quolibet peccato quod dabis argumentabor ꝙ nõ ẽ in ſpiritũſanctũ. ❡ Rñdetur negãdo ꝙ nullũ ſit peccatũ i ſpm̃ſctm̃: ꝛ qñ vnũ petis de a/ꝛ ꝯcedo ꝙ ſortes põt penitere i vita: ſ3 tunc nego ꝙ vnq̃ fuit peccatũ i ſpm̃ſanctũ illomodo capiẽdo vocabulũ: quia ponere ꝙ de illo penitere at incompoſſibile ꝯſtruis ꝯtra pctm̃ in ſpiritũſanctum. Hoc ẽ ſatis facile cognitu ex materia de futuro ꝯtigenti queris a me an antichriſtus ẽ futurus quo admiſſo petis: an poteſt non euenire: et palã eſt ꝙ ſic. quod ſi ineſſe ponatur neceſſe ẽ hãc inficiari. Antichriſt⁹ erit: ꝛ hoc luciđiſſimũ ẽ aliquid in obligationib⁹ intelligenti: qꝛ poſitio vnius contradictoriorũ ẽ alterius cõtradictoriorum depoſitio ꝛ cõtra. Ex argumẽto ſolũ ſequũt he

ꝓpoſitiones. ❡ Pria. Sortẽ de pctõ in ſpm̃ſanctum põtere ẽ ĩpoſſibile. ❡ Secũda ꝓpoſitio Sortes ĩpoſſibiliter penitet de pctõ i ſpm̃ſanctu3 ❡ Tertia ꝓpoſitio. De peccato i ſpm̃ſanctũ ſortes poſſibiliter penitet. ❡ Pria p3 ꝑ de ieſſe illis ſecluſo mõ reliquis oĩb⁹ terminis ſeruatis. ❡ Scda ꝓpoſitio p3. ꝑ impoſſibilitatẽ de in eſſe illius. Iſta non ẽ poſſibilis: ſortes penitet de peccato in ſpm̃ſanctũ ſecũdũ legẽ loco ꝛ penitentia ſufficiente. ſi penitet iã tollit culpa. ergo nõ ẽ peccatũ i ſpiritũſãctũ. ❡ Tertia ꝓpoſitio p3. Quocunq3 pctõ mortali dato: puta obſtinatiõe arguitur ſic. De hoc pctõ ſortes põt penitere. hoc peccatũ eſt vel põt eſſe peccatũ i ſpm̃ſanctũ. ergo de pctõ in ſpiritũſanctũ ſortes põt penitere. ñs eſt ſyllogiſmus expoſitorius: ꝛ premiſſe ſunt lucide Si vtamur termio duab⁹ primis acceptionibus tunc iſta ẽ ꝯcedenda ſortes põt penitere de pctõ in ſpiritũſanctum. ❡ Dubitatur: an aliquod peccatum veniale põt eſſe i ſpiritũſanctũ. Et arguit ſic. Aliquis põt eſſe obſtinat⁹ i veniali volẽdo ei imobiliter adherere tũc talis volitio ẽ venialis: ꝛ eſt in ſpiritumſanctum. ergo aliquod peccatũ in ſpiritũſanctũ ẽ veniale. ❡ Forte dicis ad peccatũ in ſpiritũſãctũ requirit obſtinatio de omnibus peccatis ſuis. ❡ Cõtra hoc arguit. Homo velle cõplacere i oĩbus venialib⁹ ſuis eis adherendo ꝛ ꝓbabilitate morali credit ſe nõ habere alia peccata: ꝛ ſit ita adhuc nõ peccat mortaliter. Similiter de primis motib⁹ in iſtis ſpecieb⁹ argumentari poteris. ❡ Rñdetur: non video neceſſariũ nec rationi multũ ꝯſentaneũ negare partẽ affirmatiuã dubitationis. vt p3 ꝑ rõnes iã3 adductas ❡ Sed dubitas: an peccatũ quod homo ſcienter: ꝛ nõ ex infirmitate extra has ſex ſpecies facit dicatur peccatũ i ſpiritũſctm̃. Potes dicere ꝙ ſic cũ ex certa malicia delinquit. hoc ẽ ſine infirmitate vel ignorantia. ꝛ cõtra bonitatem ſpiritusſancti: ꝛ ſic homicidiu3 aliquod põt dici peccatũ in ſpiritũſanctũ. Et hac via nõ coartabe ris tenere pedẽ i ſenario nũero ſpẽꝝ i ſpiritũſanctum: ſ3 campũ latiorẽ reſpõdẽdi habes. Et dicetur ad patrum auctoritates libere: qꝛ Sancti vario modo vſi ſunt termino.

❡ Secũdo dicetur ꝙ ille numerus ſenarius ſpecierum eſt periculoſior inter reliquas ſpecies dabiles.

❡ Tertio dicere potes ꝙ ſi qs peccet ſine ĩpulſu vel ex certa ſcientia extra has ſpecies i ſpiritũ ſanctum non delinquit ꝓprie loquendo: quia requiritur ꝙ hoc peccatũ ipſum impedimentum tollat per quod peccata regulariter crebrantur quod non contingit in homicidio dato: bene tamen eſt aliqua conuenientia cum peccato in ſpiritumſanctum. Ex omnibus patet ꝙ due ſpecies ſunt circa deum: vt deſperatio/ꝛ preſumptio due circa ipſum habentem: vt impenitentia de preteritis. hoc eſt nolle deteſtari preterita: ꝛ obſtiatio. hoc ẽ velle adhibere i poſterũ. Due circa primum vt ĩpugnatio veritatis cognite: et inui-

dentia fraterne gratie. Et licet inobedientia videat eſſe peccatũ i ſpiritumſanctũ ſecũdu3 ꝙ dicit Bernard⁹ in libro de precepto: ꝛ diſpenſatione non eſt id ipſum nolle obedire ꝛ non obedire. Hoc interdũ erroris eſt nonnunq̃ iſirmitatis. Illud vero aut odioſe pertinatie: aut ꝯtumacie nõ ferende: quod ipſum repugnare eſt reſiſtere ſpiritui ſancto: ꝛ ſi vſq3 ad mortẽ perdurauerit blaſphemia ẽ nõ remittẽda. Ex quo videtur ꝙ inobediẽtia ad min⁹ quidẽ ſit peccatũ in ſpiritumſanctu3 ꝛ ita videtur ꝙ plures ſint ſpecies: tñ inobedientia de ſe non eſt peccatũ in ſpiritũſanctũ: ſ3 ipſa ꝑtinacia contumax: ꝛ poteſt reduci ad obſtinationem. Similiter de ſimulatione penitentie dicatur de ſe non eſt peccatũ in ſpiritũſanctũ: ſ3 penẽ impenitentia q̃ ſub ea latet: ꝛ per hoc intelligat Gloſa Leuitici. 10. ſuper illo verbo. inter hec vero Hyrcũ. vbi dicitur ſicut vera penitentia veniã promeretur: ita ſimulatio deũ irritat. hoc autem ſancti patres irremiſſibile peccatũ ꝛ blaſphemiã in ſpiritũſanctũ dixerũt. Sed eſt hic vnu3 non ſilentio dandũ cum quando quis peccat ſpe veie duct⁹ vulgus putat eſſe peccatũ in ſpiritũſanctu3 ꝛ illõ ꝓrſus irremiſſibile apud noſtrates plebe os ꝯſtans eſt hec opinio: ſ3 iſtõ ẽ falſum. Melius eſt: vel ſaltez minus malum ẽ peccare cum ſpe venie/ꝙ ſine ſpe venie. ❡ Queſtio. 2.

Ueritur an ſit dabilis act⁹ venialis in actu volũtatis ſpõtaneo circa cuiuſcũq3 precepti vel prohibitiõis materia3 non loquimur hic de appetitu ſenſitiuo: ſ3 ſolũ de voluntate: vt volũtas ẽ ❡ Rñdet ꝯmuniter ꝑ duas ꝓpoſitiões.

❡ Quarũ prior ẽ. Quilibet act⁹ volũtatis deliberat⁹ cõtra materiã ꝓhibita3 ſub pena peccati mortalis ẽ peccatum mortale. Probatur hec cõcluſio. Aliquod ẽ peccatum mortale ꝛ nõ niſi circa obiectũ prohibitũ ſub pena peccati mortalis. ꝛ i actu deliberato. Iſta ꝯcluſio eſt certa apõ omnes propterea eã rationib⁹ vallare inane ẽ.

❡ Scda ꝯcluſio. Cõſenſus ſurreptici⁹ vel īdeliberatus circa materiã prohibitã ſub pena pcti mortalis ẽ ſolũ pctm̃ veniale. ❡ S3 ꝯtra iſtã ſecũdã cõcluſionẽ argumẽtabor īquiſitiue. ꝛ hoc ſic. Iſte cõſenſus īdeliberat⁹ vel ſurreptici⁹ ẽ act⁹ voluntatis liber circa materiã prohibitã ſub pena pcti mortalis. ergo iſte conſenſus ẽ pctm̃ mortale. cõſeq̃ntia videtur plana intelligẽti. ꝛ añs ẽ notũ qꝛ de tali actu loquimur impreſentiaꝝ. Si dicas ꝑ ſurrepticiũ ꝛ indeliberatũ actu3 in breui mora elicitũ intelliges. ❡ Cõtra hoc aꝛ. qs põt mereri ꝛ demereri i inſtãti: vt ex decima ſeptia diſt. ꝑmi patuit: ꝛ ſi teneat oppoſitũ cũ act⁹ volũtat3 ꝑ vltimũ inſtãs nõ eſſe originẽ capit q̃ primu3 fuerit habebit ſufficiẽs tẽp⁹ ad pctm̃ mortale. ergo illic nõ ẽ euaſio. Si ꝑ actũ ſurrepticiũ vel indeliberatũ actũ remiſſũ intelligas. ❡ Cõtra hoc arguit. Quelibet pars peccati mortalis ꝯmiſſiõis (de q̃

nũc loq̃mur) ẽ pctm̃ mortale. g̃ nõ datur aliqua pars q̃ꝯcũq3 remiſſiõis circa materiã ſub pena pcti mortalis veitã qui erit pctm̃ mortale: ſaltez non erit fuga ꝑ remiſſionẽ act⁹: qꝛ vnũ pctm̃ mortale pure partibiliter elicetur: ꝛ ſic remiſſiſſimu3 mortale non dabis. ❡ Ceteru3 q̃rit abs te quot gradus act⁹ debet habere anteq̃ ẽ pctm̃ mortale loquẽdo de minio quo ad remiſſiõẽ vel maximo quod nõ. Et rñſiõnẽ ſufficiẽtẽ habere nõ potes Iſtis duabus rñſionib⁹ tãq̃ rõnabilib⁹ eiects circa alia q̃ plus apparẽtie habent iſiſtam⁹: vel act⁹ vocatur indeliberat⁹ i volũtate: qꝛ habet noticiã ſimplicẽ in intellectu: ꝛ deliberat⁹: qꝛ habet iudiciũ cõplexũ. ſ3 hoc improbatur. Prim⁹ angelus volebat habere equalitatẽ dei. vt i ſexta diſt. dictũ ẽ: ꝛ tñ nõ habuit iudiciũ complexũ i intellectu ꝙ equalitas dei erat a ſe appetẽda: ſ3 ſolũ habuit noticiã ſimplicẽ apprehenſiuã rerũ ſignificatarũ ꝑ extrema. Hoc ꝯmuni⁹ approbatur. Preter ea illud ꝓbatur rõne: dato ꝙ quis habuerit dictamen prudẽtiale in intellectu voluntas põt ꝯtraire illo dictato ex libertate ſua: ſ3 nõ põt ſimul eẽ iudiciũ i itellectu ꝙ illud ẽ faciẽdũ. ergo ſine iudicio de aliquo faciẽdo volũtas poteſt peccare. Nõ iuuat currere ad ĩpfectione3 iudicij: qꝛ ſi noticia apprehẽſiua rerũ ſignificatarũ ꝑ extrẽa propoſitiõis ſufficit ad peccãdum mortaliter. a fortiori quodlibet iudicium ſufficiet. ergo oportet dicere quẽlibet ꝯſẽſũ volũtatis libere elicitũ eſſe pctm̃ mortale: ſẽp loquor circa materiã prohibitã ſub pẽa pcti mortalis ❡ Forte dicis: qñ volũtas fertur i obiectũ ſine noticia tunc erit pctm̃ veniale: qñ cũ ſufficiẽte noticia pria erit pctm̃ mortale.

❡ Contra hoc argumentor: voluntas nõ fertur in incognitũ. ergo circa quodcunq3 obiectum voluntas habet ſuum actum intellectus prius tempore vel natura ſuũ actum habet: ꝛ iã (vt ſupra) q̃ritur quid itelligis per noticiam imperfectã vel noticiam remiſſam vel iudicium: Et arguitur vt ſupra. ❡ Forte dicis: ſolus habitus producit actum voluntate non concurrente ad illum conſenſum: vt p3 in habituato: iurare.

❡ Contra hoc arguitur. Tũc ille act⁹ nõ erit ipſius volũtatis elicitiue: ſ3 bñ ei ĩhereat. et ꝑ ꝯñs non habebit dominiũ volũtas ſuper illũ actũ. ergo ei nõ ĩputabitur. Item inconueniẽs eſt ponere habitũ qui ẽ iſtrumẽtũ itellectus vel volũtat3 poſſe producere actum ſine pñcipali agẽte: ſc3 ipſa anima. quod p3: quia tunc produceret actu3 i dormiẽte cũ non requirat ꝯcurſus ipſius voluntatis per ſe. Itẽ tunc homo vt i rõne neceſſitabitur exire in actum imperatum ab illo actu interiori: vt in homicidium vel aliquod huiuſmodi: qđ eſt incõueniẽs. Forte dicis: talis peccat: quia ille actus ex culpa eſt genit⁹: ꝛ ſic act⁹ ab habitu mediate procedens mediate eſt in poteſtate noſtra: quia actus productiui habit⁹ erãt in poteſtate noſtra: ſicut probat Ariſtoteles. Tertio Ethi. de lapide a nobis proiecto qui iã ẽ i medio. ❡ Cõtra tũc habebim⁹ ꝙ ſi habitus ex culpis mortalibus

genereꝭ ꝙ actus ab illo ſolo habitu ꝓcedens erit peccatū mortale. Preterea: ſi quēpiā peniteat actum malorum preteritorū ſimiliter ⁊ habituū ſi volueris. iam actꝰ procedens ab illo habitu nullo pacto erit peccatū ſicut alij dicūt: ſi quis penituerit de exceſſiuo potu anteꝙ̃ temulentiam totaliter incurrat occidendo non peccat. Fortaſſe dicis: ſatius ē ꝓpter iſta tenere ꝙ quilibet actus volūtatꝫ (vt volūtas eſt) cōtra preceptū obligās ſub pena peccati mortalis eſt peccatū mortale.

¶ Sed ꝯtra hoc arguitur. Ex illo ſequitur ꝙ q̇cunqꝫ peierat ex habitu ſurrepticie peccat mortaliter quod eſt contra communē doctrinam theologorū: ⁊ expreſſe contra Auguſtinū de incauto periurio exemplificantem vbi nominat peccata venialia diſtincta a mortalibus: vt pꝫ vigeſima quinta diſtinctione. cap̄. vnum horarium: circa finem. ¶ Secundo arguitur. Pene reſtrīgēde ſunt ⁊ potiſſimū culpe q̄ ſunt marie penarū: ſꝫ ſi teneamus oppoſitū viā dei artabimꝰ. ¶ Tertio ſic arguiꝭ. Occidēs hoīem ī ebrietate ſiue ex culpa quia ſiue ſine culpa nō peccat. vt ex. 17. diſt. quarti patuit. Et tūc ſic capio ſortē q̇ hꝫ octo gradus rōnis: ⁊ īfinitos ſecū ad imagīationē tm̄ rōis hn̄tes. volo ꝙ plato quatuor gradꝰ rōnis amittat ꝑ exceſſiuū potū: ita ꝙ rō ſua ē ſubdupla ad rōnem ſortis. pono Ciceronē qui ſex gradꝰ ratiōis amittat ꝑ exceſſiuū potū geometrice: ſic ſcilicet ꝙ ſortes plus rationis ī duplo habet ꝙ̃ plato: ⁊ plato plus rationis habet ī duplo ꝙ̃ Cicero: ⁊ Cicero plꝰ ratiōis habet ꝙ̃ Petrꝰ: ⁊ ſic ſine ſtatu geometrice deſcendendo: vel ſint viginti: vel triginta. ⁊ eodemmodo currit argumētum. Omnes iſti occidāt homīes equales ꝙ ſit equalitas peccati ex parte obiecti: ſed Alexander plene temulentus/ qui etiam occidat: ſortes plus peccat ꝙ̃ plato: et plato plus peccat ꝙ̃ Cicero: quia ſecundum omnes ebrietas tollit a tāto: ergo ſemꝑ maior exceſſus ad ebrietatē plus tollit Alexander nō peccat occidēdo. ergo dabitur aliq̄s occcidēs ī iſta multitudine/ q̇ venialiter peccabit/ q̇ ferme nihil rationis habet. Sꝫ dices: ſemper poſterior plꝰ peccat ꝙ̃ p̄cedēs: ſed quilibet iſtorum aliquid rōnis habēs mortaliter pecccat. ¶ Cōtra Licet furtū prohibeatur ſub pena peccati mortalis dabile eſt aliquod furtū veniale ob paruitatē obiecti. ergo eodēmodo erit de homicidio. dicetur. aliq̄d furtū ē ꝓhibitū ſub pena peccati venialis: ⁊ plenꝰ conſenſus in illo ē pctm̄ veniale. modo homicidiū auctoritate ꝓpria ſub peua pctī mortalis ē prohibitū: ⁊ ſic latiſſimū eſt diſcrimē: etiā negas temulentiā ex culpa acquiſitā a toto excuſare pctm̄. ¶ Sed cōtra ſcōm dictū erit replica de toto iſto exceſſiuo potu ſine culpa aſſumpto

¶ Propterea arguitur ſic. Ignorantia inuīcibibilis excuſat a toto: ſecundum omnes: ſic Jacob cognoſcendo Liā nō peccauit: ⁊ ſi quis dās operam rei licite: puta in bello iuſto patrem ex ignorantia occideret quē nō teneturvincere nullo pacto peccat: ſed iſte poteſt apponere omnem diligentiam quāꝫ tenetur adhibere. dempta vna veniali quā amittit: ⁊ dat operā rei licite. ergo ſolū venialiter peccabit circa materiā prohibitā ſub pena peccati mortalis. Sꝫ dices: illa materia nō eſt ei prohibita ſub pena peccati mortalis in illo caſu ꝓpter circūſtantiā ignorātie. iā habetur propoſitū ꝙ caſus ſit ꝯtīgibilis. pꝫ Extra de homi. volū. vel caſu. ⁊ capiā caſuꝫ capituli: p̄ſbiterū: qui quēdā puerū ꝑcuſſit ī capite. Stat ꝙ regens excedat normā diſcipline īcedē do ſcholaſtico: ⁊ nō ſēꝑ mortaliꝭ: qꝛ hoc durū eſſet dicere. Similiter ſtat cirurgicū vel phyſicū ī curādo infirmo vł leſo deficere ī applicatione īſtrumentoꝝ ſue artis. ⁊ nō ſemꝑ mortaliter: qꝛ hoc eēt laqueos ſub pedibus eoꝝ porrigere. ¶ Amplius arguiꝭ ſic. Nꝛ ad nullam culpam p̄mam: vel ad habitū īputabilem currere potes. capio puerū ſub annis diſcretionis. capio totale tēpus ī quo nihil diſcretiōis habet: ⁊ totale tēpus in quo diſcretionē habet. Iſta tēpora ſunt immediata: ⁊ cōtinuātur. ratio ſucceſſiue venit: tunc in illo inſtāti medio nō peccat: neqꝫ immediate poſt hoc peccabit mortaliꝭ circa quācūqꝫ materiā actū elicuerit: ſꝫ ſolum venialiter. ⁊ loquamur de preceptis negatiuis ad euacuanda diffugia de tempore īduciarū. Probaꝭ eadem pars auctoritate Auguſtini. 12. de trinitate. vt magiſter in vigeſima quarta diſtinctione huius recitaꝛ. ⁊ per gloſā ad Ephe. quarto: de mō ſurrepticio ire. ¶ Reſpondetur. illa pars videtur acceptāda ꝙ circa materias prohibitas ſub pena pctī mortalis ſtat dare veniale: ſꝫ modū dare quō illud fiat nō ē facile: ſꝫ impreſentiaꝝ duobus modis rn̄deꝭ id fieri poſſe. Unomō ſic: ꝙ ad ꝯſenſū ꝑfectū ī volūtate requiritur iudiciū ī ītellectu ⁊ talis cōſenſus volūtatis vocabitur plenus: qꝛ intellectus plene iudicat. aliqui dicūt ꝙ requiriꝭ iudiciū in ītellectu ad omnem actū electiuū ī voluntate: vt in prima diſtinctione primi diximus. Ego relinquā vnā partē illius dicti: ⁊ mediū inter commune dictū ⁊ illud accipiā ſecūdum illud Poete. Inter vtrūqꝫ vola medio tutiſſimꝰ ibis. Et dicamꝰ ſic ꝙ noticia ſimplex rerū ſignificatarum ꝑ extrēa propoſitiōis: vel vniꝰ extremi ſufficit ad veniale: ſꝫ requiritur iudiciū ad pctm̄ mortale. ¶ Sꝫ ꝯtra iſtud ſic arguitur. Primꝰ angelꝰ appetit equalitatē dei. ex ſexta diſtictione huiꝰ: ⁊ ī hoc mortaliter peccauit: ⁊ tn̄ nō habēt tale iudiciuꝫ in intellectu. ꝙ equalitas dei erat ab eo appetenda: quia ſic error in intellectu p̄ceſſiſſet peccatum involuntate: quod non eſt dicendū.

¶ Secūdo arguitur. Primus angelꝰ licet in primo inſtanti ſui eſſe non peccauit. poterat tamen peccare in illo ꝑ ſimplicem noticiam apprehenſiuam ſine iudicio.

¶ Ad p̄mā rn̄deꝭ multiphariā ſemꝑ ꝯcedēdo ꝙ equalitatē dei appetierit. Tum primo: nō ē ideꝫ de āgelor de nobis ī ſtatu nature lapſe: nec de nobis ī ſtatu nature īſtitute ⁊ deſtitute. Clariorē noticiā pōt habere angelꝰ ꝙ̃ hō vel Adam ante lapſuꝫ ꝙ̃ nos/ etiā ꝑ eandem noticiam nūero. Lipidius obiectum cognoſcit angelus ꝙ̃ nos. modo perfectio cognoſcēdi multum facit ad grauitatem pctī vt pꝫ de ſcientia/ et ignorantia q̄ peccatum augēt ⁊ attenuāt. Tum ſecundo: licet angelus habuerit iudicium in ītellectu ꝙ equalitas dei erat ab eo appetenda: non ſequitur ꝙ error ī intellectu culpam in voluntate preceſſit: qꝛ ī eodem īſtanti peccauit. De prioritate temporis nō curamꝰ. Tum tertio ⁊ melius ꝙ̃ ſecundo concedendo ꝙ habuit iudiciū in intellecu angelus ꝙ equalitas dei erat appetenda: quia filius dei ſecundum apoſtolum rapinam non arbitratꝰ eſt ſe eſſe equalem deo: ⁊ ex tali iudicio vero in intellectu volūtas poterat elicere actum in voluntate volēdo equalitatem dei appetere a ſe voluntate creata. Sꝫ forte dicis: ad habendū iſtud velle eq̄litas dei eſt petenda a me. requiritur hoc iudiciū in intellectu volūtas dei eſt a me expetenda: ⁊ ſic ſaltē priꝰ natura error ī ītellectu peccatū in voluntate p̄ceſſit. ¶ Rn̄detur negādo ꝙ tale iudiciū requirebatur in ītellectu ad hoc ꝙ volūtas ī actum exire voluit. ⁊ hoc lucide tibi detegitur: ſecūdū cōmuniter loquentes noticia ſimplex terminorum potius rerum ſignificatarum per eos vel rei ſignificate per vnū extremum ſufficit ad hoc ꝙ voluntas peccet. ergo nō requiritur quoꝙ̃ pacto tale iudicium in intellectu qualis eſt actꝰ ī voluntate. Quo fit licet volūtas ī īcognitū nō feratur: tamen hoc modo vel illo vult voluntas quo modo non eſt dictatuꝫ ab intellectu.

¶ Ad ſecūdū ꝯcediꝭ. ꝙ peccare poterat per ſimplicem noticiā venialiter: ſꝫ ꝙ mortaliter nondū probatum eſt. Etiā latū ē diſcrimē de prīo angelo/ ⁊ nobis: vt eluendo argumētū p̄cedēs nuper rime tetigimꝰ. ¶ Tertio aꝭ. Si homo habuerit iudiciū ī ītellectu ſiue ī vniuerſali: ſiue in particulari: ſiue copulatī: ſiue diuiſim volūtas poteſt cōtrauenire tali dictato peccādo: vt ſi ītellectꝰ iudicat iſte nō ē occidēdꝰ a me. volūtas pōt velle occidere iſtū. ergo nō requiriꝭ iudiciū ī ītellectu de iſto occidēdo: qꝛ ſic iudicia oppoſita ſtabūt ī itellectu. ¶ Rn̄detur cōcedēdo ꝙ volūtas pōt ꝯtrauenire ſuo iudicio ex ſua libertate. Nō diximꝰ ꝙ requiriꝭ iudiciū ī ītellectu de hoc faciēdo ꝙ voluntas vult facere iudiciū de ſuo oppoſito: ſicut ſecūdū aduerſarios ꝑ eādē noticiā numero apprehenſiuā ſimplicē. volūtas pōt exire ī vtrūqꝫ oppoſitoꝝ: puta ī velle occidere vł nolle occidere Sic dicit ꝙ iudiciū circa vnū ꝯdictorioꝝ ſufficiēs lum̄ miſtrat volūtati ad exeūdū ī alterū ꝯdictorioꝝ: ⁊ cū h̄ (vt ī prīo diximꝰ) ille noticie ad. actꝰ volūtatꝫ cōtrarios ſuapte natura inclināt

¶ Quarto arguiꝭ. Iſte modꝰ ꝯfūdit peccata: ergo non ē ſufficiēter poſitꝰ. ꝯn̄a liquet. ⁊ an̄s pꝫ: qꝛ illitterati ⁊ etiā pleriqꝫ eruditi nō capiūt qn̄ habetur iudiciū ī ītellectu de ſuperbiēdo vel nō ſuperbiēdo: vel qn̄ habetur noticia ſimplex: ⁊ ſic non poſſunt ſua peccata mortalia ꝯfiteri: qꝛ illud caput. Omnis. de pe. ⁊ re. nō obligat ad ꝯfitenda venialia ſiue mortalibus: iungantur ſiue non.

¶ Ad quartum negatur ꝙ ꝯfuſio aliqua ab hoc mō proueniat: īmo tota ꝯfuſio ⁊ obtenebratio in modo aliorum inuoluitur non potentiū explicare quid ꝑ ꝯſenſum ꝑfectuꝫ intelligāt: ⁊ ſic nec doctus. nec īdoctꝰ poteſt ſcire de hoc peccato teneor ꝯfiteri: ⁊ illud pctm̄ ī ꝯfeſſione detegere nō ſuꝫ obnoxiꝰ qn̄ quis dubitat de pctō: an ſit mortale vel veniale dubitatiōe probabili illud ꝯfiteri deuincitur ꝓ loco ⁊ tēpore: ⁊ hoc ꝓ omni modo ſeruandū ē. Etiā illitteratus non teneꝭ oēs circūſtātias mortales ꝯfeſſori ꝯfiteri: quia da oppoſituꝫ ⁊ eos omnes agminatim apud platonem locabis ī heremo rudibus eorum ſufficit ꝯfiteri illa q̄ nouerunt craſſa minerua: ⁊ reſpōdere ad rogata a ꝯfeſſore. Etiam litteratum vnum quēlibet peccatorum ſuorum determinatus numerꝰ creberrime poſt longā indagationē fugit. propterea ex ꝑte huiꝰ argumēti modū dicēdi non infirmas: quēcunqꝫ modū dederis pro talibus ītricaturis illū lubenti animo amplectemur.

¶ Quinto arguitur. Habituatꝰ iurare ſine quocūqꝫ iudicio peierat. ergo ad periuriū vel ad aliud mortale non requiriꝭ iudiciū. an̄s pꝫ: qꝛ diceꝭ tibi nullū tale iudicium habere.

¶ Rn̄detur: ſi ſine iudicio peierat tunc indeliberate ⁊ ſurrepticie iurat: ⁊ tūc nego ꝙ ſuum periurium eſt peccatū mortale: ſed ſolum veniale ſiue de habitu penituerit ſiue non: illud ꝑiuriū ꝓcedit ab actuvolūtatis libero. ſolus habitus nō poteſt illum actum imperare: licet ad hoc multum inſtigare. Quo fit ſi homo habuerit iudicium in inſtanti vel ī breui tēpore circa materiam ꝓhibitam ſub pena pctī mortalis: ⁊ volūtas ꝯtrauenit per ſuū actū tunc peccat mortaliter ſiue iudiciuꝫ fuerit rectū in ītellectu ſiue erroneū ignorātia iuīcibili. ſꝫ ſi habuerit noticiā ſimplicē ſolū nō mortaliꝭ: ſed venialiter peccat: ⁊ q̇libꝫ eſt bonus iudex ī ſeipo qn̄ ita eſt vel nō eſt. Sed dices: dormiens loquitur. ergo ſolꝰ habitꝰ mouet linguā: ⁊ alias potētias. ¶ Rn̄ſio. Aliqui dormiētes loquuntur vt expimur: ⁊ īterdū ad īterrogata rn̄dēt aliqui dormiētes: ſed finito ſōno obliuiſcūꭤ ſe rn̄diſſe. Similiter aliquibus ī ſomno videtur ꝙ ī pctā conſentiāt: ⁊ iudicia hn̄t ī ītellectu. Sꝫ dicitur ꝙ nō eſt ꝯſenſus plenꝰ volūtatis: nec iudiciū ītellectus: q̄ꝺ pꝫ: ille idem ſi vigilans eſſet nullo pacto in illō ꝯſētiret (vt ī meipo experior:) niſi noticia in ſēſu cōi q̄ ad pctm̄ n̄ ſufficit. Sꝫ vn̄ hoc ꝓueīt ꝙ loq̄tur occulta ē cā. pōt eē magnꝰ habitꝰ quā hēt circa talē materiā: ⁊ fortis apphēſio aliquoꝝ terribiliū: vt ꝙ ſōniat ſe eē occiſū vel cadere ī ignē: vel a ſpū arripitur. tūc ipa aīa potiſſimū in hn̄tē organa diſpoſita mouet ad loq̄ndū: qꝛ puꝰ cōatꝰ aīe cuꝫ talibꝰ cāis ſufficit quēadmodū puꝰ cōatꝰ ſufficit pellere cipā a loco eminētiori ad locū demiſſiorē: ſꝫ iſtō nō videtur ꝙ pōt ꝯtīgere ī vigilante. Propterea nō audemꝰ excuſare talē peierātē a toto. hoc ē ꝙ nullomō peccat: ſꝫ ſufficit ꝙ venialiꝭ peccet. Qꝫ ſi q̄s serioſe īſiſtere voluerit ꝙ ideꝫ in vigilante ex habitu. dum illud probauerit ha

bebit pꝛopoſitum:⁊ per oꝛgana diſpoſita non intelligo illuꝫ qui facūde loquitur/balbutientē nouimus qui in ſomno clamabat:ſed tñ eo mō quo loqui poterat in vigilia celerrime ꝓnūciabit:et ita erit de his omnibus quos nos nouimꝰ in ſōnijs fuiſſe loquutos.

¶ Secūdo ſic rñdebitur tenēdo ꝙ vtrobiqꝫ noticia ſimplex ad moꝛtale ſufficit:⁊ dr̄ ꝙ actus vocatur ſurrepticiꝰ quia ex inaduertentia aduenit nō qꝛ in inſtanti.quia plenum poteſt eſſe iudiciū in intellectu in inſtanti.Exemplariter hoc explicemꝰ ſi vna potētia fuerit multum impedita circa ſuos actus.alie potentie ſic diſtrahuntur ꝙ parum vel nihil in ſuas operatiōes exeunt.Pꝛopterea Saul Dauidis pſalmodiā in cythara: vt minus a ſpiritu toꝛqueretur vt ex pꝛimo Regū videre eſt:ſic melodia ī cymbalis beneſonātibꝰ anxieta-ē patientis ſi bene aduertat attenuat. Identidem ſi quis aliquam theoꝛicā alte imaginetur non percipiet coꝛā ſe trāſeūtes:⁊ illud poteſt eſſe pluriphariam:vel qꝛ capacitas actiua intellectus repletus ꝙ intuitiuā rei viſibilis non accipiat:ſed de hoc non loquimur:vel ꝙ talem noticiam ſuſcipiat que ꝓpter imperfectionem iudiciū non pꝛoducit ꝙ hic eſt ante me vel taliter indutꝰ Sic eſt capacitas actiua ītellectꝰ totaliter ferme īiungitur circa vnum obiectum vel plura ꝙ tūc noticiam infirmam habet:⁊ tenebꝛoſam que nō ſufficit ad hoc ꝙ actꝰ eius pꝛo tunc ſit moꝛtalis. Capias vnum infirmum coꝛpoꝛe quo ad ferme amens fuerit:vel vnū temulentum cerebꝛum perturbatum habēs vel paruulū ad annos diſcretionis venientem.magnitudo vel paruitas peccati noticiam claram:vel tenebꝛoſam inſequitur: qꝛ appetitꝰ ſequitur intellectum.tertio de anima. perinde eſt in adulto. interdum ſicut in infirmo vel in paruulo:vt ī habituato iurare qui eſt circa vnaꝫ materiā intentꝰ quā coꝛdi habet:vt de habēdo lucro vel pꝛopulſanda iniuria. tunc habitꝰ eius ⁊ intellectus ſimul ꝓducunt noticiā vnā tenebꝛoſam iuriſiurandi quo habitualiter irretitꝰ eſt. Similiter voluntas eſt habituata quare ſubito actꝰ volūtatis ab habitu ⁊ volūtate ipa emergit:⁊ piuriū impat hoc ē habituatū ſine deliberatione exire ī ſuū actū:⁊ ſurrepticie:qꝛ non habet noticiā ſufficiētē a pctō moꝛtali:ſꝫ q̄ noticia quo ad claritatē ad pctm̄ moꝛtale requirat. hoc nos creberrime fugit/potiſſimum qñ appꝛopinquat noticia obſcuri.in noticia valde clara non dubitamus:ſicut reges oppoſiti in limitibꝰ regnoꝛū digladiant de poꝛtiōe terre ad quē ſpectat:ſꝫ nō de ptibꝰ remotis.ſic atrabile infectꝰ actꝰ ire ſurrepticie ꝓducit circa coꝛ accendit ſanguis ⁊ coꝛpoꝛe turbato mentē diſcraſiā ppeti neceſſe ē.q̄re cū ſua noticia ē ita tenebꝛoſa. tunc nō peccat moꝛtaliter in ira:⁊ lꝫ tales actꝰ ī nr̄a ptāte abſolute ſcite ſint nō facile eos cohibemꝰ. Pꝛopterea pꝛimi motꝰ ī volūtate dicunt nō eē in nr̄a ptāte. Nō difficulter facere poſſumꝰ vulgarit nos dicimus nos ñ poſſe facere. Ex oībꝰ his ſequit ꝙ aliqō piuriū ē ſolū pctm̄ veniale:⁊ ita ī alijs gn̄ibꝰ pctoꝝ moꝛtaliū.ēt ī volūtate:vt libera ē:⁊ hoc ī pꝛimis motibꝰ volūtatis vel ī actibus īde liberatis:vel ſurrepticijs eiꝰ. Cōmuniter oēs imitant beatū Augu ꝙ īcognitū volūtas nō feratur cui cum tota multitudo ↄdeſcēdit temerariū ꝫ ire cēſemus. Hoc dixerī:qꝛ hō pōt excogitare tertium modū ꝙ volūtas īterdū fertur ī ſuū obiectū ſiue noticia pͥuia:⁊ talis actus ē īdeliberatus:⁊ peccatum vēiale ſicut ē appetitus cibi:⁊ potus:ſine noticia pꝛeuia:ſꝫ dicitur ꝙ nō ē ſimile ſecunda appetitione pure naturalis q̄ nullū actū ī appetitu ponit. Ex iſto patēt he ꝓpoſitiōes Semꝑ manebūt difficultates ex omni mō deponēdo diſcrimē inter moꝛtale ⁊ vēiale circa materiā pꝛecepti. Nec mirandū ē:qꝛ Galenꝰ ⁊ hypocrates de vno quolibet patiēte oblato dicere nequibāt iſte pꝛimo moꝛbo animā afflabit iſte moꝛtē nō oppetet:modo phyſicus ſpiritualis habet occultioꝛa vulnera mētis dijudicare ꝙ̄ alter in coꝛpoꝛe. Secūdo ſequitur ꝙ actꝰ nō vocat deliberatꝰ:qꝛ in tēpoꝛe pꝛoducitur ⁊ ſurrepticiꝰ:qꝛ ī īſtanti emanat. hoc coꝛrelariū quo ad omnes ſuas partes eluceſcit. Tertio ſequitur cū doctꝰ in ſeipſo poteſt illud cognoſcere vtrūqꝫ poteſt ſub rudi minerua illud rudioꝛibꝰ aperire:⁊ cognoſcere ī cōfeſſione ꝑ circūſtantias:qꝛ ars artiū ē cura animarum ſecunduꝫ Gregoꝛiū in paſtoꝛali:⁊ pꝛobatio illius dicta eſt materia quam tractamus.

¶ Dubitat an delectatio moꝛoſa circa materiaꝫ ſub pena peccati moꝛtalis ꝓhibitā ſit peccatū veniale:⁊ ratio dubitandi ē:qꝛ ſic cōmuniter dicitur ⁊ beatus Augu.xij.de trini.quē magiſter recitat ponit oꝛdinem peccādi in nobis talem qualis erat in pꝛimis parētibꝰ in ſtatu innocentie. ſicut ſerpens euā temptauit:et eua pꝛothoplaſtum ad comedendū pomū vetituꝫ ſuggeſſit:ſic ſenſualitas inferioꝛes partes anime pulſat: ⁊ ſi delectet poꝛtio inferioꝛ anime moꝛoſe erit peccatū veniale:⁊ ſi volūtas conſenſerit que ſpeciem viri gerit moꝛtale erit delictū. Sꝫ licet ita ↄmuniter dicat materia difficultate nō vacat:⁊ af ſic. Oīs delectatio vel ē paſſio ſequēs appꝛehenſionē obiecti cōuenientis cū potētia. vel actꝰ volūtatis moꝛe alioꝝ ſcōm ꝙ ī pꝛīa diſtinc. de huiuſcemodi paſſionibꝰ pꝛoblematiſauimus. vel ſeq̄tur actū volūtatis puta dilectionem moꝛe alioꝛum: ergo non imputabitur talis delectatio ꝙ̄tūcunqꝫ moꝛoſa ad culpam cui reſpondeat pena a ſua cauſa cum libera eſt diſtincta. Arguitur. bviqꝫ nulla delectatio ſiue circa licitum ſiue circa illicitum erit īputabilis ad penā. Secūdo arguit. ſpecialit de delectatione moꝛoſa in re licita ꝓbādo ꝙ nec ſit peccatū puta culpa cui reſpōdeat pena: nec aliquid recte rationi diffoꝛme ī cōmeſtione cibi ⁊ potus manēdo ī latitudīe tēperātie nullū ē peccatū ⁊tñ ex tali comeſtione ſequitur delectatio naturalit qui nullā culpā habet ī ſua cauſa:ergo delectatio illa in nulla acceptione eſt peccatū. Eodēmodo ꝓbare potes de voluptate q̄ in actu potētie gene-

ratiue cōtingit: vt quādo vir caſtitate ↄiugali pꝛopꝛiā cognoſcit vxoꝛē. cauſa oblectamētum pꝛecedens eſt licita nec aliq̄d illicite inuoluit:ergo totus effectꝰ eſt licitꝰ:⁊ ita arguat de quacunqꝫ voluptate q̄ operationē licitā ſeq̄tur. Ad actus ſtudioſos:⁊ bonā vitā ſeq̄tur voluptas:bonus in ſe ipſo placatus intrinſecus:⁊ extrinſecus ex iocūditate ſpūs frontē hylarem oſtendit:⁊ hoc patet quarto Ethicoꝛū de eutrapelia q̄ ſit ad voluptatem honeſtā aliqui libellos intitularūt de honeſta voluptate. Pꝛopterea dicit ↄcluſiue per duas concluſiones. quarū Pꝛioꝛ eſt: voluptas ex cauſa honeſta ſequēs non eſt demeritū: ſed citius meritum tanꝙ̄ aliq̄d imperatū. ¶ Secūda ↄclo. Paſſio a fonte vicioſo emergēs licet ſit peccatū idē labefactatio ↄtra oꝛdinē hoīs inſtituti non tamē eſt pctm̄ cui aliqua pena diſtincta a quolibet alio actu reſpōdet. Iſte due ↄcluſiones ex dictis ſuperius ſufficient note euadūt. ¶ Sed contra iſta arguit ſic:qꝛ videt eſſe contra pꝛoceſſum beati Auguſtini de peccatis qui ponit veniale in delectatione. ⁊ Auguſtinus in omelia de igne purgatoꝛio exponēs verba apoſtoli ait. Si quis ſuꝑ hoc fundamentū edificauerit ligna fenum ⁊ſtipulam. Ubi nominat aliqua venialia ⁊ aliqua moꝛtalia: vt homo diſcrimē ponat īter illa dicit. Quotiēs excepto filioꝛū deſiderio vxoꝛē ſuā quis cognouerit venialiter peccat:⁊ eodēmodo dicit:ſi pauperibus eſurientibꝰ nimiū delicioſa vel ſumptuoſa ↄuiuia pꝛeparauerit:⁊ auctoꝛitas eſt canoniſata. xxv. di. ca. Unū hoꝛariū: g̊ in voluptate q̄ ſeq̄tur actū ſtudioſum eſt peccatū. Reſpōdet. per delectationē intelligere opoꝛtet ↄſenſum indeliberatū de quo loquuti ſumus in q̄ſtiōe etiā delectationis cogitatio virū incendit ad illecebꝛā cuius cōtinuatio parua vel magna eſt metienda ſcōm periculū habentis: q̄ poteſt eſſe interdū venialis interdū moꝛtalis:et ſic in ↄfeſſione generali dicimus cogitatiōe loquutiōe delectatiōe ¶ Ad alia argumēta dicitur ꝙ vir poteſt cognoſcere vxoꝛē eius cauſa pꝛolis generāde:cauſa libidinis extinguende in ſe vel in vxoꝛe eius:cauſa incolumitatis coꝛpoꝛis vel aīe habēde in ſe vel in vxoꝛe ſua ſecūdū doctrinā apoſtoli: pͥme coꝛinthioꝛū. vij. ⁊ Ariſtotelis. tertio Ethicoꝝ. Unde apoſtolus de quibus autē ſcripſiſtis mihi bonū eſt homini mulierē non tangere. Et ſeq̄tur: pꝛopter foꝛnicationem autē vnuſquiſqꝫ ſuā vxoꝛē habeat:et vnaq̄qꝫ ſuum habeat virū ⁊ que ſequunt. Sed ↄtra dices apoſtolus paulopoſt ſubiungit hoc autē ſecūdum indulgētiam dico non ſecundū imperiū. volo autē oēs hoīes eſſe ſicut meipſum. hoc eſt bene volebat ꝙ manerēt vͥgines vel caſti moꝛe eiꝰ: ſed indulgebat alijs tanꝙ̄ minus malū Ubi gloſa interlinearis:⁊ ideo nō peccat qui aliter agit immo peccat qui ſic agit ſed leuius: ⁊ gloſa marginalis que eſt Auguſtini poſtꝙ̄ tria bona que in matrimonio ↄtingūt recitauit:ſubiungit his tribus bonis excuſatur coitꝰ carnalis q̄ eſt inter cōiuges:ita vt vel nō ſit peccatū vel veniale: quando vͦ cauſa ↄcupiſcētie vel refrenādi veniale eſt. Reſpōdet:ꝑmiſit matrimoniū tanꝙ̄ minꝰ bonū. Nec eſt verū ꝙ vocabulū indulgētia ſemꝑ capit in malā partē:vt valla putat ſaltē ſacre hyſtoꝛie vocabulo nō ſic vtunt:vt patet in ſacris ſcriptis bibliacis in collectis ⁊ alijs ſuffragijs eccleſie. De gloſa interlineari palā eſt ꝙ ipſa eſt neganda ſi capiatur vt iacet:ſed dicitur ſic ꝙ minus bonū vocat malū moꝛe Ariſtotelis:quinto Ethicoꝛū. Et ſic peccat:id eſt actū minoꝛis bonitatis accipit vel intelligit quādo circunſtantia aliqua mala inuoluit. Ad gloſam Auguſtini ipſe intelligit quādo aliq̄s immoderate refrenat ſuā libidinem cum pꝛopꝛia vxoꝛe. Scripta alioꝝ neothericoꝝ per arguitur ſic ſcribētium talē actū damnantiū non recipimus:ſed ſuper hoc latius in quarto loquuti ſumus. Similiter paſcere eſurientē nimis delicate:vt aſinus in dn̄m petulāter laſciuiat eſt niale actū interdū:⁊ frequenter venialiter. Pꝛopterea Auguſtinus dicit in libꝛo de verbis dn̄i ꝙ diuites dant pauperibus vilia:⁊ vtantur p̄cioſis vt patet. xlj. diſtin. ca. Nō cogant diuites pauperum cibis veſci:vtuntur ↄſuetudine infirmitatis ſue:ſed doleant aliter ſe non poſſe ſuſtentari. Si conſuetudinē mutant egrotāt vtantur ſuperfluis dent in opibus neceſſaria vtantur p̄cioſis:dent pauperibus vilia vbi admittit latitudinē temperantie in diuite eſſe delicatioꝛē ꝙ̄ in paupere ne eouſqꝫ in infirmitatē labatur: ⁊ ſic ſuperflua pꝛecioſa intelligit. per dare vilia pauperibus intelligit ſuſtentationē talē de qua pauperes poſſunt ſuſtentari. Ex his oībus auctoꝛitatibus nihil eſt contra dicta. ¶ Dubitatur an aliqua peccata in ſenſualitate ↄtingāt gratia illiꝰ dubitationis vnā aliam p̄mittemus que ad illius explicationē conducit: que eſt hec. An ſenſualitas poteſt hominē impellere ad aliqō facinus ſine actu voluntatis libere elicito. Tertia dubitatio erit an cōtingat dare peccatū in ſenſualitate. ¶ Circa poꝛē iſtarū dubitationū ſic argumētoꝛ. Appetitꝰ ſenſitiuus in bꝛuto bꝛutū impellit ad pꝛoſecutionē obiecti conuenientis: vt ad cibū et ad venerea: vt in canibus:et in ceteris animātibus rationis expertibus videre licet:ſed ſenſualitas non eſt impotentioꝛ in homine: ergo in eo parifoꝛma ad operationē exterioꝛē impellere poteſt ſi volūtas nō reſiſtat:ſed pure paſſiue ſe habeat. Et ↄfirmat hec ratio per caſum meridionalis bꝛitanni: quem in quarto recitauimꝰ:qui arrepto enſe doꝛmiēs ad ſequanā vſqꝫ pꝛofectus eſt vbi paruulum occidit doꝛmiēs. modo eedē cauſe ſunt in vigilante:ergo operationē exterioꝛē impellūt niſi p̄ſcindat ſenſualitas a ſua pꝛoſecutione per voluntatē. ¶ Itē homo doꝛmiēs ſe de latere in latus vertit: ⁊ ſi ꝑ paruā diſtantiā ſe vertat eadē erit difficultas ſicut per magnā. Reſpōdetur: ꝙ pars affirmatiua dubitationis eſt ꝓbabilis ꝙ appetitus ſenſitiuꝰ in hoīe poteſt ipſum mouere ad aliquā operationem:ſi volūtas non reſiſtat:ſed ſolū pure paſſiue ſe habeat vt argumentū coloꝛat:ſed nō poteſt vo-

luntatẽ vincere dum homo vtitur rõne. Volũtas ceteris potẽtijs oĩbus libere imperat: ⁊ appetitui ſenſitiuo dominaꝛ pꝛincipatu politico: et coꝛpoꝛi pꝛincipatu diſpotico. pꝛimo politicoꝝ: ⁊ aliqualis eſt ſimilitudo ſolũ: qꝛ in pꝛincipatu politico interdũ ſubditi nullo pacto parẽt dño efficaciter iubẽti. Secus eſt inter voluntatẽ: ⁊ appetitũ ſenſitiuũ. ❡ Sed cõtra hoc arguiꝛ: ſequeretur ꝙ erit aliqs actꝰ malus imperatus ab appetitu ſenſitiuo: vel ipſemet actus appetitus ſenſitiui erit malus: ⁊ nullus reſpõdebit actus malus in volũtate libera ꝯtra cõmuniter loquẽtes. Reſpõdetur concedẽdo illatũ nec hoc eſt inconueniẽs quãdo eſt omiſſio ĩ volũtate: puta quãdo volũtas omittit repꝛimere ſenſualitatẽ ſuper quã imperiũ habet volũtas per ſuum nolle liberũ poteſt reſecare appetitionẽ ſenſualitatis in hoĩe vtente ratione. Dixi vtẽte ratiõe: qꝛ in doꝛmiente homo mouetur ad vnã partẽ vel ad aliã retrahit manũ dũ aqua frigida imponiꝛ in ea vel de lecto ſurgit et voluntas tunc non poteſt illũ motũ cohibere: qꝛ nullus doꝛmiẽs per legẽ cõmunẽ vtitur ratione. Et pꝛopterea non plus peccat ꝙ vnũ bꝛutũ pꝛo tunc ſcðm Bernardũ in de libero arbitrio: ⁊ pͥmi Ethicoꝝ vltimo bonus autẽ et malus minime ĩ ſomno diſcerniꝛ: quapꝛopter inqͥunt a miſeris felices in dimidio vite nihil differre. Caloꝛ ad interioꝛa retrahiꝛ: ⁊ meatꝰ ſpirituũ per vapoꝛes aſcẽdentes ad cerebꝛum clauduꝛ et hoc fit a natura vt potẽtia vegetatiua tunc non impediaꝛ que in ſomno maxime viget vt patet: de digeſtiõe in fine ſomni facta. et hoc patet ex Ariſtotele: in de ſomno ⁊ vigilia. et pꝛimi Ethicoꝝ penultimo capite. ſed vnde eſt ꝙ vnus ſic moueꝛ in ſomno: et non alius latẽs eſt cauſa: et poteſt eſſe: qꝛ habet membꝛa bene agilia ad motũ: et habituatus eſt talẽ locũ adire ex aliqua imaginatione. Appetitus ſenſitiuus talẽ mouet talis nullatenus vtitur ratione pꝛo tunc immo tũc peioꝛẽ habet noticiã ꝙ vnũ bꝛutũ: ab igne vel ab aqua nõ poteſt ſe pꝛeſeruare queadmodũ poteſt canis vel amẽs: licet ex magno habitu ad locũ ſolitũ pꝛogrediꝛ interdum: ſicut in vigilãte nonnunꝙ ꝯtingit: qꝛ ex inanimaduerſione debebat adire ſacellũ ingrediꝛ ſcholã. Hic dixi ſecundũ legẽ cõmunẽ quia chꝛiſtus doꝛmiuit vt ex fide habemus qui tamẽ tunc ratione vſus eſt: ꝙ tunc doꝛmierit pꝫ marci quarto. Et erat ipſe ĩ puppi ſup ceruical doꝛmiẽs: ⁊ excitant eum: et dicũt illi magiſter non ad te pertinet quia pimus. Et exurgẽs cõminatus eſt vento: ſcðm illud canticoꝝ quinto. ego doꝛmio ⁊ coꝛ meũ vigilat. ❡ Jam paululũ loqͥmur de ſcða dubitatione que ex hac depẽdet: ⁊ eſt tertia dubitatio huius qͥſtionis an ſit peccatũ aliqð in ſenſualitate. Pꝛo illo ſupponitur ꝙ idẽ eſt ſenſualitas et appetitus ſenſitiuus: qui apud multos coincidit cum ipſa aĩa ita ꝙ ſcðm rem volũtas eſt appetitus ſenſitiuus. Secundũ alios appetitꝰ ſenſitiuꝰ includit aggregatũ ex coꝛpoꝛe ⁊ aĩa. Et iſtud magis quadrat in moꝛali philoſophia: ⁊ naturali

non repugnat ſiue ponãtur tot potentie appetitiue quot appꝛehẽſiue realiter idẽptificatur cũ appꝛehẽſiuis: vel vna appetitiua lꝫ multe ponãtur appꝛhẽſiue incertũ eſt. Utrũqꝫ ab aliqͥbus defenſatur. appetitus naturalis rei ſcðm multos dicit actũ diſtinctũ ab ipſo. ſcðm alios eſt ipſa potẽtia: ſed de his amplius loqui pꝛopono in materia de paſſiõe chꝛiſti. vbi de doloꝛe triſtitia ⁊ gaudio loquendũ eſt. Nunc autẽ ſufficit de ſenſualitate et appetitu libero loqui: et parũ de ſecũdo hoc pꝛemiſſo dicitur. Aliqs eſt actus in appetitu ſenſitiuo ſiue in ſenſualitate recte rationi diffoꝛmis qͥ apud Ariſtotelẽ ſexto Ethicoꝝ vocaꝛ pꝛoſequutio vel fuga: ⁊ eſt amoꝛ ſenſitiuus: ⁊ hoc iterũ ptꝫ quarti Ethicoꝝ ſexto. vbi philoſophꝰ diſcrimẽ ponit inter amicitiã: ⁊ affabilitatẽ ſic inqͥens: ſed differt ab amicitia ꝙ eſt ſine affectu dilectiõeqꝫ eoꝝ quibus cum his ꝯgredimur. Hoc patet tertij Ethicoꝝ pꝛimo circa finẽ. vbi pꝛobat philoſophus illa que ob irã et cupiditatẽ aguntur nõ inuite fieri. ſic ait. Foꝛſitan enim non recte dicuꝛ ea fieri ab inuitis q̃ per irã aut cupiditatẽ aguꝛ. Quod aliquis talis actus ſit recte rationi diffoꝛmis patet: quia ſtat ꝙ ſit ꝯtra materiã pꝛeceptiuẽ appetitus ad illecebꝛã. ❡ Et ex iſto ſeqͥtur ſecunda ꝯcluſio ꝙ aliquis actus in ſenſualitate eſt peccatũ. Et iterũ iſtud confirmatur auctoꝛitate apoſtoli ad romanos ſeptimo. Quod enĩ operoꝛ nõ intelligo id eſt nõ appꝛobo: nõ enĩ quod volo bonum hoc ago: ſed qð odio malũ illud facio. Ubi loquitur de ſenſualitate: et eius actu qui non ei cõuenit inqͥtũ homo: ſed per conueniẽtiam cum bꝛutis. Et ſeqͥtur. nunc autẽ iam ego non operoꝛ illud ſcilicet inqͥtũ homo ſed qð habitat ĩ me peccatũ ſcilicet lex carnis ſcðm gloſam. Et ꝓpterea video autẽ legẽ in membꝛis meis repugnantẽ legi mẽtis mee: ⁊ captiuantẽ me in lege peccati q̃ eſt in membꝛis meis. Et poſtea loco humani generis dicit Infelix ego homo quis me liberabit de coꝛpoꝛe moꝛtis huius? Illic apoſtolus locutꝰ eſt de bello ciuili inter carnẽ ⁊ ſpiritũ de quo Ariſtoteles in fine pꝛimi Ethicoꝝ loquitur. ❡ Tertia cõcluſio. Actus appetitus ſenſitiui pꝛeueniẽs rationẽ nullo pacto eſt peccatũ impu[t]abile ad penã inflictã vel infligendã nec etiam tũc homo omittit. ❡ Pꝛobatur ſic: qꝛ ſic non eſt in poteſtate noſtra ergo nobis non imputabiꝛ. ❡ Quarta concluſio. Aliquis actus appetitus ſenſitiui nullo pacto eſt peccatũ ſed confoꝛmis rationi: patet de actu quo vir vult pꝛopꝛiã cognoſcere vxoꝛẽ: talis actus eſt ꝯfoꝛmis recte rationi ⁊ ſic poteſt vocari meritũ: ſed an ꝯtinuatio iſtius actus circa materiã pꝛohibitã ſub pena peccati moꝛtalis debeat dici peccatũ moꝛtale ẽ difficultas: qꝛ poſſumus dicere ꝙ volũtas peccat pure omittendo nõ repꝛimẽdo actũ ſenſualitatis: ⁊ tũc nõ eſſet rationabile dicere ꝙ ille actꝰ ſenſualitatis eſt pctm̃ moꝛtale cui reſpõdet aliqua pena ab omiſſione diſtincta. Sicut qui habet velle occidere hominẽ auctoꝛitate pꝛopꝛia teneꝛ illũ actũ nõ habere: ſꝫ +

+ ſet ꝙ qñ actꝰ in ſenſualitate eſt venialis aliq̃ malitia eſt in volũtate. ſ. omiſſio immo ipi voluntati imputatur talis malitia venialis g̃ pi for[ti]ſi continuetur. et eſt moꝛtalis ex genere malitia moꝛtalis et imputabilis ipi voluntati. ſed q̃ eſt omiſſio ipi g̃ ille actꝰ eſt moꝛtale peccatum

non pꝛopterea peccat peccato omiſſionis: ſed ſolum cõmiſſionis: ergo ſi demus iſtum actũ appetitus ſenſitiui eſſe peccatũ moꝛtale nõ debemus dare omiſſionẽ imputabilẽ moꝛtaliter. Et hec eſt ratio ꝙ ad omiſſionẽ eamus: ⁊ nõ quãdo homo habet actũ cõmiſſionis liberũ qꝛ peccata in radice ad voluntatẽ reducẽda ſunt: ſic ſcilicet ꝙ hoc erit per actus elicitos volũtatis vel per omiſſionem eoꝝ: ⁊ non multũ refert in pꝛopoſito qð eorum dicatur. Et dicamus ꝙ homo hic omittit: et huic omiſſioni moꝛtali reſpondet pena peccato moꝛtali debita: ⁊ illa eſt quinta ꝯcluſio. ❡ Cõtra tertiam ꝯcluſionẽ arguiꝛ ſic. Si adã non peccaſſet tales actus in ſenſualitate rationi diffoꝛmes non habuiſſemꝰ: ſed oꝛiginale peccatũ nobis imputatur: ergo antecedẽter pꝛoductio iſtius actus ſenſualitatis eſt in poteſtate noſtra: ⁊ hoc ſufficit ad peccatũ imputabile nobis. Et ꝯfirmatur hec ratio actus ab habitu vicioſo noſtro emergẽs eſt nobis imputabilis: qꝛ non eſt in poteſtate noſtra: loquoꝛ de habitu volũtatis libere. ❡ Ad pͥmũ cõcedo maioꝛẽ: ſi non fuiſſet peccatũ in volũtate repertũ ꝯtra deũ ꝯtra rationẽ nõ inſurrexiſſet ſenſualitas. Et licet nos ſimꝰ cõcepti in peccato oꝛiginali noſtro actus ſenſualitatis rationẽ pꝛeueniens nõ eſt nobis imputabilis: qꝛ nullo modo eſt in poteſtate noſtra ſoꝛtes dat operã rei licite puta templũ vel foꝛũ adit cui obuiã foꝛmoſa mulier occurrit non ſua ſi actus in ſenſualitate vel titillatio in carne ſurrepticie occurrat hoc non eſt ei imputabile hunc actũ nõ tenebaꝛ impedire in ſua cauſa. Ad aliud de habitu volũtatis libere dicitur ꝙ non eſt ſimile: qꝛ actus ab habitu emergens eſt in noſtra poteſtate. ❡ Contra quintam cõcluſionẽ arguiꝛ ſic. Habeat ſoꝛtes actũ in ſenſualitate hoc eſt vnũ velle naturale in appetitu ſenſitiuo ſequẽs appꝛehenſionẽ ſenſitiuã que rationẽ pꝛeuenit. Arguitur ſic: talis actꝰ poteſt pꝛoduci inſtanti vel Soꝛtes teneꝛ repꝛimere ipſum immediate poſt illð inſtãs ſub pena peccati moꝛtalis vel non. Si pꝛimũ. Contra reqͥritur iudiciũ in intellectu ad hoc ꝙ ſit peccatũ moꝛtale in voluntate libera: ergo reqͥritur iudiciũ in eodem ad hoc ꝙ ſit moꝛtale in appetitu ſenſitiuo vel omiſſio in volũtate. Si nõ immediate poſt hoc teneꝛ cohibere illũ actũ ſenſualitatis tunc ſi ille actus poteſt durare per bꝛeue tempus ꝙ homo nõ peccet ſic poterit per longã moꝛã. Pꝛeterea nõ videtur quomodo homo nõ poteſt reſecare actũ ſenſualitatis cum mere naturaliter ponaꝛ in pꝛeſentia obiecti ꝯuenientis. Amplius: ponatur ꝙ homo habeat actũ in appetitu ſenſitiuo quẽ omittit repꝛimere ſub pena peccati moꝛtalis. Tũc ſic ille actus ſenſualitatis eſt peccatũ ⁊ nõ veniale: ergo moꝛtale. Et diſtinguiꝛ ab omiſſiõe: ergo ei reſpõdet pena diſtincta a pena ipſius omiſſiõis: qꝛ diſtinctoꝝ pctõꝝ pene ſunt diſtincte. ❡ Ad pꝛimũ reſpõdetur: ꝙ homo non tenetur repꝛimere illũ actũ ſenſualitatis ſub pena peccati moꝛtalis ſcðm ſe totũ ſyncathegoꝛeumatice immediate poſt illud inſtãs: qꝛ hoc nõ eſt ſ[c]itũ in facultate ſua: ſed homo põt multiphariã ſic ſe habere: qui eſt in mẽſa vel in ꝯuiuio ex oppoſito mulieris: vl' homo iudicat ꝙ ſuccũbet ſi nõ repꝛimat motũ in ſenſualitate: hoc ꝯſentiet vel iudicat ꝙ non ꝯſentiet vel iudiciũ tale non foꝛmat. ⁊ hoc duobꝰ modis. Unomodo ſillogiſat mentaliter an ſuccũbet ad vtrãqꝫ partẽ iudiciũ non habẽdo vel ratiões hincinde nõ occurrunt nec iudiciũ in pꝛimo caſu tenetur ſub pena peccati moꝛtalis illũ actũ repꝛimere eo modo quo eſt in facultate ſua. Si ſcðm non teneꝛ repꝛimere ſub pena peccati moꝛtalis: et hoc ſi bene iudicet: quia ex pͥteritis põt ſuas vires dignoſcere caſte habituatꝰ nullo pacto in tali actu ſenſualitatis ſuccũbet: ⁊ hoc ipſe recte nouit: poteſt eſſe ꝙ temere iudicet: ⁊ tunc nõ erit totaliter excuſatꝰ: ſi rões vtrinqꝫ ꝓbabiles ei occurrũt ꝙ ſuccũbet niſi illũ actũ repͥmet: tunc illũ actũ repͥmere teneꝛ ſub pena pctĩ moꝛtalis. Alioquin exponeret ſe diſcrimini obꝛuẽtis pctĩ: ſꝫ peccatũ illud erit minꝰ ꝙ ſi haberet iudiciũ ꝙ ſuccũbet. Vel hõ non argumẽtaꝛ tacitꝰ in mẽte nec hꝫ iudiciũ: et tunc illud diſtinguẽdum eſt vel talis eſt caſtus in volũtate ⁊ hoc nouit. vel intemperãs in ſenſu tactꝰ. ſi ſcðm tenetur ſtatim repꝛimere motum in ſenſualitate vno modo vel alio. Si pͥmũ non tenetur. Ex iſtis patet ꝙ non daꝛ vna regula pꝛo oĩbus: ſed pꝛo varijs infirmitatibꝰ immo pꝛo eiſdẽ in ſpecie pꝛo hoĩbus diuerſarum cõplexionũ dande ſunt varie medicine: vt in vitis patrum legitur de duobꝰ heremitanis: quoꝝ vnus adiuit abbatẽ inqͥens Abbas occurrũt mihi temptationes carnis ſunt ne admittende: Quẽ foꝛtẽ nouerat ſuperioꝛ admitte inquit. Paucis labentibus diebus ſuperuenit alius ſimilẽ qͥſtionẽ patri pꝛoponẽs. Cui abbas: reſcinde tẽptationẽ inſurgentẽ. ❡ Ad ſcðm diciꝛ ꝙ homo poteſt repꝛimere actũ ſenſualitatis multis modis. vnomodo ꝑ actũ volũtatis liberũ. ſic ſcilicet nolo extra matrimoniũ mulierẽ cognoſcere vel nolo hunc actũ ſenſualitatis manere. vel nolo ꝯſentire in peccato cum iſta vel per aliquod tale nolle equiualẽs. Aliomodo poteſt repꝛimere illũ motũ ꝯuertẽdo ſe ad aliud obiectũ vel ad alia: ſic ꝙ capacitas actiua intellectus in alijs obiectis infigaꝛ: ⁊ ille eſt ſecurus modus repꝛimẽdi: qꝛ ſi ſenſatio huiꝰ mulieris extinguatur: actũ appetitus ſenſitiui extingui neceſſe eſt: qꝛ ſicut volũtas non fertur in incognitũ ita appetitus ſenſitiuꝰ in inſenſatũ nõ ferꝛ: et ꝯuertẽdo ſe ad alia obiecta ſecurius eſt ꝯuertere ſe ad illa que maxime repꝛimũt: vt ad paſſionem chꝛiſti ad moꝛtẽ. ad gaudia paradiſi vel ad cruciatus inferi. Tacitus dicat. Deus in adiutorium meũ intẽde. Dñe ad adiuuandũ me feſtina. [et dominus in adiutor.] illa ſcðm caſſianũ eſt ſaluberrima oꝛatio: et potiſſimũ cum de hoc peccato ꝯtenditur: qꝛ voluptas intellectũ ſpiſſi ſapientis furatur ex Ariſtotele ſeptimo Ethicoꝝ. Et ab ea fugiendum eſt ſicut ſenes troianoꝝ ab helena: ſcðo Ethicoꝝ. Circa vndam ⁊ fumũ lõge ꝯpeſce carinã: inqͥt philoſophꝰ

peccatum maxime ſi adueniat iuditium de non cõtinuã[n]do talẽ actum vel ꝙ non põt continuari abſqꝫ periculo manifeſtum eſt tunc ꝙ aut ille cõtinuatus eſt moꝛtale peccatum aut in volũtate omiſſio moꝛtalis et tunc pi for[ti]ã eſt omiſſio venialis. ſ.

homo poteſt vno iſtoꝝ̄ modoꝝ̄ vel altero vel pluribus repꝛimere actū appetitꝰ ſenſitiui: ⁊ ſiue inoꝛdinatus appetitus in membꝛis inſurgat ſiue non: non pꝛopterea peccat imputabiliter. Et hic loquoꝛ vbi homo ꝯtingit in illo loco conuiuij ſtat pꝛudentē illū locū debito ciuilitatis: hoc eſt honeſtatis menſe (vt aiunt) debere adire: ⁊ ſi caſtꝰ fuerit ꝑiculum eſt nullū qualecūqꝫ fuerit obiectū pꝛeſentatū. Nec volumꝰ talē dicere eſſe deuinctū elicere nolle vel ad ꝯuertendū ſe ad alia obiecta ¶ Ad tertiū ꝓcedit̄ ꝙ talis actꝰ ſenſualitatis eſt peccatū moꝛtale ab omiſſiōe diſtinctꝰ: ſed ꝓpterea nō eſt ꝯſequēs ꝙ ei reſpōdet alia pena a pena omiſſiōis diſtincta: ſed eadē. exemplū a ſimili. actus imperatꝰ eſt peccatū diſtinctū ab actu elicito libero volūtatis: vt ſuperius in hoc: ⁊ in. xvij. diſtinct. pꝛimi: ꝓbauimus: et tamē vtriqꝫ actui reſpondet eadē pena in inferno. Hic moꝛe alioꝛum non loquutꝰ ſum de motibus pꝛimo pꝛimis ⁊ ſecundo pꝛimis. Et ratio eſt ⁊ ſenſualitas et voluntas poſſunt actū elicere in inſtanti. Ex oībus patent alique ꝓpoſitiōes. ¶ Pꝛima eſt. Stat dare peccatū moꝛtale in volūtate vbi nullū erit pctm̄ in ſenſualitate immo ſenſualitas īpellit ad oppoſitū. Patet: ſi vir noluerit ſue reddere debitū pꝛo loco ⁊ tēpoꝛe. Stat etiā interdū ꝯcupitū a voluntate non cadere ſub obiecto appetitus ſenſitiui. Secundo ſeqtur ꝙ homo non ſemꝑ ꝓcēdet per iſtos gradus ad peccandū / ſcilicet per ſerpentem mulierē ⁊ virū: immo ī inſtanti erit pꝛoductꝰ actꝰ moꝛtalis pctm̄ in volūtate: ſed in aliquibus illud beati Auguſtini habet verū: vt in exceſſibus guſtus ⁊ actus. Tertio ſeqtur ꝙ aliqs habet actum in appetitu ſenſitiuo circa illicitū: ⁊ tamē nō peccat imputabiliter: ptꝫ de illo qui ꝯtra nitit̄ per actum volūtatis non ſtatim ſuffocat̄ actꝰ appetitꝰ ſenſitiui: quia ille ſeqtur ſenſationē naturaliter: ⁊ identifice eſt delectatio vt multū pꝛobabile eſt q̄ nō eſt in poteſtate hoīs ꝙ ſtatim extinguat̄. Immo qȯ amplius eſt durū eſt dicere ꝙ caſtus iudicans ꝙ nullo pacto ꝯſentiet teneat̄ repꝛimere ſub pena peccati illū actū ſcōm ſe vel aliqd eiꝰ. Quarto ſequit̄: habēs iſtos actꝰ melius nouit quādo temere iudicat quādo vero pꝛudenter: qꝛ qlibet eſt bonus iudex eoꝝ̄ que nouit. Poteſt eſſe difficultas: an homo tenet̄ ſub pena peccati venialis cohibere actū ſenſualitatis circa materiā pꝛohibitam ſub pena peccati moꝛtalis: vt quādo paucioꝛes ſunt apparētie vt ſuccūbet q̄ ꝙ nō ſuccūbet: ſed iſta nō eſt, maioꝛ q̄ in actu voluntatis libero quādo homo exponitur diſcrimini peccati ſcōm ꝙ homo exponit ſe diſcrimini obꝛuenti vel confundenti vel exili diſcrimini.

Diſtinctio. xliiij.

IN hac quadrageſima quarta diſtinctione et vltima magiſter duo potiſſimum tangit. ¶ Pꝛimū eſt: an potentia peccādi ſit in nobis a deo: an a nobis: et hoc in pꝛimis duobus capitibus huius diſtinctionis pꝛoſeqtur. In poſteriori parte diſtinctionis ſcilicet in tertio capite q̄rit an reſiſtendū ſit poteſtati illas materias tangēdo. Pꝛimo q̄rit̄ talis titulus q̄ſtiōis. An potētia peccādi ſit a deo Similiter et actus eius. Circa hoc ponam duas cōcluſiōes: quarū pꝛioꝛ eſt. Potētia peccandi eſt a deo. Pꝛobatur. hec mala volūtas eſt a deo hec mala volūtas eſt potētia peccandi: ergo potētia peccandi eſt a deo: ꝯſequētia eſt ſillogiſmꝰ expoſitoꝛius. Et minoꝛ patet: quia potētia peccādi nihil aliud eſt niſi homo aīa vel angelꝰ peccare potens. Et etiā minoꝛ patet ex ꝓſequutione magiſtri in littera. Pꝛopterea ſufficit ꝓbare maioꝛem que ſic pꝛobatur. hec volūtas eſt a deo hec voluntas eſt hec mala volūtas: ergo hec mala volūtas eſt a deo. ꝯſequētia eſt euidēs. Et maioꝛ patet: qꝛ hec volūtas eſt aīa: ⁊ tamē a nullo theologo contendit̄ quin hec aīa eſt a deo. Et minoꝛ patet: capiendo tēpus quo volūtas habet actum malū: qꝛ tunc eſt mala volūtas: ⁊ male vult. Alioquin nūq̄ dabitur mala volūtas. ¶ Secūda ꝯcluſio. Actus malus eſt a deo: hec ꝯcluſio ſufficiēter opinione mea eſt ſuperius pꝛobata diſtinctione. xxxvij Sed quia multi nimis in antiquoꝛū doctoꝛū dictis ꝯndūt. Adhuc ꝓpter aliqua occurrētia ꝓbo concluſionē ſic. peccatū eſt mala actio: ⁊ oīs mala actio eſt a deo: igitur peccatū eſt a deo. Dñs altiſſiodoꝛēſis. xvj. tractatu ſue ſecūde negat cōſequentiā. dicit ꝙ eſt fallacia accidētis: ⁊ dat inſtantiam in ſimili: omne es eſt naturale. ſtatua eſt es: ergo ſtatua eſt naturale. Scḋo dicit ꝙ noīa ſcḋe impoſitionis non recipiūt adiectiua neqꝫ determinationes nominū pꝛime impoſitiōis nec ecōuerſo. Unde nihil ē dictu: cappa cathegoꝛica aut ſillogiſmus hypoteticus: ⁊ ſic patet cū dicit̄ mala actio eſt a deo hec determinatio a deo non eſt determinatiua actionis. ſed actionis ſcōm ſe. hec enim peccatū eſt a deo: nullomodo eſt ꝯcedenda. Iſta tria non ſufficiūt ſalua reuerentia illius viri quodlibet illoꝛū eſt falſuꝫ. Pꝛima ꝯſequētia licet in ſecūda ꝓpoſitione ponat indefinitū loco vniuerſalis capit: alias nulla eſſet apparētia: ⁊ ſic ipſe capit vt patet eum legēti: ſed ſiue illa ꝯſequentia eſt in pꝛima figura vel in quarta moꝛe galeni non refert: qꝛ regula infallibilis eſt ꝑma antepꝛedicamētalis capiendo pꝛedicatū maioꝛis vniuerſaliter in minoꝛe. Et hoc etiā patet trāſponendo illas ꝑmiſſas loco maioꝛis ponēdo minoꝛem Et cōtra. ſi a. ⁊. b. inferāt. c. ꝓpoſitionē. b. ꝓpoſita a. cum a. eandē pꝛopoſitionē inferēt. Secūda eſt conſequētia eſt bona in darij: ⁊ hoc ita notū eſt ī logica / qȯ ꝓbatiōe nō eget. Si aliqs pꝛeſidēs in vico ſtraminis hanc ꝯſequētiam negaret tūc erit per oꝛa oīm in cena. Tertium deficit vbi dicit ꝙ hec determinatio a deo nō eſt determinatiua malicie actionis: qꝛ terminꝰ a parte vnius extremi quēcunqꝫ terminū patitur ex parte alterius peccatū eſt a deo habet copulā in medio. Iſta eſt ꝓpoſitio: ſyllogiſmus eſt res alba ſiue falſa vel impoſſibilis quid nocumēti eſt: Etiā illa eſt vera ꝓpoſitio eſt res nigra: patet de ꝓpoſitione ſcripta Et capias cappā in domo ſagarij pendentē illa

intranti repꝛeſentat ad examen eunti in hac domo eſt cappa locaticia: q̄ illic dabit̄ cappa que ē cathegoꝛica pꝛopoſitio ſi a ſignificās hoīem eſſe animal pꝛopoſitio dicatur ob ſuboꝛdinationē ad mentalē: ſic hec cappa pꝛopter eandē cauſam ꝓpoſitio dicetur. Etiā potes īmediate iungere terminū ſecūde impoſitionis termino pꝛime vt patet: hic res cathegoꝛica non eſt res hypothetica: vel ſignū cathegoꝛicū nō eſt ſignū hypotheticū. Sed dices in quodā ſermone Auguſtinus dicit: et recitatur in cōmuni vnius martyꝛis ſcōm vſuꝫ romanū. Quicqd creauit deꝰ laudat deū: poſtea rogat nunqd aliquādo ibi audiſtis qꝛ laudat deū auaritia ſic de hereſi: luxu: ⁊ temulentia q̄rit. poſtea dicet oīa iſta quare non laudāt deū quia non ſunt creata a deo. Reſpondetur: deus non cauſat auaritiā vl' peccatū licet auaritiā cauſet: ⁊ de hoc ſuperius dictū eſt. ¶ Dubitatur: an bona naturalia anime ꝑ peccatū poſſuut coꝛrūpi. ¶ Ad hoc dicit iſte doctoꝛ ꝙ peccatū moꝛtale bonū accidētale non coꝛrūpit nec bonū ſubſtantiale bene autem bonū naturale. Et ſi dicas ſi peccatū moꝛtale hanc poꝛtionē boni naturalis coꝛrūpit ⁊ illā: ⁊ non ſunt infinita talia: ergo totū bonū naturale anime coꝛrūpit. Item: ſi bonū naturale coꝛrūpit bonū accidētale multo citius coꝛrumpere debet. Ad iſta reſpōdet ꝙ bonū naturale coꝛrūpit peccatū: ſed ſunt infinita talia in aīa: ⁊ ſic ſemper adhuc bonū naturale remanet. Analogiā dat ſi dematur punctus a linea aut linea a ſuperficie: aut angulus ꝯtingētie ab angulo rectilineo in quolibet tamē iſtoꝛū in infinitū eſt illud qȯ remanet reſpectu eius qȯ demitur: ſed dicit cum infinitū minus ſit peccatū veniale q̄ moꝛtale in infinitū minus coꝛrūpit: ⁊ in infinitū minus eſt illud qȯ adimit pctm̄ veīale de bono q̄ illȯ qȯ adimit moꝛtale: ſic īfinite minꝰ ē illȯ qȯ adimit moꝛtale de bono q̄ illȯ qȯ remāet: ſic ſi adimat̄ pūctꝰ a līea: aut linea a ſuꝑficie: aut āgulꝰ ꝯtingētie ab āgulo recto: ī īfinitū maiꝰ ē qȯ remāet ī qlibet iſtoꝝ q̄ qȯ adimit̄. ¶ Ad aliud argumētū de coꝛruptiōe boni accidētalis negat ꝯſequentiā: qꝛ peccatū dicit in bono naturali eſt natū ⁊ non in bono accidentali. Exemplū in ſimili dat vermis coꝛrūpit illȯ in quo naſcitur q̄uis illud ſit magis reſiſtēs: ⁊ minus penetrabile q̄ illud in quo non naſcit̄ qȯ tamen coꝛrūpere non poteſt. Nec fundamētum eſt verum: nec modus ſuſtinēdi ſufficit. Querit̄: quid eſt illud bonū naturale ſi ſubſtantia aīe tota aīa euelletur per peccatū: immo ꝑ qȯcunqꝫ pctm̄ cum non habeat partes: ⁊ ſi fuerit bonū accidentale non coꝛrūpitur: ſꝫ quelibet res mūdi eſt ſubſtantia vel accidēs. Exempla ſua non iuuant eū: tum ꝑmo nō ſunt ponēda puncta in linea imparttibilia. Tum ſecūdo ſi teneret̄ illa poſitio eſſent accidētia linee: ⁊ ſi debeat eſſe cōparatio ad pꝛopoſitū opoꝛtet dare talia accidētia in bono naturali que coꝛrūpuntur: ⁊ tamē ꝑ eum pctm̄ non coꝛrūpit eſſe accidētale. Ulterius ſi peccatū eſt in illo naturali pꝛout dicit non erit accidēs: quia accidēs accidēti non inheret ſaltē abſolutū: non loquendo de quantitate quā multi vocant ſubiectū quoniam hoc hic non cōtingit: ſed nulla eſt ſubſtantia in aīa niſi ipſa aīa. Ulterius ⁊ ſi accidēs non ſit ſubiectū peccati tamē eſt in eadē aīa cum peccato vel ei ꝓpinquum: ſed caloꝛ coꝛrūpit frigus pꝛopinquum ac ſi frigoꝛi inhereret. Exemplum de verme non eſt ad pꝛopoſitū non coꝛrūpit illud quod non eſt ei pꝛopinquum ꝯtactu mathematico: ⁊ da angulū rectilineū quēcunqꝫ volueris in quo ꝑ ꝓtractionē linearū angulū cōtingentie dabis ſcilicet: nō eſt poſſibile ꝙ habeas infinitos angulos ī iſto angulo rectilineo equales a angulo cōtingentie nō cōmunicantes: cum hoc tamē bñ ſtat dictū mathematicoꝝ ꝙ quolibet angulo rectilineo angulus contingentie eſt minoꝛ. Breuiter dicitur bonū naturale aīe eſt ipſa aīa. foꝛma eſt maxima natura. ſcḋo phyſicoꝛū: licet interdū dicimus hoīem pꝛudētē vel ingenioſum habere bona naturalia: hoc eſt habet aīam ī coꝛpoꝛe bene diſpoſito ſubſtantiā aīe non diminuit nec diminuit gr̄am non veniale: vt ex. xvij. diſtinctione pꝛimi patuit: ſed pꝛopter peccatū moꝛtale deus totā gr̄am tollit: ſꝫ aliqȯ pctm̄ accidens cui cōtrariat̄ ſuapte natura medio tollit: vt dilectio odium coꝛrūpit: ⁊ contra reſpectu eiuſdē obiecti.

IN vltimo capite huius diſtinctionis magiſter de poteſtate ſuperioꝛi loqtur: gratia cuius Querit̄ an inferioꝛes ſuperioribus parere obligentur. Hec queſtio vnū querit: ⁊ aliud ſupponit. Querit̄ enim de peccato inferioꝛū ſi ſuperioꝛibꝰ non pareāt poteſtatē ſuperioꝛē aliquā ſupponit. Pꝛopterea ꝓ vtriuſqꝫ partis elucidatione pono cōcl'ones: quarū ꝑma erit Rōnabiliter ſunt ſuperiores et inferioꝛes. Scḋa cōcluſio. Inferioꝛes trāſgredientes ꝑcepta ſuperioꝛū peccant. ¶ Tertia ex hac ſequens directe ad titulū q̄ſtionis reſpondens eſt ꝙ inferioꝛes obnoxij ſunt ſuperioꝛibus parere. ¶ Pꝛima ꝯcluſio pꝛobat̄: illud rationabiliter eſt inſtitutum ſine quo humana policia regi non poteſt: ſed illa non poteſt ſine ſuperioꝛitate: et inferioꝛitate manuteneri: igit̄. Cōſequētia claret cum maioꝛe: ⁊ ꝓbatur minoꝛ: qꝛ dato oppoſito mali debiles ⁊ bonos oppꝛimerent: ocio ⁊ vicijs toꝛperēt cum nemo eſſet ad eoꝛū inſultus cohibendos. Inſuper illa via nec boni ꝑmiarentur pꝛo actibus bonis: ⁊ ſic ad bona pauci aīarentur: ergo ꝯfoꝛme rationi recte eſt habere ſuperioꝛes ad actus ſtudioſos ꝑmiandos: ⁊ ad vicioſos reſecandos. Pꝛeterea inter angelos ⁊ ciues celeſtes eſt oꝛdo ⁊ reductio ad vnā ſuperioꝛitatē: et cū ita eſt in eccleſia triumphāte par ita eſt foꝛe in eccleſia militāte. Pꝛeterea bene militiā exercētes habent ſuperioꝛitatē: ⁊ inferioꝛitatē vnum pꝛīcipē militie: vt Ioab in domo Dauid: ⁊ Abner in domo Saul: poſtea ſunt centuriōes: ⁊ decani: quibꝰ inferioꝛes parere habēt. Si hac via non vſi fuiſ

ſent romani ⁊ Alexander Macedo non tantum ſplẽdoris in re militari apud poſteros cõſequuti fuiſſent. Ampliꝰ:iſtud pꝫ in collegijs in q̃bus p̃ſidet p̃marius ſub quo ſunt centuriões:⁊ decani ſecundũ magnitudinẽ lectionũ ita in conuentibus abbatẽ priorẽ habebis:in capitulis decanũ: ⁊ archidiaconũ. Hoc ptꝫ de celo ĩ ordine ad elemẽta et de ſuperioribus elemẽtis in ordine ad inferiora:et primo metheororũ Neceſſe eſt hũc mundũ inferiorẽ lationibꝰ ſuperioribꝰ eſſe ꝯtiguũ:vt tota virtus eius inde gubernet̃:⁊ ad motũ p̃mi mobilis ſphere inferiores mouent̃. ¶ Scḋa ꝯcl'o ꝓbatur ſiue ſuperiores tẽporales fuerint vel ſp̃uales. de ſp̃ualibus ptꝫ:nõ alias fractio ieiunij ſancti Petri vel Andree eſſet peccatũ:quia nõ eſt de iure diuio. Si dicis ꝙ imo q̇ vos audit me audit et q̇ vos ſp̃nit me ſp̃nit Luce.x. Et ſic trãſgreſſio eſt ꝯ ius diuinũ. Cõtra:hac via p̃ibit oẽ ius pure humanũ contra omnes recte loquẽtes: ⁊ neceſſe eſt te in eandem ſentẽtiam coincidere. De tẽporalibꝰ patet:ad romanos: xiij. Itaqꝫ qui reſiſtit poteſtati / ordinationi dei reſiſtit:qui aũt reſiſtũt ipſi ſibi damnationẽ acquirunt. Nam principes non ſunt timori boni operis ſed mali : et paucis interpoſitis ſequitur ad propoſitum de peccato. Ideoqꝫ neceſſitate ſubditi eſtote non ſolum propter iram:ſed etiam propter conſcientiam : ideo enĩ tributꝫ p̃ſtatis miniſtri dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Quod ſit non ſoluentes tributa legitime impoſita peccant : hoc patet ex cõcluſione: et ex verbis apoſtoli:⁊ expreſſe cui tributũ tributum:cui vectigal vectigal:cui honorem honorẽ: cui timorẽ timorem. Vectigal eſt ſtipendiũ quod datur dñis quãdo res per patriã vehunt̃. Tributum qḋ pro tota patria reddit̃. ¶ Tertia concl'o eſt correlariũ ad p̃cedẽtes ſequẽs. ¶ Cõtra p̃mã concluſionem arguit̃ ſic in ſtatu innocentie nulla fuiſſet ſuperioritas:⁊ tũc equalitas inter oẽs fuiſſet de iure nature: ergo nunc ſuperioritas eſt contra ius nature. Cõſequẽtia tenet:quia ius nature eſt inuariabile cũ eſt p̃cipiũ practicũ euidẽs ex terminis vel cõcl'o inde deducta. ¶ Ad p̃mũ diſtinguo ꝙ nulla fuiſſet ſuperioritas:vel ob vtilitatem ſup̲ioris ſicut modo ſit in ſtatu nature lapſe: et ſic ꝯcedit̃: vel ad directionẽ ad bonũ ob vtilitatẽ directi:⁊ ſic nego. Nõ oẽs ĩ illo ſtatu fuiſſent equaliter ſapientes p̃udẽtes vel boni:⁊ per conſequẽs ad prudẽtiores ſpectabat minꝰ prudẽtes ad bonũ dirigere. Aliq̇ tũc nati fuiſſent p̲uuli : et ſucceſſu tẽporis more p̲uulorũ nr̃orũ rõnẽ acq̇ſiuiſſent:⁊inter adultos aliq̇ corpora meliꝰ diſpoſita habuiſſent cõplexionalr̃ vt Achitofel pluſꝙ ſemei:ſed nulli male vſi fuiſſent naturalibꝰ in illo ſtatu:⁊ de paruulis ne in ignẽ vel aquã inciderẽt curã ſufficientẽ parẽtes habuiſſent. Etiã quo ad aliã propoſitionẽ aſſumptã dr̃ ꝙ vna propoſitio in vno tẽpore eſt de iure nature:⁊ in alio tẽpore ſuũ oppoſitũ:ſicut ꝯforme eſt rõni recte ꝙ ſanus vinũ:⁊ cibos in bona quãtitate capiat ſi labatur in morbũ oppoſitũ eſt rõni cõſentaneũ. ¶ Scḋo arguit̃ ꝯtra eandẽ ꝯcl'onẽ Oſee.8. Dedi eis regẽ in ira mea:g̊ nõ eſt ꝯforme habere hãc ſuperioritatẽ. R̃ndet̃ aliq̇ iuſte p̃ſunt q̇ iuſtũ principiũ habẽt a p̃cipio:⁊ aliq̇ per tyrãnidẽ ad p̃ſidẽdũ ingrediunt̃. Scḋi p̲mittunt̃ a deo in punitionẽ maloꝝ:⁊ bonoꝝ exercitationẽ. de q̇bus dr̃ Oſee.8. Ipſi regnauerũt: ⁊ nõ ex me. Et prouer. 8. p̲ me reges regnãt:⁊ tyrãni p̲ me terrã tenẽt. Et cũ iſti culmẽ honoris ſcḋm eoꝝ ſtultã opinionẽ adepti ſunt frequẽter ꝓijciunt̃ ĩ abyſſũ a deo: nõ mõ in futuro ſeculo: ſꝫ ẽt ĩ hoc mũdo Patuit de regibꝰ iſrael quoꝝ vnꝰ extinxit totã domũ alteriꝰ propter pctã regis ⁊ apl'i. Et frequẽter ĩtroduxit reges aſſyrioꝝ ſyrie ⁊ egypti in eoꝝ exterminiũ vt addiſcerẽt parere dñõ:ſcḋm illud Iob. xxxiiij. q̇ facit regnare hypocritã propẽ pctã populi ſꝫ oĩs poteſtas iuſta eſt a deo:ſicut apoſtolus dicit Ad romanos. xiij. inq̇ens. Oĩs aĩa p̃tãtibꝰ ſublimioribus ſubdita ſit. Nõ eſt enĩ poteſtas niſi a deo:q̃ autẽ ſunt a deo ordinata ſunt. Et hoc ẽt probat: hanc ꝯcl'onẽ:⁊ xp̃s ad pylatũ. Nõ haberes in me poteſtatẽ vllã niſi tibi datũ eẽt de ſup. ¶ Contra ſecundã ꝯcl'onẽ arguit̃ ſic: reges p̃cipiũt frequenter repugnantiã legi diuine:ergo eorũ leges non obligãt:vel homo obligat̃ ad duo oppoſita. Preterea ex iſto ſeq̇tur ꝙ hoĩes peccarẽt nõ dantes regi vectigalia cõplete:ſed eum fraudantes in octaua parte vini occultãtes octo vel nouem dolia ab illo qui octauã pro rege recipit: ⁊ ſic peccaret qui nõ relinq̇ret denariũ in domo vbi ſignũ pendet repreſentatiuũ illius pecunie ſi nullus q̃reret illã pecuniã. ¶ Ad primũ iſtorũ concedit̃ antecedens : ⁊ etiã cõſequẽs quod eſt negatiuũ ſi aliq̇d ſit contra legẽ dei non eſt lex ratione legis cuiuſlibet ꝙ ſit ꝯformis legi diuine / ideſt ꝙ non ei aduerſetur: vel loquimur de lege proprie dicta.

¶ Ad ſcḋm quãdo reges imponũt tributa plus q̃ꝫ par ſit perperã agunt. Nec eſt officiũ regis:ſꝫ munus regium tunc labefactat ad bonũ cõmune non reſpicit rex ſi colligat pro ſuo bono particulari neglecto bono cõmuni:tunc apud Ariſtotelem vocat̃ tyrannus in particulari non cognita cauſa perdifficile eſt ſententiam ferre. Sed hoc in generali eſt verũ ꝙ populus tenet̃ miniſtrare regi neceſſaria pro ſuo ſtatu:⁊ vtilitate reipublice:ſed in oĩbus ſecuriꝰ eſt vbi dubitat̃ de lege rationabili ſoluere:⁊ licet nõ immineat neceſſitas pro hoc anno fortaſſe inter paucos annos imminebit. Et difficilius eſt tributa imponere de nouo q̃ꝫ impoſita iam cõtinuare. Sed ſi ſcḋm iudiciũ prudẽtum ſatis habet pro p̲iculo inſtãti ⁊ eminente tenet̃ partẽ reſecare:ne grauet̃ populus ſine cauſa q̇ multis calamitatibꝰ p̃mitur: qꝛ ceſſante cauſa ceſſat effectꝰ. Plurimũ laudat̃ dariꝰ perſis pater cũ opus eẽt pecunia propter molẽ belli futuri prouinciarum p̃ſides ⁊ principes accerſiri iuſſit:rogãs ne g̃uia tributa erogarẽtur:⁊cũ rñderent ſe mediocriter collegiſſe dimidiũ vt ex qḋnibus ſoluerẽt p̃cepit. Pluris enim populorũ gratiã q̃ꝫ pecunie magnitudinẽ faciebat:⁊ſi iſte nobi

lis gentilis ita fecit a fortiori facere debebãt xp̃iani principes. Quare interdũ male ꝯtinuãtur pecunie pro pontiũ extructuris collecte:vel ꝓ pulſando hoſte regni licet origo erat rõnabilis. Ptꝫ iam põtes diu duraturi extructi ſunt:⁊ interduꝫ nõ eſt apparẽtia belli futuri. vel ſi ꝯtingat ſatis ẽ in erario hoſti reſiſtere:imo ſi magis pecũia colligatur a populo propter magnum bellũ eminẽs futurũ:⁊ ſi ſine ſumpto pecũiario de pace ꝯponatur q̇ ſecundũ iudiciũ prudẽtum ſtabilitatẽ capiat:pecunia ẽ in ope plebi q̃ eam contulit reddenda. Inhumanũ ẽ prodige pecuniã pauperis plebis diſſipare penſatis laboribꝰ:⁊erũnis quas patitur. ꝙ ſi factũ fuerit prout debet vectigalia ĩ poſterũ etiã duriora iubẽs admittet ꝯiectãs ex preteritꝫ ꝙ pecuniã rex ob vtilitatẽ reipu. exponet: ſin aũt reſtitutꝰ ẽ(⁊ loquor vbi ẽ cõſuetudo vectigalia ſic admittere:vbi populꝰ ꝓprijs ſumptibꝰ pro tuitiõe patrie vel ĩuaſiõe hoſtiũ ad bellũ prodit) nõ ẽ mẽtio de impẽſa imponẽda populo cuꝫ equiualenter dat eũdo proprijs ſũptibꝰ ad bellũ ¶ Dubitat̃ quid ſi pater filiũ ad aliquod officiũ vocet:⁊ eodẽ tẽpore rex eũ ad bellũ vocat cui parere tenetur. Idẽ pꝫ de religioſo an tenetur parere abbati vel romano pontifici ſimul precipiẽtibus oppoſita. ¶ Secũdo dubitatur de prelatura religioſorũ ſi abbas precipiat religioſo detegere aliquod pctm̃ occultũ fratris an tenebit̃ ei parere. ¶ Ad primã dubitationẽ reſpõdet̃. vel rex precipit irrationabilit̃: ⁊pater rõnabiliter:⁊ tũc patri parẽdũ eſſet niſi pro quãto timeret de morte ei inferenda:ſi accerſitꝰ ad bellũ non prodeat Si ambo rõnabiliter petant vt pat̃ colere agros ⁊ rex bellũ adire iubet. tunc pro bono cõmuni regi parẽdũ ẽ patre neglecto. Et ĩtelligo preceptũ patris rõnabile abſolute ſi nõ interueniret preceptũ regis:qꝛ regula generals ẽ in hac pte. Quãdo ſuperior ⁊ inferior iuriſdictionẽ habẽtes precipiunt incõpatibilia ſuperiori parẽdũ ẽ:⁊ hoc ſi precipiant in his in quibꝰ ſe extẽdit ſuperioritas ⁊ ĩferioritas:ſin autẽ vnꝰ nõ eẽt ſup̲ior quo ad tale officiũ ad eũ nl'iꝰ oculꝰ habẽdꝰ ẽ:vt ſi archiepiſcopus preciperet aliquid⁊ abbas excẽptꝰ aliḋ:abbati parẽdũ ẽ:hec regula ẽ beati Auguſtini in libro de natura boni:⁊ magiſter in littera allegat q̃ eſt hec. Si aliquid iubeat poteſtas qḋ nõ debeas facere hic ſane cõtẽne ptãtẽ timendo maiorẽ ptãtem:ipſos humanarum rerum gradus aduerte. Si quid iuſſerit procurator nunquid faciendũ eſt ſi ꝯtra proconſulẽ iubeat. Rurſus ſi quid ipſe proconſul iubeat:⁊ aliud iubeat imperator nunquid dubitatur illo contempto illi eſſe ſeruiẽduꝫ Ergo ſi aliud imperator aliud iubeat deus contempto illo obtemperandum ẽ deo. Ex iſto ptꝫ ſi romanus pontifex precipiat ſorti mõacho ire ad predicandum in liuonia. vel apud Ruthenos qui poteſt bene illã prouinciã exercere:⁊ abbas precipit ei oppoſitũ tenetur pontifici parere. Pꝫ licet vtriuſqꝫ preceptum ſit rationabile ad partẽ tñ ſecũdũ regulã Auguſtini parendum ẽ ſuperiori in eo ꝙ ſuperior quẽadmodum eſt in propoſito:⁊ ſimiliter dicatur ſi abbas et prior vel prior et ſubprior precipiant oppoſita. ¶ Ad ſecundaꝫ dubitationẽ reſpõdetur: vl' proceditur p̲ viã denunciationis hoc eſt ad caſtigationem delinquẽtis religioſus nullo pacto tenetur culpã occultã fratris reuelare abbati ſꝫ ſcḋm regulã euãgelicã Si peccauerit ĩ te frat̃ tuus non eſt parendũ abbati ꝯtra preceptũ dei:ſꝫ ſeruãda eſt fama fratris a pctõ cohibitiua:⁊ ne ſordeſcat ĩ oculis ſup̲ioris ſui. In inquiſitione debet precedere infamia:⁊ ĩ accuſatione ſimiliter vbi ĩtendit̃ pena peccantis propter bonũ multitudinis. Si p̃cedit ĩfamia poteſt prelatus veritatẽ exq̇rere:⁊ ſubditi ei parere tenentur:qꝛ prelatꝰ ĩ ſuo foro ſpirituali procedit ſicut iudex laicꝰ in ſuo:⁊ iſtud põt probari p̲ multa capita:extra de purga. cano. pꝫ. ca. p̃õ:⁊ cap. moniales. ⁊ ca. quotiẽs. vbi infamat̃ contra queꝫ crimen probari non poteſt debet ſe purgare iuramento de veritate.

¶ Queſtio Tertia.

Secundo circa hãc materiã q̃rit̃ an licite chriſtiani p̃cipes poſſint impetere ſaracenos proprie agarenos tartaros⁊ reliq̃s gentiles bella mouẽdo. R̃ndet̃ nã ĩfideliũ : aliqui ſunt habẽtes terras chriſtianoꝝ ſicut mẽphicꝰ rex quẽ vulgus Soledanũ ſyrie appellamꝰ terrã promiſſionis egyptũ:⁊ arabiã habet Similiter ⁊ Othomãnꝰ turcus turciã ⁊ greciã habet q̇ quõdã xp̃iani principes habuerunt. Alij ſunt habẽtes terras nõ ſic p̲ rapinã:ſꝫ gẽtilibus titulis iuſtis:hoc ẽ titulis quos gẽtilis philoſophꝰ iuſtũ appellaret:⁊ tales poſſũt multi phariam ſe habere vel permittũt chriſtianos p̃dicare fidem chriſti inter illos chriſtum ⁊legẽ nõ cõtẽnẽtes vel reſiſtũt plãtatiõĩ fidei Iſtis preſuppoſitis ponũtur aliq̇ ꝯcluſiões. ¶ Pria ẽ:xp̃iani p̃cipes poſſũt licite auferre terras quas ſaraceni habẽt pro nobis. probatio. Alij tenent alienũ ĩuito dño. Nec ẽ aliquis ſuperior qui miniſtret iuſtitiã ĩ reſtituẽdis illis terris:g̊ bello poſſũt illas terras capere. ¶ Et ꝯfirmat̃ hec rõ:qꝛ ſi illas terras capere nõ poſſunt hoc eſſet ideo qꝛ alij iã lõgo tempore in illis terris preſcripſerũt:ſꝫ hoc cõſequens ẽ falſum Poſſeſſor malefide ĩ nullo tẽpore preſcribit:ergo nullã preſcriptionẽ in illis terris habent. Non ſufficit ꝙ ex errore vincibili ſe iuſtũ titulũ habere ſuſpicatur ¶ Scḋa ꝯcl'o:xp̃iani principes poſſunt quaſcunqꝫ terras quas ſaraceni tenent vel gẽtiles capere:dato ꝙ ipſi habeant illas terras per veram ſucceſſionem: vel per conſenſum populi vel p̲ quẽcũqꝫ aliũ iuſtũ titulũ gentiliũ:⁊ hoc auctoritate eccleſie.

¶ Probatur hec concluſio:dñs inferior oĩ via ꝓcurãs diſceſſionẽ a ſuo ſuperiori a quo totam auctoritatem dominandi habet iuſte meretur p̃uari illo dñio:ſed oẽs infideles cuiuſcũqꝫ ſecte fuerint moliũtur procurare diſceſſionem a chriſto:a

quo ē omnis poteſtas:vt pꝫ ad romanos.xiij.Et
q̄ſtione p̄cedēte:igitur Iſta maioꝛ pꝫ.nō alias ob
crimen leſe maieſtatis quis dñiū rerū ſuarū amit
tit ⁊ ꝑ hereſim.Minoꝛ pꝫ de ſaracenis tā ī aphꝛi
ca ꝙ in aſia q̄ moliunt̄ euertere q̄tum in eis ē fi=
dē xp̄ianā:⁊ oēs attrahere ad erroꝛē mahometi
cū.Hoc idem faciunt tartari liuoniā:⁊ ruthenos
incurſitātes. ¶ Et ꝯfirmat̄ hec rō nō alias mili
tes tutonici beate marie virginis ceperūt liuoni
am amiſſis terris in oꝛiente eis ꝯceſſū eſt capere
terras illas a gētilibꝰ xp̄ianos īuadētibꝰ. ¶ In
ſuꝑ ſecūdū leges Ceſareas ꝯmittens crimen leſe
maieſtatꝭ amittit reꝝ ſuarū dñiū:ſꝫ iſti hoſtilit̄ in
q̄tū in eis ē xp̄m ⁊ eiꝰ mēbꝛa inq̄etāt in eū blaſ=
phemāt puulos ⁊ ſenes rapiūt:⁊ in furoꝛe truci=
dant.hoꝛret animꝰ recēſere ſeuitiā quā capto bi=
ſantio illi viri beleal cōtra xp̄i ſacrā imaginē:cō
tra ſacerdotes ⁊moniales neq̄ſſime ꝯmiſeīt.hoc
patuit apud achonē.⁊ alias vꝛbes ab eis captas
Alteriꝰ hereticꝰ dñiū reruꝫ ſuarū ꝑ hereſim amit
tit.extra de here.vergentꝭ:ergo idem erit in pꝛo
poſito.Preterea xp̄ianoꝛū pꝛīcipū intereſt cultū
diuini nominis pꝛocurare ⁊ ipſuꝫ augeri:ſed hoc
potiſſimum fit terras eoꝛum capiendo ⁊ imponē
do chꝛiſtianos. ¶ Tertia ꝯclō:hac lege poteſt ec
cleſia ꝯcedere pꝛincipi vni capere terras q̄ erant
ab olim alteriꝰ pꝛincipis quas nūc occupāt ſara=
ceni qñ aliꝰ pꝛīceps potiſſimū nō pōt eas capere
¶ Pꝛobatur hec ꝯclō Conſtantinopolis ⁊ trape
ſuntum habentur ab antiquis imperatoꝛibꝰ gre
cis nunc ꝓ derelicto habentur.nō quin vellēt he
redes veri terꝛas illas habere ſꝫ hoc neq̄unt Pꝛo
batur ꝯcluſio.rationabile eſt:ꝙ ille terre eſſent ī
manibꝰ xp̄ianoꝛū:ſꝫ illi qui terras amiſerūt vel
eoꝛū heredes legitimi non poſſunt eos reuocare
nemo eſt inter xp̄ianos pꝛincipes qui ſuo marte
vellet eis acquirere dñia:ergo rationabilit̄ velle
deberēt ꝙ ille terre pꝛincipi xp̄iano alteri conce
dantur:⁊ dato ꝙ noluit eccleſia poteſt illlud alte
ri concedere.Et hoc iterum pꝛobatur:foꝛte pꝛin
ceps plures ſūptꝰ faceret in recuperādis illis ter
ris ꝙ valeant.Tum in pecunia militi data Tuꝫ
in tot in bello occiſis ī diſcrimine vite pꝛincipis
Et iſtud confirmatur nō alias Godofridꝰ de bil=
lon fuit rex hieroſolimitanꝰ:niſi qꝛ pꝛimo pꝛimꝰ
muros foꝛtiſſime cōdeſcendit ⁊ ab alia egregia fa
cinoꝛa ī regem electꝰ eſt pꝛo ſe ⁊ ſuis:⁊ tñ alij pꝛī
cipes xp̄iani hieroſolimam pꝛiꝰ habuerunt:igit̄
¶ Itē diſtictio dñioꝛum eſt de iure humano.8.
diſtinctione:quo iure ergo pꝛo rationabili cau=
ſa in tota repu.hic eccleſia dñium transferre pōt
Nolumꝰ tñ dicere ꝙ ad nutū eiꝰ regna chꝛiſtiāo=
rum pꝛincipum in quibꝰ dñium in tempoꝛalibus
non habet niſi regitiuum transferre poteſt:ſꝫ vbi
eſſent heretici ⁊ fidem euertere moliētes rex chꝛi
ſtianꝰ deponēdꝰ eēt.De mahometiſtis ⁊ tartaris
plātationi fidei non reſiſtentibꝰ ſcilicet qui no=
lunt fidem ſuſcipere:ſed permittunt chꝛiſtianos
libere pꝛedicare veritatem fidei noſtre:⁊ eoꝛum
deliria ex ſacris hyſtoꝛijs depꝛomere nō loquoꝛ
qꝛ nuſq̄ inueniūtur.Sed dicis:hyſpani tales īue
nerūt in mari athlantico an iuſte regnum ab eis
abſtulerūt quod rex eoꝝ pꝛiꝰ habebat vel quācū
qꝫ aliā policiā.Reſpōdetur cū linguā hyſpanicā
non ītellexerūt nec cōcionatoꝛes verbi diuini ſi
ne magno milite admitterēt neceſſe erat arces
munitas hic ⁊ illic extruere:vt ſucceſſu tēpoꝛū ef
frenis populꝰ ad moꝛes xp̄ianoꝝ aſſueſcerēt ⁊ in
telligendo ſe mutuo:⁊ qꝛ in oībꝰ iſtis faciēdis ma
gne requirunt̄ īpenſe:quas rex aliꝰ nō miniſtrat
Licitū ē ergo illas capere qꝛ aliꝰ hoc velle rōna
bilit̄ debebit:⁊ tūc cū populꝰ fuerit chꝛiſtianꝰ vel
antiquꝰ rex fidē ſuſcipit vel nō.Si ſecūdū cū pōt
vergere in iacturā fidei deponēdꝰ ē ob libertatē
oꝛthodoxe fidei etiā meret̄ depōi:⁊ hoc vult ille
populꝰ ſi bene xp̄ianitatē ſuſcipiat.Qō ſi ponas
populū velle adhuc habere illū antiquū regē li=
cet gentilis maneat grāde iudiciū eſt ꝙ non ſyn
cere adhuc ſuſcipitur fides:⁊ tūc nō ē relinquen=
dum ei regnū.Etiā nō decet regē īſidelē habere
populū chꝛiſtianū cum ꝑ munera:⁊ honoꝛes pōt
eos a fide auertere:ſꝫ ſi fidē voluerit ſuſcipere:cū
alijs ſoluēdo ꝓ īpenſis aſſumptis nō video ꝙ de
ponēdꝰ ſit:⁊ hoc ſi pꝛudēs fuerit niſi timeatur de
lapſu in īſidelitatē.Si erat alia policia ꝙ regalis
illā inſulā capiēs mutare pōt:⁊ dignū ē pꝛo plan
tatione fidei ꝙ ipſe regnū capiat Etiā aliud ē:po
pulꝰ ille beſtialiter viuit citra vltraqꝫ equatoꝛē ⁊
ſub potis viuūt hoīes ferini vt Ptholomeꝰ ī qua
dripertito dicit:⁊ iā hoc experiētia cōpertum eſt
quare pꝛimꝰ eos occupans iuſte eis īperat:qꝛ na
tura ſunt ſerui vt pꝫ:pꝛimi politicoꝝ tertio ⁊ quar
to.dicit philoſophꝰ ꝙ ſunt alij natura ſerui alij li
beri manifeſtū eſt:⁊ in q̄buſdā determiātū eſt eſſe
tale aliquid quibꝰ ob idipſum pꝛodeſt:⁊ iuſtū eſt
aliū ſeruire aliū eſſe liberū:⁊ cōuenit aliū impera
re alium parere eo imperio qō innatū eſt quare ⁊
dominari.Propterea dicit philoſophꝰ pꝛimo ca
pite illiꝰ libꝛi Quāobꝛē aiunt poete grecos bar=
baris dñari:opoꝛtere ꝙ idē ſit natura barbarꝰ ⁊
ſeruꝰ. ¶ Cōtra pꝛimā ꝯclōnē ar̄ ſic.Ex ea ſeq̄t̄
ꝙ tenentes illas terras continuo peccāt tenen=
tes alienū. ¶ Contra ſecūdam concluſionem ar
guitur:ſequeretur eodemmodo ꝙ peccarēt deti
nentes terras quas habēt per verum titulū ſuc=
cedendi cum non ſint ſue. ¶ Ad pꝛimū:nō ſequit̄
tēpoꝛe q̄ doꝛmiūt nec cogitāt de reſtitutiōe nec
cogitare tenentur:non peccant:ſed ſemper ſunt
in peccato immo in multis in infidelitate cū blaſ
phemia contra nomen dei:⁊ tenentur velle reſti
tuere efficaciter alienum oblatum.

¶ Ad ſecundum concedimus eos ſemper eſſe in
peccato vt patuit in ſolutione pꝛioꝛis argumen=
ti:ſed non ſequitur ꝙ peccent pꝛopter detentio=
nem terrarum quas habent vero titulo gentiliū
non obſtante poſſunt ab eis auferri iuſte:ſicut he
reticus vtitur ſuis bonis quo ad auferantur:vt
in fine pꝛimi diximꝰ:⁊ illa ſufficiunt pꝛo ſolutiōe
huiꝰ. ¶ Contra tertiam concluſionem arguitur
ſic.Ex ea ſequit̄ ꝙ aliq̄s ſine culpa pꝛiuabit̄ ter=

ris ſuis:ꝯſequens eſt inconueniens:ergo ⁊ ante=
cedens.conſequentiaꝫ pꝛobo.legitimꝰ heres cō
ſtantinopolitanꝰ ſpem habet foꝛte pꝛo recuperā
da conſtantinopoli:⁊ non peccauit ī amiſſione il
lius:ergo ſi pānonie rex biſantium occuparet ſi=
ne culpa ſuo dñio pꝛiuabit̄. ¶ Inſuꝑ ex hac via
ſequitur ꝙ aliquis pꝛinceps xp̄ianꝰ poterat a tri
ginta annis p̄teritis vel a mīoꝛi tempoꝛe pote=
rat regnum granate capere:intelligo de pꝛīcipe
alio a caſtellano:ſꝫ hoc videtur incōueniēs:igit̄
Conceditur in illo caſu ꝙ aliq̄s ſine culpa pꝛiua=
bitur ſuis terris:⁊ iuſte vt pꝫ de filio heretici nul
lo pacto cuꝫ patre in hereſi communicante:⁊ de
filio illiꝰ q̄ crimen leſe maieſtatis cōtra regē ⁊ rē
publicā incurrit:ſꝫ id nō eſt ſine cauſa.Deberet
velle citiꝰ iſte ꝙ rex pānōie terrā haberet q̄ Otho
mannꝰ:⁊ ſi terras ſuas haberet eas ꝓtegere ne=
quiret:ſꝫ in eiꝰ doloꝛē:⁊ iterū in reipu.xp̄iane iac
turam totū amitteretur.Ubi dicis ſpē habet re=
cuperandi.dicit̄ ꝙ illa eſt bñ vana:⁊ nos loq̄mur
vbi ſapiētes iudicarent ꝙ nō eſt ſpes recuperādi
illa via. ¶ Ad ſecūdū argumētū nego ſeq̄lā:poſt
eiectos aphꝛos de reliqua ꝑte hyſpanie a grana
ta ſemꝑ erat veroſimile ꝙ caſtellani granatā ca
perēt.Et pꝛopterea nullꝰ aliꝰ rex a caſtellano de
bebat ad hoc adhibere manū:qꝛ hoc fuiſſet pōe
re falcē in meſſem alienā.Et ſemīaria litis inter
chꝛiſtianos pꝛincipes diſpergere a quo cauendo
caſtellie ⁊ luſitanie pꝛīcipes varias plagas aphꝛi
ce ſibi delegerūt vt ſi eas capere poſſunt int̄ eos
incētiuum belli nō oꝛiret̄.Suppponimꝰ oppoſitū
in caſu noſtro nec de facto contendimus.

¶ Queſtio Quarta.

Ertio circa hanc materiā q̄ri
tur an xp̄iani poſſunt filios ī
fideliū īuitis parētibꝰ bapti=
ʒare Hāc q̄ſtionē hic tracta=
bimꝰ.Tū qꝛ ē pꝛopoſito ꝑti
nens.Tū qꝛ q̄ſtio hec ex exē
plari a nobis ſcripto incuria
nō dabatur calcographis in
quarto.In hac q̄ſtione pꝛimo terminū īfidelitas
explicabimꝰ.poſtea aliquas ꝯcluſiones ponēdo
Infidelitas dicit doctoꝛ ſanctꝰ ſcōa ſecūde q̄ſtio
ne decīa duplicit̄ accipit̄.Unomō ſecūdū puram
negationeꝫ vt dicatur infidelis ex hoc ſolo ꝙ nō
habet fidē.Aliomō pōt ītelligi infidelitas ſecun
dum contrarietatem ad fidem qua ſcilicet ali=
quis repugnat auditui fidei vel etiā cōtēnit ipſaꝫ
ſecūdū illud Eſaye.liij.Quis credit auditui nr̄o
⁊ in hoc ꝓpꝛie ꝑficit̄ rō īfidelitatis:⁊ ſecūdū hoc
infidelitas ē peccatū.Si aūt īfidelitas accipiat̄
ſecūdū negationē purā ſicut ī illis q̄ nihil audie
rūt de fide nō hēt rōnē peccati:ſꝫ magis pene:qꝛ
talis ignoꝛātia diuinoꝝ ex peccato pꝛimi paren
tis cōſequuta ē.Qui auteꝫ ſic ſunt īfideles dānā
tur q̄dē ꝓpter alia peccata q̄ ſine fide remitti nō
poſſunt:non aūt dānātur ꝓpter īfidelitatꝭ pctm̄
vnde dñs dicit.Iohā.xv.Si nō veniſſeꝫ:⁊ loquu
tus eis fuiſſeꝫ peccatū nō haberēt.qō exponēs
Augu.dicit ꝙ loq̄tur de illo peccato ꝙ nō credi=
derūt ī chꝛiſtū. ¶ Contra iſtud arguit̄ ſic.Ubi di
cit ſi īfidelitas accipiatur ſecūdū negationē purā
nō habet rōnē peccati:ſꝫ magis pene tales dicit
dānātur pꝛopter alia peccata q̄ ſine fide remitti
nō poſſunt nō autē pꝛopter īfidelitatis peccatum
Capio aliquē adultū in iſtis īſulis de nouo reper
tis q̄ bene vtit̄ naturalibꝰ ſuis ꝑ mediocre tēpus
vel bꝛeue:talis dānabit̄ alioquin tales quātūqꝫ
diu viuētes excuſabūtur a baptiſmate:etiā tales
non dānātur pꝛopt̄ alia peccata q̄ ſine fide remit
ti nō poſſūt.Tū pꝛimo qꝛ nō habet talia peccata
Tū ſecūdo alijs datis poſſūt de illis penitere il
lud Ioan.xv.nō ē ad pꝛopoſitū vt manifeſte pꝫ
illō ē ꝯtra iudeos ſicut pꝫ ꝑ verbū chꝛiſti ad apo
ſtolos dicētis.Sꝫ hec oīa faciēt vobis pꝛopter
nomē meū qꝛ neſciūt eū q̄ miſit me.Propterea
ſubiungit.Si nō veniſſem ⁊ loquutꝰ fuiſſē eis pec
catū nō haberēt.Itē de paruulis illoꝛū pōt fieri
argumētū:qꝛ ſi decedāt nō baptiſati videt̄ ꝙ dā
nabunt̄ ſicut noſtri puuli.Scimꝰ ambiguā eſſe q̄
ſtionē ſuꝑ illa materia an paruuli infideliū ad q̄s
fama baptiſmi nō ꝑueīt in fide parētū ſaluantur
tenēdo ſic ponūt alij ꝙ ꝑētū fides ſine ſacramētꝭ
ab oli ſufficiebat:qꝛ hoc ſufficiebat anteq̄ fides
eſſet eis ꝓmulgata:qꝛ alioquī ita cito exiſtētes ī
Dan ⁊ Berſabea fuiſſēt obligati ad baptiſma ſi=
cut exiſtētes hieroſolymis.qō nō ē dicēdū:qꝛ ſe=
cūdū ꝓphetā de ſyon exibit lex.⁊ verbuꝫ dñi de
hieruſalē:ſꝫ de hoc alibi loquuti ſumꝰ.Propter=
ea dicitur aliter de termino infidelitas:⁊ quia ne
gatiuum vel pꝛiuatiuum melius per poſitiuuꝫ co
gnoſcitur de illo pꝛius loquendum eſt.Fidelis di
citur ille qui habet ſignum fidei puta caracterem
baptiſmalem vel equiualens.Hoc addo pꝛopter
eos qui baptiſmo flaminis ⁊ ſanguinis baptiſan
tur:interdum vocamus quem piam fidelem quā=
do fidem infuſam habet:ſed pꝛioꝛ acceptio eſt ac
commodatioꝛ:infidelis per oppoſitum capitur
pꝛiuatiue:⁊ non contradictoꝛie pꝛo illo qui non
habet caracterem fidei ⁊ eſt aptus natus illuꝫ ha
bere. Semper intelligo nec equiualens quo fit
Omnis chꝛiſtianus ⁊ ſolus eſt fidelis. Secun=
do ſequitur ꝙ paruuli chꝛiſtianoꝛum nondum
baptiſati tunc infideles patet:nondum ſuſcepe=
runt ſacramentum fidei:⁊ ſunt apti nati ipſuꝫ ſu
ſcipere ⁊ a foꝛtioꝛi paruuli infideliū ſunt īfideles
Tertio ſequitur.Aliquis ē infidelis q̄ nec habet
actū nec habitū infidelitatis:pꝫ de iſtis paruulis
Quarto ſequitur.ꝙ multa ſūt mēbꝛa īfidelitatis ī
pꝛīo ſūt ꝑuuli q̄ nō tenent̄ ſuſcipere fidē ſub pena
noui pcti ī ſcōo mēbꝛo eſſet adultꝰ q̄ nec aſſenti=
ret nec diſſentiret fidei nr̄e nec haberet velle ne=
qꝫ nole ſed oēꝫ taleꝫ actū ītellectus ⁊ voluntatis
excluderet:⁊ iſte actualit̄ ē ī pctō moꝛtali omiſſi=
ue.In tertio mēbꝛo eſt ille diſſentiēs fidei nolēs
aſſentire:⁊ iſte grauiꝰ peccat ꝙ ſecūdꝰ:dato ꝙ ni
hil mali moliret̄ ꝯtra nos.Quartꝰ eſt ille q̄ diſſē
tit fidei nr̄e:⁊ nō vult illi aſſentire:ſed vult aſſen=
tire oppoſito ⁊ cum hoc habet velle verā fidem

infrigere: ⁊ ſecundū ꝙ magis vel minꝰ ſtudet ad hoc laborare in maiori vel miori īfidelitatis peccato eſt. In iſtis mēbris ſemꝑ intelligo genꝰ diffiniti: ⁊ licet īfidelitas ꝯtraire ſit actꝰ intellectꝰ vel eius habitꝰ: tñ radix huiꝰ pctī in actu volūtatis conſiſtit q̄ ad bonū ⁊ malū impellit. Ex oībꝰ his colligitur maliualuci baptiſati ſunt fideles capiendo: vt capimus. Probatur. ſunt heretici: ergo nō ſunt īfideles ſic capto vocabulo bene ſunt īfideles: id eſt non habentes fideꝫ infuſam: ⁊ ſūt apti nati eā habere. ¶ Alterꝰ ſequitur. Licet aliquis īfidelis ſit ī paruo peccato: vt pꝫ de puulis: tñ aliqua īfidelitas ē maximū pctm: ⁊ ſic tota īfidelitas cathegoreumatice magnū pctm reputatur: vt de ſupbia ꝯtingit ī quibꝰ mortalia ⁊ vēialia reperiuntur: vt ſuperiꝰ viſum ē. Quid nomie termini ꝑmiſſo reliquū ē ad queſtionis elucidationē deueire. Circa quā varie ſunt pōnes aliquibꝰ dicētibꝰ ꝙ nullo pacto licet puulos īfideliū iuitis pentibꝰ baptiſare. Alijs dicētibꝰ ꝙ cogendi ſunt omnes ad fidē: ⁊ in propoſito reſtringemus queſtionē ad iudeos in adultis: qꝛ de illis marie contendit apud loquentes. ¶ Circa hoc ponam cōcluſiões. ¶ Pria ē. Judei adulti nō ſunt cogēdi ad fidē. ¶ Scda ꝯcluſio. Si fidē coacti ſuſcipiant illā tenere ꝯgebunt. ¶ Tertia ꝯclō. Paruuli fideliū iuitꝭ pentibꝰ ſunt baptiſandi. Pria ꝯclō probatur: ī dubijs ſentētia patrū ē imitāda: ⁊ potiſſimū maioꝝ pōtificū ⁊ cōciliorū: ſed res ē dubia: ⁊ ſine determiatiōe patet. Aliqui docti tenuerūt oppoſitum: ⁊ alias eccl'ia nō dediſſet determinationē: et tñ eccl'ia determiauit pro hac ꝯclōne. hoc ī ꝯcilio toletano ꝯcluſū ē: vt pꝫ. 45. diſti. ca. de iudeis. vbi dicit. De iudeis aūt pcepit ſctā ſynodꝰ nemini deīceps ad credēdū vī īferre cui ei vult deꝰ miſeret: et quē vult idurat: nō ei tales inuiti ſaluādi ſūt: ſꝫ volētes vt integra ſit forma iuſtitie. Sicut eī hō proprij arbitrij volūtate ſerpenti obediēs perijt. ſic vocātis grāꝫ dei propria mētis ꝯuerſiōe qſqꝫ credēdo ſaluat. ergo nō vi: ſꝫ libera arbitrij ſui volūtate et facultate vt ꝯuertātur ſuadēdi ſūt. nō potiꝰ īpellēdi: vt Greg. paſchaſio epō Neapolitano ſcribit / q̄ ſyncera intētiōe extraneos a xp̄iana religiōe ad fidē cupiūt rectā perducere blādimētis debēt nō aſperitatibꝰ ſtudere: ne quorū mētē reddita rō a plāo poterat reuocare pellat procul aduerſitas. Nā q̄cūqꝫ aliter agūt: et eos ſub hoc velamine a ꝯſueta ritꝰ ſui voluerint cultura remouere: ſuas illic magis ꝙ dei cās ꝓbātur attēdere. Judei ſiquidē neapoli hītātes q̄ſti ſunt nobis aſſerētes ꝙ q̄dā eos a q̄buſdā feriarū ſuaꝝ ſolēnitatibꝰ irrationabilr̄ nitant arcere ne illis ſit licitū feſtiuitatū ſuarū ſolēnia colere ſicut eis nūc vſqꝫ: ⁊ pentibꝰ eorū lōgis retro tp̄ibꝰ licuit obſeruare: ꝙ ſi huiꝰ rei veritas ita ſe hꝫ ſupuacue rei videt opaꝫ dare. Nā q̄d vtilitatꝭ ē: qñ ⁊ ſi ꝯ lōgū vſū fuerit vetiti ad fidei illiꝰ conuerſionē nihil ꝓficit aut cū iudeis qualiter cerimonias ſuas colere debēt regulas ponimꝰ ſi per hoc eos lucrari nō poſſumꝰ. Agēdū ē ergo vt potiꝰ rōne ⁊ māſuetudie prouocati ſequi nos velit nō fugere: vt eos ex eorū codicibꝰ oſtēdētes q̄ dicimus ad ſinum matris eccleſie deo poſſimꝰ auxiliāte ꝯuertere. Itaqꝫ fraternitas tua eos mōitis prout potuerit deo adiuuāte ad cōuertendū accēdat: ⁊ de ſuis illos ſolennitatibus inquietari denuo nō permittat: ſꝫ omnes feſtiuitates feriaſqꝫ ſuas (ſicut hactenꝰ tā ipſi ꝙ parētes eorū ꝑ lōga colētes retro tēpora tenuerūt) liberā habeāt obſeruādi celebrādiqꝫ licētiā. Iſtō etiā pꝫ: extra de iude. ſara. ⁊ eorū ſer. capi. Sicut iudei. Et ca. iudei. nō permittit eos erigere nouas ſynagogas bene tñ reparare antiquas permittit: vt pꝫ in ca. Conſuluit. Iſtud etiam patet. xxiij. queſtio. 5. ad fidem.

¶ Secūda concluſio probatur de baptiſmo ⁊ eiꝰ effectu. capi. maiores. §. Itē queritur. ⁊ quadrageſima quinta diſtinctione de iudeis. hoc inſuper ꝑ legem Ceſareā patet. ff. de ritu nup. Si pater. et C. in eadē rubrica. Nullis. ¶ Tertia ꝯclō ē ꝓbāda de paruulis īfideliū: ⁊ ī primis recitabo modū doctoris ſancti tenētis oppoſitū: ⁊ aliqua ſuorum motiuoꝝ vt ⁊ concluſionē ipſam ⁊ ſuas rationes ſimul infringamꝰ. Dicit ſic: duplex ē ratio ꝙ īfideliū paruuli nō baptiſantur iuitis parentibꝰ vna quidē propter periculum fidei. Si enim pueri nōdū vſum ratiōis habētes baptiſmū ſuſciperēt poſtmodū cum ad perfectā etatē puenirēt de facili poſſent a parētibꝰ induci vt relinquerēt qđ ignorantes ſuſceperūt: quod vergeret in fidei detrimentū. Alia vero ratio eſt qꝛ repugnat iuſtitie naturali. Filius enim naturaliter ē aliquid pr̄is ⁊ primo quidē a parentibꝰ nō diſtinguitur ſecundum corpꝰ q̄diu in matris vtero continetur: poſtmodum vero poſtꝙ ab vtero egredit anteꝙ vſū liberi arbitrij habeat continetur ſub parentū cura ſicut ſub quodam ſpirituali vtero. q̄diu enim rationis vſum non habet puer non differt ab animali irrationali. Unde ſicut bos vel equus ē alicuius vt vtatur eo cum voluerit ſecundum ius ciuile: ſicut proprio inſtrumento: ita de iure naturali eſt ꝙ filius anteꝙ habeat vſum rationis ſit ſub cura patris. Unde contra iuſtitiam naturalem eſſet ſi puer anteꝙ habeat vſū rationis a cura parentum ſubtrahatur: vel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Potiſſima ratio ī qua iſte doctor ſtat eſt: qꝛ repugnat iuſtitie naturali paruulū baptiſare inuitis parentibus: ⁊ licet ita dicat: nō video ꝙ illud probet. Et arguitur ſic. ſi aliquis chriſtianus haberet infidelem ſeruum: vt crebro in vſu eſt: ⁊ ancillam puer natus ē res domini ſui Inſti. de rerū diuiſione. §. ita mea que ex animalibus domino tuo ſubiectis nata ſunt eodē iure tibi acquiruntur. hoc patet. C. de rei ven. l. pꝫ ⁊. ff. de rei ven. l. Si frumentū. §. idē ſcribit T. ſic. filij illi ſunt res noſtre: ergo poſſumus parentibꝰ cōtradicētibꝰ illos baptiſare ſicut proprios filios. Negas ꝯſequentiā: quia ſeruꝰ matrimoniū ꝯtrahere pōt credere in deum: ⁊ credere contradicenti domio: qꝛ ius ſeruitutis nō preiudicat iure naturali modo paruuli q̄diu ſunt tales ſe habēt more brutorū ⁊ debēt a parentibus dirigi. ¶ Cōtra hoc arguitur ergo video ꝙ parēs vellet ſuum filium ſuffocare: vel alia quauis via opprimere poſſum ⁊ debeo paruulo ferre opeꝫ eum de manibꝰ truculenti patris capiēdo: ergo ſi viderem paruulum morientem: ⁊ haberem aquam: ⁊ pater eſſet propinquus prohibens nō modo poſſum paruulum baptiſare. ſꝫ debeo. Hec conſequētia eſt bona: non credo ꝙ doctor ille vel aliquis ſuorū negaret antecedens: ⁊ bonitas conſequentie pꝫ Si teneor ei ſuccurrere ad ſaluandā vitā corporaleꝫ a fortiori teneor ſuccurrere ne anima perpetuo puniatur pena damni. ¶ Secūdo arguitur. ad idem ſiue paruulus ſit in periculo vite vel non habeat dominiū ciuile in hoc paruulo. ⁊ licet pater habeat aliquod dominiū naturale in eo ſi pater prohiberet euꝫ mittere ad diſciplinā anteꝙ paruulus poteſt ſe dirigere: ego dominus poſſum et debeo iſtum paruulū contradicente patre mittere ad ſtudiū: vt ī diſciplina proficiat: qꝛ ipſe ptāte pr̄is ī puulo abutitur. ego autē eū ſtudioſe educo: et quilibet vtens rōne recta diceret me ſtudioſe agere ⁊ patrē nocēter. ergo ſi precipiam baptiſari: ⁊ pater prohibeat. mihi ⁊ nō patri parendūꝫ eſt. Ancilla quam dñs proſtituit ab eo capitur. C. de epiſcopis. Si lenones. nec valet dicere ꝙ ante vſum ratiōis nō pōt inhibere bōas cōditiones vel malas vt cuilibet palā ē: ⁊ mores tātū ſpectāt ad ius diuinū ⁊ ad paruulū ſicut fides Nullā apparētiā video q̄cquid alij dicāt quī licite dñs ſerui pōt paruulū cuiꝰ ē dñs cōtradicētibꝰ parentibus baptiſare: nec erit in iactura fidei ꝙ ē vna rationū eiꝰ: qꝛ nō dabit patri: ⁊ ſiue hoc ſit pſona priuata ſiue publica. ¶ Preterea arguitur ad idem cōſentiente matre ad baptiſmū: ⁊ diſſentiente patre poſſum ipſum baptiſare. ergo nō requiritur cōſenſus parētū. Forte in illo caſu dicis vnius parentis conſenſus ſufficit vel adhuc non baptiſandus: vel qꝛ pater debet habere maioreꝫ curā de filio q̄ mater: facile eſt omnem reſpōſionē refellere. Amplꝰ: ſi pater neqꝫ ꝯſentiat neqꝫ diſſentiat ī pſentia mea. ſi pure naturaliter ſe habeat poſſum paruulū baptiſare. ergo nō requirit cōſenſus parētū ad paruulorū baptiſmū ī pſētia parentū. ergo nō requiritur iſta directio ī parētibus. ergo eodēmodo inuitus. Semper voco poſſum qđ iure poſſum. ¶ Amplꝰ: capio vnū paruulum cuius parentes moriuntur ⁊ eſt ſolū vnꝰ ī q̄nto gradu cōſanguinitatis huic: ⁊ hoc mihi cōſtat poſſū paruulū baptiſare illo ꝯtradicēte: ⁊ ille eſt proximꝰ parēs eius: quod ſi neges ponatur aliquis in ſexto gradu: ⁊ tunc eodēmō ipſo ꝓhibente ī poſſū. ¶ Amplꝰ: ſit ſolū ſuſpicio ꝙ ſortes ē pater platonis paruuli: ⁊ nō ſit certū certitudine morali (ſemꝑ loquor de poſſeſſis a me). Iā illo prohibēte poſſū paruulū baptiſare. ¶ Preterea Si aliquis vendat mihi vnū paruulū iā eximit illum a pr̄ia poteſtate. ergo nihil iuris habet ī illo ⁊ ponatur ꝙ abdicet oē ius eiꝰ cū hoc ponatur in fine ad tres dies. dicat ꝙ diſplicet ei ꝙ baptiſem paruulū eius adhuc poſſum paruulū illū baptiſare: igitur: Sit ergo illa cōcluſio ꝙ paruuluꝫ cuius dñs ſum: ⁊ ille eſt mihi ſeruus ſeruitute legali baptiſare poſſum: ⁊ nō ſolū hoc: ſꝫ teneor cōtradicētibꝰ parentibꝰ. Probatur: etiā dato ꝙ nō ſit a me poſſeſſus ille paruulꝰ: ⁊ ꝙ Hyſpani poterant paruulos granatenſium licite baptiſare patribus ꝯtradicētibꝰ. ⁊ hoc ſic licite Hyſpani poterant occidere oēs in ore gladij in malacha: ſicut Mahometani fecerūt xp̄ianis tp̄e quo Rhodoricus ptes illas amiſit. ergo ſi tūc poterāt occidere oēs poterāt paruulos baptiſare. etiā hoc ſignificādo parētibꝰ āteꝙ eos occiderēt. ¶ Cōfirmatur hec ratio. licite poterāt Hyſpani capere paruulos granatenſium: ⁊ eos ꝑpetuo tenere nunꝙ eos reſtituendo pr̄i et ſciebāt ꝙ diſpliceret parētibꝰ eoꝝ baptiſmꝰ. nō obſtāte poterāt eos baptiſare. Nemo debet dubitare quī poterāt eos liberare a parētibꝰ. Certe ego velleꝫ ſuſcipere illud pctm: ſi aliquod eſſet ad capiēdos oēs filios Mahometiſtarū. Non video quin ſit meritū: et bene factū ē baptiſare. Fictio ē dicere ꝙ nō plꝰ baptiſentur ꝙ bruta ſuppoſito ꝙ homo applicet aquā cū oībus requiſitis ad baptiſmū vniꝰ chriſtiani: qꝛ illic ē materia ⁊ forma ⁊ itētio et cetera req̄ſita. Si quis caperet paruulū vniꝰ chriſtiani ante cōſenſū patris ſui ⁊ eū baptiꝫet: realiter ē baptiſatus: ergo eodēmō de paruulo infidelū. Teneo ꝙ licet baptiſare paruulos iudeorū quos in ſeruitutem habemꝰ / ⁊ omnes filios Mahometiſtarū ⁊ gētiliū renitētiū plātatiōi fidei quos poſſumꝰ capere: ⁊ hoc tēpore belli. ¶ Cōtra primam cōcluſionē ar̄ ſic. Zezebuthꝰ laudatur eo ꝙ coegit iudeos accipere baptiſma: ergo pria ꝯclō ē falſa Rñdet negādo ꝙ ī hoc laudet. religioſus ille priceps laudatur propter bonū animū quo volebat ampliare cultū diuinū: ſed ī illo facto reprobatur vt pꝫ oēs iſtos paſſus quos ī mediū citauimꝰ legēti. ¶ Secūdo arguit. iudei peccāt ſeruātes ſuum ritū ⁊ legalia: imo ſunt idolatre. qđ pꝫ: qꝛ prophanū eſt nunc ſeruare legalia: ⁊ error Cherinthi ⁊ hebeōis ſicut Hierony. dicit ī quadā epiſtola cōtra Auguſtinū: ⁊ hoc pꝫ ꝑ gloſaꝫ ad Galathas quīto: ſuper illo verbo. Nolite iugo ſeruitutis iterū cōtineri. Ubi gloſa margīalis: ſi ē leuior hec ſeruitꝰ ꝙ idolatria: ⁊ hoc pꝫ ꝑ gloſā ad galathas q̄rto. q̄bꝰ denuo ſeruire vultis. Et rōne patet: cum chriſto qui deus eſt incompoſſibilia attribuāt et diuinitatem ab eo negent: et multa alia imponāt Talmudici cuius doctrīa vel error eſt apud eos in precio: ſed debemus prohibere peccatum a ꝑximis inq̄tum poſſumus: ergo eorum ritus non eſt a nobis tolerandus: ſed a nobis prorſus eijciendus. Reſpondetur ꝙ multum peccant ſeruando eorū ritū: ſed non ſequitur ꝙ propterea ſunt eijciendi. Prudens legiſlator ſinit meretrices in vrbe ne peiora contingant: et ſic aliqua peccata ſunt permittenda nec peiora contingant.

¶ Secūdo: homo permittit alium peccare ꝓpt̄

[illegible] here apparet [illegible]
[illegible] ad occidendum [illegible]
[illegible] corporali et ſi viderem [illegible]
mori fame ego poſſum et debeo [illegible]
capere et mittere quare non [illegible] video
[illegible] ſpiritualiter occidere [illegible] ſi eſſet filius [illegible] aut nepos [illegible] fidelis [illegible] filius infidelis
fidelis aliquis poſſem [illegible]

rationabilem cauſam quam habet cū illo. Et pꝫ
duobus exemplis Jacob permiſit Laban iura-
re per idola ꝓ fœdere inter eos ſtabiliendo: vt ex
geneſi notum eſt. Similiter pecuniarum indigꝰ
adit vſurariū dormiētē vel in tēplo orantē: a quo
petit pecuniā ſciens ꝙ nihil dabit niſi per vſurā
iſte non peccat licet ſit cauſa occaſionalis pecca
ti alteriꝰ. In propoſito chriſtiani nō ſunt in cauſa
huius peccati quia ſic alibi facerēt: ⁊ propter vti
litatem eius ſinit chriſtianus vt teſtimoniū apud
aduerſarios habeatur ꝓbādo ꝙ chriſtꝰ erat Meſ
ſias promiſſus ī lege moſayca: cuius ipſi ſunt ſtu
dioſiſſimi: ſecunduꝫ illud poete Fas eſt ab hoſte
doceri. Per ſacras hiſtorias hoc ꝑeminētie chri-
ſtiani habent ſuper deliros Mahometanos qui
ſolo ferro dimicant: chriſtiani autem armis ſpiri
tualibus ⁊ corporalibus inuadere ⁊ reſiſtere poſ
ſunt. ſecundū illud Johā. quinto. ſcrutamini ſcri-
pturas qꝛ vos putatis ī ipſis vitā eternā habere
⁊ ille ſunt q̄ teſtimoniū ꝑhibēt de me. Etiā iudei
ſunt venūdati ī omnē terrā ⁊ timidi nec ī magna
quantitate ad reſiſtendum. Propterea nō nocet
eos habere. a Mahometiſtis rōne nihil hr̄e po-
tes. Etiā in terra promiſſionis chananei nō erāt
protinꝰ eiecti propter exercitationē filiorū iſra-
hel: ſic iſti occaſionē exercitatiōis prebēt chriſtia
nis: ⁊ ſic propter iſta copulati permittūtur ſtare ī
ter chriſtianos: qꝛ lex noſtra euangelica tanq̄ ro
ta in rota oſtenditur includi in earum lege ī ex-
ercitationem noſtraꝫ: nec poſſunt rebellare in ꝑ-
niciem reipubli. chriſtiane: ⁊ hoc dummodo ſine
contumelia creatoris viuunt continentes ſe ī li-
mitibus ſuperficialibus veteris teſtamenti. Ara
neam permittimus in domo ad imperfectiones
colligendas: ſufficit ꝙ bonum inde proueniens ī
tota republica ſit maius vel equale damno ex il
lo conſequenti non tamen conducit eos habere
vbilibet propter damna que iam homines exꝑ-
ti ſunt. Aliquid eſt bonum in tota republica ca
thegoreumatice et non in qualibet eius parte: ſi
cut bonum eſt habere vnum pontificem in tota
republica. et non in qualibet eius parte. Incon-
ſulte factum eſſet admittere debiles in fide et in
eruditos prope eos cohabitare: nunc auteꝫ ſunt
prope eccleſiam in qua preſumitur plus eruditio
nis ⁊ fidei. Et ſi alijs illud egre admitterent con
tineant ſe vbi ſunt: ſufficit ꝙ hic prudenter ſunt
eiecti. Etiam alia vtilitas ex eis ſequitur: ali-
qui eorum conuertuntur ad fidem ⁊ ſunt vtiles
reipublice chriſtiane qui non minus laudandi ſūt
q̄ꝫ ex natalicijs chriſtianis orti cum per eos non
ſtetit. Apoſtoli et columne eccleſie tales erant.
Et cuꝫ tanta humanitate ſicut alij tractādi ſunt
vt ceteri ſimiliter ad legem amoris ⁊ gratie rede
ant. Si dicas: ſi ſic expellentur de patria in pa-
triaꝫ nulli manebūt ⁊ falſificabūtur oracula ꝓphe
tarū. reliqui iſrael conuertentur in fine. Roma-
norū nono. ⁊ yſaie decio. ⁊ per conſequens nō ex
pectabūt tempus Antichriſti. Reſpondes: opor-
tuit eos ponere ī quādaꝫ inſulā. ſed quia aliquis

ſtatim poteſt eos illic inuadere dicatur alit̄ Pro-
babile eſt ꝙ antichriſtus iam venit et hoc crebro
iam defenſatum eſt in ſchola in ordinarijs ꝙ ma
hometus erat antichriſtus. a multis multa dicū-
tur de antichriſto: ⁊ qꝛ fulcimentum a ſcriptura
non habent eadem ratione contemnuntur quia
admittuntur. Ulteriꝰ dicitur. ⁊ ſi bonū eſſet eijce
re eos ab hoc loco chriſtianorum ⁊ ab illo et ſic
de quolibet particulari loco ſeorſum. Nō tn̄ ē cō
ſequens ꝙ bonum eſt eos eijcere a tota multitu-
dine chriſtianorum vt alibi practicari ſolet. bo-
num eſt ſorti ducere vitam celibem. ⁊ bonum eſt
platoni: ⁊ ſic de quolibet nō obligato (quos pau
cos inuenies) ergo bonum eſt toti multitudini.
¶ Ulterius dicitur: ⁊ ſi eſſent eiecti ab omnibus
chriſtianis in alijs regnis in magna copia reperi
untur. vt quindecim mille in cairo ſolo: homo ē
animal eſt neceſſaria apud Ariſtotelem: ⁊ queli-
bet ſingularis eius ē cōtingēs Uel capiatur iſta:
aliquis homo viuit in aliquo loco que eſt magis
ad propoſitum: illa ſecundum eum eſt neceſſaria
⁊ tamen demonſtrando hunc locum paruum ⁊ il
lum locum paruum: quelibet illarum ē contigēs
Et ſi dicis vnam ſingularem neceſſariam (demō
ſtrando magnam partem illius loci) hoc non re
fert. Poteſt dicere: aliquis homo viuit in vna leu
ca: vel ſic de talibꝰ in quibus non eſt inſiſtenduꝫ
¶ Tertio arguitur ſic. Licitum eſt priuare eos
honoribus / puta ꝙ non habeant ſeruum chriſtia
num: vt patet extra de iudeis. Multoruꝫ. ⁊ ſi ſer
uus a iudeo emptus cauſa mercemonij factus ē
vel fieri deſyderat chriſtianus ꝓ duodecim ſoli
dis redimit̄: capitulo. Preſenti. Nec ꝑmittit̄ eis
habere officium publicū: capitulo Cum ſit nimis
Similiter magna tributa imponuntur eis / ⁊ ꝑci
pitur eis egredi regnū vel ſuſcipere baptiſma: vt
Ferdinandꝰ Aragonū rex q̇ caſtelle preeſt ī no-
ſtra tempeſtate fecit: ſed hoc eſt eos ad fidē coge
re. ¶ Ad iſta dicatur: hoc nō ē eos cogere: multe
enī leges ceſarie ad liberandū iugū ſeruitutis de
clināt. nec ꝯducit ꝙ chriſtianos habēt ſeruos qui
ſunt ī lege gr̄e ⁊ libertatis: cū talis vero vult eſſe
chriſtianus gaudet libertate: nec hoc eī ē eos co
gere. De caſu Ferdinādi ⁊ animū ⁊ factū viri ī il
lo ⁊ cōtra ſaracenos nō deteſtamur ſꝫ apprie lau
damꝰ: ſꝫ totū iſtud non ē eos ꝑ verbera vel ꝑ mi
nas mortis ad fidē cogere de qua prohibitiones
date ſunt: et aliq̇d ꝯducit ꝓ aliquo tempore ⁊ in
alio nocet. ¶ Contra ſecundam concluſionem
arguitur ſic. voluntas non poteſt cogi: ergo ꝯclu
ſio falſum preſupponit: conſequentia claret: ⁊ an
tecedens patet: ſecundum Auguſtinū ⁊ Bernar-
duꝫ de libero arbitrio. Preterea ex iſta via pueri
iudeorum baptiſati cogentur ſeruare fidem quaꝫ
nunq̄ ſua ſponte ſuſceperunt. Et ſic aliquis ē co
gendus ad fidem quod eſt contra primaꝫ conclu
ſionem. Diſtinguo ꝙ volūtas nō pōt cogi: vel ꝓ
prie capto termīo: hoc ē habere ꝯtra naturalem
īcliationē eiꝰ: ⁊ hoc ē verū nec a deo cogitur nec
ab hoīe: qꝛ ſi voluntas habeat actum cum eo cō-

currit: ⁊ dato ꝙ teneat̄ ꝙ a ſolo deo producat̄ vo
luntas per illū actū tendit in obiectū: ⁊ ſic nunq̄
violētatur nec cogit̄. Scdo aliq̇d cogitur vulga-
riter quādo inducit̄ per ſuaſiōes vel per amiſſio-
nem rerū tēporaliū vel quauis alia inductione: ⁊
de illa intelligimꝰ: ⁊ ſic in iure et apō vulgariter
loquētes terminꝰ capit̄. ¶ Ad ſcōm reſpōdetur:
caſus non eſt lucidus nec ex oībus dictis ſeq̇tur
nec eiſdē repugnat: ſed oībus ꝑenſatis pro nunc
cōcedo ꝙ talis coget̄ ſeruare fidē: licet nunq̄ ſua
ſpōte ſuſcepit: licet nō ſit eadē ratio cū adulto q̇
cōſenſum coactū voluit. Modo coacta voluntas
eſt volūtas: ⁊ hoc me mouet ſicut leges Ceſaree
et pōtificie multū declinabant ad mititatē circa
ſeruos: lꝫ videret̄ eē prima frōte in iacturā dn̄oꝝ
Sic iſte paruulus baptiſatꝰ coget̄ ſeruare fidem
poſt q̄ꝫ ſigno fidei luſtratꝰ eſt dato ꝙ nūq̄ ꝯſenſe
rit. Nec incōuenit ꝙ xp̄ianus cogat̄ ſeruare fidē
cuiuſmodi eſt iſte: immo ſi reſiliret eſſe hereticꝰ:
et apoſtata in fide. Sed dices: hac via oēs iudei
priuabunt̄ ſuis paruulis qꝛ licet aliq̇s peccet eos
baptiſando: tamē cogētur ſeruare fidē ſuſceptā.
Reſpōdetur: non ſeq̇tur ꝯtineāt eos domi: ⁊ ho-
mines male agerent paſſim eos baptiſantes vt
poſthac dicemꝰ. Sꝫ ꝯtra iſta arguit̄: paruulus in
cunabulis factꝰ ſacerdos nō cogetur ſeruare vitā
celibem qꝛ nō conſenſit in ordine ſuſcipiendo: et
tamē adultus ſacros ordines capiēs cogetur ſub
pena peccati ſe ſeruare immunē ab oībus vene-
reis: ergo licet adultus coacte baptiſatꝰ cogetur
ſeruare fidē paruulus nō cogetur. Reſpōſio: argu
mentū aſſumit antecedēs dubiū eſt magis dubia
eſt illatio. Propterea ꝯceſſo antecedēte negat̄ cō
ſequentia. Unū eſt ſacramentū neceſſitatis: ⁊ ſic
eſt fides catholica in adulto. Caſtitas autē ſicut
dicit Ambroſius ſuaderi pōt: imperari autē non
poteſt. Sed dices nec imperioſe aliq̇s eſt cogen
dus ad fidē. verū eſt: ſꝫ iſta fidē ſuſceptā cogetur
ſeruare. Mō iterū ſuadeo alioquin q̇libet xp̄ianꝰ
veniens ad annos adultos poteſt ſe negare fide-
lem: ⁊ dicere ꝙ erat baptiſatus ipſo nō cōſentien
te et retrocedere a fide catholica: quod omnino
eſt illicitū. Sed cōtra oīa iſta dices: ex iſto ſeq̇tur
ꝙ malmaluci ſyri: et memphicus rex eſſent cogē
di ad fidē ⁊ non Othomānus turcus: quod nō vi
detur dicendū. Hec cōſequentia patet: qꝛ hi ſunt
baptiſati iſti autē nō. reſpōdeo concedēdo illatū
ſi haberētur: ſed ſicut vulgo dicitur. Currens per
prata non eſt lepus eſca parata: nō potes eos ad
nutum habere. ¶ Contra tertiā concluſionē vel
omniū infidelium filij ſunt inuitis parētibus ba-
ptiſandi: vel aliqui ſic / ⁊ aliqui non. ſecundū non
eſt dicendū: quia non eſt maior ratio de vno q̄ꝫ de
alio. nec primum: quia tunc omnium iudeorū fi-
lij apud chriſtianos commorantiū a parentibus
raperentur. Reſpondetur: ſaracenorum: gentiliū:
et iudeorū filij quos habemꝰ in ſeruos baptiſan-
di ſunt etiā inuitis parētibꝰ nec eis vnq̄ reſtituen
di. Sed filij iudeorū q̇ viuūt ſub chriſtianis prin-
cipibus non blaſphemātes nomen chriſti: ſed vi

uentes litteraliter in lege non ſunt ab eis rapien
di nec baptiſandi: ſed cum parētibus relinquēdi.
quia inhumanū eſſet ſpoliare eos ſuis liberis in
illo caſu: ſed vbi enormia in blaſphemiam chriſti
perpetrarēt vt innocētes paruulos cruci affigen
tes (ſicut olim repertū eſt ſcelus) illud ſemꝑ pro-
dijt in lucē quantūcunqꝫ occultū fuerit nō debet
illud manere inultū: ſed dira morte piandum ⁊ a
conſentientibus ⁊ agētibus in penā peccati poſ-
ſunt omnes eorū paruuli tolli: et tunc baptiſari.
Ob perpetratū ſcelus crebro homo meretur pu
nire in ſobole: ⁊ in bonis fortune. Sed loquor de
his qui loquunt̄ cum honore quo decet de chriſto
et de eius diua matre: et ceteris celicolis in di-
ſputationibus cum chriſtianis: ⁊ ſic dicendo non
opus eſt reſpōdere ad duo argumēta beati Tho
me que recitauimus in principio huius tertie cō-
cluſionis. Aliud eſt argumētū eius ꝙ vſus eccle-
ſie eſt maioris auctoritatis q̄ꝫ Auguſtini vel Hie
ronymi vel alicuius auctoris: ſed nunq̄ eccleſia
vſa eſt iſta violenta baptiſatione paruulorū licet
ſancti multum poterant apud imperatores vt ſil
ueſter apud cōſtantinū ⁊ Ambroſius apud theo-
doſium. ideo ꝑiculoſum videtur hanc affectionē
de nouo inducere vt preter conſuetudinē in eccle
ſia hactenus obſeruatā iudeorū filij inuitis parē
tibus baptiſentur. Reſpondetur: argumentū hoc
eſt bonum ad aliquid concludendū ſcilicet de il-
lo quod concedimus: ⁊ etiam de Mahometiſtis
qui inter nos viuunt dummodo pauci ſunt ⁊ ſi ha
beant ſicut ſuperius dictum eſt ſed adhuc addo.

Quarto et finaliter circa hanc
materiā: ⁊ quinto circa hāc di
ſtinctionē q̄ritur An politia
regalis per hereditariam ſuc-
ceſſionē eidem preſtet per ele
ctionē. Similiter an politiā
ariſtocraticam et tymocrati-
cam politia regalis anteeat.
Aliquas notaciunculas de vocabulorū acceptio
nibus premittemꝰ: poſthac cōcluſiones aliquas
ad queſtionē ponemus. Duc ſunt politie. vna re-
cta. ⁊ alia politie recte labefactatio. Et politia re
cta tres habet ſpecies: que ſunt / politia regalis
vel monarchia. politia ariſtocratica: ⁊ politia ty
mocratica. Politia regalis eſt quando vnus do-
minatur intendēs bonum commune ſubditorū.
tyrānis eſt labefactatio monarchie. ſꝫ in hoc cō
ueniunt ꝙ preeſt: ſed in hoc diſcrimen habent: di
cit Ariſtoteles octaui Ethicorum decimo. Nam
tyrannus quidē ſuum: rex autem eoꝝ qui ab ipſo
reguntur conſiderat cōmodū. Politia ariſtocra-
tica eſt illa que paucis et bonis dirigit̄ vt olim
erat inter romanos: eligebantur interdū duode-
cim approbati ⁊ boni teſtimonij quos vocabant
bonos homines a quibꝰ tota ciuitas regebatur.
De aliquibus caſibus dicitur ꝙ facti ſunt tēpore
bonorum hominū. de alijs autē tēpore cōſulum.
Et hoc patet ex termino / ares. i. virtus. Hinc in
lucem abijt maiores in populo: et qui eum regē-

re habẽt optimates appellantur: quia optimi de
bent preeſſe. Sed ſi illi pauci nõ intendãt cõmu-
ne bonũ: ſed pro proprio laborãt emolumẽto op
primẽtes alios: tunc eſt trãſgreſſio ariſtocratice
politie ⁊ eſt obligarchia. Iterũ habemꝰ ex domi
nio paucorum duas politias. vel in politia multi
dominaturi et hoc eſt diſtinguendũ: vel circa bo
num cõmune laborant proportionabiliter pro di
uitibus ⁊ in opibus: ⁊ tunc eſt politia tymocrati-
ca. Si laborant pro proprio cõmodo in iacturã
diuitũ tunc eſt illius politie labes: et vocatur de-
mocratica. Et creberrime iſte politie ſũt mixte:
apud agyropilõ optimorũ poteſtas: ⁊ cenſu pote
ſtas vocanẽ vel politia popularis. Iſtis notatis
pono cõcluſiones. ¶ Prima eſt. Politia regalis
politie ariſtocratice et tymocratice preſtat.

¶ Secunda concluſio. Politia ariſtocratica po-
litiam tymocraticã antecellit. Ex iſtis duabꝰ ſe-
quitur ¶ Tertia concluſio: correlarie ꝙ monar-
chia in regno cenſu poteſtatẽ anteit. ¶ Quarta
concluſio. Conducibilius eſt habere regẽ per he
reditariã ſucceſſionẽ q̄ per electionẽ. ¶ Quinta
concluſio. Oppoſito modo eſt in malicijs oppo-
ſitis. Iſtis politijs puta popularis poteſtatis la-
bes eſt minima ⁊ tyrannis eſt peſſima. ¶ Prima
concluſio probaẽ ſic: ſcilicet ꝙ politia regalis eſt
optima. In toto vniuerſo eſt vnus deus quoniã
pluralitas principũ eſt mala. xij. methaphiſice.
Motus ſpherarũ inferiorũ a motu primi mobi-
lis regunẽ. In toto homine eſt vnum principale
membrũ ſcilicet cor: a quo reliqua iñuẽtia capiũt
In vno alueario p̃eſt vna apes (vt Ariſtoteles
idem de aĩalibus dicit). Et Virgilius in Georgi-
cis: ergo cõueniens eſt dare vnum monarchã in
toto regno. ¶ Et iſtud adhuc cõfirmatur ratiõe.
Nihil eſt ꝙ rempubli. magis augeat q̄ pax: et ꝙ
eam magis eneruat q̄ bellũ: ſcõm illud Saluſtij
in Iugurtha. Cõcordia parue res creſcũt: diſcor
dia magne delabunẽ: ſed ſic eſt cũ vnꝰ toti reipu.
preeſt optime ſeruaẽ trãquillitas: igiẽ. Et hoc pꝫ
in prĩcipe militie exercitꝰ. Nã da duos: diuiſis ca
pitibus: vt crebro in vſu eſt. Scindiẽ in cõtraria
vulgꝰ in exercitꝰ interniciũ. Tot ad hoc exẽpla
adducere poſſum eorũ que in hac tẽpeſtate ꝯtige
runt ꝙ nõ eſt opꝰ recurſu ad monumẽta maiorũ.
¶ Preterea arguiẽ ad idẽ: ⁊ iſtud debet multum
mouere. Semꝑ politia regalis alijs duabꝰ poli-
tijs erat diuturnior / ſtabilior / et magis aucta / vt
patet legẽti veterũ annales. Sꝫ ex p̃teritis pars
prudẽtie eſt augurari de futuris ⁊ ꝯcludere de p̃-
ſentibꝰ: igiẽ. Rurſus qd̃ approbaẽ ab oĩbꝰ eſt ſoli-
diꝰ q̄ illd̃ qd̃ a paucis admittiẽ: pauci citiꝰ delirãt
q̄ multi: ſed ab orbe ꝯdito ferme vbicunqꝫ loco-
rum ⁊ oĩm tẽpore erant politie regales: ⁊ nõ alie
due: ergo iudiciũ eſt ꝙ ip̃a alijs duabꝰ p̃ſtat. Am
plius in politia ariſtocratica maior ſeq̃tur labes
q̄ ĩ politia regali: ⁊ ipſa eſt magꝰ violẽta. ğ ip̃a eſt
peior. Cõſequẽtia claret: ĩ iſtis ꝓprie nõ capimꝰ
cõparatiuũ: ⁊ añs pꝫ: da optimates in quocunqꝫ
numero libet in idem redit: facile ſeq̃tur eorũ diſ
ſenſio: ſint duo. Sicut Alexãder reſpõdet ad Da
rium poſt primã victoriã: nec celũ duos ſoles nec
regnũ duos reges ſuſcipere põt: vel duos recto
res quocunqꝫ nomine voces. Et propterea ope-
ribus factis in ſecundo die non benedixit deus.
Super quo verbo dicit vna gloſa. Numerus bi-
narius eſt infamis: quia primo ab vnitate rece-
dit. Et licet hoc facile eſt impugnare: aliquid co-
loris habet. Finaliter iſtud patet ex iacturis que
regulariter cõtinguũt in duabus alijs politijs ra
riſſime in politia regali: quia difficilimũ eſt ariſto
craticam ſine tymocratica: ⁊ cõmuniter miſcẽtur
vt patuit inter romanos vbi erant prouocatiões
nunc ad plebẽ nunc ad ſenatũ: ſed in tali mixtio-
ne ſeminarie diſcordie ſunt in promptu quia vel
iudices erũt nobiles: ⁊ ſic multa ĩ fauorẽ nobiliũ
concludẽt. Si ignobiles pro plebe oĩa faciẽt. Si
des tertiũ membrũ ꝙ ſint mixti ex his vel in nu
mero pari erãt nobiles cum ignobilibꝰ vel in nu
mero maiori. Si primum: quis ꝯcludet / nobilis
vel ignobilis? Si plures pro vna parte ſunt iteꝝ
lites et diſſenſiones. Sed dicet mihi quiſpiam: li
cet hoc argumentum prima fronte aliq̃d coloris
ſecũ affert tamẽ contra me concludit: qꝛ ſic argu
mentaris Rex in toto ſuo regno eſt nobiliſſimus
ergo pro parte nobiliũ concludit: ⁊ ſic murmura
bunt plebei. Sed iſta obiectione nulla primo aſ-
ſigno ꝙ multũ in hac parte mouere debet ꝙ in-
ter nobiles et patricios romanorũ ex vna parte
et plebem ex altera creberrima ſciſmata ſuborta
ſunt: hoc patet eorũ annales legẽt poſt eiectum
Tarquiniũ ſuperbũ: ⁊ apud genuenſes: et potiſſi
mum a quinqꝫ vł ſex ãnis p̃teritis ĩ regno nõ au
des hanc q̃rimoniã oẽs ſunt reges: qꝛ leuat a ple
beis ſtipẽdia a nobilibꝰ honores ⁊ militiã in bel
lo pro tuenda republi. ⁊ nobiles ⁊ ignobiles hu-
manitate ꝓſequitur ſicut filios: ſicut dicit Ariſto
teles octaui Ethicorũ decimo: ſic inquiens. So
cietas eñi patris ad filios regni pre ſe fert effigiẽ
Nati nanqꝫ patri ſunt cure. Et ad hoc fulciendũ
poetam citat: ait inquit Homerus. iouem pa-
trem appellat: ipſum nanqꝫ regnũ imperium eſt
ſuapte natura paternũ. Hinc homerus agamen-
nonẽ laudans paſtorẽ grecorũ appellauit Regis
eſt vnicuiqꝫ tribuere quod iuſtũ eſt ſecundũ illud
maronis. Parcere proſtratis ⁊ debellare ſuꝑbos
Et ſicut ille benardita poſtea benedictꝰ maximꝰ
pontifex dicebat romanũ pontificẽ non habere
ꝯſanguineos cũ aliq̃d p̃ter rationẽ ab eo exige-
rent vnionem ſanguinis introducentes. ſic regẽ
imaginabere nec nobilẽ nec ignobilem. ſed per-
ſonam neutram: ⁊ Ariſtoteles vocat eos in poli
ticis ſemideos. ⁊ hoc eſt verũ dum obtuitũ vniꝰ
oculi ſuper nobiles iactat. Altero oculo plebi cõ
niuens quod nullo pacto in multitudine conue-
niet vt ex reuolutis tẽporibus deprehendere po
tes. ¶ Secunda ꝯcluſio probaẽ. politia illa me-
lior vel minus mala que maxime ad politiã opti
mam accedit: ſꝫ ariſtocratica politia eſt huiuſmo
di: quia in ea eſt paucitas. Secũdo hoc poteſt cõ

firmari ex minori labe que ex ea ſequuta ẽ q̄ ex
tymocratica. igitur. Certe nulla eſt peior peſtis
in vna politia q̄ regi ab indomitis ignobilibus
et multo ſatius eſt a nobilibus regi. Et cum igno
bilis genere ſim ex affectione non adducor vt cla
re intueris: ſꝫ res ita ſeſe habet ⁊ Ariſtoteles. 3.
politicorũ. Et nobilibus communiter nobiles or
tos eſſe dicit in teneris annis rectius educantur:
ſtemmata maiorũ pre oculis habent que eos ad
facta laude digna incendũt: vt cõmuni diuerbio
dicũt. Aſperius nihil eſt miſero dum ſurgit in al-
tum Reſpubli. gallica vix vnq̄ talẽ cladẽ paſſa eſt
ſicut ab effrene vulgo ignobiliũ: vt patuit illa tẽ-
peſtate qua Ioannẽ francorũ regem Richardus
vicallie princeps in angliã victor traduxit. Per
idem tempus eo ꝓceſſum eſt vt Stephanꝰ Mar
cellus mercatorũ parrhiſienſiũ p̃poſitus. Con-
flauum campanũ mareſchallũ ſpectante delphi-
no interemit: et parrhiſienſes caputiola delphi-
no: ⁊ aulicis dant Idẽtidem tunc inſolẽs turba
agricolarũ fex hominũ in beluacenſiũ territorio
duce Guillermo calleto ſurrexit: que ſi extincta
non fuiſſet per nobiles florẽtiſſimum regnũ euer
tiſſent. ¶ Tertia cõcluſio probatur: quicquid eſt
melius meliori vel minus malo nõ refert: eſt me
lius minus bono ſed monarchia in regnis eſt me
lior politia ariſtocratica vt ex prima patuit: ⁊ ari
ſtocratica tymocracie p̃ſtat ex p̃miſſa: conſequẽs
eſt politiam regalẽ tymocraticã longe antecelle
re. ¶ Quarta concluſio probatur. Illud eſt ꝯdu
cibilius in republi. quo cõcordia in ea magis ali-
tur: ⁊ ipſa magis incrementum accipit. Quia ille
eſt potiſſimus finis in politia terrena ciues cõcor
diter viuere: et eos inſufficientibꝰ opibus coale-
ſcere: ſed hoc fit per hereditariã ſucceſſionem re-
gum. Quod probo: quia da oppoſitũ inſtitutio re
gum ibit per electionẽ: ſtatim nobiles: et facino-
roſos viros: ⁊ cordatos videbis ad arma ruere p̃-
cipites: qꝛ facile erit inuenire in vno regno tres
vel quatuor factiones: vel binas lites cõtinuan-
tes ſine fine. Difficilimũ eſt duas domos equali-
ter potẽtes: vel paulo inequaliter potentes: mu-
tuo equaliter viuere. cõſidera vel longa cõtinua-
ta odia inter vrſinos: ⁊ colũnẽſes / ⁊ vbilibet: ſed
iſtud non cõtingit vbi eſt hereditaria ſucceſſio. ſci
tur ad quẽ ſpectat hereditas. Inſuꝑ: interea tem
poris quo eligereẽ rex eſſent graſſationes ⁊ ſcele
ſti viri: ⁊ diu duraret ſciſma crebro eligendi.
¶ Tertio ſic arguitur: ſi repẽte aliquis exaltare
tur. ⁊ inopinate egre res ſecundas talis ferre po-
teſt: hoc non cõtingit in hereditaria ſucceſſione:
hoc heredem nõ latet ab exordio quo rõne vtiẽ:
quare ꝓpter dyadema regni adeptũ nõ fit inſolẽ
tior. ¶ Quarto ſic arguitur: accipe duas domos
equales ſcilicet a. ⁊ b. ſi vnꝰ de familia a. eligaẽ in
regẽ. egre domꝰ. b illi paret ſi antea erãt familia
res: electꝰ rex eadẽ familiaritate vteẽ. Et nimia
familiaritas parit ꝯtẽptũ: vel minori ⁊ alter indi
gnabiẽ mõ indignatio ſciſma miniſtrat. ¶ Quin
to ſic arguiẽ. Dat duas domos in republi. habere
inueterata odia inter ſe vt. c et. d. ſi vnus de. c. fa-
milia eligaẽ in regẽ d. domũ opp̃met ne viciſſitu
dine rex ipſa dñetur: ⁊ fortaſſe penitꝰ eradicabit.
Si dicas: dabunẽ ei ꝯſules. e. tota republi. quorũ
cõſilio ⁊ ope oĩm moderabitur. Cõtra: tũc erit po
litia tymocratica vel ariſtocratica vel ex his cõ-
flata ⁊ nõ regia. Et ſic de maiori bono in minꝰ bo
num deſcẽdes. ¶ Sexto ſic aẽ: qñ ſunt certi here
des inſtituẽdi tũc bñ erudiunẽ in moribꝰ: ⁊ in te-
neris annis in honore a magnatibꝰ habentur: ⁊
ab alijs diſtãt ſicut parui dij gentiliũ quos ſemi-
deos licet falſo putabãt ⁊ talibꝰ multo faciliꝰ pa
rent q̄ ante equalibꝰ. ¶ Septimo ſic arguiẽ: quã
do ſumꝰ aſſueti habere vnã domũ ꝯtinuo regnã-
tem illã domũ cõmuniter plus diligimꝰ q̄ regem
de nouo inſtitutũ. Vide q̄ affecti ſunt inferiores
picardi ⁊ Flamingi ſuo principe qd̃ nõ reproba-
mus: vbi varie domꝰ ſuccederẽt eis nõ ſic immo
biliter adhererent: ⁊ ſic eſt in alijs regnis dũ rex
habenas regni prudẽter moderaẽ ab oĩbus ſuis
laudaẽ oĩbus eſt cordi in prãdio ⁊ in cena pro eiꝰ
valitudine opem dei implorãt. ¶ Octauo argui-
tur. Ex iſta inueterata affectiõe ſpem maximã in
futuris expectãt ⁊ principẽ dũ in iuuenilibꝰ ãnis
eſt Alexandro Macedoni Iude machabeo / vel
alteri magnanimo anteq̄ ſciãt q̃d futurũ ſit com
parant. Et ex iſto amore in hoſtiũ regis odiũ in-
cendunẽ: ita ꝙ verbo et facto ⁊ maledici: ⁊ male-
factores fiunt. Citius longeuus leodienſis ſe in
flumẽ p̃cipitari ꝑmiſit a diro ſatellite Burgundo
anteq̄ diceret viuat Burgundꝰ: ⁊ tantũ pertina-
cie in iuuenibꝰ inuenies qd̃ in vna patria dico in
multis alijs intelligo. ¶ Nono arguiẽ ſic. ſi filiꝰ
regis nõ debet ſuccedere patri ĩ regnũ pater col-
ligeret opes reipubli. per fas ⁊ nefas: vt filiũ di-
taret et extolleret neglecto bono cõmuni ſolum
oculũ ad bonũ particulare haberet: iſtud nõ ꝯtin-
git dum liberi eiꝰ vel ꝓxime ei ꝯiuncti ſuccedãt.
Filium reputat aliũ ipſummet qꝛ eſt ſuus effectꝰ:
et qꝛ cauſa in illo relucet. Propterea Ariſto. viij.
Ethicorũ dicit patrẽ plus diligere filiũ q̄ ecõuer
ſo: hec lex data ade ⁊ oĩbus filijs eiꝰ. Propterea
Dauid mirũ in modũ gauiſus eſt de hereditate ei
a dño in ſua poſteritate cõceſſa. vt pꝫ ſecũdi Re-
gum ſeptimo. Quis ego ſum dñe deꝰ meus: ⁊ que
domus mea: qꝛ adduxiſti me huc uſqꝫ. Sꝫ et hoc
parũ viſum eſt in ꝯſpectu tuo dñe: deꝰ meus: niſi
loq̃reris etiã de domo ſerui tui in longinquũ: iſta
eſt eñi lex Adã dñe deꝰ. ¶ Quinta ꝯcl'o ꝓbatur
auctoritate Ariſtotelis et ſua rõne. Illud qd̃ op-
poniẽ optimo ẽ peſſimũ: tyrãnis politie regalis
opponiẽ: ⁊ ita ꝯſequẽter: igiẽ ꝓpoſitũ. Itẽ quin-
to politicorũ: oẽm labẽ ꝯtingentẽ in duabꝰ vlti-
mis politijs ꝯtingere oſtendit in tyrannide ⁊ ali-
quas alias: ergo ꝓpoſitũ. ¶ Cõtra primã cõclu-
ſionẽ arguiẽ ſic. de politia regali ad ariſtocrati-
cã vt emendetur reſpu. deſcẽdiẽ: ergo ariſtocrati-
ca eſt melior. antecedens pꝫ: de Tarq̃nio ſuꝑbo
ab vrbe eiecta in policiã ariſtocraticã vel tymo-
craticã deſcẽſum eſt: igiẽ. Cõfirmaẽ a ſigno: flore

bat romanorũ imperiũ latiſſime dum a ſenatu regeretur. dum ad monarchã redactũ eſt ipſum paulatim vires amiſit: ergo politia ariſtocratica vel ex his mixta monarchie pſtat. Idẽ pꝫ in hac tempeſtate de venetis qui Cipro Crete Dalmatie: et alicui parti italie imperãt. ¶ Ad primũ cõceditur ꝙ deſcẽditur de tyrannide ad alias politias: qꝛ tarq̃nus pro arbitrio ſine rõne oĩa moderabat quod nullo pacto eſt ferendũ. Sed rariſſime vel nunq̃ꝫ de politia regali in alias politias itur: ⁊ ſi vſq̃ꝫ hoc cõtingat ex ſimultatibꝰ potentũ non itur de minus bono in magis bonũ: ſꝫ potiꝰ ꝯtra. ¶ Ad ꝯfirmationẽ fateor parũ auctũ eſt imperium ſub imperatoribꝰ ſuper imperium quod acquiſiuit ſenatus. Nec vſq̃ꝫ tale imperium in terra repertum eſt: licet Alexander Macedo totam aſiam ei ſubegerit. Toti europe et aphrice cum bona portione aſie romani imperitabant circa illa reſpublica a prudentiſſimis regebatur. vt patet de eorum laude cumulatiſſime: primi Machabeorum octauo. vbi dicitur: et audiuit Judas nomẽ romanorũ: qꝛ ſunt potẽtes viribus ⁊ acquieſcũt ad oĩa que poſtulãtur ab eis: et quicunqꝫ acceſſerũt ad eos ſtatuerũt cũ eis amicitias: ⁊ quia ſunt potẽtes viribus ⁊ audierũt prelia eorũ: ⁊ virtutes bonas quas fecerũt in Gallacia qui obtinuerũt eos ⁊ duxerunt ſub tributũ: et quanta fecerũt in regione hyſpanie: ⁊ ꝙ in poteſtatem redigerũt metalla argenti ⁊ auri que illic ſunt: ⁊ poſſederũt omnẽ locum conſilio ſuo et patientia et que ſequuntur: quomodo hoc venit ex illo felici tẽpore: ⁊ in omnibꝰ iſtis nemo portabat diadema nec induebatur purpura vt magnificaretur in ea: ⁊ quia curiam fecerũt ſibi ⁊ quotidie conſulebãt trecentos viginti conſilium agentes ſemper de multitudine vt que digna ſunt gerãt: ⁊ cõmittunt vni homini magiſtratum ſuum per ſingulos annos dñari vniuerſe terre ſue ⁊ oẽs obediunt vni: ⁊ nõ eſt inuidia neqꝫ zelus inter eos: ſꝫ iſtud erat ſolũ pro illo paruo tẽpore tot vframẽta inter eos ꝯtigerũt poſt reges eiectos ſicut tẽpore Tarq̃nij: tẽpore quo Apius ⁊ decẽ viri ꝑerant iam populus clamabat ꝙ pro vno rege malo eiecto decẽ quorum q̇libet erat peior ſubditi erant. Cõſidera rabiẽ que erat inter domũ Sylle ⁊ marij: caſum Catiline ⁊ Cethegi: immo Jugurtha callidus cũ roma egrederetur vt poſt homilcarẽ in aphricã ꝓficiſcerent fertur ſepe tacitꝰ reſpexiſſe poſtremo dixiſſe vrbẽ venalẽ ⁊ mature ꝑiturã ſi emptorẽ inuenerit. Hoc idẽ patet de bellis ciuilibus inter pompeium magnũ ⁊ Ceſarem ⁊ de innumerabilibꝰ alijs tranſgreſſionibus que tẽpore ſenatꝰ nunc inter vrbes primores nũc inter nobiles ⁊ vulgus ꝯtigerũt: politia romanorum quo ad multa erat tymocratica: qꝛ in rebus arduis ⁊ in multorũ magiſtratuum electionibꝰ: ⁊ in plebiſcitis recurſus erat ad multitudinẽ et ſenatus erat ordinatꝰ a toto populo: raro accedit adhuc aliqua politia ariſtocratica ſimplex. De venetis nõ inſiſto: eorum reſpu. non eſt magne molis pleriqꝫ ſunt reges eis potẽtiores. Scḋo non loquendũ erit de his que raro cõtingũt: ſed que regulariter in vſu ſunt: raro aliq̇d boni habebis in iſtis politijs q̄ per leges municipales viuunt relicto rege: qḋ ptꝫ ab effectu dum q̄libet vrbs ĩ grecia ſe traxit ad partẽ oẽs ſimul iugum ſeruitutis experte ſunt: quot ſeditiões Genue inter primores vrbis cõtigerũt tẽpore quo ſuperiorẽ non cognouerũt facile eſt ex eorũ annalibꝰ deprehẽdere. De florẽtinis non loqui eſt / multo ſatius foret heluecijs lubecenſibꝰ: ⁊ ceteris germanis ſub eodem principe ſtare q̃ꝫ ad partẽ ſe retrahere: hoc cõduceret reipu. chriſtiane ⁊ eorum politie: quia ſic vnite ⁊ Othomãno reſiſterẽt ſolidius ⁊ eũ ab europa eijcerent. In ore oĩm notiſſimũ eſt illud ſaluſtianũ qḋ antea recitauimꝰ. Concordia parue res creſcũt: diſcordia magne dilabuntur. Scḋm verbũ xp̄i omne regnũ in ſe diuiſum deſolabitur Mathei. xij. Apprime cõducit non modo habere vnitatẽ ad caput: ſed qḋ caput ip̄m late dñetur potiſſimũ in terris hoſti fidei vicinis: heu hoc experimur in europe dedecus q̄ aſie ⁊ aphrice dñari ſolet per vires vnitas in othomanno. Et ſi regna hyſpaniarũ eſſent ſub varijs regibꝰ ſicut interdũ ſolẽt diuiſa: difficiliꝰ tñ ꝓficerẽt ſicut nunc ꝓficiũt ⁊ domi ⁊ foris ĩ armis. ¶ Scḋo ar. hoc videtur eẽ ꝯtra Ariſtotelẽ. iij. politicorũ. xij. Qui politiã ariſtocraticã monarchie ante ponere videtur: inquiẽs. Si quidẽ vir ſtudioſus qm̄ melior ſit ꝑeſſe debet vna autẽ duo boni meliores ſunt: hoc ẽ enĩ qḋ Homerꝰ ait duos ſimul euntes: ⁊ optatio agamẽnonis vtinã tales miſſi decẽ ꝯſultores adeſſent: ⁊ paulopoſt. Forſan vero abſurdũ videre poſſet ſi meliꝰ diſcernat q̇s duobꝰ oculis et duabꝰ auribus audiat ⁊ duobꝰ pedibꝰ duabuſqꝫ manibꝰ agat q̃ꝫ plures pluribꝰ: cũ ⁊ nũc quidẽ reges ⁊ tyranni oculos ſibi plures cõparẽt ⁊ aures ⁊ manus ⁊ pedes. Nam ⁊ eos q̄ ſunt in magiſtratu ⁊ ſuos amicos vna pꝛĩcipatꝰ participe efficiũt curationẽ rerum eis cõmittẽdo: q̇ niſi ſint amici nõ faciũt ſcḋm illorũ intẽtionẽ: ſi vero ſunt amici ſunt ⁊ illorum: ⁊ principatꝰ cum amicꝰ par ſit et ſimilis quare ſi eos cenſet ꝑficiẽdos: certe pares: ⁊ ſimiles gubernatio ꝑeſſe cenſet oportere. Et Ariſtoteles dicit barbaros citius pati reges imperio regnare q̃ꝫ grecos: ğ prudẽtis eſt a politia regali diſcedere cũ greci ſcḋm eũ ſeptimo politicorũ ſunt aptiſſimi ad dominãdũ ꝓpter prudẽtiam ⁊ aĩoſitatẽ. Rñdet Ariſtoteles ſolũ diſputatiue ꝓcedit in illo capite: ptꝫ eũ ꝯſiderãti. Pro indubitato tenet octauo Ethicorum: ⁊ crebro in politicis ꝙ politia regalis eſt lõge oĩm politiarũ preſtantiſſima ⁊ ad hoc rõnẽ habemꝰ tam a cauſa q̃ꝫ ab effectu. De hoc ꝙ dicit de dñio grecorum aliqua dicã: q̇s ſcit ſi nõ erga ſuos grecos nimis afficiebatur. ⁊ hoc eẽ poterat amor patrie: ⁊ eiꝰ ãnales meliꝰ q̃ꝫ ceterarũ gentiũ cognouit. Scḋo erat apparentia de grecis in diebꝰ eius: tum ex parte ſapientie: ⁊ tum ex parte imperij qḋ tunc in grecia pollebat: ĩperia ⁊ ſtudia ſolẽt ſemꝑ eẽ matrimonialiter cõiuncta: ſed ſi greci paruiſſent vni capiti (heu prohdolor) nõ eſſent ſic oppreſſi. Superborum ⁊ inſipientũ hoĩm eſt nõ parere regi. magna minorum ⁊ ſapiẽtũ regibꝰ ſcire obſequi vbi ꝑ eſt. Si ĩtelligat de barbaris id eſt alienigenis a grecia ſicut vocabulũ ipſum interdũ accipit hoc nõ eſt verũ: ſed per barbaros intelligit efferatos ſicut: ſeptimo Ethicorum. loq̇tur philoſophꝰ. Et ad rationẽ quã videt capere illa nõ eſt cõtra politiã regalẽ: rex debet habere ꝯſules ſapientes quorũ cõſilio vtitur ⁊ ſic habet multas aures ⁊ multos oculos ⁊ argumẽta vadunt cõtra virũ qui ꝓprio vtit capite patre rõne. Sicut dñs Breſenis Ludouico vndecimo dicebat ꝙ miraret de magnitudine ſui equi q̇ exiguo erat: hoc ſcite expoſuit eo ꝙ totũ ꝯſiliũ regni ferret / ac ſi aliã facete incuſaſſet qḋ ſapientũ ꝯſiliũ nõ admiſerit. Sed cõtra: forte dices vel rex tenet parere ꝯſilio ſapientum vel nõ. Si primũ nõ habet plene dñium in regno plus q̃ꝫ rector in vniuerſitate vel cõſul inter romanos: ⁊ ſic hac via Saul ⁊ Dauid nõ fuiſſent maioris auctoritatis in Iſrahele q̃ꝫ Heli ⁊ Samuel: ⁊ reliq̇ Iſrahelis iudices. qḋ nõ videt dicẽdum: immo tũc alij erãt eo ſuperiores: ſi nõ hoc eſt ꝯtra Ariſtotelẽ ⁊ ſolutionẽ datã. Reſpõdetur: ꝙ rex tenet ſub pena peccati acq̇eſcere ꝯſilio ſapientũ ⁊ ex hoc nõ ſeq̇tur ſapientes ſunt ſuꝑ eum Salus autẽ vbi multa ꝯſilia: ꝓuerbiorũ vndecimo ⁊ duodecimo eiuſdẽ. Qui autẽ ſapiens eſt audit ꝯſiliũ: ⁊ decimotertio. Aſtutꝰ agit oĩa cum cõſilio. Nunq̇d Roboã decẽ tribꝰ annis ſit ꝯſilio ſapientũ ſpreto, ſicut multi regna ꝑdiderũt ſpretis cõſilijs. Sꝫ ꝯtra iſtud arguit: ex iſto ſeq̇tur ſi rex tenet acq̇eſcere ꝯſilio ꝙ ſua politia non erit regalis ſed ariſtocratica. Reſpõſio. ꝯſequẽtia eſt nulla etiã dando tibi aliã ꝓpoſitionẽ q̄ conſequẽtiam / etiã fulcire videt ꝙ quãdo rex videt incorrigibilis: ⁊ oĩno reipublice inutilis ꝙ deponẽdus eẽt: totũ iſtud nõ ſufficit ad politiã ariſtocraticã. politia eccleſie ex inſtitutione xp̄i eſt regalis ⁊ optima. Non obſtante cõſiliũ in aliq̇bus cauſis dat ei libellũ repudij: ſꝫ qꝛ eſt ſuꝑ vnũ quẽlibet ⁊ auctoritatiue cõdit leges poſitiuas in q̇bus diſpenſat: licet teneatur acq̇eſcere cõſilio ſapientũ dato ꝙ ſuꝑ ipſum fuerint: hoc politiã regalẽ nõ infringit Secus eſt in politia ariſtocratica vbi nullus preeſt auctoritatẽ habẽs ꝑpetuam: ⁊ ſi ꝑpetuam habeat poteſt deponi ⁊ alter inſtitui ſine culpa eius cui etiam dantur a cõmunitate ad ſecum iudicandum ita ꝙ de neceſſitate tenet ꝯcludere a maiori parte: vt rector ĩ vniuerſitate parrhiſienſi: vel abbas in cenobio / vel decanus in capitulo: dux in venetis: ꝯſul in romanis / ⁊ eorum leges poſitiuas ſeruare cogitur: licet interdũ in aliquibꝰ minutiſſimis datur ei auctoritas. rex autẽ regulariter in poſitiuis diſpenſat ⁊ ad nutum de officijs temporalibus ⁊ bello ſubeundo diſponit / licet cogatur in cauſis arduiſſimis cõſulere pares ſui regni qui vicẽ gerunt totius cõmunitatis vel tres ſtatus vt modus loquẽdi eſt alicubi vel electores imperij: vt alibi eſt modus: ⁊ iſtud ſufficit dicere regulariter: quia nõ ſunt ponẽda diſcrimina metaphyſicalia: ſed ſecundũ materiam ſubiectã loquendũ eſt. ¶ Tertio arguitur ſic. vnꝰ homo eſt magis corruptibilis q̃ꝫ multi ira vel odio vel quauis alia affectione facilius a veritate abducit q̃ꝫ vna multitudo: ergo vtilior ad iudicandũ eſt politia ariſtocratica q̃ꝫ regalis. Reſpõdetur: ſi vnus homo vteretur proprio ſuo capite hoc eſt verũ: ſecus eſt vbi conſilio ſapientũ acquieſcit ita cito vel citius multitudo equalium preſentetur q̃ vbi vnus preſidet inter ſapientes. ¶ Contra quartã concluſionẽ arguitur ſic. probando ꝙ melius eſt habere regẽ per electionẽ q̃ꝫ per hereditariã ſucceſſionẽ: ⁊ hoc ſic: rex debet ſuꝑeminere alijs virtute: vt patet octauo Ethicorũ: ſed hoc non poteſt eſſe per hereditariã ſucceſſionẽ cum ſapientes ſcḋm Ariſtotelẽ in probleumatibus: ⁊ per experientiã frequẽter generant ſtolidos: ſꝫ per electionẽ iſta non contingerẽt cũ maxime idoneus in tota rex eligeretur ad hoc: hoc eſt maxime idoneus ad regnandũ: nec valet dicere quod in vna rationũ predixi inter arguendũ ꝙ nimis ſollicite per fas ⁊ nefas opes ſuis liberis vel ſpurijs colligeret: quia ſicut antiq̇tus fiebat in taprobana caperetur vnus ſenex non habẽs pueros qui in regem eligeretur: ⁊ vbi poſtea ꝓcrearet filios a magiſtratu deponeret. ¶ Et ꝯfirmat: quia ſi regnũ dabitur huic familie nõnunq̃ꝫ dabitur mulieri: ⁊ ſic exteras gentes dabitur que nõ curabũt ſalutẽ reipubli. ¶ Ad illud cõcedo: quod dicit Ariſtoteles ꝙ debet ſuꝑeminere de cõgruo non de neceſſitate: qꝛ oportet capere reges ſcḋm ꝙ inueniuntur. Secundo diſtinguo illam: rex debet ſemꝑ ſuperemınere vel ſemꝑ in ſua ꝑſona: ⁊ hoc eſt falſum: vel in ſe ⁊ in ſuis ſapientibꝰ: ⁊ ſic ego ꝯcedo et hoc ſufficit ſicut dicitur cuius eſt condere eius eſt interpretari: ⁊ tamẽ imperator in ꝑſona non cõdidit leges Ceſareas ſꝫ Theophilus ⁊ Dorotheus ⁊ Tribunianꝰ ſacri palacij exq̇ſtor: vt patet in exordio codicis ⁊ inſtitutionũ: ⁊ tamen dicuntur leges Juſtiniani: qꝛ ſapientibus conditas approbauit auctoritatiue: ⁊ vulgo dicit leges ſunt in corde imperatoris: hoc eſt in ſapientibus qui ſunt cor eius: ⁊ ſic dato ꝙ filij regum patribꝰ imprudentiores ſint in perſona: hoc poteſt ſuppleri per prudẽtes: rex imprudẽs ĩ ꝑſona maiori eget conſilio q̃ꝫ prudẽs: ⁊ vnum addo ſi monitis ſapiẽtum acq̇euerit iudicabitur prudẽtioribꝰ circũſpectior. Et iſtud eſt ſolum temperarium prudẽtes liberos imprudẽs etherato generabit: hoc qḋ allegas de taprobana eſto ꝙ vnũ argumentorũ euacuet reliqua non extinguit: nõ euitarẽtur tumultuationes in reipubli. perniciẽ: ⁊ ad hoc etiã alie rationes adducte fuere. ¶ Ad confirmationẽ de mulieribus reſpubli. poteſt leges ſtatuere ꝙ hereditas per legẽ maſculinã deſcendat: etiam non eſt opus: leges ille ſunt ſufficiẽtes ꝙ femĩe ſi mares non affuerint ſuccedãt ille: ſunt ſolũ leges poſitiue ſic ꝙ vtraqꝫ pars ꝯdictoriarũ legi nec vel

diuine nō aduerſatur. Si teneatur vt multi ꝓbabile exiſtimāt ꝙ chriſtus ſecundū humanitatem fuit rex iude multi conſequēter concedūt ꝙ beate virgini debebatur regnū: ſed de hoc ſolū exemplariter ſic dictum apud noſtrates ⁊ caſtellanos mulieres ſuccedūt: ⁊ licet regnū tranſeat ad exteros hoc eſt ad verū alterius patrie liberi eiꝰ mediate vel immediate nati erant in regno. Etiam non eſt proprie de extragente q̄ matrē habet de regno immo eſt de ſecuriori latere vt aiunt de regno. ¶ Secundo arguitur: maximꝰ pontifex eligitur: ⁊ non vadit per ſucceſſionē ſicut in lege moſayca de Aaron ⁊ filijs ergo ita debet eſſe in regibus. Et iterū hoc cōfirmatur: imperator per electionē ⁊ nō hereditatē eligitur. Similiter pānonie rex creberrime: ⁊ ſic maxime idoneus eligit̄ vt patuit in Matthia Joannis Henniadis filio qui turcorū impetum ſolus cōpeſcuit ſic eligitur rex Northugie quo ad aliqua regna imo ſic memphicus rex ſoledanus ſyrie hac via procedit.

¶ Ad ſecundū dicitur: quicquid ſit de Aaron tamen reges iude ꝑ hereditariā ſucceſſionē regnū habuerant: vt patet de genealogia chriſti Matthei primo. Et hoc Dauidi ⁊ eius ſemini promiſſum eſt vt ſupra recitauimus. Non fiunt inconuenientia in electionibꝰ maximorū pōtificū que in regum electionibus contingerēt cum pontifices maximi vel a cardinalibus vel in ſacroſancta ſynodo vniuerſalia deputatis cum his eligant̄: iſti ſunt viri eccleſiaſtici ⁊ maturi qui eligunt verbo et ratione: ⁊ non ferro pro eligēdo digladiantur Nulle ſunt preces armate nec ſpes vlla eſt ꝙ ferrum eligēdo opem afferre pōt: ſicut foret in electionibꝰ regum vbi tēporales eligerēt ⁊ ſi ſembꝰ et quidē eccleſiaſticis ius eligendi īpartiret̄ ꝑces armate ex parte eligēdorū pncipū porrigerent̄: potētes ⁊ nobiles pauperes ⁊ ignobiles electionem neutiq̄ tolerarent. Pleroſq; religioſos viros humillimos in ſuis cellulis orantes in maximos pōtifices electos vidimus vt mēdicantiū ⁊ non mendicātiū religionibꝰ lucidū eſt contēplari ¶ Ad ꝯfirmationē dicit̄: licet ita ſit in regnis de quibus eſt mētio facta: multo meliꝰ fieret ſi ꝑ hereditariā ſucceſſionē regna illa haberēt. ſtat tñ in caſu dare virū meliorē per electionē q̄ per ſucceſſionē: vt in magnanimo pannonie Matthia contingit: ſed nos loq̄mur de his que regulariter cōtingunt. Etiā creberrime eligūt viros eiuſdē familie ⁊ potiſſimū dum eos potētiores vidēt: ⁊ nō modo vnū quēlibet de familia: ſꝫ proximū heredem. De memphico rege eſto ꝙ tyrannice illa q̄ habet vſurpat Duo dicā q̄ noſtra dicta cōfirmāt: vnū eſt. ꝙ ordo pugnādi ⁊ imperādi Othomāni magis ſuū imperiū auget ⁊ nobis officit q̄ ſoledani. Scōm. ꝙ meliꝰ terras in oriēte ꝓteximus dum erant plures ſoledani q̄ exiſtente vno.

Queritur penultimo circa hanc diſtinctionē. An Rex ſit dñs omnium que ſunt ſub ſuo regno? ¶ Reſpōdetur ad titulum q̄ſtionis per concluſionem negatiuā. Probatio: quia da oppoſitū Rex eſſet dominus libri mei ⁊ per conſequens illum ego non poſſum alienare ſine facultate ſpeciali regis cum liber per te eſt ipſius regis. hoc conſequēs eſt falſum. ergo ⁊ antecedēs. Falſitas conſequētis pꝫ ex omni practica. conſequētia eſt nota. ¶ Scōo arguitur ad idē. Multa ſunt in regno vt volucres piſces ⁊ omnia animalia que a nullo poſſidētur. Quod enī ante nulliꝰ eſt id naturali ratione occupanti conceditur. Inſti. de re. di. §. Fere igitur beſtie. ⁊ hoc patet. ⁊. ff. de acquirēdo rerum dñio. de multis quorū dñiū primus occupans accipit. Hoc idem patet de donatione inter viuos ⁊ mortis cauſa. de ꝑſcriptione et vſu capione: ⁊ multis alijs titulis quibus iuſta rerum dñia acquiruntur Non valet dicere ꝙ rex eſt cōdominus mecum in libro ⁊ in tunica mea: quia tunc non liceret mihi alienare tunicam ſine eius facultate quo nihil abſurdius. ¶ Preterea arguit̄ ad idē: ꝓpter crimē leſe maieſtatis patentē hereſim fiſcus acq̄rit dominium delinquētium. ergo dñs fiſci qui eſt rex prius non habuit dñium illarum rerum. Nullus acquirit dñium de re propria. ¶ Ampliꝰ: rex īterdum emere laborat agros ſubditi: ergo ſubditus agrorū habet dñium: conſequētia eſt nota: quia alias non venderet: antecedens pꝫ: quia Achab volebat emere vineam Naboth Jezaraelite qui erat in Jezrael. Hec cōcluſio eſt ita lucida: ⁊ hec tot locis ſcripture pꝫ ꝙ ad eam vallandā eſt plura ponere motiua. ¶ Contra quam concluſionē arguitur ſic. Deus eſt dñs tunice mee ⁊ mecū condominus: ⁊ tamē in obtēta facultate dei eam vendo/ do/ vel ꝑmuto: ⁊ interdū etiam pecco hoc faciendo: ergo contra voluntatem eius ſigni eam alieno: ſic ꝙ alienatio tenet: g̊ me nō petere facultatē a rege pro alienanda tunica nō arguit regem mecum eſſe condominū. Q; eſt deus mecū dñs pꝫ. Dñi eſt terra ⁊ plenitudo eius orbis terrarum: ⁊ vniuerſi qui habitant in eo. pſalmo viceſimoquarto. ¶ Scōo arguit̄ ad idē ꝑmi Regū octauo. Deus dixit Samueli predicere ius regis ſuꝑ populū. vbi habet̄ agros quoq; veſtros/ et vineas/ ⁊ oliueta optima tollet et dabit ſeruis ſuis: ſed et ſegetes veſtras et vinearū redditꝰ addecimabit: vt det Eunuchis et famulis ſuis: ſeruos etiam veſtros ⁊ ancillas ⁊ iuuenes optimos: et aſinos auferet ⁊ ponet ī ope ſuo Greges quoq; veſtros addecimabit. voſq; eritis ei ſerui: ⁊ ſi iſta q̄ ī ibi recitant̄ ſint reg; oīa reg; erūt. ¶ Ad primū ꝯcedo: ꝙ deꝰ eſt mecū ꝯdominꝰ: ⁊ hec tunica eſt tunica dei: et tunica mea copulatim ⁊ copulatiue. et poteſt me priuare tunica mea ſine culpa mea ꝓ ſola ſua volūtate: ſꝫ liberā admiſtrationē nobis ꝑmittit: nec req̄ritur ad alienationē huiꝰ tunice expetere volūtatē dei aliā: ſufficit ꝙ nobis cōſtat ꝙ placet deo modus ꝯtrahēdi: licet interdum peccamꝰ in ipſo contractu. et hoc deo diſplicet. tamen placet deo trāſlatio dominij. hoc patet quando quis prodige alteri quod ſibi tenebatur ſeruare talis volēdo ſic transferre peccat: ſed

res trāſlata erit: ſꝫ quando deus irritat cōtractū tunc cōſenſus hominū contrahendi non ſufficit ſicut iudei nō poterāt vendere ſuas terras in perpetuū ꝓpter irritationē dei: vt pꝫ Leuitici. 25. ⁊ hoc facere poteſt vbilibet. Sed q; palā eſt ꝙ legalia legis nunc non obligant ⁊ deus non irritat contractus noſtros: q; de hoc non docetur: licet ſit omniū rerum generaliſſimus dñs. modo iſta non cōtingūt in rege terreno: immo argumentū equaliter concludit contra reges: q; deus eſt eis condñs rex meus non eſt ex equo mecū condñs huius tunice deus plus q̄ ex equo eſt mecū condominus: q; ſolū ꝑmittit me eſſe condominū. Et ad formā argumēti quādo ego alieno tunicā ſufficiēter mihi innoteſcit de cōſenſu condñi Et ſi illud argumentū nō ꝯcludat de rege: ſufficit ꝙ alia vincant. Etiam ſi duo viatores haberent eundē equum vnus nō poteſt illum alienare ſine cōſenſu alterius: ergo ſi rex haberet mecū portionem in equo ſine ſuo ꝯſenſu eum alienare nō poſſem. ¶ Ad ſecundū argumētum dupliciter reſpōdet̄. Vnomodo ꝙ oīa illa ſunt regis in neceſſitate ob magnā neceſſitatē reipu. Rex poteſt me ſpoliare dñio particulari meo: ⁊ ego debeo illud velle: q; bonū cōmune eſt preferēdum bono priuato: primo Ethicorū. quādo bonū meum priuatū includit̄ ī illo: nō ꝙ oīa rex capit ab vno: ſed ſecundū proportionē bonorū fortune in ſubditis capere debebit. ¶ Sed ꝯtra hoc arguitur. Rex Achab egebat vinea Naboth: ad facienda olera: ergo poterat capere illam vineam ſine pecunia. cōſequens eſt falſum. ipſe Naboth noluit regi vendere pro pecunia. ¶ Reſpōdetur nō erat neceſſariū regi ⁊ reipublice habere illā vineā: ſed ſolum ad auare ampliandū ſuum locū Propterea nullo pacto poterat aliū cogere vendere. Et etiā forte voluit habere vineā in ꝑpetuū ꝯtra ꝑceptū dei. Et nemo extra neceſſitatē poterat ſuā poſſeſſionem vendere ad iubileū vſq;. modo Naboth erat diues in caſu iſto. reges docētur ꝙ male agunt ſi cogant ſubditos vendere poſſeſſiones eoꝝ. Et etiā prope palatiū regis neceſſitas reipu. in hoc non depēdet: immo citius eius eneruatio: q; aliq̄bus poſſeſſionibus habitis incideret q̄ſtio de alijs vicinis: ⁊ ſic eſſet diſſipator ſubditorū ⁊ non regaliter politiſaret neglecto bono cōmuni ſubditorū bono ꝓprio adherēdo. Pōt tñ laborare ꝓ ꝯſenſu ſubditi vbi rex egebit: ſꝫ vbi ꝯſentire noluerit deſiſtendū eſt. Aliomodo dr̄: ꝙ illic recitat̄ ius vocatū quo vnꝰ monarcha vtit̄: talibꝰ tyrāni interdum ꝓ legibus vtunt̄: ⁊ hoc dicebat̄ vt populus eſſet territꝰ ſed deſiſteret ab inceptis de poſtulando rege: ſed q; iſtud implicat vnū: an ppl's in petendo rege peccauerit cū eorū petitio deo diſplicuit: ⁊ ſi ſic videt̄ ꝙ policia regalis nō eſſet optima: ſed de hoc in vna dubitatione ne īpediamur a propoſito q̄remꝰ. ¶ Tertio arguit̄ Vel alicuiꝰ rei in regno rex habet dominiū: vel nulliꝰ. Nō ſecundū: q; tunc eſſet pauperior vno plebeo. Si primū equa eſt rō ī oībꝰ. ſꝫ dices habet aliquas terras ei aſſignatas quarū dominiū habet. ¶ Contra. non ſufficit dñies ille terre non ſufficiunt pro dignitate regia: vt videre eſt in regnis vſq;quaq;. Sed dices redditus quos colligit cum terris ei ſufficiunt. ¶ Cōtra hoc arguitur. Poteſt īponere tributa quecunq; iure nature vel diuino non aduerſantia: ⁊ illorū erit dñs. ergo eadē rōne ante eorū dñiū habuit: licet bona ipſa cū alijs perm ſit. ¶ Quarto arguitur. ff. ad legē Rhodiā de iac. lege deprecatio. Imperator Eudenū quidem mūdi dominus lex autē maris. ⁊. C. de quadrieñ. preſcrip. bene a zenone: ⁊ nūc tātū dominium habet rex in regno ſuo ſicut Antoninꝰ tūc habebat in imperio ſuo. Ad quod propoſitū. ſi rex francorū non eſt dominus omniū in gallia quam ob rem rex eiuſdem vocatur. ¶ Ad tertiū interarguendū reſponſum eſt ad finē vſq; Illud ē falſiſſimū. ⁊ nihil apparētie habēs ꝙ rex poteſt ſubditos obligare ad oē illud quod nō eſt ꝯtra legeꝫ nature vel diuinā: q; cōtra illas leges nō ē ꝙ mille: immo cētū mille dēt oīa ſua bona pauperibus ⁊ rex ad hoc cogere non poteſt: illa eſſet ſeruitus Egyptiaca a qua deꝰ ꝑcepit regē abſtinere ⁊ prohibet ei capere ſuperflua a populo ad pōpā inutilem. vt patet Deuterono. 17. Cunq; fuerit conſtitutꝰ rex non multiplicabit ſibi equos Glo. ad pōpā ⁊ ambitionē ſeculi nec reducet populū in egyptū equitatus numero ſubleuatus: nō prohibuit deus quin habeat neceſſaria ꝓ ſuo ſtatu/ ⁊ ꝓ gloria regni. Vnde ſicut abbas in religione non deberet precipere contra regulā: nec cogere ſubditum in bonis impertinētibꝰ ad regulā: ita rex nō debet īponere aliquid in humeris populi vltra leges regni q̄ in varijs partibus varie ſunt: q; rex eſt propter populū ⁊ nō contra. ¶ Ad quartū diſtinguo ꝙ rex eſt dominꝰ regni vel totiꝰ cathegoreumatice ſic ꝯcedo: ſi ſyncathegoreumatice. tūc iterū diſtiguo: vel ꝙ q̄libet res in regno ſit eiꝰ. et h̄ eſt falſū ſiue ſit ſermo de rebus tēporalibꝰ ſiue ſpiritualibꝰ: vel ꝙ dñium regitiuū habeat in omnibꝰ rebus regni ſui. ⁊ ſic conceditur: vel in rebꝰ alioꝝ etiā ꝓ ſalute reipu. vbi res ſue priuate non ſufficiūt. ⁊ ſic ꝯcedit̄ Et ex illo pꝫ ꝙ defēdēdo res ſubditorum ſuorū nō ponit falcē in meſſem alienam: q; dominium regitiuum habet in illis rebꝰ Et pro ſubditorū tuitiōe dantur ei (vt par eſt) tā ampli cenſus Et ſic oīa regni dicūtur regis ī mō loquēdi hominū ⁊ ī ſcriptura Geñ. 14. Abrahaꝫ reſpondit regi ſodomorum. Leua manum meaꝫ ad dñm deū excelſum poſſeſſorē celi ⁊ terre: ꝙ a filo ſubtegminis vſq; ad corrigiā calige non accipiam ex oībꝰ q̄ tua ſunt. ⁊ pꝫ. 23. q. 5. ca. dicat. Multe ſimiles auctoritates induci poſſunt q̄ſoluꝫ de dñio regitiuo cōcludūt. Et licet Rex ſit dñs totius regni nō poteſt illud dñium cōmunicare cuicūq; vult: ſꝫ deuincit̄ tenere leges cōſuetudinales regni: in aliquibꝰ dñijs tamē paruis ab eo poſſeſſio permittitur libera communicatio.

¶ Dubitat̄ de hoc quod ſuperius tetigimus: an populus Iſrahelitícus peccauit petendo regem

Hic ab aliquibus vario mō reſpōdetur Burgenſ. primi regū. octauo dicit aliqua. ¶ Primum eſt. Populus nō peccauit in petendo regē Ratio ſecundum eum: qꝛ habere regē eſt conforme iure nature: ꝛ ad hoc itroducit litteram Deutero. 17. Sed cum neceſſarium eſt ex hiſtoria biblica dicere populū deliquiſſe: dicit ꝙ peccauit popul⁹ in petendo rege more gentium. hoc eſt abſolutū a legibus: ꝛ hoc deo diſplicuit ꝛ ſecūdū hec tria dicta totam materiā deducit: quodlibꝫ illorū ē falſum. Non erat preceptū dei de eligēdo rege vel petēdo in Deutero. vt pꝫ ex rotunda littera ſeptimidecimi capitis: ꝛ expreſſiue per gloſam interlinearē ei⁹ cui (quicquid ſit de alijs gloſemati⁹) contraire eſt inſolitū. Deus ꝓuiderat caſum futurum populi ſicut omnia futura ab eterno cōtemplabatur. Propterea dixit cū petieris regem noli accipere alienigenā: ecce litterā. Cū ingreſſ⁹ fueris terrā quā dn̄s de⁹ tu⁹ dabit tibi ꝛ poſſederis eam habitaueriſqꝫ in illa ꝛ dixeris conſtituā ſup me regē ſicut hn̄t oēs ꝑ circuitū nationis ſuper verbo dixeris dicit Gloſa: tu nō ego: ꝛ hoc ē clare dicere. tu es petitur⁹ regē. ego aūt non precipio. vbi popul⁹ peccauit querendo depoſitionē Samuelis ſine ſua culpa quod tangit Gloſa iterlinearis primi Regū octauo. ſuper illo verbo Nō eni te abiecerunt inquiens. Qui vos ſpernit me ſpernit peccauit popul⁹ in petendo rege hūano: qꝛ imediate regebātur ab eo: ꝛ tn̄ qn̄ bene vixerunt eos triūphator i Iſrabel defendebat. Propterea petentes regē terrenū receſſerunt a ſpāli cura dei. ꝛ hec littera eſt clara Nō ei te abiecerūt ſꝫ me ne regnarē ſup eos iuxta oīa opera ſua ꝙ fecerūt a die qua eduxi eos de egypto vſqꝫ ad diē hanc. Et clare hoc dicit Gloſa interlinearis. ſup illo verbo Deutero. Conſtituā ſuper me regē nō deū ſꝫ hoīem nihil coloris habent argumenta Burgenſis in oppoſitū: licet de⁹ ſit ſuper oēꝫ populū tanꝙ generaliſſim⁹ dn̄s: tamē ſpecialē curā dummō ipſe ſol⁹ regnabat ſuper eos ſuſcepit: vt pꝫ ex proceſſu iudicū ꝙ erāt vicarij dei ſine faſtu regio. Aliud dictū eſt falſum ꝙ petebāt regē libe rū a legib⁹ more gentiū qꝛ cum Ioel ꝛ Abya iudiciū in Berſabee declinauerunt poſt auariciam peruertētes iudiciū ꝓ numerib⁹ voluit popul⁹ a tali grauamine liberari. propterea non queſiuerūt regē abſolutū a legib⁹. Quo ſit popul⁹ peccauit in petēdo rege: nec ſaluat peccatum populi via qua putat: nec littera Deutero. eſt ꝓ eo: ſed ei aduerſatur.

¶ Sed cōtra iſtud arguit. argumento eius quod facit ꝯtra poſtillatorē. Si filij Iſrabel peccarūt in petēdo rege ſequeret ꝙ ſemper i eodē pctō ꝑſeueraret durāte regio regimine Nam ſic exiſtēdo ſemp feciſſent ꝯtra dei ordiationē ꝙ ſibi ſoli eoꝝ regimine immediatuꝫ retinuerat nolens ꝙ ſup eos homo mortalis regnaret (vt ait poſtillator.) Ex quo vlteri⁹ ſeqtur ꝙ oratio Samuelis ꝓ populo: vt de⁹ eis pceret hoc peccatū eſſet vana: et contra regulā diuine legis durante eorū contumacia eodem in pctō. ratio huius eſt. Nā ſecundū legem diuinā nō datur venia niſi correcto: vt patet Ezech. decimo octauo. Cū auerterit ſe impius ꝛc. Sed ꝯſtat vt habetur in. 12. ca. ꝙ Samuel populo ſibi ſupplicāti: vt ꝓ eo oraret: ꝛ ſuū pctm̄ de petēdo rege aperte confitenti reſpondit. Ne timeatis. ꝛc. Et iſra abſit a me ne orem deum ꝓ vobis. ꝛc. Ex qbus ſatis pꝫ. ꝙ huiuſcemodi pctm̄ ꝑ populi cōfeſſionē ꝛ orationem prophete fuit ſublatū. non obſtāte ꝙ adhuc pſeuerabāt i eodē peccato retinēdo ſibi regē illicite. ¶ Ad hoc argumētū reſpōdet Doring. in replica dicēs ꝙ petere regē abſolute non ē peccatum in propoſito commiſſum: ſꝫ petere ꝯtra dei ordinationē eſt in propoſito peccatū petebāt regem humanitus inſtitui. ſcꝫ a Samuele: ꝛ hoc fuit peccatum Si dixiſſent pete a deo nobis regē non peccaſſent.

¶ Cōtra iſtud arguitur. Si dixiſſēt Samueli ꝙ ipe petiuiſſet eis regē a deo abieciſſēt deū ne ipe ſpāliter regnaret ſup eos. ꝛ ſic adhuc peccaſſēt: viderūt ꝙ Samuel ſingula ardua fecit ex ꝯſilio dn̄i. preterea idē erat q̄rere regē ab eo ꝛ q̄rere ꝙ ipſe intercederet ꝓ eis. Propterea dicitur ꝙ populus peccauit in petendo rege: qꝛ hoc eſſet diſcedere a ſpeciali cura dei: qꝛ deus erat eorum rex vt eis innoteſcebat a toto tēpore quo eos de egypto eduxerat tanta gloria: ꝛ ſplendore qbus indigni erāt Sed tunc reſtat reſpōdere ad nodū argumēti. Et dicitur ꝙ in petēdo rege peccabāt nec deus cepit talē curā de eis ſicut antea: qꝛ non ſatis in eo ꝯfidebant ſecundū verbū Samuelis. Et clamabitis in die illa a facie regis veſtri quē elegiſtis vobis: ꝛ non exaudiet vos dn̄s in die illa: qꝛ petijſtis vobis regē. poſtea de⁹ ꝯſenſit ꝙ haberēt regē: ꝛ tūc nō peccabāt i ꝯtinuatiōe politie regal': qꝛ ca. 10. vnxit Saul i regē Sāuel. Et ca. 10. Cū dn̄s voces ꝛ pluuias dedit ꝛ ppl's tiereret dicebat. Ora ꝓ ſeruis tuis ad dn̄ꝫ deū tuū vt nō moriamur. addidim⁹ ei vniuerſa pctā i malū vt peteremus nobis regē. Ibi innuit ꝙ ante peccabant: ſed manētes iam ſub politia regali cum rex inſtitutus erat reſilire non poterant. crebro hoc eſt in vſu ꝙ homo peccat acqſitione prima rei et nō in poſſeſſiōe poſt rem acqſitā: nec hoc debuit eos mouere. vt pꝫ de vendente res ſuas in feſto cōtra cultū ſabbati. patet de pecunia in meretricio acqſita: vel ad ludos vetitos in matrimonio poſt votū ſimplex ꝛ i alijs innumeris: ꝛ ꝯcedo ꝙ politia regalis eſt optima. ꝑpea regi a deo regū ꝯditore ē ſtare i ſolidiſſima politia regali. ipē nō q̄ſiuiſſet ab eis vectigalia ꝓ faſtu: qꝛ nimis bn̄ ꝓtecti erāt: q̄ſiuerēt nouitatē more multorū bonos dn̄os habētiū ex lenitate alios adeuntiū. Populus more ranarū Eſopi fecit ꝙ Ioui ſupplicuerūt vt regē haberēt. Dū nihil auderet ludētes ludere ranas. Supplicuere Ioui ne ſine rege forēt Iupiter huic voto riſuꝫ dedit anſa ſcōas rana pces: et ꝙ ſequunt. ¶ Scōo dubitat: an politia regni eſt mala in qua ꝑmogenit⁹ in tota hereditate ſuccedit. ꝛ mouetur dubitatio: qꝛ ita ē apud vtrūqꝫ regnū Britannoꝝ. Ex dicendis apparebit rō dubitādi. ¶ Rn̄detur ꝑ ꝯclones ſequētes.

¶ Quarum prima ē. Illa lex ē ſatis iuſta qua ꝑmogenit⁹ nobilis i tota terra paterna ſuccedit.

¶ Secūda ꝯcluſio. Male agunt parētes alijs liberis nō relinquētes ꝓuiſionē de qua viuāt more ſui ſtat⁹. ¶ Tertia ꝯcluſio. Ubi pentes liberis nō ꝓuident. de modo viuēdi primogenit⁹ tenetur eos alere ſub pena peccati. ¶ Quarta ꝯclo. Lex non ē ita rōnabilis inter ignobiles: vt puta inter rurales ꝛ mercatores ꝛ reliquos plebeos. Probatur prima cōcluſio. Cōgruū ē ꝙ dom⁹ nobiliū maneāt integre. pꝫ. da oppoſitū ſucceſſu tēporis magnā domū e medio tolles: ſi duob⁹ vel tribus hereditas ex equo diuidatur dom⁹ principalis erit multo minor: ꝛ dn̄iꝫ forſitan primogenitus non augebit: ſed diminuet. ergo ſi ipſuꝫ debeat iterum diuidi tandē deuenietur ad non ſoluꝫ qꝛ oē finituꝫ ꝑ ablationē finiti tandē conſumet primo Phyſicoꝝ: ꝛ hoc quādo nō ē partitio geometrica: vt in propoſito. ¶ Et ꝯfirmatur hec rō. Non licet regna partiri duobus vel trib⁹ liberis: qꝛ tādē ex amiciſſimis fiunt hoſtes: ꝛ hoc cognoſcit experientia. Si francorum reges euentum rei a principio cognouiſſent ducatum Burgūdie ꝛ Flandriā non dediſſent a regno etiam propriis liberis: qꝛ ſucceſſu temporis fiunt non conſanguinei. Eodem modo in comitatibus ꝛ alijs dominijs nobilium: ſed iſta ꝯſeqntia ē tenuis ad ꝑtitiones dominioꝝ ſub eodē principe non ſequūtur tot labefactationes ſicut ad diuiſionē regnorum. ¶ Preterea aliter arguitur. Congruum eſt habere vnum truncum ad quem omnes rami de familia deſcendentes habeant recurſum: ſꝫ hoc fit ꝑ manutenētiam vnius magne familie omes de cognomine illic habent refugiū ꝛ more lapparum mutuo herēt. Modo virt⁹ vnita ē fortior ſe ipſa diſpſa. Sed cōtra iſtam cōcluſionē arguitur ſic. De iure nature ē ꝙ alij filij a primogenito alātur a parētib⁹: ſicut primogenit⁹: nec ē de iure nature ꝙ primogenit⁹ habeat potiorē partem i bonis. ergo de iure nature ē ꝙ habeāt bōa ex equo

¶ Secūdo arguitur. Inconueniens eſt ꝙ vn⁹ comes habens quatuor vel quinqꝫ liberos equalit alitos in iuuentute: ꝛ cū adoleuerint quatuor poſteriores debeant primogenito inſeruire: ſꝫ hoc cōmuniter ē in Britannia ꝑ iſtam legē. ergo non eſt lex cum eſt iniqua. ¶ Ad primū cōceditur. ꝙ eſt de iure nature ꝙ prouideatur eis equaliter: ſꝫ cum vni dandū ē totale dominium ſenex ſolet eſſe ceteris prudentior: ꝛ plus diligitur a parentib⁹ qꝛ diuti⁹ iam amorem circa eum habuerūt. Congruum eſt ꝙ illi detur licet vltimus maiori ope egeat propter teneram etatem neſciret tamē tantis bonis vti: ꝛ licet tenerius diligatur a parentibus: vt Ioſeph ꝛ Beniamin a Iacob ꝙ adulti nō oportet ad maius bonū. Primogenitis ante legem dabatur portio duplex. pꝫ de iure primogēiture quod emit Iacob ab Eſau. Sed dices Iacob non conſtituit primogenitū regē inter filios Uerum eſt propter peccata primogēitorū auferebat ab eis ius primogeniture. Etiam prophetice vidit quid fieri debebat i eis. Tertio nec erat dux neqꝫ comes. vel amplum dominiū i terris hn̄s ꝓuidet filijs ꝑ emptas domos vel emptos agros / vt ꝑ ꝓuctus eccleſie. ꝛ hoc ē licitum qn̄ ſunt digni. Sed dices ex iſta parte maris primogenit⁹ non habet totum: ꝛ tamē antique dom⁹ nō corruunt. ergo probatio nulla. Reſpondet. parum datur alijs liberis a primo in gallia: ꝛ licet omnes filij ducis in Germania nomine ducum appellantur ferme totum pondus ducat⁹ apud primogenitum reſidet: ꝛ ita eſt inqualibet patria Sꝫ contra. Ex parua ptitione dominij ad liberos ꝑ calculationē ſeqtur diffor mis dominij attenuatio. Reſpōſio: nō ſequit. Raro principes qꝛ nimis delicate viuūt generant. Tum ſecūdo hic datur terra cū muliere in dotem in Britannia ſi ipſa non fuerit heres ſola pecunia: ſaltem apud noſtrates. ꝛ credo ita eſſe apud anglos: ꝛ ſic vides ꝙ hic eſt cremētū dn̄ij per vxores maius vel equale ꝙ ſit ptitio dominij quo ad fratres: ꝛ nobiles ex pecunia dotis raro terras emunt.

¶ Ad aliud argumentum. ſeruitus quomodo iuniores fratres impendunt maximo natu ē honeſta nec eos dedecet: qꝛ cum prudentes ſunt ferme equali precio habentur apud ſubditos cum primogenito De filiab⁹ nō opꝫ loqui. qꝛ eis optime ꝓuidetur cum pecunia. pecunie obediūt omnia augeat opulentus mercator dotē in Britānia ꝛ heredem nobilis habebit. ¶ Tertio arguitur. Si primogenit⁹ ē iprudens domus tota repente corruit propter prodigalitatē vni⁹: ꝛ ſcire exemplificare in multis domibus ħ habere verū. Mō ſi dominium fuiſſet triptituꝫ vel quadriptitū ſi vn⁹ ſuam portionē diſſiparet alij ſuas conſeruarent vel augerent. ergo argumētū qd feci ꝓ cōſtruēda cōcluſione eam infirmat. Preterea. non cōducit habere domos in immenſum auctas: qꝛ hoc facit eas inſolētes ꝛ moliri ſciſmata in pernicieꝫ reipu. Et etiā opprimere alios: qꝛ a ſuis ꝑ fas et nefas ꝓtegunt. ¶ Ad tertiū rn̄detur ꝙ interdū ita ē. mō leges dant de his ꝙ ꝯmuniter cōtingūt

¶ Ad quartum non amplius reſpondeo. multa ſunt poſitiua humana ꝙ ſunt rationabilia. Et etiā ſua oppoſita ſicut annectere dominiū cognomini: ꝛ ꝙ filia nō ſuccedat: ꝛ hoc ē ratiōabile nec ab ea aufertur dominiū habitum: ſed ipſa impeditur a dominio habendo. ſcōm doctrinā politicā Ariſtotelis. leges min⁹ rōnabiles propter apparentiores nō ſunt imutāde: qꝛ ſic ad oēm vētū euellerēt leges. propterea Licurg⁹ ꝙ lacedemonijs leges iſtituit poſt ſpōtaneū exiliū ſua oſſa i mare proijci pcepit: vt firmitatē i legib⁹ ſuis poneret. ꝛ hoc itelligo ſi nō oīno irratiōabiles fuerint: ꝛ hoc iudicare ad ſolos ſapientes ſpectat.

¶ Quito arguitur. Pleriqꝫ reges de duob⁹ vel trib⁹ filijs crearūt reges: ꝛ i hoc laudati ſūt. ſicut pꝫ. ex hiſtorijs innumeris.

¶ Rn̄detur. quicūqꝫ laudauerint ego non laudo. Euentus rei iā docuit millies ꝙ hoc in perniciē reipu. cedat. Nec ſcđo genitis ampla dn̄ia in extremitatibꝰ regni cōmunicāda ſunt ſꝫ erudiātur in ocio litterario vt tādē ſint digni epiſcopatibꝰ vel dentur eis mediocria dn̄ia circa cētrū regni Ut ſi rebelles extiterīt facile īpugnari poſſint.

¶ Scđa ꝯcl'o ꝓbatur. Conforme ē legi nature ꝙ iſtis prouideatur a parētibꝰ ſcđꝫ poſſibilitatē parentū: qꝛ oportet ꝙ ab aliquibꝰ ꝓuideātur: ⁊ nulli alij ad hoc deuīciunt niſi parētes q̇ eos ī reruꝫ natura ꝓduxerūt: q̇ īter cauſas ſcđas liberis dederūt eſſe naturale debēt dare eis ſuſtētationem ad illud eſſe niſi eis aliūde prouideat: ꝙ laborent more pauperū ē preter rationē ciuilē nec ad hoc obligant. ergo parētes deberēt eis prouidere in pecunia vel dando eis vſufructū aliquorū p̄diorum pro eorum vita: ⁊ ſi prudētes fuerint iterum liberis ſuis ꝓuidebūt. Ex iſto correlarie ſeq̄tur ꝙ primo genitꝰ tenetur portionē ī bonis mobilibus cōicare fratribꝰ ſiue parētes hoc ī teſtamento reliquerint ſiue non: ⁊ a fortiori: ⁊ ꝑperā ⁊ fede pecuniā a parētibꝰ relictā liberis primogenitus detinet. Uix oēs fratres habēt milleſimā ptē ad partē primogeniti: ⁊ tn̄ ex ceca auaricia ſui ſāguinis īmemor legis nature ⁊ diuīe partē fratrū occupāt (de aliquibꝰ loquor) multos noui nō minus gratos fratribꝰ q̄ꝫ eis parēs eſſet. ⁊ illud ē rōnabile: qꝛ loco patris tāq̄ꝫ maximꝰ natu eis relinquitur. ¶ Tertia ꝯcl'o patꝫ: qꝛ ip̄e habet oīa bona q̄ deberēt ꝯmūicari liberis. ergo ſi teneat omnia iniuſte agit: ⁊ ad reſtitutionē tenetur.

¶ Quarta ꝯcl'o probatur. Quia circa eā nō militant ſuaſiones ad primā cōcluſionē adducte: nec hic erit ordo ī breui tēpore ad vnū caput: ſꝫ quot ſunt filie tot protinꝰ euadūt capita nō ſubordinata. Et quis ab altero deſcenderit obliuioni tradetur. Oppoſito mō cōtingit de magnatibꝰ. Hoc manet in memoria perſcribētes annales patrie: ⁊ ꝑ annales ꝑticulares domorū nobiliū.

¶ Diſtinctionis. xliiij. Queſtio Ultīa.

Ultimo circa hanc diſtinctionem. Queritur: an quis ꝑ peccatū mortale perdit dn̄iū rerū ſuarū. Mouetur hec q̄ſtio propter dn̄m Armacanū Hybernie primatē q̇ capite quarto libri decimi ad Armenos tenet ꝙ nullus exiſtens ī peccato mortali habet verum dominiū apud deum: ſꝫ eſt tyrannꝰ / fur / aut raptor merito vocādꝰ / q̄ꝫuis nomine regis principis aut dn̄i. propter poſſeſſionē ſeu propter ſucceſſionem hereditariam / aut propter approbationē populi ſibi ſubiecti aut ꝓpter aliam legem humanam retineat: nec verum habet dominium donec peniteat ⁊ penitētie gratia eum in ſtatu deo acceptum reſtituat. Ecce verba illius celebris viri nequeo ſatis mirari quomō vir ita eruditus in ſcriptis bibliacis talem cōcluſionem poſuerit.

¶ Contra eaꝫ ſic arguitur. Ex ea ſequitur q̄ꝫ quicunqꝫ rex eſt in peccato mortali deſinit eē rex (loquor de illo qui fuit rex ſecundū eum) qꝛ eſt repugnantia in adiecto dare regem in peccato mortali. Ex hoc ſequit ꝙ deſinit eē dn̄s tunice ſue: nec poteſt comedere tempore quo eſt ī peccato mortali non poteſt habere vſum cibi ⁊ potus: qꝛ rebꝰ vſu conſumptibilibus ꝓprietas non diſtinguitur ab vſu. Iſta ſunt mirū inmodū extranea: ⁊ ꝙ ſequantur pꝫ intelligenti. Item tunc ꝑiret oīs certitudo dn̄ij. Sed hec vltima rō vix vinceret: quia apud aliquos theologos: immo beatū Thomaꝫ occultꝰ hereticꝰ dn̄iū rerū ſuarū amittet: ⁊ tn̄ incertum eſt alijs quis eſt hereticꝰ quis vero non. Propterea aliter arguitur. Multi erant reges veri tā inter infideles q̄ꝫ inter fideles q̇ habebāt vera dn̄ia tempore quo erant in peccato mortali. hoc pꝫ. Dauid tp̄e quo cognouit Berſabeā / ⁊ Uriam eius virum fecit occidi. erat verꝰ rex Iſrahel ⁊ tn̄ tunc erat in peccato mortali: immo in maximo peccato contra illum optimum militem. Sꝫ forte dices. pro tunc non erat rex Iſrael: ſed pro tempore quo penituit erat rex Iſrahel: qꝛ ſempꝑ manſerat conſenſus populi in eo: ſed ineptitudo erat ex parte eiꝰ: ſꝫ cum reddit ad gratiā incipit habere iuſtum titulum in regno Iſrahel ⁊ iude: ⁊ ignorantia inuincibilis excuſat alios ei parere. ſi ſit aliqua via eū defendēdi erit hec. ¶ Et cōfirmatur per vnuꝫ ſimile ꝙ reſponſio habeat aliq̄d apparentie. Si quis bubulcus ineruditus ſubiret prouinciam epiſcopatus qui eſt electꝰ a capitulo confirmatꝰ ⁊ conſecratꝰ: talis peccat tenendo beneficium cum eſt inidoneꝰ: ſi ſucceſſu tēporis euadat in virum idonenm non peccat tenendo beneficium propter titulum queꝫ ante habebat.

¶ Sed contra hoc. Non ſufficit ad hoc ꝙ homo ſit idoneus pro beneficio vel regno. nō oportet ꝙ ſemper ſit in gratia / quod patet. Meretrix per peccatum lucratur pecuniam: ſimiliter ⁊ Hiſtrio etiam quam non tenentur reſtituere. ergo in peccato pn̄t illaꝫ pecuniam tenere. Inſuper ſcriptura vocat aliquos reges tempore quo erant in peccato ergo illa via euadere non potes. conſequētia claret. Et probatur an̄s de Saul tēpore quo perſeq̄batur iniuſte Dauid adhuc erat rex: ⁊ in peccato mortali: ergo propoſitum. ꝙ māſit in peccato mortali non eget probatiōe: ſꝫ ꝙ adhuc manſerat rex probatur ex confeſſione ipſius Dauid quē perſeq̄batur primi Regum vigeſimo ſexto ait Dauid ad Saul audi oro dn̄e mi rex verba ſerui tui. hoc nō dixiſſet Dauid ſi putaſſet ꝙ Saul per peccatum mortale regni ſui dominiū amiſiſſet ⁊. 24. eiuſdem. cum Dauid habitaret in locis tutiſſimis Engaddi. ⁊ paulopoſt. Cū Saul ſpelūcā īgreſſus ē: vt purgaret vētrē in qua Dauid ⁊ viri eius latebant q̇ Dauidi dixerunt. ecce dies de qua loquutꝰ ē dn̄s ad te: ego tradam tibi inimicū tuū vt facias ei ſicut placuerit ī oculis tuis. ⁊ cuꝫ Dauid ſurrexit ⁊ p̄cidit orā chlamidis Saul ſilēter. poſt hoc ꝑcuſſit cor ſuū Dauid. eo ꝙ abſcidiſſꝫ

chlamidis orā Saul. dixitqꝫ ad viros ſuos. Propicius ſit mihi dn̄s ne faciam hanc rem dn̄o meo chriſto dn̄i: vt mittam manū meā in eum quoniā Chriſtus dn̄i eſt viuit dn̄s qui niſi dn̄s ꝑcuſſerit eum aut dies eius venerit vt moriatur: aut deſcēdens in p̄lium perierit. Propicius ſit mihi dn̄s vt non mittam manū meam in chriſtū dn̄i. ⁊ ꝯfregit Dauid viros ſermonibꝰ iſtis et non permiſit eos vt cōſurgerēt in Saul: ergo Dauid iudicauit eum regem. non obſtante peccato in quo erat. Idem patet de Salomone qui a multitudine vxorū deceptus eſt de Benadab regis Syrie qui triginta duos reges ſecum ꝯtraxit vt Samariam obſideret. tertij Regum. 20. Idē patet de Nabuchonoſor ⁊ regibꝰ Caldeorū: ⁊ de regibus Egypti hoc patet de malo Achab filio Amri. de quo dicitur tertij Regū. 16. Et regnauit Achab filius Amri ſuꝑ Iſrahel in ſamaria. 22. annis. ⁊ fecit Achab filius Amri malū in cōſpectu dn̄i ſuꝑ omnes qui fuerunt ante eum: nec ſuffecit ei: vt ambularet in peccatis Hieroboam filij Nabath. Inſuꝑ: duxit vxorē Iezabel filiam Methaal regis Sydoniorum. Et abijt ⁊ ſeruiuit Baal: ⁊ adorauit eum: et poſuit Aram Baal in tēplo Baal quod edificauerat in Samaria. ⁊ plantauit lucum et addidit Achab in opere ſuo irritans dn̄m deum Iſrahel ſuꝑ oēs reges Iſrahel q̇ fuerūt ante eū. Nō obſtāte iſte peſſimꝰ Achab. ⁊ peſſimꝰ Manaſſes optimi viri filiꝰ reputant reges Iſrahel. ⁊ iude Et breuiter īter reges Iuda nulli erāt boni reges niſi Dauid / Ezechias / ⁊ Innocētiſſimus Ioſyas. Reliq̄ vel non abſtulerūt effeminatos vel excelſa. bene erant aliqui alij boni in reſpectu. ⁊ tamē omnes iſti cum regibꝰ Iſrahel peſſimis apud ſacras hyſtorias bibliacas reges appellātur: legēti ſcripturas iſta ſunt ita ꝑſpicua ꝙ inane eſt plura in medium afferre ex ſacra hyſtoria. Iſte erat error cōtra Ioannē viclephū. ⁊ Ioannē huſſum in ſacroſancta ſynodo cōſtantie damnatꝰ. qui dixerūt ſi papa ſit p̄ſcitus ⁊ malus. ⁊ per conſequēs membrum diaboli non habet poteſtatē ſuꝑ fideles ab aliquo ſibi datā. niſi forte a ceſare Is eſt error octauus ab his recitatus qui eos collegerunt ⁊. 15. eſt illic reprobatus. Nullus eſt dn̄s ciuilis nullus eſt prelatus: nullus eſt epiſcopus dum eſt in peccato mortali ē error pauperū de Lugduno: ⁊ q̇dē peſtifer. Sed forte dices Saul non erat rex Iſrahel tēpore illo quo ꝑſequebatur Dauid. quod patet primi Regum. 15. Samuel dixit Sauli pro eo ꝙ abiecisti ſermonē dn̄s abiecit te dn̄s: ne ſis rex et cum apprehēdit ſummitatē pallij eius ſciſſa eſt. dixit Samuel ſcidit dn̄s regnū Iſrahel a te hodie ⁊ tradidit illud proximo tuo meliori te. Et. 16. eiuſdē vnxerat Dauid in regē. ergo ꝓbatio de Saule nihil valuit. ¶ Reſpondetur. ponit preteritū pro futuro: ſicut In omnē terram exiuit ſonus eorū qđ dicitur a pſalmiſta de apoſtolis: ⁊ hoc quia ꝓpheta vidit futurū certū ſicut ⁊ preteritū. non eſt credēdum more aliquorū ꝙ vltra electionē dei req̇ratur cōſenſus populi: quia ſiue populus contradicat ſiue non. ſufficit dei auctoritas in tranſferēda regia dignitate vel quocunqꝫ alio dn̄io. nō eſt idē de rege terreno cōtradicente toto populo. ¶ Sed cōtra iſtam concluſionē arguitur ſic. Quicūqꝫ peccat mortaliter cōmittit crimē leſe maieſtatis in deum: ſed talis eſt priuandus dn̄io rerum ſuarū. ¶ Et ꝯfirmat per Dionyſium ī epiſtola ad Demophilū monachū qui non eſt gratia illuminatus non eſt iſte ſacerdos: ſed inimicus doloſus deluſor ſuiipſius ⁊ lupus cōtra dn̄icum populū pelle ouina armatus.

¶ Ad primū nego maiorē ꝙ quis priuet bonis ſuis ob crimen leſe maieſtatis: ⁊ ius poſitiuū humanū: ⁊ tunc eſt crimē leſe maieſtatis: quādo q̇s hoſtili animo aduerſus rempubli. vel principem aīatꝰ eſt: ꝙ crimē hereſi cōparatur: vt in fine primi diximus ad auctoritatē beati Dionyſij. diſtinguo ꝙ talis monachus nō eſt ſacerdos vel ſacra docēs ſcđm Ethimologiam vocabuli ſacerdos: et ſic ꝯcedo hoc eſſe verū. interdū qꝛ regulariter exiſtēs in peccato mortali nō bene docet: non tamen volo negare quin exiſtēs in peccato mortali bene predicat ⁊ alios actꝰ ſtudioſos facit. ſi intelligat ꝙ ꝓhibetur ab executiōe ſacerdotij: puta ꝙ nō cōſecrat vel non abſoluit in cōfeſſione: et hoc nego: quia ipſum eſt falſum ⁊ hereticum. Qꝫ aliqui canoniſte dicant ꝙ exiſtēs in peccato mortali non eſt eligibilis. vide panormitanū in ca. fi. de cleri. ex com. mi. eſt vnū ſomniū panormitani Richardus Rodulphi hanc cōcluſionem colorat aliquibꝰ auctoritatibꝰ que nō ſunt magne molis propterea ad eas nō reſpōdeo. Et ſuſpicor iſtum eruditū virū imp̄meditate cōcluſionem poſuiſſe: nec eam fortaſſe relegiſſe. Ponere hereſim nō arguit hereticum ſi non concomitetur pertinacia.

¶ Dubitat: an ſeruitꝰ ſit rationabilis: ¶ Reſpōdetur. Duplices ſunt ſerui. quidā ſunt qui dn̄is obſequunt gratia ſeruientiū vt pecuniā lucrent pro eorū cōmodo habituri pro tēpore cōuentionis: ⁊ iſti proprie ſunt mercennarij. Alij ſunt ſerui legales qui adulti ſe vendūt vel a parētibus venduntur: vel in bello ſeruant a morte qui dicunt ſerui a ſeruando: vel cum libertꝰ ratione ingratitudinis in ſeruitutē reducit. l. Si manumiſſus. C. de liber. ⁊ eo. libe. Iſtis notatis pono cōcluſiones.

¶ Prima eſt. Neceſſariū eſt habere ſeruos. Probatio: qꝛ da oppoſitū ꝑiret Hierarchia humana et nullus laboraret pro alio niſi ad nutū ⁊ ſic homines non poſſent ꝯuiuere. ſicut in corpore vero ſunt varie partes ordinate ad varia officia: ſic in corpore myſtico varia ſunt officia: qꝛ vnꝰ nō pōt exercere: qꝛ ſi inſtrumēta ad nutū dn̄i mouerētur non eſſet opꝰ ſeruis: ſicut Ariſtoteles primi Politicorū tertio. ex homero introducit. Si poſſent enim inſtrumēta ad iuſſum vel nutū dn̄i ſuū opꝰ conficere. quēadmodū Dedali aut Uulcani tripodes quos inquit poeta ſponte ſua diuinū prodiſſe in certamē: ſic ⁊ pectines texerēt ⁊ plectra cytharā pulſarēt: neqꝫ architecti ſane miniſtris: neqꝫ dn̄i indigerēt ſeruis: ſed inſtrumēta homerica

habere non poſſumus: igitur. ¶ Scḋa cõcluſio. Aliquos ſeruos legales habere poſſumꝰ. Probatur. Aliqui ſunt imprudẽtes mẽte ⁊ robuſti corpore imbecilli: ⁊ mẽte ꝑſpicaces primos decet ſeruire ⁊ ſecũdos dñari. vt vir aſino dñatur. Hec cõcluſio eſt Ariſtotelis primi. Politicorũ tertio / et quarto capitibus. Melius eſt eſſe rudibus qui ſe regere nequeũt vt prudẽtibus famulẽtur. Probatur cõcluſio. etiã de ſeruis prudentibus. Inſti. de iur. pſona. §. Serui autẽ ex eo appellati ſunt ꝙ imperatores captiuos vendere iubẽt / ac per hoc ſeruare nec occidere ſolẽt. Qui etiã mancipia dicti ſunt eo ꝙ ab hoſtibꝰ manu capiunt. Serui autẽ naſcuntur aut fiunt: naſcunt ex ancillis noſtris: fiũt autẽ iuregentiũ: id eſt ex captiuitate: aut iure ciuili cũ homo liber maior viginti annis ad precium participandũ ſeſe venundare paſſus eſt. vbi imperator nõ facit diſcrimẽ inter prudẽtes ⁊ imprudẽtes: ⁊ melius eſt eis ſeruari ꝙ̃ occidi in bello. Et illud patet ex lege moſayca Exodi. 21. Si emeris ſeruum hebreu ſex annis ſeruiet tibi / in ſeptimo egredietur liber gratis. Et licet deꝰ ſtatuit terminũ in ſeruis hebreis (qꝛ ſpãlius dñium in terra ꝓmiſſionis ꝙ̃ vſpiã accepit) tamẽ poterant habere alterius gentis ſeruos ꝑpetuos: qꝛ ſtatim dr̃ Si autẽ dñs dederit illi vxorẽ ⁊ pepererit filios et filias / mulier ⁊ filij eius erunt dñi ſui: ipſe vero exibit cũ veſtitu ſuo. Intelligit de vxore alteriꝰ gentis / ⁊ partꝰ ventrẽ inſeqtur. ¶ Tertia cõcluſio. Nõ eſt ſanũ colerico habere ſeruum nimis aĩoſum. Ariſtoteles primi Economicorũ quinto capite dicit. Genera vero ſeruorũ ad opꝰ faciendũ optime erũt neqꝫ timida neqꝫ fortia nimis: in vtriſqꝫ enim peccatũ eſt. Nam ⁊ nimis timidi nõ ferũt laborẽ: ⁊ ferocibus nõ cõmode imperatur: ſꝫ proſequor concluſionẽ quã propoſui: que ſic probatur Colericus ex atrabile facile cõmouetur ad iniuriã vel ad pulſandũ ſeruum: ⁊ interdũ ſine ratione qui ſi nimis aĩoſus fuerit non fert iniuriã / ⁊ ferrũ vibrat in herum. Iſtud patet per caſum qui in agro nouiomẽſi cõtigit de quodam ſeruo a dño inique ceſo ĩ campis: qui ad domum preceps iuit: ad cuius faſtigiũ tres paruulos duxit / repagulo poſito in oſtio cum dñm appropinquantem videret / duorũ filiorũ vnũ poſt alterũ ad terrã occiſos proiecit: conueniens cum dño vt naſum abſcinderet: vt tertius ⁊ ſoligenitꝰ ſoſpes maneret. quo facto adhuc tertiũ precipitẽ a domus culmĩe ꝓiecit: ⁊ deniqꝫ ſeipſum ne dñs vltione ſatiaretur. Scirem caſus apȯ noſtrates qui in diebus meis cõtigere ad illud propoſitum recenſere. ¶ Quarta cõcluſio. Homo pacificus ſeruum extreme aĩoſum non debet tenere. Probatur cõcluſio. Dato ꝙ ſeruum non cedat nec illi inferat iniuriã tamẽ alter erit ſciſmaticꝰ: ⁊ dñm inquietabit: ſecus eſt vbi dñs eſſet in diſcrimine ſue vite. Habẽda eſt ratio tẽporis. ¶ Cõtra ſecũdam arguitur ſic. Seruitus eſt contra naturam. Inſtitu. de iure pſona. §. Seruitus autem eſt conſtitutio iuris gentium qua quis dñio alieno ꝯtra naturã ſubijcitur. ergo eſt cõtra naturã hec ſeruitus. Item: nulli ſunt tales ſerui in Gallia vel Britannia quos adhuc viderim. ergo iudicium eſt ꝙ iſta ſeruitus non eſt iuſta. ¶ Ad primũ dicitur ꝙ eſt cõtra naturã hominis primo inſtituti. qꝛ tunc non fuiſſet ſeruitus ad cõmodum dñi ſicut de ſeruitute legali contingit: ⁊ cum eſt de iuregentium non eſt cõtra ius nature: quia ius gentium omni humano generi cõmune eſt. Dicit imperator iure enĩ naturali omnes homines ab initio liberi naſcebantur. Inſti. de iu. naturali gentiũ et ciuili. §. Ius autẽ ⁊ de libertinis que res a iure gentium originẽ aſſumpſit: vt puta cum iure naturali omnes homines liberi naſcerẽtur. Nec eſſe notã manumiſſio cum ſerui tui eſſet incognita. Sꝫ poſtꝙ̃ iuregẽ. ſequutũ eſt beneficiũ manumiſſionis. Et cum vno cõmuni nomine omnes hoĩes appellarentur iuregentiũ tria genera eſſe hominũ ceperunt liberi ⁊ his contrariũ ſerui ⁊ tertium genus libertini qui deſiderãt eẽ ſerui. ¶ Ad ſcḋm argumentum multũ eſt illud approbandũ ꝙ hic nulli ſunt ſerui legales: ſed ſolum mercennarij: qꝛ lex illa eſt ſatis rigoroſa ꝙ homo prudens ſic ſeruiat ad cõmodũ dñi in ſignum cuius leges Ceſaree multa ponũt pro libertate ſeruorum: ⁊ Iuſtinianus leges predeceſſorũ eius multas de ſeruitute mitigat: ⁊ deꝰ Exo. 21. dicit: ꝙ ſi dixerit ſeruus diligo dñm meũ vxorẽ ac liberos nõ egrediar liber: auferat eum dñs dijs. ⁊ applicabit ad oſtium ⁊ poſtes: perforabitqꝫ aurẽ eius ſubula: ⁊ erit ei ſeruus in ſeculũ in penam: quia noluit vti libertate: quia non bene pro fuluo libertas venditur auro. De ſeruitute peccati non loquor. A quo nos deꝰ eximat: et nos ſibi faciat ſeruire: cui ſeruire regnare eſt. AMEN.

¶ Finis ſecundi ſententiarũ Ioannis maioris ſummi theologie profeſſoris pro ſecunda lectura nunꝙ̃ antea impreſſa Anno dñi milleſſimo quingẽteſimo decimonono. xviij Auguſti. Expenſis Ioannis granion bibliopole cõmorañ. Pariſius in clauſtro brunello: ſub ſigno magni iunci adpendente.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA